Universidad de Deusto
Biblioteca

VOLVMEN
IOCVPLETIVS
ONGE QVAM ANTE
Institutionum prater posteriorus tres
libros Codicis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

VOLVMEN
LOCVPLETIVS
LONGE QVAM ANTEA.

Continens præter posteriores tres libros Codicis, Nouellas & Feuda, multa alia quæ pagina sequens declarabit.

Commentarijs Accursij, scholijs, intellectibus singularibus, additionibusq; Clarissimorum Iurisconsultorum nouissimè illustratum.

AVGVSTAE TAVRINORVM.
Apud Hæredes Nicolai Beuilaquæ. M D LXXVI.

124688

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pinax & vulgarium, & recens adiectorum.

Codicis lib.x.xj.& xij.	fol.1
Nouel. Iustiniani Colla. ix.	1
Earundem Colla. x.	449
Epitome Nouellarum Iuliani Patricij.	521
Edicta xiij. Iustiniani.	635
Constitutiones Iustini.	655
Tiberij Imperatoris de diuinis domibus, constitutio.	658
Constitutiones Leonis.	661
Zenonis, de nouis operibus constitutio.	716
Feudorum lib.ij.	719
Langobardorum legum lib. iij.	895

Index Rubricarium posterior. libro. Cod

SEQVVNTVR TITVli voluminis huius, alphabetica serie dispositi.

Et primò,

Rubricæ trium posteriorum librorum Codicis.

A

ADministratione rerum publicarum. 121
Agricolis, & censitis, & Colonis. 134
Agricolis, & mancipiis Dominicis, vel fisc. &cæ. 172
Agentibus in rebus. 208
Alexandriæ primatibus. 126
annonis & tributis. 22
annonis ciuilibus. 118
Apochis publicis, & descriptio. &c. 30
apparitoribus præfecti annonæ. 265
apparitoribus magistrorũ militum, &c. 260
apparitoribus præfecti vrbis. 260
apparitoribus comitis Orientis. 261
apparitoribus proconsulis & legati. 261
apparitoribus præfectorũ prætori. &c. 259
aquæductu. 129
argenti pretio quod thesauris infertur. 96
athletis. 82
auri publici persecutoribus. 95
Auro coronario. 92

B

BOnis vacantibus, & incorporalibus. 14

C

CAnone frumenti vrbis Romæ. 116
Canone largitionalium titulorum. 32
Capiendis & distrahendis pignoribus. 29
Capione ciuium censibus eximenda. 159
castrensianis & ministerianis. 220
Castrensi peculio militũ, & præfe. anno. 235
Castrẽsi omnium Palatinorum peculio. 215
Censib. & censitoribus, & perequatorib. 154
Classicis. 112
Colonis Palæstinis. 151
Collatione æris. 37
Collatione donatorum, vel relevat, &c. 36
Collatione fundorum patri, & emphy. 169
Collatione fundorum fiscalium. 178
Collegiatis & chartoprarijs, & numulariis. 114
Colonis Illyricanis. 152
Colonis Thracensibus. 151
Commeatu. 247
Comitibus qui prouincias regunt. 195
Comitibus consistorianis. 193
Comitibus & archiatris sacri Palatij. 194
Comitibus & Tribunis scholarum. ibid.
Comitibus rei militaris. ibid.
Conditis in publicis horreis. 35
Conueniendis fisci debitoribus. 6
Conductoribus, & procuratoribus, prædiorum. 177
Cõsulibus, & nõ spargen. ab his pec. &c. 155
Cohortalibus & Principibus cornicularijs, ac primipilarijs. 261
¶ Cupressis ex luco Daphnes, &c. 110
Cursu publico, & angariis, & perãgariis. 234
Curiosis & stationariis. 214
Curialibus vrbis Romæ. 112

D

DEbitoribus ciuitatum. 122
Decanis. 221
Decurionibus & filiis eorum, &c. 38
Decretis decurionũ super immuni. &c. 72
Delatoribus. 16
Desertoribus & occultatoribus eorum. 248
Dignitatibus. 181
Discussoribus. 37
Diuersis prædijs vrbanis & rusticis. 173
Diuersis officijs & apparitorib. iudicum, & probatoriis eorum. 265
Domesticis & Protectoribus. 198

E

EQuestri dignitate. 226
Erogatione militaris annonæ. 236
Exactoribus tributorum. 26
Excoctione & translatione militarium annonarum. 242
Excusationibus munerum. 72
Excusationibus artificum. 88
Executoribus & exactoribus. 268
Expensis ludorum. 129

F

FAbricensibus. 108
Fide instrumẽtorum, & iure hastæ fiscalis. 8
Fiscalibus vsuris. 13
Filiis officialium militarium. 251
Filiisfamilias, & quemadmodum pater pro his teneatur. 85
Fugitiuis colonis patri, &c. 168
Fundis reis priuatæ & salti. diui. domus. 170
Fundis & saltibus rei dominicæ. 171
Fundis limitrophis & terris, &c. 161
Fundis patrimonialib. & censualib. &c. 163
Frumento vrbis Constantinopolitanę. 117
Frumento Alexandrino. 119

G

GLadiatoribus. 133
Grege dominico. 179

H

HIs qui numero liberorum, &c. 78
His qui se deferunt. 19
His quæ ex publica collatione, &c. 96
His quæ ex publicis rationibus, &c. 12
His quæ non impletis stipendiis, &c. 82
His quispontè publica munera subeunt. 69
His qui à Principe vaca. acceperunt. 71
His qui i exiliũ dati, vel ab ord. moti sũt. 84
His qui ex officio quod administrant cõueniuntur. 127
Honoratorum vehiculis. 116

I

IMmunitate nemini concedenda. 34
Imponenda lucratiua descriptione. 60
Incolis, & vbi quis domicilium, &c. 63
Indictionibus. 24
Infamibus. 84
In quibus causis coloni censiti dominos accusare possunt. 150
Irenarchis. 96
Iure fisci. 1
Iure reipublicæ. 120

L

LEgationibus. 86
Locatione prædiorum ciuilium, &c. 175
Libertinis. 83
Littorum, & itinerum custodia. 248
Lucris Aduocatorum, & cõcussione officiorum, seu apparitorum. 270

M

MAgistris sacrorum scriniorum. 193
Mancipiis & colo. patri. & sal. &c. 167
Meiuma. 134
Mensoribus. 222
Mendicantibus validis. 118
Metropoli Beryto. 116
Metallariis & metallis, & procuratorib. meta. 102
Metatis & epidemeticis. 243
Militari veste. ibi.
Mulieribus, & in quo loco munera, &c. 86
Muneribus patrimoniorum. 67
Muneribus & honoribus non cõtinuandis inter patrem, &c. 65
Municipibus & originariis. 62
Murilegulis & Gyneciariis, &c. 104

N

NAuibus non excusandis. 99
Nauicularijs seu nau. &c. 97
Nauris Tyberinis. 119
Naufragijs. 100
Negotiatores ne militent. 228
Ne fiscus rem quam vendidit, euincat. 11
Ne operæ à collatoribus exigantur. 34
Ne quis liber inuitus actum, &c. 126
Ne quid oneri publico imponatur. 100
Ne rusticani ad vllum officiũ deuocẽtur. 153
Non licere habitatoribus metropo. &c. 154
Nulli licere in frenis & equestribus, &c. 111
Numerarijs & actuarijs, &c. 251

O

OBlatione votorum. 251
Omni agro deserto. 157

P

PAlatinis sacrarum largitionum. 216
Palatinis & domibus dominicis. 180
Pascuis publicis & priuatis. 162
Pœnis fiscalibus debitores præferri. 42
Perfectissimatus dignitate. 226
Periculo nominatorum. 124
Periculo successorum parentis. 86
Periculo eorum, qui pro magistratib. interuenerunt. 124
Petitionibus bonorum sublatis. 18
Pistoribus. 113
Ponderatoribus, & auri illatione. 95
Potioribus ad munera nominandis. 89
¶ Prebendo salario. 62
Prædijs tamiacis, &c. 173
Prædijs & omnibus rebus nauicu. 98
Prædijs decurionum sine decreto non alienandis. 55
Præfectis prætorio, siue vrbi, & magistris militum. 187
Prepositis sacri cubiculi, &c. 188
Præpositis laborum. 199
Præpositis agentium in rebus. 210
Prætoribus, & honore præturæ, &c. 185
Primicerio & secundicerio. 190
Primipilo. 287
Principibus agentium in rebus. 211
Priuilegijs domus Augustæ. 178
Priuilegijs vrbis Constantinopoli. 116
Priuilegijs corpora. vrbis Romæ. 113
Priuilegijs eorũ qui i sacro palatio mili. 22
Priuilegijs scholarum. 223
Professoribus & medicis. 79
Professorib. qui in vrbe Cõstantinopoli. 195
Proximis sacrorum scriniorum, &c. 199
Publicæ lætitiæ, &c. 272

Q

QVando & quibus quarta pars debetur ex bonis decurio. &c. 56
Quæstoribus & magistris officiorum. 190
Quemadmodũ ciuilia munera indicẽtur. 68
Qui ætate, vel professione se excusant. 77
Qui morbo se excusant. 78
Qui militare possunt, vel non, &c. 226
Quo quisque ordine conueniatur. 125
Quibus muneribus, vel præstationibus nemini liceat se excusare. 76
Quibus ad cõductionem prædiorum fiscalium accedere non licet. 176
Quibus muneribus excusantur hi, qui post impletam militiam, &c. 85

R

REmilitari. 229
Reispostulatis. S 84

SAlgamo hospitibus non præstando. 247
Sententijs aduersus fiscum latis retractãdis. 14
Si curialis relicta ciuitate, rus habi. malu. 62
Silentiarijs & decurionibus eorum. 193
Si post creationem quis decesserit. 90
Si propter inimicitias creatio facta sit. 80

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Rubri Authenticorum.

Si liberalitatis Imperialis socius sine hærede decesserit. 20
Si seruus, aut libertus, ad decurionatum aspirauerit. 54
Solutionibus & liberationibus debitorum ciuitatis. 127
Spectaculis, & scenicis, & lenonibus. 127
Stratoribus. 219
Studijs liberalibus vrbis Romæ. 134
Suarijs & susceptoribus vini, &c. 113
Sumptus iniuncti muneris, &c. 126
Sumptuum recuperatione. 90
Superindicto. 25
Super exactoribus præpositis, & arcarijs. 92

T

Tabulariis, scribis, &c. 90
Thesauris. 20
Tyronibus. 248
Trastorijs & statiuis. 258

V

Vacatione publici muneris. 91
Venatione ferarum. 134
Venditione rerum fiscalium. 11
Vendendis rebus ciuitatis. 121
Veteranis. 249
Vestibus holoberis & auratis. 107
Veteris numismatis potestate. 111
Vt armorum vsus inscio princi. interdi. sit. 134
Vt dignitatum ordo seruetur. 192
Vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rusticanos, vel vicos eorum. 153
Vt nemini liceat in emptione specierum se excusare. 36
Vt nullus ex vicaneis pro alienis vicaneorum debitis teneatur. 154

RVBRICAE AVTHENTICORUM, seu Collationum, decem: quarum decima recens adiecta est.

A

Adiutoribus quæstoris. 472
Administratoribus. 318
Administrãtibus officia in sacris appellationibus. 126
Alienatione & emphyteusi. 384
Appellationibus. 336
Appellationibus, & intra quę tempora debeat appellari. 166
Appellationibus Siciliæ. 487
Apud quos oporteat causas dicere. 262
Apud quẽ oporteat appellationes in quinque prouinciis, &c. 477
Argentariorum contractibus. 50
Armentijs, vt & ipsi per omnia Romanas sequantur leges. 453
Armis. 283

C

Collatoribus & aliis capitulis. 423
Consanguineis & vterinis fratrib. 281
Constitutio quæ de dignitatibus. 268
Constitutio quæ ex adscripto, &c. 204
Consulibus. 170
Comite Isauriæ. 461
Consultationibus. 485

D

Decurionibus, vt filiis suis decurionib. dodrantem relinquant. 473
Decurionibus. 488
Defensoribus ciuitatum. 96
Depósito, & denũciatione inquilinorũ. 286
Depositione Anthimi & Seueri, &c. 478
Descriptione quatuor Præsidum Armeniæ. 471
Donatione mortis causa facta à Decurionibus. 487
Duobus reis promittendi. 328

E

Ea, quæ raptori suo nubit. 512
Ecclesiis constitutis in Africa. 483
Ecclesiasticis titulis. 39
Ecclesiasticarum rerum alienatione. 185
Edictũ ad Constantinopolitanos de his qui luxuriantur contra naturam. 505
Edictum de formula artificum. 494
Exemplum sacræ formæ de appellatio. 494
Exemplum sacrę pragmaticæ formę de vsuris. 517
Aequalitate dotis, & propter nuptias donationis, &c. 321
Executoribus, & de his qui cõueniuntur & reconueniuntur. 320
Exhibendis & introducendis reis. 195

F

Fideiussoribus & mandatoribus, &c. 29
Filiis ante dotalia instrumenta natis. 125

G

Generalis forma de conspectu in mare, scripta Dominico glorioſis, &c. 522

H

Hebræis quomodo oporteat eos scripturas legere. 508
Hæc constitutio interpretatur priorem cõstitutionem. 256
Hæc constitutio innouat cõstitutionẽ. 344
Hæredib. ab intestato venientib. &c. 375
Hæredibus & Falcidia, & si hæres legata soluere noluerit. 1
Hæredibus. 520
His quæ relictæ sunt Ecclesiæ Mytiæ. 487
His qui eunuchos faciunt. 505
His qui in Osdroẽna illicitas cõtrahunt nuptias. 513. & 656
His qui ingrediuntur ad appellationẽ. 209
Hortulanis. 406

I

Immensis donationib. in filios factis. 312
Impensis quas fieri oporteat in defuncto rum funerationibus. 482
In medio litis non fieri sacfor. 353
Incestis & nefariis nuptiis. 89
Indulgentia tributariorum reliquorũ. 511
Infantibus expositis. 513
Interpretatione à Principe facta, &c. 504
Instrumentorum cautela & fide. 247
Interdictis collegijs hæreticorum. 420
Iudicibus, & vt nullatenus cum iureiurãdo eligatur, &c. 270
Iusiurandum quod præstatur ab his, &c. 84
Iureiurando à moriente præstito. 188

L

Leonibus. 93
Litigiosis, & decima parte litis, &c. 346

M

Mandatis Principum. 103
Mensura ordinãdorum clericorũ. 102
Monachis. 34
Moderatore Arabiæ. 420
Moderatore Helenoponti. 462
Monachis & Ascetriis. 496

N

Nauticis vsuris. 344
Neque virum quod ex dote est, &c. 333
Ne Decurio, aut Cohortalis, producatur in ius. 512
Ne Iudæi, Samaritani, & hæretici, &c. 481
Ne quis cogatur bonis cedere. 499
Ne sacræ formæ quæ de causis procedunt, &cæ. 512
Noui operis nũciatione maritimi aspe. 200
Non alienandis, aut permutandis, reb. Ecclesiasticis. 51
Non eligendo secundò nubentes mulieres, & de alienatione, &c 17
Nullum credendum agricolæ, &c. 175
Nuptiis. 126

O

Officinis, siue tabernis Constantinopolitanæ vrbis, &c. 480
Ordinatione Episcoporũ & Clericorũ. 502

P

Patria Iustiniani. 450
Plebeijs Prætoribus. ibid.
Præside Pisidiæ. 453
Prætore Lycaoniæ. 456
Prætore Paphlagoniæ. 464
Prætore Siciliæ. 493
Prætore Thraciæ. 459
Priuilegijs Archiepiscopi Iustinianę primę, &c. 449
Priuilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis. 342
Proconsule Cappadociæ. 467
Proconsule Palæstinæ. 491
Prole patienda inter rusticos. 515
Prouinciarum Præsidibus. 517

Q

Quæstore. 264
Quibus modis natu. effi. legi. 234
Quibus modis natu. effi. sui. 288
Quomodo oportet Episcopos & cæteros Clericos ad ordinationes perduci. 40

R

Raptis mulierib. quæ rap. nubent. 420
Referendarijs sacri Palatij. 87
Releuatione tributorum publicorum. 519
Remissione pœnæ illicitè contractarum nuptiarum. 504
Restitutione fideicommissi. 405
Restitutionibus. 340
Restitu. & ea quæ parit in xj. mense, &c. 176
Rusticis qui in alienis prædiis nuptias contrahunt. 516

S

Sacra forma transmissa, &c. de diuersis capitulis. 518
Samaritanis. 506
Sanctissimis Episcop. & Deo amabilib. & reuerendissimis Clericis & Monachis. 426
Scenicas non solùm si de fideiussione præsent, &c. 102
Sede P. P. Illyrico in Pannoniam secũdã, &c. in titu. de priuilegijs Archiepiscopi Iustinianę primę. 449
Successorib. eorũ qui in Africa degunt. 473

T

Tabellionibus, & veprotocol. &c. 181
Tempore non solutę pecuniæ super dote. 330
Testibus. 330
Testamentis imperfectis, &c. 338
Triente & semisse, & filiis, &c. 113
Transitu militum. 494

V

Vt ab illustribus & qui super eam digna sunt omnimodò super pecuniarijs, &cę. 225
Vt Clerici apud proprios Episcopos, &c. 279
Vt cum de appellatione cognoscitur, &c. 355
Vt Clerici qui recedunt aliis pro eis subrogatis, &c. 208
Vt cõstitutio sacratissimi Imperatoris, &c. 487
Vt deliberandi ius etiã ad impuberes trãsferatur. 516
Vt defuncti seu funera eorum, &c. 214
Vt determinatus sit numerus Cleric. &c. 25
Vt de cętero cõmutationes Ecclesiasticarũ rerum non fortuitè fiant. 206
Vt diuinę iussiones subscrip. habeant. 352
Vt different iudices, &c. 416
Vt Ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione. 86
Vt Ecclesia sanctę Resurrectionis alienare possit, &c. 476
Vt ea quę præfectis aut largitionib. &c. 510

Vt

Index Nouel Constit. Iustin. Impe.

Vt ea, quæ vocantur insinuatiua, &c. 207
Vt exactione instante dotis primæ, &c. 315
Vt factæ nouæ constitutiones, &c. 221
Vt frærum filij succedant, &c. 404
Vt ij, qui obligatas se habere perhibẽt, &c. 242
Vt iudices nõ expectẽt sacras iussiones. 394
Vt iudices sine quoquo suffragio fiant. 68
Vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant. 213
Vt immobilia ante nuptialis donatio. 217
Vt liberti de cætero aureo nõ indigeant anulo. 259
Vt litigãtes iurent in exordio litis, &c. 394
Vt liceat matri & auiæ, &c. 375
Vt matres etiam tutelæ rationib. obnoxiæ sint. 514
Vt neque miles neque fœderatus, &c. 351
Vt non fiant pignorationes pro aliis personis. 193
Vt non luxurientur contra naturam. 258
Vt nullas mutãs agri, teneat eius terrã. 174
Vt nullus fabricet oratorij domos. 223
Vt nulli iudicum liceat habere loci seruatorem. 408
Vt nullam de cætero licentiam, &c. 507
Vt omnes obediant iudicibus prouinciarũ, 227
Vt ordinariæ præfecturæ, &c. 216
Vt particulares vsurarum solutiones in duplum computentur. 493
Vt prępondatur nomen Imperatoris documentis. 189
Vt sine prohibitione matres, &c. 313
Vt sponsalitia largitas specialis sit cõtr. 380
Vsuris nauticis. 418

RVBRICAE NOVELLARUM Constitutionum Iustiniani Imperatoris.

A

Absentibus reis. 566
Accusationibus clericorum. 610
Accusatoribus Episcoporum. 607
Adiutoribus quæstoris. 541
Ad legem Falcidiam. 522
Administratione tutorum & curatorum. 568
Administratorib. venerabilium locorũ suas res offerentibus. 611
Administratorib. venerabiliũ locorum propter administrationem suã ad iudicium vocatis. 513
Admonitione reorum, siue in ius vocã. 560
Adscriptitiis & colonis. 632
Adscriptitio, qui liberam mulierem habere non potest. 548
Aedificatione venerabilium locorum. 618
Alienatione rerum immobiliũ ad ecclesias pertinentium. 565
Alienationib. prohibitis in testamento, vel codicillis. 617
Alienationibus & aliis contractib. immobilium rerum vel annonarum ciuilium, vel rusticorum mancipiorum, &c. 603
Anthimo & Petro, & Seuero & Zoara hæreticis. 532
Apochis publicis. 623
Apocrisariis. 613
Appellationibus. 540. & 600
Appellationibus in Sicilia porrectis. 571
Appellationib. contra sentẽtias spectabiliũ iudicũ introducendis & exercendis. 541
Appellationib. contra sententias spectabilium iudicum porrectis. ibid.
Archiepiscopo primæ Iustinianæ. 618
Archimandritis, & vt cõstitutio sit cõis monachorum & sanctimonialium. 526
Argenti distractorib. qui & argyropratę vocantur. 617
Augenda, vel diminuenda dote, vel propter nuptias donatione. 255

C

Casu militiæ. 160
Clericis, qui nuptias cõtrahere nõ possunt. 553
Clericis. 528
Clericis, vel monachis, vel diaconis, vel ascetriis conueniendis in ciuili, vel criminali causa. 612
Clericis q mulieres in domo sua habẽt. 614
Clericis ministeriũ Dei nõ implentib. 611
Clericis electis ab ædificatorib. venerabiliũ locorum, vel hæredibus eorum. 611
Clericis, vt exceptores, vel exactores publicarũ tributionũ, aut conductores vectigalium, vel alienarũ possessionũ, vel curatores domus, vel curatores litis, vt fideiussores in talibus causis non fiant. 608
Collatione dotis. 584
Collatione dotis, & ante nuptias donationis. 545
Comite Ecclesiæ Armeniæ. 556
Comparatione notarum. 569
Comparatione literarum. ibid.
Comparatione literarũ, siue ex publico instrumento, siue ex chirographo. 558
Conciliis Episcoporũ per singulos annos faciendis. 609
Concubinis & naturalibus liberis. 545
Cõfirmatione absolutionis tributorũ. 629
Cõstitutione Imperatoris, quæ laica est de lucro ex morte liberorũ cõtingente per pacta dotalia. 565
Constitutione Imperatoris, quæ loquitur de subltãtiis monachor. vel ascetria. 496
Consulibus. 587
Consultationibus. 485. & 562
Contractibus incautè compositis. 568
Contractib. eorum, qui fidem catholicam non recipiunt. 540
Contractibus sine scriptis compositis. 569
Creditoribus, qui morientibus debitorib. suis imminent. 562
Cuius ætatis clericus fieri debet. 610
Cuius temporis computatio spectãda sit, & quomodo superflua quantitas distribui debeat. 551
Curialibus. 586
Curialibus liberis. 544
Curialibus & taxeotis ad clericatus honorẽ venientibus. 610

D

Decurionibus & filiis eorum. 546
Defensoribus ciuitatum. 543
Definitiuis sententiis. 576
Diaconissis. 528
Diaconissis quæ cum masculis habitant, & de liberis earum. 614
Diuersis rescriptis, & de prouocationi. 756
Diuersis donationib. à curialibus faciendis. 578
Diuortiis bona gratia faciendis. 547
Dote cauta & non numerata. 585. & 524
Duobus reis promittendi. 585

E

Eisdem personis pro canonica causa conueniendis. 612
Emphaniticis, quę à clericis exiguntur. 561
Eo cui aliquid ablatũ est vt restituatur. 630
Eo qui ecclesias ędificat, vel annonas clericis donat. 561
Eo qui filius ab aliquo instrumento nominatus est. 594
Episcopis & clericis ad Cõstantinopolitanã ciuitatem pertinentibus. 572
Episcopis pro rebus ecclesiæ non conueniẽdis. 614
Episcopis in iudicium testimonij causa vocatis. 609
Episcopis in iudicium non vocandis. ibid.
Episcoporum profectione. ibi.
Episcoporum consecratione. ibi.
Episcopis & aliis religiosis viris tablizantibus. ibid
Episcopis & clericis pro ciuitate conueniẽdis. 613
Episcopis & clericis pro ciuitate, vel ecclesia sua, vel consecratione Episcopi in qua lemcunque locum peruenientibus. ibid.
Episcopis sua manu cædentibus. 610
Episcopis & clericis. 527
Episcopis qui cum mulieribus habitẽt. 614
Episcopis apud iudicem vocatis. 613
Episcopo Carthaginiensi. 618
Exactionibus, siue delegationibus tributorum. 623
Exequatione dotis & propter nuptias donationis. 584
Executione religiosæ personæ. 613
Ex quibus causis matrimonia sine pœna solũuntur. 597

F

Fabricensibus, & qui arma gerere possunt. 577
Fideicommissariis hereditatibus. 524
Fideiussoribus & mandatoribus, &c. ibid.
Filiabus decurionum. 547
Fori præscriptione tollendæ. 566
Formula iuramenti de calumnia. 558

H

Hæredibus eorum, qui res venerabiliũ locorum gesserunt. 613
Hæredibus quæ ab intestato deferũtur. 598
Hæreticis. 589
His quæ ante tempora Constitutiones clerici facti sunt. 610
Hi qui ancillam duxerunt, putantes eam liberam. 548
His qui libera matre & adscriptitio patre nati sunt. 560
His qui sine liberis, & vxoribus legitimis, decesserunt. 545
His qui per capillum Dei, aut per caput iurãt, vel alio modo blasphemia cõtra Deũ immortalem vtuntur. 572
His qui ecclesiam, vel oratorium ædificare volunt. 565
His qui denuntiant vt ciuiles annonæ, vel pensiones non soluantur. 578
His qui ad secũdas nuptias migrauerũt. 523
His qui sportulas exiguntvltra modum statutum 614
His qui sine causa excommunicauit. 609
His qui secũdas nuptias nõ contrahũt. 606
His qui post renuntiationẽ aduersariorum habere se dicunt adlegationes. 591
Hortulanis Constantinopolitanæ ciuitatis. (564

I

Immodicis & inofficiosis donationib. 583
Immunitate tributorum. 527
Impensis in funera mortuorũ faciendis. 562
Imperiti literarũ quomodo debeant instrumenta componere. 569
Improbis possessorum exceptionibus. 146
Ingratis liberis, vel contrà, id est, non ingratis. 549
Ius vocando. 584
Inofficioso testamento. 592
Inope muliere, quæ sine dote nupta est, quę quartam partem defuncti mariti capere debet. 560
In quibus causis à Præside detenti foro prę

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Nouel. Constit. Iustin. Impe.

scriptionem non habent. 535
Interlocutionibus iudicum, per quas acusati rei conueniri iubẽtur, & de satisdationibus reorũ, & de decima parte litis. 589
Iudæis, & Samaritis & hæreticis curialibus. 556
Iudicibus. 575
Iudicibus mortuis. 576
Iudiciis. 577
Iuratoriis cautionibus. 560
Iureiurando propter calumniam dãdo, vel propter dilationes petendas, aut probationes exigendas. 558
Inre aureorum annulorum, 572
Iure propter nuptias donationum. 563
Iurisdictione iudicum. 575
Iurisdictione Præsidum prouinciarum. 566
Iustè dissociatis. 548
Iustini cõstitutio de filiis liberarum in Africam directa, 633

L

Latrunculatoribus & biocolytis, & apho pliſtis, & quomodo sacramentum à præsidẽ dandum sit. 535
Legato superstiti personæ relicto. 551
Legatis annalibus ad religiosa loca pertinẽtibus. 620
Legatorum exæquatione. 523
Legibus iudicialibus. 576
Legibus, quas noster Imperator de ordinatione testamentorum posuit. 565
Legitima portione liberis à parentibus relinquenda. 544
Legitima tutela, & de matre & auia tutelam liberorum administrantibus. 599
Legitimis personis. 575
Lenonibus tollendis. 543
Leoniana & Constantiniana lege. 594
Liberis ex eo matrimonio natis quod repudio dissolutum est, quemadmodum alantur. 595
Liberis naturalibus. 578
Liberis vtriusque sexus decurionum. 547
Libertis mulieribus quę patronis suis conjunctæ sunt. 553
Litanus laicorum. 715
Literis instrumento non scribendis. 557
Lurigiosis. 589

M

Malæfidei possessoribus res alienas alienantibus. 600
Mensoris & ponderibus. 730
Monasteriis non vendendis, vel alienandis. 531
Monachis, & monasteriis. 615
Monasteriis ędificandis. 525
Monachis & ascetriis. ibid.
Mulier quæ secundas nuptias contraxerit, quemadmodum filij sui successionem capia. tam ex testamento, quàm ab intestato. Loquitur autem in eodem capite & de fratrum successione. 554
Muliere, quę sine dotalibus instrumẽtis maritata est, & de filiis ex tali matrimonio natis. 594
Muliere, quæ post mortem mariti annum non expectauit. 549
Mutatione solidorum, id est, monetæ. 630

N

Naturalibus liberis. 544
Nautico fœnore. 588. & 589
Nefariis & incestis nuptiis. 544
Nemini noceat in captiuitate gẽtium amissio instrumentorum. 628
Nemo cogitur in testamẽto propria manu, vel testium nomina hæredũ scribere. 600
Ne pro comparatione specierũ collatores grauentur. 630
Non liceat cõsensu matrimoniũ soluere, nisi ex causa probabili. 596
Non præsumat quis alienum. 628
¶Nuda hæreditatis proprietate liberis dimissa, 544
Numero clericorũ Constantinop. ciuit. 526
Numero clericorum. 528
Numero Referendariorum. 536
Nuptiis. 594
Nuptiis sine dotalibus instrumentis cõtractis. 548
Nuptiis clericorum. 620

O

Officio defensorum, & de Episcopali audientia. 572
Officio in examinatione prouocationũ ministeria præbentium, & de appellationibus. 620
Officio moderatoris Arabiæ. 587
Officio moderatoris vtriusque Põti, id est, Helenoponti. 542
Officio omnium magistratuum prouincialium, & de quinquaginta diebus. 583
Officio proconsulis Palæstinæ. 587
Officio prætoris Lycaoniæ. 536
Officio ptoris Iustiniani Thraciæ, & de prouocationibus in Thracia porrectis. 537
Officio prætoris Isauriæ, & de appellationibus in eadem prouincia porrectis. 537
Officio prætoris populi, 549
Officio proconsulis Cappadociæ. 538
Officio rectoris prouinciæ. ibid.
Officio rectoris Paphlagoniæ. 542
Officio Quæstoris. 527. & 574
Officio taxeotarum præfidis. 572
¶ Ordine Patriarcharum. 618
Ordine Senatorum. 563

P

Patre qui filiæ dotẽ dederit, vel filio propter nuptias donationem. 545
¶Peculio quasi castrensi clericorũ, & de significatione clericatus. 611
Pecunia constituta. 193
¶Pignoribus & vsuris dãdis propter res rusticis mutuatas. 544
¶Pœnis, quæ hac lege continentur. 617
Potestate constitutionis in tempore. 586
Potestate constitutionis in tempore. 573
¶Pragmatica sanctio Iustiniani Imperatoris, complectens varia capitula. 628
Pragmaticis sanctionib. quæ cõtra cõmoda venerabilium locorũ promulgantur. 531
Pragmaticis sanctionib. & de diuersis iussionib. principis, & officio iudicum, & iudicioru ordine, & definitiuis sentẽtiis. 590
¶Præfatione instrumentorum. 557
Præscriptione centũ annorum sublata, quæ sanctis ecclesiis, vel aliis locis venerabili. competebat. 589
Præscriptione centũ annorum ecclesiæ cõpetente Romanæ ciuitatis. 532
Præscriptione xl. annorum venerabilib. locis competente. 618
Præsentibus reis. 566
Præsentis & absentis decennij præscriptione. 600
Presbyteris diaconis, subdiaco. iure cognationis ad tutelam vel curam vocatis. 608
¶Priuilegiis dignitatũ, siue de procura. 620
Priuilegius possessionum ad venerabiles locos pertinentium. 618
Priuilegiis dotis. 584
Priuilegio Archiepi primæ Iustinianæ. 634
Priuilegio creditoris qui militiæ causa marito mutuauit. 584
¶Propositio constitutionis, &c. 606
Prospectu maris. 564
Prouincialib. qui temerè in Constantinopolitanam ciuitatem veniant. 571
Prouocationibus. 575
Prouocationibus & retractatoribus 576
Prouocationibus reparationibus. ibid.
Prouocationib. in Aegyptiaca regione porrectis. 541
Prouocationib. in Asiana vel Pontica regione porrectis. 541
Prouocationibus in Orientali regione porrectis. ibid.
Prouocatione ptoris Paphlagoniæ, vel Honoriados porrecta, & de aliis prouocationib. in diuersis regionib. porrectis. 541

Q

Quæ causæ repudij sunt. 555
Quę sunt causę iustę exhęredationis liberorum. 591
Quales homines clerici fieri debent. 610
Quę sunt iustę causę parentum exhęredationis, siue prꝛteritionis. 593
Quando liceat locis venerabilib. res immobiles alienare. 534
Quãdo licet mulieri dotem suã augere. 584
Quãdo licet hypothecę titulo res venerabilium socerum obligare. 531
Quãdo liceat clericis ab alia ecclesia in aliã transire. 533
Quãdo steriles agri fertilibus imponantur. 624
Quæstoribus, i. prefectis insularum. 555
Quemadmodũ ab intestato liberi per fœmineũ sexum descendentes parentibus suis succedere debeant. 545
¶Quibus fori prescriptio denegatur. 566
Quibus pœnis subiiciuntur, qui presentem constitutionem violauerint. 604
Quibus pœnis subiecti sunt. qui presentem constitutionem contempserint. 530
Quibus pœnis subiicitur, qui illicitum emphyteuseos cõtractum iuris venerabilis loci componit. 531
Qui, quęve ad secundas migrauerit nuptias, non habeat licentiam liberalitatem vllã conferre in nouercam filiorum suorum, vel vitricum vltra eã partem, quę ad vnũquęnque liberorum ex subſtãtia eius venerit. 551
Qui seruos suos manumittere possunt, vel non. 599
Qui sine dotalib. instrumentis nuptias contrahere non possunt. 570
Qui sint legitimi filij, vel naturales, vel neutrum eorum, i. ex damnata copulatione. 571
Qui tutores vel curatores, pupillo vel adolescenti dari possunt. 567
¶Quomodo concubinę seruilis cõditionis constitutę legitimę vxores fiant. 546
Quomodo depositũ cautè poni potest. 568
Quomodo sine Tabellione instrumentum cautè fieri potest 568
Quomodo filij naturales, legitimi fieri possunt. 580
Quomodo legitimi fieri non possunt. 570
Quomodo emphyteusis rerũ ad sanctos loco pertinentium contrahitur. 529
Quomodo ius potestatis soluitur. 575
Quomodo liceat Imperatorẽ res sancti loci transferre. 529
Quomodo punitur qui sacra vasa donat, vel alienat, &c. 531
Quomodo sacrum auditorium celebrari oportet. 505
Quomodo Tabelliones cautè debeant instrumenta componere. 569
Quomodo vsusfructus rerum ad sanctos loco pertinentium constituatur. 530
Quorum hęc constitutio interest. 574

R

Raptu mulierum. 728
Ratio constitutionis. 573

Rebus

Index Nouel. Constit. Iustin. Impe.

Rebus mobilibus, vel immobilibus. 626
Rebus immobilibus ad Ecclesiã Mysiæ pertinentibus. 564
Rebus dubiis in cõciliis Episcoporũ emergentibus. 612
Rebus ad venerabiles locos pertinentibus non alienandis. 528
Rebus immobilib. quæ ad loca venerabilia pertinent. 601
Rebus maternis, vel nuptialibus lucris, quæ ad filios familiàs peruenerunt, & de castrẽsi, & quasi castrensi peculio. 552
Rebus depositis, & de his qui denunciant, vt deposita non reddantur. 578
Rebus immobilib. alienandis, quæ ad Ecclesiam Hierosolymitanam pertinent. 532
Redemptione captiuorũ, vel alimoniis paupertum. 619
Reis ab alio loco ĩ aliũ trahendis ex diuino nutu, vel iussiõe maximæ potestatis. 559
Relationibus. 570
Repudiis à marito mittendis. 565
Repudiis ab vxore mittendis. 595
Repudiis, quæ à filiis fœmiliarum mittũtur. 549
Retractationibus sententiarũ Præfecti Prætorij. 600
Reuerentia & obsequio patronis, à libertis præstandis, & de ingratis libertis. 573

S

Sacris vasis cuiuscunque Ecclesiæ, vel oratorij. 604
Sacrum pragmaticum Tyberij Augusti de cõfirmatione cõstitutionũ Iustini Imperatoris ad filios Colonorũ & Libera. 633
Samaritis. 617
Sanctis quatuor conciliis. 618
Secundis nuptiis. 547
Seruis, & adscriptitiis, & taxeotis, & curialibus ad episcopatum venientibus. 608
Seruo & ancilla ægrotante. 548
Seruis qui tyrannorum tempore liberas duxerunt vxores. 630
Seruis & colonis ab alio detentis. 630
¶Si adhuc consistante matrimonio dotẽ maritus vxori suæ persoluerit. 553
Si admonito reo actor iudic. deseruerit. 590
Si adscriptitius clericus fiat. 611
Si alienus ascriptitius liberam vxorem duxerit. 548
Si appellatione introducta cõpromissariũ arbitrum litigatores elegerint. 583
Si clericus vel quis alius contra episcopum adire potestatem maluerit. 612
Si cui præses prouinciæ suspectus sit. 571
Si decedẽs maritus vxori suæ leguerit sub cõditione, si secundas nõ contraxerit nuptias vel contrà, id est, si vxor marito. 553
Si suas Ecclesias clerici dereliquerint. 561
Si Episcopus multum tẽpus ab ecclesia sua defuerit. 565
Si episcop. ante cõsecrationẽ suã, vel posteà venerabili loco res suas obtulerit. 607
Si episcopus ad gratiã præsidis supplicẽ cõtempserit. 572
Si Episcopus expulsus ab Ecclesia sua ingredi ciuitatẽ, de qua repulsus est, ausus fuerit. 610
Si hæres legata soluere noluerit. 521
Si hæredes piam dispositionem implere noluerint. 619
Si hæredes testatoris substantiam non sufficere dixerint. ibid.
Si intra sex menses pia voluntas impleta nõ fuerit. ibid.
Si in secunda Armenia appellatio porrecta sit. 556
Si legatum vxori maritus reliquerit, vel cõtrà, id est vxor marito. 51
si libertinam suam patronus vxorẽ habere maluerit. 573
si literarũ fides à voce testiũ discrepet. 568
si mater alienare voluerit ea quæ ex filij successione deuoluta sunt. 554
si mater filiorum suorum tutelã gubernare maluerit. 583
si milites Præsidis prouinciæ iussiones non fecerint. 535
si minor vigintiquinque annis restitutionẽ aduersus additionẽ hæreditatis petere maluerit. 500
si monachus clericat° honorẽ meruerit. 610
si mortę solutũ sit matrimoniũ, & de lucro dotis, vel ante nuptias donationis. 549
si mulier res quas liberis suis donauit, quasi ab ingratis post secundas nuptias suas revocare maluerit. 552
si mulier marito suo sine iusta causa repudium miserit. 596
si mulier ad secundas peruenerit nuptias, & de lucro dotis & ante nupt. donatio. 550
si mulier liberorum suorum tutelã administraueri°, & ad secundas conuolauerit nuptias. 553
si per maritũ steterit, quo minus dos ei promissa præstetur. 583
si post tres cõtestationes inuenerit maritus vxorẽ suam in sancto loco cum suspecto homine colloquium habentem. 597
si præses prouinciæ iniuriam fecerit. 571
si præses prouinciæ supplices prouinciales contempserit. 571
si propter nuptias donatio gestis intimata non fuerit, 606
si prouocatio porrecta fuerit cõtra sententiã prætoris Lycaoniæ, vel alterius qui in Lycaonia iudicauit. 536
Si prouocatio porrecta fuerit cõtra sententiã Prætoris Pisidiæ vel alterius qui in Pisidia iudicauit. 536
si qua noua lex post porrectam prouocationem promulgetur. 591
si quis clericũ in ius vocare maluerit tã in pecuniaria quàm in criminali causa. 577
si quis contra metropolitanũ adire portam tem maluerit. 613
si quis ex ancilla sua liberos habuerit, & dotalia instrumenta fecerit. 573
si quis familiæ suæ legauerit, vel aliæ personæ legatũ reliquerit, & rei legatæ alienationem prohibuerit. 601
si quis filiumfamiliàs hæredẽ instituerit, vt pater ipsius vsumfructũ hæreditatis non habeat, & de donationib. & aliis liberalitatibus eodẽ modo in filiumfamiliàs factis, & de curatoribus rerum. 503
Si quis liber ancillam vxorem duxerit, vel contrà. 548
Si quis in seruo suo aut ancilla ægrotante nullam adhibuerit curam. 548
Si quis modum subſtantiæ suæ inscriptis declauerit. 557
Si quis in aliquo instrumẽto alteriꝰ instrumenti mentionem fecerit, 599
Si quis inter celebranda diuina ministeria ministerijs Dei iniurium fecerit. 614
Si quis in ius vocare monachum vel sanctimonialem conatus sit. 583
Si quis in domo sua oratoriũ habuerit. 562
Si quis illicitè sportulas exigat. 622
Si quis in proaſtio, vel domo, vel fundo, Ecclesiastica munera fecerit, 619
Si quis in nomine domini nostri Iesu Christi hęreditatem vel legatũ reliquerit. 619
Si quis in nomine sancti martyris hęreditatem vel legatum reliquerit. 619
Si quis in vltima voluntate domum religiosam suam fieri deposuerit. 619
Si præses præsentẽ constitu. neglexerit. 567
Si quis prolatam manũ suã negauerit. 545
Si quis vnum ex liberis suis hæredem instituerit, vel extraneum hęredem scripserit, & rogauerit eum, vt tempore quo moritur hæreditatem alij restituat. 555
Si quis vxorẽ suã flagellis castigauerit. 597
Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eũ pudori vxoris suæ illudere. 597
Si repudio matrimonium solutum sit, quid statui oporteat de lucris nuptialibus. 552
Si res suas pater filiberos suos distribuerit.
Si seruus clericus fiat. 611. (545
Si soluto matrimonio mulier quæ secũdas non contraxit nuptias, ante annum impletum ab aliquo stuprata sit. 555
Si sterilis ager ad venerabilem locum peruenerit. 532
Si sub conditione mater à patre legatũ, vel fideicommissum reliquerit filio suo. 553
Si venerabilis locus cum alio loco venerabilium rerum immobilium permutationem facere maluerit. 561
Si vir vel vxor sine causa legitimũ matrimonium dissoluerit. 606
Si vsusfructus doris nomine, vel propter nuptias donationis causa constituatur. 552
Si vsufructu à marito relicto, vel contrà, hãt secundæ nuptiæ. 552
¶Solatiis indicum. 576
Solutionibus & liberationibus, & verborũ significationibus. 525
Soluto matrimonio vt annũ abstineat à nuptiis mulier. 555
Sportulis & officio iudicum. 576
Sportulis religiosæ. 614
Successione ab intestato veniente episcopi, vel clerici, vel cuiuscũque alterius religiosæ personæ. 620
Successionibus quæ ab intestato fratribus deferuntur. 577
Successione quæ ab intestato defertur fratribus, & parentibus, & filiis fratrum. 605
Suffragio collatorum. 729

T

Abellionibus, siue de instrumentorum fide, 556
Temeratoribus huius constitutionis. 573
Temporibus appellationum. 557
Tẽpore postliminij, i. pest captiuitatem. 629
Testamento episcopi vel administratoris venerabilis loci. 620
Testatore nõ cogẽdo seu propria manu vel testimoniũ, nomina hæredũ scribere. 600
Testibus. 581
Testimoniis clericorum. 612
Testimoniis hæreticorum. 557
Transitu militum. 62

V

Vicariis seu locum tenentibus: item de mulieribus adulterium committentibus, & aliis capitulis. 626
Vicario Asianæ regionis, & præside Phrygiæ sublatis, & in Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen translatis. 534
Vicario Ponticæ sublato, & in comitis Galatiæ primæ nomen translato. 534
Vi & potestate cõstitutionis ĩ quãtitate. 576
Vi & potestate constitutionis in tẽpore. 570
Vi & potestate cõstitutionis in tẽpore. 570
Vi & potestate cõstitutionis in tẽpore. 604
Vi & potestate constitutionis. 567
Vi & ptate cõstitutiõis ĩ pœnis & tpib. 599
Voluntatibus parentum in distributione patrimonij faciendis. 588
Vsufructũ vxoris à marito relicto vel donato: aut contrà id est, si marito vxor. 552
Vt arbitri per compromissum non per sacramentum assumantur. 576

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Novel. Constit. Iustin. Impe.

Vt annona miniſtret medicis & diuerſis. 631
Vt ciuiliter inter ſe cauſas audiant. 631
Vt ciues vel vicani pro aliis ciuibus ſuis vel vicanis non teneantur. 559
Vt ciuitates circa Viminaciũ cõſtitutæ ſuũ proprium Archiepiſcopum habeant. 532
Vt clerici ſine pecunia fiant. 611
Vt Comites Orietis & præſides Antiochiæ officium habeant. 535
Vt donatio propter nuptias non indigeat inſinuatione monumentorum. 599
Vt donationes in Imperatorem faciẽdæ & ſine monumentis fiant. 559
Vt dos prioris vxoris præferatur doti ſecũdæ vxoris, ſiue ipſa, ſiue liberis eius agẽtibus. 582
Vt eadẽm quantitas dotis in ſecundis nuptiis filiæ à patre ſeruetur. 584
Vt Epatus honoriꝰ poteſtatis diſſoluat. 575
Vt ex curiali patre, & murilegula, vel commerca matre curialis filius naſcatur. 547
Vt fabricæ ſeruentur. 631
Vt hæc conſtitutio ad curam magiſtratuũ, & Epiſcoporum pertineat. 573
Vt inſtrumenta irrita reuocentur. 629
Vt ipſo litis initio litigatores iurẽt, q̃ nihil iudicibus dederint, aut promiſerit. 611
Vt iudices nulla relatione vtantur ad Principem. 605
Vt iura quę in ſucceſſionib. poſita ſunt ab inteſtato veniẽtibus, etiam in Armeniis teneant. 542
Vt legata intra annum præſtentur. 523
Vt leges Imperatorum per prouincias ipſorum dilatentur. 629
Vt liceat venerabilibus locis perpetuos inter ſe cõtractꝰ emphyteuſeos facere. 561
Vt locorum venerabilium adminiſtratores ſine pecunia ſint. 611
Vt magiſtratus Conſtantinopolitanę ciuitatis cauſas in conuentionibus certis audiant, & ſententiam dicant. 562
Vt magiſtratus ſine pecunia fiant. 534
Vt mille centum ergaſteria immunitate potiantur ſub nomine Decanorum, & Lecti cariorum, & vt nemo aliius immunitatẽ habeat. 533
Vt mutationes in ſuo ſtatu ſtent. 631
vt nemo vltra ſportularum modum ſtatutũ exigere audeat, & de officio Præſidis & Epiſcopi. 572
vt nemo ciuilis, veꝰ militaris magiſtratus vicarios habeat. 535
vt nõ liceat creditori debitore ſuo mortuo ante ix. Iuſtaolos dies aliquem moleſtare, propter hoc q̃ defunctꝰ debebat. 593
vt non liceat clerico de minori eccleſia in maiorem per patrocinium tranſire, & de alimonaliis clericorum. 526
vt nulla pecunia data Epi cõſecrentur. 607
vt nulli liceat mutuati agricolę terrã ipſius tenere, & quanũ vſurarũ accipiant. 627
vt nullus Epiſcopus cogatur ſubiectum ſibi clericum de ſuo clero dimittere. 609
vt omnes priuati Præſidibus ſubiiciantur, & de ſacramento à præſidibus dando, & de furtis præſidum. 535 (628
vt pTotilanẽ factæ donationes irritæ ſint. 628
vt poſsi. ex conſenſu diſſolui matrimoniũ. 633. & 655
vt Præſides 50. dies faciãt in prouincia ſua, poſtquam eis ſucceſſum ſit. 535
vt pretiũ fatiſfaciat, & quod tulit quis. 630
vt per negotiatores coemptiones fiant. 631
vt qui voluerit ad preſentiam Imperatoris nauigare non impediatur. ibid.
vt prohibeant iudices ſupradictum modũ ſportulas exigi. 621
vt proprietas vnicuique reſtituatur. 630
Vt proprietas dotis, vel ante nuptias donationis mortua, alterutra perſona filiis cõmunibus conſeruetur. 585
Vt præfectoria dignitas curialẽ liberet. 567
Vt repudio, vel Bonagratia ſoluto matrimonio id, quod ab alternatiua perſona lucrata eſt, filio ſuo conſeruet, & de alendis liberis à parentibus ſuis. 585
Vt ſcenicæ mulieres non coarctentur in eadem turpitudine permanere. 558
Vt ſecũdo marito copulata mulier prioris viri dignit. vel priuilegiis nõ vtat. 552
Vxoribus militum. 596

EDICTA IVSTINIANI Imperatoris.

Apparitoribus Præſidum. 645
Argentariorum contractibus. 642
Armẽiorum ſucceſſione. 636
Edictum pientiſſimi dõmini noſtri Iuſtiniani. 638
Forma pragmatica, de argentariorũ cõtractibus. 638
Helleſponto. 646
Lex de Alexãdrinis, & Aegyptiacis prouinciis. ibid.
Magiſtratu Phœniciæ Libanicæ. 636
Ne Præſides in fiſcalibus cauſis fidem publicam dent. 635
Pontici tractus vicario. 641
Tempore actionum, quæ ſuis locis competunt. 637
Vt poderatores & monetarij apud Aegyptios q̃quã pro obryzo exigẽdi, &c. 645

RVBRICAE CONSTITVTIONVM Leonis Imperatoris.

A
Abrogatio legis, quæ hominem liberum ſe vendere permittit. 693
Abrogatio quarundam de curiis & decurionibus latarum legum 688
Abrogatio legum, quæ ſenatui prætores, de cutionib. verò præfectos conſtituere cõcedebat. 688
adulteriis manifeſtò deprehenſis. 680
A quib. obſignari teſtamenta oporteat. 687
Auulſa terræ cruſta. 706
C
Caſtratores qua pœna affici debeãt. 693
Cęcus ſęcreto teſtm facere poſſe. 698
Celebribus quibuſdã in eccleſia viris feſti dies conſtituuntur. 704
E
Eccleſiaſticorum alea indentiũ pœna. 703
Emãcipatione & dotis reſtitutione. 675
Eo qui ad primam denuntiationem iudicio ſe non ſiſtit. 712
Eo qui vitam monaſticam deſerit, qui præſidum cohortibus aſcribi ſolet. 667
F
Falſorum pœna. 700
G
Graſſationibus. 698
H
His qui ad hoſtes tranſeunt, ſuáque ſpõte reuertuntur. 697
His, qui de maritis prædiis ad conſtituẽdas remoras piſcatorias ſocietatẽ ineũt. 710
His, qui in locis arabilib. aut vineis ædificaturi ſunt. 698
His, qui monaſterium imperfectum reliquunt. 669
I
Incantatorum pœna. 696
Indotatis mulierib. quantũ maritis mortuis ex ipſorum bonis lucrentur. 712
Inuento theſauro cuius eſſe debeat. 689
L
Legis q̃ de cõſulatu agit abrogatio. 706
M
Vliere quę viuo marito alios de matrimonio compellat. 679
N
Ne amplius Senatuſconſulta fiant. 701
Ne ante legitimũ matrimonij tempus futuris coniugibus benedicatur. 699
Ne captiuorũ vxori, aliis nubere liceat. 680
Ne clericus de nouo prophanus fiat. 666
Ne ex auro & pretioſis lapillis quicquã conferri in vniuerſum nefas ſit. 701
Ne ex ſanguine cibus conficiatur. 693
Ne filij naturales cum adoptiuis matrimonium contrahant. 675
Ne intra vij. ætatis annũ ſponſal. ineat, &c. 713
Ne matrimonia citra ſacrã benedictionem confirmentur. 704
Ne mulieres in contractib. teſtimoniũ præbeant. 688
Ne præſides in prouinciis ſuis domeſtica ſponſalia contrahant. 674
Ne quib. poſt quam monaſticæ vitæ inſtitutũ ſubierint facultates ſuppetũt, &c. 664
Ne Sacerdos, diaconus, aut hypodiaconus ſi vxorẽ ducat, à ſacro ordine remou. 701
Ne ſerui ad dicendũ teſtiñ admittant. 689
Nouis operibus Zenonis conſtitutio. 716
O
Officinarum magnæ eccleſiæ vſu. 668
Oris maritimis. 692
P
Pacto paterno, ex æquo hæredem futurum filium. 672
Perpetuis emphyteuſibus. 669
Plagio. 690
Piſcatoriis remotis, inter quas legitimum interſtitium non eſt. 711
Pœna eccleſiaſticorũ qui ſe aduocationib. ſponſionibus, redempturis, &c. 703
Pœna eccleſiaſticorum alea ludentium. 703
Pœna eiꝰ q̃ aliquẽ dedita opera excæcau. 705
Pœna eius q̃ rẽ aliquã publicã vẽdider. 695
Pœna illorũ, qui res vetitas ad hoſtes tranſuehunt. 695
Pœna eorũ q̃ naufragiũ ſuppreſſerint. 695
Pœna incantatorum. 696
Pœna eunuchorum ſi vxores ducant. 708
Pœna falſum teſtimonium dicentium facer dotum. 700
Pœna falſariorum. ibid.
Pœna raptoris virginis, &c. 682
Prædiis maritimis ad remotas piſcatorias cõſtituẽdas ſeorsũ nõ ſufficiẽtib. &c. 710
Puerperis, q̃ diu inorũ myniſte. participes fiant, & q̃ infantes baptizãtur, &c. 670
Q
Qua pœna caſtratores affici debeãt. 693
Quantũ in piſcatorib. remotæ piſcatiæ inter ſe diſtare debeant. 692
Quo tempore & à quibus rerũ ſuarum adminiſtratio adultis concedi debeat. 677
R
Raptoris virginis, eorúmque qui in raptu adfuerunt pœna. 682
S
Sepulchro violato. 707
Seruis qui liberis in matrimoniũ coniunguntur. 709
Seruis coniugibus ſi alter illorum libertate donetur. 709
Seruo qui ignorãte, domino clericus factus eſt. 667
Seruo

Index Rubricarum Feudorum.

Seruo qui inſcio domino monachiſmum ſuſcepit. 667
Seruo qui ignorãte dño eꝰ factus eſt. 668
Si magiſtratus aliquas res fiſcales furatus eſſe deprehenſus fuerit. 711
T
Teſtamento reſignato. 702
Teſtamenta à quibus obſignari oporteat. 687
Theſauro inuento cuius eſſe debeat. 689
Tributorum exactores, ſi pluſquam debeãt exegerint, qua pœna afficiendi ſint. 694
Tutore qui pupillam ſuam ſtuprat. 681
V
Vnũquenq; qui iudicanti prærogatiuã acceperit quẽadmodũ legatũ, &c. 662
vt actor ante litis conteſtationem porrecto libello iudici fidem ſuam probet. 712
vt ad tricenes vſuras pecunia licitò mutuetur. 702
vt ancillæ partus apud alium editus ad ipſius dominum ſequatur. 678
vt captiui teſtamenti factionem habeãt. 684
vt captiui filius hęres ſit. 682
vt concubinam habere non liceat. 705
vt cuique tam intra ciuitates quàm extra mortuos ſepelire liceat. 690
vt decennis puer in monachorum numerũ aſſumatur. 666
vt domini teſtamento manumiſſus, ſi illum deceſſiſſe, &c. 683
vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent. 691
vt donationes quæ in litteras relatæ nõ ſunt ad quingẽtos aureos vſque valeant. 689
vt dotis promiſsio ex paternis, aut maternis bonis facta præſtetur. 673
vt eunuchi adoptare poſsint. 676
vt Imperatoris ſerui de rebus ſuis quomodo velint, ſtatuere poſsint. 683
vt in ciuitatibus quinque, in ineruibus verò & agris, tres teſtes ad teſtamentorum fidem ſufficiant. 685
vt in conteſtatione litis, & magiſtratuũ initio iuretur. 707
vt in ſponſalib. cõſtituta pœna exigatur. 671
vt Indæi ſecundùm Chriſtianiſmi ritus viuant. 691
vt monachꝰ de acquiſitis teſtari poſsit. 694
vt monachi & clerici tutores eſſe poſsint, ſed ab adminiſtratione ac pupillorũ rectione arceantur. 697
vt mulier ſoluto matri dotem ſuã, &c. 713
vt mulier quę mariti odio abortat, repudiari ab illo poſsit. 679
vt mulier quæ matrimonium non iterat, vnius liberorum portionem proprietatis iure capiat. 674
vt negotiari, ædificare, muneráque accipere, vrbis magiſtratibus liceat. 702
vne maritus, quemadmodum vxor, illa prę moriente præter donationem propter nuptias quicquam capiat. 672
vt nemo cum mulieribus in eccleſiarum cęnaculis habitet. 699
vt nõ modò vniuerſalis eccleſię ſacerdotes, verùm etiã qui ad quemcunque ſacram ædẽ pertinẽt, ſi in hoc vocẽtur, &c. 663
vt pacta etiã nõ cõſtituta pœna valeant. 699
vt pariter omnibus adoptare liceat. 677
vt patres qui nuptias non iterant vnius liberorum portionem capiant. 703
vt per ſcribendi ignaros teſtamenti etiã cõfirmentur. 686
vt prodigus, quę ex re ipſius ſint facere poſſit. 683
vt purpurę ſegmenta & particulę, in publicis mercimoniis ſint. 701
vt quemadmodum in aliis ſtructuris lege cautum eſt, &c. 715
Vt qui alioqui principe ſacerdotio dignus eſt, ſi legitimi liberi, &c. 663
Vt qui cætera ſecũdùm ſacros diuinoſque canones eſ̃ali dignitate dignus, &c. 662
Vt qui iuſiurãdum defert, prior de calũnia iuret. 709
Vt qui reiicere venerandum monaſticæ vitæ habitum in animũ induxerit, &c. 667
Vt qui ſacerdotes creandi ſunt, ſecundũ ec cleſiæ ritus, ea lege creentur vt omnẽ de inceps vitam cęlibem agant, &c. 663
Vt qui tertium matrimonium cõtrahunt, ſacri canonis pœnæ obnoxij ſint. 704
Vt qui xx. annos habet, hypodiaconus creari poſſit. 670. & 700
Vt quotieſcunque clericorum habitu ad prophanorum tranſire, &c. 666
Vt ſalutarem baptiſmum in quocunque ſacro oratorio peragi liceat. 669
Vt ſententiã iudices in litteras referãt. 697
Vt ſi maritus per matrimonij tempus in furorem incidat, &c. 714
Vt ſi ſponſa ex alio grauida deprehẽdatur, ſponſalia reſcindi poſſint. 706
Vt ſi vxor mente capitur, idque neque dolo mariti, &c. 714
Vt ſufficiens numerus teſtium teſtamentũ rãtum faciat, &c. 686
Vt tam veterum principũ numiſmata, &c. 690
Vt vtrũque tempus, tum quod ſancta ſexta conſtituit ſynodus, &c. 666

RVBRICAE FEVDORVM.

A
Alienatione feudi. 732
Alienatione paterni feudi. 730
Allodiis. 813
Apud quem controuerſia feudi deciniatur. 736
An agnatus vel filius defuncti poſſit retinere feudum, &c. 796
An apud iudicem vel curiam domini quæſtio, &c. 707
An ille qui interfecit fratrẽ domini ſui feudum amittat. 789
An maritus ſuccedat vxori in beneficio. 735
An mutus vel aliàs imperfectus feudum retinere poſſit. 788
An remoueri debeant teſtes qui pares eſſe deſierunt. 760
B
Beneficio fratris, & qualiter frater in beneficio fratris ſuccedit. 737
C
Capitulis Corradi. 791
Capitaneo qui curiam vendidit. 800
Conſuetudine recti feudi. 784
Conſtitutiones feudales dñi Lotharij. 716
Contentione inter dominũ & fidelem, &c. 731
Contentione inter me & dominum de portione feudi fratris mei defuncti. 732
Contentione inter dominum & vaſallũ de inueſtitura feudi. 739
Cõtrouerſia feudi apud pares termi. 759
Controuerſia inter vaſallum & alium de beneſic. 795
Controuerſia inter epiſcopum & vaſa. 761
Controuerſia inter dominum & emptorẽ feudi. 794
Controuerſia inter maſculum, & fęminam de beneficio. 795
Clerico qui inueſtituram facit. 788
D
Dvob. fratrib. à Capitaneis inueſtitis. 760
E
Eo, qui fecit finẽ agnato de feudo patrimoniali. 798
Eo, qui ſibi vel hꝛdib. ſuis maſculis, &c. 759
Epiſcopũ, vel abbatẽ, vel abbatiſsã, &c. 727
F
Feudi cognitione. 745
Feudo ſine culpa non amittendo. 737
Feudo non habente propriam feudi naturam. 798
Feudo Marchiæ, vel Ducatus, &c. 733
Feudo fęminæ. 762
Feudo dato invicem legis commiſſorię. 743
Feudo Guardiæ & Caſtaldiæ. 721
Feudis datis minimis valuatorib. &c. 735
Filiis natis ex matrimonio ad morganicã contra. 782
Forma fidelitatis. 751
Fratrib. de nouo beneficio inueſtitis. 756
H
His, qui feudum dare poſſunt. 719
Hic finitur lex, deinde conſuetudines regni incipiunt. 780
I
Inueſtitura de re aliena facta. 752
Inueſtitura in maritum facta. 658
Inueſtitura quam Titius accepit à Sempronio. 757
In quib. cauſis feudum amittatur. 763
L
Lege Corradi. 786
M
Miles vaſallo, qui contumax eſt. 762
N
Natura feudi. 728
Natura ſucceſſionis feudi. 798
Notis feudorum. 819
Noua forma fidelitatis. 751
P
Pace renenda & eius violatorib 775
Pace iuramento firmanda. 804
Pace Conſtantiæ. 753
Per quos fiat inueſtitura, &c. 748
Pignori dato feudo, quid iuris ſit. 731
Prohibita feudi alienatione per Lotharũ. 802
Prohibita feudi alienatione per Fridericũ 813
Q
Qvaliter olim poterat feudum alienari. 754
Qualiter iurare debeat domino vaſallus fidelitatem. 750
Qualiter dominus proprietatem feudi priuetur. 797
Quę fuit prima cauſa bũficij amittendi. 735
Quæ ſint Regaliæ. 818
Quemadmodum feudũ ad filiã pertineat. 740
Quis dicatur Dux, Comes, Marchio, &c. 755
Qui ſucceſſores feudũ dare teneantur. 632
Qui teſtes ſunt neceſſarij ad nouam inueſtituram probandam. 783
Qui ſucceſſores teneantur. 730
Qui ſint rebelles. 845
Quid iuris poſt alienationem, &c. 795
Quid ſit inueſtitura. 746
Quid præcedere debeat, an inueſtitura vel fidelitas. 750
Quib. modis feudum conſtitui põt. 740
Quib. modis feudum amittatur. 725. & 735
Quo tempore miles inueſtituꝛã petere debeat. 738
Quot teſtes ſunt neceſſarij ad probãdã feudi ingratitudinem. 819
Quomodo in læſæ maieſtatis crimine proceditur. 824
S
Si de inueſtitura inter dominum & vaſallum lis oriatur. 740

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Rubricarum legum Longobard.

Si de inuestitura feudi controuersia fuerit. 723
Si de feudo vasallus ab aliquo interpellatus fuerit. 769
Si de feudo defuncti contentio sic inter dominum & agnatos vasalli. 770
Si vasallus feudi priuetur, cui deferatur. 783
¶ Successione feudi. 728
Successione fratrum, vel gradib. succedētiū in feudo. 756
Statutis & consuetudinib. cōtra libertates ecclesiæ, & immunitate locorum religiosorum, &c. 829

V

Vasallo decrepitæ ætatis, &c. 757
Vasallo milite, qui arma bellica deposuit. 762
Vasallo qui contra constitutionem Lotharij beneficium alienauit. 790
Vsu Mediolanensium. 744

RVBRICAE LEGVM LONgobardorum.

A

Acquisitionib. actorū Regis. 1058
Adoptionib. 1057
Aduenis. 1169
Aduocatis, & vice dominis. 1118
Adulterio. 1005
Aggressione in vico facta. 954
Apud quem poctiorum causæ agi debeāt. 1117
Armis intra patriam, vel palatium, nō portandis. 1118
Ariolis. 1109

B

Beneficiis & terris tributariis. 1164
Brunçis extra regnum non vendendis. 1170

C

Cancellariis. 1112
Capitula quæ Imperator Lotharius addidit, &c. 1167
Capitulis legi Salicæ additis. 1172
Capitulis pro lege tenendis. 1173
Cerariis & chartularijs. 1162
Coniugijs seruorum vel aldionum. 1037
Consilio mortis. 914
Consilio illicito. 916
Consuetudine. 1115
Contemptoribus. 1135
Contemptoribus legum. 1170
Conuitijs. 918
Crimine plagij. 1081
Culpis seruorum. 1011

D

Damno iniuria dato. 962
Debitis & gaudimoniis. 1006
Decimis. 1160
Depositis. 1083
Dominus Lotharius addidit ad limen, &c. 1167
Donationib. quæ cum thingatione, vel lanechild fiunt. 1055

E

Eo, qui alij antestecerit, vel aliquē de caballo iactauerit. 949
Eo, qui cū armis alterius dānū fecerit. 968
Eo, qui peculium in damno inuenerit. 972
Eo, qui terminum antiquū corruperit. 995
Eo qui falsam vel adulterinam monetā fecerit, &c. 998
Eo, qui alium iniustè in iudicio adiuuare præsumpserit. 1170
Eo qui mulierem, vel seruum, in sacramentum, &c. 1008
Eo, qui vxorem suam dimiserit, & aliam superam duxerit. 1039
Eo, qui bonum denarium refutauerit. 1171
Eo, qui hominē mortuū expoliauerit. 944
eo, qui res alij post delegationem fraudulēter alienauerit. 1062
Eo, quod pater filijs, vel filiab. habet relinquere. 263
episcopis & Clericis. 1163
Euictionib. 1104
Excommunicatis. 1171
Exercitalib. & his qui in hostem ire contē pserint. 946

F

Faidosis & armis, intra patriam non portandis. 1014
Feriis. 1120
Feritis liberorum hominum. 919
Fornicatione. 1004
Furtis, & feruis fugacib. 976

H

Heribanno. 1163
His, quæ ob causam datur. 1082
His, qui ad patriam defendēdā ire neglexerint. 1168
His, qui secreta Regis fraudulenter inquirunt. 1170
His, qui ad ecclesiam confugiunt. 1110
His, qui ad Palatium venire coguntur? 1115
His, qui ad Palatium venire cōtempserint. ibidem.
His, qui aldiones defendere debeant. 1117
His, qui causam iudicatā repetere præsumpserint. 1153
His, qui chartam falsam contra legem scripserunt. 998
His, qui ad mortem fuerint iudicati. 1010
his, qui se in alteri' seruitio subdidere. 1092
His, qui se in potestatem alterius subdiderint. 1065
His, qui sine voluntate mundualdi ad martum ambulant. 1020
His, qui extra patriam per triennium morantur. 1021
His, quæ à viro in mulierem dantur, vel relinquuntur. 1022
¶ Homicidiis liberorum hominum. 927
Homicidiis seruorum ministerialiū, vel aldium. 943
Homine ad iudicium non mittendo. 1161
Homine in curte aliena noctis tēpore inuēto, & de curtis ruptura. 975
Hominib. Placentinis. 1172

I

Illicito consilio. 916
Infra quod tempus permissum est viduis, velum vel maritum accipere. 1025
Iniurijs mulierum. 950
Inuasionib. 996
Itinerib. 1161

L

Legum contemptoribus. 1170

M

Maleficiis & publicis criminib. 905
Manumissio quibus de causis fieri debeat. 1115
Manumissionib. 1093
Monomachis. 935

N

Ne ad Regem veniētib. iniuria fiat. 945
Ne liberi homines opprimantur. 1158
Ne per vitā Regis, vel filiorum, initietur 1171
Ne quis iudicem suum prætermittat. ibid.
Non suæ rei vēdicatione, & de crimine plagij. 1081
Nuptijs prohibitis. 1027

O

Officio iudicis. 1130
Parricidiis. 941
Pauperie. 968
Periuris. 1152
Plagis & compositionibus liberorum hominum. 921
plagis & feritis seruorum & aldionum. 923
pontificibus. 1167
præiudiciarijs actionibus. 1120
præscriptionibus. 1096
prohibita alienatione minorum. 1086
prohibita alienatione futurorum fructuū. 1091
prohibita alienatione seruorū, vel aldiorū. 1091
prohibitis nuptiis. 1027

Q

Qua lege aldiones vinere debent. 1170
Qualiter cum fara sua alicui migrare, permissum sit. 1169
Qualiter iudicium inter episcopū, &c. 1172
Qualiter diuersarum legū homines, &c. 1191
Qualiter iudices iudicare debeant, &c. 1112
Qualiter muheri libera alienare permissum. 1033
Qualiter mundualdus amittat mūdiū. 1035
Qualiter quisque se defendere debet. 1136
Qualiter seruorum venditio fiat. 1091
Quādo liceat alicuius clericū accipere. 1160
Quando liceat rectorib. ecclesiarū, &c. 1166
Quantitate solidorum. 1079
Quibus honoribus filij diaconorum presbyterorum remoueantur. 1174
Quibus tutores dandi sunt. 1119

R

Raptu mulierum. 999
Rebus emptis ꝑ conductore cæs. 1080
Rebus forestis. 1172
Rebus intertiatis. 1084
Reuerentia ecclesiæ debita. 1110
Romanis iudicibus vt in præsentiam Imperatoris veniant. 1162

S

Sanctimonialibus. 1107
Scabinis & Cancellarijs. 1112
Scandalis & compositionibus ad Regē pertinentibus. 910
Scripturis sine mense, & die mensis. 1173
Seditione contra iudicem vel ciuitatem leuata. 959
Sepulchro violato, & de eo, qui hominem mortuum expoliauerit. 944
Si actor Regis res Regias per fraudem alienauerit. 1009
Si mulier filium suum ad confirmandū tenuit. 1172
Si quis literas nostras despexerit. 1163
Si quis sanctum chrisma, &c. 1171
Si seruus liberam puellam, vel mulierem, in coniugio acceperit. 1031
Sponsalibus. 1015
Successionibus. 1040
Suspectis tutoribus remouendis. 1173

T

Testibus. 1122
Treugis. 1081

V

Vbi interdictum sit alicui legatum mittere. 1171
Vbi mercatum habendum sit. 1170
Veneratotibus, & damno quod per eos acciderit. 970
Vltimis voluntatibus. 1058
Vt episcopi & Comites inuicem sibi auxilium præstent. 1134
Vt filij lege patris viuant. 1025
Vt Imperatoris forestes custodiantur. 1173
Vt interrogetur populus Romanus, &c. 1151
Vt mansuræ æquales fiant. 1171
Vt mulieres lege mariti viuant. 1026

INDEX

Index legum trium libr. Cod.

INDEX LEGVM TRIVM librorum Codicis Alphabetico ordine hic incipit.

A

Ab his. de nauicu. 97
Ab illustribus. de excusa. mune. 79.
Ab officiis. de Pala. sacro. largitio. 217
Ab oneribus. de mune. & honorib. 66
Absit. de priui. do. Aug. 179
Actores. de exact. tribu. 27
Actuarij. de eroga. mili. anno. 237
Actuarios. de numera. 252
Ad collationem. de auro corona. 96
Ad inferiorum. de ꝑpo. publi. 30
Ad reparationem. de aquæd. 131
Ad similitudinem. de Pala. fac. largi. 218
Ad splendidioris. de diuer. offi. 260
Ad subeunda. de decur. 47
Ad tempus. de his qui in exi. 84
Agentes. j. de curio. & sta. 215
Agentes. ij. de curio. & sta. 216
Agentes. de præpo. agen. in reb. 210
Agentes. de prin. agen. in reb. 211
Agentium. de diuer. offi. 268
Agros. de fun. limitro. 161
Alexandrinis. de decur. 49
Amuneribus. de decur. 40
Animalia. de cura. pub. 257
Annonas. de eroga. mil. anno. 230
Annonas. de anno. ciui. 118
An respublica. de iure reipub. 120
Ante. de cast. & minist. 220
Antiquitus. de consulib. 185
A palatinis. de pri. eo. qui in fac. pala. mi. 222
Apparitioni de appa. procon. & lega. 261
Apparitores. de exact. trib. 27
Apparitores. de appa. præfe. anno. 265
Apud eum. de censib. 156
Apud eos. de debi. ciuita. 122
Aquarum. de aquæd. 129
Archiatri. de profess. & medi. 81
Archiatros. de Comi. & archia. 195
Archiatros. de meta. & epide. 245
Artifices. de excu. artifi. 88
Athletis. de athle. 82
Auratas. de vesti. olobe. 107
Aurum quod. de ponderatorib. 57
Aurum. de susceptorib. 95
Auri. de fru. vrb. Constan. 117
Auri. de au. pub. persecu. 96

B

Baphij. de murilegu. 104
Boethos. de tabula. 92

C

Casus. qui morbo. 78
Causas in quibus. de sen. aduer. fis. la. 14
Causaria. de re mili. 230
Cautiones. de solu. & libe. deb. ciui. 127
Cœnaticorum. de erog. mil. anno. 23
Centum. de anno. ciui. 118
Certa forma. de iure fis. 3
Certè. de proxi. fac. scri. 207
Certis dignitatibus. de excu. mu. 72
Circensium. de decu. 42
Ciues quidem. de inco. 65
Ciuilia munera. de mune. patri. 67
Clarissimis. de dignita. 183
Classem. de classicis. 112
Clementiæ. de maiuma. 134
Codicillis. de perfectis. digni. 226
Cognouimus. de man. & colo. 268
Coloni. in quib. cau. colo. do. ac. pos. 150
Colonos. j. de agrico. 142
Colonos. j. de agrico. 143
Colonos. de agri. & man. 272
Colonos. de colo. Illyri. 152
Commoda. de primipilo. 271
Cōparationi. de qui. mu. vel præ. fe. excu. 76
Comperimus. de cura. pub. 257
Comperimus. de nauic. 97
Comperimus. de proxi. fac. scri. 209
Conditio. de liberti. 83
Conductores. de conductorib. 177
Congruit. de loca. præd. ciui. vel fis. 170
Consecratas. de pala. & do. do. 180
Contra. de execu. & exact. 269
Contra. de admi. rer. pub. 120
Contra. de re mili. 235
Cornicularij. de appa. præfe. præto. 255
Corporatos. de Alex. primatib. 119
Cruenta. de gladiatorib. 130
¶ Cubicularios. de Præpo. fac. cubicu. 100
Cuiuscunque. de fugi. co. 168
Cùm ad felicissimam. de quib. mu. vel præsta. lice. se excu. 76
Cùm adoptiuum. de decu. 335
Cùm ad munus. sump. iniun. mune. 136
Cùm ad quamlibet. de cond. in pub. hor. 30
Cùm allegas. de castren. pecu. 230
Cùm allegatis. de re mili. 230
Cùm antea. de agrico. 345
Cùm appellasset. de filiisfa. 85
Cùm auriculari. qui mobo. 78
Cùm decurionatus. de decu. 93
Cùm diuus. de omni agro defer. 157
Cùm ex sola. de primipilo. 271
Cùm facultates. de his qui nu. libe. 79
Cùm filios. qui æta. 77
Cùm introissent. de vetera. 250
Cùm nauarcorum. de nauic. 97
Cùm neque. de incol. 64
Cùm nulla. de pasc. publi. 162
Cùm ob prouectæ. de his q nō imple. sti. 83
Cùm per alias. de colo. Palæst. 151
Cùm Præsidem. de expen. ludo. 129
Cùm procuratores. de metalla. 103
Cùm satis. de agrico. 147
Cùm scimus. de agrico. 145
Cùm sæpè. de eroga. mili. anno. 242
Cùm suprà. de re mili. 231
Cùm te Biblium. de munici. & ori. 62
Cū te curatorem. quemad. ciui. mu. indi. 68
Cùm te &, quo quisque ord. conue. 126
Cùm te medicum. de profes. & med. 79
Cùm te omnib. quemad. ciui. mu. indi. 69
Cùm vos. de lega. 87
Cùm vos. qui ætate. 77
Cuncti. de metalla. 103
Cunctis. de mendic. va. 118
Cunctos. de meta. & epide. 244
Cura. qui mili. poss. vel non. 226
Curiales. si cu. reli. ciui. rus hab. ma. 62
Curiales omnium. de decu. 46
Curiales qui. de decu. 43
Curiales. de decu. 42
Curiales qui. de decu. 47
Curiales vendere. de præd. decu. 50
Curialib. de decu. 53
Curialib. de lucr. aduoca. 271
Curiosi. de curi. & sta. 215
Cursum de cura. pub. 258

D

Decem. de meta. & epide. 247
Decernimus. de aquæduct. 132
De cubiculis. de pri. eo. qui in fac. pa. mi. 222
Decurio. de decu. 46
Decuriones. de silentia. 196
Decurionib. ibi.
Defensionib. de iure fis. 4
Defunctorum. de re mili. 230
De personalib. de his qui nu. libe. 79
Descriptionis. de impo. luc. descri. 60
De submersis. de naufra. 102
Deuotissimos. de meta. & epide. 245
Deuotum. de meta. & epide. 245
Definimus. de agrico. 141
¶ Diligenter. de aquæduct. 132
Dispositionem. de colla. dona. 36
diuæ memoriæ. de decu. 52
diui patris. de loca. præd. ciui. vel fis. 175
diui. de suscept. 93
diuinam. de aquæductu. 133
diurnos. de fru. vrb. Alex. 120
¶ Doctitij. de decu. 51
domestici. de domest. & protecto. 198
domini. de agric. 136
dominicos. de agric. & man. 272
domum. de prædiis & omnib. reb. nauic. 98
decennarij. de exactio. tri. 26
duos. de suscept. 94
duplex ratio. de fi. instru. 9
duumuirum. de decu. 49

E

Eam legem. de excu. mu. 75
Eam quæ. de mili. in quo lo. &c. 86
Edictmus. de murileg. 105
Eius summæ. de fis. vsur. 13
Emphyteuticarij. de colla. fun. patri. 169
Emphyteuticarios. de mancipiis & col. 167
Eorum patrimonia. de iure fis. 5
Eos indulserunt. de decu. 42
Eos qui. de com. rei mili. 194
Eos qui. negotiato. ne mili. 229
Eos qui. de apparito. magis. mili. 261
Eos qui. de comi. prouin. reg. 195
Eos qui. de prin. agen. in reb. 213
Eos qui. de his qui ꝑpon. mu. ſub. 70
Eos qui. de his qui nume. lib. 79
Eos qui. de fabricen. 110
Eos qui. de diuer. præd. vrb. & rust. 174
Eos qui. de specta. 128
Eos qui. de aquæduct. 130
Eos qui. de comi. consist. 193
Eos qui. de excu. mune. 74
Equites. de equest. dignita. 226
Equos. de cursu publi. 254
Aeris pretia. de colla. æris. 37
Aes quidem alienum. de anno. & trib. 22
Errat. de cast. pecu. 236
Est verum. de incol. 64
Aeternam. de murilegu. 150
etiam hi. de excusa mu. 72
etiam minores. de mune. pat. 68
Et si duob. quo quisque ordi. conue. 125
Et si instrumenta. de fide instru. 9
¶ Euictiones. de cursu publi. 255
Euictionum. ibid.
euidenter. de excu. mune. 75
Eum qui. de fun. rei priua. 171
eum qui. de decu. 50
¶ Exactores. de susceptorib. 93
ex aula. de pri. eo. qui in fac. pala. mi. 223
ex agentib. de prin. agen. in reb. 212
excellentia. de erog. mili. anno. 238
exceptio. de priuileg. do. Augu. 179
exceptis. de decre. decur. 72
exceptores. de numera. 252
exemplo. de decu. 45
ex eo. de agen. in reb. 209
ex ingenuo. de agric. & man. 172
ex omnib. de decu. 44
expertes. de decur. 39
ex varia. de dela. 17

F

Fabricenses. de decu. 44
Fabricensium. de meta. & epide. 244
Fœnoris. de his qui ex of. quod admi. cō. 127
¶ Fideiusso. de per. eo. qui pro mag. &c. 124
Filiusfa. de cast. pec. 236
Filium ab. de his qui nume. libe. 78
Filios in potestate. de decu. 39
Filios. de muni. & origi. 63
Fiscum etiam. de fis. vsur. 13
Fisco quidem. de conue. fis. debi. 6

Forma

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index legum trium libr. Cod.

Forma.de vend.rer.fisc. 11
Fortissimis.de mil.vest. 143
Fortissimis.de eroga.mili.anno. 237
Frumenta.de suscept. 93
Frustra.de re mili. 230
Fundum.de admi.re.public. 321
Fundi.de loca.præd.ciui.vel fis. 175
Fundi.de fun.patri. 163
Fundos.de fun.patri. 165

G

Generali lege.de decu. 49
Generali lege.de tabula. 91
Glebam.de præto.& hono.prætu. 185
Grammaticos.de profes.& medi. 80
Grammaticos.de profess.& med. 82
Grammaticos.de profess,qui in vrbe Cõstãtinop.&c. 195
Graue est.vt nul.ex vica.pro alie. 154
Grauissimæ.de cura.publi. 256
Grauissimum.ne fisc.rem quam ven.emin. 11

H

HAc definitione.de omni agro deser. 160
Hac in perpetuum.de diuer.præ.vr. 75
Hac lege.de priuileg.scho. 224
Hac lege.de aquæduct. 132
Hac lege.de meta.& epide. 246
Hac lege.de proxi.fac.scri. 207
Hac nostrę.de prępo.fac.cubic. 188
Hac parte.de proxi.fac.scri. 203
Hac prouidentissima.de quib.mu.vel præst. ne.l.se excu. 77
Hac saluberrima.de prępo.agen.in reb. 211
Hac sanctione.de diuer.offi. 367
Hęredes.de omni agro deser. 157
Hi penes.de agrico. 136
Hi qui à.de peric.nomina. 124
Hi qui ex.de murilegu. 106
Hi qui.de præd.nauicula. 99
Hi qui.de hi.officia. 251
Hi qui.de cas.& minist. 220
Hi qui.de conue.fis.debi. 7
Hi quib.de fun.patri. 164
His nostræ.de immu.ne.conce. 34
His quidem qui mili.poss.vel non. 227
His quos.de fun.rei priua. 170
His scholarib.de eroga.mil.anno. 239
His tantummodò.de cura.publi. 257
Hoc prospectum.de meta.& epide. 245
Hum.horib.de fus.epro. 95
Hyæna.læ.de excu.mu. 72

I

IDab vnaquaque.de anno,& tribu. 24
Ignominiæ.de his,qui non imple.stip. 82
Illud conueni.de excu.mu. 73
Immunitates.de agrico. 140
In albo.de decu. 40
Indictiones.de anno.& trib. 22
Indictis.de excu.mu. 7
Inestimation.de fru.vrb.Alex. 119
In excoctione.de excoct. 242
Infamis.de decu. 40
Infames.de libert. 74
In filios.de decu. 45
In fiscalib.de exact.tribu. 27
In fraudem.de anno.& tribu. 23
Ingenuæ.de murilegu. 104
In his.de prędiis nauicu. 98
In his.de diuer.offi. 266
In illis,non licebit habita.metrop.&c. 154
In officio.de castren.& minist. 220
In officio.de appa.co.Orien. 261
In omnib.de cura.pub. 256
In prouinciis.de numera. 252
In proconsulari.de appa.procon.& leg. 261
In qualiber.de meta.& epid. 244
In sacris.j.de proxi.fac.scri. 200
In sacris.ij.de proxi.fac.scri. 202
In sacris.iij.de proxi.fac.scri. 204
In scriniis.de proxi.fac.scri. 200
Insignis.de pascuis publi. 162
Instar.de iure fis. 2
In successione.de decur. 47
Intelligis.de castren.pecu. 236
Inter chartulas.de conue.fis.debi. 8
Inter alias.de pala.fac.largi. 219
Intervalla.de mune.& hono. 66
Irenarchæ.de irenarchis. 96
Is cuius.de his qui se defen. 20
Iubemus.si libe.impe.so.fine here.decef. 20
Iubemus.de naui.non excusan. 100
Iubemus.de argen.pretio. 96
Iubemus.de omni agro deser. 161
Iubemus.de fun.patri. 166
Iubemus.de dignita. 184
Iubemus.j.de prępo.fac.cub. 189
Iubemus.ij.de prępo.fac.cub. 190
Iubemus.de silentia. 197
Iubemus.de proxi.fa.scri. 200
Iubemus.de pala.fac.largi. 219
Iubemus.j.de eroga.mil.anno. 258
Iubemus.ij.de eroga.mil.anno. 239
Iubemus.de cura.pub. 258
Iubemus.de anno.& trib. 24
Iudices qui.de nauicu. 98
Iudices.de dignita. 183
Iudicib.de cura.pub. 256
Iure prouisum.de fabricen. 109
Ius castrensis.de castren.pecu. 236
Ius senatorum.de dignita. 181
Ius.de fun.patri. 165
Iustas etiam.de iure fis. 4
Iuxta.de susceptorib. 91

L

LEge.de dome.& protecto. 199
Lege.de eroga.mil.anno. 238
Leges.de curia.vrb.Ro. 113
Lenones.de spectа. 128
Libertates.de man.& colo. 167
Libertorum.de dignitatib. 182
Licet indiuisa.de decu. 40
Litib.de agricol. 143
Loca omnia.de loca.præ.ciui.vel fisc. 176
Locorum.de omni agro deser. 159
Lotas.de murilegu. 105

M

MAgistros.de profess.& med. 80
Maiorib.honorib.quęadmo. ci. mun. indi. 69
Manifesti iuris qui ætate.&c. 77
Matriculam.de agen.in reb. 209
Maximarum.de excu.mu. 74
Medicos.de profess.& medi. 80
Mediterraneæ.de anno.& trib. 23
Memminimus.quã.& quib quar.pars deb. 54
Memminimus.de præd.tamia. 173
Metallarij.de metalla. 104
Metameos.de excu.arti. 89
Militares.de mi.ve. 233
Militaris.de re milita. 232
Militarib.de decur. 46
Milites.j.de re milita. 229
Milites.ij.de re milita. 232
Missi opinatores.de exact.tribu. 28
Modios.de susceptorib. 94
Monente.de delationib. 17
Monetarios.de murilegulis. 104
Mulier.de agricol. 142
Mulieres honore.de inco. 65
Mulieres.de dignitatib. 183
Multi.de naui.non excusan. 99
Multis.de prin.agen.in reb. 213
Muneris publici.de pub.mu. 71
Munera quæ.de mune.pa. 67
Munerib.de sump.recupe. 90
Murileguli.de murilegu. 106

N

NAti ex.de decur. 43
Nautici.de cano.fru.vrb.Ro. 116
Ne ex diuersa.de silentia. 197
Ne exasu.de disc ussio. 38
nec infames.de decu. 40
nec intra.de professo.& med. 80
Nec ipsi.de incol. 64
nec protostasiæ.de mune.pat. 68
Nec venditio.de prędi.decur. 55
ne cui.de commeatu. 247
Ne diutius.de agrico. 145
Ne diutius.de numera. 252
Negotiantes.de excu.mu. 73
Nemo carcerem.de exact.tribu. 26
Nemo ex.de præto.& hono.præto. 185
Nemo iudex.de decur. 40
Nemo possessorum.de anno.& trib. 23
Nemo vir.de vesti.olobe. 107
Nemo j.de cura.publi. 257
Nemo.ij.de cura.publi. 258
Nemo.de re mili. 232
Nemo.de dignitatib. 182
Nemo.de spectacu. 128
Nemo.de thesau. 21
Nemo.de fun.rei priua. 172
Nemini.de consulib. 186
Nemini.de numera. 253
Neminem ex his.de decur. 51
Neminem.de re milit 252
Neminem.de ca.fru.vrb.Ro. 117
Neminem.de susceptо. 93
Ne per diuersas.de execu.& exact. 268
Nepotes.de his.qui nu.libe. 78
Neque Dorotheum.de decur. 50
Neque famosis.de dignita. 181
Neque sacrarum.de cano.larg.tit. 32
Neque tempore.de mune.Pa. 67
Nequis ex.de dignita. 182
Nequis.de decur. 45
Ne quis ex.ne rust.ad vl.offic.deno. 154
Ne quis.de salga.hos.non prę. 247
Nihil supegindictorum.de superindict. 25
Nihil.de Pala.fac.larg. 216
Nominationum.de decur. 47
Non aliter.de Pala.fac.larg. 218
Non alios.quib.mune.excu. 83
Non inuidemus.de spectа. 127
Non iniusta.de conue.fis.debi. 6
Non patimur.de cura.pub. 256
Non prius.de debi.ciui. 122
Nostræ.de decanis. 322
Non tantum.qui mil.poss.vel non. 226
Non tibi.de incol. 63
Non videtur.de mu.patri. 67
Nullus.j.de his,qui ex pub.cos 96
Nullus.ij. ibid.
Nullus.de cohortalib. 262
Nullus.de fabricen. 110
Nullus.j.de diuer.offic. 266
Nullus.ij. ibid.
Nullus qui.de decur. 50
Nullus vacationẽ.de his,qui à prin.va.ac. 71
Nullus solius.de decur. 47
Nullus.de decur. 43
Nullus.de vetera. 250
Nulli omnino.de tabula. 91
Nullus.de cura.publi. 258
Nullus.quib.ad conduct.prę.fis.&c. 177
Nullus.de cura.publi. 256
Nullus.de Pala.fac.largi. 216
Nullus.de agrico.& mancip. 172
Nullus.de tyronib. 248
Nullus.de agen.in reb. 208
Nulli posthac.de condi.in pub.hor. 35
Nulli.nul.licе.in fre.&c. 111
Nulli sit.de priuileg.corpo. 113
Nulli.de numera. 253
Nulli.de fru.vrb.Constantinop. 117
Nulli iam.de fun.patri. 166
Nulli salarium.de prębен. sala. 162
Nulli.de agen.in reb. 209
Nulli.vt armo.vsus,&c. 134
Nulli.de eroga.mili.anno. 237
Nullum.de cohorta. 264

Nulla

Index legum trium libr. Cod.

Nulla macula.de delationib. 17
Nullam.de execu.& exact. 269
Nullam de nauicu. 97
Numerarios.de appa.magist.milit. 260
Numerarios.de numera. 252
Numerus,de his,qui nu.lib. 78
Nunquam.de agricolis. 134

O

OB metallicum.de metal. 103
Obseruare.de decu. 39
Obsistere.de anno.& tri. 24
Obtentu.de primipilo. 271
Occidendorum.de vena.fera. 134
Officio.de numera. 254
Officio.de appa.procon.& legata. 261
Officia.de cohortalib. 262
Omnis.de aquæduct. 131
Omnem.de mili.vesse. 243
Omnem summam.de cano.largit.titu. 32
Omnes enim.de pe.bo.subla. 18
omnes iudices.de dela. 17
Omnes iudices.de decu. 44
Omnes omnino.de indict. 25
Omnes omnino.de decu. 47
Omnes omnino.de anno.& tri. 22
Omnes.qui militare possunt,vel non. 226
Omnes qui.de decu. 47
Omnes qui.de colla.fun.patrimo. 169
Omnes j.de agricolis. 137
Omnes.ij.de agricol. 139
Omnes.de meta.& epide. 245
Omnes.de cohortalib. 262
Omnes.de caf.omnium pala.pe. 225
Omnes.de fund.patrimo. 164
Omnes.de honora.vehi. 116
Omnes.vt digni.ordo seruе. 192
Omnes.de anno.& tri. 22
Omnes.de cupressis. 180
Omnes.de primi.eo,qui in fac. pala.mi. 223
Omnes.de censib. 155
Omnia quæ.de condi,in pub.hor. 35
Omnia.de prin.agentium in reb. 212
Omnia.de colla.fund.fisca. 178
Omniũ pdecorum.de omni agro deser. 160
Omnib.de fal ricen. 109
Oneri.nec quid one.pub.impo. 100
Operarum.ne operæ à col.exi. 34
Opinatores.de excõm.& transmi.anno. 242
Opinatorib.de eroga.mi.anno. 238
Oratione.de profes.& med. 80
Ordinis.de decre.decu. 72
Ordinem.de consulib. 186
Ordinatorum.de cohor. 263
Ordinariorum.de col.fun.fisca. 178
Origine.de municip.& origina. 63
Originarios.de agricolis. 140

P

PAlatini.de pala.fac.lar. 216
Palatinos.de colla.fun.fisca. 178
Palatinos.de pala.sacrorum.largi. 218
Pamphyliæ.de diuer.præd.vr.rust. 174
Parhippum.de cur.pu. 255
Particulari.de indictionib. 25
Pater trium.de lega. 86
Patrem emancipato.de filiisfa. 85
Patrimonialis.de fund.patrimoniali. 163
Patrimoniales.de col.fundo patrimo. 169
Patrimoniorum.de mune.pa. 68
¶ Peculiari.de proxi.sacro.scrinio. 201
Per annos.de metalla. 103
Per Bithyniam.de immu.ne.conce. 34
Per colonum.de agricolis. 143
Peræquatores.de censib. 156
Per hanc.de nume. 254
per id tempus,de curio.& sta. 215
Per Illyricum.de cohor. 263
per omnes.de stracto. 220
per omnes.de colla.fund.patri. 170
perpetua.de metalla. 102
Pęi singulas.de discus. 78
Per vniuersam.de colo.Thracen. 152
placet nullum.de excu.mu. 73
placuit.de pala.fac.largi. 218
placuit.de col.fun.patrimo. 169
plebs.de capitatione ciuium. 150
¶ podagræ.qui morb. 78
poetæ.de professo.& me. 80
porcinarij.de suariis. 113
possessores.de fundis patrimoniali. 165
¶ prata.de pascuis public. 162
præcepit.de cano.largi.titu. 33
præcipimus.de dignita. 183
præcipimus.de cano.largi.titu. 34
præcipua.de primicerio. 190
præclaram.de primicerio. 191
prædia.de loca.prædio.ciuil.vel fis. 176
præfecturæ.de apparito.præfect.anno. 265
præfectus.de apparito.præfect.anno. 265
præfectum.de præfect.præto. 188
prætectiarios.de appa.præfe.præto. 259
præpositos.de comi.tribu. 194
præses puinciæ.si ser.aut lib.ad decu.aspi. 54
præsidib.de cur.pub. 254
præter de appa.præfect.vrb. 260
præter.de lucris aduoca. 270
¶primicerius.de domest.& protect. 198
primicerius.de menso. 222
primicerium.de fabricen. 109
principes.de princ.agen.in reb. 213
prisco,de pala.fac.largi. 216
priuatæ rei.de excu.munerum. 73
priuatæ.de murilegulis. 107
priuatas.de priuile.do.Augu. 178
priuilegio.de decu. 41
priuilegio.de incol. 64
¶ probari.de appari.magistr. mili. 260
probatoriasde diuer.offi. 267
pro biennio.de proxi.sacro.scrinio. 201
proconsularis.de princi.agen.in reb. 212
procuratores.de decu. 44
procuratores.de excusa.mune. 37
pro ædib.de diuer.præd.vrba. 174
professio.de mune.pa. 67
prohibitum.de iure fisci. 8
pro his.de naufra. 101
pro immunitione.de ve.numisma. 111
pro locis.de anno.& tri. 23
propositis.de grege domi. 179
propter.de metrop.Beryt. 116
pro tyronib.de priui.do.Augu. 179
providendum.de veteranis. 250
providendum est.de decu. 42
prouincialium.de eroga.mili.an. 238
prouinciæ.de mili.vest. 243
proximos.j.de proxi.sacro.scri. 198
proximos.ij.de proxi.fac.scri. 202
¶ publici.de cur.pub. 257
purpuræ.de vesti.olobe. 108

Q

QVando votis.de obla.voto. 351
Quantum ad.de mune.pa. 68
Quamuis.de ven.reb.ciui. 121
quamuis prouisum.de decu. 48
quatuor.de decanis. 322
quæcunque.de fi.instrum. 10
quemadmodum.de agricolis. 138
¶ Qui agros.de omni agro def. 159
qui aliquem.de murilegulis. 105
qui autem.de murilegulis. 107
quib.post hac.de iis qui in exi. 84
qui conditione,de iis qui spon.mu.sub. 69
qui contemplatione.de co.rei.mili. 194
quicquid vltra.de superexact. 29
quicquid.pub.lætitiæ. 272
quicunque,j.de omni agro deser. 157
quicunque,ij.de omni agro deserto. 158
quicunque.j.de fun.patri. 163
quicunque,ij.de fun.patri. 164
quicunque.j.de cohorta. 162
quicunque.ij.de cohorta. 264
quicunque.de re mili. 230
quicunque.de fun.limi. 161
quicunque,de pistorib. 113
quicunque.de commeatu. 247
quicunque.de apo.pub. 31
quicunque.de prin.agen.in reb. 313
quicunque.de tabu. 9
quicunque.de fugi.colo. 168
quicunque.de diuer.offi. 266
quicunque.de fun.rei priua. 170
quicunque.de suariis. 123
quicunque.de excu.& exact. 269
quicunque.de app.præse.vrb. 260
quidam ignauiæ.de decu. 43
quidam.de pala.fa.largi. 217
qui derelicta.de decu. 41
qui ex.de quæstoribus. 190
qui fiscales.de nauicu. 98
qui fundos.de omni agro deserto. 159
qui grauatos. de censibus. 155
quilibet. de decu. 46
qui immunitatem,de mu.pa. 67
qui in contractibus.de iure fisci. 5
qui in officio.de appa.magist.mili. 260
qui nauem,de nautis Tybe. 119
quinque summates.de decurio. 49
qui numerarij.de numerariis. 141
qui per potestiam.de omni agro deser. 159
qui publici,de iis qui spon.mu. 69
qui relictis.de deser. 249
qui sese,de appa.magist. 260
quisquis.de cohor. 265
quisquis,de præfect.præto. 188
quisquis in crimine.de peti.bon.subla. 18
quisquis,de spectа. 128
quisquis.de fugi.colo. 168
quisquis.de omni agro deser. 138
quisquis,de agricolis. 135
quisquis.de censib. 155
quisquis.de tyronib. 248
quisquis,in qui.cau.colo.do.accu.possi. 150
quis tam,de decurionib. 48
qui textrini.de murilegu. 105
qui sub.de colleg.& char. 114
qui vel.de diuer.offic. 266
qui tribu.de omni agro deser. 158
¶quod ad.de murilegu. 105
quod in libellum.de fide instru. 8
quoniam Augerio,de conue.fis.deb. 7
quoniam veredorum.de cur. pub. 256
quoniam,de dignitatib. 182
quoniam.de censib. 155
quosdam.de meral. 103
quoties ab.de lega. 88
quoties.de pondera. 95
quotiens quis,de exact.tribu. 37
quoties,quo quisque ord.conue. 125
quoties.de priuileg.scholastic. 12
quoties. de discussо. 37
quoties.de naufrag. 101
quoties.de agri.& man. 178
quoties.vt nemi.licе.in spe.se excu. 36
quoties.de dignitatib. 184
quoties.de lucris Aduo. 270
quotiescunque.de decurionib. 45
quotiescunque.de susceptorib. 93

R

REddatur.de profes.& med. 81
Rempublicam.de iure Reipub 120
Rem suam pœnis fisca,cred.præfer. 13
Rem priuatam.de pri.do.Aug. 179
Reos.de reis postul. 84
Repetita.de eroga.mil.anno. 236
Res eorum.de capien.& distra.pigno. 30
Restaurationi.de diuer.præd.vrb.& rust. 174
Retractare.ne fis.rem quam ven.ruin. 12
Rura.de omni agro deser. 160

S

SAcri.de Prępo.fac.cubi.&c. 188
Saluberrima.de lit.& iti.cust. 144

Sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index legum trium libr. Cod.

Sancimus.de consuetud. 187
Sancimus.de execu.& exact. 270
satis fit/de capi.& distract.pig. 30
sciant omnes.de his,qui ex pu.ra.&c. 12
sciant iudices.de his,qui ex pub.col. 96
scire debet.de bon.vac. 14
Sconiis.de Pala.fac.larg. 217
scrinarios.de numera. 253
securitates.de susceptorib. 49
Securitatib.de apo.pub. 31
semel.de re milit. 210
senatores,de incol. 65
senatorum.de dignitatib. 181
Septem.de eroga.mili.anno. 238
serui atque.de agric.& mand. 172
seruum domini.de delatorib. 18
seruos,de agrico. 140
seuefam.de dignitatib. 182
Si ad magistratum. de decurionib. 41
si aliquid.de susceptorib. 94
si ante.si post creatio.quis decesse. 90
si apparitor.de cohortalib. 263
si cohortalis. ibid.
si coloni.de agrico. 142
si cuiuslibet.vt ne.ad suum pat.suscip. 133
si cum ingenuus.ne quis lib.inui.ac.&c. 126
si cum te.de decurionib. 38
sicut honores.de mune.& hono. 66
sicut fieri.de eroga.mili.anno. 237
si decurionum.quan.& quib.quar.pars. 56
si de proprio.de pericu.suc. 86
si desertores.de desertorib. 249
si diuina.de exact.tribu. 29
si ea ætate.qui morb.se excu. 78
si ei qui.de delatorib. 16
si gratius.de dignitatib. 184
si quę hæreditatis.de vend.reb.ciuit. 121
si hi de filiis. 85
si ille qui.de decurionib. 51
si in patria.de incolu. 64
si hi protestate.de castren.pecu. 235
si ipse.de potio.ad mune.no. 89
si ita.quo quisque ordi.conue. 125
si liber.de prædiis tamia. 173
si libertus.si ser.aut lib.ad decur.aspi. 54
si militiæ.qui mil. poss.vel non. 226
si minori.de iure fisci. 2
si ne periculo.de filiisfa. 85
si peræquatore.de censib. 155
si priusquam,de iur. fisci. 2
si propter.si propter inimi.crea.fac.fit. 89
si quæ loca.de fun.& sal. 172
si qua.despectatorib. 128
si quando Præfectus.de diuers.offi. 265
si quando.i.de bo.vacan. 14
si quando.ij.de bo.vacan. 15
si quando.de naufra. 100
si quid.de iure Reipub. 120
si quid.de cano.fru.vrb.Ro. 117
si qui eorum.ne rusti.ad vi.obseq.deuo. 154
si quis authoritate.de omni agro deser. 160
si quis à de lucris Aduoc. 270
si quis ab.de his qui ex pub.ra. 12
si quis adscriptitiæ.de agricol. 149
si quis consortium.de fabricen. 109
si quis curialib.quãdo & quib.quar.pars. 50
si quis Daphnes.de cupress. 180
si quis decurio.de decurionib. 49
Si quis deserta.de omni agro deser. 160
Si quis decurio.de decurionib. 43
Si quis decurio. ibid.41
Si quis decurionum.de præd.decu. 55
Si quis ex.de cohortalib. 264
Si quis ex.de diuer.præd.vrba.& rusti. 174
si quis ex.de murilegu. 106
Si quis fortè.de deser. 249
si quis fundos.de fundo patrimo. 163
si quis in archiatri.de professorib. 81
si quis indebitum,vt digni.or.ser. 192
si quis nauiculam.de murilegu. 105
si quis ouium.de fund.& sal. 171
si quis per.de cursu pub. 255
si quis per.de aquæduct. 130
si quis post.vt ne.ad suum patroci.suisci. 153
si quis prædium.de agricol. 135
si quis procurationem.de decurionib. 44
si quis pro.de fide instru. 11
si qui seruum.qui mil.poss.vel non. 228
si quis vel.de cursu pub. 257
si quis vel.de muni.& orig. 63
si quis.de omni agro deser. 157
si quis.de re milita. 230
si quis in sacris.de proxi.fac.scri. 203
si quis.de domesti.& protecto. 198
si quis.de cura.vrbis Ro. 112
si quis.de meta.& epide. 243
si quis.de castren.& minist. 220
si quis.de naufrag. 101
si quis.de aquæduct. 130
si quis.de commeatu. 248
si quis à de fundo patrimo. 164
Si quod extraordinarium.de lega. 87
si quos.de decurionib. 50
Si secundum legem.de iure Reipub. 121
si sine.de venden.reb.ciuita. 121
si sub pignore.de fis.vsur. 13
si successorum.de peri.nomina. 124
si tempora.de fide instru. 10
Si vacantia.de bo.vacant. 16
siue ex.de execu.& exacto. 260
si vltrà.de decurionib. 40
si,vt proponis.de muni.& orig. 62
si,vt proponis.ne quis liber inui. 126
si,vt.de dignitatib. 181
solidos.de ve.numisma.po. 111
solita.de cohortalib. 262
sordidorum munerum,de excu.mune. 75
specieb.de cohorta, 262
stigmata.de fabricen 109
Stipendia.de re milita. 229
Super creandis.de iure fis. 5
Super.qui mili.pos.vel non. 228
Super.de naufrag. 102
Super.de man.& colo. 177
Susceptores.i.de susceptorib. 92
Susceptores,ij. ibid.93
Susceptores.iij. ibi.94

T

TAm collatores.de re milita. 213
Temperent.de vesti.olobe. 108
Tractores de tractorib.& sta. 259
Transmarina.de legatio. 87
Tribuni.de re milita, 231
Tutelæ solicitudo.de excusa.mune. 72
Tyberianus.de fund.limitro. 161
Tyrones.de tyronib. 248

V

VAcantia.de bo.vacan. 15
Vacuatis.de decurionib. 42
Vellera.de vesti.olober. 108
Venatoribus.de excu.mu. 73
Veteranis,de his qui non imple.stip. 83
Veterani.de his qui spon.mu. 69
Veterani.de vetera. 250
Vicesimo,de eroga.mili.anno. 236
Viginti.de re milita. 229
Viris,de priuileg.scholastic. 223
Viris,de magist.fac.scrin. 193
Viros.de Comi.consisto. 193
Viros,de diuer.offic. 267
Vitra modum.quemad.ciui.mun.indi. 219
Vnicuique.de proxi.fac.scrin. 65
Vniuersi.i.de fun.rei priua. 201
Vniuersi.ij. 170
Vniuersi.de fun.patrimo. ibidem
Vniuersi.de legat. 165
Vniuersi.de ve.numisma.po. 87
Vniuersos.de stud.lib.vrb.Romæ. 111
Vniuersos.de decurionib. 116
Vnusquisque.de silentia, 41
Vorax.de numera. 196
Vrbs.de priuileg.vrb.Constantinop. 251
Vsus aquæ.de fun.rei priua. 116
Vsum aquæ,de aquæduct. 171
Vt agendi.de cura.pub. 130
Vtilitas.de primipil. 256
Vxorem,de decurionib. 271
40

FINIS.

ANDREÆ ALCIATI
DE IVSTINIANI NOVELLIS, ET CVR AVTHENTICA *hodie vocentur, ex Parerg. Libro II. Ca. xvj. Ratio.*

QVVM interrogatus quandoque essem, vnde fieret, vt Constitutionum Iustiniani Volumen Authentici nomine citarentur, cùm tamen nusquam appareat hunc ei titulum ab ipso legislatore præfixũ esse: sic respondendum duxi, editum esse cum librum Græco sermone,& Constitutiones eas Græcè *κεφάλαια* appellatas fuisse. Verùm cùm Asiatica quadam luxuria diffusus, prolixitatéq; nimia scriptus liber esset, translatum Latinè à Iuliano Patritio & exconsule fuisse, sed compẽdiosius,& stylo, vt tum tempora ferebat, non inelegante, qui liber adhuc extat,& Nouellæ titulo circunfertur, dubio procul legitimus Iustiniani ipsius partus, quem tamen doctores nostri vt spurium reiecerũt, maluítque Accursius barbaram & Bulgari tempore factam translationem interpretari, quòd vberior ei videretur, ideóque Authenticam appellauit, quoniam ex ipso Græco originali ad literam traducta esset. Sanè Authenticon pro re certę fidei poni constat, nõ solùm apud Iulianum, Paulúmque Iurisconsult. sed etiam apud Cicero. epistо. ad Atticum libro ix.& x. Tametsi Gaza libello de mẽsibus hanc vocem apud veteres hoc sensu non reperiri scribat: sed eos, qui citra mille annos scripsere, hac dictione *αὐθέντης* vti cœpisse, vt eum exprimerent, quem Latini authorem dicunt. olim enim idem significabat, quod *αὐτόχειρ*, id est, propria manu aliquid patrans.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DICTIONIS AVTHENTICORVM ETYMOLOGIA SEV INTERPRETATIO.

AVTHENTICON Græcè,Latinè Authoratum, possis interpretari: hoc est,id cui vel ipsi fides habeatur: quasi accersitis aliunde probationibus haud quaquam indigeat,vel quod à seipso,non ab alio depēdeat, quasi dicas originale:quemadmodum & author is dicitur, qui ipse facit,non ab alio accipit,& in quo ius est,potestas ac dignitas, nec ab alio pendet:vt hinc,scilicet Iustinianum intelligas Constitutiones has postremas (nempe totius Iuris ciuilis velut Colophonem, aut si mauis Corollarium) Authenticas ob id dixisse,quòd ius earum ratum esse cuperet,nec ambiguum,nihilque iam exoticum ad suam firmitatem desiderans, vt pote à se authore quoddam velut Apollinis oraculum profectum. Distinctæ sunt autem hæ Constitutiones in nouem Collationes: hoc est, nouem velut libellos,aut (quod penè idem est) capita:quas ideo Collationes existimo nuncupatas, quòd ad vetustissimum ius Romanorum,ac illud iam nuper à se in Pandectis digestum, & ad æquitatem collatæ sint,vt in bono & æquo cuncta consisterēt, nec quid iniuriæ summi iuris rigor afferret,aut (quod magis fortè placeat)quòd symbolas multi contulerint:vt centones intelligas. Tu interim arbitrare,ac nos redama. Vale.

DE IVRE FISCI.

¶ Occasione criminum,de quibus superiori libro dixit, augetur fiscus.ideo de eius iure dicit.vel dixit de iure publico circa crimina: nunc circa bona fisco quærenda & conseruanda,quod & ipsum est publicū alio respectu, quam ꝫ. vt ff.de iustitia & iure. lege prima. §.publicum.Item fiscus dicitur ipsa imperialis vel imperij camera[a],nō dico patrimonij imperatoris[b] vt C.de qua.præscript.l.bene à Zenone. in princip.Quicquid ñ specialitatis habet fiscꝰ, & Cæsaris & Augustæ ratio solet habere, vt ff. eod.lege fiscus.§. fin. q̄ fiscalis loco rei Romanæ succesit:vt ff. de cōstitutionibus principū. lege prima. & dicitur fiscus quasi fixus,id est firmus:quia semper est dues & soluendo:vt ff.de fundo dot. lege secūda. Itē quid differt hic titulus ab illo de pri. fisc. Resp.hic de specialiti iure & communi quod habet fiscus dicit:ibi de cōmuni: vt ꝫ.lege prima, secūda & tertia:& aliis de specialiti:vt ꝫ. in lege prohibitū.sed ibi de cōmuni tantùm. Itē hic titulus ē generalis ad omnes sequentes. & sic patet quid differat ab illo titulo ꝫ.de bon.vac.l.quia hic genus. & est sic ff. de serui. & de in integrū restit.quæ sunt generales[c] ad omnes sequentes titulos. Ac.

a Subaudi in qua recepta tur quicq̄d ad cōmodū pecuniariū vel regni pertinet.vt l.sed Celsus.ff. de contrah. ēp. Io.de plac.

b Quatum ipe ratoꝛ ea pitur vt priuatus:& ñc eius procuratoꝛ differt à procuratoꝛe fisci, Bar.& Io.de Plat.

¶ *Codicis domini Iustiniani sacratissimi Imperatoris ex repetita prælectione, incipit*

LIBER DECIMVS.

DE IVRE FISCI TITVLVS I.

¶ *In dubio donatarius à fisco cōuentus hypothecaria debet probare donationem præcessisse:vt absolutio sequatur. b. d. Bart.*

¶ Imp. Alexander A. Attico, & Seuero.

LEX PRIMA.

SI prius quam[b] fisci rationibus[c] pater vester obligaretur[d] perfectam[e] prædiorum donationem fecisse fuerit probatus[f]; quod citra fraudem creditorū[g] gestum est,non rescinditur.

c Istam gl.sequitur Bar. & P.

d Gl.sequuntur Ba. & Pl.

e Istam gl.sequitur Bar, & est ratio q̄ nutequā res eradarēt:dominans remanet dās, & pōt eā obligare.p hoc est textus in l.fi.§.Lucius. ff.de do. Pla.

f Hoc est falsum: qa nec ius nec æquitas hoc dictat: qa agitore non pbāte reo ineū bit onus p̄bandi l.q̄ accusare. iupra de eden. secun.Bar.

g Hoc est violare litteras fecēdm Bar. h Ista est vera Bar.& Pl.

i Ista nō placet:quia ista actio cū sit pœnalis vt ex maleficio,nō datur contra hæredē:vt l. in honorariis.ff. de ac. & obli. B. & Pla.

k Hodie susceptores vocātur thesaurarij: & cum istis mittebātur alij nonnulli secūdū Bar & Io. de Pla.

l Ista approbat p Io. de pla. & facit supra si à nō compe. iudi. per to. tit. m Et bene & dic q̄d post xxx. annos habet vim sententię Io. de Pla.

n Sequitur Io.de Pla.

o Concor. ix q̄ij.ca. nullꝰ. in gl.ij.p Io. And.in regula tārum. in mercu.

p Et bene Bar.& Pla. q̄ id est impediūt ipso iure validitatē cōtractus Bar.& pl. hic r Dic q̄ istud relinquitur arbitrio iudicis secundū So.in d.ij.supra si à p̄ter pub.pensi secundum Io. de Pla.

s Semper ambas solutiones si.sul. secundu Bar. t Reprobatur p Bar.Io. de Pla. quia qui habet actionē ad rē nō pot cōuenire vt possessor:vel l.pōnius. § si is in.gl.h. ff. de ac.poss.l. deo dic q̄ fiscus nō possidebat: potest conueniri tātū actione pignoratitia personali ad interesse. Bar.& Pla.

v Sequitur hanc gl. Io. de Pla. hic.

¶ *Rationibus.*] id est,fisco.

d ¶ *Obligaretur.*] Rationalis ex cōtractu[d] vel quasi:& p hoc bona tacitè tenētur ff.eod.l.auferē.§.fiscus.& C.q.ex caus.pign.ta.con. l.ij.& videbat fauore fisci trahi obligatio ad p̄terita alienata:q̄ remouet:vt ꝫ. de pri.fis.l.fi debitor.&de bo.p̄scri.l.fi q̄sposthac.§.pe.

e ¶ *Perfectam.*] perfecta dicitur etiā sine traditione:vt institu. de donatio.§.aliæ.sed hic demū facta traditione[e],alias caderet in obligationē si tradita non esset.vt ff.de contrahenda emptione.l. q̄ sæpe.§.si res. Accursius.

f ¶ *Probatus.*] sed à quo?Respō.donatarius conueniebatur hypothecaria:vnde ipse probat.sed tūc est cōtra.ff.de pign.l.& q̄ nondū sunt.§.q̄ dicitur,vbi creditor debet p̄bare rem in bonis debitoris fuisse.So.speciale[f] hic p̄ fisco.Vel p̄bat reus eo ipso quòd nō p̄batur cōtra s.hic ꝫ.qb[h] modis nō posl.l.super seruis.vel verius dicas: hic vtraque pars fatebat fuisse patris qui donauit:vnde præsumitur durasse vsq; dū cōtraxit cū fisco:vt ff.de reg. iur.l.id q̄ nostrum[h]. & secundum hoc q̄ dicit in frau. cred. quasi dicat,nec hac ratione pōt reuocare cū nō fuerit factū in fraud.cre.q nec erāt adhuc. vel dic casū q̄ agitur pauliana p̄ra donatariū, & non pōt eadē ratione:quia adhuc fisco nihil debebatur & tūc sufficeret fraus ipsa rei tātū,cū haberet tantū lucratiuū.vt ff.q̄ in fraud.cred.legeprima,§. j.& lege q̄ autē.§.simili modo. Et secundum p̄dictos duos modos dic q̄ filius donantis defendebat donatarios.cū fortè donas p̄misisset de euictione:vt D.de euiction.l.ij. Vel i tertio quod agit actione in factū p̄ra hæredē alienantis.de qua habes ff.q̄ in fraud.cred. l.ait prætor.§.finali.qua pōt agi licet non antiqua:quia non acquisiuit idoneū emolumentum: vt instituit.de action.§.fin. sed ista fiat vt ff.quæ in fraud.cred.l.finali.in fin.qua actione hoc casu non agitur, cum adhuc non erant creditores. Sed tunc qualiter rescindit dato q̄ agere posset.Respond. videtur rescindi quo ad votū agentis:quia hoc vellet,sed non pōt,licet habeat interesse. sic C. de his qui.vt indign.l.Pollā.Item not.hic q̄ legitimè factum est,ex superuenienti causa non retractatur vel vitiatur:vt & ꝫ.de inter. ma. l. ij.& de donat.ante nupt.l.de rebus.& ff.de fal.l.de eo.§.j. & ꝫ. de vect.& con.l.j.& de bon.proscript.l.si quis post.Accur.

g ¶ *Creditorum.*] præsentium: cum tunc eos non haberet. Accurs.

h ¶ *Nisi ar. Cōputatio.*] i.tradere rationē de solutis:vt ff de condit. & demō.l.cū seruus.& dicunt tabularij qui cū susceptoribus[k] ad quinquennia destinabantur[k]:vt ꝫ.de suscep.l.duos. & eorū officiū est ingerere frequēter modū debitorū & reliquorū,nō verò cōputare:vt hic,& ꝫ.de numer.& actu.l.ij.lib.12. horū ergo tabulariorū cōputatio nō est valida(vt hic dicit) nisi fuerit cōprobata à procuratore. i. à p̄side prouinciæ illius:vt ꝫ.de apo.publ.l.j.hoc eod.libr. vel dic procuratore scilicet Cæsaris postea cognoscēte inter fiscū & priuatum habeat,non etiam suum proprium vt in procuratore. Item not. q̄ per iudicē est faciendū quod nō potest per notariū expediri.sic ꝫ. de dila.a procedēte. & no. quòd hac lege ius cōmune habet fiscus.

Si minori.] debebatur fisco annua præstatio,p quā habet tacitā hypothecā,vt C.si propter pu.pen. lege prima.vel aliq̄d singulare debitū.vbi est etiā tacita hypotheca.vt ff.eod.l.auferē.§.fiscus. hoc pignus si fiscus vēdat,debēt multa interuenire,scilicet,q̄ sit debitū,& q̄ sit cessatū ipſi soluēdo,& q̄ bonæ fidei sit emptor:q̄ hic nō fuit.& aliæ solēnitates:vt ꝫ.de fid.instrum.& in.ha.fisc.lege j.& ꝫ. si.pu. pen.l.ij.& si aduer.fi.l. fin. alias reuocatur res:vt hic,& dd.ll.

k ¶ *Pretio.*] etiam infra dimidiam iusti pretij[l]:cū sit dolus vel gratia:vt ꝫ.de rescin.vend.l.si quis.

l ¶ *Fraude.*] hoc fuit vt venderet, vel viliori pretio vēderet gratis, & sine dolo emptoris:omnia tamen vitiatur[q]: vt d.l.si quos.potest tamen & pro gratia habenda fieri dolus ab emptore.

m ¶ *A fisco.*] alias fisco:& die venierint per procuratorē fisci,vel à fisco. Sed intra quantum tēpus post cessationem? Respōd.in anno. & dic vt not. C. si propter pu. pen. l. j. in alio debito dic vt in alio creditore:vt ꝫ.de iur.dot.imp.l.fin.§.j.[t]

n ¶ *Meus.*] scilicet,Cæsaris.

o ¶ *Inferenti.*] debitor infert id est,soluit quod debuerat. Sed cui? Videt emptori.vt ff.de rei vēdi.l.fi emptor. & ꝫ.fi vē.pign. agā.lege prima.& de præ.min.l.vtere.dic ecōtra nō emptori:& hic fisco:vt ꝫ. de præscript.triginta annor.lege prima, in fin. & ꝫ.de prædi.curia. lege prima,in fi.Sol.Si pretiū ē versū in vtilitatē debitoris:qa fisco debebat:sic emptori infert,vt in primis legibus.aliàs nō:vt in aliis: dic ergo emptori,si soluerat fisco:& secūdū hoc die debitā[j].quondam.& si non soluerat pretiū,tūc fisco infert:& propriè dicitur debita:vt ff.de rescindēda venditione.l.fundus in fin.Vel dic,si contra ętus nō tenuit,vt quia prohibitus à lege,vel quia dolus dedit causā cōtractui:& tunc fisco, alias emptori si soluerat fisco.Sed oppo.ergo fiscus haberbis?Respond. semel vt debitū: & semel pro delicto emptoris:vt ff.eod.l.Lucius. licet participauerit vēditor delicto:vt C.de sacrosan.eccles.authentic. qui rē. Itē si traditus erat fundus, quomodo procurator Cæsaris est iudex inter priuatū & priuatum: imo præses prouinciæ:vt dicta lege fundus.Respōd.[t] nō tradiderat fundum fiscus.vel die si tradiderat.adhuc habet fiscus: quia potest vendicare,ad instar œconomi qui fecit similem vēditionē:vt C. de sacrosan.eccles.l.iubemus.§.fane. nec liberatur cedēdo actionem: quia nō ideo tenetur q̄ actionem habet:sed quia male vendidit: vt not.ff.de pecul.l. quod debetur. & secundum hoc agitur contra fiscum act.pig.[v] si autem cōtra emptorē agat rei vendi. quod potest per legē fundus.vel interdictō fraudatorio:vt ff.de solut. l.pupilli. præses sit iudex.Vel certè & tūc est procurator iudex.cū eū debeat facere restitui fundū per fiscū,& fiscus nō habet,sed emptor:oportet q̄ eriā ad emptorē manum porrigat:quia cum iurisdictio.&c,ꝫ. de iur.omn.iudic.l.ij. & est notandū quia aut legitimè facta est venditio,& emptor est securus:vt ꝫ.si antiq.credito.l.obligata.aut venditor tantū cōmisit dolū in odiū debitoris:& tūc tenetur ipse solus vt ꝫ.si vēd.pig.ag.l.j.j.respō.aut vterq;:& tūc emptor in subsidium

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ex l.in fi.si autē emptor sol°:tūc ipse & hoc vbi tenuit cōtract°: aliàs licet vterq; participet fraudē, etiā prius poterit emptor conueniri,vt hic,& l.si ven.pig.aga.l.cū ptra. Ité quid si emptor velit hic supplere pretiū? Rñ.vt no.in d.l.cum ptra. Item forte hic emptor tenetur in quadruplum.vt ℸ. eo.l.qui in contractibus.Acc.

Mercoiris q fuer.

a ¶ *Certa Mercoiris.*] Di trāslati sic dicuntur a metros, quod est mensura:qa mensurata ciuitatis terra dabat eis in restauratiōē suā, metros enim grece,latinē mēsuravillarū dicit.hęc tamen trāslatio videtur abolita, cū ex ea nil aliud accesserit reipublicæ nisi bellum ciuile:vt ℸ. de latī. lib.col.l.j.in prin. Acc.

Mercoiris legendū dicit Alciatus de iure fisci.in prin.an nor.suarū aduersarii C. & Pyrrus hic.

b ¶ *Demigrarent.*] i. recederent. sic ponitur ff. de migrando:& facit ℸ. nō licet.habi. metro.l.i.

c ¶ *Decretū est.*] a principibus,vt ℸ.statim.

d ¶ *Statutum.*] de dictis prædiis confiscandis si distracta non fuerint.

e ¶ *Placuerant.*] de dicta confiscatione.

f ¶ *Statutum est.*] ergo vbicunque parētes morabātur. quod enim nō prohibetur, permitti intelligitur:vt ff. ex qui bus cau. ma. l. necnon. §.sed quod ei.& sic no. quòd prætenta perdit. & noua quærit:, sic ff. manda.l.si mandauero, §.is cuius.Acc.

Concessum videtur quod non prohibetur.

¶ Cōcor.ca. ex literis cū gl.sup.vet.d nūtiamus in fin.extra de offi. deleg.

g ¶ *Prohibitum.Fe ipse.*] fi locus fisco multis modis:vt ff.eo.l. 1.Accur.

h ¶ *Capi.*]per officiales fisci.vsque nunc.

i ¶ *Forma.*] hæc forma datur in literis,vt ℸ.dicitur & ℸ.de bon. va. l. fin.Accursius.

k ¶ *Cæsarianis.*] id est, officialibus fisci:vt ℸ. dicitur.

l ¶ *Quorum interest.*] quia habent ius in bonis,vt ℸ.de bon.vacant. l.fin.Accur.

m ¶ *Successerit legibus.*] succēbit leg.bus ille cuius bona ad fiscū deuoluuntur pro delicto vel alio modo.Accur.

n ¶ *Desistere.*] capiendo fine forma.

o ¶ *Resistentibus.*] no. quòd etiam principis officialibus resistitur si excedant in suo officio.ad quod C.de app.l.quoniam. & ℸ. de meta.l.deuotum.& ℸ.quando li.vnicuique.l.j.Accur.

p ¶ *Literis nostris.*] ad hoc ℸ.de man.prin.l.j.& ℸ. de epis. & cleri. l.si qua per calumniam.§.j.& ℸ.de exact.tri.l.j.

q ¶ *Officiales.* sic ponuntur C.de bo.proſc.l.fi quis posthac. in fi.& sunt palatini.quod dic vt ℸ.de bo.va.l.fi.

r ¶ *Vigorem.*] id est, principem qui est vigor iustitiæ, vnde dicitur lex animata, vt in auth.de consu. in fi. & ius prætorium vox iuris ciuilis,vt ff.de iusti.& iur.l.nam.& no.aliquid esse quod sine auctoritate superiorīs non licet fieri.fic ℸ.de pigno.l. nominatori.& ℸ.vt nemo pri.l.ij.& ℸ.ne quis in sua cau.ind.l.j.& ℸ.de exact. tri.l.j. & ℸ.vnde vi.l.nemineīm.& ff.eo.aufertur.§.actores.Accur.

Princeps est lex animata iuris.

s ¶ *Vsitas.*] aliàs si suo tempore ageretur.Accur.

t ¶ *Habent.*] id est,qui sunt efficaces si suo tempore ageretur.

v ¶ *Concremari.*] id est amittit:vt in fi.l.colligitur.

x ¶ *Vt iam.*] aliàs iam.alias vt iam,&c.si ergo idē ius est in fisco & in priuato.vt & ar.ff.de peti.hæred.l.ité veniunt.§.ait senatus.scili cet vt agēdo ante tēpus perdatur actio:vt hic & inst.de act.§. si quis ages.sed hodie duplicatur inducię & reddūtur impēsæ,vt instit.de excep.§.hodie.& secundū hoc hæc lex fuit de legibus codicis anti qui quē nō habemus,scilicet,grægoriani,cū p instituta corrigatur: ideo fortè posita vt notaret simile ius in fisco & priuato. Vel potest dici quòd ea actione per præscriptio. amissa agitur. quod non

¶ Impp.Diocléc.& Maxi.AA.Nici.

LEX IIII.

CErta forma super metroicis [a] † data est, qua iussu principis in aliā ciuitatē translati sunt. Nā pdia eorū,q̄ antè,quàm demigrarēt [b], habuerint:si ab eis distracta nō essent, fisci rationib° vindicari iāpridē decretū est. [c]: nisi aliud speciali pcepto Augusta maiestas decreuerit. Vt igitur à principib° salubriter statutū [d] est,ita saluis, iis q̄ vtiliter placuerunt [e], parentibus hæredes eos existere minimè oportere. nulla legis sanctione statutum est [f].

¶ *Nuntiis principis non creditur sine litteris:& ipsis volentibus aliorum bona capere.quilibet cuius interest.potest de facto resistere.Bart.*

¶ Exemplum sac.liter. eorundem. AA. ad Flaccum.

PRohibitum est cuiuscūq; bona,qui fisco locū feciſſe [g] existimabitur capi [h] priusquā à nobis forma [i] † fuerit data. Et vt omnī prouisionis genere occursum sit Cæsarianis [k]:sancimus licere vniuersis, quorū interest [l], obicere manus iis:qui ad capiēda bona alicuius venerint qui succubuerit legibus [m]:vt etiā si officiales aūt fuerint à tenore datæ legis desistere [n],ipsis priuatis resistentib° [o] à faciēda iniuria arceātur. Tūc enim is,cui° interest bona alicuius nō interpellari,officialibus volētib° ea capere debet ac quiescere,cū literis nostris [p] cognouerit nō ex arbitrio suo Cęsarianos,id est,officiales [q],ad capiē das eaſdē venisse facultates: sed iustitiæ vigorē [r] id fieri statuisse.

10 ¶ *Procuratore fisci agente ante tēpus actio perimitur, sicut quolibet priuato agente. Bar.*

¶ Imp. Constantinus A. ad prouinciales.

LEX VI.

IVstas [s] † etiā & quæ locū habēt [t] fisci actiones præcipim° cōeremari [v] ob hoc solum quod suis temporibus prolatæ nō sunt: vt iam [x] calumnię priuatorū eos saltem arceātur exemplo, quo [y] iustas fisci lites silere pcipim° [z] *.

¶ *Contra fiscum licet cuilibet se defendere:& ante sententiā bona nō auferuntur, sed post sententiā sollicite inuestigabitur:quod ettam in officialibus locum habet Bar.*

¶ Idem A.ad Volusianū P.V. L. VII.

DEfensionis [a] † facultas dāda est iis, quibus aliquā in quietudinem fiscus [b] infert:cum facultates eorundem,adhuc controuersia pendente [c], inquietari describiq; [d] fas [e] nō sit. Vbi ergo cōtrouersia extiterit, fisco alicuius patrimonium vindicanté: apud [f] eum omnibus facultatib° constituris, cognit° [g] vētiletur: vt cū rei exitus [h] debere eas vindicari probauerit:tunc demū res persequi liceat,& super modo facultatū, ac rerū interrogationē [i] haberi, quæ per conditionales [k] seruos inuestiganda est,vt siquid subtractum fuerit exigatur,& extrinsecus integrum tātum aliud mulctę nomine,quantum fuerat per fraudem ablatum. Sanè in huiusce modi q̄stione si Cæsariani [m] nomen inciderit [n], ad vsurpationem [o] constitutionis illius non

Fiscus habet ius contra mutuo.

† Ex li.x. ti. ij.li.iij. C. T. o Intelligę si defensiūe ne ceſſaria fuę in voluntaria q̄ bene poſſet tolli per statutū fecū dū in. in ca. cū inter, extra de exce. * D. xv. kal. Iuo. Cōſt. A. v.& Licinio C.Coſſ.

† Ex li. x. ſſ. j.l.v.C.T.

b Imō dic q̄ fec° est offi ciali vt non videatur q̄ statuisse de bonis fisci.Bar. c. Approbatur per Ioā. de Pla.

c Et bene B. & Pl.

d Istā gl. sequitur, hic Io. de Pla.

60 g ¶ *Cognitio.*) sed sub quo?Respond.sub præside,qui est iudex rei:vt ℸ.de bo.va.l.fi.

h ¶ *Exitus.*) id est causæ finis:vt sententia ad quod ff.de re iud.l. i. & ℸ.quorum appel.l.abstinendum.

i ¶ *Interrogationem.*] & cum tormentis à suspectis: vt ℸ.de quæ.l. fi.& in auth.de restit.& ea quæ pa.§.iancimus.Accur.

k ¶ *Conditionales.*] id est,notarios [d] qui scrut dicuntur :vt hic & ff. de adop.l.non aliter.à seruiendo.& conditionales ideo quia homi num conditiones & contractus faciunt: vt ℸ.qui po.in pign. habeā. l.scripturas. Vel erant veri serui & notarij, id est,notatores:vt ℸ. de pign.l.fi tibi.non tabelliones:vt ℸ.de tabel.l. generali. Acc.

l ¶ *Integrum.*] alias est integrū, & alias deest. & no. quòd qui facit fraudem fisco,in quærendis,in duplū punitur. vt hic & ff.de pub.l.si multi.& ff.eo.l.aufertur.§.primo. & secundum hoc dicitur non facere fraudem fisco,scilicet, vt vltra duplum teneatur, vt ff.eodem. l. cūm quidam.sed in quæritis [e].tunc in quadruplum teneatur,vt ff.eo. aufertur.§.fi.& ℸ.de his qui ex pu.l.j.& ℸ.l.proxi.sed in casu in qua druplum etiam in non quæritis,vt ℸ.de excusa.mu.l.placet.Ité con cor.ℸ.de bo.proscr.l.si quis intra.in fi.& de iur.deli.l.fi.§.illo.Item sunt & alij qui puniuntur pro hac fraude,vt ℸ.de bo.va.l.fi.in fi.

e Ista glā. p barur p Bart. & Io. de Pla. in l. sequen. Officiales maiora mala q̄ alij cōmittunt.

m ¶ *Cæsariani.*] i.officialis,vt ℸ.eod.l.prohibitum.

n ¶ *Inciderit.*] in hac quęstione.f.qa dicitur aliquid subtraxisse.Ac.

o ¶ *Ad vsurpationē.*] f.quin puniatur pœna huius cōstitutionis,imò pcipuè isti debēt teneri, quia cōsueuerūt talia facere.& sic no.duo. Primū, quia officiales plura mala sciūt & committunt quam alij,vt in auth.vt iud.fine quoquo subra.§.j. & in auth.de exh.& intro.re. §.j.& sic ad proximū dictum vel ad prin.§.referas.vt ℸ.dices.q̄ nō placet.Ité p̄ pter cōsuetudiné delinquēdi pl° vel facili° est qs puniēd°:vt ff.de pœnis.l.aut facta.§.quātitas.& de epi.au.l.3.in fi.Ac.

a ¶ *Quibus.*] scilicet,fraudibus.

b ¶ *Prædicti.*] scilicet Cæsariani.& alias prædicta.

c ¶ *Temerare.*] coram præside.vel temerare,id est,corrumpere.

d ¶ *Exceptionem.*] i. vt eos excipiamus.i.cōpręhēdamus [a] sub hac l.sic & ff.de in ius voc.l. sed si hac.§.parentes. vnde scriptor dicit exceptor: vt ff.loca.l.sed addes.§. fina.Vel pōt secundò dici q̄ si officialis cecideritin hac quæstione; s. q̄ velit aliqua bona q̄ debet defendere cōtra fiscū q̄ non deē ei facultas defendēdi,ppter cō suetudiné eīm est excipiendus ab hac cōstitutione.ad q̄ facit C.de pisco.aud.l.iij.§.fi.& in auth.de eccle.tit.§. interdicim°.colla.ij. qua si omnia q̄ habet, prælu mātur fisci, vt ibi dicit in plato [b].sed prima tu.

e ¶ *Vi in contractibus.*] hac l. est ius singulare.Accur.

f ¶ *Sceleſtis.*] aliàs scelestis,& aliàs sceleſtib°. i.in quibuscōmittit sce lus:& pone exēplū [c] vt ℸ.de his qui ex pu.ratio l.ℸ.fecus si in auro:vt l. ij.in eod.tit.Ité pone p l.ℸ.eo.l.fi minori.nā ibi quæritum erat pignus.

g ¶ *Interuersorum.*] aliàs peruersorū,aliàs in teruersorū.&die,id est, corū qui sub prætextu credēdi interuertūt, siue sint exactores,siue tabularij siue aurarij siue alij officiales q̄ super pecunia publica ptrahūt.

h ¶ *Quadrupli.*] in q̄ solum tenentur etiam si multi sūt tā accipiētes quam dātes, secundum Py. licet secus in furto facto priuato:vt ff.eo.l.auferē.§.fin.& facit ℸ.de excu.mu.l.placet. Sed ptra ℸ.l.prox.& ff.eod.l.auferē.j. §.Sol.a ibi in quærendis. Ac.

i ¶ *Vper creandis.*] Hæc lex mittitur comiti rerum priuatarū: & die fuseeproribus auri vel argenti seu quarūcunque specierū deuoluendarū ad fiscū:vt ℸ.de fuscep.per totū. & maximè in l.fin.

k ¶ *Rei dominicæ.*] Hi fuberant comiti rerū pri.& eligebant fuscepores præsentibus multis publicis personis:vt ℸ. de fuscep.l.exactores. & periculo sui eligentis:vt hic,& ℸ.de fuscep. l. exactores.

l ¶ *In pabulis.*] aliàs inculpabilis.f.cōsuetudine.secus si culpabilis vt in authent.vt nulli iud.§.j.alias in parabolis.f.inverbis cōmēda titiis &c aliàs in pabulis.& hæc verior.& dic familiæ.f.publicę,quę erat cū fuscepторib°.Vel dic familię deferēti species aurivel argēti q̄ sacris largitionibus ex more reddūtur:vt ℸ.de nauicularijs.l.iiij.

m ¶ *Irenarcha.*] qui personali fungitur munere,& de suo nihil ero gare cogitur: & pabula & sumptus de publico ei administrandi sunt:vt & de mun.& non.l.fina. §. irenarchæ.& hunc eligum decuriones iudicio præsidum:vt ℸ.de Irenarchis.l.prima.

Opcio q̄d sit

n ¶ *Optionē.*] vnum genus exactorum publici debiti vocatur optio,quod colligitur ℸ.de apoch.pub.quicunque.& ℸ. de croga.milli.ann.l.opinatoribus.eo forte quia percipit quod optat. aliter dicitur electo militum:vt argumen.ℸ.loc.l.fin.

o ¶ *Consuetudine.*] in præiudicando sumptum, vel etiam in electione: & sic no.pro consuetudine.ad quod ℸ.de pascu.pub.l.j.

p ¶ *Eorum.*] Pone exēplum trib° modis.Primo modo sic decedēs in reatu [c] habet hęredē nō fiscū nisi viuens fuerit cōuictus fubaudi & cōdēnatus:vt ff.de accu.l.ex indiciorū.in prin.hoc autem fallit q̄n crimē est tale vt ad hęredes trāseat, vt maiestatis:& simi lia vt ibidē no.Ité fallit si erat iam dānatus, & appellatio pēdet:nā tūc distinguit[d]erat sententia bonorū tacita,vel expressa:vt C.si pen. app.re° vel accu.mort.fue.l.fin.& ff.si pē.app.l.j.in princ. huic eīi criminoso solu° pōt:& bona sua administrat:vt ff.eo.l.auferē.§.si in reatu.& de sol.l. reo. Secūdo pone q̄d mortuo criminoso ex crimine quo hæredes tenētur,fiscus vult bona,sed hæres negat crimē fuisse cōmissū à defuncto : nō pōt fiscus habere nisi primò conuincatur mortuū fuisse criminosum:vt hic.& ff.eo.l.res. Tertiò dic f secūdū Py.& Io. q̄d cōsecuerit fisci mortē criminosus: & secūdū hoc q̄d dicit criminibus, subaudi,& p hoc q̄d cōsecuit fisci mortē:nā & tūc nō debēt accipi bona,nisi propter crimē cōsecuit fisci mortē nō tædio vitæ,vt ff.eo.l.in fraudē.§. eius. & ℸ.de bon. eor. l. j. in prin.& nisi crimē fuerit p̄batū post mortem: vt hic,& ff.eo.l. in fraudē. §.eius.& nisi in vita fuerit accusat° vel postulatus.vel in crimine deprehēsus : & crimē est tale vñ viuēs damnatus bona pdit:vt ff. de bonis eorū.l.fi.& facit ad l.ff.eo.tit.l.ei qui. sed hodie re stringitur:vt in auth.vt nulli in.§.fi.coll.ix.

f Omnes leguntur bonę secundum Bart. & Io.de Pla

¶ DE CONVENIENDIS fisci debitoribus.

TITVLVS II.

¶ *Fideiussor officialium nō potest conueniri, nisi principali excusso:etiam si de bonis principalis aliqua bona emerit.Bar.*

¶ Imp.Gordianus A.Saturnino, & aliis.

LEX I.

NOn iniusta [q] ratione desideratis,repromissa fisco indemnitate, eos priori [r] loco conueniri,qui reliqua [s] contraxerūt: mox advos peruenīri,quiab his [t] quædam mercati estis.

¶ *Cautio, quæ non probat contra fiscum, sed contra officiales, facit vt officiales primò conueniantur.Bar.*

¶ Impp.Valen. Gallien.AA. & Valer.C. Erophilo [u].

LEX II.

FIsco quidem cōtra [x] te manet actio,quòd argentū [y], quod inferre debebas,rationibus [z] fuerit relatum:si cautionē, quæ tibi super eo exposita est, tabularius non subnotauit [y],æquum tamen est,vt priùs de bonis ei°,qui exactor fuit,si soluendo est,& conuenīdi eius facultas datur [r], indemnitati fisci satisfiat:tunc à te, si seruare hic modus non possit, repoſcatur

¶ *Si diuisa est administratio à iudice, vel ab eius officialibus: primò cōuenitur gerēs, fideiussores, & nominatores ipsius, quam perueniatur ad cōdegam.Bar.*

¶ Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC.Ianuario,& aliis.

LEX III.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& si tutor vel curator.l.iij.

a ¶ *Vonìam reliqua.*] tributorum vel aliorum debitorum fisci quæ dicuntur reliqua, etiam si nihil sit solutum: vt ff. de verborum significationibus. l. potest. & l. cæterorum.

b ¶ *Socios.*] alias consocios, alias sociatos: quia cũ eis vel post eos ad idẽ officiũ electi estis

c ¶ *Eisque.*]scilicet, Augerio & filio.

† sociatos.

d ¶ *Nominum.*] obuenientium pro reliquis prædictis.

† cæterorum, al

e ¶ *Mandatam.*] à nominatore p quod videtur vos prohibuisse & illos solos exigere voluisse: vt ff. de ꝓcu. l. itaque. & C. de procur. l. maritus. & sic administratio nẽ diuisse vt subiicit. si autem dicas ipsos exactores inter se diuisisse planum est. Accursius.

† te &

f ¶ *Eum.*] Augerium. Accursius.

† nominatim.

g ¶ *Cæteros.*] scilicet vos & alios si qui sunt.

c

h ¶ *Mutuum.*] i. Cõmune. f. indistincte: sed cũ distin. l. quæ sequit. bene est periculũ cuiusq; insolidũ: vt iubicit, & si. ad muni. l. imperator.

† nominis.

i ¶ *Muneris.*] id est, officij exactoris: quæst munus personale: vt ff. de muner. & honor. l. fina. §. qui annonam.

K ¶ *Discretam.*] i. separatã. si ergo separata nõ esset, omnes exactores ante nominatorem cõuenirẽtur, vt j. quo quis ordine. l. secunda, in princip. Accur.

l ¶ *Exactorum.*]prædictorum nominũ specialiter commissorum.

† Ex lib. x. tit. xvj. l. ij. C. T.

m ¶ *Nominatores.*]qui sint & qualiter nominentur habes j. de suscept. l. exactores. Acc.

n ¶ *Rationalis.*] id est procurator Cæsaris: vt j. de modo mul. l. ij.

o ¶ *Etiam vos.*] licet separatim gesserit. sed hoc ita si tẽpore depositi officij collegę fuerint nõ soluẽdo: alias ex persona eorũ conueniri nõ debetis. vt ff. ad munic. l. imperatores. & j. de peric. no. l. j. sic ergo primò gerẽs, secũdo nominator, tertiò collega cõuenitur. Sed videtur primò debere cõueniri collegam: vt C. de ma. con. l. aduersus. Sol. ibi omnes gesserũt. hic verò nõ omnes in quãtũ est in illis nominib⁹. Itẽ si dicas diuisionẽ factã à iudice seu nominatore, ad quid tenetur alter? Rñdet. ad nihil. vel die factã esse ipsis. vel si à nominatore, dicas eũ cõueniri ex casibus quibus & tutor nõ gerẽs si est diuisa à iudice, f. si debuit suspectũ facere, vt ff. de adminis. re. ad ciuit. pertinen. l. fin. §. antepe. & ff. de admin. tutor. l. Lucius. §. antepen. & pẽ. & adde hic distinctionẽ: quia aut omnes gesserũt, & simul fuit iniunctũ, aut diuisim diuisione facta à se aut a iudice: aut tantum vnus gessit. Primo casu omnes & etiã fideiussores eorũ ante nominatorẽ conueniuntur: vt j. quo quis ordin. cõ. l. secunda. in princip. idẽ in tutoribus: vt C. de ma. conue. l. aduersus. si diuisim à iudice: tũc obtinet q̃ hic dicitur, & j. quo quis ordin. l. secũda. §. j. f. in casibus in quibus & tutor, vt modo not. si autẽ ipsi diuiserunt, tunc primò nominator q̃ non gerens: vt ff. ad muni. l. imperator. & de administratione rerũ ad ciuitatem pertinẽtiũ. l. curatores. in princip. & aliud in tutorib⁹. vt C. de diui. tutor. l. secũda. in fin. si autem vnus tãtũ: eũ tñ omnibus sit iniunctũ: tũc idẽ q̃ in superiori casu. vt ff. ad munici. l. quid ergo. & est ratio quare prius nominator in prædictis casib⁹ cõuenitur: quia ratiõe fidei: sed collega negligentię nomine cõuenit: vt d. l. imperator. in fi. & facit j. de fabricen. l. iure ꝓtisum. & de susce. l. ij. & ꝫ. si plu. vna senten. l. j. in prin. & ꝫ. quib. cau. pig. vel hyp. ea. ꝓtra. l. satis.

Ordo conueniendi fisci debitores.

QVoniã Augerio, ac filio eius ad exigenda reliqua a cõfortes vos atque socios† b esse dicitis, eisque c cęterorũ† dũtaxat nominũ d exactionem mandatã e nec inter † eum f, & cæteros g tui exactores fuerãt nominati confusę exactionis mutuũ h periculũ constitutum†: sed separatorum uneris† i obsequio, quo discretam k solicitudinis rationem fuisse asseueratis, à iure non discrepat, vt prius ex bonis exactorum l, qui principali loco ad exactionem fuerant destinati indemnitati fiscali satisfiat: póstque eos (si solidum debitum exsolutũ nõ fit) nominatores m conueniri. Rationalis n igitur noster iuris ordinem sequetur: excussisq; exactorum facultatibus, nec non etiam nominatorũ, (si fiscus in vniuersi debiti quantitate securitatem indemnitatis consecutus nõ fuerit) etiam o vos ad restituenda fiscalia debita adstringit.

¶ *Debitores fisci exigũtur summatim, nec possunt impetrare vt eodẽ modo debitores sui exigantur: sed eorum exactio in ordinario iudicio repetenti reseruatur. Bart.*

¶ Impp. Valent. Valens & Grat. AAA. ad Archelaum cõs. Orientis.

LEX IIII.

HI qui † fisco nostræ mãsuetudinis obnoxij sunt, omissa frustratione p teneatur q, vt quæ suis nominibus r debẽt, de suis facultatibus cogãtur exoluere: seruatis, cùm compleuerint, allegationibus propriis. si quas aduersus quoscunq; ex suis cõtractib⁹ debitores comperere sibi ex iure crediderint: ita vt aduersus eos quos sibi obnoxios asseuerãt le-

PHI qui. *Frustratione.*] fruſtrabantur dicentes se non habere ad huc pretium rei fiscalis ab emptore, cũ hic esset administrator fisci, & illicitè vendidisset. nã non liberatur etiã cedendo. vt arg. ff. de pig. ac. l. pen. idem si ex quacunq; alia causa prætendat se non conueniri debere nisi suum conueniat debitorem, vel quod dicebatur fisco vt conueniret debitorem sui debitoris: quẽ non licet: vt hic & ꝫ. si cert. pet. l. non ad uersus. & ꝫ. quando fis. vel pri. ve. l. non prius. nisi in casib⁹ vt ff. de iur. fis. l. iij. §. mult.

q ¶ *Teneantur.*] & soluant.

r ¶ *Nominibus.*] i. creditoribus, scilicet, fisco. vel dic, id est, obligationibus quibus tenentur fisco.

† Ex eo. ti. iij. C. T.

s ¶ *Legibus.*] Not. iure & nõ vi debitorem conueniendum: vt ff. quod metus cau. l. extat. & ꝫ. de act. & obli. l. negantes. & de iudæ. l. nullus. & de pig. l. iij. & ꝫ. vnde vi. l. fi. quis in tantam. & ff. ad lẽg. Iul. de vi pri. l. creditores. & si ven. no. mu. l. j. §. j. & de reg. iur. l. nõ est singulis. in prin. & in auth. vt hi qui ob. §. j. Sed argu. ꝓtra ff. de fur. l. qui vas. in prin. sed ibi auctoritate iudicis. & no. quod ex hac l. fiscus habet ius cõmune.

t ¶ *Confiscati.*]ex causa delicti vel alia quacũque. vel i. hominis. & dicitur aliquis confiscari quando eius bona confiscantur.

† Bu. in prio. & Pyr. hic. al. auctionibus.

u ¶ *Rreuis.*] id est, schedula vel quaternus.

x ¶ *Cautionibus.*] scilicet publicis.

y ¶ *Debitorem.*]vt ꝫ. de probation. l. exemplo. & l. rationes.

z ¶ *Vanitate.*]alias vanitate: alias veritate: quæ aliquid dicebant valere, & alij non. sed econtra si dicat solutã, fiscus est: vt in auth. de rest. §. & licet. vel illum bonorũ quandoque debuisse: secus similiter si scripsit sua manu: si modo adest causa. vt ff. de ꝓba. l. cũ de indebito. §. fi. alias ſemiplenè probat: vt ꝫ. de probat. l. instrumenta. Acc.

a ¶ *Ad redhibitionem.*] i. solutionem.

b ¶ *Similibus.*] f. primatis. ad quod ꝫ. tit. j. l. iustas.

c ¶ *Causis.*] scilicet publicis.

d ¶ DE FIDE INSTRVMENTORVM, &c.

¶ Alias instrumenti & iure hastæ fisci, &c. nam & de instrumento facto vel commisso in contractu fiscali dicit vt j. l. j. & iij. alias deest instrumenti. & dic de fide & iure hastæ, &c. i. venditionis quæ fit cum subhastatione à fisco. quæ venditio facile conuelli non debet: ꝫ. de remiss. pig. si hypothecas. & ꝫ. de cõmuta. rerũ aliẽ. l. secũda sed si aliquid deest, non valet: vt hic, & j. proxi. & argũ. ff. de transa. l. cũ hi. §. fi prætor. & j. de prædiis cu. sine decre. nõ alienã. l. j. & secũda. & ꝫ. si ven. pig. ag. l. j. ij. iij. & iiij. & de reiꝯ. vend. l. si quos. & si aduersꝰ. fiscũ. l. edicto. Sed intra quantũ tẽpus vendet fiscus? Respõd. vt in priuato: vt not. ꝫ. de iure fisci. l. iij. Itẽ & opp. quomodo ꝓbat actor negatiuã cõtra regulã ꝫ. de probation. l. actor. Itẽ quomodo probat solẽnitatem deesse? mò cõtra debet probari eam affuisse: vt ff. de Pub. l. quæcunque.

DE d FIDE INSTRVmentorum, & de iure hastæ fiscalis, & de additionibus †.

TITVLVS IIII.

¶ *Si probatur quòd in venditione rei debitoris fiscꝰ debita solẽnitas non seruetur: restituitur res cũ fructibus perceptis, & perpendis. Bart.*

¶ Imp. Alexander A. Curiæ.

LEX I.

QVod in libellum e cõsuluisti: procuratori meo, ad cuius officiũ desideriũ f tuũ pertinet, allega: cui si probaueris, non auctore procuratore g, vel eo, cui vẽdẽdi fuit facultas h, neque habitis hastis, neq; omni ordine i peracto, vẽditas k res esse: & id qđ ex causa iudicatidebes l exsolueris: resciſſa vẽditione mala fide m facta, easdẽ res recipies n cũ fructibus quos ad emptorem mala fide peruenisse, vel peruenire debere o constiterit.*

c ¶ *Vod in libellum.*] Condemnatus fisco in c. cuius etiam res capta ex causa iudicati vendita fuerat minus solemniter per fiscum, supplicat pro recuperanda. Acc.

d ¶ *Desiderium.*] desideras enim rem tuam recuperare. Sed contra quem agis, & qua actione? Dic vt not. ꝫ. de iure fisci. l. si minori.

e ¶ *Procuratore.*] fisci scilicet, qui ius habet vendendi. vt j. eo. l. qui cunque. at procurator Cæsaris non vendit rem Cæsaris sine speciali mandato: vt ff. de offic. procu. Cæsa. l. j.

f ¶ *Facultas.*] vt quia habet mãdatũ à principe vel etiã à procuratore fisci, vt arg. ff. mãdat. l. fi procuratorem. §. j. & ad hoc ꝫ. fi pro pupen. l. secunda. ab his enim facta venditio valet, si modo pretium sit solutum: nec valet ꝓmissio dupli, vt ff. de iur. fis. l. fi procurator. Acc.

Habitis

a ¶ *Habitis hastis.*] alias habitis istis, scilicet personis supradictis. alias habitis hastis. ad quod j. l. proxim. alias habitis actis seu gestis & tunc dic, id est, non conuento debitore, & apud iudicem interpellatione celebrata: vt ꝫ. si propter pu. pen. l. fi. non autem dicas scripturam necessariam: vt j. l. iij. Accursius.

b ¶ *Omni ordine.*]ordo in reb⁹ fiscalibus vendẽdis hic erat vt debitum subsit: & sic cessatũ cùm de hoc fit facta interpellatio corã prælide: vt ꝫ. si propter pu. pen. l. ij. & iij. Ita quod fiat subhastatio, vt j. l. fi. & xx. dieb⁹ publice sit venalis & plus offerẽti detur: vt ꝫ. de sacrosanctis eccle. auteuth. hoc ius porrectum. Itẽ quod iusto ꝓtio detur: vt j. l. secũda. & ꝫ. de iure fisc. l. si minori. & ff. de iure fisci. l. tertia. §. diui. Item ꝓcurator fisci debet adesse, vt hic: quib⁹ peractis valet vẽditio, & nõ reuocaſ: vt j. eodem. l. fi tẽpora. & ꝫ. de remi. pign. l. fi hypothecas. & ꝫ. de cõmuta. rerũ aliẽ. l. secũda sed si aliquid deest, non valet: vt hic, & j. proxi. & argũ. ff. de transa. l. cũ hi. §. fi prætor. & j. de prædiis cu. sine decre. nõ alienã. l. j. & secũda. & ꝫ. si ven. pig. ag. l. j. ij. iij. & iiij. & de reiꝯ. vend. l. si quos. & si aduersꝰ. fiscũ. l. edicto. Sed intra quantũ tẽpus vendet fiscus? Respõd. vt in priuato: vt not. ꝫ. de iure fisci. l. iij. Itẽ & opp. quomodo ꝓbat actor negatiuã cõtra regulã ꝫ. de probation. l. actor. Itẽ quomodo probat solẽnitatem deesse? mò cõtra debet probari eam affuisse: vt ff. de Pub. l. quæcunque.

¶ PP. No. Ant. A. iiij. Balbino Coss.

† stare sic-que.

* PP. v. kal. Gord. A. & Auiola Coss.

§. j. & fin. Solu. ad vtrãque: hic probat eo ipso q̃ non probatur ꝓtra, vt arg. j. qui milita. nõ pos. l. super seruis. vel hic erat scriptura quę dicebat hoc interueniſſe, cui erat standũ nisi ꝓtra probetur: vt C. de probat. cũ precibus. & probatur secundum hoc per obliquum negatiua: vt & alias ꝫ. de ꝓtrahenda stipul. l. optimam. Alij dicunt hęc omnia præsumi solenniter acta: vt institut. de fideiuſſor. §. fin. sed in l. quæcunque. dicunt idẽ. & sic ibi probari eo ipso q̃ non probatur ꝓtra. q̃ nõ placet: vt ibi notaui. & facit ff. de ꝓba. l. ab ea parte. Acc.

c ¶ *Debes.*] propter quod debitum facta fuerat venditio.

d ¶ *Mala fide.*] quod est eo ipso quòd nõ est seruatus ordo. Accur.

e ¶ *Recipies.*] sed qua actione aget? Rñ. vt ꝫ. de in. fil. l. fi mino. Acc.

f ¶ *Debere.*]tenetꝰ ergo de ꝓcipiẽdis licet habeat titul. & sic ẽ ꝓtra. ꝫ. de rei vẽ. l. fi fũdũ. Sol. hic de ꝓcipiendis q̃ adhuc erat in fundo q̃ pars fundi sũt: & sic nõ vt fructꝰ: vt ff. de rei vẽ. l. fructus pendẽtes. Vel fm alios P. & Ir. peruenerũt iniuſte, vt a lupanarib⁹: vel puenire debuerunt vt honesti: q̃ tñ puenerũt. sec⁹ si nõ puenerũt licet debitor ꝓcepisset: si ei possidere licuisset. & fm hoc puenire debere, i. debitę puenerũt. Vel veri⁹ hic ſpale vt & alias notaui in ꝑdicta l. fi fũdũ. & facit ff. de re. vẽ. l. fructꝰ. Itẽ i li. Az. vel M. dicẽ puenire debere

g *Vplex desiderium.*] desiderat recuperare rem suam à fisco venditam ob debitum.

h *Hastarum.*] quæ solennitas non fuit omittenda: vt j. l. fin. & ꝫ. si aduersus fisci. l. dicto. & de excep. rei iud. l. ordo.

i *Suggeris.*] id est, dicis.

k *Vilitate.*] quod non fuit faciendum: sed iusto pretio: vt ff. de iure fisci. l. iij. §. diui. & ꝫ. de rescin. vendi. l. fi quos. & ff. de iure fisci. l. iij. & j. de prædiis decur. l. j.

l *Vtilitatem.*] repete in, vel si habes in, dic in, pro contra. sic ꝫ. de hære. l. iij. Vel forte est vna pars inutilitas.

m *Redargue.*] i. arguendo eam conuincere: vt ff. de verbo. sing. indicasse. sed agendo contra fiscum. quod dic vt ꝫ. de iure fisci. l. fi minori. & habet fiscus hac lege ius commune.

n *Indemnitati.*] soluendo fisco quod debes.

o *Securitati.*] i. indemnitati. Accur.

p *Si instrumenta.*] Hæc lex respicit primã partem titul. & est ius cõmune. & facit ꝫ. de pact. l. pactũ. & de trans. i. cũ te. & de rei ven. l. cum super. & l. iudicia. Acc.

q ¶ *Probationibus.*] scilicet idoneis.

r ¶ *Nomine.*] vel ipsa emente, vel alio pro ea. Acc.

s ¶ *Translatum.*] quod suo nomine sit empta: & ei possessio tradita. sufficit quicunq; soluerit ꝓtiũ, dũmodo sit solutũ: vt hic & C. de ꝓba. l. cũres. & si quis alt. vel sibi. l. j. & l. multum. & l. qui aliena pecunia.

t *Matris.*] cuius bona ex delicto fisco obuenerant, fecurè ergo emit q̃ à fisco emit, dummodo solemniter, vt ꝫ. l. j. & j. ne fis. rem quam vendi. euin. l. prima. & ij. & ꝫ. de cõ. re. al. l. ij. Acc.

u *Item tempora. Vel hastis.*] alias hastis, alias auctionib⁹, alias vtrũq;. & dic q̃ qñ fiebat subhastatio d, icebatur ꝓ præconẽ qđ qui plus daderit vsq; ad mẽsem, ille habebit. licet ergo in tra mẽsem alicui liberè vẽderetur: tamẽ admittebatur adiectio intra dictũ tempus. si autẽ eo emptore esset dictum vt posſit dari alij plus offerenti intra mẽsem, esset pactũ in diem addictionis, & valeret etiã inter priuatos: vt ff. de in diẽ addic. l. j. quod in prædicto casu non est: vt j. de vẽ. re. ciu. l. j. vel dic tẽpus statutũ a lege, quod nõ habemus: nisi in ecclesia xx. dierũ, vt in aut. hoc ius porrectũ. & forte tale est hic. vnde not. qđ in fiscalibus alienationibus tã suarũ rerũ quã obligatarum, locũ habet qđ hic dicitur: vt ff. ad municipales. l. Lucius. §. fi. Itẽ in locationibus fiscalibus & patrimonialibus tẽporalib⁹, nõ tamẽ perpetuis, locũ habet: vt j. de Joc. prædiis. l. fin. §. fi. ad res autem ciuitatum locum non habet, nisi ciuitas habeat propriam legem super hoc: vt j. de administratione rerum publi. l. j. & ij. Acc.

† Actionib⁹ nota ad Sanc.

† vt iusta ius.

† Ex eo. ti. xvij. l. j. C. T.

† quidem

x ¶ *Profitearis.*] Tu qui vis emere. & no. q̃ tãtùm semel est faciendа adiectio: vt j. de loc. prædiis. l. ij. Vel dic tu debitor qui cessaueras: vt j. de loca. prædiis. l. congruit. & ff. de in diẽ addic. l. licet. Acc.

y ¶ *Admittat.* & tibi dominium applicet: vt j. de vendi. rerum ciu. l. j. hoc autem verum est nisi idem qui prius emerat, licitando obtinuerat: quo casu fructus medio tempore perceptos perinde ac si alius licitando obtinuisset, fisco restituet: nisi & prima venditio & secunda adiectio fit facta ante perceptionem fructuum, & nisi per colonum fuerant percepti. nam primo casu emptor, secũdo colonus percipiet, & dabit mercedem emptori: vt ff. de iure fisci. l. fi. Acc.

z *Væcunq;.*] Scilicet bona vel corpora: & sunt licitanda. i. vẽdẽda, vel ad vẽdẽdũ ponẽda sub quadam licitatione. nã plus offerenti dari debent: vt ꝫ. de sacrosꝰ. eccl. auth. hoc ius porrectum.

a *Prodigorum.*] i. cibariorum. nam prodigum prodigi, & in plura li prodiga prodigorum, i. cibus cibi: & dic ciboriorum secundum P. quæ intra proximos dies prodigũtur, id est, cõsumuntur, vt ff. de offi. præ. l. plebiscito. administrauerat ergo & male annonaria cibaria hic administrator. Vel dic prodigorum, quibus est interdictum bonis. vt institut. quib. non est permissum facere testamentum. §. item prodigus. & reliqua appellat cibaria ipsorum: quæ plerunque à fisco præstantur, vt ꝫ. de sacr. eccl. l. primilegia. & de compensa. l. iij. quæ male administrauit iste qui patitur venditionem bonorum suorum.

b *Perpetuo.*] facit j. de c. & dicta ra. pig. trib. cau. l. vnica. & de cẽsi. l. fi. Sed contra ff. de iure fisci. l. prædiis. Sol. ibi pro tributis, hic pro mala administratione, vel alio debito ex contractu vel maleficio.

c *Addixerit.*] i. vendiderit. sic ponitur ff. de iure fisci. l. fi. in prin. & & de re iud. l. a diuo. §. fi post. sed & præter hanc solennitatem aliæ debent interuenire, vt no. ꝫ. l. j.

d *Obtemperet.*]vt ꝫ. de preci. impe. offe. l. rescripta. & si contra ius vel vti. publi. l. fi.

e *Aetatem.*] etiã minorem. sic ergo minor non iuuatur iure etiam speciali, quando fiscus vẽdidit rem eius pro debitis: secus si credes fiscus suã, vt & ꝫ. si aduerſ. fiscum. l. fi. hoc tamẽ verum est si interuenit

* D. iij Non. Noue. Treu. Val. N.B.P. & Victore Cos.

A iij tutor

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutor vel curator: vt ℨ. si propter pu.pen.l. fi. sed contra ℨ. de fun.pa. l.fecunda. Solut. vt ibi.

i ¶ *I qui proscribente.*] i. ob debitum fiscale capiente & describente. Vel dic, id est, publicè venale proponēte. vt ℨ. de distraction. pign.l. creditor.

b ¶ *Debitorum.*] qui cessauerāt in solutione: & ideo eorum bona vēdebantur: & sic est masculini generis.

c ¶ *Decursis hastiis.*] i. diebus quibus publicè stetit venalis: vt in auth. hoc ius porrectū. Vel dic hastis decursis. i. factis substationib. Acc.

d ¶ *Conuentionis.*] nisi ad pretium, vt dixi. & est sic ℨ.l.prox. & ℨ. de fun. rei priu.l.ij. & in agro de ser. idem est, qui nouo possessori assignatur: vt ℨ. de consi.l.fi. Sed ɔtra. ff. de iure fisci.l. prędiis. Solut. hæc illā corrigit. vel hic alia ꝺdia: ibi vt tributaria vēduntur. Itē ɔtra ff. de pub. & vect.l. imperatores. sed ibi priuatus priuato. & facit ℨ. si aduersus fisc.l.fin.

¶ DE VENDITIONE rerum fisc. &c.

e *Orma est.*]i. cōstitutio iuris. sic ℨ. de of. vīæf. prætor. orientis.l. formam. & ff. de pactis, l. rescriptum.

f ¶ *Vel.*]pro saltem, vel pro etiam.

g ¶ *Vt vniuersa.*] alias vt vniuersa. alias deest vt. & dic, i. tota.

h ¶ *Meis.*] f. fisco. sic ℨ. cred. eui. pi. non de. l. ij.

i ¶ *Distrahatur.*]i. distrahi possit. & est speciale in fisco. secus in alio qui non nisi partem suā vēdere potest: vt hic, & ℨ. de commu. rer. alien. l. ij. Sed quid si nullā partē habet fiscus & vēdit? Rſn. aut credit suā: & sic tūm emptor est securus: vt ℨ. le quad. præ. l. fina. aut scit alienam, & non præiudicat domino. nā si ideo præiudicat quia partē habet, vt hic: ergo vbi nō habet, nō præiudicat. Itē ſm M. locum habet hæc lex quādo non pōtcommode diuidi. sed certē indistinctē dicit hic: ergo sic est intelligēdū: vt argu. ff. de pu.l. de pretio. & adde distinctionē: vt not. ℨ. fami. ercis. l. fi familiæ.

k ¶ *Redigatur.*] f. cum totū fisc. & soluēdū: sed pars habeat, & aliā reddat socio suo. hoc ēn innuit verbū restituatur. & verbū redigatur. & natura ɔtractus. sic ergo in subdiū, cū nō possit retrahere rē, habebit ratum, & actione negotiorum gestorum contra fiscum aget ad pretium: vt ℨ. de rebus alienis non alie. l. ij.

l ¶ *De quibus.*] f. prædiis. Accur.

m ¶ *Suū iudicem.*] qa actor sequtur forū rei: vt ℨ. vbi in rem actio. l. j.

o ¶ *Competunt.*] quæ vere competunt. vt ℨ. de communium rerum alie. l. ij. & ℨ. in princ. huius legis.

¶ NE FISCVS REM QVAM, &c.

p *Rauissimum. Bona fide.*] f. emptoris & venditoris. ratione ego malę fidei ipsemet fiscus retert controuersiam: M. sunt & alia necessaria: vt not. ℨ. de fide instru. l. j.

p ¶ *Addicta.*]i. vendita. sic ff. de iure fisci. l. fin.

q ¶ *Acceperit.*] non ergo fides de pretio pōt haberi, vt ff. de iu. fisc. l. si procurator.

r ¶ *Referat.*] hoc siue vt proprium, siue vt obligatam vendiderit: vt ℨ. de fun. rei pri. l. j. & ℨ. cred. eui. pi. nō de. l. j. & de distra. pig. l. si hypothecas. & ff. de distra. pig. l. fi is. & de excep. rei vēd. l. j. & ℨ. tit. ij. Instrumēta. & de rescin. vē. l. iij. & de eui. l. siue possessio. & ℨ. l. prox.

Qui solenniter exiit à fisco, solum ad pretium tenetur, & ob aliud debitum non conuenitur. Bart.

¶ Iidem AAA. ad Felicem. C.S.L. LVI.

SI qui ꝓscribente a, ac distrahēte fisco, debitorum b fiscalium emerint facultates: pro earum rerum tātùm pretio obnoxij sint, quas eos patuerit decursis hastis c & ꝓscriptione habita cōparasse. Nā ita eos munimus, vt nullius cōuentionis d reliquorum fiscalium nomine patiamur extrinsecus subire iacturam. D. vij. Id. Martij, Marciano . Val. & Val. AA. Coss.*

DE VENDITIONE RERVM FISCALIVM cum priuatis communium. TITVLVS III.

¶ *Ratione partis fiscus potest vendere totum. Bar.*

¶ Imp. Alex. A. Eupleo. L. VNICA.

EOrma e este quoties ad fiscū vel minima portio rei pertinet, vt vniuersag à ꝓcuratoribꝰ meis distrahatur: sed pretium partis tātùm in fiscū redigatur k, reliquū dominis partiū restituatur. Emptorē igitur prædiorū de quibus libellū dedisti, apud suū iudicēm cōueni, vsurū defensionibus †, si quæ sibi competūt n. PP. vij. kalen. Oct. Lusco & Dextro Coss.

PARS EPISTOLAE* NE FISCVS REM quam vendidit cuincat. TITVLVS V.

¶ *Res fisco solenniter vendita non cuincitur, licet non pertinuerit ad stationem vēditoris: & officiales inuicem expediuntur etiam durante officio. Bald.*

¶ Imp. Alexand. A. ad Hermiam. L. I.

GRauissimum verecundia mea duxit, vt cuiꝰ reipretium, cū bona o fide esset addicta, p semel fiscꝰ acceperit q, eiꝰ cōtrouersiā referat r. Nō solū ergo emptorē ab eadē stationes, sed ne ab alia quidē quæstionē pati debere

*Deest græca constitutio Zenonis.

*Emp. Alex. ad Ratio-al.

† suis

æquum est: cùm etiam in his vēditionibus emptore non inquietato, officia t inter se possint experiri. D. xv. Kal. Maij, Modesto & Probo Coss.

¶ Impp. Honor. & The. AA. Palladio P.P.Or. LEX. II.

REtractare v fiscum, quod sē mel vendidit, æquitatis honestatisque ratio nō patitur. Da. Ka. Ian. CP. Martiano A. & Adelphio Coss.

DE IIS, QVI EX PVblicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt. TITVLVS VI.

¶ *Qui accipit pecuniam mutuā ab officialibus fisci tenetur in quadruplum. Bart.*

¶ Imppp. Valent. Valens. & Gra. AAA. ad Probum P.P. LEX I.

SIquis ab † exactoribꝰ, tabulariis x, & arcariis y, officialibꝰq; z † rationū fenebrē pecuniā sumpserit, detectus in eo dē, ad quadrupli pœnā ex hac auctoritate b teneatur c. Dat. iiij. Id. Mar. Treuer. Va. & Val. AA. Cos.

Qui aurum fiscale mutuò sumpsit sine principis licentia, & qui dederit, pœna hic inserta tenetur. Bar.

¶ Imppp. Gra. Valent. & Th. AAA. Palladio P.P. † LEX II.

SCiant † omnes, accipiendi a mutuò ex largitionibus sacris e auri nō patere cuiquā facultatē f. Quòd si quis aurū ex nostro ærario priuatis cōmodis g ꝓfuturū, occultè h aut cautionis i aut spōsionis fide k vt debitor redditurus sine nſa auctoritate acceperit: ablatis bonis omnibus l, perpetuæ deportationis subdetur exilio. Is etiam, qui ex memoratis thesauris sub specie publici creditoris aurum cuiquam commodauerit m aut † dederit, capitali sententiæ subiugetur*.

PŒNIS FISCALIBVS creditores præferri. TITVLVS VII.

¶ *Persecutio pœnæ præfertur, quando pœna additur per nomina multiplicativa: in dubio inest simplum. Bald.*

prox. Sol. vt ibi, & no. quod in quadruplo tenetur res: vt ℨ. tit. j. l. j.

d ¶ *Ciant. Accipiendi.* f. cilicet, auri, quod subiicit.

e ¶ *Sacris.*] i. sacris largitionibus deputatum.

f ¶ *Facultatem.*] vt ℨ. de iis quæ ex pu. col. l. j. ij. & iij.

g ¶ *Commodis.*] scilicet, acceptoris.

h ¶ *Occultè.*]qđ ꝑsumit eo ipso q sine auctoritate principis, vt subiicit, vel comitis sacrarū largitionū: vt ℨ. de auri pu. persecut. l. vnica.

i ¶ *Cautionis.*] scilicet sine fideiuſ. vt C. de verb. sign. l. sancimus.

k ¶ *Fide.*]Cū fideiussore vel cautiōe in scriptis. spōdere sine scriptis.

l ¶ *Omnibus.*]imò in quadruplū: vt ℨ. l. prox. ɔtra. Sol. ibi in alia pecunia, hic in auro. ar. in aut. de fide. §. quod autē. Vel hic mutuat vt publicū, dicens habere mandatū, vt hic. qđ non licet, vt dixi, sine auctoritate principis vel comitis: ibi vt priuatā. & sic hic furtū seu peculatū, & falsum: ibi furtū seu peculatū tantū. Vel ibi ciuiliter, hic criminaliter. Itē ɔtra ℨ. de frumen. vbris constan. l. ij. Sol. vt ibi. Ac.

m ¶ *Commodauerit.*] i. mutuauerit. & sic impropriè.

Pœnis

Facto ꝓprio quis contrahere non debet.

Ex li. x. tit. xxiiij. l. j. C. Th. † ve.

Ex li. x. tit. xxiiij. l. ij. C. T.

† oc

* D. xij. kal. Aug. Heracleæ Eucho. & Syagrio Coss.

¶ POENIS FISCALIBVS CREDITORES, &c.

a *Em suam.*] Pone casum per ℨ. tit. j. l. j. & de iure fisc. l. q in contractibus. & facit ff. solut. matr. l. fi marito. & ff. de iure fisc. l. in lūma. & l. qđ placuit. & l. Statiꝰ Florus. §. fi. & l. n. deferre. §. fi. & l. titiꝰ. & ar. ℨ. de iur. deli. l. fi. §. si verò.

b *Propria forma.*] vt postponatur: vt in prin. huius legis. in pretio au tē redacto ex vēditione pignorū præponūt priores: vt ff. de iure fisc. l. res §. primo. & hoc si personaliter agaf: sed in hypothecaria prior in tēpore præfertur: vt ff. qui pot. in pig. in l. fi pignus. quæ hypotheca etiā in delictis est secundū Azo. vt ℨ. de priui. fis. l. prima.

DE FISCALIbus vsuris. TITVLVS VIII.

¶ *Ex mora pœnæ non accedunt vsuræ. Bart.*

¶ Imp. Antoninus A. Antigono. L. I.

EIus c summæ quam tibi pœnæ nomine inflictā probaturus es, vsuræ non exigentur. nec enim mulctam d tibi procurator meus irrogauit, vltra quā placitū est: sed pœnam te iusit inferre.

¶ *Fiscus qui succedit in locum priuati vtitur iure priuati. Bart.*

¶ Imp. Alexander A. Victorino.

LEX II.

SI sub pignore creditum fuit: etiam fiscum, qui successit in locum debitoris e, vsuras præstare oportet, si eas dependi saltem pacto f placuit.*

¶ *Fiscus non potest stipulari vsuras vltra legitimum modum vsurarum: nec iam ab alio stipulatas exigere. Bart.*

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ P.P.

LEX III.

FIscum etiam nostrum parere sanctioni g nostri numinis iubemus: per quam vsque ad dimidiam centesimæ vsuras stipulari creditoribus, exceptis certis personis, permisimus: vt ipse etiam fiscus vltra dimidiam centesimæ partem à debitoribus suis minimè exigat, siue principaliter ei promiserunt, siue à prioribus suis creditoribus actiones ad eū quocunque modo deuolutæ sunt h*.

DE SENTENTIIS AD VERSVS FISCVM latis retractandis. TITVLVS IX.

¶ Imp. Alex. A. † Acutiano. L. VNICA.

GAusas i in quibus contra fiscum iudicatum est, intra triennium retractari posse, & post id tempus, si præuaricatio k arguatur, vel manifesta fraus probetur, notum est*.

DE BONIS VACANTIBVS, ET DE INcorporatione. TITVLVS X.

¶ *Etiam ex priuilegio ciuitates nō succedūt in bonis vacantibus: & si occupauerint, ab eis auferuntur. Bar.*

¶ Imp. Diocl. & Maximia. AA. & CC. ad Eucharium. al. Rationali. L. I.

SCire debet grauitas tua l in testatorum res, qui sine legitimo m hærede decesserint, fisci nostri rationibus vindicandas n, nec ciuitates audiendas quæ sibi earum vindicandarum ius veluti ex permissu o vindicare nituntur: & deinceps quæcunque intestatorum bona ciuitatibus obtentu priuilegiorum p suorum occupata q esse compereris, ad officium † nostrum eadem r reuocare non dubites*.

¶ *Si res conceditur in integro statu per principē, intelligitur cū pertinentiis, & cum iure suo, & instrumentis, & omnibus fructibus & mancipiis, quæ in ea sunt. Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. ad Aemilium V. P. Rationalem. LEX II.

SI † quando annotationes s nostræ contineant, possessionē siue domū quā donauerimus t, integro statu donatam: hoc verbo v ea

*Da. viij. Id. Apr. C. P. Decio V. C Cos.

† Diocle. & Max. AA. Syrōnio. Alij. Imp. Ant. & Acutiano. Pupilius, ecclesia, & respubli quando; quipa rantur.

b Concor. c. j. & ij. de rest. in integ. secundum Io. And. lib. vi. Duobus Aprilis. Coss.

Vide in Spe. de sen. §. ij. versic. est & quarta species. vbi ad hoc inuenies cōcordātias iuris canonici

* D. iij. No. Septē. Iul. & Crisp. Coss.

Sententia ad vocato fisci absente contra eum lata non valet.

† fiscum

* D. Pri. Id. Apri. Hannibal & Asclepiod. Coss.

† Ex li. x. tit. viij. l. j. C. T.

Verbum pro oratione quā doque ponitur.

item facit ℨ. eo. l. vacantia.

n ¶ *Vindicandas.*] dominium rerum ipso iure ad fiscum pertinet, si sunt soluendo: non alias, deducto tamen ære alieno: & tunc cùm sint soluendo: vt ff. de iure fisci. l. j. §. an bona. & l. non possunt. & obstat ꝓscriptio quatuor annorum ex die nunciationis. sed à die quo fuerunt vacantia, viginti annorum. vt ℨ. de quadri. præscr. l. j. & ff. de iure fisci. l. j. §. diuus. & §. præscriptio.

o ¶ *Ex permissu.*] principis vel legis. nam etiam permisio cum petitione non tenet: vt infra de pe. bon. sub. l. j. sed sine petitione fic: vt eo. tit. l. j. Sed an pro delictis accipit ciuitas? Respon. non, eadem ratione: imò ne ipse fiscus hodie, nisi in crimine læsæ maiestatis: vt in auth. vt nulli iud. §. fi.

p ¶ *Priuilegiorum.*] de facto petitorum & impetratorum.

q ¶ *Occupata.*] per suos officiales. vel sub. f. in ciuitatibus.

r ¶ *Eadem.*] scilicet bona.

s ¶ *Si quando. Annotationes.*] id est, priuilegia.

t ¶ *Donauerimus.*] non petenti. & sic valet: vt infra tit. ij. l. j. & supra de quadri. præscr. l. fi. ne sit contra. supra eod. l. prox. ad quod infra de præpo. sacri cu. l. fi. sed arg. contra ℨ. de agri. & manc. l. fi. Accur.

v ¶ *Hoc verbo.*] in his verbis integro sta. do. sic & no. verbū pro oratione poni. Item pauca verba pro vna columna. vt ℨ. de vsufr. l. antiquitas. in fi. quod facit pro allegantibus. Accur.

Universidad de Deusto

Generale vel indefinitum verbum omnia comprehendit.

a ¶ *Scribebamus.*] in quadā l.q̄ nō habemus,vel in quodā priuilegio.
b ¶ *Adiacentibus.*] scilicet etiā mobilibus,vt subiicit.sed immobilia adhærentia accedunt, etiam si hæc verba dicta non essent:vt ff.de leg. iij.l. prædiis.§.fin.& facit ℨ.de verb.signif.l.j.& ij.& ff.de vſu & habi. l.si ita.& de leg.iij.l.quæſitū.§.peto.& de fun.instru.l.si cui.& adde q̄ not.ℨ.de constit.princ.l.
fi.Ité no.generale vel indefinito verbo omnia ꝓtinent,ad q̄ ff.de offic.ꝓfect.vrb.l.j. §.cum vrbē. Item hæc verba ponuntur in instrumentis venditionum,vel similia.

* Da.vj.Id. Mar.Medio. Const.A.iij. & Licin. Coſſ.

c ¶ *Suo.*] i.instrumentis domus vel fundi, & patrisfam.ibi morātis.nec obſt.ff. de fund.instru. l. quæſitum.§.fed ſi fund⁹. vbi dicit non contineri instrumentum agri. ſed ſubaudi ibi tantum.

d *Si quando.Publicatione.*] Quæ fit ex variis cauſis. vt ff.de iure fiſci.l.j.Acc.

† Ex li.x.tit. ix.l.j.C.T.

e ¶ *Iuris.*] ſ.alterius, vt donatiōe vel ſucceſſiōe.
f ¶ *Noſtræ.*] id eſt fiſcalis,quæ eſt noſtra: vt ℨ.de quadri.præ.l.fin.
g ¶ *Ritè.*] ſm formā hic ſubiectā,q̄ſi queſtio non referatur:vt hic, alias ſecundū formam.ℨ.e.l.fin.
h ¶ *Rationales.*] procuratores Cæſaris: vt ℨ.de modo mulct.l.ij. qui incorporabit vt iudex : vt hic : q̄ faciet primo comes capiēdo, ſcēdo dādo
procuratori Cæſaris, qui ponet eos in numero & corpore aliarū rerū fiſc.

* Da.iiij ka. Ap.Val.NB. P.& Victore Coſſ.

i ¶ *Commorantes.*] ſ. comites & rationales.
k ¶ *Stylus.*] ſcribentur enim nomina & qualitates rerū quaſi quoddam inuētariū:vt ℨ.de bono. poſſ.l.ſi qs intra. Et not. hic quōd in qualibet ꝓuincia erat vnus procurator Cæſaris,& vnus comes rerū priuatarū. Ité no.q̄ hæc lex facit ad ſe cūdam partem rubricæ.

* D. viij.Id. Iul.Rauen. Euſtachio, & Agri.Coſ.

l ¶ *Conſecranda.*] i.iungēda.& dic quōd quādo adiicitur,dēt ſcribi manu publica quo titulo, ſ.vtrū ex donatiōe, vel ſucceſſione, vel quoquo
modo fiſco obueniunt. Vel quod quando adiiciuntur , imponitur in ipſo prædio ſignum:quod non licet niſi auctoritate publica,id eſt,cōpetentis iudicis.vt hic,& ℨ.vt nemo priua.l.ij.& in auth.de mā.prin. §.titulos.coll.iij.alias punitur,vt ibi,& hic dicitur.

m ¶ *Vſurpatione.*] vſurpat qui contra prædicta facit.

n *Acantia.Transferri.*] de facto.nam dominiū ipſo iure quæritur fiſco,ſi ſoluendo ſunt.vt ff.de iure fiſci.l.j.§.an bona.

o ¶ *Linea.*] inferiori vel ſuperiori vel tranſuerſali,etiam vltra vij.vel x.gradum ſecundum P.quod non placet:quia poſt legitimum ſucceſſorem ſuccedit vxor,& poſtea fiſcus:ſed legitimus non eſt vltra x.gradum:vt ℨ.vnde vir & vxor.l.j.Accur.

p ¶ *Iuris.*] legitimus ſucceſſor iuris eſt adoptiuus, vt ff.de ſuis & legitimis.l.j.§.fi.& l.ij.§.hæreditas.Item alij:quos dic vt not.ℨ.l.j.& facit ℨ.de cadu.tol.§.fi.& ℨ.de præpo.ſa.cub.l.penul.§.inteſtatorum.& in auth.de hæred.& fal.§.ordinatum.& ℨ.tit.j.l.ij.& in auth.vt nulli iudicum.§.fi.& in auth.de nupt.§.ſi igitur.col.iiij.

q *Si vacantia.Delata.*] ſ.damnatorum. vel alio modo, quod dic vt ff.de iure fiſci.l.j.Accur.

r ¶ *Perhibeantur.*] id eſt,inueniantur.

s ¶ *Palatini.*] de quibus habes ℨ.de palat.ſac.lar. Vel dic quicunque decuria miſſi.

t ¶ *Inſtantia.*] qui executores ℨ.dicuntur. & not. q̄ quaſi offic.iudic. expeditur.& ſic intelligo ℨ.de iure fiſ.l.defenſionis.Accur.

v ¶ *Videatur.*] reducēdo hoc in ſcripris:vt C.de bo.ꝓſcr.l.ſi qs.Acc.

x ¶ *Data.*] ablatiui abſoluti , ſcilicet , data copia: & facit ℨ.de iure
vis continebitur,quam ante ſcribebamus a cum.adiacentibus b & mancipiis & pecoribus & fructibus,& omni iure ſuo c:vt ea, quæ ad inſtructum poſſeſſionis vel domus pertinent,tradenda ſint. *

¶ *Si res fiſco deferatur,primo debet ſolenniter examinari per procuratorem Cæſaris.ſecundo incorporari cum auctoritate procuratoris fiſci.& titulo ſine auctoritate ſuperioris non debent ſcribi,& cōtra facientes grauiſſimè puniuntur.Bart.*

¶ Imppp. Grat.Valent.& Theod.AAA. ad Florentinum Comi.R.P.
LEX III.

SI quando † aut alicuius publi
catione d, aut ratione iuris e
aliquid rei noſtræ f addendū eſt:
rite g atq; ſolenniter per comitē rerum priuatarum,deinde per rationales h in ſingulis quibuſque prouinciis commorantes i incorporatio impleatur,& diligens ſtylus k ſigillatim omnia adſcribat. tituli verò , quorum adiectione prædia noſtris ſunt conſecranda l ſubſtantiis,non niſi publica teſtificatione proponantur : gauiſſimis ſtatim ſubdendis ſuppliciis, qui huiuſmodi aliquid propria vſurpatione m tentauerint.*

¶ *Bona eius qui nullo modo aliquem habet ſucceſſorem,dicuntur bona vacantia, & deferuntur in fiſcum hæredem Bar.*

¶ Imppp.Honor.Theo.& Conſt. AAA.Pal ladio P.P. LEX IIII.

VAcantia †mortuorum bona
tunc ad fiſcū iubemus tranferri n, ſi nullū ex quālibet ſāguinis linea o,vel iuris ptitulo legitimū reliquerit inteſtatus hęredē*.

¶ *In prouinciis vbi non eſt procurator Cæſaris,de principis curia certi officiales deſtinātur:quorum ſolicitudine bona vacantia ſub præſide inueſtigātur: & de eis inuentarium cōficitur, & principi ſcribitur:& cōmittentes fraudē,pœna hic inſerta punitur. Bart.*

† Ex li.x.tit. ix.l.j.C.T.

* D. viij.Id. Iul.Rauen. Euſtachio, & Agri.Coſ.

fiſ.l.prohibitum.& l.defenſionis.
y ¶ *Copia.*] ſi ergo aliquis reſiſtit , debent remanere bona apud poſſidentem,donec liqueat ea confiſcanda.vt ℨ.de iure fiſ.l.defenſionis.
z ¶ *Ipſius.*] ſ. præſidis per propriam epiſtolam.
a ¶ *Monumētorū.*] quæ facta ſunt ſuper bonis inuētis quaſi quoddam inuentariū:vt ℨ. de bon. proſcr.l.ſi quis intra.

¶ Impp.Theo.& Valentī.AA. Hieritocrati Co.R.P. LEX V.

SI † vacantia,vel alio modo bo
na delata q legibus:ad ærariū perhibeantur r: certi palatini s electi,& iureiurando obſtricti mittantur , vt eorum inſtantia t præſes prouinciæ,præſente fiſci patrono, diligenter inquirat , cuius vacans , cadēſque fuerit patrimonium,quamtūmque vel quale videatur v: vt †cum data x reclamandi copia y,nullum id vel iure poſſidere, vel vindicare conſtiterit,locumque ærario factum eſſe, tam ipſius z relatione, quam publicorum monumentorum a fide cōſtiterit:rerum nobis notitia intimetur : vt iuſſu noſtro vacantia, vel aliæ res †nomine occupētur b ærarij.quæ forma c etiam in parte bonorum , vel in vna alterāve re, ſeu actione vna , vel etiā pluribus ſeruetur. Nā ſiquid per fraudē in diſpendium ærarij fuerit admiſſum, miſsi quidē executores d nō cuitabunt indignationem:præſes autem facultatum parte dimidia mulctabitur:fiſci e verò patronus detrimentum quod pro vitio eius fiſco ingeritur, reſarcire vrgebitur.Da.vij.Id.Octobr. C. P. D. N. Theo.A.xv.& Val.iiij.Coss.

Ex li.x.tit. viiij. l.j. C.T.

† & Deferre mul ti prohibentur. † Baſſo.

DE DELATORIBVS f. TITVLVS XI.

¶Si relinquitur tacitè incapaci, non defertur in fiſcum.Bar.

¶ Imp. Alexander A.Haterio. † L. I.

SI ei, qui capere poteſt g, tacitum h fideicommiſſum relictum eſt : ceſſat delatio i. His enim prohibetur tacitè relinqui,qui palam lum damnati. Sed eas cauſas quas ante damnationem cœperunt deferre,& poſt damnationem poſſunt exequi:vt ff. de iure fiſc.l. deferre. ſed qui admittuntur,ſi non probant, ſunt iniuſti, & infames : vt ff. de iu.fiſc.l.ij.in prin.& infra eodem,l.nulla.& l.ex varia. & l. omnes. in fin.& C.de epiſ.& cler.l.nulli. in fi. & in aliis cauſibus : quod dic vt ℨ. eo.l.ex varia.ſi vero probant,præmium habent:vt ff.de iure fiſc.l. edicto.§.extat. Item differt hic titulus ab illo infrà, de iis qui ſe defe. quia ibi ſe hic alios deferunt.Accur.

Deferre & nō probare crimen eſt.

g *Si ei,qui capere poteſt.*]Cum effectu.ſ.ex teſtamēto, vt ff. de verb.ſign.l.aliud.& in hærede ſuo vel extraneo. quæ tēpora inſpiciātur an ſit capax vel nō,dic vt no. Inſt.de hær.quali.& dif.§.ſui.& §.in extraneis. hac aūt l. hic le gatarius ſeu fideicōmiſſarius generalis vel ſpecialis cui tacitè aliquid eſt relictum,duobus tēporibus debet eſſe capax.ſ.teſtamenti, & mortis,& ſic erat vt ff.de iu.fiſ.l.non intelligitur.§.q̄ſi autem.ſi autem primo poterat,ſecundo non poteſt capere, ceſſaret & tunc delatio. niſi fortè in futurum fidem acōmodauit inſtitutus.item ſi non primo poſtuit,ſecundo potuit ei relinqui:de benignitate parcitur, vt d.l.nō intelligitur.§.quando.& no.ff.de iis qui.vt indig. l. in fraudem. in prin. & §.j.quæ autem faciunt non capacem.no.inſt.de legat.§.incertis.

h ¶ *Tacitum.*] quod eſt quando domeſtica cautio vel promiſſio eſt, non palā in teſtamento vel codicillis , & de hæreditate non de ſuo rogatur:vt ff.de iure fiſci.l.non intelligitur.in prin. & §. quæro. & §. ſi quis palam.& §.tacita.& l.fidei.in prin.& in fi.de le.j.l.in tacitis.

i ¶ *Delatio.*] aliàs ſi neutro tēpore fuerit capax , dodrās relicti auferē non

non capaci,quarta rogato, quicſiq; deferat:vt ff.de iure fiſ.l. j. & ℨ.ad leg.fal.l.iij.& ff. de iis qui.vt indign.hæres rogatus autem excuſatur ſi palām rogatur:vt ff.de iure fiſci. l. non intelligitur. Item ſi eſt ſeruus rogantis:vt ff.ad l.falc.l.ſi tacitum.Item ſi filius : vt ff. de iis qui.vt indig.l.in fraudem.§.fi.Item ſi ſe deferat:vt ℨ.tit.ij.l.j.Acc.

* PP.xiij.kal. Maij. Maximo ij. & Aeliano Coſ.

a ¶ *Non poſſunt.*] ergo ſi poſſunt , poteſt tacite relinqui eis:locoſumpto à conſequēti deſtructo. ad quod ff. de publ. l. ſi ego.§.patrus.

† Eutychemo.

b *Monente officij.*] quod geris: quia eras palatinus.vt ℨ.ti.j.l. fi.vel pone vt ff.de iu.fiſ. l.fiſcus.§.delatoris.

c ¶ *Procuratoris.*] fiſci vel Cæſaris:qui etiā excuſatur:vt arg. ff. de his quibus vt ind. l.in fraudem.§. fi.& de bon.libe. l.qui cū maior. §. ſi patris.& ℨ. de iur.fiſ.l.ij.& l.prohibitū ſi eſt.nec ob.ff. de iure fiſ.l.ij.§.diuus.qa ibi mandatum , hic iuſſum eſt:inter quæ eſt differentia:vt inſti. de Atitut. §. nos autem. & ff. man. l. j. Item habet hic ius mandandi.

* PP.viij. Kal. Sēp.pio , & Potiano Coſſ.

† Cæcilio.

d ¶ *Attentetur.*]id eſt ne patiaris pœnas delatoris.tria te excuſant:officium , iuſſus , & quod alius inchoauerat : licet nō probaueris. alias patieris pœnas,quas dic vt no. ℨ.eo.l.ex varia.

e *Vlla macula.*] infamiæ.

f ¶ *Vel crimine.*] id eſt, pœna criminis , quod committit delator non probans.vt ℨ.l.prgqj.

g ¶ *Officialibus.*] palatinis:vt ℨ.tit.j.l.fi.

h ¶ *Monſtrauerit.*] alias nō mōſtrauerit: vt ff. de iur.fiſ.l.deferre.§.ſed & communē. magis enim videtur delationē cōtra ſe factam repellere, quā alium quēquam deferre: vt ff. de iure fiſc. l. ij. in prin.& l. fiſcus in q̄ſtione.§. fi.& l.delator.

† Ex li.e.tit. x.l.iij. C. T.

i ¶ *Ex variis ſtatutorum.*] id eſt , legū ſtatuētium. ſic ℨ.de ſen. ex breui.re.l.ſtatutis.

k ¶ *Defendunt.*] in iudicio alio pronocāte.ad quod ſi.q̄ cu.vni. no. l. j.§.fi.& ℨ. de inf.l.nemnem. vel extra ius: vt ff. de opz.no.nun.l.in prouinciali.§.fi.& l.ſi q.

l ¶ *Non teneatur.*] eſt ergo crimen deferre & nō ꝓbare: & punitē infamia:vt ℨ.l.prox. & ff. de iur.fiſ.l.ij.in prin.& l.de ferre. §. ſed & cōmunē.

Ité qi tātū dat fiſco quātū detulit:vt ff. de iur.fiſ.l.ſenatus.§.ſenatus.& §.diuus.& l. Arrianus. Item alia , vt ℨ.l.ex. ab aliis pœnis excuſatur multis modis,quas dic vt ff.de iu.fiſ.l.ex quibuſdam.& ℨ.eo.l.monēte.

m ¶ *Execrabiles.*] id eſt,odioſos.

n ¶ *Deferunt.*] ſ.inchoando,& ſpe præmij: & non probant,niſi excuſentur aliquo de prædictis modis.ad quod ff.de iur. fiſ.l.deferre. §. ſed & communem.Item ciuitati non defertur.vt ℨ.ti.j.l.j.

o *Mnes.Pœnis.*] extra ordinē:cum non dicat quas:vt ff. de pœ. l. ſanctio. & facit ff.de iur. fiſc.l. ſi fiscus alicui.& ℨ.de aduo. fiſci.l.fi.& ℨ.ti.j.l.fin.

p ¶ *Caſum.*] ex delicto,vel quia ſine ſucceſſore deceſſit.

q ¶ *Legibus.*] vt ℨ.ti.j.l.fi.& l.antepen. & de iure fiſ.l.prohibitum. & l.defenſionis.

r ¶ *Retro.*] alias retro , & alias recto, id eſt, eo ordine qui hactenus

relictum capere non poſſunt p*.

¶ *Qui de fert ex neceſſitate officij,vel ex præcepto iudicis, pœnam delatoris non ſuſtinet. Bart.*

¶ Imp.Gord.A.Nicontio. † LEX II.

Monēte b officij ſolicitudine,quinimò iuſſu procuratoris c,vt cauſam ab alio delatam, cōueniēti diligētia inſtrueres:non ipſum voluntariū delatoris munꝰ ſuſcepiſſe te,actorum lectio, quæ precibus intexta ſunt , manifeſtè declarat. Ea propter ne quid in perſona tua , quod eſt ſectæ tēporū meorū alienū,attētetur d:præſes prouinciæ vir clariſſimus ad ſolicitudinem ſuam reuocabit*.

¶ *Qui ad defenſionem ſuam alium nommat, non videtur deferre. Bar.*

¶ Idem A.Chlœlio. † LEX III.

NVlla e macula vel crimine f delatoris aſpergitur is , qui cum ab officialibus g fundum ſeu domum fiſci poſsidere contendere retur:nō ſe,ſed alium eius rei poſſeſſorem eſſe monſtrauerit h*.

¶ *Qui venit ad defenſionem reipublicæ , vt delator non punitur.Bart.*

¶ Imp.Philip. † A.Candido. L. IIII.

EX varia ſtatutorum i diuerſi tate ad id decurſum eſt,vt ij, qui reipublicę cauſas defendūt k, delatorum criminibus nō tenean tur l : cùm omnibus notiſsimum ſit,eos ſolos execrabiles m nuntiatores eſſe, qui fiſco deferunt n*.

¶ *Delator non admittitur ſine patrono fiſci, & male deferentes ex conſuetudine,grauiſſimè puniuntur.Bar.*

¶ Imp.Conſt.A.ad prouinciales. L. V.

OMnes † iudices inuigilare præcipimus , delatores ſine fiſci aduocato denuntiātes , pœnis o afficere. apertiſsimi enim iuris eſt,vt quod ex cuiuſque patrimonio eciderit in caſum p,& legibus q,& recto r iuris ordine fiſci aduocatis agētibꝰ , vīdicetur.Sed quia nōnulli præcipites , ſecundū ius poſſeſſa patrimonia deferre nō ceſſant, damus omnibus licentiā, qui ſe læſos exiſtimant s ,contra delatores ſeueritatem iudicum implorare t ferro diſtrictā.

Deferre mul tis modis dicitur.

* PP. prid. ka.Iul.Gordiano ij. & Pont.Coſſ.

† Car. Carin & Nu. AAA Cæſio.

* PP.iij kal Sept.Catino & Nu. Coſſ.

† Eutychemo.

† Ex li.e.tit. x.l.iij. C. T.

Deferre & nō probare crimen eſt.

† Cæcilio.

obtinuit,qui eſt in legibus prædictis.Acc.

s ¶ *Exiſtimant.*] ex tali delatione.

t ¶ *Implorare.*] accuſando & faciendo eos puniri diſtrictè cum ferro. nā vt dicunt cōtineri in Theodoſiano codice,caput & lingua eis amputātur:ad quod ℨ.de calū.l.noſtris.& habeas diſtrictā, alias diſtractā, i. exactam. & habet locū hæc pœna ſi crimina liter accuſetur.alias habēt locū illæ quas notauī ℨ.l.prox.ad q̄ ff.de iis qui.vt indign.l.j.vel habet locum q̄ſi ex conſuetudine faeit : vt ℨ.de ſuperexact.l.j.Acc.

Dat.xj. Kal.April. Conſtantinop. Conſtantio,& Albino Coſſ.

¶ *Seruus punitur ſi dominum deferat , præter quam in crimine læſæ maieſtatis.Bar.*

¶ Imppp.Grat.Valēt.& Theod.AAA.Pallio conſulari Lydiæ. L. VI.

SEruum † domini delatorem ius bemꝰ in exemplum omnium proditorum ſeueriſsimæ ſentētiæ ſubiugari x , etiam ſi obiecta probauerit, excepto crimine maieſtatis.D.vij.Kal.No.Cōſtantino,Antonio, & Syagrio Coſſ.

Ex li.x tit. xl.xvij C.T.

DE PETITIONIBVS † BONORVM SVBLATIS.

De ſunt hic duæ Conſt.Grecæ, quas repete ex Cont.in Præter.

TITVLVS XII.

¶ *Bona quæ deferuntur in fiſcum , nemo poteſt ſibi impetrare:& conceſſio facta ad petitionem alterius,non valet:ſecus ſi fieret motu proprio principis.Bar.*

¶ Imppp. Grat.Valent.& Theo. AAA. Eutropio P.P. LEX I.

VIſquis in crimine † maieſtatis deprehenſus fuerit,& punitus,bonaq;eius (ſicut plectendi conſuetudo y criminis habet)fiſcus inuaſerit:nullꝰ eadē z ſubſpecie † munificentiæ principalis audeat proprioſure poſcere:qui contra legem a id auſus fuerit iperare, quod non licet,teꝰ violatæ legis habeatur. Sed quoniam † plerunque ita in nonnullis cauſis inuerecunda petētium inhiatione b cōſtringimur,vt etiam non cōcedēda tribuamus: nec reſc.ipto quidē noſtro aduerſus formā latæ legis c loci aliquid relinquatur d . Siquid aūt ex bonis tabus noſtro iudicio,nullo tñ c de fideiſatē atq; poſcente, cōcedi cui quām voluerimus,huiuſmodi tātum valeat liberalitas.D.xvj.Kal. Decēb. Theſſalonicæ , Gratia no. V.& Theodoſio j.A A.Coſſ.

¶ *Nullus admittitur ad impetrandas res de latas in fiſcum ſiue fiſcales, & impetrans & officiales curiæ principis qui in his impetrationibus operam darent vel ſcriberent, legitime puniuntur.Bart.*

¶ Impp.Th.& Val.AA.Florentio P.P.

OMne ſemē f alienas appetēdi fortunas ſtirpituſ g erue

† Ex li.x tit. xl.xvij C.T.

† Ille exc.Vic. plane petitio & ita reputat Pychus hic.Vet.tñ l. petitis nec male Vide Sudam.

† Ex eo.ti.l. xv.C.T.

† Concor.e. cī in inuentute §. cæterū. extra de pur.c.a & q̄ non.gl i ver. notic.tur.ad fi.in c j extra decōſtit. li. vj & gl.in c. tuæ fraternitatis. extra, de præbē.& ibi. verba iſta recitat ꝑ glab hæc ſe. extracta.

Honeſtè ꝺdā accipiūtur q̄ inhoneſte petuntur.

† Ex eo.ti.l. xv.C.T.

† ſpe.

¶ Alias bonorū: & tunc dic petitis , i. petitionibus:alias deeſt : & tunc pone petitis nſaliter:vel ſubaudi,reb⁹ ſiue bonis.

y *Viſquis. conſuetudo.*] & lex: vt ℨ.ad l.Iu.ma.l. quiquāis. circa prin. etiam hodie: vt in auth. vt nulli iudi. §.fin.

z ¶ *Eadē.*] idē ſi ex alio delicto ſunt delata , vel ēt ſucceſſione:vt ℨ.l.px.

a ¶ *Legem.*] ſ.iſtam.

b ¶ *Inhiatione.*] id eſt frequenti petitione.

c ¶ *Legis.*] ſ.huius : de quo extra ordinē punitur:vt ff. de pœ.l.facīo. Ité no. q̄ ex ſola petitione, alias ſupplicatiōe ſicet infructuoſa punit:vt ℨ.q mi. nō poſ.l.ſis q̄dē.

d ¶ *Relinquatur.*] cuius prohibetur petitio,eiuſdē facta cōceſſio nō valet:vt hic,& ℨ.ſi nup. ex reſcr.pe.l.fi. in fi.& ℨ.de naui. non exc.l.fi. & in auth.de non alie.§. quia verò.& in aut.vt oēs ob.iu.pro.§.hāc diēctes.& §.ſi vero quiſque.col. v.niſi ex certa ſciētia.dicēdo nō ob.hāc l.ar.ff.de leg.iij.l.ſi qs.in prin.

e ¶ *Nullo tamen.*] ad hoc ℨ.de cri.ſac.l.fi.& ſi.quod quiſq; ſur.l.ij. in prin.Sed ℨ.ℨ.d bo.va.l.j. Sol.ibi cum petitione.Ité ar. contra ℨ.de lo. pdi.ci.l.ij. Sed ibi ab alio poſsidebantur. Ité dic tñ,nō peredi,vel id eſt,res.non ius capiēdi:vt & res pbēdæ, non aūt pbenda poteſt cedi. Et no.hic q̄ quæda honeſtè accipiuntur , quæ non honeſte petuntur: vt ff.de ori.iur.l.ij.§.fi.& ff.de var.& extra.cogn.l.j.§.proinde.

f *Mne ſemē.*] alias incipit, oēs ēm,& ſm hoc dicūt continuari cum præcedēti , & ſubaudi vias,vel ſubaudi initium apud oēs alias fortunas.Vel melius habeas ōe ſemē *,&c.ipſa ēm rei prin. &c. vt in aut.de non alie.§.finimus.nec ēm leges codicis continuātur. cū quælibet p ſe & certa debeat eſſe:vt ℨ.de no.codi.confir.l.j.§.quibus.

g ¶ *Stirpitus.*] i.in totum,vt non remaneat aliqua radix.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Et si intestatus.*] incipit versus.
b ¶ *Quedamve.*] accipe s. fati munus, &c.
c ¶ *Marito.*] vel alioqui fisco præferetur: vt ff. ti. ij. l. j. & l. vacantia.
d ¶ *Cuiuscũq; sit.*] s. defunctus vel ille cuius bona fuerunt fisco deputata: vt forte qa hæretic⁹: vt ff. de hær. l. manichæos. & l. cognouimus.
e ¶ *Ad petitionem.*] aspirate quod est ff.
f ¶ *Questor.*] nec enim alter valet relicti ũnisi a quæstore subscriptũ: vt in auth. vt diu. iusti. §. j. colla. viij. Et dic ille qui circa latꝰ principis erat. Alij erant quæstores, qđ dic vt ff. de of. quæsto. l. j. Et no. hic de illustribꝰ quibusdam.
g ¶ *Insinuatur.*] i. ostendatur principi per eum.
h ¶ *Numinis.*] alias numinis, & alias nominis.
i ¶ *Cæteriq;.*] s. minori bus: & sic no. punirimaio res, vt terreantur minores. sic qđ no. ff. ti. j. l. fi.
k ¶ *Memoriales.*] i. scriptores, seu exceptores, vt subiicit, & ff. loc. l. sed addes. §. fi. quia reducũt ad memoriam per scripturam: vt ff. de pigno. l. contrahitur.
l ¶ *Ediderint.*] i. in publicum produxerint.
m ¶ *Proscriptiõe.*] hoc corrigitur in aut. vt nulli iud. §. fi. col. ix. Item ad hoc ff. de co. do. l. j. §. fi. & ff. de metal. l. penulti.
n ¶ *Res ciuiles.*] vt anno næ ciuiles, s. annui reddi tus ex publico. ad quod ff. de sac. san. ecc. l. priuile gia. Et no. ar. a simili, q nec ꝓbenda debet peti. Vel dic dabitur publico. & sic non pót impetrari remissio. ad quod ff. de an. & tri. l. in fraudem.
o ¶ *Præmatica.*] ff: vt ff. de nou. co. cõ. l. j. §. fi. sed ibi loquitur de iis q posita sunt in corpore iuris. Itẽ cõtra ff. de legi. & cõsti. l. ij. Sol. sine alte riꝰ læsiõe hic, vel sine pe titiõe. vt ff. de of. quæsto. l. j. ꝓx. in fi. Itẽ qđ si semel & bis, hoc est quod dicimus scđa iussioꝰ Rñ. vt no. ff. si contra ius vel vtilit. pub. l. ii. Itẽ no. q licet bonorũ petitio ꝓhibeatur, quędã tamẽ ꝓmittuntur: vt bonpos. iuris: vt vñ liberi, & similes. Itẽ pos. bonorũ facti debitoris cessantis: vt ff. qui. ex caus. in poss. ea. l. ij. Itẽ bonorũ aditio facti & iuris: vt inst. de eo cui li. cau. bo. addi. Item bona hæredis non parentis, i. nõ obedientis: vt ff. de fideicom. auth. hoc amplius. Item bona captiui & furiosi. vt C. de epi. audi. auth. liberi. & de epi. & cle. auth. si captiui. Item ius iniquũ potest peti, licet noceat petenti: vt ff. quod quisque iuris. l. j. Acc.

Maiorũ pœna minorum est terror.

† fient. † Cõcor. cle. circa fin. de offi. or. & ij. q. vij. ca. qua propter. ibi, vt crãgressionis vltio fiat exeris interdictio deliquẽdi.

† quæve.

† quodcũq; Da. xj. ka. Maij. Theo. A. xviij & Albino Coss.

p ¶ DE IIS QVI SE DEFERVNT.
q Supra de delatoribus dixit qñ alius defert aliũ: hic qñ seipsum. Ac.
S cuius.] s. institutus hæres legitimus, vel qui rogatus est vt non capaci det, secundum Bul. alias Pla. & dic cuius s. fidei hæreditas est commissa s. restituenda vxori non capaci. & expone tacitz, vt not. ff. ti. ij. l. j.
r ¶ *Statim.*] ad id quod dicitur statim, i. continuò. concor. ff. e. s. de iure fisci. l. edicto. j. respon. Sed contra in ea. l. §. cùm autem. vbi dicitur ex pectandum illum cui relictum est ve ille primò deferat si vult. Sol. secundùm quosdam hæc illam corrigit. Vel hic fuerat in mora deferendi ille cui erat relictum. Vel dic statim post tabulas apertas. ante enim est alius expectandus, vt ibi. Accur.
s ¶ *Tuæ.*] loquitur procuratori Cæsaris: vt ex subscriptione legis apparẽt, quæ dicit rationali mitti.
t ¶ *Tertiam.*] imò videtur medietas dodrantis: vt ff. de iure fisci, l. cùm tacitum. Sol. ibi de illo cui erat restituendum: hic de rogato. magis est contra ff. eodem. l. senatus. §. senatus. vbi etiam hæredi dat dimidiam.ª Solut. secundùm P. ibi per Hadrianum: hic per Constantinum, qui corrigit. vel hic capax hæres: ibi non capax.

† Ex li. x. tit. xj. l. j. C. T.

v ¶ *Ab vxore.*] s. non capace, cui non erat restitutio facienda.
x ¶ *Hæredem.*] s. fideicõmissariã, quæ effectu hæres est: vt ff. quod cũ eo. l. fi filio. Alij vt P. dicunt quod fuit cum alio instituta, & alius rogatus suã partem mulieri non capaci restituere: & hoc si habeas in litera, ipsa etiã quã, &c. alias est ipsa etiã persona quã defunctus: & tunc dic quòd si vxor detulit, si, id est quã uis institutus probet: tamen tali prẽmio mãcipetur vxor prædicta primo desirens.

† officio.

y ¶ *Ex omni patrimonio.*] ff. de iur. fi. l. cum tacitum. vbi media dodrãtis. Sol. speciale in vxore nõ capace, vt hic: licet qđã dicãt illã corrigi. Itẽ ff. prox. rñ. Sol. refert, rogatus capax se deferat: & tunc obtinet prin. aut rogatus nõ capax, & tũc dimidiã, vt ff. de iur. fis. senat⁹. §. senatus. ꝑn verò ille cui est relictum q nõ est capax. & tũc differt vxor ab alio: vt hic. si autẽ alius extraneus nec rogatus, nec alius cũi est restituendũ, tũc forrẽ tertia: vt no. ff. de iur. fis. l. edicto. §. extat. & facit eodem, l. in prin. §. j. & ij.

† portionẽ.

z ¶ *Eligat.*] sic ff. de me. l. ij. Arg. contra. ff. quando & qui. quarta pars deb. l. ij. circa prin.
a ¶ *Occultatur.*] scilicet hæres, qui nõ deferebat. quod intellige si celabat studiosè, non si differebat deferre: quia nec festinare debebat, vt ff. de iure fisci. l. edicto. §. cum autem. sed P. dicit occultator, id est officialis: qđ non placet.

* D. Id. Mar. Gall. & Basso Coss.

¶ SI LIBERALITATIS imperialis, &c.

b *Vbemus. Donatum sit.*] nullo petente: vt suprà, titul. ij. l. j. in fine.

† Zeno, & Leo A A. ¶ Epinica.

c ¶ *Hæredem.*] i. nullo liberorum: vt ff. ad Treb. l. ex facto. §. fi. & sic prẽfertur socius vxori, & aliis præter liberos: & pro hoc quod subiicit, ad personam aliam. Vel dic hæredem largè dici: vt est ff. de bon. vac. l. j. & secundum hoc quod dicit personam, dices extraneam vel fiscum. illud constat quòd testamentarius hunc socium præcedit: vt ff. de hæred. decuri. l. j. & ff. de acquir. re. dom. l. fi is. §. pen. & sic nec vir. Et no. quod hic dicitur in socio liberalitatis imperialis: idem in bonorum pos. consortibus. Item in hæredibus iuris ciuilis. Item legatariis: vt ff. quando non pe. par. & de cadu. tollen. §. his ita. & §. vbi autem. & inst. de leg. §. fi eadem. Item pluribus patronis, vt ff. de bo. libe. l. communi liberto. & de assi. libe. l. vtrum. Item in pluribus eiusdem corporis: vt ff. de hær. decurio. per totum. Acc.

d ¶ DE THESAVRIS.
¶ Quia de thesauris dantur tributa, de qbus scilicet tributis est dictum: ideo de his ꝓmittit, secũdũ P. Vel qa inter cætera iura fiscalia de quibus competit dicere, ius fisci qñq; est in thesauris, ideo de eo dicit.

Nemo

a *Nemo.*] permissum incipit quando in suo vel alieno quis inuenerit: sed postea dundit.
b *Nam in suis.*] appellatione sui accipe, siue sit dominus directo vel vtiliter, vt feudatarius, emphyteuta, & similes: licet inutiliter dominus ꝑ. dixerit ꝑtra. non ergo creditor, non fructuarius dicitur dominium: vt ff. de acquirẽdo rerum dominio. l. fi is. §. penul. & ff. nec vir. vt ff. soluto matrimonio. l. di uortio. §. fi undũ. Item idẽ qđ in suo ẽ fi qs insã crovel religioso casu for tuito: vt inst. de rerũ diuisio. §. thesauros. Sed in his ꝑtraff. de iure fis. l. ij. §. fi iulocis. Sol. vtibi.
c ¶ *Sacrificiis.*] ad qđ ff. de pag. & sacrif. ꝑ totũ.
d ¶ *Arte.*] puta magica. ad qđ ff. de mathe. ꝑ totum. quo casu totũ fisceri t: cũ hic fit indignus. ad quod ff. de iure fis. l. j. circa princ. Acc.

† Ex li. x. tit. xv. v. l. ij. C. Th.

† monilia

e ¶ *Thesaurum.*] scilicet quærere: qđ est ff. & qđ inferitur, est dfinitio thesauri: vt ff. de acquire. re. dom. l. nũquam. §. thesaurus. sic & ꝑprie & impropriè qñq; vt ff. ad exhib. thesaurus.
f ¶ *Lege.*] scilicet, illa. & no. sic ff. de epist. audi. l. ij. in prin. & arbit. tuto. l. cũ interdictæ. & ff. de con. inst. l. quę sub cõditione. §. fi. & de mino. l. in cautæ. in princi. & ad mũ. l. j. in fi. & de leg. j. fi quado. in prin. & vt legnomi. c. l. j. §. referipto.
g ¶ *Liberalitas.*] si habeas liberalitas, plana est: si verò habeas liberalitatib⁹ tũc habeas imperatoria magnanimitate. & dic videatur præueni re cõgestio. & dictio po stulãda est pluralis numeri: & liberalitatibus est ablatiui casus. Itẽ si habeas in genuino magnanimitatis, seu maiestatis imperatoriæ: tunc subaudi, scilicet cõcessio, vt ff. tertij habent imperatoria maiestas, & liberalitatibus.

† cum † Concor. c. nuper abbates. iũcta gl. super ver. cõponendũ. ante ff. extra d deci.

† Liberalitatibus postulandi.

† cedere

† Emendatur l. ij. T. C.

† Concor. c. non remittitur peccatũ de re. iur. li. vj.

h ¶ *Volentibus.*] Not. domini voluntatem nil facere vt alꝰ suo nomine quærat. ad quod inst. qui. alie. licet. in prin. & ff. de vsuf. sed & si quid. in fi. & ad leg. Cor. de fic. l. lex Cor. §. fi. cõtrarium in lapidicinis. vt ff. communia prædio. l. venditor. §. j.
i ¶ *Huius legis.*] quæ dicit l. cunctos volentes vel inuito.
k ¶ *Legis.*] s. huius: de quo etiam extraordinarie potest accusari. ad quod ff. de pœnis. l. sanctio. & de crimi. stellio. l. ij.
l ¶ *Inuenerit.*] inuenire dicit: qui videt vel percipit, & animum habendi habuit: ad quod ff. de acquir. poss. l. ij. §. Neratius. Acc.
m ¶ *Alienis.*] ad quod ff. finium regun. l. ſi constiterit.
n ¶ *Partiatur.*] idem si in loco Cæsaris vel publico ciuitatis. nam dimidia inuentori, alia ciuitati vel fisco: vt inst. de re. diu. §. thesaurus. Item contra ff. de meta. l. cũcti. Sol. vt ibi. Item qua actione dominus consequitur dominium? Rñ. condi. ex hac l. vel rei vendica.

Tributũ & annona in q bꝰ consistit.

o ¶ DE ANNONIS ET TRIBVTIS.
¶ De alio iure fisci dicit, & dic de an. & tri. de tributo qđ ꝓstatur ꝑ annona militũ & ecuerũ: vel annona in ſpecieb⁹, tributa i pecuniis: tu dic annona in ſpecieb⁹, tributũ in auro & argẽto & ære. & de tributũ q cgd tribuitur fed ſpecialiter qđ principi: dat. Et ẽ sciendũ qđ tributalicis & qbusdam aliis remittitur: vt ff. de cẽ. l. j. & l. fi. & ff. de ep. & cl. l. de his. nec obst. ff. sine cẽ. vel re. l. fi. & ibi no. nec q đ inst. de re. diu. §. p traditionẽ. vt ibidẽ dixi. Itẽ no. qđ ſm P. tributũ capitis est ꝑ mare integer aureꝰ, ꝑ fœmina mediꝰ: vt ar. ff. de cẽ. l. fi. & j. e. l. fi. sed P. dicit quodã medio tẽperadũ, & ꝑ eo j. de agr. & cẽ. l. cum antea. li. xj. nomine prędij ꝓstatur quãtitas frumẽti, q dr quinquagesima hordei, quadragesima vini, & lardi vigesima. in partibus non remotis: vt j. de fusc. l. modios. pro singulis libris argenti quinque præstatur aureꝰ: vt j. de argẽ. ꝓtio qđ th. infer. l. j. & Pla. sed certè aliud qđ dicit l. illa ad instar argẽti, & in auro & in aliis pecuniis hat cõputatio. Item differt hic ti. ab illo. ff. de annonis & ca. & e, quia ibi de his quæ pro salariis dabantur off. hic fil. Itẽ ab inferiori ꝑ. vt ibi no.
p *Es quidem. Ex qua.*] id est ex quibus. sic ff. de in ius voc. l. ij.

DE ANNONIS ET TRIBVTIS.
TITVLVS XVI.ª

¶ *Onus aũ alieni est personale: & ideo inter hæredes diuiditur pro hæreditariis portionibus. Onus annonæ & tributorũ est reale: & prout quis possidet, & fructus percipit, oneratur. Bar.*

¶ Impp. Val. & Gal. AA. Alieno. L. j.

AEs quidem alienũ ꝑ portionẽ, ex qua ꝑ quisque defuncto hę res extiterit, præstare oportet q; annonas autem is soluere debet, qui possessiones tenet, & fructus percipit.

¶ *Ad onera realia non tenetur quis in plus, quam de re possideat. Bar.*

¶ Impp. Diocl. & Maxim. AA. & CC. Herennio. LEX II.

INditiones non personis, sed rebus indici solent: & ideo ne vltra modũ earũdem possessionum, quas possides, conueniaris, pses prouinciæ prospiciet *.

¶ *Omnes debent soluere quod princeps imponit: & officiales non possunt augere vel diminuere. Bar.*

¶ Imp. Cõst. A. ad Proculianũ. † L. III.

OMnes† y pẽsitare debebũt, q manus nostræ delegationibus adscribũtur: nihil amplius exigẽdi, vel retinẽdi potestatẽ esse. Nã si quis vicarius autrector prouinciæ aliquid iam cuiquã crediderit remittẽdũ: quod alij remiserit, de propriis dare facultatibus compelletur.

¶ *Omnes coguntur soluere publicas functiones, cùm non sit munus extraordinarium: & ab eo nemo excusatur. Bar.*

¶ Imp. Cõstantinus A. ad Taurum. † P.P. LEX IIII.

OMnes omnino d† ad oblationẽ functionũ publicarũ leges huius ti. de vno, aliæ de alio, & aliæ de vtroque dicũt: & facit j. de mu. patr. l. fcđa. & qđ no. j. de mu. & ho. in ru. & ff. de neg. gest. q aliena. §. fi. & ſm quod hic ponitur, est hodie ordinariũ: vt j. tit. j. l. j. Item facit j. de immu. nemi. conc. l. fin.
v ¶ *Ne vltra modum.*] i. pro eo quod non possides: vt j. de immu. nemi. con. l. j. & ij. & in auth. de man. prin. §. non permittas. col. iij.
x ¶ *Possides.*] ꝑ quatitate fructuũ tñ: vt no. in rub. & fa. j. de al. l. ij.
y *Omnes.*] i. homines.
z ¶ *Manus.*] dũtaxat: vt j. ti. ij. l. j. & dẽ delegare qñ ꝑ suũ notariũ vel nuncium suum ſcribit ſſidi vt exigat: & qñq; præmittit epistolã de indictiõe futura: vt j. de exc. mu. l. placet. & dic delegationibus, i. præceptis.
a ¶ *Exigendi.*] alias restituendi vel remittendi potestatẽ esse. & sic bñ sequitur: nã & c. sed secundùm aliam refert ie ad principium, & reddit in quadruplum: vt j. de exc. mu. l. placet.
b ¶ *Vicarius.*] puta Palatinus, vel alius vice principis, vel rector ꝑuinciæ ad cuius officium pertinet tributa exigere: vt j. de cap. larg. l. cunda. & j. de exa. tri. l. in fiscalibus.
c ¶ *Compelletur.*] dic in subsidium referuari eum cui est remissum: vt j. de conue. fi. deb. l. ij. in fi. secundum quoddam. & sic non valet remissio omnino. vt j. de tranſa. l. præses. quæ est contra: pauperi tamen potest remitti, cum vt pater debeat agere: vt in auth. vt iud. sine quo. iuſtrag. §. eos. coll. ij. & facit ff. de pact. imperatores. & de pu. l. fi. §. fi. & de decr. ab ordi. facien. l. iiij.
d *Omnes omnino.*] l. quinciales: vt in fi. hui⁹ l. & no. j. sine cesſu vel re. l. fi. & facit j. de cẽ. l. iij. & ff. col. fũ. pa. l. oẽs. & j. de immu. ne. cõ. l. j. adeo vt nec veteram excusentur: vt ff. de priu. ve. l. pe.

a ¶ *Nostra.*

* Hic inserenda est cõstitutio Græca.

* DAT. xvij. Kil. Nou. Amil. & Aquil. Coss.

† Hucusq; † Ex li. xj. ti. j. j. C. Th. Munus patrimonij duplex.

* D. xv. kal. Iul. C. P. Cõstan. A. iij. & Licinio iiij. Coss.

† Vranium.

† Ex l. v. C. Theodib.

Tributa exigere adqđ pertinet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Nostra.*] quam non habemus.
b ¶ *Nec vocari.*] alias vocari: & facit ℨ.tit.j.l.j. aliàs vocare. q. d. nec extraordinaria cõferũtur, nec ordinaria remittũtur: vt ℨ.l. pxi.
c ¶ *Ro locis.*] i. pro magnitudine locorum.
d ¶ *Possessionũ.*] q̃ sunt ꝑpe limina, ex q̃bus tributa pẽduntur.
e ¶ *Annonam.*] in singulis locis & speciebus cõstituram: vt j.de fusc. l. modios. Acc.
f ¶ *Ad limites.*] vbi à militibus in castris cõstitutis, ꝓfligabatur: vel ad tẽpus reponebatur: vt hic, & ℨ.de erog.mil. an.l.iiij.& ℨ.de canõ.larg.l.j.& ℨ.de fũdis limi. l.j.& facit ℨ.e.l.nemo.
g ¶ *In fraudẽ annonariæ.*] i. tributi ad annonã. vt dixi in rub. Ac.
h ¶ *Deuotionis.*] i. dicti tributi deuotè soluẽdi.
i ¶ *Sortiri.*] nisi sit præscriptum quadraginta annis: vt j.de fund.pa.l. fi.lib.xj.
k ¶ *Par.*] i. neminẽ excusando: vt ℨ.eo.l.oẽs. pro modo tñ possessionũ: vt ℨ.e.l. indictiões. & facit ℨ.de vecti.l.q̃cquid. & si extra ius vel vtil. pub. l. fi.& ℨ.de naui. non exc. l.ij.& ℨ.de canõ.fru.vr. Rom.l.ij.& de aũduc.l. diligenter. Acc.
l ¶ *Nemo possessorum.*] prædiorũ, propter quæ tenẽtur ad j.scripta.
m ¶ *Mansiones.*] publicas, in quibus fortè annona erat imponenda, vel alias publicas.
n ¶ *Longius.*] quia illi de vna prouincia nõ de bent referre ad aliã. & facit ℨ.eo.l.pro locis. & ℨ.de priu.do.aug.l.ij.& j.l.prox. Acc.
o ¶ *Editerraneæ ciuitates.*] i. homines earum.
p ¶ *Expẽsis.*] i. inuicem aliq̃ ꝓ aliis tributa, soluebãt, & sic longius portabãt: q̃d̃, hoc remouet. ad q̃d̃ ℨ.eo.ꝓ locis. & facit j.de priu.dom.au.l.ij.& ℨ.l.px. & in aut de col. §.null' aũt. & j.de met. l.iiij. Itẽ videur ꝓtra q̃d̃ dicit, Alter alteri' onera portare: sic adimplebitis: &c. sed hic nõ relevasset, imo grauasset alter.
q ¶ *Deuotionis.*] i. tributi deuotè soluendi.
r ¶ *Bsistere.*] pone secundum R. in emphyteuta & fructuario, qui publicas debent soluere funẽtiones: vt suprà de iur. em. l.ij.& ff.de vsuf.l.hactenus: qui si non soluant intra tempora huius legis, dominus exigit hunc, id est, vendicat prædium non obstante aliqua dignitate. Vel secũdum M. pone in exactore tributorum, qui nisi inferat fisco intra tempora huius legis, dominus prædij qui soluit, repetit: vt in fine huius l. & nihilominus tenebitur fisco exactor & exactus in subsidium. vt infrà, de erogo. mili. anno. l.v. & ℨ.de conue. ff. deb. l. fisco. Vel verius nisi emphyteuta vel similes soluant intra tempora huius legis, pertinet exactio ad dominum: id est quia dominus exigit dicta tributa vt fisco soluat: vt differat à primo in quo primo reuocat fundum ab emphyteuta, & ipse dominus soluet.
s ¶ *Commodis.*] i. tributis quæ fisco egenti & necessitatem habenti soluuntur, vt subiicit.
t ¶ *Dignitatum.*] sic ff.de mu.& ho. l.fi.§.ab huiusmodi: & de vacamun. l. sunt munera. & ℨ.e.in fraudem.
v ¶ *Anni.*] intra quem debet solui exactori: vt j.ti.iij.l.missi.
x ¶ *Sex menses.*] no. purgatur mora commilla intra sex menses: q̃d̃ est verum quo ad dominum: sed quo ad fiscum xxx. dies statuuntur: vt j.de ero.mil.an.l.v.

Morz tẽpore purgatur.

oportet vrgeri. Lege enim nostra ꝛ signatum est, nec esse extraordinaria, nec vocari ᵇ: quæ solẽniter ꝛ à prouincialibus deuotissimis conferenda sunt*.

¶ *Qui plus fructus colligit, plus soluit: qui minus, minus. Bar.*

¶ Impp. Valentin. & Valens AA. ad Dracontium Vic. Africæ. LEX V.

PRo locis ᶜ, ac proximitate possessionũ ᵈ, annonã ᵉ ad limites ꝛ transuehi præcipimus*.

¶ *Reseriptum, in quo immunitas cocedetur muneribus ordinariis, non valet. Bar.*

¶ Imppp. Gratian. Valen. & Th. AAA. ad Principium P.P. LEX VI.

IN fraudem ꝛ annonariæ ᵍ rei, ac deuotionis ʰ publicæ elicitum dãnabili surreptione rescriptum, manifestum est iure non posse vires fortiri ⁱ. circa omnes igitur par ᵏ, atque æqualis illationis forma teneatur*.

¶ *Ad operandum vel portandum non debet quis longius mitti: sed debet ratio itineris adhiberi. Bar.*

¶ Imppp. Valen. The. & Ar. AAA. Cynegio P.P. LEX VII.

NEmo ꝛ possessorum ad instruendas mansiones ᵐ, vel cõferẽdas species longiùs ⁿ delegetur: sed oẽs ꝛ, itineris ac necessitatis habita ratiõe, delegẽtur*.

¶ *Non est faciendum id in quo plus expẽditur, quam commodi percipitur. Bar.*

¶ Idem AA. Cynegio P.P. ꝛ. VIII.

MEditerraneæ ꝛ ciuitates ᵒ antè à maritimis, & maritimę à mediterraneis onerabãtur expẽsis ᵖ, vt plº haberet disp̃edij trãslatio, quã deuotionis ᵍ illatio. Hoc nõ solùm in præsens, verùm etiã in posterũ prohibemus, ea lege vt se vltimo nouerint supplicio puniendos, q̃ ista cõmiserint*.

¶ *Si vtiliter dominus intra tempus hic statutum nõ soluerit tributa, domino priuatur, & ad habentem directum dominium reuertitur. Bar.*

Impp. Ar. & Ho. AA. Mineruio Com. R.P. LEX IX.

OBsistere ꝛ, cõmodis ʳ, publicis, & statutis necessitatibˢ nõ possũt priuilegio dignitatũ ᵗ. Vnde vt q̃sq; de prædiis emolumẽtũ cõsequitur, si nõis, euoluto anni ᵘ spatio, intra sex mẽses ˣ omnẽ, cui esse constrictus dicitur, reliquorum intulerit cumulũ, ad ipsos q̃ sunt domini prædij, exactionem ʸ volumus pertinere*.

¶ *Iudicibus negligentibus totum salarium auferetur. Bar.*

¶ Iidem AA. Eutichiano P.P. LEX X.

VDices ᶻ, quos circa ꝓfligandaᵃ ęrarij nostri cõpẽdia ᵇ, negligẽtes ac desides fuisse cõstiterit: omnia quæ in administratione positi ᶜ, perceperunt emolumenta ᵈ, reddere compellantur ᵉ.

¶ Imp. Theo. A. Isidoro præfe. præto. Illyrici. LEX XI.

DAb ꝛ vnaquaq; ᶠ, puincia ᵍ cẽsem ʰ expetẽdũ, q̃d̃ ab iisdẽ nu per esse ꝓmissũ ⁱ tua sublimitas indicauit. Nullus verò de cætero ad possessiões earũ ʲ (quod maximè formidãt) inspector accedat, Macedonũ reliqui ᵏ, exẽplũ secuti, mediæ quãtitatis, vt obtulisse noscũtur, tributa ˡ, susciṗiant. Sed & ij q̃ ꝓstati sunt nihil à se vltra tertiã partem posse cõferri, illud exoluãt ad q̃d̃ se indubitãter fore idoneos ᵐ, polliceãt. Quę disposition perpetuũ obseruabitur, sacrosãcta ⁿ Thessalonicẽsis ciuitatis ecclesia excepta. ita tñ vt aperteściat, ꝓpriętãtũ modò capitationis modũ beneficio mei numinis subleuãdũ: nec extraneorũ grauamine tributorũ rẽpublicãe ecclesiastici nominis abusione lædẽdã*.

DE INDICTIONIBVS
TITVLVS XVII.

¶ *Indictio munus ordinarium est: & ideo ab hac indictione non excusantur: qui à muneribus excusationem habent. Bar.*

Superindictu qui sit.

† Ex li.xj.ti. v.l.ij.C.T.

† Indictiones.

Annorũ dominicũ computatio.

† Docetur.

* D. vij. Id Ianu. Rauen. Theo. A. vij. & Palladio Coss.

† Ex eo. tit. l.iij. C.T.

* D.v.k.Se. Aprilis Isidoro & Sexto Coss.

† Ex eo. ti. l. xxv. C.T.

* PP. in progrãmate V. ri. V.C. Vic. Ro. Hom. A. iiij. & Eutych. Coss.

Negligentes iudicis est puniendi.

† pusita

† Ex eo. ti. l. xxxiij. C.T.

* D.vj.Id.Octo. C.P. Vicario. V. C. Coss.

i ¶ *Reliqui.*] ſ. græci, qui non promiserunt aliquid, sequantur exemplum Macedonum, i. græcorum illorum, ſ. qui promiserunt. Acc.
k ¶ *Tributa.* ji. soluenda, vel i. onus tributorum. & dic medietatẽ aurei. vnde assumit hic Py. ar. q̃ medius aureus est tributum Cæsaris. sed hoc in græcis. in alijs seruat quod not. in rub. ſ. q̃ aureus integer. quod & hic colligitur. nã si isti dimidiã, colligitur quòd illi totũ aureum. & secundum hoc nõ est contra ℨ.de fusc. l. modios. & facit ℨ. de coll. fun. pa. l. ij. Vel dic hic medietatẽ ſ. eius q̃d̃ antea præstabãt.
l ¶ *Sed & ij.*] ſ. Macedones quidam speciales.
m ¶ *Idoneos.*] sic ff. de mun. & ho. l. iij. §. præses. & in aut. de æqua. do. §. quia verò. in fi. & caue: quia R. hanc non intelligit in tributis ordinariis: sed quando imminẽtibus necessitatibus publicis, aliquod extraordinariũ prouinciis imponitur. & probat hoc, quia fundi patrimoniales non præstabant has tertias & medias: vt ℨ. de col. fun. pat. l. j. & ij. sed tributa ordinaria sic: vt ℨ. ti. j. l. j. & ℨ. ti. iij. l. fi.
n ¶ *Sacrosancta.*] ℨ. de sacro. eccl. l. sacrosancta.

DE INDICTIONIBVS.

Dixit de duplici munere patrimonij: vt no. ℨ. ti. j. l. indictiões. nũc ꝓsequit de altero, ſ. q̃d̃ ꝓsonis ꝓ patrimonio iponit, & ꝙ hoc indicebat ꝓ uinciis p singula lustra, auri primo, argẽti secũdo, & ꝙis tertio lustro: vt in aut. de col. in prin. & ℨ. de lustra. au. eo. in rub. ideo de indi

de indictiõe dicit. & vocatur hoc tributũ superindictũ: vt ℨ. l. j. quia vltra ordinariũ canonem q̃ rebus imponitur. ꝓstatur p singula iustra & secũdum hoc dicas ℨ. ti. primo, l. oẽs. omnino esse post istũ. Vel ibi de eo q̃d̃ rebus imponit, dicit: cũ nouum hoc inducere velit. Alij dicãt superindictũ q̃d̃ vltra hæc omnia præstatur, vel ꝓpter fertilitatẽ, vel ꝓpter publica necessitatẽ: q̃d̃ & ipsum ordinariũ erit: vt ℨ. l. j. sed aliud q̃d̃ ꝓsonis ꝓ patrimonio erat canonicu etiã ante hãc l. vt ℨ. ti. primo. l. oẽs omnino. Et no. q̃d̃ Romani ante natiuitatẽ Christi cõputabãt annos ab indictiõe: Hebræi à diluuio: Græci à ludo Herculeo q̃ fiebat p singula quadriennia in mõte olimpo: sed hodie oẽs Christiani ab annis dominicæ incarnationis, & imperatoris: vt in auth. vt præ. no. imp. in prin. Acc.

a ¶ *Mnes possidentes.*] accipe j. cogantur inferre quod dele. &c.
b ¶ *Delegatio.* ji. præceptũ factum per delegationem à principe tatũ: vt ℨ. de excusſ. mu. l. placeet. & l. priuati. & ℨ. tit. j. l. tertia.
c ¶ *Superindicti.*] alias superindicti, & tunc expone vt in rubr. alias superindictione. & alias sunt duæ partes superindicti, i. super nomẽ indicti. vt ℨ. de priu. do. aug. l. j. & fi. Acc.
d ¶ *Canones.*] i. ordinaria tributa. nã canon, i. regula. inde exactores dicuntur canonicæ. vt in auth. de collat. §. & in hoc collatio.
e ¶ *Poti'.*] electiuè. Ac.
f ¶ *Posselet.*] hoc autem quod sit canonicũ, prodest: quia nullus se excusat: vt subiicit, & ℨ. tit. ij. l. fi. & ℨ. de priu. do. au. l. ij. & fi. secus si esset extraordinarium: vt ℨ. de col. fun. pa. l. j. & ij.
g ¶ *Sacri patrimonij.*] si dicas ꝓ ecclesia, cõtra ℨ. de sacrosan. eccl. l. placeet. Sed sol. vt ℨ. ti. ij. l. fi. no. Itẽ si dicas ꝓ domo nostra, q̃d̃ est veri', tũc est contra ℨ. de priu. do. aug. l. j. sed dices de superindicto, quod est extr. ibi loqui. & eodem modo respondeo ℨ. de exc. mu. l. euidenter.
ih *Sed ipsis.*] ſ. nobis. Accur.

P *Articulari.*] cõstrue tua, & subaudi faciat imputari, id est, inferri modum collationis solitę deuotionis, ſ. quatũ debet solui à deuotis collatoribus: modum dico prospe. à pol. multò antè. hoc autem facies particulari, &c. debet enim in vnaquaq; indictione seu lustro mitti præfecto cuiusque dioceseos, & per eos præsidibus Iulio vel Augusto. & per præsides ciuitatibus singulis inter septembrẽ & octobrem vt possint deliberate facere seu celebrare solutionẽ, & non subditis damnum infligi: vt hic. & in auth. de coll. in prin.
k ¶ *Necessitas.*] quæ esset ꝓpter festina exactionem. Vel dic quia qui posset se tueri: alias non: propter breuitatem tẽporis poterit se excusare: q̃ excusatio cora præfecto aug. fit: vt ℨ. de offi. præf. au. l. j.
l ¶ *Licentia.*] quia infixerunt pœnam non soluentibus. Et not. ex hac l. quod iacula prætiſa minus ferire solent. Acc.
m ¶ DE SVPERINDICTO.
¶ Differt à superiori prox. ti. qa ibi ꝓpter fertilitatẽ vel aliã publicã vtilitatẽ vel necessitatẽ. hic q̃n aliqua prædia erãt defertа: vt in aut. de col. §. si verò aliqſi. Ab hoc excusat ecclesia: vt ℨ. de sa. san. eccl. l. placet. & filẽtiarij, & in sacris militãtes. vt ℨ. de filẽ. l. j. & de præ. sacri. l. iij. & ℨ. de exc. mu. l. maximarũ. & de cano. sac. lar. l. fi præ. Nos secũdũ P. dicimus superindictũ quod propter fertilitatẽ inducitur

† Ex e.li.tit. vij.l.j. C.T.

† titulis.
† Eum.
† mixa.

* D.k.Nou. Treu. Cõst. A.iiij. & Lici.iiij. Coss.

† Ex e.tit. l. ij C.T.

† Insolẽtia.

vel necessitatem publicã extraordinariè: nõ per lustra, ibi per lustra.
n ¶ *Ibil. Ad silas.*] id est propter solas.
o ¶ *Amplissimæ.*] id est præfecti.
p ¶ *Indictio.*] ad quod ℨ. de exc. mu. l. placeet.
q ¶¶ DE EXACTORIBVS TRIBVTORVM.

¶ Dixit quæ tributa præstãda sunt, & à quibus: nunc qualiter & ꝓ quos exigantur. Acc.

r ¶ *Decennarij.* sic dicti, quia ducentos exigebant, vel quia ipsi tot erant numero. & sic sequẽtia exponi. hi habent alia nomina, aut diuersificatur officiũ: vt ℨ. de apo. pu. l. pẽ. & ℨ. de iure fis. l. ꝓhibitũ. & l. sup creadis. & publicani: vt ff. vi bo. ra. l. ij. §. si publica. & opinatores. vt ℨ. e. l. missi.
s ¶ *Debitoribus.*] ſ. tributorum. ad quod ℨ. de iur. fi. prohibitum. & ff. de iu. fi. auferitur. §. pen.
t ¶ *Tabulario.* Jad cuius officiũ ꝓtinet debitorũ modũ ingerere, & fideiter eorũ nomina ꝓuidere. vt ℨ. eo. l. missi. & ℨ. de nu. & act. l. ij. Et no. hic tributorũ debitorẽ non debere cõuenire antẽ breues fiãt à tabellione.
v ¶ *Cõcussione.*] vt id solũ exigatur q̃d̃ debẽt, & nõ vltra aliqua occasione vt ℨ. de lucris acu. l. ij. li. xij. quòd si fiat, præses audiat eũ q̃ se lęsum dicat à dictis officialibˢ: vt e. tit. l. j. & imponet forte pœna criminis cõcussiõis vel falsi: vt ff. de cõc. l. ij. & facit j. l. pxi. & ℨ. de fur. l. etiã. Acc.
x ¶ *Nemo.*] tributarius. alias fisci debitor.
y ¶ *Infolertia.*] i. duritia scẽm quosda. & facit ℨ. de act. & ob. l. negãtes.
z ¶ *Pœnalium.*] i. hoim pœna dignorũ. ne sit cõtra. ff. de pœ. l. aut dãnũ. §. solent. vbi dicitur q̃d̃ ad custodiendũ non ad puniendum est carcer.
a ¶ *Officialium.*] i. indicũ: quasi dicat nõ priuatorũ q̃ debẽt, sed officialiũ in officio exigẽdi modum excedentiũ: vt subiicit & etiam in quadruplum exactio: vt ℨ. de ex. mu. l. placet. & ℨ. de cen. l. per æquatores.
b ¶ *Et cũ denotatione.*] alias condẽnatione: & aliàs cũ denotatione. Itẽ ℨ. alias certiores, aliàs coertiones. & est sensus: quia cũ pœna iudicũ corũ, ſ. officialium qui ſ. officiales contra hanc l. admiserãt ponendo in carcerem tributarios: de officio quorũ i. officialium malè gestorum. ſ. in vinculãdo certiores esse debere, scilicet iudices eorũ.
c ¶ *Legem.*] non soluendo tributa.
d ¶ *præsidem.*] qui facit exigi: vt ℨ. eo. in fiscalibus.
e ¶ *Solutores.* Ji. tributarij: sic dicti, q̃a soluere debent & ibũt securi: nã timẽtes officiales pœnã inferẽdã à suis iudicibus non incarcerabũt. & ad hoc ℨ. de of. re. pu. l. oẽs. & de ꝓpor. l. ij. f ¶ *Indulgẽtia.*] q̃a non incarcerabunt. g ¶ *Abutatur.*] q̃a nõ soluat. q̃ tamen facit fic.
h ¶ *Custodia.*] capiẽ ergo vt ar. ff. ad l. iu. pe. sacril. §. fi. q̃d̃ est in debitore publico: vt j. l. px. speciale. alias secus: vt no. C. q. bo. ce. pñt. l. j.
i ¶ *Si quis.*] scilicet debitor.
k ¶ *Omnem.*] non ergo pro mensura debiti. & sic est contra in auth. de exiben. §. fi verò. Sol. speciale in fisco. Vel verius hic corrigitur. & facit ℨ. de cap. & di. pigno. l. prima, & ij. Acc.
l ¶ *Suscepto.*] susceꝑit enim executor obsequium, i. officiũ tributarij. quia soluit sibiipsi de ꝓprietate rerum debitoris quæ venduntur: vt ℨ. de ca. & di. pig. l. j. m ¶ *Prædia.*] exactori.
n ¶ *Exercitus.*] facit in auth. de man. prin. §. neque autem. in fin.

a *Quotia.*

† In vetustis exẽp. quibusdã nostris legitur, carcer pœna est homini noxio tum, esi & officialium, & cũ aũdatione (alias dãnatione) eorũ iudicum quorũ ꝺ officio coercitiones esse debent, &c. Tu si libet vide Pyrum hic Carcer ad hominũ custodiã nõ ad pœnam est l. 2 da ctus.

* D.ka.Feb. Cost. A.vj. & Const. C. Coss.

DE EXACTORIBVS tributorum q.
TITVLVS XIX.

¶ *Exactores non debẽt exigere nisi eos, qui in breuibus continentur, seu ex actis à tabulario sibi datis.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

DVecennarij ᵖ, & ꝛ centenarij siue sexagenarij nõ prius debent aliquem ex debitoribus ˢ conuenire, quàm à tabulario ᵗ ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum: quã quidem exactionẽ sine omni fieri concussione ᵛ oportet*.

¶ *Pro debitu publicu no debet q̃sponin car ceribus, nec nouitates aliquas pati in persona. Bar.*

¶ Idem A. ad populum. L. II.

NEmo ˣ carcerẽ ꝛ plũbatorũque verbera aut pondera, aliaq; abinsolertia ʸ ꝛ iudicũ reperta supplicia, in debitorũ solutioni bº, vel à puerſis, vel ab iratis iudicibº expauescat. Carcer ꝛ pœnaliũ ᶻ, carcer hõim noxiorũ est, & officialiũ ᵃ, & cũ denotatiõe ᵇ eorũ iudicũ quorũ de officio certiores esse debebũt, quicõtra hãc legẽ ᶜ admiserit. Securi iuxta ꝓsidẽ ᵈ trãleãt solutores ᵉ, vel certè si quis tã alienus ab humano sensu est, vt hac indulgentia ᶠ ad cõtumaciam abutatur ᵍ, contineatur aperta & libera & in vsum hominu ʰ istituta custodia ⁱ militari. Si q̃s ʲ inobdurata nequitia pmanebit: ad res eiº omnẽq; ᵏ substãtiã exactor accedat: solutionis obsequio cũ substãtię ꝓprietate susceꝑto ˡ: quã facultate ꝓbita ᵐ exactori oẽs fore credimus ꝓniores ad soluẽda ea, q̃ ad nostri vsum exercit'ⁿ ꝓ cõi salute poscũtur.*

¶ *Dixit quæ tributa præstãda sunt, & à quibus: nunc qualiter & ꝓ quos exigantur. Acc.*

r ¶ *Decennarij.* sic dicti, quia ducentos exigebant, vel quia ipsi tot erant numero. & sic sequẽtia exponi. hi habent alia nomina, aut diuersificatur officiũ: vt ℨ. de apo. pu. l. pẽ. & ℨ. de iure fis. l. ꝓhibitũ. & l. sup creadis. & publicani: vt ff. vi bo. ra. l. ij. §. si publica. & opinatores. vt ℨ. e. l. missi.
s ¶ *Debitoribus.*] ſ. tributorum. ad quod ℨ. de iur. fi. prohibitum. & ff. de iu. fi. auferitur. §. pen.
t ¶ *Tabulario.* Jad cuius officiũ ꝓtinet debitorũ modũ ingerere, & fideiter eorũ nomina ꝓuidere. vt ℨ. eo. l. missi. & ℨ. de nu. & act. l. ij. Et no. hic tributorũ debitorẽ non debere cõuenire antẽ breues fiãt à tabellione.
v ¶ *Cõcussione.*] vt id solũ exigatur q̃d̃ debẽt, & nõ vltra aliqua occasione vt ℨ. de lucris acu. l. ij. li. xij. quòd si fiat, præses audiat eũ q̃ se lęsum dicat à dictis officialibˢ: vt e. tit. l. j. & imponet forte pœna criminis cõcussiõis vel falsi: vt ff. de cõc. l. ij. & facit j. l. pxi. & ℨ. de fur. l. etiã. Acc.
x ¶ *Nemo.*] tributarius. alias fisci debitor.
y ¶ *Infolertia.*] i. duritia scẽm quosda. & facit ℨ. de act. & ob. l. negãtes.
z ¶ *Pœnalium.*] i. hoim pœna dignorũ. ne sit cõtra. ff. de pœ. l. aut dãnũ. §. solent. vbi dicitur q̃d̃ ad custodiendũ non ad puniendum est carcer.
a ¶ *Officialium.*] i. indicũ: quasi dicat nõ priuatorũ q̃ debẽt, sed officialiũ in officio exigẽdi modum excedentiũ: vt subiicit & etiam in quadruplum exactio: vt ℨ. de ex. mu. l. placet. & ℨ. de cen. l. per æquatores.
b ¶ *Et cũ denotatione.*] alias condẽnatione: & aliàs cũ denotatione. Itẽ ℨ. alias certiores, aliàs coertiones. & est sensus: quia cũ pœna iudicũ corũ, ſ. officialium qui ſ. officiales contra hanc l. admiserãt ponendo in carcerem tributarios: de officio quorũ i. officialium malè gestorum. ſ. in vinculãdo certiores esse debere, scilicet iudices eorũ.
c ¶ *Legem.*] non soluendo tributa.
d ¶ *præsidem.*] qui facit exigi: vt ℨ. eo. in fiscalibus.
e ¶ *Solutores.* Ji. tributarij: sic dicti, q̃a soluere debent & ibũt securi: nã timẽtes officiales pœnã inferẽdã à suis iudicibus non incarcerabũt. & ad hoc ℨ. de of. re. pu. l. oẽs. & de ꝓpor. l. ij. f ¶ *Indulgẽtia.*] q̃a non incarcerabunt. g ¶ *Abutatur.*] q̃a nõ soluat. q̃ tamen facit fic.
h ¶ *Custodia.*] capiẽ ergo vt ar. ff. ad l. iu. pe. sacril. §. fi. q̃d̃ est in debitore publico: vt ℨ. l. px. speciale. alias secus: vt no. C. q. bo. ce. pñt. l. j.
i ¶ *Si quis.*] scilicet debitor.
k ¶ *Omnem.*] non ergo pro mensura debiti. & sic est contra in auth. de exiben. §. fi verò. Sol. speciale in fisco. Vel verius hic corrigitur. & facit ℨ. de cap. & di. pigno. l. prima, & ij. Acc.
l ¶ *Suscepto.*] susceꝑit enim executor obsequium, i. officiũ tributarij. quia soluit sibiipsi de ꝓprietate rerum debitoris quæ venduntur: vt ℨ. de ca. & di. pig. l. j. m ¶ *Prædia.*] exactori.
n ¶ *Exercitus.*] facit in auth. de man. prin. §. neque autem. in fin.

a *Quotia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Q *Voties. Abreptus.*] i. captus: vel abreptus ab eo qui eum subtraxerat custodibus.
b ¶ *Teneatur.*] s. & custodiatur: vt ff. l. nemo. in ij. respon.
c ¶ *Absolut.*] s. officio custodiendi. Al.
d ¶ *Crediderit.*] & subtraxerit: sic ff. de rerũ diu. l. fi. Sed videtur non delinquere q exigit a debitore publico q̃ debet exigẽti: vt ff. ad l. Iu. pe. l. peculat. Sol. ibinõ in fraudẽ fis. sed pro suo cõmodo, licet tamẽ red dat fisco: vt ff. de iu. fis. l. deferre. §. fi. hic autẽ in fraudẽ fis. Itẽ ibi pecuniã, hic pſonã. vt fiscus eũ nõ inueniat. & facit ff. de as. tol. l. iij. & i aut. vt omnes obe. iudi. §. si igit. Itẽ no. hac l. min. habere fiscũ quã priuatũ, cũ priuat. iuraret in litẽ: vt ff. ne quis eũ qui in ius. l. fi per alium. §. j.
e ¶ *Ctores cæteri que.*] Officiales subaudi. Py.
f ¶ *Specierum.*] per fiscum commodatarum.
g ¶ *Immanitas.*] alias innouitas, & alias, immanitas. i. nimietas. nã si isti officiales nõ soluerẽt, totũ onus portarent prouinciales: quare in immẽsum fatigarentur. portatur em leuius qđ à plurib. portatur: vt ar. in auth. de na. in cu. de. in prin. & facit infrà. de omni agro defer. l. omniũ. & infrà de priu. do. aug. l. ij. & ff. eod. l. fi. Et sic not. contra officiales cõis Bononiæ, vt soluãt collecta sicut alij.
h *Apparitores. Seruitium.*] f. vt seruiãt susceptori accipiẽdo aurum à collatoribus, & parando susceptori: quales erant ducennarij: vt ff. e. l. j.
i ¶ *Debitum.*] i. quando debeat collator, vel proscriptio exigitur. vt ff. de cano. lar. l. j. & ij.
k ¶ *Ex officialis.*] i. apparitore prædicto. Acc.
l ¶ *Officium.*] f. susceptorum. Acc.
m ¶ *Perlatum.*] id est, sponte datum, sed exactũ per vim. vt ff. e. l. ij. ad quod ff. de leg. iij. l. fi de commissa. §. fi rem.
n ¶ *Susceptor.*] proprie, q. d. ideo per apparitores facit exactionem, ne &c. Alij dicunt susceptor, id est apparitor, qui ideo debet scribere quod accepit, ne &c. & secundum hoc detrimenta, &c. quia de suo emendabit de quo nescit reddere rationẽ: & facit ff. de fusc. l. frumenta. & ff. de apo. pu. l. j. & in auth. de mãda. prin. §. coges. & de coll. §. iubemus.
o *In fiscalibus. Titulus.*] certa sunt dispendia principis: & aliqui soluunt ad vnam: alij ad aliam expensam seu arcam: & alix arcæ erant apud præfectum, & aliæ apud procuratorem Cæsaris. ad quod ff. de cano. largitio. per totum: & illas hic vocat titulos.
p ¶ *Rationale.*] i. procurator Cæsaris. vt ff. de mo. multa. l. ij.
q ¶ *Vsurpat.*] i. vtẽdo retinet. Et sic no. qđ hic ponit in bona parte vsurpare. vt ff. de ag. & cẽ. l. quẽadmodũ. circa fi. & ff. de mo. mu. l. ij.
r ¶ *Constringantur.*] exigere: vt ff. de cano. lar. l. ij.
s ¶ *Maneat.*] i. detineat. & facit ff. de col. fun. pa. l. fi.
t *Ipsi opinatores.*] multa nomina habet exactor: vt no. ff. l. j.
v ¶ *Cum delegatoriis.*] s. literis. & sic iudicibus est datiuus. vel dic quod fit ablatiuus: quia præfectus delelegat, i. mittit præsidibus, vt no. ff. ti. ij. l. ij. & in rubri. illius tituli.
x ¶ *Anni.*] anno enim durabat officium exactoris: vt in auth. de coll. §. iubemus nullã. & ff. de fusc. l. neminem. & ff. de exc. & exacto

Prolatum.

D. pri. Idi. Apti. C. P. Theo. A. iij & Ab. Cons.

a Vsurpare quãdoq; in bonã partẽ vsurpare. vt ff. de ag. & cẽ. l. quẽadmodũ. circa fi. & ff. de mo. mu. l. ij.

Monetia. no Comi. S. l.

Ex e. ti. l. v. C. T.

Coarctet

D. iiij. Id. Maij. Nisibi Amantio, & Albi. Coss.

Ex e. ti. l. vj C. T.

immunitas

D. viij. Id Mar. PP. Romæ Lumenio & Catullino Coss.

Ex eo. tit. l. xiiij. C. T.

Debita.

Officialib.

Qui debitorẽ captum eximit, ad id quod fisco & priuato debebatur, tenetur. Bar.

¶ Imp. Constantius A. † L. III.

QVoties † quis & priuati debitor inuenitur, & fisci: abreptus a ab vno officio, teneatur b ad vniuersi debiti solutionẽ. Qui eũ abstulerit c, coerceatur † ac totius summæ exactionem in se suscipiat, qui eundem auellẽdũ sub trahendumque crediderit d *.

¶ Officiales tenẽtur ad soluendum tributa ne ipsis cessantibus, cæteri onerentur. Bar.

¶ Idẽ A. ad Eustachiũ P. P. † I. L. IIII.

ACtores, cæteríq; e rei priuatæ nostræ, ad solutionem specierum f solennium, debiti vigoris auctoritate coganturne pũinciales rei priuatæ nostræ fatiget immanitas g †*.

¶ Exactores debent remittere ad curiam in scriptis quid exactum est, & quid non: vt ex eorum scriptura officium reddatur instructum. Bar.

¶ Imppp. Theodosius, Arcadius, & Honorius AAA. Rufino P. P. L. V.

APparitores † quicũq; in collationem auri præcepti fuerint officij sui adhibere seruitiũ h titulorũ debitũ i †, & collationũ summas, relationis suæ fide, & annotatione perscribant, sicque ex officialis k † institutione officiũ l conscium quid exactum, quidve perlatum † m esse videatur: ne longinqui itineris diuersitate susceptor n abducẽs, & curiæ suæ desit, & rei familiaris detrimẽta sustineat. *

¶ Ad petitionem exactorum cogitur præses facere exactionem. Bar.

¶ Imp. Arcad. & Honor. AA. L. VI.

IN fiscalibus debitis, hoc est annonariis, cæterisque tituli s, qui ad arcam eminentissimæ per tinent præfecturæ: necnon in his debitis, quæ rationale p vsurpat q officium, rectores prouinciarum constringantur r: & ad eos necessitas maneat s exigendi à quibus expectatur auctoritas *

¶ Idem AA. Hadriano P. P. L. VII.

MIssi † opinatores t †, id est exactores militaris annonæ eũ delegatoriis v iudicibus eorumque officiis insistant, vt intra anni x metas, id quod debetur, accipiãt. nihil his sit cũ possessore y cõmune, cui z nõ militem a, sed exactorem b si sit obnoxius, conuenit imminere c. Iudices d itaque qui ꝓuinciales passi fuerint opinatoribus delegari e, eiusdẽ quãtitatis f duplex pœna retinebit: & apparitores ex quolibet officio g sententiam deportationis excipiẽt, si per semet exigẽdos h voluerint delegare militibus i: & curiales k temporale manebit l exiliũ, si eos, quos soleniter exigere consueuerunt opinatoribus putauerint esse credendos † cũm iudicẽ m oporteat inquirere n de bitores tabulariosfideliter ꝓuidere † nomina p debitorũ † apparitores fiuecuriales cõsuetudine q seruata regionũ, conuictis r debitoribus imminere, vt ꝓceptis s cõgruis emolumẽtis, opinatores impleto anno t ad proprios numeros v valeanr remeare. qui x si vltra annũ protracti fuerint iudices y, eorumq; officia absq; vlla mora de ꝓprio cogãtur exoluere militib⁹, z qđ debeãt a, ipsis ad ueri⁹ obnoxios repetitione seruata b. Quod si ad nos aliqua de retẽtis c opinatoribus † querela puenerit, in duplũ ab his protinus exigetur, vt partẽ debitã miles, reliqu im fiscus accipiat. Iudicibus d quoque eorumque officiis eatenus subuenimus: vt in cõtumaces debitores cuiuslibet dignitatis e auctoritatẽ suã exerceãt †. at si impudẽter solutio differatur

Consuetudo loci attendi tur.

Ab optionibus.

Exercant.

iussu. sic & die authoritatẽ. s. capiẽdo pſonã: vt ff. l. nemo. & in rebus vt subiicit. & dicit in e. l. nemo. & die actores, &c. i. officiales pſidis.
a ¶ *Nominibus.*] qui nolunt soluere. Acc.
b ¶ *In diuina domus.*] i. nostra vel Augustæ, secundũ Bul. & Py. sic ponitur ff. de quadri. præs. l. fi. & vbi causæ fis. vel diu. do. in ru. Vel die diuina domus vt pro ecclesia ponatur: vt no. ff. ea. l. in fin. & facit ff. de mu. pat. i. euidenter. & ff. de lud. l. j.
c ¶ *Metrocomias.*] metros mẽsuras, comos villa: deinde metrocomia, id est, villa mensurata q dabatur metroicis: vt ff. de iure fis. l. certa. in qua villa nec his domibus nec aliis licet emere: vt ff. non licere ha. me. l. j.
d ¶ *Patrocinij.*] præstãdi tributario in fraudẽ publicarũ functionum: quo casu nõlicet eitenere prędia ob causam patrocinij data, sed cõfiscatur vt ff. vt nemo aff. patronum. l. i. & hic non præstaret tributa, cùm non habeat rem. Acc.
e ¶ *Emptionis.*] licitæ.
f ¶ *Dominus.*] sunt em publicę functiones. i. tributa & annonæ onera rerũ: & ideo cũ reb⁹ am bulatoria: vt ff. de pu. l. imperatores. & ff. de fũpa. vniuersi. & ff. de prę & omni. reb. nau. leg. ij. & ff. de cen. forma. sicut seruitutes. vt ff. de seruru. prę. d. l. via. §. pe. & fi.
g ¶ *Possessiones.*] ꝓ qb⁹ tributa erant soluenda.
h ¶ *Vincti.*] alias vicissim, alias lũcti, alias vicini.
i ¶ *Assignentur.*] cõtra ff. de fac. sanc. eccl. l. placet. ibi nulla translationũ, &c. So. sed mi quosdã ibi de prædiis dedicatis eucharistiæ, hic de aliis ꝑdiis collatis eccleſię. ad qđ ff. de fun. rei priua. l. vniuersi. sed ibi nõ dicit ꝑdia auferri. Tu dic q hic nõ dicit fieri trãslationẽ in aliũ, licet assignẽtur ciuitati quasi ad pignus. Vel verius, vt di xi, hic diuina domus nõ pro domo eccleſiæ, sed ꝓ ipsa ecclesia ponitur.
k ¶ *Prouisione.*) alias prouisione: & alias promissione: & dic scilicet, quæ est in hac l.
l ¶ DE SVPEREXACTORIBVS.

¶ Vltra q̃ debet: ne iste titul⁹ vel superior de superindicto supfluus.
m
n *Vicquid A curialibus.*] actiuè.
In duplum.] Imò in quadruplũ: vt ff. de exc. mu. l. placet. & decẽ. per æquatores. quæ sunt ꝓtra. Sol. illa de ri gore: hæc de æquitate. vel hęc fecẽm illas: vt hoc duplũ aliud sit qđ ꝓstatur prouincialibus, aliud qđ fisco: vt ff. de asser. tol. l. iij. Py. vel verius refert per vim vt ibi, an nõ: vt hic & ff. de pu. l. licitatio. §. qđ illicite. & ff. de in. l. ii. vel hic habebat mãdatũ de exigẽdo: & ideo in duplũ punitibi sua autoritate: & ideo in quadruplũ.
o ¶ *Confutatus.*] id est, coniunctus. & sic ciuilis non tollit criminalem. vt ff. & ff. quan. ciu. actio. præ. cri. l. vna.
p ¶ *Perseueret.*] sæpius faciendo. ad quod ff. de pœ. l. capitalium. §. solẽt. & §. grassatores. & ff. de epis. audien. l. iii. in fi. aliàs si semel tunc extraord. vt l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publi.

¶ DE CAPIENDIS ET DISTRAH. PIGNO. &c.
q *Res eorum. Distrahantur.*] post duos menses à die captionis. vt ff. de re iudi. l. debitoribus. Al. Item seruatis solẽnitatibus quas dixi ff. de fide inst. & inst. ha. fis. l. j.

actores, procuratores, eorumque prædia persequantur: de eorum quoque nominibus a ad nostrã scientiam relaturi *.

¶ *Si domus imperialis vel ecclesia res tributarias licitè emerit, & tributa nõ soluerit, ex res ei auferetur, & ciuitati nõ assignabitur vt integra tributa soluantur. Bart.*

¶ Impp. Th. & Val. AA. L. VIII.

SI diuina domus b aut quælibet alia † cuiuscũq; dignitatis atq; fortunæ re vera fundos extra metrocomias c non patrocinij d gratia, sed emptionis e iure, vel quolibet alio legitimo titulo posſederint, & nõ impositas reip. functiones agnouerint, quemadmodum prior dominus f dopendebat: omnibus modis possessiones g eorum publico vindicẽtur: & curiæ eiusdẽ ciuitatis sub qua vincti h † sunt, assignẽtur i †, vt publicis commoditatibus circa tributarias functiones vndique nostra prouisione k videatur esse consultum *.

DE SVPEREXACTORIBVS †.

TITVLVS * XX.

¶ Qui plus exigit, in duplum exigitur: & propter consuetudinẽ capitaliter punitur. B.

¶ Impp. Arcadius & Honor. AA. †

LEX VNICA.

QVicquid † vltra debitum fuerit elicitum à curialibus m, vel cohortalibus, vel aliis exactoribus, in duplum n eruatur: quod prouincialibus restitui protinus oportebit. Si quis autẽ exactorũ in superexactionis crimine † fuerit cõfutatus o, capitali periculo cupiditas eius amouenda arq; prohibenda est, si in iisdẽ scelcribus perseueret p *,

DE CAPIENDIS ET DISTRAHENDIS PIGNORIBUS tributorum causa.

TITVLVS XXI.

¶ Imp. Const. A. ad Afros. LEX I.

REs eorum, qui fiscalibus debitis per cõtumaciã satisfacere differũt, distrahantur q, cõparatoribus data perpetua firmitate possidẽdi r. Dat. xv. Kalend. Iun. Serdicæ, Constantino Cæs. v. & Maximo Coss.

¶ Idem A. † LEX II.

SAtis s sit † debitorẽ annonarum ad soluendi necessitatẽ captione pignorum conueniri *.

DE APOCHIS PVBLICIS, ET DE DESCRIPTIONIBUS curialium, & de distributionibus ciuilibus.

TITVLVS XXII.

¶ Aestimum nõ ante sumit effectum quam præsidibus intimetur, & per nos recipiatur. Itẽ susceptores seu thesaurarij debẽt de suscepto facere cautionem solennẽ, & exacto res prouinciales debẽt singulis quatuor mẽsibus rationem suæ exactionis trãsmittere, & quod ex causa lucrativa acceperint, scribere. Bar.

¶ Impp. Hono. & The. AA. Anthemio P. P. LEX I.

AD inferiorum v † curialium releuãdas fortunas & impressionem potentium & itidem curialium x cohibendã placuit, vt descriptiones y (si quæ per singulos ordines cogẽtibus diuersis negotiis agitentur,) non sumant ante principium quàm apud acta prouinciarum rectoribus intimẽtur, & ex eorũ fuerint receptæ sẽtẽtiis. Sed & aurum, quod ex huiusmodi contributione z redigitur, ita debet susceptori aurario a consignari vt securitatibus b nomẽ inferẽtis c, dies, cõsul, mẽsis, causa, & summa cõprehendatur: quò d & descriptionis æquitas illustretur: & descriptio e documẽtis euidẽtibus fulciatur f. hoc etiã obseruãdo, vt in quadrimestribus g † quoq; breuibus, qui ad † excellẽtiæ tuæ officiũ † solẽniDirigetur

¶ Apocha soluenti datur, antapocha suscipiẽti vt ff. de fide inst. plures. & ff. qui po. in pi. ha. l. pe. Et not. quod alias est curialiũ, alias curialibus: & expones l. i. itẽ aliàs est distributionis⁹ ciuilibus, aliàs deest.
v *Ad inferiorum.*] qui tributa accipiunt & inferunt maioribus, qui maiores accepisse negant. & sic forma, id est substantia inferiorum grauatur in duplo: vt ff. de exact. tribut. l. missi.
x ¶ *Curialiũ.*] potentes & curiales pro eodem ponit. & est aliàs itidem alias eorundem. Acc.
y ¶ *Descriptiones.*] f. bonorum, quæ vocãtur æstimi: quas faciunt principes, cogẽtibus diuersis negotiis. vnde illud: Exiit edictum à Cęsare Augusto vt describeretur vniuersus orbis. & secũdum hoc qđ subiicit, ꝓ singulos ordines, dic. i. per homines magnos & paruos. omnes enim debent soluere: vt ff. de anno. & tributo. l. in fraudem. & ꝓ hoc est in auth. de coll. circa prin. & quod statim hic subiicit. Alij dicunt descriptiones, id est, scripturæ quæ sunt de solutionibus q fiunt de manu in man. & hoc dicit ꝓ singulos ordines q vocãtur apochæ q̃ debent insinuari apud ꝑsidẽ: aliàs nõ valerẽt: vt donatio vltra legitimã summã: vt ff. de do. l. fãcim⁹.
z ¶ *Contributione.*] i. tributorum solutione.
a ¶ *Aurario.*] qui & ipse est curialis seu officialis de maioribus. & ad hoc respicit principium huius legis.
b ¶ *Securitatibus.*] i. apochis quę ad securitatem soluentium fiunt. ad quod ff. de colle. fan. patrimo. l. placuit.
c ¶ *Inferentis.*] i. soluẽtis curialis. vel, id est, curialium.

Imp. Constãt. & Cõst. AA. Bibulæ aio.
† Ex li. xj. ti. vij. C. Th.
* D. viij. id. Dec. Thessal. Cõsta. vij. & Const. iij. A. Coss.

Tributa soluere omnes cogũtur.
† Ex li. x. ti. j. l. cxxxvij. C. T.

Quadrimestruis.
† Ab.
† Officio.

Testes alij quãdo ad ꝓbãdum non sufficiunt.

diligentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

dirigetur per palatinos. ſ. ſuſceptores aurarios, vel alios vt totius erroris demerla caligine publici ratiocinij poſſet claritas apparere: vt ff. de offi. co. ſacra. lar. l. j. & facit ff. tit. j. l. pe. in fi. erãt & alij quadrimeſtres breues qui in ſcrinio laterculi mittebantur à magiſtro officij. vt ff. de offic. ma. offic. l. j. & fin.

a ¶ *Celebratæ.*] i. ſoléniter impoſitæ & exactæ: & ſuſceptori aſſignatæ.

† Sententia. b ¶ *Diſpunctio.*] aliàs diſpoſitio, aliàs diſpunctio. i. datorũ & exceptorũ collatio: vt ff. de ver. ſig. l. cognoſcere. i prin.

c ¶ *Vt oēs.*] ſ. officiales.

d ¶ *Inopum.*] nã videbis quẽ tũ cuilibet impoſitum ſit, & ab eo exactũ, & an ſuſceptor habuerit totũ exactũ. Ac.

e ¶ *Quod.*] l. vt deſcribatur breuibus, puta ſi curialis donabat bona ſua alicui. nã quarta dabatur curiæ: vt ff. de imponenda lucra. deſcri. l.

* D. vj k. Septẽ. Varone V. C. Coſſ. vnica. & ff. qñ & qui. quar. pars debetur. l. ij. niſi eccleſię donaret, vt ff. de fac. ſan. ecc. l. pe. hoc quidẽ lucrũ curię obuenire poneꝫ in breuibus expẽſarũ & introitorũ.

† Celeri pro eos Afr. f ¶ *Inopes.*] nõ ad proxima ſed ad ſuperius dictũ refertur. vel dic ad proxima: qa ſi talia lucra celarẽtur, poſſet abſcõdi quod potẽtiores deberẽt ſoluere: & ſic ſoli minores grauarentur.

† Procõſule. Collectæ à diuitibus & pauperibus ſecũdũ facultates ſũt exigendæ. Et no. equaliter pauperes & diuites ſecũdum quãtitatem patrimonij pari collectas nõ ſecũdũ mun' ſonarũ. ad qđ ff. ea. l. & ff. de cẽ. l. j. & ff. de exact. tri. l. actores.

g ¶ *Simili.*] aliàs ſimili. aliàs ſimilime.

h ¶ *Diſpoſitionem.*] ſupradictam.

i ¶ *Numerariorum.*] qui hodie tabularij dicũtur: vt ff. de mune. l. j.

k ¶ *Mutilandam.*] i. nõ obſeruandam diſpoſitionem ſupradictam.

† Concor. c. iij. cũ glo. p verbo vltimo. extra de cauſa poſſeſſ. & proprieta vbi dicit q vltima rẽpora ſpecifficatio nis ſpectãda ſunt.

l ¶ *Noſtra.*] ſi habes ve ſtra. p æfecto lq̃uitur.

m ¶ *Emiſſam.*] ab his q faciẽdi hoc ius habẽt nõ alio: vt ff. de ſol. deb. ei. l. j. & ff. de qua. præ. l. ij. §. fi. & ſoléniter. vt ff. l. xxi. & facitff. de pẽ. l. di ui fratres. & C. ſena. reſcin. non poſ. l. j. & ff. de ſuſceptori. j. ſecuritates

o ¶ *Refricari.*] niſi fuerit gratioſa. ff. de tran. præſes. & no. ff. de an. & tri. l. iij.

p ¶ *Præceptionis.*] huius legis.

q ¶ *Ractari.*] ſic & qui fuit tutor à cura excuſatur: vt ff. de exc. tu. l. curator. P. Item hoc niſi alij non ſint idonei ad dicta munera: vt ff. de muner. & hon. l. honor. §. fi. ſed ibi in perſonali: & idem in patrimoniali. vt ff. no. de ſuperindicto. Item facit ff. l. fi.

r ¶ *Vicinque de prouincialibus.*] ſit ſubandi.

s ¶ *Poſthac.*] i. poſt hanc legem.

v ¶ *Slli.*] ſ. præſenti conuentioni ſecundum M.

x ¶ *Annorum.*] ſ. proximorum.

y ¶ *Superiorum.*] præſumptio de præterito ad plus præteritum, vel de præſenti ad præteritum habes ff. de adul. l. fi qui. Item quod præſumatur ſolutio eſt ſic. ff. de proba. l. fi. chirographum.

z ¶ *Optio.*] maſculinè, quia optatum percipit.

ter dirigũtur, celebratæ a deſcriptionis diſpũctio b ſocietur: vt omnes c veſtræ poteſtatis ſciẽtiâ† formidãtes, nihil ad releuationẽ locupletũ, atq; inopum d perniciem audeãt pertẽtare. Quod e & tũc optimum eſt cuſtodiri, cũ lucratiuæ facultates ex bonis curialium curiæ obuenerint: vt & inopes f & locupletes fructu prouiſionis ſimili g potiantur. Quã diſpoſitionem h ſi quis iudicum numerariorum i, vel curialium mutilandam k eſſe crediderit. in terminationi quã noſtra l ſedes ſtatuerit, ſubiacebit *.

¶ *Qui habet inſtrumentum ſolutionis ſeu ſecuritatis ſolennitea factũ, non debet amplius moleſtari. Bartolus.*

¶ Impp. Theo. & Valen. AA.†

LEX II.

SEmel ſecuritatem de refuſione mẽ munerũ emiſſam n, ab alio iudice † nõ liceat refricari o & ideo ſpectabilitas tua ſaluberrimæ, ac iuſtiſſimæ ꝓceptionis p formã ſecuta, prohibebit in poſterum eos ad diſcuſſionem trãſacti muneris cõſtringi, quos claruit accepta ſecuritatis proſperitate lætari q *.

¶ *Qui oſtẽdit ſe tribus proximis annis ſoluiſſe, retro ſoluiſſe præſumitur, niſi contrarium probetur. Bar.*

¶ Imp. Martian. A. Conſtantino P. P.

LEX III.

QVicũq; de ꝓuinciali bus r & collatorib⁹, decurſo poſt hac s quãtolibet annorũ numero, cũ probatio aliqua ab eo t tributariæ ſolutionis expoſcitur, ſi trium coherentium ſibi v annorũ x † apochas ſecuritatẽ ſq; protulerit ſuperiorum y tẽporum apochas nõ cogatur oſtẽdere, neque de ꝓterito ad illationẽ functionis tributarię coërceatur: niſi fortè aut curialis aut quicũq; ap paritor vel optio z vel actuari⁹ a vel quilibet publici debiti exactor, ſiue compulſor poſſeſſorũ, vel collatorum habuerit cautionẽ b: aut id quod repoſcit †, deberi ſibi manifeſta geſtorum aſſertione patefecerit *.

¶ Imp. Iuſtinianus A. † L. IIII.

SEcuritatibus, quæ publicarũ functionũ gratia, ſiue inſolidum, ſiue ex parte ſolutę eſſe cõſcribuntur d, nullam exceptionem nõ numeratæ pecuniæ penitus opponi concedimus *.

DE CANONE † LARgitionalium titulorum.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Quod particulares exactores exigũt, debet dari theſaurario, q eſt in illa prouincia: vt totum ſimul deuoluatur ad fiſcũ. Bart.*

¶ Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius AAA. LEX I.

MNem ſummã fauri, argenti & reliquarũ ſpecierum q̃ ſacris g argitionibus ex more h peduntur, ſtatim vt exactio fuerit celebrata, ad theſauros vniuſcuiuſque prouinciæ i vel ad proximos k referri † ſub obſignatione † tabularij l cæterorumq; quos ſollicitos m eſſe debere præcedẽtia iuſſa decreuerunt, & theſaurorum præpoſitis cõſignari n præcipimus, vt exinde o ad ſacrũ comitatum p † integer omnium titulorum numer⁹ q dirigatur *.

¶ *Suſceptoribus ad prouinciam miſſis non debet permitti, vt per ſeipſos exigãt: ſed tu dices ordinarij exigere debent: quòd ſi per miſerint, puniuntur. Bar.*

¶ Impp. Monorius, & Theo. AA. †

LEX II.

NEq; † ſacrarum, vel priuatarum r largitionum, palatina officia s ex quacũq; cauſa t, vel ex quocunque titulo fiſcalis debiti, cùm ad prouinciam mittuntur poſſeſſores per ſe audeãt conuenire v, ſiue id ex præterito reliquum trahatur, ſiue preſentis temporis tributa x ſolui conueniat: ſed rectores prouinciarum frequenter adeundo commoneant y, eorúmque z officiis

† Depoſitæ

* D. xx. Kal. Auguſ. Valentiniano, & Theodoſio Coſſ.

† Meuno. Excepto non numerata pecunia nõ opponit. per oppoſitionẽ. * Da. K Iul. C. P. Iuſti. A. xj. Coſſ.

† Cautione largitionum tributorum.

† Deſerti. ‡ Aſſignatione.

† Largitionũ interrog. c. * D. K. Aug. Merobaude, & Saturnino Coſſ.

† Anthemio. P. P.

† Ex lit. x. Octob. v. j. l. xv. ff. C. Th.

n ¶ *Cõſignari.*] ſecũdũ ſolẽnitatẽ quã habes ff. de apochis pu. l. ij.

o ¶ *Exinde.*] i. his ſecutis quæ dicta ſunt.

p ¶ *Comitatum.*] i. ad comitem rerum priuatarum.

q ¶ *Numerus.*] i. ois exactio per titulos. i. breues facta, vt in ru. no.

r ¶ *Neque ſacrarum, vel priuatarum.*] pro eiſdem. vel dic ſacrarum, i. fiſcalium, vel priuatarum, ſ. ſui patrimonij. & dic ne-

s ¶ *Officia.*] i. officia quæ congruunt palatinis.

t ¶ *Cauſa.*] ſ. debiti. quod eſt ff.

v ¶ *Conuenire.*] vt & ff. de exa. tri. l. miſſi. vbi dicuntur hi palatini opinatores: vt ff. de offi. recto. prouinciæ. l. nullum.

x ¶ *Tributa.*] aliàs tributis, aliàs tributa.

y ¶ *Commoneant.*] & vt exigant à ſubditis & ei ſoluant.

z ¶ *Eorum.*] ſ. præſidum.

a ¶ *Officiis.*] i. officialibus memoratorum exactorum.

Incumbant

a ¶ *Incumbant.*] iſti exactores. Acc.

b ¶ *Iiſdem.*] palatinis.

c ¶ *Officium eius.*] ſ. pũdis, id eſt, officiales.

d ¶ *Dependant.*] id eſt, ſoluant.

* ¶ *Præcepit. Curſui.*] munus eſt de quo habes ff. de gur. pu. l. curſum.

* Da vij. Id. Decẽ. Conſtantino. B. i ſio, & Philippo Coſſ. f ¶ *Qui de.*] Nota qui dicuntur chartularij.

g ¶ *Largitionales.*] hoc expone vt in rubr.

h ¶ *Retractare,*] id eſt, perfectè tractare, vt ſunt notarij.

i ¶ *Iuſſio.*] ſ. iſta.

† veterem k ¶ *Violata.*] quia & coguntur ad aliquod grauamen vltra conſuetudinem veterem.

l ¶ *Conatus.*] id eſt, ſi aliquis vellet cogere chartulares, inhibeatur à comite Orientis.

† is &.

m ¶ *Generali.*] i. hæc l. quæ generalis eſt.

n ¶ *Suſceptorum largitio titulorum.*] Not. ſuſceptorem eligi à præſide, cum conſilio aliorum tamen, vt ff. de ſu. & arca. l. exactores.

† apparitio o ¶ *Tractatorum.*] i. notariorum prædictorum q à grauaminibus defendi debent. & accipe hic procuretur, quod eſt ff.

p ¶ *Prouidentibus.*] illis officialibus.

q ¶ *Nulla.*] licentia per mittatur. quod eſt ff. & ꝓ dicit minuendæ. facit ff. de anno. & trio. l. omnes pœnæ. & ff. de tranſ. l. pẽfes. Itẽ q̃ dicit transferẽdi, facit ff. de ſuſce. l. duos.

r ¶ *Ad arcarii s.*] id eſt, alios officiales. Acc.

s ¶ *Seu etiam.*] mihi pl' placuiſſet, vel etiam.

t ¶ *Tractatorem.*] id eſt, notarium. ſic enim dicitur ff. de officio comi. ſa. lar. l. j. & facit ſupra de apoſt. pu. l. j. & quod ibi not.

v ¶ *Nã quacunque.*] cõſtrue, nam ſi minus fuerit procuratio, id eſt, ſi minus fuerit procuratum quacunque ex parte quã iuſſerit, &c.

x ¶ *Plectenda.*] ſcilicet officia.

y ¶ *Recipimus. Delegatio.*] i. litera de legatiua, in qua continetur quòd princeps mittit præſidibus vt exigant collectas ſuas. Acc.

z ¶ *Quotannis.*] i. ſingulis annis in Septẽbri & Octobri, quando mittitur præfectus præſidib⁹, vt ſubiectis nuncient vt ſe ad ſoluẽdũ parent: vt ff. de indicti. l. ij. & in au

† Sed. thẽ. de col. in prin. col. ix.

a ¶ *Minus.*] quàm ſoliti ſunt præſtare.

b ¶ *Titulos.*] accipe pro curari, & repete præcipimus, & dic aut pro, & quoquo modo, &c.

incumbant a. Quòd ſi rector prouinciæ imminentem ſibi memoratorum declinare moleſtiã quærens, vel qualibet alia ratione palatinis iiſdem b propria auctoritate publicæ exactionis permiſerit coram: tam ipſe quàm officium c eius vicena auri pondo fiſco dependant d. *

¶ *Notarij camera non grauantur ad munera, quæ perſonæ laborẽ iniungunt: & qui eos grauauerunt, puniuntur, & per officium iudicis ſuperioris defendentur. Bart.*

¶ Imp. Leo A. LEX III.

PRæcepit noſtra ſerenitas neque veloci curſui e, neque alij præter inueteratam † conſuetudinẽ grauamini ſubiacere chartularios, qui de f cohortalibus officiis vniuſcuiuſque prouincię largitionales g titulos retractare h conſtituuntur: cùm idem † etiam ampliſſima præfectura diſpoſuiſſe perhibeatur: vt his neceſſitatibus liberati, fideliter largitionales titulos valeant retractare. Quod ſi aliquo tempore noſtra iuſſio i temerario auſu ex aliqua fuerit parte violata k: tam rector prouinciæ, q̃ apparitor † eius xxx. lib. auri condemnatione plectentur.

¶ Inſuper virum ſpectabilem comitem Orientis, eiúſque officiũ, licentiam habere conatus l nefarios inhibendi tam moderatorum quàm cohortalis officij, cùm de hac re admoniti fuerint à palatinis, eandem pœnam formidantibus, ſi non omnibus modis pietatis noſtræ decreta congruum mereantur effectum.

¶ *Electio, & defenſio ſuſceptoris ſpectant ad proconſulem & præfectum, non tamen ad præſidem. Bart.*

¶ Illud etiam generali m forma ſancimus: vt in omnibus prouinciis tam nominatio ſpecialium ſuſceptorum † largitionalium titulorum n, quàm defenſio tractatorum o, non tantùm per viros clariſſimos moderatores prouinciarum, ſed etiam per viros ſpectabiles proconſules, & præfectum Auguſtalem, ac laudabiles vicarios, vnà cum eorum officiis, admonẽtibus ſemper, nec non imminẽtibus palatinis, procuretur prouidẽtibus p vt poſt nominationẽ etiã ſpecialium ſuſceptorum largitionalium titulorum, nulla q minuẽdæ exactionis ad ſacrum pertinẽtis ærarium, aut transferendi ad arcarios r, aut quoslibet alios extraneos titulos, rectoribus prouinciarum, aut eorum officiis, ſeu † etiam s curialibus, licentia permittatur: quadrimeſtruis breuibus per idoneum tractatorem t eorũdem titulorum, ſuper commendandis ratiociniis publicis, perieulo rectorum prouinciarum ad ſacratiſſimam vrbem tranſmittendis. nam quacunque v ex parte, quam iuſſit noſtra tranquillitas, ſi minùs fuerit procuratum, pœna ſuperius deſignata tam ipſi iudices, quam eorum officia ſe nouerint eſſe plectenda, x *.

† ſpecialis ſuſceptoris.

¶ *Si literæ iudicis aliquid vltra veterem conſuetudinem contineant, præſumuntur erroneæ: nec eis eſt credendum. h.d. Bar.*

Idem Auguſtus. LEX IIII.

PRæcipimus vt ſi forte delegatio, y quæ ab ampliſſima præfectura in diuerſas prouincias ex more quotannis, z emittitur, minus, a contineat omnes largitionales titulos. b aut quoquo modo, † exactio eorũ debet procedere. c nihilominus competentem exactionem eorum à viris ſpectabilibus tam proconſulibus quàm vicariis, & viro ſpectabili Comite Orientis, & præfecto Auguſtali, necnon rectoribus prouinciarum eorúmque officiis, & curialibus omnium largitionalium titulorum exactionem procurari vicenarum librarum auri condemnationem præ oculis habentibus, ſi quid † minus exactum vel illatum fuerit ſacro ærario, quàm priſca & inueterata conſuetudo à ſacris largitionibus inferri conſtituit.

NE OPERAE A COLlatoribus exigantur c.

TITVLVS XXIIII.

¶ Imppp. Valens, Grat. & Valent. AAA. † LEX VNICA.

PErarum † præbitionẽ, quæ illicitè à prouincialibus hactenus expetita eſt, ſyncerita tua, d ceſſare præcipiat *.

DE IMMVNITATE nemini concedenda.

TITVLVS XXV.

¶ *Qui falſum inſtrumentum immunitatis conſcripſerit, igne eſt comburendus, & omnes ad ſolutionẽ canonis ſunt vrgendi. h.d. B.*

¶ Imppp. Gratia. Valent. & Th. AAA. †

LEX I.

HIs † noſtræ ſerenitatis edictis ciuitatum tabulariis erit flamma ſupplicium h, ſi cuiuſquã i fraude, ambitu, poteſtate, iniuſtã cuiuſpiã profiteantur. k † immunitatẽ: ac non ſecundùm præcedentem definitionem, l omnes omnino, abolita ſpecialiũ immunitatũ gratia, neceſſitas tributariæ functionis, firmata m cenſitorum per æquatorũque prouincialiũ iudicũ peræquatione cõſtrinxerint n †*.

* Mantio vtarum & aggerum debet fieri expenſis poſſeſſorum pro quantitate patrimonij. h.d. Bart.

¶ Impp. Honor. & Theo. AA. L. II.

PEr Bithyniam, cęteraſque prouincias poſſeſſores in reparatione publici aggeris o, & cęteris

c ¶ *Procedere.*] ſubaudi procurari. & etiam ſubaudi præcipimus.

d ¶ *Conſuetudo.*] ſecundum conſuetudinẽ vectigalia, ſ. ponis pro rebus iniuncta ſunt præſtanda: vt ff. de pub. l. ſi publicanus. §. fi. quia illi magis ſcire poſſunt quam præfectus, ideo puniuntur: & facit ff. de ſuſce. l. j.

Conſuetudo regionis in vectigalib⁹ attendenda eſt. * D. viij K. Aug. C. P. Anthemio, A. ij. Coſſ.

¶ NE OPERAE A collationibus, &c.

e ¶ *A Collatoribus exigantur.*] i. qui ſoluunt alia tributa facta. Acc.

f ¶ *Peraarum. Illicitè.*] prouinciales ergo qui tributa præſtãt ad operas aliquas nõ tenentur. nam nec balneæ præſidibus ſuccendere ſunt compellendi. vt ff. ne trib. laua. præ. l. j. nec beſtias eorum commodare: vt ff. ne ruſt. ad vſ. lium officium. l. ij. nec hoſpitium: vt ff. de mera. l. deuotum. nec ſalgamũ: vt ff. de ſalga. nõ præ. l. ij. nec ad angaria vel perangariam, vt in auth. de mand. prin. §. illud. coll. ij. & de collat. §. ad hoc. coll. ix. niſi in aduentu principis, vt ff. de ſacroſ. eccle. neminem. & niſi: vt ff. tit. j. l. fi.

quo modo

quidẽ maius.

¶ DE IMMVNItate, &c.

h ¶ *Is. Supplicium.*] Nota flammam ſupplicium officialis, ſi alicuius profiteatur immunitatem. ſic ff. de fal. mo. l. ij.

i ¶ *Cuiuſquam.*] ſ. tributarij.

k ¶ *Profiteantur.*] ſcribẽdo aliquem immunẽ ſua auctoritate: nec pro deeſt immunitas talis vt ff. de cen. l. j. & ff. dean. & tribu. l. in fraudem & ff. de decurioni. l. vacuatis. & ff. de agric. & cẽſi. l. immunitates.

Ad Viuenſium P.P. Ex l. iij. ti. x. l. i. C. T.

* Dat. x Kal. Mar. Treu. Val. N. B. P. & Victore Coſſ.

l ¶ *Deſinitionẽ.*] quæ eſt, vt omnes ſoluant: vt ff. de an. & trib. l. iiij. & de ope. pu. l. omnes. in fi. & de vect. & commiſſ. l. omnium. & ff. de interdic. l. j. & C. ſine cen. vel re. l. fi.

ad populũ Ex li xiij. tit. x. l. vj. C. T.

m ¶ *Firmata.*] Quidam libri habent, neceſſitatẽ tributoriæ functionis, & firmatam cenſitorũ prouincialium iudicum per æq. Accur.

Iniuſta eu iuſpiãprofite ref immuni tas.

n ¶ *Peræquatione conſtrinxerint.*] ſcilicet, tributarij, ſed in lib. Azonis eſt neceſſitas conſtrinxerit: & cenſitorum peræquatorum. & deeſt prouincialiumiudicum. Accur.

conſtruxe rit. al. conſtrixerint.

o ¶ *Et Bithyniam. Aggeris.*] contra fluminis impetum: vt ff. de alluu. l. j. Accur.

*Da. xij. Mar. Mecrobaude. ij. & Satur. Coſſ.

† in

B a ¶ *Muneribus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Muneribus.*]c in vallis ciuitatū faciendis, & ad portus & vias:vt ff.de ope.pu.l.ad portus.& l.omnes.& ff.de priui.do.aug.l.absit.
b ¶ *Numero.*] quibus inspectis imponitur patrimonij munus personæ,scilicet pro reb⁹.vt ff.de an. & tribu.l.ij.& l.pro locis.est & aliud pro ipsis,rebus,vt ff.de suscep.l.modis.
c ¶ *Capitum.*]id est, animalium.

DE CONDITIS

d ¶ *Condita.*]id est,repositis.à condo,dis.
e ¶ *Mnia.*]etiā corrupta : vt ff. hac lege.
f ¶ *Expēdi.*] vel dando militibus vel vendendo.
g ¶ *Ad frumentum.*] f. nouum.
h ¶ *Vetera.*]scilicet,frumenta.
i ¶ *Querela.*] f.militum & aliorū quibus præstatur expensa. Al. Vel die querela distrahētis,in dā no,f.fisci. multum enim quis conqueritur quādo ré suam malè distrahit. Pyr. Vel q̄rela maxima ad q̄ ff.ne quid in flu.pu. l.j.§ sunt qui.Acc.
k ¶ *Ex noua portione.*] i.nouo frumento.Acc.
l ¶ *Velata.*] quæ velabitur in miscendo nouum frumentum cum veteri corrupto.
m ¶ *Negotium.*] f. frumētum accipiendum & expendendum,& custodiendum,vt subiicit.
n ¶ *Mentis.*]alias pro integritate mentis:& alias pro integritatis meritis. & facit ff. de decurio. l. eum qui.Acc.
o ¶ *Metiatur.*]cum vendit vel dat.
p ¶ *Condito.*] quando totum quod est in horreo vni vendit.
q ¶ *Vm ad quamlibet vrbem mansionem.*] in qua sunt horrea pub.& loquitur præsidi, vt exsupscriptiōe patet.
r ¶ *Inspicere.*] ad quod ff.de offic.proconsl.l.ij in aliquam.Acc.
s ¶ *Per incuriam.*] i.negligentiam.
t ¶ *Sartorū.*] ad quod ff. de vsufruct. l. cum.& ff. ad leg.Iul.rep.l.lex Iulia repetundarum.§.j.& de offi.præsi.l.præses.
u ¶ *Infecta.*] id est, corrupta:vt & alias res nudatæ deteriorātur : vt ff. ad leg.Rho.de iac.l. nauis.§.cùm autem.
x ¶ *Tuum.*] delictū officialis punit dominū. & est ratio:vt in auth.vt iudi.fine quo.suffr.§.eos.& facit ff. de an. & tribu.l. iij.& l.iudices.Acc.
y ¶ *Vlli. Horreaticas.*]i.species in horreis positas, thesis enim græcè,latinè dicitur Positio,inde bibliotheca & dactylotheca.vbi reponuntur libri,vt ff.de contrahen.empt.l.Labeo. & ff.de leg. iij.librorum.§.fi.alias est horreothecas.& facit ff.de fru.vr.Conſt.l.j.
z ¶ *Contingendi.*] accipiendo eas.
a ¶ *Vsurpare.*] i.audendo vsurpet de prædictis speciebus.Acc.
b ¶ *Iacturā.*] similis pœna est ff.ad leg.Iul.de vi pu.vel pri.l.fi qs.in fi.

huiusmodi muneribus pro iugerum numero b,vel capitum c quæ possidere noscuntur, dare † cogantur.*

DE CONDITIS d IN publicis horreis.

TITVLVS XXVI.

¶ *Non debet tāgi de fructibus nouis donec cōsumātur antiqui. Item licitum est commisceri fructus corruptos cum incorruptis : & ad prædicta per superiorem officialis suficiēs deputetur.hoc dicit.Bart.*

¶ Impp.Valen.& Valens AA. † L. I.

Qmnia e †quæ in horreis habentur, expendi f volumus:ita vt nō priùs ad frumentum g extendatur expensa,quod sub præfectura tua vrbis horreis infertur, quā vetera h condita fuerint erogata. & si forte vetustate species ita corrupta est, vt per semet erogari sine querela i nō possit:eidē† ex noua portione k misceatur,cui⁹ adiectione corruptio velata l dam num fisco non faciat. Ad istud autem negotium m arbitratu,ac iudicio tuo nobis prudens, fidelis, optimè sibi conscius pro integritate mentis n † apponatur custos, ac mensor: qui vel frumenta modio † metiatur o, vel iustis æstimationibus colligat quanta habeantur in condito p.*

¶ *Rectores debent per seipsos inspicere domos & horrea publica:ne ex pluuia corrum pantur publica frumenta.Bar.*

¶ Idem AA.& Grat. LEX II.

Cum ad quamlibet vrbem mansionem ve q aceesseris,protinus horrea īspicere r te volumus, vt deuotissimis militibus depūratæ †, & incorruptæ species præbeantur.Nam si per incuriam s officij grauitatis tuæ ,sartorum t tectorum neglecta procuratione, aliqua pluuiis infecta u perierint, ad damnum tuum x referuntur*.

¶ *Species in horreis publicis depositas nullus debet in suam vtilitatem conuertere : aliter deportabitur.Bart.*

¶ Impp.Arcad.& Hono.AA. † L. III.

Vlli † posthac horreaticas y species contingendi z copia præbeatur.si vero quisquā temerator horreorum extiterit,qui sibi ex prædictis aliquid audeat vsurpare a : hanc pœnam sciat nostro arbitrio definitam, vt deportationis pœnæ subiectus , totius substantiæ cogatur subire iacturam b*.

VT NEMINI LICEAT c in emptione † specierum se excusare: & de munere sitocomiæ †.

TITVLVS XXVII.

¶ Imp.Anastasius A. L. VNICA.

Qvoties vrgente necessitate d comparationes frumenti vel hordei , aliarúmque specierum quibusliber prouinciis indicuntur,nulli penitus e possidētium sese sub cuiuscunque priuilegij occasione excusandi tribui facultatem censemus:omni f cuicunque possidentium quocunque modo , quocunque tempore per sacros apices, vel etiam pragmaticam sanctionem, aut iudicialem fortè dispositionem, huiusmodi excusatio g data est, vel posteà data fuerit, licentia minimè vnquam contra tenorem nostræ legis saluberrimæ valitura. adeò namque huiusmodi onera cunctis,pro qua singulis portione contigerit, volumus irrogari, vt ab eisdem comparationibus nec sacratissimā nostræ pietatis , nec serenissimæ nostræ coniugis domum h patiamur subtrahi*.

DE COLLATIONE donatorum,vel releuatorum †,aut translatorum,seu adæratorum.

TITVLVS XXVIII.

¶Imppp.Valenti.Theo.& Arcad. AAA †.

LEX VNICA.

Dispositionem † amplissimæ recordationis Antiochi i † qui certam quantitatem ante se releuatis possessionibus, nomine canonis indixit †, non imminui decernimus. id enim k quoniam in canonem cecidit, & anniuersariæ l debet pensi ationi persolui : nec in præteritum , nec in posterum patimur esse concessum m. Indulgentiam verò memoratæ descriptionis & in antè actum & in posterum tempus nō solum in releuatis , verùm etiā in donatis,adæratis n,translatisque, seu quodlibet aliud nomen nouæ descriptionis excogitatum est,volumus obseruari : nullāque super

* D.vij.l.dib. Iul.C.P. Cæsario & Atti co.Cons.
† coemptione.
† Vide Alcia.hic.& Sitoniæ.

* Da.iij.Kal. Augu.C.P. Olybio.V.C. Cons.
† Relatorū. alias releuatarū possess.
† Antiocho P.P.
† Ex li.xj.ti. xx l.vj.C.T.
† Arcadij.
† induxit.

nec per aliā l.vt not.secundùm quosdam.C.quæ sit lon. consuet.l.iij.
m ¶ *Concessum.*] id est,remissum.
n ¶ *Adæratis.*]vacat ad.& dicitur adæratio vel æratio,quasi æris præstatio. vnde prædia adærata ex quibus æs præstabatur fisco.ad quod ff.de con.re.mi.l.j.Vel adæratio quia aliquid ex his soluebatur arario.

Aeratum vel adæratum quid sit.

Super

a ¶ *Super his.*] id est,vltra quàm statuit Antiochus.
b ¶ *Possessiones.*] scilicet,prædictas.nec enim tollitur hæc l.per illam de cen.l.forma.Accur.
c ¶ *Sedis officium.*] loquitur præfecto.
d ¶ *Emanauerint.*] aliàs mandauerint,& aliàs manauerint.Et not.nō valere rescriptum etiam proprio motu. ad quod C.de legi.& con.l.ij.sed argu. contra. ff. de pen. bo.sub.l.j.in fin.

† Iniquam.

¶ DE COLLA.&c.

Aeris pretia.] i. dicere collatores qui in vno lustro æs soluebant volebāt dare aliud pro ære,s. aurum : quod licet fit carius,tñ facilē latur:vt instit. de actio. §. huic. vnde statuit vt pro xx. lib. æris soluant vnū solidū, i. vnū aureū vt instit. de pœn.te.iiti. §. fi. & ff.de in ius vo. l. penult.& est sic ff.de argen. præ. quod thesaur. infer.l.j.& secundū hoc postulatur à sponge soluente. Vel die pro præterito tempore, & propriè postulatur ab inuito:vel pro publica vtilitate:aliàs contra.

† Contra.

* D.pridkal. Ian. Constā. DD. N. N. xiij. & Val. iij.AA. Coss.

¶ DE DISCVSsoribus.

¶ *Multiē modis dicitur discussor. Primo inquirit publicos debitores,& vedigit in scriptis:vt hoc titul.l.j.& ij. Secundo qui statuit rerum pretia,ne vendātur nimis. vt ff. de Iudæ. l. nemo externus. Tertio qui inquirit & æstimat facultates aliquorum pro imponenda collecta : vt ff. de cen. l. per æquatores. & l. qui grauator.& ita etiā potest intelligi l.j. huius titul.& de eius officio loquitur ff. de tuto. & cura.illu.per.l. j. in fin. & de magi.con.l.fi. Quarto secundum R. dicitur qui deserts agris quærunt colonos & inquirunt an sint idonei:vt ff.l.fin. Itē est operis discussor:vt ff. deaduo.di.iu.l.fancimus. alias dicitur concussor qui terret homines prætextu.officij:vt ff.de cōob tur.cau.l.quod euitādi.& ff.de concuſſ.l.j. Itē alias improbus exactor. vt ff. de fur. l. etiam. & de infa.l.neque. & facit ff.qui.cau.col.cen.l.j.*

† Hylario.

§ *Vtoties in disceptatione.*] i. post disceptationem hoc liquet, scilicet,inique,&c. Accur.
h ¶ *Confectam.*] scilicet , scribendo debitorem publicum , qui non erat vel scribendo patrimonium plus valere quàm valeat : vt per hoc plus de collecta soluat:vt in rubr.not.
i ¶ *Facti.*] quod sic fit vt pronuntiauit. Et not. quòd ab eius sententia appellatur.vt ff. de appel.l.cùm post sententiam.
k ¶ *Titulo.*]Fortè mutui.vel dic in eo.tit.scilicet,collecto:vt quia pro emendo frumento fiebat:vt ff.tit.iij.l.j.

Appellatur à discussoris sententia.

I *Ne casu amissa securitate publica.*] quam habet priuatus.de qua loquitur ff.de apo.pu.l.semel.
m ¶ *Collatoribus.*] id est,contra collatores , cum dicant officiales q ipsi collatores non soluerent. Vel dic quia collatores habentes duas securitates dicerent se bis soluisse.ficque repetere velle.
n ¶ *Non petantur.*] Ergo a contrario si non sunt in libro fiscalium rationum:possunt iterum peti securitates.arg.à cōtrario sensu,quod est validum.vt ff.de offi.eius cui man.est iur.l.j. alias esset contra id quod intendit.Et not.hic argu. si creditor perdat instrumentū debiti vel de

Argumentū à contrario sensu valet.

his a vnquam † exactionis molestiam formidari : quibus non tantùm reliqua præteriti temporis relaxamus, sed nec in posterū quicquam innouationis, aut oneris adiiciendum esse censemus : nulliique licere deinceps contra diualia statuta releuare suas possessiones b . Nouerit tamen amplissimæ tuæ sedis officium c quòd si aliquando nobis suggestio huic nostræ sanctioni contraria porrigatur,vel si sacris mandatis,si qua forte citra † suggestionē his piis dispositionibus aduersa emanauerint d , obsequatur, & aliquos tāquam debitores ex huiusmodi titulo crediderit exponendos : ducentarum librarum auri se sciat condemnatione mulctandum esse. *

DE COLLATIONE AERIS.

TITVLVS XXIX.

¶ *Pro ære potest solui aurum tanti valoris. dicit Bart.*

¶ Impp.Arcad.& Ho.AA. † L.VNICA.

Aeris † pretia e quæ à prouincialibus postulantur , ita exigi volumus vt pro xx. † libris æris , vnus auri solidus a possessore reddatur.*

DE DISCVSSORIBVS f

TITVLVS XXX.

¶ *Si æstimator male æstimat , ipse tenetur. hoc dicit Bart.*

¶ Imppp.Valent in.Theod.& Arch.AAA.†

LEX I.

Voties † in disceptatione g constiterit iniquè discussionē fuisse confectam h , & fidem facti i non poterit approbare discussor : ipse in eodem titulo k , & in eodem modo ad soluendum protinus vrgeatur , in quo alterum perperam fecerit debitorem.*

¶ *Licet soluens tributa , apocham de soluto perdiderit,potest tamen ex liberis communis solutionem probare.Bart.*

† Ad Attheium Vic. Hisp.
† Ex li.xj.ti. xxvj.l.j.C.T.

* D. pridie Idi.Maij Valen.N. & Victore Coss.

bitor securitatis,& non est aliàs probatio in scriptis, quod possunt petere vt iterum conficiatur.& facit in auth.de mand.prin.§.coges.col. iij.& ff.de ad.tu.l.chirographis.& in auth.de hæred.& fal.§.j.col.j.
o ¶ *Per singulas.*] incipe constructionem in fin.
p ¶ *Non adhærentibus.*]i.illis aduocatis qui non aduocant in foro comitis p̄sistorij , sed fori prouincialis sic , vt subiicit. & sic p̄cordat. ff.de aduoc.di.iudi.l fan eimus.Vel melius iunge aduocatis cum sequenti litera.& sic est ff.d.l. fan cimus. Solu. vt ibi vel ibi operis discussio.
q ¶ *Mandari.*] s. posse.
r ¶ *Iugerum.*] alias iugorū,s.vt inquirat quot iuga & agros desertos & ipsos cultores inueniat secundū R. alias iugerū, s. vt inquirat quot iugera & quot possessiones habeant collatores: vt imponatur secūdum illorum quātitatē collectæ:vt ff. de an. & tribu. l.ij.

¶ Impp.Arcad.& Honor.AA.Messalæ.P P.

LEX II.

Ne casu amissa securitate,publica l quædam præda nascatur collatoribus m : decernimus, vt quando securitates à discussoribus,seu apparitoribus expositæ,ratiociniis publicis cōtinentur:rursus per iniuriam non petantur n. Da.v.Kalen.Decemb.Mediolani, Stilicone,& Aureliano Coss.

¶ *Ab onere discutiendi & æstimandi patrimonia nullus excusatur,nec etiam miles,nec militans.Bart.*

¶ Impp.Theo.& Valen.AA. LEX III.

Per singulas o prouincias vel ciuitates honoratis vsque ad comitiuam consistorianam , nec non etiam militantibus,& suis obsequiis non adhærentibus paducatis:quinetiam fori prouincialis, mandari q discussionis iugerum r sollicitudinem decernimus. *

DE DECVRIONIBVS s, ET FILIIS EORVM, ET qui decuriones habeantur, & quibus modis à fortuna curiæ liberentur.

TITVLVS XXXI.

¶ *Pater si ad decurionatum filij consenserit tenetur pro eo,& hæres eius.priùs facta excussione de principali.h.d.Bart.*

¶ Impp. Valerianus, & Gallien.AA.

LEX I.

Si cùm te pater decurionem esse voluisset t , & illo in rebus humanis agente v , honor tibi iste delatus est, tenentur quidem etiā hæredes eius reipublicæ x .nam in hac parte vice fideiussoris pater accipitur:sed non antè y , nisi tuis propriis rebus excussis, z .*

¶ *Ad officium rectoris ciuitatis pertinet cōuocare concilium , & facere elogi officiales: vt eis electis nuntiare possint si velint appellare, & qui malè nominat, tenetur ad sumptus.Bart.*

¶ Impp.Diocletianus,& Maximianus AA.

LEX II.

70

quod scit & non contradicit & si est in potestate,aliàs secus : vt ff. de filiisfa.& quēadmodū.l.j.& ff.ad mu.l.ij.§.j.&de decu.l.honores.§.fi. v ¶ *Agente.*]subaudi.maximè si dicas patrem expresse voluisse etiam si postea decedit tamen tenetur,vt ff.famil.ercisc.l.fi filia.§. Neratius.si verò dicas.tacitè,nihil subaudias.
x ¶ *Reipublicæ.*] Si quid gesit vt decurio.& da exēplum ff.ad muni.l. ij.§.gestum.si autem extra ordinē factus est magistratus alius , in quo etiam læsit rempub.distingue:aut accepit magistratū mortuo patre,& nō tenētur alij hæredes:vt ff.ad muni.l.lucius. §. idē respon.hæredes. nisi pater fuerat professus filiū suscepturū sua volūtate:vt ff.famil. ercisc.l.fi filia.§.neratius.aut eo viuo.& tenetur pater infolidū reipub.vt ff.ad muni.l.ij.in prin.& ff.quod cum eo.l.j.Si autē decurio vel magistratus lædat priuatum,non tenetur pater illi priuato nisi de peculio: vt ff.de magist.con.l.j.§.fin.& de pecu.l.ij.& iij.§.fin.& l.seq.in fin.
y ¶ *Sed non ante.*]scilicet,tenentur hæredes vel etiam pater.
z ¶ *Excussis.*] speciale iure istoſ:vt ff.de admi.re.ad ciui.pert.l.iij.§.fi. & ad mu.l.libert⁹.§.filiū regulariter ꝓra:vt ff.de fideiuſ.nō rectè.& l. iure nostro.sic & in hypotheca:vt ff.de iu.fiſ.l.mochis.& est ratio spe cialita

* Dat v.kal. Ian. Eudox. & Dio cor. Coss. Cōsiliarij ciuitatis decuriones dicuntur.

a Istā continuationē legitur Bar.lo. de Plat. & Luc.de Penna.

b Idē Bar.& Ioan.de Pla.

c Idē Bart.in l.non ambigitur.ff.de legi.& Io. de Pla.hic.

d Idem Ioa. de Pla.

* PP.v. Kal. Decem Aemyl.& Basso Coss.

c Ista gl. approbatur p Bart.Io.& de Pla.

f Reprobat. ideo dic ꝙ hic est species indemnitatis q̄ pater ꝓ filio & non ante.vel j. ff. de conue. ff. debi. secundum Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cialitatis in patre, quia facile obligatur: & ideo non conuenitur nisi excussis bonis principalis. arg.ff.de iureiur.eum qui. Sed hodie idem quod hic vbique vt in auth.de fideiu.§.j.col.j.& facit ad l.iſtam.ſ.de peri.ſuc.pa.l.j.& ff.de admi.re.ad ciui.perti.l.ſi filius.& ff.fa.erci.ſi filia.§.idem ſcribit.& ſ.de app.l. hi qui.

a ¶ *Obſeruare.* id eſt, curare.

b ¶ *Magiſtratus.* Pura defenſore ciuitatis vel præſides vel correctores.

c ¶ *Decurionibus.*] loco quorum ſunt conſiliarij a . vt in rubr.

d ¶ *Soleniter.*] ad ſonum tubæ vel campanę.

e ¶ *Nominationem.*] id eſt, electionem aliquorum officialium.

f ¶ *Ad certa.*]vt ad ſyn dicum ordinandum.

g ¶ *Munera.*] i. officia. quo caſu vnũ de ſe eligere poſſunt:vt ff.de tut. & cura.da.ab his. l. vbi. & debẽt eſſe in albo ſcripti:vt ff.de albo. ſcrip.l. j.& duæ partes conuenire b ; vt ſ.eo.l. nominationum.& fac.ff.de app. l.nominationes.

h ¶ *Faciãt.*] decuriones non magiſtratus vt ff.qñ app.ſit.l.j.§.Solẽt qđ eſt no. ſed tutores nõ dant decuriones niſi in ſubſidium, vt d.l.vbi. ſed nomina aliquorum præſidi mittere debent , vt eod.tit.l.diuus.

i ¶ *Curent.*] decuriones vel dic officiales.

k ¶ *Appellandi.*]no.appellari ab electiõe. alias videtur ꝓ ſentire:vt ſ.de ap.l.hi qui.&appellat ſe cũdũ quoſdã intra duos menſes ex quo ſcit is ſe nominatũ:vt ſ.de tẽp.& re.l.j.qđ falſũ eſt c . imo intra biduũ vel triduũ: vt ff.qñ ap.ſit.l.j.§.qđ in ſententiis. ſed exercitiũ ſit intra duos menſes.q. huſdã tñ remittitur neceſsitas appellãdi:vt minorib*& veteranis.vt ſ. quando prouoc.non eſt ne.ſi pater.& l.veteranis I ¶ *Coſueto.*] Opponendo excuſationẽ & ꝓbando.de quib* habes ſ. ſpecialem tut.& ff.de vacamu. per totum. & ff. de iure immu.per totum.

m ¶ *Debuiſſe.*]qa maior lv.an.vt ff.e.l.ij.§.ſi.vel aliã excuſationẽ hãbet

n ¶ *Sumptũ litis.*]vt ſ.de ſum.recu.l.j.& ff.de va.mu.l.j.§.j.ſic & iudex facit lẽm ſuam:vt inſtit.de ob. quæ ex deli. in princip. & facit ff. de iu.l.eum qui.& ſ.de excu.tut.l.ſeueritet. Accur.

o ¶ *Cm decurionatus.Sponte.*]habebas enim excuſationem:vt ſ.de his qui ſpon.mu.l.j.

p ¶ *Albo.*] in quo nomina eorum,ſcilicet,decurionum ſcripta erant: vt ff.de albo ſcri.l.j.& l.in albo.

q ¶ *Annoſum.*] maiorem lv.an. 4 vt ff.eod.l.ij.§. fin.& l.non tantùm. Sed quid ſi durante honore ſit annorũ.lxx? Reſpon.vt no.ſ.eo.ſi vltra.

r ¶ *Cm adoptiuum.Dignitate.*] Vt quia pater adoptiuus factus eſt decurio. Accur.

s ¶ *Dubitatio eſt.*]vt ff.de ſena.l.v.& vj.ideoque eius onera ſubire debet pater vt fideiuſſor:vt ff.ad muni.l.Lucius.§.idem reſpondit.

t ¶ *Iniuriis.*] quas intulit hic filius in alium. & quæ ſit atrox , habes inſtitu.de iniur.§.atrox.

v ¶ *Ignoris.*] i. naturalis filij,ad cuius imaginẽ eſt adoptiuus:vt ff.de li.& poſth.l.filio.Vnde verſus:Pignora natorũ dicuntur pignora rerũ.

x ¶ *Oportuit.*] bene ſequitur.nã pœnis vel ſuppliciis plebeiorũ debẽt ſubiici:vt ff.de priui.vet.l.iij.& ff.eo.l.ij.§.in filiis.& ſ.de pœ.l. decur.

y ¶ *Hocque.*] ſ.delictũ præſidis modum in puniendo excedẽtis. Accu.

z ¶ *Filios perſuaſum eſt.*] ad hoc ff.eo.ſpurij.§.pater.& de mu.& ho. l.æſtimationẽ.§.munus.idẽ in tutela:vt inſt.q da.tu.poſ.in prin.

a ¶ *Non accommodaueris.*]appellãdo vel ꝓteſtando in contrarium:tu pater vt ff.eod.l.ſpurij.§.pater.& l.honores.§.fin.& ſic loquitur ſ. ne filius pro patre.l.ſi filius.aliàs ſemper conſentire videtur vt no.ſ.l.j.

b ¶ *Poteris.*] ſ.inſolidum ſed de peculio,& de in rẽ ver.ſic:vt ſ.quod cum eo.l.j. & ff.de tute.ſi filius.& de pecu.l.iij.§.ſi.& ad muni.l.ij.

¶ *Vnus frater non tenetur pro alio in officio delinquente:licet bona non ſint diuiſa.Bart.*

¶Iidem AA.& CC. LEX VII.

LIcet indiuiſa bona fratres habent:nihilominùs tamen ſinguli ſuo nomine d ciuilibus tenentur muneribus.*

¶ *Qui perdit viſum, non perdit officium:ſecus ſi infamaretur.Bart.* c

¶Iidem AA.& CC. LEX VIII.

INfamia e (quæ tibi abominanda f eſt) non etiam amiſsionis oculorum caſus quęſitum tibi admit honorem† .*

¶ *Qui habet filios,præfertur non habenti.B.*

¶Iidem AA.& CC. LEX IX.

IN albo decurionum præſcriptis g , patrem, non habenti filios anteferri h conſtat.

¶ *Qui excedit annum lxx. habet excuſationẽm à muneribus perſonalibus.h.d.Bart.*

¶Iidem AA.& CC. LEX X.

SIvltra ſeptuageſimum ætatis annum patrem tuum eſſe preſes prouinciæ perſpexerit eũ per ſonalium k munerum l vacatione perfrui prouidebit m.

¶Iidem AA.& CC. LEX XI.

VXorem pro marito decurio ne conueniri non poſſe proculdubio n eſt.

¶ *Pœna non aufert immunitatem. Bart.*

¶Iidem AA.& CC. LEX XII.

NEc infames immunitatem o habere, cùm hæc p priuilegij,non notæ q ſit,conuenit.*

¶ *Immunitas conceſſa à muneribus per interlocutoriam iudicis valet quoad durat officium iudicis,& non vltra.h.d.Barto.*

¶Iidem AA.& CC. LEX XIII.

AMunerib9 decurionat9,nec ſnia r præſidis in perpetuũ, nec anni ſ quinquaginta, nec podagrę t valetudo ꝑſtat excuſationẽ.

¶ *Nullus iudex põt immunitatẽ à muneribus cõcedere : ſed ſolus princeps ex cã.Bart.*

¶Imp.Conſt.A.ad Euagrium. L. XIIII.

NEmo iudex aliquem ſuo arbitrio de curia liberet v.

EXpertes.Prohibẽt. ſic ſ.de iu.l.pe.Sed arg.contra ſ.de poſt.l.ij. & de aduoc. diuer. iudi. nemini. §. iuriſperitos. & inſti.de excuſa.tut.§. ſimiliter. Accur.

d *Licet. Suo nomine.*] i. nõ vnus ꝑ alio nec vn* per aliũ habeat interuallũ : vt ſ.de mu. non prę.l.fin. & hoc niſi in vita e patris alter geſſit vel poſt mortẽ patre volente:quia tunc vt hæres:vt not.ſ.eo.tit.l.j. & per l.ff.famil.erciſc.ſi filia.§. idem ſcribit. & §. neratius.

e ¶ *Infamia.*] Infamia repellit ab hoc habito & habendo f :vt hic & ſ.de dig. l. ij.& l. iudices.& ſ. de reis poſtul.l.j.ſed cæcitas nõ nocet , qđ quidã dicũt niſi vtroq; lumine ſit cęcus: vt ſ. qui morbo.l. j. ſed dic etiam ſi vtroque lumine:vt ff.de poſtu.l.j.§. quamuis.ſ.in quæſito:vt hic erat:& illa qui morbo,in munere. hic in ꝓſonæ honore, vel ibi in habẽdo:hic in habito.

f ¶ *Abominanda.*] id eſt remouenda à te ad hoc vt perſeueres in dignitate decurionatus.

g ¶ *In albo decurionum præſcriptis.*] aliàs præoculis,alias præſcriptionis decurionũ , &c. & tunc præſcriptio non eſt exceptio.

h ¶ *Anteferri.*]Vt in ordine ante ſcribat:vt ei* vox in ſententiis ſeu cõſiliis ſit prima,vt ff. de albo ſcri.l.j. & ij. & facit ſ.de mu.patri.l.j.

i *Sl vltra ſeptuageſimum.*] in tutela & cura excuſat maior lxx. an.vt ſ.qui ætate.l. j. In aliis pu.munerib*.lv. vt ſ.q ætate.l.j.& ff.eo. l.ij. §.ſi.hic ergo ſic de facto erat. Item ante creatus ſ per ſuperuenientem ætatem maiorem nõ ſe excuſat:vt ff.de iur.immu.l.ſemper.§.hoc circa.& ſ.eod.decurio fortunam.niſi prorſus ſit inutilis:vt ſ.de excu.tut.l.poſt ſuſceptam.

k ¶ *Perſonalium.*] à patrimonialibus autem non propter hoc excuſa retur:h ,nã ab illis nullus excuſatur,cum ab ipſa re nõ a ꝓſona debeatur munus patrimoniale qđ incidit reb*:vt ſ.de an.& tribu.l.iij. not.

l ¶ *Munerum.*] puta decurionatus:vt faciat ad ti.vel aliorum ſimiliũ.

m ¶ *Prouidebit.*] aliàs videbit,aliàs prouidebit.Accur.

n *Vxorem Proculdubio.*]vt ſupra ne vxor ꝑ marito.l. ij. & iij.& eſt ſpeciale in primi pilo vt vxor ꝑmarito cõueniatur:& tũc ſatisfit fiſco in dote,non aliis mulieris bonis. vt ſupra qui.cau.pign.ta. contrahi.l.fatis.& ſupra.de priui.fiſc. l. j.

o *Nec infames immunitatem.*] à curialib* muneribus:vt infra de infam.l.j.quod munus dicitur:vt ff.đ verb.ſigni.l.munus trib*.

p ¶ *Cum hæc.*] ſcilicet,immunitas.& facit ff.de interdi.& rele.l. relegatorum.§.fin.& infra de his qui non imple. ſtipen.l.j.Accur.

q ¶ *Note.*]q.d.priuilegiũ eſt hĩe ĩmunitatẽ:n ô ãũt ptinet ad infamiã.

r *Muneribus ſententia.*] extraordinaria:vt ff.de pœ. l. fin. aliàs contra:vt ſ.de poſthu.l.j.& de pœ.l.ſeruus. Item ad annũ põt remoueri à decurionatu in pœnã:vt ff.de pœ.l.moris.non gratioſe vt infra l.proxi.nec maxima pœna imponitur:vt not.infra l.proxi.

s ¶ *Nec anni.*] ſcilicet,lv.vt ſ.eo.l.ij.§.fin.& not.ſ.l.ſi vltra.

t ¶ *Podagra.*] niſi omnino ire non poſſit.vt ſ.qui morbo.l.pen.

v ¶ *Emo iudex Liberet.*]gratioſè.aliàs ſecus:vt not. ſ. l. proxim.

a infortu

¶P.P.iiij.Id. Maij ipſo AA. Coſſ.

e Iſta gl. ap ꝓbatur per Io.de Pla.hic.

† Concor.c. infamib* ex tra de regu. iur.lib.vj. & xxxiij.diſt.c. laici.vbi dicitur ꝙ opinio ordinãdi vacillare non debet.

* D.xvj.ka. Fe.Nicome. AA.Coſſ.

f Iſtam gl.ſe quitur hic Io.de Pla. dicens ꝙ procedit in honoribus & dignitatib* nõ in oneribus.i. muneribus realibus & perſonalib* : quia ab his infamia neminẽ excuſat.vt. l. j. de infa.

* Dar.ꝛ. ka. Feb.AA.Co.

Infami non poteſt dari priuileg.ũ.

a ¶ *Infortunio.*] id eſt,prodagra,vel alia ſimili infirmitate.

b ¶ *Deprauatus.*] id eſt,factus inutilis.

c ¶ *Ad noſtram.*] Idem ſi ſit decurio relegatione vel maiore pœna dãnandus,vt ff.de pœn.l.diui.§.penulti.& §.fina.

d ¶ *Spatio.*] non in ꝑpetuũ:vt hic.& infra de his qui va.à prin.l. j.Ac.

a Approbatur per Bar. & Io.de Pla.

c *Nluerſos temperare.*] quia publici dicũt ſerui. a vt ff. de adop.l.nõ enim.& ſic nõ debet vile officiũ ſicut procurationem recipere:vt ſ.ſi quis ꝑcurationẽ.alias deponit honorẽ:vt ſ.de tab.l.ij.verum patrem fuiſſe notarium b filio ad decurionatũ nõnocet.vt.ſ.deſer. reipu.ma.l. ſi.Itẽ cõtra. ſ.de fal.ſiqs decurio. Solu.ibi nõ erat tabellio,licet ſcripſerit teſtamentũ.Vel hic ,phibet de nouo fieri,vt ibi dixi.Itẽ argu.ꝙ aduocati nõ dẽbẽt. exercere officium tabellionis:licet Mediolani ĩ differenter fiat contra.

b Idem Bar. Pla.& Lu.de Pen.

Nam ſi quis fuerit huiuſmodi infortunio a deprauatus b ,vt debeat ſubleuari,de eius nomine ad noſtrã c ſciẽtiam referri oportet: vt certo temporis ſpatio d ciuilium munerum ei vacatio porrigatur.PP.Idi. Mart. Conſtantino A.iij.& Licinio iij. Coſſ.

¶ *Conſiliarij non debent exercere officium tabellionatus.Bart.*

¶ Idem A. Mechilio Hilariano. L. XV.

NIuerſos decuriones volumus à tabellionum officiis temperare e .*

¶ *Conſiliarij non debent recedere à ciuitate ſine licentia:alias puniuntur.*

¶Idẽ A.ad Hilarian.proc.Af. L. XVI.

* Da.iij.kal. Feb. Sab. & Ruf.Coſſ.

Aduocatus tabellionis non debet exercere offi cium

SI quis decurio vel propriæ rei cauſa vel reipub.cogatur f no ſtrum adire comitatum : is non ante diſcedat quàm inſinuato iudici g deſiderio h ,,pficiſcẽdi licẽtiã cõſequi* i q ſi ꝑ ſua audacia patui aliqs hãc fecerit k iuſſionẽ,indignationem cõpetẽtẽ † fortiatur.*

¶Idẽ A.ad Euagrium P.P. LEX XVII.

VI derelicta curia militauerit,reuocetur l ad curiã.*

¶ *Si acceptando officium fuerit quis contumax,loco eius alius eligitur,interim bona cõtumacis habebit, & cõtumax repertus dupli cato tempore habet officium exercere.Bart.*

¶ Idem. LEX XVIII.

SI ad † magiſtratũ m nominati aufugerint,requirantur n & ſi pertinaci o eos animo latere paruerit eis ipſorum bona permittantur p , qui præſenti tẽpore in locum eorum ad duumuiratus q munera vocabũtur:ita vt ſi poſteà reperti r fuerint,biẽnio ſ integro onera duumuiratus cogãtur agnoſcere,omnes eũ q obſequia publi corũmunerũ tẽtauerint declinare, ſimili t cõditiõe teneri oportet.*

¶ *Reſcripta concedentia immunitatem,ſunt caſſa:nec valent, etiam ſi conſenſu decurio-*

* Da.iij.Ka. Octob.Serdi cæ ,Conſtantino A.ix.& Conſtantio iiij. Coſſ.

e Idẽ Lu. de Pe.& Io.de Pla.

f Iſtam gl.ſequitur Bar. Lu. & Io. de Pla.

g Idem Bar. Luc.& Pla.

h Idem Pla. & Luc.

i Iſta gl.eſt magiſt.& eſt ſimilis in l. iij.ſ. de mu. pat.Pla.

k Approbatur per Bar, Lu.& Pla.

† Ex eo.li.& titu.l.xvij.C. T.

* D.viij.ka. Nou. Heracleæ,Conſtãti. A.viij. & Conſtan.iiij. Coſſ.

† Multa in hanc l. Alc. hoc ipſo tit.

† Ex e.lib.& titu.l. xxix. C.T.

*D.xiiij.ka. Feb. Naiſſi. Acindyno & ꝓculo. Coſ.

† Ex eo.li.& titu.l.xxx.C. T.

1 Sequuntur iſtã gl.Pla. & Lu. de Pen.

* D. Pri.Id. Aug. Beſſe. Acindyno & Proculo Coſſ

† Ex e.lib.& ti.l.31. C.T.

* Da.v. kal. Sept. Antiochię Mamertino & Nepotiano Coſſ.

† Ex e.li.& ti.l.54.C.T. -Iſte tex.eſt fin. ſecundũ Lu.Ro.fingu. 488. quòd ingrediens colleguũ nouiter nõ debet ſol uere debita antiqua.

v *Acuatis.Ciuilium.*] perſonalia & patrimonialia , & miſta dicũtur ciuilia munera:vt ff.đ mu.& hon.l.ſi.§.pecu.Et no. i q à perſonalibus multis modis qs excuſatur per legem ſcriptã:vt ff.de va. mu.ꝑ totũ.& de iu.immu.per totũ.at patrimonialia nõ euitant ali qui k .vt ff.de va.mu.l.ſunt munera.cũ concor. niſi ſpeciali beneficio principis,vt ibi,& ſ. de his q à pr.va.l.j.vel lege ſcripta ſpecialiter đ munere patrimonij dãte immunitatẽ.vt đ ep.& cle. l. j. nõ auté ſufficit ſi lex vel princeps dicat immunẽ eſſe, ſcilicet,quoad patrimonij immunitatẽ:vt ſ.de mu.pa.l.iij. Itẽ nec munus ꝑſonale. ſcilicet magiſtratus,cõtinet in remiſſiõe publici muneris:vt ff. đ mũn. & ho.l.qui muneris publici.& facit ſ.đ immu. nemini cõc.j.& de ann. & tri.l.in fraudẽ.& ſ.e. nullus.Sed hoc eſt verũ quod nõ valet huiuſmodi conceſſio in ꝓiudiciũ fiſci,ſed bene valet in ꝓiudicium concedẽtium. & ad hoc facit ff.đ pact. l. inter debitorem. & l. epiſtola.§.pactum.

numvel curiæ fuerint conceſſa.Bar.

¶ Idem A.ad Lucretiũ Paternũ. L. XIX.

VAcuatis† ſcriptis,per quę munerum ciuilium v non nullis eſt vacatio præſtita: omnes ciuilibus neceſſitatibus aggregentur:ita vt nec conſenſu x ciuium, vel curiæ præſtita cuiquam immunitas valeat,ſed omnes ad munerum ſocietatem conueniantur *.

¶ *Iudex ciuitatis facit officiales ſuos, fugientes ad curiam , reuocari expenſis ipſius fugientis.Bar.*

¶ Impp.Conſtantius,& Conſt.AA. ordini ciuitat.Conſtantinæ. LEX XX.

CIrcẽſiũ magiſtrat9 † deſerto res ad eam grauitas tua y faciat neceſſitatẽ cõditionis vrgeri, vt quaſcũque pro his expẽſas ciuitas z ꝓgouerit a , refundere ꝓtinus ac repręſentare cogantur *.

¶ *Decuriones habent immunitatem ab extraordinariis muneribus.hoc dicit.Bar.*

¶Idem AA. Nemeſiano Com. L. XXI.

VRiales b omniũ † ciuitatũ nullã pro re priuata c noſtra debent inquietudinem ſuſtinere: nec huiuſmodi oneribus velut extraordinariis d occupari : quoniã ſatis eſt ſi ciuitatum munera per eos congruè compleantur *.

¶ *Qui non ſequitur cõditionem patris, ſequitur conditionem matris.Bar.*

¶Imp.Iulian* A.Iu.Cõ.Orient. L. XXII.

EOs e † indulſerunt veteres principes ex materno genere curialibus Authiochenis adſcribi, quos patris conditio nullius vindicaret iuri ciuitati. *

¶ *Nouiter creatus decurio non tenetur pro debitis prædeceſſorum.hoc dicit.Bart.*

Idem A Iuliano Co.Or. LEX XXIII.

¶ PRouidẽdũ eſt eorũ nouitati† decurionũ q nup nomẽ curiis addiderũt,ne ꝓteritis debitis ſuſceptorũ ſoncrẽtur,ſed cõuẽtis ꝓpp hæc debita his q ea ꝓcedẽtib* h de legationib* i cõtraxerũt , nullam

d ¶ *Extraordinariis.*] nõ extraordinariis oneribus eum non ſubiici.vt ſ. de ſuſc.l. humilionibus.& ſ.de ſilen.l.ij.nam nec agricolæ.vt ſ.de agric. & cen.l. j. Itẽ no.excuſari ab onere rei priuatæ:ſecus in prædiis templorum : vt ſ. de fun.rei priua.l. vniuerſi.at à munere quod reipu.debetur . non excuſatur,ſi eſt ordinariũ:vt ſ.de exac.tribu.l.actores.& ſ.l.quinta.Sed licet onus nõ poſſit ei imponi,honor tñ poteſt ei dari:qa onus habet, ſ.quia eſt curialis,quod conſtat eſſe onus,vt ff.de muner. & honor. l. honorem.& facit ſ. de omni agro deſert.l. ſubemus. Ac

e *Eos.*] Hæc lex eſt Iu.& dic ꝙ mater eſt Antiochena.certè filij ſe quuntur matrem , niſi pater ſit talis qui trahat eos iuri alterius ciuitatis,vt qa pater eſſet legitim* . hic ergo fuit naturalis:vel ſi legitim* priuilegiũ habeat origo materna:vt ff.ad mu.l.j.& ab hac l.excipe Dorotheũ & Ireneũ.vt ſ.l.neq;.Itẽ facit ſ.de agric.& cẽſ.l.ſi. Ac.

f *Rouidendum.Suſceptorum.*] i. decurio nõ ſoluit debita prædeceſſoris,q ꝑdeceſſor fuerat decurio & ſuſceptor,& pro eo officio malè geſto contraxerat debita: vel fuerat decurio,& malũ egerat ſuſceptorẽ,ꝑ quo tenebat electorem.vt ſ.đ iure ſiſ.l. ſup creandis.& facit ſ.vt nul.ex vi.l.j.& ſ.de muri.l.murileguli.& ſ. de agri.& cen. l. j.& l ſi.quibus dicitur ſucceſſorẽ pro debito anteceſſoris non teneri.

g ¶ *Conuentis.*] ſcilicet ꝓteritis officialibus, vel eorum hæredibus.

h ¶ *Præcedentibus.*] in li.R.eſt præſentibus. alias præcedentibus.

i ¶ *Delegationibus.*] id eſt,officiis ſibi delegatis.

Universidad de Deusto

a *Eos.*] scilicet, nouiter electos.
b *Si quis decurio. Munerum.*] etiam patrimonialiũ.vt ff.de iur.immu. semper.§.demonstratur.à personalibus autem etiam quinque sufficiunt, vt infra de his qui numer.li.I. fin.
c *Viriales præsentium.*] ad petitionem alicuius:& hoc ne vagentur:vt ℨ.de aduoc. diuidi.l.ij.sed iudicẽ/curiæ interpellat:vt ℨ.de ẽcu. vr.Ro.l.j. & facit in auth.vt omnes obed. iu.g.hoc cõsiderates.colla.vj.& ℨ. de omni agro de ser.l.iubem*.& ff.d ope.li.I.q nisi.& ℨ.de re milit.tribuni.& ℨ.l. proxi.
d *Vidam. Muneribus.*] habendis, & habitis:vt ℨ.l.si ad magistratũ.& l.circensiũ.
e *Solitudines.*] id est, aliquas religiones,vt ibi securè stent, ne teneantur subire munera.
f ¶ *Cœtibus.*] alias cæteris.
g ¶ *Monazonton,*] i.collegio clericorũ,vel monachorũ,vel aliorum ordinũ.Sic ergo not. quòd sub prætextu religionis fictæ nõ debent munera deseri:vt hic,& ℨ.de sacrosan.ec.qui sub prætextu,& ℨ.eo.in filiis. idẽ si curialis iã verè fiat clericus:vt ℨ. de epis.& cle.l.si quis curialis. nisi saltem ad subdiaconatũ iã peruenit.vel nisi xxv.an. fuerit in monasterio, vt ℨ.de episco,& cleri.l. officiales.& in authen.sed neque.& facit ff. eo. l. j. & ℨ.sicuria.re.ci.rus.Ac.
h ¶ *In huiusmodi.*] scilicet, latitatione.
i *Erui.*] secundũ quod dicitur ℨ.eo.l.quãuis.
k ¶ *Latebris.*] i.claustro vel alio loco vbi latent.
l ¶ *Præceptione.*] i. hac lege,
m ¶ *Municipia.*] i.munera.alias munia.Accur.
n ¶ *Reuocari.*] si haberi poterunt.aliàs bona eorum iubituris adsatur,vt subiicit.& ℨ.e.l.gnãuis.
o Ex quo hic fit mẽtio.Vel fit mẽtio de illa ℨ.eo.l. si ad magistratũ.& ſecundum hoc illecebris,ablatiuus est,i.propter illecebras, i.crebras & illicitas,ſ.latitationes, & ſubandi iubeat,quas, &c. vel ſub.rerũ,ſ.cõmoditate nõ poſſit illecebris,id é,p illecebras quas,&c. ſi tñ poſtea tedeat dic vt ℨ.eo.ſi ad magiſtratũ.
p ¶ *Quas.*] res familiares.Vel dic quas,id é,aliquas religiones,vt ibi ſe curè eſſent,vt non teneãtur ſubire munera.
p ¶ *Riuilegio. assuetus.*] aliàs,Aſſuetus,aliàs habitus. nã videtur renũtiare, vt ℨ. l.cũ decurionatus.facit.ℨ. eo l.militantib*.Ac.
q ¶ *Paternæ.*] hoc eſt ℨ ff.de ſenato.l.emancipatũ. §.fin. Solut. ſecundum R.hic fauore curiæ,ibi delicti odio. Item ar gu. contra in eod. titu. l.libertos. Itẽ facit ℨ.l.ſi ille. Accur.
r *Vllus.Fultus.*] etiã dom*, vt ℨ.l.curiales.eo ſaluo quod dicitur ℨ.eo.l.antepen.& penulti.& ſi. Itẽ facit ℨ.eo.vacuatis. & & quod ibi not.& in authẽ.de defen.ciui.§.penulti.colla.ij.
s ¶ *Acti.*] ſequitur ius cõmune,ad q ℨ.de murile.ſi is qui.& ℨ. de agric.& cenſi.l.ex ingenuo.Sed arg.contra ℨ.de ſer. fugi. l. fin. Item contra ℨ.eo.l.exemplo. Sol.vt ibi.
t *Procuratores.*] quales ſunt decuriones.
v ¶ *Reipublicæ.*] ſ.municipiorũ.ſic ff.de pub.l.ſed & hi.§.præterea.& dices eos agere per actorẽ vel ſyndicum quẽ elegerũt:vt ℨ.e. l. ij.& ff.quod cuiuſque vniuer.l.nulli.nec forte ip ſi cõſtituũt actorem, vel ſyndicum niſi omnes ſimul:vt ff.de condi. & de mon.l.municipibus.
x *Exomnibus domibus producti.*] etiam magnatum.
y ¶ *Originem.*] No. origine,ſec* forte fialiàs ex accidenti eſt curialis:qa nõ traheretur de domo: vt ff.de in ius voc.l. pleriq; & ff.de dam. infect. l.iiij.§.prætor ait.
z ¶ *Discrimen.*] quia bona eorũ cõſiſcabũtur. & ſa.ℨ.de incеſt.nu.l.iij.Ac.
a ¶ *Patrociniis.*] ad hoc ℨ.vt nemo ad ſuũ.pa.l.j.
b *Abrcẽſes.*] id eſt, ſi curialis transferat ſe ad fabricã,reuocatur:& qui eũ receperũt ad fabricam puniuntur: vt hic,& ℨ.de fab.l.iij.
c ¶ *Reliqui.*] ſ. fabricenſes recipientes curialẽ. Itẽ ℨ.de tabu.l.ij. cõtra. Sed ſolue vt ℨ.e.l. q. derelicta.no.vel põt intelligi hæc lex vt fabricenſes ad ordinẽ, ſ. fabricæ reuocent: & quod dicitur relig,ſ.artibus deputari.& ſic concordat ℨ. de ſer.fugi.l.ſi.& facit ℨ. de præſcriptio.xxx.ann. l.præſcriptione.
d *Mnes.Conſuetudine.*] nã malæ conſuetudines non ſunt ſeruandæ: vt in aut. vt nul.iud.§.j.
o ¶ *Erroris.*] quia per ignorantiam deliquerit, vt ff.de le.& ſenatuſ. l. j.
f ¶ *Subdendũ.*] maximè ſi fuit decurio vr.Romę: vt ℨ.de decur.vt Ro.l.ij. & fac.ℨ.de inf.l.decuriones.& de q̃ſtio.l.diuo,& ff.eo.l.ij.§.in filiis.etiam poſt finitũ officiũ. vt ℨ. de quæſt,l.nihil.ſed hoc fallit in crimine leſę maieſtatis:vt ℨ.d quæſt.l.de curiões&, l.falſi.& ℨ. de falſi.ſi quis decurio.& in aliis:vt ℨ.eo.l. quilibet. & ℨ.de numera.l.j.
g ¶ *Senatorem.*] aliàs curatorem:& aliàs senatorem.
h ¶ *Mereatur.*]Sic ℨ.arb. tu.l.ſi.§.ſi.Sed regulariter contra ff. de poſt.l. j. §.de qua. & §.ajt ſtor.
i ¶ *Pertinaciæ.*] id eſt,audaciæ vel contumaciæ.
k ¶ *Reſiſtat.*]ſ.officium.
l ¶ *Liberam.*] No. officialẽ poſſe vel debere reſiſtere iudici.& ſic ſubditi prælato malè agenti : ad quod ℨ. de apel.l. quoniam,& vt omnes tam ci. quam mil.l.j.§.officij. & in auth. quo. opor.epi.§.ſi.col.j.& infra de exc.mu.l.placet.in ſi.quipimo & priuati quandoque:vt ℨ.de iur.fiſ.l.prohibitum.& ℨ.de metal.l.deuotum.
m *I quis.Curiali.*] ſcilicet, fabricenſi,vt ℨ.de fabric.l.ſi.in princ.
n S ¶ *Plectatur.*] arbitrio iudicis,non ergo repetit ſi qd dedit tali curatori ob cauſã quaſi turpiter.& ſic eſt cõtra ℨ.de cõ.ob cau.l. ſi militẽ.Sol.hic ſciẽs eſſe curialẽ,& non poſſe eſſe curatorẽ dedit:ibi ignorans

PRocuratores c reipublicæ v actionibus publicis debere vti non venit in dubium,

¶ *Poteſt quis extrahi de domo vt acceptet officium : & occultator punitur.Bar.*

Impppp.Va.Valen.& Grat.AAA. ad Modeſtin.P.P. LEX XXXI.

EX omnibus domibus producti x qui origine y ſunt curiales, ad ſubeundam publicorum munerum functionem protrahantur:quippe cum occultatoribus talium,præter iacturam exiſtimationis, etiam rerum diſcrimen z incumbat,ſi vlteriùs progreſſi,vtilitatem publicã priuatis cuſtodiis & patrociniis a poſtponant *.

¶ *Etiam de collegio fabricẽſium curialis extrahitur.& collegium punitur.Bart.*

Impppp. Grat. Valent. & Theod, AAA. Ad Neot.P.P. LEX XXXII.

FAbricẽſes b †ordinibus reſtituantur, qui originem curialem , & propriæ munera declinauerint ciuitatis : reliqui c ne leui quidẽ inquietudine pulſentur.*

¶ Iidem A.A.Eutropio P.P. L.XXXIII.

OMnes † iudices, prouinciarúmque rectores à conſuetudinẽ d temerariæ vſurpationis abſtineant,ſciantque neminẽ omnino principalium,aut decurionũ ſub qualibet culpæ, aut erroris e offenſa cruciatib* eſſe ſubdẽdũ f, Quòd ſi quis fortè iudicũ in hãc pertinaciã illiciti furoris eruperit, quòd audeat principalem aut decurionẽ, & ſuæ curiæ (ſi ſic dici oportet)ſenatorem g, tormẽtis ſub dere xx.librarũ auri illatione mulctatus, & perpetua infamia inuſtus, ne ſpeciali quidem reſcripto notã eluere † mereatur h : & officiũ quinquaginta librarũ auri mulctam fiſco noſtro cogatur inferre, quoniã vt ptinaciæ i iudicis ſui reſiſtat k, liberam l eidem contradicẽdi permittimus facultatem *.

¶ *Conſiliarius non debet conſtitui procurator:& conſtitutus punitur.Bar.*

¶ Iidem AA.Floro. P.P. L. XXXIIII.

SI quis † procurationem facultatum ſuarum curia li m crediderit eſſe mandandam, totius dignitatis exceptione depulſa, grauiſſima pœna plectatur n : ille verò,qui immemor libertatis & generis , infamiſſimam ſuſcipiens

ignorans,vt ibi notaui.Accur.

a ¶ *Vilitatẽ.*] alias vtilitaté.Et no.officiũ ꝓ.eſſe vile:& ideo talib* nõ mãdari.ad q ℨ.lo.l.curiales.& ℨ.de exc.mu.l.ſi.& q mi non poſ. l.iiij.
b *In filiis.Retinendit.*] ſcilicet,in conditione paterna.Accur.
c ¶ *Decreta.*] vt & ℨ.eo.l.priuilegio.& de præſcri.xxx. ann.l.præſcriptio.& ℨ.l.pxi.& lo qtur præfecto prętorio.
d ¶ *Aduocationis.*] quã facere põt:nõ minuẽdo tamen ſeruitium curiæ, vt hic,& ff.d aduoca.diuer.iudi.l.ij. & facit ℨ. eo.q.dã ignauiæ. & ff.cura.furio.l.obſeruare.Acc.
e ¶ *Vniuerſa.*] onera. Accurſius.
f ¶ *Quæ.*] ſonera.
g ¶ *Non exigit.*] quia ſufficientes ſunt alij curiales. Al.
h ¶ *Non remittit.*] i.abſoluit,cui naturaliter tenetur quilibet : vt ff. de vẽd.in poſſeſſ.mit.l.j.§. & generaliter. q̃dã eſſe habere poſſum* etſi nobis vtilia non ſunt:vt ff. de ſeruit.l.ei fundo.
i ¶ *Magiſtrorum.*] liberalium forte artiũ magiſter ipſe excuſat:vt ff.de vaca.mu.l.eos. & l. his honoribus.§.angariarũ. quę ſunt cõtra.ſed eorũ filij nõ:vt hic.& ℨ.eo.l. priuilegio.j.reſpon.
k *Xẽplo. Ordinis.*] in quo filij patrẽ ſequuntur:vt ff. de ſena. l.ſenato.& l.ij.Accur.
l ¶ *Patris.*] nõ matris.vt ff.d ſtat.ho.l.lex naturę. niſi filius ꝓprio domicilio retineat:vt ff.de mune.& ho.l.iij.& facit ℨ. de meta.l.ſi. & ℨ.l.pxi. & ff præſcript.xxx.an.l. præſcriptione.
m ¶ *Specialiter.*] vt ℨ.d tab.l.ſi.& ℨ.e.l.vacuatis cũ cõcor.& ℨ.l.proxim. Sed ſpeciale ℨ.de muriele.l.ſi.& l.ij.q. Itẽ no. q̃ dicit ſpaliter,i.vni pſonæ ſed vin ,puincię põt cõcedi:vt & ff.ad mu. l. j.& ſic ℨ.d teſta.ſi nõ ſpeciali.& de inoffi.teſta. l. ſi.qñ.vel ibi eõceſſit non obſtante lege aliqua.Itẽ contra ℨ.eod.l.mati. ſed ibi ſpeciale. Itẽ fallit in his q ꝓpatris cõditionẽ nõ trahũtur , aliàs vt ℨ. e.l.eos.& ℨ.eo. l. ſi ille.
n ¶ *Promeruerit.*] per aliquod reſcriptum.
o ¶ *More.*] Conſuetudo nõ excuſat:vt ℨ.e.l.omnes iudices. Sed arg. cõtra ff.de admi.tu.l.ſi ſine hærede.§.lucius.ſed mag.ẽ ibi ꝓ,quam ℨ.
p
q ¶ *Declinandi.*] nam rebus iudicatis eſt ſtandũ:vt ℨ. de re iud. l.j.niſi communi vel ſpeciali iure poſſit contrauentiri.
r ¶ *Accipiant.*] quia nec damnoſum,&c.vt ℨ.de preci.imper. offe.l. nec damnoſa.& facit ℨ.l.proxi.& ℨ.de pe.ho.ſub.l.j.Accur.
s N *Equis officialium.*] pura ſenatoris,præſidis,& ſimilium.& idẽ in non officiali:vt ℨ. de pœnis.l.nequis.& cõtraria quæ ſunt ibi,& hic poſſunt poni & ſolui.Accur.
t ¶ *Aeſtimationem.*] quia exiſtimet iudex hoc licere.
v ¶ *Dedatur.*] vt ſit decurio.
x ¶ *Quis.*] officialis.Accur.
y ¶ *Curiam.*] cuius erat officialis
z ¶ *Militare.*] ſub magiſtro militum.
a ¶ *Ne ingenitis.*]ſ.officiis curię:vel ingenitis,ſ.officiis decurionatus. hi ergo reuocant quãũ ad onus curiæ,nõ quantũ ad honorẽ:vt ff. de interdi.& rele.l.relegatorũ.§.ſi.& l.ſe.& ſi.eo.l.honores.§.j.ſed ille q non ẽ antea curialis,etiã ad onus non põt fieri curialis:vt hic,ſed põt ſeruitio curiæ,i.vt ſeruiat decurionibus dãnari:vt ℨ.de epi.& cler.aut.

ſed neq;.ſi ſi.& in aut.quo.opor.ep.§.ſemel.ſa.ℨ.de fabricẽ.l.iij.& ſi.d va.mu.l.j.§.pe.& ℨ.l.px.& ℨ.e. l.q derelicta.& in multis aliis.ℨ.& ℨ.
b ¶ *Admonebis.*] loquitur præfecto.
c ¶ *Deputandum.*] vt ſit decurio etiam ad onus,vt dixi.
d ¶ *Dignitas.*] etiã ſi onus tantũ afferat:tamẽ dignitas eſt. & facit ℨ. de inſa.l.j.& ff.d adul.l. ſi marit*.§.j.itẽ de muneribꝰ.nõ debet qs pro liberi in pœnã.ff. de interdi.& releg.l.relegatorũ.§.ſed & muneribus.
e ¶ *Comitari.*] No. quẽ nõ d ebere ꝓ pœna prę miſi reportare.Accur.
f ¶ *Viriales.Domus.*] cum forte de domo nõ eſſent.ſed hic falſo allegabatur.Velveri ſi etiam erãt.ad quod ℨ. vt ne.li.in comparz.ſpe. l.j.& ℨ.eo.l.curiales. & l.ex omnibus.
g ¶ *Sarciant.*] & etiam expenſas ꝓ requirendo factas:vt ℨ.e.l.circeſſiũ. & ℨ.q mil.nõ poſ. l. iij. & l.omnes.Sed ar.cõtra ℨ.de epi. & cler. l. ad ſimilitudinẽ. Sed ibi ſpeciale.Vel ibi volebat dare ſubſtitutum.
h *Vilibet principalium.*] Vel ꝓ eodẽ,vel pro diuerſis ponũtur iſtæ duæ dictiones, principaliũ & decurionum:vt ℨ.eo.l.omnes.
i ¶ *Decurionum.*] officium erat tamen.
k ¶ *A vobis.*] præſecto loquitur.
l ¶ *Summa.*] id eſt, maxima cognitio.
m ¶ *Plumbatarum.*] id eſt,damnetur plũbo,i.in metallũ:vt ℨ.de his qui po.no.ti.l.j.Sed cõtra ℨ. eo.l.ões iudices.Sol.hic ſpeciale,vt in aliis caſib*.vt ibi no. & ad aliud officiũ nõ redit:vt ℨ. de ſuſ.l.ſi aliꝙ.Itẽ cõtra ℨ. de exa.tri.l.ij.in prin.Solutio.ibi ciuiliter:hic criminaliter:vt ibi no.& ad hoc ℨ.de exc.mu.l. placet.& dic hic pluries eũ deliquiſſe,vt concordet cum d.l.ℨ. de ſuperexactoribus.in ſi.& fac. infra d dig.l.iudices. Acc.
n ¶ *Ecurio.*] Vel ꝓtiam curialis.
o ¶ *Fortunam.*] id eſt, conditionem.
p ¶ *Nascendo.*] id eſt,a natiuitate.

¶Iidẽ AAA.Eufignio. L. XXXIX.

CViriales † qui ſeſe priuilegio domus ſnoſtræ defendi poſſe crediderint,ad curiã retrahant: & † propriis functionibus mãcipẽtur,& publica damna ſarciant g*.

¶ *Decuriones & aly officiales in officio eorum delinquentes,plumbatarum ictibus fortiantur.Bart.*

¶Imppp.Th.Val.& Ar.AAA † L.XL.

QVilibet † h principalium vel decurionũ i ſi vel decoctor pecunię publicę, vel fraudulentus in adſcriptionibus illicitis, vel immoderat' in exactione fuerit inuẽtus:iuxta priſtinam conſuetudinem non ſolùm a vobis k quibus propter loci dignitatem rerum ſumma l commiſſa eſt, verũ & à iudicibus ordinariis plumbatarum m ictibus ſubiiciatur *.

¶ Iidem AAA.Cynegio P.P. L.XLI.

DEcurio n † fortunam o quã naſcendo p meruit , ſuffragiis q,atque ambitione non mutet : & ſi vacare per ſenectutem r potuerit, propter ordinationẽ s, quæ per plurimos citò definiri ſoler,curiam non relinquat *.

¶ *Militantes & aly magiſtratus nihil habent commune cum curialibus , & ſi eos offenderint,puniemur.Bart.*

¶Imppp.Theo.Ar.& Honor.AAA. †

LEX XLII.

MIlitaribus t † viris nihil ſit cõmune cum curiis:nihilq; ſibi licitũ ſciant quod ſuæ nõ ſubiectum eſt poteſtati v:nullum iniuria,nullum verbere x , nullũ y graui pulſatione tribunus dũxve ille aut comes ſit curialẽ principalémve cõtingat. Si quis z poſthac temerario & inconſiderato auſu vllũ ex principalibus viris a vſurpata attrectauerit iniuria , ſciat ſe decẽ libris auri eſſe mulctandũ *.

¶ *Ille qui ſunt curiales ex origine, nullo mõ poſſũt habere immunitatẽ, ẽt à reſcripto.8.*

¶ Iidem AAA.Rufino P.P. L.XLIII.

Ex eo.ti.l. xviij.

vt

* D.viij.ka. Ian.Ho N. B. P. & Euo. Coſſ.

Cynegio P.P.

Ex eo.ti.l. cxvij. C. T.

* D.die Ka. apr.CP.Val. A.iij. & Euro. Coſ.

Ex eo.lib. & ti.cxvij. C.T.

Ex eo.ti.l. exxviij.C.T.

* Da.die.ka. aug.C.P.Ar co.A.j.& Ruo Com. & mag. vt mil.

* Dat. x.ka. No.C.P.Anton. & Syagrio Coſſ.

† Ex e.lib.& ti.l.xcviij.

† vt

* D.viij. Id. Apri. C. P. Merobau. ij. & Satur. Coſſ.

† Ex,e lib.& ti.l. ii.

* D.xvj. ka. Iul.Ro.Metrob.ij.& Sat. Coſſ.

† Ex li.xij.ti. j.l.ej.C. T.

* D.xiij.Ka. Augu. C. P. Merob. ij. & Sat. Coſſ.

† Exli.xij.ti.j Leviij.C. T.

† Cõcor.gl. vnica in c.extrãſmiſſa.citꝰ mediũ.extra, de decimis.

Conſuetudo non excuſat.

*Dat.viij.Id. Noue.C.P. Richom. Clearcho Coſſ.

* Da. iij. Id. Iul. Ancyræ, Gratia.A. ij. & Probo Coſſ.

† Ex eo.li.& titu.l. lxxxj. C.T.

* D. xij. ka. Apr. Theſſal. Granno. v. Th.j. Coſſ.

† Ex e.titu.l. xxxv.

† Eruere.

* Da.xij.Ka. Augu. Hera clex, Euche tio & Syagrio Coſſ.

† Ex eo.ti.l. xeij.

† Concor.c. ad aurẽs in glo. ſup ver. obedientiã. extra d tem po.ordin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Mnes Sanguine.*] quia ex patre vel auo curiali fit : vt ℨ.eod.l. decurio.& l.quoties.

b *Priuilegiis.*] puta fabricæ deputauerit : quæ priuilegia & onera habet: vel aliæ militiæ.ad hoc ℨ.de fabricen.i. si quis.& infra de fugiti. colo. l.j & ℨ.vbi decur.vel cohor.l.j.

c *Præiudiciis.*] id est. aliis actibus præiudicâtib⁹ curiæ,puta militię: vt ℨ.eo tit.l.proxi.

d *Sed nec rescripta.*] ad q̃ ℨ de preci impe. offe.l.nec damnosa.

e *Munerũ.*] ſ.curiæ.

f *Vllus.Illigetur.*] ſic patris conditio aliàs trahit,aliàs ſequitur matrẽ.vt ℨ.e.l.eos.& j.eo.l.ſi ille.Itẽ fallit aliàs:vt ℨ.e.l.exẽplo.not.

g *Immunis.*] de perſonali loquit munere : vt j.de muner. & hono. l. iij. §.corporalia.ſecus i patrimonialì:vt j.dẽ mutri.l.patrimoniorũ.& ff. de cẽſ.l.etatẽ.& facit j. de muni.& orig.l filios. Itẽ not.nõ facit curialẽ qui nõ eſt curialis. ad q̃ ℨ. de hæt.& ma.l.ij.nec doctũ facit qui eſt indoctus : vt in auth. de ſan. epiſ.in prin.col. ix.

h *Nominationũ.*] id eſt, electionũ.cũ enim magiſtratus aliq⁹ eſt eligendus,cõuenire debent decuriones: vt ℨ.l.ij.& duæ partes de bẽt eſſe ſpentes:vt hic, & ff.de decre.ab or.fa.l. ij.& ff. q̃ cuiuſque vni. no.l.nulli. & omnes vel maior pars in vnũ cõuenire.vt ff. de tut.& cur. da.ab his.l.vbi.& j. de præ.curia.l. ij. & nõniſi de ſe debẽt eligere:vt & cõſules de ſenatorib⁹.vt ff. eod.l.honores.§.ij. ad idẽ ℨ.eo.l. ſi ad magiſtra tũ. & quãdo ꝓuo.nõ eſt ne.l. ſi vt ꝓponis.an autẽ ſufficiat maiorẽ partẽ duarũ partiũ cõſentire:an ſit opus q̃ tot cõſen.iãt quod ſit maior pars totius ordinis:dic vt dicta l.nulli.notatur.

i *Albo.*]facit ℨ.e.l.j.alb.

k *Possunt.*] vt j.d. leg. l.penulti.Sed argu. contra de aut.præſtan.l. fin.

l *Maiore parte.*] ſtat iudicio maioris partis. ſic ff. ad munic. l. quòd maior.& C. qui bo.ced. poſſ.l.fi.& ℨ.de ſacr.ſan. eccle.authẽ.hoc ius por rectũ.& j.de lega.l.pen. Sed argu.ℨ.C.de author. præſtan.l.fin.Accur.

m *D ſubeundã. Curiales.*] i.decuriones ex quibus eligun tur magiſtratus qui honorẽ cũ ſumptu gerent:vt ℨ.l.proxi.no.& ff.de mune. & ho.l.honor.in princip.Et dos non cõputat in bonis viri hoc caſu, vt per hoc videat ditior:vt ff.ad munici.l.lucius. § idẽ reſpõdit. cũ onus habeat matrimonij:vt ff.de iure dot.l.ſi is.§.j. vel põt dici q̃ ille decurio eligitur ad munus.i.ad aliquod officium qui ẽ diues,& facit.ff.l.honore.in princ.& d.l.decurio.& j.qui numero li.l. fin.& ff.de exc.tut.l.paupertas.& inſt. de excu. tut.§.ſed & propter.& ff.de mu. & ho.l.reſcripto.in princi.

n *Curiales.Qui honorariam.*] ſic dicta ab honoro honoras, & comitor comitaris,id eſt,quia comitari debẽt eos qui honores gerunt.Py.Vel verius expone:vt ℨ.eod.l.Alexandrinis.in fin.Ac.

o *Commiſi.*] ſ.qui præſunt curiæ:ad q̃ ℨ.de iur.om.iudi.l.fin.

p *Perſeuerent.*] ſcilicet,in inobedientia vel deſpectu.& not.perſeuerent.ſic ℨ.de exac.l.j.

q *Obnoxij.*] alias obnoxius,& ſequentia in ſingulari. aliàs obnoxij, & ſequentia in plurali.

r *Prodiderint.*] alias contemnendo:alias perdiderit de iure, vel ſpe ſeu deſtinatiõe, ſcilicet, propter inobedientiam ſpecialiter de facto.

OMnes † qui curiali obſtricti ſanguine a diuerſis ſe officiorũ priuilegiis b& actuũ ꝓiudiciis c aggregarũt:reddẽdos muniis eſſe: non ambiges : ſed nec reſcripta d aut annotationes ad munerum e fugam prodeſſe permittimus. *

¶Idẽ AAA. Rufino P.P. L. XLIIII.

NVllus † ſolius materni ſanguinis vinculis illigetur f : quia mulierum infirmitas nunquam huiuſmodi functionibus reddit obnoxios, à quibus ipſa habetur immunis, g *

¶ *Sufficit duas partes cõſiliariorũ adeſſe. B.*

Impp. Ar. cad.& Honor. L. XIV.

NOminationũ h forma vacillare non debet,ſi oẽs qui ad curiæ detinentur,adeſſe non poſſũt i ne paucorũ abſentia ſiue neceſſaria , ſiue fortuita debilitet quod à maiori parte k ordinis ſalubriter fuerit conſtitutum : cùm duæ partes ordinis in vrbe poſitæ totius curiæ inſtar exhibeant. *

¶ *Diuites & non pauperes ſunt eligendi ad officia ciuitatu:ne pauperes ſorte non poſſint adimplere officium.Bart.*

¶Idem AA.Theod.P.P. LEX XLVI.

AD ſubeũda patrię munera , digniſſimi meritis : & facultatibus curiales eligãtur : ne tales fortè nominẽtur , qui functiones publicas implere nõ poſſint.*

¶ *Dignitas curiali addita non eximit eum à iuriſdictione ſui iudicu.hoc dicit.Bart.*

¶Idẽ AA.Cæſ.P.P. LEX XLVII.

CVriales qui honorariam n adepti ſunt comitiuam dignitatem,formidare debent eos, quorum moderationi ſunt commiſſi o ,nec ſe exiſtimare ideo meruiſſe dignitatem , vt iudicum præcepta deſpiciant , q̃ ſi in eadem culpa perſeuerent p quinque libratum auri mulctę obnoxij q ſubiugentur : honore quoque quem prodiderint r ,ſpoliandi.*

¶Idem AA. LEX XLVIII.

IN ſucceſsione curialiũ decernimus,vt etiam ſi patres deceſſerint,teneatur agnatio s .*

¶Idem AA. Theodo. LEX XLIX.

OMnes † qui quohibet loco curię iuri † debentur,cuiuſcunque ſuperſtitionis t ſint,ad implenda munera v teneantur.*

¶ *Conſiliarij nõ poſſunt extra ſuam prouinciam officium acceptare.Bart.*

¶Idem AA.Eutychiano P.P. L. L.

OMnes † omnino curiales in originalibus x ac debitis perpetuò curiis perſeuerẽt : & qui ex his ad prouinciarum regimẽ , atq; adminiſtrationem qualibetfraude atq; ambitione peruenerint, ſc iãt ſe non ſolùm in ſua curia remanſuros , ſed & cunctis rurſus ab exordio muneribus ſeruituros y .*

¶ *Bona eius qui quacunque fraude curiam euitat ſ& per annum contumax fuerit,applicabuntur curie.hoc dicit.Bart.*

¶Idem AA.& Theod.A. † LEX LI.

OVamuis † prouiſum fuerat z congruæ emendationis occurſũ quemadmodũ curiales,militię a nomine & honore ſuſpẽſo,officiis redderẽtur:tñ qa hoc callido cõſilio repererũt b ,vt euitatis prouinciæ ſuæ finib⁹,tãquã his eorũ c tãtũ interdict⁹ fuiſſet acceſſus,peregrinos expeterent cõmeatus:ne diutiusin pernicię curiarũ latitãdi ſpes perſeueret & ſolatia † eos impunitatis ſequãt⁻ , horũ cupiditatib⁹ obuiamus: vt ex eorũ bonis q̃ ſe vel pſecutioni, vel muniis ciuitatũ,interdictæ dudũ ambitiõe militiæ,vel qualibet fraude ſubtrahere conati fuerint,curiis quas deſe- ruerãt, cõſulatur. Itaq; d ſi vocati edictis, intra anni metas(hi tñ qui manifeſtis curiæ nexib⁹ illigãtur) latere potius q̃ redire maluerint: ſciãt poſt emenſũ annũ e interpellatis prouinciarum moderatoribus,ex facultatib⁹ ſuis,curiis quas deſtituerunt eſſe conſulendum. Neque enim de immaturo. f præiudicio temporis poſſunt breuitatem cauſari.*

¶ *Vbi alij ſunt idonei & ſufficientes, non coguntur alij continuare officium.Bart.*

¶Idem AA.Probino. LEX LII.

OVis † tã inueniri iniquo⁹ arbiter rerũ põt,q̃ in vrbib⁹ magnifico ſtatu ꝓditis ,ac votiua curialiũ numeroſitate locupletib⁹,ad iterationem quẽpiam tranſacti oneris k compellat : vt cum alij

*D.Id. Sep. Medio.Honiiij.& Eutyc. Coſſ.

† Ex eo.ti.l. clix. Filius proximus eſt patris agnatus.

*D.viij kal. No.C.P.Ho. A.iij. & Eutick.Coſſ.

† Meſſallæ p.p.

† Ex eo. ti.l. clxj.

† ſolatium Exequantur.

g *Vis.Arbiter.*] id eſt,diſpoſitor:vt C. manda.l.in re mandata.

h *Prædictis.*] vt Bononien.propter ſcholares.

i *Votiua.*] vel quia voto ſe offerunt curiæ alicui quãdoque:vt ff.de poli.ſi quis ré.§.j.Vel qa hoc voto geritur,vt multi ſint curiales:q̃ patet:quia remittuntur peccata, i. fit legitimus qui fuerat naturalis per oblationẽ curiæ:vt in auth.qui.mo.na.effi.ſui.§.ſi quis igitur.col.vij.

k *Oneri.*] ex decurionib⁹ ẽm ſeu curialibus eligebantur ad onera p annum:quæ reiterare non coguntur:vt hic neque continue,neque ex interuallo dum alij ſunt,vt hic :& ff.de mu.& ho.l.ſponte.& idem videtur de honoribus:vt infra,de mu.& ho.non con.l.j. & fi.Fallit autem hoc quando alij non ſunt idonei: vt ſubiicit. & ff.de mu. & ho.l. honor.§.fin.& in aliis tribus caſibus:vt no.ff.ad mu.l.diuus.

a ¶ *Sacris.*]

a ¶ *Sacris.*] i.poteſtate curiæ:quæ poteſtas ſacra eſt vt patria.C. de fideicom.l.pe.cum hic liberet à naturalitate:vt modo notaui.

b *Vumuirum.*] i.magiſtratum municipij,qui præeſt curiæ.

c ¶ *Faſciũ.*] i.dignitatum,ſic ponitur in aut.vt iud.ſine quoquo ſuf.§.neceſſitatẽ.aliter ponitur ff.de of.pro.l.ante.Et dic q̃ nõ põt ex tollere.i.accipere aliquã adminiſtrationem extra terminos.ad q̃ ℨ.eod.l. curiales.ij.veldic q̃ nõ licet extollere. i.exercere ſuũ officiũ vltra.ad q̃ ℨ. de iur.om.iu.l.fi. & facit ad principiũ j.de ſuſc.l. humilioribus.Sed & tũc fallit ſi publica eſt vtilitas:vt ℨ.e.l. curiales vltra.& facit in aut.vt oẽs obe.iud.§.ſi igit.col.v.

d *Enerali. Si quis.*] puta duumuir,q̃ præeſt eis:vt ℨ.l. ꝓ.Acc.

e *Cognitoris.*] id eſt, præſidis.

f ¶ *Reſultãtem.*] ſ.decurionẽ.i. reſiſtentẽ. & ſic not.quod in defectũ iudicis licet alicui facereſe iudicẽ,vt no.ℨ.de Iudæ. l.nullus.alias nõ,ſed ſuũ ius amitteret:vt ar.ff.q̃d met.cau.l.extat. & l.nullus.& ℨ.de iur.fiſ.l. phibitũ.tũc ergo aut cõtulerat ſe ad militiã armatã, & cõuenitur ſub ſuo magiſtro militũ:aut adaliã, & tũc ſub præſide terræ in quã ſuſugit,nõ ſub eo q̃ eſt militiæ inermi:vt ℨ. vbi decu.vel coho.l.j. §.fi.Itẽ facit ℨ.ſi ſeꝛ. ex. ve.l.ij.& ff.de oper.nouinũt.l.j.in princ.& ℨ.vbi decuri.vel coher.l.j.

g ¶ *Tres menſes.*] Nota ſpeciale ꝓtra l.ℨ. de iud. properandum.quæ dicit de triẽnio, vt & alia ſpecialia ſunt : vt ipi notatur.in prin.Accur.

h *Pœna.*]extraordinaria.

i *Debitis.*] alias debitis,alias propriis.

k *I quis decurio. Militiam.*]armatã vel inermem.

l *Tẽporis.*] etiã xl.annis nõ videtur q̃ preſcriberi batur:vt ℨ.de præſ.xxx. an.l.præſcriptione. Sed ꝓtra j.de cohor.l. ſi cohortalis.q̃ dicit præſcribi xxx.an.Sed poteſt dici vbi iuit ad aliam militiam tunc xxx. annis: vbi non iuit,tunc ſecus.

m ¶ *Statã.*] decurionatus.vel dicas, i. militiã. prima verior eſt.Pyr. & facit j. de agric. & cen. cũm ſatis.§.j.& j.de fabric.l.iiij. Item facit j. quãdo & quib.qua.pars. l.fi. §. nullo obſtaculo. contra.Sol.vt ibi.

n *Lexandrinis.*]id eſt,decurionibus vel ſimilibus:vt ℨ.e.l.quilibet.

o *Nihilominus.*] i.non ideo magis.

p *Peregrinationis.*] i.p q̃d cogũtur exire territoriũ.vt ſubiicit, & ℨ. ad.di.iu.l.q neceſſario.niſi ſit publica vtilitas:vt ℨ.e. curialis vltra.

q *Cura.*] debent enim facere quæ alij decuriones ſeu principales.

r *Et primus.*] i.tyro qui primò nunc eligitur.

s *Expletis.*]quæ ſubeant decuriones.& ſic eſt nunc antiquior.

t *Comitiuæ.*] i.comes eorum qui ſunt in primo ordine cum biennio ſteterit antiquior vt hic,adhuc tamen eſt curialis ſeu decurio,& ſubeſt ei cui ſubſunt alij:vt j.in fi.& ℨ.eo.l.curiales q.& facit j.l.prox.

* Data xvj. Ka. Apr.Medio.Cæſario & Attico Coſſ.

† Euchario procos.Afri.

† Ex eo.ti.l. clxxiij.

* Da. vj. Id. Mar.Rauen. Ho. ix. & Th.v.AA. Coſſ.

† Ex eo. tit clxxxj.C. T. Iudicis deſe ctũ licet alicui ſe facere iudicem.

† vindicaue rit.

* Da. v. No. Maij. Rauc. D.N.Th. A. vij.& Palladi Coſſ.

† Ex eo.ti.l. clxxxviij.

* Da.iij.No. Apr. Cp. Ifi. & Senat.Co.

† Ex eo.ti.l. clxxxix.

† nihil.

† qui in

† curis

* D.pri.No. Iun.CP.Iſid. & Sena.Coſ.

† Ex eo ti.l. excix.

† Vide Alcia. hic.

† primates

v *Vinque ſummates.*] erant quinque. quaſi ſummi,qui præerant curiæ decurionum in illa terra.

x ¶ *Cenſemus.*] ad hoc ℨ.eod.l.omnes iudices.

y ¶ *Defendãt.*] nã agũt pro patria & defendunt.vt ℨ.e.l.ꝓcuratores.

z ¶ *Diſpendiis.*] No.cri pecuniariter puniri ratione perſonæ.

a ¶ *Æſtimabũtur.*]*cũ eligẽtur:ad q̃ j.de profeſſ. l. magiſtros. & j.de murile.l.ſi qs.& de tyro ni.l.fi.& facit ℨ. e.l.ꝓxi.

b *Vm. ciuilibus.*] ſ. perſonalibus:fuit enim vt curialis:& ſic fecit quæ alij curiales.

c *Iniuriis.*] alias iniuriis,alias incuriis. & facit j.l.prox. & ℨ.de fun. rei pri.l.eum qui.

d ¶ *Conſequantur.*]ſpferi bit ergo curia bonos nõ malos : vt ſit electio de bono,non de malo,vt ℨ. l.proxi.

e *Si quos.*] Hipomnema græcũ eſt,& vna dictiolatine ſignificat notatores aliquorum ad publicas fũctiões:vel vere illi q̃ accipiebãt ꝓmia phyteuſim ꝓpublica ꝓdia. nã emponema.i.meliora tio,accipiebãt eſſi ad melioradũ.vt ℨ.de iur.emphy.l.in prin.Accur.

f ¶ *Graphi.*]ideo ſubiicitur, quaſi ſcriptura q̃ in talibus ℨctibus eſt neceſſaria:vt ℨ.eo.ti.l.j.

g ¶ *Venalis.*]no.ad q̃d ℨ. qñ ꝓ.nõ eſſne.venales.

h *Vtriuſq;.*]i.nominãtis & nominati.

i ¶ *Curatorii.*] alias curatoris:&aliascreatoris.

k ¶ *Cõfirmare.*] no.q̃ ſuperior ꝓfirmat q̃d facit inferior.ad quod in aut. de defen.ciu.§. interim.

l *Vllus.*] in l. ꝓti ponit caſus talis, & dr q̃ ſi aliqs teneꝛ eſſe curialis à ſui origine ; ꝓ ſubſtitutũ nõ põt ſuũ officiũ exercere:niſi fuiſſet ei ſpecialiter hoc ꝓceſſum, & ſi ſpectabilis eſſi ciaſ:ſed ſi fuerit effect⁹ illuſtris ꝓpter alią dignitatẽ q̃ adept⁹ fuerit,ſuo ꝓculoin ꝓ.officioſubſtitutum poterit ordinare.

m ¶ *Generis.*] ad quod ℨ.eo.quoties.Accur.

n ¶ *Decoratus.*] no.neminẽ poſſe ſeruire ꝓ ſubſtitutũ ẽt ſi fiat ſpectabilis.& magis ſi fiat clariſſim⁹:vt hic,& ar.ff.de ſolit̃ artifices.&de ſta.l.ſi cuti.&l.ſi.& ℨ.de ca.tol. §.ne aũt.& de iu.emp.l. fi.§.fi. Sed hoc fallit ſi curialis fuit illuſtris,vt hic ſubiicit,& ℨ.de ep.& cle. l.ad ſimilitudinẽ. q̃d hodie corrigit ſ illjs caſib⁹ quos habes ℨ.eo.l.ſi.& l.

Dilectum qũq; pecuniariter punitur.

a Im o(inqt Pyrrhuſhic) æſtimabũtur id eſt, condẽnabuntur.

*Pridie.No. Iun.CP.Iſid. & Sena. Coſ.

† Ex eo.ti l. cxcj.

† munus

* D.pri.No. Iun.CP.Iſid. & Sena Coſ.

† Ex eo.ti.l. excix.

† Vide Alcia. hic.

† creatoris

* D.pri.No. Aug. CP.ifi. & Sena.Coſ.

Superior in. fertoris factũ confirmat.

† Theodoro Caſu ponit.

† Ex eo.ti.l. clxxxvij.

Seruire pro ſubſtituendi nemopoteſt.

pe.& ſi.quod met.cau.l.illud.& dec6.pe.q aũt.§.j.& de arb.l.Labeo. §.fi.Itẽ ſi prim⁹ ſit inutilis ſuponit alius.vt ℨ.de prin.agẽ.in re.l. agentes.i fi.& ℨ.de ſa.ſã.ec.l.q ſub ꝓtextu.Itẽ ar.ꝓtra ℨ.de na.li.l.fi q̃s Sẽpronio.i fi.& ℨ.d ep.& cle.l.qſqs.& i aut.adſcriptitios.Itẽ fallit ꝓpter priuilegiũ vt hic ſubiicit.& j.e.neminẽ.Item ar.contra.ℨ.e.l.doctitij.

o *Eque.*]Nota q̃ hęc lex eſt ſpecialis:quia hoc princeps vult,vt inſti.de iur.na.§.planè.ſic & j.e.l.doctitij. nec eſt idem in aliis:licet in corpore iuris ſit redacta. & ſic eſt contra ℨ.de nou.codic. com.§.pen.Sed hic ſpeciale:quia ſic princeps vult:vbi non.

p *Etſi.*] i.quamuis. q *Natus eſt.*]ad hoc ſi.eo.l.ij.§.in filiis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Liberos.*]liberi dicũtur vsq; adtrinepotẽ:posteri in infinitum ab inde.vtſſ.de grad.l.iuriſcõſultus.§. parentes Acc.
b ¶ *Iuliani.*] q̃ eſt ℨ.l.eos indul. quæ dicit ex quo filij nõ trahuntur p conditionẽ patris ad aliquã dignitatẽ q̃ tũc matrem ſatiem ſequũtur. vñ cũ hic nõ trahant originẽ p patrem,videbãtur trahere per matrem. p illã l.eos. q̃ hic remouet.
c ¶ *Ille. Debebatur.*] quia non legitimã: vt ℨ.eo.l.eos. & ſic nulli curiæ obſtrictus: & ſi erat legitimus, materna origo habuit priuilegiũ: vt ℨ.eo.l.eos.
d ¶ *Negandæ.*] ſemel eñ confeſſus vel conuict' nõ poteſt refilire: vt hic,& ℨ.de nõ nu.pec.l. generaliter.& l. cũ fidẽ. & de exc.rei iud.l.fi.Sed arg.contra ℨ.de li.cau.l. interrogatam.& ff. de ꝓfeſ.l. cũ fideicomiſſum.
e ¶ *Incipere.*]in ynum filium prætermiſſa conuentione patris. ſic ℨ.de re.do.l.j.& fin.
f *Octitij.*] propriũ nomen: & idẽ in eo qđ in Dorotheo ſtatuitur.vt ℨ.eo.neq;.Acc.
g ¶ *Iubemus.*] alias monemus,alias,iubemus,alias vtrunque.Accur.
h ¶ *Facultatibus.*]repete ſuper.
i ¶ *Luituro.*] nam diſputare,&c.vt & ℨ.de diuer. relegib.l.ſacrilegij.& de cri.ſacr.l.diſputare,& ℨ. vt dign.ordo ſeruе.l.j.& de erog.mil.an.l.hac lege.& eſt pœna huius criminis.ff. ad leg. Iuliam pec.l.ſacrilegij.
k ¶ *Illuſtre.*]dicti Octitij q eſt clariſſim': vt ℨ. & illuſtris aliqnãdofuit.
l *Neminem.*] Hæc lex reſpicit vltimam partem rubricæ:& Zeno loquitur:& in quo ſtatu inuenit eos,diuitit:vt C. ſi ſer. exportaverit.l. moueor.& no.ab initio,i. poſt initium ade ptus eſt,l.dignitatem.
m ¶ *Imperij.*] accipe ℨ. ad actum,&c.& not.qđ hæc prima pars vſq; illuc eos, &c. corrigitur per l.ℨ.proximam.
n ¶ *Quãdocũq;.*] iſtud qñcũq;,ſtrictius quã ſonet intelligẽdũ eſt:vt ℨ. de fab.l.iiij. vt ſic ſit ſenſus, ſiue ante dignitatẽ, ſiue poſtea:dũ tñ poſt patris naturalem fortunã. Py.M.vt ℨ.eod.tit.l.fi.
o ¶ *Data.*] vt ℨ. prox. & l.neque.& l.ſi ille.
p ¶ *Subſtitutos.*]ad hoc ℨ.eod.l.nullus qui. cum concord.ſuis.Item facit in authent. vt ordi.præ. col.v.
q ¶ *Et poſt.*] repete cũ. Accur.

decernimus:liberos z quoque eorum,qui vel iã ſunt vel futuri ſũt, eorumque poſteros, quotieſcunque continuata temporum & ſucceſſionum perpetuitate naſcẽtur, à conditione curiali & functione eſſe liberos: lege diuæ memoriæ Iuliani b,que de materno curialiũ Antiochenę ciuitatis genere promulgata eſt, nihil in perſona viri illuſtris Dorothei,vel viri ſpectabilis Irenei, vel aduerſus facultates eorũ, vel aduerſus liberos eorundem, qui vel iam nati ſunt,vel poſtmodum quoquo tempore naſcentur,vel aduerſus ſubſtantias† eorum, roboris vel iuris habitura. Circa alias ſanè vniuerſas perſonas de materno genere ad memoratæ Antiochenæ ciuitatis tantummodò curiam pertinentes, eãdem legem præcipimus obtinere propriam† firmitatem.

† ſubiectas.

† perpetuã.

z *Qui eſt obligatus curiæ ratione originis, eã declinare nõ poteſt: & ſi curia nõ moleſtauerit patrẽ.filium moleſtare non poterit. Bart.*
¶ Idem A. LEX LXII.

SI ille, qui ex filia decurionis Antiochenæ ſplẽdidiſſimę ciuitatis, & patre, qui nullius alterius ciuitatis muniis debebatur c, procreatus eſt, ſub examine prouincialis iudicis vel ſponte confeſſus,vel certè cõuictus fuerit quòd ex filia ſit curialis progenit°,& albo decurionum adſcriptus fuerit, nullam ſibiſupereſſe facultatẽ negandæ d, vel euitandæ conditionis exiſtimet: & curialẽ non aſpernari fortunam aui materni ſui pertẽtet:nec dubitet ſę muniis curialibus ſubiacere. Quod ſi quem curia, de qua præſens ſanctio loquitur, natum ex filia curialis minimeſecundum preſtitutam ordinationem ſibi ſociandum curauerit: prolem eius pullare nullo modo penitus poterit. nec enim patimur conuentionẽ eiuſmodi, prætermiſſo filio quem curialis filia ediderat à nepote,vel pronepote, vel vlterius incipere e,

¶ Idem A.ad Senatum. LEX LXIII.

DOctitij f viri clariſſimi† iubemus g fortunam ſuper curiali conditione nullo modo eſſe inquietandã† necfacultatibus h† eius:ſed eo, qui huiuſmodi conamẽ inierit,ſacrilegij pœnã† luituro i omnes qui poſt peractã illuſtrẽ k adminiſtrationẽ, vel adhuc in ea poſito patre† ſuo gignũtur,à curialiũintẽtione defendãtur,vnà cũ paternis ſine dubio ſubſtantiis, quas cum perſona patris à curiali nexu liberas eſſe nemo diſſimulet.

† quis

† inquietãdã

† facultates

† pœna.

† patri.

¶ Imp. Zeno A. LEX LXIIII.

NEminẽ l ex his, qui obnoxij curiæ conſtituti ab initio ſe ficiſſimi noſtræ pietatis imperij m, comitũ † priuatarũ rerum noſtrarũ, vel piiſſimæ Auguſtæ partis, ſeu comitis † ſacrarũ largitionum, vel comitis domeſticorũ, quæſtoris, vel magiſtri officiorũ, licet ad actũ adminiſtrationis gerẽdũ prouecti ſunt,velin poſterũ prouehẽtur,ob hoc curialiũ munerũ laqueos volumus euitare: ſed obligatos cũ liberis ſuis qñcũq; ꝓgenitis,& facultatibus ſuis,poſt adminiſtratione depoſitã, curiæ cõmoditatibus inſeruire:niſi fortè aliis priuilegiis ſuper hoc legibus cognitis muniã tur. Nã alia vniuerſa legitima, vel ex conſtitutionibus data ꝓpriuilegia,integra volumus illibatáq; ſeruari. Ne tamen indulti honoris inane nomen retinere videantur: dignitatum titulis potiantur, per ſubſtitutos p ſuarum periculo facultatum curialibus muneribus reſpondentes:habeántque integra illibatáque priuilegia dignitatis. Eos verò, qui præfatas dignitates antè initi m noſtri imperij conſecuti ſunt, cum facultatibus ſuis,& poſt q eam dignitatem progenitis filiis:à curialibus nexibus,vel onere† decernimus liberari. ¶ Hos autem qui quocunque r tempore patricij,vel conſules, aut conſulares facti ſunt,aut in poſterum fuerint,aut magiſtri militum, vel præfecti prætorio Orientis, vel Illyrici,vel vrbis adminiſtrationem in actu poſiti quandoq; geſſerunt, aut poſteà s geſſerint:omni modo cum facultatibus ſuis, & poſt eam dignitatem progenitis filiis,à curiarum nexibus vel onere† decernimus liberari.

† Hæc vſq; ad particulã licet.melius leguntur.l. ſeq.
† comitum.
† honore.

¶ Imp.Anaſtaſius A. LEX LXV.

DIuæ memoriæ Zenonis ſacratiſſimam cõſtitutionem t,quæ de curialibus poſt certas† vexcelſas ad miniſtrationes ſeu dignitates cõditionis nexu liberãdis lata eſt:in hac tantummodò parte duximus corrigendam.qua cauetur eos etiam x qui ante eandẽ conſtitutionẽ(ab initio y tñ ciuſdẽ diuæ recordationis Zenonis imperij)comites priuatarum rerum noſtræ,vel piiſſimę Auguſtæ partis,ſeu comites ſacrarũ largitionũ, vel comites domeſticorũ,quæſtores,aut magiſtri officiorũ licetad actũ adminiſtrationis gerendũ prouecti ſunt,minimè curialiũ munerũ laqueos ob hoc euitare:ſed obligatos cũ liberis ſuis qñcunq;progenitis,& facultatibus ſuis, poſt adminiſtrationem depoſitã curiæ cõmoditatib° inſeruire,niſi fortè aliis priuilegiis ſuper hoc legib° cognitis muniatur.His etenim z,qui memoratas adminiſtrationes vel vnã ex his peregerunt, necnõ liberis & rebus eorũ,beneficium,quod ante per illuſtrẽ a adminiſtrationem peractam eis acquiſitũ b eſt, intactum illibatúmq; iubemus ſeruari c:vt relaxatione conditiõis, & munerũ curialiũ p anteriores principales diſpoſitiones ſibi cõceſſa d,tã ipſi quàm liberi eorũ poſt huiuſmodi adminiſtrationẽ adeptã ,ꝓcreati, vnà cũ proprijs ſubſtãtiis potiãtur e: etſi f cõtigerit eos poſt diuæ memoriæ Zenonis cõſtitutionẽ,ſiue perſe,ſiue per ſubſtitutos ſuos curiæ competẽtia munera ſubiiſſe: eadem g videlicet

† honore.

a ¶ *Excitare.*] vt ℨ. de legib. & conſtit. l. leges. & ℨ. de fide inſtru. I. comparationes.
b *Vrialibus.*]hęc lex tractat quomodo curiales liberẽtur à fortuna curię:& ſic reſpicit vltimã parte rubricę.& facit ℨ.e.l.nemo
c ¶ *Si quis.*]paterfa.vel filiusfam.vt ℨ.de cõſu.l.fi.& no. q̃ nemo fit patritius niſi antea habuerit aliam dignitatẽ:vt ℨ. de conſu.l.antepe. Item notaq; xij.numerãtur dignitates,quibus liberantur à curia, & ezdé libertate à patrĩa poteſtate:vt in aut.cõ. quæ de digni. & duæ primę hic poſitę liberãt ſola electione:vt hic ſubiicit.& ſcđm hoc nõ obſt.ℨ.de nat.li.l.cõmunium.nam ibi ſola dignitas fuit collata.
d ¶ *Honorarij.*] ſine ad miniſtratione.
e ¶ *Ordinarij.*]vt adminiſtrant.
f ¶ *Conſularis.*] ille eſt cõſularis cui dat dignitas ꝓſulis:cui ſi ſuperadditur adminiſtratio nõ dicit addi dignitas : vt ℨ.de ꝓſu.l.pe. Et not. q̃ ꝓſul ſtatim poſt principẽ ponitur in inſtrumẽtis:vt in aut.vt pręced. not. impe.&c.& in aut. ꝓſti. q̃ de dign.in prin.col.v.
g ¶ *Præfectorũ.*]per diuerſas dioeceſes, vt in aut.conſt.quæ de dig. in prin.& §. j. ibi, vt hos quos nos,&c. præter orientis.de quo ℨ.ſpecialiter dicit.Acc.
h ¶ *Vrbicariã.*]vtrinſq; Romæ:vt ℨ.de priuileg. vrb.Con.l.j.Accur.
i *cõditionis.*]ſ.curialis.
k ¶ *Ediderit.*] facit ℨ.l. prox.& ℨ.de prin.agẽ.in re.l.quicũque.& ℨ.de li. & eo.li.l.ij. & ℨ.de nuptiis.l.imperialis. §. his illud. & ℨ.de li. cau.l.ſi. & ff.de ſenat.l. emãcipatũ.§.j.Sed ar. ℨ in eo.ti. l.ſenatores.in fi.& ff. eo. l.iij.§.in filiis. & de pœ. l.moris.§.iſte.& ſũt hic ar. ad feudũ, vt delictũ patris non noceat filio iam nato vel naſcituro.
l ¶ *Præfectus ærarij.*] ſi habeas præfectura quæſtoris, i.qſtor, ſecũdum Azo,aliàs, pturæ,& tũc ſubaudi patroni, quod eſt ℨ. & ſecundũ hoc dignitas aduocationis in foro qſtoris liberat, & alij fiſci,vt ſubiicit, qſ. erãt duo p ſingulos annos,vt ℨ. de aduoc. diu. iu.l.ſancim°.& l.binos.
m ¶ *Tã præfecturæ.*] vt pũctũ ſit loco copulę, & aliàs eſt pfectura, & eſt ſenſus.i.præfectus orientis,ſecundũ Azo. & alias præfecturæ,& tũc dic patroni dico tã,&c. & ſecũdũ hoc bene ſubiicit vrbicariæ : quia in foro præfecti vrbis ſint aduocatii:& hoc habẽt, aliàs oporteret dici repetitum de eo, quia ℨ. de eo dixit ante vel poſt dignitatem habitam patronatus:& ſecundũ hoc no.aduocatos præfectorũ habere idem priuilegiũ quod aduocati ſiſc.vt ℨ.de aduo.di.iu.l.poſt duos.Vel planius repetit ſi quis fuerit ꝓconſecutus honorem præfecturæ quæſtoris, &c.& eſt plana : & quod ſubiicit cum ad fiſci,&c.poteſt legi cum ſuperiori & inferiori literan ¶ *Liberantur.*] Hoc eſt antiquis legibus.
o ¶ *Cũ ad fiſci.*] hoc refertur ad eum articulũ vbi de hoc modo dixi.
p ¶ *Poſtquam.*] hoc ex antiquis legibus, hodie ſecus, vt ℨ.ex xuo.
q ¶ *Principes agentiũ.*] hic ſunt decorati dignitate pro cõſulatus,& in ſcriptis cõueniuntur & non ſatisfdãt iudicio ſiſti.vt ℨ.de prin. agen. in re.l.iij.& ſi.
r ¶ *Noſtræ memoriæ.*] ob hoc ſ. dicti proximi, quia militabãt in ſacris palatiis. horũ enim erat trina militia:erãt enim milites memoriæ epiſtolarum:erant etiam q mi litabant in libris memoriæ:aliqui in libellis cognitionalibus & ſentẽtiis:vt hic dicitur. hi ex cuſabãtur à ſordidis & aliis quibuſdam muneribus.Itẽ nec queniebantur niſi apud magiſtrum officiorũ.Itẽ finita adminiſtratione erant cõmites ꝓſitorij,vt ℨ. de ꝓx. ſac.ſcri.l. iij.& iiij. & l. proximos.& l.in ſacris.
s ¶ *Suſceperãt.*] repete ex antiquis legib° ſunt liberati.hoc etiam, &c.
t ¶ *Prolixoque tẽpore.*] ad qđ ℨ.de of.ma. of.l.ij
v ¶ *Sobole.*] ante vel poſt dignitatem nata.
x ¶ *Ex xuo.*]i. ab hoc tempore in antea.
y ¶ *Progenitos.*] i. ante dignitatem patris aduocationis filci vel aliã de ſuperioribus.
z ¶ *Nõ eſt conceſſum.*] vt in quinque primis nominatis hac l.
a ¶ *Progeniti.*] ante ſ.dignitatem habitam. patronatus ſiſc.
b ¶ *Ex tribus.*] ſic ℨ. de adopt. l. cũ adoptionis. & inſt. de hær. quæ ab inteſta.§.admonenti.

Patritius nemo fit niſi alia dignitate præcedente.

† Cõcor. ex ij.& c.ſi.cum ſua gl. extra de conſtitu.

licet conſtitutione diuæ memoriæ Zenonis ex die quo promulgata eſt ſuasvires obtinẽte:cũ cõueniat leges futuris regulas imponere, nõ præteritis† calũnias excitare. z

¶ Imp.Iuſtinianus A.Demoſth.P.P.

LEX XVI.

CVrialibus b conſortiis cõſulentes, cẽſemus vt nemo ſibi blandiatur, & non certis modis ſeſe liberũ eſſe exiſtimet, ſed pro noſtra forma tantummodò ſciat poſſe libertatẽ ſibi curialis competere conditionis:omnibus anteriorib⁹ modis, quos non comprehẽdit præſens ſanctio, ex præſẽti die antiquãdis.Si quis igitur vel ſummũ patritiatus honorẽ fuerit conſecutus,ſiue inſulis conſulatus honorarij d,aut ordinarij e fuerit ampliatus, vt vel conſul,vel conſularis f† efficiatur:ſeu præfectorũ g prætorio inſulas ſuſceperit gubernãdas:velvrbicariã h (in ipſo tamẽ actu)meruerit præfecturã,necnon magiſtri militũ officium gerendũ ſuſceperit:is gaudeat ſe huiuſmodi conditionis i eſſe exortem & liberum, cum ſuis facultatibus ſuãque poſteritate, quam poſtquam meruerit† dignitatẽ,vel actũgeſſerit† ,ediderit k:anteriorib⁹ filiis in conditione priſtina remãſuris: tã præfecturæ † l quæſtoris †,quã viri eloquẽtiſsimi fiſci patroni,tã præfecturæ m, quæ Orientalibus,& Illyricanis præſidẽt† ſedibus,quã vrbicariæ , nexibus curiæ liberantur n , cùm ad fiſci o patronatum peruenerint, vnà cum ſubſtantiis & liberis ſuis,quosvel antè habuerint,vel poſtquã p ad eundem gradum prouecti ſunt. ¶ Viri etiam clariſsimi principes agentium q in rebus, curiæ libertatẽ ex antiquis legibus conſecuti ſunt:& viri ſpectabiles proximi ſacri ſcrinij noſtræ memoriæ r ,& ſacrarum epiſtolarum,necnõ ſacri ſcrinij libellorum , ſacrarúmque cognitionũ & diſpoſitionũ, cũ ſubſtantiis ſuis & liberis,quos poſt emenſa ſtipendia ſuſceperant s, hoc etiam nos corroborantes intuitu laborum, quos multo, longo , prolixóque t tempore pertulerunt , intactum illibatúmque conſeruamus, vt hi omnes fortuna curiali liberentur cum ſua ſubſtantia ſuãque ſobole v ,ſecundũ ea quæ prædiximus. Ex æquo x autem ſequente progenitos y anteà nullus futuri fiſci patroni liberos concedimus liberandos:vt ne quod ſummis apicibus dignitatum non eſt conceſſum z hoc alij ſibi audeãt vindicare : ſed progeniti a filij antequam ad fiſci patronatum peruenerint, in conditione priſtina remaneant. Aliis autem modis , quam his quos ſigillatim enumeranimus, † ſiue legibus antiquis comprehenſi ſunt (qualis † erat is, quem ex tribus b maribus conceſſum antea fuerat patri maximo ſenatui ſociare)ſiue comprehenſi anterioribus ſcitis non fuerant , liberationem comperere euidam curialis fortunæ nullo patimur modo:ſed ſiue pragmatica ſanctio ſuper hoc proceſſit, ſiue ſententia eminentiſſimæ præfecturæ : ſiue alius modus quicunque excogitatus eſt:ea omnia penitus vacuari , & pro infectis haberi,& curialia corpora ſuis redi ciuitatibus , & ſubſtantias corũ ſubiacere , nulla excuſatione eis penitus competente.

† meruit.
† geiſit.

† prælaturæ
† quæſtionis
† præſidet.

† honore.

† Saturnino

Delictũ patris an noceat ad feudum filio iã nato

SI SERVVS AVT LIBERTVS AD DECVRIONATVM ASPIRAVERIT.

TITVLVS XXXII.

¶ Libertus qui nõ habet ius annulorum aureorum,nec reſtitutus eſt natalibus ,cũ pœna à curia remouetur.B art.

¶ Impp. Dio.& Maximi.AA.& CC.

LEX I.

SI libertus vel ius aureorum c annulorum adeptus non eſt , vel natalibus ſuis non eſt reſtitutus : præſes prouinciæ non tantùm curiæ participare non permittat,ſed iuxta legis d ſeueritatem congruẽti pœna vlciſcatur.

¶ Si ſeruus ſcienter patitur ſe ad dignitatem vocari , remouebitur, & vnietur : ſi autem ignoranter, reuocabitur tantum.Bart.

¶ Imp.Conſtantinus A. LEX II.

PRæſes prouinciæ ſi eum , qui ædilitate e fungitur,ſeruũ tuũ eſſe cognouerit:ſi quidẽ nõ ignarum conditionis ſuæ ad ædilitatem aſpiraſſe perſpexerit,ob viola tam ſeruili macula curiæ dignitatem,cõgruenti f pœna afficiet. Si verò cum opinione publica mater eius pro libera haberetur, ex decurione procreatus, ad capeſſendum honorem errore lapſus

c ¶ *Si libertus vel ius aureorũ.*] Per quod habetur vt ingenuus quo ad honores,vt ff.de iur.aur. anu.ll.pen.& ſi.qđ qualiter fiat , notari ℨ. de iur.aur.anulo.l.ij. & ibi dẽ,l.j. qualiter natalib⁹ reſtituat. hodie ſ. hoc cõſequitur manumiſſus ex ipſa manumiſſiõe, & ſic nõ habet locum hæc lex:vt in auth. vt lic. de cæt.in prin.
d ¶ *Legis.*]ſ.Viſcellię,q̃ punit in dãno extraordinarie eum infamiã:vt ℨ. ad l.viſce.l.j.quæ hodie eſt correcta , vt modo not.ſed filij liberti ſic vt ℨ. de dign. libertorum. Item vt ℨ.de epi. & clę. l.iubemus.§.ſeruos.
e *Præſer. Ædilitate.*] quorum erat

officium ædes cuſtodire. vt ff. de lo. pu. fru. l.ædiles.& ſi. de peric. & com. rei ven.l.victos.& no.ff.de ædil.edict.l.j.in prin.Acc.
f ¶ *Congruenti.*] & domino ſi fuit ignorans,redditur:vt ſubiicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Processit.*] domino ignorante. Accur.
b ¶ *Subiugabit.*] s. intra 30. dies ex quo scieris eũ ad talẽ dignitatem promotũ. postea eũ non audieris: imo liber & ingenuus erit nullo iure patronatus seruato: quẽadmodũ si te sciẽte ab initio foret adept⁹: sed ipse aut ea fruetur si dignus appareat, aut ea tãquã indign⁹ spoliabitur: exitẽs nihilominus liber & ingenu⁹, vt ʒ. q mil. non pos. l. pen. & fi. hoc ita si ad dignitatem nũ fec⁹ si ad ciuilia munera seruũ aspirare cõcesserit. nam seruus tũc cõsicabitur cũverberib⁹, & dominus pro his omnib⁹ quæ seru⁹ malè egit cõstrictus tenebit: vt ʒ. de tab. l. generali. Pyr. Itẽ hæc vera si ignorãtiã nõ trãsiuit à die mortis matris. aliàs non subiugabit, vt ʒ. ne de sta. defun. l. si mater. & facit ad hoc C. de ser. fu. l. fi. & de su. & le. l. ex libera. & de li. cau. l. nõ mutaſ. & ff. de reg. iur. l. in his. & ʒ. de agric. & cen. l. colonos. & ff. de of. præfid. l. barbarius.

¶ DE PRAEDIIS decurionum, &c.

† Ex lib. xij. ti. ij. l. j. C. T.

Si quis.] ex hac l. pót notari qvẽditio rei facta à curiali nõ tenet, nisi sit facta cũ auctoritate iudicis: quod tamẽ hodie nõ obseruatur in ciuitatibus Lõbardiæ: licet deberet obseruari, cum imperator hoc constituerit, vt respu. diuites curatores haberet: vt ʒ. px. in fi. ibi ex cõsensu, &c. d ¶ *Necessitate.*] rei familiaris. de qua necessitate loquitur C. de rescin. ven. l. non idcirco.

† Distrahat. e ¶ *Competentẽ.*] præsidẽ. vt ʒ. l. fi. & ʒ. de vẽd. re. ciuit. l. vnica. in fin. f ¶ *Strangulatur.*] id est, vẽditur. & loquitur ironice: quasi male est q venditur, sed necessitas cogit. sic ff. ad Silan. l. j. ¶. occisorum.

* D. viij. kal. Dec. C. P. Honorio N. & Eudoxio Coss.

g) *Infirma.*] sic ff. de reb. eo. magis. ¶. fi æs.
h ¶ *Immoderatus.*] id

† Florentio P.P. est, sine causa.
i ¶ *Debeat.*] sic ff. quod me. cau. l. fi. & ʒ. de trans. l. transactionem.
k ¶ *Quandoquidem.*] id est, quia.
l ¶ *Supposita.*] sic ʒ. qd me. cau. l. si per impressionem & de autho. tutor. l. pupillus. ¶. j. Acc.
m ¶ *Priuandum.*] sic ʒ. de rei vẽd. l. fi fundũ. & l. domũ. & ʒ. de agric. & cens. l. quemadmodũ. & ʒ. de fid. instru. & iu. hastæ fisc. l. j. & ʒ. de præscrip. xxx. an. l. j. Sed arg. ptra ʒ. ne li. ha. me. l. j.

n *Ec venditio.*] Hic no. qualiter venditur res curiæ: vt hic. Item qualiter curialis: vt ʒ. de ven. re. ci. l. fi. Item qualiter ecclesiæ; vt in auth. hoc ius porrectum. Item qualiter fisci, vt ʒ. de fide instru. & iu. ha. fis. l. j. & de ven. re. fi. cum priuat. comm. l. j. Item & no. qualiter liberetur debitor curiæ: vt hic. Sed Pet. intelligit hoc quando per ꝓfessionem. si autem per solutionem, tunc sufficit solui curatori ciuitatis secundũ eum. Item no. qualiter ciuitatis debitor liberatur: vt ʒ. de sol. & li. deb. ci. l. j. Itẽ qualiter fisci, vt ʒ. de conue. fis. deb. l. ij. Acc.
o ¶ *Alia.*] forte præfidis.
p ¶ *Maioris partis.*] sic ff. de tu. & cu. da. ab his. l. vbi. & ʒ. de dec. noãa

proceſſit a, dominio tuo eum subiugabit b.

DE PRAEDIIS DECVrionum sine decreto non alienandis. TITVLVS XXXIII.

¶ *Decuriones non possunt vendere bona immobilia sine decreto: aliàs non valet venditio: & emptor perdit pretium, & restituit rem cum fructibus. Bar.*

¶ Imppp. Valentinianus, Theodo. & Arcad. Cynegio P. P. LEX I.

SI † quis c decurionum: vel rustica prædia, vel vrbana venditor necessitate d coactus addicit, interpellet iudicem cõpetentẽ e: omnẽsque causas sigillatim, quibus strangulatur f, exponat: & ita demum distrahendæ possessionis facultatem accipiat, si alienationis necessitatẽ probauerit. Infirma g enim venditio erit, si hæc fuerit forma neglecta. ita enim fiet, vt nec immoderatus h venditor, nec emptor, cuiuscunque sit conditionis, inueniatur iniustus, denique nihil erit postmodum quo venditor, vel circunuentum se insidiis, vel oppressum potentia comparatoris quæri debeat i: quandoquidem k sub fide actorum, & de necessitate distrahentis, & de voluntate patuerit comparantis. Quòd si quis contra vetitũ, occultis molitionibus per suppositas l fraude personas, cuiuslibet loci, quem tamen ei decurio distrahebat † cõparator extiterit: sciat se pretio quod dedit, esse priuandum m, & locum quem comparauit, cum fructibus esse restituendum *.

¶ *Venditio rerum & liberatio debitorum ad curiam pertinentium non debet fieri sine decreto curiæ: & quicquid redigitur, debet reuolui ad curiam, & eodem modo debent fieri locationes. Bar.*

¶ Impp. Th. & Valent. AA. † LEX II.

NEc venditio n rei hæreditariæ curiæ acquisitæ, aut debitoris hæreditarij qui soluerit, liberatio aliter admittenda est: nisi apud acta o totius, vel maioris p partis ordinis intercedente decreto, ineundi contractus vel dissoluendæ obligationis causa probetur. Ita enim & id quod ex ea re digitur, ad prædiorũ iubemus cõparationem expendi: quorum redi-

ditus omnes (sicut dictum q est) eiusdem curiæ publicis muneribus, quæ r solatio s egere constiterit, iustissimè seruabuntur ex cõsensu omnium, & maximè ditiorũ, vel t idonea v fideiusione oblata conductoribus eligendis.

¶ *Decuriones non possunt vẽdere sine decreto: alios autẽ contrà eus non prohibentur celebrare: & decretum nõ potest interponi, nisi de consensu maioris partis decurionum. Bar.*

¶ Imp. Zeno A. LEX III.

CVriales vendere quidem res immobiles, vel mancipia rustica prohibemus sine interpositione decreti x: donationes verò, vel permutationes †, vel quoslibet alios etiam sine decreto permittimus y celebrare cõtractus: quoniã & sacræ constitutiones, quæ super hoc à retrò principibus latæ sunt, in plurimis suis partib⁹ de pretio non redhibendo z locutæ sunt: vt ex hoc apertissimè detur intelligi a, solùm venditionis † decurionibus sine decreto interdictũ fuisse cõtractũ, cùm tamen venditione b † intercedẽte (vt dictum est) decretũ † gitur: nullum eos, vel qui ab his comparant, dispendiũ cuiuscũq; personæ, vel causæ, vel theatralis c liberalitatis nomine (quod frequenter fieri dicitur) sustinere decernimus: nec ex tabella d decretum recitari, sed curialiũ vel maioris partis e curiæ relatione currente f, sine vlla malignitate referentium, vel damno contrahentium, ad confirmandam emptionem competentis iudicis g proferri sententiam h.

QVANDO i ET QVIbus quarta pars k debetur ex bonis decurionum, & de modo distributionis eorum. TITVLVS XXXIIII.

¶ *Si extraneus succedit alicui decurioni, debet curia habere quartam. Bar.*

¶ Impp. Theo. & Valen. A A. † LEX I.

SI decurionũ consortio sit alienus l qui curiali succesit: competentis eidem m iuris, (siue ex aise, siue ex parte hæres n sit, bonorũm ve o possessor) partem quartam iure optim à curia p peti decernimus *.

† Hic videtur innuere, quod permutatio non sit alienatio: cui contrarium tamen dicitur in ea, nulli. extra de re. eccle. nõ alien. sed hic specialiſimũ: vt hic in gl. ij.

† emptionis.

† Venditio, decreto.

Prætiũ in vẽditione, non in aliis cõtractibus interuenit.

a ¶ *Intelligi.*] nã in venditione est pretium: non in aliis cõtractib⁹ vt ff. de ꝓbat. hen. empt. l. ij. ¶. j. & est sic C. de test. l. non codicillum. Accur.
b ¶ *Venditione.*] interce dente necessitate, non ſponte: vt ʒ. l. j.
c ¶ *Theatralis.*] id est, emptores taliũ prædiorũ consueuerãt aliquid dare ad ludum theatri.
d ¶ *Tabella.*] i. aliàs tabellio, aliàs tabella. i. p delegatũ: qa ꝙcunq; causæ, &c. vt ff. de offi. procõ. nec quicquã. ¶. vbi.
e ¶ *Maioris partis.*] sic ʒ. l. proxi.
f ¶ *Currente.*] per circulũ: vt in aut. de defen. ciui. ¶. interim. collat. ij.
g ¶ *Iudicis.*] ordinarij.
h ¶ *Sententiam.*] id est, decretum.

i ¶ QVANDO ET quibus quarta pars, &c.

¶ Quando debeſ, & qd, & quando est hæres nõ curialis, vel quando curialis, sed nõ in totum: vt ʒ. l. j. & l. ij. in prin. & l. iij. in prin. Item quibus debetur? Resp. à curialibus: vt ʒ. l. ij. in prin. qualiter distribuatur: i. diuidatur inter curiam & hæredes. quod habes ʒ. ti. j. l. ij. ¶. j.

k *I decurionum. Alienus.*] id est, non curialis succesit curiali: vt ʒ. co. l. prox. in princi.

l ¶ *Eidem.*] scilicet, curiali, vel eius hæredi potest. Item excipe quasdam alias personas: vt ʒ. cod. l. ij. ¶. sed & si. & ¶. extraneum.
m ¶ *Hæres.*] de iure ciuili ex testamento vel ab intestato.
n ¶ *Bonorumve possessor.*] de iure prætorio.
o ¶ *Curia.*] i. petet à curia: vt ʒ. de na. li. l. cõmũ. ¶. ea verò ¶. & ʒ. ff his qui

* Da. v. Id. Iu. C. P. Felice, & Tauro. Coss.

Ius petendi tripertitũ est

qui sponſ. mu. su. l. fi. Et not. optimè. nã secundũ Py. ius petẽdi tripartitũ est. nã aliud est bonũ: aliud est melius: aliud optimũ. bonũ est ex quo tãtum est exceptio: vt ʒ. de vſur. l. quãuis melius ex quo tũ iudicis officio est petitio: vt ʒ. eo. l. in bonæ fidei⁸ optimum est quod est vndique ex omnibus suis partibus circunuallatũ: quia etiã petitionem inducit per actionẽ. vt hic, & ʒ. e. ti. l. j

† Deferãtur. † curiarum. † accusationes.

a *Minimus per emissa lege.*] vt ʒ. l. proxi.
b ¶ *Ad quemcunque.*] excipe vt ʒ. in fin. l. ¶. sed & si. & ¶. extraneũ. qui videtur contra.
c ¶ *Sed multi.*] scilicet, curiales quibus defertur dicta quarta.

† frẽnantes.

d ¶ *Particulam.*] scilicet, quartã rei. ſſ C. de inoffi. testamẽt. si quis in suo. vbi appellat minusculam quartam.
e ¶ *Particípibus.*] i. hæredibus. & no. arg. ꝓtra pessimos & maleuolos cohæredes qui ꝓpter vnius minimã portionẽ vel alterius maximã inuidiã minuatim puta ꝑ sulcos hæreditatẽ diuidere vel etiam per pertica cupiũt. Debet igitur ex vniuersitate diuisio fieri quæ vulgari sermone apud Italicos dicitur in grosso secũdùm Py. & pro hoc facit. ff. ad l. fal. l. ij. & quod ibi nota.
f ¶ *Denegamus.*] sic ʒ. de iur. fil. l. prohibitum. & defensionis.
g ¶ *Totis.*] i. omnibus. Accur.
h ¶ *In sortium.*] sic dictũ à sorte. subſtãtia eñ sic diuisa sorte dirimetur si aliàs non ꝙueniat vtrũ curia quadrãtis an cohæredes, vel fideicõmissarij dodrãtis electio né habeãt, vt iis præferatur quẽ sors prætulit in eligẽdo: vt ʒ. communia de leg. l. fi. in princi. nisi forte sit vxor defuncti q̃ succesſit ex testamento vel ab intestato ꝑ bon. pos. vnde vir & vxor. vt ʒ. vnde vir & vxo. l. j. cui circa illã sorte ſpeciali priuilegio optio ꝙcedit vt ʒ. de his q se defe. habetur tñ aliàs q̃ illi est optio committenda qui maiorẽ partẽ in re habere nosciẽ: vt ʒ. de don. l. finimus. ¶. fi autem. ar. ff. fa. erc. l. cæterũ. & l. fi quæ. quæ sunt ꝓtra. Item ad idem ff. fi. regun. l. de modo. sed aliter intelligitur. Itẽ aliàs datur vni electio alias ex causa: vt ʒ. de mera. l. ij. quæ est contra. Accur.
i ¶ *Naturale quippe.*] No. sic. ff. de leg. ij. cũ pater. ¶. dulciſſimis. & de

¶ *Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali: non tamen de singulis rebus: sed facta omnium diuisione, prout hæc lex reprimit. Bar.*

¶ Idem AA. Apollonio P. P. LEX II.

MEminimus nuper emiſſa a lege diuali. portionẽ quartam de facultatibus curialium fati munus implentium, ex qualibet nouiſsima voluntate, vel ab intestato etiã, ad quemcunque b (præterquàm si ad filios curiales) deferatur † curialiũ † deputaſſe corporibus: sed multi c tamquam corrumpendi totius patrimonij occasione † captata: vniuſcuiusque rei sibi particulam d vindicãdo, adèò totas dilacerãt facultates, vt dum participibus e relictarum opũ nocere cupiunt, sua quoque iura præcipitent. quorum nimiã licẽtiam prouida dispositione refrẽnates † ipſis quidem curialibus occupandi sua auctoritate res mortui, copiam denegamus f, hæres autẽ ad quem ab intestato vel ex postrema voluntate directis vel fideicõmiſſariis verbis decurrit hæreditas, omne patrimonium quod relictum est, in partes quatuor diuidi procuret: vt rebus totis g in sortium h casum † deductis vel curiæ quadrantis, vel hæredi aut † fideicommiſſario per vniuersitatẽ dodrantis electio ex sortis felicitate † cõtingat: ita scilicet & præfati successores & curia promiſcui rerum dominij liberabantur incõmodo. Naturale i † quippe vitium est negligi quod communiter poſſidetur vtque se nihil habere, qui non totum k habeat, arbitretur: denique suam quoque partẽ corrumpi patiatur, dum inuidet alienæ. Sed vbi quarta pars bonorum mortui curiæ debet offerri: immobiles quidem res quæ nec latere facile possunt, nec cuiquam (si diuulgetur) officiunt l: sub aſpectu etiam curialium æſtimari diuidique concedimus. mobiles autem res vel se mouẽtes, vel instrumenta, vel si quid aliud † in huiusmodi iure cõſiſtat: in medium proferri diuulgatique non patimur. sed iuratis successoribus, cũ apud se diligenter æſtimauerint, quæ quantique sint pretij facultates, credi oportere m decernimus. Quid emẽ tam durum, tamquã inhumanum est, quam publicatione pompaq; rerum familiarium, & paupertatis detegi vtilitatem & inuidiæ exponere † diuitias n? ¶ In exigendis verò debitis, si pretium quod pro quarta parte actionum curiæ competit successores præstare noluerint: cautionibus, iurata fide o, prolatis in medium vnuſquiſque à debitoribus conuenientem sibi exigat portionem. Acquè ex diuerſo æs alienum (si cui defunctus fuerat obligatus) tam iidem successores, quam curia pro sua sorte restituere compellantur p. Quod si ſæpe dicti successores sacramentum sibi crediderint' excusandum: tũc vero ad similitudinem rerum immobilium diligentior † curialibus omnium rerum indago præbebitur, scilicet, vt vniuerſis mortui facultatibus in aperto propoſitis, vel æſtimatio q rerum vel diuiſio sub præsentia curialium celebretur. In omnibus autem casibus, vbi quarta pars curiæ competit, transactiones r interpoſitas, firmas illibatáſque manere decernimus.

† Diligẽter

¶ *Descendentes masculi curiales vel fœminæ nuptæ curialibus, vel extranei curiales succedant in totum: non curiales vel curialibus non nuptæ quartam dare curiæ debent: & cui nubent, triennium expectatur. Bar.*

¶ Ad filiorum verò curialium, s vel nepotum, ac pronepotum, scilicet decurionum similitudinẽ †, ad quos integras opes peruenire censuimus t: filiam quinetiam neptem, proneptémve, principali v eiusdem ciuitatis. vnde pater auus vel proauus oritur, nuptam, rerum vel ab intestato, vel ex dispoſitione vltimæ voluntatis quę fitarum integrum nullaque parte mutuum dominium x habere sancimus. Quia si post parentum obitum inueniantur innuptæ, vel viduæ in impuberibus quidem post transactam pubertatem, in aliis verò quæ pubertatẽ exceſſerint, vel etiam in viduis post mortem parentis, triennium duntaxat volumus expectari: vt interim quarta portio ſuſpenſa, aut apud eam si in matrimonio curialis eiusdem ciuitatis fuerit collocata, perpetuo iure permaneat: vel si intra id tempus † alienum y ab eadem curia sortiatur maritum, penitúſve nupta non fuerit memorata pars totiùs subſtantiæ curiæ cum trienij z tam vrbanorum, quàm ruſticorum prædiorũ duntaxat fructibus a addicatur, ita tamen vt & optionis conditio in offerendis rebus quartæ partis, vel dodrantis, & sacramenti tam de quantitate, quàm de æſtimatione rerum mobilium déque actionibus inferendis vel excipiendis (sicut in extraneis perſonis dictum est) ratio conſeruetur b. Sed & si mater mortui, vel auia tempore quo filius nepóſve moritur, in coniugio eiusdẽ ciuitatis curialis inuenta fuerit: ne ipſas quidẽ patimur quartæ portionis subire iacturã, extraneũ quinetiã hæredẽ propinquitatis quidem iure diſcretũ curiæ tamen, eiusdem ciuitatis obnoxium, ſupradictæ portionis deſpẽdio liberamus. Da. vij. Id. Mart. Cõſtantinopoli Dioſcoro, & Eudoxio † Coſſ.

† temporis.

& Theod.

¶ Imp. Iuſtinianus A. LEX † III.

Si qui

administra. tut. l. iij. ¶. apparet. & defer. verb. pi ꝙd. in re cõi. Sed ar. ꝓtra. ff. pro ſol. l. matrito. Itẽ facit ff. de tute. l. inter eos.
k ¶ *Non totum.*] sic ff. commo. l. fi vt. ¶. fin.
l ¶ *Officiũt.*] Nota fieri quod alij ꝑdest & nemini nocet vt ʒ. de ꝓpoſ. fidei cu. l. fin. & ʒ. de pre. im. of. l. reſcripta. & no. q̃ induciſ hic quod ꝑ re immobili non agitur ad exhibendum: quod per se patet, vt hic dicitur.
m ¶ *Credi oportere.*] sic ʒ. de fideiuſ. l. fin. & in authenti. de cõ. ¶. ſuper. & ʒ. proxi. ¶.
n ¶ *Diuitias.*] sic ff. ad leg. aqui. l. fi quis teſtamen. ¶. pen. & ʒ. de alipu. præ. l. ij.
o ¶ *Iurata fide.*] sic ʒ. proxim. ¶. & est argu. quod vxor iuramento patefacit bona hęredibus. Itẽ vaſalli feuda. sic ʒ. de iis qui ad eccle. cõfu. l. præſenti. ¶. ſicubi.
p ¶ *Compellantur.*] sic C. ad le. Iul. de vi publ. l. tutoris.
q ¶ *Aeſtimatio.*] f. fi diuidi non posſunt.
r ¶ *Trãſactiones.*] si res ſit dubia: aliàs non. arg. ʒ. de tranſact. l. præſens. Accurſius.
s ¶ *Curialium.*] i. q filij fint curiales. ad quod est conſequens ſimilitudo: sic est contra ʒ. ti. j. l. j. in princ. ſolue vt ibi.
t ¶ *Cenſuimus.*] vt ʒ. in prin. huius l.
v ¶ *Principali.*] i. decurioni seu curiali. vt ʒ. de decur. l. quilibet.
x ¶ *Dominiũ.*] nõ habet enim curia quartam.
y ¶ *Alienũ.*] ʒ. titu. j. in prin. contra ſolut. vt ibi.
z ¶ *Triennij.*] quadriennio quarta ſtetit in ſuſpenſo.
a ¶ *Fructibus adiici debeãt.*] hic videtur matrimoniũ vinculo pœnæ aliquatenus adſtringi. sic ſunt arg. ʒ. de inut. ſtip. libera. & ff. de verb. obli. l. titia. & l. ſtipulatio facta. sic ff. de condi. & demonſt. titio. ¶. j. ibi, huic ſententiæ, &c.
b ¶ *Conſeruetur.*] scilicet, hoc casu cum non nubit curiali, cum curia habeat quartam. at quãdo nubit curiali, curia nihil habet vt hic dicitur. & sic non est locus huiusmodi iuramento.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Iuris curialibus. Vel filiabus.*] vel pro &:vt patet ex sequentibus.

b ¶ *Querela.*]que est quarta suæ portionis ab intestato iure isto:vt C. de inofficio. testamen.cum quæritur.sed iure authenti.secus.& dic vt C.de inofficio.testamen.auth.nouissima.

c ¶ *Aliis.*]scilicet, fœminis vel extraneis.

†Muniis ob noxiis.

d ¶ *Minima.*] legitima est omnibus computatis maribus & fœminis.

e ¶ *Masculis.*]in minima institutis.

f ¶ *Quarta*] sic ℸ. de his q spõ.nu.su.l.fi.§.j.& in aut.de na.li.curię.depu. §.j.sed hodie nouiũciũ: vt in aut.de triẽ.& se.§. excipiatur,col.iij.&qui. mo.nat.eff. sui. §. fi quis autem.coll.vij.

g ¶ *Ex permissione.*]habentur ergo pro nihilo fœminæ quõ minꝰ curiales habeant quartã omnium: nisi sit nupta curiali:vt ℸ.proxi.

h ¶ *Non migrauerint.*] i.non nupserint curiali.

i ¶ *Extraneis.*] vel datiuus vel ablatiuus.

k ¶ *In reliquam partẽ.*] ſ.quartã quam prædicta debet habere instar matris curialis: vt ℸ. proxi. §.& generaliter.

l ¶ *Theodosianæ.*] quæ ẽ ℸ.l.pxi.§.ad filiorũ. volebat enim illa nihil ad curiã ptinere si talis est filia institura q̃ sit nupta curiali.sed illud intelligitur si fibiesſt totum relictũ, nõ si extraneo vel filię nõ nuptęali.vt hic.

m ¶ *Patrimonij.*] totius si tãtũ potest auferri extraneis: qa tantũ habẽt. alias aufertur quod habent,& quod deficit,nõ aufertur filię,vtſubiicit. sed si sint filiæ nõ nuptę, illæ institutæ,aut filij nõ curialis,quo modoaufertur eis totum? Respond. hoc quò ad curiã & ad curialẽ quiduas quartas habẽt integras vt ℸ. eo. §.nullo. & hoc ℸ extraneos vel contra curialẽ quantum est vltra quartam, sed iuuãtur filij nõ curiales,vt habeãt debitum bonorum subsidiũ.

n ¶ *Colligenda.*] ſ. fit quarta subaudi. & non filiæ danda.Acc.

o ¶ *Quartæ donatione.*] siue solam quartam siue etiam plus habeat.

p ¶ *Per maritum.*] sic ℸ. de na.li.l.fi qs. §. fi. & ℸ. l.proxi.§.ad filiorũ.& in aut.quib.mo.na. eff. sui. §.& hoc similiter.

q ¶ *Obierit.*] vt si nõ succedat solꝰ curialis vel sola nupta curiali, curia habeat quartam:& vnam curialis:vel nupta curiali.aliæ autem duę diuidantur inter omnes filios etiam curiales.vt argume. C.de bono.prescript.l.fi. Accur.

r ¶ *Sed si quid.*] dixi filium curialem habere integram quartam,& filiam curiali nuptam habere integram quartam:sed & fi,&c.

s ¶ *Legem.*] per l.enim superiorem.§.ad filiorum. videbatur sufficere vnum esse curialem,vel vnam filiam curiali nuptam.vt curia in totum excludatur:sed non est ita fi alij quibus est relictum,sunt nõ curiales: quia tunc curialis quartam, & curia quartam residuum inter omnes liberos diuiditur,vt diximus & lege secundum P.fi filius,&c.

SI quis curialibus muneribus † obnoxius:vnè fortè vel pluribus filiis vel filiabus [a] derelictis:filio quidem,vel filiis substantię suę partem minimã dereliquerit(eam tamen quæ excludere eos ab inofficiosi querela [‡] põt)aliis [c] aũt suã substantiã dereliquit,vt ex hac patrimonij distributiõe apud [‡] filium quidẽ,vel filios curiales minima [d] pars substãtiæ remaneat, totũ aũt curiale mun⁹ masculis [e] immineat siue filij sint, siue nepotes vel pronepotes, curiali tñ conditioni obnoxij: sancimus hmõi iniquitatẽ resecari:& non minùs quarta [f] portione in masculos posse testatorẽ trãsmittere,siuevnus est filius,siue plures:nulla deminutione ex permistione [g] sororum eis facienda: vt nõ solum corporibus,sed etiam substantiis laborantes,possint curiale habere cõsortium. ¶ Adhuc sancimus, si quis curialis filiabus pluribus derelictis ab hacluee fuerit subtractus,quarum vna curiali eiusdem nupserit ciuitatis,aliis filiabus,quæ ad hmõi vota non migrauerint [‡], vel extraneis [‡] in reliquam [‡] partẽ hæredibus derelictis non videri curiæ ex sn̄ia legis Theodosianę [‡] ad Apolloniũ scriptæ satisfieri: sed omnino quartã partem patrimonij [m] curia consequatur:siue vni filię quam curialibus nuptiis copulata fit, deputanda est:siue ex aliis colligẽda [n] filiã proculdubio,quam curialinupsit, immuni ab hmõi quartæ [‡] dationefruanda: cum per maritum [p] eius quãtum ad ipsius [‡] personam curiæ sit satisfactũ.& hoc obseruari nõsolum si vltimo elogio condito testator curialis decesserit: sed etiã si intestatò diẽ suum obierit [‡]. ¶ Sed & si quid [r] [‡] minus quarta parte fuerit,velminimè de relictum hoc modi oĩbus filio curiali vel filiæ quæ nupta est eiusdẽ ciuitatis decuriõi,ex substãtia patris curialis modis omnib⁹ vel de putari,vel adimpleri nullo obstaculo curię opponendo,si secundũ prædictã legẽ filius,nepos,pronepos,pater,auus, ꝓauus curiali moriẽti fuerint derelicti, qui nexibus curialibus ex quacunque vel dignitate [t] vel occasione [v] fuerint absoluti. In hoc etenim Theodosianæ legi apertissimæ volumus esse derogatum. ¶Et generaliter definimus ex omni causa neque masculos liberos, neque filiascopulatas matrimonio curialis [x],minus quarta parentis substantiæ habere: vel non extantibus filiis vel filiabus [y],sed aliis [z] hæredib⁹, ipsam curiam secudum anteriores leges quartæ curialis morientis habere solatium.*

* Da.Ka. Ia. C.P.Iusti.A. ij.Coss.

DE IMPONENDA LVcratiua descriptione [a].

TITVLVS XXXV.

[c] Impp.Theodo. & Valenti.AA. ad Apollonium.P.P.

LEX VNICA.

DEscriptionis [b] one re filiquarum [c] quatuor, quas ex lucratiuis iugationibus [d] tm̃ non humanis [e] vel animalium [f] censibus neque mobilibus rebus iubemus indici: & fi curiales non fint maiores [g] ac posteros liberamus, vt ſi pater auus, proauus filio nepoti,pronepoti,vel filiæ nepti pro neptiue(necintereſt [h] nuptæ sint curialibus nẽne) postrema voluntate vel inter viuos etiam donatione quicquã de suis operibus largiatur:memoratæ descriptionis cesſet indictio. Aeque ex diuerso si posteriores ad maiores [i] prædicta sibi consanguinitate deuinctos [k],præfatis titulis suas cõferat facultates:nullius accessione grauaminis hmõi liberalitas oneret. in [‡] tã em̃ necessariis sibi cõiũctisque personis, sub liberalitatis appellatione debitum [l] naturale per soluitur. Cuius [m] auctoritatẽ iuris pariter valere sancimus etiãſi ab intestatò succedãt sibi præfiniti [‡] gñis ordine sociati.Et his em̃ successionibusmaximè debiti potius solutio , quã muneris oblatio cõprobatur, quàm nõ largiẽtibus ẽt dñisipſa propinquitatis serie defertur [n] cæteri [‡] verò licet quadam inter se cognatione iũgantur,nunquã tamẽ curiale [o] prædium sine prædicto onere lucrabuntur, nisi

a ¶ *Dignitate.*]q̃d hodie nõ fit nisi per xij.dignitates:vt ℸ.de decu.l. fi.

v ¶ *Occasione.*] tali de quali dicitur ℸ.de decu.l. nemo iudex.& l.ſi qs decurio.non dico præscriptione.nesit contra ℸ.de præscr.xxx.an.l.præscriptione.& ℸ.de agric.& cen.l. cùm satis.in prin.lib.xj.

x ¶ *Curialis.*] nam si non esset copulata curiali,non posset dicere testamentũ inoff. licet minus haberet quarta.

y ¶ *Vel filiabus.*] ſ.talibus q̃ sint nuptę curiali.

z ¶ *Sed aliis.*] qui non sunt curiales..alias secus vt ℸ.l.proxi.in fi.

‡ DE IMPONENda lucratiua,&c.

¶ *Alias lucratiuis* i. *rebus translatis ts. lucrat. alias lucrationorum.& similiter exponitur. & dic differentiam inter hunc & superiorem ti.quia in superiori ts. quarta res totius datur curiæ : hic quatuor solidi tantum. Item illa quarta de omnibus rebus.vt ℸ.ti.j.l.ij. hic iiij. solidi de immobilibus tantum .vt in princip.huius l. Item ibi de ti. successionis tantum,hic de quolibet etiam inter viuos , per quæ apparet quod quandoque vtraque descriptiocoincurrit,quando succedatur curiali ab extraneo.*

b *Descriptionis*] id est,impositionis, descriptione,id est,præstatione quatuor filiquarum.

c ¶ *Siliquarũ.*] i.solidorũ.quod dicitur ℸ.de epi. & cler.aut.sed hodie.

d ¶ *Iugationibus.*] i.possessionibusimmobilib⁹, velquia ad iugera metiũ tus, vel quia iugo arantur.& dic secundum M. q onus descriptionis siliquarum est quod imponitur , quando curialis rem immobilem lucrati uo ti.tradiderit vel reliquerit alicui quisit eiusdem ordinisin eadem ciuitate,& imponitur ipsi possessori lucranti.vt ℸ. §.res verò,&c.

e ¶ *Humanis.*] i.hominibus liberis,ſ.vel seruis& quod subiicit, vel pro,i. ſ ¶ *Animalium.*] ſ. rationalium. nã cætera in dubitãteranimalia inter mobilia de quibus subiicit continẽtur, vt ff. de verb.signific.l.mouẽtiũ.

g ¶ *Maiores.*] i.superior linea & inferior lucrans in infinitum:vt hic subiicit: licet propriè vltra trinepotẽ & tritauũ cõprehendãt:vt ff.de gra.l. iurisſ.§.parẽtes. Sed videtur nõ curialis nõ debere excusari:vt ℸ.ti.j.l.j.& ij.§. ad filiorum.in prin. Sol. hoc corrigit vel illud in alia descriptione, ſ.quartæ.hoc filiquarum vt in ru. modo no. & sic est vna differentia inter hunc titulum & illum.

h ¶ *Nec interest.*]imo vt ℸ.titul.j.l.ij.§.quòd fi post.sed illud in quarta istud in filiquis:vt modo proxi.dixi.alij quòd hic corrigat.

i ¶ *Maiores.*] ſ.existentes in superiori linea.

k ¶ *Deuinctos.*]i.diuer.modis ꝓiũctos:puta ex parte patris vel matris.

l ¶ *Debitum naturale.*] no.sic ℸ.de codi.l.fi.§.j. & ff.ꝓ so.l.& quia.& ℸ.de cur.fu.l.fi.§. fin aũt ppetuis.& ff.de bo.dã.l.cũ rõ.& ad l.fal.l.pater.& i aut.de hæ.& fal.§.j.col.j.& ℸ.ꝓxi.& in aut.de tr.& se.§.j.c.iij.

m ¶ *Cuius iuris.*] ſ.huius legis.

n ¶ *Deferuntur.*]ſ.ab intestato.

o ¶ *Curiale.*] quod datur ti.lucratiuo. & no.onus imponi lucranti vt ℸ.cod.l.§.res verò.

Extraneo

a ¶ *Extraneos.*] dicitur qſq; extraneus quilibet præter eum qui habetur in potestate,vt dixi ℸ.de rei vxo.act.l.vna.§. extraneum.& inſt.de hæ.qua.& dif.§.ſui.qſq; ille qui nullo modo est cognatus: vt in auth. de hær.& fal.§.inordinatum.& C.de iu.do.l. fi.in prin.quandoq; omnes præter superiorem & inferiorem lineam:vt hic,& ℸ.proxi.§.

b ¶ *Immutari.*] Item excipe loca venerabilia,vt ℸ.de sacrof.ecc.l.pe.quæ etiam est contra.

c ¶ *Lucratiuas.*]ſ.hæreditatis,licet & onera hę rediturа cõtineat: quod secus est in legato, vt ff. manda.ſi hæreditatem.

d ¶ *Inter viuos.*] etiã ſi aliquid in corde geram mihi fieri. vt ff. de cond. caus.dat.l.iij.§. quàquã.

e ¶ *Sarcinam.*] i.onus d præstandis iiij.filiquis.

f ¶ *Donauerit.*]ante nup. quod fit quia hodie ante & post dicitur propter nu.vt C. de dona. ante nup.l.fi.nõ aũt dicit spõ falicia,quia estlucratiua: & quòd propter nu. dicatur , probatur ſtatim cùm de dote dicat.

g ¶ *Ad lucrum.*] ex pacto,vel ex l.quia aliquid mulier cõmittat de his quæ sunt ℸ. de repud. l. consensu.

h ¶ *Difficultatibus.*] fie ff.ſol.mac.l. ſi cum dotẽ. §. finaute in fauiſsimo. & ff.de iur. dot. ſi iis.§. ibi.Item facit.ff.deact.& oblig.ex ꝓmissiõe.& de exceptio.dot.l. apud.§. ſed ſi mulier. & ff. quib. mo.pig.vel.hy.ſo.l.ſicut §.ſi debitor.& ff.ſi qd in frau.pa.l.j.§. ſi libertus.

i ¶ *Ponderibus.*]ſ. iiij. filiquarum.

k ¶ *Causis.*] ℸ. hac lege.

l ¶ *Transferetur.*]ſi non est ſolutũ,quaſi comitetur rem, ſicut onus hypothecæ præteriti tributi:vt ff.de public.l. imperatores.

m ¶ *Imputet.*]nam tunc non ab alio ſed à ſe deciputur. vt ff.de rei vendica.l. nam ſi. & ff. qđ fal. tu.auctore.l.j.§.ſi.nemo enim , &c. vt ff. de reg. iur.l.nemo videtur.facit ff.de actio.emp. l.j.in fi. Item facit ſecũdùm Py. in authen. de monachis. §.ſi quis autem. col.j. & ℸ.de epiſ.aud.l.ſi legib⁹. & cõ.vtri.iu.l.ſi fratres. ff.de libera.cau.l.imo.& §.de actio.empt.l.ſi minor.& de euictio.ſi fundum.& ff. de condi. ſine cau.l.ſi.

n ¶ *Consequatur.*]à venditore.

o ¶ *Sarcinam.*] id eſt,onus.Accur.

p ¶ *Primordiũ tituli.*]ex origine nãque cuiuſlibet cõtractus & cauſæ quid ſit ſtatuendum diſtinguitur:vt & ff.mand.l. ſi ꝓcuratorem.in prin. & ff. depoſiti.l.j.§. ſi ſeru⁹ depoſuit.& ad Mac.l.ſi tamẽ.Nempe origo potius obligationis quã ti.inſpiciturvt ℸ.ad Mac.l. iij.& ff.de do.l.qui id quod.in prin.& de pri.cred.l.iiij. ſecũdù Pyr.Itẽ facit ℸ.ſi cert.petat.ſi ex ſtio.& ff.de fal.l.de ee.& ℸ.de inter. ma.l.ij.

q ¶ *Peruenerit.*]de nouo aliquo contractu: & ita ratione præcedentis contractus nõ erit indicẽda deſcriptio: tamẽ ſi ipſe alienaret ſeruabit quod ℸ.idẽ ſi aliqñ fuerat ſua,& alienauit titulo nõ lucratiuo:tãdẽ per plures manus ad eundẽ decuriõẽ vel ad aliũ redit.nã ſi alienet titulo lucratiuo,ſubiacebit oneri deſcriptionis,& facit in aut. de eccle.titu. §. interdicimus. col. ix. Accur.

r ¶ DE PRAEBENdo ſalario.

¶ Melius dixiſſet de non præbendo:vt patet ℸ.vel quia præſtatur conſentiente principe.

s *Nisi ſpecialiter.*] non ergo generaliter conceſsio ſufficit. ſic ff. de pec.l. quam Tuberonis.§.alia.

t ¶ *Consecutus.*] & niſi ob liberalem artẽ vel medicinam.vt ff.de decr.ab ord.ſa.l.ambitioſa. & ſacit ℸ.vt armorũ vſus in ſcio principe.l.j.Acc.

¶ SI CVRIALIS RELIcta ciuitate,&c.

v *Curiales.Fiſco.*]nõ ciuitati. hoc autem est verum.niſi publica neceſsitas exegerit:vt ℸ.de decur.l.curiales vltra. Itẽ ẽm Py.niſi ratio incolatus aliud ſuadeat, quo caſu ſeruabitur qđ eſt ℸ.ti.j.l.ſi. & facit ℸ.de decu.l. quidam. & ff. de decur.l.j. & de vac. mu. l.j.§.pe.& ℸ.de ędifi.priua.l. ſi quis. poſt. & de adu.di.iu.l.ij.

x ¶ *Demõſtrauerint.*]Et ita notari poſſet hic , q impium eſt relinquere propriam patriam.

y ¶ DE MVNICIpibus & originariis.

¶ Municeps genus,originarius ſpecies.ſic ℸ.de fer.& aqua.nam aliquid ſpeciale eſt in eo qui eſt municeps origi.eſt ergo municeps propriè qui ſubit munera,ſiue ibi natus ſiue non: ſed hodie etiam omnes qui non ſubeũt:vt ff.ad mu.l.j.& dicitur originarius ab origine patris , non ſua:vt ℸ.l.filios. & ff.eo.l.aſſumptio. §.j. vel ſecundum Azo.ſua etiam,vt ℸ.eo.l. origine.

z *Vm te bibliũ.*]nomen ciuitatis de qua proponens quæſtionem dicit ſe fuiſſe natum.

a ¶ *Incolam.*] hoc eſt qa aliunde illuc iuit cauſa perpetuò habitandi : vt ℸ.ti.j.ciues.

b ¶ *Berytios.*] i. aliam ciuitatem.

c ¶ *Muneribus.*]necnon municipali iuriſdictioni pãrere: vt ff.eod. incola. Vel dic vt notaui ℸ.titulo j.l.ciues.Sed qđ ſivera que ciuitas munera ſimul imponat? Reſpondpotior eſt originis cauſa. vt ff. eo.l.libertus. §. ij.& fa.infrà, tit.j. l.priuilegio.

Patriam ſuã relinquere eſt impium.

is fortè cui lucro res cesſerit, eiusdem ciuitatis ordini ſit obſtrictus: qui licet inter extraneos [z] numeretur, vacuum tamen ea functione, quod datum est , consequatur. nã cùm personæ conditio non mutetur,nec rei quidem ſtatum conuenit immutari. [b] ¶ Lucratiuas [c] verò res eas tãtùm volumus appellari, atque à prædictæ descriptionis grauamine excipere, quæ hæreditatis, vel legati, fideicommiſsi iure mortis cauſa donationis [‡], vel cuiuslibet poſtremæ voluntatis arbitrio ad quempiam delabuntur. Inter viuos [d] etiam donatio ſimplici liberalitate confecta,lucratiuæ merebitur & nomen, & ſarcinam [e] .Si verò vel ſocer futurus [‡], vel pronepotis ſponſæ affinitatis coeundæ cauſa donauerit [f],velparens etiam filiã, neptem,velpronepteam curiali ſeu extraneo nubẽtem dotauerit, licet caſu mortis,vel diuortij euentu [‡] res eius cui data eſt vertatur ad lucrum [g] : nec inter lucratiuas numerabitur,nec deſcriptionis oneri ſubiacebit. Nec enim iuris optimi eſt matrimonium,cum tot tantiſque ſuis difficultatibus [h] opprimatur , aduentitiis etiam cumulare ponderibus [i] [‡]. ¶ Res verò quæ memoratis cauſis [k] lucratiuæ ſemel nomen, exordiúmque ſortita eſt,licet ab eo qui ſuſceperat,ad alterum emptionis,vel cuiuſcunque contractus iure migrauerit: cum prædicto deſcriptionis grauamine proculdubio trãſfertur [l] , vt vel ſciens ſibi imputet [m] qui accepit oneratam : vel ſi ignorauerit, quod intereſt conſequatur [n] . Cõtraq; ſi cuiuslibet cõtractus exordio lucratiuæ nomen euaſerit , & ſi poſtea lucri titulo in dñim alicuius ceciderit, ſarcinam [o] memoratæ deſcriptionis effugiet. Nulla enim in huiuſmodi cauſis confuſionis intercedit occaſio, etſi ad primordium [p] tituli poſterior quoque formetur euentus,niſi fortè res decurionis, quæ ad eum cuiuslibet mercimonij iure peruenerit [q] , ad alterum fuerit poſtrema eius volũtate vel ab intestato vel inter viuos donatione translata.tunc enim quia ſemel in perſonã cecidit principalis , veterũ tituloru nequaquam rõe perſpecta,conditionẽ,& onus merebitur lucratiuæ . Dat. vij.Id. Mar.Conſtantin,Dioſcoro &Eudoxio VV.CC.Coſſ.

a ¶ *Præſtitæ*

DE PRAEBENDO ſalario. [r]

TITVLVS XXXVI.

¶ Imp.Conſtantinus A.ad Marcell. Com. Or.

LEX VNICA.

NVlli [‡] ſalarium tribuatur ex iuribus [‡] reipublicæ,niſi ei , qui , iubentibus nobis , ſpecialiter [s] fuerit conſecutus [t] .Dat.v.No.Octobr. CP. Limenio & Catulino Coſſ.

SI CVRIALIS RELIcta ciuitate,rus habitare maluerit.

TITVLVS XXXVII.

¶ *Omnes curiales reuocantur ad ciuitatẽ, & ad curiam:& locus in quo rure habitant, publicatur.Bar.*

¶ Impp.Arca. & Hono.AA.Eutychiano P.P. LEX VNICA.

CVriales [‡] omnes iubemus interminatione moneri ne ciuitates fugiant aut deſerant, rus habitandi cauſa :fundum, quem ciuitati prętulerint,ſciẽtes ſiſco [v] eſſe ſociandum:eóque rure ſe cauſturos cuius cauſa impios ſe, patriam vitando, demõſtrauerint [x] Dat.xviij.Ka.Ianua.C.P.Arca.iiij. & Hon.iij.AA.Coſſ.

DE MVNICIPIBVS & originariis. [y]

TITVLVS XXXVIII

¶ *In loco originis & incolatus cogitur quis ſubire munera.h.d.Bar.*

¶ Imp.Alexander A. LEX I.

VM te Biblium [z] [‡] origine,incolam [a] autẽ [‡] apud Berytios [b] eſſe proponas, meritò apud vtrãque ciuitates muneribus [c] fungi compelleri.

¶ *Sortitur quis forum ex perſona ſui manumiſſoris,licet de neceſsitate manumiſerit. B.*

¶ Imp. Gordianus A. Frontoni.

LEX II.

SI (vt proponis) [d] ea quæ ex cauſa fideicommiſsi te manumiſit, ab ea liberratem iuſtam fuit conſecuta,quæ originem ex prouincia Aquitania [‡] ducebat: tu quoque eius conditionis cuiſque ciuitatis ius obtines , vnde quæ te manumiſit, fuit. Eorum enim conditionem ſequi ex cauſa fideicommiſsi manumiſſos pri-

d *Si vt proponis.*] Titius fecit Arethuſam libertã Seiæ hæredẽ, & rogauit de manumittendo ſeruũ ſuũ,hic ſuus manumiſſus ſequitur dom:cilium Arethuſæ, qđ eſt idẽ q̃ Seiæ,nõ aũt Titij.vt ff.e.l.filij.

‡ Ex ſi.x.j.ti. ij.l.j. C. T. virtibus

‡ Vide Ale. hic. cum

‡ hunc locũ ſta reſtituit Aleiat⁹ hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Præstiterint.*] qa eorũ sunt liberti,nõ testatoris,vt inst. de si.re. p fid.re.§.pe,idẽ dicas de eo cui directa in testamento fuit relicta liber tas,in casu illo vbi non testatoris fit libertus,sed alterius q ſ.petit bo na sibi addici,vt inst. de eo cui li.cau.bo.addic.§.j. & habes idem ff.e. l.liberrus.§.ex causa.Sed quid si hæres no manumisit, sed per decretũ prioris absẽtẽ hærede da tũ ad libertatẽ peruenit? Resp.quidẽ ex Rubriano tenat.hoc est factum: quia Orcin[b] est libertus testatoris,cuius nõ hẽre dis sequitur originẽ : vt ff.de fideic. li.l. cũ verò. §.fabuentum. si autẽ ex Damasiano ad libertatẽ peruenerit, qđ perinde habeẽ ac si vt oporteret manumissus esset, qa ef set hæres infãs,vel furio sus,vel similis : hæredis est liberẽ,& ei[e] domici liũ sequitur.vt ff.de fide. li.l.neq; infãtes.& facit j.ti.j.ciues.& facit ff.eo. l.eius.&l.deiure.§.liber tos.& l.assumptio.§.fin. b ¶ *Rogauerint.*] qui nõ manumiserunt.

c *Filios.Patris.*] vbi ſ.pater fuit natus, vt hic,& ff. eo. assũptio. §.j.adeo q ſi annus fuit a liũde,nõ sequitur eũ ne pos.alias oportet nos q rerevbi Adã nat[a] fuit:qđ dicitur esse ager Dama scenus. Et no. q dicitur quis nasci in ciuitate q interritorio nascit, vt ff. eo.l.q ex vico.itẽ die filios legitimos & adopti uos durãte adoptiõe.nã vulgò ẽsti matrẽ sequũ tur,vt ff.e.l.eius q instũ. & l.ordine.§.fi.& l.si is. & ff.de sta.ho.l.cũ legiti mæ.Itẽ no.originẽ nõ di ci domicilij patris,maximè si filij[a] alibi habiteẽt. vt ff.e.l.libert[a].§. patris. &l.assumptio.§.filius.

d ¶ *Nõ in materna.*] ersi ibi nati,dic nõ sequitur vt maternã , sed vt propriã originẽ:vt ſ.l.px.& ff.eo. assumptio. in prin. itẽ hoc fallit ſ.de mur.l. hi.&de agric.& ma.l.ex ingenuo.& ſ.ſ dec.l.nat. ti.Itẽ & qñ priuilegium habet origo materna, vt ff.eo.l.j.& facit ſ.de decur.l.exemplo.& ſ.de tab.l.fi. Item quid de na turali legitimo per principẽ? Rñ.idem quod in adoptiuo , vt sequatur patrem,vt C.de adop.l.in adoptionem,& ff.eo.ordine.§.fi.Acc.

e ¶ *Domicilii.*] & nisi in prædictis casibus.hoc ergo casu duobus locis tenebitur,vt ſ.eo.l.fi.

f *Origine.*]vt & ff.eo.l.assumptio.in prin. hoc autem fallit ꝓpter matrimonii,vt ſ.de mur.& in quo lo.l.j. & fi.ad mu.l.fi.§.itẽ referipserunt.Item quando fit senator quo ad quid:vt ff.eo.l.filij.§.fe nator.& l.municeps.Quid in paterna fortẽ secus.ar.ſ.l.prox.Sed cer tẽ illud ad matrem excipit,non quòd non paternam,vt ibi dixi. Item incolatui potest bene renunciari,vt ff.eo.l.incola. dummodo re & fa cto,non verbis tantum:vt ff.eo.l. domicilium.& facit ff. de pact.l.ius aguationis.& ff.de reg.iur.l.iura.& ſ.l.proxi.sed secundũ Pet.propriã originem vocat paternam.nam propter suam originem propriam nõ contrahitur domicilium,secundum eum:quod non placet,vt ſ.l.j.

g ¶ *Iquis.Originem.* propriam,vt ſ.l.proxi.

h ¶ *Duarum.*] Quid autẽ si vtraq; ciuitas similiter vocet? Resp.vt di xi ſ.l.j. Item fallit hoc secundum Pyr.si publica sit necessitas,vt ſ.de dec.l.curiales vltra. Itẽ no. ꝙ in duob[a] locis habet domicilium.sic ff. eo.si qs à pluribus. & l.si qs instructus.& ff.de interd.& rel.l.relegato rũ.§.dubitatũ.& ff.de mu.& hon.l.qui originẽ.in prin.itẽ ꝙ etiã vilẽ terrã propriam nõ potest quis deserere.ad quod ſ.de aboli.fallaciter.

i ¶ DE INCOLIS, ET VBI QVIS DOMICI.&c.

¶ Superiori ti.de originariis,scilicet, de iis qui cõtrahũt municipatũ origine,principaliter dixit:vt ꝓ oẽs leges illius ti.patet.nũc generaliter qualiter ilło vel aliis modis : & qđ sit incola. dic vt ſ.eo.l.ciues.

k *Non tibi.Suscepisti.*] vt amodo primo incolatui renearis cui renũciasti:vt & ſ.ti.j.l.origine.si autẽ esset vocat[a] ante trãslationem,secus,vt hic,& ff.ad mun.l.incola.& ff.de mu. & ho. l. & qui originem.in prin.& de iur.immu.l.semper.§. hoc circa.& ff.de iud. l. si quis postea.& ff.de iu.om iud.l.cùm quardam.quid autem si dicat se trãstulisse:& ciuitas quę renocat,dicit ℨ Rñ.cognoscit præses qui præest ciuitati renocanti,vt ff.ad mu.de iure.in prin.

l *Necipsi. Credam-tur.*] Lex eo gibi stetit vt hic,& ff.de iniu. l.lex.Cornel.§.si tamen. & ſ.l.proxi. sed quia ibi contrauit seu deliquit, habere præsumitur domicilium:vt ſ.in fi.l.

m ¶ *Constituerint.*] qđ psumitur ex transfusione decẽnij: vt ff.de vsur. cũ de itẽ verso.& ſ.dpe ti.hæ.ſi filium.secundum Pyr.& hoc maximè si emat ibi domum vel possessionem:idem tamen si condẽsat.ar.ff.de iniu.l. lex Cor.§.domũ. Quid autem si iuit ad domum hoc decennio:Resp. aut iuit vtcum denariis redi ret,aut vt de suo recessu disponeret. ar.ff. de cap. nihil.Itẽ not.hic aliquid ex tempore factũ vel nõ factum psumi, sic vt q.l. cum dein rẽ verso.& l.si filius.& in aut.de rest.& ea q pa.§.fi.& ſ.de fun. pa.l.fi.Itẽ quid de alio q stat per x.ann.non causa studij:Rñ.Idem vt præsumatur domicilium animo cõstitutũ.secus si mi nori tempore:vt ſ.l.px.

n ¶ *Commeat.*]etiã plus quam decenniumina interpollatim:vt ff. de seruit.l.seruitutes.Item non animo ibi manendi,vt d. l.nihil.

o ¶ *Rationibus.*] quod contingit multis modis: vt ſ.eo.l.ciues.

p ¶ *Mendacium.*] asseris enim te ibi non habere domicilium: & tamẽ habes. ad quod est ff. eo. l. assumptio. & sic verbis nec fit nec desinit habere domicilium:vt ff.eo.l. domicilium.& no.ſ.ti.j.l.origine.

q *Et verum.In territorio.*] Quid autem sit territorium , dic vt ff. de verb.significl.pupillus.§.territorium.

r ¶ *Incolas.*]q nõ sunt incolę,sed velut stantes in territorio,quasi nõ sint incolæ,nisi q stãt in ciuitate sm quosdã : quod non placet:vt ff.de ver.sig.l.pupillus.§.incola. Sed dic q hic commoratur, non vt ibi habeãt domicilium:vt ff.eo.libert[a].§.postliminio.& l.scire.sec[a]si animo ibi stãdi vero vel psumpto decẽnio.qa tũc est incola,& cogitur:vt ſ. l.px.& ſ.l.prox.sola em habitatio nõ facit: sic nec domus:vt ſ.l.px.

s ¶ *Ad subeũda.*]alias obeũda munera,ſ.psonalia,vt ſ.l.px.notatur.

t *Cùm neq;.Memoratis.*] i.nõ effectis qñ cogeremini.vt ſ. l. ciues.

v ¶ *Ob solam.*] siue priui.ciuitati dato,aut laribus non translatis: vt ff.eo.l.libertus.§.sola ratio.& ſ.l.prox.& l.ciues.

x ¶ *Decurienis.*] vt quia Mutinensis emit domum à decurione Bononiz.per quod videbatur facilius fierr Bononiensis municeps.

y ¶ *Muneribus.*] ſ.personalibus: sed patrimonialia pro his possessionibus quas ibi possider,subire debet:vt ſ.de mun.in quo lo.&c.l.j.& no.ff.eo.libertus.§.sola ratio.

z *Sì in patria.Desixisti.*]qđ sit vt ff.e.l.domiciliũ:& fieri põt:vt ſ.ti. j.l.j.in fi.& ff.e.non.vtique.& de mu.& hon.l.iij.in.prin.Acc.

a *Priuilegio.*] potest duobus modis intelligi:vt quia ciuitas habet priuilegium, quòd omnes habentes in illa ciuitate domum teneantur munera subire , vel quòd etiam originarij quidam,vt legum doctores & decuriones munera non subeant.

b ¶ *Originis.*] paternæ vel propriæ,non maternæ.vt ſ.ti.j.l.filios.

c ¶ *Voluntate.*]supple, vel aliis cõibus modis:vt ſ.eo.l.ciues. q.d.non sola

sola possessio:vt ſ.l.cũ neque.Item non sola habitatio:vt ſ.eo.est verum.non origo materna.vt suprà tit.j.l.filios.simile tamen ſ.de jurisdiction.omnium iudicum.l.secunda.

a *Ciuilia.*] personalia:aliàs secus:vt ſ.l.c um neque.& facit ſ.de testa.si non speciali.& ff.eo.l.libertus.§.sola.

b *Ciues.*] dic q̃ municeps est genus:ciuis & incola sũt species: vt colligit ff.ad mũ.j. & hic vt ciuis origine,ſ. ꝑ pria vel paterna:vt ſ.ti. j.l.filios.&l.origine.itẽ manumissione,ſ.ſ de vel d patre suo facta.vt ff.e. l.assũptio.§.pẽ.& l.filij. in prin.& l.ſ iur.§.liber tos.& si à plurib[a] manumittit,omniũ originẽ sequit.vt ff.e. si qs à plurib. c ¶ *Allectio.*] i. delatio honoris in aliqua ciuitate:vt ſ.l.pxi.vnde allecti, i.electi.vt ff.ſ iu.im.l.pe. in fi. qđ ergo de Rufino Guascopotestate bõ.rñ. Py. idẽ,vel dic allectio, ſ.de milite electo,vbi sti pendia meret:vt ff.eo. l. municipes.§.fi.Itẽ adoptione,ſ.quandiu durat: vt ff.admu.l.ordine.§.fi. Incola verò dicit,i. valde colẽs & venerãs,puin cià in quã se cõtulit:vtpote cũ ꝓpter eã aliã relinquit,vt ſ.ti vtrobiq;habeat ꝙualit domicilij.

† Ex li.jj.ti.j. l.vij. C. Th.

† Honore vt ff.eo.l.Labeo.& l.assũ maritorũ eri ptio.§.iure.& fit incola gimus , &c. etiã si in territorio secõ nã vir & vxor ceſentur vnũ & idẽ corp[s], vt in c.debitũ.extr.de bi gã. & iiij. q. ij. c.idonei. *Da.iiij.kal. Feb:C.ſ.Archa.ij & Rufi.Coſſ.

ad munera ciuilia [a] quęnque vocari certissimum est.

¶ Iidem AA.& CC.Aurelio. L. VII.

Ciues [b] quidẽ † origo, manumissio,allectio [c], vel adoptio incolas verò (sicut & Diuus Hadrianus edicto suo manifestissimè declarauit) domicilium facit. Et in eodẽ loco singulos habere domicilium non ambigitur,vbi quis larẽ [d], rerúmque ac fortunarum suarum summam [e] constituit, vnde rursus non sit discessurus, si nihil auocet [f]:vnde cùm profectus est,peregrinari videtur:quòd si re diit,peregrinari iam destitit.

¶ Imp.Constantinus A. L. VIII.

Senatores ĩ sacratissima vrbe [g] domicilium dignitatis habere videntur [h]. *

* D.k.Mart. Valentin. A. & Neoterio. Coss.

¶ *Mulieres ex persona maritorum fortiuntur dignitates & forum.h.d.Bart.*

¶ Imppp.Valẽt.& Valens,& Arc. AAA. Martiano Comi.Or. LEXIX.

Mulieres † honore † marito rum erigimus [i] & genere nobilitamus:& forũ ex eorũ persona statuimus [k].Sinautem minoris ordinis virũ postea sortitæ fuerint:priore dignitate priuatæ [l] posterioris mariti sequantur conditionẽ:& domicilij mutamus [m].*

DE MVNERIBVS [n] ET honoribus nõ continuãdis inter patrẽ & filium,& de interuallis.

TITVLVS XL.

¶ *Priuatæ.*] vt in d.ll.& in aut.de nup.§.non tamen.col.iiij.

m ¶ *Mutamus.*] referas ad j.partẽ.Vel dic ad secundã.nã sequiẽ pd. secũdi,nõ primi viri.ad q̃no.ſ.ti.j.l.originẽ. Itẽ facit ſ.de nup.l.cũte.

n ¶ DE MVNERIBVS,&c. ¶ Quia ratione originis & domicilij deferũt honores & munera:de his d.vt non cõtinuẽt:sed nec ꝑpetuo excusẽtur , & ideo subiicit de interuallis.

o *Sicut honores.*] Honor est administratio reipub.cum gradu dignitatis:& quia alias est cũ sumptu,alias sine sũptu, vt ff.de mu. & ho.l. honor.ideo hicloquitur de vtraq; in prin.l.Quid aũt si ꝑponte vellet continuare?rñ.non põt, nisi cum est inopia:tũc esn põt,& cogit:vt ff.de mu. & ho.l.honor.§.pe.& fi. & in l.ſul. de ambitu in cidit:vt ſ.ad leg. Iul. de amb.l.j.à ꝓdictis excipit decurionat[us]:qa ẽjus honorsit,aballisnõ ꝑstat va cationẽ:vt ff.de va.mu.l. ad decurionatũ.Itẽ q̃ de muneresubiicit,demisto d.Itẽ& de mere psonali: & dic qđ sit vt ff.de mũ. & ho.l.honor.§.j.sednõ de pmũiali mere dicit: nã ibi ꝑtinuẽ subeũt ex cusatione omni cessãte: vt ſ.ti.j.ꝓ totũ.Itẽ & de illo munere q̃ principalit respicit publicã vtilitatẽ de quo habes exẽpla. ff. de mu.& ho.l.j.& l.fi.in prin.fi aũt priuatã pricipalit,vt tutela vel cura: tũc necabija velaliis,vt ſ.de exc.mu.l.iij.nec alia ab aliisnisiin casu vſq; ad annũ:vt inſt. de exc.tut. §.itẽ q reip.itẽ alio.vt ſ. eo.ti.§.qui tutelã.in fin. p ¶ *Decuriones sunt.*] ex quib[a] eligitur ad honores.vt ff.de decur. l. honores.§.is qui.& ad mista munera.vt ſ.de dec.l.ad subeunda.Sed q̃o erunt simul in honore decurionatus , cũ hoc ipsum hic prohibeat?Rñ. fine sumptu est decurionatus, nisi ad aliud munus vel honorem voce tur.Vel melius ſpeciale inest decurionatu,vt ſ.dixi.

† Septimio Zenoni.

† Marcello.

¶ *Cõtinuatio honorũ & munerũ impeditur in iis,qui sunt idem vel quasi: interualla verò in iis tantùm,qui sunt idem verè. Item in dubio fideiussor non tenetur nisi ad id , quod principali potest imungi.b.d.Bart.*

¶ Impp.Seuerus & Antoninus AA. † LEX I.

Sicut honores [o] & mu nera , cùm pater & filius decuriões sunt [p], in eadẽ domo continuari, ¶non oportet ita vacationũ cõcessa tẽpora [r]nõ aliis [s]prodesse pũt,quã iis , qui ad eosdẽ vel alios honores, eadẽq; vel alia munera [t] denuo vocãtur. Pro infante verò filio , quẽ decurionem esse voluisti, quanquam fidem tuã in posterum adstrinxeris [v],tamen onera [x] sustinere non cogeris : cum ad ea tantum quæ mandari possunt,voluntatem [y] dedisse videaris.

¶ Imp.Gordianus A.Cyrillo. L. II.

AB honoribus [z] ad honores eosdẽ quinquennij [a] datur vacatio,triennij verò ad alios:legatione [b] autem perfunctis , biennij vacatio concessa est.

¶ *Frater propter fratrem nõ habet vacationem: sed propter alios idoneos nondum graduatos rectè excusatur.Bart.*

¶ Iidem Augustus. † LEX III.

Interualla [c]rẽporum, quæ in vnius [d]persona locũ habent,fratribus [e] (licet communia possideant bona) minimè prodesse, fre-

Imp.Dioc. & Maxi.AA. Cõtra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel erãt emancipati,vel pater mortuus, vt not.ℨ.l.j.sed quid de sociis omnis honorũ,vtuel idem q̃ in fratribus,secũdũ Py. qa ipsi fratres dicuntur:vt ff.pro soc.l.verum.sed ℨ videtur quia onus est cõmune qđ non est in fratribus:vt ff.pro soc.l. cũ duobus.§.Põponius.& l. si fratres.§.idem Pomponius.Item argu.cõtra ℨ.de diuersis rescriptis.l.j.

a ¶ *Sane.*] cõuenit sane præsertim,prouide ne interim.& hoc dico missis.i.vocatis,q̃ nec, &c. vel missis ad munus:q̃m dicta recidit ad ℨ.j.tit. ij.l.iij.& ℨ.de decur.l.qs tã.& ff.de legat.l.sciendum.§.penult.

¶ DE MVNE. &c.

Munera sunt in multiplici differentia.

¶ De psonalib⁹ dixit in superiori ti.nũc de patrimonialib.& dic mun⁹ tribus modis.vno donũ:secũdo onus,& sic hoc ti. tertio officiũ.& sic.ℨ.ti.j. & ff. de ver. sign.munus trib⁹modis.& l.inter donũ.& l.munus ꝓprie. & l.pupillus.§.mun⁹.Item distingue,q̃a mun⁹aliud psonale,aliud patrimoniale,& aliud mistũ.psonale cũ solicitudine ꝓpræ,patrimoniale dispendio rerũ:mistũ ex vtroq; ꝓcedit,q̃ dic ꝓ exẽpla. ff.eo.l.j.& l.fin. in prin. & §.patrimoniorũ.& §. mista.psonalia alia respiciunt publicã vtilitatẽ principaliter,vtlegatioad cẽsus:alia priuata principaliter,vt cutela. Itẽ patrimonialealiudinducit psonis ꝓ reb⁹,& hoc tã tũ ciuib⁹&incolis:aliud ipsis possessionibus, & hoc etiã alienigenis,qui modo aliquid hic possidẽt:vt ff.eo.l.rescrip.§. fin.& ℨ.de ann.&tri.lij. & j.eo.l.ij. Accursius.

c *Iulia.*]Ola patrimonialia personalia & mista ciuilia sunt.vt ff.de mu.& ho.l.fin.§.pen.& sic hęc lex de omnibus dicit.nã in personalibus ẽ ordo pro modo fortunarum. i. prout fortuna reddit aliqđ diuitẽ vel prouidẽ:vt ℨ.de dec.l. ad fundã.& ff.de dec.l.honores.& ff.eo.l.honor.§. de honoribus.& dealbo scri.l.j.idẽ de mitlis,vt ff.eo.l.ij.§.ꝑses.& d. l.honores.idẽ de mero patrimoniali.vt per ordinẽ.i. nõ vnus tãtum grauabitur vt alius releuetur.Item secũdũ facultates:vt ℨ. tit.j. l. fi.

d *Munera indicuntur.*] q̃ olim extraordinaria, hodie ordinaria sunt.ℨ. de superindicto.l.j.e ¶ *Ab omnibus.*] etiam alienigenis:dummodo aliqd possideãt ibi:vt no.in ru.& fa.ℨ.de vect.l.omniũ. & ℨ.proxi.& l.neq;.& l.professio.& l.etiã.& l.patrimoniorũ.& l. fi.

e *Qui immunitatẽ.*] No.generaliter immunitate concessa, personalia munera remitti. vt ℨ.de exc.mu.per totũ.& ff.de iur. im mu.ꝓ totũ.& de vaca.mu.per totũ,sed nõ patrimonialia:vt hic:q̃ duo b⁹ modis relaxãt,primo ꝑ speciali concessione patrimonialiũ,vel alicuius patrimonialis:vt ff.d.va.mu.l.fũr munera.& ℨ.de his q̃ a prin. va. l.j.vel l.scripta.vt magistri liberaliũ artiũ,doctores legũ,grammatici,& philosophi,qb⁹ remittit munus hospitis recipiẽdi:vt ff.eo.l.fi.§. fi.& ℨ.de ꝓfe.& me.l.medicos. Itẽ militibus & veteranis capitis ꝓtatio remissa ẽ:vt ff.eo.l.fi.§.pe.Itẽ,veteranis concedit ne fiant tributorũ exactores:vt ff.de pri.vel.l.fi.idẽq; in aliis q̃ non patrimonis indicitur:vt ff.de vac.mu.l.his honoribus.Item clerici,vt ff.de epi.& cle.l.j. Itẽ mulieres nõ subeunt corporalia munera, licet sint patrimonialia, q̃a mixta.q̃ dicas secũdũ Py.f.administrãda:sicut nec minores : vt ff. e.l.ad rẽ.& adde distinctionem quã feci super ru.ℨ.de excu. mu. Acc.

f *Hospites.*]qđest ꝑmoniale:vt ff.e.l.ij.§.munus.Itẽ facit.ff.e. resc.

h *An videtur a vobe.*] i.non vi lex esse contraria rõni.[pto.§. fi.

i ¶ *Curiales.*] id est, curialium.

k ¶ *Decrerit.*] cũ fortẽ ꝓtenderet aliqs excusationem psonaliũ. sed certe imo.malẽ decreuit.qa est personale:vt eo.l. fi.in pri.Solut.vt ibi.

l ¶ *Esset.*] quia sumptu publico,tamen sine appellatione non rescindi-

† curules.

† commisso.

† Turpe est si pro fesso homine & desiderio in res se discerpit. Item alie hac lege nõ audiur diuersis pro cessis & cõcer.e.iolicitudinem. cũ gl.fi.in prin. de appell. & in c. de mul ta.in gl. iuper verbo litteras.in fi.ex ira de præb. & dig.

quẽter constitutum est,Sanè a iis missis,qui necdum functi muneribus,ad hæc idonei cõstituti,vocari debent,vos si ad obsequium ciuium munerum repererit patuisse, ne interim interpellemini,præses prouinciæ prouidebit.

DE MVNERIBVS b patrimoniorũ. TITVLVS XLI.

¶ Imp.Antonius A.Filio. LEX I.

Iulia c munera perordinem pro modo fortunarum sumenda sunt.

¶ Idem Augustus Materno. LEX II.

MVnera quæ patrimoniis publicæ vtilitatis gratia indicũtur d ab oĩbus e subeũda sunt.

¶ Imp. Alexander A.Attilio. L. III.

QVi immunitatẽ f munerũ publicorũ cõsecuti sunt, onera patrimoniorũ sustinere debẽt:q̃ b⁹causis & hospites g recipiẽdi sũt.

¶ *Onus alimentandi equos decurionum est patrimoniale. Bart.*

¶ Impp.Val.& Gal.AA.Neroni. L. IIII.

NOn videtur abhorrere à ratione h sententia, qua præses prouinciæ equos curiales † i alere,non personarum, sed patrimonij esse decreuit k : & tamen si iniqua esset l,omisso, à te appellatiõis auxilio,necessario pmanerem m.

¶ *Nihil est quod tribuat excusationem à muneribus patrimoniorum. Bart.*

¶ Imppp. Car⁹ ,Carin.& Nũ.AAA.L.V.

NEq; tẽpore ętatis,neq;numero liberorum à muneribus, quæ patrimoniorum n sunt,excusationem quis habere potest.

¶ *Philosophi non debent habere immunitatem à muneribus patrimonialibus. Bart.*

¶ Impp.Diocl.& Maxi.AA. L. VI.

PRofessio,o † & desideriũ tuũ inter se discrepant, nam cũm philosophũ te esse ꝓponas,vîceris auaritia & rapacitate † : & onera quæ patrimonio tuo iniunguntur, solus p recusare conaris,quod frustrà te facere, cæterorum exemplo poteris edoceri.

¶ *Minores non excusantur à muneribus patrimonialibus. Bart.*

¶ Idem AA.& CC. LEX VII.

ETiam minores ætate patrimoniorum muneribus subiugari solẽt q. Vnde intelligis te frustra plenam immunitatem desiderare : cùm munera quæ impensas exigunt,subire te necesse sit.

¶ Imp.Constantinus A. † LEX VIII.

NEc protostasię r,vel sacerdotiæ s,vel decaprotiæ t munera corporalia sunt:sed tantùm patrimonij esse non ambigitur.

¶ Impp.Valent. & Valens AA. L. IX.

PAtrimoniorum u munera mulieres etiam sustinere debẽt.

¶ *Superindictiões sunt munera ꝑsonalia. Bar.*

¶ Iidem AA. & CC. & Grat.A.ad Præfectos. LEX X.

QVantũ ad extraordinarias x indictiões ꝑtinet,ꝑfidib us significam⁹ , vt oẽs possessores y cæterosq; z sciãt cõueniri debere a : quãdoquidẽ ea patrimonij munera esse constet, quæ meritò ab omnibus b agnosci debeant,quò facilius obsequiis publicis pareatur.

QVEMADMODVM ciuilia † munera indicuntur c.

TITVLVS XLII.

¶ *Non debet quis eodẽ tempore habere plura officia. Bart.*

¶ Imp.Alexander A.† LEX I.

CVm te curatorẽ ad cogẽdas d angarias e creatũ,appellationẽ f interposuisse ꝓponas, prætoritiæ debemus dicere,ſicut decaprotos non decaprotitios.

v *Patrimoniorũ.*]sed & psonalia munera sexui g ruetia, nõ ingruentia:vt ℨ. de mu.in quo loc.l.j. & ff.e.l.iij.§.corporalia.& dic q̃ sunt patrimonialia,vt ℨ. in rub.& quod no. in l. q̃ immunitatẽ.

x *Quantum ad extraordinarias indictiones.*] quæ hodie sunt ordinariæ.vt ℨ.de superindicto.l.j.

y ¶ *Possessores.*] immobilium.Accur.

z ¶ *Cæteros.*] s.mobilium possessores,cũm de patrimoniali dicit.

a ¶ *Conuenire debere.*] excipe quosdam in muneribus quibusdam, vt ℨ.eo.l.qui immunitatem.& ibi no.

b ¶ *Meritoque ab omnibus.*] etiam milite & veterano & pontifice:vt ff.eo.l.fi.§.patrimoniorum.& §.ab eius.

c ¶ *QVEMADMODVM CL MV. INDICVNTVR.*

¶ Ciuilia dicũtur omnia:vt ℨ.ti.j.in quibus inspicitur persona eius q̃ imponit munus,vel indicit,quod habeat illud officium. vt ℨ.de iu.fil. super creandis.& de dec.l.ij. secundò inspicitur quod est j.l.fi. tertiò persona eius cui indicitur:quartò origo natalium,quintò facultates. sextò cõsuetudo.vt ff.de mu.& ho.l.honor.§. de honoribus.persona. f.vt sit habilis,vel non excusetur origo,vt honores ingenuorum non deferantur liberto:vt ℨ.ad l.vlcel.l.j.facultas,vt sit sufficiens muneri iniuncto.Item septimò vt potiores eligantur:vt ff.de dec. l.honores. Itẽ octauò quod dicitur j.l.ij.nonò quod dicitur j.l. ij. decimò quod dicitur j.l.penul.in personalibus enim hæc considerantur, sed in patrimonialibus non omnia.

d ¶ *Vm ad cogendas.*] id est colligendas.Accur.

e ¶ *Angarias.*] i.operas:vt ℨ.de fac.fan.ecc.l.neminẽ.Acc.

f ¶ *Appellationẽ.*]qñ fieri debeat:vt ff.qñ ap.fit.l.j.§.alia cã.

† necessitate.

† Iidem AA. & CC. Longino.

† Imppp. Car.Carin.& Numer.

a ¶ *Alterius curiæ.*] alias curæ,alias curationis,& est sẽsus, vt in vno officio electꝰ nõ cogat ad aliud ire,donec finiat primũ:vt hic,& ℨ.de fusc.l.neminem.& ff.de vac.mu.l.fi.& tunc habet interualla:vt ℨ. ti. j.l.ij.alias ẽ curiæ,& ẽ sẽsus.vt decurio vnĩ curiæ nõ eligat ad munera ad q̃ vocat alteri curiæ curiales.Vel curię ad q̃.ff.ẽ coll.illi.l.j.§.fi.

b ¶ *Quia eius patriæ.*] i.eius honori.Vel,i.ei curiæ one. &c. sed secũdũ primũ ingẽllectum qđ si ad duo munera ſeadẽ ciuitate vocatus fuerit, nec apparet ad q̃ prius rẽsponderi.si idẽ est nominator vtriusq;,eius sitelectio q̃ eligit:vt arg.ff. ẽ exc.tu.si duas.i princ. si autẽ fũt diuersi:tũc dic vt no.ℨ.de inco.l. ciues.

c ¶ *Aioribus. Functos.*]ad quæ nemo venit,nisi habuerit minores:vt ff.de mu. & hõ.l.honor.§.gerẽdorũ. & no.haberi hic inspectionẽ vt ascẽdendo,(vt ff.de mu.& hõ.l.vt gradatim.)nõ descendendo conferantur honores:vt hic,& ad hoc ff.de negot.gest.l.quæ vtiliter.item hoc nisi sit necessitas.vt d.l.honor.in fin.

d ¶ *Vm te.*] l. decurionem, ex qbus ad munera quis vocatur personalia & mista q̃ publica vtilitate principaliter indicũtur:vt ff.ẽ de cu.l.honores.§.is qui.

e ¶ *Copia est.*]vt ℨ.tit.ij. l.fin.& ff.de mu.& ho.l. honor.§.fin. aliàs secus, ff.de mu.& ho.l.vt gradatim. §.quoties.&d.l.honor.in fi.Item inter vnũ & aliud debet habere interualla:vt ℨ.ti. ij.l.ij.alias ẽ curiæ,& ẽ sẽsus.vt decurio vnĩ curiæ nõ eligat ad munera ad q̃ vocat alteri curiæ curiales.Vel curię ad q̃.ff.ẽ coll.illi.l.j.§.fi.

† Facit contra ad sup. plicatiõẽ. in fi.extra de renun.vbi Pa pa ꝓ sit archiepiscopo Ragusẽsi mittere fine ꝑso pallij q̃ d pallium solis archiepiscopis cõpetit.

† æquabilitatem.

† citra.

† necessitate.

† Idem AA. & CC. Longino.

† Imppp. Car.Carin.& Numer.

† C.T.li.xij. tit. v.

† remãsisse.

† quidem.

† D.v.11.N. CP. 8.fili & Arinet. Cons.

f ¶ *Vltra.*] hic bene exprimitur rubr. intentio:vt ℨ.ti.j.l.j.

g ¶ *Sumptum.*] facien dorũ.nã facta cõputatione plus soluisq̃ te tãgat.

h ¶ *Præses.*] cuius est officiũ hoc facere:vt ff. de mun.& hon.l.iij.§.ꝑses.

i ¶ *Aequalitatem.*]imò si de quãtitate fiscalium collator dubitauerit,vel de ratione possessionis ꝑ qua exigũt fiscaliũ de scriptionũ custodes, vel per iudicem ꝑuincialem, vel per locorũ episcopũ proferre cogunt,& fiscalium ostendere quãtitatẽ: vt secundũ æquitatẽ vel æqualitatẽ publicæ descriptionis ꝑ viribus patrimonij possessores exigãt:vt i auth. de col. 6.hoc autẽ iubem⁹. Itẽ ſa. ℨ.de á.& tri.l.in fraudẽ.

k ¶ *Censuræ.*] pro eo,i.censuræ de iure exigẽdæ:vel iuris stricti censuræ.i.æquitatis.

l ¶ *Ordinem.*] est enim ordo vt nunc vnum,nunc aliud , nunc simul æqualiter : non autem vt vnum semper grauet:vt & ℨ.ti.j.l.j.

m ¶ *DE IIS QVI SPONTE.&c.* ¶ dicit de cogẽdis : nunc de spontaneis:& dicas q̃ immunis spõte decurionatum suscipiẽs,omnia munera decurioni iniungẽda subire cogit:nisi pacto inuet,vt ℨ.e. l.j.sed aliud munꝰ suscipiẽs:in aliis nõ ꝑmittat:vt l.ij.sed i eo fic sibi nõ filiis:vt l.iij.& iiij.nisi naturali curię offerat:tũc et liberis,vt ℨ.l.fi.

n ¶ *Vt eorum. His concessa.*]quæ qualiter concedatur,dic vt ℨ. ti.ij.l.qui immunitatẽ.habẽt autẽ & q̃di priuilegia,quorũ quædã & filiis eorum conceduntur : vt ff.de priui.ve.per totum.& ff.de vac.mu.l.in honoribus.§.vacationum.

o ¶ *Ad excusationem.*]ꝺ ante habebant , & cui renunciare videntur accipiẽdo decurionatũ,vt hic,& ℨ.l.ꝑxi.& l.iij.in fin.& ff.de iu. im. l.pe.§.fin.& de priui.vete.l.fin.in fi.& de vacz.mu.l.à decurionatu.& sunt similia de tacita renũciatione:vt ff.de va.mu.l.pẽ.§.fin.& de nou.l.fi quis delegauerit. & de ope.li.l.cãpan⁹.& ℨ.deta.l.ij.Itẽ no.aliquẽ nõ venire ℨ sub facto a : ad q̃ est ℨ.de re. cre.l. fi quis iusiurandum.

p ¶ *Pacto.*] i. legitimo pacto. valet enim hæc cõuentio : vt ff.de iure im. l.ij.& ℨ.l.fi.in prin.

q ¶ *Honoris.*]aliàs honoris:& tũc dic immunitatis,idẽ, honoris in tortũ aliàs est oneris.Et no.q̃ idẽ est,si filio immuni facto decurioni ꝓsenserit: vt no.ff.de mune.& hõ. l.spõte.§.j.Itẽ huic legi ꝓtra insti.de excu.tu. §. penul. sed ibi in marito speciale,vt ibi notaui.

r ¶ *Qui publici.*] omnia comprehendit,vt ff.de mu.& hon.l. fi.§.hæc omnia.

s ¶ *Habet.*] quod qualiter sit habes ℨ.ti.j.l.vlt.

t ¶ *Competens.*] i. in aliis,vel etiam in eodẽ, si denuo vocetur: vt ℨ. de excuſ.tut.l. volũtaria.& ff.de pri.veter.l.ij.infi.& ℨ.de episc.& cleric.aut. ꝓsbyteros.& ℨ.l. ꝑxi.in princ. & ff. de va.mu. l. in honoribus. §.q munera. Itẽ ad hoc quod dicit decurionarũ,facit ℨ. de lati.liber.col.l.vnica. §.sed & fi. & ff. de pœnis.l. respiciendũ. circa princ.Acc.

v ¶ *Qui conditioni. Curiali.*]nomẽ est curialis seu decurio.

x ¶ *Statuque.*] q̃ erat vt ad talia ibi non cogeretur, cùm non esset ciuis velincola:vt ℨ.de incol. l. cũ neq;.in aliis ergo sibi nõ præiudicat:vt ℨ.l.ꝑxi. Sed quid si curialis erat , & in alia ciuitate talia egit.Rñ. reuocatur ad curiã:vt ℨ.de dec.l.q̃ derelicta.& l. generalis. & l.fi q̃s decurio. Itẽ & tanquam vilis nõ habet priuilegiũ , ne subdatur tormentis:vt ff.de tabu. l.ij.& sic ꝓbatur sibi in aliquo.& facit ff.de vac. mune.l.j.§.penul.

y ¶ *Permaneant.*] si alia causa eos non vrgeat.

z ¶ *Eos accipere.*]vt opꝑtet publicum extruat.

a ¶ *Discedat.*] vt alia scilicet munera non cogãtur subire.

b ¶ *Ex his.*] non obnoxiis.

c ¶ *Omnia.*] indistinctẽ:per quod fit municeps,vt subiicitur:vt ℨ.de incolis.l.ciues.

d ¶ *Patrem.*]i.decurionem.vel dic vt ℨ.de decurio.l.Alexandrinis.

e ¶ *Ost qui. Manebit.*] non autẽ ipsi:vt ℨ.l.j.& ij.& ℨ.de decu.l.ij.& iij.sed in filiis est secus in dignitate.vt ℨ.de digni. l. fi senator.

f ¶ *Sub hac lege.*] sic ℨ.l.j.in fin.Accur.

g ¶ *Properauimus.*] sic ℨ.de bon.quæ lib. l.ij.

h ¶ *Successores.*] etiã nõ curiales, q̃ secus est in eo q̃ origine vel snia, vel alio modo fuit curialis: vt ℨ.qñ & q. quarta pars de. l.j.& ij. ꝑ pri.

i ¶ *Ex quarta portione.*] vt quia antequam esset curialis, succesſit curialiſicque quartam debuit curiæ.Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Non solum veteribus.*] vt ff.de natu.lib.l.iij.& iiij.
b ¶ *Sanctionibus.*] vt ff.de na.lib.l.communium.& adde in auth.qui. mod.na.effic.fui.§.si quis igitur.colla.vij.Accurſ.
c ¶ *Naturales.*] ſcilicet ,curiæ dati.Accur.
d ¶ *Subſiſtentibus.*] ſubaudi vel filia nupta curiali . vt ff.quando & q. quarta pars deb.l.ij.§.ad filiorũ.& l.fin.§.j.& §.ij.

¶ DE IIS QVIA principe,&c.

Vllus.Curialis.] i. decurio,vteſſet à decurionatu. ſi *vel probatis cauſis.*] no.tria neceſſaria , vt princeps:vt tẽporalia:vt cauſa neceſſitatis,pbata: vt hic,& ff.de decu.l. nemo.ſi eũ cuilibet affectari cõcederetur,nõ eſſet munera ſubiret:vt ff. de va.mu.l.j. i pri.& fa.ff.de agr.& cẽſi.l.ſmunitates.

¶ DE VACATIONE publici,&c.

¶ Dictũ ẽ à quo cõcedit vacatio:nunc qd cõceſſa operatur.& dic mun⁹ aliud publicũ, q in adminiſtratione reipu.ſine ti. dignitatis ſubimus:vt ff. de mu.& ho.l.honor. §. j.aliud priuatũ:vt tutela,q ẽt publicũ ẽ quo ad quid : vt inſti. de excu. tu.in princip.

h *Vneris. Iniunguntur.*] qñ concedi tur vacatio, aut ſimpliciter , vt hic, aut plenius,vt & militię def:cui cõcedit immunitas.vt ff.de vac. mu.l.pe. §.duo . cũ ergo ſimpliciter,extraordinarias collationes dñtaxat euitat, i.ex imꝑioſo à magiſtratib⁹ indictas:ordinarias verò,i.q̃ à legib⁹, vel ſenatuſco.vel cõſtitutionibus,vel aliqua lege impoñt,recuſare nõpõt:qualia ſũt oia patrimonialia ordinaria,vt hic,& ff.de va.mu.l.in honoribus.§. q̃ muneris.& l.hi q.ff.de trimonialib⁹ eñ nemo ſe excuſat:vt ff.de mu.pa.l. ij.cũ cõc.& l. q imme.ni tatẽ.& ff.de mu.& ho.l. fin.Itẽ qdã ẽt pſonalia à magiſtratibus indicta nõ euitat:vt q habẽt honoré oneri mixtũ:vt ff.de mu.l.cũ. muneris:& ad idẽ de va.mu.l.ſextũ.§.numerus.itẽ & tut.ſa uore pupilli non euitat:vt ff.de exc.tu.l.ſpadonem.§.q acceperint.patrimoniale extraor.euitat.vt ff.de vac.mu.l.in honoribus.§.q muneris.

i ¶ *Pertinens.*] quia vocaris ad extraor.& habes va. per priuil. & ſic habes ius appellandi.ergo ,&c.vt ff.quemadmod.ciui.mu.indi.l.j.

k ¶ DE DECRETIS DECVRION. &c.

¶Nam & ſuper allis interponitur , vt ſuper alienatione prædiorum, curialium:vt ff.de prædi.cu.l.ij. & ſuper eligendo ſyndico vel actore: vt ff.q̃ cuius.vni.l.nulli.vel alio officiali:vt ff.de dec.l.ij.Item ſuper ſariis medicorum & magiſtrorum liberalium artium:vt ff.e.l.iiij.Item ſuper bannis & ſtatutis:vt ff. e.l. fi. quid autem ſi ſtatuerunt vt pater teneatur pro delicto filij,vel aliud contra ius ? Reſp. ſecundùm P. ſi contra tale ius eſt ſtatutum,cui poſſit derogari pacto vel renunciatione,tunc & per ſtatutum quaſi quilibet renuntiet,aliàs nõ:q̃ habes ſupra de pact.l.ſi quis in conſcribendo.

l E *Exceptis...Antiſtites.*] vt magiſtri,nõ dico repetitores.

m ¶ *Cura ſunguntur.*] & ſunt intra numerũ:vt ff. de epiſc. & clerꝛ.parabolani,& multo magis legũ doctoribus:vt ff.de ꝓfeſ.& me.medicos,& de mũ.& ho.l.ſi.§.ſi.Et dic q̃ ẽt in patrimonialibus tenet immunitas cõceſſa,ſi modò ſpecialiter dicatur:vt no.ff.de mun.pa.l.qui immunitatẽ, cũ etiã de burſa dare poſſunt,& decernere.vt ff.eo.l.iij.& iiij.Itẽ videt ſolus princeps poſſe cõ cedere immunitatem ff. de iis qui à prin.quæ eſt contra. Sol. ſpeciale in his duobus : quis ergo alij præſtabit immunitatem,ſi opus fuerit?Reſpon.ſolus princeps,vt ibi dicitur. Accur.

n *Ordinis ambitioſa.*] vt ſi liberent publicũ debitorẽ,vel ex publico largiantur:vt ff.eo.l.ambitioſa. & no.q̃ duæ partes debent adeſſe. Item maior pars cõſentire:vt ff.e.l.lege.& ff. quod cui. vni.l. nulli.alias non valet.Itẽ & ſi valet reſcinditur qñ que:vt ff.e.l.quod ſemel. & facit ff. de aſſeſſor.l.nemo.& de epiſ.& cler. ſi quẽquam. & in aut. quo modoopor.epiſ.§.itẽ.& ff.ꝺ reb.e.l. magis.§.fies.

o ¶ DE EXCV. &c.

¶Qui det imunitatẽ,& cuidata,ꝓficiatdixit:nũc ꝺ ipſis cauſis ,ꝑter quas qs excuſatur.& dicqele ctus ante oia appelletin tra x.dies,aliascõſentire videtur,vt ff.de va.mu.l. j.& ff.de app.l.ij. q.& ꝓ ſequatur intra duos mẽſes:vt ff.Ctẽp.ap.l.j.licet alijaliceꝛ l. illã ſtelligãt: hoc fallit in veterano q nõ appellat.vt ff. qñ prouo.nõ eſt ne.l. veteran⁹. itẽ intutela & cura:vt ff. qñ app.l.j.§. ſi qs tutor. & §.alia. Sed qs interim geꝛit munus? Rñ. collega,ſi haberꝛalias eligitur alius,& ſuo periculo malè agitur,ſi excuſatio nõ vera inueniretur.vt ff.de ap.l.imperatores. §.j. & dic excuſatio eſt alicui⁹ iuſtę cauſæ allegatio ꝓpter q̃ arctari non debet adſubeũda munera:vt ff. de vac.mu.l.j.j.rñ.& diſtingue, qa excuſatio alia tẽporalis, & perſonalis:vt ff.de vac. mu. iis q naues. & l.ſ honoribus. §. j. & ff. de iis q à prin. va.acce.alia ppetua:vt ff. de va.mu.l.pe.inprin.itẽ alia plena, cũ à muneribus tm̃ perſonalibus excuſatur,nõ autẽ ab oneribus:plenior cũ etiã ab oneribus, nõ aũt à patrimonialibus: vt ff. de va. mu.l. ij. §.qui patrimoniorum. & l.pen.§.duo. Alia pleniſſima,quod eſt qñ à quibuſdã patrimonialibus excuſatur:vt ff. eo.his honoribus.§. angariarũ.& de mu.& ho. l.ſi.§.pe.porrò ab omnibus aliquem excuſari non meminit P.ſe legiſſe:cum etiam imperator & Auguſta quædam talia ſubeant:vt ſ.de q. mune.l.ij.& ff.vt in empt.ſpe.l.j.ſed legitur ff.de iur.im.l. ſemp.§. licet.& ſ.de priu.eo.qui in ſa.pa.mi.l.iij.& ff.de profeſ.medicos. Ac.

p E *Tiam.Noſtra.*] alias noſtro.ſcilicet,patrimonio ,ideſt,ad vtilitatem.alias noſtra,ſcilicet,patrimonia vel negotia,& ſic eſt procuraſſe.interim tamen dum adminiſtrant,excuſant ſe:vt ff.de excuſa.tut. l. adminiſtrantes. & ita cautè

q I *Ndictis.*] ſcilicet,in palatio.

r C *Ertis.Et perſonalium.*] non patrimonialium.

s ¶ *Protectoribus.*] de his ſ.de dome.& prote.

t ¶ *Præpoſitis.*] ſ.laborũ.vt in præ.ti.& de præpo.laborum.l.j.Acc.

v ¶ *Ciuilia.*] ꝓ eodẽ,qa ciuilia ſunt vt ff.de mu.& ho.l.ſi.§.hęc omnia.

x T *Vtelæ.*] ſcilicet,vnius.

y ¶ *Ciuilibus.*] quæ ſunt cum publica vtilitate : quod non eſt in tutela:vt ff.de exc.tu.l.athletæ.§.tutela.

z ¶ *Præſtent.*] à ciuili:ſed à quarta tutela bene excuſant : vt ff.de excuſa.tuto.l.tria.& ſ.qui num.tu.l.j.quæ ſunt contra.

a H *Ydraulæ.*] i.aq̃ deſcrẽtes ĩ aulã prin.vel dic cuſtos ductꝰ aquæ aulæ ꝑialis.& dr ab hydor quod eſt aqua,& aula:vt ſ.de aq̃ du.l.ſ.cernim⁹.§.vniuerſos.b ¶ *Cõceſſa.*]eo q̃ ſũt electi ad aliud offiñ.

Procur

a P *Rocuratores.*] Dimiſſos in ciuitate ab abſentibus reipub.cauſa. Azo.aliàs debitor ex adminiſtratione & ex politicitatione excuſatur ab oneribus:vt ff.de mune. & hono.reſcripto. §. debitores.

b V *Enatoribus.*] aliàs ſenatoribus,alias venatorib⁹.& fa.ff. de ſer. ruſt. prædi. l.diuus.Item decretũ.h.d.q̃ ſubiicit,nullum venatorem legimus eſſe ſanctũ.

c N *Egotiantes.*] in curia principis. præmittit genus.

d ¶ *Et parthicarios.*] q̃ circa quoddam genus veſtis negotiabantur.

e ¶ *Deſeruiunt.*] ſ. dum ſeruiũt:vt ff.de iur.im.l. ſemp.§.negotiatores,& ante iniunctũ munus negotiari cœperãt:vt ea.l. §.hoc circa vacationes: nã tũc ab omni,vt hicẽt à primoniali munere ex cauſanf:vt d.l.§.licet.niſi fortè ab eis à qb⁹ nec prĩceps:vt ſ.ti.j.l.ij.in prin.

f P *Lacet. Inferendum.*] i.dãdũ ordinarium vel delegatum.

g ¶ *Complectitur.*] ſ. quadrageſimas.Item per luſtra,quæ ſunt ordinarię:vt ſ.d iudic.l.j.& ij.h. *Inferenda.*]ſ.extra ordinem.decerni dico vel delegatione,ſ.per pragmaticam , vel epiſtolas: vt ſ. de anno. & trib. l. iij.& ꝺ iudic.l.particulari.& de ſuperindi.l.j.

i ¶ *Vrgere.*]diſpẽdijputa.

k ¶ *Celſitudinem tuã.*] præfecto prætorio loquitur.

l ¶ *Fieri.*]ſ.dictæ penſitationis extraordinariæ faciendæ.

m *Roboretur.*] quod exactum eſt:& tunc dabitur palatinis , vel cui princeps dixerit:vt ſ.de bon.va.l.ſi vacantia.

n ¶ *Quadrupli.*] facit ſ. de cen. l. peræquatores. &in aut.vt iu.ſi.quo.ſuf. §.ſic igif.& ſ.ꝺ iu.ſif.l.q in cõtractibus.& ſ.ad l. Iul.rep.l.j.& ſi.in ſi.& ff. de publ.l.licitatio.§.qđ illicitè.& ſ.de decurio. l.ij.in ſi. Sed cõtra ſ. de ſuperexacto.l. j. vbi dicit in duplũ. Sol. vt ibi.

o ¶ *Seueritas.*] ſed non tanta.& ſic de cõſentiẽtibus, vel non contradicentibus dicit.

p ¶ *Curialis.*] aliàs curialis,& iunguñ præcedẽ tibus , aliàs curiales , & tũc ſequentibus, & ſupponit pro prædictis iudicibus & officialibus, & facit ſ.de appel. l. quoniam iudices.Accur.

q I *Llud nequis hãc.*] ſcilicet functionẽ: & ſupponit pro quolibet perſonali munere.

r ¶ *Pretio.*] vt loco muneris deſ pecunia:vt ff.de mune.& hono. l. æſtimationem.aliàs & pecuniã perdit,& munus ſubit:vt ff.de poll.l. in priuatis.§.j.& ſic ſ.de procu.l.itẽ.& ff.de tu.l.in eos.Item facit quomodo.ff.de va.cog.l.j.§.proinde.vbi dicitur,quædam honeſtè accipiuntur, &c.item facit ſ.de ceſ.bo.l.propter.

s P *Riuatæ.*]Prædia principis,data in perpetuam emphyteuſim nõ ſolent ſuperindicta etiã iuſſione principis : vt hic,& infra eo.l. pẽ.& ſ.de lo.fun.ci.l.ij.& fin.& hæc ſunt priuilegia quæ hic dicit.

t ¶ *Adiectis.*]ſcilicet ſuperindictis extraordinariis.

v ¶ *Canonem.*] à quo non excuſatur:vt ſ.de exactori.tributo.l. ſi diuꝛ.& de indict.l.j.

x ¶ *Poſtulantis.*] aliàs poſtulatis,aliàs poſtulantis.

PRocuratores a abſentiũ reipub. cauſa munerum ciuiliũ vacationem non habent.

¶ Iidem AA.& CC.Caio. L. VII.

VEnatoribus b immunitas ob hanc profeſsionẽ ſolam nullo iure conceſſa probari poteſt.

¶ Imp.Conſtantinus A. LEX VIII.

NEgotiantes c ,veſtiarios, linteones,purpurarios,& parthicarios d †, qui deuotioni noſtræ deſeruiunt e ,viſum eſt,ſecundum veterem cõſuetudinem, ab omni munere immunes eſſe.

¶ *Præſes vel alius iudex non poteſt collectã imponere:ſed ſi neceſſitas imminet,debet ſcribere præfecto : & præfectus reſcribit principi qui hoc permittet.Barto.*

¶ Iidem A.& Iul.ad Taurũ P.P. L. IX

PLacet † nullũ omnino iudicẽ de cætero prouincialibus inferendũ f aliquid indicere,vt eatãtũ ſedulo cunctorũ ſtudio penſitent, quæ canonis inſtituti forma cõpleđit g,vel noſtra clemẽtia decernit inferẽda h,vel delegatione ſolemniter ſanciente,vel epiſtolis ꝓcedẽtibus,ſed ſi quid vrgere ſor ſitan cœperit, referri ad celſitudinẽ tuã k ſtatuimus,& auctorẽ † tefieri l ,& eo perſoluto,referri ad ſcientiam noſtrã,vt nobis iubentibus roboret m.Si † quis aũt vſurpatoria temeritate amplius aliquid fuerit conatus exigere , obnoxius quadrupli n repetitiõe teneat,quæ ſeueritas o iuſſionis ad ordinariorum iudicũ officiorumq; terrorẽ debebit excurrere †:vt ſi eorũ vel gratioſa cõniuentia, vel ignobili diſſimulatione temeritas admiſerit curialis p , eos quoque damni ſimplicis † pœna caſtiget *.

¶ Impp.Valen.& Valens AA. L. X.

ILlud conuenit præcaueri , ne quis hanc q quæ perſonalis eſt functio, pretio r putet eſſe taxandam *.

¶ *Prædia emphyteutica principũ extraordinarias præſtationes non ſoluunt.Bart.*

¶ Imppp.Gratia.Val.& Theod.A A A. ad Hypatium P.P. LEX XI.

PRiuatæ ſ rei noſtræ priuilegiis permanentibus , nihil extra ordinẽ prædia t iure ꝓpetuo conſignata ſuſtineãt:neq; adiectis u ſæpius, ac præter primum delegationis canonẽ v poſtulãtis x afficiãtur impẽdiis y ,qñquidẽ neq; aurario canoni z ſub priuilegiis æſtimato, aliqd ex ea iubentibus nobis præbitionum diuerſitate decutitur a :& pari cũ cæteris b æſtimari c ſorte non cõuenit,quos d præter annonarias functiones e æſtimatas †, perpetua f penſitationum prærogatiua g nexuerunt.*

¶ *Protonotarij,notarij,& referẽdarij principis habent immunitatem ab extraordinariis muneribus.Barto.*

¶ Iidem AAA.ad Syagr.P.P. LEX XII.

EOs qui † cũ honore comitũ, nomine magiſtrorum memoriæ b præfuere i , vel epiſtolis, vel libellis,item eos qui ibidem peragendis k ſignandiſq; rñſis noſtræ manſuetudini obſecundant : omnium l ciuiliũ † munerũ fieri iubemus exortes. igitur qui ex eo gradu palatio noſtro adhæſerint m†, adeſſe ſibi competentia priuilegia glorientur. qui verò ſuperioribus dignitatibus creuerint n , nihilominus eius loci priuilegia præſto o ſibi fuiſſe lætentur *.

¶ *Palatini in dignitate conſtituti etiam poſt dignitatẽ ſimtam,& magiſtri ſcientiarũ, & legati à ſordidis muneribus hic declaratis ſunt exempti. Ioan.de Pla.*

¶ Iidem AA.ad Hypa.P.P. LEX XIII.

MAximarũ p †culmina †digniratũ, cõſiſtoriani quoq; comites,notarij ẽt nſi, & cubicularij oẽs atq; excubicularij, ab omnib⁹ ſordidis mũerib⁹ vindicẽt q .cæteros aũt palatina vel militari intra palatiũ progatiua munitos,ita demũ priuilegiũ ſimile cõtineat †,ſi priorib⁹ r ſtatutis ſe ad hmõi exceptionẽ †docuerint ptinere:vt non ſingulis indulta pſonis, ſed in cõe dignitati vel corpori hmõi beneficia docẽtur fuiſſe conceſſa circa rhetores atq; grammaticos eruditionis vtriuſq; s vetuſto t more durante.Sordidorũ v verò munerum

o ¶ *Præſto.*] id eſt,præſentanea,ac ſi nec maiorem acciperent.

p Q M *Aximarũ.*]vt illuſtres,& ſupilluſtres,q̃ ſunt maximi:vt ſ.l.ſi.

q ¶ *Vindicentur.*] ſimiliter porcinarij vrbis æternæ:vt ſ.de ſuariis.l.j.item ſilentiarij:vt ſ.de ſilẽ.l.ij.& iij.& proximi ſacrorum ſcri. vt ſ.de proxi.ſa.ſcri.l.hac l.

r ¶ *Si prioribus.*] i.priuilegiis ſibi datis ante hanc legem.

s ¶ *Vtriuſque.*] i.vtraque arte eruditos,ſ. grammatica,& rhetorica.

t ¶ *Vetuſto.*] ad hoc ff.de mu.& ho.l.ſi.§. fi. Itẽ philoſophi à ſordidis excuſantur:vt ff.de vac.mu.l.in honoribus.§.philoſophi.

v ¶ *Sordidorum.*] modo numerare incipit ſordida , quibus adde quæ ſunt ff.de mu.& ho.l.ſi.§.inter perſonalia.&ſecũdũ hoc dic exceptio, i.acceptio.Vel dic ſecũdò,q̃ excepit q̃dã ſordida ſubeũda etiã ꝓ prædictas perſonas:ante tamen ſpecificat quædã ſordida de non ſubeun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dis,& dic q tributū nō est sordidū.vt ff.ad mu.l.libertus. §. ex causa.
a ¶ *Pollinis.*] alias pollimæ,i.tenuis buratatio de staminga , qua detruditur subtilissima farina,ex qua conficitur polla.i.albissima farina.
b ¶ *Nec paraueredorum.*] vt infra.de proxi.facr.scri.l.hac lege.
c ¶ *Rheticus.*] species sordidi muneris.Accur.
d ¶ *Expeditionis.*] sic ȝ. de fac.lan.ecci. l. nemi-nem. & ȝ. de cur. pup.l. nullus.& ȝ. tit.j.l.iij.
e ¶ *Materia.*] vt ff. de leg.iij.ligni appellatio.
f ¶ *Tabulata.*] vt ff. de ser.vrb.præd.l.ferunt*.§. si antea.hæc quidē ad publicas ædes constructas pertinebant:vt ȝ.statim.
g ¶ *Eum.*] i. ille. & ȝ.de fideiuss.causam quæ.
h ¶ *Non poscit.*] alias poscit,alias pascit.
i ¶ *Ab hmōi iuris.*] alias iure , alias iuris.
k ¶ *Sacris ædibus .*] in quib⁹ arma reponuntur, alias esset cōtra ȝ.d fac. san.ec.l.ad instructionē.
l ¶ *Capitalis.*] alias capitationis , alias capitalis.
m ¶ *Temonis.*] species sordidi muneris.
n ¶ *Possessio.*] vt est possessio rerū priuatarū Augusti & Augustę:vt ȝ. de priu.do.Au.l.j.& possessio senatorum:vt ȝ.de digni. l. qu oniā diuersi.
o ¶ *Possidere.*] i. habere in prędicti.idē & si in ptertū habuerūt:vt subnicit.& ȝ.eo.l.ea legem.
p ¶ *Ordidorū.*] quæ sint habes ȝ.l.gx. in princi.
q ¶ *Ad hæredem..*] s.ex traneū , sed ad suū etiā psonale priuilegium trā it:vt ar.ff.sol.mat.l.matrimonium.& l.se.& l.etiā. & ff.de leg.j.l. sciēdū. §. legati.secundū P.& not.q aut deferē psonę vni vel oībus de militia illa īmunitasvel priuilegiū,& nō trāsit ad hæredē:vt hic , & ff.de cen.l.iij.in fi. & ff.de re iud.in oībus.& l. priuilegia.& de iur.īmu. l.j.§.plonis. & ff. de vsu. & l.a.vs*,aut reb⁹,& dat succedētib⁹ in eā rē,vt.ff. de cēsū.l.iij.cū cōcor.aut dat generivel psonis hoc pacto vt ad posteros descēdat,& tūc nō descēdit nisi ad eos qui ex fœminis nati sunt:vt ff. d iur. im.l.j.§.j.& l.iij.aut ciuitati vel loco.& tunc trāsit:vt ff.de cen.forma. §. quamquam.quia semper est idē populus:vt ff. de iud.proponebatur.
r ¶ *Dignitatis.*] exēplaī. l.proxi.& ll.inductis.
s ¶ *Am legem.*] dicit de lege superiori, maximarū. nā & hæc & illa sunt Valentini.Acc.
t ¶ *Quandiu.*] s.tantum & facit ȝ.l.maximarum.in fi.& ff.de consti. prin.l.fi.& ȝ. qui mili.non poss.l.eos. §.sciturs. & sic not. immunitas non cum dignitate sed cum persona extinguitur:vt ȝ.l.proxi.no.
u ¶ *Videtur. Teneantur.*] sic eū tenent:vt ȝ.de.loc.præ. ci. l. pdia.
x ¶ *Ordinem.*] id est ordinarium canonem.
y ¶ *Preti.*] ad hoc infra tit.j.l.j.
z ¶ *Sordidis.*] quæ sint habes supra eo l. maximarum.
a ¶ *Impetratū.*] vt supra e.l.priuatæ.& ȝ.de priui.do. Au. l.j.& l.fi.de locatio.prædio.ciuili. l.j. Item cōtra.supra de superindi.l.j.Sol.vt ibi

talis exceptio † sit, vt patrimoniis dignitatū superiꝰ digestarū nec cōficiēdi pollinis [a] cura mādetur aut panis excoctio , aut obsequiū pistrini,nec parauerediorū [b] hmōi iuris † aut parangariarū præbitio mādet exceptis iis, qbus ex more Rheticus [c] limes includit,vel expeditionis [d] Illyricæ ꝓ necessitate vel tpevtilitas adiuuatur.Operarū quoq; † artificū diuersorū, excoquēdæ etiā calcis obsequa nulla de talibus adiumēta poscātur. Materiā [e] lignorū satq; tabulata [f] excepto rū virorū prīmonia nō pbeāt: carbonis quoque nisi eum [g] quē moneta solemniter , vel fabricatio secundum veterem morē poscit [h] armorum,ab hmōi iuris pbitione desistant,Publicis , vel sacris ædibus [k] constituendis,atque reparandis , capitalis [l] , atque temonis [m] necessitas nulla mādet,legatis atque adlectis sumptus possessio [n] hmōi priuilegiis munita nō cōferat † :hoc tñ hispatrimoniis prosit , quæ dignitatē ꝓprio vidētur nomine possidere [o] :eos etiā q simili honore functi sunt,generali prærogatiua à præbitione sordido rum munerum vindicamus * .

¶ *Priuilegium personale non transit in successorem.Bart.*

¶ Imppp.Val.Theo.& Arca.ad Euag.P.P. LEX XIIII.

SOrdidorū [p] munerū † excusatio delata psonis,ad hæredē [q] successorē vt trāsire nō pt,neq; eī pōt † esse ppetuū,qđ nō reb⁹,sed p sonis,cōtēplatiōe dignitatis † atq; militiæ,indulsisse nos constat * .

¶ Idem AAA.Tatiano P.P.Orien. LEX XV.

EAm † legē [r] , quā de extraordinariis sordidisq; munerib⁹, expressis vocabulis functionum, & insignibus dignitatū , sine vlla ambage ꝓscripsimus,ita circa eos, in quo nostra munera redūdarūt , præcipimus seruandam, vt iisdum bñficiis nō quādiu [s] militauerint, sed quādiu vixerint, pertruātur * .

¶ *Prædia principis propria,vel emphyteutica ab extraordinariis, & sordidis muneribus sunt exempta.Barto.*

¶ Impp.Arc.& Hono.AA. † L. XVI.

EVidēter † atq; absolute iubemus,ne fundi ad patrimoniū

b ¶ *Illustribus.*] ȝ.l.maximarum.in prin.
c ¶ DE QVIBVS MVNERIBVS VEL, &c. ¶ iis q se excusant dixit:nisi q nō:& dic differentiā inter hūc ti.& ȝ.de im.ne.conc.ga ibi specialiter de immunitate tributorū,vel ibi ostendit in qb⁹ casib⁹ specialiter īmunitas cōcedēda sit.hic aut in qb⁹ gñaliter non pōt opiculari.
d ¶ *Comparationi.* q cōparāt ad op⁹ publicū, & curator ſi ſi citur q dicitur habere plonale munus : vt ff. de mu.& ho.l.j.§.fi.& l. fi. §.j. & facit ff. de vsu. si pendentes.§.fi quid.
e ¶ *Transuectioni.*] quę fit vel cū curribus vel cū nauibus. nec enim à tali trāsuectione debet quis se excusare.vt ȝ.l. prox. f ¶ *Vniuersi.*] etiā imperator & Augusta,vt & ȝ. vt ne.li.l.j.& se.& ȝ.ti.j. l.maximarum.§.fordidorū.& ȝ.l. prox. ar. ȝ. de præ.naui.i.j.in prin.
g ¶ *Illyricana.*]i.qñ imperator ducit exercitum Illyrici , i.Sclauonia. nā effet si alibi duceretur exercitus principis : sed loca tagit vbi pius necesse erat exercitū ducere.
h ¶ *Titulis.*] id necessitatibus suprādictis vel transuectionibus.
i ¶ *Sub hac.*] id est , sub hoc modo qui sequitur ibi,vt non tantum , &c. vel proprie sub hac conditione quæ est cū tempus exigit,&c.
k ¶ *Idoneus.*] quod quæritur in personali munere.vt ȝ.de po.ad mu.no. l.j.& ȝ.de dec.l.ad subeūda , sed non in patrimoniali,vt hic, & ȝ.de im. ne.cō.l.per Bithyniā.& dic idonee.ſ.cōmode tñ.
l ¶ *Munia.*] id est,munera vel onera.Ac.
m ¶ *A fiscalibus.*] i.diuitibus vel potentibus , qui dicūtur summi.i.in summitate rotæ fortunæ existentes.
n ¶ *Sarcina.*] id est , onus supradictum.
o ¶ *Ad infimos.*] id est , pauperes.Accur.
p ¶ *Decurat.*] nā ita tenebitur pauper vt diues, pro modo possessionum & facultatum.
q ¶ *Vñ ad. Prouincialium.*] idē est, si p Italiā,vt supra đ fa. fan.eccl.l.iubem⁹ nullā. nā cū ipsa iex nō distinguat Italiā à puincia,nec nos distinguere debem⁹: vt ff.de pu.l.de ptio.Ac.
r ¶ *Angariis.*] dicuntur exhibitio operę sine sumptu: parāgariæ qñ vtrūque .ſ. exhibitio operæ cū sumptu. & sic mistū.
s ¶ *Plaustris.*] quando rebus tantūm.& sic vel pro , id est , quolibet, &c.sed P.dixit quolibet etiam personali.
t ¶ *Pertinent.*] vt supra de fac.lan.eccl.l.neminem.& l. iubemus nullam nauem.& supra l.prox.in prin.cū conco.Excipe veteranos & milites:vt ff.de mu.& ho.l.fi.§.fi hæc omnia.
v ¶ *Pragmatica.*] facta cum consilio procerum & ad exhortationem.
x ¶ *Diuina.*] facta proprio motu.
y ¶ *Excusatos.*] vt ȝ.de cursu pu.nullus.sed hic loquitur pſ. prę. qui debet omnibus subditis. iitud ꝑdicere & manifestare,ne aliquis possit præt.

noſtrū pertinētes , seu conductionis titulo,seu perpetuo iure teneā tur [t] , aliquid præter ordinē [u] ,suꝑinditi,vel ꝑtij [x] nomine,vel de sordidis [y] quibuscūque muneribus agnoscant , nam & hoc à diuis principib⁹ imperatum [z] est † , & à nostra serenitate reparatum. Quisquis igitur iudicum contra fecerit, quinque pondo auri de facultatibus suis,alia de officiis suis, totidē & de curialib⁹, q exequi mā le iussa festinat,nouerit eruenda * .

¶ Idem AA.& Th.A. † LEX XVII.

AB † illustrib⁹ [b] persōnis sordida munera,& extraordinariæ necessitatis damna remouemus * .

DE QVIBVS MVNERIBVS vel personis liceat se excusare.
TITVLVS XLVIII.

¶ Imp.Aurelianus A. † LEX I.

COmparationi [d] transuectionique [e] specie cū vniuersi [f] sine vllo priuilegio coarctētur. ad necessitates Illyricanas [g] , nā in his dūtaxat titulis [h] nullū sub quo piam cessare priuilegij velamento cēsemus : sed sub hac [i] conditione, cū tēpus exegerit , huiusmodi collationi succūbāt † , vt nō tantum requiratur idoneus [k] ,verum vniuersi pro portione suæ possessionis iugationisque ad hæc munia [l] † coarctētur , & à summis [m] sarcina [n] ad infimos [o] vsque de currat [p] * .

¶ Impp.Th.& Valent.AA.ad Taurum P.P. LEX II.

CVm ad felicissimam expeditionē nominis † nostri , omniū prouincialiū [q] per loca quā † iter arripimus , debeant nobis soliti ministeria exhiberi : neminem ab angariis [r] vel parangariis , vel plaustris [s] ,vel quolibet munere penitus excusari præcipimus:sed omnes siue ad diuinam nostram domum , siue ad venerabilis Augustæ,vel ad sacrosanctas ecclesias, vel quaslibet illustres domos pertinent [t] , nec lege pragmatica [v] , nec diuina [x] annotatione , sacróve oraculo excusatos [y] ,

† petiti

† impetratū.

* D.xvij.ka. Iul.Mediolā. Oiyb. & Probūo Coss.

† Melitio P.P.

† Ex eo.li.ti. xvj.l.vlt.

* D.xv.k.l. Mar Rauen. DD.NN.

Hodo. viij. & T. v. AA. Coss.

† Honorius A.ad Hereulianum.

† succūbat ,

† munera

* Da.iij. Id. Apr.GP. Iaſio & Philip. Coss.

† tuminis quibus

† lxv.

multo magis excusat : quia si id de quo minus videtur inesse , &c. Et no.ætati deferendū esse,nisi de nouo nunc sit factus dies:vt ff.de iure im.semper.§.j.vel nisi sit consuetudo:vt ff.de dec.non tantum.§.fi.vel nisi inopia.vt ff.de mu.&ho.l.vt gradatim.§.quoties.& facit ad l.ȝ.de teſt.l.iurisiurandi.& ff.de dec.l.non tantum.in prin.& de ter.mo.l.ij. in fi. & de dec.l.fi vltra. & ff.de iur.imm. l. maiores.& de va.mu.l.in honoribus. & inſt. de exc. tu.§.fin.

n ¶ QVI MORB.&c. ¶ Hoc perpetuo vel ad tēpus excusat, put tēporalis vel ppetu*:vt ff.de exc.tu.l.non solum.§.fi. & l.seq.& ff.de va.mu.l. pen.& l.ij. §. quem ita.

o ¶ *Sea vtriusque.*]secus si vnius : vt ff. de exc. tu. l. frater.ſic in surdo,& minus audiente : vt ȝ. qui mor.& ff.eo.l.ij.§.min*.

p ¶ *Personalib.*]q corpore impleda sunt:cæterū ea q ꝓfilio prudētis viri vel patrimonio fiunt,nō excusant:vt ff.eo.l. ij. §. corporis.vñ versus:Cōsilio pollet cui vim natura negauit. Ad quod ff. de ca.& poſtl.re.l.postliminiū.§.fi.& ff.de trāſ.la nū.& ȝ.qui te.fa.poſ.ſenatū.Itē hoc de nouis:nā ſpterita nō cuitat , ſc ēm P.vt ff.de poſt.l.j.§. casū & de iud.cæcus.& ȝ. de dec.infamia.& ȝ.de agē. in re.l.pe.in fi.nisi in tutela & cura.vt ff.de exc. tut.poſt ſuſceptam.

q ¶ *Senriet.*]alias fētiet, & est bona:alias senties. & tūc dic per hoc q pater leuatur nō tu.vt ȝ. l. fi.& facit ȝ. qui da. tut. poſt.l.ultimo.Accur.

r ¶ *Vm auriculari.*]q dicitur archetica,quaſi auricula tenēs.

s ¶ *Personalib⁹.*]hoc exponevt no.plene ȝ.l.pe.

t ¶ *Odagræ.*]quæ non impedit , ad quod ȝ.de dec.l.a muneribus. & fa.ff.de ædil.edi.l.j.§. proinde.

v ¶ *Ad personalia.*]alias corporalia:hoc expone vt ȝ.l.j.no.& fa.ff.de va. mu.l.pe.in pri. & l.j.§. corporis.& ff.de re.iu.q ſitū.& inſt.de exc.tut.§. item propter aduersam.

x ¶ *Ass.excusatione.*] licet habeat curare patrē & hoc in

Concor.cū hac l.c.licet. cū gl.ij.extra de cēsibus vbi cęcus excusatur à cē su prædi.lo.

† prospexerit.

† Facit ad hanc l. gl. ij. in c.licet. ex tra de cēsibus.

† Plato li.v. de Rep.ait vi nū captum ab hostibus esse relinquē dū à cīnibus nec vllo honore affici dum , si patriæ reddi tus sit.

&.

sit prætendere excusationem ignorantiæ.

a ¶ *Hac prouidentissima. excusatione.*] ſ. fieri. quod est in fin. & fa.ȝ.de op. pu.l.ad portus. & de of. procō. si in aliquam. hoc munus est sordidum:vt ȝ. tit.j.l. maximarum. §. publicis. vnde fortè ecclesia excusatur:vt ȝ.de sac.sanc.eccle.placet.

b, ¶ *Excepta.*] quantum ad hunc casum.

c ¶ *Constructionē.*] vñ ti auctoritate principis fiat,nō publico sumptu, vt ff. de ope. pu.l. iij.

d ¶ *Comparationē.*] ad hoc ȝ.l.j.cū cōcor. & ȝ. fine cē. vel re. l. fi. & de mu.pa. l. fi. Sed contra. huic l.& primę huiustit. est ff.de excu.l.sed reprobari.§.sunt autē. Sol.illa secūdum istam,ſ.quia hoc est necessitas.Vel illud ſpeciale in philosophis : quod non placet: vt ȝ.de mu.pa.professio.

e ¶ QVI AETA. &c. ¶ Quidā habēt qui ętate,alij qui professione, vt ȝ.in lege manifesti.habetur qui ætatē sed certē professio sola nō excusat,sed ætas sola. & dic: dixit de qbusdā excusationibus , nunc de alia.

f ¶ *Vm professionē.*] innuit ꝓfessionē iuris esse de liberalibus studiis:quod non est verum:& no.Berytiorum: quia ibi docetur ius : vt in prœmio ff.§. hoc autem.

g ¶ *xxv.*] qui cœptus habetur ꝓ cōpleto fauore honoris. vt ff.de munere.& hono.l.ad rē.&dic q est tenera ętas.vt hic, & ꝙuecta quæ excusat, vt ȝ.l.fi.& ff.de decu. nō tantum.sed primi volentes etiā nō admittūtur, secundi sic : vt ff.de leg. j.l.fin.& ȝ.de decu.l. iij. Quid si veniā ætatis impetrauit?Rñ ad huc idē: vt ȝ.de iis qui ve.ætat.l.fi. & qa tenera ętas est:nihilominusq d si de facto fuit creatus magistratus vel in officio?videſ q licet habeat salarium, nō habeat tñ dignitatē. vt ff.de decu.ſpurij.§.j.sed ibi quando ab alio , secus si a principe:vt ff.de re. iud. quidā.in fi. q est cōtra.aliās in iudice distingue:vt ff.de iud.cum prætor.§.pen. Itē facit hoc ætas,non studium.

h. *Vm filios. Potestate.*] hoc ideo dicit,quia si esset in potestate,non esset dubitatio.nam pater solus vocaretur pro modo patrimonij:non autem filij, cùm nihil haberent vt argum. ȝ. de iis qui numero liberorum.l. cum facultates. posset etiam esse alia ratio : quia eadem persona est patris & filij existentis in potestate : vnde cum vna solum persona iuris fictione præsumatur,sufficit patrem suum subire munera.

i ¶ *Non pertinent.*] nam quædam pertinent,vt sunt missa:& illa subiicit, quod dic vt ff.de vac.mun.l.j.§. muneris. & facit ȝ. de mun.pa. l.neque.

k ¶ *Non est.*] tūc ergo excusatur : vt ff.de mu.& hono.l.vt gradatim. §.quoties. nisi sit pupillus. vt ff. de iu. immu.l.ij.§.j. Item & quando esset etiam consuetudo patriæ:vt ff.de va.mu.l.ij.in princ.

l ¶ *Anf esti. Personalia.*]secus in honore vel munere ei cohærenti:vt ff.de va. mu.l. ij. §. muneris. nisi sit decurio : quæ licet sit dignitas,vt ff.de va.mu.l.ad decurionatū.tamen excusat:vt ff. de dec. l.ij.§.fi.& no.lv.an.excusant ab alio personali munere , vt hic & ff.de decu.l.ij.in fin.sed in tutela & cura.lxx.vt ȝ.qui ætā.l.j.& v.

m ¶ *Septuagenario.*] quia si lv. an. excusant , ergo maior numerus

indictionibus magnificæ tuæ sedis tempore nostræ expeditionis obedire decernimus * .

† magnificētiæ.

* Da.xiij.ka. Mart.CP.Vale.A.v.& * Coss.

¶ Imp.Leo.A.ad S. LEX III.

HAc prouidentissima lege statuimus,ōi excusatiōe accessāte, nullaq; psonali dignitate penitus excepta, [a] in qbuscūq; locis ad ministrationi sublimitatis tuæ cōmissis [b] opus exegerit murorū cōstructionē [c] , seu cōparationē [d] frumenti, aliarumq; ſpecierū, sine vllo impedimento,prout commodum atq; necessarium magnitudo tua perspexerit fieri.

† commissis

† parationē

QVI AETATE VEL professione se excusant [e] .
TITVLVS XLIX.

¶ *Studētes habēt immunitatem à muneribus personalibus vsq; ad xxv.annū suæ ætatis. B.*

¶ Impp. Diocl.& Maxim.AA. L. I.

CVm vos affirmetis liberalibus studiis operā dare, maximè circa iuris professionē [f] cōsistēdo in ciuitate Berytiorū prouinciæ Pœniciæ [†] : prouidendum vtilitati publicæ,& ſpei vestræ decernimus,vt singuli vsque ad vigesimum quintum [g] annum ætatis suæ studiis non auocentur [†] .

† Phœnices.

† aduocētur.

¶ Idem AA.& CC. LEX II.

CVm filios tuos patria potestate [h] liberatos , adhuc minores legitima ætate esse dicas, meritò postulas , vt liberalibus studiis nō auocentur : & ideo muneribus personalibus , quæ ad patrimoniū non pertinent [i] , non adstringentur,si ciuium inopia non est [k] .

¶ *Maiores lv. an. excusantur a muneribus personalibus , & non patrimonialibus.Bart.*

¶ Idem AA.& CC.Plaut. LEX III.

MAnifesti iuris est maiores lv. † annis inuitos ad munera personalia [l] vocari nō posse: cū itaq; septuagenario [m] maiorem tenere ꝓfitearis,si à nominatione facta appellationis auxiliū interposuisti,tueri te notione præsidis ꝓuinciæ potes iure concesso.

† annis

[l] vocari

QVI MORBO SE EXCVSANT [n] .
TITVLVS L.

¶ *Orbati vtroque oculo excusantur à muneribus personalibus , secus si vno tantū.Bar.*

¶ Imp.Gordianus A. LEX I.

SI ea cęcitate [o] pater tuus oppressus est, vt vtriusque oculi aciē ꝓsus amiserit : leuamētum personaliū [p] munerum sentiet [q] .

Debilitatus propter morbum habet excusationem.Bar.

¶ Impp.Diocl.& Max.AA. LEX II.

CVm auriculari [r] † morbo debilitatum te esse dicas: iuxta iuris publici auctoritatem, à personalibus [s] muneribus vacationem habebis.

¶ Idem AA.& CC. LEX III.

POdagræ quidē valetudo nec ad personaliū munerum prodest excusationē : verū cùm ita te valetudine pedum afflictū dicas, vt rebus propriis intercessum cōmodare non possis , rector prouinciæ , si allegationibus tuis fidē ad esse perspexerit [†] , ad personalia [t] munera te vocari non patietur.

† prospexerit.

¶ *Infirmitas patris non excusat filios. Bar.*

¶ Idem AA.& CC. LEX IIII.

CAsus † corporis patris munerum personalium filio iure non præstat excusationem [x] .

† Facit ad hanc l. gl. ij. in c. licet. ex tra de cēsibus.

DE IIS QVI NVMERO liberorum? vel paupertate excusationem meruerunt.
TITVLVS LI.

¶ Imp.Antoninus A. LEX I.

VMerus [z] liberorū ab oneribꝰ [a] nō excusat.

¶ Impp.Phil.A.& Phil. Cæſ. LEX II.

FIlium † ab hostibus captū , ac necdū reuersum , ad excusationē munerū ꝓsonaliū patri proficere non posse [b] , magis placuit.

† Plato li.v. de Rep.ait vi nū captum ab hostibus esse relinquē dū à cīnibus nec vllo honore affici dum , si patriæ reddi tus sit.

¶ Idem A.& C. LEX III.

NEpotes loco parētum [c] succedentes , vice eorum prodesse consueuerunt:ideoq; si quinque numerus liberorū ex † amiſ-

munere quod sumptum non exigit : aliās secus:vt ff.de legatio.l.filio. & no.ȝ.de ho.non con.l.j.

y ¶ DE IIS QVI, &c. ¶ De secunda parte loquitur ȝ. e. cum facultate.& l.eos.ac omnes aliæ de prima:nec superfluit hic titu. & superiores duo per titulos similes ȝ.v.lib. C.quia ibi quo ad tutelam.

z a *Vmerus.*] scilicet quinque liberorum:vt ȝ.l.iij.

¶ *Ab oneribus.*] si habes ab honoribus , subaudi & muneribus his cohærentibus,& est plana:vt ff.eo.l.ij.§.numerus. & l. in honoribus. in princ. nisi fiat xij.vt ȝ.de dec.l.fi quis decurio. si verò habeas à muneribus,dic,ſ.patrimonialibus.vt ȝ.de mu. pa. l. neque nisi fiant xvj. vt ff. de iu. immu. l. semper. §. demonſtratur. Vel secundum vtranque litteram dic liberorum , scilicet mortuorum , vt ȝ. eo.l.de personalibus.Accur.

b *Filium.Non posse.*]secus si mortuus in acie, vt ff. de vacat. mun. l.fin.Accur.

c *Nepotes.Parentum.*]matris & patris,vt ȝ.e.l.de personalibus.

d ¶ *Quinque numerus.*] dic secundū P.in prouincia quæ.ſ.roma iij.in Italia iiij.ſic in tutela:vt ȝ.qui nu.l.j. vel forte in hoc munere aliud,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ze aliud quod est publicũ auctoritate & vtilitate,cũ etiã in aliis differant.& facit ℨ.de ſum.re.l.j.Item dic naturales & legitimi vel etiam emancipati vel in adoptionẽ dati,nõ naturales tm̃ vel legitimi tm̃ : vt inſti.de excu.tu.in prin.& ff.e.l.ij.§.incolumes. Itẽ mares vel fœminæ:vt ℨ.eo.l.ſi.Itẽ nati non naſciturivt ff.de excu.tut.l.ij. §. qui autẽ in ventre.in princ.

† liberorũ

a ¶ *Amiſſorũ.*] Necus ſi viuũ,quia ſuo patri pro ſuæ cõ auo.vt ℨ.q. nu. tu.l.ij.& ff.de mu.& ho. l.iij.Itẽ not.q filiorũ nõ ſiliarũ:vt ff.de exc.tut.l. ij.§.nõ ſolũ.Itẽ.no.q mi nor numer°,licet poſteà impletus, nõ prodeſt:vt ff.de vac.mu.l. ij. §. qui ad munera.Itẽ pluresne potes ex vno filio p vno filio cõputãr:vtff.deexc. tut. l.ij.§. quotieſcũq;.

b ¶ *Vm facultates tuas Filium.*] emancipatũ.aliàs nõ deſineret vel deſiſteret eſſe patrimoniũ patris nec valet donatio:vt ℨ. de do.l.ſiue emancipatis.

c ¶ *Proponas.*] niſi in fraudẽ feceris cã euitãdorũ munerum,vt ar.ff. ad mu.l.ſi.§.anſp. & ff.e. l.j.§.q in fraudẽ.hæc tm̃ exceſſatio finitur auctis poſteà facultatib. vt ff. e.l.his honoribus.§.auctis.& ſic eſt tpalis excuſatio:&ſa.ℨ.e.l.ſi.infi.

† Exlib.xij. ti.xvij.l. j.§. 20s.C.T.

d ¶ *Perſonalibus. Indicuntur.*]ſed raro : quod dic vt ℨ. de mune.& in quo lo.l.j.& fa.ℨ.eod.l.nepotes.

e ¶ *Os qui liberos quinque.*] & plenè dic vt ℨ.eod.l.nepotes.

f ¶ *Impetrata.*] ab ipſis legibus.

g ¶ *Ita.*] aliàs ita vt, aliàs aut ſi,&c.

* Data xiiij Kal.Feb,Fir mij. Criſp. iij.& Coſtãt, j.Coſſ.

h ¶ *Aetatis.*] maioris xxv.an.vt ℨ.qui ætat.l.j.

i ¶ *Obeundis.*] id eſt, ſubeundis.

k ¶ *Applicetur.*] ppter hoc em̃ pf exculaturq; ſi lioshabet ſubeũtes:vtff. de mu.& ho.l.iij.§.quis l ¶ *Tenior.*]vt quia eſt impar oneri iniũcto:vt inſti.de excu.tu.§.ſed& propter paupertatem.

m ¶ *Potiatur.*]ſ.propter rerum anguſtiam,ſi ad per. &c.& facit quod no.ℨ.eo.cũ facultates.

n DE PROFES. &c.

¶ Siue profiteantur Romæ,ſiue in ſua patria,habent excuſationem:vt ff.de vac.mu.eos qui.niſi doctores legum qui tantum Romæ docentes excuſa.tur:vt ff.de excuſa.tuto.ſed & reprobari.§.fin.

o ¶ *Vm te medicum. adiutricis.*] hoc ideo dicit fortè quia illa ſecunda legio erat adiutrix illius legionis in qua erat princeps. potius enim demonſtrat accidentia facti quam miniſterium iuris.

p ¶ *Ciuilia.*] omnia comprehendit:vt ff. de mune.& hono.l.fin.§.hæc omnia.& ℨ.eod.l.medicos.

q ¶ *Vacationem.*] quod eſt anno elapſo poſt tempus reuerſionis, quo ſarcinulas ſuas potuit componere:vt inſti.de excu.tut.§. itẽ qui reip. & ff.de va.mu.l.tempus.in prin.

r ¶ *Numero.*] no.duo forte neceſſaria.ſ.q̃ſit de numero q̃ per ſingulas ciuitates eſt ſtatuendus , vt ff.de decre. ab or. fa.l.j. & q̃ immunitatẽ habeat:vt ℨ.e.l.nec intra.ſi autẽ extra numerũ eſt,non,niſi ſit abſẽs:vt in prin.huius l.& ℨ.quib° modis obiicitur lon.tẽ.præſcri.l.ij.& ff.qui. ex cau.ma.l.inter eos.§. ſi. itẽ dic medicũ cuiuslibet ægritudinis humanæ:vt ff.de va.cogn.l.j.§.j. non beſtiæ.vt ℨ.de exc.art.l.j.in prin.

s ¶ *Conceſſa.*] quæ ſunt ℨ.eod.l.medicos.& l.fin.

t ¶ *Grãmaticos. oratores.*] aliàs rhetores qui docent rhetoricam.

v ¶ *Ordinis.*] decurionũ:vt ℨ.eo.l.magiſtros.& fa.ℨ.l. nec intra.

x ¶ *Vtiles.*] ex cã ergo reprobãtur.vt hic,& ff.de decr. ab ord.l.q̃ſi mel.& de mune.& ho.l.vt gradatim.§.reꝓbari.ſed nõ ſine cã:vt ff. de neg.ge.Pomponius.§.ſed eo dicto.itẽ ar.contra ℨ.ſen.ref.non poſ.l.j.

y *Poetæ, &c.*] vt Vergil.vt inſt.de iur.natu.§. ſed ius.nec geometræ:vt ℨ.l.prox.Accur.

z ¶ *Ratione.*] qua datur ꝓmunitas ꝓfeſſionibus,q̃ non habemus. ſed facit ff.de va.mu.l.his.§.angariarum.& ℨ.eod.l. medicos.

2 ¶ *Calculatores.*] i. geometræ.& cõponitur hoc nomen à geos quod eſt terra,& merrõ,quod eſt menſura. quaſi terræ menſuratio. ad quod ff. de exc.tu.geometræ,vel i.qui docent abacũ.i. cõputũ. ad quoũ ℨ. de err. cal.l.vna.vel ẽt qui primas lras docent:vt ff. de vac.mu.l.ij.§.fi. & facit ℨ.de decr.dec.ſuper. l.j.

b *Nec intra.*]numerus medicorum ſtatuiẽ à decurionib° ꝑ ſingulas ciuitates : vt ff. de decr.ab or.fa.l.j.in fi. niſi in caſu vbi à lege ſtatuiſ.vt ℨ.de ep.& cl.parabolani. licet ergo aliqs in ordine,vel licet ordo fiat ḋ nouo, nõ gaudet immunitate,niſi adiiciat q̃ ſit immunis : vt hic,& ℨ.de dec.l. j. nec ob.ℨ.de dec.l. vacuatis. quia hæc lex coadiuuat decretũ.idẽ eſt ſi fuit data immunitas,ſed reuocata.vt ℨ.e.l.grammaticos. nã nõ videf data q̃ non durat, vt ff.de in rẽ verſ. ſi ꝑ patre. §.verſũ & hoc etiã ſecũdo modo põt intelligi hæc l. numerus autẽ docentiũ eſt:vt no.ℨ.e. magiſtros.

c ¶ *Præſtitutũ.*]ſ.ſtatutũ.

d ¶ *Decurionum.*] in qualibet ciuitate.

e ¶ *Immunitatem.*] ſcilicet perſonalium.

f ¶ *Tribui.*]ſpiritualiter.

g *Edicos. Archiatros.*]i. principes medicorũ. & not.q̃ in accuſatiuo & ablatiuo de iſdẽ dicit. itẽ no. maximè ideo quia alij, ſi mõ ſint intra neutrũ, vel reip. cauſa abſunt, ſunt immunes;vt ℨ.e.l.j.

h ¶ *Archiatris.*]ſ.aliqs, puta vnus vel plures.

i ¶ *Litterarum.*]no.litterarũ. ſecus in mechanicis niſi in certis:vt ℨ.de exc.ar.l. j. & ij. Itẽ dic litterarũ, ſ.liberaliũ artium,non poẽtę,non calculatores vt ℨ.e.l.poẽtę.& l.oratione.& ff.de va.mu.l.ij.§.fin. Item hic dic vt in rub.ℨ.no.

k ¶ *Et filiis.*] viuentibus patribus , non poſt : vt ℨ.de met.archiatros. & ad hoc ℨ.de epiſc. & cleri.l.ij.

l ¶ *Muneribus.*]de ꝓfeſſionib° conſtat:ſed qd de patrimonialib.rñ. ſecundũ P.& alios nõ ſunt immunes;ꝑ quib. ℨ.de mu.pa.l.,pfeſ.& ℨ. e. l.ſi.vbi ꝓparatur philoſophis.itẽ ꝑ eis.ff.ḋ mu.& ho.l.ſi.§. ab hmõi. &de va.mu.l.ſũt munera.itẽ ſpaliter remittiſ eis receptio hoſpitis:vt ff.de mu.& ho.l.ſi.§.ſi.& ℨ.de met. l.archiatros.& hic ſubiicit:ꝑ quod colligiſ q̃ alia ꝓmonialia ſubeũt.ẽ em̃ ꝓmoniale mun° hoſpitis receptio:vt ſtatim dices.itẽ ꝑ eis ℨ.e.l.ſi.ꝑ eo q̃ aliqs plus dare vult archiatris & militãtib.in palatio:ſed dic vt ibi:& ecõtra põt dici q̃ ꝓmo. nõ habeãt ꝑ hãc l.q̃ gñaliter dicit cũ reb°.& ꝑ hoc ℨ.l.ſi.& ff.de vac.mu.l.his hono.§.anga.nec ob.de phĩo. q̃ eſt rõ auaritiæ, à qua ſe dixit exulẽ:vt ff.de va.mu.l.in honorib.§.phĩs. vel dic in phĩo, vt dices ℨ.l.ſi qs.nec etiã ob.§.ab hmõi.q̃ excipe niſi ꝑ l. ſpecialẽ principis,vt eſt hic & ꝑbaẽ d.l.fũt munera:in fi.q̃ ſecundũ hoc eſt ꝑ hac op.

m ¶ *Hoſpites.*] quod patrimonij eſt : vt ff.de mu.& ho.l.iij.§. munus.

n ¶ *Deduci.*]inuitũ.ſic nec dña:vt ℨ.de of.ci.iu.l.j. ſed patiẽ miſſionẽ vt ille q̃ de domo nõ debet trahi:vt ff.de in ius voc.l.pleriq;. & ſe.Vel dic niſi pro ſua cauſa vel ſuo numero:vt ℨ.de epiſc.& cler.placet.

o ¶ *Exhiberi.*]ꝑ eo& ſemper in ciuili:vel dic eximi in criali vbi dabit fidei.vel iurabit.& ſic non detinebiſ,ſicut in dña fit, vt in aut. vt nul. iu.§.ſi verò crimẽ.col.ix.niſi ſit grauiſſimũ:vt ibi dicitur. vel dic niſi

p ¶ *Pœna.*] ſic ℨ.de ſum.re.l.j.

† Sic ꝓpter inſufficientiã permiſit Papa abbati ce ḋre abbatię vt extra de renũ. c. dilecti filij. cum gl. j.

Datũ non vidétur nec fãctum q̃ nõ durat.

† Imminutos al. inuiro.

† Ex libr. xiij.tit.iij. j. C.T.

† corum.

a ¶ *Reddi.*] quo ad doctores eſt ecõtra ff.de va.col.j.§.ij.Sol.hic ḋ publico:ibi à ſcholari.vt ℨ.e.archiatri.vel hic ſpõte ꝓmiſerat:ibi ꝓmittere nõ volebat.vel hic referẽ ad alios ꝓdictos nõ ad doctores. & ſa. ℨ.de exc.mu.l.maximarũ.& ℨ.de exc.ar.l.j.ſ pr.& l.ij.i fi.& ℨ.e.ti.l.ſi.

b ¶ *Multos.*] ſcilicet diſcipulos vel ſcholares.

c ¶ *Inſtituant.*] id eſt , inſtruant.

d *Magiſtros ſtudiorum.*] liberaliũ, vt ℨ.l.prox.in prin.

† Inſtruant. * PP. kal. Aug. Criſp. & Conſtant. Coſſ.

e ¶ *Moribus.*] ſ.qui oẽs diuitias excedũt:vt dixi ff.de tu.& cur.da.ab his. ſcire oportet. Sed ante hoc ḋbet habere ſciẽtiã, ſolertiã,& fidẽ:vt in pro cœmio inſti.§.cumq; . & fa.ℨ.de ſtu.li.vr.Ro. l.j.

† Ex eo.ti.l. v.C. T.

f ¶ *Ordinis.*] decurionũ. ad quod ff. de dec. ab ord.fa.l.j.

Conſpiratio & dolus quãdoque in bonã partem ſumuntur.

g ¶ *Conſpirante.*] in bonã partẽ:ſicut dolus bonus:vt ff.de do.l.j.§.non fuit.& no.q̃ vij.ad min° debet cõprobare:vt ℨ.l. ſi qs.& forte etiã iurare: vt ℨ.ḋ aduo.diue.iu.l.nemini.& ḋ ꝓx.fa.ſcri.vnicuiq;.& fa.ℨ.detyro.l.ſi. & de agẽ.in re.l.ij.& iij. & ℨ.de dec.l.cũqui.item quot debeant eligi ĩ qua libet ciuitate,habes ℨ.de ſtu.li.vr.Ro.itẽ fa.in aut. quomodo opor.ep.§. neque.co.j.& de ſan.epi.in prin. & ℨ.de prof. qui in vr. Con.l.j.& ℨ.l. proxi. & ℨ. de exc. ar. l. ſi.

* D.xiij.ka. Feb. Sirmij Val.N. P. & VictoreCoſ

h *Eddatur.*]adhoc ℨ. grammaticos. & ℨ.de ta.l.ſi.& de muri le.l.ſi quis.

† Ex eo.ti.l. 2.C.T.

i ¶ *Exceptis.*] vt non re uocẽtur.ſed certè iſti nõ indebitè vſurpant:vnde impropriè dicit exceptis q. d. illi reddantur , iſti non & facit ℨ.l.prox. cũ concordan.

k ¶ *Fortunæ.*] hanc ferunt philoſophi, non curantes de proſperis vel aduerſis.

* Da. 3.kal. Feb. Trin. Val.& Val.j. AA.Coſſ.

l *Archiatri.*] principes medicorum.

m ¶ *Commoda.*] i. ſalaria.ad quod ℨ.de poſt. l. prouidendum.

n ¶ *Malint,*] malo ſeruire pauperi honeſtè, quã diuiti turpiter,ſciens enim non debere habere aliquid ab ægro,ita cito aut citius pauperi quam diuiti ſeruiet.

o ¶ *Turpiter.*] erat enim turpe quòd propter diuitias ſuas aliquis diues citius curaretur , quàm pauper , qui nihil dare poterat:& hoc erat olim ante quam medici haberent ſalaria de publico.

Medici ſalaria ex publico habere ḋbent.

* Da.6. Id. Mar.Val. & Val.j. AA. Coſſ.

p ¶ *Etiam ea.*] ſ.ſalaria.

q ¶ *Sanis.*] iam facti pro obſequiis præſtitis , non ea &c.ad quod ff. de va.co.l.medicus.& ℨ. de poſtu.l.quiſquis.§. j. & de off.præ.l.plebiſcito.& in aut.vt iud. ſine quoquo ſuffra.§.j.coll.ij.

r ¶ *I quis. Aggregandus.*] vt quia eſt dignus tali honore.

s ¶ *Iudicantibus.*]& iurãtib°:vt no.ℨ.e.l.magiſtros.vbi plenè no.

t ¶ *Ita tamen.*] facit ℨ.de tyro.l.j.& ℨ. de of.ma.of.l.iij.

v *Grammaticos, oratores.*] aliàs rhetores,aliàs oratores.

x ¶ *Philoſophiæ.*] licet miſceat , tm̃ philoſophi ſubeunt patrimonialia.vt ℨ.de mu.pa.l.profeſſio.Vel dic q̃ hodie per l.iſtam idem in eis fit priuilegium huiuſmodi principis.& ſecundum hoc derogatur illi l.profeſſio.& illi ff.de va.mu.l.in honoribus.§.philoſophis.vt ibi no.

y ¶ *Archiatros.*] Philoſophiæ. z ¶ *Primi ordinis.*] quem habent cùm erunt ſeniores inter alios : vt ℨ.de dec.l. Alexandrinis. in princ.

a ¶ *Vexentur.*] an à patrimonialibus?dic vt ℨ.e.tit.l. magiſtros. Acc.

b ¶ *Indepta.*] i.ſine adminiſtratione habita dignitate , vel cum ea ſic indepto canone:vt ℨ. de fun.pa.l.ſi.in fi.

† Monachio P.P.

c ¶ *Hoſpitandum.*] ſic ℨ.de meta.archiatros.& ℨ.l.magiſtros.

d ¶ *Filiis.*] & de hoc dic vt ℨ. l.magiſtros.& fa. ℨ. de comi. conſi. l. ij .& ℨ. de epiſ.& cler.l.ij.

e ¶ DE ATHLETIS. Athletæ dicũtur qui ſi ¶ Athletæ dicũtur qui ſi cum mercede gratia virtutis pugnabãt:vt ff.de in fa.l.athletas.in ſacris certãminibus.& ℨ.l.j.

Athletæ dicuntur pugnemercede gratia virtutis pugnabãt:vt ff.de in fa.l.athletas.in ſacris certãminibus.& ℨ.l.j.

f *Thletis ita demum.*] ciuiliũ,&c,qđ eſt in fi.ſi ꝑ benf p oẽs ,&c.& ſi ꝑbẽ turcoronati coronis,&c.

g ¶ *Per omnem.*] quia à prima ætate didicit &ſtuduit in hoc:vt pueri qui à tenera ætate legunt: quaſi aliàs nõ poſſent eſſe perfecti. quod eſt no.

h ¶ *Coronis.*] corona i. gloria victoriæ, cui etiã dabat pecunia , vel ſpes aliqua,q̃ priuata pactiõe non obligãtur:vt ℨ. gres pig.obl.pof.l.pe. nec in cauſa iudicati capiũtur ſi aliunde poſſit ſatisfierivt ff.de re iud.l. com-modis.& ℨ.de excep.rei iud.l.ſtipendia.

* Da.pri.Kalen.Dec.CP. Conſtan. & Conſtante Coſſ.

i ¶ *Sacri.*] & approban te principe. ad quod ff. de pol.l.græca.quæ incipit,honoris gratia:& ſecus agonem,&c.

† Vide Alc. hic.

k ¶ *In quibus.*]ſ.coronis.

l ¶ *Vel.*] pro ſaltem.

m ¶ *Romæ.*] nouæ. q. d. vnã coronã dicũt habuiſſe in Roma veteri vel nova.& has merito gratię, nõ ꝓ hoc q̃d corrũpant æmulũ, i. ſecũ luctantẽ.

† certaminibus ſacris.

n ¶ *Munerum.*] reſtringe & dic munerum perſonalium , non patrimo. vt ℨ.de mu.& hono. qui immunitatem.

¶ DE IIS QVI &c.

o *Gnominiæ cauſa ſacramẽto.*] quo milites tenentur:vt no. ff. de infa. l.ij.§.miles.& not.quòd quatuor ſũt genera miſſionum:honeſta,qſi finita militia:vt ℨ.eo.l.ſi. & cauſaria , propter infirmitatẽ:vt ℨ.l.prox.item cauſa euitandorum munerum;itẽ ignominioſa, vt hic,& ff.de re mi.milites.§.miſſionum,

Missionum 4.ſunt genera.

† excuſandi.

p ¶ *Honoribus.*] ad qđ ℨ.de dec.l.infamia.& l.ne quis.& ff.de inter. & rele.l.relegatorum. §. fi.& ff.de mil.teſta.l.teſtamenta.

a Concor ad hoc ea.tuam in dño.cum gl.ſuper ver. no.ad cedat. ext. a de ęta. &quali ordi. vbi dicit q̃ infamis ęt cogitur ad

q ¶ *Excludendi.*] aliàs excuſandi,& aliàs excuſari. & idem in eo qui gratia vitandorum munerum,quo ad munera:vt ar. ℨ.qui milita . non poſſunt.l.ij.non tamen arcetur honore,cùm nõ ſit infamis : vt ff.de in fa. l. j. §. eſt & quartum. Item quòd infamis ª cogitur ad munera, verum eſt,niſi in locis vbi morari non licet : vt ff,de exc.tut.ſed & ſi milites,§.ſed ignominia.& ℨ. de re mi. l. iij. an autem debeat inferi cauſa ignominiæ in miſſione , dic vt not.ff.de infa.l.ij.§.ignominiæ. ſterij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

x *Vm senium.*] senex est qui lx.an. habet, vel lxx. quò ad munera. vt ℨ. qui ætate l.fi. & sic propter corporis debilitatem: & ideò est causaria missio, vt ff. de insa. l.ij. §. ignominiæ. licet hæc honesta sit, idest, non inhonesta: vt subiicit.

b *Itaque.*] propter senium, non propter militiam: vt ℨ.l. px. in prin.

c ¶ *Numero.*] xx. an. vt ℨ.l. px. & sunt hui⁹ priuilegia ff. de priuil. vet. per totū. & C. de priuil. vet. p totum. & ℨ.l. pro.

d *Permittit.*]ſi. ppetuo: ſed tēporalē habet velvnius anni vel biennij vel triennij vel quadriennij, prout militauerit: vt ff. de re milit. l. iij. §. qui militiæ. & ℨ. de excu. tu. l. ſed & milites. §. j. & ij.

† Imperfecto. e *Veteranis.*] non eorum filis: vt ff. de va. mu. in honoribus. §. vacationum.

† Non enim debent ſolui milites niſi completis ſtipendiis. fiedicitur in c. j. in fin. extra de renuncia. f ¶ *Perſonalium.*] nō patrimonialium: vt ff. de vac. mu. l. in honoribus. §. accuſationum.

g ¶ *Cōceditur.*] ēt ſi non appellet, quod eſt ſpecialle, vt ℨ. qñ. puo. non eſt ne. l. veteranis. alias ſec⁹. vt ℨ. de ap. l. ciues.

h ¶ *Viceſimum.*] vt ℨ. de re. mi. l viginti.

i ¶ *Cauſariā.*] nō ſufficit cauſaria, niſi tempus ſit completum militiæ: vt hic, & ℨ. l. proxi.

k ¶ *In cohorte.*] & ſic non in legione, vel vexillatione.

l ¶ *Superuacuo.*] quia nō habebis, ſ. perpetuo, licet ad tēpus: vt ℨ. l. px. ité fallit I cohorte verba na: vt ℨ. d exc. tu. l. ſed & milites. §. planè ſi qs. Ité huic l. eſt ar. cōtra. ff. de infa. l. ij. §. exercitū. aūt. contra: quia ibi odium ampliatur: hic fauor reſtringitur: in quo eſt ar. contra. ff. de li. & poſt. l. cū quidā. poſſet planè legi vt excuſetur qui fuit in cohorte. & eſt ſig ℨ. d theſ. l. vna. ſed ꝓ prima eſt ℨ. qñ. prouo. nō eſt ne. l. veteranis. & d. l. ſed & milites. §. plane.

† commodantur. † conditionibus. † oneribus

m QVIBVS, &c.

¶ De hoc nihil eſt in nigro, ſed in cōſtitutione græca. ſic ℨ. de reli. & ad Trebell. & de incer. pſo.

n *Onalios. Mācipatum.*] i. cōductū vectigal: vnde manceps, idest conductor: vt ℨ. de vect. l ſi quis.

o ¶ *Nomine.*] quare hoc dicit, ſtatim ſupponit. Item intellige hanc l. ſi ſunt legitimi conductores. non palatini, non curiales, non milites, non clerici: vt ℨ. quibus ad condu. præ. ſi. l. j. & in aut. de ſan. epi. §. alio.

p ¶ *Conducunt.*] & durat cōductio: vt ff. de va. mu. l. in honoribus. §. nō aliàs. Ité hoc priuilegiū eſt ſiſci, q habet ei⁹ bona obligata: vt hic, & ff. de in. im. l. ſemp. §. cōductores. aliàs in colono ꝑdij ſiſci: vt ff. ad muni. l. ſi. §. j. & ℨ. de exc. tu. l. coloni. ſed in colono prædij Cæſaris idē quod in iſto: vt ff. de iu. immu. l. ſemper. §. coloni. & qui. pe. tu. l. fin.

q ¶ *His.*] ſcilicet conductoribus.

r ¶ *Haud.*] ꝓ non ſic. ℨ. de vet. nu. po. l. j. in fi. & facit ℨ. ne tu. vel cu. l. j.

s ¶ DE LIBERTINIS.

¶ Hic tractatur de obſequio ciuitati debito. ℨ. de li. & eorum li. dicitur de debito patrono. & ſic nō ſuperfluit hic per illum titulum. Ac.

t *Onditio ciuilibus.*] de honoribus dic, vt ℨ. ſi lib. aut ſeruus. de decu. l. j.

v *Non poteſt.*] niſi in caſu: quod dic vt ℨ. de excu. tu. l. nec ſenatorum. Ité non ob. ℨ. ne quis li. in act. rep. l. j. qa ibi de actu ſeruis tantum conuenienti.

x ¶ *Domicilium.*] nedum in ea niſi per patronum, & ſic vtrobique: vt ff. ad mu. de iure. §. libertos.

y ¶ DE INFAMIBVS. Differt à ti. de infa. ſupra. quia ibi de cauſis infāmiæ: hic de iure infāmium: ſic non ſuperfluit.

z *Nfames. vti poſſint.*] nec nouiter delatis, imò pdūt veterem vt hic. & ff. de dign. iudices. & l. neque. & ℨ. de dec. l. infamia. & de rē. l. iij. ad hoc ꝺ poſt. l. j. §. remouet. & de iud. l. cū ꝓtor. §. non autē. & de of. aſſeſ. l. ij. & de teſt. l. iij. §. lex Iulia. ſed arbiter poteſt eſſe, vt ff. de arb. l. Pedius. & procurator & tutor & curator: vt infti. de exce. §. fi & ff. de poſtu. l. j. §. ſed eſt æquiſſimum.

a ¶ *Nō habēt.*]ad hoc ℨ. de dec. l. nec infames. & de iis q nō imple. ſti. l. j. ibi, qppe criminoſū, &c. vt ℨ. de. l. ne quis. nec pœna tribuit immunitatem vt l. relegatorū. §. fi. ff. de inter. & rele. & malè meritis, &c. vtff. depoſit. l. bona fi.

† Concor. c. inter dilectos extra de excēſ. prælā. & in ea. per inquiſitionem. in gl. ſuper ver. indignū. poſt prin. extra de elect.

¶ DE REISPO. &c.

b *Eos criminis.*] ſecꝰ ſi pecuniæ ſit debitor, niſi in duobus caſibus. vt ff. de mu. & ho. l. reſcripto. §. debitores. & infra de deb. ci. l. j. & niſi ſit ſtatus quæſtio. vt ff. de re mil. q ſtatus. idem ſi qſtio ſit omniūvel magnę ptis bonorū, vt ar. inſt. de excu. tu. §. Item propter litem.

c ¶ *Poſtulatos.*] id eſt, accuſatos.

d ¶ *Nouos.*] veterē retinet: vt ff. ad mu. l. libertus. § . in quæſtionibus. ſed nec teſtis pōt fieri: vt ff. de teſti. l. in teſtibus. nec procurator, vt ℨ. de proc. l. reum. nec nomen militiæ dare: vt ff. de re mil. l. ſi. item no. poſtulatus: ſecus ſi non poſtulatus: vel poſtulatus, ſed deſtitit accuſator: vt ff. de mun. & hono. l. reſcriptum. §. ſi quis. Ité hæc prohibitio intra annum locum habet, non poſt: niſi ſteterit per accuſatum quò minus procedatur: vt ff. de mu. & ho. l. reus. Item an ad mu

† PP. Rome v. Icib. Tol. duobus Aſpris. Coſſ.

nera? Reſpon. ſic vt in ſimili quæſt. no. ℨ. tit. j.

e ¶ DE IIS QVI &c.

¶ Quia rei poſſulāti ſic puniuntur: ideo hoc dicit: vel quia & hi ſicut ſuperiores arcentur honore: ideo de his dicit: vel quia infames fiunt ſicut damnati, ideo poſt infames de his dicit. Et not. quòd triplex eſt exilium. vt ff. de inter. & rel. l. exilium. & prout accipitur pro relegatione, dic quòd præſes poteſt relegare ſi habeat inſulam, aliàs non, ſed deportare: vt e. ti. l. relegatorum. in princi. & l. imperator. in prin. & l. inter pœnas.

Exilium triplex.

f ¶ *Moti.*] per ſententiam.

g *Vibus. Spatium.*] nec diſtinguitur quo crimine, &c. vt ff. de poſt. l. imperator. & ℨ. de insa. l. ſi ſeuerior. & dic contraria, vt in qualibet earum not. & no. ff. ꝺ infam. l. quid ergo. §. pœna grauior.

h *D tempus. recipit.*] ſi crimen non importet infamiam, aliàs ſecus: vt ff. ad mu. l. ordine. & dic vt ibi no. & de decurionib⁹. l. ij. §. non idem erit. Accur.

i ¶ *Per fugam.*] ſcilicet latam, quæ eſt ſpecies exilij: vt ff. de inter. & releg. l. exilium.

De filiisfa

a ¶ DE FILIISFAMILIAS, &c. Quia in exilium dati, vel ab ordine moti tenentur reddere rationem: ideo qualiter filius honoribus obligetur, & pater pro eo teneatur, dicit.

b *Atrē non teneri.*]niſi fideiubeat ꝓ eo expreſſim, vel niſi ēmācipauerit eum in fraudē, vt ff. ad muni. l. ſi. §. antepen.

c ¶ *Obligatur.* inſolidū: vt ff. de adm. re. ad ci. pert. l. ſi filius. filius tamen primò excutiſ: vt ff. ad mu. l. libertus. §. j. & ℨ. de dec. l. j. ité adoptādo cō ſentire videtur: vt ff. ad mu. l. Lucius. §. idē rndit. cum alias nō ꝓſentiēs non tenetur niſi de peculio, vt ℨ. l. ſi. Eſt & aliud neceſſariū, q filius ſit habilis ad munus ad qđ vocatur: vt ℨ. de ho. non cō. l. j. §. ꝓ infante. Ité hic tenetur reip. non aūt illis quibus nocuit in officio conſtitutus: vt ff. ad mu. l. j. & ij. licet quidam contra ar. ℨ. qđ cum eo. l. j. Accur.

† Facit ad hunc text. c. iij. cū gloſ. ſuper verbo, ſ. ett. extr. de baptiſ. & eius effectu.

d ¶ *Conſentire.*] No. de tacito conſenſu: vt ff. ad mu. l. j. arg. ꝺ tra ff. de ꝓcu. l. filiusfamilias. §. inuitus. cū conc. Ité ar. cōtra. ff. de tute. l. ſi filius. ſed manere potuit ēt nominationi contradicēs.

e ¶ *Teſtificatur.*] coram ordinario vel habili: vt ff. de dec. l. honores. §. fi.

f *Cvm appellaſſe te dicas.*] ſ. nomine tuo proprio, nō filij. Ac.

g ¶ *Oſtēdis.*] nam grauati appellāt: infirmi volūt curari: nec eſt opus medicis ſano, &c. ſic ff. rem. ra. hz. l. ij. §. falſus. ſed ꝑ tra ff. de dec. ſpurij. §. pater. Sol. hic nomine ſui grauaminis appellauit & ideo ſibi præiudicat, ibi pro filij grauamine. Vel ſol. vt ibi. Item cōtra ff. de app. l. ſi expreſſim. ſed ibi ipſo iure non tenuit. Item ar. contra ℨ. de poſtulatio. l. j. Ac.

h *Sibi. Ad protoſtaſiæ.*] qđ eſt patrimonij, & quaſi ſit, dic vt ℨ. de mune. patrim. l. nec protoſtaſiæ. & facit ff. de mu. & ho. l. iij. §. fiſili⁹. & §. qđ pater. & §. ſi duo. & l. honor. §. plebeij. Ac

i *Sine periculo tuo.*] i. ſine periculo facultatū tuarum & honoris.

k ¶ *Incūbebat.*]nec filio, ſi dicas curatorē adulto vel furioſo vel ſimili datū, vel dic operis publici: & tūc filio imminet onus appellandi. vt ff. quando ap. ſit. l. j. §. ſi quis. & §. alia. & adiunge hic, ſi tamen, &c. Ité dicas nō teneri inſolidū filiū, ſed de peculio. ſic ℨ. qđ cū e. l. j.

l ¶ *Deuocauit.*] accipe detrimento, &c. Ac.

m ¶ *Decurio.*] nam tunc tenetur inſolidum: vt ℨ. quod cum eo. l. j. & facit ℨ. eo. l. j. de dec. l. filios.

¶ DE PERICVLO SVCCESSORVM PARENTIS.

n *Sl de proprio. Editionē.*] vt q promiſit pecuniā pro honore filij habendo: vt ff. de mu. & ho. l. æſtimatio. §. j. & ſecundum hoc dic editionem, pretium quod editur aut datur pro honore: vel promiſit ſubiturum onus honori admiſtum: ad quod ff. ad mu. l. honor. in prin.

o ¶ *Sacerdotem.*]dignitas cū ſumptu, vt ff. ad mun. cū ſponte. in prin.

p ¶ *Erogationis.*] ſ. prædictę, & die ſi patre viuēte habuit munus filij, & ita habet locū quod hic dicit, & ℨ. de dec. l. j. & l. in ſucceſſione. & ff. fa. er. l. ſi filia. §. idē ſcribit. ſ. q ipſe pater teneatur & eius hæredes, ſi ue promiſit, ſiue etiam tm̄ ſciebat, & nō contradixit: ſi aūt cœpit gere re poſt mortē patris, non tenētur hæredes patris regulariter, etiam ſi pro alio filio dū vixit pater ſubiit onus ſimile. & etiā ſi filius iſte viuo patre fuit decurio, ſed munus ꝓ quo q̄ritur ſubiit poſt, vt ff. de mu. & ho. l. & ſi filiū. & d. §. idē ſcribit. & l. ex parte. §. filius. Fallit aūt in duobus caſibus: primus ſi pater in vltima volūtate voluit ℨ vt ff. de mu. & ho. l. iij. §. fi. Vel niſi inter vinos fuit profeſſus, q̄ de ſuo hoc onus volebat expedire: vt ff. fa. er. l. ſi filia. §. Neratius. Ité hæc quæ primò dixi, ſunt vera ſi minus erat tale quod nec vendi poterat, nec ad hæredem filij aliquid peruenire poterat: aliàs forte ſolus filius teneretur.

¶ DE MVLIERIBVS, &c.

q *Am quæ. Nupta eſt.*] iure, vt ff. ad mu. l. ſi. §. idem reſcripſerunt. idē & in vidua. vt ff. ad mu. l. filij. §. & ad hoc. ℨ. de inco. l. ſi. cum conc. ſecus in deſponſata, vt ff. ad mu. l. ea quæ. idem in virgine, vel non iure nupta, vel corrupta: vt ff. ad mu. l. de iure. §. fi. & ℨ. de mu. & orig. l. filios.

r ¶ *Roma.*] quia ibi eſt multitudo hominum, vt in auth. de tab. vel econtra lege ſi, pro quamuis: quaſi non ſit dubium ſi ibi nubat: vt ff. ad mu. l. Roma. ſed prima placet.

† Promiſit.

s ¶ *Ad honores.*] hoc ad vtrunq; eſt ꝓ trarium. ff. de mu. & ho. l. iij. §. corporaliā. ſed de honore dic fine adminiſtratiōe. ad quod ℨ. de dig. l. mulieres. vel dic q ex certa ſcientia principis, ſ. illa nō obſtāte. ad qđ ℨ. de nup. imperialis. §. fi. milē. q placeet: quia hic ſubiicit cōpelli. Item ad munera dic, ſ. perſonalia, nō omnia, vt in ꝓ trario. ſed quædam, vt hic ſubiicit, & in ru. hic qđ hic. vt ff. de re iud. l. ij. & hoc niſi fuerit præuenta: vt ff. ad mu. l. incola. & de iuriſdi. om. iud. l. cùm quædam.

t ¶ *Poſſident.*] cōtra ℨ. de inco. cum neq; & ff. ad mu. l. libertus. §. ſola. Sed dic hic dici de patrimonialibus: vt ff. de mu. & ho. l. reſcripto. §. fi. ſed pro dote vel dotali ꝑdio quis ſoluit? Rñ. vir, ſicut & tributū, vt ff. de æſtuf. l. hactenus. §. fi. nec ob. ff. ad mu. l. Lucius. §. idē rndit cōtra. te. quia illud quo ad perſonalia per l. ℨ. de dec. l. ad ſubeunda. Item ſi alibi domicilium, & alibi prædium, & indicatur perſonæ pro rebus in loco domicilij: an alibi etiā res poſita æſtimabitur? rñ. non, quia ſic iam pro ea duobus locis ſolueretur: & eſſet altera in tributo, & altera patrimonialis præſtatio: vt ff. de cen. l. forma. §. ſi verò. quod eſſe non debet. & fa. ℨ. de mu. pa. l. patrimoniorum.

Legatus qs dicatur.

v ¶ DE LEGA. ¶ Dixit de muneribus in genere, nunc in ſpecie de hoc quod eſt perſonale munus: vt ff. de mu. & ho. l. j. §. j. & l. ſi. § legati. & dicitur legatus qui à ciuitate vel prouincia mittitur ad principem, vel ad alium: vt hoc ti. aliàs legatus proc. vt ff. de of. procon. obſeruare. §. j. & l. ſi. aliàs legatus eccleſiæ ad papam: vt in aut. de ſan. epi. §. ſi verò epiſcopus. co. ix. aliàs qui mittitur à principe vel papa, de quo eſt ff. de of. aſſ. l. diem functo. priuatorum. licet nobilium dicātur nuncij, vel miſſi ad cauſam definiendam. dicitur delegatus etiam à principe miſſus: vt ℨ. de iud. l. à iudice. & no. quòd debitor reip. ea tunc non poteſt, aut is qui non habet ius poſtulandi, vt infames: licet degi non poteſt, aut is qui non habet ius poſtulandi, vt infames: licet debitor fiſci non prohibeatur. Item vicarios dare non poſſunt, niſi filios & quando abſenti eſt iniuncta, quàm gratuito ſuſcipit. Item libellus principi dari non poteſt, niſi de his quæ ad iniuriam vel eius pertinēt damnum. vel pupillæ ſuæ. Item ordinatim eligitur, niſi neceſſitas ſit: vt ff. e. l. iij. & l. ſi abſenti. & l. legatus. & l. Paulus. Item non amplius quam ſemel, niſi ſit neceſſitas. vt ff. de mu. & ho. l. æſtimatione.

x *Pater trium.*]in aliis quinque exiguntur: vt ℨ. de iis qui nu. liberorum. l. nepotes. & eſt ratio quia peregrè vadit, & eos deſerit, & eſt alia excuſatio à legatione: vt ℨ. j. l. iij. & alia atque alia vt ff. eo.

De PERIGVLO SVCceſſorum parentis.

TITVLVS LXI.

¶ *Onus dignitatis quæſita per patrem, tranſit ad hæredes. Bart.*

Imp. Alexander A. LEX VNICA.

SI de proprio ſuo patrimonio muneris editionem tuo nomine pater tuus repromiſit, ideóque etiam ſacerdotem te creari impetrauit, onus erogationis commune omnium hæredum eius eſſe, præſes prouinciæ non ignorabit.

DE MVLIERIBVS, IN quo loco munera ſexui congruentia vel honores agnoſcant.

TITVLVS LXII.

¶ *Mulier in loco domicilij mariti ſubit munera perſonalia: patrimonialia verò in loco in quo eſt patrimonium. Bart.*

Imp. Philippus A. LEX VNICA.

EAm quæ aliunde oriunda, alibi nupta eſt ¶, ſi non in vrbe Roma ꝝ maritus eius conſtat, non apud originem ſuam, ſed apud incolatum mariti ad honores ˢ, ſeu munera, quæ perſonis coherent, quorúmque is ſexus capax eſſe poteſt, compelli poſſe ſæpe reſcriptum eſt. Patrimonij verò munera neceſſe eſt mulieres in his locis, in quibus poſſident ᵗ, ſuſtinere.

DE LEGATIONIBVS ᵛ.

TITVLVS LXIII.

¶ Impp. Valer. & Gall. AA. LEX I.

PAter trium ˣ incolumiū liberorum, legationibus publicis liberatur.

¶ Idem AA. & Valerianus Cæſ.

LEX II.

¶ PP. Rome v. Icib. Tol. duobus Aſpris. Coſſ.

Vt ff. eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ff.eo.l.(secundum. §. si accusatio. & §.ordine.& aliæ de quibus dictum est ff.de excusat.mun.

a ¶ *Vm vos.*] id est,tu & collega.
b ¶ *Proprio.*] id est,separatim.
c ¶ *Sumptus.*] vel sumptus tantum, vel salarium,de quo fit sumptus.
d ¶ *Defensione.*] syndicusergo erat,vel erat,vt ff.de mu. & ho.l.fi.§.defensores.vel defendebat non strepitu iudicij, sed alias.& facit ff.de infa.l. neminem.
e ¶ *Oportet.*]sed qñ hoc? Rñ. si deseruit & spōte: vt hic,quo casu etiā extra ordinē punitur:vt ff. e.l.j.si aūt vrgēte necessitate,tūc nō reddit:vtff. eo.l.legat' antequā. §.j. & hocinnuit.& idem de comitib' eorum:vt ff.de of.af.dié.si aūtest dubiū, ipse debet ꝓbare necessitatē:vt ff.eo.l.ij.§.j.& secundū hoc nō sunt ꝓtra ff.de va.cog.l.j.§. diuus. & ff.de adu.di. iu. l.post duos.Accur.
f ¶ *Ea quātitas.*]grepetisab hęredibuscollegę.
g ¶ *Potestis.*] vtili ꝓ socio,vel act.in factum, quibus debet solui,cum per eos hæredes nō stet. vel quia iā præstiterunt aduocatis:vt ff.loca. qui operas.§.diuus.& ff.sumptus iniun.mun.l.j. Vel hic simoniacè: vt ff. de mu.l.ij.ibi,non.
h ¶ *Potestis.*]& punietur extra ord.vt dixi:nec nocet sociis alterius cessatio:vt ff.e.l.ij.§. cessatio.
i ¶ *Ranſmarina Ciuilium.*]sine legatione, alias sine alio personali munere: vt ff.de va. mu.legato.& ff.eo.l.Paulus.§.j.
k ¶ *De proximo.*] scđm hoc itelligūtur ff.de ho. nō.cō.l.ij.& ff.e.l.Paul'. §.j.in prin. & l.filius.Itē hoc qñ suo nomine,non ꝓ alio:vt ff. e.ſi filius. & l.vicarius. quia in casō' tantùm permittitur per ali m,vt ibi notaui.
l ¶ *Vniuersi. Ex comitibus.*]i. vniuersi comites ꝓsidum vel ꝓ- fulum.& ipsi etiā ꝓsides q habēt dignitates,ſ. ꝓdictas,teneātur, &c.sed certè imò & his similes excusantur à ꝓsonalib': vt ff.de exc. mun.l. eos. & ff.de va.mu.l. legato. §.comites.quæ sunt cōtra.Sol.hic perceperunt suffragio.i.auxilio:& ita per impetrationem: ibi ex mera liberalitate:quia meruerunt.ar. ff. quod quisque iu. l. iij. in prin.vel hic perceperunt suffragio,i. ꝓmissione,i.hoc pactoq; nihil ominus cum opus fuerit suscipient munera, & præstabunt auxilium. & sic pactum seruandum.vt ar.ff.de iu.im.l.ij. Vel die suffragio,i. ꝓpter suffragium,ſ.salarium,quod habituri erant ibi gratis, & secūdū hoc habeas in litera suffragio dignitates : alij habent suffragia dignitatū:i. salaria:& tunc locum habet vltima ſo. vel dicas omnia planè: hic finitus erat ꝓsidatus,ibi non.& sic benè sequitur exceptio legati.
m ¶ *Publica.*] quæ sunt in muneribus subeundis.
n ¶ *Pactione.*] quia pepigerunt,& non subeunt.& sic facit pro secūda ſo.secundùm alios dicas non vmbratili, quia dicitur tacitè intellectum,ex quo habent dignitatē,quòd non teneantur ad munera alia: quod non est verum nisi secundum quod dictum est.
o ¶ *Versati sunt.*] hi enim si primò præsides & postea legati fuerunt, biennio vacāt à muneribus personalibus & oneribus:vt ff.l.prox. nō ꝙa præsides sunt,sed quia legati fuerunt : licet præsidatum ad sui peritionē habuerint:vel licet pacto,vel licet pro salario: vel licet perceperint salaria ante ꝓ honoribus vel muneribus,à qbus modò vacant, sed fortè reddunt ꝓ tēpore quo exitāt:vt no.ff.l.ij. vel melius dic de legato : quia licet superiores dignitates non excusent,vt dictum est: legatio tamen sola excusat:& semper dic intra tempora, vt ff.l.prox.

CVm vos[a] proprio[b] nomine sumptus[c] ob defensionem[d] publicam susceperitis, id quod ad proprias erogationes collega vester acceperit, non vobis reddere hæredes eius oportet[e]:sed si in ea causa est vt restitui omnino oporteat, reipublicæ debent potius inferre. Sanè si honorariis aduocatorū erat ea quātitas[f] destinata, restitui illud vobis,qui hoc præstaturi estis,non iniuria postulatis[g].eū autē collegā vestrum, quem à defensione† patriæ destitisse dicitis apud prouinciæ præsidem desertæ legationis arguere potestis[h].

¶ *Legatio transmarina tributit vacationem biennij:secùs ,si proxima, quia talis legatio eam non tribuit.Bart.*

¶ Impp.Diocl.& Maxim. LEX III.

TRansmarina legatione apud nos perfunctos, constitutum est biennij vacationem munerum ciuilium[i]: & honorum habere : nō eos qui de proximo[k] obsequium reipublicæ videntur exhibuisse.

¶ *Qui dignitates suffragio receperunt, non habent vacationem à muneribus propter dignitatem:sed si legatus fuerit,habet propter legationem.Bart.*

¶ Imp.Constantinus A. LEX IIII

VNiuersi omnino ex comitibus[l], vel ex præsidibus, qui suffragio perceperint† dignitates, ciuilibus oneribus muneribusque teneantur adstricti : ne commoda[m] publica cum† vmbratili suffragiorum pactione[n] lacerentur.eos tamen à prædictis oneribus excipi oportebit, qui in legationibus versati sunt[o].

¶ *In iis quæ publicam vtilitatem respiciunt, non valet reformatio facta à prouincialibus etiā consentiente præsule:nisi per præfectum, vel principem fuerit approbata.Bart.*

¶ Imppp.Theo.Arcad.& Honor.AAA. Apodemio P.P.per Illyricum.

LEX V.

SI qđ† extraordinariū cōsiliū † postulatur[p],cum vel ad nos est mittenda legatio,vel nostræ† sedi aliquid intimandum: id quod inter omnes[r] communi consilio, tractatúque conuenerit, minimè in examen cognitoris ordinarij[s] referatur† . Prouincialium enim desideria,quibus[t] necessaria sæpe fortuitis[v] casibus remedia de poscuntur, vobis[x] † agnoscere atque explorare permittimus : vt sint† examinis tui, quæ ex his auxilio tuo protinus implendā[y] sint, & quæ clementiæ nostræ auribus intimanda videantur. In loco autem publico de communi vtilitate prouinciāliū[z] † sententia[a] proferatur : atq; id quod maioris partis[b] probauerit† assensus,solennis firmet auctoritas*.

¶ *Nō debet mitti legatio ad principē, nisi de voluntate cōsilij,& auctoritate superioris.B.*

¶ Impp.Hono.& The.AA. † LEX VI

QVoties† ab Alexandrina ciuitate legatio destinatur[c], vniuersos curiales ꝑcipimus[d],qui intra vrbem cōsistunt,si non ægritudine, vel alia excusabili necessitate impediuntur, in locum curiæ conuenire, & decreta sua propria subscriptiōe firmata[e], viro spectabili præfecto Augustali† insinuare: vt eius relatione comitati, tuis[g] virtutibus suas petitiones intimēt & sub examine tuo perpensa legatione res ordinetur[h]*.

DE EXCVSATIONI bus artificum.

TITVLVS LXIIII.

¶ *Hic expressi habent immunitatē à personalibus muneribus,tā discipuli quā magistri.B.*

¶ Imp.Const.A.ad Maximum.

LEX I.

ARtifices † artium brevi subdito† comprehensarum,per singulas ciuitates morantes, ab vniuersis muneribus † vacare præcipimus: si quidem in discendis[m] artibus otium sit accommodandum † : quo magis cupiant & ipsi peritiores fieri[n] , & suos filios[o] erudire. Et est notitia ista[p] per te expediatur,vel ad nos remittas:vt ff.l.proxi.

¶ DE EXCVSATIONIBVS, &c

¶ Differt à ti.de ꝓfe.& me.qa ibi de liberalib' artificibus. hic de iis q tm̄ operatione manuum excusantur docētes,nō discētes:vt no. ff.e.l.j.& scripti in breuib' cuiusque ciuitatis, nō autē omnes vt l.j.in prī.

ARtifices.Subdito.] vt ff.§.& est no.&c.& habeas hic comprehensarum,alias comprehensi.& dic tunc quod tantum illi qui sunt intra numerum scripti in breuibus : ad quod ff. de decre.ab or.fac.l.j.

l ¶ *Muneribus.*] personalibus.
m ¶ *In discēdis.*] i.i docēdis:vel ꝓprię,& túc ꝓ ꝓsequēs,& i docēdis.
n ¶ *Fieri.*] discere si quæris,doceas,sic ipse doceris.nam studio tali tibi proficis atque sodali.vt ff.de leg.iij.l.legatis.§.ornatricibus. & sic nota,quod de docentibus tantum dicit : vt ff.l.proxim. in fi.& ff.de iur.immu.l.pen.& ar.ff.de profes.& medi.l.medicos.
o ¶ *Filios.*] id est,discipulos, vel proprie. p ¶ *Ista.*] ſ.eorum qui habent excusationem.sunt & alij,vt ff.de iur. immu.l. fin.ratio quare excusantur

excusantur,est,vt necessariam operam publicis vtilitatibus exhibeāt vt ff.de iure im.l.pen.§.pen.

a ¶ *Architecti.*] ab archos princeps, & tectum, quasi maiores magistri tectorum:vt in auth.de non ali.§.quod autem.
b ¶ *Medici.*]animaliū:& sic impropriè sine literis, vt dixi in rub. Vñ ꝓdixit hic, ſ. mulorum

† Vide in hāc l.Alci.& Pyr.

appellatione cōprehendens omnia animalia.

†lectarij.

c ¶ *Lecticarij.*] qui faciunt breues lectos : de quibus dicitur ff.de leg. j.si ex toto.§.j.& de leg. iij.legatis.§.j.
d ¶ *Altarij.*] qui faciūt machinasinstar lac', vel torcularis. alias arcarij.
e ¶ *Quadrigarij.*] qui faciunt quadrigas.

†dealbatores.

†liberatores

f ¶ *Quadratarij.*]qui faciunt quadratos lapides, vt fuerunt sancti iiij. coronati.

†cutarij.

g ¶ *Appellant.*] ſ.homines.

†spectacularij.

h ¶ *Aedificatores*] murorum:vt differat à† architectis.Ac.

†clusatores.

bracellarij i, ¶ *Ligni.*]i.incisores,ex quibus posſea ſtatuę vel aliæ operationes fiunt.

*D.iiij.No. Aug. Felicia no & Titiano Coſſ.

† Ex li.xiij. ti.iiij.l.ij.C. Th.

k ¶ *Musearij.*]i. qui faciunt illud opus qđ dicitur museū: & sic inferiores q in aureo vel albo.

†Mechanicos,alias mathematicos. Alc.& Pyr. hic.

l ¶ *Argentarij.*] de quibus habes ff.de eden.ꝓtor. vel qui pingit in argento color,vt conueniant prædictis.

† operam.

m ¶ *Barbaricarij.*]quifaciunt receptą. quæ alias dicuntur barbacana.
n ¶ *Diatretarij.*]qui faciūt calices diatretos, i. de vitro : de quibus habes ff.ad leg. Aquil.ſi ſervus ſeruū.§. ſi calicē.eo

* D.pri.No. Iul.Leōno& Salu.Coſſ.

forte sic dictos : quia de facili terantur,i.atteranturſiue rumpantur.P.
o ¶ *Fusores.*] vt qui cāpanas faciūt:vel fimilia, aliqñ æs. Vel dic ꝙ sunt duo ærarij qui operantur in ære: vel fusores q faciunt fusos, in quibus nent fœminæ.
p ¶ *Signarij.*] qui faciūt sigilla.
q ¶ *Bracharij.*] à longis brachis Teutonicorum, vel torculariorum.Ac.
r ¶ *Libratores.*] à libra, i.ponderatores.
s ¶ *Figuli.*] q faciunt vasa ex terrain figuris:vtff. de fer.vr.præs.l.vltima.

†fiat.

t ¶ *Aurifices.*] qui faciunt vasa aurea,vel annullos,vel fimilia.
v ¶ *Vitrarij.*] qui artificiosè de ferro vel de materia eliciunt vitrum, vel fundunt.
x ¶ *Plumbarij.*] qui trahunt plumbum.
y ¶ *Sculptores.*] i.scissores,ſ.lapidum,vt differat à superiori:alij dicūt quòd vitio scriptoris hoc superfluit.
z ¶ *Dealbatores.*] armorum , vbi debent fieri subtilissimæ picturæ de quocunque colore.
a ¶ *Trigarij.*] qui faciunt vehicula ex tribus rotis.alias est trignarij.
b ¶ *Bractearij.*] i.qui faciunt quædam rotunda & volubilia in fręno circa caput equi:& hi dicuntur pentalargæ,à pente,quod est quinq;, & largæ, i. latæ , quasi quinque latæ & volubiles rotulæ:quia tantùm quinque debent esse, vt dicunt frænarij , & sic ipſis opificibus & ipſis rotulis conuenit nomen pentalargæ.
c ¶ *Ethameos.*] alias medicos: & tunc expone vt ff.l. proxim.& tunc comprehendit illos quos superiori l.dixi.
d ¶ *Geometras.*]vt Balduinus agrimensorem. Sed contra ff. de exc. tu.l.geometræ.Sol.ibi speciale.
e ¶ *Architectos.*] de hoc dixī ff.l.prox.
f ¶ *Diuisiones.*] vt geometræ.
g ¶ *Incisiones.*] vt architecti.

Architecti[a] †,medici[b],pictores, ſtatuarii,marmorarij,lecticarij †[c], seu arcarij[d],clauicarij, quadrigarij[e] vel quadratarij[f],quos græco vocabulo κτιστὰς appellāt ſtructores,id est,ædificatores.[h], sculptores ligni[i],musearij[k], deauratores †albini,quos græci κονιάτας appellant,argentarij[l] barbaricarij[m], diatretarij[n], ærarij,fusores[o], signarij[p],fabricarij,bracarij[q],pertricarij,atque libratores †[r],figuli[s] qui græcè dicuntur λεραυνεῖς,aurifices[t],vitriarij† [v],plumbarij,[x] ſpeculariꝭ †,eborarij,pelliones,fullones,carpētarij,ſculptores[y],dealbatores[z],cusores †,trigarij[a],tignarij,cisarij, bractearij[b] †,id est, κυβελαστηγούς.

¶Impp.Const.& Constans AA.ad Leontium P.P.

LEX II.

METhameos[c] †geometras[d], & architectos[e],qui diuisiones[f] partium omnium, incisiones[g] seruant , mensurisque & institutis[h] opera †fabricationibus stringunt,& eos,qui aquarum ductus & inuentos modos docili libratione ostendunt,in par[i] studiū docendi atque discendi, nostro sermone compellimus.Itaque immunitatibus gaudeant[k],& suscipiant[l] docendos qui docere sufficiunt*.

DE POTIORIBVS AD munera nominandis[m].

TITVLVS LXV.

¶ *Iusta est causa appellandi , si alius potior debet nominari.Bart.*

¶Imp.Antoninus A. LEX VNICA.

SIpse vocatus ad munera ciuilia, potiorem alium nominandum putaueris , age causam *tuam.

SI PROPTER INIMIcitias creatio facta sit †.

h ¶ *Institutis.*] ab architectis.
i ¶ *In par.*] duæ partes sunt.& dic in par studium , non tamen in par beneficium,quia docens tantùm excusatur: vt statim innuit , & ff. l. prox.in prin.
k ¶ *Gaudeant.*] docentes.

TITVLVS LXVI.

¶ *Creatio facta de aliquo propter inimicitias, facit aliquem,si vult, posse appellare.B.*

¶Imp.Alexander A. LEX VNICA.

SI propter inimicitias ad munera ciuilia creatus es, hanc tibi nominationem non nocere præsidis æquitas faciet: cùm & publicę vtilitatis[q] interſit non ex † inimicitia creationes fieri debere, sed æstimatione vera, & commodo reipublicæ.

DE SVMPTVVM recuperatione.

TITVLVS LXVII.

¶ *Iectum qui habet excusationem , recuperat sumptus quos fecit in lite, ab eo qui eum nominauit.Bart.*

¶Imp.Gordianus A. LEX VNICA.

MVneribus ciuilibus nō fungeris , quæ personis mandantur, si quinque filios incolumes habeas. ac si cōtra id priuilegium ad munus, fatigandi tui causa,qui dam te deuocauerint : tuque appellatione interposita[r], securitatem reportaueris : à nominatoribus sumptus, quos in litem feceris,recuperabis[v].

SI POSTCREATIOnem quis decesserit.x

TITVLVS LXVIII.

Onus subeundi munera non transit ad hęredes mortuo patre. Bar.

¶Imp.Alexander A. LEX VNICA.

SI ante diem subeundi[y] honoris, atque muneris parer tuusdefunctus est: conueniri † eo nomine hæredes eius non oportere [z]præses prouinciæ minimè ambiget.

De tabulariis,[a] scribis,

† Ex li.xiij. ti. xij. l. xij. C.T.

† concilium

† vestiæ

† perceperit.

† in

† æquitatis ſuæ

In oneribus nō oneris : vt hic.sed in oneribus debet seruari ordo:vt ff.de leg.iij.l. ordine.& ff.de mun.& ho. l. iij. §. præses. Rñ.illud verū quādo omnes sunt sufficiētes:aliās obtinet quod hic dicit , & ff. de mu.& ho.l.rescripto. in prin.& d.l.de leg.& ff.d dec.l.ad subeunda.fallit autē lex in quibusdā muneribus quæ imponūtur omnibus:vt ff.de q. mu. vel præ.l.j. Item facit ff. quemadmo.ciu.mu.l.fi.

¶ SI PROPTER.&c.

SI propter inimicitias.] ab inimico & causa inimicitiæ.
q ¶ *Ciuilia.*]ſ.personalia
r ¶ *Non nocere.*] appellare:vt ff.ti.j.l.j.nonipso iure.sic in arbitro , vt ff. de arbi.l.non distinguemus.§. cum quidam. & in tutore,vt instī.de exc. tu.§. item propter.& in ordine iudicij:vt ff.de li. cau.l.ſi pariter.& in procuratore, vt ff.de procu. vel exilio. & facit ff. de decre.dec.l.fi.

¶ DE SVMPTVVM recuperatione.

s ¶ *Muneribus.Quinque.*] dic vt ff. qui nu.libe.l.iij.
t ¶ *Interposita.*] quod facere debes:vt C.de appellatio.l.ciues.
v ¶ *Recuperabis.*]per officium iudicis:vt hic,& ff.de vac.mu.l.j. §.fed ſi per calumniam. & ff. de dec.l.ij.& ar.ff.de exc.tu.ſ.feueriter.& ff.de epi.& cler.l.oēs qui.in fi.& ff.de iud.l.cum qui.& semper die probari eorum quantitatem sacramento repetentis:vt C.de iud.l.properandum.§. ſi autem. & l.fin cimus. facta taxatione prius à iudice : vt in auth. de iud. §. oportet. col. vj.
x ¶ SIPOST, &c. ¶Alias ſi post creationem, alias ſi ante: & tunc subaudi.ſ.honorem susceptum.vt in tex.ſi post creationem,&c.
y ¶ *Ante.Subeundi.*] à te patre electo.ſi autem dicas à te filio,tunc distingue vt ff.de peri.su.pa.l.j.
z ¶ *Non oportere.*]nisi dies per ap.ipsius dilata fuerit: & tunc ap-pēdente decesserit:quia tunc distinguitur honor,vt non teneatur hæres prosequi,vt ff.si pen.ap.l.ſi ad decurionatum*.an à munere:& tunc ſi propter periculum medij temporis:vt in contrariis ff.de exc.tu.l.quāquam.& ff.ſi tu.vel.cu.l.j & ij. & ſi pen.ap.l. j. in fi.vel forte idem in honore,etiam ſi reip.interfit.

a ¶ DE TA.&c. ¶Qui scribunt ꝓdictos natos ad munera & honores & tributa solūta,& sūt tabulariiq; faciēdis publicis instrumētis publicè ꝓsūt in singulis ciuitatib', hi quoq; nominā librarij,vt hic & ff. & re.iu.l.ſi librari'.& tabelliões.vt in aut.ꝺ tab.col.iiij.& catholicani.

a alias,incipit, ſi pater.

& sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sic potest accipi ℓ. de bon. profc. l. si quis post. §. fi. licet alio modo ibi exponatur, alias, scribæ dicūtur qui circa principem vel alios magnos iudices, actis gestisque conficiendis depurati sunt. hi quoque vocātur scriptores, notarij, libellenses, memoriales, pragmaticales, epistolares, exceptores: vt C. de ap. l. præcipimus. & l. in offerendis.

Nota hic sy nonyma Logographi.

numerarij. † Impp. Cōstan. & Cōst. ad Catullin. P.P.

Censuales † hologra phis.

* D. viij. kal. Iu. Lauriaco Marcellin. & Probi. Coll.

Tabulariis.] hæc nomina expone, vt in rubri.

§ Officio.] f. alio: & facit ℓ. l. fi. & ℓ. qui. nō po. l. oōs. & in aut. de man. prin. §. fi. coll. iij. & ℓ. de muri. l. ℓ. & l. æternam.

d Vicunque ministerio.] i. scribendo censui.

e ¶ Habeat.] imo reuocatur ad curiā: vt ℓ. l. fi. & ℓ. de dec. l. vniuersos. & l. q derelicta. & l. exemplo. q̄ sunt pcta. Sol. bene reuocatur: sed dignitatis prærogatiua nō vtitur in euitandis tormentis, si de suaſcriptūra fuerit dubitatio: vt hic fubiicit, & ℓ. de fal. l. fi quis. & creditur eius dictō: vt ibi. & in aut. de fianſtru. §. fi verò nisi in casu: vt in aut. de hær. & fale. §. fi verò absunt.

f Generali. Solidic.] id est, singulis.

g ¶ Seruituti.] libertus ergo pōt esse: vt ℓ. de ser. reip. ma. l. fi. quāre ergo dicunt̄ serui publici? Rñ. quia ex eorū stipulatiōe q̄ritur vt ex stipulatione serui, maximę iis q̄ non possunt stipulari: vt ff. rē pu. fal. fo. l. iij. & iiij. alias à seruiendo non à seruā do dicūtur seruiri: vt inſt. de iure perſo. §. j. Itē nō possunt esse decuriones, ſicq; neq; adoocatiue ℓ. de dec. vniuersos. licet in Tuſcia malè seruetur. Itē hæc omnia in ſcribis & ſimilib' ſcriptoribꝫ. An autē debeāt ſcire leges? videtur q̄ ſicme facientes illicitos cōtractus pœnam subeant. vt ℓ. de ſa. ſan. ec. cl. l. iubemus. & de eunuchis. l. fi. & j. vt ne. ad ſu. pa. l. j. Item no. q̄ per ſe non per alium officiūt, miſi in ciuitate Cōſt. in qua etiā eſt ſpeciale, vt eadē charta fiat protocolū: vt in aut. de tabel. Itē ordo inſtrumētorū eſt vt primò nomē imperatoris & annus imperij, ſecundò nomē p̄ſulis & ann' p̄ſulat', tertiò meſis & dies, quarto dies ciuitatis factæ, ſi hoc ſit de conſuetudine, quintò ſeries, ſextò locus, ſeptimò ſubſcriptio teſtiū & otrahētiū, octauò ſubſcriptio tabellionis inſerta tur: vt ℓ. de fide inſtr. contractu. ſed in Italia anteponuntur anni dñi.

Anni d̄ñi in principio cuiuslibet cōtractus debent poni.

h ¶ Cōſenſum.] etiā tacitū, niſi p̄teſtetur in p̄trariū. ſic ℓ. de filiaſ. l. j. ff. de ed. l. iiij. §. ſed & filius. nōignorātia, vt ſubiicit: vt ar. ff. de p̄c. ſi de functi*. §. q̄ ſi alter. Itē fa. ℓ. q̄ mi. nō poſ. l. ſup ſeruis. & ℓ. de ſer. fu. l. fi. & ℓ. ſi ſeru' aut libert' adōe. af. l. ij. & ff. nau. cau. tta. l. j. §. recip. & l. ſe.

i ¶ Fiſco addici.] collige ergo ſi ignorans, & non datur fiſco, ſed domi no verbera tamen imponuntur. Itē facit j. de murile. adiicimus.

k ¶ Priuata.] i. serui priuatorū nō debēt exercere publica act. quod eſt gſialius q̄ legis caſus: nec ꝓtra eſt C. ne qs ii. inui. l. j. qa ibi ſolui.

l Boethos.] i. adiutores eorū qui rationes publicas diſcutiūt. vnde Boethius nomen accepit. boethos enim græcè, latinè dicitur adiutor. m ¶ Legiſlas.] expone vt in rubric.

n ¶ Medogrammateos.] graphia. id est litera: vnde medogramma, i. medicinæ ſcriptores. Ac. o ¶ Logographos.] i. publicæ rōnis ſeruos.

logographis[a], & cenſualibus.

TITVLVS LXIX.

¶ Notarij ſi ad aliquam militiam vel aliud officium tranſeunt, remouentur intra quinquennium, nonpoſtea. Bar.

¶ Imp. Alexander A. † LEX I

NVlli omnino ex tabulariis[b], vel ſcribis, vel logographis † eorumque filiis in quocunq; officio[c] militent: ſed ex omnibus officiis, necnon etiam ſi intra noſtrum palatium militant, necdum impleto quinquennio reperti & retracti, protinus officiis municipalibus reddantur*.

¶ Si decurio officium notariatus aſſumpſerit, priuilegium decurionatus amittit. Bart.

¶ Imp. Gordianus A. LEX II.

QVicunque decurionū ſponte ſe ſenſuali miniſterio[d] mancipauerit, conditionem habeat[e], quam ipſe elegerit, depoſiturus ſui ordinis penitus dignitatem, ſi eum neceſſitas quæſtionis ſubeundæ inuenerit.

¶ Seruus non poteſt eſſe tabellio: & ſi dominus ſciuerit eum tale officium aſſumere: pars tamen intereſſe tenetur: ſeruus verò fuſtigabitur. Bart.

¶ Impp. Arc. & Ho. AA. Hadr. P. P. LEX III.

GEnerali lege ſancimus, vt ſi gue ſolidis[f], quinciis ſiue ſingulis ciuitatibus neceſſarij fuerint tabulatij †, liberi homines ordinētur, neque vlli deinceps ad hoc officium pateſcat aditus, qui ſit obnoxius ſeruituti[g]. Sed & ſi quis dominorum ſeruum ſuum ſiue colonum chartas publicas agere permiſerit (cōſenſum[h] enim nō ignorātiam volumus obligari) ipſum quidem, inquātum interfuerit publicæ vtilitatis †, pro ratiociniis quæ ſeruo ſiue colono agente tractata † ſunt, obnoxium decurie[i], ſeruum autem competentibus affectum verberibus fiſco[k] addici. dominorum enim interfuit ab initio prouidere, ne publicis actibus priuata[k] ſeruitia immiſcerentur.

Da. viij. Kal. April. Mediolani, Vincentio, & Fabricio † Coſſ.

¶ Impp. Th. & Val. AA. LEX IIII

BOethos[l], logiſtas[m], medogrāmateos[n], logographos[o], diaſtoleas[p] (quæ vocabula publicis dicuntur ſubiacere neceſſitatibus) ſiue quoliber alio nomine nuncupentur, non honore, aut alicuius priuilegij colore ſubnixos, pro definitione legum inexorabilium, ſuam fortunam ſubire compelli, quatenus nec publicis quicquam noceatur aut minuatur vtilitatibus, & ſuis corporibus illi reddantur[r], quos vel patris[s] vel maiorum obligatio, vel ſua conſtringit,

DE SVSCEPTORIBVS, præpoſitis, & arcariis†.

TITVLVS LXX.

¶ Suſceptores debent à ſoluente ſine mora ſolutionem ſuſcipere: alias puniuntur. Bar.

Imp. Antoninus A. LEX I.

SVſceptores[v] † publicos abſque omni mora aurū cenſemus ſuſcipere[x]: ne quis per hanc occaſionē[y] ſumptus facere compellatur. nam ſi ſoluere volens, à ſuſcipiente fuerit contemptus §. teſtibus adhibitis, conteſtationem[z] debebit proponere †: vt hoc probato, & ipſe ſe curitatem debitam[a] commiſſine xu liberatus, cum emolumentis accipiat: & qui ſuſcipere neglexerit, eius ponderis, qđ debebatur duplū[b] fiſci rationibus per vigorē officij præſidis inferre cogatur. Quod † autem[d] ſuſceptores, iudice cuius intereſt negligente † violauerint, ex ipſius iudicis facultatibus ſarcietur †*.

¶ Ad nominatores ſuſceptorum in ſubſidium deuenitur, nec licet ab eis emere. Bar.

¶ Imp. Alexander A. † LEX II.

IVxta † inueteratas leges[e] nominatores ſuſceptorum, & eorum qui ad prepoſituram horreorum[f] & pagorum creantur, obnoxij teneātur, ſi minùs idonei ſint, cauſa: vt ff. de ſol. qui decē. alias ſecus: vt ℓ. eo. ti. l. ſi ſoluturus. & l. creditor oblatam. in prin.

Da. viij. k. Aug. CP. Varſen. & val. A. Coſſ.

† Exc. ti. l. x.

† In

* D. pr. ka. Nou. Romæ Val. & Valē. Coſſ.

† Ex eo. ti. l. xij. C. T.

† Iuſtitiis, Cōſuetudo loci attendit.

† Ex ſi. xij. ti. vij. l. vj. C. T.

* D. v. Id. Aprē. poſt cōſul. Grati. A. iij. & Equitij. V. C.

† Ex eo. ti. x vij. C. T.

* D. iij. kal. Mas. CP. poſt Conſ. Anto. & Syagrij.

a ¶ Conteſtationem.] ad hoc ℓ. de col. fun. pa. l. placuit.

b ¶ Debitā.] f. apocham, & liberatus nexu curiæ: qa nō committitur res in fiſcū pro qua erat ſoluendū. & cū emolumentis, & liberationis: & hoc fortè accipe ſi pecunia oblata eſt amiſſa: vt ff. de ſol. q. decē. & ſol. ma. l. ſemel. & de leg. j. l. hmōi. §. ſi cui. & facit ℓ. de cōd. infer. l. j. & de verb. obliga. l. interdum. §. fi. & ℓ. de iur. emphy. l. pen. §. fi.

c ¶ Duplum.] ſic ℓ. de ſuperindi. l. j.

d ¶ Quod autem.] ſic ℓ. de ann. & trib. l. iudices. & dic, id eſt, præſidis illius terræ.

e ¶ Vxta leges.] vt ff. ad mu. l. imperatores. & l. quid ergo. & ℓ. de cōue. fiſ. deb. l. quoniam. & ff. de admi. re. ad ciui. perti. curatores. & ℓ. de peri. no. l. j. & ff. de mag. con. l. ij. & in auth. de col. §. ad hęc. colla. ix. & ℓ. eod. l. exactores. in fi. Acc.

f ¶ Horreor um.] vbi collara ponebantur: & pagorum, quia illud officium habebant vt præeſſent pagis. i. vicis, vnde reditus proueniebant. Mercentur

a ¶ Mercentur.] expedit eñ reip. innenire ſoluēdo primò cōuenientē dñi.

b ¶ Vſceptores. Anni.] cuius adminiſtratio ad ipſos pertinet.

c ¶ Reliquis annis.] vel neutraliter, à reliquor reliquaris.

d ¶ Inferent.] collatores ſeu exactores: vel dic veteres ſuſceptores.

e ¶ Accreſcentes.] f. veteribus. Accur.

f ¶ Eminē. Aſtringi.] duo dicit: primò q̄ nō eligit, ſecundò niſi ratione reddat: vt ff. de mu. & ho. l. reſcripto. §. debitores. qa anno dnāt, vt in fi. huius l. §. nō perpetui. & quia anno finito debet reddere rationē: vt ℓ. §. integro. & col ligitur ſecūdū l. q̄ ſequēti anno non debet eligi, cū eo anno reddat rōnē. finguliſ eñ annis debet ratione reddere epo ci natis, & dominis primatib': vt in aut. de col. §. iubemus. & §. ſi quis autem. coll. ix.

g ¶ Iuſtitia eſt.] cùm & rationem non reddiderint. & fa. ff. de iur. fiſc. l. ij. §. cū quinquennium.

h ¶ Prudentię.] f. hominis: ad hoc ℓ. de ſpor. l. ij.

i ¶ Recentes.] ad quod ff. de pœnis. l. ſi diutino.

k ¶ Singulos.] ad qđ ℓ. đ pxi. fa. lari. i. pro bieñio. aliud in numerario qui triennio, vt ℓ. de nu. l. ij.

l ¶ Conſuetudo.] Not. de conſuetudine ciuitatis. ad quod ℓ. de emā. li. l. j. & ff. quod cuiusl. vni. & &qđ vi aut cla. l. prohibere. §. plane. & cōin. præſcriptis. §. ſi conſtat.

m ¶ Ordinis.] ad quod in auth. de defen. ci. §. ſi.

n ¶ Per biennium.] non vitra, etiam ſi ordo velit: vt d. auth.

o ¶ Vtrieſcunque. Solidorū.] i. aureorū ſic ℓ. de ve. nu. l. j.

p ¶ Pro titulis.] puta aq ductꝰ pu. cā: vel alio titq ¶ Aut.] g. & & ſic libra ſoluit g̃ ſolido: vel ꝓrię aut, & dicit ratione, i. debet tranſmitti. & ſic quodcūq; vnū g̃ alio mittitur, recipitur libra g̃ lxxij. aureis. & cō. f. lxxij. ſolidi pro libra. ad qđ ℓ. de pōde. l. j. & ℓ. de argen. pre. quod thel. l. r ¶ Feratur.] i. dicatur vel accipiat à ſuſceptore, & ꝓferatur ſacris theſauris: vt ℓ. l. diu. ité collegunt hic quidā aureū pro ſolido, & ecōtra capi. quod no. ff. de in ius vo. l. fi. Accur.

s ¶ Frumenta quę horreis.] publicis, ad expenſas. puta militum. ad quod ℓ. de cond. in pu. hor. l. j. & ij.

t ¶ Annottentur.] ad hoc ℓ. de apo. pu. l. j. & de exac. tri. l. apparitores.

v ¶ Conſtituti.] ſic ℓ. ne quid one. pu. impo. l. j.

x ¶ Iu.] ad quod ℓ. de oſſi. co. fac. lar. l. j. & ℓ. eo. l. j. & ℓ. de au. pu. perſe. l. j.

y ¶ Inferatur.] ſcilicet præpoſitis theſaurorum ſuſcriptionibus factis: vt ℓ. de cano. lar. ti. l. j.

z ¶ Exactores.] de his gratia ſimilitudinis quæ eſt in eligendo, dicit.

a ¶ Curia.] ſ. ſenatorū. & collige hic alios ſenatores & alios curiales, vt ℓ. j. de cu. vr. ro. & qđ ſubiicit omniſi, dic vel maioris partis: vt ff. ad mu. l. qđ maior. vel ſim. quincia eligitur. curiu ſi ce leberrimè conuenerint, i. duæ partes: vt ℓ. de dec. l. nominationum. & curiæ pro eis deponit. & eodē mō firmatur ꝓpoſiti & arcarij. Velforte ab ipſis ſuſceptoribus ꝓponūtur. & facit ℓ. de dec. l. ij. & ℓ. de irenar. l. ij.

† Exc. ti. xx. C. T.

b ¶ Firmetur.] electio fit a procuratore C. ſi. vt ℓ. de iu. ſi ſuper creandis.

† rectoribꝰ † publici † tonus.

c ¶ Reddatur.] ſicē. l. ij.

d Modios.] menſuras ſcilicet.

e ¶ Sextariis.] æneis vel lapideis. Accur.

f ¶ Ponderibus.] æneis vel lapideis. Accur.

g ¶ Maſſiues.] vt in eccleſia. vt in aut. de eo. §. eos.

h ¶ Pœnā.] vt j. l. fi. & j. ti. j. l. j. & facit in aut. de col. §. eos autem.

† Ex eo. ti. l. xxj. C. T. † quaſquo

i ¶ Quadrageſimas.] No. quantū nomine tributi debet dari: vt not. ℓ. de an. & tri. in ru. & l. ij. & de indictionibus.

k ¶ Quintoſdec.] miſſis ad maius aditus nexis: vt ℓ. de an. & tri. l. fi. q̄ eſt ℓ. ſecūdū Py. Sed certe ibi minus permittimus ſub iectis ſoluere q̄ ſoliti ſūt ſoluere: & illud ex diſpoſitiōe. Itēquare hoc facit lōginquitas? Rñ. quia & dicūt: qđ eſt graue: vt ℓ. de an. & tri. l. j. locis. Ac.

l ¶ Vſceptores. Deſinforibus.] vt ℓ. de defen. ciu. l. iubemus.

† cōmoniti.

m ¶ Deſcribāt.] ad eaſdē ſolutiōi fit, & ad obligādū ſuſceptorē. adqđ ℓ. de apo. pu. l. j. & ij. & ℓ. đ mā. prin. §. coges. de col. fū. pa. l. placet. & de c. fr. vr. ro. l. j. & in aut. j. l. px. & ar. ff. de eden. l. fi quis ex argentariis. §. j. Acc.

n ¶ Ecuritates.] de vino acceptæ vel ſubiecit, & ſimilib': vt ℓ. l. px.

o ¶ Diſcuſſionem.] quæ fit contra ſuſceptorem.

p ¶ Ferri.] i. probari: vt ℓ. de quadr. præ. l. ij. §. fi. & de apō. pu. l. ij.

q ¶ Aliqđ. Deprehendat.] & de hoc accuſat eū coram pfectiſsimo velcomitib' in aut. đ eo. §. eos.

r ¶ Decoxit.] decoctor dr officialis ſpecūg: vt ℓ. đ dec. l. glibet. vñ coxit, i. illud oēm geſſit. & no. de poſitū ab officio nō redire ad illud. idē of. ad qđ ℓ. đ. dig. l. iudices. & ℓ. ſi quæcūq; j. p. o. l. j. & j. de pal. fa. lar. l. ij. & ī dec. ij. q. vj. c. nō pōt. ſed ar. p̄tra j. de cohor. l. ſi quis.

† Exc. ti. xxiij. vbi ſupra C. T.

† ꝓſentibꝰ * D. iiij. kal. dec. CP. Timaſio, & Triario Coſſ.

Ex. li. xxvj. ibid. C. T.

† binis

s ¶ Vos tabularios.] i. logographos vt ſ. ti. j. in rub. & ſcribas vt ℓ. de nu. l. j. durant: vt ℓ. de nu. l. j.

t ¶ Numerarios.] qa numerū ſolutorū memorię cōmēdātin ſcriptis, & ingerunt ſuſceptori: vt ℓ. de num. l. j. v ¶ Suſceptores.] quorum vnus aurarius, alter ſpecierum: & quilibet tenebit vnum de dictis notarijs: vt ℓ. de nu. l. iij.

Bn. vj. Id. Ianu. Medio. Stilico. & Aure Coſſ.

† Decoctores quidica tur pulchrè Budęus ad notatio. ad Pandectas l. ſi homine. §. quotiēs. ff. depoſiti.

a Facit ad hoc. accepi mus. iuncta gl. ſuper ver bo, reputare. citata med. & xtare & q̄ ita tuc.

* D. pr. Kal. Ian. Medio lani, Stilico. & Aure Coſſ.

† Ex li. xxx. ibid. C. T.

z ¶ Arcæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Arcæ.* arca:nō ergo vnus cū alio immiscet,vt ℈.de nu.l.iiij.& ℈. de can. lar.tit.præcepit. §.penult.

b *Vmilioribus. Patimur.*] Ad hoc ℈.de dec.l. siqs ꝓcuratione.& l. curiales. & infra de cu.vt. rom. l.j. Accur.

c ¶ *Susceptorem.*]officiū erat suscipere tributa ad vectes.

d ¶ *Ab officio.*] i.officialibus.

e ¶ *In eodem.*] i.in officio suscipiendi vectes,ad quod ℈.de asse.l.licet.nō tamen continuo: vt ℈.e. l.neminem.

f ¶ *Officium.*]i.suscepto rem vectium.

g ¶ *Pertineant.*] sic ff. ꝑ fol.l.si non fuerint. §. fi.

h ¶ *Ab ordinibus.*]decurionum.

i ¶ *Curialium.*] i.decurionum.

k ¶ *Deprehensi.*]ante de curionatum.nam& privilegiumretinet:vt ℈.de ex.mu.l.eam.

l *Arcarium.*] Nō.arcariumqui suscipit aurum & argē.á possessoribus.ad quod ℈. prox.

m ¶ *Pertinere.*] Not.pe riculū præfidis : vt ℈. de cano.largitio.ti.l.fi.

n ¶ *Iniquitate.*]facit ℈.e. l.modios. & l.suscep tores. & ℈.ti.j.l.j. & ff.de fal.l.pen.

o ¶ *Comites.*] qui aurū & argentum custodiūt, sed præfectus ſpecies:vt in auth.de col.§. eos. & fa.℈.de ca.lar.ti.l.j.

¶ DE PONDERATORIBVS, &c.

p *Arum. Paribus.*] id est ꝯquis. ad quod ℈.ti.j.l.modios. & l.susceptores.& l.fi. & in auth.de col.§.eos.

q *Votes de qualitate.*] bonum aurum & benè formatum.vt ℈.deve.nu.po.l.j.

r ¶ *Dubitatio.*] idem de cæteris ſpeciebus.

s ¶ *Zygostatem.*] zigos victor,ſtates militia.

t ¶ *Fallatur.*] á quoquā.

v ¶ DE AVRI, &c.

x ¶ Id est,de coctoribus, qui persequuntur illud.

Vri persecutores.] expone vt in rubrica.

y ¶ *Persecutoria.*]i.licētia persequendi aurum. Accur.

z ¶ *Præsumunt.*] persequi,i.coquere.

a ¶ *Retentant.*] quando est permissa.ad quod supra ti.j.l.diu.& ℈. de of. co.ſa.lar.l.j.

b ¶ DE IIS QVAE ex publi. &c.

c Differt ab illo tit.℈.de iis qui ex pub.ratio.mupe.quia ibi de accipiente hic de dante.

* D.pri. ka. Mar.Rauen. Ho.ix.& Th. v.AA.Coſſ.

* D.pri. ka. Mar.Rauen. Ho.ix.& Th. v.AA.Coſſ.

* D.vj. ka. Feb Basſo & Philip.Coſſ.

† Euchario

† Ex l.xxxj. ibi.C.T.

† Suſceptionem

* D.iij. kal. Mar.Rauen. poſt conſ.Fe lic. & Tauri VV.CC.

† alias,ponderationib⁹

† Ex li.xij.ti. xij.l.j.C.Th.

* PP.xiiij.k. Aug. Pauſſino & Iuliano Coſſ.

* D.ix. kal. Maij Saloꝛe Iuliā.A. iiij. & Saluſtio Coſſ.

VNIVERSAS prouinciasoportere cō ſtitui, clementia noſtra præcipit. Scire autem volumus prætorianā ampliſſimam præfecturam, eos q̄ aurum largitionale ſuſceperūt,nihil cū arcæ a ratiociniis habere cō mune: iudices autem prouinciarū quinq; libris auri mulctandos, & primates officiorum capitali pœna plectendos, ſi hoc non fuerit cuſtoditum*.

¶ Impp.Hon.& Theod.AA.†

LEX XIIII.

HVmilioribus † officiis,aut ex traordinariis oneribus occupari curiales non patimur b,ne publica vacillet vtilitas. Suſceptorē c † itaq; veſtium æquius eſt ab officio d proconſulari, vel ab iis qui in eodem e meruerunt,ſolenniter procurari.horū nāq; intereſt huiuſmodi explorare rationem,& quęrere qualitatem eorū,quorum ad conſtituendum cōmodior cura eſt:neq; enim æquū eſt vt ad officium f lucra, ad curialem ſuſceptionis tantùm dāna pertineant g. Hanc igitur ab ordinibus h iniuriā ſubmouemus: exceptis iis qui curialium i in officio memorato aut militaſſe aut militare fuerint deprehenſi k *.

¶ Impp.Th.& Val.AA.Volusiano P.P.

LEX XV.

AVrū ſiue argentū quodcūq; à poſſeſſoreconfertur,arcarius l,vel ſuſceptor accipiat : ita vt ꝓuinciæ moderator eiuſq; officiū ad crimenſuū nouerit pertinere m, ſi poſſeſſoribus vllum fuerit ex aliqua ponderū iniquitate n illatum diſpendiū:& quicquid ex prouinciis ad noſtrū dirigetur ærariū, id ad illuſtres viros ærarij noſtri comites o relatione deferatur*.

DE PONDERATORIBVS †, & auri illatione.

TITVLVS LXXI.

¶ Imp.Conſt.A.ad Eutragiū R.T.P. L. I.

AVrum p quod infertur à collatoribus, ſi quis vel ſolidos voluerit vel materiam appendere, æqua lance & libramētis paribus q ſuſcipiatur*.

¶ Imp.Iulianus A.ad Mamertinum P.P.

LEX II.

QVoties de qualitate r ſolidorū orta fuerit dubitatio s: placet, quem ſermo Græcus zygoſtatē t appellat, per ſingulas ciuitates cōſtitutum,qui pro ſua fide atque induſtria neq; fallat neq; fallatur u,contentionem dirimere*.

DE AVRI PVBLICI perſecutoribus v. TIT. LXXII.

¶ *Suſceptores non debent pecuniam acceptā ſine licentia in maſſam redigere, & habita licentia,retardare.Bart.*

¶ Impp.Hono.& Theod. AA. Anthemio P. P.

LEX VNICA.

AVri † perſecutores x partim nulla præmiſſa (vt aſſolet) perſecutoria y, aurum præſumunt z perſequi, partim diutius † retentant a quod ſtatim fuerat aſſignandum. Ideóque cenſemus ne quis abſque præcepto viri illuſtris comitis ſacrarum largitionum,vel coquendū † aurum ſumat, vel capiat deinceps retinendum*.

DE IIS, QVAE EX PVblica collatione b ullata ſunt, non vſurpandis.

TITVLVS LXXIII.

¶ *Pecuniam publicam non poteſt quis accipere mutuò,vel alio titulo, vel in ſuam vtilitatem aliter conuertere.Bart.*

¶ Imp.Conſtantinus A.

LEX I.

NVllus iudicū id quod à republica ex collatione ſuſceperit, mutui interuentione oppoſita,vel inuadat c,vel conetur † inuadere d *.

¶ Imppp. Gratianus, Valent. & Theodo. AAA.Haue.Lampadi.K.N.

LEX II.

NVllus † penitus ex eo quod refertur e in conditis, vel in arca continetur, ad quemlibet titulum vſurpet:niſi fortè præſumē di facultatem ſublimium poteſtatum iuſſione perceperit f *.

¶ *Suſceptum per iudicem non poteſt in aliū neceſſitatem transferri.Bart.*

¶ Impp.Arcad. & Hon. AA. † L. III.

CIant iudices nihil ſibi ex priuatæ rei canone, vel ex eo qđ ex iiſdem titulis exegerint,ad neceſſitates alias transferrelicere:niſi malint grauiſſima h ſeueritate ſuam licentiam coërceri*.

DE AVRO CORonario i.

TITVLVS LXXIIII.

¶ Impp.Grat.Val.& Theodo.AAA.Cynegio P.P. LEX I.

AD collationem † auri coronarij k placuit nemi nem abſque conſuetudine l eſſe cogendum*.

DE IRENARCHIS m †.

¶ Impp.Hon.& Th.A.Anthemio P.P.

LEX I.

RENarchæ n †,qui ad pro uinciarum tutelam,quietis ac pacis per ſingula territoria faciunt ſtare concordiam o, à decurionibus iudicio præſidum prouinciarum idonei nominentur p *.

DE ARGENTI PRETIO quod theſauris infertur.

TITVLVS LXXV.

¶ Impp.Ar.& Ho.AA.Eutych.P.P. L. I.

IVbemus, vt pro argēti ſumma, quā qs theſauris fuerit illaturus, inferendi auri accipiat facultatē q:ita vt ꝓ ſīgulis libris aurei

c NVllus. *Inuadat.*] niſi iuſſione principis,vt ℈.l. proxi.

d ¶ *Inuadere.*]alias tenetur ad vſuras centeſimas:vt ℈.de neg. ge. qui ſine. & facit in auth. de col.§.iubemus.

e NVllus. *refertur.*] ſiue iam ſit relatum,ſiue non.

f ¶ *Perceperit.*] & niſi forte ſint duo : quo caſu vnus ab alio pōt ſumere, ſecūdū Py.ar.ff.de cont. emp.l.ſi in emptiōe.§.fi. Vel hic ſecūs,quia & accipere hic, eſt ,phibitū, vt ℈.de iis qui ex pub. ratione.l.j.Accur.

g *Ciant iudices.*] maximè.nam idem in aliis officialibus.

h ¶ *Grauiſſima.*]capitis: vt ℈.de his qui ex pu.ratio.l.ſi. & fa.℈.de frū.vr. Con.l.ij.& ℈.decol.fun. pa.l.ſi.

i ¶ DE AVRO CORonario.

¶ Aurū coronariū dicitur, quod confertur ad coronationes principū, quæ in templo pendentes,à Tito & Veſpaſiano ſublatæ ſunt, vel dic qđ dabatur athletis.

k *Ad collationē auri coronarij.*] expone,vt in rubrica.

l ¶ *Conſuetudine.*] Iudęi præſtant ex conſuetudine:vt ℈.de Iudę.l.Iudęorum.& fac.℈.de ſtatutis. l.in noſtræ.& l.ſi.

m ¶ DE IRENARchis.

¶ Irenarchę ſunt qeorrigendis moribus ꝓficiūtur : vnde eſt perſonale munus:vt ff.de mu.l.ſi.§. irenarchæ.maximè in ſedandis diſcordiis:vt ℈.l. j. & comprehendendis latronibus, vt ff.de cuſt. reo.l.diuus. & dicuntur quaſi arcentes iram,quia iræ ſumendæ in turbatores publicæ quietis & pacis gerunt monarchiam.

n *Renarchæ.*] exp.vt in rub.

o ¶ *Concordiam.*] gerunt & alia.vt in rub.vn dequeritur an hodie ſint ſublati:quia videntur loci ſeruatores:quod quidam dicūt,vt in auth.vt nulli iu.§. j. & de col.§. iubemus. col. ix. & de defe. ci.§.non habentes. col.ij. & de man. princ. §.eos. coll. iij. vel ibi à præſide, hic à decurionibus eligitur : & ideo æquiparatur militi iuſſi ſtitiæ.& facit ff. de offic. præf.vr.l.j.§.& ſane.

p ¶ *Nominentur.*] ad hoc ſupra de ſuſ.l. exactores.

¶ DE ARGENti, &c.

q *Vbemus. Facultatem.*] quia quod carius eſt,quandoque leuius ſoluitur:vt inſti.de actio.§.huic.

Aureus & ſolidus idem ſunt.

a ¶ *Quinos.*] i.bis quinque aureos.nam ſolidus & aureus idem eſt:vt ℈.de vete.nu.po.& in rubr.notaui.ité pro xx.lib. æris vnus aureus : vt ℈.de col.æris.l.j.

¶ DE NAVICVLARIIS SEV NAVCLER. &c.

¶ Dixit ſuprà de quib⁹ muneribus vel præ. nemo exc.à munere transuehendi : nunc autem de his per quos transuehuntur. Vel ſuprà dixit de col.ſpecierum:nunc de tranſuectione, quæ quia ſit per naucleros, ideo de eis dicit:& ſunt illi qui annonarias ſpecies à ſuſceptoribus vel præpoſitis in prouincia accipere,& Romam vel ad caſtra vbi erant milites,deferre debebant:& ſic dicuntur ſeruire annonæ,vt ℈.l. iiij. & ff.de iur.imm.l.ſemper.§.negotiatores. Iſti autem à cura & tutela excuſantur:niſi à minoribus ſui corporis:vt ℈.de ex.tut. & cu.l.pe.Item ſunt immunes à perſonalibus muneribus quandiu in actu ſunt:vt d. §. negotiatores.& ipſi, non eorum liberi.vt §.immuniti.in ea. l. & dic quòd quidā ſunt nauicularij qui vehunt publicas annonas,vt hoc tit.& duobus ſeq.Item alij qui negotiantur, & maximam partem ſuæ ſubſtantiæ in hac negotiatione habent,qui & ipſi ſunt immunes:vt eodem,l.ſemper. §. licet in corpore. & de mu.& ho. l. nauicularij.& not.d.§.negotiatores.Sunt & alij qui naues fabricant, de quibus dic ff.de vac.mun.l. is qui naues.

e ¶ *Luſtralis auri.*] de hoc nihil in nigro.ſic ℈. quibus mu.ſed dic vt in rub.℈.de indi.notatur.

d *Vllam. Annonarias.*] de primo igitur genere dic vt nota.in rubr. nam comes horreorum delegabat portandas.

e ¶ *Securitate.*] violentiæ:vt ff.ad leg.Iul.de vi pu.l. j. & ℈. de li. & iti. cuſt. qn imò & munerū perſonaliū vt in ru. no.

f ¶ *Multa.*] hæc datur ſi ſco : ſed paſſo iniuriam, quadruplum.vt ℈.l.iij.

g *Omperimus.*] ſ. in prouincia

h ¶ *Spēs.*]ſ. Romæ , vel ad caſtra , vbi portātur.

i ¶ *Conuertere.*] ſcilicet Romæ,vel ad caſtra, vbi portantur.

k ¶ *Securitates.*] id eſt, apochas. & de ſoluti. reddantur ſecuritates.

l ¶ *Reportent.*]ad quas faciendas coguntur qui ſuſceperunt : vt ℈. de coll.fun.pa.l.placuit.

m ¶ *Diem illationis.*]ſic ℈.de apo.pub.l.j.

n *A biis. Quadruplū.*]actiōevi bonorum.& not.quod totū quadruplum eſt pœn.ſic & aliàs in duplum datur tantū:vt ℈.de paganis.l.Chriſtianis. ſecundū quoſdam. vel verius re cōputata & intra annum,poſt annum in ſimplū:vt inſti.vi bo.ra.§. j.& fa.℈.eo.l.ij.cum conc. Ité hæc lex habet locū quando non in naufragio,ſed aliàs rapit:ſed tunc habet locum ℈.titu.iij.l.ij.& ff. de incrui.l. ſi qs ex naufragio.

o *Vm nauarchorū.*] ſcilicet, nauiculariorum ſiue nauticorū.

p ¶ *Cōſpiraret.*] i. aſpirando iret : aliàs obiret, id eſt , iret quaſi obeundo propter laborem.

q ¶ *Iudiciorum.*] id eſt, iudicū, ſcilicet, comitū horreorum qui expectant tranſuectionem.

r ¶ *Tranſuectionis.*] i, propter defectum.

s ¶ *Tua.*]adduxit, quod eſt ℈.& dic conuentis,id eſt,conuocatis.

¶ *Alios.*] ꝓximiores, vt ℈.de ā. & tri. ꝓ locis.

v ¶ *Conditis.*] vt in horreis:quia ibi conditur.

x ¶ *Immunit.*] videſ. ergo à patrimoniali etiam excuſari:vt ff.de in. immu.l.ſemper.§. negotiatores. ſed hic magis innuit contra. & fa. ℈. de iu.fi.l.pen.

y ¶ *Cognitionis.*] ſcilicet,tuæ.

z ¶ *Limauit.*] aliàs librauit. Accur.

a *Vi. Attendo.* [id eſt,interueńdo:vel id ē, in auctione ſeu periculoemptoris,ꝑ qđ minus vendidit.& le cundū hanc ſecundā ex poſitionē ſub. maximę.

b ¶ *Capitali.*] id eſt , de portationis.vt ℈.l.prox. & fac.℈.quæ res vē. non poſſ.l.pen.& l.fin. & de nauti.fœ.l.iij.

c *Vdices. Flatus.*] id eſt, ventus.

d ¶ *Et corporatis.*]ſic ℈. de priui.credit.l.j. Acc.

e ¶ *Deportationis.*] ergo & bonorum. vt ℈. de pœn. l. deportatorū. Et no.quod in ſecunda l.de offic.naucler. in j. & iij. de præmio. & etiam in iiij. in vltim. & pen. de pœnis male gerentis.

¶ DE PRAEDIIS & omnibus, &c.

¶ Hoc accipe vt no.℈.ti. j.in rubr. & quia omnes res eorum ſunt huic oneri ſubiectæ,quęcunq; etiam res ierint quaſi quadam fraude.vt j.l.j. & ij.ideo de his dicit.

g *Omnem.*] q ſucceſſit in i⁹ vel in rē nauicularij no & Iouia.

h ¶ *Functionem.*] pro modo preuectę rei:vt ℈. l.proxi. ſic non excuſantur à collatione emptarū ſpecierū , vt ℈.vt nemi.h.in empt.ſpe.l.j. & fa.℈.ti.j.l.j. Accur.

i IN iis] ſ. rebus ſuis quæ ſunt huic oneri ſubiectę,vt not.in rubr.

k ¶ *Intercipere.*] id eſt, ceſſare P.& facit ff.ꝑ ſoci.l.idē quoq; erit. in fi.

* Da.ka.Iun. Romæ,Coſſ. ix.& Iu.C.ij. Coſſ.

† & naues

† ſucceſſus conſpiraret

† Ex li.xiij. tit. v.lix.C. T.

† in pœnam * PP.Romæ in foro Apronianī ix kal. Feb.Sulic.& Aure.Coſſ.

* D.ix.k.Ian. C.P.Ho.viij. & Theo.iij. AA. Coſſ.

† Ex li.xiij. tit.ij.l.j.C.T.

† Ex l.j.ti.vij. li xij.C.T.

† diutiis

* Da.xj.kal. Mar. CP.Cæſario,& Attico.Coſſ.

* D.xvj.kal. Ian. Mediol. Arc. iij.& Ho.iij. AA.Coſſ.

† Ex eo.ti l. xxix.C.T.

† collectionem

† Meſſalla P.

† Ex li.xiij. tit.ij.l.iij.C. Th.

* D.xx. Kal. Feb.C.P.Richomere & Cleare.Coſſ.

† Arcoarchis

† Ex li.xij.ti xiiij.l.iiij.C. Th.

† Ex eo.ti.l. xxxiij.C.T.

† portubus

† eo

† eōportaret

† ſolatiis.

* D.xiiij.ka. Feb.Ho.viij. & Theo. iij. AA.Coſſ.

† Ex eo.ti.l. xxxiij.C.T.

† nauicularij

* D.xviij.ka. Sep. Rauen. Varana. V. C.Coſſ.

† ad Aureliānū P.P.A.

* D.iij. kal Oct. Lupicī no & Iouia. Coſſ.

† Archiloni procos. Afr.

† Ex eo.ti. l. vij.C.T.

genti, quinos a ſolidos inferat *.

Codicis Domini Iuſtiniani ſacratiſſimi principis ex repetita prælectione liber vndecimus.

DE NAVICVLARIIS b ſeu naucleris publicas ſpecies tranſportantibus, & de tollenda luſtralis auri c collatione.

TITVLVS I.

Conſtitutio Græca.

¶ *Nauicularij portantes res publicas, habent plenam ſecuritatem eundi & redeundi.Bart.*

¶ Imp.Conſtan.& Iulianus C.Olybr.P.V.

LEX I.

NVllam † vim oportet naucleros ſuſtinere de legatas ſpecies annonarias d tranferentes, nec concuſſione e perperi, nec aliquod genus incommodi, ſed venientes, ac remeantes omni ſecuritate f potiri,decem librarum auri mulctā proponenda iis,qui eos inquietare tentauerint. *

¶ Impp.Arcad.& Honor.AA.Euſeb. P. P.

LEX II.

COmperimus g naucleros ſuſceptas ſpecies h in negotiationis emolumenta conuertere i Ideóque decernimus vt † intra annum,quas ſuſceperint, inferant ſpecies,& ſecuritates k reportēt l, quæ etiam diem illationis m edoceant:vt intra alterum annum eis reddantur, à quibus ſpecies præſtitæ ſunt.*

¶ *Qui cum nauicularijs fecerunt rapinam, tenentur in quadruplum.Bart.*

¶ Iidem AA.Flauiano. LEX III.

AB iis † qui in naucleros præ das egerunt, volumus eorum commodis ſatisfieri : & ideo, ne creſcat in poſterum eorum audacia, ſancimus vt quicunque in rapinis fuerit deprehenſus, pœna † quadrupli n teneatur.*

¶ *Quando id quod per perſonas certæ regionis debet expediri, non poteſt debet expediri per homines circumſtantes, expenſis publicis.Bart.*

¶ Impp.Honor.& Theo.AA. LIIII.

CVm nauarchorum o cœtus circiter prouincias Orientis inopia nauium titubaret, & inueſtigandæ claſſis obtentu, inſularum receſſus obiret † p,& nauigādi opportunitate tranſacta, iudiciorum q indignatio ſine tranſuectionis r expectaretur effectu:meritò celſitudo tua s præfecto auguſtali,& inſularum præſide conuentis,ciuitatis Alexandrinæ, & Carpatiæ claſſis ſummates, & nonnullos alios t naucleros eius † profeſſionis adduxit, vt onus frumenta rij commeatus, qui per orientales nauarchos ex Alexandrinæ ciuitatis conditis v conſueuerat ad ſacratiſſimam vrbem transferri,in ſuam fidem ſuſceptum, ad eadem auguſtiſſimæ vrbis horrea comportarent †, ſalariis † pro mercedula præſtitis ex tributariæ penſionis immunitate x, vel ex eo, quod vocatur *Philicon*, necnon etiam aliis, quæ cognitionis y limauit z examen. *

¶ *Qui per rectam viam non vadit, & ſpecies publicas diſtrahit, capitali pœna punitur.Bart.*

¶ Iidem AA.Anthemio P.P. LEX V.

QVi fiſcales † ſpecies ſuſcepit deportandas, ſi recta nauigatione contempta, litora deuia ſectatus, eas auertendo a diſtraxerit,capitali b pœna plectetur.*

¶ *Si iudices patiuntur tempore rata nauigationis naucleros in ſua territorio commorari, puniuntur & ipſi & municipes. Bart.*

¶ Iidem AA. Fauſtino P.P. LEX VI.

IVdices † qui in partibus † diœceſeos ſuæ onuſta nauigia,cum proſperior flatus ei nuitat,ſub prætextu hyemis im morari permiſerint,vna cum municipibus & corporatis d eiuſdem loci fortunarum propriarum feriantur diſpendiis : naucleri † præterea pœnam deportationis excipiant,ſi aliquid fraudis eos admiſiſſe fuerit reuelatum. *

Conſtitutio Græca. e

DE PRAEDIIS ET omnibus rebus nauicularium f.

TITVLVS II.

¶ *Etiam ad domum principis res nauicularium tranſeunt cum onere ſuo. Bart.*

¶ Imp.Valenti.& Valens AA. †LEX I.

DOmum g etiam manſuetudinis noſtræ, in iis quæ nauiculario nomine obnoxia ſunt, agnoſcere præcipimus debitam functionem h.*

¶ *Pro rata rei quæ peruenit ad aliquem de bonis nauicularium,debet onus ſuſtinere: nec patrimonium, vel perſona vlterius aggrauatur. Item inſpicitur quatenus erat tempore quo ad eum peruenit.Bart.*

¶ Iidem AA.& Gratia.A. †LEX II.

IN iis † † quæ nauicularij venditant, (quoniam intercipere k contractū emendi, vendendique fas prohibet) emptor nauicularij functionem pro modo portionis comparatæ ſubeat. Res enim one-

Universidad de Deusto
Biblioteca

illico.

a ¶ *Addicta est.*] fic ff. de publi.i.imperatores.
b ¶ *Munificam.*] id est, munus faciens. fic ff. de public.si publican'. §.j.
c ¶ *Vrbium.*] fic ff. de nou.oper.nunci.prætor. §.hoc inter dictũ.& nequid in loc.pu.l.fin.
d ¶ *Pecunia.*] alias mutaretur, ſi in res quæ vẽdebantur. alias mutuaretur, i. mutuo ſeu viciſſim acciperetur, alias permutaretur.
e ¶ *Molitio.*] repete nullã habuit penſionem.
f ¶ *Sumptuoſum.*] nullã habet penſionem, vt turris.
g ¶ *Vt eſt.*] i.vt quãdoque cõtingit, q̃ aliqs habet liberale propoſitũ.
h ¶ *Inſtitutum.*] id eſt, propoſitum.
i ¶ *Ornamento.*] vt picturis.
k ¶ *Excipere.*] i.ſuſcipere.ad q̃ ℨ.de allu.l.fin.& ℨ.l.proxi.in princ. & de ſo.l.penul.& ℨ. de omni agro defer. l. fin. & ℨ.l. prox.in princip.

pecuniam mutuaretur. ſpatia

I ¶ *Iqui. Adſcriptos.*] quales ſunt fundi nautarum vt ℨ. in rubr. m ¶ *Ad ſe.*]ſcilicet, nauicularij fundi.
n ¶ *Opinionẽ.*] i. cenſualem profectionem : quæ ideo dicitur opinio, q̃ opinari debemus, vt ſcriptura perhibet P. vel æſtimationem, quæ ideo dicitur opinio, quia opinari nos facit cũm de ipſa dubitatur. nam & vulgari modo ſic loquimur. Quid opinaris hãc rem valere.

* Da.iij.No. aug.poſt cõ ſul.Gratiani A. iij. & Equi.V.C.

o ¶ *Funẽtionem.*] aliàs præſtationem.
p ¶ *Cogantur.*] ſ.vt ſoluant & præſtent eam.
q ¶ *Conditiones.*] i.pactiones: vt ℨ.ſine cõſ.vel re.l.ſi.& ff.de pa.l.interualet tñ quantum eſt inter ſe:vt q̃ ſoluerit,repetat,vt ℨ.e.tit. l.epiſtola. §.ij.ſic ℨ.de pact. ſi pacto ſucceſſorum. & de hæ.ven.l.ij.
r ¶ *Pactione.*]id eſt,hac ratione ſeruata. Accur.
s ¶ *Tenẽtur.*]quod etiã hodie profitentur apud cẽta ſi ante traditionem minus idoneus inueniatur emptor:vt in aut. de mã. prin.§. nõ pmittas. col.ij. Sed q̃ ſi tempore alienationis erat idoneꝰ,reſp. nõ tenetur vẽditor:vt ff.de ne.geſt.litis.§.j.& de admi.re.ad ci.p.l.ij. §. ſi eo. itẽ fac. ℨ.de fun.rei pri.l.ij.

impoſitas mentis, vel imponentis.

Longinian.P.P.

t ¶ *Ab idoneis.*] empto ribus.ad q̃ ff.ad mu.l.libertus.§.ſiliũ.cũ eõcor.

De nauibus.&c.

v ¶ *Vti. Et titulis.*] ſcribendo nomina potentũ, in quorum diceret nauem eſſe. & facit ℨ.l.proxi.

ri addicta eſt ,non perſonæ mercatoris. Neque nauicularium †iubemus fieri eum, qui aliquid coẽ parauit : ſed eam partem quæ empta eſt, pro ſuo modo ac ratione eſſe munificam [b].nec enim totum patrimonium ad functionem nauicularian † occupandum erit, quod habuit, qui rei exiguæ mercator acceſſit : ſed illa portio quæ ab initio nauicularij fuit, ad penſionem huiuſmodi functionis ſola tenenda eſt, reſiduo patrimonio, quod ab hoc vinculo liberum eſt, otioſo, & immuni ſeruando. Domus verò, quarum cultu decus vrbium [c] potiùs , quàm fructus acquiritur , vbi à nauicularijs veneunt, pro tanto modo ad hanc penſionem obligari placet, quantum habebant emolumentũ, cum pecunia [d] mutuaretur† : vbi verò ſpatium † loci & exiguitas nullam habuerit penſionem , aut extructio , cuius eſt ardua difficiliſq; molitio [e] aut decus ſumptuoſum [f] aut (vt eſt [g] plerunque liberale inſtitutum [h]) habitationem quis ſuam vrbis ornamento [i] adiecerit, nolumus munificentiam quæ poſtea addita eſt , improbam licitationem eſtimationis excipere [k], ſed vetuſta potius loci ſpecies & penſio cogitetur, quàm cultus hodiernus, qui per induſtriam hominis animoſi acceſſit. *

¶ *Qui emit prædia nauicularium, tenetur ad onus ſecundum veram æſtimationem, quæ priuatorum pactis non tollitur, & vendentes tenentur, ſi emptores non fuerint idonei. Bart.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. A A. LEX III.

II † qui fundos nauicularię functioni adſcriptos [l], à nauicularijs acceperunt, quolibet ad ſe [m] titulo tranſeuntes, ſecundum agri opinionem [n], quæ antiquitus habebatur adſcripta, nauicularian functionem [o] ſuſcipere cogãtur [p]: neque eas conditiones [q] ſibi exiſtiment profuturas, quas venditor minus idoneus in ſe recipit impoſitæ mentis † arbitrio : hac tamen pactione [r] ſeruata, vt ſi ad minus idoneum fuerit tranſlata poſſeſſio, etiam auctores tranſcripti præ dij tenentur [s] obnoxij : ſitq; hoc in promptu , vt damnis fiſcalibus primitus ab idoneis conſulatur. *

DE NAVIBVS NON excudendis. TITVLVS III.

¶ *Naues quæ ſub nomine, & titulo alieno excuſantur, publicantur. Bart.*

¶ Impp. Arca. & Honor. AA. † LEX I.

MVlti [t] naues ſuas diuerſorum nominibus & titulis [v] tuẽtur: cui fraudi obuiantes, præcipimus, vt ſi quis ad euitationem publicæ neceſſitatis , titulum crediderit opponendum , ſciat nauem eſſe hîc ſociandam. Nam vt priuatos [x] quoq; ne non prohibemus habere nauigia , ita fraudi locum eſſe non ſimmus: cum omnes in commune , ſi neceſſitas exegerit, conueniat vtilitatibus publicis obedire , & ſubuectionem ſine dignitatis priuilegio celebrare. *

¶ *Nulla nauis ob neceſſitatem publicam excuſatur aliquo priuilegio in corpore iuris inſerto vel non inſerto : & contra facientes pœna hic inſerta punitur. Bar.*

¶ Impp. Th. & Val. AA. Flor. P. P. L. II.

IVbemus nullam nauem vltra duorum [y] milium modiorum capacem ante † felicẽ embolã [z] †, vel publicarum ſpecierum tranſuectionem, aut priuilegio dignitatis , aut religionis intuitu , aut prærogatiua perſonæ, publicis vtilitatibus excuſari poſſe ſubtractam: nec ſi [b] cœleſte contra proferatur oraculum (ſiue annotatio ſit, ſiue diuina pragmatica ſanctio) prouidentiſſimæ legis regulas oppugnare debebit. Quod etiam in omnibus cauſis cupimus † obſeruari: vt generaliter ſi quid eiuſmodi contra ius vel vtilitatem publicam in quolibet negotio proferatur , non valeat [c]. quicquid enim in fraudem iſtius legis quolibet modo fuerit attentatum [d], id nauig.i quod excuſatur, publicatione corrigimus.

NE QVID ONERI publico imponatur. TITVLVS IIII.

¶ *Qui cogit nautam ad accipiendum aliquid vltra onus , tenetur ad emendationem damni, & criminaliter punitur. Bar.*

¶ Impp. Arca. & Honor. AA. Rufino. P. P.

LEX VNICA.

ONeri † publico ſarcinam priuatam ne quis imponat , nec audeat portitores frumenti [e] ad ſuſcipiendum onus aliqua neceſſitate compellere. Hoc enim facto atque commiſſo, non in diſpendium ſolum atque naufragij [f] damnum tenebitur obligatus, verum etiam publicæ coerctionis experietur vigorem [g]. *

DE NAVFRAGIIS TITVLVS V.

¶ Imp. Conſtantinus †. LEX I.

SI quando naufragio nauis expulſa fuerit ad litus, vel ſi quando aliquam † terram attigerit, ad dominos pertineat [i], fiſcus meus ſeſe non interponat. Quod enim ius habet fiſcus in aliena calamitate, vt de re tam luctuoſa compendium ſectetur [k].

¶ *Nauicularius qui dicit ſe feciſſe naufragium , debet hoc probare per teſtes coram iudice illius loci, & intra annum perfectum nuntiare: aliter non auditur. Bart.*

x ¶ *Vt priuatos.*]non autem ſenatoribus tantũ licitũ eſt habere nauigia vt ff.d va.mu.l.iij&ſa.ℨ. vt nemo priu. & de an. & tri.l. obſiſtere. & ℨ. d nau.Tib.l.j. & ℨ. ti.j.l.j. & de ope.pu.l.ad port*.

y ¶ *Vbemus. Duorum.*] maximè, nam idem ſi minus : vt ℨ.l.prox.& ff.de vac.mu.l.iiij.

z ¶ *Ante.*]id eſt, contra. Vel ſicut vulgariter dicitur, nõ euades ante me.

a ¶ *Embolam.*] hoc & alia quæ hîc ſunt, exponẽ: vt ℨ.de fac.ſan. eccl. l. iubemus. vbi eſt hęc de verbo ad verbum.

b ¶ *Nec ſi.*]ſ.debebit oppugnare regulas prouidentiſſimæ legis. Accur.

c ¶ *Non valeat.*] vt & ℨ.ſi cõtra ius vel vti.pu. l.fi.& de pe.bo.ſub.l.j.

d ¶ *Attentatum.*] à domino nauis.nã ſi non dominus , nõ nocet dominus : ſed ipſe inquantum nauis valet , tenetur fiſco, ar.l.ſiquis in rãtũ.C. vnde vi.alij dicũt domi num perdere, ſed emendare debere eum qui attentauerit. item quæro quomodo delictũ prælati nocet eccleſiæ [a]? Reſpon.vt in l.iubemus.

¶ NE QVID ONERI publico imponatur.

ONeri. Frumẽti.] publici : quid ſi ſponte recipit, & fortè recipit mercedẽ. Rñ.ſi. tenetur nauta , quaſi conuerterit publicas merces in negotiationes priuatas: vt ℨ.tit.j.l.ij.

f ¶ *Naufragij.*]ſi contigerit per hoc.

g ¶ *Vigorem.*]extra ordinem punietur.

h ¶ De naufragiis.

¶ Quia quandoque per onus priuatum contingit naufragium: vt ℨ.tit. j. ideo de h. d. Vel quia naucleri de quibus dixit hoc patiuntur, ideo de h. d. & dicitur naufragium, quaſi nauis fractura: a naue & frango: quia plerunque nauis frangitur , dum naufragium patitur.

I ¶ *Si quando. Pertineat.*] nauis & res in ea contenta: vt ff. eo. ne quid. & l.ſi.& in cõſti. Fri. quæ incipit nauigia. ℨ. de fur. alioquin edicto prętoris tenetur, ſi tempore naufragij ali quid accepit: vt ff. eo. l. j.in fi.& l.ij.& iij.&l.ex pugnantur, & etiam criminaliter : vt not. ℨ. de fur.in eum.

k ¶ *Sectetur.*] quaſi dicat nullum.

¶ Impp.

*D.iij.Id.Iu. Rauẽ. A Ico. A.vj. & Piſobo Coſſ.

†Vide alex. hîc & Pyth.

a Vide in c. delictum.extra de re iu. & in gl. inc. cũ dilectus. extra de or. cog. vide ibi per do.ſoar. A.in mettu.

† præcipi. mus.

† Ex li.xiij. ti. viij. l. j. C.T.

Naufragiũ vnde dicatur

*D.v.Id.Ian. CP. Olyb.& Frobin.Coſſ.

† Antonin*.

† reliquam.

a ¶ *Iquis. Teſtibus.*] ſecundum formam inferioris l. proxi. Accur.
b ¶ *Referatur.*] ſi opus fuerit.
c ¶ *Diſpoſitio.*] vt res ſcilicet reſtituatur: vt ℨ.l.proxi.
d ¶ *Anni.*] imò bienniũ: vt ℨ.eo.de ſubmerſis. ꝓtra. Solut. hic negligẽtia petentis, ibi iudicis. Vel ſecũdũ Py. ibi in criminali: hic in ciuili actione in factum ex edicto.ff.eo.l.j. Itẽ videtur perpetuò quantũ eſt in ſimplo: vt ff.de fur.l. eũ. & ff.e.l.j.in prin. So. hic de quadruplo. Vel veri* hic de inſtãtia cauſæ: & erit ſpeciale ꝓtra l.properandũ. C. de iudiciis.
e ¶ *Votiues. Copentis.*] ſ.prẽſidis p uinciæ, in qua hoc ꝓtingit: vt ℨ.l. pxi.& loquiſ hic ſiue ciuiliter ſiue criminaliſ agat , ſecũdũ P.
f ¶ *Nautarum.*] primò magiſtrorũ, ſcẽdo aliorũ tertiò filiorũ: vt ſubiicit
g ¶ *Habita.*] non p tormenta niſi vacillant ; vt ff.de quæſtio.l.ex libero. vel niſi ſint obſcuri: vt in aut. de teſti. §. ſi verò ignoti. colla.vij.
h ¶ *Nexu.*] eſt eũ nex* depoſitio teſtimonij. cũ ad hoc cogãtur: vt ff.de ta.exhi.l.iij.§.exhibere.
i ¶ *Numerum.*] duorũ vel triũ: vt ff. de teſtib.l. vbi.&alias in ore duorũ vel triũ ſtat omne verbũ
k ¶ *Immoretur.*] prius ad inquirendũ damnum ſubmerſarum rerum.
l ¶ *In alios.*] non magiſtros ſed nautas: ꝓ tales enim melius veritas inueniretur , argu.ℨ.de rep. l.ꝓſenſu. §.ſuper plagis.
m ¶ *Liberis.*] qui forte erant in naui cum aliis.
n ¶ *Interitu.*] ſ. rerum eorũ quorũ, &c. vel interitu, i.damno eorũ , &c.
o ¶ *Nauicularius.*]quippe ſecũdũ Romanos nõ ſũt niſi duo tẽpora, hiẽs à kal. Oct. vſque ad kal. April. & æſtas ab Aprili vſque ad Octobrẽ: quo tẽpore eſt nauigãdũ* nõ poſtea, ſcẽm P. ſed ſecũdum F. ſeparat æſtas ab hieme i æquoctiis: vt ff. de aqua qu.& æſti.l.j.§. æſtatẽ.& facit ℨ.eo.l.ſi.
* D.viij. Id. Feb. Treue. Gratiano v. & The. AA. Coſſ.
o ¶ *Nauicularius.*] aliquis qui euaſit.

† Exli. xiij. ti.ix.l.j.C.T.

† relata. remedium.

† actiones.

* pp. Beriſti. No. Iun. Modeſto & Arinth. Coſſ.

† nauiculariis aſtis.

† aliunde.

n De nauigã dit̃epore pulchrè Budæ* in l.vtiuj. ff. de tei.vio.cx Vege. li.i.iij. cxxxix.

† Tatiano P.P.

P Ro iis. Collatoribus.*] prouinciabilus.
q ¶ *Poſſeſſoribus.*] & collatoribus ꝓdictis.
r ¶ *Senatores.*] innuit ſenatores ad patrimonia teneri, ſed a perſonalibus excuſantur : vt ff. ad muni.l. municeps.

*Da.xv.Kal. Aug.CP.Tatiano,&Symmacho Coſſ.

s ¶ *Redundare.*] Siue fuerit nauta i culpa, ſiue nõ. an autem iple nauta teneatur. Reſpõ.ℨ.e.l. fi.
t De ſubmerſis. Leuato.] vel p ſimilitudinem loquitur. q.d. omni velamine remoto. Vel dic ſubmerſis leuato, id eſt, remoto decernimus, &c.
v ¶ *Detegitur.*] ſiue tempore naufragij , vbi eſt actio quadrupli intra annum, ſiue poſt: vt ff.eo.l.j.in fin.& l.ſed ſi quid.& l.ne quid.
x ¶ *Nudantur.*] i.nudati ſunt, qui debent inſtare: vt ℨ.eod.l.ſi quis.
y ¶ *Perſonarum.*] hic ergo criminaliter agit.& ſic cõc.ff.eo.l.Pedius.
z ¶ *Interpellatione.*] i.ſine libeo.q̃ eſt ſpãle ꝓtra auth. offeratur.ſic ℨ.d ſen.ex.bre.rec.auth.niſi breuiores. Vel veri* hoc corrigit p d.aut.
a ¶ *Biennũ.*] dicas criminaliſ agi.& ofa cõc.l.ℨ.vt intra cer.tẽ.l.fin.& d iud.l. ꝑperãdũ.in prin.nec ob.ℨ.l.ſi qs.vt ibi dixi. ſi dicas eſſ in ciuili ſic eſſe, tũc habes neceſſe dicere ſpe.cõtra l. ꝑperandũ.ℨ.ne iud. Accu.
b ¶ *Nauicilario.*] ablatiui abſoluti.

nari, alias nauicularius abſoluitur. Bart.

¶ Impp. Hono. & Theod. AA. † LEX V.

DE ſubmerſis † nauibus decernimus, vt, leuato velo [c], iſtæ cauſæ cognoſcantur: & ſi quiſquã de talibus negotiis aliquid acceſſe detegitur [v], iudex apud quẽ conſtiterit, his cõquerentibus qui nudantur [x]: ꝓ qualitatibus perſonarum [y] mulctandi, remouendi, proſcribendique habeat poteſtatem. Si verò cauſarum talium cognitores, libelli datione †, vel plenaria interpellatione [z] commoniti, intra biennium [a] has cauſas audire neglexerint , & hoc fuerit tẽpus elapſum: præiudicium nocebit eatenus cognitori , vt nauicularios [b] per vitium iudicis abſoluto [c] mediam oneris eius partem , propter cuius probandam amiſſionẽ legitimo [d] duntaxat tempore cognitio petebatur, iudex cogatur inferre : reſiduam vero officium eius [e] exoluat. *

¶ *Pro vno nauicolario omnes alij tenentur pro rata. Bald.*

¶ Iidem AA. Anthemio PP. † LEX VI.

SVper naufragiorum, quæ contigerint, caſibus viſitato more † habita quæſtione, ſi quis calculus [g] modiationis [h] dicatur tempeſtate maris deperiſſe: ſub tuæ ſe dis auditione nequaquam feratur acceptus [i], ſed hæc diſpendij iactura, in omne nauclerorum concilium [k] pro rata ſcilicet contingentis muneris deferatur.

DE METALLARIIS [l], & metallis, & procuratoribus metallorum. TITVLVS VI.

¶ Impp. Valent. & Valens AA. † LEX I.

PErpenſa † deliberatione duximus ſanciendum , vt quicunque metallorum [m] exercitium velit affluere [n] , is labore proprio & ſibi & reipublicæ cõmoda comparet [o]. Itaque ſi qui ſpontè conduxerint [p] †, eos laudabilitas tua [q] octones [r] ſcrupulos in balluca, quæ Græcè *Chryſammos* appellatur , cogat exoluere. quicquid autem amplius colligere potuerint, fiſco potiſſimum

c ¶ *Abſoluto.*]ab obſeruatione iudicij, q̃ culpa paſſus eſt naufragiũ, vel diripuit res pro quibus accuſabatur. Accur.
d ¶ *Legitimo.*] ſcilicet, biennij.
e ¶ *Eius.*] ſ.oneris.
f ¶ *Vper naufragiorum. More.*] vt ℨ. eod.l.quoties.
g ¶ *Calculus.*]i.numer*.
h ¶ *Modiationis.*]id eſt, publici frumenti.
i ¶ *Acceptus.*] i. nõ fiat apocha de eo accepto, quæ aliàs fit.vt ℨ.de nauil.j.& ij.Accur.
k ¶ *Cõcilij.*]i.collegij, q̃ accipe q̃ periẽrũ vitio nautæ : q̃ poteſt eſſe qa nõ naligauit cõgruo tẽpore: vt ℨ.e.l. quoties. in fi. vel aduerſo: vt ff.de rei vin. l. qui periſtrio. §.vlt. vel quia in malam nauẽ: vt ff. loca. itẽ q̃rit §.j.& ad l.Rho.de iac.l. fi. §. ſi ea. alias ſine eius vitio nõ teneatur: vt d.§. ſi ea. th ſoluẽtes ſemper liberãt: vt ℨ.in l.pro his. Itẽ quo teneãt alij ꝓpter vnius vitiũ? Reſ. ipſale: vt ℨ.de fabr. iure. quia & ei ſucceſſerãt, ſi ſine hæredecederet : vt ℨ. de hær. decur. l.j. ſic ff. com mo. vnde queritur. & l. pe. Alij dicũt teneri hic alios quãdo iam ſucceſſerunt, non ante. Accur.

† Ex li.x. ti. x. l. iij. C. T.

l ¶ DE METALLARIIS.

¶ Naufragia cõtingunt ſæpe ꝓpter põdus metalli, ideo de his dicit : vel dixit de tranſuectione: nũc de officio eorũ q̃ ea tranſmittũt. & quia metalla ꝓfiora ſunt de metallariis q̃ ea inferũt, & procuratoribus qui ea exigunt atque cuſtodiũt, ideoque ipſis metallis videamus. & de procuratoribus dicit ℨ. eo. l.cum procuratores. in fi. vel dic ſubmerſis leuato, id eſt, remoto decernimus, &c.
m ¶ *Perpenſa. Metallorum.*] i. affluentiam habere exercitij metallorum.
n ¶ *Affluere.*]id eſt, vel le eſſe metallarius.
o ¶ *Comparet.*] i. quærat primò, &c. q.d. quicunque vult faciat hoc.
p ¶ *Conduxerint.*] aliàs ꝓfluxerint, & bene: aliàs conduxerint per ſimile: quia dando quod ſequitur cõducere videntur.
q ¶ *Tua.*] Crelcẽtio comiti metallorũ loquiſ.
r ¶ *Octones.*]i. octo: vt ff. quemad. ſer. amit. l. nõ ſatis. in fin. Itẽ ſcrupulus eſt xxiiij. pars vnciæ. nã tres ſcrupuli faciunt drachmam , & octo drachmæ vnciam, ſecundũ phyſicos: & ſi octo ſcrupuli, i. tertia pars vnciæ, q̃ ſoluit in balluca, i. vtilitate publica. nã chryſammos græcè, latine vtilitas dicitur. Vel balluca, id eſt, vaſe lucẽte, vt caſæ cardinalium, quaſi lucem baiulans vel lancẽ. & dic eius metalli in quo verſatur: non autẽ ſi in plumbo exerceat , dabit in argento. ſed cũ id dicat

† Ad Creſco altis dicit de metallariis nium C. me. & metallis.

† confluxerint.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de tertia vnciæ, ℈. exi. de xiiij. vnciis, alia, ſ. cunctis, de decima: alia, ſcilicet, per annos, dicat de vij. ſcrupulis: videntur contrariæ inter ſe. So. quidam hanc pro ingreſſu, ſequentes ſingulis annis: quòd non placet: quia non bene ſupponeret hic, quicquid, &c. Tu dic hanc in ceteris metallis: illam, per annos, in auro: illa cuncti, non excludit quin

* D.iij. Id. Dec. Patriſſio, Vale. & Val. AA. Coſſ.

distrahãt [a] à quo cõpetẽtia ex largitionib' noſtris pretia ſuſcipiãt.*

¶ Iidẽ AA. ad Germanianũ C.S.L. L. II.

OB metallicũ canonẽ, in quo [10] propria cõſuetudo retinenda eſt, xiiij. vncias [b] ballucæ [c] pro ſingulis [d] libris conſtat inferri.*

¶ Imppp. Gra. Valen. & Th. AAA. L. III.

CVncti † qui per priuatorum loca ſaxorũ venam laboriosis [e] effuſionibus perſequuntur, decimas fiſco [f], decimas etiã dño repræſentẽt: cætero † modo propriis ſuis deſideriis vindicando. *

¶ *Officiales exigentes metallum, non debent ad aliam dignitatem promoueri: niſi prius illud officium perficiant. Bart.*

¶ Iidem AAA. LEX IIII.

CVm procuratores metallorũ intra Macedoniam, Daciam mediterraneam, Mœſiã, ſeu Dardaniam ſoliti ex curialibus ordinari [g], per quos ſolennis profligatur exactio [h], ſimulato hoſtili metu huic ſe neceſſitati ſubtraxerint, ad implendum munus retrahantur, & nulli deinceps licentia laxetur prius indebitas experere dignitates [i], quàm ſubeundam procurationem fideli ſolertique deuotione † compleuerint.

¶ *Fodiens aurum pro quolibet anno ſeptem ſcrupulos ſoluere debet. Bart.*

¶ Imppp. Valentin. Theod. &. Arca. AAA. Romulo C.S.L. LEX V.

PEr annos † ſingulos ſeptem † per hominem [k] ſcrupuli largitionibus inferantur ab aurilegulis, non ſolum in Pontica diœceſi, verum etiam in Aſiana.*

¶ Iidem AAA. Paterno. LEX VI.

QVoſdam operta humo eſſe ſaxa dicentes, id agere cognouimus, vt defoſſis in altum cuniculis, alienarum ædium fundamenta labefactent, qua de re ſi quãdo huiuſmodi marmora [l] ſub ædificiis latere dicantur, perquirẽdi eadem copia denegatur. Da. xvij. kal. April. CP. Theodoſ. A. iij. & Abundantio Coſſ.

* Da. xj. kal. Mar. CP. Ar. A. ij. & Ruf. Coſſ.

† Ex eo. ti. l. xij. C. T. ſeptẽni

† exactione

† certo

* D.iiij. kal. Se. CP. Ant. & Syagrio Coſſ.

¶ *Officiales exigentes metallum, non debent ad aliam dignitatem promoueri: niſi prius illud officium perficiant. Bart.*

¶ Iidem AAA. LEX IIII.

CVm procuratores metallorũ intra Macedoniam, Daciam mediterraneam, Mœſiã, ſeu Dardaniam ſoliti ex curialibus ordinari [g], per quos ſolennis profligatur exactio [h], ſimulato hoſtili metu huic ſe neceſſitati ſubtraxerint, ad implendum munus retrahantur, & nulli deinceps licentia laxetur prius indebitas experere dignitates [i], quàm ſubeundam procurationem fideli ſolertique deuotione † compleuerint.

¶ *Fodiens aurum pro quolibet anno ſeptem ſcrupulos ſoluere debet. Bart.*

¶ Imppp. Valentin. Theod. &. Arca. AAA. Romulo C.S.L. LEX V.

PEr annos † ſingulos ſeptem † per hominem [k] ſcrupuli largitionibus inferantur ab aurilegulis, non ſolum in Pontica diœceſi, verum etiam in Aſiana.*

¶ Iidem AAA. Paterno. LEX VI.

QVoſdam operta humo eſſe ſaxa dicentes, id agere cognouimus, vt defoſſis in altum cuniculis, alienarum ædium fundamenta labefactent, qua de re ſi quãdo huiuſmodi marmora [l] ſub ædificiis latere dicantur, perquirẽdi eadem copia denegatur. Da. xvij. kal. April. CP. Theodoſ. A. iij. & Abundantio Coſſ.

† Ex eo. ti. l. xij. C. T.

† reportatione.

* D. Id. De. Martiano poſſi. Val. & Va. AA. Coſſ.

† Ex eo. tit. iiij. C. T.

* D. xij. Kal Sep. Ciliciæ, Modeſto & Arintheo. Coſſ.

† Ad Euche rium.

† Ex eo. ti. l. ix. C. T.

† priſtini.

* pp. Cartha. iij. kal. Mar. poſt conſul. Auxonij & Olyb.

† Ex eo. ti. l. x. C. T.

† quam.

† perẽnitatis.

† Ex eo. ti. l. xiij.

Notas legit Alc. hic.

corpori? Reſp. imo publicæ fabricæ alligantur: non enim pro delicto debent incorporari publico corpori: vt ℈. de pœ. l. ne quis. niſi religioſo: vt in auth. vt nul. iu. ℈. quod autem. col. ix. & de vno religioſo ad alium religioſum: vt in aut. de ſan. ep. ℈. ſi monachus. & ℈. antepe. col. j. Item de religioſo ad publicum. vt in auth. de ſan. ep. ℈. ſi monachus. & in auth. quo. opor. epiſ. ℈. ſemel. col. j. Item etiã in publico recorporatur ſi corpus refugiat: vt hic & ℈. de fabr. l. iij. & ℈. tit. j. l. æternam. & quandoque in ſtallo deteriori ponitur. vt ℈. de primi. l. ij. & ℈. de dome. & prote. l. ij. & de conmeatu. l. ſi. imò quandoque de corpore prorſus deiicitur. vt ll. prædictis & C. de aduo. di. iu. l. pen. & ſi. hoc autẽ quod dixi de ſtallo deteriori, & de exceptione omnimoda: intellige in his officiis in quibus honor oneri admiſtus magis in ſpicit: vt. nimirum: nam immunitatem tribuere non debet delictum: vt ff. de inter. & rele. l. relegatorum. ℈. antep. & ſi. & ℈. de iis qui non impler. l. j. & ij. & ℈. de infam. l. j. Accur.

¶ *Adſtricti ad fodiendum metallum, ſi aufugerint, ad aliud officium retrahentur, etiã ſi familiares principis fuerint. Bart.*

¶ Imp. Th. A. Maximino C.S.L. L. VII.

METallarij [m] † ſiue metallariẽ [n] qui quæve ea regione deſerta, ex qua videntur oriundæ, ad externam † migrauerint, indubitanter ſine vlla temporis præſcriptione [o] ad propriæ originis ſtirpem, larémque, vnà cum ſua ſobole [p] reuocentur, etiã quos domus † noſtræ ſecreta † reti neãt. Sciãt autẽ nullũ exinde præiudicium fiſco eſſe generandum, etiam ſi quis ex iis, quem metallicum eſſe conſtiterit, priuatis cenſibus ſuum nomen indiderit † *.

† Ex eo. ti. l. vlti. C. T.

† externa

† quod non damus.

† conſectata

† indixerit.

* D. v. Id. Iul. C P. Victore V. C. Coſſ.

† Pulchrè in hunc locum Alc. hic.

DE MVRILEGVLIS [q] † & gyneciariis & procuratoribus gynecij, & de monetariis & baſtagiariis.

TITVLVS VII.

¶ *Adſcriptus ad cudendam monetam principis non liberatur alicuius priuilegio digni tatis. Bart.*

¶ Imp. Conſtan. A. ad Bithynos. L. I.

MOnetarios [r] in ſua ſẽper conditione durare oportet: nec dignitatis cuiuſcunque priuilegio ab huiuſmodi conditione liberari*.

* D. xij. kal. Aug. Gallicano & Baſſ. Coſſ.

¶ Idem A. LEX II.

BAphij [s] † & gynecij [t], per quos & priuata noſtra ſubſtantia tenuatur †, & ſpecies gynecij confectæ corrumpuntur [v] in baphiis etiam admiſta temeratio næuum adducit inquinatæ alluuionis: ſuffragiis [x] abſtineant per quæ memoratas adminiſtrationes adipiſcuntur: vel ſi contra hoc fecerint, gladio feriantur.

ad Feliceм Proc. R. P.

† Baphei & gyneciarij.

† teneatur.

¶ Impp. Val. & Valens AA. † LEX III.

INgenuæ mulieres, quæ ſe gyneciariis ſociauerint: ſi conuẽtæ denuntiatione ſolenni, ſplendorem generis contuberniorum vilitati † præferre noluerint: ſuorũ maritorũ conditione teneãtur [y] *.

ad Germanum Cõſu.

† vtilitati.

* Dat. iiij. k. Iul. Mediol. Valen. & Valen. AA. Coſſ.

¶ *Baſtagiarius non licet ad aliam militiam tranſire niſi illa completa. Bart.*

¶ Iidem AAA. Trefolio C.S.L. LVIII.

AEternã † fiximus legem, ne vnquam baſtagiariis [m] mili tiam vel ſuam deferre liceat, vel aliã, antè quã eam impleuerint [n], ſurreptitia impetratione tẽtare.*

¶ Iidem AAA. ad Principium P.P. L. IX

SI quis nauiculã ſunctioni muricis & legẽdis [o] cõchyliis deputatã auſus fuerit vſurpare, duarũ librarũ auri illatione teneatur*

¶ Imppp. Arcad. Honor. & Theodoſius AAA. † LEX X.

LOtasin † poſterũ ſericoblatæ [q] & metaxæ [r] huiuſmodi

* D. ix. k. Aug. Herac. Rich. & Clearcho Coſſ.

† Ex eo. ti. l. xj. C. T.

* D. vj. k. Oct. Aquil. Arca. A. & Bautone Coſſ.

† philomet. C. S. L.

† Ex eo. ti. l. xiij. C. T.

† Notas legit Alc. hic.

contra ℈. de agric. & cen. l. fin. in princ. ℈. vbi ſena. vel cla. l. j. in fin. & facit ℈. de ſer. fugi. l. fin. item not. de vi denunciationis. ſic ℈. de epiſc. audien. authen. ſi captini. & ℈. eod. l. edicimus.

a ¶ *Vod ad præſens. Pro reparatione.*] ſcilicet, dominici vel fiſcalis gregis. Vel dic corporis humani.

b ¶ *Præbeatur.*] à ruſticis ſingulis annis. & ſũt beſtiarij qui cogũt ruſticos ad hoc: vel ſunt bacharij de domo principis. Primo modo quaſi beſtiarij dicuntur. Secundò quaſi vaſtatores animaliũ. & habeas vaſtagiarij ſecundum ſecũdam expoſitionẽ. Accu.

c ¶ *Vi aliquem. Gynecij.*] alias gyneciarij. & expone vt in rubr. Et eſt contra ℈. l. proxi. Sol. vt ibi.

d ¶ *Vi textrini.*] loca vbi texunt.

e ¶ *Ternis.*] i. trib⁹. arg. ff. de pœn. interpretatio ne. ſed propriè pro ſex: vt ff. de legat. j. ſi quis teſtamento. Accur.

f ¶ *Auri.*] ℈. eo. l. proxi. contra. Sol. hic de ſuppreſſis tempore huius l. ibi de ſuppreſſis in futuro: vel dic q licet gyneciarij cõprehẽdãt etiam textrinũ, qa omnes operantur in gynecio: tamẽ ſpecialis pœna minor in iſto ponitur: vel hic ſeruus textrini, ibi principis, qa de familia gynecij: hic nõ. & ſecundũ hoc textrini eſt maſculini generis. Itẽ cõtra ℈. de fugi. col. ij. Solut. pleno die vt not. ℈. de ſer. fugi. l. quicunque. in fin.

g ¶ *Dicimus. Amittat.*] id eſt, nõ adhæreat: qa ſic amitteret, vt ſtatim innuit. & facit ℈. eod. l. ingenuæ.

h ¶ *Nellẽdam.*] ad hoc ℈. de agrico. & man. l. ex ingenuo.

i ¶ *Hi.*] ſcilicet, domini.

k ¶ *Feſtinent.*] quod poſſunt: vt ℈. de agric. & cẽ. l. fi. ℈. fi. & in aut. de nu. ℈. ſi verò. col. iiij. & facit ℈. de lib. & eo. lib. l. ij. & ℈. de cohor. l. ℈ cohorta. Sed argu. cõtra ℈. de lib. cau. l. ſi liber. Item intra quantum tempus? Reſpond. arbitrio iudicis: vt ff. de ſolut. l. ratum.

l ¶ *Extraneam.*] id eſt, nullam.

m ¶ *Eternam. Baſtagiariis.*] alias vaſtagiariis. & expone vt ℈. l. quod ad præſens. & facit ℈. eod. l. j.

n ¶ *Impleuerint.*] nedũ ad vtrunque, &c. vt ℈. de aſſeſſ. l. ñ. & ff. ad muni. l. incola.

o ¶ *Sì quis. Muricis.*] quia muribus aſſimilantur.

p ¶ *Et legendis.*] id eſt, colligẽdis. Et not. quòd piſces ſunt, vt hic colligitur, ex quorum ſanguine atramentum imperiale fit: vt ℈. de diu. ref. l. ſacri aſſatus. & regalis purpura tingebatur, vt ℈. quæ res ven. l. j.

q ¶ *Otas. Sericoblatæ.*] id eſt, veſtimenta quæ inferuntur, id eſt, texuntur & ſeruantur, alias ſerica.

r ¶ *Metaxæ.*] i. purpuræ: vt ℈. quæ res ven. non poſſ. l. j. vel color eſt.

s ¶ *Inferri.*] ad comitẽ commerciorũ: vt ℈. quæ res ven. non poſſ. l. ij. & ſub. interdictis nũdinis ſuper his: vt ℈. ti. j. l. ñ. & facit ℈. e. l. baphij.

t ¶ *Officij.*] propoſita ſimili pœna ſub. vt ℈. titul. j. l. fin.

v ¶ *Si ſtatuta.*] qui dicũt talia nõ vẽdi, ſed ad comitẽ ſtatim referri. ad quod ℈. de ſuſcept. l. diu.

x ¶ *Vrilegulí. Renouentur.*] vna cũ liberis vtriuſque ſexus, vt ℈. l. hi q. & l. ſeq. & ſi. etiã præſcriptione non ob. vt ℈. ti. j. l. ñ. & idem in ſimilibus: vt ℈. l. j. & l. æternam. & l. edicimus.

y ¶ *Quos.*] ſupponit p ſpoliaro re ſeũre, vel etiã p tenẽte q reſtituer. nam & ipſe ad aliquã te nebitur præſtãda fiſco.

z ¶ *Reſtituantur.*] forte vſq; ad bienniſi rediens, non vltra. ar. ℈. de omni agro deſer. l. qui agros. nec p hoc punitur grauius. & ſic eſt pœna in eo q refugit honorẽ: vt ℈. de dec. ñ. ad magiſtratũ. Sed illud ideo, quia ſtultus facit honorem vitans ℈ onus. & iõ bienio pro anno ibi grauat.

a ¶ *Facultates.*] etiã intra bienniũ. nã poſſ non dubium: vt ℈. dixi.

b ¶ *Ipſis.*] ad hoc ff. de ædil. edic. etiã. & de cẽ. cũ poſſeſſor. ℈. fin. & de pub. imperatores. Sed q̃d de tempore antequã ipſe poſſideat? videtur idem per l. imperatores: ſed hic innuit eſſe ſecꝰ forte quia quodammodo eum ſibi contrahere vi detur ſuper his: vt ℈. de fun. rei priua. l. ij.

c ¶ *Hi qui.*] ſic ℈. de de curio. l. nati. & ℈. de agrico. & m ℈. ex. ingenua. & ℈. de agricol. & cẽ. l. ne diutius. & l. ſi. eſt em ſeruitus nõ honor. & ſic non eſt pœna ff. de ſtathomi. cũ legitimæ. Ad

d ¶ *Siquis. Gyneciarium.*] hoc expone vt in rubr. Accur.

e ¶ *Linteariorum.*] qui faciũt lineos aulæ regiæ

f ¶ *Vel lymphatio.*] qui lymphã i. aquam cuſtodiũt. ad pãnos lauandos depuratam, vel qui pannos lauant & fullant in lympha. hos tamen omnes dicas gyneciariorum vocabulo cõtineri.

g ¶ *Monetariorum.* ſic expone vt ℈. l. j.

h ¶ *Murilegulorum.*] expone vt in rubr.

i ¶ *Largitionũ.*] quales ſũt illi quos ſtrub. no. Et no. q illi ordẽ ſeruiebant aulæ regiæ, nõ priuatis. itẽq dicit nexu ſanguinis. ſ. lineæ deſcẽdentis maſculinæ vel fœmininæ, vt ℈. l. proxi. & ℈. l. ñ. Ac.

k ¶ *Obtentibus.*] loquitur comiti ſacrarũ largitionũ. & ſic no. tria neceſſaria, ſ. vt ſuperioris habeat abſolutionẽ. Item ip aliũ ſubſtituat. Item q bonũ approbet. ad q facit ℈. de profeſſ. & me. l. magiſtros. & l. ſi quis. & ℈. de agent. in re. l. j. & ij. & ℈. de pfeſſ. q in vrb.

* D. xvij. k Nou. C. P. Vitore Coſſ.

† Ex eo. ti. l. xv. C. T.

† alienigenæ.

* D. ix. k. Iu. Th. & xj. & Val. C. Coſſ

† Ex eo. ti. l. xvij. C. T.

† tinctariorũ

† dex trę triumphalis

ſpecies inferri præcipimus viginti librarum auri condemnatione propoſita iis qui ſcrinium canonũ tractant, prioribus etiam cuiuſcũque officij ſi ſtatuta cœleſtia à quodam paſſi fuerint temerari.*

¶ *Murilegulí ſi ad aliam dignitatem tranſierint, ad conditionem propriam retrahuntur: & res alienatæ per eos reuocantur, niſi emptor voluerit illam conditionem ſubire. Bar.*

¶ Impp. The. A. & Valen. C. † LEX XI.

MVrileguli † qui derelicto, atque deſpecto propriæ conditionis officio, veteris ſe inſulis dignitatum, & cingulis penitus de negatis muniſſe dicuntur: ad propriæ artis & originis vincula reuocentur [z] ab illis autem, qui rebus eorum videntur inhiaſſe, quos in ſua origine permanere, & ſolennibus miniſteriis inſeruire manifeſtum eſt: omnia quæcunque cõſtiterit ex quocunque titulo poſſeſſa, antiquis poſſeſſoribus reſtituãtur [a]. Quòd ſi alienigenæ detento res oneribus cõditionis extraneæ maluerint ſubiacere, quàm reſtituere facultates [b], & futura deinceps agnoſcant munera † ſibi eſſe ſubeunda: & de præterito ſi qua ipſis † poſſidentibus reliqua colliguntur, à ſemetipſis ſciant ſine ali qua excuſatione ſoluenda. *

¶ Iidem AA. & C. Max. C. S. L. LEX XII.

HI † qui [c] ex filiabus murilegulorum & alienæ originis patribus ſunt, vel fuerint procreati: iura maternæ conditionis agnoſcant.*

¶ *Homines adſcripti conditionibus huius tituli non poſſunt liberari etiam ex reſcripto principis: niſi dato ſubſtituto. qui ſolemiter approbetur, & talis liberatio vltra perſonam eius non porrigitur. Bart.*

¶ Impp. Th. & Vale. AA. Acacio C. S. L.

LEX XIII.

SI quis † ex corpore gyneciariorum [d] vel linteariorum [e], vel lymphariorum [f] †, monetariorum [g], vel murilegulorum [h], vel aliorum ſimilium ad diuinas largitiones [i] nexu ſanguinis pertinentium, voluerit poſthàc de ſuo collegio liberari: non quoſcunque, nec facilè in locum proprium, freti ex triũphali [k] abſolutione ſubſtituant: ſed eos, quos omnibus idoneos modis ſub ipſis quodammodo ampliſſimæ tuæ ſedis obtutibus [l] approbauerint: ita tamen, vt is qui ab huiuſmodi conditione iuxta formam cœlitus datã, beneficio principali fuerit ab-

* Da. xvij. kal. Mart. Maximino C. S. L.

† Ex eo. ti. l. xiij. C. T.

† tinctariorũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Constanti.l.j.& 5.de ser.reipub.l.j.& ij.& de offic.ma.offic.l.j.Accur.

a ¶ *Profapiam.*] id est,generationem siue familiam.

b ¶ *Obnoxiam.*] id est,obligatã, si substitutus m alè egerit : primò erit conueniendus: vt 3.de prædiis & om.re. na.l.fin.

c *Riuatæ.*] i. purpuræ, & dicũt priuatæ vestes, qa abvsu sui seruat

† vniuersis. cipi conuenit purpurea vestis:lintea omnib⁹ permittit:vt j.tit.j.l.iiij.secũdũ P.Vel planius priuatæ,s.principis, vel lineæ q omnibus de sua familia cõuenit.de ppositis thesaurorũ ponit gratia similitudinis, sequentes expone vt in rub.no.

d ¶ *Procuratores.*] de quibus subiicit,præerãt eis:& species ab eis cõfectas accipiebãt, vel redigebant in fiscũ hi,non ante. Accur.

e ¶ *Ad vẽ.*]s.aliam administrationem nouam. & q subiicit administratio l.noua.ad quod j.de omni agro deser.l.iij.&de fun.patri.quicũque.Vel dic administratio,s.vet' ad quod ff.de mu.& hono.rescript. §. debitori. & j.de deb.ci.l.j.his tñ quibus permittit erogatio militaris annonæ,cõmittitur iuratoriæ cautionis:vt j.de ero.mi.an. l.iubemus. in prin. Ac.

† Lintea.

f *Qvi aut. Obnoxios.*] deteriorẽ ergo conditionẽ iuxta sententiã lõgobardorum sequit: vt in Lõbar. & fa. 3. de ser. fu. l.fi.& 3. eo. ti. l.ij. q.& de tab.l. fin.& j.de cohor. l. cohortalis.

† Ex c.tit. l. xvij. C. T. Alc.hic.

* D. v. kal. Apr. CP. Hierio & Arca. Coss.

† holobryxis mauult Alci.hic, alij holosericis a lijholobaris

g ¶ DE VESTIB. &c. Dixit de murilegulis, & conchylegulis : nunc autem de ipsis piscibus captis, i. de tictione eorum,vel dixit de officialibus pãnorũ,nũc de ipsis pãnis.& dicitur oloberus,a,um.& est illa vestis quæ tota deaurata est:ab olos, qđ est totũ: & beros, quod est aurũ. & differt a sequẽte, s.auratis : quia hic d; optimo auro quod in vulgari foliatũ,in legibus obeyziatũ dr.vt j.de ve.nupo.l.fi.Sed ibi de quolibet auro vel hic de optimo,uro tota era. vestis: ibi deaurata similiter in totũ est & alia vestis q habet aurũ tñ in paragaudis. j. l.j.de tinctione dicet l. iij. & iiij.

† Archelao.

C.S.L.

† Ex eo.li.tit. xxj.l.j.C. T.

† intexere.

* D. v. Nouembr. Nebio Acc. xv. kal. Aug. Marcianopo. Val N. P. & Vict. Coss.

† Floro.P.P.

‡ Ex eo.ti.l. ij.C.T

* D. iij. Kal. Apr. CP. Antonio Syagrio Coss.

Vratas. Paragaudas.] i. brostas de auro in vulgari , quæ in gaudis vestimẽtorũ seu chlamidũ poni solẽt.para eũ græcè,latinè iuxta:gaudas, i.gauda : inde paraganda,i.iuxta gaudam.Accur.

i ¶ *Viriles.*] non vetat hæc mulieribus : vt j.l.proxim.in princ.secũdum Py.& j.nulli in fre.l.j.§.nulli.

m ¶ *Et in gynecciariis.*] loca vel stationes vbi hæc fiunt.Accur.

n *Nemo.*] secus in fœmina : vt 3.l.proxi.

In lineis.] quandoque enim quadratum ponitur in lineis vel quasi linea.vel dic tunicis lineis:& laneis,scilicet,pannis.

n ¶ *Paragaudas.*] expone vt 3.proxi.

o *Ministerium.*]id est,beneficiũ:sic ff.de acqui.posse.l.q meo.in princip. Vel ideo quia his concedit qui stant in suo ministerio , vt magis sint ornati.argu.ff.de pecu.l.id vestimentum.Accur.

p *Vellera. Adulterino.*] id est,appositio.

solutus,vniuersi† generis sui prosapiam a in functione memorati corporis permanentem, cum omnibus eius qui absoluitur rebus obnoxiam b largitionibus sacris futuram esse non dubitet.*

¶ *Qui assumuntur vt præsint alicui collegio hominum conditionatorum, non admittuntur interim ex sacro rescripto,nisi satisfecerint idoneè.Bart.*

¶ Idem A A. LEX XIIII.

PRiuatæ c vel lintearię† vestis magistri,thesaurorum præpositi , vel baphiorũ ac textrinorum procuratores d ,cæterique quibus huiusmodi sollicitudo committitur : nõ ante ad rem e sacri ærarij procurandã permittantur accedere, quàm satisdationibus dignis eorum administratio roboretur : sciturі nec prosecutorias quidem sacras post hac sibimet postulandas.

¶ *Partus sequitur conditionem illius ex parentibus qui fuerint in conchyliis. Bart.*

¶ Idem AA. Valerio C. S. L. L. XV.

QVi † aut patre conchylegulo geniti probabuntur, aut matre:memoratæ adscriptioni obnoxios f se esse non ambigent. *

DE VESTIBVS OLOBE
riis † & auratis,& de intinctione sacri muricis.

TITVLVS VIII.
* Constitutio Græca.*

¶ Impp.Valen.& Valens AA.† L.I.

AVratas † ac fericas paragaudas h auro intextas viriles i priuatis vsibus contexere † conficeréque prohibemus : & in gyneciariis k tantùm nostris fieri præcipimus.*

¶ Impp. Gra. Valen.& The. AAA. † L.II.

NEmo † l vir auratas habeat, aut in tunicis: aut in lineis m paragaudas n : nisi ij tantummodo, quibus hoc propter imperiale ministerium o concessum est, non enim leui animaduersione plectetur quisquis verito se & indebito non abdicauerit indumento. *

¶ *Non debent lana vel panni tingi aliquo colore simili colori muricis. Bart.*

q ¶ *Fucata.*] id est,tincta.

r ¶ *Muricis.*] pisces: vt 3.tit.j.l.ſi quis.

s ¶ *Rhodino.*] pisces genus aliud à murice.

t ¶ *Alio.*] s.purpureo vel rubeo,quod solũ imperatoribus competit: vt j.l.prox.non enim bene caperet colorem sicut de albo.

¶ Imppp.Th.Arc.& Ho.AAA. L. III.

VEllera adulterino p colore fucata q in speciem sacri muricis r intingere nõ sinim⁹:nec tinctũ cũ Rhodino s prius ferico,alio t posteà colore fucari:cũ de albo v,omniũ x colorũ tingẽdi copia non negetur. nam capitalem pœnam illicita tentantes suscipient.

¶ Imp.Th.A.Maximino C.S.L. L.IIII.

TEmperent vniuersi , cuiuscũque sint sexus, dignitatis, artis, pfessioni, & generis, ab hmõi speciei y possessione,quæ soli principi , eiusq; domui dedicatur : nec pallia z tunicasq; domi qs fericas cõtexat,aut faciat:q tincta cõchylio nullius alterius pmistione a cõtexta sunt:proferãtur ex ædibus b, tradãturque c tunicæ aut pallia ex omni parte texturæ d cruore infecta cõchylij e, nulla stamina f subtexantur g tincta cõchylio, nec eiusdem infectionis h arguto i pectine solidãda fila decurrant k: reddenda ærario olobera vestimenta viri lia protinus offerantur. Nec est vt quisquã de abiurato ptio l conqueratur: quia sufficit calcatæ m legis impunitas. Ne quis n verò nũc huiusmodi suppressione in laqueos nouæ constitutionis incurrat: alio qui ad similitudinem læsæ maiestatis periculum sustinebit*.

¶ Impp.Th.& Valen.AA. † LEX V.

PVrpuræ nũdinas o , licet in numeris sint cõstitutionibus p hibitæ p, recenti quoque interminatione vetamus: & ideo septimum de scrinio exceptorum sextum de scrinio canonum , quintũ de scrinio tabulariorum,quartum de scrinio vestiariorũ ad bapheia Phœnices q p certum tẽpus mitti præcipimus, vt omnis fraus eorum r prohibeatur solertia timentiũ s,ne quæritis lõgo sudore stipẽdiis careãt:etiam viginti librarum auri condemnatione proposita *.

DE FABRICENSIBVS t.
TITVLVS IX.

¶ *Pecunia pro specie soluti non debet. Bart.*

q ¶ *Phœnices.*] prouinciæ nomen. vt 3. qui & à.l.j. in qua fuit natus Vlpi.vt ff.de cen.l.1.in princ.

r ¶ *Eorum.*]qui cõtra hanc l.facerent:sic 3.de offi.co.fa.lar.l.1.in prin.

s ¶ *Timentium.*] triũ pdictorũ,qui nisi beæ faciãt, perdent falarium. & xx.li.auri:vt subiicit:alij dicũt i xx.li.puniri exercẽtes mercatiões in pdictis.sed supior ponit pœnã maiestatis : vt in fi.superioris legis.

t ¶ DE FABRICENSIBVS.

¶ Est tẽpus belli & pacis : vt inst. in proœ. pulchritudo vestiũ tẽpore pacis:vt 3.ti.j.Pulchritudo armorũ tẽpore belli: vt hic. ergo sunt fabricẽses qui publica arma faciũt & in publicis fabricis:& nõ aliàs: & dãt primicerio q reponat in publicis armamẽtis.vt in aut.de arb. Et no. qđ strictè dicitur faber hic , aliàs p omni ferri pcussore : vt ff. ad leg.rho.de iac.l.ij.§.j.aliàs etiã pro tignario : vt ff.de verb. sig.l.ferri. §.fi.sed in aut. eo. dicũtur fabricẽsij & armificatores , q hic dicuntur fabric

v ¶ *De albo.*] s. colore.

x ¶ *Omnium.*] aliorum i.in omnes colores:vt tamen de purpureo non liceat nisi deputatis ad hoc : de aliis licet cuilibet : vt 3. quæ res vend. non poss.l.j.

y *Temperent. Speciei.*]non ergo emere vel alio titulo habere licet : vt 3. quæ res ven.nõ poss.l.j.& ij.nec in stipula deduci: vt instit.de inut.stipu.§.j.

z ¶ *Pallia.*] prohibuit possidere : nunc prohibet vestimenta vel pannum conficere priuatis.

a ¶ *Permistione.*] sed tota sunt de ferico.

b ¶ *Ædibus.*] scilicet, priuatorum.

c ¶ *Tradanturque.*] scilicet,principibus vel comiti commerciorum.

d ¶ *Texturæ.*] vtrunque ergo est eiusdẽ coloris.

e ¶ *Conchylij.*] s. sunt subaudi. vel non subaudi:quia est j.eo.& dic q vellus cõchylij dicitur coccina purpurea , quæ nihil varij coloris continet , & non continetur purpuræ appel. vt ff. de leg.iij.ſi cui lana.§. fi.& est varij coloris: vt eod. ti.quæsitum. §.coccum.

f ¶ *Stamina.*] quid sit dic vt ff.de leg.iij. ſi cui lana. §.planè.Accur.

g ¶ *Subtexantur.*]ab ali quo priuato,i.texantur.

h ¶ *Infectionis.*] quia ad huc non est filata.

i ¶ *Arguto.*]i.acuto.

k ¶ *Decurrant.*] per manus alicuius priuati, vel in domo alicuⁱ priuati.

l ¶ *Abiurato pretio.*] i. dicere:pretiũ quod pro ea dederat priuatus , amittit:licet iuret se dedisse:quia satis est quòd non punitur faciens illi citum commercium.

m ¶ *Calcatæ.*]i.cõrẽptę.

n ¶ *Ne quis.*] corrigit se,& dicit ne quis,i. nullus. Et not. hic impunitatem calcatæ legis. Ac.

o *Vrpuræ.*] Nundinas.i. mercatiões.

p ¶ *Prohibitæ.*]vt 3.quę res ven. non poss. l. j. & ij.& 3.tit.1.l.1otas.& 3. l.proxi.in princ.

† Apollonio C.S.L.

* D.xvij Kal. Feb.CP. Vij. V.C. Coss.

* D.viij. Idus Mar.C.P. Iuuenale & Seuera. Coss.

fabricenses. Et no.quòd priuato nõ licet facere, vendere , emere , vel transferre arma: sed habent cultellos paruos:vt in auth.eo. & multo magis fustes& lapides,licet & hęc arma dicantur:vt ff.de verb.significa.l. armorum.

† Ex li.x.tit. xxj. l. ij. C. T.

† Venæ nobilis.

† reducatur, a

Mnibus. Præcipimus.] quia aliud pro alio,vt ff.de ex cu.mu.l.illud. & ff.de legat.iij.l.xj.§.fi.& de auro & argen.leg.l.j.in fin.

* D. xv. ka. Nou.The. Aug. & Cyneg. Coss.

b ¶ *Venerabilis.*] aliàs venerabilis,aliàsvenęno bilis, aliàs bene habilis.

c *Rimicerium.*]officium cuius dic vt in rubr.

† Ex li. xx. tit.xxij. l. iij. C. Th.

d ¶ *Vacatione.*] aliorũ personalium munerum. Vel dic etiã hmõi primicerij:non fabri. vt j.e.l.iure.Accur.

e ¶ *Protectores.*] idẽmque primicerius & est aliàs protector, &c.aliàs protectores,&c.

* D.viij. Id. Mar.Medio. Val.A. iiij.& Neotherio Coss.

† Osio mag. offic.

f ¶ *Æternitatem.*]Duo impropriè hic dicũtur: nam nõ est ęternus:vt ff. de ser.vr. prædi.l. eũ fic. & j.tit.j. l. fin.item nec adoratur nisi Deus. sed ideo qa cũ reuerẽtia adi tur:dicit ergo debere eũ visitare principem post singulum biennium, qui honorabit eum.

† Ex li.x.tit. xxij.l.iiij.C. Th.

g *Tigmata.*] instrumenta erant quibⁿ

† liberos.

† iudicãdis. felici nomine nostræ pietatis impresso eorũ brachia signabãtur, sicut & tyrones, vt hic subiicit: & aquarij: vt j.de aquæ duc.l.pen.nõ autẽ in vlt tu:vt 3.de pœn.l.fiq.s.Et dic q de plurali trãsit ad singulare, cũ dicit hoc é not.&c.fic econtra 3.de in ius voc.l.fin.

* D.xviij.k. Iun.CP.Hor. A.iiij.& Rufich.Coss.

h ¶ *Liberis.*] si cõsenserit vel susceperit:aliàs nõ. arg.3.de li.ca.l.fin.& de liber.& eo.li.l.j. & ij.

† Anthemio P.P.

† Ex li.x.tit. xxij.l. vj. C. Th.

i ¶ *Et qui.*] sub. illis fabricẽsib⁹.q.&c.& in fin. subau. vindicãdis. ad q 3.de decur.l.fabricẽses. &argu.3.de muńle.ęter nã.& j.de mã.& eo.l.fi.

† ciuico muneri.

† curatione

k *Si quis.*] Hac lege dicitur qualiter creaẽ fabricẽsis: superior qualiter consecretur.

† sua.

l ¶ *Ad militiam.*] scilicet,fabricensium.

m ¶ *Cautione.*] id est, cautela & solennitate.

* D. xv. K. Iu.CP.Hon. x.& The. v. AA. Coss.

n ¶ *Ad ordinis.*] primi de quo refugerat. & facit j.de aquęd.diligẽter. & 3.de pfer.xxx.an.cõperit.& 3.l. pxi. & j.de fug.colo.l.j.& 3.de decloés q.& l. omnes curiales.& 3.de metal.l. fi.

o *Vre. Propriis.*] scilicet,fabricis.

p ¶ *Exhaustis.*] per antiphrasin,i.nõ exhaustis. nã & fames auri dicitur

¶ Imppp. Val. Theod. & Arca. AAA. Tatiano P.P. LEX I.

OMnibus † fabricis nõ pecunias , pro speciebⁿ,sed ipsas species sine dilatione inferri pcipim⁹ a:vt venerabilis b †, & q facilè deducatur † ignibus, seu li quefcat ferri materies prębeatur: quo pròptius adempta fraudibus facultate, commodo publico consulatur.*

¶ *Primicerius fabricẽsis per biennii habet vacationẽ à muneribus & singulis biennis ad salutandum principem admittitur , vt protector.Bart.*

¶ Idem AA.Rufino mag.offic. LEX II.

PRimicerium c fabricę † post biennium nõ solum vacationę d verumetiam honore donari præcipimus: ita vt inter protectores e eiusdem fabricæ p biennii adoraturus æternitatem f nostrã suo quisque tempore dirigatur. *

¶ *Fabricensib⁹ tyronibus stigmata brachiis infigũntur ad quæ signa cognoscuntur : & qui eos celauerint,cum eorum liberis fabricæ redduntur.Bart.*

¶ Impp.Arcad.& Hon. AA. † L.III.

STigmata g hoc † est nota publica , fabricensium brachiis ad imitationem tyronum infligãtur, vt hoc saltem modo possint latitantes agnosci:his qui eos suscepe rint,vel eorum liberis h †,sine dubio fabricæ vindicandis †: & qui i surreptione quadam declinandi operis ad publicæ cuiuslibet sacramenta militiæ transierint.*

¶ Impp.Hono,& Theod. AA. † L. IIII.

SI quis k consortiũ † fabricẽsium cre diderit eligendũ in ea vrbe in qua natⁿ est,vel in qua domicilium collocauit : his quorum interest cõuocatis, prius acta conficiat, seseque doceat nõ auo, non patre curiali progenitum:nihil ordini ciuitatis debere , nulli se ciui cõmanere † obnoxiũ : atque ita demũ gestis cõfectis, vel apud moderatorẽ prouinciæ , vel (si is absit) apud defensorem ciuitatis,ad militiam, l quam optaueritsuscipiatur. quòd si absq; hac cautione m † quispiam ad fabricensium consortium obrepserit, sciat se ad ordinis n ,cui debetur, patriæque suæ † munera esse deducendũ:ita vt nulla eum nec tẽporis nec stipendiorum præroga tiua defendat. *

¶ Impp.Theo.& Valen.AA. LEX. V.

IVre prouisum est fabricenses artibus propriis o inseruire : vt exhaustis p laboribus immorentur cum sobole professioni,cui nati sunt. Denique quod ab vno cõmittitur,id totius delinquitur periculo numeri:vt cõstricti nominationibus q suis sociorum actibus quandam speculam gerãt,&vnius damnũ r ad omniũ trãsit dispẽdiũ. vniuersi itaque veluti in corpore vniⁿ formę vniⁿ, decoctionis s (si ita restulerit) respõdere cogẽtur.

Fabricenses & eorum vxores & liberi,durante officio vel muneꝛe, non possunt , nisi corã præfecto prætorio , vel magistro officiorum conueniri.Bart.

Imp.Leo & Anthemius AA. † L. VI.

EOs qui inter fabricẽses sacræ fabricæ sociati sunt , vel eorum vxores v,aut filios, qui itidẽ inter fabricenses militare dicuntur: non alibi pulsare volentibus respondere præcipimus, nisi in iudicio tuæ sublimitatis x,ad cuius iurisdictionẽ, potestatémque pertinent: nec eos post stipendiorum finem y,& militiæ, super cuilibus vel curialibus muneribus, quibus nullo modo subiacere monstrantur z,à viris clarissimis rectoribus prouinciarum, vel eorum officiis præter licitum a inquietati.

¶ *Prohibet fabricenses aliquam administrationem vel agriculturam assumere : & punit dominos,qui eas locauerint, & fabricenses,qui eas conduxerint.Bart.*

¶ Imp.Anastasius A. † LEX VII.

NVllus fabricensium conductioni b,vel administrationi vel agriculturę alienarum rerum se posthac immiscere conetur c: dominis quidem (si qui contra hæc statuta meæ pietatis venire ausi fuerint) res , vel prædia , quæ scientes d quòd fabricenses sunt, iisdem fabricensibus ministranda commiserint,amissuris: fabricensibus vero grauissimè coercitis †, post facultatum suarum amissionem , perpetui exilij pœna & animaduersione retinendis. Quoties sanè in translatione armorum angariæ necessariæ fuerint, sublimitas e tua literas ad eminentissimam iubeat dirigi præfecturam: & numerum ei armorum , & ex quo loco transferenda sunt, indicare: vt continuò super præbendis angariis,pro numero eorum , quæ transferuntur,armorũ præceptione sua viros clarissimos moderatores prouinciæ conueniat † †: vt secundum missam à sublimitate tua notitiam naues , vel angariæ confestim de publico f præbeantur.Quod si aliqua tarditas,vel negligentia, post datas à sublimitate tua ad eminentissimam præfecturam literas, in destinandis auctoritatib⁹ h † amplissimæ tuę sedis in tercesserit, & ex hoc armorũ trãsuectio fuerit impedita : in quinquaginta libras † auri tam numerarium pro tempore officij eiusdem amplissimæ sedis , quàm aliosquorum interest, condemnari præcipimus:eàmque auri quan-

† Eusirmio Mag. offi

† coercẽdis.

† magistro officiorum.

† conueniãt.

† auctoritib⁹.

† libris.

Universidad de Deusto

DE VETERIS numiſ. &c.

¶ Dixit de fabricatione armorũ:nunc de fabricatione monetæ, & dic q numiſma & aureus & ſolidus auri idem eſt : vt hîc, & ſuprà, de ſpor.l.ij.& in euang. Cuius eſt imago, &c.cuius põdus erat tale,vt lxxij.facerẽt libram auri: vt ſuprà,de ſuſc.quoties. hoc numiſma,ſiue moneta tantum fiebat olim de auro:vt infrà l.fi. & effigies principi ſeruabatur ibi:vt infra l.j.& de vſufr. veluti gemmarũ poterat legari in eis: vt ff.de vſufr.l.numiſmatum.& qui hanc falſant, puniuntur : vt infrà e.l. fin.hodie verò cum conceſſione principum fit à regibus &ciuitatib⁹etiã de ære.non dicasà priuato:vt ſuprà de fabri.l.ij.

b *Solidos.*] i. aureos,à ſoliditate : qa de ſolido auro ſunt : vt ℨ. de ſuſce,quoties.&not.in ru. c *Principũ.*] vt Philippi:vt ff.de aur.&arg.leg. l.Quintus. §. ſinautem. d ¶ *Refragationis.*] id eſt,refutationis.

e ¶ *Speciei.*] quòd non deteriorata ſit res. vt ℨ. de pond.l.ij.

f ¶ *Haud leuiter.*] i. nõ. ſic ℨ.qui.mu.vel præ.l.j.

g ¶ *Vindicandum.*] offic.iudic.extraor.Accur.

h *Pro imminutione. Solidi forte.*] argẽtei, ſecundũ Py.vel die aurei. & dic tractatur à principe vel eo q habet auctoritatẽ.& quod ſub iicit pretia,ſi ipſius auri, qui ſũt pretia rerũ. q. d. pro minori ſumma accipiũtur cũdantur pro pretio cuiuslibet ſpeciei.

i ¶ *Vniuerſos.Commoneat.*]poſtulare,qđ eſt ℨ. vnifor.& c.Accur.

k ¶ *Obſyzatorum.*] id eſt, nummorũ aureorum de optimo auro: q ſic dicit ℨ.de veſti.olo.in rub. no.ac ſi dicat,tantum valeat vnus aureus quantũ alius;& tãtũdẽ vẽdatur.

l ¶ *Contempſerit.*] vendendo plusvnũ quã aliũ.

m ¶ *Aeternales.*] id eſt, principis,cui'eſt ibi imago:vt ℨ.l.j.& dicit æternales,quia imperiũ ſemper durat:vt in aut.quo. opor.epiſc.§.fi.ſ.vno exiſtẽte pro alio:ſic ℨ.de fa. l.ij.& ſic non eſt contra. ff. de ſer. vr.præ.l. eum.

n ¶ *Violare.*] radendo fortè,vt ff.de fal.monet. q nummos. & eſt pœna ignis in hac aurea principis, & in alia capitis, id eſt, deportationis : vt ℨ.de fal.mone. l. ij. & in §.authore.

o ¶ NVLLI LIC.&c.

p ¶ *Ab equo dicta.*

† apparitoribus.

† Impedica

† De materia mutationis & minutionis monetarũ vid bonum textum per c.no. in c.cùm olim. extra de cenſib.

† Impp.Val. & Val. AA. Germano P. P.

titatem protinus exactam fiſci iuribus aggregari : mulcta præterea triginta librarum auri propoſita tã viris clariſſimis,qui prouincias regunt,quàm eorũ apparitoribus†, ſi conniuentibus,his armorũ ſubuectio tarditate aliqua fuerit præpedita†.

DE VETERIS NVMISmatis poteſtate a.

TITVLVS X.

¶ Imp.Conſtantinus A.† LEX I.

SOlidos b veterũ principum c veneratione formatos ita tradi, ac ſuſcipi ab ementib⁹, & diſtrahentibus iubemus, vt nihil omnino refragationis d oriatur, modò vt debiti ponderis ſint,& ſpeciei e probæ: ſciturisvniuerſis,qui aliter fecerint,haud f leuiter in ſe vindicandum g.

¶ *Minuta æſtimatione floreni minuitur æſtimatio rerum, quæ venduntur ad florenum. Bart.*

¶ Idem Auguſtus. LEX II.

PRo imminutione†,quæ in æſtimatione ſolidi forte h tractatur, omnium quoque pretia ſpecierum decreſcere oportet.

¶ Omnes aurei debent capi æquali æſtimatione: & contra faciens grauiſſimè punitur. Bart.

¶ Imppp.Grat.Valenti.& Theodoſ. AAA.

LEX III.

VNiuerſos auctoritas tua, pro poſito edicto, commoneat i obryzatorum k omnium ſolidorum vniformẽ pretium poſtulare: capitali ſcilicet ſupplicio puniendo,qui veliuſſa noſtrę maieſtatis† anaritiæ cæcitate contempſerit l, vel æternales m vultus, dum fraudibus ſtudet,duxerit violare n.

NVLLI LICERE IN frenis, & equeſtribus o ſellis,& in balteis pmargaritas & ſmaragdos & hyacinthos aptare:& de artificibus palatinis q.

TITVLVS XL.

¶ Imp.Iuſtinus A. L. VNICA.

NVlli prorſus liceat in frenis, & equeſtribus ſellis,vel in balteiſuis margaritas & ſmaragdos, & hyacinthos r aptare poſthac vel inferere: aliis autem gemmis frena, & equeſtres ſellas,& balteos ſuos priuatos exornare permittimus : de cucurniis s † verò omnem prorſus qualiuncunque gemmarum habitum † præcipimus ſubmoueri:fibulis t quoque in chlamydibus iis vtantur, quæ ſolo auro & arte pretioſæ ſunt u. Si quis autem contra interdictum pietatis meæ fecerit, ſciat ſe continuò quinquaginta libris auri eſſe mulctandum. Nulli x præterea priuatorum liceat, (exceptis ſcilicet ornamentis matronalibus,& tã muliebrium y,quam viriliũ annullorũ habitu) aliquid ex auro, & gemmis, quod ad cultum & ornamentum imperatorium pertinet, facere : neque illũd ſub † hoc colore & prætextu præparare , quòd † velit clementiæ principali velut aliquod munus offerre. pietas enim mea huiuſmodi dona non expetit , neque regiũ ſibi offerri à priuatis cultum requirit z. ¶ Sanè ſi quis poſthac aliquid contra vetitum huiuſmodi ſanctionis effecerit, & offerenda clementiæ meæ ornamenta, quæ vſibus regiis deputata ſunt, auro gemmiſque decorata auſus fuerit præparare : centum librarum auri condemnatione ſciat ſe eſſe feriendum, capitali quoque ſubdendum eſſe ſupplicio. Ornamenta a enim regia intra aulam meam fieri à palatinis artificibus debent: non paſſim in priuatis domibus, vel officinis parari. Vñ ſumma ſeueritate ſancim⁹, vt qđ in cultu or natũque noſtro ſacrũ & adoptabile eſt, id facere temeritas priuata non audeat. Si quis ſanè contra vetitũ trãquillitatis meæ aliquid fecerit, definitam ſuperius mulctam ab his per officia palatinorum exigi, & ſacris largitionibus noſtris rubemus inferri.

DE CLASSICIS.

TITVLVS XII.

¶ Impp.Val.& Valens AA.†

LEX VNICA.

CLaſſem † Seleucenam b, aliáſque vniuerſas c ad officium, quod magnitudini tuę obſequitur d, volumus pertinere: vt claſſicorum numerus ex incenſitis e vel accreſcentibus f complea tur : & Seleucena g ad auxilium purgandi h Orientis aliáſque neceſſitates comiti Orientis deputetur i *.

DE CVRIALIBVS vrbis Romæ k.

TITVLVS XIII.

¶ Imppp.Val.Theod.& Arcad. AAA. Trifolio P.P. LEX I.

SIquis † decuriaſem l de auferendis priuilegiis putauerit lite pulſandum m, intelligat ſe curiæ † interpellare debere iudicem n*.

¶ Imppp. Arcad. Hono. & Theodo. AAA. Exuperantio,& aliis decuriakibus.

LEX II.

p ¶ *Et in baltheis.*] i. cingulis : vel genus veſtis. ſed hic videtur poni pro cinguloequi vel pectora li quæ quaſi cingunt.

q ¶ *Palatinis.*] vt ℨ. §. nulli.

r NVlli. Hyacinthos,] qui ſunt prætioſiores aliis,vt hic probatur.

s ¶ *De cucurniis.*] cucurnia dicitur morſum frẽni. ſed R. dicit id quod equis imponitur, vt non incuruentur.

† ſuper.

† qui.

t ¶ *Fibulis.*] i. chlamydis.chlamys militũ:purpura regũ: ſtola ſacerdotũ:toga aduocatorũ:habitus ruſticorũ : cuculla monachorũ appellãtur: vt hic,& ℨ. de veſti. olo. & ℨ.q mili.nõ poſſ.l.fin.

Veſtiũ diuerſa genera.

v ¶ *Pretioſæ ſunt.*] q. d. ſine omni gemma.

x ¶ *Nulli.*] Hic de ſecũda parte rub.vſque ad fi.

y ¶ *Muliebrium.*] repete exceptis.ſicergo in annulis licet ponere gemmas mari & fœminæ. ſed mari non aliás.& facit ℨ.de veſt.olo.l.ij.

z ¶ *Requirit.*] No. ſic ℨ. de auro coro.l.j.

a ¶ *Ornamenta.*] Not. ſic ℨ.de veſti. olo. l.pen.

¶ DE CLASSICIS.

b *Laſſẽ.Seleucenã.*] à Seleucia ciuitate oriẽtis ſic nominata. Seleucena. & dic, i. nauigium. ad bellandum aptum.

c ¶ *Vniuerſas.*] claſſes ſeu naues. Accur.

d ¶ *Obſequitur.*] præfecto prætorio Orientis loquitur.

e ¶ *Ex incenſitis.*] i. ex iis q cẽſentur ſeu volũt deputarese huic miniſterio. ſic res dicitur in nullius bonis cenſura.

† Auxonio P. P.

† Ex li.x.tit. xxiij. l.j. C. Th.

f ¶ *Accreſcentibus.*] id eſt, qui ſuperabundat in aliis nauibus.

g ¶ *Et Seleucena.*] claſſis ſeu nauigium.

h ¶ *Purgandi.*] malis hominibus vel prædonibus: vt argu.ff.de præ. fi congruit.Accur.

i ¶ *Deputetur.*] à præfecto prædicto, qui deputatur comiti.

k ¶ DE CVRIA. &c.

¶ Decuriones à muneribus excuſantur: vt ℨ. de ſuſc.l.pe.& maximè vrbis Romæ decuriones.& & differt à tit. de decur. quia hic in ſpecie.

l *Si quis decurialẽ.*]aliàs curialem.

† Ex li.xiiij. tit.ij.l.iij. C. Th.

m ¶ *Pulsãdũ.*] i. accuſat eũ de aliquo per qđ à curia eſt removẽdus: vt ff.de fal.l.falſi §.ordine.Itẽ de quacũq; lite : niſi forſã ℨctus vel delictũ aliud exigat.Ac.

† decuriæ.

n ¶ *Iudicẽ.*] q præſt curiæ

† Ex li.xiiij. ti.ij.l. iij. C. T.

riæ decurialiũ illorũ ad qđ ℨ.de iur.om.iud.l. fi. & dicas hos alios quã ſe natores : quia illi conueniuntur ſub certis iudicibus:vt ℨ.vbi ſen.l.ſenatores. argu. ℨ.ℨ. de decur.l.omnes iudices.

a *Leges. Atterere.*] i.atterẽdo infligere.P.ad quod ℨ.đ dec.l. oẽs.& de pœ.l. decurionũ.& ff.de dec.l.fi.niſi ſ caſu:vt ℨ.đ dec.l.glibet.

b ¶ *Seruari.*] in tormentis & pœnis, & ſimilib⁹ euitãdis.Et no.duo in decurionibus. ſ. decuriões non torquendos,& anti qua priuilegia ſeruari.

¶ DE PRIVIL. &c.

c *Vlli.Vrbis.*] q aliũde veuientes, ibi domicilium conſtituerũt : vt ℨ. de inco. ciues.& ff. de ſta.homi.l.in vrbe.

† Ex li.xiiij. tit. ij. l. iiij.

† cõparatis.

d ¶ *Corporatis.*] corporatus dicitur qui in corpore aliquo ſcribitur.p priè:ſicut quodlibet mẽbrũ hominis corporatũ dicitur:& ciuis fact⁹vel incola.& ſũt priuilegiati vt plebei à tributo capitis excuſentur:vt ℨ.de ca.ciu.cen.l.j.& facit ℨ. de Alexã.priui.l. j. Acc.

† peregrina

e ¶ *Valere.*] etiam qui nunc de nouo ſunt ciues per domicilium.

* D. xv. kal. Apr. Medio. Cæſario & Attico Coſſ.

f ¶ *In peregrina.*]ſ.loca. ad quod ℨ.de dec.l.quidam ignauiæ.

g ¶ *Solennitas.*]ſic ℨ. de paſ.pu.l.j.& ℨ.de agric. & cen.l.cũ ſatis.in prin.

¶ DE PISTO.&c.

h *Vicunque. Ex mancipiis.*]i.piſtoribus facientibus panẽ palatij.ſic ℨ.đ fru.vr. C.l.j.hi ſubſunt comiti horreorũ:vt hîc dicit. & omni tẽpore de eis i' dicitur:vt ſupra đ fer.l. publicas.& conueniuntur ſecũdũ P.ſub comite rerum priuatarum, i. proc. Cæſaris : vt ℨ. vbi cau.l.fi.l.fiqs.&l.dñicis.

† quoquo.

i ¶ *Modo.*] alio modo illicito.vel die generaliter eos ad nullã dignitatem aſpirare.& facit ad ſimoniacam iſtã electionẽ ℨ. de ep.&cle.ſi quẽquã.& ad l.Iu.reper.l.fi.& iaut. iuſiur.quod præ. coll. ij.

† variis.

k ¶ DE SVARIIS.

¶Id eſt,porcariis,qui cuſtodiunt porcos ciuium in paſcuis:vt ℨ.l.j.

† Ex li.xiiij. tit. iiij. l.vj. C.T.

l ¶ *Susceptoribus.*] de his nihil in nigro. ſic ℨ. de cõdu.ve.l.fi.fed đ his dicit ℨ.de ſuſ.l. modios

* D.viij. kal. Se.rom. Timaſio Promoto Coſſ.

m *Porcinarij. Exhibeãt.*] quintũ animal datbaltagiariis:vt ℨ. đ muri.l. q ad pſens.

Hilario.

† Ex li.xiiij. ti.iiij. l. viij. C.Th.

n ¶ *Sordidis.*] quæ ſunt ℨ.de exc.mu.l. maximarũ. & idẽ de cuſtodibus cæterorum porcorum. ar.ſupra ad l.fal.l.fi.Ac.

† ſi ſtoriæ.

Leges † curiales tam à ſuperioribus principibus quàm à diuo parente noſtro cõditas, noſtra auctoritate firmamus. Singulos itaque iudices ſcire volumus, nequishuic collegio iniuriis corporalibus tentet notam atterere a, neque ab iis commodis, quæ rationibus approbantur,audeat ſeparare. huic eñ collegio volumus antiquam priuilegiorum prærogatiuam ſeruari b *.

DE PRIVILEGIIS corporatorum vrbis Romæ.

TITVLVS XIIII.

¶Incolæ vrbis Romæ gaudent priuilegiis ciuium.Item ciues Romani vbicunque morantur poſſunt ad ciuitatem retrahi.Bar.

¶ Imppp. Val.Th. & Arc. ad Alypium.P. V. LEX I.

NVlli † ſit liberum, nulli permiſſum, vt nouũ aliquid vrbis c incolæ in vrbe ſuſtineant,ſed in honorem æternæ vrbis corporatis † d indulta ſuffragia valere e præcipimus.cura autem rerum prouinciarum, corporati. vrbis Romæ, qui in peregrinatione f † tranſgreſſi ſunt, redire cogantur, vt ſeruire poſsint functionibus, quas impoſuit antiqua ſolennitas g *.

DE PISTORIBVS.

TITVLVS XV.

¶

LEX VNICA.

QVicunque ex mancipiis h comitis horreorum dignitatem & officium, vel ambitione, vel gratia, vel pecunia, ſeu quolibet i alio † modo poſthac fuerit aſſecutus:exutus dignitate, quam contra interdictum noſtræ ſerenitatis adeptus eſt, mulctatus etiam in viginti libris auri, ad antiquum denuo conſortium,collegiúmque reuocetur: omne etiam ſpeciale beneficium, quocunque modo contra hanc ſanctionem fuerit impetratum,penitus conquieſcat.

DE SVARIIS k † ET ſuſceptoribus ſuini & cæteris corporatis.

TITVLVS VXI.

¶ Imppp.Val.Th.& Arcad.AAA.ad Albin. P.V. LEX I.

POrcinarij † vrbis æternæ cum peruigilem laborem populi Romani commodis exhibeant m : ſordidis n ſemper muneribus liberentur.*

¶ *Prætor vrbis eſt iudex porcariorum, ſiue ipſi agant,ſiue conueniantur.Bar.*

¶ Impp.Arcad.& Hono.AA. †L. II.

QVicunque † ex corporibus ſuariorum ſiue excipiendæ neceſsitate litis aſtrictus, ſiue inferendæ voluntate ſpontanea † pro uocatus o iudicium voluerit experiri,fori p vrbani auditorium † præſtoletur.D.xviij.K.Feb.Romæ Baſſo,& Philippo Coſſ.

DE COLLEGIATIS q & chartopratis & nummulariis.

TITVLVS XVII.

¶Qui intrat vnum collegium, & munera ad quæ ordinatus eſt,non exercet:non effugit munera alterius collegij.de quo exiuit:ſed debet de nouo extrahi,& aluus in locum eius ſubrogari, requiſitis primatibus collegiorum,idem ſi decederet.Bar.

† Impp.Th.& Valentinian.AA.Cyro P.V. LEX VNICA.

QVi ſub prætextu r decanorum ſeu collegiatorum, cùm id munus non impleant, aliis ſe muneribus conantur ſubtrahere: eorum fraudibus credimus obuiã dum : nequis ſub ſpecie muneris quod minus exequitur, alterius muneris operibus releuetur;ne ar gẽtariorum vel nummulariorum munera declinentur ab iis,qui dicitantummodò collegiati vel decani feſtinant,Ideóque ſi quis eorum ſub nudæ appellationis velamine collegiatum ſe, vel decanũ appellat:ſciat pro ſe alium ſubrogandum, qui prædicto muneri ſufficiens approbetur : ſubrogatione videlicet † memoratorum s, vel eorum qui moriuntur, primatũ t eius qui ſubrogatur,admiſſa iudicio.

¶ Qui ſupra numerum admittuntur in collegio, non gaudent beneficio collegij. Bar.

¶ Quòd autem v ſupra numerum qui x in cautis breuibus continetur, nemo ſe quolibet patrocinio, vel cuiuslibet aſſumpta potentia, debeat excuſare : hoc noſtræ eſt ſerenitatis cenſere, & tuæ ſublimitatis tuique officij cautius obſeruare. Hoc inter omnes æqua lance ſeruari præcipimus: nullo diuinæ domus patrocinio, nulla ſacroſanctarum eccleſiarum reuerentia, nullo qualibet vel cuiuslibet potentia ſe excuſante. Sed ne tantùm circa munera releuanda ſupplicibus y conſuluiſſe noſcamur, illud etiam dicendum obſeruandúmque eſſe cenſemus, vt chartæ venditio z quæ de prouinciis ad corporatos ſupplicum a per inuocationem † translata eſt, primæ conſtitutionis b terminis concludatur:hoc eſt,quod in initio diſpoſitionis conſtitutum eſt c, in poſterum nulla addita nouatione ſeruetur.

DE STVDIIS LIBEralibus d vrbis Romæ & Conſtantinopolitanæ.

TITVLVS XVIII.

o ¶ *Vicunque. Pro uocatus.*] actor prouocatur eo quod ſibi aliàs no ſatisfit: ſic ff.de ſepara.l.fi.

† adiutoriũ

p ¶ *Fori.*] i.præfecti vrbis.Et no.q reus ſequitur forum actoris contra regulam ℨ. de iuriſd. om.iu.l. iuris ordo.

Reus quãdo q; foru actoris ſequitur.

q ¶ DE COLL. &c.

¶ Dixit ſpecialiter de q buſdã collegiatis:nũc generaliter. & dicũt à collegio,vt priuilegiati à priuilegio,& iidẽ dicuntur chartopratis a:q eorum nomina ſcribebantur in charta vel matricula patriæ:quaſi in patriæ charta deſcripti ĩtra numerũ,ſed q ſunt. ℨ numerũ nõ gaudẽt priuilegio:vt ℨ.§. qđ aũt.Vel dicũtur chartopatri,i.q gaudent in patria ſecũdũ Græcos. dicitur eñ græcè charta apud Latinos patria. vel dic tertiò vt ℨ. in fi.huius legis. Accurſius.

a Carthopratis teſte Alci. lib.j. præter hanc ipſa dictione,& Pyr. hîc dicũtur publicę chartæ ſeruatores.

r *Qui ſub prætextu.*] hãc habes đ verbo ad verbũ ℨ.de ſac. eccle. l. qui ſub ptextu.

s ¶ *Memoratorum.*] i.in locum memoratorum.

t ¶ *Primatũ.*] ſ. quòd de nouo habebit primates qui eum eligant.Pyr.vel dic eorum à quibus recedit.& ad hoc ℨ.de adiuoca.di iud.l.nemini.

† vbi.

v ¶ *Quod autem.*] hic accipe nemo qđ eſt ℨ.& l.ſuſpenſiue vſque illuc, ſed ne,&c.Accur.

x ¶ *Qui.*] ſ.numerus cõtinet in breuib⁹ cautis. id eſt, cautela ſcriptis facta examinatiõe eligẽdorum.& facit ℨ.de ſacro. eccle.non plures.

y ¶ *Supplicibus.*] qui ſupplicant vt ſuum locum eis vendere liceat.

z ¶ *Venditio.*] emptores huius chartæ dicunf chartopratiq p chartæ emptionẽ à quopiã qui in charta vel in matricula ẽ collegiatorũ vel cõſulũ acquirere volũt, vt illi' loco ſubrogẽtur:id eſt,vt alludat nomini.id eſt, agant emendo chartam, id eſt,locũ quique per chartã aſſignatũ, vt patriæ fiant corporati: vt hic.Vel alter:vt nota tur in rubrica.

a ¶ *Supplicum.*] i. ſubiectorum ſupplicantium.

† innouatio nem.

b ¶ *Conſtitutionis.*] aliàs diſpoſitionis.

c ¶ *Conſtitutum eſt.*] i. quæ onera primus & ſecũdus agnoſcat.ad qđ ℨ. de col.donatorũ, vel releu.l.j.& ℨ.đ pdiis & omnibus rebus na.l.ij.

d ¶ DE STVDIIS,&c.

¶ In quibus duabus tantum legitimum ſit ſtudium , non aliàs niſi ex priuilegio vt in proœ.digeſtorum.§. hæc autem tria. hodie imperiũ eſt

Universidad de Deusto Biblioteka

fcissum,& studium multis locis fit,maximè Bononiæ,quæ legalis studij obtinet monarchiam.

a ¶ *Niuersos. Vsurpantes.*] id est,frequenter vtentes leges.& sic in bona parte:vt ff.de vsuca.l.fi. Accur.

b ¶ *Cellulisque.*] id est,qui volunt docere publicè vel priuatim,abstineât

ab ostẽtatione vulgari.

† Ex li.xiiij. tit.ix.lij.C. Th.

c ¶ *Ab obstentatione.*] i.cõuersatione cũ laicis.

d ¶ *Sanctionis.*]scilicet, huius quæ,&c.

e ¶ *Prohibemus.*] scilicet, se immiscere vulgari ostentationi.

f ¶ *Tentauerit.*] vulgari ter se ostentando.

g ¶ *Vrbe.*] scilicet, Roma veteri vel noua : de quibus hic dicit.

† qui

h ¶ *Confuerunt.*] in cellulis:vt ẽ.prox.

i ¶ *Prohibemus.*] nisi vt subiicit.Item hoc in dictis duabus vrbibus.Ac.

k ¶ *Numero.*] q numerus est vt ẽ.hac l. & iuxta capitoliũ regebãt,vel intra ca.&c.i.habẽt licẽtiam vt regant:& sic au dịstur in capitolio,scilicet,ab iis qui cõueniũt in capitolio,vt à populo vel à senatoribus.

l ¶ *Priuilegiis.*] quæ sunt ẽ.de professl.medicos.& l.fi.

m ¶ *Auditorium.*] hoc expone vt ẽ.

n ¶ *In iis.*] scilicet, ciuitatibus duab⁹.Et no. qa permittit oratores etiã ad leges , nedũ ad aliàs quaslibet artes,cui⁹ flos & tuba Romani eloquij fuit Tullius.

Eloquij tuba Tullius.

o ¶ *Numero.*] numer⁹ ét alius statuitur in maximis ciuitatibus : vt ff. de exc.tutor.si duas.§.j. & ij. sed ibi de aliis:hic de Roma & Constantinopoli ciuitatibus.

p ¶ *In iis.*]ſ.ciuitatibus, & habeas ẽ. grauitatis. aliàs est grãmaticis , & tũc dic i his grãmaticis qui fallaciis sunt sapientes & dolosi,secundùm P.aliàs garrulitatis.

† græcanitatis.

q ¶ *Decem.*] vitiũ scriptoris.nã & ẽ. dixerat, sic ẽ.de exc.arg.l. j.

† profundiores,

r ¶ *Gloriosam.*] No.adolescentiam gloriosam. Item not.has artes in adolescentia addisci.

s ¶ *Auctores.*]i.hos qui sequuntur vnum , &c.

† formulas.

t ¶ *Qui philosophia.*] p hos etiam medicos potes comprehendere.

v ¶ *Duos.*] Not.duos , ſ. intra numerum.aliàs secus,vt in prin.l.Itẽ hoc in dictis duabus ciuitatibus.vt in rub. Et nota quòd de diuina scientia nihil dicitur. Item facit ẽ. de professo. qui in vr. Constan.l.j.

*D. iij. kal. Mar. C.P. Th. A xj. & Valen. Coss.

x ¶ *Auertat.*] quod facilè euenit in iis qui malè intẽti quandoque castra ædificant:quandoque tegulas domus numerant,& est hic argu. a quòd faber non potest malleare iuxta scholas. pu. enim vtilitas quæ replet ciuitatem sapientibus,præfertur:sic ff.fol.matri.l.j.

a Vide de hoc per Bar. & alios in l.j. ff. sol mat.

¶ DE HONORATORVM VEHICVLIS.

y *Mnes. Ciuilium.*] dignitatum vel virorum , & erant honorati quidam qui habebant priuilegia vt intrarent secretarium principis & aliorum iu dicſi,& ſedendi in salutationibus:vt ẽ.de offi. di. iu.l.ij.& iij.Vel ponitur pro iis qui habent dignitatem sine administratione,de quibus dic vt in aut.vt or.præ.quod in idem recidit.

z ¶ *Vtantur.*] id est,liceat eis vti si volunt.

¶ DE PRIVILEGIIS VRBIS CONSTANTI. &c.

DE HONORATORVM vehiculis.

TITVLVS XIX.

¶ *Antiquitus in signum dignitatis & honoris in dignitate constituti ibant in curribus seu vehiculis. Bar.*

¶ Imppp.Grat.Valen.& Theo.AAA. † LEX VNICA.

Mnes † honorati , seu ciuilium y seu militarium vehiculis dignitatis suæ,id est, carruchis † , intra vrbem sacratissimi nominis semper vtantur z *.

DE PRIVILEGIIS VRbis Constantinopolitanæ.

TITVLVS XX.

¶ Impp.Hono.& Th.AA. L. VNICA.

Vrbs Constantinopolitana non solùm iuris Italici a , sed etiam ipsius Romæ veteris prærogatiua lætetur b;

DE METROPOLI e Beryto.

TITVLVS XXI.

¶ *In eadem prouincia possunt esse duæ matrices ciuitates.*

¶ Impp.Valen.& Th.AA. L. VNICA.

Ropter multas iustásque d causas metropolitano nomine ac dignitate ciuitatem Berytum decernimus exornandam , iam suis virtutibus coronatam. Igitur hæc quoque metropolitanam habeat dignitatem.Tyro e nihil de iure suo derogetur. Sit illa f mater prouinciæ maiorum † nostrorum beneficio , hæc g nostro: & vtraquè h dignitate i simili perfruatur.

† Nebridio. † Ex li.xiiij. tit.xij.l.j.C. Th.

† biiugis.

DE CANONE k FRVmentario vrbis Romæ l.

TITVLVS XXII.

¶ *Nauta debet cõsiderare se recepisse species in corruptas:quod debet approbari aspectu officialium tempore quo dantur , & quo restituuntur.Bart.*

Imppp.Valent.Valens , & Gratia. AAA. ad Iulianum P.F.A. LEX I.

Autici m † apud præsidum , aut magistratuum acta n confiteantur incorruptas species susceпisse : eorumque

* D. Ale.li.iiij. pareg.c.x.v.

* D.iij. kal. Fe.C.P. Ho. N. P.& E. uod.Coss.

† Ex li.xiiij. tit.xv.l.1.C. T.

Epiſcopo nihil derogatur altero in eius epiſcopatu electo.

a ¶ *Vrbs. Italici.*] Est ergo immunis à tributis,vt ff.de cen.l. j.

b ¶ *Lætetur.*]vt ẽ.d sac. sa.ecc.l.omniũ.ergo mater legũ:vt in aut.vt ec. Ro.in prin.col.ij.Itẽ ei⁹ consuetudinem sequif: vt ẽ.d ve.iu.enu.l.j.§.fi. & inst.d sati.§.fi.Itẽ ma ter fidei erit illius ciuitatis ecclesia:vt supra de sacrosan. eccle. decernimus.

c ¶ DE METRO.&c.

¶ Id est , metropolitana. & sic est apocopa.

d ¶ *Propter multas iustasque.*] maximè quia nutrix é legũ:vt in proœmio digesto. §.hic autem.

e ¶ *Tyro.*] datiui casus: & est nomẽ ciuitatis, & erãt duæ ciuitates ,Tyr⁹ & Berytus in prouincia Phœniciæ:vt ẽ.qui æta. l. j. quarũ vna erat ante metropolita.nũc fit &alia:& dicit q nil derogatur patriæ.Et sic no. hic ar.q nil derogatur ẽpo, si alter in eodẽ ẽpatu eligatur ẽps.& idẽ in plato.sed distingue:aut dignitas addit pſonæ, puta cũ erat vnus ẽps in vna ciuitate,datur alius ẽ eodẽ ẽpatu(& idẽ in archiep.põt dici) & fieri non põt. aut rei, & fieri põt,vt hìc.nec eñ erunt duo metr.sed vn⁹:& sic duæ matres ecclesiæ:sed vnus platus , vt bigami. Itẽ & duæ prouinciæ vnum præsidem . sic supra tit.j. duæ sunt Romanæ ecclesiæ , ſ. Roma vetus & noua:& tũ vnus papa. sed hæc rei collata dignitas nõ fitni si ex causis,vt in prin.hu ius l.sed & ꝓuincia scindit ur:& erunt duo præsides,nõ vnus,sed duarũ ꝓuinciarũ : sic & archiepiscopatus:vt ff. de offi. assel.si eandẽ. sed in vna esse duos metropolitas , & insolidũ , nõ põt esse. vt dixi ar.ff. cõmod.l. fi. vt certo.§.fi duob⁹. ecõtra de duabus vna fit: vt in aut.vt iu. sine quo. ſuff.§.illud.&§.hoc aũt. col.ij.

† Ale.li.iiij. pareg.c.x.v.

f ¶ *Illa.*]scilicet,Tyrus.

g ¶ *Hæc.*] ſ. Berytus.

h ¶ *Et vtraque.*]Tyrus. & Berytus.

i ¶ *Dignitate.*] metropolitana.

k ¶ DE CANONE frum.&c.

¶ Certus canõ in frumẽto singulis annis mittebatur Romã: qđ patet: qa dicit canõ:ad qđ ẽ.de sac.ecc.l.placet.& appellatiõe frumẽti oĩa q̃ ad victũ ſũt necessaria,accipiũtur:vt ẽ.de ſusce.modios.& ẽ.e.l. ij. & i pu blicis horreis Romę imponebaſ:vt ẽ.d cõd.i pu.horreis.l.j.& ij.

l ¶ . *Romæ.*] vtriusque:vt ẽ.tit.ij.& ẽ.ti.j.in rubr.

m ¶ *Autici.*] Qui portãt annonarias ſpecies:vt ẽ. de nauicul.l.j.

n ¶ *Acta.*] in prouincia vnde accipiunt.

a *Aspectus.*

a ¶ *Aspectus.*] subiiciẽdo oculis.ad quod ẽ.fin. regund.l.fi irruptione.

b ¶ *Tempore.*] i. similis inſpectio fiat à præſe.anno.cui hęc lex mittitur, & de quo hîc loquiſ,vel dic per ꝑfectum vrbis.

* D.xviij. k. Iul.rhe.Gratia. A. j. & Dagalaio Coss.

c ¶ *Quid. Elicita.*] à debitorib⁹.vt ẽ. de ann.& tri.l.iij.nec cõpẽfaris:sed tãcito soluisse:vt ẽ. de cõpen.l.in ea.& l.sive lut.& ff.de adm.re.adci. p.l.ij.§.iij.&iiij.& facit ẽ.de prec.imper.nec dãnosa.& si ẽ. ius vel vti. pu.l.fi.& ẽ.de pist.l.j. & j.l. prox. & in auth. vt nul.iti.§.& hoc.col.ix.

† Ex eo.ti. l. iij.

d ¶ *Eminẽ. In mutãdo.*]de specie in speciẽ:vt ẽ.de fab. lij.vel de persona in personam e ¶ *Romæ.*] dic vt in ru. f ¶ *Impetrari.*]à quocunque debitore,vel alio,vt fit generalior quàm ſupra prior proxi.

* D.xvj. kal. Maij,Medio Cæsario & Attico Coss

g ¶ *Vicarios.*] ab vſurpatione, quia fibi retinent qđ Romam mittere ,vel quod in horreis condere debent.& facit ẽ.de exc. mu.l.placet.ibi,ciuiliter conueniuntur.

h ¶ *Sancimus.*] nisi ab ea vſurpantiõe abſtineãt.

* D.iiij. kal. Oct. Aſtino & The.V.C. Coss.

i ¶ De frumento,&c.

k Cũ qua prouidẽtia deferat,dixit ẽ.tit. ꝑx.nũc qualiter delatũ expẽdatur.quod eñ in vna vrbe dicit,& in alia intellige: vt ẽ.de pri.vrb.Cõſt.qnimo idẽ in herreis publicis aliarũ ciuitatũ: vt ẽ. de con.in pub. hor. l. ij.

† De canone & fru.

† Ex li.xiiij. tit.xvj.l.ij.C. Th.

k ¶ *Vlli.*] priuato.

l ¶ *Pro annona.*] id est pro pane.

m ¶ *Integer.*] id est,non minutus per huiusmodi præbitionem.

n ¶ *Mancipibus.*]ſ.pistoribus:vt ẽ.de pisto.l.j. q panem coctum reddunt annonę præbẽdũ: vt hìc & ẽ. l. proxima.& prius vetus frumentũ quà no uũ;nisi sit opus de nouo immiscẽri veteri , quod venit propter corruptionem veteris:vt ẽ.de cõ. in pub.horreis.l.j.

o ¶ *Adiuo.*] vbi non habes.sed facit ẽ.de ero.mili.an.l.j.item ẽ.tit.j.l. fi.

p ¶ *Cogentur.*] horreorum comites

q ¶ *Emere.*] ſubau. frumenta quæ , &c.ſi bene ſ.distribuiſſent.

r ¶ *Vri. Frumentariam.*] quod quà do fit,dic vt ẽ.vt in emp. spe.l.j.

† Leontio P.V.

s ¶ *Post.*]aliàs poſt pcẽptã,aliàs postea pcepta.

t ¶ *Cõuertere.*] sic ff. de admin.re.l.ij.§.ij.& iij. & iiij.& ẽ.ti.j.l.iij.& ẽ. de con.in pu. hor.l.fi.& ẽ.de col.fun.pa.l.fi.

† memorata.

v ¶ *Mãcipibus.*] i. pistoribus:vt ẽ.l.pxi.& caue q̃ dicit:qa non dicit q nomine datum est†,& quod ab iiſdem fit excepta omni cõcussione, soluendum,eum autem, qui hanc formam ausus fuerit inquinare †, quantitatem,in qua suam calliditatem exercuerit,in duplumredhibere iubemus:& quicquid ex præ dicta ratione accreuerit,ad cumulũ eiusdẽ auri quãtitatis,& frumẽtarij tituli firmiter † redũdare,legisque huius tenorem æneis tabulis incidi y *.

† sed.

† Ingerare.

DE ANNONIS ciuilibus.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Annonæ ciuiles non dantur pro titulis indignitatibus,sed pro meritis.Barto.*

¶ Imppp. Theo. Arc. & Ho.AAA. proculo P.V. LEX I.

Annonas † publicas † non tam titulis dignitatum, quàm singulorum virorum † meritis attributas Diui Constantini z liberalitate,satis claruit.Ideoque nihil ex his a scholarũ nomine vindicetur:sed pro vniuſcuiusq; merito,quæ sunt concessa,seruentur:vt quicunque perceptarum annonarum emolumenta,vel in hæredes proprios iure sanguinis b transferunt,vel in extraneos distractionis titulo transcripserunt,maneat, quod gestum c est , vel hæreditatis merito vel alienationis arbitrio *.

† fomitem.

† Ex li.xiiij. tit.xvij.l.x. C. Th.

† ciuiles.

† Virtutis.

y ¶ *Incidi.*]id est,sculpi vel imprimi:fic ff.de ori. iu.l.ij. §. postea ne diutius.& repete hic iubemus.quod est ẽ. fic in l. Moyſi in lapideis. Acc.

* D k. nec. CP. Ariobin. & Alper. Coss.

¶ DE ANNN. &c.

Annonas. Cõstantini.]ar.cõtra, infuſiciẽtes doctores vt ét scholares optimi facilius ad uocentur.

a ¶ *Ex his.*]annonis scholarũ.l.fi nihil meruerũt. vel dic q̃ sua schola vel vniuersitas hæc non renouet.

b ¶ *Sanguinis.*] vel etiã non iure ſanguinis , vt ſtatim colligitur.

c ¶ *Gestum.*] hic de ia ꝑceptis.fic in vſuf.vt ff.de vſuf.l.defuncta. & facit ẽ.dinof.testoimoda.§.fi. & ff co.tllyrici.& ẽ.de fidẽ.l.fi.& de ero.mil.ann. l.in his.& q mino pol.l. v.§.fi.q faciunt vt mortuo militãte aligd ad hę redẽ defuncti tra.eat.Itẽ ar.q idem fit in præben da clerici iam ꝑcepta.

† Fructi⁹ ex beneficio perceptis ad hæredes transeant.

d ¶ *Entum. Tribunus.*]ſimile addi tamentum fit q̃q; ꝑbẽ dis.ad quod ẽ.tit.j.l.j.& ſubaudiũt hic perſingulos annos. & sic quod ẽ. eſt per ſingulos dies, tũ gitur ſuperioribus.

D.vij. kal Iul.CP.Ario.& A.ij. & Rufo Coss.

† Aliàs, peremptis. vt de Ale.

e ¶ *Apicibus.*]i. nostris litteris mittis, &c.

f ¶ *Donationis.*] quam facimus per l. illam augendo annonas.

† summodũ.

g ¶ *Nostris.*] militibus, l. vel dic, omnibus tempore.l.necessitatis.

h ¶ DE MENDI.&c.

¶ Quia mendicantes reã ciũtur publicis annonis, de qbus est dictũ:& debet hoc fieri.l.d.vere mẽdicãtibus.nõ fictè : ideo de mẽdicãtibus validis, id est,robustis, quos ſpanaldos,vel galiotas vulgus appellat,qui mendicare non debent, ne miseris vel verè debilibus panẽ auferãt:vt hìc & i aut.de ẽptio.coll.vj.&v. qu.v.c.non ois.& Ixxx. dis.c.j & gl.ſuper. Matthæ.Iudius fecerit ſi iniuſte petentem correxeris, quam ſi ei dederis.

† Ex li.xiij. tit.xvj.l.1.C. Th.

i ¶ *Vtilis. Quæſtu.*] qui publicè panẽ quærunt.

k ¶ *Incerta.*] qa ignorat verſi verè egeãt vel non.

† atque ea

l ¶ *Inertibus.*] sic ſe gerunt

DE MENDICANTIbus validis h.

TITVLVS XXV.

¶ *Qui sine necessitate mendicant,possunt in spicie & qui eos inspexerit & prodiderit , & esse probauerit, dominiũ eorũ consequitur, si sunt serui:vel ius colonatus , si sunt liberi: salua dominis actione serui corrupti. Barto.*

¶ Imppp.Grat.Val.& Theo.AAA. ad Seuerum P.V. LEX I.

Vnctis † quos in publicum quæstum i incerta k mendicitas vocauerit inſpectis, exploretur in ſingulis & integritas corporum , & robur annorum, atque inertibus l & absque † vlla debilitate miſerandis. neceſ-

† Ex li.xiij. tit.xvij.l.1.C. Th.

† atque ea gerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

gerſit quaſi non habeant artem,cum habeãt:& ita fingunt ſe debiles, cùm ſint fortes: qui nolunt laborare,ſed mẽdicãdo ſine labore viuere.
a ¶ *Neceſſitas.*] laborando eo modo quo ſequitur. & dic inferatur per quæſtorem,vt in auth. de quæſtore.
b ¶ *Proditor.*] id eſt,delator .ſic ff. pro quibus cau.ſer.l.ſi.
c ¶ *Plenitudinem.*]aliàs lenitudiné,ſ. ſictã : aliàs plenitudiné,i. valetudiné.& ſic ff.de colli. de re.l.ſi.Sed cõtra in auth. de q̃ſto.§.ſi verò.coll.vj. vbi dicit q̃ ſerui dñis, liberi operi publico mancipãtur.Sol.hęc corrigit ſecũdũ quoſdã,vel ibi in iis qui in ſacra vrbe reperiuntur,quaſi cũ eis mitius ſit agẽdũ.Vel loquif de iis q̃ faciuut ſe videri ægros apponẽtes herbã, vel aliud p quod tumeſcũt.ibi nõ ſic delinquũt, ſed ſolùm fingũt pauper tatem ſeu debilitatem.
d ¶ *Actione.*]furti & ſer ui corrupti:vt d ſer.cor. l.j.& ff. fur.l.aduerſus.
e ¶ *Præſiterunt.*] ſiue aliàs facturi nõerãt:vtff. de fur.l.q ſeruo.& l.ſi qs vxorẽ.§.neq;.vel ẽt ſi eſſent:qa nõ debet laudan doaugeri malitia:vt ff.d ſer.co.l.j.in fi.& fa.inſti. d ob.ñ ex delicto.§.ope. & ff.d verb.ſig.l.ſæpe.§. fi.& ff.mã.l.j.§.fi.& ff. de murl.l. q aliquã. & ff. de agrico.& cen.l.oẽs profugi.& ff. de fabri.l. fin.

¶ DE NAVTIS ITIberinis.

f ¶ *Vi nauẽ.Tiberinam.*] i. q nauigat influ mine Romano,conuehendo Romã, vel extrahẽdo, ducendo ad caſtra.
g ¶ *Vendicetur.*]i.ſeparetur vel remoueatur.

¶ De frumento Alex.

h ¶ *Næſtimatione.*] pfect⁹ Oriẽtes ſtatuit munus,i.ſalariũ duobus officialibus, quos elegit ad cõgregãdũ frumentũ ad ciuitatem Alexãdrię, & naucleris p æſtimatio ne fruméti,i. ſecũdum quantitatem quã fieri ſa cerẽt,puta pro modio tã tùm:q̃ hic imperator cõfirmat & dicit amodo curiales non eligendos ad hæc officia.
i. *Elogij.*] nomina ſunt officiorum.& in lib.M.eſt emendatum debito decreto elogij.
k ¶ *Officia.*] in prædicto duos viros.

l ¶ *Iurnos. Alexandrinæ.*]ab Alexandro puta magno ſic dicta:cui fauetur hic in alimentis. Item habet iuriſdictionem : vt ff.de of.iu. Alex.Item aliud vt ff.tit.j.l.j.
m ¶ *Nemo.*] priuatus.
n ¶ *Periſſochoregiæ.*] vna dictio,& dicitur periſſochoregi⁹ & piſſo choregia qui eſt iuxta regem :à peri, iuxta.& rege.Colligit ergo hoc nomẽ eius officij,& p hoc eſſe ct⁹:vt ff.d fer.à nullo.qa fortè male ſe habuit i cõgregatiõe frumenti:& cõmittit electio pfecto : vt ff.l.pxti.
o ¶ *Et teſſeræ.*] ſcilicet,frumentariæ:vt ff.de iudic.ſed & ſi.§.j.
p ¶ *Cenſeantur.*] vt dicantur teſſeræ Honorij imperatoris ad quod ff.de iuſti.co.confir.in fi.& ff.de aquæ du.l.decernimus.in fi.

¶ DE ALEXANDRIAE PRIMATIBVS.

q ¶ *Oratores.*] i.decuriones illius terræ:vt patet ex ru.vel de omnibus ciuibus dicit,qui omnes ſunt primates reſpectu aliarum ciuitatum.
r: ¶ *Fluminis.*] Nili,quem expedit purgari per agros:quia non pluit in Aegypto.
s ¶ *Ex diuino.*] i.loco vbi roponunẽ nũmi accepti ex vectigali:vt ſacrũ vbi ſacra reponunt:vt ff.de re.di.ſac.§.fi.& dicit à dinumero,as,di minutiũ.alij dicũt à duo & nũm⁹:qa ciues illius terræ dabãt p vectigali duos nũmos quilibet:de q̃bus modò accipiũt cccc,iſti ſolidi.

ſitas ᵃ inferatur,vt eorum quidem quos tenet conditio ſeruilis prodi tor ᵇ ſtudioſus & diligens dominium conſequatur: eorum verò, quos natalium ſola libertas perſequitur,colonatu perpetuo fulciatur quiſquis huiuſmodi lenitudinem ᶜ prodiderit ac probauerit: ſalua dominis in eos actione ᵈ qui vel latebram fortè fugitiuis, vel mendicitatis ſubeundę conſilium præſtiterunt. ¶ *

* D.xij. kal. Ipſ. Patauj, Anton. & Sy ag.Coſſ.

DE NAVTIS TIBERINIS. TITVLVS XXVI.

¶ *Qui nauem Tiberinam habet,onus publicum cogitur ſuſcipere:nec vllo priuilegio ex cuſatur.Bart.*

¶ Impp. Val. & Val. AA. ad Symmach. P.V. LEX VNICA.

† Ex li.xiiij. ti.xxj.l.i.C. T. Laudibusnõ debet extolli malitia.

QVi nauem † Tiberinam ᶠ habere fuerit oſtenſus,onus reip.neceſſarium agnoſcat, quodcunque igitur nauigium in alueo Tiberis inuenitur , competentib⁹ & ſolitis obſequiis mãcipetur:ita vt nulla dignitas,autpriuile giũ ab hoc officio vindicetur ¶ *.

DE FRVMENTO ALEXANDRINO. TITVLVS XXVII.

¶ Impp.Honor.& Th.AA. † LEX I.

† Anthemio P.P.

IN æſtimatione ᵇ frumenti quòd ad ciuitatem Alexandrinam conuehitur, quicquid decreto elogij ⁱ de ſitoſtaſi † munere , & pro nauclerorum tuenda ſubſtantia eminentia tua diſpoſuit,roboramus , atque vt curialibus prædæ auferatur occaſio,iubemus eos ad huiuſmodi ſollicitudinem affectandam nunquam ac cedere,ſed deſignata officia ᵏ tuis prouiſionibus examinata , ſollicitudinem prædictam implere *.

† Trithologia & zygoſtaſij vide Alci. & Pyr.

¶ Impp.Th.& Valen.AA. † LEX II.

* D.v.k. Fe. C.P. Ho. ix. & The. v. AA. Coſſ. † Iſidor.P.P.

DIurnos centũ & decem modios alimoniis Alexandrinę ᵐ ciuitatis addi decernimus, vt nemo ᵐ priuetur eo quod nunc vſque percepit: & periſſochoregiæ ⁿ nomen penitus amputetur, & teſſeræ ᵒ deſignentur , & noſtræ pietatis nomine cẽſeant ᵖ *.

DE ALEXANDRIAE primatibus. TITVLVS XXVIII.

¶ Impp.Th.& Valen.AA. † L. VNIC.

COrporatos ᵍ ciuitatis Alexandrinæ repurgandi fluminis ʳ one re liberamus, & pro tenore diſpoſitionis tuæ quadringentos ſolidos ex dinummo ˢ † vectigali memoratæ ciuitatis præcommodari decernimus, ita vt ex titulo ᵗ nauium † modis omnibus repenſetur ᵛ *.

* D.Pr.No. Iu. CP. Iſid & Senatore Coſſ.

† Iſidoro P. P.

† dinũmio.

† nauigium. * D.Pr. No. fu.C.P.Iſi.& Sena.Coſſ.

DE IVRE REIPVBLI. ex I. TITVLVS XXIX.

¶ *Sententia lata contra ciuitatem indefenſam,eſt ipſo iure nulla.Bart.*

Imp.Antoninus A. LEX I.

† quis.

SI quid ʷ † aduerſus rẽm pub.in defenſam,in ea ſpecie in qua neq; defenſores creati fuerint, neque vt crearentur placuit ˣ ,ſtatutum eſt ʸ actionibus eius nihil ᵇ eſt præiudicatum.

¶ *Reſpublica non habet tacitam hypothecã, niſi ex ſpeciali priuilegio, vel ex pacto. Bart.*

¶ Idem A.Phorodio & aliis. LEX II.

† eo quòd.

ANreſpublica ᶜ in cuius ſocũ vos ſucceſſiſtis,ideo qa † ſatisfeciſſe vos debito proponitis, ius ᵈ pignoris in eo fundo habeat, apud ſuũ iudicẽ quæritur : ſi enim neque beneficio ſibi conceſſo id ius nacta eſt ᵉ, neque ſpecialiter in obligatione pignoris ſibi proſpexit ᶠ, cauſa eius non ſeparatur à cæteris creditoribus,qui habent perſonalem ᵍ actionem.

¶ Imp.Alexander A. LEX III.

REmpublicã ʰ, vt pupillam , extraordinẽ iuuari moris eſt.

¶ *Quod ciuitas facit ſecũdũ ſua ſtatuta, non reuocatur per præſulem,vel præſidem. Bart.*

b ¶ *Nihil.*] ipſo iure.alij dicunt quòd per reſtitut.arg.ff.de ſen.aduer. ff.latis.l.j.ſed ibi fuit defenſa reſp.vel fiſcus:licet præuaric.interuenerit.& adde quod no.ff.l.iij.
c ¶ *An reſpublica.*] alterius ciuitatis quàm Romanæ:ne ſit contra ff.in quib.cau.pig.ta.contra.l.j.& ij.
d ¶ *Proponitis ius.*] ceſſum.alias ſecus:vt ff.de priui.fiſ.l.iij.& l.ſin.cõtra,ſed alij dicunt ex ſola ſatisfactione,niſi in præiudicium eius aut fiſci:vt in contrariis:quod non placet:vt ff.de fideiuſſo.l.eum alter.
e ¶ *Nacta eſt.*] ad quod ff.de priui.credi.Antiochenſium.
f ¶ *Proſpexit.*] ex conuentione.
g ¶ *Perſonalem.*] ſ.tantũ:non hypothecariam , ſed perſonalẽ habet priuilegiatã.vt ff.de priu.credi.l. bonis.§.reſpu.contra.vel ibi de Roma.& fac.ff.q̃ po.ſ.pig.ha.l.ſi pigno⁹.& l.ſi.ſi prĩ.& de iur.fiſ.l.res.§.j.
h ¶ *Empublicam.*] Romanorũ ſecũdũ quoſdã, vel verius aliarum ciuitatũ:vt ff.de no.in rub.& pone in ☉ctu:vt ff.ex qb. cau. ma. l.reipublicæ.vel i iudicio:vt ff.l.j.§.j.ſed intra quãtũ tẽpus?videtur ppetuo,quia ſemp eſt pupilla:vt hic patet. Alij ſtra triẽniũ:vt ff.de aduer.fiſ.la. l.j.tertij vſq; ad quadrienniũ à die læſionis.qñ fit in vltimo die maioris ætatis:vt ff.de tẽp.reſti. l. ſuperuacuam . qđ non videtur ſtare,quia dicit pupillam,nõ dicit minorẽ: & eodẽ modo dicit in eccleſia:vt ff.de ſacroſanct.eccle.l.ſi.& in aut.de non alie.§.ſinimus.

Si ſecun

a ¶ *Si ſecundum legem.*] i. priuilegium,& ſic concor.in fi.vel dic ſecundum legem.i.conſuetudinem,quæ eſt lex:vt inſt.de iu.na.§. ex non ſcripto.& ſecundùm hoc ſunt ſimilia.ff.de eman.li.l.j.& ff.de teſti.l.iij.§.fi.& ſecundùm hoc conſuetudo vincit legem.quod dic vt ff.quæ ſit long.conſuet.l.ij.& facit ff.tit.ij.l.j.& ij.

¶ DE ADMINIſtratione, &c.

¶ Parũ eſſet ciuitatẽ habere iura,niſi eſſent q ea adminiſtrarent. vt ff. de orig.iu.l. ij.§. poſt originẽ.& caue q̃ hi eligũtur p decuriones conuẽtos p ipſos magiſtrat⁹:vt ff. de dec.l.j.& de ſuſ.& arl. exactores. & ff.ad mu. l.Lucius. & ſic alius eſt magiſtrat⁹ q iuriſdictionẽ exercet:& alius adminiſtrator,q tẽporalia gerit:vt hic,& ff. e.p totũ.

c ¶ *Vndiũ.*] i. emphyteuticũ qđ dic vt ff. fiager vec. l. ij . & iij.& facit ff. de ad mini.tuto.l.j.
d ¶ *Contra. Relicti.*]ci uitati.
e ¶ *Acceptũ.*] i.q̃ nõ eſt ſatis acceptũ , qa debitor factuseſt nõ ſoluẽdo.
f ¶ *Actionẽ.*] vtilẽ negeſſt.vt ff.de neg.ge.l.iij. §.hacactione.vel ifactũ: vt ff.de mag.cõ.l.j.in pr. & ff.vt in poſſ.leg.l.ſi.Sed ff.ff.ti.j.l.pe.Sol. ideo eligit vt minor. vt ff. ſi tu. vel cura.l.ſi.Vel hic non eſt in quẽ reſtitueret,facto hærede nõ ſoluẽdo.
g ¶ DE VEND.&c.
¶ Quod facit ſenior adminiſtratores ſuperioris tit.
h ¶ *Sine. Copa raſti.*] cũ ea ſolẽnitate q̃ eſt ff.eo.l.ſi.
i ¶ *Vẽditione.*] de qua p fectione dic vt inſtit. de empt.& ven.in prin.
k ¶ *Adiectio.*] ab alio .
l ¶ *Dominiũ.*] traditione facta,vt ſubiicit,in eo quod dicit trãſlatum: vt ff.de rei vin. l.ſeruũ.Sed quid ſi nõ erat facta traditio ? Rñ.agitur exempto ad intereſſe , ſi alij vendat ciuitas vt de actio.empti.l.j.
m ¶ *Præſtituta.*] a lege, puta xx. dierum ar.ff.de fac.ſan.ecc.aut.hoc ius. ſed legem q̃ hoc dicat non habes.Alij xl.dierũ & dic vt arg. ff. de ædil. edic.quod ſi nolit.§. pen ¶ *Fiſci.*]ad res fiſcales & fiſco venditas:vt ff. đ fid. inſtru. & iure haſtæ fiſ.l.ſi tẽpora.& ff.admu. l.Luci⁹.§.fi.Ité hæc adictio nõ fit niſi ſemel: vt ff.de lo.fun.ci.l.ij. & facit ff.l.ꝑx.i hoc ergo pl⁹ habet fiſcus quã ciuitas, ſed emptor minus: quia hoc debet ꝑbare in vtilitatem ciuitatis verſũ: vt in fiſco autem ſufficit confeſſio:vt ff.de quadri.præſcr.l.2.§. ad hæc.

† præſtita.

† proponat.

Q *Vauis.Publici prædij.*]i.ciuitatis cuiuſlibet indubitãter ſecun P.idem. ſicque in venditionibus tantum fiſ. locum habent adiectio, non locatio vt ff.de ędil. edi.l.ſciendũ.Sed tu dic aut ꝑpetuò eſt loca tio facta , & non habet locum licitatio : aliàs ſic , vt infra de fun. pa.l.iij.& ff. de lo.fun.ci.l.fi.& facit ff. de allu.l.ſi. & ff.loc.l.ſi olei. Ité facit ff.de iur.fiſ.l.iij.§.diui.& de pub.l.corem.§. fi.
p ¶ *Additamenti ſpecie.*] id eſt,prætextu.
q ¶ *Temporis.*] quod ſufficeret etiam in vẽditione. Idem ergo innuit, & ſi non tantum,vel dic aliud breue tempus.

Imp.Dio.& Max. AA. LEX IIII.

SI ſecundum legem ᵃ ciuitatis reſpublica , cuius meminiſti, ruina collapſis ædificiis tuis diſtraxit areã:nihil cõtra huius legis tenorẽ rector,puinciæ fieri patietur.

DE ADMINISTRATIO ne rerum publicarum ᵇ.

TITVLVS XXX.

¶ Imp.Gordianus A. LEX I.

EVndum ᶜ vectigalem, ſuis quibuſque tẽpo tibus debitæ quantitates inferantur , inuito poſſeſſore auferri non poſſe, manifeſtum eſt.

¶ *Si officialis eſt negligens in exigendo cautionem de legato vel fideicommiſſo præſtando,tenetur ad intereſſe.Bart.*

¶ Impp.Dio.& Max.AA.& CC. LEX II.

COntra eos qui remp.adminiſtrantes,per officij neceſſitatem ſub conditione relicti ᵈ fidei commiſſi ſatis accipere debuerut. quanti reip.intereſt ſatis non eſſe acceptum ᵉ , dirigendam eſſe actionem ᶠ perſpicitis †.

† Perſpicitis

DE VENDENDIS REbus ciuitatis ᵍ.

TITVLVS XXXI.

¶ *Venditio pura & perfecta non debet à repu.reuocari,licet per alium maius pretium offeratur.Bart.*

¶ Imp.Antoninus A. LEX I.

SI ſine vlla conditione prædia vendente repub.comparaſti ʰ per fecta venditione ⁱ , nulla ratione vereris ne adiectione ᵏ facta,auferri tibi dominiũ ˡ poſſit. Tempora enim adiectionibus præſtituta ᵐ †, ad cauſam fiſci ⁿ pertinent : niſi ſi qua ciuitas propriam legem habeat.

¶ *Locatio perfecta non reuocatur,licet alius maiorem penſionem offerat.Bart.*

¶ Impp.Valeriã.& Gallie.AA. L. II.

QVamuis incrementum cõductionis factæ publici prędij ᵒ videatur offerri:non tamen additamenti ſpecie ᵖ oportet fidẽ locationis infringi,præſertim cùm tantum iam temporis ᵠ ex contractu deceſſiſſe proponas †.

† proponat.

¶ *Immobilia ciuitatis & mobilia quæ ſeruando ſeruari non poſſunt,pro vtilitate ciuitatis permutantur alienari,auctoritate principis in vtraque Roma: in aliis vrbibus auctoritate præſidis & conſenſu cuiuslibet poſſeſſoris. Bart.*

¶ Imp.Leo A. LEX III.

SI quę hæreditatis,vellegati,ſeu fideicommiſſi ,aut donationis titulo domus,aut annonæ ciuiles, aut quælibet ędificia vel mancipia ad ius inclytę vrbis,vel alterius cuiuslibet ciuitatis pertinentia contigerit venundari:non aliter,niſi imperiali auctoritate vẽdantur:in prouinciis verò præſentibus omnibus,ſeu plurima parte ʳ ,tam curialium,quàm honorato & poſſeſſorum ciuitatis , ad quam res prædictę pertinent,propoſitis ſacroſanctis ſcripturis ˢ ,ſigillatim vnumquemque ᵗ † eorũ qui conuenerint, iubemus ſententiam ᵘ quam putet vtilem patriæ ſuæ deſignare:vt ita demũ decreti recitatione in prouinciali iudicio interueniente, emptor competentem poſſit habere cautelam. Hos autem venditionum contractus ᵛ ,ſiue iam completi fuerint, ſiue poſtea ineundi fuerint , ſtabiles ʷ eſſe cenſemus.

DE DEBITORIBVS ciuitatum.

TITVLVS XXXII.

¶ *Debitores ciuitatum non poſſunt in eis habere honorem , niſi primò debitum ſoluant. Bart.*

¶ Imp.Antoninus A. LEX I.

NOn priùs debitorem reip. ˣ honorem in repub. ſubire , quàm id quod debere conſtiterit , conuentus exoluerit ʸ , tam meis , quàm Diuorum principum conſtitutionibus declaratur.

¶ Imp. Conſtantinus A. Locrio Verino ſuos S. LEX II.

APud † eos , quos ſuperſtites ᶻ integris facultatib⁹ eſſe peruideris ᵃ , vel quorũ hæredes

† Concor. tex.in ca.tua nuper. cum gl. ſuper verbo, tractatu. extra. de his quæ fiunt à præla. ſine conſenſu ca.

a ¶ *Non prius.Reip.*] cuiuſq; ciuitatis,vt ex rub.patet,& ex continuatione ſuperiorũ ti. d ¶ *Exoluerit.*] ſolẽniter: vt ff.de ſpd. cu.l.iij.Item ſi fideiuſſor rẽ vel pignus dederit.& die debitorẽ expelli vel ratiõe vecti.vel ex qualibet alia adminiſtratiõe,nõ aliũde:vt ff. de mu.& ho.reſcripto.§.j.& facit ff.de pu.licitatio.§.debitores.& de le.j.
(ſciendũ.in prin.
e ¶ *Pud.Superſtites.*] i.viuos.
f ¶ *Peruideris.*] loquitur Verino curatori ciuitatis.

a ¶ *Retin*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Retinent.*] id est, retenturi sunt. & facit ff. de vsur. l. si bene.
b ¶ *Onoxiis.*] obligatis epistolæ cōuentione vel ex priuilegio tacite: non aliàs: vt ff. de in ius. reip. l. ij. & secundum hoc agit hypothecaria. vel verius dic nec expresse nec tacitè erat obligati, sed dicit obnoxij eo q̄ ipse debitor est obnoxius, & secundū hoc agitur cōdictione ex lege. si
† retinere. eam esset hypothecaria indiuidua, insolidum est
† kalēdarij. fer. vt ff. h. vn⁹ ex plurib. hac. debito. vel. cre. l. ij. ni si cū legatari⁹ agit hypo. rata, sicut pſonali. Extra hæredē legatis: vt ff. cō. de le. l. j. in fi. Ité & quādo duobus obligātur: simul vterq; agit secundū quātitatē debiti: vt ff. de pigno. l. si fūd⁹. §. fi duo.
† fortè. Ité & cū duo causa dāni infecti mittūtur in poss. cōtrahitur hypo. vt ff. de dam. infec. fi finita. §. cū aūt. in bonis autē administrātis habet fortè taci tā hypo. ciuitas. ar. ff. de adm. tu. pro officio. Sed qualitercūq; l. istam exprimas, ſ. vel hypo. vel cō. ex l. 2 tradicit. ff. dīur. reip. l. ij. sed hic sola: ibi cū aliis: q̄a quo ad alios creditores est eis similis, vel nō est dissimilis quò ad pſonales actiōes exp tractu: sed quò ad condictionē ex lege sic vt hic.
† kalendario ciuitatis alicuius. c ¶ *Pro rata.*] sic ff. si q̄d in frau. pa. l. j. §. si pluribus. & ff. de prēd. & aliis rebus mi. l. ij. & ff. de cen. l. cūm possessor.
d ¶ *Cōuenātur.*] hypothecaria, secūdūquosdā: tu dic pſonali cōdi. ex hac lege. prius tñ debito re excusso: vt ff. de cōue. fif. debi. l. j. & ff. d iure fif. l. moschis. maxime hodie: vt in aut. de fideiuſ. §. sed neque. item est ſpeciale: vt emptor personaliter possit conueniri: aliàs nō nisi in fraudē est ser facta vēditio: q̄d hic non erat: vt ff. de iis q̄ in frau. cre. l. si successores.
e ¶ *Actionem.*] nego. gest. secundum Py.
f ¶ *Liberatur.*] vt ff. de euic. si ob causam. & ff. d fol. Stichū. §. dolo. & de fi. dei. tutor. & de euic. si plus. §. j. & de dist. pig. l. rescriptum. §. j. & fi. Ac.
g ¶ *Transferri.*] cogitur ergo ad totū qui partem maximā distrahit, & dicit. véditionis, nō gratis: quis soluet tantū quārū eum tangit, q̄rata rerū.
h ¶ *Locum.*] id est, fiscus ei succeſſit in totum vel in rem aliquam
i ¶ *Vetus.*] si fiscus vendit iure suo, idē si credens suā, p l. zenonis. vt ff. si aduer. fi. l. fil. & ff. de fun. pa. l. j. & de quadri. præſ. l. ij. & fi. in fi. & insti. de vſuc. in fi. & ff. de ca. pi. l. j. Sed arg. contra ff. de petit. hæred. nec vllam. §. item si quis a fisco. sed vsque ad quadriennium agit ciuitas contra q̄rarium: vt l. bene a zenone. C. de quadrien. præſ.
Priuilegiatior est fiscus quā ciuitas. k ¶ *Molestiam.*] priuilegiatior ergo est fiscus quam ciuitas: ad quod ff. ad mu. l. simile.
l ¶ *Nemo.*] nisi fiscus. vel dic nemo omnino.
m ¶ *Postideat.*] & fecerat debitor locum fisco, vt prædixi. Ac.
n ¶ *Reipublicæ.*] id est, fisci. hoc forte intra quadriennium: vt ff. de quadrien. præſcri. l. j. Vel dic, id est, ciuitatis.
Specialia vide in debitore ciuitatis notantur. o ¶ *Patris.*] i. curatoris vel defensoris. ad quod in auth. iusiur. quod præ. §. j. coll. ij. Et not. in debitore ciuitatis v. specialia. Primum ff. e. l. j. Secūdū, q̄ cōparantes ab eo quāuis bona fide a repub. conueniuntur. Tertium, q̄ personaliter conuenitur, quāuis in rem successerit. Quarum quòd totum compelluntur debitores patrimoniū vendere qui partem maximā vendiderunt, vt hac l. quintum. vt ff. de vsur. l. et iam.

¶ DE PERICVLO NOMINATORVM.

¶ Electores officialium tenentur: vt hic. Item fideiussores: vt ff. tit. j. l. j. item ipſimet: vt infra ti. ij. & dicas minores magistratus teneri, non præsides, qui sunt quasi confirmatores: vt ff. de ſuſ. exactores: & insti. ff. satis. tu. §. fi. & ff. de magi. cōue. l. j. §. j. & actio quæ in eos datur, competit etiam in hæredes: vt inſt. d. §.

10 DE PERICVLO NOMINATORVM P.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Electores officialium publicorum non tenentur pro electu, licet fideiussores non receperint, ſi tempore depositæ administrationis ſoluendo fuerint. h. d. Bar.*

¶ Impp. Gordianus † A. LEX I.

SI qui à te, colleg áque tuo magistratus creati sunt: etiam si maximè q fideiussores non exegistis r, tamen si per id tempus quo magistratus honor deponebatur, ſoluendo fuerunt, periculo vos creationis non fecerunt obnoxios ex eo, quod casu aliquo patrimonium eorum mutilatum s sit t: cùm cessationi suæ id debeant imputare, damnáque u reipub. (si qua ob culpam eorum passa est) sarcire: qui cum nomine publico eos conuenire potuissent, id facere supersederunt.

¶ *Nominator tenetur pro nominato officiali, inquantum ſe conuenitur ex persona ſua: non in eo ad quod conuenitur ex persona alterius ab eo nominati. Bar.*

¶ Imp. Philip. A. & Philippus C. L. II.

SI successoris x tui successor non idoneum loco sui magistratum denominauerit y; administrationis eius periculum ad tuā personam spectare nequaquam pōt. et enim nominati z successoris dumtaxat quisque periculum ſuscipere compellitur, nec ad nominatoris nominatorem a manus iure porrigi possunt.

DE PERICVLO EORVM b qui pro magistratibus intercesserunt.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Fideiussores tenentur reipublicæ ad interesse, non ad pœnam in quam magistratus delinquendo incurrunt. Bar.*

¶ Imp. Antoninus A. Luciano. L. I.

FIdeiussores magistratuum, in iis quæ ad reipublicæ administrationem pertinent c, teneri: non in iis, quæ obdominos rusticorum prædiorum pecunia collocanda est *.

10 DE PERICVLO NOMINATORVM P.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Electores officialium publicorum non tenentur pro electu, licet fideiussores non receperint, ſi tempore depositæ administrationis ſoluendo fuerint. h. d. Bar.*

¶ Impp. Gordianus † A. LEX I.

SI qui à te, collegáque tuo magistratus creati sunt: etiam si maximè q fideiussores non exegistis r, tamen si per id tempus quo magistratus honor deponebatur, ſoluendo fuerunt, periculo vos creationis non fecerunt obnoxios ex eo, quod casu aliquo patrimonium eorum mutilatum s sit t: cùm cessationi suæ id debeant imputare, damnáque u reipub. (si qua ob culpam eorum passa est) sarcire: qui cum nomine publico eos conuenire potuissent, id facere supersederunt.

¶ *Nominator tenetur pro nominato officiali, inquantum ſe conuenitur ex persona ſua: non in eo ad quod conuenitur ex persona alterius ab eo nominati. Bar.*

¶ Imp. Philip. A. & Philippus C. L. II.

SI successoris x tui successor non idoneum loco sui magistratum denominauerit y; administrationis eius periculum ad tuā personam spectare nequaquam pōt. et enim nominati z successoris dumtaxat quisque periculum ſuscipere compellitur, nec ad nominatoris nominatorem a manus iure porrigi possunt.

DE PERICVLO EORVM b qui pro magistratibus intercesserunt.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Fideiussores tenentur reipublicæ ad interesse, non ad pœnam in quam magistratus delinquendo incurrunt. Bar.*

¶ Imp. Antoninus A. Luciano. L. I.

FIdeiussores magistratuum, in iis quæ ad reipublicæ administrationem pertinent c, teneri: non in iis, quæ ob-

* PP. iij. kal. Feb. Volusiano & Annian. Coss.

10 aliquo patrimonium eorum mutilatum s sit t: cùm cessationi suæ id debeant imputare, damnáque u reipub. (si qua ob culpam eorum passa est) sarcire: qui cum nomine publico eos conuenire potuissent, id facere supersederunt.

¶ *Nominator tenetur pro nominato officiali, inquantum ſe conuenitur ex persona ſua: non in eo ad quod conuenitur ex persona alterius ab eo nominati. Bar.*

¶ Imp. Philip. A. & Philippus C. L. II.

SI successoris x tui successor non idoneum loco sui magistratum denominauerit y; administrationis eius periculum ad tuā personam spectare nequaquam pōt. et enim nominati z successoris dumtaxat quisque periculum ſuscipere compellitur, nec ad nominatoris nominatorem a manus iure porrigi possunt.

DE PERICVLO EORVM b qui pro magistratibus intercesserunt.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Fideiussores tenentur reipublicæ ad interesse, non ad pœnam in quam magistratus delinquendo incurrunt. Bar.*

¶ Imp. Antoninus A. Luciano. L. I.

FIdeiussores magistratuum, in iis quæ ad reipublicæ administrationem pertinent c, teneri: non in iis, quæ ob-

20 dominos rusticorum prædiorum pecunia collocanda est *.

10 DE PERICVLO NOMINATORVM P.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Electores officialium publicorum non tenentur pro electu, licet fideiussores non receperint, ſi tempore depositæ administrationis ſoluendo fuerint. h. d. Bar.*

¶ Impp. Gordianus † A. LEX I.

SI qui à te, collegáque tuo magistratus creati sunt: etiam si maximè q fideiussores non exegistis r, tamen si per id tempus quo magistratus honor deponebatur, ſoluendo fuerunt, periculo vos creationis non fecerunt obnoxios ex eo, quod casu aliquo patrimonium eorum mutilatum s sit t: cùm cessationi suæ id debeant imputare, damnáque u reipub. (si qua ob culpam eorum passa est) sarcire: qui cum nomine publico eos conuenire potuissent, id facere supersederunt.

¶ *Nominator tenetur pro nominato officiali, inquantum ſe conuenitur ex persona ſua: non in eo ad quod conuenitur ex persona alterius ab eo nominati. Bar.*

¶ Imp. Philip. A. & Philippus C. L. II.

SI successoris x tui successor non idoneum loco sui magistratum denominauerit y; administrationis eius periculum ad tuā personam spectare nequaquam pōt. et enim nominati z successoris dumtaxat quisque periculum ſuscipere compellitur, nec ad nominatoris nominatorem a manus iure porrigi possunt.

DE PERICVLO EORVM b qui pro magistratibus intercesserunt.

TITVLVS XXXIII.

¶ *Fideiussores tenentur reipublicæ ad interesse, non ad pœnam in quam magistratus delinquendo incurrunt. Bar.*

¶ Imp. Antoninus A. Luciano. L. I.

FIdeiussores magistratuum, in iis quæ ad reipublicæ administrationem pertinent c, teneri: non in iis, quæ ob-

30 tum quòd totum compelluntur debitores patrimoniū vendere qui partem maximā vendiderunt, vt hac l. quintum. vt ff. de vsur. l. et iam.

¶ DE PERICVLO NOMINATORVM.

¶ Electores officialium tenentur: vt hic. Item fideiussores: vt ſ. tit. j. l. j. item ipſimet: vt infra ti. ij. & dicas minores magistratus teneri, non præsides, qui sunt quasi confirmatores: vt ſ. de ſuſ. exactores: & insti. ff. satis. tu. §. fi. & ff. de magi. cōue. l. j. §. j. & actio quæ in eos datur, competit etiam in hæredes: vt inſt. d. §.

q *Iqui. Si maxi. è.*] i. qa maximè: qđ ſ. vosest, sed nō nocet hoc casu. sec⁹ in noiatoribus tutorū se cūdū P. q tenētur ex eo solo, q̄ nō curauerūt cauere: vt ſ. de ma. cō. l. iij. sed nō placet: imò idē q̄d in his: vt ff. đ ma. cō. l. iij. & l. j. §. fi magistrat⁹. i fi.
r *Exegistis.*] qđ facere debuistis: vt ff. de ad. re. ad ci. p. l. fi. §. iij. & ſ. ti. j.
s ¶ *Mutilatum.*] siue ergo fideiussores idoneos accepistis, siue nō: si fuerūt soluēdo finito officio, nō reneminī: vt hic, & d. §. fi magistrat⁹. nisi post finē euestigio, i. incōtinēti desiit esse soluendo: vt ff. d neg. gest. diuortio. Ité hic q̄ fuerūt soluēdo, vos, pbastis: vt d. §. fi magistratus. & ſ. de, pba. ex pſona. & fac. ſ. de di. tut. l. j. & ff. a. d mu. l. iperator. §. j. & l. ordine. §. j. & de admi. re. ad ci. perti. l. ij. §. fi eo. & ſ. de ſusce. l. ŋ.
t *Sit.*] postfinitū officiū.
u ¶ *Damnaque.*] sortis, non vſurarum, non pœnarum: vt ff. ad muni. l. Lucius. §. Paulus. & l. i. bertus. §. j. & ſ. tit. j. l. j.
x *Successoris*] Pap. nominauit Vlp. vel Aphri. Aphri. Pōpo. male gerentē: & non Pa. Pi. nec etiā Vl. sed Aphri. tenetur. & facit ſ. ti. ij. fi ita. & ſ. de ſusce. l. j. & de cōue. fisc. deb. quoniam. Sed ar. contra ff. quod vi aut clam. fi ergo. Ac.
y ¶ *Denominauerit.*] ergo ad magistratus pertinet nominare successorē, secūdū P. fic vij. ſti. j. c. j. §. j. & §. his omnibus. sed non eligit, vt in aut. de defe. ci. §. fi. col. ij. at cæteri officiales per decuriōes vel ab eis ad hoc electos: vt ſ. de. dec. l. ij. & đ ſusce. exactores. & qđ cuiusque vn. l. item. §. j.
z ¶ *Nominati.*] transitiuè. & no. ar. contra ff. de hær. inſt. l. fi. vbi hæres hæredis, &c. sed no ob. illi enim successores iuris sunt.
a ¶ *Nominatorem.*] nec ad fideiussorē nominātis: vt ff. ad mu. l. liberos. §. pe. sed ad patrem nominantis fic, vt eo. ti. l. ij. §. j. Sed nō tenentur hi oēs, ſ. nominator, pater, fideiussor in pœnis vel vſuris: vt ſ. l. prox. nec extraneo, sed reip. vt ff. ad mu. l. ij. §. j. fi & de pec. licet. §. fi.
b ¶ DE PERICVLO EORVM QVI PRO, &c.
¶ Not. hos conueniri post excussos reos: quod dic vt ff. de admi. re. ad ci. perti. prior. §. fi. Accur.
c *Ideiussores. Pertinent.*] qualia sunt ff. ad mu. l. ij. §. gestū. sed videtur contra in eo. tit. libertus. §. penult. Solutio. nominare successorem non est omnino in repu. gerere. Item dic pertinent, principaliter: vt non ob. ff. de pec. licet. in fi. & ff. ad mu. ni. l. ij. §. pe. & facit ff. de fide. l. fi. & de proc. q̄ pprio. §. vt in cæteris.

a Hic vid Io. de Pla. mel⁹ ponentē eam huius legis.

a ¶ *Irrogentur.*] qa deliquit in officio: & est sic in patre & nominatore: vt ſ. ti. j. no. adeo q̄ si pignora hic dedit, in id teneantur. & tunc in quo & quanto ipse pōt cōueniri: vt ff. de adm. re. ad ci. pti. l. prior. §. fi.

¶ QVO QVISQVE ORDINE. &c.

b *TSi duobus.*] etiam massariis.
c ¶ *Simul.*] i. simpliciter.
d ¶ *Separatis.*] aliàs tenetur quilibet pro sua parte, vt ſ. l. prox. §. j. & ibi no.
e ¶ *Insolidū.*] hoc ipso q̄ simpliciter: vt ſ. l. proxi. & dic q̄ simul gesserūt: vt ſ. prox. in prin. vel diuiserūt inter ſe: & tūc in solidū secundū ordinē q̄ est ff. ad mu. l. Lucius. §. j. & l. imperator. Ité pōt loq; qñ nullus gesserit: vt ff. ad mu. l. Lucius: i prin.
f *Eius.*] reip. de qua dixi, & dicas q̄ vnus tantū.
g ¶ *Administrauit.*] sub fideiussorum & nominatorum. vt ff. ad mu. quod ergo. in prin.
h ¶ *Onerari.*] nēpe vt ad hæredes non trānsit officium: vt ſ. de ne. ge. curatoris. ita nec periculum, nisi ipse hæres administret, qui de dolo & lata culpa propria tenetur, vt d. l. curatoris. & ff. de fideiuſ. & nom. cū ostendimus. & de magi. cō. l. non similiter. & facit ff. de adm. tu. l. tutores. in prin.
i *Voties. Vnusquisque.*] dicunt qui dam a hoc expresso non aliter: vt hic, & per auth de duob⁹ re. Sed dic hic, hoc videtur ēt iure non expresso. & videtur sem per agi eo ipso quòd nō separatur: vt ſ. prox. & ff. ad mu. l. Lucius. §. Paulus. & l. i. bertus. §. j. & ſ. tit. j. l. j.
x *Successoris*] Pap. nominauit Vlp. vel Aphri. Aphri. Pōpo. male gerentē: & non Pa. Pi. nec etiā Vl. sed Aphri. tenetur. & facit ſ. ti. ij. fi ita. & ſ. de ſusce. l. j. & de cōue. fisc. deb. quoniam. Sed ar. contra ff. quod vi aut clam. fi ergo. Ac.
y ¶ *Denominauerit.*] ergo ad magistratus pertinet nominare successorē, secūdū P. fic vij. ſti. j. c. j. §. j. & §. his omnibus. sed non eligit, vt in aut. de defe. ci. §. fi. col. ij. at cæteri officiales per decuriōes vel ab eis ad hoc electos: vt ſ. de. dec. l. ij. & đ ſusce. exactores. & qđ cuiusque vn. l. item. §. j.
z ¶ *Nominati.*] transitiuè. & no. ar. contra ff. de hær. inſt. l. fi. vbi hæres hæredis, &c. sed no ob. illi enim successores iuris sunt.
a ¶ *Nominatorem.*] nec ad fideiussorē nominātis: vt ff. ad mu. l. liberos. §. pe. sed ad patrem nominantis fic, vt eo. ti. l. ij. §. j. Sed nō tenentur hi oēs, ſ. nominator, pater, fideiussor in pœnis vel vſuris: vt ſ. l. prox. nec extraneo, sed reip. vt ff. ad mu. l. ij. §. j. fi & de pec. licet. §. fi.
b ¶ DE PERICVLO EORVM QVI PRO, &c.
¶ Not. hos conueniri post excussos reos: quod dic vt ff. de admi. re. ad ci. perti. prior. §. fi. Accur.
c *Ideiussores. Pertinent.*] qualia sunt ff. ad mu. l. ij. §. gestū. sed videtur contra in eo. tit. libertus. §. penult. Solutio. nominare successorem non est omnino in repu. gerere. Item dic pertinent, principaliter: vt non ob. ff. de pec. licet. in fi. & ff. ad mu. ni. l. ij. §. pe. & facit ff. de fide. l. fi. & de proc. q̄ pprio. §. vt in cæteris.

a ¶ *Irrog*

culpam vel delictum eis pœnæ nomine irrogētur a, tam mihi, quàm Diuo Seuero patri meo placuit.

QVO QVISQVE ORDINE conueniatur.

TITVLVS XXXV.

¶ Imp. Antoninus A. LEX I.

ET si duobus b simul c cura pecuniæ ciuitatis, non tamen separatis d portionibus mandetur, singuli nō pro virili portione, sed insolidū e reipublicæ obligantur: cū autē de indēnitate ciuitatis eius f quæritur, prius eius bona qui administrauit g, ac mox (si satis fieri non poterit) collegæ conueniuntur. Vos tamen, qui hæredes vnius ex curatorib⁹ extitistis, damno, si quod post mortem eius dolo, vel culpa collegarum accessit, onerari h, non est rationis.

¶ *Duobus si committitur pro indiuiso administratio, quilibet ante nominatorem primum conuenitur. secus si separatis portionibus. Bart.*

¶ Imp. Gordianus A. LEX II

QVoties duobus non separatim, sed pro indiuiso munus iniūgitur, & ita vt vnusquisque i eorum periculo soliditatis videatur obstrictus † manus ad nomina torem, priusquam vtrique, qui id munus administrauerunt, solemniter fuerint excussi, nulla ratione porrigi possunt. Si verò separatis portionibus ad munus nominati sunt, prius proportione conueniātur, qui id munus administrauerint k: item fideiussores eorum. Si nec ab iis quidem indemnitas fuerit seruata, tūc demum creatorem l: ac si nec is quidem sufficiat nouis: mè participē m munetis cōueniri debere prēses non ignorat.

¶ Idem A. LEX III.

SIta n duūuiri creati estis hoc expresso, vt mutuo periculo teneamini o: in dubium nō venit, vicariis p damnis vos esse obstrictos: cū in magistratibus priùs nominatores q cōueniēdos esse (hoc quod in persona nostra † custodiri considerastis r) cōstitutum est.

¶ *Si administratione diuisa vnus collegarum pecuniam collocauerit: quam reſp. cōsequi non potest: eo mortuo hæres eius conueniendus est primò secundo possessor, tertiò nominator, quarto collega. Bart.*

¶ Impp. Dioc. & Maximi. AA. L. IIII.

CVm te, & collegam tuum magistratus vestri tempore publicum fœnus collocasse proponas, nec potuisse debitum à quibusdam reip. restitui: cùm paratus sis pro te id quod solus gessisti s, reip. fatisfacere: consequens est rē pub. si separati actus vestri contractus fuerint †, successores collegæ tui, vel rerum eius possessores prius ob personam eius cōgredi †, & si solida indemnitas reipub. seruata non fuerit, nominatores eius interpellare: ac postremo loco si quid ex nomine collegæ tui defuerit, ob culpæ t nexum te interpellare. priores v enim nominatores veluti fideiussores placuit obstringi.

NE QVIS LIBER x INnitus actum reipublicæ gerere cogatur.

TITVLVS XXXVI.

¶ Impp. Valerian. & Galli. AA. L. I.

SI (vt proponis) decreto y ordinis ad libertatem ductus † es, non debere te inuitum, actum z reip administrare, curator reip. non ignorat: præsertim cùm serui huiusmodi officia administrare debeant.

¶ Impp. Dioc. & Maximia. AA. L. II.

SI cum ingenuus esses, ad actum a gerendum à republica † compelleris: auxilium præsidis, & iuris præsidia, (prout vsus exigebat) implorare potuisti.

SVMPTVS INIVNCTI † muneris ad omnes collegas pertinere.

TITVLVS XXXVII.

¶ Imp. Maximianus A. LEX VNICA.

VM ad munus exhibendarum angariarum b cum aliis creatus, à consortibus muneris sollicitudine deserta, solumte functum esse proponas, sumptuum detrimenta c, si qua acciderint, collatione eorum, quos munus oportuerat participare, prouisione præsidis diuidentur. quòd si etiam à te obsequium derelictum esse cognouerit d: quid censuræ publicæ congruit, non ignorat.

CVm te, & collegam tuum magistratus vestri tempore publicum fœnus collocasse proponas, nec potuisse debitum à quibusdam reip. restitui: cùm paratus sis pro te id quod solus gessisti s, reip. fatisfacere: consequens est rē pub. si separati actus vestri contractus fuerint †, successores collegæ tui, vel rerum eius possessores prius ob personam eius cōgredi †, & si solida indemnitas reipub. seruata non fuerit, nominatores eius interpellare: ac postremo loco si quid ex nomine collegæ tui defuerit, ob culpæ t nexum te interpellare. priores v enim nominatores veluti fideiussores placuit obstringi.

NE QVIS LIBER x INnitus actum reipublicæ gerere cogatur.

TITVLVS XXXVI.

¶ Impp. Valerian. & Galli. AA. L. I.

SI (vt proponis) decreto y ordinis ad libertatem ductus † es, non debere te inuitum, actum z reip administrare, curator reip. non ignorat: præsertim cùm serui huiusmodi officia administrare debeant.

¶ Impp. Dioc. & Maximia. AA. L. II.

SI cum ingenuus esses, ad actum a gerendum à republica † compelleris: auxilium præsidis, & iuris præsidia, (prout vsus exigebat) implorare potuisti.

SVMPTVS INIVNCTI † muneris ad omnes collegas pertinere.

TITVLVS XXXVII.

¶ Imp. Maximianus A. LEX VNICA.

VM ad munus exhibendarum angariarum b cum aliis creatus, à consortibus muneris sollicitudine deserta, solumte functum esse proponas, sumptuum detrimenta c, si qua acciderint, collatione eorum, quos munus oportuerat participare, prouisione præsidis diuidentur. quòd si etiam à te obsequium derelictum esse cognouerit d: quid censuræ publicæ congruit, non ignorat.

a Vide hic Io. đ Pla. post Bar. quibenē hanc glo. diffcutit.
† cōstrictus.

ſto vel pro socio: vt arg. ff. pro soc. l. fi quis societatem, sed videtur l. contraria ru. quia ibi ad omnes: hic ad gerentes. Sed dic ad omnes: cū omnes gerunt: vel dic oēs à prin. licet ex post facto sit secus. Vel dic ad omnes: quia conferunt ad sumptum factum: vt ff. ad l. Rho. de iac. l. iij. & sic consona. Posset hæc lex secundo intelligi & in munere mixto: quia de suo erant facturi sumptus.

n *Sita.*] in prima parte non fuit diuisa administratio: vt ſ. l. quoties. in prin. in secunda sic. Vel dic in vtroq; fuit diuisa. & qđ dicit vicariis, ſ. ordine qui sequitur. Vel secundū quosdā prima in duūui

d ¶ *Cognouerit.*] & sic nullus gessit: quo casu oēs tenēt rei. vt ff. de ad mi.

† productus

† Reip.

† inuecti

Angariarū munus est p tonale.

Universidad de Deusto Biblioteca

mi.tu.l.tres tutores.§.non solũ.& ž.itẽ in eo.& ž,si tut. non gest.l.fi.

¶DE IIS QVI EX OFFICIO QVOD, &c.

a F Oenoris reip.] à te contracti:aliàs nec de sorte tenetur : vt ff. de adm.re.ad ci.per.l.fi.§.pen.

b ¶ Culpa.] lata : leuis tamen interuenit:qa nõ inquisiuit diligẽter dominos ꝑdiorũ: aliàs nec de sorte tenet: vt ž. de debi.ciui. l. fi. in fi.& ff.de neg. gest. l. litis.§.si pecuniæ. Itẽ si lata teneriset ad vsuras:vt ff.de admi.tu.si tutor cõstitut⁹.& l.tutor q repertoriũ.§.vsuræ.& sic accipe ff.de admin.re. ad ci. perti. l.fi.j.respon. Acc.

c¶ Sortis.] sic ff.ad mu. l.Lucius.§.Paulus. & l. constitutionibus.& ff.loca.l.quæro.circa prin.& ff.de adm.rer.ad ci. perti.l.fi.in prin. († tenere.)

¶DE SOLVTIONIBVS & liber.&c.

d C Autiones.]i. apochæ.

e ¶ Seruorũ.] i. tabellionũ,secũdũ quosdã.tu dic de verè seruis publicis: qa ĵ. dicit actoris. Item de peculio agi. Accur.

f¶ Securitatem.] id est, vt nullo modo retractẽtur:vt ž.de apo.pub.l. j. & l. semel.

g¶ Assignantium.] seruos ad scribẽdũ. vel dic pecunias: qa recipiũt & assignãt reponẽdo. sunt eñi duo necessaria:curatorẽ recipere,& cautionẽ fieri.cui subscribat curator:vt ž.de cõue.fis.de bit.l.ij.sed tutori põt solui sine scriptura:vt ž. de pac.l.pactum.& procuratori:vt ff.de sol.l.verò. (Tutori sine scriptura solui potest.)

h¶ Actoris.] id est,serui prædicti. sic ž. quod cum eo.l.fi.

i¶ Promat.] i.ostendat.

k¶ Doceatur.] non ergo trahit occasionem iuris ad iniquum compendium:vt ž. pro empto. l. fi.& ff.de re. cor. l. pen. & facit ff.si certum pe.ciuitas.& aut.hoc ius porrectum.& ibi,&'is creditor,&c.

l¶ A curatore.] loquit minoribus.Et dic φ curator restituet de peculio:exiget eñ à rep. & ď inde soluet vel cõpensabit:vt ff.de cõpẽ.debitor vel dic loquit ď decurionibus ciuitatis cuiusdã: vt in superscriptione patet.curator ergo ciuitatis tenet de peculio serui ꝑdicti,vt recepti inde fiat solutio , cũ eo enim seruo videtur contractum,vel quasi:posset soluens etiam cũ curatore agere ex bono & æquo.ar.ff.si certum peta. si & me.põt etiam respub. habendo ratũ curatorẽ cõuenire.sed cur debitor non liberatur cũ pecunia ad curatorem peruenit?Rñdeo : quia non peruenit vt debuit.

(† Imppp. Va. Grat.& Val. AAA.ad Hesperium. † Ex li.xv.ti. vij.l.ij. † Alc. hic. † volũtatib⁹ † voluntas. * D. vij. Id. Mart. Treu. Val.v.& Val. AA.Coss. † ad Valerianum P. V.)

DE IIS QVI EX OFFICIO quod administrarunt, conueniuntur.

TITVLVS XXXVIII.

¶ *Si pecunia mutuatur per administratorem reipublicæ:ad ipsum damnum sortis pertinet, non vsurarum.Bar.*

¶ Imp.Antoninus A. LEX VNICA.

F Oenoris a reip. quod non tua culpa b perditum esse apparuerit: sufficit sortis c damnum,non etiam vsurarum eius sustinere†.

DE SOLVTIONIBVS, & liberationibus debitorum ciuitatis.

TITVLS XXXIX.

¶ Imp. Alexander A. LEX VNI.

C Autiones d seruorũ e publicorum ita demũ firmam securitatem f debitoribus prẽstant,si curatorum assignãtium g ,vel eorum,quibus exigendis ius est, auctoritate subnixæ sunt. Cum autẽ is,qui exoluisse dicitur,solam scripturam actoris h suscipientis pecuniam promat i : ea tantum defensio consueuit admitti , si quod exsolutum est, rationi reip.profecisse doceatur k .Sanè curator vester,si fraude serui constiterit effectum vt interciperentur à curatore l illatæ à debitoribus quantitates,de peculio eius , quòd eo modo deest,restituet.

DE SPECTACVLIS ET scenicis & lenonibus. m

TITVLVS XL.

¶ Imp.Constantinus A.† LEX I.

N On † inuidemus , sed potiùs cohortamur amplectẽda felicis populi studia , gymnici n vt agonis spectacula o reformentur. Veruntamen cùm primates viri populi studiis,ac voluptatibus † grati p esse cupiant, promptiùs permittimus , vt integra voluptas† sit, quæ volentium celebratur impensis. *

¶ *Deseruientes sacris ludis , nullo afficiuntur supplicio.Bart.*

¶ Imppp.Gra. Val.& Th.AAA. † L. II.

E Os qui† agitãdi q mun⁹ exercent,illustris authoritas tua nullis præter circense certamen affici nouerit oportere † suppliciis r *.

¶ Iidem AAA ad Valer.P.V. L. III.

Q Visquis equos , quos vel serenitas nostra , vel ordinarij consules s tribuunt voluptatibus, ad commodum compendiúmque priuatum abduxerit† ,vnius libræ auri cõdemnatione mulctetur t *.

¶ *In loco in quo principis imagines consecrãtur,non debent fieri spectacula nec histriones vel viles picturæ introduci.Bart.*

¶ Imppp.Th.Arc.& Ho.AAA. † L.IIII.

S I† qua v in publicis porticib⁹, vel in iis ciuitatum locis,in qbus nostræ solent imagines consecrari,pictura x pãtomimum y veste humili,& rugosissinibus z agitatorem,aut vilẽ offerat histrionem: illico reueletur:neq; vnquã posthac liceat in loco honesto inhonestas annotare personas.in aditu verò Circi a , vel in Theatri prosceniis b vt collocent,nõ vetamus *.

¶ Impp.Honor.& Th.AA. † LEX V.

N Emo c † iudicum ex quacũque ciuitate in aliud oppidũ,vel ex ꝓuinciæ solo equos curules d ,aurigas,bestias e ,histriões, ciues tentet traducere f : nedum popularibus plausibus intemperãter seruiunt,& publicarum rerum statum fatigẽt,& festiuitatem impediãt in cunctis oppidis celebrãdam:ita vt si quis hanc violauerit iussionem , pœna teneatur ea,quæ legum violatores persequitur g *.

¶ *Patres vel domini si filiabus , aut ancillis peccandi præbent necessitatem , earum perdunt potestatem : qui si in id insistant , pœna huius legis puniuntur.Bar.*

¶ Impp.Th.& Val.AA.Flo.P.P. L. VI.

L Enones patres , & dominos, qui suis filiabus , vel ancillis peccandi necessitatem imponunt, nec iure frui dominij,nec tanti criminis patimur libertate h gaudere.Igitur tali placet eos indignatione subduci , ne potestatis iure frui valeant,néve quid eis ita possit acquiri : sed ancillis filiabusque(si velint i) conductisve k pro

p¶ Grati.] consentientes talibus vnã cũ populo : quo casu ꝓmptius permittitur,quã si solus populus:& secundũ hoc dic volentium, s.omniũ populi & primatum,vel populi tm̃.& facit ꝑ primatib⁹ ff.ad mu. l. quod maior.& ž. de aduo. diuer.iud.l. restituendum. ibi, nam in vniuersis. Sed non permittitur si sanguis effundatur in agone,vt sunt torneamenta & similia: quia ludus est noxius:vt ĵ. de gla.tol.l.j.& in his ludis senatores præbebant suum officium:vt in auth.vt ordi.præfect. fit arg.contra ff.de admi.re.ad ci.perti.l.legatum.§.fi.

(Torneamẽta ꝓhibẽtur. † aliàs,legitur post l. qs quis. † pertinere * D. viij. Id Maij. Eucherio & Syagr Coss.)

q E Os qui agitãdi.] i. sunt agitatores,& deseruiunt sacris ludis. & nõ sunt famosi:vt ff.ď infa.athletas.i pri &§.j.

r¶ Supplicijs.] propter hoc quod sint agitatores:cũ nõ sit delictum:& ideo nõ patiantur aliam pœnam vel laborem:nisi hanc quam gerunt.

s Q Visquis. Consules.] facit in aut. de consuli.§. quãtumcũque.& §.post illũ. & ff. de infa.l.athletas.in principi.& §.j.Sed arg.contra infra.ti.j.l.j.

t¶ Mulctetur.] vel illa quę est,&c.vt ĵ.l.nemo. in fin.

v S I qua.] si habeas si qua pictura:tantũ dicit de vilibus personis pictis.si verò habeas si q̃ picturã : semp sub aliqs offerat,quod est ĵ. & sic de pictura & homine.

x¶ Pictura.] si habeas hic pictura,sit punctum loco copulæ. Accur.

y¶ Pantomimum.] i. ioculatorem:vt ff.de oper. liber.l.si libertus artem

z¶ Sinibus.] id est,vilissimis vestibus in pictura vel in homine.No. ergo in talibus fieri derisiones:vt ff.de sacr.ec. l. ij.

a¶ Circi.] loca remota.

b¶ Proscenijs.]scenę locus:vt ž.de infa.l.ij.§.fi. scenica ꝑsona:vt in aut. scenicas non solum,&c. prosceniũ locus vbi scena sit procul à prędictis locis in aliquo theatro.

c N Emo.]etiã vt priuilegium nihil eis opituletur.

d¶ Curules.] qui ludũt currendo ad brauiũ vel pallium : vt ff. de infa.l. athletas.§.j.Vel ducunt currum aureum ad pugnandum in sacro certãmine,quasi carrotiũ : vt ž.de ser.l. fina. & auriga qui ducit:vt ž.de vsu.& ha. plenum. §. equitij.

(† adduxerit. *D.viij.ka. Mai Tre Eucherio & Syag.Coss. † Rufino P. P. † Ex eo.ti.l x.j.C. T. *D.iij.K.Iul. Heracleæ Arc.A.iij. & Hon. A. ij. Coss. † Anthemio † Ex eo.ti.l. iij.C.T. * D.viij.Iul. Aug. C.P. Ho. viij. & Theo. AA. Coss.)

m ¶DE SPECTACVLIS ET SCENICIS, &c. ¶Pub .vtilitati etiam in his prouidetur:& dic reseruãdis, vt hîc:sed lenonibus tollendis:vt ĵ.l.fin.& facit ĵ. de maiuma.

n N On inuidemus.Gymnici.] nomen cuiusdam populi.

o ¶ Spectacula.] q fiũt in scena.i.in loco vbi ludebant tragœdi & comœdi,vt referunt grãmatici.& in aut.de consuli.Vel scena est locus,&c.ff.de infa. l.ij.§.fi.approbantur ergo spectacula, cum & in hanc causam potest legari : vt ff. de leg.j.ciuitatibus.& de annu.leg.l.annua, & de polli. Septitia. licet

e¶ Bestias.]aliàs histrias:aliàs bestias,puta bones aptos ad illũ currũ.

f¶ Traducere.] sic ĵ.de erog.mili.an.l.j.

g¶ Persequitur.] vel illam quę est ž. eo. quisquis.

h L Enones. Libertate.] id est,facilitate eas faciendi.& sic no.priuilegiũ amittere q abutit:vt & ž. de iud.Iudæos.Itẽ qa expedit reipu.&c.vt inst.de iis qui sunt sui vel alie. iur. §. pe. & sic no. φ pp delictum patris filius efficit sui iuris , vt in aut. de incest.nu.in pr. Item vẽditor ꝑdit ius abducẽdi,si cõsentit ꝓstitutioni:vt ž. si mã.ita ve.l.j.Itẽ pœna periurij in exigẽtẽ vertitur:vt in aut.scenicas non solùm,&c.Itẽ domũ perdit ad eũ vsũ accõmodans.vt in auth. de leno.

i¶ Si velint.] non aliàs:vt ff.de re iu.l.inuito.Sed ar.ž.ff.de li.cau.l.1.

k¶ Conductis.] fortè liberis q sui iuris erãt,quæ ꝑpter paupertatem alicui lenoni in hoc se locarãt:vt ĩ aut.ď leno.& fa.ž.ď ep.au.l.si lenones , &

(Priuilegium amittit qui eo abutitur.)

nes.& dic vt ibi notaui. Vel dic hîc loqui de mercenariis qui cõducti deseruiũt his prostitutis.& facit ff.de pigno.ac.l.eleganter.§.fin.

a¶ Minor.] no. grauius esse peccare, quã ab inuito grauissimã pœnã pati.

b¶ Coitionis.] aliàs cõmunionis, i.stupri ĩ quo est fœda communio.

c¶ DE EXPEN. &c. ¶ Quæ magnæ exigunt in prædictis ludis : vt ff. de polli.l.Septitia.

d C Vm præsidẽ. Nõ reuocabitur.]sic ž. de admi.tu. l.facim⁹.Sed ar. contra ĵ.tit.j.l.hac lege. & dic vt ff.ď.adm.re.ad ci.per. l.j.Item facit ff. de ope. pu.l.pecuniam.itẽ cõtra ĵ.ď exact.& trãs.mi.ã.l.j.

e¶ Agonis.] i.certaminis.inde agonotheta q pugnat:vt ff.ď muner.& ho.l.fin.§.mastigophori. & agonotheta pr̃iceps talis ludi.vt ff.ď.pol.l.Septitia. in græco ibi posito.

f¶ Cautionem.] id est , cautelam.

g¶DE AQVAED. ¶ Sicut ludi,sic aquæductus populum delectãt. de Constãtinopoleos & Romæ etiam veteris aqductibus dicit publicis. & sic differt ab illo quod dicitur ff.de ser.ru. præ. l.ij. §. aquæductus. Dic ergo quòd quidã hoïes præficiuntur ad custodiam, quibus datur priuilegium:vt infra, l.decernimus. §. vniuersos. & iis per quorum fines trahitur:vt l.j.& certa pecunia ad hoc deputatur: vt ĵ.ad repar. & l. hac lege. nec ex eo extrahitur aqua:vt ĵ.l.ij.& l. decernimus. in fi. nisi per speciale priui.vt infra, l. fi. & veteri consuetudine:vt infra, e.l.vsum. & tunc non ex quolibet loco,vt infra,e.l.eos.sed in casu fallit,vbi priuilegiũ nihil operatur , vt ĵ.e.l. oẽs. sed quando trahit, gratis habet:vt ĵ.e.ti.ad reparationem.Accur.

h A Quarũ. Fines.]i.fũdos

i ¶ Oneribus.] aliàs muneribus.

k¶ Oppleti.] i. impleti.

l¶ Ad aliud.] scilicet onus quod est infrà.

m ¶ Superindictæ.] i. prædictę rei noïe,vt s.sic tã ab extraordinario quã etiã ordinario noïe tamẽ eius rei sint immunes.

n¶ Attinendis.] id est, detinendis.Accur.

o¶ Repurgium.] id est repurgationem, cùm frequenter repleantur.

p¶ Non curent.] id est, procurent.

q¶ Congesserit.] i. induxerit:aliàs cõcusserit.

(† Aquæductibus. alc. hic. † ad Maximilianum. † Ex li.xv.ti. ix.l.j. C. T. † Forinarum mallet hîc Alcia,sed male. † occurrant * D.xv.kal. Iun. Gallicano & Symmacho.Cos.)

paupertate ꝑsonis,quas sors damnauit humilior,episcoporũ liceat, iudicum etiam,defensorúmq; implorato suffragio, omni miseriarũ necessitate absolui: ita vt si insistẽdum eis lenones esse crediderint, vel peccandi ingerant necessitatẽ inuitis, amittant non solùm eam, quam habuerint potestatem : sed proscripti, pœnæ mancipentur exilij , metallis addicendi publicis: quę minor a pœna est quam si præcepto lenonis cogatur quispiã coitionis b sordes ferre,quas nolit. D. Kal. Maij, Felice & Tauro Coss.

DE EXPENSIS PVBLICORUM ludorum. c

TITVLVS XLI.

¶ *Pecunia deputata ad spectacula,in refectionẽ murorum potest conuerti: & ipsis refectis causa pristina firma permanet.Bar.*

¶ Impp.Dioc.& Maxi.AA. L.VNICA.

C Vm præsidem d prouinciæ impensas, quæ in certaminis editione erogabantur , ad refectionem murorum trãstuli.sic dicas: & quod salubriter deriuatũ est,non reuocabitur d :& solenne† certaminis spectaculum post restitutã murorum fabricã,iuxta veteris consuetudinis legẽ , celebrabitur: ita enim & tutelæ ciuitatis instructo murorũ præsidio prouidebitur:& instaurandi agonis e voluptas,confirmatis his, q̃ ad securitatis cautionẽ f spectant, insecuti tẽporis circuitione repræsentabitur.

DE AQVAEDVCTU. † g

TITVLVS XLII.

¶ Imp.Constantinus A. † LEX I.

A Quarũ † possessores, per quorum fines h formarum † meatus transeunt, ab extraordinariis oneribus i volumus esse immunes: vt quorum opera aquarũ ductus sordib⁹ oppleti k mũdẽtur:nec ad aliud l superindictę m rei onus iisdẽ possessorib⁹ attinẽdis n ne circa res alias occupati , repurgiũ o formarum facere nõ curẽt † p quod si neglexerint,amissione possessionũ mulctabuntur . nã fiscus prædium eius obtinebit , cuius negligentia perniciem formæ congesserit q.Præterea scire eos oportet , per quorum prędia aquęductus commeat, vt dextra,lęuáque ex ipsis formis, quindecĩ pedib⁹ r intermissis, arbores habeant : obseruante officio s iudicis t , vt si quo tempore pullulauerint , excidãtur:ne earum radices fabricam formę corrũmpant.*

¶ *De publico aquæductu aquã ad suũ prædiũ deriuare nõ licet: & cõtra faciẽtes pœna publicationis illius prædij puniuntur.Bar.*

¶ Imppp. Val. Th. & Arc. AAA. Pancratio P.V. LEX II.

S I quis v de cætero† vetiti furoris audacia florẽtissimæ x vrbis cõmoda voluerit mutilare , aquã ad suum fundũ ex aquæductu y publico deriuãdo†:sciat eũdẽ fundũ fiscalis tituli proscriptione signatũ priuatis reb⁹ nostris aggregãdũ. *

¶ *Auertens aquã de publico aquæductu, debet ipsam ducere per castellũ vel aliud paruum foramen , ne matrices fistulæ corrumpantur:& contra faciens perdit beneficium, & punitur in corpore.Bart.*

¶ Iidem AAA.Albino P.V. L.III.

E Os,qui† aquę copiã,vel olim vel nũc ꝑ nostra indulta meruerunt z ,vsum† aut ex castellis a , aut ex ipsis formis iubemus eligere†:neque earum fistularum,quas matrices vocant,cursum, ac soliditatem attentare , vel ab ipso aquæductu trahere b . Quòd si quis aliter fecerit nõ solùm id quod prius iure beneficij fuerat cõsecutus , amittet c : verũ pro cõditione quoque personæ seuerissima pœna plectetur.*

¶ *Ius hauriendi aquam,vel ea vtẽdi de publico aquæductu,non turbatur,si tanto tempore quis est vsus , quòd de eius contraria memoria hominum non existit. Item irrigantes agros,vel hortos furtiuo modo de aqua publica,aquæductu priuantur.Bart.*

¶ Impp.Arcad.& Hono. AA. Asterio com. Orientis. LEX IIII.

V Sum† aquæ veterẽ,† lõgóq; dominio cõstitutũ d , singulis ciuibus manere cẽsemus,nec vlla nouatione turbari : ita tamen vt quantitatem† singuli,quam veteri licẽtia e percipiunt,more vsq; in præsentem diẽ perdurante, percipiant: mãsura pœna in eos, qui ad irrigatiões agrorum vel hortorum delicias, furtiuis aquarũ meatibus abutuntur.D.Kal. Nouembr. Cæsario & Attico Coss.

¶ *Qui beneficiũ ducendi aquam ex publico aquæductu impetrauit , debet illud intimare præfecto,& nõ alij: & iudex,qui cõtra facit, quinquaginta libris auri punitur.Bart.*

¶ Impp.Theod.& Valent.AA. L. V.

S I quis per diuinam† liberalitatem f meruerit ius aquæ,nõ viris clarissimis rectorib⁹ prouinciarum,sed tuæ præcellentissimæ g sedi cœlestes apices intimare h debebit:condemnatione contra illum, qui preces i moderatoribus k insinuare conatur,quinquaginta librarum auri , & contra vniuersos administratores l ,qui rescriptum per surreptionem elicitum m suscipere moliuntur,proponenda: apparitoribus nihilominus eorũdem virorum clarissimorum prouinciæ moderatorum,animaduersionib⁹ pro rigore tui culminis subiugãdis: & amplissima tua n sede dispositura quid in publicis thermis o , qd in nymphæis p ,pro abundãtia ciuiũ q

r¶ Pedibus.] infra , eo. l. oẽs. super his. contra. Sol.ibi speciale in aquęductu ad palatium Hadriani : cui in alio fauetur , vt ea. l. vel hîc per priuatũ q magnã immunitatẽ per hoc habet,ibi per publicũ sulcũ.& facit ž. de ædi. priua. l. si cui.& l. meniana.

s¶ Officio.] i. officiali.

t¶ Iudicis.] sic ž.de interdict.l.j.

v S I quis.] Etiã dignitate prædict⁹: vt ĵ. l.decernim⁹. in prin.nisi de licẽtia principis,vt ĵ. e.l.fin.& l.proxi.& ff. de aqua quoti.& æsti.l. j. §. ꝑmittit. vel senat⁹: vt ff. de flu. quo minus. & de aqua plu.ar.φ principis.

x¶ Florentissimæ.] s.nouæ Romæ.

y¶ Aquæductu.] ad φ ž.vt nemo priuat. l. j. & ž.de bo.vac.l. si quando.

z E Os qui. meruerũt.] a principe : nõ ab alio,quæ valent vt ĵ. l.j.

a¶ Ex castellis.] vbi cõgeritur aqua antequã intret ꝑ fistulas:vt ff. de aqua quotid.& æsti.l.j. §. castellũ.& meli⁹ dicit in §.ꝓcedẽti.& §.hoc interdictũ necessario ꝓpositũ ẽ,&c.cui⁹ similes sũt formæ,de qbus subiicit.Ac.

b¶ Trahere.] non ergo largè accipit beneficiũ. & sic est argu.cõtra ž.de bo.vacan.l.si quando.

c¶ Amittet.] sic ž.de Iudæis.l.Iudæos.& de plus pe.l.j.& ĵ.l.proxi.

d V Sum. Constitutũ.] a principe.vt ž. l. ꝓx. Vel verius cõsuetudine cuius nõ sit memoria:vt ff.de aqua quotid. l.hoc iure.§. ductus aq. & ž.de serui.l.si manifestè.& sic nõ ẽ ꝯ ĵ.e.l.diligẽter in fin.vbi de longo dicit. Et adde distinctionẽ vt ž.de ser.& aqua.l.vj.

e¶ Licentia.] principis vel cõsuetudinis.Accur.

f S I quis. Liberalitatẽ.] quod licet vt l.fina.

g¶Præcellentissimæ.] ꝑfectò loquitur qui dispẽsat sup rescripto vel priuilegio principis , vt ĵ. hac l. in fin. non præses.

h¶ Intimare.] id est, præsentare.

i¶Preces.] s.impetratas.

k¶ Moderatoribus.] id est,præsidibus.quod non licet,vt ž.dixi.

l¶ Administratores.] id est,præsides.Accur.

m¶Elicitum.] qď præsumit cũ ad præsidẽ non ꝑfectũ offeratur.& facit ž.de legi.& cõst.l.ij.& ĵ. de diuer.offic.l.nullus.

n¶ Tua.] o ꝑfecte. Acc.

o¶ Thermis.] i.balneis.

p¶ Nymphæis.] aliàs lymphæis,i.lauatoriis.

q¶ Ciuiũ.] sic ff. de bo. dã.l.fin.§.si plures.& sol. ma.l.j.& scdm hoc,i.qa

(† Ex li.xv.ti. ij.l.iij.C. † derigãdo * D.viij. * CP. Timasio & Promoto Coss. † Ex li. xv ij.l.v.C.T. † vsu autem † elicere. *D.xv.k.Se. Romæ Timasio & Promoto Coss. † Ex li.xv.ti. ij.l. vj. C.T. † veteri. † quantitate † Al. hîc.)

ciues sunt mlti: & ideo multam aquam volũtha bere. Vel dic vt habeat abũdantiã: & tũc non fa ciunt dictæ cõcordantiæ.

a ¶ *Omnis. Aquarũ.*] Specialia quæ ler ntur in quoda aquæductu q dicitur Hadriani: forte ab eo fact⁹ principis palatio seruit. & qsu pereſt, public. thermis & nymphæis, ficit: nõ pri natis hõibus etiã ex priuilegio: licet in aliis valeat priuilegiũ, vt ff. l. fin. q̃ est cõtra. & vocat hic seruitutem quãdo hoc li cet principis priuilegio.

b ¶ *Domorum.*] scilicet priuatorũ dicitur seruitus: qa pro domopriuata fit impetrata, q̃ impetratio nõ valet, vt hic, & sic expone sequentia.

c ¶ *Per vsurpationem.*] idest, siue ex certa sciẽtia principis, siue nõ, & hoc nisi diceret nõ obstante hac lege: vt ff. de lega. iij. si quis in princ. tert. Acc.

d ¶ *Inseruire.*] in eo qđ palatio supereſt.

† molimen. e ¶ *Vel officio.*] id est, officiali aliquo. Accur.

f ¶ *Instruere.*] perforãdo, vel aliter concedẽdo aquã secundũ rescriptũ.

g ¶ *Vel minus.*] id est, nõ instructis vt debent: quia pro hoc non fuerũt porrigendæ preces.

h ¶ *Decem pedes.*] ff. eo. l. j. §. fin. quæ est contra. Sol. vt ibi.

i ¶ *Seruari.*] repete sancimus.

† Vide Alci. hic. k ¶ *Magnificentia.*] ablatiuus. id est, qa tu feci sti eas fistulas. Accur.

l ¶ *Eandem.*] vt ex priuilegio principis nõ tra hantur aquæ. Alex.

m ¶ *Tua.*] sublimitas: præfecto loquitur.

n ¶ *Contra publicã.*] circa aquæductus. Accur.

† Calculis. Vid Cuiac. hic. *Dispara. Calculis.* aliãs collib⁹: aliãs callibus: aliãs calculis. ad q̃ ff. de oper. pu. l. ad portus. & ff. l. proxima.

† z zincer j. al. Ticenni, al. z zeteo. p ¶ *Zyziteni.*] id est, q̃ concinnant.

q ¶ *Possident.*] ex præcepto principis vel cõsuetudine, aliãs eũ nõ li cet: vt ff. l. vlum. & l. fi.

r ¶ *Vænalem.*] arg. contraff. de ali. legat. l. Mela. §. quædam.

s ¶ *Ac lege. Præfectu ram.*] multo magis si alius inferior.

t ¶ *Cogatur.*] facit ff. de xdi. priuat. l. cum dubitatur. Sed arg. contra ff. de expen. lu. l. j. dic vt ibi.

† ꝑducere. v ¶ *Arcarius.*] ab arca in qua tale aurũ reponit dictus, & nõ separatus.

† qa. cunq; de scriptiõe sustineant. ad q̃ ff. de suſce. l. duos.

x ¶ *Tituli.*] vt ff. l. prox. & nõ. q̃ consul cũ creabatur, dabat c. li. auri in opus aq̃ductus: vt ff. de consul. l. nemini. & l. pen.

cõueniat deputari: quid his personis quib⁹ nra serenitas indulsit, ex aquã superflua debeat impertiri.

¶ *Seruitus aquæ ducẽda ad loca priuata ex aquæductu palatij Hadriani, etiam per rescriptum est prohibita: & contra faciens in centum libru auri punitur: & debet esse latitudo aquæductus prædicti decem pedum munda omnibus arboribus. Bart.*

¶ Idem AA. LEX VI.

OMnis seruit⁹ aquarũ [a] aquæ ductus Hadriani, siue domo rum [b], siue possessionũ, siue suburbanorũ, siue balneorũ, vel per diui nos affatus intimatos in quolibet iudicio, vel per vsurpationẽ [c] impertitos, penitus exprobretur. maiuimus etem prædictũ aquæductũ nri palatij, publicarũ thermarum ac nymphęorũ cõmoditatibus in seruire: & decernimus hãc dispositionẽ modis omnibus in posterũ seruari: nemini licentia tribuẽda, ab eodẽ aquæductu precibus oblatis vsum aquæ petere, vel eum audere perforare: scientibus h⁹, qui qualibet ratione putauerint ad hu iusmodi emolumentũ † accedere, vel officio [e], si ausus fuerit instruere [f], vel minus [g] instructis precibus parere: cẽtena põdo auri mulctæ nomine fiscalibus rationibus se esse illaturos. Sup his sancimus fulcum publicatum aquarũ nullis intra decẽ pedes [h] arboribus coarctari: sed ex vtroq; latere decẽpedale spaciũ integrũ illibatũm que seruari [i]. Præterea de plũbeis fistulis ducẽtibus ad thermas q̃ Achilleæ † nuncupãtur, quas prouidẽtia tuæ magnificentiæ [k] factas fuisse cognouimus, eandẽ [l] formã seruari cẽsemus. etem memoratas fistulas thermis tm̃, & nymphæis, qbus eminentia tua [m] deputauerit, volumus inseruire: facultate præbẽda tuæ sublimitatis apparitoribus, circũeundi sine formidine domus, sub urbana, balnea, ad requirendum ne qua decept.o, vel suppressio, vel insidiæ cõtra publicam [n] vtilitatẽ à quoquam penitus attententur.

¶ *Pecuniæ ex vectigalibus redactæ, pro reparatione aquæductus debent expendi, dando eam operariis aquæductus: & habentes ius ducendi aquam ex publico aquæductu, nihil soluere tenentur fisco ex ea. Bart.*

¶ Idem AA. Eutichiano P.P. L. VII

AD reparationẽ aq̃ductuum hui⁹ almæ vrbis, oĩa vectigalia quæ colligi possũt ex vniuersis scalis † [o] hui⁹ inciytę vrbis, & ex operariis q̃ cyziteni [p] † dicũt, ad refectionẽ eiusdẽ aq̃duct⁹, pcedere † illo videlicet obseruãdo, vt nemo eorũ q̃ ius aq̃ possidẽt [q], quãcũq; † descriptionẽ sustineat. nã execrabile videtur domos huius almæ vrbis aquam habere venalem [r].

¶ *Præfectus conuertens aurum aquæductus deputatum ad aliud opus, de suo refarcire tenetur & debet aurum prædictum in arca separata ab alio deponi. Bar.*

¶ Imp. Zeno A. LEX VIII.

HAc lege sancimus, vt si quis amplissimã pfecturã [a] gubernãs aurũ aqueductui deputatũ, ad alterũ quodlibet opus, nõ aquædu ctib⁹, vel aquæ publicæ cõpetens, extruendũ, vel curandũ, putauerit cõuertẽdũ, de suis facultatibus eã dẽ summam aquæductus titulo re pensare cogatur [s]. Separatus verò arcarius [v] aurũ aquæductus suscipiat, gl'iosissimorũ cõsulũ liberalitate, vel ex aliis titulis [x] ad aquas publicas pertinentibus collectum, vel postea colligendum.

¶ *Fons publicus ab initio, vel ex post facto publicus effectus, vsui priuatorum non applicatur, etiam ex rescripto super hoc impetrato: & super hoc non obstat reipublicæ præscriptio longi temporis. Bar.*

¶ Idem A. Sporatio. LEX IX.

DIligenter inuestigare decernimus qui publici ab initio fontes, vel cũ essent ab initio fontes priuati, postquã publice vsum præbuerũt, ad priuatorum vsum conuersi sunt, siue sacris apicibus per surreptionem [y] impetratis, ac multò amplius si auctoritate illicita, nec appetito colore sacri oraculi huiusmodi aliquid pertẽtatum fuisse dignoscitur: vt ius suum regiæ ciuitati restituatur: & quod † publicum fuit aliquãdo, minimè sit priuatum, sed ad communes vsus recurrat: sacris oraculis vel pragmaticis sanctionibus aduersus commoditatem vrbis quibusdam impertitis, iure cassandis, nec lõgi temporis [z] præscriptione ad cireũ scribẽda ciuitatis iura profutura.

¶ Idem A. Pontio. LEX X.

DEcernimus ne quid à quacũque persona qualibet dignitate prædita [a] cõtra munuscularios † aquæductus [b], vel fontes publici, qui ad aquæductus confluũt, pertentetur [c]. Sed si quis clã vel palam auctoritate confisus, de iisdẽ Paralogiis [d] † vel fontibus aquam trãsduxerit, vel claudentinis insidiis fortè surripuerit: publicis aquæductibus eam restituere compellatur [e]. Hoc etiã præcipimus, ne in posterum à quolibet iuxta eosdem aquæductus plantari qualescũque arbores possint [f]: ne ex stirpibus labefactentur parietes aquæductus: quod antiquis etiam constitutionibus [g] interdictum esse dignoscitur: scientibus [h] vniuersis, quòd in posterum super huiusmodi cõmissis, suburbanũ vel prædiũ vel balneũ, vel aquæ mola [i] †, vel hortus, ad cuius vsum aqua publica fuerit deriuata, vel si quid ex his iuxta aquæductũ positũ ad eũ pertinet, qui plãtauit arbores aquæductibus noxias, ad quẽcunq; pertineat locũ [k], vel hominẽ [l], vel domũ, præscriptionis titulo subiacebit, & fisci iuribus vindicetur: nulli super huiusmodi pœna nec per sacros apices venia tribuenda. ¶ Vniuersos autẽ aquarios, vel aquarũ custodes, quos hydrophylacas [m] nominãt, qui omnium aquæ

x *Diligenter. Per surreptionem.*] præsumptione huius legis.

z ¶ *Temporis.*] ff. e. l. vsum. quæ est contra. Sol. hic lõgo, ibi cuius nõ est memoria. Vel verius: hic ipsũ publicũ & in publi co vsu stare solitũ. ad qđ ff. de vsuc. l. fi. j. rñ. & ff. de ope. pub. Præscriptio. ibi ex publico ad priuatũ: quod licet, vt ibi. ad qđ ff. cõmunia præ. l. venditor. §. fi cõstat. & facit ff. ne q̃d in loco pub. l. ij. §. ait ptor. & l. pen. & ff. de fun. pa. l. pe. & ff. de sacro sanct. eccl. vt inter diuinũ. & ff. de preci. impe. offer. l. nec damnosa.

a *Decernimus. Prædicta.*] subauditur etiam.

b ¶ *Aquæductus.*] f. riuulos parũ aquæ ferentes. & subaudi publicos.

c ¶ *Pertẽtetur.*] sine licentia principis, vt ff. l. fi.

d ¶ *Paralogiis.*] quos supra vocauit munuscularios: nunc paralogios vocat, quasi parum lymphæ habentes.

e ¶ *Copellatur.*] fundus etiam ad quem duxit, confiscatur: vt ff. eod. l. ij. præscriptione submota contra hoc, vt ff. de fun. reip. l. vsus.

f ¶ *Possint.*] prope ad decem pedes, vt ff. eod. l. omnis. alij xv. vt ff. e. l. j. quod non placet.

g ¶ *Constitutionibus.*] dictis legibus: vt ff. eo. l. j. & l. omnis.

h ¶ *Scientibus.*]ad vtrũq; superius dictũ se refert.

i ¶ *Aquæ mola.*] id est, molendinum.

k ¶ *Locũ.*] in li. Mar. est; cancellatũ, locum & domũ aliãs deest totũ, ab illo loco, q̃ plantauit, & c. vsq; ibi, præscriptionis titulo, & c. Sed tu dic locũ, puta ciuitatis vel castri: domum etiam diuinam, vt ff. de exact. trib. l. fi.

l ¶ *Hoiem.*] f. priuatum, vel dignitate præditum.

m ¶ *Hydrophylacas.*] ab hydria, quod est vas in aquæductuũ huius regiæ vrbis cu stodes deputati sunt, singulis manibus [a] eorũ felici nomĩe pietatis nostræ impresso, signari decernimus [b], vt huiusmodi annotatione manifesti sint omnibus, nec à procuratoribus domorũ, vel quolibet alio ad vsus alios auellãtur vel an gariarum [c] vel operarũ nomine te nentur [d]. Quod si quem ex iisdẽ aquariis mori contigerit, eum nihilominus qui in locum defuncti subrogatur, signo eodem notari præcipimus: vt militiæ quodammodo sociari, excubiis aquæ custo diendæ incessanter inhæreant, nec muneribus [e] aliis occupentur.

† Alc. hic muſculariosq; legendũ putat. Cuiac. minuſculariosq; recte. † Paragogiis. Alc.

¶ *De fonte vel aquæductu publico non licet aquam deriuare, nisi per principis rescriptũ cõcedatur: quod intimari debet præsidio prætorio, & aliis iudicibus quorum interest præmancontrafacientibus imminente. Bart.*

¶ Imp. Iustinianus A. Seruo P.P. † L. XI.

DIuinã dispositionẽ ab inclytæ recordationis principe Theodosio sup his q̃ aquã sibi de pub. aq̃ductib⁹, seu fotib⁹ pberi de siderãt, ꝓmulgatã [f], hac etiã lege in sua firmitate durare sancimus: quatenus nemò, vel in hac sacratissima ciuitate, vel in prouinciis sine diuinis apicibus, de sacro epistolarũ scrinio more solito edẽdis, & † iudicio tuæ celsitudinis, vel aliis quorũ interest [g] intimatis, vel intimãdis, aquã de pub. aq̃ductu seu fonte trahere pmittatur [h] his qui cũque nostra iussa violauerint, seu violare cõcesserint †, denarũ li. auri condemnatione [i] aliaq; † grauissima indignatione feriendis.

† in.

† consenſerint.

† æque.

DE GLADIATORIB.

TITVLVS XLIII.

¶ Imp. Constantinus A. † 1. VNIC.

GRuẽta † spectacula [k] in otio ciuili [l], & domestica quiete nõ placẽt: quapropter omnino gladiatores [m] esse prohibemus.*

Duella prohibentur.

k ¶ DE GLADIA. &c. *Ruẽta spectacula.*]in qb⁹ videt cruor, i. sanguis, vt † torneamẽtis. idẽ põt dici & in pugna bestiarũ, vt corrigat ff. de fer. l. fin. & est hic ar. quòd duella nõ admittũtur. quod dic vt ff. ad l. aquil. l. qua dictione. §. si quis in colluctatione.

† Maximo P.P. † Ex li. xv. ti. xij. l. j. C. T.

l ¶ *Ciuili.* [in quo sum⁹: vt ff. de cad. tol. l princ. & subaudi etiam licet per hoc non fiat scandalum.

m ¶ *Gladiatores.*] prædictos sic pugnãtes. nãlus dus noxius: &c. vt ff. ad l. aq̃l. nã lud⁹. aliãs spectacula ap. pbãt. vt ff. de spe. l. j. & de fabricantibus & portãtib⁹ gladios hic nõ dicit. sed ff. de fabricen.

* pp. Bery. & Oct. Pau. & Iuliano Cos.

n ¶ DE VENAT. &c. *Ccidẽdorum leonũ.*] idẽ in mãsuetis habitis pro derelicto: vt ff. pro derelict. l. iiij.

o ¶ *Bestias.*] nociuas. ad quod ff. de potlu. l. j. §. bestias. & si quadr. pau. fecisse. di. l. j. §. in bestiis.

p ¶ *Præcipimus.*] q̃ hac l. statuuntur tria sunt.

q ¶ *Eorum.*] sed nec in loco vbi damnum possint dare, vt ff. de ædil. edi. l. qua vulgo.

r ¶ DE MAIVMA. ¶ Ludus q̃ fiebat in Maio. & sic à maio. vel sub. Lætitia. vel maiuma Græcè, Latine ingressus, sc. æstatis, qñ herbæ frondẽsque virentes lætificant prouinciales: vt in Bononia fiunt reginæ.

s ¶ *Lementia. Reddatur.*] per præcedẽtes imperatores ablata propter elationẽ prouincialiũ redditur nũc per Ho. & Arcadium. & facit ff. de spect. l. j. & l. nemo.

t ¶ VT ARMORVM VSVS INSCIO, &c. *Vlli prorsus.*] Non ergo ditissimis burgensibus: sic ff. nego. ne mili. l. j.

v ¶ *Mouendorum.*] id est guerram incheare. aliãs incidit in l. Iul. maie. vt ff. ad l. Iul. maiest. l. iij. & est ficti. d. capt. l. hostes. Vel dic mouẽdorũ, i. portãdorũ. & tũc est sic in aut. de armis. col. vj. & ff. de fabri. put in ru. ibi notaui. sed fallit tũc in casu: vt ff. d. ꝓpo. sacri. cu. l. fi.

x ¶ DE AGRICOLIS EX CENSITIS ET COLO. ¶ Dixit de aq̃ductu, vbi agitur de onere rerũ, nũc de onere personarũ: qa nulli magis interdicit vsus armorũ q̃ colõis, q̃ nec pũcto vno debẽt moueri: vt ff. l. colonos. ideo ff. his dicit. vel cũ dicẽdũ sit de colonis fisci, ꝓmittit titulũ gñalẽ, in quo explicat priuatorũ cõmodũ, & qđ fisc⁹ habet in eisdẽ: vt ff. l. litib⁹. §. hæc & reditib⁹. Vel dixit tit. ꝓxi mo ff. de iis q̃ ad lętitiã & salutẽ ptinẽt nram, i. scena, & ludis, & aq̃ductu, & gladiatorib⁹ tollendis, & nociuis bestiis occidẽdis atq; armis nõ mouẽdis: inter q̃ oĩa omniũ rerũ q̃ b⁹aliq̃d acqsi t, nihil è agricultura melio⁹: vt Tullius. li. j. offi. vel qa nulla res vtilior è fructib⁹ aridis, q̃ sine colonorũ labore nõ ꝓueniũt: ideo ff. his videndi è. Et dic de agricolis in gñe, & cẽsitis & colõis in speciali. nã agricola gñaliter oĩs colẽs agrũ ff: de q̃b⁹ omnib⁹ hic ꝓmittit. Vel dic agricolis restringi ad eos q̃ quoquo modo solo adstricti sunt. sic ponit in auc. de mã. prin. §. sed & suscipiẽtes. co. iij. Et specialiter suppõit de cẽ. & co. Vel tertio nõ habeas de cẽ. & col. & si habeas decẽ. & co. dicas q̃ aliud substãtiuorũ ad iectiuę: & sic fit figura hẽdiadis, i. de agri. cẽ. sic & illud pateris libabar & auro, &c. & tutela est vis & prãs, &c. & sc̃m hoc colonis gñaliter ponẽt. Itẽ dic q̃ octo sunt gña colonorũ. Adscripti tij, q̃q⁹ dic vt ff. e. tit. l. cũ scim⁹. Itẽ cẽsiti vt ff. ti. ij. l. ij. Tertio perpetui co. qđ dic vt ff. de mẽdi. vai. Quarto cõditionales coloni: vt dices ff. eo. l. cũ satis. §. j. alij inqlini ff. e. diffinim⁹. Itẽ originarij: q̃ dic vt ff. e. l. eũ satis. §. ex hoc. & l. ne diuti⁹. Itẽ simplices coloni: & de his dicitur ff. eo. per colonũ. & l. j. Et ex ꝓdictis qđ nascitur. vt ff. e. l. ne diutius. Quidã fiũt & horũ alij statim vt cẽsitis alij ꝓ curtũ tpis, vt coloni cõditionales. Est & octa uus vt liberi q̃ stãt ruri vt ff. ne rus ad vlt. l. j. & in auth. nul. agri. &c. Sed vi dẽt tria gẽra th esse adscriptitij, & coloni, & inqlini, vt ff. e. l. oẽs omnino. vel duo, s. adscrip. & co. Sol. vt ff. e. cũ satis. §. fi. vbi non licet recipere adscr. vel co. alienos, sed ponit in vtraq; large colon⁹, vt originarios cõꝓhẽdat. nã & in rub. secũ dũ vnũ sensum sic posui colonis. Itẽ an homines ꝓdictorũ genẽrũ sint liberi, dic ff. eod. l. ne diutius. Itẽ not. q̃ permisſim de cẽsitis cum aliis tractat. sed ff. tit. ij. specialiter de censitis dicit quo ad aliquid.

y ¶ *Vnquam sationibus.*] aliãs sationibus & tunc plana est. aliãs sanctionibus, aliãs ratiõibus: & tunc præmitte vel adde propria aut. regulariter enim qlibet vocat rõnib⁹ vel sanctionib⁹, nisi forte immunitate gaudeat. vt ff. de va. mu. l. fiq̃ muneris. & ff. de mu. & ho. l. cui muneris. Alij dicũt vel ꝓ saltẽ. q. d. nõ insistẽtes, q̃ nõ placet vt in fin. l. Ac.

z ¶ *Frugibus.*] largè vt etiã vindemiã cõprehendat: vt ff. de verb. sig. l. frugem. & sic messem & vindemiã: vt ff. de fer. l. j. & quod plus est, sationis tempus comprehendit.

a ¶ *Insistentes.*] i. q̃ habẽt insistere: & sic nullo tẽpore sedẽt aliquos. q̃d nõ placet. vt in fi. l. nõ ergo alio tẽpore anni excusãt. Itẽ nec eodẽ, si nõ insistãt, vt ff. de episc. & cler. l. generaliter. & dic agricolã generaliter poni pro omni colente agrum, excepto principis colono. Aliter poni pro omni colente agrum, excepto principis colono. Ac.

b ¶ *Onera.*] ad officia publica nec volẽs vocari ff. e. l. colonos. sed illa officia pub. ꝓ priè dicũt munera, hæc aũt onera: sed ista dicũtur ꝓ priè

DE VENATIONE feratum.

TITVLVS XLIIII.

¶ Imp. HO. & Th. AA. † LEX VNI.

CCidendorũ † leonũ [n] cũctis facimus potestatem, neque aliquã sinimus quẽquam calumniã formidare. Bestias [o] aũt, quæ ad comitatũ ab omnibus limitum ducibus transmittuntur, non plus quam septẽ dieb⁹ intra singulas ciuitates detineri præcipimus [p] violatoribus eorũ [q] quinas libras auri fisci iuribus illaturis.*

† Mauriano Comiti Dõ. † Ex l. 15. ti. xj. l. j. C. T.

DE MAIVMA [r].

TITVLVS XLV.

¶ *Solebat prouinciales de mense in ingressu ciuitatis facere quendam ludum, quem fuerunt prohibiti facere à præcedentibus Imperatoribus: modò hic Imperator etiam concedit, vt talis ludus fieri possit in prouincia, dummodo cum honestate fiat. Bart.*

¶ Imp. Arca. & Hon. AA. † L. VNIC.

CLementiæ nostræ placuit, vt maiumæ ꝓuincialibus lætitia redda tur: [s] ita tamen vt seruetur † honestas, & verecundia castis moribus perseueret.*

* D. xiij. kal. Iun. Consũl. & Cõst. VV. CC. Cons.

† Cęsario P. P. † Alc. hic. † Ex li. xv. ti. vj. l. j. C. T.

VT ARMORVM † VSVS INSCIO PRINCIPE interdictus sit.

TITVLVS XLVI.

¶ *Nulli licet guerram mouere absque principis iussu. Vel sic: Nulli licet arma portare sine principis licentia. Bart.*

¶ Imp. Val. & Valẽs AA. † L. VNIC.

VIli † prorsus [t] nobis in sciis arq; icõsultis, quorũlibet armorũ mouẽdorũe copia tribuat*.

† potestas. † D. viij. k. Maij CP. Ar. iij. & Ho. A. iij. Cons. P. P. † quorum Coloni sunt multiplices.

DE AGRICOLIS, ET censitis & colonis [x].

TITVLVS XLVII.

¶ *Tempore quo agricola insistit sationi, vel messi, vel vindemiæ: non vocatur ad munera extraordinaria, sed excusatur. h. d. Bar.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

VNũ † sationib⁹ [y] vel colligẽdis frugib⁹ insistentes [a] agricolæ ad extraordinaria onera [b]

† ad Bulen. For. Cons. Camp.

† Ex li. xv. ti. xv. l. j. C. T.

† D. iij. No. Oct. Altini, D. Iuni. & Varro. Cons.

† Vide hic Io. de Pla. qui enumerat ꝓuilegia agricolarũ q̃ multa sunt vt hic & eum & vid. longa vix alibi ita collectamue nies.

Frugum appellatione vindemia continetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

munera.vt ff.de ver.sig. l.mun[a]. Itē dic extraordi. q̄ nō lege, nō senatus. nō cōsti. prin. inducūt. vt ℨ. & va.pub.mu.l.j.li. x. nūq̄ ordi. subibit: videt q̄ sic a cōtrario.vt arg. ff. de testā.l.ex eo. Itē ꝓ hoc ℨ. de anno. & trib.l.omnes. Itē canonica pstāt, cū & clerici pstēt. vt ℨ. de fac. fan.eccl. l.placer. sed dico q̄ nec illa ordinaria munera: vt ℨ.ti. ij.l. ij. excepta capitatiōe. vt ℨ. ne rustic. ad vlū.l. j. nec em̄ semꝑ valet arg. a cōtrario sensu. Itē illa l. omnes. i nō agricol' sdicit vel spale i anona, vt ℨ. vt ne li. in emp. &c. l. j. sed extraordinaria q̄nq; subsit: vt ℨ. de priui. do. au. l. pe. & de co. fū. pa. l. j. & ℨ. de q̄b. mu. & ꝑ. l. j. & fin. q̄ sunt cōtra. Itē qd si spōte q̄dā subit. Rñ. nō ꝑ iudicē in aliis sciēs nec ignorās: vt ℨ. de iis q̄ spōte mu. l. penult. Accur.

† Ex li. xiij. ti. x. l. j. C. T. † Cōcor. cū hac l. ca ij. in fin. cū gl. fi. post pri. ext. d Iud. & sar.

* D. iii. ka. Maij. Medi. Costantio A. ix. & Iuliano C. ij. Coss.

a ¶ *Trahantur.*] inuiti. vt patet ex vi vocabuli, spōte pōt. vt in auth. de coll. ix. ℨ. nulli verò penit[a]. coll. ix. itē q̄ est rō huius. Rñ. priuilegiū rusticitatis: ar. ℨ. de testā. l. fi. imò veri[s] publica vtilitas: vt ff. de offi. pſ. vrb. l. j. ℨ. cura. & de extraord. cri. l. ānonā. ne gens fame pereat: vt in auth. de quæſto. in fin. col. vj. Tertij dicūt vt tributa cōmodius præſtētur a dominis eorū. ad quod ℨ. e. ti. l. litib[a]. ℨ. & hæc de reditibus. q̄ nō placet: q̄a sic in prouincia locū tantū haberet. itē in adscr. vel quasi est ḡneralis quo ad locū & omnē agricolam. Sed quid in colono seu cōductore nō agricola? Resp. nō habet locum hęc l. dicit enim insisteris. & ad hoc ℨ. de col. fun. pa. l. iij.

† ad Fauētiū Vic. Italiæ. † Ex li. xj. ti. j. l. xij. C. T.

trahantur[a]: cùm prouidētiæ[b] sit, opportuno[c] tempore his necessitatibus[d] satisfacere[e].

¶ *Nō potest quis vēdere prædiū, & retinere agricolas in dicto prædio existentes. Bar.*

¶ Imp. Cōstantius A. ad Viticium. L. I.I.

SI quis prędiū † vēdere voluerit vel donare, retinere sibi trāsferendos[g] ad alia loca colonos[h] priuata[i] pactione non potsit. Qui eīs colonos vtiles[k] credūt: aut cū prædiis eos tenere debēt, aut profuturos aliis derelinquere, si ipsi prædium sibi prodesse desperāt*.

¶ *Facta donatione seruorum fundi per principem, videtur facta donatio fundi: & ideo donatarius ad fundi tributa tenetur, & idē est si aliquis occupauit seruos prædij deserti dominо patiente. Bar.*

¶ Impp. Valenti. & Valens AA. † L. III.

QVisquis[l] † ex desertis[m] agris veluti[n] vagos seruos[o] liberalitate[p] nostra fuerit cōsecutus, pro fiscalibus pēsitationibus[q] ad integrā terræ professionem[r] ex qua[s] videlicet serui mancre[t] vidētur[u], habeatur obnoxius[x]: id etiam circa eos obseruari † volumus, qui ex huiusmodi fundis[y] seruos ad possessiones suas trāsire permiserint[z] *.

¶ *Domini non coloni vel censiti pro eorum prædiis soluere tributa tenentur: ipsi tamen coloni, vel adscripticij fundi quos habent, tributa soluent. Bar.*

¶ Iidem AA. ad Modestum. L. IIII.

HI penes † quos fundorum dominia sunt pro his colonis originalib[a]; quos ī locis eisdē cēsitos[b] † esse cōstabit, vel per se[c], vel per exactores[d] † proprios, recepta[e] cōpulsionis sollicitudine, implēda munia functiōis agnoscāt[f]. Sin e quibus[g] terrarū erit quātula cūque possessio[h], q̄ in suis[i] cōscripti locis proprio noīe libris censualibus detinētur: ab hmōi præceptі cōmuniōe discernim[k]: eos em̄ cōuenit ꝑprie cōmissos mediocritati, annonarias functiones sub solito exactore agnoscere*.

¶ *Si pro certa annua præstatione frumēti locatio facta est, tenetur colonus ad ipsum, non ad præstatione pecuniæ: nisi consuetudo sit, vt non obstante pacto, pecunia tribuatur. Bar.*

¶ Iidem AA. ad Auricum. LEX V.

DOmini[l] prædiorum id quod terra præstat, accipiāt, pecuniam non requirant, quam rustici

v ¶ *Videntur.*] & maneant. vel respicit seruos.

x ¶ *Obnoxii*[x].] hoc est ideo q̄a fundus cōcedit: cū à fundo nō debeat separari: vt ℨ. e. cū satis. ī pr. licet ex volūtate & ex certa scientia ſpator cōcedat seruos ab sq; terra, vt ff. d ꝓc. ad rē. & l. & legatū. & econtra ꝓdio cōcesso à prīcipe, & tales cōcedi videnſ. vt ar. ℨ. l. ꝓx. & ad hoc ℨ. d bō. va. l. fi q̄n. & ff. d cō sti. pr. l. bñficia. fec[a] in cō cessiōe priuati coloni: vt ℨ. e. quemadmodū. & ℨ. l. ꝓx. Itē pro & cōtra ff. de ſer. rust. ꝓd. l. iij. §. j. Vltimo dic, cū q̄s occupat ꝑ diū desertū: aut suaauctoritate, & tenet dño vsq; ad biēniū: aut pro æquatore, & tūc ad sex mēses, vt ℨ. domni ag. l. q̄ agros. & l. locorū. & de cē. l. fi. aut à principe: & tūc statim est secur[a]: vt ℨ. d quadrien. ꝑsci. l. bñ à zenone. & cauet accipiēs secū dū qualitatē psonæ, & ꝑ diū q̄ nō reliquet: vt ℨ. d fun. pa. l. quicunq;. & de omni agro deser. l. ij. y *Fiindis.*] desertis. aliās maior pœna: vt ℨ. e. l. seruos.

† Ex eo. ti. l. xiiij. C. T.

† censos. † actores.

z * *Permiserint.*] sic ℨ. e. l. cūſatis. in fi. & discīēter, secus si ignorāter: vt ℨ. de tab. l. gnā. ii. nō tamē tenetur retinere fundū, & soluere pro futuro: sed pro tēpore quo retinuit. sic ℨ. e. l. omnes pro fugi. & l. cum satis. in fi.

* D. pr. k. Aug. Mediol. Val. & Val. AA. Coss.

a *Hi penes. Originalibus.*] genus colonorum: vt in rubric. no. & est aliās originalibus: aliās originariis.

b *Cēsitos.*]i. cōstitutos vel deputatos scīlm quosdā: imo vnū est genus colonorū, vt in ru. no. c *Per se.*] agnoscāt mūera, &c. & sic ꝑ se vel per alium subit: quod est in dando. a iās secus, vt ℨ. de dec. l. nullus.

d *Exactores.*] i. e ſtpro curatores cum mandato vel sine.

e *Re ceptæ.*] recipit qui inuitus recipit. cogitur em̄ quilibet per exactores: vt ℨ. de exact. crib. l. actores. & l. in fiscalib[a]. sic ergo dñs pro se & pro eo quod tenet ī ius adscripticius, agnoscit munia: licet secus in fructuario. vt ff. de vſufr. l. hactenus. & in emphyteuta, vt ℨ. de iure emphy. l. iij. & hoc nisi habeat proprium ascriptitium: vt ℨ. l. proxima.

f *Agnoscāt.*]sed cū originarij, i. filij colonorū sint liberi, sicut ipſi colōi: vt ℨ. e. ti. cū satis. §. j. quare nō ipſi, ꝑ se: rñ. q̄a ꝓdiū ē dñi. alij dicūt originarij im ꝑprie pōt, ꝑ adscripticiis q̄ similes sūt seruis: vt ℨ. ne diu ti[a]. sed tūc nil hīt. ad q̄d ergo aliqd ꝑ eis pſtatur, vt ℨ. ti. ij. l. ij. rñ. nil hīt vt alienēt. hīt tñ (dicūt alij) q̄ annonariā functionē pſtēt dñi ꝑ eis. vt in pr. hui[a] l. patet. sed aliās. f. capitis nō. vt ℨ. cū sint liberi, vt di xi. & fa. ℨ. de an. & tri. l. obſistere. & ℨ. de cen. per æquatores. & ff. de admi. tu. l. Lucius.

g ¶ *Quibus.*] colonis adscripticiis.

h ¶ *Possessi*[a].] id est, proprietas: vt ff. de verb. sign. l. interdum.

i *Suis.*] i. colōis. & no. scīlm M. q̄ fit adscr. petit[a] ēt ī suo solo, vt hic sicut pōt esse vn[a] adscripticii[a], & ali[a] terræ dñs, vt ℨ. e. l. cū satis. §. fi. secundum H. vel dic ꝙ hic nō est adscripticius, sed existens in suo solo ꝓmisit mihi annuū quēdam censum: & habeas conscripti, qui ēt sunt censiti & cōscripti in libris censualibus ꝑ sua terra: vt ff. de censi. l. formā. vel dic vt primo. & dic quòd in suis locis i. ꝑ suis locis detinentur hi cēsiti & cōscripti. i. adscripti. facti in solo domini. & sic not. q̄ ꝑpria habent, nō tamē: vt alienent, vt ℨ. ti. ij. l. ij. & ℨ. e. l. cum satis. §. caueāt. Item no. q̄ domini tantū ꝓ sua terra, & coloni ꝓ sua præstāt, nō vnus ꝑ alio, nisi ꝑ eo se obliget: vt hic. & in aut. de col. §. nullus. coll. ix. ꝑ quod apparet q̄ de peculio dñs huc nomine nō tenetur.

k *Discernimus.*]i. separam[a], vt dñi ꝑ eis functiones nō agnoscāt. Itē no. q̄. qdā ſtelligūt. §. sanè. ī cēsu capitis, vt ℨ. cū antea. & ℨ. ti. j. l. j. sed prin. in cēsu ꝓdiorū. & facit ℨ. l. litibus. & ℨ. de an. & trib. l. obſistere.

l *Domini.*]Dic q̄ si cōuētio fuit ꝙ reditu, nō pōt cogi ad pecuniā: q̄a vt creditor aliud ꝑ alio, &c. vt ff. si cert. pet. l. ij. sic è cōtra ꝙ bitor, & hoc nisi cōsue. &c. ad q̄ ff. cōia ꝓd. l. venditor. §. si cōstat. Itē pōt loq. scīlm quosdā q̄s nil cōuenit ꝙ reditu, vt possit cogi ad pſtādū reditū scīlm qualitatē ꝓdij. ar. ℨ. de fun. pa. l. fi. nō aūt pecuniā. Alij dicūt hoc casu dñm sibi ipsum ēre & nil petere. ꝑ q̄b[a] est ℨ. t. ij. l. ij. circa fi. sed ibi ꝙ supexactione dicit, nō ꝙ ordinaria exactiōe cōstituenda. & ꝑ hoc ff. de act. empt. l. emptorē. §. q̄ aūt. & ℨ. de Lati. li. tol. l. j. §. illud. Et tertij dicūt etiā si ꝑmissa est pecunia, non posse peti, per l. istā. & scīlm istos nō fiet vlla locatio cū rusticis, cū i pecuniā tñ ḋbeat fieri: vt ff. depo. l. j. §. fi qs seruū. Sed dicim[a], verū est cū talib[a] adscripticiis & à talib[a]. Itē secūdum istos, si pecunia cōuenta nō petit: nec aliud est

conu

Pactū facit quod cōsuetudo facere potest.

† ad Germanum.

conuentū: ergo nihil petit. Sed dicūt vel dñm sibi imputare: vel vt alij, cogit colon[a] ad cōstitutū dū reditū in fructu. Sed his omissis, dic tenore cōuētionē. q̄ eā facit cōsuetudo, hoc & pactū: vt ff. de aqua plu. arc. l. ij. in prin. & l. j. in fi. cū ipsa sit tacit[a] cōsensus: vt ff. de leg. & fe. con. de q̄bus. Quarti distinguūt vt pecunia non possit promitti, sed ſpecies, vt gallinæ, &c.

a ¶ *Non audent.*] nō iuris prohibitione, sed timore, ne domin[a] auferat, vel aliter perdat: vel nō audēt à gleba discedere. & sic nec artem discere, vnde quærāt secundū P. & sic non est cōtra ff. de leg. iij. l. fi. chorus. §. j.

b ¶ *Consuetudo.*] ſupple vel cōuentio. Itē ſupple fortè vel pſtatiōis in reditu cōuentæ cessatio. ar. ℨ. de op. li. l. nec patronus. Sed quāto tempore hæc cōsuetudo inducit. Rñ. quāto nō extat memoria. aliās fortexxx. an. vt ff. de aqua plu. arc. l. j. in fi. & ℨ. de pſc. xxx. ā. l. omnes. &c. l. sicut. nō longo. cū mala sit cōsuetudo: vt ī aut. vt nulli indi. §. j. co. ix. necob. ℨ. e. l. litib[a]. ī prin. q̄a ibi quo ad alia. nec ob. ℨ. d fideic. l. j. q̄a ibi duplex fauor alimētorū & vltimæ volūtatis attēdit. & facit ℨ. d col. Thracēſi. l. j. & caue tibi. q̄a de oī rustico loq. pōt.

c *Mnes omnino. Colonos.*] hic comprehēdit omnes solo adſtrictos: vt in rubr. Accur.

d *Inquilinos.*]sēp repete fugitiuos: & dic differētiā inf istos, vt in rub.

e ¶ *Penates.*]i. ad antiquā rem familiarem: sic ℨ. de commeatu. l. fin.

f ¶ *Educati.*] hoc solum non sufficit, vt in rubrica.

g ¶ *Præsidentes.*] siue in eadē prouincia profugerint, siue in aliam ad literas ꝑsidis vnde aufugit. Et dic cōfessos siue cōuictos: vt in aut. de mā. prin. §. sed etiā. co. iij. alias puniunt ꝑsides: vt in auth. vt nulli iudicū. §. qm̄ verò. & §. fi qs verò. col. ix. sic etiā incola reuocat: vt ff. de mu. & ho. l. j. & ij. & fi. & ff. ad mu. l. incola. & l. de iure. Sed qua actione? Dic vt ℨ. e. l. fi coloni. Item an suscipiens puniatur, & qualiter, dic vt ℨ. e. l. seruos. & l. omnes profugi. & facit ℨ. de ser. fu. l. fin. & ℨ. de metal. l. fin. & ℨ. de col. Illyr. l. j.

h ¶ *Quemadmodum originarios.*] ex colonis natos: vt ℨ. in rub.

i ¶ *Rusticos.*] largè ponitur, vt verbum colonos. vt ℨ. l. ij.

k ¶ *Seruos.*] respecta aliquo: vt no. ℨ. ne diutius.

l ¶ *Vēdi.*] sed an ꝑmutare, vel in emphy. dare? ar. q̄ sic: q̄a in vno pro hibitū, in alio ꝑmissum vī: vt ff. de iud. l. cū ꝓtor. Itē odia sunt restrinhibitū, in alio ꝑmissum vī: vt ff. de iud. l. cū ꝓtor. Itē odia sunt restringēda: vt ff. de lib. & posth. l. cū quidā. sed certè imò est fauor, s. pa. vti litas: vt no. ℨ. l. j. vñ dic nō licere quia q̄ in vno prohibet, & in eius silitas: vt no. ℨ. l. j. vñ dic nō licere quia q̄ in vno prohibet, & in eius similitudine maiori nō prohibet minus: vt ff. de ſer. exp. l. ij. Itē à ꝑ vltimā tinēt: vt ff. de ſtatuli. l. ſtatuliberi à cæteris. §. fi. Ite ratio é ne deteriorē cultura: nō ergo alia via debet fieri cōtra: vt in aut. d nō alie. §. aliena tionis. Itē à obligat[a] Rñ. nō: vt ar. ℨ. de re. alie. nō alienā. l. fi. & ff. quæ cultura: nō ergo alia via debet fieri cōtra: vt in aut. d nō alie. §. aliena tionis. Itē à obligat[a] Rñ. nō: vt ar. ℨ. de re. alie. nō alienā. l. fi. & ff. quæ res pig. ob. posſ. l. j. §. ea. & ℨ. q̄ res pig. l. executores. ar. cōtra, quia pro hibito maiori nō prohibet minus: vt ff. de ſer. exp. l. ij. Itē à ꝑ vltimā voluntatē? Vī q̄ sic. vt ff. de ver. fi. l. verba. q̄dā em̄ licēt ꝑ vltimā voluntatē, q̄ per pactū nō licēt: vt ff. de leg. iij. l. pt. §. fūdū. & l. Luci[a]. j. rñ. sed noraui. Item ar. cōtra ℨ. cōm. d leg. l. fi. §. fi. sed ibi vnū ꝑ alio: vt ibi ignorās fuit. Itē ar. cōtra ℨ. cōm. d leg. l. fi. §. fi. sed ibi vnū ꝑ alio: vt ibi emētis vt rehabeat pretiū. Sed āvēditor hoc lucret? rñ. nō, imò fisc[a]: vt ℨ. d lit. l. fi. & ff. d iu. fiſ. l. Luci[a]. & l. aufer. f. §. ij. & d cōtr. empt. iena t[a]. idē fi nō ē solutū pretiū vt det fisco. Sed ar. ℨ. de facr. fā. eccl. l. iubem[a]. vbi ecclesiæ reddit. Itē à de euictione tenet? Rñ. nō, cum etiā odio emptoris hoc sit ſtatutū, vt patet q̄a dicit amiſſū. Itē fi de pretio non agit, min[a] debet agi ad plus: vt ff. de act. empt. l. emptorē. §. fin. Alij dicūt agi simpliciter. sed dic ꝙ nō nisi fit ſtipulatio vel pactū: vt dixi.

m ¶ *Desertis.*]id est neglectis: nā si pro derelicto habiti sunt, nō recuperaret dominus: quod est falsum, vt ſtatim dicam.

n ¶ *Veluti.*] expressiuū veritatis: sic q̄ etiā deseruerūt serui, nō solum possessor: vel similitudinariè ponit. nā insistebāt, licet dñs deseruerat & sic respectu dñi dicūt vagi, non respectu fundi. Vel dic scīlm M. q̄ suasū fuit princ. quasi esset vagi, q̄ nō erāt. vt i dec. xij. q. ij. c. terrulas.

o ¶ *Seruos.*] nō per omnia. quod dic vt ℨ. co. l. nec diutius. & ad hoc etiam potest referri veluti.

p ¶ *Liberalitate.*] sine petitione vt ℨ. de pet. bon. ſub. l. j. secūdum H. Itē quò ad principē est liberalitas. accipiens enim quandoque cogitur, vt ℨ. de omni agro deser. l. quisquis. & l. qui fundos.

q ¶ *Pensitationibus.*] tributorū futurorū nō præteritorum: vt ℨ. de fun. reipub. l. ij. in fi. sic ℨ. de omni agro deser. l. quicunque desertum. Arg. contra ff. de pub. l. imperatores.

r ¶ *Professionem.*]aliās pensionem. aliās professionem. sic dicta quia possessor profitetur, vt ff. de cen. l. forma.

s ¶ *Ex qua.*]id est, in qua. t *Mancre.*] aliās manare.

optare non audent a nisi consuetudo b prædij hoc exigat.

¶ *Adscriptitius colonus vel inquilinus fugiēs, nō obstante conditione sexus vel alia, redire compelletur ad prædium, vnde fugit, per præsidem. Bart.*

¶ Iidem AA. & Grat. A. † LEX VI.

OMnes omnino fugitiuos ad scriptitios colonos c, vel in quilinos d, sine vllo sexus, muneris conditionisq̄ discrimine, ad antiquos penates e, vbi cēsiti atq; educati f natiq; sunt, prouinciis præsidentes g redire compellant.

¶ *Sicut coloni originarij absque terra nō alienantur, ita nec etiam censiti: & non licet cū minima parte fundi tenendo maiorem vendere dictos censitos. Item vēdens totum fundū, omnes eius colonos transfert q̄ in ea parte steterunt: & si secūs fuerit emptio, vel venditio celebrata, emptor pretium perdet, & venditor rem poterit vindicare, & etiā hæres eius. Item quilibet intelligitur malæ fidei qui contra legem mercatur. Bart.*

¶ Iidem AA. ad Maximum P.P. L. VII.

QVemadmodum originarios h absq; terra, ita rusticos i censitosq; seruos k vendi † omnifariā non licebit. neque verò cōmento fraudis id vsurpet legis illusor m †, quod in originariis † sæpe est actitatum n †, vt parua portione terræ emptori tradita, omnis integri fundi cultura adimatur: sed cum solidatas fundorum, vel certa portio ad vnūquemque peruenīat, tanti p quoq; serui & originarij trāseāt q, quāti r apud superiores dominos & possessores vel in soliditate s vel in parte māserūt t; & emptor v pretiū q̄d dederit. amiſſū existimet: ni hilominꝰ vēditori ad repetēdos seruos cū agnatiōe x eorū vindicatione cōcessa: & si aliqua denique ex causa dissimulauerit y legis z vsurpare a bñficiū, atq; iste sub hac tacita turnitate decesserit: & hæredibus

† illusio. † originarios. † agitatum.

Vēdere rem suā quis cogitur.

Vsurpare in bonā & malam partem.

q aut alienatur colonus sine solo, & nō valet: vt ℨ. e. l. ꝓx. sed renoca ē: vt ℨ. ea. l. aut solū sine colono, & tūc valet: & coloni sequūt: vt hic, & hoc in quolibet posſulāte: licet q̄dā dicāt emptore nō aūt vendito re petēte, vt in vēditione dolosa: vt ff. de dolo. & elegāter circa prin. sed an fine addito pretio? q̄ q̄dā dicūt: & impunē sibi venditor q̄ ab initio nō cōstituit maius pretiū. Itē quasi accessoriū nō auget pretiū: vt ar. ff. de cōtr. empt. l. fi in emptione. in princ. sed dic cōtra. vt ff. de re li. l. fi q̄s sepulchrū. in prin. & de act. empt. l. emptoré. §. fi. & ℨ. de lati. li. tol. l. vnica. §. illud. ne duplex dānū vēditor patiat: vt ff. ad l. Rho. d iact. l. nauis onustæ. §. cū aūt iact[a]. ꝑterea ex hoc seq̄tur q̄ inuit[a] vendit. sic ꝑ & cōtra no. ℨ. de contr. empt. l. inuitū. Itē q̄d si dicā fundum vendo detractis colonis. Resp̄ndeo nō valet: vt hic & ar. ff. de act. & ob. l. obligationū ferè. §. placet. ar. contra ff. de cōtr. empt. l. dolia. Sed qua actione petet colonos emptor fūdi? Rñ. cōdi. ex hac lege: vt ℨ. l. ij. nō ob. pacto vel actione ex empto: in qua veniūt etiā q̄ dicta non sunt: vt ff. de act. ēp. l. iij. imò etiā q̄ dicta sūt vt nō veniāt: vt ff. d act. emp. l. emptorē. §. fi. Itē si vēdo vilē fūdū, à coloni sequūtur arg. sic. ff. de cōtr. em. l. i modicis. & de acq. re. do. q̄dā. Alij q̄ fiat separatio hoc casu: ad q̄ ff. de leg. ij. l. fi Titio. Tertiò q̄ si expressū, vtrūque valeat: si cū seruis, tunc in nihilū, arg. ff. de do. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. j. Vel dic nihil valere etiā in fundo. nā ꝓhibito aliquo prohibetur & id per quod peruenitur ad illud. vt ff. de ſpon. ora. io. item parte indiuidui irritata, totum irritatur: vt ff. de ædi. edi. l. plerunque.

v ¶ *Et emptor.*]redit ad primū, quādo aliqs emit seruū sine solo: & dic sciēs factū & i[a]. & sic cōcor. ℨ. de pſc. xxx. ā. l. j. & d rei vin. l. fi mācipiū. & ℨ. de pdi. curia. l. j. & q̄ in fraū. cre. l. fi debitor. aliās fec[a]: vt ff. de pet. hær. l. fed & fi. §. scire. & ff. loca. l. si ignorās. & ℨ. de tabul. l. generali. Itē hoc nisi emptor sibi pepigerit de pretio: vt ℨ. de euic. l. fi fūdū. q̄ lex pōt signari ꝑ cōtraria. & sic pōt loq. ℨ. d fū. li. l. fi. ī fin. vel ibi ignorās fuit. Itē ar. cōtra ℨ. cōm. d leg. l. fi. §. fi. sed ibi vnū ꝑ alio: vt ibi notaui. Item ar. cōtra ℨ. nō licere ha. me. l. j. Sol. ibi rusticitatі parcit

w ¶ *Et rehabeat pretiū.* Sed āvēditor hoc lucret? rñ. nō, imò fisc[a]: vt ℨ. d lit. l. fi. & ff. d iu. fiſ. l. Luci[a]. & l. aufer. f. §. ij. & d cōtr. empt. iena t[a]. idē fi nō ē solutū pretiū vt det fisco. Sed ar. ℨ. de facr. fā. eccl. l. iubem[a]. vbi ecclesiæ reddit. Itē à de euictione tenet? Rñ. nō, cum etiā odio emptoris hoc sit ſtatutū, vt patet q̄a dicit amiſſū. Itē si de pretio non agit, min[a] debet agi ad plus: vt ff. de act. empt. l. emptoré. §. fin. Alij dicūt agi simpliciter. sed dic ꝙ nō nisi fit ſtipulatio vel pactū: vt dixi.

x ¶ *Agnatione.*] impropriè. sed facit ℨ. e. l. diffinimus. in fi. ꝙ dicit ver dicatione, quia dominium nō discedit iure prohibēte propter pu. vti. secus si propter iuris impossibilitatē: vt ff. de ſer. ru. ꝑ. l. per fundū. Sed nonne in pari funt delicto: ergo potior conditio possidētis? Resp̄ndeo vt fiscus habeat, vt ℨ. de litigiosis. l. fi. & ff. de cōtr. empt. l. tenatus. Itē q̄d si renocare non vult: an fiet separatio off. iudi. Resp̄ndeo nō, sed dic sic, ne coloni vagentur: vt in auth. de quæſt. sic ff. de procu. l. filiusfamilias. §. veteranī. nā & aliās ꝑdiis desertis subūciūtur: vt ℨ. de omni agro deser. per totum. & ℨ. e. l. omnes omnino.

y ¶ *Dissimulauerit.*]scilicet venditor.

z ¶ *Legis.*] scilicet huius.

a ¶ *Vsurpare.*] id est, vt & sic in bona parte. sic ff. de vſuca. l. ij.

a Facit ad hoc gl.xij.q. j.cete. de ec. eccl.no alie. c. si quis presbyterorũ. & elec.nost. cũ ibi no. & ꝙta te & qual.ac cepimus. de fi.prei. c. veniens. de rudico.ca.la tor.

† Concor c. ij.cũ gl.iij.su p verbo post multũ. in h. extra de his quæ fi.à prę. sine con. ca. vbi hæc ver. ba recitant.

† nominaue rint.

b De hoc vi de hic Io.de Pl. distinguẽ & allegan tem iur.can.

† qui.

Scire debẽt omnes quod suum no est.

a ¶ *Contra hæredes.*] non vt hæredi vel in hæredẽ : vt ff. ad exhi. l. de eo.§.fin.Accursius.

b ¶ *Longi.*] sed lõgissima locũ habet:vt 3.de præscr.xxx.ãn.l.oẽs.& l. ficut.& de diuer. p̃scr.l.iij.Sed cõtra ℨ.e.l.cũ satis. sed istã intellige p illã.& l.cum scim⁹.Itẽ cõtra ff.pro emp.l.ij.§.fi furioso.Sol.hic rõne rei,ibi ponæ.vel ibi alie na.Itẽ nor. ⁹ quẽ venire contra factũ suũ.sic 3.de sacrol.eccle.l. iubemus. & de pa.q. filios.dif.l.ij. & de li.cau.l.j.& ꝺ euic. l.si tibi. & C.de lit.l.iij. & ff.de dona.inter vi. & vxor.l.si spõsus.§. fi.& l. seq.sed ar.cõtra ff.de ler. ru.præd. l. per fundum.

c ¶ *Mercatur.*] sciẽs,alias secus: vt 3.no.& est psũptio iuris & de iure, ex quo est sciẽs.ar.ff.mã. l.si procuratoré. §.dolo. secundũm H.vel dic etiã ignorãs psumitur sciẽs, quo ad præscriptionẽ:vt ff.de vsuca.l.vbi lex. Itẽ dic quod no.ℨ.e.l.ij. Ac.

d ¶ *Omnes profugi.*] i. longe fugientes.

e ¶ *Latebras.*] i. se absondẽtes. ad quod 3.de decu.l. quidam ignauiæ.

f ¶ *Tributariis.*] fisco enim tributũ & domino censum dabat:vt j.eo.l. seruos.vt puta ꝙ sua terrula:vt 3.eod.l.i penes. §.fin.Vel dic vt j.eo.l.tributus.§.hæc de reditib⁹. Accursius.

g ¶ *Tamen moderatione.*]id ẽ,distinctione habita. nã aliquãdo ipsi alium de detinẽte tributa ei non dabant : vt subiicit.Accur.

h ¶ *Renouentur.*] qua actione?dic vt j.ñ colõi.

i ¶ *Vt si.*] sic lege vt si homines apud quos, &c.

k ¶ *Excoluerũt.*] suscipiẽtes profugas: vel ipsi profugę.quod est idẽ. Et dicexcoluerũt seminãdo & fic fructũ de proximo domino prædij ꝓficiẽt.

l ¶ *Nouerunt.*] i. agnouerũt& fecerũt seruitia, puta in domo, & nõ habẽt mercedẽ à suis ꝓtoribus. Vel dic nouauerint,id ẽ,nouale fecerint ad ꝙ ff.de rer. mo. l. fin. & sic nõ ita de proximo fructus domino proficient,& ꝙ subiicit nec mercedem,& c. expone vt 3.Vel dic consecuti sunt,scilicet,domini quia nec adhuc satisfecerunt. prima placet.

m ¶ *Ab illis.*] apud quos latebras collocabãt:& not.ex hac l.ar.ã simili in parætianis vnius ecclesiæ fugitiuis ad aliã ecclesiã,vt cũ decimationib⁹ reuocẽt:⁹ vt j.de col.illy.l.j.& i auth.de mã.prin.§.sed ẽt. coll.iij.& ℨ.e.cũ satis.§.fi.& ff.fi cer.pet.l. cùm fundus.§.seruum.

n ¶ *Occultato.*] eo quod profugi,&c.

o ¶ *Collocauerunt.*] seruituri in domo:vt ff.de ver.sign.l.in lege.

p ¶ *Impensis.*] puta custodiendo oues,vel quascunque alias operas.

q ¶ *Profugis.*] nõ a terrarũ dominis.sic ergo & c. hæc l.distinguit sciẽs ab ignorãte. Sed cõtra j.eod.l.seruos.vbi non distinguit.itẽ & maior pœna ibi imponitur.Sol.tria ponit suscipiens dãna: & in his distinguitur,vt hic.itẽ pœnã fisco:itẽ pœnã dño. & in illis non,vt ibi. Alij dicunt ꝙ illa in vere seruis.ꝙ nõ placet.quia dicit ibi,inquilinis.Alij in ignorante distinguũt,inquisierũt diligẽter,vt hic,an non, vt ibi.ad ꝙ j.de col.Illy.l.j.Alij dicunt ꝙ hic cõtraxit eũ suscipiente, locãdo se sibi:ibi suscepit⁹ ẽ tãtũ sine pacto.Alij dicũt ꝙ ibi sciebat seruũ simulantẽ se liberũ:hic nõ.Itẽ opponitur ꝙ quasi temp videatur scire: cũ omnes scire debeant id quod suũ non est,&c.vt 3.vnde vi.l.fin.Sol.illud in re ꝙ semper est aliquius:ac homo potest esse nullius : vt liber.

r ¶ *Priuatum.*] id est,non contingit pu.vti.vt sit contra l. propter ignorantiam.ad quod ff.de pact.l.fi.vnius.§.pacta.

s ¶ *Si qui verò.*] dixi ab illis profugis exigi quæ debẽtur , his verò non soluendo constitutis debitores eius exiguntur.

eius, & contra hæredes a emptoris vindicationem damus, longi b temporis præscriptione submota. Malæ fidei† nanq; possessorẽ esse nullus ambigit, qui aliquid cõtra legum interdicta mercatur c,

¶ *Receptans colonũ tributariũ fisci debentẽ domino censum annuum scienter , restituere ipsum compellitur domino: & etiã censu non soluto, & etiam fisco soluere tributa , si talis receptans vsus est operis dictorum colonorũ gratis:alias cõtra ipsos fugientes habetur regressus:quibus existentibus no soluendo,contra debitores ipsorum recurritur.Bart.*

¶ Iidem AA. ad Probum. LEX VIII.

OMnes d profugi in alieno latebras ecollocantes, cũ emolumẽtis tributariis f, salua tamẽ g moderatione,reuocentur h : scilicet vt si i hi homines apud quos reperiuntur,alienos esse nouerunt† fugitiuos, & profugis in lucrũ suũ vsi sunt, hoc est siue excoluerũt k agros fructibus dũi profuturos, siue aliqua ab iisde sibi iniuncta noluerunt l, nec mercedẽ laboris debitam consecuti sunt:ab illis m tributa , quæ publicis perierunt functionibus,exigantur.Cæterũ si occultato neo ꝓfugi, q, † alieni esse viderentur , quasi sui arbitrij ac liberi apud aliquem se collocauerunt o, aut excolentes terras partẽ fructuum pro solo debitã domini præstiterũt,cætera proprio peculio reseruantes, vel quibuscunque operis impensis p mercedem placitã consecuti sunt,ab ipsis profugis q quæcunque debẽtur, exigãtur.nam manifestũ est priuatũ r iã esse contractũ. Si qui verò s inter agricolas t (vt assolet) ex quibuscunq; cõmerciis hmõi hominib⁹ u esse inueniuntur debitores x, corã partibus cõstitutis,iudex y ab obnoxiis quod deberur, exposcat z.

¶ *Immunitates iugationis absque principis auctoritate concessæ non valent : sed ad pristinam conditionem reuocantur.Bar.*

¶ Iidem AA.ad Populum. LEX IX.

IMmunitates† specialiter datę a, & iugatio & capitatio b, libris publicis c,& ciuitatũ aut,pũciarũ encauatariis d† sine aliqua ꝓbatione factæ penes fruẽtes fereptæ e, in functionẽ pristinam redeant *.

¶ Iidem AA.Cynegio. LEX X.

CVm antea f per singulos vicos. p binas verò mulieres capitis norma sit cẽsa: nunc binis,ac ternis viris,mulieribus autem quaternis ius vniº pẽdẽdi capitis attributũ est g. Quocirca h sublimitas tua hmõi census per Comanensiũ† & Ariarathẽsiũ, & Armeniæ secũdæ,Amasenorũ †Helenoponti, & Diocæsarienſiũ Cappadociæ secũdæ, vrbes salubris ac temperatę peræquationis i † modum monumentis publicis iubebit annecti.

¶ *Si originarius colonus culturam deserat, nulla dignitas vel auctoritas eum excusare potest.Bar.*

¶ Impp. Arca& Hono.A A. LEX XI.

ORiginarios l colonos nullis priuilegiis m, nulla dignitate n, nulla census o auctoritate excusari præcipimus: sed amputatis omnibus , quæ aliquoties per gratiam sunt elicita , domino vel fundo esse reddendos p.

¶ *Adscriptuij & censiti penes dominos debent remanere:& ipsos ignotos receptas etiã ignoranter , punitur in duodecim libris argenti: tenetur etiam receptans ipsum eum alio similis æstimationis restituere.Bar.*

¶ Iidem AA.Florentino. LEX XII.

SEruos q, vel tributarios vel inquilinos r apud dños suos volumus remanere.Nam cum metu damni s deterritus vnusquisque, cum quẽ incognitũ habuerit : à se cœperit ꝓpulsare t ,volũtas fugiẽdi seruis non erit.Nemo enim dominũ suũ deserit:sciẽs nullo latẽdi locũ esse derelictum u : sed aut cognitũ sibi ingenuũ vnusquisq; suscipiet,aut eũ q se liberũ esse simulauerit v ,à se submouebit,metuẽs iis q̃ statuta sunt x obnoxius fieri.Si quis igitur ex memoratis y fugitiuis apud quẽlibet fuerit reptus,duodecim z libras argenti fisco nostro inferat detẽtator:ipsi autem cuius fuerit, præter eundem fugitiuũ, alterum a etiam eiusdẽ æstimationis inferre decernimus.

¶ *Liberi suscepti ex vtroque vel altero parẽte censitopaternã sequuntur conditionẽ: & habens duo prædia potest transferre colonum de vno ad aliud.Bart.*

¶ Iidem AA.Vincentio. L. XIII.

DEfinimus b, † vtinter† iqlnos k colonósve,quorũ l (quantũ ad originẽ pertinet vindicãdã) in discreta eadẽq; pene † videt esse cõditio,licet sit discrimẽ in nomine m susceptiliberi vel vtroq;, vel neutro† n parẽte cẽsito,statũ patenæ cõditionis agnoscant. ¶ Illud etiã seruandũ est,vt si qñ vtriusq; fudi o idẽ dñs de possessione p referta cultoribus,ad eam coloniam quę laborabat tenuitate, colonos transtulerit:iidẽq; fundi ad diuersorũ iura dñorum qualibet sorte q trãsierint:maneat qdẽ facta trãslatio r ,sed ita,vt ꝑdi ejus dominº, à quo s coloni ꝓbãt fuisse traducti, translatorũ agnationẽ restituat t.

¶ *Colonus bona fide possessus fugiens apud alium,restituitur primo bonæ fidei possessori: & postea causa originis agitatur.Bart.*

¶ Iidem AA. Vincentio. L. XIIII.

SI coloni v † quos bona x fidẽ qſq; possedit, ad alios fugæ vitio transeuntes y necessitatẽ ꝓpriæ cõditionis declinare tẽtauerint:bonæ fidei possessori primũ oportet celeri reformatione succurri z : & tunc,causam originis & proprietatis agitari *.

¶ *Coloni glebæ adscripti causa dominorum non inquietantur.Bart.*

Impp.Hon.& Theo. AA. L. XV.

COlonos nũquã fiscalium nomine debitorũ a, vllius exactoris† pulset intẽtio:quos ita glebis inhærere ꝓcipim⁹, vt nec pũcto b quidẽ tẽporis c debeãt amoueri

¶ *Mulier originaria copulans se cũ alio in cõsortium cum sua sobole reuocatur.Bart.*

¶ Iidem AA.Palladio. LEX XVI.

MVlier quę fuisse originaria d docebitur e , si cuiuscũque liberi hominis secuta cõsortiũ f in vrbibus , vel in quibuscunque locis victura† cõstiterit:eiº omnẽ sobolem g secũ dũ vetera cõstituta conueniet reuocari.

¶ *Colonus contrahendo, domino circa dominium non parit præiudicium.Bart.*

a ¶ *Damni.*] quod hac lege infertur.Accur.

b ¶ *Propulsare.*] non recipiendo,sed reiiciendo.

c ¶ *Derelictum.*] sic ff.de offi.præs.l.congruit.

d ¶ *Simulauerit.*] & sic ignoraas erat suscipiens.sed contra ℨ. eod. l. omnes.sol.vt ibidem.

e ¶ *Statuta sunt.*] in hac lege.

f ¶ *Memoratis.*] Not. memoratis : vt tollatur contrarium.

g ¶ *Duodecim.*] vel alia videt imponi pœna : vt ℨ. eod. oẽs omnino.Sol. ibi de damno,hic de pœna.Itẽ cõtra ℨ.de ser. fu. l.siqs. Sol.ibi in seruo vere:hic nõ.Vel plenè dic, vt in l.quicũque.not.eo. ti.Itẽ cõtra ℨ.de colo. thra.Itẽ cõtradicit l. qcũq;. omnes eñ statuũt aliã pœnã. Sed dic vt in l.quicũque.notaui.Item facit j.eod.cũ satis.in fi. & ℨ.de metal.l.fin.Acc.

h ¶ *Alterum.*] quę si nõ habet,ęstimationẽ dabit vt ff.d.leg.j.l.fi quis inglinos.in princip.& ℨ. de ser.fugit.l.qcũq;.&facit ℨ.de ser.corrupt.l.j.ꝙ asit.ibi,recipe ẽ refu. & c.& de fugit.l. j. Accur.

i ¶ *Efinimus vt inter.*]sub. & quanuis inter inquilinos,&c. tamen desi.vt suscepti liberi.& c.ne videãt negligi:vt ff.de iniu.itẽ apud. §.hoc edicto. sed tũc abũdat dictio quorum.tu sic desi.vt suscept. liberi inter inglinos.&c.suscepti dico vel vtroq;. &c.

k ¶ *Inquilinos.*] inquilinus cõsueuit dici in ciuitate,colonº in villa: vt ff.d.acqr.possess.l.pignoris. sed hic pro eodẽ potest poni.nã nec inhabitare sufficit in fundo,nisi colat : nec colere potest, nisi habitet. & sic vtrunque positum perfectum colonum significat. Vel dic quòd inquilini sunt castellani:quia & ipsi possunt esse conditionibus allegati,licet nõ colant terrã:vt ar.ff.ꝺ exc.tu.l.nõ tãtũ.§.fi.secũdũ hoc colonº ẽ siue habitet i ipso fũdo,siue nõ,dũmodo colat eũ. Tertij dicunt ꝙ inglinus est q alibi habitat,& alibi fundũ colit : sed q in ipso fũdo habitat & colit,ipse est colonº.& hoc placet Io.& Azo.& H. & secũ dũ hoc intellige leges de inglinis tractates:vt hic,& ℨ.eo.titul.l. omnes omnino.& l.seruos.& j.de fũ.rei pri.l.eũ.& ℨ.cõmunia vtri. iu.l. possessionũ.& ff.de leg.j.l.fi qs inglinos.& ꝺ cẽsi.l.forma.§.fiqs. & sic magis adstringitur colonº, cui alibi nõ licet inhabitare : sed inglino licet cõducere domũ alibi.horũ eñ filij originarij sũt:vt j.e.l.cũ satis. §.cũ autẽ.& hic.Alij vt Mar.coloni sunt,q domũ ia ædificatã in rure habitandã cõducũt sub certa mercede: sed qui æstimãdã, supficiarij.

l ¶ *Quorum.*] ſ. colonorũ & inglinorũ vindicãdã,&c. nã filij vtriusque vindicantur:sed alij vt inhabitẽt solũ & colãt , alij vt colãt tenẽtur,& ideo dicit penè. m ¶ *In nomine.*] coloni & inquilini.

m ¶ *Vel neutro.*]aliàs vtroq;:i.altero puta patre, sed matre libera. & dic cẽsito,i.colono vel iglino: vt ℨ.ti.ij.l.ij.i prin.& secũdũ hoc segẽ patrẽ.sic ℨ.de muri.l.fi. idẽ i eo q mſe murilegula & pſe curiali natus ẽ.vt in auc de na.li.in cu.depu.§.fi.alias si non esset curialis, sequereẽ mſem.ℨ.de muri.l.ij.q. Itẽ. sic ℨ.e.l.nec diutius. & rõ ẽ hoc eſq;ne ꝺ crescat hoc genº hominũ.Py.Itẽ nõ ob.ℨ.e.l.ne diuti°.& l.fi.qa ibi in seruis & quasi : at hic liberi:vt ℨ.e.l.cũ satis.§.j.& ex liberis fœminis.Alij habẽt vel vtroq; vel neutro:& tũc dic si vterq; ẽ cẽsit°,i. colonº,patrẽ:si neuẽ,sũt tñ eiusdẽ cõditiõis pẽ & mſ, vt ambo adscripti tij: & tũc idẽ vt patrẽ,vt hic.Si aũt diuersæ cõditiõis sũt pater & mſ, vt pater cẽsit°,mater libera, serua vel adscriptitia sequaẽ matrẽ:vt j. ne diuti°.§.fi.Alij dicũt qilla corrigit istã.Alij dicũt cẽsito,i. adscripritio.& secũdũ hoc si vterque patrẽ,vt hic,si alter tñ tũc matrẽ:vt j.ne diutius.si neuter cẽs.adscr.tũc patrẽ,vt hic.& secũdũ hoc generali°loquitur lex ista quã dixerim:vel vt de oi gñe colonorũ dicat,& qđ dicit quorũ,ſ. oim colonorũ:& pene dicit : qa ei in multis differũt aliq ab aliquibus:maximè qa colonº eiusq; filius præsc.xxx.ann. se tuet:qđ in adscr. secus est. vt ℨ.cũ scimus.§.fin.& l.cum satis.& j. de fun.rei pri.l.eum.& ℨ.de præscr.xxx.ann.l.omnes.

o ¶ *Fũdi.*] in quorũ quolibet habet colonos:vt ℨ.fa.er.l. quotics. Ac.

p ¶ *De possessione.*] al.possessionis refectę,alias possessione refecta.

q ¶ *Sorte.*] aliàs forte , aliàs frõte.& dic qa cõstituit seruitutẽ vl ſfr. vel aliã,vel pignorauit:vel veriº dic vẽdẽdo vel alienãdo alio modo.

r ¶ *Translatio.*] nõ valet alienatio taliũ, vt ℨ. eod. tit. l. quemadmodum.sed translatio sic,vt hic.sic in marmore:vt ℨ. de ædi.priua.l.ij.

s ¶ *A quo.*] ſ.fundo : vel dic,dño,quod est verius.

t ¶ *Restituat.*]cõdictione ex hac l. cõuentus ab emptore vel filiis, nõ rei ven. & facit ℨ. cõmunia vtriusque iur.l.possessio num.& de leg.j. l.fi quis inquilinum.& ℨ.l.ij.& l. quemadmodum. Vel dic offi.iud.vt not. ℨ. eod. l. quemadmodum.

v ¶ *I coloni.*] largè ponit,& cõphẽdit omnes solo adstrictos : vt ℨ. eo.l.omnes omnino.Ac.

x ¶ *Bona fide.*] dominº fuerit vel nõ.arg.ℨ.Io. l.fiqscõductor:& j.l.px. Quid si mala fide ? videt idẽ:vt ff.de vi& vi arma. l.j.§.q vi à me.iudicinm enim quo hic agitur, est possessoriũ.ſicut vnde vi. vnde nõ debet quæri an iuste vel iniuste possideat. vt ff.ꝺ acq.poſſ.l.ij.§.ex cõtrario.& ad idẽ ff.cõmod.l.ita.& hic subaudi maximè.sed ad onus probãdi in petitorio qñ ẽ bona fiꝺ:vt ℨ.ꝺ ꝓb.l. vis eius.sed hac l. nõ nisi bonæ fidei consulitur.

y ¶ *Trãseuntes.*] est enim vitiũ animi & etiam rei inhærẽs quod vsucapione ꝓpellit:vt ℨ. ꝺ ser. fugit.l.j.& j.e.l.eũ satis.

z ¶ *Succurri.*] vt ei restituatur possessio statim. Sed qua actione? Rñ.cõdictione ex lege vel ofﬁ-

a ¶ *Colonos contrahendo.*] al.colonorũ.

b De hoc vide Io.de Pl. & Sulic.& Aurei.Cons.

† exactiõis.

† vista.

Possessoriũ ante petitorium intentari debet.

Ex lib.iiij. ti.vj.l.j.C.T

* D.iiij. Id. Iu. Medio. Sulic.& Aurei.Cons.

Colonus & inquilinus quomodo differunt.

Part⁹ aliquã do vẽtrẽ non sequitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

b *Er colonum.*] largè ponitur pro omni adstricto solo vel nõ : vt & 3.in rubri.not.Accur.

b *Non posse.*] imò contra ff.de acquir. pos.l. iij. §. q; si seruus. & l. peregre.§.quibus.& l.fi de eo.§.j. Sol. hic possessionis. i. rei possessę seu dominij.sic ff.de verbor.sign.l.interdũ.& facit de acq rẽ. possess. l. cũ nemo. & 3. d. procu.

l.,pcuratorẽ.Vel aliter vt plenè notaui 3.de acquirẽd.possess.l.fi.& facit vt nec obligare possit: vt 3. si res ali.pi.data fit.l.fin. &quod cũ eo.l.si seruus. sanè in seipso prẽiudicat domino delinquẽdo : vt ff.de vi armat.l.prima.§. quod igitur.

c *Colonos. Parte.*] quia denegam[a] p dictã colonis.ad quod j. de mã.& col.pal.l.fin.& de fu.col.l.j & in authẽ. de man.princ.§.fed etiã. & 3.eo.tit.l.originarios. & l.omnes omnino.& j. de re milit.l.quicũq;. & no. colonos hic largè di ci,p of adstricto solo: vt 3.eod. l. omnes omnino. & facit j.d.cohor.l.fi cohortalis.i fin.& 3. de spectaculis.l.fi qua.ibi,neq; iam post hac. Accurſius.

d *Itibus Celeritatem.*]ff.si certũ petatur.l.q.dã. & 3.de iud. l. properandum. Accur.

e *Conditionis.*] quæ sũt plures:vt not.in rub. & licet in aliis differãt, hoc tamen conueniunt quòd hæc lex dicit.

a Super hac gl. vide in cõquerelam.in fi. extra de elect.vbi vi dicit dicere contra hunc rex. & hanc gl.sed solue. vt hic per do.Io.d Pla. ..Pro principio huius l. vide c.peruenit.in glo.ij. extra de censibus.

f *Necne*[a].] sic ergo ratione tenet pos.& litigat colon[a] satisfãdo,vt subiicit. & sic est contra 3.loca.l. si quis cõductor. So. hic nõ erat cõductio finita: ibi sic. Vel dic protestabatur q̃ nolebat sibi prodesse pos.quò minus probet, ibi non. Vel verius vt ibi notaui.Acc.

g *Possident.*] hic accipe talem quod est 3.& quod est in medio, inter positio est.

h *Eos.*]scilicet dños.

i *Colonorũ.*] habeas colonorum. & sic prodest domino præstatio diuina.sic ff.de vsur.cũ de in rẽ.& C. de fideicommiss. l.j.& j.de fũdis patrimonia. l. ius emphyteusis. Sed cõtra ff.de ꝓbatio.l. cũ de indebito. §. j. Sol. ibi semel & paruo tẽpore:hic decem annis:quia dicit lõginquã. ad quod institut. & vsucap.i prfc. argũ.ff.si ser. vin.l.fi qs. diuturno.& arg.j.eo.tit. l.cũ satis.§. ij.& ff. de aqua pluu.arcẽd.l.ij.i fin. Sol.ibi negligẽs, hic sapiens.Itẽ opp.quia si pos sess.coloni est:ergo locatio nulla: nec etiã possidet dominus ꝓ colonũ: vt ff.d vsucapio.ci à quo. Sol.hic sciens rem suam conduxit.Vel verius hic de dominio nõ erat quæstio : sed an hic locasset. sed de dominio aliũ non se dominum dicebat, & ab eo conduxit.alias est

Iidẽ AA.Ioanni P.P.

L. XVIJ.

PEr colonũ, præiudiciũ possessioni inuito, vel inscio domino imponi nõ possit, & iure & legum auctoritate declaratur.

Coloni ad scripturã ad nullum honorem etiã humilioris militiæ vocantur. nec etiã magisteria potestatis apparitores cõstituũtur.B.

Imp.Valentinianus A.

L. XVIJ.

COlonos nulla ratione ad vllũ locũ sinimus admitti : sed nec apparitores magisteriæ potestatis cẽsibus adscriptos probari concedimus : quia in hac parte & dominorum iuri , & publicæ consulimus honestate.

Si de terræ dominio inter dominum & colonũ est disceptatio,cũ locatio negatur,satisfdare tenetur colonus conuentus de restituendo fructus & reditus sine procrastinatione, si dominus obtinuerit in causa: quæ satisdatio durabit triẽnio : & postea reuocatur. Si verò colonus hoc facere noluerit,vel non potuerit: tũc reditus in agro consistentes deponũtur. Si cõsistunt in speciebus,iudicis vedũtur arbitrio,& pretiũ modo prædicto posteà sequestratur.publicas autem functiones soluet dominus vel colonus secundum consuetudinem antiquitus obseruatam.Bart.

Imp.Iustinianus A.Demostheni.P.P.

LEX XIX.

Itibus imponentes celeritatem dancimus, si quando coloni cuiuscũque cõditionis contra dños terræ declamauerint, super hoc ipso dubitantes, vtrum is terræ dominus est, necne, an ipsi coloni dominium suæ terræ possident : eos tamen dicimus qui nõ ex lõgo prolixóque tempore, vel longinqua & inueterata redituum susceptione sufficientem habent cautelam : in quib⁹ casib⁹ nec contradicendi quidem licentia colonis relinquitur, longi tẽporis præscriptione,vel redituũ frequẽtissima cõsequẽtia,colono:ũ ; impetum excludẽte)talem esse superreditũ vel publicarũ functionum præstatione formã censemus, vt si tales coloni quales prædiximus, idoneũ fideiussorẽ totius summæ quę ab his dependitur, præstiterint, q; omnes reditus sine vlla procrastinatione , si melior causa dominorũ iudicetur, eis restituẽt, & talis fideiussor per triennio acciꝑatur, eoq;impleto irerũ renouetur:coloni ĩ medio nullo modo super reditib⁹ à dñis inquietentur. Si aũt hoc coloni minimè facere voluerint, vel potuerint:tunc iidẽ reditus per officiũ iudicis annui exigantur per solita tẽpora,in quæ etiã dñis depẽdebãtur, & deponan

dominorum.& tunc iunge præcedentibus.Accur.

k *Censemus.*] abundat propter verbum sancimus. quod est 3.vel ne propter prolixam interpositionem videatur obligatus. Accur.

l *Dependitur.*] id est,dependi postulatur : vel dic deprehenditur.

m *Quod omnes.*] hic incipit forma cautionis.Accur.

tur o † in ẽde sacra,vel in *cheimiliarchẽo* ciuitatis sub qua possessio sita est : vel si localis ecclesia ad susceptionẽ pecuniarũ idonea nõ sit, in metropolitãa ecclesia remaneãt q cũ omnicautela,& post plenissimã definitionẽ vel dominis dẽtur, vel colonis restituantur r . ; Sin autẽ reditus non in auro s , sed in speciebus inferũtur,vel in totum, vel in parte,† iterum per officium iudicis fructus vendantur t , & pretia eorum secũdum prædictũ modum deponantur. Hæc de reditibus definientes,ad publicas trãseamus functiones v. Et si quidem coloni more solito eas dependebant,ipsi maneant in pristina consuetudine, nullo præiudicio domi nis generando,qui z etiã quiescẽti b⁹ colonis, & non cõtradicẽtibus ad publicũ tributarias functiones minimè inferebãt. Sin autẽ moris erat v dominos totã summã accipere, & ex ea partẽ quidẽ in publicas vertere functiones, partem autẽ in suos reditus habere : tunc siquidẽ fideiussorẽ dñis sine prædicio litis tantã summã inferre z, quantam tributa publica faciunt, vt à dominis publicis rationibus persoluatur : nullo ex hoc colonis prædicio generando,super reditibus enim domini fideiusione fiãt cõteti. Sinautem,fideiussione † cessante,ad sequestrationem veniant , & pecuniæ deponantur:ex earũ summa tantã † iudices separare,quãtã † ad publicas sufficiat, functiones,& eam dispositionem dominũ accipere, quatenus ipse eam persoluẽs, publicas accipiat securitates : reliqua quãtitate quæ in reditus puros remanet , in tuto collocanda,& litis terminum expectante : nullo prædicio siue colonis,siue dñis ex hmõi fideiussione vel sequestratione , vel publicarũ functionũ solutione generandi : sed omni causa in suspenso manẽte, donec iudicialis scientia, quę de toto negotio,pcedit,omnẽ rẽ aperiat , & ostẽdat quis dominꝰ terræ constitutus est,& ad quẽ publicarũ functionũ a securitas debet in posterũ fieri,seu reditus per uenire, vel permanere. Recitata septies in nouo consistorio palatij Iustiniani.D.Decio V.C.Cos.

Natus ex adscriptitio & serua,vel adscriptitia & seruo, ventris sequitur cõditionem. Itẽ inter seruos & adscriptitios modica differentia est.Bart.

n *Accipiatur.*] nota aliàs per duos menses tenetur:vt argũ. 3.de fideiusso. l. fi fideiussor. sed quare obligatio renouat cùm instantia sit finita: vt 3.de iudic.properandũ? Solut. illa corrigit istã.Vel in hoc casu speciale vt ibi. Vel veri⁹ hic ante litẽ contestatã fuit acceptus.

Hunc casũ sequestrationis ponit & gl. iter alios casus speciales in c. ij extra de seque possess.

o *Deponantur.*] sic ff.vt leg.no.ca.l.postquã. §.j.

† Ex parte.

p *In keimiliarchio.*] ad hoc 3. de bonis author. iudi.possidẽ.l. fin. in fin. & de vsu.l.acceptã.Item not.fieri sequestrationẽ. quod est speciale. regula riter contra.quod dic vt 3.de probi.sequestr. l. j. quæ est contra.

q *Remaneant.*] depositi dẽti reditus.

r *Restituantur.*] est ergo causa inter dominũ & colonum:licet Paulus intellexerit hanc legem quòd sit causa inter vnũ dominum & alterũ qui dicit se dominũ.Itẽ not. dici dominum qui dominus non est,eo quòd domini consueuerunt locare,& talia postulare.

s *Auro.*] vt 3.proxim. respon.

t *Vendantur.*] propter cõsummationẽ fructuũ : ad quod ff. de glã. l.j.

v *Functiones.*] id est, tributa , quæ coloni pro terrula sua , & dominus pro sua quã colonus tenet , soluere debet : vt 3.eod.l. ij. & in auth. de col.§.nullus.col.ix. ꝓ ea verò de quã litigat , vel cuius occasione , seruat quod hic dicitur.

† fideiussore

† tanta.

† quanta.

† sufficiant.

x *Qui.*] ſ.domini.

y *Moris erat.*] idem posſumus dicere de decimis: vt si rustici cõsueuerũt dare dominis, vt ipsi dent eas ecclesiis, seruetur cõsuetudo: aliàs ipsi rustici eas præstent, secũdum Pyr. ad quod ff. de adminiſt. tutor. l. si fine hærede.§.Lucius.

z *Inferre.*] Hic primò cõueniri fideiussor videtur quã reus. Sed hodie contra,per authen.de fideiussor.collat.j. nisi dicas hic im,pprie fideiussorem,id est, repromissorem:& ipse colonus non obliget se.

a *Functionum.*] hanc securitatem fecit suscẽptor.vt 3.d. colo.fũ.pat. l.placuit.quam si nõ reddat colonus domino per triennũ, cadit à locatione:sicut emphyteuta ab emphyteusi:vt 3.de iure emphyteut.l.ij.

Ne diutius

a *NE diutius.Libero.*] alias deest , & libero vel adscriptitia : & hæc est lex.Iusti.missa ad Senatum.

b *Legibus.*] quas non habemus nisi in seruis vel ancillis:vt 3. de rei vin.l. partũ. & de li. cau.l.fi.& in casu speciali:vt j.de agric. & mac. l.iij.hodie autẽ aliter est:vt hic,& j.l. fi.& in auth.const. quæ ex adscripti.in prin.col.v.Itẽ facit 3.eo.ti.l.mulier.& j.l.proxi.

c *Ventrẽ.*] sic 3.l.proxi.cum concor.sed fallit in libera quę iũgitur tamiaco:vt j.de prędiis tamia.l.j.itẽ in murilegulo:vt 3.de murileg.l. fin. Itẽ & in filiis inquilinorũ & colonorum notorum ex libera:vt 3.e.definimus.nam hic in nato ex adscriptitio & libera. Itẽ fallit i libertis curiæ quos sequuntur filij : vt in decre.xij.q.ij.de libertis.& i libertis ecclesiæ, sicut alias in decret. xv. qu.vlt.cũ multæ.Itẽ in filiis Aldiorum:vt in Lõbar.d cõiu.ser.vel Aldi. l.iiij. q̃ omnes sunt contra.Item i honorib⁹ sequũtur patrem : vt ff. de ſtatu hom.cũ legitimæ. & d̃ sena.filiã.Itẽ ex delicto patris qfq; puniunt filij:vt 3.ad legẽ Iul.ma. quisquis.Itẽ fi pater pecigit filiũ monasterio,obligat eum:vt in decret. xx.qu.j.per totum. item quãdo nondum erãt nati vel cõceꝑti:quãdo pater decurionatũ amisit non dicuntur filij decurionis:vt ff.de decurio.l. ij.§.in filiis.Accur.

Punitur quã doque filꝰ ex patris delicto.

d *Obseruabatur.*]indubitaliter:ne contradicat 3.l.prox.

e *Intelligatur.*]q.d.nulla,in eo qđ subiicit. & ar.ff. de li.ho.ex hi. l.ij.i aliis autẽ dicerũt : quia hi liberi sunt.vt j.d col. Thracẽ.l.j.& j.l.cũ satis. §.caueant.& per hoc aliqua possidere possunt:vt 3.eo.hi.& in aut. de col leg.§.nullus.coll.ix. qđ in seruo secus:vt ff.d acquiren.possſ. cũ hęredes & fieri clerici pũt dñis nolẽtib⁹ in possessionib. in quibus sunt adscri-⁹ pti. seruus non ,vt in aut.de san.ep.§.fi seruus.& §.adscriptitios,colũna nona.itẽ seruus si scięte dño fit clericus,fit liber:adscripsitius nõ, vt ex eisdem §§. item seruo posſum auferre peculium : adscriptitio non.item serui etiam fine peculio vendi posſunt,sed adscriptiꝰ nõ. vt hic in fi.& 3.l.ij.& l.quemadmodũ.tẽ iste litigat cũ dño quãdoq;, vt j.eo.l.cũ satis.§.caueãt.& j.ti.ij.l.j.qđ seruo non licet.itẽ cũ aliis litigat:vt 3.eo.oẽs profugi in fi.serui nõ.vt 3. de iud.seruus. Vel dic quo ad dominũ seruos:vt no.ff.de ſta.ho.l.ij.item addę qđ not.inſt.de iur.per.itẽ fit liber seru⁹ vel ancilla fi contrahit matrimoniũ cũ libero vel libera dño sciẽte:sed nõ adscriptitius:vt in aut. de nup.§. fi verò ab initio col.iij. & j.e.l.fi.sed an d̃ pęculio teneẽ dñs pro adscriptitio?Rñ.sic:vt C.qđ cũ eo.dños.& ar.3.de fac.eccle.l.fi quis presbyt.

† nullum. Adscriptiti⁹ & seruus in multis differunt.

† cuidam.

f *Cum peculio.*] & sine eo,vt 3.de pecu.eius qui li.l.j. Accur.

g *Cũ scim⁹.Cofessionib⁹.*] solis i iure vel extra:vt ſtatim dicet.

h *Ex scriptura.*] scilicet sola.

i *Incrementum.*] quo accedente fit qſque colonus:vt si post scripturam qua ad habitandum se obligasset xxx.an. steterit.vt j. eo.ti. cum satis.§.cum autẽ. si autem adiecit in scriptura quod adscriptitius sta re volebat,& sic fatebatur,tunc fiat adscriptitius:vel si dicta inscriptio vel si alius similis modus interuenerit,vt subiicit.

k *Conditionem.*] alias conductionẽ:quia solũ vt adscriptiti⁹ cõduxit:ad qđ 3.d libe.cau.l.ad ꝓbationem.aliàs cõditionem.i.illrumẽtũ cõditionis adscriptitiæ p se factum,vel aliam,&c.quãdoq; p aliũ.vel dic cõditionem,i.instrumentũ p conditionalem, i. notarium factum: vt 3.qui po.in pig.scripturas,vel aliam,&c.vt per se vel p alium. Ac.

l *Adiutorium.*] sic in cõparationib⁹ liarũ:vt in aut. de fi.instr.§.in his verò.& in quæstionibus seru orum:vt ff.de quæst.l.j.in prin. sic & in aut.de nup.§.quia verò.& no.q̃ quæ non prosunt singula multa iuuant , vt hic,& 3.de testſ.sancimus.& C.ad Velle.fi mulier.& in aut. vt immo.ante do.& j.qui po.in pi.ha.l.fi.aut. quo iure. in fi. & j. de fun.pa.l.fi.sed ar.contra 3. qui mi.l.j. & ff. de adm. tu. l. ita autem. §. gessiſſe.sed hoc hic facit rei magnitudo.vbi dicit melius est,&c.Accur.

m *Adscriptione.*]quia in censum velut suos adscriptitios deduxit volẽtes:& quia ipse quasi adscriptitũ in cẽsum capitis se deduxit,sed m Al.

n *Legitimis modis.*] puta pfectam scripturã. vt j. dicit:vel quia lõgo tempore sic soluit, vt in scriptura cõfessionis ad scriptitiæ conuenit : vt supra eo.titibus. in pr.

† Escit ad hunc tex.Fe li.c.fi cautio extra de fide instru. i iiij. col.post me. do se adscriptitium,&ta lem ibi velle morari : & per consequens nolle di scedere , aliud si tantum profiteatur nolle discedere,vt in prin.dixi.

o *Talis scriptura.*]qua adscribit se terræ,cõitẽ fiõi vel scripturæ.sic & aliàs etiã si nõ fit tãta solẽnitas:vt 3.arb. tu.l. fi.& 3.de fabr.l.fi qs.itẽ & ille q se exhæredauit , vt ff.de cõtra tab.l. nõ putauit.§. fi qs sua.sic & 3.de arb.l.ne in arbitriis.in fi.& de do. si patron⁹.& 3.de nõ nu.pe. g̃naliter. sic ergo habes qualiter sit adscriptitius de nouo,ſ.cũ scriptura & cũ alio adminiculo,vt i rub.ſmissa.

Depositio est cora iudice profes fio.

p *Ex pluribus.*] ecce quæ nocẽt , & quæ non prosunt, &c.& fac.ff.de re.iu.l.quoties dubia. & C.d ep.aud.l.nemo. Sed contra 3.de tranſact.i.fi. Sol.vt ibi in tranſactiõe & ad bonum.non ad malum valet.vt ibi not.

q *Conf. ssion.ibus.*]ex tra ius factis.vel ẽt in iure,nõ in figura iudicij liberalis causę:vt hic & 3. de li. cau.nec fi volẽs.& l.liberos.&l.interrogatã. &l.parẽtes.sec⁹ fi figura iudicij:vt eo.t.l.subem⁹.

r *Scripturæ.*] prædicto modo facta.

s *Confessio.*]inscriptis vel sine corã iudice vel notario etiam extra ius.

t *Depositio.*] coram iudice ꝓfessio dicit depositio. & de hac interlerit cũdicit quidem,&c.Ac.

v *Sine vi.*] hoc innuit etiam extra ius, cũ in iure non sit verisimile pati vim : vt ff. quod metus caus].non est verisimile.

x *Quid enim.*]interpositio est.Accur.

† præiudicare.

† absẽtiam.

y *Conditionale instrumentum.*] id est, adscripcitiæ conditionis , vel dic,id est,notarij.vt 3.dixi.Accur.

z *Et inter alia.*]vel etiã extra ius fit cõfessus , vt 3. dixi. regulariter eũ tñ valet quod fit extra ius,quãtũ quod fit corã iudice,vt 3.de pac. pacta nouissima.& de trãſ.siue aptud.& de li. cau. interrogatam. Sed fallit,vt 3. de confe.& inſt.de adop. ſ.fi item no.eũ ſtare iuꝛ confeſſioni vel scripturæ.sic & aliàs etiã si nõ fit tãta solẽnitas:vt 3.arb. tu.l. fi.& 3.de fabr.l.fi qs.itẽ & ille q se exhæredauit , vt ff.de cõtra tab.l. nõ putauit.§. fi qs sua.sic & 3.de arb.l.ne in arbitriis.in fi.& de do. si patron⁹.& 3.de nõ nu.pe. g̃naliter. sic ergo habes qualiter sit adscriptitius de nouo,ſ.cũ scriptura & cũ alio adminiculo,vt i rub.ſmissa.

a *Illud quoque.*] si filius coloni mei in libera cõuersatione moratus fuerit xxx.an.vel xl.vel lõgiori tpe: nihilomin⁹ tñ post patris mortẽ, vel post quã pf agriculturæ inut.lis facẽ⁹ est,deinceps valet ille i vinculis in agro : nec põt se excusare ideo qa liberè vixerit lõgissimo tpe: non eñ videtur liberè vixisse , cũ quodammodo pars corporis.eius in fundo remanserit, cùm permanserit aliqua vel aliquis de cognatione sua,q mihi pstabat vel pũiterunt quod volui.ideo eũm ipsemet præstitisse videatur,nõ potest se in libertatẽ defendere , vt dictũ est.Acc.

b *Conuersatione.*] aliàs conditione , i. in libertatis possessione. Ac.

c *Inutilis.*] clericus puta factus,vt in aut.de sanct.ep. §.adscriptitios.col.ix.

d *Idoneus.*] vel est senex.

e *Per patrem.*] sed non conuertitur. imò vt in fi.huius l. & facit 3. de anna.excep.l.j.& l.fi.

f *Colonorum.*] id est,filiorum coloni:nec tamen deterioris conditionis erunt quàm pater.vt j.l.prox.§.j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Nati.*] idẽ si alibi.ar.l.prox.licet quidã cõtra.sub.ergo maximè.
b ¶ *Remanebat.*] secus ergo si nullus remãserat. p qđ collige q̃ colo ni non adscriptitij sit filius:qa in eo secus:vt ℸ.l.px.itẽ no.q̃ dicit co gnatorũ.ſ. fratres vel similes , cũ quibus patrimoniũ seruientis sit cõe: in aliis secus,vt ℸ.đ fiscau.l.multis.Item cõtra ℸ.đ fun.re.pri. eũ. So. ibi nemo remanserat.

Vel ibi ab alio detinebatur,hic à se. & eodẽ mo do sol.ſ.de diuer.prescr. Llonge.vel ibi cum solo. item fac. ℸ.ad l.Iul. ma.l. quisquis.item no. circa prædicamentum situm esse. item facit ff. de vsufr. si cui.& q̃ mo. vsusf.ami.is cui.itẽ qđ si esset natus antequã pater esset colonus?Rñ.vt ℸ.l.proxi.§.j.itẽ facit ℸ. de prescr.xxx.anno.l.iij. c¶ *Antiquitas.*]paterna.

Partem reti nens totum retinere videtur.

d ¶ *Posteritas.*]filij,itẽ nota q̃ retinẽdo partem vt retinere totũ.ar. ff.de ser.rusti.præ.l.vna.Acc.

e ¶ *Cum satis.*] sicut curialis longo tẽpore nõ potest se libera re à curiali cõditiõe, sic nec adscriptitius:nec ét soboles eius siue nata fit ieofũdo,siuealibi.nãipse. & sua soboles remanẽt adscriptitiæ cõditionis. nec se separãdo à solo liberãtur à cõditiõe adscriptitia:vt dictum est : & hoc dictũ est ad similitudinẽ serui fugitiui,qui ℸ fugam se conuertendo, non præscribit sibi libertatem longo tempore:vt ℸ.de ser.fug.l.j.

† adscriptiones.

† Alienis.

f ¶ *Colonos.*] id est , adscriptitios.

g ¶ *Cursu.*] temporali etiam xl.an.vt ℸ.de dec. si quis decurioni. & de præscr.xxx.an. præscriptionem.sed cõtra ℸ.qñ & qui. quarta pars.l. ñ. in fi.solu.vt ibi.

† diutius.

† Concor.c. ij. iuncta gl. fin. extra de im eccles.

h ¶ *Quacunque.*]nisi xl. an.vt ℸ.de pſ.xxx. an. l. omnes.quæ est cõtra.itẽ qñque xxx. an. vt qñ aliis præscribit:vt ℸ.de fun.rei priu. l.eum. & hoc nisi steterit,i.permanserit ius adscriptitij in agnatione : quia tũc nullo tempore:vt ℸ.l.prox.in simplici autem seruo dic, vt ℸ.de præs. long.temp.quæ pro li.l.j.& ij.non ergo per omnia curiali cõparatur.

i ¶ *Negotiatione.*] quam alibi exercuit.

k ¶ *Intelligatur.*] vt ℸ.de ser.fugit.l.j.sed an xxx. annis præscribitur fugitiuus?Rñ.vt vbi.item an priuatus ex ti. potest præscribere adscriptitium alienum ? Dic vt ibi,sic dicitur se furari colonus & inquilinus & similes,eo quòd omnes fugere dicũtur, & receptatores eorũ puniuntur.vt ℸ.eo.l.oẽs.& l.originarios.& l.seruos. & l. si coloni.

l ¶ *Sobole sua.*] ex fœmina adscriptitia,nõ si ex libera nulli cõditioni supposita: vt ℸ.e.l.fi.nã ſ adscriptitiis tñ & colõis colonariæ cõditionis dicitur q̃ ex cursu tẽporis nõ liberãtur.omnes autem alij coloni liberari possunt ex cursu temporis censiti & reliqui:vt ℸ.de fun.rei priu.l.eũ.Vel dic in colonis idẽ quod in aliis:vt ℸ.l.prox.notatur.Acm ¶ *Fecerit.*]i.procurauerit. vulgariter enim loquitur. Sed contra ℸ.l.prox.§.j. & ℸ.e.l.§. nulla. Sol.ibi in colonis , hic in adscriptitiis. vel verius ibi maximè subaudi.

n ¶ *Competente.*]sine volũtate dñi,vel nulla,ſ.tali .& facit ℸ.e.l. musser.& l.originarios.& de metalla.l.fi.& ℸ.đ cohor.si cohortalis. Ac.

o ¶ *Detenti.*] nullo pacto vel scriptura pambula secũdũ quosdã ad instar aliarũ rerũ:vt ℸ.de pſc.xxx. an.sicut. & hoc soluẽdo pẽsionem vt colon°:vt hic dicit.Sed tu dic q̃ pactio de illigando se solo,pẽsit in scriptura vel sine scriptura,& secuta pſc.xxx.an.nõ ẽm ex vna causa tñ,sed pluribus, vt ℸ.l.px.circa prin. nec est differẽtia inter hos qdẽ adscriptitios:sed certè imo differũt:vt ℸ.de ep.aud.l.nemini.itẽ colon°,téporiscursupõt liberari,vt ℸ.l.cũ scim°.in fi.sed adscriptitij nõ, vt ℸ.e.l.in prin.itẽ istæ præscriptiões nõ mutant cõditionẽ: sed liber remanet,vt hic:quod in eo.ſ.adscriptitio secus: vt arg.ℸ.ne diutius.

p ¶ *Liberos.*] i.adscriptitios.

q ¶ *Permanere.*]igitur pñt testari,sed nõ alienare:vt ℸ.ri.ij.l.ij.sed ibi aliãs q̃ p testñ:vt inst. q̃ ma. nõ pos, §. pe. Vel dic q̃ testari pñt inter suos q̃ ab intestato successuri erãt, nõ inter extraneos. sic ℸ. de bo. q̃ li.cũ oportet.in prin.& de ince.nup. si quis incesti.itẽ not.simul aliquẽ esse liberũ & nõ liberum: vt ff.de li.bo.exh.l.ij.& de test.qui testamẽto.& de col.Thra.l.j. & secundũ hoc sunt liberi secm̃ qd non simpliciter.& sic in cæteris , præterquã in

qui † iure nati a,& postèa absẽtes, per suos vel patres , vel fratres vel cognatos agriculturã peragebant. cùm enim pars quodammodo corporis eius per cognationem in fundo remanebat b : non videtur neque abesse,neque peregrinari, neque in libertate morari. Manent itaque domino ius inconcussum, & donec eius vel antiquitas c ,vel posteritas d , vel cognatio in agrum remaneat , ipse videatur ibi resedisse.

¶ *Adscriptitius fugiens sicut seruus fui furtum facit,licet liber sit:& ideo à tali fortuna non liberatur triginta annorum ſpatio: sed cum sua sobole idem adscriptitius remanet.Bart.*

¶ Iidem A. Ioanni P.P. LXXII.

CVm satis e inhumanũ est terrã,q̃ ab initio adscriptitios † habebat,suis quodãmodo mẽbris defraudari,& colonos f ĩ aliis † terris demorantes , dños terræ maximis damnis afficere:cẽsemus, que madmodum in curialium cõditione nemo ex tẽporali cursu g liberatur:ita nec adscriptitiæ conditioni suppositus , ex annalibus curriculis,quãtacũque emanauerint, vel quãcũq; h plixa negotiatione i aliquis sibi vindicet libertatẽ:sed remaneat adscriptitius , & inhæreat terræ.Et si se celauerit,vel se separare conatus fuerit,secũdũ exẽplũ furari intelligatur k:& sit suppositus † vna cũ oĩ sobole sua l:(etsi in alia terra eã fecerit m)hmõi fortunæ & capitali illationi, nulla liberatione ei penitus competente n.

¶ Cum autem Anastasiana lex homines,qui per triginta annos colonaria detenti o sunt conditione,voluerit liberos p quidem permanere q, nõ autem habere facultatem terra derelicta in alia loca migrare,& ex hoc q̃rebat,si etiã liberi r eorũ cuiuscũq; sexus, licet nõ per trigĩta annos fuerĩt ĩ fundis,vel vicis,dberẽt colõariæ esse cõditiõis, aut tantũmodò genitor eorũ , q̃ p triginta annos hmõi cõditioni illigatus esset:sancimus liberos colonorũ esse quidẽ in ppetuũ secundũ præfatam legẽ liberos, & nulla deteriori cõditione s pgrauari,nõ aũt habere licẽtiã,relicto suo rure, ad aliud migrare,sed semper terræ inhęreat t ,quã semel colendã patres eorũ susceperũt v. ¶ Caueant autẽ possessionũ domini in quib⁹ tales coloni x cõstituti sunt, aliquã innouationem, vel violentiam eis inferre. si enim hoc approbatum fuerit , & per iudicẽ y pronuntiatum : ipse prouincię moderator in qua aliquid tale fuerit perpetratum, omnino prouideat : & læsionem(si qua subsecuta est)eis resarcire, & sic veterẽ consuetudinẽ in reditibus præstandis eis obseruare:nulla z nec tunc licentia concedenda colonis fundum vbi commorantur,relinquere. Et hoc tam in ipsis colonis quã in sobole eorum a, qualiscũque sexus vel ætatis sit, sancimus:vt & ipsa semel in fundo nata remaneat in possessione sub eisdem modis , eisdémque conditionibus sub quibus etiam genitores eius manere in alienis fundis definiuimus.

¶ *Nullus debet colonum vel adscriptitium alienum occultare:& suscipientes etiã ignorantes , nisi restituant illum.pœnis hu insertis tenentur.Bar.*

¶ Nemini a autẽ liceat vel adscriptitium,vel colonũ alienũ scienti prudẽtiq; in suũ ius suscipere, sed & si bona fide b eũ susceperit,postea aut repererit eum alienum esse constitutum,admonente domino vel ipsius c adscriptitij vel terræ, & hoc faciẽte per se vel per procuratorẽ d suum:hunc restituere cũ omni peculio , & sobole sua. Et si hocfacere supersederit,omni q̃ dẽ tẽporis e quo apud eũ remoratus est,publicas f functiones siue terrenas siue annales g † pro eo in ferre compelletur,cura , & prouisione,tã eminẽtissimę præfecturę, quàm præsidis prouinciæ. coarcte tur autem sic ad restitutionẽ eius secũdùm veteres constitutiones , & pœnas in eis insertas h.

† animales.

¶ *Mulieres libera cum adscriptitiis matrimonium contrahentes non perdunt ipsa nec eorum posteri libertatem:& natus ex adscriptitio & libera muliere , cõditionem ventris sequitur.Item domini talium adscriptitiorũ possunt eos extrahere à tali matrimonio auctoritate propria,& etiam castigare, si iudicis copia desit , quod si non fecerint , ad eorum damnum negligentia redundabit. Bart.*

¶ Iidem A.Ioanni P.P. LEX XXIII.

SI qui adscriptitiæ conditionis cõstituti mulieres liberas , quacunque mente i aut quacunq; machinatione, siue sciẽtib⁹, siue ignorantibus dominis,sibi vxores k cõiunxerunt vel coniunxerint, in sua libertate permanere tã eas l, quam prolẽ,quæ ex his cognoscitur procreata,sancimus: illo procul dubio obseruando,vt si ex libero marito, & adscriptitia vxore partus fuerit editus:is maternæ cõditionis maculã,& nõ paternã sequatur libertatẽ m.Sed ne adscriptitij putẽt sibi impunitum esse tale conamen , quod maximè verendum est, ne liberarũ mulierũ nuptiis ab his excogitatis,paulatim huiusmodi hominum conditio decrescat n:sancimus,siquid tale fuerit ab adscriptitio perpetratum, habere liberã potestatem dominũ eius , siue per se o,siue per præsidem prouinciæ, talem hominem moderata correctione castigatione , & abstrahere à tali muliere: quòd si neglexerit p, sciat in suum damnum huiusmodi id esse.

¶ *Siue per se.*] si deest præses. sic ℸ.de iis qui ad eccl. confu. si seruus. & ℸ.de dec.l.generali.& ℸ.de colo.Thr.l.j.& de agri. & mã. l.ij.

P ¶ *Neglexerit.*[ignorãs ergo dominus nõ perdit adscriptitiũ : sed scies sic,vt subiicit,secundùm P. & ℸ.ad senatu. Claudi.l.j.in fi.Itẽ se cũdũ P.in seruo nõ distinguitur:sciat domin⁹ vel ignoret : quia semper partus sequitur ventrem. Sed contra ℸ. ad senatuſ.Clau.l.j.in fin.vbi in seruo dicit idem.

Vẽtrẽ sequitur proles.

q ¶ *Damnum huiusmodi.*] quia sit liber adscriptitius, secundũ Py. vel aliter,vt no.ℸ.ad senatu. Clau.l.j.in fi.

r ¶ *Desidiam.*] id est,pigritiam.

¶ DE CAPIT. &c.

s *Plebs vrbana.*] ſ. Romæ p excellẽtia, sicut in Oriẽtalib⁹ prouĩ.&c. pro quo est insti. de iure na. §. fed i°.itẽ quia hęc lex mittitur ad Eusebiũ præfectum vrbis: sed extra muros vrbis posita fo'uit capitationẽ : vt ſ. ne ruſt. &c. l.j.exceptis Thracẽsibus:vt ℸ.de col. Thracẽ.l.j.& excepta ecclesia Thessalonicẽn. vt ℸ.de an. l. fin. Vel potest hęc lex loq in plebe cuiusibet vrbis , p hoc qđ dicit quoq;. itẽ pro hoc est ℸ.de omni agro deser. l.ope.per hoc quod dicit pro gleba : & sic nõ pro capite.item pro hoc ℸ.ne ruſt.ad vllũ ob.l. j. item pro hoc ℸ.ti. j. cũ antea. itẽ quia hæc rubrica generalis est:vt ℸ.fi cer.pet. l.j.Itẽ ℸ.de metal.per annos. contra. Sol. vt ibi.

† ad Eusebiũ P.V.

† Ex l. xiij. tit.ix l. viij. C.T.

t ¶ IN QVIB.&c.

¶ *Qui sint,*dic vt ℸ. l. ij. in prin.&dic quòd accusant dominum quando vltra debitum exigit: vt l.j.item quãdo in publica accusatione persequi tur suam vel suorum iniuriam: vt ℸ.l.ij.in fi.

v *Visquis.* *Adest.*] ergo nõ ſit seruus,ſm Pyr.

x ¶ *Poterit habere præsentiam.*] dummodo cõpetens sit , ſ. ordinarius rei,vt ℸ. de iu. om. iu.l , iuris.

y ¶ *Prohibeatur.*]nec ob est colono q̃ aliquãdo fit per vim exactus: vt ff. đ mu.& ho.l.cura.Et not. q̃nũciari de futuro,vt in negatoria:vtff.ſi ser.vi.l. egi. item ar. contra ff.de vſu.l.j.§.j.&facit ad hãc l.ℸ.t.ij.cũsatis.§.caueat. & l.colon°.&l.j.& ℸ.lo. l.legẽ.& de discu. l.j. & in aut. de ẽptore. & ℸ.de agr.& mã.l. dominicos.

Pronuntiari đ futuro potest.

z ¶ *Coloni. Non fatiũt.*] sed domini præstant pro eis:vt ℸ.tit. ij.l.iiij.& not. q̃ in eorũ cõstitutione exigit scriptura,vt hic dicit.& ℸ.t.

* Da.ka. Iu. Constant.A. iij.& Licinio iij.Coll.

† capite.

† đ. biti.

DE CAPITATIONE
cinium cenſibus eximendis.
TITVLVS XLVIII.

¶ *Ciues vrbani seu Romani habitantes in vrbe effugiunt onus capitationis.Bar.*

¶ Imp. Constant.A.] LEX VNIC.

PLebs † vrbana s (sicut in Orientalibus quoque prouinciis obseruatur)minime in cenſibus pro capitatione sua conueniatur : sed iuxta hanc iussionem nostram immunis habeatur*.

IN QVIBVS CAVSIS.
coloni † censiti dominos accusare possunt t.
TITVLVS XLIX.

¶ *Colonus exactus per dominum contra consuetudinem præstationis antiquam accusare potest eum:& si dominus conuincitur , punitur.Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

QVisquis colonus plus à domino exigiẽ quã antè consueuerat , & quàm in anterioribus temporibus exactum est , adeat v iudicem , cuius primùm poterit x habere præsentiam,& facinus cõprobet: vt ille,qui cõtra incitur amplius postulare, quàm accipere cõsueuerat , hoc facere in posterum prohibeatur y : priusreddito, qđ superexactione perpetrata nosci tur extorsiſſe.

¶ *Coloni censiti licet respectu aliorum sint liberi, tamen quo ad personas dominorũ,quibus tributa præstant , quadam seruitute tenentur adstricti: & ideo eos in iudicium vocare non possunt pro causis ciuilibus, nisi ratione superexactionis:sed pro publicis criminibus eos accusant,si suam vel suorum iniuriam prosequantur: eorum tamen prædia vel peculia alienare non possunt inuitis dominis inter viuos.Bar.*

¶ Impp.Arc.& Hono.AA. LEX II.

COloni cenſibus dũtaxat adscripti , sicuti ab his liberi sunt quibus eos tributa subiectos nõ faciũ z:ita his, quibus annuis functionibus & debito condicionis obnoxij sunt, penè est , vt quadam dediti † seruitute videantur:

† seruitute

o, ¶ *Siue per se.*] si deest præses. sic ℸ.de iis qui ad eccl. confu. si seruus. & ℸ.de dec.l.generali.& ℸ.de colo.Thr.l.j.& de agri. & mã. l.ij.

P ¶ *Neglexerit.*[ignorãs ergo dominus nõ perdit adscriptitiũ : sed scies sic,vt subiicit,secundùm P. & ℸ.ad senatu. Claudi.l.j.in fi.Itẽ se cũdũ P.in seruo nõ distinguitur:sciat domin⁹ vel ignoret : quia semper partus sequitur ventrem. Sed contra ℸ. ad senatuſ.Clau.l.j.in fin.vbi in seruo dicit idem.

Vẽtrẽ sequitur proles.

q ¶ *Damnum huiusmodi.*] quia sit liber adscriptitius, secundũ Py. vel aliter,vt no.ℸ.ad senatu. Clau.l.j.in fi.

r ¶ *Desidiam.*] id est,pigritiam.

¶ DE CAPIT. &c.

s *Plebs vrbana.*] ſ. Romæ p excellẽtia, sicut in Oriẽtalib⁹ prouĩ.&c. pro quo est insti. de iure na. §. fed i°.itẽ quia hęc lex mittitur ad Eusebiũ præfectum vrbis: sed extra muros vrbis posita fo'uit capitationẽ : vt ſ. ne ruſt. &c. l.j.exceptis Thracẽsibus:vt ℸ.de col. Thracẽ.l.j.& excepta ecclesia Thessalonicẽn. vt ℸ.de an. l. fin. Vel potest hęc lex loq in plebe cuiusibet vrbis , p hoc qđ dicit quoq;. itẽ pro hoc est ℸ.de omni agro deser. l.ope.per hoc quod dicit pro gleba : & sic nõ pro capite.item pro hoc ℸ.ne ruſt.ad vllũ ob.l. j. item pro hoc ℸ.ti. j. cũ antea. itẽ quia hæc rubrica generalis est:vt ℸ.fi cer.pet. l.j.Itẽ ℸ.de metal.per annos. contra. Sol. vt ibi.

† ad Eusebiũ P.V.

† Ex l. xiij. tit.ix l. viij. C.T.

t ¶ IN QVIB.&c.

¶ *Qui sint,*dic vt ℸ. l. ij. in prin.&dic quòd accusant dominum quando vltra debitum exigit: vt l.j.item quãdo in publica accusatione persequi tur suam vel suorum iniuriam: vt ℸ.l.ij.in fi.

v *Visquis.* *Adest.*] ergo nõ ſit seruus,ſm Pyr.

x ¶ *Poterit habere præsentiam.*] dummodo cõpetens sit , ſ. ordinarius rei,vt ℸ. de iu. om. iu.l , iuris.

y ¶ *Prohibeatur.*]nec ob est colono q̃ aliquãdo fit per vim exactus: vt ff. đ mu.& ho.l.cura.Et not. q̃nũciari de futuro,vt in negatoria:vtff.ſi ser.vi.l. egi. item ar. contra ff.de vſu.l.j.§.j.&facit ad hãc l.ℸ.t.ij.cũsatis.§.caueat. & l.colon°.&l.j.& ℸ.lo. l.legẽ.& de discu. l.j. & in aut. de ẽptore. & ℸ.de agr.& mã.l. dominicos.

Pronuntiari đ futuro potest.

z ¶ *Coloni. Non fatiũt.*] sed domini præstant pro eis:vt ℸ.tit. ij.l.iiij.& not. q̃ in eorũ cõstitutione exigit scriptura,vt hic dicit.& ℸ.t.

* Da.ka. Iu. Constant.A. iij.& Licinio iij.Coll.

† capite.

† đ. biti.

ij.l. colonos. sicut in adscriptitio. vt ℸ. tit. ij. cum scimus : sed differunt : quia hic est adscriptitio natus secundum quosdam. Vel censitus est.qui certã annuã pensionem domino soluit : vt hac l. adscriptitius qui incertã,vt dimidiã fructuũ,secundũ to. Alij dicũt cẽsitũ pro quo dñs pñtat cẽsum & scribit in cẽsum,vt cæteras res suas: vt ſ aut. de col.

Universidad de Deusto Biblioteca

de col.§.j.col.ix.& ȝ.ti.ij.l.iiij.& ȝ.de ep.& cle.l.qſqs.& ĵ.de re mil. quicúq;. Sed certe hoc đbet facere de oibus adſcriptitiis & colonis: vt ff.de cé. forma.§.ſi qs.l.iquilinű.& no.qſiq; largè accipit cēſit°,vt ſt adſcriptitiű cōphendat:vt ȝ.ti.ij.definim°.qſiq; ſtrictè:vt hic dicit.

a¶ *Quo minus.*] i.adſcriptitij.ſi habeas qđ,i.pp ter qđ.alias quomodo eſt ergo ferēdű, &c.

b¶ *Lite pulſare.*] vt ȝ.e.l.j.& j.ea.l.in fi.& ȝ.tit.ij.definimus.

c¶ *Non dubiű.*] vt ȝ.ti.ij.l.quemadmodű. eadē eſt cōditio inquilinorű:vt ȝ.ti.ij.definimus.

d¶ *Cuius ipſi ſunt.*] coloni nō ſerui. & ſic quo ad ſeruitiű,nō quo ad dominiű. nā ſæpe vulgariter dicit amicus amico: tuus in omnibus ſum,& me tuű eſſe recognoſco, ſecundű Py.ſic alias omnia principis eſſe intelliguntur,ſ.quo ad iuriſdictionem:nō dñiű vel vtilitatē:vt C.de quadr.præſcri.l.fi.nec obeſt q non poſſűt alienare,vt ſubiicit.nā nec maritus fundű dotalem:vt inſt.quib.alie.licet.in prin.nec hæres rē legatam,licet ſub cōditiōe:vt ȝ. cōia đ le.l.fi.§.ſed quia. & tamen ſunt dñi.Itē p hoc q liberi & ſuarű rerű dñi.ȝ.tit.ij.l.iiij. vbi dicit eos cōſcriptos in propriis pdiis.Sed an actio de peculio detur in dominű. Rñ.ſic vtilis.vt no.ȝ.tit.ij.l.ne diutius.Acc.

Tuus ſű,dominium nō importat.

e¶ *Alienare liceret.*)vt & ȝ.de ep. & cle. ſi quis presbyter.& l.iubem°.ī prī.nec eccleſiā intrare. vt diſt.l.iij.c.ſi qs obligatus.& vij.q.ij.ſi qs.An aſit teſtari?Quidā q nō, ar.huius l.& ȝ.de ſecűd.nupt.ſi quis prioris.§.illud.Itē quia ſerui dicűt: vt ȝ.ti.ij.l.ne diutius.& l.quemadmodű. Sed dic q pōt inter ſuos de ſua familia,non inter alios. ar.ȝ.de hæret.cognouimus.& de inceſ.nupt. ſi quis inceſtas.item p hoc quia & liberi dicűtur: vt ȝ.ti.ij.cùm ſatis.§.j.& de hoc not.inſtit. de iu.per.& ȝ.titu.ij.l.ne diutius.Accur.

f¶ *Cōſiſtere.*] ſic ergo ſi de facto agat,nō valet iudicium nec ſententia ſicut nec ſi ſeruus cōtra dominum, niſi in caſibus:vt ff.de iud.l.vix.

g¶ *Nec propria.*] prorſus ſunt tamen domini, vt modo not.

† poſſeſſionibus.

h¶ *Vel patronos.*] eundem vocat patronum. vel dic poſt manumiſſionem, ſed tunc poterit cum venia, vt libertus.

i¶ *Præbuerunt.*] vt ȝ.l.j.& tit.ij.l.cùm ſatis.§.caueant.

k¶ *Licentia.*] nō aliter. ad qđ ſupra qui ac. non poſ.l.ſi qs.& ff.đ iure fiſ.l.ij.§.imperator.& ȝ.de dila.l.fi.& de quæſt.l.j.& in aut. de quæſtore.

¶ De colonis palæſtinis.

quo minus a eſt ferendum, vt eos audeant lite pulſare b, à quibus ipſos,vt pote dominis, vnà cű poſſeſſionibus diſtrahi poſſe non dubium c eſt quam de cætero licentiam ſubmouemus, nequis audeat domini nomen in iudicio laceſſere:& cuius ipſi ſunt d,eiuſdem omnia ſua eſſe cognoſcant. Cum enim ſæpiſsime decretum ſit, nequid de peculio ſuo cuiquam colonorum ignorante domino prædij aut vendere aut alio modo alienare liceret e: quemadmodum contra eius perſonam æquo poteſt iure conſiſtere f, quem nec propria g quidem leges ſui iuris habere voluerunt,& acquirendi tantű, non etiam transferendi poteſtate permiſſa, domino & acquirere & habere voluerunt?Sed vt in cauſis ciuilibus huiuſmodi hominum generi aduerſus dominos vel patronos h aditum intercludimus,& vocem negamus(exceptis ſuperexactionibus,in quibus retrò principes facultatem eis ſuper hoc interpellandi præbuerunt i) ita in criminum accuſatione,quæ publica eſt,non adimitur eis propter ſuam ſuorúmque iniuriam experiendi licentia. k

DE COLONIS PALÆSTINIS. TITVLVS L.

¶ *Coloni Palæſtini non poſſunt à terra recedere ſicut alij:& eorum dominis datur reuocandi plena poteſtas. Barto.*

¶ Impp.Valent.& Valens AA. LEX VNICA.

CVm per alias prouincias, quæ ſubiacent noſtræ ſerenitatis imperio, lex l à maioribus conſtituta, colonos quodam æternitatis iure detineat,ita vt illis non liceat ex iis locis,quorum fructu releuantur m, abſcedere, nec ea deſerere,quæ ſemel colenda ſuſceperunt,neque id Palæſtinæ prouinciæ poſſeſſoribus † ſuffragetur n: ſancimus,vt etiam per Palæſtinam nullus omnino colonorum ſuo iure velut vagus ac liber exultet, ſed exēplo aliarum prouinciarum, ita domino fundi teneatur,vt ſine pœna ſuſcipientis non poſsit abſcedere:addito eo,vt poſſeſsionis domino reuocandi eius plena tribuatur auctoritas. o

DE COLONIS THRACENSIBUS. TITVLVS LI.

¶ *Thracenſes capitationis tributa non præſtant,ſed tributa terræ: non tamen poſſunt à terra diſcedere: & occultās vel retinens colonum Thracenſem,ipſum reſtituet domino cű peculio & cum agnatione: & punitur in duabus libris auri.Bar.*

¶ Impp.Arc.& Hon.AA. L. VNICA.

PEr vniuerſam diœceſim Thraciarű ſublato in perpetuű humanæ capitationis p cenſu, iugatio tantùm terrena ſoluatur:& ne fortè colonis tributariæ ſortis nexibus abſolutis q, vagādi, & quò libuerit recedēdi facultas permiſſa videatur:ipſi quidem originario iure teneantur: & licet cōditione videātur ingenui r, ſerui tamen terræ ipſius, cui nati ſunt, exiſtimentur: nec recedendi † s quò velint, aut permutandi loca habeant facultatem: ſed poſſeſſores eorum iure vtantur & patroni ſolicitudine, & domini poteſtate. Si quis verò alienum colonum ſuſcipiendum retinendúmve crediderit:duas auri libras t ei cogatur exoluere, cuius agros transfuga cultor euacuauerit †: ita vt eundem cum omni peculio ſuo, & agnatione reſtituat.

DE COLONIS ILLYRICANIS v. TITVLVS LII.

¶ *Coloni Illyricani origine, à terra ſe ſeparare non poſſunt: & contra facientes reuocantur,& reuocati ſubduntur in vinculis, itē receptantes eos,licet incognitos, puniuntur. B.*

¶ Imppp.Val.Th.& Arc. L. VNICA.

COlonos inquilinóſq; per Illyricum,vicináſque regiones, abeundi rure, in quo eos originis, agnationiſque merito certum eſt immorari, licentiam habere non poſſe cēſemus x. Inſeruiāt terris non tributario y nexu, ſed nomine & titulo colonorum: ita vt ſi abſceſſerint z, & ad alium tranſierint reuocati, vinculis pœniſque ſubdantur: maneátque in eos pœna, qui alienum, & incognitum a recipiendum eſſe duxerint: tam in redhibitione operarum & dāni quod locis quæ deſeruerāt,factű eſt:quàm mulctæ, cuius modum in auctoritate iudicis collocamus:ita vt etiam dominus fundi, in quo alienus fuiſſe monſtrabitur, p qualitate peccati coercitionem ſubire cogatur: nec ſit ignorātiæ locus,cű ad criminis rationē ſolű illud ſufficiat, q incognitű b ſibi tenuit. Seruű ēt in memoratis regionibus ſiųs receperit,

Cum per alias.Lex.] in genere ponit lex. nam multæ leges hoc dicunt: vt ȝ.tit.iij.l.omnes.& l.ſeruos.& l.colonos.& aliæ plures.

m¶ *Releuantur.*] i.cultura propter quā fructus qritur, releuantur ab aliis oneribus extraordinariis, quibus tributa faciunt eos ſubiectos:vt ȝ.ti.j.l.j.& ȝ.tit.iij.l.j.& l.colonos.

n¶ *Suffragetur.*] quia eorum coloni recedebāt à ſolo quaſi priuilegiati, quia nati in terra in qua Chriſtus natus eſt.

o¶ *Authoritas.*] non ergo cadit à ſuo iure ſic reuocando.ar.ĵ. de metal. l.deuotum. & ȝ.quando li.vni.ſine iud.l.j. & in aut. vt iud. ſine quoquo ſuffrag.§. neceſſitatem. col.ij.& ĵ.ti.j.l.j.

¶ DE COLONIS Thracenſibus.

p¶ *Per vniuerſā. capitatiōis.*] pro capite nō præſtat:ſic ȝ.ti.iij.l. ſed pro terra ſic: vt omnes alij:vt ſupra ſine cē.l.omnes.& eſt alias ſubiugatio in litera: quia oneri † homines ſubiugātur pro terra, vel quia ſub iugo terra colitur.alias iugatio:& tunc idem ſit ſenſus. & ad hoc in aut. de man.prin.§.coges.

† redeundi.

q¶ *Abſolutis.*] quantum ad capitationem.

r¶ *Videantur ingenui.*] no.non igitur ſerui. Accurſius.

† vacauerit

s¶ *Nec recedendi.*] ſic ȝ.de agric. & cenſi. ſeruos. & l. colonos nunquam.& ĵ.tit. proxi.

t¶ *Libras.*] not.pœnam ſuſcipiētis Thracenſem, ſed qui tributariű priua tūc dic vt ȝ.de agr.& cē.ſeruos.idē ſi Palæſtinű ſecūdùm Py.De Illyricanis dic vt ĵ.t.j.ſi patrimoniale imperatoris:dic vt ĵ.de fu.co.l.ij.cętera dic vt no.ȝ.de ſer.fu. qcűq;.& facit ȝ.de agr.& cēſi.cum ſatis. §.ſi.& in aut. de mā.prin.§. ſed etiam. coll.iij.& ȝ.de op.li.l.ſi.& ȝ.ti.j.& ĵ.tit.j.& ȝ.de agri.& cen.l.omnes.

v¶ DE COLONIS Illyricanis.

¶ Id eſt, de Illyrico, id eſt,Sclauonia.

x¶ *Colonos.Cēſemus.*] vt ȝ.t.ij.l.j.A.

y¶ *Non tributario.*] i.nō tāquā tributarij:nā tūc poſſet recedere cű vellet. Accur.

z¶ *Abſceſſerint.*] alias acceſſerint.Accur.

a¶ *Incognitum.*] ſciebat tamen alienű: ne ſit contra ȝ.de ſer.fu.l.quicűq;.i ſi.& ȝ.de agr.& cēſi.cű ſatis.§.ſi. alias eſſet iniquű.Adde quod no.ȝ.tit.j. in ſi. ad quod eſt ff. de fur.falſus.§. qui alienű.& ar.ff.nau.cau.ſtab.l.ſi. §. ſeruorum. & vnde vi.cum quærebatur.

b¶ *Quod incognitű.*] id eſt,ſciens non eſſe ſuum.

Compendiis

a¶ *Compendiis.*] not.lucrum. ſic ff. de eo quod cer.loc.l.ij.& iij.§. ſi.cum concor. ibidem poſitis.

b¶ *Liberos.*] colonos,vt in prima parte huius l.in liberto autem priuati dic vt ȝ.de ope.li.l.ſi.

c¶ VT NEMO, &c. ¶ Quidam per potentiam pollicentur iuuare villam vel caſtrum, vel ſingularem hominē ruſticanum,in præiudiciű publicæ functionis: & faciunt ſimulatas emptiones,vel alios contractus, quaſi bona ruſticorum ſint illius potentis: q omnia caſſat lex hæc.

d¶ *SI quis. Functionis.*] vel ſit priuati,vt in auther. ſe mād.prin. §.patrocinia. coll.iij.& arg.ȝ.ne li.po. l.j.& de iis qui po. no. ti.præ. & manda.per diuerſas.& ȝ. de ſedi. l.j.

† Impp.Leo & Anthemi° AA. Nicoſtrato P.P.

† numinis.

e¶ *Auſi fuerint.*] ſic ȝ.đ eunu.l.ij.& ȝ.de ſac.ſan. eccl. l.iubemus.§. his tabellionibus.itē facit ȝ. de exaction.trib.l.ſi.

f¶ *Mediocris.*] plus ex eodem delicto inferior quam ſuperior punitur. ſic ff.de incen.rui.naufr. Pedius.

Punitur pl° ignobilis q nobilis pro eodem delicto.

g¶ *Miniſterium.*] ſic ȝ. de rap.virg.Acc.

h¶ *Sigisbuldi.*] propriű nomen conſulis.

i¶ *Præcipimus.*] præcipit pro retroactis ſeruari.alias non eſſet.vt ȝ.de legi.& con.l.leges.Acc.

¶ NE RVSTICA.&c.

k¶ *NEquis.Extramuros.*] non dicit Ro.& ſic facit pro eo quod no.ȝ.de cap.ci.cē.exi.l.j. & maximè qa inferior lex etiam de prouinciis dicit. & facit ȝ. de agri.& cenſi.l.j. & l. colonos.& ĵ.de pa.pu.l.ſi.& de priui.do. au.l.j.& ſupra ne operæ à co.ex.l.j.

† actibus.

l¶ *Ad vllum aliud obſequium.*] hoc malè ſeruant ciuitates. Accur.

m¶ *SI qui eorum.Terribiles.*] fa.ȝ.ſi re. prouinciæ.l.j.& ȝ.ne op. à col.ex.l.j.& ĵ.đ diuer. off. l.j. & ij. & ff. quod me. cau. l. iiij. & de of. præſi.l.illicitas.§. illicita.& §.ne quid.

† iterum. † xxviij.

n¶ *Spōtè.*] ſecus ſi inuitus,vt ȝ quod me.cau.ſi per impreſſionem.

o¶ NON LICERE habitatoribus,&c.

† Videt hæc cōſtitutio fugitiua eſſe.

¶ Metron Græcè, Latinē menſura:come villa: inde metrocomia,i.villa menſurata, quæ datur trāſlatis iuſſu principis, vt ȝ.de iu. fiſ.l.certa.in de dicitur comedia,i.villa ſeu villana dictio. nā dia,,id eſt,dictio.alij vt Py.dicűt,id eſt,paræciæ vel diœceſis,in illis ſcilicet terris vel villis.

† vt.

p¶ *IN illis. Metrocomiæ.*] expone vt i rub. & eſt ſic .ȝ. de exa.trib. l. fin.

q¶ *Vicariis.*] alias vicariis, alias vicaneis,& ſemper expone.i.habitatoribus illius loci, ſicut exponetur ĵ.ti.j.

r¶ *Loca ſui.*] ſed fundos integros qui habent certos confines, poſſunt vendere: ſed locus non eſt determinatus: vt ff.de ver.ſi.l.locus. in fin. vnde poſſet oriri diſcordia ſecundùm Py. & H. ſed fortè idem ſi totum.vt ĵ.ſubiicit,terrarum,&c.& ĵ.de fund. lim.l.vnica. & ſic ſeruatur in villa alteri Bonō. diœ. & p hoc in Lombar.de prohib. alie. feu. vel al.l.ſi. Item an hæredem inſtituere?quod videtur:vt ff.de ali. iud. l. ex hoc. §. ſed hæredem. item pro hoc ff.de re mi. milites. in ſi.& de decu. l.decur.item ff. de ac.re. do.quidam.ſed arg.contra ȝ. de ſecund. nu. l. ſi quis. j. §. certum. & de leg.ij.peto.§.fratre. primum verius.ar.ff.de fun. dotal.l.j.

† cogantur. † ad Probū † Ex li.xj.ti.j.l.j.C.T

s¶ *Non licere ei.*] ſic ȝ.ſi imperia.li.ſo.l.j.ar.contra.ff.de contr.emp. dudum.

† ſublatis. † vltimo.

t¶ *Contractus.*] impropriè, cùm nullus ſit ipſo iure: & quatenus de facto eſt,reſcinditur, vt ȝ. de reſc. vend.ſi dolo.

† operas.

* D.pri.kal. O.Agrippinę Va.& Val. AA. Coſſ.

v¶ *Hoc tantum reddetur.*] fortè neque dupli ſtipulatione vel melioratione locum habente,vt ȝ.de leg.l.ſin. §. ſi.& ſecundum hoc etiam ſciēs agit. vel dic q fuit ignorans:vel ſi fuit ſciēs,fuit ſtipulatus,licet vltra pretium. nam alias ſciens etiam ad pretium nō agit. vt ȝ. de euic. ſi fundum. Sed arg. contra ȝ. de agr.& cen. l.quemadmodum.& ĵ .de fun.rei pri.nemo.vbi etiam pretium non repetit. Sed dices ibi ſciens, hic ignorans.Acc.

† quidſit;metrocomia pulchre Alc hic.

† adtribuat † eiuſdem.

x¶ VT NVLLVS.&c. ¶ Id eſt,in villa ſeu vico habitantibus, vt ff.ad mu.qui ex vico.& ſic ſecundùm P. loquitur in villanis: & alias eſt vicariis.

y¶ *GRaue. Vicaneos perpetrari.*] nedű ciuis,p cōcļue. ad qđ eſt ȝ. de decu. puidēdű.& de exact.tri.l.j.&in aut.vt nō ſiāt pi.§.j.col. v. & ĵ. de omni agr.deſer.hac definitiōe. & ȝ. ne filius pro patre. Sed fallit ſupra.de fab.l. iure.

z¶ DE CENSI.&c. ¶ Cenſus & tributum & &publica pēſitatio ſunt idem:vt ȝ. quib. cau. pi. ta.contra.l.j.& ȝ.ſi propter pub.pen.l.ſi.

a¶ *Cenſitoribus.*] cēſitor qui recipit profeſſiones collatorum & cenſum vel onus, & pignoriſiure vendit prædium ſi cēſus non ſoluatur:vt ff.de cēſi.forma.§.illā.& l.cű poſſeſſor.§.pro pecunia. Peræquator qui hoīes & territoria perǫquat,i.valde æquat.ad qđ ff.de cē. l.forma

ignorationis excuſatione ſublata, quadrupli pœna teneatur, operarum præterea compendiis a damniſque præſtitis. In libertis etiam, quos pari vſurpatione ſuſceperit, is modus ſit, quem circa liberos b colonos duximus retinendum.

VT NEMO AD SVVM patrocinium c ſuſcipiat ruſticanos, vel vicos eorum. TITVLVS LIII.

¶ Imp.Leo A.Erythrio P.P.† LEX I.

SI quis poſt hanc noſtri nominis † ſanctionem, in fraudem circunſcriptionéq; publicæ functionis d, ad patrocinium cuiuſcunque conditionis confugerit:id quod huius rei gratia geritur, ſub prætextu donationis,vel venditionis, ſeu conductionis, aut cuiuſlibet alterius contractus, nullam habeat firmitatem:tabellionibus,qui talia inſtrumenta conſcribere auſi ſunt,bonorű proſcriptione plectēdis, qui tű ſcientes auſi fuerint e hmōi inſtrumēta cōſcribere; vicis etiā vel poſſeſsionibus ad patrocinia confugientiű,publico vindicādis.Hæ autē pſonæ q contra publicā vtilitatem in clientelā ſuam ſuſcepiſſe collatores detectę fuerint, nobiliores quidē centű auri librarű condēnationē ſubire cogentur, mediocris f verò fortunæ facultatű ſuarű amiſsione plectentur: eadem pœna mulctandis etiā iis: qui intercedentes miniſteriű g ſuű huiuſmodi nefariis actibus † improba mente pbuerint. Quam formā ex eo quidem tempore, quod ſacra conſtitutio à Diuæ memoriæ Martiano pmulgata continet, id eſt, in Thracica quidem diœceſi abhinc annis xxx.hoc eſt à conſulatu Aetij.ij.& Sigisbuldi h: in Oriētali verò & Aegyptiaca & Pontica & † Aſiana diœceſi xxvj: † hoc eſt à conſulatu Cyri valere, atque executioni mandari præcipimus i.

¶ Imp.Iuſtinianus A. LEX II.

SI cuiuſlibet † tributarius iunxerit ſibi tributariam vxorē, vel è contrario ſi cuiuſlibet ancilla ſeruo ſe iunxerit alieno: tam tributarij,quàm ſerui filios matrum ſequi conditionem, earúmque more genitricum ſuarum dominis ſubditos eſſe cenſemus.

NE † RVSTICANI AD vllum obſequium deuocentur. TITVLVS LIIII.

¶ Impp.Dioc.& Max.AA. & CC. L. I.

NE quis ex ruſticana plebe, quæ extra muros k poſita capitationem ſuam detulit, & annonam congruam præſtat, ad vllum aliud l obſequium deuocetur: neque à rationali noſtro mularum fiſcalium, vel equorum miniſterium ſubire cogatur †.

¶ Impp.Val.& Valens AA.† LEX II.

SI † qui eorum qui prouinciarű rectoribus obſequűtur, quiq; in diuerſis agunt officiis principatus, & qui ſub quocunq; prętextu publici muneris poſſunt eſſe terribiles m, ruſticano cuipiam neceſſitatem obſequij, quaſi mancipio ſui iuris, imponant, aut ſeruű eius vel fortè bouem in vſus proprios neceſſitatéſq; conuerterint: ablatis † omnibus facultatibus, perpetuo † ſubiugentur exilio: & nihilo minus ruſticanum, qui ſe in eiuſdem opera † ſponte n propria detuliſſe deſpōderit, par pœnæ ſeueritudo conſtringat *.

NON LICERE HABITATORIBUS metrocomiæ o † loca ſua ad extraneum transferre. TITVLVS LV.

¶ Imp. Leo & Anthemius AA. Nicoſtr. LEX I.

IN illis quæ metrocomiæ p communi vocabulo nűcupātur, hoc adiiciendum neceſſario noſtra putauit humanitas, vt nulli extraneo illic quoquo modo poſſidendi licētia tribuatur: † ſed ſi quis ex iiſdem vicariis q loca r ſui iuris alienare voluerit, non liceret ei s niſi ad habitatorem adſcriptum eidem † metrocomiæ, per qualemcunque contractum terrarum ſuarum dominium poſſeſsionemq; trāsferre: ſciente pſona extranea, q ſi cōtra vetitum ſe huic negotio immiſcere, vel illic poſsidere tentauerit, quicunque contractus t initus fuerit, carebit effectu: & cōtractu ſoluto, ſi quid præſtitum eſt, hoc tantùm reddetur v.

VT NVLLVS EX VICANEIS x pro alienis vicaneorű debitis teneatur. TITVLVS LVI.

¶ Imp.Zeno A. LEX VNICA.

GRaue eſt non ſolùm legibus, verumetiam æquitati naturali contrarium, pro alienis debitis alios moleſtari: idcirco huiuſmodi iniquitates circa omnes vicaneos y perpetrari modis omnibus prohibemus.

DE CENSIBVS z ET cenſitoribus a, & peræquatoribus, & inſpectoribus. TITVLVS LVII.

¶ Imp.Conſtan.A.ad populum. L. I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l. forma. §. si verò qs agrũ. & l. iij. Vel q ꝑdium desertũ æqua pẽsione vt pri' assignat nouo possessori: vt l. de fũ. pa. l. fundi. & l. fund'. & æquæ sterilia cũ fertilibus. vt l. e. l. oẽ. Inspector, qui ad prædia ,puincialiũ inspiciẽda accedere habet, fortè vt referat q essent deserta, vel male,æquata. qd hodie tollitur: vt l. de an. & tri. l. fi. & dic vt ibi. & in

desertis adhuc habet locũ, &hic dicit discussor. vt l. e. l. perequatores.

a *Quoniam tabularij.*]qui cum susceptoribus ad ,puincias destinãtur: vt l. de susc. & ar. l. duos. Accur.

b ¶ *Ad inferiores.*] f. vt quidam falsi notarij Bononien. faciunt, auferendo de æstimatione vnius, & addendo alterius. c ¶ *Agnoscat.*] & punitur tabularius, vt l. de apo. pub. l. j. §. hoc ẽt. & de im. nemi. conc. l. j. & ad id officium ammodo non vocãtur: vt supra d susc. & ad. l. si aliquid. & facit l. e. q grauaros. & de postu. prouidendum. & supra ne fil. pro pa. potum. & supra tit. j. l. j. Accurs.

d *Visquis. Feracis.*] i. ferentiũ. e ¶ *Fœtus.*] id est, fructꝰ. & facit ff. de cẽ. forma. §. si vites. & de fur. l. si seruus nauem. §. interdum. & l. j. prox. item ff. arb. fur. cæ. l. iij.

f ¶ *Calumniam.*] i. pœnã dictæ indignationis.

g ¶ *Iperæquatore.*]hoc dic vt in rub. & nomisso. fic l. fi. re. fiquis. & fic secundum cõscientiã iudicis seu officialis.

h ¶ *Suũ.*] vt l. quod cũ tiã prædiũ erat melius: vt l. j. prox. & fic d colono seruo vel adscriptitio per quẽ erat melius prædium, & etiam pro quo solui debebat vt l. de agr. & cen. l. iij.

i ¶ *Apposuerit.*] non minus ,pter absentiã: vt. ff. de cẽ. forma. §. si vites. & de reg. iu. l. patrẽ. & nihil ominus punit: vt l. l. ,pxi. & facit l. de immũi. mi. conce. l. j. Acc.

k *Mne territoriũ.*] hoc expone vt ff. de verb. sig. pupillus. §. territoriũ. nã territoriũ simul cũ ciuitate soluebat: vt l. de na. lib. l. ij. in pr. cũ ergo aliquorum ꝑdia defecerũt vel chasmate, vel alio mõ. petũt relenari. i. alleuiari in tributis. vt ff. de cẽ forma. §. illam. & l. de allu. l. iij. sic & in hac ciuitate ,pter depauperatos omnium de nouo fit æstimatio. l.

m ¶ *Compensentur.*] i. æqualiter imponantur secundũ q̃ plus vel minꝰ valent cõsiderãdo. Vel die cõpẽsentur vt quãtũ diminuit ꝑ desertis, tm̃ addat aliis: vt nõ min'ciuitas cum territorio soluat q̃ cõsueuit. ar. in aut. de col. §. & ꝑ his. col. ix. vel dic ꝑdiis vnꝰ ad eundẽ, nõ ad alterũ: vt l. j. ti. j. l. q ꝑ potẽtiã. & l. hac definitiõe. fic lucrũ cũ dãno: vt inst. pro so. §. adeo. aqua cũ pinguedine, vt ff. d aqua plu. ar. l. j. §. fin aũt. fic l. de iu. emph. l. fi. §. fi duorũ. sic fructus cũ quarta, vt ff. de inof. test. l. Papin. §. fi qs. quæri esn debet, vt ff. e. forma. §. pe. describẽtur ergo singula in publicis tabulis secundũ formã quæ est ff. de cẽsi. formã. Ac.

n *Vi grauatoi. Co petitionis.*] id est, conquerendi per appellationem, nam c uiliter possunt appellare, vt in aut. de col.

Qvoniam † tabularij ci uitatũ p collusionẽ potẽtiorum, farcinã ad inferiores b trãsferũt: iubemus vt quisquis se grauatum probauerit, suam tantum pristinam professionem agnoscat c. D. xv. kal. Feb. Romæ, Constan. A. iij. & Licinio Coss.

¶ Imppp. Gra. Val. & Th. AAA. † L. II.

Qvisquis † vitem succiderit, aut feracium d ramorum fœtus e vetauerit †, quo declinet fidẽ censuum, & mentiatur callidæ paupertatis ingenium: mox detectus competenti indignationi subiiciatur: illo videlicet euitante calumniam f, qui fortè detegitur laborasse pro copia ac pro reparandis agrorum fœtibus, non sterilitatem aut inopiam procurasse *.

¶ Iidem AAA. Cynegio P. P. L. III.

Si † perequatore g missso aliquis aut procurator ẽ suum h retraxerit, aut colonum † p contumaciam retractionis fugauerit: ad eum censuum modum, quem vel eo, vel procuratore illius absente, peræquator appoſuerit i, nostræ sanctionis auctoritate tenebitur *.

¶ Imppp. Th. Arc. & Hon. AAA. Rufino P. P. LEX IIII.

Omne † territorium k censeatur, quoties defectorum leuamen expoſcitur, vt sterilia † atque arenia l iis quæ culta † vel opima sunt compensentur m *.

¶ *Grauati à peræquatore habent facultatem conquerendi intra annum: quo elapſo, non audiuntur vlterius exceptis minoribus, & absentibus reipublicæ causa: quibus non currit tempus, donec habuerint experiendi facultatem. Barto.*

¶ Iidem AAA. Rufino P. P. LEX V.

Qvi † grauatos se esse à perequatoribus conquerũtur, & iniusto oneri impares esse proclamant, competitionis n habeant facultatẽ, vt quid remissum gratia, quidve interceptũ fuerit fraude, cõuincãt, & ex eo leuamẽ accipiãt, qđ deformia & criminosa cõmercia sibi impoſitũ esse deplorãt, vt aliis demeretur o. Quod intra annũ post codicũ oblationẽ p, quo † vi debit' dñiusto onere cõqueratur, &

† Ex li. xiij. j. xij. j. C. T.

† Eutropio P. V.

† Ex eo. li. ti. xj. l. j C. T.

† hebetauerit.

* D. Pr. Nouũ. C. P. Eucher. & Syagrio Coss.

† Ex eo. ti. & li. l. ij. C. T.

† ad.

* D. vj k. Ap. C. F. Hon. & Euo. Coss.

† Ex eo ti. l. iij. C. T.

† qualidiora ac arentia alieiuna.

† Inculta.

* D. j. No. Apr. C. P. T. A. iij. & Abũ. Coss.

† Ex eo. ti. l. iij:C. T.

† eui.

iniquitatẽ peræquatoris accuſet, ac præſtitam gratiã, habita cõpensatione † conuincat r: vt quod ei fuerat superfusum s ille cognoſcat quẽ debitæ functioni † fraus clandestina subtraxerat. Emẽso aũt eo tpe, actio t denegabitur: exceptis † minoribus, q̃ fuerunt indefensi: his etiã, qui abfuerũt † reipublicæ causa: qui tamẽ ex eo tẽpore quę sunt ſtatuta custodient, ex quo ad agendum habuerint † facultatem v *.

¶ Impp. Arc. & Hon. AA. † LEX VI.

Peræquatores † x, ac discussores, si icurrerit culpã ,legligẽtię vel gratię y, nõ solũ bonorũ † z iactura, verumetiã annonarum in quadruplum a multãta subire debebũt: ea verò quæ in damnũ prouincialiũ fuerint accepiſſe cõuicti, in quadruplũ cogentur exoluere *.

¶ Impp. Hon. & Th. AA. † L. VII.

Apud † eũ posſeſſio firma per maneat, cui eã à pequatore semel traditã fuiſſe cõſtiterit, reliqua verò tẽporis ante acti à nouo dño fiscũ postulare nõ patimur: ne alteriꝰ culpa alter ꝛcipiat subiacere dispẽdio. Si qs verò priuatꝰ aut obligatã b sibi posſeſſionẽ, q̃ deserta vsq; nũc pmãſit, aut ex aliquo titulo deberi sibi iure cõfirmat, allegatiões suas sine mora c, velp se, velp aliã pſonã legibꝰ ordinatã manifeſtare debebit: ita vt ſi eqtatis rõne suadẽte ad petitorẽ fuerit trãslata posſeſſio, is q̃ à perequatore eã ſuſceperit, rei melioratę ſuſceptis † subleuetur expẽſis d. Verũ ne sub specie litis donatiões † e semel cõſtitutæ turbẽtur, sex mẽsiũ spatiũ censemus debere seruari: intra qđ is, q̃ putat sibi rẽ ꝑbabili rõne cõpetere, debitas exerceat † actiões. Quòd ſi tempus adscriptũ silentio fuerit interueniente trãsactũ, nullũ penitus repetendi volumus esse pricipiũ. Quòd ſi qs f eo tẽpore, quo peræquator prædium alicui addicit, de suo iure vel p se vel p homines suos nõ crediderit actitãdũ, sex mensium curriculis euolutis, in perpetuũ cõquieſcat *.

r ¶ *Conuincat.*]pœnam peræquatoris, quod est l. j. prox.

s ¶ *Superfusum.*]. i. vltra modum impoſitum.

t ¶ *Actio.*] i. adæquatio. sic ff. de sepul. vio. l. iij. §. pe. at ciuilis appellatio terminatur secundũ tempora fatalia. l. de tẽpo. & rep. l. ij. & aut. ei qui.

v ¶ *Facultatem.*] consonat l. de præſ. xxx. an. ſicut. §. pe. & de an. exc. l. ij. in fin. & de rẽp. in int. reſt. l. fi. & ex quib. cau. in integ. reſt. l. fi. & ff. de mino. interdum. & no. q̃ ip ſo iure nõ currit annus. aliàs daretur reſtitutio: vt ff. demino. l. auxilium. niſi in caſu. ff. ex quibus cau. ma. l. ſi qua. Accur.

x *Peræquatores.*]hoc expone. vt in ru. at discussor potest dici qui quærit dominos pro prędiis desertis. & quęritqs sit idoneus, & etiã fideiussor: vt l. de loc. fun. l. j. Vel dic vt l. in rubr.

y ¶ *Vel gratiæ.*] omittẽdo, vel malè adæquãdo. & sic est lata culpa, quæ dolo æquiparatur: vt ff. de ſuſp. tut. l. impuberibus. §. j. & l. de col. fun. patri. l. placuit. in fi.

z *Bonorum.*] sic l. de dign. l. iudices. & l. quoties.

a ¶ *In quadruplum.*] l. d exac. trib. l. j. contra. Sed hic duplũ fiscus acciꝑat ꝺhoc quadruplo: vt ar. l. de aſſeſ. l. iij. Vel dic de alio officio. Vel hic accepit vt sibi demeret: & alij addereſ: vt l. q̃ grauatos. & sic ſoluetur illi obcui' malũ accepit. vt ar. ff. de ca. l. l. & ghaliter. §. fi. Itẽ cõtrain auth. vt iuſine quoquo ſuffra. §. ſi igiſ. in fi. §. vbi maior imponi pœna. ſed in alio officio hic dicit. & facit l. ad l. Iul. repet. l. j. ſic l. d. pœ. l. sãcim'. Et no. q̃ aut ab officiali hic accepit, & ſecurꝰ fit ſex mẽſibus vt hic ſequiſ: & non ꝑſtat q̃quã ꝑ ꝓterito tẽpore: vt hic, & l. ti. j. locorum. & l. de fun. rei priu. l. ſi. in fi. & l. de fideiſſr. & iur. haſt. fi. l. ſi. aut ſua authoritate accepit & tũc biẽnio: vt l. j. ti. j. l. qui agros cõtra. Et prætat pro ꝓterito tempore ſicut ſi acciperet a priuato, vt l. ſine cen. l. ij. & ff. de pub. imperatores, quæ ſunt contra. Item facit l. de inof. teſt. ſi quis in ſuo. Sed. ar. contra l. de fab. l. iure. & de offi. proc. l. iij.

b *Apud eũ. Obligatã.*] Hic no. tolli hypothecariã ſex menſibus. vt & redhibitoria. aliàs centum annis: vt l. de ſacr. eccl. l. vt inter diuinſi. aliàs aliter. vt no. l. de ꝑſcr. xxx. an. l. cũ notiſſimi. in prꝰ.

c ¶ *Mora.*] magna. Et no. fieri ſine mora quod fit intra ſex menſes: aliàs intra quatuor menſes. vt ff. de iud. ſi debitori. Ac.

d ¶ *Expenſis.*] per exceptionem. ad quod l. de euictio. ſuper hoc eſt bonæ fidei poſſeſſor. vt ff. de acquir. poſſeſſ. l. iuſtè.

e ¶ *Donationes.* i. da iões factæ in nouũ dñm. & facit l. ti. j. l. locorũ.

f ¶ *Quod ſi quis.*] d est, quia: ne videatur replicari idem.

a ¶ De omni

† aliàs, com petitione.

† fũctionis.

† ſequeſtratis.

† abierunt.

† habere po tuerint.

* D. iij. k. De. CP. DN Th. A. ij. & Abund. V. C. Coſſ.

† Euſebio p. p.

† Ex eo. li. ti. x. l. iij. C. T.

† honorum.

* D. iiij. k. Ap. Med. Ac cad. & Hon. AA. ij. Coſ. Sebaſtiano C. p. ord.

† Ex eo ti. l. xv. C. T.

† receptis.

† dominationes.

† exerat.

* D. pri. Id. Mar. Rauen. Hono. xj. & Conſt. ij. Coſſ.

Hypothecaria ſex mẽſibus tollitur.

† desertorẽ.

* D. viij. Id. Dec. Theſſa. Felic. & Tiziano Coſſ.

DE OMNI AGRO DEserto *, & quando ſteriles b fertilibus imponuntur c.

TITVLVS LVIII.

¶ *Prædia deserta decurionibus loci q̃ subsunt assignari debent cum immunitate triennij, etſi insufficientes sunt ad dicta onera supportanda, debẽt diuidi, & posſeſsionibus fertilibus assignari. Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

Cvm diuus Aurelianus parens noſter ciuitatum ordines d pro desertis posſeſsionibus iusſerit conueniri, & e pro iis fundis, qui inuenire dominos non potuerunt, quos f præceperamus ea rũdem posſeſsionũ triennij immunitate percepta, de solemnibus g satisfacere: ſeruato hoc tenore h præcipimꝰ, vt ſi cõſtiterit ad ſuſcipiendas eisdem posſeſsiones ordines minus idoneos esse, eorundẽ agrorũ onera posſeſsionibus i & territoriis diuidantur accepta.

¶ *Posſidens fundos ſteriles & fertiles tributarios, ſi alienat fertiles, & ob hoc efficitur non ſoluendo: tenetur ad tributa ſterilium & ſterilium emptor. Bar.*

¶ Idem Auguſtus. LEX II.

Si qs † ab emphyteuticario seu patrimoniali posſeſsore priuati k iuris quippiã cõparauerit, cuius l substantia alias posſeſsiones ſuſtentare cõſueuerat, &, ſucciſis quaſi quarundã viriũ neruis, reliqua m labũt, eatũ posſeſsionũ one ra ſubiturus eſt, q̃ penes diſtractorẽ † inopẽ inutiles pmanebunt. *

¶ *Accipientes prædia deserta cum immunitate triennij, debent cauere idonee, quòd dicta prædia non relinquent cum damno reip. Barto.*

¶ Impp. Val. & Valens AA. L. III.

Qvicunq; deserta prædia meruerint n sub certa immunitate: ad posſeſsionẽ impetratorum non prius ſinantur accedere, quã vel fideiuſſoribus idoneis periculo curialium datis vel fundis patrimonij ſui maximè vtilibus obligatis, idonea cautione o firmauerint ſuſceptam à se posſeſsionem nullo detrimento publico relinquendã.

¶ *Scriptus hæres à tributario debitore etiã onus fundorum ſterilium agnoſcere cogitur: & ſi hereditati renũtiat, cogitur cedere omnib⁹ bonis, quæ aliquo titulo à debitore percepit. Bart.*

¶ Iidem AA. & Gratia. A. † L. IIII.

Haeredes † ſcripti etiam pro minus idoneis fundis ſicalle onus cogãtur agnoſcere p: vel ſi renuntiandum hæreditati putent, cedant iis omnibus rebus, quas ex iiſdem bonis quocunque titulo q & iure perceperint. *

¶ *Posſidens prædia ſterilia & fertilia nõ poteſt renuntiare ſterilibus, & fertilia retinere: ſed omnibus debet cedere, vt pariter omnia curialibus deferantur. Bart.*

¶ Impp. Valen. & Th. AA. LEX V.

Qvi vtilia reipublicæ loca posſident, permiſtione facta etiã deserta ſuſcipiant r: vt ſi earũ. s partiũ grauentur acceſſu, quas t an tea per faſtidiũ reliquerũt, cedant aliis v curialibus, q̃ vtraque hac cõditione retineant, vt præſtatione ſalua, cum desertis & culta possideãt, ſublata † x à paucis, quos y iniquum eſt electa retinere, cùm munícipes grauatura ſit pars relicta.

¶ *Prædium ſterile desertum iniungi debet posſidenti fundum ſterilem dominicum vel templorum: & ſi nullus reperitur volens dictum prædium posſidere, antiquo posſeſſori restituitur, præſtita cautione tributa ſoluendi, & aliàs publicas functiones. Bart.*

¶ Iidem AA. † LEX VI.

Qvisquis † z conductor a fuerit inuẽtus posſeſſor fundi b fertilis qui ex publico, vel templorũ c iure descẽdit, huic ager jũgatur inutilior: quòd ſi contra id reluctandum exiſtimauerit, alius posſeſſor d sub eadem præſtatione e quæratur, vel ſi voluntarius qui ſit cõductor, non inueniatur, tunc ad posſeſſores antiquos f, id est, decuriones, vel quos ibet alios loca iuris prædicti, adiunctis inutilibus, reuertantur, idoneis fideiuſſoribus præſtitis *.

¶ Iidem AA. LEX VII.

Qvicunque desertum † fundũ patrimonialem g exercuerit, & fertilẽ idoneúmq; ꝑſtiterit: ſaluo patrimoniali canone, perpetuo, ac priuato h iure defendat †, & velut domeſticũ, & aũita ſucceſſione i quæſitum ſibi habeat, ſuiſque relinquat: neque cum aut pro mulgatione reſcripti, aut reuerentia ſacræ annotationis k quiſquã à fructu l impenſi operis excludat. Cæterũ eos, qui opimas † ac fertiles posſident terras, aut etiã nũc ſibi exiſtimãt eligendas m: ꝑ deſerta † ſcilicet portione n ſummã de biti præſentis o iubemus implere.

¶ Illos etiam qui emphyteuticario nomine nec ad plenum idoneas, nec omnibus modis vacuas detinẽt, ſic ex illis quoque quæ ꝑſidio p indigent, iuſtam ac debitam quãritatẽ debere ſuſcipere q, vt indulto tpis ſpatio, post biennũ decretũ canonẽ ſoluẽdũ esſe meminerint. Nemo tamen qualibet meriti & potestatis obiectiõe ſubmoueatur r, quo minus ad diacathorocię s † vicem defecta, posſeſsiones patrimonialis iuris accipiat, earũ tributa & canonẽ ſolutur⁹ t. illud ſpeciali obſeruatione procurs, vt primò vicinas, & in eodẽ territorio fortiatur: dehinc, ſi neq; finitimas, neq; in eiſdẽ locis repererit cõſtitutas, tũc demũ etiã lo giùs poſitas: ſed inquãtũ fieri valet, pro interiecto ſpatio ſibimet cohęrẽtes, pro modo, & æquitate ſuſcipiat, vt id conſenſu omniũ v † fiat, quod omnibus profuturũ eſt, quod

a ¶ *Conductor.*] i. curialis, vt dixi, vel etiam nõ curialis: vt l. j. & l. j. px. & facit l. d ſũ. pat. fũdos. & in aut. de col. §. ſi vero. col. ix. & demãd. prin. §. ſed etiã. col. iiij.

b ¶ *Fundi.*] fertilis.

c ¶ *Vel templorum*]. ſi-

† Ex li. xj. ti. j. l. iiij. C. T.

† ad Creſcẽtium.

† Ex eo. ti. l. xvij. C. T.

* D. iiij. Id. Iul. Contienaci, Grat. A. ij. & Probo Coſſ.

† Ex li. x. ti. iij. l. iiij. C. T.

† defectum.

* D. xv. k. Fe. C. P. Mero. bau. ij & Saturnino Coſ.

† defendat.

† opportunas.

† defecta.

† Vide Cu. iac. hic.

† Nũ quod omnes tangit ab omnibus debet appro bari. Sic archiepiſcop⁹ debet ab epiſcopis prouincialib' ordinari: vt extra de iem. ordi. c. ſi archiepiſcopus. iuncta. gl. ſuper ver. ab omnib⁹.

† ſublatis.

† Imppp. Gra. Val. & The. AAA. Neotidio Com. Re.

† Ex li. x. ti. iij. l. iiij. C. T.

Ex mio Fabro Senatore Lugdunensi ad hos Codicis libros Commentarios. Ad l. 1. Cum magno ... Ad l. Sollemnia ... Ad l. Cum magno ... C. Ad Edictum Divi Hadriani ...

Universidad de Deusto
Biblioteca

q oēs.&c.vt ℨ.de auth. ſſit.l.hn. & ff.de ędificiis.
quod ſi.§.ſi plures.ff.qui & aq.l.pe.§.j.Item facit ff. de tu.& cu.da.l.diui. & ℨ.de exactor.tri.l.pro locis. & ℨ. de cenſi. l.ſi. Item facit q hīc ſua auctoritate inuadit,ibi à pꝛæquatore accepit.

a ¶ *Vi agros.Reſponſum.*] id eſt,conſenſum ſine alia interpretatione.

b ¶ *Poſſeſſionis.*] condictio ergo ex lege cū ꝛe baſ.hic ceſſat, q̄ ad xxx. an.daſ.Itē nec ti.nec fortē bona fides hic exigit, alias ſecꝰ:vtℨ.ꝛei vin.l. nullo. Sed hoc ſpeciale fauore tributorū:vt ℨ.ff iu.do.imp.l.ſi.Itē ℨ.j.e. locorū. Sol.ibi vocati fuerunt primi cēſi non.

c *Vi fundos. Iure priuato.*] emphyteutico.Accur.

d ¶ *Non abnuant.*] i.nō renuant.Accur.

e ¶ *Optimoribus.*] i. fertiliorib⁹,ſic ergo ſa.ℨ.e. heredes.& ℨ.l.px.& ℨ.tꝛi. j.l.ſi.& i aut.de col.§. ſi verò.col.ix.& ff.ā adm. tu. cum quæritur.& ad exhi.Cellus.§.j.& ℨ. de ca.tol.his ita.& de dam. infec.prætor.§.ſi.

f *Vsper potentiā. Cū quæſtuoſis.*] facit ℨ.l.proxi. Accur.

g ¶ *Infœcundos.*] id eſt, ſteriles.

h *Locorū.Sex menſes.*]ℨ.e.l.q agros. in ſi.contra.Sol. vt ibi.

i ¶ *Affuerint.*] i.pſentes ſunt,& ſic venerunt.

K ¶ *Propria.*] ſcilicet p dia,vocati prius.

l ¶ *Cōſtituntur.*]ª nō cōtumacē pro cōfeſſo. ſic in aut.d exhi.§.ſi verò.ſed aliās contra ff. de cuſto. reo.l.diuꝰ.§.ſic & diuꝰ.

m ¶ *Voluerint.*] intra ſex menſes vocati prius.

n ¶ *Quem.*] i.aliquem.

o ¶ *Competitionis.*] ℨ.d fun.patri.l.ſi quis .& ℨ. e.quicūque. in prin. Ac.

p ¶ *Coperit.*]nō p ante riori tpe.vt ℨ.tꝛ.j.l.ſi. & ℨ. e.q.cunq;.§.cæterum. Sed ar.ℨ.ff.de iur. fiſ.l.p diis.& d pu.ſperatores. Sol hīc magis ſuito dat: aliud in iſtis q ſponte emūt.ar.ℨ.l.px.& l.q fundos.Vel verius hic deſtrili & ſua auctoritate acquedit:vt ℨ.e.l.qui agros.

q ¶ *Ac definitione. Munificum.*]prædium,i. munerī ſubditū.

r ¶ *Deſtitutioni.*] ſ. ſolutionis debiti.ſi autem ip ſum prædium deſereret. tñc bñ aſſignabitur alij cū onere:vt ℨ.eo.q̄quis.

s ¶ *Deſpectiōe.*]ſuprioꝛi l.cōpetitio.hicd ſpectio. & alias é deſpectiōe, aliās defunctiōe.Et no.q̄ ſi habeo fertile pdiū,nō ſoluo ꝓteq habes ſterile vel deſertū. ſed ſi habeo ſterile & fertile vnū ſoluit ꝓ alio.vt hic,& ℨ.de cē.l. oē. adeo q̄ poſtquā ſterile eſſet mihi datū à pæquatore:nō ſoluo pro pterito tpe,vt ℨ.e.l.looco rū.i fi.licet ſecus ſi ſpōte acceperī: vt ff.de iu.fiſ.l. pdiis.& de pu.l.imperatores.q̄ ſunt cōtra.& facit ℨ.ne vxo.pro mari.& in aut.vt nō fi.pig.col.v. & in aut.vt nulli iud. §. ga verò. coll. ix. & ℨ.de exe.& exac.l.nulla.& ℨ, vt nullus ex vicariis,&c.

t ¶ *Præſtigiis.*] expone vt ff.de adul.l.ita.

v ¶ *Mutiletur.*] id eſt, tardetur.

x *Omniū prædiorū.*] tā ruſticorum q̄ vrbanorum.

y ¶ *Cōtracta.*]i.detracta, vt qa ceſſauerūt in ſolutione tributorū : tūc eū poſſeſſiones exceptis eccleſiis amittunt pdia: vt hic & ℨ.de epi.& cle.l.dihis.& de ſacr.eccl.l. placet.ibi nulla,&c.

z *Vra.*]hac legeno. q̄ deſideriū apud acta publicatum nō pōt corrigi. ſic ℨ. de liberali cau.cū ptiū.Sed ar.contra e.ti.l.iterrogatā.Sed ibi ſpeciale ne pereat libertas.itē facit ad hāc legē ℨ.e.q.cūq;. i pr.& ℨ.ff fun.pat.quicunque.& ℨ. de exac.trib.l.ſi.& ℨ. de cenſi. l. ſi pꝛæquatoꝛé.

a ¶ *Repetendi.*] intra biēniū cū palā renunciauit,vt ℨ.de pac.poſtquā.

b *Si quis. Naualem.*] nauicularij alicuiꝰ fuerāt vel erant,vt ℨ. de præ.na.l.ij.& iij. quibus tributa dabantur ex prædiis aliquorum.

c ¶ *Superæquationis.*] vnā dictio ſuperęquationis.Accur.

d ¶ *Ea.*]ſ.pdia.q.d.multa grauamina inerant in eis q̄ releuantur ab aliis, vt naualis ſors ſi tegra ſoluāt.& ſecūdū hoc ponit hic ti.vtℨ.de ea.lar.ti.& ſunt ſimilia q̄ in vno releuef, & in alio grauef, ff.de iurei.l. eū qui.& ℨ. loc.licet & ℨ. eo.quicunque.§.cæterū.& §. illos. & §.de pu.cotem. §.fin.

e ¶ *Portiuncula.*] ex dictis prædiis quę dicūtur diminuta, eo quòd macra & ſterilia ſunt facta.

f ¶ *Fuerit.*]aliàs fuerit,ſ. portiuncula : aliàs fuerint ſcilicet prædia.

g *Si quis. Firmiter.*]ſic ℨ.de lo.pꝛæ.ciui. l. ſi.in prin.& l. quicunq;. & ℨ.e.quicunq;. in prin.

h ¶ *Nullāque eos.*]trāſit de ſingulari ad pluralem numerū. ſic econtra ſupꝛā,de in ius vocan. l.ſi.

i ¶ *Innouationem.*]ſic ℨ. de agr.& cē.l.cū ſatis.§. caueāt. & ℨ.ꝙbus cauſſis co.cē.l.j.& ℨ.de allu.l.ſi

Iubemus.

¶ *Agrum ſterilem & tributarium & desertum quilibet auctoritate propria poteſt inuadere,ſiue inuadens ſit vicinus,ſiue non: ſed dominus deſerens intra biennium recuperare poteſt,reſtitutis expenſis cultori:quo elapſo,non auditur.Bar.*

¶ Imppp.Val.Th.& Ar.AAA. L. VIII.

QVi agros domino ceſſante deſertos, vel longè poſitos, vel in finitimis,ad priuatum pariter publicúmque compendium excolere feſtinat,voluntati ſuę noſtrum nouerit adeſſe reſpōſum [a]: ita tamen vt ſi vacanti, ac deſtituto ſolo nouus cultor inſederit, ac vetus dominus intra biennium eadem ad ſuum ius voluerit reuocare,reſtitutis primitus quæ expenſa cōſtiterit,facultatem loci proprij conſequatur.Nam ſi biennij fuerit tempus emenſum, omnis poſſeſſionis [b] & dominij carebit iure qui ſiluit.

¶ *Fundos patrimoniales principis ille dicitur poſſidere iure priuati,qui ipſos ſteriles accepit,& ſui cultura fecit fertiles.Bar.*

¶ Imppp. Th.Arc. & Hono,AAA. Rufino P.P. LEX IX.

QVi fundos patrimoniales iure [c] priuato canone ſaluo ſuſceperint: hanc omnes ſine vllius exceptione perſonæ propoſitam ſibi intelligant optionem , vt aut ea loca, quibus minor eſt ſoli fœcunditas , cum iis ex quibus fructus vberes capiunt, ſuſcipere & tenere non abnuant [d]: aut ſi eorum refugiunt ſterilitatem, opimioribus [e] cedant.

¶ *Si fiſcus alicui ſucceſſit qui fundos ſteriles & fertiles poſſidebat , & aliquis per potentiam fertiles occupauit,cogitur ſteriles ex eadem ſubſtantia pro portione acceptare.Bar.*

¶ Impp. Arc.& Hono.AA. [f] L. X.

QVi per potentiam fundos opimos , ac fertiles occuparunt , cū quæſtuoſis [g] vberibuſq; pro rata portione ſuſcipiant infœcundos [h], ex eadem ſubſtantia*.

¶ Iidem AA.Hadriano. LEX XI.

LOcorū domini intra ſex menſes [i] edictis vocati,reuertantur,qui ſi adfuerint [k] , & propria teneant,& ea,quæ ex præterito cōtraxerint debita,redhibere cogantur. Sin verò ſe impares eſſe earū rerū tributis ,ꝓpria confitentur [l] abſentia,nec adeſſe voluerint [m]:penes [n] eos,qui hac ſuſceperint , & certū quem tributorū canonem ,ꝓmittunt , proprietas poſſeſſionis intemerata permaneat : vt poſt quā ea [o] exoluerint,ſciant ſibi inquietudinem ſubmouendam, nec ſubreptione cuiuſquā competitionis [p] loca,quę tenuerunt,auferēda. quibus etiā illud indulſimus, vt ex eo tēpore , ex quo primū loca , de quibus agitur , ceperint [q] poſſidere , tributa poſcantur [r].

¶ *Ad tributa prædę ſteriles nullus poſſidens fertilia cogatur,niſi poſtquam affectus fuerit.h.d.Bar.*

¶ Impp.Hon.& Th.AA. [s] LEX XII.

HAc definitione [t] ſancimus, nullū poſſeſſorem neq; munificum q̄ prædium pro alienis debitis,vel deſtitutionibus [u] reſſe retinendum : neq; eorum prædiorū deſpectione [v] prægrauari,quæ ex iiſdem bonis quæ retinentur [x] ne quaquam eſſe monſtrantur [y]: ne vllis pręſtigiis [z], atque commentis exactio mutiletur [a].

¶ *Domini prædiorum debent requiri vt ſoluant debita contracta: & ipſis ceſſantibus, aſsignantur volentibus ſoluere.Bar.*

¶ Iidem AA. LEX XIII.

OMnium prędiorū [b] actores ac domini requirantur: quorum ſi vitio probantur debita fuiſſe contracta [c], in abſoluto eſt vt debeat dominium commutari.

¶ *Si curialibus patientibus,& apud acta fatentibus prædia eſſe alicuius,& tributa quis ſoluerit,apud ſoluentes remanet perpetuò dominium prædiorum : & nulla repetendi datur licentia.Bar.*

¶ Iidem AA. LEX XIIII.

RVra [d] & poſſeſſiones [e], quas curiales quolibet pacto publicatis apud acta,puinçialia deſideriis ſuis vel reliquerunt, vel poſſidere alios permiſerūt, penes eos qui eas excoluerūt, & functiones publicas recognoſcūt,firmiter perdurabunt, nullam habentibus curialibus copiam repetendi [f].

¶ Iidem AA.Sebaſtiano. LEX XV.

SI quis deſerta prædia , quæ naualem [g] ſuſtinent functionem, & in deſertis nūc vſque remanēt, ſuperęquationis [h] iure perceperit, meliore conditione in omnibus tulis cōuenit ea [i] releuari, vt grauis ſors nauis [k] eſſe nō poſſit pro ea,q̄ reſederit portiuncula [l],cum aliis fuerit [m] diſpendiis liberata.

¶ *Accipienti fundum patrimonialem ſterilē ſub certi canonis annua præſtatione, non debet augeri canon ex melioratione.Bar.*

¶ Iidem AA.Hermogeni. L. XVI.

SI quis auctoritate noſtri nominis [n] de fundis patrimonialibus ſteriles ſub certi canonis pollicitatione ſuſceperit , firmiter [o] eum volumus poſſidere, ſub eiuſdem tamē canonis ſolutione, quē noſtræ maieſtatis auctoritas per annos ſingulos ſoluendū eſſe præſcripſit:nullamq; eos [p] deſcriptionem ſiue adiectionem aut innouationem [q] in poſterum ſuſtinere: quoniam nimis abſurdum eſt eos, qui nobis hortātibus fundos inopes atque egenos magno labore impēſo aut exhauſto patrimonio vix fortè meliorare potuerunt, vt potè deceptos inopinatū onus ſuſcipere:illūdq; velut quadā circūuentione depoſci:quod ſi ſe daturos præſciſſent,fundos minimè ſuſcipere aut etiam colere paterent.

Iubemus.

a *Vbemus.*]Municipē,id eſt,muneri ſubiectū, vt innuit ex eo quod ſequitur.& ff.ad muni.l.j.Accur.

b ¶ *Territorij.*] i.terræ:vt ſuprā,e.l.hac.& ſic aliter quam ff.de ver. ſignific.l.pupillus.§.territorium.vel dic ꝙ licet alij quādoque cogātur extra territorium acc.pere deſerta prædia:vt ℨ.eo.quicūque.§.ſi.curiales tamen nō:vt arg.ℨ.d. dec. l. curiales. & ℨ. de act.&ob.l. ob.cauſas.& l. rura.& illa quæ dixi ℨ. e.l.hac definitione.

c ¶ *DE FVND. &c.* ¶ *Quidā habēt.*]limitrophis , à trophos deſcriptio,& limite,id eſt, deſcriptis ad vſum militū: quia milites imperium cuſtodiunt:vt ℨ. l.j.& ſi. & in quib.ceſſat alluuio: vt ff.de acquir.re.do.l.in agris. aliàs eſt limitoſis. hæc ſiue de noſtris , ſiue de euictis fundis erant.

d ¶ *Caſtellorum.*] ſcilicet fundis,vt ℨ.l.ij.

e *Iberianus.*] vel imꝑator vel qa in eo ꝛūchronicis nō inuenīt, ꝑfectus fuit: q̄ legē facere pōt:vt ℨ.d. of. pfe.prætoꝛi.formam.

f ¶ *Poſſibilitatem.*] q̄ facere debuit:vt ℨ.de an. & tri.l.pro locis.

g ¶ *Limitem.*]aliàs limitum:item aliàs conuenirent: aliàs cōuerteꝛēt: aliàs conueherent.

h ¶ *Reſpuenda.*] reſcripta.ſic & ℨ.titu.ij.l.pen. & l.omnis.

i *Vicunque.*] priuati vel milites nō caſtellani, ſecundum P.vt in fin.huius l.

k ¶ *Territoria.*] i. caſtrū cum territorio,ſi. iuriſdictione: vt ff. de verb. ſignifi.l.pupillus. §.territorium. vel etiam ipſum caſtrum, & terrā in qua reſident.

l ¶ *Sunt.*] ab iis qui primi agros conſtituerunt: vt argu. ff. de aqua pluꝛ.l.q̄ principis. Vel dic ad ſcripta per exemplū ſeu ſcripturā principis,q̄ olim dabāt magiſtris militum cuſtodientibus limina. quod exemplū ſequebantur magiſtri militū, qui etiā ſtatuerūt numerum militum limitaꝛiorū:vt ℨ.de off.pꝛæf. prætoꝛ.Af. l.in nomine domini.§.quod autem.

m ¶ *Antiquitas.*] i.antiq:vt prædixi,vel,i.vetuſtas q̄ pro lege habetur: vt ff.d. aqua pluꝛ.arc.l.ij. in princ. Et ſic not.nō licere cuiliber habere caſtrū: q̄ intellige ſi limine imperij,& ſic caſtellū dicit limitis caſtrū: vt d.l. in nomine domini.& hīc dicit his locis: at alibi q̄ libet pōt facere:vt C. de ędi.pri.l.p quincias.niſi fiat ad ęmulationē,vel ſcādalū inde oriꝛetur:vt ibi not.nam nec priuato debet committi cuſtodia limitis:vt ff.de op.pub.l.legatum.ſic nec vlli licet extraneo metrocomiā emere:vt ℨ.nō licere ha. metr. l. j. & hæc caſtra ſi ſunt nimiæ magnitudinis per magiſtrum militum poſſunt ad modum reuocari : vt ℨ. de off. pꝛæ. Afr. l. in nomine domini. circa ſi.

¶ Impp.Val.& Th.AA.Celeri. L. XVII.

IVbemus [a] neminem curialē pro alieni territorij [b] debitis detineri , ſed tantùm municipem pro gleba propria conueniri.*

DE FVNDIS LIMITROphis [c], & terris,& paludibus,& paſcuis limitaneis,& caſtellorum [d].

TITVLVS LIX.

¶ *Quidam pręfectus qui vocabatur Tiberianus,ſtatuit quaſdam poſſeſſiones , ex quibus militibus cuſtodientibus limina imperij deſe rebantur frumenta.hoc ſtatutum hic confirmat hæc lex,& iubet in perpetuum obſeruari,mandans quod reſcripta in contrarium impetrata nullius ſint momenti Bart.*

¶ Impp.Val n.& Theo.AA. LEX I.

TIberianus [e] ad poſſibilitatem [f] ſingulorum quorumque locorum intuens, ſtatuit certas poſſeſſiones,quæ ad limitē [g] fruꝛmenta conueheꝛent.Quocirca generali lege ſancimus Tiberiani diſpoſitionē oportere obſeruari:amotis quicquid vel potentia cuiuſcunque elicuit [h] vel furtiua deprecatio : addentéſque nihilominùs , in futurum nulli licere [i] aduerſus vtilem vetuſtatem & præſentem legem noſtram importuna & reſpuenda [k] repoſcere [l].

¶ *In limine imperij nullus debet eſſe caſtelli detentor,niſi is ſolus,cui per principem deſtinatio eſt commiſſa.contra facientes pœna hic inſerta puniuntur.Bart.*

¶ Impp.Honor.& Theo.AA. L. II.

QVicūq; [m] caſtellorū loca quo cūq; titulo poſſidēt, cedāt [n], ac deſerant:quia [o] his tantū fas eſt poſſidere [p] caſtellorū territoria [q], quibus adſcripta ſunt [r],& de quibus iudicauit antiquitas [s].quòd ſi vlteriꝰ vel priuatæ cōditionis qui ſpiā in his locis,vel nō caſtellanꝰ [t] miles fuerit detentor inuentus: capitali ſententia cum publicatione bonorum plectetur.

¶ *Agri limitanei donec per milites poſſidentur ſunt à tributis immunes: ſi tamen alienati fuerint lege prohibente vindicatur non obſtante temporis præſcriptione. Bart.*

¶ Impp.Theo.& Valen.AA. L. III.

AGros limitāeos [u] vniuerſos cum paludibus omnique iure, quos ex priſca diſpoſitione limitanei milites ab omni munere [v] vacuos ipſi curare pro ſuo cōpendio atque arare conſueuerant,& ſi in pręſenti [x] coluntur, ab his firmiter [y] ac ſine vllo concuſſionis grauamine detineri : & ſi ab aliis poſſidentur(cuiuslibet ſpatij temporis ſcriptiōe ceſſante [z]) ab vniuerſis detēratorib⁹ vindicādos [a] iiſdē militibus ſine vllo ꝓfuis (ſicut antiquitus ſtatutū eſt) collationis onere volumꝰ aſsignari: in his etiā cōtra eos, qui præceptionibus nr̄is obuiā venire tētauerint, ſcriptionis [b] pœna valitura. Nā ſiqs fortè (qđ minimè audere debuerat) em ptionis titulo memorati iuris poſſidet prædia, cōpetēs ei actio [c] cōtra ēditorem intacta ſeruabitur.

DE PASCVIS PVBLICIS & priuatis v.

TITVLVS LX.

¶ *Antiqua penſio pro paſcuis ſaltuum antiquitus conſtituta,inconſulto principe , augeri non debet.Acc.*

¶ Imppp.Val.Th.& Ar.AAA.P.P. L. I.

VM nulla [d] ſaltibuſq; [e] rei priuatæ [f] pēſio debeat ampliari, nequaquā pro libidine ordinū augmēta faciēda ſūt. Etenim idcirco grauio rē pēſionē imponi ab ordinib⁹ accepimus, vt animalia ex reb⁹ priuatis noſtris à locorū paſtibus arceātur [g]:quod fieri nō oportere diuæ memoriæ Iulianus prorogata iuſſione cōſtituit. Quare excellēs auctoritas tua [h], cōuēctis,puinciarum rectoribus , nō eam licitationis neceſſitatē patiat inferri , quā repēti nā faciūt ciuitates : ſed eā manere decernet,quā ſtatuit antiquitas [i].

¶ Impp.Arca.& Hon.AA. [k] L. II.

INſignis auctoritas tua hac cōditione [l] à publicis [m] pratis, ac amœnis [n] paſcuis animalia militū ,phiberi ꝑcipiat, vt [o] vniuerſi cognoſcāt de emolumētis eorū,tuique officij facultatibus duodecim libras auri fiſci cōmodis exhibēdas ſiqſquā poſthac memorata prata [p] mutilare tētauerit : nō minore decernēda pœna ſi ēt prata priuatorū aut Antiochenorū fuerīt deuaſtata: ita tñ vt ſine læſiōe prouiciā liū,puideāt curiales,quo pacto animaliū militariū [q] paſtui [r] cōſulat.

¶ *Prata prouincialium non debent fatigari moleſtia militum principis.Bart.*

¶ Impp.Hono.& Theo.AA. L. III.

PRata prouincialiū noſtrorū, & præcipuè rei priuatæ noſtræ,perniciōſum vel periculoſum eſt militum moleſtia fatigari: ideóque lege [s] ad ampliſsimam

bus conſulitur per hunc tit.animalibus militū primò, vt hic.ſecundò vt penſio non augeatur conductoribus priuatis : vt ℨ. l. proxi. §. pen.

g *Prata.Lege.*] iſta quam dirigit ad pꝛæfect.& facit ℨ.de priuilegi. do.Aug.l.ij.

- abnumeret
- Eurychio P.P. Ex l.xiij.ti. xj.l.x vij. C. T.
- a Vide super hīc g..c. d Pla. hīc.& p c.no.& maxime per Abb. in i c.ij. col.v.ex.ia de cōſeſſis.
- * Dat. No. M.. C. P. Hon. Aug. iij. & Eutych.o Coſ.
- † quidē hos
- † eam
- † competito ris
- † præſtētur
- † Seleuco P. P.
- † Ex li. xij. ti.j.l. clxxxvj.C.T.
- † attineri.
- * D. v. kal. Maij, Rauē. poſt conſul. Felicis & Tauri, VV. C.C.
- † limitotrophis, Cuiac. & rectè.
- Legē facere pōt pfectus.
- † Inſcripturis, adlimitū fruꝛmenta conuenirent.
- † reliquit,
- † nocere.
- † depoſcere
- † reddant.
- † an.
- † poſſideri.
- Caſtrū cuili bet habere nō permitti tur.
- † præſentia.
- † De hac materia vide g Inn. in c.per inquiſitionē. extra de accu.& Abbatē.i.olim de reſcrip.& in e.at ſi clerici. de iud.
- † Aliàs,nauſis
- † numinis Grauatus in vno, in alio releuari debet.
- † Magiſtro militū.
- † Apamenis C.
- † & ideō poſſeſſor ſeu cōductor ſalt⁹ principis priōr dat ordini.& ſic ordo ac cipit, vt animalia militū arceantur, vt ſua condu
- † prata prædictoris liberius paſcātur, & quæ vult induci.& facit ℨ.noua ve.l.j.ij.& iij. & facit ℨ.d. cano.fru.vr. Ro. l. neminē. & de priv. Conſtāt.l.nulli. & ff. de decr. ab ordi. fa. l. ij.
- † paſcuis.
- † Cōcor. cū hac l. c. prohibemus. iūcta glo.j. extra de cēſib. vbi prohibē tur non cenſus imponi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE FVNDIS PATRIMONIALIBVS, &c.

¶ Tam de propriis quã de fiscalibus dicitur, cũ omnes sunt principis quasi proprij & patrimoniales: vt arg. ℨ. e. l. j. & ff. ne qd in lo. pu. l. ij. §. j. secũdũ quod dã, sed alij de patrimonialibus tantũ dicũt: vt ff. ne quid in lo. pub. l. iij. §. j. & no. quod quidã ex his nó possunt locari, vt constituti per Mesopotamiam. quod miri quia sunt militibus assignati: vt ℨ. eod. l. omnes. & l. nulli. Accur.

† permittãt. b ¶ *Et saltuensibus.*] de his dicit lex fin.

c ¶ *Emphyteuticis.*] ad quã emphyteusim nõ permittit accedere, nisi dato fideiuſ. etiã si deserta accipiat: vt ℨ. e. quicũq;. & ℨ. d. omni agr. deser. l. iij.

d ¶ *Conductoribus.*] ſ. personalib⁹ qbus speciale ius cõceditur tã p eis q cõra eos: vt ℨ. l. iij. & no. quòd si ꝑpetuò accipiũt domini sunt: & ideo donant: vt l. j. & ℨ. de omni agr. deser. qui agros. nec imperator potest eis auferre: vt ℨ. de loca. ꝓdio. ci. l. fin. Accur.

† Cõcor. cũ hac l. c. vl. cũ gl. super ver. vẽdere. extra de lo. & con duct.

e ¶ *Si quis.*] Emphyteuta.

f ¶ *Fũdos.*] ad fiscum pertinentes.

g ¶ *Lege.*] id é, saluo canone: vt ℨ. eod. vniuerſi. & l. fundi. & l. fundos.

h ¶ *Firmæ sint.*] vt infti. loc. §. adeo. Sed an vẽdere? videſ idẽ: vt ff. de reg. iu. cui³ est. ſed in alio emphyt. ſecus: vt ℨ. de iur. emphyt. l. fin. circa prin.

i ¶ *Cogatur.*] non donator, ſed donatarius. sic

† accedere, nec vẽditor pacto etiam interueniẽte: vt ℨ. fine cẽ ſit vel re. l. fi. & facit ℨ. de epiſ. & cler. l. ſi qs ꝓsbyter. & ꝺ hæred. dec. l. fin.

k ¶ *Accimonialis.* Tẽ ꝓbat.]xxx. dierũ. vt ſi. de pub. l. imperatores. ꝺ *Nocere.*]imò videtur cõtra ſed reſtituit: vt ff. de mi. l. ſi ex cã. §. ſi in cõmiſſam. Sed ibi in fiſcali: hic in patrimoniali. Itẽ adhuc plus: quia videtur nec reſtitui, & ſibi ꝓiudicare: vt ℨ. de fi. inſtr. & iurehaſt. fiſ. l. q cũq;. Sed ibi in fiſcali & vltra erat ꝓcesſum. quia ſoleniter vẽditum: & eodẽ modo ſolue ℨ. de admi. tu. l. ſi tutoris. Itẽ nec ſibi negat

† referẽdũ. reſtitutionẽ. Itẽ hodie vide ſt corrigi q de xxx. die bꝰ dicit: vt ipſo iure nõ currãt: vt ℨ. in q. cau. ſ in te. reſci. l. fi. Vel dic q illud quãdo currebat tẽpꝰ & reſtituebat: ut quãdo nõ reſtituebat, etiam hodie currit, & nõ reſtituitur, vt dixi quãdo vendidit fiſcale: aliàs corrigit.

m ¶ *Ad fraudem.*]i. dãnũ ſic ff. ꝺ q dili. e. lic. l. cũ autẽ. §. excipit. q. ꝺ. euadere nõ affert damnum.

n ¶ *Accedere.*]aliàs euadere. Accur.

o ¶ *Paulo.*]i. parum infertur, &c. i. nõ totum q debetur. vel dic ad fraudem, i. occaſionem iuris, &c. quod eſſet fraus euadere. & facit ℨ. de vſucap. pro emptore. l. fin.

p ¶ *Pœnas.*] quia forte ſoluit æſtimationem penſionis per quã minor ſolucre debuiſſet. arg. ℨ. vnde vi. l. meminerint. & ff. de ac. emp. l. Julian⁹. §. ſed cũ in facto: tributa tamẽ minor ſoluit: cũ in hoc locupletior eſt: vt ꝺ. q. & no. pœnas deſerti officij. ſic ff. de off. pſi. l. diu⁹. idẽ per omnia in eccleſia & ꝑlato: vt in aut. de nó alie. §. finim⁹. col. ij. & ℨ. dãno. & trib. l. obſiſtere. Tributa ſoluit minor.

q ¶ *Deplorare.*]id eſt, emendare. Accur.

r ¶ *Quicunque. poſſeſſiones.*] ſcilicet, patrimoniales.

s ¶ *Ad refundẽdum.*]i. ad remittẽdum canoné.

t ¶ *Desertas.*] i. ſteriles. p quod excuſabat ſe, vt nõ ꝓdiderit, licet nõ ſoluerit pẽſionẽ. Sed arg. ℨ. ff. ꝺ allu. l. ij. ſed ibi per principẽ fuit diminutũ. A.

v ¶ *Licitatio.*] in locationibus enim & vẽditionib⁹ prædiorum fiſcaliũ non patrimonialiũ eſt locus a licitionib⁹: niſi cũ locatio patrimõialis fuit ꝓpalis: ſed nec advẽ lititionẽs ꝓtinet ciuitatũ adictio: vt ℨ. ꝺ vẽ. re. ciui. l. j. & ℨ. ꝺ lo. præ. ciui. l. fi. & not. hac l. vnũ ℨ cõducto rẽ, aliud pro eo. Itẽ facit ℨ. d. oi agro deſer. l. q cũque. & de allu. l. iij. & de vẽ. re. ciui. l. ij. & ff. de public. l. licitatio. Accur.

† omni genere. x ¶ *Fundi. Noſtram.*] Cæſaris. cũ antea eſſent emphyteuticarij alicui⁹ priuati, vel eccleſiæ, vel fiſci.

y ¶ *Poposcerint.*] titulo emptionis vel alio ꝑ petuo titulo.

z ¶ *Commodamus.*] id eſt, ad commodũ percipiendum damus. vel hoc dicitur quantũ ad translationẽ poſſeſſionis.

a ¶ *Poſſeſsione.*]fundi data in emphyteuſim. † nominis.

b ¶ *Diſſoluant.*] aliàs poteſt eſſe met⁹ cõmiſſi.

c ¶ *Si qui. Perpetuo.*] ni ſi intra ſex menſes. ex die cõceſſionis venit. vt ff. ꝺ. cẽſ. l. fi. & facit ℨ. de omni agro. deſert. l. locorũ. & ℨ. eo. quicũque.

d ¶ *Hi quibus. Inconcuſſe.*]ſic ℨ. eo. l. fundi. & ℨ. de loca. ꝓ. ciui. l. fi. & ℨ. ꝺ cẽſ. l. fi. & ꝺ omni agro deſer. l. quicũque. & de quadrien. præſcrip. l. benè à Zenone.

e ¶ *Contractibus.*] ſcilicet, vt vẽdat, vel alio titulo poſſit alienare.

f ¶ *Vicunque. Deſertis.*] idẽ, ſi fiãt ſteriles, vt accedat ℨ. de oi agro deſer. l. q cũq;. & fac. ℨ. ꝺ murile. l. pẽ. & ℨ. ꝺ lo. ꝓ. ciui. l. j. & ff. ꝺ. pu. l. licitatio. in princ. & ℨ. de vſu. l. ſi bene. & inſt. ꝺ. ſatiſ. tu. §. pe. Accur.

† Hic no. cõtra illos qui dicũt Romanũ Imperiũ nõ fuiſſe extẽſum vltra Euphratem.

g ¶ *Mnes fundi. Limiti.*]i. ad vſũ militũ q ſtãt ĩ limitib⁹ ĩperij. & ideo ẽt imꝑator alienare nõ põt: vt hic dicit. Imperator quædã alienare nõ põt.

nostrã x diuersis generibus deuoluti sunt: sic eis q eos poposcerint y cedunt, vt cõmiſsi metus esse non posſit. Neque enim magis cõmodamus z nostra, quã tradimus ea iure dominij: ita tamen, vt ea quæ in nostra poſſeſsionẽ a positi præstite rint, & in posterum dissoluant b.

¶ *Suscipiens à peræquatore fundum desertum, ipsum perpetuò posidebit. Bart.*

¶ Impp. Gra. & Valen. AA. L. V.

SI qui à prioribus colonis, vel emphyteuticariis deſtitutum patrimonialem fundum à peræquatore, vel censitore susceperint, perpetuo c eundem, atque inconcusso iure possideãt, nec quisquã secundus petitor accedat.

¶ *Donatarius principis rem sibi donatam posidet inconcussum, & eam in alium potest transferre. Bart.*

¶ Imppp. Gra. Val. & Th. AAA. L. VI.

HI quibus patrimoniales poſſeſsiones per Asianam, & Ponticam diœcesim vel à nobis, vel à diuis parentibus nostris sacra largitate donatæ sunt, inconcusse d possideant, atque ad suos posteros transmittant: quod quidem non solùm in hæredibus, sed etiam in contractibus e omnis generis † volumus custodiri.

¶ *Accipiens in emphyteusim à fisco debet cauere de nõ deserendo sub hypotheca suorum bonorum: aliàs satisfdare tenetur: quã satisfdationẽ si magistratus omiserit, ad suũ redundat periculum Bart.*

¶ Iidem AAA. Cynegio P.P. L. VII.

QVicunque ad emphyteusim fundorum patrimonialium vel reipublicæ iussu nostri numinis † venerit: is, si redundantia fortunarum idoneus fuerit ad restituenda, quę desertis f fortè possessionibus requirentur, patrimonium suum publicis implicet nexibus. Si verò minor facultatibus probabitur, datis fideiussoribus idoneis, ad emphyteusim accedat: scientibus his, quos talium rerum cura solicitat, in se negligentiæ damna, si huiusmodi cautio defuerit, esse vertenda.

¶ *Fundi limitrophi militibus assignati per rescriptum principis, vel annotationem, in emphytesim, vel iure dominij in aliũ trãsferri non possunt: & translati renocantur. Bart.*

¶ Iidem AAA. Nedearcho. L. VIII.

OMnes fundi † patrimoniales per Mesopotamiã & Osroenam prouincias, quos constat diuorum retrò principum sanctionibus limiti g deputatos, ad ius pristinum sine vllius assertionis re-

a ¶ *Obſtaculo.*] ſi alius poſſideat. & facit ℨ. de fun. limit. l. j. & l. fin. & xvj. quæstio. iij. c. inter.

b *Vniuersi. Priuato iure.*] facit differẽtiã inter prædia patrimonialia & tributaria q̃ emit priuatus à priuato: saluo tamen canone, qã aliter emere nõ licet: vt ℨ. de fũ. rei pri. l. nemo. & illa patrimonialia q̃ quis acceperit di recte à principe † emphyteuſim. cũ his secũdis potest dari aliud desertũ, si pri⁹ data sunt florida: & hoc ꝓ peræquatorem. q in primis sec⁹ est. & secũ dũ hoc priuato dic, id é, quia priuat⁹ à priuato emit. Alij dicũt, i. ſpãli iur.

† præbere.

c ¶ *Ad eos.*] emptos. & fac. ℨ. de metal. l. deuotũ. & l. proxi.

d ¶ *Fundos. Canone.*]id eſt, tributa ordinaria q̃ præstant principis ꝓdia: vt ℨ. de exac. tribu. l. fin. nã & eccleſia: vt ℨ. de fac. ſan. eccl. l. placet.

e ¶ *Concesſi sint.*] in emphyteuſim vel locationem.

f ¶ *Constituti sunt.*] de serti puta: & ita apud nos sũt nemini cõcesſi, q concedũtur habenti alia vt illa deserat, vt omnia alicui dari possint: vt ℨ. de omni agro deser. q vtilia. secus in emptis à priuato: vt ℨ. l. prox. Accur.

g *Vs.*] i. pẽsio emphyteutici prędij: q̃ pẽsio nostro iudicio, id est, pmissione nostra speciaſiter est retenta apud vẽditorẽ, vt ipse eam præſtet, nõ emptor sine vinculo obligationis. ineffica x esũ pactio ẽ seu obligatio, vt eam alius quã qui possidet ꝓstaret: vt ℨ. fine cẽ. vel reli. l. fi. nisi fit facta nostro iudicio: ſicut & ipsi⁹ ꝺdij patrimonialis ineffica x est aliena tio facta à ꝓncipis: vt ff. ꝺ. leg. j. apud Julianũ. §. fi. ataq; illud i⁹no ſtro iudicio retẽtũ imutabile pfeueret, ſicut est ab emptore poſſeſsũ, vt vẽditor non ipſe emptor pſtet. Cy. & secũdũ hoc verba iudicio nostro terminãt retentarum. Vel dic iudiciũ est in hoc vbi sine obligatiõe est cõuentio. & sic ſoluat emptor. quia non valet conuentio in præiudiciũ fiſci. valet tamẽ inter eos trahẽtes: vt ff. de pact. inter debitorẽ. & sic ſoluat emptor. vel dic quòd legãtur cũ inferiori litera iudicio nostro. & est sensus idem qui proximus.

† eius.

h ¶ *Prædij.*] patrimonialis.

i ¶ *Poſſeſsionem.*] i. ſi sine nostro iudicio emptor vetusto tẽpore retinuerit sic poſſeſsionẽ, q vẽditor pſtiterit, nõ ipse: volumus cũ adiumenti ex vetustate temporis, quo minus poſt præstet ipse emptor secundum quosdã. & verbum vitiosa potest legi. ſ. obligatione: vt ℨ. vel vetuſtate, nam tricennalis, vel xl. an. præscriptio ex vitiosa poſſeſsione oritur: vt ff. de acq. poſſ. l. Põponius. §. fi. & vetuſtas dicitur xl. an. vt ar. ℨ. de fun. rei pri. l. nemo. Vel dic q̃ poſſeſsio, ſ. vitiosa. & secundũ hoc dic quòd vitiosè cœpit possidere possessor sine ti. & tamen pſcribit xl. an. sed ea nonẽ soluet per l. fi. ℨ. eo. vel dic secundũ Azo. ius emphyteuticum habebas in fundo Titij: illud prædium possedit Seius xxx. annis nullo modo sibi obligatum ab emphyteuticario: nunc emphyteuta vendicat à Seio vtili in rẽ. Seius obiicit præscriptionẽ. prohibet hæc constitutio præscriptionem. & est speciale iure emphyteutico nõ obiici præscriptionem secũdũ Azo. Sed ego credo melius dici si dicamus eũ habuisse ius emphyteuticum in prædio patrimoniali. nã & rubr. de patrimonialibus loquitur, & sic hic speciale in patrimonialibus emphyteuticis secũdũ M. & secũdũ hoc adimatur possessio, i. dominij: vt non præscribatur xxx. an. sed xl. vt ℨ. eod. l. fin. & facit ℨ. de pscri. xxx. an. l. cũ nocissimi. ℨ. fin.

k ¶ *Possessores vel.*] vel pro, id est.

† dominis.

l ¶ *Comparauerunt.*] ãme vel à priuato, sed in emphyteu. habent à me.

m *Virgitatis modo.*] i. beneficio. q. d. ſicut eis largimur ĩ emphyteuſim, ita largimur hoc vt non habeãt necesse ea emere, & cũ habeãt tantũ ius ac si emiſcent, excepto q̃ dicitur ℨ. eo. vniuerſi. Accur.

† nostri numinis.

n ¶ *Successione.*] vt qa acceperãt desertũ, p q videntur succedere deserẽti. quo casu biennio vel sex menſibus fit rus⁹: vt ℨ. de omni agro de ſer. l. q agros. & l. locorũ.

o ¶ *Priuata.*] facta à nobis, vt ſubiicit.

p ¶ *Quocunque modo.*] quia ius in re temporis † temporis diuturnitate quæsiuit: vt ſi nimitate i⁹ ℨ. eo. l. ius. alicui quęsi tur.

q ¶ *Sciat.*] emphyteuta tantũm.

r ¶ *Libertates.*] ℨ. tit. j. l. ij. cõtra. Sed. honẽt hîc q dam liberalitates: secus in libertate dicit. vel sĩlud i colono ſimplici vel alio: hoc i emphyteutica rio vel ſimili. q sunt dominj ſaltẽ vtiliter. arg. in auth. de nõ alie. §. aliena tiones. collat. ij. & ſa. q dixi ℨ. de agri. & cẽ. quę admodum. Accur.

† licet.

s *Nulli. Saltuenſes.*]i. ſalt⁹ in quibus sunt paſcua. Accur.

t ¶ *Orientis.*] localis est hæc lex. nã aliæ dominicæ poſſeſsiones ſaltuo canone alienari possunt: vt ℨ. de fun. rei pri. l. fi. & ℨ. l. ꝓxi. & est ſimilis prohibitio quodãmodo in prędiis redactis sub forme patrimonij. ſ. de leg. j. apud Julianum. §. fin.

v ¶ *Officium.*] id est, officiales. & facit ℨ. ꝺ aquę du. l. diligẽter. & de fun. limi. l. fin. & de petit. bono. ſub. l. ij.

x *Vbemus. Agonæ hetici.*] ſ. nois fũdos vel nominatos relevato rum vel alio ſimili: vt ℨ. de colla. do. ade. l. j. & dicũtur agonotheri si secũdũ M. fundi q̃ dabãtur certãtibus in agone vel i. ruestibus ꝺducti ad ferbor latinè: quia qui laborat agit. vnde Christus in agone fuit. Et releuata dicuntur quæ cum erant paluſtria, facta sunt terrena: de quibus etiam loquitur ꝺ. l. de col. do. Accur.

y ¶ *Iugorum.*] i. terræ. q modo iugo arat, olim ſteriles. vt in aut. de mã. prin. §. coges. Itẽ cuiuſcũq; iuris, i. nominis à iure impoſiti, vt auraruũ: desertis, quæ possidentur ab aliquo nulla intercedente authoritate eius qui eã interponere potuit. & ideo hic per xl. an præscribit, vel alius q a tali possessore titulo intercedẽte accepit, secũdũ M. & l. quicunque petuam præceptione imperatoris vel auctoritate comitis priuati ærario voluerit modo transferre poterit. q ergo ſceptio vel auctoritas

Universidad de Deusto
Biblioteca

facit,hoc facit hic præscriptio. Accur.

a ¶ *Suum esse.*] quia capitis cēsura sublata,iugatio terrena remāsit, & omnes p his agris quos possident, publicas præstationes debēt. ideo videbātur publico esse quę fisci quod fuerat præscripti: quia fiscus solus pēsione receperat, sed nō est nisi ei q possedit. M.

† & b ¶ *Mouendam.*] annuersariæ solutiones per rationalē rei priuatæ exigebantur: qui aliàs vocatur procurator fisci:vt 3. de mo.mu.l. ij. & iij. & sic à publico mouebatur actio:vt 3.de fun.rei priua.l.vniuersi.

† auris.

† dempto.

c ¶ *Quadraginta an.*] iugis.vt 3. de præscriptio. xxx.cōperit.& 3.de fun. rei priua.l. fin. nec obst. 3.ne rei do.veltēp qa ibi de lōgo tēpore dicit. Itē nec 3. de omni agro deserti.q agros. & l.locorū.qa ioi cōtra priuatos. hic contra fiscū.Itē quid si erat priuati prędiū?Respon.multo magis secūdū P. secus autē si nihil est solutū.quia fisco non præscribit in canone priuato:vt ammodo nō teneatur soluere:vt 3.d.pscript.xxx. ann.cōperit. quod tamen dic vt 3. de præscrip.xxx.an.l.malè.

d ¶ *Adempto canone.*] ipetrauit a principe prædiū vt sine canone liberè haberē, Sed contra 3. de fun.rei pri.l.fi.Sol.ibi in dominico,hic non : imò hic à principe, ibi ab alio accepit eo pacto. Et no. duo necessaria quorū vnū nō sufficit.sic ff.de adopt.l.post mortem.Alij dicūt q hic erat dubium de canōe.si autē esset certū,etiā a principe sufficeret.Itēpra 3.d.pśc.xxx. an.cū notissimi. i fin.Solut.hic iussio vel concessio principis fuit:ibi nō.

† obstrum.

† quorum.

e ¶ *Ab initio.*] innuit q si primò cœperit possidere, postea beneficiū dempti canōis impetrauerit, nihil egit:vt 3.de ano.& tri.i in fraudem.&de immu.ne.con.l.j.M.&facit 3.de profes.& me.l.fi.

¶ DE MANCIP. ET colonis, &c.

† Quòd.

f *Mphyteuticarios.*] cū fisc⁹ singula prdia cuiusdā villæ locasset diuersis certa mercede in nūmis cōstituta:postea dederat alij villā illā in ęphyteusim;colōi sic oīa volūt vsurpare.vt i emphyteuta nil remāeat:q nō possūt. ad quod facit 3.eo. l.iij.

g ¶ *Coloni.*] quibus locatio prima facta est ad nummos.

¶ huiusmodi

h ¶ *Vsurpantes.*] scilicet,eos quos,&c.& é ar. dñio memoratorū oīm fundorum vel locorū, vel domorū à publico actionem,vel molestiam,aut quālibet inquietudiné formidare: sed impositum canonem pro qualitate iuris,cuius prædia sunt vel loca, per singulos annos soluētes,p certo habeāt suum esse a quod possident,vel posteà possederint : ita vt omnibus ad excludēdam omnem quolibet mō ex publico mouēdā b quæstionem,nudę ex † quocūque titulo, vel etiam sine titulo corporalis quadraginta annorū iugis c † possessiōis exceptio ossit sufficere:hoc etiā adiiciendo, vt illi quo que,qui adempto † canone d hmōi fundos ab initio e principali iussione datos sibi fuisse cōfirmāt, si per quadraginta annos adempti canonis beneficiū iugiter possederunt: nec canonem , cuius adēptionem quadraginta(sicut dictū est) annorum possessio testatur,possint petere:hoc ex causa agros. & l.locorū.qa ioi cōtra priuatos. hic contra fiscū.Itē quid si erat priuati prędiū?Respon.multo magis secūdū P. secus autē si nihil est solutū.quia fisco non præscribit in canone priuato:vt ammodo nō teneatur soluere:vt 3.d.pscript.xxx. ann.cōperit. quod tamen dic vt 3. de præscrip.xxx.an.l.malè. d ¶ *Adempto canone.*] ipetrauit a principe prædiū vt sine canone liberè haberē, Sed contra 3. de fun.rei pri.l.fi.Sol.ibi in dominico,hic non : imò hic à principe, ibi ab alio accepit eo pacto. Et no. duo necessaria quorū vnū nō sufficit.sic ff.de adopt.l.post mortem.Alij dicūt q hic erat dubium de canōe.si autē esset certū,etiā a principe sufficeret.Itēpra 3.d.pśc.xxx. an.cū notissimi. i fin.Solut.hic iussio vel concessio principis fuit:ibi nō. e ¶ *Ab initio.*] innuit q si primò cœperit possidere, postea beneficiū dempti canōis impetrauerit, nihil egit:vt 3.de ano.& tri.i in fraudem.&de immu.ne.con.l.j.M.&facit 3.de profes.& me.l.fi.

¶ DE MANCIP. ET colonis, &c.

f *Mphyteuticarios.*] cū fisc⁹ singula prdia cuiusdā villæ locasset diuersis certa mercede in nūmis cōstituta:postea dederat alij villā illā in ęphyteusim;colōi sic oīa volūt vsurpare.vt i emphyteuta nil remāeat:q nō possūt. ad quod facit 3.eo. l.iij.

g ¶ *Coloni.*] quibus locatio prima facta est ad nummos.

¶ huiusmodi

h ¶ *Vsurpantes.*] scilicet,eos quos,&c.& é ar. præcepti auctoritate rescindant.

¶ *Emptor fundi patrimonialis tenetur stare colono : quem si expulerit , possessione priuatur. Bar.*

¶ Imppp. Gra. Val.& Th. AAA. L. III.

COgnouimus à nonnullis,qui patrimoniales fundos meruerūt p †,colonos antiquissimos perturbari,atq; in eorum locum † vel seruos proprios,vel alios colonos subrogari. Edicti itaque huius auctoritate sancimus,eos qui deinceps aliquid huiusmodi crediderint attentandum , iisdem possessionibus esse priuandos.

¶ *Coloni ad aliquam militiam conuolantes reuocantur ad antiquam culturam. Item milites veterani ad quietem donati , rei rusticæ operam non debent dare. Bar.*

¶ Iidem AAA. Cynegio. L. IIII.

SVper patrimonialiū refectione fundorum q duduꝫ nostris est legibus constitutum,vt hi, qui eos colētes,solum eorum verterent r, nunc ad alia se locadirigentes s †, nūc ad militiā t cōuolantes:æd aui tas cōditiones &propria iura reuocētur. Cęterum † eos qui castrensibus stipendiis otia quieta meruerunt v ,iam veterani constituti, nequaquam placet tela x in vsum vomeris y ligoniſq; conuertere.

† Doctor aut lector nō potest legere per subditum.

† temerarie † loco.

† nūc ad alia loca diligentes sunt.

† Vide ad hoc Ioan. de Pla. hic & in procē. instit. & qs doctor debet præcedere vid pulchre per Abbatem in c. clerici. extra de iudi

DE FVGITIVIS COLONIS patrimonialibus, saltuensibus, & emphyteuticis. TIT. LXIII.

¶ *Coloni patrimoniales vel saltuenses , non obstantibus aliquibus stipendiis quæ prameruerint, reuocantur ad primæuam culturam agrorum. Bar.*

¶ Imppp. Valen. Th. & Arc. AAA. L. I.

QVicunque paruuli z ex municipib⁹,vel † colonis patrimonialibus, vel saltuēsibus , quorū tamē aui,ac patres implicati huiusmodi functionib⁹ fuerint, cōiuētia militaris officij ad stipendiū castrense, vel officia diuersa transierint:ad munera patriç,vel ad agrorū cultus, cōuētis ducibus , tribunis,ac prępositis reuocentur, neq; his stipendia a data prosint †.

† Ex

¶ *Suscipiens vel occultans colonum patrimonialem pœna hic inserta punitur. Bar.*

¶ Idem AAA. Cynegio P.P. L. II.

QVisqs colonū patrimonialē b aut solicitatione susceperit, aut occultatione celauerit:nō s. ipsum restituere,sed etiam libram auri pœnę nomie inferre cogatur. PP. viij. kal. Nouem. C.P. Honorio N.P.& Euodio Coss.

¶ *Omnes adscriptitij ad agriculturam prædiorum patrimonialium. si ad aliquam militiam conuolauerint, reuocantur. Bar.*

¶ Impp. Hono.& Th. AA. L. III.

CViuscūq; c annotationis, vel oraculi dudū impetrati, vel posteà eliciēdi auctoritate submota, omnes quos pīmonialiū agro

† Ex si. huius tex. no. secūdū Io. de Pl. q licet qs possit se datiū exercuisse, & solutiones datiorū recepisse nō p hoc probat se cōdu Scio datij esse, nisi probet legitime datiū habuisse cū solennitatibus requisitis de quibus in l. sequenti. ff. de fid. instru. & iu. haf. tit.

cum suis cōcord.& 3.de decu.l.generali.&de ag. & censi.l.seruos.

a ¶ DE COLLA. &c. ¶ Ad quas collationes teneantur isti fundi, dicere vult.

b *Mphyteuticarij.Munera.*] nō suo fauore, sed fisci vel prīcipis: vt ff.de iu.immu.l.semp.§.cōductores.& facit 3.de agr. & censi.l.j.

† ad Procu. Proc.Afr. † Ex li.xv.tit. iij.l. j. C. T.

c ¶ *Impendant.*] facit 3. de fac.san.eccl.l. ad instructionē. & de muner. pa.l.ij. & 3. de priuileg. do.Aug.l. absit.

d ¶ *Prodesse.*] aliàs profuturum est.sic in aut.de non alien. §.quia verisimile.in fin.

e *Patrimoniales.Tertiæ portionis.*] q. d. soluat tertiam eius de collatione fundorum patrimonialium & emphyteuticariorum quod soluerunt alij.sed certè aut totū aut nihil:vt 3.d.an. & tribu.l.iij. & certè nihil:vt hic dicit.

† esse seiuncti. * p.p. Non. Maij, Carth. Const. A. V. & Lici. C. Coss. † Ex li.xj.ti. xvj.l.j.C.T.

f ¶ *Auri.*] vt 3. de mu. pa.l.iij.Accur.

g ¶ *Puniatur.*] pœna est 3.de excu.mun.l.euidenter.

* p.p.vj. ka. Sep. Carthag. Coīst. A.V.& Licinio Coss. † Exeo.li.tit. xx.l.ij.C.T.

h *Mnes.Pro rata.*] cùm communiter possident.

i ¶ *Insolidū.*] qñ ex asse. Et not.pertinentiū: nam non extra ordinem vocā t:sed ordi.vt 3.l. prox.& 3.de exc.mu.l. euidēter.

k ¶ *Priuatorum.*] facit 3.de mū.pa.l.ij.& de an. & tri.l.omnes.& l.fin.& de allu.l.ij.& 3.fine cen. vel reli.l. fi. & 3. de col.

* Dat.v. ka. Ap. Mamer. & Neuitta. Coss.

fun.l.fin.

Lacuit.Possessores.] id est, qui habent in emphyteusim prædia principis,vel q princeps habebat ab alio in emphyteusim . vt 3.de fun.pa.l.fundi.

m ¶ *Habuerint.*] contra ff.de vsur.l. tutor. §. Lucī⁹.sed dic vt ff.si cer. pera.quidam.

† promere.

n ¶ *Ianuarium.*] i. dies hic circa mediū Ianuarij.

o ¶ *Idus.m.*] genitiuus pluralis numeri & substantiuum.

p ¶ *Securitatis.*]quæ cōprehendat inferentis nomen,diem,& consulem, mensem,causam & summā:vt 3.de apo.pub. l. j. & si fundꝰ esset priuati, hāc apocham debet emphyteuta dare domino: vt 3.de iur.emphyt.l. ij. q ¶ *Quo.*] fac.ff. de fo. q decem.& l.si debitor.& 3.de suscep.l.j.&ff.d. actio.& oblig.l. quod qs.

r *Per oēs. Ab ordinariis.*]præsidibus,vt 3.de modo mul.l.eos.

s ¶ *Dirigatur.*] ad ærarium :vt 3.de fru.vr.Cō. rum vinculis fortuna tenet adscriptos,sub quibuslibet gradibus militantes, ad prouinciæ moderatoris iudicium illicò sub idonea intercessione mittentur.

DE COLLATIO FVNdorum patrimonialium & emphyteuticariorum.ª TITVLVS LXIIII.

¶ *Emphyteuta fundi patrimonialis debet pro parte quæ fundos possidet , munera agnoscere. Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. † LEX I.

EMphyteuticarij † possessores, qui mansuetudinis nostræ beneficio ad extraordinaria minime deuocantur munera b, sicut cæteri prouinciales , obsequiū suum itineribus muniendis impendant c, Nulla enim ratione debēt ubhoc q in cōmune omnibus profuturū est d, seiungi †. * 30

¶ Idem A. ad Ouinium. L. II.

PAtrimoniales † fundos extraordinariis onerib⁹ vel mediæ , aut tertiæ portionis e obsequiis fatigari non conuenit: cum eosdem, & auri f speciem & frumenti plurimum modum constet persoluere : ita vt qui violare statuta tentauerit puniatur g *.

¶ Imp. Iulianus A. LEX III.

OMnes † qui patrimoniales fundos siue communiter, siue ex asse retinent,pro his conueniēdi sunt ad vniuersorum munerū ad eosdem fundos pertinentiū pro rata h portione vel insolidum i functiones , sicut vnumquemque priuatorum k necessitas publicæ pensitationis adstringit.*

¶ Impp. Valen.& Valen. AA. L. IIII.

PLacuit vt emphyteuticorum fundorum patrimonialúmque possessores l, quo voluerint tēpore,& quātū habuerint m pensionis paratum (dūmodò nō amplius q in tribus per singulos annos vicibus)officio rationalis assignent , ac de susceptо ab eodē securitatē eodē die,p more † percipiāt: modo vt intra Ianuariū n Iduū o diē omnis summa ratiociniis publicis inferatur:grauissimæ pœnæ subdēdo officio, si cuiquā quo libet anni tpe(dūmodò nequaquā numerū ternæ illationis excedat) solutionē facere gestienti negauerit susceptionis officiū: vel si morā fecerit in chirographo securitatis pedendo:super quo possessores aut procuratores, vel magistratus, aut quicūque in locis fuerint qui cōficiendorū actorū habeāt potestatē, cōueniat cōtestari : vt & de officij insolētia cōstet in quo q exercenda vindicta est:& his possit esse cònsultum.

¶ Impp. Arcad.& Honor. AA. L. V.

PEr oēs prouincias patrimonialium fundorū ab ordinariis r iudicibus canō exigatur : & quicquid exactū fuerit dirigat s, Sciant vero memorati iudices,nihil sibi ex priuatæ rei, vel ex eo canone quod ex iisdem titulis contigerit, ad necessitates alias trāsferendū: nisi maluerint grauissima seuerita te eorum licentiam coerceri.

DE FVNDIS REI PRIuatæ t,& saltibus diuinæ domus. TITVLVS LXV.

¶ *Fisco alienante rem non potest res auocari,sed perpetuò penes ipsum vel eius successo res debet res permanere. Bald.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

VNiuersū cognoscāt has possessiōes,quas de fisco nostro comparauerūt seu comparāt:nullo à nobis iure retrahi v,sed ꝓpria firmitate possessas, etiā ad posteros suos dominij perpetui durabilitate dimitti.

¶ Impp. Valen.& Valens A. L. II.

HI quos cōmoditas priuatæ rei prædiorum m†,ad ea possuā landa solicitat x,adeāt tuæ dignationis y officium,& modū sue deliberationis indicent per libellos: certūmque habeant †,q; vnaquæque villa z cum eo onere vel forma cui nunc habetur obnoxia, ad nouī domini † iura migrabit: vt si quid adiecerit sumptus cura vel sollertia,quicqd mancipiorū , vel pecoris accreuerit,capitatiōis aut canōis augmēta nō patiat a †,sed solis † dominis hæredibúsq; domino rū sit cessura felicitas. Si qs autē in ānis singulis nō soluerit debitū b exre ipsius q; in reliquis remāsisse claruerit,sine aliquibus depēdere cogetur inducijs. Sanè si quem posteà minus idoneū factū esse cōstet †,nec ita vt expedit, rationem reddere pensionis:res quas ex nostris rebus acceperat c, ad alium idoneū iure quo sancimus trāsferē: nec tñ decoctoris cuiusque reliquis,q nouus accedit,onerabit c.

¶ Impp. Grat.& Valent. AA. L. III.

QVicūq; possessionē rei priuatę nostrę acceptā suo nōie d, vel iure ppetuo g,vel titulo cōductionis h ei crediderit esse tradendā,q pēsare vtilitatem patrimonij nostri soluēdo nō valeat:is pro eo, quē succedaneū subrogauit,perpe tuę solutiōi statuatur obnoxius i.

¶ Imppp. Gr. Va.& Theo. AAA. L. IIII.

VNiuersi k fundi tēplorum ad rationaliū l rei priuatæ solicitudinē curāq; pertinēt : atque ab his anniuersariis solutionibus postulatis m, peculiari n (vt semper

1. fi. & 3.de his q ex pu. col.illata sunt. l.fi. & de iis p ex pu.ral.j. & ij. & de exac.tri.in fiscalibus.

t ¶ DE FVNDIS rei priuatæ , &c.

¶ Id est,fiscalis,quæ pro priæ & priuatę pri cipis dicūtur : vt ff.ne quid in loco pub.l.ij. §. itē hoc.

v *Niuersi. Retrahi.*] nisi ali⁹ adiuuat prio:vt 3.de vēd.re.ciui.l. fi. & facit ad l.iſtā.3.de diuer.prœſ. l.iiij.& 3.de fun.pa. l.hi. &de debit.ci.l.fin.in fin. & 3.ne fisc.rē quā ven. euinc.l. j.& ij.& de quadri.præscri. l.pen. & fin.

x *Hi quos. Solicitat.*] quia videtur eis expedire habere in emphyteusim ꝑdia prīcipis.

y ¶ *Tuæ dignationis.*] aliàs dicationis. & præsidi loquitur.

z ¶ *Villa.*]est in emphyteusim dāda, sic dicta secundum M. à continuatione limitis.

a ¶ *Non patiatur.*] sic 3. de prædi.na.l.ij. & de al lu.l.fin.

b ¶ *Debitum.*]l.pēsionis.

c ¶ *Accrepe at.*]i.prædictam emphyteusim.

d ¶ *Sanctimus.*] hac l.scilicet , sine diminutione veteris mercedis.

e ¶ *Onerabitur.*]i. non grauabitur nou⁹ emphyteuta reliquis nō solutis à primo q fuit decoctor, id est, deminutor pensionis:decoctor enim demi nuit. & facit 3.de censit. l.fi.in princi. cū fin. Sed contra ff.de public.l. imperatores. Sol. ibi in conductione vectigalis, hic in alia. vel illa secūdum hanc intelligitur. vel ibi conceditur ab eo qui cō duxit:hic ab eo qui aufert reddendi & dandi potestatē habebat. Vel hic auctoritate principis , ibi verò non. & facit 3.de fun.pa. l.fundi. & l.hi. Accurſ.

f *Quicunque. Suo nomine.*] possidendam ſbique habendam.

g *Perpetuo.*] id est,emphyteutico.

h ¶ *Conductionis.*] scilicet,temporalis.

i ¶ *Obnoxius.*] sic 3. de ꝑdi.naui.l.fin.& in aut.h. de man.princi. §. nō permittas. colla.iij. & ff. de pa. inter.

k *Vniuersi.*] quidā habēt hic rubricam superiorem. Accurſ.

l ¶ *Rationalium.*] i.procuratorum Cæsaris:a vt 3. de modo mul.l.ij.

m ¶ *Postulatis.*] vel dicit de iis quę debētur ex prædiis templorū principi vel fisc. ad quod in aut hē.de eccle.ti.§.ad hęc. col.ix.vel quæ pensio debetur templo.

n ¶ *Peculiari.*] id est,

† habeat.

† dominij.

† Secus esset si cū Deipro uisione:vtin c.quāto.iuncta gl. fi. extra de censit. vbi de hoc.

† solum.

† constabit.

a Imo fiſci, inquit Alc. hīc perpetuo.

† pretiorū.

præcipuo.& facit xj.q.j.si tributa.Accur.

a *Sua.Perfectum.*] repete dicitur vt,&c.consecutiuè. sic & 3. de obse.l.si manumissori.

b *¶Pristinos.*] facit 3.de serui.& aqua. l.si manifestè.& l.præses. & de aquæduc.l.diligenter.

c *Eum qui.Priuata.*] qa si priuati colon°. & fa.3.de agri, & cen. l. cū satis.§.j.& d.de cur.l.cū.Sed cōtra. 3. de agric. & cens. l. cū sciamus.§. ultra. Solu.ibi pagnatos seruiunt. Itē cōtra 3.ne rei do.vel tēpio. l.j. Sed ibi de lōgo tempore:vel hic speciale.

d *Emo dēpto cano ne.*] i. hoc pacto vt nō teneatur emptor soluere canonē. Et no.q hic tāgit vltimā partem rubricæ, secundum M.

e *¶Dominicæ.*] & imperatoris,ex qua ipse imperator soluebat aliq ca nonē vel pēsionem:vt 3. de fun.pa.l.fūdi.& sui officiales vendūt dicto pacto. & excipe possessiones positas per Orientē, &c.q̄ neq; saluo,nec dempto canōe possunt aliena ri:vt 3.d.fun.patri.l.pen.

f *¶Pretia.*] nisi fuerit sti pulatus:vt 3.cōmu.de lega.l.fin.§.fin. Itē cōtra 3. non li.ha.me. l. j. & fin. in fi.Sol.vt ibi.Accur.

g *¶Fructum.*] Si habes fructuum planum est: quia procurator Cæsaris cū fructibus vē dicat: vt 3.de fid.instr.&iu.ha. fis.l. j. Si habeas fructū, dic,id est,melioratio rei non inducet cōpensatiō nem exactionis scilicet, fundi,& impropriè dicitur compēsatio,scilicet, canonis,& sic ſtabif contractui volente decepto: vt 3.de transactio. Item contra j. de di. præd. l. pen.in prin.Sol.vt ibi.

h *¶Vetustatis.*] f. xl.an. opponenda tā petitioni rei quā canonis:quia hic nō agit de canone tribu torū:sed de canone fundorū rei priuatæ principis.& sic nō ob.3.de præscrip.xxx. an. cōsperit.

i *¶Celebratus.*] per id officium.

k *¶Valitura.*] facit 3. de preci.impe. offer. l. nec damnosa.& si contra ius vel vtili.publi.l.fin.& de can.frumen.vr. Ro. l. ij. & j.tit.j.l.ij. Itē facit ad l.3.ne rei do.vel tē.l.ij.& j. de prædiis tamia. l.ij. & 3.de fun.pa.l.fin.

¶DE FVNDIS ET SALtibus rei, &c.

l *Si qs.Greges.*] quot animalia gregē faciāt no.ff. de abig.l.oues.

m *¶Alien°.*] i.extrane°.

n *¶Vindicentur.*] scilicet,greges.

o *¶Conniuentia.*] id est, cōsensus.

p *¶Eos.*] procuratores. & facit 3.de pasc.pub. l. ij.

q *Si qua. Occupauerit.*] alio emphytēuta tenente.Accur.

fuit studio defendantur.

¶Impp.Gra.& Hono.AA. L. V.

VSus aquæ,quæ fundorū nostrorum vtilitatibus seruiebat, plurimorum dicitur vsurpatione sublatus : idque procuratorum conniuentia vel dissimulatione perfectum, a vt agrorum fertilitas destituta † nullos fructº cultoribus præstet †. Quia igitur satis in iustum est statū florētis ante patrimonij aridæ sitis molestia fatigari: ad meatus pristinos b vniuersæ aquæ motū † tēporis præscriptiōe submota,præcipimus reuocari.

¶Iidem AA. LEXVI.

EVm qui † collegio, vel curiæ vel burgis,cæterisque corporibus per † xxx.ann.sine interpellatione seruierit:res dominica,vel intentio priuata c nō inquietabit si colonatus,vel inquilinatus quæstionem mouero † tentauerit : sed in curia vel in corpore, in quo seruierit,remaneat. *

¶Impp.Theod.& Valen.AA. † L. VII.

NEmo, dempto canōnē d ad comparationē dominicæ e possessionis accedat. Quòd si quis in posterum ad interdictum contractum accesserit, eum volumus pretia f perdere perpetuo: nec expēsarum,vel melioratę rei † g exactioni compensationem opponere: nec temporis sibimet contra nostra cōmoda præscriptione (excepto vetustatis h auxilio) blandiri, palatinum etiam officium, si quoquo modo contractus eiusmodi fuerit celebratus i, vel si talem petitionem inſtruxerit, quinquaginta pondo auri pœnæ nomine inferre priuato nostræ mansuetudinis ærario : nulla liberalitate nostrę clementię, nulla sanctione contra tanta rei priuatè commoda valitura k, licet adnotatio, vel diuina pragmatica sit, quę contra vetita canonem vendere concedat, vel pœnam palatino remittat officio.

DE FVNDIS, ET SALtibus rei dominicæ †. TITVLVS LXVI.

¶Immittens animalia in pascua principis, animalia perdit, procuratorque fisci qui hoc consentit,grauissimè punitur.Angel.

¶Imppp.Valen.Th.& Arc.AAA. L. I.

SI quis ouiū vel equarum greges l in saltus rei dominicę alienus m immiserit: fisco illico vendicentur n. Quòd si venialis procuratorum † conniuentia o, vt id deinceps tentetur, admiserit: eos P grauissimo iubemus supplicio subiacere.

¶Impp.Th.& Valenti.AA. L. II.

SI qua † loca ad sacrum dominium † pertinentia,cuiuslibet temeritas occupauerit q, secundum veteris census fidem, in sua iura r retrahantur : rescriptis per obreptionem impetratis, & prescriptione longi temporis s,& noui census prejudiciis t, in hac causa submouendis. Neque enim aut precatio colorata, aut incubatio diuturna, aut nouella professio u proprietatis nostrę priuilegium x abolere potuerunt *.

DE AGRICOLIS, ET mancipiis dominicis, vel fiscalibus † rei publicæ vel priuatæ. TITVLVS LXVII.

¶Imp.Constantinus A. LEX I.

NVllus omnino originalis colonus rei priuatę y nostrę ad aliquos honores vel quęlibet alia ciuitatis munera deuocetur: Non enim ciuitatum ordinibus, & cęteris,ex quibus pro multitudine fieri nominationes oportet,per omnia florentibus z, ad hæc suprema præsidia iniuriosa nominatione a descendendum est.

¶Idem A.Ianuario P.P. LEX II.

COlonos nostros, qui priuati b sunt, vel ad ratiocinia gerenda c, vel ad colēdos agros idonei retrahi d iubemus, ac tantùm colendis e nostris rebus addici: quinetiam in posterum obseruari f nequis eorum rem priuatam cuiusquam gerendam,aut aliquid administrandum suscipiat.

¶Idem A.ad Equitium. LEX III.

SErui,atq; coloni,& eorum filij vel nepotes,vel quicunque de fundis,ac possessionibus nostris clanculo ad officia conuolauerint diuersa,reddantur: etiam si armatæ habuerint sacramēta militię g. Nos enim etiam eos discingi h iubemus,ac reddi,qui protectorum fuerint nomen adepti.

¶Imppp.Gra.Val.& Th.AAA. † L. IIII.

EX ingenuo & colonis ancillisque nostris natos natáſve, origini,ex qua matres eorū sunt,facies deputari i.

¶Imppp.Valen.Th.& Arc.AAA. L. V.

DOminicos colonos neq; ad descriptionē k patimur deuocari, neq; extraordinarias l pati

r *¶Iura.*] idest,ad primum emphyteutā & consuetū censum. Accur.

s *¶Temporis.*] scilicet,xl.an.præscriptio nocret, quia hic non agitur de canone rei dominicæ qui tollitur præscriptione : vt 3.ti.j.l.fi.canon enim tributorum nulla tollitur præscriptione, nisi in casu : vt 3. de præscr.xxx.an.comperit.& de fun.p at.l.fi.§.fi.M.

t *¶Præiudiciis.*] id est, vt noui non prejudicent veteribus. † procurator.

v *¶Professio.*] ar. contra eos qui occupauerūt terras comitis Hugonis, & impetrauerunt rescripta per obreptionem.

x *¶Priuilegium.*] maioris cēsus.&facit 3.ne rei do.vel temp.l.fi. & 3.ti. j.l.iij.& l.fi.&l.vſus.&3. de aquædu. l.diligenter. & dic priuilegium abolere potuerunt.

¶DE AGRICO. & mancipiis, &c.

y *Vllus.Priuatæ.*] quęadē ſt q & fiscalis.M.arg. 3. d.of.co.re.priua.l.j. & 3. d.fun.rei priua.no.i rub. & ff.ne qd in lo.pub.l.ij. §.hoc interdictū. Itē idē de colono priuati:vt 3.d agr.& cēſi.l.originarios. facit 3.de man.& co.l.fi.

z *¶Florentibus.*] innuit quòd ſi alicubi ſit copia, ad hos defcēdēdū eſt. Idem videtur de minoribus xxv.ann.vt 3. quæsta.l.ij. & de dec.l. eos q. & de mu.& ho.l.vt gradatim.§.j.& §.ij.& l.honor.§.fi.Accur.

a *¶Nominatione.*] aliàs nominatione,& aliàs de nominatione, aliàs terminatione.

b *Colonos.Priuati.*] scilicet patrimonij nostri.

c *¶Gerēda.*] intra domum.

d *¶Retrahi.*] ſi ad aliorū vſum iuerunt.

e *¶Colendis.*] id eſt, ad miniſtrandis in agro vel alibi.

f *¶Obſeruari.*] iubem° repete.& facit 3. de mā. & colo.l.fi.

g *Serui.Militiæ.*] niſi per actis ſtipendiis meruerunt otia veteranorum:vt 3. de manc.& colo.l.fi.

h *¶Diſcingi.*] No.diſcingi.nam cingitur cùm fit miles:vt ff.de mili.teſta. l.pe. & facit 3.ne rei.do. vel temp.l.j.& iiij.& de ſer. fugi. l. fi.& de colo. fugi.l.j.& iij.& de colo. fun.pa.l.j.& ij.

i *EX ingenuo. Deputari.*] Excepto eo quod dicitur de colono q iūgitur tamiacæ: vt j. ti.j.l.j.M.& facit 3.de de cur.l.nati.& d. agr.& cē ſi. l. mulier. & l. ne diutius.& l.fi. & 3.de muri legulis.l.ij.qui.

k *Dominicos. Deſcriptionē.*] ſpecies illationis:vt 3.de impo.lu.deſcr.l.ij.

l *¶Extraordinarias.*] vt 3.de colo. fun.pa. l. j. & j.de

† Idem A.ad Florum.

j.de priuil.do.aug. l.j.

a *Voties. Colonorum.*] nostrorū.

b *¶Origine.*] nō admittitur quilibet ad emēdū. sic 3.nō lice.habi.me.l.j. & in auth.de coll.§.fi ve rò.Sed ar.cōtra 3.de cōtrahen.emp.l.dudum.

c ¶DE PRAEDIIS tamiacis,&c.

† aut.

¶ Quidam dicunt debere scribi de prędiis domicis nō tamiacis in hac rub.& hoc ex eo probatur quod subiicit: & de his q.&c.ergo in l.j.dicatur dominico vel dominicæ : nō tamiaco,vel tamiacæ : & in vlti.fundos dominici iuris, non tamiaci secūdū P. quod nihil eſt. Vel dic ſecundum Ioā.tamiacis. ſ.prædiis in quibus ſunt cellulæ. Vnde tamiacus,i. cellarius : alias cellularius.tamiaenim græcè,latinè dicitur cellarium. Vel aliter:prædia empta erant vt canonem redderent inter cellulas, ſecūdum Io. & eorū coloni dicūtur tamiaci, i.domini coloni : quia dicta prædia erāt Imperatoris.

† detamiaeis prædiis pulchre Alciat. hic, & Byrth. 3. ad ti. de fū. rei priuat.

d *Si liber.*] aliud ſi ſeruo velit ſcriptitio:vt j.in l.fin.Ac.

† tamiacam.

e *¶Dominico.*] per hoc probatur nō debere ſcribi tamiacum ſecundùm P. & not. prout accidit colono,eſt ſpeciale.vt 3. de ſer.fugi.l. fin. Accur.

† Tamiaco.

f *¶Sancimus.*] vt ſequatur matris cōditionem. vt & ſuprà, t.j.l.ex ingenuo.cum ſuis cōcord. q in caſu primo huius legis non contingit. Item eſt argu.contra ſuprà,de ſer.fug.l.fin.Sol.ibi in liberis.Accur.

† Idē A.Sebaſtiano P.P.

g *Eminimus Iuſſiſſe.*] q habemus.

h *¶Tamiaci.*] Expone vt in rubr.

† gonatheti ci,ſeu agoneatherici mal ler Alcia.hic: Byrth. goma tici) videtur aſſerere 3.ad tit.d fun. rei Priuat.Cuia. vt Greci, gonatici.

i *¶Gomatici.*] i. ſaltus laboribus ad ſertilitatē deducti. gomos enim græcè, latinè labor.Alij habent canonici, i.præſtantis ordinarium canonem. canon enim græcè, latinè ordo.inde canonici:quia ex ordine nominatorum ibi ſunt poſiti, ſecundum M.

k *¶Canone.*] de hoc canōe fit mētio 3.d col.do. & 3.d.fac.ſa.ec.l.placet.

l *¶Diſtrahi.*] ſibi iubaudi. hoc fallit in his patrimonialibus qui p Orientē ſunt:vt 3.d. fund.pa.l. penul.& facit j.ti. j.l.j. & l.eos.l.& ſi quis.& j. tit.ij.l.j. & 3. de fun. rei priua.l.j.& l. fin. Accur.

¶DE DIVERSIS prædiis, &c.

m *Roædibus.Cogantur.*] ſi hoc publicè expediat: aliàs vendicen

¶ Imp.Theod.& Valen.AA. L. VI.

QVoties alicui colonorum a agrum priuati patrimonij noſtri placuerit venundari:non vnus tantùm,qui fortè conſortibus ſuis grauis ac moleſtus exiſtat, ſed alij quoque duo vel plures ex ſimili origine b ac † iure venientes,in ſuprà dicta emptione ſocientur.

DE PRAEDIIS c TAmiacis †, & de iis qui ex colonis dominicis,aliiſque liberæ conditionis proereantur. TITVLVS LXVIII.

¶Natus ex vno parente tamiaco & altero libero tamiacus eſt:natus autem ex adſcriptitio vel ex ſeruo alieno & ancilla dominica vel adſcriptitia, vel ex ſerua priuati & ex colono vel ſeruo dominico, ſemper ſequitur conditionem parentis liberi.Bart.

¶Imp.Zeno A. LEX I.

SI liber d colonus vel colona libera tamiaco,vel tamiacæ matrimonij iure copuletur: filij vel filię ex huiuſmodi contubernio procreati vel procreatę, colonis dominicis annectentur. ſi autem adſcriptitius vel ſeruus alienus colonā, vel ancillam dominicam † ducat vxorem,vel adſcripticia,vel ancilla colono,vel ſeruo nubat dominico e †,&ex huiuſmodi coniunctionibus nati ſunt liberi; veterū legū ius tenere ſancimº f,

¶ Imp.Iuſtinianus A. † LEX II.

MEminimus pragmaticam ſanctionem iuſſiſſe g fundos tamiaci h iuris in prouinciis poſitos, nec non etiā poſſeſſiones gomatici i † ſaltus ſub certa forma (ſaluo ſcilicet canone k & tributariis collationibus) iiſdem prædiis impoſitis, volentibus diſtrahi l:quatenus quicquid ex pretiis memoratorum fundorum poſsit reſtitui,publico inferatur. Sed licet per eandem ſanctionem huiuſmodi venditionum contractibus pleniſsima delata ſit cautio, attamen perpetuę emptionis ſecuritati conſulentes, huius etiam perpetuæ conſtitutionis auctoritate muniri eoſdem emptores præcipimus.

DE DIVERSIS PRAEdiis vrbanis & ruſticis templorum & ciuitatum,& omni reditu ciuili. TITVLVS LXIX.

¶Aedificans in ſolo publico debet ſoluere debitam penſionem pro ædificio ſi expediat reipublicæ, alias ipſum ſolum cum ædificio vindicatur.Bart.

¶ Imp.Iulianus A. LEX I.

PRoædibus, quas nonnulli in ſolo reipublicę extruxerunt,placitam præſtare penſionē cogantur m.

¶ Idem A.Sero P.P. LEX II.

PAmphyliæ n etiam † ciuitates, & quæcunque aliæ o, quicquid ſibi acquirant p, id firmiter habeant †.

¶Tertia pars canonis qui redigitur ex fundis vel locis rei publicæ ſufficit ad reſtaurationem murorum.Bart.

¶Impp.Arca.& Hono.AA. † L. III.

REſtaurationi † mœnium q publicorum tertiam portionē eius canonis r, qui ex locis fundiſque reipublicæ annua præſtatione confertur, certum eſt ſatis poſſe ſufficere*.

¶Empror reipublicæ vel tēplorū ipſum per petuo poſſidebit:nec ab ea poterit auelli, licet alius offerat meliorem conditionem.Bart.

¶Iidem AA.Caſario. L. IIII.

EOs,qui auctionē s † prima fūdorum iuris patrimonialis,ſiue templorum poſſeſſores effecti ſunt, el fuerint, firmum t dominium tenere decernimus:nec vltrius vacillet vniuſcuiuſque poſſeſsio, ſed teneat quiſq; ius propriū. quod,dato pretio, roboratum eſt, vel fuerit.

¶ Emptio rei emphyteuticæ fiſcalis facta à priuato vel etiam à ciuitate ſub pacto ne teneatur ad canonem,tenet:ſed pactum eſt irritum.Bart.

¶Imp.Valentinianus A. LEX V.

SI qui ex titulo donationis, vel emptionis, ſiue ex alio quolibet titulo poſſeſsiones,vel domus, vel ergaſteria v iuris dūtaxat ciuilis, quæ huius iuris eſſe verè probātur,cuiuſlibet ciuitatis †,& præcipue huius x æternę vrbis, cui maiorem debemus fauorem: tam ciuilis y (vt dictum eſt) iuris, quàm etiam agonotheticas z poſſeſsiones, à conſulatu Auſonij & Olybrij, dempto ciuili canone, acceperunt:eos impoſitum eis a canonē,iuxta fidem publicorum monumentorum ciuitatis, ad quam eædem res pertinuerint, præbere iubemus. Nam ſi priuati iuris debita b non patimur denegari, multò magis præbenda ſunt ciuitatibus, quæ iure debentur : cùm ſufficiat poſſeſſoribus, quod apud eos dominium c in perpetuum ex noſtra liberalitate permaneat. Si quæ tamen poſſeſsiones iuris ciuilis canonem priuatis largitionibus d in præſent i præbent, vel nunquam adēptū, vel poſtea impoſitū f: ad hāc iuſsionē nō ptinebūt, ſed priuato ærario canonem quē nunc agnoſcunt, inferre ex more debebunt:domino firmiter apud eos ſucceſsoréſ que eorum,& detentatores parimodo permanente.

tur in publicū per præſidē:vt ff.d.ope.pub.l.ſi legatum.§.fina. & facit ff. ne quid in loc.pub.l. ij. §.ſi quis neminem.

n *Amphyliæ.*] aliàs Pamphyle.& ē nomen prouinciæ,aliàs incipit,etiam ciuitates. † &

o *¶Aliæ.*] ſ. ciuitates. vel dic alię,ſcilicet,villę vel perſonæ.Accur.

p *¶Acquirant.*] iuſtē tamen.& facit 3.de hęr.inſti.l.hæreditas.& de legj.ciuitatibus.& 3.de fun. rei priu.l.j.&ff.ad Treb. l.omnibus. † teneant.

q *Reſtaurationi mœnium.*] ciuitatū vel caſtellorū: quod fieri debet cōſulto principe: vt ff.de rer.diu.l.antepenul.§.muros. † Hanc Vincenti K. N.

r *¶Canonis.*] id eſt, annui tributi fiſco p̄ſtādi. vt 3.deoper.pu.l.ne ſplē didiſſimæ.& de vec.l. fi. & in aut.de col.§.iubemus nullam.col. ix. † Ex li.xv.ti. j.l.xxxiij.C. Th.

s *Eos qui auctione.*] id eſt, acceptione per emptionem: vt j. in fin. & ſic pro actu nō ,p iure ponitur nomen auctionis. ſic in auth. hoc ius porrectum.ſuprà,de ſacroſan.eccleſ. *D.iij.Non. Iul.Mediol. Olyb. & Probino.Coſſ.

t *¶Firmum.*] a quia non ē locus adiectioni in patrimonialibus ſeu tēplorū poſſeſſionibus, ſed ſolū in cauſis fiſcalibus: vt j.de ven.re.ci.l.j.vel pōt dici vt in patrimoniali b fit loc° adiectioni:ſed nō niſi ſemel.& hoc colligitur in eo quod dicit prima auctione.ad quod facit ſupra de fun.rei priua.l. j.Accur. † actione.

v *Si qui. Ergaſteria.*] acceperunt, qđ eſt j.ſ.ab alio priuato.

x *¶Huius.*]ſcilicet, Cōſtantinopolis. † ciuitati.

y *¶Ciuilis.*] ex qua reditus prætari debet.

z *¶Agonotheticas.*] expōde.vt 3.de fun.rei priuatæ.l.fin.

a *¶Eis.*] poſſeſſoribus.

b *¶Debita.*] i. quod debetur priuato.

c *¶Dominium in perpetuum.*]Contra 3.de fun. rei priuat.l.fina. vbi auferrur poſſeſſio.ſed ibi in prædio Cæſaris:hic ciuitatis.

d *Largitionibus.*]id eſt, eaum.æ principis.

e *¶Ademptum.*] canonem dico nunquā ademptum per pactum ab emptore: quia nō poſſet:vt 3.de fun.rei priua. l. fin.

f *¶Impoſitum.*] poſtquā nouus poſſeſſor accepit.facit j.de iec.præ. ciui.l.fina.& de fund.rei priuat.l.j.

Universidad de Deusto

† Cócor. ad hæc l. c. nouit. in ver. vt nec quibusdã nobilibus de illud omitta m. extra de iu. fecũd. Io. de Pla. hic. Priuilegiave rera tenoza ri debent.

a HAc in perpetuũ.] Martianus cocel sis ciuitati Nicensium & territorio Apameneciui tatis, vt de reditu seu canone quod soluere debebãt, dicta ciuitas exigeret sibi certã summã: qd priuilegium à certo tempore male obseruatũ eis reparat Zeno. per l. istã.

b ¶ *Nicensium.*] ciuitas est in prouincia Syriæ secundum P.

c ¶ *Eorũ.*] fortè nepote.

d ¶ *Tertia indictione.*] ex quo tempore nõ fuerit eis obseruatum.

e ¶ *Cum ipsa.*] s. Apamena ciuitate quæ erat subdita Nicens. vel dic cum ipsa exactione.

f ¶ *Quam.*] hoc respicit superius. Accur.

g ¶ *Ciuitatis.*] Nicæa. Accur.

h ¶ *Ciuitatibus.*] prædictis duabus, quib⁹ & alia priuilegia datafuerãt à Mar. Et est hæc l. arg. pro priuileg renouãdis: vt ſ aut. de hær. & fa. s. j.

DE LOCATIONE prædiorum,&c.

¶ Scilicet, cuiuslibet ciuitatis, vt ſ. tit. j. l. j. Acc.

k ¶ *Fiſcalium.*] hæc non debẽt locari minoribus. Item conductor nihil debet exinde exportare: vt ff. de iur. fiſc. in fraudẽ. §. fi. & §. pen. Accur.

l ¶ *Téplorum.*] ex hoc tit. & eius legibus videt posse colligi quod sicut prædia reipubli. seu dominicæ possunt locari in perpetuum, id est, dari in emphyteuſim: ſic tẽplorum. quod noua constitutione prohibitum est: vt in auth. de ali. & emphyt. §. locationes. coll. ix. vbi non vltra xxx. an. & in aliis venerabilibus domibus. sed dic q̃ potest etiã in perpetuũ: vt no. in auth. de nõ alie. §. nec non illud. col. ij.

m Dui. Perpetuariis.] ſcilicet, colõis. n ¶ *Officiorum.*] id est, officiorũ colonorum, &c.

o ¶ *Si apparitione.*] i. iudice cum suis apparitoribus: q̃ & diſcuſſor dicit.

p ¶ *Fideiuſſione.*] ſi tamen habẽt ſufficiẽtia prædia. vt ſ. de omn. ag. deſer. l. quicũq;. & de fun. pa. l. quicunque. Accur.

q ¶ *Seruetur.*] facit ſ. de fun. rei priuat. l. quicũq;.

r *Vndi. Conductioníe.*] ſimplicis tẽporalis. nã tũc posset auferri primo alio p⁹ offerẽte: vt ſ. l. fina. §. ſi verò q̃ tali. quod hic nõ licet post contractũ: vt hic & ſ. l. fina. sed nec locabit, sed tempore contractus ſic: vt in fin. hui⁹ l. & ſ. l.

† desiderat.

† qui titulo. & recte.

Imp. Zeno. A. LEX VI.

HAc in perpetuũ a † valituræ lege sancimus Nicensium b ciuitati, seu habitatoribus eius, tãjus exactiõis cccc. ſolid. annui canonis ciuilis reditus ad suam patriã pertinẽtis, & possessoribus, id est Callimacho, & Eliburnone cõ c Emptorio & Veratorio cum Epotio eorum c ſub territorio Apamenæ ciuitatis constitutis, ex nuper lapſa tertia indictione d cũ ipſa e restitui: quam f ſi quid, ex quo sãctio Martiani diuæ memoriæ lata est, ad eiusdem ciuitatis g prædiucium gestũ est, infirmari: & quod ex eadem prouiſione ciuitatibus delatum, interea qualibet occaſione minutum est. ex auctoritate cõſtitutionis nostræ serenitatis eiſdẽ ciuitatibus h redhiberi: ita vt neque iudiciaria auctoritas nec imperiale reſcriptum, quacunque videlicet adiectione munitum, sæpe dictæ generalis legis vires posſit infringere. Quòd ſi quis aliter fecerit, pœna graui plectetur.

DE LOCATIONE prædiorum ciuilium i vel fiſcalium k, siue templorum l, siue rei priuatæ vel dominicæ. TITVLVS LXX.

¶ *Prædia principis quæ in perpetuum locantur, sunt locãda diuturnibus, & a iuis cum ſideiuſſoribus idoneis: & officialis prædicta negligens, de ſuo reſarcit omne detrimentum. Bal.*

¶ Impp. Gra. Th. & Arca. AA. L. I.

DIui patris nostri aperta præceptione cauetur fundos ex re priuata nostra ita tradi perpetuariis m, vt periculo collocãtium officiorúmque n tradãtur: Neque enim quicquam potest ex deuotionis plenitudine vacillare, ſi apparitione o iudiciaria & fundis idoneis attributi sunt, & inde fiſcalis indemnitas idonea fideiuſſione p est munita. quorum ſi alterũ vel vtrunque neglectum est, quæ ex hoc titulo penſitatio canonica desideratur †, ex officiorum facultatibus seruetur q.

¶ *A colonis perpetuis fundorum publicorũ non auferantur fundi, licet alius meliorem offerat conditionem. Bart.*

¶ Iidem AAA. Nibrio. LEX II.

FVndi reipublicę ab his, q̃ nec † titulo conductionis r eos detinẽt, quique meliores, cultu patrocinãte, reddiderint: nec nostrarum quidem ſanctionum s (ſi fortè quiſpiam per subreptionẽ meruerit) nutibus auferantur, iuxta legem veterem t: ſemel tãtum licẽtia fãciendę adiectionis indulta.

¶ *Subhaſtatio in locatione perpetua fundorum publicorũ ita vindicat ſibi locum ſicut in venditione. Bart.*

¶ Impp. Hono. & Theo. AA. L. III.

LOca omnia, fundi ve reipub. propoſitis prius licenter edictis u, dehinc vbi in eum canonis modum contendentium augmenta ſuccreuerint, vt extendi vltrà, aut ſuperari ab alterius oblatione non posſint, perpetuariis cõ ductoribus x locentur.

¶ *Si ſinita locatione conductor primus offert tantum quantum nouus: in locatione præfertur. Bar.*

¶ Iidem AA. Minerbio. LEX IIII.

COngruit æquitati, vt veteres possessores y fundorum publicorum, nouis conductoribus præferantur: ſi facta nobis per alios augmenta ſuſcipiant.

¶ *Prædia domus Auguſtalis in perpetuum locata, ad alium non possunt transferri ſub aliquo prætextu quandiu penſio ſoluitur, & comes rerum priuatarum contra faciens punitur. Item prædium auguſtale princeps potest donare ei cui locauerat in perpetuũ vel ad tempus. Ité primus conductor conductione finita, ſi offert tantum, aliis præfertur; ſi verò rem conduxerit in perpetuum, omni tempore est ſecurus. Bar.*

¶ Impp. Th. & Val. AA. LEX V.

PRædia † domus nostræ, ſi semel iure ppetuo z vel nostra ꝑceptione vel auctoritate illuſtris viri comitis ærarij priuati, apudali quẽ fuerint, vel iãdudũ ſint colla ta, ad alium trãsferri perpetuariũ nõ oportet a. Aperte enim definimus hoc edicto, vt à perpetuario nunquã poſſeſſio trãſferatur, etiam ſi alteri eam Imperator, vel exoratus, vel ſponte donauerit ſiue adnotatione, siue pragmatica. cui ſi forte cõtra perpetuarium vir illuſtris comes priuatarũ rerũ, dũ allegabitur, acquieſcet: & de proprio ipſi cẽtum libras auri, & alias centum fiſci iuribus † palatinũ inferre cogatur officiũ. nec tamẽ b poſtal legationẽ habebit hmõi iuſſio firmitatẽ, ſed nec locabitur c † alteri licet ingenti ſuperare videatur augmẽto poſſeſſio. Iure igitur perpetuo publicæ contractus firmitate perpetuarius ſecurus ſit & intelligat neque à ſe, neque à posteris ſuis vel iis ad quos ea res vel ſucceſſione vel donatione ſiue vendi tione vel quolibet † titulo peruenerit esse retrahẽdã d. Sanè quia non ex omni parte excludẽda est largitas principalis, rẽ diuinæ domus ſuæ Imperator ſi velit donabit ei e qui eã poſsidet iure perpetuo: ſiue ipſe iam meruerit, ſiue cuiuslibet tituli iure ſucceſſerit. videtur enim ſuam concedere penſionẽ non alteri nocere liberalitas, quæ poſſidentem iure perpetuo dominum vult vocari. Sanè ſi quis non perpetuo iure, ſed ad tempus prox. tenebatur ergo in emphyteuſim. & facit ff. de iure fiſ. l. iij. §. diui fratres.

s ¶ *Sãctionũ.*] i. priuilegiorum, quæ ſanctiones perſonales dicuntur: vt inſt. de iur. na. §. planè. Priuilegia p ſonales ſanctiones dicũtur.

t ¶ *Veterem.*] quam non habemus. ſed permittebat aliũ plus offerre tempore cõtractus: nõ poſt: vt in prin. l. dixi. Et no. q̃ ſufficit ſemel. fie ſ. de iu. deli. l. fi. §. ſed quia. Ité facit ſ. de vẽd. re. ciui. l. j. & d. fide inſtr. & iu. haſtæ fiſ. l. ſi tempore. & l. quicunque. & ff. ad mu. Lucius. §. fi. & ſ. de muner. pa. l. ij. & iij.

v LOca. *Edictis*] fortè xx. dierũ ſecũdũ formam quæ est ſ. de fac. ſan. eccl. aut. hoc ius porrectum. & ſ. l. proxi. cum ſuis ſimilibus. Ac.

x ¶ *Conductoribus.*] ſ. emphyteuticariis.

y Congruit. *Poſſeſſores.*] i. detentatores. nam de conductore temporali dicit, nõ perpetuo emphyteuta: vt j. l. fi. §. ſed nũc. & §. ſi vero. & facit ſ. de in diem addi. licet. & l. neceſſe.

z Prædia. *Perpetuo.*] † Quærithic id est, in emphyteuſim. quod ideo ſic dicit: quia quandiu, &c. vt inſti. loca. §. adeo. & ff. ſi ag. vecti, vel emphyt. l. j. vel etiã locatio ſimplex & in perpetuum. vnde nes. demum est ſimile contractui emphyteurico. to. de Pla. an impator poſſit donatores immpoi. imperij arg. q̃ſic p mul ta iura & rõ concludit q nõ, pluri cationiũ * & iuribus vide eum pulchre de hoc diſputantem.

a ¶ *Non oportet.*] nec extraordinariis nec ſordidis muneribus grauatur hæc res: vt ſ. de exc. mun. l. priuatæ. & l. euidenter.

b ¶ *Nec tamen.*] punitur factum etiã ſi nõ tenuit: vt ff. ad Silã. l. iij. §. ſi qs eo. & ſ. de legib. & cõ. l. ij. & de fun. rei priua. l. fi. & ff. de inin. item apud. §. j. & de colon. l. fi. & ſ. de pet. bo. iub. l j. Sed arg. contra ff. quod quiſque iu. l. j. in fi. † vitibus.

c ¶ *Sed nec locabitur.*] non ſolùm non donabitur, ſed, &c. vt primo auferatur. nec tamen iniuriarũ, &c. vt ſ. vnde vi. l. meminerint. ſed ius q̃ habet, põt vendere alij: quia & priuatus poſſet. † collocabit

d ¶ *Retrahendam.*] Notres in perpetuum locatas poſſe vendi & alienari ab eo cui locatæ ſunt. Item not. q̃ res ſic locata videturdari in emphyteuſim. ad quod facit inſti. loc. §. adeo. nec de nouo poteſt ei adiici: vt no. ſ. eo. l. ij. Accur. † alio

e ¶ *Donabit ei.*] Et ſic mutabitur ei cã poſſeſſiõis: qd̃ hoc caſu licet, vthic, & ff. de acq. poſ. l. iij. §. illud. & no. ſ. de acq. poſ. cũ nemo, qd̃ non fieret ſi extra

extraneo donaret quod perpetuario (aliàs perpetuò) in aliquo ius ſuũ mutaretur. Sed videtur q̃ etiam extraneo: vt ff. de pub. l. cotẽ. §. j. contra. Sol. hìc dederat princeps vel comes rerum priuatarum, qui à principe hoc ius habet: ibi actor poſſeſſionis, vel ſubaudi ibi maximè, vel verius ibi de agris pub. hic de priuatis, ſecundùm P. Accur.

a ¶ *Donationem.*] i. dationem etiam intra tempora primi, aliàs nullum ſpeciale eſſet.

† principalis largitas.

b ¶ *Offeratur.*] etiã durãte locatione prima tẽporali. & ſecundum hoc eſt contra ff. de pub. l. licitatio. §. ad conducendum. ibi finito, &c. Sol. ibi in locatione veſtigia lium, hic in aliis, vel in alia trahitur ad hanc ſecundum quoſdam.

c ¶ *In arbitrio.*] ſi non ſoluerit pẽſionẽ prætextu: vt ſ. de pub. l. licitatio. §. ad conducendum. inuitus ergo non cogit, vt hìc, & ibi. ſed hoc vtrũ niſi maximos fructus conſecutus ſit, & poſtea tantũ locari non põt. vt ff. de pub. l. cotẽ. ſ. Sol. il la corrigitur per l. ff. de iure fiſc. iij. §. cum quinquenium. Et not. q̃ locatio talis in quinquenniũ fit: vt d. §. cum quinquenium. vel ad minus in triennium: vt ſ. de vecti. l. penes. Accur.

d ¶ *Maneat.*] no. ſic ſ. e. congruit. Sed contra ſ. loc. l. ne cui. Sol. hoc ſpeciale ſicut in ſcholarib⁹ vt extra de locat. & conduct. c. ex reſcripto.

† Ex li x. tit. vlt. l. j. C. T.

e ¶ *Idem.*] temporalis conductor. Accur.

f ¶ *Superius.*] hac l. vſque ad §. ſane quia. & facit ad l. ſ. locatemptorẽ. & l. viam. & ſ. de omni agro deſer. l. fi.

† Cócor. ad hoc Inno. in c. ad noſtrã. ij. extra de iu ran. Vxorisbona inter resviri annumerãſ.

g ¶ *Auguſtæ.*] adiectium. nam de luis homi nibus, non vxoris dicit: vt j. ſi. fi. l. vel dixit vxoris, quia eius res viri dicuntur: vt ſupra de pact. cõ. l. hac lege.

¶ DE CONDV. &c.

h Conductores. *Auguſtiſsimæ.*] adiectiuum, vt in rub. Ac.

i ¶ *Tenetur.*] no. ſic ſ. de legib. & conſt. l. leges. & de ludæis. l. Iudæi.

k ¶ *Excipiant.*] apud rationalẽ ſummæ rei ſunt conueniẽdi. vt ſ. vbi cauſę fiſci. colonis. vel apud cubiculi ſacri ꝓpoſitum: vt ſ. e. ti. l. fi. vel apud ꝓfidem prouinciæ: vt ſ. e. ti. l. vniuerſis.

* D. pr. No. Mar. Rauen. Theo. xij. & Valẽ. ij. AA. Coſſ.

k ¶ *Excipiant.*] ſ. quando conueniuntur.

l ¶ *Intercedant.*] vt ſ. de agr. & manc. l. ij. & ar. ſupra. ne lic. po. l j. Accur.

m ¶ *Sẽtentia.*] qua eis cõceditur accedere ad prę dicta. Vel dic ſententia quã cito obtinerent pro eo. cui patrocinarẽtur, ꝓpter ſui magnitudinem.

† Ex li x. tit. iij. l. vj. C. T.

† conductoris.

n ¶ *Intra.*] aliorum. Accurſ.

o ¶ *Delatio.*] i. non deferant aliquem in fiſcum

locatam, ab illuſtri viro comite rerum priuatarum poſſeſſionem vi- 10
detur adeptus: non erit obſtaculo principali largitati †, ſi voluerit in alterum donationem a transferre, quod ad definitum tempus alter forte conduxit. Si verò pro tali prædio ab altero cõductore offeratur b augmentum, ſic in arbitrio c conductoris prioris: cui res ad tem- 20
pus locata est, vt ſi ipſe quod alter adiecit, obtulerit, maneat d penes eum temporalis illa conductio. Si verò idẽ e hanc ipſam rem aliquando meruerit iure perpetuo poſſideri f: habebit & ipſe ſuperius f expreſſam perpetuam firmi tatem.

DE CONDVCTORIbus & procuratoribus ſiue exactoribus prædiorum fiſcalium domus Auguſtæ g. TITVLVS LXXI.

¶ *Conductores fundorum domus Auguſtalis & alij homines dicta domus cum agere volunt, vel excipere, vel experiri debent or dinario iure hoc facere: & nulli eorum patrocinium præſtare debent, aut executionis miniſterium: & contra facientibus pœna imponitur: nec eſt pœnitentiæ locus. Bar.*

¶ Impp. Th. & Val. AA. Baſſo P. P. L. I.

† Ex li x. tit. vlt. l. j. C. T.

COnductores † hominésve auguſtiſſimæ h domus noſtræ, quoties de cauſa ad domum regiam pertinente aliquid quæſtionis emerſerit, non aliter quam ex legum † ordine (quibus ſimiliter omne hominum genus tenetur i vel excipiant k vel inferant actiones, nec aliorum litigatorum negotio intercedant l, nec ſententiam m iudicantium, aut illi cito patrocinij ſui fomite iura n conturbent: nullive executionis ſuæ turbulentum miniſterium audeant commodare: non priuatis ſe negotiis, non publicis miſceant: nec quieſcentem domum delatio o vlla ſolicitet: ne eos inconſultæ pertinaciæ ſerò pœniteat p. Grauior q enim pœna conſtituenda eſt in hos, qui noſtri iuris ſunt, & noſtra r debent cuſtodire mandata *.

QVIBVS AD CONDVctionem s prædiorum fiſcalium accedere non licet. TITVLVS LXXII.

¶ *Palatini milites prohibentur à locatione fundorum principis. Bar.*

¶ Impp. Arc. & Ho. AA. L. VNICA.

† Ex li x. tit. iij. l. vj. C. T.

† conductoris.

NVllus † palatinorum qui in officio rei noſtræ priuatæ militant, conductionis † nomine vel per ſe vel per quamlibet perſonam poſſeſſionum huiuſmodi conducendarum habeat facultatem: cũ neq; militi neque curiali hoc faciendum permittimus t *.

DE COLLATIONE fundorum fiſcalium vel rei priuatæ, vel dominicæ, vel ciuitatis †, vel templi. TITVLVS LXXIII.

¶ *Præſes prouinciæ, & ſui officiales poſſunt exigere conductores dominicos, & impertiri fauorem curialibus Cæſaris volentibus facere dictam exactionem. Bar.*

¶ Impp. Arc. & Hono. LEX I.

ORdinariorum iudicum officius v, necnon ipſis rectoribus prouinciarum x auctores † ſiue conductores dominicos conuenire di y licentiam damus: ita tamen vt rationalibus priuatæ rei ad exigenda fiſcalia debita imminẽat. z

¶ *Palatini tranſmiſſi per comitem rerum priuatarum ad præſidem cum literis, vt ſint ſolliciti circa exactionẽ penſionũ fiſcalium. non debent inferre aliquam concuſſionem. Bart.*

¶ Iidem AA. Meſſalæ P. P. LEX II.

PAlatinos qui à viro illuſtri comite rerum priuatarum cũ publicis literis † deſtinantur ad commonitionem iudicis, quò facilius ex prædiis rei noſtræ conferantur debitæ penſiones: cum ſumma degere præcipimus diſciplina: de quorum nominibus, ſi temerè verſati z fuerint, ad ſublimitatem tuã referri per ordinarios iudices oportebit, vt in eos ſeueriſsimè vindicetur.

¶ *Prædia ex quacunque cauſa ad fiſcum pertinentia, à tranſactione publicarum ſpecierum non habent immunitatem. Bar.*

¶ Iidem AA. LEX III.

OMnia prædia, tam ea, quæ in re priuata olim detinentur, quàm illa, quæ ex proſcriptorum bonis ad fiſcum ſunt deuoluta, eatenus ab hmõi priuilegiis & excuſationibus ſubmoueantur, vt omnes ſpecies annonarias, curſitationes etiam debitas, atque integram opinionem b ſciant eſſe ſoluendam.

DE PRIVILEGIIS c DOmus Auguſtę, vel rei priuatæ: & quarum collationum excuſationem habent. TITVLVS LXXIIII.

¶ *Ad extraordinaria munera vel ſuperindicta etiam fiſcalis poſſeſſor non cogitur.*

¶ Imp. Conſtant. A. ad Italicum. L. I.

PRiuatas poſſeſſiones † noſtras ab vniuerſis muneribus ſordidis placet immunes eſſe, neq; earũ cõductores d, neq; colonos ad extraordi-

di conducendarum habeat facultatem: cũ neq; militi neque curiali hoc faciendum permittimus t *.

DE COLLATIONE fundorum fiſcalium vel rei priuatæ, vel dominicæ, vel ciuitatis †, vel templi. TITVLVS LXXIII.

¶ *Præſes prouinciæ, & ſui officiales poſſunt exigere conductores dominicos, & impertiri fauorem curialibus Cæſaris volentibus facere dictam exactionem. Bar.*

¶ Impp. Arc. & Hono. LEX I.

ORdinariorum iudicum officius v, necnon ipſis rectoribus prouinciarum x auctores † ſiue conductores dominicos conuenire di y licentiam damus: ita tamen vt rationalibus priuatæ rei ad exigenda fiſcalia debita imminẽat. z

¶ *Palatini tranſmiſſi per comitem rerum priuatarum ad præſidem cum literis, vt ſint ſolliciti circa exactionẽ penſionũ fiſcalium. non debent inferre aliquam concuſſionem. Bart.*

¶ Iidem AA. Meſſalæ P. P. LEX II.

PAlatinos qui à viro illuſtri comite rerum priuatarum cũ publicis literis † deſtinantur ad commonitionem iudicis, quò facilius ex prædiis rei noſtræ conferantur debitæ penſiones: cum ſumma degere præcipimus diſciplina: de quorum nominibus, ſi temerè verſati z fuerint, ad ſublimitatem tuã referri per ordinarios iudices oportebit, vt in eos ſeueriſsimè vindicetur.

¶ *Prædia ex quacunque cauſa ad fiſcum pertinentia, à tranſactione publicarum ſpecierum non habent immunitatem. Bar.*

¶ Iidem AA. LEX III.

OMnia prædia, tam ea, quæ in re priuata olim detinentur, quàm illa, quæ ex proſcriptorum bonis ad fiſcum ſunt deuoluta, eatenus ab hmõi priuilegiis & excuſationibus ſubmoueantur, vt omnes ſpecies annonarias, curſitationes etiam debitas, atque integram opinionem b ſciant eſſe ſoluendam.

DE PRIVILEGIIS c DOmus Auguſtę, vel rei priuatæ: & quarum collationum excuſationem habent. TITVLVS LXXIIII.

¶ *Ad extraordinaria munera vel ſuperindicta etiam fiſcalis poſſeſſor non cogitur.*

¶ Imp. Conſtant. A. ad Italicum. L. I.

PRiuatas poſſeſſiones † noſtras ab vniuerſis muneribus ſordidis placet immunes eſſe, neq; earũ cõductores d, neq; colonos ad extraordi-

q ¶ *Grauior.*] quàm in aliis: ſic ſ. de ep. & cle. & cum. ſ. vnde vi. l. meminerint. & est ar. ad id quod not. ff. de re. diui. l. fi. Præcipiu! poſt factum non habet. *D vj. k. A Vincentio Brutt. Cõſ † ciuitatum.

r ¶ *Etnoſtra.*] Expone vt in rub.

s ¶ QVIBVS AD conductio. &c.

t NVll⁹. *Permittimus.*] ſi thi heredes exi terint cõductorum, remanebũt in ea dẽ cõductiõe: vt ff. d. dc. l. decurio. & de re mil. l. milites. §. fi. & facit ff. de ꝓrahẽd. emp. l. qui officiũ. l. nõ licet. & ſ. quod me. cau. l. fi. per impreſſionẽ. & ſ. loc. l. milites. & † actores. l. curiales. & l. fi. & ff. de admin. re. ad ci. pert. l. ij. §. j. & ꝓ empt. l. ij. §. tut. & ſ. de dec. l. ſi quis procurationem. & ſ. de agr. & man. l. ij. & fi.

¶ DE COLLA. &c.

v ORdinariorum iudicum officiis.] id est, officialibus.

x ¶ *Prouinciarum.*] qui ſunt ordinarij: vt ſ. de † No. hic Io. de Pla. ꝙ hũc tex. ꝙ ambo modo mult. l. eos.

y ¶ *Conueniendi.*] i. cogẽ di vt ſoluant penſionẽ.

z ¶ *Immineant.*] dicti or dinarij: quaſi dicat, tam ipſi exigentes quã proc. Cæſar. reddent ſolicitũ. vel dic immineant exigẽdi, ſcilicet ad periculum niſi exigãt. & facit ſupra de exact. tributo. l. exactores. & de fund. rei priuat. l. vniuerſi. & vbi cauſa fiſ. cum aliquid. & ff. d. iure immun. l. ſemper. §. conductores.

a Palatinos. *Verſati.*] quia concuſſerunt poſſeſſorem: quod facere non debent: vt ſ. de offic. de prouin. l. nullum. Accur.

b OMnia. *Opinionẽ.*] expone vt ſ. de prædi. ſtuui. l. fi. & facit ſ. de exactio. tribut. l. vlti. & de fun. pa. l. iij.

c ¶ DE PRIVILE. domus Auguſt. vel rei priuatæ.

¶ Hoc expone adiectiuè vt ſ. ritu. iij. in rub. quoniam idem priuilegium quod habet Cæſar vel fiſcus, habet & Auguſta: vt ff. de iure fiſci. l. fiſcus. §. j. & fi.

d Priuatas. *Conductores.*] facit ſupra d. de pa fcus puo. l. fi. & de agri. & manc. lege, dominicos. & de coll. fund. pa. l. j. & iij. & de agricolis & cenſit. l. j. & lcolonos. & ſ. ne ruſtic. ad villum. l. prima. & de excuſat. mu

† No. hic Io. de Pla. ꝙ hũc tex. ꝙ ambo ſtatut nõ cre diturſi nelitte ræ miſſi ſit ſuę cõmiſſionis, nisi ſit nun cius publicꝰ iuratus & notus. vide hic per cum.

† Ex li. x. ti. xvj. l. v. C. T. res.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.euidēter. & l.maxima rum.&c. ℨ cōtra ℨ.ti.j.l.fi. Sol.ibi de ordinario : vt ℨ.l.proxi.Accur.

a ¶ *Em nostram.*] i. possessiones principis.Accur.

b ¶ *Leuādorum.*] quod ā pinibus portatur ,leuius portatur,sic in aut. de immen.do.& ℨ. de exac.tribu.l exactores.

c ¶ *Prouincialium.*] indicat hæc constitutio q̄ soli quinciales præstabant canones tributorum : quorum leuandorum causa istud asserit.

d ¶ *Iustionem.*] id est , quandoque hoc non est obseruatum occasione tali:quia frumenti reditus ex eis prædiis portabatur vltra solitum , & ideo id remouet, vt vltra solitum locum non portetur.

e ¶ *Remanentem.*] aliàs remeantem,& facit ℨ.de fun.li.l.j.& ℨ.de fun.pa. l.iij.& ℨ.ti.j.l.j.& de in. l.j.& de an.& trib.l.pro locis.& l.mediterraneę.

f ¶ *Ro tyronibus.*] id est,pro eorum stipendiis & necessariis.

g ¶ *In corporibus.*] alicuius militiæ.Acc.

h ¶ *Pretia.*] id est,pēsiones vel quidam reditus qui vocabantur pretiū: vt ℨ.de exc.mun. l. euidenter. non enim aliud extraordinarium pretiū exigitur:vt ℨ.d exc.mu. l.priuatæ.& ℨ.de lo.prę. ci.l.ij.& l.fin.

i ¶ *Bsit.Titulis.*] nominabatur opus à principe qui fieri faciebat.

k ¶ *Numeramus.*] sed construere publicas vel sacras ædes seu reparare inter sordida munera erat:vt ℨ.de excu.mun. l. maximarum.§.publicis. l ¶ *Gemus.*] nisi alicuius specialiter sit vacatio publici muneris. vt ff. de mun.& hono.l.cui.in fi.

m ¶ *Diuinas.*] sicut ea quę nauiculario nomine sunt obnoxia : vt ℨ. de prædi.na.l.j.& sic etiam non excusatur vtraque domus à comparatione ſpecierum:vt ℨ.ne lic. i empt.spe.l.j.& facit ℨ.d sacrosan.eccl.l.ad instructionē.& de oper.pub.l. ad portus.& d c ol.fun. pa.l.j. in fin.& ℨ.de exact.trib.l.fi.& ff.de priu. vetera.l.pen.

n ¶ *Excepto patrimonio.*] quod neque recipit superindictū nec sordidis oneratur muneribus.vt ℨ.de exc. mu. l. nariam munera,vel superindictiones aliquas conueniri *,

¶ *Prædia principis à transuectione publicarum ſpecierum nullatenus hodie excusantur, ſicuti nec prædia priuatorum,licet aliquando excusata fuerint : quia vltra ſolitum locum tales ſpecies portabantur,quod hodie non per mittitur.Bart.*

¶ Impp.Arc.& Hono.AA. LEX II.

REm priuatam nostram a , leuandorum b prouinciali ū c causa , canonicas necessitates ea conditione qua cunctos volumus sustinere:sed excesit occasio iussionem d quando quidem non locis solitis frumenta , quæ sunt ex diuersis saltibus conuehenda, trahantur , sed eò vsque portentur, quò graue , atque damnosum est prouehere.Proinde spectabilis syn ceritas tua remanentem e † in iisdem locis implere faciat proprias functiones , quibus anteà præbebat † frumenta.

¶ Impp.Hono.& Th.AA. LEX III.

PRo tyronibus f † in corporibus g postulatis pretia h conferri ex fundis perpetuariis nostræ rei priuatæ præcipimus.

¶ *Instructio viæ publicæ,& pontium & stratarum : inter ſolida munera non numeratur:& ideo nemo excusatur ab ea.Bar.*

¶ Iidem AA.Asclepiodoro P.P. LEX IIII.

ABsit † vt nos instructiones viæ publicæ,& pontium stratarumque opera †,titulis i maiorum principū dedicata †, inter sordida munera numeremus k. Igitur ad instructiones reparationesque itinerum,pontiumque,nullum genus l hominum, nulliusque dignitatis ac venerationis meritis cessare oportet. Domos etiam diuinas m † tam laudabili titulo libenter adscribimus.

¶ *Nullus à ſuperindicto excusatur , excepta principis poſſeſsione.Bart.*

¶ Impp.Th.& Val.AA. † LEX V.

EXcepto †patrimonio n pietatis nostræ,cuius quidem reditus necessitatibus o publicis frequentissimè deputamus : vniuersos possessores functiones † in superindictis † titulis , absque vllius beneficij exceptione , agnoscere oportere censemus *.

DE GREGE DOminico P.

TITVLVS LXXV.

¶ *Subtrahens equum de grege dominico, ipſum reſtituit,& in vna libra auri punitur: ſubtrahens autem de grege priuato,punitur in media libra:à qua pœna releuatur, ſi obtuleri ſponte.Bart.*

¶ Impp.Arc.& Hono.AA.† LEX VNICA.

PRopositis † edictis sublimis magnificentiæ tuæ q , minimi maximique r moneantur, vt sciant singulas s li. auri ex propriis facultatibus eruēdas pro singulis equis † siue equabus siue Hermogenianis t siue Palmatis †: nisi spōtè eos v obtulerit x . in his verò quos ex aliis gregib⁹ occupatos esse cōstiterit , sex auri vncias fisci iuribus inferendas *.

DE PALATIIS,ET DOmibus dominicis.

TITVLVS LXXVI.

¶ Imp.Constantinus† L. VNICA.

COnsecratas nobis ædes, id est , inclyta palatia , ab omni priuatorum vsu & communi habitatione excipimus y.

DE CVPRESSIS z , EX luco Daphnensi, † vel Perſeis per Aegyptum non excidendis vel vendendis.

TITVLVS LXXVII.

¶ *Ementes& vendentes arbores cupreſsi in locis hic nominatis,puniuntur.Bar.*

¶ Impp.Arc.& Ho. AA. LEX I.

SI quis Daphnensis luci in Syria,vel Perſei a in Aegypto arbores comparauerit , quinq; libris auri nouerit se esse mulctan dū: nō minore dispendio & illo feriendo qui vendere arbores ausus fuerit , quas nōn licet emptori bus comparare

¶ *Auctoritate propria nullus poteſt in luco Daphnes incidere cupreſſos, nec etiam collapſas aliò tranſportare. Item plantans cupreſſum non poteſt ob hoc aliā incidere: ſed pro tali plantatione à fiſco vnam libram auri conſequetur.Bar*

a ¶ *SIquis.Perſei dis.*] nomen loci sicut Da pnes : & est genitiuus perseidis.

b ¶ *OMnes. Solatio.*] Olim enim licebat ei vnam incidere q aliam plantabat. quod hic remouet:sed aliud à fisco habet.

c ¶ *Quinquaginta.*] inciſor pius punitur quàm emptor:vt ℨ.l.proxi.

Finis Libri Vndecimi.

pe.& l.priuatæ.& ℨ.co.l. j.& de coll.fun.pa.l.ij,& facit ℨ.sine censi. vel rel. l.fi.& de exact.trib. l. ij. in fi.Accur.

o ¶ *Necessitatibus.*]ſi.ordinarii s.

p ¶ DE GREGE dominico.

¶ Id est principis.

q ¶ *Ropositis.] Tuæ.*] præfecto loquit.

r ¶ *Maximique.*] homines.

s ¶ *Singulas.*] id est,vna li.auri p quolibet equo. Et dic quod no.differentiam , ſubtrahi de grege principis equos , an ipsos ex aliis gregibus.

t ¶ *Hermogenianis.*] siue sint nati ex illa terra , siue non.

v ¶ *Niſi eos.*] equos vel equas.

x ¶ *Obtulerint.*] not.sic ff.de ali.iud.l.iij.in fi.

¶ DE PALATIIS & domib. &c.

y ¶ *Conſecratas. Excipimus.*] Excipe iudices qui reddūt ius:vt ℨ.de offi. rec. prouin.l. nullum. & facit ℨ.de oper.pub.l. quicunque. & de Iudæ. l. in synagoga.Accur.

z ¶ DE CVPRES. luco daphnenſ. &c.

¶ Aliàs cypressis , aliàs cupressis,aliàs perseidis, & sunt nomina arborū. vel Perseis nomen loci vbi nascitur cupressus. & est ratio quia continent aggeres tenentes aquam Nili , quæ oportunis temporibus spargitur per agros , cùm in Aegypto non pluit:vt ℨ. de Nili agge.l.j.

[Cæsario P P.

Ex li.x.ci. vj.l.j. C.T.

† Dicit Io.à Pla.quod eſt ſpeciale in e quis:nā hæc postea nō habet locū in cæteris animalibus.

† Alcia.

*D.pr.& De. C.P.Olyb. & Probi. Coſſ.

[Theod.

† locū hunc nobis Alciatus reſtituit.

† Alitarcha.

† quinque.

a ¶ DE DIGNITATIBVS.

¶ Dictum est ℨ.de iure pub.sed quia ius publicum non potest expediri nisi per eos qui in dignitatibus eriguntur:vt ff.de orig.iur.l.ij.§.post originem.ideo de dignitatibus dicit,scilicet qui ad eas admittantur , & reliciantur,& quæ priuilegia eis competant : & quanto tempore durent.Accur.

b ¶ *SIvt propo nitis.*]Duabus sororibus supplicantibus respondet. & quod dicit auum,scilicet , paternum. nam à superioribus agnatis non cognatis venit dignitas,honor,& familia, vt not.ff.de ſtat.ho. l. cū legitime.Item quod dicit consularem,i.cōsulē: vel de genere cōsulum: & sic expone prætoriū.

† Seuerinæ. ad quod ff.de ſena.l.j.Et not. quod huius honor vel nobilitas q̄ venit p accidens,id est,per dignitatem , non vī extendi vltra pronepotes : vt ℨ. de quæſt.l.diuo.Item q̄dam hic habent virum, id est,hominē, non autē pro marito ponitur.Itē no.secundum B.q̄ consules clariſſimatus dignitate perfruuntur:vt ℨ.d dome.& pro.l. ij. & ij. sed certè imò illustres sunt:vt supra,vbi ſenat. vel cla. l. quoties. Accur.

Furti actio cum ſentētia infamat infamia iuris.In famia facti,à dignitate redpellit.

c ¶ *Priuatæ.*]hic dicit differentiam inter patrem & virum:vt ff.de ſena.l. fœminæ.

† Concor c. licet.cū glo. ſuper ver. legitimi extra de teſt.& ca. infamib⁹. extra de re.iu. li.vj.& gl. in c.peruenit ſi tionem. ſup vet. indig. nū. extra de electio.

NEque famoſis d † & notatis , & quos ſcelus aut vitæ turpitudo inquinat , & quos infamia ab honeſtorum cœtu ſegregat , dignitatis portæ patebunt.

¶ Imp.Conſtan.A.ad Rufinum L. III.

MAior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis , ſeu militiæ priuilegia præiudicium facere. e

¶ *Subſtantiæ ſenatorum habent immunitatem à muneribus ſordidis & etiam extraordinariis.*

¶ Imp.Conſtan.A.Philippo. LEX IIII.

† Ista lex ſecūdum B. & Io.de Plat.facit ad quæſtionē agitatā inter prælatos &regē: quia prælati immunitatē conceſſa rebus eccleſiaſticis volebāt extēdere ad vaſallos eccleſiæ g hāc l. & ſimiles, de qua quæſtione vide p eūdem Io.de Pla.in l. qui immunitatē ℨ.de mun.patri.

SEnatorum † ſubſtantias , quas in diuerſis locis & prouinciis poſsident ,& homines eorum tam à temonariis f oneribus conferendis , quàm à cæteris præſtationibus,quas iudices deſcribunt,nec non g etiam ab omnibus ſordidis muneribus extraordinariiſque & vilioribus h liberos eſſe præcipimus , nullāque ſorte † conſtringi functionis indignæ.

¶ *Præfectus non poteſt ſenatoribus abſque principis conſcientia aliquod munus indicere.Bar.*

¶ Imp.Valeria. & Gallie.AA. † L. V.

† forde

† Idem A. Clearcho.

NEmo præfectus vrbis citra præceptionem vel ſcientiam noſtrā vlli muneri ſubiuget ſenatorem i , nemo curiam k noſtram immani l pulſet iniuria. Si quid enim ſenatoria præditis dignitate fuerit fortè mandandum, noſtro id iudicio reſeruādum eſt. fit m nanque dignitas,quæ† nobis iubentibus ſuſtinetur n ,

¶ *Negotiātes artes viliſſimas,ad dignitates non aſpirent : & aſpirantes expelluntur ab eis. Bar.*

¶ Impp.Dio.& Maximia.AA. † L. VI.

NE quis ex vltimis negotiatoribus o ,vel monetariis p ,abiectiſq; officiis q , vel deformibus miniſteriis , ſtationariis r , omnique s officiorum fæce , diuerſiſq; paſtis turpib⁹ lucris,aliqua frui dignitate pertentet † : ſed & ſi quis meruerit, repellaetur: repulſos autem etiam propriis t reddi conſortiis oportebit.

¶ *Iudex volens ædificia in vrbe conſtruere, ſenatorum ſubſtantias non lædat. Bar.*

¶ Iidem AA.& CC.† LEX VII.

QVoniam diuerſi iudices non nulla opera in quibuſdam exiſtimant vrbibus extruenda v, ad huiuſmodi neceſsitatem ſenatorum ſubſtantia non vocetur † ,

¶ *Senatores in quorum numero eſt Imperator,ſunt defendendi ab omni iniuria.Bar.*

¶ Iidem AA.& CC. LEX VIII.

IVs † ſenatorum, & auctoritatē eius ordinis x (in quo nos quoque ipſos numeramus y) neceſse eſt ab omni iniuria z defendere. Da.Non.Febr. CP.Mamertino & Neuirta Coſſ.

¶ Iidem AA.& CC. LEX IX.

LIbertorum † filios adipiſci clariſsimam dignitatem nō prohibemus a ,

¶ Imppp. Valens, Gra. & Valen. AAA. ad Gracc.P.P. LEX X.

SEueram † indagationem per tormenta quærendi, à clariſsimo † homine ſubmouemus b ,Da. prid.No.Ia.Treu.Gratia. A. iiij, & Merobaude Coſſ.

¶ *Natus ex eo qui poſt natiuitatem adeptus eſt dignitatem ſenatoriam , non conſequitur dignitatem paternam: ſi verò natus ſit dignitate ſenatoria durante, licet fuerit ante conceptus,eius ſequitur dignitatem.Bar.*

[operam dedicatā.

† Ex li.x.v.ti. iij.l.vj.C.T.

† ac venerā eccleſias.

† Flaviano P.P.

† Ex li.xj.ti. j.l.pen. C.T.

† functionis canonicis & ſuperindictitiis.

* D.xiij.ka. Maij, Raue. Baſſo & Antiocho Coſ.

† remanentes.

† præbebāt

† aliàs, Pro portionib⁹.

† Ex li.xx.ti. iij.l.vj.C.T.

[operam dedicatā.

† Idem A. Orphito.

† ſi

† Idem A.ad Senatum.

† Ex li.ix.ti. xxxv.liij.C. Th.

† ſenatorio nomine

† Libertator.

† Ex li.ix.ti. ij.l.j.C.T.

† revocetur.

v ¶ *Vonia. Extruendā.*] quod de nouo non licet ſine auctoritate principis:ſed veterā reparare ſic:vt ℨ.d.oper. pub.l.intra.& l.nemo.& ſic intelligol.oēs.in e.ti. & facit ℨ.de excu.mu. l. maximarum.§. publicis.

x ¶ *IVs ſenatorū. Ordinis.*] qui centum erāt:vt ſupra de petit.hæredi.l.vlti.

y ¶ *Numeramus.*]no.ſic ℨ.ad l.Iul. ma.quiſquis.ff.& de mil.teſta.l.j.§.j.

z ¶ *Iniuria.*] quod dic.vt ſupra eodem,l.nemo.

a ¶ *Libertorum. Non prohibemus.*] quia ingenui ſunt vt inſt.de ing. in prin.in libertinis autē ſecus:vt ℨ.ad l.Iu.Vſ.l.j.& ſupra ſi ſervus vel liber.l.j. ſed hodie idem eſt in eis : vt in auth. vt liber decæ. j. col.iiij.& facit ℨ.de poſt.l.ij.& ff.de aſſeſſ.l.ij. & ℨ.de liber.& eorum liber.l.fi.

b ¶ *Seuerā.Submouemus.*] niſi in crimine læſæ maieſtatis ; vt ℨ. ad lē. Iu. maieſta. l. nullus. & facit ℨ. de q̄ſto. l. diuo, & l. decuriones.

*Si ſenator

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 ¶ *Senator. Priuatos.*] Hic resp. sed cõtra. ℑ. in fin. l. vbi dicit eos clarissimos. sol. hic sunt priuati, id est, non illustres, clarissimi tñ sicut ibi & subaudi, ibi tñ, sic cõcor. ff. de senat. l. senatoris filium in fi. vel dic in fi. huius legis susceptum subaudi tñ, s. post dignitatem suscepram, & secũdũ hoc refert, ante vel post fuerint nati. & sic est cõtra di

† Valetini. † Senator.

ctã. l. senatoris. in fi. & solues sm hãc lectur, q hic antefuit cõcept' vel nat', & sic est priuatus: ibi & ante cõcept', sed postea natus. Ité arg. ℑ. ℑ. de aduoca. di. iu. l. cũ aduocatio. vbi ex electione & cohortali cõditione & dignitatẽ filij ante vel post nati cũ patre eximũtur. Vel dic secus? vt ℑ. de dec. l. fi. & ibi ff. l. cũ aduocatio. sit speciale in aduocatis illis: vel dic ibi q̃nq; dũtn postea. Ité aliud seruat in filiis eorum q spõtẽ se curiæ ciuisq; ciuitatis dederint. Nã nati post talẽ condition̄e paternæ nõ erunt successanei, functionis: vt ℑ. de iis qui spõtẽ mune. su. l. fi. circa princip.

† Ex li. ix. ti. xvij. l. j. C. Th.

b ¶ *Honores.*]i. pater honorem habens non inuidet filio quin filium secum participẽ admittat, c ¶ *Clarissimo.*] tantũ, secundum primam lecturam.

* D. xvij. k. Fe. Thessal. Gra. v. & Th.] AAA. Cons. † Impppp. Val. Th. & Arc. Martiano Com. or.

d ¶ *Susceptum.*] vel dic ẽt ante dignitatem, vel dic tantũ post, vt in prĩcipio huius legis notat. & facit ℑ. de lib. & eorũ liber. l. fi manumissus.

† Facit ad hanc l. c. de vxore. iũsta gl. j extra de sepul.

e ¶ *Vdices. Codicillorum.*] id est, dignitatũ: quia p codicillos cõferũtur: vt inst. quib' mo. ius pat. pot. sol. §. filiusfamiliãs. & facit in aut. de sanct. ep. §. reuerẽdissimus. & §. presbyter. collatio. ix. & ℑ. de dec. l.

* D. iij. ka. Feb. Cl. Arca. & Ruhn. Coss.

infamia. & ℑ. de pa. sac. lar. l. ij. & ℑ. de of. pfe. præto. l. fi quos. & ℑ. de suscẽptor. & arcar. l. fi aliquid.

† Impp. Th. & Val. Basso P. P.

f ¶ *Indignos.*]No. quòd priuilegiũ meretur, &c. vt ℑ. de Iudæ. l. Iudæos. & ff. de pec. l. libera.

g ¶ *Vlieret. Nobilitamus.*]vt in aut. de cõsu. §. finautem. col. iiij. & ℑ. de nupt. l. fi. Sed nõne est superflua, per l. ℑ. de inco. l. fi. Respon. vitium scriptoris est. sic ℑ. de distrac pig. arbiter. Vel dic vt ℑ. de. vet. iu. enu. l. ij. §. fi quid ante.

† Ex li. ix. ti. xvij. l. j. C. Th.

h ¶ *Statuimus.*] vt ff. de iur. omn. iud. l. pen. & de iud. exigere. & ff. ad municip. l. fin. §. item relegati pferunt.

i ¶ *Priuatæ.*] nam quæ priorum est oblita, rursus à prioribus nõ adiudicabitur, vt in authen. de nup. §. qui tamen. nisi à principe impetret: vt ff. de se. l. fi. & facit ℑ. l. fœ

† Imp. Zeno A. Apollon.

minę. & ℑ. de nupt. l. cum te.

k ¶ *Recipimus.* facit ℑ. eo. l. nemo.

l C *Larissimis, Facultatem.* [facit ℑ. de ope. libe. l. fi. & ℑ. de præpo. fac. cubi. l. fi. & ℑ. de consul. sancimus. & ff. ad. muni. l. filij. §. pe.

m S *I grauius. Substitutione.*] alias subst̃itutum: alias sub fideiussione, i. sub custodia militari vel executorum: vt ff. de custo. reo. l. j. &

¶ Imp. Constan. † A. Procop. L. XI.

SI senator † vel alius clarissimus priuatos [a] habeat filios, editos quippe antequàm suscipere dignitatem quod non solum circa masculos dignoscitur constitutum, verùm etiam circa filias simili conditione seruandum. Cùm autem paternos honores [b] inuidere filiis non oporteat, à senatore, vel solo clarissimo [c] susceptũ [d], in clarissimatus sciendum est dignitate mansurum.

¶ *Iudices in officio furta vel scelera commit tentes pœnis hic insertis puniuntur. Bart.*

¶ Imppp. Gratia. Valent. & Th. AAA. Neoterio. LEX XII.

IVdices † qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatis codicillorum [e] insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosque & plebeios habeantur: nec sibi posthac de eo honore blandiantur, quo seipsos indignos [f] iudicauerunt *.

¶ *Vxores, durante matrimonio, viri genere nobilitantur: & eorum forum sequuntur & domicilia. Bart.*

¶ Impp. Val. & Valens A A. † L. XIII.

MVlieres † honore † maritorum erigimus, genere nobilitamus [g], & forum ex eorum persona statuimus [h], & domicilia mutamus. Si autem minoris ordinis virum posteà sortitæ fuerint: priore dignitate priuatæ [i], posteriores mariti sequentur conditionem *.

¶ *Senatores in quacunque prouincia sint: à muneribus publicis sunt immunes. Bar.*

¶ Impp. Gra. & Th. AA. † L. XIIII.

PRæcipimus [k] vt senatori in qualibet prouincia constituto nullam habeant iudices iniungendi aliquid fortè publici muneris potestatem.

¶ *Clarissimi, & spectabiles possunt proficisci sine licentia quò volunt. Bar.*

¶ Iidem AA. ad Eustathium P. V. L. XV.

CLarissimis vel spectabilibus vniuersis ad genitale solum, vel quolibet alio & sine commeatu proficiscendi, & vbi voluerint commorandi, habitandive permittimus facultatem. [l]

¶ *Illustres de criminibus grauioribus imperiti, in carcerem non detruduntur, sed custodiuntur custodia militari: & per aliquẽ iudicẽ nõ puniuntur. sed de comissis per eos relatio fit principi. constituti vero in dignitate minori. per præfectum prætorio puniuntur. Bart.*

¶ Iidem AA. & Ar. A † LEX XVI.

Imp. Ho. & Th. † AA. LEX XVII.

QVoties ex priuata [o] cuiusliber relegationẽ † sacræ reuocatoriæ deferẽ durãte, licere cunctis tã hìc adiũge nobis suggeri iubem', & hoc sup illustribus, i. dñis, i. si quis illustris commiserit dictũ facinus: sup cæteris autẽ, &c. & facit ℑ. de ꝓx. sa. scri. l. in sacris. circa prĩ. & ff. de pœn. diui fratres. §. fi. & ℑ. vbi sena. l. quoties. Sed quæritur an hoc sit innouatũ per auth. vt iud. non expect. sac. iuf. §. j. col. ij? Rñ. nõ: quia speciale est in istis: vt ff. de offi. proc. l. si quid. & distinxi ℑ. de legib. & consti. l. ij.

n ¶ *Iudicetur.*]per te præfecte prætorio: sed hæc lex fallit in casu ℑ. l. ꝓx. §. inter eos. Accur.

o ¶ *Quoties ex priuata.*] priuatus accusat vel cõuenit illustres.

† Alc. hìc, & Cuiac.

p ¶ *Fideiussionis.*] id est, iudicio sisti, licet immobilia nõ possideat. sic ℑ. d. prin. agẽ. in rebus. l. multis. & instit. d. satisd. §. sed hodie. & ℑ. d. priu. schol. l. fi. circa fi. & ℑ. de epi. & cle. cum clericis. §. j. Sed ibi nec iurat: regulariter contra. vt ff. qui iatisd. coguntur. l. fciendum.

† Impp. Val. & Mart. AA. Tatian. P. V.

† Substitutione.

q ¶ *Abfuerint.*] per d, scilicet, a libi: sed per b, planũ est. ℑ. de ep. audi. l. si quis ex consensu.

† alias, Anastasius A.

r ¶ *Ordinabit.*] mittendo ĩ possessiõ. rei petitæ vel omniũ bonorũ olim, vel pro mensura debiti hodie: vt ff. quib. ex caus. in posse. eat. l. j. & in aut. de exhi. §. fi verò quidã. Vel fiderur definitiua cõtra eum absentem cõtumacem. fit missio per l. ꝓ peradũ. §. finautem. nam & lite contestata potest abesse & non sisti iuri.

† præturum. † deuocent.

s ¶ *Spolientur.*]ipso iure, vt subiicit.

t ¶ *Priuatos.*]ipso iure. Nam est infamis: quia cõtra promissionẽ & ꝓtra sacramentũ venit: vt ℑ. d transactio. l. si quis maior. ergo ipso iure desinit, vt ℑ. de dec l. infamia. & ℑ. e. l. ij. secus vbi cõtra iuramẽtum tantũ: vt ff. de infa. l. Lucius.

Infamis est qui sponsioni suæ contrauenit.

† Ale. hìc.

v ¶ *Inconsulta.*] hoc est speciale contra superiorem l. proximã. vbi principi refertur sententia: sed hoc propter peririũ. & facit ℑ. d. lucris ad. l. ij. & de curiosis. l. pen.

x ¶ *Exercere.*]quæ seueritas est lite non cõtesta, vt bona adnotẽtur: vt ℑ. de requi. reis. sed lite cõtesta. pecuniaria pœna, vel quæ æstimationẽ cõtigit. infligi potest: vt ff. de pœ. l. absentem. §. j.

† statuimus. † nulla.

y ¶ *Priuilegiis.*] de satisdat. vitanda.

z ¶ *Sententia.*]commonitoria. sic ℑ. d. ep. & el. cum clericis.

† Anastasius A. Eusebio Mag. off. † euocationem

a ¶ *Cõuentionem.*] regulariter iure isto potest fieri conuentio in scriptis & sine scriptis: vt ff. de eden. l. j. §. nisi in hoc casu vbi libellus in scriptis est dandus: vt hic. hodie regulariter idẽ. vt ℑ. de litis contest. aut. offeratur. Sẽtentia autem olim & hodie in scriptis ferenda erat, nisi in casibus: vt ℑ. de sen. ex breui. reci. l. ij. & in aut. nisi. & facit ℑ. de ꝓxi. sa. scrin. l. pe. & de prin. agen. in re. l. fi. & ℑ. de manda. prin. l. j. Accur.

Sententia in scriptis est ferenda.

b ¶ *Vbemus. Honore.*] honor est illi quẽ princeps vocat vel reuocat & facit ℑ. vbi de crim. agi oportet. aut qua in prouincia. in fine.

a ¶ Gerenti.

a ¶ *Gerentibus.*] qui dignitatem cum administratione habent.

b ¶ *Honorariis.*] sine administratione.

c ¶ *Cõsensu.*] vel etiam sine cõsensu. vt ℑ. e. l. clarissimi. q est contra. Vel dic aliud consensum qa ad petitionem volentis ire: aliud commearus.

d ¶ *Comitatum.*]nostrũ.

e ¶ *Sine sacra.*] sed cum venerit, nõ recedat absque licẽtia: vt ℑ. de dec. l. si qs decurio. Item contra ℑ. de of. re. prouinc. nullus. Sol. hoc in ppetuis. ar. ff. si certũ petat. l. præsidis. Item făcit ℑ. de silenti. l. ij. Accur.

f ¶ DE PRAET. &c.

† Alias præturæ, aliàs præfecturę: alias prætoriæ, vt pro eodẽ ponat.

† Impp. Val. & Mart. AA. Tatian. P. V.

g ¶ *Et collatione.*] s. sublata. & no. quòd quędã speciales functiones erant, quas hic remouet.

† præturum. † deuocent.

h ¶ *Nemo. Ad præfecturam.*]s. prętoriam. nã tantum de vrbe debet eligi: vt supra de of. præt. l. tres.

i ¶ *Tutus.*]no. sic ℑ. d in ius voc. plerique. & de leg. j. nemo. & de iniu. l. qui domum. Accur.

† Pholim, Ale. hìc.

k ¶ *Lebam.*]aliàs de est glebã, vel folem: & incipit, siue, &c.

l ¶ *Huiusmodi collationẽ.*] s. aliã à cẽsura capitis & iugatione terrarũ: vt ℑ. de colo. Thracẽ. l. j. prin. & ℑ. sine cẽsi. l. vlti. & de all. l. ij. q. & facit ℑ. de ca. ci. cẽ. exim. l. j. Sed contra ℑ. de metal. l. per singulos. Sol. vt ibi.

† Ale. hìc.

¶ DE CONSV. &c.

Trabea qd sit.

m ¶ *Antiquitus. Honoratos.*] cõsules. Et not. q trabea est vestis cõsularis qua etiã imperator vtebatur: & ideo se cõsulẽ vocabat secundum Al. in auth. de cõsu. in fi. ti. coll. iiij. ibi, adue nit autem. cum ipse annuerit trabea, &c.

† Vide Symmac. li. Epi. vij.

n ¶ *Anteire.*] in eundo, loquẽdo, decernẽdo: vt ℑ. ti. j. l. j. & ij. & de ꝓx. sa. scr. l. vnicuiq;. & ℑ. de primi. l. vl. & ff. de alb o scribẽ. l. j. §. & inter. Ac.

o ¶ *Auspicia.*]ab initio, post tamen adempta.

p ¶ *Repetiti.*] s. ipse meruit dignitatem consulatus. & facit supra de assess. licẽat.

q ¶ *Altius.*] hyperbolice: quia Deus est altior. vel sub. inconsultè. Accur.

r ¶ *Posthabitus.*] postponitur enim prior consul, quãdo sequens sit patritius, cum maior sit cõsule: vt ℑ. e. l. nemini. sed fi tñc prim' fuit, & ipse patritius recuperat priorit̃ ex tũc. & hoc dicit.

minoribus quàm maioribus potestatem gerentibus [a], necnon etiam honorariis [b] illustribus, siue ex hac regia vrbe, principali videlicet præcedente consensu [c], profecti fuerint, siue in prouinciis habitantes sacratissimum (suis scilicet poscentibus negotiis) petere maluerint comitatum [d]: sine sacra [e] quoque reuocatoria ad hanc regiam vrbem peruenire.

DE PRAETORIBVS [f]
& honore prætura, & collatione [g] & gleba, & clausi, & follis, & [h] sepè solidorum functione sublata.
TITVLVS. II.

¶ *Ad dignitatem prætoriam non potest eligi aliquis in clarissima dignitate constitutus in prouinciis manens. Bar.*

¶ Impp. Arc. & Hono. AA. † LEX I.

NEmo ex clarissimis, & spectabilibus, qui in prouinciis degunt, ad præfecturam † [h] posteà deuocetur †; sed maneat vnusquisque domi suæ tutus [i] atque securus, & sua dignitate lætetur.

¶ *Ista tres functiones publicæ quæ olim præstabantur, scilicet, gleba, & follis, & vig. solidorum: tolluntur, & nullatenus præstentur. B.*

¶ Iidem AA. ad Senatum. LEX II.

GLebam [k] vel follem †, siue vij. solidorum functionem, siue quãlibet huiusmodi collationem [l] tam circa personas, quam circa rẽs ac prædia funditus iubemus aboleri, vt omnis huiusmodi sopita perpetuò conquiescat exactio.

DE CONSVLIBVS, ET
non spargendis † ab his pecuniis, & de præfectis & magistratib' militum & patritiis.
TITVLVS III.

¶ *Inter habentes eandem dignitatem ille prius debet antecedere qui prius est adeptus dignitatem, etiam si posterior eandem fuerit consecutus pluries: si tamen priori consulatu patritiatus honorem fuerit consecutus, post eum qui est in consulatu posterior, & in patritiatu prior hoc casu præfertur*

¶ Imp. Valentinianus A. LEX I.

ANtiquitus † statutum est consularibus viris cæteros quidem honoratos [m] ipsius trabeæ summitate, pares verò insulis, consideratione tantum temporis [n] anteire. Quis enim in vno, eodémque genere dignitatis prior esse debuerat, nisi qui prior meruit dignitatem, cum posterior, etiam si eiusdem honoris prætendat auspicia [o], cedere tamen illius temporis consuli debeat, quo ipse non fuerit: hoc obseruando, & si iterata vice fastigia consulatus alius ascenderit. Repetiti [p] etenim fasces virtutes sæpe meriti comprobant, non augent, quia nihil est altius [q] dignitate. Quòd si quis prior consul posteriori consuli eidémque patritio posthabitus [r], patritiatum posteà consequatur: vinci eum oportet, qui prior meruerit patritiatum, postquàm iste honore patritiæ dignitatis decoratus est.

† statuimus. † nulla.

¶ *Cõsules hodie prohibentur per vrbem spargere pecuniam: ne cupiditate lucri populus eos sequatur, sed eorum meritis: & quod pecunia quæ per eos iactabatur, expendatur in opus aquæductus & quilibet consul expendere debet centum auri pondo. Bar.*

¶ Imp. Leo A. † LEX II.

ORdinem consulatus ad antiquã reducimus sanctionem, vt sellam [s] nostram honoris merito, non rapiendi studio populorũ agmina sectentur, ac lucrandi † cupiditate deposita, venerabilem patrũ habitũ [t], & felicissima, antiquitatis ornamẽta cõspicerẽt [v †], Hoc ergo exemplo etiã cæteros [x] procedere consules volumus: nec expendere eos sine effectu patimur. [y] Cessante ergo ista spargendi vilitate, amplissimi consules procedentes de inceps abstinent hoc errore perdendi † optimóque con filio operi necessario proficiat qđ erat incompetenter proiciendũ. Ad restaurationem itaque aquæductuum huius amplissimæ vrbis cẽtena [z] pondo auri præstẽtur per singulos consulatus: vt & consul patriæ [a] se dedisse nouerit, & data notum sit mansura esse perpetuo.

† Ex his verbis no. Io. de Plat. q dare anteponitur: vt ℑ. de of. pfec. vrb. l. q. sũt contra. So. præfectus an reponitur dignitatibus de vrbe tantum: sed patritiatus etiam extra vrbem habet locum.

† Impppp. Valen & Martianus AA. Spório Comi. vẽl Or. † fueri. † cõspiceni. † aurũ spargere & contem nere solus princeps potest. † prætorio. † rum oriẽtis.

¶ *Nullus eligi potest patritius nisi primò alteram dignitatum hic insertarum fuerit adeptus. Item habens dignitatem consularem absque administratione, in opus aquæductus expendere debet centum pondo auri. Bar.*

¶ Idem Augustus. LEX III.

NEmini ad sublimen patritiatus honorẽ (qui cæteris omnibus anteponitur [b]) ascendere liceat, nisi priùs aut consulatus honore potiatur, aut præfecturæ prætoriæ, vel Illyrici, vel vrbis administrationem, aut magistri militũ, aut magistri officiorũ, † nactus [c] videlicet posse [d], gessisse noscatur: vt huiusmodi tantum personis, siue adhuc administrationem gerẽdo, siue posteà, liceat, quando hoc nostræ federit maiestati, patritiã consequi dignitatem [d]. Quoniam verò gloriosissimę huic vrbi (quæ caput orbis [e] terrarum est) omnifariam credimus consulẽdum: vniuersos qui posthac honorarij consulatus insignibus principali munificẽtia decorantur, c. lib. auri ad reficiendum aquæductum publicum ministrare censemus [f]: ad similitudinem eorũ, qui per annale [g] tempus consularium editione munerum gloriantur: Nam ipsis quoque expedit, vt florentissima ciuitas centum auri librarum munificentia sustentata, honorarium quoque sentiat [h] consulatum.

¶ *Si cui conceditur administratio dignitatis diu antè concessa, non videtur de nouo dignitas concedi: imò illis potiùs quibus potiretur*

Alij dicunt præferri eũq primò patritiatum: licet postea cõsulatũ meruit. & subaudiũt oportet, s. ab eo, qui prior, &c. sed secundum eos male adueniret quis, &c. Ité hic versus postquã iste, &c. malè starẽt.

s ORdinẽ. Sellam.]i. sedẽ cõsulis quæ est nostra: quia ei damus. sic ff. de postulan. l. j. §. refert. Accur.

t ¶ *Parentum.*]i. consulũ qui patres debent esse deuotis: vt in aut. iusiur. quod præst. coll. ij.

v ¶ *Conspicerent.*] agmina populorum.

x ¶ *Cæteros.*] futuros.

y ¶ *Patimur,*] corrigitur hoc quod est inst. de re. di. §. hoc amplius. sed etiã hoc hodie corrigit. & in volũtate eorũ ponitur spargere vel nõ: pter aurũ qđ soli principi licet spargere, vt in aut. de cõsu. §. spargere. col. iiij. test.

z ¶ *Centena.*] facit ℑ. e. l. nemini. & l. fanctimus.

a ¶ *Patriæ.*] vrbem vocat patriam. Accur.

b NEmini anteponi [i]ur.] imo p. vrb. anteponitur: vt ℑ. de of. pfecti. ũ. & ℑ. de of. præfe. vrb. l. j. q. sũt contra. So. præfectus an reponitur dignitatibus de vrbe tantum: sed patritiatus etiam extra vrbem habet locum.

c ¶ *Actu.*] vt ℑ. vt dignitat. ordo seruet. l. ij.

d ¶ *Dignitatem.*]sed illustribus viris permitteba tur patriciat' codicillos accipere: quamuis huiusmodi dignitatib' nõ fuerint primo decorati: vt i nouel. de ordi. se. vbi etiam dicit præfectum vrbis præsse patritio.

e ¶ *Orbis terrarum.*] ff. de legib. & se. de quibus & ℑ. de vet. iur. enuc. l. j. §. sed si quis. & instit. de satisda. in fine.

f ¶ *Censemus.*] ℑ. l. prox. & ℑ. l. prox. & separatus arcarius debet eligi qui hoc custodiat: vt ℑ. de aquæduct. l. hac lege.

g ¶ *Annale.*] sicut prætat. c. li. auri qui per annum impetrat, vt fit consul in actu: vt ℑ. l. ꝓx. sic qui fit consularis, id est, vt dignitatem habeat sine administratione.

h ¶ *Sentiat.*] s. ciuitas.

retur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ancimus. Procedendi.] vt impetret per annum etiam administrationem.

b ¶ *Et re ipsa.*] id est, etiam ipso actu.

c ¶ *Processio.*] f. per annũ, & alias est professio. d ¶ *Iterasse.*] primo cõsularis factus consul in actu, non est plus quàm consul. & facit 3.l.j.

e ¶ *Nostra.*] i. nos purpura vestitos: & dicit fadorari cũ salutat: vt 3.d fab. l.ij.in quo est ordo. &c.

f ¶ *Sacræ constitutionis.*] 3.l.prox. sed si antenõ fuisset cõsularis. & sic nõ soluisset: nunc impetrãs cõsulatũ p annũ solueret: vt 3.l.prox. in fin.

g ¶ *Denuo.*] fic ff. de re iud.l.bona

h *Ancimus. Præstitis.*] i. præsentatis sibi litteris electionis ad patriciatũ: vt hic, & inst. q.mo.ius pa.po. fol.§.filiusfamilias. sic é & in q busda alijs. quod dic vt 3. de decu.li. & in auth. const.quæ de dignita.§. generaliter. colla.v.

i ¶ *Minui.*] quia quodãmõ essemus in potestate patricij patris quasi aut.

k ¶ *Satis.*] sicque parũ læduntur patres: quod secus esset in consule: vt ff. de vsucap.l.iusto. & tamen in consule est idem hodie: vt in d.auth.

DE PRAEFEC.

¶ Omnes istos dicit esse parcs.

m *Præfectũ. In discretæ.*] id est, nõ discretę seu separatæ: sed æqualis dignitatis.

n ¶ *Vsque adeo.*] id est, adeo hoc est verum.

o ¶ *Ad priuatam.*] aliàs à priuata: & est planaalias ad priuatã: & tũc dicp retinear aliqué effectũ dignitatis. vt j. l. ex. & fa.3.ti.j.l.j.& 3. q po. in pig.hab.fi fundum. & de lo.præ.ci l.congruit.

p ¶ *Visquis, Gesserit.*] gestionẽ cõpleuerit. idẽ si nõ cõpleuit anteq̃ alĩ pfect⁹ eligeret, sic æquarat magistrũ istũ præfecto: vt qui prior fuerit præferatur: in hoc eni ẽ similitudo, q ¶ *Ex præfectis.*] i. his q post magistrã fuerint electi & desierũt, pferat magister in his q sequũt. Erno. eos retinere effectũ dignitatis. sic 3.de aduo. diu l.petitionẽ.§. egre dientẽ. & 3.ti.j.l.j.& 3.d exc.mu. l. eã. & l. max. in fi.& j.d pri.e.q in sa.pa. l.ij.in fi. & l.fi. dic ergo q hic fuerũt puncti, sed ã fierũt a aliàs lec⁹: vt j.d priuil.l.ij.in fi.& facit 3.l.p xi. cũ suis cõcor. Alij dicũt puncti ã nono. vt & 3. ti.j.l.j. Sed & habẽt necessitas decurrat processionis iter C. h cõsulatũ.

a Arg. cõtra gl. no. in l. nihil hoc asgumẽtũ q facit ad l. ij. ff. de iud. vbi lega cũt puncti ã nono. vt & 3. ti. j.l.j. Sed & habẽt necessitas decurrat processionis iter C. h cõsulatũ.

retur, si eidẽ ab initio administratio cõcessa fuisset: nec soluet c. lib. auri in opus aquæductus, si tempore dignitatis concessę soluit. Ba.

¶ Idem A. Sebastiano P.P. LEX IIII.

SAncimus viris excellẽtissimis cõsularibus omnibus qui iam facti sunt, vel postea fuerint: procedẽdi a quoque, & re ipsa b per annũ gerendi consulatus, impetrato videlicet principali iudicio, legitimam tribui facultatem: ita vt per acta quam meruerint processione. non nouum aliquid, vel quod nondum habeant adipisci: sed cõsulatus ius, quod semel eis consularis detulerat processio c † iterasse d beneficio videantur: & in adoranda nostra e purpura, vel in cõsequendis cũctis consulũ † honoribus & priuilegiis ex anteriori rẽpore prouectionis ordinem sibimet nouerint vindicãdum. Hoc etiam obseruando, vt huiusmodi cõsul nec c. libras auri aquæductibus huius inclytæ ciuitatis, pro tenore sacræ constitutionis f præbẽdas, quas cùm esset consularis præstiterat, consul postea creatus persoluere denuo g compellatur.

¶ *Filius familias electus in patriciũ, à patria potestate liberatur. Bar.*

¶ Imp. Iustinian. A. Ioanni P. L. V.

SAncimus viros excelsos patricios, quos in huiusmodi dignitatis apicem augusta maiestas retulerit, illico ab imperialibus codicillis præstitis h patres fa. effici, ac potestate liberari paterna: ne videãtur qui à nobis loco patris honorantur, alieno iuri esse subiecti. Quis enim patiatur patrem quidem posse per emãcipationis modum suis nexibus filium relaxare: imperatoriam autem celsitudinem non valere eum quem sibi patrem elegerit, ab aliena eximere potestate? ne si contrarium approbetur per quãcunque machinationem, imperialis maiestas minui i videatur: Et hoc quidem rarò contingere satis k certum est: nemo enim facilè respexit filium familiàs in patritiatus honorem prouectum, quemadmodum in consulibus hæc res vsitata est: sed ne quid in parte temporis tale eueniat, & sine legibus inuenia tur, ideo hæc nobis visa sunt sancienda.

DE PRAEFECTIS PRAE torio siue vrbi & magistris militum in dignitatibus exæquandis.

TITVLVS IIII

¶ *Præfectus vrbi & præfectus prætorio, & magister peditum vel militum, licet habeant dignitates distinctas: tamen omnes sunt pares gradibus, & ille præfertur qui primò fuit in dignitate electus. Bar.*

¶ Imppp. Valens Valent. & Gra. AAA. ad Ampelium P.V. LEX I.

PRæfectũ vrbi, & præfectũ prætorio, & magistros equitum ae peditum, indiscrete ducimus dignitatis: vsque adeò n videlicet, vt cùm ad priuatam o secesserint vitam, eum locum † velimus esse potiorem, qui alios promotionis tempore, & codicillorum adeptione præcesserit.

¶ *Dignitate deposita per plures in pari gradu dignitatis existentes. ille est potior qui prior fuit in dignitate electus. Bar.*

¶ Imp. Leo A A. LEX II.

QVisquis magisterium equitum peditúmque susceperit, & gesserit p ante captam a quo quàm præfecturam, is cùm priuatus erit, & honorem deposuerit, expræfectis q, qui prouecti † fuerint, pferatur. sit igitur sedes prior ante prouectis, locus conspectior, decernendi loquendiq; facultas antiquior, cui est splendor adepti magistratus vetustior.

DE PRAEPOSITIS SACRI CUBICULI, & de omnibus cubicularijs, & priuilegijs eorum.

TITVLVS V.

¶ *Custodientes cubiculum principis vel Augustæ, eandem dignitatem habent quam præfecti vrbi, & præfecti prætorio, & magister militum. & hac dignitate deposita, nulla est inter eos discreto: seruata tamẽ reuerentia temporis. Bar.*

¶ Imppp. Arca. Honor. & Theo. AAA. Floro P P. LEX I.

SAcri cubiculi præpositi ea dignitate fungãtur qua sunt prædicti, qui eminentissimam prætorianam vel vrbanam meruerint præfecturam, aut certè militarem magisteriam potestatem: ita vt sit inter eos post depositas administrationes r nulla discretio, siue nostræ serenitas adoraturi admittantur imperium, siue pro suo arbitrio solennes festiuitates s & cœtus, vel salutationes t, vel quælibet alia officia frequentent †, vt in sedibus u & in conceisu x † frequentẽtur. eis ordo seruetur quem ordo prouectionis ostenderit, sub habitu videlicet ipsis consueto: cùm manifestè decretum y sit eum esse potiorem qui præcesserit, vel illũ subsequi quem recentius probauerit examen.

¶ *Cubicularij principis etiam ante quàm ad dictum officium obligentur, gaudent immunitate munerum extraordinariorum: & finita dignitate, non recipiunt hospitem inuiti: & præsides contra facientes, pœna hac lege inserta puniuntur. Bar.*

¶ Impp. Th. & Valent. AA. Proculo P. P. LEX II.

HAc z nostræ mãsuetudinis æterna lege sancim⁹, vt omnes cubicularij qui de nostro cubiculo exeũt, antequàm a primũ locum b obtineãt (excepto c castrẽsi & comite domorum) his priuilegiis perfruãtur, id est, vt nec possessiones eorũ angarias d, siue parangarias, vel etiã parauere dos in posterũ dispositione tui culminis, vel alicuius calũnia dare cogantur, ne sordidis adstricti munerib⁹, decus ministerij quod militando videbãtur adepti, otij tẽpore & quietis amittant: domos quoq; eorũ, vel in hac sacratissima vrbe, vel in qualibet alia positas ciuitate, ab oĩ hospitũ cuiusslibet dignitatis inquietudine vindicamus e: prouincialium rectoribus, eorúmq; apparitoribus cessare dicere q desierũt p l. j. vt dig. ordo seruet. l. ij. §. sed administratores.

¶ DE PRAEPOSITIS sacri, &c.

r *Sacri. Discretio.*] i. differẽtia. facit 3. t. j. l. j. & ij. & 3.ti.ij.l.j.& pe.& j.d. fisi.l.vl. Sed ar. contra ff. de iud.l.j. §.plane. Acc.

s *Festinitates.*] id est, festi cõuentus qui fiebãt in Maio, & dicebantur conuiuia: vt 3.de pag. & fac.l.vt profanos. vel in matuma: vt 3.de maiu. l. vnica.lib.xj.Accur.

t ¶ *Salutationes.*] iudicũ forte: vt j.de prox. facr. scri.l.ij.& 3.de offic.diu. iud.l.vlt.Accur.

v ¶ *Sedibus.*] fic 3.de sacrosa. eccl.l.decernim⁹.

x ¶ *Conceßa.*] vt ff. de albo scri.l.j.

y ¶ *Decretum.*] ciuium, vel senatorũ, vel curiæ.

z *Hac nostræ. Exeunt.*] quia finierunt officiũ, & tamen retinent priuilegiũ quandiu viuunt: vt hic, & 3. de exc.mu.l.eos. & l. maximarum. in fi.

a ¶ *Antequàm.*] subaudi eriam.

b ¶ *Locum.*] f. cubicularij, ad quod posset reeligi: vt 3.de consu.l.j.

c ¶ *Excepto.*] excipit duos palatinos qui non habẽt immunitatẽ j. scripta, quinimo nullus habet, nisi qui l. aliqua se habere ostendat: vt 3.de exc.mu. l. maximarum. in prin.

d ¶ *Angarias.*] id est, munus sordidum.

e ¶ *Vindicamus.*] id est, excipimus. & facit j. de prox. fac. scri. in sacris. & fi. de mu. & hon. l. vlti. §. patrimoniorum.

cio legationis posset cõsequi. sed fol. secundũ Io. & Plat. q legatus non habet dignitatẽ: sed potius officii & sic deposita legatione nõ remanẽt reliquiæ dignitatis. loco.

¶ post promoti.

Priuilegium officialium dignitate finita non perditur.

† Impp. Leo Anthemio & A. Ioann. Cõ. & mag. offic.

† vtrisque.

a *Vbicularios. Penetralibus.*] hic meritò dicũtur penetralia, quia nullius audet penetrare. P.

b ¶ *Obire.*] i. subire, & loquitur magistro officiorũ, cui hęc cõstitutio mittitur. & fa. j. ff silen. l.ne aduersa. & de castr. l.iii. & ff agẽ. in re. l.iiij. & 3.vbi senat. vel cla. l. quoties. & j. de pri. scho. l.ij. nec ob. 3. vbi de cri. ag. opor. aut. quain, puincia. ibi, nullo priuilegio, &c. quia non erat ibi in sertũ in iuris corpore.

c *Ivbemus.*] subaudi vt omnes, &c.

d ¶ *Cuiuspiam.*] f. domini serui.

e ¶ *Rapiantur.*] ex hac l. vtin aut. de mona. §. ij. col. j.

f ¶ *Mortuos.*] i. morientes vel proprię, f. valeãt eorum testamẽta. Et no. hic arg. ad id quod habetur inst. dele. Fu. Ca. tol.

g ¶ *Duntaxat.*] f. morientes.

h ¶ *Sine legitimis.*] vt 3. de bon vac. l. vacantia.

i ¶ *Dederit.*] f. dominus.

k ¶ *Iudicium.*] vt magistri officiorum: vt 3. l. proxima.

l ¶ *Eũ.*] repete interpellare. & not. pbauerit: qa pbat ignorãtiã. & sic est cõtra ff. de prob. verius. Sed dic q pbat eo ipso q nõ pbaẽ ptrariũ sic j. qui mil. nõ pos. super seruis. & 3. de peric. tu. l. fi tut. sed vbi scit, præsumitur q voluerit eum fieri liberũ. vt 3. de ep. & cle. aut. si seruus. & de probat. cum precibus.

m ¶ *Calumniandi.*] ar. ff. de accusa. l. alij.

n ¶ *Denegetur.*] fic 3. ne de stat. defunct. per totum. & 3. de tabul. l. ij.

o ¶ *Vbemus. Coningis.*] vnus vni, alter alteri cubiculo præerat: super quibus alij plures erant: vt 3.l.proxima, in princ.

p ¶ *Sociati.*] per electionem cũ centum erãt numero: vt 3. de pe. hæred. l. fi. Vel dic eo ipso q illustres erant: & sic largius dicuntur senatores: vt ff. de sena. l. fi. §. fi.

? viribus.

q ¶ *Cingulo.*] ense forte. sic est speciale. regulariter 3: vt 3. vt armorum vsus. l. j. & i aut. ff armis. Vel dic titulo dignitatis, idẽ, carruca: vt 3. de ho. ve. l. j. & facit 3. de dignita. l. clarissima.

r ¶ *Videatur.*] fic 3. de precib. impera. offer. l. rescript a. & ff. de senat. l. vltima. in prin.

s ¶ DE QVAESTORibus & magistris officiorum, &c.

¶ Officia istorum sunt vt suprà de of. questo. cũ paritoribus denarum lib. auri dispendio feriendis, si mansuetudinis nostræ statuta dissimulare, & ex aliqua parte violare tentauerint.

¶ *Cubicularij principis & Augustæ non cogantur respondere nisi coram officiorum magistro. Bart.*

Imp. Martianus A, † LEX III.

CVbicularios tam sacri cubiculi mei quam venerabilis Augustæ, quos vtrosque † certum est obsequiis occupatos, & aulæ penetralibus a inhærentes, diuersa iudicia obire b non posse: ab obseruatione aliorum tribunalium liberamus, vt in sublimitatis solummodò tuæ iudicio propositas aduersus se excipiant actiones.

¶ *Si dominus principis seruum suum cubiculariũ obtulit, sicq talis seruus libertatem adipiscitur, & ea vtitur inter viuos & in vltima voluntate, & eidem ab intestato succeditur per agnatas & cognatos: quibus deficientibus fiscus eius bona occupat tanquam vacãtia, si autem domino ignorante vel inuito cubicularius factus fit: intra quinquennium cũ peculio vindicatur: & prædicta etiam ad cubicularias extenduntur. Barto.*

¶ Imp. Leo A. Puseo P.P. LEX IIII.

IVbemus c, omnes † quivel iã in sacrum cubiculũ curiuspiã d libe ralitate donati, alióve titulo dati vel dãdi principalib⁹ obsequiis inhærere, vel antè meruerũt, vel post eã meruerint (licet nulla interueniente scriptura, nulla confectione gestorũ) postquã deuotissimis cubicularijs fuerint sociati: ad condi tionem libertatis ingenuitatísq; ra piãtur e, raptíq; videãtur, hoc nõ solũ circa superstites, sed etiã circa mortuos f volumus custodiri. Nã cum hoc priuilegiũ videatur principalis esse, ppriũ maiestatis, vt nõ famulorum, sicut priuatæ conditionis homines, sed liberorũ honestis vtatur obsequiis: periniquũ est eos dũtaxat; pari fortunæ deterioris incõmoda. Sed & testamenta q dẽ ad similitudinẽ aliorũ qui ingenuitatis insulis decorantur, pro sua liceat eis condere volũtate: intestatorum verò nemo dubitet facultates, vt pote sine legitimis g succes soribus defunctorum, fisci iurib⁹ † vindicari. Et hæc omnia tũc diligẽti obseruatione volumus custodiri cũ spõte suáq; volũtate quis dederit h eunuchũ sacri cubiculi ministeriis adhæsurũ. Si verò cuidam fuerit violẽter extortus, aut inuito dño, vel ignaro intra sacrũ ausus sit militare cubiculũ: liceat dño de stinatũ sacra ex lege cubicularijs ĩterpellare iudiciũ i: & eũ, k quem probauerit nolẽte se, vel inscio sacrũ penetrasse cubiculũ, vt suũ famulũ cũ peculio cõsequatur. Sed & sicut læsis l plorãdi præsidij facultatem denegari nõ cõuenit: ita nec calũniãdi m viam patimur diu tius esse patefactã. Ideoq; tẽpus q quẽnij præfinimus, intra qđ cõtra eos suas debeãt exercere quæstiones: vt si medio tẽpore mouere distulerint, vlterius eis tãquã in suũ famulũ † vindicãdi, vel eius † vt ser ui pecũliũ, vel bona quasi liberti copia denegẽt n. Hæc omnia quæ su, p deuotissimis cubicularijs sancimus, ẽt ad cubicularias, q̃e à dominis in sacrũ cubiculum datæ vel dãdæ sũt, superstites at q; mortuas extendi, propagariq; decernimus.

¶ *Cubicularij etiam dignitate deposita cum vadunt extra vrbem poterunt vti cingulo dignitatis. Bar.*

¶ Imp. Anastasius A. Eusebio. L. V.

IVbemus: duobus viris illustribus ppositis vtriusq; sacri cubiculi tã nostrę pietatis, quã serenissimæ nostræ cõiugis o, qui post finitã militiã senatorio fuerint consortio sociati p, licere quoties ad aspiciendos agros suos, vel ob aliã causam proficisci voluerint cingulo q vti: cũ hoc ad implendum eorum desiderium, & ad nullius læsionem respicere videatur r †.

DE QVAESTORIBVS, & magistris officiorum, & comitibus sacrarum largitionũ, & rei priuatæ.

TITVLVS VI.

¶ *Qui in administratione publicorum officiorum se bene gesserunt, debent clamosis vocibus populi commodari. Bar.*

¶ Impp. Arc. & Ho. AA. L. VNICA.

QVi ex quæsturæ † t honore, aut officiali † ma gisterio, aut comitiua vtriusq; v ærarij nostri attonito x splendore viguerũt y, ac clamatione z excipiantur † solita, nec prætereantur vt incogniti †.

DE PRIMICERIO b & secundicerio †, & notariis.

TITVLVS VII.

¶ *Notarij principis licet senectute deposuerint officium, aut maiorem dignitatem fuerint adepti, non ob hoc notariorum nomẽ perdunt: sed notariorum, & dignitatis secundã retinent priuilegia: nec possunt esse discussores aut peræquatores, aut similem dignitatẽ cum administratione habere. Bar.*

¶ Imppp. Grat. Val. & Th. AAA. Eutropio P.P. LEX I.

PRæcipua est nostræ pietatis intentio circa notariorum nomen: atque ideo si vnquam huius ordinis viri laborẽ quietèc mutauerĩt, vel abiecerint, vel senectute posuerint, seu cũ alia dignitate posthac qualibet vsi fuerint: non omittant prio ris vocabulum militiæ, sed compendium f sequentis honoris assumãt: & si quis ex officio, vel præcipuæ sub limitatis tuæ temerario assensu in discussiones, peræquationes, aliam denique vllam rem inquietator extiterit: officium suum nouerit, vel leuis h culpę offensione detecta, grauis mulctæ discrimine fatigandum: & numerum

tribus seq. tit.

t *Vi ex quæsturæ.*] duę sunt partes.

v ¶ *Viriusq;.*] f. fisci & rei priuatę.

x ¶ *Attonito.*] id est, terribili.

† famulatũ iudicandi.

y ¶ *Viguerunt.*] i. se benẽ gesserunt, vt tanquã † ei tunc ab omnibus commendentur. Accur.

z ¶ *Acclamatione.*] Viuat talis: vt faciũt Romani de Papa. & etiã præconũ: vt 3. de offi. rec. prouin. l. iij. & in aut. vt ord. præ. §. j. coll. v. Alij dicũt quod isti excipiuntur ab aliis qui cõmendantur, si alias tacita reuerencia præbeatur eis: vt subiicit: quod non placet.

a ¶ *Excipiantur.*] i. recipiãtur cum laudibus populi.

b ¶ DE PRIMI. &c.

¶ Id est, de eo qui primò scriptus est in matricula notariorũ, & qui primũ locum obtinet. M. secũdicerius qui secundum: ad quod j. de dome. l. vl. & notarijs, i. cæteris post eã scriptis. Alij dicũt, & pro. i. nam idem est secũ dicerius quod primicerius, secundum eos. vel dic primicerius qui primo portabat cereum in aliquo festo, & erat in dignitate: quia spectabilis: vt j. l. proxima.

Primicerius & secundicerius qui sint.

† videamus.

Recipua. Qui ete.] i. in getẽ: ad quod 3. de ep. & cle. l. decernimus.

† quæsturæ. ‡ efficaci.

d ¶ *Posuerint.*] i. deposuerint.

e ¶ *Vsi sunt.*] de facto.

f ¶ *Compendium.*] quasi non honorem: vt 3. de dec. l. j. & facit 3. de dig. l. iiij. cum concor.

g ¶ *Vel.*] pro etiam, dic si quis assensus temerarius exiterit. & sub. im ponẽdo discu. &c. q. d. si notarius receperit dignitatem, & sic inquietauit legem istam. Accu.

† cogniti.

† sericerio,

h ¶ *Leuis.*] etiam si in leuire exerceat officiũ punitur arbitrio iudicis, vt hic, & ff. de pœ. sanctio. & deponitur vt subiicit. & no. quòd pro paruo delicto pœna magna imponitur. fic 3. de li. & eo. lib. l. j. & de hær. l. ij. Ac cursius.

Pœna grauis & deponitur pro delicto paruo impo

Universidad de Deusto

*a Corpus.] id est, corpus officialium inter quos iste cœperat numerari, minuitur isto extincto, id est, depositio. vel habeas minuetur, scilicet per electionem alterius isto relicto. Et dic quia isti sunt notarij qui dignitates non possunt habere, vt no. ℨ. in rubr. de tabul. item hoc durante officio, alias secus: vt ℨ. l. prox. in fi.

No hic Io. de Pla. q dicitur ille ex rinet⁹ & mortuus q ab aliqua dignitate vel officio eũ dedecore remotus est. & est argu. secũdũ And. q iudex recusatus loco mortui habetur. Primicerius quatuor primicerius dominatur.

Zeno A. Iustiniano.

† Inferioris gradus.

Geminatio criminis pœnam multiplicat.

p Præclaram. Militiam.]inermem.
c *Tribunorum.*]id est, primiceriorum: sic dicti quia tribuũ suffragio eligebantur: qui ſ. tribuni. vel qui, scilicet notarij.
d *Nonnihil.*] id est, multum: vt ff. de verbor. sig. l. duobus.
e *Beneficiorum.*]quatuor enim priuilegia dat eis p hanc l. primo vt pri micerius eorum tantum duobus annis teneat ſtare in officio: secũdo q à quibusdam muneribus eos excuſat: tertio q̃ p ferteos a iis posteriorib⁹: quarto q̃ finito officio habent aliam dignitatẽ.
f *Statuendas.*] vt & ℨ. de of. præ. vrb. l. primerius. Sed cõtra ℨ. de nume. l. ij. & l. fi. Sol. ibi in notarijs: hic in primicerijs tribus.
g *Hos autem.*] hic magis pœnam quam præmium ejs donat.
h *Commeatus.*]facit ℨ. de commea. l. ij. & fi. & ℨ. de dona. l. iij.
i *Vnius gradus.*] ſ. volumus subire iacturam: quod est ℨ. & sic ſub. in sequentibus.
k *Postponendis.*] aliàs dis. alias di. & dictio his datiui casus est. nã postponitur ille sequentib⁹ in his quib⁹ anteponeretur nisi abfuisset: ad quod ℨ. de of. pfec. prę. l. ij. in fi. Et dic inferioris grad⁹ secundũ prædictã proportionalitatem. Ité nota, geminatio delicti geminat pœnam. sic ℨ. d cpi. audien. l. nemo. in fi.
l *Discussionis.*]hęc munera sunt ℨ. de cen.
m *Surripere.*] No. sic ℨ. de prin. arg. in rẽ. l. iij. & ℨ. de cõsul. l. j. & ℨ. de prox. ſa. fcr. l. vnicuiq;. & de re mili. l. cõtra publicam. & de tyronib⁹. l. fi. & ℨ. de of. ma. of. l. nemo. & ℨ. de dome. l. iij.
n *Infulas.*] id est, dignitates. Et not quòd loquitur quando per quinquennium abfuit: vt ℨ. §. hos autẽ. & sic ex delicto habet præmium, sed certè non ex delicto: sed quia meruit dignitatẽ, gerat eam vel nõ vt hic dicit. vel dic quòd perinde acquirit infulas per legem istam, ac ſi per electionẽ habuiſſet & geſſiſſet illas infulas.
o *Præponendus.*] præponitur vacantibus primis: quia habet nouã dignitatẽ: vt ℨ. t. it. j. l. ij. §. sed adminiſtratores. vel priuilegio prioris dignitatis, obtentu cui⁹ pferetur aliis qui aliquando

† dispendiis defectis sibi.

† munerum.

numerariorum corpus a , extincto† iniuriæ auctore, minuendũ.

Primicerij vltra biennium in officio militare non coguntur, & ſi à palatio per annum ſe absentauerint, vnum gradum militiæ perdunt, ſi per biennium, duos, ſi per triennium tres, ſi per quadriennium, quatuor, ſi per quinquennium, quinque: ſed non vt untur ordine, & licet ob absentiam quinquennij ab officio ſint remoti, tamẽ ordine discussorum & per æquatorum non grauantur: & inter eos prærogatiua temporis est habenda, quæ nulla ratione potest celari: & hoc officio finito ad officium magistri officiorum sunt assumendi. Bart.

c Imp. Iuſtinianus A. LEX II.

PRæclaram nobilémque militiam b ſpectabilium tribunorum c notariorum, qui glorioſiſſimis obſequiis nonnihil d reipublicę commoditatis afferunt, & decoris, diuerſis beneficiorum e titulis muniendam credimus & augendam. nam biennales metas viro ſpectabili pro tempore primicerio agendis muneris duximus ſtatuendas f . Hos autem g tribunos, qui ſuis negotiis occupati, minimè ſacrum palatium curauerint frequentandum; niſi intra annale ſpatium reuertantur (quamuis commeatus h iura prætendant) pro abſentia quidem vnius anni, vnius gradus i , ſi verò duobus annis abfuerint, duorum, ſi tribus, trium, ſi quatuor, ſimiliter quatuor graduum ſubire iacturam, iis qui inferiores† eis fuerint, poſtponendis k . Qui verò per quinquennium integrũ ſe præſentare ceſſauerint, exemptos matricula, tãtũ nomine tribunorum, non verò ordine perpotiri: his in hũc modũ diſpoſitis, vacationẽ cẽſus, diſcuſſionis l , peræquationis, & cuiuslibet alteri⁹ rei habituros.

Illud præcipuè prouiſionem noſtram flagitare perſpeximus, ne per ambitionẽ vel gratiã, aut cuiuslibet occaſionis obtentu, vel laborũ, ſeu ſolicitudinũ ſpecie publicorum cuiquã liceat aliquãdo graduũ ſeriẽ conturbare, & temporũ ratione calcata, dudum militãtib⁹ anteferri, & quæ lõgis prolixiſque ſtipendiis† defenſa iam pollicetur ſenectus, gratioſa feſtinatione ſuripere m , hoc ẽt adiiciendo, vt primicerius poſt depoſitã publicã numerorũ† ſolicitudinẽ, ac ſi ipſam geſſiſſet adminiſtrationem cuius cõſequitur dignitatem, magiſtri officiorum pro antiqua conſuetudine infulas n ſortiatur, omnibus vocantibus, quamuis tempore præcedentibus, præponendus. o

† munerum.

habuerunt dignitates, ſed habere deſierunt, & ſic eſt ſpeciale contra id quod habes ℨ. de præſe. præt. l. ij. aliàs proponendis.

p ¶ VT DIGNITATVM ORDO SERVETTR.
I quis indebitum.]aliis tamẽ indebitum, vt ℨ. l. proxi. vel pone, vt ℨ. de priui. e. qui in ſac. pa. l. ij. vel vt ff. de mun. & honoribus l. vt gradatim. Accur.

VT DIGNITATVM ordo ſeruetur.
TITVLVS VIII.

Vſurpans ſcienter honorem ſibi indebitum, crimine ſacrilegy punitur. Bar.

q Imp. Th. A.† LEX I.

SI quis indebitũ p ſibi locũ vſurpauerit, nulla ſe ignorantia q defendat: ſitq; planè ſacrilegij reus, qui diuina r præcepta neglexerit*.

† Imppp. Grat. Valen. & Theod. AAA. ad Pręfectũ P. P.

*Mnes. Peregerint.] & adhuc peragunt: vt ex ſequẽtibus patet. & nota quòd hęc ſ. latio valeat ad ea quæ dicuntur ℨ. de officio præfect. prætor. l. ij. in fi. cum concor.

* D. xii. ka. Iu. Med. Richo & Cleas Coſſ.

Habentes dignitatem cum adminiſtratione, præferuntur habentibus eandem ſine administratione: poſtea qui dignitatem ſolum cum administratione depoſuerunt, & hi habere dicuntur dignitatem vacantem, poſtea illi, quibus dignitas cũ administratione mittitur: quarto illi, quibus dignitas à principe cõceditur in præfatia ſine administratione, & hi honorarij appellantur: quintò illi quibus illuſtris dignitas ſine administratiõe mittitur. Item administrationem habẽtes præferuntur vacantibus: item vacantes præferuntur honorariis in ſimili dignitate conſtitutis, non in diſpari: vt præfectus vacans præferatur præfecto honorario. Item non debet appellari vacans, ſi habet dignitatem, cui poſtea conceditur administratio. Bar.

¶ Idem A. & Val. A.† LEX II.

† Val. A. Cyro P.P.

OMnes priuilegia dignitatum hoc ordine ſeruanda cognoſcãt: vt primo loco habeãtur hi, q in actu poſiti, illuſtres peregerint s adminiſtrationes: ſecundo veniãt vacãtes t , qui præſentes in comitatu illuſtris dignitatis cingulum meruerint: tertiũ verò ordinẽ eorum proſpicimus, quibus abſentibus v cingulũ illuſtris mittitur dignitatis: quartũ honorariorũ, qui præſentes à noſtro numine† ſine cingulo codicillos tantùm honorariç dignitatis adepti ſunt, quintũ eorũ, quibus abſentibus ſimiliter ſine cingulo x mittũtur illuſtris inſignia dignitatis. Sed adminiſtratores† quidẽ, etiam comites rei priuatæ vacantibus y omnibus honorariis anteponi cenſemus. Vacantes† autẽ poſt adminiſtratores venientes, nõ omnes iam omnibus honorariis credimus præponendos: ſed eos vacãtes illis honorariis qui ſimilem adepti ſunt dignitatem: vt præfectorius z quæſtorio, nõ quæſtorius a pfectorio† præponatur: pariq; modo quæſtorius quæſtorio, non vacans comes the ſaurorum, vel comes b rei priuatæ, honorario quæſtorio, vel magiſtro c † officiorum præferatur. Inter adminiſtratores illos etiam numerari diſcernimus, quibus illuſtribus in ſacro noſtro cõ-

† nomine.

† administrationes.

† hic est ar. ℨ. q̃ beneficiũ potest cõferri absenti. de hoc est cas⁹ in c. accedẽs extra de præbend. & dig.

† præfecto.

† ex magiſtro.

iudic. l. petitioné. §. egre dientem.

2 ¶ *Cunctis.*] aliàs ductis, & aliàs cun ctis.
b *Vacanti.*]magiſter enim militum vacantium erat, & ſic ipſe erat vacãs. ſed ſi d. nouo iniũgit ei cura belli, nõ erit habendus vacans.
c *Propentadius.*] pro prium nomẽ: cui, cùm eſſet vacans, iniunctũ fuit vt faceret qđ præfect⁹ facere conſueuerat.
d *Miles.*] i. militaris copiam annonæ habuit.
e *Commeatum.*]à tẽpore cõmeatus ſupererat de annona.

† & commeatu.

DE MAGISTRIS
ſacrorum, &c.

f VIris. *Depoſitũ.*[ad quod ſuprà de excom. mu. l. eam. & de fa. l. eos. & d. adu. diuer. iu. l. j. & d. aſſeſſ. l. nõ parum. & ℨ. d. perpo. ſacro. cubi. l. ij. perquæ habes priuilegium durare eſt finita dignitate.

Priuilegium durat etiã finita dignitate.

g *Ad proximos.*] vt ℨ. de prox. ſacr. ſcri. l. iiij.
h *Ex proximis.*] ſ. natis, vt ℨ. d. prox. ſa. ſcri. l. in ſacris. in princ. Sed cõtra eo. ti. l. iubemus. Sol. vt ibi. ad quod ℨ. de agẽ. in re. l. fin. & ℨ. de priuil. eo. qui in ſa. pala. l. ij.

DE COMITIBVS
conſiſtorianis.

i *Eos. Aequari.*] Ergo eſt ſpectabilis: vt in aut. d. app. & intra quæ tem. §. illud. col. ix.

k VIros. *Veniunt.*] vt ℨ. de prin. agen. in re. l. fin. & facit ℨ. de priuil. ſcho. l. ij. & de prox. ſa. ſcr. l. in ſacris. & ℨ. de profeſ. & med. l. fin.

† quis

I ¶ DE COMITIbus & tribunis. &c.

† innouata

¶ Aliàs de comitibus & tribunis: aliàs de præpoſitis & tribu.

m *Repoſitos.*] comitibus. *Scholarũ.*] i. eorũ, obediebant ei in officio.
n *Epulis.*]eſt enim quędã inquietatio cogitare de epulis: vt ff. pro ſocio. l. cum ſocietas.

† Impp. Ho. & Arc. Seuerino.

p *Adorãdi.*]i. ſalutãdi.
q ¶ *Inter quos.*]ſ. præpoſitos & tribunos.
r ¶ *Numerantur.*] nam & hæc pertinent ad officiũ prædictarũ. Vel dic, quòd alij præerant, qui ſimiles erãt prædicti. A.
s ¶ *Præpoſitura.*] ſ. cum adminiſtratione.
t *Meruerunt.*] à principe propter bonum ſeruitium, vt ℨ. de ſilen. l. j. & dic quòd eſt multiplex comitiua, id est, multi gradus ſunt comitis.
v ¶ *Caſu.*]Not. d. caſu eſt dignitas, vt not. ℨ. de legib. & conſtit. l. digna.
x ¶ *Depoſito ſacra-*

† æquare.

† Imp. Anaſtaſius Eutebio.

† innouare.

ſiſtorio cunctis a aliquid ordinariæ dignitatis vel ante cõmiſimus, vel posteà committemus peragendum: verbi gratia ſi vacanti b magiſtro militum belli cura committatur. Cur eſt aut vir magnificus Germanus magiſter militum vacans appelletur, cui bellum contra hoſtes mandauimus? aut cur excellentiſſimus Propentadius c non egiſſe dicatur præfecturam, cuius il luſtribus cunctis diſpoſitionibus vice ſ torianæ præfecturæ miles d in expeditione copia commeatuum† e abundauit.

a *Cunctis.*] aliàs ductis, & aliàs cun ctis.
b *Vacanti.*]magiſter enim militum vacantium erat, & ſic ipſe erat vacãs. ſed ſi d. nouo iniũgit ei cura belli, nõ erit habendus vacans.
c *Propentadius.*] pro prium nomẽ: cui, cùm eſſet vacans, iniunctũ fuit vt faceret qđ præfect⁹ facere conſueuerat.
d *Miles.*] i. militaris copiam annonæ habuit.
e *Commeatum.*]à tẽpore cõmeatus ſupererat de annona.

† & commeatu.

DE MAGISTRIS
ſacrorum ſcriniorum.
TITVLVS IX.

Magiſtri notariorum magnæ curiæ etiam dignitate finita vnà cum eorum filiis à grauamine priuato & publico ſunt immunes: & pœna grauanti hic imponitur, & durat priuilegium. Bart.

a Imp. Anaſtaſius A. LEX VNICA.

VIris ſpectabilibus magiſtris omniũ ſacrorum ſcriniorum noſtræ beneuolentiæ liberalitas tribuenda eſt, qui noſtræ quodammodo aſsidere maieſtati videntur, ideóque pòſt depoſitum f etiam officium ab omni indictionis onere ſeu ciuilium ſeu militarium iudicum, prorſus immunes eſſe præcipimus: vt nec ab ampliſsima quidẽ ſede tui culminis eis vlla moleſtia ſuper ſuſcipiẽdo quolibet grauamine priuato, vel publico penitus iniungatur. Hoc beneficium ad proximos g etiam ſacrorum ſcriniorum, & ex proximis h volumus propagari: quinquaginta librarum auri officio tui culminis condemnatione mulctando, ſi quid† aduerſus ſtatuta clementiæ noſtræ innouari † conceſſerit.

Priuilegium durat etiã finita dignitate.

† Priuilegium durat etiã finita dignitate.

f *Depoſitũ.*[ad quod ſuprà de excom. mu. l. eam. & de fa. l. eos. & d. adu. diuer. iu. l. j. & d. aſſeſſ. l. nõ parum. & ℨ. d. perpo. ſacro. cubi. l. ij. perquæ habes priuilegium durare eſt finita dignitate.
g *Ad proximos.*] vt ℨ. de prox. ſacr. ſcri. l. iiij.
h *Ex proximis.*] ſ. natis, vt ℨ. d. prox. ſa. ſcri. l. in ſacris. in princ. Sed cõtra eo. ti. l. iubemus. Sol. vt ibi. ad quod ℨ. de agẽ. in re. l. fin. & ℨ. de priuil. eo. qui in ſa. pala. l. ij.

DE COMITIBVS
CONSISTORIANIS.
TITVLVS X.

Comites conſiſtoriani ſunt illi qui ſteterũt in principis conſiſtorio: & proconſulibus ad æquantur. Bart.

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theo. AAA.†

† Imppp. Grat. Valen. & Theod. AAA. ad Pręfectũ P. P.

LEX I.

EOs qui tranquillitatis noſtræ conſiſtorij dici comites meruerunt, ſpectabilibus pro conſulibus æquari i † generaliter decernimus.

i *Æquari.*] Ergo eſt ſpectabilis: vt in aut. d. app. & intra quæ tem. §. illud. col. ix.

† æquare.

Comites conſiſtoriani tam in agendo quàm excipiendo vtuntur priuilegiis competentibus principibus ſcholæ agentium in rebus. Bart.

¶ Imp. Iuſtinianus † A. LEX II.

† Imppp. Grat. Valen. & Theod. AAA. ad Pręfectũ P. P.

VIros ſpectabiles comites conſiſtorianos, & coniuges & liberos, quinetiam ſeruos eorũ atque colonos iiſdẽ priuilegiis, tam intentiones ab aliis proponendas excipiendo, quàm ſuas cõtra alios exercendo, perfrui: quibus viri clariſsimi principes ſcholæ agentium in rebus, per ſacram pragmaticã ſanctionem diuinæ † memoriæ Zenonis vtuntur k .

† memoriæ Zenonis vtuntur k .

DE COMITIBVS †,
ET TRIBVNIS
ſcholarum !.
TITVLVS XI.

Præpoſiti ſcholarum & illorum qui ſunt per principem ad aliquod officium deputati, principem adorare poſſunt: inter quos etiam palatini numerantur, ſi eis data ſit primi ordinis comitiua cũ adminiſtratione: & officio depoſito, ſi non aſpiraverint ad maiorem dignitatem, pares ſunt comitibus Aegypti diœce. & Ponticæ, alij verò milites militia ſoluta, numerantur inter eos qui fuerunt prouinciarum duces. Bart.

¶ Imp. Valent. A.† LEX VNICA.

† dinæ.

PRæpoſitos m , ac tribunos ſcholarum n qui inquietudinis † cpulis o adhibentur, & adorandi p principis facultatem antiquitus meruerunt: (inter quos q comites etiã ſacri ſtabulis, & cura palatij numerãtur r) ſi primi ordinis comitiuam cum præpoſitura s meruerint t , & caſu v ad altiora non peruenerint: depoſito ſacramẽto x , intereos qui comites Aegypti, vel Ponticæ diœceſeos fuerint (quorum par y dignitas eſt) haberi præcipimus, alios z qui honore a comitiuę regimen fuerint nacti, abſolutos militia b , inter eos qui duces fuerint prouinciarũ, numerari iubemus.

† dinæ.

m *Repoſitos.*] comitibus. *Scholarũ.*] i. eorũ, obediebant ei in officio.
n *Epulis.*]eſt enim quędã inquietatio cogitare de epulis: vt ff. pro ſocio. l. cum ſocietas.
o *Epulis.*]ſ. præpoſitos & tribunos.
p *Adorãdi.*]i. ſalutãdi.
q ¶ *Inter quos.*]ſ. præpoſitos & tribunos.
r ¶ *Numerantur.*] nam & hæc pertinent ad officiũ prædictarũ. Vel dic, quòd alij præerant, qui ſimiles erãt prædicti. A.
s ¶ *Præpoſitura.*] ſ. cum adminiſtratione.
t *Meruerunt.*] à principe propter bonum ſeruitium, vt ℨ. de ſilen. l. j. & dic quòd eſt multiplex comitiua, id est, multi gradus ſunt comitis.
v ¶ *Caſu.*]Not. d. caſu eſt dignitas, vt not. ℨ. de legib. & conſtit. l. digna.
x ¶ *Depoſito ſacramento.*] i. finito officio comitiuę, vel veri⁹ tribuni & præpoſiti.
y ¶ *Par.*]Ponticæ & Aegypti par eſt dignitas: & facit de pala. l. vit.
z *Alios qui.*] aliàs q, quod eſt melius.
a *Honore.*] quia dignitatem ſine præpoſitura, id eſt, adminiſtratiõe † præpoſitis. meruit.
b *Militia.*] ſ. præpoſiti vel tribuni. Accu.

† præpoſitis.

DE COMITIBVS
rei militaris.

c *Vi contẽplatione meritorum.*]nam probi ad talia eliguntur.
d *Ducto.*] id est, ductis militibus, ſic ff. de verbor. ſign. l. in vſu.
e *Conſecuti.*] dic vt ℨ. tit. j. l. j.
f ¶ *Subiugantur.*] i. ſub iiciũtur ſiue adhibẽtur. & dic dignitatem prædictorum comitũ: vt his, ſ. comitibus locũ præſidet illi qui, &c. & eſt alias ad ornat⁹. & tũc habeas præſtet: alias nominat.
g *Et. Peculiariter.*] id est, ſpecialiter & intimè d. his cõtrẽdo
h ¶ *Militę.*] i. militibus eis datis à nobis, vt ℨ. 1. px. quæ vltra mare: hic citra mare dicit miſſos.
i ¶ *Peragendam.*] vt ℨ. vt dign. ordo. l. fin. in fin. & facit ℨ. de prin. agen. in rebus. l. eos.
k ¶ *Præter Aegyptum.*] illi fortè ſunt maiores.

† Impp. Va. Val. & Grat. AAA. Ampellio v. V.

† viri ſubiugatur.

l ¶ DE COMITIbus & archia. &c.
¶ Ideſt, ſummis medicis: ab archos, quod eſt princeps.

† Pyrrhus ad ti. de pioxi. fact. ſer. in. quitrẽdiſcepolis pura: legẽdũ. Cuiac. qui & diuiſ. & intimè d. his cõtrẽdo nis epulis.

† Impp. Ho. & Theo. AA. Priſciano P. V.

† comitiuę.

† Modicos principis hinc vocat architros Alciat.

DE COMITIBVS REI
MILITARIS.
TITVLVS XII.

Miſſus ob ſuam probitatem ad partes transmarinas cuſtodiendas, illis dignitatum inſignijs adornatur, quibus proconſules. Bart.

¶ Imp. Leo. A. LEX I.

† Imppp. Va. Val. & Grat. AAA. Ampellio v. V.

QVi contemplatione meritorum c ducto d intra prouincias transmarinas ſtrenuiſsimo milite, primi ordinis comitiuam ſuerint conſecuti e : ea reuerentia altiſsimarum dignitatũ viris † ſubiugantur f , vt his locum præſtent, qui proconſulatus inſignibus adornantur.

c *Vi contẽplatione meritorum.*]nam probi ad talia eliguntur.
d *Ducto.*] id est, ductis militibus, ſic ff. de verbor. ſign. l. in vſu.
e *Conſecuti.*] dic vt ℨ. tit. j. l. j.
f ¶ *Subiugantur.*] i. ſub iiciũtur ſiue adhibẽtur. & dic dignitatem prædictorum comitũ: vt his, ſ. comitibus locũ præſidet illi qui, &c. & eſt alias ad ornat⁹. & tũc habeas præſtet: alias nominat.

† Pyrrhus ad ti. de pioxi. fact. ſer. in. quitrẽdiſcepolis pura: legẽdũ. Cuiac. qui & diuiſ. & intimè d. his cõtrẽdo nis epulis.

Miſſus principaliter ad defendendam aliquam prouinciam citra mare, ſimilis eſt duci adminiſtranti aliquam prouinciam, excepto duce Ponticæ & Aegypti. Bart.

† Impp. Ho. & Theo. AA. Priſciano P. V.

¶ Imp. Anaſtaſius A.† LEX II.

† comitiuę.

EOs qui ſub comitiua † primi ordinis dignitate peculiariter e ad quamlibet prouinciam vel prouincias defendendas militę h credito auctoritate noſtri numinis deſtinantur, & eos qui vicem illuſtrium virorum magiſtrorum militum ſuſceperint peragendam i , ducibus qui præter Aegyptum k & Ponticam in aliis prouinciis adminiſtrauerint, adæquamus.

e *Peculiariter.*] id est, ſpecialiter & intimè d. his cõtrẽdo
h ¶ *Militę.*] i. militibus eis datis à nobis, vt ℨ. 1. px. quæ vltra mare: hic citra mare dicit miſſos.
i ¶ *Peragendam.*] vt ℨ. vt dign. ordo. l. fin. in fin. & facit ℨ. de prin. agen. in rebus. l. eos.
k ¶ *Præter Aegyptum.*] illi fortè ſunt maiores.

DE COMITIBVS ET ARCHIATRIS † SACRI PALATII.
TITVLVS XIII.

Archiatri ſi primi gradus militiam obtinuerunt: eam dignitatem adipiſcuntur, quàm duces, & vicarij principis qui militiam adminiſtrauerũt, & etiam comites primi ordinis. Bart.

† Modicos principis hinc vocat architros Alciat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iidē AA. Priciano.

a ARchiatros. Militantes.] nermi militia : vt in rub.

b ¶ Ordinis.] dic vt 3. comi. & trib.l.j. Accur.

c ¶ Vicarios.] quæ est quædam dignitas : vt 3. de offic. vica.l.j.

d ¶ Meruerīt.] no. equari tres dignitates: qđ valet ad id qđ dicit 3. de ꝓfe. pręto.l.ij.in fi.facit j. de ꝑx.sacr.scr.l.j. & 3.đ cō sul.l.j.& đ ꝓpo.sacr. cubic.l.j.& đ primice. l. fi. in fi.

DE COMIT.&c.

¶ Vt Tholosan[e]: & est ſpectabilis:vt ſ auf.đ appel.§.illud.co.viij.Sed q dā sūt illustres : vt j. de erogat.mili.anno.l.prouincialium.

f Os comites. hoc expōe, vt 3.đ comitib.&tri.l.j. & facit j. de prī. agē. in re.l.j.& 3.de excus. mu. l.eos.

g DE PROFES. &c.

¶ Vt sunt comites,quod tex.non bene aperit.

h Grāmaticos.] qui grāmaticam docēt.

i ¶ Sophistas.] qui dialecticam.

Docēri debēt publicē ꝑātum in re gius vrbib[9].

k ¶ Hac regia.] Constantinop.& no. in regiis vr bibus tātū doceri:vt no. 3.de ſtud.lib.vrb.Romę. in rub.

l ¶ Statutis.] qui debēt esse duo q leges pādat: vt 3.de ſtu.li.l.j.in fi.

m ¶ Vitā.] per mores.vt 3.de prof.l.magiſtros.v-

† Impp.Th. & Val. AA. Theophilo. bi de facundia dicit.

n ¶ Peritiā.]vt rectè sentiat mentē legis: vt inſt. in proœ.§.cumque.

o ¶ Interpretādi.] i. exponendi:vtſi.cert.pet. l. j.

p ¶ Disserendi.] i.in dicendo copioſus. arg. 3. de teſta.l.teſtamentum.

q ¶ Amplissimo.] ſ. ſenatorum,vel dic vt in d. l.magiſtros. Accur.

r ¶ Ex vicaria.] Sed vicari[e] ꝛquparat comiti & duci,ergo comes & dux: vt 3.d.comit. & arch.l.j. & quia rub. ipſa h. d. & not.q noué debēt adeſſe,vt hic dicit:& faciff. de excu.tut.l. ſi duas. §. j.& l.ſed reprobari.§.fi. & ff.de milit.teſta.l. antepe.& 3.de muri.l.ſigs. & de profeſſoribus.l.ij. Et nota quòd ſic dicit đ magiſtro Ioanne grām a tico,& Accurſio iuriſpe rito.Itē facit ff.de prox. ſac.ſcri.l.iij.& ff.de ver, ſigni.l.quibus.

s DE SILENTIA riis,&c.

¶ Silētiarij sūt trigīta,đ curiōes tres

Dvt j.l.iij. in ſi.& dicuntur consiliarij,vt ff.de mino.l. verū. §. ex facto.

¶Imp. Zeno. A.† LEX VNICA.

ARchiatros intra palatium militantes [a], ſi comitiuæ primi ordinis [b] nobilitauerint gradus,inter vicarios taxari præcipimus,ſiue iam pridem depoſuerunt militiam,ſiue poſteà depoſuerint : ita vt inter vicarios [c] & duces qui adminiſtrauerint, & eos q comitiuam primi ordinis meruerint [d], nihil interſit,niſi tēpus quo quis adminiſtrauerit, vel comitiuæ adeptus eſt inſignia.

DE COMITIBVS QVI PROVINCIAS REGVNT [e]†. TITVLVS XIIII.

¶ *Comites qui gubernauerunt prouinciā, de-Posito officio , priuilegiis dignitatis vicaria funguntur. Bart.*

¶ Imp. Zeno.A. LEX VNICA.

EOs qui adminiſtratione ciuili ac prouinciæ gubernaculis ſub iuriſdictionis licentia eomi[9] tes [f] quoq; primi ordinis eſſe meruerint, vicariæ dignitatis poſt depoſitam adminiſtrationem priuilegiis frui oportet.

DE PROFESSORIBVS QVI IN VRBE Conſtantinopolitana docentes ex lege meruerunt comitiuam [g].

TITVLVS XV.

¶ *Grammatici,& ſophiſtæ, & iuriſperiti qui per xx. annos ſcientiam docuerunt in Conſtantinopolitana ciuitate,per illius ciuitatis cœtum in arte docendi digni exiſtimati,ſunt digni ea dignitate qua funguntur vicary principis. Bart.*

¶ Imp. Valentin. A †. LEX VNICA.

GRammaticos [h] tam Græcos quàm Latinos, ſophiſtas [i], & iuriſperitos in hac regia [k] vrbe profeſsionem ſuam exercentes,& inter † ſtatutos [l] connumeratos,ſi laudabilem in ſe pro bis moribus vitā [m] eſſe monſtrauerint,ſi docendi peritiam [n], facundiam dicendi, interpretandi [o] ſub tilitatem,copiámque diſſerendi [p] ſe habere patefecerint,&cœtu amplisimo [q] iudicante digni fuerint æſtimati: cùm ad viginti annos obſeruatione iugi,ac ſedulo docendi labore peruenerint: placuit honorari, & iis qui ſunt ex vicaria [r] dignitate connumerari.

† intra.

Vicarius comiti,&duci æquiparat.

DE SILENTIARIIS ET DECVRIONIBVS eorum [s].

TITVLVS XVI.

¶ *Poſt depoſitum decurionatus officium decurio poteſt eligere , vtrum velit eſſe magiſter officiorū domeſticorū,vel comes, & poteſta-tem habet adorandi principem,et ſalutandi adminiſtratorem ipſius. Bart.*

¶ Impp.Hono.& Th.AA.Vtſ.P.V. L. I.

DEcuriones noſtri palatij poſt menſum † fideliter obſequiū,poſtque depoſita ſacramēta militiæ [t], electionem habeant ſiue ex magiſtro officiorum, velut agentes [x], dignitatem conſequi à noſtra maieſtate maluerint: ſiue in ter viros illuſtres comites domeſti corum, videlicet inter agentes, taxari [y] : vt tam in adoranda [z] noſtra ſerenitate , quàm in ſalutandis † adminiſtratoribus , & reliqs prædicti honoris priuilegiis , necnon in noſtro conſiſtorio his honor omnifariam obſeruetur.

† emenſum.

Princeps adorari dicitur,alij ſalutari.

† ſalutādis.

¶ *Decurio & ſilentiarius à tyronum equorumq; præſtatione habetur immunis:nec præſtare cogitur præſtationes extraordinarias, quæ neceſſariò imponuntur. Bart.*

¶ Iidem.AA.Venantio. LEX II.

VNuſquiſque decurio , vel ſilentiarius à tyronum equorúmque præſtationibus [a] habeatur immunis : nullam collationē, quæ plerunque poſcitur, ſoluat:ni hil his vlla poteſtas iniungat, aut neceſſitas imponat.

¶ *Priuilegia data decurionibus, & ſilentiariis per hāc l.confirmantur,& eis conſeruātur , licet ad maiorem aſcenderint dignitatem: nec eis præiudicatur in hoc per aliquod generale , vel ſpeciale reſcriptum diſponens contrarium. Bart.*

¶ Impp.Th.& Valēt.AA.Flauiano. L. III.

DEcurionibus & ſilentiariis, etiamſi ad ſuperiorē gradū ſucceſſu meliore trāſcendunt, omnia priuilegia,quæ iamdudum diuorum principum iudicio meruerunt,legis iſtius pręceptione nouerint eſſe firmata non pręiudicatura quacunque generalitate pragmatica [b], nec angarias [c] vel parangarias, ſiue prauueredos vlla eis ampliſſimę pręceptionis imponet auctoritas : ſordidis quoque muneribus,excoctione calcis,& ſuperindicti [d] grauamine eos liberamus. Domos quoque eorum non tantùm in hac ſacratiſſima vrbe , ſed in qualibet alia poſitas ciuitate immunes ab omni hoſpitum cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus [e] : permiſſa eis veniendi ad comitatum [f] licentia, pręter [g] reuocatorię ſecuritatem † : multa x.librarū a uri iudicibus prouī ciarum eorúmque officiis [h] infligenda, ſi ſtatuta nominis † noſtri crediderint eſſe contemnenda. ¶ His addimus, vt cùm optatam quietem acceperint ,& inter viros illuſtres [i] ſenatores cœperint numerari , honore curię ſine aliqua functione [k] lętentur,immunitatiſque gaudio plena dignitatis lętitia potiantur : vt dignitatē ſolam [m] habeant ex ſenatu, ſub hac videlicet definitione,vt xxx.tantummodò numero ea priuilegia [n] conſequantur

† ſeuerita-tem.

† numinis

† honorati.

prædicta.

† No. ſi. huius l. ſcđm Io.de Pla. ad limitationē omniū legū diſponentis priuilegia & dignitatē re manere finito officio. & ibi vide late per eum.

a ¶ Excubiæ.] i.officiū ſuū quod cū vigilis fit.

b NE ad diuerſa. Quēlibet.] ſcholę deuo.&c.j.ſocietatis. & facit 3.d.fabr.l.eos.& j.đ prox.ſa.ſcrin.l.in ſacris.& j.de deca. l.ij. & j.de priuilegio ſcholatti corū.l.j.& j.de agēt. in re.l.ex eo. & j. de palatin.l.viros.& 3.deiuriſd. omn.iudic.l.fin.& 3. de profeſſ.& medi. l.fin.

c Vbemus clariſſimorum.] i.clariſsimarū perſonarū. ſunt eñ ſpectabiles : vt 3. de inoffi. teſt.l. omnino. §. finali. & infrà de caſtren. pecu li.lege.j.

d ¶ Eiuſmodi cauſam.] i.militiæ,vt à ſociis : vt ff.de caſtr.pecu.l.caſtren ſe.& l.ſi fortè.Accur.

e ¶ Poſſidere.]ſic aduoca ti:vt 3.de adu.diuer.iudic.l.iiij.& aſſeſſores: vt 3.de aſſeſſ.l.velut.

f ¶ Fructum.] ad hoc 3. de bo.q li.l. cū oportet. §.j.& ff.de col.bono.l. j. §.nec caſtrēſe. & 3.d. in of.teſtā.l.omnino.§.ſi.& l.ſi.& j.de caſtr.pecu.l.j.

g ¶ Ratione.] qua mouemur ad prædicta.

h ¶ Militiam.] ſ.ipſam, vel quod inde percipit, vel eius eſtimationē. Itē ſuffragium, i.pretiū pro ea emenda: & eſt datū à ſe filio, vel à pre, vel ab alio : & non confertur.

† Imp. Anaſtaſius Polycarpo.P.P.

i ¶ Impūtari.] vt prædictis primis legibus: ſec[9] in aliis dignitatib[9].vt d. l. omnimodo. & 3. de colla.illud.

k ¶ Cōpellantur.] vt 3. de exc.tu.l.ſi.ét ſi iā erat inchoata tutela:vt ff. de mino.l.verū.§.ex facto. & ff.đ ex.tu.l.iuriſpitos

l ¶ Nolentes.] volentes ergo poſſunt: aliàs gñaliter inuitus qs cogit ad magiſtratū : vt ff.de mu. & ho.fig§ magiſtrat[9].itē

Priuilegiū in quibuſda ad filios tranſit not.priuilegiū trāſire ad aliis fructum ,vel lucrum afferre. Hac namq; ratione ,px.ſac.ſcri.l.i facris. Am ¶ Obſeruandis.] ſic 3. de excuſ.mu.l.eam.& j. de agent.in re.l.fin.& j. de prox.ſacr.ſcri.l.ij.

m ¶ DE DOMES. &c.

¶ Domeſticis, i.ſilētiariis ſecūdum quoſdā. qđ nō placet : vt 3. tit primo, l.j.vel domeſtici, i.ſerui & liberti & ſimiles:vt 3. đ iis qui ad ecc.confu.l. fi.§.ſanè.quod nōplacet qa ingenui ſeruiūt prīci pi:vt 3.de ꝓpo.ſa.cubic. l.iubemus.§.hoc non ſolū.Tu dic de domeſticis: vt accipitur 3.de aſſeſſ.l. domeſtic[9]. vt ſunt tepla rij,&quidā fratres ad pa pā. ſed hic laici ac milites fortes:vt j.l.fin.Protector verò eſt q ſtat armatus corā principe.vñ Obins & Beliſari[9] ſequātur: decuriones quoq; tres: ſed eos † tūc demum perpotiri decernimus beneficiis ſuprāſcriptis, cùm per continuos xxx. annos inculpatas excubias [a] peregerint.

¶ *Silentiarij & eorum vxores ciuiliter & criminaliter ſunt conueniendi coram officiorum magiſtro. Bart.*

¶ Imp. Zeno.A.Coſmæ P.S.C. L. IIII.

NE ad diuerſa tracti viri deputi filētiarij judicia , ſacris abſtrahi videantur obſequiis : iubemus eos,qui quemlibet deuotiſſimorū ſilentiariorū ſcholæ, vel eius vxorem ciuiliter,vel etiā criminaliter pulſare maluerint:minimè eū ex cuiuſlibet alterius iudicio, niſi ex iudicio tantummodò viri excellentiſſimi magiſtri officiorū conueniri.

¶ *Silentiarij in poteſtate poſiti, quicquid acquirunt retinent tāquam caſtrenſe peculiū: nec alias eis per parentes auferri poteſt : nec poſt parentis obitum fratribus conferre tenetur:nec etiam conferre tenentur dictis fratribus illud quod parētes,vel aly eis donauerūt ratione militiæ ſupradictæ. item excuſantur à tutelis & curis:& filij ipſorū ad prætura in uiti non vocantur.& per hanc legem non derogatur priuilegiis eis datis. Bart.*

¶ Imp.Iuſtinianus A.† LEX V.

IVbemus clariſſimorū [c] filētiariorū prædictos militia, etſi genitorum ſuorum in poteſtate ſint cōſtituti:quæcūque ſolatiorū , ſeu emolumentorum , vel donationū, ſeu hæreditatū nomine per militiam, vel quamlibet eiuſmodi cauſam [d] his acquiſita ſunt , vel fuerint,iure caſtrēſis peculij poſſidere [e], nec ea poſſe vel parentes ſuperſtites ſibi vindicare , vel auferre, vel etiam poſt eorum obitum fratres vel alios eorum hæredes, quaſi ad defunctorum dominium pertinētia, in diuiſionem deducere.nec enim oportet laborēs eorū aliis fructum ,vel lucrum afferre. Hac namq; ratione [g] ſimul & contemplatione, nec ipſam militiā [h], vel ſuffragiū quodcūque pro ea, vel ab iiſdem viris deuotiſsimis ſilentiariis vel à parētibus eorum, vel a quolibet alio datum eſt , vel fuerit, ab his patimur in ſucceſsionem defunctorum parentum conferri,ſeu nomine collatiōis in medium eaſdem offerri pecunias,vel his imputari [i]. Ad hoc de tutelis & curationib[9] eos excuſari ſancimus,ne alienarum rerum adminiſtrationē ſubire compellātur [k], q propter noſtra miniſteria nec ſuis curā ſeu prouiſionē diligenter deferre poſſunt : Inſuper eorū liberos qui dignitate virorum ſpectabilium comitum ſeu tribunorum decorati ſunt, vel fuerint,nullatenus nolentes [l] adminiſtrationem præfecturæ †ſuſcipere ſeu perage re:omnib[9] videlicet antelatis priuilegiis,in perſona non tantum in præſenti militantiū, ſed etiā poſtcà eidem conſortio inferēdorum, tam tempore militiæ , quàm poſt eam depoſitam obſeruandis [m].

DE DOMESTICIS† & protectoribus [n]. TITVLVS XVII.

¶ *Domeſtici & protectores principis ſalutantes vicarios & præfectum. ipſos. oſculari poſſunt,ac eis omnes debent reuerētiam exhibere. Bart.*

¶ Impp. Valent.& Valens AA. L. I.

DOmeſtici [o] ac protectores,oſculandi [p] (eū ſalutauerint vicarios) tui culminis habeant poteſtatem. Pœna eñ ſacrilegij [q] ſimilis erit ſi iis honorificentia † non deferatur,qui contingere noſtram purpuram digni ſunt exiſtimati [r].

¶ *Primicerius domeſticorum & protectorū ſungatur dignitate ſpectabili : & alij ſubſequentes poſt eum in gradu uſque ad numerū decem inter clariſſimos nominentur : ita tāmen quòd qui prior eſt in loco,prior ſit in ordine. Bart.*

¶ Iidem AA.& Grat.A. † LEX II.

PRimicerius quidem domeſticorum & protectorum vtriuſque ſcholæ [s],poſt adeptū † tribunatū [v], inter eos ſpectabili dignitate perfruatur † qui ducatū [x] gerere † meruerint: alij verò qui decurſis ſtipēdiis ab eodem x. vſque numero ſubſequuntur [y], conſulari,ideſt clariſsimatus dignitate perfruantur,cum ipſa loci decem primorum acceſsione.

¶ *Domeſticus vel protector qui ſine licentia principis ſe abſentauit à curia, non ex cauſa reipublicæ:ſi per biennium abſens fuerit, debet poni poſt quintum in ordine ipſorum : ſi triēnio,in decimo gradu ponitur:ſi quadriennio,loco nouiſsimo erit habendus:ſi quinquēnio,erit ſpoliandus cingulo. Bart.*

¶ Iidem AAA. Sporatero Comiti dom. pe.

LEX III.

SI quis domeſticorū,nulla nego tij publici abſtrahēte ſolicitudine, nec ei per cōmeatum ſolēniter vt abeſſet facultate conceſſa,pbiēnium obſequiis ſerenitatis noſtræ defuerit:is retrorſum in ordinem tractus inferiorem , quinque ſequentibus poſtponatur. Si verò triennium eius abſentia cōtinuaſſe monſtretur,vſque ad decimum locum proculdubio regredietur †: quòd ſi quadriennio tenus abfuerit, nouiſsimus [z] collocetur: quiennium autem ſi fuerit diuagatus,ipſo iam cingulo ſpoliandus [a] eſt. indignum quippe eſt deſides à propriis tandiu muniis aberrantes [b] quos eſſe conuenit aſsiduos,numerari [c].

¶ *Si domeſticus vel protector ante finitum officium deceſſerit , hæres eius ſalarium totius anni ac etiam ſubſequentis percipiet. Bart.*

† primicer.

† Pro-cos. cano-cipis ſcios. A

a Sic bef in ex extra & qu.

† Vol.T Ere.AA Pufign. P.

† Impp. T & Val. A Heliodoro P.V.

† acceptū

† potiatur agere.

† regrade-tur.

Universidad de Deusto

a ¶ *Lege pragmatica. Vigilura.*] id est duratura.
b ¶ *Præsentialiū.*] quia præsentes stare debēt in curia; vt *l.l. px.*
c ¶ *Equitum.*] id est, in societate domesticorum qui sunt milites.
d ¶ *Secundi.*] abiicias secundi, & est planū. Alij habēt synceri, & dicuntur esse idem q primicerij. Alij habent secundiceri j. & alij scdm locū primicerij: & sic per subaudi ēt: nā multo magis i primicerio. Vel dic tēp ponit p primicerio: vt j. dicit primiceriat⁹: vel respectu principis q est ibi prim⁹. ar. ff. de of. proconsl. l. si in aliquā. in fi. sed primus erat respectu sequentiū. & sic dicit j. primiceriatus.
e ¶ *Monstratur.*] ad annum erat electus: nō ergo cārū illius anni hęres habet salariū, ḋ quo cōstat: vt j. c. ij. l. si quis. & *l.* ḋ aduo. di. iu. l. post duos. §. fin. & j. de primipi. l. secūda. & j. de agend. in re. l. iij. sed ēt alteri⁹ anni: qđ est mirū, quia sic hæres habet plus quàm defunctus. sic ff. de mag. cōue. l. non similiter. & ḋ pet. hęr. l. nec vlli. §. vlt. f ¶ *Anni.*] f. tēpore. Ac. g ¶ *Prolixe.*] i. lōgē vltra quam vixerat. Accu. h ¶ *Similis.*] quo ad ēt annū, sed dissimilis quo ad sequētē: nisi dicas ipsum habere salariū duorum annorum pro vno.

i ¶ DE PRÆPOSITIS laborum.

¶ Quidā habēt laborum in textu & rubric. nec dicūt qui labori sunt ꝓpositi: alij labarū à labijs. fortè corrigebant eos q male loquebant de principe. Vel dicit hoc laborū signū bellicū ex auro & lapidib⁹ ꝓtiosis: qđ fecit fieri Const. ꝓtios⁹ in ter alia signa bellica ẽm Hugonē. & secūdū hoc ponitur ꝓ genitiuo plurali: vt *l.* deūm ꝓ deorū, & aduicariū pro aduicariorū: vt j. ti. prox. l. fi. & deriuatur à labor, q ergo talibus signis faciendis præponebatur, dicebatur præpositus laborū.

k *Vi ꝓpositi.*] ¶ *Promouētur.*] i. facti sunt.

l ¶ *Habeantur.*] etiā finito offi. vt arg. j. e. j. l. ij. m ¶ *Immunitate.*] per sonalium munerum, nō patrimonialium: vt ff. ḋ excus. mun. l. inductis.

n ¶ DE PROXIMIS sacrorum, &c.

¶ Quidā habēt præpositis: alij proximis: qđ idē est: sic dicti, q a magis se principi proximant quā alij q sub eis sunt: q sūt plures: vt j. eo. hac parte. Et not. q tria sunt scrinia seu cameræ, ḋ quib⁹ dicitur j. eo. epistolarū. q principi vel ab alio mittebātur, vt sit Bononię. Itē libellorū cōuētionalium, & cognitionū, vt j. eo. l. vlt. itē dispositionum, vt est registrum vt

¶ Imp. Anastasius A. LEX IIII.

LEge pragmatica sine fine vi-
a turā a præsiniendum ac constituendum credidimus, vt si quis virorum fortium præsentialium b domesticorum in equitum c scholā secundi d primicerij locū adeptus, diem interea suprēmū clauserit: hæredes eius non reliquitantùm temporis quod eidem gradui superesse mōstratur e, verūetiam insequētis anni f: hoc est primiceriat⁹ solatiis, ac emolumētis fruantur omnibus: vt quod ad quæstum & cōpendium militiæq; fructum prolixe g pertinet, similis h habeatur ac si superstes permansisset ad finem vsque suprēmum.

DE PRÆPOSITIS †LABORVM.† TITVLVS XVIII.

¶ *Præpositi laborum, durante officio sunt clarissimi: eo finito inter consulares habentur. Bart.*

¶ Impp. Honor. & Theo. AA. Monaxio. PP. LEX VNICA.

QVi præpositi laborū † nostro iudicio promoueniunt k, clarissimi sint inter electos † l ita vt ex consularibus habeantur l. Nā & immunitate m digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat.

DE PROXIMIS SACRORVM SCRINIORVM cæteriſque qui in ſacris ſcriniis militant. TITVLVS XIX.

¶ *Proximi sacrorum scriniorū ea dignitate funguntur, qua vicarij principis: & officio deposito sunt præponendi vicariis qui primo vicariatus officium sunt adepti, & eorum officium est finitum. Item onus descriptionis nullo modo subire coguntur. Bart.*

¶ Imppp. Gratianus, Valentinian. & Theo. AAA. Cynegio PP. LEX I.

PRoximos o memoriæ, epistolarum, ac libellorum, atque dispositionum, ita vicariorū honore cumulamus, vt inter eos p merito q dignitatis habeant, qui r pro præfectis diœceses s sibi credi tas temperarunt t, ex eo tempore ex quo eos splendor adepti † v proximatus ostendat: insequentibus x præponendi, qui vicarias postea administrauerint: & nullam iniuriam descriptionis perhorrescant. y

¶ *Militates in sacris scriniis ordinarios vel spectabiles iudices in prouincia existentes salutare non compelluntur, nec etiam accedere ad consilium: & eis non debet denegari accessus ad principem, & eis debet in salutatione reuerentia exhiberi, & etiam dari potestas sedendi cum iudice: primates & apparitores si contrà fecerint, ternas libras auri no mine pœnæ soluant. Bart.*

¶ Imppp. Valentinianus, Theod. & Arcad. AAA. Constantio PP. LEX II.

IN sacris scriniis nostris militantes, in prouinciis z ordinarij vel spectabilis iudicis † ad salutationem a non arceantur, & inuiti in consessum b accipiātur † 3 scituris vel principe, vel corniculario c † 4 vel capitibus officij, ternas libras auri ex suis facultatibus eruendas, si consistorium nostrum sæpe ingredientibus, secretarij iudicum non patuerit ingressus, aut reuerētia non fuerit in salutatione delata d, aut sedendi cum iudice societas denegata. *

¶ *Qui militauerunt in sacris scriniis per xx. annos, si quieti posteà fuerint per principem destinati, consularem retinent honorem, nec possunt quoquo modo ab impertito otio separari. Bart.*

¶ Imppp. Theod. Arcad. & Hono. AAA. † LEX III.

IN scriniis palatij militantes, id est, memoriæ, epistolarū, libellorumq; ac dispositionū, post xx. annos e transactæ militiæ si discedendū sibi esse decreuerint: consulari honore fulti, inter electos f † habeantur: hūcque honorem dignitatis teneant, qui ex consularibus g † deferri cōsueuit: nec eos h quisquam iniungēdo aliquid vel iubendo possit ab impertito otio separare.

¶ *Possessio militantium in sacris scriniis solum tributum canonicæ indictionis præstat, à cæteris verò muneribus non vexatur: & si ad maiorem ascenderit dignitatem, non perdit ob hoc priuilegia scriniorum. Bart.*

¶ Imppp. Arc. Hon. & Theod. AAA. † LEX IIII.

IVbemus, vt primùm † omnium sit eorum qui in sacris scriniis nostris, id est, memoriæ, epistolarum, libellorum, & dispositionum referuntur, secura possessio, ab omnibus sordidis i muneribus excusata: superindictum non timeant, aut venalitium k non petantur: solúmque canonicæ l indictionis præstet tributum: vt labore dignitas † conquisita extra ordinariū munus ignoret, nec vllā temonum m patiatur iniuriam, equorum n tyronumque præstationem nullus agnoscat, qui vel adhuc in scriniis militat, o † vel honorem proximi, & comitiuam primi dispositionum, longi temporis sudore quęsiuit. Et hęc quidem patrimoniis censuimus deferēda.

† Contrariū facit in c. de multa. extra ḋ præben. & dign.

† prosperio tis.

a ¶ *Omnibus.*] f. prædictis militantibus in sacris scriniis.

b ¶ *Honoris.*] alterius dignitatis.

c ¶ *Seruentur.*] facit *l.* de filen. l. j. & d. dig. l. iij. & de excus. mu. l. eos. & j. de pala. sacr. largi. l. vl. & *l.* de primice. l. j.

d ¶ *Eculiari.*] i. specialis. sic *l.* de fun. rei pri. l. vniuersi.

e ¶ *In scriniis.*] subaudi militantes.

† Qualiter hæc dictio vsque ponatur, excluſiuè vel inclusiuè, vid hic p Io. de pla. & per Ar. chid. in c. gratioſe. de reſcri. in vj. vide plene per Io. And. in c. j. extra de ordi. ab epi. qui re. epiſcopacui.

f ¶ *Memoriæ.*] i. dispositionum, & militāte sub audi.

g ¶ *Melloproximos.*] vna dictio: & sunt nomina graduū militantiū in sacris scriniis: qui gradⁿ multi sūt: vt j. l. vnicuiq;

h ¶ *Contributam.*] facit *l.* j. e. l. ij. in fi. cum cōcor.

i ¶ *Ro biennio. Agere.*] i. administrare. sic j. de palat. sacr. largitio. palatinos. & *l.* de suſ cep. l. neminem. & de cō ſu. l. pen. & vlt.

k ¶ *Memoriæ.*] subaudi dispositionum.

l ¶ *Proximorum.*] nūc dicit de cæteris inferioribus militantibus, qui maiori tempore ſtabāt: vt j. eo. l. prox. & *l.* eod. l. in ſcriniis.

m ¶ *Vnicuique. Sui loci.*] ſtatuti. Acc.

n ¶ *Ordinē.*] ſunt enim plures ordines: vt j. hac l. inter oēs ſi certi erāt numero: vt j. hac parte. Itē alij erāt vltra numerū: & illi ſucceſſiue electi: q primas vacātes habebat hoc ordine, vt primo primus, & ſic p ordinē vocēt: nec tñ i locū vacantis: ſed alij ſtatuti poſtvacātē aſcēdēt, vt vltimⁿ vacet: & eū locū accipit q vocat. & facit *l.* j. prox. & ff. de mune. & hono l. vt gradati. & *l.* vt dign. or. ſer. l. j. & ij. Acc.

o ¶ *Nemini.*] qui eſt vltra numerum, nō præcedet cōſocios. Itē nec præcedet ſtatutos, vt dixi.

p ¶ *Superetur.*] Not. nō ſufficit diu ſtuduiſſe, ſed bene: nec Hieroſolymis fuiſſe, &c. Et not. xv. teſtibus hoc probari quod vltimus vel poſterior ſit melior primo qui ſuprà ordinē vult admitti, regulariter ſufficiunt duo adḋic vt ff. d. teſt. l. vbi. q ¶ *Extra filios.*] hæc eſt exceptio exceptionis. nā licet poſterior melior ad mittatur: verū eſt, niſi prior erat filius vnus de ſtatutis. Et ſic not. priuilegium patris filio ḋeſt ſe. ſic *l.* de aduoc. diuer. iudic. petitionē. §. filiis. & de aduoc. diuer. iudic. l. iubemus. §. & filios. & *l.* petitiones. §. & filios.

r ¶ *Parum obſeruaſſe.*] autē † oībus a cōſtat deferri adiectu alteriⁿ dignitatis ꝓpire nō patimur: vt etiā ſi ꝓ ſuperioris † fortunæ iudicio ad honoris b ornamēta ꝓcēſſerint, vetera tamē eis ſcriniis labore priuilegia q̄ſita ſeruent c.

¶ *Omnis militās in ſacris ſcriniis, cuiuſcunque ſit gradus, ad principem habet acceſſum: ſiue ſit inter clariſſimos natione ſui gradus, ſiue inter ſpectabiles. Bart.*

¶ Imp. Hono. & Theodo. AA. Fausto. L. V.

PEculiarij præceptionis noſtrę fauore præſtamus, vt in ſcriniis e memoriæ f, epiſtolarū, libellorūmq; ab exceptoribus vſque † ad melloproximos g, dignitatem clariſſimorū honorémque percipiāt: & ſicut reliqui, qui in iiſdem ſcriniis militant, liberū cum ordinariis iud cib⁹ ingreſſum ſecretarij, conceſſumq; habere legib⁹ meruerūt: ita hi quoq; in quos hanc ſtipendiorum meritis clariſſimatus conferimus dignitatem, cum ſpectabilibus etiā habere reuerentiā recognoſcant: vt conſedēdi, ingrediēdiue ſecretarium ſibi ſciant à nobis licentiam con tributa h.

¶ *Officium militantis in ſacris ſcriniis olim durabat biennio: hodie ad vnum annum reſtringitur. Bart.*

¶ Iidem AA. Euſtathio. LEX VI.

PRo biennio annum ſolū agere i deinceps decernimus eos qui in tribus ſcriniis memoriæ k, epiſtolarum, libellorūmque ordine ac merito ſtipendiorū ad gradū peruenerint proximorum l.

¶ *Militantes in ſcrinio vltra numerum, loco deficientium ſuccedunt, ſecundùm ordinem gradus ſui: niſi qui poſterior eorum eſt, laborum comparatione ſuperet antiquiorē in ordine: quia tunc ſuccedit in locū defuncti excluſo priore in ordine. niſi defuncti ſuſteneatur illis qui eſt in ordine prior, quia tūc poſterior, licet melior, in locum defuncti non ſuccedit, ſed qui primus eſt in ordine. Bart.*

¶ Impp. Valent. & Marc. AA LEX VII.

VNicuique q in ſacris ſcriniis militat, ſui locim merita ſeruari † oportere cōſtituimus: & vniuerſos qui vltra numerū ſtatutorum in iiſdem ſcriniis militant ſui gradus reſpectu, per ordinem n quem ſortiti ſunt, in deficientium ſtatutorum locum (vt tamen vltimis ſociētur) ſubire decernimus: ſcilicet vt nemini o penitus liceat, cūm ſit poſterior tempore, locum præcedentis ambire: niſi fortè ab eo qui tempore vincitur, laborum comparatione ſuperetur p: vt xv. primatum † eiuſdem ſcrinij teſtimonio cum ſacramenti religione ſubnixus præcedētib⁹ dignior iudicetur. Hāc quoq; obſeruationē extra filios q proximorū volumus cuſtodiri. etenim vnicuique proximo vnū de ſuis filiis, q temporis dūtaxat ſuffragio nititur, (licet parū obſeruaſſe r militiā cognoſcatur) inſequētibus s tēpore, q laborū meritis muniūtur, anteferri poſſe decernimus. Illū t † tamen, qui locū ſtatuti † meretur: proximo v quidē ducētos quinquaginta ſolidos, melloproximo † verò vel adiutori pro conſuetudine vniuſcuiuſque ſcrinij xx. aut xv. ſolidos of ferre præcipimus. Quòd ſi quis x de ſupernumerariis q in ſtatuti locū ſubire debuerat, ne pecuniā offerat, ſtatuti etiam gradū recuſare voluerit, ſequenti tā offerēdæ quā titatis prædictæ, quàm ſubrogādi licētia permittatur: ita videlicet, vt ſi ſecundus, vel etiā tertius, vel alterius cuiuslibet numeri, in eadē excuſationis voluntate duraueriu: accedēti † ſemper eadē copia, quā præcedens recuſauerit, tribuatur. Hos aūt qui ad ſtatutorum ordinē progredi noluerint, nec de ſuo gradu volumus remoueri: & cum vacauerit ſtatuti locus, conditionem quam antea repudiauerant, id eſt, & offerendæ pecuniæ, & adipiſcēdi ſtatuti locum, l béram habere præcipimus † facultatem.

¶ *Qui longo tempore probè militauerunt in ſacris ſcriniis, ſimito officio cingulo comitiue facti palatij dum viuunt potiuntur: & nihilominus omnia priuilegia eis data ſalua manent. Bart.*

¶ Iidem AA. Nomo. mag. offi. LEX VIII.

PRoximos † ſacrorū ſcriniorū quos fides ac diuturnæ obſeruationis induſtria literaráque militia y comitem z quinetiam diſpoſitionū, quem probitas, ac ſtrenuitas meritò commendant, completo tempore ſuæ militiæ, comitiuæ ſacri noſtri conſiſtorij cingulo in diem vitæ potiri (manentibus vide licet iamdudum præſtitis † ſaluis a priuilegiis propriis † b) decernimus. Quibus enim pietatis noſtrę arcana meritò committuntur his pietas noſtra vitam cingulo ſu pradictę comitiuę ornandum decorandumque decreuit.

¶ *Militantes in ſacris ſcriniis, qui antequā conuenirentur in iudicio, commeatu accepto ſe abſentant, durante tempore commeatus prædicti cōuenīri nō poſſunt: & ab indictionibus munerum publicorū officio depoſito ſunt immunes: & domus, quas in prouincia poſsident, ab onere metatorum non vexātur. Bar.*

¶ Imp. Leo. A. Patritio Mag. Offic. LEX IX.

IN ſacris b noſtris ſcriniis militantes, per cōmeatū nō cōtinuatim præſtitū, ante cōuentionē c profecti, intra indultū d tēporis ſpatiū erunt cum ſuis coniugibus & liberis à conuentione ſecuri: ab indictionibus etiā publicorū & ciuiliū munerū, etiā poſt e cōpletā militiā excuſatione f poriātur: ſuper domibus quoque quas in prouinciis poſsidēt, metatorum g molestia libertentur.

† Iuſtitia. A. Vigil. Com. ad l. ſi patri.

† ſecundice rij.

Hæres quandoque plus priuilegiatur defuncto.

† Vide ad hunc ti. Alc. hic, & Pyrrhum j. proxi. ti.

† libellorū
† laborū

† electos,

† indepti ſcriniorum tria ſunt genera.

† ſtatuto.

† melloproximos reſt. Alc. hic dicit qui ſe cū proximo facti ſcrinij exercet, ἀπὸ τοῦ μείζονος, inferior tamē illo gradu dignitatis, ſi tamen videtur. Melius autem τοῦ μείζονος, qđ ſequenti anno futu.* ſit proximⁿ. Mihi tantū diuerſi ſunt gradus.

† accedendi.

† præſtitoris,
† proximis.

† Magiſtri proximos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HAc parte.] inter militãtes ī sacris scriniis principis. Nã secus in militantib⁹ inscriniis inferiorum, vbi pauciores adsunt: vt ℨ.eo.l. comperimus.

b ¶ *Antiquarios.*] fortè senes. Accur.

Officia duo nõ debent qs habere.

c ¶ *Duplici.*] Not. duo officianõ debere haberi. sic ℨ.de assess.l.fi.&ff.d of fi.assess.l.pen.&ad mu.l.libert⁹.§.præscriptio.& ī

† Antiquarios, inquit Alc.hic, cos intellige qui antiquarum rerũ memoriã principi suggerunt,

auth.vt iud.fine quoquo suffra.§.illud.& ℨ.dagẽt. in rebus.l.penul.§.illi.& qui milita.poss.l.eos. Ac.

d ¶ *Geminis.*] faciendo se scribi in diuersis officiis. Accur.

e ¶ *Occupentur.*] aliàs aucupentur,id est,nõ debent aucupari plura cõmoda, quod esset p hoc quòd habẽt pluraofficia illi qui sunt collaturi in vnum scilicet officiũ, & nihilreliquis, &c.i.illeq debet tãcũ vni intẽdere non q̃rat plura.aliàs est occupẽtur à se.ſ.in se diuersa officia collaturi, &c.& idem est sensus.

† Anastasij, f ¶ SI *quis.Subrogatus.*] quod dic vt no.ℨ.e. l.vnicuique. circa prin.g ¶ *Consequantur.*]quod ergo olim per l.vnicuique.§.illum.dabatur diuersis gradibus:hoc hodie daf certis personis, vt hic.Vel dic q̃ illa secũdũ hãc loquebat: & not.pro solatio.sic insti. ad Terty.§.j.itẽ not.acquirẽdo.sic ℨ. de pign.l. vlt.&in auth.ibi posita.

† proximo. † l.viij.ℨ.e. † vt

h ¶ *Contra cæteros.*] ſ. filios non hæredes.&no. ordinẽ hũc seruari sicut diximus ff.de lega. ij.cũ pater.§.ãte.Vel dic cẽteros.ſ.etiã cunctos. alios creditores,quamuis cæ priores : vt ℨ.de pignor. l.vlt.& qui potio. ī pig. l. diuersi. Sed hodie ita demũ si ad hoc est mutuata,aliàs nõ præsẽtur aliis.vt in aut. de æquali. do.§.qa verò.col.vij. & de exhi.§.optimũ.col.v.

i ¶ *Maximè cum.*] Accipe finem,nõ dubitetur viros,&c.si ergo daf hæredib⁹ salarium: ergo & hoc lucrũ. ad quod ℨ.de dome.l.fin.& ℨ.tit.j.l.iij. & de primipi.l.j.& ℨ.de inoffi.testt.l.omnimodo. & de aduo.diuer.iu.post duos. §. j. & in auth.de exhibend. §. optimũ. & de var.& extraord.cog. l.j.§.pen.& ℨ.de erogat. mili. an.per hãc.Itẽ no.

Filiis aliqd non tãquam hæredibus sed vt filiis competit.

quòd aliquid habẽt filij nõ vt hæredes patris,sed vt liberi.sic ℨ.de lati. libe.tollẽd.§. sed & si sub conditione.

k ¶ IN *sacris scriniis.*] ſ. principis: quæ sunt tria: vt in rubrica notaui. Accursius.

l *Parentes.*] transit ad

¶ *Militãtes in sacris scriniis memoriæ principis debẽt esse lxũ. super epistolis verò xxx iij.super libellis conuentionalibus xxxiiij.& quatuor qui sunt omnibus prædictis seniores: nec duplici officio fungi possunt.Bart.*

¶ Idem A.Illyrico Com.& mag. offic. ord. ac pater. LEX X.

HAc parte a statutos memoriales præcipimus esse in scrinio quidem memoriæ sexaginta duos:epistolarũ verò trigintaquatuor:libellorum quoque trigintaquatuor:antiquarios b † verò,qui habentur in scriniis memoriæ,nũquam minus esse quàm quatuor: supradicti autem memoriales nullo modo duplici c fungantur officio,nec geminis d chartis irrepserint:vt non occupentur e plura in vnum se commoda collaturi, nihilque reliquis relicturi.

¶ *Si militãs in sacris scriniis decesserit,& in eius locum fuerit alius subrogatus:ſalariũ ei debitum inter creditores diuiditur,hæreditate nondum adita,ſaluo tamen priuilegiorum prærogatiuæa verò adita,ſalarium hæredibus debetur pro præterito tempore, & etiam residui temporis. Bart.*

¶ Imp.Zeno. † A. LEX XI.

SI quis in sacris nostris scriniis id est, memoriæ, dispositionũ, epistolarum,& libellorum statutis iam cõnumeratus,ab hac luce fuerit subtractus:ab eo,quicunq; , vtpote vacante loco , de substitutis in statutorum consortio fuerit vltimus subrogatus f , pro solatio, vel suffragio proximi † , definitã, sacræq; constitutioni † Diuæ memoriæ Theodosij & Valentiniani † principum insertam quantitatem,defuncti hæredes, & successores, vel liberi eius , seu creditores, qui fœnus cum mortuo pro statuti loco ei acquirẽdo contraxerint, cõsequantur g:ita scilicet, vt si hæreditas vel successio defuncti minimè fuerit suscepta vel adita , tales personæ, id est,creditores quidem contra cæteros h prærogatiua sibi seruata : liberi autẽ vel agnati seu cognati non hæreditatis , sed priuilegij nomine simili modo huiusmodi summam percipiant:sibique petere,ac vindicare permittãtur : nullius machinatione huiusmodi nostra dispositione retractãda seu violanda : maximè cũ i viros etiam pro tempore spectabiles eorundem proximos scriniorum, si quis eorum ante cõpletum proximatus actum morte præuentus sit,ad hęredes successorésque suos residui temporis proximatus solatia sine quadam immunitione trãsmittere non dubitetur.

¶ *Militantes in sacris scriniis & eorum parentes,vxores,liberi,coloni,& adscriptiy.& serui eorũ ciuiliter & criminaliter corã officiorum magistro sunt conueniendi : & si in prouincia cõueniũtur, satisfdare non cogũtur de iudicio sisti,licet immobilia nõ possideant: sed eorum iuratoriæ cautioni committitur: & nomine sportularum nihil soluent.nam executoribus agentium in rebus vnum solidũ præstabunt:& cum ingrediũtur iudiciũ dicti magistri,soluent solidos duos : & pro editione actorum notariis dimidium solidum: & si litigãt coram delegato vel arbitro, eisdẽ nomine sportularum vnum solidum tãtum præstabunt.pro omnibus verò aliis in iudicio agitandis tertium solidum tantum:& si non corã magistro,sed coram aliis iudicibus maioribus super annonis ciuilibus, tutela vel curatione, vel nũtiatione noui operis conueniãtur,illos sumptus facient in tali iudicio quos facere tenebãtur coram officiorum magistro, si verò cõueniãtur corã præfecto, vel sĩci patrono,aut vrbis tãtum præfecto,vel apud architectos:illos sumptus præstabũt nomine sportularum quos coram arbitris præstare tenẽtur,& nõ vltra.& habẽt locum prædicta siue per se,siue per procuratorẽ litigent:& ad prædictas sportulas tenentur cum processus ordinarie agitatur in scriptis : secus si extraordinarie. Item dictis militãtibus donec militãt, & etiã depositio officio priuilegia data sunt salua:& ob æqualitatẽ in iudiciis obseruãdã, priuilegia eis competentia circa præstationẽ sportularum, ad aduersarios porriguntur. Item mutatione loci priuilegia eis concessa non perduntur.Bart.*

¶ Idẽ A.Celeri magistro officiorũ. L. XII.

IN sacris scriniis k militantes,& parentes l atque vxores eorum, necnon liberos, ex sententia tantummodò tuæ celsitudinis m criminales & ciuiles intentiones agẽtium excipere iubemus : insuper etiã colonos seu adscriptitios, & seruos n eorum in hac regia vrbe degentes,eodem beneficio potiri, fidei pro tempore adiutoris viri spectabilis proximi , vel vnius ex statutis committendos o:: † ita vt si in prouincia quicunque memorialis repertus fuerit , iuratoriæ cautioni cõmittatur: vt etsi p non possideat immobilem substantiã, serui nihilominus & coloni ad eũ pertinẽtes,fidei q eius r tradãtur,

¶ Modum insuper sportularum ad mediocrem deduci quantitatem s ;& executoribus de schola agẽtium in rebus attribuẽdis t †, vnum solidum singulos v vsq; ad finem negotij, próque ingressu in iudicio tuæ magnitudinis quolibet modo faciẽdo duos solidos x, & pro editione gestorum y exceptoribus dimidiam solidi partem. & si apud arbitrum z negotium ventilari contigerit , ipsi quidem arbitro vnum solidum , & nihil amplius : exceptoribus a autem eum b obseruantibus , tam pro ipso, quod implere iubentur ministerio , quàm pro editione gestorum , seu relationis vel definitionis , tertiam partem solidi præbere sancimus: nec pro tempore virum spectabilem fisci patronum,vel executores , quibus in minuendis † litibus solicitudo iniuncta est, quicquam superiores priuilegiũ.sic ℨ.t.j.l.fin.&ℨ.de castren. l.fi.§.hæc autem.Sed cõtra ff. de senat. l. j. in fi. Solue vt ibi.Accur.

m ¶ *Tuæ celsitudinis.*] magistro officiorũ loquitur:vt ℨ. de filẽtia.l.pen. &dic sentẽtia citatoria. sic ℨ.de episc.& cler. l. cũ clericis. & de arbitr. qualẽ.& dic ſtatutis : vt ℨ.cod.l.vnicuique.

n ¶ *Seruos.*] in his speciale vt in seruis principis:vt ℨ.vbi cau.fil.l.fin.

o ¶ *Committendos.*] dictos militantes,& eorũ familiam : & hoc in vrbe,sed in prouincia iurabunt vt subiicit.Accur.

p ¶ *Et si.*] i.quãuis aliàs cõtra.ff.qui satisfda.cog. l.sciendum.& de hoc loquitur insti. de satisfdat. §.sed hodie.& facit ℨ.de prin.agen.in re. l. fin. & de priui.scho.l.fin.

q ¶ *Fidei.*] scilicet cautioni iudicio sisti.Accur

r ¶ *Eius.*]memorialis in prouincia:& conuenientur ibi corã delegato a magistro officiorum,vel præside prouinciæ:argumento ℨ.de episc.& cler. l.omnes qui.j.& ij.rñ.& ℨ.§.dimidiam.& facit ℨ. de dign. l. quoties. & ℨ. de agen.in reb.l.fi. Acc.

s ¶ *Quantitatem.*] repete iubemus . vt ecce & & execu.&c.

t ¶ *Attribuendis.*] magistro officiorũ qui assumebatur de schola alia: vt defensor ciuitatis de schola præfidis: vt in auth. de defen. ciui.§. ex quinciali. coll. ij. itẽ df executor hic qui facit partes in iudicio cõpare re: vel aliter & propriè: vt ℨ. de executione rei iud.l. executorem.

† attinẽdis, sed

v ¶ *Singulos.*] scilicet proximos conuentos.

x ¶ *Duos solidos.*] non aperit euidenter. quidã dicũt ostiariis. Vel dic ipsi præfecto.arg.in auth. de iudic.§.ne autem. & ℨ.prox.&l.fi ad arbitrũ. & dic solidum,id est,aureum : vt insti. de pœnte.liti.§.fin.

y ¶ *Gestorum.*] i.eorum quæ aguntur in iudicio.A.

z ¶ *Arbitrum.*] id est, delegatum. vel propriè vt in auth.de iudic.§.appellationes.colla.vj.

a ¶ *Exceptoribus.*] id est,notariis.

b ¶ *Eum.*] conuentum coram arbitro.

c ¶ *Executores.*] scilicet aliquos ab his corã arbitro conuentis.

† immineñdi.

† profligata r 2.

a ¶ *Dimidia.*] Nota minus præstatur si cõuenitur in prouincia,quam si Romæ.sic suprà de episcopis & cleric. l. omnes.§.ij & tertio.

b ¶ *De ciuilibus.*] & de his habes ℨ. de diuersis præscriptis.

c ¶ *Eos.*] militãtes in sacris scriniis:aliàs eorũ familia.sed quomodo hoc cũ corã magistro officiorũ tãtum debeãt cõueniri. vt in principio huius legis.Resp.spõte vel speciale in talib⁹,vt certos habeãt iudices: vt ℨ. de palatinis,l.viros. Ac.

† autẽ clar.

d ¶ *Maiore.*] ſ. illustriũ vel spectabilium.quia se parat spectabiles cũ dicit,&c. Accur.

e ¶ *Patronũ.*] ex curia præfecti erat electꝰ patronus fisci q audiebat de his causis vt iudex. A.

f ¶ *Architectos.*] iudices de tectis cognoscẽtes:vt super nũciatione noui opis aliàs summi magistri tectorũ vocabãtur vt cõsulerẽt.sic in auth. de non alie. §. quod autem.Al.

† cuiuſliber

g ¶ *Defensores.*] procurator actoris, defensor rei: vel ꝓcurator cũ mãdato rei vel actoris,defensor sc.rei sine mãdato.& hoc in ciuili,nõ in criminali:vt ff.ꝺ publ. iud.l.penul.§.ad crimẽ.

† personam

h ¶ *Sententia.*] citatoria : vt puta per albũ vel per scripturã missam sibi vt veniat.

† vocante.

i ¶ *Ex depositione.*] quia actor dicit ꝙ petit,& notarius scribit : vel tantũ verbis dicit: & sic extra ordinariè:& tũc nihil debẽ.& sic est ar. ꝙ iudex medi⁹ nihil accipiat ꝺe cimis, qñ extraor. agit.

k ¶ *Adiutoris.*]de curia magistri officiorũ erat.

l ¶ *Omnibus ante latis.*] ante hanc legem per alias leges huius titu.

m ¶ *Postea.*] i.postquam fuerint concessa.

n ¶ *Militant.*] de his q tẽpore priuilegij militãt: vel postea cœperũt: Vel dic sunt,i.erunt.

o ¶ *Vacante.*] aliàs gradu vacante: aliàs genere vacante perfruantur. sic ℨ.de filen.l. fin.in fiu. cũ concord.

p ¶ *Custodiri.*] & ideo eorum aduersarij nõ dãnificanſ:ideirco habeãt agẽdo vel defendẽdo.& no.æqualitatẽ iniudiciis seruandã.sic ℨ.de fru. & lit.expẽ.l.fin.& de post. prouidendũ. & infra de re mi.l.fi.§.ita videlicet, & ff.de re iudic.l.nõ tantũ.& ℨ.cõmu.diui. l.penult.& in arbitris.vt ff.ꝺ arbit.si cùm dies.§.pen. & ī pactis:vt ff.ꝙ socio. quicquã ab eis exigere, seu profligare † concedi:dimidia a ſ.expensarũ , quas in iudicio tui culminis à memoratis personis præberi statuimus,portione in iudiciisprouincialib⁹.ab his agnoſcenda : ita vt ſi de ciuilibus b annonis, vel tutela, seu curatione , vel noui operis nũciatione litem eos c subire cotingat : in maiora d quidẽ iudicio ad ſimilitudinẽ ſumptuũ, quos in iudicio eminẽtiæ tuæ depẽdere præcepti ſunt: apud virũ † clariſſimũ præfectũ annonę , seu fiſci patronũ e vrbicar ę magnificę prefectu rę , vel architectos f , pro modo eorũ quæ ſuper arbitris & litibus apud eos exercẽdis ſuperius ſtatuta ſunt,ſoluẽtes expẽſas,nihil amplius agnoſcere, ſeu depẽdere cogantur. Quæ omnia cuſtodiri iubemus ſiue per ſe,ſiue per procuratores,aut ętiã defenſores g lites exercere maluerint , hoc ſi prolata ſcriptis ſentẽtia h moniti ſunt, Si vero ex diſpoſitiõe i , ſeu aliter quis eorũ conuentus fuerit : nihil eũ vel ſcrinio viri clariſſimi adiutoris, k vel cuilibet † alij nomine ſportularũ offerre cõpelli : omnibus antelatis l priuilegiis poſteà, quibus m per anteriores diuorum principũ ſanctiones defenduntur, in perſona † tam eorũ, qui adhuc militant n ,& qui poſteà eandem militiã ſortiti ſunt , quàm eorum qui prædictã militiam gradu vacante o † iam depoſuerunt,vel poſteà depoſuerint, ſeruandis: vt eorum cõmodo ipſi quoq; vnà cum vxoribus,& liberis, colonis prætereà , & ſeruis propriis perfruantur.

† eausis. Concor.c. in iudiciis. eum ſua glo. circa me. extra de reg. iur. & in c. per tuas.iun cta gl. ſuper verbo excellentioris. extra ꝺ ſimon.

¶ Et quoniam in controuerſiis †, quas † in iudiciis moueri contigerit,æqualitatem ligatoribus volumus ſeruari , & aduerſariis eorum pro ſumptibus & expenſis ſimilẽ antelatorũ beneficiorum prærogatiuã cuſtodiri p . propter hanc etenim cauſam & viros deuotos memoriales non tantum agendo in quolibet iudicio, ſed etiã actiones ab aliis ingerendas excipiendo,priuilegiis à nobis indultis potiri decernimus : his videlicet qui militiam virorum deuotiſſimorũ memoralium gradu ſoluto q depoſuerunt , ſeu depoſuerint , & ſi quietis amore per prouincias domiciliũ r fouere maluerint, omnibus nihilominus priuilegiis quæ huũ pſonis per ſacratiſſimã legẽ nuper promulgatam à noſtra liberalitate præſtita s ſunt, muniendis, & eorum commodis atque auxilio potituris.

¶ *Numerus aduitorum primò determinatus,& poſteà per ambitionem ampliatus, eſt ad primum ampliatum numerũ poſt præſentes adiutores reducendus. Et ſi vnus ex dictis adiutoribus fuerit incorporatus inter ſcriniarios memoriales libellorum vel epiſtolarũ, poteſt alium coadiutorem loco ſui abrogare,cũ modò quæſtori in ſcriptis vel per libellum notificet nomen,tempus,& meritum ſubrogati, & quæſtorum ſubſcriptio apponatur: & adiutor talis ſubrogatus remanebit in ordine, qualis tempore dati libelli fuerat. Quod etiã in dignitatibus obſeruatur. & hoc dicit tota l.ſecundùm ioannem de Pla.*

10 ¶ Imp.Iuſtinianus A. Proculo Quæſt. ſacr. palat.

LEX XIII.

COmperimus diuinit⁹quidem pridẽ fuiſſe diſpoſitũ t , viros deuotos adiutores tuæ v magnitudinis, certo † eſſe numero: nec ad huiuſmodi nomẽ vel operam plures licitum eſſe aſpirare , quam ſcrinio quidem ſacræ memoriæ duodecim x tantùm:ſeptenos verò in duobus rel:quis ſcriniis , id eſt ſacrarum epiſtolarum , ſacrorũmque libellorum. ſed poſteriori licentiam temporis,ſupra modum indulgẽdo ambitionibus , diſturbaſſe rei merita , ac multitudinem diuulgaſſe : vt inter memorialium & adiutorum numerum y non lõgum z penè interſit. Sancimus ita que reduci eis, ac renouari ſtatutum ordinis terminum : non vt eximantur adiutoribus hi, qui præter prædictam diſpoſitionem in præſenti exuberant, ſed vt interea omnibus aliis interdicatur ab affectando hoc nomen , donec exeuntibus ſingulis ac recedentibus, decreſcere poſſit vetita cõgloꝝ meratio , legitimúſque iam reſideat numerus a : non prohibendis viris deuotis adiutoribus deſiſtentibus ab eodem officio , cùm vel ad laterculenſis b gradum in ſcrinio ſacræ memoriæ proueḱ fuerint,vel ſecundum locum obtinuerint in duobus aliis c ſcriniis, poſt quem proximi d creabuntur , licet nondum redacta ſit quantitas priſtina , tamen alios pro ſe , quos elegerint,ſubrogandos adiutores petere, qui poſteriores erunt cæteris. e Illud etiam diſponendum duximus, vt pote nonnullis anterioribus exemplis ſubnixum , necnon iuſtitiæ congruum , vt ab his , quibus conceſſum eſt adiutorium agmini pro ſe ſociare , libellus offeratur viro illuſtri pro tempore quæſtori , petendąque ejus ſubſcriptio , tempus atque hominem , necnon etiam rem ipſam continens , id eſt , quòd inter c adiutores ei quem pro ſe ſubrogat , mereri permiſſum eſt: ordinandis videlicet iiſdem adiutoribus,pro ratione temporum f , quibus libelli porrecti ſunt: vt etiam ſi in memorialium matricula inferiori loco † ſit , qui prior in adiutoribus meruit g : adiutor quidem habeatur ſuperior , memorialis verò poſterior , pro vtriuſque ordinis modo vel diſcrimine. quod etiam in aliis

† certos.

† locus.

l. ſi ſocius pro filia.argu. contra ff.de act.emp. Iulianus.§.pen.

q ¶ *Solito.*] aliàs ſoluto. & facit ad pri.l.ℨ.ꝺ comi.conſi.l.ij.& de filẽtiariis.l.pen. & ℨ.omnes tã ciuil.l.j.& in auth. de litigiosis.§.adexcludẽdas. coll.viij. & ℨ. de castré. l.fin.& ℨ. de princi. agẽ. in rebus.l. fin. itẽ ad fin. ℨ.de pri.ſcho. l. ij. Acc.

r ¶ *Domicilium.*] Ex differentia enim locorũ &c. vt ℨ.de tempo. in integrum reſti.l.fin.Accur.

s ¶ *Præſtita.*] in l.quam non habemus.

t ¶ *Comperimus. Diſpoſitũ.*] in l. quã non habemus.

v ¶ *Tuæ.*] quæſtori loquitur : vt ℨ.l.fin.Accu.

x ¶ *Duodecim.*] ℨ. cod.l. hac parte.ꝑtra.Solut. vt ibi. Alij quia ibi in memorialibus, hic in adiutoribus.Accur.

y ¶ *Numerũ.*] no. duas ſcholas ſeu numeros memorialium adiutorum.

z ¶ *Longum.*] i. longè: cùm memoriales debeãt eſſe plures.

a ¶ *Numerus.*] ſic in auth.de referen. col.iij. &de mẽſu.ordinãdo clericorum. & vt determinatus ſit numerus cle.in prin. coll.j. & ℨ. de fac. ſan.eccl.l.non plures.

b ¶ *Laterculenſis.*] gradus quidã in ſcrinio memoriæ diſpoſitionum principis. Accur.

c ¶ *Aliis.*]ſ.libellorum vel epiſtolarũ: quod dic vt in rubrica.

d ¶ *Proximi.*] i.in dictis gradibus fuerunt incorporati.

e ¶ *Inter alia.*] hoc continet ſubſcriptionẽ ꝙ inter adiutores ei quem pro ſe ſubrogat.

f ¶ *Temporum.*] ſic ℨ. de priuil. eo. qui in ſac. pala.Min. Accur.

g ¶ *Meruit.*]i.qui deceſſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit ab adiutoribus : inter quos erat prior: nunc est vltimus inter memoriales: sed subrogat⁹ ab eo inter adiutores, erit prim⁹ inter eos, si modo ordo tibi libellorū ei dederit : quia præcedētes eū sunt mortui, neobstet supra eodem ibi, qui poste riores erant cæteris. Vel dic q memorialis vltim⁹ sit adiutor & poterit esse prim⁹. idē si desinant præcedentes, argumē. l.l. prox. & sic duo habēt officia: quod cōtradicit supra hac parte. nisi dicas q hic quasi vnū reputatur cùm sint circa idem.

† Tatiano mag. offic.

Officia duo regulariter quis habere non potest.

a ¶ *Officiis.*] puta i scriniis principū. Vel dic etiam in scriniis aliorum magistratuum. nā & alij habent: vt ℨ.l. proxi.

† feriendi.

b *Hac lege. Præcipientis.*] i. agētis vel accusantis.

c ¶ *Monumenta.*] id est, scripturæ sententiarum præcedentium, s. conuētionalium. & facit ℨ.l. in sacris. §. hoc si prolata. & de dign. l. quoties.

d ¶ *Probationibus.*] aliàs procurationib⁹, aliàs prouocationib⁹, i. procurationibus quibus homines vocantur ad ius : & sic sunt duæ partes. Acc.

Absēs causa studij. commeatum habere debet.

† pronuntiatione.

e ¶ *Deductione.*] vide tur adesse q abest licito cōmeatu quo ad præbendam, & sic facit pro clericis absentib⁹. Itē quo ad priuilegium: vt supra eo. l. in sacris. aliàs secus vt ℨ. de domesticis. l. iij. & de episc. & cle. si qua per calumniam.

f ¶ *Fuerint.*] facit ℨ. le. proxi. & ℨ. l. prox. §. illo.

g *Certe. Prima.*] Hęc est ℨ. e. cōperim⁹.

h ¶ *Adiutorū.*] id est, adiutorium syncopa. sic ℨ. de præpos. laborum. & sic in hac lege frequenter ponitur. Accur.

i ¶ *Laterculenſis.*] Hæc omnia expone vt in d. l. comperimus.

K ¶ *Habeant.*] subrogātes. non autem dicas q vnus habeat duo officia. vt supra eod. l. hac parte, vel dic vt not. in d. l. comperimus.

l ¶ *Altera.*] hoc est græca. Accur.

m ¶ *Diminutionem.*] nā cum multi erant supra numerū, non poterāt minui : sed licebat cuilibet seni vel morboso. Acc.

n ¶ *Venditionis*] quia fingens vel non fingens ægritudinem vendebat locum subrogato.

o ¶ *Adepti fuerint.*] vt l. comperimus.

p ¶ *Secunda.*] s. græca quam non habemus.

q ¶ *Illo.*] facit ℨ. l. prox. §. fin.

r ¶ *Addatur.*] vt sit vltra numerum.

quoque penè omnibus officiis a obseruari dignoscitur.

¶ *Adiutores cum conueniuntur sine scriptis, eorū nomen voce sola sufficit demonstrari: aliàs tam in scriptis, tā in causa quam in actis est demonstrandum. Item si adiutores commeatu accepto se absentauerunt: durāte tempore absentiæ integrum debent habere salarium, ac si præsentes essent. Bart.* 10

¶ Idem A. Proculo. † LEX XIIII.

HAc lege sancimus, si quando adiutores viri magnifici pro tēpore quæstoris sacri nostri palatij, in accusationē ciuilis causæ vel criminalis deducti fuerint : strictū iuris, & integritatis congruū ordinē cōseruari: vt si fine scriptis conueniēdi sint, nomen eius præcipiētis b ore designatum esse sufficiat. Sinautē scriptis in ḡrimoniā vnus adiutorū, aut plures forte ferendi † sint, monumēta c sententiarū in persona tantūmodò cōueniendi adiutoris præcedentiū, æquum & iustum initium futuro præstent certamini. Et quoniā probationibus d & exemplis potiùs quàm indecoræ cōsuetudini decet indulgeri: quod in vniuerso deuotissimorū scrinio libellensiū cuicisse monstrat, id in adiutores sacræ memoriæ, sacrarum etiam epistolarum transferendum cēsemus: vt qui liberā proficiscendi licentiā prænūciatione † cōmeat⁹ adepti fuerint, sine qualibet stipendiorum, aut emolumētorum deductione e, pere grè degant: etenim p tēpore viris clarissimis proximis & mellioproximis, aut eorum adiutorib⁹, absentiæ causa, vel offerre de suo proprio, aut ex annonis, seu stipendiis quicquam relinquere cogendis: quanuis Ianuarias Kalendas indultum excedat spatium, & intra se festum diem contineat. Ad hoc illud obseruari sancimus, ne alius adiutor propter quamcunque ambitionem his, qui in præsenti sunt, vel post eorum diminutionem addatur, licet in veterem numerum redacti fuerint f.

¶ *Adiutores sacrorum scriniorū etiam super numerati possunt alios subrogare loco ipsorū vt ipsi assumantur inter scrinarios collegiatos: non autē propter morbum vel senium vel aliam necessariam causam: constitutione hoc permittente hac in parte correcta. Bart.*

¶ Idem A. Tatiano mag. offic. L. XV.

CErtę quidem sunt dispositiones nostri numinis, quas super adiutoribus viri illustris pro tempore quęstoris nostri palatij, quorum obsequio res agitur quęstoria, dedimus : quarum prima g quidem ad supplicationē eorundē adiutorum h emissa) numero eorum qui erant illo tempore, quo pces nobis obtulerunt, neque aliquē eximi, neq; addi præcipit præterquā si quis eorum, vel ad laterculensis i gradum in scrinio sacræ memoriæ, vel ad secundū locū in duobus aliis scriniis, id est, sacrarū epistolarum, sacrorúmq; libellorum, & cognitionum prouectus fuerit. nā his licere desiētibus ab adiutoris officio, alios pro se quos voluerint adiutores subrogare, vltimum † locū in iisdē adiutoribus obtēturos, licet superiora in memorialibus habeāt k. Altera l verò per sacrā pragmaticā facta est, per quam excelsæ memoriæ viro Proculo suggerente, præcipimus illos etiam adiutores posse in suū locū alios inducere, qui per aliquē fortuitum casum minùs implere suū officiū valeant, veluti senium, vel morbum, vel aliam necessariā causam : quod ex ipsorum adiutorum petitione idē magnificæ memoriæ Proculo ad nos retulit. Sed in præsenti ab aliis memorialibus tam in scrinio sacræ memoriæ, q̄ in cæteris duobus sacrarum epistolarum, sacrorúmque libellorū & cognitionum relatis aditi, comperimus diminutione m eorundē ad iutorū impediri per memoratam pragmaticam sanctionem, & insuper venditionis n quodammodo memorati officij locū introductū esse. quod ne de cæterò fiat, præsentē sanctionē ad tuā magnitudinē mittimus: per quam iubemus illis tantum permissum esse, secūdùm prius nostræ serenitatis rescriptū, alios in suum locum subrogare, qui vel laterculensis gradū in scrinio memoriæ, vel secundum locum in aliis duobus scriniis adepti fuerint o: secunda p nostra sanctione super hoc capitulo de cæterò cessante : nullique danda licentia eorundem adiutorum, præterquā si ad memoratos gradus ascenderint, alium pro se iisdē adiutoribus ex quocunque fortuito casu cōnumerare: vt eo modo ad veterem numerum iidem adiutores redeant, & xij. quidem in scrinio sacræ memoriæ, septem verò in aliis duobus sint, id est, sacrarum epistolarum, sacrorúmque libellorum, & cognitionum. ¶ Illo q videlicet obseruando, ne alius adiutor per quamcunque ambitionē his, qui in præsenti sunt, vel post eorū diminutionē, licet in veterem numerum redacti fuerint, ad datur r. nam si permutationem, licet fortuiti casus in ciderint, prohiberi dispositum : multò magis, priorib⁹ manentibus, alios introduci vetamus : cæteris scilicet anterioris sanctionis s capitulis in suo robore permansuris †.

† duraturis. quinam hi sint, vide apud Pyrrhū in hunc titulum.

DE AGENTIBVS † IN REBVS t.

TITVLVS XX.

¶ *Nullus de numero agentium in rebus locum mortui per pecuniam debet inuadere: sed in locum eius ille debet succedere qui in gradu post eum erat proximus, & dignus labore.*

¶ Imppp. Arc. Hon. & Theo. AAA. Anthemio. mag. offic. LEX I.

NVllus v de x schola agētiū in reb⁹ decætero locū mortui conet inuadere: sed is qordine stipēdiorū & laborū merito ad gradū militiæ sequebat, statim atq; illū fata subduxerint in eius præmia pcipiēda succedat oī obiectiōe, y † cessan

† obreptionis.

a *Nvlli.*] s. iudici.

b ¶ *Discingendi.*] i. deponendi. sic ℨ. de agri. & man. l. iij. Acc.

c ¶ *Eximendi.*] a matricula seu libro in quo nomina eorū erat scripta: sed ipsa l. eximit quādoque ꝓpter delictū eius: vt ℨ. de come. l. fi. & ar. ℨ. de primicer. l. fi. & facit ℨ. de decu. l. nemo.

d ¶ *Iudicis.*] alicuius.

† vilitatis. e ¶ *Vilitatis.*] viles vocat alios iudices : vel respectu eius agentis dicit: quasi vile sit timere: vt ff. de reg. iur. l. vani.

f *Matriculam.*] i. libru vbi nomina

† Multa in hanc l. Alci. hic & Pyrrhus. infra scriptorum erant descripta per ordinē, & fuerant vocati. Accur.

g ¶ *Actus.*] magistro officiorū loquitur: vt patet ℨ. de offi. magi. offi. l. j.

h ¶ *In cingulis.*] hi. xlviij. erant principes dicti, vt hac d. l. j. & quilibet præerat fortè ducentis. Acc.

† vocante. i ¶ *Admiserint.*] accipe impleant, q d est ℨ. & hi ducenti suū principē habent qui centenarius dicit: & sic sequētis numeri quilibet suū: vt d. l. j.

Circitores qui sint. k ¶ *Circitorum.*] circitores dicuntur quibus vestiarij vel lintearij dant vestē circunferendam &

† x. al. viij. distrahendā. vt ff. de offi. l. cuicunq;. §. j. & dic q omnia sunt nomina numerorū militantiū inter agentes in rebus.

l ¶ *Quot annis.*] i. singulis annis.

† ita vt. m ¶ *Lucrum.*] sic ℨ. de prox. sac. scri. l. fi quis in sacris. & de aduo. diuer. iud. l. post duos. §. j. & ℨ. de dome. & pro. l. fi.

† vnus. n ¶ *Vacare.*] vsque dum debebat durare defunctus si vixisset, ne duobus salariis grauaretur respublica. Accur.

† probationē. o ¶ *Accipere.*] hoc est quasi registrum sic. j. de diuers. off. l. probatorias.

† † potiantur. p *Eo.*] s. tempore.

q ¶ *Gradum.*] Ad quē non suffragio, sed labore quis peruenit: vt ℨ. de offi. magi. offic. l. j. & ij. & ℨ. eo. l. j.

r ¶ *Desinant.*] aliàs desistuant, & aliàs deferant.

s ¶ *Absurdum.*] sic ff. ad pœ. l. capitalium. §. & vt generaliter. & d sen. l. q indignus. Sed ar. contra ff. de iud. l. solemus. §. latrunculator. & facit j. de ap. præfe. prætor. l. fi. & de pala. l. viros. & de castrē. l. fin. & de vetera. l. fi. & d diuer. offi. l. viros. & de priuil. scho. l. iij. & supra de silent. l. pen. Accurs.

t ¶ *Subaduuis.*] nomina appellatiua quorum dam militantium inter agentes. vt j. l. prox.

v ¶ *Post depositum.*] cessante.

¶ *Agens in rebus deponendus vel eximendus de libro agentium non est per aliquem iudicem, ad cuius officium non spectat cognitio contra eos. Bart.*

¶ Idem AAA. Helioni mag. offi. L. II.

NVlli a posthac sine nostræ maiestatis auctoritate discingendi b agentem in rebus, nulli eximendi † c pateat copia. nam probata schola, & animaduersionē veteri iudicis d, & nullā timere debet contumeliam vilitatis e. †

¶ *Matricula agentium in rebus non debet esse nisi xlviij. quorum quilibet præest ducentis: circitores verò debent esse trecenti: & equites quadringenti quinquaginta. Barto.*

¶ Imp. Zeno A. Patritio mag. offi. LXII.

MAtriculam f † agentium in rebus tua g celsitudine confectam admittentes, iubemus ne ducenarij plusquam xlviij. in cingulis h habeantur in posterum: & numerum centenariorum ducenti viri, quos vacante † tempore, gradus competentes ad miserint i : pariq; modo biarchorum nomen meritúmque ccl. viri duntaxat, præterea circitorum k ccc. & equitum cccl. impleant. sit in æternum illa quoque fixa stabilisque tuæ sublimitatis dispositio, vt si quis de numero ducenario, quos xlviij. † quotannis l esse censuimus, fortūtan de luce migrauerit: laborum eius fructum successores ab intestato, vel ex testamento venientes & lucrum m dispensent: & ita † oībus inter cæteros superstites potiantur solatiis, tanquam si viuus † n qui hæc eadem diu sperauerat, si bimet vindicasset. qua de causa locum etiam eius successorum intuitu vacare † cō ueniet. Nemo autem sine diuali probatoria o, quam codices in sacro nostro scrinio memoriæ positi debeant inserendam accipere o militaribus eiusdem deuotissimæ scholæ stipē diis vel priuilegiis potiatur. †

¶ *Nullus de numero centenariorum, vel ducenariorum in rebus agentium moram cō trahens in ciuitate Constantinopolitana, conuenti potest coram alio quam coram officio rum magistro in causa ciuili vel criminali: quo priuilegio non vtitur si extra ciuitatem illam degat, vel depositio officio. Bart.*

¶ Iidem AAA. patricio mag. offi. LEX IIII.

EX eo p, quo primùm ducenæ vel centenariorum gradū q in schola agentium in rebus militantes meruerint, desinant r in sacratissima videlicet ciuitate cōstituti alterius iudicis cuiuslibet auctoritate pulsari, vel in alio quolibet examine, præterquàm viri magnifici magistri officiorum, & eius forūtā ipse concesserit : actionib⁹ sui quisquam † aduersarij respondere, q d multo magis in criminalibus causis obseruari decernimus. Absurdum s est enim, vt in eius salutem, vel existimationem valeat quisquam proferre senētiam, cuius de nulla re possit pecuniaria iudicare. ¶ Huius autem beneficij prærogatiuam † subadiuuis t etiā, qui singulis inueniuntur temporibus deferri iubemus: licet hanc in eorum personā more quoque † veteri seruari cognouerimus : vt tamen post depositum v officium memoratum, si non inter centenarios numerentur, communi iam lege respondere non ambigant. Prædictas autem omnes centenariorum personas in prouinciis repertas, concessa nunc specialifori prærogatiua, nisi publicæ executionis x solicitudo his iniuncta fit, vti prohibemus, eósque ordinariorum y etiam iudicum pro veteri iure sententiis obedire præcimus.

DE PRAEPOSITIS AGENTIVM in rebus.

TITVLVS XXI.

¶ Imp. Zeno. A. Patritio mag. offi.

LEX I.

AGentes in rebus qui per ordinem z consequi solent principatus a insignia : in vnoquoque scrinio, fabricarum, & barbarorum † quaternos subadiuuarum b solicitudine per annum duntaxat integrum procedentes gradatim subire, hac in æternum valitura lege decernimus: exceptis videlicet vniuersis negotiatoribus quodlibet mercimonium per † se gerentibus, inter positáve personas: cum eis antè sacratissimis cōstitutionibus interdictū sit militare c, ex ceptis nihilominus his, qui possessionum alienarū soli citudinē procurationémve susceperint. Eos em̄ ad hęc officia volumus aspirare, quorū labores, scholæ agentiū in rebus testimonio, comprobātur. Illi quoque sunt ab hac liberalitate nostræ mansuetudinis excludēdi, q cū scholæ eidem socientur, in sacris scriniis, quib⁹ viri spectabiles † primicerius & terciocerius præsunt, adiuuantes eos, publicarum chartarū tractatib⁹ occupātur: & duobus officiis d operam suā adhibere non possunt. Nā præter emolumēta, quæ de prædictis scriniis consequuntur, principatus etiā solatio debent esse contenti. Quòd si morbo, vel ætatis senio capti, & imperiti huiusmodi rerum, vel quocunq; alio vitio præpediti, per se memorati officij curam subire nequiuerint : considera tis præcedentibus eorum laboribus e, per substicutū f chartularium ciusdē scrinij, cui præfuturus † est ipse, idoneum, & tam moribus optimis præditū, quàm scientiā peritiáq; rerū habentē, electione sua, suarūq; pericu lo facultatū, præfatū † munus eos implere præcipimus.

† quisque.

† his etiam qui subaliis ding.

† quo vclis.

† barbariorum.

† pro.

† subadiuuę.

z *Gētes. Ordinem.*] matricula decurrente: vt ℨ. de offi. ma. l. j.

a ¶ *Principatus.*] vt fiat princeps agentium: vt d. l. j. & ℨ. tit. j. l. j.

b ¶ *Subadiuuarum.*] i. præponebant cæteris agentibus: minores tamē erant principibus vt hic colligit: quales erāt antiquarij in scriniis memoriæ : vt ℨ. tit. ij. l. hac parte. & hæc sunt nomina quorundam numero rum in rebus agentium.

Negotiatores militare non debent.

c ¶ *Militare.*] Not. negotiatores nō militare: vt ℨ. negot. ne mi. & ℨ. de dign. l. ne quis. itē cōductores & procuratores: vt & ℨ. loca. l. fi.

d ¶ *Officiis.*] not. sic ℨ. tit. ij. l. hac parte. cū cōcor. Accur.

e ¶ *Laboribus.*] prodest hactenus fuisse bonum. sic ff. de re militari. l. iij. §. a barbaris.

Bonū fuisse hactenus ꝓ dest.

f ¶ *Substitutum.*] sic supra ti. tulo primo. le. iiij. Sed contra supra, titu. j. lege finali. §. penultimo. Solut. ibi ī alio officiali quàm hic. Item facit q̄s quod per substitutū facit, & suo periculo : vt hic, & supra de episcop. & clericis. l. quisquis. & l. ad similitudinē. & de admi. tuto. l. decreto. & ad muni. l. quid ergo. & de polic. l. de pollicitationibus. & ℨ. de peri. nomina. l. fin. & quo quis ord. l. fin. & de decu. l. nullus. & de consti. pecu. l. quod autem. §. sed & si quis. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Ac. Procuratores.*]quoslibet, ni fi sint illustres. & ℨ. vt in auth. vt illustres. § .j. col. v. & ℨ.de procu. l. pe n.

b ¶ *Indulta.*] vt ℨ.ti.ij.l. in sacris.

c ¶ *Eadem schola.*] sic ℨ. tit.ij.l.in sacris.§.j.

d ¶ *Impertita.*]per ll. quas non habemus. nam leges quæ sunt ℨ.nō dicunt de priui.competētibus post depositum officiū.& facit ℨ.ti.j.l.ex agētib⁹.sed cōtra.ℨ.t.j.l.ex eo.ibi,vt cum,&c.& verbū ibi positum,si nō inter &c.vbi subaudi vel similes prīcipes,soluit ꝓrarium. Ac.

e ¶ *Conuertere.*]priuilegia extenduntur:vt ff. ꝺ cōſt. prin.l.vlt.itē no.cū datur priuilegiū priuilegiato,non ideo aufertur primū priuilegiū.sic & ℨ. de digni.l.ij.& arg.ff.de act.& obli.l.Lucio.

f ¶ *Pro matribus.*] de mātribus & de seruis dic vt not.ℨ.tit.ij.l.in sacris.in princ.

g ¶ *Quantitatis.*] facit d.l.in sacris.& ℨ.t.ti.l.fi. & de pri.scho.l.quoties. & ℨ.de filē.l.pe.& ff exc. mu.l.eam.& ℨ.qui milit. non pos.l.eis.& de priui. eo.q.in sacro.l.ij.& ℨ. de mu.l.scriniarios.& ℨ. de castr.l.ij.& l.fi.& ff.ꝺ li. ug.l.fi qs à liberis.§.fi.& de fabr.l.eos qui.& ℨ.de priui.scho.l.hac lege.

h ¶ *Denarum.*]i.decem, vt ff. de leg.j.l.si quis testamento.& facit ℨ.de legi.& constit.l. ij.in fin.

i ¶ DE PRINCIP.

¶ Dic vt ℨ.tit. ij. in rubr.

k *Gentes.*] Et hoc expone vt in rubr. ℨ. titu.j.& dic palmam, id est,victoriam & finem laboris, sic aduocatus habet palmam cum vincit causam:vt ff.de var.cog. l.j.§.& si palmarij.

Aduocatus eū vincit in causa,palmā habet.

l ¶ *Principatus.*]iovt sit princeps agentium in rebus : quod fit per laborē non suffragio,decurrente matricula:vt ℨ.de offi. magi.offi.l.j.

m ¶ *A Principe.*] i. ab imperatore:vt non conueniatur nisi coram imperatore dictus princeps. Vel dic à principe prædicto:& dic ad citandum vel exigendum aliquid ab eo qui est de sua militia : vt infra l.proxi.

n ¶ *Personarū.*]vel dic di ctōrū principum, & sine ipso scilicet imperatore. Vel dic personarū.f.militantium sub principe.nā non vexabātur ab alio iudice nisi à dicto principe: & quod subiicit ēt si in tercessio,i.præceptio fuerit impertita offic.in loco degentis, i.citati vel conuenti vel corā impe

¶ *Agentes in rebus, & eorū serui, vxores. & liberi, siue agāt per se, siue per procuratoret eorum, siue conueniātur, habent circa solutē das sportulas priuilegium quod habent in sacris scriniis militantes, nec cogūtur dare fideiussores extraneos de iudicio sisti, sed sufficit fideiussor de suo numero in reb⁹ agētiu: & per hoc priuilegium non derogatur aliis priuilegiis eis concessis. Io. de Pla.*

Imp. Anastasius A. Celeti. L. II.

HAc saluberrima sanctiõe decernimus, agētes in reb⁹ pro cõuictionib⁹, & modo sportularū executoribus prębēdarū, pro quā titate sumptuū, quę circa litigia sibimet ab aliis inferēda, vel à se cõtra alios p semetipsos, seu p ordinādos à se, ꝓcuratores exercēda, cõuenit ab his agnosci: ac beneficiis, quæ in sacro nostro militantibus ministerio iāpridē per diuinas sanctiões indulta sunt, perpotiri. Fideiussorē idoneū de eadē schola, nō autē extraneū offerre cōpelli. Ita tñ vt priuilegia quęcūq; centenariis, seu ducenariis, vel chartularіis, seu viris clarissimis principibus post depositā quoque militiam iam per dispositiones principales impertita, & nunc vsque obseruata esse noscūtur, intacta inuiolataque custodiantur : cū per absurdum pérque temerariū sit hanc nostræ liberalitatem pietatis quēquam astuta interpretatione non ad augmentum anterio rumpriuilegiorum, sed deminutionem conuertere concedi : simili videlicet forma pro matribus & vxorib⁹ eorum, necnō etiā liberis sub eorū potestate constitutis: nec aliā sortitis vel sortituris militiam, necnon etiam seruis ad eos pertinentibus seruanda ; ita vt in prouinciis quoque supradictæ personæ degentes, simili beneficio perfruant : sportulas tamen & litium expensas pro tertia superiùs enaratæ quantitatis parte soluturæ: denarum librarum auri condem natione, aliāque grauissima indignatione iis feriēdis, quicunque nostra iussa quolibet modo, seu tē pore violauerint, seu violari consenserint.

DE PRINCIPIBVS agentium in rebus i. TITVLVS XXII.

¶ *Finito labore agentiū in rebus, agens princeps agentium creandus est: nec potest ad alias publicas vel priuatas functiones vocari, nisi de principis conscientia nec vexari pōt cora aliquo iudice nisi corā principe: nec patronus causarum potest ignorante principe contra eum aliquid postulare: & contra faciens pœna x lib. auri punitur. Bart.*

¶ Imppppp. Gra. Val. & The. & Arc. AAAA. Cynegio PP. LEX I.

AGentes k in rebus post palmam laboris emeriti principatus l honore remuneramus : atque ideo officiales † ad necessitates publicas quā priuatas nō nisi principe m mittāt† auctore : nullarúmque † sine ipso cui quā mādetur exhibitio persona rū n, etiā si intercessio in locis degētis officij fuerit impertita. Causarū etiā patronos ita volumus esse conuentos o, ne ignorāte principe, vllam postulationē introducant p: né ve sub vnius persona susceptī fraude quadam aliena q negotia inferenda esse pertentent. Quòd si fuerit definitio r contēpta, decem libras auri fisco nostro ab officio tuo iubemus inferri.

¶ *Omnes agētes in rebus sunt sub eorū principe conueniendi, etiā si senatoria dignitas præfulgeat in eis : actus verò soliti expediri per cœtum senatus, expediētur per ipsum, aliquo rescripto subuentionum non obstante. Bart.*

¶ Imp. Anastasius A. † LEX II.

OMnia citatoria s omniū licet causarū atque personarum, licet sint senatoriæ dignitatis t, ad principes v †specialiter re uocari præcipimus: actus verò cæteros, qui à sacratissimo cœtu senatus tractari consueuerunt, censualiū x solicitudine celebrari: nec aliquod præiudiciū y ex surreptitio rescripto supplicibus inferri.

¶ *Principes agentium in rebus decorantur dignitate proconsulari. Bart.*

¶ Idem A. † LEX III.

PRocōsularis apicis dignitatis adiectione principes agentiū in rebus præcipimus decorari z.

¶ *Principes agentes in rebus possunt habere domesticos, quorū industriā & fidē putant esse cōprobatā: licet illi domestici eodē officio sæpe functi fuerint: & si in dicto officio per xxv. an. seruire nō possint corporis valetudine impediti, & ob hoc ad honorariā dignitatē principis beneficio transmigrauerint, iisdem priuilegiis & beneficiis potientur quibus potiuntur factus princeps agentium. Bart.*

¶ Impp. Theod. & Valent. AA. † L. IIII.

EX agentibus in rebus principibus, domesticos in suis actibus habere liceat a eos, quorum fidem industriāmq; probatam sibi existimant : & si sæpe eodē officio fuerint b antè perfuncti. Et si quis agens in rebus post xxv. annorum curricula, ob aduersam corporis c valetudinē, militiæ finem minimè valuerit expectare, sed ad honoraria ex principe dignitatē testimonio d scholæ profilierit? iisdē eum priuilegiis muniri censemus, quibus hi, q ad principatus actū progressi sunt, potiūtur. ¶ Sed in salutionib⁹ iudicū cōsessibúsq; priores eos, qui p longæ militiæ metas ad principatus actū peruenerint, & si act⁹tpe posteriores e sint, esse ratore secūdum primū, vel corā principe secūdū aliū intellectū. videbatur enim tūc contra quasi nō trahaf extra locū suum. arg. ℨ.de episc. & cle. l. omnes qui.

† officialis. mittatur. † nullaque.

o ¶ *Conuentos.*] id est, admonitos.

p ¶ *Introducant.*] contra prædictos in permisso examine vocatos, ℨm vtrúq; casum: vel nec p eo, nec cōtra: quia in vetito examine vocatur secundum vtrunque casū.

q ¶ *Aliena.*] f. dicti vocati principis secūdūprimū casum: vel sub eo militantis secundum aliū.

r ¶ *Definitio.*] f. huius legis. & facit ℨ.de re mili. l. nemo. & ℨ.tit.iij.l.in sacris. Accur.

s OMniacitatoria.] quæ habēt fieri corā principe agētiū in rebus, vt de his qui militant sub se vt ℨ.l. proxi.

† Impp. Arca. & Hono. AA Theodo P.V.

t ¶ *Dignitatis.*] f. qui ro sub eo militāt: & sic ex cōsensu imperatoris q fecit legem istā, hoc per mittit: ne sit cōtra ℨ. de dig.l.memo. vel die hic honorē senatoriæ tātū: ibi habet & actum.

† principis.

v ¶ *Ad principes.*]f. agentium in rebus.

x ¶ *Censualium.*] i. corā magistro census, cum dicat actus, f. legitimos, f. insinuatio, & similes. vel subau. coram alio cuius sit iurisdictio.

† Impp. Hono. & Theo. AA. Arcadio Præf. Afri.

y ¶ *Præiudicium.*] idest, quòd præiudicet prædictis, aliàs malè videntur sonare leges.

z *Proconsularis. Decorari.*] ergo est spectabilis: vt in auth. de non alien. § .fin. colla. ij. nec obst. infrà, eod. l. vlt. in princ. vt ibi not.

a EX agentibus. Liceat.] quod nō licet. f. habere domesticū rectori prouinciæ: vt ℨ. de assess. l. nullus.

b ¶ *Fuerint.*] sic ℨ. de assess. l. liceat.

c ¶ *Corporis.*]facit ℨ.tit. j. l. agentes. §. q si morbo. Et no. q nō dicit hic quòd eligat & aliū sub stituat: & hic nō est cōtra ℨ.tit.ij.l.fi. Sed illa agentes dicit ibi soluī.

d ¶ *Testimonio.*] fortè totius : & sic non iurāt sed verbotenus bonū de eo dicunt. sic in auth. de mona. § . cogitandū. col. j. vel dic quòd iurēt. xv. arg. ℨ.tit.ij. l. vnicuiq; secus ergo similes fecisset prius: vt ℨ. de re mil. l. miles. & ff. de inf. l. ij. §. ignominia. & ff. de re mili. l. milites. § .j. & ij.

e ¶ *Posteriores.*] facit ℨ. de cōsu. l. j. in fi. Sed cōtra ℨ. de ppo. sac. cub. l. j. & de filen. l. j. vbi videt præferre eū qui est tantū honorari⁹. Sed dic illas intelligi

Valentino mag. offi.

intelligi secūm istā: vt q est in actu, semper præferatur honorariis eiusdē vel alterius dignitatis: vt ℨ. vt dign. or. seruc. l. ij. §. sed administratores.

a ¶ *Tanquā.*] verē nihil, quia habētur perinde ac si fuissent in actu, & cōpleuissent militiam: quia omnes præcedētes eum decessissēt: & sic ille fuisset princeps. & facit ad l. istam ℨ. de pala. l. palatinos. & ℨ.tit.ij.l.ij.

b EOs quiordine.] qđ est faciendum: vt ℨ. de offi. mag. offi. l. j.

c ¶ *Decenam,*] dignitas est, vt dicta l.

d ¶ *Principis.*] scilicet agentium in rebus.

e ¶ *Extiterint.*] qa tunc debet fieri princeps cum steterit in ducena per annum: vt ℨ.tit.j.l. matriculam. assumptus enim ad iuror fuit magistro officiorum, quia sup omnes istos princeps erat. nā ipse facit hat matriculā: vt ℨ.tit.ij.l. matriculam. f. ¶ *Numerari.*]hoc ipso.

† vicariæ.

g ¶ *Vicarianæ.*] qui est spectabilis vt pcōsul. qđ patet: quia inter spectabiles ponitur: vt ℨ. de off. vica. cui procōsuli æqui paratur ℨ. l. proconsula ris. & facit ℨ. l. proxi.

† principatus.

h PRincipes. Remuncia tio.] renūciat qui se supponit periculo. & facit ff. ꝓ so. l. si non fuerint. §. j. in fi. & infra tit. j. l. vlt.

Renunciat q̄ se periculo supponit.

i ¶ *Comitiuæ.*]& hoc cingulū comitiuę est spectabile: vt no. ℨ. de offi. eius qui pro. l. j. & concordat cum superioribus & duabus proximis. Accur.

† Zeno A. Ioannī.

k ¶ *Salus.*] facit ℨ. de priui. e. q in fac. l. de cubiculis. & ℨ. de filen. l. fi.

l VIcenque. Principatus.] subau. & prin. &c. quod fit matricula decurrente.

† principatus.

m ¶ *Pulsari.*] vt ℨ. de de can. l. fi. § . viri quoq;. & facit in eadem l. § . necnon magistri. & ℨ. de dignita. l. senatores. & ff. de senato. l. emancipatum. & ff. de decurio. l. ij. § .j.

n MVltis. Clarissimos.] i. claræ dignitatis, spectabiles tñ sunt: vt ℨ. e. l. proconsularis. & sub. iubemus.

† Zeno A. Ioannī.

o ¶ *Sētētiis.*] citatoriis.

p ¶ *Vel seruī.*]de his dic ℨ.t.iij.l. in sacris. in princ.

q ¶ *Procuratores..*] de hoc ℨ.tit.j.l.fi.

r ¶ *Sportularum.*] in fiscum dandarum. ideò in sporta ponitur: vt seruiamus verbis: vt instit. de dona. §. est & aliud.

s ¶ *Præstanda.*]nomine sportularū pro fisco. nā pro se infrà accipiente.

t ¶ *Existimauerit.*] de fino fortè numero: vt arg. præcipimus: nihil censualibus, vel apparitoribus aduersus priuilegia eorum excogitantibus, cāquam a in actu principat⁹ fuerint versati: vicenarum librarum auri condemnatione contra eos proposita.

¶ *Vicarianæ dignitatis titulus honoratur qui princeps agentium aut magister officiorum est effectus. Bart.*

¶ Idem AA. Cyro PP. LEX V.

EOs qui ordine b trāsecursa militia, post ducenam c ad desideratum principis d peruenerint gradū, aut adiutores viri illustris magistri officiorum extiterint e : cum inter honoratos cœperint numerari f, vicarianæ † g dignitatis titulis decorari censemus.

¶ *Princeps agentium in rebus cingulo comitiua primi ordinis fungitur. Bar.*

¶ Idem AA. Nomio mag. offi. L. VI.

PRincipes agentiū in reb⁹ quos sæpe sæua pericula, vitæq; interdū renūciatio h, ad memoratū gradū adduxit: cōpleto tēpore militię suę comitiuę i primi ordinis cingulo in diē vitæ potiri (manentibus videlicet dudū præstitis saluis k priuilegiis) decernimus.

¶ *Militans in schola agentium, si fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agentium factus sit, filium curiæ obligatum relinquit: sed si ipsum fuscęperit, postquā princeps factus fuerit, liber erit à curia. Bar.*

¶ Imp. Leo A. Nicosterio. PP LEX VII.

QVicūq; ex corpore cohortaliū militās in schola agentiū in rebus filium procreauerit ante quam ad metas militiæ suæ perueniat, principat⁹ l honore decoret: & licet ipse post finitā militiam, vt potè liber, nulla debeat huiusmodi conuentione pulsari m, filiū tamen cohortali conditioni relinquat obnoxium. Si verò postquam adeptus fuerit principatū, † edide rit filiū: is qui natus est, etiam si in schola deuotissimorū agentiū in rebus militiam sortitus nō fuerit, ita liber sit, ac securus, vt nec vllis cohortalis officij nexibus obligetur, quasi iam ex patre libero, & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

¶ Imp. Anastasius † A. LEX VIII.

MVltis deuotissimæ scholę agentium in rebus aditioni bus perimoti, viros clarissimos n eiusdem scholæ principes, cui finitis militiæ stipendiis exeunt, quoties ex maioris iudicis sententiis o ipsi vel eorum coniuges, aut liberi, vel seruip, aut coloni, siue per se, siue per procuratores q conueniantur, non ampliùs quàm vnum solidum executoribus sportularum r nomine præbere compelli: apparitoribus vicariani, seu præsidialis iudicij non nisi tertia parte solidi tātùm præstanda s: nullasque iisdem concussiones aut vexationes in præbendis fideiussoribus ingeri, sed eos fideiussores quos locorum defensor existimauerit t dare: ita videlicet vt pro tenore generalium edictorum ij, qui vel in sacratissima vrbe, vel in prouinciis immobiles possident facultates, adiuratoriæ cautioni v, & subsstantiæ suæ credantur. Hoc etiam adiiciendo, vt nunquam nisi ex sententia x in scriptis prolata penitus moneantur †. Ad similitudinem insuper aliorum y officiorum, quoties ciuiles vel criminales contra eosdem cognitiones mouentur, executorem quidem negotij vsque ad finem litis ciuilis seu criminalis vnius esse solidi præstatione contentum z : & pro insinuandis a nostræ serenitatis apicib⁹, vel simplici contra obnoxios eorum postulatione deponenda, binos solidos ab his vel coniugibus eorum præberi: & quoticscunque exemplaria b postulantur, ij quorum interest, accepto solido, quod petitur præbere non differant †. Pro implendis verò monumentis c, vnde conueniendi tribuitur executoribus facultas : non vltra quàm tres solidos, quibus competit, impertiri præcipimus: arbitro d verò non ampliùs quàm solidum : & fisci e patronis dimidiam solidi partem : notariis f verò tertiam g vsque ad finem (sicut dictum est h) causæ præstare : super editiones i quoque chartularum solidi partem dimidiam præbere. Quòd si non apud arbitrum, sed in competentibus iudiciis maioribus cognitio celebretur: inducendi qui dē negotij gratia non ni si quatuor solidos eosdē viros clarissimos erogare k : gestorum l verò excipiendorum causa duos tantummodò solidos dare: & nullius vltra suprascriptas quantitates, cuilibet † alteri præstandi sumptus exactione vexari: his omnibus locum habentibus siue ipsi aliis litem ingerant, siue ab aliis pulsentur.

DE CVRIOSIS † ET STATIONARIIS m. TITVLVS XXIII.

¶ *Denuntians maleficium punitur si nō probat: & ideo aliū ꝓ delicto nō incarcerat. Bar.*

† differat.

† Cuiuslibet.

† Curiosos existimat Al. hic duci, nō qui vbi deliēta fierēt de officiabāt, vt scribit Ac. sed tantū q̄ commissa in curia principis, vel in comitatu prędū omnes pro uicias referrē ad prędm locum. Stationarij aūt (in quit ille) ꝓ bis accipiendi sunt qui stationario rum militū (hoc est eorum qui ad aliquem iuncum deputati sunt deficta deferrent. nihil tamen horū ex legib⁹ huius ti. deprehendas.

¶ Dictum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dictum est in genere de agentibus in reb⁹, & eorum principibus, nūc de duabus speciebus. Primo de curiosis, quorū officium erat nuntiare crimina, & remittere crimi-
nolos: vt l.fi Item secundo de quibusdam qui p
vitijs. Erant euectionibus, vt i
† contige- tribus sequentibus legibus,
rit.
¶ *Viriosi, & stationarij.*] Pro eodē
† l.j ff. de eo curiosi, & stationarij, for-
hor. & prin. tè quia stabant certo lo-
cornic. co vnde confueuerāt fu-
gere delinquentes. idem dicitur Ir enarcha: ff. de
cuit. reo. l. diuus.
b ¶ *Probationis.*] No. ergo non credi officiali. ni
si & probet. qđ dic vt ℨ. de
accu. l. ex quidē. & facit
l. singul. & de cust. reo.
l. j. Sed arg. contra ff. & C. of
fi. præfec. vrb. l. j. §. fi.
c ¶ *Immittebāt.*] vt ℨ. de
cohor. l. j. Item q consue
tudo prava reuocatur. facit vt i auth. vt nul. iud.
§. j. colla. ix.
d *Gentes. Cursus.*] Officiū hui⁹ erat portare pecuniā publicā per prouincias, & cōducere naues, & animalia ad ferēdā annonā reipu & tempore cōpetētifacere incip. iter & cursum, & prouidere ne quid subtra hatur: vt hic, & ℨ. l. fi. & ℨ. de cur. fur. l. iij. & l. fi.
e ¶ *Credimus.*] sic de præ fecto credit princeps: vt ff. de of. præfe. præt. l. j.
f ¶ *Officio.*] i. alius non intromittat se: vel dic, q iste non intromittat sed alio officio. ad qđ ℨ. de prin. agē. in re. l. pe. & vl. prima placet.
g ¶ *Cursum.*] accipiēdo iter ante alios: vel aliàs faciēdo ℨ. pceptū istius.
h ¶ *Euectio.*] i. qđ vehitur vel, i. qñ iter arripit dicatur huic. aliàs est ad uocatio. fiscī. taeuectio, qa animalia vocātur ad publicum cursum.
i ¶ *Pro animalibus.*] mulis puta, vel p ęquis quisque accipiat pro x. cum non habeat nisi. viij.
k ¶ *Cogatur.*] ad hoc ℨ. de er. mi. an. l. excellētię & ℨ. d exc. mu. l. placet.
l *Per id. Sustinetis.*] loquitur agentibus in rebus. Accur.
Officiū aut dignitatem
m ¶ *Statuēda.*] No. non iuuāt officio vel dignita
malē seruās te q malē eam seruat. sic
eis non iuua q ℨ. dignit. l. iudices. & l.
tur. quoties. & ℨ. de cur. pub.
l. iij. & de vete. l. iij. itē & facit ff. de i i⁹ vo. l. ij. & ℨ. de min. l. auxiliū. in fi. & ℨ. d epi. & cle. graliter.
n *Gentes. Censemus.*] Ad quā cu
rā & cursum illi ex scho
la agentium debēt exire quos ordo militiæ vocat & laborū aditor: vt ℨ. d offi. ma. of. l. j. plures ergo & alij agētes erāt in

¶ Imp. Constan. A. ad Iulianum P.P. L. I.

Vrioſi, & ſtationarij vel quicunque fungūt hoc munere, crimina iudicibus nuncianda meminerint, & ſibi neceſſitatem probationis b incumbere: non citra periculum ſui † ſi inſontibus eos calumnias nexuiſſe conſtiterit†. Ceſſet ergo praua conſuetudo †, per quam carceri aliquos immittebant c.

¶ *Officium agentium in rebus eſt curam habere ſuper euectionib⁹ curſus publici: portan do pecuniam publicam per prouincias, & cō ducendo naues & animalia ad deferendum annonas: & alius officialu ſub pœna ſe intromittere non debet: & recipiens pecunia pro animali in curſum publicum non edicta pœna quadrupli punitur. Io. de Pla.*

¶ Idem A. ad Taurum PP. LEX II.

Agentes in rebus, in curis agendis, & euectionibus publici curſus diſpiciendis, noſtrorum memores præceptorum, credimus e in omnibus velle profuturā reipublicæ: ideóque ſolos agentes in rebus in hoc genere iuſſimus obſequium adhibere, & non ab alio penitus officio f. Hi verò peruigili diligentia prouidebunt, ne quis contrā euectionis auctoritatem moueat curſum g, vel amplius poſtulet, quàm conceſſit euectio h. Quiſquis igitur aliquid tale perpetrare tentauerit, improbi cœpti priuetur effectu. Demōſtretur etiam iudicibus, vel curioſis euectio, etiam ſi quis nobis iubentibus feſtinare memoret in obſequium neceſſarium, nec prævaleat contumacia, vel dignitas. Ergo nummum iam veramus expoſci pro animalibus i in curſum minimè conſtitutis. Quòd ſi fortè aliquis exiſtimauerit perpetrandum eius quadruplum quod accepit, in ferre cogatur k.

¶ *Condemnatio præfecti facta de agente in rebus, eſt nulla, niſi talis agens aliquid cōtra honorem, honeſtatem, & decus ſui officij commiſerit: quia tunc grauius punitur. Bartol.*

¶ Imp. Conſtan. A. ad agen. in reb. L. III.

PEr id tempus, quo curſus tuē di ſollicitudinem ſuſtinetis l, condemnationes præfectorum circa eos ſolos irritæ ſunt futuræ, qui ſeruauerint honeſtatem: erga eos verò qui inhoneſtè & contra decus ſeculi, vel honorem militiæ verſabuntur, non ſolùm condemnatio manſura eſt, verùm etiam grauior pœna eſt ſtatuenda m.

¶ *Agentes in rebus ſingularibus per ſingulas prouincias ſunt mittendi: qui in euectionibus inſpiciendis curam tantum habebunt cum aliis iudicibus prouincialibus: & alios illicitè non vexabunt: de cauſis non cognoſcent: & non detrudent in carcerem. Barto.*

¶ Idem A. LEX IIII.

AGentes in reb⁹ ſingulos per ſingulas prouincias mittendos eſſe cēſemus n: quibus inſpiciendarum euectionum tantū debeat cura mandari: vt nihil prorſus commune o aut cum iudicibus aut cum prouincialibus habeant: nec naues debebunt illicita concuſſione vexare: nec libellos aut atteſtationes, vel conteſtationes litis gratia ſuſcipere p: aut in carcerem quēquam trudere† q ſed curſui † ſolùm vacare.

DE PALATINIS † SACRARVM LARGITIONVM, & rerum priuatarum r.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Palatini pro capitibus eorum, & iugis tantum penſitationem fiſco ſoluent: ab aliis verò muneribus ſordidis vacant. Bart.*

¶ Impp. Conſtant. & Conſt. AA. Veroniciano. LEX I.

PAlatini s pro capitibus t, ſeu iugis v ſuis tantū penſitationem, atque obſequia recognoſcent: extraordinariis, & ſordidis muneribus, & ſuſceptionibus x & temonariis y oneribus liberati†.

¶ *Theſaurarius vel comes theſaurorum repertus ſemel culpabilis in officio, iteratò ad eandem militiam non aſpirabit: nec etiā aliam acquirere poteſt. Bart.*

¶ Imppp. Valens, Grat. & Val. AAA. LEX II.

NVllus theſaurienſis, vel officialis comitis theſaurorum ſemel deprehenſus euerſor, quo cūque pacto a aut repetat militiā ſuā, aut aliā ſibi requirat per ambitum dignitatem, vel eſſe trāsferat ad aliam quamcunque militiam.

¶ *Singulis annis vnus ex palatinis mitti debet ad regendum principatum comitis domorum Cappadociæ. Bart.*

¶ Imppp. Gat. Val. & Th. † AAA. L. III.

PRiſco b iam nūc ordine reuocato c, de palatino potiùs officio ad regendum principatum officii comitis domorum per Cappadociam mittantur: quales comes etiam domorum, ſi inhoneſtum aliquid geſſerit†, vereatur. Idoneos itaq. ſingulis annis è numero mittendariorum d ad hoc eligere debebis e, & mittere.

¶ *Palatini nihil habent commune cum aliis iudicibus prouinciarum: ſed excepta reuerentia quæ eis debetur, non ſolùm per iudices minores, verumetiā per maiores quilibet iudex debet in ſuo officio deferre. Bart.*

¶ Idem AA. ad Heſperium. PP. L. IIII.

NIhil omnino vllis iudicibus f cum palatinis noſtrę clementiæ, quicunque à comitibus diriguntur, ſit cōmune atque coniunctum g, ſed excepta reuerentia (q nō ſolū ab inferioribus h, ſed ēt à maiorib⁹, & ī ꝓuincia degen rebus, vt d. l. & ℨ. de prin. agen. in reb. l. matriculā Et nor. huius officium, vt ℨ. eod. l. ij.
o ¶ *Commune.*] ſic ℨ. titu. j. l. nihil.
p ¶ *Suſcipere.*] ad audiendum. Accur.
q ¶ *Trudere.*] vt ℨ. eo. l. j. in fi. ſed ſi inueniat fugitiuos, in cuſtodia deti nere poſſit: vt ff. de fugi. l. fi. in prin. cū iſti dicāt ſtationarij: vt ℨ. e. l. j. in prī.
r DE PALATINIS. Scilicet principis. nā vtriſque priuilegium datur: vt ℨ. eo. l. fi.
s *Palatinis.*] aliàs vicarij palatini: qa quodā modo gerunt vicem principis. & ſic pro eodem. aliàs deeſt vicarij.
t ¶ *Pro capitibus.*] no. ſic ℨ. de agri. & cenſi. l. cū antea. & ne ruſt. ad vl. & c. l. j. Sed q̄tra ℨ. d. eā ci. cē. exi. l. j. & de col. Thra cen. l. ſed & illā ſpecialia.
v ¶ *Iugis.*] ſ. boum: vt in auth. de man. prin. §. coges. col. iij. Accur.
x ¶ *Suſceptionibus.*] hoſ pitū: vt de clericis dicitur. ℨ. de epi. & cle. l. j.
y ¶ *Temonariis.*] aliàs temerariis: aliàs temona riis. & facit ℨ. de pri. eorū, qui in ſac. pa. l. j. Ac.
z *Villas. Euerſor.*] qa malè geſſit.
a ¶ *Pacto.*] i. modo. & fa cit ℨ. de ſuſcep. l. ſi aliqđ. & ℨ. de dig. l. iudices. & ff. d. ſuſp. tu. l. iij. §. qegri. in fi. §. & de acc. l. ſi cui. §. iiſdem. & de cohor. l. ſi cohortalis. & ℨ. ad l. Iu. de amb. l. j.
b *Piſco.*] principat⁹ Cappadociæ ſpecialiter deputatus, p ſuis ſtipēdiis comiti domorū, ad quē regēdū mittit đ palatinis: quę ētiā verebit comes malē aliqđ p eū, vel alium gerere.
c ¶ *Reuocato.*] antea ſic fuerat: ſed in deſuetu dinem habitū reuocat.
d ¶ *Mittendariorum.*] i. palatinorum, qui ſunt habiles ad mittendum.
e ¶ *Debebis.*] comiti domorū loquitur: vt ℨ. l. proxi & no. hic arg. q̄ malē prælatus timet bonum ſubditum.
f *Nihil. Iudici bus.*] aliàs militibus: & aliàs comitibus ſ. prouinciarum.
g ¶ *Coniunctum.*] dum palatini gerāt ſuum officium. & ſic non obſt. ℨ. đ agen. in re. l. ex e. in fi. & l. fi. §. ita quę ſunt ētrā. & facit ℨ. tit. j. l. fi.
h ¶ *Ab inferioribus.*] Nor. reuerentiam maiori à minori

† tamen.

† tradere.
† curis ſuis.

† Palatini (in qt Al. hic) di cūtur oēs in palatio, alij q̄ dē ſemp in domo Augu ſti perſeuerā tes, q comi tatēſes dicū tur: comitatum autem locum appellabant, in quo vrā du cebat Impe rator, qui ve rò in prouin cias mittebā tur, dicebantur mittēdarij, à nuncio mittendo.

† D. N. Maij, C. P Cōſtan. iiij. & Coſſ. iij. AA. Coſſ.

† congeſſerit.

Prælatus ma ius bonū ſub ditum timet.

Reuerentiā debet mi nor.

maiori im peadere. & econtra.
à minori deberi: & econtra, ſic ℨ. de offi. re. pro. l. potiores. & đ offic. diuer. iudi. l. ij. Item nor. q archiepiſcopus in hac terra honorare đbet epiſcopū vt hic, nec ſuā iuriſdictioné per illū p̄ſentiā perdit: vt in auth. de defen. ci. §. nulla colla. ij.
a *Quidam. Excepto vñ.*] i. ad aliam dignitatem.
b ¶ *Militando.*] ſubaudi eligit. & facit ℨ. vt dig. or. ſer. l. j. & de pxi. ſac. ſcr. l. vnicuique.
† à ſe.
c *A officiis. Neq; ipſa.*] ſ. excellentia tua. Accur.
d ¶ *Poſtmodū.*) i poſt l. iſtā. Vel dic poſt finitū of ficiū: & dicit in ſordidis & ſimilib. ne ſit ℨ. ſ. c. l. j.
† qui
e *Criniis.*] hæc l. nomi nāt officiales q̄ ſub ſunt comitib⁹ domorū: & hi ſoli habebāt ſtipendia: & è falſa hęc l. in oī b⁹ ferelibris circa literā.
f ¶ *Suffragio.*] ſic ℨ. de prīc. agēt. in reb⁹. l. oīa.
g *Iauuit. Et palatinis.*] &, pro id eſt.
† adiungere præterea.
h ¶ *Ex iiſdem.*] ſ. palatinis. Accur.
i ¶ *Termi.*] aliàs tamē. aliàs tātū, aliàs terni. & q̄ ſunt centenarij, & ducenarij & certi numeri, habes ℨ. l. prox. de quibus ſingulis annis aliquot quieſcunt. vt hic,
k ¶ *Prouiſionis.*] ſ. tuæ, & præfecto loquitur.
l *Non aliter. Annotationem.*] i. priuilegiū noſtro motu, ſed cū cōcilio ꝓcerū é pragmatica ſanctio, & facit ℨ. de prin. agent. in rel. matriculam. in fi. & ℨ. de rę milita. l. neminem.
m *Palatinos. Calcē.*] i. finē. nā calx calcis pars pedis extrema: vt vbi é ſūctura tibiæ: & pedis, ſubcel. ē pedis cō cauum: ind: ſubcellaris, ſecundum P.
† ali. præſumi. breuius, quā dignita. aliàs, præſumi, Brevis. quas digni.
n *Tyronum.*] ab his excuſantur prin. agen. in re. vt ℨ. de prin. agent. in re. l. ex agēribus. & facit ℨ. de px. fac. ſcri. l. j. in fi.
o *Similitudinē.*] ibi ad ſimilitudinē incipit lex: vt ℨ. đ pxi. ſacro. ſcrin. l. pro bienio
† vnuſquę.
degentibus rectoribus prouinciarum debetur atque defertur) ſuis quiſque neceſſitatibus obſecundet.
¶ *Effectus princeps palatinorum, ad aliam dignitatem conuolare non poteſt. Bart.*

¶ Idem AA. Nebridio PP. LEX V.

QVidam poſt impletum ordinem militiæ palatinæ, quā geſſerant, honorémque tranſactū, ad exceptorum a ſcrinia tranſire nituntur. Hac ig itur lege ſancim⁹ vt nulli prorſus dehinc iſta audēdi relinquatur occaſio: ſed vnuſquiſque eius ſcrinij quem † primū militando b elegit, ordinem perſequatur: nec in alterius loco finem militiæ requirat, quia † iam proprij ordinis tranſegerit principatum.

¶ *Præſes palatinus iniungere non poteſt ſordidum munus. Bart.*

¶ Iidem AA. ad Probum PP. LEX VI.

AB officiis palatinorum excelentia tua ſciat ita penitus eſſe recedendum, vt neq; ipſa c poſtmodum d licitum ſibi credat iiſdē aliquid iniungere†: & proꝓ terea† prouinciatum rectores prohibeāt quicquam vlterius tale conari.

¶ *Hæc lex eſt hodie modica vtilitatis: ideo nō eſt circa eā inſidendum: vide eā per teipſum, quia circa eā laborare eſſet litus arare. Bart.*

¶ Iidem AA. Tripholio C. S. L. LEX VII.

SCriniis e omnibus largitionū comitatenſiū infrà ſcriptas decernimus dignitates: vt his contēti, ambiendi ſibi aditum interclusum eſſe cognoſcāt, etiam ſi ſpeciale beneficium emendicato ſuffragio f quiſquam valuerit† impetrare. Annonas etiam iuxta definitum dignitatum modum volumus præſtari: nec amplius quicquam p̄ ſumi† quas dignitates per ſingula ſcrinia officium ſacrarū largitionum habere ſtatuimus. Hoc eſt ſcrinij exceptorum perfectiſſimus ordinis ſecūdi numero vnus, id eſt primicerius. Omnis ſcholæ perfectiſſimus vnuſquiſq; primicerius: exceptorū numero vnus: ducenarij duo, id eſt tertiocerius, & quartocerius, centenarius vnus, † id eſt primicerius inſtrumentorum: epiſtolares numero duo: formæ primæ numero triginta ſex: formę ſecūdę numero quatuor: formæ tertiæ numero tres: ſcrinij numerorū † pfectiſſimus ordinis tertij numero vnus: Quiſque ducenarij † numero vnus: cētenārij numero duo †: epiſtolares numero duo: formæ primæ numero tres †: formæ ſecūdæ numero vnus: formæ tertiæ numero duo: ſcrinij ſacri tabellariorū pfectiſſimus ordinis tertij numero vnus: ducenarius numero vnus: cēturionarius numero vnus; epiſtolarius numero vnus †: formæ primæ numero tres: formę ſecūdę numero quinq; †. Scrinij canonū pfectiſſimus ordinis tertij numero vnus: ducenarius numero vnus: centenarius numero vnus: epiſtolares numero duo: formæ primę numero quatuor: formæ ſecundæ numero quatuor: ſcrinij mittendariorum ducenarius numero vnus: centenarij numero ij: epiſtolares numero viij. formæ primæ numero vij. formæ ſecundæ numero xxxiij. perfectiſſimi ordinis num. iij. idem primicerius ſacræ maſſæ perfectū numerum. idem ſecundicerius ducenarij nu. j. idem tertiocerius, ducenarij. & quartocerius: centenarij nu. vj. epiſtolares nu. iiij. aurifices ſpecierum perfectum numerum: ducenarij iiij. nu. centenarij nu. vj. epiſtolares nu. viij. formæ primæ nu. viij. formæ ſecundæ nu. iiij. aurifices ſolidorum ducennarij nu. vnus: centenarij num. viij. epiſtolares num. vj. formæ primæ nu. ix. formæ ſecūdæ nu. xxx. ſculptores & cæteri artifices centenarij nu. vn⁹: epiſtolares nu. j. v. formæ j. nu. vj. formæ ij. nu. xviij. Scrinij ad reſponſum per formam primam numero j. p formā ſecundā num. duo: ducenarij nu. j. centenarij nu. duo: epiſtolares nu. ij. formæ primæ nu. iiij. formę ij. nu. ij. formæ iij. num. j. ſcrimiarij ad limitem per formā nu. j. ducenarij nu. j. formæ j. nu. ij. formæ ij. num. ii. formæ iii. nu. iii. ſcrinii noſtri per formā ordine iii. num. i. per formam epiſtolares nu. ii. formæ i. nu. vii. formæ ii. nu. x. formæ iii. num. iii. officialium ſacrarum veſtium ducenarii nu. i i. centenarii nu. iii. epiſtolares nu. ii. formæ i. nu. xii. formæ ij. nu. x. formæ iii. num. viii. deputatis ſacræ veſtis per formam ſecundi ordinis nu. duo ducenarii nu. duo. cētenarii nu. duo. epiſtolares nu. duo. formæ i. nu. iii. ſcrinii ab argentariis per formam ordinis num. i. epiſtolares nu. i. formæ i. nu. vi. formæ ſecundæ nu. iii. formę iii. nu. i. ad pecunias per formā ordinis nu. i. formę primę nu. vnus. formę ſecundę nu. ii. formę tertię nu. v. Argētarii comitatenſis ducenarii nu. i. centenarii, nu. ii. epiſtolares nu. iii. formæ primæ nu. viii. formæ ſecundæ nu. xxv. Barbaricarii cētenarii nu. duo. epiſtolares nu. quinque. formæ primæ num. viii. formæ ſecundæ numero vnus.

† voluerit.
† canonis.
† ducēnarij.
† octo.
† ecto.
† duo.
† quatuor.

¶ *Palatini trāſmiſſi per prouincias, anno elapſo cingulo liberantur. Bar.*

¶ Iidem AA. & Arc. Tripholio. C. S. L. LEX VIII.

PLacuit iuſtè † omnibus mittendariis, & palatinis ſ officiis † profutura ſuggeſtio quā inſinuaſti, vt ex iiſdē n annis ſingulis ex ducenariis terni i, ex centenariis habito prouiſionis k intuitu, cingulo liberentur.

† iuſta & palatini. officij.

¶ *Nullus officium ſacrarum vel priuatarum largitionum aſſumere poteſt, niſi mediante principis auctoritate. Bart.*

¶ Impp. Valent. † Theod. & Arca. AAA. Neſtori. C. Ori. LEX IX.

† Honorius A.

NOn aliter quilibet in officio ſacrarum largitionum vel priuatarum rerum cingulum militiæ ſibi ſumendum exiſtimet, niſi noſtrę manſuetudinis annotationem l meruerit.

¶ *Palatini adiutores & primicerij, finito officio, ſicut agentes in rebus, à præbitione tyronum cæteriſque muneribus ſordidis ſunt immunes. Bar.*

¶ Imppp. Theod. Arc. & Hon. AAA. Ioanni P. P. LEX X.

PAlatinos qui ſacrarum remunerationum rationē tractantes inculpantur, ad calcem m terminumq; militiæ peruenientes, necnō etiam adiutores & primicerios diuerſorum officiorum, præcipimus habere priuilegia, quæ nuper agentium in rebus ſcholæ noſtra ſunt manſuetudine contributa, ſcilicet vt à tyronum n præbitione memorati reddantur exortes, cæteráque onera non agnoſcant.

¶ Impp. † Arcad. & Honor. AA. LEX XI.

† Iidē AAA. Anitio C.S. L.

AD ſimilitudinem o ſanctionis, quam de proximis ſacrorum promulgauimus ſcriniorū, etiam in officio ſacrarum largitionum, atque priuatarum rerū pro biennio tantum ſub perpetua obſeruatione præcipimus cuſtodiri: ita vt priuilegia quæ huiuſmodi officiis, vel primicerijs ſacris legibus deferuntur, integra illibataque ſeruentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Iros. videatur causa.*] sic ℨ. de proxi.fa.scri.l.i sacris.§.ita.
b ¶ *Respondere.*] sic ℨ. de silen.l.pen.& de agē. in re.exe.& l.fi.§.ita.& sacit ℨ.ď offi.præ.vr.l. j.& ď.of.comi.re.priua.l.pe.
c ¶ *Permiserit.*] sic ℨ.vbi seu vel clarif.l.fi.& in auth.vt cler.apudpropri.e pis.§.pen.col.vj.
d ¶ *Nter. Tres.*] aliàs res,alias tres.
e ¶ *Tribuni.*] j.l.proxi.
f ¶ *Necessitate.*] nisi ordinaria:vt ℨ.eo.l.fi.
g ¶ *Ivbemus. Par.*]nam oia sunt principis: vt ℨ.de quadri.pſcr.l. fi.
h ¶ *Iustum.*] Vbi eadē ratio,idē ius.sic ℨ.ad le. fal.l.fi.& ff. ad l.Aqui. l. illud.cum seq.
i ¶ *Possint.*] vt ℨ. l. proxi.& ℨ.eo.l.j.& ℨ.de.px. fa.scr.l.iubemus.& xxxij.q.v.item apud.

Florentio P.P.

Principis omnia sunt.

† militant.

Endoxio C.S.L.

† nominis.

¶ Hinc itratoriū i. stabulū vnde i Geneſi:Rachel hoc vidēs posuit idola patris sui in stratorio cameli:& sedit supipsum. vnde stratores dicūt qui pſunt stabulis seu equis itantibus in stabulo

1 REr obſ. *Posceretur.*] ff. de off. pro cō. l.iij. §. nemo ℨ.sol.hic ī cognitiōe causarū & definitio ne præsidētes nō debent eis vti , sed circa equos sic,Vel aliud in ꝓcōsule, & aliud in pside: vt hic amo ibi aliter accipiſ,i. biri.ſari⁹ .hic q ꝑsert eqs ferrēdis & sellis & frenis pſidis:vnū verſ⁹.Srernié equiuocē mare,leōi⁹ asselius, & hostis.Aureū hic habet ꝓ suo stipēdio singulis die b⁹.Itē & qñ præses vel rex vel comes don at equū,habet à donatario solitā quātitatē, puta alium aureū:si eñ faciūt reges Hiſpanię:nā ī præsidib⁹ ,quinciarū loquiſ & eorū statoribus.

m ¶ *Cognoscant.*] illi donatarij:& sic nota quòd dās puniſ sicut simonia cus quasi corrūpens eū , vt equū donādū vitupe ret principi.sic ℨ.de epi. & cle.l.si quēquam. Itē facit inde metatis.l.deuotum.& ℨ.ne ru.ad vlium obſequi.l.ij.

p ¶ *Quos.*] prouinciales. i.donatores. Acc.

¶ In li.Ir.de cōſistorianis aut castrēſiariis, q fortē pręerāt castris principis ordinādis:& erāt plures & eligebātur decani:vt ℨ.ti.j. & menſores q mēsurabant quantum mœnia iuxta castrū vel similia,vt ℨ.ti.j.& ij.

q DE CASTREN. P IN *officio. Merito.*] sic ℨ.ď agē.in re.l.j.& de tyronibus.l. fi.ité fa-

¶ *In ciuitate Constantinopoli palatinus apud præfectū vrbi non compellitur litigare:nisi pro seruitutibus ,domibus ,vel annonis quæstio moueatur:in prouincia verò cognoscit præses contra palatinum: sed in causa criminali cōtra eum nō fert sententiam,nisi ex suggestione principis sub quo militat palatinus. Bar.*

¶ Imp.Theodosius A. LEX XII.

VIros deuotos palatinos non oportet in hac regia vrbe apud virū illustrē præfectum vrbi litigare compelli,nisi de ædificatione domorū,& seruitutib⁹,& annonis orta videatur causa a : in aliis verò causis tam pecuniariis quàm criminalibus apud viros illustres tantummodò comites suos respondere b : Rectoribus autem prouinciarum intra administrationis suæ fines inter pſentes palatinos, nec causis publicis occupatos cognoscere,tā pro ciuili, q̄ pro criminali causa permittimus : sic tñ,vt non aliter criminalis sententia aduersus eos proferatur , nisi ex suggestione prouincialis iudicij vir illustris comes sub quo militat , † certioratus hoc ei permiserit c.

¶ *Palatini primicerij , & tres scriniorū primicerij,& tres tribuni prætoriani militari dignitate fungūtur:& nulla pōtest iniūgi necessitas publica vel priuata. B.*

¶ Idem A.& Valent.Cæs. LEX XIII.

INter alias ꝓgatiuas, quas anteà meruerant scholæ societatis sacrarum largitionū , primicerius, & tres d primicerij scriniorum tribuni e prætoriani,militari dignitate fruantur:nulla eis ex cuiuslibet iudicis præceptione iniungenda publica,vel priuata necessitate f.

¶ *Palatini principis eisdem priuilegiis funguntur quibus palatini sacrarum largitionum:& ideo primicerij, & primates scriniorum principis.finito officio inter militares tribunos numerantur : & nulla solicitudine negotij publici vel priuati possunt vrgeri.Bar.*

¶ Idem AA.† LEX XIIII.

IVbem⁹ viros deuotos palatinos rei nostri numinis † priuatæ eiſdē priuilegiis decorari quibus ēt palatini qui in sacris largitionibus deferuntur.Cū enim par g similisque militia sit,iuſtū h & cōperēs videatur iiſdē vtrunq; officiū priuilegiis gloriari. Primicerios itaq; officij, trēsque primates scriniorū rerū priuatarū, finito tempore militiæ,inter tribunos militares prætorianos, saluis iiſdem præstitis priuilegiis sacris cōstitutionibus,nostrā clementiam adorare decernimus: ita tamen vt nullā iniunctionē,nullā solicitudinē priuati vel publici negotij quolibet iudiciario ꝓcepto ſustinere posſint i:ſed excepta omni necessitate,omniq; fatigatione adeptæ dignitatis honore potiant.

¶ Imp.Arc.& Hon.AA. LEX VNICA.

PEr omnes † prouincias edictum generale mi simus,vt ab stratoribus vnus tantum solidus propriō † nomine poſceretur l , & in offerendis equis certā formam ſtaturam æqualem † prouinciales nostri custodiendam esse cognoscant m ,quos n etiā fisco certo modo solidorum † obnoxios fecimus, si quod stratores petere interdictum est,illi dare stratorib⁹ non timerent. officium quoque grauitatis tuæ centum argenti libris mulctabitur,si sciens prædictā rem gestam fuisse, non illico eam seueritati iudiciariæ prodiderit † .

k ali. Statores (in qt alc hic) vt eosin telligamus, quos princeps varia necessitate mittit ad prouincias vt nſ ciēt aliquid: quibus tenē tur prouinciales subia de mutare equos,quo ce lerius eāt.tu (si libet) viā Pyrr.hic.

† Nouæ Epi ri ,puin. &c. probæ.

† & statutū.

† ali.cviij.solidorum modo.

† pdidisset

¶ *Castrensiani & ministeriani officio finito per lapsum biēnij,alius subrogatur:ipse verò ad idem officium nullatenus eligitur.Bar.*

¶ Imp.Constant.A. LEX I.

IN officio spectabilitatis tuæ secundum formam diualium responsorum post completū tempus præfinitum,id est biēnium, priorib⁹ decedentibus in sequentes ad locum pro merito p laborum stipendiorumque succedant:nec vlla licentia tribuatur iis,qui impletum depoſuerint officiū, denuo ad eandem militiam vel solicitudinem remeādi .

¶ *Si vltimus inter ministerianos gradum primæ secundæ vel tertiæ formæ inter castrensianos fuerit adeptus,scribendus est in matricula tertiæ formæ.Bar.*

¶ Iidem A.Scholastico Castr.sa.pa. LEX II.

SI quis primæ vel secundæ vel tertiæ formæ specialiter inter statutos gradū † cœlitus q valuerit impetrare: super numerarius † vltimus r formæ tertiæ in matricu lis habea tur.

† gradus.

† supernumerarij.

¶ *Militantes in hac militia,& eorum matres & vxores non possunt cōueniri in causa ciuili vel criminali.nisi sub comite castrensianorum. Bar.*

¶ Impp.Valentin.& Theod.AA † . LEX III.

† Imp Leo. A.Io.ma.offi.

I qui in schola vestis sacræ militant, vel matres eorū, vel vxores,criminalem , vel ciuilem litem contra ſe commouendam,in nullo alio nisi in sublimitatis tuæ ſuſcipiant examine s.

¶ *Castrensiani & ministeriani,eorúmque matres , vxores,& filij solum coram magistro officiorum sunt conueniendi:nisi pro tributis & muneribus ſuſcipiendis,& delictis commiſsis pro quibus possunt coram iudicibus locorum conueniri:habent etiam priuilegium circa minores ſportulas,secundum modum hic descriptum ſoluendas,ac etiam circa fideiussorem iudicio ſiſti præstandum:vt vnum ex coniunctis vel de ſuo numero præstare possint.*

¶ Imp. Zeno A. † LEX IIII.

† Impp.Le. & Anth.A a. Marião Co. & mag. offi.

ANte omnia nullius penitus alterius iudicis minoris vel maioris sacro ministerio nostro deputatos (quorum officia ſigillatim breuis t ſubter annexus continet)nisi à tuæ duntaxat magnitudinis sententiis conueniri v :vt in nullo penitus alterius iudicis foro pulſantium,nisi in tuę tantummodò amplitudinis examine prębeant aliqñ reſponſum.Sed ne in hoc ipso iudicio enormibus moleſtent diſpendiis,vel ex nudis cōueniantur facilè iudicis cuiuſcūque mandatis:ipſis quoque ſportulis & fideiuſſionibus modum conſtituimus obſeruandum: ante omnia decernentes,ne quādo ſine ſcriptura x , vel interpellatione depoſita,ac ſententia prorogata tuæ magnitudinis,eadémque non edita y , conueniri posſint: conuentos verò non alium fideiuſſorem,niſi actuariū z , vel vnum

a ¶ *Conuentionis.*] ſ. ſportulis quæ dantur à conuentis.
b ¶ *Inducendorūm.*] i. executorū qui inducunt partem in iudicio :quan docunque eſt opus.
c ¶ *Simplici.*] in causa principali.
d ¶ *Alio modo.*] putà extraordinariè.
e ¶ *Præstari.*] ſcilicet exceptoribus.
f ¶ *Matrū.*] transit ad ſuperiores ꝓ priuilegium. qđ dic vt no.ℨ.de ꝓx.ſa. ſcri.l.i ſacris.circa prin.
g ¶ *Vxorum.*] ſic ℨ.de digni.l.mulieres.
h ¶ *Filiis.*] ſic ℨ.đ ſatiſ. cog.l.ij.§.ij.& ℨ.đ ꝓx. ſa.ſcr.l.in ſacris.vt§.ita.
i ¶ *Vades.*] i. fideiuſſores.ind; vadium,vel vadimonium,id eſt, pign⁹.
k ¶ *Ipsosque.*] ſ. deputatos noſtro miniſterio.
l ¶ *Emensam.*]i. finitam. ſic ℨ.de ſilen.l.ſi.in ſi.
m ¶ *Cautioni.*] ſic ℨ. de aſſeſ.l.j.§.ſup. & in aut. vt nul.iud.§. neceſſariū. colla.ix.& ℨ. de ꝓx.ſac. ſcri.l. in ſacris.§. vt ita. cum ſuis concord.
n ¶ *Præcepta.*] vt ℨ. vbi de cri.agi opor.l.j. & in auth.qua in prouincia, & ℨ.vt o.m.tam ci. quā mil.l. j. in prin. & ℨ. de pri.ſcho.l.ij.Accur.
o ¶ *In speculis.*] ſic ℨ.de pri.car.l.j.& facit ad l.ex co.& l.ſi.ℨ.đ agē.in re.& ℨ.de có.cōſiſt.l.ij.& ℨ.de Pri.ſcho.l.quoties.Ac.

† cognitionibus.

P ¶ DE DECANIS.
¶ Decanus i.decem viro rū ſocietas, ſcđm H.vel qui præſt decē.vnde decaniſſa,i.vxor decani. & dic vt ℨ.tit.j.in rubri.

q *Vatuor. primiceriatus.*] facit ℨ.ti.j.l.j. & ℨ.tit.j.l.j.

† & r *Nostræ. Responsum.*]ſic ℨ.ti. j. l. fi.& de præp.ſac.cub. l. iij. & de ſilen.l. pe. & de agen.in re.l.ex eo.& l.ſi.

s ¶ *Scholarium.*] vt ℨ. tit.iij.l.ij.
t ¶ *Pulsatos.*] vt ℨ. tit. j.l.fina.

† Cōſtitutas. † fideiuſſores. † cauerit. † adiutoriæ

v ¶ DE MENSORIBVS. Columnarū,vel lignorū,vel hominū.à metior metiris ſcđm H.& dic vt in ru. ℨ.de caſtre. vel dic menſores frumētarios,ff.de.iu.im.l.ſi.vel illos q metiebanť hoſpitia militū:vt ℨ.đ meta.l. j. vel etiam hęc omnia officij habebant.

x *Primicerius.*] facit ℨ.tit.j.l.j.

† Decani dicebātur q x. militib⁹ prę erant, q nūc caput cōtubernij vocā tur. Alc.hic.

y ¶ DE PRIVILEGIIS, &c.
z ¶ Quocūq; offi. vt ℨ.l.j
A *Palatinis. Calumnias.*] i. munera patrimonialia: eſſet enim calumnia ſi ab eis exigerentur.

2 ¶ *Nominationes.*] vel vnum ex primatibus ſuæ ſcholæ executoribus pro reſponſione ſuæ perſonæ ſine ſcripto præſtare: ſiue per ſeipſos ſiue per procuratorē datū in iudicio reſponſuri ſunt, ſiue in cauſis ciuilibus appetantur, ſiue in criminalib.accuſentur:nec vltrà conuentionis a nomine ſportularum ,quàm vnum aureum executoribus vſque ad finem litis præſtent,quemcunque contigerit cōueniri.Inducendorum b ſane nomine, & cognitionum exercendarum,præſtandæque † perſonæ gratia,ex ſimplici c poſtulatione contra eos habita,ſiue ex appellatiōe ſubſecuta , vel alio quolibet modo d in iudicio deponatur:trib⁹ tā tummodo ſolidis vſque ad terminū negotij eos qui accepturi ſunt præcipimus ſemper eſſe contētos: in cognitionalibus † vero geſtis e dendis duos tantummodo præſtari f ſolidos.Hæc autem priuilegia non in eorum tantummodo , ſed in matrum f quoque & vxorum g perſonis valere & ad integrū permanere,filiis h quoque & maritis eiuſdē fideiuſionis nomine, ſi neceſſitas interpellationis exegerit, tradi:nec alios vades i exigi , ipſosque k dum militant,& poſt emēſam l militiā,cum iis,qui ex tempore prioris præſtitæ ſibi pragmaticæ ſanctionis eiuſdem militiæ ſtipendia impleſſe noſcuntur,omnibus priuilegiis perfrui (cunctis nihilomin⁹ capitulis ,ſacris affatib⁹ diuę recordatiōis Martiani , quos ſe meruiſſe aſſerunt,valituris : excepto hoc , quod in diuerſis iudiciis tunc reſpondere præcepti ſunt , hac ſanctione decernimus: aduocato quoque fiſci exceptoribus etiam † qui apud arbitros hoc vtuntur officio , ab exordio incipiendo vſque ad terminum finemque negotij , tertiam duntaxat ſolidi partem præbituros. In huiuſmodi autem arbitrorum geſtis edendis non vltrà præſtare , quàm dimidiam ſolidi partem. & cum per prouincias conſtitutus † fideiuſſoribus † conuentus caruerit † , adiuratoriæ † tantummodo cautioni m commitī : nec vllo tempore niſi ex tuæ duntaxat magnitudinis ſententia conueniri : exceptis tributariis & munerum functionibus , & criminibus , quæ in locis inquiri, flagitari , & vindicari generalia le gum præcepta n conſtituunt: præſenti ſanctione decernimus viro clariſſimo adiutore ſublimitatis tuę in ſpeculis o cōſtituto,nequid ex iis, quæ ſtatuimus , aliqua ſub receptione violetur.

† Cōstituas. † fideiussores. † cauerit. † adiutoriæ

DE DECANIS P †.

¶ *Quatuor ex decanis qui primum locū in ordine tenuerunt per biēnū, ad primiceriatus officiū assumūtur. & alij in locū eorū debent subrogari transacto biennio. Bart.*

¶ Imppp.The.Val. & Arc.AAA. † L. I.

QVatuor qui ex corpore decanorū ad primū militiæ gradū puenerīt † , biennij ſpatio primiceriatus q gerant † officiū : neque vlterius cuiquam liceat in hoc immorari:vt omni gratia,& ambitione ceſſante , poſt duorum annorū curricula ſuccedant prioribus ſub ſequentes.

† Impp.Ho. & The, AA. Heliom Go. & mag. offi.

† peruenerit.

† gerat.

¶ *Decani adhærentes famulatoribus principis , coram illustri magistro officiorum sunt conuenendi.Bart.*

¶ Imp.The.& Valent.AAA LEX II.

NOſtræ pietatis famulatiōib⁹ adhærētes decanos nō oportet pro debiti ſiderio pulſantiū ad alia perrahi † iudicia : ſed viri illuſtris tantum magiſtri officiorum obſeruare examen. Hoc nāque modo neque manſuetudinis noſtræ obſequia decipiuntur: & agentibus aduerſus eos iure adhibetur reſponſum r ,ad exemplū itaque deuotiſſimorum ſcholarium s , nulli licere memoratos ad aliud iudicium trahere,& pulſatos t priorum fidei ſcholæ permitti præcipimus.

a Imo v. primūs quos⁹ eſt,quos alibi ſacræ cōſtitutiones v. sūmaces vocant. Alc. hic.

† Nonio magiſt.offic.

† protrahi

¶ Imp. Zeno.aliàs,Honorius.A. LEX VNICA.

PRimicerius x menſorum, biennio expleto , agentis in rebus militis y militiam ſortiatur.

† Menſores ſunt q in caſtris adpoſiti mū dimetiūtur loca,in q bus tēcoria militesfigāt, vel q hoſpitia t ciuitati bus præſtāt vltimi.

¶ *Palatini à cunctis muneribus ſordidis ſunt immunes,& eorum filij, & nepotes : & ipſis & eorum mancipiis nulla iniuria debet inferri: & cōtra facientes puniūtur.Bart.*

¶ Imp.Constantinus A. LEX I

APalatinis tam his,qui obſequiis noſtris incumbentia officia præbuerunt,quàm illis qui in ſcriniis noſtris, id eſt, memoriæ, epiſtolarum libellorūmque verſati ſunt : procul vniuerſas calumnias z ,ſiue nominationes a iubemus eſſe ſubmotas : idq; beneficium ad filios eorum atq; nepotes ipſo ordine ſanguinis b peruenire, atque immunes eos à cūctis muneribus ſordidis & perſonalibus permanere, cū vniuerſis mobilibus & mancipiis vrbanis : nec iniurias eis ab aliquibus inferri:ita vt qui hoc contempſerit , indiſcreta c dignitate pœnas debitas exoluat d .

† admiſſionum.

† telonariorū forte,vt Alc.hic.

† exigatur.

¶ *Cubicularij principis quibus vacatio est concessa,& memoriales scriniorum & libellorum & epistolarum,& etiam palatini,& agentes in rebus, & filij & nepotes eorum,ad honores,& munera non vocantur inuiti: & à personalibus,& corporalibus muneribus sunt immunes. Bar.*

¶ Idem A.Rufino PP. LEX II.

DE cubiculis † noſtris vacatione donatos, vel diuerſis obſequiis palatinis, memoriales † etiam qui in ſcriniis memoriæ epiſtolarum libellorum,ſacrarúmque diſpoſitionum referuntur:necnon & ſi qui in vtroq; officio Palatinorum comitatenſium , ſingularúmve vrbiū,: & officio amiſsionū † ,& caſtrenſis ſacri palatij militāt: priuilegia volumus habere, vt nec ipſi, nec filij, nec nepotes eorum ad honores vel munera municipalia deuocentur. quibus omnibus condonamus , ne exactorū vel turmariorum (quos capitularios vocant) curam ſubeant , vel obſequium teſtoniariorū † ,vel pētaprotiæ † ,

† à decem:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtationē. a ſ.à decem. & eſt munus patrimoniale:vt ℨ.d munic. & pat.l. nec protoſta fic.& ff.de mu.& ho.l.fi. §.miſta & l.iij. §. decaprotos.& ibi not.

a ¶ *Caſtrenſe.*] vt ℨ. de caſt.om.pala.pecu.l.j.

b ¶ *Donatæ ſunt.*] ad hoc ℨ.de aſſ.l.non parũ. & de agẽs.j reb.l.fi. Sed arg.cõtra ℨ.de teſt.mi.l. pe.& de reſti. mili.l.vlt.

c ¶ *Militaribus.*] i. licet ſuam militiam complere debeant.quæ eſt ℨ.de decurio.l.j.& fin. & facit ℨ.de agen.in reb.l.fi. & ℨ.lege prox.

d *EX aula noſtra diſcedentes.*] ab aliquo officio aulæ : vt ℨ.l. proxi.§.habeant.

e ¶ *Iniunctis.*] i. ab his quæ iniungerentur.

f ¶ *Faſtus.*] id eſt, qui ſunt numerarij.

g ¶ *Experientes.*] id eſt, eſt experti:licet ſint idonei,non vocentur.

h *OMnes. Poſteriori tempore.*] ſic ℨ.de offi.pfe.pto.l.j.&ij. & vt di.or.ſer.l. fi. & de conſu.& non ſpar.l.j. & ff.de albo ſcrib.l.j.& ij.

i ¶ *Sacrilegis.*] ſic ℨ.vt di.ord.ſer.l.j. & ℨ. de erog.mili.anno.l.lege.

k ¶ DE PRIVILEgiis ſcholarum †.

¶ In quibus tyrones militiam addiſcunt,i.ſocietatem militum .nã ℨ. l. vlti.vocat fortiſſimos.

l *VIris. Comitibus.*] ali. comitibus: ali. militib⁹ : qa ſorte ſũt magiſtri militũ.

† Scholares hic intellige militãtes in ſacro palatio Alcia.hic.

m ¶ *Senatores.*] id eſt nobiles qui erant ſcholares,i.ſocietate militũ. ſic & ff.de iu.l. ſi lõgius. §.fi. Ité no. aliquẽ degradari:ſic ff.de his q d. in fa.l.j.§.ignominiæ.& ℨ. de agri.& man.l.ij.& iij.

Degradatur quis dum dignitate ſpoliatur.

n ¶ *Ad tua.*] magiſtro officiorũ loquitur : vt ℨ. de of.ma.l.j.ſcholarium.

¶ Pleito co- & mag. offi.

o *Barbariorum.*[ℨ.de agen.in reb.l.agentes. in prin.& ℨ.de com.& mer ca. l.ij.

p ¶ *Valeat vſurpare.*] not.cõtra eos. qui dicũt ejuctionẽ poteſtatem in fraudẽ vocari defenſorẽ. ſic ℨ.de nat.libe.l.j.niſi. & ff.d ru.& cu.da abhis. l.ſcire opor.§.j.& detrã ſa.l.cũ his.§.ſi cũ lis.Ac.

q *HAc lege. Scholis.*] i. ſocietatibus militum armatorũ.

† ali. barba ricorum.ali. barbariorũ.

r ¶ *Tuæ celſitudinis.*]ma giſtro officiorũ loquit. ſic ℨ.de decu.l.ij.in fi.

s ¶ *Obſeruari.*] ſic ℨ. de caſtr.l.vlt.in fi.& ẽ ratio in vtroq; vt ſubij cit.& facit ſauth. vt iudi. ſine quoquo ſuffrag.§. quod autem.col.l.ij.& vt non aut etiam tyronis præſentationem agnoſcant.Nã beneficiis noſtris ita digni ſunt, vt etiam cenſualibus vel perſonalibus, vel corporalibus muneribus liberentur, & habeant caſtrẽſe ² peculium:ſiue adhuc palatium obſeruent , ſiue optata † quiete donati ſunt ᵇ. Quibus omnibus priuilegiis cõiungimus agentes in rebus,licet militaribus ᶜ videantur eſſe ſubnixi

¶ *Diſcendentes ab aliquo officio in palatio principis,licet ſint idonei.& expediti:tamen ab omnibus oneribus eiſdem iniunctis ſunt immunes.Barto.*

¶ Imppp.Gra. Val.& The.AAA. L. III.

EX aula noſtra diſcedentes ᵈ viri, ab omnibus iniunctis ᵉ, habeantur immunes , numerariorũmque faſtus ᶠ vel rapaces quæſtus tanquam experientes ᵍ & idonei non patiantur.

¶ *Qui miſſionem meruit ab officio quod in palatio principis exercebat:anteferri debet omnibus aliis,qui poſt ad regendas dignitates , vel prouincias ſunt aſſumpti.Barto.*

¶ Idem AAA. LEX IIII.

OMnes qui in palatio militando diuerſis actibus paruerint volumus in tantum eius dignitatis cuius meruerint miſſionem obtinere inſignia , vt his omnibus, præferãt in ordine atque conſeſſu qui poſteriori tempore ʰ regendas prouincias dignitatéſque ſuſcepe rint palatinas.Si quis autem temeraria vſurpatione ſtatuta violare tentauerit , ſacrilegij ⁱ pœnam ſuſtineat.

DE PRIVILEGIIS ſcholarum ᵏ†. TITVLVS XXX.

¶ *Magiſtri militum ſenatores milites ſuos ſcholares verberare vel degradare non poſſunt:ſed iſtud ſpectat ad officiorum magiſtrum. Item , magiſter militum ſuos domeſticos ſenatores ducennarios vel centenarios facere non poteſt.Bart.*

¶ Imppp.Th.Arc.& Ho.AAA.† LEX I.

VIris ſpectabilibus comitibus ˡ ſcholarum verberandi degradandive ſenatores ᵐ ac ducenarios licentiam denegamus.ea namque quæ tali commotione digna ſunt , ad tuæ ⁿ ſublimitatis volumus referri notitiam. Inſuper etiam domeſticos eorum ,non ſenatores vel duecnarios centenariosve fieri decernimus : pœna v. lib. auri plectendo , quiſquis hanc diuinam iuſsionem exceſſerit.ſcrimio verò barbarorum ᵒ†, ſi talę quid vel attentari paſſum fuerit,vel attentatum contra leges nõ ſuggeſſerit,x. lib:auri cõdemnatione plectẽdo. Illud etiam obſeruari non ſine ratione conuenit, ne eis, cui domeſtici officium per militiæ gradum, vel quinquennij tempus interdici cẽſuimus , familiaritate comitis ſimulata, rem prohibitam alio nomine valeat vſurpare ᵖ.

¶ *Militans in aliqua militia qui ſtipendiis de curſis primicerius factus eſt,omnibus priuilegiis ſibi competentibus perfruatur:& etiã in cauſſis ciuilibus coram officiorũ magiſtro, tã tum cogitur reſpondere:in criminalibus verò cauſſis hoc priuilegium non fortitur. Bart.*

¶ Impp.Hon.& Theod.AA. L. II.

HAc lege decernimus, vt q̃ in ſingulis ſcholis ᵍ militãt,qui que poſt emẽſa ſtipendiorũ curricula ad primiceriorũ gradũ peruenĩut: & adorata noſtræ diuinitatis purpura , virorũ clariſſimorum comitũ meruerint † dignitatẽ : tã cingulo q̃ priuilegiis omnib⁹ ſibimet cõpetentibus perfruãtur†:ac deinceps vſque ad finem vitę foro tuæ celſitudinis ʳ tantũmodò ſubiaceant: nec ex alterius ẽuiuslibet ſententia ciuile ſubire ſtitigiũ cõpellant. In criminalibus ſanè controuerſiis,& in publicis tributis ita etiã aduerſus tales viros ,quincias moderãtiũ cõgruã iuriſdictionem volumus obſeruari ˢ, ne ſub p̃tex tu conceſſi priuilegij⁹, vel flagitiorum creſcat auctoritas, vel publica vacillet vtilitas.

† meruerit.

† perfruat.

¶ *Imperator in hac lege cõceſsit ſcholis,id eſt ſocietatibus militũ priuilegia, quæ conceſsit magiſtris ſacrorum ſcriniorum & agentiũ in rebus,& eorum principibus & conſiſtorianis:de quibus in l.ſi. ſupra de com. conſſto.circa forum, circa fideiuſſorem.ſ.de iudicio ſiſti,circa ſolutionẽ ſportularum , & ſimilia : tam in vrbe quàm in prouincia. Et hoc ſit pro ſummario.*

¶ Imp.Anaſtaſius.A.aliàs Zeno. LEX III.

QVoties ſup cauſa ciuili,vel etiã criminali ex ſententia ᵗ videlicet iudicij tui culminis ſcholares ᵘ, vel eorum coniuges (ſiue adhuc viuerent earum mariti,ſiue poſt mortẽ eorum in viduitate conſtitutæ ſunt) matrésve eorũ in viduitate permanẽtes,aut liberi , q̃ nõ ſpecialiter alterius iudicis iuriſdictioni ſubiectã cõditionem ſortiti ſunt & ſerui ˣ ad eos pertinentes conueniũtur : minimè eos eásve † extranei fideiuſſoris exactione vexari,ſed pro cõſuetudine ʸ vetuſtiſsima,& iugiter obſeruata,numerariũ ſuæ ſcholæ ᶻ fideiuſſorẽ præbere iubemus.hoc videlicet obſeruãdo, vt in criminalibus cauſis v. alios primates ex xxx. viris à primicerio vſque ad xxx.retrò numerandis, vnà cum numerario (volente, ſ. & non recuſante) præbeãt fideiuſſores,aut recuſantibus v. (ſicut dictum eſt) viris,extraneus in criminibus tantũ modò publicis fideiuſſor vnà cum numerario præbeat: ita,vt executoribus nõ ampliùs ab his,quã vnus ſolid⁹, ſiue per ſe,ſiue per procuratorẽ reſpõdere maluerit,præbeatur.In ſubeundis aũt cognitionalibus certaminibus, quoties cauſa fuerit arbitrio ᵃ delegata:pro conteſtatione litis vnũ ſolidũ,& pro definitione ab arbitrio recitanda,alterũ vnũ, & nihil ampliùs dari decernimus. Quòd ſi cauſa in iudicio tui culminis ab ipſa cõteſtatione litis vel relatione iudicis,aut appellatione interpoſita venti latur:pro inducenda cognitione nõ ampliùs, quàm tres ſolidos, & chartarum,vel recitandorũ in cognitionibus inſtrumentorum nomine , editionis quinetiam geſtorũ, duos tantummodò ſolidos dabunt. Quoties ſanè apud viros clariſſimos prouinciariũ moderatores, ex delegatione ſcilicet ſententiæ tuæ magnitudinis contra viros fortiſſimos

† cosexaſſeu ta extranea fideiuſſoris.

a ¶ *Fortiſsimos.*] per hoc nota quòd de militibus armatis loquitur.

b ¶ *Remeandi.*] ad militiam.

c ¶ *Exceptis criminibus.*] propriè excipit à ctionibus : impropriè ,à tributis.& facit ℨ. de caſtr.l.fin.§.fin.

d ¶ *Ibi quoque.*] ſcilicet,in prouincia. nã poterit cõueniri poſt quinquennium ſi ſine cõſenſu ſui iudicis.

¶ *Parſimonia.*] abundat ſi.Et no.parſimonia, ſic & ℨ.de epiſ.& cler.l. ij.&ff.de pec.l.peculium ex eo.

m ¶ *Præcipimus.*] vt ℨ. de bo.quæ li.l. penul. & fa.ℨ.de aſſeſ.l.velut.& ff aduo.diuer.iudi.l.fori.& de inoffi.teſt.l.fi.& de ſilen.l.fi.& de epiſc.& cle. l.cum lex.& l.ſacroſanctę.& ℨ.ti.j.l.ij.in fin. & de bo.po.ex teſt.mi. l. j. & fami.erc.l.ſi filius. & de col. bo. l.fi.§.nec caſtrenſe.

n ¶ *Signa noſtra.*] quia ſtant nobiſcũ,& ſequũtur nos:licet nõ ſint i caſtris. q̃ facit fieri alicui per aliquem ducẽ belli: vt ℨ.ff re mil.l.nemo miles.Item no. de puluere.

† rem ſi quã.

o DE EQVES. &c.

¶ Cõuenit præcedẽtib⁹

P *EQuites. Romanos.*]qui Romã cuſtodiũt. nã & illi habentur pro abſentib⁹ rei publicæ cauſa : vt ff. ex quibus cauſ. ma. l. milites. Et dic q aliqui præſidẽtes aliis plex non eſt erãt:nõ enim ſimplex mi litia eſt dignitas: vt ℨ.ti. ij.l.fi.in prin. Ac.

Militis ſimdignitas.

† eruditis.

q ¶ *Clariſſimatus.*] i. conſulatus : vt ℨ. de do. & pro.l.ij.

r DE PERFECTISSIMA. DIGNIT.

¶ Dignitas erat,forte vt eſſet dict. perfecti.miles.

s *GOdicillis. Negotio.*] vili. *Honorem.*] t ſiſtũ.probitate ergo datur, nõ pretio.ſic ℨ.de epiſc. & cle. l.ſi quenquam.

v ¶ *Alicuius.*]priuati ſine aliquo vili officio: vt ℨ.d dig.l.ne qs.& facit ℨ. de agẽ.in re.l.agẽtes.§.j.

x QVI MILITIA &c.

¶ De armata militia loquitur:& d hac prima parte loquit̃.e.l.j.j.iij.& iiij.

y ¶ *Et de ſeruis.*] de hoc ℨ.eo.l.pe.& vlti.

† Conſtantinus.

z ¶ *Et vt nemo.*] de hoc ℨ.eo.l.vis.

a ¶ *IN militia.*] His ſ. magiſtro militũ, & ducibus: vt ℨ.tit.ij.l.penul.

b ¶ *Habent.*] i. debitis: vel habeas offerre . nec tñ ſine probatoria principis aggregantur : vt ℨ. tit.iij.l. neminem. aliàs non militet: vt in auſ.de man.prin.§.fi.col.ij. & fa.ℨ.de fab.l.iiij.

c ¶ *Litis.*] ſ.vitandæ , vt ff.ď re.mil.l.iij.§.ñ omnis.&l.fi.& facit ℨ.ſi pp. pub.l.j.& de tab.l.j.& ď decu.l. q derelictũ. & l. ne quis.& l. oẽs.& ℨ.de procu.l.maritus.§.j.& ℨ. l.proxi.

d *NOn tantũ. Diſplicuit.*] vt ff. de mu.& ho.l.iij.§.fi.& facit ℨ. l. proxi. cum ſuis concor.

e *CVra. Saltuenſes.*] prædiorũ cõductores, coloni ,pratorũ ſaltuentes dicunt⁹ : vt ℨ. de fun.pa.l. fi.in prin. & facit ℨ.de agrico. & cen ſi.l. colonos. & de fugi. colo.l.j.& fi. & de mãd. l. iij.

f *OMnes. Arripiãt.*] facit ℨ. vbi cur. vel cohort.l.j.& ij. & ℨ. de tabu.ſcrib.l.j.& ℨ.eo.

alieni ſunt à puluere & labore caſtrorum qui ſigna noſtra ᵍ comitantur,qui præſtò ſunt ſemper acti bus,quos intẽtos,& eruditos† ſtudiis, itinerũ prolixitas , & expeditionũ difficultas exercet.Ideóque palatini noſtri , qui priuilegiis editi vti potuerunt, peculia ſua præcipua retineant, quæ dum in palatio noſtro conſtituti ſunt,aut labore (vt dictum eſt) proprio, aut donatione noſtra quæſierint.

DE EQVESTRI DIGNITATE. TITVLVS XXXII.

¶ Imp.Iuſtinia.A. LEX VNICA.

EQuites Romanos ſecundũ gradũ poſt clariſsimatus ʰ dignitatẽ obtinere iubemus.

DE PERFECTISSIMA TVS DIGNITATE. TITVLVS XXXIII.

¶ Imp.Iuſtinia.A.† LEX VNICA.

GOdicillis perfectiſſimatus fruent̃, q̃ impetrauerunt, ſi abhorreant à conditione ſeruili vel fiſco: aut curiæ obnoxij nõ ſint,vel ſi piſtores non fuerint, vel non in aliquo negotio ⁱ conſtiterint , nec ſibi honorem ᵏ vænali ſuffragio emerint ; nec rem alicuius ˡ adminiſtrauerint.

QVI MILITARE ᵐ POSSVNT , VEL NON POSSVNT. & de ſeruis ⁿ ad militiam vel dignitatem aſpirantibus: & vt nemo ᵒ duplici militia, vel dignitate & militia ſimul vtatur. TITVLVS XXXIIII.

¶ *Volẽtes militare ſe debẽt etiã offerre ei qui habet ius probandi.ſ.officiorũ magiſtro.Item nullus cauſa litis vitãdæ militare poteſt.Bar.*

¶ Impp.Seuerus,& Anto. AA. LEX I.

SI militiæ nomen dare vultis , offerte vos his ᵖ, qui probãdi ius habẽt ᵍ. Nõ autem ignoratis eos qui litis ʳ cauſa militiam appetierunt poſtulantibus aduerſariis ſolui ſacramento ſolere.

¶ *In fraudem ciuilium munerum nullus armatæ militiæ nomen poteſt aſſumere.Bar.*

¶ Imp. Alexander A.ali.Diocletianus. LEX II.

NOn tantùm decurionũ filiis, ſed omnibus in fraudem ciuilium munerum nomina armatæ militiæ dantibus,fraudem prodeſſe diſplicuit ˢ.

¶ *Coloni vel ſaltuenſes ad militiam armatam volentes vel inuiti , non ſunt admittendi.Bart.*

¶ Impp.Diocletia.& Maximianus AA. LEX III.

CVra peruigili obſeruare debebit ſublimitas tua, ne coloni vel ſaltuenſes ᵗ , aut vltrò ſe offerentes ad militiam ſuſcipiantur armatam † , aut cogantur † armari. inuiti.

¶ *Curialis vel cohortalis conditionis exiſtens , ad armatam militiam non aſſumitur.Bart.*

¶ Imp.Leo A. LEX IIII.

OMnes omnino curialis,vel cohortalis cõditionis conſtituti, nullam armatam militiam in poſterũ arripiant ᵘ.

H ¶Duas

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum suis concor. Accur.

a ¶ *Is quidem.*] alias eis, alias iis.

b ¶ *Abiectis.*] i. separatis: sed valeret hoc si separatim posset vti: vt ff. Accur.

† mereā. forcant cereā. abiectis.

c ¶ *Ordinis.*] sci. militię armatæ vel inermis: vt subiicit.

d ¶ *Militis.*] not. ff. de assel. l. fi. & de postu. l. qui quis. & ff. de pxi. sa. fer. l. hac parte. cū suis cōcor. & fi. de colle. illi. l. j. §. ij. e ¶ *Infructuosa.*] not. puniri affectū, & si nō se quasse effecerit. ff. de legi. & cōst. l. ij. i fi. & in Lom bar. de consi. mor. l. si qs & ne ad. regē. ne in fi. ff. l. iij. ar. cōtra. ff. quod quisque iur. l. j. §. fi.

† ad optauerint.

† Ad hoc facit c. de mulra, ext. de præben. li. 6. vbi dicit, q. nullus pōt retinere duas dignitates.

f ¶ *Susceperint.*] iudices ad quos deuenerit: vt ff. de peīb. imp. offer. l. rescripta. facit ff. si nupt. ex rescr. pe. l. j in fi. & de pe. bo. subl. l. j. & ff. vt lit. pē. l. ij. & fin. in auth. vt omnes obe. iudi. col. ij.

† concedi.

g ¶ *Resciterint.*] Not. sic ff. de decur. l. omnes. & de appel. quoniam.

h ¶ *Gradus.*] id est, ordo quē percipiēt ante susceptā administrationem. M. & repete fuerie fortiti.

i ¶ *Parum.*] f. qualē dixit ff. ea. l. in prin. ibi, detur electio, &c.

† obiecerit.

k ¶ *Quem.*] f. titulum.

l ¶ *Verum.*] pro sed, & est alias desistere. & alias desistendo, & alias di. & idem est sensus.

† cōtra consensum.

m ¶ *Monēte.*] alias monēte, & alias moderāte.

n ¶ *Conferendi.*] i. conferre. ad quod ff. de inoff. test. l. omnimodo. lo. §. fi & de pig. l. vl. & in aut. ibi posita. & ff. de pxi. sa. fer. l. vnicuiq;. & l. in sacris.

o ¶ *Consequendi.*] id est, consequi.

† regendos.

p ¶ *A secretis.*] nomen officij.

q ¶ *Quos.*] scilicet, prædictos omnes.

r ¶ *Iungūtur.*] f. p legem scriptā, nō p priuilegiū principis viuentis. & no. per hanc legē nō licere habere duas prębendas.

Duas prębendas habere non licet.

s ¶ *Vper seruis. Meruerint.*] no. q. lex facit liberū. sic in auth. de san. epis. §. seru. col. ix. & de nup. §. si verò ab. colla iij. & de mona. §. j. colla. j. & de ho. lib. l. fi. in fi. & ff. de præpo. fac. cu. l. iubem. in prin. Sed cōtra ff. de re mili. l. alienam. vbi non fit liber. Sol. hic corrigit: vel hic erat electus: ibi sua auctoritate vsurpauit. Itē cōtra ff. de ta. generali. Sol. vt ff. l. proxi.

† Moderatę.

† prospeximus.

t ¶ *Ostendere.*] Not. p bari ignorantiā eo ipso q. cōtra nō probatur. sic & ff. de acc. l. fi cui. §. j. q. liber enim ignorans p̄sumitur: vt ff. ꝺ proba. l.

Ignorantia probatur eo quod cōtra non probatur.

¶ *Duas militias diuersi generis, aut dignitatem & militiam eodem tempore quis habere non potest: secūs si ad idem tendant. Bart.*

LEX V.

¶ Idem Iustinus A.

IIs quidem a quibus indultum hactenus demonstratur, quo binis aut ternis pluribusve mereā tur † cingulis, nō cōiūctis ex prisca cōsuetudine, sed abiectis atque discrepātibus: detur electio quē retinēdum sibi potius cēseāt, quē deserendū cognoscāt: vt in eo quod optauerint †, firmiter maneant: eo qđ despexerint, sine dubitatione repellant †. In posterum verò nemini prorsus facultas pateat eodē tpe plusquam vni° ordinis c nomē affectare: interdicēdis in cōmune cunctis (vt dictū est) binis pluribusve militiis d, nec dignitatē cōiungere cuilibet alij cingulo cōcedendis †: vt & qui supplicandū de re vetita nobis existimauerint, pœna decē librarū auri pro temeritate quatuis infructuosa e plectantur: & qui susceperint f iudsionem augustā per surreptionem elicitam (quòd nōnunquam contingit) x. librarū auri mulcta feriantur: scriniis etiā necnon officiis, quorum hoc interfit, si non restiterint g, & hanc pragmaticā legem abiecerint †; decem librarum auri dispendio puniendis.

¶ Si quid autem contra hoc perpetretur: sciant omnes, quod extra concessum † admissum est, aut actum fuerit, vel notis cōscriptum publicis, simile habeatur ac si nec impetratū, nec pronuntiatū omninò, nec insertū esset vllis matriculis. sciturisetiam omnibus, qui merentes in ordinibus armatis siue ciuilibus, administrandas prouincias, seu gerendos † quoslibet numeros, vel iam sunt, seu de cętero fuerint iusione nostra sortiti: vt seruetur eis gradus h augusta promeriti sanctione: parem i indulgendā sibi licētiam postquam deposuerint solicitudinem, aut in priori cingulo protinus persistendi, nullo vindicando titulo dignitatis, quam solicitudo media præstiterit: aut retinendi splendorem quē k acquisierint administrationis obtētu, verū † priore cingulo desistendi. Monēte m † tamen innata nobis elemētia, liberū esse cū ctis perspeximus †, si militia qua decedēdū est, inter eas habeatur, quas volentib° licet distrahere: & in alios eam cōferendi n, & pretia consequendi o, prout in eisdē agminib° cōsueuerit hactenus excipiendis videlicet, nec deducendis in hanc perpetuò conseruandā legem pragmaticā, his qui binas militias simul cōpositas, & sociali ne

† cingulis.

Dominus patiens seruum militare, dominiis priuabitur, & iure patronatus: sed si, eo ignorante, seruus militiam fuerit adeptus: tunc intra xxx. dies tantùm ex quo sciuerit, datur sibi eum vindicandi potestas. Bar.

¶ Imp. Iustinianus A. LEX VI.

SVper seruis, q. postea ad quandam militiā aspirare tentauerint, vel scientibus, vel ignorantibus dominis, præcipimus, si quidem ignorantibus his eam meruerint, licere dominis adire competētem iudicem, & suā ignorantiā (eo q. contrariū minimè † probatur) ostendere, eóq; modo spoliatos eos militia in suū dominiū trahere. Sin verò scientib° his seruis militauerint, cadere quidem eos non tantùm dominio eorum, sed etiā omni patronatus iure: illo verò ingenuos esse ctos, si quidem vtiles ad militiam eis datā visi fuerint, in ea durare: sin verò minimè idonei sint, ea priuari.

¶ Super illis autē seruis, qui iam militauerunt, & adhuc in eadē militia perseuerant, licentiam damus dominis intra xxx. dierum spatium ab eo tempore cōnumerandū, quo præsens sanctio diuulgata fuerit, vel nostrā adire clementiam, vel competentes iudices: & suam ignorantiam † commendare, eosq; in suum dominiū recipere: quo tempore transacto, simili modo tam dominio, quàm omni patronatus iure cadere eos necesse est.

† dicatissimis.

† innocentiam.

Dominus patiens seruum in dignitate esse, priuabitur dominio & iure patronatus: sed si, eo ignorante, seruus ipsam fuerit adeptus, tunc intra triginta dies tantùm ex quo sciuerit datur sibi vindicandi potestas. Bartol.

LEX VII.

Idem A.

SI quis seruum suum dignitatē habere, quemadmodum militiam, fuerit passus: spolietur & dominio serui x & iure quod pertinet † ad patronos. Cui enim ferēdū est homines à nostra manu donationes accipiētes y, adhuc inter seruos haberi, & fortè cum suis dominis nostrum purpuram adorantes? In his itaque casibus, in quibus non militia sed dignitas (volentibus dominis) seruis acquiritur, eadem iura seruentur †; quæ anteà posita sunt: ne videatur nostra sanctio aliquid habere imperfectum z. Sciant autem domini ad exemplum præteritæ a nostræ constitutionis, quæ de huiusmodi seruis loquitur, quod nisi hoc intra xxx. dies, ex quo eis hoc fuerit notum b, manifestauerint, & competentem iudicem adierint, & spoliare eos dignitatibus curauerint, dominium eorum & ius patronatus amittant: nobis deliberantibus postquam dominio serui fuerint liberati, & inter ingenuos connumerati, si oportet eos habere dignitatem, vel ea quasi indignos † † spoliari c.

† reseruentur.

† De negotiatoribus.

NEGOTIATORES † NE MILITENT.

TITVLVS XXXV.

Eos

a ¶ *Negotiatoribus est omnis militaris dignitas interdicta, exceptis argēti distractoribus, qui non ad armatam militiam, sed ad aliam quancunque accedere possunt. Qui verò ante hanc legem assumpserunt, illam retinere possunt, dum tamen à negotiatione se abstinēāt: aliàs militia priuaretur, armorū tamen cōstructores militiam obtinere, & suam negotiationem tenere valent. Io. de Pla.*

¶ Imp. Iustinianus A. LEX VNICA.

EOs qui vel in hac alma vrbe, vel in prouinciis cuidam ergasterio a præsunt, militare decētero prohibemus b: exceptis argēti distractoribus, qui in hac alma vrbe negotiantur. Hos enim c, vtpotè vtiles omnibus † cōtractib°, armata quidem militia penitus abstinere sancimus: aliam verò quancunque sine metu præsentis sanctionis posse sibi acquirere. Si qui verò negotiatores, quos omni militia prohibuimus, iam d militarūt: eis licentiam damus negotiationē quidē relinquere, militiam verò retinere: scientibus quòd si posteà negotiantes appareant, militia priuabuntur. Quod & in argenti distractoribus huius almæ vrbis, si armatā militiam iam sortiti sunt, tenere volum°: vt relicta negotiatione liceat eis in eadem militia † durare. Negotiantes etenim post hāc sanctionē, huiusmodi militia priuabūtur: illis qui ad armorum extructionē e suam professionem contulerint, minimè prohibendis ad competentem suæ profectionis venire militiam, & huiusmodi negotiationē nihilominus retinere.

† omnium.

† prouincia.

DE RE MILITARI.

TITVLVS XXXVI.

¶ Miles captus ab hostibus dum ibi est, stipendium vel donarium habere non potest. Bart.

¶ Imp. Antoninus A. LEX I.

STipēdia, & donatiua f tē poris, quo apud hostes fuisse te dicis, restitui tibi post liminio regresso †, restituóque non iure g desideras.

† reuerso.

¶ Idem Augustus. LEX II.

VIginti h stipendia si implestis fordida i munera militiæ vobis non indicentur.

¶ Missus à militia ignominiæ causa est infamis: & dignitatem consequi non potest: mora ri tamen potest vbique præterquam in locis interdictis. Bart.

¶ Idem Augustus. LEX III.

MIlites ignominia missi k cū infamia notētur, nullis honoribus, qui integræ dignitatis hominibus † deferri solent, vti possunt l, habeant autem morandi vbi velint potestatem, præterquàm in eis locis in quibus specialiter arguantur m †.

† omnibus.

¶ Bona militis deserentis in desertione defuncti confiscantur. Bart.

¶ Imp. Alexander A. LEX IIII.

DEfunctorū in desertione bona confiscari. D. Marcus, & Antonin° pater meus cōstituit n.

¶ Desertor indulgentia principis restitutus non habetur pro tempore quod deseruit, per inde ac si militasset in castris: & ideo pro illo tempore stipendium non petit. Bart.

¶ Imp. Gordianus A. LEX V.

CVm allegatis septem annos in desertione egisse maritum sororis vestræ, & indulgentia nostra esse restitutum: non recte desideratis vt id tēpus, ac si in castris fuerit habeatur o. Proinde excepto eo tempore quod ad desertores pertinet, restitutus ex indulgētia nostra, residuo militare debebit: ideoque nec stipendia temporis quo in desertione fuerit, exigere poterit P.

¶ Missus a militia ex causa ægritudinis, factus sanus instaurandus non est: tamen mitti non debet nisi medicis hoc denuntiātibus, & iudice, hoc inquirente. Bar.

¶ Idem A. LEX VI.

SEmel causaria missis militib° instauratio nō solet concedi q obtentu recuperatæ valetudinis melioris: quando r non temere dimittantur nisi quos constet medici s denūciantibus, & iudice competenti diligenter examinante, vitium r contraxisse.

¶ Damnatus de crimine militari miles existēs non infamatur etiā factus veteranus. B.

¶ Idem A. LEX VII.

FRustrà v vereris, ne nota x, q̄ propter delictum militare interceſſerit, existimationē y tuā z iam veterani a læsisse videatur: maximè cùm nec ex eo delicto, q̄ in paganorum potest cadere pśonam, notatos milites post missionem placuerit esse famosos.

¶ Imp. Philippus A. LEX VIII.

CAusaria missus, nulla existimationis macula aspergit b.

¶ Dans operam vt Barbari Romanos deprædentur, vel prædam factam cum eis diuidens, vinus comburatur. Bart.

¶ Imp. Const. A. & C. LEX IX.

SI † quis Barbaris, scelerata factione, facultatem deprædationis in Romanos dederit c, vel si quis alio modo factā d diuiserit e, vinus comburatur. *

¶ Miles qui à principe meruit suam familiā ad se venire, coniugem suam potest facere venire. Bart.

¶ Idem A. LEX X.

QVicunque militum ex nostra auctoritate familias suas ad se venire meruerint: non amplius quam coniuges f, liberos, seruos etiam de peculio castrensi sed & ignominia. & ff. e. l. milites. §. missionum. A.

† arcentur.

n DEfunctorū. Constituit.] sed & vsuēti desertori pœna imponitur. quod dic vt ff. e. l. nō omnes. per totū. & l. penul. ꝫ. quando li. vni. si. iudi. se vin. l. ij. & j. l. px.

o *Vsu allegatis. Habeatur.* Jvt ff. eo. l. iij. §. qui militiæ. & l. pe. Sed arg. cōtra ff. de ali. & cib. leg. l. is cui. Sol. ibi causa priuat. speciale in alimentis: vt legista est. ff. de his qui pro nō scri. ha. l. fi in metallum.

Alimentorū speciale in priuatis.

p ¶ *Poterit.*] ꝫ eod. l. j. & ꝫ. de decu. l. ne quis. in fi.

q SEmel. *Concedi.*]sine augustis affatib°: vt ff. de diuer. off. l. ij. & ar. j. de cohor. l. fi qs.

r ¶ *Quando.*] pro quia.

s ¶ *Medicis.*] No. confu lendos qui sciunt. fic & in auth. de non alienan. §. quod autem.

t ¶ *Vitium.*] animi vel corporis, vt & ff. eo. l. milites. §. missionū. licet vitium non sit propriè corporis. sed vnum pro altero ponitur: vt ff. de ædil. edict. l. j. §. sed sciēdum.

v *Rustra.*] Miles dānatus crimine militari vel cōmuni nō fit infamis, nec dū militat, i. dum militia durat, nō statim vt infamis est, milites esse desinit: quia iam non posset stare vbi princeps: vt ꝫ. e. l. milites. i fi. nec factus veteranus: vt hic. & fic mitius ag t cū milite, quàm cū alio in infamia: secus in pœna d bita quandoque: vt ff. de pœ. l. quędam. quę est cōtra. & est ratio: vt dixi. sunt aūt crimina militaria. vt ff. eo. per totū. cōmunia parent.

Infamis factus dignitates perdit.

x ¶ *Nota.*] i. infamia.

y ¶ *Existimationē.*] id est, famam.

z ¶ *Tuam.*] id est, tui.

a ¶ *Veterani.*] scilicet facti.

b *Aspergitur.*] vt ꝫ. ff. eo. l. milites. §. missionū. & ff. de his qui notan. infa. l. ij. §. missionum.

c *Iquis. Dederit.*] vt potestas castri Franci permittitur venire Mutinenses corrup: 9 ab eis: vel fortè diuisit cū eis prædam quā fecerāt sine eius cōscientia.

Ex li. 7. tit. de re mili. l. j. C. T.

d ¶ *Factā.*] depdationē.

e ¶ *Diuiserit.*] cū eis: vel dic inter eos. & no. similis pœna ꝫ. vbi cau. fi. l. vniuersi. Accur.

* D. iiij. k. Maij Seuero & Rufi. Cos.

f *Vicūque. Coniuges.*] aliàs coniugia. Et not. vxorem domesticā seu familiarem: vt no. ꝫ. de his qui ad ec. confu. l. vlti. §. fane. & facit ad l. ff. de offic. pcōs. l. iij. §. ij. & ꝫ. de vxo. mil. l. j. & ff. de pact. dota. l. inter. §. conuenit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Emptos.*] hi enim nec puncto, &c. vt ff. de agric. & cēs. l. colonos.
b *Ribuni. Manēat.*] i. manere debeāt. Et no. quòd hæc verba cum signis propriis pos sunt legi cum præcedēti & subsequenti litera. & facit ff. de cōmer. l. j. Ac.
c ¶ *De eo.*] ff. milite qui contempſit. Accur.
d *Cvm supra. Fluentis.*] hoc fluentū huius fluenti.
e ¶ *Sudores.*] i. equos ipſos ſudatos. nā ſpoliat ſe ſcutifer i aqua. Et no. curialem legē cōtra eos qui more beſtiarū ſe inuerecundè balneāt in nauigio. & facit ad l. ff. de aqua plu. arc. l. apud Trebatium.
f *Nemo. Deputati ſunt.*] qui dicuntur palatini, & ad eius menſam ſunt.
† Imp. Theodoſ. A.
g ¶ *Vrbe.*] Cōſtantinopolitana: nec tamen ad menſam eius.
† conſiſtit.
h ¶ *Legionibus ſunt.*] ſ. in aliis locis.
i ¶ *Vacet.*] i. nec propria nec aliena faciat: vt ff. de procu. l. militē. & ar. ff. de aduoc. diuer. iud. l. ij. & ff. de prin. agē. in re. l. j. Sed cōtra ff. de procu. qui ſtipēdia. Sol. ibi nō offēditur diſciplina. hic ſic: vt ff. c. l. milites. Vel ibi permiſſu principis. Vel dic vacabat. i. otioſus ſtabat.
† ſudores.
k ¶ *Quinque libris auri.*] ſic ff. de ſer. fug. l. quicunque.
† diuino.
l ¶ *Citam.*] i. velocem. & facit in auth. quomodo oporteat epi. §. nouæ
† clara vrbe præſentes eſſe comitatui.
aliter. colla. j.
m ¶ *Vagari.*] facit ff. de aduoc. diuer. iudi. l. ij. & quando liceat vni. l. ij. & ff. de primi. l. ij.
a *Contra publicam vtilitatem.*] quæ ſemper præſumitur, niſi principis adſit auctoritas: vt ff. patet.
o ¶ *Comites.*] qui dicantur comites rei militaris dic vt ff. de comi. rei mi. l. j. & ij.
† numerarios
p ¶ *Commiſſa.*] immediate in aliqua puincia.
q ¶ *Comitatēſibus.*] qui ſunt in vrbe non ad mēſam: ſed palatini ad mēſam: vt ff. l. proxi. Accur.
r ¶ *Ipſis.*] ſ. comitibus vel ducibus. Accur.
s ¶ *Legionibus.*] ſ. militiæ, quod eſt ff. & nominat quaſdam militias ff quibus nō trahitur: vt & aliàs ponitur. & caue: quia abūdat, ipſis quidē:
† ſorteptos
vel quod eſt ff. cuiquā eorū. ſed oblitus dixit, cui quam eorum.
t ¶ *Vtilitatis.*] & cum ſolennitate quæ eſt ff. de off. ma. mili. l. milites. & facit auth. vt om. obe. iudi. proui. §. interim dū ex

emptos a, neque adſcriptos cenſibus ad eoſdem excellentia tua dirigi faciat.

¶ *Tribuni vel milites in loco deputato ſtare debent: nec poſſunt vagari. Bart.*

¶ Imppp. Gra. Valen. & Th. AAA. L. XI.

TRibuni, vel milites nullam euagādi per poſſeſsiones habeant facultatem: ſed cum ſignis propriis in manſionibus ſolitis ac publicis maneāt b. At ſi quis tam neceſſaria ſcita contempſerit, de eo c, ac tribuno eius ad noſtram ſcientiam, rectorū, ac defenſorum relationibus protinus referatur: quatenus ſeueriſſimè in eos animaduertatur.

¶ *Præſentibus militibus quis ſe balneare nō præſumat, aut equos lauare niſi ſecretè. Bar.*

¶ Imp. Arcad. † & Hono. AA. L. XII.

CVm ſupra virētes fluminum ripas, omnis legionum multitudo conſiſtat† : ideo prouida auctoritate decernimus, vt nullus omninò immundo ſimo ſordidatis fluentis d, commune poculum polluat, néve abluendo equorum ſudores e † deproperans publicos oculos nudatus infeſtet: ſed procul à cunctorum obtutibus, in inferioribus partibus fluuiorum hoc ipſum faciat.

¶ Imp. Arcad. & Hono. AA. L. XIII.

NEmo miles ex his, qui præſentes diurno † obſequio noſtræ clemētiæ deputati ſunt f, & qui in hac alma † vrbe g præſenti comitatui conceſsi ſunt, quive de aliis numeris, vel legionibus h ſunt: vel ſibi vacet i vel aliena obſequia ſine nutu principali peragere audeat. Qui autem in huiuſmodi facinore fuerint conuicti: militia exuti, pœnas cōſentaneas luere compellantur. hi verò qui in priuato obſequio militem retinere fuerint reperti, quinque libris auri k mulctæ nomine feriantur. Si verò quiſquam miſſus à numero† vel à tribuno, ad comitatum ſerenitatis noſtræ peruenerit, (aliter enim eos hoc facere vetamus) illicò ſe viris illuſtribus comitibus, ſub quorum regimine conſtituti ſunt offerre feſtinet. & cauſas profectionis exponat: vt & reſponſum cæleſte mereatur, & citam l remeandi accipiat facultatem. Si quos autē milites per prouincias relictis propriis numeris paſſim vagari m præſidesue earū cognouerint, correctos† faciant cuſtodiri, donec de his clementiæ noſtræ auribus intimetur, & quid fieri oporteat, decernamus.

¶ *Miles de vno numero ad alium ſe transferre non debet: niſi vtilitatis publicæ cauſa princeps conſenſerit. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX XIIII.

COntra publicam vtilitatē n nolumus à numeris ad alios numeros milites noſtros transferri. Sciant igitur comites o vel duces, quibus regendæ militiæ cura commiſſa p † eſt, non ſolùm à comitatenſibus q † ac palatinis numeris ad alios numeros milites transferri non licere: ſed ne ipſis r quidem pſeudocomitatēſibus † legionibus s „ ſeu de caſtris riparenſibus † caſtrenſianis, cæteriſque cuiquam eorum transferendi militem copiam attributam, niſi hoc auguſta maieſtas publicæ vtilitatis t gratia fieri iuſſerit: quia honoris v † augmentum non ambitione, ſed labore ad vnūquenque conuenit deuenire. Quòd ſi quis contrà fecerit, per ſingulos milites ſingulas auri libras à ſe nouerit exigendas.

¶ *Miles armatæ militiæ. agrorum cultui, cuſtodiæ animalium, mercimoniorum quæſtui non eſt deputandus. Bart.*

¶ Imp. Leo A. LEX XV.

MIlites qui à republica armā tur & aluntur, ſolis debent vtilitatibus publicis occupari: nec agrorum cultui x, & cuſtodiæ animalium, vel mercimoniorum quæſtui, ſed propriæ munus inſudare militiæ. Nullum prætereà ex militibus poſt hac prædictis obſequiis vacare magnitudo patiatur, ſed frequentes in numero ſuo eſſe iubeat: vt armorum quotidiano exercitio y ad bella ſe præparent. Quòd ſi quis ex militaribus iudicibus vllos militum tam diuinis z, quàm regiis a, vel priuatis domibus ac poſſeſsionibus diuerſisque aliis obſequiis ſine nutu principali peragere audeat. Qui autem in huiuſmodi facinore fuerint conuicti: militia exuti, pœnas cōſentaneas luere compellantur. hi verò qui in priuato obſequio militem retinere fuerint reperti, quinque libris auri k mulctæ nomine feriantur. Si verò quiſquam miſſus à numero† vel à tribuno, ad comitatum ſerenitatis noſtræ peruenerit, (aliter enim eos hoc facere vetamus) illicò ſe viris illuſtribus comitibus, ſub quorum regimine conſtituti ſunt offerre feſtinet. & cauſas profectionis exponat: vt & reſponſum cæleſte mereatur, & citam l remeandi accipiat facultatem. Si quos autē milites per prouincias relictis propriis numeris paſſim vagari m præſidesue earū cognouerint, correctos† faciant cuſtodiri, donec de his clementiæ noſtræ auribus intimetur, & quid fieri oporteat, decernamus.

¶ *Miles de vno numero ad alium ſe transferre non debet: niſi vtilitatis publicæ cauſa princeps conſenſerit. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX XIIII.

COntra publicam vtilitatē n nolumus à numeris ad alios numeros milites noſtros transferri. Sciant igitur comites o vel duces, quibus regendæ militiæ cura commiſſa p † eſt, non ſolùm à comitatenſibus q † ac palatinis numeris ad alios numeros milites transferri non licere: ſed ne ipſis r quidem pſeudocomitatēſibus † legionibus s „ ſeu de caſtris riparenſibus † caſtrenſianis, cæteriſque cuiquam eorum transferendi militem copiam attributam, niſi hoc auguſta maieſtas publicæ vtilitatis t gratia fieri iuſſerit: quia honoris v † augmentum non ambitione, ſed labore ad vnūquenque conuenit deuenire. Quòd ſi quis contrà fecerit, per ſingulos milites ſingulas auri libras à ſe nouerit exigendas.

¶ *Miles armatæ militiæ. agrorum cultui, cuſtodiæ animalium, mercimoniorum quæſtui non eſt deputandus. Bart.*

¶ Imp. Leo A. LEX XV.

MIlites qui à republica armā tur & aluntur, ſolis debent vtilitatibus publicis occupari: nec agrorum cultui x, & cuſtodiæ animalium, vel mercimoniorum quæſtui, ſed propriæ munus inſudare militiæ. Nullum prætereà ex militibus poſt hac prædictis obſequiis vacare magnitudo patiatur, ſed frequentes in numero ſuo eſſe iubeat: vt armorum quotidiano exercitio y ad bella ſe præparent. Quòd ſi quis ex militaribus iudicibus vllos militum tam diuinis z, quàm regiis a, vel priuatis domibus ac poſſeſsionibus diuerſisque aliis obſequiis ſine nutu principali peragere audeat. Qui autem in huiuſmodi facinore fuerint conuicti: militia exuti, pœnas cōſentaneas luere compellantur. hi verò qui in priuato obſequio militem retinere fuerint reperti, quinque libris auri k mulctæ nomine feriantur. Si verò quiſquam miſſus à numero† vel à tribuno, ad comitatum ſerenitatis noſtræ peruenerit, (aliter enim eos hoc facere vetamus) illicò ſe viris illuſtribus comitibus, ſub quorum regimine conſtituti ſunt offerre feſtinet. & cauſas profectionis exponat: vt & reſponſum cæleſte mereatur, & citam l remeandi accipiat facultatem. Si quos autē milites per prouincias relictis propriis numeris paſſim vagari m præſidesue earū cognouerint, correctos† faciant cuſtodiri, donec de his clementiæ noſtræ auribus intimetur, & quid fieri oporteat, decernamus.

¶ *Miles de vno numero ad alium ſe transferre non debet: niſi vtilitatis publicæ cauſa*

trahitur ab vna, & mittē dus eſt in aliā, teſtatur iure militum: vt ff. de bon. poſſ. ex teſt. mil. l. j. ſi. A. v ¶ *Quia honoris.*] ſic ff. de di. offic. l. j. & ff. de offi. magi. offic. l. j. & ij. & ff. de tyro. l. fin. Accur.
x *Milites. Cultui.*] ſic ff. eo. nemo milites. & ff. loca. l. milites. & l. vlti. & ff. nego. ne mili. l. j. & in auth. neque milites. neque fœ. & ff. de procu. l. militem.
† concēſſa. comitenſibus.
y ¶ *Exercitio.*] quo ſciētia creſcit: vt ff. de leg. iij. legatis. §. ornatricibus.
† ſeu de comitatēſibus.
z ¶ *Diuinis.*] i. fiſcalibus.
a ¶ *Regis.*] i. patrimonialibus, vt differant.
† Ad hanc l. facit q. dicit in ca. ad apoſtolicā. cū gl. ſup ver. phi bendū. extra de regular. riparenſes milit. ex. ſtimat hic eos dici Alci. qui in limperij militibus exeuba bant pro republ. aduerſ. barbaros.
b ¶ *Obſequiis.*] f. fiſcalibus.
c ¶ *Sciat ſe.*] aliàs ſe. & tūc dic magnitudo ſuæ aliàs à ſe: & tunc dic iudex qui conceſſit militē accipere in locis priuatis. ff. eo. l. nemo miles.
† Cōcor, gl. in fi. in c. officij tur. extra de elect. vbi recitantur hæc verba. & glo. pe. in c. cū poſt prope fin. cod. ti. & c. g noſtras iuſta gl. fi. & in pa.
d *Militares. Curas.*] vt munera perſonalia: vt ff. qui per. tu. l. armatæ. & fac. ff. l. prox. §. ſi quis. cū ſuis concor.
e ¶ *Temeritate.*] ſ. ſua vel aliqua.
f *Neminem. Limite.*] cuſtodiēdo, ſtent milites vel pites.
g ¶ *Probatorias.*] ſic ff. eo. l. contra publicā. & ff. de diuer. off. l. probatorias. & ff. de cohor. l. ij. & ff. de pala. fac. largitio. l. non aliter. Accur.

a ¶ *Sortiantur.*] ſic ff. de of. mag. mil. l. milites.
b *Am collatores. Dicatiſſimos.*] id eſt, ditiſſimos: à dito ditas, i. diuitē facere: vel, i. ſacratos: inde dedico:
c ¶ *Remedium.*] facit ff. de offic. præfect. præto. aphric. l. in nomine dñi.
d ¶ *Agētibus.*] ſ. cōtra milites, vel his agētib⁹.
† in
e ¶ *Magnificam.*] hoc non vt detrahat honori magiſtri militū, cū & duces ſūt ſub eo: vt ff. c. l. ſi. f ¶ *In menſuris.*] ali. in mēſuris: & ali. imēſuras.
g ¶ *Curaturus.*] aliàs curaturos: ali. curaturus.
h ¶ *Spontanea.*] & ff. de ſalgamo. l. ij. & ff. de rap. vir. l. j. circa fin.
i ¶ *Ordinādo.*] vt ff. qui cu. vni. no. l. nulli. & l. ſeq.
Æquitas in iudiciis eſſe debet.
k ¶ *Forma.*] quia æqualitas debet eſſe ſi iudiciis: vt ff. de prox. fac. ſcr. l. in ſacris. §. & quoniam. A. l ¶ *Arbitris.*] i. de legatis priuatis hominib⁹. ſic ff. q. ſatiſd. cog. l. arbitro. m ¶ *Vlterioris.*] facit cōſtitu. Friderici. de feud.
† magiſtro militi. præſ.
n ¶ *Sētētias.*] qđ eſt abſurdū: vt ff. d. li. cā. ſi pariter. & ſa. ff. d. i. 5⁹ vo. l. ij. & iij. & d. iud. l. ij. §. legat.
† dix⁹mus. † terræ præſentalibus.
ſentalibus † numeris per Orientis partes noſcūtur cōſiſtere, virorū ſpectabiliū ducū iuſsionib⁹ obedire: vt quicquid emerſerit quod pro cōmuni ſecuritate euandum eſt, hoc protinus, vtpote militar i præſidio in pxi-
† mereri. mis locis cōſtituto, cōpetēs poſsit adhiberi † remediū c: ita videlicet vt etiā agētibus d cauſas, tā criminaliter quàm ciuiliter, præfati milites iā nō apud magnificā e magiſteriā per Orientem poteſtatem, vel ex ſententiis ſeu præceptionibus eius, ſed per interlocutiones, ſeu diſpoſitiones tam excelſæ tuæ ſedis, ſub cuius iuriſdictione conſiſtunt †, quàm eorundem ducū reſpōdeāt.
† exiſtunt.

¶ *Ad reſponſum qui prius præfecto mittebatur ad magiſteriā poteſtatē, debet poſt hanc l. mitti ducibus belli. Ité licet etiam duci facere ſuā ſolicitudinem & executionem ad reſponſum procedens ab officio alicuius magiſtri militum, in locis in quibus nō extāt apparitores præfecti. h. d.*

¶ Eo ſcilicet obſeruando, vt ad reſponſum, quē de officio tuæ ſublimitatis hucuſque ad prædictam magiſteriam per Orientē poteſtatē moris erat deſtinari, viris
† ali. in meas ſortes mittātur. ſpectabilibus ducibus inhæſurus † mittatur †, rā per ſe, quàm per adiutores ſuos eoſdem iudices obſeruare, & iuſsiones eorum implere curaturus g licentia ei non deneganda etiam ad reſponſum, qui de officio alterius viri excelſi magiſtri militum præſentalis prō hac noſtra diſpoſitione deſtinatur in locis, in quibus apparitionis tuæ ſublimitatis ad reſponſum non contigerit reperiri, ſuam ſolicitudinem pro emergentibus maximè cauſis peragere: cuius etiam illi qui de altero officio mittendus eſt, præbemus facultatem: vt nō tantùm per adiutores ſuos ad reſponſum, ſeu etiam inuicem ſe adiuuādo, nec publicis nec priuatis cauſis, vel executionibus abeſſe videantur. ad ſingulos etenim duces ad reſpon-
† apparitionib⁹ veſtris. ſum de apparitoribus † noſtris non perſpeximus oportere deſtinari: ne per multitudinem eorum qualibet machinatione damna contra milites noſtros augeri contingat.

¶ *Milites conuenti coram iudicibus ſoluunt vnum ſolidum pro ſportulis, & duos ſolidos, cū vnus numerus ſeu vniuerſitas militū conuenitur: ex quibus ſolidus vnus tantū pro expenſis ingreſſus litis ſoluitur: quod etiā*

perſona aduerſarij ſeruatur. Et pro vniuerſitate duo tantum primates ſeu principaliores ipſius vniuerſitatis & ſyndicus conſtitutus conuenire debet. h. d.

¶ Vt autē omnifariam tam publicæ cōmoditati quàm fortiſſimis proſpiciatur militibus, ſportularū nihilominùs exactionem meritò cenſuimus moderādā †: & iu- † ordinandam:
bemus nec ipſis ad reſpōſum, nec adiutoribus eorū p criminalibus ſeu ciuilibus cauſis (etiam ſi ex publicis cauſis deſcendere, vel ad publicam cauſam pertinere dicantur, licere aliquid plus, quàm vnum ſolidum à ſingulis vel nolentibus, vel ſpontanea h voluntate offerentibus ſuſcipere militibus: ita vt ſi vniuerſitas numeri ſeu principiorum mouenda ſit, duplicata quantitate tā tummodò ſportulas accipiant. In his etenim cauſis nec plures, quàm duos primates, quorum nomina ſemel ac primū geſtis interuenientibus fuerint publicata, patimur conueniri: ſyndico videlicet prout cōſuetudo depoſcit, legibúſque cautū eſt, ordinando i. ¶ Hoc quoq; adiecto, vt pro omnibus & quibuſlibet expēſis faciēdis † in ingreſſu iudicis duciani † in iudicio ducianō.
nihilque ampliùs milites, vel ſyndici litigātes depende re compellantur: vt huiuſmodi ſolatiū ad cōmodū & ad reſponſum & eius adiutorum & exceptorum proficiat: nihil ſibi vſurpare, vel ſuo nomine poſcere, vel viris deuotis principalibus †, qui ducianum obſeruant † principibus.
iudicium vel ducianam apparitionem, de præfatis litibus concedendis: ita videlicet vt ſuper litis expenſis in perſonis etiam eorū quicunque milites pulſare maluerint, eadem forma k ſeruetur.

¶ *Duces poſſunt cauſas militares per ſe cognoſcere, ac ſi eſſent principalibus delegatæ. Item ad curam ducum ſpectat quando conuocant ad ſe milites de vno loco ad alium, quòd collatores nullis grauentur expenſis, ſi nulla neceſſitate cogente milites accedant: ſi autem exigente neceſſitate, tunc intra xxx. dies milites debent ſibi expenſas miniſtrare: poſt xxx. verò dies tenentur collatores prouinciales expenſas itineris exhibere Bart.*

¶ Erit autem arbitrij †, atque æſtimationis virorū ſpe † pro arbitratu.
ctabiliū ducum, pro qualitate negotiorū, vel quātitate, quæ deuotiſſimis militibus ab aduerſariis eorum ingeritur, vel ſuam audientiā interponere litigiis, vel eorū diſcuſsionem dicatiſſimis principiis ſeu arbitris † in locis degentibus committere. Quibus viris ſpectabilibus ducibus, & eos obſeruātibus ad reſponſum, ſeu adiutoribus eorū curæ ſit, ſi quando ad eoſdem duces milites accerſiti † fuerint, vel de locis in quibus conſtitu- † acceſſuri.
ti ſunt, moueri præcepti, nequoliber modo curiales ſeu collatores quibuſdam afficiantur diſpendiis: ita ſcilicet, vt pro militibus inſpiciendis, quandocunque voluerint viri ſpectabiles duces etiam præſentales deuotiſſimos milites adhibere, non immodicam multitudinem eorum tēpore pacis conuocare † procurent. Sin † prouocare
verò etiam neceſsitate poſcente milites ad alia per- † circa.
ueniant loca, læſionibus cont a † curiales ſeu collatores nihilominus modis omnibus abſtineant, & ſi tā eundo quàm redeundo xxx. tantum dies oporteat eos proficiſci, ipſi ſuas expenſas ſibi præbendas (collatoribus ſeu curialibus minimè prægrauandis) ſuſcipere non ceſſent. ſin autem vlteriore tempore in aliis locis neceſ- † vlteriores.
ſe ſit eos commorari: expēſas eis vlterioris m † (vt dictū eſt) temporis, ad quæ peruenerint loca miniſtrari.

¶ *Iudicium ciuile vel criminale intentatum contra militem corā vno iudice, non poteſt intentari criminaliter coram alio, niſi primo peracto: & idem econuerſo: & contra facientes punitur. Item per hanc iuriſdictionem conceſſam ducibus non derogatur iuriſdictioni magiſtrorū ſub quibus ſunt ipſi duces. h. d. vſque ad fin. l.*

¶ Quoniā verò cōperimus quoſdā temerario animo, atq; iniquo ppoſito, anteriori tpe certos de memoratis militibus tā in iudicio ſublimitatis tuæ, quàm apud excelſam magiſteriam per Orientem poteſtatē, in accuſationē deduxiſſe, & eoſdē eodē tēpore ad diuerſa quo- † quoque.
que protraxiſſe iudicia, diuerſāſque † ſuper iiſdē perſonis iiſdēq; cauſis & negotiis prolatas fuiſſe ſentētias n

a ¶ *Ante*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Antelatas.*] s. in pri. huius leg. & facit ad legē in auth. de quæsto. §. si verò aliquid. colla. vj.

b DE CASTREN. &

¶ De hoc non dicitur in cex. sic ff. de reb. in rubri.

c *Vin potestate.* Non dubitatur.] vt ff. si quis alteri vel sibi. l. ij. & inst. de inut. stip. §. ei qui. & ff. de bon. proscr. l. si quis post hāc. §. fin.

d ¶ *Mobiles.*] nō immobiles: vt hic, & ff. famiere. si filius. & facit ff. e. l. iiij. & v. l. si fortè. & l. castrēse. & l. pen. & ff. de fal. si pater.

e ¶ *Donatum.*] nisi notitia castrensi. vt ff. proxi.

f ¶ *Conditionis.*] vt sunt castrēsia. & sic no. q res succedit loco ppti fauore militiæ. sic ff. rei vin. l. si vt proponis. alias cōtra: vt eod. tit. l. si ex ea.

g *Filiusfamilias.*] facit ff. de cōtrahē. empt. l. inter pares. & de don. filiusfam. in fi. & ff. de pa. po. l. ij. in prin. etiam iure nouo quo habet prærogatiuā aduentitiorū: vt ff. de bo. quę lib. l. vlt. §. filius autē. facit ff. quę res pig. obli. possl. j.

h *Erat Sacramenti.*] militiæ: vt inst. quib. mod. ius pa. pot. sol. §. filiusfamil.

i ¶ *Patris est.*] vt ff. eo. l. ex nota. & l. miles præcipua. §. j. & ff. de bo. quę libe. l. cum oportet. §. exceptis. Accur.

k *Cum allegas. In eisdem.*] sic ff. eo. l. miles filiusfam. secus si in aliis, & nunquā secū in eadem prouincia militasset: vt ff. e. l. dotē. §. fi. l ¶ *Nonnihil.*] i. non parum. Et no. q cōsuetudo auget affectionem parentelæ. vt ff. e. l. pe. in prin. m *Intelligis. Quæsitam.*] vt ff. eo. l. j. & ij. ad l. Fal. l. filio. & miliàs. & ff. de bo. q lib. l. ij. Sed hodie cōtra: vt in auth. de hæred. ab intest. §. iij. colla. ix.

n *Vt castrēsis. Adiutricis nostræ.*] vel adiutricæ nostræ. Sed vi detur ptra ff. de test. mil. l. pen. Sol. hic scriniari erat miles, ibi nō: vel hic in rustico, ibi nō: vt in e. ti. l. fi. & ff. de bo. pos. ex te sta. mil. l. j. Vel hic habet ius castrense. nō tamē dicit q iure militari testetur. & facit ff. de appari. magi. mili. l. ij.

o ¶ DE EROGA- tione, &c.

¶ Id est, quid & vnde habeant milites stipendia.

p *Repetita.*] Erga fueratpriùs cōsuetudo, sed desiit: deinde rediit.

q ¶ *Bucellatū.*] id est bucellas panis aliquas siue aliquot, sicut habēt fratres: vt secūdū P. dic vt ff. ti. j. l. ij. alias aliter ponitur bucellari. ff. ad leg. Iul. de vi. l. omnes.

r ¶ *Panem.*] integrum.

s ¶ *In duobus.*] aliàs bi duo. & aliàs duobus diebus.

t ¶ *Acetū.*] cū lactucis agrestibus: imò ad biben dū: quia etiā de vino dicit. & sic faciunt Florentini qui acetū in exercitu portant, & faciunt hoc vt resp. nō grauet. ar. j. e. l. iubemus. Itē vt assuescant ad malū: vt ff. de mi. test. l. j. Itēquia nō fiūt ebrij: sicut si quotidiē vinū & carnes habe rent: sed an de suo hoc possēt facere? Forte sic. & facit ff. de fal. hos. non præstan. l. j. & ff. de fru. vrb. Constan. l. j.

v ¶ *Lardum.*] ad cōdimentum.

x *Viceſimo. Lapide.*] i. miliario: vt insti. de exc. tu. §. qđ aūt. & est ratio secundū Pla. vt facilius de proximo possint vocari, & vt paleas i area dimittāt. & fac. j. e. l. prouinciali.

y ¶ *Conuellare.*] aliàs conuelare.

Florentini aceti in exercitu portat.

¶ *Hæreditas fratris quæsita militantis in castris, in castrensi peculio numeratur. Bart o.*

¶ Imp. Gordianus A. LEX IIII.

CVm allegas te à fratre tuo, eodémq; commilitone in eisdem k castris institutū hæredē: succeſsionē eius potius castrēsi peculio tuo, quàm patri cuius in potestate es, per te quæsitam videri, rationis est. Etenim peregrinationis laborem † sociatum cōmilitij eius, & obeundorum munerum consortiū, affectioni fraternæ nonnihil l addidisse, quinimò vice mutua chariores in uicem sibi eos reddidisse, credendum est.

†aliàs, Labor sociatus commilitiæ eius.

¶ Impp. Diocletia. & Maximianus AA. LEX V.

INtelligis filio, qui militauit defuncto, peculium eius penes patrē remansisse: non hereditatem patri quæsitam m.

¶ *Milites scriniarij & exceptores, & cæteri militantes habent castrense peculium. Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX VI.

IVs castrēsis peculij tam scriniarios, quàm exceptores, cæteróſque qui in officio tui culminis merendi licentiam habere noſcuntur, ac ſi in legione † prima adiutrice nostrę n reip. militent, inuiolatum habere præcipimus.

†Aleia. lic.

DE CASTRENSI PE- culio militum, & † præfectis annonæ o.

TITVLVS XXXVII.

¶ *Filius in potestate militans, quæ ob eā causam accepit ex dono à patre, matre, vel aliis propinquis, vel amicis, & quæ ei occasione militiæ sunt quæsita, in castrensi peculio numerantur. non autem matris hereditas, prædium verò donatū, in castrensi peculio nō est: sed si sit emptū ex castrensi peculio, efficitur castrense. Bart.*

¶ Imp. Alexander A. LEX I.

SI in potestate tua filius tuus fuit eo tempore quo quædam nomine eius emisti: ea tua esse non dubitatur. Peculio aūt castrē si cedūt res mobiles d, quæ eūti in militiā à patre, vel à matre, aliisve ppinquis vel amicis donatæ sunt, item quæ in castris per occasionē militiæ quærūtur: in quibus sunt etiā hæreditates eorū, qui nō aliàs noti esse potuerūt nisi per militiæ occasionē, etiā si res immobiles in his erunt. Matris autem hæreditas quamuis in militia delata sit, ad peculium castrense non pertinet. In castrensi verò peculio prædium donatum e non esse constat: quamuis empta ex castrēsi peculio prædia, eius conditionis f effieiantur.

¶ Idem A. LEX II.

FIliusfamilias g alienationem nullius rei sine voluntate patris habet, nisi castrense peculium habeat.

¶ *Licet quis militet, non propterea liberatur à patria potestate. Bart.*

¶ Idem A. LEX III.

ERat qui tibi persuasit quòd nexu paternę potestatis, iure sacramenti h solutus es. Manēt enim nihilominus milites in potestate parentum: sed peculium castrense proprium habent: nec in eo vllum ius patris est i.

¶ *Hæreditas fratris quæsita militantis in castris, in castrensi peculio numeratur. Bart o.*

¶ Imp. Gordianus A. LEX IIII.

CVm allegas te à fratre tuo, eodémq; commilitone in eisdem k castris institutū hæredē: succeſsionē eius potius castrēsi peculio tuo, quàm patri cuius in potestate es, per te quæsitam videri, rationis est. Etenim peregrinationis laborem † sociatum cōmilitij eius, & obeundorum munerum consortiū, affectioni fraternæ nonnihil l addidisse, quinimò vice mutua chariores in uicem sibi eos reddidisse, credendum est.

¶ Impp. Diocletia. & Maximianus AA. LEX V.

INtelligis filio, qui militauit defuncto, peculium eius penes patrē remansisse: non hereditatem patri quæsitam m.

¶ *Milites scriniarij & exceptores, & cæteri militantes habent castrense peculium. Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX VI.

IVs castrēsis peculij tam scriniarios, quàm exceptores, cæteróſque qui in officio tui culminis merendi licentiam habere noſcuntur, ac ſi in legione † prima adiutrice nostrę n reip. militent, inuiolatum habere præcipimus.

DE EROGATIONE MILI- taris annonæ o.

TITVLVS XXXVIII.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

†Tenorem huius le. reiitat glo. in c. quanto. ſu per ver. prægrauari. circa me. extra de censib.

REpetita p †cōsuetudo monstrauit expeditionis tēpore bucellatū q, ac panem r, vinū quoque, atque acetū, sed & lardum, carnē etiam veruecinam milites nostros ita solere percipere: in duobus s diebus buccellatum, in tertio die panem: vno die vinum, alio die acetum t, vno die lardum, v biduo carnem veruecinam.

¶ Impp. Valent. & Valens AA. LEX II.

VIceſimo non ampliùs, lapide x milites ſibi iubemus paleas conuectare y.

¶ *Milites vt aliquid in cœna habeant, à prouincialibus nihil possunt accipere. Bart.*

¶ Idem AA. & Gratianus A. LEX III.

† Venaticorum ali. Mænaticorum. † super his stances.

a CO*Enaticorum.*] vt aliqd fortè in cœna habeant.

b ¶ *Superinstantes.*] puta fortè procuratores q iuſtabant annonas colligere & accipere, secūdū Albe. Sed Bononiæ dicitur q ppiunt captis Mutinenſib. & facit ff. de salgamo. l. j. & de metatis. l. de uotum. & l. seq. & ff. e. l. septem.

c *Sicut. Limites.*] aliàs limites: & aliàs milites. ad quod ff. de anno. & trib. l. pro locis. cū ſuis concord.

†Iidem AA.

d ¶ *Ordinabis.*] loquitur præfecto prætorio.

e ¶ *In veteranis.*] i. antiqs, vbi horrea publica & annonæ publicæ sūt repoſitæ. sed ff. prox. casu vel non erat castrū, vel erat ſine annona.

† ordinatis.

f ¶ *Conditis.*] i. de annona publica ibi repoſita. ad qđ ff. de cōdit. i publicis horreis. p totū. A.

† itidem.

g *Actuarij. Pittacia.*] i. ſcripturas breues, ſm H. quæ continent quantū ex publicis cōditis receperint vt militib⁹ darēt: sed ad diſtribuēdum aliud tēpus datur, quod dic vt j. e. l. p hanc. §. hoc videlicet.

† Iidem AA.

h ¶ *Addicātur.*] i. cogāt.

i *Fortiſſimi. Capita.*] i. qđ pro cuiuſlibet militis pſona præſtabatur. Et no. hic honorē in recipere nolentem. ſic ff. de ac. emp. l. ratio. §. ſi p venditorem.

Honor nōlē ſi conferatur. † vide Bud. l. j. D. de offi. Quæſt. † ereditis.

k *Nulli. Delegantur.*] hodie non delegantur: vt j. e. l. annonas. quæ est contra.

l ¶ *Expetit.*] puta pretium. Et no. contra Alb. Cal. in e. q ſic faciebat ꝺ ruſticos. Itē facit ff. de cōdi. inſer. l. ſi. & ff. de ſtatu. l. iiij. §. Stichum. Accur.

m *Prouincialium. Comites.*] No illuſtres comites. arg. cōtrā ff. de comit. q pro. re. l. j.

n ¶ *Peruenire.*] ſcilicet, in notitiam.

o ¶ *Iuxta legem.*] i. à vicesimo lapide, & nō amplius: vt ff. e. l. ij. vel ad caſtra tantū: vt ff. e. ficut aliàs, vbi illæ ſunt, valent.

p *Excellentia tua.*] loquit præfecto prætorio.

q ¶ *Per ſuſceptores.*] ſ. qui ſuſcipiebat quinquagenas libras, & dabat militib⁹.

† ¶ *Opinatores.* Ji. exactores, vt j. e. l. opinatorib.

† Impp. Val. & Val. AA. † alias militum.

s ¶ *Datorū.*] ſunt enim dandi nobis: vt j. e. l. vlt.

t ¶ *Indictionis principium.* vt in aut. de coll. in princ. col. ix. & j. e. l. opinator. & ff. d apo. l. j.

v *Vbem. Vino.* Not. vtrum an nonā dici. A.

x *Oppidoribus. Commercium.*] Cœnaticorum a † nomine milites, & eorum ſuperinſtantes b † nihil penitus à prouincialibus accipere audeant. Sciant etenim milites, quòd oporteat eos commoda ſua, quæ in annonarum perceptione adipiſcūtur, accipientes, extrinſecus detrimentis prouinciales non afficere.

¶ *Annonariæ ſpecies prouinciales tribuēdæ ſunt militibus exiſtentibus in caſtris vicinioribus: & milites caſtrenſi in caſtris veteranis duas partes tantùm annonæ ibidem retinere debent, tertiā verò partem extrahere. Bart.*

¶ Imppp. Valens †, Gratianus, & Valentinianus AAA. * PP. LEX IIII.

SIcut fieri per omnes limites c ſalubri perſpectione præcipimus, ſpecies annonarias viciniori bus limitibus à prouincialibus ordinabis d † ad caſtra conferri, ſed in veteranis e caſtris conſtituti milites duas alimoniarum partes ibidem † de conditis f ſumant, nec ampliùs quàm tertiam partem ipſi ſibi vehere cogantur.

¶ *Conſtituti ad deferendum ſeu deſcribēdū militares annonas, ſi intra triginta dies annonam receptam & militibus aſſignatam non oſtenderint per publicum inſtrumentū, tam reipublicæ, quàm militibus de ſuo inferre cogentur. Bart.*

¶ Imppp. Gratianus †, Valentia. & Theodoſius AAA. LEX V.

ACtuarij, niſi expleto triginta dierū ſpatio, pittacia g † authentica confeſtim tradiderint: ſpecies quas ex fiſcalibus cōditis † diſſimulauerint excludere, vel numero cuius ratiocinia pertractāt, ſupſederint erogare de propriis facultatibus, vel militibus ipſis, vel fiſcalibus horreis addicantur h inferre.

¶ *Militibus præſtanda eſt annona ſingulis diebus & ante lapſum anni: & ſi eam noluerint recipere, fiſci commodis applicatur. Bar.*

¶ Imppp. Valentinianus, Theodoſius, & Arcad. AAA. LEX VI.

FOrtiſſimi, ac deuotiſſimi milites annonas & capita i ſingulis diebus, aut certè competenti tempore, id eſt, priuſquàm annus elabatur, de horreis cōſequantur: aut ſi perceptionem ſuam ac ſi † de bitam ſtudio voluerint protelare: id † quod competenti tempore minimè perceperint, fiſci noſtri commodis vindicetur.

† ſibi.

† &

¶ *Qui tempore ſertilitatis annonam neglexerit recipere de publico, tempore caritatis pretium ipſius aut annonam nō petet. Bart.*

¶ Imppp. Theodoſius †, Arcad. & Honorius AAA. LEX VII.

NVlli militarium † pro his annonis quæ in prouinciis delegantur k, repudiata ad tempus ſpecierum copia, & inopiæ occaſione captata, pretia liceat poſtulare: ita vt ſi quis propter † anni abundantiam ſuſcipere oblata neglexerit, ac poſteà, impoſitis pro neceſsitate rerum pretiis repudiata taxauerit: neque id quod contra hanc legem expetit l, ſinatur exigere: neque id quod accipere diſsimulauerit, conſequatur.

† per vt & ff. d ſuſc. l. j. & ij. & ff. de off. re. pronic. l. nullum. Itē facit ff. d exact. trib. l. miſsi. & j. d execu. & exact. ſiue. Accur.

¶ *Fœnum militibus, & vexilliferis opportunum, ac etiam ſcholarum tribunis & comitibus illuſtribus ad domum eorum habitationis apportatur. Bart.*

¶ Impp. Arcad. & Hono. LEX VIII.

PRouincialium commodis nos conuenit ſubuenire. Ad omnium itaque numerorum ſiue vexillationum, aut etiam ſcholarum tribunos, vel viros illuſtres comites m ſublimitas tua faciat peruenire n, vt meminerint fœnum † militibus iuſtis capitibus præſtandū, iuxta legem o diui Valentiniani: nec tamen † ad oppidum deferendum.

¶ *Omnis erogatio annonæ reo per ſuſceptores facta in ſcriptis eſt redigēda: & etiam quantitatis ipſius annona ſuſceptæ, quam debent principi declarare: & ſi quid vltra acceperint quàm ſcripſerint, in duplum tenētur. Bart.*

¶ Idem AA. * PP. LEX IX.

EXcellentia tua p erogationis per ſuſceptores q facta modum quantitate breuium r conferri proſpiciat: ita vt quo die numeris datum ſit, diligētius exploretur: ac ſi quid amplius actuarios vel opinatores s † † ſ. acceſſe conſtiterit, quàm breuium datorum † ſcriniis noſtris veritas continet: memorati in duplum reddere † optiones compellantur: ſuſceptoribus ea ſumma imputanda, quam ſemel flagitantibus eiſdem erogaſſe monſtrauerint. nam ad illuſtres quoque viros magiſtrosvrriuſque militiæ ſacri apices cucurrerunt, quibus prouida ſanctione decreuimus, vt breues ante indictionis principium t ſumma fide ac veritate confecti ad noſtra ſcrinia dirigantur: ſecundùm quos à ſuſceptoribus erogatio celebretur.

Budæ. vbi §.

¶ *Poſt calendas Nouembris militibus vinum nouum non vetus, tribuitur. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX X.

IVbemus per omnes prouincias cunctis numeris ac militibus à Nouembri menſe de nouello vino v annonam dari: quoniam veteris diſpendioſa videtur erogatio.

¶ *Exactor militaris annonæ cum prouincialibus nullum debet habere commercium ad hoc vt communem ſummam intra annum poſſit conferre. Bar.*

¶ Iidem AA. LEX XI.

† optionib⁹

OPinaroribus †, id eſt, exactoribus militaris annonæ nullum ſit cum prouincialibus commercium x: ita vt à iudicibus vel officio prouinciali omnis ſumma debiti poſtuletur, intra anni ſpatium conferenda.

¶ *Septem diebus fori militibus non venduntur res pretio viliori. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX XII.

SEptem y diebus per quos tribuni prætoriani emolumēti gratia ſolenniter ſtatuæ z † nomine ſpecies conſequuntur: ſpecies reſiſtentes non aliter adæquentur a, niſi vt in foro rerum vænalium diſtrahuntur.

¶ *Miles impediens exactionem annonæ, vel conſuetam erogationem, pœna hic inſerta punitur. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX XIII.

LEge repetita cēſemus, vt ſi quis militum interſuſam ſpecierum exactionem refricare tentauerit b, vel adæquationes ſtatutas auſus fuerit immutare, tam

† Stellaturā interpretatur hic, & in li. præter. j. Al. eſſe priuilegiū quoddā militū quo viliori pretio annonā conſequuntur quale quid eſt aliis referamentaria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† quatiant.

a ¶ *Dux.*] sic ipse hoc fecerit, vel ei' officialis. vel dic nisi punierit faciēte. & ſm hoc facit in auth. de depo. & de mun. §. j.

b *Iis ſcholaribus. Opinatores.*] & expone & ſuprà.

c ¶ *Hæredibus.*] facit ī. l. per hanc. in fi. & ī. de aduo. di. iud. l. poſt duos. §. j. & de ꝓx. ſacr. l. fi qs. & d domeſt. l. fi. & ī. d ā. ciui. l. j. & ī. d primip. l. j.

† optiones.

d *Annonas. Aeraria.*] i. ad ærariū ptinere, & de ærario ſolui. Videtur ergo ꝓ ærariū ī. e. l. nulli. dic vt ibi. Vel hic nō, phibet accipi ſpecies, ſed debet accipe à fiſco taxato ptio, qđ ibi nolebant facere milites, ſed tantùm pretium.

e ¶ *Tui culminis.*] ꝓfecto prætorio loquit. Ac.

f *Vbemus per hanc. Sublimitatis.*] loquitur magiſtro militum.

g ¶ *Pro iuſtitiæ.*] ſic ī. d iud. in l. rem non nouā. in prin. & §. patroni. & i auſ. vt ij. qđbl. §. ij. col, vj.

h ¶ *De negotiatione.*] Nam aliquid pacifceba tur ſibi reſtitui actuarius, vt ſubiicit.

i ¶ *Debitum.*] videtur ꝓmutuabatur militibus: & dicit tremis, ſm H. id eſt, tertiam ſortē ſolidi ad plus, ſed plerunq; minus, vel à triente. ſic ī. d mili. veſte. l. iij. Ac.

k ¶ *Conſuetudinem.*] ſic ī. de diuer. offi.

l ¶ *Retineri.*] videntur. ex eo retineri ꝙ nō danf militi, ſicut mulier videt ſtare in primo matrimonio eo ꝙ nō nubit ſecūdò: vt in auth. de nup. §. ſoluto. colla. iiij. nā ſtat apud ſuperiorem in ſequeſtro vt dicit.

m ¶ *Propoſitis.*] non tactis. ſic ī. de epiſ. & cle. authen. ſed & iudex. & de iudi. l. rem non nouā.

n ¶ *Negotiatione.*] ſ. decreuiſſe.

o ¶ *Conſtitutio.*] ſ. iſta. vt ī. §. proxi.

p ¶ *Sequeſtretur.*] ſic ī. de ꝓhi. ſequeſt. pe. l. j. cōtra. Sol. hic ſpeciale: vt & ī. de agri. & cēſi. l. litib⁹. q¹ ¶ *Pictacia.*] i. ſcripturam breuem, ſecūdū H. r ¶ *Decem ex deuotiſſimis.*] No. x. teſtes neceſſarios, ſicut & aliās xv. vt ī. d ꝓx. fa. fcr. l. vnicuique. regulariter cōtra ff. de teſti. l. vbi. Itē no. ſub præſentia. ſic fi. d teſti. l. teſtium. & in auth. de hę red. & fal. §. hinc.

Annonæ debitæ in publico vniuerſis officiis, & ſacri palatij miniſteriis, ſacrisque ſcriniis, & cæteris adminiculis dignitatum præberi eis debent in pretio taxato. Bar.

¶ Imp. Leo A. LEX XV.

ANnonas oēs quæ vniuerſis officiis atque ſacri palatij miniſteriis & ſacris ſcriniis, cæteriſq; cunctarum adminiculis dignitatū aſſolent delegari, quāſque ij, qui ad earum exactionem mittuntur, pro cupiditate, & libidine ſua grauiter ex prouincialium viſceribus eruebant: ad ſimilitudinem militū, quibus ærariæ d præbentur annonæ, adærari præcipimus: vt omnibus ſuprà deſignatis emolumenta debita in ſtiis diſpoſitio tui culminis e pro publica vtilitate taxatis, præcipiat erogari.

Erogator iurare debet ſe officium legaliter & ſecundùm iuſtitiam peracturum, & ſua manu numerare debet militibus annonam eis debitam. Bar.

¶ Imp. Anaſtaſius A. * magiſtro equitum.

LEX XVI.

IVbemus per hanc diuinam diſpoſitionem, eos, quibus ex officio tuæ ſublimitatis f militarium meritorum, ſeu cuiuslibet præſtationis cōmittitur erogatio, in primis iurare pro iuſtitiæ: g ratione iniunctam ſibi ſolicitudinem peracturos, & ſecundùm præſentem ſaluberrimæ noſtræ diſpoſitionis obſeruationem, ſolatium (ſicut dictum eſt) publicum erogator manu ſua ſine vllo dolo, & fraude ſingulis militib⁹ enumeret: quatenus vnuſquiſque miles accepto per ſuā manū ſolatio, ipſe cum actuario de negotiatione h actuariis permiſſa ſecundùm rationē agat iuſtitiæ. hoc videlicet obſeruādo, vt pro ſingulis ſolidis actuario, ſiue ſtatim, ſiue poſt vnum, duósve ſeu amplius annos reſtitutū fuerit debitum, i minus quidem vno tremiſſe pro temporis ſcilicet breuitate paciſci liceat, amplius autem quā vnū tremiſſem nullus actuarius pro quoquo tempore ſeu annorum ſpatio paciſci penitus permittatur, nec vl la poſsit actuarius machinatione pro temporis prolixitate vnius quantitatem tremiſsis excedere.

Si tempore erogationis ſtipendiorum oriatur quæſtio inter militem præſentem & actuarium de lucro ex pactione actuarij debito: pecuniæ deponitur apud principes militum, donec per eos principes propoſitis eis ſacroſanctis euangeliis, cauſa interim fuerit terminata. Si verò erogationis tempore miles fuerit abſens ex legitimo commeatu, intra taxatum numerum ſequeſtratur pecunia in inſtrumento contenta apud dictos principes, donec poſt reuerſionem militis fuerit cauſa terminata in ter militem & actuarium per ipſos principes hoc dicit. Barto.

¶ *Si* qua tamen inter actuariū & militem ſuper pactione, vel negotiatione tempore erogationis emerſerit dubitatio: iubemus eidem militi dandas pecunias ab erogatore principis † dari, & ſecundùm hactenus obſeruatā †conſuetudinem k, eaſdem pecunias vel ab erogatore principis, vel ab actuario retineri l †: quatenꝰ cauſa apud deuotiſsima principia, propoſitis m ſacroſanctis ſcripturis, inter actuarium & militem tractetur: vt ex omni parte miles nullum damnum ſub quacunque occaſione (præterquàm id quod eum ex iuſta & permiſſa actuarijs negotiatione n debere cōſtiterit) patiatur.

¶ Super his verò quos datis fortè commeatibus abeſſe contigerit, hoc volumus obſeruari, vt pecuniæ quæ erogandæ ſunt vſque ad triginta milites, quos tantummodò datis cōmeatibus dimitti ſacra cōſtitutio o continet, apud deuotiſsima principia ſequeſtrentur p illorū ſcilicet tantūmodò militum, quorum intra triginta cōmeatales viros conſtitutorum actuarius tempore erogationis pactacia q: vt potè habita ſuper pactione, protulerit quatenus cùm iidem redierint milites cauſa apud deuotiſsima principia ſecundùm præfatum modum tractata, vtriuſque partis indemnitati ſimiliter conſulatur.

Tribunus triginta militibus tantùm poteſt dare licentiam commeandi, & ſi pluribus dederit, illi plures non habebunt ſtipendium: ſed erogator rationi publicæ portabit: ipſe tamen tribunus eis de ſuo proprio ſatisfaciet. h. d. Bar.

¶ Non dandā pro tempore tribuno licentia triginta virorum ampliùs ſub commeatus occaſione dimittere. Sin verò ſaluberrimam conſtitutionem auferendo †, ampliùs quàm triginta viros datis cōmeatibus tribunus dimittere auſus fuerit, pecunias quidem, quæ poſt præfatorū triginta virorum numerum per commeatus † dimiſsis militibus erogandæ fuerant, publicæ rationi erogator non dubitet reportandas. Sciat verò tribunus præter iam conſtitutas ſuper huiuſmodi facinore interminationes, ſeſe de propriis facultatibus ſingulis militibus, quibus vltra numerum triginta virorū ſub nomine cōmeatuū eos dimittendo cauſa nō conſequendi publica ſolatia dederit, quicquid ob iniquam dimiſsionem amiſerint, ſoluturum. Nec prius idem tribunus ab eodē decedat † numero, niſi oēs hmōi milites, id eſt, quos poſt permiſſam triginta virorum quantitatem cōmeatus nomine dimiſerit, indemnes in hac parte atque illæ ſos reddiderit. ¶ Hoc etiam † adiiciendo, vt ſub geſtorum teſtificatione tam decem ex deuotiſsimis r principiis, primates eorum videlicet, quàm vnuſquiſq; caput ſcholæ iuratus deponat ſub præſentia ſua rē (ſicut ſuperiꝰ diſpoſitū eſt) fuiſſe ſubſecutā, & ſub obtutibus ſuis vnūquenque militū ſolatiū ſuū manu ſua ab erogatoris dextera ſuſcepiſſe: & huiuſmodi geſta, relatione à viro clariſsimo tribuno vel deuotiſsimis principiis intra tres menſes mittenda, ex quo profectus † fuerit

† principib⁹ † obtinentē.

† teneri.

† diſcedat.

† verò.

† factus.

a ¶ *Negotia*

a ¶ *Negotiatione.*] qñ fortè in ea eſt erogator. b *Simulatque.*] i. poſtq̄. c ¶ *Miniſtrandas.*] facit ī. d. l. his ſcholaribus.

† à

d *Cum ſæpe. Rationes.*] propter timorem fortè galdanæ.

e ¶ *Cauſam.*] ſ. fortè propter ductum perſonarum vel rerum.

† facienda.

f ¶ *Ingeratur.*] pro ſtipēdio puta talium militū.

g ¶ *Agnoſcere.*] vt ꝙ cuſtoditus à nuncio communis, debeat ſoluere nūcio non communi. p l. ultā. ſed certè imò ille q facit cuſtodiri: vt patet ī. ibi. vel ſi antelatā, &c. h ¶ *Imputando.*] i. ꝙ ſoliti erāt antea de publico habere pro ſalario, hoc habeāt: non autem plus à publico, ſed ab eo in cuius ſtant ſeruitio.

i ¶ *Iuſſione.*] ſic ī. de mā da. princi. l. j.

k ¶ *Tuæ celſitudinis.*] loquit præfecto. Accur.

¶ DE EXCOCTIONE, &c.

¶ Expone vt patebit ī. e. m

OPinatores.] i. exactores militaris annonę, vt ī. ti. j. l. opinatores.

Conſuetudo regionum attenditur.

n ¶ *Delegantur.*] vt ibi exigant, & militib⁹ dēt q ibi ſunt pro republica.

† procuranet rit.

o ¶ *Anullis.*] i. nō petāt ab illis famulis excoctionē panis, ꝙ conſuetudo excuſat. & ſic nota q cō ſuetudine ꝓuincialiū. ſic ff. de off. procō. l. obſeruare. §. obſeruare. & l. ſi in aliquā. §. & ferias. & ī. ff testa. l. teſtamenta. & ff. d aqua plu. arcen. l. ſi priꝰ. & de dec. l. nō enim. §. vlti. & ī. de expe. ludo. l. j. & ī. d diuer. offic. l. viros. ſed ab aliis omnib⁹ quos conſuetudo nō excuſat, efflagitent. vt ī. l. proxi.

† apparitoris.

† quia.

p ¶ *Tua.*] magiſtro militum loquitur. Accur.

† comitatū:

q ¶ *Excoctione buccellati.*] i. panis azymus ideo buccellatus dicit, quia facilè ꝓbuccellas, i. ꝑ parua & minima fruſtra diuiditur. P.

r ¶ *In trāſlatione.*] i. in deferendo ad milites q ibi ꝓpē in limitib⁹ ſūt. s ¶ *Nullius.*] niſi cōſuetudo excuſet: vt ī. l. pxi. & ad idē. ff. de muner. & h ono. l. iij. §. eos.

t ¶ *Domus.*] ſi quā ī ea prouincia habemus. ad q ī. vt in emptiōe ſpecierū. l. j. & ī. de cura. pub. l. nullus. & ī. de priuil. do. aug. l. iiij.

v ¶ *In procuratorē.*] cū dominus abeſt. ad q ī. vnde vi memineri. & de fal. mo. l. j. §. actore.

x ¶ *Poſſhabita.*] i. ſine dilatione.

debent ad cuſtodiam alicuius deputari ſine principis licentia obtenta in ſcriptis. Bar.

numerandos, ad noſtram referat pietatem. Hoc videlicet ante omnia curando, vt pro tēpore erogator, poſtquam datæ fuerint ex † publico pecuniæ, intra duos vel tres menſes, ſeu quatuor, pro qualitate ſcilicet ſpaciorum, commiſſam ſibi ſolicitudinem erogationis non dubitet faciendam †: vel ſi vlterius apud ſe pecunias publicas, differendo erogationem auſus fuerit retinere: ſciat ſe modis omnibus damnum, quod ex negotiatione miles ſuſtinuerit, ex propriis facultatibus militi ſoluturum. Scientibus iis, qui præfatæ diſpoſitionis obſeruantiam, ſiue in differenda vltra ſigillatim definitum temporis ſpacium erogatione, ſiue in qualibet alia parte fuerint egreſſi, nō ſolum ſeſe militiæ cingulo amiſſionem, verum etiam facultatum quoque ſuarum publicationem pro tanto ſubituros flagitio: & in ſuper erogationum quoque ſolicitudinem ab officio tuæ celſitudinis (ſi imperatoria fuerit violata diſpoſitio) ad alios transferendam. Si vero idem officium, ſimulatq; huiuſmodi fuerit à quolibet facinus perpetratum ad notitiam noſtræ manſuetudinis, vel certè ad ſcientiam illuſtriſsimæ magiſteriæ referre curauerit † poteſtatis: vt eiuſdem apparitionis † periculo tale flagitium principales minimè poſsit aures latere: quatenus † ex omni parte eodē delicto reuelato, quicunque ſaluberrimas noſtræ conſtitutionis vel pietatis ordinationes auſus fuerit violare interminatas minimè poſsit pœnas euadere: ita vt ſingulis militibus, qui non obſeruato in eorum perſona tenore dictę diſpoſitionis, læſi fuerint, liceat ſacratiſsimum noſtrum per vnum fortè, vel etiā binos milites pro omnibus verba facturos: petere commeatum †: & porrectis precibus, quod contra noſtram diſpoſitionem paſsi ſunt, approbare: eóque facto, ſtatutis violator imperatoriæ diſpoſitionis ſuppliciis percellatur.

¶ Illud præterea omnibus modis obſeruari decernimus, vt erogator omnes pecunias quę mortuis militibus vſq; ad diem mortis eorum debitæ fuerant, ſecundum iam datam diualem diſpoſitionem, vxoribus vel liberis eorum non dubitet miniſtran das c.

Milites deputati ad cuſtodiam alicuius perſonæ vel loci, annonam de publico non percipiunt: ſed à conſtituta perſona ſalarium habebunt de publico. Item milites non

Imp. Iuſtinianus A. LEX XVII.

CVm ſæpe contingat propter quaſdam maximas & inexcuſabiles rationes d, quibuſdam ad cuſtodiā, vel ob aliam huiuſmodi cauſam e milites deputari, vel etiā iam deputatos eſſe, & non conueniat hoc modo publicum aliquod damnum ſeu diſpendium ſuſtinere: iubemus ſi qui fortiſsimi milites ex quocunque numero curiis, vel quibuſdam corporalibus, vel ſacroſanctis eccleſiis, vel aliis perſonis pro cuſtodia (vt dictū eſt) vel tali alia cauſa à noſtro nomine deputati ſunt vel fuerint, ne per eorū translationes circa annonarū vel † capitum † eis præbendorū erogationē, publicis rationibus quædam læſio ingeratur f: eandem rem de proprio perſonam, ſeu etiam perſonas, cui vel quibus deputati ſunt vel fuerint hæc modis omnibus agnoſcere g & hoc tantummodò de publico pro iiſdem annonis & capite præbendo & imputando h, quod in locis ex quib⁹ præfati milites peruenerunt ſeu peruenerūt, imputabatur: vel ſi ante latam præſtationem ſupradictæ perſonę recuſauerint, eoſdem milites non recedere de ſuis locis, vel eos qui receſſerint † ſine quadā mora ad ea redire: Hoc omnifariā cuſtodiendo, vt nemo deuotiſſimorū militū cuicunque perſonæ ſeu corpori ſine ſpeciali noſtræ ſerenitatis iuſſione i ſcriptis proferenda deputetur: officio tuæ celſitudinis k, ſi hanc noſtræ manſuetudinis formā, quoties ſuper militibus quibuſdam deputandis aliquid ſtatutum fuerit, geſtis inſinuare, & quid eos quibus dati ſunt, prout nobis placuit, agnoſcere oportet, itidem publicare minimè curauerit: tā diſpendium quodcunque publicū hac ex cauſa ſuſtinuerit, ei de proprio reſarcire, quàm triginta librarum auri mulctam propter deſidiā ſuam †, imò magis conniuētiam, dependere cogendo: rectoribus nihilominus prouinciarum & apparitoribus eorum, ſi ſtatuta noſtra violauerint, ſeu violari conceſſerint, eiuſdem condemnationis ſolutione percellendis.

† capitum.

† pro ſua deſidia.

† aliàs exactione.

DE EXCOCTIONE †, ET TRANSLATIONE MILITARIVM ANNONARVM ī. TITVLVS XXXIX.

Opinatores delegati vt militibus annonam exigant, & eis ſoluant, à prouincialibus non petant panis excoctionem, niſi ſit inter eos conſuetudo contraria. Bar.

¶ Imp. Theodoſius † A. * magiſtro militum. LEX I. † Arcadius

OPinatores m †, quibus ſpecies in diuerſis prouinciis delegantur n, contra omnem conſuetudinem à nullis o conſiſtentibus ſa mulis † excoctionem panis efflagitent. Illuſtris igitur auctoritas tua p nouam vſurpationem congrua auctoritate repellat: vt cum opinatores in prouincias delegantur, vetus conſuetudo ſeruetur.

† Opiones

familiis.

Ab excoctione panis nulla domus etiam principis excuſatur: & ſi procurator domini cui panis coquendus mandatur, contumaciter facere ne glexerit, punitur ipſe, & dominus ſi fuerit conſcius. Bar.

† Cōcor. cū hac l. ca. j. in gl. ſup ver. ꝓcuratoris. extra ut lit. nō conteſt. circa med. glo. ibi, & dolus ꝓcuratoris.

¶ Idem A. & Valenti. A. LEX II.

IN excoctione q bucellati, quod deuotiſsimis militibus conuenit præparari, in translatione r etiam annonæ: nullius s excipiatur perſona, videlicet vt nec noſtra quidem domus t ab his habeatur immunis. Etſi quiſquam (quod non opinamur) implere, quæ ſunt præcepta, neglexerit, in procuratorem v eius ſeueriſsimè vindicetur: ita vt ſi huiuſmodi contumaciæ dominum † conſcium eſſe conſtiterit, quadruplum id quod pro eius capitatione poſcitur, poſthabita x † dilatione, ſoluetur.

† De hoc verbo, quid ſignificet, & qualiter ex ponitur, vide de gl. ſuper ver. habita. in c. inter monaſteriū. extra de re iudic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE MILITARI VESTE.

a *Mnem. Vestii.*] militum : vt ex rubric. patet.

b ¶ *Aprilis.*] not. in Kalendis Aprilis vestiẽdum pro ætate: sed & nunc nigrum incipit: vt ff. de pactis l. quoties. in fin.

c *Hinc.*] loquitur præfecto prætorio. Accur.

d *Prouinciæ. In triginta.*] fortè per singulis xxx. iugis vnũ aureũ dabit aliquis. Itẽ pro tot capitibus alium aureum ad vestes militũ.

e ¶ *Ternis.*] i. triginta quatuor, secundum Hugo.

† Valent. † Phyrus, Tarsiarum legit. † viginti. † Mesia legi vult. Al. hic.

f ¶ *Comparatitium.*] id est: qui comparabunt si non habent.

g ¶ *Debere.*] sed in mercede fortè dabunt æquiualens.

h *Fortissimis. Tremissis.*] scil. quia in triẽtes remittuntur: P. & de his fit mentio. supra de erog. mi. anno. l. per hãc. §. hoc videlicet.

† terrenis.

i ¶ *Chlamydibus.*] fortè pro furrura vel fibulis. nam pro toto parũ esset.

k *Militaris adæratio.*] id est, æris congregatio certo tempore: vt ff. eo. l. ij.

l ¶ *A gyneciariis.*] hoc expone: vt ff. de murileg. in rubri.

m ¶ *Gregariis.*] i. villis, puta de plebeis natis: sicut grex est inferiorum pecorum, scilicet, ouis: maiorum autem dicitur armentũ, secundũ Hug. Not. ergo quòd fortissimis quinque dantur partes in pecunia: inferioribus datur sexta in pãno: quod volunt eligere.

† Ale. hic legit Orthodoxæ natis: vel Ostroẽnę natis. † Orientis prouinciã.

DE METATIS & epidemeticis.

Metari qui dicuntur.

n ¶ Metati dicunt milites in terminis castrorũ: qui castra vallo vndiq; circũdabãt. vnde in Exo. l. Castrametati sũt filij Israel. sic & ponit ff. de epis. & cle. l. omnia. Sed epidemetici dicunt qui. ff. milites sunt cõstituti metiẽtes, siue dimetiẽtes milibꝰ hospitia. ab epi, quæ est. ff. & metis, i. metatis, i. de iis q supra milites dimetiuntur, i. diuersis diuersa assignãt hospitia.

† singulis.

Epidemetici qui dicuntur.

o ¶ *Si quis.*] videtur dicere q epidemetici habebant sub se mensores, qui quidem mensurabant hospitia accipientes tertiam: vt ff. l. proxi. & in eminenti loco scribebant nomẽ eius q ibi debebat hospitari: quibus nõ licet delere, nec variare postquã fecerint quasi suo officio functi: vt ff. de iud. l. iudex. & ff. de of fi. procura. cæsa. l. fin.

† iunioribꝰ. † -metatoribus.

p ¶ *Mensorum.*] dicti mensores: de quibꝰ habes ff. de mensoribus.

q ¶ *Postibus.*] i. ostiis. sic ff. de institu. l. fi pupillus. §. de quo.

r ¶ *Hospitaturi.*] scilicet militis. Accur.

† Valent. † mensorũ.

s ¶ *Falsi.*] quia delet verũ: vt & ff. de fal. l. j. §. qui in rationibus.

t IN *qualibet. Mensorum.*] expone vt ff. l. proxi.

† ex hac.

v ¶ *Relictam.*] præfertur q maiorẽ habet partẽ de re, vt ff. de don. l. sãcimus. §. j. & facit ff. diis qui se def. l. j. circa prĩc. arg. otrã ff. qñ & q. quar. pars de. l. ij. circa pri. sed qs diuidet: Rñ. mẽsor: vt ff. hac l. innuit. & ff. l. px.

x ¶ *Exgasteria.*] q̃ sunt in placeis, vel angiportis: vt ff. l. vlti.

† mensorũ.

y ¶ *Quilibet.*] si habes quilibet, videtur abũdare propter verbũ, alter. si habes quibuslibet, ff. prædictis illustribus.

† quilibet quive.

z ¶ *Et alter.*] puta hospes. nam & ff. prius eligit hospes. Accur.

† domo diuisa.

a *Vnctos. His.*] ordinariis iudicib⁹.

Et no. contra legatos curiæ Romanæ q hospitantur in domibus eporũ & aliorum prælatorũ, eis præsentibus. & facit in auth. de defen. ci. §. nulla. vbi defensor nõ perdit iurisdictionẽ, pter præsentiam præsidis.

Legati apostolici nõde bent in episcoporũ domibus hospitari.

b *Fabricensium.*] hi sunt q faciũt publica arma: vt not. ff. de fabric. in rubri.

† emptione

c ¶ *Comitatu.*] ali. comitatu, aliàs commeatu.

da per epidemeticos, & militibus danda, seu assignanda, si in hospitis domo scripserit nomen militis cui sit hospitium assignatum, & postea deleuerit, punitur pœna falsi. Bar.

¶ Imppp. Theo. † Arca. & Ho. AAA. L. I.

SI quis ᵒ metatorũ ᵖ † nostrorum manum, qua deputatas singulis quibusque domus denotãt, & postibus ᵠ hospitaturi ʳ nomen adscribunt, delere non dubitauerit: ad instar falsi ˢ reus † cõstituti huius auctoritate teneatur.

¶ Impp. Hono. & Arcad. AA. L. II.

IN qualibet vel nosipsi vrbe fuerimus, vel in qua hi, qui nobis militant, commorẽtur: omnium tam metatorum ᵗ †, quàm etiam hospitũ iniquitate summota, duas dominus propriæ domus, tertia hospiti deputata, eatenus intrepidus ac securus possideat portiones, vt in tres domus diuisæ † partes, primam eligendi dominus habeat facultatem: secũdam hospes quam voluerit exequatur: tertia domino relinquenda. Plenum enim æquitate atque iustitia est, vt qui aut successione fruitur, aut emptor †, vel extructione gaudet: electam præcipuè iudicio suam partem teneat & relictam ᵛ. Exgasteria ˣ verò quæ mercimoniis deputantur, ad prædictam diuisionis iniuriam non vocentur, sed quæ sint & libera, & ab omni hospitum iniuria defensata, solis dominis conductoribusque deseruiãt.

Sanè si stabulum (vt assolet) militari viro in tertia domus parte defuerit, id ex exgasteriis (nisi id dominus qualibet occasione prouiderit) pro animalium numero, vel domus qualitate deputabitur. ¶ Illustribus sanè viris non tertiam partem domus, sed dimidiam † hospitalitatis gratia deputari decernimus: ea duntaxat cõditione obseruata, vt alter ex his (si libet ʸ, atque † maluerit) diuisionem arbitraria æquitate faciat, & alter ᶻ eligendi habeat optionem, & firmissimum perpetuò quod iussimus perseueret: ita vt triginta libras auri qui illustrissima sunt prædicti dignitate, fisco nostro se pœnam illaturos esse cognoscant. Cæteri verò militia sciant se esse priuandos, si generale præceptum amplius vsurpando quàm iussimus, reprehensibili temeritate violauerint.

† mediam. † quilibet quive.

Prætoria præsidum ab onere metatorum excusantur, si præsentes sint, & alij super uenient. h. d.

¶ Iidem AA. LEX III.

CVnctos iudices scire volumus à prætoriis ordinariorum iudicum, his ᵃ præsentibus, abstinendum.

Domus fabricensium ad hospites recipiendos non grauantur. h. d. Ba.

¶ Iidem AA. LEX IIII.

FAbricensium ᵇ domibus vbicunque † constitutis, † omnem molestiam hospitum præcipimus amoueri: quòd & Antiochensibus, & cæterarum ciuitatum fabricis similis domorum excusatio præbeatur, absente scilicet, sacro comitatu ᶜ,

† vbiq̃ue.

a *Deuotum.*] quales debẽt esse omnes prouinciales.

b ¶ *Prædium.*] quia sec⁹ in domo: vt ff. ea. l. §. solã.

c ¶ *Metator.*] i. miles: vt ff. in rubr. no.

d ¶ *Actori.*] i. castaldioni domini eo absente.

† nullus.

e ¶ *Concessum.*] No. sic & ff. de iur. fis. l. prohibitum. & est ar. ad id q no. ff. d iust. & iur. l. vt vi. Itẽ facit ff. qñ licet. vnicũ. fineiusse vind. l. j. & ij. & ff. de iure emphy. l. ij. & de adult. l. Gracch⁹. & ff. de adult. l. mariti. & adl. Aqui. sed & quicũq;. & l. quẽadmodũ. §. j. & iaũt. vclic. mat. & aui. §. his. & ff. de decu. eos. & l. generaliter. Itẽ no. q hic permittit vltionẽ nẽ nõ solũ defensionẽ. sic ff. de bo. li. qui cũ maior. §. fi libertus. in fi. sed hic pro defensione ponit. & d. l. qui cũ maior. per iudicium vindicat: vt not. ff. ad le. Aqui. l. sciẽtiam. §. qui cum aliter. in fi.

† Hæc verba recitãtur in glo. super vet. expelli. in prin. c. vlt. extra de loca. & cõd. & per hunt tex. vult ibi d. gl. dicere quod dominus potest propria auctoritate ex pellere emphyteutã, si nõ soluat ei canonẽ. consuluit tñ illa glo. quod dominus expellat emphyteutam iudicis auctoritate, p. ij. C. de pign.

† rogatus.

f ¶ *Hospitalitatem.*] i. recipiendo hospitẽ in tertia, vel dimidia parte domus, vt ff. l. ij. Ac.

g ¶ *Postulauerit.*] sic ff. ne rusti. ad vllũ. l. ij. & de eroga. mili. an. l. iij.

h ¶ *Sponte.*] sic & ff. ne rustic. ad vllum. l. ij. in fi. & ff. ci. ij. l. ij. Accur.

† inter.

i HOc *prospectum. Infausta.*] i. nõ horrenda sed m Hug. aliàs p malo hoc: vt ff. de repu. consensu. circa pri. Acc. K ¶ *Nec balneum.*] i. nec comitibus lauacra.

† qui.

l DEuotissimos. *Muri.*] genitiui casus est. Accur.

m ¶ *Pedeplanis.*] i. in pedibꝰ turriũ & murorũ vrbis, quæ spissæ sũt, potẽrũt milites descẽdere, vt se ibi sparẽt alijs vestibus ad eundũ: & videtur vna dictio in pedeplanis.

† infanda.

n *Archiatros.*] i. principes medicorũ, seu maiores medicos. & facit ff. de inoffic. test. l. fi. & ff. pfect. & med. l. medicos. & l. fi. Ac.

o ¶ *Literarum.*] non primarum: vt ff. ad mu. & hono. l. vt gradati. §. fin. Ac.

P OMnes. *Metata.*] i. castra vel hospitia, vt postea exponit.

q ¶ *Metatoribus.*] i. militibus.

r ¶ *Vindicare.*] sic ff. qđ quisque iur. l. j.

† Ex li. xiij. tit. xxx. l. 18.

s ¶ *Cingulum.*] ad qđ ff. vt dig. ordo. ser. l. ij. & in auth. vt ordi. prę. colla. v. Itẽ & facit ff. d. pxi. §. fig. t. ¶ *Tertiæ.*] ff. e. l. ij.

v ¶ *Priuilegiis.*] Nor. eũ carere priuilegijs legũ q eas fraudare conat. sic ff. de iudæ. l. Iudæos. & ff. de mino. l. auxiliũ. in fi. & facit ff. d. pœn. quedã. & ff. de epis. & cleri. pbyteros. sed ar. otra ff. de

* D. xliij. k Sept. Hieri & Arda. Col

¶ Imp. Theodo. A. ali. Honorius. L. V.

DEuotum ᵃ possessorem ab omni inquietudine liberamus. Primò igitur omnium ad nullum prædium ᵇ publicum, vel priuatum domus nostræ vel cuiuscunque iuris vllus † metator ᶜ accedat, si à quoquam fuerit destinatus. Licentiam enim domino, actori ᵈ, ipsique plebi serenitas nostra commisit, vt eum qui præparandi gratia ad possessionem venerit, expellendi habeat facultatẽ, nec crimen † aliquod pertimescat: cùm sibi arbitrium vltionis suæ sciat esse concessum ᵉ: rectèque sacrilegũ prior arceat qui primus inuenit. Administrantem vero, eiúsque officij proceres, quorum præcepto inhibitam personam ad agrũ aliquẽ destinauerit, in tempus proscribi debere cõsumus. ¶ Solam sanè hospitalitatem ᶠ sub hac obseruatione concedimus, vt nihil ab hospite quod vel hominum, vel animalium pascuis necessarium creditur postuletur: omniúmque sic acceleratum iter, atque continuũ, nec vlli liceat residere: ne diuturnitas commanentium vlla ex parte prædium vexet. Decem etiã libras auri mulcta ferietur quisquis administrator, erogator †, apparitór, ve vllus, militans scilicet vel iter † agens, vllo in loco aliquid ab hospite postulau erit ᵍ. Intantum enim inhiberi sceleratum morem iubemus, vt ipsis quoque præbentibus impunitũ esse nõ patiamur, si quid † sponte ʰ cõtra præceptũ nostrũ probati fuerint obtulisse.

† metatum.

¶ Iidem AA. & Valentin. C. LEX VI.

HOc prospectum est, vt infausta ⁱ † hospitalitatis præbitio tolleretur, nec balneum ᵏ quisquam à domino ædium postularet.

¶ Iidem AA. LEX VII.

DEuotissimos milites ex procinctu redeuntes, vel proficiscentes ad bella, nouimurii ˡ scratissimæ vrbis singulæ turres in pedeplanis ᵐ suis suscipiant.

Medici sacri palatij & vrbis Romæ magistri liberalium artium, & pictores ingenui quoad viuunt, sunt immunes ab onere hospitandi. Barto.

¶ Iidem AA. Helioni. LEX VIII.

ACHiatros ⁿ † nostri palatij necnon vrbis Romæ & magistros literarum ᵒ, pro necessariis artibus vel liberalibus disciplinis, necnon picturæ professores (si modò ingenui sunt) hospitali molestia, quoad viuent, liberari præcipimus *.

¶ Hospitates milites in domibus habitationũ ipsorum nullam aliam discussionem: vel præ-

nam debent subire. Item nullæ debet impetrare vt à munere hospitandi milet sit immunis, & vicini domus grauetur. Bar.

¶ Iidem AA. LEX IX.

OMnes qui metata † ᵖ in suis domibus præstãt, siue hospitia † præbuerint metatorib⁹ ᵠ, siue quolibet pacto satis eis fecerit, nullam vel pẽsionis, vel discussionis domus gratia molestiam sustinere cogantur. Deinde neminem volumus cuiuslibet loci, vel ordinis in hac florentissima vrbe domum propriam excusantem, metatum sibi in alienis ædibus priuilegio militiæ vindicare ʳ, quod & in prouinciis obseruari oportet. cæteris verò quibus illustris dignitas sub cingulo vel citra cingulum ˢ pro suo solo honore delata est, excusandarum ædium licentiam penitus denegamus. Hoc iuris etiam in his præcipimus obseruari, quos ipsa quidem administrationis conditio spectabiles nouit, honor tamen additus à nostra liberalitate reddit illustres. Sciturisomnibus, quòd si quis cùm cingulo perfruatur, & excusationem ita propriæ domus impetrauerit, vt à pensione etiam portionis tertiæ ᵗ sit immunis, & militiæ causa metatum in alienis domibus sibi crediderit vindicandum: siquidem honore prædictus excusationis ius habeat, carebit legum priuilegiis ᵛ, quas fraudare conatus est: si verò inter eos quibus nulla suffragatur dignitas, numeretur, centũ librarum auri sacratissimis largitionibus pendendarum illatione mulctabitur.

† fiue offi cia.

¶ Quidam in hac lege nominati dum viuunt, & post mortem eorũ hæredes, filij, parentes, nepotes, frater, sorer, vxor, & eorum tres domus à molestia recipiendi milites habent immunitatem: quidã duas, quidam vnã tantùm, quidam dimidiam tantùm. Bart.

¶ Imp. Valentinianus A. LEX X.

HAc lege sancimus vt si quis consularẽ ac patritiã meruerit dignitatem ˣ, tres domos proprias dum supererit, habeat hospitũ immunitate securas: hæredes verò eius, filij, aut pater, aut mater, nepos, aut frater, aut soror, aut vxor, duarum ʸ domorum suarum excusatione potiantur. Si quis verò consulatu † tantũmodò gloriatur, duas semis. ᶻ domos suas immunes habeat: post fata verò eius memorati hæredes vnam semis domum suam habeant nullis hospitiis prægrauatã. Pari priuilegio perfruatur cũ memoratis hæredibus, qui solius patritiæ dignitatis sine cõsulatu decoratur insignib⁹. Præfectorij verò, necnõ & magistri militũ duas domos suas habeãt, quoad vixerint, hospitib⁹ liberatas: hæredes verò eorũ memorati vnam defendant domũ suam simili excusatione munitã. Magistri verò officiorũ, vel quæstores vnam semis domum suã, quoad vixerint, habeãt hospitum onere liberatam: hæredes verò eorum prædicti vnam ab hospitibus iure defendant. Comites autẽ domesticorũ & protectorum, & sacrarũ largitionum, & rerum priuatarũ & vir spectabilis † primicerius notariorum singulas domos suas ab hospitum grauamine, dum viuunt, gaudeant esse securas: memorati verò hæredes eorum mediam partem vnius domus suæ sciant excusatione muniri: reliduæ verò partis dimidiæ tertiã portionem hospitibus deputandum esse cognoscant.

† consulatũ.

¶ Si qui illustres honorarias dignitates quascunque sine actu cœlitus ᵃ impetrauerunt: æquo animo suas domos hospitibus post hanc legem pandant pro tertia, quæ legibus præfinita est, portione: exceptis videlicet ergasto-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergasteriis [a], quæ in plateis [b], vel angiportis esse noscuntur, quod in omnibus domibus, quæ hospitales sunt obseruari iubemus: ita vt nemo vel ex sacro rescripto, vel ex diuina adnotatione, seu pragmatica sanctione, contra hanc legem vti possit excusationis auxilio [c]; iis omnibus, quæ per hanc legem constituimus, in hac æterna vrbe obseruandis.

¶ *Tribuni ex primicerio immunitatem habent ab hospite recipiendo in domibus quas tenent in vrbe Constantinopolitana. h.d.Bar.*

¶ Imp. Leo. A. ali. Zeno.. LEX XI.

DEcem [d] post primicerium tribunos, in domibus, quas in hac regia vrbe possident, metatorum iusimus vacationem mereri.

DE SALGAMO [e] †HOSPITIB. NON PRAESTANDO.† TITVLVS XLII.

¶ Imp. Constantin. A. LEX VNICA.

NE quis † comitum, vel tribunorum, aut præpositorum, aut militum, nomine salgami culcitras, lignum, oleum à suis extorqueat hospitibus, sed nec volentibus hospitibus in prædictis speciebus aliquid auferat [f]: sed sint prouinciales nostri ab hac præbitione securi: comitibus, tribunis, vel certè præpositis, militibúsque graui vexationi subiacentibus.

DE COMMEATV. TITVLVS XLIII.

¶ *Tempore expeditionis nullus militibus cõmeatum dare potest: contra faciens capite punitur. Bar.*

¶ Impp. Arca. †& Hono. AA. LEX I.

NE cui liceat præpositorum, vel tribunorũ [g] cohortium, vel vicariorum, & familiarium eorum tempore expeditionis quocunque genere, cuiquam de militibus à castris atque signis, vel iis etiam locis in quibus pertendant, discedendi commeatum dare [h]. Si quis verò contra hanc legem facere ausus fuerit, & mi litem cõtra interdictum commeatum dimiserit eo tempore, in quo barbarorum incursio † extiterit, & tunc cùm præsentes in castris atque apud signa milites esse debeant, quisquam abfuerit, capite [i] vindicetur.

¶ Impp. Theo. †& Valen. AA. L. II.

QVicunque de scriniis, aut agentibus in rebus, vel etiam ex officiis palatinis, iis videlicet, qui sacrarum §& priuatarum † remunerationum comitibus obsecundant, sex mensium spacium supra diem commeatus, aut iussionẽ cuectionis abfuerit: is in inferiorẽ locum, quinque antelatis posteriorib́, deuoluatur. Is verò, qui anni vacationem † arbitratu proprio, iudiciarij præcepti oblitus, assumpserit: à decem post se militantibus transferatur †: ac de inde cùm iam aliquis desidia quadriennio officium proprium adire neglexerit, quadraginta de sequentibus postferatur. Qui verò nec † post quadriennij quidem tẽpus [m] militantium † non immeritò matriculis auferatur.

¶ *Qui sine commeatu biennio, aut triennio, vel quadriennio vacauerit, modo hic inscripto punitur.*

¶ Imp. Zeno A. LEX III.

SI quis [n] sine cõmeatu aliquo annũ in penatibus [o] propriis, vel in quibuslibet locis, desidiosa quiete transegerit, decem sequentibus postponatur: in quo vero biennalis † culpa deprehenditur, viginti sibi ante positos congemiscat: tertius autem annus triginta prælatos iure deflebit: ita vt quartus exempto [p] matriculæ nullam veniam derelinquat.

DE TYRONIBVS. [q] TITVLVS XLIIII.

¶ Imppp. Valens, Gratia. & Valenti. AAA.

LEX I.

NVllus tyro vagus [r], aut veteranus [s], aut censibus [t] obnoxius, ad militiam accedat.

¶ Imppp. Theodos. Arcad. & Hono. AAA.

LEX II.

QVisquis alieni iuris mancipiũ in tyronicio militiæ scribi curauerit: conuictus ac proditus auri libram ærario nostro cogatur inferre: mancipio scilicet dño (si factũ ignorauerit [v]) reddendo.

¶ Imp. Anasta sius A. LEX III.

TYrones in scholis [x] loco semper posteriore ponantur. nec enim patimur quenquam celsiorẽ gradũ obtinere, nisi cui & laborum assiduitas & stipendiorũ prolixitas suffragantur †.

DELITORVM † ET ITINERVM CVSTODIA. TITVLVS XLV.

¶ Imppp. Gratia. Valentinia. †& Theodo. AAA. LEX VNICA.

SAluberrima sanctione censemus, ne merces illicitæ [y] ad nationes barbaras deferantur, & quæcũque naues ex quolibet portu, seu litore dimittuntur †, nullam concussionem vel damna sustineant [z]: ita tamen vt earum naucleri deponant, in quam prouinciam ituri sunt: vt †hoc manifestato, nulla cõtra eos posteà indignatio, seu cõcussio quoquo modo procedat.

DE DESERTORIBVS, ET OCCVLTATORIBVS EORVM. TITVLVS XLVI.

Si quis

[a] *Si quis. Amissione.*] sic ℨ. de fal. mo. l. j. & de iis qui latro. vel ali. l. ij. & de ca. & postli. re. l. fi. & de incest. nup. l. iij.

[b] *Prodidqrit.*] i. manifestauerit. Accur.

[c] *Mediocris.*] i. homo pauper. sic ecõtrario honesti loci dicuntur: vt ff. de trãsa. l. cũ hi. §. si iannos.

[d] *Immunitate.*] munerum fortè. seruus verò fit liber, vt ℨ. pro q. causer. pro prætor. lib. l. fi. & facit in auth. de nõ alie. §. fi. & ℨ. de episc. & cler. l. nulli. in fi & ℨ. loca. & condu. l. fi.

[e] *Militaribus.*] licet nõ sint. proximè applicati.

[f] *A signis.*] alibi largius: vt ℨ. ff re milita. l. iij. §. emanfor.

[g] *Processerit.*] i. qui se prodiderit antequam ab alio manifestetur. sic ℨ. ff pœ. qui mal. iud. audit. nouo iure.

[h] *Officij primores.*] i. in officiales prætidis. Et no. extra præsidem & officiales [q] pœnas legibus impositas, vel gratia vel dissimulatione differũt. secundum Al.

Si desertores. Opprimantur.] vt ℨ. qui li. vni. fi. iu. se vin. l. j. §. j.

[k] *Tractori arum.*] i. absentiarũ vel licentiationum. ad quod ℨ. ff tra. l. j.

DE VETERANIS.

[l] *Vm introissent principia.*] f. numerorum.

[m] *Salutatus.*] not. q nõ licet cuilibet salutare principẽ: vt ℨ. de fil. l. j. & facit de sẽtẽ. paf. l. j.

[n] *Indica quæ sunt.*] No. benignam responsionem. sic ℨ. de transact. l. vt responsum.

[o] *Magnificentia.*] ablatiui casus.

[p] *Ciuili.*] s. personali: vt ℨ. in fi. sed patrimoniale ordinarij subeũt: sic ff. de priui. vect. l. iij. & iiij.

[q] *Collatione.*] extraordinaria: in ordinariis enim secus, vt dixi.

[r] *Ad venditionem.*] hoc est vt aliqd def. ploco vbi tenent pgulã. ad qđ est ℨ. de nundi. l. j.

[s] *Deportatorio.*] deportatoriorum dicitur onus quod redemptor pontis a trãseuntibus pro one re vehendo exigebat: vt innuitur ff. loca. l. cũ plures. §. vehiculũ. de verb. sign. l. in lege. Accur.

[t] *Ronuidendum. Cumulati.*] ga facti sunt protectores. ad qđ ℨ. de dome. & prote. l. j.

[v] *Veterani. Necrus colunt.*] Not. milites veteranos rus colere. Sed cõtra ℨ. de mã. & col. pa. l. fi. sed ibi nõ co

[x] *Recipiens fcienter desertorem in agro vel in domo, si est actor, vel procurator, capite punitur: sed domus vel prædium confiscatur, si ipsius est dominus. Item manifestans desertorem prætmatur. Item desertor est qui tempore belli se absentauit à signis. Item si seipsum prodiderit, veniam meretur, Punitur verò desertor pœna alegibus statuta: quam si iudex dissimulauerit, vel gratia distulerit, ipse punitur. Bart*

¶ Imp. Theodo A. LEX I.

SI quis fortè desertorem agro tectóve susceperit, atque apud se diu passus fuerit delitescere: actor quidem, vel procurator loci qui hoc sciens prudénsque commiserit, capitali supplicio subiugetur: dominus verò (si huius rei conscius fuerit) prædij in quo latuerit deserto, amissione [a] puniatur.

¶ Si quis autem desertorem, prodiderit [b] mediocris [c] loci ingenuus immunitate [d] potiatur: Neque solũ de iis loquimur, qui proximè signis felicibus applicati, militiæ rudimenta timuerunt †: verumetiam qui stipendiis militaribus [e] degenerem latebram præbuisse monstrantur. ¶ Desertor autem habebitur quisquis belli tẽpore abierit à signis [f]: Horum qui sponte processerit [g], peccati ante rioris supplicium non timebit. Sin verò flagitiosa ignauia delitescat: per eum, in cuius domo fuerit, inuigilantibus extrinsecus quoque officiis publicis, vbicunque correptus, fcueritatti iudicis offeratur de generis mortis gladium † subiturus. Sinautem rector prouinciæ propositam fcueritatem, vel gratia vel dissimulatione distulerit, patrimonij atque existimationis damno subiiciatur, & in officij primores [h] capitaliter vindicetur.

¶ *Desertor inuentus resistens, vt rebellis opprimitur. Item dthgens debet esse iudex ne sub prætextu alicuius licent ræ desertor possiteuadere. Bar.*

¶ Imp. Leo. A. LEX II.

SI desertores inuenti resistendũ atq; armis oppugnãdũ † putauerint: tanquam rebelles in ipsis remeritatis suæ conatibus opprimãtur [i]: ita tamen vt prouinciarũ iudices solicita cautione disquirãt, ne sub falsarũ tractoriarũ [k] nomine, desertionis suæ crimen defendere moliantur: nec † suppositis & commentitiis † epistolis euadẽdi habeant facultatem.

¶ Idem A. LEX III.

QVi relictis militaribus castris, se ad deprædationem vel latrocinium contulerint: fcueritatem iudicis non euadant.

¶ *Veterani gaudent priuilegiis hic insertis. Bartol.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

CVm introissent [l] principia, & salutatus [m] esset à præfectis, & tribunis, & viris eminentissimis, acclamatũ est, Auguste Constantine Deus te nobis seruet, vestra salus, nostra salus. verè dicimus, iurati dicimus. Adunati veterani exclamauerunt: Constantine Auguste, quid nos veteranos facis, si nullam indulgentiam habemus? Constantinus Augustus dixit: Magis magisq; conueteranis meis beatitudinem augere debeo quàm minuere. Victorinus veteranus dixit: Muneribus & oneribus vniuersis locis conueniri non finamur. Constantinus Augustus dixit: Apertius indica, quæ sunt [n] maxima munera quæ vos contumaciter grauant. vniuersi veterani dixerunt: Ipse perspicis. Constantinus Augustus dixit: Iam nunc magnificentia [o] mea omnibus veteranis id esse cõcessum perspicuum sit, ne quis eorum in vllo munere ciuili [p], nec in operibus publicis conueniatur, nec vlla collatione [q], nec à magistratibus, nec vectigalibus, in quibuscunque nundinis interfuerint, vllã ob venditionẽ [r] proponendam dare debebunt. Publicani quoque (vt solent agentibus supplere) ab iisdẽ veteranis amoueantur: quiete post labores perenniter perfruantur. Fisco quoque nostro eadem epistola interdicimus, vt nullum omninò ex his inquietet: sed liceat eis emere, & vendere: optimis negotiis pecuniam tractare, & mercimonia agitare: nec solùm integra beneficia eorum sub seculi nostri otio & pace perfruantur, sed etiam nullo munere ciuili, id est, corporali seu personali vel deportatorio [s] onere eos affici concedimus.

¶ *Veteranus factus protector nullis iniuriis est pulsandus: contra faciens est secundum qualitatem facti puniendus per rectorem prouinciæ. Bart.*

¶ Idem Augustus. LEX II.

PRouidendũ est ne veterani qui protectoria dignitate cumulati [t], aut honores varios promeritis suis consecuti sunt, incongruis pulsentur iniuriis, quòd si quis in hoc crimine fuerit deprehensus, rectores prouinciarum pro iurisdictione sua examinãtes factũ, pro sui qualitate eos coerceant.

¶ *Veteranus qui se latrocinio dedit, priuilegiis nudatus, cõpetentibus pœnis à rectore prouinciæ punitur. Bart.*

¶ Imp. Constantius A. & Iulianus C. LEX III.

VEterani qui ex negligentia vitæ nec rus colunt [v], nec aliquid honestũ peragunt, sed latrociniis se dederunt: omnibus veteranorum priuilegiis exuti [x], pœnis competentibus à prouinciarum rectoribus subiiciantur.

¶ *Veteranus effectus inuitus vel volens non militat: & sententia cõtra eum lata tali ordine non seruato, non valet: nisi diem ipse militabat cum lata tali ordine non seruato, non valet: nisi diem ipse militabat quæstio in cognitionem esset deducta: quia tunc ibi finitur, licet veteranus sit effectus: nisi speciali priuilegio sit indultum sibi contrariũ. h.d. Bart.*

¶ Imp. Theodosius A. † LEX IIII.

NVllus eorum, qui sacramentis inhærere desierit, vel volens permittatur, vel inuitus militare cogatur, seu stare iudicum † sententiis: quæ nõ his obseruatis latæ fuerint, nullam firmitatem habentibus: nisi fortè reperiatur ibi tempore militiæ cœpta [y] cognitio. tunc enim, velut necdum cingulo depositio, sub militari iudice rem tractari finirique præcipimus: nisi principali beneficio specialiter indulto quidam ex his sese defendant.

a ¶ De

Salutare principẽ cuique non licet.

† degenerẽ mortem gladij.

Impp. Gratia. Val. &

† obtinẽdũ.

† nec. † aut commentis.

† Impp. Honorius A. Licentius & licentatus æque puniũt.

† Imp. Constantius & Iulianus A.

† In nonnullis Codic. hæc l. Imp. Constãtini introiisset principius esset à principius, & saluta fectis & tribunis, & viris eminẽtissimis acclamatũ esset, August. &c.

† cogatur seruare iudicium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE FILIIS officialium,&c.

Quæ officia mutari sit: vt ex superioribus tit. patet.

b ¶ *Si qui. Officiorum.*] militarium, vt ex tit. patet.

c ¶ *Sunt.*] si filij vocentur: q.d. nō in aliam militiā: ad quod concor. l. de tab. l. fi. & l. j. proxim. nō esse debēt diuidi familiæ: vt l. co. vtri. iu. l. possessionū. sed vbi est emolumentū præferetur filius omnibus aliis: vt l. j. de proxi. sac. scri. l. vnic. q. §. j.

d *Ilios.*] l. proxi. cum suis concor.

DE OBLATIONE votorum. TITVLVS XLIX.

¶ Impp. Arca. & Ho. AA. L. VNICA.

QVando votis commu nibus felix annus aperitur, in vna libra auri & solidis obryzatis principibus offerendi deuotionem animo libenti suscipimus: statuentes vt deinceps sequentibus annis vniuscuiusque sedulitas principalibus suis talia inferat semper, & deferat.

DE NVMERARIIS, ACTVARIIS ET CHARTVLARIIS, & aduitoribus, siue scriniis, & exceptoribus sedis excellæ, cæterorúmque iudicum tam militarium, quam ciuilium. TITVLVS L.

¶ *Numerarij seruientes rectoribus in diuersis obsequiis tormentis, & lacerationibus puniuntur. Bart.*

¶ Impp. Valens & Valens AA. L. I.

VOrax g, & fraudulentum numerariorum propositum, qui diuersis obsequiis rectoribus obsequuntur, ita inhibendum est, vt anteà sanciuimus, & nunc itidem sancimus h, conditioni eos subdi tormentorum, & equuleis: atque lacerationibus subiacere.

¶ *Numerarij consulariū qui hodie tabularij appellantur, tormentis subiiciuntur, nisi iudicibus vel aliis ad prouinciam per principē destinatis nomen debitorū sub actorū testificatione monstrauerint: vt eis inducātib⁹ omnes fisci debitores ad solutionem compellantur: tempúsque tabulariorum triennio concluditur. Bar.*

¶ Imppp. Grat. Valen. & Theo. AAA. LEX II.

QVi numerarij appellari consueuerant consularium atq; præsidum dūtaxat, tabularij post hanc nostram sanctionem vocabuntur i: scientes se tormentis esse subiectos, nisi iudicibus vel iis qui prouecti nostro iudicio ad prouincias venerint, vel exactoribus debitorū aut reliquorum nomen & modum frequenter ingesserint sub actorum testificatione k: quos scire oportet cum his, qui debitores sunt, sese ad solutionē esse retinendos, nisi omnia debita ipsis fuerint indicātibus persoluta l. triennijm tamen spatio tabulariorum decet tempus omne concludi.

¶ *Tabularius præfecti prætorio cingulum & ordinem militiæ retinet. Bart.*

¶ Iidem AAA. PP. LEX III.

NVmerarios n amplissimæ tuæ sedis cingulum habere, & militię ordinem tenere iubemo. ¶ *In omni prouincia duo numerarij & tabularij collocantur: vnus ad ratiociniū arcæ fiscalis, alius super titulis largitionalibus: nullíusque alterius officio se immisceat. Bart.*

¶ Impp. Valentin. Theod. & Arca. AAA. LEX IIII.

IN prouinciis singulis duo numerarij, qui & tabularij o, collocētur p: quo q ad vnum fiscalis arcæ r ratiociniū, ad alterū largitionales s pertinere tituli iubeātur: hoc sciturі q, si ex alterius quicquā actibus ad alt. rā parte illicita fuerit vsurpatio ne translatum t, is qui culpam iudicis dissimulatione texerit, grauissimo sit supplicio subiugandus.

¶ *Licet scriptor alicui iudici obsequens officiatur decurio, non desinit esse scriptor: & agnoscere debet munera ciuitatis, & peracto officio, ad propriam curiam redit. Bart.*

¶ Iidem AAA. LEX V.

EXceptores v omnes iudicib⁹ prouincialibus obsequentes, qui nec cohortalem militiā sustinere videtur, neq; à fisco vllas cōsequúntur annonas: absq; metu dare cœptis operā (etiam si decuriones sint) minimè prohibemus x: dummodò munera y propriæ ciuitatis agnoscant, & peracto secūdum morem exceptionis officio, ad propriam sibi curiam z redeundum esse non nesciant.

¶ *Numerarij à communione actuariorum abstinere debent. Bart.*

¶ Impp. Arca. & Hono. AA. LEX VI.

NE diutius ad cunctorum perniciē actuarij. * numerariorum consortiis adiuuentur, illustris auctoritas b rua cunctos ex numerariis actuariorum societate præcipiat abstinere, atque ab eorum communione discedere: quod si hoc moniti c, custodire neglexerint, iisdem pœnis se, quibus actuarios, non ambigant subiacere d.

¶ *Actuarij secundum consuetudinem antiquam sunt ordinandi: & si aliter factum fuerit, factum ab eis non valet: & ipse facies punitur. Bartol.*

¶ Imp. Leo. A. LEX VII.

ACtuarios e tam clarissimæ vrbi Constantinopolitanæ quàm Chymeleæ f, & quaruncunq; curialium ciuitatum diuersarū g, non aliter nisi h (vt consueuerat) manus fanxerit principalis, sublimitas tua i præcipiat ordinari. quòd si quis talis sub tua fuerit iudicatione conuictus, profectò irritis his quæ vetita cōtrectauerit k, congruam indignationem incurrat.

¶ *Scriniarij vel numerarij non possunt à præfecto prætorio pecuniam sumere mutuo, vel aliquid pro expensis publicis alicui promittere. B.*

a Scrinia

appellatione forte tunc téporis omnis pecunia cōtinebatur. & sic populus Romanus auctus est. s ¶ *Largitionales.*] id est, qui ipsi principi largiūtur seu dantur: vt l. d canon. lar. tit. l. ij. & l. j.

t ¶ *Translatum.*] sic l. de compen. l. j. & de exacto. l. ij. Et not. inferiorē debere accusare superiorem. Accur. Superiorem debere accusare inferiorem.

v EXceptores.] id est, scriptores. H. vtff. loc. l. fed addes. §. fi.

x ¶ *Prohibemus.*] si quis ex scriptore fit decurio, remanet scriptor: idem in notario: vt ff. de fal. si quis decurio: sed non de nouo: vt l. de decuri. l. vniuersos.

y ¶ *Munera.*] quæ decurionibus imminent.

z ¶ *Curiam.*] i. officium decurionum. & facit l. de assef. l. vlti. & C. de aduoc. diuer. iu. l. ij.

a NE diutius. *Actuarij.*] qui recipiūt pecunias publicas, vt l. d ero. mi. an. l. actuarij. numerarij scientes de abaco docerēt facere Trebellianū: vnde nō debēt eis sociari: vt l. e. l. nulli. & l. de diuer. off. l. in his & facit l. de paga. l. j.

b ¶ *Auctoritas tua.*] loquitur præfe. vr. Accur.

c ¶ *Moniti.*] numerarij.

d ¶ *Subiacere.*] fortè extra ordinem: vt d. l. in his.

e ACtuarios.] expone: vt l. proxi.

f ¶ *Chimeleæ.*] nomen ciuitatis est.

g ¶ *Diuersarum.*] scilicet, actuarios.

h ¶ *Nisi.*] accipe manus, &c. Accur.

i ¶ *Sublimitas tua.*] loquitur præfecto pto.

K ¶ *Contrectauerit.*] No. non valere quæ fiunt à nō iure electo. ar. cōtra ff. de of. præt. l. Barbarius.

† Iidem AA. a PP.

¶ Idem Augustus. † LEX VIII.

SCriniarios, vel numerarios officij magnitudinis a tuæ iubemus nullatenus in posterum, aut mutuam pecuniam sumere b, aut polliceri cuiquam pro publicis ex pensis cogi c, quos nullam post depositam militiam inquietudinem sustinere volumus d.

¶ *Nullus in numero militum numeratus actuarius fieri potest, nec actuarius officio depósito ad aliquam militiam aspirare potest. Barto.*

¶ Impp. Leo. Iun. & Zeno. AA. L. IX.

NEmini e licere deinceps iubemus in quacunque militia connumerato solicitudinem actuarij subire: vel post depositam eandem curam, ad militiam aspirare: quatenus inter priuatos agens, omnique militari priuilegio denudatus, nihil nundinationis vel fraudis circa cōmendanda ratiocinia, quibus obnoxius est, attentare valeat.

¶ *Scriniarij adiutores non debent sociari numerariis & chartulariis, nisi secundum modum hic declaratū. Item numerarius in prouinciis hic descriptis adiunguntur scriniarij adiutores ordine hic declarato: Item aduitoribus & tractatoribus incumbit necessitas scribendi præcepta & commonitiones & euectiones quæ fiunt prouinciis ab his: & scripturæ sine forma prædicta factæ præsumuntur falsæ, & contra facientes pœnis hic declaratis puniuntur. Bart.*

¶ Imp. Zeno. A. LEX X.

NVlli scriniario licet pro tempore numerarios plusquam quaternis vicibus, nec his tamen continuandis, adiuuare f: idémq; hoc super chartulariis g in præbēda pro tempore numerariis opera obseruari decernimus: ita vt aduitorum h quidem biennij, chartulariorum vero vnius anni interuallo continuatio interrumpatur, nulla i aduitoribus ad chartulariorū solicitudinem, quam semel dedignati sunt, descendendi dāda licētia: ita vt Orientalis quidem tractus pro tempore numerariis non nisi ab his scriniariis, qui inter triginta viros à numerario retrò numerandos: Asianæ † verò diœceseos numerariis non nisi ab iis, qui intra quinquaginta à numerario similiter retrò numerandos inueniuntur: Ponticæ verò, & Thraciæ diœceseos passim, & pro suo libito ex omni multitudine eligendorum aduitorum tribuatur facultas. Omnia sanè cōmonitoria, vel præceptiones, aut euectiones, seu quælibet publica instrumenta non solùm aduitoribus, verūetiā prouinciæ illius, de qua disponitur, tractatori inspiciendi, itidēque subscribendi, aliorum quoque qui vnà cum eo tractant, in eadem sub scriptione mentione habenda, ne

† Asiæ.

cessitatem incumbere. Si quid autē sine hac obseruatione ex Orientali vel Asiano, vel Thraciano scrinio fuerit emissum, falsi suspicione non careat: exceptis publicis instrumentis, quæ à scrinio Ponticæ diœceseos emittuntur, quod in iisdem instrumentis solùm numerarium eiusdem diœceseos, eiusque aduitorem, & chartularium subscribere magnitudo tua disposuit: ita vt si quid huius legis fuerit violatum, numerarij quidem tam gradus sui quàm solennitatū seu solatiorū vniuersi vnius anni iacturam: aduitores verò quinquaginta librarum auri, & chartularij quindecim itidem librarum auri pœnam subeant †.

l. j. §. impuberi.

† Præsidibus. Pecoribus.] sub. pro.

Parauereda quid sit.

v ¶ *Parauereda.*] indeclinabile, idest, quadriga rij. & dicitur à para, quæ est iuxta, & veredo, i. equo ducēte rhedam: à veho & rhedam, secundùm H. & sic bubulci vel aurigæ dicūtur para uereda: à para, quod est iuxta.

x ¶ *Derogetur.*] i. denegetur.

y ¶ *Dignoscitur.*] vt l. e. l. si quis. & ff. de rerum diui. l. fi.

z ¶ *Tua.*] loquitur præfecto prætorio.

a ¶ Præsto

† pœnæ subiaceant.

¶ *Officiū actuarij quod olim durabat biennio, hodie cōclu ditur anno. B.*

¶ Idem A. magistro militum. LEX XI.

OFficio tuæ magnitudinis a datis precibus b postulante vt numerariorum actus non in biennium, sed in vnum annum statuatur c: nostra pietas huiusmodi petitionibus annuens d, dispositionem quæ super biennio promulgata e fuerat, super vno tantummodò anno reuocauit f.

¶ *Officiales præfecti prætorio Illyricano si dignitatem comitiuam adipiscuntur, profertur sententia interlocutoria seu decretum electionis. Et illud eis dari debet quod ante hanc legem dabatur, cum officio prædicto depósito eligebantur prætoriani tribuni. Bart.*

¶ Imp. Anastasius A. * PP. Illyrici. LEX XII.

PEr hanc diuinam pragmaticam sanctionē de cernimus, quod anteà tribunis prætorianis, dū digni tas eis, qui in scriniis seu gradibus officij tuæ celsitudinis g deponūt militiam, præbebatur. & custoditū fuisse dignoscitur, hoc super honore quoque comitiuæ dignitatis eis impertiri, vt sententia pro fine eorum militiæ proferenda dignitatis etiam mentionem cōtineat. Hoc quoque tantūmodò & sine speciali codicillorū, vel diuinorum apicū sanctione ad eandē dignitatem adipiscendam, & priuilegia eam sequentia sufficiat: ita tamen vt primi ordinis comitiuam per interlocutionē eiusdem potestatis mereantur, id est cornicularius & chartularius & primi scrinius & numerarius scrinij Macedoniæ, & scrinij Datiæ, & scrinij operū, & scrinij auri: hoc eodē in iis etiam qui post nouellam dispositionem diuæ memoriæ Zenonis quæ de eisdem pœnis loquitur, & de eisdem personis quæ deposuerunt militiam obtinente.

DE CVRSV † PVBLICO, ET angariis, & parangariis. TITVLVS II.

† De cursu publico multa Al. hic nō aspnanda. itidem & Bud. in Annot. po ste. ad Pand.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

EQuos qui publico cursui deputati sunt, nō lignis, vel fustibus, sed flagellis tantūmodo agitari decernimus a: pœna non defutura contra eum, qui aliter fecerit.

¶ *Præsides & rationales quibus per rempublicam annonæ subministrantur pro pecoribus gubernandis, vsurpare nō possunt bubulcos. Item nullus cum annona aliam viam debet tenere nisi per cursum publicū, quo proficiscendi licentia est concessa. Bart.*

¶ Idem Augustus * PP. LEX II.

PRæsidibus & rationalibus, cæteríque, quibus propterea respublica & annonas, & alimenta pecoribus t subministrat, vsurpandi parauereda v licentia derogetur x. Sed nec per aliam viam eundi quisquam habeat facultatem, nisi per quam cursus publicus stare dignoscitur y: excepta videlicet tua z sublimissi-

sublimissima sede, cui cursus publicus,& proficiscendi per eum licentia,& vbi ratio exegerit, præsto est [2].

¶ *Nullus iudex,vel custos publici cursus patiatur,si vadens primò seriem euectionis ostendat: & volens resistere,aut vltra tempus vehere, si repertus fuerit,retinebitur. Bart.*

¶ Impp.Arcad. † & Hono.AA. L. III.

EVectiones ab omnibus [b] postulentur,& tã iudices ,quã custodes [c] publici cursus minimè transire patiantur , antequam seriem euectionis aspexerint. Quòd si quis putauerit resistendum,& sine euectione iter facere detegitur vel vltra tempus , quod euectioni insertum [d] est , publico cursu vti conatus sit : vbi repertus [e] fuerit , ibidẽ iubemus retineri:& si quidẽ dignitate præditus sit, de eius nomine ad prouidentiam †tuam [f], & ad illustrem virum comitem & magistrum officiorum referri : ad uersus verò cæteros protinus [g] in dignatio competens exercẽda est, quos synceritas tua pro loco gradúque militiæ [h] ibidem coerceri posse crediderit.

¶ *Parhippus appellatur qui licentiam habẽs de duobus vehendis:tertium vehit , aut euectionem extra ordinem facit. Si autem secũdum licentiam sibi datam quis euehit , non debet delictum reputari siue euectionem faciat euectioni præpositus siue mulio. Barto.*

¶ Impp.Hono.† & Theo.AA. L. IIII.

PArhippum † eum videri & habẽdũ esse, qui vsurpato vno vel duobus veredis [1], quos solos euectio continebat , alterum tertiumve [k] extra ordinem commoueat. Nihil autem interesse debet, nec ad crimen vocari , vtrũ agens in rebus suo itineri,an † mulionis subiugando, modo euectionis datæ formæ licentiam non excedat.

¶ Imp. † Theodosius A. LEX V.

SI quis per publicum cursu m [m] iter faciens , cuiuscũque dignitatis,vel militiæ , ab itinere recto diuerterit , pœna in eum competens [n] proferatur.

¶ *Senatus habet potestatem euectionis cũ ad principem vadit:vehens verò contra publicum cursum pœna hic inserta punitur. Bart.*

¶ Idem Augustus [o]. LEX VI.

EVectionum copiã senatui [p] cum proficiscendi ad nos necessitas fuerit,serenitas nostra largita est:ita tamen , cũ aut à nobis euocatur , aut à clementiæ nostræ veneratione discedit [q]. Si quis ergo posthac contra vetitum [r] sibi cursum publicum illicita temeritate præsumpserit,motũ in se nostræ mansuetudnis excitabit.

¶ *Stabula prouincialiũ non debẽt fieri sumptu publico,sed expensis prouincialium : pro quibus habebunt animalium stercus. Bart.*

¶ Idem A. & Valentin.C. LEX VII.

IN omnibus prouinciis veredorũ quarta pars [s] reparetur , stabula autem , vt impẽsis publicis [t] extruantur , contra rationem est: cum prouincialiũ sumptu,in quorum locis stabula constituta sunt, citius arbitremur apparanda , & vtilius sit tam publico , quàm his quos stercus animalium pro solatio habere concedimus.

¶ Imp.Valentinianus † A. LEX VIII.

VT agendi itineris possit esse moderatio,deni veredi [u] per dies singulos [x] ex vtraq; parte [y] dimittantur [z]; pœna quinque librarum auri minimè defutura cõtra eos , qui statuta nostra † neglexerint.

¶ *Faciendæ euectionis copia omnibus iudicibus denegetur,excepto præfecto prætorio , & officiorum magistro:nisi ad transmittendas publicas functiones euectiones[a] faciãt. Bart.*

¶ Impp.Leo & Anthem.AA. † L. IX.

IVdicibus [a] faciendæ euectionis copiam denegamus: cùm id tãtùm nostro numini †, & tuæ sedi, necnon viro illustri magistro officiorum sit reseruandũ: [b] cùm nec præfecto vrbi , nec magistris militum,nec ducibus,nec vicariis, nec cuiquam † alij præter memoratas duas potestates à nobis hoc cõcessum sit.His enim tantùm ambulandi facultatẽ iudices [c] ex suo arbitrio præbituri sunt, quos in transmissionem publicarum functionũ prosecutores viderint constitutos [d]: sciturí si definitionem nostram excesserint : se quidem vigintiquinque auri libris,officia verò quinquaginta esse mulctandos.

¶ *Super animalibus publicis ad euectionẽ cursus publici deputatis nullus contractus locationis etiam ad vecturam emptionis tenet. Bart.*

¶ Idem AA. LEX X.

GRauissimæ pœnæ accerbitate proposita, euectionũ contractus [e] ,animalium quoque publicorum merces [f] ,& ementis,& distrahentis coercitione prohibemus.

¶ Idem AA. LEX XI.

NVllus euectione vtatur priuatus [g] tametsi value rit impetrare.

¶ Imp.Leo A. LEX XII.

QVoniam veredorum [h] quoque cura pari ratione tractanda est : sexaginta libras auri sella cum frænis , sexaginta itidem auerta [i] non transeat [k] : ea conditione, vt si quis præscripta moderationis imperatorum † libramenta transcenderit , eius sella in frusta cædatur:auerta verò fisci iuribus † deputetur: exceptis auri centenariis [l] † quæ necessarium est ab hypocomis in solitis sacculis [m] reportari.

¶ *Non debent rustici qui hypocomi appellantur , perducendo equos per publicum cursum,indigna spoliatione vexari. Bart.*

¶ Idem Augustus. LEX XIII.

NOn patimur hypocomos [n] per eos qui veredis vtentur,indigna spoliatione vexari : si quidẽ nõ nulli veredarij [o] saga eorum [p] dicũtur auferre vel præcidere. Quocirca per omnes iudices & curiosos misera bilis remoueatur iniuria : scientibus cunctis quòd si o bseruata non fuerit nostra sanctio,non solùm damna

a ¶ Notam.

a ¶ *Notam.*] i.infamiã: vt ℨ.de dign.l.ij.vel secũdum P.id est, bullam singulis manibus eorũ impressam : vt ℨ. de aqdu. l.decernimus.& de fabric.n.l.stigmata.

† Iidẽ AAA. Potamio.

b *Vblici.*]No.cõsuetudinẽ.ℨ.e.cursũ. & ff.de test.l.iij.§.fin.

† quos.

c ¶ *Committi.*] vt faciant onerari plaustra.

d ¶ *Excipiunt.*] id est, accipiunt.

e *Si quis.*] scilicet officialis.Accur.

f ¶ *Mutatione.*] Mittit equos non mittendos,& releuat mittẽdos. ad qđ ℨ.eo.l.parhippum.

† Arcad. & Hon.AA.

g *Iis tantummodo.*] ſ. legatis qui , &c. & dic gẽtibus nõ subditis, sed de subditis sec⁹.vt ℨ. eo.cursum.ibi,quoniam etiam legatorum,&c.& facit ℨ.eo.l.iudicibus.

† lege.

† Iidẽ AA.

h *Emo.Mutationibus.*] i.euectionib⁹ ϙ fiũt p mutatiões personarum & equorũ: vt ℨ.eo.l.in omnib⁹. Ac.

† supradicto.

i *Nimalia.*]i. equos ducentes veredos.

† Impp.Grã. & Val. & Valen.* PP.

k ¶ *Per mancipes.*] qui manu capiunt.

† nomini.

l ¶ *Apparitores.*] i.publicanos:vt suprà ℨ vec. l.si quis.P.nam cum mãcipes earum vendũt,parũ datur eis: & sic laborem perferre nequeunt. Et sic no. ϙ equus malè pabulat⁹,malè va dit. A.

a Imo à Græco verbo, ἀπατοκομεῖν i.equos euro.estem hip pocomos equiſo ,& mulio.

† alias,obrepti onem. Equus malè pabulat⁹ male radit.

m ¶ *Ne id.*]ſub.vñ ne.ℨ.c.

† cuidam.

n ¶ *Sublimitas tua.*] loquitur præfecto prætorio.Accur.

o ¶ *Mutationibus.*] i. equis qui p mutationes vehunt: vt ℨ.l.proxi.

† Iidem AA. pp.

p ¶ *Prægrauentur.*] quia non debent minus vel vili pretio vendere.Accu.

† minore.

q *Omperimus.* Pa rauueredorũ.]ex pone.vt ℨ. eo. l.ij.& facit ℨ.de lucr.aduoc.l. ij. & ℨ.dvecti.l.vsurpationem. & ff. de of. præſi. l. illicitas.

r *Nemo. Prouincia.*]i.ducatum.

Prouincia pro ducatu capitur.

s ¶ *Propriis.*] facit ℨ. de statuis & imagi. l. & virtutum. & in authen.de mand.prin.§.illud.

t ¶ *Veredo.*] expone vt ℨ.eod.l.ij.

† Iidem AA. & Theodoſ.

v *Vllus. Habeat.*] ſic ℨ. de fac.ſanctor.l.neminẽ.& dexcu.mu-l.maximarũ.& ℨ. de qui-mu.vel præ.l.ij.

† al.impetratiõe.ali.medraminis Imperatorij.

† viribus.

† centenaria existimat hic Alcia.intelligẽda ornamenta in modum nomiſmatis, ϙ equorumpectoribus affigũtur.

x *Vrsum. Tui culminis.*] loquitur præfecto prætorio.

y ¶ *Consuetudinem.*] ℨ. eod.l.publici.

z ¶ *Translatione.*] ℨ. de fabri. l. fin.§.quoties.

a ¶ *Legatorum.*] ℨ. eo.l. fin tantummodo cõtra Sol.ibi.

b ¶ *Tractorias.*] id est resarcire, verũctiã notã [a] , & multã, qui neglexerit,subire cogetur.

¶ *Exhibitio cursus publici secũdũ consuetudinem locorum committitur, vt plaustra faciant onerari. Bart.*

¶ Idem Augustus.† LEX XIIII.

PVblici [b] cursus exhibitio secundùm locorum consuetudinem vel curialibus , vel cohortalibus debet committi [c], vel iis, q † suo periculo ab eminẽtissima præfectura sub competenti cautela excipiunt [d].

¶ *Mittens equum in cursum publicum non mittendum', quadruplũ pretij dicti equi fisco restituat. Bart.*

¶ Imp.Zeno.A.† LEX XV.

SI quis [e] vel pro vna mutatione [f] veredum superducendum esse crediderit, in quadruplum super ductorum † animalium prætium fisci iuribus inferat.

¶ *Legati gentium principi non subditarum cursu publico possunt vti. Bart.*

¶ Idem Augustus.† LEX XVI.

IIs tantùmodò [g] vtẽdi cursus publici facultas concessa est,qui legati de diuersis gẽtibus ad nostrã clementiam properare festinant.

¶ *Subtrahens mulionẽ euectioni deputatum, decem libras argenti fisco persoluat. Bart.*

¶ Idem Augustus. LEX XVII.

NEmo mulionem mutationibus [h] deputatum,vel per sollicitationẽ, vel per receptionem † subtrahere audeat : decem libras argenti pœnæ nomine inferre reformidans.

¶ *Curari debet ne equorũ cursus publico deputatorum pabula,id est, prębenda cariori pretio vendatur , & etiam vt non teneantur prouinciales viliori pretio vendere. Bart.*

¶ Idem Augustus.† LEX XVIII.

ANimalia [i] publica, dum lõgè maiore † , ac periniquo pretio pabula æstimantur per mancipes [k] atque apparitores [l], apertè vexantur:ne id [m] contingat, sublimitas tua [n] disponat,vt nec pabula mutationibus [o] desint , nec prouinciales vltra quàm iustitiæ ſinit ratio,prægrauentur [p].

¶ *Prouinciales & curiales ad præstandũ animalia indebita ad cursum publicum, nõ grauantur:quia satis est si conferũt in pabulis & pecuniis equorum deputatorum cursui publico. Bart.*

¶ Idem Augustus.† LEX XIX.

COmperimus prouinciales & pabula & pecuniam pro cursu equorũ censualium solenni ratione conferre , & extrinsecus etiam paraueredorum [q] onere prægrauari. Prouinciarum igitur rectores procurent,ne vnquam cursus publicus veniat in querelam, & occasio deceptionis curiales, vel prouinciales animalia indebita præstare compellat.

¶ *Nullus dux postquàm ducatum suũ intrauit,vti debet cursu publico, sed iumentis pro priis : quod etiam obseruatur in officialibus cohortalibus:pœna contrafacientibus imminente. Bart.*

¶ Idem Augustus. LEX XX.

NEmo ducum ingressus semel prouinciam [r] suam,postmodùm in itineribus faciendis cursu,atq; angariis ipse siue suum vtatur officiũ: sed expeditionem militarẽ iumentis propriis [s] exequatur. De cohortalinis † etiã officiis eadem lege sancimus , ne quis ex his per prouinciam suam discurrens,veredo [t] vti conetur in posterum: cùm sacra prohibitũ sanctione cognoscat. Quòd si quis ducũ vel apparitorum , vel cohortalium officiorũ temerario animo ea quæ decernimus contemnenda putauerit: per singula animalia,quibus vsus fuerit,singularum librarum auri illatione mulctabitur.

† cohortali bus.

¶ *Etiam ecclesia tempore expeditionis non excusatur ab angariis , vel parangariis. Bar.*

† Impp.Th. & Val. AA.

* Imp.Anastasius A.† LEX XXI.

NVllus penitus cuiusliber ordinis seu dignitatis, vel sacrosancta ecclesia,vel domus regia tempore expeditionis excusationem angariarum , seu parangariarum habeat [v].

* Imp.Iustinus A.† LEX XXII. † Leo* PP.

CVrsum ambularem ab omni Orientali tractu , nec non ab iis ciuitatibus aliarum regionum,quarum institutio tui culminis [x] meminit , tolli amputarique decernimus : ita tamen vt in transitu fortissimorũ militum (quando nostra serenitas disposuerit ex aliis ad alia eos loca deduci,euectionẽque animalium secundum consuetudinem [y] à nostra fuerint serenitate cõscuti) & in armorum tam confectione,quàm translatio ne [z] seruata consuetudine, in profectione quinetiã legatorum [a] ,animaliũ dominis qui ea solẽt accepta mercede locare,præbenda pensio,arcæ tui culminis imputetur : tractorias [b] videlicet animalium super memoratis causis nulli alij iudici , cuiuscunque sit dignitatis, nisi tuo tantummodò culmini faciendi licentiam pare re decernimus.

† Anastasius A.

¶ Imp.Iustinianus A.† LEX XXIII.

IVbemus nemini licere cuiuscũque scholæ, vel officij,vel militiæ,seu conditionis , per totius Orientalis tractus partes, ob quamcunque causam proficiscenti,seu redeunti,suprà vnum veredum [c] vnúmque paraueredum,cum euectione tamen iudiciali [d], moueres nisi specialis † ei præstita sit nostræ serenitatis quãtitatem animalium continens euectio : exceptis proculdubio iis,qui pecunias publicas deferũt : cùm in hac parte sine nostra quoque speciali auctoritate tanta conueniat animalia moueri , quanta transuehendæ pecuniæ ſumma & eius tuitio depoſcit: quinquaginta librarum auri iis feriendis condemnatione, quicũque nostra iussa quolibet modo,seu tempore violauerint, seu violari concesserint.

† specialiter

† Tractorię dicebantur quæ dã t̃ milia vel cupcatis à Principe cursu publico vtentibus: ad ſcripta eius Statutis,i. diplomatibus & mandatis, quibus aiam publico.Cuihic.

DE TRACTORIIS, ET STATIVIS [c] †.

TITVLVS LII.

¶ *Licentia data pro animalibus ad vehendum & arripiendum iter,debet biduum continere.ad moram verò trahendam quinque dies:& nulli debet dari pro se & necessariis sibi personis,nisi illis tantùm,qui animalia vsui publico deputata persequuntur. Bart.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

†Impp. Th. Arcad. & Hono. AAA.

a ¶ *Rectorie.*] expone vt in rubrica.

b *Accipiant.*] vt iter arripiant.

c ¶ *Persequuntur.*] id est, q deputati sunt ad hoc, vt 3. tit. j. l. iudicibus. §. his autem.

†necessaria.

d ¶ *Corpore.*] Scribebantur dies datarũ in quodã libro vbi omnes scribebãt, & biduũ ad inchoãdũ iter, & quinque dies alij quibus posset stare in

†intra. itinere vbi velit nõ plures. aliàs capitur vbi inueniturvt 3. tit. j. l. iiij. Et not. q sic biduum datur iis qui accipiunt literas ad transeundum per castrum francum.

DE APPARITORIBUS PRAEFECTORUM prætorio, & priuilegiis eorum.

TITVLVS LIII.

¶ Cornicularij præfectorum completo munere principis purpuram adorent: & cum sint otio donati, ad aliud officium non deuocantur. Bart.

¶ Imp. Leo A. † LEX I.

†Val, & Val. AA.

e ¶ *Rafecturæ.*] f. prætoriæ, vt in rub. & cornicularij erãt q cornua sonabant, qñ milites ibãt ad bellũ, secũdũ ff. de q bus 3. l. iij. & 3. de offi. di. iu. l. sciãt. & facit ad hãc l. t. j. & 3. de pala. sac. lar. l. j. & de dome. & protect. l. j. Ac.

f ¶ *Susceptionem.*] i. officiũ susceptoris. dequib⁹ habes 3. de suscept. l. j.

g ¶ *Rafectiarios.*] i. officiales præfecti

h ¶ *Perniciem.*] i. quod esset pernicies prouinc.

i ¶ *Suis.*] sic ff. de negot. gest. l. si pupilli. §. sed & si quis.

†Impp. Val. & Val. AA.

k ¶ *Horreorum.*] publicorum. Aldri.

† Præfectianos.

l ¶ *Curiarum.*] f. vt sunt agentes in rebus: vt 3. de curiosis l. ij.

m *Cornicularij.*] ex pone vt 3. l. j. oẽs isti erant officiales præfecti prætorio,

†curarum.

n ¶ *Ciuilium.*] sic 3. de agẽ. in re. l. ex eo. §. vt autem non.

o ¶ *Immunes.*] vt 3. l. j.

p ¶ *Fisci iuribus.*] sic ff. de iniust. rupt. testa. l. si quis exhæredatus. §. ei⁹. ibi, quòd si tædio, &c.

q ¶ *Prima.*] militæ enim erãt. sic 3. d castr. pec. l. fi.

r ¶ *Iubemus.*] sic 3. de offi. recto. prouin. l. in officiales. & 3. de agen. in rebus. l. ex eo. in fi.

†Th. & Val. PP.

¶ DE APPARITORIBUS præfecti vrbi.

s *Rater eos. Poteſtatum.*] vt sunt præfect. præto.

t ¶ *Serenitatis nostræ.*] hic pone superiorem versum numero stipen. &c.

v ¶ *Præcepti sunt.*] vt 3. tit. j.

x ¶ *Muricem.*] i. nos muriceo colore vestitos: vt 3. de vest. holobe. l. ij. lib. xj.

y *Qui vicunque. Panificij.*] si habes beneficij, habeas abdicet. si panificij, habeas tũc addicet, & tũc est ꝓra 3. d pœnis. l. ne quis. Sol. hic speciale. nã & aliàs tolleratur talis sentẽtia, licet sit inciuilis, vt 3. de pœ. l. moris. §. sed damnare.

¶ DE APPARITORIBUS magistr. &c.

z *Qui vi fese.*] 3. titu. ij. l. j. & iij.

a *Qui vi in officio. Ordinis.*] f. eius militiæ in qua sũt, puta numerarij & similes. vt 3. l. numerarios. non tamen modo militari possũt testiari. vt 3. d testa. l. scribarios. quæ est ꝓtra. Vel dic vt not. 3. de castrẽ. pecu. l. fi. Accur.

b *Robari volum⁹.*] vt & 3. de agricol. & cen. l. colonos. & facit 3. q. milita. nõ possunt. l. vj. & iiij. & 3. tit. j. l. j.

c *Numerarios.*] Dehis habes 3. d nu.

d ¶ *Præsentalium.*] i. eorum qui præsentialiter nobiscum sunt: vt 3. de re. mili. l. nemo miles.

e ¶ *Exeuntes.*] de offi. numerarij.

f ¶ *Deferentes.*] f. numerarios beneficium partis mili. q. d. licet finiatur militia prima, deferũt tamen secũ partem beneficij seu honoris: qa sociãt tribunis, vt habeant eã dignitatẽ siue administrationem quam habent tribuni. ad quod 3. de silen. l. fi. in fi. Accur.

†Th. & Ho. AA. Palladio. †Ex li. xiiij. tit. ii j. l. fi. C. T.

†D. vij k. Ia. Raué. Ho. A. xj. & Constan. ij. V. C. Coll.

¶ Imp. Constantinus, †A. L. VNICA.

Rectoriæ a †cum statiuis solitis tantummodò biduũ tempus accipiant b: nulli verò penitus cum necessariis sibi personis præbeantur, nisi iis tantummodò, qui animalia atque equos sacro v- sui necessarios † persequuntur c: ita tamen vt his dimissis in tractoriarum corpore d, quinque dierũ numerus adscribatur: vt nullus vltra †hoc temporis spatium ad residendum, in quo libitum fuerit loco, copiam nanciscatur.

DE APPARITORIBVS PRAEFECTORVM prætorio, & priuilegiis eorum.

TITVLVS LIIII.

¶ Cornicularij præfectorum completo munere principis purpuram adorent: & cum sint otio donati, ad aliud officium non deuocantur. Bart.

¶ Imp. Leo A. † LEX I.

Præfecturæ e corniculariosexeunt: post transactos corniculos, nostram adorare purpuram volumus: quo honore perfunctis, cùm iam missionem tenuerint, liberum otium damus: vt ad susceptionẽ f vel cuiuslibet necessitatis officiũ minimè deuocentur.

¶ Præfectiani exactiones prouincialiũ facere non debent, nec etiam habere custodiam horreorum. Bart.

¶ Idem Augustus. † LEX II.

Præfectiarios † g ad pernicie h prouincialiũ exactionibus in puinciis, vel potius lucris, & quæstibus suis i sese immiscere vetamus: præterea vel horreorũ k gerere custodiã, vel curiarum l † ius atq; arbitrium sibi præsumere his denegamus. Horũ si qs præsentis legis temerator existat, volumus cũ cõpetenti motu, & indignatione percelli. Dat. xiiij. Kal. decemb. Med. Val. & Val. iiij. AA. Coss.

¶ Cornicularij, primiscrinij, & numerarij præfecti prætorio sortita laborum requie priuilegiis hic insertis gaudent. Bart.

¶ Imp. Anastasius A. † LEX III.

Cornicularij m, & primiscrinij, numerarij insuper, qui in officio tuæ sublimitatis per ordinem obsequiis militiæ terminatis, desideratã laborum requiem fortiũtur: pro multis erga rempublicam sudoribus, ab omnibus indictionibus tam militarium quã ciuilium n iudicum semper habeantur immunes o, & ciuilium tantum iudicum, non etiam militariũ iurisdictioni subiaceant. Huic sanctioni addẽdum esse cẽsemus, vt si quis præfectiarius, dum militat, vel post depositũ cingulum, sine testamento quod legibus cõprobatur, nullíque ab intestato successoribus derelictis, fati mun⁹ impleuerit: omnes eius patrimonij facultates, prouisione magnificentiæ tuę sedis, non fisci iuribus p sed arcæ tui culminis rationibus vindicentur.

¶ Scriniariis autẽ & exceptoribus, cæterisq; qui in officio tui culminis merent †, cum in legione prima q adiutrice nostra militant, audientiam tantummodò in causis in quibus pulsantur, tuæ celsitudinis deputamus. In prouinciis verò commorantes, rectoribus earũ eos respondere iubemus r: nisi publicum officium aliquod eis iniunctum sit.

†inhærent

DE APPARITORIBVS PRAEFECTI VRBI.

TITVLVS LIIII.

¶ Qui administrauerunt officia, officio finito principis purpurã non adorãt. Itẽ apparitor sedis vrbanæ illustris de cõcusso pistore cõuictus punitur. h. d. cum lege sequenti. Bart.

¶ Imppp. Gra. Val. & Theo. AAA. L. I.

Præter eos, qui de officio eminentium potestatum s, numero stipendiorum, & curriculis euolutis, vrbisq; præfecturæ, serenitatis † nostræ t annis singulis attingere purpuram venariq; præcepti v sunt, nulli prorsus eorũ, qui prouincialia officia peregerint tranquillitatis nostræ muricem x adorare sit liberum, omnium suffragiorum obreptione cessante.

†seueritatis

†Th. & Ho. AA.

¶ Impp. Arcad. † Honor. AA. LEX II.

Quicunque illustris vrbanæ sedis apparitor clãdestina fraude pistorem conc̃usserit, accusatus atq; conuictus perpetuis panificij y nexibus addicetur †.

DE APPARITORIBVS MAGISTRORVM MILITVM, & priuilegiis eorum.

TITVLVS LV.

¶ Imppp. Valent. Valens & Grat. AAA. LEX I.

Vi fese z in officiis magistrorum equitum, ac peditum militare monstrauerint, ab omni nominationis iniuria excusentur.

¶ Impp. Theo. & Valentin. AA. LEX II.

Qui in officio magistrorum equitum, ac peditum militiam sortiti sint, ordinis a sint militaris.

¶ Imp. Martianus A. † LEX III.

†Impp. Th. & Val. AA

Robari apparitores magisteriæ potestatis neq; curiales in aliquo officio, neque cohortales, neq; censibus adscriptos volumus b.

¶ Numerarij illustrium completa militia, & principatus munere functi, gaudent priuilegiis hic insertis. Item qui sunt de numero militantium, gaudent priuilegiis eorum: qui verò sunt vltra numerum, non. h. d. cũ lege sequenti. Bart.

¶ Idem Augustus. † LEX IIII.

†Iidem AA

Numerarios c virorũ illustrium magistrorũ militũ tã præsentaliũ d quam Oriẽtalium, qui ordine & stipẽdiis militiæ fuerint decorati, exeũtes e tribunis ꝓtorianis partis militaris, sudoribus eorũ beneficiũ deferẽtes f, sociari præcipimus: ita videlicet, vt post completam

a ¶ *Immunes.*] sic 3. de assess. l. non parum. Accu.

b ¶ *Principatus.*] & hi principes erãt quidem officiales magistri militũ maioresaliis, quasi prima capiẽtes, secũdũ Hu. & fa. 3. de cohor. l. j.

†anastasi⁹. †vestris.

c ¶ *Vigilum.*] nõ loquit de illis qui sunt 3. d offi. præf. vigi. l. j. sed de iis q sunt 3. de cohor. l. j.

d *Eos. Nostris.*] loquitur magistro officiorum.

e ¶ *Statutorum.*] taxatus erat eorũ numerus. & fa. 3. de sac. san. eccl. l. nõ plures. & 3. de offi. magi. milit. l. ij. & iij.

f ¶ *Muniri.*] nam sub te, non sub alio conueniuntur & in ciuilibus & in criminalibus causis.

†legatis.

¶ DE APPARITORIBUS proconsulis & legati.

g *Efficio.*] loquitur ꝓcõsulibus Africę, & facit 3. ti. j. l. ij.

†Imppp. Val. Th. & Arcad. AAA. Procos. Afr.

h *Apparitioni tuæ.*] proconsuli Africæ loquitur. & facit 3. tit. j. l. prima.

†naturalem.

i *Membra.*] vt enim homo habet multa membra: sic respublica habet diuersa officia: quod patet per hunc librum & tractatum de officiis & initiatu. in procem. in fi. nõ ergo alterius curiæ adstrictum accipiet.

†Impp. Hono & Ale.

k *In proconsulari prouincia.*] i. in ea quã proconsul regit. nam alii quæ reguntur per alios, f. comites præfectos.

†quæruntur. †Iidem AA. †quinciali.

l ¶ *Impudenter.*] sic ff. de procu. l. q omnia. §. j.

¶ DE APPARITORIBUS comi. &c.

m *In officio.*] 3. tit. j. l. ij. Accur.

¶ DE COHORTALIBUS, &c.

¶ Qui officio curiæ erãt coarctati. Accur.

n ¶ *Principibus.*] hoc dic vt 3. tit. ij. l. numerarios. in fi. nor. sed quidã habent rubric. 3. proxi. l. nullus.

†Theod.

Omnes stationarij.] Qui stabãt in cõfinibus: qui & dicunt limenarchæ & irenarchę: vt ff. d cust. re. l. diu⁹. A.

†sufficere.

q ¶ *In custodia.*] vt & 3. de decurio. l. j. in fi. & l. fi. & de pri. car. l. j. & d accusa. l. si quis.

†Male (inqt Alc. hic) cohortalib⁹ legere, quod in domestica militia aliquis cuius cohortis esset id genus milites. & ita in exem. vic. in huius ti. regibus legitur.

Nullus. Probare.] i. approbare, in officiũ vel prouehere, i. promouere sine litera principis quæ eũ appꝛbet: vt vt hic. & 3. d diuer. offic. l. in his. & l. penu. & fi. & 3. de re mili. l. neminem.

s ¶ *Sustinẽtia.*] vt 3. de agen. in re. & nõ alij: vt pletã militiam, ab omnibus indictionibus tã militariũ, quàm ciuiliũ iudicum semper habeant immunes a, principatus b verò munere functos tribunis vigilũ c militaribus aggregari volumus.

¶ Imp. Zeno † A. mag. offic. LEX V.

Eos, qui in officiis nostris † d meritis, statutorũ e tantummodò numero inserti sunt, fori præscriptione muniri f; cæteros verò, qui supra huiusmodi numerum militare noscuntur, quasi nec militantes, & apud illustrissimas præfecturas, & apud clarissimos prouinciarum rectores de quolibet pulsari, & conueniri, & sine cinguli præscriptione respondere, negotio sancimus.

DE APPARITORIBVS PROCONSVLIS, & legati. †

TITVLVS LVI.

¶ Obsecundãs proconsuli vel legato nõ debet esse curialis vel adstrictus alicui corpori: & si adstrictus est, debet restitui, & apparitores legatorum debent esse quadringenti. Bart.

¶ Imp. Constantinus † A. LEX I.

Officio g quod tuis meritis obsecundat, non curialem † quenquã, nec ex cæteris corporibus volumus aggregari. at si qui erunt inter apparitores huiusmodi, restitui eos muniis debitis mox iubemus.

†Impp. Hono & Ale.

¶ † Impp. Valẽt. Valens & Grat. AAA. pro consuli Africæ. LEX II.

Apparitioni tuæ, h & legatorum quadringentos censuimus deputandos, de iis duntaxat quos esse sibi detractos reipublicę membra i non queruntur. †

¶ Impp. Arc. & Ho. AA. † LEX III.

In proconsulari † prouincia k officium proconsulare postulet, qđ exigere consueuit, nec alienis se partibus impudenter l inserat.

DE APPARITORIBVS COMITIS Orientis.

TITVLVS LVII.

¶ Imp. Zeno † A. LEX VNICA.

In officio m comitis Orientis non amplius quàm sexcenti apparitores habeãtur, quos quidem publicis necessitatibus nouimus abundè suppetere. †

DE COHORTALIBVS † ET PRINCIPIBUS o, cornicularis, ac primipilaris.

TITVLVS LVIII.

¶ Stationarij qui irenarchæ appellantur, non debent facere exactiones, nec aliquem in carcerem mittere, etiam si crimen sit manifestũ. Bart.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

Omnes stationarij p, neque superexactionem audeant, neque carcerem habeant, néve qs personam, (licet pro manifesto crimine) apud se habeat in custodia q: sciens q, si quid tale fuerit commissum, capite puniendus est.

¶ Nullus iudex volentem militare approbare debet sine sacra approbatoria, nec permittere etiã vehere: exceptis prouinciæ officialibus, qui cursus publici solicitudinẽ sustinẽt. Bart.

¶ Imp. Theod. Arc. & Hon. AAA. LEX II.

Nvllus iudicum quẽquam fine sacra probatoria probare r audeat, vel prouehere. Excipimus tamen officia prouincialia cursus publici solicitudinem sustinentia s. nec enim tanto muneri t adminiculum v denegari publica permittit vtilitas. †

¶ Priuilegia solita cõcessa per dominum Diocletianum principem confirmantur, & etiã extenduntur, prout infrà describitur. Bart.

¶ Impp. Arc. & Hon. AA. † L. III.

Solita x cohortalib⁹ Syrię priuilegia, quæ à Diuo Diocletiano porrecta sunt atque concessa, nos quoque porreximus: ac iubemus eos non ad solicitudinem bastagæ y †, non ad functionem nauicularię deuocandos, non inuitos curialibus cœtibus adscribendos: verùm peracto labore militiæ, pastus primipili z comperenti sedulitate functione trãsacta, prærogatiuã his recusationis a offerimus.

¶ Iidem AA. LEX IIII.

Officia rectorũ prouinciarum tuæ magnificẽtiæ literis volumus admoneri, vt susceptos in officio proprio b vel probatos, cohortium nomine, vel legionum priuilegiis existiment inserẽdos. †

¶ Iidem Augusti. † LEX V.

†Impp. Val. Val. & Grati. AAA. Modesto P. P.

Quicunque † per Osroenam primipilarius maiore læratur numero filiorum, vnum loco suo veluti hæreditario iure substituat c, alterũ pro amore patriæ, Osroenæ d † curiæ tradat obsequiis: cæteris qua voluerit militia prouisurus. Sin autem duos tantùm procreauerit, eundem ordini patriæ restituat, nullo contra hanc formam beneficio valituro. Damus sanè licentiam tam patribus eorum, quàm ipsis qui huius legis auctoritate ciuitatum obsequio aggregantur, vt si quos curiales patrocinio principalium inuenerint excusari, in medium proferant: vt & ipsi similibus officiis deputati, cãreant † impetratis c †.

†Ex li. xiij. ti. j. l. lxxix. C. Th.

†Osroenã. †Acdesenæ.

†Impp. Gra. Val. & The. AAA.

¶ Apparitor criminosus fugiens citandus est, quòd nisi intra talẽ diem venerit, contra eum proferetur sententia condemnatoria, & ipso non comparente, condemnabitur. Bart.

¶ Impp. Hono. & Theod. AA. † LEX VI.

†Impp. Th. & Val. AA

Bastagarij q dicuntur.

†auctoritas

†Bastagamus erãt ferẽdis res necessarias ad exercitũ. Ale.

†inferẽdos

†pareant. †D. iij. No. Dec. Antioc. post consul. Gratiani A. iij. & Equi. V. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Si apparitor. Condi tione.*] nisi ad talē die venerit, proferet sen tentiam condemnatoria. sic enim peremptoriū mittitur : vt ff. de iud. l. ad peremptorium. nam hic quodāmodo est peremptorium. pōt enim damnari licet absens officialis: vt supra de pœn. l. diu⁹. sed alias regulariter. cōtra ꝛ. de accusat. l. absentem.

b ¶ *Subleuamus.*] sic ꝛ. de apostat. l. iij. & ff. de æ dil. edic. qs sic fugitiuus.

c *Ordinariorum.* *Qui.*] sc. iudices speculatorū, quales sunt præsides : vt ꝛ. de priua. carce. l. j.

d ¶ *Ordinariorum.*] sc. aliorum. nam & præsides ordi sunt : vt ꝛ. de mo. multan. l. eos.

e ¶ *Pastum.*] expone vt ꝛ. eod. l. solita.

f ¶ *Ante debitum.*] præpositio. & dic locum. i. tēpus. sic vt in vulgari dicimus non est adhuc loc⁹, i. tempus. vel dic ante adverbium tēporis, vel dic q; locū adducebat ad impetrādam excusationē: quia, s. diu i eo loco. i. officio steterat, vel in infirmitate vel senectute. A.

g ¶ *Peculio.*] i. salario qđ peribit: vt ꝛ. e. l. quisquis. §. dehinc.

h ¶ *Extremæ.*] i. si etiam in minima militia erat obnoxius, omnia sua bona ei relinquit.

i *Peciebus. Adærandis.*] aliās adhærendis, aliās adærandis, i. ad ærarium deducendis vt dentur primipilaribus. & facit ꝛ. de erogat. milit. an. l. septem.

k *Per Illyricum. Cēteni.*] sic ꝛ. de appari. proconsul. l. ij.

l ¶ *Immania.*] i. crudelia & iniqua, aliās inania : & sic idem.

m *Vicumque. Tabulas.*] officiū emendi chartas & parādi: & sic de tabulis, i. pugillaribus dicas, vbi acta vel memoriæ publicæ scribebantur.

n ¶ *Fuerit.*] sic ꝛ. de fab. l. si quis.

o *Si quis. Ex grege.*] propter vtilitatem dicit gregem. sic ꝛ. de milit. veite. l. fin. in fin.

p ¶ *Allegandum.*] sic ꝛ. de diuer. off. l. iij. Sed cōtra ꝛ. đ suscep. l. si aliq. d. Sol. hic alias, nō in officio deliquit. Vel hoc ex certa scientia: vt ibi patet. Ité ꝛ. t. ij. l. quisquē. cōtra. Sol. ibi. item facit ꝛ. de digni. l. iudices.

q *Si cohortalis. Reuocetur.*] sic ꝛ. vbi decu. vel cohor. l. j. & ꝛ. qui mili. non pos. l. iij.

r ¶ *Patriæ.*] patrem sequitur. sic ꝛ. de murile. l. si. li. xj. & de fabr. l. iij. & de tab. l. j. & fi. & ꝛ. §. sed nec.

s ¶ *Annis xxx.*] sic ꝛ. de præscriptio. xxx. ann. l. præscriptione. cōtra. vbi dicit xl. Sol. hic pp dignitatē in qua stetit: argum. ꝛ. de fund. reipu. l. eum. sed ibi non fuit in dignitate.

t ¶ *Exempla maiorum.*] quos sequitur: vt ꝛ. ea. l. §. liberis. & fa. C. de emend. propinquo. l. j.

v ¶ *Cunctos.*] non solū viles cohortales repelluntur à dignitatibus, sed etiā omnes artifices: vt subiicit. & supra de dignit. l. ne quis. & negot. ne mil. l. j.

x *Nullum. Ex principe.*] hoc expone vt ꝛ. de ap. mag. mi. l. numerarios. in fin.

y ¶ *Blandiri.*] quasi posfit deserere suū officiū.

z ¶ *Concedimus.*] ꝛ. l. prox. in prin. cum cōco.

a ¶ *Responsa.*] repete contra.

¶ *Si cohortalis apparitor, vel cohorti obnoxius hoc officio derelicto ad aliā aspirauerit dignitatem, tam ipse quam liberi eius tali dignitate & militia spoliati, ad pristinam conditionem retrahuntur, nulla nisi triginta annorum præscriptione obstante.*

¶ Imp. Zeno A.] LEX XII.

SI cohortalis apparitor, aut obnoxius cohorti, ad vllam aspirauerit dignitatem : spoliatus omnibus impetrati honoris insignibus, ad statum pristinum reuocetur ¶ : liberis etiam in tali eius conditione susceptis, fortunę patrię [r] mancipandis. Quòd si quis ex his ausus fuerit vllam affectare militiam, nulla præscriptione temporis muniatur, præter eam scilicet quę ex triginta annis [s] colligitur : sed ad conditionem propriam retrahatur, nec † ipse vel liberi eius post talem ipsius statum procreati, quod cohorti debetur, valeant declinare. Sed nec ad aliam iam cohortalinī filius audeat aspirare fortunam, cui maiorum suorum exempla [t] præiudicant. Sed etiam cunctos [v] qui diuersarum rerum negotiationibus detinentur, trapezitas scilicet, vel gemmarum argentique, vestiumve venditores, apothecarios etiam, cæteróſque institores aliarum mercium quibuscunque ergasteriis adhærentes, iubemus à prouincialibus officiis remoueri, vt omnis honor atque militia à contagione huiusmodi segregetur

¶ *Nullus primipilaris & cohortalis ad aliam militiam aspirabit, etiam ex aduocatione principis, & statim restituendus est curiæ ciuitatis vnde oriundus est. Bart.*

¶ Idem Augustus.] LEX XIII.

NVllum ex primipilaribus, nullum ex principe [x] cohortalis officij, vel ad aliam posse militiam aspirare, vel ministeriis sibi contra publicam vtilitatem blandiri [y], vel ad quamlibet aliam dignitatem ad præiudicium † præteriti status accedere concedimus [z]. Quòd si contra hanc tam saluberrimam formam, vel responsa [a] cœlestia, quędam militia aut dignitas audacter eliciatur ; pro ingestis † haberi, etiam si speciali ad notatione nostrę indulgentię eam obtinuisse videatur: nec assertionem ei quoquo modo patere, qui se meritis artibus publicę studet commoditati subtrahere: sed statim ciuitatis, vnde oriundus est, curię tradi præcipimus.

¶ *Obligatus cohorti, etiam ex priuilegio principis cōcessa motu proprio*

Quisquis

a *Quisquis. Caveat.*] vt supra de offi. rec. prouin. l. si quis. & facit ꝛ. lege proxima. & l. si cohortalis. in prin. cum concor.

b ¶ *Interpositam personam.*] quod non potest per se, nec per alium: vt ff. de administration. rerum ad ciuita. pertin. l. ij. §. primo.

¶ Leo. ¶ Quæ quoquo modo.

DE APPARITORIBVS præfecti annonæ.

c *Apparitores. Præfecturæ.*] id est, præfecti vrbis. nā vni cōmissum alter face re nō debet: vt ꝛ. de testā. hac consultissima. & ꝛ. đ offic. pfe. vrb. l. studentib⁹. & argu. j. đ excu. l. ij. d ¶ *Secreta.*] i. separata, remota, vel diuisa.

¶ Spernuerat. ¶ Impp. Honor. & Th. P. P.

¶ manfurus. e ¶ *Fungantur.*] cum suis apparitoribus: vt j. l. proxima.

f *Præfectus. Compulsores.*] i. apparitores.

g ¶ *Officio.*] id est, cum officialibus.

h ¶ *Obnoxius.*] s. præfectus annonæ.

DE DIVERSIS, &c.

i *Si quando. Militum.*) s. præpositura.

k ¶ *Devocatur.*] id est revocatur: vt ꝛ. tit. ij. l. cohortalis.

¶ Impp. Valentia. & V. AAA.

l ¶ *Insignia.*] sic ꝛ. de agen. in re. l. j. & de tyro. l. fi. cum suis concor.

¶ Inferant:

m *Vllus. Affatibus.*] sic ꝛ. de cohort. l. si quis ex. Sed contra ꝛ. ad leg. Iul. amb. l. j. So. hic ex certa scientia: ibi nō. arg. ꝛ. de suscept. si aliquid. ad idē facit qđ in l. cōtraria. no. itē facit ꝛ. de re mili. l. se mel.

n *Vllus tuæ.*] loquitur præfecto prætorio.

o ¶ *Larem.*] & ita animo cōstituit ibi domicilium: vt ꝛ. de inc. l. ciues.

p ¶ *Commoratus.*] licet non habeat ibi domicilium: vt ꝛ. l. proxi. cū concor.

q ¶ *Vel.*) pro etiam.

r ¶ *Larem.*] subaudi vel ibi iam fecit idē officiū, vt prædixit. & facit ꝛ. đ crimine sacr. l. fi. & de assessorib. l. in consiliariis. s & ff. qui. ex cau. ma. l. ij.

s *Qui vel. Nō vetētur.*] sic inst. de suspect. tut. l. fin.

t *Quicunque. Districti.*] alias adstricti. i. obligati: puta quia sunt condemnati. alias distincti ab officio, iudicato, i. sententia separati. ad quod est ꝛ. de offi. præf. præt. l. si quos.

v ¶ *Nec ex rescripto.*] vt ꝛ. ti. ij. fi quis. contra. Solu. hic i officio deliqt:

ad dignitatem aliam non aspirabit: & carebit effectu priuilegij: & commodum cohortalis militiæ non habebit. Bar.

¶ Imp. Anastasius † A. LEX IIII.

QVisque cohortalibus adhuc obsequiis obligatus, vel regimen prouinciæ, vel cingulū cuius libet militiæ vel dignitatis † quoquo modo meruerit : ante omnia contra licitum vsurparis imperatiſve careat [a], etiam si vltronea nostra liberalitate ius gerendæ prouinciæ, vel militiæ, seu dignitatis cuiuspiā sibi iactauerit fuisse delatum: dehinc vniuersis solatiis cōditionis, quā spreuerat † defraudatus ne quid eorum omninō per se vel per interpositam personam [b] possit acquirere, primipili tantùm munus implere cogatur: mox curialibus ciuitatis, in qua natus est, in diem vitæ suæ functionibus inhæsurus † : ita scilicet, vt etiam iis, q̄ post impletam talem militiā quod libet militiæ dignitatisve genus affectauerint. curiæ patriæ suæ restituantur.

DE APPARITORIBVS PRAEFECTI annonæ.

TITVLVS LIX.

¶ Imp. Antoninus ¶ A. LEX I.

APparitores vrbanæ præfecturæ [c], annonario officio sese non inferant † : sed apparitorum æmulatione secreta [d], ministerio suo annonæ præfecturæ fungantur [e].

¶ Imp. Constantinus ¶ A. LEX II.

PRæfectus annonæ canonem, qui ad officium suum pertinet, per compulsores [f] suos exigat: & cum officio [g] suo retineatur obnoxius [h] „ qui ad implendum canonem deuotionis suæ exactionem non ostenderit.

DE DIVERSIS OFFICIIS ET APPARITORIBVS iudicum, & probatoriis eorum.

TITVLVS LX.

¶ *Adstrictus chartarū officio, vel publicis ratiociniis, si ad militiam conuolauit, ad primū officium revocatur, & in locū talis reiecti substituitur alius quem merita dignum faciunt. Barto.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

SI quando prætorio, vel vicarius, aut rector prouinciæ significauerit eum, qui chartis, ac ratiociniis publicis inuenitur obnoxius, ad præposituram castri, ac militum [i] transisse : retractus illi asignetur officio, à quo ad necessitatem præstandi ratiocinij deuocatur [k] † : in reiecti † verò locum is potissimùm destinetur cui meritorum adstipulantur † insignia [l].

¶ *Resolutus à militia ad eandem non aspirabit sine licentia principis : & impetrans contrarium per obreptionē, punitur pœna quinquelibrarum auri. b. d. Bart.*

¶ Imp. Constant. A. † LEX II.

NVllus ex iis, quos claruerit militia resolutos, indebita denuo sacramēta sine augusti, † assatibus [m] suscipiat. Si quis autem id per obreptionem fortè meruerit, quinque librarū auri mulctetur incommodō.

¶ Idem A. & Iulianus C. † LEX III.

NVllus apparitor amplitudinis tuæ [n], vel de officiis palatinis ad eam prouinciam ex qua oriundus est, vel in qua collocauerit larem [o] „ vel qui iam in huiusmodi officio fuerit cōmoratus [p], obtentu publicæ necessitatis, vel executor priuati negotij dirigatur. Etenim officij † tuæ celsitudinis primiscrinius † tres libras auri fisci vtilitatibus sine dilatione persoluet, si statuta fuerint temerata. Apparitor verò qui huic se muneri passus est deputari, militia spoliabitur. Hæc verò pœna etiā cæteris irrogata est, vt si domesticus, aut protector, aut strator †, vel ¶ agens in rebus, vel palatinus vtriusque officij, vel ad eā dem prouinciam in qua natus est, vel ad eā in qua collocauerit larē [r], cū huiusmodi vsurpatione perrexerit, matriculis quidē exemptus ipse, qui se voluerit mitti, auri libra vnā fisci iuribus inferre cogatur. † adiutores verò officiorū & palatinorum ac numerarij comitum illustrium virorum, siue actuarij, libra aurifisci iuribus † soluant: nisi statuta fuerint custodita.

¶ Imp. Iulianus A. ¶ LEX IIII.

QVi vel exiguam rei familiaris substantiā habent, militare in † apparitorū numero non verentur [s], [t].

¶ *Apparitor ob culpam vel negligentiam amotus officio per sententiā, ad nullam militiam aspirabit. Bart.*

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. ¶ LEX V.

QVicunque apparitores ob culpam, vel negligentiam fuerint iudicato districti [u], † iam ad nullam militiam habeant facultatē aspirādi, nec ex rescripto [v] his vllus aditus referatur, quos congruit pœnæ grauissimæ subiugari, si contra inhabita quoque sacratissimis constitutis, aspirare contempserint.

¶ *Nullus debet fieri proconsul Asiæ, comes Orientis, præfectus Augustalis, vel eorū vicarius, nisi sacri scrinij probatoria consecretur. h. d. Bart.*

¶ Imp. Arcad. & Hono. † AA. LEX VI.

IN iis officiis [x] „ id est, virorum spectabilium proconsulis Asiæ, comitis Orientis, præfecti augustalis, & vicariorum, (quos etiā monumus sub XXX. † interminatione librarum auri) nemo aliter admittatur, nisi eū, emissa sacri scrinij probatoria, consecrauerit. Quòd si quis talis sub tua [y] fuerit iudicatione † conuictus, profecto irritis iis quæ verita † contractauerit, etiam congruam indignationem incurret.

¶ Idem AA. LEX VII.

AD splendidioris [z] priuilegia militiæ, postea quā priorem continuo labore compleuerint, eos venientes admittimus, qui ea † voto adipiscendi honoris crediderint expetenda : non eos, qui studio exercendę cupiditatis [a] ambierint : vt velut [b] in meliori fortuna positi, aut ea scelera, quæ priùs commisisse docean tur occultent : aut alia deinceps possint impunè committere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Iros. Limitaneos.*] à limitibus imperij sic dictos: vnde & agri militum limitanei dicuntur: vt ff. de fund. limit. l. fin.

Labeo.

b ¶ *Tui iudicij.*] loquitur magistro officiorũ.

c ¶ *Obtinuit.*] circa iurisdiction. & sic not. q cõsuetudo dat iurisdictionẽ. sic ff. de emãcip. libe. l. j. & fi. & ff. ad mu. l. magistrat⁹. & l. fi. & in electionibus valet: vt ff. qđ cu. vniuer. l. nulli. & l. ité. §. sed hodie. & in aliis, vt ff. de erog. mil. anno. l per hãc. §. fi qua. & ff. de legib. & senatuscõ. l. sed ea. & ff. de exact. l. j. & de priuil. scho. l. iij. & l. pbatorias. in fin. & ff. aquaduct. l. vsum.

Consuetudo dat iurisdictionem,

d Robatorias memorialium.] literæ quibus approbantur memoriales per principem. & sic de aliis.

e ¶ *Decernimus.*] ſ. vt aliter non teneat de eis facta electio, nisi principis sit subsecuta approbatio: vt hic, & ff. eo. l. in his. & ff. de agen. in reb. l. vlti. & iij. in fi. & de cohor. l. nullus. & de re mili. l. neminẽ. & caue: quia nõ omnes officiales debent habere pbatorias; vt ff. l. j. pxi. §. quamuis.

liceret, al. licenter.

f ¶ *Authenticis.*] Not. authenticũ nõ exẽplum pbare. sic in auth. vt spõ. Exemplum non probat sed auth. sic.

lar. §. & hæc insu p. & ff. de diuer. re. l. sancim⁹. & ff. de edẽ. l. p. urator. sed quid si hoc exẽplum auctoritate ordinarij sit publicatũ? Videtur valere? vt i aut. vt fra. filii. §. j. sed hic puto secus. qa dicit manu nostra subscriptis.

Dolus cum principe cõmitti non potest.

g ¶ *Dolus.*] Not. nullus dolus põt cõmitti cum principe, nec ambitio: vt ff. ad leg. Iul. de ambit. l. j. nec deficere solẽnitas: vt ff. de test. l. omnium.

h ¶ *Catholicæ fidei.*] Hæc lex Leonis est: qui catholicus multũ auxit sta. eccle. vt in aut. de nõ aliẽ. in prin. col. ij. & facit ff. de postl. l. fi. & de epis. audiẽ. l. iubemus.

†stylo.

i ¶ *Auctoribus.*] nobis. Accur.

K ¶ *Consuetudo.*] no. sic ff. l. proxi. in fi. cũ cõcor. Accur.

l HAc sanct. Authenticas.] ex quibus solis pbatur: vt ff. l. pxi. & not. q mittebat pbatoria ad eũ sub quo erat futur⁹ officialis, vel ipso pbato portante, vel aliquo qui subscribebat & exemplabat, & authenti cum dabat ap pbatio. Accursius.

m ¶ *Cæterorum.*] aliàs cæterorum. & dic tũc pzer nominatos in l. ff. pxi. & in eius cõcordant.

¶ *Duces, & apparitores, & limitanei castrorum sub officiorum magistro conueniantur. non tamen per hoc derogatur iurisdictioni magistri militum Thraciæ, & Illyrici: qui ex consuetudine contra eos iurisdictionem habent. Bart.*

¶ Imp. Theodosius † A. magistro officiorum. LEX VIII.

VIros spectabiles duces, eorũque apparitores, necnon limitaneos a castrorũmque præpositos tantũmodò ex sublimis tui iudicij b sententia conueniri, nec aliis subiacere iudicibus præcipimus: illustribus scilicet ac magnificis viris magistris militum consuetudine ac potestate, si qua ad limites aliquos Orientis, Thraciarum, & Illyrici, ex longo tempore hactenus obtinuit c, reseruata.

¶ *Memoriales, & agentes in rebus, & apparitores præfecti prætorio Orientu non sortiũtur præmia militiæ, nisi secundum consuetudinẽ sinteorũ electiones manu principis approbatæ, nẽ per literarum exempla: & debent dicti officiales esse fideles Christiani. art.*

¶ Idem A. & Valentin. C. LEX IX.

PRobatorias memorialium d, & agentium in rebus, cæterorũmque nihilominùs apparitorũ prætorianæ per Orientem amplissimæ præfecturę, eorum etiam qui in diuersorum iudicum officiis numerantur, ex sacris probatoriis solito more militiæ sacramenta sortiri decernimus e, non passim nec licenter †, solis auctoritatibus, vel sacrarum militarium literarum exemplaribus, sed ex authenticis f tantum sacris probatoriis manu nostra subscriptis, & nostro arbitrio præstandis: ita vt nullus his dolus g, aut fraus possit annecti. De iis etiam, qui sunt veræ & catholicæ h fidei, iubemus admitti. Aliter verò militantes, nisi ex iis sint, quos solis auctoribus i apparitioni aggregari vetusta consuetudo k perdocuit, detecta fraude cuiusque accusandi studio, non solùm mendaci carere militia, sed & pscriptionis stylum † subire decerni mus, & bonorum omnium amissione mulctamus

¶ *Approbatio facta per principem militis militare volentu habens subscriptionem principis & administrantium: sub quibus ipse debet militare, ipsi traditur: exinde verò eorundẽ iudicum subscriptionem habens apud officiũ dimittitur. Bar.*

¶ Idem A. & C. LEX X.

HAc sanctione decernimus, vt in posterum nemini liceãtia sit edendi exẽplaria iis, qui sociandi sunt cuicunque militiæ: quam sine diuinis probatoriis adipisci nõ possunt: sed periculo primatum vniuscuiusque officij ipsas authenticas l sacras, quæ diuinam nostrę pietatis continent annotationem, cum subscriptione administrãtiũ, sub quorũ iurisdictione consistũt, his qui militare volunt præstari, exemplaribus videlicet eorum cũ subscriptione eorundem iudicum apud singula quoq; officia, prout cõuenit, reseruandis †, Quamuis aũtẽ manifestum sit de huiusmodi probatoriarum obseruatione excepta esse cæterorum m iudicum officia: tamen ne vlla ei ignorantiæ relinquatur occasio, omnium officiorum quibus necesse est per sacras probatorias militiæ sociari, notitiam n in sacris apicibus subdendam esse censuimus. Sub hac igitur obseruatione oẽs, qui siue in hoc sacro palatio nostro, siue in aliis quibuscunque officiis deinceps militare cupiunt: qui tamen (vt dictũ est) non possunt pro tenore sacrarum constitutionum, vel veteri consuetudine, nisi præcedẽtibus † sacris probatoriis militiæ sociati: sicut subiecta † notitia demonstrat †, adipisci præcipimus: scientibus his, qui ex aliqua parte præsentis nostræ serenitatis legis formam conniuentia vel negligentia quadã colludere † tenta uerint: non tantũ amissione bonorũ omnium, sed etiã capitis o periculo, vtpotè crimini falsitatis obnoxios, semetipsos esse plectendos, & est notitia p hæc scrinij q MEMORIAE, probatoriæ. Agentium in rebus, palatinorum, sacrarum largitionum, rerum priuatarum partis Augustæ. Item scrinij SACRARVM EPISTOLARVM sic in officiis virorum illustriũ præfectorum prætorio, Orientis & Illyrici, & vrbis, officij proconsulis r Afiæ & Alhaiæ, officij comitis Orientis, officij præfecti augustalis, officij comitis diuinarum domorum, officij vicariorum Thraciæ, Ponti, & Asiæ, & Macedoniæ, & Thesaurien sium classis. Item scrinij SACRORVM LIBELLORVM sic officij virorum magistrorum militum vtriusque præfecti Orientis & Illyrici, inuitatorũ, admissionaliũ, memorialium, omniúmque pædagogiorum, cellariorum, mensorũ, lampadariorum eorũ qui in sacrinis deputati sunt, decanorum partis Augustæ, & cursorum partis Augustæ, officij virorũ spectabiliũ ducũ Palestinæ, & Mesopotamiæ, nobilis comitis Phœnices, † Corsenæ †, Syriæ, & Augustæ Euphratensis, Arabiæ, & Thebaidis, Lybiæ, Pentapoleos, vtriusque Armeniæ, vtriusque Ponti, Scythiæ, Mysiæ primæ, secũdæ, Daciæ, Pannoniæ officij virorum spectabilium comitis Aegypti, Pamphyliæ, Isauriæ, Lycaoniæ, & Pysidiæ.

† obseruandis.

Pœna falsi est pœna capitis.

† Osdroẽnę. † Mœsiæ.

† vel.

DE EXECVTORIBVS, ET † EXACTORIBVS.

TITVLVS LXI.

¶ *Ne apparitores vel palatini exactores per prouinciam vagando inferãt prouincialibus molestiam, periculum gestorum per eos pertinet ad eos quorum sunt apparitores, & exactores. Bart.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. LEX I.

NE per diuersas s prouinciarũ partes aut palatinus exactor accederet, aut illustriũ virorũ apparitor vagaretur, vel militaris terror inferret formidinem: hac lege sancimus vt omnes memorati intenti sint ad prouinciæ rectorem, & cũ eo agant, illo insistẽte, † disponente, & agnoscẽte, & suo periculo rem peragant, & impleant † vniuersa.

† præsentib. † subnexa. † demonstrat.

† vel collusio.

† cõsistente. † impleatur.

a Quicun

a QVicunque. Palatio.] subaudi de, vel a.

b ¶ *Tituli.*] sunt enim multa officia in palatio quibus prouinciales respondent pro principe.

c ¶ *Approbetur.*[inscriptis, non aliter: vt ff. de iur. fis. prohibitum. in fi. & de mand. prin. l. j.

d ¶ *Iure.*] not. vnum nõ debere tãgere de officio alterius. ff. de muni. l. in †aliàs ne qd iniunctũ alteri fuerit, col legij iure aliter pſumat vſurpare. puinciis. & de testamẽ. l. cõsulta. & est ratio, ne rationes fiscales per hoc turbentur: vt ff. de compen. l. ij. Accur.

e SIue. remeare.] vt ff. de exact. trib. l. penult. & de erog. mi. angę. l. opinatoribus.

f ¶ *Per vices.*] aliàs vicarios. aliàs vices, i. vicarios. Accur.

†Ho. & Ar.

g ¶ *Examen.*] ad eum à quo fuit missus & est similis reductio de pside qui aufugit ante rationẽ redditam: vt ff. vt omnes tam ciui. quam mili. l. j. & alibi: vt ff. ad l. Iul. repe. l. j.

h ¶ *Auferamus.*] nam nullam aliam debet reciperẽ: vt ff. e. sancimus.

i NUllam. Conueniri.] vt & ff. vt nullus ex vicariis. l. j. & ff. omni agro deser. l. hac ff. finitiõe. & ar. in auth. vt nõ fiãt pig. & ff. ne vxor pro ma. l. iij. sed arg. contra ff. de fabr. l. iure.

†infidens. reſt.

k ¶ *Contra. Audebit.*] quia possessorem prouincialem exigit aliter quàm pses velit vel concutit: cum nihil nisi voluntate præsidis facere debeat: vt ff. eo. l. prima. Accur.

l ¶ *Tuæ.*] loquitur præfecto prætorio.

†prioribus. †appoſito. †vicarios.

m ¶ *Sub proſcriptione.*] i. sub fida custodia, fortè etiam in catenis: vt ff. e l. siue. in fin.

n ¶ *Prouinciali.*] possessori. & not. dari licentiã resistendi officiali excedẽti modũ: vt & ff. de iur. fis. l. prohibitũ. & ff. de mera. l. denotum.

Officiali modũ excedẽti reſiſtipoteſt.

o ¶ *Probetur.*] ipso facto.

p ¶ *Obnoxius executor.*] repellitur executor temere vendicans sibi ex actionem contrà vetitũ.

†Iidem AA.

q SAncimus.] Sic construe: sancim⁹, vt minimè liceat, &c. liceat dico. scilicet eũ cui ex iudicio tui culminis. & loquitur præfect. prætor.

r ¶ *Siue studio.*] quia numerarius procurauit vt mitteretur, vel alius officialis: vt in fi. illius l. vel ille missit, qui loco pfecti quandoque est, vt eius vicarius.

† executor.

s ¶ *Iniungendi.*] subaudi licentia: alias ẽ in textu.

t ¶ *Responsum.*] por-

¶ *Deputatus ad vnum officium, se non intromittat de officio sui collegæ. Bart.*

¶ Idem AA. LEX II.

QVicunque ex palatio a nostro cuiuslibet tituli b ad prouincias commeauerit compulsor, exactor, admonitor, portitórve pcepti, agẽs in rebus, vel palatinus, vel apparitor illustrium potestatum: hoc tantum potestatis arripiat quod mandatum curæ suæ specialiter approbetur c: nec † quod iniunctum alteri fuerit collegæ, vsurpare alter iure d præsumat: nedum hæc sibi inuicem mutui officij licentia partiuntur, agant cuncti quod singulis creditur.

¶ *Exactor intra annum debet ostendere quid exegit: & si non exegit, causam denotare cur non exegit, aliàs punitur. Bar.*

¶ Impp. Theo. † & Valen. AA. LEX III.

SIue ex prætoriano officio, siue illustris comitiuæ sacrarũ largitionum, necnon & rei priuatæ nostræ militiæ, vel ex quacunque apparitione ad quamcunque necessitatem profligandam quis fuerit destinatus: sciat se intra annimetas debere collectis ratociniis ad proprium iudicem remeare e, eique suam efficaciam ostendere, & quid in eius instantia exactum fuerit, quidve in debitis habeatur, & penes quos resederit, vel cuius culpa aut causa in eadem prouincia fuerit derelictum. Quòd si exacto spatio anni in eius regionis viscera prædator insidians, † deprehensus fuerit remorari: tunc absolutus cingulo, militia abiicietur, primoribus † eius militiæ decem librarum auri mulcta proposita †, si redire dissimulet: & per vices f † officiorum ligatus ferreis nexibus, cura prouincialis officij ad debitum mittatur examen g: nec ei liberum sit, vt hoc se priuilegio aut occasione defendat, quòd sibi aliud negotium vel aliam necessitatem post iniunctam esse causetur: cùm iisdem licentiam aufera mus h in eadem prouincia continuare exactionem.

¶ Imp. Zeno A †. LEX IIII.

NVllam possessionem alteri⁹ pro alienis debitis publicis, vel priuatis præcipimus conueniri i.

¶ *Facienti exactionem contra modum, potest licitè resisti, & si probatur criminosus, potest puniri. Bart.*

¶ Imp. Anastasius A. LEX V.

COntra nostra præcepta si quis quam vetito, ac temerario ausu exercere audebit k, licebit prouinciæ moderatori eundem correptum, ad sublimitatis tuæ l † iudicium, sub proscriptione m † dirigere: & licebit, puinciali n, si, pbetur o obnoxius executor p, contra vetitum exactionẽ sibi vindicans, temeritatem legitimè repellere.

¶ *Exactor præfecti prætorio antequã exactionem publicarũ pecuniarũ susceptã impleat, aliã suscipere non põt: si tamen fuerit necessitas, duas exactiones simul in eadẽ prouincia faciendas suscipere potest, sed non tres. Bart.*

¶ Imp. Iustinianus † A. LEX VI.

SAncimus q vt eum cui ex iudicio tui culminis quocunq; modo, siue studio r numerariorũ aut tractatorũ, vel ipsorum iussu qui pro tẽpore amplissimæ tuæ sedis administrationem suscipiunt, exactio publicarum pecuniarum iniungatur, minimè prius liceat aliã solicitudinem gerẽdam suscipere, quam reuersus iniunctæ sibi causæ responsum præbuerit. Si tamen ita sors tulerit, vt in ea prouincia, ad quam exequendi causa publici negotij aliquis proficiscitur, alia quoque causa sit exequenda: non prohiberi vnum eundémque executorẽ ab hac vrbe regiis proficiscentẽ, duorum simul non plurium negotiorum executionem suscipere: dũ ipſi † : quoque tertij negotij nõ sit iniungẽdi s licentia antequam de superioribus respõsum t portauerit. Executoribus iis, qui secundam v, siue simul duas, vel etiam tertiam causam pasti fuerint exequendam suscipere, nõ solùm cinguli, & bonorum suorum amissionem, verumetiã ppetui exilij supplicium subituris. Eandem hãc pœnam numerariũ x quoque & eius adiutores, adquorũ curã, quod violatum est, pertinet formidare.

† ipſe.

tauerit q binos lepores, &c. sic ff. de asſeſ. l. ij. & ff. q. mili. nõ pos. l. eis. §. j. † proſecutio ne.

v ¶ *Secundam.*] in alia prouincia: vt nõ contradicat superiori respõso. Vel tertiam in eadẽ, vel in alia.

x ¶ *Numerarium.*] no. puniri qui imponit vel facit imponi illicitam ambasiatam. Ambaſiatam illicitã per ie aut per alios imponẽs puniẽtur. Zeno.

y DE LVCRIS, &c.

¶ Scilicet priuatis: vt ff. l. j. & ij. de lucris. dic vt ff. de ſuff. l. vnica. no. licere qdã dicant de hoc nõ dicit hoc t. sed de aduocatis.

z ¶ *Si quis à duce Numariis.*] qui præerant decentis, quod dic vt ff. de agen. in re. l. matriculam. & facit ff. vbi causæ fisc. l. vniuersi. & de superexac. l. j. & j. l. prox.

a PRæter. Canonicas.] id est, regulares: sic ff. de sacrosc. eccle. l. placet.

b ¶ *Et.*] ponitur, & pro id est. Accur.

c ¶ *Scholasticis.*] i. ab iis qui sunt de scholis vel eius societatibus. sic eñ accipitur ff. de pri. schol.

d ¶ *Ciuitatibus.*] i. in ciuitatib⁹ vel i villis. vel, i. faciunt deferri ad ciuitates, vel etiã ad domos † ipſe. eorum mittunt.

e ¶ *Eorundem.*] scilicet, officialium. ad quod ff. de cur. pu. l. comperim⁹. & l. animalia. & ff. l. pxcum concor.

f ¶ *Prouinciales.*] accusatiui casus est prouinciales. Accur.

g VOties. Pœnã.] omnem honorẽ excludit reatus: vt ff. vbi se. vel clar. l. j. in fi. & facit ff. de offi. præfe. pto. si quos.

DE LVCRIS ADVOCATORVM, ET CONCVSSIONIBVS OFFICIORVM, seu apparitorum y.

TITVLVS LXII.

¶ *Cognoscens se læsum à ducenariis, centenariis, vel aduocatis, pandat iniuriam, vt dicti officiales conuicti puniantur. Bart.*

¶ Imp. Constant. A. ad Aelianum procos. Afri. LEX I.

SI quis à ducenariis z, vel centenariis, vel fisci aduocatis læsum se esse cognouerit, adire iudicia, & probare iniuriam non moretur: vt in eum qui conuictus fuerit, competenti seueritate vindicetur. * * D. vij. Id Nou. Treu. Constan. A. iij. & Line. üij. Coſſ.

¶ Idem Augustus. LEX II.

PRæter solennes & canonicas a pensitationes, multa à prouincialibus indignissimè postulantur ab officialibus, & b scholasticis c, non modò in ciuitatib⁹ d singulis, sed etiam mansionibus, dum ipsis & animalibus eorundem e alimoniæ fine pretio ministrantur. Prouinciales f itaque cuncti iudices rueantur, nec iniurias inultas transire permittant.

¶ Impp. Grat. & Valent. AA. LEX III.

QVoties compulsor arguitur in deprædatione cõquictus, etiam non consulta clementia nostra, pœnam g subeat legibus competentem.

a Curialibus.

a *Vrialibus. Corporibus.*] similibus publicæ vtilitati intendentibus. Accursius.

b ¶ *Liceat.*] accipere ab incorporatis prædictis corporibus: qđ licet ab aliis. sed esset præda accipere ab istis. ad qđ ff. de silent. l. decurionibus. §. j. & ij. & iij. si aũt diceres non accipi ab istis, quod nec ab aliis: in nullo videtur eis subuenire.

c ¶ DE PRIMIPILO.

¶ Primipilarij dicunt primi ordinis militum administratores: & sic accipiũt ff. de cohor. l. solita. & l. ordinarii. & ff. de epiſco. & cler. l. officiales. aliàs pro his qui primi pilum ferunt, secundum H. põt accipi hic vtroq; modo. Vel dic primipilum potentem aliqua occasione sui officij administrare, & sic vtrũque continet.

d *Ommoda.*] i. salaria. sic accipitur ff. đ re iu. l. cõmodis.

e ¶ *Post administrationem.*] ſ. finitã. & hoc innuit sequens litera. & sic not. arg. qđ in fine anni sit soluenda pẽsio. quod dicit vt not. ff. locat. l. iij. & iiij. Accursius.

f ¶ *Hæredibus.*] Not. hæredibus dari salarium. sic ff. de proxi. sacro. scri. l. si quis. & de dometti. & p. l. fi. & de aduoca. diuer. iudic. l. post duos. & ff. de offic. assess. l. diẽ. & ff. de eroga. milit. anno. l. penul. in fi. argu. ꝓtra ff. de lega. l. ij.

g *Obtentu. Ciuiles actiones.*] quib⁹ tenetur primipilarius alicui priuato, qui nõ sub procuratore Cæsaris vbi cõuenit eũ fiscus, sed corã cõpetẽti iudice agere. vt ff. diuris. omn. iud. l. iuris. & l. in criminali. Vel dicas quod debitorẽ debitoris primipili cõueniat fiscus corã suo iudice: & sic loquitur ff. de con. ex lege. l. j. vt cũ gratuetur qđ conuenitur in iudicem, non grauetur, cùm nec cum fisco contraxerit: arg. ff. de iure iur. l. eum qui.

h *Vtilitas. Præferenda.*] vt & ff. pro socio. l. actione. §. Labeo. & ff. de caducis tollendis. §. pen.

i ¶ *Satisfactum.*] aliter non: vt ff. quib. caus. pign. taci. contra. l. iiij. & facit ff. de donatio. inter vi. & vxo. l. si non verum.

k *Vm ex sola. Conueniri.*] no. non conueniri vt hæredem eum qui hæres non est: vt ff. arb. tutel. l. eum. de repu. hæred. l. j. & ij. & ff. de reuocan. his quæ in frau. cred. l. ij. & iij. sed hoc fallit, vt hic. Ité qnq; aliter quã ꝓ hæreditaria parte: vt ff. đ pol. l. ex pollicitatiõe.

I ¶ PVBLICAE LAETITIAE VEL consulum nuntiatores, &c.

¶ Lætitiæ ſ. nunciatores. & dic vel quia pr incipi aliquid felix nũciabatur à fidelibus, vel qa cõsul eligebatur, vel qa princeps etiam mittebat eis aliquã cõstitutionẽ, & nuncius dabat, & ſuſcribebat ſe dediſſe.

m ¶ *Immodicum.*] i. magnum, licet parum accipiant ab iis quibus hãc lætitiam portant.

n *Vicquid. Si desinunt.*] Hæc est lætitia, cũ bellũ perditionẽ animę & corporis & ſubſtãtiæ inducat: vt in auth. de armis. in prin. Accur.

o ¶ *Fastus.*] † quia homo fit fastuosus, i. sublimis & etiam superbus propter triumphum.

p ¶ *Regalium.*] quia fit imperator ex Hierosolymitanus, vel cõsul Romanus. nam accipiebãt consulatum quãdoque. vnde noster Iustinianus ter fuit cõsul, vt in ꝓœmio ff. in fine.

q ¶ *Trabearũ.*] trabea vestis regalis d purpura, secundum H. qua consules vestiebantur, & nũc imperator, vt consul.

r ¶ *Offerenda.*] populis à nobis per nostrum nũcium. Accur.

s ¶ *Sacros vultus.*] quia tenemus publicam curiam vel ostẽdimus nos aliàs: & nũc ius vadit & dicit populo vt veniat videre. Accur.

t ¶ *Numerariis.*] i. nunciis nostris. nã tales mittuntur. Et no. indigẽtib⁹ potius dandum. sic ff. de epiſco. & cle. ſi quis ad declinandam. §. pen.

v ¶ *Iudices.*] terrarum vbi huiusmodi mittuntur.

x ¶ *Ex miseris.*] i. pauperibus.

y ¶ *Accipientem.*] a sponte dantibus. & nota cogentem & sponte accipientem pari pœna adstringi. sic suprà, de re militari, l. fina. §. vt autem.

z ¶ *Officium.*] i. dicti iudices cum suis officialibus.

FINIS.

¶ Impp. Arc. & Hono. AA. LEX IIII.

CVrialibus & nauicularijs, omnibúsque† corporibus a ita subueniri † volumus, vt nihil apparitoribus vniuersorum iudicum liceat b, quod ad prædam prouincialium pertinet.

DE PRIMIPILO c.
TITVLVS LXIIII.

¶ Imp. Gordianus A. LEX I.

COmmoda d primipilatus post administrationem e incipiunt deberi: & ſi is qui ea perciperе debuit, prius rebus humanis eximatur, hæredibus f petitio ſaluasit.

¶ Impp. Diocl. & Maxim. AA. L. II.

OBtentu nominis primipili, ciuiles actiones g ad alios iudices transferen dæ non ſunt.

¶ Iidem AA. & CC. LEX III.

VTilitas publica præferenda h est priuatorum contractib⁹: & ideo ſi conſtiterit fiſco ſatisfactum i esse ob causam primipili, poteris obligatam tibi poſſeſſionẽ dotis titulo petere, vt ſatis doti fieri poſsit.

¶ *Solum ex causa primipili filius non exiſtẽs hæres patris poteſt cõuenirі pro patre: in aliis vero secus. Bar.*

¶ Iidem AA. & CC. LEX IIII.

CVm ex ſola primipili causa liberos etiam ſi patribus hæredes non exiſtant, teneri diuus Aurelianus † ſanxerit: ſi neque ſucceſsiſtis patri veſtro, nec quicquam ex bonis eius tenetis, conſequens eſt à paternis creditoribus vos non conueniri k.

¶ PVBLICAE LAETITIAE VEL CONSVLVM nunciatores, vel insinuatores constitutionum, & aliarum sacrarum, vel iudicialium literarum, ex de ſcriptione, vel ab inuitis ne quid accipiant immodicum m.

TITVLVS LXIIII.

¶ Imppp. Gratianus, Valẽt. & Theo. AAA.

LEX VNICA.

QVicquid noſtrorum vnquam nuntiari cœperit proſperorum †, vt bella ſi deſinunt n, ſi oriuntur victoriæ, faſtus o ſi honor datus fuerit regalium p, vel cõſulum, vel trabearum q; compoſitæve pacis erit offerenda r trãquillitas, ſi sacros vultus s inhiantibus fortè populis inferimus: hoc ſine immodico pretio nuntiari, excipíque ſancimus: actum † eſſe iubemus caſtiſsimum, indigentibus † non numerariis t esse præbendũ: iudices v ſtatuimus esse ſolicitos ne turpi colludio quæratur ex miſeris x pretiũ gaudiorũ. Quòd ſi id ſacrilega fuerit diſſimulatione violatum, & † accipientem y pudoris fortunarúmque manebit excidiũ, & cogentem par pœna mulctabit, & officium † z triginta librarũ auri vexatione quatietur. Dat. iiij. Non. Feb. C. P. Merobaude II. & Saturnino Coss.

Finis libri xij. Codicis.

n ¶ *Vicquid. Si deſinunt.*] Hæc eſt lætitia, cũ bellũ perditionẽ animę & corporis & ſubſtãtiæ inducat: vt in auth. de armis. in prin. Accur. — Bellũ animę & corporis perditionẽ inducit.

o ¶ *Faſtus.*] † quia homo ſit faſtuoſus, i. ſublimis & etiam ſuperbus propter triumphum. — † vt. imo faſtus hic librum ſignificat, in quo leges & conſultes ſeriebantur: vt vult Alc. hic. quã quã Pyrrhus Accurſiũ hic tueatur.

p ¶ *Regalium.*] quia ſit imperator ex Hieroſolymitanus, vel cõſul Romanus. nam accipiebãt conſulatum quãdoque. vnde noſter Iuſtinianus ter fuit cõſul, vt in ꝓœmio ff. in fine.

q ¶ *Trabearũ.*] trabea veſtis regalis d purpura, ſecundum H. qua conſules veſtiebantur, & nũc imperator, vt conſul. — † gerulum. iudices numerarios eſſe prohibemus.

r ¶ *Offerenda.*] populis à nobis per noſtrum nũcium. Accur.

s ¶ *Sacros vultus.*] quia tenemus publicam curiam vel oſtẽdimus nos aliàs: & nũc ius vadit & dicit populo vt veniat videre. Accur. — † in.

t ¶ *Numerariis.*] i. nunciis noſtris. nã tales mittuntur. Et no. indigẽtib⁹ potius dandum. ſic ff. de epiſco. & cle. ſi quis ad declinandam. §. pen. — † officio in digentibus dandum eſt.

v ¶ *Iudices.*] terrarum vbi huiuſmodi mittuntur.

x ¶ *Ex miseris.*] i. pauperibus.

y ¶ *Accipientem.*] a ſponte dantibus. & nota cogentem & ſponte accipientem pari pœna adſtringi. ſic ſuprà, de re militari, l. fina. §. vt autem.

z ¶ *Officium.*] i. dicti iudices cum ſuis officialibus.

FINIS.

a Vide gl. ſimilẽ in ꝓœm. Inſtitu.

IN *nomine domini noſtri Ieſu Chriſti.*] Iuſtinianus opus ſuum laudabile Deo attribuit, vt & aliàs C. de of. præf. prætor. Afr. l. in nomine domini. & ff. de quæſtio. in prin. col. vij. & de armis. in prin. col. vj. Ex quo a ſequitur bonum principium, melius mediũ, & finis Deo acceptabilis: vt ff. quõ opor. epi. in prin. co. j. non ergo tanquã ipſe, ſed tã quã Deus facere vt b, vt ff. de acq. poſ. l. ꝙ meo. & non ſua vice, ſed delegantis, ſ. Dei fungitur: vt ff. de off. eius, cui man. eſt iuriſd. l. j. in fi. & ff. de inſt. caut. §. quia igitur imperium. coll. vj.

b ¶ *Ieſu.*] Hebraicè, Latinè ſaluator c, vt patet in paſſione, & ex ſuperſcriptione in cruce facta.

c ¶ *Chriſti.*] Græcè, Latinè vncti.

d DE HAEREDIB. & falcid. &c.

¶ Non dicas inſtitutẽdis ſed ab hæreditate repellendis: niſi votũ impleãt teſtatoris: vt ff. e. §. ſi qs autẽ non implens. & hęc pars rubricę expediſſ. e. vſq; ad illũ §. hinc nobis.

e ¶ *Et Falcidia.*] d ſ. hæredi ſeruanda, ſi fiat inuẽtarium, nõ aliàs, & hæc pars expeditur ff. e. §. hic nobis. vſque in fi. ritu.

f OCcupatis.] Poteſt legi datiuè cũ illo verbo, incurrũt, qđ eſt ff. idẽ ẽ de illa dictione, eligẽtibus. Itẽ põt i vi ablatiui abſoluti poni. ſic Inſt. de iure nat. in prin. vbi dictio vna, poni põt nominatiuè & ablatiuè.

g ¶ *Nobis.*] Not. ſimilia de occupatione. ff. de appel. §. j. col. iiij. & ff. de iudi. §. j. col. vj. & de quadri. præſcri. l. fi. in fi.

h ¶ *Reipublicæ.*] i. totius imperij. ſic in præœ. ff. in princ. Et not. eꝙ tribus modis reſpublica dicitur. Primo Romanorũ: vt hic. Item pro ciuitate Romana tantũ, & tũc propriè: vt ff. de ver. ſigni. l. eum qui. Item pro qualibet ciuitate, & tũc impropriè: vt C. de of. eí⁹, qui vi. ali. iu. ob. l. j. Ponit & quartò ꝙ quolibet municipio: vt ff. đ pu. & ve. l. ſed & hi. §. pe.

i ¶ *Cura.*] & dicitur cura, quaſi cor vrens.

k ¶ *Parum nihil.*] i. modicũ ſ eligimus cogitare de ſingulorum vtilitatibus. hæc enim dictio parũ §, aliquid ponit: licet illa dictio nihil, totum videatur negare, ſed quę ſunt vtilia in vniuerſo, eligimus curare, vt ſequitur ff. arg. ff. de nõ alie. §. quia verò veriſimile. ibi, oportet em, &c. col. ij. Vel dic, parũ nihil h, i. parũ vel nihil hoc tempore poſſumus cogitare de ſingulorũ vtilitatibus. Vel dic, parũ nihil, i. nihil quod ſit parum. nam curamus alta. vnde appellatio ad eum, ſ. principem non venit, niſi ſit cauſa xx. librarũ auri, vt C. de appel. l. in offerendis. Vel dic, parum i eligimus hoc, ſ. nihil cogitare, ſed ſemper volumus cogitare: vt ff. vt diui. iuſ. ſubſcri. hab. in prin. col. ij. & vt iud. ſine quoq. ſuff. §. fi. col. ij. in prin. & C. de quadr. præſcrip. l. fin. §. penul. Vel dic, parum, i. non. ſic C. de tranſact. l. fratris.

l ¶ *Sed quatenus.*] repete eligentibus nobis: & lege duobus modis, vel vt reſpiciat cauſam præteritam, vel præſentem: ſic, ſ. eatenus cogitamus ad hunc caſum quatenus, i. propter quam cogitationem, vt ponatur quatenus, pro qꝙ, & ſic caſum præteritum, vel præſens notet, non futurum, ſecundum Azo. Vel melius k dic propriè poni, vt futurã cauſam noter. & conquieſcunt, ponitur pro conquieſcant, ſ. gentes Romani imperij, vt ſequitur: & ſemper ponitur quatenus, pro quòd.

ADDITIO. Qualiter iſta dictio quatenus, ſumatur: vide Bar. in l. j. in ix. colla. in verſi. quæro de aduerbiis. ff. de cond. & demon. & Bal. in l. antiquitas. in j. notab C. de vſufru.

m ¶ *Vandali.*] hoſtes fuerunt populi Romani, vt C. de of. præf. præt. Afri. l. quas laudes. in prin.

n ¶ *Verò.*] vel ſuppletiuè legas, vt ibi, ff. de iuſti. & iure. l. ius ciuile. §. hoc igiſ. Vel legas i aduerſatiuè. q. d. aliæ gentes noſtris cogitationibus per ſe quieſcunt: vt ff. ſed Vandali non per ſe, ſed facto noſtro: quia ſubiugauimus eos: vt C. de of. præf. præt. Afri. l. quas laudes. Vel dic, qꝙ Perſæ fuit nomẽ gẽtis: vnde dicit rex Perſarũ: & verò ponit pro certè.

o ¶ *Carchedonij.*] gentes ſunt & repete eligentibus cogitare quatenus Carchedonij, &c.

p ¶ *Antiquam.*] dic qꝙ primò fuerunt de Romano imperio, ſed poſt facti fuerunt ſerui hoſtium: vt de Africa dicitur: vt C. de of. præf. præt. Afri. l. quas laudes. Vel die m, qꝙ unquã fuerunt ſub Romano imperio, niſi nunc primum, vt ſequitur. vnde vocat antiquam libertatem à iure naturali inuentam, vt C. de nat. reſt. l. ij. quod eſt vetuſtius, vt Inſt. de rer. diui. §. ſingulorum. Sed qũo per captiuitatẽ eam recipiũt, imò perdunt: vt Inſti. de iure perſo. §. penul. Reſpõ. amittunt n, ſed ex quo

m Iſtã tenet Ange.

n Idem Ang. & eſt not. gl. ꝓbannitis, qꝙ ſi rebannitur preſtitu. ininre. recuperãt bona, ſi alienãta nõ ſunt, fructus etiam extantes recuperabunt, aliàs non, ſecundũ Ang.

o ¶ *Quamuis nunc.*] in quibuſdam eſt, quã nũc primũ & cætera. & non eſt ibi niſi: & ſubaudi per q. d. per hanc libertatem habẽt quod Deus nobis hactenus vel eis non cõceſsit nunc primium ſub Ro. &c. niſi ſic exponas, innuitur qꝙ omnes hoſtes antequam capiantur, ſint ſerui: qđ non eſt verum. Ité aliàs dicit quaſi nũc primum, &c. & hæc plana. & expone quaſi, ꝙ ſicut q. d. ita recuperent libertatẽ ſicut nouiter nobiadhęrẽtes hoſtes ſpõtẽ terint ẽt quam habent. Item aliàs id eſt quã niſi nũc, & hãc ego habeo, & eſt bona hoc modo quã libertatẽ habent, id eſt, ꝙ omnia ſunt liberi, niſi nunc, & c. q. d. niſi in hoc, quia erũt iter ſubiectos. Et ſecũdum hunc tertiũ & primũ intellectum in ſeriora verba qđuondũ, & c. ſic expone quod, ſcilicet: ſub iugarentur, & ſub republica Roma. ponerentur, tanrũm nobis conceſſit Deus, ſed ſecũdùm medium dic, quod nondum, & c. ſcilicet, quòd recuperarentur.

p Vide ſcribẽtes in l. nõ ad ea. ff. de lega.

q De natura iſtius dictionis, & inuẽtiõ, vide Fel. in proœ. Decret. in verſi. rex pacifie⁹.

r ¶ *Incurrunt.*] q. d. non ſolùm noſtræ, ſed etiam propriæ, ſ. ſingulorum ſpeciales: vt ff. eo. §. ſi verò aut nõ. Vel dic ꝙ ſuas proprias appellat priuatorum ſolicitudines: vt C. de cad. tol. §. fi.

s ¶ *Competentem.*] competenter petatur: quod dic vt ff. de mand. princip. §. ſi verò. colla. iij.

t ¶ *Formam.*] quandoque generalem, quandoque ſpecialem: vt Inſtitu. de iure natu. §. plane ex his.

v ¶ *Quæcunque verò.*] hic ponitur verò, pro ſed: quaſi dicat: verè ſingulis damus competentem formam: ſed ne nimium grauentur, hoc oportere putamus: & legem ſancire & tradere ſubiectis per ſe inuãtia, non ſemper, & c.

x ¶ *Frequenti.*] ſic ff. de legi. & ſenatuſcon. l. nam ad ea.

y ¶ *Potiuntur.*] i. indigent, vel fruuntur. Accur.

z ¶ *Per partes.*] id eſt, per ſingulos homines, vel cauſas à quibus conſulimur.

a ¶ *Auxilio.*] ſ. noſtro: quod damus per reſcripta.

b ¶ *Poſsibilia tamen ſunt.*] ſ. euenire & frequenter, vt dixerat. nam de his ꝙ quæ raro accidunt, & c. vt ff. vt ſine prohib. ma. debi. & credi. §. quia vero frequenter. colla. vij. & ſubaudi, vt: & dic vt ſcripta lege, & c. Vel dic, quæcunque vero frequenti quidem potiuntur per partes auxilio, ſ. plerunque, propter ſui frequentiam noſtris indigẽt reſcriptis: ea tamen ſcripta, i poſsibilia ſunt. & ſubaudi, vt communẽ præſtent vtilitatem omnibus, ſ. caſibus in quibus habent opus: hæc oportere, &c. Vel dic tertiò, op. pu. le. ſan. & tra. ſub. & c. i. ſcripta omnia quæcunque præſtent communem omnibus vtilitatem lege, i. per aliquam virtutem legis, quæ quatuor ſunt: vt ff. de legib. & ſenatuſcon. l. legis virtus. repete, & hoc oportere quæcunque frequenti potiũtur, &c. Vel dic, quidem hæc pu. & ſe. & c. quæcunque frequenti quidem potiuntur auxilio: poſſibilia tamen ſunt, repete & pu. & hæc, ſcilicet lex ſcripta quæcunque præſtent comunem vtilitatem omnibus.

b ¶ *Poſsibilia.*] ſcilicet euenire, ſecundùm primam, & tertiam, & quartam expoſitionem.

c ¶ *Sunt ſcripta lege.*] ſubaudi ſecundùm primam expoſitionem & ſecundam.

d ¶ *Imuantia.*] id eſt ea, quæ per ſe iuuant, vt non ſit opus noua impetratione.

e ¶ *Semper igitur.*] quia ſingulorum cauſæ quotidie ¶ nobis nuntiantur: igitur, &c.

f ¶ *Importuni.*] i. valdè inſtantes. ſic C. qui po. in pig. ha. l. aſſiduis.

g ¶ *Præbitis.*] i datis. h ¶ *Adeuntes.*] ſ. nos.

In nomine aDomini noſtri
IESV b CHRISTI c,

Liber Conſtitutionum nouellarum Authenticorum.

DE HAEREDIBVS d, & falcidia e, ſi hæres legata ſoluere noluerit.

TITVLVS I.

Conſtitutio Prima.

¶ Communes reipublicæ curæ principem occupant ad cogitandum pro republica & ſubiectorum vtilitate, & eorum interpellatio, legis condendæ occaſionem præbent. Liberis & parentibus, interdum etiam ſi fratribus ex neceſsitate debita portio debetur: aliis ex voluntate. Bart.

¶ Imp. Iuſtinianus Augu. Ioan. gloriosiſſ. ſacrorum per Orientem prætorio rum præfe. iterum exconſuli, & Patritio.

Ccupatis f nobis g circa

¶ Quęcunque v verò frequenti x quidem potiuntur y per partes z auxilio a poſsibilia b tamen ſunt ſcripta lege c vt communem omnibus præſtent (in quibus opus habent) vtilitatem: hæc oportere putauimus, & lege ſancire, & tradere ſubiectis per ſe iuuantia d, & non ſemper iuſsione Imperatorũ egentia. ¶ Semper igitur e nobis importuni f ſunt, alij quidem nos pro legatis relictis non tamẽ præbitis g adeuntes h, alij verò pro li

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Libertatibus.* [f. relictis per fideicommissum non præbitis.
b ¶ *Ob aliud.*] vt per fideicommissa, quæ non sunt legata, secundum quosdam, cùm legata ex testaméto tantũ præstentur: fideicõmissa verò etiã ab intestato: vt Inst. de fideic. hære. §. prætereà. sed hoc reprobo[a]: quia secundũ hæc iura, secundũ quæ loquimur nulla est differentia: vt C. cõ. de lega. l. j. & etiã iure veteri. licet non ve-
a Et ita habes ex glo. quod legata particularia debentur si aditur hæ-
rus ergo hæres tex. est in authen. vt
hi qui obli. §. vt autem demus. & ibi glo. in ver. parẽtes. & Inst. de hæ-
re. quæ ab in
pleni⁹ Al-
be. de Rof.
in l. j. C. si mi-
ab hæt. fe
abst.
f Imò iure
ciuili quod
fiũctum est
super institu
ctu naturali,
secundum
Dyen. reg. in
dulcium de
re iudic. in
vj. & hoc sẽ
tit Bart. hîc.
g Totum i
ſtam glo. fe
quitur Angel.
& ônes fer-
io authen.
nouiſſima.
C. de inoff. teſt.
h Die quod
ſic, ſecundũ
Auge. hîc, &
ſecundum
Bar. Bal. Pam
Salꝯ & Ias. in
auth. poniſi
m. C. de in
offi. teſta.

rum est testatoris. Bar.

¶ His igitur c à nobis prædinatis, sanctimus eos, qui ab aliquibus scripti sunt f hæredes, aut meruerunt fideicommissa, per vniuersitatem g forsan, aut per speciẽ, aut legatum h necessitatem habere quæcumque testator & honorãs i eos disposuerit k, omnimodò ea complere l, si id quod præcipitur m legitimum sit, † aut si non illud aliqua lex prohibeat: vel si non fiat ab eo, qui honoratus est, tamen ratum esse expresse iam demonstrat n.

¶ *Hæres cui ex necessitate portio legitima debetur, indebitos omni commodo hereditario vltra legitimam priuandus est, applicando portionis suo ordine enumeratis. Bar.*

¶ Si quis aũt nõ implẽs qđ disposituꝰ est, sed dũ cõpetat ei o, qui honoratus est, qđ relictũ est, etiam ex decreto p iudicis admonitus q, annum totũ r protraxerit nõ agens

b ¶ *Fis.*] f. testatoribus.
c ¶ *Largitur.*] i. relinquitur suo arbitrio cui aliquid dimittat.
d ¶ *Prouocenda.*] vt ad extraneum vel coniunctum. vt C. de hære. in ſti. l. extraneum. dummodò possit illud capere. quod dic vt diximus In ſti. de lega. §. legari.
e ¶ *His igitur.*] similis continuatio est Insti. de iusti. & iure. §. is ergo.
f ¶ *Scripti sunt.*] quid si nũcupatiuè aliquis est institutus? Respon. idem vt j. eo. §. penul.
g ¶ *Vniuersitatem.*] vt in quota parte hæreditatis consistente: cùm autẽ dicitur in speciẽ, est in re certa: vt in seruo, vel domo: vt Inſt. de fideicõ. hære. §. nihil autem.
h ¶ *Legatũ.*] Sed nũquid legatum est aliud à fidei commisso speciali iure isto? Rſi. non. & qđ dicit legatum, dic. id est eo modo quo consueuit relinqui legatum: vt C. cõmu. de lega. l. ij.
i ¶ *Et honorans.*] pone &, pro id est. vt hæc dictio testator, & hæc, honorãs, ad idem pertinet, nisi enim testator honoret cõmodo pecuniario, non potest onerare: vt ff. de lega. j. l. planè. ij. §. fin. Vel pone &, pro aut. vt si in codicillis aliquẽ honorauerit: vt ff. de verb. ſignifi. l. ſæpe.
K ¶ *Disposuerit.*] f. honorando.
l ¶ *Complere.*] aliter tamen & aliter. nam hęres implet detracta Falcidia si fecerit[i] inuẽcariũ: vt j. e. §. hinc nobis. Inſt. de fin. re. per. fid. reli. §. j. sed nihilo detracto: vt ff. de l[eg]. ij. l. Imperator. & ff. vul. ſubſti. l. cohæredi. §. cùm filię. licet quidã contra arg. illius l. ff. ad le. Fal. l. pœnales. §. fin. k Sed quæ est ratio secundũ nos quod hæres detrahit: reliqui non? Respon. quia hærede non adeunte, quod faceret si nihil haberet, nullum esset testamentũ: aliàs non valeret testamentũ: vt C. de fideicõ. i. eam quam. sed non ita reliquis nõ accipientibus: vt Inſt. ad le. Fal. in prin. & inſt. de fideic. hære. §. restituta. j. e. §. hinc nobis. Accu. m ¶ *Si id quod præcipitur.*] q. d. semper est cõplenda nisi in tribus casibus l. Primus qñ quod præcipitur non est legitimũ: sed legitimũ intelligo siue iex expressa sit siue nulla inueniatur contra: vt ff. ex qui. cau. ma. l. necnon. §. qđ eis. & j. e. §. semper. & j. de nupt. §. diſponat. e. iij. Secũdus est q̃ punitur, nisi impleat, dummodò aliqua lex illud nõ demonstret factũ propter culpã eius cui debet: putà si res periit, nõ debet propterea hæreditate eius perdere, cùm non sit in mora. nã eius periit periculo cui debet: vt ff. de solu. l. qui decem. & de excep. do. l. si opera. Tertiũ est necessariũ, vt hic puniat si lex non demonstret factũ qđcrat faciendũ per nominẽ: vt in fideicõmiſ. libertate relicta, quæ repræsentatur per senatusconsultũ Rubrianũ, & Damnasiũ, & Artificulianum, & Vincianũ: vt ff. de fideic. lib. l. cùm verò. §. subuentũ. & legib. seq & l. non tantũ. §. sed Artificuliano. & ff. de manda. l. causam. §. puellã. & C. si man. ita fue. ali. l. ſi. & sic sẽm hoc verbum illud demonstrat, in fine posi um, referur ad verunque vltimũ dictum. Vel dic secundo, q̃ tãtũ sunt duo casus: sed primus diuiditur qñ lex expresse confirmat. Item quando non prohibet & habeas prohibeat, vel subaudias. Tertiũ aũt̃ non mutatur, sed secundũm hoc deest hic ille casus quando per morã accipientis. nisi dicas sub tertio comprehendi.
n ¶ *Demonstrat.*] f. lex aliqua: & aliàs est demonstret.
o ¶ *Competat ei.*] i. iam cessit dies eius relicti, vt possit peti: quia purũ est: secus si esset in die, vel cõditionale m, & nondũ dies, vel cõditio extitisset: vt C. de ca. tol. §. i nouiſſ. & §. finaũt. & ff. de ver. ſi. l. recedere.
p ¶ *Decreto.*] f. admonitorio, quod est quaſi interlocutoria quædã: vt ff. de arbi. l. qualem. in fi.
q ¶ *Admonitus*] f. semel. & secundò, secundum quosdam: arg. j. vt lic. mat. & aui. §. fi quis in ſua. col. viij. & de ec. tit. §. fi aũt. & hoc. coll. ix. &c de san. epi. §. presbyteris aũt & diaconibus. coll. ead. Sed ego otra n. nam dico vnam admonitionem sufficere, vt hic: & qđ dictis legib. bina exigitur, est ideo, quia maior pœna imponitur, cùm incõtinẽti relictis priuetur, hic post annum: vt C. de pœ. l. ſi vindicari. neque enim iudicis auctoritas debet esse indibrio: vt ff. de iud. l. ſi prætor.
r ¶ *Annum totum.*] f. continuum.

a ¶ *Necessario.*] i. qbus ex necessitate relinquitur, vt ſ. eo. §. primũ.
b ¶ *Vult.*] scilicet, necessario.
c ¶ *Secundum quartam.*] i. quartam illius partis quã ab intestato haberet, vt C. de ſol. teſt. l. parẽtib⁹. & l. eũ quęrit. Sed hodie est semis vel triens secundũ numerũ liberorũ: vt j. de trieꝰ. & semiſ. §. j. col. iiij. Acc.
d ¶ *Concedit.*] i. præcipit vel concedit ad minus.
e ¶ *Auferre.*] vt ipſo iure esse hęres desinat & a li⁹ ipso iure esse incipiat, vt j. e. §. in oibus. Sed qua re hoc debitũ nõ petit cũ defuncto nõ obedit. nam si legi nõ obedit in faciẽdo inuentariũ per dictum institutiõis debitum: vt j. eo. §. si verò non fecerit. cum minus cõsueuerit agi cum lege, quam cum homine: vt ff. de arg. l. Celſus. Respõ. quia hoc natura debet, vnde immutabile est, vt inſt. de iure nat. §. pen. l. Item hoc erat debitum b etiã priusquàm oreretur testator, illud nõ: vt ſ. e. §. j. nõ est ergo eadem ratio, vt C. de codi. l. ſi. sed iure institutionis debitũ petit fi deſunctonõ pareꝰ: vt j. eo. §. & hoc. Item nunquid c filius posset habere duas quartas aliquo casu. Resp. vt in ſum. iuris ti. §. hic aũt quæritur. vt si filius fuerit institutꝰ, & in totum restituere grauat⁹, an quartã Treb. & quartam iure naturæ habeat, vel si fuerit legatis onerat⁹ an iure institutionis & iure naturæ quartam habeat, vel est filius arrogatus, an quartam ex constit. diui Pij, & iure naturæ debitam possit habere, & idẽ in autem. & ff. de inof. teſt. l. Papinianus. §. penul. nisi in casu: vt cùm rogatur de hæreditate restituẽda filius institutꝰ sub condiciõe vel in die d nãſtatim põt retinere debitũ bonorũ subdiſtitũ. f. trieẽ vel semiſſe: vt j. d. trieẽ. & ſemiſ §. j. & ij col. iiij. fed adueniente die potest habere Trebellianicam quartam. vt C. de
f ¶ *Accrescere.*] f. si nullus e est substitutus. aliàs contra. vt j. e. §. fi ve rò institutio. Sed nunquid primò conuncti quam disiuncti venient? Respond. ſic. arg. C. de cad. tol. §. fi vero quis. Sed nunquid etiã inuitis? Videtur quòd ſic: vt C. de cad tol §. his ita. Sed contra dico ſ: vt j. §. verò nullus, & ff. de acquirend. hæred. l. ſi minor. Accur.
g ¶ *Institutionis.*] vt quem plus amauerit testator b instituendo, hũc plus hæc l. diligit adiungendo, vt hic, & ff. ad Treb. l. quoties. & inſti. de hære. inſti. §. ſi plures. & de vulg. ſubſt. §. & ſi ex diſparibus.
h ¶ *Aliis rebus.*] i. habentibus alias res, & ponitur contentum pro continente. Ac.
i ¶ *Fideicommissariis.*] secundum ordinem positum. j. e. §. etenim in legatariis qui est contra.
k ¶ *Cautione.*] hæc etiã cautio iure veteri ſitabat: vt ff. de li. ij. l. ſi tibi.
l ¶ *Personarum.*] vt si sit impossibile vel difficile satisfare propter paupertatem, remittatur ei fideiuſſio i, vt ff. ſi cui pluſquam per leg. Falcil. cum non facile.
m ¶ *Vel rerum.*] si magnum sit relictũ satisfaciat ab eo cui põt, aliàs caueat. Sed cui præſtabitur? Respõdeo quorũ interest vel ſeruo publico: vt inſti. de inutil. ſtip. §. alteri. & ff. ré pupil. fal. fore. l. ij. & iiij in prin.
n ¶ *Quia res.*] hæc est forma cautionis huius.
o ¶ *Agunt.*] agent & complebunt in eis bonis.
p ¶ *Quærelle.*] id est, legitimẽ, non aliàs, vt ſ. eod. §. his igitur.
q ¶ *Vocas.*] excepto filio exhęredato. q. dic vt j. e. §. exhęredatos. Ac.
r ¶ *Post eum.*] hæc posteritas notatur in eo qđ post eum cui sunt a-

† Attributa.
b Quo ad hoc vt pater teneaſ ei re linquere tẽ porte mortis. aliàs secuſſe cũdum Bar. & Ang.
c Dehac quę ſtione vide melius in c. rayuuti⁹. eũ gl. ſuper ver bo, legitima. extra de teſt. vbi tene cõ tra gl. ſ. quod duas quar tas filius po teſt detrahe re.
d Illa verba referẽda aũt ad reſtitutio nem non au tem ad inſti tutionem ſe cũdum Bart. & iſtã glo. re net otorum dus, vt refer. in c. rayu tius. extra de teſtamen.
† Concor. tex in c. cũ dilectꝰ. cum gl. ſuper ver. iuris ordin. & gl. ſeq. ex tra de reſcri. e Iſtam glo. approbat Ang.
f Sequitur eam Ang. & eſt de mente Bart.
g Et bene Ang. & eſt d mente Bart. & ita gl. ad l. ſi ita gl. ad hoc allegat & illa ꝑcem teſtatur plus diligit et lex ſecundũ Bar.
i Idẽ Ang. in §. ij. inſt. qui man. nõ licet. & vide ibiẽ dem & Por.
k Idẽ Ang. hic, & vide Fab. & An in §. iiij. in prę. mẽto. de qb⁹ dicit j. ſtatꝰ inſti. §. etenim. Nec in his. ſ. qui veniũt ab intestato.
† Ambages.
l ¶ *Sed primus.*] ſ. in ordine cognationis.
c ¶ *Prior.*] cũ effectu: vt illa dictio prim⁹, ordiné cognatiõis denotet, hęc dictio prior, vocationis prioritatẽ significet. Vel ſecundum vocat priorẽ alias primũ, & vnũ. ſ. poſt primũ. eadẽ ratiõe tertiꝰ est prior vel prim⁹ post ſe cũdum. & ita de ſingulis.
d ¶ *Relictus.*] qui hæreditatem non voluit ſub dicta adire cautione.
e ¶ *Exterius.*] i. qui neq; sũt nominati in testaméto neq; ab intestato vocãt, ſed, priuſs sũt extranei l. Extranei di vt j. e. §. fi verò. Sed qua cũtur illi q re hi vocãt? Resp. forte li bertati ſeruandarũ cau. vt inſt. de eo cui li. cã bo. addi. §. j. & C. de teſt. ma. ſ. vlt. Sedquare ante fiſcũ admittit extrane⁹? Reſp. non gl. ſi. in fiſcus m⁹ volebat, vel i- gnorabat, aliàs ſic admit tit vt extrane⁹: vt ff. ſi de dei. li. l. iiij. §. eadẽ ratio. & inſt. d eo cui li. cabo. addi. §. & ne huius. A. f ¶ *Etenim.*] dixerat ordiné iter eos q ab intesta to veniũt, nũc inter eos
k Idẽ Ang. hic, & vide Fab. & An in §. iiij. in prę. mẽto. de qb⁹ dicit j. ſtatꝰ inſti. §. etenim. Nec in his. ſ. qui veniũt ab intestato.
l ¶ *Qui.*] ſ. imperator Iuſtinianus.
m ¶ *Dogmati.*] i. eſt, ſoli doctrinę.
n ¶ *Circuitiones.*] qđ dic vt inſt. de fideic. hære. §. ſed qa eũ præce.
o ¶ *Quod iuſſum est.*] ſ. a lege iſta. ſ. quia non vult bona ſub dicta cautione. Alij autem exponunt a teſtatore, quod verius est.
p ¶ *Legatis.*] ſpecialibus.
q ¶ *Fiduciam.*] ſubaudi voluntas.
r ¶ *Sic quoque.*] reiectis legatariis: quia nolunt impleꝛe vel bona accipere ſub dicta cautione. & quod dicit dari tempus. ſ. hæreditatem ad cundi quæ eſt ablata ei qui non vult impleꝛe voluntatem teſtatoris: & nihil ſubaudias. & accipe adire quod est j.
s ¶ *Et liberis.*] i. iam factis ſeruis quondam.
t ¶ *Cautum esse.*] per hanc l. ſcilicet, vt poſſint adire vt ſequitur.
v ¶ *Dudum.*] vt ſ. eod. §. ſi quis autem. in fin.
x ¶ *Omnes æquale.*] nã legatarij & fideic. ſ. palàs inter ſe pares sunt. Item gñales inter ſe pares sũtſed iſti pri⁹ vt ſubuenit, vel cũ habebat i legato ſpẽ quatꝛ erat i ſi ici. vniuerſali. vt j. ſtatim ibi. reliquos aũt, &c
y ¶ *Laududum rationem.*] vt ſ. e. §. etenim. vbi dicit, & in ſimilitudiné

a Imo opus est sententia declaratiua, Ang. & Pau. in auth. hoc amplior. C de fideicom.

exclusus est à lege nostra ita vocatur prior c: deinde qui post illum est ita de cærerò, donec vltimus relictus d locũ faciat etiã alicui extrius e venienti, & adire, & quæ relicta sunt implere: post quos etiam fiscum, si voluerit, ponimus.

¶ Etenim f in legatariis & fideicõmissariis hunc esse volumus ordinem, vt detur licentia additionis priori per vniuersitatem fideicõmissario, aut multis existentibus g maiorem partẽ habenti h: quoniã & in similitudinẽ i hæredis constitit: & maximè k apud nos qui l Trebelliano soli dogmati m dedimus in talibus fideicõmiſsis locũ: Pegaſiani circuitiones n †odio habentes & expellentes. ¶ Si verò aut non fuerit quiſpiã per vniuersitatem honoratus: aut fuerit, sed noluerit agere, quod iuſſum est o: ad eos qui maioribus propriis legatis p aut fideicommiſsis honorati sunt, hmõi venire fideiciam q: sic quoq; r ſeruis dari tẽpus qui ſliber tate honorati sunt & adire, & libe rs s cautum t esse, & rescipere, & cõplere quæ iussa sunt cum prædicta dudũ v cautione. ¶ Si verò nullus fuerit legatariorũ vel fideicommiſſariorũ per vniuerſitatem aut per ſpeciem maiori parte, aut in legato, aut in fideicommiſſo honoratus, ſed omnes æqualẽ x habuerint fortunam: tunc præponi quidem etiam sic per vniuerſitatem fideicommiſſarios propter dictam iamdudũ rationem y aut eum, qui ex eis voluerit implere quod præceptũ est: reliquos autẽ,

hoc qđ præceptum est, ſi quidem aliquis illorum fuerit qui necessario a ex lege percipiũt, in plus autem, quã qđ lex ei dari vult b, ſcripti us est hęres, tãtum accipiat ſolũ, quantũ lex ei dari ſecundũ quartam c ab intestato partẽ cõcedit d; aliud verò totũ auferri e. Et ſi qui dem etiam alij quidã ſcripti ſunt hęredes, accreſcere f illis ſecundũ partẽ iuſtitutionis g, quæ vnicuique distributa † est. ¶ Si verò nullus a ter sit hæres: aut sint qui dem ſcripti quidam, non autẽ ade ant hæreditatem, tũc quod auferꝛtur, adiiciatur aliis rebus h: & licẽ tia præbeatur & legatariis & fideicommiſſariis i, & ſeruis libertate honoratis adire, & hæc acquirere, ita vt omnib⁹ modis qđ præceptũ est per testantẽ impleatur: cautio ne k videlicet prius ab eis facta, ſecũdum quod perſonarum l vel rẽ m receperit modus, quia res n accipientes agunt o in eis quæ re ſtè p voluerũt testatores. ¶ Si verò nullus horũ de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: hoc est cohæres, aut legatarius, aut fideicõmiſsarius, aut ſeruus liberta te honoratus, tunc ad alios, quos lex ab intestato vocat q, poſt eũ r quidẽ qui ſcripto s est ex legitima t per hanc u legẽ parte excluſus deferri res, & ipſos ſimiliter præbẽ tes cautionẽ, quia cõplent x quæ testaméto continentur y. ¶ Inordinatum verò z nihil neque cõfuſum a nec in his b fieri volumus, ſed primus c ſecundum ordinem vocatus poſt eum, qui iam

a ¶ *Necessario.*] i. qbus ex necessitate relinquitur, vt ſ. eo. §. primũ.
b ¶ *Vult.*] scilicet, necessario.
c ¶ *Secundum quartam.*] i. quartam illius partis quã ab intestato haberet, vt C. de ſol. teſt. l. parẽtib⁹. & l. eũ quęrit. Sed hodie est semis vel triens ſecundũ numerũ liberorũ: vt j. de trieꝰ. & ſemiſ. §. j. col. iiij. Acc.
d ¶ *Concedit.*] i. præcipit vel concedit ad minus.
e ¶ *Auferre.*] vt ipſo iure esse hęres desinat & a li⁹ ipso iure esse incipiat, vt j. e. §. in oibus. Sed qua re hoc debitũ nõ petit cũ defuncto nõ obedit. nam ſi legi nõ obedit in faciẽdo inuentariũ per dictum institutiõis debitum: vt j. eo. §. ſi verò non fecerit. cum minus cõsueuerit agi cum lege, quam cum homine: vt ff. de arg. l. Celſus. Reſpõ. quia hoc natura debet, vnde immutabile est, vt inſt. de iure nat. §. pen. l. Item hoc erat debitum b etiã priusquàm oreretur testator, illud nõ: vt ſ. e. §. j. nõ est ergo eadem ratio, vt C. de codi. l. ſi. ſed iure institutionis debitũ petit fi deſunctonõ pareꝰ: vt j. eo. §. & hoc. Item nunquid c filius posset habere duas quartas aliquo casu. Reſp. vt in ſum. iuris ti. §. hic aũt quæritur. vt ſi filius fuerit institutꝰ, & in totum restituere grauat⁹, an quartã Treb. & quartam iure naturæ habeat, vel ſi fuerit legatis onerat⁹ an iure institutionis & iure naturæ quartam habeat, vel est filius arrogatus, an quartam ex constit. diui Pij, & iure naturæ debitam possit habere, & idẽ in autem. & ff. de inof. teſt. l. Papinianus. §. penul. nisi in casu: vt cùm rogatur de hæreditate restituẽda filius institutꝰ sub condiciõe vel in die d nãſtatim põt retinere debitũ bonorũ subdiſtitũ. f. trieẽ vel semiſſe: vt j. d. trieẽ. & ſemiſ §. j. & ij col. iiij. fed adueniente die potest habere Trebellianicam quartam. vt C. de
f ¶ *Accrescere.*] f. si nullus e est substitutus. aliàs contra. vt j. e. §. fi ve rò institutio. Sed nunquid primò conuncti quam disiuncti venient? Respond. ſic. arg. C. de cad. tol. §. fi vero quis. Sed nunquid etiã inuitis? Videtur quòd ſic: vt C. de cad tol §. his ita. Sed contra dico ſ: vt j. §. verò nullus, & ff. de acquirend. hæred. l. ſi minor. Accur.
g ¶ *Institutionis.*] vt quem plus amauerit testator b instituendo, hũc plus hæc l. diligit adiungendo, vt hic, & ff. ad Treb. l. quoties. & inſti. de hære. inſti. §. ſi plures. & de vulg. ſubſt. §. & ſi ex diſparibus.
h ¶ *Aliis rebus.*] i. habentibus alias res, & ponitur contentum pro continente. Ac.
i ¶ *Fideicommissariis.*] secundum ordinem positum. j. e. §. etenim in legatariis qui est contra.
k ¶ *Cautione.*] hæc etiã cautio iure veteri ſitabat: vt ff. de li. ij. l. ſi tibi.
l ¶ *Personarum.*] vt si sit impossibile vel difficile satisfare propter paupertatem, remittatur ei fideiuſſio i, vt ff. ſi cui pluſquam per leg. Falcil. cum non facile.
m ¶ *Vel rerum.*] si magnum sit relictũ satisfaciat ab eo cui põt, aliàs caueat. Sed cui præſtabitur? Reſpõdeo quorũ interest vel ſeruo publico: vt inſti. de inutil. ſtip. §. alteri. & ff. ré pupil. fal. fore. l. ij. & iiij in prin.
n ¶ *Quia res.*] hæc est forma cautionis huius.
o ¶ *Agunt.*] agent & complebunt in eis bonis.
p ¶ *Quærelle.*] id est, legitimẽ, non aliàs, vt ſ. eod. §. his igitur.
q ¶ *Vocas.*] excepto filio exhęredato. q. dic vt j. e. §. exhęredatos. Ac.
r ¶ *Post eum.*] hæc posteritas notatur in eo qđ post eum cui sunt a-

s ¶ *Legitima.*] imo ex testamento habebat: sed tunc ex lege habere dicitur: vt hic, & arg. ff. de verb. ſignificat. l. lege. Accur.
t ¶ *Per hanc.*] i. per hãc cõſtitutionẽ. & habes hoc j. e. §. fi verò nulli.
v ¶ *Complent.*] i. cõplebũt. ſic ẽps ꝑ tpe pomi⁹: vt C. de legi. & cõſt. l. j.
x ¶ *Continentur.*] quis post istos admittit? Reſp. extranei, & postea fiſc⁹, vt j. eod. §. proxi. & §. ſi verò. Accur.
y ¶ *Inordinatum verò.*] hoc no. de ordine: vt j. e. §. ſi verò nullus lega. Ac.
z ¶ *Confusum.*] Nam omne inordinatũ est confuſum, sed non conuertit.
a ¶ *Nec in his.*] hoc abũdat k vt ff. de dã. infec. l. fluminũ. §. j. Vel melius dic inordinatũ nihil i aliis. ſ. nominatis in testa- §. iiij. in prœ. mẽto. de qb⁹ dicit j. ſtatꝰ inſti. §. etenim. Nec in his. ſ. qui veniũt ab intestato.
b ¶ *Sed primus.*] ſ. in ordine cognationis.
c ¶ *Prior.*] cũ effectu: vt illa dictio prim⁹, ordiné cognatiõis denotet, hęc dictio prior, vocationis prioritatẽ significet. Vel ſecundum vocat priorẽ alias primũ, & vnũ. ſ. poſt primũ. eadẽ ratiõe tertiꝰ est prior vel prim⁹ post ſe cũdum. & ita de ſingulis.
d ¶ *Relictus.*] qui hæreditatem non voluit ſub dicta adire cautione.
e ¶ *Exterius.*] i. qui neq; sũt nominati in testaméto neq; ab intestato vocãt, ſed, priuſs sũt extranei l. Extranei di vt j. e. §. fi verò. Sed qua cũtur illi q re hi vocãt? Reſp. forte li bertati ſeruandarũ cau. vt inſt. de eo cui li. cã bo. addi. §. j. & C. de teſt. ma. ſ. vlt. Sedquare ante fiſcũ admittit extrane⁹? Reſp. non gl. ſi. in fiſcus m⁹ volebat, vel i- gnorabat, aliàs ſic admit tit vt extrane⁹: vt ff. ſi de dei. li. l. iiij. §. eadẽ ratio. & inſt. d eo cui li. cabo. addi. §. & ne huius. A.
f ¶ *Etenim.*] dixerat ordiné iter eos q ab intesta to veniũr, nũc inter eos

a ij consti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

teria similitu dinis vide la tissime in c. translato. de cōst. per Fel.

a Ebene An. & est de mēte Bart.

b Adde tex. in l. nec non. & ibi doc. ff. de solu. e. cū dilecta. extra de rescrip. c. causam quæ xl. distinc.

c Approbatur per Bart. & Ang.

d Ista est de mēte Bar. & Ang.

e Scilicet si pe seueratæ rit in onu macia vique ad sententia & vide lan de hoc per Nic. Ang. & Ias. in fin. de act. §. 2. ma ficiis.

f Quid si fit ei & qd ap ellatione ei⁹ venit, vi de b. gnio auch. vt ie si pares. & ibi Bar. C. de in ossi. test. eun de mi. ff. ad le. Falc. hac Falci. & aliis quæris vide bona §. uris cano. in c. ray nutus. super verbo, Tre bellianū. ex tra de testa. g Ista sequū

a *Legatarios.*] & fideicommissarios speciales.

b *Omnes, si.*] hū dicit oēs si voluit: qa si primo nominat⁹ velit, aliis præferri pōt: vt §. secūdū Azo. arg. pro eo. ff. de her. instit. l. g. soluēdo. & ff. g. & a qui. l. si quis habēs. Sed nos extra⁹: vt hic innuit. nec em̄ iter hæredes curo qs primo nominatus fit: vt ff. eo. §. fi qs autē, qd autē in ōriis ll. dicit locū habet ratione necessitatis seruis, vt nō fraudent creditores.

c *Legatarius.*] spālis.

d *Ordinem denominationis.*] vt primò nominat⁹ accipiat hereditē cæteris liberis existētibus, secūdum R. Et ficno. ordinē scripturæ seruandū. C. de no. co. fa. in fi. & ff. de vsuf. l. quoties. ar. §. inst. de leg. §. ante. & ff. ād solu. l. nec em̄ b. Sed qd si ordo nō appareat? Resp. pōt dici vt forte dirimat: vt ff. de iud l. in tribus. & l. seq. & C. cōia. de leg. l. si duobus, §. fancimus. Vel dic sēm merita cuiusq; eum præcedere, vt ff. de fi deic. l. generaliter. §. qs ergo. vel melius dic cōmunes vocādos, vt in legata riis & aliis, vt §. dictū est, cū nō appareat qs debeat admitti vel præferri propter æqualitatem partiū vt §. proxi. dictum est.

e *De nominaverit.*] sci licet dominus.

f ¶ *Et hæc omnia.*] quæ dixim⁹ ab illo §. fi qs aūt. vsq; huc, i. vt totum q̄ est vltra debitum natura le d auferatur.

g ¶ *Necessaria.*] vt est inter ascēdētes & descēdētes. vt §. eo. §. j. & inter fratres quando turpis persona instituitur, vt inst. d in offic. testa. §. j. & C. de inoffi. testa. l. fratres. & §. eo. §. j. inter patronū & libertū, vt §. cod. §. non autem. & inst. de succes. liber. §. sed nostra.

h ¶ *Institutionibus.*] vt quia extraneis.

i ¶ *Dndum tempus.*] s. annū: vt §. c. §. fi quis autē. Sed videtur q̄ nō vltra lex mēses expectet, vt §. de ecc. ti. §. finautē legatū. coll. ix? Resp. distingue, loco religioso legē vel nō. Primo casu est fauor, vnde incō tinēti ad duplū tenetur, & elapsis sex mēsibus p̄dit totū, vt inst. de act. §. itē mista. & §. de ecc. ti. §. fin autē legatū. secūdo casu obtinet nō nic dicit. sic & aliàs est fauor, vt inst. de obl. quæ ex quasi ex tra. §. fi.

K *Relictis.*] No. verbū relictis adaptatur ad institutionē. sic C. de se cum pup. l. hac edictali. circa princ. Et est notādum propter hodiernā consuetudinem⁹ secundum quā non fit quandoque institutio. sed testa tor dicit illi omnia bona mea relinquo. videtur enim quòd non valeat testū in quo nō est institutio, vt inst. de leg. §. ad te. & ff. test. mil. §. plane. sed quod dicitur ibi de testamento militis q̄ non valet testū, nō est ideo quia verbū relinquo, non fit actum vel sufficiens ad institutionē: sed quia testes non fuerunt ibi vocati. Itē repete sancimus. Sed quid est relictum hæredi nisi hæreditas? Respond. sic. ita & priuabitur illa: & sic hæreditas relictū dicitur. Vnde & hoc est testamentum, illi bona mea relinquo. vt ff. de mil. test. l. diuus. & de tab. exhib. l. j. in fin, Itē nunquid fructus quos medio tempore vsque ad anū habuit, amittantur? Resp fic: vt ff. de iis qui, vt indig. l. hæredem. & l. eum qui.

l ¶ *Falcidiæ.*] quam habent. aliàs, vt inst. iad. leg. Fal. in princip.

m ¶ *Aliam causam.*] puta per prælegationem.

n ¶ *Autem.*] pro sed. Accur.

o ¶ *Talia obtineve.*] s. fancimus, qualia i eo casu diximus quādo per tona fuit instituta. cui fuit necesse relinqui, hæc s. quæ sequuntur. Ac.

p ¶ *Seruos.*] libertate donatos.

q ¶ *Prius.*] vt §. eod. §. fi quis autem. & §. fi verò nullus.

r ¶ *Venire.*] repete sancimus.

s ¶ *Coharente.*] s. cautionis.

t ¶ *Dix mus.*] vt §. eo. §. his igitur. & §. fi quis autem. in fin. Accur.

v ¶ *Si verò.*] iste §. cum tribu seq. respicit tam legitimos hæredes & legatarios quàm extraneos hæredes.

x ¶ *Ad substitutum.*] Sed nunqd hæc substitutio vulgaris adita hæreditare expirauit, vt C. de impub. & aliis substit. l. post adita. quæ est contra? Respond. quidam dicunt illā corrigi. Alij dicunt hoc speciale fut Barto. & vt non expiret. Vel dic secundū Ioan. q quod non ex vi substitutionis

a Iniuitur: sed huius legis beneficio. Accur.

y ¶ *Nolente.*] s. substituto. Accur.

z ¶ *Ad cohæredes.*] imo videt primò & immediatè transire ad cohæredes, vt §. eo. §. prox. & §. fi quis autem. Sed dic h q̄ non erat substitut⁹ aliquis, vnde transit ad cohæredes immediatè. hic autē erat, vt patet ex illa dictione verò: & illa etiam quæ sunt in primo casu huius §.

a *Datam.*] vt §. eod. §. etenim. Accur. fius.

b ¶ *Venient.*] sed nunquid liberatūr ille à quo res auferūtur? Vī q̄ sic in teruentu nouę personæ obligatę, vt inst. q. mod. tol. obl. §. præterea. Item ideo tenebat, qa erat hęres sed desiit esse cū alius fit factus hęres insolidū: vt §. e. §. in omnib⁹. ergo desiit teneri cessate causa 1. Sed cōtra vī secundùm Azo. vt ff. sol. ma. l. fi abstostibus. §. fi vir. & de negotiis gestis. l. siue hæreditaria. & C. de dec. l. ne quis. li. x. i fi. Prima tñ verior k videt. Item quid si nullꝰ vult habere illā hæreditē á primo vſq; ad vltimū: nunquid cōpellimus hæredē vel aliū qui non cōpleuit voluntatem defuncti, ea assumere, & dare relicta? Rñ. sic: vt enim hæc regula, quod fauore, & c. vt C. de legi & cōst. l. quod fauore vera est: ita & eiꝰ contraria, l. si aliquid in odium alicuius est inductum, non debeat in eius vtilitatem redire: vt ff. de interd. & relega. l. relegatorum. §. fi. & de leg. j. l. si seruus plurium. §. ij.

c *Sine additione.*] No. interest enim, & c. vt ff. de interrog. act. l. & quia. &

inst. de bon. posses. §. quos autem. Accur.

d ¶ *Exhæredatos.*] s. causa adiecta: aliàs exhæredatio fortè non nocet secundùm Al. arg. ff. de bon. lib. l. fi patronus. §. fi quis. imò sine forte: vt §. vt cùm de appel. cog. §. aliud. coll. viij.

e ¶ *Instē.*] hic exigo iustitia legis, & hominis legis, vt rectè exhæredetur l. s. nominatim hoc modo, filius meꝰ Sępronius sit exhæres, vt inst. de exhær. li. §. j. & ff. de li. & posthu. l. ij. & iij. Itē ab omnib⁹ hæredibus eiusdē gradus: vt ff. de lib. & posthu. l. ij. §. filius. & C. de lib. præt. l. j. aliàs restitui debet ei hæreditas: vt ff. de bo. li. l. fi patron⁹. §. fi quis hoīs: vt quia sit ingratus, & causa ingratitudinis exprimat à testatore: & ab hærede probetur: vt §. vt cū de ap. cog. §. aliud. & §. siue igitur. col. viij. & C. de inoff. testa. l. omnimodo vel dic iustē. quod qualiter fiat vel nō, dic vt ff. de libe. & posthu. l. fi posthumus. & ll. sequen. vſq; ad l. gallus.

f ¶ *Nil ex patris.*] quid si aliquid habuit iure prælegati fortè, quod esse potest: vt ff. de inoff. testa. l. fin. Resp. tunc sicut quilibet legatarius vel fideicommissarius tantæ quantitatis admittitur: vt §. eo. §. ecenim. & §. fi verò aūt non fuerit. & §. fi verò nullus. Accur fius.

g ¶ *Respicimus.*] quia pro mortuo habetur: vt ff. de coniun. cum emā. li. j. §. fi pater m. Accurſius.

h ¶ *Decies millies.*] sic §. vt omnes obe. iu. pro. in prin. col. v. & §. de le no. in princ. coll. iij. & de nup. §. sed hæc. coll. iij.

i ¶ *Legis.*] s. huius: vt §. eod. §. semper. & §. his igitur. sed aliæ multæ hoc volunt & intendunt, vt §. de nup. §. disponat. & ff. ad leg. Falcid. l. j. in princip. vnde potest dici legis in genere. prima verior est.

k ¶ *Expresim.*] i. nominatim: & hoc exigitur siue sit masculꝰ siue fœmina? iure isto, vt C. de li. præt. l. fi. §. j. oli ptra i fœminis, vt ill. de x. li. §. j.

l ¶ *Noluit.*] q. d. nullo modo. Sed nunquid quæ dicta sunt i exhęredato, locū habēt in prætorito? Ann. sic à patre in cuius est potestate, est prætᵗ ipso ire nō valet testū siue causam prætermissionis exp̄sit, siue non: vt C. de li. præt. l. fi. §. pe. & inst. de exhę. li. j. resp. Si aūt ab aliquo de linea materna, siue cū causa expressa siue nō, valet testamentū: vt inst. de exh. li. §. pe. & ff. de cōtrat. l. illud. §. at testā. S. d hodie cā prætermissionis o debet inseri à testāte, & pbari ab hærede: vt §. vt cū de ap. cog. §. aliud. & §. siue igit. col. viij. Idē de emācipato filio. s. q̄ debeat inseri cā prætermissionis: vt §. vt cū. de app. §. siue igit. & §. aliud. vnde apparet q̄ duob⁹ vltimis casib⁹, qū prætermissus à linea materna, vel à patre emācipatus olim etiā sine causa, hodie verò cū causa, locū habet qd in hoc §. dr. Itē quare nō vocat exhęredat⁹ inter eos q̄ nominati fuerūt, in tſlō, cū

ipse

Ange. hic & Bar. Bapt. P. Sal. Ale. & Ia in l. post adita. & scribentes in auth. hoc amplius. C. de fideicom. h Idem An. in contrariū & hic Bar. & Idem Ang.

f Scilicet fidei: vt ca. cū cessante. de appel. & An. in §. iust. de mili. testa.

a Ista est de mēte Bar. & Ang.

¶ Si verò a ablatam partem à non complente morientis voluntatem prius deduximus b ad substitutos, deinde ad cohæredes, & post illos ad legatarios & fideicōmissarios, nec non & ad seruos, & ita ad eos qui ab intestato vocantur c, & ad extraneos d atque ad fiscum veni mus. non absurdè hoc factum est, nec inaniter, nec quasi aliquem la teat e quod decet: sed ex prouidē tia, & sc̄dm legē f vt finitis primū oībus sc̄dm testamenta personis, deinde abrenūtiatibus g ita ad eā quę est ab intestato vocationē & alios venirem⁹. ¶ In oībus h aute casibus, in quibus scriptis non cōpletibus, vocamus aut ex testamento personas, aut ab intestato, & cæteros extraneos, & fiscum: da mus omnibus talibus personis fieri hæredes i, & additionis aut pro hærede gestionis habere ius, (hæc enim k legis verba sunt) & tanquā hæredes omnia gerere & conuen tos, & conuenientes.

b Idē tenent Bar. Bal. & Sa l. in auchen. hoc amplⁱ quāuis Bart. dicat q̄ telin quitur arbi trio iudicis.

¶ *Hæres extraneus & quilibet honoratus inobediens, omni commodo hæreditario priuatur suo ordine applicandis personis enumeratis, exhæredatis penitus exclusis, vocatis à iure hæredibus effectis. h d.*

¶ Hæc quidē etiā antiquissimæ leges ex ꝓpria auctoritate præstabant, & hæredes faciebant eos qui neq; scripti hæredes, neque ab intestato ad hæreditatem vocabantur m. ¶ His omnibus n obtinentibus, licet non ab hęrede, sed à legatario aut fideicommissario, aut mortis causa percipiente, dari ali

quid aut fieri testator voluerit o: eodē ordine in occasione ablatarū rerū seruando: & inchoante quidē à substitutis p legatariis q terminā te verò r in fisco s. ¶ Et nullus t hanc legem duram habeat tanquā relictis priuatus v, sed cōsiderās x quia omnibus †hominibus termi nus y vitę est mors z: & nō solùm ab aliis ipse se percipere contem pletur, sed cogitet a quia & ipse aliis moriens imperabit †: & si nō huius legis mereatur auxiliū, nihil horum quæ cum omni studio dis posuerat, ad effectum perducet b. Non enim c iis qui sub nobis, ne que qui nunc solùm sunt hominibus, sed omni etiam post hoc currenti tempore d legem ponimus.

c Ista gl. est de mēte Bar. & An. ad hoc q̄ bona dicatur vacantia quādo hęreditas non aditur.

d Sequitur eam Bart.

e Dic q̄ differētia agnationis & cognationis, emācipatiōis & suitatis ab intestato est sublata secūdum Ang. & vide omnes scribentes in l. gallus. ff. de liber. & post hu. §. quid tantum.

¶ *Hæres falcidiam detrahit de legatis, si nihil malignitatis in hæreditate commisit, & inuentarium solicitè fecerit tempore, & modo statutis: alias secus. Angel.*

¶ Hinc nobis e ingressa est cura f; & quædā cōsideratio Falcidię g: le gis: quę etiā inuitis h testatorib⁹, fi expendātur i res per legata, præbet k etiā retinere hæredes quātū eis impleat l quartā substantiæ. Et hic enim repugnare quidā videntur m voluntati n deficientis o, & incūbere legi p talia permittenti. ¶ Sancimus igitur (quoniā tuenda nobis † vbique est deficiētium vo lūtas) hæredes, si voluerint hac uti litate q potiri, puram seruare legis potestatem r: & non per ea, quæ fortè surripiunt, aut malignantur s, introducere perten-

e Concor. tex. in §. de def. nec alteri ac ceresei: quia iam erat scisſum ju ris præsumptiōe: vt inst. de legat. §. fi eadem.

f Nullus.] s. hæres vel alius onerat⁹. tacitę em respondet obiectioni.

g Priuatus.] per hanc l. Accurſ.

h ¶ *Sed considerans.*] fic quia, &c.

i ¶ *Terminos.*] licet incertus: vt ff. de cond. & demonstr. l. j. Accur.

k ¶ *Mors.*] l. naturalis h ve hic, & §. de nu. §. dein ceps. col. iiij. non ciuil s.

l ¶ *Cogitet.*] sic §. vt cum de appe. cogn. §. hæc aūt dispōsumus. col. viij.

m ¶ *Perducet.*] s. quando testabitur ipse. Vel si habes perducent, dic, s. hæredes eius.

n ¶ *Non enim* h.] Resp. tacitæ obiectioni. Accu. d ¶ *Tempori.*] non autē ad prēterita tpa trahit: vt C. leg. & const. l. leges.

e ¶ *Hinc nobis.*] q. d. ex quo de incōmodo hæredis vidimus, & de cōmodo videmus, s. l. Falcidiæ. Accur.

f ¶ *Cura.*] alias hora. i. casus vel euentus. vñ illud, Grata supeniet quę

g ¶ *Legatariis.*] datiui.

r ¶ *Terminante.*] id est, finiente.

s ¶ *Fisco.*] s. ponēdo. Sed quis admittitur post substitutum legatario? resp. hæredes vel alij q magis fuerūt à testatore honorati: vt §. e. §. etenim. & in sequen. §. sed qd si habuerit collegarios & cōiūctos & re & verbo? resp.

† Concor. tex. in §. de nup. de pœ. distinct. ij & g Archi. in ca. placuit. decō se. d. ist. iiij

f Idem Bar. g Ista glo. le garur q̄ appellatione mortis in du bio venit naturalis & ci vilis. & hoc fit verum q̄ mors natura liæquiparatur reficiuli, vide ser. bēr in l. gall⁹. § qd si tantum. ff. de li. & post hum.

† Mandata dabit.

† Concor. c. nos quidem ibi. cuncta secundum voluntatem defuncti sine alteratione construere. & c. tua nobis. cum gl. sup ver. voiū tatē. extra, de testa.

h Faciat. cō era xxxv. q. j. cōfidimus. & c. ideo. & C. de legi. l. digna vox. cum ibi nor. i Vide gl. in §. cursur. in iti. de actio. & in scrib.

Universidad de Deusto

a ¶ *Forte.*] eum nõ fic lege,si non furripuisset,cessaret:qa sufficienter erat ibi pro quarta,& põt poni exemplũ vt si erat patrimonium cẽtũ aureorum.lxxv.legault hæres,subtraxit xxv.& q dicit non forte,i.nõ haberet locum,cum non esset necessaria.vel si nõ habes nõ,dic q erat patrimoniũ.c.legata erãt,vel nonaginta:subtraxit aliquid,puta v.nũc non poterit vti falcid.& si hoc nõ fecisset,potuisset. Nã priuilegiũ meret amittere,qui cõcessa sibi abutit potestate: vt hic, & C.de iudæis.l.iudæos. in fin.& in decretis xj.q. iij. priuilegium.& quòd dicit forte,sic superfluũ. Vnde hoc casu punitur plus q̃s per legem ittã, quã per l.C.de iur.delib. l.fin.§.illo. sed ius vetustũ hoc velle videt:vt ff. ad leg.Falci.l.beneficio. & l.hereditatẽ.§.fi.Acc.

Priuilegiũ perdit,q eo abutitur.

b ¶ *Tempora.*] p quæ dabit vt signo crucis præfixo incipiat fieri ita.xxx.dies ab apertura testamenti,& cõpleatur intra duos menses alios,rebus & personis in præsentia positis. aliàs intra annũ:vt C.de iur. delib.l. fi. §. finaut dubius. vsque ad §. & si præfatã. Acc.

a Eius tamẽ omissio non vitiat iouentarium. Bar. hic & Alex. in rubri. de obẽ.&o. nũ. ff.

c ¶ *Quando.*] subaudi eo tempore quando,&c.

d ¶ *Excipimus.*] i. deliberamus.

e ¶ *Adiecto solo.*] f. illi cõstitutioni.C.de iur. delib.l.fin. per hanc constitutionem.

†Facit ad hunc ex.gl. j. in c. postcessioné circa med g'o. ibi,nec est pura tabellionis, extra de probat.

f ¶ *Non damnificari.*] repete metuit dico,& ex g ¶ *Conuocare.*]oportet dicõ,&c. Azo.

b Dicit Bar. quod ad primum decretum sufficit citatio pro curatorisma & secundum,nec quiritur ex tatio dominiꝰ & vltra dicit quod in inuentariũ debet fieri cotam iudice.

h ¶ *Fideicommissarios.*] Num quid etiam creditores ? Respon. q̃ fic : quia & eorum interest:vt j.vt spon.larg.§.ad hæc. colla. ix. plus etiã quia damnum euitant:vt C.de iur.delib.l.fin.§.licentia.

c Idem dicas de clericis quibuscunque qui large dicuntur habere dignitatem. gl.& ibi do. in c. vnico d vita. & hon. cleri. in vj. d Idem Bar. & Ang. hic. e Sequuntur Bart & Ang. & est sing.le cũdũ la. in l. fideiussor. ff. qui satisdar. cog.& idem Bald. in aut. sed cũ testator. C. ad le. falc.

i ¶ *Agentes.*] procuratores.sed qualiter hoc fiet ? Respõ.mittetur ad dominum:vt aut veniat vocatus:aut aliũ pro se mittat[b]:vt ff.qb.ex cau. ma.l.item ait prætor.§.penul.& §.fin.& C.de auth.præ.l.j.in fin.Acc.

K ¶ *Natura.*] vt quia mulier,quæ non debuit in iudicio cõparere : vt C.de procu.l.maritus.imo punit vocans:vt C. de offi.diuer.iudic.l.j.

f ¶ *Dignitas.*] vt sacerdotij[e]:vt C.ã epiſco.& cleric.l.omnes.in prin cí.& ff.de in ius vocan.l.ij.

m ¶ *Qualitas.*] vt qa valetudie est impedit[e]:vt ff.de iureiu.l.ad pscas.

n ¶ *Ætas.*] vt pupilli & adulti curatores habẽtes:qa per oẽs se repræsẽtãt:vt C.de t integr.resti.mi.l.iij.& C.fi aduer.rẽ iu.l.& cũminores.

o ¶ *Necessitas.*]vt quia captus fit vel vinculis vel latrunculi vel nudũ vt fine sui decore in publico apparere non possit : vt ff.ex quib. caus.ma.l.succurritur.& l. in eadem.

p ¶ *Si verò absunt.*] sed de qua absentia hic dicitur , cũm multa sint genera absentiarum:vt diximus.j.de fideiuſ.§.j Respon.si extra ciuitatem , dicitur absens : vt j. proxim. innuitur.

q ¶ *Aliqui.*] f. ex legatariis vel creditoribus. Accur.

r ¶ *Testes.*] oportet repete.

s ¶ *Substantiam.*] aliàs facultatem, i. substantiã : vt insti. qui manu. non pos.§.præualuisse.Vel die facultatẽ,i.possibilitatẽ dandi aliquid: vt ff.de verbor.obliga.l.continuus.§.illud. sed possidens facculum habet facultatẽ,sed intelligẽd idoneam pro motu iudicis:vt ff.de iur.de lib.l.j.§.fina.& C.de epiſc.audien.l.de creationibꝰ.nam facit facultas vt sibi magis credatur : vt j. de testib.§.fancimus. colla. vij. Sed quale erit iudicis arbitrium vt æstimet idoneum ? Respõ. vt habeat tantũm quantũm ad super quo poteſt esse e quæstio , vel si fit par iuncto oneri.vt insti.de exclu.tut.vel curato.§.itẽ propter pauptatẽ.

t ¶ *Opinionis.*] quæ formatur ex bonis moribus : vt ff. de tuto. & curato.da.ab his.l.scire oportet.§. fin. Accur.

v ¶ *Tres.*] i. tribus qui hæredem cognoscant:vt C.de iur.delib.l.scimus.§.finautem dubius.& dic vt ibi plene not.Accur.

x ¶ *Tabularijs.*] interpositio est hic versus.& ponit hic plurale ꝓ sin gulari[f]. sic C.de epiſc.& cleri.l.orphanotrophos.& C.de iis q̃ in eccl. ma.l.fin.ff.de nego.gest.l.ait prætor.Sed quid si sint tabelliones tres in cõfectione inuentarij?Resp. g valet , nam non ideo minus quod sint tabelliones tres,creditur eis:imo plus:cum fiat publicæ personæ:vt j. de test.§.fancimus.col.vij.& propterea resoluit plurale in singulare.

y ¶ *Quantum ad hoc.*] ergo a cõtrario sensu.aliàs soli tabellioni credimus etiam sine testibus cõfecto instrumẽto.&est pro hoc C.de don. l.i donationibꝰ.Sed certè[h] nõ credit ei soli:nisi testes adhiberit ipse tabellio in instrumento:vt j.de fid.instrum.§.sed & si instrumenta.co.vj. & quod in d.l.in donationibus,cõtinetur:verũ est,vt nõ sint necessarij cũ subscriptionibꝰ ꝓpria manu scriptis.tabellio tñ scribere debet eorũ nomina,vt dictũ é.Et qđ hic dicit quantũ ad hoc,ideoé:qa aliàs tabellio & duo testes : quorũ noia sunt scripta,sufficrẽt : hic aũt exigũt tres. sed videtur hæc oĩa esse correcta:& q̃ sẽper soli tabellioni credat per ius nouiſſimũ:vt j. de fid. instru.l.si verò neque annumerator? Resp.distinguẽdo [i] tempus quo conficitur instrumentũ : vt tũc testes sint necessarij à tẽpore quo vult aliquid ꝓbari ex iſtrumẽto:vt tũc soli instrumẽto si nõ negetur publicũ:aliàs si negetur publicũ, credatur ei cũ iuramento tabellionis & per cõparationẽ: vt j.de instru.cautc.& fide.§.sed & si inſt.& §.si verò moriantur.&§.si verò neque tres. i.tribus.

h Idem Bar.

i Sequitureã An. & eam sing. secũdũ Lu.Ro. sing. xxxv.

z ¶ *Inuentarium.*] i. sola scriptura in qua res inuentæ in hæreditate conscribũtur:vt ff.de admin. tu.l.tuto.qui repertorium. j.respon.Sed nũquid vno contextu fieri debet ? vt q̃ fic,ad instar testamẽti: vt C.de testa. l.cum antiqtas. Sed ecõtra dico [k]: vt C.de iur.delib.l.fin.§. finautem dubius. Itẽ nũ quid idẽ tabellio vsque ad finẽ debet adhiberi? Et idem in testibus quæro?Respond.sic [l].

†Hęc verba ponuntur in gl.in c.bonæ memoriæ.j. super verbo, singulares.in prine. extra de elect.

k Ita est de mente Bart. & Ang.

l Nisi impedimẽtũ iuuenitur.Bart. & Ang.& canoniũ in c. quoniam cõtra falsam. ꝺ proba.extra.

a ¶ *Superuenientibus.*] i.redeuntibus.

b ¶ *Querentibus.*] pro conquerentibus.

c ¶ *Examinationem.*] quæ fiet per tormenta:vt C.de iur.delib.l. fin.§. scientia.

d ¶ *A nobis.*] vt C.de iu.deli.l.fi.§.licẽtia.vel dic vt C.ꝺquæſt.l.j.&fi.

e ¶ *Hæredis.*] qui iurabit nihil malitiosè feciſſe,vt sequitur.

f ¶ *Et vidisse.*] No. testimoniũ de auditu non recipi secundum nostra iura.vt hic,& C.de test.l.testũ.nisi in casu, vt in actione aquæ pluuiæ arcendæ,& ff.de prob.l.fi arbiter.Itẽ no.testem debere videre.vnde cæcus non admittitur hoc casu. Nunquid aliàs?Dic quòd admittitur cũ nõ inueniatur prohibitus.vt ff.de testib.l.j. Itẽ no. eũ debere dicere sic esse vel nõ esse.non autem de credulitate [n] vt hic.& C.de testib.l. testium.aliter in sacramento calumniæ:vt C.de iur.cal.l.ij.§.quod ob seruari.Itẽ no.quod negatiua probatur,quod est cõtra.C.de prob.l.actor.sed habes æquipollentiam affirmatiuè:cum enim [o] iure se ſterisse vsq; ad finem inuentarij,& nihil potuisse fieri quia ipse videret:perinde est ac si affirmatiuam proponeret:vt ff.de cedicil. l. nec codicillos.

g ¶ *Veritatem.*] Nota quod iudex debet omnino inquirere veritatem: vt C.de edend.l.is apud quem.

h ¶ *Nisi forte.*] hoc nisi, refertur ℨ. cum dedit conuocare omnes qui sunt in ciuitate,&c.

i ¶ *Testium.*] f.trib:vt ℨ.dixerat.nã vt repetitum:vt ff.de ver.obli.l. Tiția.§.idẽ respondit.Vel dic duorum,in odium nõ veniẽtium,cũm minùs non dr.vt ff. de test.l.vbi numerus.ar.C.de cad.tol.l.vnica.§. pen.

k ¶ *Descriptionem.*] i.inuentarium.

l ¶ *Repositio.*] i. remoto.q.d. non iurauit hæres neque torquetur seruus in odium non venientium,secundum quosdã.vel melius dic repositio,i.referuato:vt nihilominus dicta auxilia ei reseruentur.Accur.

m ¶ *His omnibus.*] f.quæ diximus.ℨ.§.hinc nobis. vsque huc.Acc.

n ¶ *Præsidium.*]cõtra legatarios & fideicõmissarios.Nunquid contra creditores?Vt q̃ fic:qa ℨ.dixerat eum timere,legatarios & creditores: & coniunctim de his locutus est:& sic cõcluditur hic p.Item est ar.in fi. de hære.quali.& diffe.§.j.item expressim. j.§.fi verò nõ fecerit.in fi. §.& hæc videtur per hanc cõst.sed per l.C.solum habeat hoc q vt vltra vires nõ teneatur creditoribus:vt C.de iur.delib.l.fin.§.sed& si pter fatã.& pôt esse ratio:quia hic maior solennitas exquiritur in inuentario.vnde maior fit vtilitas:vt ff.de reg.iur.l.secundum naturã. & inſt. de legit.patr.tu.§.fin. Sed contraria sententia vera est [r] & qđ dicitur. j.eo.§.fi verò.in fi.expone vt ibi diximus.Item nunq̃ aduersus libertates vtrũ Falcidia?Rñ.non:vt insti.ad leg.Falc.§.cum ratio.& ar.ff. de in

inoffic.testa.l. Papinianus.§. sed an libertates.Accur.

a ¶ *Minuere.*] imo augere.f. vt conuocentur testes:vt ℨ. dictum est. sed & istud est restringere illam legem.

b ¶ *Consolationem.*] sic ff.de interrog. act.l.& quia.

c ¶ *Ostendit.*] nã plus ſæpe in facultãbus suis, quã in his , & homines sperant.arg.ff. qui & à quib.l.in fraudẽ.& insti.qui manu.non pos.§. in fraudem.Accur.

d ¶ *Non fecerit.*] sic vt ℨ.eod. §.fiat igit. Accur.

e ¶ *Legatorum.*] olim ℨ etiã qñ nõ habebat locũ Falcidia cõtra legatarios:vt ff.ad Tre. l.j.§. si is qui.& §.deniq;.sed ſere ditoribꝰ idẽ.f. q̃ insolidũ tenebãtur etiã vltra vires hęreditatis:vt C.ẽiu. de lib.l.fin.§.cum igit.Acc.

f ¶ *Minuentes.*] imò augentes eam firmamus ſtatuendo maiorem pœnã: nam per eam solũ denegabatur Falcidia cõtrale gatarios.hic autẽ plus dicit, vt insolidum teneantur hęredes f.vltra vires: vt hic,& C.ẽ iur.de lib. I. fin.§.fi verò postquam.

g ¶ *Damnificentur.*] f. facto inuentario.

h ¶ *Creditoribus.*] ablatiuè acc ipe,& largè etiã ꝓ legatariis:vt & aliasff. de act.& ob.l.hęreditarú.& de verbor.ſignifica.l.creditores.&l.ſicui.

i ¶ *Lucrari.*] hoc facit pro eo q̃ diximus vt etiã ℨ creditores possit vti le

a Approbat per Bart.

ge Falcidia:vel vtreferat[a] tantũ ad legatarios id quod ẽ lucro dicitur.nã qui de dãno certant,præferẽdi sunt,sed de suo hęredes nõ soluũt:vt ar. C. de iur. delib.l.fi.§.licentia. Itẽ nũquid priuabitur debito iure naturæ,si non facit inuentariũ ille cui ex necessitate relin.q f.vt est filiꝰ & similes: vt ℨ.c.§.primũ Resp.[b] nõ. Si enim non obedit testatori legato & legi: præcipiẽti:vt ℨ.§. hisigit.& iudici decernẽti:vt ℨ.c.§.fi q̃s autẽ nõ punit, multo minꝰ hic,quãdo soli legi nõ obedit, ꝑualere eũ ꝺ bẽt iura portiera,& plura:vt C.ꝺ edict.di.Ha.tol.l.fi.&ℨ.ꝺ cõsang. vter.l fratri. §.fi.col.vi.qđ cũ nõ eſſtergo & hoc nõ debet perdere. Itẽ quod ℨ.dictum est.nõ per datur,hic intellige repetitũ:vt ar.insti.ad l.Aquil.§.cæterũ.licet qdã dicant ℨ q̃ in §.loquitur indistincte.& C.de iur..delib.l.fi. vbi etiam plerunq; fit mẽtio hui[c] ver.miscuerit.quod ad filios pertinet:vt insti.ꝺ hær.qua.& dif.§.testamẽti.Itẽ quæro qđ addit hæc cõstitutio illi i.fecimus.nã & ibi sic puniebãt non facto inuẽtario?Resp.ẽ hic tenetur legatariis vltra vires hęreditarias:qđ nõ erat ibi,vt hic,& ſ.d.l.fi verò post quã.Itẽ per illã vocant legatarij,per illã non:vt ℨ.§. fi verò abſit. Itẽ hæredes furripiẽtes carẽt toto:ibi puniebãt ſ duplũ:vt ℨ.c.§. fancim[e]. & C.de iur.deli.d.l.fi.§.illo.Itẽ & quida casus ponuntur.j.de hac materia qui non ponuntur ibi:vt j.§.fi verò.& §.nõ autẽ.& §.illud.& qđ hic dicit nõ minuẽtes,&c. Respõd.est verum in inuentarij cõfectione.

b Idem Bar. & Ang.

†Vnde apostolus.j. ad Cor.ix.Etenim cũ simili ber ab omnibus, meipsũ seruum feci, quo plures lucrifaciam.

K *Hæc autem dicimus.*[f. vt facto inuentario habeat locum lex falcidia:vt ℨ.eod.§.fi verò abſunt.in fin.ibi , & his omnib us,&c. Accur.

l ¶ *Hoc egit.*] i.tantum relinquit vt nihil apud hæredẽ remaneat.Ac.8

m ¶ *Dispositit.*] nã reliqt,sed minꝰ falcidia.sed ℨ.nihil dimiserat. Ac.

n ¶ *Errantis.*] sæpe enim,&c.vt insti.qui manu.nõ pos.§.ſtrausdẽ.Ac.

o ¶ *Si verò hæredem.*] cui certam portionem non cogebatur relinquere per legem hanc.

p ¶ *Hæredem.*] penitus extraneũ. Sed quid si ſi suo vel quasi:vt ſ ascẽdẽtibus & patronis & fratribus?Respond.[d] in ea grauarinõ pôt filiꝰ à patre,vel cõ:vt j.vt cum de app.cog.§.aliud.& §.hoc qdẽ. coll. viij. & j.de triẽ.& semisse.§.phibemꝰ,colla.iij.nec patron[a] liberto,vt j. eo.§.nõ autẽ.&insti.de suc.liber.§.sed nostra.nec frater frattem turpi persona instituta:vt ℨ.eo.§.primũ.& C.de inoffic.testa.l.fratres.& idẽ in omni pſona cui necessario debetur.vt in cõiunge superstite apud moriẽtem diuitem:vt j.vt hic.ma.& auix.§.quia verò legem,&c.co.ix.Az.

q ¶ *Sed solummodo.*] olim contra:vt ff.ad leg.falcid.l. quod de bonis. §.j.& §.fin.Accur.

d Approbat per Bar. & est de mente Ang.

r ¶ *Pię.*] sed hic hodie nõ est necessaria expressio:vt j.de eccl.tit.§.finautem.col.ix.

s ¶ *Habentem.*] ex quo etiam lucro locuples habetur:v. ff.de verb.obliga.l.si quis.in fin.

t ¶ *Lucro.*] sic ff. de re. iur.l.si in duabus.

v ¶ *Prædiximus.*] vt ℨ. eod. §.si verò.

x ¶ *Substitutis.*] f. hi & cohæredes iure cõi. alij autẽ auctoritate hui[e]legis spaliter vocãtur. Nũquid idẽ in Trebellianica qđ in ista quę iure in stitutionis debeẽ ? Respõ.fic[e]:qa similis est effect[a] quodamodo:vt insti.ꝺ fidei. hær. §. sed quia. & C.ad l.Falcid.l.fi vt alleg as.arg.cõtra C.de ap.l. præcipimus.in fin.& C. de testam.l.sancimus.

e Idem Bart. & An. hic & scribentes in l. marcellus. ff.ad Treb.

y ¶ *Non autem.*] licet hæredi inuentariũ faciẽti damus falcidiæ cõmodũ ; hic autẽ nõ damus.

z ¶ *Subtiliter.*] non errãdo in facto : vt C.eod.l. error.

a ¶ *Quibusdam.*] fortè amicis hæredis.

b ¶ *Quod etiam.*] interpositio est.

c ¶ *Præcedentium.*] i.imperatorum qui fuerunt ante nos.pone exemplũ: vt C.ad l.Falcid.l.j. & l. error.vel dic q̃ eas non habem[b] quæ hũc casum fic expresse ponãt : vel fi habes in literas præcedẽtes,dic vt C.e.l.fin.

d ¶ *Retinere.*] de nõ solutis. Accur.

e ¶ *Velle.*] imo videtur concedi:vt ff.eo.l. qũ de bonis. §.non idcirco contra.sed dic eã corrigi per istã l.Vel distingue an voluit in totum soluere,& hoc ꝓtituit in animo,vt hic,aut nõ vt ibi.Vel melius & verius hic subtili

f Sequif eam Bar. & est de mente Ang.

ter agnouit & totum soluere incepit,vnde præiudicium in reliquis fibi parauit:vt arg.ff.ad Maced.l.sed Iulianus. §.fi.& C.de fideiẽ.l.j.& ij.sed in contrario non subtiliter agnouit.Itẽ videtur cõtra ff. e.l.fi ex pluribus.Sed hic [b] dicas non esse contra : nam nullũ solidũ legatũ fuit ibi solutum vt ex illa litera patet:quia omnes res erãt vnius legatarij.

g Approbatur per Bar. & Ang.

h Sequuntur Bar. & Ang.

f ¶ *Sententiam.*] f.in solutis.

g ¶ *Eam.*] f.in non solutis.

h ¶ *Agnoscentem.*] f.substantiam.

i ¶ *Sententiam.*] i.voluntatem in non solutis.

k ¶ *Testatoris.*] qui solida voluit prætari:vt ff. de don.inter vir. & vxor.l.si sponſus.§.fi quis rogatus.

l ¶ *Sequi.*] subaudi,volumus.

m ¶ *Hoc.*] f.pœnitere.

n ¶ *Sequentis hæredis.*] f. quentis voluntatem testatoris.

o ¶ *Scientibus.*] f.quantitatem patrimonij.

p ¶ *Percipientibus.*] f.legatariis qui percipiunt legata.

q ¶ *Inferre.*] f.velle.

r ¶ *Exoluisse.*] redarguitur enim varietas siue particularis approbatio.sic ff.de admi.tut.l. cũm quæritur. & de bon. lib.l.nam absurdum. & de leg.iij.l.neminem.& ad exhib.l.Celsus.§.item Celsus.

s ¶ *Exactionem.*] quam legatarius ad hæredem facit.

t ¶ *Agere.*] i.Falcidiam retinere.

v ¶ *Rectè.*] de soluendo toto ac incipiendo.

x ¶ *Inopinabili.*] vt quia graue æs alienũ fit,qđ latuerat prius: vt insti. de hær.quali.& diffe.§.sciendũ est.quæ enim de nouo emergũt. auxilio nouo indigẽt:vt ff.de inter.act.l.ꝺ ætate.§.ex causa.& ff.vti pos. le.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l. planè. & ff. de æquali. dot. §. quia verò. colla vij.

a Sequitur hanc gl. Ang. quod est de mente Bart.

a ¶ *Receptioni.*] alias retentioni. nã cui damus, & c. vt ff. de superfi. l. j. §. quod autẽ. sed secundũ ea quæ hic dicũtur factũ cũ vno inter alios faciet præiudiciũ; quod esse nõ debet: vt ff. de iureiu. l. ga. & ff. re iudi. l. sepe. j. resp. sed dic, hoc ideo euenire: qa quasi ex vno fõte & quasi vnũ

ære alieno apparente, qđ minuat, subſtãtiã, & locum receptioni[2] faciat. ¶ Illud quoq; proſpeximus, ne tẽpus ſiat longũ in talibus quæſtionib[b], Nullã enim taliũ quæſtionũ aut litiũ tranſcendere anni tẽpus ſancimus: neceſſitatẽ[c] imponentes omnino intra annũ poſt additionẽ & legata ſoluẽdi[d], & quæ à teſtatore ſunt relicta cõpleri ſecundũ ſui naturam, & omnia agi quæcũq; priùs ediximus. Initium autem anno[e] damus, (ſicut priùs diximus)[f] „ ab admonitione ex iudiciali decreto † g facta. Anno enim per culpã hæredis trãſacto, tunc ille quidem cadet relictis„[h] alij verò ad hæc veniẽt quos priùs vocauimus. Pupillis autẽ† & minoribus ætate[i], nihil[k] noſtra pũdicat[l] lex. Eſt enim eis (ſi quidẽ ſecũdum dictas à nobis cauſas) ne lædantur, duplex quoddam ſubſidium, & per[m] reſtitutiones, & per viam contra negligentes curatores. ¶ Non autem excipimus à lege[n] neque patronatus[o] ſucceſſiones. & ibi enim legitima eis ſeruata parte quã nos definiuim[p], quicquid vltra hanc eis relictum fuerit, & aliquid à libertis petiti¶ fuerit, illi complere deinde noluerint: hũc ordinem tenere ſancimus quem inchoantes ſacram noſtram hanc conſtitutionem diximus[r] ita vt legalis[s] quidẽ pars maneat apud eos pura[t] talib[us]: reliqua verò veniat ſecundum viam à nobis nunc apertam in talibus: maximè quoniam in ipſa de iure patronatus poſita à nobis conſtitutione[v], ad ſimilitudinẽ penè inge nuorũ etiam libertinitates[x] ordinauimus.

b Iſta gl. habet locũ in Trebellianica An. hic B. & Aug. in gl. ſi § præcẽt.

† Definitiua ſententia.

† Facit ad hunc § gl. in e. auditis, ſup verbo, ecclesia, verſ. ſed in quib[us] caſibus, paulo ante med. extra de reſtit. in integ.

¶ Quæſtionibus.] puta agit pro legato vel fidei commiſſo generali vel ſpeciali ex tempore litis cõteſtatæ: vſq; ad annũ debet finiri hæc cauſa qđ intelligas cõtinuũ, & ita eſt hoc ſpeciale vt lis duret ãnos: licet aliàs ciuilis triennio: vt C. de iudic. k properandũ. j. reſp. criminales biẽnio durẽt: vt C. vt intra cer. tẽp. cri. q ter. l. ſi. ſic eſſẽt aliàs ſpeciale vt miniſtriẽnio duret. j. vt cle. apũd propri. epi. § j. col. vj. & C. vt omnes iudi. tã eiui. quã cri. l. j. iſi. & ff. đ. excuſ. tut. l. quiſquaginta. & C. đ nau frag. l. pe. & de decu. l. generaliter. & đ aſſer. tollẽ. l. j. & de iudi. pri. l. ſi. Acc.

d *Neceſſitatem.*] id eſt additionem & admonitionem: vt ſequitur ibi, initium autem. & ℨ. eod. l. ſi quis autem.

d *Solui.*] hic infinus cõputat huic facto. i. ſolutioni, ſed ℨ. prox. reſp. iuri. i. inſtantiæ finiendę. Sed quid ſi in xj. menſe poſt additionẽ & animo nitionem fuit cauſa pro legato inchoata? Reſ. ſi vult legatarius hoedi cere eum eccidiſſe à ſuo iure, nõ agitur cauſa contra eũ plus: aliàs poteſt cauſa durare vſque ad annum in me quod in odium eius eſt inductũ in eius vertatur vtilitatem: vt ff. de inter. & relega. i. relegatorũ. in fin.

e *Anno.*] f. vtili, qui datur ſolutioni legati. Accur.

f *Diximus.*] vt ℨ. eod. §. ſi quis autem non impleus. Accur.

g *Decreto.*] per quãdam interlocutionã: quod præcipiat ei, vt ſoluat, vel per ſe iudicem, vel p nuncium: vt ff. de arbi. l. qualem. in fi. arg. j. de ſanct. epiſc. §. penul. col. ij. & j. de eccleſ. tit. §. ſi qs autẽ. colla. ix. licet dicatur in nouellis contineri quod debeat in definitiua dari.

h *Relictis.*] f. hæreditate. Accur.

i *Et minoribus ætate.*] f. adultis curatores habẽtibus: vt C. de in integr. reſti. mi. l. ſi curatoré. aliàs non habẽ niſi viam reſtitutionis.

k *Nihil.*] f. quo ad effectũ. præiudicat tamẽ ipſo iure: aliàs nõ eſſet neceſſaria in integrũ reſtitutio de qua ſequitur: vt ff. đ. m. n. l. i cauſę. Et ita erit hoc ſpeciale vt tẽporalis præſcriptio currat cõtra minorẽ regulariter cõtra: vt C. in quib. cauſ. in integr. reſt. non eſt neceſſ. l. fin. ſic eſt ſpeciale & circa iudicia in ſpatio x. dierũ qui dantur appellanti: vt ℨ. de appel. & inſt. quæ tẽpo. §. j. colla. iiij. Item in inſtantia cauſę: vt C. de iud. l. properandũ. in fine. Item in præſcriptione quæ cẽſetur minori volenti accuſare: vt ff. de minorib. l. auxiliũ. Item in præſcriptione quinquenni, quæ obiicitur minori ad tuendum ſtatum defuncti: vt C. ne de ſtatu defunct. l. ſi mater. Item in præſcriptione dotis non numeratæ, q obiicitur minori ſuccedenti alij, vt etiã non reſtituatur vltra tẽpora: vt ℨ. de temp. non ſolu. pe. ſuper do. §. fin autẽ minor. colla. vij.

Præſcriptio temporalis quandoque contra minorem curſit.

1 ¶ *Præiudicat.*] ſ. in ſpatio illius anni qui daſ ſolutioni. nam per hoc minor & hęres non perdit hæreditatem quò ad eſſe ctum. Idẽ dico illo anno qui datur pro inſtãtia cauſæ. nã & ſi ſua inter ſit forte litibus nõ vexari, q a oporter à capite incipere: reſtituetur intra illũ annum, vt nõ videat curriſſe: vt ff. de mi. l. in minoribus. & ecõtra ſi agat idẽ minor, & petat legatũ: cũ ali[s] ſit hæres: nã reſtituit: vt C. đ iu. l. pperãdũ. § fi. m ¶ *Per reſtitutiones.*] ergo cucurrit. Sed nũq d eligit quã viã pr[o] velit? Videſ q ſic: vt C. ſi tu. vel cur. per totũ. qđ verũ credo quò ad annũ qui daſ ſolutioni: quòd aliud nõ, imo primò cõtra tutorẽ vel curatoré agit. poſteà reſtituit in ſubſidiũ. & ẽ ratio: q a perditũ nõ ẽ i[r] defendendi vel agendi licentiã pierit: vt C. de iud. l. properãdũ. in fi. n ¶ *A lege.*] iſta, i. de pœna noſtræ legis.

Capit eſt Rei principium.

† Ratio.

† Religioſa Iulianus.

o ¶ *Patronatus.*] i. ſi patron[us] inſtituat à liberto. p ¶ *Definiuimus.*] ſ. hodie tertiã: ſi moriatur ſine filiis cõdito teſtamento: ſed ab inteſtato totũ: ſed iure veteri erat aliter. qđ dic vt iſt. đ ſucce. lib. à prin. tit. vſque ad §. multis autem. Accur.

q ¶ *Petiti fuerint.*] i. liberti petierũt q patroni aliquid dẽt vel faciãt. A. r ¶ *Diximus.*] vt ℨ. e. §. ſi quis autem.

† Cõcor. cũ hoc prin. in po œ. li. vj. de eteta. ibi, & quas humana natura, &c.

Natura noui tati ſtudet.

s ¶ *Legalis.*] id eſt, lege debita.

t ¶ *Plura talibus.*] ſ. pœnis: licet de ea nolit ſtatuere: vt ℨ. eo. §. quis autem.

v ¶ *Conſtitutione.*] ſ. Græca quę multa cõtinebat, cũ multories ei[s] memoriã habeamus: vt inſt. de ſuc. li. §. ſed noſtra. & de ſeruili. cog. i pri. & de leg. agn. ſucc. §. penul.

x ¶ *Et libertinitates.*] i. æquauimus ſucceſſiones ingenuorũ & libertorũ ferè. & hoc ideo dicit, quia patroni vſque ad v. gradũ. cũ agnati vſque ad x. cognati vſq; ad vj. ſuccedant, vt inſt. de ſuc ceſſ. li. §. multis. & de ſuc.

cogo §. fin. & alias adiicias differentias: vt in præd. §. multis diximus.

Teſtamento neceſſari.

y ¶ *Quia delatus.*] in cuius cõpoſitiõe quatuor ſunt neceſſaria, ſ. numerus ſeptẽ teſtiũ. q quilibet ſubſcribat, & quod ſint ibi ſigilla ſeptẽ teſtium. vt inſt. de teſta. §. j. & ff. eo. l. a d teſtiũ. §. quis ex teſtibus. & quod teſtator propria voce & manu nomẽ hæredis ſcripſerit: vt C. de teſt. l. iubem[us]. quod vltimũ hodie tollitur: vt ℨ. vt ſpo. dar. §. quia verò. co. ix.

z ¶ *Diſpoſitionem.*] f. ſolennem.

a ¶ *Nõ ſcriptam.*] iuxta ſufficit pluocatio ſeptẽ teſtiũ: vt inſt. de teſt. §. fi.

Volũtates vl timę quinq modis fiunt.

b ¶ *Vltima.*] Fiũt eñ quinq; modis vltimæ volũtates, p teſtm ſcriptũ. Itẽ nõ ſcriptũ: vt hic. Item codicillis in quib. quinq; teſtes ſufficiũt, vt inſt. de fideic. hær. §. fi. Itẽ illa quæ fit à parente inter filios: vt C. de teſt. l. hac ꝓſuetiſſima. §. ex imperfecto. Itẽ volũtas militis quæ ſit etiã cora duobus teſtibus. vt ff. de mi. te. l. diuus. Itẽ donatio cauſa mortis, vt ff. de donat. mor. l. j.

c ¶ *Militari.*] vt miles hæres inſtitut[us] poſſit repelli ſi nõ obediat deſto. Itẽ teneatur inſolidũ ſi non fecerit inuentariũ. vnde corrigitur. C. de in. de. l. fi. §. fi. Nã hunc §. generaliter intelligo referri ad vtrãq; parte huius ſt. vt ſeqẽ cõem nãq; &c. Itẽ ſimiles inſtituat hæredẽ, hæres ſi teſta. & C. ad l. Falc. l. i teſtõ. Sed qđã dicũt vt Lot. & Bã. q hęc ſĩa ſit intelligẽda tm in milite inſtituto, nõ autem teſtante. primũ verius eſt.

d ¶ *Imperiali.*] ſiue inſtitutus ſiue inſtituens fuerit princeps, vt in milite diximus: ſed hoc ex voluntate, non neceſſario: vt C. de legib. & conſti. l. digna. & inſt. quib. mod. teſta. infir. §. fin.

e ¶ *Metropolitani.*] i. archiepiſcopi.

f ¶ *Paupertate.*] nam concedit retinere Falcid.

g ¶ *Permittit.*] nam præcipit ſeruari voluntatem morientis: vt ℨ. e. § fi quis autem. & §. his igitur.

1 ¶ DE NON ELIGENDO, &c.

¶ Trib[us] modis hoc intellige. Primò q illæ duæ dictiones ſ. nu. mu. ſint nominatiui caſus: & hæc dictio eligendo conuertatur in verbũ. ſubaudi eo q. q. d. de eo qđ ſecundo. nu. mu. non eligant in lucris primi matrimonij vnũ de ſilijs primi matrimonij: vt ℨ. eo. §. proſpeximus. ſimilis eſt hæc oratio in Pſal. In quercẽdo dominus cap. Sion. Sed ò dicq illę duæ dictiones. ſ. nu. mu. ſint accuſatiui caſ[us] & quærẽtur i nominatiui, & verbũ eligẽdo quærẽt i verbum. ſimilis eſt locutio: In conueniẽdo populos i vnũ. i. dũ cõueniret populus in vnũ. Vel melius & plan[us] dic qđ hæ dictiones nu. mu. ſint nominatiui caſus, & verbũ eligẽdo ſit gerũdiuum, ſicut eſt. & ſubaudi habeat põtatem. queſt. đ mu. ſecũdo nu. đ eligendo non habeãt potẽ teſtare. & q dicit mu. i. dẽ dicas in viris ſecũdas accipientibus vxores vt ℨ. eo. §. quia verò. contra binubos. & prima pars rubricæ expeditur ℨ. eo. vſque ad §. hoc autem.

DE NON ELIGENDO
secundo nubentes mulieres: & de alienatione & lucro antenuptialis donationis, & de ſucceſſionibus earum filiis ſuis.

TITVLVS II.

NOVELLA II.

Mater filio non ſuccedit in lucro antenuptialis donationis filio ſuperſtite, liberorũ electione matri iure prohibita in dicto lucro. Bartolus.

¶ Imp. Iuſtinianus A. Hermogeni gl. mag. ſacrorum officiorum exconſuli, & Patritio.

ET ante †nos [d] legislatoribus [e] Romanis cõtinuã legislationis occaſionem †emergentium cauſarum dabat varietas: & nos omnem partem [f] legislationis [g] ordinantes [h], reipublicæ cũ tam penè [i] correctionem [k] aliquando quidem pro egentium interpellationibus, aliquãdo verò in iudicialibus quæſtionibus celebramus: & multas leges hinc ſubiectis noſtris conſcripſimus [l]: quale [m] eſt quod etiã nunc emergens [n] ad hanc nos vocauit legem [o]. Gregoria [p] enim ſupplicauit dicens habuiſſe ſe dudum virum [q], & duos feciſſe filios maſculum & fœminã, & extuliſſe [r] quidem maritũ. plurimũque † à filio [s] experta fauorem, exiſtimauit oportere [t], ne re linquerer eum ſine remuneratione: nec extra competentem honorem dimitteret. Igitur antenuptialem donationem, licet non veniens ad ſecunda vota, tamen reſtituit [v] & dedit filio: qui tamen non viuens ei [x] permanſit, ſed abiit ex

† verò.

hominibus [y] antequam ad ſecundas venire vellet nuptias mater, & lex tam antiqua [z], quàm noſtra [a] vocauit ambas, & filiam & matrẽ ad minoris ſucceſſionem. Et ſi qui dem in priorib[us] mater nuptiis permanſiſſet [b], nulla quæſtio [c] fuerat, ſed illa quidem ad virũ deſcendit ſecundum vſumfructum, qui fuerat omnem habens antenuptialis donationis. ſic enim cã etiã omnem donauit [d], vt vſus quidem apud eam remaneret: proprietas autem fieret [e] apud filiũ. omnem [f] verò proprietatem [g] filia percipere minabatur, non ſecundum quãtum hæres erat fratris, ſed ſecundum quãtum [h] pater dederat matri, dicens nullam fiduciam habere [i] matrem ad ſecunda vota migrantem, proprietatem habere dominationis quacunque ratione. verum [k] mater [l] nequaquam hoc an tenuptialem eſſe donationem omninò affirmabat, ſed permiſtam iã rebus filij, & tanquam hæreditatis [m] „non adhuc tanquam donationis exiſtentis, competere ei [n], ſex vnciarum [o] & proprietatem [p] & vſum [q] habere. Et non ſolum [r] hoc dubitabatur, ſed etiam de ipſa hæreditate fratris contra eam filia relu ſtabatur [s] „ matre quidem petente eius hæreditatem pro media parte ſecundùm quam eam nos ad hæreditatem filij vocauimus [t] „ vna [v] exiſtente ſorore moriente verò filio, cum ea [x] vocata [y]: filia [z] verò obtinere hæreditatem fratris valde fortiter ex prioribus ſanctionibus [a] inſiſtente, & dicente quia mater ſi quidem ad ſecundas nuptias nõ veniſſet, rectè vindicaret [b] hæreditatem [c] filij: venientem [d] verò ad virum alterum [e], omninò priuari iis quæ ex paterna ſubſtantia filius acquiſiuit [f]: quia ſi poſt ſecundas nuptias filius mor-

a Adde tex. in l. interdũ. ff. de nau. fœnore. & l. iubemus. §. fin. C. de ſacroſan.

b Tex. est in §. ſi verò eũ non aſcendẽ in totũ propter pactũ qđ poſuerat in donatione: vt ℨ. ibi, ſic eñ, &c. ſed tibus ℨ. de. hę hæc allegatio. ſ. q videat facta hæreditati, re. pbat ℨ. e. §. a ſinu priali. vbi te. ſ. ab inte. vt q totũ vſumfructũ pdat mater dictæ donationis ſecundò nubens. defe. & in §. cauſas ℨ. veli

r ¶ *Et non ſolum hoc.*] ſ. quod dictum eſt de donatione iſta. ceat ma. & eaſ

s ¶ *Reluctabatur.* ſed hæc ſecunda quæſtio ſoluitur ℨ. e. §. eũ igitur. uiæ differũ.

t ¶ *Vocauimus.*] vt inſt. ad Tertyl. §. ita tamen. & C. ad Tertyl. l. fin. tamen vs[us] &

v ¶ *Vna.*] inaxime. nam idẽ ſi eſſent plures ſorores: vt C. ad Tertyl. l. h. vſusfruct. vt

x ¶ *Cum ea.*] ſorore. habi. l. j. cum

y ¶ *Vocata.*] ſ. matre. ff. de vſu. & ibi not.

z ¶ *Filia verò.*] nunc incipit allegatio filiæ.

a ¶ *Sanctionibus.*] ſ. duabus: quarum vna eſt in C. de ſecun. nup. l. fœminæ. §. fi. alia eſt in C. ad Tertyl. mater. quæ ſunt priores ad prædi. l.

80 vit. eiuſdem ti. quæ Iuſtiniani eſt: & de his dicitur in ſeq. litera.

b ¶ *Vendicaret.*] pro medietate. Accur.

c ¶ *Hæreditatẽ.*] vt inſt. ad Ter. ſ. ſed nos. & C. ad Tertyl. mater. j. th.

d ¶ *Venientem.*] repete & dicente filia matrem venientem, &c.

e ¶ *Alterum.*] poſt mortem filij: vt fuit in caſu noſtro.

f ¶ *Acquiſiuit.*] ſed per ſe & filium quarta veniet ad ambos.

n ¶ *Ei.*] i. filio matri.

o ¶ *Vnciarum.*] tanquam hæredes. ſic C. de inoff. teſtamen. l. ſi. in fin.

p ¶ *Proprietate.*] pro medietate. q ¶ *Et vſum.* b.]i. vſumfructũ ſ.

r ¶ *Proprietatẽ.*] ſ. ante de nup. donationis quam mi donauerit filio quo ad ꝓ prietatem. Accur.

h ¶ *Quantũ.*] i. non ſolũ pro ea parte qua ſucceſſit fratri, ſed inſolidũ. A.

i ¶ *Habere.*] ſ. fratrem morientem. q. d. nõ credidit matrẽ ſuã nupturã. nã dimiſſiſſet tũc donationẽ pp nupt. ſorori. vel dicas maritũ hui[us] mulieris. nã ſi ſciuiſſet. i. hanc nupturã: non dimiſſiſſet hãc dõationẽ ei. Vel dic habere. ſ. matrẽ. q. d. nullã habeat inſ ipẽ ex donatione, ex quo nubit.

K ¶ *Verum.*] pro ſed.

l ¶ *Mater.*] reſponſio matris.

m ¶ *Hæreditatis.*] q. d. non amplius dicẽ donatio antenup. ſed filij hæreditas dicenda eſt: ſic C. de inof. teſt. l. ſi. in fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Vndecunque.*] à patre, vel aliunde. Accur.
b ¶ *Ipsa.*] s. filia.
c ¶ *Domina.*] hoc i. plena ꝓprietate, licet filiis primũ seruare deberet.
d ¶ *Decernunt.*] quarum vna loquitur si mater primò nubat, & post moriatur filius: vt C. de sec. nup. l. fœminæ. in fi. alia qñ post mortẽ filij nubit: vt C. ad Ter. l. mr. in fi. & j. eo. §. si aũt nõ.
e ¶ *Mater.*] allegatio matris: & habet tres rationes, & ex seq. lit. patet.
f ¶ *Clementia.*] s. vt corrigatur. & hac rõne j. obtinet hoc mater: vt j. e. §. si aũt. ibi, nequaquã igi.
g ¶ *Veruntamen.*] q. d. licet videatur sufficere dicta prima ratio, tamẽ & secundã dicit. & l. alle. vt C. ad Tertu. l. fi. j. resp. & §. j. quã dicit non corrigi per eas quas allegauit filia: cùm priores ad posteriores trahãtur nõ ecõtra: vt ff. de leg. & senatusc. l. nõ est nouum.
h ¶ *Subdi.*] id est, corrigi aliàs subdiuidi. & tunc dic, i. determinari. hoc tñ est qñq; falsum: vt ff. de leg. & senatus. l. sed & posteriores: vt colligim⁹ in ff. qui satid. cog. l. sciẽdum. & j. de exhib. & in tro. re. §. sancimus. co. v.
i ¶ *Prioribus.*] concludit ex prædictis duabus rationibus.
K ¶ *Vocari.*] nõ obstante l. C. ad Terty. l. mater.
l ¶ *Copulantur.*] inuita filia.
m ¶ *Nequaquam.*] vt dicebat filia: per l. fœminę. §. fi. C. đ sec. nup. cui legi Gregoria nõ resistit: quia nõ loquitur de casu suo.
n ¶ *Hinc autem.*] i. hoc casu. & hic est tertia ratio matris.
o ¶ *Peregrinum.*] i. extraneũ. q. d. quædam ratio singularis ẽ in isto casu per quam cessant quę dicit filia contra matrẽ.
p ¶ *Se enim.*] sic continuabis bene dico hic aliquid extraneum. enim pro quia: quia affirmabat mater. s. se conferentem largitatem in filium videri potius rursus donationẽ occasione electiõis recepisse, q̃ sic simpliciẽ hr̃e lucrũ irrationabile.

† Concor. c. lij. cum gl. super ver. iterari. extra de secun. nup.

tuus esset, vndecunq; a acquisita esset ei substantia ipsa b esset domina c : hæc cõstitutionibus ambab⁹ volẽtibus q̃ talia decernũt d. mater quidẽ e valde crudeliter habere constitutiones illas, & dignas clementia f nostrorũ tẽporũ affirmabat: verũtamẽ g vsa est à nobis posita cõstitutione, dicẽs hãc non subdi h cõstitutionibus priorib⁹ i, atque matres quidẽ nondũ ad virum secundum venientes: cum filiis vocari k quæ verò secũdis copulantur l nuptiis, nequaquam: m hic n autem etiam aliquid adesse peregrinum o : se enim p in filium largitate conferentem q occasione electionis r, rursus de donatione s potius recepisse videri t, quã sic simpliciter lucrum irrationabile habere. Hæc nos diu perscrutantes & omnem talium electionũ v & hæreditatum x contemplationem considerantes, oportere credidimus communem super his scribere legem, secundum quã & præsens y quæstio suscepit terminũ.

¶ Prospeximus itaque non confusum hoc de electionibus indiscretáque relinquere, sed huiusmodi dare ordinem causæ, matre semel ad secundas nuptias veniente vsum z mox tantummodò eius, filiorum proprietate manente antenuptialis fieri donationis a : & nullam b esse licẽtiam matri alios quidem filiorum eligere c : alios autem exhonorare : quoniam † omnibus simul secundis nuptiis facit iniuriam d. quapropter & in præsenti e proprietas antenuptialis donationis tota ad filiam veniet: vsu f apud matrem donec viuet seruando: & secundum nostrã constitutionẽ g, siquidem mater præmoriatur, filiæ tota antenuptialis donatio competit h. si verò filia i, manet quidem apud matrẽ lucrum ex pacto k non existentium filiorum, reliquum verò erit filiæ: & moriẽs hoc transmittet ad suos hæredes qui ex lege l vocãtur.

¶ *Si lucra antenuptialia transiens ad secũda vota extraneo donauerit: manet alienatio in suspenso: quia præmoriente matre, filiis superstitibus alienatio viribus vacuatur. Ange.*

¶ Hoc aũt qđ sit quidẽ semper, expressim verò nondum lege determinatum est: hoc ad melius incrementum, & interpositionem damus huic legi, nam si non filio fortè, sed alicui extraneo mater adhuc secundas nõ experta nuptias, partem quandam antenuptialis donationis, aut aliquam rem ex ea vel totã donet, aut per alium m fortè alienet modum, deinde ad maritum veniat secundum, palam est: quia superueniẽtibus secundis nuptiis, alienatio euacuatur n : nec hoc omnibus modis o sed in suspenso p & alienatio & euacuatio manet. nã si mãserint superstites q filij, euacuabiẽ oĩno quod factũ est: lege proprietatem antenuptialis donationis ad filios deducẽte, & nõ respiciente r mulierem, si quid egerit s in læsionẽ filiorũ. Si verò præmoriantur oẽs t matris

f ¶ *Vsu.*] i. vsufructu. Accur.
g ¶ *Constitutionem.*] vt C. de vsufru. l. corruptionem.
h ¶ *Competit.*] quia vsusfructus extinguitur morte vsufructuarij.
i ¶ *Filia.*] s. moriatur.
k ¶ *Ex pacto* a.] circa hoc diligenter distingue, cũ mulier dat dotẽ: vir aũtẽ donationẽ propter hoc qđ nup. aut nullum apponiẽ pactũ de lucrãdo: & tũc dos mulieri & donatio marito, vel eorũ parẽtib. restituenda est matrimonio soluto: vt j. đ ęquali. do. §. j. col. vij. aut apponiẽ: & tũc aut est æquum aut iniquũ: si iniquũ, maius trahiẽ ad min⁹: vt C. de pac. cõ. l. lege nullũ. tñ trahiẽ ad aliquod: vt si i dote sit pactio, in donatiõe vero nulla: vt C. de do. añ. nup. l. fi. §. finaũt. licet qđ nihil est, possit dici min⁹: vt ff. đ tri. l. illud. Si æquũ, aut simpliciter aut nõ. si simpliciter: puta qsquis moriẽ, alter lucreẽ, valeẽ: vt j. đ equa. do. §. j. hoc tñ lucrũ perdit sicut & alia si ad secũda puolet vota: vt j. đ nu. §. si verò expectet. col. iiij. & §. si verò sic. & i hoc. §. si verò. nõ simpliciter aut i casu filiorũ existẽtium aut nõ existẽtiũ: aut vtriusq;: qa si in casu filiorũ puta si sint filij, percipiãtur, lucra: nõ aliàs valet. Idẽ in secũdo qñ nõ existũt: hoc tñ interest: quia primo casu põt pdere q lucraẽ ꝓpter secda vota: i secdo nõ: vt j. de nup. §. si verò expectet. Si autẽ vtrũque apponiẽ pactũ: puta si erunt filij ex hoc matrimonio, superstes lucretur totã donationem vel dotẽ. Si aũt nõ erũt: tũc tertiã fortè lucretur vel dimidiã: tũc quidem extãtib⁹ filiis valet primũ pactũ: non aũt secdm. Si aũt nõ extãt, valet secdm & non primũ, & tũc qñ extant: si conuolet ad secunda vota perdit lucra ratione primi pacti: vt in hoc. §. sed si moriantur omnes, potest reuiuiscere lucrum ratione secundi pacti: vt hic, & j. prox. §. & j. e. §. aliud. ibi, aut si omnes, &c. & sic tertiã lucraẽ, vel dimidiã donat, vt dotẽ, prout secdo pacto incertũ fuit. Sed si vnus moriaẽ ex pluribus, puta ex quatuor, vnus tertiã quartæ lucreẽ: si vnus ex trib⁹ tertiã tertiæ non per hãc auth. sed per illã. j. de nup. §. qm̃ infirmas. & semp intelligas q moriẽ sine filiis. Si aũt non cõuolet, lucreẽ sm vires pacti: nec perdit nec seruat filiis hoc iure: vt s. e. §. gregoria. & j. de nupt. §. si verò. & §. hinc nos. sed hodie: & tũc seruat filius totã ꝓprietatẽ: vt j. neq; virũ qđ ex do. est co. viij. §. j. sed & illa corrigitur pro parte. nam pro virili parte admittitur mater ad proprietatẽ cũ filiis: vt amplius sit ei aliquid quæ non nubit, quàm ei quæ nubit: vt j. vt fratrum filij. §. fi. coll. ix. Accur.

Facit pro not. Spec. eo. tit. versi. porro. & sequ. ubi bene pvnam columnã. & Bar. in l. cũ à te. ff. de vi & vi. ar.

q ¶ *Conferentem.*] matrem. & repete dicit.
r ¶ *Electionis.*] nãm eligit filium mater: & donationem propter nup. largita fuit ei: vt s. §. gregoria.
s ¶ *Donatione.*] ante nuptias. Accur.
t ¶ *Videri.*] præsumptione naturæ: vt ff. de peti. hæred. l. sed & si lege. §. consuluit. & ff. de don. l. hoc iure. §. penul. & præsumptione iuris: vt ff. man. l. si verò. §. in de Papinianus.
v ¶ *Electionum.*] Hoc ad primam quæstionem refertur: vt s. eo. §. gregoria quam soluet statim.
x ¶ *Hæreditatum.*] hoc ad secundam: vt s. eod. §. & non solùm. quàm soluet j. eo. §. cùm igitur.
y ¶ *Præsens.*] duplex.
z ¶ *Vsum.*] i. vsumfructum: vt j. de nup. §. si verò expectet. co. iiij. sic & j. e. §. aliud. ibi, sed diligentiam, &c.
a ¶ *Donationis.*] quod hodie est generale in quolibet lucro quod habe superstes coniunx siue tit. don. siue legati, siue fideicommi. siue alio: vt j. de nup. §. si verò expectet. & §. si verò sit soboles.
b ¶ *Et nullam esse licentiam.*] ex hoc §. & §. venient. j. de nup. sumitur auth. lucrum. quæ est C. de secun. nup. posita super l. fœminæ. Acc.
c ¶ *Eligere.*] C. de se. nu. l. in quib. cõtra. sed ille corrigiẽ per hãc. Azo.
ADDITIO Dic quòd lex contraria loquitur qñ proprietas donationis refertur per transitũ ad secunda vota: an possit eligere vnũ ex filiis: & ibi prouidere de dicta donatione: & ibi text. dicit q sic. nec hoc reperitur correctũ: licet gl. ibi dubitanter. hic verò loquitur an mater q̃ facit iniuriam filiis primi matrimonij per transitum ad secda vota, vt hic dr̃, possit prouideri vni ex filiis quibus fecit iniuriã magis quã ꝓuideat aliis? Et dicitur quòd non, & ista est vera solutio secundùm Ba.
d ¶ *Iniuriam.*] sic s. de secun. nup. §. venient.
e ¶ *In præsenti.*] i. in quæstione Gregoriæ.

l ¶ *Ex lege.*] i. ad ipsũ matrẽ si nemo est de inferiorib⁹ vt j. de hære. ab intest. §. j. col. ix. & non ex ista vt fratres vel sorores: vt j. e. §. antenu alios aũt excludit i hẽditate: ergo & idõatiõe ista: vt j. l. ꝑx. §. fi. Ac
m ¶ *Per alium.*] cùm multi sint modi alienãdi: vt ff. de publi. l. ij. & iiij.
n ¶ *Euacuatur.*] nã ex quo ꝑprietas redit ad filios, pateẽ matrẽ rẽ alienã alienare nõ posse: vt s. ꝑx. §. & j. de nu. §. si verò expectet. co. iiij. Ac.
o ¶ *Modis.*] euacuatur repetẽ ratione furti.
p ¶ *Suspenso.*] no. quid esse in pendenti quod etiã præsens est. sic inst. quib. mod. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. & ff. de vsufr. l. sed & si quis stipuletur. §. j. arg. cõtra. ff. si cer. pe. l. iatq; & l. cum ad præsens & l. respiciendũ. & inst. de verbo. oblig. §. conditionales. & faciunt hæc ad id quod diximus. inst. quib. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. Accur.
q ¶ *Superstites.*] s. post mortem matris: quia tũc vsusfructus redit ad proprietatem: vt s. prox. §. Idem si aliàs sit finitus: vt inst. de vsufruct. §. quando sus finitur. & hoc est verum per hanc constitutionẽ, etiam si vnus tantum filius superstit: quia in totũ vacuatur alienatio: aliud per aliam auth. vt j. de nup. §. quoniam infirmas.

Præsens aliquando suspensum esse dicit.

r ¶ *Respiciente.*] s. lege.
s ¶ *Si quid egerit.*] i. alienauerit.
t ¶ *Omnes.*] hodie etiam si vnus, vt j. de nup. §. quoniam infirmas.

a ¶ *Non*

filij erit cõtractus firmus nõ in totum, sed secundum pactum non existẽtium a filiorum: quod nos introduximus b primi, & statuimus nuper de hoc scribentes legem c. Et secundum quandam quidem partem erit contractus firmus, secundum quandam verò infirmus apparebit: hoc est secundum hoc quidem quod permanet apud matrem occasione pacti filiorũ nõ existentiu valebit: secundum hoc verò quod transmittitur ad filij successores, infirmus erit: vt si mater sola filio succedens inueniatur, omnis contractus rursus firmus erit.

¶ Quia verò contra binubos pœnæ cõmunes d & viri sunt & mulieris: ille e quidem in dote f ad secũdas veniens nuptias periculum sustinebit, hęc autem g in ante nuptiali seu propter nuptias donatione h. Et hæc lex in vtraq; sit posita persona, hæc & de electione & de alienatione & de lucro sanciens.

¶ *Mater filio in bonis omnibus excepta ante nuptiali donatione succedit: nubat secũdò vel non antiquis constitutionibus non obstantibus, & rationibus pluribus comprobantibus. Bar.*

¶ Cùm igitur i reliquũ sit cogitare de hæreditatibus filiorum, pro quo etiam præsens est dubitatio k oportere credimus generali lege & præsentem quæstionem dirimere & determinare, & in futuro mouendis omnibus l decisionem dare. Et sancimus aliàs res post antenuptialem m donationem ad filios venientes, si quidẽ filius masculus aut fœmina fortè testetur secundũ legem venire ad scriptos hæredes: hic matre nõ prohibita scribi à filio hærede, sed etiam contra testamentum ei datis allegationibus n si fortè filius eam prætermiserit o, aut irrationabiliter exhæredatam fecerit. Si verò intestatus p decesserit, reseruans illius partem, siquidẽ habuerit filios q proprios, ad filios venire. sin autem nõ habuerit quidem filios proprios, sit fratrum r vocatio & matris vna cum fratribus (secundum quod à nobis sancitum est s) ad hæreditatẽ veniẽtis, & eam firmè habentis, siue ad secũdas vellet venire nuptias siue non. Nec enim maiores t pœnas aduersus mulieres quæ ad secundas veniunt nuptias facimus: v neque ex hoc eas ad necessitatem deducimus amaram, & nostrorum temporum indignam, vt metu castarum nuptiarũ (licet secundæ sint) ab his quidem abstineant, & descendant ad quasdam interdictas permistiones, & forsan etiam ad seruorum x corruptiones: & quoniam non licet y legaliter castè viuere z, contra leges luxurientur a. Nequaquam igitur hoc valere volumus, neque in quinto libro Codicis agnouimus nostræ pietatis positam constitutionem b decernentem de hæreditatibus filiorum, quos matres ad secundas nuptias venientes c viderunt præobeuntes d : neque † in sexto libro eiusdem conscriptionis e sub titulo f Tertylliani g : qui h de mulieribus disputat, secundis quidem nuptiis iunctis, ante secundam tamen copulationem filios amittentibus: sed vocetur ad filij hæreditatem modis omnibus mater cũ fratribus, & hanc habeat firmè i; nihil ex secundis lædenda nuptiis quod & in subiecta quæstione k, quæ legem hanc mouit, obtineat: & mater l vnà cum filia succedat hæreditati, aut etiam succedens m hanc irrefragabiliter habeat: nihil ex spe secundarum lædenda nuptiarum, sed domina eiusdem hæreditatis cum filia absolute n consistens.

¶ Optimum o itaque est atque laudabile, & dignum † oratione, vt mulieres ita se honestè tractent, quatenus quæ semel ad virum p venerunt, seruent inuiolatũ morientem torum. & huiusmodi mulierem & miramur pariter & laudamus & non procul à virginitate q ponimus. ¶ Sin autem non valuerit r (cũ forsitã & iuuenis s) hoc nõ patiatur t, hoc possit cõtra feruorẽ v naturæ resistere x) non est torquenda propter hoc: nec interdicendę sunt ei cõmunes leges: sed ad viri alterius veniat nuptias honestè & omni luxuria abstineat: & fruatur successione filiorum. Sic enim eos y adhuc ampliùs diliget, & non quasi quosdam odibiles respiciet, pœnis subdita amaris. Sicut enim patres, si ad secundas veniãt nuptias, non fraudamus filiorum suorum successione, nec quælibet est lex aliquid tale dicens: sic neq; matres priuabimus filiorum successione, si matres ad virum veniant secũdum, licet ante nuptias secundas, aut post secundas filij moriantur. Alioqui ex absurditate legis, licet præmoriantur filij omnes non relinquentes filios aut nepotes, nihilominus supplicium z manet, & non succedit eis mater, nec si sine filiis moriantur: sed inhumanè ab eorum expellitur successione. frustrà quidem pariens, frustrà simul nutriens, propter legales nuptias a subiecta pœnis: & succedent quidem illis aliqui

a ¶ *Non existentium.*] Vt si fiat pactũ liberis extantib⁹ de tota donatione lucranda. Item eis nõ extãtibus de tertia, & extant: tunc totũ habet si nubit secundò, & totum perdit ratione proprietatis: si moriantur oẽs filij lucratur tertiã secũdum vires pacti, qđ est factum filiis non extantibus: vt dixi s. proxim. §. fi.
b ¶ *Introduximus.*] i. nullus alius Imperator.
c ¶ *Legem.*] vt s. §. prospeximus in fi.
d ¶ *Quia verò communes.*] sic j. de nupt. §. si verò expectet.
e ¶ *Ille.*] s. vir.
f ¶ *Dote.*] i. lucro dotis quod habebat ex pacto.
g ¶ *Hæc autem.*] s. fœmina.
h ¶ *Donatione.*] subaudi pericula sustinebit.
i ¶ *Cùm igitur.*] quia vidimus de prima parte & secunda rubricæ: igitur de tertia videamus.
k ¶ *Dubitatio.*] vt s. eo. prox. j. & nõ solũ. Accu.
l ¶ *Omnibus.*] s. similib⁹ quæstionibus. sic s. t. j. §. j. Nam de ea dicitur specialiter. j. eo.
m ¶ *Antenuptialem.*] i. prętẽr antenup. don. nã de ea dicitur specialiter: j. eo. §. antenuptiali.
n ¶ *Allegationibus.*] in quarta iure isto: vt s. tit. j. §. si qs aũt. hodie tertia vt j. de trien. & semis. §. j. col. ix. sed qdã intelligunt augmentum in filiis tantum esse, & non in ascendentibus.
o ¶ *Prætermiserit.*] quod pro exhæredatione habetur: vt inst. de exhære. lib. §. pen.

Præteritus pro exhæredato habeẽ.

p ¶ *Intestatus.*] quod sit lex mo...qđ dic: vt inst. de her. quę ab inte. j. ref.
q ¶ *Filios.*] hac appellatione oẽs descẽdẽtes cõtinẽtur: vt ff. de ver. sig. l. liberorũ a. licet vulgariẽ tantũ primo gradu cõstituti cõtineãtur: vt inst. qda. tu. pol. §. fi. sic accipiẽ vt hic & j. vt exac. instã. do. in prin. col. vij.

a Adde tex. in l. qui filiis bus. & l. qui quartã. §. fi. & l. liberorũ ff. de leg. j. & Al. de Rosa. iol. quisquis. versi. itẽ quęritur. C. ad l. Iul. maie.

r ¶ *Fratrũ.*] appellatione fratris & soror ptineẽ vt s. e. §. j. & est hoc verũ nisi sint igrati: qđ est tribus ex causis: vt s. de nuptiis. j. ingra itu tinem.
s ¶ *Sancitũ est.*] s. vt cum fratrib⁹ vocetur i virilẽ, cũ sororib⁹ in vnã dimidiã: i altera verò dimidia oẽs sorores: vt C. ad Tertyl. l. fi. & inst. ad Tert. §. pe. sed hodie innouatur. nã cũ omnibus vocatur in virilem: vt j. de nu. §. qm̃. & j. de hær. ab inte. §. si verò cum ascendentibus. col. ix. Accur.
t ¶ *Maiores.*] aliàs ad minores.
v ¶ *Facimus.*] i. ponimus. s. quasi non venirent.

x ¶ *Seruorum.*] corruptiones. quod valde est illicitũ: & ideo acrius puniendum: vt C. de mulie. quæ se. l. j. Accur.
y ¶ *Licet.*] i. non possunt castè viuere, si legaliter viuãt. i. si secũdo nubãt, & ideo luxuriantur: vel dic secũdò non nubẽdo.
z ¶ *Viuere.*] s. secundò non nubendo.
a ¶ *Luxurientur.*] cũ seruis, vt dixerat, vel ẽt mulier cũ alia fœmina: vt C. đ adu. l. fœdissimã. sic j. vt non lux. con. na. coll. vj.

† Vel.

b ¶ *Constitutionem.*] vt C. đ se. nu. l. fœminæ. §. fi.
c ¶ *Venientes.*] iam enĩ venerãt ad secdm virum.
d ¶ *Præobeuntes.*] i. ante se morientes. Accur.
e ¶ *Conscriptionis.*] s. Codicis.
f ¶ *Titulo.*] not. sufficit allegare titulũ. & facit. ff. de polli. l. j. §. si quis.

Titulũ allegare sufficit.

g ¶ *Tertylliani.*] vt C. ad Tertyl. l. mater. Accu.
h ¶ *Qui.*] s. tit. Accur.
i ¶ *Firmè.*] superfluum ẽ dicere illas duas leges hic corrigi. quæ tam expresse hic corrigunẽ. sed vt q illa l. fœminę nõ sit correcta. Nam & illa permittit matri succedere. Sed dic q per illã nõ habebat firmè: sed cogebaẽ filio supstiti dimittere. sed p hãc cõstitutionẽ firmè habet tã in ꝑprietate quã in vsufructu. & tam in paternis, quã in aliis: vt j. đ nu. §. hinc nos. sed hodie pro parte corrigũtur: vt j. de nup. §. hinc. & §. sequen. Accur.

Vnde Pau. j. ad Timot. ca. v. Viduas honora, quæ vere viduæ sũt. Iuuenes feruori naturæ resistere non possunt. Nubere est consultius quàm vri.

K ¶ *Quæstione.*] vt s. eo. §. non autem. Accur.
l ¶ *Mater.*] Gregoria.
m ¶ *Succedẽs.*] s. sola si nõ supsit filia vel nolit.
n ¶ *Absolutè.*] i. indubitanter.
o ¶ *Optimum.*] sic j. de nuptiis. §. soluto.
p ¶ *Virum venerunt.*] i. semel habuerũt virum.
q ¶ *Virginitate.*] differũt enĩ in cœlesti ordine.
r ¶ *Non valuerit.*] s. morientium seruare totum inuiolatum.
s ¶ *Iuuenis.*] sic ff. mã. l. si verò non remunerandi. §. si adolescens. sic C. de bon. quæ lib. l. fi. Accurs.
t ¶ *Non patiatur.*] aliàs est sine non: & vtrunque legi poteẽ. s. non patiatur. & patiatur.
v ¶ *Contra feruorem.*] quod esse philosophię: vt j. quib. mo. natu. effi. legi §. illud. col. vj.
x ¶ *Resistere.*] Melius est enim nubere quàm vri: vt dicit Paulus.
y ¶ *Eos.*] s. filios quos habuerit ex primo matrimonio.
z ¶ *Supplicium.*] i. pœna.
a ¶ *Nuptias.*] quod non debet esse: vt C. de adul. l. Gracchus. Accu.

a ¶ *Col-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Colligentes.*] hunc quicquid dixit à §. cùm igitur vsque huc, breuiter comprehendit. Acc.
b ¶ *Diximus.*] vt ẽ. eod. quia verò.
c ¶ *In dote.*] vt quilibet admittatur secundò nubens siue vir, siue vxor.
d ¶ *Quæstiones.*] vt si quæritur an mater succedat filiis? Rñ. sic: & si quærat au pater? Resp. etiam sic.
e ¶ *Fruatur.*] ſ. proprietate: sed vſufr. sic: qđ dicit ẽ. eod. §. prosperimus.
f ¶ *Sed hoc filiorum.*] quos habuit ex primo matrimonio.
g ¶ *Pars.*] nũc cautè respondet cuidam allegationi, quam posuit ẽ. eo. §. veruntamen.
h ¶ *Quæ.*] ſ. ola ꝓdicta.
i ¶ *Hic.*] i. quod cautum est hac l. Accur.
k ¶ *Aliud.*] hic est expedita rubrica: sed adhuc ponit duos casꝰ ꝓter eã: vt i hoc §. & ꝑx. §. illud.
l ¶ *Constitutionibus.*] vt C. de iure iun. nupt. l. hac edictali. §. his illud.
m ¶ *Quæ.*] ſ. constitutio prima.
n ¶ *Vota.*] & propter hoc amisit proprietatem lucri donationis.
o ¶ *Soluerent.*] filij.
p ¶ *Ei.*] matrimonij.
q ¶ *Cẽtesimæ.*] est autem centesima quæ sorti i anno æquiparatur: tricesima quæ in tribus annis: vt C. de vſur. l. eos.
r ¶ *Minores.*] siue filios mariti siue non: qui succedebant marito.
s ¶ *Veniente.*] i. redeũte vt C. de sec. nup. l. hac edictali. §. oibꝰ. q. d. hoc est iniquũ ꝙ modo filij omnia vẽderẽt pro ea. ſ. pecunia q̃ etiã ad eos redire debet mortua mſe.
t ¶ *Si quis.*] i. maritus.
v ¶ *Rei.*] ſ. vxorẽ: & pactũ fecerũt de lucranda dotatione si ipse prior moriat. aliàs hæc donatio ꝓficeret mariti restituẽdæ: vt ſ. đ æqual. do. §. j. co. vij. A.
x ¶ *Colligat.*] quo ad imperfectũ nihil innouatur: eum idem esset olim quod hic dicit: vt C. de secũ. nup. l. hac edictali. §. his illud. Accur.
y ¶ *Earũ.*] aliàs earũ. ſ. rerũ, aliàs eorũ. ſ. ꝓdiorum.
z ¶ *Iubet.*] hic est sensus, hæc mater talẽ præstet diligẽtiã qualẽ præcepit lex dominis existẽtibus.
a ¶ *Vſu.*] i. vſufr. q. d. fructuarius vtaꝰ fruat arbitrio boni viri: vt ff. vſufr. quemad. ca. l. j. & institu. đ vſufr. §. finiẽ. Vel dic sẽcũdũ Al. qualẽ lex iubet: vt & modo dixit: vſu. ſ. existẽte apud mirum existẽtibꝰ dñis. ſ. filiis i. ꝓprietate. sed ꝓria magis placet.
b ¶ *Antiquas.*] quo ad hæc: vt C. de secũ. nup. l. hac edictali. §. his. & §. secundò.

ex longa cognatione: mater autẽ irrationabiliter expellitur. Quapropter & ipsa succedat filiis: & sit hæc lex clemens & mitis, matres filiis conciliãs. ¶ Colligẽtes a igitur huius legis partes, sancimus quoniam matrẽ (secundum quod iamdudum diximus b) assimilamus patri in antenuptiali donatione: & ipsam sustinere quidem pœnas sicut sustinet pater in dote. c in hæreditatem autem filiorum sine tergiuersatione veniãt & pater & mater secundum subiectas vtrique casui quæstiones d. Proinde quod patres habent, siue ad secundas venientes nuptias, siue non: hoc etiam matres habeant: vocetúrque mater ad filij hæreditatẽ, siue iam ad secundas venit nuptias, siue posteà veniat.

¶ *Mater filio non succedit in lucro antenuptialis donationis, superstite filio, immixtionis ratione sublata: his obtinentibus in præteritis casibus, & pendentibus. Barto.*

¶ Antenuptiali verò donatione, ad secundũ veniẽs consortiũ, neq; secundum quantum hæres existet filij fruatur e: sed hoc filiorum f sit solum lucrum, eis à lege datum, & non videatur esse pars g hæreditatis filij, sed adhuc antenuptialis donationis non adiciens naturã. Quæ h competit tenere etiam circa eas quæ nunc iam sunt viduatæ mulieres, & propriis successerunt filiis: & quæ nondum ad secundas veniunt nuptias, licet posteà veniant. Quòd igitur hic i habetur: sic omni tempore sanciatur.

¶ *Mulier secundo nubens, donationis proprietatem amittit: & si in immobilibus rebus consistit, recipiet eas, si verò in mobilibus, recipiet exactionem, nisi vir substantiam habeat, bis obtinentibus, & in permistis rebus. Bart.*

¶ Aliud verò k quidam occasione secundò nũbentium mulierum & antenuptialis donationis adiicere prioribus, bene se habere credidimus. Priscis namque constitutionibus l præbentibus electionem mulieri quæ m ad secunda vota n descendit si vellet accipere ante nuptias donationẽ, secundũ quod ei permittunt pacta & exponere filiis cautionem: quia moriẽs hæc restitueret: siue cùm non valet dare cautionem, aut nollet fortè, maneret quidem res apud filios antenuptialis donationis: soluerẽt o autem ei p etiam tertiam partem centesimæ q vsuræ: nos ex quæstionum emergentium varietate moti, quoniam inuenimus minores r in hoc periculum patientes antenuptiali donatione in pecuniis existente: & alios aurum quidem non habentes, coactos autem omnia paterna vendere, quatenus exoluere tur antenuptialis donationis debitum, ad eos vtique recurrendũ legem antenuptialis donatione veniente s propterea iudicauimus oportere hunc dari ordinem causæ vt si quis t contulerit res v secundum antenuptialem donationem: si quidem omnes immobiles sint, maneat harum vsus apud matrem & ipsa eum colligat x, & non respuat: neque exigat filios pro harum existimatione vsuras: sed & diligentiam earum y habeat sicut lex iubet z vsu a quidem existentibus dominis: & custodiat eos secundum leges antiquas b filiis superstitibus: aut si oẽs c moriãtur secundum nostram legem d veterem in casum quidem non existentium filiorum, matri: reliquum verò filiorum hæredibus conseruandum e. ¶ Si autem omnis f fortè cõsistat in pecuniis aut aliis mobilibus rebus antenuptialis donatio tertiã vsurarum partem percipiens matrem eum cautione iam definita, non exigere à filiis aurum nisi fortè idonea g sit viri substantia, & habeat aurum & argentum & vestem, & quicquid cõscriptum h fuerit matri. tunc enim electionẽ matri dabimꝰ siue voluerit res percipere & præbere cautionem: siue istam quam diximus vsuram accipere & secundum priores leges i, & secundum nostram k. Si vero permistæ sint res & donatio antenuptias aliud quidem in pecuniis, aliud verò in immobilibus habeat rebus: immobilia quidem modis omnibus manere apud matrem, vt alimentum habeat inde: porrò de mobilibus hæc valere quæ sancimus prius si essent in rebus mobilibus omnia antenuptialis donationis consistentia.

¶ *Pactis inter virum & vxorem de lucrãdo appositis, mulier quæ nihil omnino de dote de dit nihil de donatione lucrabitur. quæ verò partem dedit, partem lucrabitur donationis. Bartolus.*

¶ Illud quoque dudũ acerbè quidẽ sancitũ l est, raro aũt in iudicio examinatũ, existimamus oportere clara lege cõplecti, & tradere vsui & deducere ad iudicia, pro cõmuni positũ adiutorio. Si enim coniungantur aliqui alterutris cũ dotis & antenuptialis donationis documẽtis m: deinde vir quidem antenuptialem præbeat donationem mulier autẽ scribat dotem aut ipsa præbente eam, aut dante patre, aut quolibet extraneo: posteà appareat matrimonij tempore dos nõ data marito, sed sustineat onera n matrimonij, & matrimonium morte o viri soluatur: non est iustum omnino mulierem dotem non dantem marito, ante nuptialem accipere donationem. Sin autem non totam dedit dotem: & ipsa pro tanto exigat donationem inquantum dedit dotem. Aequalitatis † enim & iustitiæ sumus amatores: quam ꝓ in omnibus aliis q, & in cõsortiis r volumꝰ obtinere. Quapropter quæ mulieri nil oĩno dat s, nihil oĩno percipiat t: quæ verò minùs quã profes-

c ¶ *Omnes.*] aliàs non ꝓ hanc ꝓstitutionẽ: vt ẽ. §. hoc aũt. sed corrigitur ſ. de nup. §. qm̃ infirmas.
d ¶ *Legem.*] ſ. hanc: vt ẽ. eo. §. prosperimus.
e ¶ *Conseruandũ.*] tale quale accepit: vt ſ. de nu. §. & quia parum. in fi. A.
f ¶ *Omnis.*] ex hoc. §. colligiturautẽ. sed si aurũ. quam habes C. de secũd. nup. l. hac edictali. Acc.
g ¶ *Idonea.*] sic ſ. de fideiuſ. §. q̃ aut. col. j. Acc.
h ¶ *Conscriptum.*] nõe donationis ante nup. Acc.
i ¶ *Leges.*] vt C. de secũd. nup. l. hac edictali. §. his. Accur.
k ¶ *Nostram.*] ſ. hanc ꝓsentem. Accur.
l ¶ *Sancitum.*] quod sanctum non habemus.
m ¶ *Documentis.*] i. instrumentis. sic dicta: quia veritatẽ docent, sic accipit ſ. de fid. instr. §. in plerisq; locis. co. vj. nã hinc inde facta erat ꝓmissio, sed non donatio.
n ¶ *Onera.*] vt alere eã & seruiẽtes eius: vt fi. solumat. l. fi cũ. §. fi aũt. quod est iniquum: vt ff. de ꝓdicau. da. l. fi donatari°. §. j.
o ¶ *Morte.*] q̃ oĩa ẽt soluit. ſ. de nup. §. deficeps.
p ¶ *Quam.*] aliàs quandoque. aliàs quã & tunc dic quam. ſ. æqualitatẽ.
q ¶ *Aliis.*] ſ. cõtractib⁹ & iudiciis: vtff. de re. iur. l. non debet. argu. contra ff. de feriis. l. fin.
r ¶ *Consortiis.*] i. matrimoniis, de quibus agit & hoc debuit ꝓmittere. A.
s ¶ *Dat.*] nomine dotis vel aliud pro ea.
t ¶ *Percipiat.*] hoc sic intelligo. ſ. nomine lucri donatiõis ꝓ nu. & hæc est mẽs huiꝰ literæ. Sed contra ſ. vt exac. iſtã. §. fi. co. vij. Resp. ibi fuit parata dare: sed maribꝰ noluit accipere: quare vt condition̄ impleſſe, vt ibi dr & ff. de ꝓdi. cau. da. l. ij. §. fi. & ff. de ꝓd. & dmõ. l. iure ciuili: Aliꝰ dic ut nil recipiat, neq; donatiõis nomine, neq; ẽt dotẽ q̃ nõ dedit, neq; aliq̃ omninò lucrũ. Sed cõtra eos é C. đ dote cau. l. ff. nã dos nõ data recipiẽ: & respõdet eam correctã ꝑ hãc.

†Cõcor. cũ hac rubri. & auth. c. qñ vt ait. extra de vi. ho. cle. & constitu. cum gl. j. extra de rescrip.

†Concor. c. cũm multis. de reſcri. li. vj. in prine.

†Concor. c. ſi clericulus. de alienand. feud. col. ij.

pe. §. generaliter. Rñ. hãc correctã ꝑ illã. vel dicũt hoc verũ nisi ꝓscriptio tẽporis interueniat vt in dictis duabus l. ꝓrariis dicit. Itẽ ꝓra ſ. de nup. §. fi quis. Rñ. illud ꝓpter delictũ mariti. Itẽ cõtra. ſ. de exhibẽ. & intro. reis. §. quoniã. col. v. sed illud pietatis causa dicunt. Nã vnius fœlicitas alteri pro deſt: vt C. de nup. l. fi. sed vtrũq; horũ duorum ꝓrio rũ recipit modificationẽ hodie: vt ſ. vt liceat matri & auiæ. §. quia verò. l. dudũ. col. viij. Itẽ ꝓtra. ſ. de exhi. §. fi. sed ibi expreſſè voluit relinquere. Itẽ cõtra. C. vnde vir & vxor. l. j. vbi etiã in totũ vxor succedit viro: sed ibi non est qui obiciat hoc mulieri: cũ nullus sit legitimꝰ succeſſor: sic ff. de inof. teſt. l. posthumꝰ. §. si quis ex his. Sed qd erit ecõtra muliere dãte dotẽ, maritus nõ dat donationẽ. Rñ. idẽ, nã æquitatis, &c. vt hic dicitur: non tamẽ dico qòd teneat maritus vxori sic dare donationẽ vt fruatur mulier ea: quia cũ tantũ sit in donatione quantũ in dote, iam nõ seruiret dos onerib⁹ matrimonij vt ſ. đ æqua. do. §. j. co. vij. Quid ergo proderit mulieri. Rñ. deficiẽtib⁹ aliis bonis mariti has res mulier poterit vẽdicare: & licet alia sint obligata, facile illi iuri hypothecarũ poterit renũciare: vt C. ad Vel. l. ẽt. & l. iubemus. quòd hìc non fit: vt ſ. imò ante nup. do. in prin. col. v. Ac.

a ¶ *Professa.*] i. quam dare promisit.
b ¶ *Obtulit.*] i. dedit.
c ¶ *Etiam hoc.*] q. d. non solũ ſuperior §. sed etiã ille fuit bonum augmentum huic. l. prætor rubricam: nam in ea tantum tria continebantur quæ iam erãt expedita ante hunc §. & superiorem.
d ¶ *In casu.*] ſ. Gregoriæ.
e ¶ *Programmata.*] programma est scriptura publica cõſi. sapiẽtis facta, vt patet ferè in fi. cuiusli bet constitutionis huius libri. & dr C. de diuer. re. l. vniuersa.
f ¶ *Ditio.*] i. iurisdict. sic insti. in prœmio. §. j.

VT DETERMINATUS sit numer. &c.

§ ¶ *Ecclesiæ.*] Cõstantinopolitanæ ciuitatis. A.
h ¶ *Ecclesiarum.*] sub dicto patriarchatu ꝓstitutarũ. Et ita est hæc lex localis. sic aliàs ſ. đ eccl. re. imm. ali. §. fi. co. iij. & ſ. đ tabel. §. fi. co. iiij. & eo traquæ dã valẽt aliàs, sed non ibi: vt C. de iis q. ad eccl. confu. l. fi. j. respon.
i ¶ *Vdum. tuã.*] loqꝫ Epiphanio patriarchę almæ vrbis Cõstantinopolitanæ.
k ¶ *Patriarchas.*] antecessores tuos.
l ¶ *Mẽsura.*] ſ. nõ genti quinquaginta: vt C. de sac. sanc. eccl. nõ plures.
m ¶ *Disposuimus.*] in

professa a est, dedit: tantũ recipiat solum, quantum obtulit b: sitque etiam hoc c optimum in præsenti lege incrementum, plurima decernente, quæ semper in dubitatione sunt, vix autem modò ad legislationem deducta. ¶ Hanc autem valere volumus legem & in casu d dante ei principium & in pẽdentibus litibus, & omnibus decæterò prouenientibus. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis, tua sublimitas operi effectuique tradere festinet, & manifesta vniuersis per programmata e propria faciat, quatenus in omnibus ciuitatibus quas nostra ditio f continet hæc valeant, & certa omnibus fiant, secundum quod à nobis disposition est. Da. xv. Ka. Apri. Constantino, Bilis. V. C. Coss.

VT DETERMINATUS†

sit numerus clericorum sanctissimæ maioris ecclesiæ g & cæterarum ecclesiarum h.

TITVLVS III.

¶ In ecclesia maiori & aliis sibi adiacentibus & subiectis clericorum numerus secũdum facultates debet esse statutus, & debet obseruari ne ad inopiam ecclesia deducantur. Bart.

¶ Imp. Iustinianus Augu. Epiphonio regiæ huius vrbis archiepiscopo, & vniuersis eius tractus patriarchæ.

DVdũ quidem cõi & generali lege, & ad tuã i bea itudinẽ & ad reliquos sanctissimos patriarchas k scripta, de ordinatione venerabiliũ eporũ, & reuerẽdissimorũ clericorũ, necnon mulierũ diaconissarũ, & vt non amplius sint ab antiqua mensura qui ordinãt, dispositum, in qđ nobis videbat bene se & cõpetẽter habere, & regularũ sacrarũ dignè: psentẽ verò legẽ specialẽ ad tuam beatitudinẽ scribim⁹: de numero reuerendissimorũ clericorum qui in hac vrbe sunt disponentes. Quia enim, † pe nè nihil immensum bonum n est, competẽs est neque ordinationes, quæ super reuerendissimis clericis fiunt aut super reuerendissimis diaconissis o fieri tantas, vt illorum expensis sanctissima ecclesia incidat in causam mutuorum maximorum, & paulatim ad nouissimã inopiã deponatur. Nouimus enim propter huiusmodi occasionem huius regiæ ciuitatis sanctissimã maiorem ecclesiam nostri imperij matrem p, debitis inquietari maioribꝰ, & nõ aliter valentẽ facere singulas erogatiões reuerẽdissimis clericis, antequam aurum nõ parum mutuum sumat, faciens tã hypothecas quam pignorum dationes in optimis suis prædiis rusticis, & suburbanis. Propter hoc igitur perspeximus nosmetipsos deponere ad huiusmodi causæ inquisitionem q, & agnoscere quemadmodum prius se habuerit, quidq; longitudo temporis adinuenerit. Inuestigantes igitur illud vndique inuenimus quoniam singuli horũ qui sanctissimas eccl. ædificauerunt in hac felicissima ciuitate, nõ pro ædificio solummodo cogitauerũt, sed etiã vt expensas sufficientes darent à se factis venerabilibus r: & determinarent quãtos s quidem competens esset presbyteros per vnamquamque ecclesiam, quantos diaconos masculos atque fœminas, & quantos subdiaconos, & rursus cantores atque lectores & ostiarios constituti: & super hęc etiam oratorij expensas definierũt & reditus proprios dederunt sufficientes iis t, quæ à se constituta v sunt. ¶ Si quis autem adiecerit multitudinem nequaquam penitus extendenti sufficientem, permanserunt vsque ad multum tempus talia conseruata: & donec hoc fuit, donauerunt sanctiss. eccl. domibus quam sufficerent.

¶ Cùm verò Deo amabiles episcopi ad aliquorum preces semper x respicientes protacti sunt ad ordinationum multitudinem: aucta quidem est expensarum quantitas ad immẽsitatem multam: creditores autem iam vndique y, & vsuræ z, & nouissima inopia a est: neque creditores inueniuntur propter incredulitatem b iam causæ: sed alienationes cum necessitate c, & contra d leges & causæ in decentes e, & neque propria dignitate temperate: vt ex hac nimietate neque prædia f neque suburbana sufficerent hypothecis & pignoribus: neque creditores propter hoc inuenirentur, sed ad inopiam descenderent nouissimam: & nec ipsis ministris emolumentum dare sufficerent g: sed ad viã omnium infelicissimam causa descenderent, quatenus rerum omniũ creditoribus crederet, quod dicere etiã pigeat nos: & quemadmodum non fiat, ꝓuidemus. Nam si non aliquis ferret libẽter eũ, qui vltra substãtiã suã expẽdit h, quomodo nõ & de his nobis est cogitãdũ? Non enim oportet ad mensuram expensarum quærere etiam possessiones

†Concor. c. cũm multis. de reſcri. li. vj. in prine.

a ¶ *Semper.*] i. multoties.
y ¶ *Vndique.*] ſ. facti sunt.
z ¶ *Vsuræ.*] ſ. factæ.
a ¶ *Nouissima.*] ſ. inopia. & ſubaudi ſupueniẽs emersa est tanta vr, &c.
b ¶ *Incredulitatem.*] ſ. eãdẽ. ſ. inueniri possunt.
c ¶ *Necessitate.*] ſ. fiunt cũ non possint mutuãtes creditores inueniri. Acc.
d ¶ *Contra leges.*] Leonis & aliorum imperatorum qui fuerunt posteà: vt C. de sanc. eccl. l. iubemus. & l. sancimus. Acc.
e ¶ *Indecentes.*] ſ. fiunt cùm non possint credito res inueniri. Accu.
f ¶ *Prædia.*] ruſtica.
g ¶ *Sufficerent.*] ſ. eccl.
h ¶ *Expendit.*] vt quia prodigus est: & ita bonis ei interdicitur: vt ff. de cur. fu. l. j. Vel dic vt inſt. de iis qui sunt ſui vel alie. iur. §. fi. Prima placet. Accur.
i. ¶ *Cogitandũ.*] nobis, si enim pro causis corporalibus cogitamus, &c. vt ẽ. vt cũ de ap. cog. §. fi ve rò liberi. in fi. co. viij. Ac.

a ¶ Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Sed ex iis.*] ſ. poſt dictionis]. Et no. q̃ qui hoc ſeruare nõ poterat, pauper nõ eſſet.
b ¶ *Reliquis.*] alias reliquas omnes. & tũc repete in aliis p reliquas oẽs venerabiles domos. Accur.
c ¶ *Schemate.*] i. ordine ſiue dignitate. Accur.
d ¶ *Sancimus.*] quæ in hac conſtit. diximus.
e ¶ *Tempore.*] ſ. futuro.
f ¶ *Numerus.*] nõ genti quinquaginta : vt ẽ. in prin. dixit. Accur.
g ¶ *Eccleſia.*] ſ. prius ſanctæ Sophiæ quæ eſt maior eccleſia.
h ¶ *Verina.*] proprium nomen. Accur.
Vicem duorum vnus gerere non poteſt.
i ¶ *Eccleſiis.*] ſ. tribus.
k ¶ *Conſiſtentes.*]hic no. quod vnus vicẽ duorum gerere non poſſit. ſic ff. d pac. l. ſi plures. Itẽ no. q̃ quidam libri non habẽt plus in hac cõſtitutiõe. & quidam habẽt tres colum. ſed non legitur.
l ¶ *Quoniam.*] reſpõdet tacitæ quæſtioni.
m ¶ *Illud quoque.*] Not. quòd non debet clericus trãſire de vna eccleſia ad aliam. quod nõ ſeruatur.
De vna eccleſia ad aliã clericus trãſire non debet.
n ¶ *Contradicere.*] Not. ar. pro epiſcopo vel prælato q̃ liceat ei reclamare à literis dñi papæ : vt C. ſi contra ius vel vtil. public. l. & ſi legibus. ſed poteſt dici quod hic nõ à principe, ſed ab alio noie principis erãt miſſę. ſi aũt q̃ſtæ literæ eſſe principis: recipiẽdę ſũt, ſed ſecunda iuſſio debet expectari: vt C. de mãd. prin. l. j. & ẽ. de mãd. prſ. §. deinde cõpetẽs. co. iij.

hoc enim ſimul ad auaritiam impietatémque perducit) ſed ex iis quæ ſunt, expenſas metiri. Quapropter competenter etiam de his ſancimus, & immenſitatem excludimus certæ medicinæ cauſam tradentes.

¶ Sancimus igitur eos quidem qui hactenus ſunt in eadem ſanctiſſima maiori eccleſia & reliquis [b] omnibus venerabilibus domibus reuerendiſſimos clericos, & mulieres diaconiſſas, & oſtiarios manere in quo ſunt ſchemate [c]: non enim quod eſt minuentes, hęc ſancimus [d], reliquo verò tempore [e] nulla fiat ordinatio, donec ad antiquũ numerum inſtitutum ab iis qui ſanctiſsimas eccleſias ædificauerunt reuerendiſsimorum clericorum quantitas redigatur.

¶ Sed quoniam pridem etiam reuerendiſſimorum clericorum ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ regiæ noſtræ ciuitatis determinatus eſt numerus [f], & valde breuis erat : vt potè vna exiſtente ſanctiſsima eccleſia [g] : poſteà verò & venerabilis domus ſanctæ gloriоſęque virginis & Dei genitricis Mariæ iuxta ſanctiſsimæ maioris eccleſiæ vicinitatem poſita ædificata eſt à pię memoriæ Verina [h] : & veneranda domus ſancti martyris Theodori à Sphoratio glorioſæ memoriæ dedicata eſt : erat autem etiam venerabilis domus ſanctæ Irenes : quæ ſanctiſsimæ maiori eccleſiæ copulata eſt: propterea redigere numerũ ad antiquam figuram impoſsibile eſt. Non enim ſufficient tantis eccleſiis [i] pauci conſiſtentes [k] quoniam [l] quãdo nõ proprios clericos neq; matres habent baſilicas, ſed cõmunes ſunt & ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ, & earum omnes circumeuntes, ſecundum quendam ordinem & circum miniſteria in eis celebrant: deinde etiam plurima multitudine, & ex anti quis hæreticis ad ſanctiſſimam maiorem eccleſiã deducta, gratia q̃idem magni Dei & ſaluationis noſtri Ieſu Chriſti, laboribus aut immutationibus noſtris oporteat plures quàm à principio ad præſens officij miniſterium definiri. quapropter ſancimus nõ vltra ſexaginta quidẽ presbyteros in ſanctiſsima maiore eccleſia eſſe, diaconos aũt maſculos centũ, & quadraginta fœminas : ſubdiaconos verò nonaginta, lectores autẽ centum & decem, cantores vigintiquinque : ita vt ſit omnis numerus reuerẽdiſsimorum clericorum ſanctiſsimæ maioris eccleſiæ in quadringẽtis vigintiquinque: & ſupra centum exiſtentibus iis qui vocãtur oſtiarij, in ſanctiſsima ſiquidem maiori eccleſia huius feliciſsimæ noſtræ ciuitatis tres venerabiles domos vnitas ei, tanta clericorum ſit multitudo: nullo quidem horum qui nunc ſunt excludẽdo: licet multò plurimum ſit numerus ab iis qui à nobis nunc determinati ſunt: nullo autem de cætero adiiciẽdo in vnoquoque ordine in iis qui nunc ſunt: donec ad hunc numerum menſura redigatur.

¶ Illud quoque [m] adiiciendum eſt vt quod hactenus non decenter fiebat, nequaquam in republica geratur, id eſt, multos reuerendiſsimorum clericorum dedignari quidẽ in iis quibus ordinati ſunt ſanctiſſimis eccleſiis aut in prouinciis deſeruire, ad ſanctiſſimã verò maiorem eccleſiã & venerabilẽ clerũ eius per patrociniũ quodlibet accedere : quod de cætero fieri prohibemus. Nam ſi ſuper venerabilibus monaſteriis prohibemus ex alio monaſterio ad aliud tranſmigrare : multo magis neque reuerendiſſimis clericis hoc permittamus lucri & negotiationis habere huiuſmodi horũ deſideriũ iudicãtes. Si verò & aliquando talẽ quandã migrationẽ tua beatitudo aut per tẽpora imperium fieri perſpexerit: nõ aliter hoc agi, antè, quã ad prædictum à nobis numerum cauſa redigatur vt migratio in officiũ deficientis fiat: & nõ ſupra numerũ aliquid omninò excedatur. hoc eũ nulla machinatione, neq; ex aliquo modo fieri ſinimus. Et hæc quidem de ſanctiſſima maiore eccleſia.

¶ In aliis autem omnibus eccleſiis quarum expẽſas ſanctiſſima maior eccleſia facit, ſancimus nunc quidẽ exiſtentes manere, ſimiliter eos etiam ſub ſchemate: de cætero verò nullũ ordinari anteq̃ad eũ qui vocatur ſtatutus vniuſcuiuſq; eccleſiæ (qđ antiquitus ordinatũ eſt) ab ædificatoribus eccleſiarũ, presbyterorũ, diaconorũ maſculorũ atq; fœminarũ, & ſubdiaconorũ atq; lectorũ, necnon eantorũ & oſtiariorũ numerus redigatur, & nullus in medio penitus adiiciat. Noſq̃ ipſũ cauemus tale aliquid agere & ordinãdos abbreuiam[o]: nullúſq; noſtrũ iudicũ tale aliquid agat noſtrã formidans legẽ: & licentia ſit beatiſſimo archiepiſcopo & patriarchæ huius regiæ ciuitatis ordinationi contradicere [n], licet iuſſio de palatio veniat. Nã & qui præcipit, & cui præcipitur, ſub eccleſiaſtica mulcta erũt, ſi tale aliquid egerint. ¶ Sed neq; in aliis eccleſiis quæcũq; emolumentũ & expẽſas habẽt à ſanctiſſima maiore eccleſia incõpetens eſt multitudinem inire ordinandorum eius: neq; tranſcendere de cæterò conſtitutam à principio etiam ſuper illis mẽ ſurã: ne forſan omnes etiam qui eas conſequuntur, in multitudinẽ incidentes immenſam, & accedentes ſibimet piè agentibus quæſtus diuidentes, & exinde vſque ad menſuram eorum non ſufficientes in maximam auguſtiam incidant.

¶ Si verò vltra menſuram definitam ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ ſiue aliarum eccleſiarum ordinetur: qui per tempora fuerit ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ ſanctiſſimus epiſcopus, & venerabilis eiuſdẽ eccleſiæ œconomi erogationẽ eccleſiaſticis præbuerint quæſtibus: ipſi quoque de ſua & propria facultate præbeant expẽſam, & qui hæc expendere eos permiſerit beatiſſimus patriarcha. Sciãt enim quia ſi quid tale egerint, licentiã damus & ſanctiſſimis patriarchis qui poſt tale aliquid agentes fuerint, & poſterioribus œconomis, & omnibus reliquis reuerendiſſimis clericis talia perſcrutari, & facta prohibere, & indicare imperio : vt illud cognoſcens præcipiat ex ſubſtantia hæc agentium œconomorum, aut etiam permittentis archiepiſcopi hoc ſarciri ſanctiſsimæ eccleſiæ. ¶ Quapropter ne rurſus fortè fiat talis aliqua rei confuſio atq; tumultus, cauſa ad menſuã à principio conſtitutam redacta, tunc ordinare liceat in tantum vt non tranſcendatur definita menſura, neque numerus tranſeatur, aut fiat quædam circa hoc calliditas. Non enim † illud patimur omninò fieri, vt dicatur, quia licentia erit ordinare quidẽ non tamẽ emolumẽta præbere. hoc enim eſt rurſus ad confuſionẽ efficientium, & immenſam adiectionem ſecunda collegia conſtituentium. deinde etiam plurimas habebit cauſas circunuentionis, vel alias ſibimet vias auaritiæ inueniãt & pro alimentorum expenſis. Et hoc igitur agi penitus etiam ſub mulcta quæ vocatur eccleſiaſtica, prohibem[p]: maximam vtilitatem hanc eſſe putantes, vt ſanctiſſima maior eccleſia neque debitis ſubiiciatur, neque anguſtetur

† Cõcor. cũ hoc tex. glo. quarta. in c. cũ. M. extra, de conſtit.

DE FIDEIVSSORIB. ET MAND. &c.

a *Egem antiquã.*] quã habemus C. de fideiuſſ. l. non rectè. q̃ hic corrigit, & noua ei adiicitur, & p parte ſeruat, vt q̃dã dicũt, qđ nihil eſt: ſed dic, q̃ erat quædã lex q̃ duo dicebat. Primũ, vt p̃ſente vtroq; re[q] primò fit q̃ueniẽd[o] & i hoc bñ: vt ẽ. e. §. antiqua ſi quidẽ. Sed m̃ q̃l. abſenti rco nõ dabat ſpatiũ fideiuſſori ad, p̃ducẽdũ reũ: & i hoc malè dicebat: vt ẽ. e. §. ſi verò fideiuſſ. ibi, nõ eñ, &c. & fuit hęc l. antiqor, q̃ illa C. e. nõ rectè. velq; aliæ, q̃ tractant de eadẽ materia: vt patet ẽ. prox.
b ¶ *Olim.*] ſ. ſancimus: & accipiẽ ex ſeq. verbo, neſcim[9]. ſic ẽ. dꝛ. & cura. di. l. j. §. nũc tractẽm[9].
c ¶ *Non approbatam.*] i. reprobatã per cõſuetudinem ei contrariã: vt ff. de leg. & ſenatuſco. l. de quibus. §. fi. & ẽ. de quæſtio. §. ſi verò. col. vj.
d ¶ *Exquiſitas.*] i. plerũque in iudiciis neceſſariò examinatas. nã & hodie pleræque cauſæ ſunt de ſimili materia.
e ¶ *Apparentẽ.*] ſ. fore vtilẽ. vel dic apparet, i. ad memoriã reducit, & deploratur: vt facit vxor de marito bono mortuo cũ min[9] bono ſit p̃ſũcta.
f ¶ *Erat enim.*] interpoſitio eſt.
g ¶ *Eius.*] ſ. antiquæ l.
h ¶ *Non diſcreta.*] vt ẽ. eo. in prin. diximus.
i ¶ *Augmento.*] nã cum duo tãtũ capitula in ea cõtinebãtur in hac cõſtitutione infinita ſunt : vt ẽ. eo. per totum.
k ¶ *Si quis igitur.*] quia legem antiquã volumus reformare: igitur, &c.
† Sic Iulian. ſed in Græco aliter inſcribitur.
l ¶ *Crediderit.*] ſ. mutuã do aurũ, vt ſequitur. Sed quid ſi in alio cõſtat mutuũ quã quod pondere, numero, mẽſura p̃ſtat? vt ff. ſi cer. pe. l. j. vel qđ ſi alius contractus ſit vbi poſſit fideiuſſor accedere: vt ff. eo. l. j. Rñ. ſemper locũ habet quod hic dꝛ: vt ẽ. eo. §. nõ ſolum. & §. abſolutè. & §. ſimiliter. & ff. ſi cer. pet. l. j.
m ¶ *Fideiuſſorem.*] No. differentiã inter iſtos. nã fideiuſſor & ante obligationẽ, & poſt accipi põt. vt inſt. eo. §. ij. mãdator
† reuocare. tm̃ ante. niſi in caſu vt ff. mand. l. ſi verò nõ re. §. ſi poſt. & §. planè. & §. cũ quis. Spõſor qui ſponte ſine rogamine pro alio intercedit quia & ipſe habet actionẽ mandati: vt ff. mãd. l. ſi pro te. alias eſt l. qui patit. licet M. dicat ſponſorẽ p cõſtituente ſe debere poſitũ eſſe. & in his tribus locũ habet hęc p̃ſtitutio. Idẽ dico de cõſtituente, qui tm̃ poſt obligationẽ accipit: vt ff. de cõſti. pec. l. j. ad inſtar fideiuſſoris: vt C. de conſt. pe. l. ſi. Quid in expromiſſore qui, ſ. p̃mittit alio nõ obligato pro quo obligatur, vel etiã nũc liberãte eũ: vt ff. de do. l. & elegãter. §. ſeruus pactionis? Rñ. nõ habet locũ hæc p̃ſtitutio, cùm nõ poſſit dici cõtra eum, cõtra quẽ agere nõ poteſt eſſe negligẽs: vt C. de an. exce. l. j. §. fi. Itẽ quid ſi principaliter ſe p̃ſtituit debitorẽ, vt fi. tota die? Rñ. refert an nouerit alteri[9] obligatio, qđ fieret ſm̃ vetera iura, ſemper mutata perſona: vt ff. de act. & obli. l. obligationũ ferè. §. fi. & Inſt. q. mo. tol. obl. §. præterea. hodie hoc expreſſo, nõ aliàs: vt C. de no. l. fi. & tunc nõ habet locũ hæc cõſtitutio rõne dicta ĩ ſu pra. ſi verò nõ fiat, & tũc locũ habet, cùm eadem ſit ratio huius & fideiuſſoris: vt ff. de ver. obli. l. à Titio. in ff. & ff. ad le. Aq. l. illud. Itẽ æquitatis ſumus amatores. vt ẽ. tit. ij. §. fi. & C. de conſt. pec. l. fi. hæc glo. locum habet, quando vnus poſt alium obligatur.
n ¶ *Accedat.*] hic corrigitur quod eſt in C. e. l. nõ rectè. & l. mater. & l. ſi aliena. q̃ oẽs leges dicũt idẽ. Vltimò quære hic qđ dixi ẽ. de duo. re. col. vij. §. j. Item nunquid huius l. beneficio renuntiari põt? Rñ. ſic: vt C. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. arg. contra ẽ. de duo. re. §. j.

DE FIDEIVSSORIBVS, ET MANDATORIBVS, ET ſponſoribus, & ſolutionibus.†

TITVLVS IIII.

¶ Reo abſente primò fideiuſſor eſt conueniendus: dilatione ſibi ſtatuta ad reum repræſentandum, lege antiqua non obſtante. Bar.

¶ Imp. Iuſt. A. Io. glor. ſacrorum. P. P.

Legem antiquã [a] poſitã quidem olim [b], vſu verò (neſcimus quemadmodum) non approbatam [c], per cauſas autem ſemper exquiſitas [d], atque neceſſarias apparẽtẽ [e], rurſus aduocare † & ad Remp. reducere, bene ſe habere putauimus : non ſimpliciter eam ſicut iacebat ponentes (erat enim [f] quædam eius [g] pars omninò non diſcreta [h] ſed cum competenti & Deo placito diſtribuentes augmento [i]. ¶ Si quis † igitur [k] crediderit [l], & fideiuſſorem [m], aut mandatorem, aut ſponſorẽ †, acceperit: is non primum aduerſus mãdatorem, aut fideiuſſorem, aut ſpõſorem accedat [n] neque negligens debitoris interceſſoribus moleſtus ſit [o], ſed veniat [p] primum ad eũ, qui aurum accepit, debitumque contraxit, & ſi quid inde receperit [q], ab aliis abſtineat. Quid enim ei [r] in extraneis [s] erit, à debitore completo [t]? Si verò nõ valuerit [v] à debitore recipere, aut in partẽ, aut in totum: ſecundum quod ab eo non potuerit recipere ſecundũ hoc ad fideiuſſorem, aut ſponſorẽ, aut mandatorem veniat, & ab illo quod reliquum eſt ſumat [x]. & ſiquidem præſentes [y] ei [z] conſiſtãt ambo. & principalis, & interceſſor, & fideiuſſor, mandator, & ſponſor, hoc omni ſeruetur [a] modo. ¶ Si vero interceſſor, aut fideiuſſor, aut mandator, aut qui ſponſioni ſe ſubiecerit adſit, principalem verò abeſſe [b] contigerit acerbum [c] eſt creditorẽ mittere alicubi [d], cum poſsit mox interceſſorem, aut fideiuſſorẽ, aut mandatorẽ, aut ſpõſorem exigere. Sed & hoc quidẽ curandũ eſt à nobis poſsibili modo. non enim erat quoddã hic [e] antiquę † legi [f] datũ pro ſanatione remediũ : cùm vtiq; Papinianus maxi. fuerit, qui hoc primitus introduxit [g], probet : igitur [h] interceſſorem aut ſponſorem, aut mandatorem, & cauſæ præſidens iudex [i] det tempus interceſſori (idẽ eſt dicere ſponſori & mandatori) volenti principalem deducere, quatenus ille prius [k] ſuſtineat cõuentionem, & ſic ipſe in vltimũ ſubſidiũ reſeruetur, ſitque ſolatio interſti etur perpetuo ædificio, ſed ſemper abũdet. Sicut enim de his expenſam determinauimus, ita congruet pro tẽpore ſanctiſſimum patriarchã & reuerendiſſimos œconomos conſiderare, vt aliæ expenſæ quæ fiunt ex eccleſiaſticis quæſtibus, circa pios erogẽtur actus, & Deo placentes, & illis hæc miniſtrent, qui pro veritate egẽt, & nõ habẽt aliunde alimentorũ occaſionem. Hoc enim dominũ Deũ placat, & nõ in patrociniis & ſtudiis hominũ eccleſiaſticas expenſas hominibus locupletibus diſtribuant: & ideo inopes neceſſariò non mereãtur. Sciãt aũt Deo amabiles œconomi, & qui nũc & per tpa futuri ſunt: quia ſi quid præter hæc egerint, & diuinis ſuppliciis ſubiacebũt, & ex ſua ſubſtãtia indẽnitatẽ ſanctiſſimæ procurabunt eccleſiæ.

¶ Beatitudinẽ igitur tuã quæ ab initio, & ex infantili penè ætate in ſacro omni ordine & ſchemate ſanctiſimã ordinauit eccleſiã, ex ſacrato vtique genere deſcendẽtis, hæc cuſtodire cõtinuè ſancimus: ſcientem quia non minor nobis cura eſt horum, quæ ſanctiſsimis eccleſiis profunt, quàm ipſius animę. Dat. xvij. Kal. Apri. Biſil. V. C. Coſſ.

b ¶ *Abeſſe.*] quod dixi, vt modò diximus.
c ¶ *Acerbum.*] durum & crudele. Al.
d ¶ *Alicubi.*] extra territorium ius dicentis: vel fortè etiam intra, dũmodo extra iudicium quod dic vt ẽ. §. j. diximus.
e ¶ *Hic.*] in iſto caſu.
f ¶ *Antiquæ legi.*] i. ab antiqua lege, cuius mentionem habuimus ẽ. eo. in prin.
g ¶ *Introduxit.*] in ſimili caſu, vt dilatione reo data abſenti & fideiuſſori licet præſenti dari debeat vt ff. eo. l. ſi teſtamento. §. fi. [non.
h ¶ *Igitur.*] vulgariter dicit. q. d. experiãt an poſſit repſentare reũ, vel
i ¶ *Tempus.*] ſ. lex menſũ, ſm̃ quoſdã: vt C. eo. l. fancimus, vel melius pro arbitrio iudicis: vt ff. de iur. delib. l. j. in fi. qđ erit in xx. miliaribus diurnis: vt ff. ſi quis cau. l. j. vel erit arbitriũ ſm̃ continentiam prouinciarum: vt ẽ. vt om. obed. iudi. §. fi verò alter. coll. v. & C. de dila. l. j.
k ¶ *Prius.*] hoc dicit Azo. verũ, quã do negat ſe fideiuſſiſſe: quod nihil eſt : imò etiam cùm conſtet: vt hic, & ẽ. de duo. re. in prin. collat. vij.

o ¶ *Moleſtus ſit.*] petendo ab eis vt ſoluatur. A.
p ¶ *Veniat.*] ſ. creditor.
q ¶ *Receperit.*] quod ſibi debetur.
r ¶ *Quid enim ei.*] ſ. creditori.
s ¶ *Extraneis.*] i. fideiuſſoribus.
† Iſte §. ponitur pro aut. ſuper l. non rectè. C. de fideiuſſ. & mãd. principi. pſẽte tamen vſq; eo. cumhoc §. j. in gl. j. ex tra eo. tit.
t ¶ *Completo.*] i. ſatisfacto. q. d. nihil. Ac. [tor.
v ¶ *Valuerit.*] ſ. creditor.
† Conſtituta pecuniæ eum accepe rit. Iu.
x ¶ *Sumat.*] quid ſi pignus habebat à debitore. Vt q̃ primò debeat illud vendere: vt hoc colligit, ſed quia graue eſt & pignus vendi propter ſub haſtationes q̃ fiunt: vt C. de iur. do. impe. l. fi. dico pro. vt ff. e. l. inter eos. §. creditor. Nec dico eam correctã, licet dicãt quidam. ſ. per iſtã cũ leges vetereſ quãtũ poſſumus, tolerare debeamus: vt ẽ. quib. mo. na. effi. ſui. §. tribus. col. vij.
y ¶ *Præſentes.*] præſens reſpectu abſentis, multis modis dicitur. Primò qñ ſe adinuicem audire poſſunt[a] vt in ſtipulationib[9] accipit: vt ff. de verbo. obl. l. j. j. n. & inſt. de inu. ſtip. §. ité verborũ. Quis dicatur præſens.
a Cõcor. cle. dudũ. in glo. ſuper ver p̃ſentari, vbi etiã per do. Cardi. de ſepult.
Sed o qñ quis ẽ in eadẽ ꝓuincia, vt cũ de p̃ſcri. in ter p̃ſentes agit: vt C. de p̃ſcr. lõ. re. l. fi. Tertiò cũ eſt ĩ iudicio. vt ĩ. pductione teſtiũ quæ debet fieri præſente altera parte: vt C. de teſt. l. ſi quãdo. & ẽ. de teſtib. §. pe. col. vij. Quarto ſi ẽ domi, cuius nomine volo nũciare opus nouũ: vt ff. dđ. inſe. l. iij. §. abeſſe. & ff. qđ vi, aut clã. l. aut qui aliter. † antiqua lege.
§. j. Quintò vt ſi eſt ĩ hortis, etiã cũ tractamus de procuratore p̃ſtituẽdo: vt ff. de procu. l. præſens. & l. & qui. Sexto modo accip o hic, ſi eſt etiã in eodem territorio, vt facilẽ poſſit citari: vt ar. ff. de iuriſ. om. iud. l. vlt. licet quidã dicat eum in iudicio debere eſſe p̃ſentẽ: vt ẽ. de teſtib. §. pe.
z ¶ *Ei.*] ſ. creditori. Acc.
a ¶ *Seruetur.*] vt prius conuenerãtur principalis, quàm acceſſorius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Hoc.*] i. datione quam eis dat ad repræsentandum reum.
b ¶ *Talibus.*] l. mandatoribus & sponsoribus & similibus : vt ff. e. §. j.
c ¶ *Vt illo.*] scilicet principali.
d ¶ *Deducto.*] scilicet ad iudicium.
e ¶ *Liberentur.*] fideiussores.
f ¶ *Conuenit.*] interpositio est.
g ¶ *Contra eum.*] scilicet reum principalē, pro quo, & c. & hoc dico actionibus cessis. nā fideiussores ipsi exigēt, dummodo & ipsi priꝰ soluāt: vt ff. dsol. l. Stichū. §. pen. vel ptra cū fideiussore. scilicet debitū dico ab eo p quo, & c. & hoc dico actionibꝰ cessis. & sic sūt ablatiui absoluti. Et ē faciēda cessio antē solutionē vel tūc vel parū postea : vel multū postea: hoc tñ acto tūc i solutione, vt postea fiat: vt ff. de solu. l. Modestinꝰ.

Cessio quando fieri debeat fori faciēda.

h ¶ *Debitorum.*] i. ad res quæ fuerūt quōdā debitoris : nūc autē alienatæ sunt. vnde trāsit dominiū licet cū sua causa: vt ff. d acqu. rer. do. l. traditio. & ff. de cōtrahē. emp. l. alienatio. Sed q d si deposuit vel ꝓmodauit? Resp. apud eūdē videt esse: vt ff. cōm. l. rei. & ff. depos. l. licet. & de verbo. signifi. l. penes.

i ¶ *Veniat prius.*] scilicet creditor per hypothecariā actionem.

k ¶ *Personalibus.*] scilicet actionibꝰ. Sed ptra j. de litig. §. ad hoc. B. & Al. dicūt hoc corrigi. Ir. dicit q ibi debitor idēmq; vē ditor tenebat adhuc. alij dicūt q ibi habebat cām à debitore ptra quē dicūc agi posse & prius. sed Ioā. ptra. qa dolꝰ actoris nō nocet emptori: vt ff. d do. exce. l. apud Cellum. §. si cū legitima. Alij dicūt quillud locū habet ex cussis priꝰ bonis debitoris: vt hic. Vel meliꝰ illud i expresso, hoc i tacito pignore: vt hic, cū hoc etiā iure veteri erat: vt ff. d iu refisci. l. Mosehis. Vel dic aliter fm Azo. & Ioā. vt in summa d pi. §. damus.

l ¶ *Sive.*] sunt duæ partes : ve pro &. q. d. & si pro quamuis, & c. ficꝫ. de duo. reis. §. j. col. vij.

m ¶ *Res.*] ab eis vel ab alio possessas.

n ¶ *Idem est.*] quod in interessoribus est dictū.

o ¶ *Habuerit.*] creditor.

p ¶ *Homines.*] similes ꝫ. dictis : vt constitutores.

q ¶ *Ipsi.*] scilicet creditores.

r ¶ *Obligatos.*] ex constituta pecunia.

s ¶ *Hypothecariis.*] quid si reali puta hypothecaria teneatur fideiussor, cū psonali sit pscriptū? Resp. idē qd hic dī vnde distingue: qa prælatio fit personaliū actionū ad psonales. Itē psonaliū ad reales. Itē realiū ad reales. De primo dic qualiter reus priusquam fideiussor cōueniatur: vt §. j. ꝫ. eo. n. Secundo dic q ꝓ personales realibus pferuntur, vt hic, nisi in casu qñ idē debitor tenet res: vt j. prox. nō ita in fideiussore cōuēto psonali. nā licet teneat res, nō pōt creditor eligere: cū priꝰ oporteat eū redire ad res debitorū, quas ipsi tenēt vel alienauerūt: vt hic. nl tertio dic q primò ad res debitorū agit: vt hic: licet olim sempēt i electione creditoris tā i primo: vt C. e. l. nō rectē. q. i secūdo vel tertio casu: vt C. d pig. l. psecutiōe. Az.

t ¶ *Data est.*] vt C. de action. & oblig. l. fi. quæ l. hic corrigitur. nisi in hoc casu vt ꝫ. dist. maximus modo.

v ¶ *Creditoribus.*] strictē pro mutuationibus. sic C. de probatio. l. j. aliās vt ff. si certum pet. l. j.

cessori aut spōsori & mandatori in hoc a quoq; iudex. fideiussoribus eñ & talibus prodesse sancitum est, vt illo b deducto c interim cō uentione liberētur d qui pro eo in molestia fuerunt. Si verò tempus in hoc indultum excesserit, (contingit) namque etiam tempus definire iudicantem) tunc fideiussor aut mandator aut sponsor exequatur litem, & debitum exigatur contra eum e pro quo fideiussit, aut pro quo mandatum scripsit, aut sponsionem susceꝑit à creditoribus actionibus sibi cessis.

¶ *Hypothecaria actio contra extraneos pignorum possessores intentari non debet, nisi priùs reorum & fideiussorum omnibus facultatibus excussis, his obtinentibus & in omnibus creditoribus & successoribus. Bart.*

¶ Sed neque ad res debitorum h quæ ab aliis detinentur, veniat prius antequam transeat viam super personalibus i contra mandatores, & fideiussores, & sponsores: ficque ad res veniēs principalis debitoris, sive k ab alio detineantur, & detinentes eas conueniens si neque inde habuerit satisfactionē: tunc veniat aduersus res l fideiussorum, & mandatorum, & sponsorum: idem est m dicere, vel si quosdam habuerit n homines o ipsi p sibimet obligatos q, & qui hypothecariis actionibus sibi teneri possint. Cōtra principales tamen existentes apud eos res, siue personalibus, siue hypothecariis r, mox siue ambabus vti voluerit: omnē ei damus licentiam, quæ dudū à nobis data est s, & viā & ordinem in aliis personis cañibusq; sancitam. Et non solum hoc in creditoribus t dicimus: sed etiam si quis emerit aliquid ab aliquo: deinde acceperit eum quem vocant confirmatorem u: & moueatur in aliquo venditionis cōuētio v contra vēditorē facta: nō aduersus cōfirmatorē mox emptor accedat neq; tenētem x aliquid rerum venditoris, sed aduersus vēditorē priùs & sic ad confirmatorē. & tertio loco

x ¶ *Confirmatorē.*] No. eundē dici fideiussorē cū cuilibet cōtractui accedere possit, vt ff. e. l. j. idē & confirmator: qa vēditionē siue cōtractū firmat: vt Inst. e. i pri. & ibi Ang. §. fi. idē actor seruꝰ dī: vt ff. d eui. l. illud.

y ¶ *Conuentio.*] i. agatur ex aliquo pacto in venditione appposito in prę iudicium venditoris quod venditor non seruat.

z ¶ *Tenentem.*] repete aduersus. Azo.

a ¶ *Eadem etiam.*] i. in dicto casu venditionis.

b ¶ *Quā.*] scilicet diuisionem.

c ¶ *Sanciuimus.*] ꝫ. eo. §. j. & ij.

d ¶ *In aliis.*] à mutuo & venditione.

e ¶ *Contractibus.*] vel quasi : vt Inst. de obli. ex quasi contra. in prin. & de actio. §. j. Azo.

f ¶ *Vtroque.*] scilicet, i. creditorū, & debitorum: & ex hoc corpore colligit quoddā membrū illius aur. quā habemus C. d fideiuss. l. pſente. ibi, absq;.

g ¶ *Rursus.*] rep. valeat.

h ¶ *Quod autem.*] nunc de secūda parte rubricę.

i ¶ *Curis.*] scilicet debitoris.

K ¶ *Ardeat.*] i. ardēter cupiat. sicut & illud. Coridon ardebat Alexim. i. ardenter amabat.

l ¶ *Mobilis.*] tūc enim forsan æstimationē auri prælātādo in rebus mobilibus quæ in regione illa frequentabat, liberat, vt C. de do. l. fi quis argētū. in pri. & maxime si ex ea re creditor dānū non patiat: vt ff. de sol. l. Paulus. secundū Al. vel meliꝰ. dic q p si haberet ímo bilē substantiā, verisimile est quòd cito vēderet: & sic solueret: vt ff. d ac. pos. l. fi rem mobilem.

† vrgeat.

m ¶ *Substātia.*] rep. sit. n ¶ *Damus.*] i. concedimus, sic instit. de lib. §. fi.

† nequeremobilem habeat sui.

o ¶ *Sed si nec.*] istud nec duo importat. s. & nō. q. d. creditor nō vult accipere: & in hoc aduersat hęc dictio sed, ad supiorē casū. Itē & aliū nō ꝑmittit, s. emere hoc, diuulgāte: vt subiicit, &c.

p ¶ *Subiacent.*] i. bona debitoris : vel rem illā quam vēdere vult, dicit obligatam sibi vel alij.

q ¶ *Dari.*] in solutum.

r ¶ *Cautela.*] scilicet pro euictio.

s ¶ *Dare possit.*] scilicet pignori, q d tutius ē: vt Inst. de obli. q ex deli. §. furti. vel sihoc nō pōt, fideiussor dabit, licet aliàs ꝑ euictione nō deꝫ a: nisi immineat euictio i limine ꝓtractus: vt C. de euict. l. si post. & ff. d euict. l. illud. vel si hoc nō pōt, iuratoriā facit cautionē: vt Inst. de satisd. §. sed hodie. & ꝫ. d nup. §. q d verò sequit. Sed nunquid hodie semp dabit fideiussor à quolibet vēditore ꝑ euictione si dari pōt: quidā dicūt q ꝓ fic per Iustā & qd dī ff. de euict. l. illud. dicūt esse correctū. Sed dic q hic casus est specialis, & in aliis erit hæc spālitas. sic & aliàs cùm imminet euictio i limine ꝓtractus, sicut nūc dixim. vt ff. de pe. & cō. rei vē. l. pe. §. fi. & C. de eui. l. si post. itē aliàs est ex cōsuet. vt ff. de eui. l. fi fundus. A.

a Concor. e. per vestras. extra de do. inter vir. & vxo.

t ¶ *Dentur creditori.*] ꝫ. de ali. & emphy. §. q d aūt præbetur. col. ix. cōtra, sed illud fauore loci venerabilis: vel qa hoc erat pretiosius metallū: vt ꝫ. de cōsu. §. itaq;. ibi, argentū verò. & c. co. iiij. Ideò melior res debitoris reddaī. ar. ff. man. l. fi verò nō remunerādi. §. idē Papinia. sed prima verior est. nā idē credo si in quacūq; pecunia confiāt mutuū, cùm possibile sit ex oī pecunia fieri, i. cōparari aurū: vt C. de cōst. pe. l. ij. Az.

Fideiussor pro euictione an semper detur.

Coactum

Solui aliud pro alio inuito potest.

a ¶ *Coactū.*] No. q aliud pro alio soluēti inuito. sic C. de do. l. fi qs argētū. in prin. & ff. de le. j. l. si dom. §. q esticrē. & ff. de re. iu. l. miles. & ꝫ. d ali. & emphy. §. fi vero secūdū p dictū. & ff. de rei vē. l. q restituere. Regula riter aūt ptra. ff. si cer. pe. l. ij. §. mutui dat. & insti. q. mo. to. ob. §. j. Azo.

b ¶ *Immobilem.*] scilicet, in solutum.

c ¶ *Vel.*] pro etiam. Ac.

d ¶ *Perduceret.*] s. eos.

e ¶ *Cedere.*] nec enim in carcere detruderet ex quo cedit bonis suis : vt C. q bo. ce. pos. l. j. nisi dolose dissipauit: vt ff. quæ in fraud. cre. l. fi. §. fin.

f ¶ *Acerbo.*] cū cessione bonorū terribili. Ac.

g ¶ *Auxiliamur.*] dū aliud palio patimur solui.

h ¶ *Aduenirent.*] s. creditores: qa bonis suis cederent debitores. Acc.

Vēdere cogitur quis rem suam.

i ¶ *Hoc agere.*] hoc est vēdere. & sic not. quē iuitū rem suā vendere. sic īstitu. de iis q sunt sui vel alie. iur. §. fina. & C. d fer. cōmu. ma. l. j. & ff. d relig. & sum. fu. l. fi q s. & ff. cōmu. diuid. l. cōmuni diuidundo. §. fin. & ff. de iure do. l. cùm in fundo. §. pe. & C. de fideicō. lib. l. si rē donatam. secūdùm Al. regulariter ꝓtra, vt C. de iure delib. l. nec emere.

K ¶ *Iudicantis.*] qd dic vt §. quodautē dixim. l ¶ *Et absolutè.*] hic §. cōmunis est ad totū hūc tit. fic & aliās: vt instit. d iure natu. §. fin. & instit. de seruili co. §. pe. & §. fi.

m ¶ *Sequētes.*] nos. s. Ac.

n ¶ *Leges.*] vt ff. si cer. pet. l. j. & de ver. sign. l. creditores. & l. si cui. Ac.

o ¶ *Argentariorū.*] argētarius est, q ꝑponebat auctoritate publica ꝑ argento dando & recipiēdo: ad euius fidē velut ad fidē tabellionis recurritur. idē in nūmulariis, q alienā pecuniam fic tenebāt publica auctoritate: vt ff. de eden. l. quædā. §. nummularios. Accur.

p ¶ *Moderno.*] s. huius constitutionis secundū quosdā: vt idē fit in eis sicut in aliis accessoriis, vt post principalē cōueniantur accessorijargētarij: sed male. Dic ergo fiargentarius habens meūargentū, & idē in nūmulario dico, si det mihi aliū argentariū spōsorē: potero cōuenire prius, quàm volā. & sic bene ponit duran: ibus i ordine moderno. s. codicis: vt C. e. l. nō rectè. nō veteri ante codicem per l. antiquā, vt ꝫ. eo. in prin. si enim esset idē ius quod in aliis. s. accessoriis ī. dictis, male diceret durātibus. Itē si diceret de iure veteri primò. s. legis antiq ante Codi. male diceret moderno. Vel pone casū vt quia campsor meus aliis ſpopondit pro me poterit etiā prius cōueniri iure medio. s. codicis, vt di ctū est: & hoc propter vtilitatē, & c. s. vt facile quilibet apud eos deponat. nam eorū officiū habet publicam auctoritatem vel curam: vt ff. de eden. l. argentarius. §. j. Azo.

† Vtilitate.

Officium cāpiorū est pūblicum.

q ¶ *Tua eminentia.*] ò Ioannes præfecte prætorio.

DE MONACHIS.

r ¶ *Conuersationis monachalis.*] Horum triplex est conditio: vt ꝫ. eod. §. cogitandum.

s ¶ *Venientem.*] ad conuersationem monachalem.

t ¶ *Detergat.*] i. purget. l. a peccato: vt ꝫ. e. §. fi verò intrā. i fi. nō ergo ingratitudinē filij deleret, licet sit macula: vt C. de inoff. te. l. fratres. de iure cano. secus xix. q. vl. c. non liceat. nec infamiā facti vel iuris: licet ēt sit illa macula: vt C. de insa. l. a nāpe. Sed ecōtrā si est gratus, non ideo efficit ingrat' quia monasterium intrat: vt ꝫ. de san. epis. §. nulli. & §. interdi cimus. co. ix. & C. d epis. & cl. d o nob. §. hocēt Az.

u ¶ *Purum.*] à peccato.

x ¶ *Declaret.*] hoc verbum regit omnes sequētes accusatiuos.

y ¶ *Decentē.*] ergo q non facit decoris rōnabilis natura. i. hōi q est animal rōnale mortale: nō decet vt dicat homo, sed bestia.

† Scring. Hala. & lu. legū. de monasteriis.

z ¶ *Mentē.*] anima, quę à mente diuina deriuedit. Vel dic secūdū rationem insitā menti à Deo.

a ¶ *Celsiorem.*] nā erit in vita prēplatina: q est celsior, siue altior q actiua.

b ¶ *Eruditione.*] non tñ exigit q sit sumus theologus, sed q in fide nō erret, & literas sciat, vt sit monachus clericus: aliàs potest esse monachꝰ sed non clericꝰ: vt C. de epis. & cle. l. generaliter.

† Cōcor. gl. vnica ante fi nē vers. quia ingressus, in c. vl. extra de fi ꝑby. vide tamē gl. inc. cū deputati. sup verno nationis. de iudi. vbi videtur distinguere qualis sit irregularitas q rollatur p ingressum religionis.

c ¶ *Mutatione.*] quæ fit cū labore: vt ꝫ. e. §. sanciimus. nunquid ergo erit capite minutus? Rñ. fi: vt inst. de ca. di. in prin. Itē nūquid actiones primò i eū & sibi cōpetentes extinguūt? & nūq d postea restituunt ex illo edicto d ea. di. vt ff. de ca. di. l. ij. Rñd. q dā dicunt verūq; verū: vt ff. d ea. di. l. tutel. §. iniuriarū. Sed pōt dici eas nō extingui, cū possit adhuc cōuenire, & p abbatē vel per aliū respōsalē respō debit. vt ꝫ. apud quos opor. cāus. dila. co. vj. & ibi pleni' dicemus.

† pp bigamiā vel homicidium, talis irregularitas non tollitur per ingressum religionis. Dicit hoc vērū de irregularitate q cō trahitur defectu natalium. Sianie cessēr irregularitas contracta

d ¶ *Nos.*] Sed qd ad principē de spiritualibus ptra ctare? Resp. vt dicetur. ꝫ. tit. j. in prin.

e ¶ *Decertatores.*] s. iejuniis & orationibus cōtra diabolum. & expone decertatores, i. bellatores.

f ¶ *Vt post illa.*] hic colligē cōmutationem huius constitutionis.

g ¶ *Disposuimus.*] quas constitutiones non habemus. nam de ea quę est ꝫ. de sanct. epi. nō dicit: cū illā posuimus post istā: vt C. de no. co. sa. l. j. nec de illa quæ est ꝫ. e. vt deter. fit. quia ibi nō dī de epis. Itē nec de illa quæ est ꝫ. tit. j. quia est & illa post istam. Vel dic quòd dicit de illa. ꝫ. vt deter. &c. quia de clericis &c-

piscopis fit mentio ibi in fin. primæ col.

h ¶ *Competit.*] i. extra monasticam vitam.

i ¶ *Agendi.*] i. monasterium ædificandi.

k ¶ *Ille.*] s. episcopus.

l ¶ *Ponens.*] sicut etiam in constitutione cuiuslibet ecclesiæ: aliter facta non est ecclesia, sed spelunca illicita dicitur: vt ꝫ. de eccle. tit. §. fi quis autem. & ꝫ. vt nul. fabr. ora. do. j. respon. colla. v.

m ¶ *Fieri modo.*] s. monachos.

n ¶ *Similiter.*] i. æqualiter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Non est masculus.*] hoc intelligunt q̃dã sic, vt monachus nõ sit liber vel seruus, vel masculꝰ, vel fœmina: cũ mortuus sit: vt ℑ. e. §. si autem vxoré. sed illud quò ad dotẽ vel donationẽ verũ est, vt ibidẽ dicit: vt ℑ. de nup. §. p occasionẽ. col. iiij. Die ergo nõ est liber, &c. i. nõ é differentia hominũ inter ista genera quò ad gratiã Dei suscipiendã, sed: quò ad alia differẽtia est inter mares & fœminas: vt ff. de sta. ho. l. in multis. & liberos & seruos: cũ sint species oppositæ: vt instit. de lib. §. ℑ. Item seruus factus monach' recedens reddit domino cũ rebus: vt ℑ. eo. §. si verò seruitij. sed liber recedẽs res monasterio dimittit: vt ℑ. e. §. si qs autem semel. Ité in ordinatione clerici est differẽtia: quod dic vt ℑ. de sanct. epis. §. adscriptitios. & §. siꝛu. col. ix.

a Sic etiã dicebat Ambro. in vita beatorũ martyrũ Vitalis & Agricolæ.

b ¶ *Oẽs.*] Sic etiã in alio omnes pares sunt: vt ff. d accu. l. hos accusare. in fi.

c ¶ *Regulas.* sic ℑ. ti. j. §. j.

d ¶ *Singularẽ.*] monasticã. nã etiã monachus à monos, qđ est vnus dicit, quasi solus, & achos, qđ est tristis, vt C. de epis. & cle. l. decernimus.

b Vode Christo. fuser epist. ad Hebræos, Qui monachũ p̃ferris, q̃ erubescis' es, qui debes lugere & rideꝛ.

e ¶ *Prompte.*] hoc si dubia est eius cõditio: alias si certa, statí pòt fieri monachꝰ & imponi cuculla vt ℑ. đ san. epi. §. figs aũt. sed & si est dubia: in laico ignotorũ inoto biniũ: in clerico ignoto biniũ: in noto autẽ annꝰ ex pectat de iure canonũ c.

c De hoc vide ℑ. c. ad apostolicam. cum gl. suis. extra de regula. & transeun. ad religionem. vbi rex. & glo. & multæ congr. ad hoc.

f ¶ *Tonsura.*] ℑ. rotũda sine corona: quia illa confert ordinẽ secũdũ quosdam: quod non credo.

g ¶ *Vocantur.*] ſ. vulgariter, vt in ecclesiis.

h ¶ *Eos.*] repete & sanctissimos reuerẽdissimos abbates requirere, &c.

i ¶ *Docẽtur.*] qui nouitij appellantur.

k ¶ *Experimẽto.*] sic instit. in proœm. §. cũque.

l ¶ *Non enim.*] interpositio est, vt ℑ infinitis locis i hoc volumine: vt ℑ. & §. si quis autẽ monasticã.

m ¶ *Animæ.*] i. animati corporis. nam anima gaudet & nõ patiꝫ laborẽ in hoc. sic C. de sacr. san. eccles. l. sancimus. in fi.

n ¶ *Vestẽ.*] ſ. cucullam & scapularium.

o ¶ *Tonsuram.*] ſ. cum corona.

p ¶ *Migrãtes.*] serui discomigrãtes. i. accedẽtes.

q ¶ *Ex lege.*] vt C. com. de ma. l. fin. & C. p̃quib. cau. ser. acci. li. p totũ ti. & C. đ la. li. tol ptotũ. & C. qmil. pos. vel nõ. l. sup seruis. Sed nũquid monasterij pretium talis serui reddet dño? Videtꝫ sic: vt C. p̃ quib. cau. ser. l. fi. sed ꝛtra dico: quia imputo dño quare mtr ad auerit.

r ¶ *Quo.*] sic instit. quib. mo. ius pa. po. sol. §. fili'. sic ℑ. cõst. q̃ de dig. in pri.

† Vir sanctꝰ tempore Anastasij Imp. Euan. li. iiij. c. vj.

An monasterium debeat reddere dño pretium serui monasterium ingredientis.

s ¶ *Nuper.*] hæc est interpositio vsque illuc, si quis igitur.

t ¶ *Ex Lycia.*] nomen proprium prouinciæ.

v ¶ *Famosissimus.*] abbas fuit sanctissimus: vt dicitur in decretis.

x ¶ *Et perdurantium.*] scilicet, in probatione. Accur.

sceperit gratia, prædicans palã: qa quantum ad Dei cultũ, nõ est masculus [a], neque fœmina, neque liber, neque seruus: omnes [b] enim in Christo vnam mercedem percipere.

¶ Sancimus ergo sacras sequentes regulas [c], eos qui singulariter [d] conuersationem profitẽtur, non promptè [e] mox à reuerẽdissimis præsulibus venerabilem monasteriorum habitũ percipere monachalem: sed per triennium totum (siue liberi fortè sint, siue seruitolerare nondum monasticum habitũ promerẽtes: sed tonsura [f] veste eorum, qui laici vocantur [g], vti, & manere diuina addiscentes eloquia, & reuerendissimos eorũ abbates requirere eos, siue liberi sint, siue serui, & vnde eis desideri um vitæ singularis accesserit: & discentes ab eis: quia nulla maligna occasio ad hoc eos induxit: & habere eos [h] inter eos, qui adhuc docentur [i] atque mouentur: & experimento [k] percipere eorum tolerantiam & honestatem: (non enim [l] facilis est vitæ hominum mutatio, sed cum animæ [m] sit labore) & dũ triennio toto ita per mãserint, obtimos semetipsos & tolerabiles aliis monachis & præsuli, demonstrantes: hos monasticam promereri vestẽ [n], atque tõsurã [o], & siue liberi sint, sine calũnia permanere: siue serui penitus non in quietari migrãtes [p] ad cõmunem omnium: dicimus autem cęlestem dominum, & arripiantur in libertatem. Nam si in multis casibus, etiã ex lege [q], hoc fit, & talisquædam libertas datur: quomodo [r] non præualebit diuina gratia talibꝰ eos absoluere vinculis? Si verò intra triennium vẽerit quispiã, & aliquem hõrum qui cõuersationem profesi sũt trahere tanquã seruum voluerit. (hoc quod nobis nuper [s] ex Lycia [t] nunciauit Zosymꝰ [†] Deo amabilis, vir famosissimus [v] in conuersatione, & propè cxx. ætatis agens annum: pollens aũt animi & virtutibus, & corporis operationibus, tanta quædã in eo gra Dei floret.) Si quis igitur (sicut prædiximus) intra trienniũ veniat, aliquem in seruitutem trahens volentium, & perdurantium [x]: vt fierent monachi, & dicat quoniã abripuit quasdam res, & propterea recurrit ad monasterium: sancimꝰ eum non promptè agere, sed primò probare [y] pro veritate, quia seruus est, & pro furto forsan aut vita maligna, aut vitiis [z] pessimis fugerit quidem propter [a] suum vitium, ad monasterium autem venerit, & si quidem verax ostendatur, & apparuerit [b] propter eiusmodi causam monasticam simulans [c] conuersationem, aut propter turpi rudinem vitæ fortè diffugiens [d], & non pro veritate sanctimoniæ habitum concupiscens, hunc reddi domino cum quibus [e] forsan abripuit: si tamen hæ res etiam in monasterio fuerint: eum verò qui dominus approbatur, dare ei [f] iusiurãdum, quia nihil mali ei faciet, & suscipere atque eum reducere domum. ¶ Si verò is quidem qui dicit se esse dominum, nihil tale probauerit, & appareat is, qui in talibus accusatur, ex ipsa conuersatione honestus ac mitis, & forsan testimonium [g] habeat aliorum quod etiam apud dominum cõsistens disciplinatus fuerit, & honestatis amator [h]: & si nondum fortè completum est triennij tempus, attamen etiam sic maneat in venerabili monasterio, trahentium asperitate liberatus. Triennij verò semel expleto tempore iudicatus: quia monastica dignus est honestate: maneat in monasterio. Nequaquam enim damus licentiam vlli penitus perscrutari quæ eiꝰ [i] sunt: sed siue liber, siue seruus fit, manere eũ in conuersatione volumus. nam etsi vitium [k] in priori ab eo fortè gestum est vita [l] (humana [m] enim natura quodammodo labitur ad delicta) attamen sufficit ad mediocrem [n] purgationẽ peccatorũ & ad virtutis augmentum, triennalis temporis testimonium, ea verò quæ rapta sunt, etiam si apud quoscunque inueniantur, modis omnibus reddantur prisco [o] domino. ¶ Si verò seruitij necessitatem effugiens [p] tentauerit [q] monasterium quidẽ derelinquere: aliam autem vitæ sectari figuram [r] licentiam damus domino & trahere eum: & probanti fortunam [s] inter seruos habere [t]. non enim iniuriam patietur tantã ad verum seruitiũ tractus [v], quãtũ ipse iniuriatus [x] est Dei culturã refugiens. Et hæc qdẽ de fortuna [y] horũ q in

y ¶ *Probare.*] Not. quia dominus probat: ergo seruus est in possessione libertatis: vt C. vbi causa sta. aga. l. j. & ff. de liber. caus. l. liberis. §. fi. Sed nũqd dolo malo est in possessione? ergo est pro eo ac si in possessione seruitutis esset: vt C. de proba. l. vis eius. & ff. de lib. caus. l. q̃ autem. quare dic q̃ hic est fauor religionis, vt ipse nõ ꝓbet, licet dolo malo sit in possessiõe libertatis: aliàs vt dictũ est, esset cõtra.

z ¶ *Vitiis.*] Vt quia ad vxorem vlterius accessit. vel simile. Accur.

a ¶ *Propter.*] ſ. statim à dño vt non verberaret: & posteà ad monasteriũ otiose iuit, vt seqt: aliàs si statim ad monasteriũ iret: redderet domino. vt C. de iis qui ad ec. cõf. l. præsenti. §. fi.

b ¶ *Apparuerit.*] propter probationem illius.

c ¶ *Simulans.*] tanquam liber, cum sit seruus: vel melꝰ simulat se velle fieri monachũ, cùm solùm voluerit euitare pœnã.

d ¶ *Diffugiens.*] ſ. ad monasteriũ vt euitet pœnã illius delicti. nam aliàs interficit se quis quando que propter conscientia delicti: vt ff. de bon. e. qui sibi mor. l. fin.

e ¶ *Quibus.*] ſ. rebus.

f ¶ *Dare ei.*] ſ. abbati. vel dic seruo, vel impersonaliter, non curo: vt ℑ. de mã. pri. §. sed neq; co. ix.

g ¶ *Testimonium.*] ſ. bonũ: vt vulgariter dicitur. ℑ. eo. §. cogitandum.

h ¶ *Amator.*] nã si priꝰ tunc bonus fuit, & nunc bonus præsumitur. sic & ẽ ꝛtra: vtff. de re mil. fi nõ omnes. §. à barbaris. & ff. de accusa. l. fœui. §. eisdẽ.

i ¶ *Eius.*] ſ. serui an sit liber necne. Accur.

K ¶ *Vitium.*] i. peccatũ, vt furtũ, vel si. vt ℑ. e. §. j.

l ¶ *Vita.*] i. antequàm esset monachus. Accur.

m ¶ *Humana.*] inter positio est. Accur.

n ¶ *Mediocrem.*] aliàs meliorem. Accur.

o ¶ *Prisco.*] i. antiquo.

p ¶ *Effugiens.*] prius tẽptauit ad monasterium.

q ¶ *Tentauerit.*] ſ. posteaꝫ

r ¶ *Figuram.*] quam cunque vitam faciẽs.

s ¶ *Fortunam.*] i. seruitutem.

t ¶ *Habere.*] Sed nonne iã erat liber propter monachationẽ? Rñ. sic [d], sed tãquam per ingratitudinem in seruitutem reducitur: vt C. de li. & eo. li. j. iij. Qualiter ergo ꝓbabit eũ seruũ: cũ conset eũ liberũ? Respõ. probabit eũ prius fuisse seruũ suum vt tũc sibi cẽpetat occasione ingratitudinis act. Si aũt curialis fuisset, tuę curiæ redditur, vt ℑ. eo §. si verò relinquens. Siautẽ est prorsus liber, res peculiares, & primo mõasterio applicãtur, & ipse in aliud monasteriũ detruditur: vt dicemus ℑ. eod. §. si verò relinquens. vt & ibi dices.

v ¶ *Tractus.*] i. ad veram seruitutem primi domini.

x ¶ *Iniuriatus.*] ſ. Deo.

y ¶ *Fortuna.*] i. conditione.

d Secundũ est, si seruus promouetur ad sacros ordines etiã voluntatem dominꝰ habuisse, vt in c. j. & ij extra de ser. non ord.

Præsumitur semel bonus, & econtra.

a ¶ *Certatores.*] sic ℑ. eod. j. respon.

b ¶ *Stratura.*] locus quidam vilis ad iacendum dispositus: vt ff. de verb. sign. l. in stratum.

c ¶ *Testes.*] nudo verbo non dico corã Deo: licet qdã contradicãt: qa sibi nullũ latet secretũ. Sed nunquid aliàs in iudicio pòt esse testis? Rñ. sic [a], cũ nõ sit ꝓhibitus: vtff. de test. l. j. nec obstat qđ ille mortuus, quia quò ad matrimoniũ verũ est, vt ℑ. e. §. si autẽ vxorem. imo ideo magis ei creditur, & magis puniret si falsũ inueniret, dixisse. ar. C. đ epis. & cle. l. ꝓsbyteri. Ité qđ p monasterio vel extra pòt ferre testimoniũ? Vt q̃ nõ: vtff. de i iº voc. l. sed si. §. q manumittit. & ff. đ re. dubi. l. in tm. §. vniuersitatis. & ff. q̃ cu. vni. l. sicut. Sed credo ꝛtra, cũ nõ sit ꝓhibitus: vt ff. đ test. l. j. Ité nũqđ ī causa alterius monachit Rñ. q̃ sic eadẽ rationẽ q̃ & causam pòt habere: vt ℑ. apud quos opo. in patre. licet tãquã amico aliquãtulũ minor fides habeatur: vt C. đ test. l. eos. & ff. de testib. l. iij. Idẽ de conuerso. idẽ de monacho: vt ℑ. eo. §. pen. & ℑ. ti. j. §. quanta igitur.

a Sccus tamen videtur iure canonũ: vt extra ne cle. vel mon. per totum.

d ¶ *Habeant.*] aliàs habeatur.

e ¶ *Nisi tamen.*] bene dixi eos simul esse nisi, &c.

f ¶ *Anachoretas.*] Hebraicè, Latinè eremita, siue extraneus, vel ab aliis dicedens, vt sequitur.

g ¶ *Hesychastas.*] græcè: aliàs vt in nouellis.

h ¶ *Zelus.*] i. amor erga Deũ: aliàs pro inuidia dicit: vt illud: Zelus domꝰ tuæ comedit me, & aliàs zelo zelatus sum, &c.

i ¶ *Perfecta.*] Vnde illud: mores à cõiũcto formantur, vt ff. de ædil. edi. l. ædiles.

K ¶ *Abbati.*] vel priori.

l ¶ *Conuersationem.*] i. regulam.

m ¶ *Schematèque.*] i. ordine, vel habitu monachali: & ita post triẽniũ.

n ¶ *Et nihil.*] idem in aliis clericis, q̃ bona inferunt in ecclesia: vt C. e. ſ. đepi. & cle. l. Deo nobis. §. huiꝰ. Quidfi nõ tenuit monachatio. nũquid res in mõasterio remanẽt? Rñ. distingue: & aut mõachatio & rerũ, & oblatio exp̃sse vtrũq, factũ fuit quo casu cũ vnũ ex alterono pẽdeat, licet vnũ nõ valeat, alterũ valet: vtff. đeo qđ cer. lo. l. cẽtũ. Si aũt mõachatio tm facta fuit: & sic per cõsequẽs rerũ oblatio: vt ℑ. prox. §. sublato principali, nõ remanet accessorium: vt fi. si quis cau. l. j. j. rñ. ar. fi. de ser. rust. p̃d. l. ij. & C. si pen app. mors interue. l. iij. & C. si reus vel accu. l. j. Ité nũqd earum rerum nomine monasteriũ conuenitur? Videtur q̃ non tanquam successor: vt ff. de in. do. l. mulier bona. & inst. de acquisi. per arro. §. fi. sed rõne possessionis rei venditæ vel hypothecæ sic: vel aliis quę rõne possessionis danꝰ: personalibꝰ aũt idẽ monachꝰ cõuenit: vt ℑ. apud quos opor. mo. causam. col. vj. vel dic vt no. in auth. ingressi. C. de epis. & cl. o ¶ *Voluerit modo.*] poterit ergo sibi vel vsusfructus nomine vel prætatis aliquid seruare: vt hic. sed cõtra dico: nam nihil retinere pòt vt sequitur. & qđ hic dr verũ est in alios & non in se: Sed nũquid intrà dotis rũpit testamẽtũꝫ Rñ. sic duabus rationibꝰ: & quia capite minuꝰ est: vt inst. qui. mo. test. infir. §. non tantũ. & ℑ. e. §. j. & quia quasi filiꝰ sibi acquisiꝫ ſ. monasteriũ: vt ℑ. de san. epis. §. sed hoc præsenti. Quare dic q̃ si alia voluntas hæc fuerit & nõ testamentum: vel aliquid monasterio relinquat, vt non videatur præteritus posthumus: vt inst. de exhæ. li. §. ij.

p ¶ *Non erit dominus.*] sed videtur q̃ sic. nã adhuc posteà disponit si prius non disposuerat: vt ℑ. de sanct. epis. §. si qua mulier. col. ix. Sed dic q̃ nõ ideo est dominus. nam & de alienis aliquis quãdoq; testatur: vt in fi. de pup. substi. §. j. & C. đ sec. nu. l. fœminæ. §. fi. Vel dic vt ibi dicem[o].

Ité qđ si causa ordinãdi vel, p̃batiõis? Rñ. nõ habet locũ qđ hic dr: sed ita demũ si seculo renũciauerit: vt ℑ. e. §. si verò relinquẽs. Ité quid si ecclesiã secularẽ, vel capellã, vel plebẽ, vel similẽ intret? Rñ. tenet ꝓpria & aegrit: & restat i his: vt ℑ. de sanct. epis. §. ꝓsbyteros autem. Idẽ de episcopo: vt ℑ. de eccl. t. §. inter dicimus. coll. ix. Accu.

† Concor. c. in præsentia. extra de probat.

q ¶ *Vlterius.*] i. a tempore introitus: vel dic ex tempore huius legis: vt ℑ. hæc con. interpret. p̃st. de his, &c. coll. vj.

r ¶ *Ante nuptialem.*] quas filiis dederat vt do narẽt vxori: & idẽ de dote quam dat filiæ vt dec marito, vel etiam ipse pater dat. Accur.

s ¶ *Minus quarta.*] quod hic de quarta dicitur, hodie correctũ est: vt ℑ. de trien. & semi. §. j. col. iij.

t ¶ *Abrenuncians.*] ſecundo & propriis.

v ¶ *Filiis.*] hic subdiuidit: aut, &c.

x ¶ *Totum.*] quando nihil dederat eis.

y ¶ *Detur.*] Sed an quod debetur. ſ. quarta statim post ingressum peti pòt? videtur q̃ nõ: vt C. de do na. inter vir. & vxo. l. res. in fi. sed cõtradicitas: qa filij fame perirẽt: qđ præcauẽdũ est: vt C. de alen. li. p totũ. & qa ꝓmortuo est ia: vt ℑ. prox. §. & ℑ. de nup. §. secundũ occasionẽ. col. iiij. & ℑ. vt lice. ma. & auiæ. §. quia verò expsensu. coli. viij. & sunt hæc vera quãdo volẽs qs monachus efficit: alias si fuit tus, schematèque [m] potitus: deinde à monasterio discedere voluerit, & priuatam fortassis eligere vitam: ipse quidem sciat, quam pro hoc dabit Deo satisfactionem: res autem quæcunque habuerit dum in monasterium intrabat, eas dominij esse monasterij: & nihil [n] penitus eiiciat. ¶ Illud † quoque decernimus: qui in monasterium introire voluerit, antequam monasterium ingrediatur, licentiam habere suis vti, quo voluerit modo [o]. Ingredientem nãque simul sequũtur omnino res: licet non expressim qui introduxerit eas, dixerit: & non erit dominus [p] earum vltrius [q] vllo modo. Si verò filios habuerit: siquidem contigerit iam eum res aliquas donasse eis, aut per antenuptialem [r] donationẽ, aut per doris occasionem cõtulisse, & faciunt hæc quartam ab intestato eius substantiæ: nullum in reliquis rebus habeant participium filij, sin autem nihil eis donauerit, aut minùs quarta [s], postquàm abrenuntians [t] conuersatus fuerit in ter monachos, nihilominus quarta debeatur filiis [v]: aut supplementum, si contigit eos iam aliquid accepisse, aut etiam quatenus totũ [x] eis detur [y]. Si autem vxorem habens deinde eam relinquens [z], in monasterium ingrediatur: & dos mulieri seruetur & ex morte [a] pactum: (quod in alia nostra sanciuimus constitutione [b] Iomnibus [c] quæ super monachis de his dicta sunt, & in mulieribus in monasterium ingredientibus valituris.

¶ Si verò relinquens monasteriũ, ad quandam veniat militiam, aut ad aliam vitæ figuram: substantia eius etiam sic in monasterio (secũdum quod à nobis priùs dictum est [d]) remanente, ipsa inter officiales [e] clarissimi prouinciæ iudicis statuet [f]: & hũc habebit mutatio

Quarta an statim post ingressũ petatur peti.

ter monachos profiteri volunt, sancimus. ¶ Cogitandũ verò est qũo ipsos habitãtes & degentes, monasticæ philosophiæ certatores [a] dignos esse ostendamus. Volumus enim nullum monasterium sub ditione nostra constitutum, siue plurimorum hominum est, siue paucorum? monachos qui ibi sunt diuisos ab alterutris esse, & propriis habitationibus vti: sed communiter quidem eos comedere sancimus: dormire verò omnes in cõmuni, vnoquoque quidẽ in propria quadam stratura [b] iacẽte, in domo verò vna collocatos: aut si fortè non sufficit ad multitudinẽ monachorum domus vna, in duas forsan aut plures, non tamen seorsum & apud semetipsos, sed in communi, testes [c] alterutris sint honestatis & castitatis: & neque ipsum somnum desidiosum habeant [d], sed meditãtes bonum ornatum propter incrẽpationem respicientium: nisi [e] tamen quidam eorum in contemplatione & perfectione degentes, vitam remotam habeant in hospitio: (quos vocare anachoretas [f],) id est, discedentes: & hesychastas [g], id est, quiescentes, consueuerunt tanquam à communione ad meliora exceptos) alioqui alios quibuscunque inter multitudinẽ cõuersatio est, in iis quæ vocãtur cœnobia, id est, in communi vita esse volumus. sic enim zelus [h] eis ad virtutem crescit, & maximè iuuenibus si cum senioribus constituãtur. fiet enim seniorum conuersatio, & iuuentutis educatio perfecta [i]: & sic sint in cœnobiis suo proprio abbati [k] obedientes, & traditam sibi conuersationem [l] inculpabiliter obseruantes.

e ¶ *Constitutus in minoribus ordinibus si vxorem acceperit, de clero est expellendus. Ange.*

¶ Si quis autẽ fortè semel dedica-

Monachatione non tenẽte an res apud monasteriũ maneat.

a ¶ *Pactũ.*] vt si fecerat pactũ mulier de donatione lucrãda tota: vel ꝓ aliqua parte si præmoriaꝫ marituꝫ: vt ℑ. de nõ alie. §. hoc autẽ. nunc lucrat: qa pro mortuo habet: vt ℑ. de nup. §. secundũ occasionem. Accu.

b ¶ *Constitutione.*] vt C. de epi. & cle. l. Deo nob. §. ſponſ. & §. hoc ẽt.

c ¶ *Omnibus.*] facit ℑ. tit. j. §. quarta. sic & ℑ. eo. §. pen.

d ¶ *Dictum est.*] vt ℑ. eo. §. si quis autem semel.

e ¶ *Officiales.*] erat autem officium multiplex ministrans præsidi & onerolum. vnde ẽtiã fine remissione naturalitatis fiebat si quis filius naturalis curiæ accederet, & ꝓsidi seruiret: vt inst. de nup. §. fi. & ℑ. qb. mo. na. ẽtiã. sui. §. fi quis igitur fuerit. col. vij. ex his officialibus interdũ accommodabat defensori præses: vt ℑ. de defen. ci. §. nulla. coll. iij.

f ¶ *Statuetur.*] hoc si prius fuerat officialis: aliàs si seruus domino: vt ℑ. eo. §. si verò seruitij. liber in aliud monasterium cum rebus post exitum quæritis mittitur: vt ℑ. de san. epis. §. si monachus. coll. ix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Fructū.*] Annum: & sic ironice loquitur.
b ¶ *A priori.*] hoc est verum de acquisitis ante exitum: aliàs cōtra. vt §. proximo diximus.
c ¶ *Suscipere eum.*] nisi voluntate abbatis prioris mōasterij & episcopi. nā episcopus mittit eū in aliud monasteriū: vt j. de fun. epi. §. si monach⁹.
d ¶ *Circumlatæ.*] i. iudicium vagum.
e ¶ *Alia.*] quā quæ habebat in primo mōasterio.
f ¶ *Requirentis.*] f. animæ.
g ¶ *Archimandritæ.*] archos princeps: mādrita magister: ide archimādrita, i. princeps magistrorum: hoc est abbates vel priores monachorū.
h ¶ *Regulas.*] sic j. t. j. §. j.
i ¶ *Professionem.*] i. eligentium.
K ¶ *Conuersationem.*] alias conuersionem.
l ¶ *Clerici.*] in minoribus ordinibus.
m ¶ *Etiam sic.*] q. d. ac si iam esset in gradu altioris clericatus promotus.
n ¶ *Abutantur.*] ex eo q̄ erat clericus in minoribus or linibus cōstitutus: erat fiducia, i. spes ascendendi ad maiores: quia sæpe abutitur accipiēdo vxorem: & ideo ad maiores non ascendet.
o ¶ *Fiducia.*] ex his est, quæ gerit in minori ordine præsumimus, quod malus erit clericus i maiori: sic & econtra est bona spes quandoque: vt in fin. tit. in proœ. in fin.
p ¶ *Quippe.*] interpositio est vlq; ibi excludat.
q ¶ *Permittat.*] f. aliàs si non esset monachus vt in quatuor minoribus ordinibus constitutus: vt j. tit. j. §. neque autē. qui ita tim sequitur.
r ¶ *Lectorum.*] qui sunt in minoribus ordinibus constituti.
s ¶ *Aliis.*] in maioribus ordinibus constitutis.
t ¶ *Omnibus.*] etiam si non sint monachi.
v ¶ *Concubinas.*] sic j. de san. epis. §. presbiteris. col. ix.
x ¶ *Confundens.*] confundere enim bonā & malam vitam vult.
y ¶ *Dudum.*] in Græca constitutione quam non habemus.
z ¶ *Deo.*] sic j. t. e. §. si quis autē fortè semel. Accur.
a ¶ *Monasterium.*] iubaudi fieri volumus: & repete fieri volumus. Abbatem nō per ordinem.
b ¶ *Per ordinem.*] aliud in defensore ciuitatis: vt j. de defens. ciuit. §. interim. col. iij. Accur.
c ¶ *Nec omninò.*] Ar. cōtra. j. de hæred. & fal. §. inordinatum. Accur.
d ¶ *Lex nostra.*] Græca, nis fructum a, vt qui sacrum ministerium deſpexerit, tribunalisterreni obſeruet ſeruitium. Si verò relinquens monaſterium in quo cōuerſationem habuerit, ad aliud trā ſeat monaſterium: etiam ſi quidē eius ſubſtantia maneat, & vindicetur à prioti b monaſterio vbi obre nuntians hanc reliquit. Competēs autem eſt reuerendiſſimos abbates non ſuſcipere eum c qui hoc egit. Erronea nanque talis eſt vita monaſtica, nullatenus tolerantiæ proxima, neque conſtantis & perſiſtentis animæ, ſed indicium habentis circumlatæ d †, & aliunde alia e requirentis f. Ea propter etiam hoc prohibeant Deo amabiles epiſcopi & archimandritæ g nuncupati, monaſticam honeſtatē ſecundùm regulas h ſacras conſeruantes.

¶ Si quis autem monaſticam profitentium i conuerſationem k meruit clerici l ordinationē: maneat etiam ſic m puram ſeruans conuerſationem, quòd ſi facti clerici abutantur n fiducia o, & ad nuptias venire præſumant: quippe p in tali gradu conſtitutus inter clericos, qui ei vxorem ducere permittat q: (dicimus autem gradum cantorū, aut lectorum r: aliis s enim omnibus t nuptias ſecundùm ſacras regulas penitus interdicimus, aut concubinas v habere, aut luxuriis tradere vitam) excludatur modis omnibus à clero tanquàm priorē conuerſationem & ſolitariam confundens x vitam: & priuatus ſit de cæterò: ad militiam quidem, aut ad aliud officium venire non præſumens, niſi voluerit dudum y à nobis interminatis ſubiacere pœnis: ipſe autem apud ſemetipſum degens, & agnoſcens qualem pro hoc daturus ſit magno Deo z ſatisfactionem.

¶ *Abbas eligendus & ordinandus eſt optimus meritis & virtute, & non ex ordine vel tempore, his obtinentibus generaliter in omnibus. Bart.*

¶ Ordinatione verò abbatum ſi quando contigerit egere monaſterium a: abbatem non per ordinem b reuerendiſſimorū fieri monachorū, nec c omninò eum qui poſt primum eſt, mox abbatē fieri: nec qui poſt illum ſecundus eſt, neque tertium aut reliquos (hoc quod etiam alia lex d noſtra dicit) ſed Deo amabilem locorū epiſcopum e percurrere quidem conſequenter per omnes (nō enim f exhonorandum g eſt omninò tempus h, & ex eo ordo) & eum qui apparuerit priùs optimus † inter monachos conſtitutus, & dignus præſulatu i eorum, hunc eligere: eo quod humana natura talis ē k, quod neque omnes per ordinem inter ſummos l neque rurſus omnes inter nouiſſimos cōſtituti: qui dem ſint: ſed procedat quidem ſecundùm gradum m præcedentis n inſpectio: qui verò prior mox inter numeratos optimus apparuerit, is abbas ſit, & ordinem ſimul & virtutem ſuffragantem o habes. Oportet enim eos, qui diſcernunt quod melius p eſt à peiore: aliud quidem ad regēdum dimittere q: aliud verò inclinari r iubere, & paulatim per eruditionem hoc etiam ad melius accedere.

¶ Quæcunque s tamen à nobis in omnibus quæ priùs t, & quæ nūc prolatæ ſunt ſacris noſtris conſtitutionibus ſunt ſancita de clericis, aut monachis, aut monaſteriis, hęc communia ponimus & in maſculis & in fœminis v, & monaſteriis & aſceteriis x: non diſcernentes quantum ad iſtos maſculū aut fœminā: eò q̄ ſicut prædiximus y, vnū omnia in Chriſto conſiſtant.

¶ Hæc igitur omnia ſanctiſſimi patriarchæ ſub ſe conſtitutis Deo amabilibus metropolitis z manifeſta faciant: at illi ſubiectis ſibi Deo amabilibus epiſcopis declarent: & illi monaſteriis Dei ſub ſua ordinatione conſtitutis cognita faciant: quatenus per omnia domini cultura maneat vndiquè incorrupta. Imminebunt enim maximæ pœnę iſta tranſgredientibus: ſicimus autem de cœlo: quas neceſſe eſt rectorum a dogmatum contemptoribus imminere. Et noſtræ ſiquidē reipublicæ iudices, ſi hæc eis nuntientur, omnibus ſtudeant modis ea quæ ſacris regulis continentur, quas noſtra ſequitur lex b ad effectum perduci procurare. Nam nec illos deſerit pœna hæc negligētes: quapropter ſequentem c hæc tuam d ſanctitatem decet omnibus ſub ſe poſitis ſanctiſſimis metropolitanus hæc facere manifeſta. Dat. xv. † Kalendas Aprilis Conſtantinopolitano Biliſario V. C. Coſſ.

QVOMODO OPORTEAT EPISCOPOS ET ceteros clericos ad ordinationes perduci: & de expenſis eccleſiarum.

TITVLVS VI.

ex quibus fiunt epiſcopi, quare videamus de epiſcopis: vt j. e. §. igitur ordinandus. & de hoc dicitur j. eo. vſque ad §. & illud etiam.
f ¶ *Clerico.*] hoc expedit. j. e. §. hoc aūt de deo. §. ſed neq;. & §. quāta.
g ¶ *De expenſis.*] hoc dicetur j. eod. §. ſed neque effuſas.

Maximo.

a De hoc vide j. q. vij c. diſperatores.

Præſumptio extenuatis capitur.

† Concor. c. ij. cū gl. ſup verbo, ſacratores. extra d. offi. cu.

a ¶ *Maxima.*] Verè eſt maxima: quia ex his duobus totus regitur mundus. vnde illud: ecce gladij duo hic ſecundùm vnum intellectum. alij dicunt quòd duo teſtamenta ſignificant.
b ¶ *Imperium.*] imò à populo Romano videtur eſſe imperium: vt in ſti. de iure nat. §. ſed quod principi? Reſpō. & illud diſpoſitione Dei factum fuit, ſine quo factū eſt nihil: vt dicit in Euangel. & j. de fide. inſt. §. quia igitur. in prin. colla. v.
c ¶ *Illud.*] ſacerdotium.
d ¶ *Hoc.*] ſ. imperium.
e ¶ *Vtraque.*] ſ. dona. & ſacerdotiū, & imperiū. Ecclesia mater imperij dicitur. cur ergo mater imperij dicitē eccleſia: vt j. vt deter. ſit nu. cleri. §. j. cùm magiſtror ſit vtriq? Reſpō. illud dicit rōne dignitatis. ſ. q̄ res diuinę digniores ſūt: vt C. de vet. iur. enu. l. ij. §. ſed qa. idē th principium habent, vt hic: & ideò parum differunt: vt j. ti. j. §. finimus.
f ¶ *Exornat.*] i. cum honore gubernant. Accur.
g ¶ *Erit.*] i. eſſe debebit.
h ¶ *Illis.*] ſ. imperatorib⁹.
i ¶ *Ipſi.*] ſ. ſacerdotes.
K ¶ *Hoc.*] ſ. ſacerdotiſi.
l ¶ *Imperium.*] id eſt, imperatores.
m ¶ *Exornet.*] i. cum honore gubernet.
n ¶ *Conferēs generi.*] ergo apparet q̄ nec papa i tēporalibus nec imperator in ſpiritualib⁹ ſe debeant immiſcere. Nunquid habet ergo papa tēporalem iuriſdictionem iniis quæ ſunt imperij, quod Conſtantinus Imperator donauit beato Syluestro papæ? Videtur q̄ ſic, licet immēſa fuerit donatio. j. titu. j. §. finimus. ꝓterea qđ vult princeps, hoc eſt lex: vt ff. d conſti. prin. l. j. Ité ſicut patrimonia, ita imperialia donare poteſt cùm nulla ſit differentia: vt C. de quadri. præſcr. l. fi. in prin. econtra videf quod non: qa tunc non eſſet Auguſtus. dictus: vt in rubr. proœ. Inſtitu. Ité imperare non potuit pari. i. imperatori venienti poſt ſe: vt ff. de arbit. l. nā magiſtratus. & ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. tēpeſtiuū. Item ne urbetur opⁿ Dei ſiclerici intromittāt ſe in tēporalib⁹: vt C. de epi. & cle. l. placet. Ité ēnē vnus duorū officiū habeat: vt ff. depact. l. ſi plures. ſed licet ſolutio facti ad nos non pertineat, ſolui mus quod de iure non valuit talis collatio ſiue donatio: vt j. eo. titu. §. igitur. & C. de legib. & conſtitutionib. l. digna. in fi. & Inſtitu. quib. mod. teſt. infir. §. finā. Nec obſt. j. tit. j. in prin. quia auxit honorē eccleſiæ quantum in eo fuit Conſtantinus, vel in aliis: non autē in iuriſdictione: quia ſic poſſet totum imperium perire, vt dictum eſt.
o ¶ *Quam.*] ſ. honeſtatem.
p ¶ *Illis.*] ſ. ſacerdotibus.
q ¶ *Bene autem.*] ſic ff. de orig. iur. l. j.
r ¶ *Deo.*] ſic j. de armis. in prin.
s ¶ *Et ſancti.*] ſequentes Apoſtolos.
t ¶ *Sancimus.*] ad quid, pro Deo, intromittit ſe Imperator de ſpiritualibus, vel eccleſiaſticis, cùm ſciat ad ſe nō pertinere: vt j. reſpon. dic q̄ nō inueniendo de nouo, vel conſtituendo ponit: ſed recitādo ſacras regulas cōtra quas ſi quis fecerit, imponit pœnas: vt j. e. §. ſi Vel dic q̄ auctoritate papæ facit. Vel dic hoc faciendo ſtatū reipub. tuet, cū interſit reipub. eſſe ſacerdotes honeſtos, à quibus pœnitētiā peccatorū petamus: vt C. de ſū. tri. l. fin. & eccleſias de quarū cōſti. j. titu. j. §. illud

¶ *Adminiſtrationes & iuriſdictiones Papæ & Principis diſtinctæ ſunt. Epiſcopus ordinandus eſt honeſtus, & gloria ſruens, bene eruditus verbo & opere, & corporis ſapientia, con traditore nullo apparente, vel repulſo. Bar.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Epiphanio Archiepiſcopo & Patriarchę Conſtantinopolitano.

Maxima a quidem in omnibus ſunt dona Dei, à ſuperna collata clementia, ſacerdotiū & imperium b: illud c quidem diuinis miniſtrans: hoc autem d humanis præſidens, ac diligentiā exhibens. ex vno eodemq; principio † vtraque e procedētia, humanam exornant f vitam. Ideoq; ſic erit g ſtudioſū Imperatorib⁹ ſicut Sacerdotum honeſtas: cùm vtique & pro illis h ipſi i ſemper Deo ſupplicent. Nam ſi hoc k quidem inculpabile ſit vndique, & apud Deum fiducia plenum: imperiū l autem rectè, & incompetenter exornet m traditam ſibi rempubli. erit conſonantia quædam bona, omne quicquid vtile eſt, humano conferens generi n.

Nos igitur maximam habemus ſollicitudinem circa vera Dei dogmata, & circa Sacerdotū honeſtatem, quam o illis p obtinentibus, credimus: quia per eam maxima nobis dona dabuntur à Deo: & ea quę ſunt firma, habebimus: & quę nondum hactenus venerunt, acquiremus. Bene autem q vniuerſa geruntur †, & competenter, ſi rei principium fiat decens, & amabile Deo r. Hoc autem futurum eſſe credimus, ſi ſacrarum regularum obſeruatio cuſtodiatur, quā iuſti & laudandi, & adorandi inſpectores, & miniſtri Dei verbi tradiderunt Apoſtoli, & ſancti s patres cuſtodierunt, & explanauerunt. ¶ Sancimus t igitur ſacras per omnia ſequētes regulas v, dū quiſpiam ſequenti omni tempore ad ordinationem epiſcopatus adducitur x, conſiderari priùs eius vitā, ſecundū Apoſtolum y, ſi honeſta & inculpabilis, & vndique irreprehenſibilis ſit, & in bonis z teſtimonium a habeat: & Sacerdotem decēs, b & neque ex officiali c, aut ex curiali veniat fortuna: n ſi tamē ex nouella ætate (ſecundùm quod iam d poſitum e eſt) in monaſterio conſtitutus fortuna liberetur: quartam f tamen priùs ſubſtantiæ reddens curiæ. ¶ Neque † enim idiota g, neque ex iis, qui vocantur laici h exiſtens, ita mox ad epiſcopatum aſcendat: nec imaginariam i ſuſcipiat ordinationē: tanquàm modò quidē idiota, mox aūt clericus, deinde paruum aliquod tempus præteriens k, eps appareat.

¶ Et neque vxori aliæ l copulatus, ſed aut in virginitate degens à principio, aut vxorem quidē habens ex virginitate, aut ad eum venientem m, & non viduam, neque ſeiunctam n viro, neque cōcubinam, neque filios aut nepotes o habens, neque cognitos p legi, neque illi q odibiles r, alioquin qui præter hoc aliquid agit, & ipſe cadet ſacerdotio: & qui eum ordinat, foris epiſcopatum ſectabitur, hanc legem offendens.

¶ Sed neque pecuniis s oportere émere facerdotium ei permittimus: ſolum verò eum reſpicere domini Dei culturam volumus: & non plurimis humanis cogitationibus diſtrahi.

¶ Sed neque † ineruditus exiſtens ſacrorum t dogmatum, ad epiſcopatum accedat: priùs autem aut monaſticam vitam profeſſus, aut in clero cōſtitutus, non minus menſibus ſex, vxori v tamen non cohærens, aut filios, aut nepotes habens. Hoc enim omnimodò ſuper Deo amabilibus epiſcopis quærimus: ſicut etiam priùs duabus

Epiſcopus xiiij. conditiones habere debet.

Etiam Ha loan. rectè.

Concor. c. rāta eſt. &c. j. extra de ſimo.

Simonia ma gua, obſequio lingua, obſequio eō mittitur.

a ¶ *Teſtimoniū.*] i. famā bonā. quæ valet multū: vt j. de mona. §. cogitandum. & ff. de quæſtio. l. de minore. §. pen. & j. de armis. §. hāc igit. col. vj.
b ¶ *Decens.*] ſ. teſtimonium, & bona fama.
c ¶ *Officiali.*] multa ſunt huiuſmodi officia: vt dixi j. tit. j. §. ſi verò relinquens.
d ¶ *Diſpoſitum.*] ſ. in Græca cōſtitutione. credimus tamē eam idē dixiſſe: q̄ dē j. de ſan. epiſ. co. ix. §. curialem. ſ. q. xv. annis ſteterit in monaſterio à iuuentute: vt hic, & j. de ſanct. epi. §. ſed neque curialem.
e ¶ *Quartam.*] hodie th ſibi quartā renet: tres verò partes curię dimittit: vt j. de ſanct. epi. §. curialem.
f ¶ *Idiota.*] qui neſcit literas.
g ¶ *Laici.*] ſed hodie cōtra, ſi neceſſe ſit laicū ordinari: vt j. d ſanct. epi. §. dam⁹. quod iure canonū correctum eſt, vt ibi no.
h ¶ *Imaginariam.*] i. nō ſufficit imulatum honorem clericatus habuiſſe, ſecundū Azo. vel imaginariam, i. mōtariā. nam reiicitur cùm laicē inuenitur ſtatim. ſic ff. de manumiſ. l. iij. §. ij.
i ¶ *Prætericus.*] ſ. tempus.
k ¶ *Aliæ.*] aliàs, alienę.
l ¶ *Degens.*] eligēdus epiſcopus eſt.
m ¶ *Venientem.*] ſ. vxorem.
n ¶ *Seiunctam.*] i. ſeparatam à primo viro per diuortium.
o ¶ *Nepotes.*] j. eo. §. ſed neque ineruditus. in fi. §. contra. Sol. vt ibi.
p ¶ *Cognitos.*] ſ. quia ex vxore ſunt, ſed tamen fuerat vidua, vel non virgo: vnde præſtat impedimentum promotioni.
q ¶ *Illi.*] ſ. legi.
r ¶ *Odibiles.*] quia inceſtuoſi: vt j. qui. mo. na. ef. ſui. §. fi. coll. vij.
s ¶ *Pecuniis.*] idem ſi precibus, idem ſi obſequio alio. nam manu, lingua, obſequio committitur ſimonia: vt in Decr. j. q. j. c. ſunt nonnulli.
t ¶ *Sacrorum dogmatum.*] quia non ſolùm literas ſcire debet: vt §. eo. §. neque ex idiota. ſed etiam decreta & theologiam ſcire debet: vt hic dicitur.
v ¶ *Vxori tamen non cohærens.*] donec conuerſatur in monaſterio, & cùm ordinatur: vt j. eo. §. priùs autem non nocet habuiſſe. vt j. §. & neque vxori. Vel dic, vxor præſens non nocet, vt ibi, niſi vidua vel alio viro coniuncta olim: vt hic, & j. ſtatim. & hoc valet ſecundū canones: vt hic, & j. de ſanct. epiſ. in prin. col. ix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Constitutionibus*.] Græcis.
b ¶ *Cohærentes*.] vt ante lectū: nam ad præterita nō trahitur: vt C. de leg. & constitut. l. leges. & l. denuo. §. j. ff. si cotra. iuj.
c ¶ *Legis*.] f. huius. Ac.
d ¶ *Habenti*.] ℣. §. ij. cō tra. Sol. vt ff. e. & quomā.
e ¶ *Legē*.] i. qđ dixerat modo. §. §. q nō debeat vxore habere, renouat in hoc, f. cōfirmādo, &c.
f ¶ *Igitur*.] quia multa honesta in eo requirūt: ergo ex monachis, & c. breuiter repetit ℣. dicta.
g ¶ *Ex clericis*.] f. aliis: nam etiā monachi qnq; sūt clerici, & illos oportet literas scire: vt ℣. titu. j. in prin. alij nō sunt: & isti etiam illiterati esse possūt monachi: vt C. de epis. & cle. l. gñaliter. sed ex literatis est eps eligēdus: vt ℣. eod. §. neque exinde nota.
h ¶ *Constitutum*.] f. habilem per iam dicta.
i ¶ *Ecclesia*.] fortè psalmū titlo. Quicunquevult.
k ¶ *Ex frequenti*.] fic C. de em. n. Iu. cod. l. j. in fi.
l ¶ *Interroget*.] Not. hic q ille q suo iuri renūciat, debet illud scire: alias nō videtur renūciare. sic ff. d tranſa. l. q cū tutor. j. rō. &. §. fi. & ff. d inof. tē ſta. l. mater. & prodeſt mulierib' Velleiano renūciāti b': qđ fieri pōt a ſciēte, vt dictū eſt: vtiſſ. ad Velle. l. fi. in fi. & C. d pact. l. pe.
m ¶ *Sancierunt*.] ſunt enim xij. præceptā apoſtolicæ regulæ: vt in Decre.
n ¶ *Complebit*.] & hoc poſt multas coactiōes: vt Cale epiſ. & cle. l fiquēg.
o ¶ *Imperatoribus*.] vt C. de epi. & cleri. l. cum clericis. §. penul.
p ¶ *A nobis*.] ſic ℣. tit. j. §. fi. & ℣. eo. §. j.
q ¶ *Vnumq; emque*.] f. ordinandum.
r ¶ *Ille*.] qui ordinauit per pecuniam.
s ¶ *Retributionem*.] ironicè loquit. ſic ff. de dā. in fac. l. ex dāni. §. quoties. & C. d ſino. teſt. l. fratres.
t ¶ *Eccleſiæ*.] cui iniuria baſ emendo eam, vt ſequi ſed qua actione? R. ſi. cōdictione ex hac lege: vt ff. de cōdict ex leg. j. j.
v ¶ *Maximè*.] qa cū eis plurimū honoris datur, magis puniunt, ſi tales i turniſturi ſe mine: vt C. de epi. & c. l. preſ. yeri. Idem ergo & ſi nō ſit in dignitate licet decre. videatur dicere q tunc rātùm ſit ſimonia, quando ipſis electoribꝫ datur: vt exerād electi. c. cū nobis.
x ¶ *Panam*.] f. expectet a Deo.
y ¶ *Reddatur*.] id eſt, detur.
z ¶ *Duplum*.] f. conditione ex lege

Monachi q dā ſunt clerici, & quidā non.

Renuncians de eo in Iu. cod. l. j. in fi. iuri ſuo debet illud ſcire.

† Concor. c. vlt. in fi. cum gl. fi. exerāde fac. nup. &c. j. de no. operis.

nostris sacris constitutionibus a, hoc sancitum est: per quas dudū cohærentes b vxoribus, non perscrutamur omne præteritum relinquentes. de cætero autē nulli permittētes à positiōe legis c vxorē habēti d, talem imponi ordinationem, quam legem e etiam nunc renouamus: ne forè si prēter hoc aliquid fiat: & ipsi cadat sacerdotio, & ordinantem similiter excludi procurer. ¶ Igitur f ordinādus episcopus, aut ex monachis, aut ex clericis g, sit etiā in huiusmodi vita testimonij boni, vita bonus & honestus, & gloria fruens bona: & hoc fundamentum pontificatus deponens suæ animæ.

¶ *Episcopus ordinandus non est, priusquàm coram eo sacra legantur regula: & respondere sit se velle eas seruare. Bar.*

¶ Sed etiam sit eum constitutū h, & ad episcopatum præparatum, cōpetens est venerabiles & vndique probatas legere regulas ante ordinationem, quas recta & inuiolata nostra susc̄ipit fides, & catholica Dei apostolicaque disposuit & tradidit ecclesia i: & dum ex frequēti k eorum lectione trāsierit, qui ad ordinationem deducitur: tunc is, qui ordinationem impositurus, interroget l eum, si sufficiens est custodire & agere, quæ sacræ regulę, sancierunt m. Et si quidem ille delauerit & dixerit præcepta sacrarum regularū nō se valere seruare: nullo modò ei ordinationem imponi. Si verò susceperit & dixerit, quia quantū homini est possibile, complebit n hæc quæ his continentur: tūc monere eum & dicere quia nisi hęc obseruauerit, & à Deo alienus erit, & cadet à iam dato honore: & neque ciuiles leges delictum inultum relinquent: eo quòd à præcedentibus nos Imperatoribus o, & a nobis p ipsis rectè dictū est oportere sacras regulas pro legibus valere †: & si etiam sic permanserit causam amplectens: tūc super his professionibus vnumquemque q sacram susc̄ipere episcopatus ordinationem.

¶ *Episcopus per pecuniam ordinatus, dignitatem amittit, ambitum & habitā: & etiam ordinator, & quilibet alius suffragator & dignitatem suam amittit, & pecuniam reddit in duplum.*

¶ Et hanc non pecuniis emere, neque per rerum aliquarum dationem susc̄ipere, sed puram percipere, & sine mercede, & tanquā a Deo datam. nam si etiam alia omnia habeat vtilia, quæ priùs à nobis dicta sunt, pecuniis autem vel rebus, vi deatur episcopatum emisse, sciat se & ab episcopatu casurum, & hoc munus retributurum ordinanti: vt & ille r episcopatum amittat, & à clero cadat: & vtrique causæ talem præstet retributionem s vt & hic quidem non adipiscatur, quæ sperabat. ille autē etiā, quæ habebat, amittat: verū tamen pecuniis ac rebus datis occasione ordinationis sanctissimæ assignandis ecclesiæ t, siue episcopus sit accipiens, & propterea à sacerdotio cadēs, siue etiam quilibet alius in clero constitutorum. nam & illi æquam imponimus pœnam: vt ab ordine, quem inter sacerdotes habuerit, cadat: & reddat aurū, aut res quæ ordinationis occasione datæ sunt, iniuriam passæ (quantum ad ipsum) ecclesiæ. ¶ Si quis autem extraneorum sit, & non in clero constitutus, qui aurum, aut rem aliquam propter patrociniū ordinationis accepit: & maximè v si administrationem aliquam gerat: habebit quidē ipse à Deo pœnam x, & succedent ei de cœlo supplicia. Verumtamen etiam illud quod datum est, totum ablatum ab eo sanctissimæ ecclesiæ omnibus reddatur y modis in duplum z. Insuper a etiam si quam administrationem b habet, ea cadat: & perpetuo exilio condemnetur. ¶ Illud quoque sciat apertè qui pecuniis aut rebus aliis emerit præsulatū: quia si priùs diaconus, aut presbyter fit, deinde per c suffragium ad sacerdotium d veniat: non solùm cadat episcopatu, sed nec prior ei relinquetur ordo presbyterij forsitan aut diaconatus. Amittit etenim etiam illud, vtpotè decentiam indignè e concupiscens, & omni sacerdotali excluditur ordine.

¶ Oportet autem in ipso ordinationis tempore eū, qui imponit eā f, illi coram omni fideli populo sanctissimæ ecclesiæ hæc omnia prædicere, vt a gnoscens g eum oīa quæ prius dicta sunt à nobis, habere, ad sacram eum k deducat ordinationem l: vt etiam ille coram omnibus hęc audiens, non solum habeat Dei timorem, sed etiam coram omnibus denunciationem & professionem erubescat.

¶ *Episcopus ordinandus est contradictore nullo apparente, vel repulso: alias ordinatio facta non valet. Bar.*

¶ Si quis autem talis quidem esse putetur, & ad episcopatus ordinationem k transeat l, contradicat autem aliquis, atque dicat conscium se esse alicuius illicitorū m eius, nō priùs mereatur episcopat' ordinationē, quàm examinatio querimoniarum fiat n, & appareat vndique innoxius. Quòd si etiam o post huiusmodi contradictionē nō passus is, qui ordinationem facit, legitimā examinationem imponi causæ, currat ad ordinationem: sciat quod ab eo fit p, pro nihilo esse: sed & is, qui contra legē facit, cadat sacerdotio: & qui sine probatione imponit ordinationē, & ipse quidē similiter cadat sede sacerdotali q: reus autem erit Deo, qui præcipuè omnium r quærit suorū sacerdotū puritatē. Si tamē is, qui ordinationi cōtradicit, aut examinatione facta probetur calūniator s, aut in ipso principio: neq; in examinatiōe persistere cōsidat, segreget istū in perpetuū à sacra cōmunione eis

a ¶ *Insup.*] sic ℣. de san. epi. §. præ oībus. coi. ix.
b ¶ *Administrationem*.] i. secularem dignitatem.
c ¶ *Per suffragium*.] i. pecuniis, quæ præstāt suffragium.
d ¶ *Sacerdotium*.] i. dignitatem.
e ¶ *Indignè*.] priuilegiū em meretur amittere, q ꝑcessa sibi abutit ꝑtate*. sic C. d Iudæ. l. Iudæos. & ff. de iure immu. l. j. & ff d vul. substi. l. ex facto. ī fi.
f ¶ *Eam*.] f. ordinandē.
g ¶ *Agnoscens*.] f. ordinator.
h ¶ *Eum*.] f. ordinandū.
i ¶ *Ordinationem*.] sic ℣. e. §. hæc autem de Deo.
k ¶ *Ordinationem*.] aliàs, ordines.
l ¶ *Transeat*.] non tamē adhuc tranſuit.
m ¶ *Illicitorum*.] quæ numerata sunt ℣. de simonia, & de aliis.
n ¶ *Fiat*.] l. intra tres mēses. qđ dic vt ℣. de sanct. epis. §. si quis autē ante. O ¶ *Quod si etiam*. Jarg. C. de app. l. nominatiōes. sic ff. de reb. e. qui sub tu. l. magis. §. si res alienū. & j. eo. §. hæc autē de Deo.
p ¶ *Fit*.] episcopus.
q ¶ *Sacerdotali*.] i. episcopali.
r ¶ *Omnium*.] i. inter oēs homines. nihil enim, &c. vt ℣. e. ti. §. neque autem.
s ¶ *Calumniator*.] sed

* Concor. c. vt priuilegia post prin. ex trā, de priui.

nónne eo ipso q nō probat, calūniator videt? Rñ. quidā q nō: vt ff. ad Turp. l. j. §. j. sed Io. ꝑtrā. ex eo enim est calūniator q nō probat: vt C. de ad uo. di. iud. l. j. & quod ī d. l. j. ad Turp. dicitur, loquitur si suas suorūq; iniurias: vt C. d calū. l. mater.
a ¶ *Impunita*.] nec etiā aliud maleficiū: vt ff. ad. l. Aq. l. ita vulneratus. in fi.
b ¶ *Sicut*.] vt C. de calum. l. fin.
c ¶ *Aut in totū*.] i ex totalibus in totū, & tunc habet locum hæc glo i. ex toto, vel in totū, nō sciat examinationē dein d.
d ¶ *Non incurrit*.] i. nō ꝑcur rit: vel, nimiū citò nō curris: vt hæc præpositio, in, augeat. sic ff. d lib. & posthu. l. Gallus. §. ille.
e ¶ *Impunitam*.] i. non punitā, pro puniendam: sic C. de iis, q not. infa. l. si Possidoniū. q. d. nō puniendā: quia bonā vitā fa ciet. & not hic q virtus i necessitatibus cōprobat.
f ¶ *Foras*.] sic ℣. vt nul. fab. ora. do. §. illud. col. v. sic ℣. de san. epis. co. §. interdicimus. colla, ix.
g ¶ *Tunc enim solum*.] ité & qñ causa sit necessaria, tūc cum literis sui superioris: vt ℣. eod. §. nō aliter. & ℣. d sanct. epi. §. interdicimus. colla ix.
h ¶ *Patriarchas*.] repete definimus.
i ¶ *Diœceseos*..] i. patriarchatus.
k ¶ *Compellentes*.] i. vt compellant.
l ¶ *Ipsum*.] f. annum.
m ¶ *Misericordiam*.] vt non compellatur semper. q. d. stare domi.
n ¶ *Legitimis*.] fortè spatio xxx. dierum inter vnam quāque denūtiationē: vt ℣. de litig. §. omnē. & §. iterdicim'. coll. ix. & ℣. d san. epis. colla. ix.
o ¶ *Observationem*.] vt non turpiter citetur, vel capiatur.
p ¶ *Introducat*.] scilicet, patriarcha.
q ¶ *Hæc omnia*.] f. quæ dixi de Patriarcha circa opponendam pœnam.
r ¶ *Litium causas*.] hoc est, ꝓpter quod, &c. vel si habes, causas litiū, & c. dic, propter causas: aliàs, causa, & semper regit dictionem, litium.
s ¶ *Respicientium*.] f. reorum, &c. Ac.
t ¶ *Constituti*.] i. in hac vrbe Cōstātinopolitana vbi habitabāt Imperatores tēpore Cōstantini, q illā ciuitatem constituit.
v ¶ *Ministeria*.] i. ministeriales, vel seruiētes episcopi iacētes tanquā bestiæ: vel dic, ministeria diuina, quæ in ecclesia esse debent, nunc peregrinantur: qđ esse nō debet:

Virtus in necessitate cō probatur.
† Arg. est hic quod si quis est in legatione regia, non tenetur comparere coram. lega. apostolo. eo. de hoc vide in c. cum parati. eum glos. ij. extra de appel.

ne is, q ordinationem facere vult, vt non ipsa falsitas impunita a sit, Sicut b enim bonā gloriam in eo, qui ordinandus est, quærimus: ita etiam calumniā in eo, qui frustrà accusauit, punimus.

¶ Si vero nemo accusauerit omni nò, aut in totum c denuntians examinationem non faciat, aut facta examinatione demonstrate (sicut prædiximus) non valuerit accusationem veram: tunc oportet eum, qui per tot vias inculpabilis apparuerit, accedere: ad venturam ordinationem. Qui enim ita ordinatur, ex hoc multa & meliora cognoscit præceptorum, & non incurrit d ad vitam impunitam e huiusmodi eruditus animo, verbo, & opere corporis, & sapientia. ¶ Et illud etiam definimus vt nemo Deo amabilū episcoporum † foras f à sua ecclesia plus, quàm per totum annū deesse audeat: nisi hoc per imperialem fiat iussionem †: (tunc enim solum g erit inculpabile) sacratissimos patriarchas h vniuscuiusque dioeceseos i compellentes k Deo amabiles episcopos suis inhærere sanctissimis ecclesiis. & nō longo itinere separari: neque in peregrinis demorari velle, neque sanctissimas ecclesias negligere, neque annum excedere, quē & ipsum l propter misericordiā m constituimus. Si verò vltra annum errauerit, & de reliquerit, & non ad episcopatum remeauerit proprium: neque imperiales aliqua eum (sicut prædiximus) detineat iussio: tūc fi quidem sit metropolita, circa ecclesiasticam dispositionem segregatum regionis illius patriarcha reuocet quidem eum legitimis n inclinationibus, seruans vbique sacrarum regularum obseruationem o.

¶ Si verò maneat per omnia inobediens, expellatur à sacro episcoporum choro, & alium introducat p huiusmodi, & reuerentia, & verecundia, & honestate dignum.

¶ Si verò non metropolita, sed aliorū episcoporū aliquis sit qui erraverit hæc omnia q à metropolita fiant. Nemo enim eorū talem suscipiat occasionē, si dixerint propterea, ꝓptereà quod litiū causas r, aut aliarum rerum propriarū, aut ad sacras ecclesias respicientium s circumlustrant, & hic constituti t adhærent, aut in aliis veniāt locis. Hoc enim non habet decētem rationem, vt cum multitudine quā necesse est episcopum habere ministeria v lustrēt x peregrè: & expendant, & neque vllum sanctissimis ecclesiis lucrum, neque vllum præbere iuuamen, neque secundū quod decet sacerdotem, proprium habere habitū. Præsertim si quædam sint lites fortè sanctissimis ecclesiis propter quas has occasiōes afferunt: hoc per eos, qui sub ipso sunt religiosos clericos, aut apocrisarios y, aut œconomos z moueri a, & petitiones b non ad imperium dirigere c impetrare d aut em sperata propterea e sancimus si quando propter ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas f, hanc g aut per eos qui res agunt sacrarū ecclesiarum (quos apocrisarios vocant) aut per aliquos clericos huc destinatos, aut œconomos suos noram imperio h facere, aut nostris administratoribus, vt impetrent quod competens est: & non hoc Deo amabilibus episcopis ergoris, & absentiæ, & sanctissimis ecclesiis læsionis occasionem i fieri tam in prouincia ecclesiasticarum rerum per absentiam eorum neglectarum, quàm etiam hic expensis multis ab ipsis factis: nec non in peregrè habitatione non habili constituta, & vndique k causam l nullum iuuamen, magis autem læsionem m ecclesiis sanctissimis inferentem.

¶ Non autem aliter Deo aliquem amabilium episcoporum præsumere dirigere n se ad hanc felicissimā ciuitatem priùs quàm (si quidem quis episcopus sit) literas acceperit proprij metropolitæ ad imperium: & quæ secundum diuinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius o præsentiæ. Si verò metropolita sit qui proficisci vult, literas sumat eiusdem dioeceseos patriarchæ eius præsentiam necessariam esse dicentes: & sic oportere Imperatorem iubere hunc præsentari, & non temerè, & sine conscientia metropolitarum, aut patriarcharū proficisci, pro eo quod hoc diuinis interdictum est regulis: vt huc adinuenientes non præsumāt per semetipsos se prius pronunciare ad imperium: sed primitùs aut ad Deum amabilem patriarchā p proficisci, aut ad vniuscuiusque dioeceseos q ex qua sunt r, apocrisarios s: & cum ipsis conferat causas propter quas venerunt aliam causam: vel sibi vel patriarchæ illius ciuitatis prius se debet præsentare, & causas conferre, vt hic. Sed hodie ad solū patriarcham videtur quod debeat ire: vt ℣. de sanct. epis. §. interdicimus. col. ix.
s ¶ *Apocrisarios*.] si eos secum duxerunt.

vt hic, & ℣. vt cle. apud propri. epis. §. j. col. vj.
x ¶ *Lustrent*.] intra cubile ferè, quinquennia lustra fuerint.
y ¶ *Apocrisarios*.] ab apos, qđ est supra: & crisis, iudicium: quasi constitutus super iudicio agēdo. vel dic, chrysos, aurū: inde Io. Chrysostomus: inde apocrysarius, i. thesaurarius.
z ¶ *Oeconomos*.] œconomus est* cui res eccle a Facit c. im fisticā gubernanda man peratorū ex dat ab episcopo: vt C. de trā de iur. ca fac. fa. ec. l. iubemus. cir lū. vbi ponit ca prin. & de epi. & cler. definitionē œconomi. l. oēs q. §. eo, pcludubio.
a ¶ *Mouere*.] f. apud iudices ordinarios & ꝓmunes, i. iudices, qui sunt boni & optimi. Acc.
b ¶ *Petitiones*.] i. libellos petitorios, in quibus petitur. Acc.
c ¶ *Dirigere*.] f. directo: vt ℣. de mand. prin. §. de inde. coll. iij. & ff. de appel. l. imperator.
d ¶ *Impetrare*.] f. à dictis ordinariis iudicib'.
e ¶ *Propterea*.] ex quo ad eos hæc negotia remittimus.
f ¶ *Necessitas*.] propter quā oporteat huc venire: puta propter cōfirmationē alicui[9] principi vel imperationē. qđ necesse est per principē fieri non ꝓ alium: vel propter aliquod aliud ꝓpter qđ oportet principē aditi.
g ¶ *Hæc*.] f. necessitatem.
h ¶ *Imperio*.] i. imperatori.
i ¶ *Occasionem*.] No. duplicem læsionē: vt subiicit, tā in prouincia, &c.
k ¶ *Vndique*.] subaudi fieri. Ac.
l ¶ *Causam*.] i. absentiā.
m ¶ *Læsionem*.] propter expensas.
n ¶ *Dirigere*.] f. semetipsum, vt sequitur: vt differat à superiori ꝓxime dicto vbi cōcessit mitti. A.
o ¶ *Eius*.] f. archiepi: vt hic, & ℣. de san. epi. §. interdicimus. col. ix.
p ¶ *Patriarcham*.] f. Cō stantinopolitanum.
q ¶ *Diœceseos*.] quod b An ciuitas nos territorij dicim' b, & diœceſis scilicet, vbi habetur iu- sfint idē vide risdictio i tpalib': vt ff. d in c. Rodul- in. om. iu. l. h. & ꝺver. fi. l. phus in prī. pupill'. §. territorij. hic extra de re- dī diœceſis in genere fœ scrip. mineo vbi é iurisdictio ī ſpirituali b': vt hic inuiſ.
r ¶ *Ex qua sunt*.] nam ſi eſt epiſcopus, & mittit ad ciuitatē Conſtantino politanam: & ibi ſit apocriſari' ſui metropolitæ ob cauſam iſtā forsē vel aliā vel metropolita ſit: & ſit ibi apocriſari' ſui patriarchæ ob hanc vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt,& ingredi adimperium eius, & deinceps imperiali perfrui aspectu mox quam impetranti adstiterint,liceat quidem petentibus episcopis aut per eos qui vocantur referendarij [a] sanctissimæ maioris ecclesiæ,aut per religiosos apocrisarios cuiusque diœceseos sanctissimorum patriarcharum suggerere [b] se imperio & promereri responsum celeriter,ita vt si aut iusta ab imperio petierint hæc accipiant:aut si non iusta quærunt,velociter reuertantur vnde profecti sunt.

¶ Clericus ordinandus est boni testimonij vir, literas omnino sciens: concurrentibus quibusdam quæ in episcopi ordinatione statuta sunt. Bar.

¶ Hæc autem de Deo [c] amabilibus episcopis secundum diuinas constituentes[d] regulas,& religiosos clericos [e] cum multa fieri inquisitione secundū diuinas regulas,& boni testimonij viros ordinari sancimus,literas omninò scientes, & eruditos constitutos [f]. literas enim ignorantes omninò nolumus neque vnum [g] ordinem susципere , clericorum videlicet, presbyterorum, & diaconorum, tam sacras orationes docentiū [h], quàm ecclesiarum,& canonum legentium libros ordinationē sine querela , & inculpabilem , & sine aliqua contradictione & datione pecuniarum,aut rerum,susципientes [i].

¶ Neque autem eos volumus omninò officiales, aut curiales constitutos susципere ordinationem, niū secundū leges,quas super his posuimus pridem [k] quas & hic nunc confirmamus : ipsos autem ordinatos , sacra præcepta in conspectu totius populi susципere,propter has ipsas causas,propter quas hoc ipsum agi etiā super Deo amabilibus episcopis sanciuimus [l]. Neque[m] autem secundus habentem,aut eum qui habuerit nuptias, ordinari in diaconum [n] , aut presbyterum , neque si mulieri cōiungatur seiunctæ [o] ,& propriū virum derelinquenti [p] :sed neque si concubinā habeat , sed ipsam vxorem , si cum castitate [q] & ex virginitate sit.Nihil enim sic in sacris ordinationibus diligimus quàm cū castitate viuentes,aut cum vxoribus non cohabitantes , aut vnius vxoris virum qui vel fuerit,vel fit, & ipsā [r] castitatem † eligentem, primum principiū m [s] & fundamentum manifestum secundum diuinas regulas & reliquæ virtutis constitutā [t]. ¶ Si autem aliquis presbyter , aut diacon[u],aut subdiacon[u] posteā ducat vxorē , aut concubinā,aut palā,aut occultè: sacro statim cadat [v] ordine, & deinceps idiota [x] sit.Quia † si & lector [y] se cūdam ducat vxorē propter quædam [z], & hoc forsan irrecusabili necessitate : nullatenus ad altiorē accedat gradū,neque perfruat gradu maiori in sacerdotio : maneat autem in eodem gradu perpetuò: sed nō ad tertias veniat nuptias. satis est enim si ad secundas. Si verò aliquid tale egerit , & ad secundas veniens nuptias, ad maiorem gradum venire festinauerit: exinde idiota erit & laicus , omninò sacro ministerio cadens [a] . Pudicè etenim nobis per omnia pertinet viuere. Si enim tales constituti ij,qui in clero adducuntur, ordinentur: facilis eis ad episcopatum ascensus erit:& ex multis [b] bonis viris facilius inuenientur, qui adducantur ad primum [c] gradum sacerdotij digni.

¶ Diaconissa ordinari debet ætatis quinquaginta annorum,& non minoris: nisi ex necessitate imminente pudicitiam castitatis seruare compellatur. Bar.

¶ Quanta [d] igitur super venerabiles clericos à nobis dicta [e] sunt, hæc etiam super deo amabilibus diaconissis [f] agi volumus, vt neque ipse citra obseruantiā [g] fiant: sed primum quidem eis ætatē nē que nouellam esse, neque crescentem,neque ex hac [h] ad delinquendum salientem,sed super mediam constitutas ætatem , & circa quinquaginta [i] † annos secundum diuinas regulas agentes,sicque sacrā promereri ordinationem : & aut virgines constitutas,aut vnius viri quæ fuerunt vxores.non enim permittimus neque secundas contrahentibus nuptias, neque vitam nō habentibus (vt diximus) irreprehensibilem [k] , sed nec suspectam omnino ad sacrum ven re ministerium,& adorandis ministrare baptismatibus,& aliis a desse secretis,quæ in venerabilibus ministeris per eas [l] ritè aguntur.

¶ Si verò quædam necessitas [m] fiat & minorem [n] hac ætate quā dicimus,ordinari diaconissam contigerit, liceat [o] eam in aliquo venerabilium asceteriorum ordinari,& in illo habitare. nequaquam viris admista constituta sit,neque suo arbitrio habitans:sed vitæ separatæ [p] & mediocris,& à conueniente multitudine [q] bonum testimonium [r] habens.

¶ Volumus autē & ipsas quæ ad ordinationem perducuntur diaconissas , siue ex viduitate, siue ex virginitate,non cum aliquo cohærentes aut cognatorum,aut eorum quos appellant dilectos (talibus enim nominibus vtentes maligna suspicione suam replent vitam) sed aut solæ habitent , aut cum parentibus solis & filiis, aut verè fratribus : aut iis cohærere de quibus si quis suspicari [s] aliquid præsumserit malignum , ipse insipiens simul & impius forsan putabitur. Et si dicatur tale

a Qui sint referendarij videtio Spo.de supplic. §. 1. post prin.

a ¶ *Referendarij*] qui stant in curia vt præsitēt aduocationē venientibus vt dicta eorū referāt : vt ff. de referen.per totū ti.

b ¶ *Suggerere* ,id est, negotia sua dicere.

c ¶ *Hæc autem de Deo.*] quæ dicta sunt ē.

d ¶ *Constituentes.*] scilicet,nos.

e ¶ *Clericos.*] s.cæteros. Nā episcopi clericisunt, vt ff.cod.§.igit. Et not. quòd ferè eadem hic exiguntur quæ in ordinatione episcopi,vt hic,& ē. cod.§.ff.vsque ad§.illud.

f ¶ *Constitutos.*] de theologia. Accur.

g ¶ *Neque vnum.*] scilicet, nolumus illiteratos esse, nedum plures : hoc tamen fallit § de literatis habere non potest.

h ¶ *Docentium.*] i. docere debentium. q.d. cùm hæc debeant facere,non debent esse illiterati in aliquo ordine.

i ¶ *Suscipientes.*] scilicet,nos ordinatiōē,& c.

k ¶ *Pridē.*] i. prius vt ē. c.§.& neque ex officiali.

l ¶ *Sanciuimus.*] vt ē. cod.§.illud .in fin.

m ¶ *Neque .*] sic ff. de sā.episc.§. clerico.col.ix.

n ¶ *Diaconum .*] idē in subdiacono, vt ff. hoc §.

o ¶ *Seiunctæ.*] s.quando quæ.i.viduæ.quidfi virgini fuit coniunctus? Rñ. potest esse clericꝰ, dūmodo vouerat castitatē,non aliās , vt ff.de sān.epis.§. clericos.&in anth.velic. ma. & auīæ. §. qa verò. coll.viij.& ff.stat. §.pē.

p ¶ *Derelinquenti.*] mortuo viri,vel repudio:mulierò minus si adhuc iūctā alij habeat. Accur.

q ¶ *Castitate.*]præterita, vt modo dixit,& præsenti quā vouere debet : vt modo diximus. sic ff. de leno.§.penul. collat.ij.

r ¶ *Ipsam.*] s. mulierem.

s ¶ *Castitatem.*] sic ff. de lenonib.§.penul.Accur.

t ¶ *Constitutam.*] s. castitatem : nā est fundamentū aliarum virtutū quæ n ordinādo requiruntur, iquæ multæ sunt , vt ē. proxi.§.& hoc §.

Castitas fundamētum est in ordinandis.

v ¶ *Cadat.*] Not. quod causa principiū impedit & post superueniens destruit arg.contr.instit.de leg.§.si quis debitori.

x ¶ *Idiota.*] id est eo loco quo sunt idiotæ.

y ¶ *Lector.*] q.d careat bificio clericali:vthoc §.

z ¶ *Quædam .*]s. quæ inuitant hominē ad matrimonium & quasi necessitatē iponūt vt sequiē: vt dilectio filiorū ,prean dorū,qđ vtile est,vt ff.de bō.dam.l.fi.§.fi.vel quia iuuenis est, vnde feruori natur̄ resistere non pōt, vt ff.pæ.§.& ē.de nō eligen.§. cū igitur.ver. fin

Concor.c. causam matrimonij. in gl. vl. in prī. ibi,& est illa exta de proba. Et habetur Eccles. xxvj. vbi dicitur omnis pōdo ratio nō congrua conti nētis animę.

Fœmineo amore nihil est fortius.

¶ Quod.

† Necobst. illud Pau. j. ad Timo. v. Nam ex cōcilio Chalcē. xl. an. sequuntur.

episc.& cler.l.eū qui. & ff. de san.episc.§. psbyteris.&§.si quis.co.ix. Ac.

a ¶ *Diaconiæ.*]i. diaconissæ.

b ¶ *Schemate.*] i.ordine vel figura.

c ¶ *Et reliquis.*] s. legibus vel pœnis : vt C. de rapt.virgin.l.vnica.& C. de episco. & cler. l. fi.§. nō dicam.& l.pe.& inst. de pub.iudic. §. ité lex.

d ¶ *Audire.*]s.diaconissas.

e ¶ *Coram.*] vt sit in ordinatione clericorū : vt ē.eo.§. hęc autem de eo.

f ¶ *Reliquis.*] s.legibus.

g ¶ *Erubescentes.*] quia verecundabantur portare velum.

h ¶ *Derelinquentes.*] ob aliā causam quamlibet: vel sine causa vt sequit.

i ¶ *Morti.*] s. animæ. nā sciat qualē deo,& c. vt ē. tit.j.§.si quis autē semel aliās si verò reliquēs. & §.si quis autē monasticā.

Alij dicunt eam vltimo supplicio damnandā, vt hic:licet monach[a]sic recedens non puniatur in pſona,sed mittit[r] i aliud mōasteriū,vt ff.de sanct. episcop.§. si monachus.

k ¶ *Vocabantur.*] erant enim quædam mulieres diaconissæ vel virgines nominatæ , quasi Dianæ sociæ.vt in fabulis legit.

l ¶ *Maximè .*] i.valde. sic ff.de mād.prin.§.fi ibi.

m ¶ *Competens.*] i.quod competit.

† Id est, vestalibus.

n ¶ *Sacerdotio.*] i. honestas.

o ¶ *Semel autem.*] redit ad masculos.

Fortè,dubitandi est particula.

Habetur ecclesiasticis xxvj.c.

p ¶ *Forte.*] sub dubio fortè respondēt sæpe peritī.& supe. fluit : vt hic & ff.tit.j.§. quia verò verisimile est.

q ¶ *Lectior.*]sed nunquid idem in aliis in minoribus ordinibus positis qđ in lectore? Rñ. sic:cùm ea dē sit ratio : vt ff.ad legē aquil.l.illud.

r ¶ *Sanctum est.*] in Græco. Accur.

s ¶ *Sub inopia.*] i. opera non habent substantiā.

t ¶ *Sinimus .*] sic §. eod. §.sed neque ineruditus.

v ¶ *Non propter hoc.*] s. quod retro fit factum.

x ¶ *Lege.*] vt ē. vt deter. sit nume. cleri.

y ¶ *Foris.*] i.extra hanc vrbem.

z ¶ *Redigatur.*] nā plures nunc fortè reperiūt.

a ¶ *Non fecerit.*] neque expēsas ꝓstituit: neq; numerū clericorū ꝓstituit.

b ¶ *Ecclesia.*] s. maior.

c ¶ *Emolumenta.*] s.necessaria.

d ¶ *Non promptum.*] i. non promptè.

e ¶ *Compassiones.*] puta clerico pauperi , cui est compatiendum.

f ¶ *Hæc pia.*] hīc sume tale aliquid de aliqua earum quæ in diaconissarum ordinationem ingredi vult, quod alicui cohærerit sub imagine quidem bonæ appellationis , maligna verò suspicione, non oportet huiusmodi mulierem perduci omninò ad ordinationem diaconiæ [a] . Nam si ordinetur , & tale aliquid egerit & cohæserit alicui cum prędicto nomine aut schemate [b] :cadet quidem à diaconia: & ipsa & ille subiecti erunt huic legi & reliquis [c] , quæ corruptores puniūt. Oportet enim omnes quæ ordinantur venerabiles diaconissas,tempore ordinationis & moneri:& sacrorum audire [d] mandatorum præcepta coram [e] reliquis [f] , quæ dudum sunt venerabiles diaconissæ:vt & ipsę Dei timorem habeant, & adhærentem sacris mandaris fiduciam : rimere autem & confundi sacro cadere ordine:sciturasque quod si præsumpserint, aut [g] erubescentes ordinationem,aut derelinquentes [h] sacrorum misteriorū ad nuptias venerint, aut aliā omninò elegerint vitam,ipsæ quidem obligatæ efficientur morti [i] : & substantia earum applicabitur sanctissimis ecclesiis aut monasteriis in quibus sunt. Qui verò eas aut vxores accipere aut corrumpere præsumpserint : obnoxij quidē & ipſi gladio erunt: substantia aūt eorum applicabitur fisco. Si enim in antiquis legibus virginibus illis † quæ in eorum errorem vocabantur [k] ,mortis incumbebat dānum corruptis: quomodo non magis nos in his quæ à Deo glorificātur,definimus pudicitam † (quæ quàm maximè [l] mulieres exornat) conseruari volentes: competens [m] venerabilibus diaconissis, vt quod decet naturæ custodiant: & quod debetur sacerdotio [n] ,cōseruent ?

¶ Clericus ordinem susceptum relinquere non debet. Bart.

¶ Semel autem [o] secundum hoc factos diaconos aut presbyteros, nullo modo derelinquere sacerdotiū quod non solum in presbytero & diacono sancimus, sed etiam si subdiaconus aut fortè [p] lector [q] fiat aliquis,hunc relinquere pristinum schema,& ad alteram migrare vitam : scientem quia si tale aliquid egerit (secundum quod à nobis iam sancitum [r] est) aut in curiam cum substantia , aut sub inopia [s] degens ad officialem deponi[t] tur fortunam.

¶ Ecclesiarum omnium antiquus numerus seruari debet: & vltra numerum constitutū permanere non debent : & in eorum locum alij exeundi non sunt, donec ad. antiquam perueniatur mensuram. Angelus.

¶ Sed neque effusas competit fieri de cætero reuerendissimorum clericorum ordinationes. quod enim hactenus gestum est, licet eorrigi oporteret : attamen propter tempus finimus [v] , de cæterò autē non propter hoc [x] fieri neque ad damnum sanctissimarum ecclesiarum venire sancimus. Quæcunq; igitur oportebat de tali modo in sanctissima maiori ecclesia huius nostræ regię ciuitatis,& sub ea cōstitutis sanctissimis ecclesiis , & aliis quæ hic sunt , fieri hac speciali lege [y] complexi sumus. in omnibus autem quæ foris [z] sunt locis sancimus, si quis cum constituerit ab initio &ædificauerit ecclesiam, definiuit ordinationum † mensuram, tanquam secundum eam expensas constituens non priùs ordinari quenquam in eadem ecclesia , nisi ad numerum à principio definitū eius mēsura redigatur [a] . Si verò hoc non [b] fecerit,ipsa verò ciuitatis ecclesia [c] ministrat emolumenta [d] & sibi & aliis ecclesiis:tunc non prōptū sit [e],augere illi clericos,neque propter aliquas fortè cō passiones [f] aut beneficia ex hoc ea sumptib[g] prægrauare (nō sunt enim hæc [h] pia, neque sacerdotibus digna) sed ex quibus dominus dederit Deus ex iis, quæ possibilia sunt ministrare, aut antiquam conseruare consuetudinem nihil penitus innouantem. Vnde cōpetit Deo amabiles patriarchas & metropolitas huius habere prouidentiam: & eos quidem qui hacten[i]sunt,sinere in schemate in quo sunt clericos. metiri verò vniuscuiusque ecclesię virturem : & ita ipsos quoque sanctissimos patriarchas sub se cōstitutas ecclesias ordinare : & metropolitas hoc ipsum à sanctissimis patriarchis commonitos facere : illos aūt alios omnes sub se positos ep̄os ad mensuram hāc deducere: & studere nō vltra expēsas facere clericorū ordinationes. scimus enim quātæ [k] sanctissimæ ecclesiæ propter hāc ordinationē & alterius ex pēsæ effusionem inopes [l] factæ sunt. Et quia aliquas earum vix quidem,tamē liberauimus: quæ dā verò adhuc oneratæ iacent ex tali releuari angustia non valentes:ideò hoc prouideant sanctissimi patriarchæ & metropolitæ & reliqui Deo amabiles episcopi : vt & nos quæ ab eis aguntur discentes approbemus eos , qui nostram legem in literis positā apud semetipsos ostenderunt operibus adimpleri.

¶ Quæ igitur [m] à nobis sancita sunt,& sacrum ordinem statumq; custodiūt , secundū sacrarū regularū obseruationem & virtutē de cæterò conseruent perpetuò integra,& sanctissimi patriarchæ vniuscuiusque diœcesis & Deo amabiles metropolitæ & reliqui reuerendissimi episcopi atq; clerici vbiq; Dei culturam & sacram disciplinam custodientes inuiolatam , pœna imminēte hæc prævaricāti quò penitus alien[o] sit a Deo:& imposito sibi sacerdotij ordine [n] , nā velut indignus hoc excluditur.

¶ Licentiā verò vniuersis [o] damus cuiuscūque sint officij vel cōuersationis,respiciētibus aliquid horū prævari cari, nūtiare nobis , & ad imperiū quod semper [p] est vt nos qui hæc secundū sacrarū regularū explanationē apostolicāmque traditionē constituimus: decentē etiam indignationem prævaricantibus inferamus etiam his vi delicet quæ sancita [q] sunt à nobis de hæreditatibus Deo amabilium episcoporum custodiendis. Sanctissimi

Ordinando rum rectius Haloander.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Illorum.*]f. episcoporum.
b ¶ *Tha.*] Epiphani.
c ¶ *Contrahenda.*] i. tenenda.
d ¶ *Scripta.*] hæc constitutio illis personis fuit missa.
e ¶ *Adiectum est.*] plus quam aliis quibus fuit missa. & hæc est adiectio vsque in fin.
f ¶ *Adiectione dominica.*]i. cum annis domini: tamen nō habemus eos. Accur.

DE NON ALIENANDIS, aut permu. re. eccle. &c.

¶ Vt in specie repete: & de non, &c. & expeditur hæc pars ʃ. e. §. fi ver. ò creditor. & §. fi enim.

g ¶ *Nam intentionem, Proponimus.* sic ʒ. d nō clig. in prin. sic ʃ. tit. j. in prin.

† Alexandriæ.

h ¶ *Super sacris.*] id est, quasi acris.
i ¶ *Lege*] f. ista. Accur.
k ¶ *Renouet.*] vt in lege Leonis quæ cōfirmatur: vt ʃ. eod. §. vult. cst.
l ¶ *Emendet.*] vt ʃ. eod. §. Anastasius. & §. finimus in fin.
m ¶ *Adiiciat.*] vt ʃ. e. §. ab Anastasio. & §. quia verò Leonis.
n ¶ *Abstrindat.*] sunt autē alię, f. Leonis & Anastasij superflux, ex quo ista, f. Iustiniani gr̄aliter omnia comprehendit.
o ¶ *Auxit*] Hic no. argu. ad quæstio. quam diximus ʒ. tit. j. in prin.
p ¶ *Lex*]vt C. de ſa. ſan. ec. l. iubemus. licet q̄dā dicāt q̄ eā nō habemus.
q ¶ *In omnibus.*] f. terris: q̄a localis est, vnde fit gr̄alis: vt ʃ. e. § nos igit. Itē in contractibus: quia nō in pignore nec in cōtractu emphyteusis loḡ sed per hanc ſuppleſ: vt ʃ. eo. §. quia verò Leonis.
r ¶ *Correctione.*] no. corrigi ex eo quod ſupplet̄. tur. ſic ff. ad leg. Rho. de iactu. l. fi. § j. & §. fi.
s ¶ *De talibus.*] f. rebus eccleſiaſticis ſ immobilibus non alienandis.
t ¶ *Lex est.*] apud Græcos.
v ¶ *Priori.*] f. legi Leonis. nam generalior est quam illa: vt ʃ. ſequitur.
x ¶ *Minus.*] in perfectione plus tamen quam lex Leonis.
y ¶ *Foris.*] f. extra Conſtantinopolitanam ciuitatē: quod nō erat in lege Leonis: vt C. de ſacr. ec. l. iubem⁹ primo reſpō.
z ¶ *Ciuitatis.*]Conſtantinopolis.
a ¶ *Perſcrutata.*] f. lege Anaſtaſiana.
b ¶ *Sedes.*] i. alia loca p̄terquā in vrbe Conſtātino. & eius diœceſi.

siquidem patriarchæ vniuſcuiuſque diœceſis hæc proponant in eccleſiis ſub ſe conſtitutis: & manifeſta faciant Deo amabilibus metropolitis quæ à nobis cōſtituta ſunt. Illi quoque rurſus etiam ipſi proponāt ea in metropolitana ſanctiſſima eccleſia, & conſtitutis ſub ſe epiſcopis hęc manifeſta faciant. illorum ¹ verò ſinguliin propria eccleſia hæc proponant: vt nullus noſtræ reipublicæ ignoret quæ à nobis ad honorem & ad augmentum magni Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti diſpoſita ſunt.

¶ Inſuper ſequens hæc tua [b] ſanctitas omnibus qui ſub ea ſunt metropolitis ſanctiſſimis hæc faciat manifeſta: vniuerſo tempore contrahenda [c]: ſcripta [d] exemplaria Epiphanio ſanctiſſimo archiepiſcopo † Theopolitano: ſcripta exemplaria ſanctiſſimo epiſcopo Hieroſolimorum: ſcripta exemplaria Ioāni viro glorioſiſſimo præfecto ſacrorum prætoriorum ſecundo conſuli, & patritio: cui etiam hoc adiectum eſt [e]: & tua quoque celſitudo hæc ſciens vna cum ſemper ſuſcepturis ſedem tuam hæc ſeruari feſtinet: & ſi denuntiatum fuerit aliquod tale delictum, prohibeat, & maximè quæcunque in ordinationibus curialium vel officialium interdicta ſunt. Nuntiet autem etiam nobis, vt decens ſuper eis imponatur correctio. Vtatur quoque præceptis ad clariſſimos prouincia rum iudices: vt & ipſi quæ fiunt in ſpicientes, non permittant aliquid extra hoc quod à nobis conſtitutū eſt fieri. imminebit enim eis pœna quinque librarum auri: ſiquidem & ipſi præuaricari videntes non denuntiauerint aut ſedi tuæ aut imperio: vt vndique decens ornatus ordinationis gradui conſeruetur †. Scripta cum adiectione dominica [f].

† Dat. xvij. Kal. Aprii.

DE NON ALIENANDIS aut permutandis rebus eccleſiaſticis immobilibus, aut in ſpecialem hypothecā dandis creditoribus, ſed ſufficere generales hypothecas.

TITVLVS I.

¶ *Res immobiles eccleſiæ maioris vrbis Conſtantinopolitanæ & eccleſiarum ſuæ diœceſis alienari generaliter prohibentur: omni fraude, & circumuentione remota. Bartol.*

¶ Imperator Iuſtinianus Auguſt. Epiphanio archiepiſcopo & patriarchæ Conſtantinopolitano.

COLLATIO II.

VNam intētionem, hāc ſemper proponimus [g] omne quicquid prius imperfectum aut confuſum videbatur, hoc & expurgare, & perfectum ex imperfecto declarare: quod etiam in omni legislatione facientes, credimus oportere & in alienationibus quæ fiūt ſuper ſacris [h] rebus, vna complecti lege [i], quæ priores omnes & renouet [k] & emendet [l]: & quod deeſt, adiiciat [m]: & quod ſuperfluū eſt, abſcindat [n].

¶ A Leone ſiquidem bonæ memoriæ (qui poſt Conſtantinum piæ memoriæ Chriſtianæ fidei inter imperatores principatum auxit [o], & conſtituit ſacrarum eccleſiarū honorem & diſciplinam) ſcripta lex [p] eſt de alienationibus eccleſiaſticis, concluſa in ſola huius felicisſimæ ciuitatis ſanctiſsima maiore eccleſia. Et laudamus plurima huius legis, cum omni vehementia & Dei cultura poſita: ſed eò quòd non generaliter poſita ſit in omnibus [q], egere etiam eam quadam correctione [r] credimus.

¶ Ab Anaſtaſio quoque piæ memoriæ ſcripta quædā de talibus [s] lex eſt [t]: neque ſimilis priori [v] & omninò minus [x] habens. Effuſa nanque & per loca foris [y] poſita, nihilominùs māſit imperfecta, eò quòd ad ſolum ſacerdotiū & diœceſin reſpiciat conſtitutam ſub beatiſsimo patriarcha huius regię & feliciſsimæ ciuitatis [z]: aliàs autem non perſcrutata [a] ſedes [b]: cū vtique dignam correctione eſſe cā arbitrabatur [c]: propter quam occaſionem alia quidem corrigebat, alia verò incompoſita relinquebat. Quamobrem ea quoque vacare de cæterò ſancimus, vtpotè imperfectam, & loco circumcluſam, & non generalem inter leges exiſtentem, neque aliquid ſtudioſum introducentem.

¶ Hæc ergo nos omnia emendantes, vnam exiſtimam⁹ oportere legislationem imponere omnibus [e] ſanctiſſimarum eccleſiarum, xenodochiorum [f] & noſocomiorum [g] † & monaſteriorum [h] & brephotrophiorum [i] & gerontocomiorum [k] totius ſacrati [l] collegij rebus, & hanc legem Leonis piæ memoriæ conſtitutioni adiicere: priùs breuiter eius legislationem exponentes, ſicque omne, quod reliquum eſt, intexentes.

¶ Vult [m] enim illa neque Deo amabilem archiepiſcopum & patriarcham huius feliciſſimæ ciuitatis ſeu ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ, neque œconomum vendere, aut donare, aut aliter alienare rem immobilem, domum forſan, aut agrum, aut colonum [n], aut mancipia

c ¶ *Arbitrabatur.*] in hoc credidit Anaſtaſius Leonem corrigere dicēdo generalius, & non ſecit vt ſequitur: ſed Iuſtinian⁹ hoc fecit per hāc ꝓſtitutionē: vt ʃ. e. §. nos igitur. & ʃ. eo. §. pen.
d ¶ *Vacare.*]i. neceſſaria nō eſſe hæc omnia ſ. à Leone & ab Anaſtaſio dicta quod facim⁹ addēdo: vt infrà, eodem §. i fi. ſic & aliàs corrigit lex diſtinguendo: vt ff. ad leg. Rhod. de iact. l. fi. j. relpō. & §. j. & §. fin.
e ¶ *Omnibus.*] accipe rebus quod eſt ʃ. Accur.
f ¶ *Xenodochiorum.*] locus eſt vbi peregrini ſuſcipiuntur: vt hoſpitale ſancti Ioannis. Xenodochium.
g ¶ *Noſocomiorum.*] locus vbi ęgroti curātur. Noſocomiū.
h ¶ *Monaſteriorum.*] locus vbi monachi ſimul cōuerſantur: vt ʒ. de mona. §. hinc nos. Monaſterij.
i ¶ *Brephotrophiorum.*] locus vbi infantes aluntur. Brephotrophium.
k ¶ *Gerontocomiorum.*] locus vbi pauperes & propter ſenectutem infirmi curantur. Gerontocomium.
l ¶ *Et totius ſacrati.*] i. rebus cuiuslibet alterius loci ſacri: vt prochotrophium de quo habetur mentio. ʃ. e. §. nos igitur. & eſt locus in quo pauperes & infirmi homines paſcūtur. Itē orphanotrophiū. i. locus, in quo orphani vtroq; parēte carentes paſcūtur. Itē aſceterij, locus in quo fœminæ debilium ſuſtentatrices habitant: & probatur hæ expoſitiōes in nouellis. eo. t. idem dicas in qualibet eccleſia ſeculari: vt ʃ. e. §. nos igit. & §. m ¶ *Vult enim illa.*] f. lex Leonis. Prochotrophium. Orphanotrophium. Aſceterium.
n ¶ *Colonum.*] ſed quæ eſt differentia inter hūc f. colonum & mancipium? Reſpon. Differentia inter mancipium, & colonum.

hic loquitur de adſcriptitiis vel originariis, vel ſimilib. & qui à ſolo nō poſſunt ſeparari, nec ſine eo alienari: vt C. de agr. & cen. l. ij. & l. quę admodū. & ff. de le. j. l. ſi quis inquilinos. j. rſi. ac mācipiū dē ſeruus ab hoſtib⁹ captus: vt inſt. de iur. perſo. §. ſerui. qui etiā ſuper poſſeſſionib. ponif. & inſcribit, & ab eis nō poterit ſeparari: cū immobilis cēſeatur. vt ff. de diuer. & tēpo. pſcr. l. iij. vel de adſcriptitio ibi dicit. & hęc é verior.
a ¶ *Annonas.*] ſ. reditus à fiſco pcipiēdos ſingulis ānis: vt C. de ſa. ſa. ecc. l. priuilegia. vel ab alia eccleſia: vt ʒ. vt ꝺte. ſit nu. cle. vel à priuato: vt ʒ. t. §. ſed neq; effuſas.
b ¶ *Nam.*] interpoſitio. ſic ʃ. eo. §. nos igitur.
c ¶ *Hæc.*] ſ. hæc tria, colonus, & mancipium, & ciuilis annona.
d ¶ *Numeranda.*] licet nō ſint īmobilia. Sed qd i actiōe ꝑ petēti eccleſiæ pro qualibet re: nūquid poterit cedi vel alienari? Rn. nō: vt ff. de iu. de. l. ait prętor. §. qd ſit. licet poſſit diſtingui vtrū pro mobili vel immobili re cōpeteret: vt primo caſu valeat: ſecundo non.
e ¶ *Interminatur.*] i. interdicendo minatur.
f ¶ *Oeconomo.*] Sed nūquid idē admittitur ad vendicādū qui alienauerit? Vī quod nō, cū nō de beat cōtra ſuū factū venire: vt ff. de adopt. l. poſt morte. & ff. de ſer. ruſtic. ꝓdi. l. per fundū. Ecōtra q̄ ſic: cū hoc factū nullū ſit, vt hic & C. de agr. & cēſi. l. quę admodū. & C. de libe. cau. l. j. qd vltimū credo verius. nā & marit⁹ reuocat quod donauit vxori: vtff. d. do. iter vi. & vx. l. ſi ſpōſus. §. fi. Sed nūquid œconom⁹ ipſo iure erat priuatus ab admiſtratiōe? quomodo ergo vēdicat: vt C. e. l. iubem⁹. §. œconom⁹? Rn. dic q̄ nō ipſo iure, ſed p ſententiā priuādū, & ante ſē tēntiā reuocat: cū ſtatum nō mutauerit: ſic ff. d le. iij. l. j. §. hi. Alij dicūt q̄d ipſo iure & tūc dicas eū admitti ad vēdicādū poſt reſtitutionē in prælatura. nō pri⁹: vt arg. inſt. de ſuſpect. tutor. §. fi quis.
g ¶ *Temporis.*] a tempore venditionis donec redeat ad eccleſiam.
h ¶ *Pretiorum.*] ſ. quantum eſt contra eccleſiam: ſed cōtra œconomū habet: vt ʃ. eo. §. ſi quis igitur. quid miri? hoc de iure communi eſt: vt C. de fur. l. in ciuilem rem. & C. de rei vendic. l. iij. & l. mancipium.
i ¶ *Ponat.*] ſ. lex Leonis: vt C. de ſacroſanct. eccl. l. iubemus. ſic C. de le. & conſti. l. non dubium.
k ¶ *Hæc.*] ſ. ſtatuta Leonis.
l ¶ *Prævaricantem.*] i. alienantem. & ſic facit contra hanc legem.
m ¶ *Lucratus.*] vt pretium rei.
n ¶ *Excludit.*] ſ. per ſententiam non ipſo iure: vt ʒ. prox. diximus.
o ¶ *Dat.*] f. lex Leonis. Accurſius.
p ¶ *Siue ipſi.*] ſ. œconomi.
q ¶ *Epiſcopus.*] f. alienauerit.
r ¶ *Clericorum.*] f. alienauerit. repete aut videntem, &c.
s ¶ *Videntes.*] f. œconomi: & ſubaudi aut, &c.
t ¶ *Alienantem.*] f. epiſcopum vel alium clericum.
v ¶ *Degeneri.*] f. dedecora & meticuloſa: nam genus clericorū audax debet eſſe: cum defendatur lege Dei⁹ quæ dicit: nolite tāgere Chriſtos meos: i. ſacerdotes. vnde ſecuti ſunt ex hoc. ſic inſt. d re. di. §. ſanctæ. A.
x ¶ *Liberate.*] i. timidi erant vt ſerui: non audaces vt liberi.
y ¶ *Conſentientes.*] ſ. expreſſē: vt differat à ſuperiori reſpon.
z ¶ *Tradet.*] f. lex Leonis.
a ¶ *Reuerſionem.*] ſic & aliàs tabellio qui in ſuo officio deliquit, per

a Cōcor. xij. q. j. & in c. ſolite extrà de maio. & c. be. Tabellionis delinquētis pœna.

petuo illud prohibetur exercere: vt C. de ſuſceptori. & area. l. ſi aliqd. lib. x. interdum ad tempus: vt C. de nu. & act. l. iij. in fin. lib. xij. ſic & in prælato: vt ʒ. eod. §. prox. ſic & in tutore: vt inſt. de ſuſpect. tutorib. per totum.
h ¶ *Participans.*] ſed nunquid imperator poſſet, ſi meruerit in integrū hodie reſtituere? Videtur q̄ nō: vt ʃ. eo. §. quia verò verisimile. ibi oportebit enim, &c. ſed tū dico cōtra: cū Leo nō poterit ſequētib⁹ impatoribꝰ prę iudicare: vt C. de legi. & cōſt. l. digna. & ff. de nata re. l. quæris. dūmodo dixerit non obſtāte lege Leonis: vt ff. de le. iij. l. ſiquis. in princip.
c ¶ *Ipſos quoque.*] q. d. nō ſolūm minores & ordinarij: ſed etiā maiores, cū ſint quatuor ordines: vt diximus ʒ. vt ab illuſt. & qui ſuper eā ſunt. §. j. apud quos poſſunt fieri oēs donationes & omnia quæ ſunt de iuriſdictiōe volūtaria etiāſi merū imperiū non habeāt: vt ʃ. de defen. ci. §. nulla. Sed nō ne trū magiſtro cēſ⁹ hæc auctoritas datur: vt C. de teſt. l. cōſulta? Rn. illud in teſtamentis tantū dicit. Itē in regia vrbe tātum & in aliis locis obtinet quod dictum eſt.
d ¶ *Miniſtrant.*]f. auctoritatē ſuā quantū eſt ad donationē quæ inſinuatione deſiderat: ſi maior eſt quinq; ētorū ſolidorū vt inſti. de donat. §. al iq. quantum verò ad alios cōtract⁹ miniſtrāt, id eſt, miniſterū ꝓbēt, f. docendo fieri cōtractum? vt ʃ. eo. §. hæc igitur omnia.
e ¶ *Cauſis.*] i. contractibus.
f ¶ *Monumenta.*] i. inſtrumenta.
g ¶ *In terminatur.*] f. lex Leonis.
h ¶ *Hoc igitur.*]f. aliena tiones eccleſiaſticarum immobilium rerum: vt ʒ. eo. §. vult.
i ¶ *Permittit.*]f. in l. Leonis, vt C. de ſacro. eccl. l. iubemus. §. fi.
k ¶ *In vſu.*]i. conceſſione vſus ſeu vſusfructus.
l ¶ *Dato.*] ſcilicet illi, cū quo ſic permittit ecclesia: vt ʃ. eod. §. ſi quis autem voluerit.
m ¶ *Donatæ rei.*] id repenſatæ ipſi eccleſiæ.
n ¶ *Proprietate.*] quam à prin. debet habere eccleſia: vt in fi. huius §.
o ¶ *Eccleſia.*] f. remanente.
p ¶ *Periculo.*] f. pœnarum prædictarum.
q ¶ *Lex.*] f. Leonis.
r ¶ *Percipiet.*] f. eccleſia.
s ¶ *Pro non facto.*] quancum eſt de iure: vt C. de leg. & conſtitu. l. non dubiū: ſed factum ipſum pro infecto haberi non poteſt⁵: vt ʃ. de æquado. §. quæ igitur. co. vij. & ff. de cap. l. in bello. §. fact æ. & ff. de acquirēd. poſſeſ. l. j. §. adipiſcimur.
t ¶ *Vendicationis.*] f. œconomo pro tempore: vt ʒ. eod. §. vlt.
v ¶ *Lex*] f. Leonis.
x ¶ *Breuitate.*] non quod ipſa breuiter dicat, ſed quia nos breuiter eā retulimus.
y ¶ *Eccleſiæ.*] f. Conſtantinopolitanæ: vt in prin. ſui patet.
z ¶ *Inſurgentium.*] f. hominum contra eam vel in fraudem eius.
a ¶ *Valuit.*] cūm diuinare non potuit: vt ff. de mandat. l. ſi fideiuſſor. in prin. & ideo non peccauit lex Leonis: vt C. de teſta. l. iubemus. in fin.
b ¶ *Quidam.*] ſic conſtrue: quidam ſcilicet homines dudū hoc quod vocatur colonarij ius adinuenientes: colonarium ius dico neque noſtris legibus, neque, &c. & procedit vſque ad ver. illum, quod nos, &c. & poſtea accipe, colonarium ius eſt, &c. quia interpoſitio eſt.

Factum pro infecto haberi non poteſt. b Concor. vt noſtrum. cum gl. ex tra de appe.

Universidad de Deusto

a ¶ *De propria.*] ſ. domo.
b ¶ *Iſte.*] ſ. qui ſic accipit.
c ¶ *Parœchus †.*] i. peſionator, à pariare qđ eſt ſoluere: vt ff. de ſtatu libe. l. antepe. §. pe. & §. fi. vel dr à pari: quia domino p oia ferè par eſt.
d ¶ *Aliæ.*] ſ. legi.
e ¶ *Omniu.*] vel imperatorũ, vel iuriſconſultorũ.
f ¶ *Penè* jhoc ideò quia peſione aliquã percipit.
g ¶ *Quod ſup.*] ſ. huiuſmodi contractum.
h ¶ *Conſcripſimus.*] ſed per conſuetudinem derogatur huic §. & fit emphyteuſis per hunc §.
i ¶ *Legem.*] ſ. iſtam.
k ¶ *Dudũ.*] & hic & ſuperior articul⁹ i l. adiicit Leonis: quia ibi nõ ſunt.
l ¶ *Reſpexerunt.*] ſ. œconomi, cũ homines ad malitiã dediti nihil é qđ nõ inueniãt: vt j. vt ij, gobli. ha. phi. res mi. j. ref. co. v.
m ¶ *Imminuerunt.*] ſ. ſtationes œconomi, vt ſequitur. Azo.
n ¶ *Præſtãtes.*] i. dantes œconomi i ephyteuſin.
o ¶ *Conſtitutionum.*] quas non habemus.
p ¶ *Caſus.*] q imminent emphyteutę. niſi ſit totiº rei interitus: vt inſt. lo. §. adeo. qđnõ eſt i ſimplici colono: vt ff. lo. l. ſi fũdũ.
q ¶ *Verò.*] pro certè.
r ¶ *Anaſtaſius.*] ſ. loquẽs in eodẽ caſu i quo ſuperior. §. ſ. in emphyteuſi.
s ¶ *Geſta.*] i. vt ea quæ gerũt ex hoc tractu emphyteutico, in monumẽtis fiãt, i. in ſcripturis: ſic accipit. ff. de pba. l. Celſ⁹.
t ¶ *Conſtituens.*] ſ. in lege quã habuimus in memoria. j. c. §. ab Anaſtaſio. & in fi. huius. §.
u ¶ *Huius.*] ſ. eccleſiæ.
x ¶ *Rei.*] ſ. eccleſiaſticæ.
y ¶ *Fieret.*] emphyteuticus contractus. Accur.
z ¶ *Extẽdẽs.*] ſ. Anaſtaſi⁹.
a ¶ *Neq; vtilẽ.*] & ideo corrigitur. j. eo. §. finimus. in fi. §.
b ¶ *Prædiximus.*] j. e. §. j.
c ¶ *Nos igitur.*] quia legem Leonis iã breuiter retulimus, & duos caſus peruenientes determinauimus: vt j. e. §. vult. & §. lex. & §. dudũ. igit adlegẽ veniam⁹ qđ facere ꝓ poſuimus: vt j. e. j. reſpõ.
d ¶ *Iam enim.*] interpoſitio eſt hic ver. ſic j. e. §. vt autẽ ibi, quod enim. &c. Accur.
e ¶ *Sancimus.*] ex hoc §. & §. ieq. & §. finimus. ibi, quod actio, &c. & j. de ali. & ẽphy. §. & hoc. & ſup ipſis colligẽ qđ eſt C. de ſacroſa. eccl. auth. hoc ius. in prin. Accur.
f ¶ *Feliciſſimæ.*] ſ. Conſtantinopolitanæ, vbi hæc lex fiebat, ſed qualiter ibi fiebat, cùm in veteri Roma habeant fieri. vt j. vt eccl. Roma. coll. ij. in prin. Reſpon. illud fuit ante tempora Conſtantini: vt diximus j. quomodo oport. epiſ. in prin. & §. ſi verò metropolita.
g ¶ *Eccleſiam.*] ſubaudi habere licentiam: vt in fi. huius §. & ſic ad inferiora ſemper repete illud. Azo.
h ¶ *Prærogationem.*] i. diſpendia.
i ¶ *Interpretatus.*] vt j. eo. §. j.
k ¶ *Exiſtentes.*] vt ſanctæ Mariæ, & ſanctæ Theodoræ, & aliarũ: vt j. vt deter. ſit nume. in medio tit.

quod vocatur colonariũ ius † (colonarium ius eſt veluti ſi domum valentem centum ſolidos, & præſtantem penſionem ſolidos decẽ accipiat quis ab eccleſia, & det pro ea ſolidos centum, ſeu amplius aut certe minus: & quaſi iam de propria [a] aggrauet ſe dare ſingulis annis, quaſi penſionis nomine ſolidos tres. iſte [b] autẽ appellatur parœchus [c]. ſed ipſam domũ ſub tam parua penſione in perpetuum & ipſe, & hæredes eius poſſidebãt) adinuenientes, neque noſtris legibus, neque aliæ [d] cuiuſdam omnium [e] notum, circumuentionem non paruã meditati ſunt cõtra legem perpetuas penè [f] cogitantes alienationes, quod nos [g] de cætero agi prohibemus, & pro eo ipſo cõſcripſimus [h] legem [i]. Dudũ [k] autem & ad emphyteuſin reſpexerunt [l], & imminuerunt [m] plurimã quantitatẽ veri reditus illi qui emphyteuſin accipiunt, præſtantes [n] his, qui rebus pridem ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ præſidebant: ideò quod nos in quadam conſtitutionum [o] noſtrarũ. definiuimus quidem vſq; ad perſonas tres emphyteuſin fieri accipientis, & duorum ſucceſſorum aliorũ: hoc etiam ſuper rebus ſanctiſſimæ maioris eccleſiæ fieri permittimus: non autẽ vltra ſextam partem releuari emphyteuſin percipientibus propter fortuitos caſus [p] ſancientes. Quia verò [q] didicimus ſic effuſè & impiè ab aliquibus fieri documenta, vt neque ſexta relinquatur ſanctiſſimæ eccleſiæ pars, reliquis omnibus emphyteuſin accipiẽtibus donatis. Anaſtaſius [r] autem piæ memoriæ geſta [s] monumentorũ conſtituens [t] fieri ſuper alienationibus, ſicut† etiam huius [v] rei [x] fieret [y], tẽpus † & emphyteuſin ſtatuens, ſine geſtis quidem vſque ad ſolam vitã accipientis emphyteuſin: cum geſtis autem in perpetuũ eam extendens [z], neque perfectã fecit, neque [a] vtilem legẽ, & vndique imperfectam, vſque ad ſolam dicecẽſin patriarchicæ ſedis huius feliciſſimæ ciuitatis (ſicut prædiximus [b]) legiſlationem ſtatuens.

¶ *Nulla eccleſia vbicunque ſita, vel aliquod monaſterium vel aſceterium vel quiuis alius pius locus rem immobilem alienare poteſt: nec ſpecialiter pignori obligare. Angel.*

¶ Nos [c] † igitur (iã enim [d] ad legem veniendum eſt) ſancimus [e] neque ſanctiſſimam huius feliciſſimæ [f] ciuitatis maiorem eccleſiã [g], neque ſub ea cõſtitutas eccleſias, quarum ipſa prærogationem [h] ſuſcepit (ſicut eã Anaſtaſius piæ memoriæ interpretatus [i] eſt) neque alias omnes eccleſias in hac feliciſſima exiſtentes [k] ciuitate, aut circa eius confinia, neque ſub patriarchica ſede huius feliciſſimæ ciuitatis conſtitutas, quarum metropolitas [l] ipſe [m] ordinat, neque alium vllum vndique patriarchã neque epiſcopum (dicimus autem & eos qui in Oriente, & qui in Illyrico, in ſuper & in Aegypto, & in Lycaonia atque in Lycia, & eos qui in Africana prouincia ſunt complexiuè [n] dicendum per omnes quæcunque noſtræ ſunt terræ, necnon in Occidente ſunt Deo amabiles epiſcopos ab ipſa ſeniori Roma vſque ad Oceanum conſiſtentium ſanctiſſimarum orthodoxarũ eccleſiarum) neque aliquem xenodochum [o] aut ptochotrophum, aut noſocomũ, aut orphanotrophum, aut brephotrophum, aut gerontocomum: aut monaſterij virorum vel mulierum abbatem vel abbatiſſam, aut quemlibet omninò præſidentem venerabilibus collegiis licentiam habere alienare rem immobilem, aut in domibus, aut in agris, aut in hortis, aut omninò huiuſmodi [p], neque ruſticum mancipium, neq; ciuilem annonã, nec perſpecialis [q] pignoris occaſionẽ tradere [r] creditoribus.

¶ Alienationis [s] † autem nomen generalius ideò poſuimus, vt prohibeamus, & venditionem, & donationem, & commutationem, & in perpetuum [t] extenſam emphyteuſin, quæ nõ procul [v] ab alienatione conſiſtit. Sed omnes vbique

l ¶ *Metropolitas.*] i. archiepiſcopos.
m ¶ *Ipſe.*] ſ. patriarcha.
n ¶ *Complexiuè.*] i. generaliter ſanctimus.
o ¶ *Xenodochum.*] hæc verba expone: vt j. §. hæc igitur.
p ¶ *Huiuſmodi.*] ſ. immobile: niſi in caſib⁹ vj. vt propter debitũ qđ aliàs ſolui nõ valet: vt j. de ali. & emphy. §. & hoc etiã i ſup. Itẽ in emphyteuſi, vt j. e. §. ẽphyteuſis. & §. ſe. & j. de ali. & ẽphy. §. licẽtiã. Itẽ permutat cũ alia eccleſia: vt j. de cõſti. quę ex adſcr. §. fi. Itẽ cũ principe: vt j. e. §. finimus. Itẽ ꝓpter onꝰ fiſcale: vt j. de ec. re. ſmo. ali. §. ſancim⁹ igitur. Itẽ i redẽptiõe captiuorũ: vt j. de ali. & emphy. §. ſanctiſſima vero. Sed ecõtra eccleſia i qui que caſib⁹ omninò phibetur [a] etiã in his caſib⁹ vt notauim⁹ j. de ali. & emph. §. ea. co. ix. Sed qđ đ mobiliꝰ? Rñ. poſſit aliena ri, cùm nõ inueniatur ꝓ hibitũ: vt ff. ex qui. cauſ. ma. l. necnõ. §. quod eis. niſi ſint ſacra circa altare neceſſaria, q̃ alienari nõ poſſũt. vt inſt. đre. di. §. nullius. & C. de ſa. ſan. eccl. ſancim⁹. niſi pp ca ptiuorũ redemptionem. vt j. de ali. & emp. 6. de ſacris. & §. ſi verò pp. ſem quæ ſunt ſuperflua: & tũc etiã propter debitũ non ſoluẽ, ꝓpter redẽptionẽ captiuorũ: vt j. de ali. & emp. §. ſi verò ſit plura. q̃ *Specialis.*] hic no. q̃ vbicunq; dicitur i hac conſtitutione de prohibitiõe ſpecialis pignoris illud ſit correctũ per l. j. de ali. & emph. §. hoc ẽt. Vel dic illud ſpeciale cã neceſſitatis ꝓpter quam ceſſat omnis lex: vt ff. de offi. procon. l. j. generalis autem obligatio permittitur: vt j. eo. §. ſi enim.
r ¶ *Tradere.*] ſed nunquid ſine traditione ſpeciale pignus facere poterit. ff. de pig. ac. l. j. Videt qſtiõ: vt hic, & j. e. §. fiãt creditor. nã ibi dicit accipere: & §. ſi emin. in fi. & §. finimus. ibi, ſed neq; datione, &c. ſed his legib⁹ largè ponitur verbũ dare. ſic ff. de pig. ac. l. ſi quẽ nerit. §. fiq;. Quare dicas q̃ nec ſic fieri põt obligatio per iſtam cõſtit. vt j. j. rñ. ſed ghalis obligatio fieri poteſt. ſ. ſine traditione cũ dicat in ru. hypothecaria: vt ff. de pig. ac. l. ſi rẽ. §. proprie. ſed quæ ẽ ratio? Reſpon. quia plus iuris conſtituitur creditori per ſpeciale pignus q̃ per generale: cùm mancipia generaliter obligata manumittamus, non ſi ſpecialiter, vt ff. de manumiſ. l. iij. & C. de ſer. pi. da. mã. l. iij.
s ¶ *Alienationis.*] vt C. de reb. alien. non alien. l. ſñ. ſic ff. de ſtatu libe. l. ſtatu. li. §. fin.
t ¶ *Et in perpetuum.*] Hic no. quòd vbicunque in hac conſtitutione fit mentio de perpetua emphyteuſi prohibenda, illud corrigitur: vt j. de alie. & emp. §. licentiam. Vel dic ibi conceditur in perpetuum. i. quãdiu redit⁹ præſtetur. ita hic, & inſt. loca. §. adeo. Vel dic fieri in perpetuũ. i. in tertiam generationem: vt j. eo. §. emphyteuſin. prima verior ẽ.
v ¶ *Non procul.*] i. non multum.

† Facit ad hunc §. glo. in c. auditis. ſuper verbo. eccleſia. poſt ptin. exercẽde ceiti. in inte. & eſt ſicut⁹ iſte §. in aut. hoc ius C. đ ſacroſa. eccl. & x. q. iij. c. ea ſellas § hoc iuſportectiõ. Eccleſia quę & quãdo poſſit alienare. a Concor. extra, de rebus eccle. non alie. & xij. q. iij. per totũ.

† Concor. c. nulli licet. ponit extra de reb. eccle. ali. vel non. cum glo. ſup ver. alienatio nis verbum latiſſimæ ponitur.

a ¶ *Conſtitutio.*] vt j. eo. §. vult enim.
b ¶ *Illam.*] ſcilicet legem Leonis. Acc.
c ¶ *Propterea.*] ſ. vt prohiberemus omnes ſacerdotes, vt dixerat, non vt confirmaret, ſ. legem Leonis: quia & hæc erat confirmata. j. eod. & ſic non refertur ad proximum dictum.
d ¶ *Voce.*] ſ. latina: ſed in græca quę eſt magis ꝓmunis, vt hic dicitur. nã græcã ſciunt greci. Itẽ latinos oportet ſcire ꝓpter interpretationẽ & trãslatiõẽ vt patet p multas leges trãslatas: vt ff. đ ex. c. tu. l. j. & de iud. l. pars. & fin. reg. l. fi. & aliæ infinitæ. Sed ɔ̃ linguã noſtrã Græci vilipendũt, nec eã ſcire volũt, vnde tãtũ nobis eſt cõis. præterea (vt legit in diuinis) qñ Hebraica lingua trãsferebat in latinã, prius in Græcã trãsferebatur, vt facilius ex ea ſumeret in Latinã: ſicut & de obligatiõe in riſgentiſq; collũ p acceptilationẽ p quoddam mediũ: vt inſtit. qb. mod. tol. obli. §. ij. Etno. ghęc ſic loquiſ hic ac ſi adhuc non eſſet trãslatain Latinum & facit. Imperator meationẽ translationis. vel ideò eſt communis: qa fiebat Conſtantinop.
e ¶ *Itaque.*] inceptiuè, non illatiuè ponitur.
f ¶ *Documenta.*] i. inſtrumẽta facta đ alienationibus rerũ eccleſiaſticarũ.
g ¶ *Tergiverſationis.*] ſic C. de teſt. Liubem⁹. §. pe. ſic j. e. §. fi. & C. de cad. tol. §. fi. ſic j. de refer. §. fin. col. iij. hic C. de leg. & conſtit. l. leges.
h ¶ *Schema.*] i. ordinẽ vel figuram ſecundum Accur.
i ¶ *Prædictas.*] j. §. vltim. Azo.
k ¶ *Lex ad.*] i. contrà.
l ¶ *Quod.*] i. varietas.
m ¶ *Quid enim.*] iſti tres versus ſunt interpoſitio vſq; illuc, neceſſarium, &c.
n ¶ *Inter homines.*] vnđ dicit: Iuſti⁹ ſepties i die cadit. ſic C. de veter. jur. enuc. l. ij. §. ſed qa. ſic j. đ conſũ. & vte fratri. i. pri. col. vj. aliud eſt i diuina natura: vt inſtit. de iuſt. & iur. §. j. reſpõſ. & đ iure natu. §. ſed naturalia.
o ¶ *In auxilio.*] imò videt ad deſtructionẽ. nam falſa efficitur lex: vt ff. đ reg. Cato. l. j. ita & vitioſa: vt ff. đ reg. iur. l. j. in fi. o. raſed illud eſt quò ad exceptionẽ quæ remota eſt à regula: ſed ipſa lex vel regula firmat, quæ remanet: vt hic dicitur.
p ¶ *Moueatur.*] ſic j. e. §. qa verò verifimilẽ ibi, oportebit, & c. Accur.
q ¶ *Sinimus.*] i. permittimus: quia exceptiones facimus à lege quæ prohibet alienationem rerum eccleſiaſticarum, ergo hæc eſt prima per legem iſtam.
r ¶ *Reipublicæ.*] quia publica vtilitas eſt præferenda priuatæ. vt hic & ff. pro ſoc. l. actiõe. §. Labeo. & C. de cad. tol. §. pen. j. vt omnes obe. *Talis.*] ſcilicet eccleſiæ alicuius.
t ¶ *Indemnitate.*] ſic j. conſtitutio quæ ex adſc. & li. §. fi.
v ¶ *Ab eo.*] imperatore.

Græca lingua an ſit legenda.

Iuſti⁹ ſepties in die peccat.

ſacerdotes ab huiuſmodi alienatione prohibemus, ſubditos pœnis quibus Leonis piæ memoriæ vſa eſt conſtitutio [a]. Illam [b] namque per omnia valere & ratam eſſe ſancimus. propterea [c] hanc propoſuimus & protulimus, & non paterna voce [d] legem conſcripſimus: ſed hac communi & Græca, vt omnibus ſit nota propter facilem interpretationem. Quod itaque [e] iam præteriit relinquimus. nam tanta documenta [f] tempore longo facta nunc commouere, multæ erit tergiuerſationis [g]. Quapropter quæ vſque huc hactenus extant: proprium habeant ſchema [h]: de cętero autem omnem alienationem interdicimus, prædictas [i] eis pœnas imponentes.

¶ *Exceptio confirmat regulam in non exceptis. Bartolus ſ. l. ff. ſ. par.*

¶ Vt autem lex ad [k] humanæ naturæ varietatem, & quod [l] ſemper venit, moderata, per omnia immota permaneat (quid [m] enim erit ſtabile inter homines [n], & ita immobile vt nullã patiatur mutationem, cùm omnis noſter ſtatus ſub perpetuo motu conſiſtat?) neceſſarium exiſtimauimus quaſdam exceptiones date legi cum multis vigiliis & ſubtilitate adinuentas: vt eas habens in auxilio [o] lex nequa quam moueatur [p].

¶ *Principi permutare licet cum eccleſia pro re meliori vel æquali, vtilitate reipublicæ exigente, & pragmatica forma præcedente: omnia alia alienatione prohibita. Bar.*

¶ Sinimus [q] igitur imperio, ſi qua communis commoditas eſt, & ad vtilitatem reipublicę [r] reſpiciens, & poſſeſſionem exigens talis [s] alicuius immobilis rei, qualẽ pro poſuimus: hoc ei à ſanctiſſimis eccleſiis & reliquis venerabilib⁹ domib⁹, & collegiis percipere licere, vndiq; ſacris domibus indemnitate [t] ſeruata: & compenſationem dari eis ab eo [v] qui percepit, æqua aut etiam maiore quam data eſt. Quid [x] enim cauſetur Imperator ne meliora det, cui plurima dedit Deus habere, & multorum domi num eſſe, & facilè dare & maximè in ſanctiſſimis eccleſiis, in quibus optima menſura eſt donatarũ eis rerũ immenſitas [y]? Vnde ſi quid tale fiat, & pragmatica [z] præceſſerit forma [a] præcipiẽs [b] imperio [c] dare aliquid talium rerum, & compenſauerit mox rem meliorem & vberiorem & vtiliorem: ſit ea permutatio firma [d] & ij qui præſident [e] domibus quarum eſt quod alienatur, & qui talibus adminiſtrant literis [f], ſine quereia vndique ſint, nullam metuentes pœnarum quæ à Leone piæ memorię in terminantur, & à nobis firmatæ [g] ſunt vtique, cùm nec multum † [h] differant ab alterutro ſacerdotiũ & imperium, & res ſacræ à comunibus & publicis: quando [i] omnis ſanctiſſimis eccleſiis abundantia & ſtatus ex imperialibus munificẽtiis perpetuò præbeatur. Alterutris itaque compẽſantes [k] quæ decet, non ab aliquibus iure culpabunt. Aliam verò [l] omnem ſiue adimpetrium ipſum, ſiue ad aliam quãcunque perſonam factam ſiue vendi tionem, ſiue donationem, ſiue per mutationem [m], ſiue emphyteuſin perpetuam [m] omninò petimus. ſed neque dationem cuiuſdam pignoris [n] in re immobili factam occaſione mutuorum fieri finimus. Et hæc valere volumus in omni eccleſia omnique monaſterio, & noſocomio, & xenodochio, & brephotrophio, & aſceterio, & gerontocomio, & omni abſolutè collegio quod actio pia [o] conſtituit: nulla penitus horum [p] aliquid accipere ab eis [q] valente. Vnde neque conſtitutione [r] Anaſtaſij diuæ memoriæ vlterius opus erit: neque ſecundum illam faciendi decreti memoratæ obſeruationis. ipſa enim rei principia [s] perimentes & prohibẽtes quod fit, nequaquam perſcrutatione deinceps indigebimus.

¶ *Eccleſiarum & locorum venerabilium res in emphyteuſin dari poſſunt in perſonã accipiẽtis & duorum ſucceſſorum: videlicet filiorũ & nepotum, & viri vxoris, ſi de eis ſpecialiter dictum fuerit: aliter non. Bart.*

¶ Emphyteuſin autem ſiue in ſanctiſſima maiore eccleſia, ſiue in omnibus reliquis adorandis domibus fieri ſinimus: & in accipientis perſona [t] & in duobus eiuſdem perſonæ hæredibus deinceps filiis [v] tantùm ſolis maſculis, aut

x ¶ *Quid.*] q. d. bene debet dare etiam maiorem rem.
y ¶ *Immenſitas.*] j. vt deter. ſit nu. cleric. §. j. contrà. Sol. vt ibi.
z ¶ *Pragmatica.*] ſcriptura facta cum conſilio procerum.
a ¶ *Forma.*] ſ. pragmatica.
b ¶ *Percipiens.*] ſ. eccleſiæ.
c ¶ *Imperio.*] i. imperatori.
d ¶ *Firma.*] nũqđ ergo ſimiliter à priuato ſi eccleſia fieri põt rẽ ſua? dõatio ſine inſinuatiõe? Qui dã dicũt qꝫ ſic: vt hic, & C. de ſac. ſa. eccl. l. illud. nos ꝓtra. cũ eñ nõ inueniam⁹ exp̃ſũ hic vel alibi, ſtabit i ſuo ſtatu, vt vltra eccc. ſolidos fiat infinuatio: vt inſt. de do. §. & cũ retro, & C. đ do. l. pe. i ſi. qđ eñ nõ mutat, veteri iuri relinq̃t: vt C. đ ap. l. ꝓcipim⁹. §. fi. i fi. & C. đ teſt. l. ſancim⁹. & qđ hic dr, eſt ſpeciale i principe: vt ar. j. e. j. rñ. & j. quo. op. epiſc. j. rñ. vel dic ei põt hic nõ dici ꝙ imperator dõet ſine inſinuatiõe: nimò fieri vſ, exquo ſic pragmatica forma q̃ eſt ſcriptura publica: vt j. e. §. quia verò verifimile. fic iure communi vſ fieri hæc donatio.
e ¶ *Præſident.*] vt ſplati.
f ¶ *Literis.*] vt tabelliones & iudices: vt j. eo. §. ad hæc. & §. aliquid.
g ¶ *Firmatæ.*] vt j. eo. alienationis. ibi, illis, &c. h ¶ *Nec multũ.*] differũt eñ in vſuca. triẽnij: quia res fiſcales nõ vſucapiũt, vt inſt. de viu. §. res fiſcales, ſed res eccleſię ſic: vt j. hæc poſſ. iter, & c. eo. vj. ſm Al. ſed nõ valet: quia hęc cõſtitutio nõ cogitauit de illa inferiori: ſed differet: qa vnũ ſacris, alterũ humanis ꝓfidẽt: vt j. qũo. opor. epiſc. j. rñ. ſimilitudiné aũt habẽt. nã vtriuſq; res iure iſto, adhuc cẽtũ annis ꝓſcribũt, vt hic: & C. de ſac. ſan. eccl. l. fi. licet poſt hãc legẽ ſic correctum quò ad eccleſiã: vt j. de eccl. tit. §. pro temporalibus.
i ¶ *Quando.*] pro quia.
k ¶ *Compẽſantes.*] i. eccleſia & imperator.
l ¶ *Aliã verò.*] ꝙ ſupra dictã ꝓmutationem in qua tria fuerũt neceſſaria. & ꝙ ſeruaret illæſa eccl. & ꝙ eſſet publica vtilitas: & fieret pragmatica forma: vt j. proxim.
m ¶ *Perpetuam.*] j. de alien. & emphy. §. licentiã cõtra. Sol. vt dixi. j. e. §. alienationis.
n ¶ *Pignoris.*] j. de ali. & emphy. §. hoc ẽtiã ſuper. i pri. co. ix. ptra. So. vt dixim⁹. e. §. nos igit. ifi. Acc.
o ¶ *Actio pia.*] i. intentio. vel dic, i. actus pius.
p ¶ *Horum.*] ſ. emptorum ab eccleſia, vel donatorum & ſimilium.
q ¶ *Ab eis.*] ſ. locis.
r ¶ *Conſtitutione.*] cuius memoriã fecit j. e. §. ab Anaſta. & §. Anaſtaſi⁹.
s ¶ *Principia.*] ſic ff. de aqua plu. arcen. l. ſed interdum. ſic ff. quod vi aut clam. l. nam origo.
t ¶ *Duobus.*] imò in perpetuum: ſed dic vt j. eo. §. alienationis.
v ¶ *Filiis.*] Nota filiis dari quædã quæ non danſ extraneis hæredibus.

Antiquoiuri relinquitur quod nõ mutatur.

† Concor. c. ſoluæ. extrà de maior. & obe.

Sic in priuilegio hypothecarũ quando succedunt matri:vt C.q̃ po.in pig.l.fi. sic in priuilegiis ne dãnetur vir insolidũ:vt ff.sol.ma.l.marituꝰ. & l. etiã.fic fi.ad Treb.l.ex facto.§.fi.fic C.d̃ inoffici.test l.fcimus.in fin.l.

a ¶ *Aliter.*] quãm nunc diximus.

b ¶ *Sub nulla.*] non sub illa:quia nihil dixit de hoc. vel dic q̃ eo ipso quod generaliter aliena re prohibuit, q̃ & hanc prohibuit.f.emphyteusin.

c ¶ *Constitutione.*] de qua memoriã habuimus. §.ea.§.dudum.

d ¶ *Rei.*] i. mercedis. f. quæ poterit haberi ex re si locaretur annuatim.

e ¶ *Tãta.*] forte quãdo res venit ad ecclesiã,red debat singulis annis x.& nunc tantundem reddit.

f ¶ *Diximus.*] ꝛ.e. §. dudum.& §. proxi.

g ¶ *Sextam.*] ad plus.

h ¶ *Partem.*] accipe verbum j. concedimus. id est, remittimus.

i ¶ *Imputandã.*] i. eom pensandã cũ scrupulositate:nam quia interdum emphyteuta damnũ sentit:vel propter tempestatem: vt ff. loc.ex conducto.§.j.vel propter rei interitũ particularis: vt C. de iu.emph.i.j.dicitur fieri quædam compensatio: vt hic :& ꝛ. eod.§.dudũ.

k ¶ *Cladem.*] quia funeus pro parte chasmate perit:vt ff.de minor.l.verũ.§.pe.vel quia arbores sunt ventodiutæ,vel domus exusta:vt insti. de otrah.emp.§.cum autem.

l ¶ *Aut.*] hoc est de responsione.

m ¶ *Accipiat.*] vt si nomine pensionis reddatur v.& nunc v.reddat &nõ minus:imò potius dimittat, vt sequif. Et vt hæc plenè intelligãtur,distinguẽ:aut res quæ datur in emphy.est tãtæ pensionis quantæ erat tunc cùm ad ecclesiã peruenit:aut maioris aut minoris,aut ferè nullius,aut prorsus nullius. Primo casu fit diminutio vj. partẽ. ꝛ.e.§.dudũ.& ꝛ.proxi.§. & j.d̃ alie.& ẽpy.§. j. in prin. & §. quęcũque.col.ix.In secũdo fit diminu.iosimi liter,vtputa in vj. partẽ: sed habeẽ respectus quãdo ad ecclesiã peruenit: ne quod fauore eiꝰ indulctũ est, cõtra eam interpretemur:vt ff.d̃leg.& senatusc.l.nulla.& C.d̃leg. & cõst.l.quod fauore.In tertio quãdo est minoris: nunquã quando peruenit ad ecclesiã:puta in dimidiã vel circa : idẽ tũc accipiat pro ea pensione quẽnsc. est aut dimittat, vt hic:vbi autem parum minus vel etiam esset parum plus:tunc credo id̃emq̃d in primo casu. nã propter minimã rẽ a iure nõ recedo:vt ff.de in integr. rest.l.scio.In quarto.scilicet quãdo ferè nullius eũ,vt qa ruinosa esset, tunc aut solu ere vult statim:& tunc fit diminutio in tertiã parte ab ea pensione q̃ poterat colligi adhuc re existẽte i suo statu.aut vult soluere demũ refecta,& tunc nulla fit diminutio ꝓsentis mercedis:imo medietaẽ eiꝰ pẽsionis quę adiecit ex rei ædificatione ,debet adiicere,vt ꝛ. de alie. & emp.§.si verò quædã. Sed quidam dixerunt non esse faciendã differẽtiã inter dicta duo modo in capitulacum in eodem casu intelligerẽt q̃d hic dicitur:vt ꝛ.de alie.& ẽphy.§.si verò quæ dã.& illũ §.hunc supple

fœminis,aut nepotibus vtriusque naturæ,aut vxore,aut viro : si hoc videlicet de vxore aut viro expressim nominetur : alioqui non transire ad aliquem alterum hęredem: sed vsque ad solã vitam percipientium standum, nisi filios aut nepotes habuerint. Aliter a autem penitꝰ emphyteusin agi ecclesiasticę cuiusdam aut ptochij rei immobilis,aut mancipij rustici & ciuilis annonæ nullo permittimꝰ modo: neque quod fit, habere aliquod penitus robur sinimus.

¶ Ecclesiarum res pensionemeandem reddentes in emphyteusin dari possũt pro eadem pensione quanta ab initio fuit statuta,deminuta ad plus in sextam partem.pensione verò ob cladem minuta pro extante pensione in ẽphyteusin dari debent: & si res sit pretiosa paruam aut nullam reddens pensionem , re subtiliter æstimata pensio cõstitui debet,quæ in xx.ann.faciat æstimationem.Bart.

¶ Quia verò Leonis quidem piæ memoriæ constitutio sub nulla b penitus deminutione dari rem ecclesiasticam sanciuit:nos autem in alia constitutione c à nobis scripta sextam excipi solum super emphyteusin sanciuimus:huiusmodi quẽdã deminutionis rei d damus ordinem, vt quæratur cum omni veritate & subtilitate pensio eorũ, quæ dantur tanta e quanta ab initio fuit, quando ad sanctissimam venit ecclesiam,& detur emphyteusis talibus personis quales dudum diximus f , tunc enim sextam g ei partem h cum scrupulositate imputandã i concedimus.

¶ Si verò minui contigerit per quandam cladem k pensionem, aut l in toto : tunc constantem pensionẽ accipiat m qui emphyteusin subire vult:aut nec accipiat penitus, cùm liceat n conducere o potiùs,quàm tales deminutiones in emphyteusin celebrare.

¶ Si verò alicuius ecclesiastici prædij suburbani emphyteusis dẽtur qualia plurima maximè in hac nouimus felicissima consistere ciuitate , multo quidem digna pretio p ,paruas verò reddẽtia pensiones q , aut nihil pensionẽ omninò: non ex reditibus r metiri emphyteusin , sed æstimari suburbanum subtiliter s ,& reputari ex pretio collecto reditus possibiles in viginti annis † computari t :& in reditibus ex hoc computatis agi emphyteusin,non perpetuò,sed in eũ,qui percipit & duas ex eo successiones ,& viro,& vxori (sicut prædiximus u) faciendam x.

¶ Emphyteuta si canonem non soluerit per biennium,cadit à iure suo , & reddere rem compellitur. & pensionem pro tempore præterito soluere,& damnum emendare,nulla pro melioratione retentione competente.Bart.

¶ Scire autem emphyteutas conuenit,quia si biennio continuo nõ exoluerint emphyteuticum canonem y (hoc enim z tempus pro triennio aliorum hominum a sufficere ad casum b ecclesiasticarũ, aut ptochicarum emphyteusium pro non soluto canone ponimus) fient omninò extranei emphyteumatis: & volentibus præpositis sacrarum domuum licebit prædia aut domos defendere c , nullam metuentibus meliorationũ d reddition em. sed si quidem deterius fecerit e prædium f suburbanum aut domum, qui emphyteusin percepit : cogi eum de suo diligentiã ac restitutionem g prisci status facere, & obligatum esse ad hoc ipsum & hæredes eius& successores, eiusque res,insuper & debitos omnes reditus h sine dilatione exigi.

¶ Res immobiles ecclesiarum alienari prohibentur in quacunque personam , siue sint integræ,siue ruinosæ,nisi in emphyteusin à iure permissam rerum æstimatione subtiliter facta per architectos,remotione siue machinatione remota.Bart.

¶ Quod autem dictum est i à nobis vt nullius immobilis rei ecclesiasticæ aut ptochicæ alienatio fit permissa: ad nullam nostræ reipublicæ personam sancimus valere k , non solùm super constantibus domibus & suburbanis & hor

† Cõcor. gl. ibi,quandoque ij. in c. cum causa. quę post me. etiam considerat. extra, de testibus.

a ¶ *Aliter.*] quãm nunc diximus.

b ¶ *Sub nulla.*] non sub illa:quia nihil dixit de hoc. vel dic q̃ eo ipso quod generaliter aliena re prohibuit, q̃ & hanc prohibuit.f.emphyteusin.

c ¶ *Constitutione.*] de qua memoriã habuimus. §.ea.§.dudum.

d ¶ *Rei.*] i. mercedis. f. quæ poterit haberi ex re si locaretur annuatim.

e ¶ *Tãta.*] forte quãdo res venit ad ecclesiã,red debat singulis annis x.& nunc tantundem reddit.

f ¶ *Diximus.*] ꝛ.e. §. dudum.& §. proxi.

g ¶ *Sextam.*] ad plus.

h ¶ *Partem.*] accipe verbum j. concedimus. id est, remittimus.

i ¶ *Imputandã.*] i. eom pensandã cũ scrupulositate:nam quia interdum emphyteuta damnũ sentit:vel propter tempestatem: vt ff. loc.ex conducto.§.j.vel propter rei interitũ particularis: vt C. de iu.emph.i.j.dicitur fieri quædam compensatio: vt hic :& ꝛ. eod.§.dudũ.

k ¶ *Cladem.*] quia funeus pro parte chasmate perit:vt ff.de minor.l.verũ.§.pe.vel quia arbores sunt ventodiutæ,vel domus exusta:vt insti. de otrah.emp.§.cum autem.

l ¶ *Aut.*] hoc est de responsione.

m ¶ *Accipiat.*] vt si nomine pensionis reddatur v.& nunc v.reddat &nõ minus:imò potius dimittat, vt sequif. Et vt hæc plenè intelligãtur,distinguẽ:aut res quæ datur in emphy.est tãtæ pensionis quantæ erat tunc cùm ad ecclesiã peruenit:aut maioris aut minoris,aut ferè nullius,aut prorsus nullius. Primo casu fit diminutio vj. partẽ. ꝛ.e.§.dudũ.& ꝛ.proxi.§. & j.d̃ alie.& ẽpy.§. j. in prin. & §. quęcũque.col.ix.In secũdo fit diminu.iosimi liter,vtputa in vj. partẽ: sed habeẽ respectus quãdo ad ecclesiã peruenit: ne quod fauore eiꝰ indulctũ est, cõtra eam interpretemur:vt ff. d̃leg.& senatusc.l.nulla.& C.d̃leg. & cõst.l.quod fauore.In tertio quãdo est minoris: nunquã quando peruenit ad ecclesiã:puta in dimidiã vel circa : idẽ tũc accipiat pro ea pensione quẽnsc. est aut dimittat, vt hic:vbi autem parum minus vel etiam esset parum plus:tunc credo id̃emq̃d in primo casu. nã propter minimã rẽ a iure nõ recedo:vt ff.de in integr. rest.l.scio.In quarto.scilicet quãdo ferè nullius eũ,vt qa ruinosa esset, tunc aut solu ere vult statim:& tunc fit diminutio in tertiã parte ab ea pensione q̃ poterat colligi adhuc re existẽte i suo statu.aut vult soluere demũ refecta,& tunc nulla fit diminutio ꝓsentis mercedis:imo medietaẽ eiꝰ pẽsionis quę adiecit ex rei ædificatione ,debet adiicere,vt ꝛ. de alie. & emp.§.si verò quædã. Sed quidam dixerunt non esse faciendã differẽtiã inter dicta duo modo in capitulacum in eodem casu intelligerẽt q̃d hic dicitur:vt ꝛ.de alie.& ẽphy.§.si verò quæ dã.& illũ §.hunc supple

g ¶ *Ad restitutionem.*] i. diligentem restitutionem.

h ¶ *Omnes reditus.*] ratione præteriti temporis tantum:vt ꝛ.de ali.& emphy.§.si verò quis.Sed contra. ꝛ.eod.§.si verò etiã perpetua emphy. Respon.ibi contractus ab initio non tenuit:sed vbi tenuit obtinet q̃d hic dicitur:vt ꝛ.de ali.& emphy.§.si verò præter.

i ¶ *Quod autem dictum est.*] vt ꝛ.eo.§.nos igitur.

K ¶ *Valere.*] f. alienationem.contra enim videbatur ex eo quod imperatori est licitum:vt ꝛ.e.§.finimꝰ.& suæ familiæ licitũ videtur:vt inst. de vsu & habi.§.ij.cùm & aliàs dicat quod sit pars sui corporis:vt C. ad legem Iul.maiest.l.quis quis.in prin.

a ¶ *Qualibet.*

a ¶ *Qualibet causa.*] vt vetustate vel chasmate : vt ff.de minoribus.l. verum.§.penul.

b ¶ *Sed etiam.*] q.d.non solùm super ruinis,sed etiam, &c.

c ¶ *Iacet.*] quia totũ est destructum,sed non est exportata ruina:sed in sequẽti casu est exportata.arg.ff.de damn.infect.l.prætor.§.fi.&l.seq.

d ¶ *Temporali.*] imò perpetua hodie : sed dic vt ꝛ.eo.§.alienationis.

e ¶ *Prædiximus.*] vt ꝛ. e. §.emphyteusin.

f ¶ *Vt neque.*] hic potest esse §. & dic neque pro & non, ac si dicat, & vt non,&c. Accur.

g ¶ *Mechanicis.*] f.interuenientibus:quod verbũ est j.Et nota q̃ hoc nomen mechanicus, generalius nomen est quã architectus.nam mechanica est sciẽtia adulterina siue nõ liberalis: vt pelli pariorum,fabrorũ,& similiũ.Inde mechanici,i. magistri harũ artiũ : sed architectus magister tectorũ vel domuũ tãtum dr, & maior , ab archos quod ẽ princeps & tectũ q.d.princeps magistrorũ tectorũ vel domuũ.per quos iſtæ ruinæ ꝯstimãt & nõ decipiat ecclesia.

Mechanica ars quæ dicatur.

h ¶ *Siue.*] hoc siue,respicit ꝛ.aliud siue,&c.quod est remotũ: sicut ff. de in rem verso.l.iij.§.fin.

i ¶ *Insignibus.*] f. maximis.

k ¶ *Euangeliis.*] f. corã præsidẽ,secũdum. R. q̃d nihil est:imò corã his nõ tamen tangent.sic C. de iud.l.rẽ nõ nouã & ꝛ.de san.epis.§.nulli verò.

l ¶ *Modũ emphyteusis.*] f.designatum.ꝛ.e. §.quia verò.& §.si verò.

m ¶ *In his.*] f. domibus.

n ¶ *Emphyteuticam.*] cõscriptionẽ f. scripturam per tabellionẽ factã vj. testibus adhibitis:vt modò numerauí.sic & aliàs est necessaria scriptura: vt ꝛ.de ali.&emphy.§.& hoc ét. regulariter ꝓtra: vt C.de pact. l. pactum.

o ¶ *Dicta.*] vt ꝛ.eo.§.qa verò Leonis.&§.si verò.

p ¶ *Illũ.*] f.emphyteutã.

q ¶ *Duas.*] imò in perpetuũ.vt ꝛ.de alien.& emphy.§.licentiam.sed dic vt ꝛ.eod.§.alienationis.

r ¶ *Dictum est.*] vt ꝛ.eo. §.emphyteusin.

s ¶ *Contractus.*] aliàs cõtra tales leges habebantur contractus.&c.

t ¶ *Agebatur.*] f. p pactũ.

v ¶ *Licentia.*] i. necessitas imponat f. prælatis: & ita hæc dictio importat necessitatẽ:vt i seq.litera patet. sic ff.d mi.l.ét ei.§.impator.& ff.de fo. l.figs seruo.iver.sufficit.

x ¶ *Illũ.*] i. in iis qui sunt vltra tertiãgenerationẽ.

y ¶ *Aliis.*] f. extraneis. sic & aliàs.C.de contrahen.emp.l.dudum.

z ¶ *In hoc.*] f. pacto vel tali facto promissor.

a ¶ *Emphyteuseis.*] accusatiuus est pluralis numeri.

b ¶ *Tale.*] scilicet pactum,vt eis,& non aliis detur.

c ¶ *Tradere.*] cùm enim sit cõtra legem istã,non valet: vt C.de pact. l.pacta.sed cùm hodie fiat perpetua,& hoc pactum credo valere:vt ꝛ. de alien.& emphy. §.licentiam.nisi maiori ecclesia Constantinopo.ciuitatis & quibusdã ecclesiis sub ea positis:vt ꝛ.de alie.& emphy.§.j.

d ¶ *Cuiuslibet.*] domus venerabilis.Accur.

e ¶ *Leonis.*] vt C. de ss. san.eccl.l.iubemus.§.fi.

f ¶ *Ius.*] f.vsufructu remanente apud eum.

g ¶ *Compensat.*] impro- Cõ pensatio priè ponit secũdũ Aibe. inter species qa inter species fieri nõ fieri non potest ꝓpriè.vt inst. d act. test. §.in bonæ fidei.nec obst. C.de cõpẽsat.l.fi.i prin. quia actiones reales tũc cõpẽsantur cũ reb⁹ peréptis vt veniafad æstimationẽ,qd̃ fit qñq;:vt ff.de rei vẽdic. l. q̃ restituere.

h ¶ *Datur.*] i. ab ecclesia modo.& impꝛpriè ponit verbũ dare cũ dominiũ nõ trãseat vt hic, & ꝛ.e.§.hoc igit.& ꝛ.dalie. & emph.§.si vero qs. alias propriè accipit cum dominiũ trãsit:vt inst.de act.§.fic itaque. Vel dic ꝓpriè,quod vsusfructus trãsit,& eius possessio:vt ff.de acq pos.l.naturaliter.& pus d̃ facto res trãsit vel de iure quo ad vsũ fruct. eatenus postea ad ecclesiã redit,vt seq tur.

i ¶ *Accipiat.*] f.venerabilis domus.

k ¶ *Datæ.*]f.a fructuario ecclesiæ ab initio cuius etiã medio tẽpore habet vsumfructum.

l ¶ *Et.*] pro etiam.

m ¶ *Quatenus.*]i.in quãtum.

n ¶ *Vtrunque.*] f. quod datum fuit fructuario:& quod ipse dedit ecclesię.

o ¶ *Ecclesiam remansurum.*] defectiua est:& ideò subaudi decurreret.

p ¶ *Penè.*] i.ferè.Accur.

q ¶ *In venditione.*] q̃d nomen non ad alienationẽ pertinet : vt ff. de fta. libẽ.l.statu liberi. i fi. vnde nõ ptinet emphyteusin,nec etiã pig.dationẽ,sed hęc postructio sic: qa nõ,cul ab alienatiõe ꝓfitit:vt ꝛ.e.§.aliẽatiõis. pp hoc dixit hic penè.

Venditionis nomen aliàs alienationis species non cõplectitur.

r ¶ *Interdicimus.*] vt ꝛ. eo.§.nos igitur.

s ¶ *Donationes.*] de his primis dixit ét ls. sed de duobus sequentibus nõ.

t ¶ *Immobilibus.*] f. prohiberi.

v ¶ *Ad mortem.*] f.ci ui lem , ad quam deducunt tabelliones,qui deportãtur:quæ est mors ciuilis: vt ꝛ.eo.§.ad hoc.& ff.de contra tabu.lege prima. §.filium.Item œconomi & magistri, & magni iudices pœnam patiuntur: licet nõ mortem: vt ꝛ.e. §.œconomum. & §. ipsos.nam & hic dicit fortitan.

pere volenti ad vsumfructum,re alia eiusdem reditus in eius compensationẽ ecclesiæ donata:vt tẽpore finito vtraque res pleno iure ad ecclesiam redeat.Bart.

¶ Si quis autem voluerit accipere secundum rationem vsus, aut qui vocatur vsusfructus, rem ecclesiasticam aut sanctissimæ maioris ecclesiæ aut alterius cuiuslibet j quę in omni nostra ditione sunt positæ,aut prochiorum, omninò percipiat hoc,& secundùm prædictã obseruationem , & secundùm formã constitutionis Leonis kpiæ memoriæ:vt iste locuples existens,& substantiæ immobilis dominus,aliam mox rem secundùm proprietatis ius l compensęt m sanctissimæ ecclesiæ , aut venerabili domui , ex qua hic percipit tantos & tales frequentes reditus,quantos aut quales habet. quod datur n ita vt post eius obitum ecclesiastica, aut ptochica res reuertatur ad venerabilẽ domum cum vsu qui datus est, nõ transcendente tempus vitæ percipientis. Accipiat o autem similiter etiam rei in compensationem datæ p & q vsum: quatenus r sit post percipientis obitum , aut tempus in quo donatio vsus conuenit,non transcendens videlicet percipientis vitam : vtrunque s ex toto , & secundùm proprietatem,& secundùm vsum apud sanctissimam ecclesiam t remansurum.

¶ Oeconomi res ecclesiarum in casibus prohibitis alienantes,pœna legis Leonis afficiũtur, & emptor pretium amittit,& rem cum fructibus reddit. Item donatarius rem donatam cum fructibus reddere compellitur.Bart.

¶ Quia verò Leonis piæ memoriæ constitutio pœnas pœnè u solum modò in venditione v decreuit: nos autem interdicimus x non vẽditiones solùm, sed etiam donationes y , & permutationes, & petuas emphyteuseis& pignorationes in rebus immobilibus z : videmus autem quosdam sic amatores periculi constitutos , vt præsumant ad ea quæ interdicta sunt accedere: & circunuentionẽ facere legibus ex voluntate,& præsumptione quam habẽt:& quæ omnibꝰ modis interdicta sunt, & forsitã deducunt hõies ad mortem a ,

2 ¶ *Disposi*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Dispositum est.*] vt §. eo. §. vt. Accur.
b ¶ *Mox.*] statim.
c ¶ *Oeconomos.*] sic ff. si cer. pet. l. ciuitatis.
d ¶ *Loris.*] f. œconomorũ.
e ¶ *Contractu.*] sed aliter ex inutili contractu agitur, vt C. de leg. & constit. non dubiũ. Resp. inutilis est in fauoré ecclesiæ vt possit vendicare: sed in odiũ œconomi valet vt teneat. Vel dic inutili contractu agi: vt aliàs. ff. de act. emp. l. exépro. §. iis qui. & d. trahem. l. fin. Celsus. & d. pig. act. l. solutũ. §. j. Itẽ nõne œconom⁹ poterit agẽtẽ exceptione excludere: vt C. de liber. cau. l. si is. & ff. so. ma. l. viro. & l. cũ mulier. & qa potior é ꝓditio possidẽtis i talib⁹: vt ff. de con. ob. turp. l. ij. & l. si ob turpẽ? Resp. dic emptorẽ bona fid. emisse: nec sibi nocet iuris ignorantia in dãno vitandi: vt ff. de iur. & fa. ign. l. error. in fi. vel dic, œconomus tanquã suã vẽdebat vt inueniret emptorem: vt C. de bo. ma. l. j.
f ¶ *Si.*] i. quamuis.
g ¶ *Repensset.*] vt C. de do. l. nec ignoras. ꝑtra ff. de re. iu. l. dõari. Sed hoc est speciale propter delictũ ius: vel aliàs in odiũ malæ fidei possessoris. vt ff. ad leg. Aquil. l. fi seruus fer. §. fi oliuã. & inst. de re. diuisio. §. ex diuerso.
h ¶ *Prædiximus.*] vt §. e. §. finimus.
i ¶ *Amittat*] impropriẽ: cũ non transierit dominium: vt ff. de re iu. l. nõ videtur rem admittere. secundum Alberic.
k ¶ *Substantia eorum.*] f. œconomorũ & similiũ: arg. §. px. & §. fi qs igit. & hoc erat dictum in l. Leonis. de permutatiõe.
l ¶ *Corporali.*] i. speciali.
m ¶ *Suburbanis.*] i. hortis iuxta vrbanum.
n ¶ *Aurum.*] vel etiam aliud: vt §. de fideiuss. §. j.
o ¶ *Ab hoc.*] f. auro qđ mutuauerat ecclesiæ.
p ¶ *Habeat lucrum.*] Sed quo modo ecclesia locupletatẽ cũ aliena iactura i omnib⁹ his casib⁹ vt ff. de cõdic. inde. l. nã natura? Hic rñ. nõ fit cũ iniuria: imò iure & ex culpa ei⁹ qui accepit: vt ff. de re. iur. l. quod quis.
q ¶ *Monasterij.*] sed quo modo tenentur, cũ nihil habeãt: vt §. de mo. §. illud. nam inanis est actio, &c. vẽdẽ. ff. do. l. nã is? Rñ. quidã: qa affines & consanguinei eorũ tenent, ꝑ eis: qđ nihil est: cũ alit⁹ ꝑ eo nõ debet exigi: vt §. vt nõ fiãt pig. §. j. co. v. & C. de pœ. l. fancim⁹. Vel dic qꝺ hic logẽ. qñ hic habebat adhuc bona: qa nõ diuiserat iter filios: vt §. ffan.

qui hoc agunt: propterea necessarium existimauimus in vno quoq; contractu etiam certam statuere pœnam: his quippe pœnis, quæ positæ sunt aduersus œconomos ex constitutione prædicta piæ memoriæ Leonis, similiter & nunc immi nentibus œconomo, aut xenodocho, aut nosocomo, aut brephotropho, aut abbati, aut abbatissæ monasterij, aut ascetarij, secundùm quod prius dispositum est a. ¶ Si quis igitur emere præsumpserit rẽ ecclesiasticam aut ptochicam: cadat quidem mox b pretio: exigatur autem res quam accepit, cum omni medij temporis incremẽto: & cõtra sanctissimam quidem ecclesiam, aut venerabilem domum nullam omninò habeat actionẽ ✝ contra venerabiles verò œconomos c, aut qui omninò vendiderunt, in propriis eorum d substantiis ex contractu e habeat actionẽ, vt metu suæ substantiæ & si f non propter Dei timorem, tamen segniores circa venditionem fiant.

¶ Si quis autem per donationem accipere præsumpserit rem ecclesiasticam aut ptochicam, & ipso quod datum est, omninò cadat: & aliud tantundem ex sua substantia repenset g sanctissimæ ecclesiæ aut venerabili domui ex qua hoc suscepit: vt quam nisus est agere contra eam nouitatem, hanc sibimet in propriis exhibens, suã sentiat malignitatem.

¶ Si autem permutatio in quibusdam personis fiat, (præter solum imperium sicut prædiximus h) & qui permutationem accepit subiaceat pœnæ, & datam sibi rem amittat i, & recurrat rursus hæc ad venerabilem domum, vnde progressa est: & quod pro compensatione dedit maneat apud venerabilem domum: & qui accesserit ad causam legi contrariam, cadat vtroque iustè, & secundùm quod pœnæ subdatur, secundùm hoc & propriis cadet, & quod sperauit non acquisiuit, etiam hæc actione ei seruata in propria substantia eorum k qui contractum cum eo celebrauerunt.

¶ *Contentus debet esse creditor generali hypotheca in re ecclesiastica, & nullum speciale pignus accipere Ang.*

¶ Si autẽ creditor in pignore corporali l olegerit accipere rem immobilẽ ecclesiasticã aut ptochicã in domibus forsan, aut suburbanis m, aut agris, aut hortis, aut ciuilibus panibus, aut rusticis manci piis, & dederit aurum n: ad hoc o cadat creditor, & habeat lucrum p quod mutuum accepit sanctissima ecclesia, aut venerabilis domus quod mutuatum est aurũ: etiam hic contra celebrantem mutuum œconomum aut xenodochum aut brephotrophum aut præsulem monasterij q, aut ascetarij aut aliorum venerabilium collegiorum, creditori actione manente: his omnibus etiam in abbatissis muliebrium ascetariorum aut monasteriorum valentibus. Si enim r omninò sanctissimis ecclesiis aut aliis venerabilibus domibus crediti opus fiat, aut in s solam necessariam videlicet, & ineuitabilem occasionem t & præter quàm non poterit quod imminet, adimpleri: aut in aliam causam vtilissimam sanctissimæ ecclesiæ consistentẽ v: licebit præpositis earum x vsque ad generalem y hypothecã stare: & nullum speciale z pignus creditoribus præbere.

¶ *Suscipiens ab ecclesia in emphyteusin perpetuam vel temporalem contra huius legis dispositionẽ, cadit ab emphyteusi, & tenetur ad canonis præstationem acst emphyteusis teneret, & datũ per eũ remaneret ecclesiæ. An.*

¶ Si verò in perpetuam quispiam emphyteusin accipere præsumpserit quod nõ licet, aut temporalem quidem, non tamen secũdùm huius nostræ legis obseruationem a etiam sic cadat quidem de emphyteusi: & quod datum est maneat apud venerabilem domum. Debet autem continuò, & post casum emphyteumatis quantum futurus b erat soluere si secundum legem subiisset emphyteusin nihil apud eum remanẽte ex rebus pauperum c quæ frustrà per emphyteusin datæ sunt. ¶ Hæc igitur omnia custodiantur prædictis d subiecta pœnis: neq; tabellionibus præsumentibus instrumentis talibus ministrare, sed metuentibus vsque ad exilium, & vt nonquam reuertantur, nec si sacra, hoc præbeat forma: neque iudicibus f vel dictare talia instrumẽta præsumẽtibus, vel facta suscipere: & gestis monumentorum ea firmare: ne etiam ipsi & cinguli & dignitatis & substantiæ casum secundùm Leonis constitutionem sustineant g. isdem pœnis ✝ seruandis, etiã aduersus eos h, qui sacrata vasa cõtra nostram legem i, aut pignori dant, aut vendunt, aut conflant k propter alienationem. nam & illos æqua, aut l maiori pœna dignos esse sancimus, quantò etiam circa sacras m res & Deo dicatas epis. §. si qua mulier. Vel dic tertiò qđ hæc restitutio loquit de his monachis vel abbatib⁹ qui ante constitutionẽ illã de mo. intrabãt monasteriũ qui nõ perdebãt ꝓpterea rerũ suarũ dominiũ: vt §. hæc cõ. inter. prior. cõ. de iis qui ingr. monaster. col. vj. Alberi. dicit quòd de eo quod acquisiunt ex genere coniuncto vsque ad quartũ gradum: vt §. de eccle. tit. §. interdixim⁹. c. o. ix. & §. de ian. epi. §. si quis cõtra aliquam. sed hoc in episcopo non monacho posset habere locum. Alij dicũt quod quidã sunt abbates laici non monachi: vt Petragoricem & sancti Frõtonis, qui habent ꝓpria. Sed tertia opi. verior.
r ¶ *Si enim.*] verè non debet rem immobilem pignori dare.
s ¶ *Aut in.*] opus dico aut, &c.
t ¶ *Occasionem.*] puta vt soluat debitum vsurarum.
v ¶ *Consistentem.*] vt in emendis bobus pro laboratio terræ ecclesiæ: vel alia iusta causa.
x ¶ *Earum.*] ecclesiarum.
y ¶ *Ad generalem.*] sic dicendo: omnia bona ecclesiæ tibi obligo: sed nunquid est plus quam spec ale? Respon. non, vt diximus supra, eos. l. nõ igitur. in fin.
z ¶ *Speciale.*] sed hodie cõtra: vt §. de ali. & emp. §. hoc etiam. col. ix. sed dic vt §. cod. §. alienationis.
a ¶ *Obseruationem.*] quã habuimus §. e. §. emphyteusin. & §. quia verò. & §. si verò.
b ¶ *Futurus.*] etiam pro futuro tempore, quia cõtractus non valuit: quod dic vt §. e. §. scire autem.
c ¶ *Pauperum.*] i. ex rebus ipsius ecclesiæ. & pauperũ nor. res eccle siarũ pauperum esse. Ecclesiæ res sunt
d ¶ *Prædictis.*] vt §. eo. vult enim cũ sequent. vsque ad §. hæc ig. f. & §. e. §. quia verò. vsque huc.
e ¶ *Sacra.*] i. concessio facta a principe. sic §. quia verò verisimile.
f ¶ *Iudicibus.*] sic C. de decu. l. omnes.
g ¶ *Sustineant.*] vt §. eo. §. ipsos.
h ¶ *Eos.*] f. œconomos.
i ¶ *Legem.*] vt C. de sacrosan. eccl. l. sancimus.
K ¶ *Conflant.*] id est, conquassent & liquefaciunt. ✝ Cõcor. cũ toto §. illo. c. j. eſi huis glo. extra de pignor.
l ¶ *Haud.*] cum aspiratione haud, ponitur pro non. si autem est sine aspiratione, debet subtici maiori.
m ¶ *Sacras.*] sic §. de alienat. & emphyteu. §. de sacris. & §. sanctissimas.

Diximus

a ¶ *Diximus.*] §. eo. & C. de sacrosanct. eccle. l. sanctimus. & legitur infti. de rer. diui. §. nullius. & §. sacræ. Accur.
b ¶ *Animæ.*] i. animata corpora, & sic ponitur cõtentũ pro cõtinẽte.
c ¶ *Hominum.*] sic §. de eccle. tit. §. fin. aũt pro redemptione. coll. ix.
d ¶ *Possessio.*] i. ex qua præstaret ciuilis panis: vel dic, ipsa possessio talis præstationis annuæ.
e ¶ *Lex.*] f. Leonis, vt §. eo. §. vult enim.
f ¶ *Formas.*] i. nostrum rescriptũ cũ cõsilio pro cerum factum. Accur.
g ¶ *Aliquid.*] i. emere rem ecclesiæ.
h ¶ *Permittentes.*] pragmaticas formas.
i ¶ *Prohibemus.*] f. tenere acquirere tale rescriptum, & etiã si acquiratur, prohibem⁹ vti eo: vt sequitur, & sancim⁹, &c.
k ¶ *Quempiam.*] id est, talem aliquem.
l ¶ *Proferre.*] Sed nunquid tenet l. Cor. de fal. ex eo capite si qs scienter vtitillicito instrumẽto, vt C. si re⁹ vel acc. l. iij. & ff. ad l. Cor. đ fal. l. falsi. §. j. Rñ. nõ, duab⁹ rõnib⁹, & ga pœnę sũt minuẽdę in dubiis, vñ sufficit pœna huiꝰ legis, vt ff. đ pœn. l. interpretationẽ. & qa non videt falsum q veritatis primordio adiunat, vt ff. de le. ij. l. cũ filij⁹. §. hęres vbi aũt esset falsũ referri potũ, locũ haberet pœna l. Cornel. ar. C. ad l. Cor. de fal. l. maiorẽ. & ff. de fal. l. fi. quę pœna est ff. ad l. Cor. de fal. l. j. §. fin.
m ¶ *Typum.*] id est, rescriptum tale.
n ¶ *Compendium.*] i. nõ poterit cõtrahere, etiam si habeat rescriptum.
o ¶ *Monasteriis.*] ad omnes hos ablatiuos repete de, quod est supra.
p ¶ *Quæstori.*] nã sine isto quęstore nullũ rescriptum pọ̃ elici, seu impetrari, vt §. vt diuinę iussio. subscrip. hab. gloriosꝰ. quæsto. in princ. col. viij.
q ¶ *Dictauerit.*] Not. puniri illicitè dictantẽ, vt hic, & ff. de iniu. l. lex Cor. §. si qs lib. & inst. đ iniu. §. j.
r ¶ *Iudicibus.*] aliis à quęstore. Sed ẽ cõtra §. de man. prin. §. deinde. i fi. col. iij. Sol. ibi nõ fuscepit prima voce, ideo nõ punit, sicut & hic nõ puniretur: sed posset Imperator ibi fecũda vice ꝑcepit fm Al. vñ bene fecit si tertium nõ expectauit precepti⁹: qa tũc vt inobediẽs puniret, vt ff. de re iud. l. contumacia.
s ¶ *Eandem.*] similem vt centum libras auri.
t ¶ *Constitutioni.*] vt C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. ad hæc.
v ¶ *Periculo.*] f. amissionis sacerdotij, vt sequitur.
x ¶ *Has leges.*] quę ita fiũt. f. vt ꝓhibeãt alienationẽ rerũ ecclesiasticarũ vt §. eo. §. nos. & vt C. đ fa. san. eccl. l. iubemus. §. ad hęc. & facit ad hũc §. j. in med. li. nõ fie. fa. for. in prin. col. viij. & C. de preci. impe. offer. l. rescripta. & C. qui mili. nõ pos. l. eis. & C. de pe. bon. iub. l. j. & ij. & C. §

Pragmatica forma.

Dictans illicitè, puniri debet.

a Concor. c. fi quado. extra de rescri.

Pœnæ sunt minuẽdæ in duobus.

præsumpserũt impiè agere, nisi tñ aliquid tale fiat, quod diximus a circa redemptionem captiuorum vbi animæ b hominũ, c liberãtur à mortibus & vinculis, inanimatorũ venditione vasorũ. ¶ Simili quippe obseruatiõe & sũper alienatione ciuitiũ panũ custodienda, sicut sæpe diximus, eò quòd tales panes nõ solum in hac felicissima ciuitate, sed etiam in magna Alexãdria & in Theopoli esse dicimus: forsitan aũt tale quid & in aliis prouinciis quibusdam est. Si enim etiam alibi huiusmodi quædam sit possessio d, & in illa lex e seruetur, & suã obseruationem extendat.

¶ *Regulariter res immobiles ecclesiarũ alienari prohibentur omni priuilegio cessante: omni compulsione & violentia prohibitis. Itẽ ecclesiarum & monasteriorum penitus alienatio interdicitur. Bar.*

¶ Quia verò verisimile est quẽpiã etiã in circũmẽrionẽ huius legis tẽtare pragmaticas nostras formas f accipere tale aliquid g ei agere permittentes h, & hoc prohibemus in omni persona maiore vel minore, siue in cingulo constituta, siue horũ, qui circa nos sunt, siue aliorũ quispiã inter populos habitantiũ: & sanctimus nulli penitus licentiã esse talẽ quempiã ꝓpragmaticũ proferre i typum m, neque ex hoc accipere aliquod de sanctissimis ecclesiis cõpendiũ n, aut monasteriis o, aut prochiis, aut aliis venerabilibus collegiis, immobiliũ rerum, sed & glorioſissimo quæstori p pœnã imminere centum librarum auri, si quid tale dictauerit q: simul & suscipientibus insinuationẽ talis cuiusꝓiã sacræ formæ gloriosissimis iudicib⁹ r, aut aliis quibusdã eandẽ simminere pœnã? & tabelliones succũbere Leonis piæ memoriæ constitutioni s, si egerint tale aliquod instrumentũ: & Deo amabiles eꝓos, aut venerabiles œconomos sine periculo refutare huiusmodi pragmaticas formas, magis aut cum periculo suscipere, & agnoscere, quia circa ipsum sacerdotiũ periculũ sustinebunt, si negligentes has leges x, q̃ ita fiunt, pragmaticas sequãtur formas. ¶ Oportet enim ea, quæ communiter & generaliter in omnium vtilitatem y sanciũtur, potius valere, z, quàm ea, quæ circa aliquos a studẽtur agi ad corruptionẽ cõmuniũ legũ. ¶ His solis, videlicet, conducendis, & emphyteusi b dandis rebus: quascunque putant tali aliquo egerę c. Si tamen voluerint quædam sub propria gubernatione habere Deo amabiles œconomi, aut aliorum præsules collegiorum, nulli eorum qui in potentatu d sunt, neque secundum sacram pragmaticam formam licentiam esse cogere eos aut per conductionem, aut per emphyteusin hæc tradere ei, qui hoc agit, & sacrilegij subiacere pœnæ e & omnib. multis, quæ hac nostra f lege sacra cõtinentur & suppliciis. ¶ Quia verò cognouimus aliquod pessimũ delictum fatũ & apud Alexandrinos & apud AEgyptios, iam autem & in aliis quibusdam imperij locis quosdam g præsumere ipsa venerabilia monasteria i vẽdere, aut permutare, aut donare (in quibus & altare collocatũ est, & sacrũ exhibitum ministerium, quale moris est in sanctissimis ecclesiis celebrari, sacris quippe lectis scripturis & sacrosancta & ineffabili communione tradita & monastica illic facta habitatione) ita vt hæc mutarentur ex sacro & Deo amabili schemate, ad priuatã k mãsionẽ & statum: hæc omnino de cæterò fieri prohibemus l, nulli m hominũ permittentes hoc delinquere, sed etiam factum n infirmũ omnibus declaramus modis, & pretiorum casum o imponimus accipientib⁹, venditorem p quoque damnifica & rei casu, & pretij amissione sanctissimæ ecclesiæ ciũs loci & venerabilibus monasteriis hoc tribuentes: quatenus ipsi prouideant vt qđ male alienatũ q est, rursus ad monasticã reuocẽt figuram: neque hypotheca super his valente, sed etiam ipsa infirmanda r & rursus sacro monasterio assignanda.

¶ *Sicut dãnosa rei ecclesiasticæ immobilis alienatio prohibetur, ita & possessionis inutilis & damnosa ecclesiæ inhibita est concessio. Ang.*

¶ Sicut aũt damnosas alienatiões prohibemus, sic & dãnosas possessiões interdicimus s, multæ enim apud nos motæ sunt quæstiones, vbi quidã minus idonea ꝓ prædia

Cõmunis vtilitas priuatæ præponitur.

a ¶ *Aliquos.*] œconomos.
b ¶ *Emphyteusi.*] ali. emphyteusis, & tunc subaudi, nomine.
c ¶ *Agere.*] si est in litera, tali aliquo agere. i. vt def. in emphyteusin: plana est. si est tale aliquid agere, & tũc dic, id est, quas putãt. i. prælati, id est, agentes tale aliquid. i. emphyteusin.
d ¶ *In potentatu.*] maximè. idẽ est enim in quolibet alio, vt C. de act. & obli. l. sicut. sed đ his maior erãt minor: cũ pares potẽtioribus esse nõ possimus, vt ff. đ ali. iud. l. iij. & ista volebãt sine referi pro cogere ecclesiam: vt differat à superiori.
e ¶ *Pœnæ.*] quę quando quę capitalis est, ꝑ qualitate sacrilegij, vt ff. ad l. Iu. pa. l. sacrilegij.
f ¶ *Multis*] i. pœnis. nã certæ sũt: sed mulcta dicitur incerta pœna ꝑ morũ iudicis, vt ff. đ ver. significe. l. qua pœna.
g ¶ *Hæc nostra.*] vt §. eo. §. vult. & §. sequen. vsque ad §. hoc igitur.
h ¶ *Quosdam.*] subaudi, scilicet.
i ¶ *Monasteria.*] id est, ipsam ecclesiam vt sequitur: vt §. de ali. & emph. §. quoniam colla. ix.
k ¶ *Ad priuatam.*] id est ad formã sũ sacrã: vere tñ semper remanet sacra, vt ff. de rer. diui. l. in tñ. §. sacrę. & inst. de rediui. §. sacræ. nisi i casu, vt ff. de reli. l. cum loca. l. ¶ *Prohibemus.*] sic §. ti. j. §. femel.
m ¶ *Nulli.*] sed nũquid fit cõtractus ralis inter ignorãtes, vt ff. de cõtrahen. empt. l. liberti. & l. celsus? Rñ. sic vt obligẽt contrahẽtes, nõ vt dominiũ transferatur, vt ff. de cõtrahen. emp. l. fi in emptione. §. j. & inst. de inuti. stipula. §. j. & ff. đ verbor. oblig. l. inter stipulãtem. §. sacrani.
n ¶ *Factum.*] id est, quatenus de facto processit: nam fieri non potest cũ affectu, vt diximus.
o ¶ *Casum.*] id est, amissionem.
p ¶ *Venditorem.*] i. emptorẽ, vt ff. de act. empt. l. veteres. aliàs vẽditionẽ. & tunc planum est.
q ¶ *Alienatum est.*] de solo facto.
r ¶ *Infirmanda.*] sic C. de legib. & consti. l. non dubium.
s ¶ *Interdicimus.*] scilicet, ecclesię acquiri à principio.

t ¶ *Minus.*] id est, parum.
v. ¶ *Idonea.*] Quid si non sint idonea? Dic quòd non prodest donanti ecclesię, vt §. eod. l. quia verò Leonis. Accur.

a ¶ *Nocuerunt.*] propter onus fiscaliũ, vel publicas functiones, vel angarias ipsis prædiis impositas, secundùm Alber.

b ¶ *Cognoscere.*] recipere à donatorib. vel vendentibus, vel legatibus: vel dic aut cognoscere, id est, cognoscant, quia subiungunt pœnas.

c ¶ *Fœnea.*] id est, sterilis: vt dicunt quidã. Vel dic quòd tantum herbã fert, & illam malã: vt qui dam agri faciũt: vt ff. de ædi. edic. l. etiam, & C. de ædi. act. l. si prædium.

d ¶ *Damnosa.*] f. nomine fiscalium.

e ¶ *De suo.*] sed qualiter eum nihil habeat. Dic vt ℨ. eo. §. si autẽ creditor.

f ¶ *Pro hoc.*] i. pro hac sterili, possessio. qa fortè non fuit possessio data ecclesiæ sed aurum vt eam colerent.

g ¶ *Detur.*] ecclesiæ ab eo qui dat sterilẽ possessionem: cũ ecclesia aliàs nollet recipere. Vel dic q̃ ali⁹ mãdato œconomi dedit illi q̃ dedit illã sterilẽ possessionẽ ecclesiæ.

h ¶ *Contra eum.*] f. contra œconomum.

i ¶ *Prædiximus.*] vt ℨ. e. §. si quis. & facit ad hũc §. ℨ. de ali. & emphy. §. si verò quædam. colla. ix.

K ¶ *Et non aliud.*] hoc dicit propter Anastasiũ qui hęc fecit. vt ℨ. e. §. j.

l ¶ *Gerontocomis.*] hęc verba expone vt ℨ. eo. §. hęc ergo.

m ¶ *Denuntiare.*] f. principi: vt in nouel. c. 11. vel præfidi prouinciæ vel episcopo: vt C. de episc. & cle. l. nulli.

n ¶ *Laudabilis.*] no. laudabile & vtile accusare. sic C. de episc. & cler. l. si quis i hoc. & l. nulli. in fin. & C. loca. & con. l. fi. & C. de maie. & ma. l. iij. & C. ad l. Iu. rep. l. iubem⁹. & C. de iis qui se de iec. l. j. li. x. arg. ętra ff. de iur. fis. l. ij. §. j. respon. j.

o ¶ *Calumniatoris.*] no. quem fine metu calumniatorẽ accusare. sic C. de adul. l. quãuis. sed generaliter cõtra vt C. de accu. l. fi. & ℨ. quomodo opor. episc. §. si quis aũt.

p ¶ *Eam.*] f. constitutionem istam.

q ¶ *Et.*] pro etiam.

r ¶ *Medias.*] hic no. de ordine magistratuũ. qđ dic vt ℨ. vt ab illu. & qui su. eos sunt, dicemus.

s ¶ *Prævaricatores.*] id est, qui cõtra hoc faciũt.

t ¶ *Subdat.*] f. ciuile auxilium.

v ¶ *Nisi tamen.*] no. nil corrigi, nisi expresse iuniat correctũ. sic C. đap. l. ꝑcipim⁹. & ℨ. q. mo. na. effici. sui. §. trib⁹. col. vij.

x ¶ *Tua.*] loquitur archiepiscopo: vt ℨ. eo. in prin.

† Hinc sumpta est auth. posita sub l. iubem⁹ nul. h. C. de sacro. sanc. eccl. inci. si eut aliena-rio: estque canonizata. c. casellas. §. sicut autem x. q. ij.

donauerunt sanctissimis ecclesiis, aut venerabilibus domibus, aut etiã vẽdiderunt tanquã idonea, cũ vtiq; sterilia à principio essent, & ex hoc venerabilibus domibus nocuerũt a. ¶ Interdicimus † igitur rectoribus venerabiliũ domorum tale aliq̃d agere, aut certè cognoscere b: quia si nõ cũ omni subtilitate fecerint contractus: sed fœnea c quædã possessio aut damnosa d detur ecclesiis aut monasteriis, aut xenodochiis, aut nosocomiis, aut aliis venerabilib⁹ collegiis, contractus quidẽ pro nõ facto erit: & recipiet omnino qui dat, quod per circunuentionẽ & fallaciã datum est: œconomus autẽ q̃ tale aliquid egerit, aut abbas, aut xenodochus, aut nosocom⁹, aut ptochotroph⁹, aut orphanotrophus, aut gerontocomus, de suo e ei qui dedit, saluabit ex hoc dãnũ. ¶ Si verò sic causa figuret, vt etiã aliquod aurũ pro hoc f detur: & hoc lucrabitur qui dem venerabilis domus quæ fœneum aliquod acceperit. qui verò aurũ dedit, habebit cõtra eum h, qui cõtractũ celebrauit, ex hoc actionem sicut prædiximus i. ¶ Hęc omnino à nobis super ecclesiastica rũ aut omnino prochicarum rerũ alienatione posita sit lex, Leonis quidẽ piæ memoriæ sequens constitutionẽ, & non aliud K quiddam curans, aliud autẽ incuratũ relinquens: sed in omni terra quã Romanorũ continet lex, & catholicæ ecclesię sanctio, hæc extẽdatur, & determinet quę sua sunt, & valeat perpetua, & custodita & à sanctissimis patriarchis vniuscuiusq; diœcesis, & à Deo amabilibus metropolitis, & ab aliis episcopis & clericis & œconomis & abbatibus & xenodochis & nosocomis & brephotrophis & gerontocomis l & orphanotrophis, & omnibus similiter rectorib⁹ aliquorũ sanctorum collegiorũ: omnibus imponẽs pro priũ robur, & licentiam præbens volenti denuntiare m quæ delinquuntur. Laudabilis n enim huiusmodi est, & calũniatoris o effugiet nomen qui causam cõtra leges factam redarguit auctor pietatis & vtilitatis sacris domib⁹ factus. Seruabunt autem eam p nihilominus & q nostræ reipu. iudices maiores & minores, ciuiles & militares: & præcipuè per omnes diœceses cõstituti glorioſissimi præfecti sacrorum prætoriorum, & medias r habẽtes administrationes, quos spectabiles vocãt: dicimus autẽ augustales & ꝓcõsulares, & spectabiles comites, & alios Orientis, & qui post illos sunt magistrat⁹, hoc est prouinciarũ cõsules siue præsides cõstituti, atq; defensores ciuitatũ, & similiter omne ciuile & militare & publicũ auxiliũ hanc nostram legem tãquam in communi vtilitate & pro totius terræ pietatis positã seruet: & prævaricatores s sub dat t pœnis quas primitus diximꝰ.

10 ¶ Si quid autem de conductionibus ecclesiasticarum rerum aut in aliis capitulis sanciuimus, aut à prioribus nostris sancitum est, maneat hoc in propria firmitate, neque ex præsenti sacra nostra constitutione nouandũ: alia enim omnia manere in propriis terminis finimus: nisi tamen v aliquid de his habeat quæ hic constituimus: cum sufficiat pro omnibus hæc lex super id quod à Leone piæ memoriæ factum est, omnem aduersus ptochicas res auferre alienationis occasionem. Tua x igitur beatitudo: & qui post illã y in pontificalibus sedibus fuerint ? quæ à nobis dispositа sunt, operi effectuique tra dere festinet. Diuinitas te seruet p multos annos, sanctæ, ac religiosissime pa. Dat. xvij. Kalen. Maij, Constanti. Bilis. V. C. Coss.

VT IVDICES z SINE quoquo suffragio a † fiant.

TITVLVS II.

NOVELLA VIII.

Collatores qui sint.

¶ *Dignitates & administrationes gratis conferri debent, nihilo suffragiorũ nomine dato. alias omnia mala sequuntur, cum à radice procedat auaritia, quæ mater est omniũ malorum: antiquo iure penitus sublato. hoc dicit. Bart.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni P. P. iterum exconsuli, & patritio.

OMnes nobis dies, ac noctes contingit cum omni lucubratione b & cogitatione degere, semper volentibus vt aliquid vtile & placẽs Deo à nobis collatoribus præbeatur: & non in vano vigilias ducimus, sed in huiusmodi c eas d expendimus consilia pernoctantes †, & noctibus sub æqualitate dierum vtentes e: vt nostri subiecti sub omni quietè consistant, solicitudine liberati nobis in nostipsos pro omnibus f cogitationem suscipientibus. per omnem namque curiositatem & inquisitionem subtilẽ discurrimus illa agere quærentes quę vtilitatem nostris subiectis introducẽdo, omni eos onere liberent, & omni damno extrinsecus illato: citra g publicum cẽsum, & iustã legitimamque collationẽ. Inuenimus enim plurimã ingressam causis h iniustitiam: & hãc nõ olim, sed ex quibusdã temporibus violenter accessisse, & omnes nostros subiectos ad inopiã cõpulisse: vt ad nouissimã ipsi penuriam deuenire fluctuarentur i, & neque consueta & legitima tributa & pro varietate pias k functiones secundum publicũ censum possint sine maxima necessitate l persoluere. Quomodo m enim valerent collatores n, cùm ex aliquo tempore o imperatores semper aliquid

† Concor. c. bonę memoriæ. cum gl. super ver. generali, extrà ꝓpostu. præl. & in glo. j. in prooe. decr. in me. ibi & noctes ducit insomnes. & in prooe. lib. vj. decr. ibi, & noctes, quandoque transimus in somnes. & in c. ecclesia vestralo. j. cum glo. sup. ver. vigiliis, extrà de elec. iu. vj.

† Tu dicubrationẽ a cubro vertbo, dici: qđ est ad lucernam vigilo, & aliquid cõ pono.

Vigilare nõ debemus nocte in magnis diebus.

† Iulianus legit pecunia.

V T IVDICES sine quoquo suffragio fiant.

z ¶ *Vt iudices.*] i. præsides: aliàs procõsules vel rectores prouinciarum.

a ¶ *Suffragio.*] id est, sine aliquo dato nomine suffragij, vt ℨ. §. hęc oĩa.

b *Mnes. Lucubratione.*] id est, nocturna vigilia †

di ꝙ luna habet radios lugubres: simile verbũ, insti. de leg. §. ij.

c ¶ *Huiusmodi.*] f. in vtilitatibus collatorum.

d ¶ *Eas.*] f. vigilias nostras. Accur.

e ¶ *Vtentes.*] Mirabile hic colligit q̃ quãdo magni dies sunt, nõ debemꝰ tantũ vigilare de nocte, quantum q̃si sunt parui dies: qđ ego male seruo.

f ¶ *Pro omnibus.*] f. subiectis. sic ℨ. eo. §. si. in fi.

g ¶ *Citra publicum.*] sic ℨ. de man. prin. §. ij.

h ¶ *Causis.*] f. electionum iudicum.

i ¶ *Fluctuarentur.*] id est, fluendo siue facile venire cogerentur.

k ¶ *Pias.*] huius pietatis ratio est ℨ. eo. §. oportet.

l ¶ *Necessitate.*] id est, difficultate.

m ¶ *Quomodo.*] hanc literã interrogatiue lege vsq; illuc. cogitatio, &c. ex hac administratione, vel interrogatiõe infert sequẽs illatio. igitur, &c.

n ¶ *Collatores.*] illi dicũtur collatores qui ꝑsecrũt annalia tributa: & ita i toto hoc titulo accipiẽ & ℨ. de collatio. coll. ix.

o ¶ *Ex aliquo tempore.*] q̃si f. nup hoc fuit incohatũ vt ℨ. in prin. huiꝰ §.

† Hęc verba tenta tur in gio. vnica, in gebatur cùm eligeretur. cõ ecclesia sic ff. de mili. testam. l. vl. fticę. extra d excepti. post pri. gl. ibi. & imperium & fiscus.

y ¶ *Illam.*] f. tuam beatitudinem.

V T IVDICES sine quoquo suffragio fiant.

z ¶ *Vt iudices.*] i. præsides: aliàs procõsules vel rectores prouinciarum.

a ¶ *Suffragio.*] id est, sine aliquo dato nomine suffragij, vt ℨ. §. hęc oĩa.

b *Mnes. Lucubratione.*] id est, nocturna vigilia †

di ꝙ luna habet radios lugubres: simile verbũ, insti. de leg. §. ij.

c ¶ *Huiusmodi.*] f. in vtilitatibus collatorum.

d ¶ *Eas.*] f. vigilias nostras. Accur.

e ¶ *Vtentes.*] Mirabile hic colligit q̃ quãdo magni dies sunt, nõ debemꝰ tantũ vigilare de nocte, quantum q̃si sunt parui dies: qđ ego male seruo.

f ¶ *Pro omnibus.*] f. subiectis. sic ℨ. eo. §. si. in fi.

g ¶ *Citra publicum.*] sic ℨ. de man. prin. §. ij.

h ¶ *Causis.*] f. electionum iudicum.

i ¶ *Fluctuarentur.*] id est, fluendo siue facile venire cogerentur.

k ¶ *Pias.*] huius pietatis ratio est ℨ. eo. §. oportet.

l ¶ *Necessitate.*] id est, difficultate.

m ¶ *Quomodo.*] hanc literã interrogatiue lege vsq; illuc. cogitatio, &c. ex hac administratione, vel interrogatiõe infert sequẽs illatio. igitur, &c.

n ¶ *Collatores.*] illi dicũtur collatores qui ꝑsecrũt annalia tributa: & ita i toto hoc titulo accipiẽ & ℨ. de collatio. coll. ix.

o ¶ *Ex aliquo tempore.*] q̃si f. nup hoc fuit incohatũ vt ℨ. in prin. huiꝰ §.

† Tu dicubrationẽ a cubro vertbo, dici: qđ est ad lucernam vigilo, & aliquid cõ pono.

Vigilare nõ debemus nocte in magnis diebus.

† Iulianus legit pecunia.

† Concor. c. bonę memoriæ. cum gl. super ver. generali, extrà ꝓpostu. præl. & in glo. j. in prooe. decr. in me. ibi & noctes ducit insomnes. & in prooe. lib. vj. decr. ibi, & noctes, quandoque transimus in somnes. & in c. ecclesia vestralo. j. cum glo. sup. ver. vigiliis, extrà de elec. iu. vj.

Collatores qui sint.

¶ *Dignitates & administrationes gratis conferri debent, nihilo suffragiorũ nomine dato. alias omnia mala sequuntur, cum à radice procedat auaritia, quæ mater est omniũ malorum: antiquo iure penitus sublato. hoc dicit. Bart.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni P. P. iterum exconsuli, & patritio.

OMnes nobis dies, ac noctes contingit cum omni lucubratione b & cogitatione degere, semper volentibus vt aliquid vtile & placẽs Deo à nobis collatoribus præbeatur: & non in vano vigilias ducimus, sed in huiusmodi c eas d expendimus consilia pernoctantes †, & noctibus sub æqualitate dierum vtentes e: vt nostri subiecti sub omni quietè consistant, solicitudine liberati nobis in nostipsos pro omnibus f cogitationem suscipientibus. per omnem namque curiositatem & inquisitionem subtilẽ discurrimus illa agere quærentes quę vtilitatem nostris subiectis introducẽdo, omni eos onere liberent, & omni damno extrinsecus illato: citra g publicum cẽsum, & iustã legitimamque collationẽ. Inuenimus enim plurimã ingressam causis h iniustitiam: & hãc nõ olim, sed ex quibusdã temporibus violenter accessisse, & omnes nostros subiectos ad inopiã cõpulisse: vt ad nouissimã ipsi penuriam deuenire fluctuarentur i, & neque consueta & legitima tributa & pro varietate pias k functiones secundum publicũ censum possint sine maxima necessitate l persoluere. Quomodo m enim valerent collatores n, cùm ex aliquo tempore o imperatores semper aliquid

† Concor. c. bonę memoriæ. cum gl. super ver. generali, extrà ꝓpostu. præl. & in glo. j. in prooe. decr. in me. ibi & noctes ducit insomnes. & in prooe. lib. vj. decr. ibi, & noctes, quandoque transimus in somnes. & in c. ecclesia vestralo. j. cum glo. sup. ver. vigiliis, extrà de elec. iu. vj.

† Tu dicubrationẽ a cubro vertbo, dici: qđ est ad lucernam vigilo, & aliquid cõ pono.

Vigilare nõ debemus nocte in magnis diebus.

† Iulianus legit pecunia.

z ¶ *Cogitarent.*] hoc est dicere quando imperatores aliquẽ iudicem præponebant in aliquo loco: aliquid ab eo sperabant & habebant: & idẽ faciebant præfecti: quod erat damnum subiectorũ: licet videatur extrinsecus vel à remotis esse vt sequitur: quia à collatoribus quod fic dabatur postea extorquebatur: vt ℨ. eod. §. an certè. Accurf.

b ¶ *Extrinsecus.*] quæ habebit per iudicem recuperare volentem quæ dedit. Accur.

c ¶ *Et solennibus.*] f. fiscalibus.

d ¶ *Sufficere.*] nam nihil est adeo magnum quod si ꝙ plures diuidat partes, nõ fiat quasi nihil: vt ℨ. de natur. incu. depu. j. respon.

e ¶ *Agentes.*] f. nos.

f ¶ *Vno actu.*] i. hac l. quæ erit communis.

g ¶ *Migraremus.*] id est, aliquid quod esse communiter vtile faceremus per l. istã, cũ talibus maximè intendamus: vt ℨ. de hæred. & falc. §. j. & C. de cadu. tol. §. fin.

h ¶ *Credimus.*] q̃ hic actꝰ cõmuniter vtilis erit.

i ¶ *Præsides.*] generaliter hic accipe: vt ℨ. eo. §. hęc omnia. & ff. de offic. præsi. l. j. Accur.

K ¶ *Manibus.*] f. quod nihil perperã, vel per pecuniã faciãt. sic ℨ. de mãda. princ. §. j. colla. iij.

l ¶ *Non aliter.*] f. vt ipsi puris vtatur manibus.

m ¶ *Cingula.*] id est, dignitatẽ illam, vel administrationem sic dictam: quia fortè aliquid ei cingio, vnica, in gebatur cùm eligeretur. cõ ecclesia sic ff. de mili. testam. l. vl. fticę. extra d

n ¶ *Suffragiorum.*] & subaudi nihil debẽt dare: neque his, &c. Azo.

o ¶ *Habent.*] id est, debẽt dare dignitatẽ. Azo.

p ¶ *Immodicus.*] id est, nõ modicus, sed magnꝰ propter depauperationẽ collectarũ: nisi hęc lex fieret: vnde ob hoc ipsũ facere debemus legem istã: attamẽ & alia vtilitas est, & sic duę vtilitates proueniũt: quia & imperiũ abundabit, &c. vt statim dicit: & collatores nõ vexabũtur. Vel dic imminuitur ex hac constitutione: quia nihil dabũt ammodo iudices imperatori pro administrationibus.

q ¶ *Locupletibus.*] No. hic q̃ impator studet vt subiecti sint locupletes: sicut & aliàs iteresse reip. &c. vt inst. de iis q̃ sunt sui vel alie. iur. §. penul. Itẽ aliud no. quòd iudex debet curare vt sit rerũ vbertas. sic ff. de off. præfect. vrb. l. j. §. cura carnis. argu. contra C. de iu dę. l. nemo.

r ¶ *Solum.*] id est, tãtam quantitatem. Accur.

s ¶ *Adinuentum.*] de iure: vt ℨ. titul. proxim.

t ¶ *Illicito.*] No. quod præcedente vno malo, sequuntur & alia. sic ff. de rei vendic. l. ex diuerso. §. j. Sic prouerbium cui aduenit vnum, nõ aduenit solum. vnde & cano. quæ malo inchoata sunt prin. vix est vt bono peragantur exitu: vt ℨ. q. j. c. principatus.

Subditos superatori pro administrationibus. Idem Cicero in Verrem.

Subditos superatori pro administrationibus. Idem Cicero in Verrem.

v ¶ *Mutuare.*] id est, vt possit habere mutuum.

x ¶ *Damnificatum.*] sup. in vsuris & expensis. Accur.

y ¶ *Largiores.*] nam largius expendit qui sperat sibi aliquam dignitatem euenire: vt hic, & ff. de peti. hæred. l. fed & ſi. §. ſi quis re ſua.

z ¶ *Iudicem.*] i. assessorem quem secũ habet vt iudicet: vt hic, & ℨ. de iu. §. j. quę precibus & pretio debet allicere: vt hic. & C. de assess. l. j.

a ¶ *Degentes.*] vt pro milite quem secũ ducit, vel alia familia.

b ¶ *Ad propriam.*] qđ nõ debet esse vt priuata vtilitas publicæ præferatur: vt ℨ. ti. j. §. quia verò verisimile. Azo.

c ¶ *Illius.*] f. collatoris.

d ¶ *Quæ.*] f. inopia.

e ¶ *Ipsum.*] f. præsidem.

f ¶ *Nobis.*] eo ꝙ accipimus pretium ab eis. Ac.

g ¶ *Reputat.*] præses.

h ¶ *Et quanta.*] quasi dicat dinumerari non possunt.

i ¶ *Acceptionem.*] aliàs exceptionem: aliàs accceptionem.

K ¶ *Delictum.*] i. pœnã delicti.

l ¶ *De anima.*] id est de animato corpore. sic ℨ. t. prox. §. iisdem pœnis.

m ¶ *Æque.*] i. æqualiter.

n ¶ *Huc.*] f. Constantino poli.

o ¶ *Sacerdotes.*] aliàs presbyteros accipe. vel nomen dignitatis est: vt C. de nat. l. be. l. j. vel vtrũ quę. quod est verius.

Sacerdotiũ est dignitas.

p ¶ *Seditiones.*] quę f. seditiões vt nõ fiãt, iudices debẽt, puidere: vt ℨ. d. man. prin. §. deinde. col. iij.

q ¶ *Publicæ.*] nõ quòd publica fiãt auctoritate, sed quia publicè patẽt.

r ¶ *Sedantur.*] l. ad concordiam reducũtur. dicẽs turbę propter timorem mali iudicis.

s ¶ *Eloquiorum.*] No. argu. quòd possunt dari auctoritates in causis allegari tanquã leges. sic ℨ. quomodo opor. episc. §. quanta. circa princ.

t ¶ *Administratorem.*] scilicet, malũ. nam malus iudex absoluit oẽs per pecuniam.

v ¶ *Videns.*] id est, delinquens. Accur.

x ¶ *Vendentem.*] f. iudicem.

y ¶ *Præsumens.*] f. delinquens.

z ¶ *Hinc.*] id est, occasione excepta ex istis.

a ¶ *Commerciorum.*] i. contractuum: vt inst. de inuti. stipul. §. j. Accur.

b ¶ *Omnibus.*] deliquẽtibus.

c ¶ *Mancipiorum.*] q. d. sicut seruus vel alia res est vendibilis: sic pœnę delictorum.

d ¶ *Nullo eos.*] præsides.

e ¶ *Præsumente.*] i. vel priuato vel præfecto vel

† Concor. glo. sup. ver. oritur, in c. nam concupiscentiã. extra de constit. & glo. in prooe. decr. super ver. cupiditate. est enim auaritia idolorũ ser. uitus. vtinc. auaritiæ extra de præb. & dig.

a ¶ *Pronon*

c ij

Universidad de Deusto
Biblioteca

Consiliũ ab vxore nõ quam sumẽdum est.

a ¶ *Pronuntient.*] loco exceptionis.
b ¶ *Hæc.*] scilicet, maleficia. Accur.
c ¶ *Hic.*] id est, ad istam faciendam legem.
d ¶ *Reuerendissimã cõiugem*] Theodora nomine: vt j. iusiurandũ quod præ. Et no. q consilium ab vxore sumẽdum est. vnde Cato dixit à seruis consilium exigendum.
e ¶ *Tua.*] Ioanni præfecto prætorio loquitur: vt 3. in prin.

† correctiua

f ¶ *Consilio.*] quia iam nobis circa hæc aliqua consuluisti.
g ¶ *Proconsularia.*]proconsules sunt qui longe à Roma aliquã prouinciam regũt. & erat de cõsulib⁹ Romanis electus quasi consul procul missus vt patet ex significatione vocabuli, cui est seruiendum : vt insti. de don. §. est & aliud. Azo.
h ¶ *Correctiuas.*] Isti sunt in Italia: vt ff. de offi. præ. l. ex omnibus.
i ¶ *Descriptio.*] vt j. proxima cõst. scriptum est.
k ¶ *Quasque.*] s. administrationes.
l ¶ *Solas.*]i. eas solas cõprehẽdimus quę in proximo §. cõnumerantur.
m ¶ *Donationem.*] scilicet dare.
n ¶ *Præbere.*] s. sancimus.
o ¶ *Codicillis.*] quædã paruæ expẽdæ sunt quæ tabellionibus pro scripturis & similibus dantur, & hæ declarãtur. j. ti. prox. vt hic sequitur.
p ¶ *Chartis.*] s. dantur.
q ¶ *Laterculo.*] id est, in camera vel scrinio.
r ¶ *Tuæ.*] ô præfecto prætorio.

† sanè.

s ¶ Ne.]dare dico ne, &c.
t ¶ *Illi.*] s. administrationem suscipienti.
v ¶ *Illum.*]hic §. & §. sed. hoc autẽ. & alius §. hoc aũt, qui posteà sequitur ad eandẽ sunt sententiã: vt duæ prouinciæ habẽtes prius duas consulares, ammodo vnam habeant, vt fecerũt Bononienses quãdo elegerũt potestates per villas.
x ¶ *Ita nuncupari.*] s. vicariũ Asianæ ,puinciæ.
y ¶ *Annonarum*]vt pro fundis collatorum.
z ¶ *Capitum.*]vt pro bobus & aliis animalibus ar. j. demã. prin. §. coges. colla. iij. Vel dic q capitatio dicit à capite militũ qb⁹ dat: vt C. de ero. mi. an. l. fi. li. xij. & C. ẽ exa. & trac. mi. an. l. fi. e. l.
a ¶ *Officiis.*]f. vicarij & iudicis. alias fic. C. de pro. sa. scri. l. hac parte. in fi. libro xij. & ff. de pact. l. fi plures.
b ¶ *Comitianum.*] à comite sic dictum.
c ¶ *Nominando.*] hoc

ciens[e] . ¶ vHæc[b] autẽ omnia apud nos cogitãtes. & hic[c] quoq; participẽ cõsilij sumẽtes eã quæ à Deo data est nobis reuerẽdissimã cõiugẽ[d] ,& tuæ[e] celsitudini causam cõmunicantes, & quædã etiã à tuo sumentes cõsilio[f] ,ad hãc sacram venimus legem: per quã sanctimus neq; proconsulariã[g] vllam , neq; hactenus vocatam vicariã , neque comitẽ Oriẽtis, neq; aliam quamlibet administrationẽ, neque proconsularem , neq; præfidalẽ (quas consiliarias & correctiuas[†h] vocãt) quarum expressim meminit, subiecta huic sacræ legi nostræ descriptioi ,quãsq; [k] solas [l] sub hac lege dicimus , dare aliquod suffragiũ: neq; pro administratione quã libet donationẽ[m] neq; iudici vlli, neq; horũ qui circa administratiõnẽ sunt alicui, neq; alteri per occasionẽ patrocinij: sed gratis quidem sumere administratiões pauca verò præbere[n] occasione eorũ , quæ pro cingulis dantur singulis codicillis[o] & chartis[p] . nam & subiecim⁹ descriptionẽ huic sacræ nostræ legi declarãtem quid competat vnamquãque administrationẽ nostram præbere in sacro nostro laterculo[q] ,aut in foro tuæ[r] celsitudinis occasiõe codicillorũ aut præceptorũ: vnde & illud abbreuiatũ est, ne [s] præstet illi [t] maximum.

¶ *Duabus prouinciis suo vno comite & vno districtu constitutis, idẽ salarium debetur pro vna quod olim præstabatur pro vtraque cum periculo sanctionum publicarum : vno tamen nomine comitis nuncupando. hoc dicit. Bart.*

¶ Illud [v] tamen † decernimus, oportere vicarium Asianæ , qui est quoque iudex Pacatianæ Phrigię, non vlterius quidem ita nuncupari[x] ,sed de cæterò comitem Phrygiæ Pacatianæ nominari : & percipere ex fisco, quæ etiam nunc occasione annonarũ [y] & capitũ [z] pro vtraque administratione percipiebat, nihil horum imminuto: nõ autem duobus officiis [a] vti : sed permistum & iudicis & vicarij vnũ esse , comitianum [b] existens : & nominando [c] periculo functionũ publicarum & ei & omnibus [d] similiter imminente [e] : vt pote vno officio constituto, non diuidendo penitus, sed per vnam continuationem militãtibus vniuersis. quod [f] accipiet tantum propter duplex [g] periculum , annonas , & capita: quæ vtrumque pridem percipiebat officium [h] : non tamen in altera quadam administratione pridẽ quidem vicarium , nunc autem spectabilem comitem quem in Pacatiana[i] Phrygia , non habentem penitus vllum participium in aliis Asianæ prouinciæ diœcesibus † sed habentem quidem spectabilis comitis Pacatianæ Phrygiæ cognominationem , contentum verò in sola Pacatiana (sicut prædiximus) Phrygia. ¶ Hoc autem ipsum & in alterutro[k] pridem vicario definiuimus : dicimus autem eum, qui est in Pontica diœceſi , vt non duo consistant de cætero: sed vnus comes quidẽ Galatiæ primæ nomi nandus , & habiturus etiam super milites potestatem : sicut habet & nunc. & vtriusq; cinguli perceptu rũ annonas, non tamen foris primã Galatiam. nullam etenim ei aliam penitus damus habere potestatem in vlla Pontica regione, sed in sola Galatia prima , officio quidem miscendo, & secundũ vnam (sicut dictum est) intelligendo, & numerando coniunctionẽ. Comitiano existente, & nominãdo': nullóque penitus eorum ad alios habente aliquam differentiam , sed vnum esse officium sub vno iudice vnius prouinciæ præsule, omni simili officio vnà cum suo iudice circa fiscalium periculum sustinente.

† Diœceſeos prouinciis.

¶ *Regulariter nulli iudici licet per prouincias loci seruatores mittere. Bart.*

¶ Nulli quoq; iudici penitus concedimus neque ciuili, neque militari mittere per ciuitates prouinciæ quibus præsidet eos qui vocantur loci seruatores † [l] ; scientibus quia si quid tale fecerint , ipsi cadent administratione, præsumẽtes alios in suum officium eleuare.

† Vicario Iustianus.

¶ Hoc autem ipsum [m] dicimus & in clarissimo comite Orientis , & clarissimo iudice. & illic enim vnã administrationem vtranque facimus, habentem quidem & spectabilis comitis Orientis nomen: officio vero vno præsidente, comitiano [n] existente & nominando, & primæ solius Syriæ , & Cirenenfi præsidente , & vtriusque administrationis annonas habente , æqua lem namque vicariis illum ponimus, vt & ipse cum subiecto sibi officio periculũ habeat, & pro fiscalium exactione : & pro ciuili, & & publica disciplina.

¶ *Iudices quis prouincias regunt, iurisdictionem à lege habent in priuatos in pecuniariis & in criminalibus causis omnibus : & in milites in fiscalibus & criminalibus causis, & etiam in officiales, & iudices, qui de principis curia emanant, & potestatem habent de eis ad principem referendi. hoc dicit. Bart.*

¶ Volumus autẽ omnibus iudicibus nostrarum prouinciarum omnes subdi, priuatos [o] quidem secundũ quod cinguli propriũ præmiũ [p] est in omnibus causis, & vniuersis

comite, id est, eligendos: ve hic.
d ¶ *Omnibus.*] qui secũ sunt: vt j. §. hoc autem. in fine.
e ¶ *Imminente.*] sic j. proximo §.
f ¶ *Quod.*] pro sed.
g ¶ *Periculum.*]fortè & pro fiscalium exactione, & pro ciuili siue publica disciplina: vt j. §. hoc autẽ ipsum. vel ꝓpter duas solicitudines, scilicet, vtriusq; prouinciæ: vt vbi est onus, ibi sit emolumẽtum: in insti. de legi. pa. tu. §. fin.

Vbi onꝰ ibi emolumentum.

h ¶ *Officium.*] id est, vterque officialiũ : alterũ eorum dico pridem.
i ¶ *In Pacatiana.*] quã tum ad nomẽ: sed vtrun que simul geret officiũ. Vel certè posset itelligi isti tres §. vt vnã tãtùm de duab⁹ debeãt habere administrationẽ, licet salarium suscipiant tãtum quãtum pro vtraq; priꝰ percipiebãt : licet aliter dixerim i princ. huiꝰ §.
k ¶ *In alterutro.*] i. altero vicario: nam 3. prox. §. dicit de vno: & hic vocabatur vicarius tantũ: erat tamen & comes, vt sequitur. sic ponitur hoc verbũ ff. de pact. l. rescriptum. §. si pacto.
l ¶ *Loci seruatores.*] id est, vicarios: vt in nouel. eo. titu. & probatur generalius j. vt nulli iudi. i principp. Sed videtur cũ absit quòd possit delegare: vt ff. de offic. eius cui mãda. est iurisdict. l. j. j. respon. & ij. respon. cõtra. Sed solu. vt j. demã. prin. §. eos.
m ¶ *Hoc autem ipsum.*] scilicet, quod dicimus in §. illud. & §. hoc autẽ. & qui modo fuit præpositꝰ, scilicet, nulli melius potẽa ſtetisset.
n ¶ *Comitiano.*] à comite sic deriuatum. Accur.
o ¶ *Priuatos.*] i. omnes priuatos homines idem in militibus & aliis: vt j. §. quod autẽ. & j. proxi. §. & facit ad hunc §. C. in quib. cauſ. min. fo. prę. vti. nõ poſ. l. j. & C. vbi quis decur. vel cohor. l. j. & C. vbi ſe. vel clari. l. j.
p ¶ *Præmium.*] No. præmium dignitatis vt habeat ſubditos.

a ¶ *Occasionibus.*]id est, accusationibus.
b ¶ *Fiscalium.*] causarũ. Accur.
c ¶ *Criminalium.*] causarum.
d ¶ *Eis.*] s. iudicibus.
e ¶ *Hinc.*] s. à nostra curia.
f ¶ *Foro.*] cũ multiplex sit ibi forũ: vt j. de mãd. prin. §. sed neq; ex magistris. & §. deinde ꝓpetẽs.
g ¶ *Exequuntur.*] id est, ferunt.
h ¶ *Licet.*] id est , licitũ est iudices prouinciæ nõ ſinere percipere eos, qui hinc deſcendunt.
i ¶ *Iudicibus.*] delegantibus vt subiicit à quib⁹, &c.
k ¶ *Sacra.*] s. græca. nec enim dicit de illa j. de iudic. §. ne autẽ. licet fortè cautũ fuerit: vt ibi dicitur. Accur.
l ¶ *Ipſi.*] s. præſides vel proconſules.
m ¶ *Eis.*] s. collatoribꝰ.
n ¶ *Ad nosmetipſos.*] Hic no. ſpeciale q̃ direcTò pòt recurri ad principem. aliàs cõtra: vt j. de mand. pri. §. fit tibi. coll. iij. & ff. de appel. l. imperat. j. reſp.

Princeps quẽ que directo aditi debet.

o ¶ *Aliquos.*] iudices s. hinc deſcendentes , vel alios habentes dignitatem aliquam.
p ¶ *Examinare.*] not. q̃ durãte officio hi minores magiſtratꝰ queniũtur: vt ff. de iniur. l. nã magiſtratꝰ aliud in ordinariis. vt ff. de iud. l. pars. & de in ius vo. l. ij. Accur.

Minores magiſtratus cõueniuntur durante officio.

q ¶ *Iniuſto.*]id eſt, turpibus exactionibus.
r ¶ *Honore.*] ſic j. eod. §. illud.
s ¶ *Cum Dei.*] Not. per Deũ a debere iurari non aliàs: vt hic: & j. iuſiu. qđ præ. coll. ij. interdũ tamẽ & aliter iuratꝰ, ſi hoc placeat partibus: vt ff. de iure. l. ii ij. iſi. & l. iij. & l. v.

a Concor. c. & ſi Chriſtꝰ per totum c. extra de iureiur.

t ¶ *Vacat.*] s. noſtra præſentia: quia aliis occupatur: vt j. de app. §. ij. coll. iiij. & 3. de hæred. & falci. j. reſpon.
v ¶ *Tua.*]ô præfecte, cui hæc cõſtitutio dirigitur: vt j. ti. proxim. & repete hic coram. Azo.
x ¶ *Dare.*] Liurare hæc quæ ſequuntur ſtatim, & alia quędam: vt j. iuſiurand. quod præ. Accur.
y ¶ *Præbere.*]i. præbuiſſe vel præbiturum. cõſumẽ eſt tẽpus eſt: & vtrũque ſignificat. ſic & in eo qui de calum. iurat: vt j. vt lit. iurẽt. in prí. col. ix.
z ¶ *Sed ſicut.*] vnde illud: quod gratis accepiſtis, gratis date.
a ¶ *Hæc enim.*] interpoſitio eſt. Accur.
b ¶ *Manibus.*] Facit ad hũc §. C. ad leg. Iul. rep. l. ſi. ſic j. ff. mãd. princ. §. j.
c ¶ *Sedes.*] i. qui fuerunt poſtea in ea dignit. Acc.

uersis pecuniariis & criminalibus occasionib⁹ a . Qui verò in militiis cõstituti sunt : etiã istos nihilominùs occasione fiscaliũ b & criminaliũ c subdi eis d modis omnibus. Sed etiã eos, qui hinc e descẽdũt, & ex quolibet foro f, q quaſcũq; exequũtur g sententias, licet h prouinciarũ iudicibus i nõ finere amplius aliquid quã sacra k nostra cõstitutione dispositũ est, percipere sportularũ , scientibus, quia si hoc neglexerint, omne damnũ ex hoc nostris collatoribus illatum ipsi l persoluẽt. Damus autẽ licentiam eis m , & referre de eo non solũ ad iudices, à quibus sunt missi, sed etiam ad nosmetipsos n vt nos hanc agnoscẽtes causam cõpetẽter exequamur. Si autem ipsi aliquos o inuenerint propter dignitatis , & cinguli superciliũ nostris collatoribus violentias irrogantes , licentiam ei damus etiam examinare p violentias, & reos inuẽtos priuare cingulo: & nostrum ordinẽ in prouinciis adimplere : hoc quod etiã veteribus dictũ est legibus. Sicut enim eos omni iniusto q lucro ꝓhibemus : ita etiam purè cingulis vtẽtes, omni honore r & reuerentia: & honestate frui sancimus.

¶ *Administratores prouinciarũ ipsi & eorũ assessores, & qui circa eos sunt , iustitiam in publicis & priuatis causis debent seruare: & deuotos paterne tractare , & indeuotos punire. Bart.*

¶ Sic igit à nobis cingulis discretis, conuenit eum qui sit acceperit s administrationẽ cũ Dei [s] memoria corã nobis , aut si non vacat [t] , corã tua [v] celsitudine , & qui tuã rexerint sedẽ, & qui semper fuerit gloriosissimo Comite sacrarum nostrarũ largitionũ , & gloriosissimo Quæstori sacri nostri palatij, & gloriosissimo comite vbique sacrarũ nostrarũ priuatarum rerum, præsente quoq; & per tẽpora magnificentissimo chartulario sacrorũ nostrorũ cubiculorũ, qui codicillis his apud nos ministrat, iusiurandum dare [x] , nihil penitus, nec quodlibet se præbere [y] neq; occasione suffragij , neq; patrocinij , & neq; promittere, & neq; de prouincia ,pfiteri dirigere, neq; gloriosissimis præfectis, neque aliis cingula habẽtibus, neque eis, qui circa eos constituti sunt , nec alteri cuilibet per occasionem patrocinij : sed sicut [z] sine suffragio accepit administrationẽ, à publico percepturus annonas (has enim [a] solas accipere eum sinimus) sic eam puris custodire manibus [b] , Deo & nobis pro ea redditurus rationem. Sciat enim tua celsitudo , & qui post te easdẽ consenderint sedes [c] : quia siue ipsi præsumpserint accipere quicquam ab iis, qui ad prædictas administrationes accedunt , siue proceres ipsi , siue etiam officium tuũ , vltra ea quæ occasione consuetudinum [d] à nobis eis definita sunt: quæ, scilicet, sufficere sola putãtes, dari decreuimus [e] nõ in paruis [f] pœnã fieri: sed maximi quidẽ iudices accipere aliquid præsumẽ mẽres ab iis qui ad administrationes accedũt aut etiã permittentes suũ officium tale aliquid agere & nuntiatũ nõ emẽdantes [g] : nõ solùm quadruplum reddent totius quantum perceperunt [h] , sed etiã magnam indignationem sustinebunt [i] ,& cinguli periculum formidabunt: & qui circa eos sunt, & obediens eis officium , fi amplius aliquid quàm à nobis concessum est [k] ,tẽtauerint accipere, ipsi quo que subiicientur damnis quadruplæ redditionis, & cadent etiã sub ſtantia & cingulo : insuper & ſupplicijs subiacebũt, quæ congruũt [l] delictis eorum.

¶ Eos autẽ , qui ita sine mercede sumũt administrationes , præ omnibus studiũ habere decet fiscalia vigilanter inspicere : & indeuotos quidem & egentes [m] necessitate cum omni exigere fortitudine , in nullo flexos, neq; pro hoc ipso lucrum aliquod omnino confideantes: deuotis autẽ paternè [n] se exhibere: deinde nostros subiectos reseruare vndiq; sine violẽtia , nihil ab vllo eorũ percipiẽtes : sed æqui sint in iudiciis: æqui verò in publicis disciplinis : exequẽtes quoque delicta, inoxios quidẽ vndique custodiẽtes eos qui puri sunt: reis aũt pœnã imponentes [o] secundùm legẽ, & ita præsidentes collatoribus tanquã patres filiis, diligentes quidem eos, qui sunt innocentes : qui verò rei monstrãtur , castigãtes ac puniẽtes omnémque iustitiam in publicis & priuatis documẽtis eis seruãtes: & non ipsi soli hoc agentes, sed etiam semper consiliarium talem sumentes : & qui circa eos sunt omnes, vt non videãtur illi [p] quidẽ velut innoxij esse , per alios autem delinquãt atque furentur: hoc quod magis [q] turpe est, vt & participes iniustitiarũ sumant [r] .Ideoque [s] licebit tuæ celsitudini honestiorũ quosdam administra tiones dirigere , & sciendum tri-

d ¶ *Consuetudinum.*]sic j. de san. epi. §. pro cõsuetudinibus. colla. ix. Ac.
e ¶ *Decreuimus.*] vt j. ti. proximo.
f ¶ *Non in paruis.*] id est, non imponere paruã pœna, sed magna, vel dic non solùm paruis hominib⁹ erit pœna delinquẽtibus: vt j. e. §. fi quis aũt. sed etiã isti magni puniũtur, licet nõ in tm: quod est generale vt sẽper minores ampliꝰ in simili delicto puniãtur: vt ff. de in cẽ. rui. naufra. l. Pedi⁹. & hoc colligit ex hoc §. & ꝓfato. §. fi quis autẽ. j. eo. nisi i casu. vt ff. de pœ. l. quædã. Sed quidam dicũt quòd etiã isti verberãtur sicut & minores: vt j. eo. §. fi quis autẽ. & supplent hunc §. per illum, quod non credo.

Minores magis puniuntur, quã maiores.

g ¶ *Non emendantes*] Sed quomodo pòt pœnitere , cum iã ad actũ per uenerit? Dic hoc ſpecialeː aliàs cõmuniter distinguere: tur: aut peruenisset ad actũ, aut nõ. in primo ſi fuit cõſummatũ, non licet pœnitere, ſinõ fuit, licet: vt ff. de fa. l. q fallam. nisi i casu ꝉiq maiestatis : vt C. ad leg. Iul. ma. l. quisquis. Si verò ad nullũ actũ peneritꝰ tũc non punitur: vt ff. de pœ. l. cogitationis.
h ¶ *Præceperunt.*] præfecti.
i ¶ *Sustinebũt.*] pfecti.
k ¶ *Concessum est.*] vt j. ti. proxim.
l ¶ *Congruunt.*] fortè in exiliũ dãtur: vt C. si certa. pe. ta. l. quisquis. vel dic ꝓ motu iudicis : vt hic dr.
m ¶ *Egentes.*] Egẽt eñ vt eis necessitas imponatur adeo sunt desides: & sic ponitur j. t. j. iusiurãd. quod præ. §. j.
n ¶ *Paternè.*] facit ad hęc j. e. §. ex diuerso. & j. de mã. prin. §. qđi delinquẽtes. i fi. col. iij. & j. iu. qđ prę. §. pe. co. ij. & j. de defẽ. ciui. §. fi qua. col. iij.
o ¶ *Imponentes.*]subaudi supplicium. Accur.
p ¶ *Illi.*] s. iudices.
q ¶ *Quod magis.*]no. magis esse delictum delinquere in aliũ quã in se. vt hic: & colligit ex dua bꝰ legibꝰ. ff. de iis qui no. inf. l. achletas. §. Pompo. nius. & l. imperator. & ẽ verũ, quia & ipse peccat, & aliũ facit delinquere. vñ versus. Peccãdo peccare docẽs hic peccat & in se. Qui reus est , & in hos quos facit esse reos.

Delictum est maius delinquere in alium quam in se.

r ¶ *Sumant.*]in loco assessorum & sociorum.
s ¶ *Ideoque.*] quia tot bona habet facere pśes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Curialiũ.*] q dicitur & illi q eligũt, erũt de curia, & ideo magis exponi. b ¶ *Præcipuam.*] inter rogatiue lege. c ¶ *Similiter.*] i. vtrunq; simile est delictum, ergo pari pœna puniendum: vt C. de episco. & cleric. l. si quenquam in fine. d ¶ *Prædicimus.*] sed nõ tantùm vt diximus ℨ. §. sic igitur. in fin. §. & de illo fit mentio hic. e ¶ *Ex administrationibus.*] id est, administratoribus superioribus. f ¶ *Episcopi.*] facit ad hoc ℨ. vt dif. iudi. coll. ix. g ¶ *Habentis.*] ergo durãte officio quenit hic ordinari[a] in his casib[9]: nec mirũ: quia corã principe hoc fit, vnde nõ est ptra ff. de in ius vo. l. ij. & ff. d iudic. l. pars é & alia ratio: quia ille ll. loquitur quãdo ex alia causa conuenit, nõ ratione officij. nãde eo etiã durãte officio posset cõueniri vt C. ad leg. Iul. rep. l. iubem[9]. h ¶ *Dirigemus.*] ſ. nuper. i ¶ *Illic.*] vbi no. quẽ puniri vbi deliqt. ſic ℨ. vt omnes obe. iu. p. §. hęc igitur. co. v. & ff. de re mi. l. iij. j. respõ. & ff. d act. l. ſi cui. §. idẽ impator. & l. ſi. k ¶ *Exemplum.*] ſic C. ad leg. Iul. repe. l. j. & C. de furt. l. ſi quis. l ¶ *Priores constitutiones.*] C. vt omnes tam ci. quam mili. iu. l. j. fac. ad hoc ℨ. e. §. oportebat. & ℨ. de col. §. ſup hoc. col. ix. & ℨ. de admi. §. j. j. respõ. & §. ſancimus. colla. vij. m ¶ *Fasces.*] i. dignitates. n ¶ *Detinere.*] hic colligę q licet alicui capere ẽ bitorẽ fugiẽtẽ a facit ad hoc C. vbi d crimi. agi opo. l. j. ſic ℨ. vt nulli iudic. §. ſi verò q. s. col. ix. & ff. quę ſ frau. cre. l. ait prætor. §. ſi debitorem. & C. vt nemi ni li. ſine iu. l. ij. arg. cõ. C. de iu. l. nullus. o ¶ *Furti.*] i. tãquãm ſit manifeſtus, inquadruplũ teneat. & i lib. auri dãne ipſi prin. Itẽ ipſa ugetur: qa p ſex mẽſes ammodo ſtabit: vt hic, & C. vt omnes tãci. quã mili. l. j. §. q ſi quis. & §. ipſe autẽ. Itẽ & alias tres patiſ pœnas. ℨ. e. §. ſi quis aũt. in prin. ſi autẽ durãte administratione fugeret, crimine lęſæ ma. teneẽ prẽter ſupra dicta: vt ℨ. de admin. §. ij. p ¶ *Præſentẽ.*] ſed nunquid ſol[9] eps hic cognoſcit? Reſp. quidã nõ: ſed princeps vel ab eo delegat[9]. ſed eps erit ſecũ: vt ℨ. px. §. vel meli[9] dicę. duãte officio ẽt poſſũt collatores q̃relã deferre de hiſtrib[9]. de furto, ſ. de accepto: & data occaſioẽad miniſtratiõis: & tũc ſol[9] princeps vel ei[9] delegat[9] põt cognoſ. ad inſtãtiã

Punitur quis vbi deliquit.

a Vide Abb. in c. cum nõ ab homine. extra de iudi.

buta fiſcalia: curialiũ [a] quippe & aliarũ perſonarũ, experimentũ ſui dãtiũ bonũ & ad magiſtratus oportunorũ. Quis enim nõ diligat eũ, & honeſtate cõpluri magna putet ſi noſtro decreto, iudicióq; tui culminis ad cingulũ veniat, teſtimoniũ quidẽ habẽs quia ſit optimus, gratis verò eũ ſuſcipiẽs: nõ vacãs omninò per prouincias populi priuati, nec quemadmodũ quod dedit congregat, nec vnde colligat aurum, ſed vt hoc ſolum habeat ſtudium Deo nobiſque ſemetipſum commendare, & gloria frui optima, & compenſationem ſperare præcipuam [b]?

¶ *Adminiſtratores in officio vel actione eius delinquentes, etiam officio durante pœna à lege ſtatuta puniendi ſunt: licentia data pro uincialibus eorum delicta epiſcopo vel archiepiſcopo nuntiandi: vt per eos relatione ad principem facta, in locis vbi fecerunt iniuſtitiam puniantur, vt eorum pœna ſint aliis in exemplum. Bart.*

¶ Si quis autẽ præter hoc aliquid egerit, & donec in adminiſtratione eſt iudex, furti reus appareat, & probetur aut aurum dans vt accipiat adminiſtrationem aut accipiens ex adminiſtratione (vtrunque enim ſimiliter [c] noxium eſt) ſciat quia & cõfiſcationẽ, & exiliũ ſuſtinebit, & in corpus verbera atq; ſuppliciũ. Ipſum quoq; qui aceperit ab eo (ſicut prædiximus [d]) malis ſubiiciemus maximis. puras enim exigimus eſſe prouincialib[9] iudicibus manus: vt collatores cuſtodiamus, & iſtæ quidẽ tã ex legibus quã ex adminiſtrationibus [e] imminebũt pœnæ iis qui in prædictis adminiſtrationibus ſunt, ſi tale aliquid egerint. Damus autem pro uincialibus licẽtiam, ſi quid apud prouinciã iniuſtũ qui adminiſtrationẽ habet, egerit, vel ſi dãnis aliquibus aut calũniis ſubdat noſtros collatores: vt Deo amabiles eſpi [f] & prouinciæ primates ẽces ad nos dirigant, exponentes cingulũ habentis [g] delicta. nos eñ hæc agnoſcentes dirigemus [h] in prouinciam hoc examinaturũ: quatenus ipſe, vbi iniuſtitiã fecit, illic [i] quoque pœnas ſubeat delictorũ: vt neque alter quiſpiam tale aliquid agere præſumat ad exẽplũ [k] reſpiciens.

¶ *Adminiſtrator in prouincia, officio finito, quinquaginta diebus debet cõmorari redditurus omnibus rationẽ: & ſi ante fugerit, ab omnibus capi poteſt: epiſcopo cauſas ex non ſcripto examinãdi neceſſitate imminente. h. d. Bar.*

¶ Neceſſitatem habẽte eo qui administrationem rexit, ſecundum priores cõſtitutiones [l], dũ depoſuerit faſces [m] per dies quinquaginta in prouincia cõmorari, publicè ſe monſtrantem, & ab omnibus ſuſcipientem conuentiones. ſi tamen antè, quàm compleantur quinquaginta dies, fugiens capiatur velut aliquod inhoneſtiſsimorum mancipiorum: damus licentiam collatoribus detinere [n] eum in prouincia: & omne quod dederunt ei occaſione furti [o], hoc exigere, præſente [p] tamẽ Deo amabili epiſcopo, & cauſam ex non ſcripto [q] examinante, donec reddat omne quicquid furatus oſtenditur [r]: ſed etiam [s] ipſos prouinciales, ſi ſenſerint adminiſtratorum furtũ, licentiam habere, magis autem neceſsitatem, hæc referre nobis: vt cognoſcentes quia omnino auro vendidit iuſtitiam, prædictis eũ ſubiiciamus pœnis. ſuper quod etiam cœleſtibus ſuppliciis reus erit, trãſcendens iuſiurandum [t] in quo acceperit adminiſtrationem. Si autem voluerit ex quacunque cauſa, non completis quinquaginta diebus ex prouincia fugere: tũc comprehenſus vbicunque degere videtur, reuocabitur quidẽ in prouinciã, in qua adminiſtrabat: omne verò, quod inuentus fuerit accepiſſe, reſtituat in quadruplum.

¶ *Subditi iudicibus nullam debent inferre iniuriam, ſed fauorem: niſi in eorum deliquerint officio pœna mortis imminente: & iudices iuſtitiam omnibus debent ſeruare: & ſuperior inferioribus oppreſſionem inferre non debet. hoc dicit. Bart.*

¶ Illud, videlicet, obſeruandum, nullam eſſe noſtris ſubiectis licentiam in alio quodam præter furtum hoc circa iudices agere. Non enim ſi [u] deatur ehementiſsimus indeuotis propter fiſcalium exactionem, aut propter delictorum executionem, dabimus ſubiectis agere aliquid aduerſus eũ. Ex diuerſo autem etiam pœnis eos omnium amariſsimis [x] ſubiugamus, ſi eos qui puris vſi ſunt manibus, & fiſcalium exactionem cum omni detulerint ſubtilitate, poſteà [y] deponentes adminiſtrationem in iuriari præſumpſerint, & non cum omni fauore poſt legitimum tempus prouincias relinquẽtes deduxerint. Oportet enim eos, qui poſt hãc legem noſtram faciendi ſunt, clariſsimos ſubiectarum prouinciarum iudices cõſiderare quãta qui dem perfruentur gloria tales apparentes [z], quantis †autem ſint in curſuri difficultatibus, legem hanc ſoluere quantum ad ſe [a] præſumẽtes. Erit enim abſurdum, ſi eos quidem, qui in vilibus capiuntur furtis, ipſi [b] torquebunt: & non primitus quieſcant, donec reddant furta, ipſi autẽ innoxij [c] manſerint in maximis conſtituti furtis, & neque apud ſubiectos eruditiſsi

epi & collatorũ: vt ℨ. px. §. & ſic intelligiẽ. px. §. ſed finito officio d omni b[a] dictoi poterit cognoſcere etiã epiſcop[9] [b]: vt i hoc §. qd intelligo idẽ & ſi nõ fugerit. & hoc cõ ſtitutionẽ iſtã. per aliam verò etiã durãte officio: & de omnib[9] cognoſcit eps vt ℨ. vt diffe. iu. §. ſi tamẽ. Et ſic no. epm cognoſcere: vt hic. & ℨ. vt elegant. apud. px. epiſ. §. j. nec mirũ: quia ordinarius eſt: vt C. de epiſc. audi. l. epale. interdũ tamẽ vnã cum pſidẽ: vt ſic crimẽ canonicũ laico inferat: vt ℨ. de mãda. princi. §. oportet. col. iij. Itẽ quãdo præſes ſuſpectus habetur: vt ℨ. d diffe. iu. §. ſi verò. coll. ix. q ¶ *Ex nõ ſcripto.*] i. ſi libello ſm Alb. & ſine actis. Item & ſententia lata ſine ſcriptis: quod é valet ſpeciale: ſicut ſunt & alij quatuor caſus: vt ℨ. d mãdati. §. ſit tibi. vbi ſũt duo. quartus eſt ℨ. vt ele. apud pro. epiſco. circa prin. vt quãdo eps inter clericos cognoſcit. Itẽ qñ iter laicũ quenientẽ clericũ & ipſum clericũ: vt ℨ. vt cl. apud ppr. epi. circa prin. col. vj. & qñ eſt cauſa vilis & parua. Itẽ quando viliũ perſonarũ: vt ℨ. de mãda. prin. §. ſit tibi. ſed iure cõmuni libell[9] é neceſſarius ſcriptis: vt ℨ. dex. §. ſancim[a]. col. v. & ſſtia ſcriptis dãda eſt: vt C. de ſenten. ex bre. re. l. ſi. Acr ¶ *Oſtenditur.*] vel per teſtes vel etiam per ſolũ ſacramentum agẽtis ſecũdũ Al. vt ℨ. de colla. §. ſuper hoc. col. ix. Accurſ. s ¶ *Sed etiam.*] non ſolum apud epiſcopum. t ¶ *Iuſiurandum.*] facit ad hoc C. de iureiur. l. ij. v ¶ *Præter furtum.*] & præter quã ſi aliquid ac cipiat vel det, p admini ſtratione: vt ℨ. eo. §. ſi ũs autẽ. & intellige hũc §. durãte officio: vt ℨ. prox. §. diximus: & manifeſtẽ ex ipſa litera colligitur. x ¶ *Amariſtimis.*] mortis ergo. vel dic q pœna parricidij: & quia in loco filiorum ſunt collatores quos quaſi occidit: vt ℨ. eod. §. eos. & quia illa eſt omnium pœnarum maior: vt inſt. de pub. iu. §. item lex Pompo. & §. alia demum. y ¶ *Poſteà.*] collige hũc §. loqui durante officio. z ¶ *Apparentes.*] ſi noncentes.

Sententia ſi ne ſcriptis q̃ bus caſibus

b Concor. c. j. ij. & iij. extra de fo

a ¶ *Exemplum.*] vnde Cato: Turpe eſt doctori, cũ culpa redarguit ipſũ. facit ad hoc ℨ. d ſan. epi. in prin. colla. ix. & ff. de eden. l. ſi quis ex. §. ſi. b ¶ *Liberis.*] ſ. à furto. c ¶ *Oſtendi.*] apud epiſcopũ, vel principem, vt ſequitur: vel die ipſi ſcol latorib[9] finito officio: vt ℨ. §. neceſſitatem. Ac. d ¶ *Spem.*] percipiendi aliquã dignitatẽ: vt Inſti. in procẽ. in fi. ſcẽm Azo. e ¶ *Ciuilibus cauſis.*] i. inaliquo ciuili cauſa cõtra eos iudices agere du rãte ad miniſtratione: vt ℨ. in prin. huius §. Sed cõtra. ℨ. vt dif. iudi. §. ſi verò. colla ix. Solue vt ibi. f ¶ *Eis.* ſ. iudicibus. g ¶ *Illi.*] iudices. h ¶ *Venerabilibus.*] ſ. epiſcopis, de quibus eſt habita mentio ℨ. eo. §. neceſsitatem. i ¶ *Eius.*] ſ. Dei. K ¶ *Quæ.*] ſ. lex. l ¶ *Feſtiuis diebus.*] ſubaudi, poterit exercere: qa contra peſsimos latrones exercẽ, vt modò dixi, & C. d ſer. l prouinciarum. vel quia celeritatem deſiderat: vt ff. d dã. infect. l. j. m ¶ *Patres.*] ſic ℨ. §. eos. ſic ℨ. iuſiuran. quod præſta. colla. ij. n ¶ *Neceſſitate.*] q. d. ſponte agatis quod tandem ex neceſsitate faceretis. ſicℨ. de fideiuſſor. §. quod autem. colla. j. o ¶ *Ipſis.*] ſ. operibus. p ¶ *Clementia.*] i. per hoc qđ fecimus l. iſtam. q ¶ *Periculum.*] quia de hoc iuratoriam præſtat cautionem: vt j. e. §. tuo quippe. & ℨ. iuſiuran. quod præſta. §. j. r ¶ *Indeuotionem.*] no lite præbere, vt ſubiicit. s ¶ *Diligentia.*] vt Inſti. in procẽ. circa prin. t ¶ *Reparauimus.*] i. recuperauimus. v ¶ *Vndique.*] ſic ℨ. quomodo opor. epiſcop. j. reſpon. x ¶ *Hymnos.*] id eſt, gratias. ſic ℨ. tit. proxi. y ¶ *Benignitatem.*] quia in ſola clementia poſſum[9] pares eſſe Deo: vt C. de nup. l. imperiales. z ¶ *Quantũ ad nos.*] nam verè conſecrare non po teſt, cùm nõ ſit ſacerdos: vt Inſti. de rer. diuiſi. §. ſacræ. Ac.

† cõmunis

† feſtiuitatis.

Facit e. cũ inſtantia. in prin. extra de cenſib.

Conſecrare non poteſt q non eſt ſacerdos.

a ¶ *Eis.*] alias, eas. b ¶ *Dedignantes.*] ſ. in hoc. in alijs autem imitatur. vt C. de legi. & cõſtit. l. digna vox. ſic Inſti. de hæ. qua. & diff. §. pe. c ¶ *Qui.*] ſcilicet Imperatores d ¶ *Ipſi.*] ſcilicet, Imperatores. e ¶ *Propter hoc.*] qđ acceperint aliquid: vt ℨ. eo. §. cogitatio. in fi. & qa

beſcentes exẽplum [a], cùm liceat eis honeſtis, & liberis [b], & vndique laudandis oſtendi [c]: & à nobis habere teſtimoniũ & ſpem [d]. Non ſinimus aũt, nec ſpectabilib[9] iudicibus, nec alteri alicui quam libet eis oppreſsionem, aut iniuſtitiã inferre, aut ciuilibus [e] omninò cauſis cõmunicare: vt & nos eis [f] honeſtatẽ ſeruemus, & illi [g] puritatem nobis, deuotionémq; reſtituãt. Sciant enim omnes ſubiecti, quia propter eorum vtilitatem, & vndique eorũ indemnitatem, & vt per omnẽ agantur quietem, & non cogantur prouincias relinquere, & in peregrinis affligi, propterea præſentẽ legem ſcripſimus, Deo eam vouẽtes, & præſentibus venerabilibus [h] (maximè ei[9] [i] cõmunionis † quæ [k] feſtiuis † diebus [l]) vt omnibus liceat patres [m] ſuſcipere magis iudices, quàm fures, & ſollicitatores, & eorum ſubſtantiis inſidiantes.

¶ Oportet † quoque vos noſtros ſubiectos ſcientes quantam veſtri poſuimus prouidentiã cum omni deuotione, publica ſine imminutione tributa perſoluere, & neq; adminiſtratorum egere neceſsitate [n], ſed ita deuotos voſmetipſos præbere, vt nobiſmetipſos oſtendatur operibus: quia & ipſis [o] pro huiuſmodi clementia [p] propriam nobis deuotionem reſtituetis: & meritò habebitis ordinem à iudicibus occaſionẽ deuotionis, fauorem & prouidentiã, illud ſciẽtes, quia iudicibus imminet vndiquè fiſcalium periculum [q]: & manifeſtum eſt, quia proprio ſuo periculo adminiſtrationes aſſumunt: & vos hoc agnoſcentes, & omni modo euitare indeuotionem [r], & nolite veſtras voluntates ita præbere inobedientes, quatenus eorum præſidũ egeatis vehementia, quã neceſſariũ eſt eos aſſumere, ꝓpter ineuitabilem fiſcaliũ exactionẽ: ſcientibus vobis noſtris ſubiectis, quia militares expenſæ, & hoſtiũ incurſiones multa egent diligentia, & non poſſunt citrà pecunias hæc agi, cauſa videlicet, nullam recipiente dilationẽ [s] neque nobis cõcedentibus deſpici Romanorũ terram diminutã, qui & Libyam omnem reparauimus [t], & Vandalos in ſeruitutẽ redegimus, & plurima adhuc & maiora horum ſperamus à Deo percipere & agere: pro quibus competens eſt fiſcalia [a] tributa ſine imminutione, & deutè, & ſecundũ definita exigi tẽpora. Quapropter ſi vos quidem deuotè occurratis iudicibus, illi verò facilem & præparatam fiſcalium illationẽ in vos exhibuerint: & iudicum laudabimus ſtudium, & veſtram approbabimus voluntatem, & vndique [v] vna quædam erit optima, conſonáq; præſidentiũ, & quibus præſident congruẽtia magna. ¶ Itaq; Deo, & ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto omnes ſimiliter offerent hymnos [x] pro hac lege, quæ eis dabit & patrias habitare cautè, & proprias facultates habere firmiſsime, & iudicum frui iuſtitia. Nam & nos propterea eam poſuimus, vt & iuſtitiã quæ in lege eſt, valeamus domino Deo vouere, & noſmetipſos, & noſtrum commendare imperium, & non videamur deſpicere homines oppreſſos, quos nobis tradidit Deus vt eis per omnia parcamus, eius ſequentes benignitatem [y]. Ideóque quantum ad nos [z] conſecretur hæc lex Deo, eò quòd nihil in mentem noſtram veniens boni pro tuitione ſubiectorum relinquimus. Volentes enim inhoneſta hæc & ſeruilia furta perimere, & noſtros ſubiectos in quiete à prouincialibus iudicibus conſeruari †, propterea feſtinauimus gratis adminiſtrationes eis [a] dare, vt nec ipſis liceat delinquere, & abripere ſubiectis, quorum cauſa † omnem perferimus laborem, dedignantes [b] imitari eos, qui ante nos imperauerunt, qui [c] pecuniis ordinabant adminiſtrationes ſibimetipſis, auferentes licentiam adminiſtratoribus nocentibus increpandi iuſtè, & ipſi [d] ea quæ percipiebant celando, iuſti putati, & proprios collatores propter hoc [e] abripere à malis iudicibus non volentes: vnde nec ipſis iudicibus increpare poterant agere caſtè, occaſione prædictæ cauſæ. Nos autem ſufficientem imperio quæſtum [f] eſſe puramus, vt collatores ſola fiſcalia conferant tributa, & nihil aliud extrinſecus quæratur, quod ſubiectis omnem commoueat vitam.

¶ *Iudices iuriſdictionem habent aduerſus omnes, omni priuilegio ceſſante. Bartolus.*

¶ Quod autem primitus † à nobis dictum eſt [g], adhuc maiori opere, & ſubtiliori cõplecti exiſtimauimus legiſlatione [h], quatenus noſtra intentio omnibus fiat aperta. ¶ Sancimus enim clariſsimos ſubiectarum prouinciarum adminiſtratores citrà [i] omne factos pecuniarũ ſuffragium, & ab his dato iureiurando, memores habere, & hanc à nobis licentiam [k], vt nulla ſit vlli apud eos [l] penitus fori præſcriptio [m], neque in iis, quæ committuntur ab aliquibus violentiis, neque in criminibus [n], & quæ hinc oriuntur læſionibus, neque in ſeditionibus publicis, neque in publicorum tributorũ exactionibus, ſed omnes ſimiliter ſubiacere horum [o] iuriſdictioni, non expectantium, neque præcepta ſuſcipere à iudicibus [p], quibus ſubiecti [q] ſunt, neque nuntiare ad eos [r]: ſed contentos eſſe hac noſtra lege, per quam [s] omnem eis poteſtatem præbemus [t];

Paulo ante Haoland.

† Legẽdum

† Concor. tex. in elem. ij. in prin. de re. iu.

erãt participes: in ſimili delicto: vt ℨ. eo. §. ſi quis aũt. vſi nihil poterãt ad inuicem opponere: vt C. de libe. cau. l. ſi filium.

f ¶ *Quæſtum.*] quia ſibi plura dedit Deus: vt ℨ. de non alie. §. finimus. g ¶ *Dictum eſt.*] vt ℨ. e. §. volumus. h ¶ *Legiſlatione.*] ſ. iſti[a], vt ſubiicit. i ¶ *Citrà.*] i. ſine: aliàs eſſet mala grammatica: aliàs eſt in litera circa omne ſuffragium. K ¶ *Licentiam.*] ſcilicet, quæ ſequitur. l ¶ *Eos.*] magiſtros militum puta. m ¶ *Præſcriptio.*] in ſequentibus. n ¶ *Criminibus.*] Sed nónne violẽtia é crimẽ publicũ, ſiue ſit publica, ſiue priuata: vtſi. de pub. iudi. l. j. Rſi. eſt, ſed crimẽ hic, p maiori crimine ponit. vt C. de cuſt. re. l. ij. & ff. de re mili. l. iij. j. rſi. o ¶ *Horum.*] ſ. præſidũ: præſidum dico non expectantium. p ¶ *A iudicibus.*] putà a magiſtro, militum, ſi forte erant milites iſti q deliquerunt. q ¶ *Subiecti.*] ſ. illi, qui delinquunt. r ¶ *Ad eos.*] magiſtros militum puta. Acc. s ¶ *Per quam.*] ſ. hanc l. noſtram, vt ſequitur. t ¶ *Præbemus.*] ergo nõ non poterit alteri delegare: vt ff. de offic. eius, cui manda. eſt iuriſd. l. j. j. reſpon. Acc.

† cõſeruare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Omnem.*] nisi in casu: vt j. eo. §. interdicimus.
b ¶ *Habentes.*] præsides.
c ¶ *Causis.*] proximè nominatis.
d ¶ *Priuilegio.*] s. à lege indulto: vt qa sit scholaris q habet priuilegiũ magistri: vt in pœ. horũ in fi. vel clericus q habet epm. vt C. de epi. & cler. l. oẽs. vel militis q eorã magistro militũ eo uenit: vt C. de iur. om. iu. l. magister. e ¶ *Aliquid principe de hac re?* Rñ. sic: ff. dicat, nõ obst. hac l. vt ff. de le. iij. l. fi. qsi prin. & nõ aliàs: vt C. d preci. Imp. of. l. rescripta. & s. d nõ ali. § . ¶ *Quæ verò similes.*] s. fi. & hic subiicit. alij tñ intelligũt hũc §. in priuilegiis, q iuris corpore nõ sunt clausa, vt i rescripto & simil. nã si est à l. i dultũ, nõ tollit hunc eos. Et est scriptor me? hanc sniã: sed B. fuit in prima: qđ plenè dixim? j. vt oẽs obe. iu. §. fi qs igit. coll. v. e ¶ *Ex hoc.*] s. priuilegio. si cui priuilegiũ sibi valeret, securè delinqueret, & inde nascerẽt malũ: vnde bona oriri deberẽt: qđ esse non debet: vt C. vnde vi. l. meminerint. & de in i. vidu l. ij.

f ¶ *Non enim.*] sic C. de iu. cal. l. ij. ifi. §. finaũt re?
g ¶ *Prouinciis.*] aliàs, puinciis: aliàs, puinciæ.
h ¶ *Cuiuspiam.*] magistri militũ fortè, vel alterius de quo videtur.
i ¶ *Et hanc.*] s. legem.
k ¶ *Eis.*] subiectis.
l ¶ *Ostendent.*] s. pfides.
m ¶ *Auxilientur.*] s. lex ista: sic j. de mãd §. patrocinia. colla. iij.
n ¶ *Patientur.*] sic j. e. §. si quis autem.
o ¶ *Vt nobis.*] bene dico vt vtiliter ibi maneant. vt p hæc nõ egeamus dare eis aliquẽ adiutorẽ. q nõ iuuaret imò impediret eũ iuuãdo malos homines, vt oũ haberẽt nomen adiuteoris, ipsi magis essent fures & malifi: vt j. §. pxi. §. interdicimus.
p ¶ *Aut.*] & repete, opus fit: & accipere verbũ mittere. quod est j.
q ¶ *Officium.*] i. omnia pôt præles p hanc. q pôt sunt vari) magistrat? Rom. vt ff. de of. præsi. l. illicitas. §. q vniuersas. & l. ex omnib?. & l. sed licet.
r ¶ *Vti.*] q. d. nullus.
s ¶ *Infectatores.*] q ita nõ nominarẽtur: magis aũt essent fures. vt §. dixit.
t ¶ *Inhibitores.*] q. & ipsi fortè pecuniã acciperẽt p sceleribus occultãdis.
v ¶ *Tales.* q bona præsumptione mitterentur.
x ¶ *Præsumpserint.*] s. illuc ire. el mittere.
y ¶ *Capti.*] i. missi.
z ¶ *Nunciata*]permittit ergo relatio istis missis à magistro mili ũ, vel aliosaliã cõtrà, vt j. vt iu. nõ expe. fa. iuf. §. j. col. ix.
a ¶ *Promeritos.*] q meruerunt hanc dignitatẽ habere.

&ipsi omnem [a] licentiã habẽtes[b] penitus in prædictis causis [c], neq; priuilegio [d] vti quolibet, neque ex hoc [e] sibimet imperare, vt delinquant innoxie. Non enim [f] qui omni abstinent acceptione iudices, aliud quiddã Dei, & legis, nostroq; præponẽt timori: sed ad illũ respiciẽtes seruabũt subiectis iustitiã omnia secundum nostras iudicãtes, & agẽtes leges. Quiaeñ milites, & huiusmodi in prouinciis [g] cõstitutos eis subiicimus: neque in hoc egebũt præcepto cuiusquam [h] proprio, aut à nobis, aut à nostris iudicibus: sed præsenti lege vtent, & hãc [i] eis [k] ostẽdent [l] vt auxilient [m] eis, vtẽtib? iudicia li fiducia: scientib?, quia nisi hæc egerint, & emolumentorũ, & militiæ sustinebunt casum, & corpus periculum patientur [n], vt nobis [o] nullo alio penitus opus sit iudice, & aut [p] latronum insectores, aut appellatos violentiarũ inhibitores, magis aũt fures, aut violentos mittere occasione quidem quasi rõnabili vtẽtes, ipsos aũt omniũ pessima facientes. Cùm eñ iudices prouinciarũ vniuscuiusq; maximorũ iudicũ compleãt officiũ [q] & p omni alio cingulo puinciis sufficiãt, & ad ea q̃ ex nostris legibus sup eis decreta sunt: quis psumat, aut fori pscriptione, aut huiusmodi aliquo apud eos vti [r]?

¶ *Nemini licet loci seruatores vel similes, in prouinciam destinare, vel ob hoc habere: & iudices iusiurandum & cautionem debent præstare. h. d. Bart.*

¶ Interdicimus autem & gloriosissimo magistro militum Orientis, & omnibus nostris iudicibus aut latronum insectatores [s], aut violentiarum inhibitores [t], aut armatos, aut aliquos tales [v] destinare in prouincias. Sciant enim qui ad hoc instituti post hanc nostram legẽ præsumpserint [x], qñ capti [y] ab his nostris iudicibus, puinciarum, & in vincula redigentur, & ad nos causa nuntiata [z] à nobis summũ periculum sustinebũt: & q huiusmodi eis præcepta tradiderint xxx. lib. auri sustinebunt pœnã: & maiorẽ insup, ac vehementiorẽ nostrã indignationẽ experient. ¶ Oportebit igit iudices prouinciarũ tanquã promeritos [a], à nobis potestatẽ, sic causis vti, vt iustè & legitimè sint omnibus metuẽdi [b] sciẽtes: quia si data à nobis administratione [c], malè, & indignè abutant [d] à nobis concessa sibi licentia: subiacebũt supplicijs quæ primitus [e] diximus: & donec administrationes habent, hęc [f] perferẽtes [g]: & dum eas deposuerint, maiori [h] adhuc experientur [i] periculo. Non enim [k] eis damus licentiã antequã legitimũ quinquaginta dierũ compleat tẽpus, à prouinciis in quibus administrauerint discedere, aut per occasionem reuocatoriæ [l], aut per occasionẽ fugæ [m], aut pallã quamliberi causam [n], scientibus (sicut præ diximus) siue ad hanc veniãt felicissimã ciuitatem, siue in quãcũq; regionẽ ad prouinciã denuò reuocati cui præfuerũt, pœnas sustinebũt omnes quas prius diximus [o]. Iusiurandũ verò dabunt hoc quidem quod superius diximus [p]. Si verò aliquib? in prouinciis [q] existentibus mittantur singuli codicilli [r], & coram Deo amabili epo metropolitano, & qui in eis primates sunt, iusiurandum subibunt, & ita singuli susciẽt actiones [s], tua quoque celsitudine prouidente, siue in hac maxima ciuitate perceperit aliquis administrationem, siue in prouincia, ei codicilli [t] eius transmittant à tua [v] celsitudine: vt ipse [x] qui accepit [y], cautionem [z] faciat fisco de tributorum inculpabili exactione, sicut ipse pro rè probaueris. ¶ Posita sit autem lex hæc à nobis in omnibus administrationibus à nobis nominandis [a], & ex præsenti tempore fine suffragio percipiendis. nam q̃ præcesserũt, pridie positis subiaceant legibus nulla pœna horũ quæ in hac nostra lege determinata sunt imminente hactenus administrationes habentibus, nisi tñ & ipsi post insinuationẽ huius legis nostræ furari [b] capiant. ¶ Hæc igitur tua celsitudo vniuersa cognoscẽs, in omnib? gentib? sub se constitutis fieri manifesta procuret solenniter præceptis vtẽs apud omnes prouinciarũ præsides: vt ipsi cognoscentes nostrũ circa subiectos studiũ, & quantã habemus circa ordinationẽ iudicũ volũtatem cõfiderẽt quanta eis bona participãtur, neque imperij medelæ pro eorum [c] felicitate parcentes. Da. xv. Kal. Maij, Constantinop. Belisarij V. C. Coss.

b ¶ *Metuendi.*] sic ff. de off. proconſ. l. obseruare.
c ¶ *Administratione.*] ablatiui absoluti.
d ¶ *Abutantur.*] No. priuilegium debet perdere, qui abutitur eo, vt hic, & C. de Iudæ. l. Iudęos. Priuilegium perdit, q̃ eo abutitur.
e ¶ *Primitus.*] vt §. eo. §. si quis autem.
f ¶ *Hæc.*] i. has pœnas.
g ¶ *Perferentes.*] s. in tribus casib?: vt diximus §. eo. §. necessitatem.
h ¶ *Maiori.*] j. de admi. §. ij. col. vij. contra. Sol. ibi i fuga loquit, vbi magis punit durante administratione, quã si postea fugiat: hic aũt ex delicto prius cõmisso punit: & postea plus poterit puniri, cũ sit dignitate exut?: vtif. de incẽ. ru. n. s. f. l. Pedi?. & de pœ. l. i seruorũ.
i ¶ *Experientur.*] i. experiri poterũt, si accusentur ff. de sta. libe. l. Labeo. & ff. ad l. iu. re. l. a fipek ¶ *Non enim.*] bene dico eũ posse puniri postea non enim, &c.
l ¶ *Reuocatoriæ.*] i. reuocationis: & ita adiectium resoluitur in substãtiuum. Azo. quia dicit se reuocatum à suis.
m ¶ *Fugæ.*]quã nõ exprimit, licet in corde gerat.
n ¶ *Causam.*] vt occasione rei familiaris.
o ¶ *Diximus.*] vt §. e. §. necessitatem.
p ¶ *Diximus.*] vt §. eod. §. sic igit. qđ iuramentũ dabit Romæ vel Cõstantinopoli, si ibi fuerit electus: aliàs iurabit in puincia in qua est, & hęc sunt vera secundũ id tẽp? qñ princeps eligebat huiusmodi prãtes. Sed nũquid cũ iurẽt hodie in suis ciuitatibus. i. in his vñ debent esse prãtes, habebit locũ hæc cõstitutio? Rñ. sic: vt ar. ff. de pub. iu. l. ordo. & ff. d neg. ge. l. actio. q. ¶ *Prouinciis.*] aliq̃b?.
r ¶ *Codicilli.*] i. literæ cõtinentes præsidatus illi? prouinciæ.
s ¶ *Actiones.*] i. actus. sic §. de nõ alie. §. finim?.
t ¶ *Codicilli.*] expone vt §. proximè.
v ¶ *Tua.*] ô præfecte.
x ¶ *Ipse.*] tu subaudi.
y ¶ *Accepit.*] s. administrationem.
z ¶ *Cautionẽ.*] nunquid sine fideiussore? videt q̃ sic: vt C. d ver. sig. l. sanci mus. sed tñ cõtradicim?. nã dari debet fideiussor de fideli exactione tributorum: vt j. cit. iusiur. qđ præst. & ff. ad muni. l. quoties. §. pen. & l. liberti?. §. fi. & C. de bo. vac. l. fi. & de cano. largi. l. fi. lib. x. & §. eo. oportet.
a ¶ *Nominandis.*] vt j. t. prox. & §. eo. §. hæc autem omnia. Vel die, nominandis. i. eligendis. sic accipitur verbum. C. de decur. l. nominationum.
b ¶ *Furari.*] sic j. de incest. nup. §. ij.
c ¶ *Eorũ.*] scilicet subditorum.

a *Scriptum*

a *Scriptum.*] inutilis cõstitutio. hac cõstitutione declarat quid debeat dare ex p suetudine quilibet electus sicut & p miserat dicere §. t. j. §. hęc omnia. nec est legenda.

b *Quantã.*]verba edicti sunt ista.

† Quãtam, &c. hæc particula in nouella & Haloeditione seruabit post exẽplar missum episcopis. In hac auth. potes videre quãta fuerit potẽtas Iustiniani Imperatoris qui tot & tã nobiles prouincias sub imperio suo gubernabat.

c ¶ *Pro metropoli.*] potestas archiepiscopalis ciuitatis, vt ẽ ciuitas Berytus & Tyrus: vt C. de metrop. Beryto. l. j. li. xj. arg. contra j. de defen. ciui. §. denuo. coll. iij.

d ¶ *Volo.*] i. quãdo volã, dabitur mihi.

e *Scriptum.*] constitutio inutilis. hæc constitutio exemplũ qđ dã est cõtinẽs quæ fuerũt in illa, vt iu. fine quo. suffra. & quædã cõtinet plus de admonitionibus quas facere debẽt episcopi & præfecti & præsides postquã iurauerunt: vt j. eo. sicut enim si quis mitteret epist. secretã & quã dam apertã: ita hęc est aperta respectu supioris.

† sic.

† cohorti.

† promissione.

† lxiij.

† scriniis.

† spectabilibus.

† cohorti.

† De hoc muro vide Suid.

† De prima Syria videin ad di. Hal.

rere amplius aliquid. ¶ A spectabili comite Orientis † in sacro cubiculo solidos lxiij. primicerio clarissimorũ tribunorũ notariorum cũ quatuor scriniariis sacri laterculi solidos nu. l. eius adiutori sol. iij. officio † gloriosissimorum præfectorum prætoriorum † sol. lxxx. A proconsule Asiæ ita in sacro nostro cubiculo sol. nu. xiij. † primicerio clarissimorũ tribunorum notariorum cum quatuor scriniariis † sacri laterculi sol. nu. xl. eius adiutori sol. nu. iij. officio gloriosissimorum præfectorum prætoriorum sol. nu. lxxx. A spectabili comite Phrygiæ Pacatianæ † chartulariis tribus sacri cubiculi sol. nu. ix. primicerio clarissimorum tribunorũ notariorũ sol. nu. xxiiij. eius adiutori sol. nu. iij. officio gloriosissimorum præfect. præt. sol. nu. l. A spectabili comite Gallatiæ primæ spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. nu. ix. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. nu. xxiij. eius adiutori sol. nu. iij. officio gloriosissimorum præfect. præt. sol. nu. l. A vicario Longi muri † chartulariis tribus sacri cubiculi sol. nu. ix. primicerio clarissimorum tribun. notar. sol. nu. xxiiij. eius adiutori sol nu. iij. officio gloriosissimorum præfect. præt. sol. nu. xl. & quæcunque administrationes consulares ve sunt. ix. A. iudice Palestinæ spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. ix. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. xxxiiij. eius adiutori sol. nu. iij. officio gloriosissimorum præfec. præ. sol. nu. xl. A Præside Palæstinæ secundæ vt suprà. A Præside Phœnices maritimæ sic, vt supra. A iudice † secundæ Syriæ spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. nu. ix. primicerio clarissimorum tribunorum notar. sol. nu. xxiiij. eius adiutori sol. nu. iij. officio gloriosissimorum præfect. præte. sol. nu. xl. A præside Theodoriadis, &c. vt suprà. A præside Osdroenæ, &c. A præside Ciliciæ primæ, &c. vt §. A iudice Cypri spectabilibus chartularlis tribus sacri cubiculi sol. nu. ix. primicerio clarissimorum tribun. notar. sol. nu. xxiiij. eius adiutori sol. nu. iij. officio gloriosissimorum præfectorum prętoriorum sol. xl. A iudice Pamphilię spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. numer. ix. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum so. numer. xxiij. eius adiutori sol. num. iij. officio gloriosissimorum præfectorũ prætoriorũ solid. nu. xl. A præside Bithyniæ sic, vt §. A præside Helespontisic, vt §. A præside Lydiæ sic, vt §. A præside Phrygiæ salutaris sic, vt §. A præside Pisidiæ sic, vt §. A præside Licaoniæ, &c. A præside nouæ Iustinianæ, &c. A iudice Armeniæ secundæ spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorũ tribunorũ notariorum soli. nu. xxiiij. eius adiutori soli. nu. iij. officio gloriosissimorum præfectorum prætoriorum soli. nu. xl. A iudice Armenię maioris, ita vt §. A iudice Cappadociæ primæ, ita vt §. A iudice Cappadociæ secundæ, ita vt §. A iudice Hellespõti, ita vt §. A iudice Thraciæ, ita vt §. A iudice Europæ, ita vt §. A præside Rhodophæ, ita vt §. Aemi montis, &c. A iudice Augustianæ, ita vt §. & quæcunque administrationes præsidiales siue correctoriæ sunt. A iudice Lybiæ superioris spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. nu. xxxvj. A iudice Aegypti primæ ita vt §. A iudice Aegypti secundæ, ita vt §. A iudice Niceæ † secundæ, ita vt §. A iudice Palestinæ tertiæ, vt §. A iudice Arabię, ita vt §. A iudice Euphratesiæ, ita vt §. A iudice Mesopotomiæ, ita vt §. A iudice Ciliciæ secundæ, ita vt §. A iudice Armeniæ primæ, ita vt §. A iudice Gallatiæ secundæ, ita vt §. A iudice Honoriadis, ita vt §. A iudice insularum, ita vt §. A iudice Mysiæ secundæ, ita vt §. Pro vniuscuiusque ciuitatis defensore, siquidem sit metropolis pro metropoli [c] à prætore gloriosissimorum præfectorũ prætoriorũ dandi sunt soli. nu. iiij. si vero alterius ciuitatis, soli. iij. & vltra hæc nihil. Nec enim defensores, vel dari iudicibus, nec alteri cuiquã, nec accipere volumus: nisi quædam sint cùm ab eis volo [d] præfideant † consuetudines: scientibus eis quia si nuntietur nostræ poestati de aliquo eorum, quia præuaricatur, quæ à nobis sancita sunt: & quod receperint, quadruplum reddent: & ex officio soluto, exilium habitabunt continuum: cùm etiam prouinciarum iudices, si hoc neglexerint, & defensores sinant rapere: non modicam & ipsi sustinebunt pœnam.

† Angustani ex.

† Nisi ex publico illiscõsuetudines dam præbeatur, &c.

¶ *Iudices & ciuitatum defensores pro administratione nec dare, nec recipere licet à subditis ex administratione: nisi in defectum sui salarij: iureurando ab eis præstando pœna contra facientibus imminente. h. d. Bartolus.*

† Hęc verba desunt in Græcis exemplaribus.

Scriptum [e] est † exẽplar huius legis Dominico gloriosissimo præfecto apud Illyricum prætoriorum. Sed ita quidem adiectionibus iusiurandum subeant, secundùm proprium de hoc facto inditum sacramẽtum, cuius exemplar etiam directum est tuæ celsitudini. Qui vero administrationes suscipiunt à tua celsitudine, directos hinc eis à nobis codicillos suscipient præsente Deo amabili ciuitatis, in qua degunt episcopo, & aliis q̃ in ciuitate sunt in iudicio tuæ celsitudinis congregatis, & officio omni tuo, coram quibus etiam codicillos accipiant, & iurent prædictum iusiurandũ: & maximè hoc præcipimus coram curialibus agi, quos competens est magna frui, & à tua celsitudine, & qui idem ferẽt cingulum. Optima autem erit prouidentia & studiũ, vt nihil ab eis tu lucreris omninò, neque permittas eos ab vllo lædi. Eos enim, qui hanc nitũtur iniquitatem, quatenus & felicissimo nostro vtantur exercitu, & reliquas curiales adimpleant functiones: quia non oportet talia attentari solatia, vt possit referri ad tantam tarditatem: nihil enim nobis tam cõmẽdat tuam celsitudinem quomodo circa curiales vniuscuiusq; ciuitatis prouidẽtia, quã præberi volumus istis, & à tua celsitudine, & à cinguli semper successoribus. Quapropter dum codicillos dederis administrationes accipientibus à te, aut præsente,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Auaritiã.*] q̃ est radix omniũ malorũ: vt 3. vt iu.fi.quo.ſuf.§.an certe.& põt hic no.vt hic l. ſit correcta:vt ff.de of.p con.l. ſolet.§. fi.nã hæc nõ permittit aliquo mõ accipere eſculẽtũ dũmodò habeat ſalarium, ex quo ſibi ſatisfieri poteſt, vt ſtatim ſequitur. idem dico de illa,ff.de of.præ.l.plebiſcito.

b ¶ *Studuimus.*] vt 3.vt iud.ſine quo.ſuſſi.

c ¶ *Plenam.*] ali. pœnã.

d ¶ IVSIVRAN.&c.] Hæc ꝓſtitutio adiicit,& diligẽter cõprehẽdit ſacramentũ qđ dẽt facere qlibet adminiſtrator: vt 3. vt iu.ſine, &c,§.ſic igitur.

e ¶ *Adminiſtrationem.*] quamlibet: vt 3.vt iu.ſi. quo.ſuſſ. §. hæc aũt oĩa.

f *Vro ego.*] Hic no. priꝰ ſubſtãtia ſacramenti vſque illuc, purã cõſcientiã, &c. ibi aũt incipiunt capitula q̃ durãt vſq; ad §.fi.poſtea aũt pœnas dicit quas vult ſubire ſi ↄ fecerit:& ſic tria ꝓtinẽtur in hac conſtõne. Ac. g ¶ *Chriſtum.*] per hoc verbũ &ſequẽs,ſacramẽtũ qđdicit de virgine,excludit Iudæos ab his ad miniſtrationibꝰ vel pote ſtariis ar. C.de ſum.tri.l. j. Nam Chriſtus,vt dĩ in Decr. ꝓpter tria fuit baptizatus,ꝓpter exẽplũ vt nos faceremus idẽ. Itẽ ꝓpter ↄmẽdationẽ ſuę humanitatis. Itẽ ꝓpter vim regenerationã conferẽdã aquis,quam nõ habẽt Iudæi in ſe : vt in Decr.dĩ de cõſec.di.iiij.c.ſi baptizata.& c.nunquã.in hoc eſt nomine Chriſtꝰ, tria cõtinent.ſ.qui,& à quo, &de quo.i.tres perſonę: pater vngẽs,filius vnctꝰ, ſpũſſãctꝰ vnctio:vt idẽc. de ꝓſe.di.iiij.c. ãquodã.

h ¶ *Quatuor.*] i. à quatuor euãgeliſtis facta & ꝓpoſita.ſ.Matthæo, Marco,Luca,& Ioãne,q̃ ſuis figuris pigũt: vt hoc verſu ꝓtinet.Eſt homo Matheꝰ,Marcúſq; leo, vitulus Lucas pingit, aquila Ioanes hi eſt quatuor omnia euãgelia fecerunt, &nõ ſũt plura,licet diui ſim legãt in eccleſia. ſed qđ ſi ſup vnũ librũ tm, vel qđ ſi ſuper aliũ ? Vt nõ valere,vt hic.ſed cõtra eſt:qa habẽt reſpectꝰ ad vera euãgelia.Itẽmẽs deferẽtis eſt cõſideranda vbi iurãs vellet maligna ri:vt idec.xxij.q.v.c.quãq;arte.& facit ad hoc verſꝰ: Fallit iurãtẽ iuratio facta ꝓ artẽ.&repete ſemp.p, ad oẽs hosaccuſatiuos. Itẽ ꝓſuetudo ſic interpretat vt iuramẽtũ factũ ſup quolibet libro

Euangeliſtæ quibus figuris pinguntur.

Iurans mali quẽ peierat.

hoc eis tuã denũtiare volumus ſedem: vt curialibus omnem ferant fauorem,nihil penitus ab eis accipientes. Prohibeat aũt & ab aliis eis afferri damna, & agnoſcãt per te: quia ſi præter hoc aliquid egerint, pœnis ſubiacebunt grauiſſimis. Sicut enim curialibus parcere te volumus,ita & defenſorũ caſtigare & retinere auaritiã a ſanci mus: & ab eis præſumere accipere à noſtris ſubiectis, niſi ſecundum quod eis adminiſtrat reſpublica: aut ſi non eſt aliquod eis publicũ ſolatiũ, quantũ inculpabilis antiquitas definiuit, vt à ſpontaneis ipſi magis , quàm ab inuitis accipiant, & hoc parum , & quantum eis ad mediocrem ſufficit vitæ gubernationem. Sciant enim quia ſi citra hæc aliquid acceperint, non ſolum quadrupli ſubiacebunt pœnæ, ſed etiam exilium habitabunt continuum prius eis plagis corporeis infligendis.

¶ Edictum ſcriptum in omni terra Deo amabilibus archiepiſcopis , & ſanctiſſi. patriarchis.

¶ Traditæ nobis à Deo † reipubli cæ curã habentes, & in omni iuſtitia viuere noſtros ſubiectos ſtudẽtes , ſubiectam legem conſcripſimus,quam & tuæ ſanctitati,& per eam omnibus , qui tuæ prouinciæ ſunt facere manifeſtam , bene habere putauimus. Tuæ igitur ſit reuerentiæ & cæterorum hæc cuſtodire: & ſi quid tranſcẽdatur à iudicibus , ad nos referre,vt nihil contemnatur horũ,quæ ſanctè & iuſtè à nobis ſancita ſunt. Sic enim nos quidem noſtrorũ ſubiectorum miſerati , quoniam ſuprà fiſcalium functionũ exactionem etiam maximas ſuſtinent ex furto iudicum violentias , propter factas prouinciarum venditiones , hęc auferre per ſubiectam ſtuduimus b legem. Vos autem ſi negligentes non referatis à nobis quidem conſecratã domino Deo rationem reddetis apud eum pro aliorum iniuſtitia, ſi quod non agnoſcentibus nobis damnũ apud vos hominibus inferatur. Sed oportet præſentes vos prouinciis , & pro eis , ac reliquis deteſtantes,manifeſtos nobis facere,& rectos iudices , & tranſcẽdentes hanc legem noſtram:quatenus vtroſque cognoſcẽtes , Hoc quidẽ puniamus, illis autem repẽſemus. Cũmq, lex publicè propoſita fuerit, & omnibus manifeſta : tũc intus recondat' in ſanctiſſima eccleſia cum ſacris vaſis : vt potè & ipſa dedicata Deo, & ad ſalutem ab eo factorũ hominum ſcripta.Facietis aũt melius,& illic habitãtibus vni

† Hęc verba ſtatim poſtpręcedi. ſub ſequuntur.

Chriſtus ꝓ ter tria fuit baptizatus.

uerſis hominibus vtilius , ſi eam inculpẽtes,aut tabulis,aut lapidibus , in porticibus ſanctiſsimæ eccleſiæ deſcribatis,plenã c præbentes omnibus horũ , q̃ ſancita ſunt lectionem atque poſſeſſionem. Si verò pro iudicũ puritate hanc habuimus prouidentiam , palam eſt: quia multò magis defenſoribꝰ nõ permiſimus , nec quicquã acciperẽ,nec dare. Dabũt enim cõceſſis ſibi præceptis in foro glorioſiſsimorũ præfectorũ(ſi quidem maiores ſint ciuitates)ſolidos iiij.ſi verò minores ſint , ſolidos iij. & vltra hæc nihil. Accipient autẽ nihil ab vllo, ſi aliquid ex fiſco ſolennis eis quęſtus erit. aut ſi nihil ex fiſco ꝓcipiunt, nihil vltrà,quàm ſacra noſtra ſtatutũ eſt conſtitutione percipiant. alioqui ſi quid accipere capiantur aut ipſi , aut qui vocantur eorũ chartularij, aut alter quiſpiã qui circa eos ſunt , illi quadruplũ reſtituent quod acceperũt, & hac ſolicitudine repellantur. inſuper exilio perpetuo mulctabunt', & in corpore caſtigati,reddent prouinciã viris bonis,ꝓ malis defendẽdã. Mentiri aũt & in hoc cuſtodes nos inhibẽtes,& qui preces hic agunt, & inſinuantes: vt neque lateat aliquid horũ quæ delinquuntur:neq; latendo ſit impunitũ, ſed omnis ęquitas,atque iuſtitia,noſtris ſubiectis floreat.Si verò etiam hactenus iudices nõ poſt inſinuationem huius legis omni abſtineant furto: ſciant & ipſi huius legis pœnæ ſe eſſe ſubiectos,

IVSIVRANDVM d QVOD PRAESTATVR AB iis,qui adminiſtrationem * accipiunt.

TITVLVS III.

¶ Sacramenti ſubſtantiam docet : iuriſque iurandi formam demonſtrat: & pœnam oſtẽdit hæc conſtitutio.h.d.Bar.

IVro ego f per Deum omnipotentem , & filium eius vnigenitum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum g, & Spiritum ſanctum, per ſanctam glorioſam Dei genitricem & ſemper virginem Mariam , &per quatuor h euangelia, quę in manibus meis teneo i, & per ſanctos archangelos Michaelem,& Gabrielem,purã cõſcientiam Germanũque k ſeruitium me ſeruaturũ ſacratiſſimis noſtris dominis lIuſtiniano,& Theodoræ cõiugi eius,occaſione traditę mihi ab eorum pietate adminiſtrationis: & omnem m laborẽ,ac ſudorẽ cũ fauore ſine dolo,&ſine arte n quacũque ſuſcipio in cõmiſſa mihi ab eis adminiſtratione de eorũ imperio,atque republica: & cõmunicator ſum ſanctiſſimæ Dei catholicę o, & apoſtolicę p eccleſiæ:& nullo modo vel tẽpore aduerſabor ei:nec aliũ quẽcunque permitto q, quantũ poſſibilitatẽ habeo.

¶ Iuro quoque idem iuſurandum r, quia nulli penitus neque dedi,neque dabo ſoccaſione dati mihi cinguli t, neque

valeat:vt ff.de leg.&ſenatuſ.l.ſi.de interptatione.

i ¶ *Teneo.*] no.ꝙ tãgere debet : & eſt verũ niſi in caſib*,vt i iudice iudicãte:vt C.de iud.l. rem nõ nouã.In eꝓteſtificãte:vt ↄ.de ſan.epi.§.nulli.col. ix. Itẽ in alienante rem eccleſiaſticã,vel dãdo eã in emphyteuſin : vt 3.de nõ alie.§.qđ aũt à nobis dictũ. ibi , & vt neque.

k ¶ *Germanum.*] Germanꝰ frater,germana ſoror dr : quaſi ex eodem germine natus,vel nata. & ſic facit ſe parẽ:qđ eſt verũ quò ad q̃d, cũ vter que ad ſtatũ imperij ſtudeat:vt 3.vt iud.ſine quo quo ſuſſra.§.oporter.ſed ſubiicit ſeruitiũ per qđ reddit ſe ſubiicibilem.

l ¶ *Dominis.*] hic no. ꝙ genus maſculinũ ꝓcipit fœmininũ.ſic ff.de le.iij. l.qui duos.& ff.de pac. l. tres fratres. ſed nõ ecõtrà:vt ff.ſi.le.ij.l.ſi ita ſcriptũ.de quo plenè dic. vt ff.de verbor.ſignifica. l.j.

m ¶ *Et omnem.*] ſ. iuro me præſtaturum repete.

n ¶ *Arte.*] i.deceptione.vnde Cato:Sic ars de luditur arte.

o ¶ *Catholicæ.*] id eſt,vniuerſalis.

p ¶ *Apoſtolicæ.*] i.Ro.q̃ fuit ab Apoſtolo Petro fundata:vt ↄ.tit.,px.§.fi.

q ¶ *Permitto.*]i. permittam. ſic eſt modus loquẽdi Theutonicorũ.vñ extũc patet ꝙex eis theutonicis erat imperatorvſque ad hoc tẽpus. qđ tñ dicemus ↄ.vt p.no.impe. col.v.No.tñ hiecꝓtãtes terrarũ debẽt expellere hæreticos đ ſuis locis p l.iſtã,&C.de ſum.tri.l.j. in fi.& in cõſti. Fride.ad decorẽ. §. ij. q̃ eſt C.de hæret.l.gazaros. Accur.

r ¶ *Iuſiurãdũ.*]repete p. s ¶ *Dabo.*]facit ↄ.vt iud. ſi.quo. ſuf. §. ſic igit. & C.ad l.Iul.re.l.ſanctiſſ*.

t ¶ *Cinguli.*] id eſt , dignitatis.

Nõ eſt noua conſtitutio, ſed appẽdix. Serin.

Ptãtes terrarum debent expellere hęreticos.

a ¶ *Suffragij.*] i. pro ſuffragio præſtando coram domino imperatore pro dignitate habenda. Accur.

b ¶ *Famoſiſſimis.*] hic in bona parte accipitur,aliàs in mala:vt cùm dicitur famoſus latro:vt ff.de pœ.l.capitalium.§.famoſos.& §.ſi.

c ¶ *Percepi.*] quodcũq;.vt 3.vt iu.ſine quo quo ſuſſra.§.hæc aũt oĩa.

d ¶ *Dominorum.*] ſ. imperato.um & vxoris : & concipit hic maſculinũ fœmininum , vt 3. dixi.

e ¶ *Annonis.*] vt tamen eſculentũ & poculentũ poſsit accipere:vt ff.đ of fi.pcõ.l.ſolet.§.ſi.& đof. prę.l.plebiſcito.Sedillæ poſſunt dici correctæ qñ habet ſufficiẽs ſalariũ,vt diximꝰ 3.ti.,pxi.circa prĩ.

f ¶ *Fiſcalia.*] ſ. tributa.

g ¶ *Indigentes.*]i.quibꝰ ex neceſſitate imponitur neceſſitas : vt 3.vt iudic. ſine quoquoſuſſra.§.eos.

h ¶ *Subinclinatus.*] i. flexus in aliquo.

i ¶ *Per gratiam.*] ſic ↄ. de ſã.epiſ.in prin.col.ix. & C.de bõ.auct.iud.poſ. l.ſi.&ↄ.deali.&emphy.§. ſi quis autem.coll.ix.

k ¶ *Citrà quam.*] i.aliter quam decedat.aliasvltra quam.& tunc idẽ ſonat.

l ¶ *Poſſibilitatem.*] ſed nũquid bene põt:vt 3.vt iudi.ſine quoquo ſuffr.§. qãũt.circa fi.§.& ↄ.đ mãpri.§.patrociniũ. Quare ergo reddit ſe ſuſpectũ? Rñ.loquit hic de potẽtia tributa à natura.i.à iure: vt ſ.qſtoopor.epiſ.§.igit.

m ¶ *Viſum.*] excepto defenſore q̃ iurat omnia

†Contrariũ ſe acturũ ſcđm legẽ : vt habetur c.j. extra de conſti. ſed vide ibi glo. vlti. hoc declarã tem. vide gl. in c. j. ſuper ver. canões. extra de of. iu.ord. adq̃ cõmuniter Canoniſt. de hac materia recurrunt.

neque occaſione patrocinij,neque ꝓmiſsi,neque profeſſus ſum de ꝓuincia mittere, neq; mittã, neque occaſione dominici ſuffragij a ,neque famoſiſsimis b prædictis adminiſtrationẽ habentibus, neque iis qui circa eos ſunt,neque alij homiñ vlli, ſed ſicut fine ſuffragio percepi c cingulum , ſic etiã purè me exhibebo circa ſubiectos piiſsimorum noſtrorũ dominorũ d contentus iis , quæ ſtatutæ ſunt mihi de ſiſco annonis e . Et primũ omne habebo ſtudium ,vt fiſcalia f vigilanter inſpiciam:& indeuoros quidẽ, & indigentes g neceſsitate:cũ omni exigã vehementia:nequaquam ſubinclinatus h neq; ob hoc lucrũ ipſum conſiderans, aut per gratiam i vel odiũ exigens aliquẽ citrà quã k comperit,aut conſecdã alicui,deuotos autẽ paternèтractabo,& ſubiectos piiſsimorũ noſtrorũ dominorũ illæſos vndique quãtũ poſsibilitatẽ l habeo,cuſtodã. Et æquus in cauſis vtriq; parti & in publicis diſciplinis ero : nulliq; parti citra quã iuſtũ eſt, præſtabo: ſed exequar vniuerſa delicta & omnẽ ęquitatẽ ſeruabo ſecundũ quod mihi viſum m † fuerit iuſtũ: & eos quidẽ qui ſnnoxiſſunt,vndique innoxios illæſoſq; cõſeruabo, noxiis aũt imponã ſupplicium ſecundũ legẽ,& omnẽ iuſtitiã(ſicut iam dictũ eſt) in publicis & priuatis cõtractibus eis ſeruabo: & ſi cõperero fiſcũ iniuſtitiã pati,nõ ego ſolũ hoc ago n ſed etiã mihi ſemper aſsidentẽ o talẽ ſtudeboaſſumere, & circa meꝓ oẽs,vtnon ego purus quidẽ ſim:qui verò circa me ſunt, furentur & delinquãt q . Si quis autẽ inueniat' circa me talis:quod ſit ab eo, me ſanare r , & eũ expellere.Si verò non hæc omnia ita ſeruauero :recipiã hic s & in futuro ſeculo in terribili iudicio magni Dei dñi & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti:& habeã partẽ cũ Iuda t † & lepra Giezi v & tremore Cain x : inſuper & pœnis quæ lege eorũ y pietatis continẽtur, ero ſubiectus. Scriptum eſt exemplar huius dominico gloriоſiſsimo per Illyrieũ prætoriorum præfecto.

VT ECCLESIA ROmana centum annorum gaudeat præſcriptione.

TITVLVS IIII.

¶ *Eccleſia Romana cũ eccleſiis ſibi ſubiectis cẽtenaria gaudeat præſcriptione in cõtractibus,cauſis,rebus,& actionibus omnibus.Bar.*

30 ¶ Imp.Iuſtin.A.Ioan.beatiſ. ac ſanctiſsimo archiepiſcopo &patriarchæ veteris Romæ.

VT legũ originẽ z anteriori a Roma ſortita eſt, ita & ſummi pontificatus apicem apud ea eſſe nemo b eſt qui dubitet.Vnde & nos neceſſariũ duximus patriã c legũ fontẽ ſacerdotij,ſpeciali noſtri numinis lege illuſtrare : vt ex hac d in vniuerſas eccleſias catholicas q̃ vſque ad Oceanũ e poſitæ ſunt , ſaluberrimæ legis vigor extẽdatur:& ſit totius Occidentis, necnõ & Oriẽtis vbi poſſeſſiones fitæ inueniuntur ad eccleſias noſtras f ſiue nũc pertinẽtes, ſeu poſteà eis acquirẽdæ , lex propria ad honorẽ Dei cõſecrata g. ¶ Cũ em antiqua h iura xxx. annorũ metis tẽporales exceptiones concludebãt, & ſi hypotheca fuerat , paulò longiora i eis ſpatia cõdonabant, nos ſacroſanctas eccleſias huiuſmodi quidem curriculis temporũ nullatenus excludi concedimus, maximè k in his rebus in quibus vel læſionem l ſuſtinuerint , vel quicquam debeatur m † :ſed centũ tantummodo annorum n lapſu

† Habetur vt ↄ. qb*.mo.na. effi.ſui. & Iuda Mar. ſ.ſi gs igitur.col.vij.& ẽ xxvij c.& in hoc nomẽ anterior reſpectiuñ.nã eſt ſecũda Roma vt Cõſtantinopolis,q̃ vẽ habere eadẽ priuilegia oĩa quæ vetꝰ habet: vt C.de priui.vr.Con.l. j.lib.xj.niſi in quibuſdã. nã vetus habet primam ſedem eccleſiarũ.ſecunda habet ſecũdam:vt ↄ.đ eccl.tit.§.j. col. ix.Item originẽ legũ habet vetus & nõ noua, vt hic. Item fontẽ ſacerdotij habet vetus &nõ noua:vt hic. Itẽ vetꝰ Roma caput eſt orbis terrarũ, & imperator ibi creatur, nõ ſi noua:vt C.de cõſul.& non ſpar.l.nemini.§. quoniã. li.xij. & C.de vet.iur. enu.l.j.§.pe.Itẽ priuilegiũ qđ habet vetꝰ Roma in ꝓſcrip. cẽtum annorum, non habet noua , vt paret hic in rub.

b ¶ *Nemo.*] qui talibus intendat.

c ¶ *Patriã.*] ſ.ipſam Rodđ *Ex hac.*] ſ.Roma , i. eccleſia Romana.

e ¶ *Ad Oceanum.*]i.occidentem.

f ¶ *Noſtras.*] i.in noſtra protectione poſitas : ſi eut omnia ſunt: vt C.de quad.præ.l.ſi.in prin.Acg ¶ *Cõſecrata.*] ſic 3. vt iud.ſine quo.ſuf.§.itaq;.

h ¶ *Antiqua.*] ſ.codicis quæ ſunt antiqua reſpectu iſtarum legũ:vt C.de præſ.xxx.an.l. ſicut.& l. omnes.& l.cũ notiſsimi. nam iure digeſtorum nõ inuenitur de hac præſcriptione xxx.vel xl.an.ſed prędicta.l.ſicut.primò dicit de iſta materia. Nec ob.C.de cõſt. pe.l. ij. qa ibi fit mẽtio de his præſcriptionibus: quia nouior eſt quã illa ſicut in rẽ, cum ſic Iuſtiniani. Acc.

i ¶ *Longiora.*] ſ.xl.ann. ſi cõtra principalẽ debitorẽ intenditur. ſi cõtra alium ſine titulo poſsidẽtem xxx. annis : vt C.de

† Eſt tñ caſus in quo ꝓſcribitur cõtra eccleſiã Ro.xl.annis vt in ca.j. §. poſt mortẽ. extra de præſcri.lib.vj.& concor.cum hoc tex. ca. cum nobis. cum glo. ſu per ver.lega li.extra de ꝓſcri.& e.ſi diligenti in fi. eo. tit.

præſcr.xxx.l.cũ notiſsimi.& de ann.exce.l. j. Sed & ſi titulo quis extraneus poſsidet: cum mobilis eſt,per triẽnium : immobilis per x.vel xx.annos præſcribitur:vt C.ſi aduer.cre.l.j.& ij. & ſic patet quòd hypothecaria habet quatuor vias. Accur.

K ¶ *Maximè.*] quare dixit maximè , cum nihil habeat aliud niſi quod ſuum eſt,&hic ſpecialiter dicit læſionem:vel quod ei debetur perſonali actione:vt hic dicit,vel quicquam,&c.Rñ.imò vt ſi quam rẽ immobilẽ alienet eccleſia,nõ datur vendicatio œconomo: ſed hoc vſque ad cẽtũ annos.& ideo dixit maximè:vt hic: & 3.de nõ alie.§. vult em illa.

l ¶ *Læſionem.*] i.propriæ rei amiſsionem.

m ¶ *Debeatur.*] ſ.actione perſonali.

n ¶ *Annorũ.*] ſed hodie vt ꝙ xl.ann.vt ↄ.de ec.ti.§.pro tẽporalibus & ↄ.hæc cõſti.interpre.§.j.col.vj.quæ ſunt cõtra.Sol. dicunt quidã quòd hic generaliter loquit in omni eccleſia poſita ſub Romana eccleſia: & prout gñaliter dicit:& gñaliter in omnibꝰ dignoſcitur corrigi ꝑ illas. & in hac ſentẽtia eſt Placen.Io.& Azo.ſed Ale.dixit ꝙ hæc gñaliter loquitur:& in vna ſpecie aliarũ tantũ derogatur:ſ.in rebus eccleſiarũ aliarũ quã Romanæ.& Ir.dicit idẽ,quæ ſentẽtia nobis placet.nã & iure canonico comprobatur:vt extra de præſcrip.ca.cũ à nobis.qđ imitari debe-

Roma quot nominibus appellatur.

z ¶ *Vt legum originem.*] verum eſt apud Latinos, ſed non apud Græcos:imò Roma ab eis habuit:vt ff.de orig.iur.l.ij.§.j.& inſti.de iure natu.§.& non ineleganter. Accur.

a ¶ *Anterior.*] Roma multa ſortitur nomina: vt dñs Alex. hic notauit:nã eſt ãterior,vt hic vetꝰ:vt C.đ vete.iur.enu.l.ij.§.pe.ſplẽdi

Universidad de Deusto
Biblioteca

debem[a]:vt j.de eccle.ti.§.j.colla.ix.& j.quomodo opor.epis.§.fi.
Verum per nouissimas decre.Innocentij omnis præscriptio tollitur:
g.ius canonicumiure naturali firmatur.vt ff.de re.iur.l.iure naturæ.

a ¶ *Temporalem.*] alias spiritualem:nam alias non habet locū talis p
scriptio nisi quibusdam priuilegij loco sit concessū:vt ecclesiæ Nouā
tulianæ cōcessū est hodie.

b ¶ *Plerunque.*] q.a quan
doq; viuit aliqs vitra,vt
Noe &zoxim' Abbas:vt
c.de nō.§. hinc nobis.
ver. si vero. & facit ad
hoc C. de ss.sanct.eccl.
l.fin.& ff.de vsufru.l.an
vsufr.& j.hæc const.in-
ter const.§.fi.col.vj.

c ¶ *Donarium.*] i.donū.

d ¶ *Iniquis.*] alias ini-
quis,aljas impiis

Præscriptio est odiosa.

e ¶ *Præsidium.*] i. auxi-
liū.f.præscriptiōis.&no.
pscriptionē esse odiosā.

f ¶ *Innoxius.*] facit j.ti.
j.§.& æquus.& j.vt iud.
sine quoquo suffr.§.eos.
& C.de pæ.l. sanctimus.
& j.de incest.nu.in prin.
col.iiij.

g ¶ *Improba.*] iure natu
rali inspecto:vt ff. de cō
dict.indeb.l.nam hoc na
tura.sed iure ciuili cō-
probatur : licet nō hoc
casu ammodo:vt ff. d vsu
cap.l j.& ff. p socio.l. fi.

h ¶ *Tempus pro puri-
tate.*] No. hic arg. p M.
vt præscriptione a domi
nium directum quæratur.
nam finon est hic pro ve-
ritate,& est speciale:alia
ergo est hic pro eo.C.
de præscrip.xxx.an.l. fi
quis ēptionis. in princ.
& ff. de vsucap.l.eum q.
Sed nos contra:vt C.de
pac.l. traditionibus. &
no. insti. de vsucap.§.j

i ¶ *Venerandæ.*] f. etiam
ad honorem. Azo.

k ¶ *Petri.*] per hoc di-
cunt quidam quòd hæc
lex non est generalis: qđ
falsum est:vt j.dximus.
eod. ti. Sed possent ipsi
respondere,vtquoddicit
hic statim de aliis terris,
vt habeat locū,si sint spe
cialiter sub Ro.eccles.&
de suo orto. vt est Ferra-
ria & Marchia, & aliæ
simil. nam remotarum
ecclesiarum quandoque
maior ecclesia curationem sumit : vt j.vt de-
ter.sit numer.cle. & j.d
ali.& emphy.§.j. col.ix.
qua cā rōne nō moueor.

l ¶ *Imperij.*] i. legis hui'.

m ¶ *Reminiscentes.*] id est, epilogantes.

DE REFERENDA
riis sacri palatij.

In quibus dam exē. legitur: intro apud sacratissima va-re. & a no-ser & in om nes eccles. pos.seruitu-ram

Referenda rij qui sint vt de inspec.de supplica.§.j. in me.

Vm aliis.] Sed vbi sunt hæc quæ in ordinem cō petentem perduximus? Respond. vt supra vt de ter.sit nume. cleric.& j. quomodoopor.epi.§.sed neque

n ¶ *Referendarii*[b].] sunt autem referendarij qui sunt adsocatti curiæ principis : dicti ex eo q referunt vices hominū coram principe : vt j.

tēporalē[z] exceptionē eis opponi
sancimus:vt maneant per totum
prædictū tēp[o] integra iura ecclesia
stica,& non possit eis alia p ræter
centū annorū obuiareexceptio:cū
hoc tempus vitæ lōgeui hominis
plerunque[b] finis esse dignoscatur.
Habeat itaque sanctitas tua hanc
legem catholicis totius Occiden-
tis ecclesiis profuturam, & in O-
rientales partes propagandam, in
quibus aliquid sacrosanctæ possi-
dent ecclesiæ,vt sit Deo omnipo-
tenti dignum donarium[c] diuina
rum rerum tuitio : nec iniquis[d]
hominibus impium remaneat præ
sidiū[e],& tutus peccādi locus etiā
scientibus relinquat:sed ille serue
t[f] innocens, qui re vera innoxius
sit,nec improba[g] temporis allega
tione sese tueatur,tēp[o] pro purita-
te[h] prætendens. ¶ Quod igitur
nostra æternitas ad omnipotētis
Dei honorē,venerandæ[i] sedi fūmi
apostoli Petri[k] dedicauit : hoc
habeant omnes terræ,omnes insu
læ totiùs Occidentis quæ vsque
ad ipsos Oceani recessus extendū
tur nostri imperij[l] prouidentiam
per hoc in æternū. ¶ Reminiscē-
tes[m] †huius legis prærogatiuā
(sicut suprà dictū est)non solum in
occidentalibus partibus Romanæ
ecclesiæ condonamus, sed etiā in
oriētalibus partibus, in quibus ec-
clesiasticæ vrbis Romæ possessio-
nes sunt, vel posteà fuerint, scili-
cet omnibus iudicibus maiorib[o]
& minorib[o] q Christiani & ortho
doxi sunt, vel posteà fuerint, hāc
nostram constitutionē seruātibus:
nihilominus huiusmodi legis te-
meratoribus,post cœlestes pœnas
etiā legitimū semper vigorē pertri-
mescētibus,& pœnā quinquagīta
librarū auri formidantibus : hac
lege non solùm in posteà emergē-
tibus causis suū tenorē exercente,
sed etiā in iis,quæ iā sunt deductæ
in iudiciū. Sāctitas itaq; tua, præ-
sentē māsuetudinis legē piissimā,
nostræ siue sacrosanctā oblationē,
quam Deo dedicamus acceptens,
intra† sacratissima vasa reponas:
& à nobis seruādā,& omnes eccle
siasticas possessiones seruaturam.
Dat.Constantinop.vj.Kalēd.Maij,
Belisario V. C. Coss.

DE REFERENDARIIS
sacri palatij.
TITVLVS V.

¶ Numerus referendariorū in octonario numero debet terminari:aliis vltra hūc numerū iam cōstitutis in suo statu manētibus.Bar.

quomodo opor.epis.§.non aliter.in fi.§. & j.statim subiicit. & j. vt
liti.au.§.pe.col.ix.

p ¶ *Veliores.*] Sed in quo? Respon.vt cum honestate & curialiter pro
ponant: vt ff.de postu.l.j.j.respon.& j.quomodo opor.epis.§.non a-
liter.in fin.

¶ Imp. Iustinia. A. Hermoge, glori. sacro-
rum officiorum magistro exconsuli, & Pa-
tritio.

CVm aliis[n] omnibus,
quæ in ordinē perdu-
ximus competentē†,
neque ea quæ de spe-
ctabilibus nostris referendariis[o]
sunt foras relinquere existimaui-
mus à nostra prouidentia,& tantò
magis quantò nobis vtiliores[p]
constituti sunt. primum[q] quidem
eos non in multitudine constitu-
tos, nos vtpote multos per eos au
diuimus singulorum facilè peti-
tiones dicentes plures esse[r] quàm
dudū fecimus,sed apparuerūt qui
dā nostram largitatē in immēsum
vocātes:& multos[s] quidem nobis
supplicātes introducentes: multis
autem petitionibus vti ita semper
adiectiones in immēsum[t] incom
petens, causam sic perduxerūt ho
nestā. nihil enim potentibus factū
est finitum, donec[v] in quatuor &
decē eorū numerus exiret. ¶ Pro-
pterea igitur, vtpote causa forsan
à nobis honorata[x], deinde in mul
titudinem effusa, ne propria immi
nuat honestate, præuidimus certa
eorū numerū cōprehendere men
sura : non vt quæ sunt, auferamus
eis cōcessa(nec enim hoc imperia-
lis est maiestatis † propriū[y]) sed
vt omniū placentium nobis & ho-
nestè ministrantiū, foras aliquos
ex his constituamus à nostro mi-
nisterio, nullo omnino cōcedimus
modo: sed manere quidē eos san-
cimus secūdùm figuram,qua sunt:
neminē tamen omnino adiici, do-
nec in octo viros perueniat nume-
rus:vt hi perpetuē sint octo cōstitu
ti: [z] numero quidē hoc per nul-
lum modū aut tempus aucto, festi
nantibus autē ipsis perpetuè inui-
cem transcendere[a] circa nos, &
imperium cura, & deuotione: ne-
mine licentiam habente neque
petere aliquid deinceps tale, sed
sciente quòd neque[b] impetrabit
petita : pro eadem autem petitione
, non solùm obligatus erit pœ-
næ auri librarum decem, sed et-
iam propria spoliabitur militia:
Volumus enim eos in mensura
quidem vsque ad dictum nume-
rum contineri, iustitia[c] verò †
& aliis virtutibus augeri, & ad
maius apparere[d]. Multitudo e-
nim numerosa nihil habet hone-
stum[e] † quoniam in paucis[f]
ex multis quæ secundum virtu-

† Decentem

c Cōcor.tex. in c.venera-bilis.extrā de dolo & cō-tu.& in cle. dispendiosā. tit. de iudi.

Multitudo cōfusionem parit.

† Magnifi-centiæ

Multi

Multi sunt vocati, pauci verò electi.nā scām hoc non sic bene referret
ad suprad.ēcta.& facit ad hūc §.j.vt deter.sit nu.cle.i prin.& ff.d cōst.
inst.l.filiꝰ.& ff.d ver.ob.l.cōtinuꝰ.§.itē q insulā.& i decr.di.23.c.tales.

a ¶ *Promissimus.*] i. imposuimus.

b ¶ *Ex patribus.*] no.filius præsumitur bonus propter patrē qd miri? imò &ratione nationis p
sumit bonus vel malus: vt ff.de ædi.edi.l.quod si nolit.§.qui mancipia.

c ¶ *In eos.*] s. indigētes.

d ¶ *Auxilium.*] s. implo rādū pro indigētibus.Et no.hic esse laudabile pau
peres adiuuare:vt C.quā do imper.iter pupil.&vi du. l.j.& C. de episc. & cle.l.orphanotrophos.

DE INCESTIS
& nefariis nuptiis.

PRo incestis. Leges.] vt C.de incest. nu.l. si quis incesti.

e ¶ *Quæ.*] s. leges.

f ¶ *Veniant.*] quod cō tingit ex eo quia cū om nia bona patri auferebā tur,magis filio auferri vi debant, cuius quasi iam erāt.vt inst.de hēr.quali. & diffe.§.sui.f.,ppter vo tū patris:vt ff.de liber.& posthu.l.in suis.& ff.vn-de liberi.l.scripto.in fin.

Filio quasi spectare videtur bona pa-terna.

h ¶ *Reatu.*] i. sine pœna reatus.

i ¶ *Puniri.*] quod non debet esse.vt C.depœn.l. sancim'.& vt j.vtiu.fine quoquo suf.§.eos & j.iust iur.§.& æquus.& j.d mā dat.princi.§.oportet.i fi.

k ¶ *Illicitas.*] hoc gene-rale nomen est:quocunq; modo sint nuptiæ contra legem:licet non sint con trariæ naturæ sed iuri.ne fariæ verò inter ascendē tes & descēdentes, inces-tæ autem inter collatera les & affines:vt institu.d nu.§.ergo.& ff.de ritu nu. l.quinetiā.& ff.de adul.l. si adultē.j.respō.licet lex quādoq; promiscuè vta' tur.& secundùm hoc re ,pbo hic opinionē Mar. qui dicit ti.istum habere locum tantum quando erant nefariæ vel incestæ : sed hæc litera dicit plus,scilicet quocūque modo illicitas. Nec obstat rubrica huius tit.quam pro se inducit:nam plerunque generalior est textus quā rub. vt j. vt eccle.Ro. &c.nā de aliis ibi loquitur.& ecōtra rub.generalior est tex.vt patet C.de reli.& sūp.fun.nā licet in rubr. dicat de lusu in tex.tamen nō dicit.vnde non est bona sua argumentatio : licet noster fuerit conciuis.f.Florentinus,pro nobis autē hæc est litera.f.illicitas: vt insti.de nup.§.si aduersus.& ff.de adulter.l.si adulteriū.§.stuprum. in fine §. quocunque igitur modo matrimonium illicitū est, quod est xiiij.modis:vt diximus insti.e.§.sunt.semper locum habet hic tit.

Nuptię incestę & nefariæ differunt.

l ¶ *Contraxerit.*] de facto sic C.ad lex.Iuli.de adul.l.cum.Accur.

m ¶ *Imminere.*] Sed nūquid ipso iure vel per sententiā?Rñ.sacris cre-do ipso iure:q.a dixit mox.sententia verò nō posset ita mox dari,sed tra ctim & cū deliberatione fertur:vt C.de ss.ex bre.recit.l.ij.& ideò ita cū erit tale matrimoniū contractū à scientibus,ipso iure dominio pdi tur rerū.& facit ,p hoc.j.d ra.mul.quæ pp.ra.nu.§.sancimus.col.ix.& C.ad l.iul.ma.l.fi.&ff.de pu.l.,missa.& C.locat.l.fi.& j.de liti.§.si verò apud.in fi.col.viij.Sed quidam dicunt sententiā necessariā,& legitimè rē probari debere antequā dominiū rerū perdatur.& est pro eis. ff.de iur.fis.l.eius qui.j.rñ.&C.de hēre.& ma.l.quicūq;.§.q fi fecerit.&ff.ad Sylla.l.necessarios.C.de apo.l.j.&j.vt liti.iurēt.§.illo.col.9.Sed respō de ri potest his ll.quia nō est in eis tam horrendum delictū vt hic:& j. proxi. & j.proximè dicitur.Sed ad quid hoc proderit quod bona non auferātur,nisi lata sententia?Respon. quò ad fructus medij temporis:vt ff.de iis qui. vt indig.l.eum qui.Accur.

n ¶ *Dotis nomine.*] verè autem non est dos, cùm nec fit matrimō nium.vt instit.eo.§.si aduersus.

o ¶ *Potiri.*] id est, vti.

p ¶ *Aerario.*] i.in camera fisci,sed videtur etiam q filiis nō extrāib' non sint dāda fisco,sed cōsanguineis eius:vt j.de man.prin.§.oportet. &j.vt nul.ind.§.fi.col.ix.contra.Sol.quidam dicūt corrigi per illā de mād.prin.& illā per aliā,vt nulli iudi. Alij dicūt hoc speciale,sicut in crimine læsę maiestatis,dicit illa,vt nulli iudic. Alij dicūt hoc esse in telligendū, cùm nec filij sūt, nec alij cōsanguinei &ita fm illas:vel dic qđ est verius vt ibi dixi:nus, s.vt nulli iudicum.

q ¶ *Licuerit.*] ex hoc verbo colligo quod hæc auth.loquitur de eo qui sciēs tale fecit matrimo nium,ex eo qđ posteā di cit de pœna exilij, q̄ tan tum dolo delinquēti im ponitur:& ex eo qđ post ea dixit mulierē quoq;& si sciēs[a],&c.Et vt omnia sint tibi clara distingue: aut ille qui dē punien-dus,sciuit factū.s. a Concor.c. cū secūdum leges.in prī. de hære. lib. vj. cum suis guineā. & ius s. nō lice-concor. re sibi de iure talē habe re:aut ignorauit vtrūq;, aut sciuit ius,sed ignora uit factum : aut ecōtra. primo casu constat eum puniendum:vt hic.Itē se cundo cōstat quod non: vt hic. Itē in tertio con stat; similiter qđ nō : nisi fit paruus error:vt C.e.l. qui cōtra.& C.de ī inte grū restitutio. minor. l. tutela.Sed ī quarto dico quasi idem quantum ad pœnā ex hoc titulo , cū nō fit in dolo etiā qui in iure errat:vt ff.d peti.hę redita.l.sed & fi.§.scire. & ī dāno vitando iuris er ror nō nocet:vt ff.de iur. &fact.igno.l. error.& l. iuris ignorantia.quasi i-deo dixi:qa fi i iure ciui li errauit,vt quia adopti uā sororē accepit, prius excusetur.nec ob. C. de interdict.matri.lege j.qa ibi clā accepit. quare p̄ sumitur sciēs.vt ff.d rit. nupt.l.fi. Si verò iure gē tiūm rōne ætatis iuuat vel si dimisit eam antequàm accusetur: & tunc in to tum. Si verò nō dimisit, punitur:licet parū: vt ff.

DE INCESTIS
& nefariis nuptiis.
TITVLVS VI.

†NOVELLA XII.

¶ Masculi & mulieres illicitas contrahentes nuptias,pœna hic statuta sunt puniendi : sub stantiaeorum liberis extantibus applicanda, vel fisco. hoc dicit.Bartolus.

¶ Imperator Iustinianus A Floro gloriosi comiti vbicunque positarum sacracū rerū priuatarum.

PRo incestis dudum nu ptiis scriptas ab impe-ratoribus leges[c] non perfectè se habere iu-dicam[o]: q̄ f eos quidē,qui incestis copulant nuptiis,impunitos sinūt, ex his aut procedentem sobolem, vtique inculpabilem existentē pri uāt[g] rebus patris : vt necessitas sit eos quidē,qui peccāt sine reatu[h] esse:eos aūt qui innoxij sunt tan-quam peccantes puniri[i].

¶ Sācimus igitur de cætero, si qs illicitas[k], & contrarias naturæ (quas lex incestas, & nefandas, & damnatas vocat)contraxerit[l] nu-ptias:si quidem nō habuerit filios ex prioribus legitimis, & inculpa-bilibus sibi cōtractis nuptiis, mox ei suarum rerum casum imminere[m]:simul autem & eis,quæ nomi ne dotis[n] data sunt ei,in nullo po-titio:sed omnia ærario[p] assignari: eò quòd dum licuerit[q] nuptias facere legitimas,contra leges ama uerit,& confuderit quidem sobo-lem[r] nocuerit autem & generi[s]; egerit verò quæ impia sunt,& sce-lesta, & talia concupierit, qualia plurima etiā irrationabilia admo-nent[t] animalia.fitque ei pœna nō cōfiscatio solū,sed & cinguli[v] pri-uatio,& exilium[x]:& si vilis[y] fuerit,etiā corporis castigatio[z],qua-tenus discat castè viuere : & intra naturam se continere : non aūt de lectari & amare vltra terminum traditum nobis à natura.etiam his legibus repugnare. Mulier quoq: si legem[a] sciens[b] hanc quidem neglexerit, incestis autem semet-ipsam tradiderit nuptiis : sub eadē constituenda pœna[c], ¶ Si verò contigerit ex prioribus nuptiis in culpabilibus filios esse ei, aut ne-

ad legem Iul.de adul.l.si adulterium.§.stuprum.§.nonnunquam.& §. fratres.& §.idem Pollioni.& §.incestum aūt.Et hæc in masculo: sed fœminæ semper à pœna huius tituli excusantur quacnnque iuris igno rātia,vt hic.Sed in pœna adulterij non excusantur quacūq; iuris igno rantia masculus vel fœmina:vt ff.de adult.l.si adulterū.§.fratres.in fi.

r ¶ *Sobolem.*] s.natam ex huiusmodi nup.illicitis. nam nec filius dici-tur:nec alendus est à patre : & omni beneficio excluditur : vt j. quib. mod.natu.effic.sui.§.fi.Accur.

s ¶ *Generi.*] id est,consanguineis suis.nam aliquem esse malum,dede cus est parentum.vt hic,& ff.de lib.cau.l.j.§.fi.& l.ij.& l.iij. ff. de app. l,non tantum.

t ¶ *Admonent.*] id est,faciunt.

v ¶ *Cinguli.*] i.dignitatis si quam habet.Accur.

x ¶ *Exilium.*] id est,relegatio in insulam:vt puto:licet alia duo genera sunt exilij:vt ff.de inter.& re.l.exilium. Sed tūc quomodo posset ca stè viuere,vt sequitur?Respō.quia vxorem primam potest retinere,vel nouam accipere: vt ff.de bonis dam.l.iiij.

y ¶ *Vilis.*] no.magis puniri vilem quā nobilē.vt ff de incen.rui. nau. l. Pedius.& ff.de pœ.l.capitalis.§.venenarij.& l.fi quis aliquid.§.qđ ve rò.qđplanè diximus.j.vt iudi.sine quoquo suffr.§.sic igitē in fi.Et facit etiā ad hæc.ff.de iniu.l.fi.& C. quæ res ven.nō pos.l.fi.& C.de pla.l.fi.

z ¶ *Castigatio.*] aliàs verberatio.

a ¶ *Legem.*] s.tale matrimonium prohibentem.

b ¶ *Sciens.*] semper tamen præsumo quod ignoret,nisi contra probe-tur.In viro econtra.fi. de iuris & facti ignoran.l. regula. quod posset vir probare ratione ætatis,vel ratione rusticitatis: vt in prædicta l. dī; & C.de testa.l.fi.Accur.

c ¶ *Pœna.*] congruente tamen mulieri.Accur.

a ¶ Mox.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a¶ *Mox.*] i. statim.
b¶ *Supplicio.*] i. in pœnâ patris, quæ magna est: vt hic, & ff. de leg. Iul. fi. iusta. §. fi. secundum vulgarem.
c¶ *Pascentes.*] f. filij.
d¶ *Eum.*] f. patrem.
e¶ *Alia necessaria.*] ad vestitū. & faciat ad hoc ff. gb. mo. na. effic. sui. §. pe. & ff. ad Tre. l. ex facto. §. si quis rogat. & ff. imperator. in fin. & C. de alē. lib. l. j. Sed quomodo pascét eū in exilio positum? Respon. bene, mittendo sibi necessaria. nam etiam eo capto ab hostib⁹ illuc sūt sibi necessaria mittenda: vt ff. vt cum de ap. co. §. vnum de prædictis.
f¶ *Transactum.*] f. an te legem istam.
g¶ *Innoxium.*] i. sine pœna. Et facit ad hoc ff. vt iud. finequoquo suffra. in fi. & ff. ti. proxim.
h¶ *Dissolui.*] f. ante legem istam.
i¶ *Reatu.*] i. sine pœna reatus. quid enim peccauit antiquitas, &c. vt C. de test. iubemus. §. pen.
k¶ *Post tales.*] i. post se.
l¶ *Nuptias.*] f. secūdas.
m¶ *Insinuata est.*] i. ex quo in notitiā peruenit. Sed nunquid à tempore quorū mēsiū hic biēnū cōputatur: vt ff. vt factæ no. constitut. Respond. non, vt hic. & ff. eo. §. fi autem.
n¶ *Figuraliter.*] nā nō debet fingere se dimittere, & pro veritate tenere.
o¶ *Prioribus.*] f. nuptiis vel delictis. Accur.
p¶ *Quarta.*] hoc quod de quarta dicit, credo correctū: vt ff. de man. prin. §. oportet. & ff. vt nul. iud. §. fin. colla. ix. & sic dicas vbicunq; f. in hac cōstitutione fit de ea mentio. f. reliquam totam partem: & hoc secundū vtrūq; casum, sed solue vt ff. §. j.
q¶ *Ad filios.*] sed de quibus filiis hic loquit? Resp. de iis q nati sunt ex hoc incesto cōiugio ante tpa tamē huius l. vel post intra duos annos. vel potest intelligi de legitimis ex priori legitimo matrimonio. & hoc vsq; ad illū ver. etiam, & c. & secundum vtrunque casum potest literam concordare, vt statim no.
r¶ *Eis.*] f. incestuosis secundū primum. vel legitimis secundum alium.
s¶ *Cōcedim⁹.*] hic accipe & ipsi legitimi sint. qđ est ff. siquidem soli & nō cū aliis subaudi natis ex nuptiis existētibus incul pabilib⁹. & hic accipe vt prætermissum nō priuetur, & e. & quod dicit se quēti casu, si verò, &c. loquitur quando nō sunt soli huiusmodi filij. & hoc secūm primam posit⁹ oné casus. sec. fidum aliam pla n⁹ est hic casus: & differt à sequenti: quia hic sunt soli legitimi sine huiusmodi filiis incestuosis: sed in sequenti sunt cū illis, scilicet incestuosis. Accur.
t¶ *Soli.*] f. incestuosi: & non cū aliis. f. legitimis, secm primū. Vel dic soli. f. legitimi, & nō cū aliis. f. incestuosis secm secm casum, & qđ dicit nō cū aliis, subaudi sint, vt ipsi pro legitimis habeāt secūm primū. vel propriè secm aliū.
v¶ *Iustè.*] ex causis determinatis ff. vt cū ap. cog. §. causas. col. viij. Accur.
x¶ *Iniuriam.*] i. damnū à nobis qui eos cū aliis nō admittim⁹ æqualiter.
y¶ *Liceat.*] f. patri.
z¶ *Præcipimus.*] qđ est correctū, vt, px. diximus.
a¶ *Eis.*] i. tam filiis legitimis quam incestuosis.
b¶ *Eodē.*] f. quod dictū est ex naturalibus. i. incestuosis exist̄ētib⁹, & legitimis primis. hoc idē fit si posteà sint legitimi, & prius huiusmodi natura les. Vel secūdo pōt intelligi hic §. qđ dictū est naturalibus exist̄ētib⁹ & legitimis prius: hoc idem & quādo prius, & posteà essent legitimi: & secūdū vtrūque apta literā. A.
c¶ *Ex priore.*] f. incesta secūdū primū casum: vel legitima secūdū Aliū. A.
d¶ *Prius tēpus.*] i. naturales cum legitimis: vel legitimos primos cūm vltimis secundū aliam expositionem. Accur.
e¶ *Clementiæ.*] id est, clementer. Accur.
f¶ *Præcedenti.*] prædicta: vt ff. eod. §.
g¶ *Lex.*] scilicet ista.
h¶ *Paterna.*] vt ff. quib. mo. na. eff. leg. §. fi. col. vj.
i¶ *Prædiximus.*] vt ff. eo. §. ij.
k¶ *Sancimus.*] vt ff. eod. §. j. Hæc paritas fallit in quarta quā habet fiscus: quā nō habet, si post hāc legem quis talem cōtra hit incestū. Et est ratio: quia hic vē in alio releuari, scilicet, biennio quod datur ei: quare ecō tra grauet in hoc: vt arg. ff. de iurelurand. l. cū qui. in princ.
l¶ *Dubitatum.*] est subaudi. vel dic dubitatum poni naturaliter.
m¶ *Existimauimus.*] subaudi: & ideò existimauimus, &c.
n¶ *Patres.*] No. imperatorē vocari patrem legis vnde & leges sunt ei subiectæ: vt ff. de cōsulibus. in fi. & ff. vt ij, qui ob. se habe. per hi. §. fin.
o¶ *Legē.*] f. ex qua oritur dicta dubitatio: vt C. de natura. lib. l. cū quis.
p¶ *Ex hominibus.*] simi lis oratio est ff. de nō eli. §. j. Accur.
q¶ *Trasigente.*] i. separante, f. matrimonium per diuortium.
r¶ *Legitime.*] f. vt lex 9 cedit. ff. đ nup. §. fi igit. & C. de diuor. l. cōsensu.
s¶ *Vxorē.*] facit ad hoc ff. đ trié. & semi. §. fi. & ff. vt li. dece. §. fi quis aūt.
t¶ *Ea.*] f. documēta dotalia

nepotes forte, aut vlteriùs: paternam mox[a] illi accipiant successio nem, suæ quidem potestatis patris supplicio[b] facti: pascentes[c] autē eum[d], & alia[e] necessaria præbentes. Nam licet legum conceptor, & impius sit, tamen pater est.

¶ *Pœna legis huius in nuptiis futuris obtinet, & nō in præteritis ante hanc legem dissolutis nec etiam in posteà dissolutis intra biennium. In nuptiis verò vltra biennium durantibus sub eadem æqualitate, & pœna per omnia locum habet. h. d. Bar.*

¶ Et hoc quidem sequenstempus habeat post præsentem nostram constitutionem currens: nullo cō tristādo si castè vixerit. licebit eī nihil peccātes sub hac lege nōsub di. Quod verò iā trāsactum[f] est: nec omninò relinquimus innoxium[g], nec omnibus modis sub acerbam indignationem submitti mus: sed si quæ incestæ factæ sunt nuptiæ, si quidem contigerit eas quolibet modo dissolui[h], sine rea tu[i] sint. ¶ Si verò hæc nostra lex inuenerit aliquem post[k] tales nuptias[l], licentiam ille habeat, ex quo omnibus insinuata[m] est, intra duos annos sic sibi copulatam dimittere cōiugem, non teuersuram vlterius ad eū: neq; sperată quidē figuraliter[n]: ,,veritate verò coniunctā. forsan em̄ sic prioribus[o] satisfaciat: sola quarta[p] eius substantiæ parte ad fiscum deferēda, & ad filios[q] omnia alia substātia, quam eis[r] tanquam innoxiis concedimus[s]: vt si quidē soli[t], & nō cū aliis, & ipsi legitimi sint, & ex aliis nuptiis inculpabilibus existentibus: non priuentur paterna successione: nisi iustè[v] eos odio habens pater propter aliam quandam legitimam offensionem à sua excludat successione. ¶ Si verò etiam nuptiæ sint aliæ priùs factæ, & non offendentes legem, & filij inde oriantur: tres quidem partes hæreditatis vndique inculpabilibus & innoxiis relinqui filiis: nisi aliquid offendant aliud quod eos indignos patris secundum legem successione demonstret: quartam verò filiis iniuriam[x] quidem passis, innoxiis tamen, relinquere liceat[y]: & ipsiis inculpabilibus per omnia alia circa patrem visis, scilicet, percepta ex paterna substantia quarta parte: quam fisco dari præcipimus[z]. Damus autem eis[a] non ex testamento solo, sed etiam ab intestato genitorum secundùm priùs à nobis dictum modum fieri hæredes: hoc eodem[b] valente si etiam postquàm prius dimiserit coniugem incestè sibi commissam, vel copulatam, alteram duxerit secundùm legem vxorem filiis ei, & ex priore[c] existentibus, & posteà ex legitima procreatis. sic enim prius[d] tempus clementiæ[e] vincimus, dote quippe præcedenti[f] mulieri danda. Si autem vxorem non dimiserit intra duos annos ex quo lex[g] fuerit publicè insinuata, & ipse cadat sua substantia, & mulier dote, & suprà dicta fiat pœna, tales quoque filij nihil ex paterna[h] substantia habebunt, neque ex materna dote. Sed si qui fuerint ex prioribus nuptiis innoxij filij ei procreati: illi res accipiant (post quartam quippe partem, quæ ad fiscum defertur) suæ potestatis effecti, & patrem alentes, & aliam ei præbentes sufficientem sanationem, sicut prædiximus[i], dote etiam, hic incestæ coniugis sub fisco facienda. Si verò filij non sint ex prioribus inculpabilibus nuptiis hoc agenti procreati: tunc totius eius substantiæ dominus erit fiscus. hæc enim etiam in posteà nubētibus incestè sancimus[k]: sub æqualitate per omnia ponentes eum qui non dimittit intra prædictum à nobis tēpus incestam coniugem: cum eo qui post hanc nostram legem incestas & odibiles quasdam nuptias eliget.

Liberi naturales per matrimonium legitimantur in omni casu, & quò ad omnia. Bartolus.

¶ Dubitatum[l] itaque in quibusdam gentibus etiam aliquid de legitimis filiis ex nostra constitutione factis: existimauimus[m] rectè se habere nos tanquam legis patres[n] & adiicere ei, & soluere dubitationem. etenim cum tali intellectu ab initio legem[o] posuimus. nam & si legitimorum quisquam sit pater, & obeunte eius vxore ex hominibus[p], aut etiam legitimè transigente[q], habuerit quandam consuetudinem ad aliam mulierem, quam licebat etiā legitimè[r] ducere vxorem[s], & fuerint ei filij ante dotalia documenta, si tamen ea[t] fecit: aut etiam posteà vel etiam soli maneāt

Imperator est pater legis.

talia. q. d. & eā postea accipit in vxorem.
a¶ *Secundis.*] i. post matrimonium. Acc.
b¶ *Secundos.*] i. natos ex concubina.
c¶ *Demōstrauimus.*] f. si eam acceperit in vxorem.
d¶ *Confectione.*] quod est necesse quantū ad legitimationem filiorum, non quo ad matrimonium: vt ff. de re iud. l. nuptias. Sed P. etiam ad matrimonium dicebat hæc duo necessaria: f. dotē constitui, & fieri instrumentū. arg. pro eo. insti. đ hæ. q̄ ab intest. §. j. & ff.
e¶ *Primi.*] i. nati ex concubina quam posteà duxit in vxorem tanquam primi, & expone verò p certē. Accur.
f¶ *De secunda.*] sic ff. de filiis ante do. instru. notis. Accur.
g¶ *Ei.*] patri tales habenti filios.
h¶ *Leges.*] vocant. f. in quarta: vt C. đ inoffi. test. l. cū quæritur. & l. parentibus. & instit. de inoffi. testa. §. fi.
i¶ *Quid enim.*] fic hic mentio de eo quod est ff. de trien. & semiſ. §. fi.
k¶ *Quæ.*] ea subaudi.
l¶ *Decent.*] vt querelam inoffi. testa. & bono. possef. cōtra tab. secundū Al. vt inst. de exhæred. libe. §. nostra.
m¶ *Foris.*] i. extra Cōstantinopolitanā ciuitatem. Accur.
n¶ *Alienigenas.*] i. alienas à iure. Accur.

DE LENONIBUS.

o¶ *Tantiquis.*] vt ff. de infa. l. j. §. q leno cinij. & l. athletas. §. qui lenocinij. & ff. de adul. l. j. §. lenocinij. & §. qui hæc.
p¶ *Legibus.*] f. Digestorum.
q¶ *Dudum.*] in C.
r¶ *Imperantibus.*] vt C. de adulter. l. de crimine. §. fin. & l. it a nobis pudor.
s¶ *Causā.*] f. odibilem.
t¶ *Leges.*] f. quas modo diximus. Acc.
v¶ *Auximus.*] scilicet in Græco.
x¶ *Leges.*] quas non habemus.
y¶ *His.*] f. vestimentis, & similibus.
z¶ *Venari.*] i. decipere: sicut venatores esca ostensa decipiunt aues.
a¶ *Ciuitatem.*] f. constantinopolitanam.
b¶ *Miserandum.*] id est, miserum.
c¶ *Conscriptiones.*] i. cautione quæ sequitur
d¶ *Quosdam.*] id est, à quibusdam.
e¶ *Non sinerent.*] f. lenones.

ante dotalia filij: secūdis[a] autem non procreatis, aut etiam postquàm nati sunt, morientibus: existimauerunt quidam non posse secundos[b] esse legitimos: quoniam præexistant ex priori coniuge alij legitimi & proprij filij. quod nullam rectam & consequentem habet consonantiam. Si enim huiusmodi filios nos legitimos, & proprios demonstrauimus[c], dotalium documentorum contenti confectione[d]: legitimi verò etiam primi[e] constituti sunt in omnibus: legitimus etiam pater moritur & iis, qui ex prima fuerunt & qui de secunda[f] licet ante dotalia documenta procreati sunt, & nullus post eos, post documentum dotis natus est, aut etiam natus, & mortuus: & licentiam lex ei[g] præstat, quo vult testari, modo in suam sobolem, vt tamen non offendat in aliquo leges[h] quæ mensura certa successionis omnes filios vocant. Venient igitur etiam ab intestato & ex testamento (sicut & pater, & lex permittit) proprij existentes, atque legitimi alterutrisque succedent. Quid enim[i] aliud decernimus, cùm sufficiat legitima & suorum appellatio sub potestate eos ostendere, & dare etiā contra testamentum quæ[k] leges præbent, & omnia habere quæcunque huiusmodi appellationē decent[l]:

¶ Tua igitur eminentia quæ placuerunt nobis, & per hanc legem declarata sunt, agnoscens, operi effectuique tradere festinet, præcepto vtens apud gentium præsides, vt & qui foris[m] sunt, homines agnoscant quia sobolis innoxiæ & puræ curā habuerimus, & alienigenas[n] atque nostris odibiles legibus auersamur copulationes.

Datum vj† . Idus Octobris Constatinopo. Belisario V. C. Coss. indictione xiiij.

*

DE LENO-

nibus †.

TITVLVS I.

Lenones mulierum hac lege esse prohibentur: pœna contrafacientibus imminente. Bartolus.

¶ Imperator Iustinianus. Augustꝰ Constantinopolitanis.

† vij. K. Iun.

† Vide Procop. de ædific. Iustin.

COLLATIO III.

ET antiquis[o], legibus[p], & dudum[q] imperantibus[r] satis odibile visum est esse lenonum causam[s] & nomen in tantum vt etiam plurimæ contra talia delinquentes scriberentur leges[t]. Nos autem dudum posita contra eos, qui sic impiè agunt supplicia auximus[v]: & si quid relictum est à nostris prædecessoribus, etiam hoc per alias correximus leges[x]: & nuper interpellatione nobis facta rerum impiarum pro talibus negotiis in hac maxima ciuitate commissis causam non despeximus. Agnouimus enim quosdam viuere quidem illicite ex causis autem crudelibus & odiosis occasionem sibimet nefandorum inuenire lucrorum, & circumire prouincias & loca plurima, & inuenculas miserandas decipere, promittentes calceamenta & vestimēta quædam, & his venari[z] eas, & deducere ad hāc felicissimam ciuitatem[a]: & habere constitutas in suis habitationibus: & cibum eis miserandum[b] dare, & vestes: & deinceps tradere ad luxuriam eas volentibus: & omnē quæstum miserabilem ex corpore earum accedentem ipsos accipere, & celebrare conscriptiones[c]: quia ipsæ vsq; ad tempus quod eis placuerit, obseruabunt impiā & sceleſtam hanc functionem implentes. Quasdam[d] verò earum etiam si deiussores expetere, & in tantum procedere illicitam actionem, vt in omni penè, & in hac regia ciuitate, & in transmarinis eius locis, & (quod decorius est) iuxta sacratissima loca & venerabiles domos sint tales habitationes, & causæ sic impiæ & iniquæ sub nostris temporibus præsumantur: ita vt etiam quosdam miserantes earum, & abducere à tali operatione crebro volentes, & ad legitimum deducere matrimonium, nō sinerent[e] aliquos autem sic sceleſtos existere: vt puellas nec decimum[f] agētes annum ad periculosam deponerent corruptionem: & quosdam[g] aurum dantes non paruum, vix inde redemisse miseras, & nuptiis copulasse castis, esse etiam decies[h] mille modos ,,quos nullus prævaleret sermonibus comprehendere: cùm ad infinitam crudelitatem deductum sit tale malum: ita vt primum quidem in vltimis partibus ciuitatis esset[k]: nūc autem & ipsa[l], & quæ circa eam sunt omnia[m] plena talium sint malorum.

¶ Hoc igitur dudum quidem aliquis nobis secretè denuntiauit: deinde etiam nuper magnificentissimi prætores à nobis talia inquirere præcepti, hæc eadem ad nos retulerunt: móxque audiuimus, & iudicauim⁹ oportere Deo huiusmodi commendare causam: & velociter libere rare tali scelere ciuitatē. ¶ Sancimus igitur omnes quidem, secūdùm quod possunt castitatem agere: quę etiā sola Deo cum fiducia possibilis est hominū animas præsentare†. Quia verò plurima sunt humana[n], cū arte & dolo & necessitate[o] quaslibet talium ad luxuriā deduci omnibus prohibemus[p] modis & nulli fiduciā ei se pascere meretricem, & in domo habere mulieres, aut publicè prostituere ad luxuriam, & pro alio quodam nego

† Cōcor. gl. in præf. de cr. super ver. pudicos. in prin.

f¶ *Decimū.*] qui etiam. l. Iul. de adult. tenētur: vt ff. de adul. l. inter liberas.
g¶ *Et quosdam.*] f. alios bonos homines.
h¶ *Decies.*] sic ff. de hæred. & falc. §. & hęc omnia quidem. colla. j.
i¶ *Modos.*] f. agnouimus: quod est ff.
k¶ *Esset.*] scilicet, istud malum.
l¶ *Ipsa.*] f. ciuitas. Al.
m¶ *Omnia.*] loca.
n¶ *Humana.*] i. labilia & prona.
o¶ *Necessitate.*] f. ofi desunt eis necessaria: vel necessitate adulationū. nam vt dicunt pecuniā voluit homo, nedum cor mulieris.
p¶ *Prohibemus.*] facit supra, de mona. §. fi quis igitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

negotio a talia mercari:neq; cõscriptiones b sup hoc pcipere:neq; fideiussores exigere c, nec tale aliqd agere qđ cogat miseras & inuitas suã castitatẽ cõfundere:neq; spare d quia licebit de cæterò eis vestiũ datione aut ornamentorũ forsan aut alimentõ decipere vt etiam inuitæ sustineant e, Nõ enim permittimus quicquam fieri tale: f, sed etiam nunc omnia talia breuiter competenti cura disponimus statuentes etiam reddi eis omnem quam contigerit cautionem occasione sceleris huius exponi:& neque permittimus sceleſtos lenones, siquid dederũt eis, hoc ab eis auferre g:sed & ipsos lenones iubemus extra hanc fieri fœlicissimã ciuitatem,tanquam pestiferos & cõmunes castitatis vastatores factos,& liberas, ancillasque requirentes & deducentes ad huiusmodi necessitatem,& decipientes, & habentes educatas ad vniuersam confusionem. ¶ Præconizamus h itaque quia si quis de cætero præsumpserit inuitam i puellã assumere:& habere ad necessitatem nutritam,& fornicationis sibi deferentem quæstum:hunc necesse esse à spectabilibus prætoribus populi huius fœlicissimæ ciuitatis comprehensum,omniũ nouissima k sustinere supplicia. Si enim pecuniariorum eos l furtorum,& latrociniorum emendatores m elegimus n:quo modò non multò magis castitatis furtum & latrocinium eos coercere permittimus? Si quis autem patiatur in sua domo quendam lenonem & huiusmodi præpositum operationis habere,& hæc denuntiata cognoscẽs non ex domo sua expulerit : sciat se & decem librarum auri sustinere pœnam,& citra † ipsam perditurum habitationẽ o. Si quis autẽ conscriptionem p de cætero intalibus præsumpserit q, aut fideiussorem acceperit:sciat nullam qui dem se vtilitatem huiusmodi fideiussionis aut conscriptionis habere:etenim fideiussor r quidẽ obligatus non s erit:conscriptio t verò omnino inualida manebit, & ipse sicut prædiximus v, in corpore supplicium sustinebit, & à magna hac longissimè ciuitate expelletur x.

¶ Mulieres itaque caste quidẽ viuere volumus y & oram z, non autem inuitas ad luxuriosam vitam deduci,necimpiè agere cogi.omninò enim lenocinium & fieri prohibemus,& factũ punimus: præcipue quidẽ in hac fœlissima ciuitate,& in eius circuitu.nihilomin[o] autẽ & in locis fortis positis omnibus -,& quæ ab initio nostræ

† Io vetustis exemp. citeis ipsam perieh taturum habita,&c.

DE DEFENSORIbus ciuitatum.

sunt reipublicæ,& quæ nunc à domino Deo donata sunt nobis & maximè in illis : eo q Dei dona, quæ circa nostrã fecit rẽpublicam volumus cõseruari pura ab omni tali necessitate : & dñi Dei circa nos munera esse, & permanere digna.Credimus enim domino Deo etiã ex hoc nostro circa castitatẽ studio magnum fieri nostræ reipublicæincrementũ, Deo nobis omnia prospera per talia opera conferente. Quatenus ergo vos primi b nostri ciues casta hac nostra fruamini dispositione, propterea hac sacratissima prædicatione vtimur, vt sciatis nostrum circa vos studiũ:circa castitatem, atque pietatem labores nostros, per quos omnibus bonis custodiri nostram rempublicam speramus.

¶Scriptum exemplar gloriosissimo magistro in quo adiectum est.

¶ Vt ergo omnibus hæc manifesta fiant in nostra habitantibus republica, tua sublimitas hãc nostram suscipiens sacram legem, in omni ditione præceptis propriis eã vniuersis ciuitatibus nostris infinuet: &nõ solùm in hac fœlicissima ciuitate, sed etiam in prouinciarũ custodiatur locis, domino omnium Deo pro alio quodam modo in odorem suauitatis oblata c. Lata Constantinopoli, ciuibus nostris. Data Kalendas Decẽ. Constãtin. Bilisario V.C.Coss.

DE DEFENSORIBVS ciuitatum.

TITVLVS II.

¶ Defensores ciuitatum debent eligi honesti viri,fide digni,& ciuitatum nobiliores,& per circulum:præstito iureiurando ab electoribus antiqua solennitate seruata. Bart.

¶Imp.Iustinia.A.Ioanni gloriosiss.præfectõ prætoriorũ,& iterum ex consule,& patritio.

NIsi veloci[ter] d reuocemus e curam defensorum per competens officium f, nec ipsam vlterius antiquorum nominum habebimus g veritatẽ,aliis siquidẽ alia data sunt ab antiquitate h nomina significatiua à patre rerũ i hoc aũt defensorum nomẽ purè demõstrat antiquitatẽ aliquos præpositisse rebus,quatenus ex omni eas k iniustitia vindicarẽt,liberas l quidem: & propter hoc paterna m voce defensores eos vocamus, quatenus eripiant à malis iniustitia patientes n. Nunc autem hoc defensorum nomen valde concultatũ est multis o nostræ reipublicæ partibus:& ita contemptum p vt iniuria quidem potius quàm in qualibet iaceat q honestate r:siquidem siũt s viri t quidam obscuri v, decreta x verò super eis misericordia y magis, quàm electione z conficiuntur. quibus enim non est victus, & vita sufficiens, isti defensorum emendicantes ordinationem, ad hanc accedunt

d *Nisi velociter.*] sicut alias propter i velocitas p minens dam num exigitur velocitas: ita hic vt homines li berentur à malis cito:vt ff.de dam.infect.l.j.

e ¶ *Reuocemus.*] nam cùm fuerint olim ad opprobrium, ponemus eos ad honorem.

f ¶ *Officium.*] f.eis assignandũ : quod iniunget j.e.§,nulla.vsque ad§.fi.

g ¶ *Habebimus.*] id est, nõ seruabimus significatione huius nominis antiq. defensor, qđ facere debemus:vt inst. đ do.§. est & aliud.& C.đepisc. & cler.l. decernimus.

h ¶ *Ab antiquitate.*] id est, ab antiqs sapiẽtib⁹.

i ¶ *Rerum.*] vt est hoc nomẽ defensor: vt sequitur: & similia vt Petrus: quia firmus vt petra. Electus prælatus à superiore suo cõfirmatur.

k ¶ *Eas*] res.Accur.

l ¶ *Liberas.*] s. res.

m ¶ *Paterna.*] i.Græca: quam linguã secuti sunt nostri prædecessores. sic 3. de nõ alienan.§.alienã tur.& j.vt facit no.cõst. §.j. in fin.colla.ix.

n ¶ *Patientes.*] s.homines.

o ¶ *Multis.*]s.subaudi in.

p ¶ *Contentum.*] s. nomẽ defensoris,id est,ipse defensor.

q ¶ *Iaceat.*] s.hoc nomẽ defensor.

r ¶ *Honestate.*] vt capitanei i. peeres & paupers quasi capti dicãtur.

s ¶ *Sunt.*] s.defensores.

t ¶ *Viri*] aliàs viris.

v ¶ *Obscuri.*] id est,viles & infirmi & imperiti:vt j.quib.mod.na.effi. legi.§.quisque.col.vj.

x ¶ *Decreta.*] i. cõfirmationes.Nã vt electus prælatus cõfirmatur à maioribus & defensor eligebatur à præside,& cõfirmabat à pfecto : vt sequit.

y ¶ *Miseritordia.*] s.propter paupertatem electorũ magis cõfirmabatur eorum electio:vt sequitur:quàm propter bonitatem.Azo.

z ¶ *Electione.*] tunc enim fit.

electione,i.bonitate, cùm ex bonis eligitur præcipuus:qđhic nõ erat:

a ¶ *Lusu.*] non enim expresse petebat:sed aliàs applaudebãt præsidibus vt defensores crearent qui iudices dicuntur:vt j. eo.§.nos aũt.

b ¶ *Remouent.*] f.præsides.Accur.

c ¶ *Paruissimum.*] accipiunt enim occasionem, vt fecit lupus agno de turbatione aquæ.

d ¶ *Quasi.*] hoc est dicere, loco defensorum faciunt loci seruatores: qđest prohibitũ: vt 3.vt iud. fine quoquo fuff.§. nulli.& j.vt nul.in.j.rñ. col.ix. aliàs dic, loci & defensores, & tunc est plana.

e ¶ *Actorũ.*] cùm enim eis parua habeat dignitas, p consequens nulla eorũ scripturis est fides habenda,vt ff.de eden. l. si quis.§.j.Ac.

f ¶ *Imperauerint.*] sc.ne fiant monumenta.

g ¶ *Vemendãt.*] q. d. per pecuniã aliquid scribũt & tenẽt vt habeãt quod dẽt præsidi. vt nõ remoueat eos:vt j.vt iud. fine quo.fuff.§.an certe.

Archiuum quid sit.

h ¶ *Archiuũ.*] locus est vbi acta publica reponũtur:vt hic, & ff.de pœ.l. moris. §. solet. & j.e.§. pceptor.& j.đ ii§ ingr. ad ap.§.pe.co. v. Sed aliàs ofloc⁹vbi vasa sacra reponũt: vt j. g. mo. na. ef.legi.§.fiũd.i fi. co.vj.

i ¶ *Posi.*]i.positum.

k ¶ *Ad hæredes.*] i. ab hæredibus quærunt qui indigent,vel ab aliis succesoribꝰ. Vel dic q hoc verbũ quærũt,regit duos diuersos accusatiuos.

l ¶ *Digna.*] propter rõnẽ quam diximus 3. eo.§.j.

m ¶ *Disposuimus.*] vt 3. vt iud. fine quoq. fuff. §. illud videlicet.

n ¶ *Prætes.*]i.dignitates.

o ¶ *Eorum.*] præsidum.

p ¶ *Procul.*] nã maioribus habẽt intẽdere, f.roti pulciæ:& ideo nõ possũt vni ciuitati tm̃ pspicere.sicẽ.đ hę & fal.j.rñ.

q ¶ *Defensorib⁹.*] superior ergo illa cõstitutio de præsidib⁹ tm̃ dicit:hęc aũt de defensoribus ciuitatũ:sed illa scriptũ exẽplar cõis est, vt patet i fi.

r ¶ *Congruentia.*] sic 3. qũo opor.ep⁹.j.rñ. Ac.

s ¶ *Sumant.*] ex hoc videt q olim nõ poterãt iudicare:sed q de voluntaria iurisdictione erãt faciebãt & scribebatur coram eis acta,vt dicit quidã.Sed certè &ante l.iltã poterãt iudicare:vt C.e. l.j.quare dic sumãr officium iudicis & honoré & statũ iudicis quem p

Facit hũc j.c. quod in dubiis cũgl. j in prin. ex ita de reuñtiat.

didẽrãt.& q inuito alio possint iudicare,vt patet 3.eo.§ nulla.q prius non poterant inuito præside:vt 3.proxi.§.quod etiam est propriũ iudicis in inuitum dare iudicium:vt ff.de ver.obli.l.inter stipulantem.§.j.

t ¶ *Præcedentium.*] f.ante tempora huius legis.

v ¶ *Quantò.*] si ergo,vt hic dicitur,alius propter meam discretionem apparet maior,multò magis ego:vt C. de posth.l.prouidendum.

x ¶ *Honestior.*] non loquitur de honestate ad animam,sed ad honorem seculi.sic instit. de pub.iud §. item lex.

y ¶ *Interim.*] i.antequam ad eius officium perueniamus. quod dicit 3.eo.§.nulla.vsque ad §.si prius.dicit de electione eius interim.

z ¶ *Declinare.*] i. ille qui eligit non potest recusare,vt hodie fit Bononiæ in officialibus:alias puniturin quinque libras auri: & nihilomi

d ¶ *Priuilegium.*]s.vt nõ cõpellat esse defensor:qđ priuilegiũ habeat i secreto:vt differat à casu seq.

e ¶ *Sint collati.*] s.codicilli,i.priuilegium aliqđ qđ nõ compellat esse defensor:qđ habuit cũ cõsilio,puerũ:vt C.de legi.& cõst.l.ij.& 3.đ nõ alie.§. qa verò verisimile. col.j.

f ¶ *Circulum.*] fiebat enim quidã circulus hominũ & ex his duo qrebãt cæteros cõferendo bonitatẽ singulorũ vt melioré eligerẽt, qđ habebat locũ cũ pauci homines erãt per ciuitates,hodie aũt nõ sic:quia difficile est conuocare sic omnes bonos homines đ ciuitate : sed qui iã eligũt quorũ factũ omnes alij tenẽt:vt Inst.de iure natu.§. fenatusc̃sultũ. & ff.đ reg.iu. l.aliud.§.j.& ff.ad municip.l.qđmaio. Iré ex cõsuetudine etiã ad octo est reducta electio,vt fit Bononiæ.

† Sic ẽt quilibet prælatus ecclesiæ collegiatæ est index ordinarius in plebe suaive extra de off. ord. c. cũ ab ecclesiarum cũ gl.j.to fi.

g ¶ *Implentibus.*]subaudi.aliquibus. put à duobus.Azo.

h ¶ *Expletur.*] vt quia totum circulum illi duo quæsierunt.

i ¶ *Reuertentibus.*] adinuicem.

k ¶ *Index.*] velut pater enim esse debet:vt C.e.l. iiij.& 3.vt iud.fi.quoquo fuff.§.eos aũt.& 3. iusiur. §.deuotos autem,&c.

l ¶ *Defensor.*] qualis anteà erat: vt j.e.j.respon.

m ¶ *Decreto.*] i.electione:aliàs electione.

n ¶ *Possessorum.*] oẽs enim qui possidebant in illa ciuitate debebãt interesse electioni, & iurare:vt dicit:dũmodo & ibi habitent:vt sequit. Et sic est arg. ad electionẽ canoñ corũ quã faciunt ierequisitis absentibus.

o ¶ *Vrbe.*] idem credo & si aliàs habitent.

p ¶ *Præbens.*] ipse defensor futurus.

q ¶ *Legem.*]ad hoc solus defensor adstrigitur secundùm quosdã , alij verò vt eis videt , iurãt: vt 3.iusiuran.§.&equus. Sed contra est: vt ibi diximus.

r ¶ *Nunc.*] nam & ante legem confirmabatur à

Et sic est hic arg.quia dex debet iudicare secundum allegata & probata,& non secundum cõscientiam. & hoc vide in c.j.in gl.sup verbo.secundũ quod canones cõsẽt. extra de off. ord. vbi de hoc melior glo.iuris canonici.

Nobiliores prælegi debent.

nus compellitur:vt j.eo.§.si qua verò. Azo.

a ¶ *Nobiliores.*] Not.nobiliores debere eligi:sic j.eo.§.fi. & 3.de reseruan.§. fina.

b ¶ *Eis.*] f.ciuitatibus:vt rependant præmiũ habitationis:vt j.e.§.fi.

c ¶ *Adimpleant.*] nisi appellarent:vt diximus j.§.pe.

res a ciuitatũ habitatores hoc ministerium eis b adimpleant c hoc enim & in prioribus temporibus valuisse,& in republica gestum didicimus. Nulli, nec si honoratus fit magnificentissimorum illustriũ dignitate hoc declinare concedimus,nec si militiam habeat honestã, neque si proferat priuilegiũ d suũ ex diuinis formis, vel si pragmatici sint collati e : sed secundũ circulũ f habitatoribus ciuitatis, quorũ aliqua ratio est,hoc implentibus g, & dũ circulus expletur h rursus reuertentibus i ad solicitudinem, & ciuitati per prædictam curã ministrãtibus, vt in vnaquaque ciuitate defensor index k † potius,quàm defensor l esse videatur:decreto m quidem cũ iureiurãdo facto omnium possessorũ n in illa ciuitate consistentiũ : sed non in hac vrbe o degentium.

¶ Defensor ciuitatis iusiurandũ præstare debet & biennio solum administraturus:cõfirmandus à præfecto & remouendus, voluntariam exercens iurisdictionem, & non causas meri vel mixti imperij præside non valente in iurisdictionem eius impedire. Bar.

¶ Iusiurandũ verò præbens p q omnia secundũ legem q † hæc iusagat,& omniũ cõmuniter:confirmãdus aũt sicut nunc r ex præcepto gloriosissimorum nostrorum præfectorũ:in biennio s verò administrans solo & remouendus t à cura:non habẽte licentiã clarissimo prouinciæ iudice remouẽdi eũ v : sed si quid videatur agere non rectè, nuntiare ad glorioſissimos nostros præfectos, vt inde ei fiat curæ priuatio, vnde etiam datur x.

¶ Nulla existente licentia administratori y , aut ipsis defensoribus vices agentes z defensorũ facere: sed etiã hoc omnibus eis interdicimus modis a, sed neque proprias vices agentes per ciuitates clarissimos iudices destinare , nisi ipsos defensores, quos iudicũ officium complere in ciuitatibus volumus:

† Io vetustis exemp. citeis ipsam periculum habita,&c.

præfecto: vt 3.eo.in prin.& C.eo.l.j.

s ¶ *In biennio*] olim vsque ad quinquennium: vt C.eo.l.iiij.

t ¶ *Remouendus.*] post biennium,nisi in casu:vt j.eo.§.fi.in fi.Acc.

v ¶ *Remouẽdi eũ*] præfectus maior est præside:præses maior est defensore:cum ergo defensor creat à præsecto per confirmationẽ non potest eum remouere præses:vt ar.ff.de di.&tem.præs.l.de accessionibus. ceat.col.vj.fic & aliàs ff.de vẽr.fig.l.lege.

x ¶ *Datur.*] ex confirmatione:quod dic vt j. quib.mo.nat.ef.legi.§.li

y ¶ *Administratori.*] i.præsidi.

z ¶ *Vices agentes.*] i.vicarios.Albe.

a ¶ *Modis.*] hoc interdictũ non obseruant quidam potestates Bononiç,qui duas simul & plures recipiunt potestarias vicario posito Acc.

d 2 ¶ *Insinuat*

Universidad de Deusto
Biblioteca

z ¶ *Insinuationes*.] Romæ verò apud magistrum census: vt C. de testa. l. consulta.
b ¶ *Donationum*.] vt C. de dona. l. in hac. & hoc si erat vltra cccc. solidos, non alias: vt Insti. de dona. §. alit æ.
c ¶ *Quicquid aliud*.] quæ tñ pertineat ad voluntariã iurisdictionẽ, alias non: vt in fi. huius §. sicut sunt manumissiones, emãcipationes, & adoptiones: vtff. de of. pro cons. l. ij. & pen.
d ¶ *Iudicia*.] i. præsidũ.
e ¶ *Mortis*.] alias. nut⁹.
f ¶ *Voluerit*.] s. aliqs eorã defensore. aliãs voluerint, s. defensores.
g ¶ *Tangat*.] dico ad pecuniariũ quæstũ, & nõ q̃ tangat eũ potentẽ rõne iurisdictionis: vt sũt illa de mero vel misto imperio: vt in fine huius §.
h ¶ *Potentum*.] i. q̃ habet merum imperium.
i ¶ *Administrationibus*.] s. maioribus q̃ habent merũ imperiũ. Ac.
k ¶ *Affuerit*.] i. pſens fuerit, i. pſes: scribit enĩ per d, vel per ff, nõ p bf.
l ¶ *Quispiã*.] s. priuat⁹.
m ¶ *Voluerit*.] hoc gña le dictũ ratiõ restringit.
n ¶ *Iurisdictione*.] s. maiori vt merũ imperiũ, magnis tãtũ magistratib⁹ competit.

Merũ & mistũ imperiũ

a De iurisdictione vide multa per ab batem in c. quod sedes apo. extra de off. ord.

ipſos quoque in omnibus diligentiam ad hibere ciuitatibus, in quibus sunt: & agi apud defensores testamentorum insinuationes [a], & donationum [b], & quicquid aliud [c] est monumentorũ propriũ, nõ valente clarissimo prouinciæ iudice prohibere quod agẽdũ est, aut præcipere: quia non velit aliquid agi aut actum non edi. non enim huiusmodi alicuius ei omninò potestatem damus: ab(surdissimũ existimantes necessarius rebus cedere homines propter iudicũ [d] fortè irrationabiles motus [e] atque præceptiones, sed etiam agere quæcunque voluerit [f], & edere: & licet, quod agitur, tãgat [g] prouincię præsidem, aut quemlibet potẽtũ [h], neq; hoc prohibere.

¶ Oportet etenim sic agere eos, qui in administrationibus [i] sunt, aut in qualibet potestate, non vt prohibeant quædam fieri contra se gesta: sed ita inculpabilem suũ præbeãt modũ, vt nulli detur tẽpus querimoniarũ aduersus eos: & siue affuerit [k] ciuitatib⁹ iudex siue non: nequaquã prohibeatur [l] quispiam agere apud defensores quædã monumenta in quibuscunque voluerit [m] pater illa sola, q̃ iurisdictione [n] agent, & ex ipsa iudicum auctoritate pendent [o].

¶ *Defensor publica exigere debet tributa, & inordinatè agentes videre, & publicũ remouere tumultũ: & officiales prouincie debẽt ei auxilium impertiri, & ex prouinciali curia vnum exceptorem, & duos officiales habere. Bartolus.*

¶ Deinde eos qui publicas exactiones habent, ciuitatum defensoribus omnibus auxiliari modis, & si opus fuerit, occasione contẽptus cõtumaciæ tributariorum [p] monumenta conficere: & hæc fieri velociter iubemus, & interesse, vt inordinatè agentes ¶ videãt [r], & his ipsis testimoniũ perhibere, vel publicũ remouere tumultũ [s] & absolutè iudicũ obtinere ordinem, & maximè q̃n absunt [t]: & officiales prouinciæ quicũque in ciuitate sunt illa, in qua defensor obedire illi & adiuuare: vt absentibus præsidibus gentiũ, nihil videatur deesse ciuitatibus sub illo.

An defensor ciuitatis possit in integrum restituere.

Sed nũquid in integrũ restitu. dare possit? rñ. iure veteri non: vt ff. ad muni. l. ea, quę. §. j. Sed hodie ɔ cum enim possit delegari specialiter, & generaliter: vt C. vbi & apud quem. l. fi. in fi. ergo cõpetit iure magistratus: vt ff. de of. eius, cui man. est iu. l. j. §. quæ verò. aliaverò q̃ sunt de mero, vel misto imperio, non pòt facere: vt hic dicitur. Sed contra seruat: tum ex consuetudine, tum quia quibusdam ciuitatibus hoc cõcessum est à principibus quandoque, vt à Fridericho Lombar dis.

o ¶ *Pendent*.] putà causa liberali. Al. vt C. de peda. iudi. l. j. Ac.
p ¶ *Tributariorum*.] i. eorum qui soluerunt tributa. Albe.
q ¶ *Agentes*.] i. eos qui inordinatè agunt.
r ¶ *Videant*.] s. defensores.
s ¶ *Tumultum*.] sic j. tit. ij. §. deinde.
t ¶ *Absunt*.] s. præsides, vt subiicit.
v ¶ *Præsentia*.] i. ex quo defensores sunt præsentes.
x ¶ *Ex prouinciali*.] i. ex curia præsidis prouinciæ.
y ¶ *Exceptorem*.] i. notariũ | vel scriptorẽ, sic dictus: quia hominum dicta excipit, i. recipit. sed hodie vt q̃ duos debeat habere: vt j. d. iure iur. §. nullo. Vel dic, q̃ hũc habet à præside: aliũ habet de suo.

| Exceptor dictus quare.

z ¶ *Officiales*.] q̃ vicem executorum tenẽt, vt se quitur. Accur.

rum præsentiæ [v], ¶ Ex prouinciali [x] aũt officio habere & exceptorem [y] eis administrantem, & duos officiales [z], qui ea quæ ab eis decernuntur, adimpleant.

¶ Defensores iudicare debent in pecuniariis causis vsque ad aureos trecentos, conuentione in vertio examine prohibita, appellatione ad præsidem permissa. & in curia circa personam defensoris ab officialibus vetita, successoribus electione mandata. Bar.

¶ Et iudicare [a] in causis omnibus pecuniariis vsque ad aureos ccc, [b] nõ valẽtibus nostris subiectis trahere [c] sibimet obligatos ad clarissimos prouinciarũ iudices: si vsq; ad prædictã ccc. solid. quãtitatẽ lis cõsistat. Sed neq; pro hoc ipso actores amplius æstimare litẽ vt cõterãt reos, & nõ ciuitatis defensoris, sed prouincię deferãt iudici. Sed si quid tale egerint, & sententia [d] manifestet minorẽ esse litem ccc. aureorum, & studio auctam, vt apud [e] prouincialẽ iudicem, & non ciuitatis defensorem examinaret: solũ actorẽ omnis litis [f] subdi dispendio, & à defensoribus [g] appellationes ad ipsos fieri iudices [h].

¶ Si verò egerint aliquid iniuriosum circa defensores officiales, tunc prouinciarũ præsides vleisci, & castigare officiales possint. Licentiam enim damus defensoribꝰ, si hoc neglexerint gentiũ præsides sedis tuæ [i] eminẽtiæ huc † nuntiare, vt inde detur auxilium eis, & vindicta cõpetẽs: & re vera defensores eos [k] esse cõtra delinquẽtes, habẽtes iudiciarię claritatis & honestatis imitationẽ: & si cadere [l] cõtigerit ciuitatis defensorẽ, mox ad aliũ deferri decretũ [m], qui ex circulo vocat⁹, cũ dudũ dicto [n] iureiurãdo: & susc ipere quidẽ mox curã. decretũ verò nũtiari & cõfirmari à tuo culmine: & nequaquã defensoribꝰ vices agẽtes (sicut p̃dixim⁹ [o]) dari: ne rursus priori cõfusioni demꝰ quasi rõnabilẽ [p] occasionẽ. Præcepta [q] verò faciat tua eminẽtia per vnãquãque ꝓuinciã, vt ĩ ciuitatibus habitatio q̃dã publica distribuat, in qua conueniẽs est defensores monumenta [r] recondere eligẽdo quẽdã [s] in prouincia, qui

a ¶ *Iudicare*.] sub. volumus. & q̃ ad superiora verba multa subaudi.
b ¶ *Trecentos*.] sed olim vsque ad 50. tm: vñ corrigitur. C. e. l. j. hęc autẽ summa ccc. pòt extẽdi vsque ad cc. & 50. libras: ex cũ lxxij. aurei faciãt libras auri: posito q̃ libra auri valeat ix. lib. Bonõ. vt C. d. fusce. & ar. l. quotiescũq;. li. x. q̃ ergo vltra est, nõ pperit iure magistratus: præses ergo delegare nõ pòt p. l. ita. mi si cõtigat eũ abesse: vt ff. de off. ei⁹, &c. l. j. §. j. vel ꝓpter multitudinẽ causarũ: vt C. d. ped. iu. l. ij.
c ¶ *Trahere*.] ergo non pòt recusari. q̃ est mirũ, cùm sit ordinarius [b]: sed eps pòt adiũgi: vt j. vt. dif. iud. §. fi verò cõtigerit. col. ix. licet M. contradixerit, s. q̃ ordinarij [c] possit recusari. ar. pro eo C. d. iur. om. iud. l. nemo.
d ¶ *Sententia*.] s. pfidis.
e ¶ *Apud*.] quia maior summa petebat, cùm est agitata: vt ff. de iurisd. om. iud. l. cùm quędam. in fi.
f ¶ *Omnis litis*.] not. hic specialissimum q̃ victor victo damnatur in expẽsis: sed regulariter est cõtra: vt C. de iureiur. l. pro perandũ. §. finautem. & j. de iu. §. oportet. col. vj. Sed nũquid & hic perdit quandoque litẽ: vt C. de plus pet. l. j. Rñ. non: quia deliqt tm in plus petendo non autem cautè exegit, vt ibi.
g ¶ *A defensoribus*.] s. iudicantibus de summa eis permissa, s. ccc. soli. vt ɔ. proxi.
h ¶ *Iudices*.] i. pręsides & subau. volumus. nam cũ maior sit eo: vt ɔ. §. nos igit. & j. e. §. fi vetò: ẽt appellatio rectè dirigi: vt j. de app. & intra quę temp. §. fi. coll. viij.
i ¶ *Tuæ*.] ó præfecte.
k ¶ *Eos*.] s. pręsides.
l ¶ *Cadere*.] vel morte. vel q̃a finitũ sit biẽnium.
m ¶ *Decretũ*.] de suscipiẽdo hoc munere. Alc.
n ¶ *Dicto*.] vt ɔ. cod. §. interim. §. & iussu.
o ¶ *Prædiximus*.] vt ɔ. eo. §. nulla.

† Exceptor dictus quare.

Ordinarius an possit recusari.

| Ea. perandũ. §. finautem. & victor victo j. de iu. §. oportet. col. vj. in expẽsis

condemnat.

p ¶ *Rationabilem*.] alias est, quamlibet rationabilem: & alias, quasi rationabilem.
q ¶ *Præcepta*.] publica vt in palatio cõmunitatis & camera massarię.
r ¶ *Monumenta*.] i. publicas scripturas.
s ¶ *Quendam*.] qui vulgò vocatur massarius Bononię: aliàs, camerlingus: sed in iure ædiles vocantur, vt ff. de orig. iur. l. ij. §. item q̃ ait.

Inuenian

a ¶ *Inueniantur*.] s. monumenta prædicta.
b ¶ *Archium*.] hoc expone vt ɔ. eo. §. j.
c ¶ *Quia vero etiam*.] q. d. nõ solũ præsides maiores: vt ɔ. vt iu. fine quo que suff. §. hæc aũt oĩa.
d ¶ *Fient*.] quantũ est à subiectis: sed à principe vel cõmuni ciuitatis potest habere, vt subiicit.
e ¶ *Maiores*.] vt Florentia.
f ¶ *Minores*.] vt Pistorũ.
g ¶ *Constitutum*.] vt ɔ. scriptum est exemplar.
h ¶ *Percipient*.] no. consuetudo facit licitũ q̃d aliàs ẽ illicitũ: vt hic. & de san. epis. §. pro pfue tudinibus. col. ix. arg. pto. j. de nul. iudi. §. j.
i ¶ *Mittent*.] facit ad hoc C. de defe. ciu. l. nihil. & l. defensores ciuitatũ. & ff. de off. procon. l. fi q. d.
k ¶ *Vnaquæque*.] aliàs vnaquaque.
l ¶ *Iudice*.] vt pręside: & sic no. arg. pro doctoribus antiquis contra nouos: sed contra eos est manifestè si bene intelligatur. nam non sũt maiores ĩsolercia: vt C. de off. rect. prouin. l. potioris.
m ¶ *Resĩdentur*.] i. decidentur minima maleficia, i. per defensorem.
n ¶ *Ipsi*.] defensores.
o ¶ *Remouentes*.] s. decidendo lites ĩstas.
p ¶ *Dictum est*.] vt ɔ. eo. §. nos igitur.
q ¶ *Administrationibus*.] s. maioribꝰ. nã quãto, & c. vt ɔ. e. §. nos igif.
r ¶ *Detineantur*.] ab aliquibus tributariis.
s ¶ *Si qua verò*.] dignitatis occasiõe: vt subiicit.
t ¶ *Ad operam*.] id est, administrationem.
v ¶ *Cogatur*.] captis pignoribus ad instar tutoris: vt ff. de mun. & ho. l. fi q̃s. & inst. de satisd. tu. §. fi. nisi appellet: vt C. de app. l. hi qui. & facit ad hoc C. de decu. l. nulli.
x ¶ *Eis*.] s. ciuitatib⁹. nã vbi emolumentũ, &c. vt inst. d. legi. pa. tu. §. j. & C. d. ead. tol. §. ꝓ secũdo.
y ¶ *Maximorum*.] no. in cõcionado ꝓponi maiores & ĩ omnibꝰ: vt dixim⁹ inst. d. bo. poss. §. alia.
z ¶ *Tale*.] s. impedimentum.
a ¶ *Sollicitudine*.] i. à legis huꝰ compositione,
b ¶ *Suorum*.] nã & alia multa mandabis eis pro nobis.
c ¶ *Opinionis*.] idem in testibꝰ: vt j. de test. §. fancim⁹ aũt. & facit adhoc j. Carmis §. hãc igit. co. vj.
d ¶ *Dictum est*.] vt ɔ. e. §. interim. & no. q̃ hic repetit breuiter quasiosa suprædicta. sic facere debẽt aduocati. I fine sui dicti: sic ɔ. vtec. rõp. ibi, hoc in ęternũ reminiscentes horũ habeat custodiã: quatenꝰ incorrupta maneãt hæc, & velociter inueniãtur [a] à requirẽtibus: & sit apud eos archiuũ [b]: & q̃d hactenꝰ prætermissum est in ciuitatibus, emendetur.. ¶ Quia verò [c] etiam defensores ciuitatum extra omne cõmodum fiunt [d], & pro decretis eorũ, si quidẽ ciuitates maiores [e] sint, quatuor solũmodo dabuntur auri foro minores [f] tres: sicut iam dudum nostris constitutum [g] est legibus. si verò quædam salaria habent pũblica, etiam hęc secundum consuetudinem percipient [h].

Consuetudine fit licitũ aliàs illicitũ.

¶ Defensores leuia crimina audient: & castigationi cõpetenti tradent. & vltra biennium defensoris officium minime durat: nisi tota ciuitas nullo reluctante elegerit eum. Bar.

¶ Audiẽt † quoq; leuiora crimina: & castigationi cõpetẽti cõtradẽt: & eos qui in maioribus criminibus capiũtur, detrudẽt in carcere [i] & mittẽt [k] ad prouinciæ præsidem. sic eũ fruet⁹ ciuitas vna quæque [l] cura iudiciali: & omnis gens sub maiori cõstituta iudice [m], maiꝰ rẽ sentiet prouidẽtiã: & rescindent⁹ plurimæ iudicũ curæ, cum ciuitatũ defensores in semetipsis eas imponũt, & leuigãt præsidum, quas pro omnibus hominibus habẽt so licitudines: [n] ipsi particulariter remouẽtes [o] ea quæ vim patientibꝰ inferũtur, aut dubitationes soluentes, & honestos (sicut sæpe dictum est [p]) eos qui ĩ administrationib⁹ [q] sunt. demõstrates. Si verò ẽt detineãtur [r] ab aliquibus publicæ functiones, gẽtium præsides defensoribꝰ imperabũt cõtra detẽtores exactiones, vt & secundum hoc eos adiuuẽt. ¶ Si qua verò [s] defensoris præter hæc fiat ordinatio, aut renuerit aliquis defensoris officiũ in semetipsum veniẽs siue dignitatis, siue militiæ, siue priuilegij, siue alterius cuiuspiam occasione: iste quinque librarum auri subiectus pœnæ, etiam sic post eius exactionem, ad operã [t] ciuitatis proficiem tem cogatur [v] defensoris implere solicitudinem. Cõuenit cũ vnum quẽque nobilium semper functionem agere ciuitatũ, quas inhabitat, & hãc eis [x] cõferre habitatiõis repensationem. ¶ Quæ igitur placuerũt nobis, & per hãc sacrã ĩfinuata fuũt legẽ, tua sublimitas in prouinciis quibꝰ præest, facere manifesta per programata propria studeat: quatenus cognoscant omnes quia & maximorũ [y], & mediocriũ & paruulorũ nobis cura est: & nihil est tale [z] q̃d à nostra solicitudine [a] remoueamus. partem verò faciat tua eminẽtia suorum [b] præceptorũ: vt ex hoc iam gentiũ præsides præparent secundũ vnamquãque ciuitatem eos, qui bonæ opinionis [c] sũt, nominari defensores secũdũ circulũ (sicut iam dictum est [d]) & decreta fieri cõmunia cũ iureiurãdo in eis habito [f]. & describere prædictũ circulum, & ita per biennium subintrare curam eos qui subsequuntur [g]: & si exciderit quispiã ex eis, aliũ introduci, semper quidẽ decreto cum iureiurando faciẽdo: ipsoq; dũ futurus fuerit curã suscipere, definitũ iusiurandũ subeunte, & electione eius faciẽda à Deo amabili episcopo, & venerabili clero, & aliis in ciuitate bonæ opinioni studentibus. quod etiã nunc mox fieri cõuenit, omnibus (sicut dictum est) secundũ hãc nostrã generalem procedentibus legem. Nunc autem [h] defensores existentes: si quidem placiti videãtur, ẽt ipsos inscribi circulo, & biẽnio complere curam: & si quidem iam biennium in ea cura habent, remoueri defensoris solicitudine, nisi tamẽ voluerint cõmuni decreto teneri eos biennio in eodẽ officio. Si verò nondum biennium impleuerint: digni verò videãtur cõmuni care circulo: impleant reliquũ tẽpus, vltra quod nullus ciuitatẽ defendat: sed vsq; ad hoc solum stet tempus: nisi cũcta ciuitas, reluctante nullo, elegerit eũ, & hoc facto alio biẽnio susc ipiat solicitudinẽ, & modis [i] omnibus deponatur, & tunc rursus [k] fiat, quãdꝰ ipse eum circulus ad hunc adduxerit ordinẽ: ne frequentia [l] ordinationis, & cõtinuatione curæ, & per quãdã machinationem illud semper renouando, fiat aliquibus infinita prædicta gubernatio. His omnibus valituris in omne tempus: quoniam cum toto hoc studio & vigilantia & dñi Dei intuitu adinuenimus, & nostris subiectis cõtulimus. D. Ro. Idib. † Aug. ante cõsulatum Bil. V. C Coss,

† xvj. kal. post, &c.

Libra auri ccc lxxij. aureis fit.

Cognoscent.

Emolumentum esse debet, vbi est onus.

e ¶ *Communia*.] ab omnibus nobilibus.
f ¶ *Habito*.] tã ab eligẽtibus quam ab electo.
g ¶ *Subsequentur*.] i. qui post hanc legẽ eligẽtur.
h ¶ *Nunc dũt*.] i. tẽpore huius factæ ꝓtitutiõis.
i ¶ *Modis*.] etiam si oẽs cõsentirẽt in contrariũ.
k ¶ *Rursus*.] q. d. tunc pmittitur supradicta electio quãdo bona fide fecit circulũ & nõ instructè vt iterũ eligeretur.
l ¶ *Frequentia*.] No. frequẽter [a] fieri q̃d fic bis, sic C. d. epis. aud. l. nemo. in fi. & ɔ. de non ali §. neque. & C. de do. l. fi quis.

a De hoc vere bo, frequen ter, vide glo. in ver. frequenter. quę est gl. ij. in c. monasteria. extra de vit. & ho. cle. vbi dicitur ꝙ frequentia causatur ex duabus vicibus.

¶ DE MENSVRA ordinandorum clericorum.

Egẽ scripsimus. vt ɔ. vt dete. fit nulle.

m ¶ *Scripsimus*.] vt ɔ. e.
n ¶ *Ciuitatis*.] al. vrbis.
o ¶ *Aliis*.] s. sibi adiacẽtibus. vt ɔ. vt deter. fit nulle. Idẽ tamẽ facit & de aliis ecclesiis, licet hic d illis nõ dicat: vt ɔ. quo ꝑ. epi. §. sed neque.
p ¶ *Suam*.] non aliàs. A.
q ¶ *Priore*.] i. non habẽte aliqd ꝑdeft ad qd illa nõ ꝑtineãt. i. eo q̃d hic dicit qñ deficit numerus in vna, quo i debet sumi ex lia vbi numer⁹ superabũ dat: vt j. §. j. ibi, si verò diminura, quod nõ dicitur in superiori cõstitutiõe.
r ¶ *Eius*.] s. prioris.
s ¶ *Adhuc*.] sed in quo hęc ꝑdeft ad qd illa nõ ꝑtineãt. i. eo q̃d hic dicit qñ deficit numerus in vna, quo i debet sumi ex lia vbi numer⁹ superabũ dat: vt j. §. j. ibi, si verò diminura, quod nõ dicitur in superiori cõstitutiõe.

Numerus clericorũ antiquus debet seruari, & nullo casu augeri: & in defunctorum loco nulli debet substitui, donec ad antiquũ numerũ perueniatur, manentibus autem ordinatis in eo in quo sunt schemate. Sed si in vna ecclesia in qua clericus moritur, deminuta est clericorum multitudo: & in alia ecclesia superabundat, debet eligi & assumi clericus ex ea ecclesia, & ad aliam transferri: & non noua ordinatione creari. Bart.

¶ Idem Imper. Anthemio fac. & bea. arch. Aõ. & vniuersi eius ratus pat.

LEgẽ nuper scripsimus [m] de mẽsura ordinationũ, vt nõ cõpeteret effusas eas esse, neq; in sanctiss. maiore eccl. huius felicis. ciuitatis [n], ne que in aliis [o] ꝓ quã etiã firmã esse & valere secundum omnem suam [p] „volumus virtutẽ. ¶ Quia verò intentio nobis est abbreuiare quidem ordinationes, huic autem sanctissimæ maiori eccle. excellentem expensam ad mediocrẽ quãdam atq; portabilem statũ quærere quantitatem quatenus multitudo ei expensarum minuatur propter hoc oẽm circũeuntes viam, ad præsentem venimus legem: nihil quidem aliud existentem à priore [q], sed ex eius [r] procedentem voluntate: adhuc [s] aũt amplius sanctissimæ maiori ecclesiæ prodesse valentem. Sancimus enim si in quibusdam sanctissimarũ ecclesiarũ (quarũ ipsa sanctissima maior ecclesia

Universidad de Zaragoza Biblioteca

a ¶ *Superius.*] vt ꝛ.vt deter.fit nu.cle.
b ¶ *Statutus.*] scilicet modus.
c ¶ *Restituatur.*] facit ad hoc ꝛ.de ref.§.j.& C.de sacr.san.eccl.l. non plures.& ꝛ.quomodo opor.epis.§.sed neque.
d ¶ *Si vero.*] nūc incipit adiucere superiori cōst.illi,ſ.vt dete.fit nu.cl.
e ¶ *Plus est.*] i.alia ecc.
f ¶ *Definit.*] Alibi. Acc.

¶ DE MANDATIS principum.

X libris.] quos non habemus.
h ¶ *Tua sublimitas.*] loquit Tribo niano quæstori cui mittitur & datur hæc cōst.

Mandatum principis qd sit.

vt j.§.j.ibi illustris.
i ¶ *Mandatis principū.*] Est autē mandatū principis [a]ſt.quædā continens præcepta de lauda biliter ꝓficia gubernā da:ſed P.dicebat qnō erat pſti,cū tāquā apposita mādato qñq;inueniat regtū reſtit. pſt.vt ff.d coll.illi,l.iij.j. rū. & C. de inc. nu. l. q ꝛ.legē.ſed certē pſtit.genus eſt:mādatū ſpēs ꝓtinens hmōi præcepta tm q̄diximus:& ita hic ti.ac cipit,alias cē mādatum quodlibet principis præceptū p excellentia & ſic accipitur C.e.ti.aliās dr rogat⁹ q̄da & ita accipitur ff.mād.l.j.& per totum.
k ¶ *In suo.*] quisq; transportādo & eligēdo de antiqs libris.Et ſic no.legem lau dabilē eſſe & licitū hoc facere,necmirū: quia qui nō insubtiliter factū emēdat,&c. laudabilior eſt eo q̄ pri⁹ inuenit:vt C. d ve.iu.enu.l.j. §.oia em.& facit ad hoc insti.in prooem.§.igitur.
l ¶ *Quia.*] quoniam alij scripserunt de mandatis principum,igitur.&c.
m ¶ *Placuit.*] ſ.nobis.
n ¶ *Nostris.*] ſ. codicillos præstare & mādata dare.accipe quod eſt ꝛ.
o ¶ *Mediās.*] sūt aūt v. gñt magſtratuū,vt dicem⁹ j.vt ab illu.& q ꝛ.&c.
p ¶ *Correctores.*] ſ.de Italia ſed pſides i ꝓuin. q ¶ *Codicillos.*] id eſt, literas dignitatis.
r ¶ *Subter.*] i.ſ. eſt ſcriptū p lingu à latinam & ☩ xvij kal. græcā:ſed tātū latinā habemus:vt ꝛ.c.§.proxi.vſque in fi.huius constitu- ☩ Sic Scrin. & Iul.de of. procon.& re ctis per §. fi. ꝛ.eod. tionis,quia nec Græca é necessaria nobis. Sed tñ illa idē dicit: & habēt eā Græci: vt subiicit ſtatim.
s ¶ *Auctoritas tua.*] ō Tribonīane.
t ¶ *Transcribit.*] ſ.vt hęc cōſt. ſit de corpore iuris.
u ¶ *Laterculo.*] loc⁹ vbi leges & ꝓſtōnes reponūtur,dict⁹ facer q̄ leges facrę sūt:vt C.d.legat.& ꝓſt. i. leges ſacratiſſimę.
x ¶ *Codicillis.*] i.cum dignitate quæ per codicillos demonſtratur.
y ¶ *Lege.*] vt ꝛ. vt iudices ſine quoquo [illegible]§.fi.
z ¶ *Memorantes.*] ſ.in ea dē l.§ fic igitur.& ꝛ. iuſiu. qđ præſtatur, &c.

gubernationē & expēſas ſuſcepit) contigerit autē presbyterum, aut diaconum,aut lectorē,aut cantorē mori, non alium mox extrinſecus introduci:ſed considerare quanta tunc eſt menſura ibidem miniſtrātium reuerendiſſimorum clericorum. Et ſi quidem nondum clericorum minuta menſura eſt, ſed ad huc abundant quātum ad id,quod superius [a]definiuimus, & eū qui vocatur ſtatutus [b]nullam fieri pro eo ordinationem donec nume. in remedio ipſo reſtituatur [c]. ¶ Si verò [d] deminuta multitudo eſt, neceſſitas ſit, ne deſit ſtatutus numerus: alium pro moriente introduci clericum: conſiderare beatitudi nem tuam ſi quis eſt in aliis eccl. citra ſanctiſs.maiorem eccle. ex abundanti eiuſdem ordinis cleric⁹: & exinde reſtituere alium, & non nouam facere ordinationem. Si enim dum ex eo quod plus [e] eſt, ſemper hoc quod defuit: [f]impleatur: bona & Deo amabilis imponitur cauſæ menſura. & ſic ſanctiſs. maior eccl.paulatim debitis libera bitur. Alioqui ſi quid dē fuerit qui dem , compleātur introductionib⁹ extraneis : quod verò eſt plus non minuatur, plurimū & infinitū tranſiet tēpus donec omne quod plus eſt,minuatur. ¶ Tua igitur beatitudo quæ propter ſanctiſs.eccl. vtilitatem rectè nobis placuerūt,operi effectuiq; cōtradere feſtinet. Etenim ſi quid fiat præter hoc: ſcire neceſſe eſt eum qui contra hāc noſtram legem ſuſcipere ordinationem præſumpſerit nihil hinc vtilitatis habiturū : neque reputabitur à reuerendiſſimis œconomis in hac parte facta ſanctiſs. maiori eccleſiæ expenſa : ſed ipſi ex hoc cognoſcent damnū à ſemetipſis hūſuæ negligentiæ recipientis fructum.D.Idi. ☩.Au.Conſt.poſt conſul.Bil.V.C.

DE MANDATIS☩ PRINCIPVM TIT. IIII.

¶ Administratores mundas debent seruare manus & fiscalia tributa vigilanter inspicere:& erigere & pacem ciuitatibus dare, & ſeditiones prohibere.Bart.

¶ Imper. Iuſtinian. A. Triboniano quæſtori ſacri noſtri palatij & exconſuli.

EX libris [g] antiquis,qui iura Romani nominis continebant,non ignorat tua[h] ſublimitas quāta de mandatis principum [i] legumlatores in ſuo [k] quiſque volumine conſcripſerunt. Quia [l] igitur nobis reparantibus omnem vetuſtatem iam deperditam ac deminutā placuit[m] etiā omnibus iudicibus noſtris [n]qui minores, vel medias [o]adminiſtrationes gerunt, ſiue inter correctores [p] ſiue inter conſulares, ſiue inter ſpectabiles ordinentur, dum ſolum codicillos [q] præſtare ſed etiam mandata dare,quibus inſpectis, omnia gubernare laudabiliter poſſint : ideo librūm mandatorum corſi poſuimus,qui ſubter [r] per vtrāque linguā annexus eſt: vt detur adminiſtratoribus noſtris ſecundū locorū qualitatem in quibus Romana vel Græca lingua frequētatur,ſcire eorum ſanctionem: vt nihil ex his audeant præterire , ſed ſaluberrimas diſpoſitiones noſtras obſeruantes, in perpetuum noſtras prouincias, noſtroque imperio ſubiectos gubernare feſtinent. ¶ Illuſtris igitur auctoritas [s] tua, ad quam quæſtoria pertinet cenſura , eadem mandata & in libris legum trāſcribi [t], & in ſacro laterculo [u] deponi præcipiat : quatenus ex his vnà cū codicillis [x]ſuſcipiendis adminiſtratores quemadmodū poſſint reip. ſubuenire, nō ignorēt. D.xv. Kal. Maij.poſt Conſu.Bil. v.c. Cos.. ☩

IAm quidem in generali noſtræ pietatis lege [y] omnia declarata ſunt in quibus conueniens eſt adminiſtrationes accipientes, eas gubernare, memorantes [z]iuſiurādū quod ſuper his præſtatur. Neceſſarium eſt exiſtimauimus etiam nūc percipienti tibi [a] adminiſtrationem [b] deſignare quod à genitoribus [c] reipublicæ noſtræ adinuētū eſt:q ad adminiſtratiōes directis [d] certa præcepta dabant [e],mandata principum ea vocantes ſecundum quā oporteret eos gubernare adminiſtrationes. ¶ Oportet [f] igitur te purè ſumentē adminiſtrationē, & [g] ſine omni ſuffragio [h] ☩ præ omnibus aliis mundas [i] ſeruare Deo nobiſque & legi manus, & nullum contingere lucrum [k], neque maius neque minus,neqùe captioſum quiddam contra ſubiectos facere negotiatione [l] ſed conuentum eſſe ſolis à fiſco tibi miniſtratis [m],& tā per tè,quàm per eos qui circa te ſunt,purū eis vndiq; ſeruare [n] ius, & feſtinare [o] primū quidem fiſcalia tributa exigi vigilanter , nihil deminuens circa publicam curam requirere ne fortè fiſcus inde minuatur,&ſaluare [p] ei vndique quę propria ſunt. Sicut em priuatos iniuſtitiā paſſos adiuuam⁹: ſic & publicū illæſum manere volumus.Collatores nāque omni alia [q] calumnia liberi conſeruari, facilè & in promptu ſoluent tributa,& qui infinita prius dantes [r], manebant debentes adhuc fiſcalia,ex nunc ipſis fiſcalibus exoluentes, liberabunt facilè ſe tributis. Deinde [s] conueniens eſt te prouidere vt nulli populi ciuitatum alterutris [t] ſeditiones faciant : ſed omnem pacem [v] eſſe

a ¶ *Tibi.*] Trib oniano.Accur.
b ¶ *Administrationem.*] quæſtoriā, ſ. vt ꝛ.dictū eſt, & dicitur inſt. in proœ.§.cumque hoc Deo.Accur.
c ¶ *Genitoribus.*] q.d.& noſtri priores faciebant.vt ꝛ.eo.ȝ.reſpon.
d ¶ *Directis.*] i.miſſis.
e ¶ *Dabant.*] vt ne quis munus vel talia ſumeret niſi eſculentum & poculentum:vt ff.de off.pro.l. ſolent.§.fin.& ff.de offic. ꝓſid.l.plebiſcito. & hoc ipsū hodie aliter eſt:vt ꝛ. ſcriptū exemplar. Acc.
f ¶ *Oportet.*] hic incipit liber mandatorum in lingua latina.
g ¶ *Et.*] pro,id eſt.
h ¶ *Suffragio.*] i. ſine alio quo dato nomine ſuffragij: vt ꝛ. vt iu. ſine quoquo ſuffra.§.hęc omnia.
i ¶ *Mundas.*] ab omni munere ſecundum Alb.
K ¶ *Lucrum.*] ȝ.de iu.§. ne autem cōtra. ſed ibi i iudice delegato loquit. at hic i ordinariis. & facit ad hoc finis illius §. & ꝛ. vt iu. ſine quoquo ſuf.§.illud. & ꝛ. iuſiu. ꝙ præ.§.& primum.
l ¶ *Negotiatione.*] i.per aliqđ modū negotiādi, vt C.de ꝑtra.mud.l.j.& ff. de cont.emp.l. nō licet.
m ¶ *Ministratis.*] ſ.annonis vel ſalariis. Accur.
n ¶ *Seruare.*] repete oportet te.& facit ad hoc ꝛ.iuſ.ꝙſit.§.ꝑ.& ꝛ.vtiu. ſine quo.ſuſſ.§.eos autē.
o ¶ *Festinare.*] repete oportet. & eſt hic aliud capitulū licet ȝ.§.ſit tibi. hoc innuat&.primū pro vno ꝙ eſt verſi:qa & ſub vno §.ſunt:& qa vtrum que pecuniarium commodum reſpicit.
P ¶ *Saluare.*] ſ.oportet te.
q ¶ *Alia.*] ergo videt ꝙ exactio tributorū é calūniosa qđfalsū eſt:ſed certè nō ivlicat.ſic & alias, crucifix⁹é Christ⁹& alij duo neq; ꝙ dic vt no. j. vt defu.ſeu fun.§.j.co.vr ¶ *Prius dantes.*] i. illi qui ante legem iſtā ſuo tpe nō ſoluebāt tributa imo in futuro tempore remanebant ad ſoluēdū: hodie ſuo tēpore ſoluēts.
s ¶ *Deinde.*] ſ.in ſecundo præcepto.
t ¶ *Alterutris.*] id eſt, adinuicem.
v ¶ *Pacem.*] No. poteſtates terrarū teneri ad faciēdū pacē fieri vt dicit, & eſt ad hoc ff.de offic i. præſi.l.congruit.& C.de iis qui ad eccl.cōfu.l. de nuntiamus.& ff.de vſuf.

† Haſtenus præceſſit epi. ad Treb. quæ latinè ſcripta fuit. ſubſequitur mādatorum liber incip. In nomine domini Ser

† datione pecuniæ.

l.ſi cui.§.ij.& ȝ.de pace tenēda.quaſi ꝓ totū tit.q eſt in vſib⁹ feudorū.
z ¶ *Hinc.*] id eſt,ex hac l. vel vt puto,ex pace.
b ¶ *Seruatur.*] & æquitas inter homines , ad quam æquitatē tenetur præſes:vt ȝ.iuſiur.quod præſta.§.primum.& §.& æquius.
c ¶ *Passionis.*] i.damni imminentis,& non debet cōpati iniquis hominibus , quin eos puniat.
d ¶ *Declinatur.*] ſ. æquitas: vt ȝ. iuſiur.quod præſta.§.& primum.
e ¶ *Tertiū.*] melⁱ⁹ dixiſſet quartū , cum tria iā dixit: ſed dic vt diximus ȝ.§.oportet.
f ¶ *Æquitate.*] hoc facit ꝓ M. q dicebat ſeēm æqtatē & cōſcientiā iudicādū.& eſt ꝓo C.d iu.l. placuit.& ff.ſi regū.l.ſi iruptione.in fi.&ff.de fel. ij.in fi. Sed lo.ꝑtra nāſecūdū allegata dixit & dicimus iudicandū : vt ff.d of.prēſi.l.illicitas.§.veritas.ibi&ciō&c.&qđ ſuis legib⁹ dr ſecūdū Mar.eſt verum qñ vtiudex habet conſcientiā, quia ſuā cō ſcięciāvelæquitatē nōhabet vtpriuat⁹.ſed qñ habet vtpriuat⁹ tūc nōdebet i⁹ dicere:vt C.de le.& cō. l.j.& ȝ.dra.vir.j.rñ.co.ix.
g ¶ *Breuiores.*] quidā dicunt breuiores ſiue breuesqniquaginta auctorū vt C.de defē.ciui.l.j. alij duorū aureor.vt ff.de dolo l.ſi oleū.§.fi.&l.ſe alij v.aureorū,vt ff.de bō.dā. j.diuus. vel verius centū aureorū:vt ȝ.de iu.§. ne autē.& ȝ. ꝓximè ſequit.
h ¶ *Vilių.*] ſ.pſonarū & pauperū hominū.& qđ dicit maximè,abūdat,ſicut & alias.ff.de le.iij.l.cū qs ḋcedēs.§.nuptura.inſ.§. & ita diligenter nota duo capitula & qñ cauſa breuis,& qñ vilių perſonarū, licet cauſa nō ſit breuis, & ſic ſufficit alterū.Sed a liꝑponūt ꝓ vnocaſu:& qđ dicit vilių exponūt,ſ.rerū vt de fœno vel palea : & tūc maximè, nō abūdat.
i ¶ *Scripto.*] i.ſine libello.& licet ſnia nō deſit in ſcriptis ,valet tñ.alias ȝ vt C.de ſē.ex bre.l.ſi.ſūt & alij cas⁹ quos dic vt ȝ. vt iud:ces ſine quo. ſuff. §.neceſſitatē.& facit ad hoc C.d pri.ſch.l.iij.§.fi.
k ¶ *Permittere.*] caute accedi adaliud capitulū.
l ¶ *Nihil.*] aliās nō eſt in literā nihil:& tūc plana.ſi autē habeas : dic ꝙ negatio quę includit , ſit ſuperflua:& poſitiuū qđ inest, remanet :nam tantum valet nihil,quantum non aliquid.ſic aliās abūdat,vt ȝ.de hæred.& fal.§.inordinatum.
m ¶ *Sacra.*] quam non habemus:ſed plerūque fit eius memoria:vt ȝ. vt iu.ſine quo.ſuſſ.§.volumus.& ȝ.vt lit.iur.§.& hoc.colla ix.& ȝ. vt dif.iud.§.fin.& fortè erat eius ſententia talis vt duos aureos in princ. & duos in fine acciperet iudex pro cauſa:vt ȝ.de iud.§.ne autem.
n ¶ *Causāliū.*] qꝫ ꝓ cā ſiunt:hoc eſt ipſæ ſportulæ q̄ iudicib⁹ pſtabāt.
o ¶ *Damnificari.*] ſ. litigantes.
P ¶ *Gratis.*ª].nam ratione perſonarū vel rerum quędam fiunt gratis, quæ alias non fierent:& facit ad hoc ȝ.vt cleri.apud proprium epiſco.§.j.col.vj.& C.de epi.& cle.l.nulli..&de epiſc.aud.l.de creationibus.& C.de nup.l.ſi furioſi.in fi.& ȝ.de iu.§-ne autem.Accur.
q ¶ *Et non permittere.*] ſ. oportet.
r ¶ *Faciat.*] ꝓpter aliquā cauſam quā cū alio habet.
s ¶ *Sī.*] i. an.
t ¶ *Conuertemus.*] i. ſeuerius vindicabimus.ſic inſti.de iis qui ſunt ſui vel alien.iur.§. fin. Alb.

esse Dei ciuitatibus , dum æquitas etiam hinc [z] noſtris ſubiectis ſeruatur [b], & neque lucri neque paſſionis [c] alicuius cauſaad aliquam partium declinatur [d].

Iudicare an deb̄et iudex ſecundū ſcientiam.

¶ *Iudices lites cū omni æquitate audire debēt,& breues lites & vilių perſonarū ex nō ſcripto cognoſcere & iudicare & prouidere: ne occaſione iudicialiū expēſarū dānificētur ſubditi, & ne ſubditi propter ipſorum negligentiam ad principis accedant curiam.Bart.*

¶ Sit tibi quoq; tertiū [e] ſtudiū lites cum omni æqtate [f] audire, & oēs quidē breuiores [g],& quęcūq; maximè vilium [h] ſunt ex nō ſcripto[i] decidere & iudicare& libera re oēs ☩ alterna cōtentione ☩,& nō pmittere [k] nihil [l] vltrà quā continet ſacram [m] noſtra cōſtitutione,occaſione cauſaliū [n] expenſarū damnificari [o] ,ſi tñ ſufficiētes in dationē cōſiſtant,alioquietiā gratis [p] ☩ lites audire & non permittere [q] ex negligētia de ꝓuincia alicui⁹ prēſidis quenquā ad hāc currere felicisimā ciuitatē, & nobis moleſtū eſſe.Scito nāq; qa ſi quis veniat,& aditionē nobis faciat [r] ,& à nobis interrogatus ſi [s] priùs te adiit,deinde te dicat adiiſſe,& qđ iuſtū eſt non impetraſſe , & hoc verū inueniam⁹ : in te indignationē conuertemus [t] .Si verò cùm te nō adierit venire ad hanc regiam præſumpſerit ciuitatem , & remittemus eum cum omni correctione : & reſponſum non dabimus [v].

¶ *Administratores prouidere debēt : ne iudices,& officiales de principis curia veniētes le dāt ſubiectos : & eos punire debēt:& præcepta contra ius vel vtilitatē publicā nō ſuſcipere:niſi ſecūda iuſſio emanauerit,& pro vbertate neceſſariorū, & operū ciuitatūdiligētiā omnem adhibere , & delinquentes caſtigare competenti vel decenti pœna:omni priuilegio ceſſante,& prouidere ne officiales ſubiectos iniurys afficiant,& malos expellere.Bart.*

¶ Deindecōpetēs ☩ eſt te ēt hinc [x] veniētes ſiue ex magiſteriano [y], ſiue ex quolibet foro non pmitte-

v ¶ *Non dabimus.*] facit ad hoc ff.de appe.l.imperator.& ȝ.de cap.§.fi. & ȝ. vt diffe.iud.§.ſi quis.& ꝛ.quomodo opor.§.illud.
x ¶ *Hinc.*] i.noſtra curia.
y ¶ *Magiſteriano.*] genera erant magiſtratuum qui magiſtri militum vel ſimilium dicebantur.

re lædere nec ſuperexigere [z] ſubiectos noſtros. Sed ſi quis [a] adierit [b], tale aliquid queſtus [c] :hoc & exequi , & indemnitatē ei procurari [d] ☩ , & neque permittere alicui proferenti præcepta cuiuſcunque [e] fori , hæc videlicet quæ ſolenniter dirigūtur [f] formarū [g] & aquæ cauſa,& portuum,& itinerum ſternēdorum , & imaginum & murorū,& domuū [h] deſtructiones tanquam in publico factæ, & aliorum talium damnificare noſtros ſubiectos [i] ,Non enim volumus,nec per talem [k] cauſam vllū eis inferri damnum. Ipſe [l] verò omnium horum [m] prouidebis ſine damno omni [n] geſtum [o]. ¶ Si quis autē , cui tale aliquid iuſſum eſt [p] , veniat, omnino nō reſpicias eum,niſi ſacram noſtrā pragmaticam oſtendat ☩ formam pro hoc ſcriptam:tunc ſuſcipiēs [q] quidem talem formam:non autem aliquid agens ex ea anrè quàm ad nos nūtians [r] , ſecundam præceptionem noſtram ſuſcipias. Sed etiā pro vbertate [s] neceſſariorū & operū [t] ciuitatum diligentiā habebis procurans ex ciuilibus [v] pecuniis partes [x] ,quæ [y] valde neceſſarię ſunt operum facere [z] ,& pōtium ſimiliter & viarum , & portuum in quibus omnino ſunt locis prouinciæ cui præſides [a] ; portuūmque & murorum curam habebis:& quicquid omnino eſt publico & ciuitatibus vtile , & cogitabis & facies & nuntiabis. Habebis autem obedientes tibi & qui in prouincia ſunt milites , in quibus eorum opus habueris ad miniſteriū iuſtum. Quòd ſi delinquentes inueneris [b] ſub omni caſtigatione decenti inſuper ex emolumentis [c] eorum ſatisfieri læſis [d] procurabis. Non permittas priuilegiis aliquibus vti nocentes [e] ſed illud ſolum eis in auxilium obſeruabis,vt vndique puri horum,quę eis inferuntur : innoxij videan-

† Procurare

† Tacit ad hoc.c. porrò. cū gl. iij. in verbo, ex in ſpectione.extra de priuileg.

z ¶ *Superexigere.*]i.exigere vltra id quod ipſe prēſes exigit.ſic ȝ.vt in ſi nequoquoſuſ.§.volum⁹.
a ¶ *Sed ſi quis.*] ſ.noſtrorum ſubiectorum.
b ¶ *Adierit.*] ſ.te.
c ¶ *Queſtus.*] i. cōqueſtus damnum illatum ab aliquo à curia veniente.
d ¶ *Procurari.*] ſ. per te oportet.Accur.
e ¶ *Cuiuſcunque.*]i. à quocunque q ſit in aliquo foro noſtr⁹ curię trāſmiſſa.
f ¶ *Dirigūntur.*] i.dirigi conſueuerunt & debēt.
g ¶ *Formarū.*] cā formabat cēm locus per quē aqua vt ſubiicie vel aliquid vtile reip. ducebat vel fiebat.ſic & ȝ.de eccl. ri.§.ad hoc ſancimus.& C.de ſac. ſan. eccl. l. ad inſtructiones.
h ¶ *Domuum.*] conferri fortè volebat vt deſtrue retur domus in publico facta, in qua deſtruenda expenſæ ſunt neceſſariæ vt ff.quod vi aut clam.l. competit.§.fi.& ff.de o per.noui.nunc.l.fi.
i ¶ *Noſtros ſubiectos.*]ac eipe principiū & oportet te ſubaudi.ne,pmit tere aliquidānificare,&c.
k ¶ *Nec per talē.*] abundat hic negatio:ſic ȝ.e.§. ſic tibi.Vel dic nec paliā nec per iſtā vt ſic ad diuerſa referantur:ſic ȝ.de hær.& fal.§.inordinatū.
l ¶ *Ipſe.*] ſubaudi tu.
m ¶ *Horum.*] ſcilicet, portuum & cęterorum. Scholares in delictis priuilegio non vtuntur.
n ¶ *Omni.*] quātum ad collatores.Accur.
o ¶ *Geſtū.*] i.gerendum.
p ¶ *Iuſſum eſt.*]vt ipſe dicitqa miſſus ſit ad reficiēda vel facienda ȝ.dicta.
q ¶ *Suſcipiēs.*] ſ. tu. Sed cōtra ȝ.d nō alie.§.quia verò verisimile.Sol.vt ibi:ſed illa cauſa eſt fano rabilior.
r ¶ *Nuntians.*] illā primā formā:vt C.de ꝑga. l.ſicut ſacrificia. & l.iij. Et hoc eſt ꝑtra miſeros ꝓlatos q timēt intantū ſtas dñi papæ vt nō audeāt reclamare:qđ facere nōdēbēt:vt hic dr & ȝ.vt nulli in.& §.hęc verò in bem⁹.co.ix.& C.ſi ꝑtra i⁹ vel vtili.pub.l.& ſi nō cōgnitio.nec per hoc deſeruiūt legitimo ſeruiūt,& ꝓpter hoc papæ vel prīcip⁹:vt C.d ap.l.ſi.ſi.
s ¶ *Vbertate.*] i.ad hoc vt in neceſſariis ſit vbertas: quod facere tenetur.vt ȝ.vt iudi.fine quoquo ſuff.§.j.
t ¶ *Et operum.*] hoc ad infectiora reſpicit.& facit ad hāc ff.de off.pro con.l.ſi in aliquem.
v ¶ *Ex ciuilibus.*] aliās ex cuiuslibet.
x ¶ *Partes.*] ſ.operum:quod ſequitur.
y ¶ *Quæ.*] ſ.opera,&c.vel dic partes,ſcilicet reipublicæ.
z ¶ *Facere.*]ea q̄ sūt neceſſaria.ſic inſt.i pœ.i fi. licet hoc malè ſeruet.
a ¶ *Prædises.*] verbum eſt,non nomen hic.
b ¶ *Inueneris.*] prædictos milites.
c ¶ *Emolumentis.*] i.bonis & eis deficientibus ex ſalariis:vt C.de executione rei iudicatæ.l.ſtipendia.
d ¶ *Læſis.*] prouincialibus.
e ¶ *Vti nocentes.*] & ſic nō vtētur ſcholares priuilegiis i delictis : licet Fridericus imperator gūaliter eis cōceſſit:magiſtri tñ & ſcholares illis priuilegiis quātū ad delicta renūciauerūt : cum per magiſtrū vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Delicta puniri reip. interest.

epiſcopũ non poterãt plenè puniri delicta, quod publicè intereſt: vt ff. de fideiuſſor. l. ſi à reo. §. ſi. & ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. & ſic reſtimus ad hoc ius. & facit ad hoc ℨ. vt iud. ſine quo. fuſſ. §. quatenus. & C. vbi de crimi. agi opor. l. j. & ij. & ℨ. vt omnes obe. iu. §. ij. col. Accur.

a ¶ *Videantur.*] i. ſola impunitas eis ꝓdeſt. ſic ℨ. de defen. ci. §. nul. i fi.

b ¶ *Inuaſiones.*] ſ. rerum immobiliũ, & apprehenſiones mobilium puniet per cõſti. ſiquis intãtam. vel per interdictũ vnde vi. per act. vi bon. rapt. quãdo ſunt mobilia: vt inſti. vi bon. rap. §. pe. & C. vnd. vi. l. ſi quis in tãtam. & ff. de vi & vi arma. l. j. j. reſponſo.

c ¶ *Puniens.*] cũ etiam merum habeat imperiũ. vt ff. de off. præſi. l. illiciſas. §. qui vniuerſas.

d ¶ *Noſtras leges.*] vt homicidam ſecundũ legẽ cor. de ſic. vtff. ad l. cor. dẽ ſi. l. iij. §. pe. adulterũ per l. Iul. de adul. cuius pœna eſt vt C. adle. Iu. de adul. l. ſi quis. i fi. raptores verò vt C. de rap. vir. l. j. Acce ¶ *Supplicii*) ſic collige vt aliorum ſuppliciũ aliꝰ ſaluos faciat: vt C. ad le. Iul. rep. l. j. Si cimpunitas aliquorũ multos alios tradit morti & exitio, vn dedicit decretum multos tradit exitio qui liberat multorũ exitia cogitanté ſcilicet occaſionaliter: vt xxiij. q. iiij. eſt iniuſta. Et eſt ibi ar. q; hoc ipſo q; quis parcit malo, intelligitur nocere bono: vt xxiij. q. iij. ſiis q; prælat'.

Pœna vnius multorũ eſt terror.

f ¶ *Præcipuè.*] ſa. ad hoc ℨ. de queſtore. §. maximè. & ℨ. de iu. §. is qui.

g ¶ *Talem.*] facit ff. de offi. præſi. l. obſeruandũ. & ℨ. vt iud. ſine quoquo

† Concor. c. & ſi Chriſt⁹. de iur. extra.

ſuff. §. eos. & ff. de offi. pro. l. nec quicquã. §. circa aduocates. Accur.

h ¶ *Sed neq;.*] Pone caſũ ſic. Quidamtimens vexationem alicuius, cõfugit ad eccleſiam, petit à præſide vt promittat ei ſecuritatem in rebus & perſona, nunquid hoc debebit fieri? Reſpon. nõ; rõpte, i. paſsim vel ſine delectu cõcedẽdũ. namin quibuſdã nõ daf: vt in prox. §. & ſuperhoc ſit dãda, vel nõ ſit quædãexaminatio mediocris, ideſt, ſemiplena, vel ſummatim. & ſiappareat dãda, vltra triginta dies nõ datur, vel ſi data fuerit non proſequitur vltra & medio tẽpore deducaẽ i ius, ſ. cõueniẽ & cõdẽnaẽ. & ita hęc ſunt vera ſi renũciet ſecuritati: aliãs nõ: ſedr eſtituiẽ ſacris locis vel terminis: & cũ debita loci reuerẽtia exigiẽ. loquiẽ autẽ de ſecuritatis ꝓmiſſione q̃ dicit iuſiurandũ, & cõſiſtit verbis tm: nõ q; corporaliter taganẽ euangelia: vt & aliãs C. ſi mi. ſe ma dixe. l. ſi alterius. & fortẽ de ea loquiẽ C. de iis qui ad eccl. cõf. l. ſi. & q; ſit caſus ponẽdus & litera exponẽda, ꝑbaẽ ex hoc & ſe. §. i nouella. e. ti. Ac.

i ¶ *Verba.*] Mirabiliter gloſſat & concordat canõ, ſit ſermo tuus, eſt eſt: non non: quod amplius eſt, à malo eſt, id eſt à malitia hominũ inuentum: vt ij. qu. v. ſi quis presbyter. Accur.

k ¶ *Amplius.*] id eſt, amplum ſiue magnum.

l ¶ *Contentiones.*] nam cũ interim non poſſit condemnari, patet q; retardatur factum agentis contra eum: q; diu eſſe non debet. Accur.

m ¶ *Verbo.*] i. habita cauſæ cognitiõe: vt ℨ. dixi ſecuritatẽ ei dederis.

n ¶ *Aduerſus eum.*] cõueniendo eum ciuiliter: aliãs enim ſi criminaliter, non valet datum verbum: vt ℨ. proxi. §.

o ¶ *Deduces.*] ſcilicet in publico.

p ¶ *Verbum.*] hoc ſemper ponitur pro ſecuritate,

tur [a]. Homicidia autem & adulteria, virginúmque direptiones, & inuaſiones [b], & opreſſiones ita cũ vehemẽtia corrige, puniẽs [c] de linquẽtes ſecundũ noſtras leges [d] vt paulatim ſuppliciũ [e] eos omnes faciat ſaluos. Præcipuè [f] verò officiales tuos retinebis, nõ permittẽs eos ſubiectos noſtros impellere: neq; vt illi officiales videãtur quidẽ ſubiecti tibi, pro veritate autẽ tuæ præſint voluntati. ¶ Feſtinabis etiã conſiliarium, & quicunq; fuerit circa te aſſumere virum optimũ, & purum vndique, & cõtẽtum iis, quæ à fiſco dantur: & ſi quid præter ſpẽ acceſſerit, & non inueneris eum cuſtodientẽ tibi fidem iuſtã: illum quidem expelles: alio verò vteris cõſiliario, legem, & iuſtitiã cũ puris ſeruante manibus. Talẽ [g] verò prębebis temetipſum omnibus & publicè & priuatim, vt terribilis quidẽ ſis delinquẽtibus & indeuotis circa fiſcalia, mãſuetiſsimus autem & mitis omnibus placidis & deuotis, & paternã eis exhibens prouidentiam.

¶ *Fidẽtia in cauſſis ciuilibus dãda nõeſt vltra triginta dierũ inducias: interim cõuẽtione admiſſa, & ſecuritate ſeruata: ſed delinquẽtibus in tributarijs nõ eſt danda fidẽtia. Bar.*

¶ Sed neque [h] hæc quæ dicuntur verba [i] id eſt, iuſiurandum promptè dare feſtines †, aut amplius [k] tempus: ſed cum examinatione in tempore mediocri, & nõ tranſcẽdente triginta dierum inducias, ne ex hoc infinitæ ſint hominibus adinuicem contentiones [l]. ¶ Si verò etiam aliquid ſub nuncupato verbo [m] feceris, deinde aliquis adierit aduerſus eum [n] cum deduces [o] quidẽ eum, cuſtodiẽs datum ei verbum [p]: & examinabis negotium verbo vbique ſeruato: & ſi etiam cõtra eum ſententia neceſſaria ſit, condemnabis eum: & duorum propones electionem: vtrũ velit dato verbo abſolutè abrenuntiare, & agere, quæ iudicata ſunt: an non. Certè ſi hoc non [q]: ſacris eum terminis reſtitues †, & ibi executionem inferes temperate [r] & cum debita venerabilibus locis reuerentia.

¶ Neque autem homicidis, neq; adulteris, neque virginum raptoribus delinquentibus terminorum cuſtodies [s] cautelam: ſed etiam inde extrahes, & ſuppliciũ eis inferes. Non enim talia delinquentibus parcere competit, ſed hoc patientibus [t]: vt non talia à præſumptoribus patiantur. Deinde templorum cautela non nocentibus, ſed læſis datur à lege: & non erit poſſibile vtrunque tueri cautela ſacrorum locorum, & lædentem læſum [v]. ¶ Publicorum verò tributorum exactiones etiã intra templa decenter fieri procurabis, quoniam fiſcalium ratio & militibus & priuatis ipſiſque templis & cunctæ reipublicæ vtilis, & neceſſaria eſt. Auxiliabuntur autem tibi ad hoc etiã deo amabiles eccleſiarum defenſores & œconomi nullum horum qui fiſcalia tributa exiguntur, abripientes exactioni, ſed neque permittentes violentũ aut ſeditioſum aliquid pati exactionem inferentes: ſcientes quia ſi quid tale gefferint, de ſuo ſatisfacere fiſco cogen tur [x].

¶ *Exactor tributorum ſcripturam de ſuſcepto claram facere debet: & tributarius ad ſolutionem tributorum ſtatim debet compelli. & rerum ceſſantium in ſolutione tributorum venditio fieri debet periculo venditoris. Bartolus.*

¶ Coges [y] autẽ publicos [z] exacto res ĩ ſuis de ſuſceptis [a] † manifeſta facere oſa, ĩ quibus [b] ea dederũt [c] ſeruũ ob hoc non puniet: vt ℨ. de mona. §. ſi verò intra. & ℨ. de ſan. epiſ. §. ſi quis aũt ad monaſticã. In libero aũt dic q; aut propter maleficiũ: & tũc ſerua q; in §. neq; aũt dicitur. aut propter funct ionẽ vitandã: & tũc ſerua hũc. §. publicorũ, &c. aut ob aliã cauſam: pura ciuilẽ: & tũc ſerua ℨ. §. ſed neq;. & hoc ĩ catholico. In hæretico autẽ vel iudęo termini nõ cuſtodientur, niſi ad fidẽ redeãt: vt C. de iis qui ad eccl. ꝓfug. l. j.

† Iulian⁹ vertit exiges.

Contrarium per aliud tol litur.

Apochis re Actius.

Suſceptum Quid ſit.

† Concor. c. inter cætera. cum glo. ſuper verbo, ceſſaria ſubtra de of. iu. cõcor. & cum hoc §. c. eum ab oĩ. cum gl. ſuper verbo, piter

y ¶ *Coges autem.*] ó præſes.

z ¶ *Publicos exactores.*] qui de publico mittuntur vt publica exigant tributa vna cum præſide vel defenſore: vt ℨ. de defen. ciui. §. deinde.

a ¶ *Suſceptis.*] dicitur autẽ ſuſceptũ ſcriptura in qua ſcribuntur ea, quæ ſuſcipiunt exactores tributorum vel œconomi eccleſiarũ nomĩe penſionũ pro locationibus factis ab illis prælatis: quę penſiones appellantur debita fiſcalia, & ipſis ſoluẽtibus datur: vt ℨ. de eccl. rer. immo. chartam confeſſionis ſoluti: & in hac ſcribebãtur hęc omnia: vt C. de fide inſtrumen. l. plures. & ℨ. vt ij qui ob. perhi. res mino. §. j. coll. vj.

† Apparet hic locus corruptus.

b ¶ *In quibus.*] i. pro quibus ea tributa dederunt ſubiecti.

c ¶ *Ea dederunt.*] ſ. quę dederunt.

a ¶ Zygo

a ¶ *Zygocephalorum.*] zygos iugum, cephas caput. inde dicitur Zygocephalum animal portans iugum, vt bos vel bubalus, vt puto.

b ¶ *Aut iugorum.*] nã & pro animali & pro ipſo iugo aliquid ſoluebatur Romanis olim & pro corrigiis iugorũ vt ſequitur, quas iugalias appellãt: cũ quibus caput bouis ligatur: vel dic iugorum, ſ. de mulis: vt ff. d ꝛdi. edi. l. ꝛdiles. §. ij. & §. ſi fortè. Accur.

† Significãt Zigocephala iumentorum capita iugoilligata. hic autẽ ponuntur pro eo quod iuncti boues vno die exarare poſſũt vt iugorũ appellatio apud Varronẽ lib. iiij. de lin. la. & alios.

† Nunquam Man⁹ appellatione membra cætera reniuat.

Zygocephalorum † [a], aut iugorum [b] aut iugalium aut quolibet [c] modo per regiones nuncupantur: & pro quibus hæc & quælibet [d] prædiis [e] exiguntur: & datorum quantitatem [f] ſiue in ſpeciebus ſiue in auro. Et interminaberis [g] eis & magnũ damnum & manus amputationem [h], ſi hoc quod præcipitur quidem ſemper: vſque nunc autem † cuſtoditum eſt, nõ deinceps omnibus modis ſeruent. ¶ Si verò (vt aſſolet) declinationem [i] inueniant aliquam, dicentes [k] nõ poſſe iugorum poni quantitatem: maximè quidem eos malignari putamus: ſed tamen nihil hinc lædat fiſcus nec collatores. fiſcus enim ſine iudicio omnia ſua percipiat [l]. & ſoleniter celebrata ſuſcepta per cipiat: iis qui hæc exoluerint, nihil exigendis amplius. Cauſa verò in nullo lædatur & ſecundum cõſuetudinem quidem tributa ſoluãtur ab eis, & inferãtur fiſco. Nũtietur autem ad gloriоſiſſimos noſtros præfectos, de iſtis primitiis cogendis cenſualibus [m] nũcupatas [n] expoſitiones ſubtiliter dare: vt ex hoc fiat cauſæ diiudicatio & ſic interim ſecundum conſuetudinem quidẽ datis [o] fiſcalibus inculpabiliter inferendis [p]. Quod autẽ in iis, quæ dubitãtur, glorioſiſſimi noſtri præfecti iudicauerint: in iis quæ mouentur, hæc valere [q]: neceſſitatem [r] habẽtibus exactoribus poſt cognitam veritatem ſuper iis quæſtionibus, & in illis de cætero quantitatem zygocephalorũ & aliorum omnium deſcribere ſecũdũ quod à nobis iã ordinatum eſt [s]. ¶ Non permittas itaque curialibus [t], aut cenſualibus [v] dum vendita ſunt prædia eorum aut in alias perſonas [x] mutatur poſſeſſio, tergiuerſationibus vtiquibuſdam, & non trãſferri à venditoribus ad emptores prædia [y]: ſed coges eos omnino facere mutationes ſine damno [z].

¶ Si verò dixerint minus idoneos eſſe emptores, & propterea non fieri migrationem: hoc ipſum examinabis [b] ſine quolibet damno: & ſiquidẽ idonei fuerint emptores, eoges fiſcalium præſules [c] omnibus modis & ſine quolibet damno celebrare tranſpoſitionem [d]. ¶ Si verò [e] pro veritate eos inueneris nõ ſatis idoneos, coges vẽdi tores hoc ipſum profiteri ad geſta: quia periculo eorum tranſpoſitio fit fiſcalium tributorum in eos [f], qui ab ipſis emunt [g]: hoc qđ etiã tum eſt inter ſe valent illa pacta vt agant vel præſcriptis verbis vel aliis actionibus: vt ff. de pact. l. epiſtola. §. ij.

a ¶ *Non.*] ſ. vellet.

b ¶ *Examinabis.*] ſ. diſtinguendo: vt ſubiicit.

c ¶ *Præſules.*] præſules appellat primos tributarios.

d ¶ *Tranſpoſitionem.*] aliàs tranſmigrationem.

e ¶ *Si verò pro veritate.*] hic ſumiẽ aut. q̃ eſt in C. ſine cen. vel rel. l. ij.

f ¶ *Eos.*] emptores. Ac.

g ¶ *Emiſt.*] nec min⁹ à poſſi dẽtib⁹ exigeſ, quaſi res debeat magis quã perſona: vt ſubiicit. & ſi. de pu. l. imp atores. ſic & aliàs ſentẽtia prædio daf: vt ff. dne. ge. l. q. aliena. §. fi. & ſic dico nõ eſſe cor rectã l. C. ſine cẽſu. l. pe. & ff. d pact. l. inter. Sed nũquid in Italia hæc locũ habẽt? Quidã dicunt q; nõ: quia tributa & cẽſus ſoli, principales ſoluũt: vt C. d epiſ. & cle. l. vnic. & ff. & C. cẽſi. l. j. §. fin. Alij q; ſic: vt C. d vſu. trãs for. l. j. & inſt. de re. diui. §. p traditionẽ. & C. ſine cã. vel re. l. ſi. Prima verior ẽ nec obſtãt duæ primæ ll. qa ĩ dominio trãſferẽdia dicũt nõ eſſe differẽtiam vt in cẽſu. Itẽ nec tertia quia ꝺ prouincialib⁹ tãtum loquitur.

h ¶ *Terras.*] niſi in caſu propoſito.

i ¶ *Largiuntur.*] ſ. ſalario.

k ¶ *Ex quibus.*] pecuniis, &c.

l ¶ *Angariis.*] Eſt autẽ angaria opera p ſonæ tãtũ: Parangaria verò opera cũ ſumptu: vt colligitur C. de epiſ. & cleri. l. ij. §. ad parangariam.

m ¶ *Subiugalibus.*] i. ſi aliud animal quod portet iugũ, faciat deforri: vt vinũ vel panem, hæc ſuis ſumptibus faciat.

n ¶ *Neceſſariã*] vt ſortẽ ſedet cumultũ in ciuitatibus: vt ℨ. de defen. ciui. §. nullam. & §. deinde.

o ¶ *Interdicimus.*] facit ad hoc ℨ. vt iudices ſine quo. ſuff. §. nulli. & ℨ. vt nulli iu. j. reſpon. col. ix. & ℨ. de defen. ci. §. nulla.

p ¶ *Sequantur.*] iſti qui legantur. Accur.

q ¶ *Acceperint.*] milites q; ſequũtur præſidẽ.

r ¶ *Emolumentis.*] i. ſtipendiis. & facit ad hoc ℨ. proxi. §. illud. & ff. de offi. præſ. l. illicitas. §. illicita. & §. ne quid.

s ¶ *Exigens.*] ſ. tu.

t ¶ *Periculo.*] i. ſi nõ ſceris de burſa militum, facias de tua.

v ¶ *Alicui.*] ſ. eſſo vel ſ⁹bati vel alij ſimili perſonę: ſed hoc durũ videtur, cũ aliàs tãtũ honoré eps habuerit, vt ẽt deo dixerit eũ cõmunicare. vt ℨ. quo opor. epiſ. §. illud. in fi. §. ſed dic reſtringẽdũ hũc §. ad talia ſi dicat epsvel abbas q; talis ſit couerſus

† Concor. c. inter cætera. cum glo. ſuperverbo, ne ceſſaria ſubtra de of. iu. cõcor. & cum hoc §. c. eum ab oĩ. cum gl. ſuper verbo, piter

† Iuſione n.

d iiij

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſus vel monach[a] vel quia dicat pizogaros: quaſi tã ipſe quã eius res ſint monaſterij: vt ℨ. de monaſt. §. illud. & ideo exẽpti ab eiuſmodi collationibus: vt ℨ. de ſan. epi. §. ſi quãdo. col. ix. & in cõlti. Friderichi. §. primo. vt aut œconomus: vt C. de epiſ. & cler. l. ij. hęc ergo cauta per præſidẽ cognoſcitur: vt hic: ſed quæſtio hæreſis vna cum epiſcopo: vt ℨ. §. pxi.

a ¶ *Si verò.*] hoc refertur ad id quod dixit hæreſumque, &c.

b ¶ *Canonicũ.*] vt de articulis fidei, qui ſunt C. de ſum. trin. l. fi. vel ſimonia à laico cõmiſſa: vt ℨ. quõ. oport. epiſ. §. ſi quis autẽ. Aliud ſi clerico obiicit. vt ℨ. vt cle. apud propri. epiſ. con. §. fin. cõtra.

c ¶ *Diſponere.*] repete prouidebis. q eſt ℨ. pxi.

d ¶ *Orthodoxã.*]ſ. ſi vult conuerti, & eſſe bonus: aliàs vt infamis & deo & aliis pœnis quib[us] hęretici ſunt ſuppoſiti, & hic erit, vt C. de ſum. trin. & fide Cath. l. j. & de hær. l. iij. de ſimonia autẽ punitur: vt ℨ. quom. oport. epiſ. §. & hãc nõ pecuniis.

e ¶ *Generi.*] & legi, i. agnatis, & cognatis. q ex lege vocatur ſcẽm al. vt ℨ. d hær. ab inte. §. ſi igit. Sed ſi dicas toti gñi, i. agnatis vſque adx. gradũ: cognatis vſque ad vij. vt inſtit. de ſucceſſ. cogna. §. fin. tunc erit cõtra ℨ. vt nul. iud. §. fin. Itẽ qualitercũque dicas, erit ꝓtra ℨ. de inceſt. nup. §. j. Sed ſolue vtrũq; cõtra: vt ibi de ince. nup. diximus. A.

f ¶ *Illi.*]ſ. præſides. Acc.

g ¶ *Dimittunt.*] qđ fieri nõ debet: vt diximus ℨ. de inceſt. nup. j. reſpon.

h ¶ *Patrocinia quoque iniuſta.*] quæ fiunt facta ceſſione in potentiorem vt C. ne li. potẽtio. l. prima vt aliàs aſſumpto patrocinio potentis.

i ¶ *Vitas.*] ſ. iniuſtè: vt dictũ eſt & ad hoc êt C. de adu. di. iud. l. aduocati.

k ¶ *Ei.*]ſ. clientulo. & hoc exaudi iniuſtè: vt ſi fiat pactum lite pendẽte: vt C. đ poſtu. l. quiſquis. §. ꝓterea: vel etiã ſi pri[o] fiat ſi non eſſ facta ſcriptũra de hoc: vt C. de vſufr. l. j. l ¶ *Laſſionẽ.*] ſ. iniuſtè.

† Cõcor. iij. q. iij c. Indu eiæ. ij.

† Iulian[us] vetlt colonos, vt & Haloã.

vt quia videat ſe iniuſtã cauſã fouere: vt C. de iu. l. rẽ nõ noua. §. patroni. qđ tñ licet lege caueat & etiã vt iurent: vt ibi dicitur: tñ cõſuetudine nõ habeẽ ſecũdũ ß. qđ ê verũ, quę in hac parte vincit legem: vt ff. de legi. & ſenatuſcõ. l. de qbuſ. & ff. com. prædi. l. vẽditor. §. ſi cõſtat. & ff. ad le. Rhod. de iac. l. lege. Acc.

m ¶ *Fiſcum.*] hoc, ſ. intellige vt dictum eſt proxim. ſ. iniuſtè. Ideo autẽ ſpecialiter de eo ponit, ne videatur neglectũ quod ſpecialius erat cõprehendendum: vt ff. de iniu. l. item apud Labeo. §. hoc edictum. Vel dic q̃ loquitur de eo qui aduocat ut fuerat ſiſci: qui cõtra eum in ea cauſa eſſe nõ debet. vt C. de aduo. fiſci. l. j. & iij. niſi in caſu: vt ff. de poſth. l. fi.

n ¶ *Obiicere.*] ſ. promittere clientulo.

o ¶ *Tibi.*] ſ. præſidi. Accur. p ¶ *Hæc.*] ſ. ſuprad icta.

q ¶ *Dominij.*] i. potẽtiæ. & facit ad hoc ℨ. quõ opor. epi. §. quod autẽ. 80 in fi. §. & C. ne lice. po. l. j. & ℨ. vt iud. fine quo. ſuſſ. §. quod autem. in fi.

r ¶ *Agricolas.*] loquitur vt puto de omni laboratore ſiue adſcriptitio ſiue non, cùm per omnem exactio ceſſet tributorum terra nõ afferente fructũ ſuũ: cũ ecõtra quilibet recipiẽs teneatur, vt in fi. huius §. & facit ad hoc C. de agri. & cẽſ. l. omnes. li. xj. & ℨ. vt nulli in. §. ſi verò qs. co. ix. & C. ne rei dñi. vel tẽp. l. j & C. vbi cau. ſta. l. j. & C. vbi qs dec. vel cohor. l. j. & in cõſt. Frid. §. fi. Et ſic no. q̃ poteſtas vẽdicat ciuẽ ſuũ vel comitiuſ, vt dictũ eſt licet hęc in Italia nõ videãtur habere locũ, quę tributa non preſtat: vt diximus ℨ. e. §. non permittas. Sed certè ab alio Italia tributorum reuocare vt ſubeat, ſ. onera ciuitatis: vt C. de decu. l. nulla[s] qua ta no habet. libet. Itẽ conuenit vnumquenque, & c. vt ℨ. de defenſ. ciuit. §. ſi qua verò. & facit ad hoc ff. de rei vẽd. l. prima. ſed i nouel. de adſcriptitiis tãtum loquitur hic. §.

Si verò [z] canonicũ [b] ſit quod quęritur: vnà cum metropolita prouinciæ hoc diſponere [c] & decernere, ſiue epiſcopi dubitent, ſiue alij quidam: & cauſæ date Deo amabilem & docibilem terminum: qui & decẽter orthodoxã [d] cuſtodiat fidem & indemnitatem procuret fiſcalibus, & noſtros ſubiectos ſeruet inuiolatos.

¶ *Delinquentium bona publicari non debent: ſed generi relinqui. Bartolus.*

¶ Oportet autẽ te & in hoc omnẽ ponere prouidentiam, cum aliquis dignus apparuerit pœna, illum qui dem punire, res autem eius non contingere, ſed ſinere eas generi [e] & legi ſecundum illum ordinem. Nõ enim res ſunt quæ delinquũt, ſed qui res poſſident: at illi [f] reciprocant ordinem, eos quidem qui digni ſunt pœna, dimittunt [g], illorum autem auferunt res, alios pro illis punientes, quos lex forte ad illorum vocauit ſucceſſionem.

¶ *Patrocinia iuſte debent præſtari, & ſalaria licita percipi: & hoc pertinet ad officium præſidis. Bartolus.*

¶ Patrocinia [h] quoq; iniuſta, quæ cognoſcimus in noſtris prouinciis fieri, omnibus corrige modis, non ſinentes vlli aliorum vitas [i] in ſe ſuſcipere, non ampliare ſibi prędia nullo modo ei [k] competentia, nõ in aliorum læſionem [l] promittere patrocinium, non quemadmodũ fraudent fiſcum [m], ſuam virtutem obiicere [n]. Neque ſit tibi [o] cura cuiuslibet ſint hæc [p] agentes dominij [q]. ſufficit † enim per omnia tibi ad perfectã fortitudinem, & lex & imperij fauor.

¶ *Nullus agricolas alienos ſuſcipere vel occultare debet in eadem vel aliena prouincia, & præſes prouinciæ literis publicis deſtinatis eos debet ad ſuam prouinciam reuocare. Bartolus.*

¶ Sed etiã ſuſcipientes alienos agricolas [r] † ſic odio habebis, ſic compelles citò [s] reddere quod ſuſcipiunt male, vt ſi plurimum [t] mãſerint inobedientes [v], oẽ qcquid in onus [x] prouinciæ eſt [y] illorũ [z] poſſeſſionibus imponas. Si verò in aliis prouinciis agricolæ dicantur eſſe conſtituti, literis veteris publicis ad prouinciarum præſides vt in eas fugientes agricolas confitentes [a], aut conuictos tradãt poſſeſſionibus, & reuocentur ad pſouinciam cui præſides, & inobediẽtes vehementer corripies minus idoneorum adiectione [b] †. Competens enim eſt talia ſtudẽtem, hinc onus, & rerum deminutionem in ſuam facultatẽ cognoſcere, vt minoratus cognoſcat quantum eſt lædere & delinquere in alios. Sed hoc ipſum age, ſiue prædia poſſidẽtes in prouincia [c] ſint, ſiue aliquorũ aliis competentium gubernato res ſint. Oportet etenim & poſſeſſores [d] illa ſolum habere quæ eis dat lex: & gubernatores [e] alienarum illis præeſſe ſolummodo quæ per conductionem aut alium legitimum eis ſunt tradita modum: ex traneis [f] autem abſtinere: & non prouidere quidam aliis [g] lædere verò alios [h], & ſibimet lucrum impium ex hoc acquirere.

¶ *Nullus titulos prædiis alienis aut ergaſteriis imponere debet: nec quis arma deferre, nec populum in turbas ſolicitare. Bart.*

¶ Titulos [i] autem imponere prædiis alienis aut ergaſteriis [k] in ciuitatibus cõſtitutis, & ſuperſcribere ſua vocabula ita præſumentibus periculoſum eſſe ſcias, vt agnoſcant, quia hæc agentes ipſi ſuam ſubſtantiam applicabunt fiſco. Si enim cauſam ſoli imperio & fiſco delatam tentauerit aliquis arripere, in ſuis agnoſcat experimentũ [l]: & ſuis [m] rebus titulis impoſitis publicis fiat aliis exemplum [n] abſtinentiæ, qui iiſdem implicantur malis ſimilibus ſubdendis pœnis.

¶ Hæc igitur omnia [o] obſerua [p], ſciens noſtram circa te voluntatem atque ſententiam, qualis quidem erit [q] delinquente te, qualis autem probato [r], & noſtra

a ¶ *Ingredieris.*] aliàs ingrediens.

b ¶ *Damno.*] ſ. expenſarum. quaſi dicat cum paruo ſumptu.

c ¶ *In quibus.*] i. cum quibus mandatis.

d ¶ *Præſentem.*] Not. malam grammaticam, id eſt, præſens. & ſic dicas de aliis duabus partibus hic poſitis.

e ¶ *Siquidem.*] id eſt, certe. Hic not. adhuc duo præcepta: vt hic, & §. ſeq. Et eſt notabile, q̃ qui miles nõ eſt, non militet: vt hic, & C. q̃ mil. nõ po. l. iij. & iij. & l. pe. lib. xij. præter angarios, qui portuerunt militare in omni militia præterquam armata: vt C. de neg. ne mili. l. j. lib. xij. Fit autem miles per ſolennitatem quandã: vt puta per examinationẽ vt C. qui mi. non po. l. prima. & ſacramenti præſtationem: quod mortẽ non euitet reip. cauſa: vt ff. ex quib. cau. ma. l. pen. Item per enſis additionem: vt ff. de milit. teſta. l. filius familias. Item ſtigma. id eſt. nota publica debet brachiis imponi, vt recognoſcatur: vt C. de fabr. l. vij. lib. xj. & vltimus in numero aliorum debet ſcribi: vt ff. de milit. teſt. l. ex eo. & talibus militibus priuilegia militaria dantur, non aliis: vt ff. de mil. teſta. l. ſi.

Autem non exercẽat qui illã ignorat.

Militis creatio.

f ¶ *Super alia.*] i. ſuper alia præcepta prædicta.

g ¶ *Cum aliis.*] apparuit. Azo.

h ¶ *Quatenus.*] repete prouidebis. & ſubaudi quatenus debeas. Accur.

i ¶ *Conſtiterit.*] ſubaudi tibi. alias conſtitutos.

k ¶ *Nuntiare.*] ſcilicet ad nos vel committere.

l ¶ *Hoc.*] ſ. debes examinare ſi fortè, & c. Acc.

m ¶ *Inquiſitione.*] quia non cõſiteantur. nã tunc nullæ partes eſſent iudicis in cognoſcẽdo: vt ar. ff. ad l. aquil. l. proinde. & C. quorum. app. l. ij.

n ¶ *Talibus.*] ſcilicet, hominibus vel delictis.

¶ DE TRIENTE & ſemiſſe, &c.

o ¶ *De triente.*] hoc expeditur ℨ. vſque ad illum §. neque illo.

p ¶ *Succeſſionibus.*] hoc dicit. ℨ. §. conſideremus.

q ¶ *Et collationibus.*] hoc dicit. ℨ. eod. §. illud.

r ¶ *Diſtributionibus.*] hoc ℨ. eod. §. quod ſæpe.

s ¶ *Necnon literarum.*] hoc ℨ. eo. §. ſtudiũ & §. illud quoque.

t ¶ *Am quidẽ.*] Ex prici piohuius conſtitutionis vſque ad §. neq; illo. ſumitur auth. nouiſſima. quæ eſt ſignata. C. de inoff. teſt. l. cùm quærit.

v ¶ *Dicimus Romanorum.*] ſuperfluè dicitur, cùm Romanorum tantum dicatur reſp. vt ff. de verb. ſig. l. cum qui. ſed impropriè etiam cuiuslibet ciuitatis: vt ff. de publ. l. ſed & hi. §. j

x ¶ *Codices.*] id eſt libri. nam codex generaliter omnis liber dicitur.

y ¶ *Scripſerunt.*] ſ. de teſt. vt ff. de teſt. & ſe. tit. vſque ad ti. de bo. poſ.

z ¶ *Imperatorum.*] vt C. de teſtamen. milit. l. iij. & abinde vſque ad tractatum præſcriptionum.

a ¶ *A nobis.*] vt patet in ſinibus dictorũ titulorum codicis vbi leges iuſtinani ſunt.

b ¶ *Prolati.*] ſ. legum codices.

c ¶ *Conſiderantes.*] i. nos.

d ¶ *Aliquid.*] repete quatenus, quod eſt ℨ.

e ¶ *Adinuenire.*] ſic ℨ. vt facìæ no. con. col. v.

f ¶ *Priora.*] ſ. malè poſita. nam noſtras non piget leges emendare: vt ℨ. vt fra. fil. j. reſpon. coll. ix. aliàs cõtra: vt ℨ. quib. mod. natur. effic. ſui. §. tribus. coll. vij.

g ¶ *Beneuolis.*] vt quia grati ſunt & obſequioſi erga parẽtes: ſi enim eſſent ingrati, nec olim nec hodie eſt neceſſe aliquid eis relinqui. vt ℨ. de immen. do. in filios. col. vij. §. fin.

h ¶ *Quibus.*] ſ. filiis.

i ¶ *Debitum vocant.*] ſ. iuriſconſulti, & imperatores. Et hoc eſt naturæ inſtinctu: vt ff. vnde lib. l. ſcripto. in fi. & C. de codici. l. fi. & ff. de bo. dã. l. fi. in prine. Imo etiam nõ ſolum eis debitum dicitur ſed etiam domini dicitur viuo patre [a]: vt in ſtit. de hær. quali. & dif. §. ſui. & ff. đ lib. & poſth. l. in ſuis. & eſt ratio, cũ vnum & idem eſſe præſumãtur: vt C. de impu. & ali. ſubſti. l. fin. & inſt. de iuſtitil. ſtipul. §. ei qui. & §. poſt mortem.

[a] Cõcor, gl. in c. paſtoralis. ſuper ver bo, Lucio. in me. extra de decim.

K ¶ *Triuncium.*] id eſt tres vncias.

l ¶ *Definierunt.*] ſ. iuriſconſulti: vt C. de inoffi. teſt. l. cùm quæritur. & l. parentibus. & ff. de inof. teſt. l. Papinianus. §. quoniam autem. & inſti. de inof. teſt. §. fin.

m ¶ *Ex neceſſitate.*] ſ. cõſecutiua. nam niſi hãc faciant, rumpetur teſt. querelam inofficioſi. ſic inſt. de exhæ. li. §. poſthumorũ. & ff. de iniu. teſt. l. poſthumorum. in fi. hodie verò ad ſupplementum agitur, ſi aliquid relinquitur: vt C. de inoff. teſta. l. omnimodo.

† Concor. c. raynutius. in glo. ſup ver. trebellianũ poſt prin. ibi & hæc debe tur extra de

n ¶ *Omnia.*] ſ. quę ſuper ſunt, ſ. dodorantem.

o ¶ *Extranei.*]ſ. iſtituti. p ¶ *Vel.*] pro etiam.

q ¶ *Seruti.*] ſ. inſtituti: nõ teſta. aliàs: niſi in caſu quãdo hæres volũtatem defuncti non complet, & alij nõ ſunt teſtamẽto nominati qui velit: vt ℨ. de hær red. & ſal. §. ſi verò autẽ.

r ¶ *Erunt.*]poſt parentis obitum.

s ¶ *Idonei.*] nã ſuſtentabat eos pater in neceſſãriis, qđ facere debebat niſi filj[us] fuiſſet opifex. vnde poſſit viuere: vt ff. de lib. agnoſc. l. ſi qs ali. §. filius. & §. non tantũ.

b Et honeſtè poſſet exercere artẽ ſuã aliàs ſecus g Bar. & Alex. in §. hic alle,

toriorum iterum exconſuli, & Patritio.

IAm quidem [t] magnæ huic, &, vt ita quis dicat, bene à Deo conſtitutæ re: pub. (dicimus [v] Romanorum) plurima de teſtamẽtis diſpoſita ſunt, & pleni legũ codices [x] de talibus conſiſtunt, & non ſolùm ſapientes antiqui hæc ſcripſerunt [y], aut priorum poteſtas imperatorum [z]: ſed etiam à nobis [a] iam non aliquo priorum principum minus legislationis prolatione prolati [b] ſunt. Deum verò ſemper conſiderantes [c], & quatenus ei placidi videamur, & aliquid [d] bonorum dignũ in nobis agamus: nitimur aliquid adinuenire [e] ſemper & naturæ conſequens, & quod poſſit priora [f] corrigere. ¶ Frequenter igitur & alia vice mirati ſumus quomodo legitimis & beneuolis [g] filiis, quibus [h] agunt gratias parentes, quibuſque quod relinquitur, iam etiam [i] debitum vocant: ſolum triuncium [k] definierunt [l] ex neceſſitate [m] relinqui: reliquum verò iacet in voluntate parentum: & capiunt quidem cognati omnia [n], & extranei [o], vel [p] cum libertate ſerui [q]: filij verò licet multi cõſiſtãt, etiam ſi nihil offenderint parentes, confunduntur, & triuncium diuidunt ſolum: vel ſi decem fortè aut amplius fuerint, pauperes erunt [r] filij donec vixerint patres idonei [s]. † Hæc [t] nos mouerunt corrigere legem [v], & non iam deſpicere [x] ſemper erubeſcentes: talique modo determinare cauſam: vt ſi quidem vnius eſt filij pater aut mater, aut duorum vel trium, vel quatuor: non triuncium eis relinqui [y] ſolum, ſed tertiam [z] propriæ ſubſtantiæ partem: hoc eſt vncias quatuor: & hanc eſſe definitam menſuram vſque ad prædictum numerum [a]. Si verò vltra quatuor habuerint filios mediam eis totius ſubſtantiæ relinqui partem: vt ſexuncium [b] omnino quod debetur [c]: ſingulis ex æquo quadriuncium vel ſexunciũ

DE TRIENTE ET SEMISSE, [a] ET SVCCESSIONIbus [p] filiorum & nepotum naturalium, & collationibus [q] vel diſtributionibus [r], necnon & literarum [s] aut numerationum atque rerum ex quibus detinent, inficiationibus.

TITVLVS V.

¶ *Liberis à parentibus triens aut ſemis ſecundum liberorum numerum quoquo relicti titulo debetur antiqua lege ceſſante: his obtinẽtibus in omnibus quibus quarta portio per lgem de inofficioſo teſtamẽto debetur: exceptis liberis curialium quibus nouem vnciæ debentur, ſed liberi à parentibus vſufructu portionis debitæ defraudari nõ poſſunt. Bart.*

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni gloriofiſſ. præfecto ſacrorum per Orientem præ

Universidad de Deusto
Biblioteca

si autem nihil, tunc exhæredatus agit querela. præteritus si est emancipatus, per contra tabulas. vel si suus est, dicit etiam ipso iure nullũ: vt infrà. de exhære. lib. in princ. & C. de lib. præte. l. fi.

a ¶ *Et hoc.*] scilicet quod dixit ex æquo inter eos fieri diuisionem: nõ sit interdũ quò ad effectum, cùm ipsa diuisione liceat contrahentibus decipereiter se ipsa, vt sequitur: vt ff. de min. l. in causæ. § pen. & loc. l. ice. § quemadmo. Accur.

b ¶ *Percipientibus.*] ex ipsa diuisione.

c ¶ *Contigerit.*] f. iure successionis: licet nonun quam dispar sit emolumentum inæqualiter facta diuisione.

d ¶ *In qualitate.*] put melius possunt bona fide, vbi res hæreditariæ in specie sunt.

e ¶ *Quantitate.*] vbi sũt res hæreditariæ in quantitatibus: vt ff. de ver. oblig. l. stipulationum.

f ¶ *Relinquat.*] not. non interesse quo tit. vel iure filij hæc habeant. Sed ȝ: vtȝ. vt cũ d appe. cogno. § aliud. co. viij. nam tantum iure institutionis debetur: vt ibi dicitur. Sed solue vt ibi.

g ¶ *Octunciũ.*] vbi fuerunt quatuor vel pauciores, vel sexuncium vbi fuerũt vltra quatuor. Sed qd si fint vltra quatuor, puta decem: & quatuor tantùm vel pauciores ex his exhæredat vel præterit: nunquidtrientem vel semissem eis dabit suæ partis? Respond. semissem, cùm propter numerum & sua legitima a sit diminuta: quod hæc cõstet exhæredat. vel præterit. velle videtur. nam & aliàs dicit nil esse adeo magnumquin fiat insensibile, si per plures partes diuidat: vt ȝ. de nat. lib. in curia b deputa. in prin.

a Intellige quando iniu stè exhæredatus est. Iac. de bel. & Ba. in auth. nouissima. C. de inof. testam.

b Vix reperitur secũdũ Ia. de Belui.

h ¶ *Natura.*] id est, filij qui naturaliter procreã tur: siue iure naturali: vt ȝ. eod. § neque illo. & in stit. de iure naturali § j.

i ¶ *Accedere.*] f. licebit patri dare in extraneos. non autem prius. & facit ad hoc supra. de nõ eligen. § cùm igitur. in fi. §.

k ¶ *Hoc obseruando in omnibus.*] scilicet, filiis & nepotibus & cæteris inferioribus cum his omnibus detur iure veteri querela: vt ff. de inoffi. testa. l. j. & l. non enim Sed nunquid in superioribus quarta debita olim augebatur per hanc legem? Respon. quidã quod non: vt ȝ. eo. § prohibemus. in fi. §. & in nouel. eod. ti. Item quia non inuenitur expresse dictũ: ergo in sua maneat vetustate: & C. de app. l. præcipimus. in fin. Sed ȝ est, vt puto c. nam hæc sunt verba generalia in omnib⁹ p

c Idem Ia. d Belui. & An. ȝ. de hære. & fal. in pri.

sonis, & c. ergo generaliter intelligenda: vt ff. de alex lusu. l. j. § pen. & ff. de serui. vr. præd. l. fi seruitus. in fi. cõstat autẽ patrẽ & cæteros superiores olim habuisse hocius ȝ filiorũ testamẽta: vt filij habeant ȝ eos: vt ff. de inoffi. testamen. l. j. & l. nã & fi. vt instit. de inoffi. testa. in prin.

d Demateria quartarũ vide sed m canoni. bon. gl. in c. raynutij⁹ super verbo, Trebellianũ. exitade test.

ergo hodie illud ius augeſ, vt hic manifestè dicit, Item nunquid aliæ quartæ d per hanc constitutionẽ augentur vt in Trebellianica & iure institutionis & cõstitucione diui Pij in bonis arrogatoriis: vt ff. de inoff. test. l. Papinianus. § fi quis ex his. Respon. non puto e, cũ hoc nõ velit hæc pti. dicere. arg. C. d testl. l. facim.⁹ & C. d app. l. pcipim⁹. i fi.

e Idem Bar. Ia. de Bel. & Ang.

l ¶ *Excipiatur.*] f. de prædictis in § prox. ȝ. Accur.

m ¶ *L. x.*] quam nonhabemus: sed eius sententia est ȝ. eod. quib. mod. natu. effi. sui. § fi quis autem. col. vij. Accur.

n ¶ *Curialibus.*] scilicet viris. sed hoc non videtur locum posse habere vbi duo sunt filij, f. curialis & nõ curialis, vel ambo curiales, vel filiæ nuptæ curiali. si enim curiali dederit nouẽ vncias, non remanent aliis nisi tres: cùm supra dictum sit, quòd præteritus vel exhæredatus vnus, vel duo vel tres debeãt habere quatuor vncias? Resp. Ioann. tradendo generalem regulã & in computatione Falcidiæ & in omnibus similibus, quod vbi plures sunt, nec quãtitatem lex definiuit, tacite singulis decreſcit pro rata portione, sicut & accreſcit: vt ff. de hæred. instituen. l. interdum. § fed si aliter. & §. sed si ex cesserit. & instit. de hæred. nist. § fi plures. Vel meliu⁹ quilibet debet habere noniuncium, id est, tres partes eius partis quam habere debet ab intestato quando sunt omnes curiales vel filiæ curialibus nuptæ, aliàs non curiales semũncium vel quadriuncii, & secũdùm hæc oĩa plana sũt.

o ¶ *Seruandis.*] imo videtur omnes correctę q dic vtȝ. vt cùm de appel. cogno. § aliud.

p ¶ *De ingratis.*] vt ȝ. d hæred. & Falcid. §. exhę redatos.

q ¶ *Naturalibus.*] vt C. de natur. lib. per totum. sed quędã ex illis corrigentur aliàs: vtȝ. quibus mod. natu. effi. sui.

r ¶ *Auximus.*] vt prox. § Accur.

s ¶ *Occasionem.*] nam quia cõceditur à lege relinquere vxori vsumfructũ rerũ suarũ, sumebat occasionẽ, vt etiã sic auferret illũ vsumfructum filiis d legitima: sic alias: vt ȝ. vt iudices sine quo. suffragio. § deinde si volumus. & § an certè.

t ¶ *In duram.*] i. magnã duę partes sunt.

v ¶ *Nec vt viros.*] no. vi ros debere esse fortes & robustos: sic infrà de nu. § per occasionem.

x ¶ *Nudam.*] & illam fortè non totam.

y ¶ *Testamentis.*] i. testatoribus, vel subaudi in.

z ¶ *Acquirere.*] quod studere videntur parentes totum vsumfructũ filiis adimentes.

a ¶ *Vnde.*] interrogatiuè lege.

b ¶ *Filios habenti*] Hic est arg. solis liberis auctam esse portionem secundum Alber. quod diximus ȝ. plene. § hęc nos. in fin.

c ¶ *Relinquat.*] hoc est commune in omni quarta: vt ff. ad leg. Falcidiã. l. quod dẽ bonis. § fructus. & ff. ad Trebellian. l. mulier. § fi heres. Et facit ad hunc §. C. de inofficioso testamento. l. quoniã in prioribus. Sed contra est. ff. de vsufructu lega. l. vxori meę. sed hęc corrigitur g: vt argumentatur. C. de inofficioso testamẽto. l. scimus. § cùm aũt. Vel ibi fi rectè inspiciatur, non grauatur: quia omnium rerum proprietatẽ habet: quod plus est argumen. institut. per quas personas nobis acquiritur. § hoc quoque. Item contra. ff. de inofficioso testamento. l. Papinianus. § quarta autem. Sed quod ibi dicit in libertatibus eum grauari, vt tantùm minorem quartam habeat: dico correctum per hoc qđ hic dicitur cùm in nullo possit grauari: sed nũquid potest aliquo casu filius fraudari? Respondeo sic secundum Ioannem, vt si habeat tantùm seruos quibus relinquit libertates: quę competunt licet etiam abstineat filius, si est in potestate patris: vt ff. de fideicommissa. libertatibus. l. cum qua fi. § sed & si quis. & ff. de inofficioso testamento. l. Papinianus. § iuij. in fine.

g Idẽ Iac. de belu. & gl. in auth. nouissima. de inoff. test. C.

Filiꝰ an possit aliquo casu fraudari legitima.

d ¶ *Neque illo.*] ex hoc. § sumpta est authen. quę tertię portionis. quę est posita. C. de colla. super l. illam. Accur.

e ¶ *Potestate.*] repete non. & tũc plana: vel dic nõ suis & suis q diuersimode

modò succedebant vt sequitur. si tamen sunt ex filia nati, non aũt ex filia nati, dicuntur in potestate: vt inst. de pat. pot. § penultimo. & § fi. Et caueas tibi: quia in duobus tantum casibus hic § loquitur in nepote vel nepte ex filia si moritur masculus, vbi succederet vnà cũ auũculis vel materteris cũ diminutione tertiæ portionis suæ. Item si fœmina moritur de cuius successione agitur: tunc nepos ex masculo vel fœmina cũ dicta diminutiõe succedit cũ patruis & hoc subiicit in hoc §. & dicitur. C. de colla. lege, illã. & de suis & legit. l. fi defunctus. & instit. de hęreditate quę ab intest. defer. § diui. q̃ hodie nõ distinguitur: vt hic dicitur: quia oês dicti nepotes habẽt integrã portionẽ quã erãt habitur⁹ pater vel mater. Sed nunquid dictæ leges corriguntur per l. instit. de hæredi. quæ ab intest. § fi. Quidam dicunt quod sic: vnde hęc authent. non corrigit cũ iam correctũ inueniat. nos dicimus quòd dict⁹ § loquitur in quodã alio casu & quadã alia parte quæ dabatur agnatis ex cõstitutione Arcadij: & illud corrigitur vt ibi patet, & C. de suis & legitimis. l. fi. vnde hic § corrigit

a Approbatur per Ia. de t Belui.

a ¶ *Quam.*] f. tertiã partem. Accur.

b ¶ *Excipimus.*] i. separamus. Accur.

c ¶ *Vlterius.*] i. amodo per hanc legem.

d ¶ *Paterna.*] de cuius successione nũc agitur. cautè not. hæc duo capitula vt modo diximus.

e ¶ *Fœminam.*] i. natũ ex fœmina vel etiã sic auferret illũ vsumfructum filiis d legitima: sic alias: vt ȝ. vt iudices sine quo. suffragio. § deinde si volumus. & § an certè.

f ¶ *Generationis.*] facit inst. de exhær. libe. § nostra. & C. de suis & legit. l. lege xij. tabula. & C. de liber. præte. vel exhære. l. fin. Accur.

g ¶ *Æqualitatem.*] f. in iure successionis.

h ¶ *Sed affectus.*] facit infrà, de nuptiis. §. nuptias. & ff. de regulis iuris. l. nuptias.

i ¶ *Non faciunt.*] fac. C. de do. ante nup. l. fin. & de iure dot. l. iij. i hoc ea su tamen exigitur dos & matrimonium: vt ȝ. vt lice. mat. & auię. §. quia verò dudum diximus.

K ¶ *Constitutiones.*] vt C. de natu. libe. l. cùm quis. & l. nuper.

l ¶ *Crebræ.*] Facit ad hoc. C. qui pot. in pigno. habe. l. fin. in prin. & ȝ. de hære. & fal. in prin.

m ¶ *Erubescimus.*] not. non valere responsionẽ: quæ lege non probatur.

Responsio lege nõ probata non valet.

n ¶ *Populos.*] i. multitudinem, quę tota die nos interpellat.

o ¶ *Ipsis.*] f. naturalib⁹ filiis. i. ad eorũ vtilitatẽ. A.

p ¶ *Dedimus.*] i. concessimus. sicut inst. de liber. parte eos habere, quã a eorum parentibus viuentibus oportebat relinquere testatores. Non enim excipimus b vlteriùs c nepotes, qui ex filio paternis auis accrescunt: vt illi quidem integram accipiãt partem, quantam eorum acciperet pater viuẽs: nepotes autem ab auo per mediam filiam venientes, aut auia paterna d, vel materna minus tertia accipiant sed vnum ordinem in omnibus ponimus nepotibus, & pronepotibus: non ferentes fœminã e à masculo in talibus minui. Neque enim masculus ipse in se, neque fœmina solũ ad natiuitatis propagationem sufficiens est: sed sicut vtrũque eorũ coapta uit Deus ad generationis f opus, ita etiam nos eandem vtrisque seruamus æqualitatem g. Sed nec vsque in hoc statuimus legem. Hæc enim dicimus & in illis filiis qui ex nuptiis sunt legitimis, licet nõ sint secutę nuptias dotes, sed affectus h indubitatus, & manifestus inter cõiuges existens filios præstet esse legitimos. Dotem etenim celebrant nuptiæ: nuptias autem dotes non faciunt i, sed coniunctorum affectus. Hoc idem obtineat & in iis, qui ex posteriori affectu cum dotibus, secundum nostras constitutiones k legitimi fiunt, & hæc sit sanctio legitimæ soboli.

¶ Cõsideremus autem aliquid ad solã naturam clemens. Multi nam que molesti sunt nobis semper precẽsque crebræ l, & flentes filij. Et semper equidem clemens aliquid definimus: sed quia non hoc cum lege agimus, erubescimus m: ideóque causæ etiam legem adiiciẽtes, ipsi quidem populos n remouebimus, dabimus autem omnibus habere ex lege remedium. Quia enim testari naturalium filiorum patribus etiam ipsis o dedimus p, legitima quidem existente prole, vsque ad vnam solam vnciam, quam habebunt vnà cum matre; (hoc quod etiam priùs fuit) filiis autem non existentibus legitimis, vsque ad medietatem totius substantiæ: hoc dicunt à nobis positæ leges q, non in testamentis solum patribus concedentes hoc agere, sed etiam aliis munificentiis r, quas & superstites donant. præsens s autem lex de iis t, quæ ab intestato sunt v, loquitur, & noui aliquid introducit. Nunc enim si quis moriens legitima sibi penitus sobole non existente (filiorum dicimus aut nepotum aut cæteræ successionis) neque vxore legitima x, proinde moriatur non disposita substantia, & veniat cognatio y forsan, aut certè manumissor z bonorum possessionem a mouens & insurgens aut etiam nostrum ærarium: (nec etiã illi quantum ad hoc parcimus) sit autem ei domi (donec viuit) libera mulier in habitu concubinæ, cum eo degens, & filij ex ea: (talibus b enim solis hæc sancimus, vbi omnino indubitatæ sunt fiue concubinæ c in domo habitæ, siue d, naturalium ibidem proles e) & nutrimentũ damus eis, & intestato parentibus moriẽtibus duas habere vncias f paternæ substantiæ, cum matre partiendas, quanticunque fuerint filij: ita vt pro portione vnius filij mater accipiat g. Et hæc h dicimus i, si vni concubinę cohabitauerit, & filios ex ea habuerit, aut præcedente concubina morte forsan aut diuisione, filij domi sint. tunc enim damus eis ab intestato duarum vnciarum successionem. Si autem confusa concupiscentia ita fiat, vt aliàs superinducat priori concubinas, & multitudinem habeat concubinarum fornicanti (sic k enim dicere melius est) & ex eis filios faciens moriatur, multas simul relinquens concubinas: odibilis quidem nobis est iste qui talis est: procul autem omnibus modis ab hac lege expellatur. Sicut enim quis legitimæ vxori coniunctus, alias l super inducere non poterit matrimonio consistente, & ex eis legitimè filios procreare: sic neque post cognitam (quemadmodum diximus) concubinam, & ex illa filios, dabimus m, si aliud opus libidinis egerit, etiam hoc ad successionem eius introduci, si mortuus fuerit intestatus. Nam si hoc non constituimus, indiscretæ erunt, mulieres, quam magis aut quem n minus amauerint o: indiscreti p etiam filij: & nos † non præbemus luxuriantibus, sed castè viuentibus legem. Non autem distinguimus de filiis siue masculi siue fœminæ sint. Sicut enim natura nihil circa hoc arte ratiocinatur: ita nec nos alteram in masculis, & alteram in fœminis secundùm hoc ponimus legem. Valebit

§. fin.

q ¶ *Leges positæ.*] f. in quinto lib. C. in tit. de natu. libe. l. j. & l. ij. alias est l. humanitatis.

r ¶ *Munificentiis.*] vt per donationem, vel causa mortis, vel inter viuos, vel dotis, vel donationis propter nuptias: vt C. de natu. lib. l. humanitatis. Sed hęc hodie ex testamẽto aliter sunt: vtȝ. quibus mod. nat. effic. sui. § ne igitur. & §. si verò filios. col. vij. Accurs.

s ¶ *Præsens.*] f. lex.

t ¶ *De iis.*] f. successionibus.

v ¶ *Sunt.*] vi. deferuntur.

x ¶ *Legitima.*] quia hęc noceret: sed ipsa no succederet, nisi in subsidiũ: vt C. vnde vir & vxor. l. j. & his casib⁹ vbi filij hu iusmodi naturales repelluntur, alij debent arbitrio boni viri: vt infra quibus mod. natur. effi. sui. § quis igitur. circa fi. & addas vt ibi.

y ¶ *Cognatio.*] i. cognati.

z ¶ *Manumissor.*] id est patronus. Accur.

a ¶ *Possessionem.*] scilicet cõtra tabulas. vt instit. de suc. libe. § j.

b ¶ *Talibus.*] interpositio est.

c ¶ *Concubinæ.*] adhærens quis. Accur.

d ¶ *Siue.*] pro &. nec enim concubinam dico succedere ab intestato: quia nec vxor succederet nisi in subsidium: quod esset iam necesse si legeres disiũctiuè b: leges ergo copulatiuè.

b Ista gl. est sing. secundũ Bal. in c. per ruas. d maio ri. & obed. & Ias. in auth. præterea C. vnde vir & vxor. ad hoc quod concubina nõ succedit suo cõcubinario et licet vxor succedat viro per ti. vnde vir & vxor.

e ¶ *Quem.*] aliàs quam.

o ¶ *Amauerint.*] f. homines: si habes quam. si habes quem amauerint: dic f. mulieres.

† Cõcor. gl. in c. inter opera super verbo publicas. extrà de sponsa. Præterita nõ respicit lex.

p ¶ *Indiscreti.*] scilicet erunt etiã filij. Nam tot erant concubinæ & filij ex eis, vt nesciret pater eorũ qui nati essent ex vna, & qui ex alia. Acc.

a ¶ Hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Hæc lex.*] ſ. tota vſque ad prine.
b ¶ *Omnium.*] ſ. aliarum legum tractantium de hac materia.
c ¶ *Hæc.*] ſ. noſtra lex valebit.
d ¶ *Explanauit.*] ſ. hæc noſtra lex.
e ¶ *Præteriit.*] q.d. non habebat locũ in præteritis, & facit C. de teſta. l. iubemus. & ℨ. vt iu. ſine quo. ſuſſ. §. fin. & ℨ. de ad min. offi. §. fin. col. iij.
f ¶ *Hæc.*] q̃ dicta ſunt ſ. vt filij naturales ſuccedant patri inteſtato, mortuo, in duas vncias.
g ¶ *Illud.*] hinc eſt ſumpta autho. poſita de col. ſuper l. j. aliàs incidit, ex teſtamento, &c. Accur.
h ¶ *Earum.*] ſ. legum q̃ multæ ſunt: vt C. de co. l. ij. & iij. & iiij. & v. & ferè omnes leges illius ti. ſed
† Ex hoc §. eſt tracta autho. ſituata ſuper l. j. C. de colla. & incipit, ex teſtamento,
ſi teſtamẽtum faciebat, nõ fiebat collatio: vt ſubicit. & C. de co. l. j. & i. filiã. & C. cõmunia vtriuſque iudi. l. fi. j. reſpon.
i ¶ *Dicentes.*] ſ. parentes.
k ¶ *Eis.*] ſ. collationibus.
l ¶ *Relicta.*] ſcilicet, in teſtamẽto: vt quia eſt inſtitutus hæres cum aliis ſuis fratribus.
m ¶ *Defendere.*] puta partẽ ſuam hereditatis.
n ¶ *Omnino.*] ſ. nobis.
o ¶ *Talem.*] qualis dicta eſt. ℨ. in caſu q̃ſi ex teſtamento quis decedit.
p ¶ *Inteſtatus.*] quod fit ſex modis: vt diximus in inſtit. de hære. quę ab inteſt j. reſpon.
q ¶ *Oblitus.*] per lõgitudinem temporis propter hãc gl. Ang. quã aduenit obliuio vt diximus inſt. de vſucap. §. quod autem. Accurſi.
a Sequitur hic.
r ¶ *Anguſtiatus.*] nec eſt ei imputãdũ quare ſe anguſtiauerit: licet aliàs inter ſũ imputetur: vt ff. his inclus norulis [ ] a inſcription eſſe capitis ſequẽtis ex Iuliani epitome liquet.
ſi quis cau. l. ij. §. pen. & mors inopinate venit: vt ff. de con. & demon. l. j. & facit ad hoc. C. qui teſtamenta facere poſſunt. l. hac cõſultiſſima. §. at cũ. & C. de peculio eius qui liberr atem me. l. j. Accu.
s ¶ *Huius non eſt.*] ſ. donationis. Accur.
t ¶ *Omnino.*] ſed cùm donatio alia ſit ſimplex vt puta donatio inter vnos: alia ob cauſam aliquã, vt dos, donatio propter nuptias vel propter militiã, vel ſimilia: vt ff. de do. l. j. & quib⁹ donationib⁹ loquitur hic? Reſpõ. ſecũdũ ſe. Io. de oibus. nã oĩa cõferũtur ſecundũ eũ: quia verba gñalia ſũt omnino, &c. vt ℨ. dicit, datorũ, &c. nec diſtinguit qualiter data: ergo gñaliter ẽ intelligẽda: vt ff. de ſer. vr. prę l. ſi ſeruitus. & ff. de alex. l. j. §. pe. Itẽ cum dos quę de bonis patris deceſſit, cõferatur, vt ff. de col. do
b Approbat per Ia. de Be iui. & Ang.
tis l. ſi. & ff. ad leg. Falc. l. pater. multo magis in ſimplici donatione q̃ in bonis patris remãſit: vt C. de inof. do. l. ij. ſed M. & Io. & B cõtra b. Dicũt em̃ i donatione ſimplici collationẽ nõ faciẽdã: ſed iis quę ob cãm fiunt, idem dicũt quod Io. ſed in ſimplici concedunt fieri in duobus casibus, vt quã do pater hoc expreſſit: vt hic probatur: & C. de inof. teſt. l. ſi q̃ſi. §. j. Itẽ q̃ſi vni ob cauſam donauerat, alteri ſimpliciter: tũc eũ emergat in æqualitas: etiam ſimplex donatio cõfertur: vt C. de co. l. pe. & hoc in his vbi fit collatio, hoc eſt in profectitiis. nõ aũt in aduẽtitiis. iure iſto: vt C. de eo. l. ſi. ſiue ſui ſuis, ſiue ſuis emancipatis, ſiue ecõtra, ſi aũt emãcipati: tũc nullo modo. Idẽ quãdo ſunt nec ſui emãcipati, vt nepotes ex filia: vt C. de co. l. ſi emãcipati. Et quod dixi emãcipatũ ſuo cõferre: intellige in iis quę tpe mortis patris habebant, nõ quę poſtea quęſierũt: vt C. de col. l. nec emãcipati. & l. ea demum. & hoc inter ſe,
c Quamuis extraneis autẽ cohæredibus nullo modo c: vt cõmunia vtriuſq; iu. l. fi. Raph. Ful.

itaque hæc lex z nobis in futuris, & maximè oĩm b hæc c quoniam earũ quę dudũ non rectè tenebãt plurima & emẽdauit & explanauit d & qđ præteriit e: non poteſt ab ea, quæ nondum erat regulæ ſubiici. Hæc f à nobis de prędictis ſucceſſionibus ſunt ſancita

¶ *Collatio datorũ ab inteſtato, & ex teſtamẽto fieri debet: niſi expreſsim aliud dictũ ſit: omnibus, quæ prius de collatione dicta ſunt, confirmatis. Bar.*

¶ Illud g quoq; † bene ſe habere credimus hac lege cõplecti, prioribꝰ enim legibus volentibꝰ in collationibus ſiquidẽ ſine teſtamẽto morerẽtur parẽtes, collationes ſecundũ earũ h virtutẽ fieri: ſi verò teſtati nihil dicẽtes i de eis k, locũ nõ fieri collationibus, ſed res habere per dotem fortẽ, aut alio modo daras: & quæ ſunt relicta l, defendere m: nos ſancimus non eſſe omnino n talẽ o opinionẽ: ſed ſiue quiſpiã inteſtatus p moriatur: ſiue teſtatus quoniã incertũ eſt, ne forſam oblitus q datorũ, aut præ tumultu mortis anguſtiatus r huius s nõ eſt memoratus: omnino t eſſe collationes, & exinde æqualitatẽ, ſecũdũ q olim diſpoſitũ eſt v niſi expreſſim deſignauerit ipſe ſe velle no fieri collationẽ: ſed habere x eũ qui eogitur y ex lege eõ ferre, & quod iã datum eſt z, & ex iure teſtamenti a oĩbus quã prius de collationibus à nobis ſancita b ſunt, in ſua virtute manentibus [ſi res ſuas pater inter liberos diſtribuere velit.]

¶ *Diuiſio bonorũ à parente inter liberos facta nõ aliter valet, niſi in teſtamẽto fuerit facta, vel in alia ſcriptura, parentum vel liberorum omniũ ſubſcriptionem continente. B.*

¶ Et quod ſæpe nobis iudicãtibus placuit, neceſſariũ credimus nũc partem fieri præſentis legis. Frequẽter em̃ quidã plurimorũ filiorũ c cõſtituti patres, deinde putantes mox ſubſtãtiam diuidere, vt à fraterno certamine eos præſeruent ad maiores adhuc & ſęuiores eos contentiones adducũt d. Cũ enim oporteret, ſi hoc vellẽt e aut apertè oĩa diuidere in teſtamentis ſuis: aut ſi f nõ hoc vellẽt, partes facere, & eas ſubſcribere: & ſic in dubitatã dare filiis diuiſionem, at g illi non hoc faciunt, ſed partem quidem aliquam per ſe ipſi ſcribunt, & neque hanc continuè, ſed fortè interſcriptam alterius cuiuſpiam literis h: & in deſcriptione abiecta i, & nulla cuſtodia digna poſita: reſidua verò pars nequaquam illorum eſt manus, ſed ſubſcriptoris cuiuſpiam fortè corrupti, aut cuiuſcunque: & hinc k illis litium occaſiones decies millies l, vtrũ hę voluntate geſta ſint patris, an alicuius artificis m operarij certaminis & contentionis, & ad fauorem partis alicuius ſcribentis. Hæc n nos moleſtare de cæterò noſtros ſubiectos nolentes, ſancimus ſi quis voluerit ſuas res filiis aut diuidere aut omnes, aut etiã aliquas fortè relinquere præcipuas: has maximè quidem ſi poſſibile eſt, dicat in teſtamento o, & indubitatam det filiis hinc vtilitatẽ. Si autẽ hoc non p agat propter aliquas ne ceſſitates q, quæ plurimæ circumaſſiſtunt hominibus: licet tamen deſcriptiones r facere rerũ, quas partiri voluerit & ſubſcribere omnibus s aut ipſum, aut filios vniuerſos ſubſcribere t præparare, inter quos res diuidet, & ex hoc cauſæ dare indubitatam fidem, & quod ſecundum hanc fit ſpeciem ratum ſit, atque firmum u aliãque cautela x non indigens. Si verò y aliquis hoc non egerit z, ſed diſperſam (ſic vt plerunque) ſine teſtimonio ſubſcriptionẽ fecerit: ſciat nihil hinc filiis ſeſe præbiturum vt diximus inſt. qui teſta. fa. poſſunt. §. fi. tũc nec codicillos poteſt facere, nec aliam legitimam voluntatẽ: vt ff. de iure codicil. l. ij. §. furioſus.

non fiebat collatio: & ita non erat hic æqualitas. & facit ad æqualitatẽ ℨ. de nõ eli. §. fi. & C. de iud. l. placuit. & ℨ. vt exac. inſtan. do. §. fi. co. vij.
x ¶ *Sed habere.*] repete voluerit.
y ¶ *Cogitur.*] alias niſi teſtator diciſſet quod non conferret.
z ¶ *Datũ eſt.*] à patre ei. iure donationis puta, vel alio ti. datum. Accu.
a ¶ *Teſtamenti.*] puta eã partem ex qua eſt inſtit.
b ¶ *Sancita.*] quæ non contradicunt iis quę hic ſtatuũtur: vt ℨ. in pri. huius §. fic ℨ. e. in fi. j. reſpõ.
c ¶ *Filiorũ.*] etiam duorũ: vt ff. de teſt. l. vbi ſed hæc dictio plurimorum, tres exigit ad minus. Idẽ tũ credo in duobus. Ac.
d ¶ *Adducũt.*] nã magis dolet ſi fratri aliquid vltra partẽ datur, quam etiã ſi extraneo: vt C. de bo. q̃ li. l. cũ oportet. §. j.
e ¶ *Vellent.*] ſ. fraterno certamine eos liberare.
f ¶ *Aut.*] pro ſaltem.
g ¶ *Ab.*] hæc aduerſatio ſuperflua eſt propter præcedens cùm.
h ¶ *Literis.*] datiui eſt caſus.
i ¶ *Abiecta.*] i. vili ſcriptura.
k ¶ *Et hinc.*] i. ex tali ſubſcriptione.
l ¶ *Decies millies.*] ſ. ortæ ſunt. & facit ad hoc verbum ℨ. de hær. & fal. §. exhæredatos.
m ¶ *Artificis.*] i. præbitis operã certamini arte & calliditate ſua. & nota d hic diligẽter argumentũ in tabellione qui recipit teſtes vt ſuſpect⁹ dari non debeat. Item in iudice cui cauſa cõmittit. & facit C. ðiu. l. aperti ſſimi. & ſubiicit hic.
n ¶ *Hæc.*] q̃ modo dicta ſunt & ſcripta ſunt, vt C. fa. erci. l. fi. & facit. C. e. l. filij. in fi. & l. cogitatiõe.
o ¶ *In teſtamento.*] quod in præſentia teſtiũ ſeptẽ fit, ſiue in ſcripris, ſiue nũcupatiuũ fit: vt inſtit. de teſt. §. j. & §. fi. Accur.
p ¶ *Hoc non.*] ſ. teſtũ.
q ¶ *Neceſſitates.*] vel præoccupatiõ.s mortis: vt ℨ. prox. §. vel qa teſtes ſeptẽ habere non poteſt propter hominum raritatem: vt C. de teſt. l. fi. & inſt. de codicil. §. j. Si autẽ ſit iuris neceſſitas qua impeditur facere teſtamẽtum quæ multæ ſunt,

go. in l. ſi e. mãcipati. C. de colat. dicat ibi gl. ii. ad hoc ꝙ extraneus ſuccedens cum filio nihilẽ ferre tenetur hæc glo. eſt ſimilis & in l. fi. hic al le.

a ¶ *Aliud quidem.*] ſic ℨ. de non alie. §. fin.
b ¶ *Maleuolentiæ.*] i. negationis, & ex hoc §. ſumitur authẽ. contra qui propriam. quæ eſt poſita in l. cùm fidem. C. de non nu. pec Accur.
c ¶ *Denuo legislationẽ.*] id eſt, iterũ approbare legem aquiliã latam à plebeis Aquilio rogante ſiue interrogante plebẽ: vt ſubiicit. & ff. ad leg. aquil. l. j. & inſtitu. ad leg. aquil. §. cæterum.
d ¶ *Protulit.*] ſ. plebs.
e ¶ *Secundum quam.*] ſcilicet legem aquiliam.
f ¶ *Duplicibus.*] nam ex inficiatione creſcit in duplũ condẽnatio: vt hic & C. ad l. aquil. l. ꝑrante gãtẽ. & ff. ad l. aquil. l. in de neratius. §. hæc actio.
g ¶ *Actiones.*] vt vtilis aquilia, cũ datur damnũ decorpore in nõ corpus: & ecõtra de nõ corpore in corpus. Item in factũ ſubſidiaria legis aquiliæ, qñ datur dãnum de non corpore in nõcorpus: vt inſtit. ad l. aquil. §. pe. & §. fi. & ff. ðolo. l. & elegãter. §. idẽ labeo. Itẽ actio ꝑ legato. ſ. ex teſtamẽto q̃ datur venerabili loco: vt inſt. de act. §. itẽ miſta.
h ¶ *Ordinẽ.*] i. vt creſcat ex inficiatione.
i ¶ *Sed paulatim.*] q.d. prius non puniebantur, adeo iudices erant clemẽtes: poſtea ſuperuenientibus dictis legibus extenuata fuit parſcleméția, & tũc talem maleuolentiã. i. malã voluntatẽ homines tradiderũt obliuioni. quare & in præſenti caſu idem conſtituendum eſt. Accurſius.
k ¶ *Aliquis.*] ſ. actor.
l ¶ *Alter.*] ſ. reus.
m ¶ *Hæc.*] ſcilicet ſcriptura. Accurſius.
n ¶ *Eius.*] ſ. rei. Accur.
o ¶ *Aut literas.*] nunc cõuerte caſum in actore negãte & reoproferente. & quod dicit nõ ſolutũ: propriè accipitur. Item quod dicit actor, i. reus. qui in ꝑbanda ſolutione eſt actor: vt C. ð ꝑba. l. j. & ℨ. vocat eũ reũ ibi ſacramẽto, rei, &c. & quod dicit in vtroque caſu, id é, ſiue i primo vbi actor protulit literas rei: ſiue i ſecũdo vbi reus protulit literas actoris. Vel dici poteſt a vt tota litera & ℨ. & ℨ. vſque ad §. ſi autẽ loquatur in actore profeſſo rẽte, & reo negãte: & qđ ſequitur ſolutũ, dic. i. numeratum. Itẽ quod dicit actor ꝓpriè ponitur. Itẽ quod dicit vtroque caſu dic, id eſt ſiue reus literas ſuas & poſtea numerationẽ negauerit: ſiue factam ſibi ſcripturã confiteatur: ſed numerationẽ neget: vt hic innuit.
p ¶ *Duplicem.*] ſ. vt vnũ ſimplum ſit pœna: aliud ſit rei reſtituto: vt ℨ. eo §. ſi quis autem. Sed actor videtur in plus puniri, ſcilicet vt totũ duplum ſit pœna: vt ℨ. eo. §. ſi autem. ſed expone iſtud vt ibi diximus.
q ¶ *A maioribus.*] id eſt non finimus delectationem legum à maioribus. id eſt, antiquis qui fecerunt legem aquil. & alias ei ſimiles.
r ¶ *Sed quia.*] reſpondet tacitæ obiectioni. Accur.
s ¶ *Modo.*] ſcilicet duplicem.
t ¶ *Egerit.*] ſcilicet aliud.
u ¶ *Tenebitur.*] nam facit litem ſuam: vt ff. de va. c o. l. fin.
x ¶ *Rei.*] quẽ ℨ. nominauit actorẽ ſecundũ primũ intellectũ huius. §.
y ¶ *Voluerit.*] ſ. actor deferẽs ei ſacramentũ: & ille non iuret, ſed cõ-

vtilitatis: ſed qua nihil ſit factũ, diuidẽt ſubſtantiã filij, incertas & plerunque ſine teſtimonio cõſcriptiones nõ ſequentes: neq; iudicibus cauſæ (quos iudices familiæ erciſcũdæ leges appellãt) haſſequi cogẽdis. Oportet enim prouidere ſubtiliter cautelæ filiorũ, & non aliud a quidẽ minuere aliud ſub errore relinquere, quod difficiliũ inſuper & inſolubiliũ, crebro etiã crimina ferentium cauſarum occaſionem præſtat. ¶ De ſucceſſionibus itaque & collationibus & aliis quæ prædicta ſunt, vſque in hoc ſancitum ſit.

¶ *Lex Aquilia & eius diſpoſitio qua cautum eſt vt negans damneturin duplum, confirmatur, & ad eundem ordinem plures ſunt actiones inductæ. Angel.*

¶ Studium verò maleuolentiæ b quod fit ab aliquibus, neceſſariã nobis fecit plebis denuo c legislationẽ † approbare, quã per quẽdã d tribunorũ, & qui ſuorũ protulit d tribunorũ, & qui Aquiliæ nũcupationẽ ab illo ſuſcepit ſecundũ quã e pro abnegatione duplicibus f ſubdebat exactionibus maleuolẽtes, & abnegare tẽtantes: vbi etiã aliæ quædam actiones g ad eundẽ coaptatæ ſũt ordinẽ h: ſed paulatim i mutata clemẽtia, ablata eſt quæ cõſueuit iniquorũ enutrire maleuolẽtiam, quamobrẽ etiã nobis neceſſariũ viſum eſt indecẽtes & turpes abnegationes prædictæ pœnæ ſubiicere. ¶ Si cũ + protulerit aliqs k ſcripturam, alter l autẽ eã negauerit, cũ hæc m literas eas eius habeat, ita vt neceſſitatem patiatur auctor cauſas pati circa probationẽ eius: n aut literas o quidẽ ſuſcipiat: dicat autẽ nõ ſolutũ debitum ſibi, & probauerit hoc legitimis modis actor condẽnationẽ aduerſus eũ duplicẽ p in vtroq; caſu fieri ſancimus: nõ qa à maioribus q legibus delectamur, ſed quia r lites eorũ minores efficimus: quatenus timore pœnæ citiꝰ dicãt quod cõfiteri cõpetit. In talibus itaque oĩbus modis condẽnationem hoc fieri volumus, modo s: & ſi præter hæc egerit t, iudicẽ ſcire quia trã ſcendens legem ipſe tenebitur v his pœnis. ¶ Hæc autem dicimus niſi probationibus actor abrenuntians ſacramento rei x, nunc vſq; ad negationem factam ſolui voluerit y. Si enim tale aliquid egerit ſi quidem mox ab initio poſt abnegationem intulerit z iuſiurandum, & ille a continuò confeſſus fuerit, quod in negationem deductum erit, ſine periculo erit, quãtũ ad duplum +. Si verò longiori facta lite tunc actor inferat ſacramẽtũ, at ille b etiã ſic quod infertur profiteatur, de dupli quidem eum eximimus pœnã: oẽs verò c expenſas d quæ vſque tunc factæ ſunt propter probationes actori, iureiurando eius definitas, exoluere eũ, qui ab initio quidem negauit, poſteà verò confeſſus eſt, iubemus.

† Scirum.

¶ Si quis autem e annumerationẽ in ſe factam pecuniarum negãs, poſtea f vtatur ſolutionibus à ſe factis, tali homini nullam vtilitatem horum, quæ verè ſoluta ſunt, eſſe ſancimus, ſed totum eum debitum g exigi præcipimus & hanc ſolã ſuſtinere negationis pœnam hoc quod etiã quidã ante nos imperator cõſtituit h, nullo iudicantiũ neque in hoc flectẽdo i, ſed in tegritatẽ legis cuſtodiẽte. ¶ Si autem etiã reus proferat literas actoris k: deinde ille l eas neget: at ille probet eas, nõ ſolũ illud repetetur de quo negatio fuit, ſed etiam tantum aliud adiicietur. Hic quoque de iuriſiurandi datione ſimiliter m etiã in actore introducatur ratio. Si verò lis agatur p curatorũ forte cõſtitutas perſonas, q̃ curatores reſpiciũt, huiuſmodi negationis pœnæ, qñ in ipſorũ curatorũ + fuerit literis, nõ aduerſus eos quorũ ſunt curatores n: ſed aduerſus eos o ferri, qui turpẽ, & indecẽtẽ hãc negationẽ fecerũt. ¶ Si verò aliud cõdẽnationis augmẽtũ aut ĩ duplũ, aut in triplũ, aut in quadruplũ ab anti

Concor. cũ hoc tex. c. dudum. eũ gloſ. ſuper verbo, præſumat idone⁹. extra de præſum. & eſt §. iſte ſituatus pro aut. ſup l. cum fidem. C. de nõ nu. pe. & incipit cõtra q pro ptiam.
a Apꝑbatur per Iaſ. de belui.

z ¶ *Intulerit.*] ſ. actor.
a ¶ *Et ille.*] ſ. reus.
b ¶ *Ille.*] ſ. actor vel creditor ſecundum primũ intellectũ: vel dic reus ſecundum aliũ intellectũ.
c ¶ *Omnes verò.*] nunc cõuertit caſum. & dic vt rõ pro ſed. Itẽ qđ dicit in actor. i. reus ſiue debitor qui defert actori: vt hoc differat à caſu præcedẽti. vel dic retento primo caſu. factore deferente: & oĩa pone proprie: & in hoc differt à ſuperiori: quia in ſuperiori ab initio fuit cõfeſſus reus qñ nullus actor fecerit expenſas: hic autẽ quando dudum poſtea. vnde reſtituũtur huiuſmodi expenſæ actori: vt ſubiicit.
d ¶ *Expenſas.*] ſic. C. de iudic. l. ſancimus.
e ¶ *Si quis autem.*] ſ. debitor. Accur.
f ¶ *Poſtea vtatur.*] i. poſt quã actor probauerit ſe mutuaſſe, vult hoc cõſiteri: ſed dicit ſe noluiſſe: nõ prodeſt ei: vt ſubiicit etiam ſi verũ dicat: vt ſubiicit & facit ſ. vt ij. q. ob. phi. res mi. §. ſi verò. & eſt hoc ꝓter eius mẽdaciũ. quod eſt puniẽdũ: ℨ. eo. §. illud. aliàs cõtra vt ff. de reg. iur. l. bonæ fides. Sed nõne actor eſt i dolo qui petit quod iam ſibi ſoluta eſt? vnde potior deberet eſſe cõditio cõuenti: vt ff. ne quis eũ. l. j. in fi. & l. ij. Rñ. actorẽ bona fide agẽtem agere prius & poſtea: alias repellitur, vt dictum eſt.
g ¶ *Debitum.*] i. tantũ quantũ erat prius debitũ quòd verè tamẽ ſolutũ fuit. Sed qua actione petitur hoc ſecũdo? Reſpõ. per cõdictionẽ ex hac l. qa antiqua actio ſublata eſt ſolutione: vt inſtitur. quib. mod. tol. obli. j. rñ.
h ¶ *Conſtituit.*] vt Zeno: vt C. loca. l. cõducto res. vel Archadius, vt C. vnde vi. l. non ab re.
i ¶ *Flectendo.*] ſic. C. ad legem Iul. de vi pu. l. ſeruos.
K ¶ *Actoris.*] in quib⁹ actor fuit cõfeſſus ſibi ſolutum. quę apocha vocatur. vt ff. de admin. tuti. l. Lucius. §. tutelæ. Accur.
l ¶ *Ille.*] ſ. debitor. & redit ad caſum illum quem habuimus ℨ. §. ſi enim protulerit, &c. ſecundum primum intellectum quem ibi dedimus.
m ¶ *Similiter.*] vt ℨ. §. hoc autem dicimus, &c.
n ¶ *Curatores.*] i. perſonæ procuratorum reſpiciunt curatores, vt idẽ in eis quod in curatoribus ſeruetur. Accurſius.
o ¶ *Eos.*] ſ. tutores vel procuratores & curatores. & facit ad hoc C. ð ſer. fugi. l. quicũque. §. in minorũ. & C. vnde vi. l. meminerint. & C. de fal. mo. l. j. in fi. & ff. quod quiſque iur. l. iij. §. j. & ff. ſi quis ius di. l. j. §. ſi procurator. & ℨ. vt litigãt. iurẽt. §. in cauſis. co. ix. Sed quid ſi literas eiꝰ cui⁹ negotiũ gerit, negãt? Rñ. d nõ tenetur gerẽs negãs, cũ nec alienas literas poſſit cognoſcere vt ſuas: imo etiam quãdoque vix ſuas: cũ aliter iuuenis aliter ſenex ſcribat. vt ℨ. de fide inſtrumentor. §. ſecundos. Ang.
d Idem Iac. de Belui. & ter

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Legibus.*] vt instit. de actio. §. omnes,
b ¶ *Constitutionibus.*] scilicet in duplum: vt C. vnde vi. l. si quis in tantum. & l. non ab re. §. fi. & C. finium regund. si constiterit. Itē tripli & quadrupli: vt instit. de act. §. tripli. & §. quadrupli.
c ¶ *Et digestis.*] in ff. multæ actiones inueniuntur in duplū, vt serui corrupti. Itē in quadruplum: vt furti manifesti, & quod metus causa: vt ff. de ser. cor. l. j. & qui me. cau. l. ficū ex §. ij. Accur. d ¶ *Hoc autem.*] quod hoc §. dictum est.
e ¶ *Melius.*] commendat se. sic & alias instit. de hæred. quali. & differ. §. fin. Accursius.
f ¶ *Conuentus.*] scilicet, rei vendicatione & quod subiicit alterius, scilicet, agentis: item & hypothecaria. & quod subiicit alterius dic, i. eius quem dicebat actor obligasse: quia habet necesse pro bare qui agit. §. q. debitor fuerit dominus tempore obligationis: vt ff. de pig. l. & quæ nō du. §. quoddicitur. & ff. de prob. ante omnia. & secundū vir fi- que horū modorum hāc literā prosequere. & facit. ff. de rei vet. d. l. fi. Sed cōtra in eod. tit. l. officiū. in prin. Sol. ibi talis opponebatur exceptio quę nō erat contraria iis q̄ prius dixerat ipse reus. Itē tertiò potest poni in eo qui agit nomine procuratorio. Itē, quod pius est, potest intelligi hic. §. de qualibet actione in rē, per quā directum dominum vel quasi petitur: quia ista verba sunt ghalia: & ideo generaliter intelligenda: vt ff. de ser. vrb. prædi. l. fi. seruitus. qualis est publicana & rei vēdicatio vtilis, & petitio hæreditaris directa & vtilis, & in similibus: vt si ago in rem vel publiciana: & negas me dominū, vel me emisse à nō domino: & hoc à me probato dicis te à me emisse: & me dominū fuisse, vel dicis auctore meū dominū fuisse: vt absoluaris à publiciana. l. q̄uid de simplici possessione q̄ interdū petitur per cōdictionē: vt ff. de cōdi. in deb. d. indebit. §. sed & si nummi. & de triti. l. ij. & idem vbicunque petitur liter agatur: res tamen i. possessio petitur, vel quasi in rem vel ad rem agitur. & dici potest idem, nam & rei vendicatio ratione possessionis datur: vt C. de ali. iu. mu. causa fa. l. j. Sed quidam dicunt hunc §. in hypothecaria tantùm loqui, quam secundus creditor intēdit p primis: sed contra eos est in nouellis eo. tit. fi quis rerum detentator. Accur.
g ¶ *Abnegauerat.*] f. dicendo illius, &c. ne vna negatio superfluat. aliter ponitur pro simplici negatione, vt ff. de in ius addi. l. vbi. & ff. si vsus fruct. per. l. vl. j. respondeo.
h ¶ *Aliis causis.*] hoc est contra eos qui faciunt loqui in hypothecaria tantum.
i ¶ *Prioribus.*] argu. simile ff. de pign. l. fi superatus. & ff. de regu. iur. l. fi inuitus. §. cui. Accur.
k ¶ *Et actoris*] repete pro.
l ¶ *Possessio.*] Nō. pœnam imponi propter mendaciū de trāslatione possessionis. sic p. prox. §. & ff. de rei ven. l. fi. & inst. de fid. hær. §. fi. & ff. de iureiu. l. eum. & C. loca. l. conductores. & C. vnde vi. l. non ab re.
m ¶ *Negationem.*] i. pœnam negationis.
n ¶ *Et legem.*] i. legalē institiam. sic ff. de acqu. poss. l. fi rem. in fin. Sed qualis erit hæc iustitia quæ admittit hominē tam varia dicentem? Nā primò nō illius esse dicebat, cuius nūc esse dicit: vnde videtur repelli

† Et sic negnáspunitur in trasfatione possessionis, vt hic. Sic etiam de iure canonico negās punitur, vt in c. vi. cum pl. fin. extra, de solut.

quis legibus [a], aut principū intro ductum est constitutionibus [b]: meaneat quidem illud secundum propriam formam, sicut nos illud in nostris Instit. & Dig. [c] & constitutionum lib. sanximus: hoc autem nunc [d] augmentum priorum sit.

¶ *Possessor qui rē eius esse de quo actor affirmat, negauit: & post probationē actor constetur, adexceptionē decurrēs, prius rei possessio ne priuatur, quàm de iure suo audiatur. Bar.*

¶ Illud quoq; in iudiciis arbitramur oportere melius [e] quam oēs ante nos determinare & cōstituere. Si quis emcōuentus [f] fuerit res habere alterius: ille verò dicat res nō esse illius de quo dicit actor, & cogatur qui actionē infert, aut do cumētis, aut testibus, aut aliis vti laboribus, vt ostēdat res illius esse: posteà verò is qui semper abnegauerat [g] illius hoc nō fuisse, vti voluerit illius iure, & dicere: quia ex hypotheca aut aliis causis [h] in illā personam relatis propinquior est quā ille qui causam mouet: aliæ quidē sententiæ vacēt, quæ prioribus [i] nostris placuerūt: mediocris autē quædā & clemēs & ipsi causæ cōueniēs pœna abnegātibus inferatur, pro abnegatione nanque circa hoc, & actoris [k] laboribus dū adhuc causa dicitur, ad actorē trāsferatur† rerū, de quibus est quæstio facta possessio [l] licentiā habēte eo, qui hanc reddet, si qua iura habeat ex illa psona de qua prius negationē [m] passus est, cōpetentia sibi hæc proponere, & legē [n] & iustitiam promereri, pœnam in sola trāslatione possessionis constituta.

¶ Hęc à nobis pro successionibus & collationibus & distributionibus & litigātiū cautela, & vt multitudo litium minuatur, & inuēta sunt & sancita: & decætero tenebunt: quatenus & successiones [o] agnoscāt, & collationes [p] nō ignorēt, sed circa distributiones [q] non resultēt: & neq; petulāter [r] suarū literarū abnegationib⁹ insiliant [s] malignari volētes, neque adnumerationes abnegent, neq; posteà forsan solutionibus vtātur, neque res ex quibus detinent [t], abnegent personis: sed mediocres & mites ex causis ostensis mediocri [v] etiā potiantur iudicio.

¶ *Liberi ex concubina libera, vel liberta, vel ancillā postea manumissa nati, nuptiis, & nuptialibus documentis interuenientibus legitimi efficiuntur: siue aly nati fuerint: & viuāt: siue nati mortui sunt, siue nulli nati sunt postea. Bart.*

¶ Quod autem ab aliquibus malignè dubitatur in quibusdā nostris cōstitutionib. [x] & in iudiciis quidē plurimis motū est: cū sit iustum vlteriùs nō quæri, præsenti cōiungimus legi. Constituentibus enim nobis, vt si quis respexerit aliquā mulierē alemēs, & hāc sortiatur [y] absque dotalibus documētis, dein de faciat filios, posteà verò martā lē ad eā receperit affectum, & scripserit huiusmodi instrumenta, & fecerit filios: non solū eos qui post hoc nati fuerint filij, sed etiā priores esse legitimos, & propter circūuenientiū & malignè interpretantiū caliditatē etiā iam aliā scribētibus cōstitutionem [z] quia hæc volumus tenere; licet secundi non sint nati post dotē filij, aut existentes moriātur: adinuenerūt quidam etiā aliā dubitationē nō recipientes [a] hæc tenere in iis, qui libertatibus copulātur; cum vtriq; rectè coniicientibus [b] nostrā intētionē, etiam hoc fuerit iam sancitum. Si enim ad libertam non omnino [c] speciale est hic propter negotij naturam.

o ¶ *Successiones.*] i. posteros cognoscant patres: vel econtra posteri cognoscunt, habeant successiones maiorum: de quo habuimus 3. c. §. j. & ij. & §. consideremus.
p ¶ *Collationes*] vt 3. eo. §. illud.
q ¶ *Distributiones.*] vt 3. c. §. quod sæpe. Accur.
r ¶ *Petulantes.*] i. callidè extorquentes: vt C. de mo. mulct. l. fin. aliās petulantes, i. superbi vel turpes seu malæ opinionis, secundū Azonem.
s ¶ *Insiliant.*] i. insultum faciant agendo & respondendo: vt 3. eodem. §. studium.
t ¶ *Res detinent.*] vt 3. §. proxi.
v ¶ *Mediocri.*] No. medium eligendum, i. mensuratam vitam. sic 7. vt omnes obe. iud. §. j. coll. v. Medium eligendum est.
8 0 x ¶ *Constitutionibus.*] vt C. de nat. li. l. cùm quis. & l. nuper. Accur.
y ¶ *Sortiatur.*] f. in concubinam.
z ¶ *Constitutionem.*] f. illam nuper: vt C. de nat. li. l. nuper.
a ¶ *Recipientes.*] f. vt prædicti filij sint legitimi factis etiam dotalibus instrumentis.
b ¶ *Conijcientibus.*] i. considerantibus vel intuentibus. Acc.
c ¶ *Nō omnino.*] i. nō omnimodo prohibētur: quia tūn cū iis qui sunt in magna dignitate, vt C. de incest. nup. l. humilē. Sed hodie cū omnib⁹ potest

pōt dotalibus instrumentis confectis: vt 7. vt li. de cœc. §. fi quis autem.

Filij legitimi alios excludunt.

a ¶ *Certum fuit.*] certum esse debuit.
b ¶ *Legitimos.*] Not. q̄ filij legitimi excludunt filios alios. sed cōtra 5. de ince. nup. §. dubitatū. So. ibi in libera concubina: hic in ancilla log: licet posteà manumissa fit. sed hoc corrigitur. nam hodie distinguitur secundū M. vt 7. vt. lic. in fi. de eę. §. fi qs aūt. Et facit ad hūc §. in fi. de ser. cog. i prin. & 7. qui. mo. na. ef. fusi. §. illud & Inst. de hęre. q̄ ab intest. §. j. & 7. tit. prox. Ac.
c ¶ *Honorauerit.*] q̄d & si non fecisset, tamen p̄sumeretur: vt C. cōmu. de manumiss. l. fi.
d ¶ *Virosque.*] interpositio est. Ac.
e ¶ *Constitutionis.*] vt C. de na. lib. l. cū quis.
f ¶ *Potestate.*] oblatione curię: vt 7. qui. mo. na. effic. sui. §. fi quis. & §. sed itaque. colla. vij.

DE FILIIS ANte dotalia, &c.

¶ De filiis ante dotalia, i. ante matrimoniū natis, est mens huius cōstitutionis, quod voluit l. illa. cùm quis. & l. nuper. posita in C. de nat. liber. & ad futuras quæstiones, & præteritas referri, q̄ non sunt transactione, vel sententia sopitę: vt 7. c. A.

† Martij rescr. etc.

g *Eruenit. In prima constitutione.*] vt C. de nat. lib. l. cùm quis.
h ¶ *Legem.*] vt C. de nat. libe. l. nuper.
i ¶ *Adiecimus.*] aliàs enim ad futura tantū negotia traherētur: vt C. de legi. & consti. l. leges.
k ¶ *Tertiam constitutionem.*] vt 3. de incest. nup. §. fina.
l ¶ *Constitutione.*] quā modo vltimo nominauimus. Ac.
m ¶ *Quod huius.*] sc. tertię & secundę. Ac.
n ¶ *Hoc.*] f. de præterito tempore. Ac.
o ¶ *Superfiua.*] facit C. de vete. iu. enuc. l. j. ibi, melius est pauca, &c. & Inst. in proœ. ibi, & cū ratissimas, &c. & 3. de refer. ibi, multitudo em.
p ¶ *Sit locus.*] nota mirabile verbum.
q ¶ DE ADMINIstrantibus officia in sacris appellationibus.
¶ Hanc non lego.
r ¶ *Nam quidem Legem.*] vt C. de ap. l. fi.

Ista gl. est sing. secū dū Bal. in l. fi. C. de excep. rei iudic. hæc expediūtur: vt dictū est. Licet aūt di iudi. & Ia. in cā lite debere cōtestari: §. omniū. in eo ipso tamen quòd fuit facta dicta interrogatio an possideas vel nō, dico contestari litē super iudicio possessionis: vt C. de lit. cōtest. l. j. non autem super iudicio in rē, cùm nō fuerit ille animo: imò magis euitare vt dicemus 7. de exhibend. & intro. §. suscepto verò. col. v. Sed nūquid dabitur libellus super hoc post dictam cōtestationē? Rsi. non, per aut hē. offeratur. Sed op. ergo contestatio nulla est, cùm præcedere debeat libellus? Respon. hic non fuit petitus. Vel

Mendacium nōnunquam punitur.

nuptiæ prohibentur: certū fuit [a], quia etiam in illis hæc tenere volumus. Sed quoniā vtique hoc dubitatum est, sancimus, si quis vxorem non habens legitimam, aut filios legitimos [b], ad ancillam propriam habuerit quandā meliorem sententiam, & filios protulerit ex ea in seruitute cōstituta, posteà verò si libertate honorauerit [c], & ancillam, & natos, & ius eis aureorū petierit a nulorum, & regenerationis, & inter ingenuos secundum iustos reduxerit modos, & nuptias consummauerit: posteà verò nuptiale conscripserit documenta, & aut fuerint filij posteà, aut non fuerint (verosque [d] nostræ constitutionis [e] amplectimur casus) fit & vxor legitima, & filij sub potestate [f] ipsius, & sui, & ab intestato hæredes genitori: (dicimus autē eos, qui ante nuptias nati sunt) vias per quas ad ingenuitatem, secundùm quod prædictum est, veniant, celebratione posteà dotaliū ius legitimorum eis præbentes.

¶ Tua igitur excellentia, quæ bene nobis, & sanctè visa sunt, pro nostrorum quiete adinuenta omnibus gentibus quibus præes, per præcepta propria faciat manifesta, vt agnoscant: quia nulla maxima cura per quam semper aliquid adiicit Deus nostris sceptris, extra nos consistit pro eorum solicitudine & prouidentia. Da. Kale. Maij † Constantinop. post consulatum Bilisarij V. C.

DE FILIIS ANTE DOTALIA INSTRVMENta natis.

TITVLVS VI.

Constitutio noua ad interpretationem antiquarum inducta, in eisdem casibus locum habet in quibus interpretatis legibus locus est, & ideo in casibus pendentibus locum habet sententia, vel transactione nondum finitis. Bar.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosissimo sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

Peruenit ad nos dubitationem variam quibusdam incidisse, si quod sancitum est à nobis de filiis procreatis ante dotium celebrationem, posteà dotibus factis, non etiam in præteritum feratur in iis, quæ non decreto, aut transactione sunt terminatæ quæstionibus. Nobis vtique cùm particulariter ponere mus leges, expressim in prima constitutione g quæ hoc sanciuit memorātibus, vt siue supersint eis matres, siue defunctæ sint, nondum tamē huiusmodi quæstiones, aut sentētiis, aut trāsactionibus susceperunt terminū: omninò ita iudicari, sicut nostra dicit lex: quam complentes, etiam secundam posuimus legem [h], eandem valere sancientes, etiam si non post dotes procreentur filij, aut procreati moriantur, nihilominus & ante dotes natos legitimos esse, & in hāc quoque secundam nostram constitutionem similiter adiecimus [i] oportere eius legislationem, & ad seniora referri tempora, excepti is illis causis, quas aut iudicialis sententia, aut transactio terminauit. Sed quoniam quidā post has nostras claras leges audaci mente nostrā præsumpserunt malè interpretari legislationem & sensum, tertiam [k] coacti sumus exponere constitutionem, per quam iussimus, si quis legitimam vxorem habens, & legitimos ex ea filios. Deinde ea moriente, aut matrimonio repudio soluto habuerit filios ex aliqua ad quā nuptiæ non interdicuntur: postquàm verò hi nati sunt, dotalia confecerit in eam documenta: legitimos etiam ita ei natos filios existere. Sed quia in ipsa nostra constitutione [l] non adiecimus apertè valere huiusmodi legislationem etiam in illis quorum patres adhuc supersunt, aut defuncti quidem sunt: contentio autem neque iudiciali sententia, neque amicabili interuentione desisa est: hinc quidam arbitrati sunt nos nullatenus velle ea, quæ in memoratis continentur legislationibus de filiis qui ante celebrationē dotium nati sunt, valere etiā in illis, qui ante huiusmodi legislationē nati sunt, & maximè eò quòd huius [m] pars in prima & secunda constitutione posita, ablata fit à nobis in Codicis compositione. Quod absurdè arbitrati sunt, iustissimè nanque & primæ & secundæ hoc [n] subtraximus constitutioni, & tertiæ non adiecimus: in particularibus nanque positis legislationibus necessarium erat fortè hanc accipere in prætorio legislationis relationem. in omni verò coacervatione legum Codicis cognominis nostri rectè abscidere talia proposuimus: quatenus non multitudo superflua [o] in Codice scriberetur. Tertia verò constitutione non adiecimus aliquid de temporibus: cùm omnibus manifestum sit oportere ea, quæ adiecta sunt, per interpretationem in illis valere in quibus interpretatis legibus sit locus [p]. Quia verò omninò emerserunt quidam & de fic manifestis se dubitare contendentes, vel erranTes: hanc adiecimus legem, sancientes in prædictis tribus constitutionibus factam à nobis legislationem valere, in quibus etiā expressim primæ positæ à nobis legi adscripsimus: hoc est, siue superesse contigerit talium filiorum patres, siue mori: nondum verò de huiusmodi negotio aut decreto aut transactione finis acceptus est. secundùm hæc tales causæ ad leges nobis positas dedu cantur: exceptis illis negotiis quæ contigit ante leges à nobis positas, aut decreto iudicum aut transactione determinari. ¶ Quæ igitur nobis placuerunt, & præsente sacra declarata sunt lege, tua sublimitas manifesta omnibus facere studeat. Dat. xvj. Kalen. April. Constantino po. post consulatum Bilisarij V. C.

DE ADMINISTRANTIBVS officia in sacris appellationibus q.

TITVLVS VII.

Iudices appellationum & eorum officiales, in causis appellationum in quibus officium est commune, in iudicio simul examinationem facere debent, & gestis participare. Bar.

¶ Impera. Iustinianus Augustus. Ioanni gloriosissimo sacrorum prætoriorum præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

Am quidem sacram fecimus legem r de appellationib

Universidad de Deusto
Biblioteca

pellationibus eloquentem quem oportet seruari modũ super eis, & vnde, ad quos fieri appellationes, quasque deceat: quam tam ad tuam celsitudinem, quàm ad gloriosissimum misimus quæstorem. Quia verò plurima facta est dubitatio de ministrantibus eis officiis: cùm ij qui ex sacro quidem epistolarum scrinio sunt spectabilium iudicũ vindicarent sibi appellationis ministriũ qui verò ex sede tuæ celsitudinis, maximè dicerent se læsi, mutato schemate nequaquam soli appellationibus ministrarent iis, quæ à clarissimis prouinciarum iudicibus veniunt ad solum tuũ iudicium (sicut prius erat, dum in diuino quidem ipse audires consistorio, ministraret verò officium tuum) sed propter spectabilium schema, in ordine sacri auditorij negotio moto, & pariter audiente tua celsitudine, cum gloriosissimo nostro quæstore, vtriusque partis totum sibimet applicarent, cõgregatis apud tuam celsitudinem & gloriosissimum nostrum quæstorem sæpius, & iis qui ex sacris scriniis appellationibus ministrant, & qui ex tuæ sedis celsitudine, & officio nouissimè ad quandam formam causa reducta est, quã ex non scripto ad nos deduxistis. ¶ Causa verò nobis non incongrua visa placuit, & interim quoniam Paphlagonia & Honoria diuisæ prius in iudices duos, in vnũ eũdemque reductæ sunt prætoris nomen suscipientẽ: hoc indubitatè placuit schema tuo competere cingulo. Hoc idem & in duobus aliquando positis, hoc est Hellesponto & ponto Polemodiaco. Nam & illic duobus constitutis prius iudicibus, nunc autem vno moderatore facto, & decorato etiam ipso spectabilium dignitate, rursus hoc proueniebat: & ad tuum solummodo iudicium ferri appellationum lites oportebat, secundùm terminũ tamen constitutionis de appellationibus.

¶ Complacuit igitur simul iis quidem officiis vtriusque administrationis, simul autem vobis ambobus, insuper & nobis rectè se habere visum est solum officium tuæ celsitudinis talibus ministrare appellationibus, sicut & prius fuit, & in schemate sacri auditorij dicantur, & adsit gloriosissimus noster quæstor, & particeps sit gestorum. Sed etiam quoniã primæ Capadociæ præses prius ad tuum cingulum respiciebat solum, & tibi appellationes ferebantur: nunc autem in spectabilis proconsulis figuram mutatus est, nihilominus competens est, & illã administrationem appellationem suscipientem, & mittentem, hic litem secundum nostram sacram constitutionem in ordine sacri nostri auditorij eam examinanti: præsente quoque gloriosissimo nostro quæstore, & pariter audiente negotium: solo officio ministrante tuo quoniam & prius hoc solitum erat. Nam & si spectabilis comes domi permistus est: tamen neque pridem multæ quædam mouebantur causæ apud eum, neque ex iudicio eius ferebatur aliqua penè appellatio hic. Nũc autem, quæ circa ærarij dispensationem sunt, & aliis quibusdam tradidimus: & non oportet ob hoc minui sedẽ tuam: sed similiter tuum ministrare officium solum hic de latis negotiis. ¶ Hoc ipsum etiam in Armeniæ proconsule: quoniam prius administrationem eam ordinariam facientes, & nũc nihil ei addentes, in proconsulis figurã mutauimus. Etenim inde venientibus litibus tuæ celsitudinis administrabit officium: lite quidem in ordine sacri auditorij (sicut prædiximus) mouẽda apud eos: apud autem ambos vos examinanda: nihilominus autem officio tuo ministrante causæ sicut prius fuit, dum solũ administrationis ordinariæ haberet schema, maiore ordine non susceptо: quoniam Lycaoniam, & Pysidiam, & Isauriam sub iudicibus primitus constitutas, & appellationes destinantes ad sedem tuam, nunc decorari prætorũ cingulo contingit: licet videatur quodãmodo permistũ quoddã ei etiã militare officium: quoniam prius & dux in vtraque harum prouinciarum fuit: necessariò nobis se habere placuit propter nouitatem soli sedi tuæ & gloriosissimo quæstori tradere appellationũ examinationẽ: cedere quoque clemẽtius tuo officio, vt iis, quæ super hoc aguntur ministrent. vnde siue aliquid factum est tale prius, siue etiam posteà fiat, eundem ordinem causæ imponi sancimus. Quia verò duæ fuerũt ministrationes puræ & comitis Orientis, & iudicis primæ Syriæ, & ciuiles quidem huius administrationis appellationes ad tuam referebantur sedem officio administratione solummodo tuo: comitis autem Orientis, vtpotè spectabilis in sacrarum auditionum figura, ad sedẽ tuam & gloriosissimi quæstoris veniebat, solis qui ex sacris sunt scriniis ministrantibus. Sed hoc in hac parte nobis bene se habere visum est, in hac, videlicet administratione commune dare ministerium, & iis, qui ex sacrarũ epistolarũ scrinio sunt, & qui ex officio tuæ celsitudinis. Quod enim prius duorum vicariorũ fuit Ponti ca & Asia, & omninò innouatũ est, & in vnius [a] administrationẽ solius prouinciæ mutatũ (dicimus autem aliud Galatiæ: aliud autẽ Phrygiæ Pacatianæ) veniat quidẽ tam ad tuam celsitudinem, quàm ad gloriosissimum quæstorem: solùm autem modò ministerium suscipiat officium sedis tuæ.

¶ Illud tamen sancimus, vt ex administrationibus nunc à nobis adinuentis, & mutantibus antiquum schema, siue hoc ipsum secundum naturam propriæ iudicetur administrationis, siue etiam ex delegatione nostra: idem seruetur schema & ibi solũ ad ministrare officium tuæ celsitudinis sancimus. Similiter siue ex delegatione, siue ex cinguli natura appellatio veniat: officium tuæ celsitudinis ministrare appellationibus sancimus: siue etiam ex delegatione nostra, similiter officij erit tui. In quibus autem commune (dicimus & tuorum officiorum, & sacri scrinij ministerium similiter commune seruandus, siue ex delegatione, siue (secũdum quod dispositum est) in iudicio fiat examinatio. Super illis tamen litibus, quas non spectabiles iudices iudicãt, sed aduocati solum: referatur negotium tã ad sedem tuam, quàm ad gloriosissimum quæstorẽ, deuotissimis libellensibus ministrãtibus eis: quoniã dum nihil [b] omninò super istis innouatum sit, antiquam seruamus figuram: sicut etiam in aliis omnibus non innouatis antiqua ministeria manere in semetipsis disposuimus, nulla nouitate facienda. Accedens namque nouatio aliter quodammodò oportere fieri etiam ministrãtiũ ostendit figuram. ¶ Quæ igitur nobis placuerũt, & per hanc sacram exprimuntur legem: tua celsitudo omnibus faciat manifesta, edictis destinatis à se, vt omnes cognoscant quæ nobis sunt placita. Dat. Idib. Maij † Constantinopoli Bilisario V.C. Coss. † D. xv. kal. Apr. post cõsulatũ Bilis.

[a] *Et in vnius.*] vt 3. vt iudi. sine quoquo suff. §. illud. & §. hoc quoque. in fine. Accur.

[b] *Quoniam dum nihil.*] Nota vbi legẽ correctã non inuenimus ex presse, antiquæ dimittimus figuræ. sic C. de testa. l. sancimus. & C. de appel. l. præcipimus.

DE

DE NVPTIIS.

[a] *Plurimæ leges à nobis.*] quas fecimus. s. per hoc volumen.

[b] *Dantes.*] Leges dico dantes viam iis quæ nos vidimus sed non rectè habere.

Leges sunt scientia motalis.

[c] *Degere.*] Nota, legem esse moralẽ scientiam. sic & inst. qbus mod. test. infir. §. fi.

[d] *A nobis.*] i. hæc constit.

[e] *Omnibus.*] s. hominibus.

[f] *Honestum.*] & vtile.

[g] *Immortalitatem.*] i. indiuiduitatem ex artificio iuris ciuilis. nã continet matrimonium indiuiduam consuetudinem vitæ: vt inst. de pat. põt. l. respõs. secundùm quosdam. Vel die melius vt puto immortalitatem, i. infinitatem. vt s. occasione matrimoniorum genus humanum perseueret liberis ciuitatẽ semper replentibus: vt subiicit hic: & ff. solut. matr. l. j. & ff. de bon. dan. le. cum ratio. §. penultimo. & ex hoc idem genus humanũ est hodie quod retro fuit à mille ãnis: vtff. de iudic. l. preponebat. & ff. de legat. j. l. fi grege. j. respõ. & l. fi ita legatũ. §. fi domus.

[h] *Nostræ immortalitatem.*] hic supponit pro genere omniũ, & nõ pro se tantùm. i. propter nostram immortalitatẽ vitandam, ne moriatur s. genus humanum, sm Azo. Vel dic q. dicit de se, qui est immortalis quò ad imperium: vt 3. quomodo oporteat epil. §. penult.

[i] *Sancita sunt.*] quasi dicat, aliæ leges à nobis vel ab aliis factæ nõ ita prouidẽt generaliter humano generi sicut hæc de nuptiis. & ideo ampliori solicitudine ẽ his dicit, vt subiicit.

[k] *Ex quo.*] s. studio.

[l] *Renouatur.*] s. genus humanum.

[m] *Solo.*] s. studio nuptiarum. Accur.

[n] *Ampliori.*] cum quia à Deo fuit matrimoniũ facta inter Adam & Euam: tum quia principiũ est & fundamentũ humani generis: vt hic. vel humani status: vt ff. de orig. iuris. l. j. tũ quia homo é dignissima creaturarum: vt ff. de ædil. edi. l. iustissimè. tum quia omnia alia sunt hominũ gratia facta: vt ff. de vsur. l. in pecudum. & institut. de iure natur. §. fi.

Matrimonium fuit à Deo institutum.

[o] *Maioris.*] s. primi. nam duo fuerunt: primus qui fecit illam legem. C. de secun. nup. l. generaliter. de qua hic loquitur. & quod sequitur per cæteros imperatores, id est, per secũdũ Theodosiũ, vt C. de secun. nup. l. cum alias. q. autẽ sic fuerit, patet j. c. §. nec illud. & forsè de aliis legib. vel

DE NVPTIIS.
TITVLVS I.

Constitutio ad futura trahitur: in præteritis autem vetera iura seruantur. Item dispositio vltimæ voluntatis quæ legibus non repugnat, pro lege seruatur: & nuptias consensus facit dotalium instrumentorum augmento non egens. Bar.

¶ Imp. † Iustinianus A. Ioanni. gloriosissi. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

Collatio quarta.

PLurimæ quidem iam variæq; positæ sunt leges à nobis [a] vnicuiq; parti priùs à nobis sanctorum aut dispositorum quidẽ: visorum autem nobis habere non rectè: ad meliora dantes [b] viam, & exponentes subiectis quo competat degere [c] modo. hoc autem quod nũc à nobis [d] fit, lex quædã est communis omnibus [e] & propria, rebus competentem ordinẽ ponens. Si enim matrimonium sic est honestum [f] vt humano generi videatur immortalitatem [g] artificiosè introducere, & ex filiorum procreatione renouata genera manent iugiter Dei clementia, quantum est possibile no stræ immortalitatem [h] donante naturæ, rectè nobis studium est de nuptiis. Alia namque omnia quæ sancita [i] sunt à nobis, non omnibus competunt nec hominibus nec rebus nec temporibus: studium verò nuptiarum totius est (vt ita dicatur) humanæ sobolis: ex quo [k] etiam renouatur [l] solo [m] & ampliori [n] quàm alia solicitudine dignum est. ¶ Antiquitas quidem non satis aliquid de prioribus, aut secundis perscrutabatur nuptiis, sed licebat & patribus & matribus & ad plures venire nuptias, & lucro nullo priuari: & causa erat in simplicitate confusa. Maioris [o] autem Theodosij tẽporibus amplior solicitudo facta est circa huius [p] rei tractatum, donec circunueniens per cæteros imperatores. in Leonem piæ memoriæ peruenit virum [q] fortiter atque viriliter etiam de istis plerunque sancientem.

¶ Nos autem in constitutionũ compositione multa quidem & alia de istis decreuimus [r]: existimauimus autem oportere nunc consiliis perfectioribus causam considerãtes etiam quædam corrigere non aliorum solummodo, sed etiam quod à nobis ipsis sancita sunt. Non enim erubescimus [s] si quid melius etiã horum quæ ipsi [t] prius diximus, adinueniamus, hoc sancire + & competentem prioribus imponere correctionem, nec ab aliis expectare corrigi legem.

¶ Duo igitur [v] hæc præmittatur huic legi, & primum [x] illud, vt omnia quidem quæcũque in prioribus sancita sunt, siue à nobis, siue à prioribus [y] nostris, hæc valeant singula secundum propria tempora [z] non habentia vllam ex præsenti lege [a] nouitatem: sed & in suis casibus valitura atque tractanda: & suos euentus ex iis, quæ iam posita sunt, legibus expectantia: & nihil communicantia præsenti legi. Præsentem verò legem ex nunc valere volumus in omnibus futuris casibus, & in omnibus posteà nuptiis, siue prioribus [b], siue deinceps & in posteris [c] aut [d] futuris [e] siue nuptialibus lucris [f] siue successionibus quæ ex filiis sunt. etenim quod quidem omne iam præcessit, conscriptis relinquimus legibus: quòd vero futurum est, per præsentem munimus legem. Vnde siue secundæ prouenerint [g] nuptiæ, siue parentibus succedentes ex prioris matrimonij filiis, siue lucra ex dotibus, aut antenuptialibus donationibus, aut ex alia causa, siue existẽtibus ex secundo matrimonio filiis, siue etiam non: in prioribus temporibus hæc seruentur secundum sua singula tempora, & fruantur tam viri quam mulieres prioris legislatione, siue ad alias venerint nuptias, siue etiam vsque ad priores steterint [h]: siue successerint filiis, siue aliquid omnium + egerint priores sequentes leges. Illis enim [i] credentes, & ita contrahẽtes nullus culpabit, quare non futurum sciuerunt, & hoc qđ videbatur quidem & tractabatur omnib. modis, crediderunt: quod verò nondum factũ erat, non formidauerunt [k]. Vnde illa quidem omnia maneant suum seruantia ordinem: deinceps [l] verò tempus in posterioribus pariẽdis casibus ĩ vna ad hæc omnia hac lege posita atq; collecta respiciat quæcũq; de futuris (sicut dictum est) nuptiis cõpetũt valere. Vnum itaque hoc [m] præmittatur legi: secũdùm verò illud, vt oĩa quæcũque ex hodierna die testator disposuerit de talib. siue vir [n] siue mulier cõsistat, hæc va

lius tit. licet sint primo posita in ordine quàm supradicta. loquit hic. nã interdũ quod prius est cõpositũ, vltimũ est positũ in ordine. vt patet. C. de iud. l. properandum. in prin. & C. vt infra certum tempus. l. fin.

[p] *Huius rei.*] i. secundarum nuptiarum.

[q] *Virum.*] vt C. de secun. nu. l. hac edictali. Et not. q. nomẽ cõsequẽs est rei: vt subiicit, & inst. de don. §. est & aliud. nã leo fortissimus est bestiarum. Accur.

Nomen consequens est rei.

[r] *Decreuimus.*] vt C. de secund. nup. l. antepẽ. & l. fi.

[s] *Erubescimus.*] no. Sapientis est in melius mutare propositum: vt dicit Salomon: vt hic, & j. vt firmum. filij. j. resp. col. ix.

Sapiens mutat consiliũ in melius.

[t] *Quæ ipsi.*] l. nos.

† Verus ezéplar legis facere, quasi reparare dicas, vel castigare.

[v] *Duo igitur.*] s. quæ sequuntur: quia consiliis prouectioribus causam considerantes æstimauimus quædam oportere corrigere: igitur, &c. secũdum Alci. & no. q. hic non incipit adhuc, sed incipiet. j. eo. §. nuptias. Sed hæc accessoria & pfationes sunt, quæ præstant facilioré intellectũ sequentium: vt ff. de origine iuris l. j.

[x] *Primum.*] secundũ erit lõge. j. hac colibi, secundùm verò illud, &c.

[y] *Priorib.*] s. tẽporib.

[z] *Propria tempora.*] s. ante l. istam: vt subiicit.

[a] *Præsenti lege.*] alias præsenti legi.

[b] *Siue prioribus.*] j. primò contractis post hãc l. vel, j. priorib. post prima. sic ponit §. de hær. & falcid. §. inordinatũ.

[c] *Posteris.*] j. primò nascitur. s post hanc l. vel futuris, id est, deinceps post primos. nec enim in iis qui tunc erant, habet locum: vt subiicit.

[d] *Aut.*] pro &.

[e] *Futuris.*] s. volumus valere.

[f] *Lucris.*] vel aliunde. vt j. eod. §. & quoniam.

[g] *Prouenerint.*] s. ante hanc legem.

[h] *Steterint.*] quod est beatum: vt j. e. §. soluto.

[i] *Illis enim.*] s. antiquis legibus.

† Omnino Diuinare nemo cogitur.

[k] *Formidauerunt.*] nec enim peccauit antiquitas si nõ diuinauit: vt C. de testam. l. iubemus. in fine. & ff. de mandatis. l. si fideiussor.

[l] *Deinceps.*] i. futurum tempus consideret in hac l. vt subiicit, quæ est generalis, vt j. eod. §. fin.

[m] *Itaque hoc.*] quasi dicat diximus de prime in principio huius §. & nunc dicit de secundo, quod huic legi præmittitur. Acc.

[n] *Siue vir.*] vt si dicat vir, nolo quòd vxor mea amittat proprietatẽ eorum quæ lucratur à me: licet cõuolet ad secũdas nuptias. Idẽ econtra dicat vxor de marito. aliàs perderet

Universidad de Deusto
Biblioteca

perderet quilibet nisi hæc dicantur: vt j.eo.§.si verò expectet.

a ¶ *Disponat itaque.*] quia dixi valere quod testator disponit de his: itaque, &c. Accur.

b ¶ *Vnusquisque.*] qui alias potest testari: impeditur autem xij. modis de quo dic vt diximus instit. qui testamenta facere possunt. §. fi.

c ¶ *In suis.*] qui largitur. vt j.eo.§. sed hæc. Azo.

d ¶ *Vt dignum est.*] vt secundum leges & bonos mores: alias non valeret: vt probauimus inst. de legat.§.ij. Accur.

e ¶ *Penè.*] ideo dicit pene: quia aliq; leges fuerãt ante l.xij. tabularũ: vt ff. de orig.iur.l.ij. primo respondeo.&§.j.

f ¶ *Patriam linguam.*] sic j.de nõ alie.§.aliena.

g ¶ *Dicens.*] f.lex xij.ta. vt ff.ad leg.Fal.l.j.in pri. & inst.ad leg. Falc.i pri. facit C.de sac.san.eccle. l.j.& j.de hære.& fal.§. exhæredatos. Accur.

h ¶ *Valente.*] f. disponere.

i ¶ *Illius.*] f.testatoris.

K ¶ *Formam.*] i. principis rescripum, voluntas enim, &c. vt C. de test.l. omnium.

l ¶ *Quisquam.*] repete impetret aliud. Accurs.

m ¶ *Aliud.*] f. priuilegium inquam pragmaticum a principe vel ab alio impetret.

n ¶ *Omnium.*] i. aliquid quod sit in mundo: quisquam dico, &c.

o ¶ *Aliquid.*] id est, gratuatum.

p ¶ *Malens.*] i. magis volens disponere aliquid aliter quàm defunctus perceperit. Sed à quo alio potest fieri impetratio, quà a principe? Resp. à senatoribus qui similẽ habẽt potestatẽ: vt ff. de legibus. & senatusco. l.nõ ãbigitur. & ff. d postu lan. l.j.§. de qua. Ité à præfecto prætorio qui & legem facit: vt C. de officio præf. præt. l. formam.

q ¶ *Si verò nihil.*] Nota tres casus, & in duobus locũ habet hæc constitutio. & in tertio nõ: Primus quãdo nil dixit, vt quia intestatus mortuus est. Secundus est qñ aliquid dixit præter legẽ, non contra, sed illud dictum non tangit ptitutionẽ hanc. sed est aliud vt de instituendo hærede, vel alio facto qđ non est cõtra hanc legem: & hic in superiori casu locũ habet lex ista. Ité & illa voluntas seruatur nisi contra alias vniuersales & speciales etiam sit lex, vt subiicit. Aut dixit aliquid quod est contra substantiam huius constitutionis, & tunc cessat hæc constitutio, & seruatur voluntas, vt supra eod.§. primo.

r ¶ *Dispositerit.*] aliquid quod, &c.

s ¶ *In breui.*] Nor. de quo intendit tractare tota hæc constitutio.

t ¶ *Affectus.*] facit ff. de reg.iur.l.nuptias. Et hoc si interueniant verba de præsenti, vt hæc, vis esse vxor mea? & respondeat volo, & ecõtra illa interroget. secus si de futuro, voles esse vxor mea? & nõ est vxor cũ demũ qñ ducetur ad domũ mariti: vt ff. de rit. nup. l. mulierem. & l.j. Quod si vadat sponsus ad domũ sponsæ cũ per verba futuri temporis fuit celebratum matrimoniũ? Rñdeo non idem in hoc est matrimonium, vt ff. de ritu nup. l. mulierem, quia hoc raro fit: vnde non curatur a legislatoribus. vt j. vt matres debi. §. j. & ff. de legi. & senatusc. l. nam ad ea. Ité domus mariti est domicilium vxoris. sed nõ econtra, vt ff. ad municip. l. ff. §. ij. & ff. de iud. l. exigere. In casu tamẽ illo & quãdoque hoc fit vt maritus ducatur ab vxore, vt C. de solut. matr. l. si ignorans. & hoc secũdũ Io. Sed P. semper exigebat ductionẽ i domũ mariti, licet fiat verba de præsenti, & ad hæc l. sic respõdet solo cõsensu, i. etiã sine festinitate & solẽnitate instrumentorũ & annulorũ datione & aliis põpis matrimoniũ potest fieri. vt C. e. l. si donationũ. ité an inter absentes? videtur quod nõ, quia est actus legitimus. Sed cõtra est ét quod alias dr de cõtractu quod cõsensu fit, vt venditio & similes, siue etiam inter absentes fiũt. vt ff. de actio. & oblig. l. cõsensu. quod dic vt ff. de spons. l. sufficit. Acc.

u ¶ *Alternus.*] i. amborum viri & mulieris.

x ¶ *Dotalium.*] f. instrumentorũ, vt nec dos nec dotale instrumẽtum sit necessarium. Item dico & de don. propter nupt. vt hic. & j. de trist. & semiſ. §. neque illo. hoc tamen falsũ vt diximus j. vt lice. ma. & aliæ. §. quia verò dudum. coll. viij.

augmento, cùm enim y semel conuenerit sub puro z nuptiali affectu, siue etiam oblatione dotis & propter nuptias donationis, oportet causam a omnino sequi etiam solutionem b aut innoxiam c, aut cum pœna: quoniam eorum, quæ in hominibus subsequuntur d, quicquid ligatur solubile est e, vt autem etiam super indotatis matrimoniis distractione f facta, pœna meritò subsequatur: hæc nos ad inuenimus g primi.

¶ Matrimonia contracta publicè distrahuntur. scilicet ex consensu mutuo, & ex causa conuersionis, & ex viri vel mulieris impotẽtia quadam: quæ valet per triennium expectari. Angel.

¶ Distrahuntur itaque h in vita i contrahentium matrimonia. Alia quidem consentiente vtraque parte pro quibus nihil hic k dicendũ est, pactis causam sicut vtrique placuerit gubernãtibus l. Alia verò per occasionem m rationabilem, quæ etiã n bona gratia vocatur. Alia verò citra omnem causam o. Alia quoque cum causa p rationabili q. ¶ Secundum occasionem itaque inculpabilem r, quando conuersationem † altera eligit pars, ad meliorem migrans vitã, & sub castitate conuersationem s cõcupiscens: tunc enim lex alia t nostra dicit licentiam u esse viro & mulieri ad meliora migranti transigere matrimonium, & ab scedere quodã breui x dimisso, & oblato ei, qui relinquitur, quodeũ que enim pacti fuerint contrahentes ex morte fieri lucrũ y, hoc habere oportet eũ qui dimittitur ab

y ¶ *Enim.*] i. certè.

z ¶ *Sub puro*] i. sine dote & ꝑpter nu. donatiõm.

a ¶ *Causam.*] hoc est matrimonium.

b ¶ *Solutionem.*] Sed nũ quid dr res indiuidua vt inst. de pa. po. in prin. Rñ. verum est quantum ad effectum: nam huius debẽt esse propositi vt nunquã diuidantur. sic & aliàs dicitur Augustus & iusti tia constans: vt instituta de iustitia & iure. j. resp.

c ¶ *Innoxiam.*] i. sine pœna. Accur.

d ¶ *Subsequuntur.*] i. cõ trahuntur & aguntur.

e ¶ *Solubile est.*] nec mirum: cũ omnis noster status sub perpetuo motu cõsistat: vt j. de nõ alien. §. vt autem lex. Accur.

f ¶ *Distractione.*] i. deest, diuortio. Accur.

g ¶ *Adinuenimus.*] vt C. de repud. l. fin. vsque ad illum. §. inter culpas. & eius tenorem habebimꝰ. j. eo. §. sic itaque.

h ¶ *Distrahuntur itaq,.*] quia oportet sequi causam oĩnò & solutionem innoxiã. aut cum pœna secundũ Ac. itaque, &c. Et not. quatuor esse modos disiungẽdi, licet vnꝰ sit modus contrahendi, scilicet consensu: vt j. proxi. §.

i ¶ *In vita.*] nam quãdo morte alterius dirimit, dicetur j. eo. §. deinceps.

K ¶ *Nihil hic.*] hæc alibi qđ modo proponat: sed tamen alibi hoc dicitur vbi corrigitur quod hic dicitur in hoc tit. vt li. matri & auiæ. §. quia verò ex consensu.

l ¶ *Gubernantibus.*] i. ex quo disponunt de principali; de diuortio consensu faciendo: verisimile est q; de dote disponant & dona. propter nup. Sed quid si nihil dixerunt? Rñ. si dixerunt in contrahendo matrimonio aliq uid in hunc casum, idem erit aliàs dos ad mulierem, donatio propter nup. ad maritũ redibit: vt j. eod. §. per occasionem.

m ¶ *Per occasionem.*] de hoc capite dr j. prox. vsque ad §. mitiores.

n ¶ *Quæ etiam.*] vt eadem iura seruentur quando bona gratia dr dirimi: vt j. prox. tit. & C. de repu. l. si constante. Accur.

o ¶ *Citra omnem causam.*] de quibus dicitur j. e. §. si vero altera. Ac.

p ¶ *Cum causa.*] alia quam iupradicta ibi, alia verò, &c. Accur.

q ¶ *Rationabili.*] de quibus dicitur j. eod. §. mitiores.

r ¶ *Secundum inculpabilem.*] f. distrahuntur matrimonia.

s ¶ *Conuersationem.*] vel monachalem, vel quia sit cõuersus: ita quòd seculo renuntient: vt j. de mona. §. illud. & §. autem. col. j.

t ¶ *Alia.*] Græca, de qua habetur mentio C. de episcop. & cler. l. fi. in fin. primo respon. Accur.

v ¶ *Licentiam.*] Hoc de iure ciuili: sed iure canonum distinguitur vt si cognouerunt, se carnaliter, nõ possit vnus alterũ dimittere nisi vouerit castitatem qui in seculo remanet. si autẽ non cognouerint: tũc seruatur quod hic dicitur: vt extra qui vo. ma. contra poss.

x ¶ *Breui.*] i. libello repudij secundum Alber. sed hodie etiã sine eo, vt C. de sanct. epis. §. si verò constante, & in nouel. eod. tit.

y ¶ *Lucrum.*] No. q; si paciscor de aliquo in casu mortis: siue ciuilis siue naturalis mors aduenerit, locũ habet pactum: vt hic, & C. de epis. & cler. l. fi. in fi. j. rñ. & j. de san. epis. §. sponsalibus. col. ix. Sed cõtra ff. de verb. oblig. l. ex ea parte. §. ij. Sol. ibi de deportato. hic de monacho. Item contra ff. de donat. inter virum & vxor. l. cùm hic status. §. si donator. sed ibi seruus fuit hic monachus, vel conuersus. Et hoc est verum quòd ciuiliter mortuus habetur pro mortuo quantũ ad matrimõia: sed quantum

quantum ad alia nõ. sed hoc nõ valet: quia & deportatus potest habere vxorẽ: de quo dicit j. d. l. ex parte. & ff. de bo. da. l. iiij. Sed ñ hoc ẽ verũ: quia quòd ad quæstiam hic nõ est mortuus: vnde pòt esse testis, cùm non sit prohibitum, vt ff. de testi. l. j. & diximus j. de mon. §. cogitãdũ.

a ¶ *Per occasionem.*] q. d. non solùm in superiori proximo casu, sed etiam in isto & sequenti sed & capti, &c.

b ¶ *Scriptam.*] vt C. de repu. l. in causis.

c ¶ *Et nuptiarum.*] i. ex quo incepit habere vsũ ad eam.

d ¶ *Ostendat.*] i. viri potẽtia nõ exercentis veritate tũ vir est. nã & pupilla est vir, & senex, vt ff. d le. iij. l. seruis. Sed qđã dicũt pupillũ non esse virum, nec nimiũ senẽ: sed contra est. vt l. prædicta.

e ¶ *Repudium.*] sed in nouellis. e. ti. dicit quòd siue repudio pòt eã dimittere: sed intelligo, i. sine pœna repudij.

f ¶ *Vel.*] pro etiã. sed qđ contra si mulier fuit impotens? Rñ. idẽ cùm sit eadẽ ratio: vt ff. ad legem Aquil. l. illud. & facit j. vt lima. & auiæ. §. prædictas.

g ¶ *Namque sumus.*] alias fuimus.

h ¶ *Sed etiam.*] non solùm prædicti duo.

i ¶ *Est bona.*] vt subiicit sicut ibi nihil perditur nec dos nec donatio propter nup. ita nec hic.

K ¶ *In republica.*] i. in ciuitate.

l ¶ *Ratio.*] quæ ratio ista tim sequit seruitute, &c.

m ¶ *Transigit.*] i. dissoluitur.

n ¶ *Personæ.*] Viri vel vx.

o ¶ *Inæqualitas.*] quia alter horũ seruꝰ. sc. qui est captus, vel liber, f. qui remanserit.

p ¶ *Nõ finit.*] C. de nup. l. fi. in prin. & j. e. §. si verò ab initio. Accur.

q ¶ *Vxorem.*] f. in captiuitate.

r ¶ *Quinquennium.*] f. ex eo tpe cõputandũ, ex quo cepit esse incertũ. nã hic articulus tũc extremitatẽ signat: vt ff. d vul. substi. l. i. f substitutione. & ff. d cõdi. & demon. l. iiij. §. fi. & sic pure corrigit qđ dr. ff. de diuor. & repl. vxores. in eo q; dicit cõputandũ quinquẽniũ ex tpe capciuitatis. Vel dic hanc intelligi ẽm illã vt ex tpe captiuitatis cõputetur: vt ar. ff. de legi. & senatusc. cõ. l. sed & posteriores. Ité hodie videtur q; ꝑpetuò debeat expectare: vt j. vt li. ma. & auiç. §. q; autẽ. sed ibi loqtur i eo qui ẽ in militia, hîc de capto qui etiã seruus est: vt inst. de iure person. §. pen. nã & hæc ꝓstitutio inter hos duos s. militem & captiuum differẽtiam facit vt hic, & j. eo. §. nouimus aũt.

s ¶ *Hoc enim.*] i. diuortij genus.

t ¶ *A præcedentibus.*] sc. pientibus, vt ff. de diuor. l. vxores. & ff. solut. matr. l. si ab hostibus.

v ¶ *Hic.*] i. hoc casu. Accur.

x ¶ *Ex hoc.*] f. diuortio.

y ¶ *Cessione.*] i. decisione.

z ¶ *Ex decreto.*] i. sententia iudicis: qui autem sententiam dare possint, sunt tantum quatuor qui hoc possunt: vt diximus instit. qui. mo. ius pat. po. sol. §. cum autem. Accur.

a ¶ *In compromisso.*] aliàs improprie missio.

b ¶ *Gypso.*] loca erant sic dicta.

c ¶ *Seruitus.*] f. pœnæ. vt C. d bo. pro. l. in metallis. & ff. de interdict. & rele. l. iiij. & inst. qui. mo. ius pa. sol. §. cùm autẽ. [na.

e ¶ *Ex supplicio.*] i. ex pœ

f ¶ *Sibique.*] i. supplicio. non autem est seruꝰ fisci. vt ff. de iis quę pro non scri. l. iij. j. respons.

g ¶ *Bene natorum.*] i. ingenuorum.

h ¶ *Festinauimus.*] Vbi festinauit? Rñd. vt ifti. de liberti. §. fi. & C. d la. liberti. l. §. fi. & C. d la. lib. tol. l. j. per totũ. & j. de mona. §. hinc. sed & j. festinauit: vt j. qui. mo. na. effi. le. §. ij. col. vj.

i ¶ *Liberas.*] cum sint in genui nõ sunt facti serui pœnæ per malefic. Ac.

K ¶ *Libertum.*] qui vxorem habet.

l ¶ *Libertam.*] Quæ virum habebat.

m ¶ *Filios.*] qui vxores habebant. sed cũ filius liberti fit ingenuus, vt inst. de inge. in pri. quare hic ponit ter libertos? Rñ. hic fuit seruus filiꝰ, & pater manumisit, aliàs esset pœna j. e. §. Vel dic occasione patris & filio licet ige nuo hæc macula irrogatur: vt j. vt omnes obe. iud. §. j. coll. v.

n ¶ *Superuenientem.*] occasiõe iudiciarij supplicij, vt dictũ est, vel qa reuocetur i seruitutẽ ex ingratitudine. vt C. de li. & e. li. l. ij. & facit ad hoc ff. de reg. iur. l. seruitꝰ. & ff. de do. inter vir. & vx. j. cũ hic status. §. si donator. & ff. d con. & demõ. Linterd'cit. in fi. & ff. d'ri. nup. l. in eo iure. in fi. Sed hic §. hodie correcti? est secũdum Ioan. cũ eiusdẽ sint hodie iuris liberti vt ingenui: vt in auth. ve liber. decr. §. illud. vel equiparantur ibi liberti i genuis in dignitatib' ad quas prius non peruenie bant olim liberti ꝑpter l. viscellia: vt C. ad legẽ Viscel. l. j. sed hodie fie, vt dictum est.

o ¶ *Seruitutẽ.*] f. pœnę.

p ¶ *Vnusquisque.*] f. in ciuitate manens. i. liber: vt si est mulier quæ i ciuitate remanet, dotẽ habeat. si vir q; in ciuitate remanet, & ille donationẽ pp nup. recipiat: quia sua ẽ, vt dicit. Ité & plꝰ habet qui in ciuitate remanet, f. pactũ ex morte: qa liber remanet vt sequi: licet reliqua substãtia ad fiscum veniat vel principẽ.

Vir quis dicatur.

† Facit ad hunc §. c. P posuisti. cũ gl. j. in ver. fri di giditatem ex trã. de prob. & c. laudabilem. de fri. & malefic.

† Hanc legem ex Solone explicuit in lib. Vetor. Iurisprudent. ad leges xij. tabul. P. Pratens.

† Concor. cum nos. iuncta gl. ij. circa prin. extra de restã.

† Inter has. ciuitate.

Conuersio nem.

† Iure ca. ex pectatur donec fuerit certificatum de morte: vt extra despõ. & matrimo. c. in ꝓcatia.

† Sanctione ad indulgen tiam Halo.

† Proconne so.

† Casu. Hallo.

vt subiicit:sed hodie th reseruatur:vt ℨ. nulli iud.q fi.I:é ad eũ qui inseruituté reuocaſ ex ingratitudine:vt ff.ď inter.& rele.l. nó ſolũ.in fi.

a ¶ *Famula.*] i.serua.

b ¶ *Dictam causam.*] hanc.ſ.propter inæqua.&c.vt ℨ. e. §.ſed etiam. & C.ſolut.matri.l.ſi ignorans.& ff.de teſta.tute.l.ſi quis tutorem.

c ¶ *Puram.*]i.ſimplicem reditionem ſine lucro.

† Cõcor. cũ hoc §.e.ij.extra de coniug.ſeruo.ta quem reit.eſt pro materia huius §. recurrendum: quia in matrimoniis cõtrahendis præualet ius canonicum cum agitur de periculo animarum. Tacens conſentit.

d ¶ *Actiones cognatas.*] i.per cond.ob.cau.qa ob causã.ſ.matrimoniũ datũ:& nõ eſt ſecuta vt C. de con.ob.cauſ.da.l.j. & ff.de cond. ſi cauſa.l.fin.

e ¶ *Incertus.*]i. quando ignorans accepit & dominus neſciebat quod ageretur.aut enim ita é: aut dominus manifeſtè tradit aut tacitè ex ſtudio : & his duobus vltimis caſibus fit libera : vt hic.& ℨ. pro.ſubiicit.

f ¶ *Consensu.*] expreſſo, vt ℨ.prox.reſpon. Accu.

g ¶ *Malignitate.*] i. taciturnitate ex ſtudio:vt ℨ. ij.reſpon.Accur.

h ¶ *Negligentia.*] ſ. domini vel dic accipientis eam in vxorem. nã tunc non debuit certiorari:vt C.de act.empt.l.j.

i ¶ *Credens.*]hanc eſſe liberam:aliàs non eſſet deceptus.

k ¶ *Eius autem.*] ſ. dñi.

l ¶ *Virum.*] i.ſeruum.

m ¶ *Mulierem.*] ancillã. ſed contra ℨ.eod. §.aſcriptitio.Sed aliud i aſcriptitio:quia per eum terra deſereretur: vt ℨ.de mã. princ.§.ſed neque.

n ¶ *Alterius.*]ſ. ancillæ vel ſerui ſui.

o ¶ *Ex studio.*] ſ. dolo malo.Alberi.

p ¶ *Sarciat.*]i.litem inferat.

q ¶ *Huiusmodi.*]ſ.talia.

r ¶ *Hoc etiam.*] nõ ſolũ ſuperiori caſu vbi dominus expreſſe dedit.

s ¶ *Consensit.*] expreſſe.

t ¶ *Malignatus est.*] ſ. tacendo. & ſic not. ta cèté affirmare. ſic & aliàs ff. de dolo.l.j.§.dolum aũt. & C. ſi aliena res pign. dat.ſit.l.ij.

v ¶ *Hæc valeant.*] ſ. vt ſit matrimonium,& liberi ingenui : vt ℨ.§.prox. in fin.

x ¶ *Dereliquisse.*] deiiciendo extra domum.

y ¶ *Contempsisse.*]nõ pbendo curã eis. ſup hoc triplex eſt opinio:quidã enim diſtingũt,vt Alc.in ter languẽtes & nõ languẽtes.primo caſu liberi efficiũt:vt C.de lai.lib. tol.§.ſed ſcimus.& hic i ſecũdo poſſũt occupari, cũ pro derelicto fint habiti:vt ff.pro derelicto.l.ij.i fin. Alij dicũt indiſtincte ſeruari hoc authenticũ, qcquid leges veteres dicãt,vt ſit liber, ſiue ſit lãgues ſiue nõ : vt hic, & C.dinfa.l.j.li.x. Tertij diſtingũt an ipſe gerit ſe,p libero : quo caſu ſerua qđ dr hic,& C.de infa.l. j.aut nõ gerit.& tũc ſerua quod dicitur ff. pro

ad eũ qui redigitur in ſeruitutem.

¶ Si verò † ab initio putauerit aliquis liberæ iungi perſonæ : illa verò famula a poſteà declararetur, exiſtẽs, non dicimus ſolui matrimonium, ſed ab ipſo initio neque matrimonium fieri,ſecundum priº à nobis dictã cauſam b ,propter inæqualitatis fortunam:vnde neque lucrum ex matrimonio contemplandum eſſe, neque aliquid tale: ſed puram c rerum competentiũ per congruas actiones d redditionem. ¶ Hoc autem decernimus: & tale non eſſe dicimus matrimonium ſi cauſam animus incertus e diſponat ſolùm, neque conſenſu f domini neque malignitate g eius, neque aliqua negligentia h coniũcta. Nam ſi tradiderit tanquam liberam ſuam ancillam dominus:ille autem liber exiſtens & credẽs i, tradenti hanc accipit,forſan etiam dotalibus celebratis documentis: aut neque celebratis quidem, eius autem k voluntate cauſam gubernante : non erit iuſtum tale nõ conſtare matrimonium: ſed tacità libertatem ſequi ſiue virum l ſiue mulierẽ m :cũ tale aliquid à domino ſit : ſancimus & rapi talem virum aut fœminã ad ingenuitatẽ, & cauſam tanquam ſuper liberis & ingenuis iudicari. ¶ Si verò ipſe quidem non celebrauerit nuptias alterius n perſonæ dominus, ſciat autem quod agitur,& ex ſtudio o taceat: vt poſtea cauſam ſarciat p alteri coniunctorum:vlciſcimur huiuſmodi q ſi aperta probetur nequitia: & priuamus dominũ ita malignè cogitantem : ſitq; rurſus hoc etiam r matrimonium tãquam ſi conſenſiſſet dominus ab initio : & ille quidem cadat dominio: ad ingenuitatem verò ſeruilis perſona rapiatur:hoc ipſo euenien te effectu,ſiue conſenſit s ,ſiue malignatus t eſt dominus.Palam itaque eſt : quia etiam filij ex talibus nuptiis liberi & ingenui ſecundũ hanc noſtram erunt legem.

¶ Et multò potius hæc valeant v , ſi contigerit dudum ſeruum aut ancillam, ſeu languentes dereliquiſſe x ſeu etiam contempſiſſe y eos, aut etiã amiſiſſe ſuper dominio aduerſus eos voluntatem. Illi namque, vt pote iam conſtituti liberi & ſecũdùm pro derelicto titulum ſui z , & non aliorum exiſtentes,non in poſterum inquietabuntur ab his , qui poſſidere eos olim otio habuerunt.

¶ *Deportatio non soluit matrimonium.Bar.*

¶ Deportatio a tũ in quã migra-

dere.l.ſi,& facit ff.de ſtip u.ſeruo.l. quis ſeruus. quod verius videtur. Accur.

z ¶ *Sui.*] ſ.iuris.No.aliquẽ eſſe ſuiipſius. ſed contra ff. ad l. aquil.l.liber homo.ſed die hoc abnegatiue dici.i.non alieni.ſic ff.de do.l.nõ debet. i fi.l.Vel die ſm illũ titulũ qui dicitur pro ſuo:quẽ habem° ff.pro ſuo.

a ¶ *Deportatio.*] eſt eũ aliud deportatio:&aliud interdictio,vt inſtit.&ca pi.dimi.§.media.

b ¶ *Leges.*]vt ff.de pœn. l.ij.& C. de repud.l.j. & inſtit.de cap.di.§.media.

c ¶ *Non soluit.*] cum libertatem retineat: quanuis ciuitatem amittat:& hoc eſt quod lex dicit minima capitis dimi. vt hic.&ff.de bo.dam.l.iiij.

d ¶ *Constantino.*] vt C. de donat.inter virum & vxorẽ.le.res vxoris. non autem dicit de leg. j. C. de repu.quia illa eſt.Alc.

e ¶ *Probata est.*]ſ.hic & eo ipſo quod in C. eam poſuimus.

f ¶ *Præsenti.*] ſ. huic.licet enim tenorem aliarũ legum tractantium de diſſolutiõe matrimonij, hæc conſtitutione poſuerit ℨ.& ℨ. eius tamen nõ poſuit , quia non ſoluit matrimonium : & quia nõ ſoluitur,nec effectus cauſæ eſt dicendus,cùm nulla ſit cauſa.Accu.

g ¶ *Maneat.*] ſ.matrimonium , aliàs manẽant. ſ. coniuges,

h ¶ *Felicissimæ.*] ſ.Conſtantinopoleos.

i ¶ *Legem.*] vt C. de repu.l.vxor.Accur.

K ¶ *Impeditus.*] ſ.militia.

l ¶ *Eius.*] ſ.viri.

m ¶ *Eam.*] ſ.vxorem.

n ¶ *Principi.*] quodipſa ſic facere velle:. Accur.

o ¶ *Constantinus.*] ſ.ſtatuit.Accur.

p ¶ *Capi.*] ſ.maritum.

q ¶ *Quam.*] ſ.mulierem, aliàs qualem.

r ¶ *Decennij.*] ſed hoc corrigitur,cũ tenetur expectare quandiu ipſe ſte terit:vt ℨ.vt lic.matri & auiæ. §. quod autem. col.ix.

s ¶ *Et hæc.*] ſ. licentia maritandi.li licet ſciat maritum viuere , ſed hoc corrigitur.vt not. ℨ.

t ¶ *Legitimis pœnis.*] q bus ſubiacent , quæ male diriment primum matrimonium. vt ℨ. eo. §.ſi verò altera.

v ¶ *Mitiores.*] hucuſque de vno genere ſolutionis dixit:nunc de alio incipit. Et dic mitiores quam alię quæ ſequuntur.nam ſupradictæ duæ fuerant ſine pœna:hæ q ſequuntur, cum pœna & ſine pœna.

x ¶ *Quodammodo.*] quales diximus.

y ¶ *Cæteræ.*] diſſolutiones.

z ¶ *Inſpicere.*] antequã ſtant licitæ.i.ſine pœna.

a ¶ *Temerarium.*] temerariũ vocat virũ q repu

† His notis incluſa [] ſuperfluunt.ſic legas cũ Hoſ,vt leges noſtræ vocant.

† Concor.c. Conſtantinus. quod cſ ſepulchrum. c.xcvj. diſt.

Vxor quandiu militem debet expectare.

diat vxorem ſine cauſa:vel qui repudiatur ab vxore cũ cauſa,&idẽ ecõtra in vxore:deinde:vt amittat dotẽ vel donationẽ propter nuptias.

a ¶ *In casu.*] i.amiſſione.

b ¶ *Alias.*] ſ.cauſas.

c ¶ *Constitutionem.*] vt C.de repu.l.conſenſu.

d ¶ *Adinuentæ*] vt C.de re.pu. l.penul.& fin.

e ¶ *Suscipientem.*] ſine quib,ſuſcipiẽtibus latro diutius latere nó põt:vt ff.de off.præ ſi. l.cõgruit.

Abigeis quis ſit.

f ¶ *Abigeu.*]nota quis ſit abigeus melius quàm in alia lege inueniatur.

g ¶ *Multa namque.*] interpoſitio eſt:ſic].vt ij q ob.in pri.co.vj. & facit. ff.de rei vind.l.in fun do.

h ¶ *Flagellis.*]hoc quod de flagellis dicit, hodie ſpecialiter eſt correctũ: vt ℨ.vt lic. mat. & auiæ. §. ſi quis autem propriã. coll.ix. nam verberabat ipſam maritus.

i ¶ *Ea.*] ſ.vxore. Accur.

K ¶ *Dat lex.*]ſ.Theodoſij & hæc. ſed hodie quæ dã ex his cauſis remanẽt aliæ remotæ ſunt & cor rectæ.Idẽ dicas ecõtra ſi maritus vxorẽ vellet repellere:vt ℨ.pro.nã quædam ex illis cauſis correctæ ſunt & remanẽt alię, vt ℨ. vt li. ma.& auię. §. quia verò plurimas.

l ¶ *Et rursus.*] i.econtra.

m ¶ *Sacrilegam.*]ſacrilegus dicitur ille qui rẽ ſacrã ď loco ſacro aufert: vt no.ff.adl.lu.pe.l.diu°.

n ¶ *Competentium.*] i. nulla affinitate vel neceſſitate coniunctorum.

o ¶ *Pugna.*]ſic C.de repu.l.cõſenſu.ſic ff.ď pœ. l.aut facta.§.fin.

p ¶ *Sibi.*] ſ.viro.

q ¶ *Consciam.*] vxorem.

r ¶ *Tyrannidem.*]i.contra legem imperialem.

s ¶ *Meditantibus.*] i.cogitantibus.

t ¶ *Sibi.*] ſ.marito.

v ¶ *Dat lex*] i.concedit lex Theodoſij : vt C. de repu.l.conſenſu.

x ¶ *Horum.*] aliàs harũ.

y ¶ *Si verò.*] hucuſque dixit quando cum cauſa dimittit vnus alterũ,nũc autem quãdo ſine cauſa.

z ¶ *Ipsum.*] ſ. repudium miſerit cauſa , ſubaudi ſoluendi,&c.Accur.

a ¶ *Subdita.*] i.dicta perſona.Accur.

b ¶ *Pœnis.*] i. amiſſionis dotis & antenup. donationis : & in hac pœna æquales ſunt ambo.

c ¶ *Insuper.*]nunc aliam pœnã imponit fœminæ repudiãti quãtum ad alia quam viro.ſ.vt matrimonium intra quinquennium contractum ipſo iure non valeat.Itẽ & infamis ſit:vt C.de repu.l. conſenſu. §. hæc verba.

d ¶ *Volens adeat.*] ſ.iudicem. nã hęc actio eſt popularis:vt hic dicit.& facit ℨ.de nõ alien.§.ſi. colla.ij.& C. de epiſ.& cle. l.ſi quis in hoc.

casu a eorũ,quæ ab eo data sũt dotis dicimus,aut propter nuptias donationis.Sed harum causarum antiquiores quidẽ faciebãt plurimos diuerſóſq; tractatus. Theodoſius autem iunior alias quidem causas deindẽ ſumens,alias b autẽ & ipſe adinueniens , de repudiis ſcripſit conſtitutionẽ c :à nobis autem & aliæ quædã adinuentæ d ſunt causæ,quas rectè habere perſpeximus ad culpam referri eius , qui ſuccubuerit. ¶ Si igitur ſecundũ Theodoſij piæ memoriæ conſtitutionẽ valuerit mulier oſtendere maritũ aut adulterio delinquentem , aut reũ homicidij,aut veneficij,aut ſeditionibº occuparũ,aut(quod peſſimũ omnium peccatorum eſt) cõmunicãtem delicto) dicimus autẽ machinatũ aliquid contra ipſum imperium) aut condẽnatum falſitatis,aut ſepulchra effodientẽ , aut ex aliqua ſacrarum domuum aliquid rapuiſſe,aut latrocinij ſectãtẽ vitam,aut latrocinantes ſuſcipientem e ,aut vnũ eorũ qui appellantur abigei f , (quibus eſt cura alienis inſidiari animalibus aut iumentis,& ea tranſponere alibi,)aut probet plagiarium eſſe,aut ita luxurioſe viuentem vt inſpiciente vxore cũ aliis corrumpatur) quod maximè mulieres nuptas , vt pote circa cubile ſt mulatas exaſperat,& præcipuè caſtas)aut ſi inſidias ſe paſſã à viro probet circa ipſam ſalutem, aut venenis,aut gladio , aut per aliũ aliquem talem modũ (multę † nãque g hominibus ad malitiã vię ſunt) aut etiam ſi flagellis h ſuper ea i vtatur. Si igitur mulier tale aliquid oſtendere potuerit, licentiã ei dat lex k repudio vti, & nuptiis abſtinere,dotemq; percipere & antenuptialem donationem totam non ſolùm ſi omnes ſimul probauerit cauſas , ſed etiam ſi ſecundam, ſeu vnam.Et rurſus licentiam dat viro mulierem abiicere ſi adulterã inueniat aut veneficam,aut delinquentem homicidium,aut plagiariam,aut ſepulchrorũ violatricem, aut ſacrilegã m exiſtentem, aut fauentẽ latronibus,aut viro neſciẽte vel etiã prohibente gaudentẽ conuiuis aliorum nihil ſibi competentium n : vel etiã, inuito viro, citra rationabilẽ cauſam foris pernoctãtem,aut extra eius voluntatem eirceníib.cõgaudentẽ : & ſpectaculis inhærentem,aut theatris aduenientem. dicimus aũt vbi ſcena & talia ſunt;aut etiã vbi beſtiis aduerſ.homines pugna o eſt) aut inſidias ſibi p facientem ex venenis,aut gladio , aut alio factas modo ex quibus circa vitam periculum eſt,aut etiã conſciã q,tyrannidem r meditantibus s ,aut falſitatis reã cõſtitutã, aut audaces eius manus inferentẽ ſibi t ſcilicet tali aliquo facto dat lex v hæc viro abiicere mulierẽ,ſi vel vnam horum x & ſolam probauerit cauſam : & lucrari quidem dotem,antenuptialem verò habere donationem.

¶ *Vxor si diuortium sine causa fecerit, vel di uorty causam præbuerit: pœnas legitimas patietur:& ante quinquennium nuptias contrahere non poterit,aliàs autem ante annum tãtum non licet propter ſoboliscõfuſionem:vi ro autem in omni caſu quandocunque nuptias contrahere permittitur.Bart.*

¶ Si verò y altera harum perſonarum irrationabiliter repudiũ miſerit,& hoc ipſum z ſoluendi matrimoniũ ſine ratione,ſubdita a erit dudũ à nobis dictis pœnis b .Inſuper c etiam vxor rea omnino ex memoratis cauſis pro irrationabilis repudij miſſiõe facta,& in quinquennium totum ad ſecundum venire prohibetur matrimonium: & ante quinquennium nuptias nõ eſſe fine reatu, neq; legitimas vocaris:ſed omnis volẽs adeat d & accuſet factũ tanquã cõtra e legem præſumptũ. Si verò etiam rationabiliter mulier repudium miſerit f , & in certaminibus g vicerit , aut vir irrationabiliter eam abiiciens ſubiacuerit h pœnis: lucretur i quidẽ lucra primitus k dicta : erubeſcat autem ante annũ cõpletum ad ſecũda vota venire. Quod non obſeruandũ nobis eſt in viro irrationabiliter l obtinente talia lucra cùm & non obtinenti m etiam repentè nuptias facere licet,quoniam nulla circa ſobolis confuſionem n rationabilis eſt ſuſpicio, qđ in mulieribus ante anni completionem rectè prohibetur : & tanta eſt prohibitio ex hoc o ,quia licet bona gratia diſſolui matrimoniũ p contingat conſtitutione,in annum prohibitio ſecundarum nuptiarũ : tamẽ etiam ſic ab Anaſtaſio piæ memoriæ mulieribus inſtituta eſt.

¶ *Vir vxori mittere potest repudiũ.ſi ſtudioſe facit abortum:vel ſi vadit ad commune lauacrum cum viris : vel ſi malitioſè viueret: vel loquatur eum alio ſe velle nuptias contrahere:& tres cauſæ per Iuſtinianum interdicũtur: & etiam vir dotem lucratur : & mulier ſuſtinet pœnas Theodoſij. Ange.*

¶ Has itaque cauſas nobis Theodoſius explanauit: nos autẽ ex veteribus ſumentes , & alias adiecimus tres q.Si enim mulier tãta teneatur nequitia , vt etiã ex ſtudio abortum faciat, virúmque contriſter,& priuet ſpe filiorum,vel tan-

e ¶ *Contra legem.*] i. ſicut accuſaret aliquã qđ eſſet cõtra l. ſed hæc pœna expectatiõis quinquẽnij hodie mutat : vt ℨ.vt lic.ma.& auiæ.§.quia verò econtra.col.viij.

f ¶ *Miserit.*] ſ. mulier ſi non habes, ſed ego non habeo.

g ¶ *In certaminibus.*] i. in iudicio cõtra maritũ.

h ¶ *Subiacuerit.*]iuſtè eũ repulſum probãs per aliquas ď illis cauſis quas habuimus ℨ.§.mitiores. & §.rurſus.

i ¶ *Lucretur.*] ſ. mulier.

K ¶ *Primitus dicta.*] i. donationẽ propter nuptias:vt ℨ. §.mitiores. i fi.

l ¶ *Irrationabiliter.*]qđ fit in duobus caſibus,qñ vir repellitur ab vxore, &qñ repellit:vt in principio huius.& ℨ.§.prox.

m ¶ *Cùm & non obtinenti.*] ſ.marito non rationabiliter talia lucra. qđ fit duobus modis : & tũc lucratur vxor vt qñ iuſtè dimittitur ab vxore,& quando iuſtè dimittit eam:vt ℨ.§.proxi.

n ¶ *Confusionem.*] q. d. hæc ratio i muliere locũ habet:& ideo ante annũ nõ nubit,vt dixerat: ſed in viro ceſſat. nã nõ pro patre maſculus filiũ in vẽtre vt fœmina,& ideo in ea poſſet oriri dubiũ an eſſet ex primo vel ex ſecũdo marito, qđ autẽ ſi edidit priùs fortè elapſis duobus menſibus:vel qđ ſi elapſis viij.vel vij.mẽſibus nubat quando iam certum eſt ex primo amodo eam filium nõ habituram?Reſpon.mulier nubere poteſt ceſſante ratiõe ſupradicta, vt hic & ℨ.§.ſi quis enim.i fine. §.loan.cõtra:quia eſt & alia ratio ne qđ malignè fecerit erga primũ virũ: vt ℨ.de reſtitut.& ea quę pa.in fi.col.iij.nam plerunque vbi ſunt duæ rationes m :licet vna tollatur , ſi alia remanet,per conſequens etiam prima remanet vt ſi duo ſunt ſerui frater & ſoror donec ſũt in ſeruitute duo ſit impedimẽta ad matrimo. ſeruitus & cognatio naturalis: eis manumiſſis ceſſat vna rõ:remanet altera, & ideo & ius remanet , vt non poſſint iũgi:vt inſt.de nup.§. illud.& hoc dixi ℨ.de reſt. & ea quæ pa.in fi.Accu.

Mulier quare non nubit in anno hoc canonitco,eſt correctum:vt extra de ſecun. nup.ca. cum ſecundum apoſtolum.

o ¶ *Ex hoc.*] i. ſanguinis confuſione. & facit ff.de ven.inſpi.l.j. §.ſed & ſi ſeruus.

p ¶ *Matrimonium.*] ſic conſtrue licet bona,& c. tñ ſic inſtituta eſt mulieribus prohibitio ſ annũ ſecundarum nup. conſt. ex Anaſtaſio piæ memoriæ quæ eſt in Græco.

Rationes duę vincunt vnam.

a Concor. cum æterni. extra de re iu.in fi.xiij. diſt.c.j.in fi.

q ¶ *Tres.*]vt C.de repu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l. fin. §. inter culpas, sed & aliqua de his abscindes: vt j. vt li. ma. & auiæ. §. quia verò plurimis.

a ¶ *Libido.*] i. luxuria.

b ¶ *Eis*] f. mulieribus.

c ¶ *Deferentibus.*] f. matrimonij solutionem.

d ¶ *Adscripti tio.*] Ideo sic dicitur quia solo inscribit se, & per scripturā cōtinetur se illi solo velle esse, adscriptum. vt C. de agr. & cen. l. cum scim. li. xj.

e ¶ *Sciente.*] sed aliud i seruo, vel ancilla: qñ dñs scit eū vel eā liberē ciuigi p̄sonē, vt j. e. §. si verò ab eo cūrat. & est rō, ne terra ab hoc colono deseratur: vt j. de mā. prin. §. sed neque. col. iij. & C. de agr. & cē. l. quisquis. li. xj. nā & aliàs inter seruū & adscriptitiū ē differētia: vt j. de sanc. epis. §. si seru. & §. adscriptitios. eo. ix. Et p hoc pōt colligi fm. Io. q̄ adscriptiti nō sit seru, licet cuidā sit seruitio adscript: vt dixim. inst. d. iure pso. in pri.

f ¶ *Iudicem.*] quod ē ciuitius. C. de pig. l. iij. Acc.

g ¶ *Plagis.*] i. verberib.

h ¶ *Hoc.*] qđ j. dicitur.

i ¶ *Correctio.*] i. res q̄dā purē correctibilis. Sed nūquid ep̄tra est idē vt adscriptitia libero iungi nō possit? R fi. nō: quia nō est ibi ille timor vt terra à possessorib' deseratur. cum matris status cōsideretur: vt j. cōstit. quæ ex adscrip. & li. in pri. fi. ij. col. v. & C. de agr. & cē. l. fi. li. xij. & facit ad hunc §. C. de epis. & cl. l. q̄s. & l. iubem. & C. de agr. & cen. l. ne diuti. & e. li. j. vt iu. sine quo. su. §. eos aūt q. eo. ij. & j. vt li. ma. & auiq. §. is quoq;. col. viij.

k ¶ *Sic itaque.*] incœpti uā ē, nō illiciū, & circa tertiū & quartū modū disiungēdi: vt j. e. §. mitiores. & §. si verò altera, nō autē circa primū & fm: vt j. e. §. distrahunt: & §. sequentibus. vsque ad §. mitiores. Accur.

l ¶ *Adinuentum.*] prius quā ab alio, vt C. de rep. l. fi. cuius s. f. legis stari sub licit sententiam. & facit j. eo. §. nuptias. in fi. §.

m ¶ *Competenti.*] f. in pecunia non in corpore. vt j. prox. §.

n ¶ *Sua.*] i. vōlūtate vel affectu: aliàs sēcētia multismodis accipitur, vt dixim. inst. qui. nō est per mis. fac. test. §. præcrea.

o ¶ *Præsumptiuè.*] i. præsumptuosum & superbū verbum erat sic soluere. Vel dic melius, quia p̄sumitur q̄ eam dimitteret facilius cū dotem non habeat vt probāt sequētia: vt j. qui. mo. na. efft. leg. §. quoniam. col. vj.

p ¶ *Temerarium.*] i. quia iniustè dissolubat, &c.

q ¶ *Sequente periculo.*] i. per leges.

r ¶ *Constitutionem.*] vt C. de repud. l. fin. vsq; ad §. inter culpas.

Adscriptiti qui sit dicatur.

Adscriptiti non est seruus.

a Adscriptitius Spe. in ti. de li. conc. p. §. nunc dicendum. ver. xxiiij. quando agitur.

Matrimoniū potest esse sine dote.

ta libido a est, vt ēt cum viris voluptatis occasione lauetur: aut etiā dū adhuc cōstat matrimoniū cum vxore, ad alios de nuptiis suis loquatur: licentia datur à nobis viris mittere eis b repudia, & lucrari dotes, & antenuptiales habere donationes: vtpote ēt his causis rationabiliter soluere valentibus matrimonium: & sub eundem deferenti c ordinem sub quem & pœnas Theodosij diuinæ definiuit memoriæ constitutio.

¶ *Mulier libera adscriptio alieno non nubit etiam possessore consentiente: sed si, eo nesciēte, facet: castigari potest per possessorem & iudicem loci: nec matrimonium tenet, nec dotis vel donationis datio. Ang.*

¶ Adscriptitio d aūt alieno nubere liberam non licet neque ignorāte neque sciēte e, neque consentiente possessore: sed licet aliquid tale ab adscriptitio geratur: licebit domino & ipsi per se, & per prouinciæ iudicē f castigare plagis g mediocribus h agentē adscriptitiū. & abstrahere ab ea quę frustrà ei cōiuncta est. vnde neque nuptiæ sūt, quod factum est, vnde nec oblatio dotis, nec antenuptiales dōationis: sed pura & facta mali correctio i,

¶ *Ex causis supradictis matrimonium soluitur etiam viro & vxore viuentibus. & si culpa viri matrimonium dissoluatur, cum vxor indotata est quartam partem vxor luceatur, dum tamen centum libras dicta portio non excedat. Ange.*

¶ Sic itaque k matrimonia dissoluuntur viuentibus adhuc his qui ea contraxerunt: & pecuniariæ pœnæ citra dotem & sponsalitiā cōstitūt donationē. Sed à nobis aliquid etiā aliud adinuentum l est, vt etiā indotata matrimonia irrationabilibus factis diuisionibus castigationi tradantur competenti m. Si quis enim duxerit vxorem, aut etiam mulier ad virum veniat, nuptiali quidē assumpta voluntate atque sententia n, nō tamen secuta dote aut sponsalitia largitate (vbi quoq; præsumptiuè o fieri solutiones cōtingebat, nullo ex hoc contrahente rati p sequente periculo q) cōstitutionē r scripsimus dicentē. Si quis sub prætē s cōstitutā mulierē volūtate patris ū aut ēt suæ potestatis forte ducat vxorē, neq; dote oblata, neque instrīs dotalib. factis: nuptiæ quidē sunt t, licet dotalia instrā nō sint cōscripta: vt non ob hoc vir (quod in multis nouimus factū) expellat domo vxorem sine vlla prius dictarum v rationabiliū causarū, quasque & Theodosius x, quāsq; & nos enumerauim°, y Si qd aūt tale fiat, & aut sine cā eam abiiciat domo, aut ēt ipse rationabilem causam præstet vt mulier seperetur ab ei° matrimōio: quartam partem propriè substantiæ cogat exoluere ei: & vsq; ad quadringentas quidem auri libras substātiam habēs cētū librisdānificabitur, hoc est quarta substantiæ parte, minorem z autē adhuc a inquātū quartæ facit quantitas. Si verò etiā maiorem prædictæ quadringētarum auri lib. quantitatis substantiā habeat: nō amplius c. auri damnificetur libris. ad maximam b namque plerunque respicientes dotem, legem hanc scripsimus: substantiam illā merito secūdū nostras leges existimātes esse quæ pura debitis c videatur. Ratio quoque ex ipsis causis pro cautione d procedat.

¶ *Si vxoris indotatæ culpa matrimoniū dissoluntur, priuatur quarta parte suæ substantiæ exemplo viri: & quinquennium à nuptiis abstinet: & si ex causa iusta, tunc abstinebit per annum, & non punitur. Ang.*

¶ Et si mulier e per culpā propriā seperatur à viro indotata existens, aut ēt mittat ei sine aliqua cā rōnabili repudiū: isdē in omnibus subiaceat pœnis f, & si quidem per culpam eius matrimonium soluatur, quinquenniū g obseruādū est mulieri & scdis nō copulabit' nuptiis. Si verò per cām vel culpā mariti, aut etiā bona gratia distrahat: meritò & hic h annum custodiat i, propter seminis k confusionem: vt per omnia nobis lex perfecta l sit.

¶ *Filius vel filia in parentum præiudicium non mittit repudium ipsorum. Ang.*

¶ Est quoque quod eā & aliud à nobis piissimū simul & gratum adinuentū, vbi etiam repudiis missis nuptiæ m cōsistunt adhuc: eorum namque qui sub potestate sunt caliditates circa parentes habitas, p hibemus: quoniam quosdam inuenimus ex studio repudia scribere festinantes, & mittere n suis vxoribus. aut etiā ex diuerso o, & nulla rationabili penitus existente cā soluere matrimonia, vt eorū parentes subiaceant exactioni dotis aut sponsalitiæ largitatis quā si soluto matrimonio & ipsi quidem forsan latenter p miscētur alterutris q, discedunt aūt parentes dānificati, & hāc suę ad filios humānitatis nōtes r cōpensationem. Idcōq; legem scripsim's volentes t neq; sub potestate cōstitutos, neque eōrum patros filios neq; masculos, neq; fœminas posse distrahere matrimonia in suorū læsionem patrū, aut matrum, qui dotes aut antenuptiales † donationes obtulerunt v aut suscepe-

vt §. de trien. & semis. §. neque illo. coll. iij. & v ¶ *Dictarum.*] vt 3. mitiores. & §. has itaque.

x ¶ *Theodosius.*] f. enumerauit, vt ita tim colligitur, eadem enim posuit Theo. vt C. de repud. l. consensu

y ¶ *Enumerauimus.*] vt in C. de repud. l. pen. & fin.

z ¶ *Minorem.*] f. substantiam habens quām sit cccc. lib. auri.

a ¶ *Adhuc.*] f. tantum damnificabitur. Accur.

b ¶ *Ad maximam.*] i. dicere propter illos q̄ respiciūt maximā dotē quā possunt: à secunda vxore habere. sic dr̄ in epistolis ad Hebræos, vel Corinthios, vel similia.

c ¶ *Pura debitis.*] i. omni ære alieno deducto secundum leges etiam antiquas vt hic, & ff. de ve. fi. l. subsignatū. §. bōa. & ff. de col. bon. l. cū emāci pati. in fi. j. resp. & inst. ad le. Fal. §. cum autem.

d ¶ *Pro cautione.*] q. d. non est cauēdum mulieri in hūc casum, vel viro à muliere: quia ratio erit loco cautionis. Accur.

e ¶ *Et si mulier.*] nunc ponit ep̄tra, f. quando p culpam vxoris hoc fit.

f ¶ *Pœnis.*] quibus & maritus subiaceret si esset i simili delicto, de quo dictum est 3. prox.

g ¶ *Quinquennium.*] vt 3. eo. §. si verò altera.

h ¶ *Hic.*] i. hoc casu.

i ¶ *Custodiat.*] f. mulier.

K ¶ *Propter seminis.*] hic dic vt 3. eod. §. si verò altera. in fi. diximus.

l ¶ *Perfecta.*] sed tamen pro parte corrigitur qđ de quarta dicitur p hoc quod est j. vt li. ma. tr. & auiq. §. quia vero. co. viij. & facit adhunc §. j. vt nul. iud. §. fi. co. ix. & j. de exhib. & introducend. reis. §. qm. co. v. & j. vt fra. §. fi. & co. ix. & j. qui. mod. nat. effic. legi. §. quoniam. col. vj. & j. e. §. soluto in fin.

m ¶ *Nuptiæ*] quia fictitiæ repudium est missū.

n ¶ *Mittere.*] f. repudia. Accur.

o ¶ *Ex diuerso.*] f. quia mulier dabat repudium viro.

p ¶ *Latenter.*] sic C. de repu. l. dubium. sic econtra §. de inces. nup. §. ij. in fin. sic C. plus valere quod agitur.

q ¶ *Alterutris.*] i. vnus & alter. Accur.

r ¶ *Habētes.*] ironia est. q. d. talem gratum habebant parentes de beneficio. sic & aliàs ironica ē oratio. vt ff. de damnin. fe. l. ex damnis. §. j. & C. d inof. test. l. fratres.

s ¶ *Scripsimus.*] in græco vel extrauagante. vel de hac ea dē ni. ic. sed de iure veteri hoc erat: vt ff. de repud. l. fi fi ia. & fol. matrimo. l. filiæ.

t ¶ *Volentem.*] legem dico.

v ¶ *Obtulerunt.*] quomodo hoc? R fi. quia pater dedit dotem, vel donatio né ꝓpter nuptias obtulit pro filio vel pro filia: & in casu morris pactus est nō diuortij & diuertunt: vt sic cesset pactū: vt ff. sol. ma. l. filiæ. & l. fi cū dotē. Itē q̄ dicit susceperunt, planum est. quia nemo iure cōmuni reddere compellitur.

a ¶ *Soli.*] quibus casibus insolidum obligātur parentes: vt ff. solu. mat. l. fi cùm dotem. §. nunc transgrediamur. vsque ad finem legis.

b ¶ *Consensium.*] vt initi. de nup. in prin. & C. e. l. nec filium.

c ¶ *Læsionem.*] soluitur quidem, vt subiicit: sed pater non læditur: vt ff. de repu. l. fi filia.

d ¶ *Eos.*] f. parentes.

e ¶ *Non posse.*] vt ff. d° li. exhib. l. j. §. fi. Accur.

f ¶ *Transigere.*] i. separare.

g ¶ *Marcus.*] vt C. de repu. l. discretis.

h ¶ *Secutus est.*] recitando Marci sententiā: vt prædicta l. dicitur. C. d repu. quæ Diocletiani est. Acc.

i ¶ *Teryminus.*] i. finis.

K ¶ *Disiunctionum.*] i. separationū matrimonij. Al. & incipit hic tractatus. 3. e. §. distribuuntur.

l ¶ *Deinceps.*] hucusque de disiūctionib' factis vtraque parte viuēte: nūc qñ altera mortua sicut pollicit' est i istis: vt 3. e. §. nuptias. & 3. p. x. i §. fi.

m ¶ *Omnia.*] f. exigo. & qualitatem secundum hanc legem.

n ¶ *Similiter.*] sicut & matrimonium. nā & mā datum: vt ff. de manda. l. inter causas. i pri. Itē sorietatē: vt ff. pro so. l. a de. in prin. Itē seruitutes personales, vt vsus & vsusfructus, vt inst. de vsufru. §. finitur. & de vsu & habi. in prin. Accur.

o ¶ *Fine.*] i. morte.

p ¶ *Contrahentibus.*] f. sit lucrum. Alb.

q ¶ *Inæqualibus pactis.*] i. pacta de lucrando sint inæqualia, licet obligatiōes sint inæquales. qđ vltimū corrigit. nā quò ad oia debet esse æqualitas hodie: vt j. de æquali. do. §. j. col. vij.

r ¶ *Conscripsit.*] C. de pact. cōuen. tā iuper dote. l. ex morte. Accur.

s ¶ *Ordinauimus.*] vt C. de pac. quen. l. lege. & ei° sententia hic subiicitur.

t ¶ *Minus.*] f. quā quantitatem, vt si vn' de tertia parte, alter de quarta lucranda pactū fecit de lucrando, si alter prēmoria tur, vt subiicit.

v ¶ *Immoderationes.*] Not. aduersandū esse immoderationi: sic C. d do. ante nupt. l. cū mulier. in fin. & 3. quomodo oportet. multitudo. & 3. vt deter. sit nu. in prin. coll. j. Vnde versus.

Vix fine mensura durabit regia cura.

x ¶ *In partibus.*] f. quotis, licet vera quantitas sit inæqualis, vt subiicit.

y ¶ *Prædictas.*] f. per mortem vel viri vel vxoris: vt 3. prox. §. in nouellis e. tit. nec enim dicit, si aliis modis soluatur matrimoniū quibus solui potest: vt 3. e. §. distrahuntur. sed licet hic nō dicat, nūquid tamē idē ē? R fi. sic quocunque modo soluatur, vt j. e. §. quia verò luera. & j. vt fra. fi. R fi. sic quocunque modo soluatur, vt j. e. §. quia verò luera. & j. vt fra. fi.

z ¶ *Perdurare.*] i. ad secundum non venire. & sic lege statim literam sequentem. similis est electio, aliàs per abnegationem: vt ff. de dolo. l. nō debet. in fi. Accur.

a ¶ *Propria.*] no. arg. q̄ domina sit vxor dotis cōstāte matrimonio: qđ tamē falsum est: vt inst. qui alie. licet. in prin. & quod hic dicitur, ē pro

Philosophus. Hal.

Immoderationi est cōtrariandum.

Obitu Haloand.

Generosissimus. H.

Vxor est domina dotis.

Iulianus vertit per donationē

trahere quod in pacto plus est, & non alij quidem licere tertiam, alij autem forsan quartam lucri pacisci: sed si quid tale fiat: quarta in vtroque percipienda, & deinceps similiter in partibus z, non tamen in constituta ex vtraque quātitate.

¶ *Si parens solu. matr. ad secundas peruenerit nuptias, licentiam habet omne lucrū proueniens ex primo matrimonio alienandi, sed si non alienauerit, filiis reseruare præsumitur eis institutis solis vel cum extraneis præteritis vel exheredatis, iustè quidem penitus exclusis mortuorum portionibus ipsorum filiis transmissis. Bart.*

¶ Soluto igitur matrimonio secundū † prædictas y oēs disiunctiōes, felix quidem & beatū est vtrique cōtrahentiū perdurare z in priori cōiugio, & nō procreatā sobolē sequentib. matrimoniis forsitan contristare. & si hoc egerīt, & in prioribus steterint nuptiis: habebunt quidem propria a, hoc est dotem qui dem mulier sponsalitiā verò largitatem vir: nihil perscrutāribus nobis hoc quod super secundis b est nuptiis. Percipient aūt lucra, vir quidem ex dote, mulier aūt ex antenuptiali dōatione †: & erūt hæc eis propria, nihil penè ab alia eorū differentia d possessione e. vnde donec vixerint f omnem licentiā habebūt alienationis super his sicut in aliis qui de suo ab initio habuerunt g. Si verò etiā moriantur h: licet eis & legatis & fideicōmissis res has in alios migrare i: talem quippe alienationem permisimus: nos constitutionem k pro his conscribentes.

¶ Si verò filios ex vna parte scripserint hæredes, extraneos autē ex alia: maneant aut tales res, aut etiā quædā earum nō alienatæ: non ob hoc alienatæ l esse videbūtur, quoniā aliquis etiā alter scriptus est hę res: sed maneant etiā hæc filiis. Nō enim si scripserit omnes filios hæredes ex inæqualibus partibus, has secūdū hæreditarias accipient portiones: sed ex æquo m diuident secundum numerum suum: sicut etiā si nullū eorum scripserit hæredē, sed extraneos omnes n, eis per

pter spem. Item & hic iam erat præmortuus maritus.

b ¶ *Super secundis.*] quæ materia sedārū nuptiarum, expedief. j. e. pri.

c ¶ *Lucra.*] f. secundum pacta super his habita vel aliter veniēntia. Acc.

d ¶ *Differentia.*] hæc dictio differentia est neutri gēis & numeri pluralis & casus accusatiui. q. d. lucra nō differūt ab aliis bōis lucrātis. nā sicut in aliis pōt liberē facere qđ vultra in his lucris vt subiicit, & hoc circa alia lucra pter circa lucrū dotis. & aſi. nu. do. licet hęc litera aliter velle videaf. f. vt i iſtis fit idē qđ in aliis lucris cū indistincte loquatur. ista em duo licet rōne ꝓprietis lucrētur ad pſens, & rōne vſusfructus: tamen debent seruari filiis eius mi monij cuius hæc fuit dos vel ante nu. do. etiā iure veteri: vt C. d sec. nu. l. cū aliis. & iure isto: vt j. e. §. nec illud. & iure nouiori: vt j. neq; virū. quod ex do. co. viij. i aliis ergo lucris vt i legatis & fidei.

† per H.

† Haloāder quædam interiecit, quę non sunt necesse quę in græco cod. Scri.

e ¶ *Possessione.*] i. nihil ferente ab alijs. vel dic possessione, i. à nobis à se possessis.

f ¶ *Vixerint.*] isti lucrantes.

g ¶ *Habuerunt.*] f. habēt licentiā alienationis: & facit ff. rer. amo. l. nō em, & C. de iudæ. l. nemo.

h ¶ *Moriantur.*] f. per rōnæ lucrantes.

i ¶ *Migrare.*] i. tranferre. sic & ponitur ff. de migran. per totum. tit.

K ¶ *Constitutionem.*] cuius tenor hic recitatur, vt C. de sec. nup. l. si quis

prioris. §. j. & §. certum. & §. tale.

l ¶ *Non ob hoc alienatæ.*] hoc est verum quantum est in præiudicio filiorum verē tamen alienet qui in alium iure institutionis vel simili modo suo bona transmittit: vt de ali. iud. l. ex hoc edicto. §. alienare. & inst. de hær. inst. §. sed neque. & no. q̄ in hoc corrigitur lex vet', quæ dicebat fieri alienationē etiā in præiudicium filiorum siue in parte, siue in totū extranei sint hæredes. vt C. de secun. nup. l. si quis prioris. §. certum. quod & j. statim plenius dicetur.

m ¶ *Sed ex æquo.*] facit ff. de ope. liber. l. vt iurisiurand. §. si liberi. & C. commun. vtriusque iud. l. fi. §. fin autem. & C. de bon. mater. l. ij. in fi. & C. de bon. quæ lib. l. dum oportet. §. sub hac. & §. si mater.

n ¶ *Extraneos omnes.*] & non filios ex anteriori matrimonio. sed eis. f. filiis aliis modis satisfecit. vt per leg. & fideicom. vt subiicit. & 3. & tri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

&ſe. §. j. col. iij. ſed hodie
iure inſtitutiõis oportet
eis ſatisfieri: vt j. vt cũ. d
ap. co. §. aliud. col. viij.

a ¶ *Non obligauerit.*] alias ſiue nõ. & no. q obligãdo videt auferre, ſed contra inſtitut. de leg. §. ſtrẽ ſuã. ver. idẽ reſcripſe runt. ſed ibi dãtũ ſiue relictũ iã erat & ab hote, hic nõ erat datũ ãdhuc: ſed erat ſpes, & ex hac lege pẽdebat hæc ſpes: quare mutiuscũ lege quã eũ homine agit: vt ff. de arb. l. Celſus. Itẽ & faci li⁹ impedit faciẽdũ quã factũ ² vtff. de inof. teſt. l. Papinianus. §. fi ditioni.

b ¶ *Non expreſsim.*] no. plus valere expreſſa ſpecialiter quam generaliter. ſic ff. ſi q⁹ cau. l. ſed & ſi. §. quæſitũ. & ff. deminu. l. item apud Labeonẽ. §. hoc edictum.

c ¶ *Ex noſtra lege.*] ſ. iſta præſenti. nam non dicit de illa ſi quis prioris. §. j. & ij. C. de ſecũ. nu. imo ppar. e hęc corrigit illã. ſ. in eo q⁹ dicebat genera liter facta inſtitutione fieri alienationem.

d ¶ *Prioribus.*] vt Leoni qui hoc tractauit: vt C. ã ſecund. nup. l. hac edicta li. §. fin. & Theodoſij: vt C. de ſecun. nup. l. generaliter. in fi.

e ¶ *Deſcendere.*] ſ. q⁹ ſer uatur hoc cõmodo filiorum, nam, &c. & facit optimè j. conſt. quæ de dig. §. illud.

f ¶ *Reſpicere.*] ſ. vt iudicamus eos per pœnam. nã vni⁹ pœna, metus eſt multorũ: vt C. ad legẽ. Iu. rep. re. l. j. & facit ff. depoſiti. l. bona fide. & j. de mãd. prin. §. non permittas. Accur.

g ¶ *Defuncti.*] ſ. patris alij dicunt ſ. filij hoc eſt nepos. ſed prima verior eſt.

h ¶ *Hãc cauſam.*] ſ. quia exhonorauit parentẽ. & facit j. de hær. & falc. §. exhæredatos. & j. de immun. de. in fi. & ff. ne min. l. auxilium. in fi.

i ¶ *Seruent.*] ſ. primas nuptias, i. non veniant ad ſecundas.

K ¶ *Nuptiæ & hinc.*] ſ. ex primis nuptiis.

l ¶ *Ad hoc.*] i. vſque ad hunc §. Accur.

m ¶ *Legi hoc.*] ſ. inſerere huic legi. Accur.

n ¶ *Ex ambobus.*] ſ. matrimoniis.

o ¶ *Nuptiis.*] ſ. manſerint aliqui ſine filiis.

p ¶ *Omnino.*] i. incontinenti, vt j. eo. §. ſi verò. & ſine metu amiſſionis lucrorum: vt j. eod. §. ſi verò expectet.

q ¶ *Mulieribus.*] nubentibus ſecundo. & nõ habentibus filios ex primis nuptiis.

alios modos ſatisfactione habita percipiẽt eas: cũ vtique non ſint hæredes parentum. Placuit enim nobis per præſumptionẽ, quia pater dum non viuens alienauerit aut expreſſim obligauerit [a] aliquid harum rerũ, aut moriens nõ expreſſim [b] in aliũ eas trãſpoſuerit, voluerit magis ſeruare filiis tãquam ex cauſa illorum ſibimet ac quiſitas, & non ad extraneos decere: & dabuntur hæc filiis honore præcipuo ex noſtra lege [c] licet non fiant hæredes aut patris aut matris, aut vtriuſque: vel ſiquidẽ eorum fiant hæredes, alij verò repudient. hoc enim nobis rectius quam prioribus [d] placuit habere. Vnde ſi præmium eſt ex lege deſcendens [e] in eos: nulla adiectione neque turbetur, neque minuatur, niſi fortè cauſam ipſi dent filij ſuæ deminutionis, Si quis enim ex eis ingratus videtur, præmiũ hoc aliis damus nihil tale agentibus: vt & alios corripiamus parentes honorare, & ad fratrum exemplũ reſpicere [f]. Vnde ſi tantum infortunium filiorum ſit ſobolis, vt oẽs ingrati ſint, ad hæredes venient hæc defuncti [g], tanquam illius ſubſtantiæ conſtituta non valentib⁹ filiis ex parente à ſe exhonorato præmium habere: quod nos eis propter hãc cauſam [h] non damus.

¶ *Portio filiorum mortuorum ad quos deuenerunt lucra nuptialia vel dotes patris vel matris tranſmittitur ad eorũ filios hæredes: alias accreſcit fratribus eorum. Ang.*

¶ Si verò filiorum alij quidem inter viuos ſint, alij verò defuncti quidem ſint. filios autem relinquant, defuncti portionem illius damus filiis, ſi hæredes ſint patris: alioqui ad fratres deducimus. Et ideo legem noſtram perficientes, volumus hæc valere, nõ ſuper dote ſolum, neque ſuper ſponſalitia largitate: ſed etiam ſuper indotatis matrimoniis, ex conſtitutione noſtra introductis lucris. nam & illud niſi ad ſecundas veniant nuptias parentes, ſed ſeruent [i], erit filiorum quo dudum diximus modo.

¶ *Si vir intra annum ad ſecũda vota trãſierit non procreatis filiis ex primo matrimonio, ab omni pœna liber eſt: mulier autem ſi intra annũ ad ſecunda vota tranſierit, pœnis hic inſertis punitur. Ang.*

¶ Primæ ſiquidẽ nuptiæ & hinc [k] lucra & obſeruationes vſque ad hoc [l] diſpoſitæ ſint. Si qui verò prioribus non contenti nuptiis, etiam ad ſecundas venerint: neceſſe eſt legi hos [m] ſe ſupponere: aut ſine filiis exiſtentes ex prioribus, ex ſecundis autem filios habẽtes, aut etiam ex diuerſo ſine filiis qui dẽ ex ſecundis, parentes autem ex primis aut ſine filiis ex ambob. [n], aut parentes ex vtroque. Si igitur ſine filiis manſerint ex prioribus, aut etiam ex ambabus nuptiis [o], nulla perſcrutatio circa ſecundas eſt. ſed viri quidẽ ibunt omnino [p] omni obſeruatione liberi: mulieribus [q] autem ſolummodò immine bit, metus, vt non ante annale tẽpus ad ſecundum veniant matrimonium: aut ſciãt quia ſi quid tale geſſerint, & [r] immaturas cõtraxerint nuptias, ſubibunt pœnas, alias [s] quidem ſi ſine filiis ex prioribus ſint matrimoniis: maiores [t] autem ſi etiam filij ſint. Si enim non eſt ſoboles [v], infamia mox ſequetur [†]. & [x] erit omnino mulier propter nuptiarum feſtinationẽ [y] infamis: & neque percipiet aliquid horum quæ à priore relicta ſunt ei conſortio: neque fruetur ſponſalitia largitate: neque marito [z] ſecundarum nuptiarum vltra tertiam ſuæ ſubſtãtiæ offeret partem: ſed neque extrinſecus ſentiet largitatem. neque percipiet penitus ab vllo extraneorum, non hæreditatem, non fideicommiſſum: non legatum: non mortis cauſæ donationem: ſed hæc venient, aut maneant apud hæredes ſcriptos defuncti aut cohæredes eius [a], ſi poterat hæres [b] eſſe, vtpote ea nullam vtilitatem habente. Sed ſi ſcripti, & alij ſint [c] hæredes, ſiue etiam ab inteſtato vocentur: ad illos venient, quæ tali mulieri derelicta ſunt: non enim fiſcus hæc vindicabit (ne aliquo modo videamur talia corripientes, fiſci prouidere vtilitati) ſed illa qui dem, quæ extrinſecus ei derelicta ſunt, ad alios venient: quæ verò à priore marito ſunt ab ea ſublata, venient ad decem [d] perſonas relinquentis iure cognationis, quæ edicto continentur: hoc eſt aſcendentes & deſcendentes, & ex latere vſque ad ſecundum gradum: gradibus in ſuo ſeruãdis ordine [e]. Quibus non exiſtentibus, ad ærarium venient [f]. Sed neque longius hærediras ab inteſtato propriorum ei is [g] veniet [h] cognatorum, ſed vſque ad tertium [i] gradũ inſpiciendum vndique ſtabit ſolũ ſucceſſio eius: longius autem exiſtentes [k], alios habebunt [l] hæredes & quæ præ aliis [m] ei pœnis infertur, dicimus autem infamiam, ſi quidem ſine filiis ex prioribus fuerit nuptiis, ſolui [n] imperatoris literis iubentibus. Si verò ei filij fuerint cuiuſcunque [o] ſexus: licebit quidem ei [p] imperatori pro infamia ſupplicare, non tamen [q] vtilitatem aliquam reſcriptorum habere. Si tamen voluerit

r ¶ *Eis.*] pro quia: quia geſſerunt.

s ¶ *Alias.*] ſ. pœnas ſubibunt.

t ¶ *Maiores.*] nam tunc non remittitur ei infamia de facili vt in hoc §. ibi, quæ præ aliis.

v ¶ *Soboles.*] ex primis nuptiis. Accur.

x ¶ *Et.*] pro id eſt.

y ¶ *Nuptiarum feſtinationem.*] tamẽ tenet matrimonium, vt j. de reſt. & eo. §. vnum.

z ¶ *Neque marito.*] ſed quæ pœna eſt hoc nõ da re? Reſpon. magna: quia per hoc vilioré maritũ habet: vt j. eod. §. ſi eũ. Sed nũquid aliis de ſuis reb. dare poterit? Rñ. ſic, cum non inueniatur cõtrarium. † Iulian⁹ vertit inter infameſerit.

a ¶ *Cohæredes eius.*] ſ. mulieris.

b ¶ *Hæres eſſe.*] ſ. niſi nupſiſſet intra tempus luctus. erat enim inſtructa.

c ¶ *Sint.*] ſ. relicta vxori.

d ¶ *Ad decem.*] ſcilicet, patris & matris, & aui & auiæ. Itẽ filij & filiæ ex priore forte marito nepotis & neptis fratris & ſororis, quæ continẽt edicto prætoris. vt ſubiicit & probatur inſtit. de honor. poſ. §. tertia.

e ¶ *Ordine.*] vt primò ã ſcendentes, ſecũdò aſcẽdentes, tertiò collaterales vt j. de hære. ab inteſt. §. j. collatio nona. Vel dic q⁹ frater & ſoror, cũ i eo dem ſint gradu cũ auo & auia, cum eis pariter vocantur: vt C. de ſecũ dis nuptiis. lex prima. §. ſi hi etiam. ibi, quanquam & hic, &c.

f ¶ *Venient.*] ſ. bona.

g ¶ *Eius.*] ſ. mulieris.

h ¶ *Veniet.*] ad iſtam mulierem.

i ¶ *Ad tertium.*] No. hic mirabilem modum ſucceed endi. nam nec vſque ad decimum, nec vſque ad ſeptimum gradũ: ſed duntaxat vſq; ad tertiũ gradũ ſit ſucceſſio: vt j. vt nulli iudic. §. ſi. co. ix. aliàs contra, vt inſtit. de ſucceſ. eog. fin.

K ¶ *Exiſtentes.*] ſ. cognati. Accur.

l ¶ *Habebunt.*] q.d. non hinc mulierem quæ ſic nubere feſtinauit, vt hic, & C. de ſec. nup. l. j. §. eadem. Accur.

m ¶ *Præaliis,*] i. ante alios.

n ¶ *Solui.*] i. diſſolui ab infamia.

o ¶ *Cuiuſcunque.*] i. eſt, ſiue maſculi ſiue fœminæ.

p ¶ *Ei.*] ſ. mulieri. Accu.

q ¶ *Non tamen.*] & ita in hoc maiorem pœnam patitur, quando habet filios, quàm quãdo nõ habet: vt in principio hui⁹ §.

a ¶ *Donare*

a ¶ *Donare portionem.*] ſ. non differat.

b ¶ *Etiam veteribus.*] vt C. de ſecund. nu. l. j & ij. vbi dicit fieri remiſſionem infamiæ gratis & non gratis. Itẽ qualiter hæc donatio ad filios perueniat & inter eos diuidatur, non dicitur, ſed hic adiicitur.

c ¶ *Habuerint.*] ſ. aliqui ex iſtis filiis quib⁹ mulier nubens ante annũ debet ſeruare dimidiã o mnium ſuorũ bonorũ.

d ¶ *Si vero omnes* ſ. filij.

e ¶ *Recipiat.*] ſ. hoc totũ quod donauit ãte partẽ: reliqua verò ſubſtãtia filij venit admatrẽvnã cũ aliis legitimis. vt cũ fratribus & ſanguineis ex patre tantũ: vt C. ad Ter. l. ſi quis. & l. ſiqua. ſed hodie mater talibus pferẽ qui ſunt coniuncti ex altero parente tantum: vt j. de hær. ab inteſt. §. ſi igitur defunctus. col. ix.

f ¶ *Et tres pro his.*] quæ ſunt in C. ex q. cauſ. ifa. irro. l. decreto. & C. ã ſecũ. nup. l. j. & C. ad Tert. l. ſi qua mulier. ẽ & quarta quæ dicit de hac materia. C. de ſecun. nup. l. ij.

g ¶ *Interpoſitione.*] quæ eſt i toto §. iſto. primæ ſi quidẽ, &c. vſque huc. & not. quòd eaſdem pœnas quas patitur hæc mulier nubens ſtra tẽpus luct⁹, patiẽ & illa quæ deſerta liberorũ tutela ỹ ſacramentũ & ante eius rationem redditam tranſierit ad aliud matrimoniũ: vt j. e. §. ſi aũ tutelã. & C. ad Tert. l. omnẽ. Item & illa quæ parit intra tẽp⁹ luctus vt ſi vndecimo mẽſe, vt j. de reſtitu. & ea q⁹ pat. §. fin. collat. iiij. Itẽ & ea quæ intra id ẽ tempus. ſ. annũ patitur ſtuprum: quia plus habet luxuria quàm caſtitas: vt j. eadẽ ỹſtitutione. de reſtitu. & ea quæ pat. §. fin. quando que autẽ & poſt ponitur nimia feſtinatio. ſ. quãdo per culpã mulieris factũ eſt diuortium. quod dic vt j. eo. §. ſi verò altera.

h ¶ *Expectet.*] id eſt, differat nubere vſque ad annum. Accur.

i ¶ *Prædictus.*] vt j. §. j. vſque huc. Accur.

K ¶ *Dicatur etiam denuo.*] nã iam dictum eſt ſemel: vt j. prox. §. ſi igit.

l ¶ *Ex hoc.*] i. ex ſecundis nuptiis. Accur.

m ¶ *A viro.*] ſ. primo.

n ¶ *Omni largitate.*] hic ſuppletur quod ſemiplenè dicitur j. de non eligendo. §. hic autẽ. col j. nam ibi de dote & donatione tantũ, nõ autem aliis lucris: vt hic dicit & ſtatì latius expedit. Accur.

o ¶ *A viro* ſ.] primo.

p ¶ *Coniuncta eſt alij.*] ſ. viro ſecundo. & hoc idẽ videt per l. C. vt C. ã ſecũdis nuptiis. l. fœminæ. in princip. & §. j. q⁹ de plano confiteor. & eius ſententia hic recitatur. ſed Petrus dixit q⁹ per prædictam legẽ, proprietatem habet plenam. vnde & de ea teſtari poteſt: vt j. eod. §. penultimo. Sed certe hæc non eſt bona ratio. nã & de alienis quis quandoque teſtatur: vt pater de bonis filii: vt inſtitut. de pupillari ſubſtitutione. §. nõ ſolũ. in principio. Itẽ monachus de rebus monaſterij quãdo ipſe eas cõtulit: vt j. ã ſanctiſ. epiſcopis. §. ſi qua mulier. co. ix. hodie autem planum eſt: quia tantum vſumfructum habet, vt hic, & j. de non eligend. §. hoc autem. col. j. & pro his rebus cauebit mater filiis. quod dic vt j. de non eligendo. §. alio. eadem collatione. ſed pater forte non, quia inter patrem & filium non poteſt eſſe cautio, vt ff. ad Trebel. l. imperator.

Teſtatur quis aliquã do de alieno.

ex imperio habere vtilitatem, & aliis liberari pœnis: ex priore matrimonio filiis mediã ſuę ſubſtãtię donare [a] portionem purè, & ſine omni cõditione, & neq; vſum retinere: ſed omnis ſubſtantiæ quã habuerit quãd ſecundas veniebat nuptias, mediã (ſicut diximus) cedens partẽ prius procreatis filiis. Et diuident hæc filij oẽs ex æquo, & filios quidẽ habentes ad ſuos trãſmittent filios. (oportet em̃ aliquid ẽt veteribus [b] adiici legibus) ſi verò nõ habuerint [c] defuncti filios defunctorum portiones accipient omnino pro portione eorũ fratres: ſi verò omnes [d] defuncti ſint: habeat conſolationẽ ſuæ infelicitatis mater vt earũ ſus recipiat [e] & hoc dicimus ſi inteſtati moriantur filij. non enim in iis, quæ ſemel facta ſunt, prohibemus eos teſtã conſeribere, aut adſuperſtites quo volunt hoc modo diſponere. ¶ Igitur iminẽtes pœnæ ante luctus nubẽtibus tempus, tales quoda modo ſunt: & tres [f] pro his conſtitutiones prius ſcriptas: vna quadam hac interpoſitione [g] hæc nobis lex competenti protulit adiectione.

¶ *Tranſiens ad ſecunda vota poſt tempora luctus nullas pœnas patitur, ſi ex primo matrimonio ſoboles nulla ſupereſt: ea verò exiſtente, priuatur dominio omnis largitionis quam conſecutus fuerit à coniuge & ipſam tenetur filiis primi matrimonij reſeruare, ſolo vſufructu penes nubentem remanente in diem vitæ ſuæ duntaxat. Ang.*

¶ Si verò expectet [h] quidẽ tempo mulier, & propterea effugiat prædictas [i] pœnas: ad ſcãm verò veniat matrimoniũ, priores negligẽs nuptias: ſiquidẽ nõ habeat filios (dicatur [k] etiam denuo) ſine periculo eſt totũ ex hoc [l]. ¶ Si vero ſit ſoboles, & filios ex hoc exhonoratos videritte omnilargitate à viro [m] ad eã veniente, eã ſecũdũ proprietatis priuat parẽ, ſolũ ei derelinquens vſumfructũ Et hæc ſancita ſunt etiã ſuper antenuptiali donatione & ſuper omni largitate [n]: ſi ue cũ viueret, à viro [o] ad eã veniẽte aut etiã ex teſtamẽto, aut mortis cauſa donatiõe, ſiue inſtitutionis ſit pars, ſiue legatum, ſiue fideicommiſſum. Et general ter dicendum eſt, q⁹ omnis eam deſerit proprietatis modus in iis quæ à priori viro in eã venerũt: & filij ea percipiẽt, & proprietatis erunt dominij ſecũdũ tẽpus mox quo mater coniũcta eſt [p] alij viro. & hæc cõis mulieris & viri [q] multa ſit poſita. nã & ſi ille filios habẽs, ſecũdã eis ſuperinduxerit vxorem, nõ ex dote fruetur lucris ſecundum proprietatis rationẽ: nam largitatem aliã à muliere percipiens, hanc habebit firmam: præterquã quòd licet vti & frui [r] quoad vixerit ſolum. & ij quoque filij licet ſub poteſtate cõſtituti ſint: ſed tamen dominij ſecundum proprietatem talium erũt venientium mox in eos ſimul cũ ſecundæ vxoris coniunctione. Et non diſcernimus de dote & ante nuptias donatione, vtrum ipſi [s] hanc dederint pro ſe cõtrahentes, an aliqui alij pro eis hoc egerint, ſiue ex genere [t], ſiue etiam extrinſecus: licer [v] videatur quodammodo comprehenſa & antenuptialis donatio in dote.

¶ *Lucra à coniuge primò veniẽtia mulier, vel vir ad ſecunda vota tranſiens non alienat, nec obligat. quod ſi fecerit. filius datur ea vindicandi poteſtas, & eorum ſucceſſori: niſi excluſi ſint præſcriptione xxx. an. qua eis nõ currit ſi ſint aliene poteſtatis, & minores ætate pupillari. Ang.*

¶ Sed quod ſancitum eſt ſuper lucris hinc [x] veniẽtibus ad nubẽtes: etiã ſic ratũ ſit [y] & ita certa taliũ [z] lex [a] eis erit cauens vt neque alienationem vllã permittat parentibus in talibus neque hypothecã: ſed vel ſi quid egerint parentes, mox eorũ [b] obligat [c] eis [d] ſubſtãtiam, non vt prohibeat [e] eos [f] aliquid [g] agere in iis, quæ voluerint. erubeſcit enim lex caſtigatores filios genitoribus ſtatuere. Illos quidem erubeſcit [h] †: interminatur aũt accipientibus tanquã nihil eis quod accipiunt profit: & ſciant ex hac noſtra lege, quia vel ſi quam à talibus parentibus comparationẽ fecerint, vel ſi acceperint donationem, vel ſi quid omnium egerint: tale erit quale nec geſtũ nec ſcriptũ [i] quod factũ eſt. Vindicabunt enim ea omnino filij hæredéſque eorũ & ſucceſſores ab hæredibus illorum & ſucceſſoribus, nõ aliter excludendi, niſi tricẽnale trãſeat tempus, & detẽtatio dominos accipientes conſtituat [k]: incipiente filiis tẽpore currere ex quo ſuæ poteſtatis apparuerint [l] exiſtentes

† Hic locus mutilus vide tur: vide itaque editionẽ Scrin. ger. & Hal. iis qui. & ff. de curat. fur. l. j. in fi. Accur.

a Concor. c. ad aures extra de præſcrip.

q. ¶ *Et viri.*] ſ. tranſeuntis ad ſecunda vota. & facit. C. de ſecũdis nuptiis. l. generaliter. ĩ prin.

r ¶ *Frui.*] ſ. his largitatibus. Accur.

s ¶ *Ipſi.*] ſ. viri vel mulieris. Accur.

t ¶ *Ex genere.*] ſ. qui de derunt vel fuerunt.

v ¶ *Licet.*] quaſi dicat ſimilitudine facta p hoc quod dixit in dote, poterat intelligi & in donatione, ſed maluit expreſſe dicere ne videatur ne glexiſſe, vt ff. de iniur. l. item apud. §. hoc edictũ.

x ¶ *Hinc.*] i. ex matrimonio.

y ¶ *Ratum ſit.*] vt ad ſecunda vota tranſiens amittat lucrũ: vt in principio huius §.

z ¶ *Talium.*] ſ. rerum lucratarum. Accur.

a ¶ *Lex.*] ſ. ita.

b ¶ *Eorum.*] ſ. parentum. R.

c ¶ *Obligat.*] hoc per ta citam hypothecam. & facit C. de ſecũdis nuptiis. l. generaliter. ĩ prin. cum oportet. §. fi. & C. de bon. mat. l. j.

d ¶ *Eis.*] ſ. filiis.

e ¶ *Prohibeat.*] ſ. filius. & ſic mutat numerum, cum vſque huc in plurali, nunc in ſingulari loquatur.

f ¶ *Eos.*] ſ. parentes.

g ¶ *Aliquid.*] quod per tinet ad cauſam vſufr. ſecũdum quoſdam, imo etiã nec quò ad proprietatem pertinet: vt ſtatim ſubiicit. & in nouel. e. ti.

h ¶ *Erubeſcit.*] facit ad hoc C. de bon. quę li. ſecũ oportet. §. non autẽ. & l. fina. §. fil. j au. ſ. & ff. de arg. l. qualẽ §. fi. & C. de obſeq. l. iij. in fi. & ff. ã accu. l. ĩ hi tamen. §. j. & C. de ſecun. nup. l. fiquis. §. fi. Ar. contra. ff. de cõd. eau. dat. l. iij. §. fiquis quæ nem Scin. fi. & ff. ã tut. & cura. dat. ger. & Hal. loand.

i ¶ *Nec ſcriptum.*] niſi filius conſenſit maior xxv. ann. vt ff. de pignor. le. fideiuſ. §. pater. vel etiam minor ſi iurauit de pace tenenda: vt j. de pa. tenen. §. fi. coll. x.

K ¶ *Conſtituat.*] i. effectũ dominij eis tribuat. nam dominus nemo [*] fit per præſcriptionẽ, ſed per vſucapionem tantũ. Bul. vt C. ã pact. l. traditionib⁹. Sed M. cõtra: nã & vſucapione & præſcriptione dominiũ quæri dicit vt plenè diximus. inſt.

l ¶ *Apparuerint.*] vel emancipatione vel morte patris vel aliis modis non autem prius, vt hic, & C. de ann. excep. l. j. in fin. & C. de bon. quæ lib. l. quæcunque. §. fin.

m ¶ *Exiſtentes.*] morte parentis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Facti.*] ſ. emancipatione. Alb.
b ¶ *Aliqua impubes.*] Sed nunqd ſunt pluresætates impuberis? Reſp. ſunt, vt quinto anno & ſexto, & ſic de ſingulis rēporibus: ita quā ætatē non currit præſcriptio aliqua: imo & ſi contrā præceſſorē fuerit inchoata, tamē interim dbet retardari: vt hic, & C. de pſcr. xxx. vel xl. ann. l. ſicut. ſed ꝓ tra. iul tū tria genera ſunt præſcriptiōis, aut xxx. ann. vel maior & iſtæ currūt, ſed reſtituitur. aut aliæ inferiores & iſtæ ipſo iure nō currunt, vt C. in quib. cau. inintegr. reſtit. nō eſt neceſſ. l. fin. & hoc extra iudiciū in iudicio autē currūt. ſed reſtituiē vt triēniū ad inſtantiam eadē, vt C. de iud. l. ꝓpe randū. in fin. Ité anni ad inſtantiā eandē, vt ſ. de hær. & fal. §. pupillus. col. j. hæc vltima tam in pupillis quā in adultis locū habet: vt patet ex l. ad hoc inducta. Accur.
c ¶ *Talia lucra.*] quæ ꝓdit parens tranſiens ad ſecundum matrimoniū ratione proprietatis. ſ. vt ſupra proxi. §.
d ¶ *Prioribus nuptiis.*] Sed quid ſi ad tertiū matrimoniū tranſiuit? Rnd. lucra primi matrimonij primis lucra reddunt: ſecundi lucra reddū ſecūdis: vt ſ. e. §. nec illud.
e ¶ *Introductam.*] ſ. d iure antiquo ante hæc iura vt C. d ſecū. nu. l. generaliter. §. diuidēdi. & ſ. in quibus. in fi. q̄ lex hic corrigit. Vel dic non rectè introducta m. i. nō rectè introducendā: & ſic tempus ponitur ꝓ tempore: vt ff. de lega. iij. l. etiā. & C. de legib. & conſtit. l. j.
f ¶ *Electionem.*] ſ. vt vnū eligant cui hæc ꝯcernēt lucra: hoc enim fieri nō poteſt: vt hic, & ſ. de nō eligen. §. proſpeximus.
g ¶ *Similiter.*] i. inæqualiter filiis prēmoriētib⁹: & ſic no. quod filius ſimiliās habet hæredem: vt hoc. §. & infrà de hær. q̄ ab inte. §. j. colla. jx. olim verò iure pecuⁱj pater omnia occupabat: vt ff. de caſtren. pecu. l. ij. Vel dic hoc referri ad alium caſum ſ. quando filij erant emancipati vt ita hæc lex hoc nouum non inducat, vt filij hæredem habeāt. ſed illa ſ. de hære. quæ ab inteſt. §. j. & facit ad hoc inſtit. de legi. pat. tute. & ff. de reg. iur. l. ſecundùm naturam. & C. de cadu. tollen. §. pro ſecundo.
h ¶ *Ipſi.*] parentes.
i ¶ *Conferant.*] alijs ſuis.
k ¶ *Ad eos.*] ſ. filios lucrantes.
l ¶ *Illi vero.*] ſ. filij lucrantes, iidēmque tranſmittentes.
m ¶ *Partiantur.*] inter filios ſuos. Sed nonne ſuo arbitrio, vt vnus norū filiorū q̄ vt nepotes ſunt admittrēdi, poſſit habere pluſquā alter? Rñ. ſic: vt C. de ſec. nu. l. in quibus. in fi. Sed ℈ videt ꝙ eſt in hoc. eo §. quod ſ. proxi. nā ius eligēdi ſublatum eſt. Sed rñ. non poteſt eligere. ſed q̄ dit ꝓ ſecūdum matrimoniū. Sed iſti filij qui lucrātur, quare nō poſſunt vnū filiorū pluſquā alios honorare? certè poſſunt: vt ſ. eod. §. illud quoque. in fi. §. Alij oſtendunt ꝙ nec pdēs nec lucrās pot. eligere. arg. huius. §. qui dicit ceſſare ius eligendi, ꝙ falſum videtur cum non inueniatur correctum in eo caſu: vt arg. C. de ap. l. præcipimus. in fi.
n ¶ *Ipſi.*] ſ. nepotes.
o ¶ *Secundum menſuram.*] pro hereditaria portione ſecundū quam ſuo patri ſucceſſerant. & poſtea ita eſſe quod vnus haberet plus quàm alter ſi in maiori parte fuit aliis inſtitutus. & ita nō corrigitur. C. de ſecun. nup. l. in quibus. in fin. vt modo diximus.
p ¶ *Non tamen.*] facit inſti. de hære. quæ ab inteſta. §. cūm filius.
q ¶ *Decl aranimus.*] vt ſ. eod. §. ſi verò ſit ſoboles ibi, interminatur autem, &c. de non eligendo. §. hoc quoque. in fi.
r ¶ *Talibus.*] ſ. lucris. & ſcias ꝙ hic §. in dote & indonatione nuptiali

aut maioresfacti a: niſi tñ aliqua b impubes ætas illos adiuuet adhuc.

¶ *Lucra prædicta inter filios primi matrimonij æqualiter diuiduntur & inter filios filiorum pro hæreditariis portionibus: ita tamen vt non plus capiant quàm caperet pater eorum, ſi viueret. Ang.*

¶ Venient aūt talia lucra c ad filios omnes exprioribus d offenſos nuptiis. Non em̄ permittimus patrē tibus nō rectè introductā e electionem f in eos neque aliis quidem filiorum dare: alium verò exhonorare, omnes enim ſecundis ſimiliter g ex honorati ſunt nuptiis. Sed quemadmodum omnium filiorum ſimiliter hæredes exiſtunt parentes, & non alij quidē ſucceduntalij verò nō: cur nō ſimiliter & ipſi h omnibus ex æquo quantū ad hoc cōferant i, ſed alios quidē eligāt, alios verò deſpiciāt? Ideóq; ſecundū portionē vnuſquiſq; hoc lucretur. & ſi habeat filios, ad eos k hæc tranſmittat: illi verò l hæc inter alterutros partiantur m: ipſi n quidem ſecundum menſuram o, quanti conſiſtant, non tamen ꝓpatris tranſcendentes portionem.

¶ *Si filij primi matrimonij patri ſuperuixerint, omnis alienatio facta de lucris per patrem ex toto infirmatur. Angel.*

¶ Quoniam infirmas declarauimus q alienationes à parentibus ſuper talibus r factas ſubtiliorem imponere conuenit cauſę ordinē. Si enim omnes ſuperſint filij ex prioribus nati nuptiis, & præmoriatur eis parens: infirma omnino manebit alienatio, ſecundū quod priùs à nobis dictum eſt s. Siverò moriantur omnes, & rurſus ad orbitatem cauſę veniat: tunc ex affectu ratum erit t quod alienatum eſt. Quis enim hoc etiam infringat filiis quibus, videlicet ſolis hoc ſeruauimus non exiſtētibus? Sed hic quidam nobis prīdē ingreſſus eſt ſenſus ſubtilis & ſollicitus, & medium vtrorunque v caſuum pertractans. Quia enim omnibus qui dem exiſtentibus x filiis & præmoriente genitore, nulla relinquebatur pars eis y ex lucratis rebus: omnibus autem morientibus, totum in eos z reuertebatur: cogitauim⁹ medium quendam cauſæ ordinē inuenire. vnde, ſi pluribus exiſtentibus filiis moriatur vnus, ſiquidē habeat filios, ad illos ferri hæreditatem, hoc quod ſæpe diximus a. Si verò non habeat filios b nō omnino ad fratres totum venire, ſed quantum ex pacto non exiſtentiū filiorum acquirebatur generandi, hoc eum lucrari: reliquum verò concedere in filij venire ſucceſſores, ſiue fratres ſint ſiue extranei fortè (quod maximè c in matre contingit) ſiue d ſponant d duas ſubſtantias, ſiue etiam inteſtati moriantur e, & hoc nos ſcripſimus f in noſtra lege cogitantes illud & inuenientes primi, & clemē ter ſancientes. Quapropter etiam ſi hoc alienauerit parens antè, quā ad ſecundas veniat nuptias, deinde moriatur vnus, filiorum: intantum valet ſolummodo quod alienatum eſt, quantum ad alienantem ex pacto non exiſtentium filiorum peruenit: alioqui ſecundum alias partes quæcunque ad filij hæredes veniunt, omnino infirma erunt: vnde alienatione facta tiā tertiæ. nā ſi oēs moriātur, haberet integrā tertiā. nōc autē cū vnus de trib⁹ moritur tertiā tertiæ debet habere. Idē dico & ſi duo morianſ, quia tūc duas tertię haberet. ita hęc duo ſunt paria, nullū natū eſſe, vel ſe & natum eſſe, ſed mortuos eſſe oēs, vel etiā pro parte quo ad partem. in alijs autem partibus quas nō recuperat, habet vſumfructū tantū: vt ſ. e. §. ſi verò ſit ſoboles. in aliis autē bonis defuncti filij habet virilem: vt ſ. e. §. hinc ibi, ſi autē mater, &c. & pro hac parte quæ ad eā redit occaſione fecūdi pacti, valet alienatio quam fecit. vt ſequitur, idē ecōtra per oia ponas in dote lucrata à marito. quia qđ iuris eſt in do. hoc & in dote debet eſſe: vt ſ. e. §. nec illud. ibi, ex rerū verò, &c. & ſ. de æqua. dotis. §. j. co. viij. & ſ. e. §. ſi verò ſit ſoboles. ibi, & hic cōis, &c. Sed qd ſi pactū nō apponitur: dic vt ſ. de nō eli. ſe. nu. §. cū igitur. diximus ibi, & hāc habet firmè. Sed vī quod hoc pactū amodo nunquā ſit amittendū etiā ſi oēs moriātur & multò magis ſi non omnes. nam duo diuerſa pacta & cōtraria fuerunt. ergo vno habente effectū. aliud non poterit ſuū vigorē ſortiri: vt ff. de ver. ob. l. ſi ita quis. & ff. de cōd. inſt. l. ſi plures. & ff. de ma. teſt. l. ſi ita fuerit. Item & tūc quādo nō omnes mortui ſunt, etiā alia rōne vī non habere locū: quia quomodo habet locū pactū liberū non exiſtentiū, cùm exiſtat? nā ſi aliquid eſt in pluribus faciendum, nō ſufficit fieri in vno: vt ff. de cond. & demon. l. pater Seueriná. & C. de condition. inſert. l. j. & C. ad Treb. l. iubem⁹. §. ſinautem. ergo & hic nō debet ſufficere vnū mori, cùm ſecundū verba pacti ſecūdi oporteat quod nullus remaneat. Sed reſpondeo, poteſt dici hæc iura magis eſſe voluntaria quàm rationabilia: quia ſic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas, ſicuti pleraque iura imperatorum ſunt.

f ¶ *Scripſimus in noſtra lege.*] vt ſupra de non eligendo. §. hoc autem. nam iure veteri de hoc pacto non erat mentio. aliàs non ſcripſimus: & tunc loqui videtur ſecundum Io. Et eſt ratio: quia ſ. de non elig. §. hoc aūt. de his duobus tantum loquitur: & ſuper eo, & ad eius interpretationē hoc fit: ergo locū habet i eo ī quo & ille ſ. de filiis añ eo. inſtr. nat. i fi.

s ¶ *Dictum eſt.*] vt ſ. e. §. ſi verò ſic ſoboles. & ſ. de nō eli. §. hoc quoq;.

t ¶ *Ratum erit.*] ſ. in totum, vt ſequitur.

v ¶ *Vtrorunque.*] tres enim ſunt caſus, & quādo omnes moriuntur, & quā do nullus. item tertius qui medius dicitur, quādo alij moriuntur: alij vi uunt, vt ſubiicit.

x ¶ *Exiſtentibus.*] quaſi dicat nullus. Accur.

y ¶ *Eis ex lucrat's.*] ſ. cōtrahētes.

a ¶ *Diximus.*] vt ſ. e. §. ſoluto. i fi. & §. j. & §. prima. in fi. §. & ſ. §. veniē. in fin.

b ¶ *Habeat filios.*] ſ. filius mortuus.

c ¶ *Maxime.*] vt habeant talia lucra à viro: nō ſic facile vir ab ea, cùm ſit auara. Accur.

d ¶ *Diſponant.*] ſ. filij.

e ¶ *Moriantur.*] hic incipit nouus caſus qui non erat in l. alia. ſ. de nō eli. §. hac aūt. vſi illa in hoc caſu per iſtā ſuppletur, & corrigitur: & eſt talis hic caſus vt colligit in nouellis. e. t. & hic pacta ē mulier de dōatione ꝓp nu. lucranda tota ſi liberos habuerit ex eo viro, & hoc dī pactū i caſu liberorū exiſtentium, ſi autem non habuerit debet tūc mulier lucrari tantū tertiā & hoc dicitur pactū in caſu liberorū non exiſtentiū. poſtea habuit tres vſi lucri fecit totā, & ſua ē, interim hæc nupſit ſecūdo marito, quare amiſit totā rationē, ꝓprietatis: vt ſ. e. §. ſi verò ſit ſoboles, poſteà verò moritur vn⁹ de trib⁹: certè licet pdiderit quò ad ꝓprietatē lucrū quod habuit ex pacto filiorū exiſtentiū tamē hoc habet ex alio pacto. ſ. filiorū nō exiſtentiū. vt habeat ter-

Mulier vera dicitur.

Non eſſe patria ſunt.

Mortuum eſſe

& tunc dic de caſu hoc nouo quando omnes moriuntur.

Pendere quę dā dicuntur.

a ¶ *In ſuſpenſo.*] No. quædā eſſe in pendenti, vt & aliàs inſt. quib. mo. ius pat. po. ſol. §. ſic ab hoſtib⁹. & ſ. de non eligen. §. hoc autem. in fin.

b ¶ *Perfecte ab initio.*] i. in totum nō valet. ſ. quādo omnes ſuperſunt.

c ¶ *Valente.*] quando omnes moriuntur.

d ¶ *Particulatim.*] quādo ipſi filij particulariter & nō omnes mor. ſtur. Ac.

e ¶ *Et ſuper his.*] de q̄bus dixit ſ. eo. §. ſi verò expectet. Accur.

f ¶ *Percipiunt.*] ſ. filij.

g ¶ *Præmorientis.*] à quo non venerunt lucra.

h ¶ *Morientis.*] ad quē peruenerunt, ſed poſtea contrahendo amiſit pro prietatem quæ peruenit ad filios, vt hic dicitur.

i ¶ *Alij.*] ſ. parenti vel dic filiorum.

k ¶ *Diximus.*] vt ſ. eod. tit. §. ſoluto. ibi, & dabū tur, &c.

l ¶ *Cum eis.*] ſcilicet, ſu perſtitibus.

m ¶ *Defuncti.*] q. d. filij defuncti genitoris: vt hæc dictio filij, ſit nomi natiui caſus. aliæ duæ ſint genitiui caſus. & ſa. ſ. eo. §. venient. in fin.

n ¶ *Honorantes.*] ſ. nos ad pietatē. ſ. parentibus exhibendam.

o ¶ *Sicut ení.*] nunc breuiter rememorat quæ dixit ſ. ab illo §. ſoluto. & poſtea nōoia, ſed aliqua.

p ¶ *Electionem.*] vt ſ. e. §. venient.

q ¶ *Denuo.*] i. iterum.

r ¶ *Præmia.*] vt ſ. e. §. venient. continentur.

s ¶ *Noninterimimus.*] vt ſ. e. §. ſoluto. circa fin.

t ¶ *Poſterius.*] i. vltimo morièti. & ideo ſufficit ſi eſt ingratus poſteri⁹ moriēti. qa ab eo lucrū per cipit, licet ꝓpter delictū ſuū ſiue pater ſiue mater ſit. & facit ad hoc ſ. vt cū de ap. cog. §. cauſas. col. viij. & C. de ſec. nu. l. ſi. i prin. & ſ. de immē. don. ſi. col. vij. & ſ. ſi hęred. & fal. §. exheredatos. col. j.

v ¶ *Optime.*] vt C. de le cun. nupt. l. hac edictali. vſque ad §. his illud.

x ¶ *Quamlibet.*] ſ. donationem inter viuos.

y ¶ *Niſi tamen quantū.*] huic ℨdicit. C. d do. ãte nup. l. ſi liberis. Sol. nō teneſ dotē ſuā ſeruare filius primi mīmōij, vtibi, ſed tenet tñ dare quātū dat ſeđo viro vndecūq; habeat vel inueniat, vt hic dr.

z ¶ *Quippe.*] hic manifeſtè colligit ſecūdūAl. qđ bitūnaturale & hoc bene ficiū poteſt habere: nec vnū perdit per reliquū, ſed vtrunque ꝓ ingratitudinē: vt ſubiicit. & eſt ratio, quia vnū habet iure naturæ: aliud delicto tranſeuntis ad ſecūda vota. vn de quaſi vnū pœna le, alterū rei perſecutoriū ſe non impediunt vt & alias ſi. d cond. furt. l. ſi pro fure. §. furt. & ff. de fur. l. ſi pignore. §. cum furti. Accur.

a ¶ *Quarta.*] vt C. de inoffi. teſtamen. l. cum quæritur. & l. parentibus.

manet eā in ſuſpēſo a ſequentib⁹ committēda fortunis: & aut perfectè ab initio b infirmāda alienatione, aut pfectè valēte c, autparticulatim qdē infirmāda alienatione, particularim d verò conſtante.

¶ *Lucra quæ ad filios primi matrimonij deuoluūtur propter tranſitum parentū ad ſecunda vota lucrantur filij ſiue parentibus hæredes exiſtant, ſiue alteris, ſiue neutri: niſi filij ſint ingrati erga vltimò morientem: & ingratitudo aperte probetur. Ang.*

¶ Et ſuper iis e quocunque lucris quæcunq; ad ſecunda veniētibus vota parentibus percipiunt f, nō perſcrutamur vtrum hæredes exiſtant, aut præmoriētis g parentis, aut ſecūdi moriētis h nec ſi alij qui dē hęredes exiſtant, alij i verò nō: ſed (ſicut ſuperius diximus) k præmium eis damus hoc ſiue hęredes fiant, ſiue etiā non: & hoc ex æquo percipiāt ipſi quidē ſuperſtites: cū eis l aūt & defūcti m filij genitoris accipientes partē: vbiq; tñ ingratitudine (ſicut prædiximus) impedimenta ad tale lucrum faciente hmōi filio. Cōtra ingratos enim poſitas nō tranſcēdimus leges taliter & parentes honorantes n, & filios ad pietatē deducētes. Sicutenim o electione p prohibem⁹, & denuo q omnibus ſimiliter damus talia præmia, r ſic ea quæ de ingratitudine ſunt, nō interimimus s. Palā verò eſt: quia ingratum intelligi eū oportet qui circa ambos parētes aut omnino circa poſterius t moriētē factus apertè monſtratur.

¶ *Tranſiens ad ſecunda vota non poteſt relinquere coniugi pluſquam relinquat vni filiorum primi matrimonij cui minus relinquit: ſiue ſint poſiti in poteſtate, ſiue emancipati: dum tamen filio relinquatur legitima quæ hodie eſt tertia, & ſi vltra parens reliquerit, quod eſt vltra, diuiditur, inter filios primi matrimony. Angel.*

¶ Optimè v verò nobis Leo diuæ memoriæ videtur cogitaſſe de oblationibus, quas in ſecūda faciūt matrimonia qui ea contrahūt. Ait enim: quia ſi exprtiori matrimonio filios habeant parentes, deinde ad ſecundum aut deinceps veniāt matrimonium: nō poſſunt neq; in nouercā patres, neq; in vitricum matres ſecundū vitæ tempus quanlibet x facere largitatē: aut in morte relinquere, niſi tantum, quātū y vnus filius, aut filia ſolus exiſtens ex generante habeat. Si verò multi filij ſunt, & z nuſquiſq; æqualē habet potionem. non amplius, q̄ ad ſingulos venit aut vtricus aut nouerca ꝓpiat. Si verò inæqualia quæ relinquuntur, fuerint, tantū neceſſe eſt ſolum ad nouercā aut vitricū venire ex quacūq; largitate parētis, inquantū qui minus habet filius & ex illius ſubſtantia percepit aut ex nouiſſima voluntate dimiſſum, aut in vita datū: quippe a dudum quarta b nunc autem tertia c aut media ſecundum noſtrā legem portiōne omnino filio relinquenda aut danda, niſi rurſus d in gratitudinis ratio cōtradicat. Hoc quidē obſeruādo & ī auo e & in auia: & proauo & proauia, & nepotibus maſculis, aut fœminis, & pronepotibus ſimiliter: ſiue ſub pōtate forſan: ſiue emancipati cōſiliāt ex paterna vel materna linea deſcendentes. Et hoc decernens f rectè intulit g: quia quod plus h eſt in eo quod relictum aut datum eſt omnino aut nouercæ aut vitrico, ac ſi neque ſcriptū neq̄ relictū aut datū vel donatū, competit filiis i: & inter eos ſolos ex æquo diuiditur, vt oportet. Namque ex ſecundis nuptiis filios participari etiā horū k ſcriptū quidem in quadā conſtitutione eſt: non tñ etiam nūc nobis placet, ſed ex priori matrimonio filiis, propter quos & obſeruatum eſt, detur ſolis: nulla machinatione neque per ſuppoſitas l perſonas, neque per aliquam aliā cauſam m interponi valente. Hoc autem, quod plus eſt, diuident adinuicem grati filij præſentibus parentibus: non ingrati filij circa hos approbati, per ingratitudinem n hmōi obnoxij conſtituti qualem leges quærūt o, tales nāq; etiā hac vtilitate priuamus, ne fortè propter ſpē huius poſſeſſionis, contra parētes accedāt & proterui ſint & naturæ iniurientur leges p. Palam quoque eſt, quoniam & hic q ſi qs horū moriatur: ad quos quod plus eſt, deducebatur filiis exiſtentibus defuncti filij hoc accipient ſecundum propriam quidem multitudinem r, ad defuncti verò partem.

¶ *An vitricus vel nouerca habeat plus quàm vnus ex filiis primi matrimonij, inſpicitur tē pus mortis binubi. Ang.*

¶ Quia verò hactenus legibus in diſcretū s eſt, quando conueniat quod plus eſt t inſpicere, vtrum ſecūdum oblationis u tempus, an ſecūdum matrimonij ſolutionem: optimum v nobis viſum eſt eſſe mortis binubi x parētis obſeruari tempus. Scribunt itaq; homines y

b ¶ *Nunc autem tertia.*] vt ſ. de trien. & ſemiſ. §. j. & ij. col. iij.

c ¶ *Niſi rurſus.*] q.d. niſi ingratitudo repellat ab hoc beneficio quod habet delicto alterius, ſicut repellit à debito naturæ vt prox. §. in fin.

d *Et in auo.*] cùm pater vel mater non ſunt in medio, & auus vel auia magnam nouercam vel magnum vitricum mihi introducant.

e ¶ *Decernens.*] ſ. Leo.

f ¶ *Intulit.*] i. adieeit in ea l. hac edictali.

g ¶ *Quia quod plus eſt.*] ſ. qđ dat marito ſecūdo vel vxori quam ſit illud quod filio primi matrimonij datur.

h ¶ *Filiis.*] ſ. primi mīi monij, licet aliud eſſet per aliam conſtitutionē vt ſequitur.

i ¶ *Horum.*] hoc eſt dicere, quædā lex dicit ꝙ ea quæ auferuntur vitrico vel nouercæ ꝙa pl⁹ habeat q̄ filij primi matrimonij: debeat dari & diſtribui inter oēs filios primi mīmōij, & ſecūdi. h. d. l. q̄dā, vt C. d ſecū. nu. l. qm ꝓpteritæ. q̄ eſt Iuſtiniani. ſed tñ modo prędicta l. corrigit hic. & redimus ad l. illā, hæc edictali. q̄ corrigebat ꝓ illā, qm̄ in hoc capō. & ita tm̄ filij primi matrimōij hic ablata vitrico vel nouercæ percipient.

k ¶ *Per ſuppoſitas.*] eſt alij dct vt ad iſtū pueiat.

l ¶ *Aliam cauſam.*] vt ſi fingat ſe vendere, & cum donet. nā plus valet q̄d agitur, quam quod ſimulate cōcipitur, vt C. plus vale. quod agi. per totū.

m ¶ *Per ingratitudinem.*] ſ. talem.

n *Quærunt.*] antiquæ leges vario modo circa hoc loquebantur. hodie aūt ſunt hæ cauſæ ſpecificatæ, vt ſ. vt cū. de appel. cog. §. cauſas. co. viij.

o ¶ *Leges.*] nō eīm debet cauſa mali oriri vī iura naſcūtur: vt h c. & C. vī vi. l. meminerint. & C. de iud. vi. l. ij. in fi. Accu.

p ¶ *Et hic.*] i. hoc caſu.

q ¶ *Multitudinem.*] ad hūc §. facie. ſ. e. §. veniēt. i fi. & §. & ſuper. i fi. & hęc oia ſunt ſ. l. Leōis. ſed q̄ ſtatim in ꝓx. §. ſequit. nō ē in ea. ſed nouū iducit.

r ¶ *Indiſcretum.*] i. hæc q̄ſtio determinata nō ē. s ¶ *Quod plus eſt.*] ſ. datū vitrico vel nouercæ quā filius ipſe habet qui minoré portionē habuit R. t ¶ *Oblationis.*] i. dōatiōis.

v ¶ *Optimum.*] quia tertia via melior ē duabus ſuperioribus. Accur.

x ¶ *Binubi.*] i. eius qui ſuo delicto ad hæc ē adſtrict⁹ delicto dico, qa ad ſm tranſiuit matrimo.

y ¶ *Hoſes.*] ſcēdo nubētes. q. d. pōt eſſe ꝙ ſecūdo nubēs pl⁹ dedit ſecūdo marito noſe legati vel fideic. vel dōationis cā mortis, ſed certè hoc pōt reuocare vſq; ad vltimū ſpiritū vitæ, vt ff. de adim. l. iij. ſi

Pœnale vnū & alterū rei perſecutorium inter ſe non impedite.

ſi & de donat. inter vir. & vxo. l. cū hic ſtat⁹. §. oratio. vſi filius nō debet conqueri adhuc. Itē & ſi nomine dotis dedit ſecūdo marito: vel ſi nomine

Universidad de Deusto

nomine do, ꝓpter nup. delit secūdæ vxori, rehabebit eam so.ma.vt ſ. de æqua dot. §. j qui. viij, & ſic filio poterit dare ꝙ ſibi debebitur. Acc.

a ¶ *Transiendit.*] ſ. de eo quod plus eſt datū vitrico vel nouercæ quā filio cuilibet primi matrimonij.

b ¶ *Non ab initio.*] ſed certè imò & tempus donationis conſideratur: vt C. de do. ante nupt. ſi conſtante. in fi. ſ. j. §. fi augmentis. in h. §. Sol. in ea diminutione quā quis poterit facere ſua libera voluntate, vt in legato & fideicommiſſo ſpectatur tēpus mortis binubi: vt hic, & h. d. tribunt itaq; ho. &c. nā ſua ſola voluntate pōt fieri reuocatio. ſed in ea donatione in qua exigit volūtas nō ſolū dātis, ſed etiā eiꝰ cui datū eſt, tēpus donationis ꝓſidero: vt i dictis ll. cōtrariis. nā ibi non ſolū dans ſolus reuocare non poteſt, ſed etiā ſi ille cōſēſtiat cui datū eſt, adhuc reuocare non poteſt: qa eſt in ꝓpoſitiōne primi matrimonij. vt C. de ſe. nu l. hac edictali. i. prīcipio. Quidā tamen volunt dicere quod d. l. ſi conſtante. ꝓ hanc corrigitur. ꝙ nihil eſt, cùm & ſic ꝓba dicat dicto §. ſ. e. de augmētis. qui eſt poſt iſtum.

Tempus donationis ſpicitur.

¶ Facit glo. in c. dudum. ſuper ver. electionis cēpore, extra de ele. & c. ſcie. tes. in glo. ij. in ver. ab initio, extra de cenſibus. Fi. nis inſpicitur.

c ¶ *Scriptura.*] vt ſ. de pupill. ſub. l. ij. §. fi.

d ¶ *Euentus.*] Not. ſiuē ſiue euentū conſiderari. ſic ſ. de neg. geſt. l. ſi quis aliena. & i. ſi pupillus in prin. arg. contra: vt ſufficiat conſiderari initium: vt ei ſuꝑ an vltro. & ſ. de ſtrig. iu. lege. j.

e ¶ *Nobis.*] iubaudi à, vt nobis ſit caſus ablatiui.

f ¶ *Conſtituit.*] vt C. de ſecun. nup. l. cum aliis.

g ¶ *Exinde.*] i. ex ſecūdis nup. tiis.

h ¶ *Moriantur.*] duos enim habuit viros, & poſtea ipſa deceſſit.

i ¶ *Eius.*] ſ. mariti.

k ¶ *Proprias res* ioo. eā habere bona triplicis generis. propria, & i his ſit æqualis ſucceſſio. Item donatiōes duas ãt nupt. & hæc dantur filiis eius matrimonij cuius cauſa datæ fuerunt, vt ſubiicit. Tertia vt legata. & ſi ei cōmiſ. à cūiuge præmoriente. vt infra proxim. reliqua verò, &c.

l ¶ *Ex æqua.* ſ. pro numero liberorum.

m ¶ *Illius.*] ſ. matrimonij primi.

n ¶ *Seminibus*]i. ſecundis nuptis. R.

p ¶ *Munificentia.*] i. donatione nup. i. quā ſo pacta erant facta de lucranda donatione præmoriente marito. & lucranda dote præmoriente vxore. Accur.

q ¶ *Venerit.*] quod faciebat dubitationem. nam quia primi lucrabātur (vt ſubiicit) ſuam donationem propter iniuriā quam paſſi erant ſecundis nuptiis, ſecundi autem non ſunt iniuriam paſſi ex tertiis: ergo non debent lucrari. ſed debet remanere in arbitrio deſcendentis.

Effectus de cauſa ceſſante & effectus ceſſare videtur. ſed tamen non eſt ita, nec ceſſare vt ſubiicit, & C. de ſecun. nup. l. cum aliis. Accur.

r ¶ *Hoc.*] ſ. quod non tranſiuit ad tertia vota.

s ¶ *Prioribus.*] filiis, i. primi matr. monij.

t ¶ *Largitatem.*] i. donatione propter nuptias, impropriè enim ponitur, ſic & impropriè ſumitur j. vt ſpon. larg. j. reſpō. col. ix. tñ idem eſt ſi propriè ponatur, vt C. de ſecun. nup. l. iij. & l. cum aliis.

u ¶ *Accipientibus.*] ſ. ſponſalitiam largitatem ſui patris.

& horum, quæ habent, amplius: ſcribunt aūt & minus, euenientes autem fortunæ, contrarios euentus ſæpius operantur. Videvt non circa hoc extremus tempus illud conſiderandum eſt ſecundū quod binubus moritur, & portionem in de ſumendam: & ſecundum eam id qđ plus eſt, contemplantes, au ferre quod trāſcēdit a oportet, & filiis applicare: in omnibus talibus nō ab initio b donatione, aut ſcriptura c reſpicienda, ſed qui vocatur euentus d †, conſiderādus eſt.

¶ *Si vxor ſuperſtitibus filiis primi matrimonij ad ſecunda vota conuolauerit, & ex ſecundo liberos ſuſceperit: ea in ſecundo matrimonio moriente, filij primi ad lucra à primo viro venientia vocantur, ſecundi ad ſecunda lucra: in alios ſuos bonis ſuccedunt æqualiter: & idem eſt ſi vir ad ſecunda vota conuolauerit. Ang.*

¶ Nec illud quoque e nobis relinquendū eſt quod rectè habendum Theodoſius piæ memoriæ iunior conſtituit f, dicens quia mulier filiis procreatis ad ſecūdas veniat nuptias, & exinde g ei naſcātur filij: deinde etiā ſecundus vir moriatur h, eius quidē proprias res k ex ambobus matrimoniis pereſipient filij, inteſtata matre morientе, ex æquali l & ſimili diuiſione: tantum tenuitales verò donationes vtraque ſoboles proprij accipiet patris, & ex ſolido quidē prioris matrimonij filij illius m luerabuntur donationē: ex ſolido quoq; ex ſecundis nati ſeminibus n: ab illo o facta fruentur munificētia p, licet nō ad tertium illū mulier matrimonium venerit q. Quid enim hoc r prioribus s profuit? quid aūt inuideant priores filij ſecundis, ſi nō & illi tertiis iniuriam paſſi ſunt nuptiis? Et abſolutè vnaquæq; ſoboles proprij parentis accipiat ſpō ſaltiam largitatem t †, & omnino prioribus filiis ꝓpter ſecūdas nuptias accipientibꝰ v, & ſecūdi liberi modis omnibꝰ eā x habeāt: quā uis, quæ ſecūdas cōtraxit nuptias ad tertia minimè migrauerit vota.

10 ¶ Ex rerum verò conſequētia hoc ipſum y & in partibus fit ſecundas nuptias facientibus: & ſeruetur quidem ex priore matrimonio filiis propter ſecunda vota lucrata z dos: ſecundi s a quoque licet non ad tertia pater peruenerit vota. Reliqua verò quæcunque in talibus lucratus eſt pater aut mater ex ſecundis nuptiis b, aut per legatum forſan ſiue fideicommiſſum: non tamē ad tertias venerunt nuptias: hæc commiſta eorum ſubſtantiæ, & à tertiis non mutilata matrimoniis, maneant apud eos immota: & ad eorum, velut propria, ſucceſſiones perueniant, aut etiam à ſuperſtitibus quo volunt, diſponantur modo.

¶ *Qualitercunque matrimonium ſit diſſolutum: ad ſecunda vota tranſiens omnia lucra quæ à prima coniuge conſecutus eſt, debet filiis primi matrimonij reſeruare. Ang.*

¶ Quia verò lucra vbique ſecundū rationis frequentiam in diſiunctiones ex morte ſanciuimus c: breui quodā ſermone, & illud addi cimus, quia quæcunq; lucrati fuerint parentes repudio ſoluto matrimonio ſiue bō gſa miſſo, ſiue ęqualiter d ſiue per dotis, ſiue per ſpōſaltiæ largitatis occaſionē: hæc adinſtar ex morte lucrorum omnia ſeruentur filiis, hoc idem cuſtodiē do etiam ſuper indotatis vxoribus vbi à nobis poſita conſtitutio e prouocaticatem f punit. Et non diſcernimus ex cuius culpa matrimonium repudio ſit ſolutum. Quocū que enim modo ſe habeat cauſa g ſeruatur etiam ſuper illis h quod luciatum eſt ex illis nuptiis, filiis ex quibus proceſſerunt ſiue prima ſoluta ſint matrimonia repudio, ſiue etiam ſecunda: licet tertiæ non ſecutæ ſint nuptiæ.

¶ Dos & donatio propter nuptias etiam conſtante matrimonio, poteſt augeri & minui de partium volūtate niſi diminuere volens filios habeat ex primo matrimonio. Ange.

x ¶ *Eam.*] ſ. munificentiam quam eorum pater fecit.

y ¶ *Hoc ipſum*] in matre dictum. Accur.

z ¶ *Lucrata dos*] ſ. filij ei⁹ eius. Accurſ.

a ¶ *Secundus.*]i. filius nati ex ſecūdis nuptiis ſeruetur dos eorum matris: ſed in eo quod hic dicit ſeruan lā ſic dotem: vt ſ. e. modo dixit. & de donatione ꝓpter nup. ibi ante nuptias verò, &c. é ꝓra. ſ. e. §. ſoluto. circa prī. & i fi. vbi dicit cedere lucro ſuperſtitis, & vt ibi dī. poteſt tamē facere quod vult ſuperſtes hic autem cogit ſeruare. Solu. dicūt quidā ꝙ hic trāſiuit ſuperſtes ad ſecūdū matrimoniū: ibi non. quòd verū eſt. ſed hęc ſolutio eſt inſufficiens, nā nō valet ad. dotē vel donationem ſecundi matrimonij. Nam hic trāſiuit ad tertiū: quare nō eſt generalis ſoluto. Dic ergo ſm Azo. ꝙ in dote & donat. propter nup. ſiue cō uolet ad ſecundum matrimonum ſiue nō: hoc ſeruet, vt filiis ei⁹ matrimonij ſeruetur, vt hic & plenè dixim⁹ in illa notula, hæc dicta differētia, &c. ſed certè hæc ſolutio vt cōtra mētē illius §. ſ. ſoluto. Dic ergo vt puto veri⁹, per hāc cōſtitutionē bene lucrabatur dotē, ſi tranſire volebat ad ſecūdū matrimoniū: vt hic dī, nec obſt. quod dicitur hic de donatiōe & de dote ſecūdi matrimonij quia hic euenit, vt nō filij primi matrimonij à ſum lucrētur & eis reſeruēt. ſ. lucra, ſed ét ſecūdis. ſ. rōne vicandæ inæqualitatis. & hoc innuit lex illa cū aliis C. de ſec. nup. & eſt arg. ad hanc ſol. C. de col. l. pen. item propter inuidiam tollen lam quæ maximè oritur inter fratres: vt C. de bon. lib. l. cū oportet. fratres §. finautem res. & ff. de tut. leg. ij. l. cū pater. §. euictis. & ſecundùm hunc intelle ctum corrigitur il le §. ſoluto. in hoc ti. per anth. neq; virū quod ex do. coll. vij. & ſecundum hæc plana eſt litera illi⁹. §. hæc autem ratio inæqualitatis nō habet locū in legantis vel fideic. vt hoc §. ſ ibi, reliqua verò, &c. quia nunc tñ lex curauit de æqualitate legati vnius vel fideicom. quantum de vna dote vel donatione ꝓpter nup. Item & illa commiſta ſunt ſubſtantiæ, vt ſ. quitur.

Inuidia maximè inter fratres. vt C. de bon. lib. l. cū oportet. §. fi. ff. de tut. leg. ij. l. cū pater.

Matrimoniū ſoluitur ſecundo amitterent ſi ad tertium tranſiret matrimonium, vt ſtatim innuit.

b ¶ *Ex ſecundis nuptiis.*] nam lucra ex primis amiſit etiam per ſecun quētius mor dum matrimonium, vt ſ. e. §. ſi verò expectet. & ſic etiam lucra ex ſecūdo te.

c ¶ *Sancimus.*] ſ. ab illo §. deinceps. hucuſque. & hoc propter rationē frequentiæ, vt dicit. nam frequentius morte quā aliàs ſoluitur matrimonium. & ideo ei ſolutioni matrimonij omnes ſupradictos caſus coartauimus ab illo §. deinceps. poſtea facit ſ. vt ſine prohibitione matri debit. & cred. §. j. colla. vij. & ff. de legi. & ſenatuſcon. l. nam ad ea.

d ¶ *Aliter.*] vt cùm quatuor generalib⁹ modis matrimonia ſoluātur: vt ſ. e. §. diſtrahu ntur, quomodocúque eorum fiat ſolutio, locū habēt. omnia ſupradicta quæ habuimus in §. deinceps.

e ¶ *Conſtitutio.*] vt C. de repu. l. fin. in prin. & in prima parte.

f ¶ *Prouocaticatem.*] ſ. eius cuius cauſa matrimonium ſoluitur. R.

g ¶ *Cauſa.*] diuortij, ſ. ſiue culpa viri, ſiue vxoris.

h ¶ *Super illis.*] mulieribus indotatis diuertentibus.

a ¶ *Legibus.*] vt in C. de don. ante nup. per totū vſque ad l. ſi conſtāte.

b ¶ *Præcepimus.*] i. conceſſimus vt initium accipiant etiā conſtante matrimonio, vt C. de don. antenup. l. ſi conſtante.

c ¶ *Conceſſimus.*] vt eod. §. & ſi contrario.

d ¶ *Non pepercimus.*] id eſt non permiſimus. vel dic hoc. i. huic nón pepercimus, quin mutaremus. & ſubaudi ideo: vt ideo, &c.

e ¶ *Conſtitutionem.*] q̄ eſt C. de ſecund nup. l. hac edictali. in princ.

f ¶ *Immenſam.*] id eſt, magnam.

g ¶ *Dotē.*] ſecūdo viro.

h ¶ *Largiatur.*] ſ. in ſecundo matrimonio.

i ¶ *Ferat.*]i. æqualiter ſuſtineat hæc lex Leonis: nā vult vt cuilibet filiorum primi matrimonij tantum detur, cui etiam minus datur, vt dicta lege hac edictali & ſ. eo. §. optimè. Accur.

k ¶ *Abbreuiet.*]i. abbreuiare permittatur, quod non concedimus. Accur.

l ¶ *Donationem.*] vt ſic frau det filios, cū tantundem quan. ſi viro dat, eis dare teneat ad minus: vt ſ. eo. §. optimè. Azo.

m ¶ *Datum eſt.*]i. conceſſum à cōſtitutione Leonis, ſed hæc diminutio ꝙ cedit. vel dic quod datū eſt. ſ. in ſecūdo matrimonio: quod cū ſit magnum datū, ſperabant filij. primi matrimonij ſe feciſſe magnū lucrum, cum tantū eis debeatur quātum in ſecundū matrimonij conferē quod fortè nullū lucrū erit ſi hæc diminutio ſic fieri concedat.

n ¶ *Vitricum.*] quod nō debet eſſe. Sed quo lucra turcū diminuatur? Rñ. ſic in fraudē. vt tanto detur minus filiis, poſtea autē ex abſcēdito ſibi reddet. ſed nunqd hæc fraus debet probari à filiis? Reſpō, quia præſumitur. Ité nunquid contrariū licebit probari à filiis? Repō. non, quia de iure eſt præſumptio, vt hic. & C. de do. ante nup. l. pen. in fin. Item ad hoc reſpon. eſt contra. ſ. e. §. quia verò. hactenus. Sol. vt ibi.

o ¶ *Voluntatem.*] vt per legatum vel donationem cauſa mortis vel fideicommiſſum.

p ¶ *Lex.*] vt C. ſi ſecun. nup. mulier. l. j. Accur.

q ¶ *Vſu.*] i. vſufructu. idem eſt & de vſu. ſi ipſe eſſet relictus. Accur.

r ¶ *Prius.*] id eſt, per leges etiam prius factas circa amiſſionem proprietatis talium rerum, vt C. de ſecun. nup. l. fœminæ. in princ.

s ¶ *Et repente.*] i. ſtatim poſtquam nupſit ſecundo.

t ¶ *Illum.*] ſ. vſum fructum.

v ¶ *Fructibus.*] computatis ex die qua ad ſecundas iuit nuptias, ſubaudi debeat eis reddi.

x ¶ *Legi.*] ſ. ſupradictæ. C. quæ eſt Valentini.

y ¶ *Etiam donari.*] quandoque enim conceditur: vt ff. de dona. inter virum & vxor. l. ſi ſponſus. §. conceſſa. & l. ſiquis. & l. quod ſi vir. licet communi iure impediatur, vt ff. de donat. inter vir. & vxor. l. j. ij. & iij.

z ¶ *Manere.*] ſed quare ſecus in proprietate quæ pditur, vt ſ. e. §. ſi verò ſit ſoboles? Rñ. quia adeo parum in vſufructu durat. vt lex de eo nō curaret. parua enim eſſet pœna eū amittere, cùm & aliis modis facilè poſſit amitti vel capitis diminutione vel morte. & ſic nec quæſitus videtur, cum parum ſit duraturus, vt C. commu. de leg. l. ſi. §. ſed quia.

a ¶ *Sic quoque.*] i. ſicut ſi non fuiſſet contractū ſecundū matrimoniū.

b ¶ *Donationem fecit.*] ſ. inter viuos.

c ¶ *Reliquit.*] in vltima voluntate, vt ff. de tab. exhib. l. j. in fi. Sed quid ſi donauit inter viuos, ita quod tunc non ualeat, ſed morte confirmet? Reſpon. idem, quia donationi ab initio validæ cōparatur, vt C. de donat. inter vir. & vxor. l. donationes.

d ¶ *Soluī.*] i. diſſolui vel finiri, vnde dicitur, ille ſoluit templum, vt in paſſione Chriſti. Accur.

e ¶ *Sed hæc.*] quæ proxim. §. diximus.

f ¶ *Sponſalitiam.*] i. donationem propter nup. ſic impropriè ponitur. j. vt ſpō. lar. in pri. co. ix. & no. hunc §. poſſe intelligi quādo vſusfructus datur in dotē vel dōatione propter nuptias ini to pacto vt ſecundū pactū debeat lucrari & nō perdat, licet ad ſecūdum vadat matrimonium, vt colligit ex nouel e. t. ſed ſecundum hæc nō ex lege lucratur hūc vſumfructū, ſed ex pacto magis: niſi dicas quòd lex deſerat talem vſumfructū, licet alias iure cōmuni pdat propter ſecūdùmma trimoniū. Vel dic vt puto, hunc §. loqui quādo ꝓprietas plena data fuit in dotem. & pactū de ea lucrāda, & propter ſecūdum matrimoniū amiſſa proprietas eſt. Nā vſum fruct. lex ſeruat, & é lega lis vſus fr. vt ſ. e. §. ſi verò ſit ſoboles. Idem tñ poteſt dici etiā in ſupra dicti caſus poſitiōe: vt in neutro horū caſuū poſſit perire vſufru. ꝙ volūtatem teſtatoris. Sed nū quid & in vſufr. aliorum lucrorū & proprietatis erit idem, vt nō poſſit interdicere quominus habeat vſumfr. quē dat lex vt ſ. eo. §. ſi verò ſit ſoboles? Reſpond, quidam, vt Azo. quòd non, imò ſem per pōt interdicere. Alij dicunt idē niſi ſ ipſa donatione ꝓprietatis hoc dixiſſet: vt probant ex ſi. huius §. vbi gſaliter dicit: quod enim, &c. Ego puto poſſe diſtinguī: aut enī é tali modo data pro prietas ꝙ poteſt reuocari: vt per legatū & donationē inter viuos & iter ꝓtuges, quo caſu pōt interdicere ne lucret, ſi ad ſecundum matrimoniū tranſeant: vt ſ. prox. §. & quia eſt ābulatoria volūtas. vſq; ad ſupremū vitæ exitū: vt ff. de adimē. leg. l. iij. §. fi. ſi aūt ab initio tenuiſſet, quod eſt quandoque, vt dixim⁹ ſ. prox. §. vnde nō poteſt reuocari, tunc non poteſt interdicere, vt &c in dote hic dicitur & dopropter nup. vt hic, niſi in ipſa donatione hoc fuiſſet expreſſum, vt C. de pac. l. traditionibus. & C. de rer. permut. l. rebas.

Cōcor. xx vſij. diſt. c. de his.

¶ De augmentis autem, & demi nutionibus dotiū aut antenuptialium donationum dictum eſt qui dem aliquid prioribus legibus a; à nobis autem perfectius perſcrutatum eſt, qui etiā conſiſtentibus matrimoniis propter nuptias donationes non augeri ſolū: ſed etiā à principio dare præcepimus b: & ſicut augeri permiſimus, ita quoque minui contrahentibus volentibus cōceſſimus c. ¶ Sed hoc qđ de diminutione dictum eſt, ſi ſecundæ fiant nuptiæ, non peperci mus d: vt non aliquo modo Leonis piæ memoriæ offendamus cōſtitutionē e: cùm filijex prioribus fuerint nuptiis. Si enim immenſam f obtulerit dotem g aut ante nuptialem donationem parēs, aut aliquid largiatur h aliud: deinde ſentiēs quòd ferat i lex abbreuiet k quod factum eſt, & deminuat dotem aut antenuptialem donationem l: nequaquam lucrum erit filiis quod datum eſt m: ſed licebit lucrari aut vitricum n aut nouercam filiis ſecundum hæc læſis.

¶ *Si vſusfructus hodie viro per vxorem: vel econtra vxori per virum relinquitur, aut cauſa mortis donatur: non reconſolidatur cum proprietate, licet donatarius ad ſecunda vota tranſeat niſi donans vel relinquens hoc expreſſerit. Ang.*

¶ Si verò ſolum vſumfructum rerum, aut vir vxori, aut coiunx marito per nouiſſimam dederit volūtatem o ante nos quidem dicebat lex p, ſi ad ſecundas veniret nuptias aut pater aut mater ſtatim relicto vſu q cadere, ſicut prius r cadebat proprietate, & repēte s, illum t filius reſtitui: ſi verò impuberes forſan filij fuiſſent etiam cū medij temporis fructibus v: hoc enim videbatur legi x. Nobis aūt nō ſatis hoc placuit: ſed volumus vel ſi vſusfructus detur per largitatem aut mortis cauſa donationem factam inter viuos in quibus licet etiam donari y, ſi relinquatur: & accipiens ad ſecundas veniat nuptias, manere z ſic quoque a vſum, donec ſuperſit qui hunc habet vſumfructum: niſi expreſſim ille qui donationē b (ſicut dictū eſt) fecit, aut hunc reliquit c, ſiue maſculus ſiue fœmina, dixerit velle ad ſecundas veniente nuptias eo qui vſum fructū accepit, ſoluī d eum, & ad ſuam reuerti proprietatem.

¶ *Qui lucratur vſumfructum ex dote ipſum non perdit, licet tranſeat ad ſecunda vota, etiam ſi dans in vltima voluntate diſpoſuerit quòd eum perdere debeat tranſeundo. Ang.*

¶ Sed hæc e quidē de iis, quæ per largitatem dātur diximus: ſi autē in dotē aut in ſpōſaliciam f largitatem rerū vſusfructus detur, nihil penitus innouamus: ſed dudū ſancita g teneāt: & maneāt apud accipiētes, donec viuūt, licet deeies h millies contrarium aliquid velint moriētes. Quod enim † ex lege i datum eſt lucrum: priuatus auferre modis omnibus non valebit.

¶ *Pater vſumfructum ſibi per filium acquiſitum, per tranſitum ad ſecunda vota non amittit: in caſtrenſi & quaſi nihil innouatur. Bartolus.*

¶ Quoniā omnino ad memoriam de vſufructu legum k venimus: illud quoq; miſceri legi bonum eſt, quod tribus pridē dictū eſt conſtitutionibus l: ꝙ omnium pater horum quæ ad filios veniunt ſiue ex materna linea, ſiue ex nuptiali filiorum cauſa, ſiue aliunde, vſumfructum habeat, licet ad ſecundas veniat m nuptias. Vſum namq; eorū donec viuunt manere ſine caſu n etiam ante nos oēs volunt leges o

a Concor. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Castrensium.*] hæc enim & veteri & nouo iure insolidum & plenè filiis acquiruntur: vt ff. de col. bo. l. j. §. nec castrense. & C. de bon. q. libe. l. cum oporteat. §. exceptis castrensibus. & §. eadem obtinuit. nec mirum quia paterfamilias est quò ad hæc. vt ff. ad Macedo. l. ij.

b ¶ *Revocare.*] hic est vna pœna secundo nubentis inter cæteras.

¶ *Nisi tamen.*] non tribus ex causis tantùm fieri renouationē donationis. cū aliis multis modis posse fieri & p multas ingratitudines, vt C. de revo. do. l. fi. & j. vt lib. ſ cætero. §. j. col. vj. & facit ad hunc §. C. de revo. do. l. his solis. Nūqd idē in patre accipiēte secūdā vxorē? Respon. nō: q a nō inuenit. nec ergo & nos a iure cōmuni recedimus, vt C. de appel. l. pecipim°. §. fin. & quia nō est verisimile quod mutet volūtatē propter vxorem, sicut vxor propter virū, vt dicit hoc §. & ar. insti. de inius. §. patitur. & C. de interdict. mat. l. curatorē. & l. antepen. & pen.

c ¶ *Fortunam.*] vt dicatur vel cōsularis mulier vel alia dignitate exsta ta præsentis mariti & nō præteriti. licet, si secūdū nō accepisset dignitatē primi retineret, licet esset mortu°. vtſ. ſ. sena. l. j. & l. fœmineꝰ nuptæ. & j. e. §. soluto. in prin. & sūt hæc vera. nisi quādo per priuilegiū habet hæc mulier. vt ff. ſ. ſe. l. fin. & facit ad hūc §. j. ſ. restit. §. finaute etiā. & C. ſ. nu. l. cūte. & ſ. ad mu. l. filij. §. j.

e ¶ *Triorum.*] dignitatū quas habebat per primū virum. Accur.

f ¶ *Oblita.*] nubendo secundo.

g ¶ *Alexandro.*] vt C. ſ. incest. nup. l. ij. & facit ad hūc. §. C. de spec. lib. l. libertæ. & ff. de rep. l. fin.

h ¶ *Epulata.*] no. tatum nō sic discernere vt ieiunū. & facit. instit. de iuc cess. sub. §. fi. Accur.

i ¶ *Principis.*] ſ. Alexandri præceptū: vt C. vbi pupil. edu. l. j. Accur.

k ¶ *Omnium.*] tutorum agnatorum & similium.

l ¶ *Dat ei etiam hoc hæc lex.*] nō solū Alexan. vt ſ. apud macrē alatur. & facit ff. vbi pup. edu. de. l. j. Sed quæritur quare si? trahat secūdas nuptias, nō permittitur educatio matri, cum apud vtricū posuit esse tutela priuig ni, vt C. de Dnio in tut. l. fin? Respon. aliud in educatione quæ posset vitæ eius plerūque insidiosa esse quā tutela. Vel q tutela permittit, verū est a testatore nō a iudice vel lege. Itē est contra hunc §. j. vt liceat matri & auiæ. §. illud. col. viij. Solu. vt ibi. Accursius.

m ¶ *Contrahentes.*] ſ. matrimonium viri. Accur.

n ¶ *Dabunt.*] id est, restituent.

o *Ex causis quas lex.*] immobiliter siue in genere hęc dictio lex accipitur. sunt autē causæ vt ſe & suos alat, vel vt fundū idoneū emat, & in maternis & in aliis omnibus & nos similiter dicimus. Castrensium a verò & quasi castrensium jam peculiorum excipiatur ratio.

¶ *Transiens ad secundas nuptias donationē ante collatā in filiū ex causa ingratitudinis non revocat nisi ex tribus casibus pro omnibus liquidatis in prōptu existentibus. Ang.*

¶ Matertamen donans aliquid filio de suo, ſi ad secundas venerit nuptias, nōpoteritperoccasionem ingratitudinis revocare b quod datum est. Nō enim ex pura videt vo luntate ingratitudinem introducere sed secundas nuptias cōsiderās ad hanc venisse cogitationē putabitur, nisi tñ c + apertè filius aut circa vitam ipsam insidians matri aut manus inferēs impias, aut circa substantiæ totius ablationē agens aduersus eam aliquid declaretur.

¶ *Mulier ad secundas nuptias veniens prioris viri dignitatem & priuilegia amittit: secundi acquirit & retinet. Bart.*

¶ Non tamen permittimus mulieribus ad secundas venientibus nuptias adhuc velle priorum matitorum dignitatibus aut priuilegiis vti: sed ad quale post priorem venerint matrimonium, illius amplectantur fortunam d: quæ enim priorum e oblita f est: non rursus ex prioribus adiuuabitur.

¶ *Si manumissor ancillam quam manumisserit ducat in vxorem: & postea diuertat, non poterit illa nubere alij, inuito primo marito: & si contra fecerit non erit matrimonium, sed fornicatio. Ang.*

¶ Iucundum + quoq; illud, & nō extra pietatem à diuæ memoriæ Alexandro g super alios plurimos antiquorum legislatorū determinatū est, vt si quis manumiserit ancillā, deinde eam ducat vxorem: at illa (vt videt) elata & epulata h soluerit circa manumissorem matrimonium, non sinit lex ad secundas nuptias venire inuito priore marito: sed deinceps nuptias, fornicationem + iudicat & corruptionem, sed nō nuptias nec matrimoniū, ex quo iniuriæ non decentes ei, qui libertatem imposuit, fiunt.

¶ *Filius debet educari apud matrem, nisi ad secundas nuptias conuolauerit. Ang.*

¶ Eiusdē + quoq; principis i illud inuenientes, dignum putauimus partem nostræ facere sanctionis, qm̄ omnium k mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur, dat ei etiam hoc hæc lex l, nisi ad secundas accesserit nuptias.

¶ *Dotes, constante matrimonio, restitui non debent: aliæ donationis instar obtinent: & maximè si ad secundas per venerit nuptias. Ang.*

¶ Dotes aūt, quas acceperint contrahentes m, nō dabūt n facilè mulieribus, constātibus adhuc matrimoniis: nisi tantū ex causis o quas lex enumerauit: alioqui si quid tale gesserint: instar donationis p quod agitur: hoc ipso esse videtur. Et si moriatur mulier: recipient dotes qui dederūt q eas immaturè r mulieribus mariti ab hæredibus mulierum, cum medij temporis fructibus s, ipsi & hæredes eorū, & habebunt in lucrum secundum pactū. Et si ad secundas venerint nuptias viri, seruabunt sine alienatione hæc filiis: hoc videlicet quod generaliter constitutum t est. Si verò non contigerit accipere, contrahentes dotes adhuc constante matrimonio etiam post mortem vxorum secundum legem ab illarum percipient v hæredibus sicut scriptura vult dotis.

¶ *Mater deserta filiorum legitimorum vel naturalium tutela cōtra sacramentum, si ante rationes redditas ad secundas nuptias convolauerit: easdem pœnas patitur quas mulier in tra tēpus luctus nubens, & dissolutionem pœnarum eisdem modis consequitur. Ang.*

¶ Si aūt tutelā gerat mulier x filio sū (palam est quia impuberū existētium) iurans y non ad secundas venire se nuptias, deinde contēnēs & prius connubiū & iusiurandum, ad maritū veniat secundum, non prius tutorem z petens, & rationē reddens & exoluens omne quicquid hinc a debet: nō solū quæ eius sunt b in hypothecam habere lex c permittit filiis: sed etiā mariti d + substantiā trahit e cū hypotheceis: ipsi f quoq; interdicit g filij successionē h impuberis morientis: licet ex substitutione i pater eā venire ad filij dixerit successionē. Sed hoc quidem priores nostri k.

¶ Nos autem miramur quòd mulierem sic impiā constitutā, vt etiā hoc ipso iusiurandū negligeret & sic ad immaturas nuptias deueniret, trib° maximis neglectis, Deo, & defuncti memoria, & charitate filiorum: ita paruis subdiderunt pœnis: & illam quidem quæ ante luctuosum nubit + tempus: & nec omnino mater filiorum consistit, puniunt amarè l: & licet filios non habeat, propter solam honestatem m hoc agunt n mulierem o vero sic effusam concupiscentiis, vel z non ipsis subdiderunt pœnis quas sustinent: quæ ante lugubre tempus ad secunda vota declinauerunt. Ideoq; sancimus eas quæ sic pestifere p decretero præsumē mulieres. super dudum præcedētes q pœnas & has sustinere omnes quas primitus diximus r super his mulieribus quæ ante lugubre tempus nubunt: & infamiam & omnia alia his infereates & solutionem pœnarum eis dantes: eandem quam etiam illis, vt supplicēt imperatori, & mediam portionem dent filiis suarum rerum, neque vsufructu apud eas manēte: & similiter æqualem eā ponimus propter nuptiarum immaturitatem, ei quæ ante lugubre tempus nupserit. ¶ Si verò etiam naturalium tutelam gerat filiorum (nam hoc quoque præbuimus s ei) tamen ad virum veniens, & non hæc agēs quæ prius dicta sunt, iisdem subiaceat pœnis. Prouidentia verò sit per prouincias quidem agentium præsidibus: hic autem gloriosissimo præfecto felicissimæ huius vrbis vna cū prætore cui huius vrbis cura est, vt volente ad nuptias venire tutelam gerente muliere, & ordinetur minor° tutor, & rationes suscipiantur, & quod mater debet occasione gubernationis hoc reddatur.

¶ *Pater iussus dare filio legitimā in diem vel conditionis euentū nō caueat ei de legato soluendo, nisi ad secunda vota transeat. Ang.*

¶ Placet quoque nobis Zenonis piæ memoriæ constitutio t volēs patrē u si iubeatur proprio filio x legatum sub conditione aut die dare non aliter exigi pro donatione legatorum cautionem, hanc videlicet quę legatorum seruandorum causa vocatur, nisi secūdas pater y contraxerit nuptias. fit enim & hæc secundo nubentibus pœna.

¶ *Clerici nisi cantores, vel lectores sint, nuptias non possunt contrahere, sed si cātor, vel lector ad secunda vota migrauerit, ad culmen sacerdotij non ascendit. Item laicus, vxore dimissa, in virginitate suscepta, potest promoueri ad sacerdotium: aliàs secus. Ang.*

¶ Sed & si quis inter reuerendissimos constitutus clericos (vltra lectorem, aut cantorem dicimus) omnino contraxerit nuptias: hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio constituimus k atque volumus l. Si verò lector existens & nuptias faciens, deinde propter aliquam ineuitabilem necessitatem m ad secundas veniat nuptias: nequaquam ad maioris sacerdotij ascendet culmen: sed illic + manebit apud mulierem affectum illius n præponens meliori proue-

Pœnas mortem æternā expectat.

Ius est quadruplex.

De exstitate vide bonū textum xxij. q. ij. e beata.

a ¶ *Vel non.*] vel p̄ falte.

b ¶ *Pestifere.*] i. mortaliter, quia mortem æternā expectat, qui peierat: alias est in litera periurat.

c ¶ *Præcedentes.*] i. præter eas quas modo diximus de successione, & de aliis in prin. huius §.

d ¶ *Diximus.*] vt j. e. §. si igitur. & C. ad Tertyl. l. si qua. Accur.

e ¶ *Præbuimus.*] vt C. quā do mu. tut. of. l. fin. & facit. instit. ad Orfi. §. j.

f ¶ *Constitutio.*] vt C. ad Trebel. l. iubemus. §. in supradictis.

g ¶ *Patrem.*] nepotis.

h ¶ *Filio.*] i. nepoti testatoris. Accur.

i ¶ *Pater.*] i. iste filius.

k ¶ *Constituimus.*] vt j. quomodo opor. episco. §. neque autem.

l ¶ *Volumus.*] ſ. nunc.

m ¶ *Necessitatē.*] vt sanguinis caliditas: vt j. de nō eli. §. cū igit. ibi si aūt nō voluerit, &c. & j. quomodo opor. epiſ. §. quatenus. col. j. & facit ad hūc §. j. d sā. episc. §. si verò futurus. & §. si vt post. & §. si verò lector. collat. nona. & C. d epiſc. & cler. l. esqui. & j. quo opor. epic. §. neque vxori. colla. j.

n ¶ *Illius.*] ſ. mulieris.

o ¶ *Quæ vero.*] hic nocircahāc materiā quadruplex est ei°: vetustissimū, & vet°, & nouū, & nouissimū: & primò hic cauebatur, vt distingueremus an relinquebat simpliciter vt nuberet, à vt certę pſonæ puta Titio nuberet, an eō simpliciter vt nō nuberet, an vt Titio nō nuberet. Primo casu valet, cū vtile sit reip. matrimonia fieri adiosobolę creāda, vt ff. ſol. ma. l. j. Itē & secūdo, valet si illi certæ pſonæ honestæ nubere pōt, nō aliàs, vt ff. d condi. & demon. l. cū ita legatū. §. videam°. In tertio autem nō valet condi tio, & remittitur quasi? tra publicā vtilitatē inducta. Idē dicas si ita fuerit vt alicui° arbitrio nubat. Ar in quarto valet condi tio nisi in fraudē hoc fuerit factū. quia fortè alij nubere nō potest, vt ff. de cōdic. & demonſt. l. cum tale legatum. §. rescripti est. & §. Meuię & j. hoc modo. & his casib° quādo cōditio nō valet, nec cautio Mutiana locū habet: quæ habet locū quando in nō faciendo est conditio quæ tamē valet, vt ff. de cōd. & demonſt. l. Mutianæ. Iure verò veteri Iulius quidā miscellus distinxit. aut ante annū petit legatum: & tunc iuret senō nubere: aut si nubat, spe filiorum, nō libidinis causa nubat aut post annū: & tūc caueat tamē, nō autē iuret, vt puto: licet quidam contradicant d iuramento, vt in qualibet conditione quæ ēin nō faciēdo vt in hoc §. in prin. vsque illud. nos igit, &c. Iure verò nouo remittitur hmōi sacramēto vt j hoc. §. nos igitur, & c. & C. ad l. Iul. miscel. aliàs viscelliā. l. j. Iure autē nouissimo aliter cōstituitur, qđ dic vt in hoc §. ibi, vñ sancim°. & c. & hęc oīa tā in malcus lis quā in fœminis, vt C. ad legem Iul. mis. l. fi.

p ¶ *Aliis.*] ſ. imperatoribus.

q ¶ *Quam.*] ſ. rectitudinem. vel dic quā causā.

r ¶ *Præsentia.*] neutri generis est.

s ¶ *Præponens.*] ſ. omnibus aliis. & expone. j. p̄sentis temporis.

t ¶ *Relinqueret.*] ſ. vxori.

v ¶ *Dabat.*] lex Iulia.

x ¶ *Transeunte.*] ſ. anno.

y ¶ *Cautionem.*] ſ. Mutiā nā quia cauebatur de aliquo non faciendo: vt C. ad leg. Iul. mis. l. j. i prin. & ff. de cōd. & demon. l. mutiæ. & erat hæc iuratoria, vt quidā dicūt. Ac.

z ¶ *Quia ad.*] & est hic quidā modus cautionis.

a ¶ *Adiectionem.*] ſ. post annum. Accur.

b ¶ *Adinuenit.*] hic videtur deesse quoddam nō. Vel dic adinuenit quò ad matrimoniū: & tunc sine nō legitur, & quod sequitur præsanciuerat, quò ad inuentionem.

c ¶ *Omnibus.*] ſ. relictis.

d ¶ *Prohibitionibus.*] aliàs prohibitiones. & est sensus, q Scæuola inuenit hanc cautionē vt haberet locū in illis condi tionibus quæ cōsistūt in prohibēdo vel nō faciēdo: vt relinquo tibi si nō ascenderis capitolium.

e ¶ *Necessitatem.*] ſ. talē qualem modo habuim°. §. prox. Cl. bidinis.

f ¶ *Existimauimus.*] ſ. ante legem istam: vt C. ad leg. Iul. miscel. l. j.

g ¶ *Sacratiorem.*] quia de sacro. & ſa. infra vt ma. debi. & cred. §. proterea. col. viij.

h ¶ *Et.*] pro, id est.

i ¶ *Cohibere.*] i. prohibere iuramentum ne fiat.

k ¶ *Hoc iurave.*] ſ. ad secūdas nō venire nuptias.

l ¶ *Deum simul.*] ſ. propter iuramentum.

m ¶ *Et defuncti.*] propter idem iuramētū: qa causam dederat periurā di: vel propter secundū matrimonium videtur defuncto facere iniuriā.

n ¶ *Muneribus.*] ſ. diuinis.

o ¶ *Reiaceret.*] i. erat dubiū an haberet filios ex matrimōio, cū in deo sit.

p ¶ *Hæc.*] supradicta l. ſ. fecūda in C. ad l. Iul. mis.

Et sic propter ingratitudinem revocatur donatio in casibus expressis. & cocor. e. propter eius. & in c. vlt. in gl. j. in fi. extra de dona.

Stuprum.

Malè hic Haloan quodam.

Vide Anto. Ange. lib. iiij. Emende. ij.

Zasius catalogo l. antiq.

nuptiæ.

a ¶ *Vel non.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Eis.*] mulieribus.
b *Offerentes.*] f. ne vlterius iurent se non nupturas.
c *Perceptionem.*] f. legatorum.
d *Quoniam.*] interpositio est.
e *Rerum.*]i. vnum duorum prætermisimus vsque nunc. f. defuncti voluntatem seruari. & ideo nunc dicere vult.
f *Animæ.*]i. voluntati.
g *Deficientium.*]i. mozientium.
h *Relictum est.*]f. ea lege ne nuberet.
i *Priorem maritum.*] qui noluit eam nubere.
k *Maritum.*] f. prohibuerit ad aliud venire matrimonium: cui marito specialiter legatū hoc adscripsit secundum R.
l *Idem namque.*] interpositio est. q. dicit hic vtrinque. siue vxor marito siue maritus vxori relictū hac cōditione, vt hic, & C. ad l. Iul. maiest. l. fi.
m *Conditionem.*] i. electionem.
n *Noluerit.*] f. renunciare. Accur.
o *Honorat.*] f. non nubendo secundo.
p *Sustinuisa.*] donec secundū matrimonium exp[ectatur].
q *Exactio.*] i. repetitio legati. Accur.
r *Determinare causam.*] per hanc constitutionem.
s *Sacerdotij.*] nam ex quo erit sacerdos, nō potuerit vxorē ducere aliā. idē de quolibet in sacro ordine posito: vt ff. e. §. proxi. & econtra: ga mulier facta est monacha vel aliter vouit pcinentiā, vt j. vt liceat ma. & auix. §. quod verò ex cōsensu.
t *Cautionē.*]f. d restitu
dō ligato cū ei' fructib' fiad secūdū venerit matrimoniū, vt hic subiicit ibi, vt si ad secūdas, &c.
u *Damus.*] f. hypothecam rerū percipientis p dictum legatum, & facit C. de rei vxor. act. §. vt plen⁹. & C. commu. de legat. l. j. & C. de admin. tu. l. p officio, & de episco. aud. l. de creationib⁹.
x *Reddat.*] f. hæredi vel coniuncto, vel substituto, vel ab intestato venienti secundum Ro. vt j. e. §. præfatæ.
y *Dari.*] i. volumus.
z *Cautione.*] scilicet, iuratoria
a *Hypothecis.*] scilicet, tacitis.
b *Aliud.*] f. pecuniam, vel subiicit.
c *Partem.*] i. totā partē diminutam. & sic totum damnum redundet in legatarium. nec mirū cum malæ fidei esse præsumitur. aliàs enim fructus non redderet: vt infra. de re. diuis. §. siquis à non domino. Vel dic partem dimidiam deteriorationis: vt ff. de verb. sign. l. nomen filiarum. § portionis. Accur.
d *Iureiurando.*]hoc pōt referri tā ad vsurā q ad fructus. Et no. dari potē sacramētū reo quā actori: ga fauorabiliores sunt rei: vt ff. d re iu. l. fauorabiles. & l. nō debet actori. nā aliud vbi ex cōtumacia re' dānatur in talibus: vt C. de iu. l. properandū. §. ij. & l. sancimus. Vel qđ est verī' ibi loquif de expēsis quas fecerat actor, vñ sibi liquidæ sunt: e contra de fructibus quos reus percepit. quare & sibi liquidi sunt, vñ vtrobiq; dat sacramētū sciēti veritatē. si aūt vterq; veritatē æqualiter sciret, vel ēt si vna persona plus est suspecta quā altera honestiori sacramētū defertur: vt ff. d re milita. l. nō oēs. §. à barbaris. & ff. de leg. tu. l. legitimos. §. j. ifi.
e *Locupletes.*]hæc distinctio si, locupletes vel nō, in re mobili seruat non in immobili.
f *Si verò vsus.*] hoc respōsum dicit quid f tm de pecunia loqui, vt sic differat à præcedētib⁹: vt i nouel. e. tit. Vel, vt puto, loquitur de vsufructu & vsuris, quo casu non fiet traditio rei, sed vsurarū tm: vt ff. de nō elig. sec. nuben. §. aliud. in fine §.
g *Se habeat.*]f. legatarius.
h *Credatur.*] aliàs datur: & dic f. legatario.
i *Soluat.*]f. ille qui fuit iussus præstare. Accu.
k *Ille.*]f. legatari⁹. Ac.
l *Restitutio.*]f. quæ fit ei qui legati præstatione oneratus fuerit.
m *Ei.*] f. legatario.
n *Hæredes.*]eius, f. legatarij.
o *Sub tali conditione.*] f. ne secundas nuptias cōtrahat. & hoc si viduæ relinquitur vel à marito vel ab extraneo: vt dictū est. aliud si virgini relinquatur: tūc em nō valet cōditio. & sic i' antiquissimum seruatur fm Io. ff. de condi. & dem. l. cum tale. §. rescriptū. & l. cum ita legatur. §. fi.
p *In præstandis.*] legatario.
q *In restituendis.*] grauato.
r *Anobis.*]C. de iudic. vidait.
s *Retribuimus.*] i. adiicimus.
t *Alia.*] f. relicta.
v *Expositimus.*] f. in aliis tractatibus, puta f ti. de leg. C. & inst. de hær. instituen. cum sequen. ti. vbi de aliis relictis tractatur.
x *Obseruationes.*] i. cautiones de restituēdo relicto, si secundū matrimonium fuerit introductum. Azo.
y *Pars.*] quæ relinquitur sub ea cōditione, ne fm ineat matrimonium.
z *Hæredibus.*] datiui casus sunt. Accur.
a *Relicta sunt.*] puta alicui fuit relictum, & ille grauatus de dādo alicui, si ille cui grauat dare se cūdū matrimoniū nō ineat: nā legatari⁹ onerari pōt vt inst. de fin. re. per fidei re. §. j. Vel dic q erat piunct⁹ illi legatario cui sub hac cōditione relinquit, puta sic, Titio sub conditione si nō secundum ineat matrimoniū lego fundum Cornelianū. eundem fundū Mæuio lego. Nam Mæuio cauebit. Et est ratio: quia perinde erit ac si nec

sancimus lege iusiurandum eis z offerentes b, & talem permittentes relictorum perceptionem c: considerauimus (quoniam d alterum quoque rerum e à nobis prætermissum est) oportere & defuncti animę f mederi. Quapropter præsentem ponimus legem: non enim volumus deficientium g nihil illicitum habentes voluntates frustrari. Si enim diceremus oportere mulierem omnino viro præcipiente nō nubere, hoc custodire p amaritudine habuisset hæc meritò lex: nunc autem cū secundo præstò sit lex, scilicet, vt si voluerit nubere, accipiat quod relictū est h: nouissimi sceleris est despicere voluntatem defuncti, ita fluctuātem vt ei detur licentia nubendi, & accipiendi quod relictum est, & per omnia contristandi priorem i maritum. ¶ Vnde sancimus, si quis prohibuerit vxorem ad aliud venire matrimonium, siue etiam vxor maritum k: (idem namque l est vtrinque) & pro hoc aliquid reliquerit: vnam ex duabus conditionem m habere contrahentiū alterum: aut ad nuptias venire, & renūtiare præceptioni: aut si hoc noluerit n, sed honorat o defunctum: omnino abstinere de cætero nuptiis. Sed vt non causa suspensa p sit & post tempora forsitan longa reuertatur ruri⁹ exactio q propterea bene nobis visum est huius rei determinare r causam & vsq; ad annum quidem nō esse penitus petitionem relicti, nisi tamen modus sacerdotij s adueniens alteri personarū statim præbeat exceptionem, vt pote nequaquam nuptiarum existēte spe. ¶ Si verò trāsire contigerit annale tempus damus quidem personæ huic accipere qđ relictum est: non absolute tamē, nec simpliciter, sed siquidem immobilis fuerit res, non aliter hanc accipere, nisi iuratoriam cautionem t exposuerit, & supposuerit suas res (hoc quod tacitè ex hac lege damus v:) vt si ad secūdas venerit nuptias, reddat x quod datū est, tale quale percipit restituens, & quos accepit in medio fructus. Si verò mobilis fuerit res: siquidē idoneam habeat substantiam persona volens accipere: dari y quod relictum est, sub eadē cautione z, & iisdem hypothecis a.

Vxorem nō ducunt in casu positi.

Reus actore quandoque fauorabilior est.

¶ Sed si quidē aliquid aliud b mobilium fuerit: tale restitui quale recepit: aut deminutionis medietatem partem c. Si verò pecuniæ fuerint etiam cum vsuris quas inde percipere valuerit: iureiurando d restituentis hoc iudicando. Si verò non mutuauerit quidem: sed vsus est, tertiæ centesimæ reddat vsuras. Si verò nō valde locuples e fuerit: etiam fideiussorem hunc exigi. Si autem non valuerit fideiussorem dare: tunc sub iuratoria cautione & hypotheca (secundū quod dictum est) suarum rerum accipiat quidem quod relictum est: mox autem vt ad secundas nuptias venerit, hoc ab eo qui dedit, vindicetur apud quancunque apparuerit personam, tanquam si ab initio neque datum fuisse videretur, quod in omni restitutionis casu siue mobile siue immobile sit quod futurū est reddi, valere sancimus.

¶ Si verò vsus f fuerit quod relinquitur: minus idoneè verò se habeat g ad fideiussionem, & nec ipse dignus sit cui hoc credatur h; manere quidem apud illum à quo relictū est: ex tertia vero centesimæ eius vsuram præstari, quam vsque tūc soluat i, donec aut secundas ille k contrahat nuptias (quando & restitutio l præstitarum vsurarum suscipiet facultatē) aut si fiat manifestum nullatenus posse istum ad nuptias pervenire: siue secūdū modū sacerdotij (tunc enim ei m dabit quod relictum est) siue morte, accipient enim hoc omnino eius hæredes n, nihil neq; de datis vsuris redditēs. Hāc ipsam aūt introducimus o obseruātiā & eūdē intellectū etiā si nō cōiuges alterutris sub tali o reliquerint cōditione: sed aliquis alius extraneus siue viro siue mulieri sub tali conditione dari quid voluerit, scilicet fortuitorum casuū: secundū suam naturam legem super his tā in præstandis p quàm in restituendis q cōseruata. ¶ Hęc igitur ex iā nuper factis à nobis r occasione Iuliæ miscellæ † constitutionibus retribuimus s, aliàs vero sint firma secundū termino & casus secundū quod hæc exposuimus v. ¶ Præfatæ autem à nobis obseruationes x dētur, si institutionis sit pars y aut legatum, hæredibus z, aut substitutis, aut illis à quibus hæc relicta a sunt. sed si

† Vide Iliæ.

nec relictum sit: vt ff. eo. §. proxi. ibi, si verò non valde, & tunc ei adiicere tur: vt insti. de leg. §. si eadem. & ff. de leg. ij. l. re coniuncti.
a *Donatio.*] scilicet sit.
b *Hæredibus.*] scilicet, erit præstanda cautio subaudi.
c *Conditionem.*] scilicet, ne secundum ineat matrimonium.
d *Substitutus.*] scilicet erit præstanda cautio.
e *Aut omnino.*] f. deficiente hærede vel substi tuto vel coniuncto. & facit ff. de hæred. & falc. §. si quis autem. & §. seq.
f *Obseruationes.*] id est, cautiones.
g *Lex.*] scilicet, hæc.
h *Donationem.*] scilicet, reliquit. Accur.
i *Nullam cautelam.*] quo casu non caueſ quia cū gratia defuncti interponatur, f. cautio ista: ergo & ipse potest remittere: vt C. vt in poss. legati. l. ij. & l. penul. & facit C. ad Trebel. l. iubem⁹. §. & in supradictis. Accur.
k *Addita.*] scilicet legibus antiquis.
l *Ediximus.*] i. parum de quadam cautela diximus faciēda ab eo persona cui fit legatū sub ea conditione: ne secundū ineat matrimoniū: vt ff. proxim. §. vnde sancim⁹. & §. si verò non valde: cuius cautelę occasione: & de ista ponet, & occasione legis huius. & occasione l. Leonis. ff. de non eligen. §. aliud. vt subiicit. Vel dic quod directo dicit de illa coadiectione de nō eligen. §. aliud. qñ dicit ediximus.
m *Constitutionem.*]loquentem de secun. nupt. l. hac edictali. §. his illud adiungimus.
n *Ad eas.*] scilicet secundas nuptias.
o *Restituat res.*]f. finito vsufructu mulieris.
p *Ab ea.*]id est, constituimus melius quam lex Leonis.
q *Quod enim.*]hę duę partes pronuntur pro qa: vel pro certè. Acc.
r *Adiecimus.*] fic ff. de non eligen. sec. nup. §. aliud.
s *Et sancimus.*] scilicet, nunc.
t *Constitutione.*] f. in illa de qua diximus ff. de non eligen. §. si quis vir.
v *Offerat.*] vxori. Accursius.
x *Vsui dominis.*] hoc est sicut vsufructuarius conseruet qui est dominus vsusfructus.
y *Si omnes.*]hoc sic intellige: si omnes moriantur filij secundum illam nostra legem ff. de nō eligē. casus filiorum nō existentium sine pactū ineū casum seruatur matri morienti, i. q̄ nunc vltimo morif: nisi filij dimiserint filios. filiis enim filiorū permanentibus nō seruatur matri, sed filiis filiorum, qui sunt hæredes filiorum: vt subiicit: & ff. de non eligen. §. aliud. circa fi. eod. §. quoniam infirmas ibi, vnde quidem mortis causa donatio a omnino hæredibus b. Si verò ex asse secundū talē conditionē c conscribatur quis hæres, substitutus d si fuerint, aut omnino e iis qui ab intestato vocātur ad hæreditatem huiusmodi obseruationes f præstētur, vt vndique lex g habeat propriam perfectionem: nisi fortè testator & hoc præcipiat, dicens licentiam habere eum, cui reliquit siue per institutionem particulam, siue ex asse, aut per legatū vel fideicommissum, siue per mortis causa donationem h, & accipere quod relictum est: & nullam cautelam i dare: tunc enim sequenda est defuncti voluntas, studij enim nostri est, defunctorum conseruare secundum legem voluntates †.

† Concordat nos quidem ibi, & cūcta extra de test.

* *Si donatio ante nuptias in rebus mobilibus consistat: mater eam accipere debet: & vsi frui arbitrio boni viri: Si verò constat in rebus immobilibus: eā filius dimittere debet: & cautionem accipere de soluendo vsuru vsque ad certam centesimæ, idem seruandum est in parte quò ad partem, quod in toto quo ad totum. Bart.*

¶ Etquia parū additæ k de cautela rerum ediximus l, & Leonis nouimus diuæ memoriæ constitutionē m de secundis nuptiis, si ad eas n veniens mulier non valeat dare fideiussionis cautelam: quia filiis restituat res o, tertiam partem centesimæ accipiens nos causam adhuc melius ab ea p cōstituimus. Quod enim q super hoc statutis cōpetentem adiecimus r subdiuisionem: & sancimus s (hoc quod pridem à nobis in quadam dictū est cōstitutione t) vt si quis offerat v res, pter antenuptialē donationē: si quidem omnes immobiles constituę sunt, maneat earum vsus apud matrem ad secundas veniētē nuptias & eadē hæc eligat: & non recusset neq; exigat à filiis prò æstimatione earum vsura. sed diligentiam earū habeat sc̄dm q̄ lex dat vsui dñis x constitutis. cōseruet autē hęc secūdū leges filiis superstitibus: aut filiōes y moriantur, secundum nostrā legē tā sine filiis casu morienti matri, quam remanentibus filiorū hæredibus cōseruato. Si verò vniuersa constituta est fortè in pecuniis aut aliis mobilibus rebus antenuptialis donatio tantā z partem vsurarum accipiēte matre cum prius sancita cautela non exigi a à filiis aurum b nisi fortè sine inuidia c sit viri facultas, & habeat aurum, & argentū, & vestes: & quicquid cōscriptū est matri d. damus etenim nūc electionē matri si velit res accipere & dare fideiussoriam cautionem siue prædictas accipere vsuras, dicimus autē ex tertia parte centesimæ tam secuudum anteriores e leges, quàm etiam secūdū nostras. f ¶ Si verò permistæ sint res & donatio tā in pecuniis quam in immobilibus rebus sit: immobiles quidem omnino manere apud matrem propter quòd alimenta habeat exinde, in rebus verò mobilibus illatenere quę pridem sanciuimus. Si verò contigerit in immobilibus rebus omnia antenuptialis donationis esse constituta: prouideat mulier, quod non respuat immobilia, neque imminuta g hæc faciat: sed qualia accepit, restituat h.

¶ *Mater ad secundas nuptias veniens quandocunque liberis ex testamento succedit: sicut extraneorum quilibet: ab intestato autem cum fratribus defuncti succedit: & in bonis à patre prouenientibus in vsufructu tantum. in aliis verò bonis filio extrinsecus quæsitis succedit in totum excepta antenuptiali donatione: in quam succedit in vsufructu tantum ingratitudinis ratione seruata. Bart.*

¶ Hinc nos alia euocat ratio quæ de filiorum i successione est: quam k accipient quæ ad secundas veniunt nuptias l. Iam pridem enim de his scripta est lex m à nobis, ad Hermogenem gloriosæ memoriæ magistrum sacrorum nostrorum factum officiorum rescripta n. Belisarij gloriosi præcedens consulatum xvij. Kal. April. per quam sancimus matres ad filij non relinquentis liberos, cum eius, qui mortuus est, fratribus sine cautione o vocari successionē, & eius p cum vsu etiam proprietatem habere firmam: siue priusquam hæres relinquat, siue postea ad secundas venerit nuptias, auferentes de hoc leges q, quæ de his contrarium quid præcipiebant. Hāc autem nostram sanctionē r firmā etiam modò manere super solas personas parentum, quæ dudū ad secūdum venerint matrimoniū, sancimus s, & quasdam t propriorū accipientes filiorum, firmè eis seruantes v & x secūdū dein ceps tēpus: siue ante nuptias, siue post nuptias hæreditatē in eis filiis descendisse contigerit. De iis autē q̄ post hæc y ad secundū veniūt virum ita nobis præsens lex disponatur & sanciatur. Ergo necesse z tradere debemus qualiter succedant matres filiis: ergo primo de testamentaria successione, postea de ea quæ ab intestato defertur dicemus

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt subiicit, digniora præferenda sint. sic instit. de bo. poss. §. aliàs autem. & ff. de hæred. & falci. §. si nullus eorum. & §. si verò ablatam.

a ¶ *Tillo.*] scilicet dicere. Accur.

b ¶ *Interim.*] id est, prius.

c ¶ *Substantiam.*] scilicet totam.

d ¶ *Hanc.*] s. hæreditatē.

e ¶ *Per scripturam.*] Una ximè subaudi. nam sine scriptura possit facere testamentum: cū extraneo cā assimiler statim. Acc.

f ¶ *Licebat.*] s. filio.

g ¶ *Intestatus.*] Not. hic caute in quo hic §. cōtrigitur. ff. de nō eli. §. cum igitur. & certè i omnib⁹ concordat, præterquā i vno. nam si testūfacit filius: & hæc & illa pmittit matrē institui. Item si testatus decedat & hæc & illa nō distinguunt ante mortē filij nubat secūdò, vel post mortē: vt hic subiicit, sed i hoc differt: qa in bonis tantum quæ filius acquisuit, non aūt in paternis hæc pmittit succedere matrem in p̄prietate. licet illa in oīb⁹ & in hoc illa p̄ hāc corrigit. & ad legē quandā antiquam redimus: vt C. ad Tertul. l. matri. in fin. Sed nūquid hę corrigun tur. j. d hære. ab inte. §. j. & §. ij. collat. ix. vbi indi stinctę vocant superiores ad successionem inferiorū: R.ſ. nō secundùm ir. quod verū puto: quia ibi secūdarum nuptiarū nō fit mētio. Item nec est nouum, vt posteriores p priores determinent: vt ff. de legi. & senatusconsl. sed & posteriores. licet ndā contradicant. Item p nobis. C. ad Tert. l. fin. in fi. & C. de appel. l. pcipimus. in fin.

h ¶ *Constitutionem.*] scilicet illam de non elig. §. cùm igitur.

i ¶ *Vsum.*] i. vsumfructū suæ partis, s. virilis. sed certè & secundum hāc ostitutionem videtur q̄ in proprietate succedat: vt ff. eodem. §. quoniā in firmas. ibi, Si verò non habeat filios, &c. q̄ huic signatur contraria. Sed certè secundùm Ioā. hic loquitur d̄ rebus paternis de quibus lucrandis pactum non fecerat: ibi autem de iis quæ pacto poterant lucrari.

k ¶ *Vocationem nostrā.*] quæ est C. ad Tertyl. l. fi.

l ¶ *Diximus.*] aliàs dicemus, & tunc ponitur pro dicemus: & tunc plana est, aliàs dicemus: vt j. eo. §. & quoniam. vbi fiet quędam correctio illius legis. C. ad Tertyl. l. fi. Accur.

m ¶ *Et hæc diximus.*] quæ sancita sunt ff. qa in paternis vsumfructum, in acquisitis aliūde proprietatem habeat mater.

n ¶ *Extra.*] id est, prætet. Acc.

o ¶ *A nobis.*] vt ff. de non eli. §. antenuptiali. & ff. eo. §. si verò expecter.

p ¶ *Constitutione.*] vt C. de sec. nup. l. hac edictali. §. iis illud. in prin. §.

q ¶ *Vsum fructum.*] id est, vsum. item & tantum proprietatis quantum ex morte filij huius de cuius successione nunc quæritur, poteſt acquiri ex pacto non existentium liberorum: vt ff. eod. §. quoniam infirmas. contra. Vel hoc intelligo qſi nihil pepigit: aliàs ꝓtra vt in dicto §. continet.

r ¶ *Post nuptialem.*] id est, propter nuptias. Accur.

s ¶ *Ingratos.*] s. ratio qua aliàs repelluntur ingrati filij ab huiusmodi lucris: vt ff. eo. §. soluto. ibi, si quis enim ex eis, &c. & ff. eod. §. super his. in fi. §. seruet in hoc lucro: vt repellatur mater, si sit filio ingrata: vt hic, & ff. de non elig. §. cum igitur. ff. j. rſi. colla. j. & hoc qñ manifestę causę ingratitudinis monſtratur, vt subiicit, quæ septē sunt: vt j. vt cum de ap. co. §. & hoc quidem de parentū. & econtra quibus exhęredatur filij, sunt xiiij. vt j. vt cum de app. cog. §. causas. collat. viij. Sed quibus repelluntur. fratres sunt tres, vt j. pro. §. & quod subiicit aliorū, &c. sic construe in tactis mantibus quæ de successionib⁹ dicta sunt a liorum omnium parentum in filiis, aut filiorū in parentibus. Sed quæ sunt alia constitutа quā quæ hic sunt? Resp̄o deo quādo conualescet ad secunda matrimonia. Acc.

t ¶ *Ingratitudinem.*] dictum est ff. pxim. §. & ff. de non eli. §. quoniam in firmas. in fi. j. respon.

v ¶ *Contentiones.*] sic C. de bo. quæ liber. l. cum oportet. §. j. in fi. Accur.

x ¶ *Lucrum.*] s. successionis ab intestato. nec enim etiā ab intestato frater succedit fratri. cū ingratus extitit, vel aliter mater lucrata fuerit virilē partē pro vſufructu in rebus paternis: & ꝓprietatem filiis seruare tenetur, vt ff. proxi. §. si autē intestatus. de hoc aut lucro non habebūt fratres defuncti qui fuerunt ingrati. Vel potest tertiō modo intelligi, vel loquaſ in alio casu, s. qñ facit testamētū, nā pōt exhęredare fratrem & turpē pſonā instituere histrib⁹ casibus qui sequūtur.

y ¶ *Ei.*] scilicet fratri.

z ¶ *Eius.*] scilicet fratris ingrati.

a ¶ *Maneat.*] scilicet in futuro tempore.

b ¶ *Filiis.*] scilicet, est concessum.

c ¶ *Maneat.*] scilicet, in futuro tempore.

d ¶ *Sanctionem.*] s. in quę stione Gregoria. vt ff. de non elig. §. hoc quoque. & §. j. Accur.

e ¶ *Peruenire.*] quia mater sibi donauit: vt ff. de non eligen. §. Gregoria.

f ¶ *Perfrui.*] quasi filio de bonis paternis hęc donatio aduenerit. vnde ficut mulier in aliis rebus quæ peruenerūt ad filiū a patre vſumfructum habet tantū: ita & in hac donatione: vt ff. eodem. §. si autem intestatus. Sed nunquid in tōtum? Respon. non, nisi mater retinuerit sibi vſumfructum in donando: sed pro virili portione: vt d. §. si autem intestatus. & ff. de nō eligen. §. j. & §. hoc quoque. Accur.

g ¶ *Solam autem.*] Item & proprietatem secundum pactum non existentium filiorum: vt ff. de non eligen. §. hoc quoque. in fi.

timentibus in futuris causis. Bart.

¶ Ingratitudinem t autē hic considerāmus nō solum ad matrem, secundum quod pridem à nobis dictum est: sed etiam aduersus eundem ipsum fratrem defunctum. Et quoniam scimus multas fratribus adinuicem factas contentiones v: illum solum tanquam ingratum circa fratrē effectū, participare lucrū x non concedimus, qui mortē voluit fratri, aut criminalē inducere cōtra eū inscriptionem, aut substantiæ ei ypropeauit inferre iactūrā. eius zenī portio tā ad reliquos fratres quā ad matrem veniat. Et hæc lex super filiorū successionibus quib. cū matre succedunt filij, maneat a. illam quæ à nobis facta est subdiuisionē introducens iis quæ futuro tēpore matrimonio secundo sunt futuræ viris de matris successione. Quæ enim iam ad secundum matrimonium peruenerunt, successionem siue per testamentum, siue ab intestato habere firmè, & secundum dominium & secundum vſumfructum & aliena re, & testari, & transmittere, secundum quem voluerint modum, nihil sit eis impedimēto quolibet tēpore ex præsenti constituta lege.

¶ *Mater filio in lucro, aut nuptiali donatione non succedit, nisi in vſufructu, èis obtinentibus in casibus futuris, & in præteritis non dum sententia vel transactione finitis. Bartolus.*

¶ Et illud autem firmum quod ex primo matrimonio est, filiis b maneat c: quod super iis per prædictā à nobis constitutū est sanctionē d. Quod si antenuptialē donationē, quā mater moriente marito lucrabatur, contigerit ad morientē filiū peruenire e, & propterea partē ei illius fieri hæreditatis: matre neque secūdū quòd succedit filio, dominiū eorū, scilicet antenuptialis donationis rerū pfrui f: solā aūt g habere horū quādiu supereſt, vſum & vſumfructū. Maneat igit & hoc iis, qui ex priorib. nuptiis sunt filiis condonatū: nisi forte ante prædictā cōstitutionem iudicialis sententia & transactio inter partes facta, de iis aliquid statuerit.

¶ Mater & cū solis fratribus, & cum solis sororibus, & cum permistis in virilem portionem succedit filio. Bart.

¶ Et quoniā mater excludebat q dem à filio masculo, hoc faciēte sexpacto non existentium liberorum: vt ff. eod. §. quoniam infirmas. contra. Vel hoc intelligo qſi nihil pepigit: aliàs ꝓtra vt in dicto §. continet.

r ¶ *Post nuptialem.*] id est, propter nuptias. Accur.

s ¶ *Ingratos.*] s. ratio qua aliàs repelluntur ingrati filij ab huiusmodi lucris: vt ff. eo. §. soluto. ibi, si quis enim ex eis, &c. & ff. eod. §. super his. in fi. §. seruet in hoc lucro: vt repellatur mater, si sit filio ingrata: vt hic, & ff. de non elig. §. cum igitur. ff. j. rſi. colla. j. & hoc qñ manifestę causę ingratitudinis monſtratur, vt subiicit, quæ septē sunt: vt j. vt cum de ap. co. §. & hoc quidem de parentū. & econtra quibus exhęredatur filij, sunt xiiij. vt j. vt cum de app. cog. §. causas. collat. viij. Sed quibus repelluntur. fratres sunt tres, vt j. pro. §. & quod subiicit aliorū, &c. sic construe in tactis mantibus quæ de successionib⁹ dicta sunt a liorum omnium parentum in filiis, aut filiorū in parentibus. Sed quæ sunt alia constitutа quā quæ hic sunt? Resp̄o deo quādo conualescet ad secunda matrimonia. Acc.

t ¶ *Ingratitudinem.*] dictum est ff. pxim. §. & ff. de non elig. §. quoniam in firmas. in fi. j. respon.

v ¶ *Contentiones.*] sic C. de bo. quæ liber. l. cum oportet. §. j. in fi. Accur.

x ¶ *Lucrum.*] s. successionis ab intestato. nec enim etiā ab intestato frater succedit fratri. cū ingratus extitit, vel aliter mater lucrata fuerit virilē partē pro vſufructu in rebus paternis: & ꝓprietatem filiis seruare tenetur, vt ff. proxi. §. si autē intestatus. de hoc aut lucro non habebūt fratres defuncti qui fuerunt ingrati. Vel potest tertiō modo intelligi, vel loquaſ in alio casu, s. qñ facit testamētū, nā pōt exhęredare fratrem & turpē pſonā instituere histrib⁹ casibus qui sequūtur.

y ¶ *Ei.*] scilicet fratri.

z ¶ *Eius.*] scilicet fratris ingrati.

a ¶ *Maneat.*] scilicet in futuro tempore.

b ¶ *Filiis.*] scilicet, est concessum.

c ¶ *Maneat.*] scilicet, in futuro tempore.

d ¶ *Sanctionem.*] s. in quę stione Gregoria. vt ff. de non elig. §. hoc quoque. & §. j. Accur.

e ¶ *Peruenire.*] quia mater sibi donauit: vt ff. de non eligen. §. Gregoria.

f ¶ *Perfrui.*] quasi filio de bonis paternis hęc donatio aduenerit. vnde ficut mulier in aliis rebus quæ peruenerūt ad filiū a patre vſumfructum habet tantū: ita & in hac donatione: vt ff. eodem. §. si autem intestatus. Sed nunquid in tōtum? Respon. non, nisi mater retinuerit sibi vſumfructum in donando: sed pro virili portione: vt d. §. si autem intestatus. & ff. de nō eligen. §. j. & §. hoc quoque. Accur.

g ¶ *Solam autem.*] Item & proprietatem secundum pactum non existentium filiorum: vt ff. de non eligen. §. hoc quoque. in fi.

a ¶ *Senatusconsulto.*] vt inst. ad Tert. §. frater.

b ¶ *Commiscebatur.*] vt cum eis æqualiter succederet, i. mater tantum sola haberet quātū oēs sorores defuncti: vt j. dicit & instit. Tert. §. soror.

c ¶ *Vocamus.*] vt C. ad Tert. l. fin.

d ¶ *Portionem.*] hoc falsit in ea muliere q̄ ante annū nupſit. q̄ non succedit nisi omnib⁹ filiis mortuis, & hoc tunc qñ infamia est ei remissa: vt ff. ei §. si igitur sine filiis. Item fallit in bonis paternis q̄d dic: vt ff. §. si autē in testatus. Itē fallit in tertio casu qñ, s. mulier secūdo nupſit. quo casu & in casu non existētiū filiorum tantum vocatur mater in lucris ꝓdictis ꝓpter secundum matrimonium, vt supra eod. §. quoniam infirmas.

e ¶ *Præsetia.*] neutraliter.

f ¶ *Sancimus.*] s. vt lucra primi matrimonij sunt ꝓdita ratiōe ꝓprietatis: vt supra eo. §. si verò sit soboles: at lucra secundi matrimonij perdunt per tertium matrimonium: vt ff. eo. §. nec illud.

g ¶ *Decernimus.*] forte mentionem facit de illa ꝓstitutione ff. de trie. & semiſ. §. j. col. iij. Vel dic q̄ dicit de eo q̄d habuimus ff. e. §. optime.

h ¶ *Ex lege.*] s. debitum.

i ¶ *Adiicere.*] etiam vltra id q̄d necessario dimittitur. sed hæc est suasio & cōformatio, nō coactio, vt j. dicitur hoc §.

k ¶ *Festivum.*] quia festum patri videtur quando eum videt. Accur.

l ¶ *Neque infirmare.*] vt etiam quarta filiis primi matrimonij nō dimittat. quod etiā ꝓtra antiquas leges esset: vt C. de inof. test. l. cū quæritur. & l. parētibus. & hic subiicit. Accur.

m ¶ *Facientes.*] vt statim dicit.

n ¶ *Supra legem.*] id est, supra id quod lex cōpellit dimittere, id est, vltra trientem vel vltra semissem, vt sequitur.

o ¶ *Et ingratos.*] in pua portione. aliàs grauatos.

p ¶ *Dictum est.*] in hac ꝓstitutione: vt supra e. §. soluto. circa fi. & §. si autem intestatus. in fi. & in aliis constitutionibus: vt ff. de hær. & fal. §. exhæredatos. & ff. de non elig. §. cum igitur. col.

q ¶ *Hanc itaque partem.*] s. huic §. qui ē pars huius constitutionis.

r ¶ *Alioqui.*] i. aliàs qñ volum⁹ lanciēdo dicere.

s ¶ *Augentes.*] s. nos.

t ¶ *Resoluentes.*] & habemus hoc supra, de trien. & semiſ. §. j. & ij. col. iij.

natusconsulto a, quod Tertyllianum vocant, filiabus autem commiscebatur b, nos non quærentes filiorum ius, sed inde legitima iura dantes, vocamus c quidem eam etiam cum masculis fratribus morientis intantum, inquantum numerus filorum fuerit, quatenus & eam partem habeat tantam quantam vnusquisque fratrum. Si verò permiſti masculi, & fœminæ fuerint, hoc ipsum disponentes. Si verò mater & filiæ solæ cōsistunt, ibi senatusconsultum mediam qui dem partem dabat matri, reſiduā verò mediam sororibus, quantuncūque extitissent. Quod quoniam non primitus correximus, modo adducimus ad competentem correctionem, & in isto casu vocantes eam pro ratā filiarum quatenus quantum vnaquæque filiarum habet: tantum solummodo & ea accipiat & in omni casu hic relato, in virilem portionē d (hoc q̄d legis est) etiā mater veniat, siue cōsistat soli masculi, siue solæ fœminæ, siue etiam permista vtraque soboles.

¶ *Parentes ex principis oratione debent inter filios æqualitatem seruare: licet inæquales tatem seruare possint, si volunt: dummodo filiis in legitima portione prouideant. Bart.*

¶ Illud quoque super hoc adiicere legi iustum existimauimus. Si enim moriatur vir aut mulier filios habentes & ex prioribus & ex secundis nuptiis quas post hāc nostram contraxerint legem (in his enim præsentia e disponimus quam quidem super lucris ex nuptiis seruari oportet) hoc sancimus f insuper & decernimus g, portiones quas necesse est parentes legitimis, & non ingratis relinquere filiisipsos genitores non erit iustum ad secundas omnino deeli nare prolem: & quod ex lege h est, tantummodò relinquentes prioribus, alia omnia ad secundos dedu cere, sed aliquid ex prioribus adiicere i si quidem aliquem ex secūdis habeat nuptiis, aut etiam expri mit forsan, ita festivum k ita dilectum, vt velit præponere eū aliis in possessione: damus licentiam hoc agendi: non tamen omnino priores quidem filios minuere, secundos autem augere: sed neque vehementer magnificare augmentum nec omnino obliuiſci priorū matrimoniorum neque infirmare l ea quæ à præcedentibus nos de talibus dicta sunt: sed prouidere quidem secundis, prouidere aūt & primis, cogitantes qñ filij ambo sunt, & ita facientes m successionum in testamentis diuisionem. si enim intestatis eis mortuis lex omnes ex æquo vocat, cōpetēs est eos imitantes legem, non vehementer magnis eos abbreuiare minutiōibus erubescētes legē. sic enī erūt boni partes, & nostra digni legislatione, & iusti, quidē erunt solā legē custodientes. Si quid autē etiā supra legē n reliquerint, erūt iusti simul & humani patres. & nō hæc dicimus inter gratos & ingratos o filios (de ingratis enim iā sæpius dictū est p) sed de iis qui magis aut minus diligūtur cū vtiq; multa differentia sit ingratitudinis, & gratiarū actionis, & disimilis honoris. Hāc itaque partē q de æquitate filiorū ex priore & secundo matrimonio veniētiū, adhortātes potius quā sancientes dicimus: alioqui r semel augentes s ab intestato partem omnino filiis relinquendam & vsque ad quatuor quidē filios, quatuor vncias omnino definientes: si autem vltra quatuor sint, vsque ad mediā substantiæ partem: idoneum iam dedimus filiis solatium, non ex parua mensura antiquam eorum angustiam resoluentes t. ¶ Si igitur præsens lex futuro tēpori fanciens, sicut sæpius dicentes prævenimus v & nihil ptiorum tangens x, sed condensa vndique, & cōplexa sub vna cōtinuatione, & omnia penè de secūdis pronuntians nuptiis: & priora quidē prioribus in sua virtute seruās quę vero ab eo dispōsita sunt futuris secundis explanans nuptiis, & nouā quandā vndique ac subtilissimam introducēs quærentibus vtilitatē: omnibus quæ super talibus posita sunt constitutionibus, in futuris post hanc nostrā legem nuptiis, & quę ex his euenerint, vacātibus y: hac videlicet vna cōstitutiōe futuro tpi, scdm q̄d à nobis definitum est in iis qui continentur in ea casibus: pro cunctis z sufficiēte. ¶ Hæc igitur tua celsitudo omnibus gentibus, quæ sub tuo sunt cingulo, solenni, modo manifesta fieri præcipiat: vt omnes agnoscentes, quia maiorem laborem sustinentes quam oportet imperialibus incurrere cogitationibus, tamen nihil a prius pro nostra fecimus salute, nisi vndique congregare quod iustum est: & omnes videntes in vnum collectam de hac legislatione partem, sciant quia & priorem b iis, quæ iam posita sunt, seruabimus legē: & futuro tempori competē tem posuimus congruentiam. D. xv. Kal. Aug. ¶ Constan. Belisario V. C. Cos. 17 April.

u ¶ *Prævenimus.*] vt ff. e. §. duo. in fi. §. & ff. §. hinc nos. & in aliis multis §§. vbi dicit calus huius cōstitutionis ad futura trahi. & hoc generale nisi ꝓra l. expressè dicatur vt C. d̄ le. & con. l. leges.

x ¶ *Tangens.*] nam quæ facta inuenit ante se, nō mutat: vt ff. e. §. j. in fin.

y ¶ *Vacantibus.*] id est, cessantibus.

z *Pro cunctis.*] s. pro cūctis, i. dubitatis. aliàs pro cūctis, scilicet dubitationibus quæ in ea cōtinentur, vt subiicit.

a ¶ *Tamen nihil.*] s. nobis existentibus saluis ni hil ꝓponimus huic rei, hoc quod iustum est congregare. Vel ita, nihil prę ponim⁹ nisi hoc & nihil aliud præponimus.

b ¶ *Priorem.*] legem tra ctantem de nuptiis.

DE APPELLA-tionibus, &c.

No. i hoc volumine qua tuor modis de appellatio nib⁹ tractari: vt i hoc ti. & j. de iis qui ingred. ad appel. in prin. col. v. & j. vt cū de app. cog. §. j. & j. de appel. col. viij.

d *Debeat.* alias debēt & tūc dic. s. cōdemnari.

e ¶ *Anteriorū.* Hæc. ff. remedia. Acc.

f ¶ *Facientes.*] s. nos. vt C. de ap. l. præcipimus. & alias leges vsque ad fin. ti. & ff. qñ ap. fit. l. j. §. biduum. Nam secundum ista vetera iura si aliquis ageret suā ꝓpriā causam & victō⁹ fuisset: duo dies sibi impartiebantur si vellet appellare: & isti duo dies à tempore scientiæ siue sententiæ recitatæ sibi currebant vt ibidem dicitur: si verò ageret pro curatorio nomine triduum habebat. & talem acerbitatem lex C. de app. l. eos. respexit: quia in præsenti constitu. insti. emendat.

TITVLVS II.

NOVELLA XXIII.

DE APPELLATIONIBVS ET INTRA QVAE TEMPORA debeat a appellari.

¶ *Intra decem dies à recitatione sententiæ computandos poteſt hodie appellari, & à cuiuscunque sententia appellatur. Ang.*

¶ Imp. Iustinianus Augus⁹ Triboniano gloriosi. q̄stori iterū, & exc̄sule.

ANteriorū legū acerbitati plurima remedia imponētes, & maximè hęc circa appellatiōes faciētes f, in ꝓsenti ad hmōi beneficiū puenire

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Antiquitati.*] id est, antiquis legibus: vt C. de appel. l. eos. §. finauté est iudiciũ. & ff. quando appel. sit. l. j. §. biduum. & §. dies. & l. pe. j. respon. & de his dicitur in princ. ti. huius quod erant acerba.

b ¶ *Procuratorem.*] vel tutorem vel defensorem quemlibet: vt ff. quãdo appel. sit. l. j. §. tutores. & omnino quando causa est ad alienum lucrũ

duxim⁹ esse necessariũ. Antiquitati etenim cautũ erat, vt si quis per se litẽ exercuerit, & fuerit condẽnatus, intra duos dies tantũmodo licentiam appellationis haberet. si autem per procuratorem b causa ventilata sit, in triduum c proximum eam extẽdi. Et rerum aurẽ experientia inuenimus ex hoc satis esse damnosum: plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse prouocationes porrigẽdas, in promptum periculum incidisse d, & biduo e transacto, causas perdidisse, vnde necessarium f duximus huiusmodi rei competenter mederi. Et sancimus omnes appellationes, siue per se, siue per procuratores, seu per defensores, vel curatores, vel tutores ventilentur posse intra decem dierum g spatium à recitatione h sententiæ numerandorum iudicibus ab iis, quorum interest offerri: siue magni i, siue minores sint: (excepta k videlicet sublimissima prætoriana præfectura) vt liceat homini intra id spatium plenissimè l deliberare siue appellandum ei sit, siue quiescendum: ne timore m instantiæ opus appellatorium frequentetur, sed sit omnibus inspectionis n copia, quæ indiscussos o hominum calores possit refrænare.

¶ *Causa debet in principis consistorio agitari: & si ob principis impedimentum proceres causam audire non poterunt, tunc intacta seruatur. Ang.*

¶ Ad hæc sancimus p, si quando lis q speratur in nostrũ inferri consistorium r: si fortè contigerit imperatoriam maiestatem occupatam s publicis causis ex mundanis prouisionibus non posse conuocare patres t, quatenus causa agitetur: non ex hoc litem periclitari v. Quod enim vitium est litigantium, si culmen imperatorium occupetur x? vel quis tantæ est auctoritatis vt nolentem principem possit ad conuocandos patres, cæterosque proceres coarctare y? Sed si quid tale euenerit, causa intacta permaneat donec imperator sua sponte motus, & conuocari proceres iusserit, & litem inferri patiatur, & omnia secundum morem procedere.

¶ *Hodie in causis decem librarum & infrà in Aegypto & in Asia ad augustalem præfectum appellatur à cuius præfecti augustalis sententia non appellatur. In Asia verò, & Pontica diœcesi in causis prædictis ad spectabiles appellatur. Item ad consules comites, & prætores, à quorum sententia non appellatur: & faciunt litem suam an Oriente verò sic appellatur ad comitem Orientis in prædictu casu sis. Ang.*

¶ Illud etiam in tertio capitulo z disponendum est, quod antiquitas bene statuit, nouitas aũt neglexit. Cùm enim veneranda a vetustatis auctoritas b ita magistratus digesserit c, vt alij maiores, alij medij, alij minores sint †: & appellationes à minoribus iudicibus non solùm ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilium d iudicum tribunal e, quatenus & ipsi

l ¶ *Plenissime.*] quicquid enim ꝑ alij moderatione perficitur, non ꝑ suetuit pœnitudinis rubore ꝓfundi: sed ꝑpetua firmitate durare: vt hic, & j. vt immo. antenu. donatio. §. sed neque. col. v. & C. de repu. l. dubium non est. & hic no. quem posse deliberare vsq; ad x. dies. & maiori tempore nõ aliàs, aut varia tẽpora ad deliberãdũ dant ꝑ motu legis & in licis: vt j. de exhi. reis. §. illud. & §. fancimus. co. v. & ff. d. iu. del. l. j. §. fi. & l. ij. ff. de inter. ac. l. q interrogat⁹. & facit ff. d exer. l. j. in prin.

m ¶ *Timore.*] nã ꝑpter timorẽ ne citoc iurerẽt duo vel tres dies semper appellarẽt ẽt ab ea sniã q iustè lata est: qa tũc est iratus ꝑpter sententiã qa grauatus est. cũ verò recogitauerit, stabit ei sententiq; nec inanib. sumptibus se vexabit. & facit ff. de re iu. l. quod calore. & ff. de diuor. & rep. l. iij. n ¶ *Inspectionis.*] id est, deliberationis. Acc.

o ¶ *Et indiscussos.*] i. nõ deliberatos. vñ Cato. Impedit ira animũ ne possit cernere verum,

p ¶ *Ad hæc.*] id est, iuxta hæc.

q ¶ *Quando lis.*] scl. causæ appellati cui statuũt certa tẽpora intra quæ debeat finiri eã appellationis: vt C. de tẽpo. app. l. ij. sed hodie est aliter q̃ d. lex dicat. statuitur enim hodie annus vel biẽniũ: vt j. de iis q. ingr. ad app. §. j. col. vj. q̃ tẽpora si finiantur propterea quia princeps q cognoscit de ap. super sedere nõ possit: non fit præiudiciũ & hoc idẽ in quolibet alio iudice cognoscente de ap. vt j. vt spon. lar. §. hoc quoque. col. ix. Sed qd̃ d causa principalis cui triẽniũ vltra triennium durat, vel vltra biennium? vt C. de iud. l. properandum. in fi. j. Respon. & C. vt

Senectus venerãda est. Hanc diuinã magistratuum refert, & explicat Gell. lib. xiij. c. xiij. & P. Pratei⁹ in Pandiceo. li.

intra cer. temp. cri. quæstio termi. l. fin. Accur.

r ¶ *Consistorium.*] locus est vbi sedet iudex ordinarius in audiendo & iudicando. sed principis vel papæ proprie dicitur ꝓsistoriũ. vt j. proxi. §.

Consistorium qd sit.

s ¶ *Occupatum.*] propter quas occupationes non potest intendere negotiis priuatorum: vt hic, & j. de hære. & fal. j. respon.

t ¶ *Patres.*] conscriptos. id est, senatores, vt dicunt quidã. vel dic patricios qui sunt loco patrum ad imperium: vt instit. qui. mo. ius pa. po. lo. §. filiusfamilias. in fi. §. hos autem cõuocabat, vt eorum consilio iudicaret. & ita est arg. q̃ iudices debeant dare sententias habito consilio sapientum. & hoc ipsum consueuerunt scribere in sententiis. & facit. C. de leg. & con. l. humanum. & C. de senten. ex breui. recit. l. ij. j. respon.

Sententiæ ni si cum sapientum consilio dentur.

v ¶ *Periclitari.*] C. de dila. l. cum à nobis. ꝓra vbi dicit nullam procrastinationem vel dilationem fieri vbi causa coram principe agitur. Sc. ibi loquitur quando causa principalis vel appellationis fuit relata principi, vt iudicaret tantũ: omnia enim erant disputata & cognita ab alio iudice. nam aliàs nõ potest fieri talis relatio: vt C. de rela. l. j. licet hoc ipse princeps debeat cognoscere: hodie tamen talis relatio non permittitur qualem modo diximus: vt j. vt iudi. non expec. fa. iussi. §. j. Accur.

x ¶ *Occupetur.*] q. d. nullũ. & facit j. de ap. col. viij. & j. vt spõ. lar. §. hoc quoque. col. ix. & C. de an. excep. l. fi. in fi. & ff. quis ordo in bo. pos. fer. l. ij. §. dies. & §. in bo. item facit C. vbi sena. vel cla. l. quoties. in fi. j. rñ.

y ¶ *Coarctare.*] sic ff. de alie. iudi. l. & quia. sic ff. ad Trebel. l. ille. §. tempestiuum. sic ff. de arbi. l. nam magistratus.

z ¶ *In tertio capitulo.*] id est, tertio casu huius constitutionis.

a ¶ *Veneranda.*] sic ff. de iure imm. l. semper. Itẽ subsequenter no. q tres sunt ordines magistratuũ. q̃ dic vt dixim⁹ j. vt ab illu. & qui. §. j. col. v.

b ¶ *Auctoritas.*] nota, pro antiquitate siue vetustate, quod dic vt j. de mo. §. fin. col. j.

c ¶ *Digesserit.*] id est, ordinauerit.

Tribunal & cõsistorium differunt.

d ¶ *Ad spectabilium.*] id est ad medios.

e ¶ *Tribunali.*] Vbi sedet iudex ordinarius in audiendo & iudicando.

sed principis vel Papæ dicitur consistorium: vt j. proxi. §.

a ¶ *Sacro.*] id est, suo proprio.

Causa minima quæ sit.

b ¶ *Minimis.*] nota hic quod dicitur minima causa quę est minor x. librarum: vt patet per sequentia: aliàs autem aliter dicitur: quod dic vt diximus j. de man. princ. §. sit tibi quoque. col. iij

c ¶ *Augustalem.*] scilicet venire qui moratur, in illa contracta. Accur.

d ¶ *Cognitoris.*] id est, principis.

e ¶ *Nulla.*] hic no. secũdo appellari non posse: vt in duobus sequẽtibus §. & dixim⁹ j. eo. §. j.

f ¶ *Emerserit.*] quia prouocatio speratur.

g ¶ *Augustalis.*] de quo superiori §. proximo dicitur.

h ¶ *Cognitoris.*] id est, vice principis qui sacer cognitor est. Accur.

i ¶ *Simili modo.*] id est, sine appellationis remedio.

Appellatiõis tres casus.

k ¶ *Illo videlicet.*] Hic cautè not. tres casus: aut enim appellatur à spectabili. & tunc ad præfectũ & quæstorem. & hoc siue ex se ipsi spectabiles cognouerint, siue ex delegatione principis: vt hic vsque illuc, sed à p̃fidibus quidem prouinciarum; &c. aut appellatur à clarissimis, & tunc ad spectabiles appellatur, vt ibi, sed à præfidibus, &c. vsque illuc, si autem vel illud, &c. aut appellatur ab illustri delegato à principe vel spectabili; & tunc ad antiquos iudices vt ibi, finaliter, &c. vsque illuc, omnibus aliis, &c. Si autem priuato princeps cõmitteret: tunc ad præfectũ prætorio & quæstorem appellatur. C. de appel. l. præcipimus. §. huic.

l ¶ *Cùm non.*] interpositio, est.

m ¶ *Sed à minore.*] ff. de arb. l. nam magistratus.

n ¶ *Vtroque officio.*] id est tam suis officialibus quàm quæstoris qui socius suus erat.

o ¶ *Priuati.*] scilicet ad ministrationem, non autem dignitate: me contradicat supradictis.

p ¶ *Gradatim.*] sic ff. de nego. gest. l. quæ vtiliter. in princ. & ff. de mune. & ho. l. vt gradatim.

q ¶ *Spectabiles.*] scilicet clarissimi. vel dic de duobus dici, f. si appelletur à præside qui verè clarissimus est: vt C. de priua. car. l. j. Item de iudice, f. priuato dato à principe, à quo si appellatur, ad spectabilẽ appellatur; in vtroque secundum hoc correctum est

sacro a auditorio adhibito litem exercerent: nouitas autem hoc de reliquerit: enenit vt super minimis b causis maximi nostri iudices inquietentur & homines propter minimas causas magnis fatigẽtur dispendiis: vt forsitan totius litis æstimatio ad sumptus iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Aegyptiaco tractu, vel adiuncta ei vtraque Libya prouocatio speratur, vsque ad decem librarum auri quantitatem: non in hanc regiam vrbem eam venire, sed ad præfectum augustalem c, qui audiat & causam dirimat vice sacri cognitoris d nulla e ei penitus post definitiuam sententiam appellatione porrigenda.

¶ Similique modo quoties in Asiana diœcesi, vel Pontica tale aliquid emerserit f vsque ad prædictam quantitatem decem librarũ auri appellationes ad viros spectabiles: comites fortè vel proconsules vel prætores vel moderatores quibus specialiter eas dem litis peragendas deputauimus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti augustalis g vice sacri cognitoris h intercedant, & causas sine spe quidem appellationis, Dei tamen & legum timore proferant decidendas. Orientalem autem tractum causas appellationes suspensas, & vsque ad decem librarum auri quantitate limitatas, ad virum spectabilem comitem Orientis mittere: simili modo i audientiam & finem eis impositurum.

¶ *A sententia spectabilis non ad spectabilem, sed ad illustrem appellatur: scilicet ad præfectum & ad quæstorem: etiam si dictu spectabilibus causa fuerit ex principis delegatione commissa, à sententia verò clarissimi ad spectabilẽ appellatur: & à sententia illustris ad superillustrem appellatur saluis remanentibus iuribus, & appellationibus. Ang.*

¶ Ilo videlicet k, obseruando, vt viri spectabiles, duces vel alij spectabiles iudices, non ad alios eadẽ spectabilitate decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus, quantæcunque sint quãtitatis (cùm non l oporteat ad compares iudices appellationes referri, sed à minore m iudicio in maius tribunal ascendere) sed ad illustrissimam præfecturam illorum appellationes cuiuscunque sint quãtitatis (vt dictum est) dirigantur, qui vnà cum viro excelso pro tempore quęstore eos dirimat: vtroq; officio n subministrante, id est, tam ex sacris scriniis more solito, quã præfecto prætorio. Ita tñ hæc sancimus, vt nec à ducibus, vel aliis

spectabilibus iudicibus, quib. fortè & si priuati o sunt, imperialis maiestas causas iniunxerit, appellatio ad memoratos spectabiles iudices currat ne causa non gradatim p procedere, sed perperã videatur. Sed à præsidibus quidem prouinciarum, & iudicibus à nobis datis, si non sint spectabiles q iudices intra memoratam quantitatem referetur r. Si autem vel illustres sint dati à nobis iudices, quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt, vel duces s, qui omnimodo spectabilitate sunt decorati: vel ij, qui à principe delegati sunt spectabilem habeant dignitatem: eorum appellatione sub quacunque quantitate in hanc regiam: vrbem ad competentes antiquo t more iudices, referantur, omnibus aliis quæ de appellationibus statuta sunt vel ab antiqua prosapia v, vel ab authoritate anteriorum x constitutionum, vel à nostra y humanitate intactis illibatisque custodiendis z.

DE CONSVLIBVS.
TITVLVS III.
NOVELLA CV.

¶ *Consules & eorum vxores & mares in septem ludis & processibus possunt spargere argentum, & ex argento populum muneribus honorare, aurum autem eis spargere non licet: quia soli principi aurum contemnere conuenit. Bar.*

¶ Scripta Strategio gloriosiss. comiti sacrarum largitionum exconsuli, & patritio.

Consulatus a nomen, & causa priscis quidem Romanis aduersus hostium adinuentum est vtilitatem, & in decretis b, quæ eis ordinatio communis dabat reipublicæ figura c, sortiebantur repentè prouincias in quibus d Romani bellum habebant, & secundum has sortiebantur fasces e, sequens verò tempus imperatorum piissimorum transponens bellandi & pacificandi potestatem ad largitatem, solam causam consulibus mutuauit & hanc temperatam & ordinatam, mensurámque non excedentem, paulatim verò quidam ita sumptuosè causam aggressi sunt, vt suam quidem ederent magnanimitatem: non tamen cogitarent: quia exemplum aliud non haberent, non enim ad plurimos venit substantiæ magnitudo, transcendens f etiam magnificentiam animæ, non mensura rei, sed propria magnitudine prouenions. ¶ Quia igitur videmus periclitari consulum nomen, quod ex temporibus ita prolixis, & ad millesimum propè annum veniens, cum Romanorũ republica pullulauit: propterea credimus oportere causam comprehendere, & immensitatem eius recidẽtes †, ad beneplacitas consulares statuere expensas: quatenus cõtinua sit Romanis, omnibus autem bonis viris existat accessibilis, quoscunque huiusmodi nos dignos esse ho

Plus minus Halo & reſtius.

† Rescindẽdo præcisa Halo.

quod dicitur C. de appel. l. præcepimus. §. huic.

r ¶ *Referetur.*] scilicet, ad spectabiles.

s ¶ *Vel duces.*] repete dati sunt à nobis.

t ¶ *Antiquo.*] hic erat mos fortè vt à spectabili ad illustrem: ab illustri ad superillustrem appelletur. sed secundum C. appellatur in casu huius respon. ad principem: vt C. de appe. l. præcipimus. §. penul. sed die eam corrigi per hanc.

v ¶ *Antiquæ prosapia.*] vt ff. de app. vsque ad tit. de iure fisci.

x ¶ *Anteriorum.*] vt C. de appel. vsque ad ci. qui bon. cede. pos.

y ¶ *Vel à nostra.*] vt patet in multis legibus Iustiniani quæ sunt sub prædictis tit. in C.

z ¶ *Custodiendis.*] nisi p hanc constitutionem vel per aliàs quę sunt in hoc volumine post istam, inueniantur correctæ.

DE CONSVLIBVS.

a ¶ *Consulatus.*] Hic ponunt quidam pessimam notã. s. hãc, hæc ꝓstitutio nihil valeat. sed certè: imò valet ad multa notabilia vt notat circa ipsam literã. dic ergo in primis antequam ad notabilia rituli veniamus. Consul dicitur, qui consulit reipublicæ, vt ff. de ori. iur. l. ij. §. exactis. ij.

b ¶ *In decretis.*] electionis. Accur.

c ¶ *Figura.*] id est, ꝙ qualitate.

d ¶ *In quibus.*] id est, contra quas.

e ¶ *Fasces.*] i. honores.

f ¶ *Transcendens.*] id est, dicere, non transcendens mẽsuram rei: vt ex pendas, plus quàm possis: sed tecũdũ primã mẽsuram proueniens ex animi virtutibus: quod é notãdum. & facit §. vt ẽter mi. fit nume. cleri. §. j. in fi. collat. j. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Scripta lex.*] C. de consulibus.l.ij.li.xij.

b ¶ *Medium.*] Nota me dium eligẽdum:vndecunq; fit: medium tenere beati. & illud Ouidij, Medio tutissimus ibis. & facit ff. de offic. proconf. l. folent. & fi. & instituit. de rerum di. § cum ex aliena. ibi placuit media. & insti. qui manumit. non poss. § vlti. Accur.

c ¶ *Immensum.*] not. reprobari immensitatem. sic & 3. vt deter. sit nu. cle. in princi. & 3. d rese. § fi. & 3. de nupt. § deinteps. arg. contra 3. de nõ eligen. § finimus. col. j.

d ¶ *Scriptione.*] centum lib. auri.

e ¶ *Spectacula.*] sic C. d spectac. l. j. & de feriis, l. fin.

f ¶ *Ianuariis.*] nota quem adipisci honorẽ in Kalen. Ianuar. sic ff. de cond. & demon. l. pubblius. & ff. de pet. hæred. l. item veniunt. § pridie.

g ¶ *Adorna.*] genus ludi est.

h ¶ *Thymelicis.*] sic ff. de his qui not. infa. § athletas. in princ.

i ¶ *Miraculum est.*] vnde dicitur, omne rarum carum, vt hic, & j. vt sine prohib. ma. § j. & ff. de legi. & senatusco. l. nam ab ea. Accur.

k ¶ *Coniugis claritate.*] cõsonat qđ statim subii cit. & quoniam vxores, &c. vt si maritus est consul. & hæc consularis dicatur: licet alia quæ esset vxor nobilioris, ei præferatur: vt ff. de se. l. j. quę hic est signata cõtra. & hæc sunt vera matrimonio durante seu iam dissoluto antequam nubat homini inferioris dignitatis: vt C. de nupt. l. eũ test. & ff. ad muni. l. filij. § j & ff. de sena. l. fœminæ. & C. de dig. l. mulieres. & titu. j. § non tamen. Accur.

l ¶ *Voluerit.*] no. honorem deferri ad superiorem scilicet matrem per filium. Sed contra ff. de senat. l. j. Solu. vt ibi: quia hic speciale.

m ¶ *Nam neque filia.*] arg. contra C. de episc. & cler. l. cum. Accur.

n ¶ *Constitutio dicit.*] ꝺ qua paulò ante fecimus mentionem: vt C. de consult. l. ij. quæ statim hic corrigitur. Accur.

o ¶ *Honorare.*] sic insti. de rer. di. § hoc amplius. Accur.

p ¶ *Post aurum.*] No. aurum pretiosius metallum: & post aurum argentum.

q ¶ *Imperatori.*] pot. solum principem debere habere aurum. & facit C. de agrico. & cens. domini. lib. vj. Accur.

Honores in maioribus calẽdis dabuntur.

Honores in periori bus differuntur.

† Pornal. Vide Alcia. in x. li. C. tit. de athletis.

nore decreuimus. Cuncta si quidem perscrutantes perspeximus quantum esse conueniat quod datur. A Martiano itaque imperatore eximio scripta lex r est, quæ volebat non spargere pecunias consules & ipsa eius constitutionum prima fuit. Igitur & post prædictam hanc constitutionem quoniam inuenimus, quod quidam hanc sequentes, nihil spargere populo passi sunt, alij autem & vltra legem agere hæc petentes, & promerentes, quæ petiuerunt, deinde ad sui animi respiciẽtes mensuram, circa aspertionem largitatem vltra terminum celebrauerat: quidam verò medium b bene eligentes mediocribus pro plurimis contenti fuerunt: quoniam etiam nos præcedentibus, quod medium est, optimum visum est esse, tanquam ex vtroque summis periclitantibus mox ad immensitatem procedere: propterea existimauimus & nos de hoc definire, quod decet: vt nihil nec immensum c nec inordinatum fit, neque nostrorum temporum indignum.

¶ Quantuncunque ergo competens est dati ab eo, qui à nobis eligitur per annum consul, occasione sportularum omnium, & distributionum, & expensarum: hæc omnia competenti scriptione d huic nostræ interponi sacræ sanctioni legi. In legis enim hoc ponimus schemate, vt transcendenti etiam pœna quædam inferatur competens. Reditus autem eorum immunitos omnes esse volumus. Si enim hoc adinuentum est, vt spectacula e ad animi voluptatem agantur populo, hæc autem à nobis determinantur in circensibus & bestiarum spectaculis, & thymeles delectatione, nullo horum noster priuabitur populus: sed erit quidem ei processus primus quo suscepit consulatum & huius possidet codicillos, Kalendis Ianuariis f. post illum verò secundum aget spectaculum certantium equorum (quam hippomachiam vocant) semel exhibendum: & post illud quod dicitur totius diei: multa delectatione implebit populum: hoc quod vocatur Græcè παγκράτιον, & cum bestijs pugnantes homines, & vincentes audacia insuper & interemptæ bestiæ. Quintum quoque faciet processum, quo ad theatrum ducit, quem adorna g vocant: vbi in scena ridiculorum est locus tragœdis † & thymelicis h choris, & spectaculis vniuersis: aut quod à iudicibus apertum est theatrum, rursus quidem spectaculum equorum certantiũ edit, seu quæ vocatur hippomachia †. Sextum agens hunc conuentum, ex hoc deponit annalem hunc honorem, in depositione agens solennem editionem, & ita septem noctium & processum complebitur cursus: nullam speciem antiquitus statutarum derelinquens. Vnam siquidem aliam adinuenire hippomachiã duoque cõtinuare quę vocatur theatrum & amphitheatrum, & non priorum horum contentos esse palam est: quia nihil noui vltra id quod prius agitur habet. Sufficere itaque rite causaputabitur: & singulæ dantur claræ, & non in tantum vt iam populo etiam odibile sit. in iis enim, quæ raro fiunt, miraculum est i.

¶ Hæc itaque de consularibus à nobis scripta, & determinata sunt expensis. Si autem etiam vxorem consul habeat: definita est à nobis & circa illam expensarum mensura. decet enim frui eas & coniugis claritate k. Si verò non copulatus est vxori, his satis est: nisi mater eius constat iam consulatũ digna & prius honorata, & velit eam vna frui secum schemate: & hoc in sola matre præbemus: alia verò non decorabitur mulier penitus præter coniugem & matrem: & illæ quidem omnibus modis: quoniam vxores coruscant radiis maritorum, hoc lege dante, matres verò, si consul hoc voluerit l, nam neque m filia, neque soror fortè, neque vxor filij: & multò magis si nec pertinens ad genus sit, hoc enim purè illicitũ existebat. ¶ Spargere autem in septem his processionibus populo consulem melius nos designauimus: sicut Martiani diuæ memoriæ constitutio dicit n. illa quidem abnegauit omnino munificentiam: nos autem corrigimus eam causam voluntate eius qui consulatus habet honorem, disponentes, siue enim nihil voluerit spargere: non cogimus, siue rursus venire ad hoc voluerit, & ex argento muneribus honorare o populum, nec hoc interdiximus, non tamen aurum spargere sinimus, non minoris alicuius, non maioris omnino, non medij characteris aut ponderis, sed argentum, sicut prædiximus, soli enim aurum spargere damus imperio, cui soli etiam aurum contemnere præstat fortunæ fastigium. argentium verò, quod mox post aurum p pretiosissimum fiet, & aliis consulibus largimur decens, & hæc sinimus eos spargere quæ vocantur missilia †, thymelicis, & caueis, & in quadrangulis & talibus quanto enim minora sunt quæ sparguntur, tanto plures suscipientes erunt: sicque rei mensura, dantis virtus, & voluntas siue nihil, siue modiocre, aut transcendens populo erogandi. hoc enim in consulatu definimus neque inuitos spargere cogentes, neque prohibentes: sed de argento quidem spargendo ita à nobis sancitum sit. & si omnino ad hoc accesserit, licentiam habeat distribuendi argenti munificentiam in suis processionibus, sicut ipse rectè se habere putauerit: [solo prohibito aurum omnino iaculari: quod imperatori q tantum tributum est contingere. [Aliorum autem quæ à nobis decreta sunt & conscripta in descriptione quæ hac continetur leges transcendi aliquid omnino aut addi nos nullo permittimus modo. Quod itaque definitum est (dicimus autem spargere) in dantis ponimus voluntate, omnino proprię potestatis, hoc eius qui dat facientes. quod verò à nobis definitum est semel & ordinatum, transcendi hoc nostra lex prohibet. Sed si quis præsumpserit quod definitum est, egredi, centum librarum auri persoluet pœnam, vt potè nostra præuaricatus præcepta & omnem huius legis corrumpens, quantum in se est, intentionem. Si enim pro hac tantum modo posita est lex occasione, ne dandorum immensitate consulatus desint, & propterea nos super

† Mappa.

† Vide Alci. in li. x. C. tit. de athletis.

a ¶ *Ex suo vocabulo.*] Iuã nomẽ debet esse equẽs rei: cũ p̃sul à cõsulẽdo dicatur. sic instit. de do. § est & aliud. & C. de epis. & cle. l. decernimus.

b ¶ *Per fustes.*] sic & in proœ ffor. um. circa fi.

c ¶ *Potationibus.*] Not. d ebrietate & potationibus. sic C. de adult. l. quæ adulterium.

d ¶ *Spe lucri.*] sic ff. de peti. hæred. l. sed & si. §. quod autem quis.

e ¶ *Memoriam.*] sic j. vt propon. nomen imper.

f ¶ *Dignos.*] No. iudices dignos honorandos. sic C. de offici. iu. l. j. Acc.

g ¶ *Immortalem.*] sic 3. qũo opor. epis. § fi. & j. vt ppo. no. impe. in prici.

h ¶ *Descriptionis.*] id est, scripturæ. Accur.

i ¶ *Breuiatores.*] i. qui breuiationes scribunt. Al.

k ¶ *Legem animatam.*] Not. principem esse ipsã legẽ animatã in terris. & facit ad hoc C. d̃ lega. & ꝑsti. l. digna. & C. de testi. l. ex impfecto & ff. de leg. & se. l. princeps. & ff. d̃ leg. iij. l. ex imperfecto. & insti. q morte. § j. Ac.

Princeps est lex animata in terris.

l ¶ *Trabea.*] vestis ꝑsularis de qua fit mentio. C. de consuli. l. j. li. xij. Al.

DE NATV. &c.

Virem.] hanc qđ dã nõ habẽt: vel si habẽt nõ habẽt hic, & solũ habẽt id verbum notabile qđ est circa principiũ. nã q̃ in multitudi.

¶ *Albo curiæ.*] in quo scribebantur nomina curialium: vt ff. de albo. scri. l. j. & l. ij.

¶ *Antemo.do.*] quod est j. vt ꝑõ. lar. in prin.

¶ *Abrogauimus.*] vt C. de decu. l. fin.

m ¶ *Tua nostram.*] sic j. q. mo. na. effi. sut. § & qñ. variẽ. vsq; ad § trib. autẽ.

VT NVLLVS MVTVANS, &c.

¶ *Scilicet facta solutiõe vel aliquo dato loco solutionis, alias contra: vt* C. *proxi. cõst. § sãcimus. & no. differẽtia iter hãc & illã. illa enim dicit ẽt quãdiu fruã debeãt dare agricolæ suis creditorib. quod hæc nõ dicit ita hæc est localis: vt i prin illa generalis: vt j. ti proxi. & § sin autem. & ideo hanc breuiter pertranseas: & procede ad sequentem.*

n [R]*Pter.*] sic C. nelic. po. l. ij. & 3. vt iud. sine quo quo iuss. s. j.

o ¶ *Angustia.*] dicentes terminum, cui urrisse, vt ob hoc vsuras vel accessiones peterent ex mora, & propterea retinerent terras loco pignoris: vt subiicit. Accur.

q ¶ *Cuius exemplarium.*] id est, sicut in illa continebatur quam superfluas illas donationes & expensas abbreuiamus, & in populi effusas processiones, & spectacula ad bene se habentem deduximus mensuram ritè aliquid decentiùs dinumerauimus considerantes, id est spargere argẽtũ & neque quicquã dare, eorundem consulum dimittentes voluntatibus, vt nobis sint amplius, & semper ex suo vocabulo a tẽpus adornẽt, qui quod dispositũ est, transcẽdit: rite, vt potè nostrã prætiaricatus legẽ dignus est pœna, sic enim nobis erunt iugiter consules, causæ immensitatem non formidantes. nec tãquam certissimum periculum cõsulatum refugientes & auersantes & propter ea sancimus legem hanc sub firmitate seruari. ¶ Nullꝰ igitur eã egredi præsumat: nec si vehementer idoneus sit, nec si nostrorum sit iudicũ nec si maximæ curiæ, aut nulli administrationi præsit. hęc enim omnia nos cõsiderantes, omnibus proposuimus super donationibus æqualitatem, nulli penitus licẽtiã dantes exire mensuram, quæ hac cõtinetur lege nisi in solo argento in processionib. spargendo, aut neque hoc faciendo quod in eorũdẽ consulũ posuimus (sicut sæpe diximus) voluntatib. ipsis quoque. qui hoc accipere cõsueuerũt, maximè gratiæ in hac nostra reposi æ sunt lege. si enim periculũ erat deficiẽtibus cõsulib. neq; quicquã accipere nunc aũt accipient mediocriter' multã habebũt ritè huic legi gratiã, q̃ sufficiat pro nihil offerente, & hoc enim ipsum non permittere nos gloriosissimis cõsulibus aut aurũ spargere, aut vasa maiora, sed in miliarensis, & melis, & caueis, & quadrangulis mediocribus: & huiusmodi facere donationem sanctio ad humanitatem à nobis adinuenta est, & populo medelam præbens. Si enim hoc egerint qui consularem edent munificentiam, & his solis concilient populares, ne quicquam de maximis lucris deceruantes, seditiones exercebunt adinuicem, & venient vsque ad alternas plagas quas per fustes b & gladios & lapides egerunt frequẽter, rem omnino nobis odibilem. Videbamus enim eos contendentes quidẽ & malis innumeris implẽtes alterutros occasione sparsorum, & ab eis arreptorum: domũ verò referentes omnino nihil: sed ea die in ebrietatibus, & potationib. c omnia expẽdentes. ¶ Si vero forsitan spe lucri d maioris etiã præ expẽdisse contigerit, post

r *In Illyricanas.*] id est, in Sclauoniam.

cà verò aut nihil aut minus accipiat: etiam damnum & debitum habebit, & plagis, & vulneribus, & ex hoc malis incurrere cogitur. Si autem mediocre fit quod spargitur, nec vehementer contendent: nec quæstus expectantes abundantia vulnera aut plagas alterutris vltra mensuram dabunt. Ideoque communem prouidentiam introduximus ex hac lege & communi reip. figuræ quatenus tempus habeat post imperium, & consulis fugem memoriam e atque vocabulum gloriosissimis nostris iudicibus & qui ex maxima curia sunt (eò q̃ honorare nobis placet dignos f non expendentes immẽsè) decentem damus consolationem & nostro populo & aliis omnibus, licet desperantibus iam causam propterea quod superfluum est auferentes, vt consulatum immortalem g reip. statuamus. Subiaceat igitur (sicuti prædiximus) nostra dispositio huic legi cuius exemplaria recondentur in foro tuæ celsitudinis cum hac lege quam ad eam direximus, per tempora tamen gloriosissimos consules sancimus ex solo tuo foro exemplar descriptionis h accipere huic subditæ legi, vt secundum eam omnia dentur.

¶ Descriptionem namque ideo à sede tua dari volumus vt nec ipsis liceat prævaricari, nec his, qui vocantur breuiatores i, adulterari aliquid horum, quæ à nobis disposita sunt: sed periculo custodiendum hanc descriptionem in foro tuæ gloriæ, dari exemplar eius cum subscriptione cingulum habentis hoc cui nunc ipse præsides: vt per omnia inadulterata maneant quæ à nobis disposita sunt. Difficultatem verò nullus habebit horum qui ad consulatus veniunt honorem, si mediocrem ita faciens expẽsum in omni tempore fiet. Etenim omne quicquid hactenus consulatus habentes honorem, & ex foro tuæ celsitudinis, & ex gloriosissimis præfectis nostris, aut etiam aliunde per munificentiam nostram percipiebãt, & nũc eis concedimus: ab eis quidem faciendas expensas abbreuiantes à nobis autẽ largitatem non minorantes. Omnibus autem à nobis dictis imperatoris excipiatur fortuna: cui & ipsas Deus leges subiecit, legem animatam k † committens hominibus, eò quòd Imperatori quidem iugis & indesinens consulatus omnibus ciuitatibus, & populis, & gentibus, in singulis quæ placet distribuenti, aduenit: aut cùm ipse annuerit trabea l; idecóque & imperij & consulatus per omnia sit sequens sceptra. Tua igitur celsitudo m nostram suscipiens legẽ perpetuè eam in sua manere fortitudine procuret secundum omnem, quæ in ea continetur virtutem legis. Scriptum exemplum Ioanni gloriosissimo sacrorum prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patritio. Script. exemplar Longino prudentissi. & gloriosissi. præfecto huius almæ vrbis.

† Sic papa dicitur habere oĩa iura in scriniope ctoris sui: vt in c. j. extra de coast. lib. vj. vbi vide.

VT NVLLVS MVTVANS AGRICOLAE, TENEAT EIVS TERRAM. TITVLVS IIII. NOVELLA XXXII.

Prouisio inducta per legem pro agricolis contra priuatos creditores, extenditur etiam ad milites. b. d. Bart.

Imperator Iustinianus A. Dominico præfecto prætorio per Illyricum.

[P]Ropter n auaritiam creditorũ, qui angustia o temporum abutentes, terrulas infelicium agrestium sibi acquirunt, pro pauco frumẽto omnẽ illorũ substantiam retinentes, legem posuimus quam primo quidem in Thraciam & in omnes eius prouincias, in præsenti autem in Illyricanas p patrias direximus: cuius exemplarium q † subdi etiam præsenti legi præcipimus: vt ne priuati quidem homines putent legem contra se solummodò esse propositam: milites autem altiore nitentes fastigio legem contra se non esse prolatam existiment. Vt ergo & tua magnitudo sciat, quod cõmunis hæc lex posita est &

† Exempla.

misit ad Illyricos de militibus ita & hic dicitur, vt subiicit. nec enim facit mentionem de proxi. constit. licet quidam contra sentiant. nam illa ad istam nullam habet coniunctionem vel continuationem, licet loquatur de simili materia.

a ¶ *Et prouincialibus.*] id est, ipsis paganis siue rusticis in locis illis tantum vsi ipsa locum habentibus et sequens constitutio sit generalis.

b ¶ *Anteriore lege.*] quam misimus ad Barac. gentes.

¶ NVLLVM CREDENTEM, &c.

¶ Id est, mutuantem. sic ff. si cer. pet. a. l. ij. §. j.

† Hinc apparet hanc constitutionem subiici debuisse sequenti vt in edit. Halo andri.

d ¶ *Tenere illius terrã.*] vt ꝛ. proxi. in rub. facta solutione debiti, non prius: vt j. e. §. fancimus.

e ¶ *Debet vsuram.*] ff. agricola. licet quidã dicat in quolibet alio: vt dicen. ff. j. §. finaũ pecunias.

f ¶ *Rem duram. Aut ritiam.*] ꝛ. ti. px. in prin.

g ¶ *Communem omnib⁹.*] At superior fuit localis: quidam tñ dicunt hanc localem, f. in Constantinopolitana tñ ciuitate: sed exinde extendi dicũt ad alias terras: vt j. §. sin autẽ pecunias. Accu.

† Praetius.

h ¶ *Administras.*] loquitur Agerochio cui hæc constitutio mittitur.

i ¶ *Dantes.*] ff. creditores mutuo illis rusticis.

k ¶ *Non minorem.*] imò maiorẽ, eã maior sit pœna inter hoies & vicinos querelari, & eorum non posse vti suffragio quã si esset abeis remotus: vt C. ad apo. l. hi. qui sanctam.

l ¶ *Alia specie.*] alias aliam speciem.

m ¶ *Aridis.*] sunt autẽ aridi, qui adinuicem cõmisti non confunduntur: sed liquidi cõfunduntur: vt vinum, mel, & similia, vt insti. de rerũ diu. §. fi duorum. & §. q si frumẽtum. Sed nũquid hoc ius quod ẽ in aridis hic obtinet, & in liquidis locũ habet? Respõ. nõ: imò istam⁹ iuri antiquo vt vsq; ad duplũ possit esse acceptio sicut in vsura nautica: vt C. de vsu. l. oci. nam vt in nauti. pecunia est periculũ dãtis mutuũ: ita in tali mutuo fructi⁹ medio tẽpore efficiuntur deteriores, j. vilioris pretij: vt ff. de nau. fœn. l. fœnerator. in fin. etiam nudo pacto: vt in illa vsura nautica: vt C. de vsu. l. fru menti. cũ enim hoc non mutet. f. nec nos dictum ius antiquũ prohibemus. Accursius.

n ¶ *Terrulas.*] & hoc ideo sic dicit, vt denoteꝛ vtilitatem rei, & creditoris auaritiam.

Siliqua quid sit.

o ¶ *Siliquam.*] Siliqua est, vt Isidorus interpretat, xxiiij. pars solidi. alij dicũt esse vij. argu. eius qđ hic de octaua fructuum dicitur: vel dic esse genus monetæ quod verius est: vel iiij. pars Vnciæ: vt ff. de annu. l. liberto. §. filium. & not. q̃ p legẽ statuitur certus modus vsurarum in certo genere hominũ: vt in rusticis: vt hic. fic & alias lex statuit certas vsuras: prouincialibus a & militibus, & omni cingulo, nulla excusatione cuidam competente: ideò ad tuã sublimitatem præsentem legem destinauimus: sciturisque militibus, qui præsenti legi non esse obedientes existimãt, quod cingulo denudati, inter priuatos habebuntur, pœnis, quas in anteriore † lege b posuimus, prius nihilominus subiugandi.

¶ NVLLVM CREDENTEM AGRICOLAE TENERE c illius terram & quantam debeat vsuram d dare. TITVLVS V.

¶ *Nullus credens agricolæ pro debito teneat terrã eius: & si crediderit aliquos fructus aridos pro quolibet modio nomine vsurarum in anno percipiet octauam partem modij. Si verò pecuniã mutuauerit, pro quolibet solido accipiet vnam siliquam. Ang.*

¶ Idem August. Agerochio clarissi. præsidi Aemimontis ¶ in Thracia.

REm duram, atque inhumanam, & quæ vltra omnem impietatem & auaritiam e sit, prospeximus lege salubernima sanare & communem omnibus f deponere medicinam, non tantum in præsentis necessitatis tempore, sed etiam in omni quo futuro. Venit enim ad nostras aures, quosdã in Misia secunda, prouincia quam ad ministras h, auare necessitate tẽporum captata, quosdam fœnera titios fecisse contractus, & paucã mensuram fructuum dantes i, terrulas eorum abstraxisse: & ex hac causa quosdam colonorum fugæ latebras petisse, & alios fame esse necatos, & tristissimam pestẽ homines inuasisse, incursione barbarica non minorem k. ¶ Sancimus itaque oẽs huiusmodi creditores, quatũcunque vel tritici, vel hordei, vel in ea spẽ l, quã in fructib⁹ aridis m est, crediderit, hoc reddito in præsenti cũ parte modij octaua pro singulo modio in vno quoque anno præstanda, terrulas n colonis restituere, nemine penitus eorum audente terrulas detinere sub occasione fœneratitiæ cautionis siue in scriptis, siue sine scriptis credita sit contracta. ¶ Sinautẽ pecunias dedit, nihil amplius quam siliquam o vnam pro singulo solido annuam præstare. Et hanc salubrem vt C. de his quib. vt indi. l. j. & j. de ali. & emph. §. hoc etiam super.

p ¶ *In omnes extendimus.*] hinc colligũt quidã q̃ hodie vbi sunt vsuræ coarctãdæ & accessiones per hanc constitutionẽ, vt iã non valeat, imò sic correcta lex C. d vsur. l. eos. §. sup his. & facit ẽt p hoc qđ ẽ j. & hãc l. cõmunẽ, &c. Item facit & ibi, sciturisque omnibus creditoribus, &c. Itẽ facit quia & alias tex. est generalior quã rubrica ita & hic: vt C. etiam ob chirographa, d pign. te. poss. l. j. Itẽ qa vlurę odio sæ sunt: ergo restringendæ in dubio: vt ff. de pe. l. pen. sed nos p tra. restringimus enim hãc legẽ tã tũ in agricolis: quorum causã & alia statuit specialia: nã tempore statonis nõ trahuntur ad mu nera: sed alij sic C. d agri. & cẽ. li. xij. l. j. Itẽ & circa testamẽta: vt C. de testa. l. fi. Itẽ & circa iuris ignorantiã: & qa eis parcif: vt ff. de iur. & fa. igu. l. regula. Item ipsa rubrica hoc euidẽter ostẽdit. à qua licet argumentari, vt ff. si cert. pec. l. j. in aliis ergo omnibus seruatur lex prædicta, eos quę ponut varios modos vlurarum. sed hodie iure canonum aliter est. quod dic vt not. j. de eccle. ritu. in prin. col. v.

q ¶ *Initiũ.*] nam lege generaliter in futuro, non autem in pterito tempore ante compositionẽ sui extẽdũtur: vt ꝛ. de nupt. §. fi. & C. & ff. de legib. & con. l. leges.

r ¶ *Et creditoribus.*] sic ꝛ. de fide. §. quod autem

s ¶ *Omnibus.*] non tamẽ. omnibus debitoribus secundum nos sed secundum alios etiam omnibus debitoribus. Accu.

t ¶ *Cadent.*] ipso iure: vt C. loc. l. fin. Accur.

¶ DE RESTIT. ET EA, &c.

¶ Hæc prima pars expeditur j. e. vsq; ad §. vnũ. x ¶ *Ex ea quæ parit.*] hoc dicitur j. eo. §. vnum. vsque in fi. con stitutionis.

y ¶ *Decursio.*] Licet prima ei⁹, i. dicere: licet principia dentur, q̃ maximæ siue regulæ aplantur in dialectica: hoc non sufficit, nisi nouę exceptiones, quæ regulas falsificant dicantur: vt hic: & ꝛ. de non alie. §. vbi autem. col. ij. hæc cautem est regula q̃ res q̃ subiacent restitutioni, prohibentur alienari. hæc autem est exceptio nisi in causa dotis & dopropter nu. & facit ff. de re. iur. l. semper generalibus. & ff. de le. inj. l. vxorẽ. §. felicissimo. sed ecõtra regula perẽpta siue regulariter aliquo perẽpto non est opus alia p scrutatiõe deiceps: vt ꝛ. de non eli. §. finimus. in fi. §. col. j. & ff. de re. du. l. fi is. §. vtrum.

Piguori obligatũ alienati nõ pot.

z ¶ *Corrigatur.*] corrigendo alias exceptiones quæ non placent, & dimittendo quæ placent.

a ¶ *Legi.*] lubaudi fit, sed sine eo subaudito legi potest. Accur.

b ¶ *Legis.*] quã modo incipiet, f. j. eo. §. quãobrẽ. hic aũt primò tres dubitationes ponit quas non soluit: sed tu solue vt ibi dixim⁹ circa literã.

a ¶ *Periculum.*] f. obligationis secundum Alber.

b ¶ *Restitutione.*] hæc prima dubitationẽ nõ soluit, sed solue vt diximus inst. de le. g. ij. & C. cõia de le. l. j. quæ dicit q̃ non sunt obligatæ.

c ¶ *Multa.*] f. q̃stio: vt subiicit. & est secũda dubitatio quã nõ soluit.

d ¶ *Quæstio.*] ec erat beneficiẽda hæc dubitatio, cũ hæc verba diuersa ad inuicẽ significent.

Nã vbi rogat restituere, qđ hæredi superstiti qui moritur, f. hæres. sufficit si quartã reliquerit. vt ꝛ. de rest. §. finaũt. col. viij. Si verò simpliciter: tũc quarta deducta dodrantẽ restituere: vt C. ad tre. l. j. & ij. alias enim nisi interverba esset vis, nõ esset quæstio faciendi: vt C. cõia de le. l. ij. q̃ huic rñd. est cõtraria.

e ¶ *Res.*] non solum res illius, qui grauabatur restitutione.

f ¶ *Post detentionem.*] hoc verbũ nõ erat necesse p testatorẽ dici, &c.

g ¶ *Et introducebãtur.*] vt patet C. cõmuni. de leg. l. j. & est hic tertia quæstio, sed hãc dicit se soluisse: vt subiicit.

h ¶ *Ex inopia.*] f. actione in rem.

i ¶ *Legem.*] vt C. cõia de lega. l. fin. §. sed quia nostra maiestas. Accur.

k ¶ *Alienari.*] irreuocabiliter. quod verbũ alienationis ad eos actus refertur propriè per quos dominiũ transfertur: vt C. de fun. do. l. j. sed largè & ad p. gnoris obligationem trahitur: vt ꝛ. de non alie. §. alienationis. col. ij. sed certè hæc litera videtur sibiipsi cõtraria. Nam prohibet primo alienationẽ: ergo si fiat, nõ valet: cum quicquid fiat cõtra legẽ, nõ valet: vt C. de le. & cõ. l. non dubiũ. sed ftatim subiicit quod ambulat cũ propria fortuna alienatio: ergo valet. Sed dic q̃ valet f. irreuocabiliter: nã existente con. restitutionis infirmatur alienatio, & hoc propter prohibitionẽ: vt patet. ff. de leg. j. fi fundũ. & ff. quem. ser. amit. l. is cui. §. fi. & ff. de fidei. le. l. generaliter. §. quoties. in casu tñ etiã interim nõ valet, vt fi velit alienare manumittendo. Et est ratio: quia nõ posset reuocari facilè vt alia relicta: vt ff. qui & à quib. l. generaliter. §. sub conditione. nisi in testo manumitteret iste rogatus: quo casu & testaméti fauore & libertatis valet: vt ff. ad Treb. l. quidã. §. si filiũ. sed cũ quarta maneat apud grauatũ, quare nõ valet alienatio quatenus durat quarta, vt & alias ꝛ. de nu. §. quoniã infirmas? Rñ. imo valet: vt ff. ad Treb. l. Marcellus. §. res. q̃ ergo hic dicit posse revocari? dic esse verũ si vltra quartam suam alienet vel obliget. Accurs.

l ¶ *Reuerti.*] sic ff. de cõtrahend. empt. l. alienatio. sic ff. vt in poss. leg. l. si fideicommissorum. j. & ij. respon.

m ¶ *Lex.*] scilicet C. communia de lega. l. fi.

n ¶ *Longæua est.*] i. inueterata secũdũ Al. sed certè nõ poterat habere vltra x. an. vel xj. cñ illa & ista sit Iustiniani, nec ipse iperauerat tpe huius legis nisi x. an. vel parũ plus: vt j. vt pr. no. imp. §. p alias longeuũ q̃ c. annis ponit: vt j. hæc cõsit. innouat i prin. co. vj. & C. de sac. ian. ec. l. fi.

o ¶ *Quod prædiximus.*] scilicet in prin. huius titu.

p ¶ *Indigere.*] alias ostẽdere. & tũc repete ostenderet dico. l. fi illã. C. cõmunia de leg. l. fi. Sed quare dicit indigere quadã exceptione: imo duabus exceptionibus. f. dotis, & antenup. do. vt declarant sequentia.

q ¶ *Ex his læsi.*] f. quæ ꝛ. dicuntur in dicta nostra lege.

r ¶ *Dotem.*] suam.

s ¶ *Factæ.*] à viro.

t ¶ *Dabat.*] f. pactũ in casu mortis viri facti: vt j. eo. §. quamobrem. ne grauabatur plurimæ contẽtionis erat negotium, siue oporteret etiã res quæ restitui iussæ fuerant, periculum a pati, siue solas eius, qui grauabatur restitutione b, & multa c quædam erat etiam circa ipsam verborum differentiã quæstio, c vtrum defunctus præcepisset res, c quæ manerent post mortem eius, qui grauabatur restitutione, oporteret restitui: an absolute restitui, quod relictum erat, post detentionem f legitimæ partis, iuberet? & introducebantur g etiam fideicommissi persecutiones, & ex inopia h in rem missiones: & plurimi alij, & varij, & insolubiles pene prædictæ in rem missionis circuli. Sed tanquam nos dudum hoc sanãtes legẽ i scripsimus, modis omnibus prohibentes restitutione grauatas res, aut alienari k, aut obligari, sed cum propria ambulare fortuna: & apud quemcũque fuerint: non manere firme: sed reuerti l ad illũ, cui dari iussæ fuerunt. Et facta lex m iam quodã modo longæua est n, & in iudicio approbata frequentatur, sed futurum erat quod prædiximus o vt (quod ferre omnia consueuit) tempus ostenderet indigere p quadã exceptione necessaria legem. Adierunt enim nos viri & mulieres ex his q læsi. Moriente namque viro, vxor quidem & dotem r exigebat, & donationis ante nuptias factæ s partẽ, seu propter nuptias, quã viri mos ei dabat t: defuncti verò frater aliunde vindicabat res, & patris v profere bat voluntatẽ, & trahebat x mulieris res y, dicens fratrem quidẽ suũ eas z expendisse: ese verò apud mulierẽ videre paternas res, quas pater, non existentibus filiis, restitui præceperat ei a, & recipere ex omnibus b eas instabat, neq; cessabat donec satisfactio legi nostræ c per omnia proueniret. Sed ingemiscebat iuste mulier, & dicebat iniustũ esse quasi per deceptionem dominum quidẽ virum fieri dotis totius: & si præmori mulierem contigisset, lucrũ habere secundũ pactum: quia verò vir mortuus est, se ignorante restitutionẽ, amissionis periculũ sustinere. Sed huic quidẽ data est negotio forma d quam bene se habere putauimus. ¶ Rursus e autem alter f supplex g apparuit dicens vxoris patrem substantiã eius substituisse h aliis suis filiis partámque partem solã apud eam iussisse manere: & magnum sibimet imminere periculũ, si suæ quidẽ substantiæ periculũ pateretur, & circa dotis restitutionẽ & circa totum ex dotalibus instrumentis super antenuptiali donatione pactum: sibi verò nihil liceret promereri horum, propter sublationem & restitutionem. Hæc nos merito commouerunt, & in melius arbitrati sumus nostram corrigere legem, quam subiectos despicere, periculum sustinentes maxime in nuptiis, quarum nihil est hominibus vtilius, tanquam solis facere homines valentibus i. ¶ Quamobrem præsentem ponimus legem, omnia quidem alia k prioris à nobis positæ constitutionis rata manere volentes: hoc verò innouantes solummodo, vt si quis de cætero restitutionem fecerit l suarũ rerum primũ quidem seruet filio legitimã partem, non quartã (hoc enim m emẽdauim⁹, inopiã n eius plurimã reprehendentes) sed tertiã o † modis omnibus aut mediã secundũ filiorũ numerũ p. deinde ex reliqua substãtiæ parte ¶ si non sufficerit r legitima pars ad

Concor. c. Raynutius. in glo. super vet trebellianũ post prin. ti. ibi hæc. hodie extra de testamẽ.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Vide hoc melius in ti. de vsurisin. antiquis. itẽ li. vj. decre. quia magis spectat ad forumecclesiasticum quã ad seculare? discernere d vsuris. Agricolę priuilegia.

v ¶ *Et patris.*] testamento. i. communis tam mortui fratris quàm huius qui nunc petit bona. cauerat enim forte communis hic pater vt quicunq; eorũ præmoreretur sine filiis superstiti partẽ suã restitueret.

x ¶ *Et trahebat.*] ad se.

y ¶ *Res.*] id est, dotem.

z ¶ *Eas expendisse.*] i. cõsumpsisse, cùm forte dos erat inæstimata: aliàs enim esset mariti periculo: nec valeret hæc allegatio fratris. sicff. fol. matri. l. æstimatæ.

a ¶ *Ei.*] id est, superstiti.

b ¶ *Omnibus.*] f. aliis reb⁹ mulieris. Vel dic ex omnibus. i. ab omnibus. scilicet, eas possidẽtibus nedum à muliere. Ac.

c ¶ *Legi nostræ.*] quasi dicat, non cessabit nisi adimpleantur ei omnia quæ in lege nostra dicũtur: vt C. commun. de leg. ar. l. fina. §. sed quia. nã omnia volebat. Vel dic non cessabat donec hæc lex superuenit: licet postea cessare eum oportuit: vt j. eo. j. quamobrem.

d ¶ *Forma.*] q. d. hæc quæstio fuit de facto & determinata est. sed illa determinatio non est in corpore iuris.

e ¶ *Rursus.*] nunc cõqueritur vir: ꝛ. verò cõquesta est vxor.

f ¶ *Alter.*] vir.

g ¶ *Supplex.*] id est, supplicans.

h ¶ *Substituisse.*] i. per restitutionem reliquisse.

i ¶ *Valentibus.*] vt supra de nupt. in prin. con stit.

k ¶ *Alia.*] id est, omnes alij casus qui sunt in d. l. C. commu. de leg. l. fi. vx leant præter eum qui est in d. §. sed quia.

l ¶ *Fecerit.*] id est, fieri iusserit. R.

m ¶ *Hoc enim.*] alias quid enim, &c. & tũc inter rogatiue legas, quasi dicat, nihil esset quod correxisset. ꝛ. de tri. & semi. §. j. collat. iij. quod falsũ est: imò correxit oẽs ll. quæ dicebant quartam sufficere ad filium excludendum: vt dicebat lex C. de inoff. testam. l. cum quæritur. & l. parentib⁹. aliàs est quidem enim. & tunc ponitur enim pro certè. Accur.

n ¶ *Inopiam eius.*] i. paruitatem eius quartæ.

o ¶ *Tertiam.*] f. ferret filio pater iubẽs fieri restitutionem suarum rerũ.

p ¶ *Numerum.*] quod plane dic, vt ꝛ. de trien. & semif. §. hinc nos.

q ¶ *Partẽ.*] scilicet volumus dotem antenupt. dona.

r ¶ *Si non sufficerit.*] sed none hæc legitimã debet habere sine omni grauamine: vt ꝛ. de trie. & se. §. phibemus? Rñ. sic, & ita habuit. sed ipse filius postmodũ semetipsum grauauit cõstituẽdo donationẽ, & pactũ super ea donatione faciendo. vnde non à patre, sed à semetipso hoc grauamen sensit: quare de sua legitima satisfacere debet, donec durat. vt hic dicit: hæc eadẽ ponas cõ in muliere. & nota hic mirabile: quia etiã vltra legitimã habet filius de bonis patris etiam cõtra velle ipsius patris. sed hoc nõ est ꝑpter se, sed propter dotis vel donationis propter nup. priuilegiũ, vt subiicit: & hoc etiã nisi in fraudẽ nimiũ se grauauerit. vt j. eo. §. hæc igitur omnia. Et hæc eadẽ locũ habẽt quãdo filius dotẽ iam accepit. & super dona. à se data pactum fecit. vt Incretur mulier. vel ecõtra mulier donationẽ iam accepit. & super dote à marito lucrãda pactũ fecit. Nam si hæc duo debita nõ possunt solui de bonis eius qui ad hoc tenetur, porrigitur manus. etiã ad restitutionem: vt ꝛ. eod. §. adierunt. & §. rursus. & etiã ad hũc intellectum possunt hæc verba accõmodari. & vterque intellectus verus est. Sed quid si fuerit extraneus hæres grauatus restituere? Respon. retinet pro dote vel do. non tamen si soluit: vt in nouel. eo. tit. Accursius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Dotis.*]aliàs ad dotis. & secundũ hãc literã pũcta ibi merita. & qđ subiicit excipere & ad restitutionẽ, i. de restitutiõe. ad hoc, i. ad hmõi oblationes do. & antenup. do. Itẽ aliàs aut dotis. &c. & tunc pũcta ibi excipere. & qđ subiicit & hoc ad restitutionẽ, s. dnegãdã subaudi. Ac.

b ¶ *Merita.*] subau. ér, & facit ff. ad Treb. l. mulier. §. cum proponere tur. & nota hic dotẽ cõstituendã, & do. ꝓpter nuptias ꝓ honestate personarũ & merita, i. patrimonij facultatẽ, & facit ff. d iure dot. quarto. & C. de nup. l. si furto ff. in fin.

c ¶ *Adiectum.*] neutraliter ponitur: & sic exponẽ: qa primo satisfiet de legitima, donec durat. postea vero subditur de restitutione vel ad constitutionẽ dotis vel ẽt antenu. do. vel ad restitutionẽ: vt modo dixim⁹. Ac.

d ¶ *Quæ communiter.*] sic ff. pro soc. l. actione. §. Labeo. & ℨ. de nõ ali. §. qa verò verisimile. in fin. col. j. & C. de ca. tol. l. j. §. fi. & C. de iur. calum. l. ij. §. sed qa veremur.

e ¶ *Et ante nor.*]s. iure ꝓ suis & imperatores q di xerũt, vt licet omnia bona obliget, tñ qdam exceptiõ: nam ex eo quod nũc male fit præsumitur a & tũc de pig. l. obligatiõe. & l. vel quæ. & l. deniq;. & l. sequen. & C. quæ res pignoo. oblig. poss. l. j.

f ¶ *Etiam el.*]s. viro. Ac.

g ¶ *Postea.*] id est, post hanc legem.

h ¶ *Restitutionibus.*] i. in donatione.

i ¶ *Non enim.*] verè melior sententiam eligimus, &c. vt ℨ. prox. ibi, quo modo non nos. &c.

k ¶ *Læsionem.*]i. in fraudem huius legis.

l ¶ *Augmentũ.*] etiã si non fit dos cõstituta vel donatio secundum facultates. Accur.

m ¶ *Vnum.*] duo enim capitula hæc habet ꝓstitutio: vt patet etiam in rub. & est similis processus hic, & supra de nu. §. duo. & §. sequenti.

n ¶ *Appellant.*] repete venerunt

o ¶ *Quas.*]mulieres. Accursius.

p ¶ *Tres.*] C. de secund. nupt. l. j. & C. ex qui. causa infa. irro. l. decreto. & C. ad Tert. l. si qua mulier.

q ¶ *Legem.*] ℨ. de nupt. §. prima.

r ¶ *Parte nostræ.*] i. dictæ constitutionis. ℨ. de nup. §. si igitur. vsque ad §. si verò expectet.

s ¶ *Hunc.*] s. virum.

t ¶ *Extulit.*] i. extra ciuitatem ad sepeliendum portauit: mortuus enim est: sic ℨ. de non eligen. §. j. in prin. collat. j.

v ¶ *Appareat.*] s. nunc. nam ex eo quod nũc male fit præsumitur a & tũc de adult. l. fi. & adulterij. propterea enim quod aliquando fit bene vel malè & alia vice fieri præsumitur: vt ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris. & ff. de act. l. si cui. §. iisdem. & C. de inoffic. testa. l. iij.

a Vide de hoc in ca. eũ in inuẽtute. extra de præsumpt. vbi ad hoc bonẽx.

x ¶ *Perfecto.*]idem dico & si circa xj. mensem erat à quatuor vel quinque, tribus vel duobus diebus in antea post introitũ. Nã per decẽ mẽses & duos dies põt portare mulier filiũ in ventre, & nõ plus: vt hic, & ff. de suis & leg. l. intestato. §. fi. Itẽ plus quã sex mẽsibus oportet ꝙ portetur: vt d. l. intestato. dicitur. & ff. de stato. l. septimo. Sed qd si est natus in xiiij. vel xv. mẽse post viri mortẽ? Rñ. idẽ, cũ certũ sit & ex mario nõ esse, & ante annũ cõceptum esse: & ita inuenies si bene cõputes vsq; ad xix. mẽses natũ à x. mẽsib⁹ ℨ. nec esse ex marito cõceptũ, & ante annũ cõceptũ, & ira habebit locũ pœna huius cõstitutionis: nã quare aliud esset in alio tali tẽpore quã isto, s. xj. mẽsiũ: ratio reddinõ põt. sit ergo idem: vt ff. de verb. ob. l. à Titio. in fin. sed si post xix. mẽses sit natus põt esse conceptus post annũ luctus, & sic cessat pœna huius legis.

Mulier per decem menses & duos dies potest filium parere.

y ¶ *Eorum.*]s. mulierũ.

z ¶ *Mox.*] i. statim.

a ¶ *Eam amittat.*] vt ℨ. de nup. §. si igitur.

b ¶ *Illius.*] s. mulieris.

c ¶ *Erubescimus.*] dicimus tamen vt subiicit.

d ¶ *Quia legẽ nosceret.*] scilicet, de anno lugubri quã habem⁹ C. de secun. nup. l. j. & ℨ. denup. §. si igitur.

Tu vide Gellium lib. iij. c. xxj. & Ale. li. iij. Parad. ca. vij.

e ¶ *Porro.*]hęc põt dici secũda ratio. & facit ad hanc rationem. ff. ad le. Aqui. l. si seruꝰ seruũ. §. si fornicarius. in fi. §.

f ¶ *Quia hæc.*]s. mulier. & loquit̃ Iustinianꝰ sanciés, in casu quæstiõis de facto quã habebãt filij cũ matre: vt ℨ. §. & qm vsque huc. sed j. §. vnde fanciimus. fanciés generaliter: aliàs esset superfluum vnum eorum.

g ¶ *Decies milies.*] & hoc colore loquẽdi hyperbolice pleriq; vtitur hic liber: vt supra de hæredi. & Falcid. §. exhæredatos. collat. j.

h ¶ *Castigationibus.*] id est, delictis in quibus castigantur.

i ¶ *Stuprum.*]Quod i vidua cõmittit: vt ff. ad le. Iuli. de adul. l. inter liberas. §. stuprũ. Accur.

k ¶ *Et pœnis illis.*]quas sustinet mulier quæ ĩtra tempus luctus nubit vt ꝓbatur statim. Accur.

l ¶ *Parcimus.*] id est, subuenimus.

m ¶ *Quam.*] s. pœnam.

n ¶ *Malignæ.*]ꝓsumitur eũ nõ castè vixisse penes primũ, & tractasse eius mortẽ: vt ℨ. c. §. sed quid erit vbi mulier cogitur vltra annũ expectare: puta vsq; ad quĩnquenniũ. & si nupsit. perdit dotẽ & donationẽ, vt ℨ. de nupt. §. sed & captiuitatis. & §. si verò vxorẽ? Rñ. nõ ita perdit si solũ fornicaretur mortuo marito: quia sic & alia ratio est, s. turbatio sanguinis: vt ℨ. de nup. §. & insuper. Accur.

o ¶ *Et indubitata.*] Hic collige manifesta nõ indigere probatione, sic ff. de dote præle. l. j. in fi. & ff. de verb. obli. l. continuus. §. cùm ita. & ff. qui satisd. cog. l. fi verò pro condemnato. §. qui pro rei qualitate.

Manifesta ꝓbatione nõ egent.

a ¶ *Relinquens.*] q. d. non debet relinqui multum.

b ¶ *Circa terminũ anni.*]idẽ postea intra xix. mẽses. vt ℨ. e. §. diximus.

c ¶ *Castitate luxuria.*] i. nõ debet habere plus luxuria quã castitas, & facit C. de do. inter vir. & vxo. l. si ex volũtate. & ff. de do. inter vir. & vxo. l. iij. & ff. qđ vi aut clã. l. Seruius. & ff. ad Tur. l. j. §. accusationẽ.

d ¶ *Spem scripturæ.*] id est, scriptæ donat. propter nup. vt ℨ. diximus ibi, vnde sancimus.

e ¶ *Legitimas.*] id est, primas vt dicũt. vel dic secũdas: qa cũ nõ possit impune facere nuptias, facit vt hoc ℨ. ibi nõ digna se, &c. & sic no. dici legitimas nu. ante annũ: & tñ puniunt. & sic no. dici aliqd esse legitimũ, qđ pœnã meret. ar. cõtra. C. de adul. l. Grachus. sed certè matrimoniũ hic nõ punit. Sed nimia festinãtia. Itẽ ꝙ dicit de stupro posse eam accusari, est cõtra C. de adul. l. fi ea. Sed nõ est ℨ. Nã licet dicat ibi adulterij, exponimus tñ, i. stupri. ne cõtradicat ff. de adul. l. si vxoris. §. planè. Sed dic ibi esse vxorem: hic viduã. Itẽ ibi palã se subiiciebat, hic non: vt C. eo. l. quæ adulterium. Sed qd de muliere tutrice filiorum nũquid erit idẽ? Videt ꝙ sic: vt ℨ. de nup. §. fi verò tutelam. Sed dic cõtra cum hoc nõ inuenias expressum: vt ℨ. de admi. offi. in fi. ceris appel. §. fin. in fin.

f ¶ DE TABELLIONIBVS, &c.

Hoc expeditur ℨ. e. vsq; ad §. illud.

g ¶ *Et vt protocola.*] hoc expeditur ℨ. e. §. illud. & expone vt ibi.

h ¶ *Item paulo ante.*] Non ꝙ sit scripta aliqua lege, sed de facto fuerat illa lis. Accu.

i ¶ *Documentum.*] id est, charta quædam.

k ¶ *Eius.*] s. mulieris.

l ¶ *Nõ habens.*] dictum documentum.

m ¶ *Iguara.*]s. dicta mulier.

n ¶ *Tabellione.*]Tabellio erat minor, tabularius maior: & magister stationis maior vtroque. magistrum autẽ hunc adiuerunt contrahentes, & ipse cõmisit tabulario audientiam: tabularius autem tabellioni scribendum commisit: vt probant sequentia. sunt autem & alia multa nomina horum publicorum scriptorum, vt C. de tabel. in ru. & l. fi. & hoc fi habes in litera à tabellione & tabulario: aliàs est & tabularij subscriptionem, &c. & tunc idem é sensus. Alij dicunt pro eodẽ poni vtrunque: & dicunt, & pro, id est, Sed primum verius est. & sic fuerunt duæ delegationes, vt dictum est.

o ¶ *Tabulario.*] à tabulario dicitur completũ, eò quòd dixit vel mandauit tabellioni scribendum.

p ¶ *Eius.*] tabellionis: vt ℨ. patet ibi. & ille, &c.

q ¶ *Ostendens.*] prædictum documentum tabellionis.

r ¶ *A se delegata.*]i. dicit ꝙ nõ mãdauit vt scriberenẽ q̃ scripta sunt.

s ¶ *Qui.*] subaudi, ille.

t ¶ *Audiebat.*] scilicet, iudex, &c. Accur.

v ¶ *A tabellione.*] cui vltimo fuit hoc mandatum scribendum.

x ¶ *Veritatem.*] optimè sumitur hic arg. quod iudex omnibus modis laboret ad veritatem quærendam. sic C. de eden. l. is apud quem.

y ¶ *Deduxit.*] alias adduxit. & alias deduxit. id est, fecit deduci. id est, venire coram se. Azo.

z ¶ *Ille.*] scilicet, tabellio.

a ¶ *Completionis.*]s. subscriptionis suæ. nam ipse tabellio scripsit &

b ¶ *Nosse.*] id est, nesciebant qualiter contraxerunt. ℨ subscripsit.

c ¶ *Horum.*] scilicet, discipulorum qui erat tabularius.

d ¶ *Commisisse.*] scilicet, dictum magistrum.

e ¶ *Suorum.*] scilicet discipulorum.

ta est delicto, omniũ impiissimus iste partus noxiã eam relinquẽs a?

¶ Vnde sancimus si quid tale cõtigerit & ante luctus tẽpus peperit mulier circa terminũ b anni, vt indubitatũ sit sobolẽ non ex priori cõsistere matrimonio: modis cõibus eã priuari antenuptiali donatione & secũdũ proprietatẽ & secũdũ vsum: subdẽdã quoque aliis oĩbus pœnis ac si secũdas eã cõtigisset ante luctus tẽpus legitimas celebrasse nuptias. Non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria c: sed subiiciatur quidẽ & ipsa pœnis periculũq; sustineat ẽt circa spẽ scripturæ d propter stuprũ: vt neq; nuptias acerbas desideret, neq; legitimas e nuptias maiore malo circumueniat. ¶ Quæ igitur placuerũt nobis, & per hãc sacrã declarata sunt legẽ, tua celsitudo cognoscẽs, solẽniter per programata propria manifesta faciat vniuersis. Dat. Kalen. Ianu. Cõstãtinop. post Belis. V. C. Coss.

DE TABELLIONIBVS f: ET VT PROTOCOLAE dimittant in chartis.

TITVLVS VII. NOVELLA XLIIII.

¶ Tabellio à partibus rogatus debet per se audire negotium, & ipsemet scribere: nec alii cui delegare potest. In vrbe tamen Constantinopolis duo specialia circa Tabellionis officium exercentur. Ang.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni præf. præto. iterum exconsuli, & patritio.

Lẽtẽ paulo ante h audiuimus præsenti legi præbentẽ occasionẽ. Ex persona quidẽ mulieris cuiusdã ferebatur documẽtum i literas quidẽ eius k nõ habẽs l (erat enim harũ ignara m) cõpletũ aũt à tabellione n & tabulario o, subscriptionem eius p habens, & testiũ ostendẽs q præsentiã. deinde dum quædã dubitatio super eo fieret, muliere dicẽte nõ esse à se delegata r, quæ charta loquebatur: qui s litem audiebat t, quærebat à tabellione v cognoscere negotij veritatẽ x: deniq; tabellionẽ deduxit y: at ille z literas recognoscere dixit cõplexionis a ta bellionis, nõ tñ nosse b aliquid horũ c quæ secuta sunt. nec enim sibi ab initio penitus delegata, sed cõmisisse d cuidã suorũ e hoc facere f: neq; postea venisse g ad cõpletionẽ; sed rursus alij h hoc cõmisisse. & is i quidẽ qui affuit cõpletioni k venit: nihil nec ipse dicens l se nosse. etenim neque scriptor fuit documenti: sed solũ docuit: quia præsente se hoc dimisũ sit m: nec cui ab initio delegatum est, inuẽtus n est. vnde nisi per testes iudex valuisset agnoscere causam purè, periculũ patiebatur o: vndiq; cadẽre negotij notitia. Et illud quidẽ cõpetẽtẽ meruit examinationẽ, atq; decretũ p. ¶ Nos autẽ credimus oportere vniuersis auxiliari, & cõmunẽ in omnib⁹ q facere legẽ: quatenus præpositis operi tabellionũ r, ipsis per se s omnibus modis iniũgatur t † documentũ, vt dum dimittit v, intersit x, & non aliter imponatur chartæ completio, nisi hæc y gerantur: vt habeãt vnde sciãt negotiũ: & interrogati à iudicibus possint quæ subsecuta sunt cognoscere & respõdere z, maxime quãdo literas sunt ignorãtes qui a hęc iniungunt b, quibus facilis est c, & inconuincibilis de negotio horum quæ pro veritate secuta sunt.

† Facit c. inter dilectos. eũ glo. super verbo, proficeret, extra de fide inst. Cõ eor. etiam c. cũ olim. extra de priui. leg. instrumẽti facẽdo delegari non potest.

l ¶ *Dicens.*] tabellio.

m ¶ *Dimissum sit.*] i. mãdatum vt scriberetur.

n ¶ *Inuentus est.*]s. tabularius.

o ¶ *Patiebatur.*]s. dicta mulier.

p ¶ *Decretũ.*]per nostrã sententiã q̃ de facto cultus: q̃ & fuit ius: vt C. de le. & con. l. fi. in prin.

q ¶ *In omnibus.*]s. homi nibus: & oĩbus terris: vt in nouel. eo. ti. & sic reprobaquorũdã opinionem qui dicũt hãc constitutionẽ localem: sed nos dicimus generalẽ: vt hic & ℨ. ibi, hoc custodiri, &c. nisi in duobus casibus: vt ℨ. eo. §. penul.

r ¶ *Operi tabellionis.*] id est, ipsis tabellionibus: vt in nouel. eo. tit. s ¶ *Ipsis per se.*]& caue tibi: qa hæc litera tria dicit: & ipsi tabellioni iniungi siue mãdari instrumẽtũ. Itẽ & per se mandat siue iniũgit, vt ipsemet scribat, & non alij mãdet. Itẽ & debet audire ipse idẽ verba ℨctus vsque ad cõpletionẽ, vt subiicit: & dum dimittitur, &c. olim aũt nõ erat ita: sed dum ibamus ad tabellionẽ magistrũ, ipse nõ audiebat nos: sed alij cõmittebat audientiã si volebat, & ille auditor non scribebat: sed alij scribẽdũ cõmittebat: & ipse tãtũ audiebat: vt ℨ. eo. §. cũ glo. super verbo, proficeret, extra de fide inst. Hodie aũt & eo. in prin. Hodie aũt & cõtractũ audit vsque ad finẽ: & sibi iungitur documentũ, vt ꝙ ipse cõponat: vt hic dicitur, & põt esse ratio quare non possit sic cõmitti. qa facere instrumẽtũ nõ cõperit iure magistratus, ergo delegari nõ põt: vt ff. de offi. eius cui mandatum est iurisd. l. j. in prin. Sed nõne tota die videmus esse Florentiæ magistrũ stationis, & per eos fieri instrumẽta qui discipuli sunt? Respon. ibi audit contractum discipulus & sibi iniungitur documentum. & ideo scribere potest: licet & magister apponat ibi signum suum ratione maioris auctoritatis: vt ff. de eden. l. fi quis ex argentariis. §. j. nam quo signa sunt plura in chartis, tanto cautiora sunt instrumenta: vt ℨ. de fide instrumento. §. oportet. col. v.

t ¶ *Iniungatur.*] Hic no. ad hoc vt tabellio faciat chartã oportet sibi mãdari à patribus siue verbo rogo, siue delego, siue volo, siue ĩmilib. vt hic, & ℨ. in prin. ibi. nõ esse à se delegata. sed aliud in teste. nã fortitus valet: vt ff. de test. l. ad fidẽ. nisi in quatuor casibus: vt ℨ. de test. §. & licet. in fi. §. Sed nũquid est necesse vtrũq; cõtrahẽtiũ hãc mãdare? Rñ. sic, licet forte possit distingui: an sit gratia vtriusq; præiudiciũ. & tũc oportet vtrũq; mãdare: vt hic, aut pro vno tãtũ & tũc sufficit eũ mãdare cuius sit gratia: fortè eñ alter nũquã mãdaret in cuius sit præiudiciũ: & vt ff. de ver. ob. l. inter ff. pulãt. §. j. & ita seruat maximè in denũtiationib. quę fiũt ab vno alteri ex variis causis. Sed qđ si nõ inuenit in instrumẽto ꝙ sit mãdatũ vel iniunctũ à partib⁹? Rñ. præsumo semper esse iniunctũ: vt insti. de inu. fti. §. fi ita scriptũ. & insti. de fideiuss. §. fi.

v ¶ *Dimittitur.*]id est, perficitur contractus.

x ¶ *Interfit.*] tabellio ipse, id est, sit præsens.

y ¶ *Nisi hæc.*]s. tria q̃ dicta sunt in litera: vt modo cautè notauimus.

z ¶ *Et respondere.*] scilicet iudicibus.

a ¶ *Qui hæc.*]s. instrumenta facienda. b ¶ *Iniungunt.*] tabellioni.

c ¶ *Quibus facilis est.*]i. facile põt decipi illiterati ꝓ mutatione scripturarũ, & nõ potẽrit ꝓbare ℨrũ: qa quãtũ ad eos, res est inconuincibilis

Universidad de Deusto

cibilis,si non potuerunt ipſũ probare contrarium,quare illiterati à tutela excuſantur:vt inſti.de excu. tuto.§.fimiliter. ſecundũ quoſdam. Item à poſtulando repelluntur.vt C.de poſt.l.ij.ſecundum quoſdam. Item à iudicando:vt ȝ.de iudi.§.ij.Itẽ à clericatu:vt ȝ.de ſanct. epiſc. §.j.& ſupra quomodo opor.epiſc.§.neque ex idiota.Accur.

a ¶ *Hæc.*] quæ dicuntur in hac lege.

b ¶ *Ciuitate.*] ſiue in pꝛouinciis,ſic manifeſtè reprobat eorũ opinio qui dicunt tota hanc conſtitutionem eſſe localem.

c ¶ *Sciẽtibus.*]ſ.tabellionibus. vel dic magiſtris.

d ¶ *Præter hæc.*] i.diſcipulis ſuis iniunxerũt documenta componere:vt in nouel.eo.tit.

e ¶ *Et qui.*]i.diſcipulus.

f ¶ *Ad iniungendum.*] i.audiendũ id quod erat magiſtro iniunctũ. Acc.

g ¶ *Et intereſſ.*] id eſt, ad audientiam.

h ¶ *Suſtinebit.*]ali.obtinebit.ali.ſuſtinebit. Ac.

i ¶ *Quale.*]ſ. ſuſtinebat magiſter qui,&c.

k ¶ *In ea.*] ſ.ſtatione.

l ¶ *Ille.*] ſ. magiſter.

m ¶ *Cadet.*] vt C.de iudæ.l.iudæos.

n ¶ *Vnus.*] ſ.alius. ſi ille qui deleganit magiſter fortè non ſit idoneus.& de his dicit ȝ.prox.§.

o ¶ *Erit.*] ſ. primus in ſtatione.

p ¶ *Miniſtrantium.*] diſcipulorum.

q ¶ *Illi.*] ſ.magiſtro.

r ¶ *Hoc agere.*] i. cõuenire cũ eis qui inſtrumẽta cõponi deſiderant:vt in nouellis. eo.tit.& ſic no.q nemo debet verecundari facere arrẽ ſuã.

s ¶ *Ille vero.*] repete quoniam.& dic ille,ſcilicet,diſcipulus.

t ¶ *Illius.*]ſ.magiſtri.

v ¶ *Hoc egerit.*]i.cõpoſuerit documentũ quod iuriſcõſũ erat magiſtro faciẽdũ.per qđ videbatur eũ puniri:ſed non punit imò efficit primas ſtationis : vt dictũ eſt.& ideo non punitur, vt hic innuit:q a obſequitur imperio patris vel domini vt ff.de reg.iur.l.velle.

x ¶ *Eis.*] ſ.magiſtris.

y ¶ *In ſtationibus.*] aliàs ſuper ſtationibus. aliàs in ſtationibus.

z ¶ *Iniungitur.*] ſ.diſcipulis.& facit ff.de inſt.l. qcũq;.§. ſed & cũ filio.

a ¶ *Tabellio.*] ſubrogatur.vel dic,id eſt,magiſter.

b ¶ *Damnificãdo.*] q a ſtationis habet redit⁹ integros,vt ſubiicit,neq; cadẽte,&c.ſed q⁹ ſoluet hos reditus?Rñ.magiſter q cõdurit.Sed nũqd repetit à diſcipulo q nũc ibi eſt magiſter?Videt q̃ non: q a ſuo delicto pdidit:vñ ex eodẽ facto pœnã & pmiũ hic nõ debet:vt ff.ſol.ma.ſi ab hoſtib⁹.§.fi.ſed verius eſt agat & repetat cõditione ex hac lege : ſatis eñ punit⁹ eſt de delicto:q a primatũ amiſit:vt C.de pœ.l.ſancim⁹.Ac.

c ¶ *Et nõ ipſe tabellio.*]ſ.ſubrogatus.ſi eñ ipſe idẽ eſſet dñs ſtationis, nõ peteret reditũ à ſeipſo vel à magiſtro qui eſt delectus. Nã mitius debet agere cũ magiſtro ſuo quã cũ aliis.Itẽ exceptione doli ab eo repellit,ſi ſibi reſtituturus eſt,vt modo dixim⁹:vt ff.de excep.do.l.dolo.

d ¶ *Cadente.*] ſcilicet domino.

e ¶ *Omnibus aliis.*] ſortè quædam pepigerat magiſter cum domino ſtationis eius,quæ ſeruanda ſunt inter eos:vt dicit.

f ¶ *Et per ſe cauſam complere.*] q.d.aut faciãt tria quæ facere debẽt, aut eos cõtrahẽtes admoneãt : vt p ſe ipſos ſuos cõpleant cõtractus.

g ¶ *Raro.*] q a tabellio impediãt per ſe cõponere:nõ ideo ſemper hac obiecta occaſione dicat ſe velle aliis cõmittere. Vnde legiſlatores de

Leges detẽminant ꝺ in ro accidenti bus.

vt ergo omnia hæc z prohibeamus,propterea præſentẽ cõſcripſimus legẽ : & hæc cuſtodiri modis omnibus volumus à tabellionibus ſiue in ipſa feliciſſima ciuitate b, ſiue in prouinciis ſint : ſciẽtibus c quia ſi præter hæc d aliquid egerint,cadẽt omnino iis,quæ vocantur ſtationibus:& qui e ab eis diri gitur ad iniungẽdũ f documẽtũ, & intereſt g,ipſe dñs ſuper ſtationis auctoritate erit, & mutabitur cã:& ille quidẽ decæterò hoc obtinebit h officiũ in ſtatiõe,quale i q in ea k primatũ tenebat:ille l verò cadet m ea,aut vnus n erit o miniſtrantiũ p illi q :quoniã ille quidẽ dedignatus eſt hoc agere r quod erat cõceſſum ei:ille vero s ſecundũ illius t voluntatẽ hoc egerit v, propterea nos hãc intulimus eis x pœnã, & optimi fiant circa documenta & iuſti & cautiores, & non propter ſuã requiẽ,& delitias corrumpãt alienas vitas. ¶ Si verò indignus ſit fortè poteſtatẽ in ſtatio nibus y ſuſcipere is,cui documẽtũ extra ea, quæ à nobis diſpoſita ſũt per præſentẽ legẽ, iniũgitur z :tabellio a quidẽ cadat omnibus modis hac cã:alter verò pro eo cõſtituatur:nihil omnino dãnificãdo b ex hoc ſtationis dño,quicũq; fuerit extraneorũ , & non ipſe tabellio c,neq; cadẽte lucris exinde venientibus:ſed illo ſolo,qui talia perpetrauit,& dedignatus eſt ſuũ cõplere opus, primatu cadẽte d: oĩbus quidẽ aliis e ſuper ſtationis iure integris dñis eius ab ipſis tabellionibus qui talia peccauerũt,ſeruãdis.Et nõ fingãt tabelliones occaſiones,per ægritudinẽ fortè diſcedẽtes,aut occupationes hmõi, licebit enim eis,ſi quid tale fuerit, euocare eos qui cõtrahũt & perſe cãm f cõplere:,pinde hæc quã cõtingũt rarò g , nõ impedimẽtũ faciẽt vniuerſis,eò q nihil inter homines ſic eſt indubitatum, vt non poſſit(licet aliquid ſit valde iuſtiſſimum)tamẽ ſuſcipere quãdã ſollicitã dubitationẽ h ,ſed nec quæſtus i eorũ minores fieri per hoc, propter cõtrahentiũ frequẽtiã occaſionẽ habẽtes:cũ melius ſit pauca agere cautè k ,quã multis intereſſe periculosè. ¶ Vt tñ l nõ vehemẽter eis m duran lex eſſe videatur:nos cõiicientes o humanã naturã, mediocres etiã eis leges noſtras ponimus.propter tales em eorũ fortè dubitationes p damus eis licentiã ſingulis q vnum r ad hoc cõſtituere, geſtis apud clariſſimũ magnarũ cenſus feliciſſimæ ciuitatis s ſolẽniter celebratis , & licẽtiã t eis v dare: vt delegẽtur x ei ab iis,qui veniũt ad eius ſtationẽ,& documẽta.& dimiſſis eis intereſſe:&nulli† omnino alteri in ſtatione exiſtẽti licẽtiã eſſe vt aut delegetur ei initiũ y ,aut cũ dimittuntur z interfit: ni tabellioni qui auctoritatẽ habet, aut a qui ab eo ad hoc ſtatutus eſt. ¶ Si vero præter hoc fiat,& alter delegatur: tũc ſubiacet pœnæ tabellio, qui auctoritatẽ habet à nobis dudũ b defini tam , ipſis tamẽ documẽtis c propter vtilitatẽ cõtrahentiũ non infirmãdis. Nouimus enim , quia legis me tu decætero & ipſi cuſtodiẽt,quæ à nobis decreta ſunt , & documenta ſub cautela facient.

¶ *Tabellio debet primò inſtrumentum in protocolo redigere,ponendo diem inſtrumẽti celebrati,& omnia opportuna,& in ea charta contractum ſcribere per extenſum,aliter non tenet inſtrumentum confectum : quod habet locum in ciuitate Conſtantinopolitana. Angel.*

¶ Illud quoque præſenti adiicimus legi , vt tabelliones non in alia charta pura ſcribant documenta , niſi in illa quæ d in initio e (quod vocatur protocolũ f) per tempora glorioſiſſimi comitis ſacratũ noſtrarum largitionum

† Concor. tex. cum c. cum.P.tabellio. in gl. ſi. in ſi.extra de inſt.inſtru.

a Vide Bal. in l. j. §. ne autẽ. in iiij. col. C. de ea duc.tollend.

Protocolum quid ſit.

z ¶ *Dimittuntur.*]i.qñ cõpletur ipſe idem cõtractus vel qñ ſcribitur.

a ¶ *Aut.*]i.ſaltem. b ¶ *Dudum*].in hoc §.

c ¶ *Documẽtis.*]Hic eſt argumẽtũ,imo lex expreſſa q tabellio nõ põt delegare diſcipulũ ſuũ ad cõponẽda inſtrumẽta[a].ſed ſi fecerit inſtrumẽtũ,nõ vitiat,ſed tabellio pœnã patiſ.Sed certè hoc eſt in Cõſtãtinopolitana ciuitate tm.Quid aũt de aliis? põt dici idẽ ratiõe ſimilitudinis:vt qđ eſt hic in omni eo cui cõmittit pter deſignatũ ad hoc,idẽ ſit ibi in quolibet.vel dicas aliud ibi:q a ibi ,phibẽt & nullo caſu cõcedit:quare eſt illud ppetuo ,phibitũ:hic nõ:vnde ſi ibi fiat cõtra,nõ valet inſtm:vt C.de leg.& cõ.l.nõ dubiũ.Itẽ no.hic aliud optimũ ar.q vbicũq; tabellio pdit officiũ ſuũ,qđ pp multas cãs:vt q a miniſtrauerit ſcripturã alienationi rei ſacræ:vt ȝ.de nõ alie.§.ad hæc. & in aliis ſimilib⁹ caſibus,q nõ ideo debent vitiari ſua inſtrũa.& facit ff.de offi. prætor.l.barbarius.& hoc eſt verũ:arg.contra tñ eſt C.de ſen.paſ. l. fin.

d ¶ *Quæ.*] ſ.res,ſcilicet,ſcriptura in initio chartæ facta.

e ¶ *In initio quidem.*] ſ.habeat appellationẽ,vt ſequitur,& facit ȝ.vt præpo.no.impera.§.j.

f ¶ *Protocolũ.*] dicit à protos,qđ eſt primũ,& collũ qđ eſt collatio, ſcilicet

ſcilicet,literarũ.q.d.prima collatio literarũ in charta. non autẽ ideo dicitur quaſi in primo collo literarum hoc fiat: quia ſi fieret in primo collo chartæ:ſecũdũ hoc charta haberet plura colla:in hoc aũt mitto imbreuiatura totius cõtractus fiebat,& anni domini,& ſimilia,vt ſubiicit, & debet ſtatim in eadẽ charta ſiue mẽbrana fieri inſtrumentum: vt ſic eſſet dubitatio in inſtrumento, recurreret ad imbreuiaturã quę pꝛtocolũ dicitur, vt dictũ eſt:ſic & dicitur Adã pꝛtoplaſma : quaſi primo plaſmatus à Deo.Itẽ Stephanꝰ pꝛotomartyr quaſi primus martyr poſt natiuitatem Chriſti,hodie aũt hæc nõ ſunt in vſu, ſed vel in quaterno vel prorſus alia charta fiũt huiuſmodi rogationes quæ cõſuetudo cũ ſit generalis , vincit hãc legẽ generaliter:vt ff.de le.& ſenatu.l.de qbus.in fin. ſed elim in Cõſtãtinopolitana tantũ ciuitate ſeruabatur:vt ȝ. pxi. §.

Conſuetudo generalis vincit legem.

a ¶ *Habeat appellationem.*]q.d.habeat charta nomen comitis ſcriptũ. Accurſius.

b ¶ *In talibus ſcribuntur.*] ſ.imbreuiaturis.nã præter ea quæ dicunt ȝ. vt pꝛepo.no.im.colla.v. & hic ſcribitur:ibi forma cõtractus breuiatur.

c ¶ *Et vt.*]repete pręſenti adiicimus legi:vt pꝛto colum non incidant.

d ¶ *Sancimus.*] ſcilicet, non faciendo.

e ¶ *Suſcipiant.*]ſcilicet, iudices.

f ¶ *Adulteram.*] id eſt, falſam.

g ¶ *Diximus.*] vbi eſt breuiatura in princi.

h ¶ *Decreta ſunt.*] i illo §.vt tñ nõ vehementer.

† xvj. & ex §.Illud. vſq; huc: nam alia cõia ſunt quæ diximus ȝ.eo.§.nos.

i ¶ *Valere.*]ex neceſſitate.Accurſius.

k ¶ *Et licet.*] repete , & vbi licet.i.licitũ eſt negotiis intereſſe ſubaudi.

l ¶ *Non dare.*]repete.& vbi non licet dare.

m ¶ *Cui.*] ſ.falſitati.

habeat appellationem a , & tempus quo charta facta eſt, & quæcunque in talibus b ſcribuntur :& vt c protocolum non incidant, ſed incertum relinquant. nouimus enim multas falſitates extalibus chartis oſtenſas & priùs, & nunc.ideóque licet aliqua ſit charta (nam & hoc ſanctimus d) habens protocolum non ita conſcriptum , ſed aliam quandam ſcripturam gerens , neque illam ſuſcipiant e , tanquam adulteram f , & ad talia non opportunam : ſed in ſola & tali charta qualem dudum diximus g ,documenta ſcribant.

¶ Hæc itaque , quæ de qualitate talium chartarum à nobis decreta ſunt h , & de inciſione eorum quæ vocantur protocola , valere i in hac fœliciſſima ſolum ciuitate volumus, vbi plurima quidam contrahentium multitudo, multa quoque chartarum abundantia eſt. & licet k legali modo intereſſe negotiis , & non dare l occaſionem quibuſdam falſitatem committere: cui m ſe obnoxios exiſtere demonſtrabunt , qui præter hæc aliquid agere præſumpſerint. Quæ igitur placuerunt nobis , & per hanc ſanctam declarata ſunt legem,tua celſitudo operi effectuique tradere feſtinet. Datix:† Kalend.Septemb.poſt Beliſ. V.C.Coſſ.anno xj.

DE ECCLESIASTICARVM RERVM n IMMOBILIVM ALIENATIONE ET DONATIONE o.

TITVLVS I.

NOVELLA XLVI.

¶ *Rei immobilis alienatio & inſolutum pro debito fiſcali conceſſio permittitur de rebus eccleſiæ,ſi ex mobilibus ſatiſfieri non poſſit: ſi tamen epiſcopi,& clerici conſenſus accedat:pro debito verò priuati ſolum in ſolutum datio conceditur exceptis rebus immobilibus eccleſiæ Conſtantinopolitanæ,& aliarum ſibi ſubditarum,vel re cõmendatarum, quæ nullatenus alienantur. Angelus.*

¶ Imperator Iuſtinianus A.Ioanni glorioſiſsim. ſacrorum per Orientem prætor.iterum prætectorum iterum exconſuli,& patritio.

Collatio quinta.

n ¶ *De eccleſiaſticarum rerum. &c.*

Hic ſubiicitur quinta collatio:& qđ dicit alienationes, ſcilicet facta pro fiſcali tantũ debito.

o ¶ *Solutione.*]id eſt,datione inſolutũ ipſi creditori etiã priuato. non ſolùm fiſco: vt ȝ.eo.§.ſi verò priuatus.

p ¶ *Et circa. Immenſum.*]Sic vt ȝ. vt detur num.cleric.in princip. fic ȝ.de nu. §. deinceps. in fin. collatio iij. Accurſius.

q ¶ *Meritum.*] ſ. eſt

r ¶ *Menſurã.*] q. d.non cõſtrinximus quãtũ neceſſe videbat: ſed diuiſimus etiã vltra menſurã, vt non nimiũ recedere videamur ab eo qđ fuerat primo cõſtituẽs:vt patet inſti.qui ma.non poſ.§.cum ergo. Accur.

s ¶ *Retinentes.*] id eſt,refrænantes.

t ¶ *Scribſimus legem.*] vt ȝ.de non alie.col.ij.

v ¶ *Videbamus.*] ratio quare fecimus legem illam.

x ¶ *Paulatim.*] repete videbamus.

ET circa leges ſtudiũ & alia omnia à nobis, ideo quotidie cum labore aguntur, vt vtilitatem noſtris ſubiectis inueniamus : quod effuſum† quidem & immenſum p eſt , remouentes: quod autem & optimum & meritum q , ſubrogantes. Sæpe quoque ex ſtudio propter priorẽ immenſitatem etiam vltra menſuram r , legem conſtruximus : vt quod primitus effluebat retinentes s ita æqualitatẽ decæterò introduceremus. Nuper igitur ſcripſimus t legem de ſanctiſſimis eccleſiis omnibus,& monaſteriis, & reliquis venerabilibus domibus nullam eis rerum immobilium alienationis licentiam permittentem. Videbamus v enim cauſam effuſam,& paulatim x ad alias eccleſiaſticas migrantes poſſeſſiones,neq; y pretiis ſolutis dignis z , neque opere ineuitabili a imminente alienatis b :ſed etiam c cõtra poſitas† iam leges decies milies circunuẽtiones factas. ¶ Quo circa primam perimentes d viam omnibus ſimiliter inacceſsibiles contra e eas facimus circunuentiones: ſed hinc f pleriq; g quidẽ ſanctiſſimarũ eccleſiarũ aliarumque venerabilium domuũ vtilitatem habuerũt poſſeſsiones , nullo has minuere præſumẽte , occurrit tamen h etiã aliquid difficile.debita enim aut longo tempore cõſtituta,aut etiam poſtea ex quadam neceſsitate , & maximè per fiſcales occaſiones eis accidẽtia , ad alienationis neceſsitatẽ ſacras perduxerũt domos. mobili enim nõ extante i ſubſtãtia ſufficiẽti periclitabantur in nouiſsimam venire neceſsitatem harũ præſules neq; vendere potentes, neq; vnde debita ſoluerẽt k ,habentes.Sed pro talibus quidẽ debitis poſſe pro ſolutione creditoribus dari poſſeſsiones eccleſiaſticas, tamen cum cõperenti ſubtilitate & obſeruatione facienda ſolutione , iam ſæpe permiſimus l :ſicut neque m palam hoc noſtra prius permiſimus lege. Si verò non priuatus aliquis eſt creditor, ſed præeminet† fiſcus & exigit debita, eſt autẽ inopia pecuniarum : accipere verò immobilem poſſeſsionem impoſſibile eſt fiſcum hic relaxare aliquid , ſubtilitati legi competere iudicamus.Et ſi qua neceſsitas huiuſmodi fiat , etiam alienationem

† Imperator tollit quod eſt immenſũ & effuſũ:ſic papa tollit multitudinẽ litium. c. finem litibus. extra de do. & con. cum ſimilibus.

† Cõcor. in procœ.lib.vj. poſt principium.

† immittet.

y ¶ *Neque.*] migrantes dico neque,&c.

z ¶ *Dignis.*]ſcilicet, eccleſiis.

a ¶ *Ineuitabili.*]imo bene poterat euitare illam alienationem.

b ¶ *Alienatis.*]ſcilicet, poſſeſſionibus ſuis.

c ¶ *Sed etiã.*]ſcilicet, vi debamus:vt no.ȝ. de nõ alienan.§.lex itaq;.& ſequenti.

d ¶ *Perimẽtes.*] q. d.ge neraliter etiã pꝛhibendo fieri alienationẽ eccleſiaſticæ rei , nequaquam plus timere oportet huiuſmodi fraudes, cũ omne genus alienationis ſit prohibitũ: vt ȝ.de non alien.§.ſinimus.in fin.

e ¶ *Cõtra eas.*] ſcilicet, venerabiles domos : vel dic melius cõtra eas ſcilicet leges.Accur.

f ¶ *Sed hinc.*]id eſt, ex prædicta lege.

g ¶ *Plerique.*] ſcilicet, clerici.alias plerunque, id eſt,frequenter.

h ¶ *Occurrit tamẽ.*] ſcilicet,de nouo poſt pdictã legẽ. & ideo cõſilio nouo indigebat. vt ff.de ventre inſpi. l. l.j.§.j.in prin.§.quod cõſilio hic ſubiicit , ibi ſancimus igitur,&c.Accur.

i ¶ *Non extante.*] alias nõ exiſtẽte, aliàs nõ extante.illa enim poſſunt alienari,cùm non inueniatur prohibita alienatio in talibus vt diximus ſuprà de non alien.§.non igitur.Accur.

k ¶ *Soluerent.*] volentes ſcilicet,vendere,repete.

l ¶ *Permiſimus.*] ſcilicet,in reſcriptis quę nõ habemus in corpore iuris,& ideo ignorauim⁹, quæ fuit illa ſubtilitas, hodię ſcimus poſt hanc legẽ vt infra de alien.& emphyteu. §.hinc inſuper.col.ix. Accur.

m ¶ *Sicut neque.*] ſ.tali modo quo palam,id eſt, ſpecialiter priore nõ permittebat lege:ſed generaliter permittebat hypotheca:vt ȝ.de nõ alie. §.finauté creditor. Azo. Vel dic permiſimus in ſcriptis fieri donationẽ inſolutũ: ſed nõ permiſimus palã. i. indiſtinctè, ſed quibuſdã tantũ per illa noſtra reſcripta quę legẽ appellant,ſ.ſpeciale:vt inſtit.de iure natura. §. ſed qđ princ.& nota q a dicit ſe permiſiſſe donationẽ inſolutũ propter debitũ priuati: ſed propter fiſcale & donationem inſolutum,& etiam alienationem : vt ſubiicit,& etiã ſtatuendo dixit poſtea prox.

z ¶ *Per*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Perspeximus.*] scilicet, in illis nostris concessionibus, & idē etiā statim dicam generaliter statuendo.
b ¶ *Eloquiis.* Hic ff. constituq; ex adscrip. §. finisic ff. de alien. & emphy. §. sed etiam. colla xx.
c ¶ *Sententia.*] in prolocuto.
d ¶ *Apud prouincias iudicem.*] hoc dicit ꝓpter impetrā scripturæ, quæ ibi remittitur: vt ff. de alien. & emphyt. §. hoc etiam. Accursius.
e ¶ *In fiscum.*] id est, fisco. Accursius.
f ¶ *Subeuntibus.*] id est, soluentibus.
g ¶ *Legem.*] ff. de nō alie. §. nos igitur.
h ¶ *Deponētibus.*] sic ff. de in rē verso. le. iij. §. in rē. sic ff. de reb. eo. l. magis. §. ne tamen.
i ¶ *Desuscepta.*] desuscepti dicitur professio cē sualis qua profitebatur ꝓfessor ipsi fisco se tale prædiū à fisco suscipere, & tantū census eo nomine se debere: vt C. sine cen. vel re. l. fin. & ff. de cēsi. l. formā. & plenè di xi. ff. de mā. prin. §. coges aūt, &c. collat. iij. fa. ff. vt hi qui obl. §. j. col. vj. & C. de col. fund. pag. l. placuit. vtj. de iis q ing. ad appel. §. illud. in fin.
k ¶ *Potentibus.*] id est, non valentibus.
l ¶ *Aliquibus.* scilicet, clericis.
m ¶ *Schema.* id est, utulo pro soluto. Alber.
n ¶ *Ad alienationem.*] Et ita nō. qđ ꝓ debito fiscali pmittit alienatio, & in solutū datio. sed ꝓ priuata sola datio in solutū per hāc cōstitutionē: sed hodie generaliter permittit alienatio propter debitū vel fiscale priuatū, cū solēnitate tamē. vt ff. de alie. & emphy. §. hoc etiam. Accursius.
o ¶ *His autē.*] absolutus casus. & subaudi ab.
p ¶ *De hoc.*] i. de rebus ecclesiarū Constantino politanę ciuitatis: statuimus enim recitādo legē Leonis & cōfirmādo eā: vt ff. de non alien. §. vult eām illa. nā d. l. Leonis tā tum in rebus ecclesiarū Constantinop. ciuitatis loquitur: vt C. de sacr. san. eccles. l. iubemus.
q ¶ *Eam.*] id est, hanc constitutionem.

r ¶ DE IVREIVRando à moriente præstito.

s *Emper. Esse firmas.*] vt ff. de hęre. & fal. §. j. & §. exhæredatus. Accursius.
t *Illi.*] f. legi. & facit ff. de leg. j. l. nemo potest.
v ¶ *Cum iureiurādo.*] id est, verbo tenus: vt infra

iuere perspeximus a. Sancimus igitur si sanctarum aliqua ecclesiarum aut reliquarum colendarum domuum fiscales debeāt functiones & vnde faciat harum redditionem non habeat conuenire omnes in vnū & qui ex clero sunt & Deo amabilem episcopum eius ciuitatis, insuper & metropoleos: & sacris præpositis eloquiis b causam examinari. & si non apparuerit vllus quæstus citra alienationem immobilis rei valens soluere fiscale debitum: tunc licentiam eis esse sententia c tali procedente, & decreto celebrato apud prouinciæ iudicem d: etiam possessiones immobiles contingere, & eas alienare ad solutionem debiti: ementibus quidem in fiscum esoluentibus, & de suscepta inde percipientibus, & subeuntibus f fiscale debitum, & cautelam inde habentibus, & nihil metuētibus primitus positam legem g: constitutis etiam fiscalibus de susceptis in sinuatis inter monumenta gestorum, deponentibus h iis qui fecerunt ea, vt & apud sanctissimas ecclesias soluētur data desuscepta i, eò quod fiscalia soluta sint tributa, & omnia secundum nostram legem gesta sint: nō potentibus k, aliquibus, l fingere fiscale debitū, & ita ad alienationes immobiliū rerum accedere. Ideo enim & decreti factionem permisimus, vt & fiscale debitū testimonio pandatur, & ex quantis descendit temporibus, & quoniam non pecuniis solutum est, sed in necessitatem alienationis venit: vt veritas vndique protestata sit omnibus coram sacris euangeliis agendis, scientibus & episcopis, & clericis, & aliis omnibus, quia Deus respiciet quæ geruntur ab eis: & si quid egerint per dolū, aut lucrum, aut machinationem: hoc in suis recipient animabus viuentes, ac morientes.

¶ Si verò priuatus aliquis creditor fuerit, possit secundum pro solito schema m accipere immobiles possessiones, hic quoque decreto faciendo: pro mēsura verò eorum debitorum assignandis eis possessionibus. Si verò fiscale debitum fuerit, potentibus eis ad alienationem n immobilium accedere secundum priorem obseruationem: vt nihil desit neque subtilitatis, neque communis vtilitatis.

¶ His autem o vniuersis sanctissimam maiorē ecclesiam felicissimæ huius vrbis, & eius confinia, & orationum domus, quatū ipsa curam suscepit, omnibus excipimus modis quę iam de hoc p sancita sunt à nobis in sua virtute durantibus. Si autē & aliqua monasteria sub eadē sanctissima maiore ecclesia sint, nec ea sub præsentē sancimus legē, forinsecis prouinciis eam q cōstituentes solum, in quibus multa quidē est inopia pecuniarū per quam sanctissimæ ecclesiæ soluere per pecunias debita non valuerint. Tua igitur celsitudo, quæ placuerunt nobis cognoscens, secūdū hęc procedere super sacris reb⁹ alienationes custodiat. Dat. xiiij. Cal. Septē. Cōstan. post consulatū Belisarij V. C. anno ij.

DE IVREIVRANDO A MORIENTE PRAEstito propter mensuram suæ substantiæ.

TITVLVS II.

NOVELLA XLVIII.

¶ Iusiurandum à moriente præstitum in quo substantiæ suæ mensuram facit manifestam, inter suos hæredes diuidendo ab hærede seruandum est, creditoribus tamen nullum præiudicium generatur. Bart.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni præf. prætoriterum exconsuli, & patritio.

Semper hāc vnā habemus intentionē, dispositiones moriētiū esse firmas s, nisi resultēt legi, & apertè cōtrariæ sint iis, quę illi t placēt. Scimus igitur motū & annuntiatū nobis: quia cùm testaretur quidam, cum iureiurando v suam substantiā omnē dixit x, & quia hāc solā reliquit suis hæredibus. aliqui verò eorū hæredum ad hoc resultāt †, nō iustè faciētes y: quia substantiæ quidē illius hæredes fiunt, & in hoc acquiescunt z iis, quæ ab eo dispositā sunt: quæ verò dixit cū iureiurando nequaquā hæc rata manere, neq; custodire ea secundū cōpetentē modū volūt: cū vtiq; nostris videtur legibus vnā quodammodo a esse personā hęredis: & eius qui in eū trāsmittit hæreditatē: ideoq; nullus b eidē sibimet c edicit reluctari, & quod dixit d atq; iurauit ratū esse, hoc nolle valere, sed contra proprios reluctari sermones e. ¶ Sancimus igitur, si quis descriptionē faciēs, siue propria manu, siue per alterius quidē scripturā, à se autē subscriptam, aut in suis testamentis f substātiæ suæ mensurā faciat manifestam, hæredibus fortè aliis quidē præsentibus, aliis vero absentibus, aut etiā omnibus præsentibus, non licere hæredibus cōtra hoc resultare, neque dicere, quia aliquis hæredum celauerit res extra ea, quæ dicta sunt à defuncto. Sed si quidem † iusiurādum moriens præbuerit, & iurauerit g

in nouuellis. eod. tit.
x ¶ *Omnem dixit.*] puta sciatis quia centum habeo in bonis.
y ¶ *Facientes.*] nō iustè dico: quia substātiæ, &c.
z ¶ *Acquiescunt.*] f. vt sint hæredes sicut testator disposuit, nō aūt vt stent diuisioni vel assignationi ipsius: qđ facere non debent: vt ff. eod. §. sed hæc quidē. i fin. §.
a ¶ *Vnā quodāmodo.*] Hæres & testator fingū Not. vnam fingi personā hæredis & testatoris: vt hic, & C. de vsu & hab. l. antiquitas. & l. fin. de hær. inst. & l. hæres. ff. de vsu. Et no. modū per quē ꝓbat supradicta nō debere fieri ab hæred. nam ꝓbando q̄ sit vna persona hæredis & testatoris: ergo hęreshoc dixisse & iurasse videt. iā ergo nō contra alterius dictū venit, sed cōtra suū. & ita est sibi contrarius: ergo repellendus: vt ff. qñ ap. fit. l. pen. §. fed si ali⁹. Ité facit C. de nō nu. pe. l. ge neraliter. & C. de fur. l. j. & j. de iis q ingr. ad ap. §. illud quoq;. col. v. Ac.
b ¶ *Nullus.*] f. hæres.
c ¶ *Sibimet.*] nā si dicā reluctari testatori, p cōsequens dicerē reluctari sibi: quia p verba quæ dixit testater, ipse videtur dixisse, cum sit eum eo eadem persona.
d ¶ *Dixit.*] f. testator.
e ¶ *Sermones.*] nullus hæres edicit contra sermones suos reluctari: & nullus hæres dicit nolle valere quod dixit atque iurauit ratū esse. Accur.
f ¶ *Aut in suis testamentis.*] id est scriptis vel nō scriptis, vel ērī no. testā mēto: vt ī nouel. eod. tit.
g ¶ *Et iurauerit.*] si corporaliter, planū est si verò verbo tenus, & tūc idē dico, vt in nouel. eod. tit. & hoc probatur ī eo q̄ dicit per sua testamenta, nam adiuratio quę dā est, sed nō rectū iuramē tum: quia illud est tantū per Deū, secūdū Ioann. & facit ad hoc C. si mi. se maiorē dixe. l. pen. Siaūt nullo modo iurauit, & tunc aut dicit præcipiēdo eos esse contētos partib⁹ designatis, & tūc standū est: vt ff. de legat. ij. l. peto. in princ. aut affirmādo: & tūc nō fecit inter eos præiudicium: quia magis errando quā volendo dixisse videtur: vt ff. de leg. ij. l. Titia. §. Caius. in fin. & l. cū pater. §. pater q. filio. & l. fi. §. j. ff. de legat. iij. l. cum q⁹ decedens. §. nuptura. & §. codicillis. & C. cōmuniaꝫ vtriusq; iudicis. l. scripturæ. quæ omnes ll. huic possunt signari cōtra. Sed sic solue: qa ibi non iurauit, vt dictū est, testā

† Habuisse vertit Haoland.

† Istē §. situs est C. in tit. de probationib. super l. rationes. & ineptit. Quod obtinet. & cōcor. cū hoc text. & cum dilectus. iuncta gl. super verbo confitentem. extra de succeff. ab in

Suos

a ¶ *Suos cohæredes.*] quid in extraneis aliquid de bonis defuncti habentibus? Respon. contra videtur per literam istam. & hoc dicūt quidam. sed dicas idem vt hæredes ab illis extraneis non possint repetere, quod hic in cohæredibus dicitur gratia exempli dictum intellige.
b ¶ *Solius sunt.*] i. ꝑ solā cōtētionē cōtinēt, nō aūt quæstionē seruorū.
c ¶ *Nullius.*] scilicet, contentionis.
d ¶ *Apud hæredes.*] scilicet, iuramento.
e ¶ *Sed hæc.*] scilicet, vt fiat præiudiciū ex verbis defuncti.
f ¶ *Curiosi.*] i. studiosi. in adipiscēdis omnib⁹ bonis testatoris & hæredis: vt hic, & C. de vsu & hab. l. antiquitas. & l. fin. de hær. inst. & l. hæres. ff. de vsu. Et no. modū per quē ꝓbat supradicta nō debere fieri ab hæred. nam ꝓbando q̄ sit vna persona hæredis & testatoris: ergo hęreshoc dixisse & iurasse videt. iā ergo nō contra alterius dictū venit, sed cōtra suū. & ita est sibi contrarius: ergo repellendus: vt ff. qñ ap. fit. l. pen. §. fed si ali⁹. Ité facit C. de nō nu. pe. l. generaliter. & C. de fur. l. j. & j. de iis q ingr. ad ap. §. illud quoq;. col. v. Ac.
g ¶ *Inter creditores.*] id est, in præiudiciū creditorum. Accursius.
h ¶ *Declaratū est legibus.*] vt ff. de leg. j. l. filiusfamilias. §. diui. & ff. de lib. lega. l. Aurelius. §. cū qui. & C. de ꝓba. l. rationes. & l. exēplo. & C. de testā. l. omnib. & ff. de interrogatoria actio. l. de ætate. licet aūt præiudicare nō posset creditoribus: pōt tū ꝓdesse si iuraret tantū se debere: qa licet non habeat creditor aliā probationē, hoc tū sufficit: vt ff. de leg. iij. l. cū quis. §. antep. & ecōtra, si est creditor, & iuret sibi deberi tātū x. cū xx. debeant: quare nō ꝓdest extraneo debitori? Certè ꝓdest: imo & sine iuramēto simpliciter dicendo videt velle remittere ꝑ pactū: licet quidā dixerint hāc cōstitutionē habere locum inter cohæredes tantum.
i ¶ *Illis.*] f. creditoribus.
k ¶ *Omnia.*] f. bona defuncti & quæ dixit se habere.
l ¶ *Contentos.*] scilicet, volumus.
m ¶ *Negotij.*] vt cadat à causa. Accur.
n ¶ *Non possit frui.*] sic C. de fideco. l. fin. in fi. sic ff. de hæred. & fal. §. fi qs autem.
o ¶ *Aut obedire omnibus.*] hic reprobat particularis approbatio. sic ff. de admin. tu. l. cū quęrit. & C. de omni agro deser. l. q. vtilia. lib. xj. & ff. de acq. hære. l. j. & ij.
p ¶ *Seruari.*] scilicet, volumus.
q ¶ *Trāsacto.*] & ista locū habet etiā in præteritis factis: vt hic dicit, & in nouel. e. tit. nec mirū: qa hoc expressè hic dicitur. aliàs ad futura tātū trahit. vt C. de leg. & cō. l. leges & cōstitutiones.
r VT PRAEPONATVR, &c.

† Oppugnare. H.

† Obtinenti bus. H.

† xv.

a Cōcor. cū aut. inter dictos. cū gl. super verbo, indictionis. extra de fid. instr. vbi recitatur tenor istius constitutionis.

v ¶ *Et gesta.*] f. sunt honesta putanda. alias autē sunt gesta quæ in iudiciis geruntur, & in scriptis rediguntur, & eadem dicuntur acta.
x ¶ *Imperij.*] Not. dari plurimam auctoritatem instrumēto ex memoria principis. & facit C. de testamen. l. omnium.
y ¶ *Consulis.*] cōmemoratione. z ¶ *Indictionis.*] b Est autē indictio cursus xv. an. & dicitur indictione prima & secunda, prout est in hoc cursu xv. annorū: vltra autē non extenditur, sed à prima incipit. Et inde habeē ꝓ antiquitus Romani singulis xv. an. recipiebāt tributū de toto mūdo. Et erat in primo quinquennio ferrum, vt inde fierēt arma militibus Romanis. Secundo quinquennio argētū vt inde haberent stipendia milites. Tertio quinquēnio aurū: quod in ærario ponebaē: vt tēpore necessario pro republica Romanorū expenderet, vnde adhuc hodie seruamus cursum illorū triūlustrorū. f. horū xv. annor. & indictionē appellamus: qa sic tributa indicebanē antiquitus. Si autē velis eā indictionē colligere, accipe annos dñi qui sunt M. ccxx. & eis adde as iij. an. qa totus annus erat tpe natiuitatis Christi. l. terrius indictionis. & diuide ꝑ xv. & semp adiicias illa xv. & cum habeas numerū completū. f. xv. inuenies te hꝫre indictionem viij. & de hoc not. C. de Iusti. Codic. cōfi. in fin.
a ¶ *Et quod.*] Hic incipit oratio ista, & tātū dicit q̄ si qua alia iudicia sūt rōne memoriæ tēporis vel apud nos. vel apud alios, vt si fortè fiat mētio ciuitatis: vt infra eo. §. fi qua verò. vel quæstoris: vt ff. de ta. §. fi. hoc nō tollam⁹, sed eis ista adiiciamus: vt ff. eo. §. fi quā verò. ibi. nos enim, &c.
b ¶ *Indictiū.*] ali. iudiciū & hęc é mala litera: alias iustitia: & hæc est bona.
c ¶ *Ad vetustissima.*] principia.
d ¶ *Princeps.*] subaudi iussit nomen apponi in documentis & gestis.
e ¶ *Ex quo.*] f. tēpore.
f ¶ *Eam.*] Romam.
g ¶ *Romulus.*] sub. f.
h ¶ *Ille.*] i. Romulus.
i ¶ *Sumat.*] respuenda.
k ¶ *Quilibet.*] f. aliquis.
l ¶ *Augustū piam.*] f. iuenire, vt subiicit. Accm ¶ *Valentem.*] q. d. eadē quæ tunc erat. sic ff. de iud. l. proponebatur.
n ¶ *Sique.*] in futuro.
o ¶ *Immortalis.*] respublica. Accur.
p ¶ *Ab illis.*] ꝑ ratoribus.
q ¶ *Erit.*] cū sic post imperatorū nomina talia facta antiqua inueniebantur: vt dicitur ab illo §. fi quis enim. vsque huc, ergo erit absurdū.
r ¶ *Absolute.*] id est, indistincte. Accursius.
s ¶ *Imperij.*] sub. tempore.
v ¶ *Ciuitatum temporibus*] puta in x. anno à cōpositione ciuitatis: vt de imperio modo dixit. & facit C. de fe. l. oēs. ibi, his adiicimus, &c.

† Et hoc & hoc.

t ¶ *Hæc.*] scilicet, documenta.

a ¶ *Quam*

VT PRÆPONATVR NOMEN IMPERAtoris documentis: & vt latinis literis apertius tempora inscribantur.

TITVLVS III.

NOVELLA XLVII.

¶ In omnibus instrumentis iudicialibus quæ ad temporis memoriam conseruandam aguntur, vel etiam in extrajudicialibus nomen principis, & consulis, indictio, mensis, & dies sunt apponendæ, & etiam apponi debet aliud, si est de consuetudine. Ange.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni. præf. prætoriterum exconsuli, & patritio.

Illud omnium honestius esse putandū documentum r, & gesta s: & quidem omnino præteritis temporis memoria hominibus adinuentum est, quòd ipsa quoque commemoratione ornatur imperij x: consulis y etenim, & indictionis z, & quod a indicium † b temporum omnino est, & apud nos sunt quidem forsan, & hæc significatiua horum, quæ volunt: non tamē nos aliquod horum perimimus, sed maiorem adiectionem eis imponimus: vt ex maioribus & præfectioribus eis tēporum designetur cursus. ¶ Si quis enim respexerit ad vetustissimæ c hominum, & antiqua reipublicæ, Aeneas nobis Troianus rex reipublicę princeps d: & nos quidem Aeneidæ ab illo vocamur: siue quis etiam ad secunda principia respexerit ex quo e purè Romanorum nomen apud homines corruscauit, reges eam f constituerunt Romulus g & Numa: ille h quidem ciuitatem ædificans: hic autē eā legibus ordinans, & exornās, siue etiam tertia principia sumat i quilibet k imperij Cæsarem maximum, & Augustum pium l. & ita rempublicā nobis inueniet hāc, quæ nunc est valentē m: siq; n immortalis o ab illis p procedens. erit q ergo absurdū in documētis & iis quæ in iudiciis agūtur, & absolute r in omnibus, in quib⁹ memoria quædam fit temporum, nō imperiū his præponi. ¶ Vnde sancimus eos quicūq; gestis ministrāt siue in iudiciis, siue vbicunq; cōficiuntur acta, & tabelliones, quæ oīno qualibet forma documenta cōscribūt in hac magna ciuitate, siue in aliis gētibus oībus, quibus nos præsidere dedit Deus, hoc mō incipere in documentis: Imperij s illius sacratissimi Augusti Imperatoris anno tertio †. & post illa inferre cōsulis appellationē, q in illo anno est: & tertio loco indictionē, mēsem & diē: sic enim per omnia tēpus seruabitur, & ꝓ imperij memoria, atq; cōsulatus ordine & reliqua obseruatiōe iterpolita documētis in adulterata hæc t valde cōstituunt. ¶ Si qua verò apud oriētes habitatores aut alios hoīes ob seruatio custodiat in ciuitatū tpibus v: neq; huic inuidem⁹: sed præ

Universidad de Deusto

a¶ *Quam.*] scilicet, dieni, in qua die géruntur.
b¶ *Annus.*] scilicet, quot anni sunt quòd illa ciuitas facta fuit.
c¶ *Nihil.*] ʒ.eo.in princ.ibi & quotquot indicia, &c.
d¶ *Imperiali.*] scilicet, nomine.
e¶ *Inchoetur.*] scilicet, documentum.
f¶ *Mox.*] priusquam aliq; ponatur. Accur.
g¶ *Auctore.*]puta in nomine domini, & facit ʒ. de quæstore. in princ. & de offic. in prin. col. vj. Sed nūqd anni dominicę incarnationis apponendi sūt? Respō. hac l. vel alia non cauetur: sed tamē dicendi sunt apponēdi sunt? & alias nē valet instrumentum: quia est de cōsuetudine q apponātur: ergo apponēdi sunt, & alias nō valet qđ agitur: vt ʒ. px. §. si qua verò. & ʒ. eo. in prin. ibi & quotquot, &c. & est ét consuetudo generalis. vnde etiā silex diceret cōtra, tamē deuīceret eam cōsuetudo, vt ff. de leg. & senatusc. l. de quibus. in fi. lex autē nō improbat, imo ꝓbat. l. ifte. quicquid de talibus fuerit: vt dictum est.
h¶ *Prima indictione.*] fortè currebat prima in dicto tēpore quo fuit facta hæc lex: & ita Iustinianus regnabat tēpore natiuitatis Christi cū illo tēpore fuit indictio in uētre: vt ʒ. in princ. hui⁹ tit. no. & ideo non dicit fortè de annis domini ponendis cùm pauci erant eo tempore. Accur.
i¶ *Nostri.*] ſ. imperij.
k¶ *Nunc.*] ſ. quādo hęc constitutio facta fuit. A.
l¶ *Annum xj.*] Not. q tēpore huius cōstitutionis Iustiniani⁹ regnauerat xj. an. Itē quia in calēd. Apri. ꝓximis fuerūt xij. vnde in calen. April. fortitus fuit imperium.
m¶ *De cætero.*]ſ. scribāt.
n¶ *Harum.*] ſ. legum.
o¶ *In iudiciis.*]i. in sententiis, vt dicūt. Vel dic, i. in scripturis quę fiūt in iudicio siue sententię, siue acta vel gesta sunt, vt hic subiicit: nam & his talia sunt apponenda: vt ʒ. eo. §. vnde sancimus.
p¶ *In certis illis.*] quędā literæ erant quæ non poterāt ab omnibus intelligi quæ apponebantur in qualibet sententia: vnde hic eas non remouet: sed præcipit vt iuxta eas interpretatio apponatur. vt subiicit.
q¶ *Ab omnibus.*] sic ff. de instit. l. sed si pupilli⁹. §. proscribere: sic supra de non alien. §. alienationis. sic ʒ. in med. lit. §. vt autem. coll. viij.
r¶ *Deinde.*]in hac cōstitutione. Accur.
s¶ *Literas.*] ſ. latinas.
t¶ *Siquidem.*]pro certè. & ita cōstrue: sed certè si reliqua Græca vocis sunt, Græcis literis subdi tēpus, & post perscriptionem incertarū literarum, pura latinarū, id est, iuxta latinas quæ sunt incertæ Græcis apud quos fuit factū instrumentum, ponatur interpretatio in Græco.
v¶ *Reliqua.*] vt tenor instrumenti.

Anni dominicę incarnationis an ponendi sint in instrumentis.

a Cōcor. gl. in c. inter dilectos. extra de fid. instr.

† Die ante hot, & cras Kalen.

scribatur quidē imperiū: sequatur verò (sicut dictū est) cōsul, & indictio, atq; mensis & dies secundū quā a gerūtur, & cōscribūtur quæ agūtur, & tunc inseratur etiā ciuitatis omnib⁹ modis annus b. Nos enim auferimus quidē priorū nihil c imperialiū verò additamento causam augem⁹. Et inchoetur e mox f auctore g Deo à præcedēte prima h indictione: ita quodā modo eis scribentibus, imperij Iustiniani sacratissimi Augusti imperatoris anno xj. & post consulatum Flauij Belisarij clarissimi viri anno ij. ix. Kal. † Iunij. ficq; in omnibus nominentur imperij anni, & nostri i inquantū eos Deus elōgauerit, & decæterò imperatorū. palam nāq; est quia nūc k quidē ann. xj. nostri scribunt imperij. inchoante verò Aprili mense, & prima die, in qua nos Deus Romanorū superposuit rebus, xij. annū scribent: & ita decæterò m donec nostrū Deus imperiū extēderit: vt nobis etiam hæc causa sup leges & harū n celebrationē cōtinuē maneat immortalis dum memoria imperij omnibus simul interfuerit causis atque tēporibus. ¶ Illud quoq; adiicim⁹ quoniā ij, qui tēpus in iudiciis o de signāt, cū ī certis illis p & antiquis literis hæc declarāt, obseruetur in omni iudicio vt post illas literas antiquitatis alias subdant, id est, has cōmunes & oīb⁹ notas, & quæ legi ab omnibus q facilè possint, & significare gestorū tēpus, vt nō fatigentur requirētes id tēpus: deinde r errātes expectēt donec hominē quēcunq; cōperiāt literas s illas, p veritate lecturū, sed si quidē t reliqua v etiam post præscriptionem incertarum literarum, si Græcæ sint vocis, Græcis literis subaudi tēpus. Si vero latinus quidem totius chartæ consistat ordo, latinis quidem perscribatur tempus, interpositis illis certis elementis, clariorem tamen ordinem habentibus literis, quas liceat omnibus legere omnino syllabarum latinarū ignaris. ¶ Tua igitur eminentia quæ placuerunt nobis, & per hāc sacram declarata sunt legem: & in hac maxima ciuitate: & & in prouinciis vniuersis, quibus præs, manifesta cōstituat: vt nullus præsumat aliter numerare tempus, aut aliud agere, sed ita ficut dudum x decreuimus. D. + Kalend. Septem. Iustin. A. C. Bel. viro classi. anno xj.

SCENICAS NON SOLVM SI FIDEIVSSORES præstenty, sed etiam si iusiurandum dent sine periculo discedere.

TITVLVS IIII.

NOVELLA LI.

¶ *Iusiurandum à scenica præstitum nō tenet, nec fideiussoris datio, quæ expetens, pœnis multētur & iudex in illarum extorsione negligens punitur.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio iterum consuli, & patritio.

NOuimus pridē facientes legē z interdictem a nulli licentiam esse in scena b detentas mulieres fideiussores exigere c: quia obseruabūt d, & impiā cōplebunt operationem, pœnitētiæ tempus nō habentes: & pœnas inter minantē e nouissimas f his, qui tales fideiussores exigūt: insuper & ipsos fideiussores sine obligatione recedere, & nullā inferri eis necessitatē personarū harū g præsentationis. Sed in præsenti cōperimus h crudelē quandā & importabilem calumniā contra studendā à nobis fieri castitatē. Quia enim eos i fideiussores accipere prohibuimus k, inuenisse l illos aliam viam ad impietatem deducentē maiorē: iusiurandum enim eas exigere m, quia nunquam ab impia illa & turpi operatione cessabunt: mulieres n autem existentes miseras, & sic malè seductas, piè agere se putare, si impiè egerint: & vt custodiant iusiurādum, propterea suā prostituere castitatē: cū oporteret agnoscere o, quia huiusmodi transgressiones magis placēt Deo p quā iurisiurandi obseruationes. Non enim si quis ab aliquo iusiurandū acceperit, quia occidet forsitā, aut adulterabitur, aut aliquid aget tale illicitū oportet seruari iusiurandū: vt pote cū sit ita turpe & illicitū, & ad perditionē ducēs. Ideóq; liceat mulieri licet huiusmodi iusiurandū iurauerit, recedere à iurisiurādi huius amaritudine, & castè viuere sine

y¶ *Præstēt.*]subaudi, non, nec em hāc vel aliā securitatē præstare habēt: vt in prin. huius cōstitutionis, vel legas sic: Fideiussores ēt subaudi solū nō præstēt: vt ita hæc dictio non ponatur iuxta verbū præstēt.

z¶ *Nouimus. Le*gē.] vt ʒ. de Lenonib. A.
a¶ *Interdictē tem.*] subaudi legem.
b¶ *Scena.*] i. loco turpi, vt prostibulo. Aliàs dr scena locus vbi cōsueuerūt homines conuenire: & erat locus inūbrat⁹ cortinis: vt ff. de infa. l. ij. & inde scenæ dicuntur vel scenicæ mulieres.
c¶ *Exigere.*] No. verbū qđregit duos diuersos actus actiuos: vt ʒ. d leno. §. quasdāverò earū, exigere dico: q a obseruabūt, &c.
d¶ *Obseruabunt.*]prædictæ mulieres.
e¶ *Interminātem.*]ſ. dictam legem.
f¶ *Nouissimas.*]nouissimæ pœnæ dicūtur, vltra quas nulla est ita magna. nam debet occidi talis leno: vt ff. de pœni. l. vltimū. & ʒ. de leno. §. præconizam⁹. similis expositio supra de eccles. rer. ītmo. alie. §. occurrit.
g¶ *Personarū harum.*] si mulierum.
h¶ *Comperimus.*] vnde & præsenti consilio indigemus: vt ff. de vēt. inspi. l. j. §. j. in princ.
i¶ *Eos.*] f. Lenones.
k¶ *Prohibuimus.*]vt supra prox. diximus.
l¶ *]Inuenisse.*] scilicet, comperimus.
m¶ *Exigere.*]ſ. inuenimus, & statim subiicit formam sacramenti.
n¶ *Mulieres.*] subaudi comperimus.
o¶ *Agnoscere.*] mulieres istas.
p¶ *Deo.*] certè & legi humanæ vt subiicit. & facit ff. de leg. j. l. si quis inquilinos. §. fi. & C. de le. & co. l. nō dubiū. in fi. & ff. de pac. l. iurisgētiū. §. si paciscar. & ff. ad muni. l. fi. j. rñ. & ʒ. de iud. §. qa verò. vbi verò est licitū sacramētū, est seruādū, nō rñ punit non seruās nisi quantū ad Deū: vt ff. de do. l. nā sufficit. & superiori l. & C. de re. cre. l. ij. ī casu rñ etiā quo ad mūdū valet & firmat qđ agit: vt si fiat à minore xxv. ann. sup aliquo ꝓtractu. vt ʒ. de pateneē. §. fi. col. x. Itē & aliàs, ſ. vt libert⁹ post manumissionē iurat se operas ꝓstare, vt ff. de li. cau. l. fin. & de ope. li. l. vt iurisiurādi. vbicūq; rñ dico nō teneri quē de sacramēto licito solo pōt dici esse verū inre ordinario & ciuiliter: sed extra ordinē pōt accusari crimine stellionatus. vt extra ordinē puniat: vt ff. de cri. stel. §. fin. licet non posset dici ꝙ dicta lex lequaē qñ iurauit in talē cām: vbi & aliàs sine iuramēto eodē crimine pōt plecti: vt ff. de pig. ac. l. j. Primū puto verius: qa vbicūque titul⁹ criminis deficit. locū habet hęc accusatio. vt ff. de crim. stel. l. iij.

Scena quid sit.

+ Pri. K. Sept. Imp. DN. Iusti. PP. Aug. post Bilis. V. C. Coss.

Nouissima pœna est vltimum supplicium.

Iusiurādum an & quando seruandū sit.

Periuri

a¶ *Periurij.*] subaudi est.
b¶ *Si qua omnino est.*] Sed quare dicit si qua omnino est: cū nulla sit, vt modo diximus per l. ff. de dolo. l. nam sufficit? Resp. interdū est nō pse solum vt dictū est. sed ex adiuncto: vt est infamis si veniat cōtra sacramentum & contra pactū quod cōfirmauerat sacramento, vt C. de transl. l. si exfalsis. aliàs nō est infamis: vt ff. de insa. l. Lucius. tamen repellit à testimonio: qui præsumit malè dicere q aliquādo malè dixit. ff. de Accu. l. sicut. §. iisdem.
c¶ *Vitā.*] quam vitā pīn de habebit & quò ad matrimonia, & quò ad alia ac fi nūqā in tali praua cōuersatiō e fuisset: vt C. de nu. l. imperialis. §. j. Sed nunqd hodie habēt necesse perere rescriptū, vt dicit dicta lex ꝛperialis? Videtur q sic: cū illa nō inueniat correcta: vt ʒ. de admi. off. §. j. & C. de appel. l. præcipimus. in fi. Sed ʒ puto propter generalia verba huius cōstitutiōis q dicit ipso iure eam nō teneri. vnd quantū est in petitione rescripti, dico illā legē correctā per istā. Accu.
d¶ *Exigendam.*] pœnā prædictam subaudi.
e¶ *Texebitur ab ea.*] id est, ipsa habebit eū iudicem obligatū ad tantā pœnā. & facit ad hoc ʒ. de mo. §. fin. & ʒ. de mād. prin. §. neque. in fin. col la. iij. & C. de iud. l. sancimus. in fin. & ʒ. de col. §. si verò secundum prædictum modū. colla. ix. & ʒ. de ec. ti. §. si autem qui hoc. & ʒ. vt in priua. domi. in fin. ti. e. col. Ac.
f¶ *Hæredes.*]ſ. lite cōtestata, vt quidā dicūt. Alb. vt C. ex del. de. l. j. & facit ff. ad. Iul. pe. l. fi. de ac. l. ex iudiciorum. Accur.
g¶ *Eius.*] ſ. tenebuntur.
h¶ *Altionem piam.*] i. actum pium. ʒ de nō ali. §. hoc valere. in ij. col.
i¶ *Exegerit.*] ab aliqua puella, vt ipsa non debeat a turpi & impia conuersatione cessare: vt ʒ. eo. sed in præsenti.
k¶ *Memoratam.*] ʒ. e. §. vnde.
l¶ *Militaris.*] ſ. aliquis maior præside.
¶ m *Per illum.*] ſ. militarem iudicem. nam ipse exiget à præside, & dabit mulieri.
n¶ *Militarem.*] illius p uinciæ.
o¶ *Maioribus.*] id est, habentibus maiores honores. Albe.
p¶ *Cingulis.*] aliàs cingulo. & die & insuper, i. si nō sit in illa prouincia iudex militaris: nec etiā metropoleos episcopus, exigat ille ꝑses dictā pœnam ex vicinis maioribus cingulis, id est, ma gistratibus qui sunt in vicina prouincia maioribus cingulis, id est, qui sunt maiores per cingulos quam sit dictus præses.
q¶ *Hoc agentem.*] scilicet, facientem mulierem sic iurare.
r¶ *Castigari.*] scilicet volumus.
¶ VT NON FIANT PIGNORATIONES, &c.
¶ *Expeditur hæc pars ʒ. eod. vsque ad §. illud. Accurs.*

Periurus à testimonio repellitur.

† D. kal. Sept. D. N. Iust. P. P. A. Biliſ. V. C. Coss.

s¶ *Et vt sicut.*] hoc dicitur ʒ. eo. §. illud.
t¶ NHonestas. *Et aliæ leges.*] vt ff. quod met. cau. l. extat. & ff. ad leg. Iul. de vi. pri. l. pen. & ff. de offic. præ. l. illicitas. & C. vnde vi. l. fi quis in tantam. & l. fi quandam.
v¶ *A nobis posita.*] vt C. vnde vi. l. fin. & C. locati. l. fin. & aliæ exeraupagantes.
x¶ *Causa.*] i. turpis pignoratio & exactio.
y¶ *Legislationibus.*] vt ʒ. proxi. diximus.
z¶ *Præsumitur.*] i. obseruatur. Accur.
a¶ *Quam legem.*] Limatiorē efficaciā iniquitas quām æquitas habet, quę est ex necessitate iuris: vt C. de iudic. l. placuit. qđ tamen esse non debet.
b¶ *Præualere.*]sic C. de omni agro deser. l. hac ꝺ finitione: sic ʒ. vt nulli iudic. §. quia verò. coll. ix.
c¶ *Ciuibus.*]i. hominib.
d¶ *Neque in vicaneis.*] i. qui morantur in vicis.
e¶ *Formam.*] puta contraxi tecū in alia regiōe, hoc acto inter nos, vt si de statuta nō soluerē, liceat tibi hoies meę ꝓuinciæ pignorare tua auctoritate, siue res eorum intromittere. & ꝓbatur hæc electio ex eo q dicit formā, i. pactū firmatū verbis: vt liceat sic capere, & ꝓbatur ff. de ar. l. arbiter intra certū. Sed quid si hoc i pacto actū nō fuerit? Resp. idē multò magis. itē quid si accepit nō in pignus sed ī solutum? Rñ. idē sēm Io. quare subaudi ét, vt cesset iste duæ oppositiōes.
f¶ *Competit.*] id est nō est conueniens: sic ʒ. de eccle. re. imm. §. fi verò non priuatus.
g¶ *Et supplicia.*] nam & ipsos homines capiebāt & supplicia eis imponebāt: quod fieri nō debet.
h¶ *Scientibus.*] & aliàs scientium. & facit ʒ. tit. proxim. §. fin.
i¶ *Gestis monumentorum.*] i. vt fiant corā iudice ordinario præbēte auctoritatē huic donatiōi: qa sufficit ipsius imperatoris præsentia: vt & aliàs C. d test. l. omnib.
k¶ *Nisi tantummodo.*] q. d. fiāt huiusmodi donationes in rei veritate, & scribātur p tabellionē: & alia fiāt quæ hic dicūtur nō autē in præsentia iudicis ordinarij ē necessaria quantacūq; sit quātitas. q authoritas alias esset necessaria: vt ʒ. d. de ciui. §. nulla. coll. iij. & facit ad hoc C. de donatiō. l. donatio. §. in cōscribēdis. & sancimus. Quid si est quantitas intra cccc. sol? Resp. nec scriptura est necessaria: qa nec in priuata donatione est necesse, sed simplex & nudū pactū sufficit: vt C. de donat. si quis argentum. §. finautem minime scriptum. Accur.
l¶ *Non enim consequens est.*] No. eandem debere esse rationem contrariorum: vt hic, & ff. si vsufr. peta. l. pen. §. fi. & C. de ea. col. §. sed vt manifestetur. & ʒ. vt hic ma. & auæ. §. illud. & ff. de rerum diui. l. pen. & C. de sacr. eccl. l. antepenul. & ʒ. de fide instrum. §. fi quis.
m¶ *Nec his.*] priuilegiis. scilicet, vt non sit necessaria insinuatio.

Iusiurandum præstitum à scenica non tenet.

D. kal. Sept. D. N. Iust. P. P. A. Biliſ. V. C. Coss.

Contrariorū eadē est disciplina.

a ¶ *Imperium.*] scilicet,quando priuatus ei donat.
b ¶ *Præbentur.*] cùm imperator donat.
c ¶ *Inæqualitas.*] quæ erat ante legem istam.
d ¶ *Cõstitutio.*] vt C. de quadrien. præscri. l. fi. §. sed quia igitur. Accur.
e ¶ *Ex vtroque.*] scilicet latere.
f ¶ *Et.*] pro, id est. Acc.

¶ DE EXHIBENdis & introducendis reis, &c.

g ¶ A re quia tem debet: nõ à reatu: vt ff. de duo. reis. l. j. & hæc pars expedit j. c. vsq; ad §. illud quoq;.
h ¶ *Et vt ij qui conueniuntur.*] hoc expeditur. j. c. §. illud. vsque ad §. si verò.
i ¶ *Et de iis qui iurat o-riam.*] & hoc dicitur j. eo. §. si verò etiam quidã vsque ad illum §. optimum quoque.
k ¶ *Et de hypothecis.*] s. militarium. & hoc dicit j. eo. §. optimum. & expone hæc verba vt ibi.
l ¶ *Et de indotatis vxoribus.*] qđ dic vt j. eod. §. quoniam verò. & §. si verò quasdam. vsque in finẽ constitutionis. Acc.
m ¶ *Lurimi adeuntes.*] scilicet,nos.
n ¶ *Qui.*] aliàs quia. Accur.
o ¶ *Exhibentur.*] id est exhiberi postulantur de vna prouincia ad Constãtinopolitanam ciuitatẽ: vt j. eod. §. quia verò.
p ¶ *Pertrahuntur.*] dico aut, &c.
q ¶ *Aguntur.*] id est, deducuntur,quę miseria ex inopia cõtingit. & inopia ex peregrinatiõne: vt hic, & §. vt iudi. fine quo. suffra. §. illud. circa pri. colla. ij.
r ¶ *Iussionibus.*] scilicet,nostris.
s ¶ *Decretis.*] scilicet, iudicialibus. & sic redde singula singulis.
t ¶ *Qui.*] s. actores.
v ¶ *Eos.*] s. actores.
x ¶ *Exhibent.*] id est,postulant exhiberi. Accur
y ¶ *Exibentes.*] s. coram eo à quo petit rescriptũ.
z ¶ *Ipsi.*] s. actores.
a ¶ *Remaneant.*] scilicet qui conuenerunt.
b ¶ *Affligi.*] id est, vt affligantur continenti.
c ¶ *Tale.*] qđ rescriptũ ad extraneum iudicẽ fit petitũ: & cautio fit facta đ exhibẽdo reo: vt §. dixi.
d ¶ *Ipse actor.*] nam huiusmodi tẽpora iudicialia actoris maximè & iudicis arbitrio statuũt: vt hic, & ff. quisquis. cogantur. l. de die. respons.
e ¶ *Ille.*] scilicet, reus.
f ¶ *Obseruet*] id est, stet in iudicio, & sic exponitur j. eod. §. si verò etiam quidam.
g ¶ *Decem dies.*] Sed nunquid à tempore petiti rescripti currũt hi đcem dies, vel à tempore ex quo ad eum extraneũ iudicẽ venire potuerit? Respon. ex neutro horum temporum computari: sed à tẽpore finito quod fuerat per iudicẽ constitutũ & actorẽ. aliter enim fiue iniuria actoris fiue stipulatoris dicere nõ possumus: cui iniuriari in talib. nõ đbemus: vt ff. de verbor. obliga. l. stipulationem. §. fin. Accur.
h ¶ *Repentè dimitti.*] id est, elapsis x. diebus. nec obst. C. de iu. l. properandum. in princi. vbi dicitur causam ciuilem triennio criminal ẽ biẽnio durare. at hic x. diebus. quia hoc iudicium nõ erat inchoatum: quare à iudicij obseruatione absoluitur & dirimitur, nõ autẽ definitiuè; tũ quia lis non est contestata, tũ quia nõ est liquidum: vt C. de temp. ap. l. fi. §. j. & de iud. l. properadũ. §. & si quidẽ. nec enim dico esse ibi cõtestata, vbi fuit rescriptũ petitũ: licet vterque ibi fuerit: quia iã ibi deberet iudiciũ finiri: vt ff. de iud. l. vbi. & l. đ qua re. i prin. licet decretitię aliter seruent.

i ¶ *Eius.*] scilicet rei.
k ¶ *Et his.*] i. eo actore condemnato in expensis proferant iudices actorẽ calumniosè. litẽ instituisse secundum quosdã. & facit pro eis. ff. ad Tur. l. j. §. j. & ff. de suspect. tu. l. hoc edicti. j. respon. Vel dic & his, scilicet, expensis.
l ¶ *Abdicant.*] i. suppoñãt. f. actorẽ dicofrustra.
m ¶ *Præsentationes.*] s. reorũ aũ hãc ciuitatem.
n ¶ *Dederint.*] s. corã iudice extraordinario, corã quo vocati sunt ex sacra iussione, aut decretis iudicialibus.
o ¶ *Suscipiunt sententiam.*] i. vincunt. vt statim dicitur prox. §.
p ¶ *Eos.*] s. actores: vt pmittant eã ipsi reo. sed corã quo iudice fiet hæc promissio? Item quãta erit quãtitas? Resp. coram iudice extraordinario, & eius arbitrio definiatur: vt prox. §. sequitur.
q ¶ *Exigi.*] l. sancimus.
r ¶ *Plus.*] scilicet, quam fuerit promissa quãtitas ab actore.
s ¶ *Declauerit.*] s. reus.
t ¶ *Superexigi.*] scilicet ab actoribus.
v ¶ *Illudere.*] id est, deridere.
x ¶ *Vitas alienas.*] sic ʒ. de ab. §. j. ibi, & nõ propter suam.
y ¶ *In prouincia.*] vbi reus habet domicilium.
z ¶ *Datas.*] i. in hac regia vrbe quando de prouincia aliena trahitur ad hanc ciuitatem sed ecõtra nõ sic seruabitur, vt hic subiicit.
a ¶ *Tanquam.*] expressiuum veritatis ʒ, scilicet, quando volunt exhiberi reos: vt ʒ. e. §. & quoniã.
b ¶ *Deducantur.*] s. rei.
c ¶ *Declinare.*] scilicet actores.
d ¶ *Obseruationem.*] s. nouimus.
e ¶ *Hic.*] i. in hac ciuitate Constantinopolitana.
f ¶ *Quæstorem.*] i. cancellarium.
g ¶ *Si quid tale.*] s. q̃ faciat præceptum actori de vocando reo ad extraordinarium iudicem.
h ¶ *Reum.*] valet autem rescriptum, licet ante satisdationẽ vti eo nõ possit. vnde hæc auth. malè continuatur cum lege C. de dila. l. fi qua ndo. Accur.
i ¶ *Aurum.*] vel quantitatem aliquã arbitrio iudicis illius, vt subiicit.
k ¶ *Decretum.*] Sed à quo? Resp. à delegato: quia ei causa est cõmissa: vnde & per hoc consequens: vt ff. de iurisd. om. iud. l. ij.
l ¶ *Fugienti.*] s. reo sic dicto q̃a fugere cõsueuit. vt C. de iu. cal. in prin.
m ¶ *Causam.*] si eũ vincit: non videtur calùniosè fecisse. vbi aũt perdit tunc etiã iure cõi deberet reddere impensas. C. de iud. l. properãdũ. §. finaũtem alterutra. Quid ergo facit plus hæc constitutio? Resp. q̃a aliàs non

intra certũ tempus venient ad determinatũ iudicium ij qui ab eis conuenti sunt: ipsi remaneãt ain prouincia affligi b in peregrinatione sumptibus exhibitũ aut præsentatum relinquentes. ¶ Hoc igitur miserantes sancimus si quid fiat tale c: & tempus impleatur quod in cautione exhibitionis, aut præsentationis ipse actor. dcõstituit: deinde ille, equidẽ obseruet. f in iudicio actor autẽ desit, & nõ intra decem dies. g postquã reus venerit in prouinciam, actor occurrerit: reũ quidem ingredientẽ apud iudicem, & hoc docentem repente dimitti h: iureiurando autem ejus i iudicet de omnibus expensis quas pertulit circa viam & circa peregrinam habitationẽ: & his k iudices addicant l actorem conuenientem frustrà. ¶ Et quoniam mos est non aliter fieri exhibitiones aut præsentationes m nisi actores fideiussores ad certam quantitatem dederint n, quia exequentur causam & suscipient sententiam o: hanc qui dem quantitatem omnino eos p exigi q, & dari frustrà calumniam passo. ¶ Si verò † per iusiurandũ etiam plus r aliquid declarauerit s (certa tamen quantitate definita à iudice: quàm leges taxationem vocant) etiam hoc superexigi t, vt cognoscant non illudere v vitas alienas x, sed in prouincia y eligere iudices, & ibi contra suos aduersarios litigare.

¶ Quia verò ab actoribus fideiussiones plerũque nouimus hic datas, z tanquam a in exhibendis personis: si verò in aliã deducantur b prouinciam, fortè declinare c hãc obseruationem d, sancimus hic e iudicem aut gloriosissimum quæstorem f nostrum sacris nostris ministrantem literis, si quid tale g agere iubeatur, nõ aliter ad aliam exhibere prouinciam reum habentẽ, quàm fideiussorem præbeat actor in iudicio in quo futurus est reum deducere, quia dabit secundum locorum spatium aurum i quantuncunque decretum k fuerit fugienti l, si nõ exequatur, aut exequens non vincat causam m:

† Facit ad hunc tex. c. quoniam frequenter. in gl. super vẽr. expẽsarum extra vt lit. non contest.

a Vide in c. solitæ. in gl. sup verbo, tanquam. extra de maio. & obed.

TITVLVS VI.
NOVELLA LIII.

¶ Reus non est exhibẽdus in iudicio de vna prouincia ad aliam, nisi prius actor fideiussoriam præstiterit cautionem certam quantitatem promittens, si litem non exequatur, aut exequens non vincat: & reo comparente, si actor intra decem dies non comparuerit, reus absoluendus est à iudicio eo exacto quod ab actore promissum est: & si quod amplius reus expendisset. Bart.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosissimo prætoriorum per Orientem præfecto iterum exconsuli, & patritio.

PLurimi adeuntes m nostram docẽt potestatẽ quia n exhibẽtur o ab aliquib. aut etiã in alias perrahuntur p prouincias ex sacra nostra iussione, aut decretis iudicialibus, & ad miseriã quidẽ per hoc aguntur q: coacti verò iussionibus r, aut decretis s exhibẽtur. Proinde qui, eos vexhibẽt. x etiam cautiones exigentes y, quia

non damnatur in expensis nisi iudici videat. sed hic semper videt sibi: vnde semper debet condẽnari: vt j. de iud. §. oportet. colla. vij. Itẽ grauat in alio hic actor: quia nõ petit dilationẽ, sed aduersarius sic: vt C. de dila. l. si qñ. si th aduersarius petat, & ipse vtif, vt sic habeat p aliũ quod per se habere nõ potest: vt C. de tem. in inte. rest. l. petendæ. in fi.

a ¶ *Et ibi.*] qñ de vna pũincia vocatur ad aliã.
b ¶ *In exhibitione.*] id est, in hac ciuitate.
c ¶ *Decernimus.*] §. eo. §. quoniam.
d ¶ *Definitum.*] s. à delegato, vt dictum est.
e ¶ *Ab illo.*] s. reo.
f ¶ *Taxationem.*] Nottria: taxatio, iuramentũ & sententia. Taxatioãte iuramentũ præstatur, nõ post: vt j. đ iudic. §. oportet. Iuramẽtũ verò ante sentẽtiã: vt C. de re. cre. l. generaliter. §. omne igitur. sed hæc õnia quæ dicta sunt de vocatione ad extraneum iudicẽ videtur nõ habere locum, eũ quilibet in sua debeat cõ ueniri pũincia, vt j. vt õnes. obe. iu. §. fi igit. col. v. sed dic vt ibi diximus.
g ¶ *Machinantur.*] s. homines quidam.
h ¶ *Calumniarum.*] volebãt enim q̃ clementia legũ sit calũnię occasio. vnde illud: ex ia mala exẽpla sũt orta à bonis reb.
i ¶ *Libellum.*] quia ex voluntate dabatur nõ ex necessitate: vt ff. de eden. l. j. §. edere autem.
k ¶ *Suscipientem.*] scilicet, reum.
l ¶ *Atque decem.*] q. d. vt hodie xx. dãtur, ita olim x. dabantur: vt j. proxi. §.
m ¶ *Quo.*] s. tempore.
n ¶ *Recognoscere.*] i. debitum.
o ¶ *Et liberari.*] scilicet soluẽdo: vt j. prox. §. ibi, aut fortè, &c.
p ¶ *Cautiones.*] sunt autem iudiciales quæ iudicium firmant: vt iudicio sisti, & iudicatũ solui, & similes: vt ff. de pto. stipu. l. j. §. iudiciales. ex quo sic cauebat, ab hoc iudice reddere non poterat: vt hic dicitur.
q ¶ *Nostras leges.*] vt C. de iudic. l. apertissimi & l. fin.
r ¶ *Arte.*] i deceptione vel fraude: vnde Cato: Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus. Tu quoque fac simile: sic ars deluditur arte.
s ¶ *Adinuenientibus.*] nam vbi intenderis ingenium valet: ipsi aũt exactores vel viatores maxime i hmõi cõuersatur: vnde nihil erit qđ ad suenire nõ possint: vt j. vt hi. q ob. §. j. & ʒ. đ nu. § fisgif. ibi multo nãq;.
t ¶ *Datum.*] i. delegatum. v ¶ *Scientem.*] s. reum.
x ¶ *Iudicem.*] Sed hodie pôt etiam lite cõpta alĩ associari: vt j. i me. li. non fi. fa. for. §. super hoc. in fi. §. coll. viij. vnde q̃ hic dicit per illã corrigitur in hoc capitulo.
y ¶ *Agunt.*] s. exactores.
z ¶ *Dum admonitio.*] quæ fit hodie per executorem destinatũ ad domum conuenti: vt j. de lit. §. omnem. colla. viij.
a ¶ *Oblata.*] s. à iudice ordinario vel delegato, vel etiã ab arbitrio. nã & in arbitris dico debere dari libellũ: vt ff. de arb. l. j. & C. de arb. l. pe. nec ob. j. de li. §. ad excludẽdas. ibi, causa verò, & c. quia nõ excipit. ibi de arbitrio, vt ibi dicemus.
b ¶ *Offerri.*] Sed à quo? Resp. à iudice sed secundũ cõsuetudinẽ: lege tamen non distinguntur ista vtrũ à iudice vel actore præcepto iudicis, vnde nec nos distinguere debemus: vt de offi. præf. l. ij. Accur.
c ¶ *Libellum.*[a] i. scriptã petitionẽ in quadã charta q̃ libell[b] dicit: ió q̃a in breui charta fieri cõsueuit: & tñ valet: vt C. de fid. l. & epistola. In hoc aũt libello tria debẽt esse scripta: res q̃ petit, & cã petẽdi, & nomẽ actóis. Res aũt petit singulariter vbi est singularis: puta peto Codicẽ. Itẽ vniuersaliter si est vniuersitas: vt hæreditas. Itẽ gñaliter si gñalitas peta: vt peto rônẽ meorũ negotiorũ gestorũ q̃ administrari: vtff. đ edẽ. l. j. fres. dicã. vt ff. de exc. rei iu. l. & an eadẽ. §. actiones. & C. đ edi. diui. Had. tol. l. fi. §. fi. Itẽ actio: vt actio ex ẽptovel similis actio: vtff. đ edẽ. l. j. fres. Forma ergo petitio. in hũc modũ: peto Codicẽ: q̃a emi, & hoc pactiõnẽ ex ẽpto: & omnia quæ plura ponũt superflua sũt: nisi sint ad specificationem rei, vt ita glossatũ. & in talibus e hartis positũ: vt ff. đ rei ven di. l. fi in rẽ aliquis agat. Sed quod dixi de actiõe, de cõsuetudine seruat. vt nõ apponat: quod etiã lege pôt, pbari. nã cũ possit esse reus certus prẽ & cãm, satis est: vt ff. de edẽ. l. j. ij. resp. & hic subiicit. Hic aũt libellus quare daũ in scriptis, cũ & sine eo possit reus certificari: Resp. quia si mutaret se in aliquo, citius per scripturã apparet quã aliàs: vt ff. de pig l. cõtrahitur. & ff. de fi. inst. l. aure. & cœpit fic dari ĩ scriptis à tpe Iustiniani: vt hic, & C. de an. exce. l. vt perfectius. & j. de tem. non so. pe. §. j. olim aũt nõ dabatur ex necessitate ĩ scriptis: vt ff. đedẽ. l. j. §. edere. & đ priu. del. l. fi. nisi in cõuẽctione illustrium personarũ: vt C. de di. l. quoties. Quidã tamen dicũt etiam iure. veteri dandum libellũ ex necessitate. & qđ dictis legib. dicitur, verũ dicũt quãtũ ad hoc vt inseratur nomẽ actionis ĩ libello. nã hoc erat voluntatis, sed libellũ dare necessitatis: sed primaverior é: & hoc in causis ciuilib. In criminalibus autẽ & olim & hodie daũ libellus ĩ scriptis etiã in priuatis delictis si criminaliter agit: vt ff. de priua. del. l. fi. & ff. de fur. l. fi. & ff. de acc. l. libellorum. in pri. & C. q̃ acc. nõ pos. l. q̃ crimẽ.

b Vide c. j. iũcta gl. sua ex tra de li. ob.

Qđ aũt dixi dãũ hodie libellũ b vbique & ĩ scriptis (nã inde dicit libellus) tallit in omnib[9] illis casib[9] vbi diximus sentẽtiã dari posse sine scriptis, q̃ sunt quatuor vt dixim[9] §. vt iu. fine quæquo fuer. §. necessitatẽ. col. ij. Itẽ fallit, qñ partes adinuicẽ sibi remittũt: vt C. de tem. app. l. fi. in fi. & C. de priuil. fco. l. iij. in fi. ti. & j. de li. & decima pars te litis. §. ad excludẽdas. Nec obstat q̃ hic dr: quia verum est: nisi partes cõsentiant: vt ff. de fer. l. j. & talia dolosè adinuenientib[9] s & mox, vt oblata fuerit quælibet admonitio, fortè neque libello dato, neque iudiciali vlla cautione deducunt hominem inuitũ ad iudicem datũ t, & nihil scientem v eó pellunt facere litis contestationẽ: vt semel sub litis contestatione: cõstitutus obligetur: & nullã habeat licentiam neque refutare iudicem x, neque alium iudicem petere, cùm fortè suspectus iudex sit & fic agunt y quæ volunt, & sub suis artibus hominem statuentes, quo volunt modo de eo agũt. ¶ Sancimus igitur dum admonitio z obla ta a fuerit alicui, modis omnibus offerri b libellum c, & non secundũ antiquitatem decem solummodo dierum habere eum qui admonetur, inducias: sed duplices, hoc est xx d. vt siue repudiare voluerit, siue etiam cum eo alium iudicem e petere, licẽtiam habeat hoc facere, aut fortè cognoscere debitum & liberare se ab aduersarij sui contentione amicabiliter, & non per calumniam & circunuentionem sub iudice constitui forsan suspecto, & forsan ingrato: plerunque autem f aliquid etiam proprium contra eum dispensante: & eo qui litem sustinet, nullum habente g tempus ad agnoscẽdum ea, in quibus conuentus occurrit.

¶ Suscepto verò libello, sola personali fideiussione h ab eo

† Facit ad hunc tex. c. vlt. cum glo. super vẽr. taxatiõe, extra de his quę vi metuve ceau. fiunt: vbi dicitur q̃ vltra taxationem nõ licet iurare, & vide in illa gl. eccor. iu. cano. & ci vi.

a Concor. c. ij. in glo. vnica, extra de lib. obl. Libellus tria continere debet.

Rés tribus modis peti potest.

Universidad de Deusto Biblioteca

dicta, qa est de repræsentatione psonæ in iudicio; vt inst. de satisf. §. sed hodie. idem ideo dicta fideiussione: quia fideiussor dãdus est, cũ sit pro ria cautio: vt ff. de præs. stip. l. j. & l. præteriæ stipulationes. Sed ℨ ff. de iudiciis. l. ij. §. sed si dubitetur. in fi. Solũbi est speciale in legatis. Itẽ ℨ ff. qui satisf. co. l. sciẽdũ. in prin. sed hæc intelligitur secundũ illam: vt si habeat possessionẽ immobiliũ rerũ satisfaciet; vt arg. ff. d leg. & sena. l. sed & posteriores. sed Pla. dicebat istã simpliciter loqui. Itẽ nunquid poterit dare fideiussorẽ aliũ qui similiter immobilia non possideat: vt scholaré aliũ? Resp. non: vt insti. de fideiuss. in prin. & insti. d repli. in fi. & ff. qui satisf. cog. l. j. Sed ptra in eo. ti. l. fideiussor. ℨ fi. j. resp. sed die est esse possessorẽ immobiliũ: licet aliàs habeat priuilegiũ vel militiæ, vel sacerdotij, cui renũtiare potest secũdũ iura nostra vt C. de pact. pe. Sed q d si hmõi fideiussorẽ dare nõ pot? Resp. iuret duo. ſ. fideiussorẽ dare nõ posse. & sesistere: vt ℨ. de li. § ad exeludẽdas. præter cleri cos, qui iurare prohibẽt: vt C. de epis. & cle. l. cũ clericis. qui a eorũ promissioni tm cõmittit: vt insti. d satisf. §. sed hodie. Itẽ quid si volo esse contentus sola pmissione et quando fideiussorẽ dare teneatur? Rñ. satis est: vt sit. dere. di. § vendicæ. & ff. d fidei. li. l. iiij. §. adiici. Itẽ quid erit, si nolit dare fidẽ iussorẽ, sed pignus ad qđ nõ tenet: vt ff. de præ. sti. l. ptoriæ? Resp. satis est, quia facit ẽt plus: vt ff. de col. bo. §. iubet autem. & inst. de obl. quæ ex delic. §. furti aũt. Itẽ qd si dedit pignus, nũc vult fideiussorẽ dare, & pign' repetere? Resp. nõ pot. Itẽ in quantũ tenetur fideiussor? Resp. si fideiussit in scriptis vel i causa publica, tenetur vsque ad triennĩũ, intra quod durat causa: vt C. de iu. l. properandũ. Itẽ & plus per duos menses intra quos debet fieri prestatio, vt ℨ. de exec. & his q̃ con. & recon. §. j. si autẽ sine scriptis, tũc vsque ad duos menses tantũ: vt C. de fideiuſ. l. pen. item in quãta quãtitate tenetur? Resp. ad interesse actoris, & hoc nisi intra certũ tẽp' fideiusserit: vel in certã quantitatem: vt ff. qui satisfda. cogan. l. j. in fin.

a ¶ *Sportulis.*] id est, salariis quibusdã quæ iudicibus dabãtur: vt in cõsti. græca continetur, cuius sententiã habem' ℨ. de iudi. §. ne autem. & facit ad hoc ℨ. de mãda. prin. §. si tibi. & ℨ. vt litigã. iu. §. pen. colla. ix. & ℨ. vt iu. sine quoquo suffrag. §. volumus. & præstabãt huiusmodi sportulæ tã à reo quã ab actore: vt ind. l. cõtinet. ℨ. de iud. & C. de pri. agē. in re. l. fin. & C. de fruct. & li. expē. l. fin. sed Pla. solũ reũ dicebat teneri in præstatione sportularum: sed contra eum sunt prædictæ leges.

b ¶ *Ars.*] i. deceptio. c ¶ *Et illum.*] ſ. reum.

d ¶ *Litis contestationem.*] ſ. narratione præposita & responsione secuta: vt C. de lit. ℨ. l. j. & hoc dico animo procedendi in causa. sec' siu dicit: vt amico dicã saluo iure meo: vt ff. q. mo. pig. vel hyp. sol. l. si debitor. §. si in venditione. Sed argum. contra ff. de ℨ. in de. ſ. quod quis. sed certè ibi non expressit: licet in corde habuit de reperendo. sed cũ respondeo possit esse per nõ, & per iubiũ, pura opposita exceptione, nũquid semper fiet contestatio? Resp. primo casu fit, sed tamen fũt nullæ partes iudicis in cognoscendo, sed in iudicando tantũ: vt ff. ad l. aquil. l. pinde. & ff. de cõfeſ. l. j. & C. de cõfeſ. l. j. vnde euenit mirabile, vt hæc responsio obtineat vicẽ contestationis, quasi sententiæ: vt dictũ est: alias enim nõ valeret sententia: vt C. de sen. l. prolatã. & hoc quando libell' fuit datus vt fieret causa. si autem extra ordiné fecit eũ interrogari, & fuit confessus: tũc fit ei vnũ præceptum de soluẽdo secundũ consuetudinem generalẽ, & sic etiã potest intelligi ff. ad l. aquil. l. proinde. Itẽ in secũdo constat fieri contestationẽ. Itẽ & tertiam in tertio dico fieri contestationẽ: vt C. de exce. l. si quidẽ. in fi. & colligitur insti. de exce. §. j. vsque ad §. hęc excẽpli. nã eo ipso q̃ obiecit excep. innuit se debitorẽ. vnde æq̃ paratur illi responsioni ac si diceret: fic, nisi probet excep. vt C. de propa. l. exceptionem. ff. de pscha. l. in exceptionibus.

e ¶ *In modio.*] sic C. de iud. l. apertissimi. sic ℨ. de indic. l. oportet. in fi. sic ℨ. æo. §. iancimus.

f ¶ *Percipere.*] quod etiã postea hodie licet: vt ℨ. in meli. sup hoc in fi.

g ¶ *Amicabiliter.*] sic ℨ. vt dixi. in. §. si verò.

h ¶ *Damnificando.*] ſ. reo. nũqd ergo nihilominus curritꝑ præscriptio inſt. de obl. quæ ex delic. §. furti aũt. Itẽ qd

Quidam dicũt q̃ sic: & est pro eis ff. ex can. maio. l. ait prætor. §. fi. & l. fi. & ff. de eo per quem fac. erit. l. fi. j. resp. & hic. & ℨ. prox. §. ibi. pro nihilo, &c. Sed nos contra. dicimus enim præscr. interruptam, & est pro nobis C. de præscr. xxx. an. l. sicut. §. nec sufficit. Nec obstant d. ll. qua postea correctæ sunt p d. l. sicut, vel nõ fuerat missus executor in d. ll.

agere tanquam si neque ab initio facta fit quædam contestatio litis.

¶ *Iurans sistere se iudicio, si posteà à ciuitate abfuerit, per iudicem ordinarium causa sum matim agetur: & etiam per delegatum qui examinabit in quam terram iurans aufugerit, & si datis induciis, aufugerit, & non comparuerit, mittitur actor in possessionem pro mensura debiti declarati quam non recuperabit, nisi omnia damna resarciat, & fideiussorem præstet de sistendo in iudicio. Aug.*

¶ Si verò seme' i. repudians iudicẽ, alium acceperit, non sinimus ei eum, qui petitus est, rursus repudiare. Sicut enim eius curã habemus: sic etiam per dilationem agi aliquid aduersus actorẽ, modis omnibus adhibemus. ¶ Si verò † etiam quidam iurent quia obseruabunt, & ante quam contestatio litis fiat, ab hac maxima dispareant ciuitate, licentiã esse étiã non facta litis cõtestatione adire actorem statutũ iudicem: & hoc denũtiare. Illũ verò (si quidẽ administrator sit) iubere omnimodo exhiberi reum tãquã periurũ, & pene sui accusatorem perfugam factum. Si verò non administrat, sed datus fit à quodam iudice, siue ex sacra

Iuẽ nec obst. qđ hic dr. & ℨ. px. quia nõ damnificatur in his quæ hic dicũtur: puta quo min' iudicẽ recuset, vel aliũ associari petat, vel i similibus i prescriptione bene nocet (vt dictũ est) si ad monitio fuit facta. Si qs tamẽ primam velit tenere sententiam, potest dicere q̃ illa l. sicut. quæ eos cõmunit loquatur secũdũ sua tẽpora: nam suo tempore nõ dabatur libellus ex necessitate. vnde dicas quod sit immutata & correcta p illam quæ constituit iudicũ per ordinem.

i ¶ *Iudicat.*] quasi dicat prout iudici videbit sũ fideiussore vel sine eo. vt diximus ℨ. c. §. suscepto.

k ¶ *Non seruentur.*] i. non detur libellus, & tẽpus deliberationis, & subscriptionis & similia q̃ dicuntur ℨ. c. §. sancim'. & §. suscepto. licet ds sub scriptione nõ sit in vsu, sed certè scribitur in libro cõmuni, & ideo nõ est necesse poni in libello. Item & q̃ breue tempus datur iudicis arbitrio: vnde bene potest memoria teneri.

l ¶ *Pro nihilo eam esse.*] quantũ ad hoc, vt nõ sit necesse alium dari libellum. nam de nouo oportebit omnia incipi: interruptio tamẽ facta est præscriptionis: licet quidã contrà dixerũt: vt modo proxime diximus.

m ¶ *Ei.*] scilicet, reo.

n ¶ *Petitus est.*] Hic collige ad petitionem alterius partis iudicẽ dari. Sed contra ff. de iud. l. obseruandum. Sol. hic petit generaliter: ibi dominum certũ: vel hic respexit ad verecundiã petiti iudicis: vt ibi dicitur. vel hic ambæ p̃tes simul petieruut.

o ¶ *Repudiare.*] Hic no. regulam q̃ nõ possum reprobare semel probatum. sic ff. de nego. gest. l. Pomponius. & C. de cre. i. si quis. & ℨ. de lit. § ad excludendas. & ℨ. vt cum. de ap. cog. §. siue igitur. & ff. qui satisf. co. l. si ab arbitrio. §. fi. & C. de non. num. pec. l. generaliter caulam arg. contra ff. de mun. & ho. l. vt gradatim. §. pen. & C. de profe. & me. l. gram-
p ¶ *Eius curam.*] ſ. rei. (maticos.

q ¶ *Per dilationem.*] i. per huiusmodi procrastinationem.

r ¶ *Si verò.*] hic ponitur de tertia parte rubricæ.

s ¶ *Quidam.*] ſ. rei conuenti in iudicio.

t ¶ *Iurent.*] ſ. iudicio sisti: quia non potuerũt dare fideiussorẽ: vt diximus ℨ. eo. §. suscepto. Sed quid si fideiussorẽ dederant? Resp. tunc dupli ei iure cõsulitur actori, & cõtra fideiussorẽ ad interesse: vt ff. qui satisf. co. l. ij. §. fi. & permissionẽ in pos. vt hic dr. Itẽ quid si neque iurauit, neque fideiussorem dedit? Resp. adhuc habet locũ hic. §. item quid si nunquam venit coràm iudice? Resp. adhuc habet locũ generalis cõsuetudo vt dicit quæ est interpres legum: vt ff. de leg. & sena. l. si de interpretatione. Quod ergo hic dicis iurent, subaudi maxime.

v ¶ *Obseruabunt.*] ſ. iudicium, in iudicio sistunt.

x ¶ *Contestatio litis.*] Sed qualiter, cũ incõtinẽti elapsis xx. diẽb. fiat cõtestatio: vt ℨ. c. §. suscepto. in fi. Resp. imo nõ statĩ q̃q; forte eo rectardãte: q̃ pot esse vsq; ad duos mẽses: vt ℨ. de exe. & his qui cõ. & recõ. § j.

y ¶ *Ab hac.*] ſ. Constantin. maxime ideo dicit quia & aliàs generaliter hæc constitutio seruatur. ℨ. eo. §. fin.

z ¶ *Illum.*] ſ. iudicem.

a ¶ *Administrator.*] i. iudex ordinarius: vt ℨ. vt de se. seu. fu. eo. §. pen. l. sed interpellatur. §. itẽ ab ordinario fit quandoque tantũ verbo: vt ide domo vocari: vt ff. de in ius voc. l. plerique. & tribus sequẽtibus legib.

c ¶ *Pene.*] aduerbialiter ponitur.

d ¶ *Factũ.*] no, optimũ ar. cõtra seruiẽtes fugiẽtes: vt eo ipso res amissas videat subtraxisse. & ſa. C. de iu. cal. l. §. q̃si actor. & §. finaute reus.

e ¶ *Administrat.*] ſ. iudex. f ¶ *Datus.*] i. delegatus.

g ¶ *A quodam iudice.*] scilicet, ordinario. nam delegatus nõ delegat: vt C.

vt C. de iudiciis, l. à codice.

a ¶ *Administratore.*] minimo, puta à defensore ciuitatis.

b ¶ *Ad illum.*] delegantem.

c ¶ *Iudice.*] ſ. delegato.

d ¶ *Non valente.*] hic est contra ℨ. de lit. §. aliis. Solu. hoc corrigit in delegato à principe. vel dic vt ibi.

e ¶ *Contestatio.*] ex tunc enim dominus litis est factus: vt ff. d ædil. edic. l. ædiles. §. item sciendum.

f ¶ *Illo.*] ſ. reo.

g ¶ *Legem.*] istam.

h ¶ *Manifestatione sua.*] quæ manifestatio est, p̃pter fugam, sicut ℨ. dixi.

i ¶ *Omne.*] nam diffinitiua sententia dari nõ põt in eum lite nõ cõtestata: vt C. de temp. app. l. fi. §. j. nec missio põt fieri: quia erat delegatus: nec alio modo poterat actor ad suum peruenire.

k ¶ *Exhibitione.*] ſ. sui.

l ¶ *Vt potuerit.*] ſ. summatim: sicut ℨ. ſtatim dicitur.

m ¶ *Iudex.*] Nunquid ordinarius tantũ facietistã examinationẽ, & hæc q̃ sequuntur, non autẽ delegatus? Rñ. secũdũ quod dã fic: qa mittere in pos. est d̃ misto imperio: vt ff. de iur. om. iu. l. iubere. vñ ordinario tantũ competit, cuius officium est latissimũ: vt ff. de iur. om. iu. l. j. nec ẽlegari potest. ff. de off. eius cui mãd. est iur. l. j. in prin. & ff. d dã. infe. l. dies. §. duas. sed tñ puto q̃ ẽt delegatus possit hæc quæ sequũt facere. Nã nõ mittit in pos. sed de mittendo ꝓnuntiat: quod ẽt delegat' facere põt: vt ff. de offi. ei' cui mã. est iu. l. cognitio. §. fi. quare dicas, q̃ licet nõ possit vocare & verbo, & mittere in pos. delegat', vt modo dixerat: nõ potest tamẽ hæc quæ sequuntur facere. & quod hic dicit iudex, ſ. ordinarius vel delegatus intellige. & sic ex consuetudine seruatur.

Exeis ad hunc §. fu per quæstionum, § interrogationis. cum gl. super verbo, in prin. extra de offi. deleg. & ibi pon ſera gl. qa bona est.

n ¶ *Inducias certas.*] ſ. secundum arbitrium suum. vt C. de dila. l. j. q̃d potest esse xx. milium diurnorum: vt ff. quis cau. l. j.

o ¶ *Liberã tamen.*] Interpositio est, & loq' de iudice q̃ libere põt hoc facere, nisi re' impediat studio actoris. & facit ff. ẽo pquẽ fa. est. l. fi. §. fi. p ¶ *Secundum vnam partem.*] i. sed m actorẽ audita ꝓpositione ei' & rõe & scripturẽto de calũnia præstito. nã si vtraq; parte præsẽte hinc i de sacrim calũniæ præstaret: ergo & nũc ab vna: cũ vna tm̃ pars ꝑsens fit: vt C. de iureiu. propter cal. l. ij. in prin. q̃denim iuris est i toto quò ad totum, hoc est in parte quò ad partẽ. vt ff. de pa. l. iurigentiũ. §. ideò.

q ¶ *Examinet.*] Sed qualiter? Resp. remittet ad domum, & quæretur ibi & hoc sufficit: vt ff. de dam. infec. l. v. §. toties.

r ¶ *In possessionem.*] i. in detentationẽ. nec enim possidebit: sed erit in possessione, vt ff. de acqui. pos. l. iij. §. fin. & ff. quib. ex cau. in pos. eaſ. l. cũ legati. & longe aliud est possidere, aliud in possessione esse: vt ff. de acquir. pos. l. si quis ante.

s ¶ *Rerum eius.*] i. debitoris. & hoc dico primò mobiliũ, secũdo immobiliũ, tertio nomiñ: vt ff. de re. iud. l. adiuo. §. j. licet dici posset, q̃ illa loquatur in executore definitiuè, hæc autẽ de executore interlocutorie.

t ¶ *Secundum mensuram.*] Sed olim in omnia bona fiebat missio ẽt p̃pter v. solidos: nisi in cã dãni infecti & legatorũ: vt ff. q. ex cauſ. i pos. ea. l. j. & ff. si ſer. vẽ. l. is cui'. Sed nũqd ſ peto iure hypothecę o ia bona habet locũ q̃ hic dicit? Rñ nõ: imo in oia ſum mittẽdus: alias fieret in iuria mihi. Itẽ q̃d si pet̃ oĩa mihi debita, & tunc dico idẽ. ſ. q̃ in oĩa sũ mittẽdus. Sed certè hæc aut. tũc locũ hẽt: cũ tũc sit mẽsura debitorum de substãtia debitoris. Itẽ nũquid fiet hęc missio in tãtũ: ita q̃nõ in pl'? Quidã dicũt q̃ fiemos autẽ q̃ in plus vel indupliũ vel in tñ & dimidiũ. Nec obstat quod hic dicitur: qa nõ dicit q̃ nõ in plus: sed secũdũ mensuram: vt si peto c. mittat in posſeſ. de rebus, valentibus cl. vel cc. si autẽ petã cc. & tuncin rebus valẽtibus ccc. vel cccc. ac si diceret nõ fiet missio hæc in omnia bona vt olim. & probat hoc ex consuetudine pignorũ. nam semper plus debet valere pignus, quàm sit debitũ.

Pignus plus debito valere debet.

vnde dicitur quòd residuum debet creditor redditor debitori qñ vendet plus pignora: vt C. de iur. do. imo. l. fin. §. finautem minus.

v ¶ *Declarati.*] i. petiti & probati semiplenè, non per iuramentũ calũniæ actoris: vt C. quorũ app. l. j. & C. de bo. aut. iu. pos. l. cũ proponas. nec eũ plenè pòt cognoſci cũ causæ merita partiũ assertione padũſ: vt C. si per vim vel alio modo. l. fi. erit ergo hic ſpeciale, vt ſimatim cognoſcatur, sicut aliàs in casib. q̃ his legib. denotãtur. ff. d liberis agn. l. fiqs. §. fi vel parẽs. & ff. decar. edi. l. iij. §. cauſę. & ff. de pt. fti. l. j. §. fi. & ff. de pet. hæ. l. fiqs libertatẽ. §. plane. & ff. d ven. in pos. mi. l. j. §. fi ea. & ff. de re iud. l. adi. Pio. §. fi sup rebus. & C. vbi i rẽ act. l. j. & ff. vt i pos. l. fi is à quo. & ff. ad exhi. l. iij. §. sciẽdũ. & hic: sed regulariter plenè est cognoſcẽdũ: vt C. de iu. l. iudices. quę é cõtra ad supradictas ll. & adistã. Quidã tñ hic dixerunt peti tantũ. & facit pro eis ff. de iur. om. iu. l. pen. §. fi. sed prima opinio verior est, & consuetudine probatur.

x ¶ *Seruandi causa.*] qđ leges appellãt rei seruandę cã. Sed nũqd fructꝰ j. ij. & iij. exmedij tẽporis lucratur tta d̃ eo qui missus? Resp. ſcd m cõsuetudines terrarũ: sed de iure debet reddere debitori: vt ff. q. ex cauſ. i pos. ea. l. fulcinius. j. ref. & ff. d bo. auth. iu. pos. l. prætor. ait. j. ref. nisi i casu speciali: vt ff. q. ex cau. i pos. ea. l. fulcinius. §. fin.

a Concor. c. missum in possessionẽ causa rei seruandæ.

y ¶ *Occurrerit.*] sed vsque ad qđ tps reuersus auditur? Rñ. pla. vſq; ad xxx. ann. & est ar. ꝓ eo, in ſti. de perpe. & tem. ac. i prin. Sed nos dicimus vſque ad annũ tantum: vt C. de præſcri. xxx. an. l. ſi quis emp. §. penul. & ℨ. de liti. §. omnem. in fin.

a Domini vſque ad quod tempus audiũtur contra missum in possessionẽ causa rei seruandæ.

Sed Pla. dicebat prædictam l. loqui in reali actione, hanc in personali. Item ad aliam ℨ. de liti. dici potest q̃ loquatur in actore absente: hæc in reo. Sed ſcd̃m nos qui diximus tantũ vsque ad annũ admittendũ, nunquid possidet missus post annũ? Resp. sic, quasi secundum decretũ interueniat: vt ff. d dam. infec. l. à quo. sed tñ M. dicebat ſtari i actione in rem missum posſidere. arg dictę l. sicut. §. pen. sed prima placet.

z ¶ *Recipiens res.*] Sed nunquid primo res restituitur, quã satisderit? Resp. non puto, imo quasi loco pignoris donec satisdet, tenebuntur: vt hic & ff. de act. emp. l. Iulianus. §. offerri.

a ¶ *Fideiussorem.*] ſ. iudicio sisti. Sed quid si possideat immobilia? Resp. adhuc puto eum satisdare debere, vt sit speciale hoc casu, quia ex quo semel malè fecit fugiendo, postea malè facere præsumitur: vt ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris. & ff. de accu. l. fi cui. §. iiſdem.

b ¶ *Hoc.*] ſ. quod sequitur.

c ¶ *Vinculis.*] i. vtrum possent obligari.

d ¶ *Lege.*] quæ dicit eas posse obligari, si sunt tales quæ ad hæredes transeant, vel etiam quatenus transeant: vt C. d pign. l. fin.

e ¶ *Certe.*] aduerbium.

f ¶ *Quæcunque.*] ſ. quæ.

g ¶ *Possunt.*] ſ. quæ transeunt ad hæredes.

h ¶ *Maioribus.*] ſ. antecessoribus nostris.

i ¶ *Ex antiquis.*] i. ante dictam l. C. de pign. l. fin.

K ¶ *Nomina.*] i. quædam debita quæ contracta fuerunt super militiis. & cũ deficiebãt debita debitore nõ habente aliũde vnde satisfaceret.

l ¶ *Prabebant.*] ſ. in priuilegium.

m ¶ *Ex casu.*] ſ. militias sic dictas: quia cadũt mortuo militante quãdoq; vt in d. l. C. de pig. l. fi. & C. de inoff. test. l. omnino. do. §. imputari.

n ¶ *Filij.*] q̃repetũt doré mtnã ea mortua, vel ipsa vxor, qñ viuit adhuc.

o ¶ *Si in aliis.*] quia hereditas est omne æ alieno deducto: vt ff. de ver. signifi. l. subsignatum. §. j. & l. veniſſe.

p ¶ *Creditoribus.*] qui non ad hoc mutuauerunt: empta tamen fuit ea pecunia, vel prefumitur.

q ¶ *Actionem.*] i. actum. sic ponitur ℨ. de non alien. §. finimus.

a Qualiter fiat lit. con. habes vtra legistas inc. ymeo. circa fi. extra de lit. con.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Sua virtute.*] quia si non adhoc specialiter cæpit mutuum causa talis militiæ emēdæ: nihilo minus creditores eorum præferuntur mulieribus. & facit C. de inof. test. l. omnimodo. §. fi. & C. de filetiariis. per totū. li. xij. Itē fa. ad hūc §. fi. de act. em. l. creditor §. inter. & C. d inof. test. l. omnimodo. §. imputari. & j. de æquali. do. §. quia verò. coll. vij. & ff. de mino. l. iij. §. fi. q. d. Item & C. si po. in pign. l. licet. & ff. qui po. in pig. l. interdum.

b ¶ *Aperta est.*] No. legem apertā ad clementiā nec mirū, cū sit sancta: vt C. de leg. & con. l. leges.

c ¶ *Vtentes.*] f. videmus.

d ¶ *Nouissima.*] hoc colore loquendi plerunque vtitur hic liber: vt no. j. q. mo. na. effic. legi. §. illud. Accur.

e ¶ *Etiam harum.*] scilicet, mulierum.

f ¶ *Scripsimus legem.*] vt C. de repu. l. fin. & j. d nup. §. fic itaque.

g ¶ *Filij fuerint.*] hic aliter distinguitur: vt j. vt li. mar. & auię. §. quia verò legem. colla. ix.

h ¶ *Compleri.*] fic C. de inoffi. testa. §. omnimodo. Accur.

i ¶ *Consistentes.*] vt dicitur in d. §. itaque.

k ¶ *Si perdurauerint.*] vt in hoc §. Accur.

l ¶ *Omnibus.*] repete fruantur. Accur.

m ¶ *Similiter autem in mulieribus.*] & hoc corrigit j. vt lic. ma. & auiæ. §. quia verò legem.

n ¶ *Proprias.*] quæ paraphernalia dicuntur: vt C. de pa. con. tam super do. l. hac lege.

o ¶ *Subiacere.*] ita ordina, huiusmodi rebus nullo modo valentibus subiacere creditoribus viri nisi fortè, &c. Alb.

p ¶ *In illius.*] decedentis quādo mulier dines decesſit & vir inops est superstes: vnde succesſit in quartā bonorū suorū cū liberis mortuæ mulieris.

q ¶ *Pauper.*] Quis hic dicitur pauper? Resp. qui habet minus l. aureis. vt ff. de accusa. l. nonnulli. Vel dic qui non habet c. aureos. vt insti. de suc. li. §. posteà. & §. sed nostra.

r ¶ *Forsan habeat.*] f. sufficientem substantiam.

s ¶ *Non offerentem.*] f. mulierem.

t ¶ *Dantem.*] f. virum.

v ¶ *Per successionem.*] i. vt ipsa succedat cū filiis, si locuples est.

x ¶ *Donationem.*] vt j. de non eligen. §. fin. nisi in casibus, vt ibi dixim⁹.

y ¶ *Namque hoc.*] i. relinqui legatum.

z ¶ *Concordantiæ.*] sic C. de ioffic. do. l. j. sic j. vt

lentiariorum propriè datis, & largitis eis priuilegiis in sua virtute [a] manentibus. ¶ Quoniam vero ad clementiam omni à nobis aperta est [b] lex, videmus autem quosdā cohærentes mulieribus indotatis, deinde morientes, & filios quidē ex lege vocatos ad paternam hæreditatem: mulieres autem licet decies milies in statu legitimæ coniugis manserint, attamen eo, quòd non sit facta neque dos, neque antenuptialis donatio, nihil habere valentes [c], sed in nouissima [d] viuentes inopia: propterea sancimus prouidentiam fieri etiam harum [e] & in successione morientis, & huiusmodi vxorem cum filiis vocari, & sicut scripsimus legem [f] volentem si fine dote existentem vxorem, vt dimiserit, quartam partem eius substantiæ accipere eam: sic etiā hic quoniam contingit fortè paucos, aut plures esse filios quartam partem eius substantiæ habere mulierem: siue plures, siue minùs filij fuerit [g]. si tamen legatum aliquod reliquerit ei vir minus quarta parte comperti [h] hoc vt sicut læsas eas iuuamus: si fortè dimissæ fuerint à viris indotatæ consistentes [i] et ita vel si perdurauerint [k] semper cum eis eadem fruantur prouidentia, scilicet omnibus [l] secundum instar illius nostræ constitutionis quæ quartam decernit eis, etiam hic seruandis similiter quidem in viris, similiter autem in mulieribus [m]: communem namque etiam hanc super eis ponimus legem sicut & præcedentem. ¶ Si verò quasdam res proprias [n] mulier in domo viri, aut alibi repositas habuit, harum actionem & retentionem habeat omnibus modis immunitam, subiacere [o] huiusmodi rebus viri creditoribus nullo modo valentibus: nisi fortè secundum quod in illius [p] iure ex hac lege hæres extiterit. Hæc itaque dicimus si coniunctorum alter dotem aut antenuptialem donationem non faciens, inops aut vir aut mulier inueniatur: & moriens quidem aut vir aut mulier locuples fit, ille verò vel illa superstes pauper [q] existat. Nam si aliunde forsan habeat [r] non offerentem [s] dotem, aut non dantem [t] propter nuptias donationem, non erit iustū grauare filios per successionem [v] i quoniam lex alia est nostra dicens dotem non offerentem non posse res viri acquirere per antenuptialem donationem [x]: quod etiā volumus hic obtinere: nisi tamen ipse vir aut legatum ei aut aliquam partem institutionis reliquerit: fieri namque hoc [y] nullo inuidemus modo, vt omnibus modis concordantiæ [z] legum seruentur, & inopia cōfugis per diuitias [a] saluetur alterius. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis, tua celsitudo in omnibus valere effectuique contradere festinet per præcepta à se conficienda vniuersa faciens manifesta: quatenus ipsi secundum hanc viuant etiam & conuersentur †.

[QVOD] CONSTITVTIO [b] QVAE EX ADSCRIPTITIO & libera natos liberos esse vult [c], non iis, qui ante, sed qui post constitutionem nati sunt, prosit, & vt venerabilium [d] domuum œconomi immobilium adinuicem rerum ecclesiasticarum commutationes faciant, decreto prius interposito, excepta hac maiore ecclesia.

TITVLVS VII.

NOVELLA LIIII.

¶ *Natus ex adscriptitio & libera post hanc legem liber est. Item vna ecclesia potest cum alia permutare immobilia metropolitani decreto: & iureiurando præstito quod talis permutatio vtrique vtilis est, excepta Constantinopolitana. Angel.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni præfect. præto. iterum exconsuli, & patritio.

IN quadam nostrarū [e] constitutionum nihil obscuritatis habente motæ sunt quæstiones ab aliquib. ex studio & ad suam intentionem obscuritatem ei introducentibus. Cùm enim libertatis amatores simus: nuper posuimus legem: vt non secundum antiquitatem, si ex adscriptitia & libera persona processerit soboles, omnino eam sequi adscriptitiam fortunam secundum seruilis [f] fortunæ obseruationem: sic etiam super adscriptitiis putari & secundum ventris statim, eius etiam qui nascitur considerari fortunam [g]. Ex libera namque matre procedere seruilem partum nostra benefaciens noluit lex: quoniam diximus in lege, si quidem coniuncti sunt [h] mulieribus, siue etiam coniuncti fuerunt [i], & filij procreantur, ita legem in his, qui procreantur, valere. Quidam autem sic fatuè, aut callidè interpretari ausi sunt legem, vt etiam si ante constitutionem nati sunt aliqui, vel si valde sint senes, putent eos liberari tanquā modo natos, & non longè præcedentes legem, cùm vtique nos hunc habuerimus intellectum, vt si cohærent iam quidem vxoribus: & post legem filij procreati essent, aut non cohærent quidem, posteà verò nuptiæ fierent post legem nati haberent ex lege datam libertatē. Ne igitur liceat artibus vti, & malignari & possessionum nocere dominis talibus interpretationibus: propterea sancimus omnes, qui nati sunt à tempore legis, hos solutos esse adscriptitia fortuna, si ex liberis nascatur matribus, omne præteritum antiquæ seruandum legi [k]. ¶ Quia igitur nuper scripsimus legem [l] medentes iis, quæ de ecclesiasticis alienationibus fiūt: & volentes

cle. apud propri. epi. §. fi.

a ¶ *Per diuitias.*] sic C. de nup. l. fin. Accur.

¶ QVOD CONstitutio, quæ ex adscriptitio, & libera, &c.

b ¶ *Constitutio.*] quæ est in C. de sena. Claudiano. l. j. in fi. nam per Claudianū erat libera, & eius filius erat seruus, vt ibidē dicitur. nō autē dicit de illa quę est C. de agricol. & cen. l. ne diutius. li. xij. quia ibi nō est casus iste, licet alij similes sint ibi, vel dic q⁹ dicit de ea, quę est C. de agric. & cēl. l. fi. Et no. q⁹ hæc pars expeditur j. e. vsque ad §. quia igitur. Secunda autē vsq; in fi. constitutionis.

† D. k. Oct. Im. DN. Iu. P. P. Au. ann. xj. post Bilif. V. C. Coll. an. xij.

c ¶ *Esse vult.*] illa cōstitutio dico, nō prodest iis qui ante, &c.

d ¶ *Et vt venerabilium.*] hoc expeditur j. e. §. q⁹ igitur. vsque in fi.

e ¶ *In quadā nostrarum.*] vt C. d senatusclau. l. j. Vel dic vt C. de agri. & cen. l. fi. vel dic vt tertij, vt C. de agricol. & cens. l. ne diutius. Sed secūda verior videtur, vel prima.

f ¶ *Secundum seruilis.*] subaudi hic. f. secundū, &c. si nō habes in litera.

g ¶ *Fortunā.*] vt si vēter est seruus, & partus sit seruus: vt j. dixi. & C. de rei vend. l. partū. & inst. de ing. §. j. si autē libera. & tūc est filius liber, vt subiicit, ex libera namque, &c.

h ¶ *Cōiuncti sunt.*] f. nūc.

i ¶ *Fuerunt.*] in futuro.

k ¶ *Legi.*] Vbi sit hæc lex antiqua ignoram⁹. nā per l. codicis erat cōsiderandus vēter semper. vt C. de senatus. clau. l. j. & C. de agric. & cen. l. ne diutius. & l. fin.

l ¶ *Legem.*] vt j. de ecclesia, rer. immob. aliena.

a ¶ *Positam legem.*] vt j. de non alie. §. nos igitur.

b ¶ *Etiam illud.*] igitur quia sic fecimus, etiam illud, &c.

c ¶ *Adiicimus.*] f. q⁹ seq tur. & per quædam, &c.

d ¶ *Ineuitabilem.*] i. si occurrat ineuitabilis. i. nō spernēda occasio & vtilis, &c. Accur.

e ¶ *Domui.*] accipe licentiā dam⁹ quod est j.

f ¶ *Licētiam.*] i. in cōtractu emphyteusis: vt j. ti. j. §. illud. quod tñ est hodie ius generale, vtibi dicemus.

g ¶ *Dabat lex.*] vt j. de non alie. §. finimus.

h ¶ *Metropolitam.*] i. archiepiscopum.

i ¶ *Pragmatico.*] i. imperiali rescripto. Alb.

k ¶ *Terribilia.*] sic j. vt ij qui ob. §. quod si quis. sic j. de alie. & emph. §. quia verò. sic j. vt immo. ante nup. do. circa fi. colla. v.

l ¶ *Et quæ.*] f. maledicta inferant ea quæ nunc disponuntur.

m ¶ *Etiam priori.*] vt j. de eccl. re. immo. alie. §. fi. colla. iiij.

† dicebat Sering.

n ¶ VT DE CAEtero commu. &c.

¶ *Hæc prima pars expeditur.* j. e. vsq; ad §. illud.

o ¶ *Et vt liceat.*] hęc se cūda expedit j. e. §. illud.

p ¶ *In priuatam.*] q. d. in priuatum tantum remaneat prohibitio.

q ¶ *Legem scripsimus.*] vt j. de nō. alie. §. nos igitur. & §. vt autem. & §. finimus.

r ¶ *Aliam scripsimus.*] vt j. de eccl. re. immo. al. Accur.

s ¶ *Qua.*] f. lege modo pxime dicta: vt j. de ecc. re. immo. alie. §. fin.

t ¶ *Permittentes*] vt in prima parte dictæ consti. continetur.

v ¶ *Sub schemate.*] i. ordine. Accur.

x ¶ *Volumus.*] sic C. de legi. & consti. l. leges. & cōstitutiones.

y ¶ *Permutando.*] irritā do. Accur.

z ¶ *Maneant.*] vt j. de non alie. §. finimus.

Alius non potest mihi dare, quod ex me non possum.

a ¶ *Per medium temporum.*] No. q⁹ non possum habere ex mea persona qdnec ex alteri⁹ persona habere possum. sic C. de vsu. l. eos. §. fin. & C. q⁹ metus cau. l. si p impressionem. & ff. de leg. j. l. si mihi. §. regulā. & ff. de vsuc. l. Labeo. & ff. de admi. re. ad ciu. perti. l. ij. §. j. econtra quandoque q⁹

D. xv. k. S. Const. Imp. D. N. Iu. anno xj. post Bilif. V. C. Coss. an. ij.

non possum habere per me, habeo per alium, vt ff. ad l. Fal. l. pœnales. §. fin. & ff. de transl. post. & §. j. & ff. quæ res pignob. pos. l. Aristo. in fi.

& volentes (siquidem publicum debitum sit) posse eas alienare cum omni subtilitate secundum legis obseruationem: si verò priuatum debitum est pro soluto dare rem immobilem, & in nullo videri offendere positam legem [a], quæ omnem alienationem prohibet: etiam illud [b] adiicimus [c]: & per quandam ineuitabilem [d] occasionē & vtilem danti, & accipienti venerā dæ domui [e] hoc est aut ecclesiæ ad ecclesiam, aut ptochotrophij ad ptochotrophium, aut xenodochij ad xenodochiū, aut simpliciter venerabili domui ad aliā reuerendam domum, hoc est aut ecclesiæ ad ptochotrophium, aut monasterium ad venerandam domum, aut xenodochium, aut nosocomium, aut illis ad ecclesiam aut alterutrām: aut vnum horum quæ priùs à nobis sunt dinumerata, aut alteri cuilibet venerabili domui licentiam [f] damus præsulibus horum monasteriorum per hanc legem commutationem facere, & hoc valere & non solùm imperiū (sicuti prior dabat † lex [g]) licentiam habere commutare, sed etiā venerabiles domos quæ Regi omnium Deo dedicatæ sunt: sic tamen, vt etiam decretum interponatur cum omni subtilitate & iureiurando, & apud locorum metropolitam [h] hoc considerari: & fiere vera probatam fuerit cum iure iurando: quia vtile est vtrique parti hoc agi, ratum esse & valere, & non exigere neque speciali iussione, neque pragmatico [i] diuino typo: habentibus quippe iis, qui ad talia conueniunt, magni Dei iudicium, si quidem prævaricati fuerint horum, quæ competunt, aut quoddam colludum fiat, aut aliquid propter vtilitatem vtriusque geratur partis. nam etiam maledicta his omnium terribilia [k] imminebant, & quæ [l] inferunt eloquia diuina peccantibus, & quæ nunc eis dispositā sunt. si quid autē prætermittatur, & posteà demonstretur malignè factum, pro non facto erit. ¶ Excipimus etiā hac lege sanctissimam maiorem ecclesiam: sicut etiam priorem illam. nā que in priori prohibitione alienationem stare volumus: quoniā & hoc ipsis gubernatoribus eius sanctissimis viris videtur. Tua igitur eminentia, quæ nobis bene & sanctè visa sunt, & per hanc sanctam declarata sunt legem omnib. gentibus, quibus præes, per præcepta propria solenniter faciat manifesta [m].

VT DE CAETERO COMMVTATIONES ECCLEsiasticarum rerum non fictæ fiant ad piissimum Imperatorē, & hoc modo ad alias personas legitimas transeant res, sed hæc tantummodo fiāt ad imperialem domum, & vt liceat o perpetuas emphyteuses agi ab oratoriis in oratoria, decreto videlicet interposito: excepta hac maiore ecclesia, ne tamen in priuatam p persōnam transeat emphyteusis.

TITVLVS VIII.

NOVELLA LV.

¶ Ecclesia cū principe perpetuo permaneant: nec veniant ad priuatos bis in futuris casibus obtinentibus. Item ecclesiæ adinuicem in perpetuam emphyteusim dare possunt, excepta maiore ecclesia Constantinopolitana. Bartolus.

¶ Imp. Iustinia. A. Mennæ archiepiscopo Constantin.

LEgem scripsimus q dudum ecclesiasticas qui dem alienationes prohibentem: solam autē commutationem permittentem sanctissimis ecclesiis, necnon sanctissimæ maiori ecclesiæ huius felicissimæ ciuitatis: dum imperium accipere aliquid ab aliqua venerabiliū domuū voluerit: posteā siquidem aliam scripsimus [n] legē, quas excepimus sanctissimam maiorem ecclesiam, permittētes [o] quasdā alienatiōes, quas illa lex dicit. Quia verò cognouimus eo quòd aliquid prioris constitutionis capitulum quod de permutatione competentium rerum sanctissimis domib. ad imperium scripsimus: ad artem legi contrariam conuertunt: postulauerūntque nos quidem à sanctissima ecclesia accipere: his autem hæc dare, hinc aggressi multi sunt quidem similibus petitionibus nitentes sacram circumuenire constitutionē quæcunque ergo gesta sunt à nobis vsque ad præsentē diem, hæc sub schemate [v] quod nunc est, valere volumus [x], nullo permutando [y] horum quæ iam à nobis cū sanctissima ecclesia in talibus contractibus gesta sunt, aut cum iis qui hæc à nobis perceperunt. ¶ De cætero autem sancimus nulli penitus vliam esse licentiam aliquid tale agere: sed illas solas valere permutationes quę ad imperialem domum in hoc factæ sunt, vt perpetuò apud imperium maneant [z], & nos transferantur ad priatum: neque illarū ius per medium imperiū [a] ad eos [b] proficiscatur. Sed si quid tale fiat [c], licentiā damus [d] reuerendissimis œconomis res apprehendere huiusmodi, & trahere eas rursus ad sanctissimam ecclesiā, tāquā si nec ab initio cōtigisset permutationes harū ad imperium factas: sed seruari hoc schema [e] in perpetuum ex præsenti die inchoatum, omnibus quæ dudū (sicut prædiximus) post priorem [f] legem secundum modum prædictum gesta sunt, ratis manentibus, eò quòd illa quidē quæ sic facta sunt, à viris [g] gesta sunt [h]. Nunc autem quidam volunt illorum exemplo vtentes, & nobis esse molesti, & sanctissimam maiorem ecclesiam huius felicissimæ ciuitatis circumuenire: quod per omne tempus nullo modo fieri volumus. Sed & si fiat quolibet schemate, hoc etiam infirmum esse, & à sanctissima

b ¶ *Ad eos.*] priatos.

c ¶ *Fiat.*] i. permutentur res ecclesiæ cum imperatore, & Imperator eam det priuato.

d ¶ *Licentiam damus.*] sed j. vt spō. lata. §. penul. col. viij. 3tra. sed hęc q illā corrigitur in hac prima parte cōstitutionē quòd aliqs sibi ius dicebat: vt hic: sic C. vt vnicuique lice. si ne in. se vin. l. ij. arg. contra C. vt nemo in sua cāsa iud. l. ij. & de iudæ. l. nullū. Itē hic ē arg. q⁹ si rem meā vendo eo pacto ne alienes: q⁹ si alienata sit, possim apprehēdere. Vel dic hanc literā intelligi q⁹ apprehendēt in iure per rei vē. vel alias actiones: vt C. d dona. quæ sub modo l. j. sed primū verius puto.

e ¶ *Hoc schema.*] i. ordinem.

f ¶ *Priorem.*] vt j. de nō alie. §. finimus.

g ¶ *A iuris.*] loquitur secundū vulgare. Nam q⁹ inuenim⁹ magnū factū, nos dicimus hoc bene fuit factū a viro, f. probo. similis loquēdi mod⁹ j. de trien. & semis. §. prohibemus autem.

h ¶ *Gesta sunt.*] i. perfecta. vnde nūc remouere magnæ esset tergiuersationis: vt j. de non alie. §. alienationis.

i ¶ *Illorum.*] f. virorum.

a ¶ *Præscriptione.*] Si nisi centum annorum, secundum Alb. vt 3. vt eccl. roma. coila. ij. vel hodie xl. annis: vt j. de eccl. ti. § pro temporalibus. collat. ix. & j. hæc consti. innouata. con. colla. vj.

b ¶ *Sancitis.*] vt 3. de nō alien. aut permu. § aliena tiōis. & § emphyteusim. vsque ad § si autē. & § si verò etiam perpetuam.

c ¶ *Adinuicem.*] aliàs ni si inter venerabilia loca nōpotest fieri perpetua: vt hic, & 3. de nō alie. § fi ve rò etiam. Sed hodie cōmuniter fieri potest in perpetuum: vt j. de alie. & é phy. & licentiam. Accur.

d ¶ *Decreto quippe.*] fic 3. ti. j. §. fin. in. pri. fic 3. de eccle. rer. immobi. aliena. § sancimus. Accur.

¶ VT EA QVAE vocantur, &c.

e ¶ *Insinuatiua.*] aliàs i sinuata. & quid sic hoc dicit in tex. j. c. § sancim*.

† Dat. xv. k. No. Const. Imp. DN. Iu. sti. PP. Aug. ano. xj. post Bilis. V. C. Coss. an. ij.

f *Lurimas. Ad tuam beatitudinem.*] loquitur archiepiscopo regiæ ciuitatis cui dirigit hęc cōstitutio.

g ¶ *Illic ecclesiis.*] i. ecclesiasticis personis. aliàs est in litera clericis: & tunc plana est.

h ¶ *In omnibus.*] scilicet, ecclesiis Constātinopoli ciuitatis. nam localis videtur hæc const. vel dic in aliis ecclesiis per totum orbem.

i ¶ *Insinuatiua.*] huius autem oblatiosic vocabatur.

k ¶ *Illum.*] accipientem aurum.

l ¶ *Introire.*] sic 3. de tabel. § j. in fin. Accur.

m ¶ *Missus est.*] id est, electus vt mittatur. Acc.

n ¶ *Auaritiæ.*] sic 3. vt iudic sine quoquo suffr. §. cogitario. Accur.

† extra. o ¶ *Maioris.*] repete sancimus.

p ¶ *Defunctiones.*] i. substitutiones. q. d. vt vnus fūgatur loco alterius defuncti. Accur.

q ¶ *Et ministeria.*] id est, ministros. & facit C. de episcop. & cleri. l. fi quenquā. & 3. quomodo oportet. § sed neq; colla. j. sed cōtra j. & sanc. episc. § pro consuetudinibus. col. ix. sed illa fortè loqtur in episcopis tantum: hæc autē in aliis clericis. Vel illa præstantur ex cō suetudine: hæc autem per consuetudinem exigebantur

r ¶ VT CLERICI qui reced. &c.

s ¶ *Hæc pars expeditur* j. *vsque ad* § *illud. Accur.*

t ¶ *Præbeant.*] scilicet q præbere soliti erant: vt patet j. eodem.

maiore in ecclesia perpetuum vindicari: nulla ei temporis præscriptione a in hoc obiicienda. ¶ Illud quoque sancimus, vt aliis omnib. de iure emphyteuseos sancitis b, & in sanctissima maiore ecclesia, & in aliis omnibus venerabilibus domibus proprium robur habentibus, licentia sit sanctissimis eccle siis & venerabilibus domibus adinuicem c & emphyteusim perpetuam agere decreto quippe d hic faciendo excepta quidem hic sanctissima maiore ecclesia in hac celebrata emphyteusi: vt non ad priuatam: personam extendi omnino possit. ¶ Tua igitur beatitudo, quæ iussa sunt à nobis custodiat: & iis, qui sub eas metropolitanas sedes habēt faciat manifesta, vt & ipsi quæ nobis placuerunt cognoscentes, nihil horum præuaricari præsūmant, erit enim vniuersis a Deo iudicium, & exinde pœnas si quid pater hæc aut ipse egerit, aut agi permiserint.†.

VT EA QVAE VOCANTVR INSINVATIua e super clericis, in maiore quidem ecclesia denturin aliis autem ecclesiis penitus non dentur.

TITVLVS IX.

NOVELLA LVI.

¶ *Insinuatiua non possunt exigi à clericis ordinatis, exceptis iis, qui sunt ordinati in maiori ecclesia, à quibus secundum consuetudinem accipere licet. Bart.*

¶ Imperator Iustinia A. Mennę archiepiscopo regiæ ciuitatis Constantinopolit.

PLurimas aditiones susscipientes hanc legem dirigere ad tuam beatitudinē f iustū existimauimus, qui enim ordinantur à tua reuerentia clericis in sanctissimis ecclesiis, absque † tamen sānctissima maiori ecclesia omniū patiunt' crudelissima: nō suscipientibus eos illic ecclesiis g, antequam quantum voluerint accipiant aurum. & nouimus hoc ex frequentibus aditionibus de hoc factis nobis. Sancimus igitur beatitudinem tuā hoc validissimè custodire, vt si quidem consuetudo est dare eos qui ordinantur in sanctissima maiore ecclesia, hoc eos præbere, nihil enim ex his, quæ dantur in sanctissima maiore ecclesia, nouamus. Præterà vero in aliis omnibus h nulli in eis clericorum licentiam esse penitus pro iis, quæ vocantur insinuatiua i aliquid ferre. Sed & si quis tale aliquid egerit, illum k quidem priuari sacerdotio: illius autem officium introire l qui missus est m: & hanc eum auaritiæ n ferre mercedem, custodire verò hoc etiam Deo amantissimos defensores sanctissimæ maiores o ecclesiæ pœnam formidantes decem librarum, auri, si quid aurū neglexerint: sed gratis omnia procedere. Deinde etenim defunctiones p & ministeria q non per venditionem, nec per mercationem fieri aliquam volumus, sed purè & citra redemptionem. sic enim rei digni fient nulla venditione, ac mercatione facienda. Tua igitur beatitudo, & qui post eà in pontificalibus accesserint sedibus: quę à nobis ordinata sunt, & per hanc declarata sunt legem operi, effectuique tradere festinet†.

VT CLERICI r QVI RECEDVNT ALIIS PRO eis subrogatis præbeant s emolumenta: recedentes autem remeare volentes nō iusti pi: & vt si quis t ædificans ecclesiam aut aliter in eadem seruientibus ministrans emolumenta, voluerit aliquos clericos restituere: non formitè eos, sed probatione sanctissimi patriarchę susciptat.

TITVLVS X.

NOVELLA LVIII.

¶ *Clerici continuam residentiam in propriis ecclesiis facere tenentur: nec debent recedere, vel aly in eorum locum subrogantur cū eorum emolumentis: & recedentes & postea remeātes susciendi non sunt: nec eis emolumēta restituī. Bart.*

¶ Imp. Iustinia. A Mennæ sanctissi. huius regiæ vrbis episcopo & vniuersi eius tractus patriarchæ.

PLurimi sæpe clerici quibusdam orationis obseruientes domibus, aut etiam fortè ab aliquibus priùs instituti ministrantur eis ab aliquibus solennes expensæ: deinde separant semetipsos diuinis omnino v sacramentis, propter quas p si nouerunt x causas, aut pro qualibet occasione recedunt omnino à sanctissima in qua constituti sunt ecclesia. Sancimus igitur non ex hoc fieri prohibitionem sacro ministerio, sed alios subrogari à Deo amantissimis episcopis, sub quibus ipsæ constitutæ sunt ecclesiæ, & eos y hæc accipere. Non enim volumus aliquibus dari lucra z quæ iam eis a per ipsos b, aut propter ipsos c, expendebantur à sanctissimis ecclesiis: quoniam nolumus per quamlibet occasionem lucrum aliquos facere ex aliorum fraudatione: sed, quæ ab initio ministrabantur semper dari, & non sacrum ex hoc ministerium corrumpi, non existente licentia, postquam statuti fuerint aliqui pro prioribus clericis, aut à sanctissimo patriarcha aut à prouincialibus episcopis rursus recedentes de nuo remeare velle d & expellere subrogatos, & cogi duplicia ministrare eos qui faciunt talem expensam dare etiam subrogatis & denuò remeare volentibus: sed illos quidem reuertentes non suscipiqui verò post decessum priorum statuti sunt: eis dari emolumenta, nullo verò hinc ministrantibus e accessu talia lucrari f nitentibus ex sua substantia

c ¶ *Et vt si quis.*] hoc dicitur j. eod. § fin.

v *Lurimi. Diuinis omnino.*] quasi non reuersuri: aliud autem dico, si ad scholas vadant: quæ est probabi lis absentia: vtff. qui cauma. l. necnon. sed cū aliqua fortè meretricula receissit: vt subiicit propter quas, &c.

x ¶ *Nouerunt.*] ideo obscurè loquit. vt etiā malā causam det intelligere. sic j. quib. mod. na. effi. le. § & quidam. col. vj. & ff. ad macedo. l. j. ibi ne quid amplius, &c.

y ¶ *Eos.*] subrogatos.

z ¶ *Lucra.*] quæ dabantur iis qui recesserunt.

a ¶ *Eis.*] s. clericis recedentibus.

b ¶ *Per ipsos.*] s. instituētes eos: & ita hæc lex est argu. imò expressum cōtra ecclesias Italiæ quæ semper habēt canonicos pauciores, quam sit statutū in eis: & alij canonici vsurpant quod deficiēti bus dari deberēt. & facit 3. de men. ordin. cle. § j. i fi. & 3. quomodo oport. episc. §. sed neque.

c ¶ *Propter ipsos.*] s. recedentes.

d ¶ *Remeare velle.*] aliàs remeātes. & tūc dic velle. f. susciperе. aliàs remeare. & facit ff. loca. l. si lege. § colonus.

e ¶ *Ministrantibus.*] Ministrantes possunt appellari deseruientes ecclesię vt j. prox. vel illi qui ministrant præbēdas. quod est verius, vt ex tenore literę sequētis apparet p sentibus, &c.

f ¶ *Lucrari.*] vt dicat se nolle primis vel subrogatis.

† D. iij. K. No. Const. Imp. DN. Iu. Au. anno, xj. post Bilis. V. C. Coss. ann. ij.

a ¶ *Ædificans ecclesiā.*] sic j. vt nul. fa. orato. do. § j. col. v. sic j. de ecc. tit. § si quis. sic j. de san. epis. § oratorij. col. ix. Ac.

b ¶ *Potestatem.*] q. d. vt hoc sit in potestate sua.

c ¶ *Tractari.*] s. cōuenit, subaudi.

† Cōcor. cū hoc § c. ad audientiam. extrade ecc. qdi. eum multis aliis capitulis.

d ¶ *Ipsius animæ.*] no. sic 3. vt deter. sit nu. cle. § fina. Accur.

e ¶ DE IIS QVI ingrediuntur, &c.

¶ *Hæc prima pars expeditur* j. e. *vsq; ad* § *illud etiam videamus, &c.*

f ¶ *Per scripturam.*] Hęc secūda pars expeditur j. e. § illud, &c.

g ¶ *De iureiurando.*] Hęc tertia pars expeditur j. eo. § fi. Accur.

h *Olubile hoc.*] i. varietas negotiorū: vt subiicit in fine huius responsi.

i ¶ *Idem.*] sic j. de cōsan. & vte. fra. in prin. Accu.

k ¶ *Fit quidem.*] s. aliquid noui.

l ¶ *Nunquam.*] s. in idē vel in perpetuum.

m ¶ *Iudicantur.*] repete, introducit al. quē tumultum.

Satisdat iterum appellans.

n ¶ *Correximus.*] vt C. de temp. app. l. fi. § illud.

o ¶ *Facientes.*] s. satisdādo iudicio fisti. Et sic not.

† D. xv. K. Non. Const. Imp. Dn. Iustin. A. post Bilis. V. C. an. ij.

p ¶ satisdare debet iterū in causa appellationis iudicio fisti. nec mirū: quia prima satisdatio est finita ex quo est finitum primum iudicium: vt 3. de exhi. reis. § fuscepto. diximus. & ita est pro opinione nostra qui dicim' causā appellationis esse aliā à prima. nā & testes de nouo inducuntur: vt C. de app. l. eos. § si quis autem. & C. de tēp. ap. l. p hanc. & dicemus j. de testi. § quæ ò testes. col. vij. vel dic firmat' psona s. procuratoris: quia vult agere per procuratorem in causa appellationis puta satisdando pro eo iudicatum solui, & similia: vt inst. de satisf. § sinautē per procuratorem.

p ¶ *Partem.*] i. præsente vna parte tantum fuit præbita dicta firmatio. vel etiam per cognitionem, id est, præsente vtraque parte vel melius vt puto, per vnam partē, i. siue p mittatur vni partiquod de confirmatione iudicij promittitur: siue etiam per cognitionem, id est, siue ipsi iudici fuerit promissum: siue ex cui' stipulatiōe vtilis actio quæritur: vt ff. rem pup. sal. fo. l. ij. in. iij. & iiij. j. rñ. & hoc etiā hic subiicit.

q ¶ *Indifferens.*] i. non refert quo ad efficacē actionem quærendā vtrū ipsi parti sit promissum, tia omnino præbentibus iis qui ab eis statuti sunt emolumenta & omnes expensas hæredibus eorum, & successoribus scientibus, quia si etiam post hæc fraudauerint certa possessio deputabitur ex eorum substantia sacris nostris priuatis, vt hinc ministratio eis fiat. ¶ Illud† quoque ad honorem & cultum sedis tuæ decernimus: si quis ædificans ecclesiam a, aut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimenta, voluerit aliquos clericos statuere: non esse ei fiduciam vllā quos vult per potestatem b deducere tuæ reuerentiæ ad ordinandos eos, sed examinari à tua sanctitate sententiáque tua, & qui pontificalem sedem rexerit, semper hos suscipere ordinationem qui tuæ beatitudini, & qui postea opportuni videbuntur existere, & Dei ministerio digni: vt non profanentur sancta Dei (hoc videlicet quod sacris sancitur eloquiis) sed intacta hæc, & ineff. abilia tremendáque constituta, sancte & Deo amabiliter & venerāde tractari c. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, beatitudinem tuam seruare perpetuò sancimus: cognoscentes, quia non minùs nobis cura est sanctarum ecclesiarum conseruare vtilitatem, quàm ipsius animæ d †

DE IIS, QVI INGREDIVNTVR e AD APPELLAtionem: & quando per scripturam f manus propriæ fiat collatio literarum, & de iureiuran. g & dilationis, & vt coniungatur iureiurando calumniæ.

TITVLVS XI.

¶ *Appellanti ad appellationem exercendam statuitur annus, ex causa biennium. Ité appellatore in biennio causam derelinquente conceditur victori cùm vnus mensis supereſt, eam prosequi vt sententia infirmetur: in vtroque casu appellatore in expensis condemnando: neutro autem prosequente, sententia remanet firma: his obtinentibus in causis futuris ac etiam pendentibus nondum finitis. Bartol.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio, iterum exconsuli, & patricio.

VOlubile hoc h & humanum, & quod manere idem i nunquam valet, sed fit quidem k semper., manet autē nunquā l: & legislationibus introducit aliquē tumultū, & iis, quæ videntur se habere rectè, & firmè posita iudicantur m Sed & ea, quæ subtili obseruatione cauta sunt, plerunque turbauit emergentium varietas causarum. Scimus enim quia dudum correximus n quod malè & dolosè circa appellationes agebatur: quia hoc solo, vt cognitionem introducerent in iudiciū appellantes contenti, & personam facientes o firmam, aut per vnam partem p, aut etiā per cognitionem (hoc enim indifferens q est) relinquebant causam: & victori omnino erat inexplicabilis victoria, non valenti r, neque iis quæ erant iudicata, frui propter appellationem, neque appellationem examinari posse propter absentiā appellantis. ¶ Hæc nos† dudum sancientes correximus s, annum quidem deputantes t appellationem offerenti, siue ipsi secūdum se u ingredienti, siue communiter x: quatenus intra y hunc litem exequatur, & meretur z quæ iusta sunt, & non relinquat a ea fine prouisione deinde propter clementiam, si per occasionem iudicis appellatio proferatur, aut per aliam quamlibet causam ineuitabilem: etiam alium ad iudicientes b annum c: post quem nisi litem compleuerint, ratam manere victoris sententiam sancimus. Hæc itaque placuerūt nobis, & in communi lege d conscripta sunt, & obtinere legem hanc volumus & obseruationem illius. Sed plurimi e interpellauerunt nos, dicentes se quidem denunciasse f appellantibus g, & voluisse litem examinari: non tamen ab ipsis iudicibus impetrare valuisse, propter quasdam forsan ineuitabiles occupationes h. Alij i verò etiam venientorum immensitatem aceusauerunt: & quia nauigare k non licuisset de prouincia, contrariis flantibus ventis: per terram verò venire non valentes propter inopiam aut certè quia in insula commanentes, aliter nisi per mare venire non poterant: & propterea non valuerunt examinare vsque ad finem negotium neque secundo anno: & quidam tempestatum acerbitatem, alij languorem ineuitabilem: quæ omnia ex ipsis agnoscimus rebus nobis insinuatis. Vnde nos hæc iustè mouerunt, & legem transcendere nolentes, & iis, qui per talem quandam fortunæ circunuentionem lædunter, dare præsidium possibile cupientes. Quid ergo agere oportebat: nisi ad legem aliā respicere quæ digne causam iuuaret l? Obseruatio si quidem reliqua prædictæ legis nostræ m (sicuti prædiximus) per omnia custodiatur. Si verò pro veritate ineuitabile quiddam euenerit, & qui appellationis litem exequitur, non obseruet n: & licet ingressum o & fatale fecerit, nō occurrat: & periclitetur biennij cōpendio tempus: tunc confirmari victoris sententiā (quod etiā prior nostra dicit lex)

† Concor. c. cum sit roma ua extra de ap. & ij. q. vj. c. ei qui appellat.

aut iudici siue cognitori, vt dictum est.

r ¶ *Non valenti.*] id est, victori.

s ¶ *Correximus.*] vt C. de tempor. appel. l. fin. §. illud.

t ¶ *Deputantes.*] scilicet nos. Accur.

v ¶ *Secundum se.*] id est, pro causa sua tantum.

x ¶ *Communiter.*] id est, in causa communi, quā etiam intendere potest sine mādato: vt C. de consor. eiuſ. li. j. Vel dic sim se, id est, ipse tantū, communitēr vt. i. vnā cū alterā parte s. aduersa. Accu.

y ¶ *Intra.*] s. annum.

z ¶ *Et meretur.*] appellans.

a ¶ *Relinquat.*] s. iudex ea quæ sunt iusta: vel nō relinquat appellans ea agenda in causa appellationis sine prouisione, i. quin prouideat vt finiat intra annum.

b ¶ *Adiicientes.*] s. nos.

c ¶ *Annum.*] scilicet, aliū: n: vt ita sint duo fata, i. duo tēpora in qbus appellatio fatū i. mortē siue finē recipiat: vt C. de temp. appel. l. fin. §. illud. in fin. & l. nemo.

d ¶ *Communi lege.*] s. suprādicta C. de tempo. ap. l. fi. §. illud.

e ¶ *Sed plurimi.*] victores.

f ¶ *Denunciasse.*] vt procederent in causa.

g ¶ *Appellantibus.*] i. cognoscentibus de appellatione. Accur.

h ¶ *Occupationes.*] sic ff. de procur. l. filius. §. fi. & l. aut. & l. hæreditas. & l. vel iudicio. & l. aut legari.

i ¶ *Alij.*] nouī. s. appellātes.

k ¶ *Nauigare.*] sic ff. si qs cau. l. ij. §. si quis in iudicio. & §. qđ diximꝰ. & §. si quis tamen.

l ¶ *Iuuaret.*] puta per in integr. re. fortè ex gñali clausula, si qua iusta cā, &c. Vt ff. ex qui. can. ma. l. j. §. fi. & ff. dici. act. pri. l. j. §. si quis autē propter. & facit j. vt spō. larg. §. hoc quoque. col. ix. Vel dic necesse est aliam legē respicere, s. hāc nouā: vt j. prox. §. quia enim.

m ¶ *Legis nostræ.*] C. ne temp. app. l. ñ. & hoc nisi iusta causa impediat, vt subiicit.

n ¶ *Obseruet.*] s. iudiciū appellationis. Al.

o ¶ *Ingressum.*] scilicet quia ingressus fuit, & venit semel coram iudice appellationis: & fatalē fecit, i. primū annū appellatiōis trāsire permisit: & non occurrit, i. nō venit postea: ad' uc tñ subaudi periclitet tēpus, i. currat tēpus cū periculo tñ appellantis, & hoc compendio biennij.

a ¶ *Adiicimus.*] id est, diximus.
b ¶ *Fingentes.*] i. obiicientes: secundū Al. vel distrahentes his, &c. vt subiicit.
c ¶ *Instante.*]sic C. de iu. l. properandum. §. huius modi.
d ¶ *Superior.*]i. melior in causa vel potior in iure.
e ¶ *Esse sententiam.*] f. dicimus.
f ¶ *Certamina.*] i. malam causam habens: & subaudi apparuerit. Accur.
g ¶ *Suscipiat.*] f. appellans. Accur.
h ¶ *Accipere.*]quia victor victori in expēsis cōdemnatur: vt C. de iu. l. properādum. §. finautem reus.
i ¶ *Vincere.*] sic C. de iudic. l. properādum. §. finautem reus.
k ¶ *Fruatur.*] absens.
l ¶ *Quibus.*] f. expensis.
m ¶ *Occurrit.*] est ergo voluntatis quā prox. dixit: vt actor debeat se ingerere: sed stulē ē si vadat: cū eo non esse sententia prima finemē: vt hic. sed forte ire vult, cū aliqua petat plurā causa appellationis: quā pōt, si sunt accessoria principali: vt C. dap. l. ampliorē. §. i re futatoriis. Itē & nonus forte vult victor inducere probationes, vt C. de temp. & re. ap. l. per hanc legē. Sed quid si iudicis copiā nō habuit? Resp. nō currit tēpus appellationis: vt j. vt sponsal. larg. §. hoc quoque. Itē & in alio casu non currit tēpus quādo f. appellatio est corā principe: vt 3. de appell. §. ij. Itē i tertio, f. quādo interim tractatur causa eadē coram arbitris: vt j. de ap. §. fin.
n ¶ *Et spatiis.*] vt intra decē dies appellēs: vt j. de app. §. j.
o ¶ *Contingit iam.*] f. ante compositionem huius constitutionis.
p ¶ *Firmas.*] f. leges antiquas. Alb.
q ¶ *Decreto.*]f. iudiciali.
r ¶ *Eandem.*] sicut dictū est 3.
s ¶ *Monstrauerint.*] si actor obtinuit in prima causa: & in causa appellationis habet ꝓbare de iure suo sicut & i prima. & fm hoc littera bene stat: cū oia esse debeant in pristinū statum: vt C. de ap. l. appellatio. si aūt in principali causa obtinuit, & sic fuit absolut⁹, & actor appellauit: tūc militer habet actor ꝓbare in causa appellationis sicut in prima, per palleatā l. & qđ dicit hic victorē ꝓbare prout refertur ad reū victorē intelligē: quod est eo ipso q̄ non ꝓbatur cōtrarium: sic C. qui mi. nō pos. l. fu. p. ferius. & nōc die plenē. vt no. C. de ap. l. ij qui

sed cū quadā subdimissione quam in præsenti adiicimus[a]. ¶ Quia enim victores videmus immensitatem temporis fingētes[b] iis, qui appellationem quidem & per fatalē ingrediuntur non tū vlterius examinationem subire volūt, aut etiā in mediis certaminibus relinquūt eā, propterea paruo quodā victores minuentes considerauimus bene fortè quod decet. Volumus etenim eum, qui vicit causam, si voluerit pro veritate firmari sententiam: non ex circunuentione nec ex tempore quodā, sed ex ipsa rerum veritate (etiā desertēte eo, qui appellationem obtulit) ingredi & hoc ipsum accusare: & quærere de sertorem: & siue inuenire eum valuerit, siue ille non appareat; suas allegationes deducere ad mediū, quippe biēnio instante[c] ad finem tū, ita vt vnus fortè supersit negotio mensis: & si quidem apparuerit superior[d] firmā esse sententiam[e] si verò inferior circa certamina[f] (etiā eo qui appellationem obtulit, & fatalem ingressus est, non obseruante causam) suscipiat[g] ex iure decretum, illo tantummodo adiecto, siue obtineat causam is, qui etiā priùs vicit, siue circa eam minor inueniatur: expensis eis modis omnibus post appellatiō's ingressum factas desertor præster. Sue nanque obtineat causam occasione expensarū secundū hoc ipsum, quod etiam vincit, rectè iustū est etiam expensas accipere[h] siue minor inueniatur, eò q̄ omnino ille deseruit, & contingit eum etiam deserentē vincere[i]: expensas quidem præstet, sententia verò fruatur[k], gratias agens Deo & præsenti legi, ita iustitiam sibi seruanti, & tantummodo in expensas damnificanti: quibus[l] non lex, sed ipse absens damnificauit. Si verò neuter occurrit[m] neque victor neque victus qui etiā secundum fatalem ingressus postea deseruit, sentētia victoris maneat firma: omnibus reliquis super appellationibus scriptis legibus existentibus & in spatiis[n] temporū & in aliis. hanc eīm legē specialiter super iis, qui post ingressum fatalis factum deserūt, ponimus: nihil aliarum legum, aut temporum appellatiuorum, neque perimentes, neque permutantes: firmas igitur eas etiā per hanc ponentes legem. ¶ Illud quoque determinare optimum est: si quidem victores contingit iam[o] sententiā promereri firmas[p] declarantem eorum victorias his eos frui. nihil enim eorum quæ iam terminata sunt, commouemus. Si verò hactenus pendent, biennio instante & nondum transacto, & nondū decreto[q] firmatæ etiā istæ eandem[r] mereantur examinationem: & ita† potiātur victores sententiis, si eas rectè habere monstrauerint[s].

¶ *Ex documentis publicis solis & non priuatis comparatio fieri debet, fallit in documentis priuatis quibus aduersarius pro se vtitur & in documentis quæ ex archiuo publico proferuntur, & publice habent testimonium, iureiurando de calumnia præstito. Bart.*

¶ Illud ēt iudicauimus huic oportere adiici legi. Quia enim dudū scripsimus legem[t] volentē ex propriæ manus scriptura nullam fieri comparationem: sed ex solis documētis publicè celebratis: videmus autem causarum experimentum egere competenti correctione in lege: & hoc ex ipso litigantium in uenimus experimento emendare eam secundum hoc volumus schema[v], Crebro namq; proferēs quidam cuiusdam manus[x] documentum, & ex ea faciens, aut conuentionem, aut suarum allegationum probationem: cum eiusdem manus aduersa pars protulisset literas & legitimam probationem exinde vellet fieri, ex quibus ipse aduersarius illud obtulerat: ille vtebatur lege[y], quia oporter ex publico confectis† documentis fieri comparationem & non ex aliis, quæ à quoquam scribuntur. Sancimus, si quando aliquid tale contigerit, & quispiam voluerit secundū eas, quæ ab aduersario prolatæ sunt, literas fieri examinationem[z] nō ac cusetur hoc tanquā non rectè sit factum. Cui enim ipse credidit, & quod protulit is, cōtra quē[a] & ex quo suas affirmat allegatiōes hoc non accuset, neq; prohibeat cōparationem literarum ad eum fieri: licet contingat esse documentum manu cuiuscunque conscriptum. Neque enim ipse sibi resistit[b]: & quæ affirmauit, hæc accusabit.

Si verò etiam ex publicis archiuis[c] † proferatur charta velut de susceptō[d] mēsæ[e] gloriosissimorū præfectorum[f] (nouimus enim etiam aliquid tale quæsitū) & quod ex publicis archiuis profertur, & publicum habet testimonium[g], etiam susceptibile hoc esse ad collationes[h] manuum ponimus. Vbique enim falsitatis peccatum odio habentes & iusiurandum præbere discutientes, & eximentes literas sancimus, & ex publicis solummodo documentis comparationem fieri permisimus. Quapropter valeat per omnia lex illa præsenti sub diuisione delata ei, iureiurando tamen comparantiū[i] modis omnibus prohibendo. ¶ Quia igitur nos pro teuerentia litigantium volumus mox in principio litis iurare litigantes: actores quidem, quia non calumniantes inferant lites: fugientes verò quia credunt satisfactionem competenter se facere, & non causa contentionis: † & hanc communem posuimus legem[k] contra omnem personam, modis omnibus hoc nulli concedentes[l]. ¶ Illud quoque

† Hoc dictū recitatur in ca. quoniam contra. ante me. ibi; nam & victores. extra de probat.

† Concor. cum causam. extra de probat. & xxxv. q. j. c. peremptorie. ibi, nec verò.

† Facit ad hoc c. quoniam contra. glo. super ver. virosa. ff. ibi, ex quo conficeretur, extra de prob.

† D. k. Dec. CP im DN. Iust. PP. Aug. xj. post Bas. V. C. Cos. anno ij.

† propterea.

in fraudem. §. illud.
t ¶ *Legem.*] vt C. de ss f. instr. l. comparationes.
v ¶ *Schema.*]i. ordinem.
x ¶ *Manus.*]f. priuatę. puta produceris literas tuas ꝓtra me: ego eas ꝓfitebor, & aliàs in duco cōtra te quas dico te fecisse: & ideo probo per cōparationē earū quas induxisti contra me. Idē dico & si alterius literis, puta Titij vtaris cōtra me: & ego eiusdē Titij literis volo metuere: vt j. subiicit ibi, licet contingat, &c.
y ¶ *Lege.*] prædicta C. ff fid. instr. l. cōparatiōes.
z ¶ *Examinationem.*] i. comparationem.
a ¶ *Quem.*] i. cōtra aliquem. & facit 3. de iurei. à mo. §. j. & C. dnō num. pecu. l. ghaliter. & C. de test. l. si quis testib⁹. & C. de sen. & inter. ꝑpen. Ac.
b ¶ *Resistit.*]i. resistere pōt. & facit ad hāc §. j. ff fid instr. §. si vero moriātur. cum seq. §. col. ij.
c ¶ *Archiuis.*] hoc expone: vt 3. de defen. ciui. §. j. coll. ij. Accur.
d ¶ *De susceptō.*] hoc expone: vt 3. de mand. priu. §. coges.
e ¶ *Mensæ.*] hæc mensa huius mēsę casus genitiui vel datiui, si apocha fuerit, plata de mēsa. Ac.
f ¶ *Præfectorum.*] vt in nouel. stat cōparatio ex publicis scriniis. sed & quę ex publicis monumētis prolatum fuerit, hoc quoq; idoneū esse videtur: adcōparationē quippe cū publico testimonio confirmetur vt in nouellis. Al.
g ¶ *Testimonium.*]nō ꝙ sit publicū instrumentū. iam eīm nihil adderet legi codicis, sed pro eo est, ac si diceret publicū, vt fiat comparatio.
h ¶ *Collationes.*] i. comparationes.
i ¶ *Comparantium.*] i. comparationes literarū facientium: vt C. de fid. instr. l. comparationes.
k ¶ *Legem.*] vt C. de in ramen. calum. l. ij.
l ¶ *Concedētes.*]i. nulli prædim⁹ causa prætionis litis permittit: & rursus appellationis iudices[a] modis omnibus per se audire negotia, nullo agere aliter præsumente: sed si quid tale fiat, ipsis quidē administratoribus xx. librarū auri formidatibus pœnam: cōsiliariis autem, qui tale aliquid agere præsumpserint, si quidē aduocati sunt, expellēdis ab eloquētissimorum aduocatorū collegio: si verò aduocati non sunt, sed alij quidam: etiam cingulo (si quidem habent) priuandis, & decem librarum auri castigandis pœna. Non enim oportet eos qui Zenonis piæ memoriæ cōtemperint legem, & dudum nostram[b] & præsentem, arbitrari vt vnquam falsitatis[c] huius fugiant pœnas. Erit enim curæ per tempus gloriosissimi comitis sacrorum nostrorum priuatorum huius rei habere prouidentiam, & exigere pœnā, & inferre: ratio, dū tale aliquid committum fuerit ꝓ gnoscente etiam ipso: quia de suo fisco complere debeat nisi huius rei habuerit competētē prouidentiam. ¶ Sed hoc quidem in administratoribus decernimus: quibus publicè, & circa nostras iussiones occupationes[d] vt non per se audiant causas, concedunt veniam. Alios autem omnes qui nullam[e] administrationem habent, causas aūt ex iussionibus nostris audiunt aut in hac felicissima ciuitate, aut in aliis: si tale aliquid egerint[f], & eos qui in officio consiliariorum cum eis[g] audierint, adhuc vehementioribus affligimus pœnis: nisi per omnem[h] cōsequentes litem, ipsi cum suis consiliariis audiant[i] causam. nam & dignitatum casum eis interminamur[k], & pœnam vicenarū librarū auri: & eorū consiliarios ex ipsa pelli ciuitate, in qua hoc egerint: insuper etiā ipsos proprio cadere honore. ¶ Tua igitur eminentia, quæ visa sunt nobis, & per hanc diuinā declarata sunt lēgem, omnibus faciat manifesta, secundum solēnem modum edictis per prouincias vtens, vt nullam gentium lateat aliquid, quod à nobis sancitur. in hac enim felicissima ciuitate gloriosissimus præfectus vrbi hoc proponet. †

VT IMMOBILIA ANTENVPTIALIS DONATIONIS[l] neque hypothecæ dentur, neque omnino alienentur à viro, nec consentiente ꝓ vxore: nō posteā sanari possit vxoribus cōsentientibus in dote suæ.

a ¶ *Iudices.*] vel delegati quibus causa appellationis committitur, vel ordinarij. ad hoc 3. de app. §. illud. & §. orientalem. col. iiij. Sed quid si ordinarius qui de appellatione cognoscit, impeditur publicis occupationibus? Rñ. idē qđ in eo qui de principali causa cognoscit: vt ficut ille i cū casū tantū q̄ñ sic impedit pōt audientiā cōmittere: ita vt ille: vt statim hic subiicit, & 3. proxi. sed aliud in delegato ēt quocūq;, vt tā tū p se cognoscat: vt j. eo. §. fi. sed alij dicūt qđ idē in iudice appellationis qđ in delegato, i. vt tantū per se audiat etiā si publicis occupationibus impediatur.
b ¶ *Nostra.*] quas duas non habemus.
c ¶ *Falsitatis.*] i. iniquitatis: sic insti. quibus ex cau. ma. nō possumus. §. semel. Nā falsitas est immutatio veritatis: vt j. de fi. instr. in prin. col. vj.
d ¶ *Occupationes.*] scilicet, concedunt veniam, vt subiicit.
e ¶ *Administrationē.*] id est, nullā ordinariā iurisdictionē: delegatā tñ habēt: vt ff. de offic. eius cui man. est iur. l. j. in fi. eo ꝙ dicit transferri in delegatū iurisdi. vt ff. de iurisdi. omn. iud. l. more. Sed quidā dicūt delegatum nullā habere iurisdictionē: vt ff. de re iudi. l. ait prætor. sed certe verbum notionis qđ ibi ponit pro arbitrio adiicitur. Itē est pro eis fide offi. eius cui pā. est iu. l. j. §. fin. in eo qđ dicit priū nihil habet. sed dic, f. ordinariū. vel dic ꝙ nō habet propriū propter hoc: quia cito pōt reuocari: vt C. cōmunia de le. l. fin. §. j. & ff. de iudi. l. iudicium soluitur.
f ¶ *Egerint*] id est, non audierint, cum reseruauerint sibi sententiam.
g ¶ *Cum eis.*] f. administratoribus.
h ¶ *Per omnem.*] id est, pro totam litem.
i ¶ *Audiat causam.*] f. à principio vsq; ad fi. & ita delegatus à principe nō delegat, vt hic. Sed 3 C. de iud. l. à iudice. Sol. hic ex audit Io. fi velit sibi definitionē retinere. nā hic per se tñ audire debet negotium: licet sec⁹ fit i ordinario: vt 3. dictū est. Si verò totū vel lec alij cōmittere posset: vt ibi. nā & hic & ibi de delegatis à principe loquitur. alius enim nullo modo delegat: vt ibi, & ff. de offi. procon. l. legatus. vel sic, ibi loquit de iudice ordinario delegato: hic verò de eo delegato qui nō erat ordinarius: & hoc potest dici per verba illā quæ hic sunt scilicet, alios autē oēs, &c. vel hęc corrigit illā secundū Irnerium. vel aliter hic non prohibetur delegato delegare ꝓrsus: sed nō posse litē cōtest. tantū audire, sed rursus in medio semel, in fin. omnia. & hæc est eadem cum prima solutione quæ est ipsa veritas. Accur.
K ¶ *Interminamur.*] i. interdicendo minamur.

¶ VT IMMOBILIA ANTE, &c.

l ¶ *Donationis.*] hæc prima pars expeditur j. eo. vsque ad §. & multum ¶ *Neque cōsentiente.*] nedum ea inuita. Alb. n ¶ *Hæc vero.*] Itæ secuda pars dr j. eo. vsque ad §. & multō. Accur.

TITVLVS XIIII.

NOVELLA LXI.

¶ *Donatio propter nuptias in immobilibus consistens, etiam muliere consentiente, non alienatur, nec obligatur, nisi elapso biennio mulier suum consensum confirmet: nec tunc ſibi nocet, si vir aliudin bonis nō habet: exquo mulieri satis fieri possit. contrahenti tamen cum vno ius saluum est contra eum ad reliqua sua bona. Item dos alienari potest: & omnia priuilegia dotis data sunt firma. Angelus.*

Idem Impe. Iustinianus A. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorum præfecto, irum exconsuli, & patritio.

CAusam[o] miserandam fieri cognoscentes, coram nobis ipsis negotio moto: illud quidē correximus competenti modo[p] lege autē generali † emēdamus huiusmodi negotia (hoc quod moris[q] est nostri) & sancimus. Si quis conscripserit antenuptialem, aut propter nuptias donationem (sic enim eam oportere magis vocari decernimus[r] siue ipse pro se hoc faciēs, siue etiam altero scribente[s] aut patre, aut matre, aut cognatis, aut extraneis fortè. Si quis igitur[t] tale aliquid fecerit & scripserit donationē, in qua etiam aliquid immobilium est: interdicimus ei[v] aut de cætero supponere[x] rem conscriptam in antenuptiali donatione, aut alienare omnino. Quod enim semel vinculis sponsalitiæ[y] largitatis obligatum[z] est, non erit conueniens alienari: vt mulier forsan in lucro, quod ei confert antenuptialis donatio[a], difficultatem patiatur, non inueniens rē in viri substantia, cùm sit alienata aliis, aut suppositā vt potētibus[b] forte personis: quatenus[c] illi propter hmoi causas, aut sit omnibus modis inhabilis vindicatio, aut difficilis: & litibus egeat, dum ex hoc ipso[d] sit adiuuanda. ¶ Quapropter hoc obseruetur[e]: & qui post hac[f] cōtraxerit: sciat, quia siue emptionem siue hypothecā habeat, nihil horum vtilitatis habebit[g] omninō, sed æqualia erunt non scriptis[h] nec dictis, quæ supra hoc scripta sunt, aut conuenerunt: vt seruetur vxori lucrum. Non enim videntur nobis immoderatè[i] fecisse quidam nostrorum iudicum, qui etiam ipsam in rem[k] actionem mulieribus post matrimonij tra ctionem in sponsalitia largitate dederunt: quod recte inchoatum, deinde à posteris iudicibus quasi pro superuacanea quadam subtilitate contemptum est: & non quaslibet vias & artificiosas inueniant[l] sumentes

† Concor. ea. quæ scripta sunt. C. de ss. ecclesiis. & rebus eis. l. j. & ibi Bal. & Ang. & Alex. de Imo. in l. j. C. de rei vxo. actio. & Ang. in l. Anastasius. C. de sacrosanctis ecclesiis. & Bal. in l. j. C. de rebus alienis non alienandis. & Ang. in l. j. C. de fundis patrimonialibus. & Alex. de Imo. in l. j. C. de fundis patrimonialibus. & Bal. in l. j. C. de rebus alienis non alienandis. & Ang. in l. j. C. de fundis patrimonialibus. & Alex. de Imo. in l. j. C. de fundis patrimonialibus.

creditores.

a ¶ *Scripſimus.*] vt C.ad Velleia. l.ſi mulier.

b ¶ *Et ſi conſentiat.*] ſcilicet, ſemel tantum.

c ¶ *Indemnis.*] ſcilicet mulier.

d ¶ *Conſenſum.*] ſcilicet, ſecundum. Et ſic no. duplicem conſenſum inter dũ plus operari quã vnũ. vt hic. & C. de nõ nu. pe. de conſuet. l.in contractibus. § j. & C. vbi dicit q nõ valet alienatio fundi dotalis etiã muliere cõſentiente.

¶ Cõcor. gl. ſuper ver. alienatio in medio c. ex parte, extra de conſuet. l.in contractibus. § j. & C. ad Vel. l.ſi mulier. i fi. alias cõtra: vt ff. de verbo. obli. l. qui vis. ſed qã hic dr de publici mulieris cõſenſu circa fideiuſsionem præiudicare, videt correctũ: vt j. nulli iud. §. & illud verò præuidimus. col. ix. vel dic vt ibi diximus.

e ¶ *Auditu.*] i. conſenſu.

f ¶ *Delinquuntur.*] id eſt, fiunt in præiudicium eius. Accur.

g ¶ *Decepta.*] ſ. ſemel.

h ¶ *Aliæ res.*] in hoc ſolũ addit hæc authen. legi codicis ad Vell. l. ſi mulier. ſecũdũ Io. quod ſic intelligo in hoc ſolo eſt plus in cõſenſu circa antenu. donationem quam circa fideiuſsionẽ eius. i *Rationem.* vt nõ præiudicet ſibi. Accur.

k ¶ *Lucrũ ſub cautela.*] ſic j. de nup. §. & ita circa talium, &c.

l ¶ *Satisdationes.*] id eſt, ſecundum has cautelas quas dedimus mulieribꝰ vt poſſint vendicare res ſupradictas.

m ¶ *In dote.*] ſ. inæſtimata: qui fundus dotalis dicitur: vt C. de rei vxor. act. §. & cũ lex. ſeqũdũ. Azo. aliàs ſecundũ Mar. & ſecundum Al. quod puto verũ. Pla. verò gñaliter in quolibet pro nobis eſt C. de iu. do. j. quoties. Iteẽ eſt pro nobis qđ hic ſubiicit, iã enim, &c. vbi expreſſe dicit de dicta l. C. de rei vxo. actio.

n ¶ *Valebunt.*] ſ. quæ in prohibenda alienatione dixit, non autem de permittẽda, nã licet millies mulier conſentiat: nõ tñ præiudicat ſibi ſecundũ Io. vt inſt. q. ali. li. in pri. Alij pctra. Sed Io. vt dixi, aliud in dote, quàm i dona. propter nup. dixit: & aliud in remittẽda hypotheca à muliere i rebus matri. C. ad Vell. l. iubemus. Itẽ & alia eſt ratio quare ſit aliud: quia oía priuilegia dotis debent eſſe ſalua: vt j. §. prox. niſi erat res mobilis in dote in qua pdicta fortè poſſent ſaluari ſecundũ. Io.

o ¶ *Sancita ſunt.*] vt C. de rei vxo. actio. §. & cũ lex Iul.

p ¶ *Volumus.*] ſic j. de nõ alie. §. ſi quis igitur emere & §. ſeq.

q ¶ *Viris.*] id eſt, contrahentibus cum viris.

tes hypotheças, præparando mulieres conſentire & ita proprio cadere iure. Conſenſus enim in talibus aut in hypothecã, aut invendi tionem, aut in aliam alienationẽ conſcriptus, percipienti omnino non proderit † ſi ſemel conſenſus fiat: ſed ſicut in interceſsionibus ſcripſimus [a], vt oporteat biẽ nij tempore exiſtente, & rurſus aliam profeſsionem ſcribi confirmantem conſenſum & tunc ratũ eſſe quod factum eſt: ſic & in hoc fiat & ſi conſentiat [b] mulier, ſecundum ſpeciem in interceſsionibus, ſit omnino indemnis [c], niſi etiam ſecundum (ſicuti prædiximus) celebrauit conſenſum [d]. plura namq; ex primo mox auditu [e] delinquuntur [f], muliere quip pe mariti ſeductionibus facilè decepta [g], & propria negligente iura. cùm verò in plurimo tempore cogitauerit pro negotio, fiet forſan cautior. Veruntamen neque hoc ſimpliciter damus: ſed tunc mulierem ex ſecundo conſenſu damno ſubmittimus, dum ſunt aliæ res [h] ex quibus poſſibile eſt ei ſatisfieri pro re vel rebus immobilibus quæ in antenuptiali donatione continentur, & quæ ab alio detinentur propter alienationis aut ſuppoſitionis modum: aliquin ſi nihil aliud ſuperſit, neq; ſic læſionem ſuſtinere mulierem permitti mus: ſed licet ſecundo vel frequenter conſentiat, cauſa ad interceſsionis feratur rationem [i] & ſit oĩ nino ei lucrum [k] ſub cautela poſitum: niſi apparuerit relictũ aliud ſufficiens ad ante nuptialis largitatis quantitatem. Et hæc dicimus non ſolum parcentes mulieribus, ſed multò potius viris talia facientibus: ſiquidem & multis, & penè pluribus caſibus communibus filiis antenuptialis donationis ſeruantur res, & rurſus hæ remanent apud ſubſtantiam viri eiúſque ſucceſsionem ex hac obſeruatione: ideóque vtilis eſt lex vxori & marito ſecundum has ſatiſdationes [l].

¶ Et multò potiùs hæc in dote [m] valebunt [n], ſi quid dotis, aut alienetur aut ſupponatur: iam enim hæc ſufficienter delimata atque ſancita [o] ſunt. ¶ Sed neque ipſos cõtrahentes omnino negleximus. Nam etiam ſuper his obligationẽ, quantum ad mulieres neque dictam, neque ſcriptam eſſe volumus [p]: & ipſos viros in aliis earũ rebus obligari volumus occaſione alienationis, aut hypothecæ, mulieribus quidem ſeruantes in ipſis immobilibus rebus ſponſalitiæ largitatis ius innouatum: viris ¶ autem competens ius ex documẽtis, quantum in aliis rebus ſuis [q] omnibus priuilegiis iã doti datis [r] à nobis in ſua firmitate manentibus, quando mulier mouerit [s]. aliis enim omnibus præter mulierẽ, huiuſmodi priuilegia nec ex antiquo dedimus, neque nunc damus. ¶ Tua igitur eminentia quę placuerunt nobis, & per hanc ſacrã declarata ſunt legem, omnibus faciat manifeſta, ſecundum ſolennẽ modum edictis præceptis per prouincias vtens: vt nullam gentium lateant quæ à nobis ſancita ſunt. in hac enim feliciſſima ciuitate glorioſiſſimus præfectus vrbi hæc proponet †.

DE NOVI OPERIS † nuntiatione maritimi aſpectus. TITVLVS XV. NOVELLA LXIII.

¶ *Nulli licet ædificare in hac regia ciuitate vltra terminos à iure permiſſos niſi principaliter noceat. Bartolus.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Longino huic almæ vrbi præfecto.

Cauſam, quæ doloſè fit in hac regia ciuitate circa domuum ædificia cohibere & emẽdare iuſtum credimus. Quia enim certis menſuris diſtare domos ab inuicem, Zenonis † piæ memoriæ conſtitutio dicit, nos etiam aliquid tale ſancimus. Sequitur autem, in hac regia vrbe nõ poſſe aliquid vltra centũ pedes prohibere maris aſpectum, rẽ gratiſsimã. Oportet quidẽ forſan & exemplari menſura aſpectus vnus partem, & non eos prohibere. Sed tñ hac inopinabili quadã machinantur arte. Quidã enim centum pedum relinquentes mẽſurã, aut etiã parũ aliquid huic addentes, deinde ædificant: nihil aliud habentes. ſed tanquã aliquod velum tetẽderint: & cũ abſtulerint maris aſpectũ per omnẽ poteſtatem, & nõ repugnãtes legi propter centum pedũ ſpatiũ, interim ędificãtibus prohibitione: & dũ quod quærũt, potiũtur, deponũt illud quod propter vtilitatem ab eis miunctũ † eſt, ſed ita ſchema circunuenientes omni voluntate, extraneas poſſeſſorum conſtituunt domos. quod de cæterò fieri nullo modo volumus. Sed ſi quis voluerit tale aliquid excogitare & malignari, non taliter ludat: ſed ſi hoc egerit, pro veritate domum totã ædificet: & vſque ad ſpatiũ totũ (centum dicimus pedum) tendat, ædificia faciens tanquam neceſsaria ſibi, & ineuitabilia futura, non autẽ propter vicini læſionem conſtruat parietes, & velut ex quadã pictura talem extendens machinationem, priuationem aſpectus arripiat. Sicut enim eis qui aliena diripiunt, directè aduerſamur, & pœnis dignos putamus: ita & hæc molientes nihilominus & malitiam eorũ qui alienas res abripiunt, æſtimauimus. Vnde ſi paruam aliquã rem per modum abreptionis auferre præſumenti beneficio vi bonorum raptorum conquadruplatur pœna: quomodo non hunc neceſſe eſt qui tale aliquid agit, & cogit quod ab eo factum eſt, alia maiori pœna multari? hoc eſt decem librarum auri inferendarum theatralibꝰ tuæ celſitudinis, vt non malus vicinus (hoc quod in ſermone) conſtitutus, vadat deridens legem, tanquam inualentem eum propriis inhibere diſpoſitionibus. Quæ igitur placuerũt nobis, & per hanc ſacrã declarata ſunt legẽ: tua ecclſitudo in hac feliciſſima ciuitate operi terminóque contradere, & in perpetuum vnà cum obedienti officio ſeruari feſtinet: eadem decem librarum imminente pœna contra hæc præuaricantes, aut præuaricari ſinentes. †

Vt factæ

† *Suis.*] ſ. viris. & vt oĩs abſurditas repellat, non vt modo primũ ſint obligati viri quẽiũtur: ſed vt à principio obligati nũc modo ĩcipiũt poſſe conueniri. nã & actio pignoratĩa ſoluto debito intẽtatur, licet & primò nata fuerit ſecundũ Pla. vt ff. de fideiu. l. ſi qs pro eo. §. ſi nũmos. Accu.

§ ¶ *Doti datis.*] vt C. qui po. in pi. ha. l. aſsiduis. & inſt. de ac. §. fuerat. & C. de rei vxo. act. & facit ad hũc §. ff. de priuil. cred. l. dabimus. & j. vt fratrũ fil. §. ij. & j. neque virũ quod ex dote. §. fi. & j. vt exact. inſtan. do. §. j.

t ¶ *Mouerit.*] ſcilicet, actionem.

¶ VT FACTAE nouæ conſtitutiones, &c.

† D. k. Decem. Cõſti. Imo. Dn. Iuſti. P. P. Aug. an. xj. poſt Hilif. V. C. Conſulatum.

† de nouis operibus cõtia aſpectũ in mare.

† Cõſtitutio eſt Græca in Codi. ſub ti. de ædific. pri.

† Inuentum.

D. vij. Id. Mar. CP. Iu. Dn. Iuſt. P. P. Aug. ann. xj. Ioanne Nº V. C. Coſſ.

a *Emper. Faſtis.*] pẽdet vſque illuc, neceſſarium exiſtimauimus.

b ¶ *Quale eſt.*] vt C. de teſta. l. iubemus.

c ¶ *Ex quantis.*] vt j. de trien. & ſe. §. j.

d ¶ *Leges.*] ſ. prædictæ duæ. Accur.

e ¶ *Valere.*] ſ. in regia hac ciuitate. Accur.

f ¶ *Huiuſmodi lex.*] ſcilicet pro teſtamentis: vt j. tit. prox. dictum eſt. Sed nũquid idem in aliis? Dico quòd ſic: vt patet ex rubric. in prin. cuius verba ſunt generalia: & ita hoc ſtellige generaliter a: vt de aur. & ar. le. l. ſpecies. & ff. djur. & fa. ign. l. pen. & fin. Sed cõtra: vt j. vt in priuatis do. infin. vbi dr quod intra tres menſes. ſed illud ſpeciale vt ibi dixi. Item cõtrà j. vt neq; miles neq; fœ. §. ſint igif. ſed illud ſpeciale ſimiliter: hoc autẽ generale.

g ¶ *Hæredis nomen diſpoſuit.*] vt in d. l. C. de teſtamen. l. iubemus. & facit inſt. de teſta. §. j.

h ¶ *Formas.*] dando reſcripta extra corpꝰ iuris.

i ¶ *Importunitatem.*] ſic j. de hære. & fal. §. j.

k ¶ *Seniorem.*] ſ. l. iubemus.

l ¶ *Altera.*] vt j. de trié. & ſemiſ. col. iij.

m ¶ *Eo quod factis à nobis.*] id eſt, eo quòd fecimus vniformes conſtitutiones. & ita ablatiui ea ſus in accuſatiuos reſoluũtur: & quod dicit factis, dic, id eſt, fecimus: ſic j. vt ij qui ob. j. reſpõſ. ibi, non exiſtente, &c.

n ¶ *Frequentiam.*] ſic ſupra de non alien. §. alienationis.

o ¶ *Voce.*] id eſt, lingua. Albe.

P ¶ *Deſtinata.*] aliàs eſt inſinuata. Accur.

q ¶ *Valeantque.*] ſic infra hęc conſtitu. interpr. pri. cõ. col. vj. & j. de iis q ingre. ad mona. col. vj. ſic j. conſtitutio quę ex adſcriptitiis. §. j. Accur.

r ¶ *Mortes.*] tam in terra, quàm in aqua: vt ff. de donat. cau. mor. l. fenatuſ conſulto.

† Concor. c. j. cũ gl. ſuper ver. ſolenniter, extra de poſtu. præl. quæ gl. recitat tenorem huius §.

a Cõcor. c. ſi Romanorũ. xix. diſtin. & c. ſi dormierit. xxxj. q. j. c. quia circa. extra de priuil.

VT FACTAE NOVAE CONSTITVTIONES POST infinuationes earum poſt duos menſes valeant: parcit autem non cuſtodientibus ſubtilitatem conſtitutionum ſuper teſtamentis in relinquendo quadrante, aut non ſubſcribendo nomen hæredis, aut non dicendo.

TITVLVS XVI.

Conſtitutio quinta. NOVELLA LXVI.

¶ Lex poſt inſinuationem ligat in ciuitate Conſtantinopolitana: in prouinciis verò poſt duos menſes à die publicationis. Ang.

¶ Imper. Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſ. ſacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli, & patritio.

Emper legum nobis occaſiones, motorum negotiorum præbuerunt cauſæ. Pluribus enim nobis additionibus factis [a] occaſione noſtrarum conſtitutionum, quas ſuper ſucceſſionibus ſcripſimus: (quale eſt [b] vt oporteat teſtatorem propria manu hæredis ſcribere nomen, & ex quantis [c] vnciis reputari oporteat Falcidiã, quã filiis parentes relinquunt, ſiue ex tribus, ſiue ex quatuor, ſiue etiam ex pluribus, & multis propter hoc periclitantibus teſtamentis eadere ne complerentur quæ in eis ſcripta ſunt: quia licet factæ ſint leges [d]: tamen non ſunt cognitæ aut prouincialibus, aut etiam hic nondum fortè propoſitæ, nullique manifeſtatæ †) neceſſarium exiſtimauimus tali lege breui corrigere.

¶ Sancimus igitur ex illo noſtras conſtitutiones quæ pro teſtamentis ſunt, valere [e], ex quo in commune factæ ſunt manifeſtæ. In prouincis autem ex quo diſcretè per metropolitas palam factę ſunt, vel poſteà factæ fuerint: ne legum ignorantia (ſecundum quod dudum tenuit) teſtamenta homines facientes, videantur prævaricari legem. Vt autem apertiùs adhuc cauſa declaretur, ſancimus ſi ſcripta fuerit huiuſmodi lex [f], hanc poſt duos menſes dati ei temporis valere, & in republica tractari, ſiue in hac feliciſſima ciuitate, ſiue in prouinciis poſt inſinuationem, ſufficienti hoc tempore omnibus manifeſtã eam conſtituere, & tabellionibus eius cognoſcentibus virtutem, & ſubiectis agnoſcentibus, legémque ſeruantibus. Sic nulli omnino erit declinatio, vt noſtram cuſtodiat legem. Non enim volumus deficientium infringi volũtates: omnibus ſiquidem ſtudemus modis ratas eas cõſtituere. Cur enim inculpabimus eos qui poſitas noſtras ignorauerint conſtitutiones, vel ſi poſt paululũ fortè quã ſcripta lex eſt, & adhuc ignorata, deceſſerint teſtatores, & propterea in teſtamẽtis, aut non ſcripſerint propria manu hæredum nomina, aut etiam tres vncias ſolum reliquerint filio, & non quatuor: in quo legem, aut non poſitam eſſe contigit, aut poſitam, & eo quòd nondum propoſita fuerit, iuſtè ignoratam? Igitur etiam hactenus, licet antiqua conſtitutio ſit, & in cognominis noſtri poſita conſtitutionum codice, quæ ſcribi propria manu hæredis [g] nomen diſpoſuit: tamen plurimi præter eius teſtati ſunt virtutem, ignorantes eius legislationem, & hactenus talia prætermiſſa denuntiantur noſtræ poteſtati: & omnibus ſemper talia poſcentibus veniam dedimus: quoniam nondum fieri has manifeſtas euenerat, & ſacras ſuper his fecimus formas [h] iuſtam eis largientes veniam.

¶ Ne igitur importunitatem [i] patiamur de his per ſingulos dies, & formas ſcribere cogamur: propterea ſancimus (ſicuti dictum eſt) ſeniorẽ [k] quidẽ in Iuſtinianeo poſitam codice legem valere, hic quidem ex quo inſinuata eſt: in prouinciis autem ex quo directa, & palàm facta eſt in vnaquaque metropoli aut alia ciuitate. Tempore nanque plurimo tranſeunte, & noſtro codice vbique directo, non rectè ignorabitur. Alteram [l] verò nouellam quæ inter cõſtitutiones poſt codicem poſita eſt, decernentem quod filiis relinquatur, valere & in hac felicíſſima ciuitate & in prouinciis poſt duos mẽſes † inſinuationis, ſicut prædiximus: eò quod factis à nobis [m] vni formibus conſtitutionibus de menſura inſtitutionis filiorum, alia quidem Græcorum lingua conſcripta propter multitudinis frequentiam [n]: alia vero Latina, quę etiam firmiſsima propter reipublicæ figuram eſt: illa quidem Kal. Martiarum habet conſcriptionis tunc diem: noua autem, tunc inſinuata eſt: alia verò eſt Latina voce [o] cõſcripta ad Salonium glorioſiſſimũ apud Aphroſacrum præſulem † tunc prætoriorum, Kalend. April. Quia vero neque Græca lingua conſcripta, mox palàm facta eſt & directa, denique etiam quæ hic ad glorioſiſſimos præfectos ſacrorum noſtrorum prætoriorum conſcripta eſt, id eſt, Græca lingua. Maio menſe inſinuata eſt in eadem ſede atque directa: ideo ſancimus oportere eius legislationem quæ de menſura inſtitutionis filiorum eloquitur, valere hic quidem ex Calend. Maiis, vt duos menſes ei ſeruemus: in prouinciis autẽ ex quo hęc palam facta eſt etiam ibi duobus menſibus poſt inſinuationem ſeruandis. Si verò nondum hactenus in omnibꝰ prouinciis deſtinata [p] eſt: velociter & eam & aliàs quæ fortè non miſſæ ſunt adhuc, aut etiam poſteà comitante Deo à nobis faciendas, mitti nunc vel mittendas eſſe quatenus noſtræ conſtitutiones in metropolitanis ciuitatibus fiant vel faciendæ ſint manifeſtæ.

¶ Prouinciarum verò præſides ipſos mittere eas, & miſſuros eſſe per omnes ciuitates ſub vnaquaq; prouincia conſtitutas: vt nullus de cætero occaſionẽ ſumat cuiuſlibet ignorationis. Vnde præteritũ omne iuſtam habeat veniã, valeantq; [q] defunctorum volũtates & diſpoſitiones vel ſi nuper factæ ſunt, ſicut eas illi fecerũt, vel ſi ſecundũ prius tenentem legislationẽ literis propriis non ſcripſerũt hæredũ appellationes, aut teſtibus eas nõ fecerũt manifeſtas, aut tres vncias & non ampliùs reliquerunt filiis. Non enim infringi (ſicuti prædiximus) defunctorum volumus diſpoſitiones: ſed ratas eas eſſe per omnia declaramus: vt ſi vel proximè ſcripta ſint teſtamẽta poſt poſitionem legis, nondum vero contigerit cõſtitutiones factas innotuiſſe: & ſuperueniẽtibus fortè reſtatoribus non ſunt mutata: maneãt etiã ſic inſtitutiones [r] ab initio ſecũdũ tũc certas extãtes factæ ſunt leges, propriã virtutem habentes, & nõ accuſandæ eo q; tempore quo ſuperuixerũt, illi eas non mutauerunt. Non em oía ſunt in nobis, nec ſemper quibuſdam tempus ſit teſtandi repentè. plerunq; enim incidunt hominibus mortes

† Concor. c. ij. cumglo. in verb. vltra, & in præ. decr. in h.

† præfectũ.

teſtandi

a ¶ *Innoteſcerent.*]ſic infra vt cum.de ap.cogno. §.j. coll. viij. ſic j. vt in mo.li.§.j.col.ea.

b *Supplementum.*]ſic ff.de cõtrahen. empt. l. Rutilia.

c ¶ *Fiat.*]nam ſic erat iure veteri:vt C.de inoff.teſta.l. cum quæritur. & l. parentibus.

d *Sanctum eſt.*] vt 3. de trien. &ſe.§.j.coll.iij.

a ¶ VT NVLLVS, &c. *Hæc prima pars expeditur eod.vſque ad §.illud quoque.*

f ¶ *Et vt epiſcopi.*] hoc dicitur j.eod.§.illud.

g ¶ *Et de alienatione.*] hoc dicitur j.eod.§.quoniam vero.

h *A quæ. Legibus.*]quæ sũt in C. & j.& 3.in hoc volumine.

i ¶ *Negotia.*] j. de ſanctiſsi.epiſc.ſi quid.

k ¶ *Et rurſus.*] &,pro,i.

l ¶ *Accedunt.*] ad eas faciendas.

m ¶ *Eæ.*] ſc ecclesias.

n ¶ *Orationem.*] ſic 3.de mo. §. hinc. & j. de ec. t.§.ſi quis autem.col. ix.

o ¶ *Medentur.*]i. ſe dicũt mederi velle.

p ¶ *Ædificare.*]ſcilicet, concedimus.

q ¶ *Priuſquam.*]ſic in decre.xviij.q.ij. quã ſit. j. de ſan. epi.§.ſiquis. Acc.

r ¶ *Luminaria.*]ſcilicet, in eccleſia.

s ¶ *Multæ.*] interpoſitio eſt vſque illuc, licebit ei,&c.

t ¶ *Modo.*]ſcilicet, fortè ab iis qui eas antiquitus ædificauerant.

v ¶ *Eorum.*] ſcilicet,clericorum.

x ¶ *Agenda.*] ſic 3.cler. qui rece.§.fin.

y ¶ *Legem.*]vt 3.quomodo. opor.epi.§.j.& §. illud. & facit j.de ſan.epi.§.interdicimus autem.

z ¶ *Deo amabiles.*] vt 3. vt cle.qui re.§. j.,col. v.

a ¶ *Multum.*] ſ.vltra annũ.vt 3.quomodo oport. epiſ.§.illud.Sed aliàs,dicitur multũ quiquẽniũ: vt inſt.de lit.ob. §. multũ.& ff.de ſepa.l.j.§. qđ autem dictum eſt.

b ¶ *Et ipſe.*]ſcilicet, epiſcopus.& quod ſubiicit inde,id eſt,ex eis : & qđ ſubiicit ei,ſcilicet,eccleſiæ. Itẽ quod ſubiicit obſeruare : duo ſignificat ,put eñ refertur ad illud verbũ inde,die obſeruare,i.habere. Itẽ ,put refertur ei,dic obſeruare,i.reſarcire, ſ. de ſuo ipſi eccleſiæ , ad vtrunque eñ refertur.Nec mirũ quòd poſitũ ad diuerſa referri poteſt. Verbũ ſemel poſitum ad duo diuerſa refertur. vt & aliàs ff.de off.procõ.l. ij.Itẽ quod ſubiicit,non patiatur,dic,id eſt,nõ va

testandi eis poteſtatem auferentes. Quamobrem ab initio factum rectè, eò quod non fuerit mutatũ, non arbitramur poſtea mutari,aut aliquo modo infringi : ſed immutilatam manere quæ tunc placuit teſtatoribus ſententiam , validéq; ſeruari. Erit namque abſurdum:vt quod factum eſt rectè, eò quòd tunc non erat factum poſteà muretur. ¶ Collectiuè igitur dicendũ percipiant filij relictas ſibi (ſi ita contigerit) à patribus tres vncias ex teſtamentis ita factis , aut ante legis poſitionem , aut poſt poſitionem legis , antequam hæc tamen apud iudices innoteſcerent z . Si vero adiectum ſit teſtamentis oportere quod reliquum eſt eis implere ſecundum quod tunc legibus debebatur:hoc percipiendum ſecundũ anti quas leges, vt ſi quid deeſt tribus vnciis , ſecundum illas ſupplementum b fiat c, nõ in quadriuncio,quod poſtea quidem ſancitum eſt d , nondum tamen nunc agnitum. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem : præceptis propriis tua eminentia omnibus faciat manifeſta, & qui in hac maxima ciuitate & qui foris inhabitant: quatenus omnibus fiant palã quæ à nobis pro omnium cautela ſancita ſunt. Dat. Kal. Maij, Conſtãtinop. Do. Iuſt. P. P. Aug. anno xj. & Io. V.C.Coſſ.

VT NVLLVS e FABRICET ORATORII DOMOS præter voluntatem epiſcopi, & vt deputet priùs, quæ circa diligentiam & ſtatum in fabricando oratorio ſufficiant a, & vt epiſcopi f non diſtent ſuis eccleſiis, & de a'ienat'one eccleſiaſticarum rerum immobilium.

TITVLVS XVII.

NOVELLA LXVII.

¶ *Nulli licitum eſt eccleſiam vel monaſteriũ vel oratorium ædificare ſine epiſcopi voluntate:epiſcopo ædificium inchoante : qui ſtatuit clericorum menſuram , & expenſas neceſſarias , & opportunas : ſed ſi ædificare volens non eſt ad hoc ſufficiens, epiſcopi conſenſu vnam eccleſiam vetuſtate corruptam , vel neglectam ædificare poterit.Bart.*

¶ Imp.Iuſtinianus Aug.Mennæ ſanctiſsi.& beatiſ.archiepiſcopo Conſtantinopolitano & vniuerſi eius tractus patriarchæ.

EA quæ de ſanctiſſimis eccleſiis ſunt multis comprehendentes legibus h adhuc etiam alia lege egemus, ad exorta negotia i & rurſus k emergentia ſufficiente. Plurimi nanque, nominis cauſa,non ad opus ſanctarũ eccleſiarum accedunt l ; deinde eas ædificãtes,nequaquam curam ponũt, vt expẽſas quoque eis deponãt decentes & ad luminaria , & ad obſeruantium alimenta & ad ſacra miniſteria : ſed deſerunt eas m etiam in nudis ædificiis conſtitutas, & aut deſtruendas , aut omnino ſacro miniſterio defraudandas.

¶ Sanciuimus † igitur præ omnibus quidem illud fieri , & nulli licentiam eſſe neque monaſteriũ neque eccleſiam, neque orationis domum incipere ædificare antequam ciuitatis Deo amabilis epiſcopus orationem n in loco faciat, & crucem figat, publicum proceſſum ibi faciens, & cauſam manifeſtam omnibus ſtatuens. Multi enim ſimulantes fabricare quaſi orationis domos , ſuis medentur o languoribus , non orthodoxarum eccleſiarum ædificatores facti, ſed ſpeluncarum illicitarum. Deinde non aliter quempiam eccleſiã ex nouo ædificare p priùs, quàm q loquatur ad Deo amabilem epiſcopum , & definiat menſuram, quam deputar, & ad luminaria r, & ad ſacrum miniſterium , & ad incorrumpendæ domus cuſtodiã, & obſeruantium alimenta , & ſi ſufficienter habere videtur , faciat priùs donationem eorum quæ futura ſunt deputari : & ita domus ædificetur. Si autem non ſufficiat quidem aliquis ad hoc nomen fortè deſiderans quò & ipſe fabricator eccleſiæ vocetur,& vult aliquid tale facere (multæ enim & in hac regia ciuitate & in prouinciis eccleſiæ ſunt , in quibus competenti quidem adminiſtratur modo s ; periculum verò ruinæ patiuntur per vetuſtatem , aut etiam paruæ conſtitutæ & inordinatæ ſecundum deſiderium eorum t qui in eis deputati ſunt)licebit ei vnam talium eccleſiarum accipienti, hanc ædificare : & hic voluntate Deo amabilis orthodoxorũ epiſcopi res agenda u eſt. ſic enim poterit & ſacræ domus fabricator vocari,& nihil de ſuo ſuperexpendere, deputatis ſam circa hoc expenſis oblatis ab eis,qui etiã prius has expendebant.

¶ Illud quoque ſancimus, quatenus ſecundum iam à nobis prolatam legem x, Deo amabiles y epiſcopi in ſuis eccleſiis maneãt,& nõ relinquãt quidẽ eas, tempus vero multũ z hic moretur & cogant per prouincias œconomos expenſas ſibi tranſmittere, & ſanctiſsima eccleſia expendat,quod & ipſe a inde ei obſeruare nõ patiatur. ¶ Sancimus igitur iam à nobis poſitam legem b in ſua manere virtute. Si verò defuerit c Deo amabilis epiſcopus eccleſiæ ſuæ amplius tẽpus d, nullã ei mitti expenſam de prouincia: ſed illam quidem circa actus pios , & ſanctiſsimã eccleſiam expendi : ipſum verò hic errantẽ nõ expẽſis ſanctiſſimã eccleſiã prægrauare:cùm certum ſit quòd ſi plurimo tempore e defuerit quæ iã à nobis ſuper eiſdem ſancita ſunt, valebunt f. ¶ Quoniã verò g cõtigit † nos iã ſanciſſe, ſi qua in prouinciis † Cõcerne alienatio rei immobilis eccleſiaſticæ faciẽda eſt,ſecũdũ decretum hãc procedere, ſicuti dudum prolata à nobis conſtitutio dicit: agi verò decretum h nõ ſolum præſente Deo amabili epiſcopo ciuitatis, eiúſq; clero, ſed etiã metropoleos epiſcopo i : necnõ & illud inſuper eſt ſancitum k, ſi metropoleos ſanctiſſimus epiſcopus futurus eſt vænũ dare, ſiue eius eccleſiæ,ſanctiſsimi œconomi, quid

lear,vel non poſſit.& ita eſt plana litera.

c ¶ *Legem.*] vt 3.quomodo oport. epiſc. §. & illud.Accurſ.

d ¶ *Defuerit.*]ſcilicet, per annum.

e ¶ *Amplius tempus.*] ſ. anni.

f ¶ *Plurimo tempore.*]ſ. vltra annum.Al.

g ¶ *Valebunt.*]ſ.vt expellatur à clero epiſcoporũ & choro clericorũ.vt ſupra quomodo opor.epiſ. §.& illud.

h ¶ *Contigit.*] vt 3.de eccle.re.immo.ali.

i ¶ *Decretum.*] ſcilicet, præſentiis volum' in dicta conſtitutione.& facit j. de ali. & emphyteu. §. hoc etiam.

k ¶ *Metropoleos epiſcopo.*]id eſt, archiepiſcopo. l ¶ *Sancitum.*]i. ſancien dum.& ita tempus p tẽpore ponãt: ſic ff. de legiij.l.etiam. Vel dic ſancitũ,ſ.in cõſtitutione Græca vel extrauagãti. nec enim in illa 3.de nõ alie. vel in alia ſupra de eccl. re.im. alie. vel aliàs iſte caſus habetur.

m ¶ *Oeconomi.*] quibus res eccleſiaſticæ gubernandæ mandãtur : vt C. de ſacr.ſan.eccle.l.iubemus.in prin.ſcilicet, epiſcopi voluntate:vt C.de epiſc.& cler. l. omnes q vbique.§.hoc nihilominus.Accur.

Oeconomus quis ſit.

a Synodus quid ſit habes i c.ſicut. extra de accuſ. & c.ſup his.de maio. & obed.

2 ¶ *Adiicimus.*] ſ. per hanc conſtitutionem.

b ¶ *Interſint.*] quid adiicit hæc cõſtitutio? Põt dici vt duo epi iterſint. Alij dicũt q hoc erat etiam dictum in cõſtitutione cui' hic facit mentionẽ:& dicũt hic adiici q iſti duo epi debeãt eſſe d ſua ſynodo a:hoc eſt de ſuo archiepiſcopatu.

c ¶ *Secundum ſe.*] id eſt, in ſuo contractu.

d ¶ *Ipſe.*] archiepiſcopus præbẽs authoritatẽ epiſcopo ſub ſe poſito.

e ¶ *Ei.*] ſ. epiſcopo.

f ¶ *Præſens.*] archiepiſcopus.

† De hac materia vide in c.ad audientiam.j. & ibi cum ſuis glo. extra de ædifi.

† D.k. Maij C.P.Imp.D. N. Iuſtiniano.P.P.Aug. anno xij.Io. V.C.Coſſ.

VT AB ILLVSTRIBVS, &c.

g ¶ *Væcunque. Hinc.*] ex legib' inde nominatis.

h ¶ *Conſtitutionibus.*] vt C.de procu.l.quicũq;. & C.vbi ſenato.vel cla. l.fi.in prin.& C.dacc.& inſcrip.l. cõuenit. Acc.

i ¶ *Clariſſimorum.*] & per conſequens nec ſpectabilis,nec illuſtris.

k ¶ *Comites.*]vt ſunt comites ſine comitatu.

l ¶ *Igitur vſque.*] inclusiuè ponit, ſ. vt illuſtres & ſuperilluſtres ptinẽã tur.& illuſtriũ multa genera ſunt:vt C.vt digni. or.ſer.l.ij.in prin.li. xij.

m ¶ *Mouere.*] vel ſuſcipere,vt C.de iniur.l.fi.& facit inſti.de iniu. §. pe.

n ¶ *Sedere.*] not.hic ex preſſe iudicẽ debere ſedere,cũ iudicat & aduocatũ ſi ue litigãtes ſtare dũ dicit.& facit C.dpo. l.ſquis.in fi.& C.vbi ſe. vel cla.l.fi.§.ſedẽti.& C. de off.ci.iu.l.j.& C.dof. di.iu.l.fi. Itẽ facit C.de dila.l.j.& l.à procedẽte. Sed cõtra inſt. de liber. §.multis.ſed ibi eſt ſpeciale fauore libertatis.

o ¶ *Ex vtroq;.*] ſ.latere.

p ¶ *Incuriam.*] aliàs in iuriam , & ponitur pro ruſticitate.&ita not.nos debere eſſe curiales in inuitando aliquo probo & nobili homine ad ſedendũ.ſic C. de of.di.iu.l.j.

q ¶ *Procedente.*] quod erit ſi aduocati ſiue litigantes iuxta iudicẽ debeãt ſedere:nec ergo hoc ptingãt, litigef p procuratorẽ ex parte illuſtris.

r ¶ *Magnificentiſſimus.*] Hic no. quinque genera magiſtratuum habentiũ ordinariam iuriſdictionem , vt ſuperilluſtres. Itẽ illuſtres, & iſti litigãt per procuratorẽ tãtum,vt hic.& ſunt illuſtres,vt præfectus prætorio Orien. & Illyrici. Itẽ vrbis Romæ. Item alij ſunt ſpectabiles qui

Magiſtratuum habentium ordinariam iuriſdictionẽ quinque genera.

† Cõcerne. tit. de re. ecel.alie. vel non in anti. & li.vj.decre. to. & cler. & xj.q ij.per to tam illã quæſtionem.

Iudex iudicando ſedere debet.

quid oporteat fieri:etiam hoc adiicimus z , vt duo ex ſynodo quæ ſub eo eſt, Deo amabilium epiſcoporum quoſcunque elegerit , ipſi interſint b , & alia omni obſeruatione cuſtodita quæ iam ſancita eſt, præſentia duorum Duo amabilium eorum adiiciatur: vt ſecundum ſe c videatur cum ſua ſynodo rem agere : & ſicut ipſe d rem facit credibilem & ſufficientem ei e qui ſub eo conſtitutus eſt dũ præſens f eſt, ita & ipſi quæ ſub eo eſt ſynodus præſens , per duos Deo amabilium epiſcoporum videbitur rem prẽbere cautiſsimam, ſumentem ex huiuſmodi ſynodo teſtimonium. ¶ Hanc itaque noſtram legem, & ad ſedem tuæ beatitudinis , & ad cæteros ſanctiſsimos patriarchas miſſam ipſi per literas proprias,ſub vos metropolitis facietis manifeſtam : vt illi palam faciant ſub ſe conſtitutis epiſcopis,vt nullum lateant, quæ à nobis conſtituta †.

VT AB ILLVSTRIBVS ET QVI SVPER EA dignitate ſunt , omnimodo ſup pecuniariis cauſis , ſed & iniuriarum criminaliter, per procuratorem dicant:clariſsimi autem in pecuniariis licere eis & per procuratorem & per ſe litigare.

TITVLVS XVIIII.

NOVELLA LXIX.

¶ *Illuſtres & ſuperilluſtres in cauſis pecuniariis & in crimine iniuriarum non per ſe , ſed per procuratorem litigare debent , cæteris verò dignitatibus inferioribus licite cõceditur , vt per ſe,vel procuratorem litem exerceant.Bar.*

¶ Imp.Iuſtinianus A.Ioanni glorioſiſſi.prætoriorum per Orientem præfecto, iterum exconſuli,& patritio.

VÆcunque procedũt quidem quaſi honoris cã ſchematis melioris ſunt:quod autẽ hinc g euenit non honorem , ſed forſan etiam quãdam læſionem inferens, hoc bene habere iudicamus breui mederi lege. Fertur enim quibuſdam conſtitutionibus h vt nulli clariſſimorũ liceat per ſe litem exercere,ſed per procuratorẽ omninò, ſed hanc quidẽ antiquitas propter dignitatum honore ſcripſit:multos autẽ conſpicimus dignitates quidem adeptos , & inter clariſsimos inſcriptos , aut comites k , aut tribunos , vel ſi qui alij conſiſtũt huiuſmodi , ſubſtantiæ verò minoris dominos,vt penitus non ſufficiant ad procuratores ordinandos , & propter hoc agendas expenſas.

¶ Sãcimus igitur vſq; ad magnificentiſsimos illuſtres hęc valere,& modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere cauſas, necnon etiam iniuriariũ per procuratorem criminali modo mouere m, ſecundũ quod datũ eſt eis ſuper hoc priuilegium : ne cogantur aut ſedere n † cũ iudicibus cum iudicẽt,aut ſtare rurſus tanquã litigantes. ex vtroque o enim cauſa videtur incauta , aut dignitatibus iniuriam p ſuſtinentibus , aut iudiciali ſchemate indigne procedente q . Poſt magnificentiſſimos r igitur illuſtres, omnibus licẽtia ſit volẽtibus s procuratores ordinare t ,& per ſe lites exercere, nulla ex hoc neque prohibitione v , neque dãno,neque pœna in ferenda eis. ¶ † Tua igitur eminentia,quæ viſa ſunt nobis , & per hãc ſacrã declarata ſunt legẽ,omnibus faciat manifeſta , quæ moris ſunt ſuper his agens. Dat. prid. non. † Iul. Conſtantino. Imperij D.N. Iuſtiniani A.P.P. anno xij. Ioanne V.C.Coss.

PRAEFECTVRAE VRBANÆ,& prætorianæ duæ & præfecturæ quæ in cingulo,& quæ in actu ſunt ſolæ,non etiam honorarię liberent à curiali fortuna †.

TITVLVS XIX.

¶ *Sola collatione dignitatis & adminiſtrationis etiam ante adminiſtrationem ſuſceptã curiales liberantur à curiali fortuna : ſola verò collatione honoris ſeu dignitatis abſque adminiſtratione non liberantur : ſed remanent curiales, ſolum honorem ex tali collatione conſecuti.Bar.*

¶ Imp.Iuſtinianus A.Ioanni glorioſiſſimo, Orientalium prætoriorum præfecto , iterũ exconſuli,& patritio.

PLurima horũ quæ olim ſancita ſunt neglecta, & non facile in republica tractata, omnino viſa ſunt abſque lege,& ſine legislatione conſiſtere y. Nouimus enim, q antiquitus erat quædã prefecturæ figura , quam honorariam z vocabant codicillis a ab imperio ſuper ea collatis. hãc autẽ ita nominabant , vt nihil aliud niſi purũ honorem his quib' præbebatur cõferret:quæ currẽtes nõ liberabat à fortuna curiali, niſi quis eam ipſo opere b miniſtraſſet. & ſicut de glorioſiſſimis magiſtris militũ videbimus , quia nullus ex magiſterio armorum eripitur fortuna curiali , niſi cùm opere geſſerit c :(nam & magiſterium d militiæ prefecturam eſſe noſtrę dicunt leges: puri verò magiſtrorum militię codicilli ſolam præbent dignitatem,fortuna non liberantes) ſic etiam in ipſa prefectura ſi futurus ſit aliquis e liber huiuſmodi fieri fortuna : neceſſe eſt in ipſo ſingulo deſignatũ f , ab ea curiæ vinculis liberari.

¶ Renouamus g igitur huiuſmodi legem, ſancientes, ꝰ quãdo viſum fuerit Imperio honorare curialem , vt ẽt liceret fortuna,dare ei codicillos h adminiſtrationis,& poſt illuſtres ſunt: vt p cõſules, pfectus AEgypti qui dr auguſtalis. alij ſunt minores,vt clariſsimi & præſides prouinciarũ: vt 3.de app.§. illud. & §. ſimiliquè mõdo.&§.Orientalis.& C. de rap.vir.§.ſinaurẽ poſt. & ff.de priua.car.l.j.§.j. ibi , & viris clariſsimis,&c. Item & alij ſũt minimi q.nec nomẽ habẽt,vt pedanei: ordinarij tamen ſunt:vt defenſores ciuitatum & municipiorum:& de minimis iudicant cauſis: vt C.de peda.iud.l.fin.& 3.de pe da.iud.l.fin.& 3.de defẽ. ciui.§.& iudicare. §.audient.colla.ij.

† Rigoriſti' tur in Parla mento Franciæ.

† procuratorem cõſtitue re quis non cogitur.

s ¶ *Volentibus.*] nõ aut neceſſitas imponit,procuratorem ordinare. Acc t ¶ *Ordinare.*]quod cõmune ius eſt in omnib' vt inſti. de his per quos age.poſ.§.fin.

† Kal. Iu. Sering.

v ¶ *Prohibitione.*] nam lex illa quęcunq; phibet& dãnũ,ſ. amiſſionis cauſæ imponit ei:& pœnã etiã imponit iudici xxx.libra rum auri. anmodo ergo hæc ceſſant,niſi in illuſtribus:vt hic dicitur.

† Eſt lxx nouel. Ha. Ioan. lxxix. Sering.

VT ORDINARIÆ præfect. &c.

x ¶ *Duæ.*] imò non duæ tãtum:vt j.conſt.quę de dig.§.gñaliter. & §.palam verò.coll.vj.nam & epiſcopatus liberat,vt j. de ſan. epiſc. §. curialẽ.

y Lurima. Cõſiſtere.] hic põt no.arg. ad excuſatiõẽ pap. Inno. qui in ſuo cõcilio multa de antiqs repertit:qa quaſi neglecta erãt.& facit 3. d fid. in pri.& C.d.an.l.fi. li.x.

z ¶ *Honorariam.*] i. ſine actu &adminiſtratione.

a ¶ *Codicillis.*]i. literis imperialibus.

b ¶ *Opere.*] ſic C. de de cu.l.fi.ſic j. conſt.quæ de digni.§.generali.er.

c ¶ *Opere geſſerit.*] id eſt, cũ effectu ſine adminiſtratione.Accur.

d ¶ *Magiſterium.*] interpoſitione facit notando bonum ſimile eſſe.

e ¶ *Aliquis.*] ſ.prefect'.

f ¶ *Deſignatum.*] per adminiſtrationem ſibi collatam.

g ¶ *Renouamus.*]ſic 3.vt ecc.ro. §. renouamus. colla.ij.

h ¶ *Codicillos.*] id eſt, imperiales literas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Et Illyrici.*]scilicet Sclauoniæ. Accur.
b ¶ *Frui.*] à curia.
e ¶ *In carpentis.*] id est, curribus & plaustris. est enim carpentum genus currus secundum M. & facit C. de quæsto. & magist. offic. l. j. lib. xij.
d ¶ *Videatur.*] Not. pro capellanis domini papæ.
e ¶ *Albo.*] vt ff. de albo scri. l. j. & ij.
f ¶ *Educens.*]scilicet imperium.
g ¶ VT OMNES obediant, &c.
¶ Hoc dicit ꝯ. eo. §. hoc considerantes.
h ¶ *Ibi negotia.*] hoc dicit ꝯ. eo. §. si igitur fuerit. vsque ad illū §. arripiat.
i ¶ *Priuilegium.*] scilicet specialiter indultū, vel de nouo concessum aliàs: qđ plenè dicemus ꝯ. c. §. si igitur ambo. Ac.
k ¶ *Huc.*] i. in ciuitate Constantino. vt subiicit. & vt ꝯ. eo. §. arripiat.
l ¶ *Conuenti.*] scilicet in prouinciis.
m ¶ *Nam. Omnium.*] ſ. virtutum. Ac.
n ¶ *Ex causa.*] quia tribuit vnicuique ius suum.
o ¶ *Vnamquanque.*] id est, per vnamquanque. aliàs vnaquæque.
p ¶ *Huius.*] iustitiæ, ſ. quæ sunt quatuor, ſ. iustitia, fortitudo, prudentia, & temperantia.
q ¶ *Iustitia.*]sic instit. de iusti. & iure. j. respon.
r ¶ *Lingua.*] aliàs patriâ linguam: & tunc subau. secundum. & dic appellet, ſ. consuetudo loquêdi. & aliàs patria lingua, ſ. Romana: vt si dicā. iste fecit fortitudinem: nam in armis, vel alia vi illicita intelligimus secundū vulgare, vt subiicit.
s ¶ *Ab ea.*]scilicet virtute, id est, fortitudine, vt subiicit. Ala.
t ¶ *Quam.*] ſ. iustitiam.
v ¶ *Sacras.*] ſ. principis.
x ¶ *Priuilegia.*]ſ. de nouo concessa, & ad postulationem indulta. Ala.
y ¶ *Pragmaticas formas.*] ſ. prætendentes.
z ¶ *Occasiones.*] cū homini ad malitiā dedito facile sit quodlibet malū adinuenire: vt ꝯ. vt ij. q. ob. §. j. in fi. Acc.
a ¶ *Peccandi.*] ne sit impropria locutio, repete occasionē, ſ. delinquēdo q. d. delinquūt in prouinciis: sed simulat se velle residere extra prouinciā.
b ¶ *Extra eas.*]ſ. prouincias in quib⁹ delinquūt.
c ¶ *Simulant.*] id est, nitūtur & cogitāt: quod est se nō deber. vnde dicitur: Quod nō est: simulo, dissimulóque, quod est.
d ¶ *Qui.*] ſ. actor.
e ¶ *Quocunque.*]vt d vsufru. vel seruitute, ſ. reali.
f ¶ *Pertulit.*] id est, sustinuit in mala parte.
g ¶ *Exhibere.*] interrogatiuè lege. & respondeq. d. non bene.

præparare eum in talibus constitui sedibus, aut cingulis vrbanæ præfecturæ senioris Romæ, & nouæ videlicet huius nostræ, aut in prætorianis tribunalibus & Orientis, & Hesperiæ, & Lybiæ, necnon & Illyrici [a]: quos oēs sub nobis fecit Deus, & ita libertate frui [b] quatenus magno pro meriti honore & in carpentis [c] vecti, & clamores præconum audientes, insuper iudiciales conscendentes sedes huiusmodi fortuna liberi constituantur. Si verò solo eos participare voluerit honore, fieri quidem codicillos, & his dari: tantū verò valere huiusmodi imperialē largitatem, vt ille honoratus quidem sit, & maximæ curiæ pars esse videatur [d]: non tamen neque prouinciali curia, neque eius albo [e] liberetur; sed maneat sub antiqua fortuna solum lucratus honorem, & ita gratias agent Deo & imperio, quia migrauit eum ad meliora prioris tranquillitatis educens [f]. sitque etiam hoc addimentum imperialium præmiorum, ꝙ neque publicum minuit, neque fortuna, neque consuetis ei functionibus priuans curialem, & ei qui hæc promeruerit, etiam præsentem addens fortunam, & ostendens honoratiorem, & aliis curialibus dignitate solummodò præcedentem. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis tua celsitudo seruare festinet, sciens quia neque curiales minuimus, & honoratiores eos omnibus demonstrauimus, vt sciāt hæ ciuitates perpetua præcepta, quatenus imperio datur [†].

†D. kal. Iul. C. P. Imp. D. N. Iu. PP. Arióe an. xij. Ioan. V. C. Coss

VT OMNES OBEDIANT ꝛ IVDICIBVS ꝛ PROuinciarum, & criminalibus: & in pecuniariis causis. & ibi negotia [h] examinētur, nullo excepto per priuilegiū [i]: nec hūc [k] conuenti [l] deducantur, nisi sacra pragmatica forma exhiberi quempiam iusserit.

TITVLVS XX.

NOVELLA LXXIX.

¶In prouincia in qua quis forum sortitur, illic est conueniendus vtraque parte præsente vel altera tantum: & vbique iustitia seruata sententia condemnatoria vel absolutoria feratur, omni priuilegio cessante, nisi pragmaticâ formâ aliud statuatur: vel aliud propter appellationem acciderit: his obtinētibus in omni loco & tempore, pœna contra facientibus imminente. Bart.

¶Imper. Iustinianus A. Ioanni gloriosiſsi. prætoriorum per Orientem præfecto, iterum ex consule, & patritio.

NĀ quidē esse omniū [m] perfectiſsimā virtutem arbitrandū est hominibus, quæ iura omnibus distribuit, hæc est ex causa [n] †cognominata iustitia. Etem vnāquanq; [o] aliarū virtutū nisi subsequātur hui⁹ [p] bona, fiet nihil horū quàm cōpetunt. itaque nec fortitudinē qui non est cū iustitia [q], laudamus cū scilicet patria lingua [r] fortitudinem in armis virtutum appellet solum, & si quis ab ea [s] iustitiā subtrahat, delictorū solūmodo, nō quorūdā bonorū fiet occasio: quā [t] in nostris prouinciis intuentes contēni, lege placenti Deo eam corroborare, & & ad fortitudinē decentē reducere iudicauimus oportere. ¶ Plurimorum namque alij, quidē literas sacras [v], alij priuilegia [x], alij pragmaticas formas [y], alij præcepta iudicū: quidā alias ex aliis adinuenientes occasiones [z] sibi peragunt peccandi [a]: quidā in prouinciis & extra eas [b] litigare simulant [c]. Qui [d] enim in quolibet loco malè patitur, aut aliquid suorum amittit, aut de terminis terræ litigat, aut de proprietate, aut de possessione, aut de hypotheca, aut de alio quocunque [e], quomodo valebit in alio loco probationes horū, quam pertulit [f] exhibere [g]? hæc enim agētes ostendentésque potē tiā suā [h] & fortitudinē [i], ita iustè credētes [k] talia machinantur: & hæc [l], homines perpetrāt [m] tanquā perpetuā virtutem habituros se cōfidentes, & non respiciunt ad millia & decies [n] millia exēpla [o] quia serò tādē & in personis innumerabilibus [p] ex impotentibus videmus potētes procedere: ex non diuitibus diuites: in omne autem æuū penè [q] ex potētibus [r] processerunt inanes [s], ex diuitibus autē pauperes, dū patrū iniustitiam soboles est secuta [t]: & non cogitant neque reputāt, quoniam quod ipsi quasi per se machinantur potestatibus vtentes [v], hoc forsan contra eos qui ex his procreantur, agunt: non eadem potentia sequente sobolem quàm illos sequitur. ¶ Hæc considerantes, præsentem ponere legem existimauimus oportere, & præcipimus omnibus in prouinciis iudicibus qui cūque nostris obediunt sceptris [x] in vniuersa disione & quam ascēdentem [y] videt, & quę descendentem [z] solem, & quę ex vtroque [a] est latere, vt vnusquisque in qua prouincia deliquit [b], aut in qua pecuniarum [c] †, aut criminum [d] reus sit, siue de-

a ¶ *Et Illyrici.*]scilicet Sclauoniæ. Accur.
b ¶ *Frui.*] à curia.
e ¶ *In carpentis.*] id est, curribus & plaustris. est enim carpentum genus currus secundum M. & facit C. de quæsto. & magist. offic. l. j. lib. xij.
d ¶ *Videatur.*] Not. pro capellanis domini papæ.
e ¶ *Albo.*] vt ff. de albo scri. l. j. & ij.
f ¶ *Educens.*]scilicet imperium.
g ¶ VT OMNES obediant, &c.
¶ Hoc dicit ꝯ. eo. §. hoc considerantes.
h ¶ *Ibi negotia.*] hoc dicit ꝯ. eo. §. si igitur fuerit. vsque ad illū §. arripiat.
i ¶ *Priuilegium.*] scilicet specialiter indultū, vel de nouo concessum aliàs: qđ plenè dicemus ꝯ. c. §. si igitur ambo. Ac.
k ¶ *Huc.*] i. in ciuitate Constantino. vt subiicit. & vt ꝯ. eo. §. arripiat.
l ¶ *Conuenti.*] scilicet in prouinciis.
m ¶ *Nam. Omnium.*] ſ. virtutum. Ac.
n ¶ *Ex causa.*] quia tribuit vnicuique ius suum.
o ¶ *Vnamquanque.*] id est, per vnamquanque. aliàs vnaquæque.
p ¶ *Huius.*] iustitiæ, ſ. quæ sunt quatuor, ſ. iustitia, fortitudo, prudentia, & temperantia.
q ¶ *Iustitia.*]sic instit. de iusti. & iure. j. respon.
r ¶ *Lingua.*] aliàs patriâ linguam: & tunc subau. secundum. & dic appellet, ſ. consuetudo loquêdi. & aliàs patria lingua, ſ. Romana: vt si dicā. iste fecit fortitudinem: nam in armis, vel alia vi illicita intelligimus secundū vulgare, vt subiicit.
s ¶ *Ab ea.*]scilicet virtute, id est, fortitudine, vt subiicit. Ala.
t ¶ *Quam.*] ſ. iustitiam.
v ¶ *Sacras.*] ſ. principis.
x ¶ *Priuilegia.*]ſ. de nouo concessa, & ad postulationem indulta. Ala.
y ¶ *Pragmaticas formas.*] ſ. prætendentes.
z ¶ *Occasiones.*] cū homini ad malitiā dedito facile sit quodlibet malū adinuenire: vt ꝯ. vt ij. q. ob. §. j. in fi. Acc.
a ¶ *Peccandi.*] ne sit impropria locutio, repete occasionē, ſ. delinquēdo q. d. delinquūt in prouinciis: sed simulat se velle residere extra prouinciā.
b ¶ *Extra eas.*]ſ. prouincias in quib⁹ delinquūt.
c ¶ *Simulant.*] id est, nitūtur & cogitāt: quod est se nō deber. vnde dicitur: Quod nō est: simulo, dissimulóque, quod est.
d ¶ *Qui.*] ſ. actor.
e ¶ *Quocunque.*]vt d vsufru. vel seruitute, ſ. reali.
f ¶ *Pertulit.*] id est, sustinuit in mala parte.
g ¶ *Exhibere.*] interrogatiuè lege. & respondeq. d. non bene.
h ¶ *Suam.*] aliàs solam: & aliàs suam.
i ¶ *Et fortitudinem.*] in malam partem accipe hoc vocabulum.
k ¶ *Credentes.*] scilicet se facere.
l ¶ *Et hæc.*] scilicet mala supradicta.
m ¶ *Perpetrant.*] id est, faciunt.

†παγμα

n ¶ *Decies.*] i. faciant decies milies: similis modus loquendi est ff. de hære. & fal. §. & si hoc quidem. colla. j. & ꝯ. de nup. §. sed hoc. colla. iiij.
o ¶ *Exempla.*] contra C. de sen. l. nemo iudex. sed hic quò ad Deum & quo ad pactū vitandū loquitur. ibi quò ad ciuilē quærendam actionem.
p ¶ *Innumerabilibus.*]ſ. generibus personarum.
q ¶ *Pene.*] id est, ferè,
r ¶ *Ex potentibus.*] scilicet personis. Accur.
s ¶ *Inanes.*] id est, non potentes.
t ¶ *Secuta.*]& hic no. filiū ex delicto patris puniri. Sed cōtra C. de pœn. l. sanctimus. Item contra ff. de pœnit. l. crimen. Item contra ff. de accu. l. ex iudiciorum. sed certè hic de pœna loquitur diuina, in dictis autem legibus de humana: vt argu. illius diuinæ scripturæ, patres comederūt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.
v ¶ *Potestatibus vtentes.*] i. potentiis suis.
x ¶ *Sceptris.*] i. literis vel imperio. Ala.
y ¶ *Ascendentem.*] id est, Orientem.
z ¶ *Descendentem.*] id est, Occidentem.
a ¶ *Vtroque latere.*] i. meridie & septētrione. Al. & fa. ſ. vt ec. ro. §. fin.
b ¶ *Deliquit.*]apparet ꝙ hæc constitutio tota loquitur in reo volēte trahere actorem ad extraordinarium iudicem.
c ¶ *Pecuniarum.*] potest strictè intelligi: verbum pecuniarū: quia inferius subiicit de aliis rebus vt & aliàs strictè accipitur: vt C. de prob. l. j. & ad maced. l. si filius. §. j. Vel largè pone. & quod subiicit, siue de terra, &c. est quasi huius expositio. Nā pecuniæ verbū largè potest sumi: v. ſ. de verb. sig. l. pecuniæ. & C. de consti. pe. l. ij. §. fin.
d ¶ *Criminum.*] vt de eo crimine conueniatur ci uiliter vel criminaliter & hoc ipsum erat etiam ante legē istā, vt subiicit hodie etiam plus est: q. a si ibi non inueniaſ vbi deliquit poterit & alibi cō prehēdi, & remitti etiā violēter: vt ꝯ. vt nul. iud. §. si verò si qs cōprehēsorū. nō erit ergo ammodo quæstio an hæc cōstitutio loquaſ de criminib⁹ vel nō. nā verè loquit secundùm Io. vt hic. & ꝯ. rub. licet quidā vt M. dixerint contra, ſ. ꝙ nō loquatur in criminib⁹, vbi peteu criminaliter

Concor. cū vlt. cum gl. in med. ea

criminaliter ageretur, quasi satis sufficiāt vetera iura. Sed certè gñaliter loquitur: nec vult tantùm noua dicere, imò etiam vetera iura recitat hæc constitutio: vt ꝯ. statim subiicit: hæc eīs apud præcedētes, &c.
a ¶ *De terra.*]quod hic dicitur indistinctè, statim diuidit & distinguit

† Hinc supra fuit authent. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi oportet.

b ¶ *De terminis*] de quibus agitur ciuiliter finiū regū. vt imponātur & distinguantur: vt ff. fi. reg. l. ij. in fi. & l. iij. & l. si irruptione. §. fi. Itē agitur penialiter ad pœnā l. aureorū. p l. agrariā imponēdā, si dicāt ab alio termini deiecti: vt ff. de term. mo. l. agraria. nec tollit vnū iudiciū p aliud: cū debetur pp rē familiarē: vt C. qui ci. ac. cri. præ. l. ꝯ. donec tñ vna intētat alia cessat: vt ff. de pub. iudi. l. interdū. & ff. vi bo. rap. l. ij. §. j. & dixi instit. de off. iud. §. pen.
c ¶ *De proprietate.*] i. dñio: p rei vēdicationē directā vel vtilē, vel publicianā vel hæredit. petit. quod etiam ante hāc l. erat vt ratiōe hui⁹ possessionis quæ hic esset, & beat hic cōueniri: vt C. vbi in rem ac. l. fin. & C. vbi de hære. agi op. l. j.
d ¶ *De possessione.*]recuperāda vel adipiscenda vel retinenda: cū his tribus modis de ea agatur: vt instit. de interdic. §. fequens diuisio.
e ¶ *Hypotheca.*] vt si rē immobilē in hac prouincia positam mihi obligasti: quo casu etiam rōne possessionis hic positæ ibi positę, agā hic rōne cōtractus: vt ꝯ. proxi. dicit. nam reus hīc sit. id est, debitor obligando sic se & rem suam.
f ¶ *Occasione.*] vt de seruitutibus psonalibus, vt vsu & vsufr. de realibus, vt rusticorum prædiorū: vt ff. de serui. l. j. sed etiā de statu serui. vel adscriptitiæ conditionis vel alterius similis: vt de filiatione vel patria potestate. simile est modo loquēdi C. de iud. l. properandū. in fi. j. resp.
g ¶ *Subiaceat.*]ergo idem in clericis. sed contra ꝯ. vt cle. apud propr. epi. §. j. col. vj. Rñ. & clericus in eo loco. cōuenitur, sed nō apud præsidē, sed apud eīm huius loci q suus est. & ratiōe huius causę, sed m Io.
h ¶ *Varie.*] id est, in variis locis: vt ff. de accu. l. si cui. §. pen. & §. fin. & ff. de re milit. l. iij. j. respond. & C. vbi de cri. agi. oport. l. j. & C. de castr. & militte. l. fin. in fin. lib. xij. & ꝯ. vt iud. sine quoquo suff. §. quod autē dictum est. coll. ij. & ff. de iudi. l. hæres. §. j. vsque in fin.
i ¶ *Non pure.*] hoc est, non inuenitur lex aliqua de antiquis quæ ita dicat pure & simpliciter de omnibus, vt ista dicit, & ītarim subiicit. nā hæc in delictis & quasi, item in contractibus & quasi loquitur. Itē & in actionibus in rem: in quibus qui ratione possessionis fortitur forum: vt C. vbi in rē ac. l. fin. Item in interdictis possessoriis, vt hic cōtinetur.
k ¶ *Conderauimus.*] ſ. qa reus rēdetur ita ecōtra dicimus ꝙ actor alibi nō agat vel agere ōrat, vt subiicit: vel dic ad reū tm referēdū hoc.
l ¶ *Scripturam.*]id est libellum conuentionalem. Al.
m ¶ *Prouincialem.*] i. faciendā in prouincia ea vbi cōtractū est vel delictū, vt supra dictū est, & est ratio, vt subiicit, facultas ꝓbationū. Nā facilius probabit: actor hīc quā extra prouinciā. & fa. C. de hær. & mal. qñ. in fi. & C. de re. vē. l. gñaliter. in prin. ibi probationib⁹ pinguius.
n ¶ *Iure poriatur.*] simile dicitur in diuina pagina. ꝙ nullū adeo est, venialē patiū peccatū qđ si deducatur in cōtēptū, mortale nō efficiatur.
o ¶ *Quem.*]scilicet reum.
p ¶ *Præsentem.*]etiam subaudi.
q ¶ *Illius.*]scilicet rei.
r ¶ *Læsum.*]scilicet actorem.
s ¶ *Ingemiscentem.*]ſic C. quando impub. inter pupil. & vj. l. j.
t ¶ *Ferre.*]scilicet pœnas quas patitur. Al.
v ¶ *Multitudo.*] sic C. qui potio. in pig. habe. l. fin. in prin.
x ¶ *Orbero.*] id est, sæpe.
y ¶ *Ipsi.*] scilicet nos. Accur.
z ¶ *In prouincia.*] in qua obligatio cōtracta est. vt ꝯ. eo. §. hæc considerantes. Sed quid si in Italia? Ref. idem: licet non sit prouincia sed puinciarum domina: vt ꝯ. eo. §. pen. & §. fin.
a ¶ *Trahatur.*] per reum.
b ¶ *Priuilegio.*] hoc est non prodest reo. priuilegiū vt possit alibi re-

uocare iudiciū quā vbi cōtraxit, sed cōtra ff. de iud. l. ij. §. omnes aut. Sol. dicūt quidā illā corrigi per istā & eodē modo rñdēt ad l. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. itē si quis Romæ. nā & ibi dicitur nō debere legatū Romæ cōueniri etiam de eo quod ibi facit, dūmodo ante hāc legationē in qua nūc est. Sed hoc nō placet: qa per aliā auth. quę est post istā salua sunt legaris & & aliis priuilegia: vt ꝯ. de san. epi. §. si vero epi. col. ix. dic ergo hic loq de priuilegiis quę extra corpⁿ iuris posita sūt vt colligīt ꝯ. e. §. plurimorū. nec vī aliqd corrigere. vt ſ. c. §. ferre †: Hinc nobis multitudo [v] plurima est interpellantium quotidie, & crebro [x] in talibus causis inquietamur prauarum gratia occasionum, & ipsi [y] multas sustinentes importunitates & videntes plurimam quidem multitudinem virorum plurimâmque mulierum ex propriis locis agitatas, & ad hanc venientes felicisimam ciuitatem: quorum plurimi etiam mendicantes & afflicti hic agunt, interdum quoque hic moriuntur.

¶ Si igitur † fuerint ambo in prouincia [z] & actor & reus, nequaquam ad aliam prouinciam causa trahatur [a], neque ad hanc felicisimam ciuitatem, neque ex priuilegio [b] cuiuspiam, neque ex iusione: sed illic decidatur [c].

¶ Si verò [d] alter quidem adest, alter autem abest: qui verò præsens est, ex domo absentis iniusti-

Legum correctiones vi C. de di. l. si qñ. & C. ā tandæ funt. ril. om. iu. l. in criminali. † Cū hoc §. So. qđa dicūt illas duas esse correctas p istā qđ nō placet: qa in quātum possum⁹ euitare legum correctiones, hoc facere debem⁹, sustinētes: vt ꝯ. q. mo. na. ſ. fin. §. trib⁹ aut. dic ergo hęc loquit reositla in actore trahēte reū ad extraneū iudicē. sed hæc mala vī sol. nā nō debet licere actori q. ſ non licet reo: vt ff. de reg. iur. l. nō debet. sed dic hoc speciale illud gñale, cui generi p hanc specie derogāt: vt ff. de leg. iij. l. vxorē. §. fi. felicissimo. & de reg. iu. l. sē per. sic & aliàs licet actori, ſ. agere qñ vult qđ reo nō licet cōueniri qñ vult: vt ff. de exce. do. l. pure. §. fi. & ff. de pet. hær. l. fi. qs libertatē. §. ita de mū. ibi, & ēt ipsius, &c. vt ne inui. age. vel acc. l. j. sed hoc nō licet reo.
c ¶ *Illic decidatur.*]scilicet in prouincia illa vbi contractum est. Sed quid si ibi non inueniatur, nonne remittitur in cōtractu vt in delictis? vt ꝯ. vt nul. iudi. §. fi verò quis? Respond. dic vt ibi dicemus.
d ¶ *Si verò.*] Casum istū pono tribus modis. Primò in dño domus qui cū inquilinis vel mercenariis habitabat: vt ff. de vsu. & hab. l. Procul⁹. & est ex domo ab vno inquilino deiectus, cōuenitur ipse inquilinus ex suo delicto lege aquilia directa vel vtili, sed & dominus ex quasi delicto tenetur actione in factum, qui opera malorum hominū vetitus vt instit. de ob. quę ex quasi delic. nat. §. itē exercitor. hęc ergo aut pmittit hoc nouū vt possit nūtiare dño: & datur ei spatiū. & si veniat, plenè examinatur causa, alioquin dānatur pr̄sens cōuictus. & si de rebus eī⁹ actori nō possit satisfieri: capiūtur res absentis propter eius cōtumaciā. hanc reprobo: quia ex quo certū est qui deiecerit, nō debet alt⁹ teneri: vt ff. de his qui deie. vel effu. l. j. in fi. & l. iij. & ff. de verb. ob. l. cōtinuus. §. cū ita. in fi. fi aūt diceres dūm cū sua familia nō habitasse, cētā alia rōne nō teneāt: vt ff. de iis qui deie. vel effu. l. j. §. pe. Sed do pōt poni sic. Aliquis cōueniebat me: quia sibi erā obnoxi⁹ vel rei vē. vel qualicū q; actiōe, & aliquis offert se defensioni meę promittēdo iudicio sistere me dūm: & pœnā si nō faceret stare. promittit ergo hanc pœnā tori siue defensori vt nūciet mihi dño: vt hic subiicit. & si nō venit procurator cōdēnatur ad interesse: qa me nō facit stare. in quo venit ēt rei petēdæ ęstima: io. Itē & ego dñs actiōe ꝙ ētra me cōpeteret, cōdēnabor. & si ex rebus procuratoris satis fieri nō possit, tūc de meis satisfiet. nec mirū, quia hoc ꝓpter meā cōtumaciā cōtingit. & qđ hic dicit, ipse q instituta egit, ſ. dns. I: ē no. q hęc auth. facit hīc verū procuratorē, eo ꝓb. q nō removet absente: & ante lit. cōtē. promittit sententiā ferri. qđ ē mirabile. vel dici pōt q quasi protest. ē. vt C. vbi in rē. ac. l. ij. Tertiò dic q in quoscūq; defensores locū habet q satisfd. iudicatū solui. nec iure qđ fatisfederit iudicio sistere dūm. Vel dic quarto qđ procurator me⁹ p vī ex pulit aliud me mādare, vel rato habēte: vñ pōt cōueniri tā ipse q ego dūs: vt ff. de vi & vi armata. l. j. §. quoties. & ff. ā inffit. Leuicūq; §. j. & l. seq. j. resp. & ff. qđ vi aut cla. l. deniq; §. pen. permittit ergo hęc aut. hoc nouū, vt possit mihi nūciari: & hęc victima placet pceptori nro. Sed quare q Deo p mitteret hęc aut. dño dūmodo nūciari, cū ipsū procurator ē & suo nōie pōt occurrere? Rñ. pōt, quia sic est in fideiussore: vt ꝯ. de fideiuss. §. j. & §. ij. sed tertia positio casus magis probari videtur in isto §.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Iniustitiam.*]quia aliquid est deiectum vel effusum secundũ primam positionem casus. Vel dic iniustitiam: qa debitor est meus ille q̃ est dominus secundum alias tres positiones casus.

b ¶ *Iniustitiam egit.*]scilicet conductor vel similis secundum positionem primam & secundũ vltimam. Vel dic, scilicet dominus qui est absens secundum duas medias positiones casus.

c ¶ *Sit eius.*]scilicet siue castaldꝰ, siue procurator siue similis, persona quæ præsens est.

d ¶ *Legem communem.*] vt C. de dilat. l. j. vel dic xx. milium diurnorũ: vt ff. si quis cau. l. j. prima ver. rior videtur: quia hic statim subiicit esse cõsiderãdam prouinciã: quod in d. l. C. de dila. cõtinetur. Sed nũquid ibi alia tempora computantur? Respon. sic, sed ad instar eius hæc proponuntur.

e ¶ *Hoc agitur.*] id est, causa tractatur. vel dic hoc agitur vbi absens degit: vt in nouel.

f ¶ *Mansionibus.*]id est, diebus: vel dic prouinciis: quia duæ prouinciæ sunt in medio: vt in nouellis.

g ¶ *Longinquarum.*] id est, regionum, scilicet dilatio petitur.

h ¶ *Determinatũ.*]vt C. de dila. l. j. sed nõne in aliis temporibus hæc lex corrigit iliam? Respond. non: quia illa loquitur in dilatione quæ datur præsenti & peréti gratia testium vel instrumentorũ: hæc autem loquitur in alio casu, quã to. ſ. pitetur quis iniustitiam ex dolo absentis. quidã tñ dixerunt eam corrigi.

i ¶ *Credat.*]i. confidat.

k ¶ *Litem.*]ſ. domin⁹. vn de videtur q̃ si non credit, q̃ hic non posit eum inuitũ defendere. Sed contra ff. de noua. l. ſi Stichum. §. fi. & ff. de ſol. l. ſolutionẽ. quæ sunt contra huic. Sol. quidam dicũt hoc casu eas correctas: licet in aliis firmę remaneant. Sed nos dicimus q̃ hic loquit q̃ nomine procuratorio eũ defendere volebat: ubi autẽ volebat in se iudicij trãsferre animo nouãdi. qđ potest etiam eo inuito: vt ibi dicitur, & facit ff. de neg. gest. l. ſoluẽdo.

l ¶ *De illo ſapit.*] quod non sit homo legalis.

m ¶ *Completurum.*] etiam ſoluendo iudicatum.

n ¶ *Niſi appellatio.*] completurum dico nisi, &c. nam tunc nec iudicare videtur: vt ff. ad Turpil. l. j. §. fin. Accur.

o ¶ *In maiori.*] id est, in criminali.

p ¶ *In minori.*] id est, in ciuili: quæ etiam ratione minoritatis postponitur criminali: vt C. de ordi. iudi. l. fin.

q ¶ *Si autem ille.*]scilicet procurator.

r ¶ *Ille verò.*] scilicet dominus cui nunciatum est. Al.

s ¶ *Statutum.*] scilicet à iudice.

t ¶ *Tanquam.*]istud tanquã nõ denotat similitudinẽ, ſed ꝓprietatem.

v ¶ *Agentem.*]id est, respondentẽ: sic ff. de eden. l. j. circa principium.

x ¶ *Conuentus eſt.*] scilicet procurator vel similis ei.

y ¶ *Iudex.*]ſ. ordinarius. si aũt delegatus est, nõ vocabit eũ re & verbo: vt ff. de exhi. & introdu. reis. §. ſi verò quidã. nec etiam poterit defendere iurisdictionẽ ſuam iudicio pœnali: vt ff. ſi quis ius di. nõ obtẽ. l. j. resp. ſed hoc per ſuum delegantem fieret: vt in d. §. ſi verò quidã.

z ¶ *Obnoxius.*] ſ. nomine absentis quem defendit, ſecundũ Azo. Vel dic ſuo nomine condemnatur. siue ſecundũ primam positionẽ casus siue ſecundum aliam. ſcilicet ſecũdam positionem vel tertiam: vt ff. de procu. l. Plautius. & ff. de re iudica. l. ſi ſe. in princ. Item multo magis ſecundũ quartum modum ponẽdi casum: vt in princ. huius §. diximus. præterea & ſtatim dicit ipſum absentem damnari. quomodo ergo hic condemnaretur, ſi mel per alium, & ſemel per ſe: certè absurdum vt.

a ¶ *Illum.*] ſcilicet absentem.

b ¶ *Mittere.*] ſcilicet aliquem ad defenſionem ſui.

c ¶ *Non volentem.*] ſcilicet condẽnet: & repete quaſi cõtestata lite cõtra eũ. per hæc enim quæ facta fuerunt in perſona præſentis: & miſſione pro absente, & datione dilationis ad ſui aduentum: hæc omnia quaſi quandam cõteſtationẽ cõtra absentẽ facere videtur, vt hic, & C. vbi in rem act. l. ij. vnde non ob. quod dicitur ante lit. cõteſt nõ poſſe dari tiam [a] patiatur, conueniatur omnibus modis ipſe qui iniuſtitiam [b] egit ſiue curator, ſiue cõductor, ſiue quicunque ſit eius [c] & liceat ei ſecundum prouinciæ ſpatium & ſecundum legem communẽ [d] antiquitus poſitam inducias accipientem nuntiare quæ de his geſta ſunt illi ad quem cauſa refertur. Sed ſi quędã vicina prouincia eſt in qua hoc agitur [e], vna aut duabus mãſionibus [f] in medio prouinciarum conſtitutis, quatuor ei mẽſiũ dare inducias. Si verò maĳ ſit ſpatium, ſex. Si verò ex Paleſtina forſan, aut ex Aegypto aut ex ſpatio gentium longinquarum [g], menſes octo ad hoc ſufficient. Si verò ex Heſperiis gentibus, aut Septentrionalibus, aut è Lybia: tũc quod etiam præcedentibus legiſlatoribus ſufficiens viſum eſt eſſe tempus determinatum [h], hoc eſt nouem menſiũ vtile. Et ſi quidem ipſi nũtianti credat [i], litẽ [k] illi eã cõmittat, ſi verò aliquid aliud de illo ſapit [l], aliũ dirigat ſuſcepturũ modis omnibus actionem, &cõpleturũ [m] omnino, quæ decernẽda ſunt: niſi appellatio [n] fuerit ſubſecuta, ſiue in maiori [o], ſiue in minori [p] cauſa. Si autẽ ille [q] quidẽ nunciet, ille verò [r] nõ ordinet, & ſtatum [s] tranſeat tẽpus: tanquam [t] ſi mẽ agentem [v] eũ, qui conuẽtus [x] eſt & pro abſente perſona etiam in uitum repræſentet negotij iudex [y] apud ſuũ tribunal, & cauſam examinans præſente eo, qui cõuẽtionem ſuſcepit, cõdemnet etiam eum, in quo obnoxius [z] appꝛæuerit & inſuper illum [a] poſt huiuſmodi admonitionem mittere [b] in prouinciã nõ volentẽ [c]: ſi tamen omnino obnoxius apparuerit. & ſi quidem locuples [d] ſit: ipſe [e] exigatur, quæ decreta ſunt. ſi verò minus ſit quod habet, aut nõ ſufficiat in iſta condemnatione, tunc & abſentis [f] rebus compleatur victori damnũ huiuſmodi. ¶ Si verò neque ipſe apparuerit, qui dñm litis præſentare iuſſus eſt aut qui pro eo legitimè cogatur [g], tũc vocetur quidẽ legitima voce [h]: nõ aũt obe diẽs cõdẽnetur & abſens [i] ſecundũ ſchema quod appellatur eremodiciũ [k] id eſt, deferte cauſę. Nã qui per cõtumaciã deſerit, in nullo [l] minor preſente putabitur. ¶ Si verò ille quidã forſan aduenerit, aut miſerit quẽpiam: accuſator [m] aũt deſit: tunc & abſoluere [n] eum, & damna [o] eius mederi [p] calũnia tor em cogat. ſic erunt temperatio res [q]: ſic peccare ceſſabunt: ſic nõ

definituam ſententiam: vt C. de tẽp. appel. l. ſi. §. illud. quia eſt hic qua ſi conteſtata: vt dictum eſt contra abſentem. contra præſentẽ verò verè eſt conteſtata. quidã tamen dixerũt hanc ſententiam quæ contra absentem datur, eſſe interlocutoriam de miſſione in poſſeſſionem ꝓ mẽſura declarati debiti: vt & in alio caſu quem ſtatim ſubiicit.

d ¶ *Locuples.*]ſcilicet ꝓ curator.

e ¶ *Ipſe.*]ſ. inquilinus, vel qui præſens eſt.

f ¶ *Et abſentis.*] ſi obnoxius apparuerit: vt ℨ. proxi. vel quia mãdauit procuratorem, vel ratũ habuit, vt ff. quod vi aut clam. l. denique. §. penul. Et not. quod duo videntur neceſſaria eſſe vt abſens exigatur: & quòd obnoxius appareat, & quòd conuentus ſoluendo non ſit.

g ¶ *Cogatur.*] vt pater ſuus ſi erat filiusfam. ille, qui volebat repræſentare abſentẽ, Nam pater legitimè poteſt cogi ꝓ filio: vt C. de bo. ma. l. j. & inſt. per quas pſo. no. acqui. §. j. Itẽ & aliæ sũt perſonæ quę pro aliis cõpelluntur. quas not. inſt. de cura. in fi. ſed de fide iuſſ. qui ſatiſdederat de iudicio ſiſti ſecũdum ſecũdam caſus poſitionẽ, vel iudicatum ſolui ſecundũ tertiam hoc ſpecialiter dicit: qui ſine ſatiſdatione admitti non debuit, cũ ſit cautio prætoria: vt ff. de prætо. ſtı. l. j. in prin. & l. prætoriæ ſatiſdationes.

Pater poteſt legitimè cogi pro filio.

h ¶ *Legitima voce.*] ſ. præconis, vel nũcij miſſi ad domũ: vt ℨ. de liti. §. omnem. col. viij. Acc.

i ¶ *Et abſens.*]ſ. procurator vel ſimilis. ac ſi diceret, nõ ſolum condẽna

Eremodiciũ quid ſit.

k ¶ *Eremodicium.*] quaſi dicat ſecundum ordinem qui ſeruatur quãdo cauſa deſeritur: quem ordinem modo prox. diximus. & hoc eremodicium aliter iure veteri, aliter iure nouo ſeruatur. nam veteri actore abſente non conthrahebatur eremodicium: ſed cancellabatur eius procеſſus: vt ff. de iudi. l. & poſt edictũ. ſed hodie tam reo, quàm actore abſente conceditur, vt poſſit procedi in lite ad ſententiam: vt C. de iud. l. properandum. §. finautem. & ℨ. de liti. §. omnem. Accur.

l ¶ *In nullo minor.*]imò eſt in aliquo in deteriori conditione, quia appellare non poteſt tam iure veteri quàm nouo, & etiam nouiſſimo: vt ff. de iudi. l. poſt edictum. §. fin. & C. de iud. l. properandum. §. cum autẽ. & ℨ. de iudi. audient. in fin. §. & facit ℨ. de teſt. §. & hoc. in fin. §. & C. quorum appellat. non re. l. j. & ff. de noua. l. quoties. §. in poteſtate. & ff. de re iudi. l. vnoquoque. §. j.

m ¶ *Accuſator.*] large ponitur etiam pro actore.

n ¶ *Et abſoluere.*] ſcilicet ab inſtantia iudicij, vel edicti ſecũdum Albe. vt ff. de iudi. l. & poſt. Sed & certè imo etiam definitiue, licet nõ ſtatim: vt ℨ. de litig. §. ſi verò initium litis. Accur.

o ¶ *Et damno.*] facit ff. de iudi. l. eum qui. & ℨ. de exhib. §. ſi verò quidam. in fin. & C. de accu. non poſ. l. qui crimen. Accur.

p ¶ *Mederi.*] id eſt, emendare. Accur.

q ¶ *Temperatiores.*] ſcilicet homines.

a ¶ *Putabunt.*

a ¶ *Putabunt.*] aliàs putabunt, & alias putabitur.

b ¶ *Potentiam.*] aliàs potentiam: & aliàs potentia.

c ¶ *Prævalere.*] facit ℨ. vt non ſi. pign. in prin. co. v. & ℨ. eo. §. j. in fi. Ac.

d ¶ *Sufficiat.*] hoc quod diximus, ſcilicet hac conſtitutione. Accur.

e ¶ *Præſtet.*]no. mirabile verbũ: ſic ℨ. de exh. §. ſancim⁹. & §. ſuſcepto.

f ¶ *Et puras ſeruare.*] ſ. ab omni donatione: vt ℨ. iuſiurand. quod præſtat. & ℨ. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. hoc autem. col. ij. & facit C. de iura. calum. l. ij. §. pen.

g ¶ *Puto.*] quod non egebimus. Accur.

h ¶ *Arripiat.*] ſic conſtrue: nullus arripiat, id eſt, protegat violentos, id eſt, raptores prouinciales cingulis, id eſt à dignitate præſidis prouincię in qua deliquit ne ſæuiat & cognoſcat ꝑ eos. & facit C. de app. l. addictos. & C. de decu. l. curiales qui honorariam.

i ¶ *Niſi fortè.*] hoc non refertur ad proximum dictum ſed ad alia. q. d. dixi cauſam non eſſe trahendam ad aliã prouinciam: vt ℨ. e. §. hæc cõſiderãtes. excipe niſi, &c.

K ¶ *Publicæ cauſæ.*] nã pro priuata cauſa ſua nõ vocat aliquem Imperator: vt C. de dec. l. curiales omnium.

l ¶ *Præcipiat.*]nam fortè facit hoc Imperator vt ipſemet de cauſa cognoſcat: quod cum cõſilio procerũ fit: vt hic dicit, ex eo qđ dicit pragmatica, &c. q̃ pragmatica fit tantum conſilio procerũ: vt C. de leg. & cõſti. l. ij. idẽ ſi alia cauſa reip. eum vocauit, vt hic dicitur. nam interim in cauſa ſua habet dilationẽ: vel ex l. vt ſubiicit circa app. vt qa habet cauſam appellatiõis Romę. habet enim priuilegium ex lege ſcripta ne interim cõueniatur. idẽ eſt & in legatione vel cauſa teſtimonij ferendi: & idẽ in omnibus quæ ex lege ſcripta habent priuilegium, ſiue milites ſiue clariſſimi. nec enim ea priuilegia caſſantur: vt ff. de iudic. l. j. §. legatis. & §. omnes. & diximus plenè ℨ. eo. §. ſi igitur.

m ¶ *Quale eſt.*] ſi hoc eſt exemplum, ergo idẽ eſt in aliis qui habent ex lege priuilegiũ: vt diximus. ℨ. eo. §. igitur.

n ¶ *Plurimos.*] ſcilicet cognitores. Al. vt C. de ad. l. in offerendis. & ℨ. de app. §. illud. & §. ſimili modo. & §. orientalem. & §. fin.

o ¶ *Maximo.*] vt x. li. auri: vt in prox. dictis legibus continetur.

¹ Cõcor. in proœ. li. vj. v. bi & humana natura nolua, &c.

p ¶ *Quædam priuilegia.*] ſcilicet indulta vel indulgenda, quæ tamen iuris corpore non continentur. & no. hic ſubſequenter nominari perſonas, quia plus ſolet time ri, &c. vt dicit canon in decret. in diſtin. xxiiij. cap. quãquam. Itẽ ea q̃ generaliter dicuntur, niſi ſpecialiter notentur, videntur negligẽciæ: ſi. de iniur. l. item apud Labeonẽ. §. ait prætor. nec enim priuilegia ſcripta per legem caſſantur per hanc conſtitutionem. Sed tamen quidã dixerunt contra: tum per ſupradicta, tum per ea quæ hic dicuntur, ſic generaliter corrigi dictam legem de iudic. l. ij. ſed falſum eſt: quia ſolũ vult hic nominare perſonas: & in hoc dicit plus hic vt dictum eſt.

q ¶ *Quolibet priuilegio.*]i. quolibet per priulegium aliquod.

r ¶ *Imperialium.*] hoc ſubdiuiditur ſtatim.

s ¶ *Sacro patrimonio.*] id eſt, rebus imperialibus.

t ¶ *Sacris priuatis.*] id eſt, rebus priuatis principis: nã habet bona duplicis generis: vt dicitur hic, & C. de quadrienn. præſcript. l. bene à Zenone. in prin.

v ¶ *Poſt ſupernum.*] id eſt, dicere. quæ priuatæ ſunt, meritò ſunt poſt imperiales ſtatim: quæ imperiales ſunt à ſuperno Deo collatæ.

x ¶ *Legi.*]ſ. huic.

y ¶ *Sortem.*] id eſt, fortunam. aliàs parrem. Al.

z ¶ *Succeſſiones.*] vt ℨ. eo. §. j. in fin.

a ¶ *Mutationes.*] facit C. de vete. iur. enu. l. ij. §. ſed quia. & ℨ. de nõ alie. §. vt autem. & ℨ. ti. j. in fi. j. reſpon.

b ¶ *Infirmæ.*] facit C. ſi contra ius vel vti. pub. l. fi. & ℨ. de non alien. §. quia verifimile. & C. quãdo. impe. inter pup. & vi. l. j. j. reſp. & C. de pet. bo. ſub. l. j. in fin. j. reſpõ. li. x. Sed qd ſi dicat princeps in cõcedendo tali priuilegio cõcedendo nõ obſtante hac conſtituti. vt oẽs obe. iudic. &c. Reſ. valet: vt argu. ff. ce. leg. iij. l. ſi quis in principio teſtamenti. & ff. de legi. & ſenatuſconſul. l. princeps.

c ¶ *Pœnam.*] de qua ſtatim dicet.

d ¶ *Eŕs autem.*]ergo & in Italia licet ℨ. eod. §. ſi cõſideramdum. & §. ſi cõpleti igitur. faciat tãtum mentionẽ de prouincia, &c.

e ¶ *Cinguli caſus.*] ſic ℨ. ſcenicas, & c. §. fin.

f ¶ *In Illyrico.*] id eſt, Sclauonia.

g ¶ *Compenſationem.*] id eſt meritum, vel retributionem.

Verbũ generale omnia ſignificans. & §. ſi cõpleti igitur. faciat tãtum mentionẽ de prouincia, &c.

QVIBVS MODIS naturales filij efficiantur, &c.

h ¶ *Legitimi.*] Hic debet eſſe legitimi efficiuntur: ſed in alia cõſti. ℨ. q̃ pragmatica ſit tantum conſilio procerũ: vt C. de leg. & cõſti. l. ij. idẽ ſi alia cauſa reip. eum vocauit, vt hic dicitur. nam interim in cauſa ſua habet dilationẽ: vel ex l. vt ſubiicit circa app. vt qa habet cauſam appellatiõis Romę. habet enim priuilegium ex lege ſcripta ne interim cõueniatur. idẽ eſt & in legatione vel cauſa teſtimonij ferendi: & idẽ in omnibus quæ ex lege ſcripta habent priuilegium, ſiue milites ſiue clariſſimi. nec enim ea priuilegia caſſantur: vt ff. de iudic. l. j. §. legatis. & §. omnes. & diximus plenè ℨ. eo. §. ſi igitur.

¹ C. P. Imp. tur: ſed in alia cõſti. ℨ. q̃ pragmatica ſit tantum conſilio procerũ: vt C. de leg. & cõſti. l. ij. idẽ ſi alia cauſa reip. eum vocauit, vt hic dicitur. nam interim in cauſa ſua habet dilationẽ: vel ex l. vt ſubiicit circa app. vt qa habet cauſam appellatiõis Romę. habet enim priuilegium ex lege ſcripta ne interim cõueniatur. idẽ eſt & in legatione vel cauſa teſtimonij ferendi: & idẽ in omnibus quæ ex lege ſcripta habent priuilegium, ſiue milites ſiue clariſſimi. nec enim ea priuilegia caſſantur: vt ff. de iudic. l. j. §. legatis. & §. omnes. & diximus plenè ℨ. eo. §. ſi igitur.

¹ D. N Iuſtinus mod. natu. effi. eſt in litera ſui & quæ ſit differentia inter hũc titu. & illum dic vt in rubri. ibi diximus.

¹ FP. A. anno xij. Ioan. V. G. Coſſ.

¹ de natura libus liberis Iul. autẽ hic vertit qu. no naturales

i ¶ *Supra.*]i. præter. poſitis in C. de nat. lib. l. k ¶ *Conſtitutionibus.*] cum qs. & duab⁹ ſeq. ll. fieri poſſit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Collatio sexta.

¶ Confectis instrumentis dotalibus filij naturales ex muliere libera nati efficiuntur legitimi & sui, etiam si post confectionem nulli legitimi patri nascantur, vel nascantur, sed moriantur. Angel.

¶ Imper. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterũ exconsuli ordinario, & patritio.

I. 11. tit. 2°. partitor. 1°.

REctè † dictum est à prædecessoribus nostris & ante omnes à Iuliano a sapientissimo, quia nulla lex neque senatusconsultum prolatum in republica Romanorum, videtur ad omnia sufficienter ab initio promulgatũ: sed multa indigere correctione, vt ad naturæ varietatem b & eius machinationes sufficiat c. Igitur de iis qui ex naturalibus ad suorũ ius peruenerunt, & multas & varias conscripsimus leges d Ex his eautem quæ à natura rerum per singula moliuntur f, inuenientes aliquid deesse iis, quæ iam statuta sunt, hoc in præsenti corrigimus g.

¶ Sancitum h namque est vt si quis habens mulierem puro sibi affectu † consternatam i, deinde filios procreauerit, & posteà etiam nuptialia fecerit instrumenta k, & legitimos ex ea procreauerit filios l neque ij, qui prius nati sunt, maneant naturales, sed & illi connumerentur suis m, eo n quòd occasio omnino eis sunt nasci o legitimis. Sed habuit etiam ista lex p correctionem. nam quia secundi & post dotem nati mortui sunt: ideo volebant quidam q nec quaquam priores à non existentibus adiuuari. & hoc emendauimus r, & dedimus eis s etiam sic, vel si mortui sunt ij qui secundi fuerunt fratres, habere iura legitima. Illud quoque adiicientes t (quoniam & hoc dubitatum est) vt vel si aliqui filij v post dotalia non nascantur, attamen præcedentes licet ante dotalia nati sunt, inter suos x adscribi y patre quippe ad hoc festinante.

¶ Si mater filiorum moriatur antequam matrimonium contrahatur, & conficiantur dotalia instrumẽta, licet pater hoc facere dispo fuerit, non sunt legitimi. Idem si mulier non fit matrimonio digna, vt quia luxuriose cum alio viuebat, vel idem si mulier se occultauit vt in vxorem duci non posset. Angel.

¶ Sed & aliud z quiddam tale occurrit, ex huiusmodi namque cõsuetudine a nati filij erant alicui: at ille eos volebat, à nobis adinuẽto modo, facere suos nuptialium confectione documentorum. deliberante autem hoc patre, mortua est mulier, & constitutionis eum deseruit modus. Non enim erat ad quam oporteret nuptiale confici documentum, & naturales manebant filij, inuito patre.

¶ Et quidam etiam secundum tale exortum est apud viros neque nobis cognitos. Procreauit etenim quidam filios non legitimè, & filios quidem vltra quàm b diligebat, & legitimos sibi fieri secundum legem c volebat. Ea autem d quæ sunt mulieris, non erant omnino sine peccato, neque dignam eam existimauit legitimo quodam nomine e, quæ etiam semetipsam iniuriauerat. sufficit enim hoc tantum f dicere. Quapropter secundus iste modus est, qui filios grauat. in priori quidem post mortem matris: in secundo verò per id quod ille peccauit.

¶ Nouimus autem etiam quendã tertium modum. pater nanque volebat legitimos facere filios: & ad ea, quæ de dotibus sancita sunt à nobis g, respiciebat: filij verò sentientes quoniam quædam h iuopinatè euenissent ad matrem eorum, licet vxorem non legitimam existentem, à quodam cognato diuite, malignè simul & dolosè agentes, matrem occultauerunt, ne eos facere legitimos esset patri possibile & moriente i forte matre, maternarum rerum fruerentur k vsufructu: hoc quod patribus dat benefaciens lex l talibus m itaque resistere artibus, legis est proprium subtilis n, quam in præsenti sancimus.

¶ Vbi matrimonium non potest cum muliere contrahi aliqua ex causis suprascriptis & filij legitimi, & naturales nulli supersunt: naturales legitimari possunt per rescriptum principis, & patrem qui eos in testamento appellando naturales voluerit sibi effici suos legitimos successores. Angel.

¶ Si quis sane non habens filios legitimos, naturales autem tantummodò, ipsos quidem suos o facere voluerit, mulierem verò aut non habet p penitus, aut quæ non sine delicto sit q, aut quæ non appareat r, habeat autem s secundum quãdam legem ad matrimonium præpeditam t: damus ei fiduciam noua quadã & nunc adinuenta à nobis via, ad legitimorũ ius perducere naturales, proculdubio sui v: in talibus casibus non existentib⁹ filiis. Sicut enim quidam à præcedentibus nos adinuentus modus x est qui libertos ad ingenuitatem deducit, præmandans y quidem

a ¶ *Consuetudine.*] quã habet ad concubinam.
b ¶ *Vltra quam.*] s. dicì vel credi possit. Alc. vel dic vltra quam, ideſt, val de vel multum.
c ¶ *Secundum legem.*] i. est secundus modus quæ rendi: vt inferius innuit, vbi dicit, secundus iste modus, &c. secundũ. Al. Vel dic etiam secundum l. dubiũ vel dubitatum.
d ¶ *Ea autem.*] i. quæ sunt ex officio mulierũ exhibẽdo naturaliter ad procreãdũ: sed ibat cum aliis. Accur.
e ¶ *Quodam nomine.*] s. naturali.
f ¶ *Hoc tantum.*] nota aliquid taceri, vt malus delictum detur intelligi inesse. sic ff. ad macedo. l. j. ibi. neque amplius.
g ¶ *A nobis.*] vt C. de natura. libe. l. nuper.
h ¶ *Quædam.*] scilicet bona. Al.
i ¶ *Et moriente.*] repete ne. Accur.
K *Frueretur.*] scilicet pater.
l ¶ *Lex.*] scilicet Constanti. vt C. de bo. mater. l. j. & C. de bo. quę lib. l. cum oportet. §. j.
m ¶ *Talibus.*] datiui casus sunt.
n ¶ *Subtilis.*] scilicet huius quam, &c. Accur.
o ¶ *Quidem suos.*] id est, legitimos. Accur.
p ¶ *Non habet penitus.*] quia mortua est: vt fuit in primo dubio.
q ¶ *Sine delicto sit.*] vt fuit in prima dubitatione.
r ¶ *Non appareat.*] quia absconditur per filios: vt fuit in tertio dubio.
s ¶ *Habeat autem.*] hic repete, vel si appareat. Accur.
t ¶ *Præpeditam.*] s. mulierem: veluti qa monacha est illa facta: vnde matrimoniũ contrahere nõ potest: vt ℨ. de nup. §. secundũ occasionẽ: vel hic sacerdos: vñ neque ipse põt eã habere vxorem: vt ℨ. quo. opor. epi. §. neque autem. coll. j.
v ¶ *Suis.*] i. legitimis.
x ¶ *Adinuentus modus.*] s. per restitutionẽ natalium: vt ff. de nata. restitu. per totum tit.
y ¶ *Præmandans.*] i. præconcedens ille modus quendã honorẽ quodã alio actu, s. p impetrationem & concessionẽ iuris annulorũ aureorum: vt subiicit hic, & pro i. dãs eis, &c. q. mod⁹ semiplenam ingenuitatem induci, vt C. ad leg. Iul. miscellam. l. vnica. vnde & patronus eis succedit: vt ff. de iur. aur. anu. l. penu. Sed restitutio natalium plenã tribuit ingenuitatem, nec succedit patronus, vt

Restitutio natalium plenam dat ingenuitatem.

nº: vt ff. de nata. rest. l. interdũ. & caue tibi: quia & hic statim innuitur quòd semper natalium restitutionem præcedit ius annulorum aur. ibi, posteà verò, &c. quod nõ puto. nã nullo modo tali iure petitio aureorum annullorũ potest post restitutionẽ natalium peti: vt ff. de nat. rest. l. ij. & l. iij. & facit ad hoc ℨ. vt liber. de cæ. §. j. & §. fi. & ℨ. §. mo. na. ef.

a ¶ *Eos.*] i. præmunitorẽs. & hoc si habes eos. si verò habes eis, dic vt in glo.
b ¶ *Naturam.*] antiquissimam. Accur.
c ¶ *Id patri.*] s. naturales efficere legitimos. A.
d ¶ *Vt.*] id est, sicut.
e ¶ *Sunt modis.*] veluti per oblationem curię, vt insti. de hær. ab intest. §. ij. & in matrimonio. vtℨ. de incest. nupt. §. dubitatũ. sed hic mod⁹ de quo hic agitur nõ est per omnia similis: quia nõ ibi attẽditur, sint alij legitimi vel nõ, vt ℨ. qui. mod. nat. effi. sui. §. fi quis igitur ex qualibet. sed hic sic: vt isto §. si quis vero. & §. sequen. & §. liceat.
f ¶ *Occurrerit.*] post legem istam.
g ¶ *Præditus.*] vt ℨ. eo. in princ. & est interpositio. Accur.
h ¶ *Naturæ.*] id est, natura legitimati.
i ¶ *Restituere naturæ.*] id est, iudicabit eos legitimos.
K ¶ *Naturæ.*] qualiter? dic vt ℨ. qulb. mo. nat. effic. sui. §. illud. ibi hoc agit, &c. & ℨ. proxi.
l ¶ *Sanciebat.*] aliàs sciebat.
m ¶ *Differentia.*] scilicet hominis. Accur.
n ¶ *Legitimi.*] s. filij.
o ¶ *Mox.*] i. statim.
p ¶ *Procedebant.*] scilicet de vtero.
q ¶ *Omnes.*] vnũ eñ genus hominũ tãtũ erat: vt inst. de liber. §. j. & ℨ. quimo. na. eff. sui. §. j. & ff. de cõd. ind. l. fi id quod dñs.
r ¶ *Bella.*] quia capti serui capientiũ efficiuntur: vt inst. de iure personã. §. ferui.
s ¶ *Produxit.*] scilicet ab initio.
t ¶ *Diuersio.*] vel conuersio: vt ℨ. quib. mo. natu. effi. sui. §. illud.
v ¶ *Eis.*] s. legitimis.
x ¶ *Qualitatibus.*] no. similem morbum exigere similem medicinam, sic C. de episco. & cle. l. fi quẽquã. in fi. & ff. ad leg. aqui. l. illud. in fi. & ℨ. §. mo. na. eff. sui. §. illud. ar. cõtra. ff. de pœ. l. quædã.
y ¶ *Quidem.*] scilicet medelam, manumissionem, scilicet quæ etiam veteri iure est inducta: vt insti. de liber. §. j. & patet ff. de manumiss. per totum tit. Vel dic medelam restitutionis natalium.
z ¶ *Hanc vero.*] scilicet medelam quæ sequitur. Accur.
a ¶ *Relinquenti.*] id est, quia non accepit eam in vxorem.
b ¶ *Totum.*] concubinatus.
c ¶ *Deliquisse.*] vt fuit in secundo dubio. ℨ. eo. §. & quidam.
d ¶ *Aliter.*] interpositio est.
e ¶ *Non permittimus.*] i. non permittimus naturales effici legitimos hoc mõ, nisi in subsidiũ: nã si talis est mulier quã possit cõmode in vxorem habere, per matrimonium tantũ debẽt filij legitimari: vt hic dicit.
f ¶ *Circunuentio est.*] quia turpis vitæ.
g ¶ *Non est.*] quia mortua est: vt ℨ. eod. §. sed & aliud.
h ¶ *Aut latet.*] vt ℨ. eod. §. nouimus.
i ¶ *Circa eam.*] vt quia aliàs impeditur eam in vxorem habere propter mulieres vel suum statum: vt ℨ. eo. §. si quis vero.
k ¶ *Filiis.*] id est, licentia sit patri. & hic incipit modus legitimandi.
l ¶ *Precem.*] quod qualiter fieri debet, dic vt C. de prec. imp. offe. l. fi.
m ¶ *Differentes.*] similis est impetratio de senatore, qui libertã vult accipere: vt ff. de ri. nu. l. si senatori. sic ff. de iis qui not. infa. l. ſolet.
n ¶ *Tali solatio.*] nam legitimi erunt.
o ¶ *Neque fraudare.*] hoc est dicere, filij celantes matrem nõ fraudant patrem quo minus faciat eos legitimos: quia inuẽtus est modus quo efficiuntur legitimi etiam sine matrimonio. neque ob hoc obiiciunt filij illegitimorum, sed si alio modo velint obiicere: qa expresse contradicẽt patri, hoc possunt: vt ℨ. qui. mod. nat. effi. sui. §. generaliter. col. viij.
p ¶ *Et celantes.*] repete neque.
q ¶ *Abiicere.*] id est, spernere.
r ¶ *Breui solatio.*] breue est sed non breue dictũ: vel breue respectu maioris tractatus. sic C. de vsufr. l. ambiguitatem.
s ¶ *Hoc quidem.*] scilicet quòd principem non adeat propter circũstantiam: vt quia eum adire nõ potest: cum multis sit princeps negotiis impliciatus: vt ℨ. de appellatio. §. j. colla. iiij.
t ¶ *Casuum.*] qui impediunt eum ad matrimonium.
v ¶ *Sic filiis.*] vt diximus in patre ℨ. §. j.
x ¶ *Percipientibus.*] no. quòd qui confirmat datum, dat.
y ¶ *Naturæ simul.*] idem si in iudicio vel testamento hęc eadem dicit pater etiam si vni filiorum tale præbuit testimonium, aliis, prodest ℨ. vt lice. matri & auiæ. §. ad hoc. coll. viij.
z ¶ *Hunc addentes in quibus.*] quasi dicat hic modus adiicitur aliis modis in illis, scilicet casibus in quibus per illos modos accipere non licet. vt quia mater ẽ mortua, vel latet fama: vel nõ est fama: vel aliàs impeditur aliis modis: vt ℨ. eo. §. si quis verò. & facit ℨ. quibus mod. nat. effi. sui. §. generaliter.

eos a alio quodam actu, & dans eis aureorum ius annulorum, posteà verò ad ipsam deducens naturam b quæ seruum & liberum ab initio non discreuit, sed liberam hominis fecit prolem: sic & nos hunc modũ adinuenimus causæ & licebit id patri c vt d in iis qui dudũ à nobis dicti sunt e modis, vel etiã si quis alter occurrerit f talis: multæ nãque (sicut prædiximus g) naturæ h sunt nouitates †.

† Coneor. in proœ. decre. super ver. no ua litigiasibi, vnde dicit impetrator.

¶ Liceat igitur (sicut prædiximus) patri si legitimã non habeat sobolem, filios restituere i naturæ k, & antiquæ ingenuitati, si ex libera ei fiant, & ſuos de cætero, & sub potestate habere, neque enim à principio quãdo sola natura sanciebat l, hominis antequam scriptæ proueniret leges) fuit quædã differentia m naturalis atque legitimi n, sed antiquis patribus antiqui filij mox o vt procedebant p, fiebant legitimi, Et sicut in liberis natura quidem liberos fecit omnes q: bella r verò seruitutem adinuenerunt, sic etiam hinc natura quidem legitimas produxit s soboles: attamen ad concupiscentiam diuersio t naturales eis v immiscuit, tanquam ergo similibus passionibus factis oportet ẽt medelam ex qualitatibus x inueniri: illam quidem y à prædecessoribus nostris, hanc verò z à nobis.

¶ Vbi matrimonium non potest cum muliere contrahi aliqua ex causis suprædictis, & filij legitimi & naturales nulli supersunt, naturales legitimari possunt per rescriptum principis, & patrem qui eos in testamento appellando naturales, voluerint sibi effici suos legitimos successores. Ang.

¶ Sic igitur licentia patri matrẽ in priori statu relinquẽti a, si ex veritate aliquid circa totũ b apparuerit deliquisse c (aliter d nanque fieri hoc in talibus casibus nõ permittimus e) & si quædã circunuentio f est, aut nõ est g aut latet h aut aliquid etiã aliud fiat circa eã i aut quod prohibeat venire ad viã ducentem ad dotalia etiã sic prouidere filiis k, & offerre imperatori precẽ l hoc ipsum dicentem, quia vult naturales suos filios restituere naturæ, & antiquæ ingenuitati & legitimorum iuri, vt sub potestate eius consistant, nihil à legitimis filiis differentes m: & hoc facto ex inde filios frui tali solatio n, & neque fraudare o posse patrem, & celantes p matrem, & ius legitimorum abiicere q. vno enim hoc modo omnibus huiusmodi naturæ excessibus & adinuentionibus in iis, qui legitimos non habent filios medemur, ita breui solatio r tantum naturæ impetum corrigentes. ¶ Si vero solummodo naturaliũ filiorũ pater hæc quidem s propter quasdam fortuitas circũstantias nõ agat: moriẽs verò sub quodã prædictorũ casuũ t scripserit testamẽto velle sibi eos legitimos esse filios successores: etiã huius rei damus licentiã: supplicanti bus tñ etiã sic filiis v post mortem patris, & hoc dicẽtibus, & ostendẽtibus patris testamẽtũ, & hæredibus x ostentibus inquantum pater eos scripserit, & ab imperio hoc percipiẽtibus x: vt in vno eodemq; hoc qđ agitur, fit donum patris & principis, id est, dicere naturæ simul y & legis, & hoc dicimus nullũ anteriorẽ legitimũ perimentes modũ: sed etiam hunc addentes in quibus z illos a accipere non licet omnino enim suis b existentibus, deinde naturalibus procreatis, aut primitus natis nequaquam legitimorum ius eis adiicitur: nisi forsitan c per constitutiones nostras quæ dotalium instrumentorum introduxerunt modum.

¶ Filius naturalis non legitimatur per adoptionem. Angel.

¶ Et nos non latuit, quia etiam adoptionis modus erat antiquitus ab aliquibus ante nos imperatoribus d super naturales ad legitimos transferendos non improbabilis existimatus, sed æque piæ memoriæ noster pater & constitutio ab illo prolata, talia reprehendit e. Manere ergo & illam in suis terminis f volumus: qm̃ casti-

a ¶ *Illos.*] scilicet modos.
b ¶ *Suis.*] redditio rationis.
c ¶ *Forsitan.*] hoc superfluit: sic ℨ. de non alienan. §. quia verò verisimile. nam constat habere locum alios modos etiam si filij legitimi sint siue matrimonium hoc fiat: vt ℨ. de inceſt. nup. §. dubitatum. & ℨ. de trien. & ſe. §. fin. colla. iij. siue per oblationem curiæ: vt C. de natu. li. j. legem. §. j. & ℨ. quib. mod. natu. effi. sui. §. itaque. ibi, si quis igitur, &c. & C. de natu. lib. l. communium. §. fin.
d ¶ *Ante nos imperatoribus.*] vt ab Anastasio: vt C. de natu. lib. l. iubemus. in fine.
e ¶ *Reprehendi.*] dicens vt naturalis non adoptetur: vt C. de natu. li. j. legem Anastasij. §. in posterum. quę est Iustiniani.
f ¶ *Terminis.*] id est, firmam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Considerauit.* scilicet constituere. Accur.
b ¶ *Exclusa.*] nota non debere in dubium reuocari quod bene est semel determinatum, vt C. ad leg. Iul. de adul. l. Gracchus. & C. de reb. cre. l. si quis in fi. & C. de sum. trini. l. nemo clericus. in princ.
c ¶ *Illud quoque melius.*] scilicet quàm si non constitueremus.
d ¶ *Antiquis.*] vt ff. de reg. iur. l. nuptias.
e ¶ *Nobis.*] vt C. de nuptiis. §. nuptias.
f ¶ *Falsatis.*] totum est falsum, quod vsque illuc existimauimus, &c.
g ¶ *Completa.*] id est, repleta.
h ¶ *Eis.*] s. verbis.
i ¶ *Finguntur.*] id est, falsa ponuntur.
k ¶ *Naturales leges.*] id est, secundum naturalem æquitatẽ factæ. Ac.
l ¶ *Etenim.*] s. esse & sumus: vt subiicit ama. &c. aliàs nos enim, &c. sic C. de trien. & semisse. §. consideremus. coll. iij.
m ¶ *Vehementius.*] not. amorem appellari furorem vehementem, vt sicut furiosus se non sentit: sic nec amorosus. est etiã similis ebrio: vt in stitut. de suc. sub. quæ si. ex §. si. Vnde versus. Nõ frater fratri cũ furor ille venit. Igne⁹ ille furor nescit habere modum.
n ¶ *Retinere.*] id est, re strænare.
o ¶ *Perfectè.*] aduerbium est.
p ¶ *Si abstinebunt.*] repete, & philosophiæ est si abstinebunt.
q ¶ *Sermone.*] s. blando.
r ¶ *Amant quæ.*] id est, quia cum eis per blanditiã non cõferunt post quam tali detinentur furore: vel si deest non, expone cõferunt, id est, cõsueuerunt conferre. Ac.
s ¶ *Legis latores.*] vt ff. de donat. inter vir. & vxo. per totum. & maximè l. i. & l. iij. in princ.
t ¶ *Vt non.*] aliàs deest non. Accur.
v ¶ *Illustres.*] not. q illustres & supiores vsq; ad principẽ debẽt matrimoniũ cõtrahere & celebrare dote & ante nu. do. & scripturis: vt hic, & C. de nup. l. impialis. in fi. j. co. & j. vt lic. ma. & auiç. §. quia verò dudum. col. viij. Itẽ omnia quæ honesti. &c. q. d. & oia quæ debẽt esse ibi ad tale matrimoniũ cõtrahendum quę deberẽt (aliàs decẽt) habere honestiorũ nomina, s. illustrium, ipsos illustres, & solennitas, & pompæ, & gloria quæ solent nuptiis interuenire: & dic breuiter sensum horũ triũ §. q sunt in dignitate maiori: vt senatores & illustres, nõ sine dote. & do. propter nup. cõtrahunt matrimoniũ. ac q sunt in militia honestiori, vel in professione honestiore sic copulantur absq; documẽtis nuptialibus ad oratiõis veniãt

† Concor. c. vlt. cũ g. j. extra de don. inter vir. & vxor. vide illam glo. qui notabilis ẽ, & elegans.

tatem diligenter consideravit b, & incompetens est, quæ bene exclusa b sunt, rursus ad rempublicam reuocare.

¶ *Illustres & alij superiores matrimoniũ nõ possunt contrahere, nisi interueniant dotalia instrumenta & solennitates quæ solent in nuptiis interuenire, Abiectæ verò personæ, vt sunt agricolæ & milites caligati, absque his solennitatibus matrimonium contrahere possunt. Ang.*

¶ Illud quoque melius c arbitramur constituere cõpetenter quod ex plurimo causarum experimento cognouimus. multæ quidem & continuæ lites nunciatæ nostræ maiestati ad opus nos deduxerunt huius legis. Quia enim & antiquis d promulgatum est legibus, & à nobis e ipsis sunt hæc eadem constituta, vt etiam nuptiæ extra dotalia documenta ex solo affectu valeant & ratæ sint: sed falsatis f contractibus nostra ex hoc est complera g respublica (nam introeuntes testes sine periculo mentientes, quia vir vocabat dominam cohærentem, & ista illum similiter nominabat, & sic eis h finguntur i matrimonia non pro varietate confecta) hoc existimauimus oportere secundum naturales k definire leges.

¶ Nouimus etenim l, & castitatis summus amatores, & hoc nostris sanctionibus subiectis. Sed nihil est furore amoris vehementius m: quem retinere n philosophiæ est perfectè o monentis, & insilientem atque inhærentem concupiscentiã refrænantis, vt ij qui hoc tali detinentur, si abstinebunt p sermone q ad eas, quas amant r, quæ eis non per blandimenta conferunt. denique in tantum etiam ante nos legislatores s tales scierunt animorum affectus, vt etiam donationes, constante matrimonio, prohiberẽt, vt nõ t cõcupiscentiæ magnitudine victi, latenter paulatim coniuges seruantes ipsos priuarent sua substantia †. Hæc ergo casta lege sancire bene se habere credidimus. In maioribus itaque dignitatibus. & quæcunque vsque ad nos & senatores & magnificentissimos illustres v, neq; fieri x hæc omnino & dos & ante nuptialis donatio: & ad omnia quæ honestiora z decet nomina.

¶ Quantum verò in militiis honestiorib⁹ & negotiis b, & omnino domũ & scriptura omnino cõficiatur, abiectis aũt itẽ militi caligato, itẽ agricolis sine scripto licet cõtrahere: sed hæc nõ seruantur forte.

x ¶ *Neque fieri.*] hoc facere. Accur.
y ¶ Q..e] scilicet omnia.
z ¶ *Honestiora.*] id est, honestas personas.

professionibus dignioribus est: si voluerit legitimæ vxori copulari, & non facere nuptialia documenta c: non sic quomodocumque & sine cautela effusè, & sine probatione hoc agat d, sed veniat ad quandam orationis domum: & fateatur sanctissimæ illius ecclesię defensori: ille autem adhibens e tres, aut quatuor ex inde reuerendissimorum clericorum, attestatione conficiat f declarantem: quia sub illa indictione, illo mense, illa die mensis, illo imperij nostri anno, consule g illo, venerunt apud eum in illam orationis domum ille & illa. coniuncti sunt alterutri: & huiusmodi protestationẽ, siquidem accipere volunt aut ambo conuenientes, aut alteruter eorũ, & hoc agant, & subscribant ei, & sanctissimæ ecclesiæ defensor & reliqui tres, aut quantoscunque voluerint: non tamen minus tribus literis hoc significantibus.

¶ Si verò etiam hoc illi non egerint h ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius ecclesię defensor in eiusdem sanctissimæ ecclesiæ archiuis i (hoc est vbi venerabilia vasa seruantur) prædictas subscriptiones habentem: vt reconditum sit omnibus k ex hoc munimen l, & non aliter videatur nuptiali affectu eosdem conuenisse, nisi tale aliquid agatur, & omnino m ex litteris causa testimonium habeat: his ita gestis, & nuptias, & eis sobolem esse legitimam n. Hoc autem dicimus vbi non dotis aut antenuptialis donationis sit documentum. fidem enim in solis festibus suspectam habentes o, ad præsentem venimus dispositionem p, ¶ Quisquis autem q in abiecta degit vita paruæ quidem substantiæ dominus consistens: in nouissima verò vitæ parte iacens r, habeat etiam s in his licentiam. Sed neque t agricolas aut milites armatos, & quos lex calligatos † appellat, hoc est viliores & obscuriores v non perscrutamur x, quibus ciuilium causarum ignorantia est, & solius circa terram operationis, & circa bella concupiscentiæ causa est studiosa & iusta, & laudabilis. sic vt in vilibus personis y & in militibus z armatis obscuris & agricolis licentia sit eis & ex non scripto conuenire, & matrimonia celebrare inter vtrosque, sintque filij legitimi, qui patrum, aut

a ¶ *Quantum verò.*] hũc de medio.
b ¶ *Ex negotiis.*] i. negotiatorib⁹ honestioribus.
c ¶ *Documenta.*] quia si illa nolunt facere non debent ire ad ecclesiam. Accursius.
d ¶ *Agat.*] i. accipiat.
e ¶ *Adhibens.*] scilicet, chartam.
f ¶ *Conficiat.*] scilicet, defensor ecclesiæ.
g ¶ *Consule illo.*] facit ff. de accu. l. libellorum. & j. vt præpo. no. impera. in princ. colla. v.
h ¶ *Non egerint.*] i. non acceperit huiusmodi protestationem viri & vxoris.
i ¶ *Archiuis.*] dic quot modis accipitur, vt diximus j. de defen. ciui. §. præcepto.
k ¶ *Omnibus.*] s. marito & vxori & filiis.
l ¶ *Munimen.*] id est, probationes.
m ¶ *Et omnino.*] not. scripturam necessariam sic & aliàs C. de non nume. pec. l. generaliter. sed regulariter contra: vt C. de pact. l. pactum.
n ¶ *Legitimam.*] scilicet diximus.
o ¶ *Habentes.*] s. nos.
p ¶ *Dispositionem.*] sed hęc media via reducitur hodie ad ius tertiæ. vt solo affectu cõtrahãt: vt j. vt li. ma. & auiæ. §. quia verò. quæ est contraria.
q ¶ *Quisquis autem.*] hic de minimis.
r ¶ *Iacens.*] ille iacet in vita tota qui habet omnia quæ exigit vita: & ille in nouissima parte vitæ qui vix habet quod sufficit ad vitam. Azo.
s ¶ *Etiam in his.*] id est, in matrimonijs indulgẽtiã habeat, vt si ne scriptis possit contrahere matrimonium.
t ¶ *Neque.*] nõ solũ viles sed neq; agricolas, &c.
v ¶ *Obscuriores.*] pro eodem sicut ff. de concu. l. in cõcubinatu. in pri. & C. de nupt. l. à caligato.
x ¶ *Perscrutamur.*] i. nõ separamur à prædictis: quia in omnibus idẽ dici mus. & videt hic vna negatio abundare, vt & j. de hær. & fal. §. inor dinatũ. in princ. col. j. & no. q de tribus dicit §. ille, s. de vilib⁹. Itẽ de nouo milite cui é studiũ militiæ. Itẽ de rustico cui est studiũ terræ. & esse debet, vt C. de agrico. & cẽs. l. cũ satis. lib. xj. & sic redde hic singula singulis.
y ¶ *Personis.*] s. de quibus hic primo dixit. Ac.
z ¶ *In militibus.*] subaudi: ita in militib⁹, &c.

† De materiis huius §. vide extra de cland. def. per tria capitula.

† Supra omnia.

Quartam substantię viri quando-que habet vxor.

Cõsilium in alterius dãnum mutari non debet.

† Caligata militia hoc loco armata significat, vt vult Antonius Augusti. lib. singu. ad Modestinum.

Testis est Deus quando iuratur.

Medioc

a ¶ *Mediocritatem.*] quia parentes erãt viles.
b ¶ *Militares.*] quando milites obscuri.
c ¶ *Rusticas.*] quando agricolæ ingrati deuto agricolarum: & sic pro eodem subaudi. Accur.
d ¶ *Quoniam autem interpellationibus.*] id est, per interpellationes. Accur.
e ¶ *Modis legitimis.*] vt per duos testes: vt ff. d. testib. l. vbi. vel per instrumentum de hoc factum: vt C. de side instrum. l. in exercendis. vel per cõfessionem eius, vel alio modo. vt ff. de confes. l. j.
f ¶ *Præter ordinem.*] ordinem dicit lex quãdo certos enumerat casus: quibus licet vxorem dimittere: vt j. vt lic. mat. & auiç. §. quia verò pluribus. colla. viij. & C. d. repud. l. consensu. Accur.
g ¶ *Bonis.*] i. beneficiis.
h ¶ *Quartam.*] hanc quartam substãtiam mariti habet vxor in duob⁹ casibus. Primus quando eam repellit indotatam: vt hic, & j. de nup. §. figs enim dixerit. colla. iij. & C. de repu. l. fina. §. j. Itẽ quando præmoritur vir, & vxor superstes est in ops: vt j. de exhibend. & intro. re. §. penul. colla. v. & hic quæ quarta hodie sibi datur, si habet tres filios, vel pauciores: aliquin virilis vt j. vt lice. ma. & auiæ. §. quia verò dudum. quæ huic est contraria.
i ¶ *Etiam sine hoc.*] id est, sine repudio.
k ¶ *Denegat.*] vt j. de claratur. Accur.
l ¶ *Causatio.*] id est, erit vxori iusta causatio dimittendi eum: vt subiicit. Accur.
m ¶ *Conuenerit.*] s. matrimonium.
n ¶ *Rursus.*] nota non posse aliquẽ mutare cõsilium in alterius iniuriã. sic ff. de regulis iur. l. nemo. & j. vt lice. ma. & auiæ. §. illud quoq;. & C. de neg. gest. l. fi. arg. contra. C. de acqui. poss. l. fi. §. finautem nec.
o ¶ *Eis.*] s. secundis filiis. Accur.
p ¶ *Quidem Deo.*] not. quando iuratur Deum esse testem, sic quãdo iudex iurat bene iudicare, Deus iudex est, vt C. de iu. calum. l. ij §. finautem.
q ¶ *Processerint.*] in præteritis. Accur.
r ¶ *His legibus.*] vt ab intestato primo loco succedant. vt insti. de hered. ab intesta. §. j. item in testamento, vel debeãt in stitui vel exhæredari, vt in stit. de exhær. li. in prin. & C. de libe. præt. vel exhæ. l. fi. §. penul.

mediocritatem a aut militares b aut rusticas c occupationes & ignorãtias adiuuent. ¶ Quoniã † autẽ in interpellationibus, quæ d nobis fiunt semper omnium † assiduè mulieres audiuimus ingemiscentes & dicentes, quia quidem earum concupiscentia detenti, ducant eas in domibus suis sacra tangentes eloquia, aut in orationis domibus iurantes habituros se eas legitimas vxores: taliter eas habentes tempore multo, & fortè suscipiẽtes filios: deinde dum se satiauerint earum desiderio, aut extra filios, aut cum filiis eas procientes de suis domibus, iudicauimus etiam hoc oportere sancire: vt si mulier ostendere potuerit modis e legitimis: quia secundum hanc figurã vir eam acceperit domi, vt eam vxorem legitimã haberet, & filiorum legitimorum matrem, nequaquam penitus licentiam esse ei, hanc de domo præter ordinem f legis expellere, sed habere eam legitimam, & filios suos esse ei: & illam, siquidem indotata sit, nostræ constitutionis vti bonis g. quartam h substantiæ viri percipientẽ, siue expellatur, siue prius moriatur vir, non perscrutantibus nobis, siue repudiotens dimittat eam, siue etiã sine hoc i. neque enim versimile est eũ mittere repudiũ, qui & ipsas nuptias denegat k: sed si eam irrationabiliter expellat de domo: hoc ipsum sit aduersus virum iusta causatio l: & mulier, hoc facto repudium ei mittat, & exigat quartam si vxor ostensa fuerit extitisse: licet extra dotem conuenerit m, viri iurisiurando credens. Quid enim agat aliud quæ ad dotem non est idonea, quam vt semetipsam cum omni dote contradat? Sit autem & soboles legitima etiam inuito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit, & filios procreauit, vt mulier legitimorum ei filiorum fieret mater: non potest ex tali natos germine rusus n vt naturales abiicere, neque quasdam posteà fortè nuptias post mortem vxoris, aut repudium contrahens eos, qui ex illis nascuntur nuptiis, velle habere eos solos esse legitimos, nisi eis o etiam illis priores fuerint copulati, quorum similiter pater est, teste existente nuptiarum priorũ quidem p Deo, secundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela sit nuptias contrahentium promulgata, & si filij quidem ex talibus processerint q nupriis, erũt sui, & his legibus r, quæ sunt de suis positæ fruentur. ¶ Si quid autem post hæc fiat s, non tamen ex cõscripta procedat copulatione erint naturales: & quæ à nobis largita sunt naturalibus, siue ex testamento, siue ab intestato t, potientur v. Eos enim, qui semel ex odibilibus nobis & propterea prohibitis x nuptiis procedunt ne que naturales vocari, neque participanda eis vlla clementia est, sed sit simplicium etiam hoc y patrum: vt agnoscant: quia neque quicquam peccatricis concupiscentiæ eorum habebunt filij.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & ad hominum medelam & naturæ plenitudinem per hanc legẽ statuta sunt, tua celsitudo manifesta faciat vniuersis programmatibus propositis per quæ omnibus authenticæ lex erit aperta, cognoscentibus secundum quem circa talia conuersentur modum: & nostram considerantes prouidentiã: quia omni occupationi alteri eorum vtilitatem præponimus. Dat. Non. Iun. CP. Impera. DN. Iusti. P.P.A. anno xv. Ioan. V. C. Coss. Indic. *τοῦ τίμο ἔτους.*

VT II, QVI OBLIGATAS, SE HABERE PERHIBENT RES MINORUM, AUT OBLIGARI SUNT EIS, AD EORUM GUBERNATIONEM PENITUS NON ACCEDANT, & VT CURATORES a NULLO MODO SUSCIPIANT CESSIONES ADUERSUS EOS QUORUM CURATIONEM AGUNT AUT EGERUNT. HAEC AUTEM b GENERALITER VALEBUNT IN OMNI CURATIONE, IN QUIBUS PERSONIS LEGES CURATORES PRAEBENT: & DE GUBERNATIONE c PECUNIARUM COMPERENTIUM EIS QUORUM NEGOTIA ADMINISTRANTUR, & QUANDO EAS RECONDI AUT MUTUARI OPORTET AUT EX EIS REDITUS COMPARARI.

TITVLVS II. NOVELLA LXXII.

¶ Minoris creditor eius tutelæ accipiens vel curam actione quam in eum habet, cadit, debitor autem solutione non liberatur: nec cessionem actionis contra minorem suscipere potest. Ang.

¶ Imper. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto, iterũ exconsuli ordinario, & patritio.

Omnia quidem legislatori d reipublicæ in magna cura sunt, quẽ admodum optimè se habeant, & peccandi nihil e reliquatur, præcipuè autem instrumenta f minorum, & quæ circa eos g curatio est studiosa h cura est eis, qui proferendi leges à Deo i licentiam percepere: dicimus autem de eo, qui imperat. Multas k itaque causas audiuimus, vbi administrantibus curatoribus cessiones factæ sunt aduersus minores siue impuberes, siue puberes quidem, in secunda tamen

5 ¶ *Hæc fiat.*] i. si cõtra hatur matrimonium si ne scriptis vt subiicit.
t ¶ *Ab intestato.*] alia enim olim sunt iltis largita, vt j. de trient. & semisse. §. cõsideremus. & aliter hodie, vt j. quibus mod. na. efficiunt sui. §. discretis. & §. ne igitur. & sequen.
v ¶ *Potientur.*] hoc videtur locum habere in mediis qui nõ cõtrahũt in ecclesia solennit er, vt j. nam si essent de minimis possunt contrahere quocunque modo etiam in fuentis temporibus.
x ¶ *Prohibitis.*] s. iure cognationis vel affinitatis, nõ quia defuerit scriptura, & tũc naturales dicentur: vt hic & j. qb. mod. na. effi. sui. §. fi. colla. vij. Alij intelligũt hic de illis qui debent contraxisse cũ scriptura, & non fecerunt, vt filij incerti nec naturales dicendi sint. Sed nõne s. appellauit legitimos, nec i teruenerat scriptura? Respon. illud referri ad nuptias ante hãc legẽ cõtractas, hoc ad futuras. Vel hoc quãdo breui tẽpore tenuit eam, vt j. po suit. Accur.
y ¶ *Hoc.*] s. vt spurij habeantur.
z VT II, QVI OBLIGATAS SE HABERE PERHIBENT, &c.

Hæc pars exponitur j. vsque ad §. quod si quis.
a ¶ *Vt curatores.*] hoc exponitur infra §. quod si quis. vsque ad §. & hęc diximus.
b ¶ *Hæc autem.*] hoc dẽ j. eo. §. quoniam.
c ¶ *Et de gubernatione.*] hoc dẽ j. eo. §. quoniam.
d ¶ *Omnia legislatori.*] dic q primo loquitur generaliter de quolibet faciente. l. siue senatorẽ, siue prætore. & de cautela minorũ fecit legẽ, vt ff. d. min. l. j. Vel dic quòd primo & postea loquitur de imperatore, & sic facit transitum desingulari ad plurale.
e ¶ *Nihil.*] id est nulla occasio.
f ¶ *Instrumenta.*] Quibꝰ continetur deberi minoribus vel econtra minores solmisse instrumenta scilicet, custodiantur.
g ¶ *Eos.*] s. minores.
h ¶ *Studiosa est.*] repete quemadmodum bene se habeant. Azo.
i ¶ *Adeo.*] vt j. de fide instru. §. quia igitur.
k ¶ *Multas.*] hic tangit de secunda parte rubricæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Aetate.*] adulta.
b ¶ *Et mox*] id est, postquam cessiones sunt factæ eis.
c ¶ *Efficiuntur*] scilicet, curatores.
d ¶ *Eorum.*] scilicet, pupillorum.
e ¶ *Facultatum.*] per acceptilationem insolidum
f ¶ *Subeuntes*] resolue hæc & sequentia participia in verba, vt subeuntes, id est, subeant, accipientes, id est, accipiant.
g ¶ *Eorum.*] scilicet, minorum, hoc est dicere cõtra eos.
h ¶ *Quæ.*] scilicet, cessiones. aliàs quæ minores: & est plana.
i ¶ *Vndiq;.*] ver. q a nullo modo debet, vel quia inutile est perexceptiõis opem, quod idẽ est. vt ff. de verb. sig. l. creditores.
k ¶ *Celantes.*] i. celãtes. & iterũ accipiẽtes, quod est j. exponeid est, accipiant. Vel dic celantes: quia celabant testes qui interfuerunt solutioni factæ à patre pupilli.
l ¶ *De susceptæ.*] i. apochas. vt j. de eccle. re. immobilũ alie. §. j. apochę aute mſunt ſcripturæ in quibus continetur debitum solutum esse: vt j. d mandat. pricip. §. coges. colla. iij. secundum Alex. facit j. de iis qui ingr. ad appel. §. pen. colla. v.
m ¶ *Occasiones.*] scilicet alias quas malitiosi homines adinueniunt: vt subiicit. Accur.
n ¶ *Adinueniat.*] no. ma facile malitiosum omne malũ posse cogitat: & maximè officialem aliquem, vt C. de iure fisci. l. facultas. in fin. lib. x. & C. de manda. princ. l. fin. in princip. & j. de nup. circa princi. & §. si igitur. & j. de exhib. & illud ibi & maximè, & c. colla. v.
o ¶ *Corrigere volumus.*] quod facit infra §. quod si quis.
p ¶ *Obligatũ.*] psonali actione: & ideo aliud est si rei vendicationem habet tutor vel curator contra minorem vel ecõtra: nã illa non est obligatio: vt insti. d actio. in princ.
q ¶ *Ac curationem.*] nũ quid idem in tutela? Respon. sic: quia eadem est ratio, phibitionis, ergo idem ius, vt ff. de ver. ob. l. à Titio. in fi. j. Respõ. & dicitur j. §. proxim. sed & si quis. ibi, sed cõiungi, &c. & colligit j. vt sine phibitione ma. de. &c. in prin. col. vij. & in nouellis hoc eo. ti. dicergo curationem in hoc tit. largè accipi etiã pro tutela. Itẽ secundũ hoc nunquid in quolibet tutore? Quidã dicũt q sic: quia hic generaliter loquitur. Alij q non, & excipiunt testamentariũ: quia fides eius approbata videtur à testatore, vt insti. de fatisd. tu. §. j. & C. de epi. aud. & creationibus. & ff. de cura. fu. l. fi. furioso. in fi. certe & eadem ratione datsi ex in quisitione, & ex certa scientia debẽt aprobare, cũ eius fides sit ap probata: vt insti. de satisd. tuto. & cura. §. ij. & sic in solis legitimis & datiuis sine inquisitione haberet locũ hæc auth. Defendas ergo primã. nec obst. d. iura: quia approbatus videtur quò ad satisdationẽ cui tandam: non quo ad ea quæ in hac constitutione dicũtur, cũ nec tũc hæc cõstituti o fuerit cognata. Item facile est sibi dicere q sit creditor vel debitor: vt j. eo §. vt autem. excipio autem matrem & auiã: vt j. vt sine prohi. ma. cre. & de in princ. colla. vij. quod est pro nobis: quia sic fuisset etiam de testamentaria exceptum si hoc imperator voluisset.
r ¶ *Eiusdem.*] s. pupilli. s ¶ *Necubi.*] nec alicubi.
s ¶ *Ei.*] scilicet, pupillo.

† Verba huius text. recitatur per gl. in procœ. clc. superver. machinationis.

Apocha qd fit.

Malũ omne facile malitiosum excogitat.

† Ex hoc §. est extracta auth quę est super l. credi toribus. in fi. qui dat. tur. vel cu. posſ. C. & incipit mino rib.

ætate [a] cõstitutos: & mox [b] efficiũtur [c] eorũ [d] dñi facultatũ [e], & nõ existentia forsitã debita subeuntes [f], aut paruo pretio cessiones accipientes eorũ [g], quæ [h] sunt vndique [i] fragiles: aut etiã celãtes [k] de susceptа [l] existentia in minorũ rebus, & ita cessiones accipiẽtes secũdũ multas, pluréſve occasiones [m]. Quid enim † homo ad malitiã semel deditus non adinueniat [n], vt minorũ res proprias fa ciat. ¶ Hæc oĩa lege corrigere [o] volumus, & præcipue illud, vt ſi quis obligatũ [p] habuerit minorẽ, aut eius res: hũc non oĩno ad curationẽ [q] eius vel ſi à legibus vocet, accedere. Quid enim non agat pro ſe dñs eiusdẽ [r] existẽs, & aduersarij rerũ detẽtator nuper effectus? Propter hoc enim & illud ſancimus, vt ſi apertiſsimè manifestũ est, quia is, qui sit administrator ipſe est iuri minoris obnoxius, neq; ipſe curator erit necubi [s] aut cautionẽ fureť: aut alias probationes quę erant minoris, corrũpat: & curatio fiat ei [t] rerũ interitus propriarũ. [v] ¶ Hac itaq; lege acutiſsima colligiť vt nullus eo rũ qui obligatas perhibẽt habere res defuncti, ipſumq; minorẽ & eius [x] res, aut etiã qui apertè obligatus existit ad curationẽ eius accedat: neq; habeat licentiã tale aliquid agere. Sed & ſi quis † iam curã gerens, obligatũ ſibi effectũ habeat minorẽ in ſe forſan hæreditate prolata cuiuſpiã, qui minorẽ habuit obligatũ [y], aut alia huiuſmodi occaſione nõ iã ſolũ [z] eũ esſe fidelẽ ad impuberũ, aut adoleſcẽtiũ curã, ſe cõiungi tutorẽ alterũ [a], aut curatorẽ [b]: hoc quod in plurimis legum eaſibus [c] inuenimus, vt cuſtodiat ille ne fiat aduerſus adoleſcentẽ, aut eius ſubſtantiam ab eo qui eũ habet obligatũ, in medio vlla ma-

v ¶ *Propriarũ.*] qđ facile fieret, vt ar. ff. de carbo. edic. l. ſed & ſi. in fin.
x ¶ *Eius.*] ſcilicet pupilli.
y ¶ *Geres obligatũ.*] loquit ergo hic. §. in re magni debiti, ſecus in modico debito credo. ar. ff. de trãſ. l. cum h. §. modus. & erit modicũ velut dicit de dolo. l. ſi oleũ, vel arbitrio iudici. prout dicitur j. de app. l. decẽ librarũ auri. & i alio debito quã tutelæ, nã impoſſibile est quin tutor gerens obligeť ſaltẽ ad rationẽ reddẽdã. Ac.
z ¶ *Tã ſolũ.*] remanet ergo tutor, licet deueniat in eũ caſum à quo ſcipere non põt, vt arg. inſt. đ leg. §. ecõtrario. ar. ętra ff. ad le. aquil. l. qui in eũ.
a ¶ *Alterum.*] ſi impubes eſt.
b ¶ *Curatorem.*] ſi pubes eſt.
c ¶ *Caſibus.*] q̃ habenti tutorem curator daťvtſi legitimus tutor vel teſtamẽtarius, vel datus nõ ſit idoneus vt inſt. de cur. §. interdũ. & C. in qui. cau. tu. vel cur. per totũ. Acc.
d ¶ *Obſeruet.*] ſ. curator adiunctus quod non ſit malignitas, & hoc etiã iurabit curator iſte: vt ſubiicit j. eo. §. ſi.
e ¶ *In ordinatione.*] i. cũ ordinatur curator.
f ¶ *Ad curatorem.*] vel tutorẽ ſubaudi, & ę pœna amiſſionis debiti, ſi creditor eſt, vel q̃ ſolutiõe interim facta nõ iuuet, ſicut & q̃n in initio hoc tacet, vt j. eo. §. ſi verò tacuerit. Vel dic q̃ dicit de pœna dupli, quæ exigiť per actionẽ de rationib⁹ diſtrahẽdis, vt ff. de tut. & rat. diſt. l. ij. §. fi.
g ¶ *Adoleſcẽtiũ.*] aliàs minorũ. al. adoleſcẽtiũ.
h ¶ *Parentes.*] & per cõſequens ipſos minores q̃a ſi filij, ergo hęredes: vt inſt. de hær. qualit. & diff. §. ſui. & ſi hæredes ſunt, ergo obligati ſi onere hæreditario, vt C. ſi cer. per. l. j. Accur.
i ¶ *Oſtendere.*] i. probare per teſtes.
k ¶ *Incertũ.*] i. ſi hoc nequit teſtibus cõprobare.
l ¶ *Credens.*] iecus in ſacramento teſtis, vt C. de teſti. l. teſtiũ. & j. de hær. & fal. §. ſi verò absũt. Itẽ ſecus qñ eſt in ſacramento de re. vt ff. re. amo. l. Marcellus. ſed in ſacramento calũniæ idẽ: vt C. de iura. calum. l. j. ſi prin.

Et ſic no. q̃ hoc ſacramẽtũ eſt quaſi calumniæ, ſicut & qñ quis iurat, q̃ credit ſe probare falſum, vt C. de fide inſtr. l. ſi. in prin. & qñ vult inuenire pecuniã ſuã in alieno ſolo abſconditã, vt ff. ad exhi. l. theſaurus.
m ¶ *Hoſtem.*] quia cum ſit tutor vel curator, quaſi dominus pupilli eſt, vt j. eo. §. j. & graue eſſet ei reſiſtere, vel ſub eo litigare: vt hic. & ff. de offi. præſi. l. ſenatuſconſulto. & C. de iudi. l. apertiſsimi. Accur.
n ¶ *Se caſurum.*] hoc hodie. olim autem & creditor & debitor tutor eſſe poterat, vt C. qui da. tut. vel curat. l. creditorem. ſed per hãc illa & omnes ſimiles corrigũtur. ſi tamen etiam olim erat de magno cõtrouerſia, poterat ſe excuſare, vt inſtit. de excu. tut. §. item propter litem.
o ¶ *Firmetur.*] id est, firmatus est in curia.
p ¶ *Redhibitionibus.*] ſ. ſpecierum, cum in ſpecie ſit obligatus.
q ¶ *Solutionibus.*] nõ ergo tollit oĩs obligatio ſolutione. licet hoc dicatur, vt inſti. q. mo. tol. obl. in prin. ſed hoc ſpeciale, & aliàs, vt j. de triẽ. & ſe. §. ſtudium verò. coll. iij.
r ¶ *Compoſitis.*] ſ. ſolutionibus.
s ¶ *Factus curator.*] vel tutor, vt j. probaui. §. j.
t ¶ *Perſcrutatus.*] id est, perquiſierit.
v ¶ *Tale aliquid.*] puta recipere ceſſionem.

Tutor obligatur ad tuitionia.

Solutione quandoque non tollitur obligatio.

a ¶ *Facta fuerint.*] quia ea quæ contra hanc vel aliam legem facta sunt pro infectis habenda sunt, vt habetur C. de legib. & senatuſc. l. nõ dubium. & C. de ſacroſ. eccl. l. iubemus. §. ſane. & j. conſtit. quæ ex ad ſcripti. & libera. in §. fi. & hoc iure iſto, olim autẽ hæc ceſsio valebat: vt ff. de re. eo. qui ſub l. non fit. quæ est contra. ſed corrigitur hic. Acc.
b ¶ *Inciderit.*] vt accipiat ceſſiones contra pupillum.
c ¶ *Vtilitatem.*] ſibi parandam. & ironicè loquitur hic ſecundũ Al. ſicut & alias. vt C. đ inof. teſt. l. fratres. & ff. de dam. infec. l. ex dãni. §. j. ibi, qđ beneficio eius. Accur.
d ¶ *Gerere.*] i. recipere ceſſionem factam.
e ¶ *Conſiderans.*] ſ. prius ſic & alias præordinatur fraus: vt ff. de minor. l. iij. §. ſcio. & C. đ agri. & cẽſ. l. quemadmodũ. lib. xj.
f ¶ *Abſcondat rem.*] i. inſtrumentum ceſſionis.
g ¶ *Latere.*] ſ. apochas.
h ¶ *Valere ceſſam.*] ergo amittitur actio licet fuerit ceſſa non potẽtiori & verè & indubitatè ſed m Azo. Sed certe imo ratione officij maior est ad ipſum pupillũ. vt ſ. e. §. j. & officialis dicitur, vt C. đ fer. l. ij. ibi, vt officio, &c. & C. quãdo mu. tu. offic. in ipſa rubr. & ideo non debet ei aliquid licereex ipſo officio quod adminiſtrat, aſſumere, vt C. đ contra. empt. l. non licet. & C. de cõtractib⁹ iu. l. j. in fi. & ſic not. q̃ ceſſio nõ tenet, quia in potẽtia rem est facta, & etiam cedens nõ agit: vt C. ne li. pot. l. j. & C. mand. l. fi. & facit C. de iis qui po. no. l. j. in prin. & inſt. de vſuf. §. item finitur. Sed an repeteret ſi ſolueret q̃ alterius curatoris delicto ſit liberatus? forte nõ, vt arg. ff. de condi. indeb. l. ſi pœnæ. & l. q exceptionẽ.
i ¶ *Ab eis.*] ſ. debitis.
k ¶ *Quæſita.*] ſcilicet, debitori minoris.
l ¶ *Facilia.*] Facilitas enim veniæ incentiuũ tribuit delinquẽdi: vt dicit cano. & ecõtra pœna impoſita minuit maleficia: cum vnius pœna ſit multorum metus, vt ff. ad l. aquil. l. ira vulneratus. in medio. l. & C. ad l. iul. repe. l. j. Accur.
m ¶ *Faciet.*] ſ. curator.
n ¶ *Et per medium.*] ſcilicet, hunc cedentem.
o ¶ *Recipiet.*] antiquus curator.
p ¶ *Et hæc.*] ſ. quæ dicta ſunt à prin. vſque huc.
q ¶ *Curatione.*] & in omni tutela, vt j. eo. §. j. no tanter. Accurſ.
r ¶ *Adinuenerit.*] quod præcogitare non poſſumus: vt j. tit. proxi. §. ſi quis verò nõ habens, &. in prin. conſtitutionis illius. Accur.
s ¶ *Difficulter.*] nam qui ſe ingerunt, ſuſpecti videntur, vt ff. ad leg. corn. de fal. l. vxori. §. j. & ff. de procu. l. quæ omnia. & hic ſubiicit.
t ¶ *Apperibilis.*] ſcilicet tutela vel cura.
v ¶ *Difficilem.*] id est laboriosam. & repete quoniam.
x ¶ *Fœneratorem.*] neutri generis.
y ¶ *Neceſſitatẽ.*] Quid ergo ſi fecit, nũquid lucrũ erit ſuũm? q̃ nõ. ff. đ ne. ge. l. ſi negotia. ar. cõtrà. ff. đe re. iu. l. ſecundũ naturã. alias l. actus.

Ceſſio in potentiorem facta non tenet.

curatoribus minorũ pecunias fœnerare z: ſed cautè a reponere & reſeruare: qm̃ melʰ est eis b in antiquis tutamẽ c manere, quã vſura rum appetitione etiam antiqua d pecunia cadere, & perichtari quidẽ curatorẽ, ſinõ mutuauerit: rurſus autem ſi mutuauerit, periculũ ſuſtinere facto forſan in debitis detrimento. Si verò ipſe ſponte mutuare voluerit ſub obligatione forte pignorum, aut ſub aliis, quæ putantur indubitatæ cautelæ: tunc habeat quidem duorum menſium per ſingulos annos inductas f, hoc quod leges laxamentum vocãt: sciat aũt mutui periculũ g omnino ad ſe venturum. ¶ Si verò habeat reditus ſufficientes h is, cuius cura adminiſtrat, eos expendat. Si verò plus ſint quam ſufficiat, quod plus eſt, reponat h. Quòd ſi mobilis forte eius cuius cura adminiſtratur, ſubſtantia eſt: tunc illud ſolum mutuare curator cogatur, quantum ad diſpenſationem ſufficiet k adoleſcenti, eiúſque rebʰ: quod verò plus, cautè recondatur. Licebit aũt ei cũ omni ſubtilitate perſcrutari, ſi aliquos forſan inuenire cautè potuerit reditus l, & comparare minori ex abundantibus pecuniis modicis functionibʰ publicis obligatos: venditorem verò habentes idoneum & opulẽtos redditus exiſtentes damus enim ei licentiam m & hoc agere ſcienti: quia ſi quid horum neglexerit, huiuſmodi emptionis ipſum reſpiciet n periculum.

¶ *Si pupilli quantitas ſit modica adeò quod ex reditibus pecunia ipſius pupilli paſci non poſſit, debet tutor vel curator illud facere, quod in ſuis faceret, nam de hoc faciendo præſtat iuramentum. Ang.*

¶ Si verò tãtum ſolũmodò ſit minoris aurũ, cuius vſuræ vix eum & qui eius o ſunt paſcere, & aliquam aliã ei præbere vitæ diſpenſationẽ ſufficiat: tunc neceſſitatis p ratio nos etiã ad hoc vocat, vt curatores q reſpiciẽtes ad eũ, ita faciant gubernationẽ tãquã ĩ ſuis rebus r. Etenim volumus s dũ celebratur decretũ t qđ tradit v curã ei, q̃ ad eã accedit, etiam iuſiurãdum y

Imputatur ei qui ſe ingeſtat.

Reditus inter immobilia numerantur.

dum Io. nam ſic ponitur in nouel.
z ¶ *Fœnerare.*] hoc locum habet vbi immobilia habet ex quibus ſufficientem reditum habet: alioquin contra, vt j. eo. §. q̃ ſi. qui est cõtra.
a ¶ *Sed caute.*] quid enim ſit cautè deponere, inferior titu. innuit. §. ſi quis igitur vult, &c.
b ¶ *Eius.*] ſcilicet, pecuniæ. aliàs est eis in litera. & tunc dicas eis. ſ. pupillis. & ſic planum est.
c ¶ *Tutamen.*] id est, ſecuritatem.
d ¶ *Antiqua.*] non minor est virtus quã quærere parta tueri. Ac. urſ.
e ¶ *Mutuauerit.*] quod ergo ſi aliàs negotiatur & ob hoc periculũ accidat? Reſp. ſpectare ad eũ periculũ: hoc tamen credo, ſi pater pupilli cõſueuit negotiari non aliàs, arg. ff. de vſur. l. qui ſemiſſes. §. fi. & ff. de pign. act. l. vel vniuerſorum. aliàs non: vt ff. de negot. geſt. l. ſi negotia.
f ¶ *Inducias.*] ad colloquendum vt non teneatur reddere rationẽ de illis duobus meſibus. ff. de ad miniſtrat. tutorum. l. tutor qui repertorium. §. vſure. & ſic nor. quod im puratur ei qui ſe poſuit in neceſſitate, vt ff. q. ſatisfda. cogan. l. ſi fideiuſſor. §. pen. & de feriis. l. j. §. ſed ſi prætor.
g ¶ *Periculum.*] id est, caſum etiam fortuitum: quia culpa præceſsit, vt ff. cõmo. l. in rebus. circa princi. aliàs nõ tenetur, niſi de culpa, vt C. arbit. tute. l. ij. & C. de admini. tuto. l. debitoribus.
h ¶ *Reponat.*] vt C. de adminiſt. tutor. l. tutores vel curatores. & hoc ſi est magna quantitas deponenda vbi ſint tutores ſuſpecti, vt ff. de admin. tut. l. ita aũt. in pri.
i ¶ *Ad diſpenſationem.*] alias ad diſpoſitionem. Accur.
k ¶ *Sufficiet.*] i. tantum dabit mutuo cui⁹ vſura ſufficiet adulto ad expẽſas ſuæ familiæ.
l ¶ *Reditus.*] id est, fundos reditus afferẽtes. vt ff. de admi. tut. l. ita aũt. vel pone propriè. nam & reditus vt prædia cenſentur immobilia: vt j. de non alien. §. à Leone.
m ¶ *Licentiam.*] hoc forte importat neceſſitatẽ.
n ¶ *Reſpiciet.*] quia omne damnũ quod ex tali comparatione cõtinget ipſis minoribʰ reſarciet.
o ¶ *Et qui eius.*] ſcilicet, familiæ. Accuſ.
p ¶ *Neceſſitatis.*] & ſic neceſsitas non habet legem, ſic ff. de conſul. off. l. j. & dic vt ibi. Accur.
q ¶ *Curatores.*] idem etiam in tutoribus ſecũ-

r ¶ *Rebus.*] ſ. vt totam pecuniam minoris teneatur fœnerare. Accur.
s ¶ *Volumus.*] melius dixiſſet nolumus.
t ¶ *Decretum.*] ſcilicet, iudicis: vt C. arbi. tute. l. ſi. §. penul.
v ¶ *Tradit.*] ſcilicet, decretum.
x ¶ *Accedit.*] ſcilicet, tutori.
y ¶ *Iuſiurandum.*] hoc generale est in omni curatore, vt hic, & j. eo. §. & hæc. olim autem ſolus curator furioſi iurabat, vt C. de cura. furio. l. ſi. §. ſinautem.

a ¶ *Aget.*] & tunc fatisdabit: rē pupilli saluā foremiſi ſit teſtamētari⁹ vel cū inquiſitione datus, & à præſide vel prætore: aliud ſi à defensore ciuitatis. vt infrā. ſatiſ. tu. circa prin. & de atti. tut. §. pe. ãte aũt admi niſtrare nō poteſt quicquā: vt C. de tu. vel cu. qui ſatiſ. non. l. j. & iij. & vi. ſed ſi cōtra debitorē minoris ætatis ageret nec caueret de rato. nec iudicatum ſoluī, niſi dubiū eſt an ſit tutore vel an deſiderit: vt C. de admin. tuto. l. vlt. §. defensionem. & l. tut. debi. ta. & ff. de admi. tut. l. vulgo.

b ¶ *Quod tamen.*] ſcilicet intuirandum.

c ¶ *Eum.*] ſ. curatorem.

d ¶ *Ordine.*] nā facient inuentarium. vt C. de admin. tuto. l. tutores.

e ¶ *Sed cautiorem*] ſ. rem pupilli ſaluā fore, niſi teſtamentarius, vel eum inquiſitione datus. vt inſt. de ſati. tu. in prin.

f ¶ *Eas.*] ſcilicet, res.

g DE INSTRVMENtorum cautela & fide, &c.

Strictè accipitur hoc ti. inſtrumentū pro chartis alias largè. vt ff. e. l. j. alias p inſtrumēto fūdi: vt ff. de fu. inſt. l. queſtū. j. fi.

h ¶ *Cautela.*] cautela in faciendo habetur: fides poſt quā eſt factum. & dupliciter dicit de fide. Primò quidem inſtrumētis debeaſ fides priuatis & publicis: & hoc ℨ. e. vſq; ad §. ſi verò moriant. Secundo qualiter fiat vt habeat fides qñ erat in dubiū reuocatū: qđ fit per cōparationē vt ℨ. eo. §. ſi verò moriatur. & §. ſequ. vſq; ad §. oportet. Acc.

† Cōcor. clemen. ij. de re iud. vbi pet do. card ina.

† D. kalen. Iu. C. P. Imp. Do. Iuſt. PP. Aug. anno xij. Ioanne V. C. Coſſ.

† & de exnon ſcripto contractib⁹.

i ¶ *De depoſito.*] i. qua liter fiat cautè inſtrumētum priuatū ſuper contractu depoſiti & mutui & aliis contractibus: & hæc expediuntur ℨ. eo. §. ſi quis. & §. ſed & ſiquis. & §. ſi tñ. & hæc de prima parte rubr. ſ. de cautela. & quod ſubiicit priuatē quidē ſcriptis cautè tranſit ad primum dictum ſecundi capituli, ſ. de fide, hoc eſt quibus inſtrumentis habeatur fides: & de hoc vſq; ad illū §. ſi verò moriantur.

a Vide quod des not in c. j. & ij. extra eod.

k ¶ *Confectis.*] hoc expeditur ℨ. eo. §. ſed & ſi inſtrumenta.

l ¶ *Et de collationibus.*] ſcilicet, qualiter probetur fides inſtrumenti hoc expeditur ℨ. eod. §. ſi verò moriantur. & ſic reſpicit ſecundum capitulum. ſequentia autem omnia vtrunque reſpiciunt.

m ¶ *Et de expoſitis.*] id eſt de contractibus celebratis in ſcriptis ab illiteratis: quod expeditur ℨ. eo. §. oportet.

n ¶ *Et de non ſcriptis.*] hoc expeditur ℨ. eo. §. & hæc diximus.

o ¶ *Et de contractibus.*] hoc expeditur ℨ. eo. §. vt autem.

p ¶ *De contractibus.*] hoc expeditur ℨ. eo. §. hæc autem omnia.

q ¶ *Nouimus noſtras leges.*] quæ ſunt vt C. eo. l. cōparationes. & ℨ. de iis qui ingre. ad ap. §. illud. Prima caueē tātū ex publico vel forēſi fieri cōparationē nō ex priuata niſi habeat ſubſcriptionē triūteſtiū. Secūda dicit etiā ex priuata fieri ſi vis ex vti. nec mirū ſi imperator nouit vt dicit. quia omnia ſunt in pectore ſuo, vt C. de teſta. l. omniū. Itē eſt pater legū. vt ℨ. de inceſt. nup. §. dubitatū. Item ipſe eſt anima legū, vt ℨ. de conſu. in fi. col. iij.

r ¶ *Ex collatione.*] i. comparatione. ideo quia duæ ſcripturæ cōferuntur, vt ſciatur an ſint ſimiles vel non, vt ℨ. eo. §. ſi verò nullus horū.

s ¶ *Et quia.*] repete, & nouimus quia, &c.

t ¶ *Adulterantur.*] nota quem adulterari documentum, ſic & legem quis adulteratur, vt ℨ. quib. mo. na. effi. ſui. §. ſi verò ab initio. collat. vij.

v ¶ *Prohibuerunt.*] ſ. fieri adulterationes vel dic cōparationes. ſed his conſtitutiones non habemus. imo habemus eā quæ permittit, vt in crimine falſi etiā ante tēpora Iuſtiniani, vt C. de fal. l. vbi. & no. quòd tempore iſtorum imperatorū omni collationi credebatur. hodie verò cum dicere ſacroſancta Dei euangelia tangentem, quia per omnē pergens viam, vtilitatem adoleſcentis aget a quod tamen b non excipiet eum c à ratiociniis, neque à legis ordine d: ſed cautiorem e faciet ad rerum gubernationem, timentem ſemper circa eas f propter iuſiurandi memoriam factam. Hæc lex à nobis procautela ſit poſita horum, qui curatoribus indigent. Si quid verò & aliud adinuenerimus, neque hac lege complecti pigebit: vt per omnia † patres eorum qui ſibi auxiliari nequeunt, exiſtimus. Tua igitur eminentia quæ viſa ſunt nobis, edictis per prouincias, quibus præes, vtens omnibus faciat manifeſta: vt nullum lateant quæ à nobis piè & pro ſubiectorum prouidentia ſancita ſunt †.

DE INSTRVMENTORVM ET CAVTELA h ET FIde, & primum de depoſito i & mutuo, & aliis documentis priuate quidem ſcriptis, habentibus autem teſtes: & de non habentibus teſtes: & de inſtrumentis publicè confectis k, & de collationibus l manus propriæ ſcripturæ, & de expoſitis m inſtrumentis abilliteratis aut paucas literas ſcientibus & de† non ſcriptis n cōtractibus & de contractibus o vſque ad vnam libram auri, & de contractibus p quæ in agris ſunt & vt in documentis & contractibus futuris locū habeat lex.

TITVLVS III.

NOVELLA LXVII.

¶ Idem Imper. A. Ioanni glorioſiſſ. Orientalium prætoriorum præfectō, iterum exconſuli, & patritio.

NOuimꝰ noſtràs leges q quæ volūt ex collatione r literarū fidē dari documentis: & quia s quidam imperatorum ſuperexcreſcente iam malitia eorū qui adulterantur t documenta, hæc talia prohibuerunt v illud ſtudiū falſatoribus eſſe credētes x, vt ad imitationem literarum y ſemetipſos maximè exercerent, eo quòd † nihil eſt aliud falſitas niſi veritatis imitatio z. Quoniam igitur a in his temporibus innumeras b inuenimus falſitates c in iudiciis multis: quorum d fuimus auditores, & quoddā inopinabilę, ex Armenia nobis exortū eſt. Oblato namque e cōmutationis f documēto, & literis diſimilib⁹ iudicatis quonā poſtea g inuenti ſunt ij, qui de documento teſtati ſunt, ſubſcriptionem ſubdentes h & eam recognoſcentes: fidem ſuſcepit documētū: & quoddā hinc inopinabile i occurrit, eò quòd literæ quidem ſine fide viſæ ſunt k licet examinata reſponſa verorum teſtiū l cum veritate m concordauerunt: & hoc n per fidem teſtium, quæ videtur quodammodo eſſe cauta, videmus tamen o naturam p eius crebrò q egentem rei examinatione: quando r literarū s diſſimilitudinem ſæpe quidē tempus t facit. non enim ita quis ſcribit iuuenis & robuſtus, ac ſenex & fortè tremens. ſæpe autem & langor hoc facit. & quidē hoc diximus quando v calami x & atramenti immutatio ſimilitudinis per oīa refert puritatē, & nec inuenim⁹ y de religuo dicere quāta natura generās vna ſemiplena colligitur. fides, vt ℨ. eo. §. ſi verò moriantur: quādoque etiam non creditur: vt ſi ex vna parte eſt inſtrumentum priuatum, & teſtes ex alia ſola collatio diſſimilis: vt ℨ. eo. §. ſi verò tale aliquid.

x ¶ *Credentes.*] i. præſumentes ex eo quod prius falſum fecerunt: vt argu. ff. de re miſſa. l. non omnes. §. à barbaris. & de accu. l. ſi cui. §. iiſdē.

y ¶ *Literarum.*] ſcilicet verarum. Al.

z ¶ *Imitatio.*] aliàs imitatio, & aliàs mutatio. & ſic habes quid ſit falſum vt hic, & ff. de fal. l. qđ ſit falſum. Sed veritas quid eſt? Rñ. ipſe Dēus, vnde dicit, ego ſum via veritas & vita. veritas verò humana pōt dici notitia certę rei, maximè p viſum: vt colligitur inſt. đ gradi. cog. §. hactenus.

Falſitas veritatis eſt imitatio.

a ¶ *Quoniam igitur.*] hoc igit determinaſ ℨ. e. §. j. ibi propterea, &c.

b *Innumeras.*] i. ſine numero. nā tot erant quot difficile erat enumerare.

c ¶ *Falſitates.*] quas nō enumerat.

† Concor. c. & ſi Chriſt⁹. eū gl. ſuper verbo, confirmatio. extra đ iureiurād. vbi hæc verba recitātur.

d ¶ *Quorū.*] ſ. iudiciorū.

e ¶ *Oblato nāque.*] dic q; vtrobiq; quadā charta priuata ſcripta à te & ꝓtra te quā tu abnegas & adducis aliā quā cōſtat te feciſſe: quę eſt prorſus diſſimilis primę: vñ apparuit ex comparatione te nō ſcripſiſſe primam: ſed teſtes, q; ſubſcripſerūt primæ iurauerūt te ſcripſiſſe primā. cū alia vice in dubiū reuocare tur: & ſic apparuit te ſcripſiſſe vtranq; & hæc ſecūda quę erat diſſimilis primæ erat de quadā cō mutatione, i. permutatione. vel dic cōmutatione ideo dici, qa licet idē ſcripſerit. tñ cōmutatio eſt in literis b. Dic ergo oblato documento, ſ. ad cōparationē. vbi c alteri inſtrumento derogatur ideo aũt in priuato pono quia vſque ad §. ſed & ſi inſtrumēta. tractaſ đ priuatis tñ: vt patet ex tenore rubr. licet quidā d nō intelligētes faciāt locum ſi publico iſtificaſum.

b In vno & eodē inſtrumēto poteſt reperiri diuerſitas literarum. Bart. & Ang.

c Et bene Bart. & Ang.

c Et male ſecundū Ang.

f ¶ *Commutationis.*] id eſt, permutationis.

g ¶ *Poſtea.*] ſecus ſi prius fuiſſent inuēti, quia nō fuiſſet facta cōparatio: vt ℨ. e. §. ſi verò moriantur. ſed certè illud loquiſ in publica, hoc aũt loquitur in priuata.

h ¶ *Subdentes.*] alias habentes.

i ¶ *Inopinabile.*] repetit inopinabile, vt aſsignet cauſam inopinabilitatis.

K ¶ *Viſæ ſunt.*] ſcilicet prius.

l ¶ *Virorum teſtium.*] ſcilicet, qui ſcripſerunt, vt dixi. & aliàs verorū, & alias eorum.

m ¶ *Cum veritate.*] ſed quomodo ſcitur quòd hæc eſt veritas? Reſpō. quia fides teſtium eſt cauta vt ſubiicit ℨ. eo. §. ſi verò tale.

n ¶ *Et hoc.*] id eſt, ideo pono pro conſtanti quòd verè concordauerūt, &c. Sed alij dicunt & hoc. ſcilicet, factum eſt quod documentum primum ſuſcepit fidem quod ſatis in idem recidit.

o ¶ *Videmus tamen..*] licet derogetur per diſſimilitudinem. tamen quandoque non debent derogare.

p ¶ *Naturam eius.*] ſcilicet comparationis huius.

q ¶ *Crebro.*] id eſt, multoties.

r ¶ *Quando.*] pro quia.

s ¶ *Literarum.*] ſcilicet verarum.

t ¶ *Tempus.*] i. ætas quæ per tēpora deſignat. ſic ponitur ℨ. de mo. §. ordinationē. ibi neq; enim exonerandū eſt, &c. & hoc ſubiicit hic, non eſt, &c. vel dic propriè poni, quia nō ita in hyeme & æſtate qs ſcribit.

v ¶ *Quando.*] pro quia.

x ¶ *Calami.*] id eſt, pennæ.

y ¶ *Nec inuenimus.*] q. d. nō poterimus dicere cauſas oēs ex quib⁹ peruenit diſſimilitudo, cū quotidie nouæ naſcātur. vt hic, & C. đ vete. iu. enucle.

enuc. l. ij. §. ſed quia. & caue: quia non ſoluit hic hanc queſtionē, ſed ℨ. eod. §. ſi verò tale.

a ¶ *De cælo.*] imo populus Romanus de terra, vt inſtit. de iure nat. §. ſed quod prin. quæ eſt contra. ſed Deus conſtituit permittendo, & popul⁹ Dei diſpoſitione. Vel dic Deus cōſtituit auctoritate. popul⁹ miniſterio.

b ¶ *Imponat.*] ſcilicet, Deus p nos: vt hic ſubiicit. nā cor regis in manu Dei, vt C. de ſum. trinit. l. inter claras.

c ¶ *Bona.*] ſ. iuris q̃ſtionibus, nouas Deus det ſolutiones, p eos, ſ. principes, vt hic, & C. đ præſcr. long. temp. l. fin.

d ¶ *Aptet.*] ſ. quæſtionibus & negotiis.

e ¶ *Propterea.*] iſtud ꝓpterea, refertur ad proximum, quia igitur, &c. & ad id quòd ℨ. eo. circa prin. quoniā igitur, &c.

f ¶ *Dare in commune.*] ſ. hāc ſāctionē, vt ℨ. e. §. fi.

g ¶ *Horum.*] ſ. depoſitorū. & quod dicit proſpicere, id eſt, proſpectū, & prouidentiam habere.

h ¶ *Accipientis ſcripturæ.*] hic iunge qđ eſt ℨ. ſedis. & c. & hoc q̃ eſt mediū, eſt quædam interpoſitio.

i ¶ *Profeſſus eſt.*] id eſt, confeſſus.

K ¶ *Sine termino.*] id eſt, ſine dciſione. Al. ſed hoc quomodo, cū debeat iudex pronunciare đ re de qua cognouit, vt ff. đ iu. l. de qua re? Rñ. quidā q̃ terminū accipit ꝓ alias probationes ſ. teſtes p inſtrumēta, & ſic actor obtinuit. nō tamē per ſcripturā & hoc innuere videtur hæc litera, ſed nō eſt verū: quia donec ſunt aliæ probationes, nō recurritur ad cōparationē: vt ℨ. eo §. ſi vero nullus. tu dic q; accepit terminū quia reus fuit abſolutus actore non probāte: vt C. de eden. l. qui accuſare. non autē recipit terminū ſecundū actoris intentionē: hoc eſt per ſcripturā vt hic dicitur.

† Iſte text. eſt ſingul. ſecūdum Bal. in l. imperatores. C. e. & ſecūdū Alex. in au. hen. & coractus in addi. ad Bar. & ſecundum Angel. hic.

‡ Pendeam⁹ H.

1 ¶ *Depoſitum dat.*] impropriè ponitur dare, cum rei depoſitæ poſſeſſionē & proprietatē retineamus: vt ff. depoſiti. l. licet. §. j. proprie tunc quādo dominiū tranſit, vt inſtit. de act. §. ſic itaque. Item nota, quòd hic cōſuluit lex. ſic. ff. de inoffi. teſt. l. j. & l. ſi. & de præt. ſtip. l. ſi. nec enī quis cogitur ſic deponere. vt ℨ. eo. §. ſi tamen quiſquam.

m ¶ *Non minus talis.*] caue tibi, quia loquitur in priuata ſcriptura đ poſitarij. qua confiteтur apud ſe depoſitū eſſe vt patet ex ordine rubricæ. ℨ. eo. Itē exiguntur tres quantum ad hoc vt poſſit fieri comparatio ad probandā vel improbandam ſcripturam depoſitarij. duo tamē ſoli probant ſcripturam ipſā: vt not. C. eo. l. comparationes. Item non exiguntur ad ſubſtantiā contractus, id eſt quòd interfuerint depoſitioni: ſed ad comparationem: vt dixi. ſed in publicis ſcripturis exigūt teſtes ad ſubſtantiā contractus: vt ℨ. eo. §. ſed ſi inſtrumēta, & hoc ideo quia ibi fit comparatio etiā mortuis teſtibus, vt ibidē dicitur, hic nō ſic: vt hoc §. & ſeq. §. Itē habet hoc locum cū agitur vt fit in ſcriptis nō alias: vt ℨ. eo. §. & hæc dicimus. Itē hoc locum habet cū contractus excedit libram auri. ſcilicet, vt tres exigantur teſtes in probatione: etiā ſi ſint ſcriptis contrahatur à peritis literarum. nam & vbi imperitus cōrrahit in ſcriptis quinque adhibentur. & tabellio eſt neceſſarius, & ſubſcriptio: vt ℨ. eo. §. oportet.

n ¶ *Examinatione.*] id eſt comparatione.

o ¶ *Pendamus.*] id eſt demus fidem. Accur.

p ¶ *Teſtium.*] quia ſecurius iudicamus.

q ¶ *Suſcipimus.*] ſcilicet, teſtificationes.

r ¶ *Præſentes.*] quando ſcripſit.

s ¶ *Quia.*] repete, vel exprimant: quia his præſentibus confeſſus fuit recepiſſe: vt in nouellis eo. tit. & ℨ. proxi. §. & §. ſi tamen.

t ¶ *Et hunc nouerunt.*] Nota quod teſtes debent cognoſcere contrahentes: vt ℨ. eo. §. oportet. & ℨ. de hæred. & fal. §. ſi verò abſunt. & C. de teſt. l. teſtium.

v ¶ *Fidem.*] ſcilicet. probamus.

x ¶ *Neq; enim.*] hic rñdet tacitæ obiectioni. Et dicit quidā q̃ ꝓ hūc §. corrigitur. qđ eſt C. qui po. in pig. l. pe. vbi dicit duos ſufficere ad probationē priuatæ ſcripturæ ſi perſonalis actio moueaſ. ſi verò hypothecaria tres neceſſarij ſunt. & qđ hic dicit, nec eīn, &c. exponūt, i. nō fuit hęc cauſa vt hāc l. facerem⁹ licet hic abbreuiēē. ſed fuit cauſa vt cautè fierēt: ſed meli⁹ eſt pauca agere cautè quā multis intereſſe periculoſe vt ℨ. de tabe. §. ſi verò indignus. collat. iiij. & C. de vet. iu. enu. l. ij. §. deinde. Sed tu dic q; nō corrigit d. l. ſcripturas. Et loquitur hęc lex, quando deficiēt ibus aliis probationib⁹ recurritur ad cōparatio nē priuatæ ſcripturę. ad quā nō pōt fieri comparatio, niſi tres teſtes ſubſcripſerint, & præſentes fuerint, vt hic & C. e. l. comparationes. & ꝓ hoc facit hęc litera. nc q; ; & c. & facit C. de hær. l. quoniam. in fi. & de re. credi. l. generaliter. Accur.

† Concor. c. ij. cū glo. ſuper verb. appa reant. extra de fi. inſtru per ver.

y ¶ *Faciamus.*] ſi ago de poſiti, & produco ſcripturā depoſitarij. ſiqđē ꝓbat per duos teſtes ipſum cōtractum ſatis eſt niſi excedat quinquaginta libras auri, quia tunc tres vt C. ſi cer. pet. l. fi. ſinaīt nullū teſtē habeo de tractu, vt quia in ſe er. to ꝓtraxi. & tunc aut ꝓficietur, & ſtatim teneſ, vt C. de non nu. pec. l. generaliter, aut negat ſe ſcripſiſſe, & tūc oportet probari per cōparationē ſcripturę continētis ſub ſcriptionē trium teſtiū, ſed ipſa ſcriptura ad quam comparatio fit debet habere teſtes ſubſcriptos. ſoli autem teſtes non pobant quia poſſent errare. Item ſola comparatio non probat: quia literæ poſſunt variari, vt ℨ. eo. in prin.

† Hæc verba recitātur in gl. j. poſt mediumibi, nec ſcripturæ tabellionis. in c. poſteſſione extra de prob.

z ¶ *Inſtrumentum.*] de ſcriptura priuata dicit qua quis cōfitetur ſe mutuū accepiſſe: vel ex alia cauſa puta emptionis vel conductiōne debere: vt ſubiicit: vt patet ex rub. & in nouel. e. tit. & hoc idem dixit in depoſito: vt ℨ. prox. §. & hæc oia quæ dixi ibi fore neceſſaria, vt hic dicas.

† Concor. c. liſ loco, cum gl. ſuper ver. teſtium, vbi præferuntur teſtes inſtrumēto. extra đ prob. & vide gl. ij. c. in noſtra. poſt med. extra đ teſtib. ibi, ſi vere teſte, &c.

a ¶ *Alterius.*] ſcilicet, vt permutationis.

b ¶ *Cuiuſpiam.*] ſcilicet, contractus.

c ¶ *Credibile.*] vt fiat comparatio ex ea, vt in fine huius §.

d ¶ *Atteſtentur.*] ſi literati fuerint.

e ¶ *Teſtificentur.*] quando fuerint illiterati: vt ℨ. e. §. oportet. & ſic nō, quòd ſuffi. it alterum iſtorum: vel quòd ſubſcripſerint, vel q non, dūmodo iurent q; eis præſentibus eſt factum. & ſic eſt contra C. eo. l. cōparationes. vbi dicitur eſſe neceſſarium ſemper teſtes ſubſcripſiſſe. Sed quidam dicunt eam per hanc corrigi. Vel dici poteſt quòd hic loqtur quando improbatur priuata ſcriptura, ibi quando improbatio fit ex priuata ſcriptura. vnde maior exigitur ſolennitas ibi quam hic.

f ¶ *Cauſa.*] cauſam vocat rationem quare deberur, vt ex cauſa mutui vel emptionis vel ſimili, quæ accipiet fidē. id eſt apparebit vera, vt ſic poſſit debitor conuenīri duobus interuenientibus, ſcilicet, teſtib⁹ tribus examinatione. id eſt, comparatione ſubſequente vt ſubiicit: quo facto in mutuo poſt biennium præiudicat: vt C. de non num. pec. & l. in contractibus. in princ. in ſoluto poſt xxx. dies, vt C. eod. l. in contractibus. §. ſuper in dote. ſecundum ſtatuta tēpora: vt ℨ. de temp. no ſol. pe. ſuper do. §. j. col. vij. in aliis ſtatim ſibi præiudicat: vt C. de non num. pecu. l. generaliter. & ff. de prob. l. cum de indebito. §. fin. Item not. ex hoc §. quod non ſit comparatio ex priuata ſcriptura niſi teſtes ſuperſint. ſecus in publica, vt ℨ. e. §. ſi verò moriantur. Itē nota quòd augmētum teſtium ideo fit, vt comparatio fieri poſſit: non vt ipſi probent cōtractum, quia tunc duo ſufficerent: vt diximus ℨ. eo. §. ſed is.

g ¶ *Factum eſt.*] vt narrauit ℨ. eo. §.

h ¶ *Collatio literarum.*] inducēta vt derogetur priuatis literis, teſtes verò inducebantur ad probandā priuatam ſcripturā, nā ſi eſſent publica, quid opus eſſet teſtibus? & ita à prin. tit. vſque ad §. ſed & inſtrumē ta. loquitur de priuatis ſcripturis tantum: vt patet ex tenore rubricæ. loquitur de priuatis ſcripturis tantum: vt patet ex tenore rubric. ta. loquitur de priuatis ſcripturis tantum: vt patet ex tenore rubricæ.

i ¶ *Cum iureiurando.*] quod prius debent facere teſtes, vt C. de teſt. l. iuſtiuran. Item cautè ibi, quia tā ſcriptura quæ reprobatur, quā quæ ad repro-

reprobãdũ inducitur, ambæ sunt priuatæ. Item no. & ex hoc colligũt quidam. vt hodie semper plus credatur voci viuæ quàm mortuæ. & sic
Voci viuæ plus quã mortuæ creditur. an plus quã corrigitur secundum eos quando ex vna parte est instrumentũ cui volebat derogari: & testes q dendum sit, pro instrumento testificabantur: ex alia vero parte sola collationis dissimilitudo. Vnde nõ sola vox viua: sed cum instrumenta iũcta vincit vocẽ mortuã, & etiã plus est: q̃ scriptura quæ vincit, est priuata. Itẽ caue tibi: quia hæc instrumẽta nõ contradicũt sibi in sẽtentia, sed diuersa sunt. nam primũ dicit te aliqd mihi dbere: & dico à te scriptũ & tu ꝓfers aliud in quo cõtinetur de permutatione vel aliquo alio quod cum alio fecisti: q̃ ego confiteor te fecisse, & fi hoc fecũdũ sit dissimile primo in literis perinde videt, ac si nõ sit verum q̃ contra te induco, sed falsũ: vnde melius diceret hæc litera plus voci viuæ credi, quãdissimili tudini quæ inducitur ꝓ mortuã vocẽ, id est, per scripturã. Ex prædictis patet quod nõ plus voci viuæ quã mortuæ sit credendũ: sed æqualiter duobus testibus & instrumẽto, vt C.eo.l.i exercẽdis. sed quatuor testes vicerẽt instrumẽtũ qui dicerent aliter rẽ processisse, quã scriptũ sit: vt C.de prob. l.cũ precibus. nõ autem tres, quia tabellio vicem testis vnius obtinere viditur secũdũ quosdam. vt C.deresta.l.Domitius. & hoc directo: ꝓ obliquum aũt etiã duo vincunt, vt C.d̃che.sti.l. pen.in fin. vel ibi loquit in priuata scriptura quæ vincitur: i casu tamen nõ recipitur probatio ꝑtra scripturã, quia iuris & de iure est præsumptio: vt C.arb. tu.l.fi.econtra scriptura vincit vocem viuã: quia in multis casibus res acta per scripturã valet & probatur, non per testes: vt per has leges probatur, vt C.si mi.fe.ma.di.l.fi alterius. C.de suffr.l.j. & de non nu.pec.l. generaliter. & de testibus.l.testiũ. & qui testa.face.possl.l hac consultissima. & ff.de proba.l.sensus. & C.de iure emphy.l.j. & C.de sacrosãct. eccle.auth.hoc ins porrectum. & j.de æqua.do.§.quia verò.coll.vij.

Incertum est.

a ¶ *Prudentiæ.*] quia posset apparere magna dissimilitudo. & ratione eius ipsi etiã testes essent supecti: vnde iudex hoc considerat, vt hic & ff.de testib. l. iij.ibi, tu magis, & c.

b ¶ *Veracibus.*] id est, quæ sibi videtur inter scripturam & testes.

c ¶ *Scriptura sola.*] sine testibus facta.

d ¶ *Non sufficiens.*] hoc intellige quando suã abnegat esse depositarius, alias sufficit, vt ff.de proba.l.cùm de indebito.§.fin.

e ¶ *Credulitas.*] scilicet, testium subscribentium.

f ¶ *Testium.*] s.nõ subscribentium, vt ℨ.§. & si quis. & contrarium ibi positum ex l.C.eo.l. comparationis. solue vt ibi modo diximus.

g ¶ *Inuenerit.*] aliàs est inueniatur. & aliàs inuenerit, s.scripturã ipsã & aliàs inuenitur. & quod de iureiurando dicit, dic secundũ Al. q̃ pars parti defert, quia tenet vel recipere vel referre, vt ff.de iureiu.l. manifestè. & l.iij.§. ait prætor. vel iustè recusare, vt C.d̃ re.cre.l.generaliter. §.finaliter. Vel dic verius q̃ loquit de iureiurando à iudice delato. hæc enim scriptura licet priuata inducit aliquã coniecturam, vt hic, & C. de proba.l.instrumenta. quæ est semiplena, ꝓbatio. & sic deferre potest sacramẽtũ, & deberi: vt C.de reb.credi.l.in bonæ fidei. & ff.de iureiur.l. admonendi. nec videat hoc durũ, quasi quilibet posset aliquã scripturam cõfingere. vt sic ei deferatur sacramentũ propter timorem falsi, quem incurreret. Itẽ propter alias multas literas aduersarij. quæ possent cõparari. Itẽ & quia quilibet nõ scit scribere, imo pauci respectu eorũ q̃ ignorãt: cũ ꝓ plurib⁹ lex facta sit, vt ff.d̃ lega. & fe.l.nã ad ea. Itẽ & quia magis deferretur reo quã actori, cũ ipse suæ scripturæ vel sui facti melius nouerit veritatem: vt ff.de iureiur.l.iusiurandũ. & ad pecunias. & q̃a reus est fauorabilior, vt ff.de reg.iur.l.fauorabiliores.

h ¶ *Et.*] pro id est.

i ¶ *Credentes.*] id est, mutuantes.

k ¶ *Et negationem.*] s.veritatis. ex hoc not. quòd prædicta locum habent quando priuatam scripturam quam induco, abnegat aduersarius: aliàs sufficeret cum causa, vt C.de non nume.pecu.l.generaliter.

l ¶ *Instrumenta.*] nunc facit transitum ad publica instrumenta: vt patet ex rubri.

m ¶ *Adiiciatur.*] i.tabelliones scribant nomina testium in fine instrumenti antequã cõpleãt, idest, subscribant ipsi & nomẽ suũ apponãt, secũdũ Io. licet in antiqs in strumẽtis ipsi prin. apponãt quod hic reprobatur. & hæc nomina testiũ secũdũ diuersas terras diuersimodè ponũtur. nam alicubi dicit, testes interfuerunt Titi⁹, &c. alibi signa: manu talis, &c. vt Florẽtiæ, & prout cuilibet placet coaptare. hoc tñ seruet tabellio quod semp seruet eãdẽ formã i subscriptiõe in vno instrumẽto vt i aliis: vt cõparatio fieri possit cũ opus erit, vt j.e.§. fi verò nullus. Itẽ nunquid triũ testiũ exigitur numer⁹? Rñ. non: vt ff.de testa.l. vbi & ẽ rõ: quia tabellio est de numero testiũ: vt ff.de test.l.Domitius. Itẽ nũquid sufficit eos dbere esse præsentes. ãroga tiẽ Rñ. non, vt ff.de test.l. ad fidẽ. nisi in casib⁹ quatuor. vt in solutione, & i solutionis cõfessione: & in testamẽto. & in repudio, vt C.de test. l.testiũ. & j.de testib.§. & licet. i princ. & in fi. & ff.de rep. l.nullũ. Alij dicunt q̃ in obligationib⁹ cõtractis in scriptis exigũtur rogati, nõ aliàs: vt ex ꝑdicto §. & licet alij dicũt quòd semp hodie debẽt rogari per dictum §.

n ¶ *Sicut dictum est.*] s. de præsentia circa priuatam scripturam tantum. vt j.§.proxi. & §.si quis. & §.sed is. Accur.

o ¶ *Oportet.*] posset hic §. intelligi in priuata scriptura: sed verius ẽ, vt in publica loquatur. vt sit cõiuncta materia: & quod dicit signa, i. dicere manu tabellionis, vt i nouellis vel aliud simile signũ: vt crucis: vt ℨ.d̃ testibus.§.j. Vel dic quasdã notas quas faciũt: quidã tabelliões q̃ tñ nihil signi ficant, sed ad cõparationes faciũt vt hic, & quod dicit legere huiusmodi signa, dic, id est, colligere & notare. Vnde versus: Fur aurum, virgo flores, mare nauita, libros clericus, æquinoctia singula quisque legit. Et nota quod ineptè transit ad comparationem.

p ¶ *Aliarum.*] aliàs alienarunt. scilicet, per huiusmodi figuras.

q ¶ *Dictas.*] vt ℨ.eo.§.j. ibi, non enim ita.

r ¶ *Absint.*] ita quod non possunt inueniri.

s ¶ *Inuenire.*] quia infirmi sunt testes.

t ¶ *Pro se.*] aliàs pro se, i. fine instrumẽto: aliàs pro se fine testib⁹ viuentibus. quod exponunt quidam in publico instrumento, dicẽtes q̃ priuato non habetur fides nisi fuerit approbatum, etiam si appareat non vitiatum in sua figura: vt hic colligunt à contrario sensu. sed secus in publico: quia illud per se patet & probat. Alij dicunt quod etiã priuato creditur habenti subscriptionem trium testiũ, sicut publico. & q̃d hoc dicit, ordinant ita. si quidem publicè sit cõfectum, neque tabellio super est quatenus testimoniũ perhibeat pro se, id est, pro instrumento vel per tabellionẽ vel testes. nec obstat C.de testi. l. omnibus. quia hic subauditur quasi testimoniũ, vt C.de fideicom.l.fin. Tu dic retẽta secunda opinione non subauditi quasi. & dic pro se, id est, pro facto suo. nã quilibet testis fert testimonium pro facto suo, id est, pro visu vel auditu suo. sic tabellio, vt C.de falsis, l.fi quis decurio. & ℨ.eo.§. in his. non autem in causa cuius proficuum & damnũ ad eum pertinet, vt ff.quando appel.sit.l.j.§. in propria.

Facit ad hunc §.c.j. in gl.j. in prima extra de fid. instr. vbi dicit quòd sit scriptura authen.

Testes an debeant esse togati.

v ¶ *In ciuitate.*] s.tabellio, vt quia est deportatus, vt instit. de ca.dimi. §.j. quia dicitur sine ciuitate, vt ff.de legat. iij.l.j.§. hi quibus. Vel dic abest causa testimõij ferẽdi, vel simili causa, vt ff.de iudi.l.ij.§. legatis.

x ¶ *Eorum.*] scilicet, notariorum, vt cõtrahentium si subscripserint: vel dic testium, vt ℨ.dicit.

y ¶ *Assumere.*] i.dare fidem subscriptionibus ad sumendum alia instrumẽta vbi iidẽ testes subscripserint, & sic habet locũ quãdo testes sunt literati, & propria subscripserunt manu in charta cõfessionis.

Autem

z ¶ *Autem.*] pro sed.

a ¶ *Procedere.*] iudices volumus. & sic summa subtilitas approbatur. sic ff.de iure do.l.si mulier.§.ex asse. & ℨ.eo.§. oportet. in fin.§. aliàs reprobatur. ff.de iniusto testa. l.posthumus. & instit.de fideic.hære.§. sed quia. & ff. quib.mod.pign. vel hypot. solui.l.sicut.§.si debitori.

b ¶ *Eis.*] cõparationib⁹.

c ¶ *Proferenti.*] i.de ferenti ei, qui ꝓfert instrumẽtum ad probandũ ad qd̃ fit cõparatio: & etiã aduersarius iurabit: vt j.eo.§.si verò nihil. Itẽ no. hic ex forma iurisiuran. quẽ de cõsciẽtia debere satisfacere. sic C.e.l.fi. & de iis qui ad eccle. conf. l.præsenti.§.sicubi. & de iure delib.l.fi.§.licentiã. Sed nonne sufficit semel iurasse: vt ℨ.de iis qui ingre.ad appel.§.fi. Quidã sic. & dicunt illã postistã compositã: licet sit in ordine prior. nam ante illã pluries iurabant. vt ff.de dam.infect.l.quibono.§. quis stip.vel dic hoc speciale, vt dẽ ouo iuretur: quia plus solet timeriq̃d specialiter dicitur quam quod generaliter. ff. de iureiur.l.itẽ apud.§.hoc edictum. aliàs incipit ait prætor. & hoc ideo: quia maior solennitas in cõparatione exigitur quã alibi: vt hoc tit.& maxime ℨ.eo.§.si verò nullus

Iureiurando quis obligatur.

e ¶ *Quicquam omnino.*] s.veritatis.

f ¶ *In rebus.*] id est, in veritatibus. nam res.i.veritas. vt ff.de. Fal.l.j.§. q̃ in rationibus. & ff.de iureiur.l.quoties

g ¶ *Scripserit.*] s.totum dõcũmẽtum: sed solũmodo comprobauit. Accur.

h ¶ *Sed per alium.*] id est discipulum, ipsi tamẽ interfuit comparationi. vt ℨ.detab.§.pen.

i ¶ *Si viuit.*] s.veniat.

k ¶ *Accidunt.*] quæ nec dici, nec enumerari possunt, vt C.de tem.ap.l.fi. §. & cum. Accur.

l ¶ *Adnumeratorem.*] adnumeratorem dicunt quidẽ mediatorem siue proxenetam qui fert testimoniũ, volente tamen vtraq; parte: nõ aliàs, vt ℨ.de testi.§. quia vero legem. Alij dicunt eum esse qui pecuniam pro publico instrumento dedit. Alij dicunt esse procuratorem actoris per quem numeraui t, & hanc appobant. Sed prima vera mihi videtur. Accur.

†momentũ, aliàs documentum.

m ¶ *Tres sint.*] scilicet, tabellio, & ille per quem scripsit documentũ, & adnumerator. Alb.

n ¶ *Conscripsit.*] scilicet, vt minister & tabularij.

o ¶ *Suppeuit.*] id est, subscripsit.

p ¶ *Non valet.*] scilicet, discipulus.

q ¶ *Attestetur.*] solus tabellio.

r ¶ *Non fiat locus.*] s.ex necessitate, vt in nouellis: eo. & est ratio q̃a veritas per ipsum declaratur auctorẽ. vt C.ad l.Corn.de falsi.l.fi quis decurio. Accur.

s ¶ *Fiatum.*] quia dicit se fecisse.

t ¶ *Monimentum.*] i.probationẽ. Sed quid si testes nõ fuerint appositi in instrumẽto, nũquid habet locũ quod hic dicitur? Rñ. nõ. nã in prin. exigo testes, vt ℨ.c.§. fed si instrumenta, sed in testificatione nõ, vt hic.

u ¶ *Defunctus est.*] naturaliter vel ciuiliter, vt quia deportatus est. quo casu pro mortuo habetur. ff.de cõtra tabul.l.j.in fine. maximè quo ad ferendum testimonium: vt si ponas eum publico iudicio damnatum & per hoc infamem: vt ff.de public.iu.l.infamem. ideo non potest esse testis, vt ff.de test.l.iij.§. lege Iulia.

interdicimus) per omnem autẽ [z] subtilitatẽ procedere [a]. & omnino si putauerit eis [c] iudex oportere credi: etiã iusiurandum iniicere proferenti [d]: quia nihil maligni conscius in eo quod à se profertur, nec quamdam artem circa collationem fieri præparans, sic v ̃itur eo: quatenus neque perimatur quicquam [e] omnino, & per omnia munitio in reb⁹ [f] fiat.

¶ *Ex hoc §. habes quomodo & qualiter & quo ordine procedatur ad comparationẽ instrumenti publici scripti per discipulũ tabellionis vel ipsum tabellionem. Angel.*

¶ In his verò quæ cõficiuntur publicè documẽtis si tabellio venerit, & testimonium perhiberit cum iureiurando, fiquidẽ nõ per se scripserit [g], sed per aliũ [h] mini strãtem sibi, & ille si viuit [i], fiquidem possibile omnino est eum venire, & nulla causa prohibet eius aduentũ, ægritudo fortè valida aut quælibet aliarũ necessitatum, quę hominibus accidũt [k]. Quod si etiam adnumeratorẽ [l] habuerit instrumentum & ipse aduenias: vt tres sint [m] testificantes, & non vnus. Si verò neq; adnumerator assumptus est, & instrumentum, ipse tabellio totũ per se conscripsit [n] atq; suppleuit [o]: aut si etiã q̃ hoc cõscripsit, non est: aut aliter ipse venire nõ valet [p]: tñ cũ iureiurãdo proprię completioni attestet [q]: vt comparationi nõ fiat locꝰ [r]: sint etiam sic credibilia documẽta. testimonium emꝰ & ex voce cõplẽtis factũ [s] & iusiurandũ habens adiectũ præbuit quoddã causæ moni mentũ [t]. ¶ Quòd si tabellio defunctus est [u] & testimoniũ perhibeatur suppletioni [x] ex alia collatione: si quidem etiã sic habeat eũ qui conscripsit instrumentum vi uentem [y] & adnumeratorem: ad ueniant & illi, si quidem præsentes sunt: & habeat ex collatione adimpletionũ [z] & ex testibus causa fidẽ. ¶ Si verò nullus [a] horum fit, tunc fiat quidẽ cõpletionum [b] collatio: non aũt sola hæc ad hoc sufficiat, sed & aliorum subscribentium forte aut contrahentium scripturæ examinentur: vt ex plurimis comparationibus tam completionis [c], quàm subscribentiũ forte, aut etiam contrahẽtium vna [d] quædã colligatur vndique & efficiatur fides. Si verò nihil [e] aliud inueniatur præter collationem instrumentorũ, quod hactenus valuit, fiat [f]: vt qui profert ad collationis documentum, iuret solemniter [g]. Vt autẽ aliquod omnino causa ſumat augmentum ad maiorẽ negotij fidẽ: & ipse qui hoc petit fieri, iuret [h] quia non aliam idoneã habens fidem ad collationem instrumentorum venit, nec quicquam circa eã egit aut machinatus est, quod possit forte veritatem abscondere [i], de quibus [k] licebit sese liberare contrahentes, si consenserint [l] vtrique ad hoc venire vt insinuent [m] instrumenta, & profiteantur ea sub gestis monumentorum ipsi contrahentes, quatenus priuentur, nequitia & corruptione & falsitatibus & quæcunque [n] alia mala corrigentes, præsentem promulgamus legem iis, quæ dudum [o] à nobis in collationibus literarum factarum per scripturam propriæ manus sancita sunt, in sua virtute manentibus: proculdubio & in his, qui literas nesciunt, quæ olim valent in iudiciis, suam habentibus firmitatem: quoniam quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem hæc talia competentem.

¶ *Contractus supra libram auri celebratus in scriptis ab imperito literarum, quinque testium eget solennitate, inter quos connumeratur tabellio: si autem sine scriptis sit cõtractum, testibus autem interuenientibus causa deciditur. Bart.*

x ¶ *Suppletioi.* i. cõpletioi nõ à testib⁹, q̃a mortui sũt. sed ex alia, &c.

y ¶ *Viuentem.*] id est ministrantem tabellioni.

z ¶ *Adimpletionum.*] i. signorum & notarum quæ implent, id est cõplent instrumentum. non autem subscribentium, sed quãdo nullus superest, etiam subscriptionum fit comparatio: vt j.proxi.§.

a ¶ *Si verò nullus.*] s. neq; tabellio neq; adnumerator neque minister. Accursius.

b ¶ *Completionum.*] scilicet, tabellionis. Accu.

c ¶ *Tam completionis.*] i. inducãtur instrumenta alia eiusdẽ tabellionis: q̃ hoc cõpleuit, & alia instrumẽta quibus iidẽ testes subscripserũt & alia quibus iidẽ cõtrahẽtes.

d ¶ *Vna quædã.*] i. vna qualisqualis. nec esũ pro veritate omnino habetur, licet ei ſtetur. nõ esũ ita scribit, & c. vt ℨ.e.§.j.

e ¶ *Si vero nihil.*] repetit eũdẽ casum vt addat.

f ¶ *Fiat.*] quid erit hoc? Rñ. q̃d sequitur, vt quilibet iuret. vt C.e.l.cõparationes. §. omnes autẽ.

g ¶ *Solenniter.*] i. tactis Euangeliis: vt ℨ.iusiurãdũ quod præ. in princi. Sed qualiter iterũ iurabitur, cùm semel iam de calũ. iuratum est? Rñ. vt ℨ.e. §. si verò moriatur.

h ¶ *Iuret.*] s.quod sequitur & aliquid additur in forma huius sacramenti ei quo dicitur. C.e.l.cõparationes. §. omnes aũt. & propterea hic dicit. vt autem aliquod, &c.

i ¶ *Abscondere.*] qualiter iudex cõparationẽ faciat? Rñ. quidã q̃ cõmittetur cuidã scriptori peritо & eius renuntiationi stabitur siue denũtiationi: vt C.de re mi.l.semel. Iudex non est qui literas non cognoscit. vt ℨ.de iur.§. j.col.vj. Itẽ facit ff.finiũ reg.l.si irruptiõe. §. fina. sed potest secũ adhibere scriptorẽ peritũ. Acc.

k ¶ *De quibus.*] s. litibus vel difficultatibus comparationum. Accur.

l ¶ *Consenserit.*] tempore cõtractus.

m ¶ *Insinuent.*] q. d. si dubiũ est de fide chartæ, fiat ꝓdicta cõparatio. si aũt cõsentiãt ambæ partes in principio cõtractus vt instrumẽtũ insinuatur ad æternã rei memoriã, & abinde chartæ fides est ꝓdubitata, & in tali publicatiõe nõ est opus testibus: vt C.de do.l.in donationib⁹. Sed an ẽt post lit. cõt. possit fieri talis insinuatio? Rñ. sic tribus rõnib⁹. Prima, q̃a sic est in testamẽti publicatiõe, vt ẽt postea fiat. i. post testm factũ: vt C.de test.l.publicati. & idẽ in do. propter nu. vt ℨ.vt frat. filij. §.j col.ix. Itẽ quia iudicia sunt oĩa absolutoria: vt inst.de perp.& tẽp. act.§.fi. Sed ad q̃d fieret tunc insinuatio: cũ nihil fieri debeat nisi q̃ re⁹ soluat? Rñ. põt esse q̃ annua præstatio faciẽda est ex illo instrumẽto: & licet ratione præsentis anni assentiret: non ita faceret in futuris. Itẽ quia tractaretur de indebito soluto: nisi insinuaretur hæc scriptura.

n ¶ *Et quæcũque.*] supple & q̃buscũq; aliis malis quæcũq;, &c. Sed q̃ sunt hæc alia mala? Rñ. perfidia & negotio: vt ℨ.eod.§.si tamẽ quisquã.

o ¶ *Iis quæ dudũ.*] duo dicit hic §. primũ q̃ ea q̃ dicta sunt de collatione priuatæ scripturæ cõtrahẽtiũ sunt firma, s.vt fiat collatio, si illa scriptura habeat ꝓtiã & subscriptionẽ testiũ: vt C.e.l.cõpartiones. vt ℨ.e. §.sed is. & §.sed & si qs. Itẽ q̃ fiat si qs ea vtat. vt ℨ.de iis q̃ ing.ad ap.§. illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud.& secundū quod ea quæ olim valent in iudiciis,suam habent firmitatem:& in his,ſ.qui literas neſciūt, quādo acceperant formā talia competentē,i.tabulis cōueniētē:& hęc antiqua forma narratur ſtatim proximo §.oportet verò,&c.& hęc dictio proculdubio poteſt cū precedentibus vel cū ſeq.legi.& ſic in nullo eſt defectiua hæc litera. Alij ſupplēt hic & in his&c, q. d. & iis in ſuis virtute manētibus quæ ſancita ſunt in his,&c. Accu.

a ¶ *Oportet.*] Si vis q̄ fides habeatur inſtrumētō,nō tāmen imponit neceſsitatem.ſic ff.de iuſti. &iur.l.j.nam hæc conſtitutio cōſulit tantum. vt ℨ.eo.§.ſi tamen quiſquā. aliàs imponit neceſsitatē,vt C.d legi.& con.l.j.

b ¶ *Tabularios.*] plurale pro ſingulari.ſic ℨ. de hær.& falci.§.ſi verò.& C.de iure delib.l.ſi.§.ſin aūt dubius eſt.Vel dic q̄ reſpicit multos cōtractus vbi ſingulariter multi ḋ bent eſſe tabularij.

c ¶ *Maxime.*] hoc maximè abūdat: vt & aliàs C.de teſta.ma.l.ſi.§.j. nā omnino debēt eſſe noti, vt dixiſ.eod.§.ſedis.Vel poteſt cū precedentibus coniungi hæc dictio maximè.qnaſi dicat maximè vbi ſunt tabularij.& tunc ſimiliter abundat.

d ¶ *Atteſtentur.*] i.propriā ſcripturā profiteantur,quia etiā &c.vt ſubiicit,nā omnes teſtes debent ſubſcribere,vt dicitur in nouellis eos.Accu.

e ¶ *Scierunt eum.*]id eſt, cognouerunt eum eſſe imperitum.

f ¶ *Quinq;.*] ſed quare plures exiguuntur teſtes ab imperito quā perito, vt hic innuitur?Quidam dicunt in fauorem mariti,ne decipiatur:cū præſentia tot bonorum viro rum adhibeatur. Tu dic quòd in eorum odiū, q̄a aliàs inconuincibiles eſſent, niſi tanta ſolēnitas adhiberetur,vt ℨ.de tab. §.j.col.iij.Itē quia ſe grauauit vt in ſcriptis contraheret:cum erat imperitus,vnde quaſi ſe arctauerit,nó ſuccurritur ei: vt ff.qui ſatiſd.co.l.ſi fideiuſſor.§. ſi neceſſaria. Item nota hic quinq; teſtium numerum adhuberi: vt & alias in teſtamento ruſtici , vt C.de teſt.l.fin.quandoque exiguntur plures , vt C.de proxi.ſacro.ſcri.l.vnicuique. lib.xij.

g ¶ *Inter quos.*] i.de numero eorū erit q̄ ſcribit p̄ cōtrahēte,hoc eſt tabellio:& ſic tabellio eſt de nume.teſtiū ª: vt hic,& ff.de teſta.l.Domitius.&C.q̄ teſt.fac.poſſ.l.hac cōſultiſsima. Alij dicūt q̄ tabellio nō eſt de numero teſtiū,& q̄ hic dicit q̄ de numero qui ſcribit p̄ cōtrahēte tantū ille & nullus alius videt ſcribere totū inſtrmētū,niſi tabellio,q̄ eſt cōtra iſtorū opinionē qui exponūt q̄ quidā exteſtib⁹ ſcribet totū p̄ contrahēte,i.caput & finē,nō aūt totū inſtrumētū. iā eſt nihil ſeruare ét tabellioni.vel dic totū quod erat ſcripturus cōtrahēs:hoc ē cōfirmatione cōtractus. Itē tūc ſcribit totū, quod erat ſcripturus q̄n eſt omnino illiteratus , alias parū ſcribere debet poſtea teſtis ,p eo vt ſubiicit ibi,aut poſtea.vnde pōt hic notari q̄ nihil ſciētis & parū ſciētis æqualis eſt cōditio quò ad numerū teſtiū:nā in vtroq; caſu adhibētur quinq; vt in hoc§.ſed nō quo ad ſcripturā:quia vnus nihil ſcribit: alius parū.forte ſignū crucis,quod ſcribit præponi,vt dicit i nouellis.

h ¶ *Et hæc dicimus.*] quæ prox.dicta ſunt.

i ¶ *Per teſtes.*] ſ.duos,imo tres , vt ſtatim patebit in diſtinctione, ſed dicas q̄ hic tantum defuit ſcriptura,ſed fuit vltra librā auri:ſed & ſi eſſet infra libram auri duo ſufficerent ,vt eadem diſtinctione patebit.

k ¶ *Percipiet.*] ſcilicet,intentio actoris:& quod dicit de iureiurando

† Et poſtquā imperitus ſanctā crucē fecerit.Iulian⁹ ſic habet. qđ in edit. græcis , deeſt.

† Cōcor. cū hoc tex.c cū vniuerſorū. poſt med.cū gl. ſuper verbo,ſimplicitati.extra de rerum permuta.

Tabellio an ſit de numero teſtium. a Quōdo notarius geret vicem vnius duorūve teſtium,vide in ca. quoniam cōtra. in gl. fi. vbi etiam per doct. extra de prob.

¶ Oportet ª verò in iis,qui literas neſciunt,& teſtes , & omnino tabularios b adhiberi,in quibus locis ſunt tabularij, maxime c autē teſtes non ignotos contrahentibus:vt quidā ſcribāt pro illiterato aut paucas literas ſciente: alij verò atteſtentur d : quia etiā præſentib⁹ eis, hæc geſta ſunt, & ſcierunt e eū:& ita taliū inſtrumentorū ſuſcipiatur fides , manifeſtum exiſtens, quia nō minus quā quinque f teſtes in his talibus adhibēdi ſunt:inter quos g erit.& q̄ ſcribit pro contrahēte, aut totū , aut poſtea quæ † poſt paucas literas illius poſita ſunt,quatenus nihil omittatur de ſumma ſubtilitate.

¶ Et hæc dicimus h ſuper inſtrumentis ex ſcripto confectis. nā ſi quis facere quemlibet contractū ex nō ſcripto voluerit,hoc manifeſtū eſt, quia aut per teſtes i aut per iuſiurandū fidē percipiet k :actore quidē teſtes deducēte, pulſato aūt iurante aut referente , ſi cuti iudex negotium diſpoſuerit.

¶ Vt aūt nihil ſit l neq; horū inemendatū:illud quoq; adiicere legi bonum eſt , vt ſi vſq; ad vnā auri librā fuerit contractus:huiuſmodi obſeruationem m in hoc minimè cuſtodiri n , ſed ſecundum hoc quod tūc actū eſt o cauſam fieri, vt non † de rebus exiguis maximas attritiones p homines ſubſtineant.Hæc autē omnia tenere in ciuitatibus volumus. nam in agris q (vbi multa ſimplicitas eſt, & neq; ſcribentiū aut teſtiū multorum copia eſt) quæ hactenus apud eos valuerunt : & nunc ſit etiā firma r . hoc enim & in ipſis teſtamentis quibus maxime ſtudemus iamà nobis ſancitum eſt s, valeat itaq; lex in omnibus quæ poſt hæc facienda ſunt inſtrumentis & contractibus. quod enim iā tranſiuit, cur quiſpiam ſanciat t : Hanc aūt legē peperit contentionū multitudo factarū quidē in litibus,apud nos aūt introductarum, quatenus quotidie inter ſeſe contendere homines compeſcamus, præauferentes eis altercationes per legislationis v ſubtilitatem. Quapropter conuenit tuam eminentiā hæc cognoſcentē manifeſta omnibus facere ſubiectis & qui hic ſunt & qui in gentibus. etem ad alios glorioſiſsimos præfectos, qui in Heſperia x ſunt & in Lybia & qui in Septentrionalibus y (dicimus autem in Illyrico z) ſcripſimus a : vt omnis nobis reſpublica plena b fiat hac lege ſubiectorum mediante c concuſſionibus.Dat. prid.non.Iun.C.P.Imp.D.N. Iuſti. P.P.A.anno xij.Ioanne V.C.Coſſ.

Tabellio an ſit de numero teſtium. a Quōdo notarius geret vicem vnius duorūve teſtium,vide in ca. quoniam cōtra. in gl. fi. vbi etiam per doct. extra de prob.

HAEC CONSTITVTIO INTERPRETATVR priorem conſtitutionē d de iis qui ingrediuntur monaſterium.& de ſubſtantiis eorū,& ex quo tempore oportetat eam valere.

TITVLVS IIII.
NOVELLA LXXV.

¶ *Qui monaſterium intrare voluerit,poſt ingreſſum de ſuis bonis nullo modo diſponere poteſt,quod habet locum in illis,qui poſt legē de monachis monaſterium ingrediuntur,non in illis qui ante ingreſsi fuerunt : quia bene poſſunt de ſuis bonis diſponere etiam poſt illam.Ang.*

¶ Idem Imper.A.Ioanni glorioſiſſ.Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli,& patritio.

Ausa talis e ad nos peruenit quam exiſtimauimus oportere competenti vti à nobis interpretatione ſimul & adiutorio. Cognouimus etenim quia mulier quædam habens cederet l.libras auri,vt C.ſi cer. pet.l.ſi.Si autem publicè, tūc ſimiliter tres ſunt neceſſarij,vel forte ſufficient duo cùm tabellione , vt ℨ.e. §. & hæc diximus.& ℨ.e.§.ſed & ſi inſtrumenta.& dicitur fieri in ſcriptis quandocunque fit inde ſcriptura,& inter eos agitur,vt fiat,vt C.e. l.contractus.licet alij dicant tunc demum quando agitur , vt nō aliter valeat ꝓtractus.& inducūt ℨ.e.§. & hæc dicimus.& hoc in ciuitate.in villa autem ſerua iura vetera.quod dic vt hoc §. hæc aūt omnia,

a ¶ *Scripſimus.*] ſ. q̄ faciant manifeſta omnibus ſuis ſubditis. Accur.

b ¶ *Plena.*] i.oēs ſciāt eā.vel dic plena,i.abundans.nā prius per falſitates homines depauperabātur,& cōcutiebantur, vt ſubiicit.ammō nō ſic:& ſic reſpublica erit plena habēs locupletes ſubiectos,vt ℨ.vt iu.ſi ne quo.ſuff.§.cogitatio.& inſt.d̄iiſq; ſunt ſui vel ali.iur.§.expedit eū.

c ¶ *Mediante.*] ſcilicet,hac lege.

HAEC CONSTITVTIO INTERPRET. &c.

d ¶ *Conſtitutionem.*] ſ.illam ℨ.de monachis.§.illud.

e ¶ *Ausa talis.*] interpretatione cum nos ſoli hoc poſsimus. vt ℨ .C.de legi.& conſti.l.vlti.& l.j.Accur.

Lex

a ¶ *Lex.*] vt ℨ.de mona. §.illud quoque.

b ¶ *Nec poſſe.*] hoc innouatur. quia & poſtea pōt.vt ℨ. de ſanct. epiſcop.§.ſi qua mulier.colla.ix.Accur.

c ¶ *De propriis.*] quondam.

d ¶ *Dedicare.*] id eſt,ad eccleſiam trāsferre. impropriè,eſi ponitur : & hoc intellige cū ſeculo abrenuntiauerit: vt ℨ.de mo.§. ſi verò filios. §. ſi quis.colla.j.

e ¶ *Metuere.*] ſe dicebat mulier.

f ¶ *Poſterior.*] quæ eſt ℨ. de mon.§.illud quoque.

g ¶ *Oportere.*]ſupple:& ideo ſancimus oportere.

h ¶ *Hæc.*] ſ.dicta in d.l. de mona.

i ¶ *Manifeſta.*] ſcilicet, hoc quia,&c.

k ¶ *Quia.*] i.quòd.Azo.

l ¶ *Conſtitutione.*] ℨ. de mona.§.illud quoque.& facit ℨ. vt fac. no. con. colla.v.& ℨ. nulli iudic. li.habere lo. ſer.§.ſi qſi. colla.ix.

m ¶ *Habitauerit.*] licet hodie nō habitet,quia ḋ ceſſit teſtatus ante cōſtitutionem de monachis.

n ¶ *Haſtenus.*] i.adhuc.

o ¶ *Monaſterium.*]ſ.trāſmittere quod eſt ℨ.Acc.

p ¶ *Diſponere.*] ita enim erat ante prædictā l. de mona.vt C.de ſacroſan. eccl.l.generaliter.

q ¶ *Legem.*] ſcilicet, de monachis.

r ¶ *Prius.*] aliàs prioris.

s ¶ *Licet.*] id eſt,licitum fuerit.Accur.

t ¶ *Noſtræ legi.*]i.noſtra lege:vt ita ablatiuū conueniat alteri,ſ. faciente. quaſi nec lex poſterior piudicabit ingreſsis ante legem in iis q̄ primò licebant,vt hic.nec primò licita præiudicabunt ſequenti legi cōtra eos qui poſtea ingrediūtur: vt ℨ.proxi.

v ¶ *Poſſibile.*] conueniens.

x ¶ *Hoc fieri.*] i.ſtatui.

y ¶ *Oportuiſſet.*]i.ingredientes. quid eñ peccauit antiquitas,&c.vt C. de ſta.l.teſtamenta.

z ¶ *Si verò.*] pro enim, ſic ℨ.de hæred.& falc.§. ſi verò enim.

a ¶ *Lege.*] cū teſtabitur: ſed poſtea.Azo.

b ¶ *Relinquere.*] no.legē ad futura trahi : vt C.de leg.& conſt.l.leges.& ℨ. vt factæ no.conſti.colla. v.& ℨ. vt liber.de cæt.§. j.in fi.niſi caueat expreſſē vt ad ꝑterita trahatur:vt C.de vſur. l.eos.

c ¶ *Diſponere.*] hæc conſtitutio eſt inutilis,ſcilicet, cum nulla de illis p ſonis viuat quæ ingreſſę fuerant ante legē de monachis.

filiū ſibi ex nuptiis legitimis procreatum,voluit quidem ſegregare à ſe communi iſta conuerſatione, & in quodam mulierum monaſterio commanere, plurima bona faciens mulieribus reuerendiſsimis ibidem congregatis. Et quoniam noſtræ pietatis lex a vult eos qui ſe monaſteriis dederint, ſeu viros ſeu mulieres , antequam ingrediantur monaſterium. eò quo voluerint modo, quæ ſua ſunt diſponere:nec poſſe b poſtquam ingrediūtur monaſterium,vlteriùs agere quicquam de propriis c vt pote domini rerum non exiſtentes vlterius, eò quòd ſanciuerimus nos huiuſmodi viros & mulieres cum corpore & anima , ipſo ingreſſu ad monaſterium , dedicare d ſe ſuáſque ſubſtātias , & ii quidem diſceſſerint, manere etiam ſic eorum ſubſtantias in monaſterium, eò quòd domini harum vlterius non exiſtunt , hinc autem metuere e nc fortè quamuis noſtra conſtitutio multò poſterior f ſit quam quod in prædictam venerabilē domum ingreſſa eſt , aliqui prohiberent eam proſpicere ſuo filio: & oportere g propter prædictū metū hæc h interpretari , & lege noſtra fieri manifeſta i , quia k nihil læſa ſit aut ipſa aut filius eius circa eius ſucceſsionem ex memorata conſtitutione l : propterea ſancimus ſi quis monaſterium habitauerit m vir aut mulier ante prædictam noſtram conſtitutionem,aut hactenus n habitat , & maximè filiis exiſtentibus , nullam habere neceſsitatem nunc eorum ſubſtantiam in monaſterium o , ſed filio aut filiæ tranſmittere , aut totam, aut etiam partem ſuæ ſubſtantiæ: aut etiam quo voluerit modo res ſuas diſponere p : vt pote primam illam legem q alia noſtra hac conſtitutione interpretante (eos enim qui ſemel ante memoratam dudum noſtram legem monaſteria intrauerint , † in nullo poſteà poſita ex contriſtatura eſt aut ablatura eorum , quæ priùs r eis , vt liceat s , data ſunt) neque priùs noſtræ legi t impedimentum penitus facientes , eò quòd neque poſsibile ſit v hoc fieri , x vt oportuiſſet y priùs diſponere , & ita ingredi in monaſterium. Si verò z nulla tunc tali lege a poſita , in monaſterium ingreſſa eſt : quo modo fieri potuerit conuerti ordinem legis,& exigere eos qui prius ingreſsi ſunt monaſteriū,illa facere quæ prius ignorata , poſtea per ſacram noſtram conſtitutionem ſunt innouata. Sed vnumquēque competit ſecundum ſua tempora expectare , & ea quidem quæ poſt legem ſunt , ita quærere fieri ſicut lex vult. Si quid autem ante legē ſubſecutum eſt: hoc non commouere neque perſcrutari , ſed in priori figura relinquere b .

Hæc igitur lex pro interpretatione vtili poſita ſit prioris noſtræ illius conſtitutionis: vt illa in poſterioribus temporibus ex quo facta eſt, locum habeat & iis qui poſteà conuertentur, viris, ac mulieribꝰ poſita ſit : ſibique poteſtatem in illis cuſtodiat : nihil horum quæ anteà fuerint perſcrutando : cùm licentia ſit prioribus viris ac mulieribus qui habitauerunt , aut etiam hactenus habitant in monaſteriis , & maximè filiis exiſtentibus, ſuas res, quo volunt diſponere c modo. Tua igitur eminentia quæ placuerunt nobis & per hanc ſacram declarata ſunt legem,ſolenniter per programmata ſua omnibus facere manifeſta feſtinet. †

† Inhabitauerint.

VT NON LVXVRIENTVR HOMINES CONTRA naturam,nec iurent per capillos Dei, aut aliquid huiuſmodi,neque blaſphemet nec in Deum.

TITVLVS V.
NOVELLA LXXVII.

¶ VT NON LVXVRIENTVR homines contra naturam,&c.

d Mnibus.] creditis,id eſt, ſubiecti.

e ¶ *Placationem.*] id eſt, pietatem vel miſericordiam.

f ¶ *Vult.*] non enim vult Deus mortē peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat.Al.nā & eccleſia nulli gremiū ſuū claudit.vt C.ſi um.tri. & fid.catol. l.inter claras.i fi.epiſtol.

g ¶ *Grauiſsimis.*]i.ſodomitis.Al.

h ¶ *Et ipſi naturæ.*] C. de ſum.trin.&fide cath. l.in epiſtola.

i ¶ *Et ciuitates.*]ſcilicet, Sodoma & Gomorrha. quod dic vt in hiſtoriis. Accur.

k ¶ *Ad hæc.*] i.iuxta a.

l ¶ *Iurant.*]i.iurantes abſtinere & poſt redeunt ad vomitū. qđ grauiꝰeſt curare:vt de infirmo dicitur qui recidiuat.

m ¶ *Non iurare.*] ſ. abſtinere repete.

n ¶ *Capillos.*] ſ.Dei.

o ¶ *Si enim.*] ſic cōtra ℨ. de mona. §. hinc autem.in fin.§.coll.j. Ioan.

Ecclēſia nulli gremium claudit.

† D.Id.O.Imp.DN Iuſti.P.P.A.anno xij. Io. V. C. Coſſ. Indi.ij.

¶ Imperator Iuſtinianus A.Conſtantinopolitanus.

Mnibus hominibus qui rectè ſapiunt, manifeſtum eſſe putamus : quia omne nobis eſt ſtudiū † & oratio vt crediti d nobis à domino Deo bene viuant, & eius inueniant placationem e: quoniam & Dei miſericordia non perditionem , ſed conuerſionem & ſalutem vult f : & delinquentes qui corriguntur , ſuſcipit Deus ; propter quod nos omnes inuitauimus Dei timorem in ſenſibus accipere, & inuocare eius placationē. & nouimus quia oēs qui dominum diligunt & miſericordiam eiꝰ ſuſtinēt, hoc faciunt. Igitur quoniā quidam diabolica inſtigatione comprehenſi , & grauiſſimis g luxuriis ſemetipſos inſerunt , & ipſi naturæ h contraria agunt:iſtis iniungimus in ſenſibus accipere Dei timorem & futurum iudicium, & abſtinere ab huiuſmodi diabolicis & illicitis luxuriis, vt non propter huiuſmodi impios actus ab ira Dei iuſta inueniantur, & ciuitates i cum habitatoribus earum pereant. Docemur enim à diuinis ſcripturis : quia ex huiuſmodi impiis actibus & ciuitates cum hominibus pariter perierunt.Et quoniā quidā ad hæc k quæ diximus, & blaſphema verba , & ſacramenta de Deo iurant l Deum ad iracundiam prouocantes:iſtis iniungimus abſtinere ab huiuſmodi & aliis blaſphemis verbis, & non iurare m per capillos n † & caput,& his proxima verba: Si enim o † contra homines factæ blaſphemiæ impunitæ non relinquūtur multo magis qui ipſum Deū blaſphemant,digni ſunt ſupplicia ſuſtinere. ¶ Propterea igitur omnibus hominib.huiuſmodi præcipimus à prædictis abſtinere,& dei timorem in corde accipere, & ſcilicet, cum nulla de illis p ſonis viuat quæ ingreſſę fuerant ante legē de monachis.

† Aliàs ſtudium vt omnino crediti, &c.

† Concor c. & ſi Chriſt⁹. poſt prin.cū gl. ſuper ver. creaturā. extra de iure iurā.vbi pro hiberetur iura re per creaturam.

† Facit ad hoc c. ver. gentis.extra de hæreticis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

τνομοτε-
ctor.
Concor.c.
vt clericorũ
iniores. cum
gl.ij.extra
vita & hone
sta.cle.

a Legibus.] C.ad legẽ Iul.de adulte.l.cũm vir. & inſt.de pub.iudic.§.item lex Iulia.

b Suppliciis.]vltimum ſupplicium ſolam mortẽ interpretamur:vtſſ.de pœn.l.vltimum.

c VT LIBERTI DE CÆTERO AVREO &c.

Hæc prima pars expeditur.] cod. vſque ad §. ſi quis autem.

d Celebratione.]in hac ſecunda parte duo dicũtur : vnum de libera, & aliud de ancilla. & hæc expeditur ſ.eo. §.hic ſimiliter.

Perfectis.]pót legi datiuè & ablatiuè.

f Liberabimus.] vt C.ddedi.li.tol. Accur.

g Excluſimus.] vt C. de lati.liber. tol.

h Largianum.] quod tractabat circa legẽ Iul. vt inſt.de iniu.lib. §.pen. & quę erat diſſeretia inter latios & dediticios,& plenè liberos,dic vt inſt. de liber.§.fin. Accur.

i Aetatibus.] manumiſſi vel manumiſſoris: vt Inſti.de libertin.in fi. niſi ſit minor xxv.an.olim. hodie xviij.vt inſt.q ma. non poſ. §. cum autem.

k Perfectius.]id eſt.libertas plena.q.nó ſolum circa minores libertates correximus, ſed etiã circa plenam.

l Neque enim.]interpoſitio eſt.

m Subſequens.] id eſt, ſubſequenter ſtatim.

n Annulorum.] quod ideo ſic dicitur, quia olim don poterãt liberti ſecũdũ quoſdam ferre annulos. Sed nos cõtra:q a lege cautũ nó inuenitur, ſed bene ferebãt ex neceſſitate: & erat imago libertinitatis:vt C.diurnur.an.l.vltimũ.& habet patron* etiã bon.poſſeſſ. contra tabu. vt ff.de bo. liber.l.eriam.

o Regenerationis.] vt ingenui nati videant:nõ eſt tamen omnino idem ſi per principẽ viuẽtem reſtituti eſſẽt nati alibus: quia tũc vt ingrati accuſari nõ poſſunt: vt C.de bo.lib.l. vltimũ. ſed hic poſſunt:vt ſ.proxi. §.ergo quãtum ad indignitates vel matrimon.a eſt hoc ſecũdũ Azo. nõ aũt quo ad patronũ eſt ingenuus : vt ſ. §.illud autẽ no. hic quod cũ aliquid conceditur,& ea quę illud faciũt, ad plenũ cõcedi videtur:vt C.de bo.vacan.l.ſi quãdo.lib.x.& ff. de conſti.prin.l.fin.

p Perſcrutamur.] duo nota.

q Illud vero adiicimus.] in græca ꝓſtitutio vt non ſuas perdat animas. Si nautem & poſt huiuſmodi noſtrã admonitionẽ inueniãtur aliqui in talibus permanentes delictis: primum quidem indignos ſemetipſos faciunt Dei miſericordia: poſt hæc autẽ & legibus consti tutis ſubiiciũtur tormentis. Præcipimus enim gloriosiſſimo præfecto regię ciuitatis permanentes in prædictis illicitis & impiis actib* poſt hanc admonitionem noſtram comprehẽdere, & vltimis ſubdere ſuppliciis, vt non ex contemptu talium inueniatur & ciuitas & reſ publica per hos impios actus lædi. Si enim & poſt hãc noſtrã ſuaſionem quidã tales inueniẽtes, hoc ſubtercelauerint : ſimiliter à domino Deo cõdemnabũtur. Ipſe etenim glorioſiſſimus præfectus ſi inuenerit quoſdam tale aliquid delinquẽtes, & vindictã in eos nõ intulerit ſecũdùm noſtras leges: primum quidẽ obligatus erit Dei iudicio: poſt hæc autẽ & noſtrã indignationem ſuſtinebit.

VT LIBERTI c DE CAETERO AVREO NON INdigeãt annulo & vt priſtinis reſtituãtur natalibus & de celebratione dotalíũ inſtrumentorũ in libertis mulierib* facta & hoc ipſo etiam nuptias legitimas fieri, & filios ſuos ſi nuper etiam ancilla fuerit & ipſam liberam eſſe celebratio ne dotis & nuptias legitimas & qui ex ea proceſſe rint filios ſuos.

TITVLVS VI.

NOVELLA LXXXVIII.

Imperator Iuſtinianus A.Ioanni gloriosiſsi.per Orientem prætoriorũ præfecto,iterum exconſuli,& patricio.

PErfectis e omnib. bonis à magno Deo datis,exiſtimauimus oportere & ipſas ſeruorum libertates, cũm à priore conditione à dominis liberantur, eis omnino puras & infuſcatas & perfectas efficere, & propterea etiam dedititiorũ in iuria liberauimus f libertates & latinitatas † velut imperfectas excluſimus g : & iterationes ſuperfluas demonſtrauimus . & Iuliam legẽ & largiauũ h odiuimus ſenatuſconſultũ, vt pote in initio inaniter introductũ, & rectè poſt modum reprobatum:ſolamque valere Romanam ciuitatem in libertatibus volumus : non locis, non ætatibus i non alio quodam cauſam diſcernentes. Quoniam autem ſemper aliquid melius de noſtris ſubiectis tractamus : etiam ipſum quod perfectius k datum eſt à maioribus, exiſtimauimus oportere adiecimus ampliare. q Propterea ſancimus ſiquis manumittens ſeruũ aut ancillam ſuam ciues denũtiauerit Romanos (neque enim l aliter licet) ſciat ex hac lege quia qui libertatem acceperit habebit ſub ſequens mox m & aureorum annulorũ n & regenerationis o ius & non iã ex neceſſitate hoc à principibus poſtulabit:neque indigebit omnino vlla ſcrupuloſitate: ſed libertatis virtute hæc omnia ſubſequetur : hac noſtra lege ex præſenti die inchoante. Non enim aliquid horum quæ priùs facta ſunt, perſcrutamur p .Firmamus igitur omnia præcedentia, vt valeant ſecundũ eos per quos facta ſunt, modos. ſed hæc quidẽ ſic habere ſancimus.

Libertus licet liber efficiatur ex manumiſſione, & ciuis Romanus: tamen manumittens ius patronatus habet, niſi ei remiſerit: & debet libertus patrono reuerentiam exhibere, & iniuriam non inferre ne poſſit in ſeruitutẽ reuocari. nam ex ingratitudine libertas reuocatur ſicut donatio.

¶ Illud verò adiicimus q ,vt nihil neque poſt hanc r legem noſtrã lædantur patronatus iura. illa verò quæ nos ſancimus , in quibuſcũque omnino hæc perſonis ſeruabimus : niſi tamen etiã ab his s libertum qui libertatẽ donauit, abſoluerit, aut per fidei commiſſum hoc relinquẽs, aut ipſa libertate hoc adiiciẽs. nam ſi hoc illedederit: omnino qui manumittitur,abſoluetur t , etiã à patronatus iure, eò quòd ille hoc expreſſerit. Habeãt itaque hæc omnia qui libertatẽ meruerunt : verumtamẽ ſeruent etiam poſt hanc noſtram conſtitutionem eis, qui ad talem eos perduxerunt honorem omnẽ reuerentiam v & hoc quod vocatur obſequium & reuerentiam rectè legibus introductam. quinetiã abſtineant x aut manibus aut inſidiis aut aliis, ex quibus liberti tale aliquid agentes , rurſus † & ſeruitutem ſuſtinent ſecundũ de his ſcriptas leges y ,& reſtituuntur priori cõditioni. Nã ſi nullum penitus ingratũ eſſe circa donatorem permiſimus,licet fuerit bene natus. ſed donationes infirmas pronuntiauimus in iis, quæ dudũ à nobis ſcriptæ ſunt legibus z ,& in iis,quæ à nobis quotidie præcipiuntur, quomodo patiemur manumiſſorẽ qui æqualis patri a circa libertum factus eſt, ab eo aliquid pati malignum aut iniurias forſitã aſperas & indecentes b †, ſeu plagas c aut maximè intolerabilia ſuſtinere diſpẽdia? Sed hi quid horũ legitimis probationibus conuicerit d paſſum ſe qui libertatem dedit,vel eius filios e :poſt prædictas probationes libertum in priori reſtituimus f habitu, nominum g quidẽ perſcrutatione & propter hoc diſpendiis omnes eripientes : iuſtitiam autẽ vbique & æquitatem : & quod legislatorẽ decet, & quod placet deo & liberto,& dudum domino conſeruantes.

Quapropter

a Legibus.] C.ad legẽ Iul.de adulte.l.cũm vir. & inſt.de pub.iudic.§.item lex Iulia.

b Suppliciis.]vltimum ſupplicium ſolam mortẽ interpretamur:vtſſ.de pœn.l.vltimum.

c VT LIBERTI DE CÆTERO AVREO &c.

Hæc prima pars expeditur.] cod. vſque ad §. ſi quis autem.

d Celebratione.]in hac ſecunda parte duo dicũtur : vnum de libera, & aliud de ancilla. & hæc expeditur ſ.eo. §.hic ſimiliter.

Perfectis.]pót legi datiuè & ablatiuè.

f Liberabimus.] vt C.ddedi.li.tol. Accur.

g Excluſimus.] vt C. de lati.liber. tol.

h Largianum.] quod tractabat circa legẽ Iul. vt inſt.de iniu.lib. §.pen. & quę erat diſſeretia inter latios & dediticios,& plenè liberos,dic vt inſt. de liber.§.fin. Accur.

i Aetatibus.] manumiſſi vel manumiſſoris: vt Inſti.de libertin.in fi. niſi ſit minor xxv.an.olim. hodie xviij.vt inſt.q ma. non poſ. §. cum autem.

k Perfectius.]id eſt.libertas plena.q.nó ſolum circa minores libertates correximus, ſed etiã circa plenam.

l Neque enim.]interpoſitio eſt.

m Subſequens.] id eſt, ſubſequenter ſtatim.

n Annulorum.] quod ideo ſic dicitur, quia olim don poterãt liberti ſecũdũ quoſdam ferre annulos. Sed nos cõtra:q a lege cautũ nó inuenitur, ſed bene ferebãt ex neceſſitate: & erat imago libertinitatis:vt C.diurnur.an.l.vltimũ.& habet patron* etiã bon.poſſeſſ. contra tabu. vt ff.de bo. liber.l.eriam.

o Regenerationis.] vt ingenui nati videant:nõ eſt tamen omnino idem ſi per principẽ viuẽtem reſtituti eſſẽt nati alibus: quia tũc vt ingrati accuſari nõ poſſunt: vt C.de bo.lib.l. vltimũ. ſed hic poſſunt:vt ſ.proxi. §.ergo quãtum ad indignitates vel matrimon.a eſt hoc ſecũdũ Azo. nõ aũt quo ad patronũ eſt ingenuus : vt ſ. §.illud autẽ no. hic quod cũ aliquid conceditur,& ea quę illud faciũt, ad plenũ cõcedi videtur:vt C.de bo.vacan.l.ſi quãdo.lib.x.& ff. de conſti.prin.l.fin.

p Perſcrutamur.] duo nota.

q Illud vero adiicimus.] in græca ꝓſtitutio

† Sic & Scrimg. Cõceſſo alio quo concedit & illud, &c.

Facit c. ij. in glo.vlt. in med. extra depo. præſento.& gl.j.inc. vj. poſt prin. de dona.extra.

Liberos quas operas patrono præſtet.

261 Vt liberti de cætero aureo,&c. Tit. VI. 262

a Quapropter.] breuiter omnia repetit quę diximus à principio cõſtitutionis.

b Et ingenui.] quãtum ad omnia præterquã reſpectu patroni.Accur.

c Qui dudum.] id eſt ante hanc legem.

d Fortunam.] ſcilicet ſeruitutis.

e Si quis autem libertatem.] ſ.ſuam.

f Aut.] pro,id eſt.

g Exiſtens.] olim autem licebat patrono libertũ accipere niſi eſſet patron* ſenator,vel ſenatoris fili*,vel in ſimili dignitate poſit*:vt C.dnu. l.vxorẽ.& ff. de rit.nup. l.lege Iulia.& l.oratiõe. & idẽ in ſpõſalib* : vt ff. de ſpõ.l.oratio.hodie verò indiſtinctè fieri poteſt etiam ab iis qui ſunt ſ dignitate,dũmodo ſcriptura intercedat. vt hic, & idẽ puto extra: vt liber* patronã accipere poſſit:licet olim eſſet cõtra: vt C.de nup.l.iij.

h Obſeruationem.]ſ.vt interueniat ſcriptura.

i Adiicimus.]de nouo.

k Præcedentes.]ſ.ante dotalia inſtrumenta.

l Priſtinum.]i.priſtino rũ,vt ſit ſyncopatum: & ſic penitur vicenũ,i.vicenorũ. ff.ad leg.Rhod. de iac.l.nauis. §. cum autẽ.

m Et veritate.] ſ.quia in veritate eſt ꝓtractum matrimoniũ,& filij iuſti ex eo procreati ſũt:aliàs cõtra.& dic hic vt diximus ſ.de trien. & ſemiſ. §.fin.colla.iij.

n Vt ſi cui.] cautè mutat casũ de liberta ad ancillam : quaſi dicat adeo prædicta ſunt vera in liberta,vt ſi ancilla idẽ ſit.

o Mox.] i.ſtatim.

p Competit.]aliàs cõpetens.Accur.

q Eis.] ſ.filiis.

r Indicium.] aliàs indicium,aliàs iudiciũ,ideſt, voluntatem.Accur.

s Vxorem.] ſ.illorum filiorum matrem.R.

t Conſcriptione.]&ſic no. quòd ſiue ſpecialiter ſuit manumiſſa,vt modo dixerat, ſiue ſolum acceptа eſt ancilla in vxorem à domino: eo ipſo habet duo : & quod libera eſt, & ꝙ legitima vxor : vt hic,& ſ.i rub.i fi.Item ſi non fieret libera ex ipſa cõſcriptione dotaliũ in ſtrumẽtorũ, non eſſet vxor,cũ inter ſeruã & liberũ nó ſit matrimoniũ q, vt ſ.de nup.§.ſed & captiuitatis. Itẽ ſi alij dat ſcienter in vxorẽ vel patitur eam nubere, eſt eo ipſo libera:multò magis ſi ipſe eã accipiat:vt ſ.dẽ nup. §. ſi verò ab initio. Accurſius.

u Videatur.]vt ff.de mili. teſta. l. Titius.§.j.ſed non ſic in pagano.vt C.dẽ

† priſtinorũ.

Facit c. propoſuit.&c.ſi. extra de conſugio ſeruo.

¶ Quapropter a ſint quidem & liberti,& ingenui b ſiue hi, qui dudum c manumiſſi ſunt,& euidenter eis hoc largitum eſt , ſiue illi, qui poſt hanc legem noſtram ad ingenuitatem veniẽtes, tanquam bene nati iam facti viuant , & debitum honorem manumiſſoribus reddant: vt non denuo & libertate , & ingenuitate cadant , tanquam indeuoti ingratique conuicti , & à lege damnati. Erunt namque ita perpetuè liberi & ingenui, ſi manumiſſoribus eorúmq; filiis incõſufam & liberam ſuam venerationem & reuerentiam deuotionémq; ſeruauerint: quibus videlicet conſeruatis, nunquã ad priorẽ relabentur fortunam d .

¶ *Nulla dignitas prohibet cũ liberta nuptias contrahi: cum ancilla autem contrahens matrimonium, liberam eam facit , & natos ex ea produ ctos. Bal.*

¶ Si quis autem libertã e ducere voluerit,aut f legitimam facere cõiugem , cuiuslibet dignitatis exiſtẽs g : nuptialia conficiat documenta (hanc enim ſolã poſt manumiſſionem obſeruationem h adiicimus i) & ſint etiam præcedentes k filij , ſicut & qui poſt dotalia nati ſunt , liberi & ingenui & ſui, & patris ſucceſſores ; & à poſtulatione annulorum aureorum & priſtinum l † natalium libertati,nullámq; penitus habentes differentiam ad cætera ingenuorum matrimonia. Libertas enim matris, inſuper & documẽtum nuptiale, & ſobolem liberam & ingenuam & patri ſuccedentem demonſtrabũt,& ita rebus & veritate m tuti efficiuntur, vt ſi cui n etiam ex ſeruiente muliere procreentur filij, & voluerit ille poſtea mulierem manumittere , & dotalia conficere documenta : mox o cum ipſa dotis inſcriptione & filiis competit p libertatis ſimul, & ſuorum ius: non requirẽtibus nobis ſpecialem libertatem in filiis fieri , & ſimul manumitti cum matre, aut poſtea vel ante eam fortè libertatem accipere ſed conſcriptione ſola nuptialium documentorum mox eis eriam libertatem donamus. Quod enim maius vtique oſtenſurus eſt pater libertatis filiorum indiciũ q , quam vxorem r oſtendere , liberámque ſimul & legitimam nuptialium documentorum conſcriptione s ? Si enim miles relinquens legatum alicui ſuarum ancillarum ipſa donatione legati & libertatem dare videatur t , quomodo non multò magis pater ſi documentum nuptiale conſcripſerit , habebit proprios filios ex hoc ſolo & liberos , & legitimos ſucceſſores ? Neque eñ quilibet eum putaturus erit voluiſſe filiorum quidẽ matrem legitimam u eſſe, & hoc tam magnũ ei donaſſe op* libidinis,proprios autem filios ex ſuo natos ſemine,adhuc relinquere ſeruituros. ¶ Hoc ſimiliter v quidem pro manumiſſoribus ſimiliter autem & pro manumiſſis w ſancimus. Nã ſi ea quæ in præcedentibus dicta ſunt, manumiſſoribus non ſeruamus x ſi ſegniores y forſan homines circa libertatis largitatem efficiemus. Nobis autem omne extat ſtudium ſubſtitere libertates z atq; valere , & in noſtra florere & augeri repu. etenim huius cauſæ deſiderio a & in Libya & in Heſperia tãta b ſuſcepimus bella, & pro recta ad Deum religione , & pro ſubiectorum pariter libertate. Facimus autem nouũ c nihil, ſed egregios ante nos imperatores ſequimur. Sicut enim Antoninus Pius cognominatus (ex quo etiam ad nos appellatio hæc peruenit d)ius Romanæ ciuitatis prius ab vnoquoque ſubiectorum petitus e ,& taliter f , & ex his qui vocantur peregrini , ad Romanã ingenuitatem dedueens,ille g hoc omnibus in cõmune ſubiectis donauit h , & Theodoſius i junior, poſt Cõſtãtinum maximum ſanctiſſimæ huius ciuitatis conditorem,filiorũ prius ius petitum in cõmune dedit ſubiectis,ſic k etiam nos hoc videlicet regenerationis, & aureorũ annulorum ius vnicuique petentium datum l , & damni,& ſcrupuloſitatis præbens occaſionem m , & manumiſſorum indigens authoritate, omnibus ſimiliter ſubiectis ex hac lege damus. Reſtituimus enim naturæ ingenuitati dignos,non ſingulos de cætero. ſed omnes n deinceps qui libertatem à dominis meruerint vt hanc magnam quandam & generalem largitatem noſtris ſubiectis adiiciamus. Quæ igitur pro indulgentia ſubiectorum noſtræ placuerunt clementiæ per hanc legem, hæc tua celſitudo cognoſcens, noſtris ſubiectis faciat manifeſta per programmata propria & hic & in prouinciis : vt diſcant quia noſtrorum ſubiectorum per omnia curã habemus,ea quæ pro vtilitate eorum ſunt , ſancientes. Valebit autem hæc lex in ſubſequentibus omnibus , & eis , qui poſtea emerſerint caſibus. quod enim receſſit non perſcrutamur † .

† D.xv.x.F. CP.Im.DN. Iuſti.P.P.A. ann.xv.Atione V.C.Coſ

APVD QVOS OPORTEAT CAVſalicere monachos & aſcetrias.

TITVLVS VII.

NOVELLA LXXIX.

¶ Monachi & moniales pro cauſis eorum coram epiſcopo debent conuenire: qui diſponere debet an per ſe,vel per alios debeant reſpondere : & ſecundum legem & ſacras regulas debent ſoli epiſcopi de talibus cognoſcere & iudicare. Angelus.

testa.miles.l.ex his.

x Legitimam.] i.ingenuãm vel vxorem.

y Hoc ſimiliter.] nunc reſpicit primam partem rub.

z Pro manumiſſis.] vt ſint ingenui.

a Seruamus.] ſ.ius patronat*.& eſt ſic C.dbo. quæ lib.i.ij. ibi , proſpiciendum eſt.

b Segniores.]id eſt,pigriores.Accur.

c Libertates.]vt recuperemus eos ab hoſtib*.

d Huiuſmodi cauſæ de ſiderio.] i.vt augeremus rempublicam.

e Tanta.]ſ.vt pij dicamur. vel lege abſolutè tanta,q.d.multa.

f Facimus nouum.] id eſt,extraneum vel mirabile imò conſuetum in ſimilibus & ideo duo ſimilia ponit,non eadem. Primum eſt Antonini. Secũdum Theodoſij.

g Peruenit.] vt dicamur pij.Accur.

h Petitus.]id eſt,eſt rogatus imperator, vt hoc ſtatueret.vel dic à quocũque, qui velit eſſe ciuis Romanus.

i Et aliter.] ſ. dando ſingularia priuilegia.

K Ille.]ſ.Antoninus.& dic hoc,ſ.ius Romanę ciuitatis, quod eſt ſupra.

l Donauit.]vt quicunque ciuitatem Romanã habitaret,ciuis Roman* eſſet:vt ff.de ſtatu.ho.l. ſ vrbe.quæ lex eſt Antoni nec ſit opus ſpeciali impetratione.

m Theodoſius.] ſicut repete.

n Subiectis.] vt C. de iure deliberan.l.j.

o Sic.]à ſimili.

p Petentium datum.] olim per ſingularia reſcripta.

q Occaſionem.] occaſionem dico indigentem authoritate manumiſſorum,id eſt, manumittentium:quia nõ ſolebãt liberti facile natalib* reſtituti,niſi cõſentiẽte patrono & eius filio:vt ff.dona.re.l.ij.& l.penul. & l. ſ.j.reſponſ.

r Sed omnes.] repete per,&c.

¶ APVD QVOS oporteat,&c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Imperatores Iustinianus A. Mennæ archiepiscopo Constantinopol. & vniuersi eius tractus patriarchæ.*

REm cognoscentes non rectam fieri in hac a regia ciuitate, communi lege existimauimus hoc mederi: inchoantes quidem ab hac felicissima ciuitate: in omnia verò loca ea quæ subiecta b sunt distendentes. Quidam enim volentes corrumpere orthodoxæ fidei honestatem, si quidem litem habuerint quasi cũ monachis, aut ascetriis c ciuiles iudices interpellant: at illi d mittunt executores præsumentes e accedere intra loca sancta, & monachos trahere f, atque monastrias, vel ascetrias inquietare forsan eas, quæ nõ videntur g & hinc iniuriam & cõfusionẽ nõ paruam adorabilibus fieri locis. ¶ Propterea igitur sancimus, si quis quantuncunque habuerit causam cũ aliquibus venerabilibus sanctimonialibus aut sacris virginibus, aut mulieribus omnino in monasteriis consistentibus: Deo amabilem ciuitatis illius episcopum interpellet h: ille verò mittat de personarum præsentia, disponat: siue oportet per abbates, siue per responsales, siue per alios quoslibet hoc fieri. ipsi verò cum omni veneratione sacerdotali causam examinent & iudicent: & ciuiles non sint penitus eis iudices, neque confundant eorum honestatẽ, cùm idonei sint. Deo amabiles singularum ciuitatum episcopi i & quæ de lite k sunt, & de cautela l iudiciorũ disponere, & iudicare honestè, atque sacerdotaliter, & secũdũ leges nostras & sacratissimas regulas. Sic enim & qui aliquam rationẽ habere putantur, merebuntur iustitiam & honestas sacratorum inuiolata integraque seruabitur. ¶ Communis igitur sit lex, habeátque custodiam & à gloriosissimis præfectis qui per cunctas existunt dioeceses m, & Illyrici dicimus, & Lybiæ, Italiæque, & Occidentis totius, & à gloriosissimis præfectis vtriusque † Romæ & magnificẽtissimo prætore populorũ, & iudicibus gẽtiũ, eorúmque officiis & nulla eius fiat omnino corruptio: sed integra ad honorem reuerendissimorum monachorum custodiatur. Hæc autẽ n etiam tua beatitudo cognoscẽs, & ipsa custodiat ĩ hac felicissima ciuitate, & eius. o confiniis vtatur ad Deo amabiles ciuitatum metropolitanos (quorum ipse suscepisti ordinationem) præponens propriis literis hanc nostram sacram legem. Verum illi sub se constitutis episcopis hæc nũtient, vt ex paucis literis vna continuatio legis ad omnem perueniat ditionem p. Sed etiam accelerari lites sancimus monachis illatas: vt non mens eorum q occupetur circa litis solicitudinem: sed velociter liberati, sacris operib. obsecundent r. ¶ Sciant igitur, qui præter hæc aliqũid egerint: si quidem iudex fit, qui talem proferre sententiam s præsumpserit: quia ab administratione repelletur tanquam diuinitati contumeliam faciens, & pœna decem librarum auri vna cũ ofício suo mulctabitur, sacratissimo nostro danda ærario. executores autem præsumentes offerre omnino admonitionem ab ipsis Deo amabilibus episcopis prohibeantur, & retrudantur t in locis quæ decaneta † nũcupantur, pœnas competentes passuri: exactionem nullam de cætero agere permittendi. Hac valente lege v si quis cum aliquo reuerendissimorum monachorum aut virginum aut mulierum omnino sacrarũ, & in venerabilibus monasteriis habitantium habuerit causam. De clericis etenim & ordine conuentionis eorum iam leges conscripsimus, quas valere & firmas esse omni volumus modo. ¶ Scriptum exemplar viro clarissimo Ioanni præfecto sacrorum Orientis prætorio, iterum exconsuli ordinario & patritio. Scriptum exemplar Basilidi gloriosissimo magistro sacrorum officiorum. Scriptum exemplar Longino gloriosissimo præfecto vrbi †.

† Alc.li. præ termi.j. indi ctione deco neta.fortasse inquit, dica thecа legendũ: vt locum intelligas in quo ei deꝛu derentur do nec iudicatũ esset.

Reparari de bentantiqua teſcripta.

DE QVAESTORE x.
TITVLVS VIII.
NOVELLA LXXX.

¶ Officium quæstoris in inquirendis personis in vrbe Constantinopolitana manentibus consistit. & si Constantinopolitanæ ciuitatis sunt ciues, eorum causas & negotia celeriter expedire, extraneos ad suas prouincias cum suis bonis remittere, & alios expellere, & validos & potentes operari facere: exceptis infirmis corpore, qui dimitti debent. Bart.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosissimorum sacrorum prætoriorum præfecto iterum exconsuli, & patritio.

CVm Dei auxilio y sem per omnem facimus prouidentiam vt subiecti ab eius clementia traditi nobis, illæsi seruentur. itaque & leges ponimus omnem eis z curantes iustitiam: & quod paulatim † labitur, re parare a festinamus: insuper etiam administrationes inuenimus, quæ castigantes quod inhonoratum est, mediocriora b faciunt delicta: quale videlicet aliquid c prætores d populi in hac felicissima magna vrbe, vtilissimo ex ipso rerum experimento omnibus regiam hanc ciuitatem nostram habitantibus approbatũ z. ¶ Ex hoc igitur experimento & aliud quidã medelam egẽs moliri & adinuenire, legi & cingulo iustũ existimauim[us]. inuenimus enĩ quia paulatim prouinciæ quidẽ suis habitatoribus spoliãr: magna verò hæc ciuitas nostra populosa b est turbis diuersorũ hominũ, & maximè agricolarũ suas ciuitates & culturas relinquẽtium. Hæc ad præsentem legẽ nos respicere, pcurauerũt, & ad cingulum c, qđ nũc à nobis penè nouatũ est, cui nõ piget nos de publico & annonas dare & sufficiens etiã officium constituere & ex negligẽtia eius periculum releuare. cingulũ etenĩ hoc accipiẽti quæstoris imponimus d nomen: sic enim & in initio eum inueniẽtes, dicimus aũt priscis tẽporibus in qb. vocabãt inquisitores ad hoc venientes officiũ. Volumus aut cingulũ habentes hoc respicientes ad Deum nostrũq; timorẽ & legẽ requirere ad magnam hanc ciuitatem venientes, ex quacumque prouincia sint, viros siue mulieres, aut clericos, seu monachos, vel monachas, siue externarũ e ciuitatum aduocatos, aut alterius cuiusq; fortunæ vel dignitatis existant, & perscrutari qui sint, aut vnde venerint, & qua occasione, & si quidem agricolæ sint intẽde re qbus f nostrorũ iudicũ horũ g cõpetũt lites & his imminere, velocitérque eos eripere, difficultatib. propter quas huc venerunt, & festinanter vnde venerũt eos remittere cõpetentia fruẽtes h. Si verò aliq; sint agricolæ constituti sub dñis, & egentes eis i ad hãc venerunt regiã ciuitatẽ præparare possessores, citiùs eas discernere k p qb. venerũt causas & remittere merentes l mox quæ iusta sũt. Si verò forsitã ad resultationẽ possessorũ venerunt, & aduersus eos dicãt causas: fiquidem multitudo sit, plures qdẽ remittere continuo ad prouinciã, duobus aut tribus relictis, q scđm colligantiũ schema m litẽ exerceãt n & ita cũ imminere litis o auditori, & p curare citius incidi p negotia: vt nõ lõgitudo eis fiat tẽporis, & maxime agricolis: quorũ & hic præsẽtia superflua, & agriculturæ vacatio dãnũ & ipsis, & possessorib. facit. Si verò neq; agricolarum sit aduenięs multitudo, sed qdã forsitã alij, aut etiã litigaturi aduersus alios, & hic tardẽt non quiescere, sed cum omni instantia iudices vrgere cũ festinatione eos contentionib. absoluere, & litib. liberatos remittere in suas ciuitates, & prouinciales habitare. ¶ Si vero forsan cũ instituerit q auditores litis, aut agricolarum domini r, „ qui à nobis sunt iudices statuti vt litigantes aut obseruantes liberent, ipsi adhuc differant, & non citiùs eos à litis obseruatione liberauerint, tunc ipsum s, qui à nobis in hoc cingulo constitutus est, deducere ad se litigantes aut agentes aliquo iure à possessionibus t proinde non merentes examinare, & citiùs disponere, pro quibus illi huic magnæ obseruant ciuitati, ad suas remittere patrias, aut omnino ex quibus venerunt locis, omnibus perempto ad hoc priuilegia & fori præscriptione. ¶ Si verò vitæ occasione aliqui aut lites non habentes, in hac sunt nostra ciuitate, vt v propter victum aut eò, quòd hoc ad eorum desideria non sufficiat x, iam etiam peccem corporum eorum statum, qualis quis est, inspicere: & siquidem valent eis corpora, potentes autem sufficere ad laborem sunt, si quidem seruilia fuerint cognoscere, quorum sunt, & hos etiam inuitos possessoribus trãsmittere. Si verò liberi fortuna, & ex aliquibus ciuitatibus aut prouinciis ortihos transmittere ad prouincias, ex quibus orti sunt. ¶ Si verò huius terræ fuerint, & corporibus quidem validis vtantur, vitæ autem eis decens y non est occasio: hos non frustra esse terræ onus z permittere: sed tradere citius eos vt operum publicorum attinet artibus, ad ministerium, & præpositis panificantium stationum, & hortos operantibus, aliisque diuersis artibus aut operibus valent simul quidem laborare, simul autem ali, & segnem ita meliorem mutare vitam. ¶ Si verò aliqui noluerint obseruire operibus quibus traditi sunt, hos sectari a hac regia ciuitate. parcentes enim eis hoc sancimus: vt non segnitie eos ad illicitos actus impellente, leges eos abripiant ad pœnas nostris tradentes iudicibus. Læsos autem aut læsas corpore, aut canitie graues b, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate, aut piè agere volentibus adscribendos, & aliorum singulos interrogare, qua venerint gratia, & inquisitis, quæ digna sunt super eis agere, vt non pigri hic sedeant, sed competentia agentes, ad proprias reuertantur prouincias. ¶ Si verò aliqui aut in hac habitantium ciuitate, aut etiam de foris venientium, inculpent aliquos tanquam ab eis c damnificari per occasionem fortè eorum, quæ dicuntur sportulæ, aut etiã ex hoc læsionum: & dicant eos aut prævaricari pro his nostras leges, aut etiam sine iudiciali præcepto ad monitionem eis offerre: quærere subtiliter hæc delinquẽtes, cuiuscunque fuerint dignitatis aut militiæ, & sub quo constituti sunt cingulo, eósque simul quidem comprehendere: simul autẽ post probationes interminatas secundum nostras leges exigere pœnas nullo competentium eis iudicum defendere eos valente & tam illæsos seruare eos, qui iniustitiam passi sunt recipientes quæ contra legem exacti sunt, quem pœnas nostris definitas constitutionibus super exigere: ac de eis referre vbi perspeximus dandas. Super hoc autem quicunque querelam suscipiunt falsitatis, seu quæ vocatur falsa scriptura, in quocunque collegio hoc requirere & qui super his denuntiantur, comprehendere, & post inscriptiones d & probationes punire. sic enim huiusmodi audientiæ damus potestatem ei. ¶ Si verò aliquis taliter læsorum adierit ordinatum secundum præsentem legem iudicem & non iustum imperium hoc denuntiare, sciat apertè qui cingulum e hoc assumit, quia ipse de suo reddet ea ei, qui ab eo neglectus est, maléque decuerat eum à delinquente accipere. insuper & maiorẽ indignationẽ nostrã experietur iuste, vt pote nostras iussiones transcendere præsumẽs. ¶ Maximè autem omniũ, qui hanc administrationem habet, & perpetuè hoc ponit studiũ, puris manibus omnia agere, & administratores f habere nõ sordidos, neq; turpi

† Dz. vj. I- dẽ. Mar. Cõ stan. in. Dn. Iu. P.P. A. an. xv. Arione V.C. Coll.

† Concor. c. consuluit. ex tra d iudæis.

a ¶ *Approbatum.*] id est, castigatũ dico approbatum ab omnibus habitatoribus, &c. Azo.

b ¶ *Ciuitat populosa.*]vt ff. de tabel. §. fin. & facit C. de manda. princ. §. fi. colla. iij.

c ¶ *Ad cingulum.*]f. quę storiæ dignitatis.

d ¶ *Imponimus.*] nomẽ: vt ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde cum.

e ¶ *Externarum.*] aliàs extranearum. ff. de capt. l. non dubito.

f ¶ *Quibus.*] scilicet ali quis nostrorum iudicũ quibus, &c.

g ¶ *Horum.*] scilicet, agricolarum.

h ¶ *Fruentes.*]i. accipiẽtes quæ repetita sunt.

i ¶ *Eis.*]f. dñis: vt dẽt sibi agriculturæ permanẽtia instrumẽtã aratoria. Ala.

k ¶ *Discernere.*] confitẽdo vel denegando. Azo.

l ¶ *Morentes.*]vt C. de re mili. l. cũ collatores. & ff. qđ cuiusque vniuer. l. ité. §. j. argu. ff. ad muni. l. municipes. arg. C. de aduoca. diuer. iudic. l. resti tuendæ.

m ¶ *Schema.*]ff. de condi. & demonstra. l. municipibus.

n ¶ *Exerceant.*] scilicet quæstionem. Al.

o ¶ *Litis.*] vt C. de iuracalum. l. ij. argu. C. de authori. præst. l. vltim. arg. ff. de ope. no. nuncia. l. de pupillo. §. Pedius.

p ¶ *Incidi.*] id est, decidi vel determinari Al.

q ¶ *Institerit.*] scilicet quæstor, i. præceperit iudici expedire. & non fecit. alias institerint.

r ¶ *Domini.*]no. dominũ esse iudicẽ agricolarum.

s ¶ *Ipsum.*] scilicet, quæstorem. Al.

t ¶ *A possessoribus.*] f. in continenti.

v ¶ *Vt.*] pro vt pote.

x ¶ *Sufficiat.*] quod habentẽ nihil habẽt, vel parum. Azo.

y ¶ *Decens.*] scilicet, quia fortè mendicare erubescit. Al.

z ¶ *Onus.*] C. de offic. præfect. vrb. l. vltima.

a ¶ *Sectari.*]i. cũ dedecore & cõtumelia expelli.

b ¶ *Graues*] No. deferẽdum ætati & canitiei vt ff. de termi. moto. l. ij. & C. qui æta. l. v. lib. x. & ff. de mu. & hono. l. semper in hac.

c ¶ *Tanquam ab eis.*] id est, ab eius pœnis. Al.

d ¶ *Inscriptiones.*] vt C. de accuf. & inscr. l. j. in fi.

e ¶ *Cingulum.*] facit C. quomodo opor. epise. §. clerici. & §. fi. & arg. ĵ. de cel. §. super. coll. ix. & ff. de custo. reo. l. j. §. diuus. & C. de bo. sub. l. j. & C. de offi. ciui. iudic. l. vna.

f ¶ *Administratores.*]

Universidad de Deusto
Biblioteca

ād est, officiales vel apparitores: vtſi. de offic. prę. prętо. & facit ℨ. vt iudices ſine quoquo ſuffra. §. volum*. & ℨ. de mand. principū. §. delinquētes. col. iij. & in aut. vt dif. iudi. colla. ix. & ℨ. de mād. princ. §. ſed etiam. & §. deinde colla. iij.

a ¶ *Liberati.*] argum. C. de ſanctiſ. epiſco. §. ſi vero monachus,

b ¶ *In trąnſmarinis.*] tranſmarinas partes appelle Romanū portum, quē debet cuſtodire quæſtor. & de omnibus intrā tibus interrogare qui & vnde ſint, & pro qua cauſa venerint. Ala.

c ¶ *Venatus.*] ſicut enim feras beſtias homines venātur: ita & cōpetentia iura imperator adinuenit, vt ſubiectis prębeat.

d ¶ *Leges.*] ſ. prædeceſſores imperatores. Ala.

e ¶ *Tranſitorio.*] tranſitorio ſtudio vtuntur deſides & pigri ſcholares q negligunt ſuas lectiones recordari. Accur.

f ¶ *Leue.*] ℨ. quib. mod. natu. effic. ſui. colla. vij.

g ¶ *Ab vniuerſa.*] no. q negligētia omnia lædit & fac. C. de an. exc. l. vt perfectius. & ff. de trāſl. l. iij.

h ¶ *Incorruptum.*] vt pura habeant manus. vt ℨ. eo. §. maximè. Ala.

i ¶ CONSTITVtio quæ dignitates, &c.

¶ *Iſtæ duæ dictiones ſunt ablatiui caſus.*

K *Vicquid.* Ornatū. ℨ. i. decorē: vt ff. d̄ potſtulan. l. j. in princ.

l ¶ *Legem ſcripſimus.*] vt C. de cōſuli. l. fi. li. xij. raro fit tamen, vt ibi dicitur, quod filiusfa. eligatur patritius.

m ¶ *Actio.*] i. actus. ſic ℨ. de non alie. aut pmu. re. eccle. §. ſinimus. Accurſ.

n ¶ *Actiones.*] i. legitimi actus emancipationis.

o ¶ *Iniuriis.*] hunc modum emancipandi nō vidi. & de eo dicitur C. de eman. li. i. fi. & fiebat in tercedēte quadam ficta vēditiōe & manumiſſione. ff. d̄ca. dimi. l. iij. § . emancipato. & inſt. quib. modis iu. pa. pot. ſolu. §. præterea. Sed hic modus alapārū ſeruatur hodie in deſponſatione mulierum Bononię.

p ¶ *A præſidente.*] id eſt, imperatore. Accur.

q ¶ *Non eos.*] id eſt, ſi nō poſſunt. Accur.

r ¶ *Liberare.*] quaſi dicat non dicerētur honeſtiſſimi codicilli. Accur.

s ¶ *Sed ſuper.*] non ſolū ſuper patri tiis.

t ¶ *Ipſi.*] aliās imperij, aliās ipſi, & aliās rēperi.

v ¶ *Imperium.*] quoniā in documētis poſt impę

† Concor. militare xx. iij. q. j.

Negligentia cūcta lædit.

acceptioni paratos: ſed purè, & libere adminiſtrare. & ſi tale aliquid ſuper miniſtris peccatum inuenerit, hoc etiam punire, & ex ipſis priùs oſtēdere ſuam firmitatem limul & caſtitatem. ¶ Propterea enim & decē libras auri occaſione expenſarum decernimus ei, & eius conſiliario ſolidos centum, & miniſtrātibus ad expenſarum cauſam ſolidos trecentos triginta damus annonæ: quorū etiam deſcriptionē; huic legi apponi præcipimus, vt fiſci † largitate contenti, alienis abſtineant: erūntque Dei, & noſtri ſubtiles cultores, & è cælo hanc noſtram fruentes prouidentiā & adminiſtrationem, cauſis faciliùs & legalius vtentes.

¶ Damus autem adminiſtrationē habenti fiduciam & iudicibus inſiſtere, & ad nos referre, & ex ſe agere competentia: vt neque infirmitate, neque alio omnino culpatus noſtro ſuper eo iudicio minor appareat. Licētiā verò ſimiliter ei damus publicis epiſtolis vti ad prouinciarum præſides, vt hi qui remittuntur ab eo, mittant ad ſuas prouincias ſine lite ibi ductu ros, & ſi quo egent legitimo auxilio, hoc præcepturos. Illud maxime prouidere, non de iiſdem ſecundo moleſtari (quod ſæpe) eos qui hic vanè commorātur: deinde retranſmiſſos ab eo, rurſus remanere, & mox reuerſos, ſecundum ei cauſarū præbere occaſiones. Si enim denuo in hac feliciſſima ciuitate inueniat quoſdam ędificātes fruſtra, qui liberati a & ad propriā prouinciam tranſmiſſi ſunt his & caſtigationem imponat decentem & vehementiùs iterum tranſmittat. Sic nobis etiam foris ciuitates habitabuntur, & magna ciuitas hac confuſione liberabitur. Si verò aliquis perſpexerit ſui officij in tranſmarinis b partibus collocare, qui etiā de foris conuenientes inquirant, & hinc deſtinatos ſuſcipientes, ad prouincias dirigant: & hoc agat, qđ vtile eſt reipublicæ per omnia venatus c.

¶ Hæc omnia ſancimus noſtrorū ſubditorum curam habentes: vt non ſuas prouincias deſerentes, hic atterantur & moriantur forſan propriis priuati, & neque paternis fruentes ſepulturis: eo quod & ante nos ponentibus lege d, & rempublicam cōſtituentibus hæc non tranſitorio e ſtudio fuerunt, ſed & pigritiæ fuit quædam ſcriptura, & peregrinos omnes perſcrutabātur, & neque nouum, neque leue f hoc cauſis ſtudium, bonum quidē & antiquum, neglectum verò in medio ab vniuerſa g lædente negligentia, paulatim periclitatum eſt corrumpi & perimi, donec nos prodeſſe hoc & vtiliſsimum inuenientes, rurſus in rempublicam introduximꝰ. Sicut enim præbemus incorruptum h eum, & eius officium eſſe volumus, & nihil extra quæ à nobis dicta ſunt, accipere: ita & indēnes eos ſeruari iubemus vt neque occaſione codicillorum, neque per occaſionē annonarum, neque per aliam quemlibet cauſarū, aut in ſacrū noſtrum palatium, aut in forum tuæ celſitudinis occaſione codicillorum, aut præceptorum aliquid dare nunc aut in futuro tempore immenſæ tuæ celſitudinis occaſione emolumentorum quæ per eos impenduntur ei, aut conſiliario aut eius officio ſed vndique eis pura ſeruari quæ noſtra largitate dantur: ſufficiet eñ omnibus pro medela decenti germane eum gubernantem cingulū vniuerſis vtiliſsimum eſſe.

¶ Quæ igitur noſtræ placuerunt poteſtati, cognoſcens tua celſitudo, omnia ad effectum perducere feſtinet, approbétque noſtrā prouidentiam: quia & nouum cingulum adiecimus, & noſtrorum ſubiectorum per omnia curam habemus †.

† D. vij. Idus Maij, C. P. Imp. D. N. Iu. PP. Aug. an. xij. Atiōe V. C. Coſſ

CONSTITVTIO I QVAE DIGNITAtibus, & epiſcopatu filium liberat à patria poteſtate.

TITVLVS IX.
NOVELLA LXXXI.

¶ *Dignitas conſulatus, & patritiatus à patria poteſtate liberat ſola dignitatis collatione. & generaliter omnis alia dignitas quæ à curiali fortuna liberat, & à patria liberat poteſtate. Bartolus.*

¶ Imperator Inſtinianus A. ſacro regiæ vrbis ſenatui.

Vicquid ad vtilitatem & ornatū k reſpicit à Deo traditæ nobis reipublicæ hoc ſemper cogitantes, ad effectum deducere feſtinamus. Igitur etiam dudum legem ſcripſimus l ſuper glorioſiſſimis noſtris patritiis quæ liberos eos dignitatis collatione paterna poteſtate demonſtrat. Non enim decens putauimus vt hos quos nos in officium patrum prouehimus noſtrorum: hi ſub aliena ſint poteſtate. Nam ſi emancipationis actio m dudum quidam & per eas quæ nuncupantur legis actiones n facta, cū iniuriis o & alapis liberabat eos huiuſmodi vinculis: quomodo futuri eſſent codicilli omnium honeſtiſſimi dati à præſidente p vniuerſis imperio, non eos q poſſe paterna poteſtate liberare r? Nunc autem clemētius aut et ā honeſtùs in republica cogitantes: ſed ſuper s glorioſiſſimis cōſulibus qui propriū nomē ipſi † poſt imperiū t præbent: & ſolis cōſularibus codicillis honorātur, & ſuper u cingulis quæ liberare à curia poſſunt. hoc eſt præfecturæ & magiſtri militum. dicimus autem in ipſis ſedibus & operibus agnitis x hoc ipſum ſancimus eſſe, vt omnis talis dignitas aut ēt cingulum huiuſmodi acquiſitū aliquibus quoſcunque nos probauerimus qđ eos liberet y à curia, hoc valeat, & vt poteſtate eos liberet patrū, atque auorū. Nā ſi ſanciuimus, vt ſi quis ſeruus, ſciente domino, mereatur militiam, aut quamlibet dignitatē adipiſcatur: repente ab imperio liberetur b, & in ipſam rapiatur ingenuitatem: cūo non eſt iuſtum tantos promerentem codicillos c, non etiam paterna poteſtate liberū fieri? ¶ Propterea igitur hac

† τοῦ χρόνου.

a ¶ *Per conſulares codicillos.*] qui habent dignitatem conſularem ſine ſpe adminiſtrationis: ſed ℨ. cum ſpe.

b ¶ *Manu.*] id eſt, poteſtate.

c ¶ *Occaſionem.*] ſic monachatio eſt cauſa liberationis à poteſtate diaboli: vt ℨ. de mona. in princ. conſt. & facit ℨ. quomodo opor. epiſ. §. ſancimus. colla. j.

Monachat° liberat à poteſtate diaboli.

d ¶ *Repente.*] ſ. ſecuta ad miniſtratione.

e ¶ *Poteſtate.*] Et no. q qui aliis iubet, nō debet alij ſubeſſe: vt ℨ. d̄ ſanct. epiſcop. in princi. colla. ix. ibi, qalios docere, &c. & ff. de edend. l. ſi quis ex argētariis. §. prohibet.

f ¶ *Generaliter autem.*] repetit ſupradicta, vt ſub regula comprehendat.

g ¶ *Dignitatis.*] ſcilicet cum adminiſtratione.

h ¶ *A curia.*] ſ. quod valeat liberare, dī ℨ. tit. vt ordi. præfect. præ. col. v.

i ¶ *Liberare.*] i. à curiali conditione à qua libera tur quis per xij. dignitates quæ numerantur C. de decur. l. vl. lib. x.

k ¶ *Præſtet.*] Sed finita dignitate nonne recidēt in poteſtatem? quod vī: quia cauſa ceſſante, &c. vt C. de epi. & cle. l. gñaliter. Sed dic cōtra: quia extendendus eſt fauor dignitatis: vt ℨ. §. prox. Itē determinari videt quòd nō poſſit redire niſi adoptiōe vel ingratitudine: vt ff. d̄ adop. l. fi. & C. d̄ ingra. lib. i. j. & facit ad hoc C. de aduoca. diuer. iudi. ;. cū aduocatio. Accur.

Dignitatis fauor extendi debet.

l ¶ *Et nobiliores.*] no. nobilitari patrem per filiū: magiſtrum per ſcholarem: & prędem per ſubiectos: vt ℨ. de defen. ciuit. §. j.

Nobilitatur pater per filium &c.

m ¶ *Oſtendat.*] ſic ergo ab imperio honoratorū ſunt patres.

n ¶ *Pro iſtis.*] ſ. filiis pro quib° offerrēt preces: vt in dignitatibus eos poneret imperator.

o ¶ *Quos.*] ſ. honores.

p ¶ *Donans.*] ſcilicet, iniorum: vt C. de bo. quæ li. i. penul.

q ¶ *Occaſionem.*] No. dignitas filij, gloria & laus patris, cum vna ſit perſona, vt C. d̄ impub. & aliſubſti. l. fina. ſic e contra decus patris, filij videſ, vt ff. de lib. cauſa. l. iij. & filij iniuria patris eſt. ff. d̄ iniur. l. ſed ſi vnius. §. ait prætor. & §. filiofamilias.

Dignitas filij gloria & laus patria.

r ¶ *Præbere.*] ſ. oporteat. Ala.

s ¶ *Legitima.*] i. agnationis iura. Accur.

t ¶ *Patrum.*] nam tunc recidunt, vt inſtitu. q̄bus mod. iuspa. poteſt. ſol. §. j. Sed cōtra ff. de adop. l. ſi pater. & inſti. quib. modius pa. pote. ſolu. §. ij. in fi. Sed dic hoc ſpeciale: vt hic dicitur. Accur.

v ¶ *Acquiri.*] hodie. Sed olim cōtra, vt C. d̄ epiſc. & cler. l. ſacroſanctæ. Itē liberat à ſeruili & adſcriptitia: ſed non à curiali, vt ℨ. de ſanct. epiſcop. §. ſed hodie q̄dē. col. ix.

x ¶ *Quam.*] ſcilicet, largitatem.

y ¶ DE IVDICIBVS, ET VT NVLLATENVS, &c.

¶ *Scilicet a principe delegatis in ciuitate Romana, qui ſunt xij. octo minores, & iij. maiores, vt* ℨ. *c. §. vetus. & ſedebit quilibet in ſuo prætorio i baſilica, vt* ℨ. *e. §. ſe debit. & hæc pars expeditur* ℨ. *eo. vſque ad §. q̄dā vero.*

z ¶ *Permaneat.*] ſcilicet vnaquęq; pars ei. q̄ iudicabit iudex. & exponat pmaneat, i. permanebit, vt ſæpe fit. Vel dicēpheę litera ē ſuperflua, q̄ pmaneat. nec ē in nouellis. Azo & hoc expedit ℨ. c. §. quia verò multæ. Accu.

† Cōcor. cū hoc tex. c. tua. cū gl. ſuper vet citari. extra de fil. presbyte.

a ¶ *Et vt appellationes.*] hoc expeditur ℨ. §. noſtros. vſque ad §. omnis autem.

b ¶ *Et vt in media.*] hoc dicitur ℨ. eo. §. omnis autem. vſque in finem.

c Zenone. Lex.] quam non habemus.

d ¶ *Caderet.*] in deſuetudinem.

e ¶ *Iudices.*] ſ. diſcreti & periti, quos delegauerat Zeno. Azo.

f ¶ *Vitam.*] nam omnes ſunt mortui.

g ¶ *Definiti.*] id eſt, dictæ leges à Zenone, ſecūdum. Azo.

† D. xv. k. Ap. CP. DN. Iuſti. P. P. A. Atione V. C. Coſſ.

h ¶ *Tacita ſunt.*] i. taciturnitati tradita. Accur.

i ¶ *Percipiens.*] id eſt, amiſsionem & obliuionē definiti iuris.

k ¶ *Tranſtulit.*] ordinē iudiciorum vt deduceretur ad imperitos, qui bus deputabātur cauſę. l ¶ *Confuſum.*] per dictū vſum qui deputabat cauſas imperitis. Accur.

m ¶ *Schema.*] id eſt, ordinem iudiciorum.

n ¶ *Lege.*] ſ. hac ſſenti.

o ¶ *Quę.*] ſcilicet. lex.

p ¶ *Habere.*] i. non volumus aliquē iudicē dari qui leges ignoret, & maximè qđ eſt hic, abūdat. vt C. d̄ manu. teſt. l. ſi. §. j. idē intellige de legatis. nā hęc cōſtitutio de his tractat: ſec° in ordinariis vt ℨ. prox. noſtris em. &c. itē C. de iu. l. certi iuris. cōtra. Solu. ibi non dicit quòd literas ignoret licet ſit miles. Vel dic q ibi habebat experimentum cauſarum, hic nō: vt hic ſubiicit. Vel dic q ibi interim inter milites tantum illud libi permittit: vt C. d̄ iurifdi. om. iud. l. magiſterią. nō iter alios: vt hic. Item ſecus ſi delegaretur illiterato à principe ſciēte: vt ff. de re iu. l. quidam cōfulebat. ſed ſi ab eo ignoratē vel ab alio ſciente vel ignoratē illiteratus delegatur: non valet, vt hic.

n ¶ *Noſtris.*] q. d. aliud eſt in adminiſtratoribus qui etiam imperiti iuris poſſunt eſſe, eo q̄ habēt

non ex præſenti lege ſuæ poteſtatis fieri: & meritò filios poſt mortē ſuorum patrum. c ſub poteſtate habere, vt nihil horum quæ ab imperio conferūtur, eis deeſſe videatur: quoniam omne bonum. † ſiue à Deo acquiritur hominib. ſiue ab imperio ſequente Deum, decet eſſe māſurum: & omnis malitiæ, ac deminutionis extraneum. ¶ Palàm verò eſt nullum eſſe qui neſciat, præ omnib. ſanctiſsimis epiſcopis ipſa ordinatione etiam ſuā poteſtatem acquiriū. Qui enim omnium ſunt ſpirtuales patres: quomodo ſub aliorum poteſtate conſiſtant? Si conuenit etiam eos huiuſmodi potiri honore, & hoc ex hac noſtra legislatione frui.

Quæ igitur nobis viſa ſunt ad veſtram reuerentiam & honorem, ô colendiſsimi patres, volumus in perpetuum ſplendere noſtræ reipublicæ tam ad noſtrum ornatū, quàm ad noſtrę largitatis probationem, quam x noſtris patribus & conſulibus ſacerdotibuſque contulimus †.

DE IVDICIBVS, ET VT NVLLATENVS CVM iureiurando eligatur aliquis iudex, quod p maneat z ei; & vt appellationes a accipiant modis omnibus iudices; & vt in media b lite faciæ formæ quomodo oporteat decidi cognitionem, non attendant iudices.

TITVLVS X.
NOVELLA LXXXII.

¶ Imp. Iuſtinia. A. Ioanni glorio. prær. Oriētis præfecto, iterum conſuli, & patritio.

A Zenone piæ memoriæ ſcripta eſt lex c de iudiciorum ordine, multas quidem mutationes ſubſequentibus ſuſcipiens temporibus: ad hoc autem peruenit, vt paulatim pene omnino caderet d. nam & qui in ea conſcripti ſunt pedanei iudices e humanam omnes reliquerunt vitam f, & plurima definiti g iuris tacita h ſunt, & certam nō meruērūt memoriam; ſed vſus hoc percipiens i in aliam tranſtulit k figuram. Nos igitur videntes omnino confuſum l iudicij ſchema m exiſtimauimus oportere hac lege n determinare, quæ o decentem ordinem imponat cauſæ. Non enim exiſtimauimus oportere habere p iudicum quorundam nomina, maximè legum ineruditorum, deinde neque cauſarum habentium experimentum. Noſtris q enim hac honeſtiſsima vtētes lege ſancimus & ordinarios cōſules, ſi ſub poteſtate conſiſtant vnà cum ipſo verbo quo hoc his donatur officium, ſuæ poteſtatis fieri, neenon & iis qui honorātur ab imperio p cōſulares codicillos r ſi ſub patris ſunt manu b fieri codicillos eorū ſuæ poteſtatis occaſionem c Et ſi quos nos per vniuerſas dicœceſes glorioſiſſimos præfectos ſacrorum noſtrorum prætoriorum inſtituamus aut in præfectura ciuitatis vtriuſque Romæ prouexerimus, aut in quolibet magiſterio militari: hos repente d etiam ſuæ poteſtatis fieri. Eum namque qui tantorum iudex eſt, & tantis iubet manere ſub poteſtate e alterius, & non inter eos qui ſuæ poteſtatis ſunt, ſcribi, noſtrarū ind gnum iudicauimus legum ſimul & tem; orum. ¶ Generaliter autem f (ſicuti dictum eſt) ſancimus, vt omnis dignitas g, & omne cingulū à curia h liberare i valens hoc etiam ſuæ poteſtatis præmium honoratis præſtet k, & nobiliores l adhuc patres oſtēdat m. Si ergo ab imperio ſic honoratorum aliqui ſunt patres: qui ſi non hoc eſſet, etiam ipſi, pariter ſtuderent imperium pro iſtis n petentes. quapropter ſiue eſt aliquis nūc quidem ſub poteſtate iis fruens honorib. aut ſingulis quos o in primis enumerauimus, ſiue poſtea erit, etiam hunc iuſ poteſtatis ſuæ ſequatur, & peculium ei donās p & arbittij liberi eſſe præbēs: ad digne agere honore & iudicio ſuper his ab imperio habito. hoc eñ multò maior patribus laus erit, & lætitiæ occaſionem q præbebit magnæ.

¶ *Qui liberatur à patria poteſtate perdit dignitatē, non perdit tutrā filiorū: & filij eius recidunt in poteſtatem ſuam mortuo eius patre. Item epiſcopus liberatur à patria poteſtate. Angel.*

¶ Illud quoque lege cauemus, nō has tales ſuas poteſtates ſimilia prębere r qualia aliæ quæ per emancipationes fiunt: ſed præcipuum quoddam præmium imperium conferre talibus ſuis poteſtatibus. Non enim volumus cū qui ita ſuæ poteſtatis ſit, perdere aliquod legitimorum ius. ſed ſint & generi ad eos, & ipſis ad genus intacta legitima s & ex natura ſeruata iura: & filij eorum poſt mortem auorum ſub eorum recidant poteſtatem, ac ſi contigiſſet eorum parentes morte ſuorum patrum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

assessores qui supplent eorum defectũ: sed hi iudices præcipuè propter peritiam legum eliguntur. Azo. & sic respondet tacitæ obiectioni.

a ¶ *Administratoribus.*] scilicet, præsidibus prouinciarum. Al.

b ¶ *Assessores.*] scilicet, consiliatores: vt ff. vt defun. seu fu. §. illud.

c ¶ *Illi autem*] scilicet, delegati & ineruditi iudices.

d ¶ *Qui ex se.*] f. tradere lites vt subiicit. Sic no. quod iudex nõ debet esse illiteratus: sic nec ad nocatus: vt C. d postu. l. ij. licet & aliter lex illa intelligi posit: nec medic⁹ sine physica: vt ff. de offic. præ. l. illicitas. §. ficuti. nec chirurgic⁹ sine chirurgia: vt ff. ad leg. agl. Lqua actione. §. fi. nec doctor indoct⁹: vt ff. de sanct. episcop. §. j. nec instructor instrudus. vt ff. d ędẽ. l. si qs ex argẽtariis. §. prætor. & si cui⁹ rei peritia ab aliquo exigit fi nõ habeat, est i culpa, vt ff. quod quisque iur. l. ij.

e ¶ *Vetus igitur schema.*] id est forma. Al.

f ¶ *Prætorio.*] locus vbi prætor reddit iura.

g ¶ *Attestationem.*] q. d. eligemus eos qui bonæ famæ & testimonij sunt. Azo.

h ¶ *Omnium.*] f. & actorum & reorum. Ala.

i ¶ *Gestum.*] i. eligimus iã, vt subiicit, & enumerat primo viij. qui ex minori ordine eliguntur: & postea quatuor q ex maiori: & sic sunt xij.

k ¶ *Anatholius.*] prim⁹. l ¶ *Flauianus.*] sed s.

m ¶ *Alexander.*] tertiꝰ & quartus & quintus.

n ¶ *Alexander alter.*] sext⁹ & duo alij, scilicet, septimus & octauus.

o ¶ *Ex Quizico.*] i. q fuit de illa terra: vt ff. de monac. §. j. in fin. colla. j.

p ¶ *Competens.*] scilicet, cognouimus. Ala.

q ¶ *Aut multitudine.*] id est, experimento multarũ causarũ & magnis cingulis. Azo.

r ¶ *Pietati.*] obsequium & fidẽ pstãt nobis pius.

s ¶ *Platonem.*] hic ẽ primus de quatuor maioribus iudicibus.

† Daniel. ‡ Vetus exẽplar habet exquæstor, Alia habent Cizico.

t ¶ *Victorem.*] hic est secundus. Accur.

v ¶ *Helladę.*] ciuitas quędam. Ala.

x ¶ *Focam.*] hic tertius est de maioribus. & qđ dicit quæcunque, supple Focam dico virũ laudatum: quæcũque sedes noluerit. i. in quacunq; sede fuit electus & notus, & nõ solũ eũ, sed etiã præstãtem sibi sedem. i. eligẽtem: ac si diceret tã ipsũ electũ quàm eligentem Focam. dico etiam scientem quæ legũ sunt. Et sic no. quòd qui bene legit, est laudandus: vituperandus qui male: vt hic, & j. de sanct. episcop. §. iij. & j. eod. ã. hoc autem. colla. ix.

y ¶ *Marcellum.*] hic est quartus.

z ¶ *Iustitiæ.*] quia iustitiam habet in promptu: vel quia seruat bene eã. & supple ita scilicet, quod miramur. Accur.

a ¶ *Scimus.*] quia omnes petiere à nobis vt eum instituerem⁹ cũ aliis,

b ¶ *Consiliario.*] solitus erat iste Marcellus semper habere secum aliquem legis peritum, cuius consilio decidere causas solebat. & hic habebat Appionem. vt subiicit

c ¶ *Delegamus.*] id est, delegabimus, vel delegamus in præsenti. & fuerit, quod subiicit, erit præteritum subiunctiu. & sic no. quisti sunt delegati. & de his tractat hæc constitutio: vt dixi ã. eo. §. j. & no. quod loquitur vt in tertia persona, & vt in secunda. hic de ittis.

d ¶ *Iudicum.*] f. delegatorum maiorum. nã ã. in illo §. vetus. hucusq; minores & maiores delegauit. & hic pmittit maiores delegare minoribus quos vocat pedaneos officio & dignitate. Alij verò erãt pedanei officio, sed nõ dignitate nec põt dici ꝙ hic vocet iudices administratores: iquia ã. e. §. nos. circa prin. ordinarios siue administratores eos sic idistinctè appellauit. i nouel. tñ dr cõtra: qa hic iudices appellat magistratꝰ, & ideo illud videtur sequẽdũ. coarctandũ tamen est in magistratib⁹ populi Romani & iudicibus à principe Romæ cõstitutis per delegationẽ qui in regia basilica etiã præcipiũtur federe. quod est verius.

e ¶ *Particulares.*] f. vt partem habeat examinationis causæ ille qui dlegat. f. semel audiat i principio, & in medio. & in fine, & sic ferat iudiciũ, i. sententiã. cætera expediuntur per cõsiliarios. vt ã. vt defun. seu fun. §. illud. coll. v. ibi eĩ qđ permittit administratori, pmittit & delegato hic. & ideo in hac parte corrigitur. Vel melius, particulares vocat examinatores: quia iudex à principe delegatus vnà cũ cõsiliariis suis causã examinat totã, & i fine fert sententiã: vt in §. alios. & hic dr. vel hoc locale ẽ, i. Romæ. vel hic iudices vocat magistratꝰ ordinarios vt i nouel. & j. innuitur. §. illo. ibi, siqs tñ, &c.

f ¶ *Pedanei.*] scilicet, iudices. Accur.

g ¶ *Et nunc.*] sic olim.

h ¶ *In quibus.*] sic ordina literam, in quibꝰ nũc domũculis, &c. & regia basilicam appellat palatiũ maiꝰ, quod est apud lateranũ. in quo tẽpore hui⁹ legis reddebatur iꝰ & sunt ibi multę camerulę. vt hic dicit, & ẽ verũ, in qbꝰ stabãt iudices in iudicãdo, & ibidẽ stetit sibylla & iudicabat. hodie verò in capitolio reddunt Romę ius.

i ¶ *Matutino.*] sed nũquid de nocte poterit iudicare? ar. huius l. qđ non: sed arg. cõtra. C. de trãs. l. nõ minorẽ. & ff. de fer. l. more Roma. Soli.

† Facit c. j. eũ glo. super ver. canones extra de offi. ordin. vbi bona glo.

† ὁ σχῆμα τι παρασημαινει.

Rescripti forma à iudicibus nõ debet trãscẽdi.

k ¶ *Mox.*] aliquod tamen momentum naturę debet interuenire saltẽ vt vadat iudex comestũ: vt ff. de ver. obl. l. cõtinuus. in princ. Sed quomodo in vesperis iudicatur, cũ turpe sit magistratibus tali hora esse in iudiciis: vt ff. de orĳ. iur. l. ij. §. & quia. quę est cõtra ea quæ respon. illud in ordinariis. hoc i delegatis à principe, vel posset dici quod vsque ad vesperas ius debeant reddere: vt hic, non ex tunc, vt ibi. l ¶ *Legem.*] f. iãtã.

m ¶ *Alios.*] i. apud eos qui sunt ineruditi legum. & appellãtur idiotę.

a ¶ Fiant

a ¶ *Fiant.*] i. appellatur ab eorum sententiis.

b ¶ *Et ipsæ.*] f. causæ.

c ¶ *Quantitatem.*] habita distinctione vtrum sint magnæ quantitatis vt tunc in commune apud nostros iudices aut minoris, & tunc aliis committantur, vt C. de appel. l. in offerendis. & l. præcipimus. Accur.

d ¶ *Consultationum.*] cõsultatio dicit rescriptũ ab imperatore super aliquo negotio, de quo consuitur factum.

Consultatio quid sit.

e ¶ *Gloriosissimorũ.*] i. ordinariorum.

f ¶ *Eis.*] id est, alicui de xij. Accur.

g ¶ *Prædictum.*] id est, prout dicitur C. d appel. l. præcipim⁹. §. hæc appellatio. & C. qui ꝑ sua iurisd. l. j. in fin & ff. qs & à quo app. l. fin.

h ¶ *Audientes.*] vel dic omnes magistratus, f. maiores & minores qui numerãtur ã. eo. §. vel⁹. Vel dic omnes lites vsq; ad ccc. solidos, vt & defẽsor ciuitatis: vt ã. de dfẽ. cini. §. & iudicare. collat. ij. Vel veri⁹ omnes lites. irregulariter lites, nõ autẽ ibit de manu in manũ, vt subiicit, & c enim, &c.

i ¶ *Sub schemate.*] id est, figura vel forma qua delegati sunt. nã annotatio delegatio dici potest. & sic no. quod secundũ formam rescripti sũt iudices delegatis iudicãdũ: vt hic, & ff. man. l. diligẽter. nisi id nõ posit fine alio aliquo explicari, vt ff. de iurisdictione omn. iud. l. ij. vel dic annotationis, id est, scripturæ. q. d. acta iudicialia debẽt esse in scriptis: vt extra de appel. c. vt debitus. & licet hoc fiat: tamẽ nihilominus & sententia daf in scriptis, vt subiicit, & C. de sc. ex brev. rec. i. j.

k ¶ *Et cognitionalibus.*] fortè in le. zenonis perge

Appellare cuilibet licet.

bat causa ã manu vnius iudicis in manum alterius: sicut fit de moneta quãdo fit, quia per plures manus transit. vnde literis domini papæ ga. & ipsæ per multas transeunt manus. & sic interim magnũ transibat tẽpus. & sic conquerebantur litigantes: vt hic dicitur. & est arg. hic de circuitu tollendo. sic ff. de cond. indeb. l. dominus testamento.

l ¶ *Contritione.* Alias cognitione. & dic contritione: quia magna cõtritio est in animo eorum qui litigant, quousque lis finiatur: vt j. §. si verò. in fin.

m ¶ *Etsi.*] i. quamuis. Accur.

n ¶ *Per annotationem.*] i. delegationem.

o ¶ *Terminum*] i. sententiam diffinitiuam determinabant per scripturam. vel dic terminum, i. finem.

p ¶ *Qui.*] f. terminus. Accur.

q ¶ *Perimendis.*] No regulã ꝙ quilibet potest appellare: vt hic, & j. eo. §. nostros. & j. vt nulli iu. §. illos. sed fallit in cõtumace. cui appellare nõ licet: vt hic, & C. de iudi. l. properandũ. §. cũ autẽ. & C. quo. appẽre. l. j. & ã. vt omnes obe. iudic. §. fi quid. col. a. v. nisi veniat iudice sedẽte pro tribunali: vt ff. de in integ. resti. l. diuus. & hoc si est cõtumax vere: secus præsumptiue, vt ff. de iudic. l. & posit. §. fina. item fallit in eo qui bis in eadẽ causa appellauit: vt hic, & C. vt in vna ead. causa. l. j. in prin. quandoque tamen non nisi semel appellaf. vt j. de sanct. epis. §. fi quis contra aliquem. Itẽ fallit in quibusdã aliis casibus in quibus appellatio non recipitur. quos dicit j. eod. §. nostros.

r *Pedaneis.*] f. supradictis xij. i. à delegatis à principe, vt ã. §. vel⁹. & dic si pronocatio mihac ciuitate iudici porrecta fuerit, vsq; ad duos mẽses præstant inducię & post duos mẽses dies peragat suos & cursus: nulla reparatione in huiusmodi prouocationib⁹ locũ habẽte. Acc.

s ¶ *Menses.*] olim biennii loco horũ duorũ mensium dabatur: vt C. d ap. l. in offerendis. §. pe. & daf hoc tẽpus ad inchoandũ causã appellationis, & post incipit currere annus vel biẽnii datũ appellãti ad exercitiũ appellationis, vt ã. deiis quiingr. ad pa. §. j. & potest dici ꝙ hoc fit speciale in hac appellatiõe facta à delegatis à principe ꝙ hãc. vel dic generaliter esse verũ vt duo mẽses semper dent̃ ante biennij cursũ.

t ¶ *In cursu.*] i. ante cursum fatalium, vt subiicit.

v ¶ *Fatales.*] fatales dies dicũtur annus vel biennũ intra quos appellatio exercetur, quia tanto tempore fatũ, i. terminus imponitur causæ: vt C. de tẽp. & re. l. nemo. Vel quia fatũ, i. mors accidit causæ, vt C. de iud. l. properandũ. §. huiusmodi. dicuntur enim fata causarum, vt C. d aduo. diuer. iud. l. aduocati Accu.

x ¶ *In his.*] nec in aliis vt C. de tempor. & re. l. nemo. & no. inj. iura. primò habuit locũ reparatio qua petebat reparari causa iã répore amissa, vt C. de tẽpo. & re l. ij. & illa corrigitur per l. nemo. & lex vetus per vltimã: & vltima potest dici correcta per iſtam. Accy.

† τα σπουδαῖα.

y ¶ *Disposita.*] in græca constitutione, quam nõ habemus: sed eius mẽtio habef instit. de act. §. triplicis. & ã. d man. princi. §. fit tibi. colla. iij. fi autẽ vltra qs accipiat, i quadruplũ pœnæ nomine cõdẽnat, vt triplũ fisco, simplũ dãnum passo reddat, vt hic subnicit. & j. vc liti. iu. col. ix. §. hoc quoq; & vt plenè scias quales sũt hęc portulę, dic sũt trib⁹ Expensæ trifi causis expẽdæ i iudicio bus ꝺ causis vel propter iudiciũ, vno fiunt. inter partes, altero iudicib⁹, tertio executorib⁹, circa primũ fiunt in alẽdis testib⁹, vt C. d appel. l. eos. §. fi quis. & C. de tẽpo. ſti. l. quoniã. §. i exhibitiõe. & circa aduocatos, vt ff. de va. cog. l. j. §. iho Iulianus exe noratiis. & hi sũpt⁹ litis cutores. appellãtur. & facit iudex eos restitui à victo victori secũdũ ꝙ sibi videtur vel non: vt j. e. §. oportet. circa secũdum fiũt. vt dicens ã. eo. §. ne autẽ. circa tertiũ fiũt secundũ consuetudinẽ, vt pro miliario vnus nũmus. nã non est certa quæ titas ꝺfinita à iure nisi in quibusdam

Hos vocat vt ff. de va. cog. l. j. §. iho Iulianus exe noratiis. & hi sũpt⁹ litis cutores.

Nuntius cõmunis habet no mina.

personis, vt in clericis, vt j. de sanct. epis. §. sportularũ. & agẽtibus in reb⁹, vt C. d prin. agen. in re. l. fin. l. in. xij. itẽ q habet priuilegiũ de re à principe. Itẽ & aduersari⁹ eius. vt C. de pro. sacro. scri. l. in sacris. §. quoniã. & C. de fru. & lit. expen. i. fi. Itẽ proximi sacrorũ scriniorũ, vt C. de proxim. sa. scri. l. in sacris. in princ. & hi duo modi expendendi, sportulæ dicũtur ideo, quia in sporta ponebantur, & sibi vel etiã fisco seruabãtur, & ipsi habebãt salariũ de publico. & sic ponitur cõtinens pro contento: & nomini deseruimus, vt inſti. de da. §. est & aliud.

z ¶ *Sed omnibus.*] i. pedaneis, imò apparitoribus, vt ſtatim dicã. Acc.

a ¶ *His qui causas.*] id est, nunciis communis.

b ¶ *Et militiæ figura.*] id est, ordinarij iudices.

c ¶ *Vno quoque.*] vt subiicit.

d ¶ *Iudice.*] scilicet, pedaneo. Al.

e ¶ *Exceptoribus.*] Exceptor dicitur qui recipit, vt massarius, vt ã. de defen. ciui. §. ex prouinciali.

f ¶ *Causas.*] causam præparans dicitur nuncius communis, qui habet multa nomina. nam quandoque dicitur executor, vt C. de iudi. l. fi. quãdoque apparitor, vt C. de spor. l. fi. quandoque cæsarianus: siue catholicianus, vt C. de ho. dam. l. pen. quandoque officialis: vt ã. de defen. ciui. §. ex prouinciali. quandoque causam præparans, vt hic dicitur. & not. quòd duo nunciꝰ duobus iudicibus poterunt seruire, vt hic dicit. quãdoque ministrator: vt ã. de quæſto. §. maximè. colla. vj.

g ¶ *Eis.*] f. nunciis duobus.

h ¶ *Quam duobus.*] scilicet, nunciis.

i ¶ *Hos autem.*] scilicet, nuncios & exceptores,

k ¶ *Probatos.*] No. quòd iudex debet legales nuncios habere: vt hic. & ã. de quæstore. §. maxime. alias est periculo electoris. vt subiicit, & j. d col. §. iubemus. colla. ix. idem est in qualibet familia cuiuscunque, vt ff. de fur. aduer. nau. cau. l. j. & inſti. de ob. ex quasi deli. §. fi.

Nũtios legales iudex habere debet.

l ¶ *Periculo.*] f. subesse.

m ¶ *Officiorum.*] i. magistri scholarum & magistri scrinij libellorum vel sacrarum cognitionum de quib⁹ traditur C. de decur. l. vlt. lib. x. & de priuil. scho. per totum. lib. xij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Super eos.*] s.exceptores. Accursius.
b ¶ *Vel.*] pro etiam.
c ¶ *Deputant.*] id est, eligunt.
d ¶ *Qui.*] scilicet, eligentes.
e ¶ *Curabunt.*] id est, reſarcient.
f ¶ *Si eis.*] scilicet, iudicibus.
g ¶ *Interpellatio.*] propter damnum datum ab exceptoribus. Accur.
h ¶ *Fiat.*] propter dānū datum executoribus.
i ¶ *Curate.*] scilicet, reſarciri.
k ¶ *Si vero iudex.*] s. aliquis ex ſupradictis.
l ¶ *Opinione.*] debent enim nunciꝫ vſque ad finē cauſę iudici ſeruire: vthic & C. dē ſpor. l. j. aliās remouentur. vt hic dicit, & multis afficiūt. nā iudex illuſtris vſque ad vj. ſoli dos, inferior vſq; ad tres, ſuperilluſtris etiam corporales pœnas poteritꝫ ferre: vt C. de ſpor. l. ij. Accurſius.
m ¶ *Eloquētiſſimorū.*] ſupradictorum xij.
n ¶ *Iudicare.*] id eſt, à iudicando, id eſt, deſierit eſſe iudex.
o ¶ *Pedaneis.*] ſcilicet, quos delegamus p hanc conſtitutionem: qui, ſ. humiliora negotia diſceptāt: vt C. de pedan. iu. l. placuit. ſ. vſq; adecc. foli. vt ℨ. eod. §. audiēt. Et no. argu. pro donis doctorū. nā ſi labor idāno eſt, mortalis creſcit egeſtas: vt dicit Cato. Item virtuoſis præmia ſūt dāda: vt C. dē ſtat. & ima. l. j. Sed quid i aliis iudicibus ordinariis vel delegatis; Reſpond. non eſt iure cautū: ſed dico idē quod in iſtis: vt ff. de legi. & ſena. l. nō poſſunt. ſed quia huiuſmodi aurei in vſu non ſunt, vēl tū eſt ad conſuetudines, vt in alicubi decima: vt Bononiæ i cauſa principāli. alicubi vigeſima in cauſa appel. vt Bononiæ, alicubi medialis, vt ſit in iuriſdictionib⁹ comitiſſæ Matildæ: quod eſt valde iniquū, vt in fine huius §.
p ¶ *Deputata.*] id eſt, delegāta ab imperatore vel papa. Al.
q ¶ *Ab vtroque.*] nun quid ab vtroque duos dabit? quidā quòd ſic, quidam quod vnum tantum. primum videtur verius ex vi dictionis ab vtraque, quæ innuit quod quæli bet pars duos det aur. iudicibus cauſarum ſecⁿ in adminiſtratore, qui nihil debet habere niſi ſuum ſalarium, & ſic nō ob. ℨ. demanda. princi. §. oportet. colla. iij. & ℨ. vt iudic. ſine quo. ſuffrag. §. volumus. & ℨ. iuſiuran. §. viro quoque. colla. ij.
r ¶ *Quibuſdam.*] ſcilicet, clericis, vt C. de epiſcop. & cleric. l. omnes. §. verum. & §. in hac verò. quæ loquitur de aliis clericis: ſed de Conſtātinopolitanis loquitur lex illa, cum clericis. in fi. hodie ſeruāt de clericis quod dicitur ℨ. de ſanc. epiſcop. §. ſportularum. Item habemus alia exempla multa in C. de fruc. & li. expeū. l. vltim. Item pauperibꝰ, vt ℨ. de manda. princip. §. deinde. & §. ſit tibi.
s ¶ *Hoc autem.*] quòd debeant accipi prædictæ ſpor. duorum aureorū.
t ¶ *Parte.*] No. diſpenſationem debere haberi in ſpor. vel in ſuptibꝰ ratione paruitatis litis, vt hic, & C. de teſt. l. cōſulta. & ℨ. de mād. princip. §. ſit tibi. colla. iij. & C. de priuil. ſchola. l. fin. ibi, quoties autē. lib. xij. quod eſt contra conſuetudinem quæ ſeruatur in regalibus comitiſſæ Matildæ.
v ¶ *Neque.*] reſpondet tacitæ obiectioni, q. d. iā nihil habebit iudex

tiū eis ſuper eos [z] electionē ſimul & miniſteriū: & vel [b] ſi quid ab eis peccat, ad illos q deputāt [c] eos, referri exinde periculū, q omne damnū eorū cauſa factū iis, qui [d] ab eis læſi ſunt, curabūt [e]. Neceſſitatē habētibus etiā cōpetentib⁹ iudicibus ſi eis [f] interpellatio [g] fiat [h], præparare modis omnibus eos, qui ex officiis ſuis aut ſcholis aut ſcriniis eligūt miniſtrantes, hinc læſis damnū curare [i]. Si verò iudex [k] aliquā ſenſerit maligni tatē ab aliquo miniſtrantiū fieri, expellat quidē auditorio ſuo eos qui non cū vtili opinione [l] cauſis vtunt, alios aūt inſtituat ſentētia & electionē eorū quibus hoc (ſicuti prædiximus) periculi eſt.

¶ *Si iudex fuerit à iudicādo remotus, ſubrogatur alius per principem, non per aliū. Item cum cauſa eſt à centū aureis ſupra, qualibet pars ſoluet iudici quatuor aureos ratione ſportularum, ſed ſi eſt infrà, nil ſoluit, & præfectus prætorio debet duas libras auri habere in anno, priuilegiis clericorum ſaluis manentibus. Angel.*

¶ Si quis autē aut glorioſiſſimorū aut eloquentiſſimorum [m] iudicum remoueatur iudicare [n] pro qualibet cauſa vel neceſſitate: nō aliter alter in eius ſuccedat adiutorium, niſi hoc nos decernētes, alij tradiderimus pro eo cauſarū examinationem. ¶ Ne autem circa hoc labor ſine mercede nōſtris fiat pedaneis [o], ſancim⁹ eos in vnaquaq; dicta apud eos cauſa, vel ſi diuinitus fuerit deputata [p], duos quidem aureos ab vtra què [q] parte in conteſtatione litis accipere, & duos in fine negotij, & vltra hoc nihil (quod etiā præ- 60 deceſſores noſtri definierunt) ſed his contētos eſſe ſolis: priuilegiis quippe quæ in deminutione ſumptuū quibuſdā [r] conceſſa ſunt, omnibus integris ſecundū ſuū ordinem conſeruandis. ¶ Hoc autem [s] dicimus in litibus tranſcendentibus quantitatem aureorum centū. Si enim vſque ad hoc menſura fuerit litium: nihil eos audientiæ cauſa volumus exigi. qui enim ita paruæ quātitatis exactionem facit, pro maxima parte [t] victoria ſit pauperem fraudat. Et neque [v] in hoc ſolūmodo ſtamus, ſed etiā de proprio ipſi largimur. Volumus enim vnumquenque eorum, qui [x] ſub iſto, vel his ſunt pedaneorum, annis ſingulis à mēſa tuæ [y] celſitudinis percipere duas libras auri, & his eſſe contentum ſolis, & neque redimi: & aurum † omnino deſpicere. Propterea enim eligimus fiſcum minuere [z], quatenus horum [a] vnuſquiſque contentus noſtra largitate & quaternis aureis, puras Deo & nobis [b] & legi cuſtodiat manus, cogitans quæ à prioribus legislatoribus [c] de his definita ſunt.

¶ *Iudex debet rationem expenſarum examinare: & poſt præſtitum iuramentum per partem ſuper factis expenſis non poteſt iudex in minori quantitate condemnare. Item iura loquentia ſuper executoribus & appellationibus in ſuo loco perdurant. Ang.*

¶ Oportet autē †expenſarum [d] ratiōe iudices omnino examinare. Et quia hoc bene Zenonis piæ memorię decreuit ſententia & auctoritas & nos non dedignati ſumus partem etiā hoc noſtrarum facere diſpoſitionum [e]. ¶ Maneat ergo etiā nunc in eodem ſchemate cuſtoditū: illo ſolo [f] adiecto, ſi iuſiurandum intulerit de expenſis iudex victori, ſcilicet cū quantitate quæ viſa erit ei rectè ſe habere (quam taxationem vocant leges) dein de ille iurauerit: non habere licentiā iudicem minus quàm iuratū eſt condemnare: neque videri [g] elementiorē lege ¶ quæ hoc diſponit. ſi tamen perſpexerit neutrū ſumptuū ſubdere rationi, & propter negotij fortè varietatem hoc ipſum decernat ſua [h] ſententia

z ¶ *Minuere.*] dando duas lib. auri. & ita plus præſtatur priuatis, quā ſi ſco. vt C. de cadu. tollēd. l. j. in fi. & facit ℨ. de non alie. §. oportet enim, &c. & ℨ. de reſtit. & ea quæ par. §. j. in fi. colla. iiij.
a ¶ *Horum.*] ſcilicet, iudicum.
b ¶ *Nobis.*] ſic ℨ. de māda. princip. §. oportet. & ℨ. iuſiuran. quod præſta. §. iuro quoque.
c ¶ *Legislatoribus.*] vt ℨ. vt indic. ſine quo. & ſimilibus.
d ¶ *Oportet autem expenſarum.*] factarū à partibus in teſtibus & auocatis: vt diximus ℨ. e. §. nullo. Accur.
e ¶ *Diſpoſitionum.*] nam diximus in noſtris legibus de his expēſis, vt C. de iudic. l. properandū. §. finautem. & inſti. de pœna temerelitig. §. hęc autem.
f ¶ *Solo.*] imo duo noua dicuntur hic quæ olim nō erāt. primū quia olim licebat taxare ante ſacramentū etiā iā præſtitum, vt C. de iudic. l. ſancimus. qđ hodie non licebit, vt hic, & ſic illa cor rigitur. ſed an & circa ſacramētū in litem erit correctū, quod etiā poſt præſtationem taxatur, vt ff. de inlite iuran. l. videmus. in fin. Quidā quòd ſic. alij dicūt aliud in ſa cramēto in litē, quàm in hoc expenſarū. Tu dicas quòd quando ſacramentum defertur ratione incertitudinis, nō poſſet taxari poſt præſtationē eiꝰ: vt hic. & C. vnde vi. l. ſi quādo. ſed ſi ratiōe affectionis pōt, vt in d. l. vi deamus. & l. in actionibꝰ. §. j. Aliud etiā nouū hic ponitur, quod hodie nō condemnatur victus victori in expēſis niſi iudici videatur: vt quia calūnioſe victum videat liti gaſſe: vt hic. olim cōtra: vt C. de iudic. l. properā dū. §. finautem. niſi i duobus caſibus: vt C. de epiſcop. & cleric. l. omnes. in fin. & ff. de lega. iij. l. qui ſolidū. §. etiā. & niſi in alio quando victor fuit cōtumax, vt C. de iudiciis. l. properandū. §. finautem ex geſtis. & hoc quod dixit Irneriꝰ, exceptionem facit à regula qua dicitur, victus victori, &c, cōtumacia & iuſta ignorātia. vel dic quod dicta regula ab initio ſic fuit intellecta etiam ante hanc authentic. ſcilicet, ſi iudici ſederit, quod nūquam debet ſedere in animo iudicis quādo de calumnia iurant, niſi ſint petitæ ex promiſſione: nam eo caſu etiā ſi ſit iuratum de calumnia, debet cōdemnari victus, cum & de iuſta ignorantia etiam iure veteri diceret, vt d. l. delegatis ij. l. qui ſolidum. §. etiam. & de epiſcopis & clericis. l. omnes. in fin. & ſecundum hoc bene ſtabit, illo adiecto ſolo. &c. quia vnum ſolum adiicitur.
g ¶ *Neque videri.*] No. mirabile verbum pro allegantibus. nam ſemper lex mitior eſt, quàm iudex poſsit eſſe, vt hic, & ff. de arbi. l. celſus. vnde eius verbis eſt ſtandum, vt ff. de exerc. l. j. §. igitur. & vbi non diſtinguit, nec nos: vt ff. de officio præſid. l. iij.
h ¶ *Sua.*] dicendo, ab expenſis abſoluo. vel ſi de aliis quibuſdam condemnauit, poteſt dicere, de aliis abſoluo.

Appella

† Concor. c. iudicet iij. q. vij.

† Cōcor. cū hoc §. c. vic. cum gio. ſup ver. taxatiōe in fi. extra de litis, quæ vi metus cau. fi. & inc. finē litibus. in fi. gio. magoæ quæ eſt ſup ver. expenſis de dolo & cō tu.

† Ex hoc §. eſt tracta au thē. quæ eſt ſuper l. ne in arbi. C. de re ce. ar. & inci pit, decernit ius nouum.

† Concor. c. ille ſi filij. in gl. ſuper. cōpromiſſo, poſt mediū.

† Properantibus.

Lex eſt iudice mitior.

a ¶ *Appellationibus.*] vt ℨ. de appel. & de iis qui ingr. ad appella.
b ¶ *Excuſationibus.*] i. recuſationibus iudicum: vt ℨ. de exhi. & intro ducen. §. j.
c ¶ *Vt non.*] vt ℨ. dixi. §. ſancimus. Accur.
d ¶ *Iudices.*] i. arbitros: qui ſimilitudinē habent iudicū. vt ff. de ar. l. j.
e ¶ *Prone.*] i. facile.
f ¶ *Contentos.*] i. quòd ſtabunt dicto talium arbitrorum: vt ℨ. in rub.
g ¶ *Quibus.*] ſcilicet, iudicibus.
h ¶ *Nequaquam ſuſpiam.*] ſ. ſapiens homo.
i ¶ *Iuris.*] q. d. partes iurant ſe ſeruaturas iudicium: & iudices ritè ſe iudicaturos iurant. Azo.
k ¶ *Læſi.*] dic merito læſi, quia eum ſic elegerūt, vel dic læſi, & ideo meritò ruſus, &c.
l ¶ *Examinari.*] coram iudice ordinario.
m ¶ *Subuerſione.*] i. correctione. Al.
n ¶ *Incauum.*] i. malè cautum.
o ¶ *Et.*] pro i. Al.
p ¶ *Iuriſiurandi.*] dati ab arbitro ſecundū B. quod non placet, imo ſecundum Io. & ſecundū M. à partibus, idē tamē dicunt & ſi ab arbitro & ſic corrigit hic quod eſt ſ C. de arb. l. ne ſ arbitris & l. cum antea. §. altera.
q ¶ *Compulſi.*] cauſatiuè: qa aut oportebat bonū ius dimittere, aut pe ierare. Accur.
r ¶ *Coeant.*] quidam diſtinguunt an parsnon ve niat ad ſententiā audiē dā: & tunc cadat in pœnā. an aliāscitatus & tūc nō cadat: vt ff. de ar. l. diē. §. ſi quis. quod rebrobo: quia ſiue in medio, ſiue in principio, ſiue in fine nō pareat, ea dit in pœnam: vt hic & ff. de ar. l. non ex omnibus. & ff. ſi quis iudi. nō ob. l. j. ſ prin.
s ¶ *Det multam.*] i. pœnā certa promiſſam. impropriè ponitur, vt ff. de verb. ſign. lege ſi qua pœna eſt. & no. quòd hæc litera videtur loq in actore qui nō vult parere ſententiæ pro reo latæ. nam ſoluit pœnam, & redit ad actionem ſuam. Sed quid ſi reus non vult parere? nūquid actor & pœnam peret & rem? Videtur quod non, vt ff. de exceptdo. lege. apud. §. labeo. & ff. de pact. lege, reſcriptum. §. ſi pacto. Sed tamen dico contra: quia hæc pœna nō loco rei ſuccedit. ſed loco inobedientiæ factæ arbitro. Prædicta autem loquūtur quando loco rei, vt promittis codicē. & ſi non promittis decem. quo caſu non debent vtrumque, vt dixi. niſi actum eſt, vt ff. de tráſactione lege, qui fidem. hæc eadem econtra dicas in reo: quia & pœnā petere poteſt, & ſui iuris defenſionem non amittit. Item quod ſubiicit quod poteſt ad iudicium aliud venire, hoc eſt verum iā finita cauſa coram arbitro per ſententiam. Sed quid ſi ea pendente agat? Reſpō. & tunc poteſt, vt ℨ. de appella. §. j. ſed cadit in pœnā, quaſi arbitro nō pareat, vt ff. de arbit. l. ſed ſi in ſeruum. §. fin. & l. ſeq. in prin. & ſoluit compromiſſum, vt ff. de arbi. l. ſi quis rem.
t ¶ *Et iis.*] litigatoribus.
v ¶ *Iudices.*] i. arbitros.
x ¶ *Electi.*] cum iureiur. à litigatoribus & ab ipſis dato. Al.
y ¶ *Ex ſtudio.*] ſ. malè iudicant. Al.
z ¶ *Suſtinebunt.*] vt C. de rebus credi. & iureiurādo. l. ij. & ℨ. ſcenicas non ſolum ſi fide. §. j.

Arbiter eſtimatur iudicis.

Omnibus aliis ſuper appellationibus [a], ſicut prædiximus & excuſationibus [b], & vt non [c] promptè & cum neceſſitate fiant litis conteſtationes, ſed habeant xx. dierum inducias, & quicquid aliud iudiciale decreuim⁹, in propria virtute manentibus.

¶ *Non debet eligi arbiter cum ſacramenti religione, an anceps, periuriū incurrat: ſed pœna debet promitti. ſi ſecùs factum fuerit, iudex iudicans à Deo pœnam patietur: ni ſi per ignorantiam eſſet periurus. Ang.*

¶ Quia verò † multę quædānobis fiunt interpellationes eligētibus quibusdā iudices [d] penitus ignorantes leges, & experimentum, & pronè [e] erant iudicibus ſe contētos [f], quibus [g] nequaquā [h] quiſpiam quilibet credat: deinde ſua dent forſan etiam iudicibus quaſi ſibi præbere iuſiurandū iuris [i], neque quid ſit iuſtum, neq; eius obſeruationes ſcientibus: & meritò læſi [k] ipſi rurſus volunt examinari [l] negotium, obliti iuriſiurandi quod iurauerunt: cauſa nobis ſubuerſione [m] digna viſa eſt. Et quia † cognouimus ex rerū ex perimento incautū [n] hoc eſſe, ſancimus de cætero nullū fieri omni no iudicem arbitralem, & [o] cum iuriſiurandi [p] cautione iudicare: ne ex hoc in periuriū inuitū incidant homines propter iudicum ignorantiā peierare compulſi [q]: ſed omnino qui iudicem aut iudices eligunt, cum pœna eligant eos, quatenus partes adinuicem coeant [r], & neceſſitatem habeāt aut contentæ eſſe iudicio, aut ſi retractare voluerit alter, det multā [s], & ſic licentiā habeat diſcedere reus ab iis quæ iudicata ſūt, & ad aliud venire auditoriū noſtris iudicibus, ſi aditi fuerint, exigentibus multā. & iis [t] qui eam iuſſi ſunt accipere, reſtitui præparātibus †: ſcientibus iis, qui iudices eligūt, quia ſi hoc nō egerint neque ſtipulati fuerint pœnā, ſed exiſtimauerīt ſufficere ſibi ex iure iurando cautionem. deinde iudices [v] ſic electi [x] noceāt eis, ſi quidē ex ſtudio [y] à domino Deo pœnas periurij ſuſtinebunt [z]. Si autē ex ignorantia [a] hoc paſſi [b] fuerint: nihil præter iuſiurandum erit eis [c] ampliùs: quia neq; periuriū volumus ab aliquo inferri, neque curſus litigātes ſuſtinere damnum magnū propter iudicantium ignorantiā citra iuriſiurandi reuerentiā permittimus: omnibus autem ſancitis ſiue ex ātiqua legislatione ſiue à nobis de cōpromiſſariis iudicibus aut arbitris, extra tamen neceſſitatem iuriſiurandi in propria virtute manentibus, & nequaquā ex hac noſtra lege nouandis.

¶ *Nullus debet appellationem coram ſe interiectam reiicere: niſi ſolus perfectus. Angel.*

¶ Noſtros tñ iudices omnibus modis ſuſcipere appellationes [d] ſancimus, & nulli licentiam eſſe penitus hoc repellere, præter [e] ſolam tuam eminētiam, cui hoc ab initio largitur imperiū, retractationis [f] introducens auxilium.

¶ *Iuſtè debent iudicare iudices non obſtante aliqua pragmatica ſanctione, & appellationes interiectas recipere, & ſi de iure dubitent, principem conſulere debent. Angel.*

¶ Omnis autem iudex ſiue cingulū [g] habens, ſiue aliter iudicans [h] cuſtodiat leges [i], & ſecundum eas proferat ſententias, & vel ſi contingat iuſsionem noſtrā in medium vel ſi ſacram formā, vel ſi pragmaticam procedere ſanctionem dicentem aliter agi, ſequatur legem [k]: nos enim volumus obtinere quod noſtræ volunt leges. Si enim [l] ſub appellatione lis fiat, iudex quidē ſuſcipiat modis omnibus oblatam appellationem, nihil penitꝰ excuſans in quibus omnino licet [m] appellare. auxilium verò circa appellationes [n] omnibus

a ¶ *Ex ignorantia.*] ſ. iudicum.
b ¶ *Paſſi.*] ſ. litigatores. Al.
c ¶ *Eis.*] ſ. partibus. aliās ei, ſ. arbitro: & tunc ſignatur contra C. de pactis. l. pen. ſo. hic obſtabit partibus ſuū delictum ne contra arbitrum agant: licet faciat arbiter litē ſuam: quia eū elegerunt: vt ea rg. C. de lib. cau. l. ſi filium. Sed q̄d ſi pœnā ſtipulati ſunt. & iuſiurandū eſt prætitū? Quidā reſpon. quòd nō valet: vt arg. in hoc §. ſed Io. cōtra: quia forma tm̄ arbitri nō arbitrium eſt prohibitum. ſimile ff. de condi. & demonſtra. l. hæc ſcriptura. & ff. d. cōdi. inſti. & l. quæ ſub condi. §. itē ſic & ī matrimonio nimia feſtinatio punitur. ſed tamē non valet: vt ℨ. de reſti. & ea q̄pe. §. vlti. Itē pōt induci generale, vtile per inutile nō vitiatur: vt ar. ff. de iure fiſ. l. non intelligit.
d ¶ *Appellationes.*] a No. q. tenetur iudex recipere appel. vt hic. & ℨ. vt nul li iud. §. illas. col. ix. & ff. de app. reci l. ſciendum. & C. de app. l. iudicibus. niſi in caſu, vt in præfec. prāt. Orientis, cui dirigitur hæc conſtitutio: qui recipere nō tenetur ap. ſed ſupplicationē: vt in fi. §. & C. de preci. impe. offe. l. ſi quis aduerſus. & niſi in caſibus duobus, qui ſunt ℨ. eod. §. audiēt. in fine. & niſi in quatuor caſibus, vt à principe. itē à ſenatu. & quādo remota appel. fuit cauſa commiſſa, & quando partes ab initio remiſerūt: vt ff. à quib. app. non lic. l. prima. Item nō recipitur. ſi appellat debitor principis, vt C. quorum appel. l. abſtinendum, Itē in iudicio momentaneæ poſ. vt C. de momen. poſ. l. j. Item à nominatione tutelæ vel curæ, vt inſtit. de excuſ. tuto. §. qui autem. Item poſt decem dies, vt ſupra, de appel. §. j. Item ab interlocut. vt C. quorum ap. l. antepen. Item ab executore, niſi excedat modum: vt ff. de appel. l. ab executore. & C. quo appe. l. ab executore. Item quidam criminoſi appellantes non audiuntur, vt C. quorum appel. l. ij. Item in aliis ſi interfit cito puniri, vt ff. de appellationi. l. conſtitutiones. Item raptor virginis non appellat: vt C. de ra. vir. l. j. §. finautem. Accurſius.

a Cōcor. gl. vnica. in c. inter cætera extra de appellat.

e ¶ *Præter tuam.*] ó præfecte prætorio orientis.
f ¶ *Retractationis.*] per ſupplicationem: vt tu ipſe retractes. Accurſius.
g ¶ *Cingulum.*] i. adminiſtrationem.
h ¶ *Iudicans.*] i. cingulum non habens, vt ſunt magiſtri ſcholarum, & illi qui ſunt electi à conſulibus vel ſenatu. Al.
i ¶ *Leges.*] & ſecundum eas iudicet: non aliàs vt hic, & C. de ſen. l. nemo iudex. ſed quidam ſupplent hic prout ſibi videbitur: vt diximus ℨ. iuſiur. quod præ. §. & æquus.
k ¶ *Legem.*] ſ. priorem vt ℨ. in medio litis non ſi. fa. for.
l ¶ *Si enim.*] reuertitur ad præcedentem caſum.
m ¶ *Licet.*] nam quandoque non licet. quod dic vt ſupra, proxi. §. diximus. Accurſius.
n ¶ *Appellationes.*] non faciendas in certis caſibus, vt ℨ. proxi. no. vel dic circa appellationes factas, vt ille contra quem appellatur, defendat tuum ius. Accur.

a ¶ *Adia-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Adiacet.*] id est, iacet, vt non detur auxilium.
b ¶ *Sententia.*] à qua est appellatum: vel sententia dicenda in causa appellationis.
c ¶ *Dubium.*] de iure quo casu potest consulere superiorē, aut de facto quo casu nō potest: vt hic, & ff. de iudic. l. cum quē. §. iudicib⁹. aut gratia vitādi odij, & tūc nō licet. vt j. vt iud. non expe. sa. iusſ. §. iubemus. col. ix. nā ſufficit, & c. vt j. de mād. princ. §. patrocinio. niſi fiat quia nō habet potestatem iudicandi, licet cognouerit de causa: vt ff. de oſſ. procōſ. l. ſolent. & l. ſi quid. coll. iij. & C. ad legem corne. de fal. l. vbi.
d ¶ *De his.*] ſcilicet, dubiis.
e ¶ *Iuſta.*] cōcordat hic prophera dicens in pſalmo. Iuſtē iudicate filij hominū. paueant igit iudices in ſentētiis ferendis ne illos abſoluāt qui ſunt condēnandi: veleos damnent qui ſunt abſoluendi. Ala. quia non magis iudicant quā iudicabuntur: vt C. de iudi. l. rē non nouam.
f ¶ *In imperiali.*] ſ. in Latera. palatio.

¶ VT CLERICI apud proprios epiſcopos prim. &c.

g ¶ *Lurimas. Et reliquo.*] repete de.
h ¶ *Sacerdotio.*] vt j. quomo. opor. epiſco. & cleric. ad ordinationes.
i ¶ *Monachis.*] vt ſupra de monachis, colla. j.
k ¶ *Agentes.*] id eſt, facientes legem de monachis, vt j. apud quos opo. cau. di. mo. & aſc. per totum. colla. vj.
l ¶ *Quibus.*] ſcilicet legibus.
m ¶ *Reuerendiſſimis.*] ſcilicet, aliis quam monachis.
n ¶ *Hoc dare.*] ſcilicet, iubemus.
o ¶ *Vt ſi quis.*] ſubaudi: & ideo damus in hunc modum, vt ſi quis habet, &c.
p ¶ *Pecuniariam.*] largè accipe ſecundū Io. i. non criminalem. vt ar. ff. de verb. ſigni. l. pecuniæ.
¶ *Archiepiſcopum.*] ſimmediate archiepiſcopo ſubeſt: aliàs ſub epiſcopo: ſed executioni mādatur p ciuilem iudicem. vt j. de ſanct. epiſc. §. ſi quis contra aliquē. colla. ix.
r ¶ *Ex non ſcripto.*] hoc eſt contra regulam quæ eſt C. de ſent. ex bre. re. l. ſi. Sed ſpeciale hic, & i aliis caſibus: quos dic vt dixi j. vt iudic. fine quo. ſuſſr. §. neceſsitate. colla. ij. Sed hodie per cōciliū Lateranū aliter eſt, qa in ſcriptis ferenda eſt ſentētia etiam in clericis: vt extra de probationibus. c. quoniam contra.
s ¶ *Miniſterio.*] vt hic & imò ſi contra fecerit, amittit caulā iure cano. x vt xj. qui. c. molita. & idē ſecundū leges: vt C. de iuriſ. omn. iudic. l. in criminali. & idē probatur per legem Frider. vt j. de ſtat. contra ſi. ec. §. j. colla. x.
t ¶ *Sine damnis.*] id eſt, ſine diſpendio geſtorū. ſportulæ tamen præſtantur, vt j. de ſanct. epiſco. §. portularum. quæ eſt contra: & ſic nō. qa rat one perſonarum parcitur in expenſis, vbi aliàs non parceretur, C. de ſacroſanct. eccl. auth. hoc ius. & j. de manda. princ. §. ſit tibi.

Concor. c. intimaſti. cum gl. vnica. extra de appella.

D. Atione V. C. Coſſ.

Concor. cū prin. huius aut. c. ſi clericus cum gl. q. j. vbi bonæ ſimmediate archiepiſcopo concordan. extra de fo. comper. &c. cū ſit. eo. tit.

adiacet a, per quod licet læſo & quæri & mereri correctionē aut ab iis, qui de appellatione iudicāt: aut à nobis ipſis, ſi ad nos ſententia b referatur. ¶ Si quid † autē audientes iudices putauerint eſſe dubium c, damus eis licentiā de his d nuntiare nobis & cōſule re nos, vt diſcant quæ neceſſaria ſunt, & ita quod agēdū eſt, expli cent, & faciant iuſta e ſimul & rationabilia iudicia. ¶ Tua igitur eminentia quæ placuerūt nobis, & propter noſtrorū ſubiectorum vtilitatē geſta ſunt, hic & in imperiali f proponat baſilica & in aliis partibus noſtræ regiæ ciuitatis vt vniuerſis hæc fiant manifeſta, & diſcant quia per omnia nobis cura eſt eorum vtilitatis pariter & æquitatis †.

VT CLERICI APVD PROPRIOS EPISCOpos primum conueniantur, & poſt hoc apud ciuiles iudices.

TITVLVS XI.

NOVELLA LXXXIIII.

¶ *Clerici debent ab eo epiſcopo ſub quo ſunt, conuenīri: non ex ſcripto & celeriter debet epiſcopus ferre ſententiam. Sed ſi cauſæ natura ſit talis propter quam epiſcopus decidere non poſſit: quia forte infirmitate grauatus: tunc iudices ſeculares poſſunt adiri: & hoc in cauſis merè ciuilibus: in criminalibus autem iudex ciuilis cognoſcet, & in prouincia præſes: & cauſas intra duos menſes terminabit: & ſi clericus pœna ſit dignus, per epiſcopum ſacerdotali dignitate ſpoliabitur. de eccleſiaſticis verò criminibus ſolus epiſcopus debet cognoſcere.*

¶ Idem A. Ioanni gloriofiſſ. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

PLurimas † ſacras ſcribētes leges & de Deo amabilib⁹ epiſcopis & reliquo g oī ſacerdotio h, nec non de reuerendiſſimis monachis i, & nūper hoc agentes k, in quibus l volum⁹ reuerendiſſimos monachos apud ſolos ciuitatis epiſcopos ſub quibus ſunt monaſteria, cōuētiones ſuſcipere, petiti ſumus à Mēna Deo amabili archiepiſcopo huius feliciſſimæ ciuitatis & vniuerſali patriarcha reuerēdiſſimis m clericis hoc dare n priuilegium, vt ſi quis o habet aduerſus eos quālibet pecuniariam p cauſam, prius à Deo amabilem archiepiſcopum q pergat, ſub quo conſtitutus eſt, & interpellet eum, & non ex ſcripto, r iudicium mereatur: & ſi hoc fiat: nec inquietet eum, nec trahat ad auditoria ciuilia, neque à ſacro eum vacare faciat miniſterio s ſed ex non ſcripto examinetur negotium ſine damnis t, & accipiat formam v forſan etiam ſcriptam, ſi hoc quoque partes voluerint & popoſcerint, & liberentur alterutro certamine.

¶ Si verò aut propter cauſæ naturam x, aut propter quandam fortè difficultatem y non fuerit poſſibile Deo amabili epiſcopo decidere negotium, tunc licentiam eſſe & ad ciuiles iudices pergere, & priuilegiis omnibus cuſtoditis quæ reuerendiſſimis clericis ſacrę præſtant conſtitutiones, & litigare, & examinationem fieri, & terminum imponi liti, & ita liberam fieri cauſam clariſſimis iudicibus z ſecundum noſtras conſtitutiones vel leges, ſtudentibus cum magnanimitate & velociter lites decidere, vt non propter huiuſmodi cauſas ſæris amoueantur obſequiis, & cùm oporteat Deum placari a, & decentia ſacerdotibus agi, adiutoriis detineantur, & illis turbis b, atque inhærente tumultu litigantium animabus c,

¶ Si tamen de criminibus d conueniantur, ſiquidem ciuilibus, hic e quidem competentes iudices, in prouinciis autem earum præſides ſint iudices non tranſcendente lite menſium duorum ſpatium ex quo litis conteſtatio ſit, quatenus breuis f imponatur cauſæ terminus.

¶ Illud palam eſt, ſi reum eſſe putauerit eum qui conuenitur, prouinciæ præſes, & pœna iudicauerit dignum. priùs hunc g ſpoliari à Deo amabili epiſcopo ſacerdotali dignitate, & ita ſub legum fieri manu h. ¶ Si verò eccleſiaſticum i ſit dēlictum egens caſtigatione eccleſiaſtica & multa, Deo amabilis epiſcopus hoc diſcernat, nihil communicantibus k clariſſimis prouinciæ iudiciſ. *Scire.*] No. interdici aliq̄d ſcire: vt C. de ma. & mach. l. culpa.
b ¶ *Sequi.*] hoc verbo cō cordat j. de monaſte. §. fin. & vt determ. ſit numerus. in fi. col. j. & expone: vt dixi j. de eccl. titul. §. fi. col. ix.
c ¶ *Lites.*] ſ. tempore huius legis.
d ¶ *Habentibus.*] ſic & aliàs cōfirmatur talia: vt C. de epiſ. & cle. l. priuilegia. §. omnes. Accur.

¶ DE CONSANguineis, &c.

¶ *Vltis vndique natura.*]
¶ *Vtens.*] quia facta mutantur ſecundum curſū naturæ: vt C. d vet. iur. enucle. l. ij. §. ſed quia. & j. de non alie. §. alienatio nis. in fi. §. non autem ius naturæ mūtatur. vt inſti. d iur. nat. §. pe. & ad hoc facit j. ingb. mo. na. effi. legi. in prin. col. vj. Accur.
f ¶ *Dictum eſt.*] interpoſitio eſt. Accur.
g ¶ *Dicitur.*] ſ. hic.
h ¶ *Sua..*] i. donec vtiſ nouiceatibus: quod facere ſuum ſ. naturæ eſt, vt in princ.
i ¶ *Operatur.*] ſ. naturaliter. Accur.
k ¶ *Et.*] pro, i.
l ¶ *Qui.*] ſ. nos.
m ¶ *Duxit.*] Hic eſt caſus quem ſolū ponit hæc cōſtitutio & ſoluit p ar. vt j. e. §. vlt. & §. plurima.
n ¶ *Illa.*] ſ. prima.
o ¶ *Aliam.*] ſ. ſecundā.
p ¶ *Conſanguinei.*] eius ſcilicet, viri q̄ ſunt nati ex eodem patre tantum.
q ¶ *Vterini.*] quiſunt nati ex eadem matre tātū.
r ¶ *Vterinos.*] qui ſunt nati ex eodem patre & matre.
s ¶ *Fuit.*] vt dictum eſt.
t ¶ *Ab eo.*] ſ. principio.
v ¶ *Opinari.*] Not. mirabile verbū, quia pauca ſapiēti dicas, & multa intellgit. vnde etiam dicit quod potiſsima pars eſt principiſſi, quaſi proceſſus ſit facilior, vt ff. de orig. iur. l. j. accurſ.
x ¶ *Quæſtio.*] ex themate præmiſſo nūc quæſtionē elicit. Accur.
y ¶ *Legitimis.*] quando vterini fratres vocantur cū conſanguineis fratribus ad ſucceſsionē prę mortui fratris, vt C. de le. hæ. l. vlt. §. ſed nec.
z ¶ *Prolem.*] & erant cō ſanguinei tantum.
a ¶ *Maternam.*] & tantum vterini erant.
b ¶ *Venerat.*] ideſt, veniſſet.
c ¶ *Fecerat.*] i. feciſſet.
d ¶ *Honorati.*] i. hæredes inſtituti, q̄ honorati. dicū tur. Accur.
e ¶ *Et.*] pro, i.
f ¶ *Mortes.*] ſunt enim duę, naturalis & ciuilis, vt deportatio: vt ff. de

Concor. c. 1. in fi. extra de ſecū. nu. & in c. j. extra de op. no ui. nun. & in cle. clerici. de iudic.

Iudex quib⁹ caſibus nō cognoſcit de cauſa appellationis.

Sapienti pauca dicenda ſunt.

Abſolui pōt quis epiſcopo irrequiſito.

bus. neq; enim volumus talia negotia omnino ſcire a ciuiles iudices, cū oporteat talia eccleſiaſtica examinari, & emēdari animas delinquentium per eccleſiaſticā mulctam, ſecūdum ſacras & diuinas regulas, quas etiā † noſtræ ſequi b non dedignantur leges.

¶ Si verò quædā prius conteſtatæ ſunt lites c, hæ maneant in ipſo ſchęmate, velocem accipiētes finem, omnibus quæ iam à nobis ſancita ſunt, ſiue ſuper ſanctiſſimis eccleſiis, ſiue ſuper Deo amabilibus epiſcopis, ſiue ſuper clericis, ſiue ſuper monachis, propriā virtutem habentibus d. Tua igitur eminentia, quæ placuerūt nobis, & per hāc ſacram declarata ſunt legē, per programmata propria manifeſta faciat vniuerſis, & in perpetuū ſtudeat cuſtodiri †.

DE CONSANGVIneis, & vterinis fratribus.

TITVLVS XII.

NOVELLA LXXXIIII.

¶ *Si, fratre præmortuo, ſuperſunt fratres ex vtroque latere coniuncti: tunc conſanguineis tantùm vel vterinis tantùm præferuntur ij qui ex vtroque ſunt coniuncti parente. Ang.*

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni gloriſsimo per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

MVltis vndiq; natura nouitatibus vtens (e dictum f eſt iam in legib⁹ hoc ſæpe proœmiū, dicitur g autem & iterum) donec illa quæ ſua h ſunt operatur i, ad opus multarum nos pertrahit legum. Legitimas enim, & cognatiuas ſucceſſiones dicunt quidem nobis & k veteres, & qui ex antiquiſſimo iure hæc ſumentes, deſcenderūt vſque ad nos, qui l plurima horum correximus.

¶ Peruenit autem ad nos aliquid tale: Duxit m quidā vxorem, & filij ex eadē ſunt nati: deinde moriente illa n, duxit rurſus aliam o, ex qua nati ſunt filij ei prioribus conſanguinei p ſolum, non tamē vterini q. deinde etiā tertium introduxit matrimoniū: fecitque filios ex ea. poſt mortem verò eius ad ſecundum mulier deſcendit virū: ex quo alios fecit filios, iis, qui ex priore viro fuerant, vterinos r ſolum, non tamen conſanguineos. moriente igitur matre, poſteà mori vnum fratrum ex tertio matrimonio cōtigit ſine filiis & ſine teſtamento, multos fratres relinquentem, alios quidem cōſanguineos, alios autem vterinos, alios verò ſimul & conſanguineos & vterinos. Et quæ quidem adinuenta eſt naturæ nouitas, talis quodam modo fuit s. Licebit autem tali principio dato nobis ab eo t †, & alios quoſdam opinari v caſus tale aliquid proferre valentes, ſiue morte viri, ſiue morte mulieris, ſiue alia legitima ſeparatione nuptiis diuerſis hoc facientibus. Quæſtio x igitur illa erat, ſi ad mortui fratris hæreditatem oporteret omnes vocari, & conſanguineos & vterinos, & ſimul quidem conſanguineos, ſimul autem vterinos fratres.

¶ Quia igitur † conſiderantes leges omnes, quas cōgregauimus, & veteres omnes, & noſtras, huiuſmodi nō inuenimus emerſiſſe quę ſtionem: congruum eſt eam ſerò tandem refrænare lege, & conſide rare: quia fratribus ſunt ad defunctum aliis quidem cognationis iura †, quæ nos legitimis y copulauimus: aliis autem hoc ipſo legitima. communicabāt enim aliqui ei circa paternam prolem z, ſicut alij circa maternam a: alij autem illud purè habebāt, & lege & natura iuuante ſe, eò quòd ex iiſdem erant procedentes matrum ſinibus. eātq; eis patris ſemen vnum: & vndique veluti quoddam ſignum eis germanitatis reſplendebat. Si igitur huiuſmodi frater liti bus liberare & legem & dubitantes voluiſſet, ad teſtamentum venerat b & ſuam ſententiam fecerat c manifeſtam: & per ſcripturam honorati d, ad hæreditatem vocarentur. Quia verò hoc agere noluit, aut non potuit (multæ nam que ſunt homini & anxietates innumeræ, & e repentinæ mortes f) hæc noſtra lex cauſam determinat. Vult aūt g hæc lex, ex vtroque decoratos, & ſimul quidē conſanguineos, ſimul autē vterinos fratres ad ſucceſsionē morientis meliores h eſſe, quā illos qui ſolummodò conſanguinei aut ſolummodo vterini ſunt, & i nos non faciat hæſitare k naturæ varietas: ſed nos huiuſmodi adinuentiones oſtendimus legitimas, atque decernimus, perfectioribus diſtribuentes quæ meliora ſunt, & minores l exæquari eis non patientes.

¶ Plurima namq; m ad hoc nos inuitauerūt. Primum quidem altera noſtra lex n; ſi filius moriatur filios non habens: deinde exiſtentibus ita fortè maternis rebus aut ex nuptiali aut etiā ex alia cauſa quæ non acquiruntur o prius ex iiſdem nuptiis fratres ad hæreditatem vocari: deinde ex aliis, & poſthos patrem: quod probatio erat:

Concor. c. 1. in fi. extra de ſecū. nu. & in c. j. extra de op. no ui. nun. & in cle. clerici. de iudic.

D. xv. x. Apl. Conſt. DN. Iu. P. P. A. Apione V. C. Coſſ.

Ex hoc §. extracta eſt auth. quę eſt ſuper l. ſancti m⁹ quemadmodum. C. communia de ſucceſſio. & incipit ita quemortuo. Fratres adde hæred. ab inteſt. eſt inuicē variè differentia inter eos qui ſuccedunt.

Aliàs ab ei ſq̄æſtione.

Rationes duæ vlcūr vnam.

contra ta. l. j. in fi.
g ¶ *Vult autem.*] ſolutio quæſtionis. Accur.
h ¶ *Meliores.*] hīc diſtinguę: quia aut ſunt vtriq; coniuncti tātum: aut ſoli conſanguinei, aut ſoli vterini: & his trib⁹ caſibus æqualiter admittūt vndecunque bona eucnerūt: vt j. de hær. ab inteſt. §. ſi igitur defunctus. col lat. ix. aut conſanguinei tm̄ cū illis qui ſunt vterini tm̄: & tunc in bonis quæſitis à defuncto fratre dico idē quòd æqualiter admittunt: cū agnatio & cognatio hodie ſit æqualis: vt j. de hæredi. ab inteſta. §. ſi verò neq; fratres. ſec⁹ in iis quæ habuit à patre tm̄ vel à matre tm̄: quia tūc præferitur ille qui ex eo latere ſibi erat cōiūctus: vt C. de leg. hæredi. l. de emācipatis. nec dico eſſe cor rectā d. l. de emā. per §. dictum. §. ſi verò neque fratres. licet hoc dixerit P. nā & per eādē auth. hæred. ab inteſt. eſt differentia inter eos qui ſuccedunt vtrinq; cōiūcti, & eos qui ſunt ex alio tm̄ latere: vt j §. ſi igitur defunctus. & in omnibus his ceſſat hęc cōſtitutio, ſed remanet ſibi locus i trib⁹ caſib⁹, ſcilicet qñ ſunt vtrinq; coniūcti cū cōſanguineis tantū vel qñ cū vterinis tantū: vel quando cum conſanguineis tātum. quibus trib⁹ caſib⁹ præferūtur qui duplici iure vtūtur, vt hic, & infra, eodē §. final. excludāt, & c. ſic not. quod duæ ratiōes vincūt vnā, vt inſtitutio. de adoptio. §. ſed hodie. & C. de dic. di. Hadr. tol. l. fin. ibi, potiora iura, &c. niſi vna ſit melior quā duæ, vt ff. de inoff. teſt. l. nā & ſi parentibus. Accur.

i ¶ *Et.*] pro, i.
K ¶ *Hæſitare.*] id eſt, dubitare, q. d. nō ſit ammodo quod nos dubitemus de tali varietate naturæ qualis illa fuit. nā legitime definimus per hanc legem & dicimus quid iuris eſſe debeat. Accur.
l ¶ *Minores.*] i. quia non tantū fratres dicūtur eſſe qui ſunt ex vno latere quantū qui ex vtroque.
m ¶ *Plurima namque.*] nō tū dicit hic niſi vnū vel dic quod dicit plurima, nā primo caſu prox. i ſecūda ratio p̄dicta, qa duæ rationes vincere debent vnam, vt j. dicit.
n ¶ *Lex.*] vt C. com. de ſuc. l. fi. & ſupple q̄ dicit.
o ¶ *Acquiruntur.*] ſ. parentib⁹ quāt⁹ ad proprietatē. ſed dūtaxat quātū ad vſumfructū, vt C. de bo. q̄ lib. l. quæcūq;. & C. de bono mat. l. j. Sed hodie idem

Scire

Universidad de Deusto

idem est in omnib⁹ aduersitatibus: vt C. de bo. q̃ lib. l. cum oportet.

e ¶ *Legislatio.*] prædicta, C. communia de suc. l. fi. quæ tamen hodie corrigitur, cum pater vocet vnã cũ filiis: vt j. de hær. ab intest. §. sit verò cũ ascendentibus.

† Consor. elic. cum glo. super ver. fũiculus, extra de maio. & obed.

b ¶ *Dudum.*] vt C. communia de succes. l. fin. & C. de bo. ma. l. j.

c ¶ *Acquirantur.*] s. parentibus. quantũ ad proprietatem, Accur.

d ¶ *Valere.*] nã olim hæ solæ patribus nõ acquirebantur: cætera aduentitia sic. Sed, vt hic dicit, idẽ in omnib⁹ aduẽtitiis etiã seruari debet: vt diximus instit. per quas p son. no. acquirat. §. hoc quoque.

e ¶ *Legibus.*] quæ sunt vt C. de le. hæ. l. de emãcipatis. & C. communia de suc. l. vlt. & C. de bon. quæ lib. l. quæcunque. & plenè dixi modo. Accur.

f ¶ DE ARMIS.

¶ *Hanc rubric. non lego, sed quædam in ea noto, Accurs.*

g ¶ *Magnum. Inuocantes.*] Not. sic supra de quæstore. in princip. Accur.

Bellum duo mala infert.

h ¶ *Patiuntur.*] not. bellũ duplex malum inferre: vt hic. & etiam tertiũ: qa facit homines pauperes: vt C. de caduc. tol. in princ. & j. eo. §. si autẽ. ibi, dũ terræ cultores.

i ¶ *Fabricenſij.*] vel fabricenſes qui sunt etiã quidã habẽtes officium & necessitatẽ faciẽdi arma cui necessitati eorũ posteritas tenetur: vt C. de farbr. l. iure. li. xj. & ad instar militũ notã debẽt habere in brachiis, & aliena prædia cõducere colenda nõ debẽt, vt C. de fabric. l. stigmata. & l. fin. in princ. eo. lib. xj.

k ¶ *Faciunt.*] hi deputati, qui prohibiti sũt operari.

† D. xv. k. Iu. CP. Imp. DN. Iu. A.

l ¶ *Armamento.*] quod enim auferẽ ab indigno, applicatur fisco: vt ff. de iure fisci. l. Lucius

m ¶ *Instruxerint.*] quia aliquẽ instruxerunt qui facere scit. Accur.

n ¶ *Ipsis.*] ballistariis: vt & ipsi inter publica arma ponant. Accur.

o ¶ *Deputati.*] habebãt enim quosdã sibi deputatos sicut fabricenses. Accur.

p ¶ *Patrũ.*] id est, rectorum. & not quod dicitur pater. vnde sicut pater debet habere filij gubernationẽ, sic ciuitatis rector. & sic pro opinione nostra qua dicimus q̃ sufficit talẽ iurare de calsũ. li eò quòd dudũ talia nostra legislatio cõcessisset. nam si etiã patre existente, suo patri, & iis qui sunt ex aliis nuptiis, proponi consanguineos & vterinos fratres cõtingit consequens est, licet pater nõ existat, sed fratres solummodò †, præponi iis, qui ex vno parẽtum solummodo copulantur morienti, eos qui similiter quidẽ consanguinei, similiter aũt vterini sunt, & his conueniens erit illud quod dudum b & in maternis, & in iis, quæ ex nuptiali causa, aut aliter non acquirantur c sancitum est: hoc etiam in reliquis morientis rebus valere d atq; tractari. Hæc igitur lex in isto casu data sibi occasione ficuti dictũ est: posita sit. Et quia ex tribus matrimoniis hoc processit, nouitas naturæ nihil prohibet, vel si quis ꝓponat & in duobus solummodò matrimoniis, alios quidem esse solum vterinos, alios autem consanguineos simul & vterinos, vel si quis extendi dicat matrimonia, & ad huc amplius tale aliquid fieri. Et sic in huiusmodi casib⁹ vbi tales quidã introducuntur ordines fratrum, lex habeat suam virtutem: & excludãt duplici vtentes iure, eos qui vno solo vti possunt. Si verò non talis est casus, sed solũmodo cõstituti sunt vterini, aut consanguinei: & moriatur aliquis fratrum: hic prioribus subiaceant legibus e, quæ eorũ successiones disposuerunt. Locum tñ hæc lex habeat non solum in hoc casu qui quæstionem mouit: sed etiã in iis qui postea futuri sunt. Quocirca priora si aut iudicis sententia, aut pactionum expedita sunt formis, habeãt propriã decisionem huius legis iudicio non egentia. Tua igitur eminẽtia quæ placuerunt nobis & per hanc sacrã manifestata sunt legem, per literas proprias declarare cunctis, & in perpetuum obseruare festinet †.

DE ARMIS f.

TITVLVS XIII.

NOVELLA LXXXV.

¶ *Princeps arma publice fieri iubet, sed priuatos facere & vendere prohibet, cultellos autem minores fieri & vendi à priuatis permittit. Bart.*

¶ Imperator Iustinianus A. Basilidi gloriosiss. magistro sacrorum officiorum.

MAgnum Deum, & saluatorem nostrũ Iesum Christum, & eius auxilium semper inuocantes k, studemus omnes subiectos nostros quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos & sine calumnia custodire: & inhibere bella, quæ per suam considerationem suscipientes aduersus alterutros operantur dolores, duplex ex hoc cõtra se suppliciũ inferentes, tam quod sibimet infert, q̃ quod ex legibus vesaniam eorũ punientibus patiũtur h. Volentes igitur huiusmodi mortibus homines liberare, prospexim⁹ armis facturæ opus nullũ priuatum operari: solos autẽ illos arma facere, qui in publicis deputati sunt armificatoriis, aut qui dicuntur fabricensij i: eos autem qui operãtur arma, nulli vendere priuato. ¶ Sed neque qui in numeris constituti sunt armifactores, quos etiam deputatos appellant, qui de fisco annonas accipiunt, permittimus operari, aut alicui vendere arma: sed solùm diligentiam habere armorum milites in numero constitutos in quibus militant. ¶ Si verò nouũ aliquid faciunt k, hoc auferri ab eis, & in sacro nostro inferri armamento l, adiiciendũ ibi repositis publicis armis. ¶ Hæc autem obseruare volumus & eos qui in ordinibus balistariorum sunt, quos per diuisas statuimus ciuitates, ordinantes eos, & arma facere sancientes: vt & ipsi sola publica arma in armamẽtis publicis vniuscuiusque ciuitatis recondita corrigant, atq; renouent. Si qui verò vnum aliquid armorũ instruxerint m, hoc similiter & ipsis n inter publica arma præstent & nulli alteri penitus vendant. Hoc quoque custodiant siue in balistariis deputati o sunt periculo patrum p ciuitatum, sub quibus & ipsos balistarios statuimus, & publicorum armamentorum diligentiam atque custodiam constituimus, quatenus si qui visi fuerint aut deputati aut fabricensij vendẽtes arma, prouideant per loca iudices eos suppliciis subdere, insuper etiam arma ab iis qui ea comparant, sine pretio auferre, & publico vindicare. ¶ Hãc igitur gubernãte nos Deo cogitationem per præsentem sancimus legem, in nulla ciuitate aut prouincia nostræ reipublicæ habere licentiam priuatos aut alium quempiã arma facere, aut vendere, aut quolibet mercari modo: sed solos eos qui inter fabricenses referuntur hæc instruere, & deferre ad sacrum nostrum armamẽtum. & hoc à tua celsitudine, & qui post te susceperint cingulum, custodiri sancimus: deputantibus nobis aliquos chartulariorum q qui sub tua celsitudine in scrinio sunt constituti fabricensium periculo, quinque inter eos priorum, bonam opinionem r habentes, & opportunos, qui & eos qui in hac felicissima ciuitate & in aliis ciuitatibus nostræ reipublicæ arma faciunt, requirentes prohibeant priuatos, aut etiam alios quosdam citra eos, qui deputati sunt in ter fabricenses, armifacturæ agere causam, & in quibuscunque compererint locis aliquos priuatos hoc audentes hæc auferre, & fisci applicare armamento. ¶ Si autẽ inter operarios priuatos artifices opportunos inuenire potuerint: hos, si voluerint in militiis statuere, & in descriptione † nomina eorum facere, & destinare nobis descriptionem s artificum: vt per sacrum nostrum rescriptum in illis statuantur locis, in quibus sunt publicæ fabricenses: quatenus ipsi operantes t arma, & de fisco annonas accipiant. hoc enim facto, & subtiliter obseruato à prædictis personis, licentia penitus nulli dabitur neque ciuitates inhabitantibus priuatis, neque villas incolentibus rusticis, armis vti aduersus alterutros, necésque præsumere, & ex hoc plurimos homines occidi, publicas verò perire functiones, dum terræ cultores vitam amittere metuentes, fuga propter timorem

† matricula Iulianus.

a ¶ *Confessionem.*] id est, scripturam in qua confitetur.

b ¶ *Pecuniis.*] hoc est quod dicimus in ære & persona.

c ¶ *Negligentem.*] s. de mo. in fi. col. j.

d ¶ *Cinguli.*] i. dignitatis amissione.

e ¶ *Comperientes.*] s. scenicas nõ so. & C. ad l. Iul. de vi publ. l. vlt. in fi.

f ¶ *Palam.*] quasi diceret, phibuit arma. sic in genere fieri vel vẽdi. nũc specificat. & not. q̃ alibi largius sumũtur arma etiã pro lapide: vt instit. de publ. iudic. §. itẽ lex Cornelia.

Armorũ appellatione quid veniat.

g ¶ *Semispathia.*] id est, illa arma. Accur.

h ¶ *Lanceas.*] No. quẽdã sunt quæ vncinum quod dam habent ad capiẽdos homines: quę rompheę vocanẽ, vt ff. de vi & vi arma. l. iij. in prin. Accur.

i ¶ *Minores.*] aptos ad pœnarum temperationẽ vel panũ incisionem. secũdum Alb. ex his potest colligi statutũ de nõ portãdis armis per ciuitatẽ aliquam.

Tabellio de linquens officio repelli debet.

k ¶ *Tua.*] loquitur magistro officiorũ: vt innuit in principio cõstitutionis eiusdem. Alb.

l ¶ *Solicitudine.*] Not. q̃ si tabellio delinquitin officio, nõ debet amodo posse hoc officiũ exercere. Accurs.

DE DEPOSITO & denunt. &c.

m ¶ *Item nuper. Inquibusdã.*] s. sub quibusdam conditionibus. Accur.

† Parameria.

n ¶ *Agant.*] i. deponẽtes impleat cõditiones, quas implere debent.

† Aleiatus lib. disput. iij. c. xx. locũ hunc ita restituit, & quæ Isauris monocopia dicũtur quę que item fitinnos vocãt seu versabilia.

† monoconatia.

o ¶ *Impletis.*] & quãdo que nõ impletis conditionib⁹: vt ff. depos. l. j. §. penul. & C. de peti. hæred. l. vlt. Azo.

† σιβωνους.

p ¶ *Extrinsecus.*] i. pter deponentẽ. deponens enim iterdicere potest, nõ alius: vt hic nisi iudex interdicat, cũ psona depositarij sit suspecta, ne cũre aufugiat: vt ff. q̃ fatisd. co. l. fi fideiussor. §. fi. Sed secundũ hoc nõne sunt correctę leges quę dicũt etiã depositariũ rei vẽdicatione domino vero teneri: vt ff. de rei vẽdi. l. officiũ. & ff. depos. l. bona fides? Quidã fic. sed tu dic secundũ Io. q̃ nõ: & aliud est velle agere rei vẽdic. i iudicio, & aliud facere huiusmodi iterdictionẽ q̃nõ restituat. Ac.

q ¶ *Retinere.*] i. facere teneri, vel differre.

Cõcor. gl. n c. ij. super verbo, cõtra extra de posito.

r ¶ *Data sunt.*] s. scilicet actione depositi. nã priushabetur ratio deponentiũ, si cedũt bonis debitores: vt ff. depo. l. fi hominem. §. j. & §. fi. Itẽ a timorem vtuntur. Oportet ergo eos qui dirigũtur à tua celsitudine ex memorato fabricensiũ scrinio ad prohibendos priuatos armorum factores confessionem a accipere etiã per loca iudices, & subiecta eis officia, & ciuitatũ defensores, & patres, quia nihil valebũt decætero horũ, quæ à nobis prohibita sunt, aliqd agere: sed q̃ per præsentem sancita sunt legẽ custodient: pœnam in pecuniis b & ipsum formidantes caput.

¶ Sancimus enim magnæ quidẽ Alexandriæ iudicẽ negligentẽ c quæ à nobis sancita sunt, xx. auri librarum exoluere pœnã, & cingulo cadere, & huius officio simiter auri libraru xx. dare pœnã & capitale subire suppliciũ: aliarum verò prouinciarum iudices damnũ quidem x. li. auri sustinere: similiter autem & ipsos casui cinguli d subiacere, & eorũ officia. Defensores aũt & patres ciuitatum, triũ lib. auri mulctari pœna, & in capite sustinere periculũ si quod tale factum comperientes e nõ punierint, aut hoc agere valentibus nõ nuntiẽt, sed latere permiserint. ¶ Vt autem palã f fiãt quæ à nobis prohibita sunt à priuatis, aliis quibusdam citra eos, qui in sacris nostris fabricensibus referũtur, fieri, aut priuatis vendi arma, & hoc per præsentẽ legem significare curauimus.

¶ Prohibemus enim priuatos operari, & emere arcus & sagittas & spathas & enses, quæ vocare consueuerunt semispathia g †, & quæ vocantur zaniæ siue loricæ, & contos, & quolibet modo vel figura factas lanceas: h & quæ apud Isauros † nominantur monocopia † & appellatos sitinno, seu misilia insuper & aspidas siue scuta, & galeas seu casides. nõ enim ista alij cuidã instruere sinimus, præter eos q̃ deputati sunt, in sacris nostris fabricensibus, solos autem fieri & vẽdi à priuatis, & priuatis vẽdi permittimus cultellos minores i quibus nullus in prælijs vtitur. Præsentem igitur legem generalem tua k celsitudo in hac proponat regia ciuitate: necnon & per alias ciuitates nostræ reip. vt oẽs agnoscentes quæ placuerunt nobis, hæc obseruẽt.

¶ Denunciamus autem futuris præesse huiusmodi custodiæ chartulariis ex memorato fabricẽsiũ scrinio: quia ex negligẽtia nõ solum pecuniarias sustinebunt pœnas, sed etiam in corpore supplicia patientẽ, & militia cadent. insuper nec ipsum vlteri⁹ permitti à nobis scriniũ in huiusmodi ad esse solicitudine l, sed aliis committi fabricensium curam. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc legem declarata sunt, tua celsitudo, & qui post te in cingulo fuerint, operi terminoque tradere festinẽt, indignationem nostram & ipsi metuentes, nisi rem sic vtilem reipub. custodierint.

Chartularij, & tabelliones qui dicẽtur.

DE DEPOSITO †, ET DENVNTIATIONIBVS inquilinorum, & de suspendenda administratione.

TITVLVS XIIII.

NOVELLA LXXXVI.

Non valet denuntiatio ne reddatur depositum, vel ne alimenta de publica annona eroganda præstentur, vel ne soluatur pensio domus locatæ: & qui talem denuntiationem fecerit punitur ad interesse creditoris, in quo quandoque ventre poterit totum depositum. Aug.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosissimo sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum ex consuli, & patritio.

LItem nuper audientib⁹ nobis (hoc quod in imperio publicè sedentes multoties agimus: orta est aliqua quęstio quam resoluimus statim, huiusmodi verò dicentes contingere multa, communi & generali lege definire, hoc iustum esse arbitrati sumus. Si enim quis ab aliquo capiat aurum, aut res aliquas depositi causa in quibusdam m conditionibus, deinde illi agant n: necessitatem habeat omne restituere aurum, aut res conditionibus semel impletis o: & nulla omnino licentia sit aliquibus extrinsecus p interdictionibus vti, & retinere q depositi restitutionem eum & alia multa priuilegia, tam à præcedentibus legislatoribus, quam à nobis ipsis data sunt r licentia enim est prohibenti redditionem, eum quidem cui creditum est depositum, non molestare: eum verò de rebus, quæ in quæstione sunt, qui aurum aut res aliquas acceptarus s est, litem sortiri, & iustitiam & legem promereri. Sed ne per hanc causam damnis magnis subiiciat eum qui interdictionem suscepit, & compellatur aut defensionem expetere t, aut res habere, & non possit voluntariè cũ deponente benigne agere, quod si tale aliquid egerit (omnino enim oportet non sola delictorũ nos contentos esse prohibitione, sed etiam timorẽ inferre iustũ transgressoribus) siue perditionẽ cõtigerit rerum aut pecuniarum fieri, & hoc probetur v, siue alium quẽcunque casum fortuitũ: ipsum respicere qui contestationẽ dixerit. ¶ Insuper etiã ex quo facta est huiusmodi contestatio x, usuras pecuniarũ vsq; ad tertiam y centesimæ agnoscere prohibentẽ accipere propria: non solum si aurum fuerit quod depositũ est, restituere verò, phibitũ: sed & si alię res z sint: vt hoc timore studiorum simul & peruersorũ maligne versandi a † in depositionib⁹ homines cessent. Sed & totũ b hoc quod de mandatis est, & aspicere, & constituere secundum legem prouidimus. Videmus enim frequentari hoc in regia hac præcipue ciuitate & aliquos interdicentes eis, qui ministrant publicas annonas & tesseras c acci

† Alia ver. sio depositi compẽsatio non opponit: vt C. eo. l. fi. j. respõ. Itẽ crescit in duplum per inficiationẽ inquatuor casib⁹. vt inst. de actio. §. sequẽs. ver. rei persequendæ nec autem datur ad aliud, vt nemo ei interdicat: vt hic, & idem dicunt quidam in commodato.

s ¶ *Accepturus.*] i. recepturus, f. deponens.

t ¶ *Expetere.*] à deponẽte, vt defendat eum.

v ¶ *Probetur.*] scilicet amissio: vt ff. de pign. actio. l. iij. Azo.

& attestatione ad inquilinos ꝑta. item de suspensione erogationis panum' ciuium.

x ¶ *Contestatio.*] vt tenetur deponenti, vt j. e. §. nemini. non depositario qui tenuit vane.

y ¶ *Tertiam.*] & hãc dabit ei qui lęsus est, vt hic & j. eo. §. nemini igitur. Accurſius.

z ¶ *Res.*] vt æstimatiõis detur vsura.

a ¶ *Timore.*] id est, hæc pœna.

b ¶ *Versandi.*] id est, versari.

c ¶ *Sed totum.*] q. d. multa sunt mãdata quæ data sunt administratorib. quæ sunt s. de man. prin. ci. col. iij. adhuc aũt quædam desunt q̃ ponit hic: duo scilicet de annona & de pensione: vt sic dictus tractatus de man. prin. plenior sit.

d ¶ *Tesseras.*] tessera genus est mensuræ qua mẽsurantur annonæ: vt ff. de iudi. l. sed & fi. §. fi liberis.

Tessera quid sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Occasio.*]quod ideo iniquũ est vt ff. de transactio. l. cũ hi. §. sed & personarũ. & §. fi in annos.
b ¶ *Imbanchiti.*] id est, in banchis nõ sedẽtes: quia sunt absentes. idẽ si prætẽtes. aliàs est in literain bãchis non videntur: & eodẽ modo intelligas. & nõ est vis vtrum sint absentes vel prætẽtes: sed fortè ita de facto fuit, scilicet, quòd erant absentes. Accurs.
c ¶ *Illi vero.*] quibus interdicitur.
d ¶ *Eas.*]interdictiones.
e ¶ *Non obdormiat.*] id est, nõ differat eum conuenire. nã negligẽtia est nociua, vt hic, & C. de anna. except. l. vt perfectius. & econtra diligẽtia fructuosa: & ff. quæ in fraud. credi. l. pupill*.
f ¶ *In liberalibus.*] subaudi ex præmissis, & nulli aspirent in liberalib' interdictis, &c. sunt enim liberales ideo, quia libẽter susceptæ interdictionẽ ille cui interdicitur, vt hic, & per hoc differat solutionẽ, vt ℨ. prox. §. ibi, illi verò, & c. Alij dicunt in liberalib', id est, in depositis & ex liberalitate & bona fide fiũt.
g ¶ *Administratio.*] quæ sibi omni die fiebat.
h ¶ *Mox.*] id est, tunc.
i ¶ *Defensiones.*] id est, nõ exigat depositarius fideiussores à deponente, vel cautionẽ propter hu iusmodi interdictũ: quia graueest, vt subiicit, dare fideiussoré: vt ff. in poss. le. l. si is a quo. §. fi. & puto hunc §. generalẽ ad omnes tres casus huius constitutionis. & p hoc dico corrigi quod est C. depo si. l. penul. in fin.
K ¶ *Defensionem.*]id est, si vult cauere de dfẽdendo depositariũ, facultas erit ei domino sic cruẽti supplere propriam recipere. Vel dic econtra, quia dicit depositarius se paratũ recipere cautionẽ: & supplet rem restituere datam in alium modum.
l ¶ *Fiat.*] hoc verum est in prætoriis: sec' in alijs, vt ff. de præ. stipu. l. prætoriis. & ℨ. §. iij. & §. fi. & ideo male allegathic imperator. Accur.
m ¶ *Iudicant.*]id est, ipsi qui venerunt ad nos pro quæstione facti, vt supra eo. in princ. & potest dicere, id est, induxerunt nobis in mentem quòd faciamus hanc l. Accur.
n ¶ QVIBVS MODIS, &c.

¶ *Differt ab illa ℨ. quibus modis & c. quia hæc generalior est: vt ℨ. auth. vt in me. primæ col. ibi,* accipiunt ab annonarum præfecto, volentes suspẽdi administrationem, & eos qui ex hoc solummodo forsan nutriuntur defraudari administratione per quam eis omnis tribuit vitæ occasio[a]. ¶ Huic autẽ rei seueriùs & difficilius illud est. multis enim domos possidentibus in hac felicissima ciuitate, qui imbanchiti[b] non videntur †, mox futuris pensiones ab inquilinis accipere, calumniãtur per interdictiones inquilinis dirigentes vt non inferent eis. Illi verò[c] vltro eas suscipientes quidã propter inopiam forsan comedunt eas[d]: quidam verò & exules à magna hac fiunt ciuitate, & decidit omnino pensionum administratio, iis qui ex hoc forsan solo nutriuntur secũdum quod occurrentes in ciuilibus annonis diximus. ¶ Nemini igitur damus huiusmodi licẽtiã: sed vnusquisque si aliquã habeat causam ad obnoxiũ sibi, non obdormiat[e]: in liberalibus[f] autem peruersitate omni plenius aspiret interdictionibus. Cognoscat enim quia si tale aliquid egerit, & per occasionem eius ceciderit, aut administratio[g] panũ, aut pensionũ datio ex hoc accidens: ipse sustinebit periculum mox[h] quòd interdictione inquilinis & ministrantibus panẽ miserit aut suspẽderit annonam. nihil enim horum agi omnino volumus: sed ex quo interdictiones egerit, sancimus cum omne damnum sarcire domino rerũ super hoc, & vsuram, & tertiam centesimæ agnoscere pecuniarum aut rerum, quas nõ accipere per eum is qui secundum hunc modum læsus est, valuit. Et neque aliquis opponat defensiones[i]: quia qui præsens est ei exactionis domino dãti defensionem[k] aut in depósito aut in aliis recipere tem propriam, non enim omnibus est facile fideiussorẽ præbere, nostris legibus nullã defensionem omnino ratam esse ponentibus, nisi cum fideiussione fiat[l]. fideiussorem enim omnino dandum ideoneum non facile neque possibile passim est. ¶ Et propterea igitur in obseruantiam nostrorũ subiectorum volumus hoc custodiri à modo & de cætero omni tẽpore, vt immortale sit hui⁹ nostræ sanctionis iuuamen reip. Iudicant[m] quidem nobis in mentem venientes: præsentem verò legem communem iuuamen nostris pariẽtem subiectis. Tua igitur eminentia quæ placuerunt nobis, & per hãc diuinam manifesta sunt legem, operi effectuíque tradere, & in perpetuum obseruare festinet.

† inuidẽtes.

QVIBVS MODIS[n] NATVRALES EFFICIVNtur sui, & de eorum ex testamento, siue ab intestato successionẽ.

TITVLVS I.

NOVELLA LXXXIX.

Collatio septima.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni glorio. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum ex consuli ordinario, & patritio.

NAturalium[o] nomen Romanæ legislationi dudum[p] non erat in studiũ nec quælibet[q] circa hoc fuerat humanitas: sed tã quam alienigenum aliquid & omnino alienum à repub. putabatur: A. Constantini verò piæ memoriæ temporum in constitutionum [r]scriptum [s]est libris. Deinde paulatim in mediocritatem [t] clementémque sententiam imperatores transeuntes leges posuerunt: alij quidem & dari & relinqui aliquid eis à patribus concedentes [v]aliqui autem etiam adinuenientes modum per quem naturali iure priore liberati, legitimi fierent[x] & paternæ substantiæ successores: paulatimque etiam ad nepotes processerunt huiusmodi legislationes[y], & quoniam in nostra tempora venerunt[z], & corũ qui paulo ante nos fuerunt, multã varietatem[a] causa suscepit. Nos enim duplex habuimus studium, & plurimos in libertatem perducere homines ex priore seruitute[b], & ex naturalibus ad legitimos eleuare[c]. non enim vltio[d] & interdictio despicienda est: sed quod est in necessitate curandum est: & diffugiendum quidem quod malum est: inueniendum verò vndique quod melius est. ¶ Quia igitur aliqua quidem in constitutionum codice quem[e] ex omni prio rum Imperatorum legislatione collegimus, de naturalibus scripta sunt filiis: quædam vero in libro Institutionum: de his autem constituimus[f] aut iam perfecta comperimus[g], & nosipsi plurimas fecimus de his constitutiones: alias quidem in prædictarum collectione[h] constitutionũ, aliàs autẽ etiã postea [i]me causa sit dispersa, bene se habere credidim⁹ in vna constitutione[k] totum[l] colligere quæ pro omnibus suffi-

bene se habet, &c. Item hic tractat de iis qui sui iuris & in potestate fiũt parentis: ibi de iis qui legitimi successores, licet non in potestate parentũ sint.

o ¶ *Naturaliũ.*] à Constantini: vt C. co. l. j.
p ¶ *Dudum.*] i. olim.
q ¶ *Quælibet.*] id est, aliqua.
r ¶ *Constitutionum.*] vt C. eo. l. iij. Accur.
s ¶ *Scriptum est.*]in tractatu de naturalibus liberis.
t ¶ *Mediocritatem.*] id est, modum vel mẽsurã in dando vel relinquendo naturalibus. Accur.
v ¶ *Concedentes.*] vt Archadius & Theodorus. vt C. eod. l. ij. & iij.
x ¶ *Fierẽt.*]scilicet, Leo, vt C. eod. l. quoniam desideria.
y ¶ *Legislationes.*]vt in l. ij. C. eod. tit.
z ¶ *Venerunt.*] scilicet, naturales liberi, vel eorum quæstiones.
a ¶ *Varietatem.*] q. d. quæ quæstiones naturaliũ ad nos peruenerunt: ideo correximus & distinximus statuta ab aliis.
b ¶ *Seruitute.*] hoc primum.
c ¶ *Eleuare.*] hoc secundum.
d ¶ *Vltio.*]. Not. gloriosissimum verbum. & est sensus: quia licet aliqui sint in seruitute pp delictũ fortè quod fecerũt & ita propter vltionem, vel licet sint nati ex non legitimo matrimõio, & ita ℨ interdictũ: tamen nõ sunt, despiciẽdi, sed iuuandi, vt fugiãt de malo, & veniãt in bonũ vt ℨ. eo. §. natura siquidem. &c. & sic est arg. pquolibet malo corrigẽdo vt & C. de emẽd. propin. l. j. Itẽ facie ff. de ventre in poss. mit. l. j. j. respon.
e ¶ *Quem.*] scilicet, codicem.
f ¶ *Constituimus.*] vt instit. de hæred. ab intestato. §. j.
g ¶ *Comperimus.*] vt instit. de nup. §. fi. & ad Orfi. §. nouissimè. & ff. suc. cog. §. hoc loco.
h ¶ *Collectione.*]scilicet, in C. vt C. eod. l. humanitatis. & seq. vsque in fin. tit. Accur.
i ¶ *Postea.*] vt ℨ. ff. inoff. test. nup. §. penult. & ff. trien. & semis. §. vlti. colla. iij. & vt liber. de cæter. §. fi quis. & ℨ. quibus modis natural. efficiunt legiti. collar. vj.
k ¶ *Constitutione.*] scilicet, ista.
l ¶ *Totum.*] i. omnia, vt ex sequentibus colligit.

2 ¶ *Inter*

a ¶ *Inter legitimos.*] vt nati ex matrimonio: vt instit. de pa. po. in prin. & de his expedit se breuiter hæc constitutio ℨ. eod. §. legitimi. Accur.
b ¶ *Prius.*] scilicet, legitimationem. Accur.
c ¶ *Fiunt.*] ſ. legitimi.
d ¶ *Ex seruis.*] ratione similitudinis hoc ponit hic & alibi in multis locis in hac constitutione. & de his dicit prolixè ℨ. e. §. quia verò non est. vſque ad §. discretis.
e ¶ *Indigni.*] vt ℨ. eo. §. vlti. & supple hic. Alij sunt legitimi tantum, vt adoptiui. & sic sunt quinque genera filiorum.
f ¶ *Constitutionem.*] & de his ℨ. eod. §. discretis. vsque ad §. vlti.
g ¶ *Quorum.*]scilicet, modorum.
h ¶ *Amare.*] aduerbiũ quia nihil curabat: vt ℨ. in prin. hui⁹ cõstitutiõis.
i ¶ *Relinquitur.*] ſ. à nobis quin tractemus de iis qui, &c.
k ¶ *Natura si quidem.*] superior ergo distinctio fuit secundum ius ciuile imperatorum.
l ¶ *Legibus.*] quod fuit antequam ciuitates essent factæ, vt insti. de rerum. §. singulorum.
m ¶ *Schema.*]id est, ordinem quo gentes vtuntur de seruis.
n ¶ *Casus.*] id est, defectus. Accur.
o ¶ *Modos.*] quibus ad libertatem perueniant: & quibus fiãt serui, & à quibus retineãtur, & quibus acquiratur. per eos, imò maior pars legũ fere deseruis tractat. Sed nõ sic intelligo hãc litterã, imò dico quòd imperator hyperbolicè loquitur, & de modis illis tãtũ dicit quibus ad libertatẽ peruenitur, qui sunt multi: vt instit. de libertinis, §. multis.
p ¶ *Transitorie.*] id est, negligenter: vt ℨ. de quæstore. §. vlti. coll. vj.
q ¶ *Affectum.*]q. d. mutuum consensum: vt ℨ. de nupt. §. nuptias.
r ¶ *Lege.*]vt ℨ. quibus mod. natu. effi. leg. §. hoc ergo. & §. quantũ verò. & §. quisquis. col. vj.
s ¶ *Plebi.*]id est, minoribus in abiecta vita constitutis.
ſ ¶ *Procedentibus.*] ſ. sicut modo dictum est.
v ¶ *Lex.*] in genere ponit videlicet ille tractatus qui dicit de suis legitimis hæredibus.
x ¶ *Habet.*] vt dictum est.
x ¶ *Se habet.*] vt dictũ est modo.
y ¶ *Reliqua.*]scilicet, capitula de quibus fecim⁹ mentionem ℨ. e. ver. dicimus. Accur.

ciat ea, quæ de naturalib. sunt corrigere, atque sancire. ¶ Palã nanque est, quia hominum alij quidẽ liberi simul consistunt, & inter legitimos[a] sunt: alij verò hoc pri⁹[b] non habentes, posteà fiunt[c] & ex seruis[d] ad liberos ascendunt, & ex naturalib. ad legitimos: alij verò ex hoc ipso naturales sunt, & quædam eis successiones existũt: alios autem neque naturales esse decẽt, sed etiam hoc monstrantur indigni[e]. Oportet igitur nos ita facere constitutionem[f], vt nullus ignoret quæ possunt in naturalibus valere, dicim⁹ autem inchoantes legem qui consistunt naturales, quibusque modis procedunt ad legitimos, (quorũ[g] plurimos in uenimus nos) & quæ sunt horum successiones, & quomodo quidẽ vetustas vsa est his a marè[h]: quomodo nos humanè. Nec illud quo que relinquitur[i] qui nec naturalium digni sunt, sicuti diximus appellatione.

¶ Natura si quidẽ[k] ab initio dum de filiorũ procreatione sanciret, scriptis nondum positis legibus[l] omnes similiter quidem liberos, similiter autẽ produxit ingenuos. Primis namque parentibus primi filij similiter quidem liberi, similiter autem legitimi à natura fiebant. bella verò, & lites, atque libidines, & concupiscentiæ causam deposuerunt ad aliud schema[m]. Seruitutem nanque inuenit bellum naturales autẽ castitatis casus[n]: lex autem rursus huiusmodi delicta curans libertatem seruis molita est, & multum de his tractauit, modos[o] introducens denamillia. Imperatoriæ verò constitutiones apparuerunt iis quæ non recte facta sunt, ad ius legitimum vias quod non transitoriè[p] neque nos sancimus, neque subiectos hãc legem negligenter audire præcipimus. Legitimi si quidem successores procedunt hominibus ex nuptiis quas contrahunt aut doralibus instrumentis, aut etiam absque eis, sic ad fœminas masculis conuenientibus, vt ab initio habeant ad eas legitimarum nuptiarum affectũ[q].

¶ Et hoc enim in calumnia positum nos respiciẽtes, lege[r] decreuimus qui in iis quidem qui fortunæ dignitate prouecti sunt, qd autem in mediocri hominum statu agendum sit ad demonstrationem legitimarũ nuptiarum: quid verò deinceps permissum est plebi[s]. Quapropter nuptiis procedentibus[t], ex hoc ipso sunt successiones certæ: & si inter legitimos connumerẽtur, mox lex[v] in troduxit successionũ modos plurimum de his tractans. Legitimum siquidem ius sic se habet[x].

¶ *Si quis natus sit liber, non tamen legitimus: aut etiam natus sit seruus, sed libertatem posteà meruit, si sit masculus, legitimari potest per oblationem curiæ, si est fœmina, legitimatur nubendo curiali legitimo, hoc dicit. Ang.*

¶ Quod verò non est huiusmodi sed liberum quidem, non tamen ex nuptiis præcẽdẽs legitimis, aut etiam in seruitute natum. si libertatem quidem meruerit, manserit autẽ naturale: hoc modi varij ad ius legitimũ ferunt: quos enumerãtes, sic etiam reliqua[y] sancimus. ¶ Primus itaque modus est legitimi iuris existens, curialibus mox vtilis[z]: quem Theodosius piæ & nouæ introduxit memoriæ[a]. Sancitum namque est ab eo, vt possit naturales filios[b] aut omnes aut aliquos offerre curiis, aut filias curialibus copulare. Et quoniam modus iste non simplicem habuit legislationẽ, sed variè & de oblationibus[c] dictum est, & de successionibus quomodo ipsi, & rursus ad ius eorum hæreditarium accedant: iustum credimus hoc primũ legislationis disponentes capitulum, ita ad reliquos modos qui ad ius legitimorum fuerũt accedere. quæ enim inde sunt † facile omnino est dicere.

¶ *Pater filium naturalem curiæ offerens siue inter vivos siue in vltima voluntate, eum legitimum facit: habeat legitimos ut ne, semet ipsum autem offerens aliis legitimis existentibus legitimus non fit. Ang.*

¶ Si quis igitur fuerit naturalium filiorũ pater[d], siue curialis existens siue liber à curia: hic eam habebit omnes aut quosdam ex eis: siue legitimorum sit filiorum pater, siue etiam non: sed solummodo naturalibũ, offerre † curiæ, licet fortè illustris dignitatis sint filij suscepti[e] nihil tamen dignitas interesserit talis, quæ hominem, licet curiales sint, ab hac fortuna liberos faciat. Oblationis autẽ modus siue[f] fiat à patre adhuc superstite, cũ quispiã in commune filium offerret (hoc nãq; gestum est in Philocalo naturali filio curiali à patre in Bostrenorum ciuitate) & hoc ipsum dicit secundũ inspectionem ibi factam, & ita eũ offerret, sicut à Leone piæ memoriæ scripta dicit constitutio[g], sine ergo secũdum hunc modum fiat aliquis à patre pronuntiatus curialis[h] sine[i] eũ pater sub gestis monumentorũ offerat, siue moriens in testamẽto cõscribat, oportere fieri curialẽ, deinde ille amplectatur scripturam: legitimus[k] mox fiet, naturaliũ iure omnino liberatẽ, siue etiã mortuo patre semetipsũ filius aut filij offerant non existẽte quidẽ legitima sobole, etiam sic erunt legitimi & curiales. Proinde pater quidem etiam existentibus legitimis offert curiæ non legitimos filios: qui verò, per semetipsum ad hoc procedit, tunc solummodo auditur cũ nullus legitimorum filiorum existit[l]. Hoc itaque de oblationibus sit quòd indifferenter sancitũ est[m] à nobis in

† sequitur

† Concor. c. per tuas. in g. super ver. filiũ appella tum, post prin. ibi, item si pater. extra qui filij sint legiti.

z ¶ *Vtilis.*] ſ. est.
a ¶ *Memoriæ.*] vt C. de natu. libe. l. iij.
b ¶ *Filios.*] ſ. naturales.
c ¶ *De oblationibus.*] ſ. curiæ. Accur.
d ¶ *Filiorum pater.*]hoc quando per dationem curiæ. secus si fiue causa velit quis sibi filiorũ facere successorẽ: quia tũc demũ legitimis nõ existẽtibus: vt ℨ. quib. mod. natu. effi. legi. §. si verò solũmodo. qui est contra.
e ¶ *Susceperit.*] fortè per rescriptũ. vt honorabilior sit cæteris: nõ aũt habuit administrationẽ illustris dignitatis. tũc enim semper liberat à fortuna curiali: vt ℨ. vt ord. præf. vt in princ. coll. v. & cõsti. quæ de digni. j. respõnec trãsire ad curiã permittit: quia debonitatem illustrẽ administrationẽ vt hic subiicit, si nõ talis, &c. sic ergo & in ẽpore. vt ℨ. de ſac. eccl. §. sed hoc quidẽ. col. ix. & idẽ in quolibet qui per dignitatẽ è à curia liberatur, qui sunt multi: vt C. de decu. l. fi. Accur.
ſ ¶ *Sine.*]hoc respicit aliud sine, quod est infrà.
g ¶ *Constitutio.*] vt C. de nat. libe. l. quorum.
h ¶ *Curialis.*] id est q̃ fiat curialis. Accur.
i ¶ *Sine.*] hoc respicit aliud sine, quod est suprà.
K ¶ *Legitimus.*] C. de natu. liber. l. communiũ. §. illo.
l ¶ *Existit.*] & est ratio eadẽ, cum non debeat legitimus filius suo facto præiudiciũ facere. quod potuit pater: & hãc differentiã plerũque tamen hæc constitutio dicit.
m ¶ *Sanctum est.*] scilicet, olim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Simpliciter.*] id est, sine distinctione. Accur.
b ¶ *Fortunæ.*] aliàs fortuitè.
c ¶ *Enim.*] pro certè.
d ¶ *Curialis.*] nam licet sit aliquis curialis, nõ tamen filius ei⁹ est, nisi specialiter efficiatur: vt hic, & C. de iis qui spon. mu. l. fi. lib. x.
e ¶ *Persoluit.*] Nota villas & castra sub ciuitate facere collectã: vt hic, & C. eo. l. iij. & ff. de censi. l. forma. & ius ciuitatis sequi. vt ff. ad muni. l. qui ex vico. & C. de episcopis. & cle. l. nulli. §. quod si inuito. Accur.

Villæ & castra sub ciuitate collectã faciunt.

f ¶ *Et liberos.*] & , pro etiam.
g ¶ *Ciuitate.*] Constantinopolitana.
h ¶ *Metropolim.*] i. mẽtropolitanæ ciuitatis.
i ¶ *Bizantius.*] i. Cõstantinopolitanus. nam ea ciuitas primo dicta est Bizantium.
k ¶ *Cuiuspiam.*] offerat filiam suam copulando curiali metropolitanæ ciuitatis.
l ¶ *Et iste modus.*] scilicet, naturalium filiorum & seruorum.
m ¶ *Præditum.*] vt ff. e. §. quòd verò non est.
n ¶ *Habente.*] sic & secundo contrahens matrimonium non amplius dat de suis secundæ cõingi quàm vni filiorum primi matrimonij & cui minus dederit: vt ff. de nu. §. optimũ. & C. de secun. nu. l. hac edictali. §. j. quod nõ potest esse mi⁹ legitima vel hic vel ibi: vt ff. de nu. §. illud. sed si esset hic sol⁹, totũ posset habere: vt C. eo. l. iij.
o ¶ *Fortuna.*] vt C. eo. l. quoniam desideria. Acc.
p ¶ *Liberi.*] à curia.
q ¶ *Adulterati.*] sic ff. de instr. in prin. Accur.
r ¶ *Promeruerunt.*] vbi enim est lucrum, & on⁹. & C. de fur. l. fi. & de cat. toll. ij. §. pro secundo. in fi. & ff. si qs omiss. cau. testam. l. si non solus. in fin.). responso.
s ¶ *Eorum.*] Quid enim interest quo istorum morum quis curiæ prouideat: vt C. eo. l. iij. in fi.
t ¶ *Dicimus.*] nunc exponit extra eã cognationem patris.
v ¶ *Ex vtroque.*] scilicet latere: vt agnati & cognati: vt hic statim exponit. sic adoptatus non agnascitur cognatis patris, nec succedit, vt C. de adop. l. pen. §. ideo fãcimus. Itẽ facit instit. de ser. cogna. in fin.
x ¶ *Qui factis.*] datiui casus. Accur.
y ¶ *Qui.*] id est, qui curiæ oblatus est. Accur.
z ¶ *Legalius.*] i. debetur magis ex l. q. d. nihil, cũ bis in hac præsenti lege reconditum: non autem simpliciter [a], neque fortunæ [b] oblatione. oportet enim [c] & modos facere manifestos secundum quos offerantur.

¶ Qui suam sobolem naturalem vult legitimare: curiæ loci ex quo natus est, eã offerat, qui autem Romani & Constantinopolitani sunt, sese ibidem offerendo legitimantur, & mulier naturalis curiali Constantinopolitano nubendo legitimatur. Ange.

¶ Si quis igitur ex qualibet oriatur ciuitate, siue curialis [d], siue etiam liber huiusmodi sit fortuna: licebit ei suũ naturalem offerre filium curiæ illius vnde oritur ciuitatis. Si verò nec ciuis ipse constat, sed ex villa quidam aut vico sit oriundus: illi à patre offeratur ciuitati, aut semetipsum offerat, sub qua ciuitate, villa, aut vicus tributa persoluit [e]. Palam verò est, quia si quidẽ pater eum, aut auus offerat, aut aliquis ascendentium parẽtum & liberos [f] habens filios hoc agere poterit. si verò ipse quispiam semetipsum offerat, hoc permittimus, cùm non alij legitimi sunt fratres. Si tamen aliquis offerre volentium suos naturales curiis, aut ex maxima oriatur ciuitate [g]: aut ex seniore Roma: huic damus licentiam in quam voluerit metropolim [h] oblationem celebrare: & hanc esse regulam etiam in filiabus, vt iũgat eas curialibus aut ex ciuitate ipsa ex qua orti sunt aut sub qua villa aut vicus tributa persoluit, aut si qs liber simul & Romanus aut Bizantius [i] fuerit cuicumque curialiũ alterius cuiuspiam [k], metropolis tamen. Sic itaque nobis curialium diligẽtia est & iste modus [l] placet iuris legitimi, quia damus curialium naturalium existẽti solummodò filiorum patri licet ex ancilla eos habeat, & liberos facere, & offerre curiæ secundum quod prædictum [m] est. Et adhuc amplius sancim⁹ de cã, vt vel si non pater offerat, liber autẽ semel filiⁿ fiat, possit & semetipsum offerre curiæ, etiam hic legitima non existente prole.

¶ Legitimatus per curiæ oblationem patri legitimus successor efficitur: & repudiare poterit hereditatem patris: & se à curia liberare: pater tamen non potest ei in testamento relinquere plus quàm relinquat vni ex filiis cui minus relinquit. Ang.

¶ Et quoniam variè etiam de huiusmodi personarum succesione sancitum est: non videtur absurdũ nobis, & de succesione (sicut prædiximus) terminare. Si qui igitur naturalis secundum hoc schema, id est, oblationis, fiat curialis: erit patri, & ab intestato successor, & ex volũtate: nihil dissimilis legitimis, & ex donatione percipere poterit patris: ita tamen vt non amplius habeat vno horum qui ab initio legitimi sunt, & inter omnes minus habente [n].

¶ Cùm semel autem illi susceperint oblationem, & propterea ad ius legitimorum ascenderint, non finimus eos abstinere se patrũ hæreditate, aut videri quasi donationẽ in se factam, & ratam habitam ab eis relinquere, & fortuna [o] recedere. Manẽtes itaque curiales, relictã aut donatam (sicut dudum à nobis dictum est) habebunt mẽsuram.

¶ Si filius ab initio oblationem curiæ recusauit, bona tamen paterna possidere reperitur: curiæ est adstrictus, quod locum habet etiam in filiabus. Angelus.

¶ Si verò ab initio refutauerint oblatio nem: manere liberi [p] præponẽtes, licet naturales, quàm fieri ditiores & curiales: deinde videantur postea, aut in totum, aut ex parte possidere res donatas aut relictas sibi, aut etiã alienare, tenebuntur omnino curiali fortuna etiam inuiti: vt non adulterari [q] nobis videantur legislationẽ, & lucra quidem venentur, quæ occasione oblationis sint: repellant autem fortunã, propter quam lucra promeruerunt [r]. Et filiabus nubentibus curialibus: nulla existente differentia siue per masculos quispiam curiæ munera agat, siue per generos curiam in filiabus augere voluerit, & per illorum filios nouos adiicere prioribus curialibus filios eorum [s].

¶ Filius legitimatus, soli patri ab intestato succedit, non auo vel ascendentibus, nec etiam cognatis patris, nec etiam agnascitur, licet sit legitimatus, nisi per quandam machinationem: nec ipsi eidem succedunt ab intestato: sed ex testamento vnus alteri succedere potest. hoc dicit. Angelus.

¶ †Filium verò per huiusmodi causam factam legitimum, ipsi soli genitori legitimum facimus, non etiã ex tranęæ cognationi patris (dicimus [t] autem & ex quib. ille natus est, & qui ex vtroque [v] sunt, & qui ex eo processerũt) facimus eum velut ex quadam machinatione cognatũ. Sancimus enim oblatũ curiæ naturalem filiũ solummodò patri legitimum fieri successorem: nullũ tamen habere participium ad ascendentes aut descendentes, aut ex latere agnatos vel cognatos patris aut illos aliquod habere participium ad illorum successiones: æquũ etiam ei dantes priuilegium, vt sicut nec cognatis patris, nec illis sit iste successor, nec illi ad eius vocentur successionem nisi fortè scripserit, aut ipse illos, aut ab illis scribatur. soli enim patri fiunt legitimi, & cognæti esse creduntur.

¶ Si cum filiis aut nepotibus legitimatus decesserit, si curiales sint, ad eius successionem vocantur: nullo autem superstite eo decedente ab intestato curialis ad ix. uncias vocatur, & ad reliquas, qui ex lege appellantur. Angel.

¶ Ergo sanciendũ est qui factis [x] ita legitimis efficiãt successores. Et si quidẽ habuerit filios qui [y] talis est, aut nepotes de legitimis sibi procreatos vxorib. & meritò etiam curiales constitutos: modis omnib. ei succedant. quid enim †legalius [z] est proprio filio ad †paternam successionem? Si verò filios habuerit non curiales quãdoque sibi [a] progenitos: tũc legitima [b] mensura veniat ad fiscũ & curiam: reliquũ verò quantũcũque fuerit ad illos filios qui curiales non sunt accedat. ¶ Si verò etiã generaliter nulla ei sit proles & moriatur intestatus nouẽdẽ vncias curia & fiscus habeat, secundũ quod dudũ à nobis sancitũ est: in reliquis aũt trib⁹ vnciis, qui ex lege vocantur, omnibus modis venient, aut si testatus fuerit, adscriptor descendens hæredes. Semel autem factum curialem lex suscipiẽs, & inscribens curiæ & successiones & aliam omnem ordinatam dedit vitæ successionẽ & quæstũ. Si quis autẽ vel ex genere [a], vel extraneus script⁹ forsan, aut etiam non scriptus voluerit adire imperiũ, & semetipsum offerre curiæ, licentiam habeat hoc agendi, & distributam curiæ partem accipiens, fieri curialis, & tam fortunæ quam functionũ successor, si hoc imperium annuerit.

¶ Si quis autem legitimos quidem filios non habeat, naturales autem ei solummodò sint: liceat ei curiæ honore scribere eos hæredes, & scriptura pro omni oblatiõe [b] cõsistat, & nõ egeat hoc antiquarum legum alia adiectione, neque oblatione, dum superstites essent [c]; sed ex hoc ipso scripti si liberi sint curiales simul & hæredes fiant, & habeant ipsi substantiæ nouem [d] vncias, sicut pater eis distribuerit. sinautẽ etiã totũ eis relinquere voluerit, adhuc faciet meliùs. veruntamen vsque ad nouem vncias omnimõ eis relinquat, sciens quia si reliquerit minus [e] à lege [f] modis omnib. supplementum substantiæ fiet: illi verò si voluerint, curiales fiãt. Si verò aliqui quidem eligant, aliqui verò refutent: ad eos qui eligunt, refutantium veniant portiones [g]. Si verò omnes renuerint: tunc tanquã filiis non existẽtibus ita ad curiam veniant nouem vnciæ omnes. Si verò ille quidem tacuerit [h], filiorum verò legitimorũ ei non sit proles: tunc legitima quidem pars ad hæredes ab intestato veniat, filij verò naturales si voluerint semetipsos offerre curiæ hoc faciãt sicuti [i] voluerint, siue omnes, siue quidã ex eis & modis omnibus nouem vnciæ substãtiæ ad curiales, aut curialem perueniant. ¶ Si verò etiam ex ancilla ei nati sunt, si eos manumiserit aut viuens, aut in testamento obtulerit [k] eos, etiam sic suscipiantur, & sint curiales sicut testator voluit, aut sicut eorum desideriũ fuit: offerentes eũ temetipsos curiæ percipient (sicuti dictum est) nouem vncias. vndique enim volumus vel si testetur, vel si non faẽta voluntate [l] decesserit, eos qui ad curiam veniunt, nouem vncias accipere. Si verò manumiserit quidam solummodo, non tamen obtulerit, aut illi etiã sic volunt, aut quidã ex eis ad curiam respicere: etiam tunc nouem vnciæ curiam agenti, vel agẽtibus [m] secundum quantitatem dentur. Si verò nullus naturaliũ aut velit, aut offeratur: tunc nouẽ vncias curia percipiat: Palam quippe est quia simul sequitur vbique fiscus secundum constitutionem [n] de hoc à nobis positã. De naturalibus itaque qui pertransiit [o] ad curiam fiunt legitimi, & de modo [p] secundũ quem offeruntur, & successionibus, hæc à nobis purè sancita sunt. ¶ Tribus autem [q] aliis constitutionibus scriptis Zeno [r] quidem piæ memoriæ non de futuris aliquid plenè sanciuit, sed de iam præteritis: quam scribi ideo solũmodò permisimus, vt eos [s] quib. illa forte constitutio prodest, quod [t] descendit eorum exinde proles. non vtilitate priuaremus: sicut etiã Anastasij [v] piæ memoriæ, quæ naturales adoptare contribuit non esse importunam de cæterò nostris subiectis permittimus, nisi ad hoc positam solũmodò finimus, vt siqua vtilitas aliquib. exinde reposita est, hanc non videamur per nostras amputare leges. Oporteret enim semper ali quod inchoare bonũ, nõ ea quæ à quibusdam præexistũt, destruere [x]; nostri enim patris approbamus constitutionẽ [y] temperatè quidem introductã, & ordinatiuè positam, quæ adoptiones naturalium prohibuit, multã absurditatẽ habentes: & indiscretè velut aduenas quosdã legitimis naturales superinducentes. ¶ Reliqui igitur sunt modi, qui à nobis inuenti sunt, quos percurremus [z], legitimum ius præbentes eis qui erant primitus naturales, circa quorum successionem non laborauimus. seniel enim eos efficientes legitimos [a], damus habere etiam successiones illas quas habent hi qui ab initio legitimi sunt. ¶ Si quis igitur † dotalia [b] sci ipserit ad libertam [c] in principio, siue ad liberam mulierem, cui omnino licet copulari in concubinæ schemate sibi aut legitimorum filiorum iam patere [d] existens, aut etiã filiorum naturalium pater, legitimas esse nuptias, & filios vel præcedentes vel conceptos legitimos ei esse sancimus. & licet postea non nascantur filij ei, aut etiã nati moriantur, nihilominus prior soboles [e] legitima consistit. Affectus enim circa filios ita ei procedens qui eum etiam ad dotale prouocauit instrumentum, ipse dedit secundis filijs occasionem, qui postea nati sunt [f] legitimi iuris. Quapropter absurdum erat benignam occasionem, quam posteri sibi filij inuenerunt ex priorib. sumentes, eam non etiam priorib. legitimum ius simul & sine calũnia circa patrũ dare successiones. Palã enim est quia iuniores [g] filij ex lege [h] facti sunt sui, hoc initium dotalibus præbentibus. Quapropter vnũ amborum fecimus ordinem & de cætero calumnias pluribus abstulimus constitutionibus [i], illud dicentes, vt vel si non habuerit filios postea pater, dotalia tamen expoſuerit instrumenta, etiam sic nihilominus suos habeat filios. Vt enim nascerentur ei filij alij, casus quidã fortè potestatem & licentiam habuit: sicut etiam natos auferre, affectionis verò probationem quæ in priorib. fuit natis, hoc est ante dotalia instrumenta præbentẽ legitimum ius, nihil tale fuit quod auferre [k] omnino potuerit. Insuper etiam ex rationalib. hoc adiectum est casus, quòd si ante dotalia conceptus quidẽ est filius, natus aũt post dotalia auxiliator sui sit [l]: qui etiam ex priorib. constitutionibus hoc facere potuit, & quædã à nobis inuentam, est ratio regularis optimè narrans de ordine nascentium. Cum enim dubitatur vtrum oporteat conceptus [n], aut partus respici tempus, sancimus, vt non tempus conceptus, sed partus inspiciatur propter filiorũ vtilitatem. Si vero contigerit raels aliquas excogitari circunstantias casuum in quib. est vtilius cõceptionis tẽpus quàm partus: illud valere magis præcipimus, quod vtilius sit nascenti [o].

¶ Fiũt filij legitimi precibus principi oblatis, & testamẽto patris ostenso,

a ¶ *Ex genere.*] eius qui decessit.
b ¶ *Oblatione.*] id est, ac si esset datus curiæ.
c ¶ *Superstites essent.*] scilicet parentes.
d ¶ *Nouem.*] quando est vnus vel plures. qđ dic vt ff. de trien. & semis. l. diximus. §. excipiatur. coll. iij.
e ¶ *Minus.*] quod enim lex dat: priuatus auferre non potest: vt hic, & vt ar. ff. de nup. §. si verò nõ solum. in fin.
f ¶ *A lege.*] supplet lex in quo homo deficit: vt ff. đ iud. l. iij. §. si quis. & C. đ inof. test. l. ult. modo.
g ¶ *Portiones.*] sic C. quando nõ pe. par. l. j. A.
h ¶ *Tacuerit.*] scilicet, testamento.
i ¶ *Sicuti.*] scilicet, non facto testamento.
k ¶ *Obtulerit.*] scilicet eos curiæ. Accur.
l ¶ *Voluntate.*] scilicet testamento non facto. Accur.
m ¶ *Vel agentibus.*] i. in curia existentibus.
n ¶ *Constitutionem.*] ff. e. §. semel. & §. si. quis autẽ.
o ¶ *Pertranſitum.*] tunc enim sic tranſitus cum curiæ efficitur.
p ¶ *De modo.*] scilicet, oblationis.
q ¶ *Tribus autem.*] quæ statim nominabũtur. Accur.
r ¶ *Zeno.*] vt C. e. ti. l. di ui Constantin. Accur.
s ¶ *Vt eos.*] rõ quare illę cõstitutiones positæ sũt.
t ¶ *Quod.*] id est, quia.
v ¶ *Anaſtaſij.*] vt C. eo. l. inbemus.
x ¶ *Destruere.*] & sic no. in dubio nõ debemus corrigere legẽ. vt hic, & C. de app. l. præcipim⁹. in fi. ar. ptra j. vt fra. fil. j. respon. Sed illud quãdo expresse corrigitur.
y ¶ *Constitutionẽ.*] quæ est C. eo. l. legẽ anastasiã.
z ¶ *Percurremus.*] modo statim.
a ¶ *Legitimos.*] sed m modum infra scriptum.
b ¶ *Dotalia.*] i. instra.
c ¶ *Libertam.*] qđ de liberta dicit, intellige si legitimos nõ habet, sed m distinctionẽ quã habes ff. de trien. & semi. §. si quã dicit quidã tolli per illã ff. vt li. de ex. §. pen. Accur.
d ¶ *Patrem.*] scilicet, tantum m. nam in vtroque casu idem est vt hic, & §. đ trien. & se. §. fin. & instit. de hær. ab intesta. §. ij.
e ¶ *Soboles.*] i. nata tempore concubinatus.
f ¶ *Nati sunt.*] post nuptias contractas.
g ¶ *Iuniores.*] i. posteriores nati.
h ¶ *Ex lege.*] i. per legẽ.
i ¶ *Constitutionibus.*] ff. nostris tribus: vt C. e. t. l. cũ quis, & l. nup. & l. fin.
k ¶ *Auferre.*] q. d. casu inter-esse potuit vt nascerentur filij, sicut & q na ti morerentur.
l ¶ *Sit.*] i. & legitimus.
m ¶ *Inuenta.*] C. de natur. l. nuper. §. & multo.
n ¶ *Conceptus.*] i. conceptionis casus genitiui.
o ¶ *Nascenti.*] vt ff. de statu. ho. l. qui in vtero.

quantitatem dentur. Si verò nullus naturaliũ aut velit, aut offeratur: tunc nouẽ vncias curia percipiat: Palam quippe est quia simul sequitur vbique fiscus secundum constitutionem [n] de hoc à nobis positã. De naturalibus itaque qui pertransiit [o] ad curiam fiunt legitimi, & de modo [p] secundũ quem offeruntur, & successionibus, hæc à nobis purè sancita sunt. ¶ Tribus autem [q] aliis constitutionibus scriptis Zeno [r] quidem piæ memoriæ non de futuris aliquid plenè sanciuit, sed de iam præteritis: quam scribi ideo solũmodò permisimus, vt eos [s] quib. illa forte constitutio prodest, quod [t] descendit eorum exinde proles. non vtilitate priuaremus: sicut etiã Anastasij [v] piæ memoriæ, quæ naturales adoptare contribuit non esse importunam de cæterò nostris subiectis permittimus, nisi ad hoc positam solũmodò finimus, vt siqua vtilitas aliquib. exinde reposita est, hanc non videamur per nostras amputare leges. Oporteret enim semper ali quod inchoare bonũ, nõ ea quæ à quibusdam præexistũt, destruere [x]; nostri enim patris approbamus constitutionẽ [y] temperatè quidem introductã, & ordinatiuè positam, quæ adoptiones naturalium prohibuit, multã absurditatẽ habentes: & indiscretè velut aduenas quosdã legitimis naturales superinducentes. ¶ Reliqui igitur sunt modi, qui à nobis inuenti sunt, quos percurremus [z], legitimum ius præbentes eis qui erant primitus naturales, circa quorum successionem non laborauimus. seniel enim eos efficientes legitimos [a], damus habere etiam successiones illas quas habent hi qui ab initio legitimi sunt. ¶ Si quis igitur † dotalia [b] sci ipserit ad libertam [c] in principio, siue ad liberam mulierem, cui omnino licet copulari in concubinæ schemate sibi aut legitimorum filiorum iam patere [d] existens, aut etiã filiorum naturalium pater, legitimas esse nuptias, & filios vel præcedentes vel conceptos legitimos ei esse sancimus. & licet postea non nascantur filij ei, aut etiã nati moriantur, nihilominus prior soboles [e] legitima consistit. Affectus enim circa filios ita ei procedens qui eum etiam ad dotale prouocauit instrumentum, ipse dedit secundis filijs occasionem, qui postea nati sunt [f] legitimi iuris. Quapropter absurdum erat benignam occasionem, quam posteri sibi filij inuenerunt ex priorib. sumentes, eam non etiam priorib. legitimum ius simul & sine calũnia circa patrũ dare successiones. Palã enim est quia iuniores [g] filij ex lege [h] facti sunt sui, hoc initium dotalibus præbentibus. Quapropter vnũ amborum fecimus ordinem & de cætero calumnias pluribus abstulimus constitutionibus [i], illud dicentes, vt vel si non habuerit filios postea pater, dotalia tamen expoſuerit instrumenta, etiam sic nihilominus suos habeat filios. Vt enim nascerentur ei filij alij, casus quidã fortè potestatem & licentiam habuit: sicut etiam natos auferre, affectionis verò probationem quæ in priorib. fuit natis, hoc est ante dotalia instrumenta præbentẽ legitimum ius, nihil tale fuit quod auferre [k] omnino potuerit. Insuper etiam ex rationalib. hoc adiectum est casus, quòd si ante dotalia conceptus quidẽ est filius, natus aũt post dotalia auxiliator sui sit [l]: qui etiam ex priorib. constitutionibus hoc facere potuit, & quædã à nobis inuentam, est ratio regularis optimè narrans de ordine nascentium. Cum enim dubitatur vtrum oporteat conceptus [n], aut partus respici tempus, sancimus, vt non tempus conceptus, sed partus inspiciatur propter filiorũ vtilitatem. Si vero contigerit raels aliquas excogitari circunstantias casuum in quib. est vtilius cõceptionis tẽpus quàm partus: illud valere magis præcipimus, quod vtilius sit nascenti [o].

¶ Fiũt filij legitimi precibus principi oblatis, & testamẽto patris ostenso,

† Iaſ. in l. filio quem pater. ff. de li. & posth. tenet ex hoc text. & per tex. in l. qui in prouincia. §. diuus. in ver. proiude. ff. đ fit. nup. qđ legitimatus non est verè legitimus contra Bart.

† Concor. ius naturale j. dist. Aliàs veni re, & alias habere paternã &c.

† Facit ad hoc ea tanta est vis. eũ gl. j. extra qui sint legi. vbi dicit q̃ p matrimonium subsequens legitimatur filij ante matrimonium geniti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 ¶ *Sæcitum.*] ℨ.qui.mo. na.effic.le.§.nouim⁹. & §.fi qs verò. & §. liceat igit.& §.fi verò. col. vj.
b *Peccato.*] quia mere trix.
c ¶ *Tractata.*] ſ.his modis,ſ.aut ex,&c.
d ¶ *Si quis.*] repetit, vt ſoluat.
e ¶ *Rescriptum.*] quod vulgo appellãt Bononienſes manburdiũ,ideſt imperiale reſcriptum.
f ¶ *Diximus.*] vt ℨ.eo.§. natura quidem.
g ¶ *Seruitutem.*] eo modo qui dicitur inſtit. de iu.nat.§.ius autem.Acc.
h ¶ *Conuersio.*] quia homines conuertuntur ad concubinas.Accur.
i ¶ *Inueniri.*]ſimilis morbus ſimilẽ deſiderat medicinam, vt dixi ℨ. qui. mo.natu.effic.legi. §. liceat igitur.
k ¶ *Facto.*] i.precib⁹ imperatori oblatis declarato:quia vult filios reſtituere naturæ.Accur.
l ¶ *Hoc.*] ſ.tempore.
m ¶ *Vna.*] i.ſimul.
n *Supplicantibus.*]ſcilicet, nobis.
o ¶ *Principis.*] hoc accipe,quando pater dicens eos naturales,volebat tamen eos vt legitimos reputari.ſi autẽ ſolum eos filios diceret,nec adderet naturales ſiue in teſtamẽto ſiue in ſcriptura vbi ſubſcripſerũt tres teſtes ſiue i geſtis:erũt legitimi licet ſe principi nõ offerãt:& quod plus eſt, vni teſtimonio dato aliis ꝓdeſſet:vt ℨ.vt lic.mat.& aui.§.ad hæc.col.viij.
p ¶ *Permissum est.*] vt C.de emãc. li.l.nec au⁹. in fi.& l.iubem⁹.i fi. nec ſeruus quandoque manumittitur inuitus:vt C.de teſta.ma.l.fi.§. ſi verò qdam ibi,nolentibus,&c.
q ¶ *Sortem.*] fortè eſt prauæ cõſuetudinis & ꝓuerſi moris eſt iſte pater.
r ¶ *Non est.*]vt hic:& ff. de iis q ſunt ſui vel alieni iur.l.fi.niſi per ingratitudinẽ:vt ff.de adop. l. qui liberat⁹.& C.de ingratis. li.l.j.& ſic no. in iis quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis nõ poſſe qd fieri altero inuito,ſiue eximatur filius, vel redigatur inuitus: vt hic. ſiue q⁹ pr eximere compellatur inuitus: niſi in quatuor caſib. vt no.inſt.q.mo. ius pa.po.§.fi.Sed quæro an cõpellatur filius exire patriã poteſtate ex eiſdẽ cauſis ex q⁹.pater cõpellitur eũ emãcipare? Reſpõ: & qa nõ inuenimus: vnde regulã ita ſeruam⁹ in dubio:vt ff.de exer. act.l. j. §. in re igitur. & qa fili⁹ nõ habet eã poteſtatẽ in patrẽ quam pater in filiũ, vt eã in eum valeat exercere.

si eos per rescriptum morte præuentus legitimare non potuit.Bar.

¶ Illud tamẽ à nobis ſancitũ a eſt, vt ſi quis voluerit legitimã ſuã facere ſoboleˊ, & nõ habuerit vxorẽ taliũ filiorũ matrẽ: aut filios quidẽ valde diligat,mulier autem non ſine peccato b ſit apud eũ, neq; digna ſit quolibet legitimo nomine & propterea aut moriente muliere,aut legitimo iure non digna in matrimonio putanda, aut cauſa à filiis malignè tractata c, aut ex ſtudio muliere celata aut à filiis, aut fortè aliter oi diuitiis accedentib⁹, ne iure legitimorum vſum pater & fructum, defuncta matre, tamquã ſub ptãte filiis conſtitutis habeat.

¶ Si qs d ergo filios legitimos non habens,ſed tantummodò naturales, ipſos quidẽ legitimos facere voluerit, mulierem verò in promptu non habeat omnino, aut habeat quidem, non tamẽ ſine peccato,aut ſi nõ appareat, aut aliter dotalium inſtrumentorum non habet facultatem. (quid enim ſi ad ſacerdotiũ alter eorum aſcendat?) damus ei fiduciã (hoc quod dubium geſſimus) ad legitimum ius filios educere naturales, legitimis ſicuti prædiximus non exiſtentib⁹ per quãdam huiuſmodi viam. Sicut enim ſunt modi qui ſeruos ad libertatem ſimul & ad ingenuitatẽ deducunt, & naturæ reſtituunt: ita ſi pater nõ habuerit legitimam prolem, & voluerit eos reſtituere naturæ & antiquæ ingenuitati, ſiue ex ingenua naſcãtur ei, ſiue ex liberta, & legitimos de cæterò & ſub poteſtate habere: hoc agat per noſtrum reſcriptũ e, nõ enim fuit in principio, quando natura hominibus ſanciebat ſola,antequam ſcriptæ procederẽt leges,quædam differẽtia naturalis atque legitimi: ſed primis parẽtibus primi filij (ſicut præſentẽ inchoãtes diximus, f legem) etiã ipſo proceſſu nati legitimi fiebãt: & ſicuti in liberis natura quidem fecit liberos omnes, bella verò ſeruitutẽ g adinuenerunt:ſic etiã hinc nobis natura legitimas protulit ſoboles, ad concupiſcẽtiam verò facta conuerſio h naturale ius eis inſeruit. Quapropter ſimilibus paſſionib. exortis conuenit curã ex æqualibus inueniri i: aliã quidem à prioribus noſtris: aliam verò à nobis. Sit igitur licentia patri in prædictis caſib. matrem in priore ſchemate relinquẽti, Imperio preces offerre. hoc declarãtes qa vult naturales ſuos filios reſtituere naturæ, & naturæ ingenuitati & iuri legitimo : vt ſub potãte eiˊcõſiſtat,nihil à legitimis filiis differentes. quo facto k ex hoc l filios frui hmõi adiutorio. vnã m neque hoc modo omnes huiuſmodi naturæ digreſſiones & opiniones in his qui legitimos non habent filios,curamus: ſic breui ſolatio tantũ impetũ naturæ corrigẽtes: ¶ Si verò is qui ſolummodo naturalium filiorum eſt pater, per quoſdã fortuitos caſus non valuerit hoc agere:moriens aũt ſub quodam prædictorũ caſuum ſcripſerit teſtamentum, volens ſibi legitimos eſſe filios ſucceſſores : & in hoc damus ei licentiam & fiduciã. ſupplicãtibus n tamen etiã ſic filiis poſt mortẽ patris,& hoc dicentib. & oſtẽdentibus patris teſtamentũ, & hæredibus exiſtentib. ſecundũ legẽ. hoc quoq; donũ habeant patris & principis o,id eſt, dicere naturæ ſimul & legis. ¶ Generaliter autem in omnibus qui per prædictos modos deducuntur legitimũ ius:tunc hoc volumus obtinere dũ & filij ratum habuerint. Nam ſi ſoluere ius patriæ poteſtatis inuitis filiis non permiſſum p eſt patribus: multo magis ſub poteſtate redigere inuitum filium & nolentem, ſiue per oblationem ad curiã, ſiue inſtrumentorum celebrationem, ſiue per aliam quamlibet machinationem, tanquam ſortem q metuentem paternam, iuſtum nõ eſt r: neque imperij & legislatoris ponimus propriũ s. ¶ Si verò pluribus exiſtentibus filiis, alij quidem eligant,alij reſpuant:hi qui volunt legitimi fieri fiãt, aliis in iure naturali manentibus t & hoc dicimus nullum priorũ v legitimorum perimentes modũ,ſed hunc x adiicientes aliis in quib. y illos accipere nõ licet omnino enim legitimis exiſtẽtibus , deinde naturalibus prouenientibus,nequaquam ius legitimorũ eis adiicitur niſi omnino aut per curiam,aut per noſtras conſtitutiones quæ dotalium inſtrumentorũ introduxerũt modum. ¶ Adoptionis aũt modũ, qui fuit olim à quibuſdam ante nos imperatoribus z ſuper naturalib. putatus non improbus,inuenientes:ſecundũ paternæ conſtitutionis a virtutẽ & nos(ſicuti dictũ eſt)excludim⁹: quoniã caſtitatẽ no perfectè cõſiderauit.Et nõ erit decẽs,vt quæ bene excluſa ſunt in rẽpublicã rurſus introducantur. Quapropter his à nobis ſancitis, atque manifeſtatis, quo cõueniat modo ad ciuitatẽ Romanã legitimorũq; ius tranſire:nihil de ſucceſſione ſuper talibus eſt dicendũ. Nã ſicut in cæteris ab initio legitimis, oportet etiã in his fieri ſucceſſiões b: ¶ Diſcretis igitur & iis,qui facti ſunt legitimi & iis qui manſerunt naturales: ordinandũ eſt iã etiam de ſucceſſionibus eorum. Valenti d ſiquidem & Valentiano † & Gratiano diuæ memoriæ primis c placuit humanũ aliquid agere circa naturales. Et ſi quidẽ ſit naturaliũ patri legitima ſoboles vna vncia eos dignos eſſe fecerũt & hãc cũ ſua matre f nõ dari, neque ex vltima dari voluntate vlterius aliquid

s ¶ *Proprium.*] imò remotum & extraneum.
t ¶ *Manentibus.*] ſic ℨ. eo.§.ſi qs aũt legitimos. ibi.ſi verò aliq,&c.& C. d teſt.ma.l.fin.§. ſi verò quidam. & ff.de leg.præ. l.naturalis.§.ij.Accur.
v ¶ *Priorũ.*]i.nullũ eorũ p quẽ aliq⁹ fit legitim⁹.
x ¶ *Hunc.*] ſcilicet, per reſcriptum principis.
y ¶ *In quibus.*] ſ. ſupple in illis caſibus in quibus alij nõ habent locũ: quod eſt ex cauſis illis,q̃ ſunt ℨ.e.§. illud.& ℨ. qmo.na.effi.legi. §. nouim⁹.& §.ſi qs verò. & §. liceat. Vel dic nullũ eorũ perimẽtes,&c.i. eorũ q propriè ſunt legitimi. ſed hũc adiiciẽtes aliis modis in quib⁹ nõ licet illos,ſ.filios accipere legitimos: quia nõ ſunt:& aliàs ceſſat hic mod⁹ vt ſubiicit,omnino eũ,&c. Vel veri⁹ dico, hic mod⁹ per quẽ nõ licet naturalẽ facere legitimũ adiũgit aliis modis qſi nõ licet facere naturalẽ legitimũ.nã hoc mõ nõlicet ſi extãt legitimi. & hoc ſubiicit oino eũ,&c.Sed qui ſunt modi in quib. permittit iſta legitimatio ſi filij nõ ſint?Rñ.quã do pater per reſcriptũ petit hoc fieri vt hic.Itẽ quãdo ĩ teſtamẽto dicit q̃ ſint legitimi & filij oſtẽdũt poſtea teſtamẽtũ: vt ℨ.e. §.ſi verò naturalium tertius. vt ℨ. vt l. ma.& aui.§.ad hæc.
z ¶ *Imperatoribus.*] vt ab Anaſtaſio: vt C.eo. l. iubemus.in fin.
a ¶ *Constitutionis.*]ſcilicet, patris Iuſtiniani poſitæ:vt C.e.t.l.legem.§. in poſterũ.vbi dicit q̃ naturales nõ adoptẽtur.& hæc ſunt ℨ. quib. mod. nat.effic.leg.§.& nos.
b ¶ *Successiones.*]vt hic & ℨ.eo.§.tribus.in fi.§. ibi,reliqui,&c.
c ¶ *Legitimi.*] quocunq; ſupradictis modis.
d ¶ *Valenti.*] vel dic q̃ non ſic in C. vel dic q̃ ſit eius legis ſenſus. in C. de nat. lib.l.ij
e ¶ *Primis.*]imꝑatoribꝰ.
f ¶ *Matre.*]ſi habeant.

† Extat l. j. ti.vj.lib.iiij. C.Th.

a ¶ *Naturales.*] & legitimi. Azo.imo naturales tantum, vt hæc litera dicit euidẽter.ho.die tamẽ ſerua qđ dr̃ſ.e.§.ne igit. & §.ſi verò filios.
b ¶ *Donantes.*] hoc habemus in C.de na. li. ij.
c ¶ *Dedimus.*] vt C.eo. l.humanitatis.Accur.
d ¶ *Viros.*] ſcilicet, bonos & honeſtos.
e ¶ *Tacemus.*] vt ꝑ hoc plus det intelligere:ſicℨ. quib.mod.nat.effi. legit. §.& quidem.
f ¶ *Sinamus.*] & viam periuriis, quę leges puniũt,relinquamus:vt C. de indic.vi.l.ij.Accur.
g ¶ *Constitutionis.*] q.d. hoc etiam erat per iura codicis:vt C.eo.l.ij.ℨ. proxi,diſcretis.
h ¶ *Legitimorum.*] ſcilicet,ſit.
i ¶ *Donari.*] ſ.in vltima volũtate.Al.vt ℨ. ſtatim. §.ſi verò habuerint.
k ¶ *Legitimam.*] i.tertiã vt dixi.ℨ. de trien. & ſe. §ſ. colla. iij. de qua lex hic facit mentionem.
l ¶ *Coniuge.*] hæc cum non capiat,tamẽ facit q̃ alius nõ capiat.& ſic nota quòd hic fallit regula qua dicitur, ſi vinco vincentẽ te,&c.vt ff. de di. & temp. præſcript. l. de acceſſionib⁹.nã naturales filij repellũt agnatos quantũ eſt in duabus vnciis:vt hic ſubiicit,& agnati vincũt vxorẽ:vt C. vñ vir & vxor. l. j.& tñ naturales nõ vincũt vxorẽ, imo vincũtur ab ea, vt hic,& ℨ. e.§.ſi qs igitur. ſic & aliàs fallit dicta regula:vt ff.qui po. ĩ pi. l. claudius. Itẽ fallit ℨ.de æqua.do.§.his cõſequẽs. itẽ fallit ff.ad ſenatuſc.Tert.l.iij §.obiicit. &l.eqſsimũ.§.ſi ex filio. & diximus ℨ. de trien. & ſe.§.conſideremus.vbi dicuntur ea quæ dicũtur hic. Accur.
m ¶ *De substantia.*] ſcilicet, in ſcriptis vel ſine ſcriptura.
n ¶ *Indubitatus.*] quare dicitur indubitatus affectus?Rñ.quia vnã ſolam cõcubinam habet. ſi aũt habet duas,quod eſſe nõ debet. tũc erit dubitat⁹ vt ℨ.e.§.nam ſi hæc. Itẽ alia rõne,quia ad hoc vt dicaſ cõcubina.ipſa debet hoc ꝓteſtari coram vicinis:vt ff.de concu.l.in cõcubinat.aliàs ꝓſumeret legitima vxor, & ita ſuccederẽt filij in totũ: vt ff.de ritu.nup.l.fliberę.
o ¶ *Vncias.*]ꝓter duas vncias,qa quod habeant aliméta. arg.ff.de alimẽ. leg.l.pen.Accur.
p ¶ *Morte.*] ſcilicet ſeparata vel relicta.
q ¶ *Vncias.*] ſed quare nõ in totum vocãtur, cũ legitimi ꝓſumãtur:& aliquid permittentes: ſi verò filij quidem non ſint naturales a,concubinæ verò ſolummodo iis qui non habeant vtique coniugem (hoc'enim tantum concubinam habentibus eſt conſcriptum) mediam vnciam ſolam donantes b: Si verò filiorũ legitimorum non ſint parẽtes, & neque patrem neque matrem habeant, vſque ad tres vncias relinquere eis aut donare permiſi ſunt, & hoc cũ matre : & ſi quolibet modo acceperint aliquid,in hoc reputari ſolum modo:quòd aũt plus eſt, ad eos q vocãtur ex lege venire : hoc quod Theodoſij ſenioris filij licet non perfectè ſanciuerunt †.

†l.ij. C. eo.

¶ Nos igitur & ſi priùs humana vſi lege, ꝓ tribus vnciis, ſex vncias eis,filiis legitimis non extantibus per patrum magnificentiam dedimus c, ſed tamen ex his quæ ſubinde proueniunt cauſis, perfectiùs ſimul clementiúſque conſiderantes præſentem ponimus legẽ. Plurima vtique ſunt & priùs commiſſa,& noſtris temporibus delinquuntur: & ideo ab impietate homines liberamus. Quidam enim non habentes licentiam quantum volunt ſuis naturalibus fieri relinquendi, eligunt quaſi viros d, & ſcribunt hæredes, quatenus reſtituant filiis. At illi aut ex hoc impiè agunt & præuaricantur voluntatem ſcribentium, aut (quod omnium leuiſsimum putant) peierant. & tacemus e ea quæ tradita ſunt ex memoria nobis in perſonis glorioſiſsimis talia relinquentibus priſcis temporibus.

¶ Ne igitur ſemper tale fieri delictum ſinamus f: neque quod agere licet in extraneis & ignotis,hoc in propriis filiis naturalibus homines agere prohibeamus : propterea præſenti lege ſancimus, vt ſi quidem quiſpiã habuerit filios legitimos, nõ poſsit filiis eorũmque matri vltra vnã relinquere vnciã, aut donare naturalibus aut concubinæ (hoc enim proprium prioris iudicamus eſſe conſtitutionis g) ſed & ſi quid amplius dare tentauerit quolibet modo, hoc fieri filiorum legitimorum h: vel ſi filij non ſint: concubina verò ſolummodò huic mediam vnciam,relinqui aut donari i concedimus.Si verò filios non habuerit quiſpiam legitimos aut quenquam aſcendentiũ quib. neceſſitas eſt legis relinquere partem propriæ ſubſtantiæ competẽtem: teſtatori licentia, ſit etiam in duodecim vncias ſcribere filios naturales hęredes, & diuidere in hæc vxor legitima:vt ff. de ritu.nupt.l.in liberę? Sed dic qđ hic erat cõcubina:quia fuit proteſtat⁹ ſicut debet fieri: vt ff.de cõcu.l.i cõcubinatu. ubi nõ fuit proteſtatus aliquid: & ſic matrimoniũ præſumitur.
r ¶ *Consistente.*] imò in famaˊ:vt C.ſi inceſt.nup. l.ij.& de adult. l.ũ quita nõ licet plures cõcubinas habere,vt ſublicit: vt & ℨ.de trien.& ſe. §. conſideremus.coll.iij.
s ¶ *His.*] ſ.duabus vxoribus.Accur.
t ¶ *Procreare.*] ſcilicet, non poſſunt.
v ¶ *Concubinam.*]vnicã & in domo.
x ¶ *Filios.*] habitos.Acc.
y ¶ *Dabimus.*] i.concedemus.Accur.
z ¶ *Intestatus.*] Quid ſi teſtatus? Reſpõ.bona eſt ſimilitudo quã de vxore aſſignat:quia non poſſũt dici filij naturales ſicut etiã ſi cõſtãte matrimonio habuiſſet eos ex cõcubina:vt ℨ.eod.§.vlt.
a ¶ *Indiscreta.*] id eſt,ignorata.Accur.
b ¶ *Quam.*] ſ. mulierẽ.
c ¶ *Legem.*] dantem priuilegiũ.ſed propter malos factæ ſunt leges quæ pœnam imponũt.Accu.

Concubinæ ſtare non licet.

Leges propter malos factæ ſunt.

¶ Si verò effuſa concupiſcentia ei fuerit,& alia ſuperinduxerit priori concubinas, & multitudinem habuerit mulierum fornicantium(ſic enim dicere melius eſt) & ex eis filios habens moriatur multas ſimul deferens concubinas : odibilis quidem eſt iſte talis: procul autẽ hac lege modis omnibus cũ talibus filiis & concubinis excludatur.Sicut enim ſi quis legitimè copulatur vxori,alias ſuperinducere non poterit matrimonio cõſiſtẽte r & ex his s legitimos procreare t: ita neque poſt agnitam quo diximus modo concubinã v & ex illa filios x, dabimus y ſi etiam aliquod opus libidinis aliud fecerit etiam hoc ad ſucceſsionẽ eius introduci ſi mortuus fuerit inteſtatus z.

¶ Nam ſi hoc non ſanciuerimus, indiſcreta a quidem erunt quæ mulierum ſunt, quam b pòtiùs, aut quam minus amauerit : indiſcreta quidem , & quæ filiorum ſunt, & nos non damus luxuriantibus , ſed pudicis legem c. Non autem differentiam facimus de filiis ſiue maſculi ſint ſiue fœminæ. Sicut enim natura nihil circa talia tractat: ſic nec nos aliam in maſculis, & aliam in fœminis ſecundum hoc ponimus legem. Oportet enim per omnem viã ſubtilitatem ſimulque pietatem tranſire.

¶ Si quis igitur habens filios legitimos,relinquat & naturales, ab inteſtato quidem nihil eis exiſtere omnino

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Legitimis.*] ſ. filiis. ſed an ipſe pater dñi viuit, eos alere tenetur? Dic q̃ ſic eadem ratione qua ipſi patrẽ: vt j. proxi. ibi, in quibus, &c. Nec obſt. ff. de lib. agno. l. ſi quis à liberis. §. idẽ reſcripſerunt qđiuſte procreatum alere teneatur, nam ſubaudiri maximè. Vel dic quod hũc iuſte procreatum cũ cõcubinatus per legem nomẽ accepit: vt ff. de cõcu. l. in cõcubinatu. A.

b ¶ *Leges.*] vt C. de cõtrah. emp. l. ſi. in fi. & C. vt. i poſ. de. l. pen. & ff. vſufr. quemad. ca. l. j. ĩ prin.

c ¶ *Diſpoſita.*] idẽ quod in filiis & in nepotib⁹ dicti ẽſt: vt C. eo. l. vlt. §. fi.

d ¶ *Legem.*] ſ. iſtam.

e ¶ *Compenſem.*] nã æqualis debet eſſe pietas: vt hic, & ff. de inoff. teſt. l. nã & fin. & ff. de li. agn. l. ſi q̃s à liberis. j. reſp. & ſic not. hic euidẽs arg. ſicut eſt aucta portio deſcẽdẽtiũ, ſic & aſcendẽtiũ debet dici aucta: vt dicimus: vt ff. de trien. & ſem. §. j. in fin. collat. iij.

f ¶ *Sanciuimus.*] ff. ea. cõſtit. in §. decretis. vſque ad iſtum §.

g ¶ *Quibuſdam conſtitutionibus.*] vt C. de confirmat. l. fin. & facit ff. de cõfir. tu. l. naturali. j. rñ.

h ¶ *Diſpoſitum.*] vt C. quando nnn. tut. off. fun. poteſt. l. fin.

i ¶ *Non enim.*] interpoſitio.

k ¶ *Participium.*] licet enumerare has perſonas promiſerit, malè tñ enumerat. Tu ergo dic q̃ inter quaſcunq; perſonas matrimoniũ ꝓhibeſ, habent locũ quę hic dicũt: vt nec filiꝰ alẽdus ſit nec beneficiũ aliquid habeat ex hac lege. ſunt aũt quatuordecim modi quibus prohibenſ & no. eos inſt. de nup. §. ſunt & alię. vſiã nõ eſt quæſtio đ filio ſacerdotis, cũ ipſe matri moniũ cõtrahere nõ poſſit: vt ff. quo. opor. epi. nec đ aliquo ꝓdictorum modorũ. Sedq̃ro an à matre poſſunt habere bñficiũ? hic dicas vt dixi inſtr. ad ſenatuſc. Orũ. §. j. ſed licet nõ habeat huiꝰ I. participiũ: vt nõ poſſit curię offerri, vel legitimari, alia facere q̃ naturalibus hac cõſtit. permittũtur: quæro tñ an princeps poſſit eos facere legitimos ſi dicat nõ obſtãte hac lege? puto q̃ ſic: vt arg. ff. de leg. ij. l. ſi quis. in princ. & ff. de nata re. l. quæris. & C. de legi. & cõ. l. digna. Itẽ licet à patre non relinquatur, nunquid ab extraneo poteſt relinqui, vel dare alicui quod quilibet titulo inter viuos? puto q̃ ſic, cũ hac l. nõ prohibeatur. Licet quod expreſſe nõ omnia enim licet quæ expreſſe ꝓhibita nõ ſunt: vt ff. qui ex cau. ma. prohibetur. l. nec nõ. §. qđ eis. propterea & honorem ſortiri põt cũ emolumento. ff. de dec. l. gñaliter. §. ſpurios. pater tñ etiã ipſi inter viuos donare nõ põt, vt C. de inc. nup. l. ſi qs inceſt. Sed qđ ſi pater non inſtituat neque donet: ſed aliũ inſtituat, & talẽ ſubſtituat? Rñ. põt fortè diſtingui, vt ĵ vulgariter, nõ poſſit quia patris hæres eſſe videtur, ſi pupillariter poſſit, quaſi pupilli ſit hæres: vt inſt. đ pup. ſubſt. §. j. & ff. đ pup. ſub. l. ſi is. Vel logę hæc l. ſi is. quãdo licet nõ totũ, aliqđ tamẽ põt relinqui. Ac.

l ¶ *In Conſtitutione.*] quæ eſt C. de natu. libe. l. j.

m ¶ *Præponimus.*] quia prohibebat nuptias inter ſenatores & libertas. quod hodie licet vt ĵ. vt lic. de cæ. §. ſi quis.

n ¶ DE TESTIBVS.

¶ *Quia de probatione quæ ſit per vocẽ mortuã, ideſt, per ſcripturã dicũ eſt ĵ. de fide inſt. videamus nũc de ea quæ ſit per vivã. id eſt, per teſtes. Vel dic quia vſus teſtiũ eſt frequẽs. ideo de teſtib. dicit. vt ĵ. e. ĵ. pr.*

Eſtium. Vtilitas.] Frequẽs eſt vſus teſtiũ: vt ff. eod. j. ergo de his vtile fuit inuenire, & vtile eſt diligenter tractare: vt ff. đ lib. leg. l. legaui. in prin. & eſt hæc vtilitas adinuẽta ꝓp probationes: vt hic dicit ne facultas probationũ angustetur: vt C. de hæret. & manichæ. l. quoniam. in fin.

p ¶ *Dudum.*] nõ ſolum enim à legibus, ſed etiã in veteri teſtamento. Vſi illud. In ore duorũ vel trium ſtat omne verbũ. Duobus ſides est adhibenda.

q ¶ *Actorũ.*] neutraliter & generaliter accipe, vt ff. đ verb. ſign. l. labeo. & ff. de offic. cõſ. l. j. Vel dic actorum, ſid eſt, agentium: quia actores cõſueuerũt probare per teſtes vt C. de probat. l. actor. licet & quãdoq; reꝰ probat: vt ff. đ exceptio. l. j. Item & alibi, w ff. de probatio. l. circa.

r ¶ *Et calliditate.*] repete, & nec callidi, &c. & eſt calliditas in tacendo qđ eſt verũ: vt ff. đ actio. emp. l. j. §. j. & l. Iulianus. §. idẽ Iulian⁹. ſed fallacia ſit in dicẽdo. qđ dicẽ dũ nõ eſt: vt ff. de vſufru. l. falſus. §. ſi quis nihil. & ff. de actio. emp. l. Iulianus. §. ſi venditor. †D. k. Sc. Imp. DN. Iu. P. P. A. anno xiiij. Appione V. C. Cos.

s ¶ *Plurima hominum.*] & aliàs plurimorum hominum. & aliàs plurima hominum.

t ¶ *Animas.*] ſ. teſtium vel producentium eos, ſecundum Albe.

v ¶ *Ordo cauſæ.*] ita cõſtrue. ne ordo cauſæ pclitetur plurima, id eſt maxima calliditate hominũ adinueniẽte migrare aliàs in ꝓtrariũ, ideſt, in malũ vel in ꝑditionẽ. Vnde illud. Os qđ mentitur, occidit animam. & ita ſecũdũ hoc ordo cauſæ dicitur: vt qui bonã cauſam habet, debeat vincere: qui verò malã, debeat perdere. vertit autem ſtic ordo in ꝓtrariũ quando nõ ſic teſtantur teſtes vt verũ dicãt. Vel dic quod ordo cauſę eſt. ne quid lateat veritatẽ: eius ergo cõtrarium, id eſt, veritatis ſuppreſsio ſiue mutatio: vt ſupra đ fid. inſtru. in pricipio. & ff. ad leg. Cornel. đ fal. l. quid ſit. dico ergo migrare in contrarium, id eſt, in falſitatem.

x ¶ *Teſtantur.*] id eſt, dicunt. nam de principalibus cauſæ, hoc eſt acto re & reo dicit, & ideo dic teſtãtur: quia coram teſtibus plurimis plerũq; talia dicuntur, & coram iudice & aliis & ita verbum teſtantur, nõ ponitur pro teſtimonio teſtiũ: vel dic quòd eſt verius qđ de teſtibus dicit: vt patet ĵ. ſtatim ibi, omnino enim, &c.

y ¶ *Occultentur.*] ſcilicet, teſtes, aliàs occultetur, ſcilicet, veritas: & aliàs occultent, ſcilicet, teſtes. & tunc plana eſt.

z ¶ *Scientes.*] ſcilicet, ea quæ vera ſunt.

a ¶ *Alia verò.*] [ſcilicet, falſa, corrupti fortè pecunia.

b ¶ *Aut.*] pro id eſt.

c ¶ *Confitentur.*] ſ. vt vera amplius occulte tur. ſecundum Albe.

d ¶ *Secundum ea.*] ſ. quæ vera ſunt, cùm iudex ſecundum eorum dicta debeat iudicare: vt ff. de offi. præſi. l. illicitas. §. veritas.

e ¶ *Perimere teſtimonia.*] ſubaudi malum eſt, vel ſubaudi volunt quidam calliditate ſua, vt dixi.

Incautum

a ¶ *Incautum eſt.*] i. cautio rerũ nõ eſt. q. d. nõ eſt res aperta nec põt aperiri: aliàs niſi per teſtes: vt ſubiicit. & ita incautũ ponit in vim ſubſtãti ui vel dic incautũ, i. nõ eſt cautũ p ſcripturã: vt em đ cautio in ſcriptis: vt C. đ ver. ſi. l. ſancim⁹. ſic ecõtra vbi nõ eſt ſcriptura, đ incautũ.

b ¶ *Plurimis.*] ſcilicet, negotiis.

c ¶ *Non aliter.*] non q̃ aliæ non ſunt probationes: licet hic đ facto đ ſiciãt: ſũt em quatuor modi ꝓbandi: per teſtes, vt hoc ti. & ff. e. & C. e. Itẽ per inſtrumẽta: vt ĵ. de fi de inſtr. itẽ per cõfeſſionẽ partiũ: vt C. đ confeſ. & ff. e. ti. per totũ. Itẽ ſecũdũ M. eſt quartus modꝰ, ſ. iudicis cõſcięntia, vt ff. ſi. reg. l. ſi irruptiõe. §. fi. ſed Io. otra. vt ff. đ offpræ. l. illicitas. §. veritas. & q. d. l. ſi irruptione. đ cũ ſuis cõcor. Iocũ habet qñ vt iudici erat notũ. poteſt ergo euenire quod oẽs aliæ ſpecies deficiũt. ſed per teſtes veritas põt inueniri: quia certè niſi cautè dicant, malũ eſſet. vt hic dicit.

d ¶ *Pronuntiantibus.*] i. veritatem experimẽtib.

e ¶ *Legislatores.*] duo dixerunt legiſlatores, vnũ vt omnib⁹ liceret teſtificari: itẽ q̃ viliſſimis nõ liceat. Sed vbi ꝓhibita erũt: Rñ. tũc quãdo alios repulerũt ipſo iure, vt ĵpuberes & ſeruos, & alios iudicis officio. & horũ alios ꝓp inimicitiã, & alios propter amicitiã, & alios ꝓp paupertatem, & alios ꝓpter infamiã: vt ff. e. l. teſtiũ. §. lege Iu. & ff. de acc. l. nõnulli. Itẽ alios rõne poteſtatis, vt C. đ teſt. l. ij. & ff. e. l. idonei. alios rõne reuerẽtię: vt C. e. l. parẽtes. & l. liberorũ. & hæc eadẽ nos approbam⁹: vt ĵ. e. §. nos igitur. in fi. & §. ſãcim⁹.

f ¶ *Ipſo teſtiũ nomine.*] nedũ officio, ſcilicet, vt nec teſtes vocarentur, nec officium teſtium haberent, & ita, ex quo nomine carent, etiam effectu carebunt, vt C. de feriis. l. à nullo iudice. Nomine carens caret & nominis effectu.

g ¶ *Schemate.*] id eſt, ordine.

h ¶ *Quia verò.*] nã ſola prohibitione cõtenti eſſe non debemus: vt ĵ. đ depoſito & dnũ. §. j. & ideo ꝓcipit fieri ſubtilẽ experiẽtiã, vt ſubiicit.

i ¶ *Poſſibile.*] ſic inſtit. de act. §. curare.

k ¶ *Minorare.*] ſic C. de fideicom. l. fina.

l ¶ *Quidam.*] vbi non poterat ſciri veritas niſi per teſtes. & tamẽ ipſi non dixerunt verum, vt diximus ĵ. eo. in fi. j. reſpon.

m ¶ *In teſtamento.*] inuenimus dico. n ¶ *Aperte.*] teſtium dico.

o ¶ *Nouiſſime.*] id eſt, tandem.

p ¶ *Fieret.*] ſcilicet, in ſcriptis & nondum eſſet completum.

q ¶ *Ita.*] ſcilicet, tenentes. Accur.

r ¶ *Venerabile.*] mos erat antiquitus vt ſaltem ſignum crucis teſtator vel tenatrix ſcriberet etiam ſi ignarus eſſet literarum, vt arg. C. de iur. delib. l. fin. §. ſubſcriptionem.

s ¶ *Parauerunt.*] id eſt, ita omnia præpoſuerunt.

t ¶ *De modo.*] aliàs de modo, & tunc de modo, i. qualiter & quoties producantur, vt ĵ. e. §. qui. a vero. & aliàs eſt de dono. & tũc. n. vt nimis remotæ habẽtes domũ non compellantur venire, vt ĵ. eo. §. quoniam.

v ¶ *De eorum ſtatu.*] vt ĵ. eo. §. fi vero dicatur.

x ¶ *Detinere.*] id eſt, deſtruere ne fiat. vel detinere quædam de antiqs ſed non omnia. aliàs decernere.

y ¶ *Quos ſuſpenderunt.*] i. ſuſpenſos vel remotos à dicendo teſtimonio antiqui legiſlatores fecerũt. aliàs vt dixim⁹ ĵ. e. §. licet. in prin. Ac.

z ¶ *Feliciſſima ciuitate.*] ſ. Conſtãtino. ſed quid ſi homines vnꝰ villæ vel loci oẽs ſũt infames, numquid inter ſe teſtificabuntur? Rñ ſic, quia nil doloſus dolo ſo. vt C. đ hær. & ma. l. quoniã. Itẽ paria delicta mutua cõpenſatione collũtur, vt ff. ſo. ma. l. viro. Vel dic q̃ iudex debet eos remouere etiã ſi partes cõſentiãt, & hoc innuit verbũ præcipuè hic poſitũ. vt eſt ar. ff. de pro. l. filiusfamiliãs. §. veterani. & C. de te. ap. l. j. §. fi. vel etiã vt proximo dixi. & dic q̃ abũdat maxime. vt C. đ te. ma. l. ſi. ij.

a ¶ *Multorum.*] aliàs multitudo. & aliàs multorum.

b ¶ *Opinionis.*] id eſt, famæ. ſic & aliàs ſæpe reperies. & quandoq; đ exiſtimatio: vt ff. de vari. cogni. l. cognitionum. §. exiſtimatio.

c ¶ *Derogatione.*] id eſt, ſuſpicione quæ famæ derogat.

d ¶ *Per dignitatis.*] No. maiorem fidem debere habere ei qui in dignitate eſt poſitus: nã & aliàs creditur magis decurióni ꝓplebeio: vt ff. e. l. ij. †Dignitas releuat in §. ij. Itẽ à ſatisdatione mulieris: dicio ſiſti quis ꝓpter dignitatẽ releuatur: vt C. de dign. l. pen. l. xij. Et eſt duplex ratio, quia nõ eſt neceſſe quòd alteri⁹ potentiã timeat quod in eſſe eſt neceſſe: vt C. e. l. eos. Itẽ quia ad dignitatẽ homines honeſti eliguntꝰ non autẽ notatæ opinionis, vt C. de dign. l. ij. qđ in teſtibus eſt neceſſe, vt honeſtiorib⁹ credatur: vt ff. eo. l. ob carmen. nõ ſi hæc adeo procedunt, vt vni ſoli credatur: vt C. eo. l. iuſiurandi. Accur.

†Dignitas releuat in §. ij. ſeq. extra de quoſdã. &c. Concor. e. dicitur latere te in vici. nio non poſſe tui, quoa ad

e ¶ *Militiæ.*] magis eſt creditur militi quam pagano: vnde etiã vni militi quandoque creditur, vt ff. de re milĩ. l. non oẽs. §. a barbaris.

f ¶ *Diuitiarum.*] Not. plus diuiti quam pauperi creditur, vt inſt. de ſuſpect. tu. in fin. ti. & ff. de excu. tut. l. ſpadonem. §. fi. qa facilius eſt vt pecunia corrumpatur, quod nõ eſt neceſſe in teſte: vt ff. e. l. iij. Accur.

g ¶ *Officij cauſam.*] i. artis laudabilis, vt in nouel. vel dic officij publici, vt ga. rabellio erat, cui ſoli quãdoq; creditꝰ, vt ĵ. de fide inſtru. §. ſi verò nullus. & C. ad l. Corn. de fal. l. fi quis decurio. Sed nũquid admittet ali quis niſi probetur per aliquẽ de his modis. Videtur q̃ nõ. ſed certè imò, vt ſubiicit, & ſemp præſumitur bonus niſi ꝓbetur contrarium. debet autẽ à vicinis a iudex inquirere de bonitate & legalitate teſtis, vt arg. ff. de fun. inſt. l. cum de Ianionis. §. a ſinam. & ff. de quæſtio. l. de minore. §. pen. a Concor. e. quoſdã. &c.

h ¶ *Ex vtroque.*] ſcilicet, latere litigantium ſecundum Al. Vel dic, id eſt, vndique. q. d. licet nec dignitatem, nec militiam, nec officiũ, nec diuitias habeat: tamen creditur ei ſi eſt fide dignus, vt hic, & ff. de ver. ob. l. ſi quis ita ſtipulatus. & inſtit. de ſuſpe. tuto. §. fin.

i ¶ *Ignobiles.*] no. ignobiles. nã nõ propter hoc q̃ artifex ſit repellitur, ſed quia ignobilis, vt ſunt carpentarij qui ſtant in curia cõmunis. vt viliſſimi autẽ poſſunt dici ſpanadi ſiue alie obſcuri abiectæ perſonæ vt C. de inc. nup. l. humilem.

k ¶ *Sed.*] ſ. tales admittendi ſunt, &c.

l ¶ *Moderata eſt.*] in bonis moribus, vt ff. de tut. & cur. da. ab his. l. ſcire. §. pe. Sed per quos hæc probantur? Rñ. per alios, vt in nouel. eo. & ĵ. eo. §. ſi verò dicatur. ſed quidam dicunt per ſeipſos, quod eſt nimis grave, vt ff. de teſtib. l. nimis.

m ¶ *Si verò ignoti.*] No. ignotum non admitti. ſic & C. de iure delib. l. fin. §. ſinautem. & ĵ. de fide inſtr. §. oportet. colla. viij.

n ¶ *Feſtinantes.*] non tamen ex hoc ſolo q̃ feſtinat: veritatem corrũpit: ſed ex hoc nõ admittũtur ſine tormẽtis, vt hic, & i dec. v. q. j. §. illi.

o ¶ *Verberibus.*] id eſt tormentis.

p ¶ *Adminiſtratores.*] id eſt, ordinarij.

q ¶ *Agant.*] i. tormentis ſubiiciant. Al. & ſic admittunt ignoti & viles cũ tormẽtis. ſed ꝓra ĵ. §. prox. Sol. ille ſecũdum iſtum intelligitur. Vel dic in ſubſidium admittuntur, vt hic, non aliter, vt ibi, ar. C. đ hær. l. quoniã. Vel dic ſi iudex vtilitatem ſcit, non admittit, vt ibi, cũ ignorat ſic, vt hic, ſed cũ tormentis. Alij tamẽ dicunt q̃ admittũtur ſi vtilitas eis non opponatur, vt arg. ff. de inoff. teſt. l. poſthumus. §. ſi quis.

r ¶ *Plebis.*] ſcilicet, in ciuitate regia.

s ¶ *Veritatis.*] pertinens ad rem. Et no. hic ar. q̃ teſtes pro vtraque parte debent reddere teſtimoniũ, vt plenè dixi ĵ. de ſan. epiſc. §. nulli.

t ¶ *Capi antur.*] id eſt, cautè deprehendãtur, ſcilicet, teſtes ignoti.

v ¶ *Aut aliter.*] ſcilicet, ſine pecunia, vt quia gratia vel odio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2* *Et licet dudum.*] scilicet, in illa constit. quæ est C. eod. l. testium.
b¶ *Renouamus.*] nō corrigendo, sed potius ad memoriā reducendo. & addēdo, ſ. vt rogētur, vt ſubiicit, ſi enim, &c. Et no. hic quia de ſcriptura à debitore facta dicit, ſ. qualiter ſcripſit ſe debere: & ſubſequēter à creditore, ſcilicet, qualiter ſcripſit ſibi ſolutum. idē tamē & ſi per tabellionē fuit ſcriptū.
c¶ *Scriptum ſit.*] quod eſt tunc cum partes quę niūt vt nō aliter contrahāt quam per ſcripturā vt C. de fi. inſtr. l. contractus. vel dic vt ibi. Acc.
d¶ *Et non ſcripta.*] ſ. à creditore, quæ ſcriptura dicitur apocha. vel ēt à tabellione aliquo.
e¶ *A litigantibus.*] ſcilicet, debitoribus. Acc.
f¶ *Per teſtes.*] ſcilicet, ſub probatione.
g¶ *Tunc.*] ſ. demū: & nō aliās, i. ſuſceptibilē.
h¶ *Aſſumantur.*] q. d. tales debent eſſe teſtes qb. fuerit negotium patefactū vt videretur ſolutionem & rogati ſunt: vt teſtes ſint vt hic. & ℨ. eo. in fi. hui' §. ibi, ſed exigim' &c. & qa indefinitē dicit hic teſtes, ſumūt quidam ar. quod duo ſufficiāt: vt arg. ff. de teſti. l. vbi. & ſic dicūt corrigi quod é C. de teſt. l. teſtiū. vbi teſtes v. exigebātur. Sed tu dic q hæc ſm illām intelligitur cum veteres leges nouas determinent, vt ff. de leg. & ſenatuſc. nam & poſteriores.
† Facit ad hoc. eſt cē. eſū gl. ſuper vet. de cauſis extra eo. tit. Leges veteres nouas determinant.
i¶ *Teſtes.*] ſ. quinque.
K¶ *Pro facienda ſolutione.*] duorum alterum debet teſtificari, ſ. vel q ſolutionē viderint, vel cō feſsionem, ſiue memoriā cōfeſsionis vel ſolutiōis factæ à creditore t pe præcēdenti. Et ex eoq; dicit cōfeſsionē ſumit Io. ar. q cōfeſsio facta corā vicinis extra iudiciū valet, & ꝓpter hoc ex hoc §. poſuit auth. vnā. C. de cōfeſ. ſed hoc eſt ad libe
a Felinus in c. ſi cautio. extra de fi. inſt plenetta ſtat de confeſſione extra iudiciali, & ibi vide.
randum: vnde valet ſecus ſi ad obligandum, niſi fiat in iudicio: vt ff. de inter. act. l. j. in fi. niſi ſit confeſsio cū cauſa quo caſu ſi eſt mutui poſt b ienniū dotis itur: ſerua quod eſt ℨ. de temp. non ſol. pen. §. j. & ij. ſi aūt alia cauſa tunc ſtatim: vt ff. de proba. l. cum de indebito. §. fi. & C. de non numera. pecunia. l. generaliter. Accur.
l¶ *Aut.*] ſubaudi pro. n¶ *Etiam.*] pro, id eſt.
m¶ *Cauſam.*] ſ. ſi non ſunt viri ita boni, debent facere cauſam teſtimonij manifeſtam hoc modo: quia iudex interrogabit eos de circūſtātiis qualiter ſcit quale tempus erat tunc & ſimilia. Ītē de die, nā ad hoc d bet reſpondere: vt l. hic. & C. eo. l. ſolā. & ff. ad fyl. l. prius. ſecundū vnā literā quæ eſt ibi. Ītē fortiter eſt quærendū, ſcilicet, vt videaē qua trepidatione vel cōſtantia reſpondeant. nam hæc faciunt ad veritatem illuminandā: vt ff. de quæſtio. l. de minore. §. tormēta. Ītē not. q ex hoc verbo ſumimus ar. q teſtis cauſam ſui dicti debeat dicere, licet in ſuſ
Teſtis cauſā ſui dicti dicere debet.
pectis faciā loqui. & ꝓ hoc eſt C. e. l. j. & ff. de trāſ. l. cū hi. §. j. in cauſa. Alij debēt facere cauſam teſtimonij manifeſtā per famā cōſentiēt. nā fama cōfirmat ré de qua agitur. vt ff. de teſtib. l. iij. §. eiſdem. Accur.
Fama confirmat ré ď qua agitur.
o¶ *Ex tranſitu.*] id eſt, tranſeuntibus non rogatis.
p¶ *Valere ratione.*] id eſt, nulla ratione volumus valere.
q¶ *Aliquos.*] ſ. creditores. r¶ *Dicentes.*] hoc quod ſequitur.
s¶ *Accepiſſe.*] id eſt, recepiſſe.
t¶ *Ab aliquo.*] creditore.
v¶ *Debere alicui.*] hæc verba innuunt cum ſuperioribus: vt in ſolutione & cōfeſsione ſolutionis & in obligatione neceſſe ſit rogatū eſſe teſtem. Et ita corrigitur quod eſt. ff. de teſti. l. ad fidem. Vel, quod eſt, verius, hic loquitur cum celebratur in ſcriptis oblatio de qua diſſoluen
8a da principaliter & contrahenda hic poſuit. & dicitur C. eo. l. teſtium.
x¶ *Hæc.*] ſcilicet, teſtimonia.
y¶ *Dum quando.*] id eſt, aliquando, vel dic pro quia.
z¶ *Soluta.*] ſcilicet, creditori.
a¶ *Audiſſe.*] ſcilicet, pecunias ſolutas.

b¶ *Præſente nullo.*] quomodo nullus, cùm duo tabelliones fuerint? Rñ. ſupple rogato, ipſi enim rogati nō fuerunt. Vel dic q ipſi audierūt filios dicentes, nō aūt cōfeſsionem creditoris. & ita de auditu alieno cō potuerunt reddere teſtimoniū niſi in caſu: vtff. de prob. l. ſi arbiter.
c¶ *Conſtitutum.*] ſcilicet, eſſe dixerunt.

In cōfeſsione ſoluti debiti in inſtrumentis contracti ſunt adhibendi teſtes qui non ſint fortuiti vel trāſeūtes, quod etiā in teſtamento ſeruatur, iure antiquo ſeruato. h. d. Bar.

¶ Et licet dudum a nullā in debitis ex ſcripto factis non ſcripta-
rum ſolutionum probationē per teſtes ſuſcipi ſanciuerimus, niſi ſe
cundū obſeruationem ibi dictā, quā ſcilicet valere præcipimus:
attamen etiam nunc hoc renouamus b. Si enim ſcriptū ſit c debi-
tū, & non ſcripta d proferatur ſo-
lutionis à litigantib e per teſtes f
probatio: tunc g ſuſceptibilē eam
apud iudices eſſe dū ad hoc ipsū
aſſumantur h teſtes i vt pro facie
da ſolutione k, aut memoria factæ
alicui iam ſolutionis, & confeſsio
ne eius qui pecunias accepit teſti
moniū perhibeant viri fide digni
cōſtituti: aut l etiā m cauſam n,
teſtimonij † fortè faciant manife
ſtam. Hæc aūt inania, & ex tranſi-
tu o perhibita teſtimonia, nulla
modis omnibus valere ratione p
& huiuſmodi quædā fingere teſti
monia, vt propter aliud quoddā
opus aduenies, audiat aliquos q
dicentes r accepiſſe s ab aliquo t
aurū, aut debere v alicui. Hæc x
nāque aperte nobis ſuſpecta ſūt,
& nulla digna ratione, dum quan
do y & tale aliquid in iudicādo in
uenimus, eo q cū multæ pecuniæ
dicant ſoluta z tabularij duo tan
tummodo hoc dixerunt audiſſe a
ſe, teſte præſente b nullo & debi-
tum in ſcriptis cōſtitutum c, & fa
tente d ſcribere ex hoc ſciente, &
valente per proprias literas hæc manifeſta facere. quod e ex illa f odio habentes, occaſionē præſentis g accepimus legis. Et iterum h adductus eſt aliquis alius ſimilis i calumnianti & præſentib. teſtibus ad hoc, & corā tabulario de poſuit k apud ſemetipſum de bita eſſe & is quidē qui mercede hoc egit deceſsit: alius autem exactus eſt dēbitū: quod ab alio quodam tanquam ab eo, ſcilicet, confeſsū eſt, Deo huiuſmodi omnino non indulgēte l occultari. Neque igitur huiuſmodi m credimus teſtimōiis, aut tabularior (ſicut prædiximus n) depoſitionib. eò quòd literis o eruditi ſint, qui confiteri volūt apud quem p & ſcribere q aut in iudicio confiteri r & dare rei fidem indubiam s, neque manere eas t veracibus v peſtiferas cōcedimus, neque ſi tale aliquid factū eſt, recipim': ſed exigim' x quod deprecatum eſt, ab eo qui deduxit teſtes in hoc ipſum y, & hoc per teſtationes demonſtrare neceſſe eſt eos z (hoc quod a in te ſtamentis) rogatos & bonæ opinionis cōſtitutos, & ita cautam b ſuſcipere ab eis probationem, & neque atteſtationem c deinceps, neque teſtium hab entem præſentiā & depoſitionē & ſubſcriptionem d, tenere. Si verò nō huiuſmodi cōſtituti teſtes ſīt, quales e pridem ediximus, & ſuppliciis f ſubdi eos præcipim'. Si verò quidā apertè cōtraria dicāt g ſibi, aut
d¶ *Et fatente ſcribere.*] hic eſt ſenſus: qa cōfitebat creditor ſe ſcire ſcribere, & hoc ſciebat. & poterat oīa facere manifeſta per ſcript urā, & nō fecit: vñ imputādū ē debitori q hoc fieri non fecit: vel ſic lege: & facie tē ſcribere nullo. & ſupple, & nullo ſciente, ex hoc ſ. qđ factum erat & nullo valente, & ſic ſem per repetitur. & nullo.
e¶ *Quod.*] ſcilicet, factum vel negotium.
f¶ *Ex illo.*] ſ. tempore. Al. vel dic negotio.
g¶ *Præſentis.*] dictæ in hoc §. & dicetur etiā in hoc ſequenti, reſpon.
h¶ *Et iterum alius.*] ſcilicet caſus.
i¶ *Similis calumnianti.*] ſcilicet, ſuperiori. q. d. ſimiliter recipit calūniam ſicut ſuperior.
K¶ *Depoſuit.*] i. ſacramēto firmauit: & ponas casū in debitore homo do. Aliquis mercede accepta à verò ďbitore cō feſſus eſt in ꝓſentia teſtiū & tabularij ſe ďbere dicēdo ſe Titium verum debitorē eum eſſet Caium. & itē deceſsit Titius ver' debitor exact' eſt. quia cōfeſſus eſt per ſacramētū veritatē qua ſi à ſe cōfeſſum & ſi confeſsione deductū quod ab aliquo quodā, i. Caio in confeſsione deductū fuerat ſecundū Alberi. Vel põe in creditore hoc modo: putatiu' creditor fecit debitorē ſibi cōfiteri, cū alij tenereſt: & ad hoc, teſtes vocauit quos mercede ſſiuit. ſed poCaſum potnit.
ſtea deus reuelauit: & fuit exactum ab eo cui ſolui debuit. Vel tertiò alius fuit cōfeſſus ſe debere quod alius debebat. Et vero debitore decedēte fuit exactus qui fuit confeſſus: & hoc fuit poſtea ſcitū deo &c.
l¶ *Indulgente.*] No. ex hac litera quod nullum quid poteſt eſſe tā ſe eretum quin reueletur.
m¶ *Huiuſmodi.*] de quibus dixi in proxi. §. iterum.
n¶ *Prædiximus.*] ℨ. §. dum quando.
o¶ *Et quod literis.*] q. d. hæc cauſa non me mouet.
p¶ *Apud quem.*] id, eſt, apud aliquem.
q¶ *Scribere.*] ſcilicet, volunt. r¶ *Confiteri.*] ſ. volunt.
s¶ *Indubiam.*] nam ſi voluit indubitatam dare fidem: non ſufficiunt ſupradicta niſi ſint rogati.
t¶ *Eas.*] ſcilicet probationes.
v¶ *Veracibus.*] ſubaudi pro.
x¶ *Sed exigimus.*] ſcilicet, vt probetur hoc quod, &c. & ſic not. quod partes ipſæ rogant teſtes.
y¶ *In hoc ipſum.*] ſcilicet, vt eſſent teſtes.
z¶ *Eos.*] ſcilicet, rogatos, & bonæ opinionis conſtitutos. hoc qđ ēt in teſtamentis fit, vt hic, & ff. de teſta. l. hæredes. in fin.
a¶ *Quod in teſtamentis.*] ſcilicet, habet locum.
b¶ *Et ita cautam.*] ſicut in teſtamento.
c¶ *Et neque atteſtationem.*] ſ. ſubſcriptionē ipſius creditoris qua cauetur ſe recepiſſe atteſtationē dico non habentem, &c. aliās aūt multū facit hæc ꝺpoſitio: vt C. đ fidei. l. pe. & de iu. em. l. pe. pe. §. finaūt.
d¶ *Subſcriptionem.*] debet enim depoſitionem per ſuas literas declarare ſi literas ſciat: vt in nouel. eo. Accur.
e¶ *Quales.*] ſ. bonæ opinionis cōſtituti & ad hæc rogati: vt ℨ. de inuit.
f¶ *Et ſuppliciis.*] innuit q etiā nō ſide dignus ex quo eſt rogatus, creditur ei ſine tormentis: aliās nō: vt ℨ. eo. §. & licet. & §. ſi verò ignoti.
g¶ *Contraria dicant ſibi.*] vt qa aliquis cōtra dicit ſubiicit: & tūc repellitur prorſus: vt hic & ff. qñ app. ſit. l. ij. §. ſed ſi alius. & C. de fur. l. j.
ſi aūt

ſi aūt vnus alteri cōtradicat: tūc iudex cōſiderat & credit veracioribus inter aduerſātes, vt hic ſubiicit. & ff. e. l. carmē. §. ſi teſtes. & de prob. l. cū de ætate. Sed aliud eſt in inſtrumētis ab eadē parte ꝓductis ſibi cōradicētibus, qa nulli credit: vt C. de fi. inſtr. l. ſcripturæ. Et eſt ratio, qa ſcripturas inducit, potuit ꝓuidere ne cōtrarias induceret: nō aūt ille quiteſtes cōtrarios induc it. alij tamē vt M. dicūt q hoc reſpōſū intelligit qñ à diuerſis partibus ꝓ ducti cōtradicūt. ſi aūt eāde, idē quod in ſcripturis dicūt. Sed fecūdū
† dedita opera dolo. nos qd dices quādo à diuerſis partib' producti cōtradicunt? Rñ. primo numero, ſecūdo dignitati eorū ſtandum, vt ff. eo. l. iij. §. idē. & l. ob carmē. §. ſi teſtes. Accur.
a¶ *Teſtificentur.*] ſ. contraria.
b¶ *Animaduertere.*] ſcilicet, volumus. Accur.
c¶ *Si vero aſtu.*] i. dolo, vel malitia. & poteſt loq quādo ab vna parte tantum ſunt, & melius quādo à diuerſis.
d¶ *Derelinqui.*] ſed verberibus vel tormētis ſolēt ſubiici, vt hic, & ff. de q̄ſt. l. ex libero. & l. vni'. §. teſtes. & C. de teſt. l. nullū. Item & l. Cornelia de falſis accuſat, vt ff. de teſtib. l. qui falſo.. & ff. ad leg. Corn. de falſis. l. eos.
e¶ *Sæpe.*] ſ. bis vel ter vt ſubiicit, & ita no. quòd ſæpe ꝓ duabus vel trib' vicib' ponitur & duæ vices conſuetudinem indu cūt. C. de epi. au. l. ij. in fi.
f¶ *Concluſerint.*] id eſt, renūtiauerint productio ni teſtium. Accur.
g¶ *Excepta.*] i. recepta & illi cognita, qui eos deducit. Accur.
h¶ *Concludente.*] i. renuntiāte: vt modo dixi.
i¶ *Editum.*] aliās editū, & aliās aditū. & ſemper eſt ſēſus, id eſt, apertura teſtium.
k¶ *Non adeſſe.*] id eſt, nō concedi. Accur.
l¶ *Prioribus.*] id eſt, q̄ dicta ſunt prius. Accur.
m¶ *Non productionem.*] ſ. veram, ſed malitioſam.
n¶ *Eorum.*] ſ. teſtium.
o¶ *Diſpoſitionibus.*] i. dictis.
p¶ *Editionem.*] i. dicta teſtium ſuorum.
q¶ *Teſtationes.*] in quaterno notari.
r¶ *Aduocatorum.*] aduocati enim intereſſe diſputationibūs debent & publicationibus teſtium, vt hic innuit, & ff. de adult. l. ſi poſtulauerit. §. queſtioni. Accurſius.
s¶ *Diſputationem.*] ſ. cum iudice.
t¶ *Diſpoſitionem.*] i. expoſitionem.
v¶ *Sacramento.*] No. quē de ſua cōſciētia debere ſatisfacere. C. đ iis q qui ad ec. cō. l. ſi enti. §. ſi cubi. Sed qūo iurat, cū in initio de calūnia iurauerit, & nō debeat niſi ſemel iurare: vt ℨ. de iis q ingre. ad ap. §. fi. q eſt ℨ. Sol. hoc ſacramentū nō eſt de calūnia præſenti vel futura ſicut illud ſacramentum maxime præſtatur: ſed de quodā præterito. ſ. q nō ſubtraxerit neq; percūctatus, &c. vel dic hic ſpeciale propter falſitatē vitādā. ar. ℨ. de fi. inſt. §. ſi verò tale. nā plus ſolet timeri qđ ſpecialiter &c. vt ff. de iniur. Ītē apud §. hoc edictum. Tertij dicunt illā eſſe poſt iſtam compoſitā, licet ſit in ordine prior. ſed media verior eſt opinio.
x¶ *Agent.*] vt tutor vel curator vel procurator, vel ſimilis.
y¶ *Denuntiatis.*] denuntiat enim iudex teſtibus vt teſtificentur: & eo gūtur, vt ff. de ta. exib. l. iij. §. exhibere. Vel dic quod dicit hic de denūciatione quam facit iudex partibus vt teſtes producant ſi velint.
z¶ *Pridem.*] i. ante legem iſtam.
a¶ Et pro, ideſt.
b¶ *Quartam teſtium productionem.*] vnā ꝓductionem ita dicūt qđā vt Al. & Io. ſ. vnā dilationē. & ita dicūt quatuor dilatiões ďbere dari: & ſic dicūt corrigi qđ eſt ff. de fer. l. oratione. & l. ſi. quę ſunt ℨ. nā ibi di
alterutris teſtificent' a maximè iudices hoc añaduertere b & ſi veraciora teſtificatis aduerſātes in uenerint eiciant quidē eiuſmodi teſtationem ea aūt quæ à digniori bus fide & plurimis dicta fuerint, cōſiderēt. Si vero aſtu † c apparuerint malignātes, & ex hoc incidē tes ī cōtrarietatem: neq; immunes eos derelinqui d, niſi ſecundū aliquem errorē fortuitū, & nō aſtu cōtraria dicētes demonſtrentur.
e¶ *Poſt didicita teſtificata impeditur noua teſtiū productio: ſed ante, quam ſint teſtificata didicita, prima ſecunda & tertia productio fieri poteſt, ſiue ſit certū quòd quis teſtificata non didicit, ſiue dubium, quarta verò productio non admittitur ſine ſolennitate huius §. Ang.*
¶ Quia vero multi ſæpe e teſtes producunt & tertio hoc agētes, poſteà mox vt cōcluſerint f & excepta g fuerit teſtimonia tētātes interpellationib' nouis importuni eſſe, & velle ēt quarto deducere teſtes: ſancim' noſtros iudices hoc maximè cōſiderare: & ſi tertio producti iā ſint teſtes: & ab eo qui teſtes deduxit cōcludēte h & editū i accipiēte iterū petātur teſtes, hoc omnino non adeſſe k: vt pote ſuſpicione habita ne forte relictis quidē prioribus l, & dū manifeſtis propter eorū teſtimonia factis, ille non productionē m teſtiū, ſed de præcedentibus aut nō teſtificatis additamentū, aut eorū n depoſitionibus o emē dationē deſideret. Si vero deducens quidem teſtes, editionem p nondū acceperit, neque perlegerit teſtationes q neq; ipſe neq; ali quis aduocatorum r eius: aduerſa rius aūt eius acceperit ſolus, & fecerit diſputationem s, non tamen eam dederit ei, qui tertio dudum fecit teſtiū productionem neque per diſpoſitionem t edoctus ſit is, qui eos produxerat, quæ teſtimoniis deſunt, hæc adiici: tunc dandam eſſe, & quartam productionē teſtiū ei qui hoc petierit. primitus ſacramento v dando ab eo q neque ſubtraxit neque percūcta tus eſt teſtationes, neque ipſe, neque aliquis aduocatorum eius, aut omnino pro eo agens x: neq; per aliquem dolū, aut machinationem, vel artem quartā productionem petit fieri teſtiū: ſed propterea quod non valuit primitus vti denuntiatis y teſtimoniis. & ſi hoc factum fuerit: neque iuſſione pro talibus imperiali egere, ſicut pridem z erat: ſed ex hac lege ſufficiāt eis hæc quæ permiſſa ſunt: & a vſque ad quartā teſtiū productionem b licētiā eſſe teſtimoniis vti, non tamē per longū interuallum c: vt non ex hoc protrahātur lites: ſed oportere omnino velocitatem eis imponere ſecundum q̄ iudex exiſtimauerit hoc fieri.
¶ Illud tñ indubiū eſt, quia & ſi ſe mel producens teſtes aut bis, aut teſtificationes tractauerit d, aut aduerſario hoc faciente, ipſe diſputationem acceperit, & ex hoc didicerit teſtificata, non habebit e omnino licentiā vllam vlterius vti teſtiū productione, neque
ℨ. eo. §. quoniam. vbi dic q & ſi aduerſario dētur teſtes, tñ ſigillati debent dari, vt poſtea dare poſſit. Item pro hoc r. ēio huius §. nā ita poſſet falſitas committi propter iſtā ſcientiā ſicut propter ſciētiā ſuorū.
c¶ *Interuallum.*] quod iudicis erat arbitrio: vt arg. ff. de iur. delib. l. j. in fi. & hic ſubiicit. Alij dicunt vt Al. dari fortè dilationē triū menſium: vt ℨ. vt cum de appel. cog. §. ſed hoc præſenti. col. viij.
d¶ *Tractauerit.*] i. deſcripſerit. ſic ff. de bo. aut. in poſ. l. ſi. aut aduerſarius ſcripſit, & alij dedit, vt in nouel. eo. ti. & ℨ. iudicit ſtatim. Accur.
e¶ *Non habebit.*] imò videtur q ſic, vt C. de prob. l. exceptiones. & ff. de rei ven. l. officiū. quæ ſunt cōtra, nā probat reus demū cū ꝓbauerit actor. ſed ſi probauerit actor vel nō, ſcire nō pōt niſi videatur. & ita actor. ſed ſi probauerit actor vel nō, ſcire nō pōt niſi videatur. & ita
ꝓbat reus poſtquā probationes actoris audit. Sol. ibi nō per teſtes, ſed per inſtrumēta probat reus. Alij dicūt q ibi didicerat ſed neſciebat. Alij dicūt q illa ſit correcta. Sed prima verior. Vel dic q ibi ſciebatur à iudice q actor approbauerat, nō à reo. Ītē cōtra C. de ap. l. eos. §. ſi qs aūt. & de tēp. ap. l. per hāc. vbi dī q in cauſa ap. poſſunt teſtes produci. ſed iā erāt aperti teſtes in prima cauſa: & ita poſt didicita teſtificata teſtes, ꝓducūt. Sol. ibi nō didicerat teſtificata: quod nihil eſt. dic ergo q ibi eſt alia cauſa ſecundū opinionē noſtrā. Vel dic etiā ſecundū alios q ibi in prima cauſa probatū erat per inſtrumenta, nō per teſtes. Sed ſi alij nō poſſunt produci, nūquid poſſunt iidē reduci? Vſ quod ſic, vt ff. đ quæſt. l. repeti. & ff. de interrog. act. l. de ætate. §. fi. & C. e. l. fi. & ff. de op. leg. l. iij. ecōtra vſ q nō, vt ff. e. l. produci. & arg. huius §. Sol. di eo nō admitti de iure ad partis ſuæ poſtulationem: niſi in caſu qñ aduerſarius nō vult ſtare primo dicto. & ſic loquitur C. eod. l. fina, ſed ad poſtulationem aduerſæ partis ex conſuetudine reddit, non vt addit, ſed vt rationē prædictorū dicat. & idem fit per offic. iudic. nemine petēte ſi hoc ſibi videtur. Ītē quid ſi ſponte quid mutare voluerit? Videtur quod poſſit, argu. ff. de hæred. inſti. l. ſi ita ſcriptum. j. reſpōſo. & de
k v teſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est. mal Stichus. Sed ȝ hæc si qui aliqua parte fuit locutus. arg. huius
§. alias auditur. Sed quid si in medio tẽpore cœperit esse affinis illi, p
quo ferri testimoniũ, licet ipse veniat, nõ admittet? sed quod prius di
xerat valet. Itẽ qd si post publicationẽ volo inducere ad reprobationẽ
testiũ aduersariũ quos prius duxerat. R fi. possũ: vt j. e. §. si verò. Itẽ qd
timeo vel hoc modo re
probare? videt idẽ cũ si
cut p me, ita pro aduer
sario habeant dicere te
net. vt j. de. Capito. §.
nulla. C. de fi. Sed tu di
stingue an ex causa sup
ueniente volo eos re, pba
re: q possum: vt qa sunt
facti inimici, vel corrup
tos eos dico an ex pcẽdẽ
ti, qd nõ possũ, vt C. e. l. si
quis testibus. & ȝ. de his
qui ingre. ad ap. §. illud.
Itẽ qui i si nõ addere ve-
lim, sed tãũ ad cõfirma-
tionẽ prædictorũ prius
velim post publicationẽ
inducere? R fi. Hu. ª quòd
potest arg. ȝ. e. §. ibi. quæ
testimoniis desunt, & c.
Sed tu die ȝ ꝓpter duas
præsũptiones quas ha-
bemus hic. Prima quia
quãdo quarto ꝓducere
volo & si non didicero,
præsumit: tamẽ ȝ me, sed
hoc præsumptio p sacra
mentũ purgatur. alias si
didicerim, præsumit qa
velim adderevel mutare:
qa nõ purgat sacramẽto
tñ hãc dicũt qdã: vt R fi.
sacramẽto purgari. Acc.

ª Alias Al.

† Concor. cũ hoc tex. e. fi qui testium. cũ prima gl. post prin. extra e. tit. vbi Papa præcipit q̃ mitẽtur ad tales p sonas exami nandas.

a ¶ *Diuina iussio.*] nam rescripta cõtra ius elicita, & c. vt C. de pre. imp. l. rescripta.

b ¶ *Legem.*] vt C. de fid. instru. l. iudices. Sed qd hic alii adiciũt? Respõ. hic clarius dicit. Itẽ hic de causis criminalibus exci pit, q̃ illa non facit. Itẽ hic iudex nominat apud quẽ huiusmodi fiant pro ductiones Romæ. Itẽ illa tunc tantũ locũ habe bat quãdo à ꝓuincia Ro mæ perebãtur. hic autẽ siue hoc casu siue ecõtra à prouincia in prouinciã vt hic subiicit. Accurs.

c ¶ *Prouinciæ.*] f. vbi sũt testes.

d ¶ *Habere.*] scilicet, litigantem.

e ¶ *Definiente.*] sic & alias definit: vt ȝ de fid. instru. §. j. & definiet secundum modum qui est. C. de dila. l. j.

f ¶ *Intra prouinciam.*] f. vbi ipsi testes sunt, ne à suis negotiis auocẽtur. quod esset graue, vt ff. quemadmo. testi. ape. l. fi quis ex signatorib⁹.

g ¶ *Testes.*] f. attestationes vel dicta testium recipiẽda sunt. Accurſij.

h ¶ *Huc transmittere.*] Romæ vel Constantinopoli.

i ¶ *Litem.*] i. dicto testium super lite.

K ¶ *Gesti.*] i. publicis scripturis, in quibus dicta testium sunt redacta allatis iudici priori per eum qui testes produxit in prouinciã vel per aduersarium, vt ȝ. j. e. §.

l ¶ *Multæ.*] repete quoniam.

m ¶ *Hic.*] f. Romæ. & ita dicit nunc econtra ad superius.

n ¶ *Teneantur.* i. contineantur hæ l.

o ¶ *Et licentiam.*] repete volentibus.

p ¶ *Huc.*] f. Romæ.

q ¶ *Præsententur.*] corã iudice hic. & qd subiicit. aut, expone pro &.

r ¶ *Et iterum.*] i. Romæ. & ita dicit nunc econtra ad superius.

s ¶ *Ad eum.*] iudicantem in prouincia.

t ¶ *Abundantiam.*] Hic no. tria. Primò quia ad hoc tendunt iurisconsulti vt, ꝓbationũ copia fiat, vt hic. & C. de. reb cre. l. generaliter. i. pri. de hær. & ma. l. quoniã multi. in fi. vnde q libet testis recipit nisi expresse sit ꝓhibitus. vt ff. e. tit. l. j. Secũdò no. q̃ sacramẽtũ testis & alibi præstatur ex causa, vt hic & C. de fi. instru. l. iudices. & j. de fact. epis. e. §. nulli. coll. ix. fic & in iuramento calũniæ, vt ȝ. vt li. iu. §. finaute contigerit.

ii diuina hoc iusio ª præceperit.

¶ *Si testis absit à loco in quo iudicium agitatur, potest committi examinatio iudici loci, in quo testes degunt, siue committatur de vrbe in ciuitatem Constantinopolitanam, siue de vrbe in prouinciam, vel econtrà. & hoc locum habet in ciuilibus: in criminalibus verò per semet iudex examinare debet. Ang.*

¶ Et quoniam scimus dudum factam legem b, vt si quis hic litem exerceat, oporteat autem in prouinciæ c parte aliqua approbari: licentiã habere d, iudice hoc decernente, & sufficiens spatiũ tẽporis definiẽte e, deducere intra prouinciã f testes g, & huc transmittere h † litem. i gestis k perlatis: & ab eodem iudicari iudice.

¶ Multæ l autẽ huiusmodi interpellationes nobis fiunt, volentipus aliquibus qui in prouinciis quidem litigãt, hic m vero testes habent vt teneãtur n huiusmodi leges & licentiam o esse in prouin ciam iudicanti dirigere huc P vt præsentẽtur q testes, aut testificationes omnino dentur: & iterũ r ad eum s referri lites. Et si de pro uincia in prouinciam hæc petantur fieri: sancimus propter probationum abundantiã t & hoc valere, & posse etiam à prouincia huc ab eo qui iudex est in prouincia destinari v: & ab vno qui à nobis definitus fuerit eloquentissimorum iudicum, interlocutione de eo ª a iudice b facta, testationes dari: & à prouincia alia in aliam prouinciam, aut apud defensorem, aut apud præsidem z testificationibus a ex interlocutione iudicantis datis, illic b videlicet definitiua sententia danda, vbi & lis contestata est: vt quemadmodum hinc in prouinciam apud iudices aut defensores de productione testium agi sancita c sunt, ita & à prouincia in prouinciam d, & à prouincia huc teneant & perfecta per omnia sit probationum omnibus facultas: testimoniis quidem non editis e, neque in prouinciis, sed gestis datis eis à quibus producuntur, aut eorum aduersariis sub gestis monumentorum signa f percipientibus: & ita g huc aut in prouincias desti nandis h à iudicibus ne quando forsan & aliis egeat testibus causæ natura, & excludatur propter editionem i testium adiectio. Hæc omnia in pecuniariis quæstionibus intelligentes. In criminalibus enim, in quibus de magnis est periculum, omnibus modis apud iudices præsentari testes & quæ sunt eis cognita k, edocere vbi & tormentorum † forsan l erit opus, & aliis omnibus obseruationibus m,

¶ *Si testi seruitus opponatur, & ipse se liberum à natiuitate dicat, eius testimonium admittitur seruitutis quæstione disputationis tempore seruata. Si verò ex manumissione se liberum dicat, tunc antequam ad testimoniũ admittatur, debet de suo iure docere, nisi alibi dicat suas probationes habere: quo casu præstito iuramento quòd in promptu probationes habebit: ad testimonium admittatur, huiusmodi seruitutis disputatione tempore suo seruata. Bar.*

Concor. l. 1. 2. ff. 16. e. 3.

¶ Si verò dicatur seruilis esse fortunæ q testari n voluerit, is verò liber affirmetur constitutus: si quidem ex natiuitate o, p impleatur P quidem testimonium: disputationum verò de statu seruata ratione: vt si apparuerit fortunæ seruilis esse, eius testimonium ac si neque datum fuerit, ita sit q. Si

† Concor. cũ hoc tex. & l. 2. ff. e. tit. & l. 3. e. 3. dicit quod in omnibus causis ciuilibus præcipere præsentari testes coram se si ibi videtur propter causæ magnitudinẽ, & ꝓp suspicionẽ testiũ. & sic loquitur ȝ. vt de fun. seu in. §. illud. col. v. quæ est cõtraria. igitur nõ est quæstio quid iuris est si de vna ciuitate in aliã eiusdẽ puſciæ petatur hæc fieri. nã iudicis committitur arbitrio, vt dictum est.

† Concor. v. q. v. c. illi qui ibi hãdiuersi cruciantibus &c.

v ¶ *Destinari.*] pro dictis testium qui sunt Romæ.

x ¶ *De eo.*] i. de testationibus datis.

y ¶ *A iudice.*] f. causæ.

z ¶ *Præsidem.*] f. testationes dari sancimus.

a ¶ *Testificationibus.*] f. suprædictis.

b ¶ *Illic.*] f. apud eundẽ iudicẽ, vt ff. de iudic. l. q̃ qua re. & l. vbi. Itẽ & in eodẽ foro, vt ff. de iurisd. om. iudi. l. pe. & de iud. l. si quis posteа. & C. de vetera. l. fi. li. xij. Itẽ in eodẽ loco, vt large accipias, f. vbi saluo honore & cõsuetudine maiorũ iudicari cõsueuit, nõ alibi p cãpos vel plateas, vt hic & ȝ. de san. epi. §. si quis eps. & C. vbi de cri. agi sis oportet. l. j. & ff. de iusti. & iure. l. pen. nisi talis erat consuetudo iudicandi. quo casu ét in secessib⁹, i. locis amœnis poterit iudicare, vt ff. de arb. l. si cùm dies. §. penult.

c ¶ *Sancita sunt.*] vt d. l. C. de fid. instr. l. iudices.

d ¶ *Prouinciam.*] & à ꝓuincia.

e ¶ *Non editis.*] ideſt, nõ datis. q. d. nõ debẽt testes vrbani mitti in ꝓuinciã, sed tantũ dicta, secũdũ Ias. Sed tu dic secundũ. Al. id est, nõ apertis, sed clausis & sigillatis, vt subiicit.

f ¶ *Signa percipientibus.*] i. sigillabũtur apud acta præsidis, vt hic & palam iurabũt, & producẽtur, sed in secreto sua dicta dicant, vt C. de fide instr. l. iudices.

g ¶ *Et ita.*] i. sicut dictum est, i. de sigillatis.

h ¶ *Destinandis.*] f. gestis.

i ¶ *Editionem.*] i. nõ possit alios testes inducere: quia edicta sunt ei dicta testium. Et sic no. hic quòd si etiam dicta testium aduersarij sciam, non possum plures producere. Si verò velis contra opinionẽ defendere, dices quod hic non producuntur ad primam confirmandam, sed adiectio prohibetur, & hoc diximus ȝ. eo. §. quia verò.

k ¶ *Cognita.*] Hic no. quòd testis pro vtraque parte reddit testimoniũ vt plenè dixi ȝ. de sanct. epis. §. nulli.

l ¶ *Forsan.*] si vacillare inueniantur, vt ff. de quæstio. l. vnius. §. testes. & l. ex libero. j. respõso.

m ¶ *Obseruationibus.*] vt f. spectent quandiu reddant testimoniũ sumptibus producentis: vt C. eod. l. quoniam. §. in exhibitione. Item caueãt de non recedendo si timeantur recedere, vt C. e. l. si quando.

n ¶ *Testari.*] i. testimonium ferre.

o ¶ *Ex natiuitate.*] f. vt dicatur liber.

p ¶ *Impleatur.*] i. recipiatur.

q ¶ *Ita sit.*] No. ergo seruum nõ posse testem esse. vt hic, & C. e. l. quoniam. & ff. de testa. l. qui in testamento. §. seruus. Sed contra inst. de test. §. sed cũ aliquis. & C. de testa. l. j. vbi dicitur quod seruus interueniẽs vt testis in testaméto valet testamentum. Solutio, ibi credebatur liber tempore testamenti, licet postea appareat seruus: hic autem ab initio opponitur ei quòd sit seruus. præterea nec ibi dicit quòd possit ꝓduci vt sit

Testes non põt quis ꝓducere post dicta testium aduersarij.

Seruus ante testificetur.

vt si testis i iudicio. nec enim ꝓduci posset etiã ibi, sed scriptura testamẽti nõ vitiat p eũ, sic ergo nõ valet testimoniũ serui qñ habẽt locũ leges quæ dicũt seruos torqueri, vt per totũ ti. de quæstio. & ff. & C. e. R fi. cũ de suo facto agit, & tũc sine iudicio sed m Azo. vt ff. e. l. serui. & C. de quæst. l. interrogari, sed Hu. dixit demũ iudicio prœcedẽte. & est p eo. ff de æ dil. edic. l. q̃ro. §. fi. & ff. de prob. l. cũ pro batio. Si aũt nõ de suo facto, tũc sunt indicia necessaria, vt ff. de q̃st. l. j. in princip. & hoc inter extraneos. inter se aũt & dñm si agit iudiciũ liberale, nũquid interrogat? Dic q̃ sic si agitur ȝ seruum qui se liberũ dicit. siue etiã de dñio alicuius serui quæratur inter aliquos p actionẽ in rẽ, vt C. de rei vend. l. cum sup vernis. Itẽ quid de statu libero? Videtur admittẽdus vt liber: vt ff. si ex noxa. cau. l. fin. Sed dicas, ȝ: quia serũ sunt: vt ff. de statuli. l. 9 statuliberũ. & l. statuliberi. Itẽ qd de adscriptitio? Videt repellẽdus a testimonio, vt C. de agric. & cẽ. l. ne diutius. li. xj. & C. in gb. cauſ. colo. do. accuſa. poſ. l. ij. Sed ȝ dico, quia liberi sunt: vt C. de epiſc. & cle. l. iubemus. & j. de sã. epiſ. §. adscriptitios. Itẽ qd de monacho & conuerso? Videt q̃ repellant, cũ p mortuis habeãtur: vt C. iure. l. pen. niſi talis erat consuetudo iudicandi. quo casu ét in seceſsib⁹, i. locis amœnis poterit iudicare, vt ff. de arb. l. si cùm dies. §. penult.

† Concor. cũ de epi. & cle. l. de monachis. hoc §. c. dile ctorũ. in gl. vnica. post princi. ibi, quandoque tamen extra de testi. cog. vbi recitatur tenor huius §. Præsumptionẽ facit vn⁹ testis.

c ¶ *Sancita sunt.*] vt d. l. C. de fid. instr. l. iudices.

d ¶ *Prouinciam.*] & à ꝓuincia.

e ¶ *Non editis.*] ideſt, nõ datis. q. d. nõ debẽt testes vrbani mitti in ꝓuinciã, sed tantũ dicta, secũdũ Ias. Sed tu dic secundũ. Al. id est, nõ apertis, sed clausis & sigillatis, vt subiicit.

f ¶ *Signa percipientibus.*] i. sigillabũtur apud acta præsidis, vt hic & palam iurabũt, & producẽtur, sed in secreto sua dicta dicant, vt C. de fide instr. l. iudices.

g ¶ *Et ita.*] i. sicut dictum est, i. de sigillatis.

h ¶ *Destinandis.*] f. gestis.

i ¶ *Editionem.*] i. nõ possit alios testes inducere: quia edicta sunt ei dicta testium. Et sic no. hic quòd si etiam dicta testium aduersarij sciam, non possum plures producere. Si verò velis contra opinionẽ defendere, dices quod hic non producuntur ad primam confirmandam, sed adiectio prohibetur, & hoc diximus ȝ. eo. §. quia verò.

k ¶ *Cognita.*] Hic no. quòd testis pro vtraque parte reddit testimoniũ vt plenè dixi ȝ. de sanct. epis. §. nulli.

l ¶ *Forsan.*] si vacillare inueniantur, vt ff. de quæstio. l. vnius. §. testes. & l. ex libero. j. respõso.

m ¶ *Obseruationibus.*] vt f. spectent quandiu reddant testimoniũ sumptibus producentis: vt C. eod. l. quoniam. §. in exhibitione. Item caueãt de non recedendo si timeantur recedere, vt C. e. l. si quando.

n ¶ *Testari.*] i. testimonium ferre.

o ¶ *Ex natiuitate.*] f. vt dicatur liber.

p ¶ *Impleatur.*] i. recipiatur.

q ¶ *Ita sit.*] No. ergo seruum nõ posse testem esse. vt hic, & C. e. l. quoniam. & ff. de testa. l. qui in testamento. §. seruus. Sed contra inst. de test. §. sed cũ aliquis. & C. de testa. l. j. vbi dicitur quod seruus interueniẽs vt testis in testaméto valet testamentum. Solutio, ibi credebatur liber tempore testamenti, licet postea appareat seruus: hic autem ab initio opponitur ei quòd sit seruus. præterea nec ibi dicit quòd possit ꝓduci vt sit

verò libertum se dicat, compellatur demonstrare primum instrumentum a in quo libertatem percipit: & sic testetur. Si verò in alia prouincia libertatem dicat perceptam, aut non esse in promptu sibi probationes: & hoc euidenter curauerit b: testatio quidem scribatur: non monstrato vero manumissionis instrumento, is qui deduxit eum, non vtetur eius testimonio. ¶ Si verò quis dicat c odiosum præsentem ad testimonium sibi constitutum, & approbauerit statim e quoniã f criminalis inter eos lis g mouetur: non adsit h ad testimonium, qui vsque adeò, i infectus est, donec de crimine k iudicetur. ¶ Si verò aliter † odiosus l esse dicatur, aut conuentus pecuniarie m: procedat quidem testatio: tempore verò disputationum seruentur huiusmodi quæstiones n.

† Concor. cũ hoc §. c. dilectorũ. in gl. vnica. post princi. ibi, quandoque tamen extra de testi. cog. vbi recitatur tenor huius §. Præsumptionẽ facit vn⁹ testis.

¶ *Mediator de partium voluntate testificari cogitur. Angelus.*

¶ Quoniã verò † legem o proposuimus in pecuniariis causis nolentes testificari, illos non compellendos testimonium dare, qui ante mediatores facti sunt ipsis: & quidã p abutuntur hoc, & testimonio q nolũt vti r: sancimus si vtraque pars consentiat quòd & mediator eorũ fiat testificator (componãtur s enim ea quæ ab eo dicuntur) compellere t eum etiam nolẽtem testimoniũ perhibere v: prohibitione x, propter quã eum nolentem testificari penitus nostra voluit lex, propter consensum vtriusque partis sublata.

Inimicitiæ à testimonio repellit.

¶ *Sustinens ab aliquo aliquid contra legem, petere potest vt testes examinẽtur & publicentur: nec ipsorum dicta poterunt impugnari ab illa parte per quam producti fuerunt. Alia tamen exceptiones contra personas & dicta eorum salua remanent. Item omnia alia statuta per leges antiquas super testibus per hanc legem confirmantur. Ange.*

¶ Et hic y † verò quia multoties actũ scimª, quòd quidã aut apud locorũ defensores, aut apud clarissimos prouinciarum præsides, aut fortè (vt assolet) hic apud virum clarissimum magistrum census z ingrediuntur, & queruntur a tanquã ab aliquo sustinentes aliquid cõtra leges b, aut aliter læsi aut damnificati, testes volentes producere, vt non in posterum c † opponãtur eis d quæ ab vna e parte gesta sunt f: oportet etiam illum g in ea ciuitate constitutum in qua testationes dantur, admonitum à iudice siue à defensore, præsentem h esse, & audire attestationes eorũ fiat testificator (componãtur enim ea quæ ab eo dicuntur) compellere eum etiam nolẽtem testimoniũ perhibere: prohibitione, propter quã eum nolentem testificari penitus nostra voluit lex, propter consensum vtriusque partis sublata.

† Verba recitatur in c. ij. ibi nec postea, & c. extra eod. tit.

¶ *Et quidam.*] Scilicet, iudices secundum primã expositionem supra proxim. §. factam. Vel dic secundum secũdã verius, scilicet mediatores. Al.

q ¶ *Testimonio.*] istorum mediatorum, vel aliàs secũdum secundam.

r ¶ *Nolunt vti.*] f. nullo modo credentes hoc velle scilicet, ꝓdictũ.

s ¶ *Componantur.*] id est, recipiantur.

t ¶ *Compellere.*] scilicet iudicem.

v ¶ *Perhibere.*] scilicet, iudices secũdum primam expositionem supra proxi. factam. Vel dic secundum aliam scilicet mediatores.

x ¶ *Prohibitione.*] quod est generale in testibus quod cõpellantur: vt ff. de ra. exhi. l. iij. §. exhibere. Sed quos appellat hic mediatores? R fi. proxenetas qui explorant vtriusque voluntatẽ p̃tis, & in multis eõ fultit cor⁹ officiũ, vt ȝ. de fideiuſ. §. & nõ solũ. & ȝ. de fid. instr. §. si verò adminiſtrator. & ff. de proxene. l. ij. in princi. & l. iij. in fi. Sed quæ est rõ quare hi nõ cõpelluntur altera parte volẽte? R fi. forte quia pretiũ acceperunt pro huiusmodi officio, quòd proxeneticum dicitur: vt ff. de proxene. l. j. vnde si res perficitur, habent & inde cõmodũ: quare videtur ꝓ propriũ cõmodũ dicere. Sed quid si pretiũ non accipiat Respõ. adhuc idẽ quia præsumitur q̃ affecter cõpleri id propter quod? laborauit, & quòd firmum remaneat: ne ei imponatur quòd nõ cauit se habuerit. alias auferatur ei quod est datum. arg. C. de assel. l. fi. in fi. Quidam tamen dixerunt hic diui proxenetam, id est, executorem. hoc est tutorem vel curatorem vel aduocatum: quod dici potest, vt ff. eo. l. fi. in fin. & ff. de iure fil. l. deferre. §. sed omnem.

ª Alias hoc.

¶ *Legem.*] quã non habemus. Et ita not. tres casus, ad euidentiã literæ: qa aut ambo cõsentiũt, quo casu cõpellitur mediator, vt hic in fin. §. si verò altera tantũ tunc põt, sed non cõpellitur: vt in prima parte huius §. Et arg. ff. cõmuni diuidũ. l. arbor. §. de vestibulo, si neuter cõsenserit, cõstat qđ nõ amittitur.

¶ *Et hic.*] id est, Constantinopoli.

z ¶ *Magistrum census.*] Nota apud quos huiusmodi publicationes, vel productiones testium fiant: vt ȝ. de defen. ciui. §. nulla. colla. ij. & C. de testa. l. testamenta & l. consulta.

a ¶ *Queruntur.*] id est, conqueruntur.

b ¶ *Contra leges.*] id est, quia sunt eius debitores ex aliqua causa. sic loquuntur ȝ. vt omnes obe. iudi. §. fi igitur.

c ¶ *Imposterum.*] id est, in futurum.

d ¶ *Eis.*] conquerentibus.

e ¶ *Ab vna.*] scilicet, sua conquerentium.

f ¶ *Gesta sunt.*] scilicet, data sunt testimonia.

g ¶ *Illum.*] de quo fit querimonia.

h ¶ *Præsentem.*] Hic no. duo. Primũ, q̃ debet esse præsens aduersari⁹, & ad hoc vocari. sic ff. de euic. l. fi ideo. §. ꝓsenti. & ff. d mi. l. in causæ. & ad hoc vocari. sic ff. de euic. l. fi ideo. §. ꝓsenti. & ff. d mi. l. in causæ. §. j. & l. ẽt. §. fi. & ȝ. vt spõsa. largit. §. ad hoc. col. ix. & ȝ. dhęr. & fal. §. fi

verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò absint. Secundū quod debet audire attestationes. quod quidā sic intelligunt, vt omnia debeat audire dicta testiū productorū. & nihilo minus postea poterit testes p̄ducere, nā sic esset si nō veniret. vt j. e. §. prox. ibi etenim, &c. & hoc quādo præsens est. si aūt absēs est, idē ius est. cū absētia eius pro præsentia habeatur. vt ẽ. om. obe. iud. §. si verò

tiones. ¶ Si verò noluerit adueni re sed respuerit [a] vt ex hoc ab v- 10
na parte [b] testimonia dētur, vt se cūdū hoc ipsum inutilia essent [c]: sancimus huiusmodi attestationes ita tenere ac si nō ex vna par te [d] constitutæ sint, sed tanquam eo [e] præsente factæ sint. Si enim recusauerit, & aduenire noluerit, & audire depositiones [f]: etenim duplicabuntur †: & nisi [g] per inexcusabilem aliquam necessi- 20
tatem deduci non possit, similis aduenienti erit, & nullū iuuamē ex sua proteruitate ei efficiet [h]: sed videantur quidem probationes factæ. quæcunq; verò compe tierint ei ad disputādum de eis licebit his vti [i] solummodo, quòd videntur [k] esse ex vna [l] parte [m]: propter eius proteruiā, propterque [n] audaciā minimè aduenientis, testationibus opponere nō valente. ¶ Omnibus aliis, quæ de testibus & ab iis, qui ante nos & à nobis fixis [o] manentibus, & à nostris iu dicibus obseruandis †: siue maio res, siue minores sint: & siue in hac magna ciuitate, siue foris in prouinciis: vt ea quæ de testibus sunt quātum possibile nobis est, corrigentes [p], adhuc purius & sanctius lites agi præparemus: propter quas [q] & cognitiones fie ri à iudicibus omnibus diuinis propositis euangeliis sancimus [r], & iusiurandum subire & pulsantes [s], & pulsatos & aduocatos [t] præcipimus, vbique Deum inspe ctorem & eorum qui iudicant, & quibus iudicatur, & quitestimo- 60
niū præbent animabus: vt peren nis Dei commemoratio & præsentia munda litium & citra suspicionem litigantibus fiat, quā legem [u] tenere volumus de cætero omni tempore.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hāc diuinam manifestata sunt legem, tua eminentia operi 70
effectuique tradere festinet * [z].

Dic corrigi quædam, vt ẽ. §. & quoniam verò. & sic dico, corrigentes: i. bene & aptè disponentes & confirmantes. ẽ. c. §. licet. Accur.

q ¶ *Propter quas.*] f. lites de cidendas.

r ¶ *Sancimus.*] vt C. de iudi. l. rem non nouam.

s ¶ *Pulsantes.*] vt C. de iura. calum. l. ij. in prin.

Corrigit qui apte aliquid disponit.

t ¶ *Aduocatos.*] vt C. dīu. l. rē nō nouā. §. patroni.

u ¶ *Legem.*] l. istam.

x ¶ *Festinet.*] f. tua celsitudo.

DE IMMENSIS DONATIONIBVS IN filios factis y.

TITVLVS III.

NOVELLA XCII.

¶ Si parens in aliquem ex filiis immensam fecerit donationem: aliis filiis legitima portio de necessitate debetur hoc obtinere in filiis gratis: ingrati verò penitus excluduntur, Bartol.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni glorioſiſsi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

DVdum de Falcidia [z] & illius partę decreuimus [a] augentes [b] eam non ignobili [c] incremento: quod enim nimis inæquale est, non valde placet [d] nobis, sed oportere quidē præponi filios quos pater voluerit, non tamen intantū minui aliis vt importabilis sit eis imminutio. Posita igitur † à nobis lege [e] in sua virtute manente, illud volumus, vt si quis [f] donatio nem immensam [g] in aliquem, aut in aliquos filiorum fecerit, necessarium habeat in distributione [h] hæreditatis tantum vnicuique filiorum [i] seruare ex lege partem quanta fuit priusquam donationem pater in filium aut filios quos ea honorauit, faceret. Sic enim nihil vlterius in donationibus querentur [k] qui habent quidem in omni substantia patris quod legitimum est: intantum au tem aucta quantitate, quantum habuit substantia patris antequam donationibus exhauiretur non valentibus filiis qui donationibus honorati sunt, dicere contentos se quidem esse immensis his dona tionibus, videri autem abstinere paterna hæreditate [l]: sed neque cogendis quidem si contentisunt donationibus, suscipere hæreditatem: necessitatem autem habentibus omnibus modis com plere fratribus quòd hæc [m] defert secundum quam scripsimus

† Ex hac auth. est ex tra. soth. quę est super. cū quęritur. C. d inoff. test. & incipit va de si parens. & concor. c. Raynut. cū gl. super vet deducendas. extrad testa. vbi reuoca. tur donatio facta cleri co, quæ erat inofficiosa.

positam, & postea rei vēdicatione vtili. ante eā nō vendicat, cū domi niū translatū fuerit cū in fraudē hominis nō legis fuerit facta donatio. vt ff. de in. pa. l. ſi libertus. sed secundum Azo. [a] vtilis petitio hæreditatis habet locū quasi titulo hæreditatis habito pro nō ti. quod nō est verū, cū verus titulus donationis interuenerit. sed cū nō valuerit donatio filio in potestate constituto: ergo fami. er. agitur, cū ipso iure nō valuerit donatio. vt C. de inof. do. l. ij. Sed rñ. hæc cōst. intelligitur quādo nō fuit institutus ille cui fuit donatū, vnde cōfirmata donatio fuit, sed reuocatur, vt hic quatenus fuit inofficiosa. Vel dic, q olim nulla erat nisi in casib⁹ vt p dicta l. C. fa. er. l. ſi filius. sed hodie contra, vt hic, sed reuocatur quasi inofficiosum vbi dodrantē excedit, & sic corriguntur hic omnes leges quæ dicunt patrem filio donare non posse. sed prima verior est.

a Alias Ro

l ¶ *Hæreditate.*] vt C. d le. l. cū ſn. & ff. de le. j. l. q filiabus. §. ſi. & l. ſeqm ¶ *Hæc.*] f. constitutio.

a ¶ In dona

a ¶ *In donationibus.*] vo lunt quidam, vt M. dicere speciale esse vt ibi facta est immensa donatio fratri licet re & cōsilio. th ad legitimā portionē reuocef, nō in totū fauore fratris. in aliis aūt personis contrariū est: vt ff. de le. ij. l. titia seio. §. imperator. at vbi re tūc ad legitimā scūdū oēs reuocatio fit, vt C. e. l. ſi totas. Vel dic q dicit l. titia fieri reuocationē in dimidiā. f. trientis, vel quartæ suæ quando duo erant filij: vt C. eo. l. ſi mater. & ita siue re & cōsilio, siue re tātum, siue sint filij, siue extranei quibus donatū est in legitima reuocef, vt C. e. l. ſi liqueat. nam ibi re & consilio facta erat donatio: & tamē ad legitimā reuocatur. sed ſi habeo vnū tantum filium, & dono vni extra neo: hæc quidē non vide tur inofficiosa. Si postea alio tempore duo dono quid erit? Respōd. prima videt inofficiosa. vt arg. ff. ad l. fal. l. ſi quātitate. §. ſi. & ff. de minor. l. iiij. §. j. in fi. & sic reuocabit in totū. & hoc ſi re & cōsilio fecerit. Idē hodie ꝓpter hanc constitutionē etiā ſi re tantum, secundū ẽ. proxi. oppo. M.

b ¶ *Diliguntur.*] vt ẽ. de nup. §. pen.

c ¶ *Hæc.*] f. lex ẽ. proxi.

d ¶ *Humanarum.*] i. eorū quæ faciūt homines.

e ¶ *Augmentum.*] Sed quid adiicit hæc cōst. illi tit. C. e? Resp. ibi quarta faciebat in offic. do. hic aūt etiā tertia vel semis, vt ẽ. proxi. ibi, vt non minus habeāt illi, & c. Et ar. C. e. l. ſi. licet quidā cōtra. Itē hic siue re tātùm, siue re & cōsilio facta sit donatio, habet locū illa distinctio secūdū quosdā. Itē hic dicit inspici tēpus factæ donationis, ibi nō vt ẽ. §. j.

f ¶ *Dicimus.*] vt nihil eis dimittere teneat, vt ẽ. de hæ. & fal. §. exhęredatos. & ẽ. de nup. §. pe. & C. de secū. nup. l. ſi. in prī. Et sic not. quod hæc facit cessare querelā. Item datio legitimæ, vt ẽ. eo. ibi, sic enī nihil. Itē quinquēnij cursus, vt C. eo. l. ſi. Itē ſi detur auxiliū ordinariū: vt fz. erc. f. quia donatio nō tenuit, vt C. e. l. ij. Itē ſi extraordinarium, vt rest. in integ. ex persona defuncti, vt C. e. l. ſi filius. Itē ſi ex ordine, vt l. j. C. de inoffi. donat. Itē donat. agnitio, vt C. eo. l. cūm donationibus.

g ¶ VT SINE PROhibitione, &c.

¶ Hæc pars expeditur vsque ad §. qa verò sequēs & neque ius, & c. & exinde expeditur vsq; ī fin.

h NVper legem.] vt ẽ. vt hi qui obligā. perhi. se ha. res min.

i ¶ *Quatenus.*] scilicet scripsimus. Accur.

k ¶ *Veteres.*] non dico digestorum. nam secundū eas non potest esse tutrix, nisi Imperator cō firmaret, vt ff. de tu. l. ſi. & test. tur. l. iure nostro. sed codicis. vt C. qſi mulier tu. offic. l. ij. & nostras, vt in l. vlti. eiusdem tit. vt ẽ. de nu. §. ſi verò tutela. col. iiij. & ẽ. quib. mod. natu. effi. sui. §. pe. col. vij.

l ¶ *Curam.*] id est, tutelam.

m ¶ *Constitutio.*] scilicet, prædicta, vt hi qui ob. perhi. se.

n ¶ *Legem.*] f. illā. vt hi qui ob. quæ hic dicit q creditor vel debitor tutor non fit.

o ¶ *Matrum.*] idem in alia: vt ff. d hær. ab intest. §. ex his. col. ix. & in auo paterno vel materno secūdū Io. vt arg. ff. de rit. nu. l. pe. §. j. Itē in patre filiū emācipāte, vt ar. C. de cur. fu. l. fin. in princ.

p ¶ *Exiſtimamus.*] Not. mirabile, qd est ineptū non fallere regulā, si æquitas videatur. sic supra de nō alienat. §. vt autē lex. colla. ij. & ff. d re. iu. l. semper. & ff. de le. iij. l. vxorem. §. felicissimo.

q ¶ *Obiiciat.*] verē non matri & aliis: quia aliis tantū, cum illa nam, &c.

r ¶ *Illis.*] f. aliis extraneis. & sunt ablatiui abs.

s ¶ *Filios.*] i. alienos.

t ¶ *Recte.*] supple, & ideo recte, &c. licet aliās aliter exposuerit hāc literā.

v ¶ *Licentia.*] nec eſū cogitur, vt ẽ. vt lice. mat. & auiæ. j. rñ. col. viij. Azo.

x ¶ *Formidare.*] i. timere.

y ¶ *Si nec.*] scilicet, debita matris & filij.

z ¶ *Vtrique.*] aliās vtrique, alias vtique.

a ¶ *Constitutiones.*] quæ sunt C. qſi mul. tut. of. l. pe. & fi. in quibus nō curabat an effet creditrix vel debitrix, vel non.

b ¶ *Legem.*] quæ est C. qſi mulier tu. of. fun. l. ſi.

c ¶ *Curam.*] i. tutelam.

d ¶ *Pene.*] i. ferē.

e ¶ *Datum.*] f. ius.

f ¶ *Esset.*] f. nobis.

g ¶ *Eo quod.*] i. ideo.

h ¶ *Aliquæ.*] scilicet, mulieres.

i ¶ *Eum.*] f. Deum. Vel dic eum. r. ad iusiurandū.

k ¶ *Impietatis.*] id est, peierationis.

l ¶ *Docet.*] vt ff. de leg. & senatusc. l. nā ad ea. & ẽ. de oōsuli. in fi. col. iiij. & ff. d vſuca. l. iusto. in fi. j. rñ. qñq; tñ iurāt & seruāt: vt his exemplis C. de le. hær. l. ſi maior. & ſi pars hær. pe. l. antiqui. & inſt. de re. di. §. insul.

m ¶ *Secundum ſchema.*] i. ordinem. Accur.

n ¶ *Senatusconsulto.*] vt qñ obligauerūt ſe, teneā tur pro pupillis, aliās nō ptraherēt homines secū qđ pupillo nocerer: & ex hac recusatione dat ptra hēribus exceptio: licet executorib⁹ vel iudici facta sit: cū & aliās. qđ ma ius est, dat actio: vt ff. rē pup. ſal. fo. l. iij. & iiij. & inſt. de excuſ. tuto. §. j. & C. d epiſc. & cler. aut. gña liter. Sed nūquid & sem per & cuilibet iuri renūciari pōt? Plenè dicas: qa aut i⁹ est publicū auctori tate & vtilitate, vt qa i⁹ ri. fisci, vel aliās publica vtilitas ibi vertit: & tūc renūciari nō pōt: vt C. fine cē. vel relig. l. j. & ij. & ff. d pactis. l. ius publicū. & l. iter. Aut auctoritate

Aliās in le ge hoc dicē te, aliās a l. hoc dſiniēte.

Iuri qualipo aut i⁹ est testi renūcia

† Cōcor. cū hoc text. c. quoniam fre quēter. § sūt & alij casus. cum glo. ſup ver. publicatio. extra vt lite nō cōte. & puto q ille §. fuit su ptus ex hoc §.

† Testiū pro ductio regu lariter fit post litē con testatam.

† Concor c. dilecto filio in gl. j. ante med. ibi, extra hoc ti. & curare debēt magiſtratus. extra eo. tit. & ff. eod. tit. l. curent magistratus.

* D. xv. k. Oct. Imp. D. Iust. P. P. A. an. xij. Apione V. C. Cons.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritate tantum, non tamen instituit de excu. tuto. §. j. & aut renunciantis & communi priuilegio, siue ius ex aliquo tralact. & de accep. & secutū loā. C. de pact. l. penult. Si verò cōmuni vtilitate, i. publica & renūciatis: tūc nō licet: vt C. de iurā. calum. l. ij. §. fed quia: & ff. de pact. l. quos prohibet prætor. & ff. de admi. tut. l. q dā decedens. & de oper. li. l. cerdonē. & de pac. l. iurisgētiū. §. fi pacisear. & p hoc puto quòd hoc pactum nō teneat quod faciūt creditores q debitor nō valeat probare solutionē nisi p scripturā cum sit cōmunis vtilitas

† Facit ad hoc xxij. q. ij. c. in dolo. vbi latè de anguſtari. C. de hær. & ma. l. quoniā. in fin. imò debet impinguari: vt C. de reb. cre. l. generaliter in princi. nec ad vnam speciē probationis iudex debet animum alligare, vt ff. de teſt. l. iij. §. quæ argumenta. Si verò renū tierur iuri cōmuni, quod nec eſt in fauorē, nec eſt i eo publica vtilitas, pōt renunciari, vt no. C. de pac. l. ius publicū. Sed vi detur q etiā ſi communis vtilitas, i. publica ver tiſ in iure, quod poſsit renūciari, vt ff. de feriis. l. j. ideo diſtinguūt alij. aut ius cōſtitit in prohibitione vel præcepto: & tunc renūciari nō poteſt. aut in permiſsione: & tūc poteſt. Alij ſic, quòd aut eſt generale & tūc licet, aut ſpeciale: & tunc ſi odio, non licet: vt in Macedoniano. ſi verò fauore, licet: vt argu. ff. ad Vellei. l. fi. §. pen. Primā approbo, nec ob. d. l. de feriis: quia tacitè fuit ibi renūciarum: quod licet etiā vbi aliàs nō liceret expreſsim: vt ff. de procur. l. filius. §. verūm. vel dic q principaliter. in laborantiū vtilitatē dantur illę ferię vt patet in ea. l. de feriis, in prin. ibi, quia occupati. Accur.

Tacita quæ dam licent quæ non ex preſſa.

† Dat. v. Id. Octo. DN. Iuſtin. P. P. A. ann. xiij. Appione V. C. Coſſ.

a ¶ *Iuſiurandum.*] Nunquid abſoluitur ab illo ſacramēto q de adminiſtratione datur, vt ℨ. vt hi qui ob. §. fi. Non puto & quia nō dicitur hic, & quia citius ad nubēdū mouētur quàm ad male adminiſtrandum.

b ¶ *Perferret.*] Et ſic not. quam pœnā patitur ſi iuraret. C. quando mu. tut. oſſic. l. ij. & ℨ. de nupt. §. ſin autem eandem. & tunc quando non iurat. iuramētum enim, & nil aliud eſt remiſſum. & ſic pœna deſertionis durat: vt C. qui. ex cau. infa. irro. l. decreto. & ff. de ℨ. & vti. ac. tut. l. à tutela.

c ¶ *Vt prouidentia.*] hæc vtilitate. nam & hoc dicitur publicum: vt tunc aut eſt ſtatutum vtilitate renūciātis, communis. Primo caſu poteſt renunciare ſiue ſit cōtractu vel pacto: vt ff. & C. de pact. & de noua. hic excipe caſus illos quos not. ſcilicet curiæ ſint.

d ¶ *Deſcriptiones.*] ſ. rerū minorū, quod alias inuentariū appellatur.

e ¶ *Scriba.*] vt C. de magiſtrati. con. l. fin.

f ¶ *Aliis.*] ſ. præſentibus.

g ¶ *Subtiliter.*] i. cum inquiſitione.

omni auxilio, & omnia agere quæ priùs decreta ſunt: iuſiurādum a verò nō præberi, ſed ſufficere ab renuntiationem ſolam Velleiani, & aliorum omnium: & de ſecundis nuptiis nullo iureiurando de hoc dando mox tamen vt ſecundas contraxerit nuptias, repentè expelli à tutela, & ea agi quæ ſi eā iurare contigiſſet. perferret b ſemel in iudiciū mentita & præponens propriæ cōfeſſioni & depoſitioni ſecundas cōcupiſcentias.

¶ Hæc igitur † lex ſuper pietate ſit poſita. vt enim non iniuriet in aliquo honor in Deum, hæc à nobis ſancita ſunt, vt exnunc valeāt tua celſitudine manifeſtā facien te hanc legē in prouinciis omnibus. Hinc enim glorioſiſſimo præfecto huius feliciſſimæ ciuitatis, cui hæc curæ ſunt, de his trāſmiſſimus legē: vt prouidentia c eius & viri clariſſimi prætoris, cui huius partis cura eſt in omni tēpore ſeruari, & ex nūc teneat: quatenus in omni pupillari ſubſtantia omnis cautela fiat circa res minorū cuſtodiæ, & præcipuè vt cū ſubtilitate deſcriptiones d fiant præſente quoque clariſſimo ſcriba e, cui de talibus cura cōmiſſa eſt, & aliis f qui conſuete talibus interueniūt ſubtiliter g & fideiuſſionibus dandis h: & omnibus agendis ſicut noſtris decernitur legibus i, prouidētia clariſſimi prætoris cui hui⁹ partis cura eſt: proponátque eam ipſe in hac regia ciuitate, vt omnibus ſit manifeſta, & nullum lateant quæ à nobis ſancita ſunt. De hoc enim legem ſicut oportet in prouinciis ſeruari, glorioſiſſimis præfectis ſacrorum noſtrorum prętoriorum deſtinauimus †.

VT EXACTIONE k INSTANTE l DOTIS PRIMAE

& ſecundæ, viro ad ſecundas vota migranti præponatur vxor prima, vel ex priori matrimonio filij m: & ſi voluerit n vxor, aut is qui pro ea dotem ſcripſerit, dare viro quæ ſcripta ſunt, diſſoluerit autem vir ſuſcipere: ſoluto matrimonio exigi o eum P ab ea etiam conſcriptam antenuptialem donationem.

TITVLVS V.

NOVELLA XCI.

¶ *In dote data repetenda ab hæredibus viri, filij primæ vxoris & cæteri deſcendentes ac etiam ipſa mulier præponuntur vxori ſecundæ, & eius filiis. Ang.*

¶ Imper. Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſsi. Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

DVdum iudicātibus nobis in dubitationem venit cauſa multa correctione digna, & legislatione clariori non indigna. Etenim quidam prioris factus vxoris vir, cum eam extuliſſet q dein de ſecundæ r dotem ſuſcipiens s, & filios ex priori relinquens obiit adhuc ſecunda ſuperſtite. volebat igitur ſecunda vxor dotem à ſe data tam exigere priuilegio vtens à nobis dato t, contradicebant autem ex priori matrimonio filij, & ipſi maternam obiicientes dotem u. Et dubium erat vtrum etiam non ſuperſtite vxore priori, oporteret ſuſcipi filios contra ſecundæ dotem litigantes. Non enim aliis dedimus dudum, & damus x hoc priuilegium aut hæredibus y aut creditoribus, ſed ſolis filiis. Plurimæ ſiquidem dubitationes exiterunt in hac cauſa, dicente ſecunda, quoniam expendiſſet antequam ad eius veniſſet matrimonium, prioris vxoris dotem, & non eſſe iuſtum ſuam quidem, quòd tantum inuentus eſt reliquiſſe vir, quantum ſufficeret ſoli ſecundæ, dotem eam perdere: illos z autem expenſam a iam dotem percipere. Sed filij hypothecas b proponebant, quoniam omnino rebus exiſtentibus morienti hypothecæ ſeniores potiores, quàm ſecundæ c eſſent d.

¶ His igitur in dubitationem venientibus, illud certum etiam à nobis ſancitum e eſt, quia ſi aliquid appareat rerum prioris aut ſecūdæ dotis, hoc neceſſarium filios prioris, aut ſecundæ habere: aut ſi moriatur etiā illa filios eius ſingulos f quod propriè habendum ſuū oſtenderint. Hinc enim & in rem quæ de proprietate eſt, competit purè, & vnumquenque oportet quod ſuum eſt, habere, nullo priuilegio indigens.

¶ Si verò nihil appareat vtriuſque rerum: aut aliqua quidem appareant, aliqua verò deſint: ſiue ſuperſtites ſint mulieres, repudio forſan priori matrimonio diſſoluto: competit g mulieri dotem, ſiue defunctæ ſint filiis exiſtentibus ambæ, aut etiam vna harum in iis, quæ deſunt ſuperiorem eſſe priorem, & filios ex ea antiquiorem dotem h præponentes, id eſt, dicere, nepotes, & pronepotes, & deinceps

h ¶ *Dandis.*] ſ. rem pupil. ſal. fore.

i ¶ *Legibus.*] vt C. de adminiſtra. tuto. l. tutores. & inſt. d ſatiſd. tut. & cura. §. pe. & d Att. tu. §. pe.

k ¶ VT EXACTIONE inſtante dotis primæ, &c.

¶ *Hæc prima pars dicitur infrà, eod. vſque ad §. illud quoque.*

l ¶ *Inſtante.*] caſus ablatiui abſoluti. Accur.

m ¶ *Filij.*] ſ. præponatur.

n ¶ *Et vt ſi voluerit.*] hoc exponitur ℨ. eo. §. illud. vſque in fi.

o ¶ *Exigi.*] illud verbū regit duos diuerſos accuſatiuos. ſic ℨ. de refe. §. hinc autem. coll. iij.

p ¶ *Eum.*] ſ. virum.

q DVdum. extu liſſet.] expone vt ℨ. d nō eligēdo. §. j.

r ¶ *Secundæ.*] ſ. vxoris factus vir.

s ¶ *Suſcipiens.*] ab ea.

t ¶ *Dato.*] tam in perſonalib⁹ quā hypothecis: vt C. qui po. in pig. ha. l. fi. §. j. Accur.

v ¶ *Dotem.*] nā contra alios bene erant admittendi priùs. Azo.

x ¶ *Damus.*] repete & non aliis damus, &c.

y ¶ *Aut hæredibus.*] hoc priuilegium in perſonalibus & hypothecis pro dote neq; extraneis hæredib⁹ mulieris datur: vt hic & C. d priuil. do. l. j. cū ſit perſonale, vt arg. ff. d adminiſtra. tut. l. ex plurib⁹. nec creditorib⁹ ſ. mulieris. ſed filiis ſic, vt hic ſubiicit, & C. qui po. in pign. ha. l. aſſiduis. §. exceptis.

z ¶ *Illos.*] ſ. primi matrimonij.

a ¶ *Expenſam.*] à viro.

b ¶ *Hypothecas.*] i. actione hypothecariā M.

c ¶ *Secundæ.*] ſ. vxori.

d ¶ *Eſſent.*] aliàs erant: & eſt regula pro eis quæ dicit, qui prior eſt tempore, &c. vt C. qui po. in pig. ha. l. ij.

Tempore prior potior eſt iure.

e ¶ *A nobis ſancitum.*] per hanc l. tamen & per alias priores idem eſt in hoc caſu: vt C. d iur. do. l. vbi. & l. in rebus. & ff. ſolu. ma. l. ſi cū dotē. §. fi. & ff. de priui. credi. l. ſi vē tri. §. in bonis. & ℨ. vt im mo. antenup. don. §. pen. col. v. Accurſius.

f ¶ *Singulos.*] ſ. hoc ſanciū eſt in illa, quod, &c.

g ¶ *Competit.*] vt C. de iure do. l. in rebus.

h ¶ *Dotem.*] i. dotis petitionē: vt quia ſine culpa diuortiū interceſsit.

a ¶ Suſ

a ¶ *Succeſſores.*] aliàs, ſucceſsiones. Accur.

b ¶ *Naturæ.*] quia omnes poſſūt filij vel liberi appellari, vt ff. de verbo. ſign. l. liberorum.

c ¶ *Publica.*] id eſt, ſcripta manu publica. & pignus in vtrunq; fuerit obligatum. & ſic in pignore præfertur primum ſecundo, vt ſubiicit. & C. qui po. in pig. l. ij. non autē in perſonali. vt ff. de priu. cre. l. priuilegia. Vel dic vnum ab vna ciuitate aliud ab altera. nā & ciuitas mutuat, vt ff. ad mac. l. nihil. ſic dicitur impropriè publica: vt ff. de ver. ſig. l. eū qui vectigalia. & de pu. l. ſed & hi. in prin. nō aūt pōt poni q vtrunque à fiſco vel vtrūque ab vno creditore fuerit acceptū cū nō dicit aliquis ſibi præferri. Itē q dicit neceſsariò, dic i. probabiliter. nā hæc regula quod prior poſteriori in pignore præferatur, fallit in viij. caſib⁹: vt ff. qui po. in pig. l. interdū. & l. ſeq. & C. e. l. aſsiduis. & i e. tit. l. ſcripturas. & C. quib. cau. pig. tac cōtra. l. ſatis nō eſt. & C. qui po. in pi. l. licēt. & C. de. pig. l. vlti ma. cū authē. ibi poſita. & ff. de reli. l. pen. & ℨ. de trient. & ſemiſ. §. illud quoque. col. iij.

d ¶ *Dotem.*] ſ. ſecundæ.

e ¶ *Dotl.*] ſ. primæ. Acc.

Priuilegium primum præfertur ſecundo.

f ¶ *Priuilegium.*] Not. priuilegium primū ſecūdo præferri a: vt hic, & ff. de pro. fiſci. l. ij. & ff. q pot. ſ. pigno. hab. l. ſi pignus. & ff. depoſ. l. ſi hominem. §. quoties. in prin. & §. j. Sed arg. contra in fin. eiuſdē §. & de priui. cred. l. priuilegia. Sol. prima in hypotheca itel ligitur. ſecūda in perſonali actione. poteſt etiā dici in præſēti caſu eſſe ſpeciale, vt etiā in perſonali hoc idē ſit: vt primū poſteriori præferatur.

a Concor. c. j. cum glo. & doc. extra d referip.

g ¶ *Motū.*] ſ. negotium. vel motum. i. quæſtū.

h ¶ *Prius.*] i. melius.

i ¶ *Et illa.*] ſ. mulier.

k ¶ *Voluerit.*] ſ. dotem.

l ¶ *Verba.*] vt ff. de iure do. l. profectitias.

† Facit ad hoc c. cum ſtat. extra de reg. iur. lib. vj.

m ¶ *Conteſtetur.*] i. corā teſtibus cōſiteatur ſe vel le in ſacculo vel in folle pecuniā legatā ſoluere.

n ¶ *Maius.*] i. ampliorē dotē, quàm conuenerit. & hoc ponit ad maiorē exaggerationem.

o ¶ *Mobilis.*] puta aurū vel argētū, vel veſtes. Al.

p ¶ *Leges.*] cōſignando & deponēdo, vt C. de vſur. l. acceptā. nō autem ſola oblatio ſufficit, vt C. de vſur. l. ij.

q ¶ *Fieri.*] ſcilicet, cōſignari & deponi.

r ¶ *Quidam.*] puta nunciſ & executorēs ex præ ceptō iudicis.

ſucceſſores a cuiuſcunque naturæ b fuerint. Sicut enim ſi duo debita publica c fuiſſent, neceſſariò antiquū præponeretur poſteriori: ita & hic priuilegia neceſſariū eſt priori doti dare potiora: & ita ſecundæ: & dotem d non præponere dotī e nec hypothecā hypothecis: ſed quod antiquius eſt tēpore amplius manere proprium robur habens & priuilegium f. Tempora nanque hypothecarū permutare, aut interimere, vel minuere, nullo modo patimur. Et hoc dicimus non ignorantes quoniā iā & in alia quadā noſtra legiſlatione hoc decreuim⁹. Sed quoniā omnino motū g eſt apud nos, & quaſdā habuit aliquo modo cauſa quæſtiones: propterea & ad præſentis legis opus acceſſimus: vt nō nunc aliquid priùs h ſanciremus, ſed vt clariorem eā omnibus conſtitueremus.

¶ *Si vir dotem à muliere, vel ab alio pro ea ſoluere volente accipere recuſauit: matrimonio ſoluto ita poterit peti donatio propter nuptias, ſicut ſi verè dos ſoluta fuiſſet. Angel.*

¶ Illud quoq; adiicere legi bonū eſt, quod mota quæſtio ſimiliter neceſſarium nobis ad legiſlationem fecit. Si enim debeat dotem mulier, & illa i quidem dare voluerit k ipſa forſan, aut qui prō ea promiſit illud quicunque fuerit aut proximorū aut extraneorum: aut profectitia aut aduentitia ſit dos (hæc enim verba l legis ſunt) vir autem, aut eius pater forſan, aut auus ſuſcipere eā nolit: pars aūt mulieris cōteſtetur m, & parata ſit hoc ſoluere, aut etiā aliquid maius n peragere, & offerat forſan, & ſi mobilis o ſit, ſignacula etiam imponat, & ſecundū leges p recondat: aut ſecundum vnam partem ingrediens in iudicium, petat hoc fieri q: & per gentes ex iudicio quidā r denuntient hæc ad partem viri: at ille permaneat ita differens: non poterit, ſoluto matrimonio, antenuptialis donationis exactionem s declinare tanquā dote non data. Qui enim † dare voluit: dum percēptio nem recuſat is, qui ſuſcipere poſtulatur, proximus eſt danti, & hoc t cum aliis in dote valeat. Sicut enim niſi dederit per dilationem dotis, negationē ei antenuptialis donationis inferimus: ita vel ſi voluerit dare, & perceпturus ex ſtudio v recuſauerit percēptionem: damus ei antenuptialis donationis, matrimonio ſoluto, petitionem: licet dotem propter viri cauſam non intulerit.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacrā declarata ſunt legem: eminentia tua operi effectuique tradere feſtinet. Dat. Kal. Oct. C. P. Imp. D. N. Iuſtin. P. P. A. anno xiiij. Appione V. C. Coſſ.

DE ADMINISTRATORIBVS.

TITVLVS VI.

¶ *Adminiſtrator ſi prouinciam durante adminiſtrationis tempore citra principis iuſſionē derelinquit crimine læſæ maieſtatis punitur, & ſi adminiſtratione finita ante q quinquaginta dies receſſerit, antiquis pœnis punitur. Ba.*

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſsi. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

NAm quidem nouimus poſitam x legem volētem y eos qui in cingulis fuerint z, ſiue ciuili bus, ſiue militaribus: neque ſi remoueantur ab adminiſtratione, diſcedere inde non poſſe antequā dies quinquaginta in metropolibus a commorentur publicè apparentes, & conuenire volentibus ſatisfacientes: vt nec per occaſionem hinc b euocationis poſſint à prouincia diſcedere: & vel ſi quid egerint tale rurſus eos ad prouinciam deſtinare. Inuenimus autem aliquos ſic exiſtentes audaces, vt etiam hac poſita lege, ante quam diſcingerentur, præſumerent derelinquere prouincias, & ad hanc felici ſsimam ciuitatem venire timore à ſe geſtorum & neiuſta perferrent horum quæ deliquerunt. Sancimus igitur nulli penitus licentiam eſſe cuiuſcunque prouinciæ iudici, & Orientalium & Occidētalium, & ex vtroque c, eam relinquere d antequam deponat cingulum e: ſed etiam poſteà (renouamus enim vetuſtatem f) quinquaginta cōmorari dies, publicè apparentem in prouincia in qua adminiſtrauit: geſta quoque monumentorum conficere ſecundum quæ aduenit g prouinciæ. vt ſit palam ſiue fiduciam habet in ſuis actibus ſiue etiam non.

¶ Si quis aūt adminiſtrationem adminiſtrās aliquem militarem, vel ciuilem, aut etiam remotus ab ea relinquat prouinciā h adminiſtrans quidem adhuc eam, dum relinquit citra noſtrā iuſsionem, ipſe quidē maieſtatis reus ſit: in prouinciam verò denuo deſtinatus i, poſtquam accuſantibus ſatisfecerit: tunc maieſtatis nouiſsimas ſuſtinebit pœnas k. Si verò deponens cingulum, deinde non moretur tūc legitimis diebus publicè cūctis ſemetipſum oſtēdēs, & fugiat de prouincia, quę dudū

Oblatio ad multa valet.

b aliàs l. quę decem.

s ¶ *Exactionem.*] ſiue promiſerit ſiue nō, neceſſe habet dare. & idē dſ in augmēto ℨ. de æquali, do. §. j. & §. illud. Azo.

t ¶ *Ex hoc.*] ſ. confignatio & depoſitio valeat, ſubaudi cū aliis. valet enim ad naſcēdā pignoratitiā etiā ſola oblatio. vt ff. de pig. act. l. ſi rē. §. fi. Itē valet oblatio ad inhibēdū curſū vſurarū qui nōdū cœperat, vt C. e. l. ſi nō cōſtat. & l. ſi creditrici. Itē vt ſit in pericu lo creditoris: vt ff. de ſol. l. q res b. Itē vt impleat cōditionē, vt C. de inſt. & ſubſti. l. j. at cōfignatio & depoſitio hoc pl⁹, vt debitor ipſo iure libe retur. vt ff. depoſit. l. j. §. ſi pecunia. & fideiuſſor agat exinde mādati. aeſi ſoluiſſet: vt ff. mā. l. qui mutuā. §. j. & curſū etiā vſurarū iā currētiū impedit, vt C. de vſur. l. acceptā. & facit ℨ. d exhib. §. fi. col. v. & ff. de cōd. & demon. l. iure ciuili. Itē intellige q pactū ſit de lucrādo hic. nā aliàs cui libet debet reſtitui ſuſi ſoluto matrimonio, vt ℨ. d æquali. do. §. j. Itē vt contra ℨ. de nō elig. §. fina. col. j. ſed hic ſoluitur quòd habetur pro dāte.

v ¶ *Ex ſtudio.*] id eſt, dolo vel fraude: quia dolus eſt ſiquis nolit accipere, vt ff. man. l. dolus.

¶ DE ADMINIſtratoribus.

x ¶ *Iam quidē. Poſitā.*] à Zenone, vt C. omnes tā ciui. quā milit. l. j. Acy ¶ *Volētes.*] ſi. volētē.

z ¶ *Fuerint.*] i. eligūtur.

a ¶ *Metropolibus.*] i. in ciuitatib⁹ metropolitanis.

b ¶ *Hinc.*] i. à nobis.

c ¶ *Ex vtroque.*] vt qz ſit idem iudex in vna prouincia Occidentis, & in aliā Orientis.

d ¶ *Relinquere.*] citra principis iuſſionē: vt ℨ. e. §. ſi quis autem.

e ¶ *Cingulum.*] id eſt, an re quā deponerent adminiſtrationē. Nā cingulū dicitur adminiſtratio.

f ¶ *Vetuſtatem.*] obſeruantrem adminiſtrationem in prouinciis, &c.

g ¶ *Aduenit.*] i. ſecundum facta quæ contigerunt ſuo tempore.

h ¶ *Relinquat prouinciam.*] no. ſimul ponūtur in qſtione adminiſtrans & remotus: ſed in reſpōſione ſeparantur.

i ¶ *Deſtinatus.*] per ſe vel per procuratorem: vt ℨ. de cal. §. ſuper hoc. & §. ſi quis autē. licet hic & alibi videatvelle ptra: vt C. vt oēs tā ciui. quam mili. iu. l. j. §. ipſe autem. & ℨ. vt iud. ſine quoquo ſuf. §. neceſsitatem.

k ¶ *Pœnas.*] vt C. vt omnes

omnes tam ciui quam mi.l.j.§.quòd si quis.

a ¶ *Sancita.* Jvt ſ.capi,& reduci poſsit ad prouinciá à qua fugit,& in quadruplũ ablata reddat,vtC.vt oẽs tã ciui.quá mi.iu.l.j.vel p procuratoré ſe defendat,vt modo diximus.arg.C.vt omnes tã ciui.quá mi. iudi.ſ prin.&facit ℨ.vt iud.ſine quo.ſuff.§.eos.&§.neceſsitatẽ.col.ij.

b ¶ *Interdicta.* Ji.non debet electus ante tempus mittere ibi aliquẽ qui ibiſtet pro ſe,& illũ qui prius erat, interdicat aliquid gerere:vt ſubiicit.

c ¶ *Moroſe.* Jimò & tarde ire poterit,&aliquem pmittere:vt in cõtrario, vt ℨ.de colla.§.antequã. colla.ix.Solu.hic loquit̃ qñ morosè incedebat ibi quando cũ aliqui neceſsitate vel infirmitate detinebatur.

d ¶ *Hic.*] i.in itinere.

e ¶ *Patriam.*]quam debet regere.

f ¶ *Viſuros.*] ſ.poſtea.

g ¶ *Et quæcunque.*]Scilicet , ſubaudi viſuros.

h ¶ *Cõſueta.*] in lib.Azo. conſtituta.

i ¶ *Officium.*] non autẽ aſſos de ciuitate.vt ff.de offi. procõ.l. obſeruare. §.antequa. vel ibi extra prouinciá : ſed intra prouinciam:ſic , vt hîc dicitur.

k ¶ *Eum.*] ſ. cingulũ. & ita poniturin maſculino genere,vt hic.

l ¶ *Codicillis.*]id eſt,literis electionis , vt ſtatim illo electo hic deſinat gerere , & hic dignitatẽ habere videatur , ſecus in patricio & ſimilibus: vt C.de conſu.l.ſi.& ℨ. cõſt.quæ de dignita.§.j. colla.vj.

m ¶ *Emolumenta.*] ſ.ſalarium.

n ¶ *Eum.*] ſ.præſidẽ veterem.

o ¶ *Ea.*] ſ.emolumenta.

p ¶ *Impleat.*] Not.non poſſe quid fieri p ſubſtitutũ, vt C.de decu.l.nullus qui.& ff.de ſo.l.inter artifices.& C. de cadu. to.l.j.§.ne autem.arg. ℨ C.de epiſ. & cle.ſ.quiſqs. & l. ad ſimilitudinẽ. Subſtitutum qui poſsũt habere.

q ¶ *Dies.*] & illis diebus nõ iudicat:vt ff.de feriis. ſ.pridie.Itẽ hoc ſi ſucceſſor aduenerit:nõaliás:vt ff. de offic.procon.l.meminiſſe. Sed videt̃ q̃ demum quandoRomam erat reuerſus,deponat,vt ff. de offic.procon.l.fin. ſed illud quò ad ſignanon quo ad adminiſtratiõné : vt ℨ. eod.tituI.& C.de offi.procon.l.j.

r ¶ *Alioqui.* Ji.ſi nõ cõſtiterit ſucceſſor ꝓuinciæ nõ finito tẽpore prioris.

s ¶ *Diſpoſitum eſt.*] hac cõſtitutione in eo q̃ dixit quòd nõ debet prior recedere& alter nõ venire.& idẽ dicitur ff.de offi.procõ.l.meminiſſe.ſed videtur q̃ aliũ mittere poſsit : vt ℨ.de collat.§. antequã.col.ix.Sed ibi impeditus erat iuſta cauſa,vt ℨ. eo.dixim. † D.kal. Nouẽ.C.P.Imp. DN.Iuſtin. PP. A. an. t xiiij. Appione V. C. Coſſ.

¶ DE EXECVTORIBVS, ET DE IIS, &c. *Voniam.Aduerſamur.*] & ſic obedit legi,quod facere debet:vt ff.ad Tert.l.j.in prin.&C.de teſt.l.ex imperfecto.Ac.

à nobis de hoc ſancita a ſunt, valere, ¶ Illud autem omnibus præ dicimus , vt dũ aliqui acceperint cingulũ , teneãtur illud:ſucceſſores autem eis cinguli factos ſolere nõ vltra terminos mittere,quæ vocantur interdicta b , neque remouere quidẽ preſides , ipſos aũt aut moroſè c iter agere:aut hic d degere:aut ad aliquas alias priùs ire prouincias,patriã e viſuros f ; & quæcunque g fortuitis & blandiendibus hominibus cõſueta h ſunt:ſed velociter ad adminiſtrationem ire cuius regimina ſuſceperunt : vt non alij quidem remoueantur , alij verò nõ ſint , & prouincia ſine iudice maneat : ſed ante duos ſolùm dies , quàm ad prouinciam accedãt, in qua qui cingulum habet , eſt : mittere ad eũ amicabile m epiſtolã volẽtem officium i deſtinari ad occurſionem eius : & vſq; tunc annonas accipere in cingulo exiſtentem,& gubernantem eum k : & non ex codicillis l cinguli iudicare tẽpus, neq; præceptis tuæ ſedis : ſed ex quo , ſicuti dictũ eſt, in prouinciá ipſam acceſſerint , illius accipere reipublicæ emolumenta m , vſque tunc eum n , qui in rebus extitit, ea o percipere, & alium omnium nullum. Non enim poſsibile , neque portabile eſt omnino ſine iudice relinqui prouinciam ſtatuto quidẽ quaſi aliquo ab eo qui à nobis ordinatus eſt , vt eius impleat p locum homine forſan rerum non habente experimentũ: illo verò , qui in ipſis operibus eſt, vt diſcedente de prouincia antequam aduenìat tempus , & fraudando emolumentis , quæ eũ accipere oportet , donec deponat cingulum. Deponet aũt id dum ſucceſſor acceſſerit in prouinciã ante duos ſolum dies q quàm prouinciã ille ingrediatur. Quæ omnia cuſtodiri à ſede tuæ celſitudinis in perpetuum volumus : & mox , vt cognoueris adſtitiſſe eũ prouinciæ , ex illo tranſponere emolumenta in ſucceſſorem : alioqui r miniſtrare ea priori , ſecundum quod à nobis diſpoſitũ eſt s , donec in prouinciam ſucceſſor veniens ſemetipſum ſubiectis oſtendat. Quæ igitur placuerunt nobis , & per hãc ſacrã inſinuata ſunt legem , tua celſitudo operi effectuique tradere feſtinet † .

v ¶ *Actus.*] calumnioſos. & tergiuerſatiuos . Accur.

x ¶ *Quidam.*] Romæ.

y ¶ *Canis.*] nuncijs communis Bononiæ.

z ¶ *Quoſdam.*] Romæ.

a ¶ *Et dum damnum.*] expenſarum in via factarum,& ſportularũ,& ſimiliũ expenſarũ. Azo.

b ¶ *Pertulerint.*] id eſt, ſuſtinuerint.

c ¶ *Fugientes.*] i. recedunt.

d ¶ *Proficiſcuntur.*] i. recedunt.

e ¶ *Incurabile.*] imò curabile eſt , cum in triplũ actor teneatur.&etiá ante hanc legem ad dãna quæ paſſus eſt reus pp plus peti.vt inſti.de act. §. tripli:quia ſicut minꝰ ſoluit,qui nihil ſoluit,vt ff.de verb.ſign.l. minus. ſic plus petit, licet nihil petere debeat. Sed reſpõ. quòd hæc cõſtitutio ghaliter dedãnis tractat ſportularũ & rerũ ſuarũ: ſic eũ dicit eſſe dam nũ,&c. vt ℨ.proxi. §. at ibi de dãno circa ſportulas tãtũ dicit:vt patet ibi in litera. Itẽ hæc cõſtitutione plenius ei cauetur,ſcilicet, per cautionem,vt ibi not. † Concor.c. finem liab. & c. veneralis. d.do & cons. & cle. diſpendiosũ. extra de iudic.

f ¶ *Amplius.*]quàm Romæ.

g ¶ *Cautionem.*]Scilicet, nudã,vt C. de verb.ſig. l.ſancimꝰ. cũ ſit ciuilis, ſecus in prætoriis:vt ff.d præto.ſtipu.l.prætoriꝰ.& quod dicit fugientẽ, diceſſus ſi præſens eſt,aliogn cauetur in executorib⁹, &c.&dicas &pro auth. nam ex ſtipulatione executoris actio quærit, vt ff.rẽ pu.ſal.fo.l.nõ qua ſi in prin.

h ¶ *Et.*] pro,aut.

i ¶ *Fugientem.*] ſi præſens eſt.

k ¶ *Negotij.*] ſi reus abſens eſt.

l ¶ *Duos.*] hæc auth. finem litis non reſpicit, ſed initium. ſed inferior auth.de litig.§.ad excludẽdas.reſpicit finẽ.Item hic prætatur interdum oblato libello. nõ enim prius reſpicit iudex q̃ ſe cũdũ formã huius fuerit cautũ.illa verò ſuſcepto à iudice libello, ſed non dum reo porrecto ꝓtan da eſt:quod dici põt ſecũdum Io. ſed alij dicũt vtrunq; præſtari recepto à iudice libello , ſed tñ non porrecto : per oẽs locũ habet illa quæ eſt iudicio ſiſti.ſupra de exhi.re.§.ſancimus. colla. v. Sed quare maius tẽpꝰ hic ſtatuitur quã ibi?Reſpõ.quia ibi ad vnã liberationẽ ſuper libello vnã recuſationẽ iudicis datur ſpatiũ hic aũt plures poterãt fieri, ſ,mutatio libelli ante litis cõteſtationem:ideoque maiꝰ actoris & rei ſpatiũ neceſſarium eſt.

m ¶ *Cautione.*] de duplo M.

n ¶ *Glorioſiſſimorum.*] hic loquitur in ordinario iudice actoris & rei,quod ex eo patet quia dicit apud glorioſiſs imorũ.Itẽ in delegato: quod ex eo patet:quia dicit eũ qui iudicat poſſe recuſari,vt ℨ.e.no.§. ſi verò

DE EXECVTORIBVS, & de iis,qui conueniuntur,& reconueniuntur.

TITVLVS VII.

NOVELLA XCVI.

¶ *Antequam actor in producendo libello audiatur,cauere debet de conteſtando litem intra duos menſes: & ſi non fecerit, omnes expenſas & omne damnum reo reſarcire tenetur : non tamen ea cautio debet excedere quantitatem xxxvj. florenorum. Angel.*

¶ Imperat. Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſſ. Orientalium prætoriorum præfecto , iterũ exconſuli ordinario,& patritio.

QVoniam calumniam † odimus,& omnem tergiuerſationem auerſamur t , propterea huiuſmodi actus v egere legitimis medelis exiſtim auimus. Didicimus enim quia quidam x non habentes vllam obligationem:ſed vnam ſtatuentes voluntatem cum iis y ,qui cauſas exequuntur, conueniunt quoſdam z deinde libellos dirigunt : & dum damnum a pertulerint b fugientes c, deſerunt eos,& proficiſcuntur d , incurabile e eis dantes diſpendium , & hoc adhuc amplius f in prouinciis commíttitur , communione lucrorum ipſis conuenientibus & cauſarum executoribus proficiente. Ne igitur hæc iugiter committantur:ſancimus non aliter actores libellos dirigere,& damni occaſionem prębere conuentis antequam cautionem g exponant & h in fugientem i & in negotij k executorem, quia intra duos l menſes omnibus modis litis conteſtationem faciẽt apud iudicem : aut ſi hoc non egerint,omne damnum eueniens conuento reſtituent duplum,non trã ſcendente cautione m triginta & ſex aureos.

¶ *Conuentio & reconuentio mox à principio coram eodem iudice fieri debet : aliàs cauſa conuentionis finita. reconuentio fieri poterit coram quocunque iudice,antiqua ceſſante ea lumnia. Bart.*

¶ Illud quoque promereri competentem correctionem decet. adiit nos quidam docens quia in conuẽtionem fecit obligatum ſibi apud quendam glorioſiſsimorum n noſtrorum iudicum : deinde qui factus eſt in conuentione,

ſi verò.Sed qdã vt N.dicunt eriam ordinarium poſſe recuſari : vt argũmẽto.ff.d libera. cau.l.ſi pariter.& hic illud q̃rit ſi iudicẽ in cauſa tua,puta d̃ boue impetraueris: eum & ego coram eodẽ te cõuenire volo,an poſſum?Et reſpõ. quod poſſum per hãc authẽ. Sed ſi actor qui videt ſe ddomo recõueniri velit & d̃ agro corã eodem delegato agere:ga dicit,ego cõuenio & recõuenior, & ego volo recõuenire. Reſpõd. nõ põt: quia licet cõuẽtus dicatur qui conuenit, & delator refertur aliud ſtatuitur in delatore quàm in relato re:vt ff.de iureiur.l.iuſiurandum.§.ſed nec Io. † Ex hoc ter.eſt ſupra auth.quę eſt ſuperl. cum papinianus. C. de ſent. & interlo. om. iud. & incipit,& conſequẽter.& de materia habes extra a pud canoniſtas. in ti. de mutuis peti.

a ¶ *Ipſe.*] rius reconueniens.Accur.

b ¶ *Habens.*] nec erat liquidum quòd hinc inde debeatur:alias fieret cõpenſatio in bonæ fidei iudiciis ipſo iure,oppoſita tñ ab homine ſtrícti iuris exceptiõe doli mali ſecundùm vetera iura, vel ſecũdùm noua in vtroque ipſo iure: vt inſt. de act. §.in bonę fidei.& C.de compen.l.fin.

c ¶ *Litigantes.*] in lite quod eſſe non debet, vt C.de iudic.l.properãdũ. in princi. Sed quomodo hoc eſt cũ etiá iure veteri corã eodem iudice reſpondere cogatur. vt ff.de iud.lege qui nõ cogitur.& ff.depoſi.l.actione.& ff.de qui.re. ad eundem iur.l.j.& ij.Reſpõd. imo nõ erat,ſed in ſi. ꝓdictis idẽ erat ordinariꝰ etiam actoris:hodie autẽ habebit hoc locũ & in eo qui nõ eſt iudex actoris.licet hic ponat caſum in ordinario vtriuſq; iudex prícipis erat.

d ¶ *Mox.*] no.hic tria iura.hic & l. C.de ſent. & inter.l.pen.&diſtũ Papiniani quòd priꝰfuit.vt in d.l.recitatur,quæ ſic differũt,ga lex codicis adiecit dicta Papiniani in hoc, quia nõ inſpiciẽ vtrũ cõpetés iudex ſit agẽti,cuiꝰ enim , &c.vt ibi dicit,licet in dicto Papiniani forte hæc cõſiderátur,ſ.vt eſſet eadẽ res in recõuentione.per legem tamẽ codicis eriã in alia re poteſt fieri recõuẽtio. ſed ſecundum conſtitutionẽ iſtam modificatur & reſtringitur vt hic reconuentio fieri poſſit ſtatim,nõ ex interuallo: vt hic dicitur:& C.de cõp. lege fina. Sed quidam dicũt quandoque poſſe fieri huius reconuentionẽ vſque ad ſententiã corã eodem iudice.ſed prima verior eſt. & dico ſtatim ſiue ante,ſiue poſt parũ, ſiue eodẽ tempore,vt C. tanquam & ipſe a actorẽ obligatum habens b eum apud aliũ traxit iudicẽ: & aliquid inopinabile fiebat: qa enim vterque ſeorſum actoris obtinet officium miſerandũ quiddam & riſibile inde veniebat. mox enim cùm voluiſſet aliquis propriam mouere litem : repente is, qui ex diuerſo conuenerat , apud alium iudicem trahebat eum apud quẽ ipſe ſortitus fuerat iudicẽ:& alterutros protrahentes, immortaliter permanſerunt litigãtes c . ¶ Sancimus † igitur ſi quis obnoxium arbitratur habere eum qui contra ſe conuentionem expoſuit : non apud alium iudicem:ſed apud eum mox d à principio conuenire: & eundem eſſe iudicem in vtroque negotio.Si verò forſan diſplicuerit e apud quem litem ſortitus eſt iudex , licet f ei etiam hoc emendare.viginti enim dierũ indulgẽtias dantibus nobis poſt libelli trãſmiſsionem,poſtquam oportet litẽ conteſtari : licet intra prædictam ſuſpenſionem refutare quidem illum: alium verò mereri apud quẽ iterum ſimiliter vtrãque exerceri competit litem , & eiuſmodi artes in nullo fieri:ſed vnũquenque propriò iure vti. Si itaque tacuerit g, deinde poſteà voluerit cauſam apud alium iudicẽ mouere, neceſsitatem eum habere ſuſtinere terminum eius litis illatæ ſibi ab eo, qui eum in iudicium traxit, & dum finem lis acceperit , tunc cum ſuã cauſam apud alium iudicem proponere : vt ita tales eorum auferamus artes , & in alterutros calumnias. Quæ igitur placuerunt nobis & per hanc ſacram declarata ſunt legem:tua celſitudo operi,effectui que tradere feſtinet.

DE AEQVALITATE h dotis,& propter nuptias donationis , & de augmento i dotis, & propter nuptias donationis : & de priuilegio k doris, quod aliis præponitur priuilegiis : & vt excipiantur l hoc priuilegiò creditores in emptione militiæ : & de dote remeante ad patrem & turſus m data pro eadem filia ſecundo viro: & de doris collatione n inope marito moriente.

TITVLVS VIII.

NOVELLA XCVII.

¶ *Hodie quantũ ad pacta lucrorum & ipſorum effectus ſeruanda eſt omnino æqualitas propter æqualitatem dotis & donationis pro pter nuptias. Ang.*

¶ Imperator Iuſtinianus A. glorioſiſsimo Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

QVoniam plurimas in legibus quæſtiones videmus,&circa primas noſtras natiuitates) id eſt,nuptias,& filiorum procreationes) motas , & circa nouiſsima, quale eſt aliquid voluntatum & teſtamentorum : cogitatio facta eſt nobis nuper perſcrutari & agnoſcere qd volens antiqua o lex ſuper dotis inſtrumentis , menſuram quidem pactionum nuptialium inter alterutros æquam eſſe, & maſculos & fœminas vult p, & æqualitatem penſar eorum qui adinuicem copulantur : non alij quidem medium fortè dat ſtipulari partem , alteri verò tertiam aut quartam: ſed ex medio trahens æquale vtrinque exigit fieri pactũ, aut mediam dicimus in vtroque conſtituens , aut tertiam, aut quartam , aut quantuncunque contrahentes voluerint, hoc autem non multò prius quæſiuit , vt ipſorum quæ dantur : æquæ ſint menſuræ: ſed aliis quidem permiſit in mille forſan aut in duobus milibus aureis facere rationem q , aut in quã tumcunque voluerint: aliis autem non in tantum. ſed in minus, vt æqualitas in verbis ſolis & literis puris r , ſed non in rebus ipſis quæretur.

¶ Hoc igitur ante alia vniuerſa corrigimus s æqualia in dotibus eſſe , & propter nuptias donationibus, & ea quæ offeruntur , & ea, quæ in ſtipulationem deducuntur pacta : & tãtam quidem quantitatem conſcribere virum t quãtam & mulierem : tãtum quoque lucrum ſtipulari , & ex tanta parte,ex quanta voluerit v. æqualis tamẽ menſuræ , non enim aliter iuſtitiæ & æquitatis ſeruabitur ratio ſi negotiatiuè x alterutros circũueniant , & videantur quidem æquas facere ſtipulationes.pro vero autem y inæqualis maneat effectus non prius quantitate datorum eadem conſiſtente. Irrideri videatur vndique lex z ſi ille quidem conſcribat duo milia aureorum †, mulier autem ſex milia fortè in dotem offerat, & ſtipulentur a alterutros quartam conſcriptę in lucro percipere proinde illo eueniente lucro , illa quidem nihil aliud lucrabitur niſi quingentos aureos ex quarta : ille autem quingentos & mille ex eadem quarta:

de pact.lege petẽs. & ff. de re. credit.l.lecta. ibi, quia pœna,&c.ſed quãdoque dicitur ſtatum ante litis conteſtationem: vt C. vbi in rem act. le. ij.in principio Accur.

e ¶ *Diſpliceverit.*] cõuento.Alij dicunt conueniẽti & recõuento:licet eũ per ſuũ negotium recuſari nõ poſſit.tamen per ſuperueniẽs poteſt, arg. ff.de acquirenda hæred. l.cũ hæreditate.ſed prima placet.

f ¶ *Licet.*]id eſt,licitum eſt.Accur.

g ¶ *Tacuerit.*] in recuſando intra xx.dies.

h ¶ DE AEQVALITATE,&c.

¶ *Hoc expeditur vſque ad §.aliud.*

i ¶ *De augmento.*] hoc dicitur in §.aliud. vſque ad §. his conſequens.

k ¶ *De priuilegio.*]hoc ℨ. eo.§.his conſequens.

l ¶ *Excipiantur.*] hoc ℨ. eo.§.quia verò.

m ¶ *Rurſus.*] hoc eſt ℨ.e. quia verò.

n ¶ *Collatione.*] hoc in §.illud quoque.

o *Voniam.Antiqua.*] Leonis:vt C.de pac.cõ.& ſuper do.l.ex morte.&ſupple quod in ſequenti lege ibi dicitur.

p ¶ *Vult.*] ſ.prælegata l.ex morte.

q ¶ *Rationem.*] aliàs donat ionem.

r ¶ *Puris.*]in quibus verbis & literis cõtineẽ pactũ de lucranda dote vel donatione propter nup. s ¶ *Vniuerſa corrigimꝰ.*] corrigitur ergo id quod eſt C.de pactis.l. ex mor te.& l.ſeq.& de do. ante nu.l.cùm multæ.§.finaute.& ℨ.de nupt. §.deinceps. colla. iij. Accur.

t ¶ *Virum.* Jan idem eoẽ tra ſi vir dedit dotem ꝓpter nuptias. qa illa habebat neceſſe dare dotẽ tantũ?Rñ ſic:quia in augmẽto eſt idẽ: vt ℨ. ꝓxi. §.aliud.& ſi alterutri corũ nihil dedit, nihil ex pacto lucrari poterit. vt ſupra de nõ elugen.§. aliud.col.j.Accur.

v ¶ *Voluerint.*] ſ.vir & vxor.aliás voluerit.

x ¶ *Negotiatiuè.*] i. vt moris eſt in cõtractibus vbi licet contrahẽtibus ſe decipere:vt ff. loca.l. itẽ ſi in pretio.§.quẽadmodũ. & ff. de min. l.in cauſæ.§. pe. vel dic qđ malũeſſet,ſi ſic permittere remus pacíſci.Accur. † aureorum.

y ¶ *Autem.*]& qđ dixit obſcure, audi perapti⁹.

z ¶ *Vndique lex.*] Nota Lex non denõ debet derideri:vt C. de bo.qꝫ li.l.ſi.§.fi. bet derideri.

a ¶ *Stipulentur.*] vt moris eſt in contractibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est, per stipulationē promittantur, sic ponit ff.de cōdit.indeb.l. si nō sortem §.pen.in prin.

a ¶ *In enigmate.*]i. facto pacto æqualitatis. Et notquod ænigma dicit speculum in quo mulieres speculantur, & sicut in illo vt esse, quod non est: ita hic videbatur in pacto esse æqualitas facto pretio in quota tātū,sed nō est,cū deficit æqualitas in quantitate.

b ¶ *Procedit.*] ſ.quod dictum est ſubaudi.

c ¶ *Prius.*] ſcilicet,ante legem iſtam.

d ¶ *Dotalia.*] i.inſtrumētum ſeu pactum.Accur.

e ¶ *Quod enim.*] No. vt hic,& ff.de capti.&poſtli.re.lege in bello. §. factæ autem.

f ¶ *Modum.*] vel per donationem.vbi concedūtur cōſtāte matrimonio donatione vel cauſa mortis vel per legata.

g ¶ *Per inæqualitatem.*] a pertius dictū eſſet non per æqualitatē rediens ad inæqualitatem.æqualitas ergo omninoſeruat in dote & donatione nuptiali, nō tamē in lucris exinde prouēturis ſed in præſtatione, & in cōſtitutione vtriuſq; : vt hic dī,& ℸ.prox.§.in princ.

h ¶ *Legislatoribus.*] vt C.de do.ante nup.l.ſi cōſtante.

i ¶ *Philoſophata.*] vt C. de do.ante nupt.l.fin.

k ¶ *Corrigimus.*]inuenie batur autem deceptio: qa ex vna parte poterat augmentū: ex alia nō erat neceſſe fieri:vt C.de do.ante nup.l.ſi cōſtāte. in prin. & corrigit hic, & ℸ.prox.ibi,primū quidem & illud,&c. Accu.

l ¶ *Priuilegiū.*] & bene dico ī hac neceſſitate augendi æqualitatē fauore dotis ſeruari.nā & aliàs dedim⁹ eipriuilegiū, ſcilicet,vt tacitū habeat hypothecā,vt hic dicit, & C.q pot.in pign.hab. l.fi.& inſtr.d acq.§. fuerat. & ℸ. de priui. donhær.mun.nō præ.§.quia enim.colla.viij.

m ¶ *Contrahentes.*]puta pater mulieris vel alius, non extraneus etiā ſine pacto , vel extraneus dū modo ex pacto ſibi reddēdæ dotis : vt C.de rei vxor.actio.§.accedit.

n *Et quæ forte.*]ſupple, & eis ſubſtantiis credūt quæ forte , &c. & forte dicit ideo: quia & ſi tūc cū cōtraxerūt mariti cū primis contrahentibus, habebāt iſtas res,idē eſt vt & ſupra prox.ſed maximè tunc quando non competebant iſtæ res eis maritis.

o ¶ *Iis.*] ſ. viris. Accur.

p ¶ *Contraxerunt.*] cum

& tanquam in ænigmate [a] multò videbitur quarta vnius alterius quarta minor: ex ſuſpecta namque vel æqualitate quanta inæqualitas ex hoc ipſo procedit [b].

¶ Quæ igitur pri[p] [c] expoſita ſunt dotalia [d],ſecundum quē conſtituta ſunt modum, habeantur. quod enim [e] factum eſt,infectum manere impoſsibile eſt. De cæterò autē in omni datione ſancimus æquas quidem eſſe oblationes: ipſos autem mediocria lucra paciſci,vt per omnia iuſtitiam ęquitatémque honoremus. ſi enim aliquis ampliùs alio diues eſt,licet ei per alium modum [f] , legitimum tamen & agnitum noſtris legibus, clementiam præbere alij, non per inæqualitatem [g] redigens ad æqualitatem, lucrum maius alteri acquirere. & hæc quidem de hoc lex, ita quodā modo habeat, ſuam iuſtitiam vniuerſis oſtendens.

¶ *Conſtante matrimonio, augeri poteſt dos, dum tamen in tantundem augeatur donatio propter nup.& è conuerſo dos tantum augeri debet in immobilibus, ne fraus aliqua excogitari poſsit aduerſus creditores ratione augmenti. In rebus verò mobilibus ſi maritus creditoribus eſt obnoxius , tale augmentum nullo modo procedit, ſecùs,ſi non ſit alicui obligatus,augmentum verò dona.propter nup. tam in immobilibus quam mobilibus fieri poteſt : quoniam in hoc nulla eſt captio creditoris vel alterius. Ang.*

¶ Aliud quoque quod circa nuptiales oblationes fit: inſpeximus atque conſideraūimus : dicimus autem de augmēto. Quia enim & ab ante nos legislatoribus & à nobiſipſis de augmentis dictum eſt:plurima autem à nobis, & non facile numerāda , etiam in his ſuper antiquitate philoſophata [i] ſunt:ad inuentas ab aliquib.circūſcriptiones perimentes, & puram iuſtitiā ſeruari volentes, etiam illud corrigimus [k], priuilegium [l] enim dedimus dotibus : vt contra antiquiores hypothecas habeant honorabiliora iura, vt pote dum contrahentes [m] cum viris eorum credant ſubſtantiis, & non mulierum : & quæ fortè [n] tunc neque competebant iis [o] qui prius contraxerunt [p].

¶ Dedimus ¶ autem licentiam (hoc videlicet quod antiquū eſt) & augmenta facere permittentes & viro & mulieri , ſiue ambo voluerint,ſiue etiam horum alter celebrare augmentum. Primum qui dem illud ſancimus,ne aliqua fiat circunſcriptio : ſiue augere voluerit dotem [r] aut propter nuptias [s] donationem , non licere alij quidem facere, alij autem in prioribus manere: ſed vtrūque celebrare omnino augmentum, & non in electione,ſecuti [t] priùs,ſed in neceſsitate cauſam conſiſtere omnino tamen quantitate æquali, hoc quod etiam noſtri patris dicit conſtitutio [v] .Et ne cōtingat augmentum non ipſa fieri veritate , ſed ſchematicum [x] , & maximè [y] in parte mulieris , & ne viri creditores circunſcribat [z] , priuilegio vtens,ſi quidem habuerit vterque immobiles res , melius eſt in immobilibus [a] fieri oblationem:quatenus ſit palam & indubitatum quod quidē ab initio fuit , quod autem poſteà additum eſt. Si autem non vtrinque immobiles res fuerint : mulierem [b] omnino per immobiles res celebrare augmētum,vt & dos, & augmentum ſimiliter habeat aduerſus antiquiores creditores priuilegium [c] . vndique indubitato augmento exiſtente,vir autem etiam in rebus mobilibus faciat augmentum nulla enim hinc orietur [d] læſio.

¶ Si autem mulier immobilium habens rerum ſubſtantiam : in rebus mobilibus ſcribat [e] augmentum , ſciat priuilegium non habituram niſi in antiqua ſola dote,nō in figurato exiſtente augmento. Quod [f] enim ab initio factum [g] eſt,in toto fine ſuſpicione eſt , qđ autem poſteà machinatum eſt contra creditores , hoc ipſo introducit meditationem,& lædi homines ex dato à nobis dotibus priuilegio [h] , nullo volumus modo.Si verò non fuerit debitum contra virum nullum , neque ſuſpicio contra creditores circunuentionis,tūc & in pecuniis , & vt volunt , augmentum fiat ab eis , vtrique tamen augmento ſic faciendo , & æqualitatem habente , vt æquitatem† ſeruemus. Quæ enim erit circunuentionis ſuſpicio , viro obligato nulli exiſtente , & præterea augmentis ſine tergiuerſatione factis?

¶ *Liberi nati ex nuptiis legitimè contractis licet non ſolennibus,ad paternā hæreditatem pariter vocantur cum filiis natis ex nuptiis ſolenniter contractis: ſiue præceſſerint eos,ſiue ſequantur. Bar.*

¶ His conſequens [i] eſt & illud decernere quod in caſibus huiuſmodi dubitatum nouimus, antiquioribus [k] creditoribus aliquas hypothecas præponere iuniores exiſtentes,& priuilegiis à legib.datis, quale eſt quando aliquis propriis pecuniis procurauerit nauem cōparare, aut fabricare, aut reparare [l] , aut domum forſan ædi-

creditoribus ſuis antequā acceperunt dotes mulieris.

q ¶ *Dedimus.*] reaſſumit quod inchoauerat, præmiſſa prædicta interpoſitione.Accur.

r ¶ *Dotem.*] ſcilicet mulier vel pars eius.

s ¶ *Propter nuptias.*] ſ. maritus vel eius pars.

t ¶ *Sicuti prius.*]vt in d. l.C.de dote ante nu. l.ſi cōſtante.in prin. Accur.

v ¶ *Conſtitutio.*] ſ.Iuſtiniani:vt C.de donat. ante nu.l.ſi cōſtante.Accu.

x ¶ *Sed ſchematicum.*] id eſt,inſignatum,vel ordinatū, ſecundū Al.Vel dic.i. figuratū vel dubiū vel fictū. q. d.figurā vel ſimilitudinem habet augmenti:ſed non eſt augmētum: vt ℸ.eo.l.ſi autē mulier.Accur.

y ¶ *Et maximè.*] id eſt, abundante ratione.nam ſecus eſt in viro,vt ℸ.eo. ibi,vir autem.

z ¶ *Circunſcribat.*] mulier.

a ¶ *Immobilibus.*] vna dictio.

b ¶ *Mulierem.*] vel mulieres.

c ¶ *Priuilegium.*] aliàs non habet priuilegiū:vt ſequitur,ſi autē mulier, &c.& eſt ratio,ne videatur dicere ſe dotem auxiſſe animo decipiendi creditores. Quid ergo ſi mulier velit ꝓbare ꝓ te ſtes ſe ī augmēto res mobiles dediſſe nūquid habebit priuilegiū? Rñ. ſecūdū Ir. nō : qa eſt iuris & de iure ꝓſumptio.ſic C.ad mace.l. vlt. & ff. q̄ in frau.cre.l.omnes. §.j.

d ¶ *Oritur.*] vtitur ergo priuilegio ī dote ſola,nō propter nup. donneq; in hypothecis,vt ff. quæ in fraud.cre. l. oēs. §. j. in hypothecis enim ꝓp nuptias donatione vtūtur mulieres iure cō muni cū cæteris creditoribus. vt qui prior eſt in tpe,potior ſit in iure:vt infrā de priuil.don. hære.meli.non prę.§. quia enim.colla.viij.

e ¶ *Scribat.*] i. dicat ſe ſcripſiſſe,&creditor hoc neget. ſed ſi cōſtitēt creditores:non vtitur priuilegio mulier,ſcđm.Azo.

f ¶ *Quod.*] ſcilicet augmentum dotis.

g ¶ *Factum eſt.*] vt dos ab initio data.Accur.

h ¶ *Priuilegio.*] no. priuilegium ſine alterius leſione conceſſum intelligi,vt ff.de nat.reſtit.l.ij. in fi.& l.nec filio.

i ¶ *His conſequens.*] qa ſicut ℸ. de cōmod. donmulieris dixit : ita & nunc.Accur.

K ¶ *Antiquioribus.*] repete nouimus.

l ¶ *Reparare.*] & ſunt hi caſ⁹ ff.de priui.credit. l.qui

l.qui in nauē. & l. quod quis. & ff.q potiores in pign.ha. l. interdū. & l. huius.Accur.

a ¶ *Ædificare.*] vt ff.đ priuil.cred.l.ſi vētri.§.j. & ff.ſi certū petatur. lege creditor.&ff.quib.ex cau. pignus tacitè contra.le.j.

b ¶ *Agrum.*] appoſito pacto,vt ſibi numeranti obligetur: vt C.qui po.ī pignor.habeā.le.licet.ſecus ſine pacto: vt C.đ pignor.l. quāuis ea.niſi ſit pupillus: vt ff.qui pot.in pig.ha.j. idēque. in aliis autem prædictis etiā tacitè cōtrahitur pign⁹:vt prædictis ll.paret:& maximè ff.ex quib.cau.pigta.contra.l.j.

c ¶ *In quo.*] ſcilicet augmento.Accur.

d ¶ *Prædictum eſt.*]vt ſupra eodem, §.ſinautem. non aliud in don. ꝓpter nu. vt C. qui po. in pig. ha.l. aſsiduis. in fi. & in fin. huius §.

e ¶ *Poſterior.*] nā ſi prior eſſet , fortè præferretur mulieri:quia quādo duo priuilegiati concurrūt: qui prior eſt in tempore,potior eſt in iure: vt ſiſco & in muliere dicitur:vt C. de pri. ſiſci.lege quamuis.

f ¶ *Competere.*] i. cōuenire. Accur.

g ¶ *Priuilegium.*] ſcilicet nouimus. Alc.vel melius repete prætendens. Accur.

h ¶ *Acquiſita.*] aliàs ad miniſtrata.

i ¶ *Cedere.*] i.ſi det locū alicui priuilegio.

K ¶ *Abſurditas.*] ſi ipſa cedit alicui priuilegio.

l ¶ *Aduerſantibus.*] ſcilicet fornicationi,i. fornicari nolēti⁹, qđ ex q̄ ſtu venit,id eſt , aduerſ⁹ hoc facientibus,vt quia nolūt ſic quærere.ſed magis ſe & ſua viro cōmittunt , quod honeſtū eſt: vt C.de pac. conuen. l. hac generali.

m ¶ *Eis nulla.*] ſcilicet mulieribus,aliàs ad dotē repetendam. Accur.

n ¶ *Mulieribus.*] petentibus dotem vel augmētum dotis.Accur.

o ¶ *Et quia.*] repete nouimus.

p ¶ *Cadunt.*] i. à priuilegiis propter lucra: vt C. q̄ pot.in pigno.hab.lege finali. & hic ſubiicit. & ℸ.de priuile. do. hæretmu.§.qa enim.coll. viij. opiniōes autē circa hoc. dictas ſcripſi in C. qui po.in pig.ha.l.fin.

q ¶ *Militant.*] tunc dicitur quis pecunia militare , qñ ex pecunia accepta militia emitur, & à principe tantū daf : & vbi expreſſe nō obligatur ei ex cuius pecunia emit:vt ſubiicit,&ſupra

ficare [a] , aut etiam emi agrum [b], aut aliquid horum. in his enim omnibus priores exiſtunt poſteriores creditores , quorum pecuniis empta aut renouata res eſt iis qui etiam multò antiquiores ſunt.

¶ Quæſitum eſt igitur , ſi mulier prætendens priuilegiū ſuper antiquam dotem & augmentum , in quo [c] etiam hoc ſeruatur priuilegium ſicuti prædictum [d] eſt, prioribus voluerit præponi creditoribus : veniat autē & alter creditor poſterior [e] quidem , prætendens autem pecuniis ſuis emptam aut reparatam nauem , aut domum, aut agrum, aut competere [f] eum in his reb⁹ , quæ eius pecuniis emptæ aut reparatæ ſūt , habere prædictum priuilegium [g] : vtrum oporteat dotem etiam talibus præponi:an aliis quidē prælucre creditoribus , quieūque nō talia prætendunt : his autem cedere , quoniam ex eorum ſubſtantia res acquiſita [h] eſt. Plurimum igitur ſuper his cogitantes, nō inuenimus mulierem iuſtè exiſtentem cedere [i] alicui tali priuilegio: Videbamus enim(quæ cauſæ abſurditas [k] eſt(quia aliquis quidem fornicantibus mulieribus ex proprio corpore aduenit quæſtus , & viuunt ex hoc quæſtu : aduerſantib. [l] autē , & quæ ſemetipſas atque ſubſtantiam ad virum introducunt, nō ſolum nullus ſit quæſtus à viris malè degentibus, ſed etiam minuantur , & ſpes eis nulla [m] ſit ſecundùm hoc. Vnde volumus vt ſi quis domum renouaſſet , aut etiam agrum emiſſet : nō poſsit talia priuilegia mulieribus [n] opponere. infirmitatem namque mulieribris naturæ ſatis nouimus , & quia [o] facilè circumuentiones fiunt aduerſus eas, minui autem eis dotem nullo ſinimus modo. ſufficit enim quòd à lucris cadūt [p] , & ſi prior antenuptialis donatio inueniatur , & ſufficiens quoddam extet eis ex hoc damnū : non etiā eas volumus & circa ipſam dotem periculum ſuſtinere.

¶ Quia verò & huiuſmodi quædam additiones nobis factæ ſunt eo quòd quidam aliorum militant [q] pecuniis, & oportet eos qui in has crediderūt cauſas præponi: ſancimus , ſi quis crediderit aurū occaſione militiæ [r] ſiue ſtatutum fieri [s] , vel pro aliis quibuſdam talibus cauſis : & expreſsim hoc ipſum ſcribatur in inſtrumento : & in hoc fiat pactum [t] vt caſu proueniente [v] prior [x] ſit ſolus [y] qui ad hoc credidit : & huic ſolo caſui [z] cedere mulierem [a] :neque facilè credēdum , neque per teſtes: ſed negotio ex ſcripto geſto [b] & teſtiū habente ſubſcriptiones , & ipſo opere procedente. tūc enim ſi per omnem huiuſmodi viam cauſa procedat , ſuſpicionem non habeat , & competit [c] contrahentes propriis non priuari:aliis omnibus præualere mulierem , ſecundùm quod iam à nobis eis datum eſt priuilegium.

¶ *Dote à patre pro filio data, & in ipſius patrimonium reuerſa ,non licet patri , cùm filia ſecundò nubit, eam diminuere : niſi patris ſubſtantia fuerit diminuta. tunc enim ſecundùm eius facultates dos erit conſtituenda. Bart.*

¶ Quia verò iam legem [d] ſcripſimus, vt patres ſemel offerētes dotem pro filia ſub poteſtate [e] , aut ſuæ quidem poteſtatis reuerſionem autem in ſemetipſum facientem [f] ; quæſitum eſt apud aliquos ſi competens eſt moriente genero, & remeante [g] : ad patrem dote, quæ ab eo data eſt , hanc patrem ſemel offerentem poſſe ad ſecundas veniente nuptias filia, minuere aut hoc non facere, cogitantem quia ſemel alienata eſt [h] ab eius ſubſtantia : ſed ipſa menſura ei nubenti rurſus dare : tanquam ſi nec contigiſſet viduatam. hoc enim [i] nobis nūtiatū eſt , quia xxx. librarum auri quidam pater exiſtens obtulit dotem, deinde filia viduata , & ad ſecundas veniente nuptias , non iam triginta libras ipſe obtulit, ſed quinque & decem ſolas:quoniam contigerat mulierem lucratam mediam ante nuptialis donationis partem in quinque & decem auri libras exeūtem: & pater nequaquam de ſuo obtulit triginta auri libras,ſed quinque quidem & decē ipſe: quindecim verò ex lucro mulieris. Non iuſtum igitur exiſtimauimus hoc eſſe [k] ſed ſimiliter in diuiſione [l] habere quidem eam præcipuum ante nuptialis donationis lucrū:ex paternis autem quinque & decem percipere reliquas : tanquam ſtuduerit pater lædere filiam. quid enim egerat [m] ſi non contigiſſet ſecundis eam nuptiis copulari,ſed manere eundem generū vīnū ? aut quomodo futurus erat minuere dotem iam à ſe datā, aut proprium [n] illius lucrū ſuum facere , & in dotem ſecūdi viri deducere? eum vtique oporteret eam in paraphernis hæc habere [o] : & forſan propter hanc cauſam ditiori nubere viro:non ſolū triginta libratum auri domina facta eſt , ſcilicet quindecim antenuptialis donationis, & qndecim à patre oblatis:& non quadraginta [p] & quinque lucrum

de introducendis & exhibendis reis.§.optimū. coll.v.

r ¶ *Militiæ.*] ſcilicet emendæ.

s ¶ *Fieri.*] repete dedit aurum fieri,i.vt fieret ſtatūū de annona vel præbenda ſibi danda.

t ¶ *Pactum.*] aliàs factum.

v ¶ *Proueniente.*] quia moritur ille qui militabat propter alienam pecuniam.

x ¶ *Prior.*] ſ.quam ſi ille q̄ mutuauit ad refectionem domus, vel ſimiles, de quibus ℸ.dixi.

y ¶ *Solus.*] & non vxor eius. Accur.

z ¶ *Caſui.*] hic accipe verbum ſuprapoſitū,ſanc imus.

a ¶ *Mulierem.*] idem in fiſco & primipilo vt C. de priuilegio fiſci. lege quamuis. & de primipi. l.ſatis. Azo. Itē idem in caſu illius l. aſsiduis. §. exceptis.

b ¶ *Geſto.*] Not. caſum in quo plus creditur ſcripturæ quā teſti. vt in C. ad velleia.lege antiquā. §.primo.& ff.de probat. l.celſus.& C.ſi in ſe ma. dixe.lege ſecunda.ſed regulariter cōtra vt C.de act.l.pactum.

c ¶ *Competit.*] i.conueniens eſt ex quo ſic ſibi diligenter prouident.

d ¶ *Quia verò iam legem.*] vt C. de rei vxo. actio.§.accedit.

e ¶ *Poteſtate.*] vt tacite patri quæſita actio ſit.vt C.de rei vxo.acti.§. accedit.

f ¶ *Facientem.*] ſcilicet dotem : & hoc quando pactus eſt.

g ¶ *Remeante.*] in ſi. Azo. reuertente. alias reueniēte. & hic repete quæſitum eſt ſi cōpetens eſt hoc nō facere , ſcilicet patre remeante.

h ¶ *Alienata eſt.*] & no. dotem eſſe alienatam a patris ſubſtantia : & ſic nō eſſe in bonis patris vt hic,& ff.đ collatio.doleg. prima,in fi. & ff.ad l.fal. l.pater.

i ¶ *Hoc enim.*] audi in ſpecie quod dixit in genere.

K ¶ *Hoc eſſe.*] quod dictum eſt, ſed iuſtum eſſe ſimiliter,&c.

l ¶ *Diuiſione.*] facienda cum fratribus.Accur.

m ¶ *Egerat.*] i.egiſſet.

n ¶ *Proprium.*] antenuptialis donationis.

o ¶ *Habere.*] ſcilicet quæ ſunt antenupt.lucri prioris viri.

p ¶ *Quindecim.*] in libro Ro,xxx.

q ¶ *Et non quadraginta quinque.*] ſubaudi : ſed tot⁹ ſimæ,ſcilicet xiv. & ſic erat lucrum qui dem,&c.

Universidad de Deusto

Dies (semel semper) talis præsumitur.

a ¶ *Mensuræ.*] id est, similis quam, &c.
b ¶ *Prius.*] i. primo viro sub. dederat. Accur.
c ¶ *A patre.*] no. quis probet. sic ff. de edend. l. si quis ex argentariis. §. fi. nã qui fuit semel dies, & postea præsumitur: vt C. de prob. Lex persona,
d ¶ *Susceperit.*] No. particularis & pro rata diminutio. sic ff. de legat. j. l. si hæres. in fi. ti. & ff. ad l. fal. in ratione. §. ij.
e ¶ *Innumeris.*] id est sine numero. Accur.
f ¶ *Pater.*]quando pater obtulit dotem.
g ¶ *Matre.*] quando mater obtulit.
h ¶ *Exigitur.*] per l. C. d. cxiii. l. dotis quidam.
i ¶ *Si quidem.*] ex hoc ver. colligitur auth. qd loqui. quæ est in d. l. dotis.
k ¶ *Absoluta.*] quia aut debet conferre, aut tantò minus accipere.
l ¶ *Idoneus.*] scilicet ad dotis restitutionem.
m ¶ *Mulieri.*]scilicet ad restitutionem dotis.
n ¶ *Legis.*] condendæ.
o ¶ *Constitutio.*] vt C. de iure do. l. vbi. & l. in rebus. in fi.
p ¶ *Inferat.*] q. d. sibi imputetur: vt ff. de reg. iur. l. quod si quis.
q ¶ *Inchoante.*] Sed videtur q debeat expectare tandiu quod nõ fit soluendo: vt ff. solu. matr. l. si cõstante. quæ est ꝓra. Sol. hæc corrigit illã, vel illa secundùm istã intelligitur: & erit hoc secundum consuetudinẽ loquendi, sicut homines dicũt; iste cœpit nauigare. arg. ff. de fund. instr. l. cũ de la nionis. §. si asinã. Sed qd si socero data fuit, & ipse vergat ad inopiam? Rñ. idem qđ in marito. cũ eadẽ exquitas sit. arg. C. ad leg. fal. l. fi. itẽ quid si vtrique datꝛ fuit, & alter vergat? Rñ. potest agi vt hic: quia verũ est malè inchoari vti.
r ¶ *Sin autem sub potestate.*] sic ergo filia agit cũ consensu patris. sed quare ipse pater nõ agit? vt C. de bon. quę libe. l. vlt. §. vbi autem. quę est cõtra primũ resp. Sed hoc speciale fauore dotium, ne pereãt, & prolis procreandæ causa. Vel hoc corrigitur. vel illa nõ negat filio potestatẽ agendi, licet concedat patri. Itẽ not. de simili denunciatione: vt ff. quis ord. in bon. poss. fer. l. fi. & C. de bon. quæ liber. l. fi. j.

¶ Cõcor. cũ hoc §. c. per yestras. iũcta gi. super ver. respon. Accur.

s ¶ *Inopiam.*] ram testibus vt subiicit.
t ¶ *Dederimus.*] id est, concesserimus: vt C. de iure dot. l. Accur.
v ¶ *Filiæ.*]agéti de dote.
x ¶ *Hoc valere.*] quod quidem in paraphernis eis constituũ, fortuna ei datum: quod autẽ ex largitate paterna oblatum est, manente integro.

¶ Hoc autem sancimus, si & patris substantia manserit in ipsa figura in qua prius fuit. Sinautem fortuita quædã clades minuerit eius substantiam, vt neque volenti sit possibile æquæ mensuræ a quæ prius b, dare rursus dotem: & probetur à patre c fortuita deminutio patris substantiæ: tunc non amplius cogi patrem dare secundo filiam iungentem, nisi inquantũ substantiæ virtus est: sed lucrum quidem prioris antenuptialis donationis habere integrum, tantam verò percipere à patre in secundo ordine dotem, quantum substantiæ eius mensura susceperit d, palam enim est quia hoc lucrũ quod ex ante nuptiali dicimus donatione, cuius solum ei vsum damus ex omni necessitate: moriens restituet filiæ, proprietatis antenuptialis donationis dominæ omnibus modis factæ.

¶ *Filia ad successionem cum fratribus veniens dotem debet conferre viro existente locuplete aut minus in sua portione suscipere. qui si sit inops, debet actionem, quam contra eum habet, cedere. in certis etiã casibus hic insertis mariti eam non releuat à dotis collatione inopia. Ang.*

¶ Illud quoque sancire necessarium existimauimus, in plurimis videlicet & innumeris e reb. quæ situm. obtulit enim pater f dotem aut fortè mater pro filia sua. hanc autẽ illa obtulit marito: & defunctus est vir inops. deinde patre & matre g mortuis, exigitur h quæ nupsit, conferre suam dotem aut minus tantò accipere. Si quidem i vir idoneus est: causa vndique absoluta k est. Si verò nullius alteriꝰ domina consistit illa, nisi actionum, quæ contra maritum sunt: at ille minùs idoneus l est, & obiiciatur mulieri m, quòd iam data sit dos pro ea: illa verò actionem conferat, nullum habentem penitus effectum legis n: causa nobis digna putata est. Et nouimus quidem iam in plurimis iudiciis duritiam postea sic iudicatam, & mulierem coactam conferre dotem: aut certè reputare pro se datam, ex qua nullũ ei omnino contingit effectum in ipsis † rebus recipere. ¶ Nos autem ex aliis nostris legibus inuamus causam. Quia enim dedimus mulieribus electionem etiam constante matrimonio si malè res maritus gubernet, & accipere eas & gubernare, & secundum decentem modum de consensu dictũ est. nã si mater, non est necessarius cõsensus patris cum non sit profectitia: neque matris, cùm non sit in potestate.
y ¶ *Si vero maior.*] i. magna. paruam vel magnã intelligo secundũ quali tatem personarum.
z ¶ *Fieri voluisse.*] quod d eo respõsum inuenies ff. de col. dot. l. j. cũ dos.
a ¶ *Decreta.*] scilicet. principalia. i. leges. Al.
b ¶ *Seductio.*]id est, ignorantibus subiectis quæ debebant seruare.
c ¶ *Propterea.*] scilicet, nos veniẽtes perinde ad meliorem, & magis consequentem viam.
d ¶ *Proinde.*]i. postea. sicut dicitur abinde & deinde.
e ¶ *Constitutionis.*] nostræ positæ in medio. s. inter hanc & Vlpia. q. d. melius modo & sublimius quam consueuerimus per legem nostram. C. de iure do. l. vbi.

¶ DE DVOBVS reis promittendi.

¶ *Nomine duorũ & plures intelligẽ: vt insti. eo. §. duo. & dicuntur rei stipulandi qui eandem rẽ stipulantur: debẽdi qui eandem rem debent, vt ff. eo. l. j. & non à reatu: sed à re quam simul plures promittunt vel stipulentur. vel reus, id est, firmus: quia firmiter promittit, à reor reris.*

DE DVOBVS REIS PROMITTENDI. TIT. VIII.

† Speciem.

† D. xv. kal. Dec. C. P. Dn. Iusti. P. P. Augu. anno xiij. Arione. V. C. Coss.

† fic & Iulianus.

a Nouimus.

a Nouimus. Electione.] s. inhibenda: vt ff. de fideiussoribus.
b ¶ *Mandatorum.*] inter hos not. differentiam vt diximus ff. de fideiuss. §. j.
c ¶ *Legislationes.*] nam & alia præterquam de electione multa continentur in constitutione.
d ¶ *Egere.*] s. ea. l.
e ¶ *Et incrementa.*] incremẽtum dico ex genere & vsu nõ imperfecto neq; inutili: sed pfectũ erit & vtile tã ad genus cõtractus super quo ponimus, quã ad vsum qã in frequẽtia est hic tractat*. & sic sup frequẽti fiũt leges: vt initi. in pro œm. §. cũque. & ff. d hęre. & fal. in princ. ibi, q̃eunque quidem, &c.
f ¶ *Vsu imperfecto.*]in libro M. vius.
g ¶ *Si qs enim alterna.*] id est, & vnus fideiubeat pro altero expressim seu tacitè. Hic no. pro Martino q̃ duo rei videãtur inter se fideiubere: vt hic. & ff. de duob. re. l. reos. in principio. sed Ioãnes ꝓtra. & in p̃dictis, ll. dicas qđ specialiter hoc fuit actũ pro Ioan. ff. de ar. l. fi duo. & ff. de exce. l. exceptiones. §. rei. tu dic scdm Azo. distinguẽdum an puenit ad vtrũque eorum, & tũc quatenus ad aliũ peruenit, videat alter fideiusisse. an ad vnũ tantum, & tunc alter insolidũ videatur fideiusisse. vel fi nõesset diuisa, sed i cõmunes vsus expensa: tunc serua quod dicit ff. ad velleia. lege vir vxori. in fine, vbi hoc dixi. & secundũ p̃dicta patet secũdũ M. dari act. mandati vni cõtra alterum, si solus vn⁹ soluit, secundũ Ioannẽ non mandati, sed negotiorum gestorum. & sic vario modo intelligunt C. de duobus reis. l. j.
h ¶ *Fideiussione.*] i. promissione: vt ff. e. l. aliter.
i ¶ *Sustinere.*] idẽ iure veteri videtur hoc casu ff. e. l. reos. §. fin. & C. e. l. ij. & hic nota. q̃ hĩc sumit auth. q̃ est. C. eo. l. ij. K ¶ *Pactum.*] hoc est q̃ tenebuntur insolidum.
l ¶ *Interim.*] i. donec appareat eos esse soluẽdo, qui præsentes sunt.
m ¶ *Obligatus est.*] repete exigi.
n ¶ *Cedere.*] i. accedere, & secundũ hoc siue qđ segtur, sunt duæ partes, si, & ve, pro & quasi dicat accederet & ꝓtra alios si sint idonei & præsentes: & hoc statim clari* exprimit: & sic ita corrigit hic qđ est in C. de duo. reis. l. ij. q̃ est eõrra: vt C. loca. l. si diuisa. quæ est contra, vt & alibi vbicũque dicit duos reos insolidum conuenĩri: nisi in his duobus casibus, s. quãdo est absens alter: & quando non est soluendo. & quod hic dicit in duob⁹ reis, idẽ est in pluribus tutoribus: vt ff. de tut. & ra. dis. l. j. §. nũc tractemus. & si fideiussorib. & cõstitutorib⁹, vt C. de const. pe. l. fi. sed nõ idem in plurib. fideiussoribus eiusdẽ tutoris. s. ff. rẽ pu. fal. fo. l. fi. Sed an bñficio huius l. põt renũciari? Dic q̃ vt C. de pa. l. pe. sic se habet consuetudo. Itẽ nũquid & plures rei stipulãdi similiter diuidunt petitionẽ suã? Resp. fortè non: quia neque hoc dicitur in rub. neque prodest reo. nã si etiã vni soluerit, liberatur ab omnib⁹: vt inst. e. §. j. & ff. e. l. ij. Ac.
o ¶ *Videatur.*]s. quod sit adiectum quemlibet in solidum teneri.
p ¶ *Complere.*] i. illos pãti periculum complendi in propria, &c.
q ¶ *In singulos.*] s. actione competente, simile periculum est ꝫ. de testi. in princ.
r ¶ *Omnino.*]id est, insolidum. Al.
s ¶ *Absentes.*] sed cũ in uicem videantur fideiussores, cur nõ datur pñcio tempus ad reducẽdũ absentẽ: vt ꝫ. de fidem. §. j. Rñ. plᵉ ibi operatur expressa fideiussio quam tacita, quæ quæstio secundum M. procedit secũdũ Io. nõ. cũ videantur fide iubere adinuicẽ vt diximus ꝫ. eo. in princ. § j.
t ¶ *Non potuit.*]sic in tutoribus non soluẽdo cõstituto, alias non: vt ff. ꝑ qui. re. ad eun. iu. ead. l. fi. sic in fideiussorib⁹. vt C. de fideiussor. le. iiij. sic C. ad velleia. l. antiquæ. §. sed si minus.
v ¶ *Nullũ.*]alias nulli*.
x ¶ *Aliquid.*]puta vt vnus non teneatur pro alio aliquo casu.
y ¶ *Pepigerint.*] quod facere non possunt in præiudiciũ creditorũ, vthic, & C. de pa. l. debitorum. & l. pacto.
z ¶ *Deducere.*] re & verbo quod facit tantũ ordinarius non delegatus, vt ꝫ. de ex⁹ b. & intro. §. si verò etiam quidã. col. v. & hic subiicit. Accur.
a ¶ *Sic enim.*] i. si omnia seruentur.
b ¶ *Obligabuntur.*]in solidum in contractu.
c ¶ *Non administrator.*] i. nõ ordinarius, sed delegatus fortè. sic ponitur administrator. C. de iud. authent. ad hoc. & dicta authent. ꝫ. de ex hibend. & introducen. §. si verò etiam quidam.
d ¶ *Suscipienti.*] s. delegato si habet merũ impẽriũ: vt ꝫ. de exhibẽ. §. fin autem non addant.
e ¶ *Competenti.*] puta spectabili vel illustri. Azo.
f ¶ *Illos.*] s. reos defendi qui præsentes volunt adesse.
g ¶ *Legibus.*] sed cùm olim vno conuento inter reum alter non conuenire tur: vt ff. ꝑ pac. l. quoties. §. si creditor. & vno cõuento alteri solui nõ poterat, vt ff. eodẽ, lege ex duobus. Item ab vno vel contra vnum facta cõuẽtione interruptio omnib. vel cõtra omnes fiebat. vt C. eodem, lege finali. quæro cùm hodie quasi diuersa sunt, vt dixi hic, an prædicta iura seruentur, & an sint correcta: Respond. legem ex duobus. ff. e. non puto corrigi. C. eo. l. fi. sed quod dixi quod vno conuento alter interim nõ cõueniebatur, hoc determinatur ꝑ hanc l. vt oẽs conueniantur si sunt soluendo.

Expressum plus tacito operatum.

† D. xv. k. Ia. CP. Dn. Iustiniani. P. P. Aug. anno xiij. Actione. V. C. Coss.

NOVELLA XCIX.

¶ *Duo rei promittendi constituuntur, si ad iectum fuerit vnumquenque in solidum teneri: quo casu vtroque soluẽdo existente & præsente, quilibet conuenitur pro parte: & negotium communiter examinatur, & fertur sententia. sed alio non existente soluendo in totũ, vel in partem: vel si est absens: conuenitur alter insolidũ, vel in eo quod alter soluere non potest: & per iudicẽ ordinariũ ad iudicem venire cõpellitur, his omnibus in futurum obtinentibus. Bar.*

¶ Imperator Iustinia. A. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorũ præfecto iterum exconsuli ordinario, & patritio.

Nouimus pridem ponẽ tes legẽ de electione a mandatorum b & fide iussorum & sponsorum multas habentem & in commune vtiles nostris subiectis legislationes c. In præsenti verò & aliud nobis visum est, egere d quadam explanatione & incremento e non ex genere, neq; vsu imperfecto f, & inutili consistente. Si quis enim alterna g fideiussione h obligatos sumat aliquos: si quidem nõ adiecerit oportere & vnũ horum insolidũ teneri: omnes ex æquo conuentionem sustinere i.

¶ Si verò aliquid etiam tale adiiciatur, seruari quidem pactum k: non tamen mox ab initio vnum quenque in solidum exigi, sed interim l secundum partem qua vnusquisque obligatus m est: cedere n autem eũ & contra reliquos actionẽ si & idonei sunt, & in eo loco. & si hoc ita se habere videatur o: si quidem idonei sint, & præsentes inueniãtur, illos periclitari complere p in singulos q in propria parte quòd sub alterna promissione creditum est, aut ex quo omnino r obligati sunt, & non cõmune debitum proprium cuiuspiã fieri onus. Si verò minus idonei se habere reliqui videãtur, siue omnes, siue quidã, siue in partem, siue in solidum: siue absentes s fortè: in illud tenere, quod accipere ab aliis non potuit t. Si enim & illi seruabitur pactionis modus, & nullum v sustinebit dãnum actor, licet aliquid x inter se illi pepigerint y ignorãte isto qui habet eos obligatos: & vnusquisque tenebit̃ in id quod ab initio scripserit: & artibus aut dolis aut transactionibus præuaricari quæ constituta sunt, non finendos. Sin autem iisdem commorentur vtrique, aut omnes locis: fanciṁ⁹ negotij iudicẽ deducere z illos mox & communiter examinare negotium, communiter autem ferre sententiam. Sic enim a & rei omnes obligabuntur b & substantiæ eorum qualitas examinabitur: & de bitum similiter quidẽ secundum legum ordinẽ procedet. ¶ Si autem nõ administrator c sit cautæ iudex, sed alter aliquis: damus licẽ tiam aut in competenti iudici interpellationem suscipienti d, aut in prouinciis his denuntiatis clarissimo præsidi, aut competenti e iudici cogere per suum officium & illos f interesse lꝭ, & partem eius fieri: vt nullũ impedimentum huic nostræ legi fiat, his omnibus incipientibus in contractibus sequentis temporis, & ab huius legis dispositione: quod autem ante eam præteriit, positis pro his relinquimus legibus g, Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram constitutionem tua quoque celsitudo operi effectuique contradere festinet †.

DE TEMPORE NON SOLVTAE PECVNIAE h super dote.

TITVLVS X.

NOVELLA C.

¶ *Exceptio nõ numeratæ dotis olim toto tempore matrimonij, & eo soluto intra annum competebat: hodie verò si matrimonium intra biennium durat prædicta competit exceptio: & etiam eo soluto, competit intra annum, matrimonio verò soluto vltra biennũ intra decennium dicta exceptio viro & hæredibus eius competit. Bar.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

Omnes pecuniæ non numeratæ replicationes i subiectas in aliquibus casibus k non examinatas l nostræ reliquerũt leges, sed plixitatẽ earũ & effusionẽ abbreuiauimus, ne sua negligentia aut,

† Dn. xv. k. Ia. CP. Dn. Iustiniani. P. P. Aug. anno xiij. Actione. V. C. Coss.

† Speciem.

a ¶ *Nego*

b ¶ *Mandatorum.*] s. de fideiussoribus.
c ¶ *Legislationes.*] s. actione competente, simile periculum est ꝫ. de testi. in princ.
d ¶ *Egere.*] s. ea. l.
e ¶ *Et incrementa.*] incremẽtum dico ex genere & vsu nõ imperfecto neq; inutili: sed pfectũ erit & vtile tã ad genus cõtractus super quo ponimus, quã ad vsum qã in frequẽtia est hic tractat*. & sic sup frequẽti fiũt leges: vt initi. in pro œm. §. cũque. & ꝫ. d hęre. & fal. in princ. ibi, q̃eunque quidem, &c.
f ¶ *Vsu imperfecto.*]in libro M. vius.
g ¶ *Si qs enim alterna.*] id est, & vnus fideiubeat pro altero expressim seu tacitè. Hic no. pro Martino q̃ duo rei videãtur inter se fideiubere: vt hic. & ff. de duob. re. l. reos. in principio. sed Ioãnes ꝓtra. & in p̃dictis, ll. dicas qđ specialiter hoc fuit actũ pro Ioan. ff. de ar. l. fi duo. & ff. de exce. l. exceptiones. §. rei. tu dic scdm Azo. distinguẽdum an puenit ad vtrũque eorum, & tũc quatenus ad aliũ peruenit, videat alter fideiusisse. an ad vnũ tantum, & tunc alter insolidũ videatur fideiusisse. vel fi nõesset diuisa, sed i cõmunes vsus expensa: tunc serua quod dicit ff. ad velleia. lege vir vxori. in fine, vbi hoc dixi. & secundũ p̃dicta patet secũdũ M. dari act. mandati vni cõtra alterum, si solus vn⁹ soluit, secundũ Ioannẽ non mandati, sed negotiorum gestorum. & sic vario modo intelligunt C. de duobus reis. l. j.
h ¶ *Fideiussione.*] i. promissione: vt ff. e. l. aliter.
i ¶ *Sustinere.*] idẽ iure veteri videtur hoc casu ff. e. l. reos. §. fin. & C. e. l. ij. & hic nota. q̃ hĩc sumit auth. q̃ est. C. eo. l. ij. K ¶ *Pactum.*] hoc est q̃ tenebuntur insolidum.
l ¶ *Interim.*] i. donec appareat eos esse soluẽdo, qui præsentes sunt.
m ¶ *Obligatus est.*] repete exigi.
n ¶ *Cedere.*] i. accedere, & secundũ hoc siue qđ segtur, sunt duæ partes, si, & ve, pro & quasi dicat accederet & ꝓtra alios si sint idonei & præsentes: & hoc statim clari* exprimit: & sic ita corrigit hic qđ est in C. de duo. reis. l. ij. q̃ est eõrra: vt C. loca. l. si diuisa. quæ est contra, vt & alibi vbicũque dicit duos reos insolidum conuenĩri: nisi in his duobus casibus, s. quãdo est absens alter: & quando non est soluendo. & quod hic dicit in duob⁹ reis, idẽ est in pluribus tutoribus: vt ff. de tut. & ra. dis. l. j. §. nũc tractemus. & si fideiussorib. & cõstitutorib⁹, vt C. de const. pe. l. fi. sed nõ idem in plurib. fideiussoribus eiusdẽ tutoris. s. ff. rẽ pu. fal. fo. l. fi. Sed an bñficio huius l. põt renũciari? Dic q̃ vt C. de pa. l. pe. sic se habet consuetudo. Itẽ nũquid & plures rei stipulãdi similiter diuidunt petitionẽ suã? Resp. fortè non: quia neque hoc dicitur in rub. neque prodest reo. nã si etiã vni soluerit, liberatur ab omnib⁹: vt inst. e. §. j. & ff. e. l. ij. Ac.
o ¶ *Videatur.*]s. quod sit adiectum quemlibet in solidum teneri.
p ¶ *Complere.*] i. illos pãti periculum complendi in propria, &c.
q ¶ *In singulos.*] s. actione competente, simile periculum est ꝫ. de testi. in princ.
r ¶ *Omnino.*]id est, insolidum. Al.
s ¶ *Absentes.*] sed cũ in uicem videantur fideiussores, cur nõ datur pñcio tempus ad reducẽdũ absentẽ: vt ꝫ. de fidem. §. j. Rñ. plᵉ ibi operatur expressa fideiussio quam tacita, quæ quæstio secundum M. procedit secũdũ Io. nõ. cũ videantur fide iubere adinuicẽ vt diximus ꝫ. eo. in princ. § j.
t ¶ *Non potuit.*]sic in tutoribus non soluẽdo cõstituto, alias non: vt ff. ꝑ qui. re. ad eun. iu. ead. l. fi. sic in fideiussorib⁹. vt C. de fideiussor. le. iiij. sic C. ad velleia. l. antiquæ. §. sed si minus.
v ¶ *Nullũ.*]alias nulli*.
x ¶ *Aliquid.*]puta vt vnus non teneatur pro alio aliquo casu.
y ¶ *Pepigerint.*] quod facere non possunt in præiudiciũ creditorũ, vthic, & C. de pa. l. debitorum. & l. pacto.
z ¶ *Deducere.*] re & verbo quod facit tantũ ordinarius non delegatus, vt ꝫ. de ex⁹ b. & intro. §. si verò etiam quidã. col. v. & hic subiicit. Accur.
a ¶ *Sic enim.*] i. si omnia seruentur.
b ¶ *Obligabuntur.*]in solidum in contractu.
c ¶ *Non administrator.*] i. nõ ordinarius, sed delegatus fortè. sic ponitur administrator. C. de iud. authent. ad hoc. & dicta authent. ꝫ. de ex hibend. & introducen. §. si verò etiam quidam.
d ¶ *Suscipienti.*] s. delegato si habet merũ impẽriũ: vt ꝫ. de exhibẽ. §. fin autem non addant.
e ¶ *Competenti.*] puta spectabili vel illustri. Azo.
f ¶ *Illos.*] s. reos defendi qui præsentes volunt adesse.
g ¶ *Legibus.*] sed cùm olim vno conuento inter reum alter non conuenire tur: vt ff. ꝑ pac. l. quoties. §. si creditor. & vno cõuento alteri solui nõ poterat, vt ff. eodẽ, lege ex duobus. Item ab vno vel contra vnum facta cõuẽtione interruptio omnib. vel cõtra omnes fiebat. vt C. eodem, lege finali. quæro cùm hodie quasi diuersa sunt, vt dixi hic, an prædicta iura seruentur, & an sint correcta: Respond. legem ex duobus. ff. e. non puto corrigi. C. eo. l. fi. sed quod dixi quod vno conuento alter interim nõ cõueniebatur, hoc determinatur ꝑ hanc l. vt oẽs conueniantur si sunt soluendo.

Expressum plus tacito operatum.

† D. xv. k. Ia. CP. Dn. Iustiniani. P. P. Aug. anno xiij. Actione. V. C. Coss.

NOVELLA XCIX.

¶ *Duo rei promittendi constituuntur, si ad iectum fuerit vnumquenque in solidum teneri: quo casu vtroque soluẽdo existente & præsente, quilibet conuenitur pro parte: & negotium communiter examinatur, & fertur sententia. sed alio non existente soluendo in totũ, vel in partem: vel si est absens: conuenitur alter insolidũ, vel in eo quod alter soluere non potest: & per iudicẽ ordinariũ ad iudicem venire cõpellitur, his omnibus in futurum obtinentibus. Bar.*

¶ Imperator Iustinia. A. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorũ præfecto iterum exconsuli ordinario, & patritio.

Nouimus pridem ponẽ tes legẽ de electione a mandatorum b & fide iussorum & sponsorum multas habentem & in commune vtiles nostris subiectis legislationes c. In præsenti verò & aliud nobis visum est, egere d quadam explanatione & incremento e non ex genere, neq; vsu imperfecto f, & inutili consistente. Si quis enim alterna g fideiussione h obligatos sumat aliquos: si quidem nõ adiecerit oportere & vnũ horum insolidũ teneri: omnes ex æquo conuentionem sustinere i.

¶ Si verò aliquid etiam tale adiiciatur, seruari quidem pactum k: non tamen mox ab initio vnum quenque in solidum exigi, sed interim l secundum partem qua vnusquisque obligatus m est: cedere n autem eũ & contra reliquos actionẽ si & idonei sunt, & in eo loco. & si hoc ita se habere videatur o: si quidem idonei sint, & præsentes inueniãtur, illos periclitari complere p in singulos q in propria parte quòd sub alterna promissione creditum est, aut ex quo omnino r obligati sunt, & non cõmune debitum proprium cuiuspiã fieri onus. Si verò minus idonei se habere reliqui videãtur, siue omnes, siue quidã, siue in partem, siue in solidum: siue absentes s fortè: in illud tenere, quod accipere ab aliis non potuit t. Si enim & illi seruabitur pactionis modus, & nullum v sustinebit dãnum actor, licet aliquid x inter se illi pepigerint y ignorãte isto qui habet eos obligatos: & vnusquisque tenebit̃ in id quod ab initio scripserit: & artibus aut dolis aut transactionibus præuaricari quæ constituta sunt, non finendos. Sin autem iisdem commorentur vtrique, aut omnes locis: fanciṁ⁹ negotij iudicẽ deducere z illos mox & communiter examinare negotium, communiter autem ferre sententiam. Sic enim a & rei omnes obligabuntur b & substantiæ eorum qualitas examinabitur: & de bitum similiter quidẽ secundum legum ordinẽ procedet. ¶ Si autem nõ administrator c sit cautæ iudex, sed alter aliquis: damus licẽ tiam aut in competenti iudici interpellationem suscipienti d, aut in prouinciis his denuntiatis clarissimo præsidi, aut competenti e iudici cogere per suum officium & illos f interesse lꝭ, & partem eius fieri: vt nullũ impedimentum huic nostræ legi fiat, his omnibus incipientibus in contractibus sequentis temporis, & ab huius legis dispositione: quod autem ante eam præteriit, positis pro his relinquimus legibus g, Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram constitutionem tua quoque celsitudo operi effectuique contradere festinet †.

DE TEMPORE NON SOLVTAE PECVNIAE h super dote.

TITVLVS X.

NOVELLA C.

¶ *Exceptio nõ numeratæ dotis olim toto tempore matrimonij, & eo soluto intra annum competebat: hodie verò si matrimonium intra biennium durat prædicta competit exceptio: & etiam eo soluto, competit intra annum, matrimonio verò soluto vltra biennũ intra decennium dicta exceptio viro & hæredibus eius competit. Bar.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

Omnes pecuniæ non numeratæ replicationes i subiectas in aliquibus casibus k non examinatas l nostræ reliquerũt leges, sed plixitatẽ earũ & effusionẽ abbreuiauimus, ne sua negligentia aut,

† Dn. xv. k. Ia. CP. Dn. Iustiniani. P. P. Aug. anno xiij. Actione. V. C. Coss.

† Speciem.

i ¶ *Mnes pecuniæ. Replicationes.*] i. exceptiones. Accur.
k ¶ *Casibus.*] vt in dote.
l ¶ *Non examinatas.*] ad plenum.

a ¶ *Nego*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Negotiis.*] ſ.in ſuis negotiis callidè vel negligẽter verſẽt hoſ:s.
b ¶ *Aliis.*] l.hominibus callidè vel negligenter verſa ndi. & ſic nõ. q tollitur materia peccandi.ſic inſtit.vt bon.rap.§.ſed ne, dum.
c ¶ *Semper.*] qm̃ poſt longũ tẽporis ſpatiũ nec documẽtis integritas, nec actis fides,nec ætas valet teſtib.ſuffragari: vt j.hæc cõſtitutio innouat conſtitutionẽ Al.
Item poſt tẽporis interuallum non eadem fides teſtibus habetur:vt ff.de cap.dic.l.ij.§.cauſæ.
d ¶ *Sancita.*]vt C.de nõ num.pe.l.in contractib. Accur.
e ¶ *Colligere.*] in libro R.deeſt.
f ¶ *Dabatur.*]vt C.ã dote cau.l.ſi.Accur.
g ¶ *Tẽpore.*] ſcilicet ſuſcipientes grauamen p̃ bationum.
h ¶ *Matrimonij.*] quod durauit tantummodo p̃ biennium,ſcilicet, vt dictum eſt.
i ¶ *Queri.*] aliàs conqueri toto tempore matrimonij , vt hic , & etiam poſt ea per tres menſes, vt infrà. §. ſi verò vltra biennium.
k ¶ *Tranſmittere.*] ſ. ad hæredes,vt hic,& C. de nõnum.pec.le.ſi intra.§. ſin aũt. & l. cum vltra.
l ¶ *Taciturnitate.*] imò videtur quòd ſtatim ſibi præiudicet : cum ex cauſa fuerit cõfeſſus:vt C.ã nõ num.pecu.l.gñaliter. & ff.de pro.l.cũ de indebito.§.finali quæ ſũt cõtra.Sed ſpeciale in dote vt nõ ſtatim præiudicet eõ feſſio:licet ex cauſa ſic é ſpecialẽ in mutuo ĩ odiũ creditoris , vt totũ poſt biennium præiudicet,vt C.de non.nume.pecu.l. contractibus. in principio.Accur.
m ¶ *Diligentia.*] Not.exceptiones nõ in pœnam, ſed propter ſubiectorũ libertatẽ inductas:vt nõ omni tempore de ſuo iure dubitent:vt inſtit. de vſucap.in prin.
n ¶ *His valentibus.*] nã à §.ſi ergo.vſque huc dictum eſt quando ſolutũ eſt matrimoniũ morte viri vel vxoris.Accur.
o ¶ *In literis eſſe.*] not. querelam non numeratę dotis in ſcriptis fieri debere.ſic & in atteſtatione filiis furioſis facta: vt infrà , cum de appellat. cogn.§. ſi quis de prædictis.ſic etiã in libello eſt ſcriptura neceſſaria , vt ſupra de exhiben.§.ſancim*.collat.v.& C. quãdo li.prin.da.per totum. ſic & C.de mand.prin.l. j.regulariter aũt etiã ſine ſcriptura:vt C.ã pact. l.pactũ. Ité not. quod ſi fiat in iudicio, debet inoteſcere mulieri vel ei qui dotẽ conſcripſit. ſic & infra de litigoſis. §. omnem verò.in prin.
p ¶ *Valere modo.*] ſcilicet,mulierem,cùm ignoret: vt ſubiicit.
q ¶ *Generaliter.*] repetit breuiter quæ dixit & addit parũ j. ſcilicet, de tribus menſibus.& not.quod hic ſumitur authen.quæ eſt C.de dote cauta non num.pec.l.ſuper.l.fin.

calliditate forſan negotiis a fruantur homines, & cauſas præbeãt aliis b nõ enim ſub æqualitate ſempere probationes erũt eas exhibere volentibus,multa quoque tempus refutat. Quapropter benefaciẽtes abbreuiamus quibuſdam caſibus pecuniæ nõ numeratæ querelas:quas licet ex iis, quæ à nobis iã ſancita ſunt,colligere c .Quia enim omne tẽpus matrimonij dabatur f viris donec matrimonium cõſtaret, queri de nõ data dote:interpoſitio quoque maior facta eſt etiam poſt mortem virorum, vt & poſt repudium intra annum daretur querela : ideo exiſtimauimus breui & cõpendioſa lege velocem facere & pecuniæ non numeratæ ſuper dote querelam, & liberare à probatione mulieres in talibus ex longo tempore g .

¶ Si ergo annis duob.ſolummodò habeat aliquis vxorem , aut etiam his temporibus minus : & non accipiat dotẽ: nihil ex taciturnitate vir lædatur. neque hæredes viri,licet tacuerit ille : ſed intra annum alium querela moueatur. breuitas enim matrimonij h ad hanc nos legislationem vocat. Si verò maius biennio tempus, minus autem decennio matrimonium protendatur:damus marito queri i;& dicere non illatam ſibi dotem , aut in partẽ,aut inſolidũ, & ſi hoc fecerit,tranſmittere k querelam,ſemel marito querente, & muliere, quia dedit,non probante.

¶ Si autẽ neque intra decennium queratẽ:taciturnitate l mariti auferimus querelam,neque ei poſt decennium hoc agere ſinemus , nec annum dãte vlterius hæredibus eius. ſitq; in hoc noſtra aduerſus aliquos pœna , ſed libertatis ſubiectorum diligentia m , Vbi enim licet in prolixo ſic tempore decennij dicimus proponere querelã : ſi tacere elegerit palam eſt voluiſſe, vel ſi non accepit dotem : omnino eũ aut ſuos reddere hęredes his valentibus n & ſi repudio ſolui cõtingat matrimonium : in nullo diſcernentibus nobis ſiue mulier tãquam dotem offerens conſcribat, ſiue pater , ſiue alter quiſpiam pro ea : tempore in omni caſu tali ſicuti prædiximus , extendente ſuos effectus,& dante vel perimẽte querelam. Conteſtationem verò dicimus non in ſermonibus ſolùm (ſæpe enim indignationis aut alterius incidẽs occaſio talia quædam virum præparat dicere:aut etiam ille quidem dixit nihil, teſtes autem redempti hoc mẽtiuntur) ſed oportet conteſtationem in litis eſſe o . Si autem etiam in iudicio eam aliquis fortè facere voluerit : oportet omnino innoteſcere mulieri,aut ei qui dotem omnino offerre conſcripſit, nam nihil eſt quod prohibeat maritũ in ſemetipſum hoc agere , & queri quaſi: & partem quidem mulieris quod agitur,ignorare:prouidentiam verò ſui etiam ponere nullo valere p modo: & quia vel ab eo querela facta eſt,neſcire.

¶ Generaliter q igitur dicendum eſt intra bienniũ quidem matrimonio ſoluto ſiue morte ſiue repudio, & ipſi marito de nõ numerata pecunia licere queri , & hæredi eius intra alium annum. Si verò vltra biennium vſque ad decem r annos matrimonium extendatur, marito damus querelam s & hæredi eius intra menſes tres. Si verò tranſcurrerit t decennium , tunc neque marito,neque hęredibus eius querela erit,tempore ad omnia ſufficiente mulieri. Et ſi quidem intra ætatem maritus ſit , & non queratur v ; tantum ad in integrũ reſtitutionem x ei damus tempus, vt tranſcendat y duodecim annos à tempore nuptiarum z ,

¶ Nouimus enim eos, qui vehementer citius contrahunt nuptias, nõ minus quindecim annorum a ad hoc ꝓcedẽtes, qua de re tranſit quintum & vigeſimum annum:& erit poſsibile intra vigeſimum ſeptimum b annum queri de non numerata pecunia dotis , moriente quoque eo intra prædictum tempus c ,hæredes habere d annum e ad querelam. Si autem minores ſint non querentis hæredes , ſiue maioris, ſiue minoris : quinquennium habeant ſolũmodò ad mouendam querelam non numeratæ pecuniæ , ſufficiente tempore , & non expectante exitum f omnium minorum temporum g: quod nos ad præſentem legem

r ¶ *Ad decem.*] non eſt exclusiuum.Ioan.
s ¶ *Querelam.*] ſc ilicet dum viuit.
t ¶ *Tranſcurrerit.*] vel tranſierit.Accur.
v ¶ *Et non queratur.*] id eſt,conteſtationem ſecundum quod ſupra dictum eſt,intra tempus non oppoſuerit.
x ¶ *Reſtitutionem.*] hãc reſtitutionẽ putat Io. q̃ ſuo iure habeat minor. & ſi eã non petat,ſed directè hãc exceptionẽ ꝓponat.ſed hæc litera aptè dicit contra.vñ ſecus putò q̃ ſ.petatur per officiũ iudicis,vt ff. de min. l.qđ ſi.in fi.& hic cũ ſcripſit ſe dotem accepiſſe poſt cõfectionẽ dotaliũ inſtrumẽtorũ. ſi verò ante confectionẽ,nõ eſt ne ceſſaria reſtitutio : cum except.habeat iure communi ſicut q̃libet maior. Sed certè licet habeat exceptiõ iure communi.tamẽ reſtitui poteſt ſecundũ Azo.vt ff.ã nõ.l.in cauſæ.ij.§.Pomponius.Acc.
y ¶ *Tranſcendant.*] ſ.iuſ cõmune vſq;ad an.xij.vltra xij.non audiatur.Ac.
z ¶ *Nuptiarum.*] contractarũ ſecũdũ M. arg. C. de nup.le.ſancim*.& ſic poterit opponi intra xxxvij.an.vna die min*,ſiponas maritũ in vltima die xxv.anno. cõtraxiſſe vel dic contrahendarũ ſecũdũm.Bulg. vt ꝓbatur p hęc verba, nouimus enim eos,&c. & ſic vſq; ad vicesimũſeptimum annum vna die plus.nã à xv.an. completo in antea fit cõputatio. Item contra M. facit apertè hic.vt dicit. & ſi quidẽ ſit maritus intra ætatẽ:& non queratur,nam & ex hoc oportet intra ætatẽ tẽpus exceptionis cucurriſſe , & eũ nõ fuiſſe cõqueſtum, qđ nũquã dici põt eo caſu quando in vltima die xxv.an. cõtraxit.cũ non poſſit exceptio tã breui tpe finita eſſe.ſ. vna die. Sed nõ attẽditur ſm M. niſi q̃ conceſsio fieret in tra ætatẽ. ſed certè imò eſt attendendum etiã q̃ ſit præſcriptio cõplera: vt prædicta litera dicit. & ſic etiã ſecũdũ eũ eſt diceret vſq; ad xxxvj. à. produci. oportet q̃tamẽ ſi intra xxv. antequã potuerit exceptio cucurriſſe.& ita ann.xxv.vſq;ad xxxvij.an.vna die minus ad plus proceditur, etiã ſecũdum M. ſed nos B. ſententiam probamus.
a ¶ *Quindecim annorum.*] de conſuetudine fortè aliud de iure.vt inſtitu. de nupt.in princ.
b ¶ *Intra viceſimũ ſeptimum.*]ſ.citra vel ſecundùm Io.etiã pone,pprie.
c ¶ *Tempus.*] xij. ſ. an.
d ¶ *Habere.*] ſ. maiores.
e ¶ *Annũ.*]ſpeciale. nã habere regulariter quis debet qđ defuncto ſupererat ſecũdũ oõs. Azo.
f ¶ *Exitum.*] id eſt, non conſiderabimus quantum moricnti vel ſucceſſorio ſuo ſupereſt tempus.
g ¶ *Temporum.*] nam ſemper tempora prædicta ſeruabimus.

a ¶ *Mouit.*] sũt ergo hic minori ſex ſpecialia. Primum vt licet hæc præſcriptio ſit tẽporalis , ſ. anni vel triũ menſiũ : vt ſupra, proximus tamen currit minori.vnde reſtitutio neceſſaria eſt : vt hic,aliàs ꝓtra:vt C.in q̃b* cauſis in integrũ reſtituat,nõ eſt neceſſe.leg.ſinali. ſic eſt in q̃buſdã aliis caſib.ſpeciale:qđ dic vt ſupra de hæredib* & falcidiis.§.pupill*. Secũdũ quia alias reſtituitur minor intra tempora ꝓſtituta à iure , ſcilicet xxix.ann.vt C.de tpe in integrũ reſtituto. lege ſinali.hic aũt intra xij.anno. Tertiũ quia aliàs incipit quadriennium elapſo viginti quinque annorum:vt ff.de minorib*,lege interdum. hic autẽ à tempore nuptiarum contractarum ſecundùm M. vel contrahendarum ſecundũ nos. Quartũ quia maior minori ſuccedens habet quadriennium:ſed hic habet annum quantumcũque ſupererat defuncto. Quintũ quia minor minori vel maiori ſuccedẽs habet ſua tpa ratione ſuæ ætatis,& poſtea quadriennũ: hic autem quinquennũ eſt. Et ſextũ quia hoc quinquennũ currit in minori ætate huius ſuccedẽtis adeò vt non reſtituatur, aliàs contrà : vt ff.de mino. l. etiam ei.

† Aliàs quod ei etiã reſtitutio in integrum dabit.

b ¶ *Muliere namque.*] mulier nupſit viro habẽti quatuordecim annos, ex eo concepit: & duranit matrimoniũ per quatuor annos:deinde vir dẽceſsit.& poſt mortem eius elapſi ſunt viginti anni . & tũc agit de dote mulieris.ſed filius quem ex dicto marito habuit, exceptionẽ opponit ratiõe ſuę ætatis:&ſic poſt vigintiquatuor annos à tẽpore cõtracti matrimonij.& dicit mulier ex dẽmque mater quod nõ poteſt:cum tãtum quinquennium habeat poſt mortem patris.
c ¶ *Viceſimum.*] aliàs xxx. & ita dices durare matrimonium quatuordecim annos.
d ¶ *Mouebat.*] ſcilicet filius defuncti.
e ¶ *Contra matrem.*] ſcilicet marito vel maiori vel minori.

¶ NEQVE VIRVM quod ex dote eſt, neque,&c.

f ¶ *Vel.*] pro etiam:
g ¶ *Solo.*]& non proprietate. & hæc prima pars expeditur j.eo.vſque ad §.illud.

NEQVE VIRVM quod ex dote eſt , neque mulierem ex ſponſalitia largitate lucrũ proprium habere: ſed ſeruare dominium ſuis filiis,vel f ſi ad ſecundas nuptias non veniant, vſum ſolo g in lucro conſiſtente: & vt repudio tranſigentes nuptias,lucrantes aut dotem,aut ante nuptias dotationẽ,& ipſis ſimiliter dominiũ ſeruent filiis: vſum habente perſona cogenda filios alere h , ſi vero bona gratia ſoluantur nuptiæ,& vi deantur occaſione damni detineri quædam: & hæc arte perimenda quæ detinentur,& filiis ſeruentur i .

TITVLVS I.

NOVELLA XCVIII.

Collatio octaua.

¶ *Matrimonio ſoluto morte,diuortio vel bona gratia, lucrum dotis , vel donationis propter nuptias debet ſeruari liberis illius matrimonij quo ad proprietatem, vſufructu ſolo lucrante retento : & quod ab altero coniugum queritur,retinetur,his obtinentibus ſiue coniuges ad ſecunda vota tranſierint: ſiue non. Bart.*

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni gloriosiſimo , Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconſuli ordinario,& patritio.

EA quidem quæ ſemper idem ſe habent legibus non egẽt variis ſimplicitatem,& quod ſine k vllius diuerſitatis miſtura eſt continuè poſsidentia, & vtentia legibus ſempiternis ac ſacris nulla correctione egentibus. Quod autẽ ſecundùm nos eſt in redundationis comprehenſum tumultum l , gubernatiua indiget ſapientia : ex legibus ſuperueniente negotiis m, Vnde quoniam nos neque ad iudicia n ſegnes , multis interpellantium cauſis , ſingulis quidem medemur , comprehendentes autem vnamquanque quæſtionem dubitatam à nobis & iudicibus noſtris per legislationem quæ oporteat agi generaliter in vnaquaque quæſtione , exponimus. Itaque illud ante omnia viſum quidem eſt forſan eſſe priſcis legislatoribus non ſine quadam diuiſione, nobis autẽ putatum eſt bene ſe habere temperata lege ad ſimplicitatem cauſam tranſponere,& tunc inchoante & nihil perſcrutãte horum, quę prius terminata ſunt o ; quoniam & nobiſſimis pridem non diſcẽtibus p de hoc ipſo quæ legib. viſa ſunt meliora ſecunda , (nuptialibus nanque lucris ſiquidem aliquis coniunctorũ ſeruauerit pudicitiam , manentibus apud ipſos validè , & eorum ſubſtantiis infixis : ſi verò veniat ad alterius perſonæ coniunctionem , ex prioribus nuptiis filiis ſeruandis q) ſimplici r quadam & meliori lege duplici hãc placuit interimere. Si enim ſecundis s miſta nuptiis mulier , aut etiam vir fortè ad ſecundam reſpiciens coniugem quæ ex morte lucrata ſunt,aut etiam ex repudio fortè,ſeruat filiis , (cùm vtique forſan & alij erunt eis filij ex nuptiis ſequentibus)quomodo iuſtum eſt eos qui in ſolis filiis t legitimis moriuntur , non ſeruare eis lucra ex mortuis eorum parentibus , ſed aliis v ea tranſmittere ? Scilicet quid erit pretioſius x filiis y parentibus non ingratis. Propterea igitur ſancimus ſi mulier moriatur,& eueniat lucrum fieri viri dorem:hanc omnino ſeruare filiis,ſiue ad ſecundas veniat nuptias , ſiue etiam z non. Et ex diuerſo ſi mortuus fuerit vir,mulierem antenuptialis donationis

h ¶ *Filios agere.*] & hoc expeditur infra eodẽ. §. illud. vſque ad §.finalẽ, qui incipit,nouimus. Accurſius.
i ¶ *Seruentur.*] & hoc expeditur infra eodẽ. §. finali.
k ¶ *Tumultũ.* id eſt,redundat in tumultum:quia adhuc vacillat apud homines.
l ¶ *Negotiis.*]datiui caſus eſt.
m ¶ *Iudicia.*] ſubaudi circa.Accur.
n ¶ *Terminata ſient.*] id eſt,ſtatuta ab aliis principibus & à nobiſſipſis.Alciatus.
o ¶ *Non diſplicentibus.*] id eſt , non diſplicuerũt ſecũda quæ viſa ſunt nobis meliora legibus primis, ſcilicet tractantib* de hac materia & ſic participium in verbũ reſoluitur.& ſic not. qđ corrigit ſeipſum. ſic ſupra de nuptiis.§.primo.collatio.quarta.& infra: vt fratrũ filij. in principio collationis nonæ. lex enim antiqua idem quod hic dicit,vt C.de ſecũdis nuptiis.lege quoniã.§.ſinali.& l. hac edictali. §. fin. ſed alia ſupra ď nup. §.ſi verò.diſtinguit.nunc aũt dicit indiſtinctè: ſed per aliã infra. vt fratrũ filij.colla. ix. diſtinguit, vt iam dices.Accur.
p ¶ *Seruandis.*] lucris.
q ¶ *Simplici.*] hæc ſcilicet quæ eſt melior antiqua duplici.
r ¶ *Secundis.*] ſcilicet pauperibus.
s ¶ *Solis filiis.*] ſcilicet exiſtentibus ex primo matrimonio.
t ¶ *Sed aliis.*]ſcilicet extraneis.
v ¶ *Pretioſius.*]quã huiuſmodi lucra ſupradicta eis ſeruari à parentibus.
x ¶ *Filiis.*] ſc.prænominatis.
y ¶ *Siue etiam.*] ſed hodie cõceditur viro & vxori virilis portio ſecũdum numerum liberorum : vt aliquid amplius ſic ei, quæ non nubit, quam ei quæ nubit.&ſic iſta per aliã determinatur & corrigitur,vt j.vt fratrum filij. §. quia vero. collatio. nona. quæ eſt contra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Lucra.* Scilicet sanci mus seruare.
b ¶ *Constitutum.*] dicimus.
c ¶ *Et in omne.*] scilicet lucrum. Ale.
d ¶ *Pendente.*] scilicet, matrimonio: quia vnus cõiugũ superest, vt subiicit. & sic trãsit de plurali ad singularẽ. Azo. cũ dixerit prius matrimoniis nunc matrimonio. & fm Al. dic quòd pendet superstite illo qui secit lucrũ. Et sic not. qđ dicitur pendere matrimoniũ vno tantum superstite.Accur.
matrimoniũ vno tantum superstite pẽdet.
e ¶ *Et aliis accessionibus.*] hypothecarum, quã in bonis seruãtis eas possunt vindicari filij: vt C. de secundis nuptiis, lege hac edictali. §. vltim. fructus sunt eius qui seruat. Accur.
f ¶ *Denuntiatum.*] scilicet a nobis. Accur.
g ¶ *Alterutros.*] id est inter se, vel adinuicem diuerterint.
h ¶ *Mendicantes.*] scilicet filij.
i ¶ *Vehementioris.*] id est, durioremꝑnam in ferente. Accur.
R ¶ *Conuenti.*] quasi dicat conuenti sumus per interpellationẽ fortè ad id quod melius se habeat. Accur.
l ¶ *Lucrorum.*] lucra in iusta sunt lucrantibus ꝓpter solutionem matrimonij: vnde filio applicatur proprietas: vel subiicit ȝ. Azo.
m ¶ *Per transactionem.*] quia vnus coniugum commisit delictum quare ab altero sit repulsus.
n ¶ *Per modum.*] quia vnus repellit aliũ sine causa: sed in sequenti §. nouimus. loquitur quando bona gratia.
o ¶ *Erubescentes.*] scilicet, parentes. & dic qꝺ filios est accusatiui casus: & cõstrue sic: & parẽtes nõ erubescẽtes filios dent actiones, &c. Azo.
p ¶ *Digna amissione.*] id est, quia vir cõmisit ea propter quæ est dignꝰ vt donationẽ amittat. & idẽ in vxore subiicit, & si nõ cõmittat, secundùm Azo. vt ȝ. prox. §. dicit. Accur.
q ¶ *Muliere.*] repete cõmittente.
r ¶ *Casu.*] id est, amissione.
s ¶ *Mensuram.*] Not. filium ali secundũ substãtiam patris. quod facit ad id quod dicimus ff. ad Macedo. l. sed iulia. §. qđ dicitur. Accur.
Filius secundũ patris facultates ali debet.
t ¶ *Recedere.*] i. redire.
v ¶ *Quasi damni.*] scilicet, dati à viro vxori, vel econtra.

lucra a propriis filiis seruare: vsum quidem lucrorum ex nuptiis apud eos constitutum b, proprietatem verò eorum filiis omnino seruandam: his quæ super patentibus ad secundas venientibus nuptias sancita sunt, in suo ordine seruãdis: & hoc valere matrimoniis quocunque modo solutis, ab hodierna die, & in omne c quod sequitur, & his matrimoniis quæ iam soluta sunt quidem: siue morte, siue quolibet alio modo, adhuc autem pendentes d, eò quod vnus superstes sit. Nã si ambo defuncti sint: hoc hæredibus non damus: sed tanquam semel terminatum, veteribus relinquimus legibus.

¶ Illud certum est quia dum semel fuerit filiorum, & proprietatem lex deferens eis præstiterit, tunc in successionibus & aliis accessionibus e, ita & in his erit, sicut & in prioribus sancitum est filiis, qui propter secundas nuptias parentum, lucrum aliquod ex legibus sunt potiti.

¶ Illud quoque ex quadam causa denuntiatum f nobis, ad legislationem deducere existimauimus oportere. Quia enim transegerũt quidem inter alterutros g & vir, & vxor: filios autem qui eis erant ex matrimonio, despexerunt eos ambo, & circumibant mendicantes h: propter ea iudicauimus vehementiori i quidem fortè, conuertenti k ad melius se habens vti lege: vt timore scilicet pœnarum quiescant, aut lucrorum l causa iniustorum matrimonia dilacerare, aut etiam proprios negligere filios. Si enim omnino aut per transactionem m, aut per modum n alium separetur matrimonium: si quidem non sunt filij, maneant priora in suo ordine. Si verò filiis existentibus fiat hoc, & neque filios erubescentes o dent tamen occasionem spontaneam & transactionis, & per consensum factæ, aut etiam inuitæ, forsan peccante viro, aut committente digna amissione p antenuptialis donationis, aut muliere q digna casu r dotis: neque vir dotem lucratur, neque mulier antenuptialem donationem, sed repente casu procedente aut dotis, aut antenuptialis donationis, proprietatis lucrũ mox ad communes veniat filios, & eorum fiat: vsu solo apud transigentes manente: cogendo tamen eo, qui vsum lucretur, filios ex eo matrimonio & alere, & alia omnia ministrare eis secundum lucratæ substantiæ mensuram s.

¶ Nouimus autem aliquid etiam tale factũ: quia & bona gratia dissolui matrimonia, & recedere t quidem antenuptialem donationem ad eum qui conscripsit, dotẽ verò ad eam quæ obtulit, tamen occasione quaũ damni v, & aliarum causarum, auri quantitas nõ mediocris vtrique data est parti, vt non videretur hoc nuptiale lucrum: neque seruaretur filiis secũdùm de hoc leges: sed extrinsecus accedens quasi ex alia causa, luerũ fieret eius: qui accipere hoc egit x, Ideoque ex hac arte factam curantes læsionem, sancimus, vt vel si quid tale fiat, & adueniat alteri ali quod lucrum: & hoc similiter seruari filiis, proprietate quidẽ mox veniẽte ad eos, vsu verò solo apud lucrantem constituto. Sic abstinebunt omni vitio: sic omni desiderio irrationabili: sic nec inuiti, nec sponte suis nocebunt filiis: sed erunt temperati maximè quidem circa suam castitatem: deinde etiam circa matrimonij affectum quem competens est habere eos qui semel cõiuncti sunt alterutris. Res est & castitate plena, & bonis moribus congrua: & paterno maternóque affectu plena, vt quod eis parentes sponte non seruant, hoc post Deum, qui est communis omnibus pater: (dicimus autem y qui imperium habet) per legem iis, qui à parentibus læsi sunt, seruet: vt hic quoque ea quæ de lucris & successionibus pridem dispositæ sunt, teneant. nihil z enim eorum innouamus, præter illa sola, quæ expressim in hac lege conscripsimus. Quæ igitur placuerũt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem tua celsitudo operi effectuique tradere festinet. Da. xv. kal. Ian. C P. Imp. Dn. Iustin. P. P. Aug. anno xij, † Iustin. V. C. Coss.

x ¶ *Hoc egit.*] id est, curauit.
y ¶ *Dicimus autem.*] no ea principem omnium patrem & legis: vt supra de incestis nup. §. dubitatum.
z ¶ *Nihil.*] Not. omnia telligi remanere quæ expresse nõ corrigũtur. sic C. de appel. l. precipim*. in fine, & supra vt determinatus sit nu. cle. in fin. coll. j. Accur.

† xiij.

DE APPELLATIONIBVS a.

TITVLVS II.

NOVELLA XCIII.

¶ Si in medio causæ appellationis ad arbitros itum sit: licet decies milies biennium cucurrerit: non impeditur quis appellationem prosequi, nisi finito tempore compromissi biennium sit elapsum. Ang.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni glorioſissimi per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconsuli ordinario, & patritio.

SVbiectorum b nostrorum interpellationes legũ nobis præbent occasiones pro salute subditorum conscribendarum. Additionem namque nobis quidem patronus c fecit, quia lege d volente appellantem: & per biennium tacentem, aut certè exercentem quidem, non tamen per exequentem appellationum cadere certaminibus, & confirmata sententia non posse vlterius procedere, & sed ratam fieri vtrique sententiam Hesychium e autem

a ¶ *De appellationibus.*

b ¶ *Subiectorũ.*] Sed quæ est differẽtia inter hũc titulum, & supra de appellationibus & alium de his qui ingre. ad appel. Respon. prim* ad appellat. tractat de principiis appellationũ: secundus, scilicet de his qui ingre. tractat de fine. hic aũt in cidenter positus fuit: nõ ex proposito. sed ex quæstione tali facta. vt in prícipio huꝰ cõstitutionis qua dicitur breuiter qꝺ si pendẽte causa appellationis cõpromittatur in arbitros tẽpus quod ibi fuit, nõ nocet exercitio, quod fieri habet intra annũ, vel biẽniũ: vt ȝ. de his qui ingrediuntur ad appellat. §. j.
c ¶ *Patronus.*] id est, ad uocatꝰ: vt C. de postulat. l. quisquis. Accur.
d ¶ *Quia lege.*] vt ȝ. de iis qui ingredi. ad appel. in princ.
e ¶ *Hesychium.*] id est, auunculum siue patruũ, qui vulgo dicit theius: vt ȝ. de hæred. quæ ab intestato. §. si autem defunctus. collat. ix.

† Ex hoc §. sumpta est authen. quæ est super l. ij. C. de tem. appel. & incipit, si iñ. in medio. & vide de materia huius autheo. in spec. ti. de appel. § nũc breui tenet transeũtes dum. ver. Item fallunt si tempori. vbi sunt cõtor. iuris ciuilis & canonici.

a ¶ *Aduersarios.*] inter se vel inuicem. Accur.
b ¶ *Litem.*] principalis causæ. Accur.
c ¶ *Additiũ.*] id est, condemnatum.
d ¶ *Recessisse.*] dixit aduocatus Hesychij.
e ¶ *Ex cõscripto.*] id est, ex cõmuni scriptura & volũtate arbitros elegerunt. Accur.
f ¶ *Ex cursu temporis.*] Not. nõ lædit ex temporis cursu q. negligẽs nõ fuit: vt supra de appellat. §. ij. & ꝺ iis qui ingre. ad appella. §. j. & infra vt cũ de appel. cog. §. j. coll. viij. & ff. de mino. l. ita vtile. & C. de inoffic. testa. l. contra maiores.
g ¶ *Si decies.*] sic ȝ. de hæ re. & falc. l. ad hoc.
h ¶ *Motæ.*] per contestationẽ, & sic sunt genitiui casus.
i ¶ *Non motæ.*] quia per contestationem non cœperat adhuc causa tractari apud iudicem appellationis: appellatum tamen erat.
k ¶ *Biennium.*] secus forte in causa criminali: vt ff. ad turp. l. ab accusatione. & l. ij. & C. ad turpilli. l. quamuis.
l ¶ *Iudices.*] i. arbitros, vt ȝ. posuit. & sic ponitur C. de arbi. in princ.
m ¶ *Iudicium.*] id est, arbitrium. Accur.
n ¶ *Credidit.*] id est, confidit quòd debet arbiter sumere causam.
o ¶ *Iudices.*] id est, arbitros.
p ¶ *Schema.*] id est, forma vel figura.
q ¶ DE TESTAMENTIS imperfectis à parentibus.

¶ *Et hoc dicitur vsque ad §. quia verò.*

r ¶ *Rerum.*] repete testamẽtis factis, id est, scriptis à filiis de diuisione rerũ coram parẽte factã de eius facultatibusꝰ, & subscripta. Sed P. hic scripsit malam esse hãc grammaticam & falsã. quia nõ tractat de testamẽtis filiorũ inter parẽtes, sed ecõtra. Sed certè it a recte intelligitur quod pater iusit i ter filios diuisionẽ fieri: & ipse subscripsit vt ȝ. e. §. vlt. Azo. vbi hęc secũda pars expeditur.

s *Constantino.* *Scripta.*]vt C. fa. erc. l. vlt.

¶ *Eas.*] i. eã, vel leges tſmiles, vel dic causas.
v ¶ *Existentes.*] i. supponere solennitati iuris cõmunis respectu filiorum: quia. &c.
x ¶ *Concedit.*] id est, remittit.
y ¶ *Valere.*] hoc iure ve teri videbatur, vt ff. de legat. ij. l. pen. §. mater.
z ¶ *Theodosius.*] s. con-

tem & aduersarios a eius exercuisse quidem litem b apud pedaneũ iudicem: addictũ c autem eundem Hesychiũ appellasse: & causam contigit recurrere ad tuam cognitionem: & dum lis in iudicio tuæ celsitudinis exerceretur, recessisse d quidem à certaminibus apud te gestis, arbitros autẽ elegisse communes ex conscripto e, & apud illos concurrisse & quædam exercuisse: postea verò neglexisse quidem electos arbitros non autem persecutos apud eos motam litem: sed transacto biennio vti aduersarios eius, quia non posit à condemnato exerceri in tuo iudicio talis lis: sed oportet eam cõfirmari semel biennio transacto: illum verò propterea non persecutum apud tuam gloriam, eò quòd litem apud electos diceret arbitros.

¶ Sancimus igitur † memoratum quidem negotiũ ex quo hæc nobis sunt nũtiata, nihil lædi ex cursu temporis f, neque ratam esse iudicis sententiam semel appellatione data: sed & exerceri apud tuam gloriam, & terminum legitimum susc ipere: etiã si decies g milies pluſquam biennij tempus excesserit, aut excedat. Deinceps autem in omni negotio in quo tale aliquid agitur, & in medio motæ h causæ apud iudicem appellationis, aut non motæ i, si aliqui eligantur alij, & propterea biennium k transeant, intra quod oporteat appellationis iudices litem decidere, & per quamlibet circunstantiam rursus reuertatur ad iudices l appellationis causa: aliis quidem omnibus liceat vti partibus, tanquam si eos non cõtigisset deserere quidem appellationis iudicium m ad electos autẽ venisse: non tamen posse vti, quòd biennium præteriit. Nam qui semel iudices alios elegit, non est iustum vt taciturnitatem culpet eius qui propterea læsus est, quia iis, quæ gesta sunt de electione iudicum, credidit n; & ideo non est executus, neque compleuit litem illic, eo quod apud iudices o illos sit exercitum negotium. Hæc igitur in omni negotio seruari apud tuum forum volumus, & in omni alio vbi secundum appellationis iudicatur schema p: quatenus nihil iniuste circa nostros subiectos agatur.

¶ Si verò etiam postquam deseruerint electos iudices, biẽnij trãseant tempus: tunc confirmari volumus sententiam secundum constitutiones de hoc factas à nobis. quod etiam deinceps in omnibus futuris secundum hos modos ne gotiis valere volumus, aliis nominibus quæ de appellatiuis certaminibus prisc is dicta sunt legibus, & à nobis in legum conscripta sunt codicibus in propria virtute manenti bus.

DE TESTAMENTIS imperfectis ¶ à parentibus in filios factis: & de diuisione rerum r à filius coram parente, & de eius facultatibus facta, & subscripta.

TITVLVS III.

¶ Volent in scriptis testari inter filios, si non est literarum ignarus, manu propria filiorũ nomina quotas & quantas non per signa, sed per literas totas designare debet, in quo libertas & legatum vxori & extraneis relinqui poterit. Ang.

¶ Imperator Iustinianus A. Basso magnificentissimo comiti deuotissimo domesticorum locum obtinenti Ioannis gloriosissimi prætoriorum præfecti, iterum exconsuli, & patritij.

AConstantino diuæ memoriæ lex scripta s est per antiquæ coniectutæ simplicitatem: porrò causarum varietas & natura eas frequenter mutans egere leges illas emendatione nostra præparauit. Dicit itaque lex oportere morientium voluntates quando sunt parentes, omnibus modis inter filios tenere, & tamen eos erubescit parentes existentes t: quia eis & claram rerum concedit x significationem, dicens, & si non manifestæ sint eorum dispositiones, apparuerint autem ex quibusdam iudiciis & coniecturis & qualibet scriptura: & sic eas valere y, & hoc in suis & emancipatis filiis. Insuper & Theodosius z decreuit a non in patribus solùm hoc disponens, sed etiam in matribus & ascendentibus vtriusque naturæ. Hanc apprehendentes licentiã homines in tantam ingressi sunt obscuritatem, vt diuinantibus magis quàm interpretantibus hæc egerent. Itaque neque personas scribentes b, neque rerũ dicentes notitiã, & fortè nec quantitatem: tamen dignantur coniecturis & verisimilium ratione talia c permittere.

¶ Nos igitur omnia clara d & aperta consistere volentes (quid enim † sic propriũ est legũ, sicut claritas, maximè super defunctorũ dispositionibus?) volumꝰ, si qs literas sciẽs, inter suos filios e voluerit facere dispositio nẽ f primũ quidẽ eius subscriptione tẽpus g declaret, deinde quoque filiorũ nomina propria manu h, ad hoc vncias i in quibus scripsit eos hæredes, nõ signis numerorum k significandas: sed per totas literas declarãdas: vt vndique claræ & indubitatæ consistant. Si verò etiã rerum voluerit facere diuisionem, aut in quibusdã rebus certis, aut oẽs aut quasdã institutiones statuere: & harũ inscribat significationes: vt eius literis omnia declarata, nullã vlterius cõtentionem filiis derelinquãt. l Si tamẽ aut vxori, aut extraneis personis aliquibus voluerit reliquere legata aut fideicõmissa, aut libertates, & hæc propria scripta manu, dictáque à testatoribus coram testibus, quoniam omnia consequenter in dispositione posita ipsi & scripserunt, & volunt valere: sint firma: nihilò minuenda eo quòd videantur in charta

t Videmultra dicta ff. legibus dist. iiij. & in istis vbi per hęc rum Augustinum.

a ¶ *Decreuit.*] vt C. de testa. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto.
b ¶ *Scribentes.*] i. personis scribentibus, & sic ꝺ aliis accusatiuis hic positis, vt omnes in datiuos casus conuertãtur, & regant à verbo ꝓmittere.
c ¶ *Talia.*] id est, facere fieri testamentum.
d ¶ *Clara.*] not. leg. claꝝ esse debere. & ideo cũ magna fit deliberatiõe: vt C. de le. & com. l. humanũ. sic ff. de insti. l. sed & si pupillus. §. proscribere.
e ¶ *Inter filios.*] ergo vbi extraneo relinquit, tria exiguntur, qꝺ scribat, & per consequẽtiam quòd dicat idipsum qđ scripsit coram testibus, Item quòd in fine ponat gṽalem clausulam exclusiuam quæ dixi & scripsi, volo seruari: in filiis primum exigitur tantum, sicut in nouellis. Azo.
f ¶ *Dispositionem.*] i. volũtatem. in libro R.
g ¶ *Tempus.*] ff. declarandi ȝ. proximè.
h ¶ *Manu.*] s. scripta fuerint.
i ¶ *Vncias.*] vbi in quotis partibus instituit: idẽ & si in certis rebus, vt subiicit. Accur.
k ¶ *Numerorũ.*] signa numerorum sunt hæc v. & x. & xx.
l ¶ *Derelinquãt.*] & sic va

Universidad de Deusto
Biblioteca

iet. & no. qbi hæc solennitas sit, nō oportet filiis subscribere, & alias fieri solēnitates de quibus dicitur ī de trin. & se. §. & qđ sæpe. col. iij. vt patet ex continuatione quam fecit, videlicet de illa autē. ad istā, vt C. de test. l. hac cōsultissima. in auth. qđ sine. Itē no. q tam hāc quam prædictā auth. ī. de trin. & semi. intellexerūt Io. & Bu. & Azo. lo qui quando paterfāmi. facit testamentū in scriptis: si autē condidit nuncupatiuū, cur exigetur subscriptio cū ibi nulla sit scriptura, ideōque ibi veterē l. seruat quādo fit nuncupatiuū, vt quoquo modo sufficiēti indicio posit ꝓbari veritas ei[9], vt C. de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ex duobus tamē testibus marib[9] vel fœminis, vt ff. de mi. test. l. Lucius. j. respon. licet aliàs fœminæ repellātur, vt ff. de testa. l. ex eo. & sic patet ꝙ tantum in testamento in scriptis derogatur prædictæ l. de testa. per istam. sed M. putabat in totum ei de rogatum, dicens vt hodie nō posit pater minus solenniter inter filios testari. nisi subscriptio fiat ab ipso vel liberis, vel omnia declaret ꝓ consequentiā, vt hic. & exigebat numerum vij. testiū, vt in perfecta volūtate: quia & extraneis dicit posse legari.

a ¶ *Obseruationem.*] id est, subscriptionē testiū, & signaculorum.

b ¶ *Præbitā.*]per linguā & manum testatoris.

c ¶ *Schema.*]Istud dic secundū prędictū schema.

d ¶ *Commutare.*] quam prius disposuerat.

e ¶ *Agere.*] i. voluntatē mutare si vult.

Testamentū vt rumpatur, duo requirūtur.

f ¶ *Expressim.*]ergo sūt duo necessaria vt rūpatur testamētū prędictū, s. quōd dicat expresē se pœnitere testamēti, & illud mutare, vt ff. ad legatis iij. l. si quis. in prin. ꝙ valet notare adrescripta cōtra ius elicita ꝙ valeant si expresim dicat nō obstante l. tali. Itē secundū est necessariū ꝙ aliud perficiat, vt inst. quib[9] modis testa. infir. §. fin.

g ¶ *Voluntatē.*] s. minus solennem inter liberos.

h ¶ *Perfecta.*]hæc solennitas sortè exquirit cū extraneos instituit hæredes in secūdo testamēto, non filios: vt C. de test. l. hac consultissima. §. ex imperfecto.

i ¶ *Præparātes.*] scilicet patres.

k ¶ *Eos.*] scilicet filios, vt subiicit.

l ¶ *Subscribere.*]filios vt subiicit. Accur.

scripta, reliquā obseruationem testamentorum non suscipiētia, sed hoc solùm immutetur †, ꝙ eius manus & lingua habet omnē virtutem chartæ præbitam. b.

¶ *Testamentum conditum inter liberos, licet imperfectum, ita demum rumpitur per secundum, si testator designat expressim coram septem testibus adhibitis nolle valere primum quod fecerit: & aliud solenne condidit scriptis vel sine scriptis. Ang*

¶ Et si quidem vsque ad mortem maneat hoc schema c, null[9] post eà deducet testes, quia voluit fortè talem volūtatem commutare d aut cōuertere, aut aliquid tale facere cui licuit rumpere quod factū est, & aliam facere voluntatē declarantem perfectam eius sententiam quam competit ualere. hoc enim concedimus ei agere e hoc ipsum expresim f significantem sub præsentia testium vij. quia & si fecerit quandam talem voluntatem g: non tamen eam valere vlterius vult, sed rursus vult aliam facere, & hanc aut in testamento perfecto faciat omnia testamentorum habente signa aut in non scripta perfecta h voluntate videri eum defunctū esse prioribus infirmis factis ex secunda eius scundū perfectum testamentum aut voluntatem dispositione.

¶ *Si pater bona diuisit inter filios, & filij in diuisione scripserunt, & promiserunt eā ratam habere vel simpliciter eam scripserunt, aut etiam solus pater diuisionem factam inter liberos scripsit manu propria, rata debet haberi hac diuisio. Ang.*

¶ Qui verò nouimus aliquos diuisiones facientes inter proprios filios, & præparantes i eos k his subscribere l: & hoc schema suscepimus. Si quis enim diuidat proprias res, & ipsos filios euocans, faciat subscribere diuisioni bus ipsis, & ratas eas iudicare, & profiteri m filios hoc secundum hunc habere modum: sit & hoc firmum in huiusmodi rerū diuisione n secundum nostram constitutionem quā ob hoc posuimus: quam in omnibus quæ in ea cōtinentur o, firmam esse per hanc legem sancimus. Si autem & in diuisione p ipse subscripserit q & clara omnia per subscriptionem suā fecerit, sit & hoc ratum: quoniā & hoc iam nostra legislatione r continetur. Palàm verò est, quia in talibus casibus valebit hæc lex quoscunque posteà moueri contigerit. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua gloria cognoscens, omnibus faciat manifesta: vt nullū lateant quę rectè & prouidenter pro nostris subiectis sancita sunt. Datum Kal. Ian. Constan. Dn. Iustiniani præfect. prætor. imperij anno xiiij. Basilio V. C. Coss.

DE RESTITVTIONIBVS.

TITVLVS IIII.

¶ *Hæres rogatus restituere quicquid de hæreditate supereſt tempore mortis, de tribus partibus hæreditatis sibi relictæ potest facere quod vult: quartam autem imminutam debet relinquere: nisi in certis casibus hic expressis. Item ab hæredibus debet præstari satisdatio de fideic. portione reddenda, nisi à testatore fuerit remissa. Bart.*

¶ Imperator Iustinianus A Basso magnificentiss. comiti deuotiss. domesticorum locum tenenti Ioannis gloriosiss. sacrorum prætoriorum præfecti.

NEgotiū audiuimus pro testamento dubitato: quod t etiā interpretari iustū v existimauimus, & lege cōprehēdere certissima: hoc quod nostræ consuetudinis est in negotiis motis ex legib[9] optimis accipere occasiones. Filios enim quidam suos instituens hæredes, deinde alterutris eōs filiis non existentibus substituere volens, iussit si cōtigerit aliquem eius filiorum, & hæredem † futurum, sine filiis humanam soluere vitam post exceptionem horum quæ ex lege debentur ei, ex eis x quæ ab eo y relinquebantur ei rebus, reliquas omnes res & iura quæcunque apud eum in tempore mortis inuenirentur, venire, & restitui ex his superstiti, aut eius filiis si etiā ipse moreretur: omni cessante inter eos propter memoratam substitutionem cautione & fideiussione in his eo morienti z, & vno quidem eius filiorum & hæredum filios habente, alio verò manente sine filiis, profiteri eum qui sine filiis est, is qui filios habet, vti a rebus, vtpote eas deterente b †. at ille vtens verbis testamenti, quia quicquid inueniretur in tēpore mortis apud eum, hoc eum restituere iussit: secundum hoc vult schema licentiam habere vti rebus sicut voluerit nulla prohibitione de eorum gubernatione illata ei. Nos igitur sumētes ex hoc occasionem existimauimus oportere & antiquam definitionē c, & deinceps discretionem hanc quidem definire, hanc autē purā hominibus reponere, & propterea lege causam comprehendere, vt discant homines omnem legis ordinem cum quo competit talia & discere, & iudicare. Nouimus igitur apud Papinianum sapientissimum dictum in decimonono libro eius quæstionum, vbi permittit alienationes in tali casu: illud solùm velut ex stu

m ¶ *Profiteri.*]s. faciat filios. ꝙ eas sic tenebunt.

n ¶ *Diuisione.*]nec enim aliquem instituit vel ex hæredauit: sed res singulares vnicuiq; assignat, sicut in cōdicillis solet fieri. vñ neq; cōsequētia literarū, vt s. neq; testib. est opus, dū tū de scriptura & subscriptione vel per testes duos vel per confessionem partium constet. Accur.

o ¶ *Quæ in ea continentur.*]quę est de trien. & se. §. illud. & §. quod sæpe. collat. iij. nō dicit qđ extraneis possit relinq.

p ¶ *In diuisione.*] facta aliis, vt consonet supra dictis. Azo.

q ¶ *Subscripserit.*] s. solus vel cum filiis P.

r ¶ *Legislatione.*] supra de trien. & semis. col. iij. §. & illud.

s ¶ DE RESTITVTIONIBVS, &c.

¶ *Sed quæ est differētia inter hūc titulū & supra de restitut. & ea quæ pa. col. iiij. & illum. de resti. fideic. & nomine fa. coll. ix. Respon. isto fit restitutio in morte testituentis, ităē verum quæ supersunt: in superioris fit statim vel prout voluit post testator. Itē omniū exceptā quarta, vt colligitur hæc differētia duplex ī. eo. §. nobis. in prin. inferior aūt de resti. fideicō. dicit de quodā testamēto & codicillo in quo singularia fuerūt relicta legata, & per fideicō. fuit rogatus qui habuit, vt non alienet: nō principaliter de restituendo, sed si alienet, ad aliquē perueniāt: vt in rub. ibi patet. Azo.*

† Aliàs, hęredum.

t ¶ *Negotium. Quod.*] s. negotiū vel testamentum.

v ¶ *Iustum.*] aliàs, in libro Azo. dignum.

x ¶ *Ex eis.*]aliàs ex his.

y ¶ *Ab eo.*] s. testante. Accursius.

z ¶ *Eo moriente.*] i. eo patre mortuo.

a ¶ *Nō vti.*] in lib. Azo. non est non. & idem est sensus.

b ¶ *Deterente.*]à detero deteris. vnde vestes detritę, id est, deterioratę,

c ¶ *Definitionem.*] quę definitio ī. ponitur secūdum Papiniani dictū, qđ reſpōsum inuenies insti. de fideic. hæ. §. sed quia. & ff. ad trebel. l. titius.

† Aliàs, deserente. malim aūt in accusatiuo vtrūuis legere.

Captiuitas aliquando habet fauorem.

In ænigma

a ¶ *In ænigmate.*]id est, in obscuritate: ꝙ nō potest sciri quādo fecit causa interuertēdi fideicom. vel non.

b ¶ *Ad soluendum.*]i. annihilandum. Accur.

c ¶ *Oneratus.*] s. fideicōmisso. Ala.

d ¶ *Talibus verbis.*]s. q tępore mortis inueniren tur, vt s. eo. tit.

e ¶ *Disposui.*] vtrum in retinendi causa fideicō missi fecerit vel nō: vt ff. ad Trebel. l. Titi[9] rogatus. & ff. de vsur. le. iij. §. nonunquam.

f ¶ *Sancita sunt.*] vt s. de rest. & ea quæ pa. §. j.

g ¶ *Subiacet.*]i. quale est in casu nostro.

h ¶ *Prioribus.*] id est, à prioribus, s. Papiniano & Marco. Azo ur.

i ¶ *Et ordine.*] s. visū est disponere.

k ¶ *Penitus.*] aliàs, amplius.

l ¶ *Existēs.*]i. si ipse dies est per se. aliàs sec[9]. vt ī. eo. §. si verò cōtigerit. & sic nota quod tres partes sibi assumit & hanc quartam solam restituit fidei commissario. sed quādo de tota restituenda rogatur tunc quartā sibi tres partes fideicommissario det: vt C. ad tre. l. j.

m ¶ *Ipsam quartam.*] quam debet restituere. & die contingat, i. tangat.

n ¶ *Dare.*] s. pro filia vel nepte quā necesse habet dotare, vel dic reddere a licui. vtrunque enim esse potest. Sed si dos data de sinat esse dos vt soluto matrimonio, nūquid reddit in causam restitutionis? Respond. non, argū. ff. ad Treb. l. hæredibus. §. fin. & l. mulier. §. fi. & eodē modo respō. si hoc idem quæratur in illa constitutione ī. de resti. §. quamobrē. collat. iiij. nā & ibi pro dote diminui de restitutione permittit.

o ¶ *Sponsalitiam.*)id est, dona. propter nuptias.

p ¶ *Nō habēs.*]idonea, s. ad dotē siue ad donationē spōsalitiæ largitatis.

q ¶ *Excipimus.*) quandō, s. non habent aliūde fortē: vt ī. dixi. Item nunqđ ecclesiæ simili modo dari poterit res huiusmodi? Respōd. nō, cùm hoc nō sit specialiter dictum. argu. ī. neque virū quod ex do. §. fin. i. fin. ista coll.

Itē not. ꝙ aliqua pro captiuis alienāt quæ alias non alienant. sic ī. de eccle. ti. §. iterdicimus. col. ix. & C. de sacr. eccl. l. sācimus. in fi. Itē in præcēdēti dicto not. qđ dotē fit alienatio quæ aliàs nō fieret. vt ī. de rest. §. quā obrem Accur.

r ¶ *Dicamus.*)id est, dedicamus.

dio in ænigmate a proponens, vt tunc oporteret prohiberi alienationes, cùm ad soluendum b fidei commissum, ex studio qui hoc oneratus c est, ad alienationem venit. Et tanquam philosophatus inter imperatores Marcus tali quodam propōsito casu viri boni arbitratum videri inesse talibus d verbis disposuit e,

¶ Nobis ergo rectè visum est hāc ita disponere legislationem: vt si quidem vniuersaliter aliquis dicat restitutionem fideicommissi: hęc tenere quæ in talibus decreta sunt, & à nobis iam sancita f, Sin verò tale sit fideicōmissum, quale subiacet g: & ea quæ inueniuntur seu remanent in tēpore mortis, testator submittat sola in fideicommissum: tunc indefinitè dictum prioribus h, sub quadam legitima deducere diuisione & ordine i. Si quis enim hoc aut etiā aliquid aliud tale dixerit: sancimus vsque ad Falcidiam solùm suæ institutionis necessitatem habere seruare eū qui oneratus est fideicommissi restitutione, & nō posse aliquid penitus k ex illa minuere sufficiens existens l: sed hæredi quidem superſint tres partes: illi aūt quartæ solius relinquatur ratio. Non enim concedimus ei, qui grauatus est, etiā donationibus vti aliquibus, & forsan ex studio, (quod Papinianus dicebat) interuertendi fideicommissi causa, vt etiam quarta minuatur institutionis eius: sed hoc omnino relinquere fideicommissum aliis omnibus in eius positis potestate: & licentiam habere eum his sicut voluerit vti, quemadmodū perfectis dominis competit.

¶ Si verò & ipsam quartam m is qui grauatus est, cōtingat: necessarium est perscrutari causam secundum quam hoc egit: & si quidem aut dotē voluerit dare n aut sponsalitiam o largitatem, aliam non habens p substantiā: oportet ei hoc permitti agere: hoc videlicet quod nostra continetur iā lege: in qua ei omnino non negauimus talem diminutionē. Si verò & in captiuorum redemptionem (hanc enim excipimus q, & dicamus r Deo causam) & hoc licentiam cū habere facere, & minuere etiam quartā pietatis ratione: quod omniū nobis pretiosius videtur. Si vero contingerit, neque ipsum habere ex aliquibus causis vnde faciat s expensas ex tali restitutione etiam has facere damus ei licentiam (hoc quod & testator permisit) quod relinquet, omnino hoc volēs ad restitutionē trahi, & quasi aliquis dicat ex hoc quod remaneret, ei restitutionem fieri. Si autem nulla talis subiacet occasio, necesitatem habere omnino quartam partem propriæ institutionis seruare, & tali t, & aliis v restitutionem donare. Si tamen aliquid expenderit habens vnde supplementum faciat ex illo suppleri quartam, & per nullā x causam hanc minui. Si verò contigerit y quartam, & non habeat z ad supplementum aliam substantiam: tunc damus ei & contra emptores, aut aliter accipientes res, in rem a, & hypothecas b ex auctoritate huius legis, vt liceat complere sibi fideicommissum ex rerum vindicatione: hoc quod in legatis iam dedimus c, & ex constitutione in rem ei donantes, & fideicommissi persecutionem. vnde & cautionem fideicommissarius dabit non minùs quartam seruare: nisi & ipsam testator, sicut in pronuntiato nobis facto, prohibuit. cùm enim ipse testator omnem non fideiusionem solùm, sed etiam cautionem relaxauerit: nos aliter disponere, non est morientis coniecture d voluntatem.

¶ Hæc igitur sit causis decisio ipsi e quæ præbuit quæstionem, & aliis omnibus, in quibus pendere contigerit casus testamentorum quidem factorū, & testatorū quippe defunctorum: nondum autem tali locum accipiente fideicommisso, sed adhuc eo, qui grauatus est, superstite. Et hæc dicimus non in filiis solum, sed etiam in aliis cognatis & extraneis agere in quib[9] omnino tale fideicommissum relinqui contigerit. Tua igitur gloria omnibus hæc manifesta faciat nostris subiectis, vt sciant quemadmodum competat & viuere eos & mori, & testari, & fideicommissa relinquere, & alia agere, quæ in talibus sunt sancita. *

s ¶ *Faciat.*] ad sui sustētationem, vel egentē sobolē: vt in nouel. Azo. Et sic not. ob impēsas permitti quod aliàs non fieret: vt ff. de petitione hæreditatis, l. hæres.

Impensarū ratione permittitur quod aliàs non.

t ¶ *Et tali.*] occasione qualis dicta est. Azo.

v ¶ *Et aliis.*] similibus. q. d. prædictis modis poterit donare: nō aliàs.

x ¶ *Per nullam.*] dissimilem prædictis.

y ¶ *Contigerit.*]i. est tegerit.

z ¶ *Non habeat.*] s. nunc habebat tamen tunc cū consumpsit. alioquin cōtra. Azo.

a ¶ *In rem.*] vtilē etiam nō restituēa hæredi rate: quia fideicōmissario. in alienatis dico eam non esse necessariam. Azo.

b ¶ *Hypothecas.*] in rebus quæ fideicommisso nō continētur, & fuerūt defuncti. nam rei meæ nō habeo hypothecā: vt ff. de pign. act. l. si rē aliēnā. Veldic vtile dominiū non repellit hypo. vt C. de iure dot. l. in rebus. di rectè contra. Accur.

c ¶ *Dedimus.*] vt C. cōmūnia de leg. l. j.

d ¶ *Coniicere.*] i. seruare. sed est contra facere: & ideo non est faciendū: vt hic, & C. vt in posſ. le. l. in ipsis. & l. cùm archimedoram. Accur.

e ¶ *Ipsi.*] hoc est ipsi, sc. causæ quæ præbuit, &c.

¶ DE PRIVILEGIIS, &c.

f ¶ *Nā. Noster pater.*] No. Iustinianum filiū Iustin. quod dic vt inst. de do. §. est & aliud.

g ¶ *Participium.*] nam nec aduocatus: vt C. de postul. l. nemo vel in foro. Itē neque defensores ciuitatū: vt C. de epis. aud. l. iubemus. Itē neque in aliqua dignitate: vt C. de iu. fæ. l. fin. h ¶ *Vti.*] pro vt.

* D. ka. Fe. C. P. Do. Iustin. P. P. A. an. xiiij. Basil. V. CA. Coss.

DE PRIVILEGIIS DOTIS HAERETICIS MVLIERIBVS non præstandis.

TITVLVS V.

NOVELLA CIX.

¶ *Hæretici non possunt ad aliquā dignitatem vocari & qui sunt hæretici, hac lege notantur. Item mulier hæretica in sua dote nullam habet priuilegium prælationis, vel aliud: nisi ad orthodoxam fidem peruenerit. Ang.*

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorū præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

VNā nobis esse in omni nostræ reipub. & imperij vita, in Deo spē credim[9]: sciētes quia hæc nobis & animæ & imperij dat salutē. vñ & legislationes nostras inde pēdere cōpetit, & in eam respicere: & hoc eis principiū esse & medium & terminum. Sicut igitur vniuersi, qui ante nos imperantes, & maximè Leo piæ memoriæ, & Iustinus piæ memoriæ noster pater f in suis constitutionibus, hæreticis omnibus interdixerunt, vt neque vlla ipsi participarentur militia, neq; quodlibet in publicis curis participiū g haberēt, vti h ne occasione militiarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Et nos.*]His acceptis essent 3. positis & supplet sicut ipsi fecerūt: ita nos.
b ¶ *Languent.*] i. láguendo sequūtur & morātur in secta Dioscor.
c ¶ *Sanctæ dei.*]Not. esse hæreticū qui non est ecclesiæ mērsus, & facit ad hanc constitutionem in decretis xv.q.vij. c. vlt. & C.de hære.& mani. l. ij.& iiij.q.j.c.ij.
d ¶ *Impositurint.*]Nospa rum esse habere nomen, nisi etiam factum habeatur, cum nomina debeāt esse consonātia rebus vt inst.de do.§.est & aliud.
e ¶ *Amplectentes.*]accusatiui casus.
f ¶ *Habere.*] nā in hoc priuilegiū non habet, vt 3.de æqua.do.§.his cōsequēs.& C.qui pōt.i pig. l.vlt.Accurs.
g ¶ *Dignos.*]imo omnia priuilegia orthodoxis p̄stita, hæreticis denegāt. vt C.de hæret.l.j.
h ¶ *Quia enim dedimus.*] vt C.qui potio.in pig.l.vltima.
i ¶ *A tempore.*] i.ab his qui antea contraxerunt.
k ¶ *Habere.*] nam in his priuilegium non habēt: vt 3.de æqua.do.§.his.cōsequens.& C.qui pot. in pign.hab.l.vlt.Accur.
l ¶ *Factis.*]& ita parcit eis si volunt pœnitere: sed cōtra C.d̄ apost.l.hi qui.i fi.Sol.aut illud speciale est in apostatis, aut hæc corrigit. Vel ibi de his qui iā fuerūt catholici q̄ apostātauerūt: hic de his q̄ nunquā nostrā fidem prius cognouerūt: quib⁹ est parcendū à principe.vt C.de hæ.l.iuj.in fi. Itē à deo.vt C. de sum. trin.& fide cath.l.fi.circa fi. Itē cōtra j.vt cler. q rec.aliis.col.v.i me.cōst. sed ibi nō suscipiuntur clerici redeūtes: quia gratia nareſ ecclesia in dispensis p̄ surrogatis & reuertentibus, vt ibi dicit. Itē not. quòd nisi pœniteāt, etiā à patribus hæredes nō fiunt. vt j.vt cum. de ap.cog.§.generalē. col. ix.Accur.

a Concor. c.j. iūcta gl. sup ver. humiliato propē fi. extra qui cle. vel vo. vbi dicit delicti veniā pœnitentib⁹ nō negam⁹.

Hæreticus quis sit.

Nomen facto deficiente parū prodest.

¶ DE NAVTICIS VIURIS.

m *Nouimus.*] Hanc legem quidam non habent: & non legitur.
n ¶ HAEC CONstitutio, &c.
¶ *Scilicet quæ est supra vt eccl. Ro. secundū Io. vt legitur in nouel. nā dicit illā generaliter loqui in omnibus ecclesiis, & ideo generaliter corrigi. Sed nos intelligim⁹ eam tantum de Romana ecclesia. & aliis ei suppositis vnde dicas hic fieri mentionem de ea quæ est C. de sacrosan. eccle. l. fin. supe rior autē vt eccle. Ro. & c. col. ij. remanet in firmitate sua. & hoc probatur in iure canonico: vt extra de præscr. ca. vigilanti.*

rum, & publicorum collegiorū sanctæ Dei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ membra viderentur vastare: ita & nos a ipsi hoc egimus, nostris cōstitutionibus hoc roborantes. Hæreticos verò & illi dixerūt & nos dicimus eos qui diuersarum sunt hæresum: quib⁹ coniungimus & connumeramus & qui Nestorij iudaicam sequuntur vesaniam, & Eutychianistas & Acephalos, qui Dioscori & Sueri mala secta languent b, & Manichæi & Apollinaris renouantiū impietatem: & ad hoc omnes qui non sunt membrum sanctæ Dei c catholicæ & apostolicæ ecclesiæ, in qua omnes concorditer sanctissimi episcopi, & totius orbis terrarum patriarchæ, & Hesperiæ, & Romæ, & huius regiæ ciuitatis, & Alexandriæ, & Theopoleos, & Hierosolymorū, & omnes qui sub eis cōstituti sunt sanctissimi episcopi, apostolicā prædicant fidem, aque traditionem. Igitur sacram communionem in catholica ecclesia non percipientes à Deo amabilibus sacerdotibus, hæreticos iuste vocamus. Nam licet nomen Christianorum sibimet imposuerint d: veruntamen à Christianorum se fide, & communione separant, Dei iudicio semetipsos subdi cognoscentes. ¶ Quæ igitur de hæreticis prolata sunt lege, omnibus sunt manifesta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes e fidem, & eam defendentes, habere f aliquod amplius priuilegium iis qui alienant semetipsos à Dei ouili (quoniam neque iustum est æqualibus cū orthodoxis hæreticos dignos g fieri priuilegiis) propterea & nunc ad præsentem respeximus legē. Quia enim dedimus h priuilegium mulieribus dotium, vt etiam prioribus creditoribus præponantur, & meliorem ordinem eas habere, & nec à tēpore i superatas, in donationibus autem propter nuptias secundū tempora per quæ fiunt, hypothecas habere k omnibus in præsenti facimus manifestum per hanc sacram nostram legem, quia & hoc priuilegium, & tacitas hypothecas, & omnia alia quæ mulieribus omnibus in diuersis priuilegiis à nostris legibus data sunt, illis damus solis quatenus his fruātur, & vtantur quæ diligentiam habent rectam, & adorādam nostram fidem tenere (catholicæ dicimus & apostolicæ ecclesiæ) & participare in eius salutari communione. Quæ enim separant se à sancta dei catholica & apostolica ecclesia, & sacrosanctam in ea communionem percipere non patiuntur à Deo amabilibus sacerdotibus, nolumus omnino talibus frui priuilegiis. Si enim se separant à Dei muneribus, & à sacra communione alienas faciūt: multò potius & nos non eas dignas fieri priuilegiis, neque ex nostris legibus frui permittimus continentia: sed sint eis inaggressibilia omnino ex legibus beneficia, & omni priuilegio ex nostris constitutionibus ei dato priuabūtur †. Licebit autem † Priuētur. eis melioris sententiæ factis l, & rectam veramque amplectentibus fidem, & hac semper contentas, stabilibus perfrui muneribus & priuilegiis. his in omni ditione valentibus atque seruandis: principaliter quidē à Deo amabilibus episcopis & sacerdotibus: deinde à nostris administratoribus & iudicibus, siue sint maiores, siue minores: & insuper à tua celsitudine, apud quam & præsentem facimus legem.

¶ Vnde competens est & iudices apud quos aliquæ mouebuntur contra mulieres causæ, aut à mulieribus quædam priuilegia sibi vindicare volentibus, respicere ad præsentis nostræ legis subtilitatem: & si non inuenerint eas orthodoxæ fidei existentes, & percipientes sacrosanctam & adorabilem communionem in sanctissima catholica ecclesia & apostolica à venerandissimis eius sacerdotibus: non permittere frui ex nostris constitutionibus priuilegiis.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem tua celsitudo cognoscens, causis apud eam motis seruare, & operi effectuique tradere curet, & per solennia edicta & præcepta propria omnib⁹ faciat manifesta, & in hac felicissima ciuitate, & in prouinciis: vt cognoscant omnes quanta & quæ nobis cura est, & verè circa dominum Christum verum Deum fidei, & nostrorum subiectorum salutis *.

* D. ij. kal. Maij C P. Dn. Iustin. P.P. Augu. ann. xv. Basil. V. C. Coss.

DE NAVTICIS VSVRIS.
TITVLVS VI.
NOVELLA CX.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. per Orientem prætoriorum præfect. iterum exconsuli ordinario, & patritio.

NOuimus m ex denuntiatione tuæ celsitudinis legem fecisse iam nos de traiectitiis pecuniis, quæ manifesta facta est foro tuo. Sed quoniam postea additionibus nobis factis, percipimus legem illam non valere, rescindi eam sperantes ex foro tuo, cognouimus autem eam & in quibuslibet prouinciis iam insinuatā, propterea sancimus talem legem omnino vacare, & si contigerit etiam per prouincias eam destinari, nec ibi valere, sed inualidam esse. Sicque non volumus causam procedere, tanquam si nec scripta fuisset memorata lex: sed secundum de talibus positas leges à nobis, negotia & æstimatione & sententia potiantur. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique tradere festinet *.

* D. vj. kal. Maij C P. Dn. Iustin. P.P. Augu. Basi. V. C. Coss.

HAEC CONSTITVTIO n INNOVAT CONSTITVTIONEM QVAE SCRIptionem centum annorum venerabilibus locis dederat.
TITVLVS VII.

¶ *Quæ actiones xxx. Annorum excludit præscriptio, si loco religioso cōpetunt, quadraginta annis tantum excluduntur: vsucapionibus trienny & quadrienny saluis manentibus. Ang.*

¶ Imperator Iustinianus A. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

Quod

† Concor. c. eterum. cū gl. extra d̄ in ra. calum. vbi hęc verba recitantur. & in pro œ. de ere. in glo. super ver. noua litigia. circa fin. ibi, & quod medicamenta. Morbus medicina tollit.

a *Vod medicamenta.* Iura.] Vt enim morbo per medicinam quis liberatur, sic & negotiū per ius. & sicut quādoq; mala datur medicina q̄ creditur bona, & hoc dudū postea appareat, & alia est necessaria tūc medicina: ita & lex quādoq; fit mala quæ creditur bona, & cū post apparet, est necessaria noua lex, & hoc dicitur hic. Accursius.
b ¶ *Vulnerum.*] vt vulnus malè curatum iterū patefit: sic præscriptio cētum annorū quæ videbatur pacificata, iterū tractabatur: & non poterat ad finē perduci inopia p̄batiōnum: quia vix inueniebatur aliquis cētum annorum, qui probare posset, & hanc necessitatem reduxit ad quadraginta annos. Accur.
c ¶ *Suffragari.*] Not. fidem testium posse perire, sic ff. de carb. edict. le. ij. §. duæ. & 3. de tempor. non so. pe. in princ.
d ¶ *Angustiæ.*] i. non occurrūt ea quæ nostra largitate vtantur, cū ex memoria perit: licet alij aliter exponant hoc. Acc.
e ¶ *In aliis.*] puta quadriennij: vt C. de quadrien. præ. l. fin. & plenè dices j. de eccle. cit. §. & temporalibus. col. ix.
f ¶ *Constitutio.*] dicas semper fieri mentionem de illa cōstitutione. le. vt inter diuinū. C. de sacrosan. eccle. licet Io. aliter dixerit, vt dixi i rub. Ac.
g ¶ *Octo lustrorum.* Illustrum vocat quinquennium: quod octies iteratum xl. complet annos: qui enim tantum tacuit, obiicitur ei sanctio.

¶ DE LITIGIOsis & de decr. &c.

h *Vlta quidē. Prudentia.*] vt j. eo. per totum. Accur.
i ¶ *Dispositio.*] vt C. eo. per totum.
k ¶ *Et possidentem.*] sic ergo de corporali tantum. P. tamē dixit idem de incorporali, i. de actione personali. quod satis potest dici secundum vetera iura: vt C. e. l. ij. & l. fina. sed per hāc videtur contrarium. & secundum hoc non potest opponi de eo quod est C. ne lice. poten. l. j. & ij. vbi cessa actio potentiori amittitur: quia ibi est incorporalis.
l ¶ *Mouetur.*] nō est necesse quòd lis contestet, statim enim restringitur esi dicitur iudiciaria cognitione, & c. libellū ergo dari necesse est, sed nō litem cōtestari: licet multi cōradicant. Item simplex interdictio non facit rem litigiosam, vt C. e. l. j. & ff. e. l. j. Accur.
m ¶ *Constitutionem.*] post ficam C. eo. l. fin.
n ¶ *Obtinere.*] id est, intelligi.
o ¶ *Discernimus.*] vt sciens emptor re careat, & pretiū detur fisco, nō vt lucro cedat alienātis: imò ipse dat tantundē, si fit emptor ignorans, pretium rehabeat si soluit tātum quod fit eius tertia: vt C. eo. l. fi. Accur.
p ¶ *Perspeximus.*] scilicet per eandem l. fin. C. eo. circa finem.
q ¶ *Diuisio.*] quædam enim fiunt cum vniuersitate quæ aliās nō fierēt: vt ff. de acqui. re. do. l. q̄dā. & id̄ dicas in dotis causa & don. propter nup. & trāfact. & legatis, & fideicom. vt C. e. o. l. fi. §. fi. in fine. & j. prox. §. r ¶ *Litigantem.*] actorem vel reum.
s ¶ *Consequatur.*] quid si hæres agere non vult? Rñ. cōpellitē legatari⁹, vt ff. de legat. j. l. fi sic. §. finali. Et no. de hoc triplex ius, nā iure veteri agebat hæres, & in oēm euentū legatario teneba tur, vt C. eo. lege tertia, & hoc ante Iustinianū. per Iustin. verò agebat legatarius suo periculo, vt C. e. l. finali. in fine. hodie verò agit hæres, sed periculo legatarij, vt hic subiicit. & secundū hoc dictæ leges corrigūtur hic in hoc. Accur.
t ¶ *Dereliquit.*] hoc enim præsumimus, nec cō trarij probationē recipimus. Accur.
v ¶ *Fieri.* sic & domin⁹ cum procuratore, vt ff. de procu. l. Paulus respō. sic lega tarius cū eo qui conuenitur querela, vt ff. de inoff. testa. l. fi suspe ca. & ff. de appellatio. l. fi perlusorio. Accur.

† Cōcor. gl. vnica. in fi. ff. de inoff. testa. relatum. extra d̄ offi. delega. vbi dicitur q̄ sicut p libelliobla tio. res efficitur litigiosa ita p citationem perpetuatur iurisdictio delegati.

a Vod medicamenta † morbis, hoc exhibent iura a negotiis: vnde consequit vt nonnunquam à iudicio discordet effectus: & quod credebat coniectura prodesse experimento inueniatur inutile. probat igitur hoc præsentis etiam necessitas sanctionis in qua priuilegium ex religioso proposito sacrosanctis ecclesiis Dei, & monasteriis aliisq; religiosis locis constitutione nostra nuper inditum, necessaria correctione distinguimus. Dudum siquidem iusseramus ad cētum illis annos exceptionis propagari curricula: per cuius licentiam sanctionis negotia quidem multa commota sunt, & velut antiquorum vulnerum b obductæ patuerunt iterum cicatrices: sed eorum sanitas prouenire non potuit, probationum, scilicet difficultatibus impedita, quoniam per tantum seculi magis quam temporis spatium nec documentis integritas, nec actis fides: nec ætas valet testibus suffragari c. Vn de quia largitati nostræ causarū non occurrit angustia d cum ratione simul, ac religione tractantes prædictum priuilegium, vsq; ad possibilem modum deducere experimento retroximus: & iubemus in negotiis quæ ante hac xxx. annorum remouebat exceptio, nunc venerabilibus ecclesiis monasteriis & xenodochiis nec non orphanotrophiis & bephotrophiis & procotrophiis xl. annorum protelatio conferatur salua scilicet circa alias personas & causas virtute, quam semper tricennalis sibi præscriptio vindicabat: quoniam hanc decem annorum adiectionem solis (vt dictum est) religiosis locis, eorūque iuri vel contractibus indulgemus: vt sopitæ hoc temporis spatio tam personales quàm hypothecariæ actiones, in perpetuū conquiescant: nihil penitus aliis exceptionibus derogantes: sed tā in aliis e quam triennio vim robúrque tenentibus. in illis nanque (vt dictum est) negotiis religiosos contractus memorato quadraginta annorum priuilegio volumus perfrui in quibus eis centum annorum prærogatiuam constitutio f nostra contulerat.

¶ Si quas planè causas ante hanc nostram constitutionem ab ecclesiis cæteríque sacris locis vbicunque commotas, iudicialis sententia aut trāfactionum conuentio terminauit, nolumus refricari, sed in reliquum illis hanc obiici sanctionem, quas antehac sopitas octo lustrorum g silentio moueri hactenus, aut motas terminari non contigit. Illustris igitur & magnifica auctoritas tua, quæ per hanc generalem legem nostra statuit æternitas, edictis propositis, ad omnium notitiam faciat peruenire. D. Kal. Iun. Constan. Imperij Dn. Iustin. A. P. P. ann. xv. Basil. V. V. Coss.

DE LITIGIOSIS, ET DE DECIMA PARTE litis ab actore cautela præstanda.
TITVLVS VIII.
NOVELLA CXII.

¶ Res litigiosa efficitur mobilis, & immobilis, cum inter possessorem & petitorem de eius dominio, causa mouetur per iudicialem conuentionem, aut principi precibus oblatis, & reo cognitis. Ang.

¶ Imp. Iustinianus A. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

MVlta quidem de litigiosis tam antiqua legislatorum prudentia h, quàm imperialis dispositio i promulgauit, sed in præsenti quidem iudices à nostra clementia petierunt, vt dubietatem discernamus, quæ adhuc pro huiusmodi causis in iudiciis commouetur, & leges necnon constitutiones super his positas apertiùs explanemus: vt iam manifestissimū sit quas res vocari litigiosas oporteat. Ideóque sancimus litigiosam dici & intelligi rem mobilem & immobilem seséque mouentē de cuius dominio causa inter petitorem & possidentem k mouetur l, aut per iudiciariam conuentionem, aut per preces † principi oblatas, & insinuatas iudici, ac per eum aduersario interpellatoris cognitas. in his enim casibus etiam præteritam constitutionem m mansuetudinis nostræ per hanc volumus obtinere n: in qua scientes & ignorantes emptores discernimus o, & hoc adiiciendum esse perspeximus p, vt si lite de re litigiosa pendente pulsatum cōgerit ab hac luce recedere, hæredes autem eius velle diuisionem rerum facere, sine aliquo obstaculo liceat eis hoc agere: Quando enim res litigiosæ per successionem ad hæredes perueniunt, non debet alienatio intelligi earum inter cohæredes diuisio q. ¶ Et hoc autem præsenti nostra lege decernimus, vt si contigerit vnum pro tali causa litigantem r, ab humano confortio recedentem, per vltimam voluntatem res aliquas, de quibus dominij dubitatio vertitur legati nomine cuicunque relinquere: siquidē hæres iudiciali sententia dominus earū fuerit demonstratus, tunc legatarius quod ei relictū est, modis omnibus consequatur s. Si verò hæres in iudicio victus extiterit, nō habeat legatarius licentiā aliā rem pro eodem legato hæredem exigere: quoniam sciens testator rem litigiosam esse, litis euentum legatario dereliquit t. Vnde damus licentiam legatario: (si hoc prodesse sibi putauerit) litis participem fieri v;

vt no

Universidad de Deusto
Biblioteca

a¶ *Ab hoc.*] aliàs ad hæc. aliàs ad hoc.& quælibet est bona litera.

b¶ *Et quando.*] etiam pendente lite iam super hypothecaria: nam & hoc hic dicere intendit. Sed nunquid tenetur actione in factũ debitor qui alienat causa mutandi iudicij? Resp. sic, vt ff. de alie. iudi. mutã. cau. fac. l. j.& licet ille tit. locũ habeat antequam sit res litigiosa: tamẽ mul

vt ne aliquam fortè negligentiam seu proditionem hæredi possit obiicere.

¶ Ab hoc a autem litigiosi vocabulo hypothecas separari decernimus, & in his hanc distinctionem tenere: & si quidem speciales res mobiles, vel immobiles aut se mouentes nominatim fuerint hypothecæ suppositæ, liceat quidem debitori eas cui & quando b voluerit vendere: sic tamen, vt ex pretio earum vsque ad debiti quantitatem satisfaciat creditori. Si autem hoc debitor non fecerit: damus licentiam creditori, qui rem venditam suppositam habet, eandem rem vindicare c donec ei satis pro debito fiat d. Hoc autem præcipimus obseruari, si non fortè ante aut per generalem, aut per specialem nominatim hypothecam eadem res aliis fuerit creditoribus e obligata: tunc enim secundum sacrarum nostrarum legum tenorem, temporum priuilegia vnicuique creditorum seruari decernimus. Ex quo iam claret, quòd generales hypothecas multò magis litigiosi vocabulo volumus contineri: sed earum actiones secundum veterum legum constituta examinari, & inde vim præcipimus obtinere. Et hæc quidem de litigiosis & speciali necnon generali hypotheca disposuimus, vt iam nulla de his in iudiciis dubitatio generetur, sed secundum distinctionem huiusmodi certamina terminentur.

¶ Ad excludendas autem calumniosè mouentium intentiones & executorum fraudes: aliud inuenit prouidentia nostra remedium. Sancimus enim omnes iudices, si quando aliquos teneri f vel amoueri† voluerint, hanc conditionem in suis interlocutionibus g adiicere, vt non aliter conuentionales libelli pulsatis porrigantur, aut sportulæ executoribus dentur, nisi prius & in libello actor per se, aut per tabularios subscripserit: & actis h interuenientibus fideiussorem idoneũ periculo competentis officij i præstiterit k confitentem quòd vsque ad finem litis permaneat l, & suas intentiones aut per se aut per legitimum procuratorem exerceat; & si postea fuerit approbatus iniustè litem mouisse, sumptuum & expensarum m nomine decimam n partem eius quantitatis quæ in libello continetur, pulsato restituat. Si autem dixerit non valere fideiussorem dare, tunc apud iudicem à quo causa examinanda est, sanctis propositis euangeliis per sacramentum hoc ipsum o affirmet, & sic iuratoriam cautionem † exponat, & per eam hæc, quæ superius dicta sunt profiteatur p.

¶ Si verò non hæc omnia quæ prædiximus, secũdum ante latum modum processerint: nullatenus pulsatum responsum facere executori concedimus. nam si citra memoratam dispositionem aut aliquis iudicum, aut officium eius, vel quilibet executor negotij aliquem conuenire præsumpserit: iudex quidem, & officium eius denarum q librarum auri pœnam sustinebit, ipse autem executor negotij & confiscationem suæ substãtiæ patietur, & exilio quinquennali damnabitur, pœna videlicet ex hac lege competente periculo viri magnifici pro tempore comitis rerum priuatarum exigenda, & nostri fisci iuribus inferenda.

¶ Omne autem dispendiũ quod pulsatus ex hac conuentione præter tenorem nostræ legis factum perspessus fuerit, ex petitoris substantia pulsato resarciatur periculo iudicis cuius ab executore detentus est r, necnon & officij quòd eius iussionibus obsecundat: vt vndique nostro imperio suprema maiestate, ac diuinitate credito pro sua indemnitate lætentur. Causas verò quæ ex consensu s vtriusque partis in iudicio mouentur, à pœna huius constitutionis liberas esse decernimus: & sicut aliis nostris continetur constitutionibus t, terminari.

¶ Actor qui actionem in iudicio propositam, post litem contestatam prosequi differt, tribus iudiciariis edictis citatur. post quæ si ad huc venire recusat, iudex post annum sibi ad huc indultum sententiam profert. Bartol.

¶ Omnem v verò causarum finẽ volentes celeriter peruenire, illorũ malignitatibus obuiamus, qui tãtummodo proponunt actiones, nolunt autem vsque ad finẽ exercere iudicium, dicentes legem x esse, quæ decernit neminem actio

a¶ Quamob

Expẽsis multatur iniustè mouens litẽ.

† Facit ad idem c. proxtras. iuncta gl. super verbo, poterit. extra de do. inter vir. & vxo.

Libellus etiã in personali actione rem certam cõtinere debet.

† Vocatione in scriptis.
† Facit ad hũc te. gl. ij. post princ. c. j. extra de dila.

† admoneri

quòd qui iniustè litem mouet, ad expensas tenetur, vt hic.& C. de episco.& cleri. l. omnes. in fi.& ff. de exhib. §. quia verò.& C. de iud. l. properandum. §. fi verò. Accur.

n¶ *Decimam.*] Dicunt quidam quòd hæc decima non excedit vltra xxxvj. aur. vt ff. de exec. §. j. co. vij. Alij dicunt quod excedere potest, & illa aut. ante cõtestationẽ loquitur, hæc post. & sic hæc differt ab illa, nec altera est superflua. Tu dic q illa fit propter incipiẽdã causã: hæc pp finiẽdam. sed quæ cautio prius fiet? Respon. illa: cũ quia est in ordine huius libri prior: cũ quia respicit principiũ quod prius esse debet: vt ar. C. de no. co. con. §. fi. Itẽ an cõtinuè hæc post illam? Rñ. fic. Vel dic fm Io. illa ante receptionẽ libelli, hæc post: licet antequã reo dẽtur. Itẽ quid si plus expẽdit quã decimã? Rñ. totũ sibi restituitur, si hoc iurat: vt arg. ff. de exhib. §. quia verò. col. v. & j. eo. §. omnẽ. & ff. de iu. l. eũ. & C. de iud. l. properãdũ. §. fi vero. Sed videt quòd hęc decima nullo modo fit præstãda: vt institut. de pœn. te. liti. §. hæc autẽ. q est ptra. Sol. illa corrigitur, vt hic. Itẽ quod subiicit quãtitatis, largè accipe & p specie: vt ff. de leg. iij. l. quisquis. Et sic no. hic quod etiã in actione personali debet actor dicere rẽ certã in libello: vt hic, & ff. de rei vẽdica. l. fi in rẽ. §. & si vestimẽta. & ff. de dolo. l. itẽ exigit. & ff. de iurisdi. rand. l. prætor. in princi. Accur.

o¶ *Hoc ipsum.*] scilicet fideiussorem se dare nõ posse, quod subiicit: & quod duo iurãt. sic & j. vt nul. iu. §. fi vero crimẽ. & C. dasser. tol. l. j. §. oẽs. & ff. qui satisf. cog. l. de cie. §. fi. & facit ad §. j. de sanct. episcop. §. nulli. col. ix. & j. de nup. §. qui vero. in fi. §. col. iiij.

p¶ *Profiteatur.*] f. qđ vsque ad fin. litis permaneat. Accur.

q¶ *Denarum.*] id est, decem & decem: vt ff. de legat. j. l. fi quis testamẽto. §. titio.

r¶ *Detentus est.*] i. citatus re & verbo.

s¶ *Ex consensu.*] i. arbitrio, secundum quosdã. nam ibi nõ præstatur pdicta cautio, secundum eos. Sed cõtra ff. de arbi. l. j. dic ergo ibi vt remittatur partiũ consensu. nã consensu partiũ de iure interdũ relaxatur: vt argumen. ff. de feriis. l. j. j. re spon.

t¶ *Constitutionibus.*] quasi dicat fine huius cõstitutionis auxilio ex quo partibus placet.

v¶ *Omnem.*] sup. ad omnem, &c.

x¶ *Legem.*] vt C. vt nemo inuitus agere vel accusare.

a¶ *Quamobrem.*] nunc incipit, & primò quando lis iam cõtestata est, postea quando non est contestata: vt j. eo. §. fi verò. in fine.

b¶ *Exercere.*] Not. quòd qui semel voluit prosequi. cogitur: vt C. ad Velleia. in fin.& ff. mand. l. fi mandauero. §. fin.

c¶ *Iudicium.*] aliàs negotium.

d¶ *Vocetur.*] vt veniat ad causam, vt C. q accusnon pos. l. iij.

e¶ *Cautione.*] id est, dilatiõe, sic dicta q a adcautelã datur vt possit ad peremptorii perueniri: & sic ad sententiã, vt ff. de iudica. l. ad peremptorii. & quod dicit xxx. dierum, dic q olim erant x. vt ff. eo. l. p interualla. & C. de iudic. l. properãdum. §. j. Sed illę corrigũ turper istã authen. istud ẽt idem spatium creditmus augeri in reo nã nõ debet, &c. vt ff. de re. iur. l. non debet. & de scri. l. fin. secundum Io. Sed dico grauari actorẽ vt dif finitiua ptra eum ferat, & ante lit. contest. vt j. eo. §. fi vero. & nõ dico i reo absente ante litẽ cõtestatã. sed fi agatur rea liter, in poss. rei petitæ mittet actor: vt C. de pscri. xxx. an. l. fi quis. fi psonaliter, p mensura debiti, vt ff. de exhi. §. fi verò etiam. multa enim concedũtur reo quæ actori non cõceduntur, vt C. d rempo. in integ. re. l. peteẽdæ. & ff. d fer. lege finali. sed omne qđ licet actori, &c. vt dictum est. & ẽ ratio, quia durius debet astringi actor q puocat inuitũ vt supra p xi. iniuste enim, &c. Sed videtur etiã quod ptra reum feratur diffinitiua sententia ante lit. cõtest. vt j. vt omnes obe. iudic. §. fi verò. col. v. Sed dic ibi quasi pteст. lib. ptra dominũ, cũ alius ei responderit, vel nõ fertur diffinitiua, sed de rebus absentis satisfit. Itẽ no. psuetudinariũ esse tres dari potius quàm plures vel pauciores: siue maioris tẽporis siue minoris in iure inueniatur: vt j. vt spõ. lar. §. ad hoc. col. ix. & C. quomodo & quãdo iud. l. sententaneũ. & j. vt cũ. đ ap. co. §. sed hoc psenti. Sed qro an hoc casu iudex possit hoc spatiũ minuere? Videtur q non: vt ff. e. l. per interualla. cum sit dilatio legalis: aliud autem si sit in iudiciali, vt C. de dila. l. j. vel dic posse minui: vt ff. de iud. l. nonnunquam.

f¶ *Præconum.*] hodie per tres nuntios ad domum missos: nec clamat p co per plateas, quia, &c. olim enim per edicta in albo posita, vt hic continetur secundum Io. Sed qualiter, cum semel esset scriptũ in albo iterum scribebatur? Respon. forte elapsis triginta diebus delebatur, & iterum scribebatur. Et not. quòd in hoc albo erant specialia edicta: vt de his citationibus quædam generalia vt ea quæ dicuntur prætorum edicta: vt ff. de iurisd. omni iudi. l. fi quis id. in prin. Accur.

g¶ *Aliis autem permittimus.*] Not. delegato principis licere citare p edicta. & sic est contra j. de exhib. §. fi verò quidam. ibi nihil facere valente. Sol. hic corrigit in his delegatis. Alij dicunt quòd hæc secũdũ illam distinguitur, vt hic lite contestata, non ante liceat. Accur.

h¶ *Edictis.*] in albo.

i¶ *Initium.*] Not. initium litis fieri per contesta. sic C. de plus pe. l. j.& C. de iudi. l appertissimi.& C. vbi de crim. agi. opor. l. j.& faciunt ad ea quæ dixi ff. de iurisd. omni. iudi. l.& quia. in fin. l.

k¶ *Libello.*] hic deregat l. C. de eden. l. edita. quia necesse habet persistere in veteri: vt hic. nec potest mutare libellum secundum Azo. etiam ante lit. contest. sed per illam dicebat vsque ad lit. contest. Acc.

l¶ *Pulsatus.*] coram ordinario.

m¶ *Per mandata.*] f. sine scriptis: vt per nuncium.

n¶ *Competentem.*] id est, eum qui delegauit quando est delegatus a simplici ordinario vel ad iudicem causæ. Azo.

o¶ *Sortiatur.*] per diffinitiuam quando ambę sunt præsentes, si est lis cõtest. aliàs fieret vt dixi supra eo. §. prox. vt diffinguas reus vel actor sit absens. Accur.

p¶ *Aliud.*] sic crucifixus est Christus, & alij, &c. sic j. vt defunct. seu funer. in princ. collat. v. nec enim hic aliud simile spatium præcesserat.

q¶ *Vnius.*] propter triplex spacium xxx. dierũ quod est ei datum inter edictum & edictum.

r¶ *Permanentis.*] in præsenti.

s¶ *Et veritate.*] vt si habeat actor bonã causã, nihilominus vincat reditis reo expensis, vt C. de iudic. lege sancimus. & lege properandum. §. finautem ex gestis. & supra de iud. §. oportet.

t¶ *Proferre.*] quoniam lis iã est cõtest. & cognitam de causa per probationes rei, al oqn ab observatione iudicij tñ ab solueret reu ẽm quoddã. Tu autẽ breuiter mirabilia hic no. qa introducũtur hic testes ante lit. cõte. si reus vult in se on* p-

† Cõcor. c. cũ sit. fi. post me. extra de renunt.

bationis suscipere. sic ff. de prob. l. circa. Secũdũ, finitiua aliqa ferẽt diffinitiua sentẽtia ante lit. cõtest. sic ẽm dicit & veritate sub tit. &c.& hoc fm M. & Io. Bul. contra, & dicebat legitimam sententiam de missione in pos. & hoc quando reus ꝓbat, vt dictũ est. aliàs ab obtemperatione iudicij tãtũ absoluitur reus. vt C. de iud. l. properandũ. §. j. Itẽ tertiũ nouũ not. quòd ampliatur numerus dierũ, cum olim x. hodie xxx. sint, vt dixi j. §. px. Item quartũ: qa ante triẽniũ finit instãtia: licet aliàs regulariter triẽnio duret ciuilis: vt dices j. prox. Quintũ not. q cõtra lite

Sententia diffinitiua datur.& hoc idem erat per l. properandum. §. finautem reus. sed hodie ex gestis. & supra de iud. §. oportet. Sententia diffinitiua quando ante litis contest. dicit & veritate sub tit. &c.& hoc fm M. & Io. Bul. contra, & dicebat legitimam sententiam de missione in pos. & hoc quando reus ꝓbat, vt dictũ est. aliàs ab obtemperatione iudicij tãtũ absoluitur reus. vt C. de iud. l. properandũ. §. j. Itẽ tertiũ nouũ not. quòd ampliatur numerus dierũ, cum olim x. hodie xxx. sint, vt dixi j. §. px. Item quartũ: qa ante triẽniũ finit instãtia: licet aliàs regulariter triẽnio duret ciuilis: vt dices j. prox. Quintũ not. q cõtra lite

nes suas exercere nolentem compelli. Et hanc igitur prauitatem extinguere festinantes, iubemus memoratæ legis auxilio non eos vti qui contra aliquem suas proposuerint actiones, siue per iudiciariam conuentionem, siue per preces principi oblatas & iudici insinuatas, & per eum ad scientiam aduersarij deductas, vel sub legitimi iudicis cœptas examine. Iniustè enim agere recusat, qui paratus aduersarium suum ad iudicium vocauit: cum excusatio hæc pulsato magis quàm actori conueniat. Quamobrem a sancimus actorem cœptum negotiũ vsque ad finem litis exercere b.

¶ Si verò causam prosequi distulerit: damus pulsato licentiam iudicem apud quem lis cœpta est, postulandi: vt ab eodem iudice actor ad iudicium c aut per se, aut per legitimum procuratorem venire moneatur: & si hoc minimè fecerit, propositis tribus vocetur d edictis: vnaquaque cautione e † non minus quàm xxx. † dierum spatio concludenda. Iubemus enim ordinarios iudices non solùm præconum f vocibus, sed etiam edictis propositis quamcunque litigatorum partem absentem in iudicium vocare. Vocem enim præconum pauci possunt, qui præsentes inueniuntur, audire: edicta verò per multos dies sic posita possunt penè omnes agnoscere. Aliis autẽ g omnibus iudicibus, qui per imperialem iussionem causas examinant, ex præsenti lege permittimus partes, quæ in iudicio non permanent propositis edictis h vocare, ne causæ infinitæ permaneant..

¶ Si verò apud iudicem initium i lis non acceperit, sed tantum conuentionali libello k quicunque pulsatus l est, aut precibus nostrę oblatis clementiæ: iussio nostra super hoc prolata, siue scriptis, siue per mandata m iudici fuerit intimata, & ea aduersario per eum cognita: etiam sic licebit pulsato ire ad competentem n iudicem, & per eum suum aduersarium simili modo vocare: vt si quidem sui præsentiam actor fecerit, causa secundum legum ordinem examinata finem legitimum fortiatur o.

¶ Si verò propositis edictis vocatus, ad iudicium venire, & suas intentiones aut per se, aut per legitimum (sicut dictum est) procuratorem proponere noluerit: tunc & aliud p vnius q anni spatium ei concedimus: intra quod nisi suam intentionem fuerit prosecutus, damus licentiam iudici & absente aduersario partis permanentis r allegationes secundum nostras leges examinare, & veritate s subtilius requisita, le gitimam proferre t sententiam. Si verò intra prædictum anni spatium venerit, & suas intentiones exercere voluerit: iubemus iudicem modis omnibus expensas vel sumptus quos propter litem pulsatus permanens in iudicio sustinuerit: ante omnia exigere actorem v, & pulsato dare: & sic actorem permanere donec causa finem secundum leges accipiat. Nam si tantummodo venerit, & expensis siue sumptibus datis solum annale tempus interrumpere voluerit, & iterum à iudicio recedens, vsque ad exitum causæ non permanserit: iubemus eum post prædictas x edictorum & annalis spatij obseruationes, ab omni cadere actione y, quam sibi competere contra pulsatum existimabat. Deterior z namque

a¶ *Quamobrem.*] nunc incipit, & primò quando lis iam cõtestata est, postea quando non est contestata: vt j. eo. §. fi verò. in fine.

b¶ *Exercere.*] Not. quòd qui semel voluit prosequi. cogitur: vt C. ad Velleia. in fin.& ff. mand. l. fi mandauero. §. fin.

c¶ *Iudicium.*] aliàs negotium.

d¶ *Vocetur.*] vt veniat ad causam, vt C. q accusnon pos. l. iij.

e¶ *Cautione.*] id est, dilatiõe, sic dicta q a adcautelã datur vt possit ad peremptorii perueniri: & sic ad sententiã, vt ff. de iudica. l. ad peremptorii. & quod dicit xxx. dierum, dic q olim erant x. vt ff. eo. l. p interualla. & C. de iudic. l. properãdum. §. j. Sed illę corrigũ turper istã authen. istud ẽt idem spatium creditmus augeri in reo nã nõ debet, &c. vt ff. de re. iur. l. non debet. & de scri. l. fin. secundum Io. Sed dico grauari actorẽ vt dif finitiua ꝓta eum ferat, & ante lit. contest. vt j. eo. §. fi vero. & nõ dico i reo absente ante litẽ cõtestatã. sed fi agatur rea liter, in poss. rei petitæ mittet actor: vt C. de pscri. xxx. an. l. fi quis. fi psonaliter, p mensura debiti, vt ff. de exhi. §. fi verò etiam. multa enim concedũtur reo quæ actori non cõceduntur, vt C. d rempo. in integ. re. l. peteẽdæ. & ff. d fer. lege finali. sed omne qđ licet actori, &c. vt dictum est. & ẽ ratio, quia durius debet astringi actor q puocat inuitũ vt supra p xi. iniuste enim, &c. Sed videtur etiã quod ꝓta reum feratur diffinitiua sententia ante lit. cõtest. vt j. vt omnes obe. iudic. §. fi verò. col. v. Sed dic ibi quasi pteст. lib. ptra dominũ, cũ alius ei responderit, vel nõ fertur diffinitiua, sed de rebus absentis satisfit. Itẽ no. psuetudinariũ esse tres dari potius quàm plures vel pauciores: siue maioris tẽporis siue minoris in iure inueniatur: vt j. vt spõ. lar. §. ad hoc. col. ix. & C. quomodo & quãdo iud. l. sententaneũ. & j. vt cũ. đ ap. co. §. sed hoc psenti. Sed qro an hoc casu iudex possit hoc spatiũ minuere? Videtur q non: vt ff. e. l. per interualla. cum sit dilatio legalis: aliud autem si sit in iudiciali, vt C. de dila. l. j. vel dic posse minui: vt ff. de iud. l. nonnunquam.

f¶ *Præconum.*] hodie per tres nuntios ad domum missos: nec clamat p co per plateas, quia, &c. olim enim per edicta in albo posita, vt hic continetur secundum Io. Sed qualiter, cum semel esset scriptũ in albo iterum scribebatur? Respon. forte elapsis triginta diebus delebatur, & iterum scribebatur. Et not. quòd in hoc albo erant specialia edicta: vt de his citationibus quædam generalia vt ea quæ dicuntur prætorum edicta: vt ff. de iurisd. omni. iudi. l. fi quis id. in prin. Accur.

g¶ *Aliis autem permittimus.*] Not. delegato principis licere citare p edicta. & sic est contra j. de exhib. §. fi verò quidam. ibi nihil facere valente. Sol. hic corrigit in his delegatis. Alij dicunt quòd hæc secũdũ illam distinguitur, vt hic lite contestata, non ante liceat. Accur.

h¶ *Edictis.*] in albo.

i¶ *Initium.*] Not. initium litis fieri per contesta. sic C. de plus pe. l. j.& C. de iudi. l appertissimi.& C. vbi de crim. agi. opor. l. j.& faciunt ad ea quæ dixi ff. de iurisd. omni. iudi. l.& quia. in fin. l.

k¶ *Libello.*] hic deregat l. C. de eden. l. edita. quia necesse habet persistere in veteri: vt hic. nec potest mutare libellum secundum Azo. etiam ante lit. contest. sed per illam dicebat vsque ad lit. contest. Acc.

l¶ *Pulsatus.*] coram ordinario.

m¶ *Per mandata.*] f. sine scriptis: vt per nuncium.

n¶ *Competentem.*] id est, eum qui delegauit quando est delegatus a simplici ordinario vel ad iudicem causæ. Azo.

o¶ *Sortiatur.*] per diffinitiuam quando ambę sunt præsentes, si est lis cõtest. aliàs fieret vt dixi supra eo. §. prox. vt diffinguas reus vel actor sit absens. Accur.

p¶ *Aliud.*] sic crucifixus est Christus, & alij, &c. sic j. vt defunct. seu funer. in princ. collat. v. nec enim hic aliud simile spatium præcesserat.

q¶ *Vnius.*] propter triplex spacium xxx. dierũ quod est ei datum inter edictum & edictum.

r¶ *Permanentis.*] in præsenti.

s¶ *Et veritate.*] vt si habeat actor bonã causã, nihilominus vincat reditis reo expensis, vt C. de iudic. lege sancimus. & lege properandum. §. finautem ex gestis. & supra de iud. §. oportet.

t¶ *Proferre.*] quoniam lis iã est cõtest. & cognitam de causa per probationes rei, al oqn ab observatione iudicij tñ ab solueret reu ẽm quoddã. Tu autẽ breuiter mirabilia hic no. qa introducũtur hic testes ante lit. cõte. si reus vult in se on* p-

† Cõcor. c. cũ sit. fi. post me. extra de renunt.

bationis suscipere. sic ff. de prob. l. circa. Secũdũ, finitiua aliqa ferẽt diffinitiua sententia ante lit. cõtest. sic ẽm dicit & veritate sub tit. &c.& hoc fm M. & Io. Bul. contra, & dicebat legitimam sententiam de missione in pos. & hoc quando reus ꝓbat, vt dictũ est. aliàs ab obtemperatione iudicij tãtũ absoluitur reus. vt C. de iud. l. properandũ. §. j. Itẽ tertiũ nouũ not. quòd ampliatur numerus dierũ, cum olim x. hodie xxx. sint, vt dixi j. §. px. Item quartũ: qa ante triẽniũ finit instãtia: licet aliàs regulariter triẽnio duret ciuilis: vt dices j. prox. Quintũ not. q cõtra lite

Sententia diffinitiua datur.& hoc idem erat per l. properandum. §. finautem reus. sed hodie ex gestis. & supra de iud. §. oportet. Sententia diffinitiua quando ante litis contest. dicit & veritate sub tit. &c.& hoc fm M. & Io. Bul. contra, & dicebat legitimam sententiam de missione in pos. & hoc quando reus ꝓbat, vt dictũ est. aliàs ab obtemperatione iudicij tãtũ absoluitur reus. vt C. de iud. l. properandũ. §. j. Itẽ tertiũ nouũ not. quòd ampliatur numerus dierũ, cum olim x. hodie xxx. sint, vt dixi j. §. px. Item quartũ: qa ante triẽniũ finit instãtia: licet aliàs regulariter triẽnio duret ciuilis: vt dices j. prox. Quintũ not. q cõtra lite

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic & C.de ser.fug. quicunq;. & ff. de re mi.l.iij. §.si plures.& ff.de pœ.l. si quis aliquid.

a ¶ *Legis autem.*] vt C. vt nemo inuitus agere vel accusare.

b ¶ *Priuilegio.*] id est, priuilegius.

¶ QVIQVE MILES NEQVE FŒDERATVS, &c.

d ¶ *Vm domini. Vtilitates.*] aliàs necessitates.

e ¶ *Quibus.*] scilicet militibus.

f ¶ *Militans.*] C. locati l.vltima.

g ¶ *Rebus.*] scilicet, vt incontinenti Barbarorũ refrænetur audacia, & publicæ res augeãtur, vt supradixit.

h ¶ *Eis.*] scilicet, priuatis. Accur.

i ¶ *Implentes.*] scilicet, milites.

k ¶ *Triginta dierum.*] ar. extra. vt factæ no. cõstit. §. vt autem. coll. v. Sol. vt ibi.

l ¶ *Obseruauerint.*] i. obedierint.

m ¶ *Optiones.*] simile j. vt liceat matri & auiæ. §. quod autem simile. C. de iure fisci. l. pe. simile. ff. de bonis damn. l. diuus. §. cum quis. Acc.

n ¶ *Reuertantur.*] i. reuerti faciant.

¶ VT DIVINAE iussiones, &c.

o ¶ *Nostræ. Corrigendum.*] sic j. vt fra. filij. olia. ix. in prin. argu. ℈. ſ. q mo. na. essi. sui. §. tribus. col. vij.

p ¶ *Nam præsenti.*] incipit constitutio. Accur.

q ¶ *Iussionem.*] i. priuilegium in quo aliquid iubet vel concedit in fauorem, in commissionibus causarũ fortè est aliud, vt obseruari in curiis videmus. Azo.

r ¶ *Iudici.*] i. ad quẽcunque iudicem. Acc.

s ¶ *Quæstoris.*] Qui tribus modis dicitur: vel à quærendo, de quo nõ loquitur hic, vt credo. vel qui legendis principalibus libris vacat, de quo fortè hic loquit. tertio q̃ est capitalibus causis ad ferẽdas vel legendas sentẽtias: ã quo fortè hic loquitur, vt ff. de off. q̃st. l. j. §. fi. & ff. de orig. iu. l. ij. §. deinde cum arrãtiũ. & §. quia iuxtimus. Acc.

t ¶ *Contineatur.*] ex hoc §. sumitur quod est C. de di. rescr. l. fi. §. fi.

† Cõcor. cũ hoc te. xxiij. q. j. per tota illa quæstionem & maxime in §. militare.

dolus eius agnoscitur, qui interruptam iterum litem deseruit, quàm qui semel acceptam dereliquit. ¶ Legis autem a priuilegio b, quæ nolentibus non imponit necessitatem proprias actiones mouere: illis tantumm odo vti concedimus, qui nullam secundum prædictos modos aduersario mouerint quæstionem. Hæc autem omnia obtinere decernimus in causis quæ necdum vel iudiciali sententia vel amicabili conuentione, vel alia iuri cognita decisione finita sunt. Theodore parens charissime atque amantissime. Illustris itaque & magnifica auctoritas tua præsentem nostri numinis legem in perpetuo valituram, edictis in hac regia vrbe propositis, & præceptionibus in vniuersis prouinciis sub tua constitutis iurisdictione directis faciat manifestam, vt omnes ea quæ pro vtilitate eorum sancimus à se custodienda cognoscant. Dat. iiij. Idus Septẽ. Const. Imperij D. Iustiniani P. P anno xv. Basilio V.C. Coss.

VT † NEQVE MILES neque c fœderatus obseruetur domui priuatæ aut possessioni alicuius.

TITVLVS IX.

¶ Nullus militem vel fœderatum in domo vel propria possessone retinere præsumat. contra faciens sua dignitate expellitur, & eius bona publicantur. milites militia priuantur, & etiam iudices negligentes x. librũ auri puniuntur, & exilio traduntur. Ang.

¶ Impera. Iustinianus A. Theodoto. Orientalium prætoriorum præfecto.

CVm domini Dei beneuolentia ad custodiam nostrorum subiectorum militarium rerum incipit ordinatio. His enim prouidentia Dei dispositis, Barbarorum quidem incontinentia refrænatur, reipublicæ verò res augentur, Et quoniam aliqui propriæ salutis pro nihilo facientes rationem, milites & fœderatos qui debent pro libertate reipub. contra inimicos certare, præsumunt subtrahere, & in priuatas suas occupare vtilitates d præuidimus per præsentem legem nostram omnibus interdicere, vt nullum decætè prædictorum militem in quocunque relatum numero aut fœderatum subtrahere, & in sua domo aut in propriis habere possessionibus, pro quibus e nos multos sustinemus labores, exercentur enim & militant f, vt communibus vtiles sint rebus g.

¶ Sint igitur omnes scientes, qui milites † aut fœderatos aliquos in suis habent domibus aut possessionibus, aut qualitercunque obseruantes, & quasdam eis h proprias implentes i vtilitates: quod nisi intra triginta dierũ k dilationem, computandorum ab insinuatione per loca præsentis nostræ dispositionis, eos expulerint substãtię quidem habentium eos aut retinentium, publicationi subiectæ, fisco applicabuntur: ipsi verò & dignitatibus & militiis quas habent, expellentur: milites vero & fœderati qui eos post dilationem obseruauerint l, non solùm militia spoliabuntur, sed etiam vltima sustinebunt supplicia scientibus etiam vniuscuiusque prouinciæ iudicibus, quia si aliqui inueniantur in locis quæ sub his sunt exactoribus aut conuictoribus, aut personis aliquibus, aut dominiis, aut possessionibus, aut quibuslibet propriis vtilitatibus permanentes, & nõ celeriter istos comprehenderint, & suppliciis subdiderint, & milites quidem ad numeros suos transmittant in quibus militant: fœderatos verò ad proprias optiones m, ipsi decẽ librarum auri pœnam exigentur, & insuper exilio tradentur, vtpote nostras iussiones præsumentes negligere.

¶ Nemo igitur nequodiuino quodam typo de hoc forsan facto, neque præceptis iudicum vtatur, neque aliquis nostrorum iudicum huiusmodi aliquos typos aut præceptiones iudicum suscipiat, sed cum omni celeritate militantes quidem ad proprios numeros, fœderati verò ad suas optiones reuertantur n, & pro communibus certent rebus. nullo enim modo de cætero concedimus nostros milites aut fœderatos in quibusdã omnino priuatis vtilitatibus occupari.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per præsentem manifestata sunt legem, tua eminentia præcognoscens, in hac quidem felicissima ciuitate edictis secundum morem propositis, in prouinciis verò præceptionibus destinatis, omnibus manifesta constituere festinet. Data Idibus Aprilis, Constanti. Imperij Dn. Iustiniani P. P. A. an. xvj. Basili. V.C. Coss.

VT † DIVINAE IVSSIONES subscriptionem habeant gloriosissimi quæstoris.

† Epitome tantũ habet. Scrip.

TITVLVS X.

NOVELLA CXIIII.

¶ Nulla diuina iussio per aliquem iudicem recipiatur, nisi sit sub velata subscriptione quæstoris denotantis inter quos, & ad quem iudicem, & per quam personam directa fuerit, contra faciens pœna xx. librarũ auri multatur. Angelus.

¶ Imp. Iustinianus A. Theodoto sacrorum præto. præfecto.

NOstræ serenitatis solicitudo remediis inuigilat subiectorum, nec cessamus inquirere, si quid sic in nostra republica corrigẽdũ o. ideo namque voluntarios labores appetimus, vt quietem aliis præparemus. Vnde ad vniuersorum vtilitatem pertinere perspeximus si sacras etiam iussiones cum comperenti iubeamus cautela procede re, ne aliquibus liceat eas pro sua voluntate profiteri.

¶ Nam præsenti p lege decernimus nullam diuinam iussionem q neque per viri magnifici quæstoris adiutores, neq; per aliã cuiuslibet militiæ aut dignitatis, aut officij personam, cuicunque iudici r confectã, à quolibet suscipi cognitore, cui magnifici viri quæstoris s adnotatio subiecta non fuerit, qua contineatur t, & inter quos, & ad quem iudicem, vel per quam fuerit directa persona: quatenus omni post hac ambiguitate submota, nulla cuilibet excusationis relinquatur occasio: scientibus iudicibus, vel administratoribus vniuersis, q̃ si in quolibet negotio sacram susceperint iussionem, nisi cui quæstoris viri magnificẽtissimi fuerit subiecta adnotatio, multa xx. librarum auri, & officium eorum simili

a ¶ *Quibus iubemus.*] scilicet, iudicibus.

¶ IN MEDIO LITIS non fieri, &c.

Mnia. Disponentes.] icilicet, nos per dictas, iussiones.

c ¶ *Typum.*] i. chartulã qua scribebant quid faciendum sit. Accur.

d ¶ *Præscriptionem.*] aliàs descriptionem. Ac.

e ¶ *Dispositionem.*] quia nos volumus q̃d nostræ l. volsit: vt ff. de iu. §. omnes autem. colla. vj. fic ff. ad tur. l. j. §. j. ibi, pœnæ verò p se, &c. Et sic not. q̃ nõ licet supplicare lite pendente vt hic, & C. vt li. pen. l. j. & ij. & facit C. si contra ius vel vtipu. l. fi. Accur.

f ¶ *Negotium.*] scilicet relatum. Accur.

g ¶ *Aliqua.*] scilicet, nobis imperatoribus.

h ¶ *Iudicem.*] ita neque iudicanda ab aliis aliorum doctrina. Azo.

i ¶ *Iudicum.*] id est, sententia,

k ¶ *Dictum.*] i. inchoatum, aut antiquatum.

l ¶ *Valeat.*] vt ff. quibus ap. nõ licet. l. j. j. respõ. & ff. de mi. l. minor. j. respõ. & de arbi. l. nã magistratus. & ad treb. l. ille. §. tempestiuum.

m ¶ *Declarationem.*] vt ℈. de iudi. §. fi. & C. de leg. & cõ. l. cũ de nouo. & ff. de iudi. l. eõ. §. j. Et no. quòd etiã principis sententia debet esse scripta sicut & cuiuslibet alterius: vt C. de senten. ex breu. reci. l. fi. Accur.

Anabolis Principis sẽtentia debet esse scripta.

n ¶ *Referendariorum.*] i. facta à referẽdariis vo luntate principis. Accu.

o ¶ *Sanctione.*] alias function. Accur.

p ¶ *Ferre.*] id est, facere,

q ¶ *Super hoc.*] Quid addit prædictis hic. §. cũ dicat super hoc? Respond. hic dicit de causis quæ pẽdebãt tẽpore huius l. quib* pendentib* simili ter dicit supplicationẽ vel impetrationẽ non tenere. Et sic no. leges ad quas aliquã de tractant. preterita trahi & ad præsentia: quia hoc cauet, vt C. de leg. & consti. l. leges & constitutiones.

Leges ad præterita aliquã trahunt.

r ¶ *Leges.*] leges dico dis ponentes iudicãtis examinationem aut sententias. vel pro etiam si quis pijs præcesserit impetrans sanctionem: etenim, &c.

s ¶ *Hanc.*] sententiam diffinitiuam.

t ¶ *Retractationis.*] forte ratione minoris ætatis. seu supplicationis. Al. adeo etiã vt si post sententiam fiat lex noua nõ valeat: vt ff. ti. pro. in princ.

v ¶ *Eam autem.*] sic cõstrue & habebis sensum. eam autem iussionẽque

mili pœna plectetur: quibus a iubemus, si qua talis iussio ad eos peruenerit, mox ad prædictum virum magnificum quæstorem referre, aut cũ illo, qui hæc ingerit, destinare: vt in eum vindicta procedat quam in falsarios iura nostra constituerunt, Theodore parens charissime atque amantissime. Quã legem perpetuo valituram censitudo tua ad vniuersorum faciat peruenire notitiam.

IN MEDIO LITIS NON FIERI SACRAS FORMAS aut sacras iussiones, sed secundum antiquas leges generales lites dirimi.

TITVLVS XL

NOVELLA CXIII.

¶ Iudex de causa cognoscens iudicare & procedere in eo habet secundum legem, non secundum sacras formas & iussiones, lite pendente emanantes, & sententia principis in scriptis lata non potest ab aliquo retractari. Angel.

¶ Imper. Iustinia. A. Theodoro scrorum prætoriorum præfecto.

MNia secũdum nostras leges agi volentes, & harum virtutem seruari studentes, perspeximus præsentem scribere legem ad ipsarum legũ obseruationem. Agnouimus enim quoniam quidam iudicum volentes eis, qui causas dicũt, tergiuersari, & celare suas festinãtes dilationes † excusant se frequenter, dicẽtes quòd sacræ formæ, aut sacræ iussiones, aut dispositiones spectabilium nostrorum referendariorũ infinuatæ eis sunt tanquã disponẽtes † quẽ admodũ oporteat negotium examinari aut iudicari. ¶ Et propterea sancimus, vt dum lis examinatur, siue in pecuniariis, siue in criminalibus aut aliis quibuscunque emergentibus causis apud iudices siue hic, siue in prouinciis, neque pragmaticum typum c, neque aliam præscriptionem d, neque sacram nostram quamlibet ex scripto aut non scripto iussionem, aut dispositionem e in hac regia ciuitate spectabilium nostrorum referendariorum, aut alterius cuiuslibet disponentem eos quo modo decet inchoatum examinare, aut iudicare negotium f, infinuare iudicantibus, aut infinuatam valere. sed secundum generales nostras leges causas examinari & decidi. Quod enim in legatum positũ est potestate, non egebit aliqua † extrinsecus dispositione. Si quod enim ad nos negotium, apud iudicem † iam dictum, aut antequam hoc principium sumat, perspeximus nos hoc per proprium nostrum iudicium † disponere & disponit quidem iudicã tem aut iudicare futurã quæsthonem quomodo oportet fieri: aut repere quomodo oporteat iudicium inferri.

† Et ad hoc xx. c. q. ij. c. imperiali, &c. vbi de hoc late tractum cito finiri. Et sic datur. no. q̃ quatuor casib. hic supplicat li. pendẽte. Primus vt iudicũ ꝓcedat. Secũdus vt acta edãtur. Tertiꝰ vt sententiam dec iudex. q̃d est idem quasi primus modus. differt aũt quia in tertio nõ restabat nisi sentẽtia. in prima & media causa faciẽda erat adhuc quærꝰ vt assocĩetur iudex: aliàs nõ supplicatur. lit. pen. vt hic. & C. vt li. pen. l. ij.

x ¶ *Causam verò.*] verò pro sed.

y ¶ *Legitimo.*] q. d. illa iussio nõ valetq̃ dispo

† Cõcor. cũ hoc tex. cau. cũ glo. super ver. commissimus exacta testibus.

cere: hoc nequaquã alterius iudicis egebit iudicio. Sicut enim à nobis per sacrum (sicuti dictum k est) iudicium disposita aut decisa non egebunt aliorum examinatione, aut iudicio aut retractatione aliqua: sic nos (quibus. Deus † sanciendi potestatem donauit) si aliquod iudicium in quolibet negotio protulerimus, non alij iudici hoc committimus, siue performas siue per dispositiones spectabiliũ nostrorum referendariorum, aut alterius cuiuslibet, quomodo conuenit hoc negotium examinari, aut iudicari: vt pote quia à nobis semel iudicatum est, quod retractari à nullo valeat l: his videlicet tenentibus quando scripta talis alicuius qua nostra procedit sententia. Si verò aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege, nuntiet ad nostram potestatẽ, & à nobis expectet causæ scriptã declarationem m, aut interpretationem, & secundum eam decidat litem. ¶ Si verò dum causa dicitur pragmatica nostra forma, aut dispositio spectabiliũ nostrorũ referẽdariorum n, aut alterius cuiuslibet, aut aliud aliquid horũ quæ dicta sunt omnium iudicantib* infinuetur, ordinans in his examinationem, aut sententiã: iubemus iudicem quidem omnino non respicere † sed his vacantibus, & nullam penitus habentibus virtutem, secundũ generales nostras leges causam examinare & legitimo fini contradere. Si autẽ hoc nõ custodierit iudex, decem librarum auri eum subiacere pœnæ: vt etiam aliam nostram maiorem indignationem experiatur: eidem pœnæ subiecto & eo qui præsumet talem aliquam dictare formam & ministrantibus ei & talẽ aliquam dispositionẽ facientibus spectabilibus nostris referendariis. Et hæc dicimus, siue ex sacra nostra sanctione o iudicare quispiam deputatus est, siue ex præcepto iudiciali, siue secundũ arbitrium, aut compromissariorũ schema quæstionem audit siue scripto siue fine litteris. Sed vel si quis iudicum propriã despiciẽs salutẽ, ex aliquo tali præsumpserit sententiã proferre; hanc ita infirmam esse volumus, vt neque appellatione indigeat, neque ex compromisso inferatur pœna. nos enim omnes iudices secundum generales nostras leges examinationes, & sentẽtias ferre p volumus. ¶ Illud q̃oque indubitatum erit, quia neque iudicialis quælibet valebit iussio extra quod ordinatum est hac nostra lege. ¶ Super hoc q autem & illud iudices nosse opus est, quia cõpotens est eos & quæ adhuc & nunc mouẽtur quæstiones: secũdum generales determinare leges r, vel quispiam præcesserit impetrans sanctionem disponentem iudicantis examinationem aut sententiam: ei enim qui tale aliquid impetrauit iã, sententiamque definitiuam nondũ promeruit, nihil ex iis, quæ impetrauit prodesse volumꝰ. Si enim semel peruenit sententia definitiua data, ne quaquã s hãc ex nostra hac perscrutari lege iubemus: licet appellatio subsecuta fit, aut retractationis t est aliqua species contra sententiã. Eã autẽ v iussionem quæ nõ disponit quidã iudicantẽ aut iudicare futurum, quo modo oporteat quæstionem fieri, aut iudicium inferri: causam verò x fini studiosè tradi legitimo y vult: aut actorum imponet editionẽ, aut iudicẽ coget legitimam proferre sententiam, aut simul alium iudicẽ secundum nostras præstitutas leges & fieri & valere & scripto & sine scriptura non prohibemus. ¶ Vt autem omnes nostri subiecti, & maximè, qui litibus atteruntur, nostram pro se nouerint prouidentiam, & nullus hanc sacram

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Proœmiis.*] quæ sunt huiusmodi proœmia: re. anni domini q fiunt. Itẽ scribunt quidã, hic incipit causa talis. Itẽ libellus cũ partis subscriptione. Itẽ citatio, & similia quæ quasi pœmia sunt, qđ post hoc debet hæc lex scribi, vt sit pars monitoris, siue actoris. Tertio scribitur confirmatio personarum, scilicet, satisdatiõis iudicio sisti: sed videtur q statim post dicta proœmia debeat fieri pronũciatio cõfirmatio: vt j. de exh. §. fancim^s. & §. illud verò. colla. v. Respond. illa secundum hanc intelligitur. sed hæc hodie nõ scribitur, cum sit certa sit.

b ¶ *Secundum quas.*] No. imperatorẽ suscipere imperium, vt secundũ legẽ iudicet. sic C. de le. & con. l. digna. & no. j. eo. §. j. ibi quod enim in legem, &c.

¶ VT CVM DE appellatione, &c.

c ¶ *Posteà.*] & sic ad ꝓterita referãtur negotia, vt j. eo. j. respon. in fine. qđ est mirabile. Azo.

d ¶ *Capitulis.*] §. quæ sũt quatuor: nã quinq; principales partes habet hęc cõstitutio: licet multa in eidẽter aliàs dicat: vt di xi & sum prosecutus in summa huius ti.

e ¶ *Eruenit. Per speximus.*] circa illa facti qõem.

f ¶ *Sententiæ.*] hoc quãdo post sententiam.

g ¶ *Relationes.*] hoc qñ post relationem ante re sponsionem quæ expectãda nõ est: vt hic, & j. vt iudi. nõ expec. sacras iust. §. fi. colla. ix. & C. de ap. l. iubemus, §. fi. & j. de iudic. §. penul. colla. vj.

h ¶ *Referente.*] No. leges ad futura tantũtẽpora trahi: vt & j. denu. in fi. colla. iiij. & j. de resti. & ea quæ pa. §. hoc igitur. & j. de hære. ab in te. §. fi. col. ix. & j. vt factæ no. cõst. coll. v. fedeũ dicat hic non trahi ad ꝑterita etiã si hoc dicatur est contra C. de vsu. l. pe. & C. de leg. & cõstit. l. leges & ꝓstitutiones. & ff. de le. & sena. l. nõ est nouũ. Sol. hoc speciale. vel die trahitur ad ꝑterita, scilicet, facta in quib^9 iudicium non est inchoatum: secus si fit inchoatum: vt hic.

i ¶ *Præsenti renuntiare.* valet hic renuntiatio ꝓpter allegationes iuris, & ꝓpter instrumẽta, sed propter testes forte ne producantur, non valet: j. de test. §. quia verò multi. col. vij. sed sola scientia testificatorum.

k ¶ *Allegationes.*] quæ nostram circunueniat legem, neque ignorantiam in ea proponat: sancimus in vnoquoque negotio initium apud iudicem accipere ex proœmiis ˢ mox, & ante ipsam personarum firmationem inscribi eam, & monumentorum fieri patem. sic enim gestis præfulgẽs prohibebit ea, quæ præter eius virtutem tentantur circa eam & circa ipsam forsan personarum firmationem: & præuaricari eam nitentibus per multa interminata refrænabit à talibus eos præsumptionibus & propriis tempus non finit fieri pœnis. Vt enim iniquitatem simul & iniustitiam per omnia expellamus: propterea præsentem posuimus legem, vndique eam & & per eam alias cautas, & in circũueniendas: custodiẽtes reipublicæ leges secundum quas b & nos ipsi imperium quod, Deo dante, suscepimus custodire: nostramque rem publicam ab his legibus muniri semper optamus.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo seruare quidem studeat: omnibus autem palã faciat, proponens quidem eam in hac felicissima ciuitate. præceptis autem solemnibus vtens ad prouinciarum præsides: vt omnes homines sciant eam quam super eos habemus prouidentiam *.

* D.x. k.D. C.P. Dn. Iusti. P.P. Aug. aun. xv. Basi. V.C. Coss.

VT CVM DE APPELLATIONE COGNOSCITVR secundum illas leges debent iudicari quæ tempore latæ sententiæ obtinebant, non secundum eas quæ postea ᶜ promulgatæ sunt, & de aliis capitulis ✝.

TITVLVS XII.

NOVELLA CXV.

¶ *In causa appellationis debet ferri sententia secundum legem quæ vigebit tempore sententiæ primæ, non secũdum eam quæ post latam sententiam nouiter emanauerit, etiã si in lege nouiter emanata dictum fuerit quòd protrahatur ad præteritas. Ang.*

¶ Imp. Iustinia. A Theodoto Orientalium sacrorum prætoriorum præfecto.

PEruenit ad scientiam nostræ serenitatis, ꝙ cum inter Eustatium virum reuerendissimum Tholonæ † ciuitatis episcopum: & Pistum diaconum ecclesię Telmissensis fuisset causa cõmota processit à rectore prouinciæ definitiua sententia, cõtra quã appellatio est porrecta. Iudices igitur, apud quos appellatio ventilabatur, dubitantes ad nostram clementiam retulerũt an secundum leges, quæ obtinent quando pro cessit definitiua sententia, an secundum tenorem illius legis, quæ post definitiuam sententiã à nobis promulgata est, eandem causam examinare deberent. Nos itaque iustum esse perspeximus ᵉ secundum leges, quæ obtinebant tempore latæ sententiæ ᶠ, prædictam appellationis causam examinari, & terminum secundum ipsas accipere. Præuidimus autem & post hanc si quandocunque dubitatio talis emerserit, eam simili ordine terminare. Ideóque sancimus, si quando de aliqua causa processerit definitiua sententia, & prouocatio fuerit subsecuta: appellationis examinatores secundũ leges, quæ tempore definitiuæ sententiæ obtinebant, terminum dare negotio hoc eodem videlicet obseruando & in retractandis arꝛplissimæ prætorianæ sententiis & in suggestionibus iudicum quando vtrꝛque partes omnib^9 allegationibus suis renuntiauerint, & iudices per suas relationes ᵍ quid disponi debeat, interrogauerint. In omnibus enim prædictis casibus illas leges à cognitoribus seruari decernimus, quæ tempore sententiæ aut certè relationis obtinebant: tametsi contigerit posteà legem promulgari nouum aliquid disponentem, & tenorẽ suum ad prælata quoque negotia referentem h.

¶ *Postquam vna pars renuntiauerit allegationibus, alia cogi debet intra xxx. dies proponere quicquid velit. & si hoc non fecerit: ad omnem eius malitiam superandam duo menses dari debent: quibus elapsis, iudex debet ferre sententiam legibus consonantem. Angel.*

¶ Sed hoc præsenti addimus sanctioni. Qua inter litigatores aliquando contingit vnam quidem partem suis allegationibus renuntiare ⁱ, aliam verò scientem se malas causas habere, post cognitionalia certamina & dilationes quas probationum causas leges concedunt, nolle confiteri allegationes ᵏ sibi sufficere, ne cito causæ qualitas agnoscatur: iubemus vt quando vna pars allegationibus renuntiauerit, alia verò pars dixerit se habere aliquid quod proponat: iudex negotij modis omnibus eam partem quæ vtitur dilatione ˡ, cõpellat intra xxx. dies postquam altera pars renuntiauerit, quicquid velit, sine aliqua intermissione proponere. quod si non fecerit, tunc ad eius malitiam conuincendam † alius vnus mensis indulgeatur à iudice. Si verò & sic distuleri, alterius vnius ei dilatio præbeatur: nita vt si vsque ad prædictos tres menses quos litigatoribus protrahentibus cõcessimus suas non proposuerit allegationes: tunc cognitor causæ nõ amplius expectans, modis omnibus proferat sententiam legibus consonantẽ, vel si voluerit, referat ne litigatoribus malè certantibus liceat causarum exitum vltra protrahere.

† Concor. cũ prout nobis cũ glo. super ver. conuincenda, extra de dolo & contum.

¶ *Parentibus non licet liberos præterire vel exhæredare, etiã si legitimam eis reliquerit portionem, nisi iure institutionis eis reliquerit: vel nisi ingrati probentur expresse, ingratitudine in testamento apparente: quæ causæ ingratitudinis hic per ordinem enumerantur. Bart.*

¶ Aliud quoque † capitulũ præsenti legi addendum esse perspeximus, Sancimus igitur nõ licere penitus patri vel matri, auo vel auiæ, proauo vel proauiæ suum filium vel filium vel cæteros liberos præterire ᵒ, aut exhæredes in suo facere testamento, nec si per quãlibet donationem

teritæ. præteritio ad lineã fœmineã, exhæredatio ad masculinã. sic in ffi. de exhære. li. §. mater. & quod subiicit: nec si per quamlibet dõ. &c. no. q oportet iure insti. aliquid filio relinqui nec sufficit iure legati & sic corriguntur hic iura antiqua. & ff. de inof. test. l. Papinianus. §. fi qs ꝓtra. & j. de trien. & se. §. j. j. & si qua sunt simi lia quibus dicitur q̃ sufficit quoquo relicti ti. re linquere. sic ergo in minimo facta institutio excludit querelã, vt j. eo. §. cæterũ. & agitur ad sup plemẽtũ: vt C. de inoffic. test. l. omnimodo. & l. fcimus. & de rei vxo. ac. §. videamus. Vel dic qđ ꝑ dicta iura loquãtur quãdo nõ faciebat testamen tũ, sed codicillos, hic qñ ſoléniter testabatur: vnde iure insti. sibi vt aliis debet relinquere. Tertij dicunt hanc intelligi secundum illas: & legunt sic literam istam nec ꝓ non. & dic fi, id est, quãuis per qnãlibet do. vel legati vel fideicommissi vel alio quocunque modo dedit debitam portionem: & assume: non licet exhæredare dico, nisi forsan. &c. Prima verior videtur, vt corrigantur.

† Cõcor. cũ hoc §. gl. vlt. post med. in c. vlt. ibi sic, & ꝓpter ingratitudinẽ. extra de postu. prælat. & c. Raynuti^9. iuncta gl. super ver. trebel. in prin. extra de testam.

a ¶ *Nominatim.*] Hic ꝓbat secundùm M. q hodie querela cesset, nisi inter fratres turpibus personis institutis: vt inst. đ inoffic. testamẽ. §. j. hoc modo. pater tenetur causam exprimere, vt hic: & hæres probare: vt C. de inoffi. test. l. omnimodo. sylogiza ergo sic, aut pater fecit testamentũ, aut non, si nõ succeditfilius ab intestato: vt j. de hær. ab intesta. §. j. & cessat querela. si vero fecit, aut inseruit causam. aut nõ: si non: ipso iure nõ valet, vt hic. si verò inserit, aut eam probat hæres, & tunc repellitur filius, & nihil habet: vt j. de immen. do. in fi. & sic cessat querela. aut non probat: & tunc testamentũ pro non valido est, & ab intestato succedet: vt j. §. siue igitur. & sic cessat sem ꝑ querela. quare M. non posuit vnam aut in C. de inof. testa. & insti. eo. dicentem. hodie cessat querela, &c. & sic omnes ti. de inofficio. test. sunt correcti. Sed dic ꝑ dicta vera nisi in vltimo casu. nam si inseruit causam, & hęres nõprobat: tunc quo iure admittit filius nisi per querelam? & sic cessant prædicta. Item not. quòd Pla. dicit hanc auth. superfluam per l. insti. de exhæred. l. §. nostra. sed est falsum: quia ibi nõ dicit de causa inferenda: sed hic dicit.

b ¶ *Esse decernimus.*] & sunt xiiij. vt sequitur vsque ad §. illum generalem autem, &c. econtra quibus pater à filio exhæredatur, sunt septem vt j. eo. §. & si quidem. vsque ad §. fi talis. at ille quibus frater exhæredat fratrẽ etiã turpi persona instituta, sunt tres: vt j. de nu. colla. iiij. §. ingratitudinẽ. sed si non turpi, tunc semper cessat querela: vt C. de inofficio. testamen. l. fratres. & insti. de inofficio. testamen. §. j.

c ¶ *Intulerit.*] hæc est prima.

d ¶ *Si grauem.*] hæc est secunda.

e ¶ *In criminalibus.*] Hæc est tertia. Accur.

f ¶ *Si cum maleficis.*] Hæc quarta. Accur.

tionem vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcunque modum eis dederit legibus debitam portionem, nisi forsan probabuntur ingrati: & ipsas nominatim ª ingratitudinis causas parentes suos inseruerint testamento. Sed quia causas ex quibus ingrati liberi debeant iudicari, in diuersis legibus dispersas, & nõ apertè declaratas inuenimus: quarum aliquæ nec dignæ nobis ad ingratitudinem vitæ sunt, aliquæ verò, cũ essent dignæ, prætermissæ sunt: Ideo necessariũ esse perspeximus eas nominatim præsenti lege comprehendere: vt præter ipsas nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere: nisi quę in huius constitutionis serie continentur.

¶ Causas † autem iustas ingratitudinis has esse decernimus ᵇ: Si quis parentibus suis manus intulerit ᶜ: si grauem ᵈ & inhonestam iniuriam eis ingesserit: si eos in criminalib^9 ᵉ causis accusauerit, quæ non sunt aduersus principem siue rempublicam. si cum maleficis ᶠ hominibus vt maleficus versatur, vel vitæ ᵍ parentum suorum per venenum aut alio modo insidiari tentauerit. si nouercæ suæ ʰ aut concubinæ patris filius sese immiscuerit, si delator ⁱ contra parentes filius extiterit, & per suam delationem grauia eos dispendia fecerit sustinere, si quemlibet ᵏ de prædictis patentibus inclusam esse contigerit, & liberi, qui possunt ab intestato ad eius successionem venire ˡ petiti ab eo, vel vnus ex his, in sua cum noluerit fideiussiones suscipere vel pro persona, vel pro debito, inquãtum esse qui petitur, probatur idoneus: hoc tamẽ quod de fideiussione censuimus, ad masculos tantummodò liberos volumus pertinere. Si conuictus ᵐ fuerit aliquis liberorũ ex eo quia prohiberit parentes suos condere testamentum: vt si quidẽ posteà facere potuerint testamentum, sit eis pro tali causa filium exhæredãdi licentia ⁿ. Si autem in ipsa prohibitione sine testamento aliquis ex parentibus decesserit, & alij siue qui ab intestato ad hæreditatẽ defuncti, aut cum ipso filio ᵒ qui testamentum fieri prohibuit, aut post illum vocantur: siue illi quos hæredes, aut legatarios habere volebat vel qui læsionem aliquam ex prohibitione testamenti sustinuerunt, hoc ipsum approbauerint, secũdum alias leges ᵖ super hoc positas talia negotia terminentur, Si præter voluntatem ᵠ parentum inter arenarios vel mimos sese filius sociauerit, & in hac professione pmanserit. nisi forsitan etiam parentes eiusdẽ professionis ʳ fuerint. Si alicui ˢ ex prædictis parentibus volenti suæ filiæ vel nepti maritũ dare, & dotem secundum vires substantiæ suæ pro ea præstare: illa non consenserit, sed luxuriosam degere vitam elegerit. Si verò † vsque ad xxv ᵗ annorum ætatem peruenerit filia, & parentes distulerint eam marito copulare: & forsitan ex hoc contigerit in suum corpus eam peccare, aut sine consensu parentum marito se libero tamen coniungere: hoc ad ingratitudinem filiæ nolumus imputari: qui non sua culpa sed parentum id commisisse cognoscitur.

† Ex hoc ter. sumpta est super l. fi filiam tuam. Pino. test. ex cipit, sed fi poterit.

¶ *Filij furiosi si curã eius neglexerint, à patre sanæ mẽtis effecto exhæredari possunt: extraneus verò qui denuntiatione in scriptis facta filiis mãdauit quòd curam de patre habeant furioso, & eis negligentibus curam & diligentiam furioso exhibuit: ad successionem eius admittitur, testamento quo ad successionem euacuato, quò ad alia cuncta capitula in sua firmitate manente. Bartolus.*

¶ Si quis de prædictis ᵛ parentibus furiosus fuerit, & eius liberi, vel quidam ex his, aut liberis ei nõ existentibus, alij eius cognati qui ab intestato ad eius hæreditatem vocantur obsequium ei & curam competentem non præbuerint: siquidem à tali fanatus fuerit infirmitate, erit ei potestas vtrum velit negligentem filium, vel filios aut cognatos, ingratum vel ingratos in suo scribere testamẽto ˣ. Si autem aliquo furoris morbo eum detentum extraneus aliquis viderit à suis neglectum liberis, vel cognatis, aut aliis ab eo scriptis ʸ hæredibus, & pro misericordia voluerit eũ procurare: damus ei licentiã attestationem eis qui ab intestato vel ex testamento iam facto ad furiosi hæreditatẽ vocantur, scriptis

g ¶ *Vel vitæ.*] Hæc quinta. Accur.

h ¶ *Si nouercæ suæ.*] Hęc est sexta.

i ¶ *Si delator.*] Hæc est septima.

k ¶ *Quemlibet.*] Hæc est octaua. Accur.

l ¶ *Petiti.*] nam fœminæ impediuntur fideiubere per Velleianum: vt ff. ad Velleia. l. j. & ij.

m ¶ *Si conuictus.*] Hæc nona.

n ¶ *Licentia.*] sic & eoõ tra: vt j. e. §. & quod de ea. Accur.

o ¶ *Filio.*] quia sunt fratres eius qui non prohibuerunt. Accur.

p ¶ *Leges.*] quæ dicunt vt ꝓhibẽti actiones omnes debeant denegari, & fisco sua portio deferat: aut quæ est vt ff. si quis ali. testa. ꝓhi. l. j. in princi. & C. si quis ali. testi. prohi. l. ij. aliis verò quib^9 aliquid sic relictũ nõ nocet quo minus percipiant, siue singulariter: vt ff. si quis ali. testi. ꝓhi. l. j. §. fed si legatũ. si vniuersaliter: vt ff. ad Tre be. l. iij. §. fi. & ff. si quis ali. testa. prohi. l. j. §. fin. Nam vnius factum alij non nocet eriam fratri, vt. ff. si quis alie. testi. prohi. l. si qs dolo. §. j. hodie autem, quod plus est, in duplum tenetur qui pro hibuit: vt j. vt nullũ iudicum. §. & hoc peruenit. Et sic no. teneri impedimentem & ad hoc facit ff. de eo per quem fac. erit. l. ex hoc. & de cond. cauda. l. iij. §. fi. in fi. & de lega. ij. l. Lucius. §. Sempronia.

q ¶ *Præter voluntatẽ.*] Hæc decima causa.

r ¶ *Professionis.*] nã nil iudæus iudæo, nil catilinæ cethego: & nil dolosus dolofo: vt ff. de dolo. l. fi duo. & C. de hære. l. quoniã. & C. de inoffi. testa. l. in arenam. Acc.

s ¶ *Si alicui.*] Hęc est vndecima. & facit C. de in officio. testa. l. filiam.

t ¶ *Vsque ad xxv.*] ergo econtra si fuerit minor, & peccat in suum corpus: iusta est exhæredationis causa: vel etiã maior, si copulet se seruo, argumen. ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. j. ibi. huius rei, &c. & j. proxi. §. ibi libero, &c. Accur.

v ¶ *De prædictis.*] Hæc est duodecima hæc eadẽ seruantur in filiis: vt j. eo. §. siue igitur. ibi. si li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ticam: vt hic, & ff. xxi. §. & C. de rei vendi. l. si fun ctus. Ité no. quod delicto heredis, licet nec ciuitate nec libertate amissa tit. amittit hæreditas. vt ff. prox. §. Item no. q̃ au herens indignus, & nõ applicat fisco, sed benefactori. Item no. q̃ ex benefacto extraneo fit hæres. Itẽ no. q̃ legata valent, licet testamentum non valeat. quod plenius dices ff. proxim. §.

Testamento infirma valent tamen legata.

a ¶ *Neglexerint.*] quid si nõ faciat testamentũ, nec aliquis extraneus se procurauerit? Respon. filij vel agnati sunt heredes: sed potest eis auferri hæreditas: vt ff. de iis q. vt indigni. l. iij. Vel dic in hoc casu sicut in sequẽti, q̃ eis denegetur hæreditas ex suo delicto, vt in proxim. §. Accur.

b ¶ *De prædictis.*] hæc est tertiadecima.

c ¶ *Ascribere.*] q. d. si vellet eum nihilominus instituere, posset, & sic non cõpellitur. Accurs.

d ¶ *Proficiat.*] & sic nõ compellitur. Accur.

d ¶ *Proficiat.*] & sic fit inuentarium quando captiui directe instituuntur, vt C. de episcop. & cleric. l. nulli. Accur.

e ¶ *Neglexerit.*] sic & si eum ægrum non curauit: vt ff. de his qui. vt indigni. l. iij.

f ¶ *Supponendi.*] no. minorẽ xxv. annis posse alienare & obligare, quod est speciale, alias contra C. de his qui ve. æta. l. pe. & facit ff. de reb. eo. l. si pupillorum. §. fin. Accessio minori xxv. an. conceditur.

g ¶ *Eis.*] scilicet, contractibus. Al.

h ¶ *Debitis.*] ex hac authẽ. v. notãtur mirabilia Primũ est, licet testamẽtum nõ valeat, legata tamẽ valent: quod est contra regulam C. de fideic. l. eam quã. Secũdum est, q̃d auferẽ ab indigno, nõ applicatur fisco. a iàs cõtrà videtur ff. de his q. vt indi. l. Claudius. & l. mulierẽ. & de leg. iij. l. fi de portari. & C. de his q. vt indi. l. hæreditas. Tertiũ q̃ nõ dominus rẽ captiui alienat sua authoritate. Quartum quia minor xiij annis nõ patitur huius l. pœnam cũ aliàs etiã impubes & capaces doli nõ iuuãtur, vt ff. de re iud. l. pupillũ. & insti. de ob. quæ ex del. nas. §. fin. Quintum, quia minores in alienatione tali nõ restituuntur, aliàs cõtra, vt C. de. in integ. rest. mi. l. iij. & iiij.

i ¶ *Si quis.* Hæc est quarta decima & vltima.

k ¶ *Conspiratione.*] not. cũ piratio in bõa parte.

l ¶ *Ingratos.*] neque ab intestato succedũt, vt ff. xxi. §. & ff. de hære. quæ

dirigere, vt eum procurare festinent. Si autem post huiusmodi attestationem neglexerint, & extraneus in suam domum furiosum susceptum sumptibus propriis, vsque ad finem vitæ ipsius procurasse monstratus fuerit: eum qui obsequium ac diligentiam furioso exhibuit, licet extraneus sit, ad eius successionem peruenire decernimus, euacuata institutione eorũ, vt pote indignorũ qui furioso (sicut diximus) curã præbere neglexerint a: ita tamen vt cætera testamenti capitula in sua maneãt firmitate.

¶ *Successio testatoris qui à suis redimi negligitur, applicatur ecclesiæ expendenda pro redemptione captiuorum: parcitur tamen minori xxv. annis, cui etiam permissum est res captiui pro eius redemptione vendere, qui cogitur habere ratum. Bart.*

¶ Si vnum de prædictis b parenti bus in captiuitate detinere contingerit, & eius liberi siue omnes siue vnus non festinauerint eũ redimere: si quidem valuerit calamita tem captiuitatis euadere, in eius sit potestate vtrum hanc causam ingratitudinis testamento suo velit adscribere c: Si autem per liberorum negligentiam vel contemptum non fuerit liberatus, & in captiuitate decesserit: illos ad successionem eius venire nõ patimur † quia non festinauerunt eius redẽptionem citiùs procurare: sed omnibus liberis in hoc negligentibus, res vniuersas ab eodem relictas, ecclesiæ ciuitatis ex qua oritur applicari, inuentario, scilicet, sed publica attestatione celebrando, ne quid ex eius facultatibus pereat: ita vt quicquid exinde ad ecclesiam peruenerit, captiuorum redemptioni proficiat d ¶ Sed hæc quidem quantũ ad personas dicta sunt, quas exhæredare nõ licet: nisi ingratitudinis causas vbique approbari contigerit, Occasionem autem nobis ad generalẽ legem promulgandam hæc præsens causa nosci tur obtulisse. Sed vniuersaliter iubemus, vt si illequi in captiuitate detentus fuerit, liberos non habuerit, & aliis, qui ad eius hæreditatem vocati sunt, eũ redimere non festinantibus, in captiuitate defunctus fuerit: nullus ex iis qui neglexerit e ad hæreditatẽ eius perueniat, licet ante captiuitatem testamentum forsitan ab eo fuisset conscriptum, in quo memoratas personas scripsit hæredes: sed hac quoque institutione hæredum infirmata, & cæteris testamenti capitulis in suo robore permanentibus, subsantiæ talium personarum simili modo ecclesiis ciuitatum ex quibus orti sunt, applicentur, & nullis aliis causis, quàm in captiuorum redemptionibus expendatur: vt vnde illi à suis non sunt redempti, aliorum redemptio procuretur, & ipsorum quoque animæ ex hac causa piissima subleuentur. Hoc eodem obseruando & si aliam extraneam personam ante captiuitatem scripsit hæredem f, & illa sciens se ab eo hæredem scriptam, eum redimere à captiuitate neglexerit. Hanc autem pœnam contra illos valere iubemus, qui octauum & decimum suæ ætatis annum compleuerint. In huiusmodi verò causis quando pro captiuorum redemptione necessarium fuerit dare pecunias: si quis proprias pecunias non habuerit, licentiam erit ei, si memoratum sit ætatis, mutuandi pecunias, & res mobiles vel immobiles supponẽdi f, siue propriæ ipsius sint, siue illius qui in captiuitate detinetur: quoniam in prædictis omnibus quæ pro captiuorum redemptione data vel expensa probabuntur contractus huiusmodi tanquam à persona suæ potestatis & legitimæ ætatis factos, ita firmos esse decernimus: nullo eis, qui cum huiusmodi personis in memoratis causis quo prædictum est modo contraxerint, præiudicio generando, necessitatem scilicet, habente eo qui ex captiuitate redierit, tales contractus ratos habere, & eis g tanquam suis debitis h obligari.

¶ *Catholico non succedunt filij nec propinqui hæretici: sed ecclesia ei succedit, si clericus sit, & laico fiscus. hoc dicit.*

¶ Si quis i † de prædictis parentibus orthodoxus constitutus senserit suum filium vel liberos non esse catholicæ fidei, nec in sacrosancta ecclesia communicare, in qua omnes beatissimi patriarchæ vna conspiratione k & concordia fidem rectissimam prædicant, & sanctas quatuor synodos Nicenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, & Calchedonensem amplecti, seu recitare noscuntur: licentiam habeant pro hac maximè causa ingratos l eos & exhæredes in suo scribere testamento. Et hæc quidem pro ingratitudinis causa decernimus. ¶ Generalem autem † prouidentiam liberis catholicis deferentes, iubemus saluis legibus quæ iam de aliis hæreticis sunt prolatæ, & circa Nestorianos & Acephalos hæc obseruari, vt si quando parentes inuenti fuerint siue iudaico Nestorij furori dediti, siue Acephalorũ amplectẽtes insaniã, & ideo ab ecclesiæ catholicæ communione separati, non liceat eis alios hæredes sibi instituere nisi liberos orthodoxos, & ecclesiæ catholicæ communicantes, vel liberis non existentibus, agnatos vel cognatos, qui scilicet catholici sint. Quod si fortè ex filiis alij quidẽ sunt orthodoxi, & ecclesiæ catholicæ communicantes, alij verò ab ea separati: omnẽ parentum substantiam ad filios tantum catholicos peruenire sancimus: licet vltimas voluntates huiusmodi personę fecerint contra tenorem huius nostræ constitutionis aliquid disponentes. ¶ Si verò post hac fratres ab ecclesia separati, ad eam conuersi fuerint: pars eis competens, in statu in quo inuenta fuerit tempore quo reditur, eis præbeatur: vt nullam de fructibus aut gubernatione medij temporis inquietudinem vel molestiam catholici patiantur qui ante prædictas m detinebant: quoniam huiusmodi rerum quas ex fratrum parte nõ communicantium catholici possidebant, sicut alienationẽ vetamus n, ita præteritorum temporum fructus aut gubernationem nullatenus ab his à quibus detenti sunt, exigi vel retractari permittimus. Si autem vsq; ad finem

+ Facit ad hoc c. ô fan. eccl. l. fanctimus. & e. præcipimus. xij. quæ j. circa prin. Aliena pupillorum. §. fin. Acc.

+ Adde ad hũc §. quod dicitur in c. si quis epis. cop. in tex. & in glo. extra de hæreticis.

† Hoc vltimũ inuenies C. de hær. auth. sita. l. cognonimus. cuius initium est Idem est.

a ¶ *Decernimus.*] Sed nunquid filij loco patris sui si sunt orthodoxi, vocabuntur? Respon. sic: vt insti. de hære. quæ ab intest. §. cum filius.

b ¶ *Si quidem schema.*] i. clerici sunt parentes.

c ¶ *Habebant.*] isti mortui. Accur.

d ¶ *Intra annale.*] no. ergo q̃ præscriptio quæ aliàs est xxx. an. vt in hæreditatis petitione: vt C. de hære. pe. l. hæreditas. erit hoc casu eccle. annalis: sic & aliàs prout j. de san. episco. §. antepe. col. ix. & sunt hæc specialia. aliàs contra j. de eccle. ti. §. pro temporalib. & potest hæc esse ratio qualisqualis, quia est in acquirendis, vt argu. C. de acquir. poss. l. fin.

e ¶ *Laici sint.*] s. parentes qui habent filios & agnatos hæreticos.

f ¶ *Si enim.*] no. animã corpori præferendam & aliis rebꝰ: sic & C. de sacro. eccl. l. sancimꝰ. in fi.

g ¶ *Siue vnam.*] No. sufficere vnam de pluribus causis, vt hic, & j. eo. §. fi tales. & C. de reuo. do. l. fi. sed argumen. cõtra ff. de transl. l. cum hi. §. si prætor. sed ibi fuerat à iure expressum. Accur.

h ¶ *Monstrauerint.*] per Cõstantinum probant si lij segrauatos C. de inof. testamẽ. l. liberi. quæ est j. Sed p. Iustinianũ corrigitur: vt p. bant hæredes: vt hic, & C. de inof. testa. l. omnimodo. Et sic no. q̃ propter præsumptionem etiam possidens probat: vt hic facit institutus hæres: vt C. de proba. l. fine possidetis.

i ¶ *Habere.*] & sic etiam filius aliméta non habebit: imò nihil: vt hic, & C. de secun. nup. l. fin. in prin. & j. de hære. & fal. §. exhæredatos. colla. j. & j. de immen. do. in fin. coll. vij.

k ¶ *Nullum.*] ipso iure secundum M. & Azo. sed secꝰ m Io. & alios dic per sententiã, & sic agget quærelã. & secꝰ m hoc dices euacuato, i. euacuãdo p querelã. & sic tempus p tempore: vt C. de leg. iij. l. etiam. & C. de infa. l. fi Posidoniũ. sed primi p priè ponũt. s. ipso iure. & hoc plenè dixi j. eod. §. aliud. Accur.

l ¶ *Testamentum.*] Not. scripturã p parte tenere & p parte nõ, vt hic, & C. de trãs. l. fi ex falsis instrumẽtis. & C. de lati. li. tol. l. j. §. fi. arg. contra ff. de mino. l. ex causa.

m ¶ *Testamentis.*] nam & si parẽtibus, &c. sic ff. de inoffic. test. l. nã & si ad hoc. C. de impub. & aliis substi. l. ij. in prin. & ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. & C. ad ter. l. fi. in princip. & ff. de min. test. l. fi à milite. §. fin. Accur.

n ¶ *Eos.*] scilicet, parentes.

o ¶ *Alienare.*] à bonis, s. ex hæredando.

p ¶ *Tradiderint.*] accusando eos de aliquo maleficio.

q ¶ *Nurui suæ.*] id est, vxori filij. Accur.

r ¶ *Distinxerint.*] j. §. fi coniunctus.

s ¶ *Decernimus.*] j. eo. §. j. Accur.

t ¶ *Relinquere.*] hæc ingratitudo est per obliquum.

v ¶ *Disposuimus.*] j. e. tit. §. fi quis de prædictis.

x ¶ *Confuisse.*] vt j. e. §. fi vuum.

y ¶ *Iussimus.*] vt j. eod. §. fi quis de parentibus. & §. generaliter.

z ¶ *Firmitate.*] imò videtur q̃ nõ. vt ff. de iniusto & rup. test. l. filio. cõtra. Sol. illa corrigit istã.

a ¶ *Testamento.*] scilicet parentum. §. fi. coll. ix. Ac

finem vitæ suæ in eodem errore non communicantes permanserint: tũc catholicos fratres, vel hæredes ipsorum plenissimo iure dominij easdẽ res possidere decernimus z, quòd si filij quidem omnes peruersi & ab ecclesiæ catholicæ cõmunione alieni inuẽti fuerint, alij autem propinqui agnati vel cognati religionem catholicam colẽtes & communicatores esse fuerint approbati: eos liberi hæretici anteponi, & eorum hæreditati succedere. ¶ Si verò liberi & propinqui agnati vel cognati ab orthodoxæ religionis comunione sunt extranei, tunc si quidẽ schema b clericorũ parentes eorum habuerint: ad ecclesiam ciuitatis vbi domicilium habebant c, res eorũ volumus pertinere: ita vt si ecclesiastici intra annale d spatium huiusmodi personarum vindicare res neglexerint, earum dominiũ nostri fisci iuribus vindicetur. Si autem laici sunt e, sine aliqua distinctione substãtias eorũ ad res priuatas nostras similiter peruenire sancimus. Quæ obtinere decernimus etiã si testamẽto nõ facto tales personæ decesserint. Omnibus quæ cõtra cæteros hæreticos in aliis constitutionibus disposita sunt, & cõtra Nestorianos & Acephalos, & alios omnes qui catholicæ ecclesiæ in qua prædictæ quatuor synodi & patriarchæ recitantur, non communicantur, & successiones eorum similiter obseruãdis. Si enim f pro causis corporalibus cogitamus: quanto magis pro animarum salute prouidentia est nostræ solicitudinis adhibenda?

¶ *Testamenta parentum, vel liberorum liberis vel parentibus exhæredatis, vel præteritis legitima causa inserta & probata valent. causa non inserta vel inserta & non probata nullum liberis, vel parentibus exhæredatis vel præteritis iudicium generat testamento vacuato, & ab intestato eis successione delata: in aliis capitulis testamento firmitatem obtinente. Item causæ ex quibus ascendentes à descendentibus exhæredari possunt, hic specialiter enumerantur. Bartolus.*

¶ Siue igitur omnes memoratas ingratitudinis causas, siue certas ex his, siue vnam g quamlibet parentes in testamẽto suo inseruerint, & scripti hæredes nominatam, vel nominatas causas, vel vnam ex his verã esse monstrauerint h; testamentum suam habere i firmitatem decernimus. ¶ Si autem hæc obseruata non fuerint: nullum k exhæredatis liberis præiudicium generari: sed quantum ad institutionem hæredum pertinet testamento euacuato, ad parentum hæreditatem liberos tãquam ab intestato ex æqua parte venire, ne liberi falsis accusationibus condemnentur, vel aliquam circunscriptionem in parentum substantiis patiãtur. ¶ Si verò contigerit in quibusdam talibus testamentis quædam legata, vel fideicommissa aut libertates, aut tutorum donationes relinqui vel quælibet alia capitula concessa legibus nominari: ea omnia iubemꝰ adimpleri, & dari illis, quibus fuerint derelicta, & tanquam in hoc non rescissum obtineat testamentum l. Et hæc quidem de parentum ordinauimus testamentis m. Iustum autem perspeximus & è contrario de liberorum testamentis hæc eadem cum aliqua distinctione disponere. Sancimus ita que non licere liberis parẽtes suos præterire, aut quolibet modo à rebus propriis, in quibus habent testandi licentiam eos n omnino alienare o, nisi causas, quas enumerauimus, in suis testamentis specialiter nominauerint. Has autem esse decernimus si parentes ad interitum vitæ liberos suos tradiderint p: citra causam tamen, quæ ad maiestatem pertinere cognoscitur. Si venenis q, aut maleficiis aut alio modo parentes filiorum vitæ insidiati probabuntur. Si pater nurui q suæ, aut concubinæ filij sui sese immiscuerit. Si parentes filios suos testamentum condere prohibuerint, in rebus in quibus habent testandi licentiam, omnibus, videlicet, in huiusmodi testamentorum prohibitione seruandis, quæ in parentum persona distinximus r. Si contigerit aut virum vxori suæ ad interitum aut alienationem mentis dare venenum, aut vxorem marito, vel alio modo alterum vitæ alterius insidiari: tale quidem, vt pote publicum crimen constitutum, secundum leges examinari, & vindictam legitimam promereri decernimus s: liberis autem esse licentiam nihil in suis testamentis de facultatibus suis illi personæ relinquere t, quæ tale scelus noscitur commisisse. Si liberis, vel vno ex his in furore constituto parentes eos curare neglexerint omnia & hic obseruari præcipimus quæ de parentibus furiosis superiùs disposuimus u. ¶ His casibus etiam cladem captiuitatis adiungimus in quasi liberos detineri, & per parentũ contemptum, vel negligentiam non redẽptos ab hac luce transire contigerit, nullatenus eorum parentes ad facultates peruenient liberorum, de quibus filij testari potuerant: sed omnia in hoc quoque capitulo seruentur quæ & de parentibus, vel cognatis, atque agnatis, qui ab intestato ad talium personarum iura vocantur, aut de extraneis scriptis hæredibus supra censuimus x. Si quis de prædictis liberis orthodoxus constitutus senserit suum parentem, vel parentes non esse catholicæ fidei: hæc & in eorum persona tenere, quæ supra de parentibus iussimus y. ¶ Si tales igitur causas, vel certas, aut vnam ex his liberis suis testamẽtis inscripserint, & scripti ab eisdem hæredes, aut omnes, aut certas, aut vnã ex his probauerint: testamentum in sua firmitate z manere præcipimus. ¶ Si autem hæc omnia non fuerint obseruata, nullam vim huiusmodi testamentum quantum ad institutionem hæredum habere sancimus: sed rescisso testamento a, eis qui ab intestato ad hæreditatẽ defuncti vocantur, res eius dari di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet,perquerelam,vt diximus 3.eodem.§.siue igitur.

a ¶ *Leges.* Jvt C.de inof. testam.l. omnimodo. & l.scimus.Accur.

b ¶ *Considerare.*] sic 3. de hæredi. & falcid. §. his omnibus.

c ¶ *Pulcherrimam.*] alias pulcherrima:vt hic proprium nomen. & alias pulcherrimam.

d ¶ *Inualida esse.*] imò maiores pœnas pati debet vt 3. vt de sun. seu fu.§.j.coll.v.quæ est contra.Solu.pœna amissionis proprij & alterius tanti & tertiæ partis bonorum locum habet cũ vel in moribundum, vel adhuc viuentem iniuria tur: vel quia prohibet exequias fieri. sin autem in cautionibus exigendis, locum hæc authen. habeat. Azo.Et sic no. q quædam causa funeris concederentur, quæ alias non concederentur: vt hic,& C.de iure delibe. l.fi. §. in computatione. & C.de sepul.vio.l.fi. & ff.de in ius vocand. l. ij. §.fina.

e ¶ *Præiudicio.*] no. q non fit præiudicium agere nõ valenti:vt C.de præscript. xxx.anno.l.sicut. in fi.& de anna.l.excep. l. j. in fin. & C. quando actio.de pen. est anna. l. penul.& ff.de coll. dete. l.ij.§.j.& ff. de iudic.l.ij. §.pen.& 3.de sanct. episcop.§. fi verò episcopi. colla ix.

f ¶ *Fieri præiudicium.*] nam non potest quis constituere alium soluturũ. vt ff.de consti.pecu.l. cũ qui.§.sed & si quis constituerit.& inst.desnuti. stip. §. si quis alium. & ff. de duobus reis. l. his verbis.si econtra alij nõ potest cõstituivt in ea. l.§. Iul. scribit. & argu. ff.de verbo.oblig.l.si mihi & Titio.in princip.

g ¶ *Imperſonaliter.*] sic dicendo simpliciter satisfiet tibi:non valet. & sic no. certa & specificata valere:quæ alias non valerent:vt ff.si quis cau. l. sed & fi. §. quæritum.& de acqui.hæred.l. si quis mihi bona.§. iuſſum. & ff.ſi cer.pe.l.fi.§.labeo.& ff.de vſu.l.qđ in ſtipulatione. & ff. quod cuiuſque vniuerſi.l.itẽ.§.j. & ff.mand. l. qui mutuum. §.ſalarium.

ſponimus:legatis videlicet vel fideicommiſſis & libertatibus,&tutorum dationibus, ſeu aliis capitulis(ſicut ſuperius dictũ eſt)ſuam obtinentibus firmitatem. Si quid autem pro legatis ſiue fideicommiſſis & libertatibus & tutorum dationibus, aut quibuſlibet aliis capitulis in aliis legibus inuẽtum fuerit huic conſtitutioni contrarium: hoc nullo modo volumus obtinere. ¶ Et hæ quidẽ exhæredationis aut præteritionis pœnæ quantum ad ingratitudinis cauſas cõtra prædictas perſonas ſtatuendæ ſunt: ſi quæ autem ex his inter crimina reputantur, earum auctores etiam alias pœnas ſentiant legibus definitas.

¶ *Nemini licitũ eſt hæredibus propinquis, & affinibus, & coniunctis defunctis, & eius fideiuſſoribus vllam inquietudinem, vel moleſtiam occaſione debiti defuncti vel generaliter quacunque de cauſſa ad præfatos perſonas ſpectãte ante ſpatium nouem dierũ inferre: quicquid autem factum eſt intra prædictum ſpatium, eſt inualidum, nullo tamẽ ex hoc creditori circa temporalem præſcriptionem præiudicio generando. Bartolus.*

¶ Hæc autẽ diſpoſuimus, vt & parentes, & filios à teſtamentorum iniuria liberos reddamus. Cæterùm ſi qui hæredes fuerint nominati:etiam ſi certis rebus iuſſi fuerint eſſe contenti: hoc caſu teſtamentum quidem nullatenus ſolui præcipimus:quicquid autem minus eis legitima portione relictũ eſt,hoc ſecundum noſtras alias leges a ab hæredibus impleri. Sola enim eſt noſtræ ſerenitatis intentio, à parentibus & liberis iniuriã præteritionis exhæredationis auferre. ¶ Conſiderare b nanque debent parentes quia & ipſi filij fuerunt, & eadem à ſuis parentibus ſperauerunt. Et ſimiliter qui nunc filij ſunt, debent ſtudere parentum animos ſanare:quia & ipſi parentes fieri deſiderant, & à ſuis filiis optant honore affici. Vnde & cõſtat ad vtriuſque partis vtilitatẽ, atque cautelam præſentem legem fuiſſe prolatam:quam ex hac occaſione promulgãdam eſſe perſpeximus. In aliquo autem negotio diſceptantes, inuenimus pulchꝛrimam c filiam gratam quidem à ſua genitrice fuiſſe dictam, exhæredatam autem teſtamento nominatam tam in paternis, quam in maternis facultatibus: & talem quidem ſcripturam, quia dolo eam, & machinatione quorundam compoſitam fuiſſe comperimus,nullo modo permiſimus obtinere: filiam autem hæredem patris,ac matris iuſſimus fieri:ſicut & in ſcriptis prolatum ſuper hac cauſa noſtrum manifeſtat arbitrium. ¶ Meminimus inſuper legem à nobis fuiſſe prolatam per quam iuſſimus nulli penitus eſſe licentiam corpora defunctorum debiti gratia detinere,aut impedimentũ eorum facere ſepulturæ. ¶ Sed in præſenti quẽdam cognouimus cuiuſdam mortui genitorem à ſepultura ſui filij redeuntem, nomine debiti tenuiſſe:ideóque pium & humanum eſſe perſpeximus talem crudelitatem hac lege piiſſima coercere.

¶ Sancimus †itaque nulli penitus eſſe licentiã aut hæredes,aut parentes, aut liberos, aut coniugem, aut agnatos,vel cognatos,aut alios affines eius,aut fideiuſſores ante nouem dierum ſpatium, in quibus videntur lugere conueniendi, aut quocunque modo inquietandi, aut aliquam admonitionem eis offerendi, aut in iudicium eos vocandi, ſiue debiti gratia quod à defuncto deſcendit, ſiue alterius cuiuſcunque cauſæ nomine ad memoratas perſonas ſpecialiter pertinentis. Si verò intra nouem dierum ſpatium aliquis auſus fuerit quãlibet de prædictis perſonis aut conuenire, aut aliquam cautionem ſeu promiſſionem, vel fideiuſſionem exigere ab ea hæc omnia inualida eſſe d decernimus. Poſt nouem autem dierum excurſum ſi quis contra tales perſonas aliquas habere putauerit actiões: eas ſecundũ leges exerceat,nullo videlicet, præiudicio actoribus ex hoc interuallo circa temporalem præſcriptionem, aut in alia quacunque legitima allegatione penitus generando.

† Facit ad hunc §.c. ex parte. iuncta gl. ſuper verſ. appellation & extra de ſepul.

allet. fin. tit. 27. p. 1. d. 19. tit. 9. p. 7. d. 2. quemadmodum scripsit Rex Fran. & Lotar. C. de pr. Elaborauit.

¶ *Qui conſtituit vel ſpopondit pro alio: ſi quidẽ perſonaliter eſt locutus dicendo ſatisfaciã, obligatur in quantitate quã dixit: ſi dixit ſatisfiet à me & ab illo:illo non conſentiente, pro rata eſt obligatus. Si verò alternatiue, ſatisfiet à me aut ab illo, illo non conſentiente ipſe in ſolidum tenetur. Si verò conſtituens locutus fuit impersonaliter: nullus tenetur: ſalua tamen manente actione contra illos contra quos de iure competit, his obtinentibus in quibuſcunque caſibus nondum finitis. Bar.*

¶ Ad hoc †, aliud capitulum ad pecuniæ conſtitutionem ſeu promiſſionem reſpiciens, hac lege præuidimus definire. Sancimus igitur ſi quando aliquis aut pro ſe, aut pro alia perſona pecuniam conſtituerit, vel ſpopondꝛit, dicens forte cuicunque, Satis tibi faciam:eum in quantitatem quam dixit, modis omnibus obligari, atque promiſſionem ſeu ſponſionem ſuam adimplere & debitum compelli perſoluere. ¶ Si quis autem dixerit. Fiet tibi ſatis à me & ab illo, & illo.illis quidẽ quos nominauerit,non conſentientibus,nullum ex tali voce fieri præiudicium f :ſed nec ipſum cui hoc dixerit,pro illis perſonis quas nominauerit, aliquã exactionẽ ſuſtinere:pro ſe autem,quòd ſecundùm leges debere monſtratus fuerit, pro rata tantùm portione perſoluere. Si autem dixerit, Fiet tibi ſatis aut à me, aut ab illo & illo, tunc nominatis quidem ſimili modo non conſentientibus nullum fieri præiudicium: ipſum autem qui hoc promiſerit integrum quidem debitum cogi perſoluere. Si quis autem dixerit. Fiet tibi ſatis, eum,tali verbo, vt impersonaliter g dicto, tanquam ſi nihil promiſerit.ita ab omni exactione liberum ſeruari. Si quam autem cõtra nominatas perſonas putauerit ſibi actionem competere, eam ſecundum leges aduerſus eos proponere, & legis auxilio perpoꝛiri.

† Ex hoc §. extracta eſt aut.q eſt ſuper l.j. C.de cõſti.pecu.& incipit, & quando.

¶ Hæc autẽ obtinere ſancimus in cauſis omnibus quæ nondum iudiciali ſententia vel amicabili conuentione ſopitæ ſunt, parens chariſſime, atque amantiſſime, Celſitudo itaque tua præſentem noſtri numinis generalem conſtitutionem edictis quidem in hac regia ciuitate more ſolito proponendis, præceptionibus autem ad prouinciarum rectores dirigendis, ad omnium notitiam faciat peruenire.

Vt liceat

De diuerſis a capitulis.

¶ VT LICEAT a MATRI ET AVIAE, ET ALIIS b PARentibus poſt legitimam partem liberis relictam, quomodo voluerint reſiduam facultatem ſuam diſponere, & alia capitula plura.

TITVLVS III.
NOVELLA CXVII.

a ¶ *Contra voluntatem teſtatoris vel contrahentis patri non acquiritur vſusfructus. quòd ſi teſtator nihil diſpoſuit, aut à teſtatore electus deceſſit,iudiciarius cum cautione dabitur curator.Baldus.*

¶ Imperat. Iuſtinia. A. Theodoro præfecto Orientalium prætoriorum.

DIuerſis capitulis ad nos relatis neceſſariũ eſſe perſpeximus generali hac lege diſponere 1. Sancimus igitur licentiam eſſe & matri auiæ aliiſque parentibus poſtquam reliquerint filiis partem quæ lege d debetur:quod reliquum eſt ſuæ ſubſtantiæ,ſiue inſolidum voluerint,ſiue in partem, filio vel filiæ, nepoti vel nepti, & deinceps deſcendentibus donare, aut etiam per vltimam relinquere voluntatẽ ſub hac definitione atq; conditione, ſi voluerint, vt pater, aut qui omnino eos habent in poteſtate,in his rebus, neque vſumfructum neque quodlibet penitus habeant participium e. Hoc enim & extraneis relinquere poterant: vnde nulla parentibus vtilitas naſceretur.Hoc itaque non ſolum parentibus, ſed etiã omni perſonæ f licere præcipimus. ¶ Res autem ita relictas, ſiue donatas poſitis ſub poteſtate perſonis, ſi quidem perfectæ ſint ætatis : licet ſub poteſtate ſint,licentiam habeãt,quo volunt modo diſponere g. Si verò ætate minores ſint, per quem perſpexerit teſtator, aut donator, hæc gubernentur,donec illi,quib. donata ſunt aut relicta, ad perfectã ætatem veniãt,licentiã habente teſtatore, vel donatore & matri,& auiæ horũ quibus res collatæ ſunt,ipſarum rerũ,ſi voluerint, gubernationem committere:licet maritis iũctæ ſint memoratæ mulieres:ita tamẽ ſi & ipſæ huiuſmodi gubernationem ſuſcipere voluerint. Si verò forſan, qui relinquit,aut donat nullum his diſpenſatorem ordinauerit, aut ab eo datus huiuſmodi gubernationem ſubire noluerit, aut moriatur antè, quam illi perfectæ fiant ætatis: iubemus iudicem competentem curatorem fide dignum cum legitima fideiuſſione rebus talibus h ordinare, qui debeat relictam talibus perſonis ſubſtantiã gubernare atque cuſtodire, donec illi ad perfectam (ſicut dictum eſt) ætatem perueniant. In illis enim caſibus legem quæ vſum parentibus præber,volumus cuſtodiri,quibus non ineſt ſpecialiter huiuſmodi conditio.

¶ *Liberi de libera muliere nati,cum qua nuptiæ eſſe poterant, ſi à patre nominati fuerint ſuy, non adiecto hoc verbo naturales, legitimi efficiũtur:& matrimonii inter illa verba præferentem, & mulierem ex qua nati ſunt,interceſſiſſe monſtratur.& ſi pater vni ex filiis talia verba dixerit:omnibus prodeſt,qui ex eadem matre ſunt orti*

¶ Ad hoc autem † & illud ſancire perſpeximus, vt quis filium aut filiam, habens de libera muliere cum qua nuptiæ cõſiſtere poſſunt dicat in inſtrumento,ſiue publica, ſiue propria manu conſcripto & habente ſubſcriptionem trium teſtium fide dignorum, ſiue in teſtamento ſiue in geſtis k monumentorum hunc,aut hanc filiumſuum eſſe,aut filiã, & non adiecerit naturalem huiuſmodi filios eſſe legitimos. & nullam aliam probationem ab iis quæri,ſedomni frui eos iure quod legitimis filiis noſtræ conſerunt leges: vt pote ipſo patre (ſicut dictum eſt) filios proprios eos vocante l.ex hoc enim & cum eorum matre monſtratur m legitimum habuiſſe matrimonium: vt neque ab ea pro nuptiarum fide alia probatio requiratur. Si autem pater ex ipſa muliere multos filios habens, vni ex eis teſtimonium quolibet ex prædictis præbuerit modis ſufficere ex eadem muliere natis n ad legitima iura patris teſtimonium vni datum.

¶ *Liberi nati ex nuptiis legitimè contractis licet non ſolemnibus,ad paternam hæreditatem pariter vocantur cum filiis natis ex nuptiis ſolemniter contractis:ſiue præceſſerint eos,ſiue ſequantur.Bar.*

¶ Hoc quoque præſenti conſtitutioni perſpeximus adiiciendũ, vt ſi quis ex non ſcripto per effectum nuptialem vxorẽ acceperit,& ex ea filios procreauerit:ſoluto autem matrimonio,contingat eũ etiam aliã ducere coniugem cum dotalib.inſtrumentis,& ex ea ſimiliter filios procreare: nullam circa paternam hæreditatẽ aliis filiis ex indota coniuge natis præiudicium fieri: ſed cũ aliis filiis ex ſecunda natis vxore,quæ cũ dotalibus inſtrumentis copulata eſt, ad patris etiã illos hæreditatem vocari cùm etiam ex ſolo affectu poſſit conſiſtere o matrimonium, quod ſimiliter valere volumus etiam ſi priùs quidẽ cũ dotalibus inſtrumentis iungatur aliquis vxori: poſt illam verò alteram ducat ſolo nuptiali affectu.

¶ Maximis dignitatibus decorati vſque ad illuſtres incluſiuè & excluſiuè,ſine dotalibus inſtrumentis nuptias non poſſunt contrahere, exceptis Barbaris. Inferiores autem cum dotalibus inſtrumentis & ſine, nuptias contrahere poſſunt. Angelus.

¶ Quia verò legem dudum protulimus p iubentẽ aut dotalia fieri documenta,aut alias probationes procedere factas apud eccleſiæ defenſores, per quas nuptias cõpetat cõfirmari aut certè ſacramenta præberi:in præſenti perſpeximus meli⁹ diſponere ea quæ de his pridẽ ſancita ſunt.Et ꝓpterea iubemus eos, qui maximis dignitatib.decorati ſunt, vſque ad illuſtres q nõ aliter nuptias

1 Concor.cũ hoc §.ca.per tuas.in gl. ſuper verſ.appellauit.ãte me. ibi, ité ſi pater filium.extra q filij. ſint legitimi.

a ¶ *Matri & auiæ & aliis.&c.*

b ¶ *Et aliis.*] hæc expeditur ab inde.

c ¶ *Diuerſis capi. Diſponere.*] I.quid iuris ſitiin iſtis capitulis.Accur.

d ¶ *Quæ lege.*] vt 3. de trien.& ſemiſ.§.j.

e ¶ *Participium.*] nã & inter veteri hoc licebat. vt ff.ad Trebellia.l.imperator.& ff.de hæred.inſt. l.qdã.licet nõ poſſet teſtator dicere vt illud caſtrenſis eſſet peculij:niſi illud eſſet verũ:vt ff. de caſtren.pecu.l.ſi fortè. q̃ eſt argum.3: quia ſic ibi quoddã falſum inducit: ſed hoc dicvt in ſumma huius ti.in princip. Sed nunquid etiã in naturali debito hanc conditionẽ adiicere poteſt, vt patri nõ quæratur? Reſpõ.ſic: cum in hoc filius nõ grauetur:imò eius conditio melior efficiat: vt C.de nouiſicio.teſtamen.l.filiis matrem. Accur.

f ¶ *Perſonæ.*] ſ.extraneæ relinquenti.Accur.

g ¶ *Diſponere.*] ergo & teſtamentũ facere ſecũdũ quoſdã:quod nõ puto,vt ff.de do.cau.mor.l. tã is. §. filiusfamil. nam etiam in proprietate adventitiorum filius non teſtatur : vt C.de bonoquæ libe.l.fina.§.filiis autem. Accur.

h ¶ *Rebus talibus.*] No. rebus dari curatorẽ : vt & quãdo patre recuſante filius adit hæreditatẽ delatã exaduentitia cauſa:vt C.de bo. quæ libe. l.fin.§.fin autẽ patre. nõ autem perſonæ datur,vt C. de cur. fur. l. fin. in princip.Accur.

i ¶ *Parentibus.*] quæ eſt C.de bo.quæ liber. l. cũ oporter.& ſic no. hic ea ſus in quib⁹ vſusfructus in aduentitiis patri non quæritur.Primus quãdo ſub hac cõditione relinquitur vel datur à parẽte vel aberextraneovt hic. Secundus,ꝙpater remittat vſumfructũ:vt C. de bo.quæ liber.l.cũ oportet.§.fin autẽ.Tertius in hæreditate fratris vel ſororis in quãtacunq; parte admittit:vt 3. de hæred.ab inteſtato.§.ſi vero. Quartus in hæreditate quam adit filius patre nolente:vt C.de bo.quę libe.l.fin.§.fin autem patre.Quintus eſt in ſeruo filio legato,vt cũ manumittat:vt C.de bon.quæ liber.l.fin.§.fina. Sextus in lucro dotis vel donationis propter nup. quã lucrifaciunt filius vel filiusfam.vt C.de bo.quæ liber.l.non ſine. Sed hoc nõ placet.idẽ videtur in ſeptimo, ſcilicet in rebꝰ quæ filio obuenunt parentibus ſoluentibus matrimonium ſine cauſa rationabili:vt 3.vt nul. ind. §.qà verò aliquid.idẽ & in octauo,quando ſcilicet vſufr. filio reliquitur.nã in eo pater vſum fructũ habere nõ potest: cum ſeruitus ſeruitutis, &c. vt ff.de ſer. lega. l.j.

k ¶ *In geſtis.*] in figura ſ.iudicij.

l ¶ *Vocante.* Ex hoc no. qđ patris ꝓfeſſio in ſcripeis valet ad legitimationẽ,vt hic.& arg.3. qbus mod.na.cõſ.fui.§.fiverò. & §.generaliter.col.vij. fic & valet, vt ſeruus liber fiat:vt C. de lati. li. to.§.ſimili quoq; modo. & inſti.de ado.§.fi.& ſic in inuẽtario profeſſio in ſcriptis valet:vt C.đ ar. tu.l.fi.& ad hoc.C.đ nõ nume.pec.l.generaliter. nõ autẽ prodeſt.vt de ex tráeo filius efficiatur, vt inſti.de adop. in fi. & ff. de iure patro.l.cui⁹ ſci⁹. m ¶ *Monſtratur.*] id eſt fingitur.Accur.

n ¶ *Mulieremnatis.*] no. beneficium vni datũ, & aliis ſimilib⁹ datũ videritur:vt C.de di.re.l.j.& C. de aduoca diuer.iudic.l. reſtituẽdę.§.ad hoc.& ff. de teſt. tut. l. ſi qs ita. in princ.Sed arg. cõtra C. de tráſa.l.j.& ff.3 iudi.l. cum prætor.in princ. & ff.de interro.act.l.ij.

o ¶ *Conſiſtere.*] ſinedote & ſine inſtrumẽto:vt hic fuit.& 3.qui.mo.na. effi. legi.§.pe.coll.vj.& 3.de nu.§.nuptias.colla.iiij.

p ¶ *Protulimus.*]vt 3. g. mo. na. effi.le.§.quantũ verò in militiis.Accur.

q ¶ *Ad illuſtres.*] inclu ſiuè & deſcenſiuè. Acc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Præcipimus.*] no. q̃ a principio valuit nõ rũpitur, licet in eã causam veniat à qua inciperen6 poteſt vt inſt. quib⁹ mo. teſt. infir. §. furioſi. & de le. §. ſi quis debitori.

b ¶ *Concedimus.*] id eſt, iubemus. Accur.

c ¶ *Decorat.*] ſed quare maius priuilegiũ eis cõcedit? Reſpon. imò dedecus: cũ inter viles cõputentur: vt j. reliquos autẽ, &c. & intelligo hoc de illis barbaris q̃ nobis ſubiectis ſũt, aliàsquomodo doin eos l. faceret: hic ergo ſubiugatierãt ſub imperio Romano. Accur.

Matrimoniũ ſine dote & ſcripturavalet.

d ¶ *Iubem⁹.*] Hic no. q̃d matrimoniũ valet etiãſi ne ſcriptura & dote: vt hic, & ſ. pxi. no. hoc autẽ fallit tribus caſib⁹. Primus in illuſtrib. & qui ſ. eos ſũt vt in hoc §. & j. eod. §. illo. Secũdus ſi aliqs in dignitate poſit⁹ libertã in vxorẽ accipiat: vt ſ. d̃ libe. dec. §. ſi quis autem. colla. vj. Tertius eſt ſi quis concubinã in vxorẽ accipiat: vt C. de nat. li. l. cũ quis. & vbicũque lex de hoc facit mẽtionẽ. ſemperenim dicit cũ dotalib⁹, id eſt, cũ dota & inſtrumẽto: vel certẽ hoc fit ad filiorum legitimationem, non autẽ ad matrimoniũ: q̃a & ſine his valet: vt hic dixi. & inſti. de nup. §. fin. Itẽ eſt & alius. vt quãdo ſcienicã vel aliquã meretricẽ quis accipit, vt C. de nu. l. imperialis. §. j. in fi.

e ¶ *Quia verò legem.*] ſ. C. de rep. l. vltim. & ſ. de nu. §. ſi qs enim. coll. iiij.

f ¶ *Dotalibus.*] ſcilicet, documentis.

g ¶ *Legem decernentẽ.*] vt ſ. de exhibend. §. quoniam verò.

h ¶ *Melius.*] No. ergo q̃ corigit vtrãque, "& ſic non dicuntur eſſe contrariæ.

i ¶ *In vtroque.*] ſ. quando eam reiicit, & quãdo prædeceſſit maritus.

k ¶ *Habuerit.*] ſcilicet, mulier.

l ¶ *Subſtantia viri.*] ſ. quartã partẽ, ſ. ſi habet tres liberos vel pauciores: ſi vero plures, tunc virilem: vt dictum eſt.

m ¶ *Accipere.*] ſ. quartam, vt in p̃incip. huius §. ſed in alio caſu accipit demum viro mortuo.

n ¶ *Excluſa.*] id eſt, reiecta vel repulſa.

o ¶ *In talibus.*] Quæro an vtraq; prædictarũ ll. corrigat illa, ſcilicet ſ. de nu. §. ſi qs enim, & illa ſ. de exhib. §. quoniã verò. vt in neutro caſu vir ſuccedat vxori? Quidam q̃ ſic. & pro eis eſt hæc litera quæ dicit talib. caſibus quæ de vtroq; prædictorum facit mentionem. Tu dic quod rãtum illã de nuptiis corrigit in eo quod de viro dicit hic: vt patet ſtatim cũ dicit ſecũdum hãc priorẽ noſtrã nã de illã de nup. dicit: ſed corrigit p aliã, quæ dicit nõ diſtinguendũ hoc caſu quãdo vnus aliũ ſic reiicit, vt j. vt fr. fil. §. fi. col. ix. & faciat ad hũc §. j. vt null. iud. §. & ſi quando. & C. de ſecũ. nup. l. cum alius. Itẽ quæro hic quid ſi nullus filiorũ eſt, ſed aſcẽdentes? Reſpon. præferuntur vxori in ſumma cẽtum aureorum: vt etiam proprietatẽ habeat: in aliis rebus præferuntur parentes vxori: vt C. vnde vir & vxor. l. j. Item quid ſi nullius deſcendentiũ vel aſcendentium eſt, ſed tãtũ tranſuerſales? Reſp. vxorem quaſi iure accreſcẽdi in totũ vocari, ſecundum Bul. ſed Pla. cõtra: & verum dicit per d. l. j. vnde vir & vxor.

p ¶ *Permittimus.*] prædictas conſtitutiones nõ habemus. nã lex illa C. de inceſt. nup. l. humilẽ. quæ hoc dicit; eſt Valẽtiniani. non alicuius iſtorum. non autem placet vt dicas loqui de ea quæ eſt C. de pa. cõuen. l. ex morte. quia illa nihil de hac materia dicit.

q ¶ *Nõ venerit nuptias.*] ſecus ſi veniret quia tũc non nutrirẽtur apud eũ. vt C. vbi pu. edu. de. l. j.

r ¶ *Matrem.*] quomodo hoc cũ dicat ius q̃ ſunt alendi, vbi pater iuſſit: vt ff. de vent. inſpi. l. prima. §. apud eum? Reſpõdeo, ibi dicit quãdo pater deceſſerat, hic quando viuebat. Item hic prẽſtitit cauſam diuortij: q̃d ibi non fuit.

s ¶ *Alantur.*] Addit Irnerius matris locupletis expenſis.

t ¶ *Egentem.*] ſecus ſi locuples: vt ff. de liber. agno. l. ſi quis à liberis. §. ſi impubes. & l. vltim.

v ¶ *Filios paſci.*] Nota alimenta hinc inde in neceſſitatibus præſtari, vt hic. & C. de ali. præſtã. à pa. l. j. & ij. & iij. & ſ. neque virũ quod ex do. §. fina. coll. viij. & ſ. quib. modis na. effic. ſui. §. penultim. colla. vij. & ff. de liber. agnoſcẽ. l. ſi qs à liberis. & C. de bono. quæ liber. l. fina. §. hoc ꝑculdubio. Itẽ not. haberi diſtinctionem p̃ſonarũ apud quem debeant eſſe: vt hic, & C. diuo. facit apud quẽ liber. l. prima. & C. vbi pub. edu. de. l. j. & ſ. de nup. §. eius. & C. de pat. po. l. filia. Hoc tamen not. quod vſque ad triennium mater alere debet: vt C. de pa. po. l. penultim.

a ¶ In

a ¶ *In veteribus.*] vt C. de repud. l. conſenſu.

b ¶ *Legibus.*] vt ſupra d̃ nup. §. ſi igit. colla. iiij. & C. d̃ repud. l. pẽ. & ſi.

c ¶ *Facile.*] id eſt, ſine pœna.

d ¶ *Perſpeximus.*] ſunt autem ſeptem, vt ſubiicitur. Item tres aliæ adiicũnturvt. j. e. §. prædictis.

e ¶ *Extantibus.*] ſcilicet filiis,

f ¶ *Inſcribere.*] ſi accuſet iure extranei nõ iure maritiintra xl. dies acceſſanti non imponit neceſſitas ſcriptionis: vt C. ad l. Iuliã de adult. l. quamuis. Vel hoc nouũ ius. illud autem vetus dicit. quod eſt verius. Accur.

g ¶ *Etiam adulterum.*] quaſi dicat, non ambo ſimul, q̃ hoc fieri non poteſt, vt argumẽ. ff. ad leg. Iul. de adulte. l. ſi maritus. §. fin.

h ¶ *Repudio.*] olim pri⁹ debebat repudiare quã accuſare: vt C. ad l. Iul. de adul. l. crimen. & ff. ad l. Iu. de adul. l. miles. §. volenti. quæ ſunt cõtra. Sed hodie poteſt, vt hic. & j. vt nulli iudicum. ſ. ſi quando verò. colla. ix. i ¶ *Proprietate.*] not. hic lucrari virũ ſi contra vxorẽ inſcribat. Sed videt monaſterio dari ſi quod eſt mittẽda hęcfœmina: vt j. vt nulli iu. §. adulterã. col. ix. quę eſt contra Sol. illud q̃n includitur ſi monaſterio ſed hoc nihil eſt: quia ſemp debet includi: vt d̃ ibi. Quare dicunt alij quòd hic in dote: ibi in alia ſubſtãtia mulieris dicit. Sed hoc nõ valet, q̃a in fine illi⁹ §. adulteram. dicit pacta ſeruanda viro circa dotẽ. ſi enim lucraretur eã per legem, vt hic dicit, quare diceret ei in hoc ſeruari pactum? Dic ergo tu q̃d hæc ſecundum illam intelligitur. Acc.

† Cõcor. cũ hoc tex. ca. tuæ fraterni tatis. in glo. j. in fi. extra de procur.

k ¶ *Fiſco.*] ſed hoc hodie corrigitur, nam non ſunt confiſcanda aliqua ſic indiſtinctẽ, vt j. vt nulli iudi. §. fi. Accur.

l ¶ *Exiſtat.*] Not. non ꝓficit alterius culpa, cũ ego ꝓfitear cauſam, vt hic, & C. d̃ after. colled. l. j. §. fi. & ff. de eo. p quẽ factum eſt. l. fi. §. fi. & ſupra de teſtibus. §. & hoc multationes collatione ſeptima.

m ¶ *Si quolibet.*] No. hic quem teneri ad denſitiã dum: vt hic. & ff. locati. l. itẽ quæritur. §. exercitu.

n ¶ *Viciſci.*] agendo iniuriarũ, vt in publico crimine, vt ff. de iniur. l. j. §. item aut. & inſtitu. de in iur. §. patitur.

o ¶ *Continentur.*] id eſt, vt vxor habeat vſum & proprietatem filij. vt C.

† Cõcor. in c. ij. in gl. ſuper vet. inſidientur. poſt med. extra de cõuer. in fin. vbi recitatur caſus huius §.

Alimenta hinc inde in neceſſitatib⁹ filiis præſtãtur.

† Cõcor. c. cũ habere. in gl. fi. & poſtine extra de eo qui dur. in ma. quam pol. per dol. te. vbi eſt bona glo.

Quod autem de alenda matre & filiis indigentibus definiuimus, hoc quoque in omnibus aſcendentibus deſcendentibuſque perſonis vtriuſque naturę valere præcipimus.

¶ *Marito, atque vxori diuortium celebrãte permittitur ex cauſis hic enumeratis. Barto.*

¶ Quia verò plurimas in veteribus a & noſtris legibus b inuenimus cauſas: ex quibus facile c nuptiarũ ſolutiones fiunt: ea cauſa perſpeximus d ex his abſcindere aliquas, quæ nobis indignæ ad ſoluendas nuptias viſæ ſunt: & eas ſolummodò nominatim præſenti inſerere legi, pro quibus rationabiliter poteſt ſiue vir, ſiue mulier repudium mittere. Nunc autem cauſas, ex quibus maritus repudium mittere ſine periculo poteſt, & dotem vxoris lucrari ſeruato in ea dominio ex eodem matrimonio filiis aut filiabus: quibus non extantibus e, frui etiam proprietate, has eſſe decernimus. Si contra imperium cogitantibus aliquibus conſcia eſt mulier, aut etiam viro ſuo non indicet. Si autem vir hoc à muliere denuntiatum tacuerit: liceat mulieri per quancunque perſonam hoc declarare imperio: vt vir nullam ex hac cauſa repudij inueniat occaſionem. Si de adulterio † maritus putauerit poſſe ſuam vxorem conuinci, oportet virum prius inſcribere f mulierem, aut etiam adulterum g: & ſi huiuſmodi accuſatio verax eſſe oſtenditur, tunc repudio h miſſo habere virum ſuper ante nuptias donationem etiam dotem: & ad hoc, ſi filios non habeat, tantum accipere ex alia vxoris ſubſtantia, quantum dotis tertia pars eſſe cognoſcitur: vt eius proprietati & dos & à nobis definita pœna applicetur. Si enim filios habuerit ex eodem matrimonio, iubemus etiam dotem (ſecundum quod de hoc cenſent leges) aliamque mulieris ſubſtantiam filiis conſeruari: & ita adulterum legitimè conuictum: vna cum vxore puniri: & ſi quidẽ habeat vxorem adulter, accipere eam & dotem propriam & propter nuptias donationem: & ſi filios habeat ſolo vſu mulier fruatur donationis proprietate ſecundum leges filiis ſeruanda. aliã verò mariti ſubſtantiam eius filiis ex noſtra largitate donamus. filiis autem non exiſtentibus antenuptialis quidem donationis proprietatem mulieri competere ſancimus, aliam verò mariti ſubſtãtiam omnem fiſco k ſecundũ antiquas applicamus leges. Si quolibet modo mulier vitæ viri fuerit inſidiata, aut aliis hoc facientibus conſentiens viro non indicauerit. Si cum viris extraneis, nolente marito, conuiuatur, aut cum eis lauatur. Si nolente viro foris domum manſerit, niſi forſan apud proprios parentes. Si circenſibus aut theatris aut amphitheatris interfuerit ad ſpectandum ignorante, aut prohibente viro. Si verò contigerit aliquem citra vnam prædictarum cauſarum vxorem ſuã à domo propria expellere, & illa non habens parentes apud quos poſſit manere ex neceſſitate foris habitet nocte: iubemus nullã eſſe marito licentiam propter cauſam hanc repudium mittere vxori, eo quòd ipſe huiꝰ ipſe rei auctor exiſtat l. Cauſas autẽ ꝓ quibus rationabiliter poteſt viro à muliere mitti repudiũ, ex quibus poteſt & dotem recipere & propter nuptias donationem exigere, ſimiliter filiis ſeruando donationis proprietatẽ, aut filiis non extantibus habere etiã huiuſmodi dominium, has eſſe ſolas diſponimus. Si contra imperium aut ipſe cogitauerit aliquid, aut cogitantibus conſcius non indicauerit imperio aut per ſe aut per quancunque perſonam, Si quolibet m modo vir inſidiatus fuerit vitæ mulieris, aut aliis hoc volentibus ſciens non manifeſtauerit vxori, & ſtuduerit ſecundum leges vlciſci n. Si maritus caſtitati inſidiatus, aliis etiam eam adulterandam tentauerit tradere. ¶ Si vir de adulterio inſcripſerit vxorem, & adulterium non probauerit: licere mulieri volenti etiam pro hac cauſa repudium deſtinare viro & recipere quidem propriam dotem, lucrari autem & antenuptialem donationem: & pro huiuſmodi calumnia, ſi filios non habuerit ex eodem matrimonio, tantũ ſecundum proprietatem accipere mulierem ex alia viri ſubſtantia, quantũ antenuptialis donationis tertia pars eſſe cognoſcitur. Si autem filios habuerit, iubemus omnem viri ſubſtantiam filiis conſeruari, firmis manentibus quæ de antenuptiali donatione aliis legibus continentur o, ita tamen vt etiam propter illatam adulterij accuſationem, & non probatam, illis quoque maritus ſubdatur ſuppliciis, quæ eſſet paſſura mulier, ſi huiuſmodi fuiſſet accuſatio comprobata p. ¶ Si quis in ſua domo in qua cum ſua coniuge commanet, contemnens eam cum aliis inueniatur in ea domo manens, aut in eadem ciuitate degens, in alia domo cũ alia muliere frequenter manere conuincitur, & ſemel & ſecundò culpatus, aut per ſuos parentes, aut per vxorem, aut per alias aliquas fide dignas perſonas, huiuſmodi luxuria non abſtinuerit q licere mulieri pro hac cauſa ſoluere matrimonium, & recipere datam dotem & antenuptialem donationem: & pro tali iniuria tertiam partem æſtimationis, quam antenuptialis facit donatio, ex eius ſubſtantia percipere: ita tamen, vt ſi filios habuerit, vſu ſolo mulier potiatur rerum, quas ex antenuptiali donatione & pœna tertiæ portionis mariti ſubſtantiæ acceperit, dominio communibus filiis conſeruando. Si autem filios non habuerit ex eodem matrimonio, habere eam talium rerum etiam proprietatem præcipimus.

de diuor. l. conſenſu. §. ſi verò filio. Accur.

p ¶ *Comprobata.*] quod eſt generale in aliis accuſatoribus, vt C. de accuſa. l. fina.

q ¶ *Nõ abſtinuerit.*] Nota primò aliter nutriaſũ, vt de offenſa ſatisfiat vel deſtinat: vt hic & C. d̃ his qui latro. l. ij. & C. d̃ patria poteſtate. l. iij. & ff. d̃ ſeruit. vrbã. prædi. l. quique hyberus. & C. de poſtulan. l. prouidendum.

¶ *Nuptiæ regulariter conſenſu non ſoluuntur, niſi caſtitatis concupiſcentia dote & donatione propter nuptias liberis ſeruata: altero autem vel vtroque aliàs nuptias poſtea contrahente vel aliter luxuriose viuente, deliquentis ſubſtantia ad filios debet peruenire. filiis minoribus per iudicem gubernatore dato. Filius verò non extantibus, ad filium eorum ſubſtantia debet peruenire. Bart.*

m v a ¶ *Matrimo-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Matrimonia soluebant.*] vt C.de repu.l. fi constante.

b ¶ *Castitatis.*] etiam fi in monasteriũ nõ intret: vt hic innuit. de hoc tñ pleni° dic vt dixi ℨ. ãno na.§.fi verò vxoré. Acc. ¶ *Pene.*] philosophicũ temperamentum.nam & fine fere,habet Azo. sed hodie aliter ꝺ his bonis disponi vſ:vt ℨ. vt null. iudic.§.qaverò.colla.ix. quæ eſt cõtra.& facit ad hoc j.de ſanct.epiſc.§.ſi verò cõſtat.& §. ſpõſali bus.& j.eo.§.ꝺictis. & ℨ.ãnu. §.mitiores.colla. iiij.Item nõ.hic cum diu poſtea tradat ſubſtãtia, q̃ non ſtatim quando pater monaſteriũ intrat tenetur bona dare filiis.

d ¶ *Quod autem à nobis ſancitum.*] vt ſupra de nup.§. nouimus. vbi de decẽnio dixit,ſed antea per Conſtantinũ ſtatutum fuerat quadrienniũ:vt C.de rep.l.vxor.

e ¶ *Scholares.*]Ordines ſunt de armata militia: vt ſequitur infra eo.§.ſi verò ſcholaris.& ℨ.vt neque miles neque fœd.& C.loca.l. fin.

f ¶ *Suſtinere.*] id eſt, expectare: ſed certè imò per quinquẽniũ tãtũ: vt ℨ.de nup.§.ſed & capti uitatis.qeſt.ℨ.Sol.hic cũ eſt in expeditione,ibi captus. vnde ibi per quinquẽniũ expectatur,computandum à tẽpore quo cœpit dubitari, vt ibi dicit,& eſt q̃ hac ſolutione j.eo.§.ꝺictis.ſi fi.ſed nũquid in quacũque militia ſit,obtinet q̃ hic dicitur?Reſpond. non puto,niſi ſit ℨ. Sarracenos vel cum principe ℨ homines.aliàs ſerua legẽ antiquã C.de repud.l. vxor. Sed iure canonis generaliter ſeruatur hæc auth.

g ¶ *Interrogauerit.*]No. interrogari mulierẽ debere,ſi habet quẽ ſcit.ſic ff.de bono. poſſ.l.in bonorũ.& quis or.in bono. poſſeſſ.ſeruetur.l.ij.§. fi.

h ¶ *Spatium.*] poſt ſacramentũ præſtitum, vt hic dicit. Sed videtur q̃ ſi iam tempora luerẽt° cucurrerunt q̃ ſtatim die ſequẽti poteſt nubere.vt ff.de infam.l.genero.ſ fi. q̃ eſt contra.Sol.quidam dicũt illam corrigi.Vel ibi quando certum erat mortuũ eſſe:hic quando dubium licet vn° iuraverit cui nõ per omnia credit.argu.C.de teſti.l.iuriſiurandi.Itẽ quia ſimpliciter iurat.eſt arg. q̃ teſtis tenetur dicere eauſam ſui dicti:ſed contrariũ verius eſt:vt ℨ.de teſti.§.& licet.colla.vij.

i ¶ *Poſtea.*] id eſt, poſtquam nupſit etiã poſt annũ.& ſic valuit matrimonium,vt ℨ. ibi,& poſt hoc, &c.quare ergo permittur viro recuperare ? Reſ quia matrimoniũ cõtra cẽtũ fingitur fuiſſe nullũ licet tenuerit verè,vt ℨ. dixit ibi,&poſthoc,&c. vel qa hic mulier à marito,ſ.ſecundo ſine pœna poteſt & etiã debet & tenetur diuertere: vt ita alienata per ſcẽm matrimoniũ recipiatur à marito,ſ. primo: nam vxor duorũ eſſe non põt:aliquin diuortij cauſam p̃ ſtitiſſe videbitur primo marito, ſi à ſecundo ſe non ſeparauerit.

K ¶ *Teſtimonium.*] No. ergo q̃ ſacramẽtũ reuocat̃ prætextu periurij ª: vt ℨ. vt lit.iu.§.ſiquis.in fi.& C.de rebus cre.l.fi. regulariter tamen ℨ: vt C.de rebus credi.l.ij. & ff. de in liti. iu. l. fina. & ff.de re iudic.l.poſt rem.

l ¶ *Si autem fœderatus.*] hoc nomen habuiſti ℨ.vt neque miles.

m ¶ *Prædictis itaque cauſis.*]quas dixi ℨ.eo.§. quia verò plurimas.adiũgit tres quæ erãt per ordinem:vt hic ſunt in tribus §.ℨ.de nup.§. ſecundũ occaſionẽ.& §.p occaſionem.& §.ſed & captiuitatis.& eas confirmat in hoc §.Accur.

n ¶ *Viro dari.*] id eſt, data tam ſeruari. vel propriè ſic eſt data.Accur.

o ¶ *Habuerit.*] cum olim de adulterio accuſabat̃ à primo viro, vt C. ad legẽ Iul.de adul.l.pe. & facit ad hoc C.de rep. l.iubemus.& j.vt fra.filij.§.fin.col.ix.Accurſ.

ª *Cõcor. eũ hoc §.c. in p̃ ſentia. extra de ſponſal.& matrimonio &c.ij. extra de ſecun.nu.*

Teſtis cogit reddere rationẽ ſui dicti.

¶ Quia verò ex conſenſu aliquiſque ad præſens alterna matrimonia ſoluebant ª, hoc decæterò fieri nullo ſinimus modo: niſi fortè quidem caſtitatis b concupiſcentia hoc fecerint. Si autem huiuſmodi perſonæ filios habuerint: tam dotem, quàm antenuptialem donationem eorum filiis conſeruari diſponimus. ¶ Si quis autem horum, aut maritus forſan, aut vxor, poſtquam propter caſtitatem ex conſenſu ſoluerit matrimonium, inueniatur alias contrahens nuptias,aut laborioſè viuens,iubemus ſi quidem(ſicuti dictum eſt) filij fuerint ex memorato coniugio,ſuper dotem & propter nuptias donationem eis tradi,& proprietatem penè c ſubſtãtiæ illius, quæ conuincitur deliquiſſe perſonæ. Si verò filij minoris ſint ætatis: gubernari eos, & paſci ab illo parente præcipimus, qui nihil præſenti legi contrarium egerit. Si autem ambo parentes in huiuſmodi vitium incidant:tũc vtriuſq; parentis ſubſtantiam filiis applicari: diſpenſatorem autem iis, qui in minori ſunt ætate conſtituti, ordinari prouidentia competentis iudicis & aliorum quibus hæc ex noſtris legibus ſunt commiſſa. Si autem filij non ſint: vtriuſq; perſonæ ſubſtantiam fiſci rationibus applicari: & eos qui talia deliquerunt legitimis ſubdi ſuppliciis. Aliter enim ſeparationem matrimoniorum fieri ex conſenſu, nulla ratione permittimus.

¶ Quod autem + à nobis ſancitum d eſt de iis,qui in expeditionibus ſunt & in militiis conſtituti: ſiue milites ſint, ſiue fœderati,ſiue ſcholares e, ſiue alij quidam ſub alia quacunque militia armata conſtituti:melius ordinare perſ peximus,& iubemus quantoſcunque annos in expeditione manſerint, ſuſtinere f eorum vxores:licet nec literas nec reſponſum aliquod à ſuis maritis ſuſceperint. Si qua verò ex huiuſmodi mulieribus ſuum maritum audierit eſſe mortuum, neque tunc ad alias eã venire nuptias ſinimus niſi prius acceſſerit mulier, aut per ſe aut per ſuos parentes, aut per aliam quamcunque perſonam ad priores numeri chartularios, in quo huiuſmodi maritus militabat: & eos, ſeu tribunum (ſi tamen adeſt) interrogauerit g, ſi pro veritate mortuus eſt eius coniunx:vt illi ſacris euangeliis propoſitis ſub geſtis monumentorum deponant, ſi pro veritate vir mortuus eſt:& poſtquam hæc geſta monumentorum confecta mulier pro ſuo teſtimonio perceperit, etiam poſt hoc iubemus manere eamper vnius anni ſpacium h, vt etiã poſt hunc deeurſum liceat legitimas contrahere nuptias.Si autem præter hanc obſeruationẽ mulier præſumpſerit ad aliud venire matrimonium:& ipſa, & qui ducit eam vxorem,velut adulteri puniantur.

¶ Si autem qui ſub geſtis monumentorum cum iureiurando teſtati ſunt conuincantur etiam falſum poſtea i depoſuiſſe teſtimoniũ k, ipſi quidem militia denudati decem auri librarũ pœnam compellenturexoluere illi quẽ mẽtiti ſunt mortuum eſſe:ipſe verò licentiam habeat,ſi voluerit,ſuamvxorem recipere. ¶ Si verò ſcholaris fuerit ille de cuius morte dubitatio eſt, à primis ſcholæ & actuario: ſi autem fœderatis l, ab optione eius memoratam depoſitionem accipere eius vxorem: his obſeruandis & circa alios omnes, qui in armata militia referuntur.

¶ *Matrimonium etiam ex tribus aliis cauſis ſuperioribus addutis diſtrahi poteſt: & exceptis hac conſtitutione numeratis. & ex nullis aliis matrimonia diſſoluuntur. Bar.*

¶ Prædictis itaque cauſis m proſpeximus etiam has nominatim adiicere ex quibus matrimonia ſine pœna licet tranſigere: hoc eſt de his, qui non potuerunt ab initio nuptiarum miſceri ſuis vxoribus, & quæ per naturam viris conceſſa ſunt, agere inſuper de iis viris, ac fœminis qui conſiſtente matrimonio ſanctimonialem conuerſationem & monaſterij habitationem elegerint: & de iis perſonis quæ in captiuitate aliquanto tempore detinentur, in his enim tribus caſibus,quæ de eis prioribus noſtrislegibus continentur,firma eſſe ſancimus.Memoratas igitur omnes cauſas quæ in præſenti noſtra lege continentur ſolas ſufficere + iubemus ad tranſactionẽ legitimorum matrimoniorum. Reliquas autem omnes vacare præcipimus:nullámque aliam cauſam citra eas, quæ nominatim inſertæ ſunt huic legi poſſe ſoluere legitimum matrimonium, ſiue noſtris, ſiue veteribus legibus continentur.

+ cõpeteret.

¶ *Mulier & vir peccantes pœna legitima puniuntur, & iudices, & officiales negligentes. Bartolus.*

¶ Quia vero quædã mulieres inhoneſte volẽtes viuere,feſtinãt,ꝓpria matrimonia ſoluere,ſancimus,ſi quando mulier citra aliquam prædictarũ à nobis cauſarum voluerit matrimonium ſoluere,licentiam quidẽ eã nõ habere hoc agere.ſi vero permanſerit in huiuſmodi impia voluntate, & repudium marito tranſmiſerit: iubemus dotẽ quidem viro dari n, communibus filiis ſecũdum legem ſeruandã. Si autem filios non habuerit, lucrum fieri marito:mulierem vero peculio iudicis negotium audientis tradi epiſcopo ciuitatis,in qua cõmuniter domiciliũ habuerint:quatenus illius prouidentia in monaſterium ipſa mittatur, vt quoad vixerit debeat ibi cõſiſtere:& ſi quidẽ filios habuerit o huiuſmodi mulier duas partes propriæ eius ſubſtantiæ dare filiis:tertiam verò monaſterio in quod mittitur, applicare iure pro-

a ¶ *Tradiderit.*] repete non.

b ¶ *Cingulum.*] i.adminiſtrationem:& ille dicitur magiſtratus.

c ¶ *Largitatis.*]Hæc pœna ℨ tertia parte nõ fuit impoſita.ſ. in pſona mulieris:ſed detrudatur in monaſteriũ. Hodie eadẽ verique imponitur pœna.vt j.vt fra.fil. §. pen.

d ¶ *Prædictis.*] refert ſe non ad omnia quæ hac cõſtitutione dixi. nã aliquando de licito diuortio, aliquãdo de illicito dicit&: hic dicit totum ſeruari ſicut dixit.

e ¶ *Sufficere iuſſimus.*] vt ſupra eod.§.quia verò plurimas.& §.prædictis.Et ſic in illis caſibus verberare permittitur. quòd facit ℨ.de nupt. §. adſcriptitio.Accur.

f ¶ *Nolumus.*] filius tamen poteſt dimittere patrem cogendo eum vt ſe emancipet: vt ff. ſi à pa. quis fuerit ma.l.fin.

g ¶ *Ex ſcripto.*] ſic ſupra de tempore non ſolut. pe. §. cõteſtatione. Accur.

h ¶ *Perimere.*] ſi talis ſit,qui per l.Iu. potuerit occidi,vt C. de adulter. I. Gracchus. de quibus dicitur ff. de adul. l.marito.

i ¶ *Tradere.*] ſcilicet, eſſe licentiam marito dixi mus. Accur.

k ¶ *Punire.*] Nota hic aliquem ex præſumptione damnari:vt hic, & j. vt nul. iu.§.pen.& C.de adult.l.ſi qui. Sed cõtra ff.de pœn.l.abſentem. in princip.Solu.hic eſt ſpeciale in odium ſpernentis denuntiationem.arg. ff.de ope.no.nunc.l. prætor.§.j. Et nota q̃ vtraque parte præſente dari debet ſententia,niſi actor crimine ꝓbato receſſerit ex cauſa,vt C.de adul.l. quãuis indubitati, & dãnatur reus ad morte ad inſtar.ſacrilegi,vt C.de adul. l. quamuis.in fin. fœmina verò cõuicta ſententiam in monaſterium mittitur verberata prius,vt j.vt nul.iudi.§. adulteram.colla.ix.

l ¶ *Crimen.*] ſ.volumus eſſe iudici.

m ¶ *Peccatorũ veniã.*] Not. in eccleſia potius quàm alibi orandũ quæ gremium non claudit redeuntibus, vt C.de ſumma trinit.l.fin.licet alibi orare liceat, vt ℨ. vt in priua.do.§.j.in prin.

n ¶ *Leges quæ.*] ſimplex eſt hæc relatio, vt ibi, mulier quæ dãnauit,ſalvauit. nã non exẽdeleges puniunt, q̃ interdicunt.

o ¶ *Vindicari.*]id eſt,defendi: & conſecutiuè dicas nam ex quo quis puniendus eſt, nemo eum defendere debet.

P ¶ *Deſpexerunt.*] non debet quis eius in quem deliquit,implorare auxilium.ff.de mino. l.auxilium.in fi.& ff.ſi quis alitеſta.prohi. l.j. in princ. & ff.de arbit. l.ſed ſi ſeruum.in fi.& l.icq.& ff. ℨ leg.j.l.cum pater. §.liberis.& C. de pact. l. cum proponas. & de tranſ. l. ſiue apud acta. & l. ſi quis maior. Accur.

q ¶ *Ab eis.*] ſ. eccleſiis. Accur.

r ¶ *Non ſinunt.*]quò minus exerahantur, vt ℨ. de man. princ. §. neque autem.col.iij.Accur.

s ¶ *Loquente.*] præcedẽ + Colloquãtibus denuntiationibus. tem. vt ℨ.diximus in vxore, aliàs eſſet iniquum.Acc.

t ¶ *Amicabili.*] hic nota de adulterio trãſigi poſſe amicabiliter, ſed contra C.de tranſact. l.tranſigere.

+ Præter.

trimonio, quantum tertia pars antenuptialis facit largitatis.

¶ *Adulterium præſumptum iuris præſumptione probatum punitur, ſicut & verum vindicta ſua marito quandoque permiſſa: his obtementibus in caſibus futuris, & pendentibus nondum finitis. Bart.*

ſ. 12. tit. 14. p. 3.

10 ¶ His quoque etiam illud adiicimus vt ſi quis forſan ſuſpicatur aliquem velle ſuæ vxoris illudere caſtitati, & conteſtationes ei ex ſcripto g tres deſtinauerit habẽtes teſtimonia triũ virorũ fide dignorum,& poſt has tres ex ſcripto cõteſtationes inuenerit eum cõuenientem + ſuæ vxori:ſi quidem in ſua domo, aut ipſius vxoris, aut adulteri, aut in popinis aut in ſuburbanis:eſſe licentiã marito propriis manibus talem perimere h, nullum periculum ex hoc formidanti.Si verò in alio loco talem inuenerit cum ſua vxore loquentẽ, non minus tribus teſtibus fide dignis conuocatis,per quos probare poſſit, quòd eum cũ ſua vxore comperit,iudici tradere i crimina examinanti. Illum verò pro veritate cognoſcentem poſt tres ex ſcripto conteſtationes cum tali muliere eum inuentum talem quidem tanquam ex hoc ſolo adulterij crimini ſubiacentem,nulla alia ratione quæſita punire k: licentiam autem exequi crimen l.

¶ Quia verò ita comperiuntur aliqui impij vt etiam in venerandis domibus præſumant in talibus ſe miſcere ſceleribus, & ibi de peccatis tractare vbi conuenerunt Deum timentes peccatorum veniam m poſtula eiubemus, vt ſi quis talis inueniatur in locis venerabilibus alienæ vxori de qua in ſuſpicione eſt, poſt tres (ſicut dictum eſt) conteſtationes loqui:licentiam eſſe iuris mariti vtraſq; perſonas defenſori eccleſiæ aut aliis clericis tradere: vt ad eorum periculum diuiſim iſti ſeruentur: donec iudex hoc cognoſcens mittat ad epiſcopum ciuitatis,quatenus ei iſti tradantur;vt debeant ſuſtinere tormentum ſecundũ leges,quæ n interdicunt adulteros à ſanctiſſimis eccleſiis vindicari o: nullam neque in hoc aliam iudice quærente de adulterio probationem, niſi tres (ſicuti iam ſupra diximus)conteſtationes.his enim tribus conteſtationibus oſtenſis, omnibus modis illi ſicuti adulteri punientur. Non enim debent huiuſmodi perſonæ in venerabili loco munimen habere,quem ipſi per ſcelus proprium deſpexerunt p. Nam ſi eos,qui alibi rapinas mulierum aut adulteria committunt, & ad orationum domos cõfugiunt,ab eis q vindicari noſtræ leges nõ ſinunt r,quomodo illis qui in ipſa eccleſia tale ſcelus ſtuduerint perpetrare permittimus aliquod auxilium ex eccleſiaſticis terminis inuenire?ſed omnibus modis iudicibus eos tradi:& pœnam ſuſtinere, qua digni ſunt,qui ſanctiſſima loca violare præſumunt. Quis enim ibi delinquit, vbi ſalutem petat? Et generaliter diſponimus,vt ſi quis inuenerit ſuam vxorem,aut filiã, aut neptem, aut ſponſam in venerandis locis cum aliquo loquẽtem s,& ſuſpicatus fuerit turpis gratiæ cauſa eos colloqui: tradat eos defenſori aut aliis ſanctiſſimæ eius eccleſiæ clericis, vt ipſi ſuo periculo vtraſque perſonas diuiſim tandiu cuſtodiant donec iudex eos accipiat,& ſecundum leges cauſas decernat,

¶ Quæ igitur per præſentem & in perpetuum valiturã legẽ noſtra definiuit trãquillitas, in omnibus prædictis caſibus valere volumus niſi tamen nondũ aut iudiciali decreto aut amicabili t cõuẽtione deciſa ſuntiquæ ſuũ

rebur

Universidad de Deusto
Biblioteca

solu.quodhic dicitur,non referas ad adulterij causam.de qua trãsigi nõ licet:sed cæteros superiores casus omnes qui sunt in ista cõstitutione, secundum Ioan.Alij dicunt hoc ius nouum.vel gratis fieri potest remissio accusationis nõ propter pecuniã sicut in aliis capitulisq nõ irrogãt pœna sanguinis.vt ff.de iure fisc.l.in fisco.& l.eius.Vel hoc trahitur ad præterita facta,vel fieripõt tractatio ante lit. cõtest. vel cœptam nõ postea.

DE HAEREDIBVS AB INTESTATO VENIENTIBVS[a], & de agnatorum iure sublato.
TITVLVS I.
Collatio nona.

¶Si morientes descendentes reliquerit, præferuntur parentibus & agnatis & cognatis ex latere:& filij filiorum succedunt in stirpes,non in capita: sublata differentia emancipationis & patriæ potestatis,agnationis & cognationis. Ang.

¶Imp.Iustinianus A.Petro gloriosiss. præfecto sacrorum prætoriorum Orientis.

PLurimas , & diuersas leges veteribus temporibus prolatas inuenientes per quas non iustè differentia ab intestato successionis inter cognatos ex masculis,& fœminis introducta b est:necessarium esse perspeximus omnes simul ab intestato cognationũ successiones per præsentem legẽ clara compendiosaque diuisione disponere. Itaque proribus legibus pro hac causa positis vacantibus c de cæteris ea sola seruari d, quæ nunc constituimus . e Quia igitur omnis generis ab intestato successio tribus cognoscitur f gradibus , hoc est,ascendentium & descendentiũ , & ex latere(quæ in agnatos cognatósque g diuiditur) primam esse disponimus descendentium successionem h. ¶Si quis igitur descendentium fuerit ei , qui intestatus moritur, cuiusliber naturæ aut gradus siue robur habere sancimus. Gloriosa igitur & eminentissima auctoritas tua in hac quidem inclyta ciuitate edictis propositis ad notitiam perducat vniuersorum : in prouinciis autem per præcepta ad clarissimos prouinciarum iudices destinata hæc omnibus facere manifesta festinet : vt nullus penitus ignoret quæ pro vtilitate nostrorum collatorum à nobis dispositasunt:ita tamen , vt omnibus per propria præcepta pronuntiet: quatenus sine quolibet iniusto dispendio nostris collatoribus præsentis legis fiat insinuatio †.

a ¶*Venientibus.*]Hic incipit collat.ix.constit.j. sed quidam habent in constitutione superiori principium huius collat.

b ¶*Iurimas.Introducta.*] nam vsque ad tempora huius legis inter descẽdentes erat differentia: vt emancipati iure ciuili non succederent:licet iure prætorio fic:vt insti tu.de hære.quæ ab intestat. Iustin. P. P. stat.§.emancipati. Item Aug.anñ.xv. qui erant nepotes ex filiabus succedebãt cum Basil. V. C. Coss. diminutióe,vt C.d̃ col. l.illam.licet hoc ét ante hãc fit correctum:vt3.d̃ trié.& se.§.neq;.col.iij. ex transuersali autẽ cognati iure ciuili nõ admittũtur:sed nec iure p̃torionũ nostrũ agnatos:vt patet institut. de succe. col.in princip. & de bonor.possess.&.cum de testamentis.& ff.si ta.testt. nul. ex l.j.in princi.omnes ergo p̃dictæ differẽtiæ & aliæ si quæ sunt, hac constitutione tollunt.Et not.quòd hic appellat cognatos ex matre & fœmina meritò:quia commune est nomen ad cognatos & agnatos:quæ tñ quædam priuilegia dabat lex xij.ta.agnatis, vt certo nomine eos posset appellare , agnatos eos vocauit.sunt tñ ipsi cognati :vt patet vt definitione agnati : vt ff. de leg.tut.l.sunt autem.& inst. de agna.tu.§.j.

† D. xv. K. Ianua. DN. Iustin. P. P. Aug.anñ.xv. Basil. V. C. Coss.

Cognatę large quid contineatur.

c ¶*Vacantibus.*] scilicet, q̃ cõtra hanc legẽ facerent:nec enim aliàs corrigit q̃saluari possunt. vt 3.quib.mod. na. effi. sui.§.tribus.Accur.

d ¶*Seruari.*]scilicet,vo. Iumus.Accurs.

e ¶*Constituimus.*] tunc scilicet.Accurs.

f ¶*Cognoscitur.*] vt hic & ff.d̃ gra.cog.l.j.in.princip.& insti.eo.§.j.Acc.

g ¶*Cognatosque.*] cognati ex parte matris:agnati ex parte patris:vt iuititu.d̃ lega.agna.succe. in principio.

h ¶*Successionẽ.*]in hoc l. xij. tab. mutatur,vt inst.de hæred.quæ ab intesta.§.j.

i ¶*Parentibus.*] non solum agnatis & cognatis ex latere,vt hic,& C.d̃ secũ.nu.l.si qui prioris.in prin.& C.de bo.quæ lib.l.quod scitis.& inst. de gra.cog.§.repetitis.sed cum pater sit in primo gradu,vt filius:quare nõ sic cito admittitur vt filiꝰ?Respõ.propter commune votũ naturæ q̃d vult potius descendere quam ascendere,vt ff.de bo.dam.l.cum ratio.& ff.si.ta.te.nullæ ex.l.j.& vnde lib.l.scripto hærede in fin. & ff.de inoffic. test.in l.nam & si parentibus.& Paulus ait,si filius,ergo hæres per deũ. Item in quo peculio dices loqui in castrensi vel quasi? videtur quòd nõ, cum filio intestato moriẽte pater iure peculij occupet omnia bona,vt ff.de castren.pecul.l.ij.Item in aduẽtitio non.nam in eo etiam si expresse disponeret:dispositio non teneret,vt C.de bõ.quę libe.l.fina.§.filiis. multominus in profecti tio q̃d pater vt peculiũ seruo occupat post filij mortẽ. vt insti.nõ est p. fa. testa. & sic in nullo? Respõ. in castrẽsi & qua si aduentitio loquitur, nec obstant iura p̃dicta: quia in eo quod dicunt patrem occupare p̃dicto modo , corriguntur per id quod hic dicit,in p̃fectitio autem non.vt 3.eod.§.& sic nota q̃ hodie filiusfamiliàs habet hæredẽ ab intestato descendentem, sed si nõ est descendens habet ascendẽtẽ hæredẽ,vt 3.,pxi.§.

ex masculorum genere , siue ex fœminarum descendens, & siue suæ potestatis , siue sub potestate sit : omnibus ascendentibus & ex latere cognatis præponatur. Licet enim defunctus sub alterius potestate fuerit : tamen eius filij cuiuslibet sexus aut gradus sint, eriam ipsis parentibus i præponi præcipimus , quorum k sub potestate fuerit qui defunctus est , in illis videlicet rebus quæ secundũ nostras alias leges patribus non acquirũtur l. nam in vsu m harum rerum qui debent acquiri, aut seruari,nostras n de his omnibus leges parentibus custodimus: sic tamen † vt si quem horum descendentium filios relinquentẽ mori contigerit , illius filios aut filias , aut alios descendentes in proprij parentis locum succedere , siue sub potestate defuncti , siue suæ potestatis inueniantur : tantam de hæreditate morientis accipientes partem,quantãcunque sint quantam eorum parens si viueret habuisset:quam successionem in stirpes vocauit antiquitas o. In hoc enim ordine gradum quæri nolumus , sed cum filiis & filiabus ex præmortuo filio aut filia nepotes vocari sancimus: nulla ītroducẽda differentia , siue masculi siue fœminę sint,& seu ex masculorũ seu fœminarũ prole descẽdãt p, siue suæ potestatis q, siue sub potestate sint constituti. Et hæc quidem de successionibus descendentium disposuimus.

¶ Consequens autem esse perspeximus & de ascendentibus constituere quomodo ad descendentium successionem vocentur.

¶Parentes succedunt descendentibus liberis ipsorum descendentium non extantibus gradus prærogatiua seruata.Si verò parentes eundem gradum obtinẽt:æqualiter ad mittuntur cum quibus fratres ex vtroque parente coniuncti defuncto vocantur : nec patri vsusfructus portionis eius filiis contingentis acquiritur. Bar.

¶Si igitur † defunctus descendẽtes quidẽ non relinquat hæredes, pater aũt aut mater aut alij parentes r ei supersint, oĩbus ex latere lus filius mihi succedat inspecto iure ciuili,l.legis xij.tab.solus nepos, vt inst.de hære.q̃ ab intest.§.emancipati.tamen vtrumq; simul vocauit tit.prædictus,vt ff.de coniun.cum emancip.li.in rub.& l.j.§. j. nã cùm hodie nulla sit differentia,vt hic dicit, cessat prædictus titulus. Accur.

† Cõcor.cũ hoc tex.gl.j. in c.fi. extra de pignor.

r ¶*Parentes.*] quos accipe in infinitũ,vt ff.de in ius vocan.l.quiq;.§.parẽtes.licet quidã vsq;ad tritauũ.superiores verò maiores dicũt inspecta cõsuetudine Romanorũ,vt ff.d̃ gra.cog.l.iurisconsultus.§.parẽtes.Ac.

Declar

2 ¶*Declarabitur.*] vt j. eo.§.si verò cum ascendẽtibus.

b ¶*Proximi.*]ergo auũ maternũ excludit pater, cùm mater nõ supersit. sed aliud in descendentibus si habeo filium,& ex alio prẽmortuo nepotẽ: vt 3.e.§. sic tamen.

c ¶*Quantoscunque.*]vnde si paternus auus ex vna parte est , ex altera maternus auus & auia , tantum hic solus,quantum illi duo habet.

d ¶*Vtrisque parentibus.*] id est, ex patre & matre.

Proximus ex gs dicatur.

e ¶*Proximis.*] proximũ, accipe. quem nullus p̃cedit:vt ff.de verborum significat.l.,pximus.Sed quidam dicunt cũ patre & matre tãtum, vt hi p̃ximi tãtum vocẽtur:& sic dicunt fratrem repelere auum cum pater cũ quo admittit,repellat dictum auũ:vt arg.ff.de diuer.& tẽpo.præferi.l.de accessionib⁹.& hic.& C. d̃ legiti.heredi.l.i succe fione. sed secũdũ primã die illam l.de successiõe esse correctam per istam.

f ¶*Vsum.*] i. vsumfructũ.Et sic not. q̃d licet generaliter in aduẽtitiis patri quæratur vsusfructus:vt C.de bon.q̃ lib. l.cum oportet.tamẽ hic fallit , & alias vt dixi 3. p̃ximo §.

Vsumfructũ habet pater in aduentitiis filij.

g ¶*Natos.*] potiores sunt ergo qui duplici iure vtuntur,quam qui vno:vt supra de consanguineis & veteri fratri b⁸.§.j. & §.fina.colla.v.

Iura duo fortiora sunt vno.

h ¶*Vocauimus.*] vt 3. p̃ximo §.

i ¶*Fratres fuerint.*]Nota si fuerint Fratres,per hoc notatur quod filij fratris defuncti vocãtur in stirpes , q̃n cum patruis succedunt suo patruo.si verò nullus frater superẽ defuncto,sed filij fratrum,hi forte in capita vocabũtur. Azo. Sed contra dico.vt arg. infrà eodẽ. §. si verò. in principio.nam innuit idem esse si soli sunt fratrum filij in eo quod dicitur,si verò neque,&c.

† Ex hoc § tracta est autẽ.cessante,quæ est C. de legiti.hære.

K ¶*Theiois.*] id est, patruis vel auunculis. sed videtur fratres solos vocari : vt institut. de leg.agnof.succes.§.hoc ẽt.in fin. qui est contra.Solut. hæc illam corrigit.

l ¶*Parentum.*],& ita in stirpes.Sed contra institut.de leg.agna. succes. §.hoc etiã in fin.vbi dicit in capita.Solu. hæc corrigit illam,&c.

m ¶*Nulli.*] sic ergo priuilegium ad alium non transit : vt ff. quo? cum eodẽ.l.sed si.§.ioli.& ff. cognatos hos præponi sancimus exceptis solis fratribus ex vtroq; parente coniunctis defuncto,sicut per subsequentia declarabitur . 2

¶ Si autem plurimi ascendentiũ viuunt,hos præponi iubemus, qui proximi b gradu reperiuntur, masculos & fœminas:siue paterni siue materni sint. Si autem eundem habent gradum:ex æquo inter eos hæreditas diuiditur : vt medietatem quidem accipiant omnes à patre ascendentes , quanticunque fuerint: medietatem verò relinquam à matre ascendentes , quantoscunque c eos inueniri contigerit. ¶ Si verò cum ascendentibus inuentiantur fratres , aut sorores ex vtrisque parentibus d coniuncti defuncto:cum proximis e gradu ascendentibus vocabuntur. Si autem pater aut mater fuerint dividenda inter eos quippe hæreditate secundum personarum numerum,vti & ascendentium & fratrum singuli æqualem habeant portionem:nullum vsum f ex filiorum aut filiarũ portione in hoc casu valente patre sibi penitus vindicare:quoniam pro hac vsus portione hæreditatis ius & secundum proprietatem per præsentem dedimus legem , differentia nulla seruanda inter personas istas siue fœminę siue masculi fuerint, qui ad hæreditatem vocantur,& siue per masculi , siue per fœminæ personam copulantur , & siue suæ potestatis , siue sub potestate sint eius, cui succedunt fratres. Reliquum est , vt tertium ordinem decernamus qui vocatur ex latere , & in agnatos & cognatos diuiditur , vt etiam hac parte disposita,vndique perfecta lex inueniatur.

¶Non existentibus descendentibus vel ascendentibus vocantur fratres vtrinque coniuncti : quibus non extantibus vocãtur coniuncti ex vno latere tantùm,& existentibus vtrisque vocantur ex vtroque latere coniuncti ipsi & eorum filij.exclusis coniunctis ex vno latere tantum. Item filij fratrum vnà cum aliis vocantur,alij autem excluduntur Ange.

¶ Si igitur † defunctus neque descendentes,neque ascendentes,reliquerit, primum ad hæreditatem vocamus fratres & sorores ex eodem patre & ex eadem matre natos g :quos etiam cum patribus ad hæreditatem vocauimus h . His autem non existentibus in secũdo ordine illos fratres ad hæreditatẽ vocamus: qui ex vno parente cõiuncti sunt defuncto , siue per patrem solum , siue per matrem. ¶ Si autem defuncto fratres fuerint i ,,& alterius fratris aut sororis prærmortuorum filij , vocabuntur ad hæreditatem isti , cùm de patre & matre theiois k masculis & fœminis, & quanticunque fuerint , tantam ex hæreditate percipient portionem,quantam eorum parens futurus erat accipere , si superstes esset. Vnde consequens est , vt si fortè prærmortuus frater cuius filij viuunt per vtranq; partem nunc defunctæ personæ iungebatur : superstites autem fratres per patrem solum forsan , aut matrem ei iungebantur : præponantur istius filiis propriis theiois , licet in tertio sint gradu, siue à patre,siue& à matre sint theioi:& siue masculi , siue fœminæ sint : sicut eorum parens præponeretur, si viueret. Ex diuerso si quidem frater superstes ex vtroque parente coniungitur defuncto,prærmortuus autem per vnum parentem iungebatur : huiusmodi filios ab hæreditate excludimus:sicut ipse si viueret,ab hæreditate excludebatur. ¶ Huiusmodi verò priuilegium in hoc ordine cognationis solis præbemus fratrum masculorum & fœminarum filiis , aut filiabus , vt in suorum parentem l iure succedant. Nulli m alij omnino personæ ex hoc ordine venienti , hoc ius largimur. Sed & ipsis fratrum filij,tunc hoc beneficium conferimus,quando cum propriis vocantur theiois masculis & fœminis,siue paternis,siue maternis.

¶ Licet fratres ex vtroque latere coniuncti vnà cum ascẽdentibus vocentur:tamen filij fratrum non succedunt.

¶ Si autem cum fratribus defuncti etiam ascendentes (sicut iam diximus n) ad hæreditatem vocantur:nullo modo o ad successionem ab intestato fratris aut sororis filios vocari permittimus, neque si ex vtroque parente eorum pater aut mater defuncto iungebatur:quandoquidem p fratris & sororis filiis tale priuilegium dedimus , vt in proprietorum parentum succedentes locum , soli in tertio constituti gradu cum iis qui secundo gradu sunt , ad hæreditatem vocentur. ¶ Illud palam est quia theiois defunctis masculis,& fœmininis,siue à patre siue à matre,præponuntur,si q etiam illi tertium cognationis similiter obtineant gradum.

¶ Si non sunt fratres nec filij fratrum, vocantur cæteri agnati & cognati secundum gradus prærogatiuam in capita, sublata differencia agnationis & cognationis. Ang.

¶ Si verò neq; fratres neq; filios fratrũ(sicut diximus) defunctus reliquerit : oẽs deinceps à latere cognatos r ad hæreditatẽ vocam⁹ secũdũ vniuscuiusq; gradus prærogatiũ , vt viciniores gradu ipsi reliquis præponãtur. Si aũt plurimi eiusdem gradus inueniantur secũdu p̃sonarũ numerũ inter eos hæreditas diuiditur:q̃d in capita nostræ leges appellãt. Nullã verò volumus esse differentiam in quacunq; successione , aut hæreditate inter eos qui ad hæreditatẽ vocantur,masculos ac fœminas, quos ad hæreditatem cõmuniter definiimus vocari siue per masculi siue per fœminæ personã defuncto iungebantur , sed in omnibus successionibus agnatorum cognatorum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Cognationis.*] quæro ergo an dñs cognato serui sui succedat, cum nihil nisi natura spectet? Respond. non: quia neq; per prætorē vocabatur, qui solam naturalē cognationē habebat: vt ff. d gra. ad. & iust. d ser. eo. in pr. & in ff. & repetas hic q̄ dixi diligēter ff. d cōsan. & vteri fra. in illa gl. hic distingue, & c. col. vj. Ac.

b ¶ *Agnatorum.*] olim autem agnatis tantū dabatur, vt C. de le. tu. l. j. q̄ est prætor sed hic corrigit.

c ¶ *Aut auia.*] de matre, etiam iure veteri dicit: vt C. qñ mu. offic. tu. l. ij. sed de auia hic ac dit.

d ¶ *Ordinem.*] primò ergo mater, & postea auia admittitur. Sed an idē erit in curia quod hic? tutela dicit? Respon. fic: cū sit eadē ratio, vt argu. C. de cur. fu. l. cum repudiāte. Item nūquid hæc mater ē legitima tutrix vel datiua? videt legitima, vt C. ad tert. l. omnē. sed à iudice dat, vt hic cū legitimos nemo det: sed lex xij. ta. eos vocat: vt ff. de leg. tuto. l. legitimos. Sed dic dici legitimā, i. secūdū legem a iudice datā.

e ¶ *Gesta.*] scilicet, coram iudice.

f ¶ *Renunciant.*] & omni alij auxilio, vt ℸ. vt sine prohi. ma. §. qa verò multā. col. vij. q̄ renūcia tio quò ad matrimoniū nō prēiudicat. vt p dicto §. Sed quò ad Velleianū sic, vt ff. ad Velleia. l. penul. Sed cum fiat iudici, quo modo agenti prodebit? Respon. si actio quæ ratur ex stipulatione iudicis, multo magis repli catio: vt si opponatur de Velleiano. & replicet ad uersarius de renūciatione, vt ff. rem pu. sal. fo. l. non quasi. Item cōtra C. de proc. l. alienam. Solu. hic speciale. Accur,

g ¶ *Seruantes.*] i. his renūciantes mulieres.

h ¶ *Si autem.*] nunc redit ad materiā superiorem. Acc.

i ¶ *Eligi.*] hæc electio p̄p cōmodiorem administrationē fit vt cōis his, & ff. de adm. tu. l. ij. Acc.

k ¶ *Eorum.*] tacite obligatis. C. de admin. tutor. l. pro officio. Accur.

l ¶ *Veteres leges.*] vt ℸ. vt cū d ap. cog. §. si q̄s d p̄di ctis. & §. generaliter.

m ¶ *Ponsalitiā largitatē.*] Sponsalitia largitas dicitur hic impropriè, id est donatio p̄p nuptias, propriè enūciare ꝯ qu od donaret sponsus spōsę: sed hęc fit ad recompēsationē dotis, vt hic sub

† Ex hoc §. sumpta est auth. quę est super l. ij. C. quādo mul. tut. offi. fungi pōt. & inci pit matri & auiæ. & con cor. gl. vnica ante me. ea ex parte M. extra de appell.

† Cōcor. gl. ℸ in c. dilec. circa fi. extra de arbi. & quæ hic dicuntur re citanē in c. ex parte M. in glo. vnica ante me. ibi hodie tamē pen. authen. de appel.

cognatorumq; differētiam vacare præcipimus, siue per fœmineam personam, siue p̄ emancipationē, sine per alium quemlibet modum prioribus legibus tractabatur, & omnes sine qualibet huiusmodi differentia secundum proprium cognationis a gradum ad cognatorum successionem ab intestato venire præcipimus,

¶ *Tutela legitima defertur secundum gradum & ordinem quo ad hæreditatem vocantur si idonei sunt, agnationis & cognationis differentia sublata, regulariter mulieribus expulsis, exceptis matre & auia: quæ omnibus ex latere venientibus præferuntur, solis testamentariis eas præcedentibus, pluribus autem in eodem gradu existentibus, magis idoneus eligendus est, tutelæ periculo omnibus imminente: legibus quæ de hæreticorū successione loquuntur, firmis manentibus. Bartol.*

¶ Ex† his aūt, quæ de hæreditate diximus & disposuimus: & quæ de tutela sunt, manifesta cōsistūt. Sācimus enim vnūquemque secūdum gradum & ordinē quo ad hæreditatē vocatur, aut solū, aut cum aliis ēt functionem tutelæ suscipere: nulla neque in hac parte differētia introducenda de agnatorum b, seu cognatorum iure, sed omnibus similiter ad tutelā vocandis, quiq; ex masculorum, quique ex fœminarū prole descendūt minori cōiūcti. Hoc aūt dicimus si masculi & perfectæ ætatis sint, & nulla lege prohibeantur tutelā suscipere, neque accusatione competente sibimet vtātur. Mulieribus enim etiā nos interdicimus tutelæ subire officiū: nisi mater † aut auia c fuerit. His enim solis secundū hæreditatis ordinē d & tutelā subire permittimus, si inter gesta e & nuptiis aliis & auxiliō Velleiani senatuscō sulti renuntiant f. Hæc enim seruantes g omnibus à latere cognatis quò ad tutelam præponuntur: testamentariis solis tutoribus præcedentibus eas. defuncti nanque voluntatem & electionē præponi volumus. ¶ Si aūt h plurimi eundem cognationis gradū habentes, ad tutelā vocantur: iubemus communiter conuenientibus apud iudicem cui huius partis sollicitudo est: vnū aut plures quanti ad gubernationem substantiæ sufficiant ex ipsis eligi i & denūciari & eum vel eos minoris res gubernare, tutelæ periculo omnibus imminente qui ad tutelā vocantur, & substantiis eorum k minori ætate tacitè subiacentibus pro huiusmodi gubernatione. ¶ Hæc autem oīa quæ de successionibus sancimus, obtinere in illis volumus, quicatholicę fidei sunt: in hæreticis autem iam à nobis positas leges firmas præcipimus esse, nullam nouitatem aut immutationem ex præsenti introducētes lege. ¶ Quæ igitur p̄ hāc constitutionem in perpetuum obseruandam sanciuit nostra tranquillitas, in illis volumus obtinere casibus, qui à principiis Iulij mē sis præsentis sextę indictionis seu venerunt, seu post hac emergent. Præcedentes nanq; casus, qui vsq; ad memoratū tempus pertransierunt secundum veteres leges l decidi præcipimus. Tua igitur gloria per præsentem legē à nobis dispositā, ad omnium cognitionem venirē procuret, in hac enim regia ciuitate edictis consuetè propositis: in prouinciis aut præceptis dirigendis ad clarissimos p̄sides earum: vt nulli nostri imperij subiectorū sit ignota nostræ circa eos mansuetudinis prouidentia: ita tamen vt sine omni dispendio ciuium aut prouincialium, in omni loco præsentis legis fiat insinuatio †,

VT SPONSALITIA largitas specialis sit contractus, & de diuersis capitulis.

TITVLVS II. NOVELLA CXIX.

¶ *Sponsalitia largitas quæ est specialis contractus. ex omni parte valet cuiuscūque sit quantitatis, etiam sine insinuatione. Bart.*

¶ Impera. Iustinianus A. Petro gloriosissimo prætoriorum præfecto.

Ponsalitiam largitatem m contractum specialem esse & iudicari, & non aliis donationibus eam connumerari per præsentem sancimus legem: quoniam pro ea æqualitas dotis offertur. Siue igitur fiat sub gestis monumentorum eius insinuatio, siue etiam non: iubemus eam per omnia suum robur habere tam apud mulierem quam apud virum n siue ab ipso viro, siue ab altero aliquo mulieri detur seu conscribatur, vel in viri personā donatio o fiat, quatenus ipsas res in nuptialem donationem conscribat p: & hoc valere præcipimus cuiuscunque sit donatio quantitatis: vel si non (sicuti dictum est) insinuetur.

¶ *Minores ex quo possunt testari possunt libertates relinquere, antiqua lege cessante. Bartol.*

¶ Et hoc quoque præsenti cōstitutione sancimus, vt licentia sit minoribus in ipso tempore, in quo licet eis testari q de alia substantia: etiam suos seruos in vltimis voluntatibus manumittere nullo eis impedimento ætatis faciendo: sed vacante lege r quę hoc primitus prohibebat.

¶ *Si vnum instrumentorū facit mentionem alterius instrumēti in eo quod de alio instrumento mentionem facit & non probat, nisi originale producatur: vel per alias probationes comprobetur. Bartol.*

¶ Et hoc insuper iubemus, vt si quis in aliquo documento s

iicit, & ℸ. d æqua. do. §. j. cū ergo hic fit, dicit spe cialis ℸctus, vt hic, & ℸ. de na. li. in curia depu. in prin. ij. col. ibi, ex cipim aūt, &c. hoc est p se contractus. Item & q̄ in se habet speciale aliquid, nā cū aliæ donationes c xigāt insinuationē, si fiat vltra quingētos solidos vt inst. de do. §. alie. & hæc eadē exigebat, vt C. de do. ante nu. l. fi. §. fimi lique modo. nisi esset minor aut fœmina: vt C. de do. ante nup. l. minorib. tñ hæc hodie non exigit & sic aliis non cōnumeratur. i. a similā in hoc. Item nec in hoc: quia alia est simplex: hæc obcām, vt ff. de do. l. j. Ac.

n ¶ *Apud virum.*] quid est hoc dicere apud virū? Resp. q̄ reuocare nō pōt. Ité si factū est hinc inde pactum in casu alicuius eorū p̄morientis, lucrabitur quilibet secundū pactū, siue fuerit insinuatū, siue nō, p̄ hanc auth. sed in hoc hodie corrigitur. nā si vir nō insinuet & pacta dotalia cedant parti viri, nullam habēt exactionē pro eo quod excesserit & insinuatum non fuit, vt ℸ. vt fra. fil. succe. §. illud quoque.

o ¶ *Fiat.*] hoc pactum, s. quatenus, &c. Accur.

p ¶ *Conscribat.*] s. vir.

q ¶ *Testari.*] quod est in quatuordecim annis, vt ff. de test. l. qua ætate. & C. de testa. l. fi frater.

r ¶ *Lege.*] Aelia Sētia: vt instit. quib. ma. nō pos. §. eade lege. & iure medio: q̄ ibidē dicitur. Et not. q̄ hic loquitur in vltima voluntate & liber institutionum similiter. vnde patet l. Aeliā Sentiā non esse correctam etiam inter viuos facta manumissione à minore. Accursius.

s ¶ *Documento.*] priuato secus forte si publicū alterius publici faciat mētionē ℸm Al. quia tūc creditur exēplo. argu. ℸ. vt fra. fil. §. illud. & ff. de admini. tut. l. chirographis. sed tu dic secundū Io. etiam si publicū sit exēplificatum. nā ad hoc creditur exēplificato, q̄ a sic p̄tinetur in alio. & potest esse q̄ in originali erant aliæ litteræ, vel cancellationes quæ non p̄tinentur in exemplo. vnde nō probatur plenè p exēplum, vt hic, & C. de edē. l., pcurator. & ff. famil. ercis. l. fi quæ. & l. Pōponius philadelph. & d fid. instr. l. ij. nisi originale sit officio iudicis ordinarij publicatū. & sic intelligitur ℸ. vt fra. fil. §. illud. & ff. de admin. tuto. l. chirographis. Accurs.

† D. vij. k. Aug. Cōstantinop. DN. Iusti. P. P. Augu. ann. xvij. post Cons. Basil. V. C. ann. ij.

† Concor. in c. si aūt. iuncta gl. pe ex tra d reseri.

Aliud

a ¶ *Aliud documentum.*] s. originale. Accur.

b ¶ *Memoria.*] i. mentio.

c ¶ *Alia.*] puta per testes.

d ¶ *Exhibeatur.*] hoc quod, &c.

e ¶ *Quia & quantitas.*] scilicet, hæc.

f ¶ *Legibus.*] vt ff. fam. ercisc. l. fi quæ cautiones. & ff. de fide instru. l. ij. & C. de edend. l. procurator. & ff. quemadmod. testam. aperi. l. fi. Accur.

g ¶ *Induciarum.*] i. siue biennij.

h ¶ *Die.*] s. anno secundo. in fi. & hoc innuit verbum illud inferius, s. in definitis diebus.

i ¶ *Examinare.*] scilicet, velle.

k ¶ *Præiudicium.*] siue ergo stet per imperatorem qui iudex sit appellationis: vt ℸ. de appel. §. j. siue paliū iudicē vtūc. nō currit tēpus quātum ad effectū: q̄a datur restitutio: vt ff. ex. ab. ex cau. ma. l. sed & si. per §. ait ptor. & hoc in causa appellationis. in causa verò principali triennio tātū durat quicqd contingat: vt C. de iudi. l. pperādum. Sed qd si steterit p aliū? Resp. nihilomin° currit tempus, sed agitur cōtra eum de dolo, vt ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. sed si ille non esset soluēdo, restitueretur ad litē, vt ff. de eo. per quem fact. erit. l. fi. Accursius.

l ¶ *Examinari.*] imò videtur quòd non, vt ℸ. de iis q̄ ingred. ad appell. q̄ est contra Sol. ibi p partes stetit: hic per iudicē. arg. ff. qbus ex cau. ma. l. j. §. penul. & l. sed & si. §. ait prætor. & ff. de dāno infecto, l. fi. finita. §. elegāter. & ff. ne vis fi. ei qui in pos. l. fin. §. fin.

m ¶ *Indigens.*] scilicet, ea pitulum.

n ¶ *Nostræ.*] vt ff. de offic. præfec. præt. l. j. §. j. & C. de sen. præfe. præto. l. j.

o ¶ *Petitionem.*] id est, libellū, sed supplicatio tātum principi fit faciēda. & sic correctæ sūt leges quæ dicunt supplicari p fecto, vt C. d pci. imper. offe. l. fi quis. & d sentēt. præ. præt. l. j. sed dico q̄d inter hanc petitionē & illā supplicationē nulla sit differentia: nec hīt necessarius libellus. Acc.

p ¶ *Introducentibus.*] q̄ referēdarij dicuntur, vt ℸ. vt lit. iu. §. fina. & ℸ. de referend. Sed an ipsi cognoscent de apellā? Respon. absit. cùm sint minores, vt ℸ. de appella. § fi. Sed princeps tantum vel cui ipse committet. ff. de mi. l. minores. i prin. & §. pen. Accur.

q ¶ *Inducias post.*] mandat ergo sententia executioni interim, sed ℸ. in appellatione seruatur: vt ff. nil no. appellatiōe iter posita. & in rubrica, & in

alterius faciat mentionem documenti, nullam ex hac memoria fieri exactionem: nisi aliud documentum a, cuius memoria b in secundo facta est, proferatur: aut alia c secundum leges probatio exhibeatur d, quia & quantitas e cuius memoria facta est, pro veritate dēbetur: hoc enim etiam in veteribus legibus f inuenitur.

¶ *Appellationis tempus ipso iure non currit si per iudicem stetit quominus causam examinet, & sententiam proferat. Bart.*

¶ Hoc quoq; sancimus: vt si quando appellatione secuta: in nouissima inducias g die h, aut pars vtraq;, aut solus qui i appellatiōe vsus est, occurrerit, & suā præsentiam manifestauerit iudici futuro appellationis examinare iudicium aut consiliariis eius, aut qui lites intromittunt, & iudex eum indefinitis diebus suscipere differat: nullum præiudicium k partibus †, aut vni earum ex hoc penitus fieri: sed & post hoc examinari l appellationes huiusmodi, & sententia legitima terminari.

¶ *A sententia præfecti prætorio appellari non licet sed supplicari intra decem dierum numerum: quæ sententia executioni mandari debet fideiussione præstita, supplicatione por recta, aliter non, retractationis iure illi seruando, qui se grauatum putauerit. Bar.*

¶ Aliud ad hoc capitulum nostra indigens m prouidentia prospexi mus emendare: quia enim nostrę n leges decernunt, si quando gloriosissimi præfecti sacrorum prætoriorum sententiam protulerint, nullam appellationem aduersus eam offerri sancimus quoties sententia gloriosissimorum præfecto rum cuiuscūque regionis proferatur: & vnus forsan litigantium putauerit se grauari, habere eum licentiam petitionem o offerre gloriosissimis præfectis, qui sententiam protulerunt, aut eorum consiliariis, aut causas introducentibus p, intra decem dierum inducias post q prolatam sentētiam: vt hoc subsecuto, non aliter executioni sententia contradatur, nisi prius fideiusiones dignas præbuerit victrix pars tantæ quantitatis, quātæ fuit condēnatio: vt si post hanc retractationem modo legitimo procedēte sententia resoluatur, res ei cum augmenti legitimis restituatur. Si verò intra memoratas decē dierum inducias post prolatam sententiam non obtulerit libellum is, qui putat se læsum: iubemus causæ executionem sine

tex. nisi in casu, vt ℸ. de sanct. episco. §. œconomus. Est & alia differentia quare potest bis appellari, sed supplicari semel tantum, vt C. de precib. impera. offe. l. fi quis aduersus.

r ¶ *Seruando.*] intra biennium, vt C. de sent. præfe. præt. l. j. quæ est cōtra. sed ibi biennium post sentētiam datur. & fideiussore procedere, retractationis iure seruando r illi qui se grauatum putauerit.

¶ *Si minor restitutionem petit, vt se ab hæreditate abstineat: creditores in præsentia constituti vocandi sunt. omnibus autem vel quibusdam in absentia constitutis & legitimè expectatis, restitutio nihilominus indulgenda est, curatore bonis dato, & bonorum inuentario facto.*

¶ Ad hæc quoque sancimus, vt si contigerit minores velle se abstinere ab hæreditate in se deuoluta & à se suscepta s: siquidem omnes creditores præsentes fuerint in illis locis in quibus in integrum restitutio postulatur: vocentur à iudice creditores t, & præsentibus omnibus † ab huiusmodi hæreditate se minores abstineant. Si verò omnes, aut aliqui v creditorū absentes fuerint, iubemus minores volentes hoc agere, locorum iudicem, in quibus ipsi degunt, adire: illum verò per consuetas citationes vocarę creditores. & si intra spatiū triū x mensium nusquam y appareant creditores, licere minoribus sine periculo ab huiusmodi hæreditate abscedere † iudice prouidente apud quem agitur in integrum restitutio, vbi debeant hæreditariæ res mobiles z, & immobiles custodiri a quantitate quippe harū, publica descriptione sub gestis monumentorum manifestanda.

¶ *Habens titulum & bonam fidem, à malè fidei possessore præscribit inter præsentes spatio x. annorum & xx. inter absentes, si vetus dominus hunc possidere sciuit, & ipsum non inquietauit. Sin autem ignorauit: tunc non præscribit nisi spatio xxx. an. Item si quis fuerit præsens certis annis, & certis absens: supra decennium ad præscriptionem complendum adiici debent tot anni quot fuit absens. Ang.*

¶ Rursus sancimus, vt si quis mala fide rem possidens, aut per venditionem, aut per donationem, aut aliter hanc rem alienet: qui verò putat easdem res competere sibi, hoc agnoscens b, intra decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes non contestatus c fuerit secundum leges emptorem, aut donationem accipientem, aut illum ad quem res alio quolibet modo translatæ sunt: eum qui tales res habet, firmè eas habere post decennij videlicet inter præsentes, & vicennij inter absentes discursum. Si autem ignorat vetus alienatarum rerum dominus & quia res ei cōpetunt, & quia alienatio

† Absentibus an per præsentes plures absentib° paucioribus. Argu. contra ff. de sentes præiudicetur. pact. l. maiorem. & l. re. l. cum gl. sup. per. ver. con stiterit. extra de testib.

† Concor. c. dudum modo vocentur ab sentes. Accurs.

† Tractatur de hac materia in c. ij. ex de cura. bon. dan. l. j. tra de of. iu. vbi de hoc vide in gl. su per ver. pro ponit.

a ¶ *Custodiri.*] s. custodiendo curatorem: vt ff. de cura. bon. dan. l. j.

b ¶ *Agnoscens.*] quocū que modo sciat. ff. de petitió. hæreditar. l. item veniunt. §. petitā. in fi. Et sic not. scientiam suā ei nocere vt argu. C. de nu. l. fi vicinis. sed ex quo tēpore hoc tēpus x. & xx. ann. cōputatur. q̄dā distinguunt, si posset sor velit vti accessiōe sui auctoris: tunc ex tēpore quo, possedit antecessor qui fuit malę fidei: & tūc xxx. annorū nō ex tē pore sciētiæ domini. ar. C. de præsc. long. temp. l. j. & ff. de acqui. possess. l. Pomponius. §. cū quis. Alij dicūt q̄ etiā si quando q; dominus sciat hoc decennio vel vicennio si bi noceat. & hoc dicunt ex hac litera quæ dicit intra x. an. &c. Sed secūdum hoc quid si in vltima die sciat: & iudicis copiā nō habet? hoc autem tempus continuum est, vt ff. de vsucap. l. nunquam. §. j. q. d. iniquitas occurrit. Dic ergo primū verius esse vt ex tempore scientiæ dominicō putetur.

c ¶ *Contestatus.*] etiam ex missione executoris: vt C. de pscrip. xxx. ann. l. cum notissimi. & l. sicut. & de his fit mentio.

a ¶ Pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Possidet.*] scilicet, quod pscripserit. & qđ subiicit quando, id est, quia vel réporaliter. Et sic no. hodie q̃ mala fides venditoris emptori nocet hoc casu, olim cõtra: vt ff. de public. l. eũ §. prætor. & C. de præscript. long. temp. l. j. & d pericul. & com. rei vẽdi. l. dolum. Accu.

b ¶ *Absens fuit.*] vt du plicetur tempus absentiæ: vt si absẽs fuit quin quennio, ei dentur iterũ quinque anni post reuersionem & hoc quãdo ex voluntate abest. si autẽ ex necessitate: tunc ipso iure non currit, vel restituitur. & dic de qua absentia hic loquatur, scilicet, de ea, q̃ est de vna i aliam prouinciam, vt C. de præscrip. long. tẽpo. l. fina. & facit ad hunc §. ff. de min. l. interdũ. & ff. quibus ex caus. ma. l. nec non. §. si quis sæpius.

c ¶ *Hanc legem.*] vt C. de testa. l. iubemus.

d ¶ *Voluntatem.*] quod esset necesse si testaretur post nunc. pationem.

e ¶ *Priscam.*] vt in l. illa quæ est C. de testa. l. hac consultissima. nã per illam non cogebatur ipse vel testes scribere nouen hæredis.

f ¶ *Inscripserit.*] dummodo ipse expresserit: quod est scribendum secundũ quosdã. si igitur nutu ex primat, non valet secundũ eos. Argu. 3. ff. de leg. iij. l. nutu. satis enim exprimit cum annuit.

g ¶ *Legem vero.*] sic est 3. in coll. v. in cõsti. vj. vt d catero cõmutationes contra Sol. hęc corrigit.

h ¶ *Peruenerunt.*] ne p consequentiam res ecclesiæ alienentur.

i ¶ *Alienari.*] hoc præceptum est seruandũ. vt C. de reb. alie. l. fin.

k ¶ *Alienationem.*] allegaret autem legatarius inhæredẽ hærede Falcidia retinẽte, sed certè imò videt q̃ non qa falc. ipso iure remanet in bonis hæredi, & in reliqua parte legati dominiũ in legatariũ trasit: vt C. ad leg. falcid. l. fin. Respon. hoc facit hic volũtas ex pressa testãtis, ne fiat alienatio. Et sic no. vnũ casũ vbi cessat falcidia. Sũt & alij vt si est relictũ ad pias causas vt j. đ eccle. ti. §. si autẽ hæres. Itẽ qñ testator expressũ vetuit. vt 3. de hæred. & falcid. §. si verò expressim. collat. j. Itẽ qñ quibusdã in solidum soluit hæres. vt 3. đ hæred. & falcid. §. nõ autẽ. aliàs generaliter habet locum, vt C. ad leg. Falcid. l. ij.

Falcidia in multis locũ non habet.

¶ DE ALIENATIONE, & emph. &c.

facta est, non aliter excludi hunc nisi per trigennalem præscriptionẽ non valente dicere eo, qui res hoc modo possidet: quia ipse bona fide possidet a, qñ ipse à mala fide possidente hoc accepit. ¶ De præscriptione verò decẽnij hoc ordinare prospeximus, vt si quando quispiam in prædicta decennij temporali præscriptione in quibusdam quidem annis præsens fit, in quibusdã vero absens: alios tantos ei annos super decennium adiici, quantos ex ipso decennio absens fuit b. Hæc autem omnia quæ de temporali præscriptione decreuimus, non in præteritis, sed in futuris tantum post præsentem legem negotiis atque causis valere præcipimus.

¶ *Testamentum suas vires obtinet siue testator per se siue per alium nomen hæredis scribat vacante lege, quæ contrarium asserebat. Barto.*

¶ Quia vero ante hanc legem c protulimus vt testator, aut manu propria, aut per testes nomina hæredũ scribat in testamento, agnouimus autem ex huiusmodi subtilitate plurima testamenta destructa, testatoribus non valentibus huiusmodi custodire subtilitatem: aut forsan nolentibus scire aliquos suam voluntatẽ d: iubemus licentiam quidem esse volentibus hoc seruare in propriis testamentis. si enim hoc non obseruant, sed secundum priscam e consuetudinem testentur, etiam sic firmum testamentum esse sancimus: siue per se aliquis, siue per alterius personam nomen hæredis inscripserit f, si omnino reliquam legitimam obseruationem in testamento testator obseruauerit.

¶ *Res ab ecclesia in p incipem transl. ta potest à principe in alium transferri non obstãte lege in contrarium loquente. Bartol.*

¶ Legem verò g per quam sancimus non transferri ad alios res, quæ ad nostram domum ex venerabili ecclesia peruenerunt h, vacare sancimus tam in iis quæ iam ad nostram domum legitime peruenerunt, quam quæ postea peruenire futura sunt.

¶ *Falcidia cessat ve à testatore alienari prohibita his obtinentibus in casibus præteritis nondum finitis. Bart.*

¶ Si quando autem aliquis testamentũ faciat, & aliquam rem immobilem suæ familiæ, aut alteri cuicunque personæ nomine legati reliquerit, & specialiter dixerit nullo tempore hanc rem alienari i: sed aut apud hæredes, aut apud successores illius cui relicta est permanere: in hoc legato iubemus Falcidiã legem locum penitus non habere: quoniam alienationem k eius testator ipse prohibuit. Hæc autem obtinere præcipimus in illis casibus, qui nondum iudiciali decreto, aut per amicabilem conuentum, aut quolibet modo legitimo decisi sunt. Eminentia igitur tua, quæ per præsentem legem, in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas: edictis quidem in hac regia ciuitate propositis, præceptis autem ad omnium prouinciarũ iudices destinatis, ad omnium notitiam venire procuret †.

DE ALIENATIONE ET EMPHITEVSI, ET locatione & hypotheci, & aliis diuersis contractibus in vniuersis locis rerum ecclesiasticarum.

TITVLVS III.

NOVELLA CXX.

¶ Nulla ecclesia ciuitatis Constantinopolitanæ exceptis quibusdam, quibus conceditur, potest res immobiles, vel qua inter immobilia computantur donare aut alienare: nisi fiat alienatio imperiali domui. Angelus.

¶ Impera. Iustinianus A. Petro gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto.

Multis & diuersis legib' l superalienationibus & emphyteusibus & locationibus & reliquis m administrationibus ecclesiasticarum rerum, & de plantantibus n præuidimus omnes o præsenti comprehendere lege. ¶ Sancimus igitur nullam habere licentiam p ordinatores rerum huius regiæ ciuitatis sanctissimæ maioris ecclesiæ, aut orphanotrophij, aut nosocomij, aut xenodochij, aut ptochotrophij, aut alterius venerabilis domus in hac regia ciuitate siue in eius finibus constitutæ exceptis venerabilibus monasteriis q, aut vendere, aut donare, aut commutare, aut sub alterno r dono dare, aut alio quolibet modo alienare rem immobilem, aut ciuilem annonam, aut rusticum mancipium: nisi ad imperialem s domũ commutatio sola facta est. Sed neque de colonis t iustè dari v quidem concedimus x. Emphyteuses verò à prædicta sanctissima maiore ecclesia regiæ ciuitatis & commoratorum y locorum fieri iubemus z in personam eius qui accepit, & aliis duobus deinceps hæredibus, & non amplius de sexta parte instantis a canonis dimittimus b ei qui emphyteusis iure acceperit. De comperentibus verò proastiis c ipsi sanctissimæ

l ¶ *Multis. Legibus.*] s. prolatis. & sic sũt ablatiui absoluti, & dicit de illa quę est 3. duõ alie. colla. j. Itẽ & de illa de eccle. re. immob. alie. col. v. Idem de illa 3. con. quæ ex adscri. §. fi. Itẽ de illa C. de sac. sanct. eccl. l. sancimus. & de aliis quas nõ habem°.

m ¶ *Reliquis.*] subaudi & aliis ꝺ̃ibus qui sunt reliqua administratiõis earũ rerũ. & hoc in rubrica nã alienatio pertinet administratorẽ, vt ff. ad trebell. l. mulier. Azo. arg. cõtra. ff. de offi. ꝓ cons. l. j. §. j. & hoc si habes in littera, & reliqua administrationis, &c. si autem habes, & reliquis administrationibus, planum est.

n ¶ *De plantatibus.*] s. ipsas ecclesias fortè.

o ¶ *Omnes.*] scilicet, prædictas leges.

p ¶ *Licentiã.*] hoc tenaciter in rebus ecclesiasticis obserua secundũ cõsuetudinẽ: vt fieri debeat earũ alienatio consensu patroni si quis ibi fuerit, vel plebani si capellaplebanũ habeat: alio qui cũ authoritate episcopi: & si nõ faciat, reuocaf causa cũ cognita, & andecepta sit in ꝓtractu ecclesiæ. Itẽ an pretiũ sit in eius vtilitatem conuersum, donarequoq; potest amicis bene merentibus a secundũ Alber. Item secundũ cõsuetudinem regni etiã sine eius consensu vel auctoritate solus præsulus dat in feudum.

q ¶ *Monasteriis.*] i. monasteria possunt alienari & hoc: vt j. eo. §. & hoc quidem. ibi. in aliis.

r ¶ *Subalterna.*] id est, pari donatione, vt in no uellis eod. tit.

s ¶ *Ad imperialẽ.*] 3. de nõ ali. §. finimus. col. ij. & 3. vt de cæ. commu. in princ. colla. v. & sic no. ꝙ priuilegiatus à priuilegiato accipit. Arg. 3. ff. de rebus eod. l. si pupillorum. circa princip.

t ¶ *De colonis.*] id est, ad scriptitiis.

v ¶ *Dari.*] i. vendi vel donari, vel alio modo.

x ¶ *Concedimus.*] quia inter immobilia cõputatur, vt 3. de non alie. §. j.

y ¶ *Commemoratorũ.*] aliàs memoratorum. & subaudi prælatos.

z ¶ *Iubemus.*] id est, permittimus.

a ¶ *Instantis.*] s. præsentis pẽsionis siue reditus.

b ¶ *Dimittimus.*] aliàs diminuimus.

c ¶ *Proastiis.* [b] de pximæ villæ agris vt dicit: sed magis videf đ remotis dicere: à pro, quod remotionẽ significat, vt di cimus

D. xiij k. Febr. C. P. DN. Iust. P. P. Aug. Basil. V. C. Coss.

Patronus in alienatione ecclesiasticæ debet cõsẽtire.

a Sic etiam potest mitte re bene merẽtes vt in c. ij. in gl. j. extra eo.

Colonus interimmobilia computatur.

colonario iure.

b Imò vicinam & ad motionem significat. sit eũ proastium subur

cimus in procõsule. Sic enim licet à nominis interpretatiõe argumẽtari: vt insti. de do. §. est & aliud: sed primũ veri° est vt innuit littera sequẽs.

a ¶ *Nominatis*] repete & nominatis.

b ¶ *Si quidem hic reditus.*] id est, pastia. Albe.

c ¶ *Augmentum.*] scilicet fieri potest.

d ¶ *Quantitate.*] non dicit de qua. vnde arbitriũ boni viri dico faciendũ. hoc enim qđ sequitur, sicut ꝓdiximus, &c. vult quod in sexta partẽ fiat diminutio: nã illud locũ habet quãdo aliquos habet reditus: vt 3. de non alie. §. si verò. 3 secundũ Al. sed hoc stare non potest: quia ille §. si verò. expresse dicit quando nullos habet reditus, fieri tamen cõputationem intra xx. an. nisi diceres, hic in ecclesia Cõst. ibi in aliis. Vel dicquod hic dicit sicut prædictũ est, subaudi, scilicet, in illo §. si verò. qui est 3. de nõ alien.

e ¶ *Domum.*] scilicet, priuatam, vt differat à sequenti.

f ¶ *Peruenire.*] à Titio puta.

g ¶ *Personarum.*] id est domorum.

h ¶ *Ad quos.*] eis subaudi ad quos &c.

i ¶ *Recipere.*] scilicet, rem ipsam.

k ¶ *Soluta.*] id est, dissoluta.

l ¶ *Existimant.*] aliàs existimauit.

m ¶ *Si verò quædã.*] licet materia ꝑsens vsque ad §. & hoc quidẽ. sit de ecclesia tantum Cõstantinopolitana: vt j. eo. §. & hoc quidẽ. tamen iste generalis est, vt exhac litera colligitur: vt j. eod. §. quæcunque ideo. cum nota.

n ¶ *Domorum.*] prædictarum.

o ¶ *Depositæ.*] id est, de structæ ad terram.

p ¶ *In emphyteuses.*] perpetuas. aliàs in emphyteusim.

q ¶ *Perpetuo.*] hoc expone vt diximus. 3. de non alien. §. alienationis.

r ¶ *In tertia parte.*] Distinguunt hic quidẽ an ille q accepit in emp. rẽ ruinosã. vult soluere ista tim, an postea quã reædificauerit: vt in primo casu fiat diminutio in vj. parte ab eo qđ poterat colligi habitatiõe cõstãte. qđ intelligũt R. & Py. vt tertia pars ꝓstetur & duæ remittãtur. Io. ecõtra, scilicet, vt duæ ꝓstentur, & tertia remittatur. §. autẽ a principio solvere nõ vult: tunc ꝓstet me dietatẽ adiunctã pensionem: vt si tũc reddebat x. cum erat ruinosa: & tũc ix. additio est in quinquaginta, & sic xx. dabit an. singulis vt hic dicit. & hoc eo. casu dabit cõstãtẽ, scilicet x. & sic xxxv. dabit, vt 3. de nõ alie. §. si verò minui. quæ videtur cõtra. nam cũ in hoc eo. casu loquatur, vt hic dicit: videtur constantem nũc pensionẽ solui. Sed solue vt dictum est. Sed nõne secundũ prædicta magis grauat qui soluit statim, cum tantũ ei tertiaremittatur, huic autẽ medietas? Respõ. hoc sibi videtur melius & leuius quod elegerit: vt in ꝓstit. de ac. §. huic.

s ¶ *Procedat.*] hinc sumit auth. si quas ruinas.

t ¶ *Domorum.*] nã l. iubem°. C. de sacr. eccl. in Cõstã. ciuitate habet locũ. sed hæc in aliis ibidem adiacẽtibus. sed hodie idẽ est vbiq;: vt j. e. §. quæcũque. & facit ad hũc §. C. de sac. ec c. l. iubemus. §. fina. & 3. de nõ alien. §. si quis autem volu luerit.

v ¶ *Locationes.*] scilicet, simplices.

x ¶ *Speciale.*] multò magis generale. nã & p superiorẽ legẽ de nõ alie. specialiter, ꝓhibetur, vt ibi dicitur. §. alienationis. & §. si enim. Accur.

y ¶ *Adimpleatur.*] qđ debet fieri: vt hic, & C. de pig. act. l. j. & ff. de pi. fi. is. §. j. & de distr. pi. l. j.

z ¶ *Et chartularriis.*] illi qui scribebãt ecclesiastica acta, & erãt de ipsa ecclesia, & habebãt omnia ad manus meli° quã alij: arg. ff. de edend. l. argẽtarius. §. i. Et sic not. ꝙ in omniũ præsentia fit etiã vẽditio reiciuitatis, &c. ꝓsentibus euangeliis, vt C. de ven. re. ad ciui. per ti. l. fin. lib. x.

a ¶ *Domibus.*] i. monasteriis, nã de his exceperat vt 3. eod. in princip.

b ¶ *Accipere.*] nõ admittũtur vt quilibet, quod dic vt j. e. §. œconomis.

+ Sumpta est ex hoc aut. quæ super l. iubem° nulli. C. de sacr. ec. & incipit, itẽ præ diũ. quæ authen. est ca nonizata x. q ij. c. casellas. §. item prædium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Domibus.*] in prouinciis constitutis, de quibus modo incipit tractare.

b ¶ *Perpetuæ.*] hic dicit vt dixi §. de nō alienād. Saluationis.

c ¶ *Et consensu.*] sic vendit. vt §. de vendic. rer. in fin. & idē in venditione rei quæ fuit curialis quæ fit a curia, vt C. de prædiis cur. l. ij.

d ¶ *Chartulariis.*] i. tabellionibus vel scriptoribus.

e ¶ *Domus.*] siue oratoria, id est, ecclesia, vt differat a suppriori.

f ¶ *Ordinantium.*]id est, ordinatorum. aliàs adorantium, id est, seruientium. Accur.

g ¶ *Earundem.*]scilicet domorū venerabilium.

h ¶ *Ad læsionem.*] not. aliqua permitti fieri ad vtilitatē quæ ad damnum non permittūtur: vt hic & ff. de transact. l. cū hi. §. eā. & infiit. de auctor. tutor. in princip. & ff. de bonis auctorita. iudic. possident. l. prætor. §. ineum. Accur.

i ¶ *Earundem.*] scilicet, domorum venerabilium.

k ¶ *Res agitur.*] id est, contractus. Albe.

l ¶ *Res.*] si habet modo talem vel maiorem reditum quā tunc quādo ad venerabilem domū deuenit, aliàs si minoré patiatur tūc tempus quod venit cū ea diminutiōe de qua hic dicit. vt §. de nō alienand. §. quia verò Leonis. si verò multum diminuta subsitantia est ob cladem: tunc seruat quod dicitur infra, pxi. §. quæcunq;, &c. & §. eo. §. si verò. Et no. q hic sumitur illa authent. perpetua, &c. reliquā sumitur §. de non alienan. §. quia verò Leonis. & §. si verò. Accur.

m ¶ *Superius.*] vt §. eo. §. si verò quædam.

n ¶ *In his.*] id est, in omnibus aliis per prouinciam constituris.

o ¶ *Collationibus.*] ad quæ tenētur ecclesiæ: vt C. de sacrosanct ecclesi. l. placet. sed hodie non per l. Friderichi. ad decorem. §. i colla. ix.

p ¶ *Obnoxij.*] alias obnoxiæ. Accur.

q ¶ *In speciali.*] olim tantum generale permittebatur: vt §. de nō alie. aut permuta. §. alienationis. & §. si enim. quæ sunt contra sed hoc corrigitur & permittitur etiam speciale.

r ¶ *In curis.*] hoc est in ōi debitore & creditore: vt C. de pignor. act. l. j. & de distra. p. g. l. j. & hoc quidem super iis, qui maioris ecclesiæ sunt & prædictarum venerabilium domorum quæ sunt in hac regia ciuitate, vel eius circuitu adhærentiū disposuimus. In aliis vero sanctissimis ecclesiis, & monasteriis & xenodochiis & nosocomiis seu reliquis venerabilibus domibus s, quæ in omnibus prouinciis nostræ reipublicæ positæ sunt, verumetiam monasteriorum in hac regia ciuitate & eius circuitu adhærentium, consequēter definire præuidimus. ¶ Licentiam igitur damus prædictis venerabilibus domibus non solum ad tempus emphyteusim facere immobilium rerum sibi competentium, sed & perpetuè b hæc eis emphyteutico iure volentibus dari. ¶ Et si quidem sanctissimæ ecclesiæ sint, vel aliæ venerabiles domus, quarum gubernationem loci sanctissimus episcopus, aut per se, aut per venerabilem chorum clericorum faceret, cum voluntate eorum & consensu c fieri huiusmodi contractum, iurantibus præsentibus œconomis, & administratoribus & chartulariis d ipsis venerabilis domus e, quod ex hac emphyteusi nullum damnum eidem venerabili domui infertur. Si verò prochia aut xenones, aut nosocomia, aut reliquæ venerabiles domus sint propriam administrationem habentes, siquidem venerabilia oratoria esse contigerit, cum voluntate maioris partis ibidem ordinantium f clericorum necnon & œconomi. ¶ Si verò xenones, aut prochiū, aut nosocomium, aut alia sit venerabilis domus, apud præpositum ipsius fieri contractum, iurantibus ordinatoribus earundem g venerabilium domorum in præsentia Deo amabilis episcopi, à quo præponuntur aut ordinantur, quod nihil ad læsionem h aut præscriptionem ipsarum venerabiliū domorum de huiusmodi contractu efficitur. In venerabilibus verò monasteriis primates eorū cum ampliore & maiore parte ibidem deseruientium monachorum contractum efficiant. In prædictis verò omnibus iubemus inscribi instrumentum cū iureiurando quod non ad læsionem aut præscriptionem earundem i res k agitur. hac verò obseruatione huiusmodi præcedente, releuationem non amplius fieri à sexta parte reditus, quem habet res l, quæ in emphyteusim datur. ¶ Quæcunque verò de lapsis domibus competentibus venerabilibus domibus quæ in regia sunt positæ ciuitate superius m disposuimus: hæc in his n venerabilibus domibus valere præcipimus.

¶ Hoc etiam super ipsis venerabilibus domibus definire præuidimus: vt si quidam ex eis, siue pro publicis collationibus o, siue pro alia necessaria causa eiusdem domus debitis obnoxij p fiant, & nō est possibile de rebus mobilibus eadem persolui debita: & primo quidem ordine in speciali q pignore dari rem immobilem creditori, vt eius fructus colligens, reputet sibi tam in ipsis debitis mutuis pecuniis, quàm in vsuris r, non amplius quarta parte centesimæ s. Si verò noluerit t isto modo debitum transigere iubemus per eos quidem, qui à sanctissimo patriarcha ordinantur, siue metropolitæ, siue alij episcopi sint, siue archimandritæ siue orphanotrophi, aut nosocomi, aut xenodochi, aut aliarum venerabilium domorum ordinatores, apud sanctissimos patriarchas v, à quibus ordinantur, aut præponuntur, monumenta fieri: & cum iureiurando ordinatorum, & consensu amplioris partis in eis x deseruientium debitum y manifestari, & quia non est possibile z de rebus mobilibus istud persolui, per eos vero qui à metropolitis ordinantur, siue episcopi sint, siue archimandritæ, siue orphanotrophi, siue ptotrophi, aut aliorum venerabilium locorum ordinatores, apud eos similiter metropolitas episcopos huiusmodi monumenta conscribi, ab illis vero episcopis, qui aut à patriarchis, aut à metropolitis episcopis ordinantur, & habent sub propria iurisdictione, aut monasteria aut prochia, aut xenones, aut nosochomia, aut alias venerabiles domos: sub similem modum fieri gesta: ita tamen, vt siue apud patriarchas, siue apud metropolitas a, siue apud episcopos alios huiusmodi gesta fiant, nullum pro his dispendium, aut expensam venerabiles domos sustinere b. ¶ Propterea enim volumus c decætero apud iudices prouinciarum, aut defensores locorum huiusmodi monumenta à memoratis personis siue domib. agi, vt nullum dispendium sentiant: postquam vero ista subsecuta fuerint apud memoratos sanctissimos, aut patriarchas, aut metropolitas, aut alios episcopos: tunc per prædictos ordinatores debitricis domus venerabilis in scriptis in publico ciuitatis loco caue tibi: q licet hic permittat in sorte: potest tamē prius in vsuris percipere creditor: vt C. de iure iust. l. j. & sic nō seruatur ordo scripturæ. vt insti. de lega. §. ante hæredis. vel dic speciale in ecclesia: vt hic.

s ¶ *Centesimæ.*] centesima dicit quæ anno sorti æquiparatur, quasi rotūda: vt centenarius numerus est rotundus. & hoc raro permittit. quarta ergo dicitur: quæ quatuor annis æquiparat. & sic si bene computes facit quinque denarios p qualibet libra & quolibet mense.

t ¶ *Si vero noluerit.*] id est creditor nō vult huiusmodi pignus sic accipere. Accur.

v ¶ *Patriarchas.*] & sic quilibet apud suū ordinatorē: vt hic & j. ibi p eos verò, &c. in casu tamē fallit, scilicet, cū archiepiscopus vendit. nā de ista synodo duo debent interuenire episcopi, vt §. vt nullus fabric. orat. do. §. fin.

x ¶ *In eis.*] Nota duo, & maioré parte, & deseruientium. maior autē pars attēditur primò in numero: secundò in dignitate: vt ff. de pactis. l. maiorē. deseruiētiū autem ideo: q si qui monachi sint de eodem monasterio, nō tamen ibi deseruiūt, sed in suis cellulis stāt, nō exigitur consensus eorum. Item neq; absentiū: oportet tamen esse præsentes duas partes omnium ordinatorū: vt ff. de decreta. ab ord. faciēd. l. iij. & ff. q̄ cuiusque vni. l. nulli. & l. planè. & maior pars illarū duarum partium debet consentire: vt C. de decurioni. l. nominationū. & de præd. curi. l. secunda. libr. x.

y ¶ *Debitum.*] scilicet, per eos: vt §. posuit. Sed quid si nesciunt, quia nouiter fuit electꝰ. & sicnō interfuit, quia parum est quod fuit electꝰ? Respō. nō cōpellitur peierare. argumē. ff. de in lit. iur. l. videamꝰ. sed forte iurabit œconomus, vel alius qui ibi maior sit: vt argumen. §. eo. §. licentiā. in fin. §.

z ¶ *Possibile.*] id est. cōmodè. vt argumen. ff. de verbo. significa. l. nepos. proculo.

a ¶ *Metropolitas.*] id est, archiepiscopos. Accurs.

b ¶ *Sustinere.*] scilicet, debeāt. sic nihil dabitur tabellioni. vt C. de episc. audien. l. tam dementis. Accur.

c ¶ *Volumus.*] aliàs non volumus. Accur.

a ¶ *Omnibus*

a ¶ *Omnibus fieri.*] §. de non alien. aut permu. cōtra. §. nos igitur. Sol. ibi regulare, hic specialiter permittitur.

b ¶ *Dando.*] emptor enim soluet credito ri: vt ff. de reb. eor. q sub. tut. l. magis. §. ne tamen. & §. de eccles. rebus. mmo. alien. §. fancimus. Accur.

c ¶ *Decima.*] ff. res valeat decē, detur pro xij. Alij si valet xj. det px. sed tunc nō decima, sed nona adderet. Azo. Alij, vt si res valeat decē, detur p nouem: quia cum in vno grauet q accipit eam inuitus, in alio releuet. ar. §. de trien. §. ludiū. col. iij. Sed prima verior est: vt arg. j. de eccl. ti. §. fin autem annale. Accur.

d ¶ *In hoc.*]id est, in solutione.

e ¶ *Per electionē.*] imò ad electionē creditoris: vt §. de fideiuss. §. qđ autem. quę est ptra. Sol. ibi creditor prętiosus metallum, scilicet, aurū mutuauerat. vnde in reb. ptiosioribus solutionē debet recipere. vel hoc speciale in ecclesia, quod est verius.

f ¶ *Aut episcopo.*] nec sufficit q is qui accipit, solitus erat in vtilitatē ecclesiæ vertere: vt ff. de in rem verſ. l. quod si. §. quod tamen.

g ¶ *Crediderit.*] scilicet aliquis creditor in præterito vel in futuro credet, vt subiicit.

h ¶ *Neque eis.*] ſ. creditoribus. Accur.

i ¶ *Profecerunt.*] Nota credentē ecclesiæ debere p̄bare in vtilitatē ecclesiæ p̄uersum: vthic, sic & credētē minori: vt C. si aduer. cr. l. j. sic & agēs de in rem ver. vt ff. de in rē ver. l. iij. §. sed & si. sed agēs exercitoria sufficit si p̄bat nauem indigere eo tēpore quo mutuat: vt ff. de exerci. l. fin. & intellige vers⁹ siue à principio vertiſ alēdo familiā, vel soluendo creditori: vt ff. de in rēver. l. j. & ij. §. siue ex postfacto. vt ff. ad mace. l. sed Iulianus. §. pinde. & §. si ab initio. Sed qd si ſolitꝰ erat hic ſlatꝰ vertere in vtilitatem eccle. & diligens esse? Videtur q̄ hic ſsumitur vertisse. argu. ff. de prob. l. cum de indebito. §. j. & ff. de re. mili. l. nō omnes. §. à barbaris. Sed dico ℈: vt hic, & ar. ff. de in rem ver. l. iij. §. sed & si. in fi. §. Item no. hic factum ꝑsonæ in dānum ecclesiæ non redundare. hoc tamen fallit in tribus casib⁹. Primus est de hæreditate hæretici vt §. vt cum de ap. co. §. si vero liberi. Secundus est in hæreditate raptoris: vt §. j. de san. epiſ. §. penul. Tertiꝰ est in naue extructa ℈ felicem embolam: vt C. de sacroſ. eccleſ. l. iubemus. & hæc sunt cōtra. huic. sed certē non contrahendo, sed delinquēdo illud euenit. proponantur per viginti dies. & isto modo horrentur eos, qui emere voluerint immobilem rem: vt qui plus præbet, aliis præponatur. His verò omnibus præcedentibus venditionem fieri, pretio modis omnibus a pro debito dando b: vt non aliter habeat emptor munitionem, nisi pretium pro ipso debito persoluatur. & hoc euidenter inscribatur, quod nihil ad læsionem aut præscriptionem eiusdem venerabilis domus efficitur. ¶ Si verò secundum prædictum modum emptor huiusmodi rei non inueniatur, iubemus creditorem ex iure prædictarum venerabilium domorum quod pro soluto dicitur, eandem accipere possessionem, iusta & districta æstimatione facta: & addita in pretio decima c parte vniuersæ æstimationis, in ipsa quantitate accipere rem creditorem pro solutione, certo dominio possessurum: ita tamen vt ordinatores debitricis venerabilis domus & amplior pars deseruientium huiusmodi venditionibus consentiant. Quod autem præbetur in hoc d, immobilis res non per electionem e creditoris detur, sed secundum æquitatem, aliud quidem fructiferarum, aliud verò possessionum sterilium eiusdem venerabilis domus & in reditu earum & in fiscali solutionē & reliquæ ordinationis. ¶ Si verò quis aut episcopo f, aut œconomo, aut ordinatori cuiuslibet venerabilis domus siue in regia ciuitate, siue in prouinciis constitutæ pecunias credidit, aut posthac crediderit g: iubemus neque eis h hoc reputari pro venerabili domo, nisi primitus ostenderint, quod in vtilitates prædictæ venerabilis domus ista profecerunt, neque ipsum creditorem, aut hæredes eius contra venerabilem domum habere aliquam pro ipsis actionem, nisi mōstrauerint quod in vtilitatibus venerabilis domus competentibus pecunis profecerunt i: sed contra mutuas accipientem pecunias, aut hæredes k eius, proprias moueant actiones.

¶ *Omnes ecclesiæ excepta maiore Constantinopolitana & venerabilibus locis ei subiectis permutare adinuicem possunt, virtusque ecclesiæ indemnitate seruata: ea verò, quæ ab imperiali domo processerunt, nullo modo alienari pos-*

Itē quid si mutuauerit pecu. toti capitulo? adhuc dico habere locum quod hic dicit, vt melius debeat probare, licet quidā dicāt cōtra. sed Azo dicit probari posse per præsumptionem, per l. fina. ff. de exercito. vel qa fit diligēs per l. ff. de prob. l. cum de indebito. §. primo. vel quia omnibus simul sit data, p̄ l. C. de sacroſ. eccle. l. iubemus. sed illa in de licto loquitur: vt ibi dixi. præterea hæc litera vult subtiliter probari sicut in rem ver. vt dixi. per l. ff. de in rem verſ. l. iij. §. sed sic.

k ¶ *Aut hæredes.*] vt §. de non alienā. §. œconomum. colla. iij. & argu. ff. si certum petatur. l. ciuitas.

l ¶ *Facere.*] permutat ergo cum ecclesia vel cū alio venerabili loco, vt hic, & §. consti. quæ ex adscrip. §. fi. coll. v. Item cum principe: vt §. de nō alienand. §. finimus. §. vt de cæ. non fi. pi. §. j. † quoque Hauland.

m ¶ *Concedimus.*] hic no. quinq; casus in quibus ecclesia nullo modo alienat. Primus quādo à principe res data est: vt hic. Secundus quādo ipsum monasteriū vel ecclesia alienatur: vt §. proxim. §. Tertius quando ipsemet emeret, vel cognato vēderet: vt §. eo. §. œconomā⁹. Quartus quā do sub hac conditione ecclesiæ res data est ne alieneť: vt §. e. §. sanctissimas. Quintus est, quia hæretico non alienat: vt §. de ecclesia. tit. §. iubemus. His enim casibus p hibetur alienatio, etiam si tali modo fieret in quo aliàs permitteretur. permittitur autem alienatio in sex casibus: quod dic vt §. de non alienandis. §. nos igitur. in fine.

n ¶ *Vindicare.*] Quomodo vindicatur ecclesiastica, sicut hic dicit, & C. de sacroſanctis ecclesiis, l. fancimus. & l. iubem⁹. §. sane. infi. §. & maximè ipsum monasteriū: vt hic dicit, & §. de nō alienād. §. quia verò cognouimus. cùm vindicatio domino detur: & ideo cū in talibus dominiū quis non habeat, cessare debeat vindicatio: vt ff. de rei vindica. l. in rem. §. loca. quæ est contra? Respondeo, vindicatur vti li, non directa. vel dic non quasi sua vindicat, sed quasi ecclesiæ & eius nomine: vt & tutor nomine pupilli.

o ¶ *Grauatum.*] Sed hic quæritur, nonne tributa propter sterilitatem minuuntur: vt C. de alluuionibus. l. ij. Respondeo, propter præterita tributa non soluta dicitur inutile. nam ꝑ possessore semper petuntur: vt ff. de publicanis. l. imperator.

p ¶ *Scripturis.*] scilicet, supra sancta euangelia.

n ij a ¶ *Præsente*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Præsente.*] scilicet episcopo Alberi. vel alio prælato vendente.
b *Quod neque.*] nunc computat sacramẽtum.
c *Quamlibet.*] scilicet pecuniã accepta.
d *Immunitas.*] id est, indemnitas
e *Per interpositã per sonam.*] non admittuntur isti vt quilibet, vt & iudex de officio suo, vt ff. de ẽhend. emp. l. nõ licet. & tutor de tutela: vt ff. de aucto. tuto. l. pupillus. & de reb' eorũ. q̃uis & creditor & emptor in emptione pignorum: vt C. de distract. pign. l. qui sub imagine. nec fideiussor: vt C. de do. l. j. sed vi det quod clerici possunt accipere: vt j. de sanctiss. episcop. §. fi aũt. Solu. ibi de clericis subditis, hic de prælatis.
f *Prohibemus.*] id est, sicut prohibuimus de rebus ecclesiæ regiæ ciuitatis: vt ẽ. eo. emphyteusis. ita in aliis ciuitatibus. Accur.
g *Cuius.*] id est, alicuius.
h *Per biennium.*] No. hic in emphyteusi eccle fiæ vel conductore bien niũ, vt hic in emphyteu si priuati trienniũ, vt C. de iure emphyteu. l. ij. in colono priuati biennii ũ: vt ff. loca. l. quæro. §. inter. Sed qd si ecclesia habeat? Respondeo, seruabo q̃ hic dicit argumen. C. de fructibus & lit. ex pen. l. fin.
i *Præcedente.*] hoc ideo, quia contractus à princip. secundum legẽ est initus; alioqui etiã p̃ futuro tẽpore soluit: vt ẽ. de nõ aliena. re. eccl. §. si verò quispiã, col. ij. Aro. quæ est ꝓtra. & j. eo. §. fi verò emphyteusis. quæ est ẽ. & sic eo ca su locupletaretur eccle. cũ aliena iactura. sed sibi imputaret, cum quis sua culpa dãrum sentiret. &c. vt ff. de reg. iur. l. quod quis.
k *Dare.*] cõpellitur re cõducere vel tenere cõductionẽ, sic ff. de pub. & vectiga. l. cotem. §. fin. argument. contra in eod. tit. de publi. l. locatio. §. primo. & de iure fisc. l. iiij. §. cùm quinquennium. Accurſius.
l *De emponematis.*] id est, de melioratione bus. Et sic not. q̃ si dicit propter non solutã pen sionem, nihil obiicit de huiusmodi melioratio nib'. secus in colono priuati hoc eodem casu: vt ff. locati. l. colonus. quæ est contra. Accur.
m *Ciuitatum.*] id est, eccle. quæ sunt in singulis ciuitatibus. & est adhuc §. C. de sacrosanct.

† Concor. cũ hoc §. c. vit. cũ suis glo. & conclu.

† Emphiteu matibus.

Præsente eiusdem venerabilis dom' & ampliore parte in ea deseruiẽtium, quod neque per ꝓditionem, neque per gratiam, aut quamlibet præscriptionem alienatio fiat, sed vt seruetur immunitas eidem venerabili domui. Oconomis verò & ordinatoribus clericorum & chartulariis vbicunque venerabilium domorũ constitutarum, aut parentibus eorum, & filiis, & quibus secundum genus, aut secundum matrimonij iura coniungũtur, locationes aut emphyteuseis, aut emptiones, aut hypothecas rerũ immobilium ipsis venerabilibus domibus competentium subire, aut per se, aut per interpositam personam, secundum quod & iis qui in regia ciuitate sunt, prohibemus.

¶ Si conductor vel emphyteuta rem acceptam deteriorem fecerit, vel canonem per biẽnium non soluerit: potest reiici de re, & damnum & pensionem soluere cogendus est, nulla actione pro melioratione competente. ecclesia autem repellere nolente exigere potest quod ei debetur. Bart.

¶ Si verò quis † aut locator, aut emphyteuta cuius rei competẽtis, aut sanctissimæ maiori ecclesiæ, aut alteri venerabili domui in quolibet loco nostræ reipublicæ constitutæ, aut deteriorem faciat rem quam quidem aut, accepit, aut per hoc acceperit aut per biennium non intulerit) quod ab eo promissum est (emphyteuticum, aut locationis canonem: damus licentiam venerabili domui, ex qua locatio, aut emphyteusis facta est, & quæ debẽtur solum pro præcedente tẽpore, & antiquum statum locatæ siue emphyteuticæ rei exigere, & eiicere de emphyteusi, siue de locatione, non valentem de emponematis actionem aliquã contra venerabiles domos mouere. ¶ Si verò noluerint prædicti ordinatores expellere eum, exigi quidem eũ præcipimus quæ pro locatione siue emphyteusi debere cognoscitur, vsque ad definitũ verò tempus completum, sibi datam rem tenere eũ, & quæ placita sunt dare. k Si verò refugiat, licentiam præbemus præpositis eorumdem venerabilium locorum indemnitatem venerabilibus domibus de eiusdem rebus fieri, non valente, neque hic de emponematis † aliquid prætendere.

¶ Immobiles res ecclesiæ possunt alienari pro redemptione captiuorum, nisi earum alienatio ecclesiæ fuerit expresse interdicta. Item Hyerosolymorum ecclesia res immobiles alienare legitime potest preter statuto. Bartolus.

¶ Sanctissimas verò ecclesias omnes † seu œconomos † ciuitatũ præcipimus alienare res immobiles pro captiuorum redemptione, nisi sub hac conditione possessiones aliqui eis dederint, vt nullo modo has alienent. Hoc autem concedimus. vt Hyerosolymorum sanctissima ecclesia licentiã habeat domos competẽtes ei non positas in eadem sancta ciuitate vendere, non minori pretio, quam de pensionibus eius in quinquaginta annis colligitur: vt ex ea rum pretio reditus meliores emat. ¶ Si verò quidam cuilibet venerabili domui, siue in hac regia ciuitate, siue in prouinciis positæ, steriles possessiones donauerint, aut vendiderint, aut alio modo concesserint, aut dereliquerint: iubemus pro talibus rebus nullam læsionem sustinere venerabilem domum, ad quam huiusmodi possessiones peruenerunt, aut fiscalium nomine, aut alterius cuiuslibet causæ gratia prægrauari: sed omne huiusmodi onus indantes & eorum hæredes recurrere: necessitatem habentibus recipere datas huiusmodi possessiones, & restituere de propria facultate venerabili domui omne damnum quod ex huiusmodi occasione ei contigerit. Si verò etiam talis dolus in re subsecutus est, vt aliquæ pecuniæ pro hoc venerabili domui darẽtur, & eas iubemus in proprium lucrũ venerabilem domũ habere: steriles verò reis ei, qui dedit & hæredibus eius omnino restitui. Ad hoc iubemus vt nulla necessitas sanctissimis ecclesiis vel aliis venerabilibus. locis, tam in regia ciuitate quàm in omnib. reipublicæ nostræ prouinciis positis inferatur possessiones steriles aut frugiferas vbilibet constitutas emere: vt non inueniantur per hanc occasionem & quas habent perdere, aut debitis obnoxiare. ¶ Si vero quis voluerit rẽ immobilẽ nomine vsus accipere ab aliqua prædictarum venerabilium domorũ (secundum quod superius de venerabilibus domibus quæ in regia ciuitate sunt positæ, disposuimus) non aliter hoc accipiat, nisi aliã mox rẽ dominij iure præstiterit venerabili domui à qua eandem rem acceperit, tantum habentẽ reditũ, quantũ habet res quæ ei datur, & non maioribus tributis grauatum: quatenus post eius transitum, aut tẽpus in quo datio vsus est placita, non transcendens scilicet, eius qui acceperit vitæ tẽpus: vtráque rẽ integro iure, & secundum dominium & secundum vsum in ipsam venerabilem domũ peruenire. Et hoc quidem de immobilibus rebus iubemus. ¶ De sacris † autẽ vasis competentibus sanctissimæ maiori ecclesiæ ciuitatis, aut aliis venerabilibus oratorij domibus in qualicunq; loco nostræ reipublicæ positis generaliter cõstituimus vt non aliter hæc vendantur aut supponantur, nisi pro captiuorum redemptione. ¶ Si verò sint plura vasa in aliqua memoratarũ venerabilium domorum, nullũ necessarium vsum facientia, & contigerit huiusmodi venerabilem locum debitis aggrauari, & non sint aliæ manifestæ res de quibus debeant debita reddi: licentiam ei damus gestis monumentorũ (sicuti superius dictũ est) constitutis, prædicta superflua vasa, aut alias venerabilibus

† Odesit. Tomensis. virumque vt alias.

† Ex hoc §. sumpta est authentica quæ est super l. sanctiss. ne mini licere C. de sacr. eccl. & incertum est præterea si habet.

ecclesiis. l. sanctissimus. in fi. vbi dicit quod animæ hominum, &c.
n *Alienent.*] qđ pactum est seruandũ: vt C. de re alie. non ali. l. fi. & de pact. inter empt. l. fin. & ẽ. vt sponsal. larg. §. fi.
o *Quinquaginta.*] sic & alias pretium ex redi tu constituitur, vt j. de eccl. ti. §. si autem annale. & ẽ. eod. §. q̃ autem præbetur.
p *Concesserint.*] scilicet, inter viuos.
q *Dereliquerint.*] vltima voluntate. & hoc declarat verbum relinque re: vt ff. de tabulis exhiben. l. j. in fin.
r *Nomine.*] non futuri temporis nomine, qã nõ potest cogi amplius præstare quã percipiat: vt C. de alluui. l. ij. & sic nullũ esset priuilegium: sed ꝓterit, cui' nomine possessores tenentur: vt ff. de publi. l. imperator. & concordat ad hũc §. ẽ. de non alienand. §. ficut autem. in ti. colla. ij.
s *Disposuimus.*] vt ẽ. eo. si verò aliquis.
t *Redemptione.*] hoc autem idem erat iam cõstitutum: vt C. de sacrosc. eccles. l. sanctimus. & ẽ. de non alienand.

a *Conflare.*] id est, cõfringere, & sic vẽdere, quod sequitur, scilicet quicunque.
b *Eidem.*] & sic hoc casu & sequentibus iu crat cũ aliena iactura. & sic est ẽ. ff. de cõd. in deb. l. nã natura. Sol. eccle. nõ iniuria, sed iure fit locupletior, qa emphyteutæ suo põt obii ci culpa. vt ff. de re. iur. l. qđ q ex culpa. & dixi ẽ. §. si verò qs. & ꝓcordat hinc & se. §. qđ est ẽ. de nõ alie. §. qa verò leonis. cum seq. & quæ ibi diximus, hic possunt repeti.
c *Tale.*] scilicet, illicitum.
d *Loquebatur.*] scilicet, si contra legem istam loquãtur.

¶ VT IVDICES non expectent, &c.

e *Vonia. Trãquillitatẽ.* jvt le exoneret nisi ꝓ defectu iurisdictionis: vt ff. đ offic. proc. & lega. l. solent. & l. fi qd. & C. de fal. l. vbi. vel nisi ꝓ dubitatione iuris: vt ff. de iud. l. j. §. fi. & nõ facti, vt ibi dixi per l. ff. de iudi. l. eum qui.
f *Examinationis.*] qa oportet quod princeps per se vel per alium a capite videret.
g *Sententiam.*] No. q̃ quilibet debet iudicare: & pluriũ sententia te net, si sunt impares: vt ff. đ re iud. l. duo ex tri b'. & de ar. l. itẽ si vn'. si verò pares in causa liberali, ꝓ libertate, in a liis aũt ꝓ reo valet: vt ff. de re iu. l. inter pares. & l. Pomponius. & hoc in ordinariis, in delegatis paribus expectatur declaratio delegantis, vt ff. de re iu. l. duo. Ac.

Maiorẽ me rus transcendit minorẽ.

h ¶ VT LITIgantes iurent, &c.
¶ Hic debet esse vt iudices non expectent sacras inssiones.
i *Iurent.*] Hic prima pars expeditur j. eo. vsque ad. §. & hoc.
k *De sportulis.*] hæc secunda expeditur j. eo. §. & hoc quoque.
l *Et vt quæ.*] Hæc expeditur j. eo. §. quia verò. vsque ad fin.
m *Præsentem. Suffragii.*] i. pecunia ꝓ suffragio data. Accurſius.
n *Lites.*] principales.
o *Appellationes.*] sic ergo iuratur de calũnia in causa appellatiõis: & sic est in alia causa. Rel.

Iuratur de calumnia in causis appellationis.

demus quali modo siue cõllatorum læsione omnibus præsens nostra generalis constitutio manifesta fiat. †

VT IVDICES NON EXPECTENT SACRAS iussiones, sed quæ videntur eis, decernant.

TITVLVS IIII. NOVELLA CXXV.

¶ Iudices vt exonerent se, & ratione odij cui tandi, relationem ad principem facere non debent, sed ipsi per se debent secundum iusti tiam pronuntiare: & si fuerint duo vel plures iudices, & discordant, omnes suam debent ferre sententiam. Bart.

¶ Imperator Iustinia. A. Gabrieli gloriosiſſ. prætoriorum præfecto.

Quoniam quidam iudicantium post multa litis certamina, & plurima à litigantibus facta dispendia in negotiis apud eos motis suggestionibus vtuntur ad nostram tranquillitatem, præsenti generali lege hoc perspeximus emendare, ne dilationes negotiis ex hoc fiant, & aliud rursus principium examinationis accipiant.
¶ Iubemus igitur nulli iudicantium quolibet modo, vel tempore, pro causis apud se propositis nuntiare ad nostrã trãquillitatem: sed examinare perfectè causam: & quod eis iustũ legitimumq; videtur decernere & siquidẽ partes cessauerint in iis, quæ decreta sunt, executioni tradi sententiã secundùm legũ virtutẽ. Si autem aliquis putauerit ex prolata nouissima sententia se læsum, appellatione vtatur legitima, & hoc secundum ordinem legibus definitum examinetur, & perfectũ suscipiat terminũ. Si autem duo vel amplius fuerint cognitores litis, & aliqua inter eos emergat dissonantia etiã sic iubemus vnumquẽque eorũ secundùm quod videtur ei dare suam sententiam. Quæ igitur per præsentem legem in perpetuũ valituram nostra tranquillitas definiuit, tam tua celsitudo, quàm omnes alij iudices maiores & minores custodire festinent, vt nullus penit' ignoret, quæ pro vtilitate nostrorum collatorum à nobis dispositа sunt: ita tamẽ, vt vniuersis interdicatis proprio præcepto, quatenus sine vllo iniusto dispẽdio nostris collatoribus insinuatio legis præsentis fiat. †

D. vj. I'. Matij, Cf. Dñs. su. PP. Aug. Basil. V. C. Coss.

Da. Id. Oct. C. P. Iu. PP. A Basil. V. C. Coss.

VT LITIGANTES k IVRENT l IN EXORDIO LITIS: QVIA NEQVE PRO milerunt dare iudicibus, neque dabunt, & de sportulis k: & vt quæ l iubentur, referendarij compleant, & non miscreant semetipsos causæ, & per se exequantur.

TITVLVS V.

¶ Principalis nullus sportulas potest exigere vltra modũ à lege statutum contra faciẽs ablatum parti restituet, & triplũ ærario nomine pœnæ soluet: & si iudex in prædictis vindicandis fuerit negligens, comes rerum priuatarum ipsum coget ad dictam pœnam soluendam. Bartol.

¶ Imp. Iustin. A. Petro gloriosissim. sacrorum prætoriorum præfecto.

Præsentem legem proferimus, vt & iudicum puritas appareat, & non valeat litigantiũ suffragium m circumuenire leges. Iubemus igitur quoties apud quoscunque iudicantes aut administratores lites n aut appellationes o examinantur: præ omnibus principales litigantium personas, aut illos ad quos in medium negotium forte p migrauerit,

n iij in præsen-

Universidad de Deusto

a ¶ *Personis.*]vt executoribus sportulæ.
b ¶ *Quibus.*] alias qua.
c ¶ *Consultationes.*] id est,lites.Accur.
d ¶ *Ad iudices venire.*] propter infirmitatem li cet sit in ciuitate vt differat a §.fin autē abesse. e ¶ *Suscipere sacramenta.*] forsitan si hoc iudex prospexerit,vt iuret absente aduersario :vt C. de iurrei. pter cap.dam. l.ij.Al.& §.simili quoq; modo.& facit ℨ.vt nulli iudic.§.necessarium. & C.de off.diuer.iudic.l.j. f ¶ *Locis.*] ſ.remotis.
g ¶ *Eius.*] iudicis scilicet,& quā lōgissimè expellātur:vt C.de iur.calum.l.ij.§. quod si actor. h ¶ *Sustineat.*] hic adi ge §.j.eo.in causis.& habebis authēti. quòd hic sumitur in C. de iura. cal.l.ij.in princip.
i ¶ *In euentu litis.*] parcitur sponte pfitenti:sic C.de iis qui defe.l.j. & ff.de iure fisci. l. edicto. C.de iure fisci,l. edicto. & C. ne tuto. vel curat. i.ℨ.& ff.de re mili.l. non omnes.§.fin.
k ¶ *Accepit.*] & hoc cōsta quia confitetur tūc. l ¶ *Priuatarum.*]comes palatij erat iste.
m ¶ *In vtroque.*] & cū accepit, & cum stipulatus est.Accur.
n ¶ *Præbito sacramento.*] ſimile sacramētū est ff.de edend.l.ptor.§. sed & si.& de ar.l.si de meis alias incipit,idem Pōponius scribit,si de meis.§. arbiter. & C. de fide instrumento.l.fin.
o ¶ *Nō potuit.*] No.qui nō probat calūniari videt.sic C.de aduo.diuerso.iudic.l.j.sed arg.contra ff.ad turpi.l.j.Sol.ibi loqtur in casibus vbi calumnia nō punitur vt in marito vt C.de adulter. l.quamuis.& in aliis casibus not.in ſum.ad turpil.Accurſius.
p ¶ *Euentum.*] licet incertus sit,vel esse possit: vt ff. de pec.l. quod debetur seruo.
q ¶ *Ostendatur dedisse.*] speciale est hic vt periurij arguatur,quia a iudice delatum fuit sacramentū, sic ff. de iureiur. l.admonendi. alias contrà:vt C.de rebus creditis.l.j.
r ¶ *Præsent.*] vt C. de iureiurand. propter cal. l.ij.§.fin autem.
s ¶ *Sustineant.*] vt ℨ. de trien.& semif.§. studiū. in fi. & C.vnde vi.l. meminerint.in fin.
t ¶ *Præfectianis.*]generā sunt executorum, vt innuit littera sequens.
v ¶ *Legibus.*]nostris,sed quib. nostris, cū nullas dicat. sed omnes dicunt

+ Concor.c. vl. §. vlt.cum gl.fi. extra ð iu.cal.qui §. est sumptus ex hoc tex.

Calūniator qui non probat.

in præsentia iudicum tangentes sancta euāgelia iurare quòd nihil penitus iudicibus aut patrocinij causa ipsis vel alij cuicunque personæ pro hac causa quolibet modo dederunt + aut promiserunt, aut posteà dabunt vel per se , vel per aliam quamcunque mediam personā : exceptis iis quæ propriis aduocatis pro patrocinio præstāt, aliisque personis x, quibus b nostræ leges dari disposuerunt. Hæc autem seruari præcipimus & in sacro nostro consistorio,quando cō sultationes c intromittuntur, vt sub præsentia sacri senatus memorata sacramenta præstentur. ¶ Si autem (vt contingit) aliqui litigantium nequeunt ad iudicem venire d tunc iubemus præsentes quidem iurare prędictum iusiurandū: adabsentes autē dirigi ex officij ministrantibus aliquos cum aduersa parte vt eis præsentibus memorata sacramenta similiter præbeantur. Si verò mulier fuerit,quæ propter honestatē vitæ extraneis viris se monstrare non consueuit: tunc & absente aduersario, ex officio missos memorata suscipere sacramenta e Si autem abesse partes in aliis locis f cōtingat, aut vnam earum præcipimus absenté in prouincia in qua degit,iusiurandū modo à nobis dicta sub gestis monumentorum apud iudicem prouinciæ , aut apud locorum defensorē præbere. Illo videlicet +, generaliter obseruando, vt si quis litigantiū absens , vel præsens huiusmodi iusiurandū præbere noluerit , & hoc manifestetur iudici: per sententiam eius g actor quidē casum actionis : reus autem condemnationem sustineat h.

x ¶ *Personis.*] vt executoribus sportulæ.
b ¶ *Quibus.*] alias qua.
c ¶ *Consultationes.*] id est,lites.Accur.
d ¶ *Ad iudices venire.*] propter infirmitatem licet sit in ciuitate vt differat a §.fin autē abesse.
e ¶ *Suscipere sacramenta.*] forsitan si hoc iudex prospexerit,vt iuret absente aduersario :vt C. de iurrei. pter cap.dam. l.ij.Al.& §.simili quoq; modo.& facit ℨ.vt nulli iudic.§.necessarium. & C.de off.diuer.iudic.l.j.
f ¶ *Locis.*] ſ.remotis.
g ¶ *Eius.*] iudicis scilicet,& quā lōgissimè expellātur:vt C.de iur.calum.l.ij.§. quod si actor.
h ¶ *Sustineat.*] hic adi ge §.j.eo.in causis.& habebis authēti. quòd hic sumitur in C. de iura. cal.l.ij.in princip.
i ¶ *In euentu litis.*] parcitur sponte pfitenti:sic C.de iis qui defe.l.j. & ff.de iure fisci. l. edicto. C.de iure fisci,l. edicto. & C. ne tuto. vel curat. i.ℨ.& ff.de re mili.l. non omnes.§.fin.
k ¶ *Accepit.*] & hoc cōsta quia confitetur tūc.
l ¶ *Priuatarum.*]comes palatij erat iste.
m ¶ *In vtroque.*] & cū accepit, & cum stipulatus est.Accur.
n ¶ *Præbito sacramento.*] ſimile sacramētū est ff.de edend.l.ptor.§. sed & si.& de ar.l.si de meis alias incipit,idem Pōponius scribit,si de meis.§. arbiter. & C. de fide instrumento.l.fin.
o ¶ *Nō potuit.*] No.qui nō probat calūniari videt.sic C.de aduo.diuerso.iudic.l.j.sed arg.contra ff.ad turpi.l.j.Sol.ibi loqtur in casibus vbi calumnia nō punitur vt in marito vt C.de adulter. l.quamuis.& in aliis casibus not.in ſum.ad turpil.Accurſius.
p ¶ *Euentum.*] licet incertus sit,vel esse possit: vt ff. de pec.l. quod debetur seruo.
q ¶ *Ostendatur dedisse.*] speciale est hic vt periurij arguatur,quia a iudice delatum fuit sacramentū, sic ff. de iureiur. l.admonendi. alias contrà:vt C.de rebus creditis.l.j.
r ¶ *Præsent.*] vt C. de iureiurand. propter cal. l.ij.§.fin autem.
s ¶ *Sustineant.*] vt ℨ. de trien.& semif.§. studiū. in fi. & C.vnde vi.l. meminerint.in fin.
t ¶ *Præfectianis.*]generā sunt executorum, vt innuit littera sequens.
v ¶ *Legibus.*]nostris,sed quib. nostris, cū nullas dicat. sed omnes dicunt

¶ Litigator pœnitentia ductus si personam declarauerit, veniam meretur:sed ille qui dationem vel promissionem suscepit, pœna hic inserta punitur.Litigator autem si probare nequiuerit , etiam punietur, iureiurando abeo præstando qui dicebatur suscepisse,sed periurio postea detecto periurio de periurio postea est puniendus:tutoribus & curatoribus iusiurandi necessitate , & pœna periculo imminente.Bar.

¶ Si quis autem ex litigatoribus dixerit se dedisse alicui , aut promisisse, & personam declarauerit, & hoc probauerit:ipse quidem in cuētu litis i veniam mereatur:qui verò accepit k, aut promissionem suscepit, aut ei probetur · si quidē pecuniaria sit causa : quicquid datur, triplum:quòd verò promitti tur duplum à comite rerū priuatarum l exigatur , & dignitatē seu cingulum,quod habet,in vtroq; in casu amittat.Si autem criminalis sit accusatio, confiscationem propriæ substantiæ patiatur,& mittatur in exilium , qui propter acceptionem alienum crimen in se transponi festinauit. Si autem datum aut promissum litigator probare nequiuerit iuret persona, quę datum,aut promissum dicitur suscepisse : quia neque per se , neque per aliam personam,aut accepit aut promisionem habuit , & hoc præbito sacramento m, ipse quidem liber sit:litigator autē qui non potuit n ostendere , in pecuniariis quidem causis existimationem litis à comite rerum priuatarum exigatur , lite quippe euentum p proprium sustinente:in criminalibus autem causis confiscationem suarum rerum sustineat, & causæ apud competentes iudices secundum ordinem legum terminentur. Si autē à litigatore manifesteturpersona quæ memoratum refutauerit iusiurandum , tam in criminalibus,quàm in pecuniaris causis memoratis subiaceat pœnis. ¶ Si quis autem litigantium iurauerit non dedisse,aut nō promisisse, intra decem verò menses post prolatam sententiam numerandos ostendatur q dedisse : memoratæ pœnæ , & contra dantes & contra accipientes habeant locum. In causis autem, quæ per tutores, aut curatores aguntur , sacramenta quidem tutores aut curatores præstent r. Si qua verò memoratarum pœnarum locum habuerit per talia sacramenta hanc tutores aut curatores sustineant s, nullo ex hoc præiudicio generando iis , qui sub tutela aut cura esse noscuntur.

¶ Litigator pœnitentia ductus si personam declarauerit, veniam meretur:sed ille qui dationem vel promissionem suscepit, pœna hic inserta punitur.Litigator autem si probare nequiuerit , etiam punietur, iureiurando abeo præstando qui dicebatur suscepisse,sed periurio postea detecto periurio de periurio postea est puniendus:tutoribus & curatoribus iusiurandi necessitate , & pœna periculo imminente.Bar.

¶ Iudices prouidere debent ne sportulæ à litigatoribus illicitæ exigantur pœna eis imminente si tale delictum vindicare neglexerint. Item ipsis litigatoribus à quibus sportulæ licitæ exiguntur , licet contra exigentes propria auctoritate resistere.Bart.

¶ Et hoc quoque præcipimus ab omnib. iudicibus tam militarib.quàm ciuilib.in omni loco nostræ reipublicæ custodiri,vt neque magisterianis,neque præfectianis t, neque alij cuicunque executori concedant aliquid amplius à quacunque persona sportularum nomine percipere,quam nostris legibus v declaratum est,nec si sacrā nostræ tranquillitatis proferant iusionem. Sed siquidem inuenerint aliquid amplius exigentem : licentiam habeant & comprehendere hunc, & includere, & quadruplum exigere quod plus acceperit : vt simplum quidem damnum passo reddatur, triplum verò inferatur ærario. Si autem ciuilis aut militaris iudex siue interpelletur,seu quolibet modo neglexerit læsum (sicut diximus vindicare ex sua substantia quadruplum secundum prædictum exigetur modum x, Ipsam verò pœnam exigi iubemus per comitem nostrarum rerum priuatarum. Et competentes iudices, si cognouerint aliquos ex suis officiis executores sportularum nomine contra nostras leges aliquid exigere,& hoc neglexerint vendicare , damus licentiam exactis nihil amplius exigentibus , quam ex nostra constitutione definitum est, dare,& si quid amplius exigere eos voluerint,licentiam habeant eis resistendi y.

¶ Iudex,vel referendarius nullum cogere potest ad pacta vel transactiones faciendas cum aduersarius. Et si quis coactus hoc fecerit , nullum Præiudicium sibi generatur. Angelus.

¶ Quia verò lex tam piæ memoriæ patris nostri, quàm etiā nostræ tranquillitatis disposuit nullo modo iudices suis

t ¶ *Reſiſtendi.*] No. Priuato dari priuato licentiam resistendi fastendi:vt C. de iure fisc. l.prohibitum est. & C. de appellatio. l. quoniā. cultas.
x ¶ *Modum*]& sic iudex tenetur : vt ff.de damno infect.l.iiij.§.in eum.
y ¶ *Reſiſtendi.*] No. Priuato dari priuato licentiam resistendi fastendi:vt C. de iure fisc. l.prohibitum est. & C. de appellatio. l. quoniā.
z ¶ *Etiam nostræ.*] iste

vt ista faciētes ð aliis mē tionē,vt ℨ.de mād.princip.§.deinde.coll.iij. & ℨ.vt iudic. fine quoq uo suffragio. §. volumus. coll.ij. & ℨ. vt diff.iudi. §.fin. Dic ergo quod has leges de quibus hic fit mentio , non habemus. Vel dic earum sensus est talis,vt dicitur ℨ.de iud. §. nullo.in clericis autē hodie certæ sportulæ constitutæ sunt : vt ℨ.de sanct.episcop.§.sp talarum.& de his dices,vt dixi insti.de actio.§.tripli.Accur.

leges erant in primo libro,C. qui fuit ante illū quem habemus,vt in novellis eo.titul.
a ¶ *Sed etiam.*] secundū dictum prædictarum legum,quæ duo dicebant.
b ¶ *Exponere.*] vt ff. de lega.j.l.huiusmodi.in fi. contra.sed ibi non est pactum vel trāsactio:quia nec adinuicem habebāt rixam:licet vnus vna actione, alius alia rem peteret à quodam tertio. præterea ibi erat iudex competens:hic non.

c ¶ DE ECCLESIASTICIS,&c.

Titulus varia significa habet.

¶ Titul⁹ id est,dignitas. Item titulus,id est,scriptura quędā:vt C. de iis qui pœn.no.l.j.Item titulus , id est superscriptio quæ sic vulgo appellat. Item titulus, id est.priuilegiū.& sic hic accipitur:& quod subiicit, & priuilegiis,& pro,id est, priuilegiis,&c.

Canones legib. obſeruari debēt.

¶ *Priuilegia.*] No. canones pro legibus obseruādos: vt hic,& ℨ.quomodo opor.episco.§. j.& §.sed etiam. fic & de monac. §.fin. & §. ſi verò relinquēs.& ℨ.vt cleric.apud propri.episcop.§.fin. & ꝓterhoc cū canones dicant prohiberi vſuras, intelliguntur per l. prohibitæ. In hac opinione fuit dominus meus Azo. nec obstat quòd dicunt quidam alij hic cōfirmati tantū illos canones q sunt de quatuor ꝓcillis. nam in illis etiā cōciliis prohibitæ sunt vſuræ,vt in Niceno , vt xlvj. dist. c.quoniā.præterea si nullus canō diceret,nec hoc lex:videtur q; non possunt,quia sunt contra legem Dei:& inferior non potest legem superioris tollere.vt ff.ð arbitr.l.nā magistratus.& ad Treb. l.ille à quo.§. tēpestiuſi. Item Paulus:Durū est tibi contra ſtimulū calcitrare.Præterea cum hæc lex sit deuotissimi Iustiniani,quasi iā auersus hoc voluisse videtur.Sed contra ℨ.de naut.vſu.sed illud speciale est in nautico fœnore. Item contra ℨ.eo.§. si autem distulerit:Solu.ibi speciale fauore vltimæ voluntatis & ad pias causas.

Inferiōr superioris legem tollere non potest. † D. Basil. V. C. Cons. † canonib.

¶ Priuilegia.] No. canones pro legibus obseruādos: vt hic,& ℨ.quomodo opor.episco.§. j.& §.sed etiam. fic & de monac. §.fin. & §. ſi verò relinquēs.& ℨ.vt cleric.apud propri.episcop.§.fin. & ꝓterhoc cū canones dicant prohiberi vſuras, intelliguntur per l. prohibitæ. In hac opinione fuit dominus meus Azo. nec obstat quòd dicunt quidam alij hic cōfirmati tantū illos canones q sunt de quatuor ꝓcillis. nam in illis etiā cōciliis prohibitæ sunt vſuræ,vt in Niceno , vt xlvj. dist. c.quoniā.præterea si nullus canō diceret,nec hoc lex:videtur q; non possunt,quia sunt contra legem Dei:& inferior non potest legem superioris tollere.vt ff.ð arbitr.l.nā magistratus.& ad Treb. l.ille à quo.§. tēpestiuſi. Item Paulus:Durū est tibi contra ſtimulū calcitrare.Præterea cum hæc lex sit deuotissimi Iustiniani,quasi iā auersus hoc voluisse videtur.Sed contra ℨ.de naut.vſu.sed illud speciale est in nautico fœnore. Item contra ℨ.eo.§. si autem distulerit:Solu.ibi speciale fauore vltimæ voluntatis & ad pias causas.

¶ Sacerdotum.] vt ℨ. vt ſoma.eccles. cen. augu. præ.
f ¶ *Archiepiſcopum.*]& patriarcham.
g ¶ *Eum.*] scilicet,archiepiscopum.
h ¶ *Sustinere.*] hoc idē

¶ Titul⁹ id est,dignitas. Item titulus,id est,scriptura quędā:vt C. de iis qui pœn.no.l.j.Item titulus , id est superscriptio quæ sic vulgo appellat. Item titulus, id est.priuilegiū.& sic hic accipitur:& quod subiicit, & priuilegiis,& pro,id est, priuilegiis,&c.

¶ Priuilegia.] No. canones pro legibus obseruādos: vt hic,& ℨ.quomodo opor.episco.§. j.& §.sed etiam. fic & de monac. §.fin. & §. ſi verò relinquēs.& ℨ.vt cleric.apud propri.episcop.§.fin. & ꝓterhoc cū canones dicant prohiberi vſuras, intelliguntur per l. prohibitæ. In hac opinione fuit dominus meus Azo. nec obstat quòd dicunt quidam alij hic cōfirmati tantū illos canones q sunt de quatuor ꝓcillis. nam in illis etiā cōciliis prohibitæ sunt vſuræ,vt in Niceno , vt xlvj. dist. c.quoniā.præterea si nullus canō diceret,nec hoc lex:videtur q; non possunt,quia sunt contra legem Dei:& inferior non potest legem superioris tollere.vt ff.ð arbitr.l.nā magistratus.& ad Treb. l.ille à quo.§. tēpestiuſi. Item Paulus:Durū est tibi contra ſtimulū calcitrare.Præterea cum hæc lex sit deuotissimi Iustiniani,quasi iā auersus hoc voluisse videtur.Sed contra ℨ.de naut.vſu.sed illud speciale est in nautico fœnore. Item contra ℨ.eo.§. si autem distulerit:Solu.ibi speciale fauore vltimæ voluntatis & ad pias causas.

¶ Sacerdotum.] vt ℨ. vt ſoma.eccles. cen. augu. præ.
f ¶ *Archiepiſcopum.*]& patriarcham.
g ¶ *Eum.*] scilicet,archiepiscopum.
h ¶ *Sustinere.*] hoc idē

suis sententiis inscribere tāquam ex imperiali verbo ex non scripto procedente iussum sit aliquos adhiberi, aut præsentari,sed etiam a spectabiles referendarios nostras iussiones secundum quod competit , facere manifestas : easdem leges firmantes , iubemus spectabiles referēdarios in causis quas docent,seu referunt ad nostram tranquillitatem,nullam habere licentiam nos,aut adiutores eorum vel per se , vel per aliam quancunque personam tenere aliquem,aut sub fideiussoribus facere , aut aliquid exigere, aut cogere transactiones, aut pacta quædam cum suis aduersariis exponere b, aut quolibet modo in quacunq; causa se permiscere. Nihil enim aliud facere eos concedimus, nisi solas nostras iussiones in quocunque negotio,aut ex scripto , aut non scripto prolatas, competentibus, aut deputatis infinuare iudicibus. ¶ Si quis autem præsenti legi contrarium aliquis eorum præsumpserit agere:is quidem qui damnum aliquod,aut circumuentionem in suis rebus pertulerit , nullū præiudicium penitus circa ius proprium sustinebit. Qui verò tale aliquid egerit, ex sua substantia damnū læsæ personæ delatum , per competentem iudicem restituere compelletur , & super hoc cinguli & dignitatis sustinebit amissionem. ¶ Hæc autem omnia iubemus non solum in futuris causis, sed etiam in iis,quæ iam inchoatæ,nondum tamē sunt terminatæ , seruari. ¶ Tua igitur eminentia præsentem legē in perpetuum valituram edictis solennibus in regia ciuitate propositis,ad omnium notitiam venire procuret : vt omnes agnoscant, quæ pro communi eorum beneficio à nobis disposita sunt. *

a ¶ *Sed etiam.*] secundū dictum prædictarum legum,quæ duo dicebant.
b ¶ *Exponere.*] vt ff. de lega.j.l.huiusmodi.in fi. contra.sed ibi non est pactum vel trāsactio:quia nec adinuicem habebāt rixam:licet vnus vna actione, alius alia rem peteret à quodam tertio. præterea ibi erat iudex competens:hic non.

DE ECCLESIASTICIS TITVLIS ¶ ET priuilegiis aliisque capitulis TITVLVS VI. NOVELLA CXXXI.

¶ Princeps sacras regulas in sanctis quatuor conciliis expositas confirmat.& præcepit pro legibus obseruari:& sedes ordinat & disponit.omniaque priuilegia ecclesiis & venerabilibus locis indulta confirmat.Bar.

¶ Imperator Iustinia. A. Petro gloriosiſſi. præfecto sacrorum prætoriorum

DE regulis ecclesiasticis & priuilegiis aliisque capitulis ad sacrosanctas ecclesias & reliquas venerabiles domos pertinentibus præsentem proferimus legē. Sancimus igitur vicem legum ob tinere sanctas ecclesiasticas regulas quæ à sanctis quatuor conciliis expositæ sunt aut firmatæ, hoc est in Nicæna trecentorum decem & octo,& in Cōstantinopolitana sanctorum centum quinquaginta patrum,& in Ephesina prima, in qua Nestorius est dānatus:& in Chalcedonia in qua Eutyches cū Nestorio anathematizatus est. Prædictarum enim quatuor synodorum dogmata, sicut sanctas scripturas accipimus,& regulas sicut † leges obseruamus c: Ideóque sancimus secundum earum definitiones sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omniū sacerdotum d: beatissimum autem archiepiscopum Constantinopoleos nouæ Romæ, secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ sedem aliis autem omnibus sedibus præponantur : per tempus autem beatissimum primæ Iustinianæ nostræ patriæ archiepiscopū habere semper sub sua iurisdictione episcopos prouinciarū Daciæ mediterranæ, & Daniæ ripensis priualis,& Dardaniæ, & Misiæ superioris, atque Pannoniæ, & ab eo hos ordinari ; ipsum verò à proprio ordinari concilio, & in subiectis sibi prouinciis locum obtinere eum e sedis Apostolicæ Romæ secundum ea quæ definita sunt à sanctissimo Papa Vigilio. Simili quoq; modo ius pōtificis quod episcopo Iustinianæ Carthaginis Aphricanæ ciuitatis dedimus ex quo Deus hanc nobis restituit, seruari iubem⁹. Sed & aliæ ciuitates & earū episcopi , quibus in diuersis locis metropoliticū ius præstitum est , huiusmodi priuilegio in perpetuum potiantur. Omnia aūt priuilegia,vel solatia, quæ ex imperiali munificentia , aut etiā alio quolibet modo sanctissimis ecclesiis,aut aliis venerabilib. domibus & locis collata sunt,firmè eis per omnia conseruentur.

c ¶ *Venerunt.*]forte per susceptionem.
d ¶ *Sancimus.*] No. priuilegiū dari hæredibus, quod defuncto non cōperebat:sic ecōtra hæredibus nō datur quod defuncto dabatur.vt C.de priuileg.dot.l.j. sed regulariter hæres etiam priuileg. defuncti vti debet : vt ff. de iure fisc. l. fiscus.quæ est arg.contra. & facit C.de sacrosanct ecclē.l.penul. in fi. & C. de impo.lu. de.l.j.lib. x. e ¶ *Lucrationorū.*] mos erat & lex,quòd si curialis donabat aliquid ecclesiæ , quarta eius dabatur curiæ : quod hæc lex tollit. & d. l. de sacrosanct. eccle. & l.penul.
f ¶ *Quadraginta.*] nisi in causis:vt ℨ. vt cū.de appella. cogn. §. fi verò liberis.colla.viij. cōtra. & ℨ.de sanct.episcop.§. fi, quis rapuerit. in princi.Accur.
g ¶ *Annorum.*] quid si

Priuilegiū. Priuilegii. hæredibus datur quod defuncto nō cōperebat. Concor.c. vlt. cum gl. vlt. extra de lecun. nup. & in c. j. de noui. oper. nun.

¶ *Ecclesiæ habent immunitatem à sordidis & extraordinariis muneribus:exceptis iis,quæ pertinent ad refectionem & readificationem itinerum, viarum, & similium : & liberæ sunt à lucratiuorum descriptione. Bartolus.*

¶ Ad hæc sancimus omnium sanctarum ecclesiarum, & omnium venerabilium domorum possessiones, neq; sordidas functiones,neque extraordinarias descriptiones sustinere h tū itineris sternendi,aut pontium ædificij vel reparationis i, si opus fuerit, ad instar aliorum possessorū huiusmodi opus & sanctas ecclesias venerabiles domos cōplere , dū sub illa possident ciuitate subquatale fit opus. ¶ Si quæ verò res ex curialium substātiis ad quamlibet sacrosanctam ecclesiam,aut aliam venerabilem domum secundum leges venerunt k, aut postea venerint,liberas eas esse sancimus descriptione lucratiuorum l.

h ¶ *Reparationis.*] ponrium.
i ¶ *Venerunt.*]forte per susceptionem.
k ¶ *Sancimus.*] No. priuilegiū dari hæredibus, quod defuncto non cōperebat:sic ecōtra hæredibus nō datur quod defuncto dabatur.vt C.de priuileg.dot.l.j. sed regulariter hæres etiam priuileg. defuncti vti debet : vt ff. de iure fisc. l. fiscus.quæ est arg.contra. & facit C.de sacrosanct ecclē.l.penul. in fi. & C. de impo.lu. de.l.j.lib. x. l ¶ *Lucrationorū.*] mos erat & lex,quòd si curialis donabat aliquid ecclesiæ , quarta eius dabatur curiæ : quod hæc lex tollit. & d. l. de sacrosanct. eccle. & l.penul.
m ¶ *Quadraginta.*] nisi in causis:vt ℨ. vt cū.de appella. cogn. §. fi verò liberis.colla.viij. cōtra. & ℨ.de sanct.episcop.§. fi, quis rapuerit. in princi.Accur.
n ¶ *Annorum.*] quid si

¶ Ecclesiæ habent immunitatem à sordidis & extraordinariis muneribus:exceptis iis,quæ pertinent ad refectionem & readificationem itinerum, viarum, & similium : & liberæ sunt à lucratiuorum descriptione. Bartolus.

¶ Pro temporalibus autem præscriptionibus decem,& viginti & triginta annorū,sacrosanctis ecclesiis , & aliis vniuersis venerabilibus locis solā quadraginta m annorum n præscriptionem opponi præcipimus:hoc ipso ser

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesi. contra priuatam velit se tueri? Respõdeo modo se tuebit quo & alius priuatus: nec obstat quod est in ff. q quisque iur. l. j. quia ex libertate nõ pet impetrationẽ fuit ecclesiæ concessum: vt in cod. ritũ. l. iij. Item qd si ecclesia ℨ ecclesiã? Respõdeo, quadraginta an. secundũ Ioan. arg. ℨ ff. qui. ex caus. ma. l. vlti. & ff. de min. l. verũ. §. penul. nec obstat quod est in C. de inofficio. testamen. l. in arenã. ibi enim turpitudo est impedimẽto. Item nonne hæc superflua est per illã ℨ. hæc cõsulti. in no. cõsulti? Respon. nõ quia in ea nihil dicitur de præscriptiõe x. vel xx. an. sed xxx. tantum, quæ ad xl. reducit. Itẽ quid de redhibitoria & quãto minoris & cæteris similib⁹? dic qd remanẽt in suo statu: vt ℨ. hæc const. in fi. Sed nunquid restituitur ecclesia, cũ vsucapio, & cæteræ minores præscriptiones currant contra eam. Respond. sic: vt minor secũdum omnes. Sed vsq; ad quod tempus? Resp. quidã dicunt vsque in infinitum: alij vsque ad quadriẽniũ ex quo læsa est.

† Cõcor. cũ hoc tex. c. ad audientiam. j. & ij. extra de eccl. ædifi. can.

Turpitudo actionẽ tollit.

a ¶ *Aut monasterium.*] idẽ in qualibet ecclesia vt ℨ. de monac. §. j. & ℨ. vt nullus fabric. ora. do. §. j. colla. v.

Sacra ministeria in ecclesiis. Leti debent.

b ¶ *Subiacentibus.*] not. non licere sacra ministeria fieri nisi in eccle. licet orare aliàs quis possit, aliàs dom⁹ perdit vt hic. & ℨ. vt priuil. do. §. j. & ij. & C. de hære. l. q. cũque. §. vniuersi. & §. seq. sic & publicæ locus in quo aliqs sit eunuch⁹: vt C. de eunuch. l. j. & in quo prostibulatur: vt ℨ. de leno. §. fi. & vbi falsa moneta cuditur: vt C. de fals. mone. l. j. §. penultim. & §. fin.

Facit glo. in c. j. super ver. procuratoris. circa med. ibi nec delictũ. extra vt lite non contest.

§ ¶ *Expelli rebus.*] No. tutorem pro facto quod pupillo faciebat puniri sic & miseri puniẽtur qui eorũ pupillorũ pecunias fœnerãt. ad quod nõ tenẽt, vt ij qui ob. perh. §. quoniam autem. nec enim bonam fidem agnoscere prohibentur: vt ff. de administra. tut. l. quoties. §. sicut. in fin. §. & facit C. de fals. mone. l. j. in fin. & ff. de pub. l. cotem. §. dominus.

c ¶ *Venerabilis domus.*] consecrata in honorem sancti cui reliquit.

Paupertas aliquando deest.

f ¶ *Pauperior.*] no. propriè deest paupertas, vt hic, & ff. mãd. l. fi procuratorẽ. §. si ignorantes. & ff. de trãsact. l. cum hi. §. in p uãdo & in exactione legatorum, & hæreditatum quæ ad pias causas relicta sunt.

¶ *Monasterium & oratorium per episcopum orationibus & cruce ibi fixa inchoari debẽt: & ipsi fabricatores & eorum hæredes compellendi sunt adimplere. Bartol.*

¶ Si quis autem voluerit fabricare venerabile oratorium aut monasterium a, præcipimus non aliter inchoandam fabricam nisi locorum sanctissimus episcopus † orationem ibi fecerit, & venerabilẽ fixerit crucem. Si verò semel cœperit aut nouã ædificare basilicam, aut veterem renouare: modis omnibus cõpellatur à beatissimo locorũ episcopo & œconomis eius, & ciuili iudici eam explere: & si is distulerit, hoc moriẽte hæredes eius opus inchoatum adimpleant.

¶ *Qui in domo vel suburbano prædio ecclesiasticum ministerium celebrare præsumpserit, aut alij celebranti consenserit sine cleri cis, dominium amittit, & ecclesiæ applicatur: sed si domino rei ignoranti, aliquis permiserit: ipse debet puniri, & non dominus. Bart.*

¶ Si quis in sua domo, aut in subũrbano ecclesiasticũ ministerium ministrare præsumpserit, aut alij celebrare concesserit sine cleri cis sanctissimo locorum episcopo subiacẽtibus b, iubemus hanc domum, aut suburbanum, aut prædiũ vbi tale aliquid delinquitur, locisillius sanctissimæ ecclesiæ vindicari per Deo amabilem episcopum & œconomum eius, & ciuilem iudicem locorũ. ¶ Si verò † nesciente locorum domino eius curatores, aut conductores, aut emphyteutæ cõtrariũ aliqd exerceri permiserint, dominum quidẽ loci nullum præiudicium aut dispendium sustinere: eos autem q hoc fecerint, aut fieri permiserint, ex prouincia vbi hoc cõmissum est expelli, rebus c eorum loci illius sanctissimæ ecclesiæ vindicandis.

¶ *Legatum vel hæreditas relictum simpliciter sub nomine magni Dei, debetur ecclesiæ illius ciuitatis vbi testator habet domicilium. Angel.*

¶ Si quis in nomine magni Dei d & saluatoris nostri Iesu Christi hæreditatem aut legatum reliquerit, iubemus ecclesiam loci illius in quo testator domicilium habuerit, accipere, quod dimissum est. Si quis autem vnum sanctorum hæredem scripserit, aut legatum ei reliquerit, & non specialiter nomi nauerit locum, in quo est venerabilis domus e, inueniantur autem in eodem loco, aut ciuitate plura oratoria eiusdem sancti, illi magis domui quæ pauperior f est, qđ relictum est, præbeatur. Si autem non est in ciuitate Basilica nominati sancti, inueniatur autẽ in territorio eius, illi detur. Si autem neque in territorio eius reperitur huiusmodi domus, tunc ecclesiæ ciuitatis in qua testator domicilium g habuerit, quod dimissum est præbeatur,

¶ *Si quis oratorium iusserit ædificari, debet intra quinque annos compleri, sed xenodochium intra annum: & hæredes adimplere cogendi sunt, & etiam designata persona per testatorem: episcopus autem loco inutilium personarum alium exigere debet. Bartollus.*

¶ Si quis ædificationem venerabilis oratorij, aut xenodochij, aut ptochij, aut orphanotrophij, aut nosocomij, aut alterius reuerendæ domus in nouissima voluntate fieri disposuerit: oratorium quidem intra v. annos compleri iubemus prouidentia locorum episcopi & ciuilis iudicis, xenodochium autem, aut ptochium, aut aliã venerabilem domum intra vnum fieri annum †. si autem intra annum nõ fecerint hæredes xenodochiũ, aut quamlibet venerabilẽ domũ à testatore dispositam: fieri iubemus eos domum aut comparare, aut locare h vbi possint, quæ iussa sunt adimplere i, donec huiusmodi domus venerabilis expleatur. Et si quidem ipse testator decreuerit qui debeant xenodochi fieri, aut prochotrophi aut alteri tales gubernatores, siue suis hæredibus huiusmodi electionem commiserit: iubemus modis omnibus hæredes eius quæ ab eo definita sunt adimplere, locorum beatissimis episcopis inspicientibus si gubernatio rectè procedit: & si inuenerint nõ vtiles existentes rectores, licentiam habentibus sine damno alios pro eis oportunos efficere.

¶ *Legato vel hæreditate pro redemptione captiuorum, aut alimentis pauperibus derelictis persona à testatore designata secũdum testatoris voluntatem debet omnia adimplere: persona autem non designata episcopus, vel œconomus adimplere debet quod testator aut donator prohibuerit: si verò persona designata semel & secundò monita adimplere distulerit, omni lucro priuatur: & episcopus vel superior secundum testatoris voluntatem distribuere debet. Bartol.*

¶ Si quis autẽ prõ redemptione captiuorum, aut alimẽtis pauperum hæreditatẽ, aut legatũ reliquerit in rebus mobilibus aut immobilibus, siue semel, siue annale, & hoc modis omnib⁹ secundũ testatoris voluntatẽ ab iis quibus iussum est hoc facere cõpleri j. Si autem specialiter dixerit quomodo pauperibus hoc reliquit, præcipimus sanctissimũ episcopum ciuitatis in quo testator habuit domicilium, percipere eãdem res, & eius ciuitatis pauperibus erogare m. ¶ Si autem pro redemptione captiuorũ aliquid relinquatur, & nõ nominatim testator dixerit per quẽ oporteat fieri redemptionem captiuorum: etiam sic iubemus res ad hoc relictas, locorũ episcopum & eius œconomos accipere, & huiusmodi piũ opus implere. in omnibus enim talibus piis voluntatibus sanctissimos locorum † episcopos volumus prouidere, vt secundum defuncti voluntatem vniuersa procedant: licet a præcipuè à testatoribus, aut donatoribus interdictum sit eis habere ad hoc aliquod participium. ¶ Si autem qui hoc facere iussi sunt, semel & secundo b à beatissimo locorum episcopo, aut eius œconomis per publicas personas admoniti distulerint, quæ disposita sunt, adimplere: iubemus eos omne lucrum relictum eis ab eo qui hoc præceperit, amittere c, & lodorum episcopos omnes res cunctis (sicuti dictum est) piis causis distributas cum fructibus & augmentis medij temporis, & memorato lucro vindicare: & quæ testator disposuit, adimplere: scientes quia si neglexerint, pro his omnibus rationem Deo persoluent. Si autem sanctissimus locorum episcopus reliquerit d aliquid horum, quæ à nobis dicta sunt, liceat sanctissimo eius metropolitæ hæc omnia exigere & complere: & omni alij licentia sit huiusmodi mouere quæstionem, & studere, vt modis omnibus causæ piæ compleantur.

¶ *Falcidia cessat in relictis ad pias causas: & hæres soluere recusans intra sex menses ab insinuatione testamenti numerandos ad vsuras & fructus tenebitur: & annale legatum alienari non potest, nisi in prouincia remota fuerit relictum. Bart.*

¶ Si autẽ hæres quæ ad pias e causas relicta sunt, non impleuerit, dicens relictã sibi substantiam non sufficere ad ista: præcipimus omni Falcidia f vacante † quicquid inuenitur in tali substantia proficere prouisione sanctissimi locorum episcopi ad causas quibus relictum est. ¶ Si autem legatum ab aliquo ad pias relinquitur causas: iubemus intra sex menses g ab insinuatione testamenti numerandos, hoc modis omnibus præberi, quibus relictum est. Si autem distulerint, qui in hoc onerati sunt huiusmodi præbere legatum, & fructus, & vsuræ h & omne legitimum exigatur augmentum à tẽpore mortis eius, qui hoc reliquit. Si autem annale legatum cuilibet venerabili domui relinquatur: si quidem qui hoc dare iussi sunt, aut locus ex quo iussum est hoc præberi in ipsa aut vicina puincia fuerit, iubemus nullo modo legatum alienari. Si verò loca, aut personæ ex quibus hòc dari præceptum est, longius fuerint: tunc liceat illis quibus hoc relictum est, si aut pars obligata consentit, commutare legatum, & pro eo percipere reditus idoneos, & cum augmento non minus quartæ partis relictæ quantitatis k, & neque plurimis tributis fiscalibus grauatos, aut vendere si voluerint huiusmodi legatum, & non minus pro pretio percipere, quam ex tali legato intra viginti quinq; annos colligitur: ita tamen, vt huiusmodi pretium ad vtilitatem prædictæ venerabilis domus, vbi relictum est, proficiat.

¶ *De bonis post adeptam dignitatem quæsitis episcopi testari prohibentur: nisi præsumãtur quæsita intuitu personæ, non ecclesiæ: in pias tamen causas possunt expẽdere. Baldus.*

¶ Interdicimus † aũt sanctissimis episcopis res mobiles aut immobiles sesèque mouentes quæcunque post episcopatũ ad eos quoquo modo peruenerint, in proprios cognatos, aut in alias quascunque transferre personas. In captiuorum verò redemptionem, & egentium pabula, & alias pias causas, aut pro vtilitate propriæ ecclesiæ ex his expendere licentiã habeant: & quicquid ex huiusmodi rebus post obitum eorum in ipsorum facultate remanserit, iubemus hoc ad proprietatẽ ecclesiarum quarũ sacerdotium habuerunt competere l. In illis enim solummodo rebus licentiam eis alie lienãdi, aut relinquendi quibus voluerint, damus, quas ante episcopatum probantur m habuisse: post episcopatum verò, quæ ex genere sibi coniuncto ad eos deuolutæ sunt n, quibus ab intestato vsque ad quartum o gradum succedere poterunt.

¶ Hæc aũt omnia, quæ diximus de rebus, quæ post episcopatũ deuolutæ sunt ad sanctissimos episcopos, & in reuerendissimis orphanotrophis & ptochotrophis & nosocomis, & xenodochis p & gerontocomis & omnibus aliis rectoribus venerabilium domorũ valere sancimus in rebus, quæ in tempore propriæ administrationis secũdum prædictũ modum ad eos peruenerũt. ¶ Si quis aũt † episcopus, aut clericus, aut cuiuslibet ecclesiastici gradus minister, aut ecclesiæ diaconissæ moriãtur sine testamentis & legitimis successoribus, horum successio ecclesiæ q competat, in qua cõstituti fuerint.

† Cõcor. cũ hoc §. requisiti. in fi. cũ gl. si. extra de testa. & c. vl in glo. super ver. test. in fin. extra de succes. ab intest.

¶ *Hæretici res ecclesiarum ab ecclesiis nullo modo recipere possunt. Item hæretici & Iudæi synagogam & spelunam constituere non debẽt. Item etiam ab aliis quàm ecclesiis per emphyteusim vel conductionẽ possessiones accipere prohibentur. Bart.*

¶ Iubemus autẽ nullum hæreticorum r, neque per cõductionem, neque per emphyteusim, neque per emptionem, aut alio quolibet modo res immobiles accipere à qualibet sancta ecclesia, aut alio venerabili loco. si quid verò hæreticus pro tali causa præbuerit, amittat, huiusmodi verò res venerabili loco à quo etiam datæ sunt, vindicentur: rector autem domus, qui ipsas res dedit hæretico, omni gubernatione remoueatur, & in monasterio recludatur, & vno anno à sancta communione segregetur: cum hæreticis prodiderit Christianos. Si autem orthodoxus possessionem habens in qua est & sancta ecclesia s, alienauerit, aut reliquerit, aut per emphyteusim, aut per conductionem, aut quamlibet gubernationem hanc dederit Iudæo, aut Samaritano, aut Arriano, aut alij hæretico: sancta ecclesia eiusdem vici huiusmodi vindicet proprietatem alienationis. Si quis autem hæreticorum

† Idem dicitur in auth. iuncta gl. ij. extra de test. & vir. volun.

† Simile habes in c. iij. ext. de test. vbi testator præcepérat construi monasterium & hæredat.

Concor. cũ hoc nobis. cũ gl. j. extra de testa. vbi verba hui⁹ tex. recitant in gl. super ver bo piis volũtatib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Vindicari.*] f. præcipimus.
b ¶ *Indemnem seruari.*] se ff. lo. l. si quis ignorás.
c ¶ *Sine satisdatione.*] iudicatum solui.
d ¶ *Aliendre.*] scilicet, præcipimus & concordat C. de episcop. & cle. l. orphanotrophos.
e ¶ *Subiacere.*] imò hodie cõtra: vt j. de sanct. episco. j. œconomus. vel illa in œconomis & aliis gubernatoribus.

f ¶ VT FRATRVM filij, &c.

¶ *Quatuor habet partes, in quibus quatuor corrigitur l. j. infra eod. expenditur vsque ad §. illud. Secunda abinde vsque ad §. quia verò mulieres. Tertia abinde vsque ad §. fin. Quarta in §. fi. prima est vt fratrum, &c. secunda & vt mulieres, &c. tertia, & vt vrsus, &c. quarta & vt similes, &c.*

g ¶ *Nostras.* Nõ piget.] melius est seipsum corrigere quam ab alio corrigi expectare: vt j. e. de nu. §. ij. collat. iiij.
h ¶ *Legem.*] j. ã hæred. ab intest. §. si igitur de functus. in fine, quã corrigit hic.
i ¶ *Sibi.*] scilicet similiter reliquerit.
k ¶ *Ad hæreditatem.*] q. d. idem est ordo casus & ius siue hi nepotes cum solis theiois vocantur, siue cum theiois, & superioribus.
l ¶ *Monimenta.*) id est, exempla primi instrumẽti & exemplificata corã iudice. creditur ergo exẽplo: vt C. de re iudi. l. fi. & sic est cõtra j. vt spõs. lar. §. ad hæc. solut. hic fuit facta insinuatio corã ordinario iudice: vt patet ex sequẽtib⁹: qa sic dicit q debet fieri. tic enim exẽplũ valet: vt hic. & ff. de admi. tu. l. chirographis. & C. de testa. l. publicari. aliàs si non sic in sinuetur, non valet, vt in contrario.
m ¶ *Pro cir.*] puta patres. Accur.
n ¶ *Consci.*] vt coram defensore ciuitatis: vt in authen. de defen. ciui. §. nulla. & C. de do. l. in hac.
o ¶ *Exactionis.*] quia ex titit casus quo mulier pacta est] lucrãda donatione pp nu. puta præmor tuo marito, secũdũ Ioã.
p ¶ *Donationis.*] scilicet, totius. Accur.
q ¶ Et.] pro, id est.
r ¶ *Insinuatam fuisse.*] hic innouat: vt supra vt sponſ. larg. in princip. & sumitur hic quod est C. de do. ante nup. l. fin. & authẽ. eo de cursum. in fin.
s ¶ *Partis.*] id est, datum ei lucrum casu existente de quo pactus est de lucranda dote, vt puta præmortua vxore secũdum Ioan.
t ¶ *Actionem.*] f. in eo quod excedit eam quãtatem quæ nõ debet insinuari secundũ Io. vt ar. C. de do. l. si qs argentũ. §. sed in omnib⁹. & hoc ideo dico q vir vel mulier debet lucrari ex pacto in alio in quo nõ est pactũ luerari: cũ non sit simplex donatio, & non est necessaria insinuatio.

(quibus etiam connumeramus Nestorianos & Acephalos & Eutichianistas) præsumpserit spelunca suæ incredulitatis ædificare, aut Iudæi nouam synagogam constituere, locorum sancta ecclesia ædificia suæ proprietati defendat. Si verò quis per emphyteusim, aut conductionem, aut etiam per quamcunque aliam gubernationem dederit possessionem huiusmodi personæ: si quidem sciebat dominus possessionis eius (quia hæretico hanc commisit) omnes reditus illius temporis quod in contractu transiit, ecclesiæ ciuitatis sub qua possessio constituta est, vindicari a. si verò ignorabat dominus possessionis, quia hæreticus erat, cui hæc commissa est, ipsum quidem dominum propter ignorantiam indemnem seruari b: hæreticum verò in vtroque casu expelli de possessionibus, & eius substantiam applicari fisco.

¶ *Orphanotrophi sunt similes tutoribus & curatoribus: & debent conficere inuentarium sub gestis personarum publicarum. Barto.*

¶ Orphanotrophi verò tutorum, & curatorum fungantur officio † ita tamen, vt etiam sine satisdatione c conueniantur de rebus orphanotrophiis & ipsis proprijs orphanis competentibus. Res autem competentes alicui orphanorum, publicis præsentibus tabulariis, aut sub gestis monumentorum in hac quidem regia ciuitate apud magistrum census habitis: in prouinciis autem apud iudices earum, aut defensores locorum orphanotrophiis accipere & custodire: & si necessarium putauerint etiam alienare d, & pretia earum orphanis conseruare, aut alias res pro illis emere: non autem subiacere e tutelaribus, aut curatoribus rationibus: seruari autem iubemus venerabili orphanotrophio huius regiæ vrbis, & xenodochio quod vocatur sanctæ Mariæ † Sanso & sub eius gubernatione constitutis oratoriis, aut zenonibus, aut venerabilibus domibus, omnia priuilegia quæcunque habet maior sanctissima ecclesia Constantinopolitana. Quæ igitur per præsentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas, tua celsitudo edictis solemniter in hac regia vrbe propositis, ad omnium studeat peruenire notitiam. Nos enim prouidebimus, quatenus sine collatorum dispendio fiat etiam in prouinciis manifesta *.

† Facit gl. in c. audiitis. su aperuer. eccle sia. post prin. extra de in integ. resti.

Exẽplo credendum est.

† Memoriæ huius xenodochi meminit Procop.

VT FRATRVM FILIJ f SVCCEDANT PARETER AD imitationem fratrum etiam ascendentibus extantibus. Et vt mulieres nõ insinuata antenuptiali donatione nõ lædantur: non insinuans autem vir, vel si competat nuptiale lucrum, eo non fruatur. Et rursus vt mulieres non secundo nubentes, dominæ sint partis sponsalitiæ largitatis, quantum pars facit vnius filij. Et vt similes sint pœnæ vtriusq; sexus, dum sine causa rationabili repudium mittitur.

TITVLVS VII.
NOVELLA CXXVII.

¶ *Filij fratrum ex vtroque latere coniuncti succedunt vnà cum fratribus defuncti, & etiam cum ascendentibus, sublata lege quæ contrarium disponebat. Angel.*
¶ Idem A. Basso præfecto prætorio.

NOstras leges emendare nos non piget g, vbique vtilitatem subiectis inuenire volentes. Meminimus igitur scripsisse legẽ h, per quam iussimus, vt si quis moriatur relinquens fratres, & alterius fratris filios præmortui ad similitudinem fratrum, & præmortui fratris filij ad hæreditatem vocentur, paternum adingredientes gradum, & illius ferentes portionem. Si verò morientes relinquat ascendentium aliquos, & fratres, ex vtriusque parentibus coniunctos sibi i, & filios ex præmortuo fratre: fratres quidem iussimus per ipsam legem cum parentibus vocari: fratris verò filios exclusimus.

¶ Hoc itaque iustè corrigentes, sancimus, vt si quis moriens relinquat ascendentium aliquem, & fratres qui possint cum parentibus vocari, & alterius præmortui fratris filios: cum ascendentibus & fratribus vocentur etiam præmortui fratris filij: & tantam accipiant portionem quantam eorum futurus erat pater accipere si vixisset. ¶ Hoc verò sancimus de illis filiis fratris, quorum pater ex vtroque parente iungebatur defuncto, & absolutè diximus: ordinem, quando cum solis vocantur fratribus eundem eos habere iubemus, & quando cum fratribus vocantur aliqui ascendentium ad hæreditatem k, hoc iubentes ex Kalend. Ianuar. præsentis indictionis vndecimæ. Illud quoque dignum correctione aliqua esse iudicantes, partem hoc præsentis facimus legis. ex ipso enim rerum inuenientes experimẽto necessarium esse mulieribus, actis monumentorum ante nuptias donationes insinuari, vt vel si principalia instrumenta pereant (quod facile est) per monumenta l matrimonij eius probatio maneat, sancimus necessitatem habere viros ipsos, aut etiam qui pro eis m antenuptiales donationes scribunt, si quingentorum solidorum transcendit quantitatem, insinuare eam in actis monumentorum, in regia quidem ciuitate apud magistrum census: in prouinciis autem apud vniuscuiusque ciuitatis defensorem, aut apud quos omnino talia documenta confici n possunt. Si verò non insinuent eas: quantum quidem ad partem mulieris etiam sic eas valere iubemus: & si tempus fiat exactionis o, donationis p & q partis eius: non opponi mulieri non insinuatam fuisse r donationem. Si verò dotalium pacta & horum euentus parti viri concedunt actionem dotis aut etiam eius partis s: nullam cum habere iubemus actionem t, si non donationem insinuauit, hoc est in actis monumentorum, sicut dictum est: viris enim habentibus potestatem insinuare donationes, pro non insinarius periculum mulieribus imminere, ineptum nobis esse videtur. Quia verò mulieres ad secundas nuptias non venientes portione aliqua dignas vltra eas quæ secundo nubunt, esse

putamus

* D. xv. k. Apr. CP. Dn. Iustin. P. P. Augu. Basil. V. C. Coss.

a ¶ *Putamus.*] vt j. de nu. §. hinc nos. & C. ã se. nup. l. generaliter.
b ¶ *Sancimus.*] per l. illam. ã. neq; virum quòd ex do. §. præterea.
c ¶ *Videatur.*] corrigitur ergo quod est ã. neque virum. §. præterea. vbi non distinguebat.
d ¶ *Viris.*] quæ est ã. vt li. ma. & auiæ. §. quia verò legem dudum.
e ¶ *Transigere.*] i. soluere.
f ¶ *Differentiam.*] quantum ad pœnam.
g ¶ *Cognita.*] quæ cauæ sunt in pdicta cõstitutione vt liceat ma. & auiç. §. quia verò plurimas.
h ¶ *Hoc.*] separare matrimonia sine causa legitimè cognita.
i ¶ *In viro.*] cõtra ã. vt li ma. & auiæ. §. quia verò legem dudum. Sol. hic illam corrigit: vt ibi diximus. Alij dicunt hic æquiparare corporales pœnas, non pecuniarias quod nihil est.
k ¶ *Proximas.*] Not. par delictũ parem exigere pœnam. vt C. de epi. & cle. l. si quenquam. fallit ff. de pe. l. quendam. & de incen. rui. nau. l. Pedius.

Pœnam similẽ par delictũ exigit.

¶ DE RESTITVtione fideic. &c.

¶ *Huius sensum accipe ex rubrica: & ponit tantum de vno testamento in quo multa sunt dispositа: & de quodam codicillo: & litteram non lego, nisi vt notem: argumẽtum. infra eo. §. manifestum.*

Legatum testamẽto põt p codicillos adimi.

m ¶ *Anta nobis. Aut subtraho.*] Nota ergo pro opi. Io. quòd in codicillo potest adimi testamento legatum relictum: licet non fit testa. cõfirmatum. & pro hoc ff. de ali. & ci. lega. liber. l. sed Pla. & M. cõtra nisi sint testamento confirmati. & pro se inducunt ff. de testa. l. hæredes palam. §. sed quia posset. Sed certè in institutione illa intelligimus vt mutari non possit nisi à capite omnia fiant.

† D. v. Kal. Septem. CP. Dn. Iustin. P. P. Augu. ann. xxij. post. consul. Basil. V. C. an. vij.

putamus n: si quia, amisso viro alterius abstineat nuptiis: habere quidem eam vsum antenuptialis donationis, (sicut prius sancimus o) habere verò eam & proprietatis tantum, quantum filiorum quantitas faciat: vt secundum proprietatis rationem vnius & ipsa filij personam obtinere videatur p. Hoc verò valere non in matribus solis iubemus, sed etiam in patribus & aliis ascendentibus volumus ad secundas nuptias non venientibus.

¶ Quia verò interdiximus dudum per nostrã legem & viris q & mulieribus repudia mittere, & transigere r matrimonia (nisi tñ quædã sit causa nostræ legi cognita) & pœnas hoc facientibus & viris & mulieribus imposuimus: mutationem quãdam circa pœnas viri, ac mulieris facientes, & ad melius hoc transformantes, sancimus nullam esse differentiam s quantũ ad pœnam inter virum & mulierẽ hoc præsumentes; sed iisdẽ pœnis, quæ contra mulieres à nobis definitæ sunt, si sine causa nostræ legi cognita t matrimonia distrahant, etiam viros subdi hoc u præsumentes, & similes pœnas esse in viro v & in muliere. In delicto enim æquali proximas w eis imminere pœnas, iustum esse putamus. Præsentem igitur generalem legem nostram manifestam tua gloria faciat per edicta solennia, & iis, qui hanc maximã ciuitatẽ & qui prouincias habitant: vt nullus hominum quæ ad salutem communem sancita sunt à nobis, ignoret x.

DE RESTITVTIONE FIDEICOMMISSI, ET nomine familiæ quod vsq; ad quartum gradum locum habet, & quod familiæ nomine nurus etiam con tinetur.

TITVLVS VIII.
NOVELLA CIX.

¶ *Alienationis prohibitio perpetua vltra quartam generationem non extenditur, nominalis autem alios non continet: & vltimus de familia superstes res ad eum venientes in quãcunque personam alienare potest. appellatione quoque familiæ nurus continetur. Bart.*

¶ Imp. Iustin. A. Petro glor. sacr. præ. præf. vterũ exconsuli, & patritio.

IAnta nobis humanitatis cura est, vt neque priuatas cognitiones, quæ videntur nobis quæstionem excedere iudicialem, legibus nostris definire dedignemur: neque cognitionem priuatam excedentem audire iudicia, per circuitus longos latitantes tradere afflictioni. ¶ Alexander igitur gloriosus suggessit nobis multoties Hierium gloriosæ memoriæ patrem suũ scribentem testamentum nominibus istis vsum. Volo autem & iubeo meos hæredes Constantinum quidem virum clarissimum deputatum ei domum cum omni (sicut superius scriptum est) coniuncto ei iure, & proastiũ quod in cupariis est, cum omni (sicut superius dictum est) competenti ei iure, & domum quæ in Antiochia est, Catamianum. Antimium verò dulcissimum proastium quod, in Blacernas est. Cataeugenium & Iulianũ gloriosæ memoriæ viros proastium quod in summitate sinus substẽticij est quondam Catarchalirium gloriosæ memoriæ. Calliopium verè virum clarissimum proastium habitarium siue cataphilotium. Alexãdrum virum gloriosissimum proastiũ quod in venetis est, non alienari, non per venditionem, non per donationem, non per commutationem, non aliter quolibet modo, neque eiici, neq; alienari ipsam domum, aut supra scripta proastia à meo nomine & mea familia: sed si quid orandum est mihi, fiant eis filij: & in filiis & in nepotibus legitimis aut naturalibus, si defuncti sunt relinquere vnumquenque eorum quod deputatum est proastiũ & domus tam in adiacẽtibus huic regiæ ciuitati quàm in antiochia filiis & nepotibus singulorum legitimis ac naturalibus. credo enim quòd non deponant, neque super naturalibus filiis aut nepotibus meam dispositionem & voluntatem. Si verò omnino sine filiis omnes aut quidam aut vnus ex eis moriatur (quod absit) volo & iubeo eos, qui sine filiis, aut sine filio futuri sunt morituri, restituere superstitibus, siue superstiti eorum fratri suprascriptas domos tam hic, quàm in Antiochia, & præmanifestata quinque proastia cũ omni eorum iure & omnibus competentibus indesinenter vacante, videlicet inter eos de fideicommissis aut legatis satisdatione. volo enim & iubeo non exigere eos, ab inuicem huiusmodi satisdationes, præsumentes siue præsumentem præter meam paternam & amabilem circa eos intentionem exigere fratres suos aut fratrem satisdationem in his prohibitis alienari rebus, omnino eos fideicommisso cadere Et hæc quidem in testamento dixit: scripsit autem & codicillos huiusmodi, & in ipsis vsus est huiusmodi verbis.

¶ Manifestum igitur facio, quia dudum quidem in scriptis feci testamentum, & quæ in eo sunt, secundũ placitum mihi modum disposui, volo & iubeo omnia quæcunque eodẽ testamento continentur omnimodo valere præter illa sola, quæ in hoc meo codicillo permuto aut subtraho m aliqua de relicta legata. Volo igitur & iubeo proastium meũ quod appellatur Cuparia, quod in prædicto testamento Constantino viro magnifico filio meo reliqui, dari & pertinere perfecto possessionis & dominij iure Hierio viro clarissimo, & Eugenistato meo nepoti filio Constantini viri magnifici integrum ipsum proastiũ cum omnibus quæ in eo sunt prætoriis, & ascensum & descensum omnibus etiam coniunctis siue illatis cum conclaui domuum & ergasteriis & balneo & hortis tã intra quã extra muros: & hippodromũ & quod in eo est hortum, & cisternã, & omnia omnino quocunque modo cõpetentia mihi iura super isto ipso proastio: dari quidem volo eundem proastiũ prædicto viro clarissimo meo nepoti Herio facto suæ potestatis per emancipationẽ à suo patre post obitum meũ nulla data licentia ei viro honesto nepoti meo: sed neq; his si ue ex hoc meo testamento siue ex testamento eiusdem viri clarissimi mei nepotis suscipientibus iura eius vendere, aut permutare, aut donare alicui, aut quocunque modo alienare, aut ipsum proastiũ, aut partem ahquam ex eo, aut ius propter quod volo eundem proastiũ, siue domũ adiacentem intra ianuas quæ ducunt circa venerabile oratorium sanctæ ecclesiæ, permanere per omnia & perpetuare in mea familia, & nunquam egredi de meo nomine. Volo autem & iubeo, si contigerit prædictum virũ honestũ meum nepotem Hierium mori impuberem aut post pubertatem, sine filijs tamen ex legitimo matrimonio ei progenitis, peruenire & cõpetere, siue restituere possessionem & proprietatem eiusdem

proastij,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Alienatio prohibita plus vltra filium non extenditur.

a *Voluisse.*] Nor. prohibitionem alienationis vltra filium non extendi: nisi expresse dicatur. & sic ff. de leg. j. l. filiusfamilias. §. diui.

BASI NVLLI iudicum liceat habere, &c.

proastij, siue domus viro magnifico eius patri Constantino, subeadem conditione non alienari aliquando de mea familia, aut de meo nomine: in istis quidē ipsum procedere. Hierij vero gloriosissimi domum quæ in Theopolitis adiacet ei. & ex paterna in eum peruenit successione aliis vendidit personis: eam vero domū quæ in felicissima ciuitate, insuper & per codicillos datū sibi proastium in quibus omnibus alienatio interdicta est Constantino gloriosissimo eius trāsmittere filio. Illū vero mox prægnātem relinquentem vxorem vita functum, scripsit testamentum per quod disposuit, si non nascantur filij, aut natus impubes moriatur: tam matrem suam Mariā gloriosissimē quam eius vxorem nobilissimam Mariā in eius vocari successionem: & quoniam nata fuit filia, & ipsa pupilla & tenera adhuc ætate ex hominibus decessit, in prædictas nobilissimas peruenire mulieres: reliquæ vero substantiæ quæ in hac magna ciuitate sunt domus insuper & proastium expresim in codicillis gloriosissimo relicta sunt Hierio: locū forsitan tam ex testamento, quàm ex codicillorū serie monibus adhibere ipse domum & proastium defendere solus de Hierij gloriosissimi familia relicta: quæ nunc & primum habens in Hierio meo nomine gradum. Sed ij, qui pro Maria & Maria gloriosissimis fœminis verba faciebāt testamenti quidem verbis nullū dicebāt locum habere, neque eum legitur Alexandrū virum gloriosissimum locū habere, & vtrumq; suum perficere ipsum & citra Constātinum gloriosæ memoriæ quam ad hos tanquā ad locū & alienantem proastium quod ei relictū est: super quod alienationē inqualiter aliis quod ei pater interdicēs competit, & alios fratrū eius hoc facere: & nostras leges quoniam omnes cōtinuè, in quibus tale aliquid dispositum est transgredi defuncti voluntatem omnibus similiter substitutionem deere, vt non permittas eis in uicē pulsantes multis pro vna cognitione iudicis subiiciantur. Ideo positas nos rememorare leges. Alexander verò gloriosus magis quidē & de propriis alterutrum rectè visus est appellare. Super codicillum enim sapientem, & de residuis rebus voluntarem suam defunctum facientem, familiæ reseruari volens, sed in proastio iusioribus verbis vsus, nihil rectè ei alienationem cōferre, illas ex imperiali hoc facere impellenti iussione, venerabilibus pro his verbis vsa est pars alterutra tam testatoris interpretantis voluntatem quam nostris vtētis legibus, quæ sibi expedire putabant. ¶ Nos igitur legis & testamenti interpretationem propositā non sola sententia, sed lege complecti cognitionis decisionem putauimus oportere: vt tā presentem quæstionem decernamus, quam reliquas auferamus de huiusmodi cōtentione, vnde subtilius testamentum considerantes, verbis ipsis inuenimus heredibus demonstratis alienationem interdictā, quādo futuri essent sine filiis fungi vitam: nō vlterius verò iis, qui solum eis successerint filiis: sed sufficere defunctorū vsq; ad filium stare interdictionē. Si enim & ipsi filios relinquentes moriant, quod est rectum, neque in lōgiore à filiorū vita alienationis prohibitionem voluisse facere, codicillum verò in proastio solo factum prohibere: & iis qui ex testamēto Hierio gloriosæ memoriæ iuniore dicimus res suscipientibus proastium alienare. Est enim istis qui remanserūt velle defunctū perpetuò in familia manere sua: ea quidē quæ est in quæstionem deducta sunt, talia considerātes oportere humilitatis cognitionem in aliis quidem rebus, quæ Constantinus gloriosæ memoriæ Hierio senioni de quibus ex testamēto factus est dominus, nihil accipere ex his existimauimus bene suggerere quæstionem: vacare verò in istis actione non Alexandrum solum virum gloriosum, sed etiam reliquam omnem familiam ex testamenti verbis vsque ad filios solùm stare prohibitionem: & ipsum Hierium gloriosæ memoriæ filium per quos eis facientes homines Ismaripolcos Hierios iura qui post eos familiæ substituentes partem alienauerunt, quæ apud eos tanquam in substitutione ex voluntate interdictorum vnius: in proastio vero neque si dominum codicilli Hierium ostendant gloriosæ memoriæ: multum nobis visum est plenum esse pietate quatuor postea generationes huiusmodi in medium deduci quæstionem. Nunc igitur gloriosis fœminis Maria & Maria adhuc superstitibus, quas & ipsas in familias iaciendo nostris legibus & huiusmodi verbis pro meritis non rectè neque competenter Alexander gloriosus ad se ventem instituit litem: transeundo verò & istorum quatuor iām generationes transisse videntur non facere quidem antiquam taliter iudicis cognitionem tradi maximè constituens filia adhuc pupillaris taliter ætatis functa vita, vt si etiam sine testamento ille esset in matrem eius peruenire proastium non ipsius nouellæ verò legi, vtpote factæ horum causa. & nullis Hierij gloriosæ memoriæ hæredibus circa voluntatem peccantibus eius: etenim testamentum Constantinus scribens substitutiones aliquas fecit filia defuncta impubere: attamen nihil ex hoc introducitur magnum: & ipsius secundum hoc legis pupillæ matri substantiam præbente marito circa transitum eam.

¶ Sancimus igitur neque Alexandrum virum gloriosum aut eius filios, neque successores relinquere Hierij gloriosæ memoriæ senioris filios, neque aliū quendam ex omnibus in eius constitutum familia, aut contra Mariam & Mariam gloriosas fœminas occasione rerum apud eas constitutarum, aut contra alios agere apud quod res constitutæ sunt: nunc autem in quibus futuro peruenerint tempore, in quibus Hierius gloriosæ memoriæ prohibens fecit alienationem, aut omnino quo memoriam prohibitione & familiæ nomen & aliquod ius fabricare ex hoc vt aliis Hierij gloriosæ memoriæ filij ipsis alienantibus & conuenientibus sicut & reliquorum alienationibus, & primitus leuarentur & ipsis successoribus, quæ possunt actiones competere de hoc & aliis, quos apprehendentes reliquimus intellectui ad huiusmodi nobis sufficientibus iudicium & legislationem: & hanc esse decisionem non præsentis cognitionis solum, sed reliquarum in quibus prohibitiones factæ huiusmodi successiones tantæ processerunt & hæredum vltimus per medium aliquem pupillum successerit. tunc enim tempus & exteri à familia primi prohibentis licentiam habebit in præsenti nostra lege transmittere res. communem enim hanc fecimus legem tam præsentis cognitionis quàm post hanc euenientium taliter prohibitionem tam euenientem nunc dirimentes contentionē, quàm eas quæ futuræ sunt, resecantes †,

D. Ks. Ia. CP. Dn. Iustī. P. Aug. Iona. & cætera subdita obtulimus.

VT NVLLI IVDICVM b LIceat habere loci seruatorem, nisi certis ex causis diuina concesserit iussio.

TITVLVS IX.

NOVELLA CXXXIIII.

Nullus iudex potest in loco cuius sibi gubernatio commissa est, committere loci conseruatorem, id est, vicarium, nisi imperator tempora expeditionis vel necessitatis ei concesserit. Angel.

¶ In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri, Imperator Cæsar, Flauius, Iustinianus, Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, felix, pius, gloriosus, victor, triumphator, nunquam non colendus Augustus Musonio præfecto vrbi.

Quæcunque

a *Vacunque. Subiectorū.*] subaudi pertinet.

b, ¶ *Semper.*] subaudi cupientes. Accur.

c ¶ *Iudicibus.*] repete inuenimus.

d *Legem.*] vt 3. vt iu. sine quoquo suffr. fiant. col. ij. Accur.

e ¶ *Ciuitate.*] sed idem habet: vt 3. de col. §. ad hoc prohibemus. Acc.

f ¶ *Vocauerit.*] alias exegerit, i. fuerit necessitas nutrimenti. Accurs.

g ¶ *Expulsores.*] subaudi destinent. Accur.

h ¶ *Hoc fieri iubemus.*] vt 3. de mand. principum. §. illud. coll. iij.

i ¶ *Epidimiticis.*] genus est expressæ. Accurs.

k ¶ *Male.*] Not. malam consuetudinem non seruandam, vt hic, & C. de vsur. l. eos. in fi. & ff. de legi. & senatusconsulto. l. quod non ratione. & C. quæ sit longa consuetu. l. ij. in fi. & in decre. dist. viij. c. iij. & dicti. ix. c. j. & in noua constitutione Friderichi de statutis. §. j.

l ¶ *Debentem.*] Id est, ad quærendum debentē aliquam rem.

m ¶ *Aut gubernari.*] i. ad gubernādū quālibet rem. alias est in littera & qualibet re debetē. aliàs de qualibet re debente.

n ¶ *Super hoc autem iubemus.*] fingit ergo cautum esse vbi non est cautum: vt ff. de adopt. l. his verbis. & C. de rei vxor. act. in prin. & ff. si cui plus quam per leg. falci. l. j. in fi. j. respon.

o ¶ *Rerum descriptionem.*] puta inuentariū.

p ¶ *Restitui.*] Not. in duplum teneri illum q̄ impediuit aliquid mihi relinqui. olim capiebat q̄d testator volebat: cætera fisco dabant, vt ff. ad Trebel. l. iij. §. fin. & dixi 3. vt cum. de appel. cogn. §. fi coniunctus. colla. viij.

q ¶ *Iudices.*] si est recipienda appellatio, iudex ea recipere debet, alias punitur, vt hic, & 3. de iud. §. nostros. & C. de appel. l. quoniam etiam si a principe sit delegatus: & tūc ad principem appellatur, vt hic, & C. quorum appel. non re. p totum. Item si non est recipienda, non debet recipere: vt quia præfectus licentiā dedit. vt 3. vt spōlar. §. aliud. hac coll.

r ¶ *Quia.*] Interpositio. &c. s ¶ *Dilatione.*] C. de appel. l. iudicibus. 3. ibi dicitur q̄ intra xxx. dies debēt edere, hic sine dilatione. vnd̄ hāc secundum illā. & die, sine dilatione, s. maiore.

Vacunque ad vtilitatem nostrorū subiectorū, intentionē habere semper inuenimus diuersas læsiones nostris subiectis inferri ab emissis vicariis in prouincias ab aliquibus ciuilibus, & militaribus iudicibus c, & de hoc dudum legem d scripsimus, particularem aliquam facientes rei emendationem. Nunc verò perfectè iuuare nostros subiectos studentes sancimus nullam licentiam habere pro tēpore præfectos tā Orientis quā Illyrici prætoriorum aut comitem largitionum aut comitem priuatarum, locorum seruatores destinare in prouincias, aut ipsos prouinciarum iudices facere, & proprij cinguli loci seruatores emittere.

¶ Sed neque vicaneos iudices in creditis eis prouinciis loci seruatores emittere in qualibet ciuitate e. Solum verò iubemus esse loci seruatores prefecturæ in Hosdruma † & in Mesopotamia: & si necessitas vocauerit f, in aliis locis tēpore expeditionis pro nutrimento eis destinato: & hoc quidē per nostram iussionem. ¶ His insuper iubemus, vt neque magistri militū neque duces in prouinciis in quibus administrare iussi sunt, loci seruatores, aut biocolytas, aut latronum expulsores g. ¶ Si verò contigerit necessitate faciente siue magistros militum, siue duces destinare per nostram iussionē in aliis locis tunc fieri loci seruatores absentes, & hoc secundum nostrā præceptionē. ¶ Nulli verò liceat ciuili, aut militāri iudici circuire prouinciam sine causa necessaria. Si verò aliqua necessitas vocauerit tale aliquid fieri expensis propriis † hoc facere iubemus h, tam iudices quā competens & obediens eis officium. Neque verò angariis, aut iis quæ vocantur epidemiticis i, aut alio quolibet dispendio grauari nostros subiectos neque cōsuetudines nominare aut quærere, quas forsitan aliqui prædictorū in propriū lucrū iniustè adinuenerunt, Male k enim † adinuenta, maléq; consuetudines, neq; ex longo tempore, neq; ex longa consuetudine confirmantur, scientibus omnibus prædictis iudicibus ciuilib⁹ & militaribus, quòd si aliquid præter hoc fiat, & qui facit, si loci seruator est, xx. lib. auri inferet pœnam, & cingulo spoliabitur, & qui fieri se acquieuit, eadem: propria substantia exilio subiicietur. ¶ Ad maiorē autē nostræ dispositionis cautelā, iubemus per loca episcopos, & prouinciarum rectores, & eos qui ciuitates habitant, nullam contra præsentem nostrā dispositionem suscipere biocolytam aut latronū persecutores. Omnino enim nullum iudicū ciuilium, aut militariū constitutum in prouincia habere loci seruatorē concedimus. ¶ Præcipuè quidem iubemus prouinciarū rectores sic rectè cōuersari aut res gubernare, vt nō necessitas fiat de qualibet re debentem l quæri aut gubernari m, ad prouincias aliquem destinari. ¶ Si vero opus fuerit transmitti aliquos in prouincias occasione publicarum exactionum aut quarumlibet emergentium querelarum neque ordinē neque nomen habere loci seruatoris. Destinatus verò in prouinciam nullum subiectis inferat dispendiū: creditum verò sibi opus adimpleat iudice prouinciæ eum & eius officium adiuuante. ¶ Si verò cōtra ipsum iudicem fortè accusatum transmittatur, tunc iubemus & prouinciale officium obedire ei. Quemadmodum enim prohibemus loci seruatores fieri: ita omne periculum iubemus habere iudices prouinciarum, & eorum officium: vt solicitudinem faciant tam publicarū exactionū, quam locorum quietem: & vt omnis iniustitia & læsio sustendatur. In quibus vero prouinciis aut iudices, aut exactores sunt fiscalium, & opus habuerint aliquo adiutorio: iubemus iudices prouinciarū & officia eorū omne solatium & studium eis conferre, vt sine impedimento fiscaliū exactio procedat. Et omnes quæ motæ fuerint, siue ciuiles, siue criminales causæ, & cōpetentes prouinciarū iudices ipsos iubemus inquirere, vt illi proprio periculo has discutiant, & legitimum finem eis imponant. ¶ Super hoc autem iubemus prouinciarum iudices mox qui futuri sunt cingula suscipere, siue præsentes, siue absentes sint, cautelam impēdere tam præfecturæ quàm nostris largitionibus & comiti priuatarū pro inferendis pecuniis vnicuique prædictarum dignitatū, cum & si non caueant, tanquā facientes cautelam, ita iubemus eos & eorum officia subiacere prædictis dignitatibus. In illis vero ciuitatibus & prouinciis nolumus iudices periclitari pro fiscalibus, & exigi in quibus neque scriniarij, neque iudices, neque alij quidam proprio periculo exactionem faciant.

¶ Nullus occasione lucrorum iniquitates & iniustitias facere debet. Item iudices ordinarij ac etiam delegati, etiam si sint delegati à principe, appellationes suscipere debent: quibus pendentibus nihil innouari debet. Bartolus.

¶ Et hoc peruenit ad nos, quod quidā prouinciarū iudices ita iniquè agunt occasione lucrorū, vt neq; testamenta concedāt facere, neq; facta insinuare, neque nuptias aliquas facere, aut super nuptialibus donationibus monumenta componere, neque defunctorum corpora sepulturæ tradi, neque rerum descriptionem, cōcedunt fieri, aut aliud quid huiusmodi agi aut exgestis, aut ex testimoniis. Propterea interdicimus omnibus iudicibus tam ciuilibus, quam militaribus & eorum officiis aut alij cuilibet tale aliquid præsumere. ¶ Si vero quidam huiusmodi odibilem rem in quolibet loco nostræ reip. præsumpserit agere, aut ministrare ei, qui hoc præsumpserit facere, iubemus huiusmodi extra cingulum factos, in exilium destinari: & de substantia eorum eueniens dispendium, læsis in duplum restitui, non sublato ab eis neque alio quidem ex legibus adiutorio. Omnem vero damus licentiam locorum sanctissimis episcopis & primatibus ciuitatum huiusmodi præsumptiones prohibere: & studere vt hæc omnia sine impedimento & sine dispendio secūdum legū virtutem procedant, & de his nobis nūtiare. ¶ Illas vero quæ secundū leges offerūtur appellationes suscipere volumus omni no iudices q, & eos qui secundū nostram iussionem specialiter (quia r & à diuinis licet appellare iudicibus) audiunt siue maiores, siue minores sint: & edere gesta sine aliqua dilatione s litigātibus, vt quæstio legitima de his procedat. Super hoc iubemus appellatione porrecta

secundum

† Sic episcopus tenetur mittere prædicatores p diœcesim suam suis expēsis. v: in c. inter cætera. eñ gl. super ver. necessaria submini strent. extra de offi. ordi.

† Concor. c. vlt. extra de consue & c. cu ecclesia. de simo. c. cū haberet. de eo qui duxit in vxor. quā pollu. per adulter.

Vindicis & his vide Niceph. in eccl. histo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Exactionem fieri*] nam nihil est innouādū appel. pen. vt C. de appel. l. ij. & ff. nil innouari per totum.
b ¶ *Et non alios.*] vt C. de pœnis. l. fin. cinus. & fi. de pœnis. crimen.
c ¶ *Vicis.*] No. cōtra potestatem qui punit ꝫ tā pro aliquo delinquente. Accurs.
d ¶ *Comprehendere.*] vt ꝫ. vt non fiant pig. §. j.
e ¶ *Hominibus.*] vt ꝫ. de manda. princip. §. oportet. collat. ij. plenè dices ꝫ. eo. §. fin. i Accur.
f ¶ *Definita.*] vt requiratur, & bona eius annotētur: vt ff. de requir. re. l. ij.
g ¶ *Vti.*] Nor. epistolam mitti: vt hic. & ꝫ. de quæstio. §. damus. colla. vj. fic & cùm quæritur fugitivus: vt ff. de fugi. l. j. §. j.
h ¶ *Comprehendere.*] fic ergo inuitus ad locū vbi deliquit, trahit. sed videtur q; ita demum ibi cōueniat vel accusetur, si ibi inueniatur, vt ff. ꝺ iudic. l. hęres absēs. in prin. quæ est cōtra. Solut. speciale est in delictis secūdum Io. vt hic. & C. vbi de crim. agi. opor. l. vl. & ꝫ. vt iudic. fine quoquo suffragio. §. necessitatē. & idem vbicunq; certę personę cognitio mādatur, vt ꝓsidi: vt C. nē licet. l. j. & C. vbi qsq; curia vel cohor. l. vlt. Sed in tractibus si ibi nō inueniatur: bona quę ibi habet, possidentur. non tamen inuitus reducit, si alibi verset, nisi habeat forum, vel domicilium, vel si aliter latitat: tunc enim pōt idē quod in criminalibus dici. Azo. Vel si vel is dicas vt super contraria l. diximus.
i ¶ *Quiescat.*] vel quia finitum est eius officium, vel recessit.
k ¶ *Accipiat.*] iusionem nostram. Al.
l ¶ *Insinuet.*] i. deducat eam in publica acta.
m ¶ *Rescriptum.*] sed quomodo hoc hic est, & ꝫ. pxi. cognoscit successor. cū morte mādatarij iurisdictio expiret: vt & aliàs mādatū, vt ff. de iurisdi. om. iudic. l. & qa. §. ideoque? Rñ hic nō ꝓsonæ sed officio fuit facta cōmissio vel delegatio.
n ¶ *Iussio.*] nō enim facilè contra publicā vtilitatem cōcedendum est rescriptum. vtff. ne qd in loco public. l. ij. §. fi qs à principe. & C. si ꝫ. vel vti publi. l. fi. & de precib. impera. offe. l. nec dā nosa. ideóque secūda iussio exigitur, vt hic, & ꝫ. ꝺ māda. princip. §. deinde. qa melius deliberaſ, quam si fit vna tātum. ar. vt cum ꝺ appel. cogn. §. sed hoc ꝓsenti coll. viij.

secundum leges neque exactionem fieri [a], neque possessiones rerum transferri, vsque ad definitum super ea iudicium.

¶ *Iudices debent secundum leges delinquentes punire: non alios pro aliis comprehendere, nec damna inferre, nec pignorationes, nec res prædiales facere, nec delicta vendere pœna contra facientibus imminente. Bart.*

¶ Quoniam verò contingit adulteria, aut raptus mulierum, aut homicidia, aut alia quælibet crimina in prouinciis committi, iubemus prouinciarum iudices omnia secundum leges vindicare, & peccātes tenere, & non alios [b] pro aliis, aut ex quib⁹ nati sunt vicis [c], qui crimina præsumpserunt, aliū pro alio comprehendere [d] aut damnum eorum inferre vicis, sed neque pignorationes facere propter peccātem, aut criminis vindictam proprij lucri causa inferre, aut delinquentium res proprium lucrum facere. Nos enim reos quidem ex legibus pœnas sustinere volumus: damna verò subiectis nostris, aut lucrum ex hoc iudicibus, aut eorum hominibus [e] siue officialibus fieri nullatenus concedim⁹: vt ne propter rerum desideriū inuenian tur iniustè aliquos castigantes aut peccantes vendere. Si enim præter hæc fiat: ipse prouinciæ iudex omne ex hoc accidens damnum læsis medebitur: & suppliciis subiectus exilio tradetur & consiliarius eius simile sustinebit supplicium, si factis à iudice contra leges in scriptis consentiat. Officiū verò eius & alij qui circa hoc propter lucrum proprium ei obsecundat: non solum damna læsis compellentur restituere: sed culpabiliores eorum legalibus suppliciis subiecti exilio tradentur.

¶ *Criminosus edictis legitimis est vocandus, & eo latitante iudex legitime procedere debet: ea verò in alia prouincia degente capiendus est, & ad locum delicti transmittendus, vt ibi supplicium patiatur, pœna contra facientibus imminente. Barto.*

¶ Si vero quis comprehensorum criminum latuerit, aut reliquerit prouinciam illam in qua crimina deliquit: iubemus legitimis edictis à iudice euocari eū: & si non obediat, illa in eū procedere quæ nostris legibus definita [f] sunt. ¶ Si verò cognoscatur q; in alia ꝓuincia degit: iubemus prouinciæ illius iudicem, in qua peccati quid huiusmodi contigerit, epistola publica vti [g] ad prouinciæ illius iudicem in qua delinquens persona degit: ille verò qui publicas susceperit literas, & periculo suo & officij sui comprehendere [h] huiusmodi, & ad iudicem prouinciæ transmittere in qua peccauit, suppliciis legitimis subiiciendum. ¶ Si verò qui publicam epistolā susceperit, neglexerit hoc, facere aut officium eius tradere, aut imperata neglexerit: tūc & ipsum iudicē tres auri libras & officium eius alias tres pro pœna inferre iubemus. Si verò iudex aut aliquis officijeius propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat, aut comprehendens non transmittat, & hoc agens conuincatur: & spoliatus cingulo, exilio tradatur.

Iudex alterius iudicis successor iussionem prædecessori suo factam adimplere debet, nisi sit contra ius vel publicam vtilitatem, quia tunc etiam secūda iussio expectatur. B.

¶ Et hoc verò iubemus obseruari ab omni administratore: vt si contigerit in scriptis nostrā iussionem fieri ad aliquem iudicem, & interea iste quiescat [i] ab administratione: is qui post illū susceperit dignitatē accipiat [k] eā & insinuet [l]. & si quidē priuata est causa, & implere eam & assequi, quem admodū ad eum promeruit rescriptū [m]. Si verò huiusmodi in scriptis iussio [n] publicum respicit, inquirat eā: & si quidem nō lædatur fiscus, quæ in ea cōprehensa sunt, adimpleat. Si verò ad læsionē est fisci: nihil super ea omnino agi: nuntiare verò nobis primum, vt secunda nostra fiat de hoc iussio. Si vero & præcepta cuiuslibet iudicis sint, & priusquā insinuentur hæc, aut præcipientē [o], aut ad quem præcepta facta sunt, contigerit remoueri de cingulo: sic qui factus fuerit iudex hæc suscipiat & exigat, si legitimè facta sunt: si verò contra legē aut contra publicū facta sunt hæc, pro nō scriptis esse iubemus.

¶ *Creditor qui filios debitoris præsumpserit pro debito retinere, à debito cadit: & tantundem debit eis aut parentibus eorum, & corporalibus pœnis afficietur. Bart.*

¶ Quia vero & huiusmodi iniquitatem in diuersis locis nostræ reipublicę cognouimus admitti: quia creditores filios debitorum præsumunt retinere, aut in pignus, aut in seruile ministerium aut in conductionē: hoc modis omnibus ꝓhibemus [p]: & iubemus vt si qs huiusmodi aliquid deliquerit, nō solum debito cadat, sed tātam aliam quantitatē adiiciat dandā ei qui retentus est ab eo, aut parentibus [q] eius, & post hoc etiā corporalibus pœnis ipsum subdi à loci iudice: quia personam liberam pro debito præsumpserit retinere, aut locare, aut pignorare.

¶ *Si vxor crediti instrumento consentiat proprio viro in damnū suum, vel suā substantiam, aut seipsam pro eo obligat: ipso iure nō tenetur, nisi manifestè appareat pecuniam in ipsius vtilitatē fore cōuersam. B.*

¶ Et illud verò præuidem⁹ pro subiectorū vtilitate corrigere, vt si qua mulier creditū [r] instrumento consentiat proprio viro, aut scribat, & propriam substantiam aut seipsam obligatā faciat: iubemus nullatenus huiusmodi valere aut tenere, siue semel, siue multoties huiusmodi aliquid pro eadem re fiat: siue priuatum, siue publicum

o ¶ *Aut præcipientem.*] hic videt negari nō posse iurisdictiōē finiri quādo mortuus est delegās vt hic fuit: vt ff. de iurisdi. om. iud. l. & qa. §. ideoq; nam si etiā in dignitate vel in officio ꝓcepit, nō durat vltra tēpus suæ administratiōis vt ff. de pœnis. l. fina. Resp. potest dici q; hic cœperat delegatus: & hoc innuit cum dicit factus fuerit iudex. Vel dic q; successor ꝓfirmauit, vt arg. ff. de iudi. l. vēditor. §. fi. & §. iudices. Vel hic non fuit delegatio, sed iussio quædā. Itē q; subiicit, p nō scripto esse, scilicet quod iussit princeps vel ꝓcepit iudex quomodo⁹ sententiā sui prædecessoris infirmat, vt ff. de re iu. l. Paulus respon. & C. sen. rescin. nō pos. l. ꝓRespōd. authoritate l. hoc fit. Vel verius nō rescindit, sed rescissum declarat: nam ipso iure nō valet qđ in ꝓiudiciū publicę vtilitatis factum est: vt C. si ꝫ ius vel vtili. pu. l. fi. Acc. p ¶ *Prohibemus.*] No. nō valere ꝺctum super libero homine: licet filio debitoris, vt C. de actio. & obli. l. ob æs. etiam patre volēte. vel pignorāte, vt ff. quæ res pig. obl. pos. l. fi. & C. ꝫ. res pig. obli. l. q filios. nisi in casu quo &vēdere permittitur, vt C. de pa. qui fil. dist. l. ij. q ¶ *Parentibus.*] in quorū potestate est agenti⁹ eius nomine. Azo. sed videtur in quadruplū, vt ꝫ. vt nō fi. pig. §. j. sed ibi in alio casu dicit. Azo.
r ¶ *Crediti.*] crediti nomen generale est, vt ff. ſcer. pe. l. j.
s ¶ *Multoties.*] imo si cōsensit multoties, debet sic teneri: vt ꝫ. vt immo. ante nu. do. §. j. ꝫ. Solu. hæc illā corrigit sc̄m p. & C. ad Vel. l. antiquę. & l. si mulier. Sed R. & alij dicūt hāc loqui quando ꝓ marito interceſſit: quia quanto citius ꝓ eo intercedit, tātò facilius ei succurritur: ne mutuo. &c. ff. de do. inter vir. & vxor. l. ij.

a ¶ *Expensa.*] vt de creditore cōlegę. ꝫ. ꝺ ali. & emph. §. si verò aut epis copo: & excipe similiter fiscā circunuenit creditorem: vt C. de distr. pig. l. si inter. Item excipe alios casus quos dixi ff. ad Velleia. l. j. in princ.
b ¶ *De qualibet.*] i. pro qualibet.
c ¶ *Suū.*] vt C. de procur. l. ij. & l. maritus.
d ¶ *Iudicij.*] forte etiam hoc iurat ꝙ fideiussorem dare non poterat: vt ꝫ. de liti. §. ad excludendū. col. viij. & not. ꝙ faueat mulieri: vt hic, & C. de off. ord. iudic. l. j. secus in mare. C. de custo. reo. l. ij. & iij. Accur.
e ¶ *Aut ascetiis.*] vt infrà de sanctiss. episcop. §. si quando.
f ¶ *Constantinus.*] C. de adul. l. quamvis. Accurs.
g ¶ *Facti.*] vt infra de rap. virgi. in prin.
h ¶ *Lege.*] vt ꝫ. vt liceat matri & auiæ. §. quia verò legem dudum. & C. de rep. l. vltim.
i ¶ *In monasterium mitti.*] sed videt alteri corpori ad puniendum non dari: vt C. de pœ. l. ne qs. quæ est contra. Sol. hic specialiter: & illa corporibus: non causa religionis facta intelligitur.
k ¶ *Metuens.*] hic corriguntur omnia iura in quibus cauetur vt marit⁹ in adulterio deprehensam nō detineat: vt ff. de minori. l. auxilio. §. in delictis. neque dicat aliqs, qđ hic loquitur qñ ignorabat maritus: nā eo casu etiā iure veteri poterat retinere ea cum suā scię tiā poterat obūbrare: vt ff. de adul. l. Mariti. Accurs.
l ¶ *Habitum.*] nō tñ est monacha secundum Io. quod ex eo probat: quia pacta dotalia locum nō habēt nisi ea mortua: vt ꝫ. eo. in fi. huius §. fi autem essēt monacha ꝓ trium esset: quia ꝓ mortua habetur. vt & C. de episc. & cle. l. fi. §. j.
m ¶ *Duas partes.*] imò videtur q; tātum legitimā habeant filij, vt ꝫ. de san. epi. §. si qua mulier. q; est cōtra. Sol. hæc p illa corrigitur: vel hic qñ inuita ingredit, plus habent filij. ibi qñ volens, minus habet scilicet tertiā. & ecclesia duas partes. & eodem modo ponitur j. §. proxim. & eodem modo soluitur.
n ¶ *Vncias.*] sed cū filij loco monasterij habentur, vt ꝫ. de sanct. epi. §. sed hoc ꝓsenti. quare nō est prima causa filiorū: vt ꝫ. de hær. ab inte. §. j. Resp̄. hic loqtur qñ inuita intrauit: si autem volēs: monasterium ꝓfertur ascendentib⁹, vt ibi. Vel dic

Mulieres fauorabiles sunt.

Gosus hiatex. ponitur in gl. super ver. quā potest. in c. g vestras. extra de do. inter virum & vxor.

Monachum non facit habitus.

bilicum esse debitum: sed ita esse ac si neque scriptum esset: nisi manifestè probetur: quia pecuniæ in propriam ipsius mulieris vtilitatem expensę [a] sunt.

Mulier in causis ciuilibus non debet in carcere includi: in criminalibus verò committenda est fideiussoriæ aut iuratoriæ cautioni: vel debet tradi mulieribus custodienda. Bar.

¶ Necessariū verò credimus & illud cōpetēti adiutorio emēdare, vt nulla mulier de qualibet [b] re includatur aut custodiatur: sed si quidē pro fiscalibus debitis aut priuatis pulsetur, secūdum legem mulier aut per virum suum [c] aut per se, aut per quam voluerit pso nam legitimè respondeat, & trāsigat rem. Si verò vidua sit, aut non à principio viro coniuncta, liceat si militer mulieri aut per se, aut per quos voluerit propria iura proponere secundum legem. Eum verò qui præter hæc præsumpserit agere aliquid prædictorum, iubem⁹ si quidē maiores iudices sint, xx. dari librarū: si verò minores sint, x. lib. auri pœnæ subiacere: obedientes aūt eis in prædictis causis, spoliatos cingulo, pœnis subiici, & in exilium destinari. ¶ Si vero mulier post legitimā admonitionem noluerit instituere aliquem, qui pro ea respondeat, aut litigās addicta sit, nec sic includi aut custodiri eā, sed legitima iura in competentibus ei rebus procedere. Si vero † crimē sit quod infertur mulieri in quo necessarium est ipsam custodiri: si quidem fideiussorem ꝓsonæ præstare pōt, ipsi credatur. Si vero iurauerit non posse se dare fideiussorem, iuratoriā cautionem faciat de obseruatione iudicij [d]: Si vero grauissimum inueniatur crimen in quo accusatur: in monā[e]rium aut in ascēterium mittatur: aut mulieribus tradatur per quas pōt publicè & liberè custodiri donec causa eius manifestetur: tunc aūt illa procedant in eā, quæ legibus definita sunt; Nullā enim mulierem pro pecunia fiscali siue priuata causa aut pro criminali quolibet modo aut in carcerem mitti concedimus, aut à viris custodiri: vt non per huiusmodi occasiones inueniantur circa castitatem iniuriatæ. Monastriam quidam aut ascetriam per nullam actionem trahi concedimus de propriis monasteriis aut ascēteriis [e].

In crimine adulterij pœna legitima masculus pumendus est: mulier verò in monasterium mittatur. Bart.

¶ Si qñ verò adulterij crimen probetur, iubemus illas pœnas peccantibus inferri, quas Constantinus [f] diuæ memoriæ disposuit, & illis similibus subiiciēdis pœnis, qui medij ministri huiusmodi impio crimini facti [g] sunt. De substantia vero adulteri, si habeat vxorem dotē & propter nuptias donationem ei saluari: aut partem à nostra lege [h] datā, si dotalia instrumenta non subsecuta sunt. residuā verò eius substantiam, si quidem sint ascendentes aut descendētes vsq; ad tertiū gradum, accipiant hi secūdū ordines & gradus. Si vero † non sunt huiusmodi aliqui, fisco applicari hæc iubemus.

¶ Adulterā vero mulierē competentibus vulneribus subactam in monasterium [i] mitti: & si quidem intra biennium recipere eam vir suus voluerit, potestatē ei damus hoc facere, & copulari ei, nullum periculum ex hoc metuens [k] nullatenus propter ea quæ in medio tēpore facta sunt, nuptias lædi. Si vero prædictū tempus transierit, aut vir priùs quā recipiat mulierem, moriatur, tonderi eā, & monachicum habitum [l] accipere, & habitare in ipso monasterio in omni propriæ vitæ tēpore: & si quidē habeat descendentes, duas partes [m] accipere eos substantiæ, secundùm legum ordinē diuisas: reliquam vero tertiā partē monasterio in quod mittitur dari. Si vero descendentes non fuerint, sed ascendentes inueniantur, non consentientes huiusmodi iniquitati: quatuor vncias [n] eos secundum leges diuisas accipere: octo vero vncias dari monasterio in quo includitur huiusmodi mulier. Si vero neque descēdentes neque ascendentes habeat, aut ascendentes consenserint huiusmodi iniquitati, omnem eius substantiam accipere monasterium, illi conseruandam: vt per omnes casus viro pacta dotalibus illata instrumentis seruentur [o].

¶ *Matrimonio sine causa diuortio aut consensu soluto, delinquentes in monasterium mittendi sunt pœna legitima eis imminente, aut etiā ministris: reconciliato autem matrimonio consensu vtriusque prius quam in monasteriū mittantur, pœna remittitur: sed altero recusante ille solus pœna legitima punitur. Bar.*

¶ Quia vero aliqui nostram legem transcēdere studēt in qua euidenter causas enumerauimus ex quibus solū repudia possunt transmitti, aut à viro aut à muliere: iubemus præter illas causas nullo modo repudia fieri, aut per consensum nuptias solui, & concedere inuicem de lictis [p]. Si vero præter [q] à nobis definitas causas præsumpserint aliqui soluere matrimonium, iubemus si quidē descendentes habuerint, siue ex ipso, siue ex alio matrimonio, substantiam eorum illis dari secundum legum ordinem, & tam virum quam mulierem in monasterium mitti in omnibus vitæ suæ tēporibus, & de singulorū facultatibus quaternas vncias monasteriis in quibus mittuntur, separari: viro nihilominus neque vsum habente datæ partis filiis: quoniam pater rerum filij in potestate positi non habet vsumfructū [r]. Si vero descēdētes non habeāt, sed ascendentes inueniātur, tertiam partem substantiæ accipere eos, si nō iniquitati solutionis matrimonij cōsenserint. duas vero partes monasteriis in quibus vnusquisq; mittitur separari. Si vero neq; descēdentes neq; ascendētes inueniantur, & ascēdētes

† Cōcor hic tex. c. unę tra ternitatis. in glo. j. extra de procur. & e. gaudemus. de conuer. cōiu. qđ est extractū ex hoc §. vt dicit gl. fu. ver. in claustris.

qđ tēporehuius legis nō præsumebat ecclesia ꝓ filio vnde potior erat causa parētū: vt hic, sed hodie fic ꝓ l. ꝓtrarium. Vnde sc̄m hoc hæc corrigitur, & parētes nihil habebūt. Vel verius hic non se monachauit, sed tantum totondit.
o ¶ *Seruentur.*] patet ergo q; primus non fuit facta monacha, licet fuerit rōsa: sed nōne ꝓbato adulterio marit⁹ etiam sine pactodotem lucrat: vt C. de repu. l. ꝓsensu. & ꝫ. vt li. ma. & auiæ. §. qa verò plurimas? Resp. illud corrigi sc̄m quosdam. & e. gaudemus. de procur. Vel dic q; eam iussio ciuium literæ cōiuncta, maritus dotem lucratur, sed cū accusata & dānata criminaliter, substātia diuidi tur: vt hic. Vel hoc cum extraneus accusat, illud cūm maritus.
p ¶ *Delictis.*] i. delictū.
q ¶ *Præter.*] hæc verba cācellata sunt in quibusdā libris: & dicunt eam esse notā. sed contra eos est arg. ꝫ. vt lice. ma. & auiæ. §. quia verò quædam. colla. viij.
r ¶ *Vsumfructum.*] & sic est ille vnus de casibus specialibus quibus vsusfruc. patri non quæritur: vt dixi ꝫ. vt liceat matri & auiæ. §. j. in fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Consenserint.*] idem in collateralibus cõsanguineis, vt C. de incest. & inutil. nu. l. si quis incestas. §. testandi. Accu.

b ¶ *Cõcedimus.*] remittimus. Accur.

c ¶ *Iupiter conuersatus.*] C. de adul. l. si quis. & ff. vt lice. matri. & auiæ §. is quoque. Ac.

d ¶ *Articuli dissoluuntur.*] vt quia tãdiu trahebat ei brachiũ donec auellebat ab armo. similis quidentia habetur C. de pœ. l. si quis in metallũ.

e ¶ *Transmittatur.*] repete secundum legum virtutem, &c.

f ¶ *Abscisionẽ exigat.*] quod fit quandoq; vt ff. de manda. prin. §. coges. coll. iij. & C. de fugi. l. ij. Sed quam? Respond. in qua minus potest. argu. C. de pœ. l. pe. Alij ptra.

g ¶ *Pro furto autem.*] Ius spenduntur enim: vt ff. de pœn. l. capitalium. §. famosos a.

h ¶ *Proscriptionem.*] aliàs deportationem.

i ¶ *Mulieres.*] scilicet vxores.

k ¶ *Filios.*] quod dic vt ff. vt liceat matri & auiæ. §. quia verò legem dudum. colla. viij.

l ¶ *Tunc fisco.*] ff. de incest. nup. §. 1. ptra. Solu. quidã dicunt istã corrigere. Alij dicũt ibi speciale, vt esset in crimine læse maiestatis, vt ff. eod. l. fi. alij dicũt nõ esse cõtrariã. ibi eñ cõfiscatio fit bonorũ eo viuente, & in ciuitate permanente qui dereliquit. vnde cũ ciuis remaneat pœnam sentit amissionis bonorum. vbi verò de capitali crimine dãnatur: quia ei nulla est pœna confiscatio bonorum, vt potecum bonis ammodo nõ vtetur: meritò cessat cõfiscatio: non enim res de reliquit, sed persona tãtum puniri debet, per confiscationem verò nõ puniretur, vt ff. de mãd. princ. §. oportet.

m ¶ *Leges.*] quæ sunt C. ad legẽ Iuliã maiesta. l. fi. §. pen. & l. quisquis.

n ¶ VT DIFFERentes iudic. &c.

¶ *Prima pars expeditur infra eo. vsque ad §. si verò cũtigerit. secunda & vt quando. &c. expeditur postea vsque ad finem.*

o ¶ *Quo. Prouinciæ.*] hęc eadem dicũtur ff. de mand. princ. §. fi tibi quoq; tertiũ. collat. iij.

¶ *Pœnæ corporales & pecuniariæ minuuntur, certo modo præter quàm in crimine læsæ maiestatis. Bart.*

consenserint facto: iubemus omnem substantiam monasteriis in quibus missi sunt, dari: vt non propter hunc contemptũ & Dei iudicium contemnatur, & nostra lex transgrediatur. Sed & ministros talis solutionis nuptiarum, aut qui huiusmodi incerta † instrumenta composuerint: corporalibus pœnis subiici iubemus, & in exilium destinari. Si verò ij, qui matrimonium soluere præsumpserunt, voluerint iterum sibi coniungi prius quàm mittantur in monasterium, licentiam ei damus hoc facere, & prædictas pœnas cõcedimus b eis, & proprias habere substantias, & ita adinuicem venire tanquam si nihil delictum fuisset. Vno verò volente matrimonium reuocare, si nõ consentiat alia persona contra eũ qui noluerit, teneant pœnæ.

¶ Hæc verò oĩa seruari iubemus, tam in regia hac ciuitate quàm in prouinciis, tam à comite priuatarũ, quàm à palatinorum schola & prouinciarũ iudicibus & officiis eorũ: scientibus, q; si neglexerint huiusmodi alicuius delicti, & non oĩa hæc custodierint, & exiliũ & proscriptionẽ bonorum sustinebunt. Hæc vero iubemus seruare locorũ sanctissimos episcopos, vt prouidentia eorum traditæ personæ in monasteriis mittantur: & de rebus earum, quod à nobis definitum est, monasteriis vindicetur.

¶ *Accusatus adulterij, & absolutus, si postea cum eadem muliere turpiter conuersari inueniatur, vel inter eos matrimonium esse secutum, matrimonium non valet: pœna ei mulieri imminente, nulla alia probatione exquisita. Bart.*

¶ Si quis vero accusatus adulterij, per proditionem iudicum, aut alio quolibet modo à legibus pœnas effugerit, & post hoc inueniatur cũ muliere de qua accusatus est turpiter conuersatus c, aut in matrimonium accipere eam: & hoc fiat viuente marito aut post eius mortẽ: neque matrimoniũ valere iubemus, sed eũ qui hoc delinquere præsumpserit: & si pr° profugerit, attamen licentiam damus omni iudici & comprehendere eũ & post tormenta vltimis suppliciis, subiicere, nulla alia excusatione, aut probatione facienda: & mulierẽ castigatã & detrusam, monasterio immitti iubemus: & ibi manere in omne tempus propriæ vitæ: vtriusque vero substantiam secundum prædictum ordinem diuidi periculo (sicut prædiximus) tam comitis priuatarum, q̃ iudicis loci.

protegere: corporales pœnas secundum aliquas partes imminuentes, inrerdicimus alterutras manus, aut pedes abscindi, aut huiusmodi quædam inferri supplicia per quæ articuli d dissoluũtur: quia membrorum dissolutio grauior est vtriusque manus abscissione. Propter quod iubemus si quidem tale aliquid delinquitur vnde leges mortem delinquentibus inferunt, secundum legum virturem sustinere eum pœnas. si vero tale fuerit crimen, quod morte dignũ non sit, ipse aut castigetur, aut in exilium transmittatur e. ¶ Si verò criminis qualitas mẽbri abscissionem exigat f fieri: vnam solam manũ abscindi. Pro furto aũt g nolumus omnino quod libet mẽbrum abscindi, aut mori, sed aliter eũ castigari. Fures aũt vocamus, qui occultè & sine armis huiusmodi delinquunt. Eos verò qui violenter aggrediũtur aut cum armis, aut sine armis, in domibus aut itineribus, aut in mari, pœnis eos legalibus subdi iubemus.

¶ Vt autem † non solùm corporales pœnæ, sed etiã pecuniariæ mediocres fiant, sancimus eos qui in criminibus accusantur in quibus leges mortẽ aut proscriptionem h definiunt: si conuincãtur aut condemnentur, eorum substantias non fieri luerum iudicibus, aut eorum officiis, sed neque secundũ veteres leges fisco eas applicari, sed si quidẽ habeant descendentes & ascendentes vsque ad tertium gradũ, eos habere. Si verò mulieres i habeant qui condemnati sunt omnibus modis iubemus istas & dotem & antenuptialem donationem accipere. Si verò sine dote talibus personis coniunctæ fuerint: à legibus definitã partem de tota substantia cõdemnati eas accipere, siue filios k habeant, siue non. Si vero neminem prædictorum habeat, qui deliquit: tunc fisco l sociari eius substantiam. In maiestatis vero crimine condemnatis, veteres leges m seruari iubemus *.

† Ex hoc sumpta est auth. quę est super l. fin. C. de bon. dam. de qua authen. facit mentionem c. ex litteris. in glo. super ver. malefi cium. extra de pig. vbi dicit quod propter malefi cia viri mulier non punitur: vt hic in ver. si verò.

* D. k. Maij, C. P. Iustin. P. P. Aug. Basil. V. C, Cos.

VT DIFFERENTES IVDICES n AVDIRE INTERPELLANTIVM ALLEGATIONES, cogantur ab episcopis hoc agere, & vt quando in suspicionem habuerint iudicem, pariter audiat causam & ciuitatis episcopus: & de cautela alia quam omnino oportet episcopum agere.

TITVLVS X.

NOVELLA LXXXVI.

¶ Episcopi debent iudices ad iustitiam faciendam compellere, aut per se, aut per litteras ad principem directas: & iudice existente suspecto adiungi sibi debet episcopus: litigator autem principem adiens, priusquam adeat iudicem vel episcopum, est puniendus. Bart.

¶ Imperatoris Iustiniani A. edictum.

EX quo nos Deus Romanorum præposuit imperio, omne habemus studium vniuersa agere ad vtilitatem subiectorum commissæ nobis à Deo reip. & illa facere, quæ omni difficultate & læsione atque contritione priuent, ne occasione litium & aliorum quorundam discedere cogantur à propria patria, & in peregrinis affligi. Propterea igitur & in præsenti prospeximus præsens edictum ad omnes dirigere subiectos, & palam facere omniũ ciuitatũ & vicorũ habitatoribus: quatenus si quis habuerit contẽtionem aduersus aliũ siue de pecuniaria causa siue de sublatione rerũ mobiliũ & immobilium seséque mouentium, siue de criminalibus, prius interpellet clarissimum prouinciæ o iudicem, & vt ipse secundum nostras leges examinet ea, quæ proponuntur, & vnicuique iustitiam seruet. Si vero dum aliquis adierit iudicem prouinciæ, non meruerit iustiam: tunc iubemus eum adire suum sanctissimum episcopum: & ipsum mittere ad clarissimum prouinciæ iudicem: aut per se venire ad eum, & præparare eum, vt omnibus modis audiat interpellantem, & liberet eum cum omni iustitia secundũ nostras leges, vt non cogatur peregrè de sua patria proficisci. Si vero etiam sanctissimo archiepiscopo compellente iudicem cum iustitia

a ¶ *Quendam.*] nunqd tã in actore quàm in reo hic loquitur? Respond. vt dixi ff. de exec. & iis qui con. & re. §. fin.

b ¶ *Iudicem.*] i. præfidẽ.

c ¶ *Conuentum.*] quid dicem? si lex illa nõ corrigit. quæ est ff. de arbi. l. sed si in seruum. §. si quis iudex. nunquidtot° mũdus erat. nam omnes videm° pactes cogi vt in se compromittantina & arbitrũ in se supplices libẽter suscipiant. dico autem non sufficere ipsũ vt fiat arbitri sed arbitrates. & plus dico non arbitrium esse, nõ sententiam: sed transactio. sicut & vẽditio quæ ita fit, quanti Titius arbitrat° fuerit: vt C. de ꝟhenda emptione. l. vlti. & inst. de empt. & vend. §. pretium. Sed autem. quod ex eo pot° apparere quod nõ totũ id quod reo debet, facunt ei præstari: & interdum reũ ad versus quẽ nihil probatũ est, aliquid præstare iubeat. Itẽ nihil postea cognoscet ex causis: sed licet ne q̃ dicto petat ampli° de eo q̃ primit° petierat. quod secus obtinebatur si esset arbitriũ, in quo ad istam iudicij sententia daret. Ioan. Itẽ quid si est iudex vnius, alteri° nõ. Respond. videtur q̃ valeat compromissum. vel dic secundũ Bus. interesse vtrũ si iudex rei, & tunc nõ valeat: an actoris: & tunc valeat: quia forũ ex persona rei mutat: vt C. de iurisd. omiud. l. iuris ordine. Accursius.

d ¶ *Cognitionaliter.*] id est, secundum ordinem iuris. Accur.

e ¶ *Si non studuisset.*] ff. de mand. princ. §. & non permittere.

f ¶ *In peregrinis.*] pauperes facti propter non seruatã eis iustitiã, vel ad nos venientes propter eandem causam. Accur.

g ¶ *Vnicuique.*] vt ff. de defensor. ciuitat. §. iusiurãdũ quod præ. & de iudic. §. antepen.

h ¶ *Iudicare.*] i. condemnare. Accur.

i ¶ *Eum qui.*] Sed quo modo hoc ꝺduabus ratiõibus hoc stare nõ potest. Prima: quia expresse ibi dicitur: vt ff. vtiu. finequo. suf. §. illud. quæ est ꝓra. Secũda, quia de maioribus est: vnde durante officio conueniri nõ potest: vt ff. qui. ex cau. maio. l. fed & si per prætorẽ. §. secũdo quę est contra. Sol. dicas q̃ hic de minoribus iudicibus dicit: vt ff. de iureiuran. l. nec magistratibus. quod nihil est. dicergo q̃ hic loquitur si furtis & similibus in quibus etiam durante officio potest

stitia determinare interpellãtium causas iudex differat discernere negotium, & non seruet litigantibus iustitiam: iubemus sanctissimum ciuitatis illius episcopum dare ad nos literas ei, qui nõ meruerit quod iustum est, insinuantes qui coactus ab eo iudex distulit audire interpellantem, & iudicare inter eum & qui ab eo conuentus est, vt hoc cognoscentes nos supplicia inferamus iudici prouinctæ qui, interpellatus ab eo qui iniustitiã passus est, & coactus à sanctissimo archiepiscopo nõ iudicauerit quam in dubitationem venerunt. ¶ Si verò contigerit quendam a nostrorum subiectorum in dubitationem habere iudicem b: iubemus sanctissimum archiepiscopum audire cum clarissimo iudice, vt ambõ per amicabilem cõuentum c dissoluant quam dubia sunt, vt aut per annotationẽ scriptis factam, aut cognitionaliter d iudicetur inter litigãtes: & forma detur iustitiæ legibusque conueniens, vt non cogantur nostri subiecti propter huiusmodi causas recedere à propria patria.

¶ Si quis verò existimans habere se aduersus aliquem quamlibet actionem neque clarissimum prouinciæ iudicem interpellet, neque sanctissimum ciuitatis episcopum adeat, & ita veniat huc absq; literis Deo amabilis episcopi ciuitatis, sciat quoniam & ipse tales sustinebit pœnas, quales futurus esset sustinere iudex, si interpellatus ab eo nõ studuisset e eiseruare iustitiam. Hæc autem omnia sancire perspeximus propter vtilitatẽ eorum, qui habitant per ciuitates & vicos ne priuati propriis prouinciis & ipsi in peregrinis f affligantur, & res eorum lædantur. Propterea enim iudices gratis facimus & iusiurandum eos iubemus subire, vt vnicuique g interpellanti iustitiam seruent secundum nostras leges. ¶ Si tamen contigerit quẽdam nostrorum subiectorũ ab ipso clarissimo prouinciæ iudice lædi, iubemus eũ adire sanctissimũ illius ciuitatis episcopũ: & ipsum iudicare h inter clarissimum illi° prouinciæ iudicem: & eũ qui i putatur lædi ab eo. Et si quidem contigerit iudicẽ legitimè & iustè iudicari à sanctissimo episcopo satisfacere cum omnibus modis ei, qui interpellauit aduersus eum. Si verò refutauerit iudex hoc agere, & peruenerit ad nos ipsa lis: si quidẽ inuenerimus quia iustè & secundũ leges aditus à sanctissimo episcopo, ea quæ condemnatus est, non fecit: nouissimis eum supplieiis subdi præcipimus: quoniã qui debet vindicare oppressum, ipsum opprimere k reperitur: sed etiam subiectum ei officiũ iubemus cum omni studio administrantes clarissimis iudicibus interpellantes absoluere nihil accipientes præter illa quę nostris cõstituta sunt legib°.

¶ *Episcopus de iniustitia iudicis, & læsione subditorum iudicare debet: & læso damnum facere emendari: pœna contrà facientibus imminente. Item in ciuitatibus in quibus sunt iudices, subditi adire debent defensorem qui inter eos iudicare debet. Bar.*

¶ Si verò hæc non custodiãt l subditi iubemus suppliciis. Si tamen in ueniremus quendam sanctissimorum episcoporum pro gratia cuiusquam prodere iustitiam, regularem ei castigationem inferri iubemus: vt studeant cum timore Dei iustè iudicare: ne nos m imperantes n iusti am, cogantur homines relinquere proprias ciuitates atque prouincias, & in loca quælibet alia in quæ concurrere. In ciuitatibus aũt in quibus non sunt iudices o iubemus eos qui habent causas adire defensorem, & ipsum discernere inter eos: Si verò litẽ habentes voluerint defensorem vnà cum sanctissimo episcopo iudicare, & hoc agi præcipimus: neque autem monachum neque clericum, neque episcopũ iubemus venire huc absque literis sanctissimi sui patriarchæ p. Si verò hoc fecerint, sciãt quia semetipsos schematizant indignos. Si quis autem magisterianus aut præfectianus ¶ aut cuiuscunque fortunæ existens acceperit amplius sportularum, quam definitum est sacris nostris constitutionibus r: iubemus omnibus modis iudicem prouinciæ periculo proprio secundum nostram legem hoc vindicare, & vindictã inferre hoc præsumentib. Si verò non vindicauerit hoc ipse iudex licentiam damus sanctissimo vniuscuiusque ciuitatis episcopo nuntiare nobis quæ de eis aguntur, & qualem habet malitiã aut dignitatem, qui hoc præsumpserit, vt & iudici periculũ inferam° prætermittenti & despicienti nostrã iussionẽ, & ipsum quoque iubeamus puniri talia præsumentem.

DE VSVRIS NAVTICIS.

TITVLVS XI.

¶ Leges antiquæ & consuetudines in vsuris nauticis obseruari debent perpetuò & inuiolabiliter. Bart.

¶ Imp. Iustinianus A. Petro gloriosiss. præfecto sacrorum prætoriorum.

NOuntium audiuimus à tua celsitudine, cui occasionem nos ipsi præbuimus. Duos enim ipsos Petrum & Eulogium supplicasse nostræ sacræ potestati, & per se explanasse dicẽtes, quod consueuerunt naucleris, seu negotiatoribus mutuare, & maximè in mari negotia facientibus, & hãc vitæ habere occasionem. Ipsa verò marina credita vocare nostra consueuit lex s traiectitia, & metuere eos, vt pote dubitationibus hinc eis exortis, oportere propterea fieri manifestum quæ valeat super his consuetudo, vt & sacra nostra in hæc procederet iussio, quæ cõsuetudinem ad certissimam deduceret formam. Itaque nos delegantes tibi dubitationis naturã cognoscere, & hanc ad nos deducere, quatenus manifesta nobis facta, q̃ videret, lege cõprehẽderetur perpetua, tuámq; gloriã hoc à nobis agere iussam conuocasse naucleros quib° hæc mutua curæ sunt, & interrogasse quę aliqñ antiqua cõsuetudo fuit. Illos aũt & iusiurandũ adiicientes testimõio perhibuisse

o

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Immutabiliter.*] no. pro consuetudine maris seruanda: quia tũc tenet, cũm nostris nõrepugnat legib⁹.& sic intelligitur l. ad leg. Rho. de iac. l. dominæ Antoninæ. & dicit j. de stat. & const. §. pen.

¶ DE INTERDI. collect. &c.

b *Lurimum.*] *Anathematizantur.*] Not. q⁹ hæretici excõmunicandi sũt: vt hic, & C. de sũm. trin. l. ij. §. qa verò. & §. j. & ij.

c ¶ *Constitutionibus.*] vt C. de hær. l. cuncti. & l. quincũq;. §. vniuersi. & §. nullum præterea. & C. d epis. & cle. l. quenciculã.

¶ DE RAPTIS mulieribus. &c.

d *Egis. Competere.*] vt C. de lc. & con. l. fina.

a ¶ *Dubium.*] vt C. dele. & constitutioni. l. j. & ff. de vul. substi. l. ex facto.

f ¶ *Legem.*] vt C. de ra. virgin. l. j.

g ¶ *Excepto raptore.*] vt in Lõbarda de rapto. virgin. l. vlti.

h ¶ *Siue volentem.*] in eo q⁹ voluit. quo puniet postea adulterium. Rñ. q⁹ parri iniuria facta videt vt ff. d iniur. l. j. §. vsque.

buisse modos esse varios talium mutuorum, & si quidem placuerit creditoribus in singulis solidis pecuniarũ, quas dederint, vnum tritici modiũ aut hordei imponere qui mercedem publicis præberẽt pro teloniariis: sed quantum ad ipsos sine telonio nauigare naues, & hunc habere fructum: & harum quas crediderint pecuniarium, & insuper etiam pro decẽ aureis vnũ percipere solidum pro vsuris in ipsos autem creditores respicere ex euẽtibus periculum. Si verò non erumpant hãc viam creditores: octauam partẽ percipere pro singulis solidis nomine vsurarum, nõ in tempus aliquod certum numerãdum, sed donec naues reuertantur saluæ. Secundum hoc autẽ schema contigit forsan & in annum extendi tempus, sit tantum foris moretur nauis, vt annum aut terminos suos sumat, aut etiã trãscendat: citiùs autem ea remeãte tempus in vnum solũ aut duos trahi menses: & ex tribus siliquis vtilitatem habere: vel si ita breue sit tempus, vel si apud alterum extra debitorem maneat debitum, hoc idem valere. aliam rursus negotiatoribus profectionem assumentibus, & per vnũ quodque onus definiri schema secundum quod cõpetit mutuum aut manere, aut permutare, secundũ pactum quod ob hoc conuenerit partibus. Si tamẽ post reuersionẽ nauis saluæ, nequaquã nauigare propter tempus valentes reuertantur, xxx. solum dierũ inducias dari à creditorib. debitoribus, & nihil pro debitis vsurarũ causa exigere, donec vendi contingat onus, parcentes apud alium esse debitum non reddendum, duas partes centesimæ dominis pecuniarum dare vsuras, & mutuare, & mox mutuum terrenum transponere modum: nequaquam maritimis periculis creditoribus molestãdis, & hæc omnes dixisse, cum iureiurando perhibentes testimoniũ, quæ ad nos nũtiasti, vt nos sanciremus quod nobis videretur: & super his dicebas hęc nostræ nũtiare potestati. ¶ Nos igitur & ipsa legentes gesta, & causa edocti, sancimus secundum quod testatũ est coram tua celsitudine ita nunc & deinceps in omne tẽpus tenere eò quod neque iã positis repugnet legibus, vt oporteat nunc & de cætero secundum quandã propriam legem in naucleris aut negotiatoribus super talium causarum hæc seruari litibus, & secundum dictum modũ prædictarum pactionum ita fieri etiam euentus & alia omnia quæcunque in prioribus testata sunt apud sedem tuam: vnde secũdùm propriam legem teneãt in naucleris aut negotiatorib. Quod enim longis ita seruatum est temporib, & tenuit. immutabiliter a, sicut testimonia apud tuã gloriam definierunt: quomodo non est iustum & in aliis omnibus valere quæ postea erũt & esse hanc eis rerum transactionem ex propria lege valentem & alteram quadam dispositione nõ egentem, sed in naucleriis seu negotiatoriis occasionibus in omne tempus valẽtem, vt puta generalẽ existentem legislationẽ, & naucleris seu negotiatoribus & eorũ contractibus expositã? Quæ debet etiã pars fieri iam à nobis positarum legum & iudicãtes ad hãc respicientes proferre sententiã. Quæ igi t placuerũt nobis tua celsitudo iugiter seruare festinet.

DE INTERDICTIS COLLEGIIS hæreticorum.

TITVLVS XII.

NOVELLA CXXXII.

¶ Hæretici adulteras collectas & adultera baptismata facere prohibentur. Bartolus.

¶ Imp. Flauius Iustinianus felix, inclytus, victor, ac triumphator sem per Augustus episcopo Constantinopolitano.

Lurimum esse & maximum bonum omnibus hominib. credimus veræ & immaculatæ Christianorum fidei rectam confessionẽ: vt per omnia hæc roboretur & omnis orbis terrarum sanctissimi sacerdotes ad concordiam copulẽtur & consone immaculatam Christianorum confessionem prædicent, & omnem occasionem quæ ab hæreticis inuenitur: auferant: quod ostenditur ex diuersis conscriptis à nobis libris & edictis. Sed quoniam hæretici neq; Dei cogitant timorem neque interminatas talib⁹ pœnas ex legũ seueritate considerantes, diaboli opus implent, & quosdam simplicium seducentes sanctæ fidei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ adulteras collectas & adultera baptismata latenter faciunt: pietatis existimauimus per præsens nostrũ edictum monere eos qui tales sunt, quatenus & ipsi recedãt ab hæretica vesania, & nec aliorum animas per simplicitatem perdãt sed magis concurrant ad sanctam Dei ecclesiam: in qua recta prædicantes dogmata, & omnes hæreses cum principibus suis anathematizantur b. ¶ Nosse enim volumus omnes quia si de cætero aliqui inueniãtur aut cõtrarias collectas facientes, aut apud semetipsos collectionem: nequaquam omnino eos ferimus, sed domos quidẽ vbi aliquid delinquitur, sanctæ assignamus ecclesiæ. his autẽ qui colliguntur, aut apud se colliguntur, ex se constitutionibus c pœnas inferri omnibus modis iubemus †.

† D. pr. No. Ap. CP. Dn. Iu. PP. Aug. Basil. V. C. Cõs.

DE RAPTIS MVLIERIBVS, quæ raptoribus nubunt.

TITVLVS XIII.

¶ Mulier rapta substantiam raptoris lucratur, nisi nupserit raptori: quo casu ad suos parentes deuoluitur, si tali matrimonio non consenserint, aliàs ad fiscum debet peruenire, his obtinentibus in casibus futuris ac etiam præteritis. Bartol.

¶ Imper. Iustinianus A. Areabindo glorios. prætoriorum præfecto ex præfecto almæ vrbis, & ex magistro militum.

Egis interpretationem culmini tantũ principali cõpetere d, nemini venit in dubiũ e † cũ promulgandæ quoque legis auctoritatẽ, fortunæ sibi vindicat eminẽtia. Meminimus itaque pro raptu mulierum, siue iam desponsatæ fuerint vel maritis coniunctæ, siue non vel etiam si viduæ sint, legem ante posuisse, & capitis subiecisse supplicio non tantum raptores, verum etiam comites eorum, nec non alios qui eis auxilium tempore inuasionis contulisse noscuntur: & non tantum parentibus mulierum, verum etiã consanguineis & tutoribus & curatoribus huiusmodi dedisse per eandem legem vindictam, & præscriptis pœnis locum dedisse si iã nuptæ vel desponsatæ mulieres rapiantur: cum non solũ raptus mulieris, verũ etiam adulterium per huiusmodi temeritatem committitur, & super alias pœnas raptoris, etiam necnon aliorũ qui cum eo fuerunt patrimonium raptæ mulieris vindicari per eandem legẽ f præcipimus: vt dotis etiam marito dandæ legitimo copia per raptoris ei ministraretur substantiam. ¶ Illo quoque specialiter adiecto, vt nulla sit mulieri vel virgini raptæ licentia raptoris eligere matrimoniũ: sed cui parentes voluerint (accepto raptore g) legitimo matrimonio copulari. nullo modo, nullo tempore licẽtia mulieri raptæ permissa raptoris se cõiungere matrimonio, sed parentes etiã si tali consenserint matrimonio, deportari præcipimus. ¶ Sed mirati sum⁹ quod conati sunt aliqui dicere raptam mulierẽ siue volentem h, siue nolẽtem: & si raptoris fit amplexa matrimo

† Cõcor. cũ hoc prin. c. inter alia. de sent. ex com muni. ante me. ibi, vt igitur vide ius prodiit, &c.

a ¶ *Raptoris.*] & in hoc malè dicebant debere habere substantiam raptoris. Azo.

b ¶ *Prohibuimus.*] f. & adhuc hoc prohibem⁹. Ioan.

c ¶ *Vel.*] pro saltem.

Lex noua veterem interpretatur.

d ¶ *Censuimus.*] not. interpretari veterem legẽ per nouam.

e ¶ *Vendicare.*] sunt & alij casus quos diximus. insti. de lega. §. legari.

f ¶ *Raptorit.*] f. bona.

g ¶ *Transferri.*] no. dominiũ trãferri sine possessione: vt dixi. C. d pactis. l. traditioni. Acc.

h ¶ *Mulierem.*] habẽtẽ.

i ¶ *Competit.*] no. pœnas imponi dictis: vt hic. A. 3. vt nulli iud. §. qñ. & pmia meritis vt hic, & C. de sta. l. v virtutũ.

¶ Secundum ista iura mulier rapta nõ poterat contrahere cum raptore: esse tamen de iure canonico. vt in c. fi. extra de rap. vbi bonus ex.

K ¶ *In præteritis.*] not. q⁹ lex ad præterita trahitur facta. sic C. de leg. & constit. l. leges.

¶ DE COLLATORibus, & aliis, &c.

l *Vacunque. Iugo.*] f. boum. Accur.

m ¶ *In vnoquoque.*] secundum consuetudinẽ enim sunt mensuræ: vt ff. de contra. empt. l. imperatores. Accur.

n ¶ *Et Octobrem.*] inuit q⁹ in octobri & in septẽbri aptabuntur ad præstationem tributorum. Acc.

o ¶ *Si vero secundum.*] sic C. de apo. pub. l. j. Ac.

p ¶ *Dispositiones.*] in Puncias. facit 3. vt li. iur. §. & hoc. & C. de sac. pa. & temp. l. pen. in fi. Acc.

q ¶ *Desuscepta.*] i. scripture de susceptis: vt 3. deman. prin. §. coges. colla. iij. & 7. prox. §.

† Concor. Iqbæ. contra C. de incest. nu. & in c. j. in glo. j. in fi. extra de do. inter virum & vxo.

r ¶ *Exigi pœnam.*] i. secundum. colla. v.

s ¶ *Fiscalium descriptorum.*] C. de eden. l. iustũ est. & C. de fide instru. l. illatæ.

t ¶ *Et in hoc quoque.*] 3. de ec. ti. §. si quis autẽ in sua. & 7. de. san. epi. §. si q⁹ rapuerit. & C. d fusce. l. iusta. & l. exactiones.

v ¶ *Et hoc custodiri.*] id est, conseruari. C. de omni argro defer. l. locorũ.

† De publicis tributis.

DE †COLLATORIBVS & aliis capitulis.

TITVLVS XIIII.

¶ Dispositiones & denuntiationes collationum per singulas prouincias & ciuitates collatoribus fieri debent temporibus hac constitutione positis: exemplariis petentibus soluentibus datis, & de suscepto securitate præstita: iudicibus etiam ab executoribus contra facientibus pœna imminente. Item illis cui super indicta possessio est. si senserit se grauatum, permittitur licentia appellandi. Bar.

¶ Imperator Iustinianus A. Petro gloriosissimo sacrorum prætoriorũ præfecto.

trimonium cõtra nostræ constitutionis tenorem, debere tamen eã raptoris a habere substantiam, vel quasi legis præmium, vel ex testamẽto fortè, si hoc etiam factũ esse cõtigerit. Quia enim talia dicere præsumpserunt, prædictæ legis seriem intelligere non potuerunt. ¶ Quia enim tale stare matrimoniũ, & si rapta voluerit: prohibemus b, & ob hoc parentes raptæ mulieris deportationis subiecim⁹ pœnæ si huiusmodi consenserint matrimonio: quomodo raptas mulieres, raptorum eligẽtes connubiũ, præmiis honorassemus raptæ datis mulieri? Superfluam igitur eorum dubitationẽ vel c in posterum resecãtes priorem legem per præsentẽ interpretari cẽsuimus d. ¶ Sancimus, † itaq; si rapta mulier cuiuscunq; sit conditionis vel ætatis, raptoris nuptias eligẽdas censuerit, parentibus præsertim non cõsentientibus, nec ex beneficio legis, nec ex testamento raptoris hæreditatẽ susc ipere vel quocũq; modo sustantiã vindicare e; sed præmiũ, quod per legẽ nostram raptæ mulieri datũ est, vt raptoris f & eorũ qui ei auxiliũ rẽpore inuasionis præbuerint, bona vindicet: hoc ad patrẽtes si ambo vel vn⁹ superfuit qui nuptiis specialiter non probantur consensisse, ex tẽpore raptus ipso iure transferri g & patrimoniũ raptoris non raptã iam habere mulierẽ h quæ coniugio seu raptoris inquinare nõ piguit, sed in personas trãsferri, quas superi⁹ nominauimus, ei non consentientes cũiugio. Nã nefarios † huiusmodi coitus pœnis corrigi nõ præmiis cõpetit i honorari. Quod si parentes iã decesserunt qui huiusmodi sceleri consenserũt, substantia raptoris necnõ & aliorum qui facinoris fuerint participes, fisci iuribus vindicetur. Quam interpretationẽ non in futuris tantum modo casibus, verũ in præteritis k etiam valere sancimus: tanquam si nostra lex ab initio cũ interpretatione tali promulgata fuisset à nobis, pater charissime atq; amãtissime. Quæ igitur per hanc legem nostra statuit æternitas tua cel tudo effectui mãcipari obseruarique præcipiat.

Væcunque ad vtilitatem nostrorũ collatorũ pertinent per Iulium & per Augustum mensem vniuscuiusque indictionis: particulares dispositiones collationum futuræ indictionis in foro vniuscuiusque diœcesis gloriosissimorum nostrorum præfectorum sub confectione monumentorum manifestari, declarantes quantum vnicuique prouinciæ siue ciuitati pro vno quoque iugo l aut villis aut centuriis † aut alio quolibet tam in specie, quàm in auro fiscalium causa imminet: iudicantes quoque speciemum æstimationem secundum mensuram in vnoquoque m loco tenentem, & quicquid ex his in arcam inferri, aut in vnaquaque dari aut expẽdi oportet. Sic igitur cõpositas tales dispositiones prouinciarũ iudicib. mox destinari in principiis vniuscuiusq; indictionis, & p eos ꝓponi in ciuitatib. sub eis constitutis intra Septẽbrem & † Octobrẽ n menses, sed & volumus exẽplaria eorum ex foro gloriosissimorũ præfectorum sine dilãtione dari vt collatores cognoscãt quemadmodũ debent collationes inferre. Si verò ante insinuationẽ, in alios titulos præter eos qui cõtinentur particulari dispositione annicollatores fiscalia exoluãt, aut in prouincia expendãt, iubemus eis in eiusdẽ indictionis collationes hoc reputari: vt nullũ ipsi patiantur dãnũ. ¶ Si verò secundum o à nobis definitum tempus non dirigantur huiusmodi particulares d. positiones p: qui quidẽ per tempus gubernãt nostrum prætorium, triginta librarum auri pœnam persoluãt. vniuscuiusque verò prouinciæ contractæ v. & xx. librarum auri pœnã exigãtur. ¶ Si autem iudex missus a sede particulares dispositiones in prouinciis non proposuerit x. librarum auri pœna dãnabitur, & spoliationem cinguli sustinebit: eius quoque officiũ v. libras auri exigetur. ¶ Iubemus verò specierum quidem illationẽ mox ex principiis vniuscuiusque indictionis incipere: argenti verò illationis titulũ secundum definita tempora. Pro fiscalibus autem collationibus de susceptа ꝙsiue securitates particulares aut plenarias omnibus ab iis qui fiscalia susciꝑiunt: fieri definimus, manifestantes & soli dorũ qualitatẽ & specierum, necnon & tugorũ siue villarum siue centuriarum, & nomina possessionũ pro qb. functiones susciꝑiunt. ¶ Si verò secundum prædictum modũ de susceptа siue securitates nõ fecerint: iubemus eos & pœnã decẽ librarũ auri exigi, & tormentis subdi, similiter iudicẽ prouinciæ x. librarum auri exigi pœnã r, si de hoc interpellatus nõ iudicauerit, & cõpulerit de susceptа siue securitates secundum quẽ definim⁹ ordinẽ scribi. ¶ Hoc aũt iubemus obseruari, si quis forsan collatorum dubitat de possessione pro qua fiscalia exiguntur, aut pro qua fiscaliũ quantitate: omnibus modis fiscalium descriptionũ s custodes cogi à prouinciæ iudice, aut illo negligẽte, à locorũ sanctissimo episcopo eas proferre, & fiscaliũ ostẽdere quãtitatẽ, & seruitutem publicæ descriptionis exigi possessorẽ. Et in hoc quoque t adiuuare nostros collatores perspeximus, vt non necessitas inferatur possessoribus sub hypothecis decimationes nominare in auro collationis, vt non aliquam ex hoc ipsi patiãtur læsionẽ, sed eos quib⁹ in vnaquaque prouincia aut ciuitate periculum fiscaliũ exactionum imminet, siue iudices siue curiales, siue exactores, aut canonicarij, aut alij quidam proprio periculo & susciꝑere pecunias & trãsmittere & expẽdere in quib⁹ deputatæ sunt vtilitatib. ¶ Et hoc custodiri v iubemus canonicatũ talẽ in prouinciã destinari, qui possit periculo ordinãtiũ eũ exigere fiscalia tributa, & per nullã occasionẽ impulsorẽ post eũ mitti, & dãnũ subiectis inferri impulsionis, & ipsum vocabuli de cætero perimimus. Si verò nõ oportunus inueniatur canonicarius, non impulsor mittatur, sed illo remoto, alter dirigatur canonicarius. Ipsum quoque canonicarium contentum esse iubemus

† Centuriã hoc loco accipe ducenta iugera ex Columella li. vj. de re rustica.

† Vide Alc. li. viij. pareg. c. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Et secundum leges.*] ff. de iud. in fin. Accur.
b ¶ *Enthecis.*] ꝺ quibus habes exemplũ. ff. depen. leg. & de sup. leg. ga.
c ¶ *Qualitatem.*] & sic conscribũtur bona ab eo cui succedit fiscus.
d ¶ *Eos autẽ qui.*] C. de rano. lar. per totũ. & C. ꝺ exc. & exa. l. j. ii. xij. Acc.
e ¶ *Impositas.*] Nota ꝑ sententia Plac. vt dixim⁹ C. de procu. l. j.
f ¶ *Denominato inferre.*] C. quando fisc. vel priua. l. pen. Accur.
g ¶ *Exigentium.*] ꝫ. de mand. princi. §. fi. & ꝫ. vt omnes obe. iu. pro. col. v.
h ¶ *Exigere eos.*] C. de epis. audi. Iubemus.
i ¶ *Denominant eos.*] ſa. ff. de decret. ab ord. fa. l. quod eſt. & ff. de mune. & ho. l. vt gradatim. & C. de ſuſce. & arc. l. exactores.

deputatis conſuetudinib. & nullã ſubiectis inferre læſionem. Sinautẽ aliquando cõtigerit ſuperindictionẽ cuiuslibet poſſeſsionis conſeruæ aut contributariæ fieri: ex illo tẽpore iubemus ſeperindictum ſuſcipiente exigi pro eo fiſcalia, ex quo tradita eſt ei ſuperindicta poſſeſsio. Nõ aliter aũt ſupindictũ fieri niſi ex reſcripto de hoc examinatio fiat apud prouinciæ iudicẽ, & ſententia eius procedat, deſiniens eũ qui debet ſuperindictum ſuſcipere. ¶ Si quis autẽ putauerit ſe lædi, liceat ei prouocare: vt infro gloriofiſſimorum præfectorum appellatio examinetur. & ſecũdũ leges terminũ ſuſcipiat. ¶ Siverò aliquãdo cõtigerit dominũ cuiuſcũque poſſeſsionis aut non apparere, aut ad fiſcaliũ ſolutionẽ non ſufficere, vt ex hoc ſuperindictionis neceſsitas ſuſcipiatur: iubemus hanc repẽtè tradiiis qui conſerua aut contributaria prædia poſſident: cũ omnibus, qui in ea inueniũtur agricolis, & peculiis eorũ & entechis & fructibus & animalib. & omni alio inſtrumẽto ibi inuento. Si verò aut perſona quæ debeat eã ſecundũ legẽ ſuſcipere, non inueniatur aut alio quocũq; modo differri ſuperindictũ cõtigerit: iubemus geſta cõfici apud prouinciæ iudicẽ, ſignificantia & qualitatẽ & ſtatũ eius poſſeſsionis, & omnia in ea inuẽta: vt ſic eã curiales aut exactores aut officiales ſuſcipiant: & ſi poſtea inueniatur qui debet eã ſecũdũ leges ſuſcipere nõ aliter fieri niſi vt q̃ per occaſionẽ exactorum aut curialiũ aut iudicũ, aut officialiũ eius peius aut minus factũ eſt ei, quiſuſcipit, reſtituatur. ¶ Hoc quoque iubemus, vt pro pecuniis, aut ſpeciebus in prouinciis expenſis nõ exigantur collatores ea quæ dicũtur tranſmiſſoria, pro iis autem quæ tranſmittitur, non amplius præberi horũ quæ ex initio in vnaquaque prouincia deputata ſunt.

¶ *Executores in prouincias miſſi, exactiones inchoare non debent niſi prius coram prouinciæ præſide mandatum inſinuauerint: hoc & in priuatis negotiis ſeruando: & excutores & exactores nullam in cauſis priuatis executionem committere debent. Item debitor debitoris tributarij in ſubſidium debiti veritate probata conueniendus eſt: & exactorum excuſatio ex eo quod in loco ſacro reſideant, admitti non debet aduerſus eos à quibus ſe læſos eſſe dicunt. Item exactores iuſtis ponderibus & meſuris vti debent. Bar.*

¶ Eos autẽ qui d in prouincias pro quibuſcunq; publicis exactionib. diriguntur, nõ aliter inchoare exactionem, niſi prius prouinciali iudicio inſinuauerint impoſitas e ſibi de hoc iuſſiones: vt exoluẽtes fiſcalia tributa, nulli ꝑ his periculo aut dãno ſubiiciatur: hoc ipſo & ſuper priuatis negotiis obſeruãdo. ¶ Hoc quoq; iubemus, eis quibus fiſcaliũ exactio iniungitur nullam priuatarum cauſarum executionẽ committi. ſed & ſi quid eis tale iniũgat, nullo modo præſumere eos hoc agere: ne occaſiõe publicarũ functionũ noſtri ſubiecti lædantur. ¶ Si autẽ aliquis pro veritate publica debẽs tributa, dicat executori eſſe ſibi aliũ debitorem. non licere executori moleſtiam aliquam denominato inferre f niſi priùs debitor probetur nullo omnino modo poſſe publica tributa ꝓſoluere. Hoc tamẽ priùs requiri apud iudicẽ prouincię, ſi pro veritate debitor eſt is qui denominatus eſt: & ita fiat exactio. in vtroq; verò caſu ſi quis aut exequi aut exigere citra ea quæ à nobis diſpoſita ſunt, præſumſerit cingulo nudabitur, & confiſcabitur, & exilio tradetur. Qui autem iniũxerit aut præceperit, inde viginti librarũ auri ſubiaceat pœnæ. ¶ Nulli verò penitus liceat publica tributa exigentium g, neque cenſualibus aut rationum ſcriptoribus aut aliis quibuſdam publicè miniſtrãtibus, excuſatione vti, quod in ſacro lucro reſideant cõtra eos qui dicũt ſe læſos ab eis in fiſcaliũ exactione. ¶ Nullus autem penitus moleſtetur pro tributis terrarum, quas nõ poſſidet, ſed etiam ſi contingat agricultores alicui competentes aut ad ſcriptitios propriã habere poſſeſsionẽ, illos moleſtiã ſuſtinere. niſi fortè propria voluntate tali functione ſe fecit obnoxium.

¶ Eos autẽ qui publica tributa exigunt: iuſtis ponderibus, & meſuris vti præcipimus: vt neque in hoc noſtros tributarios lædant. Si autem collatores putant grauari ſe ſiue in menſuris, ſiue in ponderibus: habeant licentiã ſpecierum quidẽ menſuras & pondera à gloriofiſſimis præfectis. auri verò & argenti & reliquorum metallorũ pondera à gloriofiſſimo per tempora comite ſacrarum largitionum accipere, & hac meſuras & pondera in ſanctiſſima vniuſcuiuſque ciuitatis eccleſia ſeruari, & ſecũdum ea & grauamen collatorum, & fiſcalium illatio, & militares & aliæ expenſæ fient.

¶ *Exactor pecuniam tributariam ſine dilatione & ſine diminutione præbere debet, nulla etiam poſſeſſoribus & habitatoribus diminutione facta: & ſingulis annis epiſcopus cum quinque primatibus rationem exigere debet exactorum periculo. Item omnibus eſt adempta licentia loci ſeruatores mittendi. Bart.*

¶ Ciuitatum verò noſtræ reipublicæ & habitantiũ eas perfectè proſpicientes, iubemus nullam omnino eſſe licentiam fiſcalium exactoribus communicare pecuniis quæ operibus, & frumentis ciuitatum & aquæductibus aut aliis quibuslibet ſolemnitatibus aut ſalariis deputatæ ſunt: aut retinere aliquid ex iis aut ad propriũ luerũ redigere, ſed ſine aliqua dilatione aut imminutione has præbere vt proficiant ab initio in quibus deputatæ ſunt operib. ſed neque poſſeſſores aut habitores ciuitatum præſumere quolibet modo auferre aliquid ex ipſis pecuniis aut nomine deſcriptionum, aut pro ſportulis dare aliquid ex his, aut expendere. Si quis autem dare aut accipere ex his præſumpſerit: iubemus eũ de ſuo in duplici quantitate hoc ciuitati reddere. Sed neque prouinciarũ iudices, aut eorum officia, aut alium quemlibet omnino participiũ habere aliquod ad prædictas pecunias, aut eorum diſpẽſationi ſemetipſum miſcere, ſed ciuitatis ſanctiſſimum epiſcopũ & primates necnon & eius poſſeſſores conſtituere quidem patrem ciuitatis & frumentarios, & alios huiuſmodi diſpenſatores. Singulis autẽ annis impletis, ſanctiſsimum epiſcopũ cũ quinque primatibus ciuitatis ratione exigere eos h qui ab ipſis ordinati ſunt: & ſi quid ex talib. ratiociniis apparuerit debitum aut remanſiſſe. exigi huiuſmodi diſpenſatores periculo eos conſtituentium, & vtilitatibus quibus deputata ſunt, reſeruari. ¶ Si quis autem ex prædictis diſpenſatoribus inefficax inueniatur repẽte hunc remoueri iubemus, aliũq; pro eo à ſanctiſsimo ciuitatis epiſcopo & reliquis poſſeſſorib. (ſicut prædictum eſt) ordinari: ſcientibus iis qui denominant eos i quia ſi quod dãnũ ciuitati cõtigerit, ex propriis ſubſtantiis hoc medebuntur. Nulli verò liceat eorũ qui in officio ſunt gloriofiſſimorum præfectorũ, aut in alio officio aut in ſchola conſtitutorũ, talia ratiocinia committi, neq; ex præcepto cuiuſdã adminiſtratoris, aut alterius iudicis ſcriptis nec ſi pragmaticam, aut aliã ſanctionẽ aut ſacrũ cõmonitoriũ accipiat præcipiẽs ei aliquid tale. Sed ſi quid fiat huiuſmodi: licentiã habere vniuſcuiuſque ciuitatis ſanctiſsimũ epiſcopũ, & eius primates nõ reſpondere ꝑ memoratis capitulis talib. perſonis: referre aũt ad nos vt hoc agnoſcẽtes & illatũ ciuitatibus damnũ ex eorũ ſubſtãtia reſtitui iubeamus, & cõpetentem vindictã talibus inferamus. Super hoc iubemus ſcriniarios operum ſub præfecto ſacrorum prætoriorum cõſtitutos, nullum

2 ¶ *Damus*

a ¶ *Damus.*] arg. q̃ prælatus exipſa electione ali quod ius habet: nec poſt ea eligẽtes mutare cõſiliũ poſſunt: extra de ele. cauſam quæ inter. Item contra ſupra de mãdat. prin. §. eos autẽ. co. iij & ꝫ. de arm. §. illud. co. vij. contra. Solut. vt ibi. Ité. ff. de offic. proc. l. iiij. §. fi. contra. Sol. hic nouum.
b ¶ *Latrocinia.*] C. de epi. & cle. l. ſi quis. i hoc. & ff. ꝺ of. præſi. l. cõgruit.
c ¶ *Ad hoc iubemus.*] ꝫ. de manda. prin. §. illud. & ꝫ. vt iudi. fine quoquo ſuſſr. §. illud. co. ij. & ff. de off. procon. l. obſerua re. in princip.
d ¶ *Ad ciuitatem.*] aut de municipio ad municipium.
e ¶ *Super hoc ſancimus.*] C. vt oẽs ꝛa ciui. quã mi. & ꝫ. iu. fi. quo. ſuf. §. neceſſitatẽ. & ꝫ. ꝺ adm. §. j. c. ij.
f ¶ *Diſpendia.* ſa. C. quã do & quib⁹ quarta pars de. l. ij. & C. de curiu pu. l. non patimur.
g ¶ *Compellentur.*] C. de bon. quæ liber. l. cum nõ ſolum. §. vbi autem. & C. de iud. l. properãdũ §. ſin autem.
h ¶ *Vendicari.*] vt ꝫ. vt nul. iudi. §. ſi quis verò. col. ix. Accur.

¶ DE SANCTISſimis epiſc. &c.

¶ *Et hoc dicitur ꝫ eo. vſque ad §. clericos.*
i ¶ *Reuerendiſſimis.*] hoc dicitur ꝫ eo. §. clericos, vſque ad §. iubem⁹.
k ¶ *Monachis.*] hoc dicitur ꝫ eo. iubemus. vſq; ad fin. conſtitutionis.

participium ad talia ratiocinia omnino habere, vacantibus omnibus per quæ eis ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter aliquid tale pridẽ conceſſum eſt, aut poſteà impetretur, pro prædictis enim cauſis rationes nulli committi volumus, niſi nos prodeſſe ciuitatibus exiſtimantes, virum opinionis bonæ, & dignitate ornatum elegerimus, qui debeat à nobis in ſcripturam diuinam iuſsionem percipere continẽtem noſtram piam ſubſcriptionem & illius nomen & dignitatem, & cauſas, & tempora, quorum ei ratiocinia committimus. Eos autem qui à talib. perſonis rationes exiguntur, omnem habere tutelam iubemus, aliquã quæſtionem nullatenus ſuſtinentes.

¶ *Loci ſeruatores regulariter prohibentur. fallit ſi iudex ex iuſta cauſa ad prouinciam venire impediatur. tunc enim vicarium mittere poteſt. Item fallit cum ex principis mãdato ad aliam mittitur religionem. Bar.*

¶ Ad hæc ſancimus in nullo noſtræ reipublicæ loco eundem epiſcopum & iudicem eſſe & loci ſeruatorem gloriofiſſimorum præfectorum aut magiſtrorum militaris cinguli: ſed nec aliquam exactionem fiſcalium tributorum agentẽ, loci ſeruatorem eſſe gloriofiſſimorum præfectorum aut magiſtrorũ militum. Et ſimpliciter dicendum eſt nullum in prouinciis fieri loci ſeruatorem præfectorum, niſi per noſtram iuſſionem in expeditionibus vbi vtilitas exigit loci ſeruatorem mitti eiuſdem præfecturæ, qui debeat prouidere militaribus expenſis. Si quid autem extra hoc delinquatur & committatur: qui quidem loci ſeruatorem ſuum fecit, triginta librarum auri pœna exigetur, reſtituturus omne damnum quod per eũ, qui ab eo directus eſt, aliquid pertulerit, qui verò fieri præſumpſerit proprio cingulo, & dignitate, & militia priuabitur, & decem librarum auri pœna mulctabitur

Ad hæc prohibemus & in prouinciis exiſtentes iudices ciuiles & militares, in ciuitatibus aut caſtris loci ſeruatores in cõmiſſis ſibi prouinciis facere: ex quo videlicet in prouinciam acceſſerint: & inquantum in ea adminiſtrant: quinque auri librarum pœna imminente tã faciẽti loci ſeruatorem iudicis quàm fieri præſumenti. Antequàm verò in prouinciis veniãt iudices, damus a eis licentiam vices agentes ſuos inſtituere qui debeãt omnia vſque ad ſui præſentiam agere, quæ poſſunt ipſi iudices facere: citra tamẽ nouiſſimum ſupplicium, aut mẽbri inciſionem. Sed ſi quis ex iudicibus ſecundum iuſſionem noſtram in aliam regionem mittatur: liceat ei per ſimilem modum loci ſeruatorem ſuum facere.

¶ *Omnes iudices per ſe requirere debent delinquentes, & non per latronum inſecutores, pœna contra facientibus imminente: & iudices debent per prouinciam proficiſci eorum adminiſtratione finita quinquaginta diebus, debent in prouincia permanere: niſi ex principis iuſſione ad aliã vocentur. aliàs læſo ſacramento præſtito, omne damnum ſecundum quod iurauerint præſtare debent: & pœna pecuniaria fiſco applicari debent. Bartolus.*

¶ Iubemus autem omnes iudices tam militares quàm ciuiles per ſe requirere eos qui latrocinia b aut violentias, aut rapinas rerũ aut fœminarũ, aut alia quælibet in prouinciis illicita committunt, & ſupplicia eis legitima inferre, neque pro his cauſis accipere aliquid conſuetudinis nomine, vt omnes vndique noſtri collatores illæſi ſeruẽtur. nõ enim permittimus cuilibet maiori, aut minori militari iudici, aut latronũ inſecutores, aut violentiarũ inhibitores, aut tribunos pro talibus cauſis in prouinciis ordinare, aut qui debeant aliquos examinare, vt nõ per tales occaſiones ampliores violentiæ inferantur prouincialibus. Si quis autem iudicum hoc non cuſtodierit: cognoſcat non ſolum ſe commiſſo ſibi cingulo ſpoliandũ. ſed decẽ librarũ auri pœnã exoluere eo quod præſumpſerit talẽ cauſam aſſumere: poſt tormẽta verò & cõfiſcationem ſubſtantiæ in exilium & redigendũ & relegandum. ¶ Ad hoc iubemus c prouinciarũ iudices & officia eorũ, ſi quãdo de ciuitate ad ciuitatem d veniunt, neque angariis neque deſcriptionibus aut aliis expenſis collatores grauare, ſed ex deputatis ſibi de fiſco annonis expenſas facere. Super hoc ſancimus c prouinciarũ iudices omnib. modis poſt depoſitionem cinguli quinquaginta dies in prouinciis commorari & cõuentiones aliquas contra ſe mouentibus reſpondere. ¶ Si verò contigerit aliquẽ ex eis ante completos l. dies deſerere prouinciam: iubemus omnes ab eo damnum aliquod paſſos, ſimul ingredi apud ſanctiſſimũ metropoleos epiſcopũ eiuſdem prouinciæ: & ſub geſtis monumẽtorũ vnũquemque tãgentem ſancta euangelia, palã facere illata diſpendia f: & ex illius ſubſtantia contra quem talia facta ſunt monumẽta, omne dãnũ læſi reſtitui prouincia & periculo per tempus præfectorũ eiuſdem prouinciæ ſcientibus: quia ſi hoc complere neglexerint, ipſi de propriis facultatibus omnia damna læſis reſtituere compellentur g. ¶ Si quis autem ex iudicibus prouinciarum aut euocetur ad aliã adminiſtrationẽ, aut opus ad aliã prouinciã ei credatur: iubemus eũ legitimo procuratore conſtituto conuentiones pro damnis proponentibus reſpondere. quod niſi fecerit, ſancimus monumenta apud ſanctiſſimum epiſcopum (ſicut ſuperiùs dictum eſt) agi, & pro damnis illatis eis iurantibus ſecundum geſtorum virtutem omne damnum reddi prouidentia ſimiliter & periculo per tempus præfectorum vniuſcuiuſque prouinciæ tractatorum. Omnes autem pecuniarias pœna quæ præſenti lege cõtinentur, à comite per tempus priuatarum rerum exigi eos qui præſentem legem non ſeruant, & noſtro fiſco vindicari h ſancimus: qui niſi eas vindicauerit, ipſe cum adminiſtrante fibi ſcola ex propria falcultate huiuſmodi quantitatem ſoluere cogatur. Quæ igitur per præſentem legem noſtram ſalutarem in perpetuum valituram pro vtilitate & ſtatu noſtrorum collatorum diſpoſuimus, tua gloria inuiolata, & immota per omnia ſeruare feſtinet, & ad omnium notitiam peruenire faciat: edictis quidem in hac regia ciuitate ſolẽniter propoſitis: præceptis autem ad clariſſimos prouinciarum iudices directis, vt per eos omnibus collatoribus manifeſta fiant. †

† D. Id. Iu. Dn. Iuſti. P. Augu Baſil. V. C. Coſſ.

DE SANCTISSIMIS EPISCOPIS

& Deo amabilibus & reuerendiſſimis i clericis & monachis k.

TITVLVS XV.

NOVELLA CXXIII.

¶ *Epiſcopi debent eligi forma hic tradita: & ſi hi ad quos electio ſpectat, eligere negligãt per ſex menſes: electio deuoluitur ad ſuperiorẽ: & ſi electus fuerit poſt electionem de crimine accuſatus, ordinatio differri debet: donec de crimine iudicetur. & epiſcopus non per pecuniam, ſed meritis eligi debet: pro conſuetudine tamen debet dare pecuniam à iure ſtatutam. Item ordinatus in epiſcopum, à ſeruili & à ſcriptitia liberatur fortuna, & à patria poteſtate. Bart.*

¶ Imp. Iuſtin. A. Petro glorioſi. magiſtro † ſacrorũ noſtrorũ officiorũ. † præfe. P.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dispensatione.

DE gubernatione & prius. Dispositione. Primas. vt ff. de nō alie. coll. j. & ff. de eccl. ti. co. ix & ff. de ec. re immo. alie. co. iiij. Accur.

b ¶ *Constitutionibus.*] vt ff. quō. oport. epīsc. & ff. de mo. co. j. & ff. vt cle. apud quos oport. Accur.

c ¶ *Primates.*] f. ecclesiasticos vt archipresbyteros & archidiaconos qui primates ecclesiastici dicunt, vt ff. e. §. sanctimus autē reuerēdissimos. non loquitur de laicis: q̄ illi non debent eligere, sed facta electiōe debēt̄ sentire: vt in decr. l. xij. dist. c. docēdus. & hinij. dist. c. nullus. & c. non est.

d ¶ *Proposītis.*] non tactis. sic ff. eo. §. nulli.

e ¶ *Dicenter.*] dicti primates. Accur.

f ¶ *Decretis.*] in quibus eligunt illos tres.

g ¶ *Eos.*] electores futuros. Accur.

h ¶ *Concubinam.*] sic est in quolibet clerico: vt j. e. §. clericos autem. & facit ff. quō opor. epīsc. §. hoc & Deo. & §. sanctim⁹.

i ¶ *Cognoscunt.*] quē electuri sunt in episcopum vt pro. innuitur. Azo. & sic ieprē mutat materiā.

K ¶ *Coniunctam.*] olim.

l ¶ *Constitutionibus.*] i. scenicam: vt in nouellis eod. tit.

m ¶ *Nunc esse.*] f. futurum electum.

n ¶ *Eum.*] electum.

o ¶ *Hoc.*] ff. de electorū̄ de eligendo incipit.

p ¶ *Decretis.*] q̄si per se eligunt dicti electores.

q ¶ *Ex trium.*] sic contrue vt ex electiōe triū̄ &c. Et sic not. q̄ xxxv. annos debet habere episcopus sicut & ꝓsbyter vt j. e. §. presbyterum. Item no. q̄ tres debent eligere: sufficit tū duos cōsentire: vt C. de. l. nominationū̄. & ideo tres & nō quatuor vel duo: q̄a naturaliter homines discordāt: & i illis casib. posset esse q̄ nō inueniret̄ pars maior: vet̄. ff. ar. l. ut̄ si vnus. §. principaliter.

r ¶ *Ordinetur.*] puta archiepiscopus.

s ¶ *Ordinantis.*] nā deponeret̄, si talis nō esset.

t ¶ *Retineat.*] olim ecōtra tres retinebat & quartam curiæ dabat: vt ff. quomodo opor. epīsc. §. neq; ex offitio. & j. e. §. sed hoc qui dem. Accur.

v ¶ *Cum aliis.*] licet olim laicus non eligeretur: vt supra quomodo oport. epīsc. §. igitur.

x ¶ *Ordinetur.*] sed hodie hoc correctum est i iure canonum. nā nō est eligendus in episcopum nisi fuerit ante diaconus aut presbyter aut in subdiaconatu ordinatus. ff. de. l. nomi. & ideo tres & nō quatuor vel duo: q̄a naturaliter homines discordāt: & i illis casib. posset esse q̄ nō inueniret̄ pars maior: vet̄. ff. ar. l. ut̄ si vnus. §. principaliter.

†quę hic dē sunt, ex Halo. editione sumus.

†No. in hoc §. qualis debet esse episcopus & quæ sāctitatis quod vtinā hodie bene seruaretur.

†Facit ad hunc §. c. officij cui. cum glo. j. in vet. sed quare nō potuit. extra de ele. &c. quamuis. eō glo. ſi. circa finem extra de æta. & qualit. vbi dicitur ignominiosum esse episcopo si cum alio to cere deber, quærat ab alio edoceri.

post ordinationem ab aliis doceri non debet. ¶ Si verò (vt euenit in quibusdam locis) non inueniantur tres personæ ad talem electionem opportune. liceat decreta facientibus in duabus & in vna z persona decretū facere: eos tamen oēs iam dictas à nobis habentes testationes. Si verò qui debēt episcopū eligere, citiùs ipsa decreta intra sex menses non faciant tunc periculo propriæ animæ ille quem cō petit a ordinare episcopum, ordinet, omnibus aliis, quæ diximus, obseruandis. ¶ Si quis autē citra memoratam obseruationē episcopus ordinetur b iubemus hūc omnibus modis episcopatu depelli. Sed etiam illum qui præter hoc præsumpserit ordinare: segregari vno anno à sacro ministerio, & omnem eius substantiam quæ quo libet tēpore, aut domo in eius domin⁹ deducta est: propter culpam quā fecit dominio ecclesiæ cuius episcopus est, vindicari. ¶ Si quis autē electū ad ordinationē episcopatus accusauerit in qualibet causa quæ possit secundum leges aut canones eius impedire ordinationem: differatur huiusmodi ordinatio: & prius contra eum proposità causam, sine præsente accusatore & ab eo proposita causam exequente, siue etiam deficiēte c per tres menses † suam accusationem implere: diligenter examinari ab illo à quo futurus erat episcopus ordinari: & si quidē obnoxiū eum accusator inuenerit, prohibeatūr ordinatio. Si verò obnoxius nō ostendatur, ordinatio quidē nō impediatur: accusator autē, siue non probauerit, siue etiā fugit propositā à se accusationem: à prouincia in qua habitat, abiiciatur. Si quis aūt ante examinationē d accusatū ordinauerit, ordinatus quidem à sacerdotio repellatur: qui verò talē ordinare festinauerit, super ùs dictæ e subiacet pœnæ tam annali prohibitione sacri ministerij quàm etiam, vt omnes eius tes ecclesiæ vindicentur. ¶ Præ omnibus illud seruari sancimus, vt nullus per fūffragiū auri aut aliarum f rerum, episcopus ordinetur. Si quid autem tale committatur: ipū semetipsos & dātes & accipientes, & mediatores eorum secundū sacras scripturas & sanctas regulas dānationi subiiciunt, & propterea qui dat, & qui accipit, & mediator eius factus, sacerdotij aut clerici honore remoueatur: quod autē pro hac causa datū est, ecclesiæ illi vindicetur cuius voluit sacerdotiū comparare. ¶ Si verò laic⁹ fortè pro hac causa aliquid accipiat: aut mediator rerū factus est: datas res in duplū eū exigi iubemus ecclesiæ vindicandas. Non solùm autē, quæ secūdū hunc modū dantur, vindicari præcipimus, sed ēt omnē cautionē ꝓ hoc quolibet modo expositā, & pignorū vel fideiussorū g dationem, vel oblationē, & omnem quālibet aliam cautionē vacare sancimus. Et qui super hoc promissionē accepit, non solū professionē † reddat: sed etiā aliud tantū, quantū professio continet

fidium diaconus: vt in decre. di. xl. c. vl. sed postulari pōt: vt dist. lxj. ofius. Sed hodie subdiaconus sine postulatione ipso iure eligitur: vt extra de tēp. or. c. à multis. Accur.

y ¶ *Qui enim.*] ridiculū est eos velle docere qui nōdū discere didicerūt, vt ait Tullius. & hic. & ad hoc ff. de eden. l. si qs ex. §. prohibet. & C. de epi. & cle. l. cū clericis. §. ipse verò. & ff. quę ff di. ibi, eūnāq;, &c. & ff. adle. Iu. ff adul. l. vx. §. iudex.

z ¶ *Vna.*] vnus ergo pro omnibus eligit: vt ff. q. cuiusque vni. l. itē. §. j. & ff. de quæst. §. j. & arg. C. cōmunia deleg. l. si duobus. & arg. ff. de iud. l. nō nunquam. Accur.

a ¶ *Compe.*] i. is cui cō gruit. est autē is qui præest ep̄o archiepiscop⁹ vel similis: sed hodie vsq; ad tres mēses, extra de ele c. cum nobis olim.

b ¶ *Ordinetur.*] puta qa per suffragiū est electus: vt j. §. præ omnibus.

c ¶ *Si quis autē deficiente.*] i. differente vsque ad tres mēses. nam interim nulla facienda est examinatio, cū accusator desistit: vt in nouel. eo. tit. & facit ad §. istū. ff. quo modo opor. epi. §. si qs aūt. & §. si tamen. & §. si verò.

d ¶ *Examinationem.*] i. accusationis quæ inferatur episcopo eligendo.

e ¶ *Superius dictæ.*] vt ff. eo. si quis autē. circa fi.

f ¶ *Aut aliarum.*] dati siue ab ordinato siue ab alio. ar. ff. de cal. l. generaliter. & fa. C. e. l. si quē. & ff. quo. opor. epīsc. §. sed neq;. & §. hāc. Sed quid si ignorauerit elect⁹? Rñ. debet cū scit renuntiare in manu consecratis. & tūcipse eū pōt reeligere. vt j. q. v. e. præsentium.

g ¶ *Vel fideiussorum.*] Not. per delictū dedisse & promisisse: vt hic, & ff. quomodo opo. epi. §. sed neque. & §. & hanc. & C. & dare in de ad leg. Fal. l. fin. Accur.

Promittere, & dare in delictis æquiualent.

a ¶ *Sed oblatio.*] q̄ si ita dixit palam: offero vt eligar in episcopum: licitū est ei secundum Ioan. vt ff. de pol. l. i. §. nō semper & ff. de offic. prætor. l. Barbarius.

b ¶ *Pro consuetudinibus.*] ff. quia hic é cōiue tudo & bona vt i aliquo seruetur, vt subsicit. sec⁹ si esset mala. nā nō ideo præstarentur. quod esset consuetudo: vt ff. ne nulli iudic. in prima. col. ibi, male est, &c. quæ est cōtra. Accur.

a Concor. c. fi. de consue. extra.

c ¶ *Romæ.*] i. papam Romanum: vt in nouel. e. ti. & iste verè d⁹ Romanis, sed nō⁹ secundum formam huius tit.

d ¶ *Theopoleos.*] i. Antiochiæ.

e ¶ *Pro inthronisticis.*] i. pro cathedratico: vt in nouellis, eod. tit.

f ¶ *Permittimus.*] sic aliàs pro vili causa. non ſstantur ſportulæ: vt ff. de iud. §. ne autem. in fi.

§ ¶ *Presbyter.*] qui archipresbyter dicitur, ab archos quod é princeps quasi mator inter alios presbyteros.

h ¶ *Dantis.*] aliàs donantis. Accur.

i ¶ *Citra prædictum.*] q̄d quindecim annis steterit in mōalterio: vt dixi. ff. e. §. sed neq;. & §. curialē. Accur.

K ¶ *Dispōsumus.*] vt ff. de eccl. tit. §. interdiximus.

l ¶ *Suæ.*] vt ff. const. quæ de dign. §. illud. coll. vj.

m ¶ *Presbyteros.*] vel presbyteris.

n ¶ *Diaconos.*] vel diaconis. Accur.

o ¶ *Subdiaconos.*] vel subdiaconis. Accur.

p ¶ *Cognationis.*] vel agnationis: cū hodie non fit differētia, vt ff. de hęr. ab īteſt. §. ex his. hac co.

q ¶ *Permittimus.*] aliud in milite seculari: q̄ nullo modo admittitur: vt ff. de excuſ. tut. §. idem & in milite. Sed nunq̄d potest esse testamētarius vel datiuus? Resp. non, vt hic à contrario. arg. ff. de off. eius cui mand. est iur. l. j. §. j. Accur.

r ¶ *Hoc fecerit.*] i. fidelarat hoc intra quatuor menses, &c. ergo si non fecerit prætiudicat sibi in aliis secundū Petrū. & est pro eo. ff. de hæred. & fālc. §. non autem. & ff. de off. eius cui mād. est iur. j. secūdū Io. & Pyr. contra. dicit enim in aliis sibi non prætudicare. C. de excu. tu. l. volūtaria. & C. dīis q ſpōtē pub. mu. ſub. l. ij. lib. x. & q̄ hic

† concor. cū hoc tex. in c. qm̄ frequenter. §. si vero aliter. in gl. super ver. canonibus ante ſi. vers. ſed in episcopatu dantur ac cusatori iij. menses. extra vt li. non conteſt.

tinet exigatur, quod debet ecclesiæ dari. ¶ Si quis autem episcoporum siue ante suam ordinationem siue post ordinationem voluerit proprias res, aut partem earum ecclesiæ offerre cuius sacerdotium accepit, nō prohibemus, & omni condemnatione, & pœna præsentis legis liberum eum esse sancim⁹: sed etiam omni laude dignum iudicamus: quoniam hoc non est emptio, sed oblatio a. Pro consuetudinibus b autem illa sola per mittimus præberi abordinatis episcopis, quæ subsequenter præsenti legi inserta sunt. Iubemus igitur beatissimos archiepiscopos & patriarchas, hoc est senioris Romæ c & Constantinopoleos & Alexandriæ & Theopoleos d & Heroſolymorum, ſi quidem consuetudo habet episcopis & clericis in eorū ordinatione non minus quam xx. auri libras dari ipsa solummodo præberi, quæ consuetudo recognoscit: plus autem ab hac quantitate nihil supra xx. auri libras præberi. metropolitas autem à propria synodo, aut à beatissimis patriarchis ordinatos, & alios omnes episcopos qui aut à patriarchis aut à metropolitis ordinantur, dare pro inthronisticis quidem solidos centum: notariis autem ordinantis & aliis ministrantibus ei & solenniter accipientibus solidos ccc. Si verò ecclesiæ reditus minus quidem quam xxx. auri libras per annum reddant, nō minus autem x. dari pro inthronisticis solidosce. Si verò minus quidē quam x. non minus autem v. auri libras ecclesiæ reditus esse contigerit pro inthronisticis quidem dari solidos quinquaginta: omnibus autem aliis ex consuetudine percipientibus solidos cc. Si autē minus quā quinque non minus autem duas auri libras ecclesię reditus habeat, pro inthronisticis e solidos x. & viij. omnibus autem aliis ex consuetudine percipientibus solidos xxiiij. Si autem minus tres, non autem minus quam duas auri libras quantitas redituum ecclesiæ comperiatur, dare pro inthroniſt⁹is quidem solidos xij. pro omni verò alia consuetudine solidos vj. episcopum enim ecclesiæ minus duas auri libras reditus habentem, neque pro inthronisticis neque pro alia qualibet consuetudine dare aliquid permittimus f.

¶ Hęc autem quæ præberi dispōſumus primus presbyter g ordinātis episcopi & archidiaconus suſcipientes, ex consuetudine percipientibus diuidant hæc. Igitur iubemus hæc omnibus modis obſeruari: vt non ex talibus occasionib⁹ eccl'siæ debitis prægrauētur, & sacerdotia vænalia fiant. Si quis autem vltra quantitatem à nobis definitam pro intronisticis aut consuetudinibus quolibet modo præsumat accipere. iubem⁹ quicquid plus acceperit, triplum ex rebus eius vindicari ecclesiæ dantis h †.

¶ Sed hæc quidem pro episcoporum ordinatione dicta sint. Post ordinationē verò seruili & adscriptitia fortuna episcopos liberos esse præcipimus nisi curialis, aut officialis citra prædictam i obseruationem ordinentur. tales enim episcopatu remotos, aut officio restitui iubemus, vt non ex tali fortuna sacerdotio fiat iniuria. Illos autem qui ante hanc nostram legem ex curiali fortuna inueniuntur episcopi ordinati, huiusmodi quidē fortuna liberos esse: legitimam verò partem ex propriis rebus curiæ & fisco dare: sic tamen, vt nullam imminutionem ecclesiastica iura sustineant in rebus, quas in episcopatu acquisitas, ecclesiæ eorum competente dispōsumus k. Si verò contigerit ordinatum episcopū sub proprij parentis potestate esse: ex ipsa ordinatione suæ l potestatis sit.

¶ *Episcopis & monachis tutelæ & curæ officium interdicitur, presbyteris autem & aliis clericis permittimus in aliquibus casibus regulariter autem personis ecclesiasticis secularia negotia interdicuntur. fallit in certis casibus à iure permissis. Bar.*

¶ Deo autem amabiles episcopos & monachos, ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuscunque personæ fieri permittimus: presbyteros m autem & diaconos n & subdiaconos o iure & lege cognationis p tutelam aut curam suscipere hæreditatis permittimus proprio & solo gradu cognationis ad tutelam & curam vocatis, huiusmodi suscipere administrationem permittimus q: si tamen intra quatuor menses, ex quo vocati sunt apud competentem iudicem scripto declarēt talem administrationem propria voluntate suscepisse. & si quis eorū forsan hoc fecerit r. nullum ex hoc in alia tutela aut cura præiudicium patiatur. alium autē s fieri susceptorem aut exactorem fiscalium functionum aut conductorem publicarum t aut alienarum professionum, aut curatorem domus v, aut procuratorem litis x, aut fideiussorem pro talibus causis y: episcopum aut œconomū, aut aliū clericū cuiuslibet grad⁹, aut monachū z proprio nomine aut ecclesiæ aut monasterij sub ire non sinimus †: vt non per hanc occasionem & sanctis domib⁹ dānū fiat, & sacra ministeria impediantur.

¶ Si autem † ecclesiis aut monasteriis possessiones quę dam adiacentes a inueniantur: & voluerint dispensatores ipsarum venerabilium domorum in conductionem aut empytheusin has accipere: tūc omnibus clericis, & monachis ꝓ his causis in ipso instrumēro sub gestis mo numētorū consentientibus, & manifestātibus pro vtilitate

dicit, & si quis hæc fecerit, &c. exponunt. i. si ea tutelā susceperit solenniter: nec enim aliter susciepere debet: nullā circa aliam, &c. hoc autem priuilegiū clerici habēt q. stāt vt clerici: non aliàs: vt C. de episcopis & clericis. l. generaliter. sed qd de electore & cātore & aliis clericis q. nō prohibētur? Rñ. secundū Io. vocari possunt ꝑmuni jure secundū leges. Accurs. ¶ *Alium autem.*] q. d. clericū: vt subsicit j. ibi episcopum. aut. Accur.

Clericus qñ debet gaude repriuilegio clericali.

† Facit ad hunc tex. ru. de ser. non ordi. per totū tit. extra.

t ¶ *Publicarum.*] f. vectigalium. Accur.

u ¶ *Domus.*] f. nostræ primatæ.

x ¶ *Litis.*] etiam cuiuslibet.

y ¶ *Causis.*] f. prædictis publicis & aliis. & dic exēplū vt in publicis salinis aut argēri fodinis vel similibus: nā hæc publica sunt: vt ff. de verbo rū signi. l. inter. & ff. ꝺ pu. l. sed hi. ſ prin. & ff. ꝺ verbo. sig. l. inter. sed œconom⁹ videtur admittendus ad fideiusſionē: vt C. de episcopis & clericis. l. cū clericis. §. memorati. q̄ est p̄ra. & extra de fide iu. c. pen. & ff. col. nec in ſpecialibus casib⁹ loquitur. vt hic innuit ibi, pra libus causi, &c. l. ē vide tur quod possit esse procurator litis sicut é œconomus. vt j. eo. §. ſportularum. in fi. qux est contra. col. hoc ſpeciale his casibus. vt dixi. No. ergo clericum ab huiusmodi actibus prohiberi. idem de milite: vt C. de procurator. l. militē. idē de curiali: vt C. de loca. l. curialis. idem de tutore: vt C. ne tur vel cur. lj.

z ¶ *Monachum.*] monachū dico: q̄ plus é etiā ecclesiæ vel monasterij.

a ¶ *Quædam adiacentes.*] i. confines: vt in nouellis eo. tit.

† Not. quod appellatione clericorum omnes superiores continentur & concor. in c. clericos. in glo. vrica post me. ibi, appellatione enim clerico rum extrade offi. viea.

† Facit ad hunc tex. c. vnicum cum glo. ſ. j. circa me. ibi, item potest esse laicus, extra de ſyndi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Facere adinuicem.*] vt ℨ. de non alie. §. hoc verò iubemus.col. ii. ſub fi. & ℨ. vt de cæ. non fi. §. illud. col. v.

b ¶ *Conducere.*] repete damus licentiam.

c ¶ *Perſonis.*] i. œconomis & cęt cognatis: vt ℨ. de alien. & emph. §. œconomis. & de hac l. hic dicit. Vel dic qđ de hæreticis hic dicit quib' nõ potest dari ab eccleſia: vt ℨ. de eccl. t. §. iubemus. & ſic de iſta facit mentionem.

d ¶ *Probauerit.*] i. impoſuerit vel ſtatuerit. Alioe. Arg. C. de mo. m. ul. l. fin.

e ¶ *Teloniorum.*] quidã habent teloniorũ & quidã teloniorũ. & expõit Al. i. menſurarum publico loco poſitarũ: tu dic teloniorũ, i. vectigaliũ. & erit ſenſus eius literę: quia credẽtes eis prædictis clericis, qui conduxerũt vectigal. q. d. locãdo eis, vel credentes conductioni cuiusl. bet publici aut perceptioni publicarũ collationũ aut exactionũ, aut ſolicitudinẽ dom', ſ. noſtræ priuatæ: vt dixi ℨ. §. aliud. aut ſuſcipiẽtes eos fideiuſſores &c. nullã actionẽ, &c.

f ¶ *Perſonis crediderit.*] ne fiſcus damnum patiatur: vt arg. ℨ. vt nulli iudi. §. & hoc verò iubemus. hac colla.

g ¶ *Compelluntur.*] vt ſunt publici adminiſtratores, ad quos pertinet facere tales locationes.

h ¶ *Exhibendo teſtimonio.*] vt C. e. tit. l. nec honore. Alij autem compelluntur venire ſi ſunt de eadẽ prouincia. aliàs nõ niſi in cauſa criminali: vt ℨ. de teſti. §. quoniam. in ſi.

i ¶ *Propoſitis.*] ſed nõ tacitis a ſecũdũ Ioan. ſic & in iudice. C. de iud. l. tã nõ nouã. Itẽ ex eo q̃ dicit dicant quę nouerint, not. duo. Primũ: quia teſtis veritatẽ debet dicere: nõ autẽ quod credat tãtum vt ℨ. de hær. & fal. §. ſi verò abſunt. & C. de teſtibus. l. teſtiũ ſecus in iuramẽto calũniæ: vt C. de iuramẽto calum. l. ſecũdo. §. qđ obſeruari. Secundum nota ex eo q̃ indefinite dicit q̃ pro vtraque parte debeãt teſtimoniũ ferre: ſicut & alibi dr̃ quod veritatem non debet ſupprimere: vt C. e. l. presbyteri. & ℨ. de teſti. §. ſi verò ignorãti fi. §. & hæc ꝺ̃a in pecuniariis. Itẽ adinuicẽ ſpẽtiat inquirere veritatẽ: vt C. đ eden. l. ij. hic tñ ſi iuramento dixerit ſe nihil ſcire, auditur: vt ar. ff. de re iud. l. ſi vci. Ac.

k ¶ *Tale.*] quod epiſcopus veniat corã iudice ad dicẽdum teſtimoniũ.

litate venerabilium domorũ hoc fieri talem conductionem, & emphyteuſin procedere ſinimus: ſed etiã ipſis ſanctiſſimis eccleſiis & aliis venerabilibus domibus damus licentiam conductiones & emphyteuſes facere adinuicem [a], & clericis ſimiliter propriarum eccleſiarum poſſeſſiones conducere [b] & gubernare, cum voluntate tamen epiſcopi & œconomi permittim[c], exceptis perſonis [c], quas per aliã legem hoc facere prohibuimus. Si quis autem contra ea, quæ dicta ſunt, aliquid fecerit: ſiquidem epiſcopus fuerit, omnes eius res ex qualibet cauſa vel perſona, ſiue ante epiſcopatum, ſiue poſt hoc fuerint ad eũ venientes eccleſiæ vindicari ſancimus.

¶ Si autem œconomi, aut alij clerici fuerint hoc delinquentes: pecuniariam eos pœnam, qualem epiſcopus eorum probauerit [d] exigi, eccleſiæ vindicãdã: cùm etiam cõductionem teloniorũ [e] aut cuiusli bet poſſeſſionis, aut publicarũ collationum perceptionem aut exactionem, aut ſolicitudinẽ domus eis credentes, aut fideiuſſores eos pro memoratis cauſis ſuſcipientes: nullam contra eccleſiam, aut monaſterium, aut res eius, aut gubernantiũ, aut contra illas perſonas, quibus crediderint, aut contra facultates, aut fideiuſſores eorum habeant actionem. Illi verò qui publicarum collationum aut tributorum ſuſceptionem aut conductionem aut exactionem memoratis perſonis crediderint [f]: aut fideiuſſores eos acceperint: ſi quod publico damnum contingat, hoc ex propria facultate reſtituere compelluntur [g].

¶ *Nulli licet epiſcopos coram ſe ad teſtimonium compellere: ſed ad eos mittere debet vt propoſitis euangeliis dicant: & a iudice in iu dicium venire cogendi non ſunt. Bar.*

¶ Nulli verò iudicum licebit Deo amabiles epiſcopos cogere ad iudicium venire pro exhibẽdo teſtimonio [h]: ſed iudex mittat ad eos quoſdam ex perſonis miniſtrantiũ ſibi. vt propoſitis [i] ſanctis euangeliis, ſecundum quod deber, ſacerdotes dicant, quæ nouerint.

Sed neque pro qualibet pecuniaria cauſa vel criminali epiſcopum ad iudicem ciuilem aut militarem inuitum producere aut exhibere citra imperialem iuſſionem permittimus: ſed iudicem qui talek aliquid ſiue ex ſcripto, ſiue ex non ſcripto præſumpſerit imperare: poſt cinguli priuationem, viginti librarum auri pœnam exoluere iubemus eccleſiæ cuius epiſcopus produci, aut exhibere iuſſus eſt: executorem ſimiliter poſt cinguli priuationem & verberibus ſubdendum, & in exilium deportandum.

¶ *Epiſcopi in ſuis eccleſiis debent reſidentiam facere, & eas non relinquere ſine ſuperioris literis, vel ſine principis iuſsione: & tunc nõ amplius vno anno. Item patriarchę & archiepiſcopi debent omnes ſub ſe conſtitutos omni anno ad ſe conuocare, & exponere quæ agenda ſunt. Item epiſcopi vel clerici ad tabulas ludere, vel ludi participes vel ſpectatores fieri prohibentur. Nec cogendus eſt epiſcopus clericum ſuum ab eccleſia dimittere, & alij tradere. Bart.*

¶ Interdicimus autem Deo amabilibus epiſcopis proprias relinquere eccleſias, & ad alias regiones venire. Si verò neceſſitas faciendi hoc contigerit: non aliter niſi cum literis [l] beatiſſimorũ patriarchæ, aut metropolitæ aut per imperialem videlicet iuſſionem hoc faciant: ita tamen vt nec illis epiſcopis qui ſub beatiſſimo archiepiſcopo Conſtantinopoleos & patriarcha fuerint liceat citra permiſſionem eius aut noſtræ iuſsionis ad regiam ciuitatẽ venire. Si verò [m] etiam ſecundum hunc modum epiſcopus cuiuſcunque loci profectus fuerit: non amplius vno anno ſuam relinquat eccleſiam. Epiſcopos autem in regiam ciuitatem (ſicut dictum eſt) venientes cuiuſlib t fuerint diœceſis, præ omnibus ire ad beatiſsimum archiepiſcopum Conſtantinopoleos & ad patriarcham & ita per eum ad noſtram introire tranquillitatem. Citra autem hanc noſtram diſpoſitionem aut proficiſcentibus, aut vltra definitum [n] vnius anni tempus extra ſuam eccleſiã facientibus moram, primum quidem non miniſtrari ab œconomis propriæ eccleſię expenſas: dein de admonere eos per literas ſacerdotum ſub quibus aguntur, vt reuertantur ad ſuas eccleſias: differentes aũt reuerti, ſecũdum ſanctas reuocari regulas, & niſi intra definitum à ſacris canonibus tẽpus reuertantur ad ſuas eccleſias, ipſos quidem ab epiſcopatu expelli: alios autẽ pro eis meliores ordinari ſecundũ præſentis legis virtutem, hoc ipſo & ſuper clericis valituro, cuiuſcunque ordinis fuerint aut miniſterij.

¶ Vt autem omnis eccleſiaſticus ſtatus & ſacræ regulæ diligenter cuſtodiantur: iubemus vnumquenque beatum archiepiſcopum & patriarcham & metropolitam ſanctiſsimos epiſcopos ſub ſe conſtitutos in eadem prouincia ſemel aut ſecundo per ſingulos annos ad ſe conuocare, & omnes cauſas ſubtiliter examinare, quas epiſcopi, aut clerici, aut monachi adinuicem habeãt: eaſque diſponere, & ſuper hoc, quicquid extra regulas à quacũque perſona delinquitur emendare.

¶ Interdicimus autẽ ſanctiſſimis epiſcopis, presbyteris, diaconib. & ſubdiaconibus, lectoribus, & omnibus aliis cuiuslibet venerandi collegij aut ſchematis [o] conſtitutis, ad tabulas ludere, aut aliis ludentib. participes aut in ſpectatores fieri, aut ad qđlibet ſpectaculorũ ſpectandi gratia venire. Si quis autẽ ex his hoc deliquerit iubemo hunc in trib. annis à venerabili miniſterio prohiberi, & in monaſterijũ redigi. Si autẽ in medio tempore oſtẽderit dignã ſui vitij pœnitẽtiã, liceat & ſacerdoti ſub quo conſtitutus eſt, minuere tẽpus: & hũc rurſus proprio reddere miniſterio, ſciẽtibus quoque ſanctiſsimis epiſcopis debẽtib. hoc vindicare: quia ſi tale aliquid agnoſcentes non vindicauerint, ipſi rationẽ Deo pro tali cauſa ſoluent

l ¶ *Cum literis.*] hic C. de epiſ. & cle. l. ſi qua p calumniã. & ℨ. vt differ. iudic. in prin. colum. ix. Accur.

m ¶ *Si verò.*] hęc quę dicitur hic. & ℨ. proxi. §. ſunt. ℨ quomo. oportet. §. illud. & §. nõ aliter. col la. j. & ℨ. vt nul. fabricet ora. do. §. illud. colla. v. n

n ¶ *Definitum.*] ſ. xxx. dierum in vnaquaq; dilatione. arg. ℨ. de li. §. omnem autem. Accur.

o ¶ *Aut ſchematis.*] i. ordinis. ſchema enim pro ordine pleruncque ponitur: ℨ. vt eũ. de ap. co. ſi verò liberi. & facit adhũc §. C. eo. l. placet. & l. decernimus. Quid de ſchachis? Reſpo. poſſunt, cum non fortunæ virib', ſed naturali ingenio cõſiſtat ille ludus. Num quid gratis ad tabulas poteſt? Reſpond. non: cũ et iam ſpectacula hic ꝓhibeat:

Schac horũ ludus nõ eſt clericis prohibitus.

† Concor. c. bonæ memoriæ. cũ gl. ſuper ver. ex gratia extra de poſtu. præla.

a ¶ [*Monſtretur.*] Not. ſi ne cauſa tranſactionẽ nõ fieri. vt ff. de tranſact. l. cũ hi. §. ſi prætor. & de pœ. l. reſpic. endum.

b ¶ *Communione.*] eſt ergo excõmunicatio a corpore Chriſti: vt hic. Itẽ eſt alia. t. ab ingreſſu eccleſiæ, vt ſupra de iterdicol. hæret. in fin. & C. de ſum. trinit. l. j. in fi.

c ¶ *Sacerdote.*] id eſt, archiepiſcopo.

d ¶ *Suſtineat.*] ff. quod quiſque iur. l. j. in princ.

e ¶ *Conſtituto.*] & p centũ miliaria remoto: vt C. đ epiſcopis & cleri. l. quicunque.

f ¶ *Minorem xxxv. ann.*] tantũ etiã tempus debet habere epiſcop' vt ℨ. e. hoc quoque ꝺ̃cretis.

g ¶ *Amor Dei xl.*] lex C. dicebãt de l. an. quæ corrigitur: vt C. e. l. nullã & eodem modo corrigitur alia quæ dicit de l. ann. ſupra qũo opor. epiſc. §. quanta igitur.

h ¶ *Differatur.*] ſed non differtur executio ſententiæ præſ. præto. ſupplicatione facta: vt ℨ. de ſpõſ. Iar. §. aliud. quæ eſt ℨ.

i ¶ *Sanctiſſimus.*] vt ſupra eod. §. ſi quis autem.

k ¶ *Accipere.*] arg. quod ſacerdos nõ poteſt dare pœnitentiã permittere retineri concubinam: ſed arg. ctra. ff. de leg. iij. l. ſi gs. in prin. teſtamẽti. §. j.

Apoſtata officio curiæ traditur.

l ¶ *Tradatur.*] quòd dicitur clericũ apoſtatem officio curiæ dari: vt hic, & ℨ. qũo oport. epiſco. §. ſemel. & a ſacerdotio cadi vt hic, & ℨ. đ nup. §. ſed & ſi gs. & ℨ. qũo oportet epi. §. neque. ſic etiã de mõachis: vt ℨ. đ monachis. §. ſi verò relinquẽs.

m ¶ *Permittimus.*] ſed olim fiebat cũ diſtinctione: vt C. de epiſcopis & cleric. l. offi. iales.

De ætate ſtoramordinandorum. vide ea. cum incõctis. extra de elect.

n ¶ *Monaſticam.*] non tamẽ erat monach' aliàs propriã ſubſtantiam haberedicinõ poſſet: vt ℨ. đ monach. §. illud. ꝺ̃ j. dicitur. Sed quomodo hoc cũ j. dicat, idem eſt in aliis monachis? Reſpõ. nõ ponitur reſpectiuè. ſic ℨ vt đ đfũ. ſeu fu. §. j co. v. Quare ergo vxorẽ ducere prohibetur? Rñ. quia habitũ habuit: & quia ſatis eſt clericari curialẽ.

o ¶ *Parte.*] i. dodrãte ſecundũ Al. vt ſu prãe §. curialẽ. Vel dic verius đ ea đ qua dicitur C. e. l. officiales. prima verior eſt. p

¶ *Curiali.*] imo videt quod in monaſteriũ mittatur: vt ſ. e. §. ſimonachus. quę eſt ctra. Sol. ſi ſemel fugiat, mittit in monaſteriũ: ſi ſecundo datur iudici: hic & vtibi dicit. Sed quomodo daſ curiæ cum ex delicto non præmium: ſed pœnã debeat

uent. Nullum autem† epiſcopum inuitum cogi quemlibet clericũ ſub ſe conſtitutum de proprio elo ro dimittere, & alij dare.

¶ *Epiſcopi & preſbyteri ſine iuſta cauſa aliquem excommunicare non debent. alias ſi fit, abſolutio à ſuperiore dari debet. Item epiſcopis non licet propriis manibus aliquem percutere. Item epiſcopus ab epiſcopatu repulſus, ad ipſum redire non poteſt. Bart.*

¶ Omnibus autem epiſcopis, & preſbyteris interdicimus ſegregare aliquem à ſacra communione ante quam cauſa mõſtretur [a] propter quam ſanctæ regulę hoc fieri iubent. Si quis autem præter hoc à ſancta communione [b] quẽquam ſegregauerit, ille quidem qui iniuſtè à communione ſegregatus eſt, ſolutus excommunicatione à maiore ſacerdote [c], ſanctam mereatur communionem. Qui verò aliquem à ſancta cõmunione ſegregare præſumpſerit, modis omnibus à ſacerdote ſub quo conſtitutus eſt ſeparabitur à communione quanto tempore ille perſpexerit: vt quod iniuſtè fecit, iuſtè ſuſtineat [d]. Sed neque propriis manibus liceat epiſcopum aliquem percutere: hoc enim extraneũ ſacerdoti eſt. ¶ Si quis autem epiſcop' ſecundum eccleſiaſticas regulas ſacerdotio pulſus præſumpſerit ingredi ciuitatem ex qua pulſus eſt, relinquẽs locum, in quo iuſſus eſt degere, iubemus hunc in monaſterio in alia regione conſtituto tradi: vt quod in ſacerdotio deliquit, degens in monaſterio corrigat.

¶ *Presbyteri & clerici ac etiam diaconi ordinari debent qui ſint ætatis bicinſertæ, & ſint rectæ fidei & vitæ honeſtæ, & caſtè viuentes, & caſtitatem vouentes. & ſi contradictor apparuerit, ordinatio differri debet donec plene fiat examinatio. Bartolus.*

¶ Clercos autem† non aliter ordinari permittimus, niſi literas ſciant & rectam fidem, vitámque habeant honeſtam, & neque concubinã aut naturales habuerint aut habeant, filios: ſed caſtè viuentes, aut vxorem legitimã & ipſam vnam & primam habentes, neque viduam, neque ſeparatam à viro, neque aliter legibus aut ſacris canonibus interdictam.

¶ Presbyterum autem minorem triginta quinque annorum [f] fieri non permittimus, ſed neque diaconum aut ſubdiaconũ minorem vigintiquinque. Neque minorem lectorem decem, & octo annorũ. Diaconiſſam verò nõ ordinari in ſancta eccleſia quæ minor eſt annorum quadraginta [g] aut ad ſecũdas venerit nuptias. Si autem tempore ordinationis clerici cuiuſcũque collegij aut ordinis, accuſator aliquis apparuerit dicens eum indignum ordinatione eſſe, differatur ordinatio, & vniuerſa proceedant tam pro examinatione, quam pro multis cauſis, quas in epiſcoporum ordinationibus ſanci uimus [i]. Si verò futurus ordinari diaconus non habuerit vxorem (ſicut priùs dictum eſt) coniunctam ſibi non aliter ordinetur niſi priùs ab ordinante eum interrogatus promiſerit poſſe poſt ordinationẽ & ſine legitima vxore honeſtè viuere, non valente eo, qui ordinat, in tempore ordinationis permitte re diaconum aut ſubdiaconũ poſt ordinationem vxorem accipere [k].

Pœna eſt delicti meretis. a Concor. xij. diſt. ca. quãdmodũ vbi de hoc late tractatur.

Is autem, qui permittit epiſcopus, expellatur ab epiſcopatu. ¶ Si verò poſt ordinationem presbyter, aut diaconus aut ſubdiaconus vxorem duxerit: expellatur à clero, & curiæ ciuitatis illius in qua clericus erat, cum propriis rebus tradatur [l]. Si verò lector ſecundam ducat vxorẽ, aut primã quidẽ viduam, aut ſeparatam à viro, aut legibus vel ſacris canonibus interdictam, nequaquam ad alium eccleſiaſticũ ordinem prouchatur: ſed & quoli bet modo ad maiorem ordinẽm perducatur, expellatur eo, & priori reſtituatur.

¶ *Curiales & officiales non debent clerici ordinari: niſi monaſticam vitam per xv. an. impleuerint: pœna contra facientibus imminente. In prædictis tamen caſibus iura vetera ſeruantur. Item clerici meritò & ſi monachè ordinari debent. eccleſiis tamen in quibus ordinantur, bona eorum antè, & poſt donare poſſunt. Barto.*

¶ Sed neque curialem aut officialem clericũ fieri permittimus [m], vt non ex hoc venerabili clero iniuria fiat. Si verò tales perſonæ in clero conſtituantur: tanquam nec ad ordinem perducti, propriæ fortunæ reſtituantur, niſi forſan monaſticam [n] vitam aliquis eorum non minùs quindecim annis impleuit. tales enim ordinari præcipimus, legitima videlicet, parte [o] curiæ & fiſco danda, ſi in clero conſtituti monacho condecentem vitam impleuerint. Si verò poſt clericatus honorem aliquis eorum vxorem duxerit, aut concubinam habuerit: curiæ & officio cuius fortunæ ſubiacebat reddatur, etiam ſi maximè tali eccleſiaſtico gradu tenebatur, in quo quis conſtitutus non prohibetur ſacris canonibus, & legibus vxorem accipere.

¶ Hoc autem & ſuper aliis omnibus mõachis tenere ſancimus, qui de monaſteriis ad quemlibet eccleſiaſticum transferuntur gradum, etiam ſi nulli fortunæ ſubiecti fuerint. Et generaliter ſancimus nulli licere in quo libet eccleſiaſtico gradu conſtituto, diſcedere ab eo & ſecularem fieri: ſcientibus tale aliquid facientibus, quia & quaſi appoſito ſibi cingulo, aut dignitate aut militia nudabuntur, & curiali [p] fortunæ propriæ ciuitatis tradentur.

¶ Qui autẽ ante noſtrã legem clerici ordinati ſunt ex curiali fortuna, per ſubſtituras perſonas ¶ pecunia munera complere, à corporalibus autem liberos ſeruari.

¶ Sed neque clericum cuiuſcunque gradus dare aliqd ei, à quo ordinatur, aut alij cuilibet perſonæ permittimus: ſolas autem præbere eum conſuetudines iis qui ordinantium miniſtrantes ſunt, ex conſuetudine accipientibus, vnius anni emolumenta non tranſcendentẽ [q]. In ſancta verò eccleſia in qua conſtituitur, ſacrum complere miniſterium, & nulla penitus propriis clericis dare pro ſua inſinuatione, nec ob hanc cauſam propriis emolumentis, aut aliis portionibus hunc priuari.

¶ Sed neque xenodochum, aut noſocomium, aut ptochotrophum, aut alium quemlibet venerabilis domus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Prohibemus.*] eadē de episcopo dicta sunt supra c. §. prę omnibus. §. si vero laicus, & §. si qs autem episcoporum. & facit C. ne l. si quenquam.

b ¶ *Et ingenuus.*] olim clericus erā à domino volente fieri nō poterat. C. eo. l. nobemus. § seruos. sed nonnullus sic volēte eo: vt C. eo. tit. l. serui. hodie autē fieri possunt clerici etiā sciente domino: vt hic. & sic no. patientiā consensui comparari. sic ff. ad munic. l. quoties.

c ¶ *Ignorante.*] quod p sumitur: vt C. qui milit. non possl. l. super seruis.

d ¶ *Fortunam.*] i. quod possederit eū vt seruum tépore ingressus nec eni amisit possessionē eo in gressū: aliās male ageretur cū eo, si statim onus probandiū se reuoluere t. & est argu. C. de agric. & censi. l. si quis. li. xj.

e ¶ *Ad seruitium.*] imo curiæ: vt ℨ. eo. §. sed neq; curiales. in fi. quæ est ℨ. Solut. curialis vel liber curiæ datur: vt ibi, seruꝰ verò domino suo, vt hic & sic ibi de libero: hic de seruo dicit.

f ¶ *Adimpleant.*] etiam per subst̄itutū: vt C. eo. l. ad similitudinē. & l. quisquis. & no: in ipsis. nā do nec ecclesia est idoneꝰ, aliundesumi alius non debet: vt C. e. l. i ecclesiis. secus si nō sit ibi idoneꝰ: vt arg. ff. de mune. & ho. l. vt gradatim. §. & si lege. Itē nonne idē erat etiā olim quod pauth. istam statuit, vt C. eo. l. quisquis? Dicas quòd sic. vel illa lōgatur tantū tunc quādo dñi aderat voluntas. Itē quid si contra volūtatē domini faciat? M. dicit quòd nō potest: licet prætor voluntatē domini possit: vt hic, & arg. ff. de proc. l. Pōponius. in fi. Sed tu dicas contra: vt in nouel. eo. ti. vbi dicit quòd dño inuito potest.

g ¶ *Ordinari procuret.*] ad episcopum primet electio: vt hic, & ℨ. vt clerici qui re. §. fi. & ℨ. de mona. §. ordinationem.

h ¶ *Cantores.*] f. qui omnes sint filiifami.

i ¶ *Similitudinem.*] nō omnimodo: vt ℨ. potuit sic tamen vt, &c.

k ¶ *Castrensium.*] ff. de inoff. testa. l. si instituta. §. de inofficioso.

l ¶ *Ferant.*] sed quo iure? Resp. quidā per querelā. Sed certè hoc idem erat p aliud, authenti. vt cū. de ap. cog. §. sed hæc quidē. Dic ergo condit. ex hac l. & sic nō est contra quod dicitur i castrē si & quasi nō dari querelā: vt C. de inoffi. testam. l. fi. in fin. & C. eo. l. cū le

Patientia cō sensui comparatur.

Concor. c. Eum vos plerūque oportet. in gl. super ver. minus idoneæ in fi. extra de offi. iud. ordin.

gubernatorem, aut quanquq; ecclesiasticam solicitudinem agentem stare aliquid illi, à quo constituitur, aut alij cuicunq; personæ pro commissa sibi gubernatione. Qui verò prætet hæc, quæ diſpoſuimus, aut dat, aut accipit, aut mediator fit, sacerdotio aut clero huiusmodi commissæ sibi cuiuscū que gubernationis nudabitur: iis, quæ accipiuntur, vindicandis venerabili loco, cuius talis persona ordinationem aut solicitudinem, aut gubernationem accipit. Si autē secularis sit qui accipit, aut mediator factus est: quod darū est, duplū repetitur, & venerabili loco, in quo talis persona ordinationem, aut gubernationem aut solicitudinem susceperit, præbearur. ¶ Si quis autē clericus cuiuslibet gradus, siue gubernator, cuiuslibet venerabilis domus, aut ante ordinationem commissam sibi cuiuscunque gubernationis, aut solicitudinis, aut posteà aliquid voluerit suarum rerum offerre ecclesiæ, in qua ordinatur, aut loco cuius gubernationem, aut solicitudinē suscepit non solum non prohibemus, hoc fieri sed etiā magis inuitamus eos talia pro salute animæ suæ facere. Nos enim illa solùm dari prohibemꝰ, quæ propriis personis quibusdam præbentur non quæ sanctis ecclesiis aut aliis venerabilibus locis offeruntur.

¶ *Domino sciente & non contradicente potest seruus clericus ordinari: eo ignorante non: & si constitutus ad secularem vitam redibit, domino restituendus est: ascripticij verò prater dominorum voluntatem, possunt ordinari. Bart.*

¶ Si seruus sciente, & non contradicente domino, in clero ordinatus fuerit ex hoc ipso, quòd constitutus est, liber & ingenuus b erit. Si verò, ignorante c domino ordinatio fiat: licet domino intra spatium vnius anni, & seruilem fortunam d probare, & suum seruum recipere. Si verò seruus, sciente domino, siue inscīēte (sicut diximus) cò quòd in clero constitutus est, liber factus ecclesiasticum ministerium reliquerit, & ad secularem transierit vitam: suo domino ad seruitium e tradatur. ¶ Adscriptitios aūt in ipsis possessionibus, quarum sunt adscriptitij, clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus: ita tamen, vt clerici facti, impositam sibi agriculturam adimpleant f:

¶ *Clerici à patrono presentari debent, & ab episcopo ordinari: alias quoscunque putauerit meliores, ordinare potest: & clerici in suis ecclesijs morari debent. Bart.*

¶ Si quis orat orij † domū fabricauerit, & voluerit in ea clericos ordinare, aut ipse, aut eius hęredes si expensas ipsis clericis ministrāt, & dignos denominant, denominatos ordinari. Si verò, qui ab eis eliguntur, tanquam indignos prohibent sacræ regulæ ordinari: tūc sanctissimus episcopus, quoscunque putauerit meliores ordinari procuret g. Sancimus autem roue rendissimos clericos suis ecclesiis obsecundare, & omne eis competens ecclesiasticum ministerium adimplere: hoc requirente vniuscuiusque ciuitatis sanctissimo episcopo, & cuiuscunque ordinis ecclesiasticis primatibus, eos qui hoc non custodiunt regulari mulctæ subdentibus.

¶ *Presbyteri & omnes clerici res ad se pertinentes in suo dominio habere debent, atque potestate, & eas donare, & de eis testari possunt si sub parentum existant; potestate: dum modò filius aut his non extantibus, parentibus eorum relinquant. Bart.*

¶ Presbyteros autem, & diaconos & subdiaconos, cantores h, & lectores (quos omnes clericos appellamus) res quolibet modo ad eorum dominium venientes habere sua potestate præcipimus, ad similitudinem i castrensium, k peculiorum, & donare secundum leges, & in his testari, licet sub parentū fint potestate: sic tamen, vt horū filij, aut his non existentibus parentes eorum legitimam partem ferant l:

¶ *Presbyteri, diaconi, & alij clerici si falsum perhibeant testimonium in causa pecuniaria vel criminali: pœna hic inserta sunt puniendi. Bart.*

¶ Reuerendissimis autem presbyteris aut diaconibus etiam si inuēti fuerint pro pecuniaria causa falsum perhibuisse testimonium: sufficiat pro verberibus m, tribus annis separari à sacro ministerio, & monasteriis tradi. Pro criminalibus autem causis, si falsum testimonium dixerint clero nudatos legitimis n subdi pœnis præcipimus: reliquos autem omnes in aliis etiam ecclesiasticis ordinibus constitutos, si falsum testimonium cuiuslibet causæ, siue pecuniariæ, siue criminalis dixisse conuincantur: non solū ecclesiastico officio repelli, sed etiam verberibus subdi.

¶ *Clerici & monachi coram episcopo in causa pecuniaria conueniendi sunt: in criminali coram episcopo vel iudice ciuili ad electionem actoris sunt conueniendi episcopo negligente ad iudicem loci iurisdictio deuolui tur: in processibus forma hic tradita seruata. Bart.*

¶ Si quis contra o aliquem clericum aut monachū aut diaconissam aut monastriā aut ascetriam habeat aliquā actionem: adeat priùs sanctissimum episcopum cui horū vnusquisque subiaceat p: ille verò causam inter eos iudicet, & si quidem vtraque pars iis quæ iudicata sunt, acquieuerit: iubemus per loci iudicem hoc executioni perfectæ contradi q. Si quis autem litigantium intra dē dies cōtradicat r iis, quæ iudicata sunt: tunc locorū: iudex causā examinet, & si inuenerit iudicū rectè factū ēt per sent ētiā propriā hoc cōfirmet, & executioni propriæ tradat, quæ iudicata sunt: & non liceat secundò extraneis audiri fuit electus. & sic primo modo nō cōtradicit, cum alio casu loquatur. Item nec secundo: quia parificatur præfecto. s. quando ab extraneis eligitur: vel licet iudex locorum siue defēſor retractaret: vt hic faciunt ex commissione principis quam habent per legem istam: vnde ipse princeps retractare videt: quod fieri pot: vt ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. l. & si prætor.

a ¶ *Tali causa.*] Not. casū vbi tantū semel appellat. sic C. de asser. tol. l. j. resp j. & C. dapp. l. illud. §. simili modo. & §. oriētalem. sic C. dē preci. imp. offerē. l. §igs regulariter. li bis autē potest appellari, licet nō ter. C. ne lic. i vna eadēque causa. l. j. b ¶ *Ordinem.*] ordolegū est. C. de appel. l. præcipimus. & ℨ. de nuptiis. §. illud. vsque in fi.

c ¶ *Ad imperium.*] Not. à ēlegato appellari ad ēlegātē: vt hic, & C. de appel. l. ꝑcipim⁹. §. hæc si appellatio. & C. iudi. l. fi. in fi. Sed videtur, q à delegato principis non ipse princeps, sed aliud appellet: vt ℨ. de appe cog. iiij. §. fi. quæ est ℨ. Sol. ibi ad vniuersitatē delegauerat: hic ad causam specialem princeps delegat. sed etiā si ad causam specialem princeps delegat non ipse quādoque sed alius appellat: quod est quādo ēlegatus à se alij delegat: nā tunc secūdus delegans appellat: vt C. qui ꝑ sua iurisdict. l. secunda, in fi. licet hoc sit p tra regulā quæ est ff. quis & à quo. l. j. in fin.

d ¶ *Et secundum leges.*] Not. quod iterum examinat. sic ℨ. proxi. §. Accur.

e ¶ *Iudicem adeat.*] ex hoc ℨ. prox. respō. dat intelligi: quia i crimine est actoris potestas vtrū cora episcopo, an corā ciuili iudici clericū accuset. & ad hoc est ℨ. vt ecl. ap. ꝑ epi. 2. §. si tamē. coll. vj. & hoc ē ciuilibꝰ criminibꝰ. secus si est canonicū: vt ℨ. ꝑx. §. si aūt ecclesiastica. Itē ex cōꝑ hic & ℨ. prox. ē episcopū secundum legem iudicare, patet eum debere scire leges vt C. delegib. & constit. l. leges. cū nō ex alterius, sed sua debeat cōscientia iudicare: vt ℨ. de iudic. §. j. Accur.

f ¶ *Iudicem adire.*] No. quod potestas est iudex ordinarius scholariū: cū sit clericorū: vt hic, & in prooemio digestorū. i fin. sed decretalis prorl⁹ existimere videtur clericos: vt extra de fo. competēt. capit. si diligenti. Vel dic ē creralem loqui inter eleIn tali causa a victo appellare. Si verò iudicis sententia cōtraria fuerit iis quæ à Deo amabili episcopo iudicata sunt: tunc locum habere appellationem cōtra sententiam iudicis, & hanc secundū legum ordinem b referri & exerceri. Si tamen ex imperiali iussione, aut iudiciali præcepto episcopus iudicat inter quascunq; personas, appellatio ad imperium c, aut ad eum qui transmisit negotium referatur. ¶ Si verò crimen fuerit quod aduersus quamlibet memoratarum reuerendissimarum personarum inferatur, siquidē apud episcopum aliquis accusatur, & ipse veritatē inuenire potuerit ab honore aut gradu hunc secundū ecclesiasticas regulas deiiciat, & tunc competens iudex hunc comprehendat, & secundum leges d item examinans causæ finem imponat. ¶ Si verò priùs ciuilem iudicem adeat e accusator, & crimē per legitimā examinationem potuerit approbare: tūc episcopo locorum gesta monumentorum palam faciat: & si ex his agnoscatur proposita crimina commisisse eū, tunc ipse episcopus hunc secundū regulas ab honore, siue gradu quē habet, separet: iudex autem vltionē ei inferat legibus congruentē.

¶ Si verò episcopus putauerit gesta non iustè confecta: tunc liceat ei differre, & nudare honore, seu gradu accusatam personam: ita tamen vt huiusmodi persona sub legitima cautela fiat, & ita ad nos negotium tam ab episcopo, quam à iudice referatur, vt nos hoc cognoscentes, quæ nobis videntur, iubeamus. ¶ Si quis autem pro pecuniaria causa cōtra aliquam omnium memoratarum personarum habuerit actionem aliquam, & episcopus distulerit eam inter eas iudicare: licentiam habeat actor ciuilem iudicem adire f: ita tamen vt accusata persona nullo modo cogatur fideiussorem g dare, sed solam cautionem sine iureiurando cum hypotheca suarum rerum exponere. Si verò pro criminali causa accusatio contra aliquam memoratarum personarum proponatur, sub legitima cautela accusata fiat persona. ¶ Si autem ecclesiastica h causa est, nullam communionem habeant iudices ciuiles circa talē examinationem, sed sanctissimus episcopus secundum sacras regulas causæ finem imponat.

¶ *Episcopus ab episcopo vel ab alio conuentus conueniendus est sub archiepiscopo: & ad patriarcham appellatio est, nulla cautione, vel fideiussione pro lite sinienda interposita. Barto.*

¶ Si quis vero sanctissimorum episcoporum eiusdem synodi i, dubitationem aliquam adinuicem habeat k, siue pro ecclesiastico iure, siue pro aliis quibusdam rebus: priùs metropolita eorum cum aliis l de sua synodo episcopis causam examinet, & iudicet, & si non rata habuerit vtraque pars quæ iudicata sunt: tunc beatissimus patriarcha diœceseos illius inter eos audiat: & illa determinet quæ ecclesiasticis canonibus, & legibus consonant, nulla parte eius sententiæ contradicere valente. ¶ Si aūt & à clero aut alio quocunque aditio contra episcopum fiat propter quamlibet causam: apud sanctissimum eius metropolitam secundū sacras regulas & nostras leges causa iudicetur, & si quis iudicati contradixerit, ad beatissimum archiepiscopum & patriarcham diœceseos illius referatur causa, & ille secundū canones & leges huic præbeat finem. ¶ Si verò contra metropolitam talis aditio fiat ab episcopo, aut clero, aut alia quacūque persona: diœceseos illius beatissimus patriarcha simili modo causam iudicet. ¶ Pro omnibus autē causis pro quibus apud proprium metropolitam aut patriarcham, siue apud alios quoscumque iudices episcopi conueniantur, nullam fideiussionem aut cautionem pro lite exigantur: sic tamen vt isti studeant illaris sibi causis semet ipsos absoluere m.

¶ *Oeconomi & similes coram episcopo rationem reddere debent, & licitum est eis à sentētia episcopi ad patriarcham appellare. Bartolus.*

¶ Oeconomos autem & xenodochos, nosocomos, ptocotrophos & aliorum venerabilium locorum gubernatores & alios omnes clericos iubemꝰ pro creditis sibi gubernationibus apud proprium episcopum cui subiacent, conueniri, & rationem suæ gubernationis facere & exigi n quod ex ipsis o debētes ostenduntur, illi venerabili reddendum domui ex cuius ordinatione debitum apparūerit. Si verò putauerint se grauari: post repetitionem p. Metropolita causam examinet. Si vero Metropolita fuerit contra quampiam prædictarū personarum huiusmodi causas examinans q & debitū exegerit, & exactus putauerit se grauatum: diœceseos illius beatissimus patriarcha causam determinet. non enim cōcedimus prædictis personis pro memoratis causis ante examinationem & exactionem debiti proprios episcopos declinare, & ad alia venire r iudicia. ¶ Si quis autem ex ecclesiasticis s cui aliqua talis dispensatio credita est, ante rationum expositionem, & debitorū solutionē, moriatur. iubemus eius hæredes simili modo & rationibus, & exactionibus subiacere.

¶ Epis-

Appellare licet bis.

Episcopus scire debet.

Scholares iurisdictionis potestati subsunt.

g ¶ *Legitimis.*] quæ sint dicit. ff. ad leg. cor. de figar. l. j. & l. iij. i fi. & ad leg. cor. de fal. l. j. §. vltrio ¶ *Si quis contra.*] ab hinc vsque ad §. presbyteris autem. ℨ. e. tractat de cōuentionibus & accusationibus clericorū omnis ordinis.

p ¶ *Subiaceat.*] vt ℨ. vt cleri. ap. pro. epis. cō. §. j. covj. & ℨ. apud quos oportet cām di. mo. & asc. §. j. q ¶ *Cōtradicat.*] vt C. de episc. au. epiſcopale. in fi. sed i cuꝰ bonis? Resp. si noīe ecclesiæ: in bon. ecclesiæ vt fit in bonis pupilli tutore dānato: vt ff. de re. iud. l. fi. se. §. tut. & ff. si quis cau. l. fi. si autem suo noīe: si tūc nō habet vsi, vt quia secularis clericus est, tunc in suis bonis. aliàs autē dic vt diximus ℨ. de nō ali. §. si autem creditor. in fin.

r ¶ *Contradicat.*] f. appellando: vt sequitur ibi, & non liceat, &c. à sententia ergo episcopi appellatur. Sed cōtra. C. de episc. au. l. episcopale. in alio etiā lex illa huic cō tradicit quia ibi æquiparat eū præfecto prætorio. hic facit cum minorem quo libet defensore ciuitatis, cū dicat defensorem sententiā episcopi retractare: quod nō esset nisi maior esset: vt supra d app. co. iiij. §. illud. quare dicūt quidā his duobꝰ casibus hanc corrigere illā. tu autem dic quòd hic vt corū ordinariꝰ cognouit episcopus: vt patet ex ꝓcedenti §. si quis cō tra aliquem. ibi autē ab

s ¶ *Synodi.*] i. iurisdictionis.

K ¶ *Habeat.*] quia vnus episcopus conuenit aliū ciuiliter & criminaliter in causa appellationis.

l ¶ *Aliis.*] xij. f. vt xv. q. vij. §. si quis tumidus.

m ¶ *Semetipsos absolvere.*] i. cito se expediant.

n ¶ *Exigi.*] ℨ. de eccl. tit. §. penult. cōtra. Solu. hic corrigit: & eodē modo corrigit quod est C. eo. l. orphanotrophos.

o ¶ *Ex ipsis.*] f. gubernatoribus. Accur.

p ¶ *Repetitionem.*] aliàs est redditionem, & aliàs repetitionē: quod idem est. nam antequā causam app. prosequatur, manda tur executiōi prima sententia: vt hic & in fi. huius. §. ibi non enim cōcedimus, &c. sic & aliàs ℨ. vt spon. larg. §. aliud. sed hæc sunt specialia, regulariter eū cōtra: vt ff. nil inn. app. pen. & C. dē app. l. appellatiōe. & ff. de iis qui notan. infam. l. furti. in prin. & ff. de iis qui fa tisd. cogā. l. sciēdum. §. pen. & ff. de testa. l. qui à latronibꝰ. §. fi. & C. de in integr. restit. l. pen. & ff. de ap. ra. l. j. ff. de appel. l. constitutiones. in prin. & ℨ. vt nulli iudic. §. illas verò quæ secundū le gem. hac collat.

q ¶ *Examinans.*] i. examinauerit.

r ¶ *Venire.*] Not. speciale in ratione reddenda ēctis administratoribus: vt quis no possit in aliū iudicē consentire cum aduersario, nisi sub suo episcopo. regulariter enim contra: vt ff. de in. l. j. & ij. in prin.

s ¶ *Si quis autem in ecclesiasticis.*] Nota hæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

redes œconomi tenere ſi cut ipſe:vt hic,& C.e.l. ſiquis presbyte, in fi. & C.de ſac.ſanct.eccle.iubemus.§.œconomos. Al.

a ¶ *Compleri.*] vt ff.deiudi.l.vbi ſemel.

b ¶ *Reuerendiſſimi apocriſarij.*] id eſt, qui res eccleſiæ agũt: vt 3. quo modo oport. epiſc. §. ſi verò metropoli.ſic dicti quaſi ſecreti nuncij.vel expone vt ibi.

c ¶ *Solis.*] imò videtur quòd debeant omnibus reſpondere:vt ff.de iudi.l.ij. §. omnes cum. & §. ſed ſiagant. Solut. hic nomine alienoagitlegatus, ibi ſuo nomine. & facit ſuprà,de exec.& iis qui con.& re.§.ij.Accur.

d ¶ *Proptertempus.*] Nota quod vbi ius aufert agendi poteſtatem: téporalis præſcript. nõcurrit: vt hic,& ff.deiudi.l.ij.§. pe.& 3.vt cũ.d app.cog. §. meminimus. & C. de an.excep.l.j. §.fina.& ff. de iti.actuque priua.l.j. §.ſi quis propter.& C.d præſcrip.xxx.velxl.an.l. cum notiſſimi.§.illud.

e ¶ *Abſit,vbi.*] nemo debet extrahi de domo iuſtus pro cauſa ciuili:vt ff. de in ius voc.l.plerunq; & l.ſeq.ſed huiuſmodire ligioſæ perſonæ multò min⁹ debẽt extrahi: vt hic.& j.eod.§. quidere. & 3.apud quos opor.ca. di.mo.§. preterea.idem de muliere dicit 3. vt nul. iud.§.neceſſariũ. Itẽ not. q; ſubiicit hic d ꝓc.quẽ dicit conſtitui.nã ſi quis in ſua propria cauſa ꝓſtituit,valet vt patet ex d diſſinitione ꝓcuratoris:vt ff. de ꝓcu.l.j. Siverò ſit cauſa monaſterij,quomodo ab aliquo poteſt ꝓcurator conſtitui,cũ nemo ſit dñs:imò ſyndici ad talia ordinantur: vt ff. quod cuiuſq; vni.l.j. in fi. & l. itẽ.§.pe? Reſpõ. impropriè hic dicitur procurator,i.ſyndicus.vel dic ꝓcurator conſtitui poteſt etiã incauſa monaſterij à ſyndico lite cõteſtata ad iſtar procuratoris: vt C de proc.l.neq;.& l.nulla.

† Cõcor. cũ hoc §.c.j cũ gl.j. in verb. reſpondere. ia fi. extra de mu.pet. vbi dicit q; eadem lege conuenitur quis qua ius ſibi tribui poſtulat.

† Cõcor. eſt hoc §.c. vlt. cũ gl. ſuper ver. compeliporuit.poſt prin.extra d fo.compe.& gloſ.j. circa prin.in c.pe. extra de iudicalum.

f ¶ *Quatuor ſiliquis.*] Quid eſt ſiliqua? Reſpõd. quidã quarta vnciæ,hoc eſt xlviij. parsaſsis:vt arg. ff.deann.leg.l.liberto.§. filiũ. Sed alij in prędicta l.liberto.habent in litera ſiliquum non ſiliqua. Tu dic ſecũdum Ioan.quòd eſt genus monetæ ſiliqua quæ vtunt prouinciales, vt medalia d ſacta Helena.& de hoc habet mentio ſuprà vt nul.mueu.agri.te.ei⁹ter.§.j.colla.v. Et no. quòd hic corrigit illa lex quæ maiores ſportulas dicebat imponi:vt C.de epiſco.& cler.l.cũ

Siliqua quid ſit.

¶ *Epiſcopi & clerici in vrbe Conſtantinopolitana degentes, ibi conueniendi vel cogendi non ſunt lite in prouincia conteſtata: alias coram præfecto prætorio ſunt conueniẽdi. apocriſarij autem ad patriarcham vel metropolitam deſtinati, interim conuenien di non ſunt: niſi de hoc mandatum habuerint,vel alios conuenerint,vel ibi contraxerint. Item epiſcopi vel clerici legationis tempore conueniendi non ſunt:clerici & monachi accuſandi ſunt iniuria loci repulſa & loci reuerentia ſeruata. Item monaſterium per ſuum procuratorem agere debet: ſportularum quantitate legitima in ſupradictis perſonis & caſibus ſeruata. Barto.*

¶ Si quis epiſcopus, aut clericus ex quacunque prouincia in Conſtantinopoli reperiatur, & voluerit aliquis aduerſus eum actionẽ proponere: ſiquidem litis conteſtatio in prouincia pro ipſo negotio facta eſt, ibi litem compleri [a]. Si verò nondum inchoata eſt: apud glorioſiſsimum præfectum Orientis prætoriorum,aut apud eos qui à nobis fuerint deputati iudices conuenientibus eum reſpondere. ¶ Reuerendiſsimi †verò apocriſarij [b] cuiuſcunque ſanctiſsimæ eccleſiæ qui in regia ciuitate degunt, aut ad beatiſsimos patriarchas,aut ad metropolitas à ſuis epiſcopis ordinati & deſtinati,neq; pro ſuis epiſcopis,neque pro cauſa eccleſiæ, aut pro debito publico aut priuato, aliquam conuentionem ſuſtineant niſi mandatum habuerint à ſuis epiſcopis aut œconomo,aut aliquos conuenient. Tunc enim ſolis [c] illis, qui ab eis conueniũtur, damus licentiam ſi quam obligationem habent contra eccleſiã aut contra epiſcopos eorũ,proponere. Si verò & in quibuſdam cauſis, vel actionibus ſemetipſos obligatos fecerint:in tẽpore,in quo reſponſa faciunt, pro his conuentiones ſuſcipiant. ¶ Si verò epiſcopi †, vel clerici pro ciuitate, aut pro ſuis eccleſiis propter ſuam legationem, aut ordinem epiſcopi,ad regiam ciuitatem vel ad alium quemlibet locũ proficiſcantur: iubemus eos nullã moleſtiam aut importunitatem à qualibet perſona ſuſtinere, licentia exiſtente iis,qui obligatos eos putant ſe habere poſtquam ad prouinciam reuertuntur, conuenire eos,nullo in iis quæ ſe putãt habere, eis faciẽdo præiudicio de temporalibus præſcriptionibus propter tempus [d] quod in tali cauſa protraxerint. ¶ Si quando autem cauſa emerſerit,vt admonitio,aut executio inferatur pro qualibet pecuniaria cauſa ſiue publica, ſiue priuata clerico, aut monacho, aut monaſtriæ aut cuicunque monaſterio, & maxime fœminarum: iubemus ſine iniũria, & eum competenti honore admonitionem fieri:non tamen monaſteriam, aut aſcetriam monaſterio abſtrahi [e]: ſed procuratorem ab eis ordinari, qui pro cauſa reſpondeat.

¶ Monachis autem liceat ſiue per ſe, ſiue per procuratorem monaſterij cauſas agere:ſciente qui hoc præuaricatur,iudice vel executore,quia & cingulo ſpoliatur,& pœnam quinque librarum auri exigetur per magnificentiſſimum comitem priuatarum rerũ: executore videlicet ſuper hoc verberando,& in exilium dirigendo: locorum ſanctiſsimis epiſcopis prouiſuris, vt nihil his contrarium fiat, aut ſi aliquid committatur,memorata vltio procedat. iudicem verò vindictam differentem imponere ad ſcientiam noſtram epiſcopus referat.

¶ Sportularum verò nomine omnem perſonam in quocunque eccleſiaſtico officio conſtitutam, & ad hoc diaconiſſam & monachã, aut aſcetriam,aut monaſtriam pro omni criminali & pecuniaria cauſa cuiuſcunque quantitatis ſit, ſiue à clerico, ſiue à quolibet in militia conſtituto admonitionem ſuſcipiant, aut in regia ciuitate, aut in prouinciis, quibus degunt: nec amplius quàtuor ſiliquis [f] dare † permittimus. Si verò ex noſtra iuſſione aut ad iudicem aut ad beatiſsimum patriarcham miſſus executor,in alias prouincias admonitionem offerat alicui memoratarũ perſonarum non vltra vnum ſolidum [g] accipiat. Si verò pro vna eadémque cauſa multas ex memoratis perſonis admoneri cõtingat [h] vnam & ſolam perſonam pro omnibus ſportulas dare ſancimus. Epiſcopus verò pro rebus eccleſiæ ſuæ nullã exactionem moleſtiámque ſuſtineat ſportularum,ſi pro talibus cauſis admoueatur exactio: actiones videlicet contra eccleſiam propoſitas,œconomis [i] ſuſcipientib⁹, aut aliis,qui in eam cauſam ordinati ſunt. Qui verò cõtra hæc exigere ſportulas præſumpſerit: in duplũ quod accepit,exactæ perſonæ reddere [k] compellatur:& ſiquidem militat:cingulum perdat: ſi verò clericus fuerit, à clero remoueatur.

¶ *Presbyteri & clerici in domo propria mulierem habere non debent, ni ſi omnem effugiant ſuſpicionem: epiſcopus autem nullam mulierem ſecũ habere debet. Bartolus.*

¶ Presbyteris autẽ & diaconis & ſubdiaconis & omnibus in clero cõſcriptis non habentibus [l] vxores ſecũdũ ſacros canones,interdicimus etiam nos ſecundũ ſanctarum regularũ virtutẽ, mulierẽ aliquã in propria domo ſuperinductã [m] habere: tamen citra matrẽ aut ſororem aut filiam,& alias perſonas,quæ omnem ſuſpicionẽ effugiunt. Si quis autem abſque hac obſeruatione mulierẽ in ſua domo habet quæ poteſt ei ſuſpicionem inferre, & ſemel & ſecundò à ſuo epiſcopo aut à ſuis clericis admonitus, ne eum tali muliere habitaret, eiicere eam [n] de ſua domo noluerit,a ut accuſatore apparente,approbetur

a ¶ *Permittimus.*] hæc eadem habes ſupra quo modo oport. epiſcop.§. quanta.

b ¶ *Secundum numerum perſonarum.*] quòd leges virilem appellãt: vt C.de caducis tollẽdis.§. finautem legatarij.& ff.d leg.præ.l.virilis.in prin. Accurſius.

c ¶ *Alat.*] i.regat.

d ¶ *In exilium.*] hic aut pro &,accipitur: vt i nouel.co.ti.& C.de verbo. ſigni.l.cum quidã. Al. Alij habẽt in litera &, & tũc ẽ plana.& ſa.ad hũc §.C.eod.l.ſi quis in hoc. & C. de iis qui ad eccl. confu.l denuntiamus.

e ¶ *Ipſas.*] alias,quas.

f ¶ *Honorandas.*] cruces interdicimus non alibi reponi niſi,&c.cum crucibus & cum catenis ſacra ingrediũtur,vel ſubaudi portãt:& erit plãa. & dic cũ quib⁹ſ.crucib. ingrediũtur ſacerdotes.

g ¶ *Reponi.*] vt in ſacriſtia. Accurſius.

h ¶ *Iubemus igitur.*] qafeci modo proxi. de monachis mentionem: igitur de eis incipit: & proſequitur vſque in finem conſtitutionis.

i ¶ *Et omnes.*] huic §.cõcordat 3.de defen.ciuit. §.decreto.col.ij.& C.de offic. ma. offi.l. j. & de offi.præ.vr.l.ſi.Accur.

k ¶ *Elegerunt*]& ſic monachi hodie eligunt vt hic:oli epiſcop⁹. ſed correxit:vt 3.de mon.§.ordinationem.col.j.

l ¶ *Ordinare.*] i. conſecrare & confirmare, vt in nouellis.Accur.

m ¶ *Archiatris.*] genera ſunt locorum religioſorum.

n ¶ *Schema.*] i.ordinem monachalem, ſ. cucullã & ſcapulorium: & etiã incontinenti profeſſionẽ faciat.

o ¶ *Præſul.*] i. abbas. & cõcor.huic.l.3.de móac. §.ſancimus.& §.inter.& §.ſi verò.Accur.

† publiess ſuppicationes.

p ¶ *Iurando.*] ſimile iuramentũ præſtat domin⁹ quando ſeruum ad eccleſiã fugiẽtem recuperat. vt C.de iis qui ad ec.cõfu.l.præſenti.in fin.

q ¶ *Primum.*] ſ.eſt præſtandum à domino:quia, &c.Accur.

r ¶ *Domino reddantur.*] nam non debet in rebus quis cum aliena iactura locupletari:vt ff.de cõd. indeb. l. nã hoc natura. & ſic not. quod tenet principale, non tamẽ tenet acceſſorium. Accur.

Locupletari non debet quis cum aliena iactura

s ¶ *Fortunæ.*] i. domino ſuo:vt 3.eo.l.ſi ſeruus.

t ¶ *Separatim.*]i.non ſimul: ſed quilibet in ſua ſtratura ſiue cubili, vnà domo tamen:vt hic,& 3. de monac.§. cogitandũ.

† Facit ad hunc §.ij. iũcta gl.vlt. in fi.extra decõuer. coniu. Cruces vbi reponi debeant.

† Vide Alciatum & Agri.de ponderi.& men. Ordinatus in ſacris nõ debet habere vxorem.

betur inhoneſtè eum muliere conuerſari. tunc epiſcopus eius ſecundum eccleſiaſticos canones de clero eum amoueat, cuiuſ ciuitatis, cuius clericus erat,tradendo.

¶ Epiſcopum verò nullam penitus mulierem habere, aut cum ea habitare permittimus. Si autẽ probetur nequaquam hoc cuſtodiẽs, epiſcopatu priuiciatur, ipſe enim ſe oſtendit indignum ſacerdotio.

¶ Diaconiſſam verò nullo modo cum viro ex quo poteſt inhoneſtæ vitæ emergere ſuſpicio, habitare permittimus [a]. ¶ Si vero † hæc nõ obſeruet: ſacerdos ſub quo ſub iacet,admoneat eã vt omnib⁹ modis talem virũ eiiciat è ſua domo. ſi verò hoc diſtulerit agere eccleſiaſtico miniſterio & propriis emolumentis alienata monaſterio tradatur,& ibi omni ſuæ vitæ tempore degat: rebus eius ſiquidẽ filios habeat, inter ſe & illos ſecundum numerũ perſonarum [b] diuidẽdis, vt competentem niſi mulieri partem monaſteriũ accipiens, eam alat [c],& regat. Si aũt non habuerit filios, omnis eius ſubſtantia inter monaſterium vbi mittitur, & eccleſiam in qua prius erat conſtituta,æqua portione diuidatur.

¶ Si quis cum ſacra miniſteria celebrantur, in ſanctam eccleſiã ingrediens, epiſcopo aut clericis aut miniſtris aliis eccleſiæ iniuriam aliquam inferat: iubemus hunc verbera ſuſtinere, & in exiliũ [d] mitti. Si verò hæc ſacra miniſteria cõtur bauerit, aut celebrari prohibuerit: capitaliter puniatur. hoc ipſo & in litaniis in quibus epiſcopi aut clerici reperiantur cuſtodiendo. Et ſi quidem iniuriam ſolum fecerit is, verberibus exilióque tradatur. Si verò etiam litaniam concuſſerit: capitale periculũ ſuſtinebit, & vindicare iubemus non ſolum ciues,ſed etiam militares iudices.

¶ Omnibus autem laicis interdicimus litanias † facere ſine ſanctis epiſcopis,& qui ſub eis ſunt reuerendiſſimis clericis. Qualis enim eſt litania in qua ſacerdotes non inueniũtur & ſolemnes orationes faciunt? Sed & ipſas [e] honorãdas, [f] cruces (cum quibus & in litaniis ingrediuntur) non alibi niſi in venerabilibus locis reponi [g], & ſi quãdo opus vacauerit ad litanias celebrandas:tunc ſolum ipſas ſanctas cruces accipere eos, qui conſueterẽ eas portare ſolent, & cum epiſcopo & clericis litanias celebrare hoc cuſtodientibus ſanctiſsimis locorum epiſcopis aut etiam eorũ clericis & per loca iudicibus. Si quis autem in hoc capitulo, præſentis noſtræ legis virtutem aut trã ſcenderit, aut non vindicauerit: prædictas pœnas patietur, monaſteriorum & reuerendiſſimorum monachorum diſpoſitione.

¶ *Abbas eligendus eſt non ſecundum gradum ſed meritis & virtute: & idem in abbatiſſa eſt ſeruandum. Bart.*

¶ Iubemus igitur [h] abbatem aut archimandritã in vnoquoque monaſterio ordinari non omnino ſecundum gradum monachorum, ſed †omnes [i] monachi melioris opinionis exiſtentes eum eligant propoſitis ſacroſanctis euangeliis dicentes, neque propter amicitiã aut aliam quamlibet cauſam, ſed ſcientes eum & fide rectum †, & vita caſtam, & gubernatione dignum:& qui poſſit monachorum diſciplinam,& omnem monaſteri,ſtatum vtiliter cuſtodire,eum elegerunt [k]:& ſanctiſsimum epiſcopum ſub quo monaſterium conſtitutum eſt,eum qui ita electus eſt modis omnibus abbatem ordinare [l]. Hęc autem omnia quæ à nobis diſpoſita ſunt pro ordinatione abbatum,valere præcipimus & in venerabilibus fœminarum monaſteriis,& archimandritis,& aſceteriis,& archiatris [m].

¶ *Ignoro ad monaſterium aſpiranti monaſticum ſchema niſi poſt triennium non detur, intra quod tempus probanti cum ſuum eſſe redditur cũ rebus aſportatis, notus verò inuentus poteſt monachus ordinari. Debent inſuper vnà monachi habitare, non tamen dormire, & a mulierum procul eſſe conſortio. Angelus.*

¶ Si quis autem ad monaſticam vitam venire voluerit: iubemus ſiquidem notus eſt quia nullis fortunæ ſubiacet abbas monaſterij ſi perſpexerit ſchema [n] ei præbeat. ſi verò non cognoſcitur, aut cuilibet fortunæ ſubiacet: intra tres annos non accipere eum ſchema monaſticũ: vt intra memoratum tempus experiatur huius hominis conuerſationem monaſterij præſul [o]. Et ſi intra triennium aliquis emerſerit dicens aut ſeruum aut colonũ, aut adſcriptitium ſuum hunc eſſe, aut etiam tanquam fugientem agriculturam, aut quaſi aliquid rapientem, aut propter aliquam culpã in monaſteriũ eũ ingreſsũ: proprio domino hunc reſtitui cũ rebus quas probatur in monaſterium introduxiſſe iurando [p] primum [q] qua nihil patietur à ſuo domino percipiente. Si a utem intra triennium nullus conuenerit aut inquietauerit, aut contra aliquam memoratarum perſonarum quæſtionẽ fecerit abbas monaſterij poſt tranſcurſionem triennalis temporis ſi talem virum dignum iudicauerit: tunc det ei ſchema, & nullus ſit ei poſtea moleſtus propter fortunam, donec tamen deget in monaſterio. Res autem quas in monaſterium introduxiſſe videtur, illæſæ domino reddantur [r]. ¶ Si quis autem memoratarum perſonarum reliquerit monaſterium,& ad ſecularem venerit vitam, aut in ciuitatibus, aut in agris circumiens propriæ fortunæ [s] reddatur. In omnibus autem monaſteriis quæ cœnobia dicuntur: iubemus ſecundum canones monachos in vno habitaculo omnes ſeparatim [t] dormire,vt mutuum alterutris teſtimonium [v] eaſtè cõuerſationis præbeant, niſi quidam tamen ex eis propter longæuam in monaſterio conuerſationem quietè volẽtes viuere: aut ſenectutis atque corporis infirmitatis cauſa in remotis cellulis intra monaſterium conſtitutis degant,& hoc cum conſcientia & volũtate abbatis fieri. Hæc omnia in monaſteriis & aſceteriis fœminarum ſeruantibus [x], in nullo loco noſtræ reipublicæ eſſe monaſteria permittimus aliter [y]. ¶ Vbi autem monaſterium inuenitur, in omnibus modis iubemus viros à fœminis ſeparari, & fœminas quidem in quo ſunt monaſterio remanere: viros autem aliud monaſterium ſibimet

a ¶ *Permittimus.*] hæc eadem habes ſupra quo modo oport. epiſcop.§. quanta.

b ¶ *Secundum numerum perſonarum.*] quòd leges virilem appellãt: vt C.de caducis tollẽdis.§. finautem legatarij.& ff.d leg.præ.l.virilis.in prin. Accurſius.

c ¶ *Alat.*] i.regat.

d ¶ *In exilium.*] hic aut pro &,accipitur: vt i nouel.co.ti.& C.de verbo. ſigni.l.cum quidã. Al. Alij habẽt in litera &, & tũc ẽ plana.& ſa.ad hũc §.C.eod.l.ſi quis in hoc. & C. de iis qui ad eccl. confu.l denuntiamus.

e ¶ *Ipſas.*] alias,quas.

f ¶ *Honorandas.*] cruces interdicimus non alibi reponi niſi,&c.cum crucibus & cum catenis ſacra ingrediũtur,vel ſubaudi portãt:& erit plãa. & dic cũ quib⁹ſ.crucib. ingrediũtur ſacerdotes.

g ¶ *Reponi.*] vt in ſacriſtia. Accurſius.

h ¶ *Iubemus igitur.*] qafeci modo proxi. de monachis mentionem: igitur de eis incipit: & proſequitur vſque in finem conſtitutionis.

i ¶ *Et omnes.*] huic §.cõcordat 3.de defen.ciuit. §.decreto.col.ij.& C.de offic. ma. offi.l. j. & de offi.præ.vr.l.ſi.Accur.

k ¶ *Elegerunt*]& ſic monachi hodie eligunt vt hic:oli epiſcop⁹. ſed correxit:vt 3.de mon.§.ordinationem.col.j.

l ¶ *Ordinare.*] i. conſecrare & confirmare, vt in nouellis.Accur.

m ¶ *Archiatris.*] genera ſunt locorum religioſorum.

n ¶ *Schema.*] i.ordinem monachalem, ſ. cucullã & ſcapulorium: & etiã incontinenti profeſſionẽ faciat.

o ¶ *Præſul.*] i. abbas. & cõcor.huic.l.3.de móac. §.ſancimus.& §.inter.& §.ſi verò.Accur.

† publiess ſuppicationes.

p ¶ *Iurando.*] ſimile iuramentũ præſtat domin⁹ quando ſeruum ad eccleſiã fugiẽtem recuperat. vt C.de iis qui ad ec.cõfu.l.præſenti.in fin.

q ¶ *Primum.*] ſ.eſt præſtandum à domino:quia, &c.Accur.

r ¶ *Domino reddantur.*] nam non debet in rebus quis cum aliena iactura locupletari:vt ff.de cõd. indeb. l. nã hoc natura. & ſic not. quod tenet principale, non tamẽ tenet acceſſorium. Accur.

Locupletari non debet quis cum aliena iactura

s ¶ *Fortunæ.*] i. domino ſuo:vt 3.eo.l.ſi ſeruus.

t ¶ *Separatim.*]i.non ſimul: ſed quilibet in ſua ſtratura ſiue cubili, vnà domo tamen:vt hic,& 3. de monac.§. cogitandũ.

† Facit ad hunc §.ij. iũcta gl.vlt. in fi.extra decõuer. coniu. Cruces vbi reponi debeant.

† Vide Alciatum & Agri.de ponderi.& men. Ordinatus in ſacris nõ debet habere vxorem.

v ¶ *Teſtimonium.*] hic ſume argumen. q; poſſit Monachus eſſe teſtis monachus. & poteſt teſtificare. dic vt dixi 3. de monac. §.cogitandum.

x ¶ *Seruantibus.*] ſ.abbatibus.

y ¶ *Aliter.*] quàm 3.diximus.

z ¶ *Fœminas.*]Not.quòd defertur mulieri. Itẽ no. hic quo ſ collegium reprobatur,licet alia cauſa religiõis facta valeãt: vt ff. de collect.illic.l.pri in fi. & Itẽ res eorũ ca prin. cum matres debẽt portare:vt gl.j.extra de colle.illicd. prima.in fi.& j.proxim. † Concor.c. cauſa.cir ma.§.ſed & Itẽ res eorũ ca prin. cum matres debẽt portare:vt gl.j.extra de colle.

† Facit ad h gl.ſuper vet.eligendi in c.cum dilectus.extra de confu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Diuidere.*] Nota ff. de colle. illi. l. j. §. fin.
b ¶ *Imponat.*] nota quòd etiam laicum possunt eligere istæ fœminæ sicut ep.scopum: vt 3. eod. tit. j. colla.
c ¶ *In monasterio.*] i. in claustro.
d ¶ *Sed & hoc.*] duo dicit hic §. primum, si dedi mulieri x. pro dote vel viro alicui pro don. propter nuptias. rei nulla adiecta tali causa dedi clerico sub tali cõditiõe si cõtraheret matrimoniũ vel si haberet liberos: quod tũc haberet demũ: hoc casu, si monasterium intret vel clericus seculo renunciet: impleta est condicio: vnde perinde habetur ac si filios haberet vel matrimoniũ contraheret: & tũc haberetur acsi nulla fuisset apposita cõditio: sed pure esset relictum. & hoc dicit litera inũalidas esse cõditiões. nã hæc duo sunt paria, obligationẽ esse puram, vel esse conditionalem: dummodo cõditio iam extiterit: vt ff. de cõditionibus indebit. l. fusticit. sed cùm pure dedi vel reliqui tibi causa dotis vel donationis propter nuptias. si liberos non haberes, vel matrimonium nõ cõtraheres, rogaui vt restituas alij: certè si ecclesiam intres, videris liberos habere: & ideo fideicommissarius nil expectet ac si non esset aliquid appositum de restituendo: nisi fideicommiss. sit relictũ ad pias causas: quo casu etiam expectat, & non habetur monasterium pfilio. Itẽ nota ex hoc §. quòd ecclesia loco filij habetur: quod valet ad multa. & ideo quidã insentia. cum telligũt hoc tũ his duobus casibus, si liberos haberes, vel matrimonium contraheres, non aliàs. Alij vbique dicunt pro filio haberi, quia si inueniat se non instituturn, rũpit testamentũ: vt plenè dices. j. §. proxim.

† Cõcor. cũ hoc §. c. in 5 multa. & ideo quidã insentia. cum telligũt hoc tũ his duobus casibus, si liberos haberes, vel matrimonium contraheres, non aliàs. Alij vbique dicunt pro filio haberi, quia si inueniat se non instituturn, rũpit testamentũ: vt plenè dices. j. §. proxim.

Filius præterita testamentũ rumpit

e ¶ *Liberorum.*] super his duobus ponitur condicio: sed quod subiicit, siue dotis, &c. causam dãdi ponit, nõ cõdit. Quid ergo si aliam causam dicat donandi, puta vt emas seruum? Respondeo non facio vim: vt ff. de do. l. secunda. in fi. & l. sequen. sed hoc ideo de his dixit: quia talia conueniunt in matrimonio quibus hic dicit.

f ¶ *Conditionibus quibuscunque.*] sic loquitur ac si plures potuisset: sed certe non potuit nisi duas, scilicet, matrimonium, vel si liberos haberet. rogauit ergo hoc restituere si liberos non haberet, vel matrimonium non contraheret. videtur enim contraxisse & liberos habuisse si monasterium intret, & facit ad hoc ff. ad Tertyllianum. l. secunda. §. liberi. ponuntur ergo hæc verba si fecerit, cum conditionibus adiectis quibuscunque, pro singulari condition quacunque ex eis quæ superius numeratæ sunt.

g ¶ *Clerici.*] etiam seculares: aliàs frustra diceret statim quod debeat seruare ad pias causas: cùm si de monachis tantum loqueretur, ipso ingressu se & sua dedicant Deo neque vlterius eis administratio relinquitur: vt supra de monast. §. illud. si tamen velis tantũ de monachis intelligere: dices hos monasteria ingredi, scilicet, vt conuersi fint, vel clerici fiant, scilicet, monachi. & quod sequitur de rebus, dicas quod licet habeant de facto administrationem & vsum rerum. nõ tñ est de iure: nec abbas tenetur eis dimittere si non vult. Item pro hoc quod hic tractat tantum de monasteriis. Item quia fauore ecclesiarum non hominum hoc fingitur. si autem esset secularis clericus, posset dimittere cui vellet, vt §. eo. §. presbyteros.

Ingrediens religionem [illegible] deo [illegible]

sibimet facere. Si verò plura sunt monasteria, vt necesse non sit noua monasteria ædificare locorum sanctissimus episcopus monachos cum monachis & fœminas cum fœminis separare, & in aliis monasteriis congregare procuret. quæcunque verò habentur communia inter eos secundum competens eis ius diuidere a. Fœminis autem quemcunque ipsæ elegerint, siue presbyterum, siue diaconum, ad faciendum eis responsum, aut sanctam eis communionem portandam: sanctissimus episcopus sub quo sunt deputet quem rectę fidei & vitæ bonæ esse cognouerit. Si verò qui ab eis electus est, non sit presbyter aut diaconus, dignum tamen eum huiusmodi ministerio episcopus iudicauerit ordinationẽ ei imponat b, qui dignus esse videbitur, vt responsa (sicut dictum est) monasteriis distribuat: ita tamen vt neque sic electus ad responsa fœminarum, in monasterio c maneat.

¶ *Si rogatus de restituendo, nuptias non contraxerit, vel liberos non habuerit, aut ingrediatur monasterium, deficit fideicommissum: nisi alteri loco venerabili debeat restitui. Angelus.*

¶ Sed & hoc d † præsenti addimꝰ sanctioni. si forte quis sub conditione nuptiarum siue liberorum e siue dotis causa siue antenuptialis donationis donauerit siue reliquerit suis liberis siue alij cuicunque personæ hæreditatem siue legatũ, aut ab initio purè relinquens eis, oneret eos substitutione aut restitutione, aut sub vna prædictarum conditionum reliquerit vel donauerit, substitutiones verò vel restitutiones eis forte cui vellet, vt §. eo. §. presbyteros.

h ¶ *Pro non scriptis.*] Primo casu est inualida conditio. Secundo est inualida tota restitutio sub conditione facienda. & sic per consequens ipsa conditio. Accursius.

i ¶ *Volumus.*] hoc concordat 3. de monach. §. si quis autem. & §. si vero relinquens. Accur.

cerit, adiectis conditionibus quibuscunque f ex iis, quæ superiùs enumeratæ sunt: sancimus si personæ talibus conditionibus subiectæ, siue masculi, siue fœminæ monasteria ingrediantur, aut clerici g aut diaconissæ aut ascetriæ fiant: tales conditiones inualidas & pro non scriptis h esse. Hoc autem solatio & clerici & diaconissæ ecclesiarum fruantur, si vsque ad suam vitam in his perseuerauerint, vt res sub tali conditione donatas aut relictas ad pia opera expendant, aut relinquant. In personis enim, quæ in monasterium vel ascæterium ingrediuntur, & relinquũt huiusmodi conuersationem castam monasterio aut ascæterio vbi à principio ingrediuntur res sub tali conditione donatas aut relictas, cum alia eorum substantia competere volumus i.

¶ Si tamen † in redemptionem captiuorum, aut agentium alimenta sub prædictis conditionibus sub stitutio aut restitutio fiat: ex nullo memoratorum modo eam excludi permittimus.

¶ *Si qua intrauerit monasterium animo ibi manendi, & se & sua monasterio dedisset: licet tamen ea post ingressum bona sua liberis parturi. Angel.*

¶ Si qua mulier † aut vir monasticam elegerit vitam, & intrauerit monasterium k: filiis non extantibus monasterio quod ingreditur, res eius competere iubemus. Si verò talis persona filios habeat, & non ante, quam intret monasterium de suis rebus fecerit dispositionem, & legitimam partem filiis deputauerit l etiam sic liceat eis postquam monasterium ingreditur suam facultatem in proprios m

† Concor. c. in præsentia. in vl. gl. post prin. ibi, si autem rogatus est. extra de probatio.

† Iste §. situatur pro aut. super l. generali lege. C. de sacrosac. eccl. & incipit, si qua mulier. & est canonizata xxx. q. iij. c. si qua mulier.

testamentum. sed certè & non dominus testatur secundum eum: vt C. de secundis nuptiis. l. fœminæ. in fine. & instit. de pupillar. substitutio. §. non solum. & potuit hæc lex etiam seruo concedere ius faciendi testamentum. nec obstat huic sententiæ si dicamus iure testamenti valere quod dicitur suprà de monachis. §. illud. collatio prima. quia illa p hãc corrigitur hoc casu. Si velles tenere opinionem Pauli, dicas quòd lex illa, fœminæ nonobstat: quia ibi mater domina est, licet habeat nec esse filios instituere. Item nec illa de pupill. substit. quia ibi est specialis: quia filius sibi non poterat testari: vt 3. eod. §. primo. sed secundum Azonem qui dicit esse testamentum: qua actione agetur contra monasterium: quia forte omnes res tenet? Respon. condi. ex hac l. vt ff. de conditio. ex lega. l. prima. Sed quid si filios non habeat, & fecit testamentum instituendo extraneos, certam partem assignando ecclesiæ antequam intret: nunquid ecclesia totum habebit? Videtur quòd sic ex hac l. sed contra est: nã cùm ecclesia pro filio habeatur, vt dictũ est, sed nasciturus filius institutus non rumperet testamentum: vt ff. de lib. & posthum. l. filius. §. fina. ergo nec ecclesia: sed si nihil ecclesiæ dedisset, rotum rumperet, ad instar posthumi qui rũpit si se præteritũ inueniat: vt C. de bonorũ possessione cõtra tabul. l. j. Item opponitur: quia vt quòd totũ debeat filiis dimittere præter quaternas vncias: vt suprà: vt nulli iudic. §. quia vero. quæ est cõtra. Sed ibi inuita intrauit: hic spõtè.

a ¶ *Persona.*

a ¶ *Persona.*] vt tantum sibi retineat quãtum habet, necesse dare vnicuiq; filiorum secundùm loa. alij sic, i. retineat sibi tñ quantum alicui filiorũ dat, cui plus dat. Tu potes dicere quod virilem sibi assumat partem, vt arg. 3. eo. §. diaconissam verò. Sed an filij possũt compellere patrem viuẽtem vt distribuat? Videf quòd non: vt argu. in fra prox. respon. & 3. vt liceat matri & auiæ. §. qa verò ex cõsensu. & C. de dona. inter virũ & vxorẽ. l. res. puto tamẽ vt sal cẽ subueniatur filijs quã tũ ad alimẽta, nõ vt partem habeat, nisi eo naturaliter mortuo. Vel si vellis dicere quòd peratur statim post ingressũ hæc portio: est argumentũ quod dicitur ingressꝰ pro mortuo reputatur: vt C. de episcopis & clericis. l. deo nobis. i fi. secun. respon. & suprà vt nulli iudic. §. si verò præ dictum tempus. Accurs.

Ingressus monasteriũ pro mortuo habetur.

b ¶ *Connumerata.*] facit ff. de col. bon. l. prima. §. portiones.

c ¶ *Siue sponsus.*] si per verba de futuro dedit arras.

d ¶ *Concedenda.*] i. remittenda. & concor. C. eod. l. fin. in prin.

e ¶ *Citra.*] Sed olim necessarium erat: vt suprà de nup. §. per occasionẽ.

f ¶ *Schema.*] i. cucullam, vt dicunt, vel figuram siue formam secundum alios sed in ropicis Aristotelis exponi ut pro ornatu verborum & sentẽtiarum. Accur.

g ¶ *Mulieris placitum.*] fingitur verè mortuus: vt hic, & C. eodem. l. fina. j. & ij. respons. & sic tantùm valet fictio quantũ verras: vt C. de iis qui veniam ætat. impe. l. prima. & ij. & C. de cast pecul. l. j & fin. li. xij lrẽ facic 3. vt lice. mar. & auiæ. §. quia verò lex.

Fictio tantũ valet quantum veritas.

h ¶ *Cedere.*] tempore separationis.

i ¶ *Parentibus filios.*] nũquid hoc casu hoc voto obligatur filius familiàs? videtur quod nõ: vt ff. de pos. l. si quis. §. voto. quæ est contra: sed hoc est speciale: vel illud in dãdo intellige.

k ¶ *Sectantes.*] f. prius: sed postea relinquentes: vt subiicit f. secularem vitam.

l ¶ *Ingratos.*] ob hoc quod intrauit mõasterium vt C. eo. l. fi. §. hoc etiã.

¶ *Parentibus filium vel filios qui monasterium ingrediuntur: velut ingratos ab eorũ hæreditate excludere non licet. Item parentibus non licet filios de monasterio extrahere. Bartolus.*

¶ Nullam vero licentiam damus aut parentibus filios i aut filiis parentes secularem vitam sectantes k & rediuidere filios: ita tamen, vt nulli filiorum suorum minuat legitimã partem: quam verò non dederit filiis partem, monasterio competat. Si verò omnem substantiam inter filios diuidere voluerit: propria sua persona a filiis connumerata b vnam sibi partem omnibus modis retineat quæ debeat iuri monasterij competere. Si verò in monasterio degens moriatur antè, quàm inter filios suos proprias distribuat res: legitimam partem filij percipiant: reliqua verò substantiæ pars monasterio competat.

¶ *Sponsus monasterium intrans recipit arrhas quas dedit si matrimonium non contraheret: & mulier quas accepit, restituit simplices, non autem duplicatas. Angelus.*

¶ Sponsalibus quoque secundum leges factis inter aliquos, siue cõspõsus monasterium ingrediatur, recipiat quæ pro sponsalibus arrharũ nomine sunt data: siue sponsa monasticam vitam elegerit, illa solum modò reddat quæ similiter arrharum nomine accepit: pœna vtrique parti concedenda d. ¶ Si verò constante adhuc matrimonio, aut vir solus, aut vxor sola intrauerit monasterium: soluatur matrimonium & citra e repudium: post quam tamen persona pergens ad monasterium schema f perceperit, & si quidem vir elegerit monasticam vitam: restituat prius mulieri dotem, & si quid aliud ab ea receperit, & super hoc ex nuptiali donatione tantam partem quanta ex morte viri competebat mulieri secundum pactum dotalibus instrumentis insertum.

¶ Si verò mulier fuerit monasteriũ ingressa, simili modo retineat vir nuptialem donationem & casum dotis ex morte mulieris placitum g: reliquum verò dotis mulieri restitui præcipimus, & si quid aliud ex rebus mulieris apud eum inueniatur. Ambobus autem monasticam vitam eligentibus, iubemus vacãtibus dotalibus placitis, virum retinere donationem antenuptialem, & mulierem propriam accipere dotem, & quicquid aliud viro dedisse probetur, vt vnusquisque citra damnum suis fruatur rebus: nisi fortè sponsus sponsæ, aut sponsa sponso, aut maritus vxori, aut vxor marito aliquid donare, aut cedere h voluerit: quoniã neque ex pactis nuptialibus viro; aut mulieri lucrari aliquid conceditur.

linquentes, velut ingratos l à sua excludere hæreditate, monasterium, aut monasticam vitam subsecutos. Interdicimus autem parẽtibus filios suos monasticam vitã eligentes, ex venerabilibus monasteriis abstrahere.

¶ *Monachus qui monasterium reliquit, militia honore spoliatus, in aliud per episcopum detruditur monasterium: & quod post eius ingressum quæsiuit, monasterio applicatur. Angelus.*

¶ Si monachus † reliquerit suum monasterium, & in aliud ingrediatur quæcunque res tempore quo monasterium dereliquerit, habere videbitur proprio monasterio in quod ab initio ingressus est, eas competere m iubemus. Prouidere autem sanctissimos locorum episcopos, vt neque monachi neque monachæ circumeant ciuitates, sed si quod necessarium responsum n habuerint, per proprios responsarios hoc agant o, in suis manentes monasteriis. ¶ Si monachꝰ reliquerit monasterium & ad secularem vitam migrauerit: hunc militia p & honore, si quem habet, priùs spoliatum ab episcopo locorum & prouinciis iudice in quas sterium q mitti, & res, quas posteà habuisse probatus fuerit, monasterio in quod dimittitur, competere. Si vero rursus reliquerit monasteriũ: tunc eum iudex prouinciæ in qua inuentus fuerit: teneat, & subdito sibi officio commoneat.

¶ *Raptores monialium & similium participes capitali pœna, & bonorum amissione plectuntur: bonis raptoris & aliorũ criminis participum applicandis ecclesiæ annali præscriptione contra ecclesiam currente. Bart.*

¶ Si quis rapuerit aut solicitauerit aut corruperit ascetriã, aut diaconissam aut monastriã, aut quamlibet aliam fœminam venerabilem habitum habentem: huius res ex talis sceleris participio iubemꝰ venerabili loco in quo talis fœmina habitat, per locorum sanctissimos episcopos, & œconomos eorum, nec non etiam cuiuslibet prouinciæ iudices & eorum officia vindicari. Eos autem, qui talia deliquerint, & participes r eorum sceleris fuerint, capitale periculum sustinere: talem verò mulierem vbicumque est, cum propriis rebus in monasterio recondi, in quo cautius † custodiri possit, vt non rursus in eodem crimine reperiatur. Si verò diaconissa fuerit, & filios habuerit s legitimos: legitimam partẽ t dari filiis. Si autem intra vnum annum postquàm cognoscitur tale factinus commississe, tales res iuri venerabilium domorum non vindicentur: iubemus omnibus modis comitem priuatarum fisco nostro has assignare u: locorum iu

† Vide Alc. fi alias fit ingratus, non efficitur ideo grat⁹, licet omnis macula peccati aboletur: vt 3. de mona. in prin. Sed in nouellis contradicitur enim qđ purgatur ingratitudo p ingressum. Sed nunquid cæteris agnatis vel cognatis poterit succedere? Vt quod nõ: qa dicit quædam authen. extraordinaria, quomodo oportet mona. &c. qmõachi nõ habẽt cognationem in terra. Sed illud intelligitur quantũ ad hoc vt nõ accedat extra ad loqudũ cognatæ vel pfan gu. neæ suæ: quia talicolore posset illicita agere: vt C. eod. l. deo nobis. vñ dico quod potest succedere: & abbas per eũ.

† castitas.

m ¶ *Cõpetere.*] hoc idẽ habes suprà de mona. §. si quis autẽ. & §. si vero relinquens. sed quid de rebus postea quæsitis? Respon. secus est: vt 3. e. §. si monachus.

n ¶ *Responsum.*] i. necessitatem vt alicui respondeat in aliqua causa. Accursius.

o ¶ *Militia.*] sed quam causam habent, cũ nihil habeant? Respon. ex factis præcedentibꝰ siue cõtractibus pro quibus vel ipsi vel abbates cõuenitur, licet per alios respõdeat: vt suprà apud quos oport. epis. & mona. §. præterea. col. vj. fa. suprà ff mo. §. si vero relinquens.

p ¶ *Militia.*] quam in seculo adeptus est.

q ¶ *Monasterium.*] Duo contraria tum suprà eo. §. sed neque. & 3. eod. §. si seruus. Prima dicit indistincte curiæ. Secũda distinctè dicit. sed hæc in liberis illum §. sed nec quæ curialium. in seruo intelligẽ: & sic nihil cõtradicit. Vel specialem fol. da. illi. §. sed neque. vt ille secundum istius distinctionem intelligatur. vt ibi dixi.

r ¶ *Et participes.*] huic §. cõc. 3. quomodo oport. epis. §. quanta. & C. e. l. si quis non dicã. & l. raptores. & C. de raptor. virg. l. j. & 3. de rap. mu.

s ¶ *Habuerit.*] antequã esset monacha. aliàs esset spurij. Accur.

t ¶ *Partem.*] de bonis diaconissæ matris.

u ¶ *Assignare.*] currit ergo annalis præscriptio ecclesiæ in hæreditatis petitione vel condi. ex l. ficut. & in simili casu: vt 3. vt cũ de app. cog. l. fi. & de prædictis. sed regulariter currit præscriptio xl. ann. vt 3. de eccl. tit. §. pro tẽporalibus. quæ est cõtra. sed hic sunt specialia.

a ¶ *Nec*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Necnon & prostantibus.*] i. quasi prostituentibus seipsos: nec curãt de sua fama: sicut nec meretrices. Accur.

b ¶ *Monachi.*] Nota reprobari si quis alteri[us] vxte in eius contemptum vratur: vt hic, & C. de epis. audi. l. minimè. adeo vt iniuriarum teneatur: vt inst. de iniur. §. j. & capitaliter punit: vt hic dr.

c ¶ *Defensoribus.*] repete semper prouidẽtibus.

d ¶ *Etiam præcedentibus.*] alias in præsentibus, &c.

e ¶ *Sancimus.*] hic dicit quòd pœnæ quæ ante ledice qui neglexerit easdem res vindicare, cingulo priuando, & mulctam quinque librarum auri à comite priuatarum exigendo. ¶ Omnibus itaque generaliter in seculari vita conuersantibus, & maximè theatralia exercentibus viris, ac mulieribus, necnon & prostantibus a interdicimus vti schemate † mõachi b, aut monastriæ, aut ascetriæ, aut cuiuscunque personæ huiusmodi imitari schema: scientibus vniuersis præsumentibus aut vti tali schemate, aut imitari, aut illudere in quacunque ecclesiastica disciplina: quia & corporalia supplicia sustinebunt. & exilio tradẽtur prouidentibus huic rei non solùm locorum episcopis, & qui sub eis sunt clericis, sed etiam militaribus ciuilibúsque iudicib[us], & quæ sub eis sunt officiis, & locorũ defensoribus c. ¶ Pœnas autem præsenti legi insertas, quæ etiam ex prioribus legibus sunt notæ non solùm in futuris: sed etiam in præcedentib[us] d casibus seu relictis valere & omnibus modis vindicari † sancimus e, per præsentem enim legem nuper dispositas, videlicet, pœnas in solis futuris temporibus seruari iubemus. Tua igitur gloria quæ per præsentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas: per omnia custodiri prouideat. D. Kal. Constantinopolitano Iustiniano. P. P. Aug. Basilio. V. C. Coss.

gem istam fuerunt impositę circa casus huius: cõstitutionis, valent etiam ante hanc legẽ: sed quæ impositæ per hanc sunt, non valent, nisi in futuro: vt C. de legibus. & constit. l. leges.

Veste alteri[us] in eius contemptum vtẽs puni.tur.

† Concor. c. eum decorẽ. cum gl. j. extra de vi. & ho. cle. vbi tenor huius tex. recitatur.

† Iudicari.

NOVELLARVM CONSTITVTIONVM DN. IVSTINIANI PERPETVO AVG. QVAE IN SVPERIORIBVS NOVEM COLLATIONIBVS VARIIS LOCIS DESIDERANTVR.

Extat epist. Gregorii lib. 4. c. 59. epistol. ad Io. episcopũ primæ Iustinianæ, quę mittit ei pallium: eius ordinationi cõsentit factæ ab episcopis illius prouinciæ, & quem coepiscopi ad Papã retulerant, accedẽte quoque Imperatorũ voluntate: deinde vices apostolicæ sedis eum agere iterata innouatione decreuit. itẽ alia epistola eiusdẽ ad Io. episcopũ primæ Iustinianæ.

a Quã nunc Transyluanã vocãt: eã describit Lazius 12. fo. 1090.

b Mysia prima siue superior, nunc Somia dicitur, q cùm in Dacica diœcesi sit sub P. Præ. Illyrici, hic Mysia prima legendũ videtur, cũ Mysia secunda q hodie Bulgaria dicitur in Thracica diœcesi sit sub Pr. Præto. Orientis. d Macedonia salutaris q̃ partim Macedoniã, partim Daciã adscribitur vt est in notitia imperij Orientalis Bassavv quõ dã Iustiniano imperãte episcopalis: vt & hodie Ioan. Auent. & post eum Lazius li. 12. commen. in Rhætia. 2. e Pãnonia superior olim, nũc Austria: Pannonia inferior, Vngaria dicitur. g Firma videtur legẽdum Sirmia: nam in actis concilij Aquileiensis habiti sub Gratiano imperatore* episcop[us] dixit: Caput Illyrici non nisi ciuitas est Sirmiensis. ego igitur episcopus illius ciuitatis sum, eum q nõ cõtrectat anathema dicẽdo hæc se consentiopoli P. non a Iustin. ctat

Lazius li 12. commen. ordinis Rep. Ro. †μισσιμ βολασσιάδας à Iustinia. reparatæ & munitæ meminit Procon. lib. 4. de ædificiis Iusti.

Collatio decima.

Nouella ordine xj. ὥστε τὰς περὶ τὸ μινάκιον γενομένας ὑπερημέρους πόλεις, ὑπὸ ἰδικὸν ἀρχιεπίσκοπον εἶναι, μὴν ὑπὸ τὸν θεσσαλονίκεως. vt in Scrimgeriana editione notatur: quam in vetusto libro manu scripto sic reperi Latinè redditam.

De priuilegiis Archiepiscopi Iustinianę primæ*, & sede PP. Illirico in Pannoniam secundam, id est, Iustinianam primam transferenda.

Imp. Iustinianus A. Archiepiscopo Iustinianæ primæ.*

MVLTIS, & variis modis nostram patriam augere cupientes, in qua primò Deus præstitit nobis ad hunc mundum, quem ipse condidit, venire, & circa sacerdotalem cẽsuram volumus eã maximis increm̃entis ampliare, vt primę Iustinianæ patriæ nostrę propter hoc sacro sanctus antistes nõ solum metropolitanus, sed etiam Archiepiscopus fiat, & cæteræ prouinciæ sub eius sint authoritate, id est, tã ipsa mediterranea Dacia, a quàm Dacia Ripensis, b necnon Mysiæ secunda & Dardania, & Præualitana prouincia, & secunda Macedonia c, & pars secundæ etiam Paioniçę, quę in Baccensi est ciuitate. Cum enim in antiquis tẽporib. Firma, g præfecturæ fuerit cõstituta, ibiq; omne fuerit Illyrici fastigium, tam in ciuilib. quàm in episcopalibus causis. posteà autem Attiliani temporibus eiusdem locis deuastatis Apennius præfectus prætorio de Fermatana ciuitate in Thessalonicam profugus venerat, tunc ipsam præfecturam & sacer dotalis honor secutus est, & Thessalonicensis etiã Episcopus, non sua authoritate, sed sub vmbra præfecturæ meruit aliquã prærogatiuam.

¶ Cùm igitur in præsenti, Deo auctore, ita nostra Respub. aucta est, vt vtraque ripa Danubij iam nostris ciuitatibus frequẽtaretur, & limina nunquã recidua & literata quę trans Danubium sunt, nostræ dubiũ iterum ditioni subiecta sint, necessariũ duximus ipsam gloriosissimam præfecturam in Pannonia in nostra fœlicissima patria collocare. cùm nihil quidẽ magni distet à Dacia mediterranea, secunda Pannonia. Et quia homines semper bellicis sudoribus inhærentes, non erat vtile Reipub. ad primam Macedoniam post tot spatia tantásque etiam difficultates venire idoneè, necessariũ nobis visum est ipsam præfecturam ad superiores partes traxere, vt iuxta eam prouinciæ constitutæ facilius sentiant illius medicinam. Et ideo tua beatitudo, & omnes præfatę primę Iustinianę sacrosancti antistites archiepiscopi habeant prærogatiuam, & omnem licentiam suam auctoritatem eis impertiri, & eos ordinare, & in omnib. suprà scriptis prouincijs primũ habere primam dignitatem: summum sacerdotium, summum fastigium ascendere: & te solum archiepiscopum habeant, nulla communione ad eum Thessalonicensi episcopo seruanda: sed tam ipse & omnes primæ Iustinianæ Antistites siue eius iudices & disceptatores, qui quid oriatur inter eos discrimen ipsi hoc dirimant & finem eis imponant, & eos ordinent: & nec ad alium quendam eatur, sed suum agnoscant Archiepiscopum omnes prędictę prouincię, & eius sentiant creationem, & vel per se, vel p suam auctoritatem, vel clericos mittendos habeat omnem potestatem, omnémque sacerdotalẽ censurã, & curationis licentiam. Sed in Aquis, quę est prouinciæ Daciæ Ripensis, ordinari volumus à tua sanctitate episcopum, vt nõ in posterum sub Meridiano † Thraciæ oppido episcopo sit constituta, sed Meridianus quidem maneat in medio, nulla communione cum Aquis seruanda. Aquensis autẽ episcopus habeat præfatam ciuitatem, & omnia eius castella, & territoria, ecclesias vt possit iam eorum scelus ex ea ciuitate & terra repellere, & in orthodoxam fidem transformare. Vt igitur sciat beatitudo tua nostri numinis dispositionem, ideo præsentem legem ad tuam venerabilem sedem transmisimus, vt in perpetuum tale beneficiũ habeat patriæ nostrę ecclesia in Dei omnipotentis gloriã & nostri numinis sempiternã recordationẽ. Quando autẽ tuæ recordationis sedis gubernatorem, ab hac luce decedere contigerit, PP. archiepiscoporum eius à venerabili suo auxilio metropolitanos ordinari sancimus, quemadmodum decet archiepiscopum omnibus honoratum ecclesiis prouehi, nulla penitus Thessalonicensi episcopo, nec ad hoc communione seruanda. Beat itudo igitur tua, quę nostra sanxerit ęternitas, modis omnibus ad effectum perducere non differat.

Ex Procopio de Patria Iustiniani.

PRocopius, *περὶ τῶν τῆ Ἰουστινιανῆ κτισμάτων λόγω τετάρτω*, in quo de ædificiis à Iustiniano in Europa positis, & maximè circa Istrum fluuium, disserit: ait hoc Iustiniano fuisse factũ necessarium propter Hunnos, Gotthos, Tauromatas, siue in Taurica habitãtes, & Scythia & Sclauonia, & Sauromatas, & si quod est aliud ferũ hominũ genus. Deinde ait operæ pretium esse à Iustiniani patria incipere. Verba autẽ Procopij ad hanc rem facientia ita transtulit Ioannes Langus interpres Nicephori ad fin. 17. libri eiusdem Nicephori.

Apud Dardanos Europæos qui Epidamni fines accolunt, regio Tauresia dicta fuit, Iustiniani (qui orbem terræ exornauit) patria, locum eum breui muro circũdedit, in quadranguli formam structura redactæ, atque in angulo quoque turri vna excitata. *τετραπυργίαν*, hoc est quatuor turres habentem effecit: & ita nominari curauit. Ad hanc vrbem præclarissimam cõdidit, quã Iustinianam primã vocauit, nutricia hæc præmia altrici suæ tribuens, ibi verò & aqueductũ, vt ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia insuper egregia opera, Dei tẽpla plurima, Domicilia principũ virorum magnificа, porticus amplas, iudicũ curias pulchras, fontes, plateas, vicos, balnea, rerum venalium fora. Vrbs ipsa ingens & populosa, & tractus eius totius metropolis, vt quę Illyrici vniuersi Archiepiscopũ sit sortita, cuique oppida eius gentis reliqua omnia pro magnitudine sua debitũ exhibuerint honorẽ. Et auxit illa imperatori ei gloriam quę alumno tanto celebretur. Atq; ipse ambitione & liberalitate quadam illi, qui eam ædificiis ita excoluerit, gratiam referre cõtendit. Erat præterea in Dardania oppidum vetus Vlpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli vsui essent, demolitus, ad eam, quã tunc id spectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc, secundam Iustinianã appellauit. Non longè ab hac, vrbẽ quoq; aliã, quæ nulla antea fuerat, cõdidit. quã de auunculi nomine Iustinopolin vocauit. Nicephorus lib. 17. c. 28. ad finẽ, sic describit patriã Iustiniani Achrido. Porro (inquit) Achrido vrbs est in excelso tumulo cõstructa prope lacũ maximum qui Lychnedus nominatur. Antiquitus autẽ Dassarites vocatus est in eo maximavis piscium capitur. Drinus verò fluuius se inde quoque prouoluit, Septẽtrionẽ versus fluẽs. Ex cultioribus enim quæ ad Deabolim sunt partib. manans, & quem diximus lacũ secans & quasi Alpheus quidam pelagus scindens, atque ad Aretusam fontem sensim marinis aquis innatando contendens. circa Boreale latus inde profluit, & ad paludis finem eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur, inuentis eisque ipsis sibi coniunctis. maximus euadit fluuius. Deinde se ad Occidentem inclinans, in Orinũ se effundit, circa castellum Heliſſum nomine, quod totius Bulgariæ antiquitus metropolis fuit. In eo etiam olim sedes regia Bulgarorum constituta fuerat. Verũ hęc hactenus. Agathias verò lib. 5. de bello Gotthorum pag. 307. ait patriam Iustiniani fuisse vetustã sedem Illyrici, eã Boderinã vetusto nomine postea Iustinianam dictã: ex ea ortũ Iustinianũ, ei nomẽ suũ indidisse.

CONSTITVTIO XIII.

De plebeiis † prætoribus.

†Scelig. περὶ τῶν πραιτώρων

Imperator Iustinianus A. Constantinopolitanis.

CLarissimorum vigilię præfectorum nomẽ, cùm & dignitate plenũ, & veterib. Romanis notissimũ exiterit, haud scimus quomodo ad diuersã appellationẽ simul & ordinẽ trãsierit. Quos enim patria nostra lingua Præfectos vigilum vocauit, quodãmodo illis impe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rium in eos iniungens, q viligias agerent, & nihil inexploratū relinquerent, eos Græcorū lingua (nescim⁹ vnde) noctiū Præfectos nuncupauit, quasi necessarium sit, sole qdem (vt licet cō iicere) occidēte magistratū exsurgere: rursum verò oriēte eo, † φαπτο θαι. quieti † se tradere. Quid enim caussæ fuit, quamobrē noctium nomen apposuit? Si enim propterea hāc appellationē obtinet, quia solus hic magistratus eorum curam habet, quæ per noctē perperam admittuntur, & quia noctu per vrbem oberrat: atq idem hoc facere cernim⁹ & præfecturam vrbicariā: vt nihil obstare possit, cur nó (quantum ad hanc appellationem) hunc etiam magistratum hoc nomine vocem⁹. Si autem officia diuidi possunt, vt glorioſissimi qdem almæ huius vrbis præfectus interdiu magistratū gerat, illi autē alteri noctu, vehementer à vero aberrarunt, qcunque nominis rectitudiné corruperunt. Inde, cùm ea appellatio adeo caliginosa, tenebricosa, & eiusdē cū nocte nominis sit, merito hāc omnes refugiunt, & cū eligūtur, pœnam inferri arbitrantur, neq; imperialib. dignam esse codicillis rentur. Nos igitur reipsa, vt se habet, altiùs perspecta, hūc magistratū, sumpto ab appellatione principio, de integro rescitandum, exornandúmq; existimauim⁹, vt nemo deinceps noctium præfectus nuncupetur. curabūt enim qęcunq; vel interdiu, vel noctu iniustè perpetrātur. Quoniā verò prætoris nomē veterib. Romanis mirum in modū placuit, propterea putauim⁹ & eos q tuendæ quieti & disciplinæ publicæ præsint, qque inter populares ortā perturbationē cohibere valeāt, ita nominādos esse. Et quemadmodū ex senatorio ordine alij sunt prætores, q libertatib. alij q tutelis, & id genus aliis præsident: ita sint & hi plebeiæ rectitudinis prætores: ac nostra qdē lingua Prætores plebis appellētur, Græca autē hac & cōmuni prætores τῶν δημῶν. † Quomodo autē prætoris nomen se habeat, quomodo † τὸ δὲ πραι τωρ ὄνομ ἐστι τὸ σημαν. t. auctoritas. magistratus, ma iestas, Haloan. legit. τὸ ὄνομα. † εἶδα μεν. H. deest Scrim. nō longè absitā cōsulatu, quomodo proximū secundū leges locū obtineat, clarum faciūt ipsæ leges, quę & cōsulatui prætores adiunxerunt, & secundum illis post leges ordinē attribuunt. Et quemadmodum olim cōsules qdem in amplissimo ordine principatum tenebāt, Tribuni autem plebis plebē moderabātur: ita sanè & nunc ex senatoriis qdem viris prætores omnia prædicta obeāt. Prætores autē plebeij nutante qodāmodo inter populares quietem, ac disciplinam in se recipiant, illorum vndiq; cōmodis prospicientes. [Nouim⁹] † omnino in quanta olim hic magistratus veneratione fuerit, quāq; splendidè in vetere Roma administ. fuerit, nō solùm iis temporib. quibus Imperatores Rempublicam tenuerunt, sed etiā multò remotioribus. sed neq; ampla hęc vrbs, cùm eum magistratum suscepisset, cōtemptim habuit. Inde pleroſq; cōperim⁹ superiore ætate post magnos magistratus gestos, vt pote q circa imperatoriā sunt maiestatē, nō dedignatos fuisse ad hāc denuo functionē accedere. Paulatim verò ita res abiecta, & vilis visa est, vt neq; per nostros coferretur codicillos, sed penes gloriosiſ. huius almæ vrbis præfectos resideret, vt plerúq; vnus aliquis ex illorū cohorte id officiū susciperet, tractarétq; omniū improbissimè. quanquā † si quis vetustatē ei⁹ per notas & cōiecturas spectet facilè ipsam, qualis anteā fuerit, ex his quę adhuc hodie supersunt, pdiscat. habet enim & ꝓpriū iudicium, & cohortē, & cōmētariēses, omnia ḡeniq; alia, quę propemodum ipsi præfecturę vrbicariæ deputata sunt à leg. b. Quoniam igitur nos omnia, quæ antè sunt facta, pueritigantes, veterem illam grauitatem, reique ipsi insitam venustatem in pulchriore ordinem reducere studemus, ne tam crebra ab ipsis admittātur furta, societatésq; cum furib. ineantur, & in incōcinnæ euanidæque & nullius reputationis sententiæ † procedāt, & propterea putauim⁹ ea, quę ipsos cōcernunt, certis describenda esse finib. Cogitauim⁹ enim q si ob caussas pecuniarias, in quib. nō de maximis reb. versatur periculum, sed tātum de pecuniis. summi magistrat⁹ ius dicūt, fæpenumerò etiā alij addūtur iudices, & plus mille curis inuolumur ne res sine caussæ dictione procedāt. quomodo indecorū fit, omnem nos prouidentiā cò cōferre, vt iudices dānatis periculum vitę irrogāte, hi eligātur qui pro dignitate in aliqua reputatione sint, ne temerè vita hominis pereat, qui semel qdem † πλὴν τῶν μονα χῶν ἀλλ ἐρίων, ἃ τῶν περὶ βλεπ τῶν κομήτων consisto riarum ἢ τῶν λαμ προτά των τρι βόνων. nascitur, annisiam autem vitā recipere nequit. Principio igitur sancim⁹ ne quis omnino ad prædictum magistratū accedat antequā à nobis eius administrationis codicillū perceperit, neq; vlla etiā ratione ad eā functionem sine imperatoriis codicillis progredi audeat, sed imperatoris sententiā expectet in scriptis promulgandam. Nemini enim prædictā administrationem trademus, nisi q eam suscipiunt, hi de numero sint magnificētiſs. † illustriū, aut spectabiliū comitū, aut sublimiſsimi tribunalis clarissimorum tribunorū prætorianorum & notariorū, aut q ālioq officiorū in prouinciis administrationē habuerūt, & idonei nostróq; testimonio digni vísi sunt, quò magis prędicta gratuitate & honore insigniti, i⁹ diligēter reddāt, præsertim quia de vita certamē est. cōsueuerunt enim vt plurimū de perpetratis cædib. de adulteriis, de aggressuris, de rapinis, & id genus aliis iudicare. Vnde oportet eum q tam magnis criminib. præsidet, virum esse ex omni parte grauitatis plenum, irreprehēsibilē, & tanta audiētia dignū: sed & assessorē, qui vnus aliquis de probatis sit, neq; enim ipsos absq; sufficiēte relinquem⁹ solatio, sed ad decēvſq; auri libras singulis annis annonarū ipsis titulo dabimus, vt his cōtenti, nullā tolerent rapinā, aut quod pernicié inferat. Sed & ne omnino largitiones siāt, aurúmve vili erogetur, vt aliquot retro tēporib. factum est. in pari. n. crimine hærebit & q pro obtinendo officio alicui dedit, & q post susceptum officiū ab aliquo accipere sustinet, quemadmodum iureiurādo ab ipsis dādo declarabitur. Habemus etiā cōpertum, q improbi admodum ex cohorte homines illi sint in ministerio nēpe cōscij latronū, veneficiarij, crumenisecæ, & reliqua multitudo, quorum vnumquēq; satius est puniri, q̄ ad istum modum viuere. hoc n. hominum genus. cui cū latronib. intercedit notitia, eiusmodi est, vt nihil boni peragat, sed in hoc tātū fures cognoscunt, vt sibi suisq; iudicib. aliquid venentur lucri. Quæ omnia cōuenit vt hi q iam inde à nobis prætură plebis ineut, oderint & auersentur, sed & puris vtātur manib. ac omnia quæ ad ipsos referuntur, siue de furto, siue aliis delictis, iusta animaduersione persequātur, & vrbē veluti bestiis furta exercentib. perpurgēt. industrios prætereà homines ad hęc ministros assūmat, & ea moderatione aduersus cohortē suā vtātur, vt ab ipsis tāquā iudices metuātur, & omnia agāt cū summa animi intētione, ac beneuolētia. Nā si rectè se gerere, nostróq; de ipsis iudicio respōdere voluerint, neq; tam multi erunt q furentur, & res ablatę citius inuenientur, & pauciores delinquēt, reueriti magistra tū qué nemo pecuniis redimere possit aut corrumpere. Sed & de criminib. cognoscēt, quamuis atrocissima sint, coponēt etiā populares mor⁹ ita celebri huic & regię vrbi præsidētes quasi q nobis ipsis in hoc ministrēt, & sumino à nobis honore dignati (quatenⁿ minores magistratus solēt à maiorib.) curas nobis aliqueuiēt, nihil instituētes facere, quod bono viro & imperiali testimonio dignum nō sit. Ac si quādo vsu veniat, vt aliquod incendium † (quod abominamur) in vrbe exoriatur, oportet & ipsos adesse, & suum facere officium, atq; eos q̄ furātur, insœliciúmq; bona subripiunt, arcere, & (quātū in ipsis est) cōseruare res suas illis q ipsa vi ignis perurgētur. nā si industrię hunc magistratū gesserint maior illos thron⁹ excipiet, & in prætātiore magistratu erunt. Est. n. multo † prętabili⁹ cum honestate viuere q̄ illa cōtępta, vndiq; manus & rationes cōquirere per quas impiè agas, & insuper agere, ꝓpterea q̄ natura ita cōparatum est, vt nihil eorum quæ isto modo accumulātur, pduret, sed ma lè collecta ſtatim dispereāt. Vt igitur subditis nostris prodesse mus, putauim⁹ vndiq; honorib. auctos viros in medium produ cere, vt subditi illorum sentiāt virtutē. Habebunt verò spectabi les prætores plebis etiā adsessorē, nostro (vt dixim⁹) de ipsis iudicio dignum. Erunt etiā eis ad magnum viginti vſq; milites, & triginta matricularij, quos hoc tēpore cōstituim⁹ in hoc, vt illorum iussionib. seruiāt. & (si opus sit) flagitiosè viuentes cōtineant, ac vniuersum ciuitatis ſtatum ad cōpetentē formā redigant. Scire autem eos pro certo oportet, q̄ si incorruptos se cōseruauerint, & à Deo auxiū habebunt, neq; beneuolētia nostra frustrabuntur, & magistrat⁹ in lōgiora illis tēpora prorogabitur: quis. n. vellet eum q pulchrè & rectè se gereret, temerè mutare? Sed & si ex foro clarissimi huius almæ vrbis præfecti trāsmittatur aliquis vt suppliciū sustineat. exactè pri⁹ vel vno aliquo exiis q eū adducunt, interrogato, vel etiā ab ipso gloriosissimo præfecto causſam requirāt ac perdiscāt, quamobrē hominē de medio tollant, vel membrum illi abscindant. & si hoc p spexerint, vt pensiculatè sententiā trāsmissam proferāt, quę vel vitā, vel membrū adimat. Quemadmodū autē spectabiles prætores plebis id gen⁹ munerib. honorauim⁹, dignātes ipsos & codicillis ex nostra manu procedētib. & annona, & tam ampla appellatione, & cęteris quę ante dicta sunt: ita & ab ipsis exigim⁹ vt nobis vicissimi integritatē, & in omnib. reb. vigilantiam reddant, & omnia æquabili iustāq; ratione & incōtaminata manu peragāt. Na si quid ipsi delinquere, vel etiā furari, aut fures tolerare, & nō omnib. perſequi modis, neq; morte quidem dignos extremo afficere supplicio: q̄ verò mediocriter peccauerint, vbicunq; nos iusserim⁹ ampla hac vrbe expellere videbuntur, sciant nō tantùm se pro hisce Deo rationē reddituros, sed etiā nobis futuróſq; obnoxios, tam prætādo damno quod exinde subditis irrogatur, q̄ indignationis nostræ: & vt citiùs cum infamia magistratu depellātur, ea nobis de causſa & labores subeuntib. & magnos sumptus sustinētib. nec cui subditorū nostro rum inferatur calumnia, aut bonorū & vitę perditio, & quæcū que eiusdē generis sunt, sedomnia cōpetēti decidātur iudicio.

† Idem in l. 3. ff. de offi. præfe. vigil.

† καὶ δοκοῦ σι τοῦτο ποιεῖν

† ὑπογε γραπται al. ἀπο κέχραν ται.

† ἐπιτε πόντων ἀρχι κῶν. † ἐπὶ τοῖς νῦν ἀναγόμ θοῖσι γε ναρχι κοῖς χω ρίοις. † περὶ δ ἀρχον τος ἤγουν ὁ πράτ τωρος πιστίας

Cognoſce

Cognoſcentes igitur vos per hoc sacrum edictum ac legē, hāc nostram voluntatem, & q̄ nihil eorum prætermittimus, quę vobis profutura sunt, vota pro nostro nuncupate imperio, sic vestri curam gerente, sic vindicante quę singulis aduersa accidunt sic paternam per omnia vobis prouidentiam conseruante. Proponatur Constantinopoli ciuib. nostris. D. xvj. Kalen. Octob. CP. DN. Bilisſ. V. C.

CONSTITVTIO XXI.

De Armeniis, vt & ipsi per omnia Romanas sequātur leges.

¶ *Imp. Iustinianus A. Acatio magnificentissi. Proconsuli Armeniæ.*

Hanc cō stitutionē anti qua edi tio non habebat.

CVpientes vt Armeniorum prouincia perfectè bonis regatur legib. neq; in vllo à reliqua differat republica, prioribus sublatis nominib. Romanis eam magistratib. adornauim⁹: vt Romano vterentur habitu adsuefecimus: vt denique aliæ apud ipsos leges non essent, q̄ † quas Romanas nominant, cōstituimus. Proinde scripta etiam lege illud quod perperam apud eos delinquitur, corrigendum putauimus, ne scilicet more Barbarico parentum & fratrum, & reliqui generis successio nib. ad viros pertineant, ad mulieres non item nēve hæ absque dote in domum mariti commigrent, aut ab iis quibuscum cō suetudinē habituræ sunt, redimantur, id quod multo etiā magis barbaricę in hunc vsque diem morib. apud ipsos comprobatum est, non ipsis tantum ista ferino more opinantib. sed & aliis gentib. ita dehonestantibus naturam, sexúmque fœmineum contumelia afficientib. quasi non & ipse à Deo creatus sit, aut generationi aliquid cōferat, sed quasi abiectus & ignominiosus extra omnem dignationem ac honorem haberi debeat. Sancimus igitur per hanc sacram legem, vt & apud Armenios occasione successionis fœminarum eadem obtineāt, quę & apud nos, neque vlla sit inter marem & fœminam differentia, sed quā quidem forma inter nostros constitutum est, vt parentib. hoc est patri, matri, auo, auiæ remotioribúsq; itē posteris, hoc est filio filiæ succedant, & vicissim ipsis quoque succedatur, ita & apud ipsos sit, neque Armeniæ leges à Romanis differant. Nam si de nostra sunt republica, si seruiunt ex æquo nobis cum cæteris gentib. si omnib. nostris perfruūtur, nunquid solę apud ipsos fœminę à nobis introducta expellētur æquabilitate? Sed in pari apud omnes obseruatione sint leges nostræ, siue quas ex veterum libris collegimus, & in nostris institutionib. & Digestis ordinauimus, siue quæ ex Imperatoria sanctione tam priorum principum, quàm nostra, subscriptę † sunt.

Quapropter omnia hæc ex initiis presentis quartędecimæ indictionis, & ipsius qua hanc conscribimus legem, sumpto principio, in omne æuum volere sancimus. Vetera enim curiosiùs perquirere, & ad prēterita iam tempora recurrere, cōfusionis potiùs, quā legislationis est. Sed (vt diximus) iam inde à temporibus presentis quartædecimę indictionis, & ipsius in omne reliquum tempus, ipsę quidē successiones similes sunto iis quę quacunque ex causſa ad successionem pertinent, qualiter tam mulieres, quàm etiam viros de cæterò obseruandis. Quod verò iam antè extitit, id vniuersum in priore forma manere sinimus, siue in iis † factum est prędiis, quę princeps olim generis familiæ suę adscripsit, siue in aliis, nullam habentibus communionem fœmineis personis in his prædiis, † quæ insulsè genearchica, hoc est à principe olim generis familiæ suæ adscripta laudāt, aut successionibus, quę vsque ad decimā tertiam indictionem & ipsam obuenerunt: sed à prædicto tempore, hoc est à decimaquarta indictione, valere ea quę à nobis constituta sunt, sancimus. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc exprimuntur legem, ea tam magnificentia tua, quàm qui post ipsam eundem magistratum suscepturi sunt, in perpetuū obseruare studeto. D. xv. Apr. CP. post Bilis. V. C. Cos.

† ὑπατι κῶν.

CONSTITVTIO XXIIII.

De præside † Pisidię.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiſſ. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli, & patritio.*

† Δέδο κεν ἐδόχθ θαι τοῖς ἐμ προστοι χρόνοις ἐφεξῆ μένοις ὑφὴ μᾶς βα λόμεθα διέτι κῆ τοῦ βα λόμεθα πράγμα σιμεροῖς.

NVnquam sanè credidimus, veteres Romanos ex paruis adeòque minutiſsimis principiis tam amplā constituere rempublicam, & totum exinde terrarum orbem (penè dixerimus) sibi adiungere, & premere, ac tueri imperio potuisse, nisi maiorib. in prouincias magistratibus missis, plus ea re digni tatis sibi comparassent, simúlque illis armorum iuxta ac legū potestatem fecissent, nēcque non ad vtrumq; accōmodatos & idoneos habuissent. quos quidem Prętores vocabant, appellatione illis ex eo indita, q̄ cæteris omnibus præirent & præponerentur: permissa scilicet eis tam rei bellicæ administratione quàm legum perscriptione. Vnde & ea loca in quibus publicè magistratus vel ius reddere, vel habitare solebant, Prętoria appellare, & vt pleræque in rempublicam leges ex viua prętorum voce inferrentur, constituerunt. Et multi prætores partim Siciliam, partim Sardiniam insulam, partim Hispaniam, partim terra marique alij aliud vel imperio adiecerunt, vel rexerunt. Hæc nos in animo reputantes, vetustatem denuo maiore cum flore & venustate quasi postliminio reducentes in rempublicam, Romano prætereà nomini dignitatem addentes, & videntes quòd duplici in asperiores prouincias magistratu ad hunc vsque diem destinato, neuter ad plenū sua sorte contentus fuerit, sed ex ea causſa per quasdā nostras prouincias, in quibus tam ciuilis, quàm militaris magistratus existit semper inter se rixentur, semper pugnent, non quò subditis boni aliquid faciant, sed quò eos magis atterant, & re fore putauimus, si vtrumque magistratum tam ciuilem, quàm militarem in vnam formam contrahamus, imponemúsque denuo ei, qui hanc potestatem habebit appellationem Prætoris, vt idē & militarib. copiis, quæ per prouinciam sunt, secundū cognomētum antiquitus illis impositum præeat, & præficiatur. legib. siquidē & hoc initio Prætorū erat propriū & cum, vtriusquę officij annonas habeat, vna tantum cohorte vtatur ex cētū cohortib. (tot enim ei sufficiēt) quæ Prętoriana cohors appelletur, & per probatorias conuenienter hinc procedentes cōstituatur. Ita enim dignitate plenus erit, ita latrocinia exercentib. terribilis, ita iniustis ineuitabilis, si maiore cū potestate omnia cōficiat. & cum lex iā prídē à nobis posita iubeat omnes omnino iudices puris vti manib. ei obtēperet, & præstito iuramēto, secundū hāc res gubernet, tā armis vtēs, q̄ ciuilia secundū nostras leges ordinans. Vnde tametsi ex gloriosiſs. Cō sulib. † aliquis ad hanc administrationē accedat, nihilominus in hoc imitatio quędam priorū eluceat, qua videlicet prouincias sortientes Cos. consulares ęque viri, & non multò illis inferiores Prętores, paulatim Romanorum nomen ita auxerūt, & tā amplū effecerūt, quantū nulli vnquā alij reipublicæ seu imperio concesserit † Deus, id quod veteres etiā annalium scripto res prodiderunt, inuenimus & olim Pisidarum gentem vniuer sæ illius terræ summum tenuisse imperiū. & iam nunc maiore & vehementiore hanc prouinciam magistratu indigere (nā & maximi in ea pagi sunt, & multi homines, & qui sępenumero ob ipsa publica tributa seditiones mouent) & prædatricib. illis & sanguinariis regionibus, quæ supra voracitatem & quā dam insatietatē lupini capitis collocatæ sunt, & Lycocranitarum habitaculum vocantur, hunc magistratū præficiendū credimus, qui iā inde ordine legitimo in eā progrediatur. Ac si hic magistratus sub specie quadam incursionis misceatur, cōponātur etiā in vnum tam militaria, quàm præsidialia insignia, & omnes eā militares copię sequantur, quæ in prouincia sunt ad hęc tota ciuilis cohors venerando iā vocabulo appelletur, & prętoris cognomento honoretur, quis ipsum non abhorreat, quis nō reuereatur, simul in vnū leges & arma coire spectās & indidē conditione proposita, vt aut legib. obtēperet, si bono esse animo & seruari velit, aut vel primo ſtatim intuitu pereat, armis in proximo leges corroborantib. Opportet igitur, vt qui hunc magistratum suscipit (semper autem gratis eū & absq; vlla datione pecuniæ ipsū cōferimus, vt & ipse per omnia sordib. abstineat, & his solis quæ ex publico soluuntur, cōtentus sit, id quod etiam prima nostra lex dixit) iustè & purè & cū quadam asperitate humaniter se erga subditos gerat, quemadmodū in priore lege dispositum, homicidia, adulteria, raptus virginū, omne deniq; maleficiū prouincia expellat, & q̄ in ea deliquerint, secundū nostras leges puniat, neminem prętereà maleficorū reuereat, etsi de potentiorib. sit, neq; his se submittat, q̄ nullā de se vtilitatē, at benè nefarias de se occasiones prębere possunt: sed p omnia ius ipsum tueatur & ad nostras leges respiciat, & secundū eas iudicet, & vt subditi nostri secundū illas vitā suā q; ſtudia instituāt, efficiat. insup ad Deū quoq; & nostri timorem respiciat, neque prætereà quidquam omnino in animo cogitet. Itēvt neq; crebro ex prouincia huc cōmeet, neq; immodicis † literis non interpellet, sed in omnibus prior ipse audientiā accōmodet, eāq; discęptet, & memor quantā illi dignitatis magnitudinē dederimus, ita se hac in re gerat, vt p gesto magistratu causſam dicere necesse nō habeat, sciēs, q̄ si quis eo adito ius suū nō cōsequatur, cōpellatúrque hęc ad nos referre, p eo deinceps certamē illi nobiscum futurū est. Quemadmodū enim iurisdictionis augmento ipsum honorauimus, ita rursus si præter intentionem & opinionē nostram tradita eum administratione ābuti deprehenderim⁹, cōpetenti ipsum animaduersione persequemur, tam Deo in hoc subseruientes, quàm opem ferentes legibus, siue furta eum fecisse, siue gratia fortè, aut inimiciriis superatum, siue lege

† τῷ ἐπὶ πράγμα σιμεροῖς.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† erige-

noſtras trãſgreſſum eſſe deprehenderim⁹. dum enim ſubditos iterum exigere,† & his malis quæ vſq; adhuc extiterũt,mederi volumus:& magnas opes deſpexim⁹,& ad hanc diſpoſitionẽ oculos conuertere properauim⁹.Porrò nõ tantum ad hęc eum proſpicere oportet,quę antè à nobis dicta ſunt,ſed etiã curare vt affluẽs rerum copia ſit in vrbib.ne quid ciues deficiat,Inſpiciat etiam in ciuitatib. opera,neq; in hoc ſeipſos à ſe vinci patiatur,ſed & aquarũ ductus,& pontes & muros,&itinera publica fieri ſtudeat,neq; eõmittat,vt exactores. qui illuc commeant.in aliquo ſubditos noſtros prægrauẽt.neq; iuſsiones illas, quæ improbato more fieri ſolitæ,ex thronis excellentiæ tuę de refectione murorum, de ſternẽdis itinerib.publicis, déq; aliis plùs mille cauſſis procedunt, ſuſcipiat.Omnium.n.horũ cauſſa , & ſi aliud prętereà eius generis * nemini permittet , vt ſubditos noſtros iniuriis afficiat , neque prodibit de thronis tuis ſententia,quæ tale quid dicat (iã.n.hoc prohibuim⁹) ſed ſolus ipſe omniũ curã geret.Si verò ex ſæcę noſtrę legis ſentẽtia pragmaticam aliquã formã dirigam⁹,quam fortè ad tuam emittamus præfecturã,examinabit ille prius,quæ inibi à nobis iubentur.neq;ini autem alij omnino copia fiet deprædãdi ſubditos, quo magis aliquãdo prouincias iterum refertas hominib.iterũ ſuis ciuib.efflorescẽtes,neq; vndiq; huc cõfluentẽ videamus hominum multitudinẽ, qui propter improbitatem præſidũ in ſuam patriam reuerti nõ audeant.Ideóq; ſancimus ne amplius excellentia tua Piſidicæ gẽtis magiſtratus ,p diuiſis habeat,ſed vt vnum in ea ſit ſpectabilis Prætoris officium,quod idẽ & militare & ciuile exiſtat, quod ſimiliter & publicarũ ciuiliumq; rerum curã gerat,& militib. præeat,vt mutuo auxilio & iuriſdictio ex armis vires colligat, & cohors armata cõdecoretur lege. Neq;enim deinceps aliqua per vrbes orietur ſeditio ſi talẽ de cęterò virũ præfecerim⁹ qui vtroq; nobis officio dignus putabitur.Quæcũq; igitur fiſcus erogaturus eſt, ea ſecundũ ſubiectã huic ſacræ noſtræ legi deſcriptionẽ ſpectabili prætori,circãque ipſum verſari ſolitis præſtari iubem⁹.Vnde & ſacræ noſtræ appellationis notam ,præponi volumus,& q Piſidiæ præſes erit,is Prętor Iuſtinianeus eſto. Obtemperet autẽ illi Prętoriana cohors,ex probatoriis (vti dixim⁹)cõſtituenda,quæ ſimiliter tam ciuilib.quàm militarib.hominibus iuxta & rebus occupata ſit.Ad hæc publicorum quoq; tributorum exactio hũc præſidẽ cohortémq; eius reſpiciet,& omnia magiſtratus habebit inſignia,quę etiam modò habet, ſellam ſcilicet curulẽ ex argento,& † faces,habebit etiã inter milites Adreſpõſum,adeóq; & eo ipſo principatum illi inter milites ,i bi locorum ſunt,tribuim⁹,vt ipſos & pulchrè regat & cogat in ordinem,inſtruátq; vt nõ ſolùm latrocinantes perſequãtur,ſed etiã ſubditos inter ſe manſuetos & modeſtos reddant.neque itẽ cõmittat,vt ſeditiones moueantur in vrbib.aut comites quidquã ad fiſcũ ſpectans diuellãt,ſed ſupra omnes poteſtaté habeat,nemine prorſus excepto.Collocatus autẽ hic magiſtratus ſit in mediis,&in numerum ſpectabilium deſcriptus.Vnde quæcunq; in vicariis olim,hodie in comitib.Iuſtinianeis Pacatianę,Phrygiæ,& Galatiæ primæ,item ſpectabili comite Oriẽtis,& ſpectabilib.procõſulib.ſunt:ea & in hoc exiſtant:ſitque & ipſe ſpectabilis magiſtratus,ſ. appellationes,quæ apud ipſum interponũtur,mittantur huc & examinẽtur,ſicut in cęteris ſpectabilib.fieri ſolet magiſtratib.introducantúrq; in iudiciũ glorioſiſs.pręfectorũ, in cognitionẽ cauſſæ adhibito etiã glorioſiſsimo quæſtore ſacri noſtri palatij:propterea q tametſi is magiſtratus nõnihil in ſe habet militare,tamen quia prorſus in ciuilẽ & legitimã mutatus eſt formam,ideò neceſſariò eũdem tenere ordinẽ debet qui pro conſuetudine iam olim obtinẽte in ſpectabilib. magiſtratib.obſeruatus eſt.Quoniam verò nuper ſacra conſtitutione cõſcripta promulgauim⁹ vt cauſſæ appellationũ à ſpectabilib. præſidib.huc deuolutæ, in habitu & ordine ſacri auditorij examinẽtur,ſancim⁹ vt ſi qua eiuſmodi cauſſa emergat,ſcilicet in Piſidia dũtaxat,ex delegatione ſiue noſtra,ſiue alicuius glorioſiſsimorum noſtrorũ procerum,niſi qui datus eſt iudex,ſpectabilis ſit:ſancim⁹ vt nõ ad ſpectabilẽ Iuſtinianeum comitem Pacatianæ,Phrygię (id quod prius lege determinauim⁹) proficiſcat,ſed ad ipſum deferat in ſua ,puincia interpoſita appellatio , & ipſe de ea cognoſcat in habitu ſacri auditorij (conueſtam⁹ etenim magiſtratũ hoc etiã)& perfectã illi formã imponat,nõ remittendam ad hanc almam vrbem,ne fortè paruis de cauſſis magnas bonorum ſuorũ perturbationes & dãna litigatores ſuſtineãt.Vt autẽ qui vel hoc prætoris,vel alia à nobis iuenta & inuenienda officia ſuſcipiunt, cognoſcant,quo tandẽ modo prouincias eos gubernare cõueniat.viſum nobis eſt nõ tãtũ ſigna ei prębere admiſtrationis in codicillis (vt vocant) ſed etiã modũ preſcribere,ſecundũ quem prouinciam adminiſtrent,quæ † quidẽ,qui nos anteceſſerunt legiſlatores, cõſulta quædam præſidialia appellabãt,vt ad hæc intentis oculis propriã dirigant adminiſtrationẽ, pérque hãc omni ex parte ſubditis noſtris proſint.Vnde &id genus ſacra mandata iuſsimus in ſacro laterculo reponi , vt vnà cum codicillis præberentur præſidibus,tum iuſiurandũ , quod in ſacra noſtra cõſtitutione deſcripſimus, præſtantibus,tum omnia alia,vt nos ordinauim⁹ adminiſtrantibus. Subiicietur autem à nobis huic ſacræ legi quædam etiam deſcriptio,quæ exprimat quid ipſum, cùm deligitur præbere conueniat occaſione codicillorum officij,quid rurſum illi,item adſeſſori,& circa ipſum verſari ſolitis porrigatur ex publico:vt omnibus nota facta prouidentia quam circa officia gerimus ille incontaminatum nobis & vndique ſpectatum ſuum exhibeat miniſterium.Hanc ſanè legem tum ſacrarum noſtrarum conſtitutionum lectio monſtrabit (iuſsimus enim & hanc inter eas deſcribere) tum ipſe ad effectum deduces,vt perpetuò in ipſis factis reluceat conſpiciatúrque.D.xv. Kalen.Iun.CP.Biliſ,V.C.Coſ.Oportet Prætori Piſidiæ annonarum , & capituum , ac reliqui ſolatij titulo præberi ſolid.300. eius adſeſſori ſolid.72.eius cohorti aureos 52.† Rurſum pro codicillis adminiſtrationis oportet ipſum præbere ſic.Spectabilibus tribus chartulariis ſacri cubiculi,ſolid.ix.primicerio clariſsimorum tribunorum notariorum & laterculenſibus,ſolid.45.eius adiutori,ſolid.,.cohorti glorioſiſs. præfectorũ pro iuſsionibus & omni alia cauſſa,ſolid.60.

† Vide hic editionem Scrimg.

CONSTITVTIO XXV.

De Prætore Lycaoniæ.

¶ Imp.Iuſtinianus A.Ioanni glorioſiſs.ſacrorum per Orientem prætoriorum præfecto,iterum exconſuli,& patritio.

CVm ad prima illa principia, ex quibus Lycaonum gentem antiquarum rerum ſcriptores & enarratores cõſtitiſſe tradiderunt,reſpicimus,& quòd maximam cum Romanis affinitatem habeat,quódque ex eadẽ fermè occaſione in vnum coacta ſit,maiore,quàm hactenus , magiſtratu eam exornare,iuſtum putauimus.Siquidem vſu venit,vt olim Lycaon,qui Arcadiæ in Hellade Rex fuit,& Romanum ſolum incoleret,& aſſumptis quandam Oenotriis , Romano Imperio daret veluti principium (dicimus autem vetera illa , quæ longo antè tempore Aenęæ & Romuli ætates præceſſerunt) & deducta in haſce partes colonia,Piſidiæ bonam partem adimeret , eique deinde ſuum nomen inderet,& regionem ex ſe Lycaoniam appellaret.Indeadeò iuſtũſucrit &ipſam magiſtratu ordinare,cui veteris apud Romanos inſtituti ſigna & notæ inſcribantur,& illos qui hoc ipſam tempore regunt (de præſide ciuilis iuriſdictionis loquimur, & eo cui armorum cura commiſſa eſt) in vnum contrahere , & prætoris appellatione decorare.Eſt enim hoc nomen quaſi iure patrio Romani imperij proprium,& ante ipſos etiam Coſs .in ampla Romanorum repub.vſui habitũ. Nam veteres Romani ſuos imperatores prętores appellabant, ſimúlque illis parebant,legibus, & prorſus erat hic magiſtratus ex ambobus contemperatus , præ ſe ferens & oſtentans tã in inſtituenda acie robur , quàm in ferendis legibus rectum, & decentem ordinem. Quoniam igitur propoſitum nobis eſt etiam hic vtranque adminiſtrationem in vnam contrahere,propterea optimo illi iure prætoris appellationẽ imponimus,vt vnà cùm prætoris appellatione audientium animis inſonet,ipſius quoque magiſtratus ſubſtãtia ac natura,& quòd non ſimplex ſit,neque ad vnam aliquam rem tantummodo (nempe vel arma vel leges)reſpiciat,ſed ſimul vtrunque ad ſe munus ex equo attrahat,quódque per copias militum vehemens & robuſtus,per legem lenis,& manſuetus ſit:& per hanc cauſſam maleficis quidem vehementiorem, probioribus verò ciuiliorem ſe & moderatiorem exhibeat.Neq; hoc ſine † cauſſa agimus,aut ſolam appellationem attendim⁹,ſed ex vſu ac neceſsitate magiſtratus quoq; metimur.Nam fortes ea regio viros habet,neq; in vllo differt ab Iſauria in medio,vt quę mediterranea,aprica,equorũ ãltrix exiſtẽs,tũ multos viros,tũ multos equos enutriat,magn⁹ quoq; in ea numer⁹ eſt magnorũ pagorũ,&virorũ ad eqtãdũ,a l ſagittãdũ ad animos ſine negotio & celeriter excitãdos,& ad armaprõptè tractanda,deniq; tã ad militare imperiũ fortè auerſandũ,quia illorũ ſtat⁹ priuatã ipſis fortunam & ſolis ciuilib.magiſtratib. ſubditam adſcribit,q ad hoc rurſus *ciuile ſcilicet* cõtemnendũ,quia ſoli obtẽperare legi, quę nõ item ſtrenuitatem quandã adiunctam habeat,audacio rib.formidabilę eſt idoneorum.Hæc nos permouentes,vt hũc quoq; magiſtratũ quemadmodum apud Piſidas fecim⁹ coadunatũ redderem⁹,& noſtro apposito nomine Prætoris ei appellationem inderem⁹.volum⁹ etenim & hunc Prætorem Iuſtinianeũ Lycaoniæ appellari, quomodo ſanè † & Piſidiæ,& aliorũ

Prętores

† ἀπλῶς

Deinde

Deinde vtranq; etiã cohortem in vnam contrahimus,conſtituendã ex probatoriis,more ſolito ex ſacro libellorũ ſcrinio, ex quo olim &Duciani eas ferebãt,procedentib.menſurámq; illius ad centũ vſq; virorũ numerum extendimus,& vtriuſque magiſtratus annonas illis adſignamus,ſed & adſeſſori &reliqs quæ qdem ex ſubiectis ſacræ huic noſtræ cõſtitutioni deſcriptionib.clara faciemus.Habeat itẽ Adreſpõſum †vt inter milites oſa rectè gerãtur atq; ordine adeóq; & aliis eum militib. q per dictã prouinciã ſtationes agunt , imperitare ſancimus. Mittemus ſane,q id officij ſuſcepturus eſt, vnũ aliquẽ de probatis:& de numero noſtrorum procerũ, vnde &olim prętores ,pcedebãt,ſuiſq; laborib.adornabant rempublicã, nũc reſidẽtes in ſolo Italico,nunc proficiſcẽtes ad loca forenſia. Ac talis quidẽ ſemper ſui ipſius memor,& vnde illi hæc adminiſtratio acceſſerit,venerandũ ſe prębeat ſubditis,horrẽdũ latrocinantib.& maleficis,omnia maiore cum fiducia peragẽs. Neq; dubium quin puris vtẽt manib.quãdoquidẽ & officium gratis ſuſcipit:& alioqui lex noſtra nuper à nobis lata omnib.omnino magiſtratib.in ipſa deſcriptis præcepit,vt manus contineãt(qua de cauſſa & iuramentũ pręſtant) & ſecundum leges noſtras diiudicent,omnémq; æquitatẽ,& iuſtitiã ſubditis impertiant.Eo pacto cùm reipublicæ ſuæ ſtatũ veteres Romani exornarẽt, omnib.aliis reb.publicis potiti ſunt. Quis enim hunc magiſtratum nõ reuereat ſimul,& horreat,vides duplici eum forma excubias agere,tum vt quæ lex iubet,facilè ordinet,tumverò ſi qd de lege violẽt,vt hoc armis corrigat?Quib. autẽ de reb.Prętorẽ Piſidiæ in lege quæ de ipſo cõſcripta eſt, appellauimus,de iiſdẽ pulchrũ putauimus & hunc appellare. Oportet enim vt cùm vndiq; gratuitum hoc officiũ ſuſcipiat, ab omnib.& ipſe ſordib.alieniſsimus ſit,his ſolis cõtẽtus,quę fiſcus præſtat,prout iã antè de præſidalib.officiis lata lex diſſerit.Vt item in reb. gerendis ſyncerum,& iuſtum ſe prębeat,ac quomodo adminiſtrationis ratio permiſta eſt, ita & ipſe harmoniã animi ſui nunc acutiorib.& intẽtis,nunc leniorib.&remiſsis ſonis cõtemperet.Odio quoq; habeat & puniat omne adulterium,ad hęc homicidium,ſed multò his vehemẽtius raptusvirginum.Cęteros etiã maleficos,ſi quidẽ incurabili morbo laborãt,citra exceptionẽ puniat.ſiverò mediocriter,ad meliorẽ frugẽ trãſponat.Inſuper neminẽ improbè agentium reuereat,etſi diues,etſi maiore aliqua dignitate prędítus ſit, ,p tereà enim de numero prætantiorum electum ipſum mittimus,vt ,p ſua potẽtia neceſſe nõ habeat cuiquã alij attendere q nobis & legib.ſecundũ quas & ipſe iudicet,& ſubditos vitã inſtituere ,pcuret.Sed neq; ſocordiæ ſe dedat,neq; alicui iniuriã faciat,ne eius ,puinciæ homines,cui prędeſt, ,pter iniurias illi acceptas regionem ſuã relinquãt,& cõtinue nobis hic faceſſãt negotia.Quin ipſe priùs audientiã his quę ad eũ referũtur,prębeat,eáq; diſceptet:& vſq; memor honoris quem illi detulimus,ita adminiſtrationis laborib.ſe exerceat , vt laudẽ inde,&à rationib.geſti magiſtratus reddẽdis dicendáq; cauſſa immunitatẽ cõſequat.Illud certò ſciẽs,qd ſi qs nos adeat,referẽs domeſticã ſibi rẽ incõmodis affectã eſſe,ſi quidẽ expertus apud eũ,ius ſuũ obtinuiſſet,hũc ipſum ſine aliquo dato reſpõſo remittemus.ſi verò cùm prius ad ipſum retuliſſet, deinde nõ obtẽto iure ſuo,ad nos decurrat, tunc nõ illi nõ poſterũ, ſed ei,qui magiſtratu fungit,iudiciũ conſtituemus,& quemadmodũ ampliorem ei honorẽ reddidimus, ita & ſi ſocordię eũ ſe dare,& his,quæ in ipſum contulimus,negligẽtius vti depre hẽderimus opẽ feremus legib.&cõueniẽti eum animaduerſio ne pſequemur:& quemadmodum ille neq; verba noſtra, neq; leges,neq; formã & gradum magiſtratus veretur,ita neq; nos ipſum verebimur,ſed perinde ei obuiabimus,vt & ipſe rerum adminiſtratione vtetur.& ſiue ſordidus cum manibus vti,ſiue ad effectum aliquem reſpicere,ſiue leges noſtras trãſgredi deprehẽderimus,nos vigore legis ad facti ſui ratione reddendã eum ſiſtemus:neq; enim vt ſubditos ſeruaremus, pecuniis,aut quapiã aliarum rerum,quę nobis ſuppeterẽt,p cepimus.Oportet prętereà ipſum ,puidere,vt oſa rectè atq; ordine fiãt in ciuitatib.& primum qdem vt ciuitates ſub ipſo collocatę ſeditionib.careãt,ex omni parte ęquitatẽ cõſeruans,&ſummo ſtudio ,pſpiciens , ne nimium †ſubditis indulgeat, & fræna relaxet.Deinde neq;opera in ciuitatib.negligat,ne p hãc cauſſam deminuãtur vel aquarũ ductus,vel ipſorum põtium tranſitus, vel murorũ munitio,vel cura itinerũ,ſed oſa reficiat,aut ſaltẽ ad nos referat,vt partim ex ciuilib.ea reditib.partim noſtrali beralitate queãt reficere. Neq; itẽ cõmittat vt exactorib. q à noſtris hinc procerib.cõueant,ſit in aliquo dãnum ſubditis noſtris inferendi licentia,aut vt hi ſubditos nos grauent,q cõſuetas illas iuſsiones adferunt,quæ olim ad ſubuerſionem eorũ q mediocriter vitam inſtituerant,de thronis tuis procedebãt nũc iniũgentes murorum reparationes,nunc etiã itinerũ, nunc imaginum,põtium,portuum, aquęductuum publicorũ renouationes,locorum deniq; publicorũ ablationes , & ædiũ quaſi in ſolo nõ iuſto exædificatarũ demolitiones,& id genus alia magis ad nectendas calũnias expedita,ſed ipſemet hæc ad animi ſui curã reuocabit,omnia peracturus abſq, diſpẽdio. Si verò nobis viſum fuerit maiore eã rẽ inſpectione indigere: ſacra pragmatica forma vtemur,qa ſecundũ ipſum alteri quoq; hãc inquiſitionẽ iniungamus.Ita aliquando reſpirabũt ſubditi,ita denuo efflorescẽt ciuitates,ita q eas incolũt, magnũ incrementũ capiẽt,neq; de patriis ſedib.diffugiẽt, rerum ſuarũ incolatum propter præſidum improbitatem quaſi terriculamẽtum aliquod metuentes.Scire igiẽ oportet excellentiã tuã, quod vnus & ſimplex hic magiſtratus,nõ duplex futurus ſit, vt omnia quę fiſcus vtriq; priùs officio prębebat,ea ſecundũ deſcriptionem ſacrę huic noſtrę legi ſubiectã tã ipſi det, q cir ca ipſum verſari ſolitis,& cohorti eius , quemadmodũ & hactenus prębita ſunt.Et publicorũ tributorũ exactio ipſi ſimul & obtemperantib.ei prætorianis cohortalib.incũbet,habebit quę vtriuſq; officij inſignia,tametſi plurima militaria ſunt,tamẽ &in vehiculo ſedebit argẽteo, & præcedet ipſum ſecuris: (nã & hoc cõſularis imperij ſignũ eſt)ſimiliter & faſces ipſi cũ ſolẽnitate prębũt,obſeruabitq; eũ vniuerſus exercitus,q p eã prouinciã ſtationes habet,cui curæ erit,vt & latrocinia reſecet,& iniuria affectis opitulet,& ſubditos noſtros mãſuetos inter ſe & modeſtos reddat.Sed neq; comitib.permittet,vt ad publica tributa annuãt,animúmve adiiciãt. Sed & inter ſpectabiles ipſe collocabit:tametſi q eã adminiſtrationẽ ſuſcepterit,maioris fortè ſit dignitatis, ſi quidẽ dignatio eorũ, q prouincias regunt,talis futura eſt.qualẽ nos ad quamq; adminiſtrationẽ idoneã fore iudicauerimus.Ipſum verò propter imperiũ quod gerit,cõueniẽs eſt inter ſpectabiles numerari, inter quos & ,pconſules,& comites Orientis, Galatiæ & Phrygiæ ſunt.Vnde & ipſe cauſsis,quæ in eius mouent,,puincia,tã †pecuniariis,q ciuilib.& liberalib.audientiã prębebit , vti id genus magiſtratib.licet.Appellationes quoq; cõtra eius ſentẽtias interpoſitas examinabunt hic ex more q iã pridẽ in ſpectabilib.magiſtratib. obtinuit tã glorioſiſs. ſacrorũ ſtatorũ prętoriorũ præfect,q glorioſiſsimus quæſtor (prout iã inde ab initio traditũ eſt)eo q alter iã magiſtratus ciuilior factus ſit admiſtis legib.quas etiã in ipſa arma Imperium habere volumus.Secundũ legẽ verò nuper à nobis poſitã , ſi quę cauſſa intra prouinciã ſuã mota,quingentorũ aureorum quantitatẽ nõ excedat,quæ p ,puocationẽ deinde à ſuo transferatur iudice,de hac nõ Pacatianę Phrygiæ comes(vt priùs diximus)ſed ipſe cognoſcet,etſi ex delegatione , ſiue noſtra , ſiue alicuius glorioſiſsimorum noſtrorum procerum cauſſa alicui commiſſa ſit,modò propter rationes quas nuper in conſtitutione de appellationib. lata præſcripſimus,ſpectabilis nõ ſit : & cauſſæ finẽ imponet,nõ(vt olim)poſt etiã huc mittẽdæ,ne ob paruas occaſiones magnorum ea res diſpendiorum ſubditis noſtris anſam prębeat.Hęc autẽ & nos illi manifeſta faciemus.Si quidẽ ſtudio habet potẽtia noſtra, nõ cãtum vt admiſtrationis ſigna eis ex codicillis(quos vocant)prębeamus,qualia ſpectabilib.magiſtratib.attribui ſolent,ſed etiã ex mãdatis principalib.quæ veteres olim principes & legiſlatores reſpõſa prędilib.quæ veteres olim principes & legiſlatores reſpõſa prędibus edita †vocabãt,quę cũ nos deſcripſiſſemus,iuſsimus in ſacro noſtro reponi laterculo,vt inde ſemper vna cũ codicillis prębeãtur magiſtratib.at hi qdem ipſum cõſerant officiũ, illa verò dirigãt adminiſtrãdi officij rationem.Cęterũm ex deſcriptione quę ſacræ huic noſtrę legi ſubiicit,clarum erit, tum qd ipſum,cum deligit,occaſione codicillorum officij pręſtare cõueniat,tum etiã qd ipſi ſimul & adſeſſori,ac cohorti eius è publico erogabit.Sed & ſi quos vicinarum ei ,puinciarum prędides circa tributariã rationem negligentes inueneris , nõ aliũ emittes,ſed ipſos ſpectabiles præſides fatigabiles , vt vicinarũ ,puinciarũ prędidib,ſi ſocordiæ ſe dedãt,immineãt , & procurent quo magis ea omnib.in publicũ modis inferãtur. Præſentẽ itaq; legẽ nos quidem ſacrarum noſtrarũ conſtitutionum volumini iuſsimus inſeri,ipſe verò ea ſuſcepta,omnia ex illius præſcripto agas,immortalem perpetuo beneficij noſtri memoriã prę ſe ferentis.D.xv.kal.Iun.CP.Bili.V.C.Coſs.

Oportet Lycaonię Prætori in hunc modum præberi. Ipſi quidem annonarum capituum & reliqui ſolatij nomine , ſolidos 300.eius adſeſſori,ſolidi.72.eius cohorti, aureos 52.† Rurſum oportet eum prębere ſpectabilibus chartulariis ſacri cubiculi per cauſſam codicillorum fol.9. primicerio clariſsimorũ tribunorum notariorum & laterculenſibus,fol.24. eius adiutori,fol.3.cohorti glorioſiſsimo præfectorum pro iuſsionib, & omni alia cauſſa,fol.60.

† Vide Codicẽ Græcũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTITVTIO XXVI.

De prætore Thraciæ.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

ILlud in confesso est, quòd si quis Thracũ regionem nominet, statim vnà cum dicto virilitas quædam animum & militariũ copiarum, bellorum ac pugnæ cogitatio subeat. sunt enim ista ingenita & quasi patrio quodam iure huic regioni attributa. Itaque & prius à nobis suscepta est cogitatio redigendi in meliorem statum ea quæ illa loca concernunt, & hoc tempore de his, quę longo iam agitauimus cõsilio, præsentem legem tulimus. Duos sanè vicarios nomine ad Longum murum sedere, omnes scimus. quorũ alter militares cohortes regit (est enim magna vis militum eo in loco) alter præfectus est negotiis ciuilibus. At cùm ambo vices illic impleant, hicquidẽ gloriosiss. præfectorum, ille verò magnanimorum magistrorum militiæ, nunquam tamen inter se consentiunt: sed tametsi suas vnicuique fiscus annonas separatim suppeditat, & alia prębet solatio, nihilominus vnum hoc sibi negotij perpetuo & indesinenter sumunt, vt contentiones inter se immortales exerceant. Rectè igitur atque ordine visum nobis est hic quoque facere, quod apud alias gentes, quãquam non ita efferas, † non ita militaris custodiæ indigentes, fecimus, & vt non hic quidem ciuilib. negotiis præsit, ille verò inter milites & solos imperitet, vtrũque officium in vnum contrahere, & præficere ei loco grauem aliquẽ & reuerentia dignum magistratum, qui ex æquo tam ciuilia illic negotia curet, quàm de venusto & decenti ordine militum solicit⁹ sit. Nam qui prouinciam moderatur, is in aliis versatur locis, vix illis sufficiens. Si verò horum locorum custodia, omniúmque rerum per ea loca administratio, & in bonum ordinem collocatio, tum etiam militia bono aliquoviro indiget, & qui idoneè tam milites possit excolere, quàm imperitare ex lege, quod tandem illi nomen ex vetustate accommodatum imponemus? aut quam appellationẽ amplexi, hunc gerenti magistratum aptabimus; an verò re ipsa manifestum non est, quod quemadmodum Pisidiæ rector, & summus Lycaoniæ magistratus à nobis nominatus iustitutúsque est, ita & hic prætor nominabitur, assumpto pietatis nostræ cognomine: Nam si prætor Romanorum Imperatoris simul & legislatoris, locũ in sua republica tenuit: in confesso est, quòd nihil perinde huius magistratus appellationem deceat, quàm nomen Prætoris. Siquidem & militum copias reget, & paganos subditos nõ paucos habebit, quibus ex nostris legibus ius reddet. Denique tam ciuiles res, quàm militares in iis locis bono aliquo viro indigẽt. Nam & anterioribus temporibus semper quidam militares viri in summis cõstituti dignitatibus, tã militaribus illic copiis præibant, quàm cæteris auxilio erant, quamuis nõ milites, sed pagani existerent. Barbarorum enim excursiones non mediocri opus habent præsidio. Quæ verò illos concernũt, ea committi debent vni alicui, qui secundum leges ipsis præire possit, cùm multùm interfit inter rectum & peruersum ordinem: & omnibus perspicuum sit, quòd militaris quidem res si sola & per se consistat, vltrà quàm decet, efferatur audacia: ciuilis verò nisi admixtum habeat robur militum, infra mediocritatem auctoritate careat: vtrunque verò si in diem cum altero concurrat, omnium perfectissimum & absolutissimum sit, quódq; tã ad gerendum bellũ, quàm ad tuendam pacem sufficiat. Ideoque huius etiam prouinciæ officia copulantor, & Prætor hic Iustinianeus Thraciæ nuncupator. Signa verò magistratus à nobis erũt tam codicilli hinc procedentes in forma cęterorũ spectabilium magistratuũ, quàm monita quædam Imperialia, rationem explicantia qua prouinciæ administrationem perficiat, quę maiores nostri mandata principis nuncupauerunt, cum quibus in prouincias proficiscentes, qui eas sortiti erant, inde quid facto opus esset, accipiebant. Atque eas res semper & pulchrè excellens habita est, magnúmque nominis splendorẽ prętorib. addidit apud plurimas reipublicę nostræ gẽtes, (& maximè Occidentales, à quibus progressi Romani totum penè dixerimus) Septentrionem, & Meridiem, & multo maximam Orientis partem suo adiecerunt Imperio. Quę igitur in dicta à nobis lege de prouincialibus officiis scripta sunt, quæ itẽ de prætore Pisidiæ & Lycaoniæ disseruimus, vt & ipsi gratis hic designent, & gratis se vicissi subditorũ nostrorũ cõmodis exponãt: omnib. manifesta sũt. In vniversũ enim iã Imperij nostri ditionẽ lex ꝓdiit, & apud oẽs vulgatissima facta est. Deserpti sanè & iusiurãdũ est, quo magistratus nostros cõueniat, cũ officia suscipiũt, animã suam deuouere Deo, & tueri subditos nostros in ęqtate & iustitia: ab omnib. sordib. inim. citiis, gratia remotissimos. Cæterũ cohortales ei nõ vltra cẽtũ apparebũt, habebitq; tã ciuilis q militaris officij insignia. Insuper adecrit illi etiam Adresponsum propter copias, quæ illic residẽt, in quas plenum habebit imperium, & quidquis cũ illis ad vtilitatẽ reipublicæ & attentandi & perficiendi licentiam. Publicorum prætereà per illa loca tributorum exactio tum ipsum tũ cohortẽ eius respiciet: & tota cohors Prętoriana appellabitur: hincedẽdis & ex sacro epistolarum scrinio prodeuntib. probatoriis cõstituenda, vnde tales olim probatorias, † Vicariana quoque cohors ferebat. Curæ autem habebit, primum quidem, vt à dominis & muneribus puras cõseruet manus. deinde vt omnẽ æquitatem subditis nostris tã publicè quàm priuatim exhibeat, & omnem iniustiam † à litigantibus depellat. Item vt milites qui dẽ bellicis exercitationib. meliores & alacriores efficiat, paganos verò per legẽ cõponat, vt iusti. & ab omni improbitate & malitia immunes reddãtur, quo magis hi quidẽ ad iustitiã, illi verò ad virtutẽ & fortitudinẽ progressus faciant: & si belli causa aliqua fiat excursio, facillimè hãc expediat, veráque cohorte præsente. illa quidẽ altera subministrante in iis, quæ ciuiles cohortales decet, copiis verò militarib. citra tergiuersationẽ hostiles insultus propulsantib. Oportet insuper, vt etiam in causis, siue hæ pecunias, siue crimina, siue aliud quiddã concernãt, audientiam præbeat, & rectè secundum leges nostras, & absq; omni affectu iudicet, ne aliqui inde excurrentes, nostrã inquietent potentiã. Neq; enim volumus, vt collatores nostri, relicta prouincia sua, à prouinciæ præsidib. despecti huc adcurrant. Nam si posthac nobis ab his, qui ex eo loco cõmeant, negotiũ fiet, omnino percontabimus adeuntes, si ea renuntiarent Imperium in prouincia gerenti. ac si edocti fuerim⁹ quod ista nõ denuntiarint, cum summa eos increpatione remittem⁹ in prouinciam. si verò illi denũtiarint quidem, at prouinciæ Imperiũ gerens aut per socordiã omisit, aut turpi aliqua de causa legũ rationem nõ habuit, tunc omnem animi nostri motum, in ipsum conuertemus. Quemadmodum enim maiores in illum erogationes fecimus (nimirum vtriusque officij) tantæque hominũ multitudini eum præfecimus, ita si cõpertũ habuerim⁹ quod indignè in hoc versetur officio, neq; remisse agemus, neq; mediocres pœnas irrogabim⁹: imò quãto ipsum altius in sublime euehimus si probè se gerat, tanto rursum grauiorib. eum percellemus pœnis, si quid cõtra leges deliquerit. Ad hæc neminẽ omnino oportet eum succumbere, neq; ſi insigni aliqua dignitate sit præditus, neq; si opib. abundet. propterea enim grauioribus viris & auctoritate plenis eiusmodi tradimus officia: nequid necesse habeant remittere his, qui opib. suis freti aliis velint inferre iniuriam. Curabit quoque omnia illic opera publica, neque patietur, vt vel portus, vel muri, vel pontes, vel itinera, vel denique alia vitium contrahant: sed ipse, quæcunque ex ciuilibus reditib. possunt refici, ea procuret, si quid verò ex his maiore cura indiget, id per suggestionẽ ad nos referat, * & rationes cõficiantur, prout iam à nobis lege sancitum est. Neq; enim volumus, vt qui insolitas hasce negotiationes, itẽ aquarũ perueſtigationes, & hortorum, murorũ, imaginũ, aliorúmque id genus reparationes (quæ quidẽ omnia olim abrogari placuit) exercent, hi à præfectura, quam moderatis, mittantur in prouinciam: sed ipse peruestiget ea, quæ fieri debeant, & secundum constitutionem nostrã rationes illos faciat edere. Quòd si nobis placuerit aliũ adhoc dirigere: per pragmaticas formas id efficiem⁹ quæ (si ita visum sit) ad tuam deferãtur præfecturam. Nam vt subditos nostros eripiamus, & liberemus dispendiis: ꝓptereà & magnã pecuniæ vim (vt ex parte vel ipse nosti) despicimus, & ita amplis annonis tam præsides, quàm cohortes, & circa illos versari solitos cõsolati sumus, ne per egestatẽ fortè, aut eiusmodi aliquid, parum decẽtib. factis occupentur, sed insigni dignitate prędit⁹, & de amplo senatorũ ordine sint, & ita cũ Dei & nostri memoria versentur in prouincia. Quæ si nullo vnquam pacto memoria neq; huic exciderint, per omnia seipso pulchrior futurus est. At si veteres Romani consularib. tantùm & prætoriis viris prouinciarum administrationes demandarunt, neque nos alienum à nobis morib. faciemus, si tãlibus eas tradamus, qui exactorum hinc in prouincias tẽdẽtiũ, & prẽter rationem collatores nostros damnis inuoluere tẽtãtium violentias reprimentes, huiusmodi necessitatem queant resoluere. Damus etenim ei & curiosiusista indagandi, & prohibendi, & ad nos per suggestionem nuntiandi facultatem, & vt partim ipse per se ea corrigat, partim celebrius ad nostrã referat notitiã: vt si qua re imbecilliores sunt, ibi vires crescãt, & suppleantur scientiæ & iusionis nostræ accessione. Hæc etiã in sacris ipsos admonebimus mandatis, quę vna cùm signis magistratus trademus, vt memores iuramentorũ quæ præstant & monitorũ, quæ illis dabim⁹, prout nos nostrúmq; de illis meretur iudicium, & propriam exornent vitã, & traditum gubernent officium, dantes illis (vt dictum est) omnem potestatẽ, vt tam

† μαχιμοις.

tam in pecuniariis, quàm criminalibus, & omnibus denique caussis iudicent, & appellatio, apud ipsos interposita ad gloriosiss. nostros præfectos & gloriosiss. decurrat quæstorem, qui caussę communem prębeant audientiam secundũ formã earũ caussarum, quę in sacrũ introducuntur palatium. Si quàmverò causam minorem quingentis aureis per ea loca prouocatione suspendi contingerit, & si ex delegatione vel nostra vel iudiciaria sit. neq; is cui ea caussa delegata est, spectabilis iudex sit, vt ex illis locis appellatio ad ipsum procedat, eámq; audiat in forma sacra palatij. Ornamus enim officium eius hoc etiã modo, & æqualẽ constituimus spectabili comiti Orientis, & proconsulib. & comitib. Phrygiæ & Galatię: vt & † ipse in nullo sit* hac nostra lege, quę clarissimi prouincię* deminuit, quę quidẽ propria legũ sunt. hoc scilicet demandatã sibi à nobis solicitudinẽ in illis partib. in quib. consistit, impléte. Subiicietur item à nobis huic legi descriptio, quæ commemoret & quid ipsum erogare pro codicillis magistratus, & quid ipsum citráq; ipsum versari solitos rursus auferre ex publico cõueniat titulo annorum, quas etiã solas, ipsos omni alio extra hanc caussam lucro abstinentes accipere permittimus. Propterea enim p maiores erogationes ampliores eos efficimus vt & ipsi subditos nostros vndiq; cõseruãtes, & iuramentorũ quę præstare solẽt, memores, ipsis hãc nobis factis remunerationẽ reddãt. Atque hãc sanè præsentem legẽ habebit quidẽ legũ volumẽ, sed thronus tuus susceptã eã & memorię mãdatũ perpetuò conseruet in opere. D. xv. K. Iun. CP. Bilis. V. C. Cos. Oportet autẽ prætori Thracię annonarũ, capituũ, & reliqui solatij nomine pręberi solid. 200. eiꝰ adsessori solid. 72. eius cohorti aureos 52. Occasione verò codicillorũ præbere oportet eum sic. spectabil. tribus chartulariis sacris cubiculi. solid. 9. primicerio clarissimorũ tribunorum notariorũ & laterculentibus, solid. 24. cohorti gloriosiss. præfectorũ pro iusionib. & omnia alia caussa, solid. 40.

† ὡσε καὶ αὐτὴν ἴναι συνεκτεθειλαν καθάπερ ἐκεῖναι ἐπὶ τὸ σχῆματος ἐρᾶναι δὲ τῷ εἰμῶν ἢ νόμῳ τὴν † λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχείας ἄρχοντος ἐλαττοῦντες ἀρχὴν ἐκάστῃ ἐν τῇ ἄλλοις ἐπαρχίαις τὸ πολιτικὰ † ὄντες ἀπὸ ἰδίαν νόμων ἐχοί.

† λαμβάνειν μὲν καὶ τοῦτο πολιτικὰς ἀρχὰς προσηγορίαν λαμβάνειν δὲ † τεσσαρακοντάσους ἐξ ὁσίας σημεῖα.

† ταῦτα mandata principis.

† ἐπιστρατεύειν Interpretes legit. τὸ πᾶν.

CONSTITVTIO XXVII.

De comite Isauriæ.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto iterum exconsuli, & patritio.

QVod quibusdã ante nos Imperatoribus vt in Isaurorũ regione facerent, per imaginem & figurã in mentẽ venit, id nos re ipsa iam per ipsam operũ efficaciã tã in Galatia prima, q̃ Pacatiana Phrygia cõfecimus, vicarij officio (vt prius appellabatur) cũ simili adunato, & vna vtrinq; cohorte constituta, & ipsis (vt oportuit) exornatis, neq; nõ vtriq; pro vetere appellatione comitis nomine impositio: vt ille quidẽ comes Galatiæ primæ nuncupetur, is verò nominetur comes Pacatianę Phrygię, vtrunque horũ ipsorũ nostro concomitante cognomine. Idemq; hoc & in Isaurorum prouincia præcipimus. Neq; enim volumus vt qui decæterò in hoc cõsistit officio, duplicib. vtatur codicillis, & signa † capiat ciuilis etiã potestatis, & duplex nomen circumferat. cum res planè sit eadẽ: sed iam indevt vnitũ officium habeat statuimus, quod ipsum & armis prouideat, & publica in se recipiat, omnia sub se cõtinens, & vna cohorte vtens, quæ comitiana appellętur, & suę militiæ probatorias ferat ex sacro libellorum scrinio. Obueniat autem omnino, & is magistratus gratis, neq; quidquã exhibebit, numerabitve pecunię. Et vt ipse quoq; puris vtatur manib. quemadmodũ reliqui, ad ipsum nuper à nobis editam legem transmittemus. Sed præter codicillos, qui & ipsum inter spectabiles adscripserunt, dabimus ei sacra etiam præceptа, quę † mandata principis* illa tã, ex quib. intelliget quæ singulatim ad eius pertineãt sollicitudinẽ, tã in publicis omnibus, quàm priuatis contractibus, quicquid prętereà venustum, & decorum est, & ne quid fiscus sentiat dispendij, & simpliciter, quęcunque ipsum facere cõuenit, ex iis illis manifesta fient. Hoc vnum sciat quod & ipse inter spectabiles magistratus collocatus est, & appellationes apud illũ interpolitas gloriosiss. sacrorum nostrorum prętorio rũ prefecti, ũ etiã gloriosiss. quæstor noster audient, quemadmodũ & Augustalis, & proconsulis, & trium prætorũ nuper à nobis in Pisidia, Lycaonia, Thracia institutorum, & insuper comitis Pacatianæ Phrygiæ & Galatiæ primę. Quòd si qua in Isaurica caussa minor quingentis aureis sit, & postea per prouocationem suspendatur, huic & ipse audientiã accõmodabit in forma sacrorum auditoriorũ. Nã & hoc illi cõcedimus, dignitatis illi pleniorem magistratum in hac etiam parte efficientes.

Tua igitur excellẽtia ad prędictorũ magistratuũ imitationẽ ea quoq; quæ hunc concernunt, constituat. Subiicimus enim & descriptionẽ huic nostræ legi, declarãtes, quid ipsum cohortemque eius, & eius adsessoreni ex publico ferre, quid itẽ nomine codicillorum magistratus dare conueniat. Ac nouerint, qui hosce à nobis nuper adnouam pulchritudinem redactos magistratus suscipiunt, quòd & pecunias, quas continuè pro officiis offerebantur, omnino recusare, & quæ non prouenerãt, de nostro tam ipsis quàm ipsorum adsessoribus dare, & cohortibus largiri quæ ab aliis ablata erant, & ipsis prędisbus maiora adsignare solatia sustinuimus in hoc tantum, vt vndique subditos nostros immunes à dispendiis cõseruem⁹. Quod si quos vicinarũ illi prouinciarũ præsides negligentius agere circa tributa publica deprehendãs: non aliũ emittes, sed ipsos spectabiles magistratus fatigabis, vt vicinarũ prouinciarũ prędisbus si socordię se tradant: immineãt: & efficiant, vt omnibus hęc modis inferãt, quo magistratus multò pulchrior sit & prestantior q̃ dudum. D. xv. kal. Iun. CP. Bilis. V. C. Cos. OPORTET Isauriæ comiti pro annonis præstari sol. 200. eius adsessori, sol. 72. cohorti eius aureos 52. † Oportet item ipsum præbere occasione codicillorũ sic, spectabilibus trib. chartulariis sacris cubiculi. sol. 9. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum & laterculensib. sol. 24. cohorti gloriosissimo, præfectorum pro iusionibus, & omni alia caussa, sol. 50.

† Vide exẽ Greli. sol. 9. primicerio clarissimorum tribunorum notariorum & cum. laterculensib. sol. 24. cohorti gloriosissimo, præfectorum pro iusionibus, & omni alia caussa, sol. 50.

CONSTITVTIO XXVIII.

De moderatione Helenoponti.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio.

QVod pulchrè & longo antè tẽpore cõcinnatũ adunatúmque, & in sua iã firmitate cõpositum existit: id sanè nouare aut dinidere absq; rationabili caussa, confirmati, validique Imperij non est. Neq; enim in verborũ multitudine, sed in vero & iusto rerum effectu robur Imperij collocandum est. Et tamen circa duos illos (vt vocãt) Pontos, nempe Helenopontũ & Pontũ & Polemoniacũ, tale quiddã factũ esse didicimus. Cùm enim sub vnum anteà præsidem ordinata esset prouincia, duo constituti sunt, neq; publica id necessitate exigente, neq; alio aliquo rationabili prætextu subsistente, quẽ expeditè aliquis & facilè inueniat. Adeoq; amplũ eius facti testimonium res ipsa prębet, cùm in hodiernum vsque diem vno tantùm publicorũ tribunorũ & dispositionũ tractatore vtraq; vtatur ꝓuincia. Ac si quis vrbes quæ per vtranq; sunt enumeret, vix vnius prouinciæ iusta & sufficiens mensura resultet, si modò Helenopontum quidem octo vrbes implẽt, hoc est Amasia, Ibora, Euchaita, insuper & Zela, & Andrapa, & † Aegæũ ad Climacas, hoc est gradus situ, Sinopa & Amisus antiquę vrbes sed & Leontopolis, quæ & ipsa iam inter vrbes numeratur, alię vero quinque, Polemoniacum Pontum continent, Neocæsarea & Comniana Trapezus, & Cerasus, & Polemoniũ. Pitius enim & Sebastopolis inter castra potius quàm vrbes numerandæ sunt: vt intra hosce terminos vterq; Pontus cõsistat. Post quos tã nostra cõstituta est Lazica, in quavrbs Petręon est, quę nostro beneficio & esse & nominari vrbs cœpit, q̃ quæ nostræ pietatis nomine vtitur, & Iustinianea appellatur. Archęopolis quoq; & Rhodopolis maxima & antiqua castra. in quibus planè etiã ea castra sunt, quę nos à Persis recipimus, Scandias & Sarapanes & Murisios ac Lusieros, & si quid aliud prætereà à nobis in Lazis elaboratum est. Hanc deinde Tzanorum regio excipit, sub nostro nunc primũ Imperio Romanorum ditioni adiuncta, quę & ipsa vrbes partim nuper factas susscepit, partem mox futuras susscipiet. Post istam aliæ item gentes consistunt Suani, Scymni, & Apsilæ, & Abasgi, & alię, quę omnes (permittẽte Deo) vel nostræ, vel sociæ sunt. Sed ad ista quidem nos de his locis instituta oratio detulit, nunc autem denuo ad Pontos & illorum vnitionem reuertamur. Ambos enim illos locos, † tredecim comprehensos vrbib. iterũ nũc in vnã prouincią modernã appellationẽ. Nã quę ab omnib. Helenopontus nũcupatur, quod illi nomẽ à pientiss. principe Cõstantino impositũ est occasione honestiss. suæ matris Helenę scilicet pientiss. mulieris, quæ nobis etiã sacrũ Christianorũ signũ inuenit. vetus enim illud nomẽ Polemonis, quo pleriq; in Põto tyrãni vsi fuerũt, dehinc quiescito: primùm, qa tyrãni exstitit: secũdo, qa vrbẽ de suo nomine appellatã habet, scilicet Polemoniũ. tu etiã, quia pulchrius fuerit, regiones Christianorum & regũ nominib. designare; q̃ his quæ Polemi, hoc est belli & tumultus prę se notionẽ ferunt. Omnes autem illæ tredecim vrbes vnius sunto prouincię, vt tamen neq; alterutri in iis metropoli (Amasiæ scilicet & Neocęsareæ) metropolis nomen detrahatur: & Dei amãtes earum episcopi, metropolitani quidem in hac vrbe, qui verò sub metropolitanis collocati sunt, ab his q̃si metropoles sub cura sua habent (vt hactenus in more fuit) ordinetur. nihil enim

† ὁ δὲ γε πρὸς τοὺς μιμαφεῖς κεῖμενα. Interpres legit. καὶ γαῖον, &c.

† πλέθρες Interpres legit. τὸ πᾶν. Vnde Helenoponti denominatio sumpsit exordium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

circa sacerdotiũ illarũ innouamus,cùm multas eiusmodi insti
tutiones inter Dei amantissimos episcopos existere,tã vetustũ
seculũ,quàm quod per nos modò exornatur,nouerit. Et cũ Im
perio quidẽ inducitor illis vnus vtriusque prouinciæ præses,co
gnomẽto Moderator,quẽ quis vulgari lingua vsus Harmostẽ
appellet,quandoquidẽ & moderationis nomen vetustũ est,Ro
manaq; amplitudine dignũ, & ipse Harmostes quidã olim ma
gistrat' erat,qui è Lacedæmone hinc inde per omnẽ eius ditio
nem dirigebatur. Vnde q id officium susceperit,Moderator Iusti
nianeus Helenoponti nominator, obtẽperantóque illi per eã
prouinciã stationem agẽtes militares copiæ. Habeto etiam A
dresponsum cuiuscunq; cõditionis homines omnes se illi sub
mittunto sine vlla prærogatiua priuilegij. Audientiã quoque
præbeto in causis tã pecuniarijs,quàm criminalib. & alijs: mi
nimis quidẽ,sine scripto & gratis: maiorib. verò,licet scriptis
interuenientibus,eo tamẽ sumptu,quẽ sacra nostra præscribit
constitutio. Item q hunc magistratum suscipit,is vtriusque offi
cij annonas ferto,surgẽtes vsque in septingẽtos vigintiquinq;
aureos,vnáq; vtitur cohorte,& publicorum tributorũ decur
sio,& periculum idem & commune esto tam contra eum q offi
cium obtinet,q̃ contra cohortem: quandoquidem & ipsa in u
nã coibit formã,& inter se cõglutinabitur, quemadmodum is
ordinauerit, q̃ supra prouinciã positus est. Sed & magistratus
adsessor septuaginta duos ex publico aureos capiet,& cohors
ex ambab. priorib. vna facta, quadringentos quadraginta septẽ
aureos ferat & tremissem. Insuper qui hoc fungitur officio, ne
que vicarios in locũ suum per vrbes dimittet (obtenebitur e
nim & id,quemadmodũ in sacris nostris cõtinetur mãdatis) sed
ipse oberrãdo vrbes lustrabit,nulla omnino lege aut sacra ior
tẽ pragmatica forma prohibẽdus,tamerũ præcedẽs tẽpus tale
quid iusserit. Statiuáq; aget vbicũq; illi vilum fuerit,vel in vna
metropoleon, vel alijs vrbib. si modò ad eius sustentationem
vrbs per omnia sufficit, sordiũ ipse & lucri abstinens,omniã
que citra incolarũ dispendium gerens. Nam neque ipse,neque
cohortalis,neq; miles ipsum comitatus à collatorib. aliquid ca
piet,aut gratis sumptũ faciet: aut etiã collatores nostros vel ip
se atteret,aut comitates ipsum milites hoc ipsum agere permit
tet. hoc etenim & ipsum pars est nostrorũ mãdatorũ. Ipse certè
sacramenti memor,quod præstitit, & quod gratis officiũ susci
pit,quódq; tam magnum annonarum sacrementum meruit,nũ
quam quidquã auũt accipere,nisi magna id cum pœna velit re
stituere: neque vt cohors eiusmodi occasionẽ tale quid vel exi
gat,vel oblatum accipiat,permitteus. Et nisi procurauerit, vt
milites ipsum annonis suis contenti sequantur,neq; ipse iustã
indignationem effugiet,irrogatúmque ab ipsis dãnum copelle
tur ex eorum annonis exigere,& hoc collatoribus farcire. Pro
pterea certè maiores hosce magistratꝰ autoritatisq; pleniores
tam multitudine apparitorũ (centum enim illũ cohortales ha
bere volumus) quã dignitatis magnitudine (siquidem spectabi
lem illi magistratum efficimꝰ) esse volumꝰ, vt necessitatis tem
pore ampliorib. vtamur magistratib. & qui nostris subseruire
possint iussionib. Quid enim facerent hi, qui vetere forma præ
fuerũt prouincijs, q̃ cũ paucos circa se haberent, paucissimis i
psi imperitabant, modicáq; admodũ ferentes è publico, plurima
dantes, rapere cogebãtur, & vnum hoc habere studio, vt se
quentib. & vndiq; ipsis imminentibus creditoribus occasione
officio datorum nonnihil gratiæ referrent & beneficij: Quib.
reb. nostros cõsueuerunt auctionari subditos, impios iuxta &
periculi plenos sibi reditus cõquirentes. Harum nos rerum in
dignitas permouit, vt non solùm exinde proueniẽtib. lucris re
nuntiarem⁹: sed & de nostro magnos insuper sustinerem⁹ sum
ptus, & si quib. species aliqua magistratꝰ interueniẽte pretio à
decessoribus nostris tradita esset, adhibita id medicina curarem⁹
atq; hoc genere tributi collatores nostros redderem⁹ liberos,
& officia suscipientib. de nostro solatium introducerem⁹, quo
magis hos quoq; libertatis participes efficerem⁹. Si qdẽ in pa
rato nobis est, Deo (vt apparet) talia largiente, vt no solùm A
fros. & quæ ibidẽ gẽtes sunt, libertate donem⁹, sed etiã vt eos,
de quib. in meditulio quodãmodo nostræ Reipublicæ singulis
fermè annis noua auctio instituebatur, neq; tamen dabatur
sub eiusdem manere imperio huiusmodi dispendio & turpitudi
ne liberem⁹. hãc nos gratiã Deo referendã putauimus, qui Im
per. j nobis coronã imposuit, qui cõmuni omnium calculo per
patrem nostrum purpurã nobis donauit, qui denique tot tãtaſ
que in nos liberalitates explicuit. quãtas nulli maiorũ nostro
rũ vnquã dedit. Oportet igitur, vt q ad hoc officij accedit, sciẽs
prudẽnsque quã multis hominibus quàm multis præsideat vr
bibus, q̃ venerandus item futurus sit, mutata dignitatis forma
ex Cõsulari & Correctoria in maiorem magistratũ & spectabi
lẽ, per omnia subditis parcat, & indẽnes ipsos tueatur, puris e-

† καὶ τὰ μηδεὶς ἀποβλέπων τὸν ἐφ' ἑαυτὸν.

tiam vbique vtatur manib. & publicum augeat ad eiusque cõ
moda omnem referat prouidentiam, priuatim quoq; sordib. &
munerib. abstineat: & ciuitatib. publicè simul & priuatim sua
iura decernat, oberrãdo eas perlustret, & ijs medeatur, nihil lu
cri caussa faciat, neq; paruũ, neq; magnũ, sed bonum & memo
rabile nomẽ appetat, & diligẽter sanctèque per omnia datũ iusꝰ
iurandũ obseruet, in omnib. denique gratiosum se nobis exhi
beat.* vel †alienis ædib. si quidem hoc solũmodo fisci propriũ
est, & regiarum domuum tã nostrarum, quàm pientissimę Au
gustæ. Si verò sub alteriꝰ appellatione tabulas siue titulos im
positos deprehẽdat: tam ipsas protinus detrahet, q̃ eum q illas
affixerit, peruestigabit. At si quidẽ is, qui se rei dominũ esse di
dicit, hoc fecerit, ex tẽplo illius reb. publicos imponet titulos,
priùs his titulis, quos ipse apposuit, ad caput eius impactis cõ
tractisq;. Si verò alienarũ rerũ procurator fuerit, tã titulos (vt
diximꝰ) ad eius caput cõstringet, q̃ modicis † etiã tormentis
eũ subiiciet, quo magis hęc perdifcesꝰ personæ cõuenit cogno
scere, quod neq; ipsi per se neq; per certos satellites, aut p eos,
qui in hoc assumuntur, vt explẽdę eius auaritiæ satagãt, subdi
tos iniuriis afficere liceat. Cõsimiliter oportet, vt ipse spectabi
lis Moderator latrocinia exercentes, & habendi studio alias de
fraudãtes, mulieres demq;, bona, iumẽta, & eius generis alia ra
pientes reprimat, quò incõtaminatũ ius cõseruet, & nos rectè
hoc videamur cœpisse cõsilij, neq; quibusdã per prouinciam
grassantib. ipsis verò eius facti vindictam non repetentib. pœni
tentia nos incessat, q̃ latrumculatores & violentiarũ repreſſo
res cessare fecimꝰ: propterea enim illi etiã milites submisimꝰ vt
illorũ manu instructus, difficiliùs queat ab insultãtib. expugna
ri. Hæc nos illi strictim & sub cõpendio comendata esse volu
mus. Nã † quæ per partes gereda sunt, ea manifestè pspiciet tã
ex lege, quàm cu magistratus ordinaremus in comune omnib.
descripsimus, quàm ex mãdatis principalib, quib. illi datis ex
planauim⁹: quomodo magistratu disponet, tractabitque. Atq;
hæc agens, nõ solũ nobis ingratus nõ erit, sed etiã Deo simul
ac nobis animã suã deuouebit, & pro magistratu deniq; bene
gesto bonã remunerationis spem cõcipiet. Subiicitur autẽ &
quædã recensio huic sacræ nostræ legi, per quã clarũ fiet, quid
ipsum, & adsessorẽ, cohortẽq; eius ex publico percipere, quid
ité ipsum pro codicillis magistratus præbere cõueniat, vt edo
ctus quanta in ipsum cõseratur liberalitas, & ad quãtã modera
tionẽ impensa pro codicillis ab ipso facienda redacta sit, reb. vt
æquum est, & rectè vtatur, maiorũ insuper gentium & pluriũ
hominum imperiũ sperans, si his, quæ in manib. habebit, cõue
niẽter vtetur. Porrò dam⁹ huic quoq; vt appellationes in specta
bilium magistratuũ forma ab ipso huc transmittãtur, tã apud glo
riosiss. prætectos quàm gloriosiss. nostrum quæstorẽ vice sacræ
consultationis discepteantur. At si quæ causæ minores quinq;
tisaureis apud aliquos in sua prouincia motæ (tametsi ex dele
gatione fortè) non tamen apud spectabilẽ actæ, per prouoca
tionem suspendantur: tunc & in hoc grauior venerabiliórque
factus, augmenti à nobis in ipsum collati meminerit, & ita reb.
gerẽdis versetur, vt omnib' subditis & nobis ipsis, & ante nos
Deo simul ac legi irreprehensibilem se præbeat. Hęc igitur om
nia pernoscens excellentia tua, & tam magnas illi annonas ad
dat, & ita amplæ eum dignitatis effectum sciat, vt floris & di
gnitatis iam nunc à nobis illi traditæ cupiditate multis hunc
cõsequi meritò affectabile sit. D. xv. k. Aug. CP. Bilis. V C. Cos.

CONSTITVTIO XXIX.

De prætore Paphlagoniæ.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio.*

PAphlagonum gens, & antiqua, neque ignobilis olim extiꝰ
tit: in tantũ quidẽ, vt & magnas colonias deduxerit, & se
des in Venetiis Italorum fixerit, in quibus & Aquileia om
niũ sub Occidentem vrbium maxima, & quæ † multoties cum
ipsis etiã regius certamen susceperit condita fuit. Hanc sanè Pa
phlagonum gentem Honorij pientissi. principis temporis de
minutionem passam, & aliquot amissis vrbibus, nulla vtili de
caussa veteris illius contentionis & rigoris remissionem am
plexam, nos denuo ad pristinam formam reducendam esse,
ipsam quoque Paphlagoniam ad initar vnius ciuitatis redigen
dam, & quæ in duobus iam Pontis recimus, eadem putauimus
& in ipsa cõstituenda: vt qui harum gentium adunatum impe
rium, & vnam ex duobus prioribus (nępe Paphlagonię & Ho
noriadis) factum tenet, is prætor nũcupetur (quod nomẽ & i
psum Romanum est, & prouinciarũ rectorib accõmodatum)
& vna vtatur cohorte ex duab. priorib. conglutinata, quam &
centum virorum numerus supplebit. Immunebit autem omni
no hic quoq; tributis publicis exigẽdis, tã quæ Paphlagones,
quàm

† τὸ δὲ μὲ λιχα ἐπὶ τῶ πόῆσ πλω μελεδω ver φυλάξη τὸ μηδεὶ δύνει πα ρουσίαν ἢ τὴ πλουτίσ τιβέτω χω ρίσει ἐξέλ μασιν ἀλο τρίοις.

† ὡσαύ τως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνὰ χεῖρα ὑπο βεβλη μένων ὑπ' ἐμοῦ δόξαντα.

q̃ quæ Honoriadis olim incolæ pendebant. Pręterea omnibus
ex ęquo vrbibus prouideat, quas vtraque prius habuit prouin
cia, hoc est in Honoriade quidem Prusiadi, Cratiæ, Hadriano
poli, Tio, Claudiopoli. & Heracleæ: tametsi enim ex ipsis quæ
dam, vt Prusias, Heraclea, & ipsa prouincię metropolis & caput
Claudiopolis scilicet, ex Bithynia priùs illi adsumptæ sunt. ta
mẽ ex quo semel eò transmigrãrũt, magnę curiositatis esse pu
tauimus denuo ipsas ad Bithynos reducere, & veterem pertur
bare ordinẽ. Vnde hę selectę vrbes & in honoriade prius existẽ
tes, erũt iã nũc & ipsæ pars Paphlagoniæ. Inter ipsos verò Pa
phlagonas iurisdictionẽ habebit in alias sex vrbes, quę iã inde
ab initio ad eã prouinciam pertinent, nempe Germanicopo
lin. Gãgram, Pompeiopolin, Daĳbros, tumulos † Amastridis,
& insuper Ionopolin. Et duodecim omnino totius prouinciæ
vrbes erunt quantùm† ad pręsens institutum. Cæterum circa
sacerdotia nihil innouamus, sed metropolitani qui olim facer
dotia hic suscipiebant, tam in eodẽ manebunt ordine, ipsorum
ordinatione quo ad locum non mutanda, sed ab huius almę vr
bis beatiss. patriarchis ordinandi q̃ quos sepositos hactenus
ordinarunt, eos & nunc ordinãtes, nõ de illis inter se dissideãt
nõ confundãtur. Et vna de cętero fiet prouincia plures habens
metropoles, id quod & in aliis quibusdã noſtris exiſtit prouin
ciis. Enimuero qui totius prouinciæ imperiũ tenet (appelletur
autẽ tota prouincia, quemadmodũ & antè, Paphlagonia) etiã
oberrando vrbes lustrabit, nulla id factũ prohibẽte sacra for
ma olim fortè ad taliũ prohibitionẽ cõposita, sed neq; vicarios
in locũ suũ hinc inde per vrbes dimittens. Omnino enim hoc
ipsum prohibemus. si quidẽ turpe est, vt quãdiu ipse in prouin
cia ius reddit, interim alteri quoq; vices suas cõtra legẽ cõmit
tat. Sed ipse omnia dispẽsabit, & publica tributa summa cũ ani
mi prõptitudine profligabitur, neq; plus, neq; minus exigens
iustitiæ. præterea cõsentaneã æquabilitatẽ retinens, simul pro
uidentiã adhibebit, vt si quid dãni fiscus acceperit, id corrigat:
simul vrbes illęsas tã publicè q̃ priuatim cõseruet. Annonam
quoque: quã vterq; priùs magistratus habebat surgentem in
septingẽtos vigintiquinque aureos capiet. tum adsessorem ha
bebit, qui septuaginta duos ferat aureos, & cohortem vnã ex
ambab. cõpositam, procedentẽ vsq; ad centũ virorũ numerũ,
& quadringentos quadraginta septẽ aureos & tremissem per
cipientẽ è publico. Cũmq; gratis officiũ suscipiat, gratis item
hoc ipsum obeat. Nos enim in hac quoq; parte subditos no
stros redimemus,* his quæ ex consuetudine per occasionem
suffragij (vt vocant) ferebantur, dabimus ipsi hoc nimirum per
thronum tuum erogantes ex publicis eius prouincię tributis,
neq; patiemur, vt sub specie & velamento auctionis subditi
nostri in seruitutem adigãtur. Neq; enim nos, qui decessorum
nostrorũ collatores à Barbaris ereptos ad veterẽ libertatẽ re
duximus: cõmittemus, vt qui nobis ipsis semper addicti fuerũt
aliis seruiãt, quin potiùs Deo, qui multis per nos gentibus li
bertatẽ largitus est, subditorũ nostrorũ vsq; nouis auctionib.
oppressorum libertatem (quo ad eius fieri potest) quasi dona
rium aliquod offeremus: neq; obligdentes eos, qui iam faciunt
(introducemus enim solitã illis ad hoc securitatẽ) neque item
permittentes, vt datæ pro officio pecuniæ nomine magistratus
quasi mancipium aliquod subditos nostros à vendentibus coe
mant, & reuendant iniuria referentibus. Ecce igitur inter Põti
ci tractus prouincias & hęc vna duplex antea, haud scimus, qua
de caussa) facta appellabũntq; (vt diximus, eũ qui prouincię prę
erit, Prætorẽ Paphlagoniæ Iustinianeum, licebit autem Græca
ipsum lingua etiã Strategum appellare. Pręterea semper illi in
memoriam rediges iusiurandũ, cuius interuentu officiũ suscꝰ
piet, vt puras manus, neq; turpi lucro sordidas habeat, vt fisci
commoda iustis & vndique inculpatis accessionibus augeat, vt
subditis nostris æquitatem & iustitiam impertiat, tã in caussis
publicis, *quàm priuatis*, siue contrahant, siue iudicio inter se cõ
tendant. Vrbes autem absque lęsione subditorum lustrabit, vt
neque ipse, neque adsessor, neq; quod ipsum sequitur samulitiũ
siue ex militib. siue ex cohortalibus, siue ex seruis, aliquid lucre
tur, aut gratis sumptus faciat. Oportet enim, vt tã ipsũ ex iis an
nonis, quę porrigũtur ipsis è publico, sumptus faciãt cum con
ueniente mediocritate agentes vitã, quàm miltes, qui ipsos co
mitantur, cognoscant, q̃ si non suis contenti annonis iter fa
ciãt, sed collatores nostros ausi fuerint tentare iniuriis, aut dã
nis inuoluere, aut gratis sumptus facere, collatoribꝰ indẽnitas
futura est ex ipsorũ annonis per eum, qui magistratu defungi
tur, vt ipse tam eas repetat, q̃ etiã ex illis suo periculo collato
ribus indemnitatẽ afferat. Atq; hęc sanè lex nobis de Paphlago
nibus posita esto, honoratiorẽ illis magistratum efficiẽs, vt qui
inter spectabiles numeretur, prębens ipsi auctoritatẽ tã in pro
uinciales milites (quatenus tamen iussẽ eis præcipiat) q̃ etiam
cõtra alios, nullis eius prouinciæ hominib. priuilegio vti queũ
tibus, siue maiores, siue minores, siue etiã procurationi rerum ad
potentes homines ptinentium pfecti sint. Certè q̃ facile p ea
loca admittitur, huius rei excellenter curã geret, ne comittat,
vt aliquorum pdijs tituli apponãt vllum aliud nomen habẽtes
inscriptũ, q̃ vel fisci, vel regiarum domuum, sed si qd tale factũ
deprehendat, eos qdẽ titulos euestigiò detrahet: fisci verò no
mine prursus alios titulos prędijs eius q talia delinquit (si ipse as
hęc faciat) imponet, prius detractis titulis ad illius caput con
tractis. Si verò absens sit, p diorum curatore comprehenso, tã
corpus eius tormentis subijciet, quàm titulos detrahet, & in
capite eos curatoris pdiorum cõminuet: sciens, q si quid eius
modi negligat, nos verò didicerimus, simul aliorum ab aliquib.
impositos pdijs titulos hærere, quàm fisci regiarumq; domuũ,
tã nostrarum, quàm pientiss. Augustę simul pfidem, re ipsa com
perta, illos p negligentiã omissionis qui hunc magistratum ob
tinet, bonorum suorum publicatione sustinebit, vt qui cũ faci
lẽ pro magnitudine imperij prasens ista prohibere potuisset,
dedita ea opera neglexerit. Ad hæc † diligenter ibi ip sum lo
corum prospicere volumus, vt omnes qui latrocinia exercent,
qui alienas substãtias, aut etiãvxores rapiunt, qui alia denique
patrant crimina perſequatur, comprehendat, & cõpetentib. sup
plicijs subdat, & omnẽ prorsus iniustitiam reprimat, neque cõ
mittat, vt in aliquo pbiores, & mãsuetiores iniurijs efficiant,
ne alijs denuo talium pſecutorib. opus habeamus. cogantur q̃,
rursus violentiarum repressores, latrunculatores, & alia id ge
nus tolerare nomine simul, & negotia, q̃ nos aduersati, ipsum
ad hunc ordinẽ pducimus, & ita amplum dignitatis q̃ plenum
magistratũ effecimus, vt tã appellationes apud ipsum cùm iu
dicat, interpositas ad excellẽtiam tuã quique eundẽ vnquã ma
gistratum susceperi sunt, & celeberrimũ quæstorẽ sacri nostri
palatij, q̃ in forma cõsultationis audientiã ijs accõmodabunt,
quàm minores caussas quingentis solidis in puinciã eius apud
aliquos no spectabiles moras, & si ex delegatione sint, cum per
puocationem suspẽdunt, ad se deducat in habitu, & ordine sa
cri auditorij, vt & ipse inter à nobis inuentos, & in ampliorem
formã redactos magistratus vbique cõnumeret. Siquidẽ & ip
si maiores erunt, & in maiore quàm priores reputatione habe
bunt, & facilius nobis vel in maioribꝰ negotijs suum exhibebũt
ministerium. Nihil. n. in paruo magnum exiſtere tum à noſtris
dictũ est maiorib. tũ nos etiã ex ipsis iudicauimus, pbauimúſ
que factis. Subijciet autẽ & huic legi descriptio, q̃ significet, qd
è publico tam is qui prouinciã regit, quàm adsessor & cohors
eius accipiet, quo item dato magistratus codicillos percipiat.
Ipsa sane ratio, qua magistratum geret, loco sub compendio
replicata est. tum in lege, quæ de omnibus magistratibus in cõ
mune descripta est, simul & ex imperatorijs nostris mandatis,
quę ei dabamus, cùm administrationis codicillos cõferremus,
& iusiurandum secundum legem nostram in hoc cõscriptam
exigemus manifestabitur. Hæc igitur omnia perdiscens excel
lentia tua, & tã magnas illi annonas subministret, & ita ipsum
sciat ample dignitatis effectũ, vt flores dignitatis hoc à nobis
tempore in illum collatæ cupiditate meritò multis ipsum con
sequi sit affectabile. Dat. XV. Kal. Aug. Bcſiſ. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XXX.

De proconsule Cappadociæ.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorũ per Orientem prætoriorum præfecto, iterum ex consuli, & patritio.*

QVam amplũ nomen Cappadocum gens habeat, & quan
ta Romanis negotia exhibuerit, priusquàm in illorũ di
tionem redigeretur, nõ ignorãt veteres eruditionis studioſi.
Certè olim totius fermè Põti imperium tenuit, & nominatiſs.
viri, inque magna apud Romanos reputatione habiti inde du
xerunt originem. † terrã prætereà habet diffusam admodum,
& mirabiliter præstantẽ, & quæ ita maiestati imperatoriæ pla
cuerit, vt etiã possessionibꝰ, quas illic habet, peculiarẽ magistra
tũ præfecerit, nõ minorẽ ciuili. Si quidẽ & populosissima est, &
vrbẽ maximã prębet, eiusdem cognominis cũ clariss. nobis Cę
sare, qui summo orbis terrarũ arbitrio, quod nos obtinemꝰ, bo
nũ dedit principium: qua etiã de caussa apud omnes terrę popu
los nominatissimũ Cęsaris nomẽ est, & nos pręter omnes alias
imperatorię maiestatis notas eo gloriamur. Hãc sanè regionẽ
paruo tradere magistratui, cotra omne nobis decorũ & dignitatẽ fore visũ est, cũ alias, tũ verò maxime quia semper ipsã a
duersus magistratũ nostris domib. præfectũ seditiones mouere
cernimꝰ, & quia factionib. inter se diuisa est ciuitas, quarũ alte
rã tamicã, quasi fiscale & erariã, alterã eleutherica hoc est liberã
appellãt: & cũ exiſtat ambitu maiorũ vna, duplex est sententiis.
Vnde & seditionum & dissentionum occasiones, & si quid om
nino mali

† καὶ ἔστι δὲ καὶ ἐν αὐτῇ πολλὰ ἀνθρώπων ἔθνη διάφορα, ἃ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς ἐθελήσαντα ἐπὶ τὸ ἄμεινον μεταβαλεῖν ἐπὶ τὸ ἥμερον καὶ ἀνθρωπικὸν ἐπανήγαγον. ἐκ δὲ τούτου καὶ ἐν ἀκμῇ τῆς εὐδαιμονίας ἐγένετο. flouerunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nino mali fatigat homines,id(vt nos arbitramur) ex hac prouenit causſa,quã ſublata,robur ſimul &cõcordiã negotio addemus,qua nihilvnquã inter homines pclarius extitit,&ſtatius. Ac cũ aliis magiſtratib. quos nuper inter Piſidias, Lycaonas, Thracas inſtituimus,adminiſtrationis forma& aceruus ex dua tum rerũ cõgreſſu cõſtitit:tum verò maiore hunc forma adornare cupiẽtes, tertiã etiã poteſtatẽ illi adijcimus.Nã is, quem huic præficiemus officio,nõ ſolum preſidebitlegibus, & vniuerſæ cohorti ciuili: ſed etiam præſidebit militib.tã q in prędicta regione,q̃ q in alijs Pontici tractus prouincijs,in quibus tamiaca exiſtunt pdia,ſtationes habent,perinde quaſi p ea,loca ſuper milites cum imperio poſitus ſit.Permittimus etiam il lis in homines †tamiacos imperium,& omnes quicunq; ad Comitianam priùs cohortem pertinebãt,ſiue ſummarij,ſiue id genus alij fuerunt,hiſce obtemperabunt:& tiplici forma cõſtatũ habebit magiſtratum,ſiquidẽ & ciuilis magiſtratus erit, & militaris neque non tamiacis quoq; reb. pręſidebit. vtraque illi cohorte,cam Comitiana, q̃ & ſua cõficiet, neq; cum ciuili cohorte habebit cõmercium,q̃ clariſſi.prouincię præſidis apparente. Vniuerſam verò proconſularem fieri appellarique volumus:vtraque cohorte, tam quæ Comitiana priùs, quã quæ ciuilis vocabatur, tametſi vnam appellationẽ nẽpe ,pconſulare) obtinet, ſeparatim tamẽ ſua obeunte munera, vt ciuilis quidẽ curet tributaria & ciuilia,quæ initio ſemper ad ipſam pertinuiſſe ſcimus:quæ verò Comitiana priùs cohors erat, inperialium rerum adminiſtrationi inſiſtat, & exactionem conficiat,ea.ſ.forma quã modo explanabimus. Curatorum etenim, & tractatorum ne nomen quidem omnino ſupereſſe volumus, reſpicientes ad vetera exempla,& nimiam lætionem quam miſeris illi collatorib. induxerunt.ſed per ſingulas domos, & totius Comitianæ cohortis,tredecimque primarium, quos primos,& ſecundos magiſtros vocant, periculo, alios tredecim, qui ſtatim poſt illos ſeparati ſint,nominari volumus, ſinguloq; (vt dictũ eſt)ex ſingulis ædib.& poſt priores tredecim exactio nij incũbere, & ſeruare iſſco q̃ ſua ſunt. proſpicere itẽ collatorum indolentię,& ne quid ab aliquo ipſorum dãni ſubſtineat: ſcientes,q̃ dãnum ex cauſſa collatorib.irrogatum, multo magis ipſorum facultates reſpiciet, cum totius publicæ exactionis periculum ad ipſos deuoluatur.Sed neq; eos qui primi, & ſecundi priùs magiſtri vocitabantur, neq; tredecim illos,qui poſt ipſos modo ſeparati ſunt,quos profligationem tributorũ facere ſancimus,quidquam omnino ſpectabili ,p tempore Proconſuli præbere,vel nominationis titulo, vel quacunq; alia de cauſſa:ſi quinquageni†ſolidi aurei ab vnoquoq; horum tredecim exactorũ primorib.tredecim magiſtris ꝓbeãtur.Porro neque ipſos exactores amplius aliquid à ruſticis,aut denique iis qui ab ipſis exactionem tolerant, accipere, q̃ q̃ formis Niceæ magnificæ memoriæ continentur, & exactorib.deputata ſunt: neq;euntib.ipſis nomina fingere,&damna prohibere nominib. inducere per†cauſſam Apaticon,ſeu tractatoriatum, vel quocunque alio prętexcu,ſiue ad aliquam conſuetudinem, ſiue ad quamcunq;vexationem porrigatur,cum.n.ab oibus illis cõlatores noſtros liberos cõſeruari volumus:tum improbo etiã, & pernitioſo tributo eos liberamus. quod pendebãt tractatorib.per quod fiebat vt circa publicum, & ſuas deſcriptiones idonei nõ eſſent, quin & ſi forma aliqua ſit pragmatica, quæ vel tractatoribus aliquid præberi,aut longa conſuetudo, etiã hãc tollimus,ſublato.n.ipſo nomine tractatorũ, merito quidquid ad eam cauſſam peruenit,vnà ſuſtollimus,ſpecialem hãc collatoribus noſtris largitatem inipartientes. Quòd ſi quis exactorum præter ea quæ forma beatiſ.Niceæ definita ſunt, quæ ſolã ipſos ferre concedimus,aliud quiddam auſus fuerit accipere ſciat,tam militia ſe,q̃ dignitate, & ſua ſubſtantia cæſurum. Quoniam verò fieri poteſt,vt inter tredecim exactores ſiquidem,vt gradatim adhunc peruenĩat ordinem, ſancimus,) vnus aliquis ad expediendam exactionem idoneus non ſit:concedimus, vt ſic quoque reditus quidem ex eo gradu ſaluus illi permaneat. Cæterum ſancimus,vt tredecim illi primores magiſtri, & inſuper qui poſt ipſos ſunt proximi,proprio bonorum ſuorum periculo alterum quępiã illi adiutorem adnominent.qui conueniẽter pro illo exactionem expediat, vt neque per illius imbecillitatem iniuria afficiatur fiſcus, neque ille temporis & gradus ſui ſolatio defraudetur,promotione videlicet adiutoris eius,qui ad hoc munus idoneus non eſt,facienda periculoſo(vt dictum eſt)tredecim primorum magiſtrorũ,& aliorum, qui poſt illos ſunt proximi.Ac magnas merito nobis gratias publicorum tributorũ exactores habere oportebit, qui ingentibus illis damnis,quibus antea tã magiſtris,q̃ ſpectabili pro tempore comiti,ciuſq; cohorti obnoxij erãt,eos liberauerimus. Proterea autem hiſce oibus eos liberauerimus, vt neq; ipſi collatores noſtros iniurijs opprimant,neq; ꝓtext° excogitẽt introitus illos aut aliter nominantes,qb. ruſticorum facultates eneruent:ſed his ſolis contenti,quæ ſecundum formam Niceæ claræ memoriæ curatorib.præbebantur,omnib. alijs abſtineant. Ipſi verò ſpectabili proconſuli oſum ex æquo rerũ cura imineat,ſiue ciuile aliquod ſit,ſiue ad militarem magiſtratum, ſiue ad poteſtatẽ Tamiacã reſpiciat, neque quidquã omniũ negliget.Ac quoniam maiorẽ huic loco,q̃ cæteris magiſtratum attribuere volumus,& veterib.Romanis in more fuit, vt vel deſignatis cõſulib.vel his qui illorum loco proficiſcerentur, quos proconſules vocitabant,prouincias ſortirentur, propterea & Cappadocum magiſtratum ꝓconſulatum eſſe volumus,quo in Africa,priùs Romani Imperium ſuum exornarũt.Et in tãtũ illum nos magiſtratum auximus,vt eum qui hunc ſuſcipit,glorioſiſſimis ſacrorum noſtrorum prætoriorum prefectis connumeremus.Appellatórq; ,patria lingua is,qui huic præſidet, & vt appellationem magiſtratui propriã habeat,& ſimul ex re ipſa, Archegetes quaſi primarius magiſtratus nominetur, ſuſceperit.n.is,qui hunc magiſtratũ obtinet,facilè talem formã,qñ & poteſtatẽ per ſe magnã,& per cauſſam Tamiacæ poſſeſſionis etiã ad alia loca protenſam habeat.In ſumma tot reb. hominibuſq; pſidẽs dignitate & auctoritate affluet adiunctiſque nili tarib.copijs oĩa diſponet minore negotio.Ciuiles igitur res cõficiet more ſolito:militarib.verò & cõmodè præibit, nempe & illis ſe ipſi ſubmittẽtib. Sed cum primis animum aduertito ad rerum Tamiacarum adminiſtrationẽ,quę in tã grauem & omnium cauponationib.expoſitam inopiã delapſæ ſunt,vt in nullo ferè amplius pretio exiſtant.tot, tantaque, n. edocti ſumus per prouinciam delinqui,quæ vix ampliſſimo cuique adhibita medicina curare facile eſt.Nam qui potentium poſſeſſione procurant,ſed pudet nos iam propemodum dicere,quanta cum inſolentia paſsim oberrant, vt ſtipatores illis inſeruiant, vt non ferenda hominũ multitudo ipſos ſequatur,vt impudenter omnes latrocinentur: miramúrque ſedulo,quomodo eo loci ſubditi tot perferẽdis iniurijs ſuffecerint.Inde adeò quotidie Cappadocum iniurijs oppreſſorum multitudo occupatos nos & rempublicam tractantes adit,ex quibus multi ſacerdotes, pleruncque mulieres,qui omnes lamentantur,queruntúrq; res ſuas ſibi ablatas eſſe,quando nemo in proximo ſit,qui huiuſmodi prohibere valeat. Tamiaca certè poſſeſſio iam penè in formam priuatę redacta eſt, tota conuulſa, direptáque vnà cum ſuis equitibus, nemine omnino reclamãte,ore.ſ.ipſis auro obſtructo. His igitur de reb.vnũ aliquem ex perſpectiſſimis nobis regionis omne in ſe Imperium & poteſtatem circumferens, ciuilis officij vtẽſ ius inſignibus,habens in vſu vehiculum ex argento,ſeruint iuſſignia:præcipiet autem & militib.& curam geret Tamiacorum reditum, vt ſine vllo detrimento & ceſſatione omnib. ſtrum palatium,quemadmodum etiã nõ occaſione eorum quę vel nobis, vel ſacratiſſimæ & pientiſ. Auguſtæ coniugi noſtræ inferuntur,tã in auro,quã veſte ingrediãt.nihil. n. illinc volumus decedere.Nõ tñ vt ea forma ꝓbeãt,qua hactenus,ex†rapinis.ſ.& ex titulo leſionis dationiſque collatorum (hæc.n.omnia tum odio profequimur, tum è noſtra eijcimus republica) ſed iuſſimus,vteas ferens is qui ,p tẽpore hunc gerit magiſtratũ,ſa cratiſſime Auguſtę coniugi noſtrę auri †libras (prout dictũ eſt) inferat.Magiſtratum etenim gratis nos creamus,& ordinationes eius abſq; oĩb ,pcedere largitionib.ſancimus;neq; quiſquã erit,qui pro hac quidquã capiet. Sed & annonas ipſi quidẽ ad viginti vſque auri libras damus, prout ſubijcitur.adſeſſoriverò eius prębemus ad duas auri libras.capiet itemvtraque cohors id quod vſque adhuc è publico ſuppeditabatur,nullo prorſus modo deminutum,nulla.n.re hunc magiſtratum minimus*,& maximè glorioſiſ. Prepoſiti ſacri noſtri cubiculi. ſiquidem & hunc &ſuppoſitam ipſi deuotiſſim.Palatinorum ſcolam in Cappadocia ſimili cum poteſtate,ordine,&figura manere ſancim°, non tamẽ quidquam exinde furentem,vel conſuetudinum vel annonarum titulo,vel in auro,vel inveſte,vel in alijs ſpeciebus, neque à ſpectabili †pro tempore proconſule neque ab eius cohorte.nam aliter puritas conſeruari nequeat.ſub vnum. n.magiſtratum,quidquid in ea regione geritur,contrahimus.ne cõcluſione ipſa clauditſer.Sanè Tamiacæ peſſeſſionis curam & rationem magnam habebit is ipſe, qui ad hoc à nobis officium proficiſcitur:& circunſpiciet,ſi quid à Tamiaco ſolo detractũ, & fruſtrà ab alijs detentum ſit,ſiue in paſcuis,ſiue in aruis, ſiue in locis vitibus conſitis,ſiue in prędijs,ſiue domibus: & vetuſtum reb.ſuis vindicabit,nulla longi tẽporis præſcriptiõe illi

opponen-

opponenda,neq; enim fiſco licet tale quid opponere,neq; lucrũ captans vt maximè patrimoniũ ſuum exinde collocupletet,nã depauperatio potiùs eſt,q̃ locupletatio, ſi quis ſordidis vtẽdo manib,arbitretur ex eo lucrum ſe facere, quod multiſariã poſtmodum cũ impietate & ſummo probro, reſtituet. Sed & ipſam vrbẽ ab omni prorſus perturbatione quietã cõſeruabit:neq; cõmittet,vt ſeditio aliqua ordinem & adminiſtrationẽ reipublicæ corrumpat.Publica quoq; tributa vigilanter & cum iuſtitia exiget,nihil in illis curę prætermittens, neq; cõcedẽs,vt aut fiſcus,aut priuati in aliquo circa res ſuas dãnum ſentiãt:vt q̃ ex æquo in omnes imperiũ obtineat,ſiue milites,ſiue ſcriniarij ſint,tã glorioſiſ.prefectorum q̃ magnimorũ magiſtrorum militię,ſiue in ciuili cohorte numerent, ſiue cingulum Tamiacum geſtẽt,ſiue in maiorib.ſiue minorib. dignitatib.cõſiſtant,ſiue inter ſacerdotes cooptati ſint. Vnus enim hic magiſtrat° omnib.præficietur:& tã ſuæ ipſi°exiſtimationis,q̃ noſtrarum legum & ante omnia Dei memor, vt publica quidẽ tributa p procõſularẽ cohortẽ ſine detrimento,& ceſſatione importẽtur,curabit.reditus verò Tamiacos p ſubditas priùs illi throno pſonas inferet,intendẽs etiã ad ea quæ pro cõſuetudine præcipiunt'à glorioſiſs.prepoſito ſacri noſtri cubiculi:nequeuntib.ipſis canonicariis,q̃ pro tempore à glorioſiſs.prædpoſito emittuntur,vel ſaltẽ obolo tenus aliquid accipere,vel cõſuetudinis nomine, vel quacunq; alia de cauſſa, vel ab ipſo,pro tẽpore ſummario,iiſve q̃ publicas exactiones cõficiunt,vel à ſpectabili procõſule,vel eius cohorte, vel his q̃ cataſceuaſtę quaſi inſtructores vocãtur,vel præpoſitis,vel qua cunq; alia perſona ad ſacrum noſtrum pertinẽte patrimoniũ. At verò exercitu vtriq; harum ſollicitudinum opem ferat, ſedabitq; potẽtium ſatellites,neq; cõmittet vt loca depopulentur,& latrociniis infeſta reddãt:neque ipſe ea percurret,quẽadmodum priùs facere ſolebant comites: neq; itẽ in locum ſuum dimittet vicarios,ſed locorum defenſorib.& cohortalibus ſuis ad id miniſterium obeundum vtetur. Sicubi verò & militib.opus erit:ex iis locis milites, vbi neceſsitas poſtulat, opitulari iubebit.atq; hi propriis iſta ſumptib.expediẽt,neq; ſubditos dãnis inuoluẽt,aut gratis vlla ex parte ſumptus faciãt,ſed tã ipſe his abſtinebit,ſumptum de ſue faciẽs,vbicunque tandem erit,quãuis ad aliã ipſum proficiſci regionem iubeamus:q̃ etiã adſeſſor eius,& reliquum famulitium, ſiue ex procõſularib.ſiue ex militib.quãuis ſeruile etiã aut ſubiugale aliquod omnes hoſce ſequat:neceſsitatem habentib.(vt prædiximus)militib.& quicunq; alij ibi locorum habeãt, ſcholares fortè aut domeſtici,vt illius iuſſionib. obtemperent, cinguli & ſubſtãtiæ ſuæ periculum reueriti.damus enim ei poteſtatẽ,vt & hęc illis adimat,niſi eius iuſsis appareãt: propterea q̃ eum qui hunc magiſtratum obtinet, velimus formidabilẽ ſubditis & venerãdum exiſtere.Etenim ſiue miles,ſiue procõſularis,ſiue ſcholaris,ſiue domeſticus per cauſſam illius iuſsionũ dãni aliquid collatori noſtro irrogauerit: cõueniẽs eſt,vt ipſe hoc exiſtius annonis ,prio periculo recepto, iniuria affecto medeat:poſtremò neq; vlli eorũ q̃ ex hacvrbe eò cõmeãt collatores noſtros iniuriã tẽtari ꝑmittet.Sed & curſum publicorum equorum illæſum cõſeruabit.Et ſi quis ex quocunque hinc iudicio ad eam regionem commeantiũ iniurius erit,& vltra deputatum & conſtitutũ exegerit? hunc perſequetur.Curã autem geret etiam ciuitatis,& eorũ,quæ ad frumentationẽ publicam pertinent & Sitonica appellantur,operúmq; eius &procurabit,vt ſecundum legem noſtram ratiocinia cõſcribãtur,& tam Tamiaca quàm ciuilia inſumantur.Et ſi quẽ eorum qui ſo litas illis iuſsiones inſinuare cõſueuerunt,nempe q̃ aquarum aliquis ductus impediat & † q̃ quæ muros concernũt,diffundantur,aut quia pontes aliqui ſint per prouinciam: aliquáve itinera,aut alia deniq; eiuſmodi exiſtat occaſio,prout improbè olim fuit in vſu habitũ, penitus ipſum prouincia expellet, nec permittet ei vt vel iuſsionẽ eiuſmodi inſinuet,vel per hanc cauſſam q̃quam omnino lucri capiat.Nam ſi nobis viſum fuerit eiuſmodi inſpectionẽ operum celebrari, ſacra pragmatica forma vſi ad eum q̃ hunc geret magiſtratum, communicato prætereà de his cum throno tuo conſilio,rem ipſam nos diſponem°,ne cui facilè ad eius generis pecuniarum exactiones pateat adit° & acceſſus.Omnia quoq; quę audierit *improba* ,phibebit is,q̃ hoc magiſtratu defungitur.Quod ſi vehementiore aliquo,& aſperiore opus erit,certiorem ea de re faciet tam excellentiam tuã,quàm glorioſiſsimum prępoſitum,& alios celeberrimos magiſtratus, quib.ad talem rem conficiendam aliquid adeſt facultatis:nos denique ipſos:& nos illi,qui facto opus ſit, explanabimus.Titulos verò prædiis apponere per prouinciã cui preſidet,continẽtes certorum hominũ appellationẽ,excepto nomine maieſtatis Imperatoriæ aut tamij,hoc eſt ærarij, in tantum prohibebit,vt patrimonium eorũ q̃ tale quid perpetrare moliãtur,in publicũ redigat, & manus abſcindat eos imponẽtib,ſi præſentes fortè id auſi fuerint.ſi verò procuratores abſentium,ingẽtib.illis formẽtis ſubdet. Titulos certè, quicũque tandem affigere auſi fuerint ſiue præſentes, ſiue abſentiũ procuratores,detractos protinus ad capita eorum qui affixerunt,infringet:ſciens fore,vt ſiid factum cognitum neglexerit, ipſe bonorum ſuorum publicationẽ ſentiat.Iuri dicundo cum ſumma animi intentione,& cura incũbet,neq;(vt hactenus)ruſticanos homines ſinet iniurijs opprimi. Neq; ampli° negotia nobis hic faceſſent Cappadoces,magno cum clamore ſupplicantes & lamentantes,ſed ipſe iudicem ſe illis, & diſceptatorẽ ꝓbebit.Nã ſi quẽ huc aduenientẽ viderimas, qui non priùs apud ipſum calamitates ſuas lamentando explicuerit,hunc nos denuo cum increpatione mittemus in prouinciã ,pterea, q̃ relicto magiſtratu prouincię cõtinuo ad nos decurrit. Si verò cum eos qui iniuriam intulerunt,cõuenirent.ipſe comeſſationib.deditus,& luxu iã perditus illorum ſe orationib. nõ accõmodauerit,ſed ſupplices plorare pmiſerit, hique ad nos cogãt decurrere,& maximè ſi mulieres ſint,nóſq; edocti fuerimus,q̃ hi quidem adierint,ille verò iniuriam vltus non eſt, protinus negotium vt ſuſpectum habuimus,quaſi ,pter lucrum,vel per gratiam,vel aliquorum obſequium factũ,& nos ipſos illi prorſus opponemus:&cum triplicem magiſtratus functionẽ gerat, tripliciter quoque illi reſiſtetur,tam ipſo iure:q̃ nobis, & legibus eum oppugnantib.Quæ ipſum reueritum memoria item repetentem præcepta noſtra:quæ illi vnà cum codicillis magiſtratus dabimus(appellabant autem ea maiores mandata prin cipis)conuenit omnia ſecundum legem noſtram† agere vtentem in cognoſcendo æquitate,in rebus gerendis puritate,vbique colentem iuſtitiam:qua nihil inter homines vnquã extitit robuſtius aut pulchrius,quòdve Deum,& Imperatorem placare cõciliaréq; magis poſſit. Talis.n. ipſe cùm ſit,ita noſtro quoque teſtimonio comprobatus,volumus,vt ſolus omnia in prouincia cõficiat: neq; cauſis audeat,am alio quopiãprębento, neque nobis facilè vel in eã venturis ſententiam, vt alicui alij haſce delegemus,vel occaſione cohibendarum violentiarũ,ſeu quacunque alia de cauſſa emiſſuris aliquos,vltra hoc;ꝓ tametſi tale quiddam vel ex ſacris noſtris formis,vel magiſtratuum iuſſionibus hactenus factum eſt omnibus id vacaturum ſit modis ipſo totius prouinciæ adminiſtrationem ſuſcipiente,déque vlti omnino,vt acceſſum eò habeat: permittente. Porro autem hunc quoque magiſtratum, prout proconſulum proprium eſt,inter ſpectabiles ponimus,appellationéſq; ab ipſo trãſmiſſas tuam excellentiam volumus vnà cum glorioſiſſimo quæſtore ſacri noſtri palatij in forma & habitu conſultationum diſceptare. Si quaverò alia in Cappadocia cauſſa minor aureis quingentis per prouocationem ſuſpendatur, ſiue noſtro, ſiue alicuius magiſtratus iuſſu datus iudex fuerit, qui tamen non ſit ſpectabilis: huic ſpectabilis ipſe proconſul in forma ſacri conſiſtorij: & vice ſacri auditorij accommodabit audientiam, ſiquidem, & hoc illis ius addimus:decoramúſve illi magiſtratum tam amplo priuilegio,quantum nullis in hunc vſque diem in Cappadocia obtinere viſus eſt.Eſto igitur iuſtus & elato animo, & tam nos quàm legem præoculis habeto: cogneſcitóque q̃ ſi ſtrenuè iſta exequetur, longiore tempore in hoc officio permanebit,& maior ipſum alius fortè magiſtratus excipiet.Cæterùm ſi noſtris iuſsionibus neglectis, potentiores aliquos nõ legem aut nos colat & venereturitum primo quoq; tẽpore iis,quæ in ipſum collata fuerunt,excidet:tum decætero inter cõdemnatos habebitur,indignus noſtro viſus iudicio. Adulteria verò,& raptus virginum,& immoderatas illicitáſq;,& augendę rei ſuę cauſſa cõparatas circumſcriptiones,neque nõ homicidia,& ſi quid eiuſmodi delictorum eſt,ita acerbè punito, vt paucorum hominum ſupplicio omnes reliquos cõtinuẽ caſtiges:eſtóq; ſecundum legem exquiſitus delinquentium caſtigator.Neq; enim inhumanitas hoc,ſed potiùs ſumma quædã humanitas eſt,cùm multi paucorum animaduerſione ſaluãtur. Quòd ſi quẽ hoc nomine in crimẽ vocatum ſuſtineat, qui vel cinguli,vel dignitatis,vel ſacerdotij,vel eiuſmodi alio prætextu ſperet ex illius ſe manibus ereptum iri: certò ſciat q̃ noſtro iudicio indignus videbitur.Nemo enim quacunq; potentia ſua fretus quodcunq; alienum prætendẽs patrocinium, in talib,delictis ſeueritatẽ legis effugiet.Quin potiùs ſi quis talibus ſe patrociniis auſus fuerit immittere, ſimilem cum delinquẽte pẽnã & ipſe ſubſtinebit:idem cùm ſit ipſum aliquẽ delinquere & eũ q̃ talia peccauit &deliquit,velle de manu legis eripere.Subiicietur aut legi & deſcriptio, qua ſignificet,quid ipſũ,eóſve q̃ circa ipſũ ſunt,è publico capere:qd itẽ vel occaſione codicillorũ dare, vel ſacratiſs. Auguſtę cõiugis noſtrę piædomuj

Universidad de Deusto
Biblioteca

domui inferre conueniat: trifariam videlicet †inferendi ijs, †Διπλα ἐπ τῶν ἐμῶν τῶν quinquaginta librarum. ἀπὸ τῶν ἐμῶν. iā inde ab initio, & in huncusq; die obtinuit. Et subditis nostris (id qđ sæpè diximus) purè vtetur. q̄ res summo à nobis studio habita effecit, vt magnas etiā opes despexerimus, quāquā i tot pacē ad finem deduxerimus, & Vandalos, Alanos Mauritanos subegerimus, & totam Africam insuper & Siciliam recuperauerimus, sed & bonam spem habeamus, quod Deus nobis annuet vt & cæteras gētes, quas socordia sua Romani amiserunt, cum ad vtriusque Oceani terminos tenerent, iterum ditioni nostræ adiungamus quas nos diuino freti auxilio, ad meliorem statum redigere properamus: neque quidquam detrectamus eorum quæ vel ad extremam pertingunt difficultatem: vigilijs simul & inedijs, ceterisque laboribus iugiter pro subditis nostris vltra, quàm humanæ naturæ modis patitur, vtentes. †vtčtib. †Perleget etiam mandata nostra, quæ illi dabimus vna cum codicillis magistratus, quemadmodum antè diximus. Et si quidē omnia secundum illa peregerit, & admirabilis futurus est, &vn †perhibebit. dique dignum se nostro exhibebit †imperio. Hęc igitur omnia quæ per hanc exprimuntur legem, cognoscens excellentia tua, & prædictas annonas huius officij throno præbeto: & ita ipsum scito amplum affectum, vt collati modo in ipsum floris & dignitatis cupiditate, multo merito hunc consequi affectent.

CONSTITVTIO XXXI.

De scriptione quatuor præsidum Armeniæ.

¶Imp. Iustinianus A. Ioanni glaviosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto iterum ex consuli, & patricio.

PERPERAM effusęque posito, si ād competentem peruenient ordinem, & bellè disponantur, alię propemodum res apparent, speciosæ pro turpibus †, ornatæ pro incuriis, articulatæ distinctęque pro incompositis prius, & confusis. Quod cū † Καλλιω τὰ ἐκ χησόσεων. & in Armenia admissum deprehenderimus: putauimus, & ipsam ad congruentiam quandam & vnam harmoniam collocari debere: quo magis ex bene constituta eius moderatione, & competens illi robur addamus, & decentem imponamus ordinem. Vnde quatuor Armenias fecimus. Vnam quidem interiorem, cuius metropolis piæ appellationis nostrę cognomine exornata est, prius Baxanis seu Leontopolis dicta, quam etiam proconsulatu honorauimus, cui magnificētiss. vir Acacius præfuit, magistratui inter spectabiles relato, omnibúsque illi tradi † τολὺ γὰρ δύνηται τὸ ἐκ τοῦ tis, q̄ proconsulatum habere conuenit. Nā & stola †ipsum exornauimus, & vrbes illi assignauimus, Theodosiopolim, quam etiam prius habuit, Satalam, & Nicopolim, Colonea quoque ex prima (vt antè vocabatur) Armenia assumpta, item Trapezunte & Cerasunte ex Polemoniacho prius dicto Ponto, his partim à clarissimi prouinciæ præside, partim à spectabili moderatore separatis in septem omnino vrbes, & quæcunque circa ipsas in proximo sunt loco, tota prouincia redacta. Secundum verò ordinē tenere iussimus eam Armeniā quæ antè prima dicebat, in qua cęteras præcedit Sebasteavrbs, attributa illi & Sebastopoli, quā prius quoque habuit, & insuper Commana ex Polemoniacho prius Ponto dicto: & Zesa ex Helenoponto, neque non Brisa, vt ea prouincia quinque cōtineatur vrbibus, officio quod cor rectorium est, in pristina forma relicto, neque præside eius maiore aliquo nomine condecorato, sed ipso in eodē quod prius habuit derelicto. Ad hæc tertiā Armeniā instituimus eā quæ prius secunda dicebatur, in qua principatum tenet Melitena vrbs antiqua, vrbs insignis, in pulchro solo, clementique cœlo posita, neque multum distans à fluentis Euphratis fluuij. Hāc nos in præsentia & augendam: & ad formam spectabilium traducendam putauimus. Præsidem quoque huius comitem Iustinianeū, nominandum, dandósque ipsis pro annonis solid. 700. eius adsessori soli. 72. & cohorti eius solid. †360. & vt omnia habeat quæ eiusmodi thronorum propria sunt. Et qui prius cohortales nominabantur, tum omnia faciant, quæ etiam prius, & maximè circa publicam exactionem occupentur: tum ad Comitianorum appellationem transeant, perinde omnibus eis conseruatis, ae si cohortales existerent. Vrbes verò ei partim Arcā & Arabissum, partim Arearsarheam, & alteram Comanā (quam etiam Chrysam appellant) & Cucusum subdidimus, quas & prius habebat è sex omnino consistens vrbibus. Constituimus autem, & quartam Armeniam quæ prius non in forma prouinciæ cōtinebatur, sed è gentibus erat, & ex mustis baricis colligebat nominib. Trophaena, Anzethena, Ophena, Asteaena Balabithenaque dicta, & Satrapis subdita. Id verò nomen magistratus neque Romanum, neque maiorum nostrorū sed ex altero Imperio introductum fuit. Exornauimus igitur, & illam ciuili magistratu, & forma, tam ciuili ibi magistratu instituto, quàm Martyropolitanorum illi vrbe, & Citharizo castro addito. Cōsistatque ipsa in forma ordinariorum magistratuum, Cōsularis à nobis facta, vt cum quatuor sint Armeniæ, duo quidem magistratus existant spectabiles, nempe alter proconsul, alter comes: & primæ quidem Armeniæ proconsul tertiæ comes præeat, secundę verò: & quartę ordinarij. Et quia summo à nobis studio tautum est, vt appellationes intra quingentorum solidorum quantitatem non ad hanc almam deferā tur vrbem, sed ad proximos spectabiles magistratus: propterea disponimus, vt appellationes quæ quidē ex secunda Armenia procedunt, hoc est in qua Sebastea vrbs est, hæ ad Armeniæ primæ præsidem, hoc est proconsulem deferant, quæ verò ex quarta mouentur Armenia, hæ intra dictam quantitatem ad tertiæ Armeniæ præsidem deueniant. His ita à nobis ordinatis, insuper illud etiam determinare iustum putamus, vt primæ Armeniæ talis vir præficiatur, qui pro amplitudine sua, & spectatissimo iam ergà nos ministerio, magistratus huius tam iuramento, quàm excellenti maiestate dignus sit. Ac cum Thomam magnificētiss. virum aliquod iam in Armeniorum regione officijs defunctum, & alioqui frugi hominem esse, & nobis absque fuco semper inseruijsse & modo quoque inseruire deprehenderi mus, promouearnus ipsum ad huius officij administrationem, vt non solum præsidia à nobis forma ad tempus huic prouinciæ præsideat, sed etiā alijs prouideat, quęcunque civel per sacra commonitoria commisimus, siue in prouincia quam ei tradidimus, siue in alijs, quod in quam fecimus, sacris ad ipsum cōlijs regionibus ad effectum deducere æquum est. Quæ verò ad sacerdotia spectant, ea (vt sæpe diximus) volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa ius metropolicum, neq; circa ordinationes, vel mutationem vel nouationem suscipiente, sed prius ordinatis nunc quoque ex ordinatione authoritatem obtinētibus, & prioribus item metropolitanis in suo permanentibus ordine, vt quantum ad ipsa nihil penitus innouetur. Illud sane in confesso est, in quo tertiæ Armeniæ comitem non tantum ciuilem, sed etiam militarem magistratū fecimus, necesse habere etiam milites qui in ea stationes agunt vt huc suppositi sint, licentia illi præbita, vt (quemadmodum militaribus permittimus magistratibus) & nomine quemque suo euocet, & inquirat, & de ipsorum annonis despiciat, & supplicio eos persequatur si quando iniustè egerint, neque cōmittat, vt milites in subditos nostros iniurij sint. Quòd si quid flagitiobeat, tametsi milites existant: omnia denique agat, quęcunque militarib. attributa sunt Magistratibus. Et quemadmodum comiti Isauriæ & Pacatianæ Phrygię, & insuper Lycaoniæ, Pisidiæ, ac Thraciæ prętorib. militares etiā copias subdidimus, vt eisque, & ipse non solùm ad res ciuiles cohortem, sed etiā in copias militum potestatem habeat, & imperium, & cum summa auctoritate, & amplitudine tam militibus quàm paganis faciat percipiat omnia agens quasi vno aliquo officio existente. Iniquam admittatur flagitij sed vt admissum competenter coer ceat. Neque hanc illi potestatem in vlla omnino persona, quæ in prouincia sit, detrahimus, siue paganica, siue militaris, siueta tos volumus, non pro diuersitate personarum inducentes legum cotemptum. Quæ igitur nobis placuerunt, ea secundum descriptionem quatuor Armeniarum & maximè tertiæ, cuius occasione præsentem sacram legem tulimus, iam inde in omne reliquum tempus excellentia custodire studeto, omnibus quæ singulis annis dari iussimus, per particulares descriptiones thronorum †suorum conficiendis. Dat. XV. Cal. Apr. CP. post Belis. V. C. Cos. †τῶν ἐμῶν θείων τύπων.

CONSTITVTIO XXXV.

De adiutoribus quæstoris.

¶Hæc prorsus deest in Scrigeriana editione: in Haloandrina ferè præter titulum pauca tantum verba sunt: iustā autem epitomen inueni in Nouellis Iustiniani, †quam idcirco adscripsi. † apud quem est cōst. 22.

VIGINTI SEX adiutoribus Quæstoris, quos Boenthos dicunt Quæstoris, liceat in suo loco alios substituere, idoneos tamen, & quos pro tempore Quæstor elegerit propositis sacris euangelijs. Hi autem qui fiunt †in locum eorum qui suo loco cediderunt, centum solidis præstitis fiant: istorum autem trium gradu †viri, id est, scrinij †memoriæ & duorum qui proximi futuri sunt, quamuis non ex viginti ex adiutoribus, tamen licentiam habeant surrogare in locum suum. Habeant igitur ius vendendi militiam suam, non vltra centum solidos, dummodo ex his, qui subrogatus est, electione Quæstoris fiat, †sunt. † locus muntus. †gradu.

Prærog

Prærogatiuam autem constitutio dat Theodosio & Epicteto † Perigeno. & Quiedio & Sabatio & Pirigeno †. Illo videlicet obseruando vt si quis ex viginti adiutorib. defunctus fuerit, ab hærede eius centum solidi dentur, & electione Quęstoris militent. Sin autem liberi sint defuncti, idem iuris habeant, quamuis hæredes parenti suo non extiterint. D. C. Bilis.

CONSTITVTIO XXXVI.

De successoribus eorum qui in Africa degunt.

OMne infinitum, &c. Vt Africa quę Vandalorum temporibus vel propriis parentibus, vel auis vtriusque sexus, vel ex transuerso cognatis vsque ad tertium gradum erepta sunt, intra quinque annorum spacium vindicent, nisi legitimis excludantur prę scriptionibus. 2. Vt ad comprobandum genus ambę partes probationes proferant. 3. Vt omnes Afri Romanis legibus subditi sint.

CONSTITVTIO XXXVII.

De ecclesiis constitutis in Africa.

VEnerabilem Ecclesiam, &c. Ab Arrianis ablata capiunto, sibique habento ecclesiæ Africæ: vt tāmē publicas pro illis pęsiones conferant, ab iisdem acceptis immobilibus à nemine lædendis. Hæreticus non baptizato, ad rempublicam nō accedito, catechumentum non circuncidito. Nulla omnino hæresis domum aut locum orationis habeto. Carthaginiensis Ecclesia priuilegia obtineto, quę in vniuersum de omnibus dicta sunt ecclesiis in Codice. Qui ad Carthaginiensem ecclesiam confugerit, is impunitatem habeto, nisi homicidium. aut raptum virginis, aut vim in Christianum admiserit. Ecclesiis Africæ ab aliquo pro sua ipsius salute oblata, à nemine prorsus auferuntur. Hoc ipse generaliter de omnibus ecclesiis accipito.

CONSTITVTIO XXXVIII.

De decurionibus, vt filiis suis decurionibus dodrantem relinquant.

¶Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto iterùm ex consuli, & patritio.

QVi nobis olim constituerunt rempubli. hi ex vsu fore rati sunt, si ad imitationem regiæ vrbis, per singula municipia nobiliores congregarent, & formam quandam senatoriæ curię constituerent, per quam & publica tractarentur, & omnia rectè fierent, atque ordine. Atque ea res ita efloruit initio ita splendida visa est, vt amplissimę simul & numerosissimi decurionum familię existerent: & cùm ingens eorum esset multitudo qui curiæ manciparentur, nemini omnino ciuiliū munerū onus intolerabile videretur. si qđē in multos diuisū onus, parum aberat quin his quiid sumebāt, absq; sensu & pōdere esse soleret. Posteā q̄ verò per partes quidam curialib, se muneribus subtrahere, & fraudes inuenire cœperunt †, per quas aliqua ab hisce liberi redderētur, paulatim ea occasione curię defecerunt, plus mille artibus excogitatis, quib. tā priua tæ † respessumirent, quàm cōmunes & publicę penitus interciderēt. Inde adeò ciuilia munera ad paucas personas redacta & illis patrimonia eōrum barūt, & plerósq; ipsorū ita depauperarunt, vt in potestatem perditissimorum mercenariorū, quos vindices appellant, peruenerint. Vsu itaq; venit, vt ipsa reipublicę administratio abūdaret reliquationib. abūdaret itē omni improbitate. Hęc nos sæpenumerò peruestigātes, putauimus negotio medicinā adhibendā. sed quo vehementiùs nos circa id elaborauimus: tanto decuriones plures vndiq; cōtra ea, quę rectè & iustè sancita sunt, cōtráq; bonum publicum artes inuenerunt. Ex quo enim viderūt omnibus se modis cōpelli quartā cōseruare curiæ, vix id relatum erat à nobis in leges, cū illico patrimonia sua dissipare cęperūt, vt sub morte summa labo rarent inopia: neq; quadrantē, sed summā deinceps egestatem curię relinquerēt. Mox cùm ipsis etiā corporibus curiā defrau dare cōstituissent: multò rem omniū impiissimā excogitarūt legitimis abstinētes nuptiis, prę optātes sine liberis (quantū ad legem decedere, q̄ genti suę & curię se vtiles ostendere. Perfece runt rursum, vt lex olim ferretur, quę vel sine decreto donare ipsis bona sua permitteret, cú interim lex vellet vt vēditio cū interpositione decreti procederet. Quę sanè lex † mirabilis fuit q̄ solā venditionem decreti interpositioni & necessariis quibusdam obseruationibus subiecerit, in oīb. alijs liberā eis quo vellent modo potestatem agendi p̄mittens. Hac igit occasione curialib. nexib. obstricta bona in alias transtulerunt, psonas, nihil ex ijs cōpendij obtinēte curia, vt si qs p nostrā rēpublicā curias enumeret, paucissimas inuenerit, & eas qdē vel ne que hominib. neq; pecunijs abundātes, vel licet paucorum fortè hominum, tñ absq; vllis pecunijs. Et quanquam p partes iā leges tulimus, q̄ volunt, vt tā venditiones, quàm simplices donationes, & oīs deniq; actio, q̄ alienationem immobilium curialium rerum continet, decreto cum obseruatione ibidem posita interponendo subiaceant, tñ cū postea p ementitas causlas donationes cōficerent, in vniuersum, & ipsam, néve decurio in vllā omnino psonā donationē cōferre sustulimus. meritò autem donationes ante nuptias excepimus, quandoquidem neque per omnia donationes sunt, sed species quędam in his cōtractus, & veluti † auctoramentum procreandorum liberorum continetur. Posł hęc cùm videremus multas eas in re circunscriptiones suboriri, legem cōscripsimus, vt curia omnib. modis, sive cum psona, siue absque persona prorsus quadrantem haberet, neq; vlli licere curiæ minus relinquere, aut cōminisci artes aut aliquo alio modo deminuere, siue filius ad curialia munera succederet, siue ipsa et iam curia quadrantē reciperet. Ac neque intra hunc terminum restituimus, sed etiā fœmellis in institutione certam partem ab ijs adsignari sancimus, vt nulla occasione ea curię dinumeret. Præterea neq; hac fini (vt diximus) totius substantiæ eius qui curiæ mancipatus esset, quartam cō stituimus, sed etiam nimias illas & effusas largitiones substuli mus, nō aliter ipsos cōditione sua liberari cōcedētes, quàm per maximarum † dignitatum honorem, patritiatus, s. & quę in militares habetur copias. Nā magisteria militum inter præfecturas censeri etiā lex nouit. Vnde si quis præfecturæ officium gesserit (in ipso, s. actu cōstitutus) siue administranda republica, si ue ducendis exercitib, is per legem nostram curiali conditione liberatur, omnib. alijs exemptionib. sublatis. Nam ne eiusmodi dignitates, nempe præfecturæ (idem licebit & de magisterijs mi litum dicere) quæ solo honorario titulo conferuntur ex albo decurionum eos, qui hasce nacti essent, eximerent, diligenter sanximus. Atque hæc sanè cum multis alijs, quæ licebit expositis iam legibus percipere, præteritis sancita sunt temporib. Absoluimus insuper nonnullos & varios curiali conditione, pragmaticis in illos legib. p. nostra liberalitate collatas, quas omnes ratas esse volumus, & præsentem legislationem abvnde cima indictione, quæ modò est, incipere, quo scilicet tempore in Senatu hæc nobis lex fuit composita. Quoniam verò cernimus plerosq; ista hostili animo erga patrias suas esse affectos, vt cupiant alijs potius suam relinquere substantiam, quàm vel quartam eius partem curię: putauimus hic quoque per nostrā legem, ex casu non existentium filiorum, hāc partem augendā esse. SI POST hāc igitur nostram legem decurio moriatur, qui liberos non habeat, neque masculos, neque fœminas: eo casu tres substantiæ suæ partes relinquito curiæ, quartam verò quibusquibus vult. erit enim vniuersa ei curia vnius filij fortè, vel plurium loco, imò (idem enim possumus dicere) ipsius ciuitatis plenitudo, † liberorum locum obtinebit, & perpetua ei laus, immortalisq; memoria: & tātum inde fructus exiitet, quantum à liberis extiturum non erat. Si cui verò tametsi legitimos filios nō habet, spurij tamen sint, integrum ei esto cum onere curiæ hos etiā hæredes scribere: & ipsa planè scriptura pro quacunq; oblatione erit, neque opus habeto (id q̄ in antiquis traditur legibus) vlla alia adiectione, aut dum superstes fuit, oblatione: sed indidem scripti (modò liberi sint decuriones & hæredes existunto, habētóq; & ipsi dodrantē, prout pater inter ipsos: eum partitus fuerit. Quòd si totum quoque assem eis relinquere voluerit, multò etiā præclarius egerit. Cęterùm vsq; ad dodrantem omnino eis hęreditatem relinquito: certò sciens, q̄ & si minus reliquerit, prorsus tamen substantiæ ex lege supplementum ad dodrantem vsq; futurum sit. At illi si quidem patrimonium cupiunt percipere, etiā decuriones sunto. Si partim amplectātur, partim recusent: eorum portiones, q̄ recusant ad eos qui amplectūtur, perueniunto. Si omnes repudient: tūc quasi nullis existentibus liberis, eo casu dodrās ad curiam peruenito. SI VERO ET IPSE tacuerit, neq; vlla ei ex legitimis supersit soboles, tunc quadrās quidē ad hæredes ab intestato deuoluitor, spurij autē, si voluerint se ipsos offerre curiæ, amplexantor, prout siue omnes, siue quidā ex iis voluerint, dodrāte patrimonij omnino ad decurionē, decurionéve deferendo. Insuper & si ex ancilla natos habeat, & vel superstes eos, vel in testaméto manumittat, offerātque curię: amplexantor hi quoq;, & decuriones sunto prout ipsorum qui curię eos obtulerunt, desiderium constituerit, percepturi

quemad-

† l. fin. C. de prædecurionato x.

† τὰ τῶν δουλικῶς ὑπαγκασθέντων ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἐκ τῶν ἐμῶν θείων νόμων. † κεφάλαιον. † ἐπὶ τῶν μεγίστων τῶν κατὰ τὴν ἀξιωμάτων καὶ τῶν στρατιωτικῶν. † ἐπαγωγὴν. † κεφάλαιον. † ἐξ ὧν ἐκείνῃ τὰ μὲν ἴδια κατ' ἔξιν. † τῶν ἐμῶν θείων νόμων. † ὑπὲρ τοῦ τελέου. † idest, supplemen tum.

(quemadmodum dictum est) dodrantem. Vbique. n. volumus si ue testamenti tabulas cõficiat, siue absque nouissima expressa voluntate decedat: eos qui curiam ingrediuntur, dodrantẽ accipere. Cæterum si manu tantum emiserit, non etiam curiæ ob tulerit, & hi, vel quispiam, vel quipiam ex illis ad curiam oculos referre voluerint, tributor & hic dodrans decurioni decurionibúsve pro portione. Siverò nemo ex spurijs vel voluerit, vel se obtulerit, tunc dodrantem curia capito. ENIMVERO si legitimorum filiorum pater sit, hoc casu res ipsa distinguenda, soline masculi, an solæ fœmellæ, an mixti sint, vt ex omni parte lex absoluta sit, & curiæ commendet. Si itaque masculi filij, aut ipsi forte ex præmortuis filijs masculi nepotes soli sint, dodrantẽ in oẽs suo arbitratu partitur: ita tamẽ, vt neũtiquam lex de inofficiosis differens testamentis infirmet, nisi ratio hoc ingratitudinis efficiat. Neq; n. iura super his posita aliquo modo tollimus. Illo sanè omnib. modis obseruando, vt dodrantẽ inter nõ ingratos filios patiatur, & singuli pro ea parte ciuilia patris munera subeant, quantam cuique pater ex substãtia sua attribuit: solo quadrante ad patris arbitrium relinquẽdo, quo cunque animus illi concedere, & inclinare voluerit, siue ad liberos, siue ad aliũ. Quòd si omnes fœmellæ existant, & eius ciuitatis decurionib. nupserint, licentia erit patri, siquidem (vt dictũ est) decurionib. nuptæ fuerint, totam substantiam in ipsas diuidere, aut saltem omnino dodrantem, prout voluerit: nihilominus & hic legi aduertẽs animum, quę successiones ab intestato ordinat defert. Si verò partim decurionib. partim non eius cõditionis hominib. nupserint, dodrans quidem omnib. modis à patre decurionum vxorib. relinquitor, hoc etiam casu diuidendus quemadmodum pater voluerit, reliqua videlicet parte legitima penitus illis alteris conseruanda. At si nondum collocatæ sint nuptũ, tunc ea conditione ipsas aut aliquã vel aliquas ex ipsis in dodrãte hæredes scribat, vt omnimodo ei⁹ ciuitatis decurionib. nubãt. Aut si hoc noluerit ipse, vel cũ ipse scripsisset, hæ non sustineant: dodrans quidem ad curiam ciuitatis perueniat, quadrans verò solus in omnes eo modo, quo lex vult diuidendus, imputandus illis in rationem dotium. Siverò tam masculi sint, quàm fœmellę: masculi quidem proprius dimidiam patrimonij partem habento, fœmellæ verò reliquam dimidiam, sed non totã: dabunt. n. decurionib. ipsæ fratrib. de sua quadrantem, nisi & ipse decurionum vxores sint vel omnes, vel aliquæ ex eis, nam si ad eiusmodi nuptias peruenerint, & patrię suæ decurionib. coniunctę fuerint, tunc à prestatione quadrantis liberæ erunt, vt quæ & ipse per maritos suos, quoad superuixerint, in partem curialium munerum vocari videantur. Hæc nos lege comprehendere cogitauimus, non vt hominibus rerum suarum tractationem & administrationem ãdimamus, sed ne ciuitates penitus destituantur curia, aut curiæ per impia quædã cõmenta fortè redigantur ad paupertatẽ. Siquidẽ compertum habemus, nonnullis etiam legevetitas cõtrahere nuptias, duntaxat ne ipsis legitimi exinde filij, sed spurij gignerentur: & illis tandem quasi extraneis bona sua relinquere, ac curiã per hoc à debito patrimonio auertere. Ad hęc quoniam & illud sanè ad curiarum detrimentum fieri, ex ipsa rerũ experiẽtia deprehendimus, quòdque multi, dum alterum parentũ suorum, vel de amiaco, vel Comitiano vel conchyliatorum vel alio consortio fuisse asserunt, conant vel tamaciæ, vel Comitianę, vel cõchilegulorum, vel cuipiã alij se cõditioni assignare, & curiam declinare: propterea sancimus, ne qua eiusmodi fortuna seu cõditio cõtra rẽ publicã existat: sed sine ex tamacia matre, sine cõchylegula, siue comitiana decutioni natus sit filius, omnino curialem prævalere fortunã volumus. Decuriones, n. paucissimi vbique terrarum per nostra rẽ publicã existunt, tamiaci verò, & Comitiani, & cõchælegull ad ingentẽ effusi sunt multitudinẽ, & coueniẽtius est, curias ciuitatum ad pauca corpora coangustatas, augere, q̃ numerosę multitudini alios de integro adijcere. Si qui verò sub nomine matris suæ nempe de tamiaca, aut cõchylegulorũ, aut etiã Comitiana fortuna seu condition existentis, curiali se conditioni subtrahere conati sunt vel fuerint iã inde à decima indictione, & ipsa quæ modò præterijt: q̃ ad eum cõtecta sunt aut impetrata modũ, siue ex sacra aula, siue aliunde, cassa & inualida sunto, & istiusmodi decuriones de cætero esse sancimus, si quid. n. ante decimam indictionem confectũ impetratúmve est, id firmiter, & in suo manere robore volumus. Excipimus autẽ præsente sacra hac nostra cõstitutione Theodosium, & fratres ac filios Ioannis cognomento de Iscis, qui ante decimam se indictionẽ, quamquã ex decurionib. orti parentib. tamiacę conditioni adscripserunt, & quicquid pro ijs liberandis actũ impetratúmve est, tollimus. Nulla. n. ipsos re ex cõcessis perfrui, sed decuriones esse volumus, & q̃ decuriones condecent, agere, & curialibus intendere muneribus: nulla (vt diximus) tea d hoc illis adiumentum adferre queunte, quamuis concessa illis & definita ex aula, aut aliunde sint. Quę igitur nobis placuerunt, & ad vtilitatem ciuitatum, & curiarum decreta sunt, & hac sacra exprimuntur lege: ea studeto excellentia tua, & cõseruare, & effectui tradere: pœna † imminente his, quicunque hanc nostram legẽ transgredi præsumpserint. D. XV. Kalend. Mart. CP. Belis. V. C. Cos.

† πανὸς ἐπικειμένης pro vigintia bratum

NOVELLA XL.

Vt ecclesia sanctę resurrectionis alienare possit ędificia, q̃ in ipsa & circa ipsam habet ciuitatẽ, Antonio Contio interprete.

¶ Idem Imp. Petro sanctissimo & beatissimo archiepiscopo Ierosolymorum.

IAM quidem quæ ad prohibitionem ecclesiasticarum aliena tionem pertinebant, cõmuni à nobis lege promulgata sunt, quam vtique obtinere volumus, & in omnib. firmam esse. Quoniam autem conueniens est † cum omnium ecclesiarum vtilitatib. prospicere, tum maxime ecclesię sanctæ Resurrectionis, & loci illius in quo mundi huius artifex dignatus est in Humana constitui generatione, ideo hanc legem scribere nobis opere pretium visum est, non tam ad eorum quæ iam constituimus subuersionẽ, q̃ ad reddendam reb. omnib. cõuenientem, & necessariam vtilitatẽ. Omnib. n. hominib. manifestum est quem admodum sanctissima resurrectio infinitam propè hominum multitudinem eo ex omni orbe confluentum suscipiat, & alat & faciat expensas immensas, & præter omnium spem & fidem tantę multitudini sufficientes, id efficiente mirabili Dei & Domini nostri Iesu Christi dispensatione qua ineffabilem multitudinem quotidie excipit, & pancis sustentat panib. Quo fit vt & ei maiorib reditib. opus sit, & pijs suffragijs atque occasionibus, vt tantæ multitudini opitulari perseueret. Cognouimus. n. quemadmodum nuper Deo amicissimus presbyter & Cimeliarchus sanctissimæ huius regiæ ciuitatis ecclesię Eusebius, cùm esset in præfata Ierosolymorum ciuitate, honestũ & Deo gratum etiam nunc demonstrans modum (quo multis & magnis & iustis augmentis illius ciuitatis amplificauit reditum) potuit trecentis octoginta auri libris comparare reditum triginta plus minus auri librarum, parte quidem pretij ex præsenti ecclesię ipsius pecunia accepta, parte verò per Deo Charissimos eiusdem ecclesiæ œconomos, eodem Eusebio suadente, fœnori accepta. Verum docuit quoque nos & fœneratores suum recipere conari, & se inopinatam inuenisse noui quæstus rationem. Multis. n. confluentib. & accedentib. ad præfatam ciuitatem ex omnib. locis Deo subiectis, & multo auro comparare sibi ecclesiasticas domos desiderantib. vt cõmodius in eo loco habitent, non posse tamen istud perficere sanctæ Resurrectionis antistes, metu legis à nobis positæ de ecclesiasticarum rerum alienatione, tametsi tanta hinc resultet ecclesiæ ipsius vtilitas, vt in annos quinquaginta velint quidẽ subtegulanea huiusmodi ædificia plenè emere. Qua in re sanè dici vix potest quantum discrimen futurum sit, cum possessiones quidem adiecerint sanctissimæ ecclesiæ triginta auri libras, idque vix in tre decim annis. at domorum venditio in quinquaginta annis, idque vtiliter, dum facultates in ædificijs cõsistentes omnib. sint fortunæ casib. obnoxiæ, statimq; ijsdem casibus corruant, atq; ita concidant, vt vix fundamentum saluum superstet. Ista nos induxerunt vt ad præsentem constitutionem intenderemus, quã offerimus domino Deo & omnium ecclesiarum sanctissimę resurrectioni. Per quam sancimus omnia quidẽ quę in prædijs habet sanctissima resurrectio priori nostrę legi subiacere (neq; n. permittimus illi venditionem vllam omnino celebrare prędiorum) quod autem ad ædificia attinet, aliquid ei de rigore ipsius legis remittimus. Si enim ipsam pro ecclesiarum vtilitate scripsimus, videmus autem in hoc casu aliquã vtilitatem subesse, quomodo non illud ei per præsentem legem permittemus, omnes dantes, & vendentibus licentiam, & ementibus securitatem: Quod & eo lubentius facimus, dum consentimus, & fauemus tempori celerius ea ipsa ædificia ad eandem ecclesiam reducturo, vt pote cum emptores ipsorum (qui scilicet ob singularem in Deum affectum ea emerint) ea cum morientur eidem ecclesiæ relinquent. Liceat itaque ipsi sanctissimæ ecclesiæ celebrare ædificiorum venditionem, nihil verenti legem in genere circa ipsa positam, quæ idcirco per hanc posteriorem legem subdistinctionem accepit, ne vlla de cætero pœna exinde ad quemlibet personam peruenire t. Ita tamen ea ædificia liceat vendere, si talis vtilitas emergat, vt multo maius commodum, quàm damnum talis alienatio adferat præfatæ ecclesię omnem, habituris securitatem qui ista emerint

† Hęc sẽtẽtia huius Nouellæ citat Albericus in lexico ecclesia in verbo S. restituit. Cõtius.

emerint, nunc & omni futuro tempore, & nullam ereptionem aut euictionem timentibus, nec sibi nec suis hæredib. aut successoribus. Cùm enim per hanc legẽ alacres & impertertiti fiãt ad cõtrahendam emptionẽ, indignũ esset eos alicui subdi molestiæ vel accusationi vel noxę vel euictioni. Decreto videlicet interpositõ apud tuã beatitudinẽ præsente venerabili clero, caussáque probata ei⁹ alienationis, & quoniã maioris cõmodi gratia ad eorum vẽditionẽ proceditur, & exigua esse quę alienantur, multò autẽ ampliora quæ inde proficiscũtur, pretiis vi delicet † ædificiorum ex mercedib. seu pensionib. venditionis in quinquaginta annos factę reficiendis, & solutioni quidem illius pecuniæ applicandis, quã fœneratores mutuarũt prædictorũ redituum emendorum causa. Si enim omniũ dominus & artifex Deus dignatus est tantã illi dare prærogatiuã supra cæteras ciuitates, vt ex ea secundum carnẽ resurgeret, manifestũ est q̃ & nos dominũ Deũ & mira eius opera (quantum in nobis fuit) imitati, prærogatiuam aliquam ipsi supra cæteras ecclesias dedimus, vt ipsa iã frui debeat nostra lege, quã vt feracitatẽ quandã & carpophoriam illi depromimus, quod ipsi cõmodum est in primis eligentes atque æstimãtes. Quę igitur à nobis constituta sunt per hanc particularem legem, & ipsam legũ libris inscribendã, tua beatitudo cognoscens, manifestã ipsam rursum omnib. faciat. Ostendãtq; nostrã voluntatẽ, quã erga sanctissimã & meritò ab omni humano genere adorandã resurrectionẽ nostrum habet imperium, & domino adhibet Deo, qui nobis tot & tanta bona supra omnes q̃ ante nos imperarunt, in singulis reb. impartiri dignatur. Particularis lex scripta Petro sanctissimo & beatissimo archiepiscopo & patriarchæ Ierosolymitanæ ecclesię. Dat. XV. Kalend. Iun. Constantin. post Belis. V. C. Consulatum.

† Hoc iterũ posteà confirmatũ est Nouel. 120. de dona. & emphyt. cer. eccle. c. 9. Cõtius.

† τὰς δὲ ἐπιμελείας ὑπομένειν διακελεύομαι ἀλλ' ἐν αὐτοῖς. † ἀνυπερθέτως.

CONSTITVTIO XLI.

Apud quem oporteat appellationes in quinque prouinciis, Caria, Cypro, Cycladib. insulis, Mysia & Scythia interpositas examinari.

¶ Imp. Iustinianus A. Mono † gloriosissim. quæstori exercitus Iustinianei.

† al Bono.

SCimus paulò antè sacram à nobis constitutionem factam, in qua cùm quinq; has prouincias, Cariam, Cyprum, in circulum positas insulas, insuper etiam Mysiam & Scythiam gloriæ tuæ traderemus, vt sub glorię tuæ imperio censerentur: ad didimus etiam, vt prouocatione suspensa lites in prædictis prouinciis, deinceps nõ ad gloriosissimos nostros præfectos, sed ad tuam mitterentur gloriam. Quoniam verò multi nos ex Caria, Rhodo, & Cypro cum summa animi indignatione adierunt, dicentes sępenumero vel hyemis tempore se cõpelli ad Scythias & Mysos, in quib. locis tu degis, proficisci, vt appellationes istic non pro magnis admodùm pecuniis expediant, & tum longius per mare excurrendo, tunc barbarorum excursionib. infesta loca adeundo, periculum sustinere: propterea visum nobis est hanc ad tuam gloriã legẽ conscribere, vt causis quidẽ appellationũ ex Scythia, & Mysia tanquã vicinis delatis, audientiã per te ipsum accõmodes. Quę verò ab aliis locis hoc est Caria, prędictis insulis, Cypro deferunt, si quidem apud gloriosiss. præfectos agitabantur, ex sacra iussione nostra adsignatæ prouinciæ præsidi, & ipse in regia hac vrbe præsto sis: moueãtur & ipsę apud te, & examinẽtur vnà cũ gloriosiss. quæstore sacri nostri palatij in sacro auditorio, quẽadmodũ de appellationib. ꝓposita lex explanat. Si verò in Scythia ipse & Mysia morã trahas, appellationes ad eũ deducantur, qui in ampla hac vrbe locum tuũ supplet, omnino tamẽ secundum eiusmodi cognitionum formã, in societatem audiẽtiæ adhibito gloriosiss. nostro quæstore, quo minùs homines prædictas difficultates † sed pśato à nobis modo cõmuniter ab ipsis iudicetur, quãdo nõ alia de caussa nobis ita ordinare legẽ placuit, quàm vt maiore & ampliore cũ diligentia & auctoritate cõtrouersię disceptarentur. Cęterum si ipse iudicem in prędictis prouinciis dederis: is q̃ in ampla hac vrbe vices tuas obtinet, hisce audiẽtiã præbebit, quomodo & apud gloriosiss. pfectos in more est. Certè si apud gloriã tuã hic (vt cõiicimus) inuentã lite cœpta, deinde cõtingat in medio gloriã tuã propter numeranda militaria stipẽdia peregrinari: absq; † cõperẽdinatione huic finis apud eum qui vices tuas gerit, imponatur eadem forma, qua & ipse ei audientiam accõmodasses. At si initio nõ ad gloriosiss. præfectos ex aliquib. prouinciis appellatio trãsmitteba tur, sed ad aliud iudicium, in nullo veterem morẽ nouamus. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram exprimũtur legẽ: ea in perpetuũ excellentia tua tam effectui & fini tradere, quàm cõseruare studeto. Dat. X V. Kalen. Septem. C. P. Imper. D. N. Iustin. P P. Anno xj. post Belis. V. C. Coss. indic. I.

NOVELLA XLII.

De depositione Anthimi & Seueri, & Petri & Zoarę, & cæterorũ. Versa quidem est ab Haloandro: sed veterem eius trãslationem, à nobis ex Isidori libris recognitam, adscribere malui mus, quasi fideliorem, & minus fucatam.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.

† Nicepho. li. 17. c. 2. hist. eccl. ait hanc cõstitutionem scripta ante synodũ quintam vniuersalem. Cõtius.

Imp. Cæsar, Flauius, Iustinianus, Alemanicus, Gothicus, Francus, Germanicus, Atticus, Alanicus, Vandalicus, Pius, felix, gloriosus, ac triumphalis, semper Augustus Mennæ sanctissimo & beatissimo archiepiscopo & generali patriarchæ.

REM † non insolitam imperio & nos facientes, ad præsentem venimus legẽ. Quoties. n. sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit (quemadmodum Nestorium, Eutychen, Arrium, Macedonium, & Eunomium, ac quosdam alios ad iniquitatem non minores illis) toties imperium, eiusdem sententiæ & ordinationis cum sacerdotum auctoritate fuit. Sicque diuina & humana pariter concurrentia, vnam consonantiam rectis sententijs facere: quemadmodum & nuper factum esse circa Anthimum scimus, qui quidem dejectus est de sede huius regię vrbis à sanctæ & gloriosæ memoriæ Agapeto sanctæ ecclesiæ antiquæ Romæ Pontifice, eo quòd nullo modo sibi ipsi conueniens, contra † omnes sacros canones se intruserat, sed & cõmuni sententia ipsius sanctæ memoriæ viri primum, deinde etiam sacræ synodi hic celebratæ condemnatus & depositus fuit eo, quòd à rectis dogmatibus recessit, & quæ prius multoties diligere videbatur, hæc demũ diuersis lustrationib. † fugit, simulans sequi sanctas quatuor synodos trecentorum videlicet decem & octo patrum in Nicęa, & cẽtum quinquaginta in hac felici ciuitate, & in Epheso primo congregatorum ducentorum, & sexcentorum triginta venerabilium patrum in Chalcedona. At quidẽ † nec dogmata se qui, nec nostram clementiam & condescensum, quem propter ipsius salutem habebam⁹, suscipere voluit, neque ipse abdicare auctores impiorũ dogmatum, qui prius à sanctis synodis percussi fuerãt, sed putauit oportere secundum ipsum in æquali dicere & codemnatos, & cõdemnatores. Nã semel alienis à sanctissima ecclesia intellectib. mancipatus, & à rectis dogmatib. alienatus, meritò ad ipsorum rectitudinem reuerti nonvaluit, etiã ad hæc inuitatus à nobis, & directus. q̃ omni studio vsi sumus ad ipsius salutem. Propter hæc igitur omnem sententiã depositionis in ipsam à sancta synodo factam occasione non liciti neque à sanctis canonib. approbati raptus sacrum sedium huius regię vrbis, & auersionis à rectis, & veris dogmatib. κυρίαν † & propriam nostrum facit imperium, & contra † illum præsentem scribit legem. Interdicimus ei cõmorari in hac felici ciuitate, eius & districtu, ac in quacunq; alia insigni ciuitate, sancientes in quiete esse & eos diligere, quibus seipsum dignè supposuit, & non aliquibus cõmunicare, neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum. Nec vtique † extra imperialem confirmationem relinquimus sententiam iustè contra Seuerum latam, ac ex omnibus (vt ita dicamus) pontificalibus, & patriarchalib. vnà cum monachicis consensibus prouenientem sedibus, & anathematismum ipsi inferẽtę qui priùs cõtra sacras sanctiones, accipiendo sedẽ sanctissimę ecclesię Theopolitanorum, sic vniuersa cõturbatio fuit, sicq; accumulatas turbationes fecit q̃ commune quoddam ac abominabile † bellum sanctissimis ecclesiis adinuicẽ immittat. Et hoc à sceptris quę ante nos fuerunt cõtra ipsum scriptũ erat, variis dogmatũ à rectitudine alienatis intellectib. ac blasphemiis vsum fuisse, ac vniuersa cõturbasse, & illum quemcunq; errorem abominabilium hęreticarum & iniquorum dogmatum recipere. Et cùm Nestorius & Eutiches, & vterq; horum præceptorũ cõtrarij quodãmodo adinuicem esse videãtur, ad vnum verò impietatis finẽ inferunt † illorum diualgatos sermones, cum in vnũ formauerint, duobus exilitib. dogmatibus adinuicem repugnãtibus, quorum vtrumq; similiter ad animę perditionem adducit, Nestorij videlicet & Eutychis (quemadmodum dicendo narrauimus) quę ex Arrianorũ & Apollinarij cõtagione cõsiũt, ipse paradoxũ quid perpessus, in vtrumq; similiter inclinat: & ibi q̃dem hoc, ibi quidem illud mittendo † seipsum & sermones suos visus est cõstituisse cõmune receptaculum tãtorum delictorũ. Sit itaq; & ipse sub prędicto anathematismo, quẽ vniuersus patriarchalis pontificalis ac monachicus nostrę (vt ita dicamus) politiæ cœtus iustè in ipsũ induxit, de Theopolitana quẽ eccle sia eiectus, idcirco q̃ thronus de illa ipsum remouit, eo q̃ ipsi⁹ principatũ rectè no acceperat, sed adhuc viuente eo & in sanctissimis ecclesiis cõmorante qui ante ipsum sacerdotiũ habebat, & propter eũ qui post ipsum fuit. de sacerdotio excideratNec

† Nicephor. li. 17. c. 2. hist. eccl. ait hanc cõstitutionem scripta ante synodũ quintam vniuersalem. Cõtius.

† præter H. hæc desunt apud Ita loan. Cõtius.

† negotiorum. vertit Haloã. contemptus. Cõtius.

† Hinc etiã scribit Nicepho. li. 17. ca. 8. & 9. verbo quidẽ eum recepisse quartam synodũ, reuera autem vera abominarũ esse. Contius.

† κυρίαν vertit Haloand. ratam † ἀλλ' neque iis.

† enim uerò ne que sententiam.

† ἀνεθεμάτισαν, vertit Haloan. à sententiis. decessit nuntiatũ nimis, vt mihi videtur, a sectatores. Contius. † tendũt.

† mallem vertere, præferes, aut prædicans. Cõtius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec verò vsque adhuc stetit, sed etiam sub communi orthodoxæ ac catholicæ ecclesiæ anathematismo factus, multis libris blasphemiisq; & abominationib. nobis politiâ impleuit, quare vniuersis interdicimus, aliquid de libris ipsius possideri. Et sic vt non licet Nestorij libros scribere, vel possidere (quia præde cessorib. nostris Imperatorib. in suis constitutionib. visum est statuere similia his q̃ dicta & scripta sunt à Porphyrio in Christianos) sic nec dicta, & scripta Seueri maneant penes aliquem Christianũ, sed sint profana & aliena ab ecclesia catholica, igné que cõburentur à possidentib. nisi qui ipsa habent, vellent periculum pati. A nemine ergo scribãtur neque ad pulchritudinẽ neque ad velocitatem scribentium, †scituris omnib. quia amputatio manus, his qui scripta eius scripserint, pœna erit. Neq; n. volumus in futuro tempore ex illis blasphemiam protrahi. Similiter autem, & huic interdicimus omnino regiam ciuitatẽ ingredi, aut districtum eius, nec aliquã aliã de insignib. sed in aliqua solitudine, & in silentio cedere, & non corrumpere cæteros, neque in blasphemiam ipsos adducere, & non semper aliquid noui inuenire contra vera dogmata, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas ecclesias festinaret. Nec solummodò hunc, sed nec Petrum episcopum Apameæ & simul depositũ & simul ab ipsis à quib. Seuerus sub prædicto anathemate factum imperium admittit, sed sint propria contra ipsum sententiata. †Et qui sub cõmuni anathematismo positus est & redactus, sub ipso esto, & sententia sanctissimorum pontificũ, quę contra ipsos processit, firma permaneto. Neque verò permittimus illi hanc regiam vrbem habitare, aut ipsius districtum, vel aliquam de insignib. sed quorum secutus est errorem horum imitetur dietam †, quàm longissimè abscedens. Nam talib. occultari quàm videri vtilius est. Ignoti. n. existentes seipsos lædunt solos, publicantes verò sua dogmata multis ex simpliciorib. occasionem perditionis præbent, quod nullo modo fieri in Christiano ouili Dei & orthodoxo populo iustum est, neque ab imperio permissum est. Quoniam verò, & Zoram dignè penitus iudicarunt sub anathematismo esse reuerendissimi, & qui iusta iudicant episcopi, cum parua quædam talium malorum interpositio sit, & quib. dehonestatus est, omnia videlicet coprehendo exmemoria quadã abundanti, sit & Zora interpositio †quędam huiusmale partis (Anthimi dicimus & Seueri ac Petri) ordinetur & ipse inter anathematizatos, sacra sententia ipsum deferente, quã propriã, & ipsam in seipsa existentẽ, firmiorem ad huc facit imperialis maiestas, & huc de hac regia vrbe & eius districtu abijcit, & habitationem in alijs ciuitatibus ipsi omnino interdicit. Itaque cum illis solis habitet & consulat qui à nobis ante memorati sunt: qui similia quidem blasphemant, similia patiuntur, & similiter in exilio ponuntur. Siquid verò aliud in sententia sanctissimorum episcoporum continetur quæ prę dictos deponit, & anathematizat, hoc firmius ponimus & diutius, ac imperialib. nostris legib. ipsum corroboramus, ac si ab imperio ipso proueniset. Si verò aliquis ipsorum deprehendatur de cæterò facere aliquid præter constituta, sciat incidisse in legib. imperialib. quæ minores pœnas decli nantes, ad maiores immittunt indignationes. Interdicimus aũt, & omnib. conantib. catholicam Dei ecclesiam diuellere siue secundum Nestorij hæretici doctrinam, siue secundum insensatam Eutychis traditionem, siue secundum blasphemiam Seueri, qui & similia illis intellexit, aut eorum qui illos sequuntur: seditionem immittere sanctissimis ecclesiis, & loqui aliquid de fide, sed sanctis quemlibet talium silentium ducere, & non cõuocare aliquos ad se neq; accedentes recipere aut parabaptisare †audere, aut sacrã communiõnẽ sordidare, & ipsam aliquib. tradere, aut interdictas doctrinas exponere, siue in hac nostra regia, siue in alia, sed omne supportare periculum si quid tale faciet. Interdicimus, etiam omnib. istos suscipere. Abijci ergo ipsos sancimus de ciuitatib. ab ipsis cõcitatis, sciente vltra pœnam iam contentas in nostris diuinis constitut ionib. quæ & domos ipsas in quibus tale quid fit, & campos ex quib. nutrimenta prębentur, sanctissimis ecclesijs assignant, & à possidentib. auferunt, & quia detrimenti causa sunt simpliciorib. sub sanctissimis verò & orthodoxis ecclesijs hæc iustè ducunt esse. Hęc pro cõmuni pace sanctissimarum ecclesiarum statuimus, hæc sententia uimus, sequẽtes sanctorum patrum dogmata, vt omne sacerdotium imperturbatum de cæterò nobis permaneat. Quo in pace seruato, reliqua vobis exuberabit politia, de super pacem habens, quã omnib. magnus Deus & Saluator noster Iesus Christus Trinitatis vnus genitus Dei filius, prębeat at donet his qui syncere ipsum & vere glorificare ac adorare digni habiti sunt. Custodiat itaque beatitudo tua, quæ recte adnotata sunt, & mittat ipsa per suas Deo dilectas literas omnib. sanctissimis metropolitis seu ipsa existentibus, quorum cuilibet cura erit ipsa manifesta facere sanctissimis ecclesijs sub ipsis ordinatis, vt neminẽ ex omnib. lateant quæ sacerdotio visa sunt, & ab imperio confirmata. Diuina subscriptio. Diuinitas te seruet per multos annos, sancte religiose pater. Dat. octauo Idus Aug. Constantino poli post consulatum Belis. V.C.

† i. nec notis qui dẽ exci- piantur.

† Ὑφιστο θεῖσα. iudicata.

† i. cõuer sationẽ, victus, ra tionẽ, & cõsuetu- dinem. Cõtius.

† παρεν- θηκε,

† baptisa re.

CONSTITVTIO XLIII.

De officinis siue tabernis Constantinopolitanæ vrbis, & vt mille tantum & centum officinæ sacrosanctæ maioris ecclesiæ excusentur omnes reliquæ, ad quemcunque dominum pertineant, consueta obeant munia.

In nomine domini nostri Iesu Christi Dei nostri.

Imp. Cæsar, Flauius, Iustinianus, Alemanicus Gothicus, Francicus, Germanicus, Lazicus, † Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, gloriosus, victor, triumphator, nunquam non colendus, Augustus, Lõgino præfecto vrbi.

† Ante.

QVONIAM potentiæ nostræ, subditi nostri, siue viuant, siue moriantur, curæ sunt, ne vel graues ipsis sepulturæ, vel defuncti cognatis dãnosæ, exilitat., ꝓpterea & hęc: q̃ eorũ sepulturam concernunt, quo conuenit modo, disposuimus. Et quia tam diuæ memoriæ Constantinus amplæ huius nostrę vrbis conditor, quàm etiam sapientissimi princeps Anastasius, lecticariorum seu decanorum (vt vocant) numerum ad certam mensuram redegerunt, nẽlle & centum tantummodò decanis totidẽmque officinis definitis, vt nullo hæ vnquã tempore augmẽtũ reciperent: propterea sanè cupientes vt numerus eorũ quos ex vno quoque collegio conuenit esse lecticarios, diuæ memoriæ Anastasij formulæ subiaceat, firma ea & fixa manere voluimus. Cęterũ quia adeuntes nos almę huius & regię nostrę vrbis collegiati, quorum excellenter & præ cæteris curam gerimus, potentiã nostrã edocuerunt, magnã & intolerandã se necessitatem † sustinere. Sacrosanctã etenim maiorem ecclesiã cẽtum & mille officinas in fructu habere ab omni vectigali liberas quas oppidò quàm libenter illi concedant, eo ꝙ ad peragẽdas in cõmune omnium hominum exequias proficiant: sed cætera se onera ferre non posse. Nã cum pluriuæ in alma hac vrbe diuersarum mercium & negociationum officinæ taberneq; existant non hasce solas (nempe centum & mille) officinas prædictis publicis munijs obeundis exemptas esse, sed etiam multas alias sacras ædes, quarum plerq;, priùs hæreticis mancipatę, deinde ad orthodoxam fidẽ reuersę sunt, multas quoque regias domus, & insuper magistratum, ac senatorum, & illustrium, & cubiculariorum à præstatione vectigaliũ eximi, harúmque do minos peculiarẽ sibi exinde reditum cõparare, & obledere Rẽ publicã, exemptionum multitudine rẽ ipsam angustis admodum terminis concludente, vt pauciss imi existant qui publica quoties in triplo, & quadruplo, hoc tempore etiam decuplo maiores factæ sint: quáquam diuus princeps Anastasius in statuta ab ipso formula nulli omnino alij immunitatem cõcedat præter centum & mille officinas, quæ per per causam exequias nos putauimus, tũ procerib. nostris & insuper beatiss. huius almę vrbis archiepiscopo id negotij dãdũ, vt certo loco conueniens ad excellentiam tuã præsenti vtendum lege, cõfirmantes cimus, vt centum quidem illæ & mille officinæ, sacrosanctæ maiori ecclesiæ occasione decanorum siue lecticariorum, & ad pergendas defunctorum exequias deputatæ, omnib. modis intẽ gro numero, & omni protestatione libere cõseruentur, præter ipsam nulla alia queunte decanum exigere, siue ex hęreticis receptа, siue quacunque sacrosancta ecclesia. Sedqd nuper cõstituimus, valeat, & octingentę quidẽ officinę corpora præstent trecẽte aũt in exactione pecuniarũ cõsistãt. nã qd exinde corradit, ad quid proficere cõueniat, sacra iã nostra pragmatica forma disposuit. Semperque, qd intercedit, restauretur. at qua ratione fieri debeat restauratio, satis per Anastasij pię memoriæ iussiones expressum est. Hæ igitur vt immunes & ab omni vectigali manẽãt exẽptę, sanc im: neq; his ipsis officinis, neq; ve ni sustinentibus, aut vllos titulos † agnoscentibus. Cæterę vero omnes huius almæ vrbis quatuordecim regionum officinæ siue sacrosanctę alicuius sint ecclesię, siue hospitalium, siue monasteriorum, siue † orphanotrophiorum, siue ptochiorum, siue alterius cuiuscunque dominij, siue regiarum domuum, siue aliquorum magistratuũ, ampla, media, minutáve, officia administrantium, siue gloriosissimorũ senatorum, siue magnificentiss.

† τὸ τάξις

ἡ ἐπιγι- νομένη.

† ἐπὶ ἐξ ἀπλῆς φανῆσο- μένης, ἐπὶ τε ἐξε- φοβέ ωσ, ἐπ- ὶ πλεόνων.

illustrium

illustrium, siue spectabilium cubiculariorũ, siue aliquorũ militiis adscriptorum: hę inquã omnes publica ipsis imposita præstent vectigalia. & omnia alia tum faciant, tũ impleant, quèadmodũ quemq; in suo collegio facere æquũ est: nemine queunte ea de causa inniti priuilegiis, aut eiusmodi alia vti excusatione. Neq; enim sustinemus aliorũ onus ad alios deferri, aut tam immitè proponere formulã, vt quotidie vectigalia augeantur, & (quèadmodũedocti sumus) quadruplo, aut quincuplo, adeóque etiã quadruplo maiora irrogentur: cùm nihil tam magno studio, támq; serio affectemus: quàm ne nouo quisquã vectigalium oneretur. Nouum autẽ fuerit non tantùm, quod nunc primũ impositũ est, sed etiã quod primũ modũ excedit. Sed cadẽ conditione ac fortuna omnes sunto, & sãcta hæc nostra pragmatica forma (quã legẽ etiã appellare licuerit) contra omnes cõmunis esto, vt omnibus largiatur, quo molestia vacẽt. Neq; enim facilè eã quis ægrè tulerit, si neminem aliũ præterea exẽptum intueatur: nisi quod in centũ & mille officinis exequiarũ defunctorum ratio habeatur, quę maximè cõmunis est omnib. & ex æquo vniuersis pariata hominib. Si quis verò conetur excusatione aliqua vti, & seipsum à præstãda alleuiare cõtributione, aut non cõ mittere quo magis ab inquilinis suis exigatur, aut præstare etiam patrociniũ, siue militare, siue ciuile, siue ecclesiasticum, siue quocunque tandem in vniuersum officinę dominio excidito, estóque ipsis publica, toti addicta collegio. Eo enim pacto & cautiores erunt, & vetita non attentabunt. Porrò si minutatim & pariter in omnes vectigalia distribuantur: non solùm paululum erit quod præstitum fuerit, sed etiam tantò moderatius, leuius, tolerabilius, facilíusve quod confertur, exi stet, quantò à pluribus colligitur.

Noua vectigalia odio ſi.

† τὰς συ- νηθείας.

† προσ- ανα- πλη- ρώσεως.

An verò non multò absurdissimum fuerit homines propriis laborãtes manib. & vxores ac liberos alentes, & reliqua deniq; vitę necessaria inde adquirere satagentes, etiãnũ maiorib. onerare vectigalibus: & quãtò plures inter alleuiatas referuntur, tantò etiam maiores exindelæsiones oboriri idq; onus infinitũ sit, neq; posit vllũ habere terminum: Hæc nos omnia prohibentes sacrã hanc pragmaticã formã proponimus, amissionis pœnã similiter omnib. ordine subditis interminantes, si ex quoquo collegio imperitantes solita illa & ab initio statuta vectigalia percipere prohibuerint, aut vectigalia conẽtur in † pensiones priuatas conuertere: sed quisq; pro se quidẽ pensionũ illatione perfruitur, officinas aũt seu tabernas solito receptóq; more contributiones agnoscere concedito. Quemadmodum enim quisq; pro se reb. suis prospicit: ita & nos necesse est ei quod amplæ & regiæ huic vrbi expedit & confert, utanti quodãmodo etiam lapsuro manus porrigere. neq; enim aliter, quę publicè expediunt, progressus † habitura sint. Nemo itaq; ex his qui tali hactenus onere liberati, quiq; huc vsque id ferre coacti sunt. *Quæ igitur nobis placuerunt & sacra hac exprimuntur lege, ea excellentia tua, imò non ipsa tantùm custodies, sed & quicunq; post te idẽ officiũ suscepturi sunt, & obtemperans tibi cohors, iam inde in omne reliquũ tẽpus custodiet. D. VXI. Kalen. Iun. CP. post Bilis. V.C. Cos. anno. I.

Graeca in aliis cum interpretatione de sunt.

CONSTITVTIO XLV.

Ne Iudæi, Samaritani, & hæretici, per causam religionis & cultus sui curiali fortuna liberentur, sed cum curialibus munere ribus subdantur, priuilegiis eorum non perfruantur. Item vt iidem possint contra orthodoxos, qui curiali fortunæ subditi sunt, & testimonium dicere, vt qui præclarè pro orthodoxa re public. testimonium perhibeant.

Imperator Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio, iterum exconsuli, & patritio.

RETulit nuper viuo apud nos sermone excellentia tua, plerosque inter decuriones Iudæos fortè, aut Samaritanos, aut montanistas, aut alioqui detestandos esse homines, quos nondum ne nunc quidem recta nostra & inculpata fides illuminarit, sed in tenebris resideant, neq; illorũ animi vllo verorũ mysteriorum sensu tangantur. Item quia hęreticos odio prosequimur: ꝙ per hanc causam & prætextũ petierint curialib. se liberari munerib. & quo modo conueniat ea quæ illò pertinent, discernere. Cæterùm vehementer mirati sumus, ꝙ eiusmodi illorũ rationes prudentia & ingenij tui acumen sustinuerit, ac non protinus eos qui talia proferrent, disceperit. Nã si vlli sunt homines, qui per extremã improbitatẽ illis sedignos esse munerib. arbitrantur, quæ si. nimis tantùmodò dignitatibus referre animus: quis † non perditissimè eos oderit? Vnde nobis sunt decuriones, quemadmodum & cohortalib. *vt iã antè legib. expressum est, neq; vllus religionis cultus tali eos fortuna eximito, nihil enim horũ neq; antiquior aliqua, neq; recentior lex protulit. Indigni tamen in vniuersum omni curiali existunto honore. Et quia multa leges decurionib. priuilegia tribuũt, tũ ne ictus fustiũ illis inferatur, tũ ne velut sordidati rei sistantur iudicio, nęve in aliam ducantur prouinciam & infinita alia: nullo horum perfruuntor. Imò si quid omnino decurionib. scriptũ est, cũ per priuilegia illis gratia nõ fit. hoc & in illis obtineto, & implento tam personalia, q̃ patrimonialia munera, neq; eos lex ab his eximat. honore autẽ nullo perfruuntor, sed fortunã sustinento cum infamia, qua etiam animũ notatũ esse voluerunt. Atq; ita sanè de hoc ipsis disponitor.

Enimuero & illud nobis quæstione tibi dignum visum denunciasti. Ex quo enim hęreticos à dicendo testimonio arcuimus, in quib. caussis orthodoxi inter se litigant, permittentes illis in nostra constitutione, si quidem qui inter se miscẽtur & litigant vterq; hęretic" sit, tã actor, q̃ reus, vt possint testimonium dicere, cum alter altero dignus sit, siue litigator, siue testis, & rursus si hęreticus sit & orthodoxus, vt cõtra hęreticos quidẽ nimis quã testimonium perhibere possint, de orthodoxis non item, litigatorib. verò vtrinq; orthodoxis existentib. vt nullus omnino illis ad testimonium dicẽdum pateat aditus. Inde adeò docuisti nos, ꝙ quidem cum orthodoxi sint, inficiẽtur se curialis esse fortunæ, & necesse sit vel genere illis coniunctos, vel qui alioqui de illorum fortuna habeant notitiam, in testimonium produci, & quia lex de orthodoxis prolata hæreticorum testimonia arcet, propterea iudices vereantur hęc admittere. Atque inani solicitãtur metu, qui istiusmodi testimonia suscipere recusant, primum quidem, quia pro orthodoxis interponuntur, id quod leges hęreticos facere non vetãt. mox si quis eos qui decuriones sunt, renuentes deinde conditionẽ, ad curiam retrahat, & hæreticos in testimonium aduocet quo modo pro nostra hoc republica non facit: vt ipsa quidem respublica litigatoris locum teneat, orthodoxa existens, & maximè ab eo tempore quo Deus illi nos imperare permisit: qui verò eo nomine testimonium dicunt, pro orthodoxis testificentur. Si quidem nostra respubli. recta est & orthodoxa iam imbuta fide, omni alia hæresi exosa. καὶ τοῦτο τοίνυν τὴν ὑπερέχη- παραφυλάττ]ε]ο τὸν τὰ ἡμέτερα γινώσκουσα νόμιμα, καὶ τὸ τῆ πολιτεία συμφέρον μυθεύουσα, καὶ ἐπισαμένη διὰ παντῶν ὡς ἐκεῖνα ἡμῖν, καὶ παρὰ τ]ῶν ν]εμοβετῶν διασπᾶσαι ὀνί]α τὴν ἡμετέραν ὠφελιμωλιτάων. D. XV. Kalen. Sept. CP. V.C. Consulatum.

NOVELLA XLIX.

De appellationibus ex quinque prouinciis, nihil præter titulum reperi. In editione quoque Scrimgeriana notatur eandem esse cum nouella XLI. supra.

CONSTITVTIO LXI.

De impẽsis quas fieri oporteat in defunctorũ funerationib.

Imp. Iustinianus A. Ioãni sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli & patritio.

SI quicquid vsquam est bonorum operum, id oportet (volẽte Deo) per nos initium capere: conueniet itẽ, vt ea bona quæ per alios cœperunt, si his immineat exitium, per nos denuo restaurentur, & in veterem reducantur ordinẽ: vt semper nobis vel ipsa rei confectione, vel restaurationẽ ad præclaras actiones contendendi facultates adsint. Cuiusmodi sanè quidã cùm & in defunctorum funerationib. perperam administrẽtur corrigere id visum est, & hominibus exinde largiri, ne geminã incommoditatem sustineant, tam suos amittentes, quàm etiã illorum nomine subeuntes dispendia. sed quod diuus princeps Constantinus rectè excogitatum disposuit, & postmodũ Anastasius pientiss. princeps confirmauit, adiecto insuper & reditu: id nos ruinam minitans restaurare simul, & vndique ad stabilitatem redactum conuenientibus adstringere iuramentis properamus, efficientes ea re, vt immortale permaneat.

Nã cùm pientiss. princeps Constantinus nongentas quinquaginta officinas ex diuersis collegiis huius almæ vrbis sacro sanctæ maiori ecclesiæ cum immunitate dederit: Anastasius quoq; itẽ piẽtiss. princeps nõ solũ officinis illis cẽtũ quinquaginta alias apposuerit, sed etiã ꝙ liberalitate sua ꝙ duas pragmaticas formas certũ reditũ cõstituerit, vt aurũ ex eo reditu redactũ in eã summam proficiat, quæ à Dei amantiss œconomis datur his qui circa hoc laborãt: multivndiq; nos adierũt, dicẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes rem nō procedere æquabiliter, neque defunctorum funera tiones absque pacta mercede celebrari, quin potius amarulētē mercedes exigi, multa etiā extrinsecus inueniri nomina & collegia, quæ vel in medio luctu ab inuitis exigāt, & eos qui dare nō possint, vt dēt, vi cōpellant. Hæc nos cōuenienti correctione dignari iustā putauimus. Inde adeò primum omnium sacrosanctæ maioris ecclesiæ officinas magnā iacturam & deminutionem perpessas, ad integrū numerū reparauimus, conscripta de hoc sacra forma ad præfecturā vrbicariam, vt omnibus modis ea vnà cū obsecundante illi cohorte mille & cētum officinas Dei amātiss. defensoribus & œconomis predictę sacrosanctę ecclesiæ tradant: octingētis quidē officinis cum corporibus præbendis Dei amātissimis defensoribus, trecētis verò pientissimis erga Deū œconomis: vt Dei quidē amantissimi œconomi trecētas illas officinas & reditū ab Anastasio sacratissimo principe donatū in fructu habeāt, nihil amplius ob deminutū cōquerentes numerū, sed in supplemētū habentes quæ prębent trecentæ officinæ, tam decanis quām reliquis cētibus mēstruarū præstationū erogationem faciant: Dei verò amantissimi defensores ad manū habentes octingentas officinas, tam lecticarios (vt vocant) exhibeant, quām reliquū ministerium, sufficiāt quo magis ea re defunctos à damno asseramus & iniuria. Eas igitur prædictas mille & centū officinas Dei amantissimis œconomis & defensoribus, absque vlla temporis præfinitione cu immunitate & citra deminutionē custodiri, & si quocūque modo aliqua intercidat, lumēve aut cōmercium à gloriosissimo huius almæ vrbis præfecto supleri recuperarique oportet: vt Dei quidā amantissimi œconomi, fundorū qui sepulturis atributi sunt, administrationem habentes, habentes item & à vectigaliū prestatione immunes trecentas officinas, defensores verò octingētas alteras, vtrinque defunctorū exequias ritè gubernent. Omnimodo sanè quod ex annuo fundorū reditu prouenit, à Dei amātissimis œconomis in sepulturarū vsum ceteratur, quemadmodum inferius in progressu dicemus, apponentes nonnihil de trecentarū officinarū reditu, prout de facto hiā nobis capere petierūt. Ac quoniam de mille & centū officinis, quæ in alma hac vrbe sunt, pleræque interciderunt: præcipimus in præsens, vt hæ supplēātur, & Dei amantissimis œconomis pientissimisque erga Deū defensoribus (quomodo à nobis dictum est) mille & centū officinarū numerus indeminutus & simplicissimè diuisus cōseruetur, ne quo pacto pauciores decani siue copiastæ, quā octingēti Dei amātissimis defensorib, attributi sint. pro trecētis autē illis quæ Dei amātissimis viris *œconomis* adsignātur, siue officinas in corporibus percipere velint, vel omnes, vel quasdā ex his, siue ferre per caussam (vt vocant) excusatarū officinarum vel omnū vel quarundā pecunias: insumantur & hæ circa defunctorum exequias, vt ex his pecuniis simul & fundorū prouentibus distributio fiat in decanos, asceterias, canonicas, acoluthos, & alios prout inferius in progressu constituimus. Nā cum digestis in ordinē rationibus Dei amantiss. œconomi ostenderint impossibile esse, ex fundis decātero idē reditus colligatur: meritò trecentarū nos officinarum additamentum huic parti atribuimus, vt quod hactenus circa cadauerū elationem laborantibus dabatur, circa reprehensione deinceps quoque præbeatur, per singulos scilicet menses, tam decanis & acoluthis, quā canonicis & asceteriis, & aliis pro cōsuetudine hactenus apud ipsos obtinētes: hoc est decanis quidē per singulos mēses solidos 73. asceteriis & acoluthis, solid. 91. & canonicis solid. 36. quiquidē ab ipsis Dei amātiis. colligātur œconomis, soluātur vero per singulos sex mēses, quib. & antea percipi consueuerunt. Oportet autem eā quidē auri partē quæ asceteriis competit, à Dei amantissimis œconomis prædicto termino dari Eugenio Dei amātiss. diacono, & ipsius Sampsorū religiosæ memoriæ xenonis, aliorūmque à nobis illi cōmēdatorū xenodocho, & qui vnquā ipsum Dei amantiss. horū xenonum xenodochi secuturi sunt: propterea quod asceteriæ, quæ in hunc vsum adhibētur, & mini sterium præstant, sub prædictorū venerabilium xenonum pro tempore x nodochis censeantur, alterā verò illā, quæ tam acoluthis quam reuerendissimis canonicis cōpetit: cōsimiliter ab ipsis Dei amātissimis œconomis dari his qui & modo illis præfecti sunt, & qui pro tēpore vnquam in illis principatum obtinent: vt per ipsos ante designatis & sub ipsis cēsitis asceteriis & canonicis, & insuper etiā acoluthis distributio fiat. Si verò mora circa eiusmodi solutionē admittant Dei amantiss. œconomi, idque clarū existat, forte sex alteris iā mensibus post prius semestre decurrētib. cùm nulla adhuc solutio facta sit: tūc quid quid post prius semestre debitū fuerit, hoc à Dei amantiss. œconomis exigatur cū trientibus vsuris legitimæ centesimæ: prouidentiā in hanc rem collocante religiosissimo pro tempore archiepiscopo & patriarcha sacrosanctæ in hac alma vrbe maioris ecclesiæ. Si verò & alter annus pretereat, & ne tū quidē aliquid Dei amātiss. œconomi soluerint sanctiss. pro tēpore patriarchę licētia sit, nō solū quid reuerēdiss. inulierib. & prædictis decanis debetur à Dei amantiss. œconomis cū præfatis vsuris exigere, sed etiā ipsos cogere, vt omnia quæ deputata sunt præstent: & si sanctiss. patriarcha voluerit, vt etiam sollicitudine fundorū ipsos eiicjat, & repetat horū inspectionē, quemadmodum modo apud ipsos est: his omnib. curā impertiente & beatissimo pro tempore archiepiscopo huius almæ vrbis, & vniuersi eius tractus patriarcha, sub cuius tutela & ditione cēsentur & Dei amantiss. œconomi, & vniuersus clerus, & totus sacro sanctæ ecclesiæ ordo. His ita euenientib. nemo omnino ab inuito procurato demortui corpore quidquā auferat. Sed vt totum discernamus: sancimus, vt vnicuique secreto quod gratis cōcedi tur, vnum accedat asceteriarum aut canonicarum asceterium, nō minus octo mulieribus feretrum precedentibus & psallentibus, & tribus acoluthis, qui nec ipsi quidquam accipient. Si quis verò ex defuncti cognatis & adfinibus, qui elationem procurāt, velit sua spōte, nemine cogente, aliud insuper asceteriū vel vnum, vel duo vel plura assumere: esto illud quidem in ipsius positum munificentia. Cęterū neq; hoc interminatum relinquimus, eande hinc quoq; mēsurā in asceteriis, canonicis & acoluthis qui per munificentiā assumūt, esse volentes, quā suprà definiuimus: ne pauciores scilicet q octo asceteriæ vel canonicę ex vnoquoque asceterio assumantur, & tres ad vnūquodq; asceteriū acoluthi. Dentur autem asceteriis siue canonicis, quæ vitra idipsum asceterium, quod gratis miniterium funerationi prebet, assumuntur, siquidem inter nouos muros huius almæ vrbis elatio peragatur, vsque ad tres solidos: nihil ex hoc penitus auferētib. acoluthis, neq; partientibus ista cū reuerēdissimis asceteriis & canonicis. sed acoluthis, qui post tres illos gratis funeratione ministrātes assumūtur, si quidem tres alij sint, trib. filiqs contētis: si sex filiqs sex, vt ad eū modu, quæcunq; hoc concernunt, ita deineeps gerantur ordine. Illud sanè manifestum est, si maius interuallum sit, & qui feretro inseruiunt decani, plures sint, & plura asceteria. quod propter huius pondus, & ipsis palulum dabitur, * ad similitudinem asceteriarū quæ circa funerationem laborem sustinent: vt propter distantiā & ipsi copiastæ † videantur exinde nonnihil habere solatij. videantur autem * intra nouos muros, & terminū Iustinianeū & Ficus, quandoquidem non longè distant, neque opus est longiore tempore, maioreve labore, vt illò perueniatur. Si verò extra nouos muros huius almæ vrbis, aut ad alios terminos quā dictum est elatio fiat: tunc asceteriæ quidem siue canonicæ tres & dimidiū solidum percipiant, neque hic quid quā omnino communionis habētib. acoluthis, ipsis autem acoluthis ad singula asceteria quaternas auferentib. siliquas, & pręterea nihil, secūdum prædictam diuisionem asceterio cum tribus acoluthis feretrum gratis præbitū sequente, & omnino illi accedteē per octo asceterias siue canonicas, & tres (vt dictū est) acoluthos, nihil prorsus auferentes, aut per dationē cereorum exigentes, aut sub alio velamēto quemcūque exactionis modū excogitantes. Hæc autem omnia dę his tātum definimus, qui nō per ambitionem & munificētiam magna illa duo feretra in pretiosarum rerum thesauro recōdita, nempe gloriosæ memoriæ Studij, & magnificæ memoriæ Stephani, requirunt. Si quis enim illa habere cupiat, vt quę & multis hominib. indigeant, & maiorem custodiam, atque in summa plenā negotij obseruationem desiderant, hoc prædictis nō connectimur, sed quasi qui ambitiosius mortuos suos efferri gestiāt, qdquid pro labore se decanis aut reuerendiss. asceteriis aut canonicis daturos cōpromiserint, tātum hi prestent, vt tamen ad ipsum in duobus feretris Studij, & Stephani duodecim solidorum quātitatē excedere nequeat. Pro eo verò quod auro intertextum est, quod in sacrosancta maiore ecclesia reponitur, si quidē * vno solo in eius locum (vt probabile est) apparādo, quatuor solidos, asceteriis autē, siue canonicis, siue acoluthis, duplo maiora, quā ante de ls præfiniuimus, ferentib. vt videlicet ipsum quoque asceteriarum seu canonicarū asceterium, quod gratis cętera feretra precedit, eādem quantitatem percipiat quam & reliqua asceteria. Eodem hoc, quod prædiximus, & in acoluthis obseruādo, vt & in duplum eorum quæ iā à nobis constituta sunt, auferant, nimirum si id in quo funeratio peragitur vnum de tribus illis feretris sit hoc scilicet volēte eo, cui funerationis cura incūbit, necessitatē scilicet tantūmodo habētibus Dei amātissimis de sensoribus vt decanorū corpora ex octingentis illis officinis, quas ipsis adsignauimus, & ītē feretra exhibeant, nō autem vt sumptū aliquē impendāt Dei verò amantiss. œconomis cogē- [illegible] ex trecen-

† qui est iccend. s deiecto- rū e dam- nesib. asf situd. nē quandā contra- hunt.

ex trecētis officinis in prædictas personas, secundum à nobis in omnib cōstitutā distributionē, omnes prętatas impēsas faciāt. Ita nihil inde terminatum erit, sed & q moderatiores sepulturas fieri volunt, ex hac dispositione fructum capiēt: & q ad ambitionem respiciunt, nō perinde magnis inuoluētur diſpendiis, sed intra certum modum munificerunt. Has nos igitur tā de officinis, q reditib. & funerum elationib. siue gratis, siue cum quadā ambitione peragantur, definimus. Vt autē officinarum numerus nullo vnquam tēpore diminutionē patiatur: custodes eius rei constituimus, nō tantum gloriosiss. huius almæ vrbis prefectum, & obtemperantē illi cohortē, sed etiā multo magis excellentiā tuam, & qui vnquā throno tuum susceperint, quo minus cōmittant, vt secundum à nobis dictā diuisionē mille & centum officinarum numerus deficiat. Sed si hoc doceatur, vt vel ipse, vel successores tui, in hanc rē prouidentiā conferatis, procuretis, vt per omnia is sine deminutione, sine onere, sine machinatione aliqua, tum per excellētiā tuā, tū per quāuis aliam personā permaneat: ne exinde noua oboriatur occasio, vt præter definitionem nostrā denuo mercēs pro personæ alicuius funeratione danda sit. nulla inter defunctorum personas distinctione introducēda, siue diuitiis affluant, siue premantur inopia: nisi fortè (vt diximus) vnum ex tribus illis seretris deligant, in quib. & ipsi conueniētia dispositumus. Volumusque illa & ad hunc obtinere modum, & absque præfinitione temporis immota manere & æterna. Atque sacra hac pragmatica lege in perpetuum valente, quandiu homines sunt, quamque diu magnum illud & longè celeberrimū Christianorum nomen inter homines habebitur, quotidie etiam domini Dei benignitate incrementum accipiat, huic vi delicet negotio præ cæteris omnibus ipso religiosiss. patriarcha huius almæ vrbis prospiciente, ne hac causa pro sacerdotali potestate vsus committat vt ab vlla persona, vel sacerdotali, vel magistratu decorata, vel quacunque, in nostra delinquatur constituta. Sed & vt ipsa maiestas imperatoria in tam amplam dignitatis & honoris sedem conuersis oculis, quicunque tādē imperij sceptra tenebit, huic rei prouideat, decernimus. Neque enim pro defunctis tantum istud, sed etiam pro viuentium, adeóque imperitantium salute est, vt omnimodo piæ actiones ad effectum deducātur, neque præclara maiorum instituta per negligentiam posterorum depereant. Quemadmodum autem centum illas & mille officinas indeminutas & immunes custodiri disposuimus, ita omnes reliquas officinas prę standis vectigalibus sancimus esse obnoxias: nemine omnino licentiam habente, vt eas eximat. siue ad sacras ędes, siue ad xenonas, siue ad asceteria, siue in monasteria, siue quodcunq; aliud, sed neque si ad regias nostras domos, vel magistratu aut potentia præditos pertineant: sed ex æquo omnibus officinis vectigalium præstationem agnoscentibus: ne si paulatim vnusquisque excusetur, & quisque releuet, paucis quibusdā, qui relinquantur, totum prestationum onus imponatur, & magnū exinde dispendium sustineant hi qui id ferre nequeant. Quę igitur per presentem sacram pragmaticam formam nobis plā cuerunt, ea tam excellentia tua, quām qui post te eūdē magistratum susceperi sunt, & obtemperans tibi cohors custodiēt, tēpore, sed etiam in preterito constitutio relaxauit. Illud autē certum est, q tertiam partem sportularum in ingressu dignitatis dare compelluntur. Omnib. aliis ex consuetudine sportulis dandis in quauis promotione sua firmitate durantib. Qui autē presentē constitutionē nō obseruauerint, pœna 50. librarū auri plectentur: quæ pœna nō solū violatoribus ipsis constitutionis imminebit, sed etiam aliis qui violari eā consenserint. † P. P. mēse Ianuario post Consulatum Basilij V. C. anno lj.

† cōcessserint.

CONSTITVTIO LXIIII.

De hortulanis.

Imp. Iustinianus A. Longino gloriosissimo præfecto huius almæ vrbis.

MVltæ vndiq; & lōgo iā tempore contra huius almę vrbis & suburbiorum eius hortulanos querelæ ad nos deferūtur, omnib. indignè illorū improbitatē ferentib. Quæ verò renuntiantur, ad hunc fermè modum se habent. Aiunt eos qui æstimandis rebus prępositi sunt, vt plurimum de collegio hortulanorum esse, & rem intolerabilē patrare. Nā cùm horti dominus conductionem subeunti hortulano eū tradit: nihil aliud æstimare, q insitum olus, & in gratiam accipientis hortulani siue conductoris eius æstimationē tantùm vtcunque conglomerare, & celebrare veluti per auersionem. simulatq; verò conductor sub finem statuti temporis domino eum redditurus est, tunc demum ipsos subtilissimam oleris æstimationē facere, eámq; vel in sexcuplū & numerosiorē insuper summā efferre: vt si quinquaginta illis aureis æstimandum olus, nō minus trecentis, aliquando etiam amplius hoc æstiment. Neque intra hosce duntaxat terminos inexplebilem illam auaritiam consistere, sed multò etiam his eos maiora facere, dicentes, ster cus se solo iniecisse, & præterea quasdā habere meliorationes seu emponemata, atq; ea occasione æstimationem ipsos extollere, & producere ad quantamcunque ipsi summā velint. pro æstimatione denique insitarum (vt verisimile est) arborū noua augmenta facere: quamuis cū à dominis susciperētur, nulla omnino eius prætij ratio putata fit: præsertim hortulanis vt pluri mum p pacta couenta profitētib. curā se habituros insitorum arborum, & in locum demortuarum alias supplantaturos. Sed probabiliter cōpendij sui caussa æstimandis reb. prępositum id genus insatiabilis auaritiæ importare, tanquam qui paulo post futurum arbitretur, vt consimile quiddam in se quoq; experiatur. Vt si per imperitiam miser ille dominus hanc personā uere, & vna cum re sua dispendium recipere sustineat, mox alteri hortulano hortum elocet, & per illum idē patiatur, & insuper in tertio & item quarto æqualem auaritiam experiatur: periculū sit, ne prorsus ipso horti dominio excidat, & ppriis reb. alienus fiat, illi ad improbitatem maiorem etiamnum accessionem faciant. Nam si hortulanus, qui posteà in cōductio nē succedit, aliquid priori reditui apponat: exigit & ipse finita huiusmodi conductione illius æstimationem, quasi illa sua melioratione accesserit: quanquam ea planè accessio non ex diligenti eius cultura facta fit, sed fortè initio vel præpropera festinatione locatorum, vel etiam socordia depauperātib. * (si modo conuenit) elocatione. Quæ omnia nobis longè omnem videntur superare malitiam & audaciam: quam etiā reprimere volumus per excellentiam tuam, sacrę huic nostrę pragmaticę attendentem legi: & quomodo hortulanus à domino hortum susciput, eo modo eum & restituere. si quidē olus habeat cum hortulanus eum suscipit, & eius æstimatio inita fit: cōsimiliter & in restitutione exactam oleris duntaxat æstimationem reci pi. si nō habeat, sed nudum hortum suscipiat, siue cum sterquilinio, siue absq; eo: ita quoque restitutionem fieri. In summa talem ab hortulano rationem in restituendo obseruari, qualis fuit cū susciperet, nulla extrinsecus alia lęsione domino inducenda.

† τὴν τότε διατί. μησιν ἐπιλαμβάνεσθαι ἀμισθητῶς.

† Sūt q ita sine a sterico le gāt, vel e tiā socor dia vt po te q minoris quā opportuisset, eloquent.

Ipsam verò olerū æstimationē nō tantùm ab hortulanis celebrari, sed vnà cum his quòs Sūmarios appellāt, quiq; harum rerum peritiam habent, propositis videlicet sacris eloquiis.

Neq; enim volumus, vt p improbitatē & inexplebilē auaritiā eorum q cōducto accipiunt, dominis suis possessiones inutiles sint. His igitur de caussis cōgregatis ipsis, qua fini se gerere debeant, præscribes: neque cōmites, vt damnum aliquod possessorib. irrogent, sed ex omni parte eos illæsos indemnesque cōseruabis. Volumus etenim in æquali mēsura consistere tā quę à dominis ad hortulanos, q quæ ab hortulanis ad dominos peruenīūt eo qđ vndiq; nobis æquitas, & ne alterutri parti iniuria inferat, curę est. Si quis verò rudē & incultā terrā elocet, ille verò ad cultum ipsam perducat: mercedem vtique pro terra rudi exculta auferat, & oleris quod inibi fuerit, æstimationē. Atq; ita sine negotio res procedat, nulla exuperanti auaritia, nulla per fraudē arte, ne hac quidem parte excogi-

† apud quem est cōstitutio. lv.

† Vide Iuliani epitomen multò plenioré.

† patritios autē

† honoratur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanda, quò magis per sacram hanc nostram pragmaticam legē, & futuram ab excellentia tua ipsa formulam, decætero à molestiis per id genus homines mouendis vacui permaneamus, neque inter cæteras nostras pro Repub. curas, huiusmodi etiā solicitudines animū nostrū subeant: cùm alioqui nullam modo reipubl. nostræ partē, siue paruam, siue magnam à solicitudine nostra seclusam habeamus & sepositam, omnia mentis oculis perlustrantes, nihil inornati, nihil inordinati, nihil controuersū permanere cupiētes. Interminabis insuper & pœnā quinque librarū auri tam his qui tale quidā decæterò peregerint, quàm qui peragi permiserint. D. xvj. Cal. Aug. CP. Imper. DN. Iustin. PP. anno xj. Ioanne V. C. Cos.

CONSTITVTIO LXV.

De his quæ relicta sunt ecclesiæ Mysiæ.

SCimus antea legem, &c. Relicta ecclesiæ Mysiæ ad redemptionem captiuorum, & pauperum sustētationem, venditor, si longius ab eo loco in ædibus aut vineis cōsistant: vt tamē qui ea reliquit, ex venditione relictorū iusserit erogationem fieri. Is qui in iure postulatur, si se absentet, cōdemnator videlicet malam rem agens, quòd cōtestata lite & legitimè vocatus, non obtemperauerit. PP. mense Aprili, anno Imperij D. Iustiniani xij. Ioanne V. C. Cos.

NOVELLA LXVIII.

Vt constitutio sacratissimi Imperatoris de successionibus nuptialium † lucrorum quæ apædiæ, id est, non extantum libe-
† In edi-tione Scrige-rius Ταμιακῶν sed non dubitaui emēdare ταμιακῶν. rorum lucra introducit, obtineat in his factis quę acciderunt post constitutionem: in his autem factis quæ ipsam præcesserint, Leonis cōstitutio locū habeat. Antonio Cōtio interprete.

SCimus Leonis piæ memorię constitutionem de his scriptā, † qui ad secundas pertenuint nuptias, siue viri sint siue fœminæ, & nuptiale lucrum procreatis ex illo matrimonio liberis sanctè † custodientem, & eum qui ita lucratur, solius vsusfructus dominum faciētem, dominium autem illis conseruantem, & iubentem: vt si quidem filij vel nepotes moriātur nullo superstite, per quem, qui ad secundas nuptias trāsiit, dominio priuetur, tunc immota & solida apud lucrantem etiam perueniat dominij vtilitas. ipsam nos nuper correximus. alia † quidē statuentes, volentésque, vt hæredes mortuorum, liberorū, vel nepotum, siue parentes, siue alij quicunque sint, habeant inde aliquod subsidium, lucrentúrque etiam iure dominij per eorū mortem quantum ex pacto non existentium lucrorum erant lucraturi, reliqua verò pars ad hæredes filiorum, vel nepotum qui mortui fuerunt perueniat. nihil enim à nobis occasione vsusfructus immutatū † est. Hæc itaque & nunc, & in omne tēpus obtinere volumus, præterquam in his filijs qui mortui fuerint ante nostrā cōstitutionem. Postquam enim præuenit lucrū solidum iā adiectum ei qui ad secūdas peruenit nuptias, liberis ante legē mortuis, ne qcquā laborauerit nostra lex circa ea quę lex piæ memoriæ Leonis anteuertens sub suam rede git potestatē. Itaque nō solum filiis aut nepotibus nō existentibus securè habebūt quæ lucrati fuerunt, sed & si quid eorum apud alios est, secundum ius quod dominis competit, euincēt. Hæc igitur breui lege comprehendentes, huiusmodi dubitationes tollimus, ne assiduè super causis molestiam patiamur: sed lege hæc communi recolentes, his liberemur turpis, volentes seruari formam quæ nostram legislationem præcesit, ei qui ante eam beneficio affici meruit. Tua itaque excellentia, quæ à nobis hac de re constituta sunt, in hunc modum omnibus manifesta propriis præconiis & programmatis facere studeto. Dat. viij. Cal. Iun. Imp. Domi. Iust. PP. A. Ann. xij. Ioanne V. C. Cos.

† l. hac edictali C. de dele. cūs. nupt.
† diligē ter.
† inter cæteras.
† inno-uatum.

NOVELLA LXXV.

De appellationibus Siciliæ. Cuius nulla pars inuenitur præter pauca hæc verba in Scrimgeriana editione.

SIciliæ appellationes suscipiat Quæstor: & interueniant psephismata tam ecdicorum quàm patrum.

CONSTITVTIO LXXXVII.

De donatione mortis causa facta à decurionibus.

Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto iterum exconsuli ordinario & prætorio.

NE quid decuriorum versutiæ detrimenti possint adferre reipublicæ, & vt huiusmodi consiliis lex resistat, omnibúsque modis contraria moliatur, volumus. Cognouimus enim, simul atque decurionibus donationum factione interdiximus, non concedentes illis vt vel donarent aliquid, vel testamento alicui relinquerent vltra quadrantem, sed prorsus curiæ dodrā tem reseruarent: quod, vt callido commento, legem circumscriberent & euiderent, huiusmodi quasdam circa legē fraudes inuenerint. Nam cùm scirent nos, deprehensa veterum legislatorum de mortis caussa donatione controuersia, vtrùm donatio an legatum esset, plerisque pro donatione ipsam, nonnullis pro legata numerantibus, selecta maioris partis & meliorum legislatorū sententia, declarasse, vt penitus ea legatū esset, neque publicorū actorum indigeret monumentis, sed vt liceret hanc perficere, inque eā certas inserere conditiones, quas velle donator, & si hoc fecisset, licentiam quoque haberet renuntiādi, ne pœnitentia obtales donationes ductus reuocare eas possit, quemadmodum sapientiss. vir Iulianus sanxit: id quod nos in triceſimo nono † Digestorum nostrorum volumine descripsimus. siquidem omnia breuiter & sub compendio comprehē dimus, tam quæ à veteribus, quā quæ à nobis promulgata sunt. Hæc inquam cū scirent, constituerunt ísto apud se modo caussa mortis donationes facere, & secundum legem factum conuentum inserere, quòd illis adimeret ne pœnitentia ducti possent eas reuocare. item aliam conditionem quæ ipsis videbatur aliquid istis donationibus apponere, vt per se tandem ipsis liceret donationes reuocatione liberas reddere, & ita in sua labefactare patrimonia. Et quanquam ex his, quæ in leges retulimus, omnis iam illis sublata est caussa, ne quid vltra quadrantem vel testamento alicui relinquerē, vel per modum donatio nis alienare possint: tamen vt aliquantò amplius illorū sedare mus & reprimeremus versutiam, propterea nunc quoq; sancimus, vt decurioni ne per donationem quidem mortis caussa donare aliquid liceat, nisi per donationis solummodò ante nuptias modum pro se fuisse filijs factæ, aut per caussam dotis, quatenus nostra iubet constitutio, nubentibus eam filiabus offerri. Cæterum aliter res immobiles donare nequeant, sed semper apud ipsos permaneant curialibus obnoxiæ muniis: sola illis venditione concessa, & quidem secundum nouellæ nostræ constitutionis obseruationem: mortis caussa donationibus suam obtinentibus firmitatem, & omnibus aliis (prætores decuriones) queuntibus prædias mortis causa donationes in quascunque velint personas conferre, & conditiones inserere, & (si quidem hoc velint) pœnitentię de reuocandis conuentis renuntiare, vt per omnia negotium intra mortis caussa donationis terminos eo pacto permaneat. Illud enim sanciendo prædicimus, huiusmodi donationes & firmas fore & stabiles. Quod non hoc primùm tēpore sancimus, sed quod iam antè nostris sancitum est legibus, id nunc quoque voce nostra interpretamus & confirmamus in alijs omnibus personis, solis tamen (vt dictum est) decurionibus exceptis, idque studio quodam iuuandæ Reipublicæ. Quę igitur nobis placuerunt & per hanc declarantur legem, ea custodire gloria tua studeto, maximè omnium reipublicę vsib. & commodis omnem impendens prouidentiam.

† l. i. D. de donat. int. vir. & ux.

CONSTITVTIO CI.

De decurionibus.

Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. prætoriorum Orientis præfecto iterum exconsuli, & patritio.

IPer bellè nob s ferendę legis ansam præbuit quorundam decurionum interpellatio, atque eam sanè legem non de certis decurionibus condimus, sed de vniuersa imperij nostri ditione, dicimus autem & quicquid versus Orientem est, & quid quid sol occidens intuetur, quicquid denique ex transuersio per vtrunque latus consistit. Ex quo enim quæ decuriones & oblationes ad curiam concernūt: studio habita sunt à decessoribus nostris, & quidam ad curialem fortunam pertrahuntur, quidam rursus ab ea liberantur: sancimus illud, vt decurionib. non solū suæ ciuitatis decuriones hęredes instituere (id quod & hactenus permissum fuit) sed etiam si quos curiæ sexu liberos hæredes instituere velint, hoc facere licentia sit; ea tam conditione, vt hęres hæredésve omnino testatoris curiali fortunę, hoc est ex qua ille processit, sese offerat, & curialia subeat munera, capiantque hæreditatem nemine impediente. Cognitum enim habēs quod negotij præsentis correctio * quod istiusmodi rationibus curiæ adiicietur cōsistēs in pecunia vtilitas, & ex futura legislatione decurio pariter & patrimoniū accedet, efflorescéntque curiæ tā largiore numero corporū, quàm quod

sua retineant patrimonia: propterea sancimus, vt decurionib. cùm testamēti tabulas cōficiunt, licentia sit quoscunq; in hæredes assumere, siue eius ciuitatis decuriones velint (id quod lex dicit) siue aliquos genere cōiunctos, siue extraneos, siue hi decuriones sint, etiā nō sint, siue in partē dodrāte nō minorē, siue in assem: vt hi tamē se curię offerant, & coadunentur eius corpori & sine querela publica impleāt munera. Hoc obtentu ro tā in ipsis q̄ filiis ac nepotib. & cęteris deinceps successoribus: nō ea tamē forma, qua iubet paulò antè de his, q̄ seipsos offerūt curiæ, proposita constitutio, prolē eorū subducēs, qui curiæ iā oblati sunt. Et quasi iā inde ab initio decuriones fuissent, ita & ipsi cū ,ple sua curiæ albo adunati, corporales. * Neque enim aliquid interfuerit, hæredémne scribat q ei⁹ ciuitatis decuriosit, an q̄ mox futurus sit. Sed & si quis cognatus & ipse decurio, aut etiā alius huiusmodi fortuna liber, ad defuncti de curionis hęreditatē vocet, nimirū q̄ testamēti tabulas nō conscripserit, velitq; ille seipsum offerre curię: liceat illi hoc facere, & intra mēses sex apud acta publica suā declarare sententiā, & simul cū successione sua ac patrimonio inseruire curiæ, simul & hæredē fieri: vt nihil de patrimonio ab eo q̄ decurio vel iā constitutus, vel breui futurus, hæreditatē semel amplexus est, negotio denuo ad curiam redeunte, per caussam quadrantis aut dodrantis exigatur. Insuper si quis rem de suo patrimonio aut plurimas, aut omnino nō pauciores q̄ quæ dodrantē cōsti tuāt, donet alicui ex his, q̄ vel eius ciuitatis rempublicā administrāt, aut etiā cuiquā alteri, q̄ quidē tā se, q̄ patrimoniū suum & reliquā ordine successionē atque prolē siue existentem, siue futurā, adducat & offerat eius ciuitatis curię ex qua est qui donationem facit: sancimus, vt ea cōditione facta donatio cōualescat. Nā summo nobis studio dignū esse videtur, ne decurionum patrimonia vllo modo à curia illius ciuitatis, cuius decuriones sunt, abalienentur. Quo minùs autē ista per deceptionem geri videantur, & aliqui curialiū hæreditatum domini facti, vel per modum donationis, vel testamenti (vt prædiximus) aut etiā abinterstato, differant protrahántque oblationem, & cum bonis velint perfrui, oblationem sui ad curiā nō faciant: sancimus, vt si res (id quod & antè dictū est) per donationē cō ferātur: non properè celebretur rerū traditio, sed tātisper maneant apud donatorē, donec se donatarius apud prouincię præsidē inter acta publica gratis & sine vllius pecunię datione præ dicto modo curiæ obtulerit, inscribatúrq; in album curię. tùc enim illi & res tradi volumus. Si verò ex testamēto aut lege vocatus hæreditatem adeat: tunc protinus sub obitum decurionis decurionū ordo coeat, & vna cum defensore ciuitatis absq; vllis insidiis cōtra defuncti res ponendis, tū bonorū inuentariū cōficiat, tū in bonis reperta assignet curiæ, in præsentia cōstituto tā ipso hærede qui ad hæreditatem vocatur, q̄ defensore, & Dei amātis, locorū episcopo. Et simul atq; ad Deū, & sub cōspectu Dei (vt appellatur) actorum publicorū præsidē tia celebratur, & vnà cū patrimonio ac prole tā quæ modò est, q̄ futura (id quod sæpius iā dictum est) se obtulerit curię: tunc & res ad se recipiat, & earum dominus sit, perindevt prior decurio fuit, in nullo differre ab illo visus: ista videlicet actorum confectione apud prouinciæ præsidem absq; vllo quæstu & dispēdio celebrāda. Neq; enim in fraudem aut ad dispendium curiæ, sed ad vtilitatē hāc legē proponim⁹, vt perpetuo obtineat tū pecuniis, tū corporib. decurionum patrimouia & collegia collocupletās. Quòd si decurionis hæres qui ab intestato vocatur, cùm ipse decurio nō esset, adire, séq; ipsum curię offerre noluerit: tūc dodrantē curia detineto: ipse verò quadrantis solū dominus fiet, id quod illi etiam prior lex præbet, licet curiæ munerib. nō inseruiat. Cęterùm si plures sint qui eodē gradu ad decurionis hęreditatē vocétur, ex quib. aliqui se offerāt, alij recusent: dodrātem quidē is aut ij, capiūto, q̄ se curiæ offerūt, quadrantē verò reliqui hæredes q̄ lege vocātur, omnino enim studiū nobis est, vt dodrās ad eius ciuitatis decurionē pertineat. At verò si quis decedat relicta filia, si quidē ea vxor decurionis sit eius ciuitatis: manifestariū est, q̄ citra calumniā paternas res habitura sit, vel omnino in solidū, vel dodrātaria ratione, si pater quadrantē fortè ad aliū peruenire voluerit. Sin verò etiā cùm decurioni initio constituto nupta non sit, ad eius nuptias accedat aliquis, q̄ ea conditione velit accipere, vt decurionis munere fungatur, seipsū curię offerēs, atq; hæ nuptię mulieri expetēdę videantur: habeto & ipsa hoc casu nullis expositū calūniis dodrantē per caussam beneuolentiæ erga curiā: & qa reb. decurio atribuitur, & eas administraturus est, ꝓpterea omnino hasce mulieri cōcedi volumus. Sin verò & plures filię sint, & quædā ex iis nuptę sint decurionib. qui vel iam decuriones existāt, vel per oblationem fiant: dodrās quidem inter ipsas diuidetur, quadrans verò ad reliquas deueniet.

Mariti autē curialis patrimonij reb. vtentur fruentur, tametsi omniū ad mulieres pertineat. propterea enim res illis paternas concessimus, vt q̄ ipsas haberent in matrimonio, exinde curialia implerēt munera. At si cōtingat vt decurioni seipsum offerenti nupta mortē obeat: si quidē ex eo masculos filios susceperit, res apud filios sunto, q̄ & ipsi decurionū munera subi būt: neq; in re curiositate aliqua opus erit. Si fœmellæ extiterint, gnatæ, si quidē & ipsę aliquib. nupserint, qui vel decuriones ei⁹ ciuitatis sint, vel eius ciuitatis curię offerāt: similiter & ipsę hasce habebunt absq; negotio, p maritos suos curialib. obnoxias muniis. Si quædā verò eius ciuitatis decurionib. nupserint, quædam decurionib. vel existentib. vel futuris non nupserint: tunc secundum prefātā distinctionem, decurionibus quidem nuptæ propter curialia munia dodrantem habebūt, reliquæ verò cōtentę erunt quadrante. Si neq; mares ipsis neq; fœminæ nascantur: quandiu maritus quidē supererit, habeto hatū vsumfructum, per eas curialia impleturus munera. Et si quidē ad secundas progrediatur nuptias, & filiorum pater fiat masculorum, vel fœminarum, quas decurionib. iungat: rursūm consimiliter curiali corpori res conseruabuntur.

Enim verò si moriatur vel ad secundas non progressus nuptias, vel procreatis filiabus quas decutionib. iā cōstitutis vel futuris non iungat: tunc directò curia eas res percipiet. Neq; enim vllo tēpore hanc partē curialium facultatum & munerū peregrinari, & à functione sua discedere permittimus, etsi pro sapia per multas circumagatur successiones: vt absq; vlla temporis prefinitione, tali linea descendēte, siue p mares filios decuriones siue, per generos seipsos curiis offerentes, curiæ is dodrans custodiatur. Quam sanè legem obtinere tā per omne deinceps secuturum æuum volumus, q̄ etiam in pendentibus adhuc, & nequedum iudiciali sententia aut amicabili quapiam transactione sopitis caussis. Quę igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea studeto excellentia tua custodire, & maxime omnium in vtilitatem publicam summā collocās prouidentiam. D. Kalen. April. CP. DN. Iustin. PP. Arione. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CII.

De moderatore Arabiæ.

Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum præfecto iterum exconsuli ordinario, & patritio.

CVm pleroſque alios prouinciarum magistratus ad melio rem iam formam traduximus, qui humilis abiectiq; prius existentes, neque vlli rei conuenienter agēdæ idonei, postquā in ampliorem constituimus ordinem & valentiores per omnia facti sunt, & ita rerum administrationē capessere cœperunt, vt vniuersa in melius commutarentur: tum verò à nobis etiam proconsules, & prętores, & moderatores, & veterum horū no minum amplitudo inuenta est, auctæque ipsis annonę, & sum ma potestas data: & ante omnia interdictum illis fuit, ne perniciem inferant subditis, & multis ad ipsos diripiendos vtantur manibus, iuramentis quoque rem muniuimus omnium horrendissimis: neque aliter eis officia tradimus quàm præstitis iuramentis, ita codicillis magistratus digni sint habiti.

Concurrimus igitur & ad Arabum regionem oculos: & requisita caussa, quamobrem & publicum laboret inopia, quanquam regio florentissima sit, & tam magnus nos interpellantium numerus iis locis accedat, & omnes lamententur, alij furta & rapinas, alij iniurias, alia damna in querelam deferentes, occasionem & caussam huius mali ex imbecillitate, & impotentia eorum qui magistratum ibi gerunt, prouenire deprehē dimus. Erat enim ita tenui potestate præditus is qui ciuili magistratu defungebatur, vt ei, qui præesset, armis, seruili propemodū more manciparetur, & in illius arbitrio huius esset posita, aut vt necesse quidē omnino hic magistratus. Indę adeò longum tempus est ex quo is defecerit, & militares ea quæ ciuilem magistratum concernunt, peragat, nihil † sibi, nihil illi omnino vtrinque lucrifaciat.

† μηδὲ ἑαυτῷ
μηδὲ ἑ-κάστην
τιλῶς
ἀρχόσα

Hæc nos ad suscipiendū præsens cōsiliū excitarūt: & præsenti vtentes lege, magistratum ad pulchriorem formā transponimus, benignéq; & ipsi Moderatoris appellationem largimur (id quod etiam in Ponto fecimus) & spectabilium magistratuū ius concedimus, vt in nullo sit Duciano inferior. Sed & publicis exactionib. cū summa vehementia adhęrescito, adhęrescito etiam priuatorum vtilitati, neq; cōmittito, vt vel spectabilis dux, vel tribunus, vel aliqua potentiorum domuū, vel etiam sacrum patrimonium, vel sacræ nostrę res priuatæ, vel ipsa sacra nostra domus, qualecunq; subditis nostris dānū irroget: neq; facilè succūbito, neq; formidinē cōtrahito: sed viriliter subditis pręito, & ante oīa Deo pariter ac nobis, & legi puras cōser uato man⁹: si quidē iisdē iuramentis & hunc submitti volum⁹

τῶν γὰρ
ἡκόντως
ἀντετης
ὑπὸν
λέκτου ὡρε
λύσειν
ἀλλ' ἐ-
σαν ἀν
ὀθεν ἐκ
τιμῶ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quibus & cæteros magistratus submisimus. Deinde cũ codicillis percipito etiã Imperialia mandata, quę tam ante nos legum latores, quàm vetus illa reipublicę forma nouit, & nos cũ penè obsoleuissent, denuò reparauimus, & in rempublicam reduximus: vt ea semper adhibeat veluti in colloquiũ, & iussiones nostras custodiat. Nã si illas sanè secutus fuerit: nõ est caussa quãobrem nõ omnia illi præclarè & ex animi sententia occurrãt, & legum beneficio ad summã ipse in rebus gerendis facilitatẽ & iustam facultatẽ perueniat. Principio igitur (vt diximus) studio illi sit publicorũ tributorũ exactio, deuotis quidem humano paternóque se affectu exhibẽs, indeuotis verò vehemẽtem, & seuerum. Deinde curam geret etiã reipublicæ, & vt rectè in ea atque ordine omnia fiant, néve tumultib. & ne seditionibus dediti sint vel Bostreni, vel alij, & quę à Vetustate permissa sunt ad delectationem, ea conuertãt in furorẽ, & cædes. Habebit itẽ secundũ mandata nostra dicto suo audientes milites (siquidẽ & hoc inde licebit desumere) neque vllã omnino rẽ negliget, quæ cõmoditatem aliquã in se habeãt. Quemadmodum enim in Ponto cũ moderatore egimus, ita & ipsum per eadem eius magistratus vestigia ingredi facimus. Eritque & ipse spectabilis: & cõsimiliter cũ, alia multa tum etiã quæ appellationes cõcernunt, administrabit. Sed neque admodum prioris duntaxat solatij resistemus. Volumus enim vt ipse quidem per causſam annonarũ & reliqui solatij percipiat quindecim auri libras adsessor verò eius magistratus duas libras, & cohors eius nouẽ
¶ duas. †auri libras habeat. Et quãquam (vt diximus) ex imperialibus mandatis iam etiã militibus præsit: erit tamen nobis curæ, vt nõnullis illic statiua agẽtes militares numeros & ei subdamus, qui in hos magistratũ gerit, vt illi soli obediãt, ciúsque formulis ac præceptis cedant & obtemperent. No igitur cõmunionem omnino habebit aliquem spectabilis dux neque cũ militib. quos expresse huic assignauimus, neq; cũ pagano aliquo, neque eũ illorum litibus, si quas inter se habent, neque si paganorũ aliquis in ius producatur. Nullum denique habeat cum paganicis causſis cõmercium: quandoquidem magnum in medio interuallum est inter ciuilẽ & militarem administrationẽ: discernitórque ea inter se, quemadmodum patres nostri in re publica ista ordinarũt: & instituerũt. Sciturọ spectabili Duce, ọ si rebus se ciuilibus immittere auſit: neque militaria retinebit, sed & illis spoliatus priuatũ aget, & huius magistratus imperio subditus erit. Atq; hæc nobis itẽ de magistratũ regionis Arabi cæ sancita sunto. Persuasum enim habemus voluntate Dei, ọ ea res ad melius profectura sit. Ex quo enim neq; pecuniis pepercimus, & annonas illi auximus: inde adeò certo scimus, ọ & is qui hunc magistratũ gerit, talem se circa verè publicorũ tributorũ exactiones præbere studebit, vt nõ damnũ exinde, sed iustũ lucrum fisco adducat. Illud sanè fieri obtineréque volumus, vt spectabilis dux inde annonas suas percipiat, vnde prouinciæ præses iusserit: cùm manifestariũ sit, nõ cum tanta eum ignauia his rebus admoturũ animũ, vt suas ipse annonas exigere nequeat: sciés ọ si quid hęc cõtra fecerit, quindecim librarũ auri pœna mulctabitur. D. vj. Cal. Iun. CP. D. N. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CIII.

De proconsule Palæstinæ.

Scripta Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

IAm quidem & alios gentiũ præsidatus maiores reddidimus, qui priùs humiles pariter erant, & ad aliquid fortiter agendum impotens: & tam inter spectabiles ipsos constituimus, quàm etiã annonas ipsis adsessoribúsque & cohorti auximus: & inter alia omnia quæ benignè illis elargiti sumus, vt item de appellationibus cognoscerent, præbuimus: aliósque honore proconsulum exornauimus, alios (vt appellant) comitum, alios prætorum, alios denique moderatorum: & semper prælato aliquo adinueniẽdo, nouum veluti florem nostræ additmus reipublicæ. Venit autem nobis in mentem & metropolis Cæsarea, quæ in prima Palæstina principatum tenet, quam præ cęteris maiore etiã honore perfrui oportebat: propterea ọ & quondã proconsul ipsum tenuit, & præfectus illi talis magistrat⁹ fuit, licet postea ab ampliore dignitate ad minorem transierit: nimirũ cũ vna priùs tota Palæstina esset, ea deinde in tres diuisa partes, & neque proconsulatum retinẽte, sed ad magistratũ hunc (vt appellant) ordinariũ delata. Quanquã sanè & vetusta vrbs sit, & semper ampli nominis fuerit, tam cum Strato primus eã in formam vrbis redegit, qui mutatis sedibus excedens Græciã, huius conditor extitit: quã cùm diuę memoriæ Vespasianus celebratissimus ille Imperator, qui pię memoriæ Titi pater fuit, quòd illi ad summã gloriã vel solum potuit sufficere, ipsorum Cæsarũ appellatione eam nominauit, cũ antea Stratonis turris vocaretur: hoc illi honore impẽso, eo quod in ea post Iudaicas victorias inter imperatores adscriptus esset. Cernimus autẽ, quòd & magnæ admiradęque regionis imperiũ habeat ea prouincia, & quammaximam reipublicæ nostræ gratiã & sensum exhibeat tam tributorũ magnitudine, quã deuotionis exuperantia, prębeatque ampli nominis ciuitates, ac bonos ciues enutriat, & omni doctrinarũ genere refertos neq; nõ inter sacerdotes celebres, & (quod omnium maximum est) quiauniuersi cõditor domin' noster Iesus Christus, verbũ illud Dei & totius humani generis salus in ea cõparuerit, dignatúsq; sit assumere nostra. Hãc igitur quomodo nõ honore afficiam⁹ & prouehamus adformã proconsularem cõcedamúsque illi qui in ea defungitur magistratu, vt pro cõsul pariter sit & vocetur. id quod facimus per hãc pragmaticã formã appellari autẽ eã volumus & Casariẽsium primalegiũ. Et qui eũ magistratũ gerit proconsulẽ efficimus: præbemusq; ei, vt inter spectabiles adscribatur, & omnia habeat quæ eiusmodi magistratus sunt propria: audiat etiã prouocationes sus pẽsas liceat vsq; ad decẽ auri libras, quę ex vtraq; ad ipsum palæstina deuoluuntur: valeátq; omnino talis existere, vt iussiones nostras præclarius & maiorib. cũ virib. queat ad effectũ deducere. Vtetur autẽ & venerãda illa atq; antiqua Veneta (de purpurea planè stola loquimur) in sacris eã mẽsiũ festis indués: venustúmq; se præbeto tãto redimitus honore, & multis imperatoribus militib. ac tantis: & quidquid denique vel publico, vel nostris vtile est subiectis, facito. Cęterùm per occasionẽ annonarũ præbemus illi viginti libras auri, quas tã inter se quàm adsessorem suum & obtẽperãtem sibi cohortem diuidat quo ipse voluerit modo per suggestionẽ nos de iis certiores reddẽs, vt sacra pragmatica forma eã diuisionẽ corroboremus. Neque enim sustinuerimus videre aut vt ipse adsessórq; eius sub pristina tenuitate annonas percipiãt: aut vt cohortẽ eius, quanquã circa tot tributorũ illationes laborãtẽ periclitantẽque, omni destitutã auxilio nõ subleuemus, quo maiore cũ beneuolẽtia & illi appareant, & publica tributa exigãt, & iniustis rapinis abstineãt.

Insuper nullã omnino cũ ciuilibus causſis publicorúmque tributorum profligationibus cõmunionem habebit pro tempore spectabilis eorũ locorũ dux: sed ipse omnes publicas priuatásque causſas (prout dictũ est) disceptabit, & maximè omniũ prouidebit, vt publica tributa sine retardatione detrimẽtóque inferantur, & puris ipse vtatur manib. Qua quidem re diligẽter obseruata, cũ & spectabilis vir Stephanus, qui nũc primus in ea versatur, magnã laudẽ cõsecutus sit: prorsus in eam opinionẽ venimus, sumpta videlicet ex antecedẽtib. cõiectura, quòd rursus hoc faciet. Maximè omnium verò curam geret, vt quęque suo ordine fiãt in ciuitatib. neque popularis aliquis tumultus excitetur in vrbib. Siquidẽ & hoc eius, cùm in magistratu esset, propriũ fuit: qui cùm prouinciã tum ex aliis occasionibus, tum verò maximè ex diuersitate religionũ seditionibus laborantẽ suscepisset: euidenter pacatam eã reddidit, & omni motu ac turba liberauit, quod sanè nũc illi quoque vt faciat iniũgimus. Et si quãdo res ita ferat, vt etiam in secundam Palæstinã excurrat, & ibi tumultus sedet, neque cõmittat vt incommodè aliquid in illa geratur & præsertim in illa: quandoquidẽ & multos illic tumultus existere cernim⁹, neq; leues horũ euentus. Quòd si etiam militibus indigeat, qui in prouincia stationes habẽt, adiũgim⁹ & hos illi, ex quo militariũ numerorũ strenuitatem cõpertam habemus tam in tuẽda dignitate vrbium, quàm cõseruandę moderatione in iis qui ruri habitãt & exigẽdis tributis publicis. Sacra pragmatica forma, quæ ad eã illi rẽ priùs data est, nũc quoque rata manẽte, quæ nõ vult, vt vel spectabilis dux, vel gloriosiss. magister militũ licẽtiam habeat, milituũ præsidia quæ apud illũ constituta sunt, ab illo abstrahẽdi, ne quis exinde in ciuitatib. oriatur motus ac turba, id quod nunquã euenturũ est, si ille ciuilẽ magistratũ gubernet, & inter publicorũ tributorũ collatores rectæ disciplinæ prouidẽtiãac cõmodet, tãin auxiliũ paratos habẽtes milites, quã si quid inde core vel ab ipsis vel ab aliis per ipsos geratur, corripiẽs. Erũtq; omnino iter se distincti officiis spectabilis locorũ dux, & is qui procõsulare gerit magistratũ. Nã ille quidẽ militib. & limitaneis ac fœderatis, & quicquid omnino in prouincia armatę militiæ adscriptis est, præbit: exceptis his militib. qui procõsuli deputati sunt. hic verò tã pro ciuilib. personis, q̃ reb. & præsidiis militũ illi adhærentib. prouidentiã adhibebit, & custodiã. Certè publicorũ tributorũ noíe, aut per causſam motæ in populo seditionis nemo ,prsus à spectabilis ,pcõsulis iurisdictióe eximetur. Sed omnib. imperabit, omnib. præcipiet, neq; q̃quã eius

Strato Palæstinam in vrbẽ redegit.

eius resistet formulis ac disposition ib, acvllum habebit prętextum vel defraudandi publicum, vel ciuib. inferendę iniurię, publicæ seditionis auctor factus: aut etiã vtetur vel cinguli, vel dignitatis, vel sacerdotij, vel cuius libet alterius causſæ prærogatiua: sed eo solo seipsum noxa liberabit & supplicio, si nullam noxã contrahat. Hæc igitur (vt diximus) & huic magistratui cõcedimus, & conseruari perpetuo per hanc sacram pragmaticã legem volumus. Sed & vt excellentia tua perpetuo ipsam cõseruet, & eo modo particularibus thronorũ tuorũ dispositionib. ac formulis adscribat, sancimus, neq; non vt omnes Palæstini, qui in sequenti futuri sunt tempore, cognoscãt, ọ denuò proconsulare ipsis ius restitutum sit, & procõsul in prima Palæstina summum habeat imperium, ipsis verò etiam priùs, & ptiore liberata supercilio in maiore nunc honore erit, nempe ciuitati debito. Quę igitur nobis placuerunt, & per hanc sacrã declarantur legem ea studeto excellẽtia tua effectui & fini tradere. D. kal. Iun. CP. DN. Iusti. PP. A. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CIII.

De prætore Siciliæ.

HAbeto Sicilia prætorem, qui & res ciuiles tractet, & curã gerat militaris impensæ. 2. Publica tributa Sicilię non pertinent ad solicitudinem Prætoris, seꝰ censentur sub comite patrimonij Italiæ. 3. Appellationes & decreta defensorũ & primorũ ciuitatis Siciliæ tractat & examinat Quæstor. P. P. post consulatum Bilisarij.

CONSTITVTIO CXXI.

Vt particulares vsurarum solutiones in duplum computentur.

Imp. Iustinianus A. Basilio præsidio Tarsi.

CVm decuriones videamus nobis instare precibus, & liberter iis indulgeamus, meritò sanè legib. contrarias artes, & per fraudem excogitatas confessiones valere nõ cõcedimus. Docuerunt enim potentiam nostram Eusebius & Aphthonius qui Demetrio nepotes extiterũt, nati ex Palladio Demetrij filio, ọ is demetrius Artemidoro per causſam mutui quingentos aureos debuerit, in quam summam etiã vsuras stipulatus sit. Nuper verò sacram prodiisse formam quæ voluerit, si duplũ debiti soluatur, vt nulla contra ipsos secundũ leges nostras superstit exactio. Artemidori autem creditoris successores Epimachũ & Artemonem dixisse, mentitos ipsos in precibus, neque nostro dignandos auxilio, cùm debito plenè satisfactum non fuerit, sed soli nongenti quadragintanouẽ aurei persoluti sint.

Aiunt enim supplices, patrem suum Palladium, vna cũ Demetrio patre eius, & Paulo octingentos sexagintaseptem soluisse aureos. Sed Artemonẽ illius alterius auus fuit, dixisse particularem se solutionẽ sorti non adiungere, sed omnia velle reputare in vsuras: hæc item innuere sententiam prouinciæ præsidis, & propterea exegisse Palladiũ pro priore quingẽtorum aureo rum fœneratitia syngrapha alteram aureorum sexcentorum.

Soluisse autem ipsi inquiũt diuersis temporib. & Palladium aureos septuaginta duos, & Eusebium atq; Aphthonium decẽ vt inde colligatur nongentorum quadragintanouẽ aureorum summa. Eum verò qui controuersiæ audientiã præbuerat, cum in animo non reuoluerat, ọ totius accusationis eadem causſa esset: non admisisse ipsos, sed voluisse in sexcentos eos aureos sortis condemnare. Tetieruntq; vt hac necessitate eximerẽtur & collecto vniuerso debito quingentorum aureorum, si quin quaginta vnum adhuc soluerent: qui reliqui essent ad mille solidorum, quantitatem, tã vniuerso debito liberarentur, q̃ fœneratitiam sexcentorum aureorum syngraphan reciperẽt. Cùm igitur leges nostræ nihil vltra duplum solui velint, & nos in hoc tantùm differentiam habeamus cum prioribus. quòd illa quidem debita constituant vsq; ad duplum, si nulla particularis facta fuisset solutio: nos verò recipiamus, vt particulares etiam solutiones debita dissoluant, si vsq; ad duplum pertingant: sancimus, vt secundum hoc fiat computatio: & si tantum hi persoluerint, quantum adhuc ad mille aureos deest, recuperent etiã fœneratitiam sexcentorum aureorum syngraphan, ne debitum ex hac causſa multipliciter exigi deprehendatur. Quę itaque nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, ea studeto magnificentia tua effectui & fini tradere: tam ea interpretatione quæ de hac causſa in sententia, quarum supplices meminerunt, facta est, abolita: quàm omnibus quæ per obreptionem & ex vna tantum parte confecta sunt aut conficientur, vacantibus. Diuinitas te seruet per multos annos, frater iucundissime. Dat. xvj. C. Maij. C. P. V. Cos.

CONSTITVTIO CXXII.

Edictum de formula artificum.

OMnis artifex, aut mercenarius, aut mercator secundum actionis formulam operas locato, mercésve vendito. Nam si quid amplius acceperit: pœnę tripli subiacet.

CONSTITVTIO CXXVI.

Exemplum sacræ formę de appellationibus.

Imp. Iustinianus A. Petro gloriosiss. prætoriorum præfecto.

MAnifestè Theodosius & Valẽtinianus sacratiss. principes lege expresserunt, vt causas appellationum quæstor sacri palatij vna cum præfecto Orientaliũ prætoriorum q̃ pro tẽpore thronum regnat excellentię tuæ, secundum formam sacrarũ consultationum examinaret. Inuenimus autem in huiusmodi examinationibus aliquid euenire, quod & reipubli. & nostro indignum sit Imperio. Litigatores enim & procuratores, & horum aduocati, & omnes qui in huiusmodi caussis ministeriũ suũ adhibent, quasi nobis ipsis præsentib. & audientiam prębẽtib. tã veste, q̃ calcamentis & verbis apud nostros magistratus vtuntur, quib. solummodò vti conuenit eos qui ad maiestatem ingrediuntur Imperatoriam. Quin & ipsi iudices nõ ex propria persona, sed quasi nobis ipsis præsentib. & interloquẽtibus, ita suas proferunt sententias. Quod de cæterò in quocunque iudicio fieri pronibemus: sancientes, vt sacri quidem nostri palatij pro tempore quæstor quidem vnà cum tua excellentia, siue pro tempore sacrorum prætoriorum præfecto, huiusmodi causſas examinet: non autẽ ex nostra, sed ex propriis personis interlocutorias proferant & legib. cognitã edãt sentẽtiam: solitis videlicet scriniis in huiusmodi cognitionib. suũ adhibentib. ministeriũ, scientib. quoque magistratib. qui id genus causſas diiudicãt, ọ si quid hæc contra quocunque modò decætero delicti fuerit admissum, crimini perduellionis subiacebunt. In omnib. prætereà appellationib. hoc valere iubemus vt quotiescunque appellatione interposita, intra præfinitum tempus vtraque pars fatalem diem obseruauerit: absque omni dilatione iudices tum actæ causſæ, tum iudicata examinare studeant, & legi ac iuri consentaneam depromere sentẽtiam. Sin verò solus is, qui prouocauit, fatali die ingressus fuerit: iubemus, vt iudices sub extremum fatalẽ diẽ, si vel requisitus victor non inuentus fuerit, examinatis actis causſę legitimum adsignent terminum. Si solus is, qui victricem retulit sententiam, ingrediatur, qui verò prouocauit, requisitus inuentus non fuerit, præstolentur iudices non solùm ad extremum vsque fatalẽ diẽ, sed etiam per tempus reparationis, hoc est, tres menses. Quòd si ne tunc quidem inuentus fuerit qui prouocauit, non amplius decursu tẽporis corroboretur sententia, sed vel vnà tantùm parte presente iudices actitata in causſa, & iudicata examinent. Et si quidem rectè prolatam sententiam inuenerint, eam confirment. Si quid in ea per negligentiam omissum est, id corrigãt, & legitimam edant sententiam. Simul atqẽ verò semel appellationis causſa intra eos dies q̃ dilationis causſa pręfiniti sunt, siue ab vtraq; parte, siue abvna tantùm introducta fuerit: non amplius biennij decursu firmitatem decætero capiat sententia, sed attentis oculis veritatẽ ac iure considerato, terminatum huiusmodi causſis legitimum adhibeant, siue vna siue vtraque parte presente. Ac propterea iubemus, vt in hoc genere causſarum non amplius quemadmodu in præsentem vsque diem obtinuit, in prima appellatione omnes cognitiones conferantur, sed vnaquęque cognitio suum diem præscriptum habeat.

Ad Hæc sancimus, vt omnes iudices appellationem quidẽ quę intra deputatos dies offertur, neque interdicta est legib. omnibus modis susceipiant. Intra triginta verò dies quàm obla ta fuit appellatio, actitata in causſa, cum propria inscriptione prębeant litigatoribus, vt illi pro sua hæc auxilio competenti possint insinuare magistratui. Quòd si quis iudicum hoc facere supersederit, sententia quidem temporis decursu confirmabitur, ipse verò iudex, qui ista non obseruabit, quique huic apparent, omne damnum quod per causſam non editorum actorum litigator susstinuerit, ex propriis facultatibus ei resarcire compellentur, & denarum librarum auri pœnam nostris inferendam rebus priuatis persoluent. Gloriosa igitur, & magnis rebus gerendis nata auctoritas tua pręsentem legem & in regia vrbe proponere studeto, *& alibi manifestam facere procurato*, vt omnes cognoscant quid obseruare debeant.

CONSTITVTIO CXXIX.

De transitu militum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imp. Iustinianus A. Petro gloriosiss. prætoriorum præfecto.

PRæcipuam multóque maximam reipub. nostræ conciliationem in hoc cõsistere arbitramur, si quà noster trãsit exercitus, vt ibi citra omnem alatur querimoniam, & incolumitas atq; indemnitas nostris conseruetur collatoribus. Inde adeo iubemus, vt quotiescunque transitus fit nostrorum ducũ & exercituum* delegatores, comitentúrque eos hi, qui militarium alimentorum curam gerunt. Singularum verò prouinciarum præsides, per quas transitus fit, in parato habeant vnde ex pensæ fieri possint, vt in quaq; prouincia exercitus noster, cũ transit, circa querelã alatur. Et cuiusq; ordinis optiones tã species absq; vlla distortione suscipiãt, & annonas, quę suppeditãtur in specie, erogent in præfectos legionum & milites: q̃ etiã ipsi deputatam sibi solatij occasionẽ habeãt decimamquintam partem. De his etiã, quę ab ipsis expẽduntur, optiones collatorib. solita recepta faciant. periculo eorum, qui cũ ipsis sunt præfectorum legionis, & tributorum, & comitũ, & prouisorũ exercitus, ac delegatorum, & cuiusq; ordinis primatum. Neque vllomodo milites apud collatores nostros gratis sumptus faciãt, siue occasione eius, q̃ (vt fieri potest nihil in parato habeatur, si ue introituũ nomine, quorũ penitus ipsam etiã appellationẽ tollim⁹, quo magis ex omni parte collatores nostros illæsos in dẽnésque cõseruemus. Eas etiã species tantummodò, quæ in singulis reperiuntur locis, milites capiant: neq; alias requirãt, quæ in ea prouincia nõ reperiuntur, & distortionem atque dãnum nostris inferant collatoribus. Qui verò sumptus à possessorib. in milites factus est, & per recepta declaratur: iubem⁹ vtà throno excellẽtiæ tuæ sine vlla distortione, dãno, aut vafro cõmento, in cõtributionem ab ipso publico inferendã illius indictionis reputetur, in qua is sumptus factus est. Quòd si plures species, quàm ab his qui eas dederũt, cõtribui solet, deprehẽdatur insumptæ: iubem⁹ vt ex vniuerso publicorũ eius prouincię tributorũ corpore, his qui vltra propriæ cõtributionis modũ sumptus fecerunt, satis fiat. Si ea vero prouincia tantũ publicorum tributorum nõ habeat, quantum ad sumptum factũ sufficiat: vel his, qui eũ sumptum fecerunt, satisfiat à generali mẽsa, quæ a b excellẽtia tua gubernatur, vel ea ex his quæ sequẽte ab ipsis indictione cõtribuuntur, ipsi sibi retineãt, & ab his, qui publica tributa profligãt, omni ipsis modo reputẽtur. His omnibus pro cedentib. & obseruãdis periculo gloriæ tuæ, & cuiusq; prouinciæ tractatorum, neq; nõ præsidum, & obtemperantiũ ipsis cohortium susceptorũ quoq;, & decurionum, & omniũ, q̃ publica tractãt tributa. Sed & hoc obseruari iubem⁹ ne quisquam aut ex præfectis legionum aut militib. vel ab vrbib. vel prædijs occasione trãsitus, per cõcussionẽ exacta aliquid pecunię percipiat. Si quis verò deprehẽsus fuerit, qui per cõcussionẽ exactæ aliquid pecuniæ perceperit: iubem⁹ vt ab eo, q̃ tale aliquid perpetrat, duplũ omnino eius, quod pro hoc accipere ausus fuerit: exigatur. Si qs verò ex nostrarũ legionũ præfectis, aut exercitib. aut optionib. eorũ de facto ab ipsis sumptu recepta nõ cõposuerint: iubem⁹ vt collatores, q̃ sumptum suppeditarũt, actorum monumẽta cõfici procurẽt, si qdem præses in iis locis inuentus nõ fuerit, coram religiosiss. ciuitatis episcopo aut defensore locorum in quib. possessio sita est, vnde sumptus factus est, pérque eã monumentorum cõfectionem manifestũ reddãt, & qui nostrorum ducum aut cum quo, exercitu trãsitũ facientes, recepta nõ cõposuerint, & quam magnam summam insumpserint. Atque hoc genus actorum trãsmittant ad tuam gloriam: vt gloria tua perinde quasi recepta sint cõposita, tam ipsis collatorib. (quemadmodum superius dixim⁹) sumptum ab ipsis factum vel præstet, vel reputet, q̃ ex his quę ex tributis publicis legionum præfectis & militib. qui sumptus fecerunt, delegantur, eam quantitatem, quę per actorum cõfectionẽ declarat, retineat. Ad hęc iubem⁹ vt nostrarũ legionũ præfecti, siue etiam cõseruatores exercitus, & delegatores, cum transitus fiũt antea in illum locum, vbi exercit⁹ noster debet occurrere, mittant, & insumenda præparẽt, neq; ad alias vrbes, aut possessiones, aut prædia mittant, quasi necesse habeat illic manere exercit⁹, pérq; hãc causſam à possessionib. ac prædiis extorqueãt pecunias. Quòd si quis eo nomine aliquid ausus fuerit accipere, iubem⁹ vt eo quoq; modo prædicta actorũ monumenta cõficiantur, quę declarẽt & quid datum, & cui quidq; datum sit: neque nõ quo superius à nobis modo dictum est, tã damno affectis à gloria tua reputẽtur, præstẽtúrve omnia, quæ per huiusmodi actorum cõfectionem declarata fuerint, quàm legionũ præfecti, & qui quocunq; modo exercitum nostrũ cõseruant, & delegatores in duplum quantitatẽ eorum quæ accipere per hanc causſam præsumpserint, reddant, promotoresque tormẽta iuxta & exilium sustineant. Porrò si quiex prouinciarum præsidibus nonnunquam cum exercitus nostri prouisoribus conspirantes, sumptas non præparauerint, & per hoc in diuersas hosce vrbes & loca perduxerint, iubemus, vt tales magistratu abdicati, cum obtemperantibus sibi cohortibus publicationi bonorum & exilio subiiciantur. nostri verò collatores sic quoque indẽnes conseruentur, vel ex datis recautis vel ex actorum monumentis quæ prædicto debent modo confici. Hæc autem custodiri præcipimus non solùm in transitu nostrorum ducum & militum, sed & aliorum qui ex quacunque gente ad auxilium nostræ à nobis mittuntur reipub. vt neque per metatorum præbitionem, contumeliis afficiatur collatorum nostrorum libertas. Sancimus item vt nemini omnino nostrorum militum liceat metata sibi in primariis habitationibus desumere, in quib. ædium domini habitare deprehẽduntur, sed illę quidem dominis suis conseruentur omni molestia & inquietudine liberæ, milites verò in aliis sibi cœnaculis metata desumant. Quæ igitur nobis placuerunt, & per præsentẽ declarantur legem, ea tam in vrbe regia quàm religiosissimis locorum episcopis, & clarissi. prouinciarum præsidib. neque non omnibus nostris in quacunque prouincia & vrbe collatoribus excellentia tua manifesta constitutio, vt cõlatores nostri sciãt quę pro incolumitate ipsorum à nobis disposita sunt, & cognoscant quòd si hæc contra factum aliquid fuerit, & qui iniuria afficiuntur, silẽtio admissum tradiderint, ipsi eiusmodi sibi damni auctores existent. D. Calend. Mart. C. P. Dn. Iustinia. PP. A. Basil. V. Cos.

CONSTITVTIO CXXXIII.

De monachis, & ascetriis, & eorum conuersatione.

Imp. Iustinianus A. Ioanni beatiss. archiepiscopo.

SOlitaria vita, atque in ea cõtemplatio, res planè sacra est, & quæ suapte natura animas ad Deum adducat: neque iis tantum qui eam incolunt, commodet, sed etiã omnibus aliis puritate sua, & apud Deum interpellatione competentem de se vtilitatem præbeat. Vnde & olim ea res Imperatoribus studio fuit habita, & nos non pauca de dignitate & honestate eorum legibus complexi sumus, sequimur enim sacros in hoc canones, & sanctos patres qui hæc comprehenderunt legibus, quandoquidem nihil nõ peruium ad inquisitionem maiestati existit imperatoriæ, quæ communem in omnes homines moderationem & principatum à Deo percipit. At descripsimus quidem iam constitutionem quæ vult, vt monachi, etsi magno continentur numero, secundum formam cœnobiorum (vt appellant) in commune vitam degant, neque proprias habeant possessiones, neque opes accumulent, neque clãm testibus viuant, sed & communiter cibum capiant, & in communi loco cubent, & vndique bene compositam persequantur vitam, testésque sint inuicẽ mutuæ honestatis, & iuniores reuereantur canitiem eorum qui ista inspiciunt, nonnunquam etiam dedita opera capessant vigilias, vt ne in somno quidem aliquid intempestiuum aut turpe de se aliis edant spectaculum, sed quisque pro se honestatem vel inter dormiendum conseruet. Cùm verò quæpiam nobis renuntientur, quæ & maiore cura digna sint, & firmiore lege indigeant, merito ad præsentem legislationẽ ad illius pfectionẽ & supplementũ peruenimus, p quã sancimus vt nullus oĩo, ppriã habitationẽ habeat, neq; aliqua (vt appellatur) cellula sit in monasterio his qui ad vitam in contemplatione & quiete traducendam vno fortè aut duobus vtantur ministris, ed tametsi plures viri sint, nihilominus vnius ipsorum sit conuentus, siue precentur, siue naturæ opera faciant, quæ citra reprehensionem tamen & absque calumnia consistunt, & tam communiter (vt dictum est) cibum capiãt, quàm communiter dormiant, si modò tanta multitudo sit quã vna domus possit capere, alioqui duæ fortè aut tres domus existent, quę ipsos recipiant. Nullus autem omnino quidquam habeat proprij, sed diu noctúque in commune viuat, & noctes eãdem inter ipsos cum diebus habeant obseruationem. Neq; enim semper omnes dormiunt, sed manifestarium est, quòd dum hi dormiendo occupati sunt, illi vigilant, & prorsus quidam dormientes inspiciunt. Cæterũ si quæ habitatiunculæ seu cellulę in vllo monasteriorum fuerint, sub generali huius amplæ vrbis patriarcha, siue in eius cõfiniis, aut sub sanctitate tua constitutorum, siue à nobis ipsis ædificatorum, siue a b aliis hasce omnes omnibus modis demolieris, aperiésque ipsis mutuũ inter se aspectum, vt quæ vicissim inter ipsos geruntur, omnes intueantur. Cur enim tandẽ hoc agere reuereantur, qui semel se Deo dedicarunt, & omnẽ populare conuersationẽ valere

iere iusserunt? Atq; hoc quidem eo fine obtinere, tã hoc tẽpore q̃ in omne deinceps æuum volumus: nullo (vt dictum est) prorsus habitationem habente, sed omnibus in vnũ congregandis, & quæ vicissim inter ipsos gerantur, spectaturis. Illud enim constat, q̃ eiusmodi peragere studebunt, quę vndiq; reprehensione careant. Quòd si quis vsq; adeò impudens visus erit, vt conari audeat trãsgredi ea quæ lege promulgata sunt: hęc solitariæ mansionis pręsul examinato. volumus enim, vt ista nostra obseruatio diligẽtiùs custodiatur. Et primũ quidẽ, ne monasteriũ multos habeat aditus, sed vnũ tãtum, aut duos fortè. & vt portæ adsistant viri ætate graues, & casti, neq; non omniũ testimonio cõprobati, q̃ neq; ipsos reuerendiss. monachos permittãt sine prælatis volũtate monasterio egredi, sed intus eos contineant, vt ea quę Deũ cõcernunt, perquirãt, nec seipsos, actionésq; ac studia sua à Deo diuellent: neque alios quospiã vel interdiu vel noctu in monasterio versari sinãt, qui quidẽ, ne reuerendiss. monachorũ syncera ac recta maneat opinio, efficiant. Esto autem monasterium forti muro circumseptum, ne quis alia parte exitus sit, q̃ per portas. Deinde etsi ecclesia in monasterio nõ sit, neq; sic tamẽ licẽter prætextu ecclesiarũ egrediãtur, aut etiam deambulationes illic faciãt, & cũ aliquibus colloquãtur, cũ quib. non decet: sed tempore quidẽ sacri ministerij vnà cũ præsule, & primoribus eius, ac ætate probatis illò accedunto. ministerio autẽ impleto, quidquid monachorũ est, omnes in cœnobiũ denuo concedãt, & inibi resideãt, simúlq; magnũ Deũ precib. fatigent, & sacrarũ scriptura rũ lectioni incumbant. ingens enim sacrorũ istiusmodi librorũ existit chorus, & potis est cuiusq; animũ emendare, ac sacris irrigare eloquiis: quæ si continuè legãt, nõ vnquã errare rint, neq; ad humanas delabentur sollicitudines. Porrò in sacrosancta ecclesia, quæ monasterio cõsistit, quatuor aut quinque ex eadẽ mãsione senes sint, quib. omnis tam difficultas in sancta illa vitę ac fidei institutione superata est, & qui ordinationẽ in clero meruerunt, presbyterorum fortè, vel diaconorum, vel aliorum deinceps gradũ tenentes: atq; hi adeuntibus sui copiã faciant & de scripturis sanctis exquisitiùs sermocinabũtur efficiẽtq; vt alij omnes tales reputẽtur, simul sacrã adseruãtes ędẽ, simul iuuẽtutẽ insolescentẽ, & terminos suos egredi volentem, intolerãtia retinẽtes. Nõ ingredietur autem omnino neq; mulier in monasteriũ virorũ, neq; vir in mulierbre, vel obtẽtu memorię defuncti illic recõditi, vel ob aliã causſam. Et maximè si quis fratrẽ fortè, aut sororẽ, aut quẽpiã ex genere cõiunctis se in monasterio habere dicat. monachis etenim cognatio in terra non est, vt pote qui cœlestem vitã affectẽt. Quid enim omnino tandẽ volẽtes, huiusmodi additones facũt: nisiſi quid perpetrare velint rerũ interdictarũ: cum & ea quę viros decẽt, viris in virorũ monasteriis efficere, & cõ similiter quę mulierib. attributa sunt, mulierib. liceat in mulierb. monasteriis peragere: nullo alteri admisto, neq; si frater, aut soror, aut ali⁹ esse cognat⁹ dicat. Neq; enim p hãc causſam aditũ ipsis patere cõcedimus, nã si ipsa pręciderim⁹ principia, & errorẽ qui p aspectum se animis hominum insinuat, & exinde ad mala lubricitatẽ prohibuerimus: multò clemẽtior & facilior existet sacris decertatorib. vitæ in melius emẽdatio. Omnes itaq; huic legi obtẽperãto, & neq; virum reco d unto in mulierbriũ monasteriorũ sepulchris, neq; mulieres in virorũ monasteriis seu ascetriis defodiũtor. neq; enim viris mulierũ domicilia, neq; rursus virorum habitacula cõueniunt mulierũ cõsortiis. Nec per eos qui propter defunctos ingrediũtur volum⁹ exinde inhonestas hasce cõmissiones fieri: ne per hãc causſam naturę fenestra aperiatur, vt ea quę nefas est, delicatius in se admittat, & ludos faciat, sacrásq; res defœdat, ac velaméto pietatis & sub specie exequiarum ea perpetret, q̃ neq; dicere, neq; in animo cogitare solitariã vitã exercẽtibus pulchrum est. Cũ verò illud re ipsa manifestũ existat, quod necesse sit eos q̃ sepulturis peragẽdis ministeriũ prębẽt, & maximè qui feretra deportãt quiq; defodiunt, ingredi in monasteria: res sanè difficilis consistit in muliebribus: cùm ob alia multa, tum propter prędictã prohibitionẽ. Sãcimus tamen, vt si quãdo tale aliquid futurũ est, & mulier aliqua in muliebri sepeliatur monasterio (virũ enim ibi sepeleri nõ permittimus) reuerẽdissimę quidẽ mulieres in suo permaneãt habitaculo, sola autẽ ostiaria, siue ostiarię, & ipsa fortè (si velit) antistes his quæ fiunt, intersit, simulátque verò illi, quæ circa exequias fieri solent, tam sepulchro effosso, quàm corpore recondito, effecerint: statim discedant, neque aliquas ipsi reuerendissi. spectantes mulierum, neque ab aliquibus earum spectari. Sed neque aliam ingressum occasionem excogitanto vel viri in muliebria monasteria, vel mulieres in ea quæ viris deputata sunt, per causſam eorum quæ peraguntur circa exequias, quas scilicet memorias

Monachorum cognatio in cælis est.

appellitant, in tertiũ nonúmq; diẽ cõuenientes. itẽ cũ quadraginta excesserint, aut ẽt annus: cùm liceat, siquidẽ muliebre monasteriũ sit, mulieres oĩa peragere, si virile, viros, neq; per huiusmodi occasionem venerabilib. monasterijs aliquam inurere in famiam. Quia verò nihil eorum quæ incluſa sunt legib. vt æquũ est, seruari potest, nisi cõuenientem habeat custodiam, sancim⁹ vt qui cuiusque monasterij pro tempore præsul fuerit, continuè ad ipsum animaduertat: & ĩ vnoquoque ad instar rei & disciplinę publicæ operam nauet. Et ſicubi vel paululum quidam cõtra decorum fiat protinus hoc emendet, neque cõmittat vt maior exinde lapsus oriatur, & anima quæ ad salutem ex sancta vitę atque fidei institutione prouenientem confugit, pereat.

Ipse quoq; monasteriorum summus præsul, siue in loco sit, quẽadmodũ est in hac vrbe, siue non, enixè in ea re operã dato, & apocrisarios suos (vt nuncupant) p monasteria dimittito, èvi cinis etiã interroget, nunquid mali in aliquo vicinorum perpetrẽ monasteriorũ, atque hæc omnia coerceto, & cõpetente p dignitate impendito, puidentiã. Sed & cuiusque ciuitatis episcopus in hoc puidẽtiã adhibeto, siue patriarcha, siue metropolitanus, siue q̃unque sit: & reuerendiſ. defensores ecclesiæ suæ mittito, q̃ hæc pquirant, & obseruent, neque cõmittant, vt pter decorum quidquã fiat, sed & si qd tale ppetret, vt primo quoque tempore hoc corrigãt. Cõsimiliter autẽ & sanctiſ. huius almæ vrbis patriarcha, ea quæ monasteria hic cõcernunt perquirito, & eius rei custodes Dei amantiſſi. defensores sacrosanctæ maioris ecclesiæ, & quoſcunque diligentiſſimos honestiſſimóſque esse putauerit, cõstituito, vt maiore adhibita custodia, amplior item obseruatio, & pro delictis vindicta procedat.

Enimuerò singula monasteria sub aliquo cẽseri oportet, antistite, & habere (quẽadmodũ dixim⁹) quos dicũt apocrisarios, viros ætate graues, q̃ & monastica iã disciplina impẽdiò decertarint, neque facile corporis sustineãt ĩpetus, & reb. gerẽdis atque ipsorum vsib. vacarint. Neque hoc tãtũ, si viror⁹m monasterium sit, sed etiã mulierum forte sit, duo aliqui viri, vel (si haberi possũt) eunuchi cõstituãt, q̃ amplíſ. testimonio cõprobati negotia ipsarum gerant, & ineffabilẽ ipsis cõmunionẽ, cum eius rei opportunitas erit, distribuãt. Quòd si illi de necessitate aliqua monasterij, aut quæ vnã aliquã reuerendiſ. ascetriarum pertingat, necessarij aliquid dicere voluerint: colloquantur ea de re cũ sola antistite, neque præterea cum vlla alia mulierum quæ in eo cõsistant monasterio p reuerendiſ. tamẽ omnia cõficientes ostiarias. oportet. n. & huiusmodi aliquas ad fores collocari, quę consimiliter, & ingressus & exitus respicientes, tã exitus mulierum prohibeant, q̃ inaccessos viris aditus exceptis apocrisarijs reddãt. Hi aũt ostiarias accedent, & aduentus sui causſam exponent, antistes verò re cognita, & progressa cũ his colloquetur, ipsique ad illam referent ea, quę dispensationẽ eorum cõcernunt, & necessitatem quãobrẽ accesserint. Atque ita & humana pulchrè administrabunt, & ex oĩ parte nullo tẽtata malo durabit castitas. CERTE si quis delinquat (vt multa sunt humana, neque quiſquam ita continere naturã potest in officio, quin aliquando peccet, hoc. n. solius est Dei) hunc quidem, si mediocre delictum sit, & admonero, & seorsim inclu dito tempusque illi assignato pœnitentiæ, vt mẽliore ratione percepta ad seipsum redeat, neq; depẽsos iã & exhaustos labores amittat. Sin verò maior lapsus fuerit: pro modo peccati adhibetor etiã emẽdationis diligẽtia, & itẽ vehementiorẽ admonitionẽ & fortiorẽ pœnitentiã expetito. Et si quidem hiſce modis seruare eũ voluerit, qui labi cœperat (idẽ autẽ & in mulieri bus sanctimoniali vitę deditis, & in viris dicimus) magno Deo gratias agat, qui & angelicis in cęlo potestatibus gaudiũ oboriri dixit si quis peccatorum seruetur. At si delictum atrocius sit, quã quod medela reparari possit, tunc prorsus monasterio ipsum expellito. vt cũ seipsũ meliorib. ad deteriora cõtulerit, ipse solus improbitatis suę fructũ capiat, neq; vitiorũ suorũ ali quid cæteris cõtagione adfricet, quẽadmodũ peste laborantia & incurabiliter ęgrotantia solent pecora. Nã vt maximè hi neglexerint: nõ tamẽ maiestas ista despiciet imperatoria, neq; indignatione cõtra id factũ, cõtráve locorũ episcopũ, & ecclesiasticos, qui sub ipso cõstituti sunt, abstinebit, nisi hoc obseruauerit: nimirũ cum eis negotij diligentia necessariò ipsi etiam maiestati Imperatorię incumbat. Si enim puris illi nudisq; manibus pro republica preces Deo obtulerint: manifestũ sanè, q̃ & res militaris pulchrè se habebit, & ciuitates in bono statu erunt. Deo item propitio ac beneuolo cõstituto, quomodo nõ omnia in summa pace & recta regũ moderatione vigebũt? Ter quoq; nobis fructũ feret, & celerius bona sua edet, per Dei beneuolentiam præcibus illorum vniuersam rempublicam in vnum colligẽtibus. sed & communis hominũ figura venerabilior erit, quę tẽntq; quod præstãtius est illorũ puritatẽ reuereri,

†) Σκέλη. & mare quæ propria ipsius sunt dabit.

Vndo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde vna fiet conspiratio, omnibus simul ad hoc concurrentibus & (quoad fieri potest) exterminata omni malitia, meliorib. sanctior búsq; studijs introductis, & dignitatem habentib. quod quidem cùm desideremus, bonum haud dubiè opus, qué admodum persuasum habemus, perficimus. Illud quoque omnibus obseruari modis volumus, vt si quis reuerendiss. monachorum in carpona aliqua diuersa riideatur, illico is tradatur ciuitatum defensoribus, aut hic iudicio excellentiæ tuæ, castige tárque conuictus certiórque ea de re reddatur antistes, vt eum qui hæc deliquit, & turpem vitam cum angelico hoc statu permutauit, expellat monasterio. Duabus. n. potissimum in rebus operam & diligentiam reponere oportet monachos, vt aut sacris vacent scripturis, aut quas manuarias vocare solent artes, monachos decenter meditentur exerceántque, siquidem més inerti otio dedita, haud sanè quidquá bonorum pepererit. Atque hanc legem de his proponimus, tam in hac regia valiturá vrbe, quàm in omnibus gentibus. nam & ad vnumquemque regiossissi. patriarcham pro maiore cautela & competente custodia eam transmittendi. hi verò ad metropolitanos sub ipsis cõstitutos eám emittent. illi auté omnibus alijs impertientur episcopis: & per episcopos hæc reuerendiss. monachis eorúmq; antistibus manifesta fiet. Porrò huius rei obseruationem committimus non tantum cuiusque mansionis solitarię præsuli, neque solum Dei amantissi. locorum episcopis, aut religiossi. metropolitanis, aut sanctissi. patriarchis, sed & hic quidem præfectis, vt si res vehementiore aliqua animaduersione indigeat, de hoc à Dei amantissi. viris edocti, id exequantur, in prouincijs verò illarum præsidibus, vt tamen quid facto opus sit, prius à Dei amantiss. perdiscant episcopis. Et prorsus tam per sacratas personas, quàm magistratus, ea quæ Deum concernunt, incorrupta existant, & prę cæteris omnibus, per Maiestatem imperatoriam, vt pote cùm nihil diuinarum rerũ, & quæ custodiri iustum est, à nobis negligatur, sed per omnia studeamus, vt communis reipubl. status ex magni Dei & seruatoris nostri Iesu Christi erga homines amore fructum auferat per reuerendiss. virorum puritatem, quam custodient, & clerici, & monachi, & episcopi tam maiores, quàm minores, tum sacrorum memores canonũ, tũ nostrarum legum & constitutionum de hoc cõscriptarum, quas & valere, & ratas esse, per præsentem quoque legem sancimus. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacrã declarantur legem, ea cognoscens gloria tua, effectui & fini tradere studeto. D. xvij. Kalen. April. CP. Arione. V. C. Cos.

Monachi caponas fu riant carnes. Pisces. Sanguc.

Monachi imperiti artes manuarias ne otio feruiant, exercere queunt.

CONSTITVTIO CXXXV.

Ne quis cogatur bonis cedere.

QVIBVS maximè rebus diuinum à nobis numẽ placari perhibetur, ea sanè inter subditos iugiter incrementũ accipere, atq; elucescere cõtendimus. Zosarius quispiam ex Mysis oriundus, cum lacrymis porrectis precibus nos docuit, ꝙ cum pecuniarũ publicarum pariter, & priuatarum nomine cõuentiones experiretur, à clarissi. prouinciæ præside cum contumelia, * & quidẽ sola. neque. n. credidit de ijs pecunijs propriarum rerum suarum persecutionis libellos oblaturi iri, id quod iniustissimum habetur, & inter ea capitula, quæ cum primis adferunt molestiam. Vbique enim locorum iustum est, vt is qui in vniuersum ex accidenti, non supine negligentia res suas amisisse traditus esset, denuo per vim ad ignominiosam vitam trãsponatur, & ad quotidiani victus, neque non (vt licet cõiicere) amictus corporis inopiam adigatur? De his edocti, alacritérq; cupientes, id quod deterius est, per melius corrigere, quò magis ea re omnium optimus Deus concilietur, neque calamito si aliquid nostris geratur inque vsu habeatur temporib. fancimus, vt nemini gloriosi. aut magnificentiss. magistratuũ liceat rei causa cessionis bonorum necessitatem alicui eorum inferre, qui de prædictis causis iudicium sustinent, aut huiusmodi cõtumelijs vti ac prætextibus, perinde quasi dum corporis supplicium ipsi remittitur maluerit rerum suarum amissionem capessere potius, quàm cum inopiæ iugo itidem ad mortem vsq; premi opprobrio ignominiæ. Iusiurandum tamen per adoranda præbeat eloquia, ꝙ nullam rerum causſa occasionem aut arum reliquum habeat, vnde æris alieni supplementum faciat, prẽterea si qua ipsi iura lex, vel ex hæreditate, vel cognatorum donationem rebus mobilibus præstet, in quarum possessione nondum constitutus sit, competere tamen ipsi videantur, possintque creditores vel partem ex iis, vel etiam totum colligere, extra tamen res vxoris, teuera hoc fiat, si quidem ad ipsos pertineant creditoribúsque huiusmodi actionum vindicandi, & in personam eius qui aliquando iurium futurus sit dominus, actiones instituendi, siue præsens debitor est, siue non, & (vt simpliciter dicamus) quo ad actionem & vindicationem rerũ cõ sistendi in persona eius qui ita fuerit obnoxius, licentia sit. Diligens itaque & virtutis amans magnificentia tua, ea quæ tam piè nobis placuerunt, obseruato: decem librarum auri mulctã ei qui ex ijs aliquid, quæ de his à nobis sancita sunt, transgredi præsumpsit, irrogans. Neque enim absque periculo erit, sed & vitæ periculum inferetur ijs qui vel sola cogitatione tenus ea, quæ iustè à nobis per hanc sacram exprimuntur legem, transilire attentauerint. D. Cal. Iun. CP. Belis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXXXVI.

De argentariorum contractibus.

QVI in corpore ac collegio consistunt argentariorum huius almæ vrbis, hi supplices apud potentiam nostram facti, de multis nos capitulis petierunt, potiri cupientes auxilio, vt qui cum multis sevtiles præbeant, nihil aliud exinde habeãt quàm constitutæ pecuniæ, & mutui obligationes ex omni parte periculi plenas. Nam cum sacra nostra existat cõstitutio, quę vult, vt exactiones ordine fiant, ac primum quidem principales rei & res eorum excutiantur, deinde verò & fideiussores, & mãdatores. neque non constitutę pecuniæ rei, ab hac legislatione ipsorum eximi consortium, & pati omnium grauissima, si ipsi quidẽ constitutionis auxilio vti nequeant, sed protinus exigãtur: cùm verò constitutæ pecuniæ obligationes ab alijs percipiat non item ipsis satisfaciant, qui pecuniam cõstituerint, mãdatorésve in eam rem, aut fideiussores extiterint, & conueniẽs putetur nostram ipsis constitutionem opponere. Sancimus igitur, vt cum aliqui ex his qui argentariæ mensæ propositi sunt, mutuam alicui pecuniam dederint, & vel constitutę pecuniæ reos, vel fideiussores, vel mandatores in eam rem acceperint, opponatúrque ipsis constitutio, & ordo per eam introductus, nihilominus, & in ipsis constitutio obtineat, nisi speciale pactũ fecerint, vt creditori licentia sit tam principalem debitorem, q̃ mandatorem, atque fideiussorem, & *constitutæ pecuniæ reũ* conueniendi, non expectato constitutionis gradu. Propter ingens. n. illud studium, quod argentarij circa publicos contractus adhibent, huiusmodi pacta conuenta admittimus, cum non videtur contra legem esse, propterea ꝙ vnicuique integrum est his quæ ipsi à lege data, & concessa sunt, renunciare. †Proinde sicubi tale pactum fiat, licitum ipsis esto, tam principalem debitorem, quàm mandatorem, & fideiussorem, atque alias porrò personas conuenire. Vt quidem si nullum pactum adscriptũ sit, penitus & in ipsis valeat constitutio. Si pacta verò adscripta sint: simul formam ac regulam addant contractui, simul exinde inferatur exactio. SECVNDVM verò ipsius capitulũ de altera illa exceptione erat, quam pridem fecimus, cum quis argentariæ mensæ præpositus militet, aut filios suos militare faciat, vt nequeant eo militantes ipsorum filij vti, quasi non ex paternis, aut aliunde quæsitis pecunijs militent, sed creditorum, & petierũt, vt aut neq; in ipsis huiusmodi locum haberet præsumptio, aut ipsis quoque eadem suppeterent, vt si quis mutuo ab ipsis sumpto militet, aut etiam eius filij, neque debitum possit aliunde dissolui, vel ex istiusmodi militiæ eius aut filiorum exactione satis ipsis fiat. Nos igitur cum neque simpliciter legem ꝓpo suerimus, sed cum certa cautela: neque facile subuerti ipsam stineamus: sancimus, vt sacra constitutione valente, neque hac præsumptione, quæ secundum sacram constitutionẽ cõtra ipsos protenditur, sublata, quandoquidem multi, cum cõtrahũt, nõ suis oia pecunijs facere videantur, habeant, & ipsi hoc priui legij, vt si quis militet, aut eius filij ipsius quidem militia omnib. modis obnoxia teneatur, si de numero earum sit, quæ venditi solent, cõsimiliter autem & filiorũ, nisi manifestissimè ab ipsis cõprobetur, ꝙ vel ex maternis filiorum bonis, vel ex principali largitate militia ipsis acceſſerit, nã si debitũ aliunde dissoluere nequeant, tũc argẽtariæ mẽsæ ꝓpositis, etiã ex filiorũ militia satisfiat, siquidẽ ipsorũ gratia hãc legẽ proponimus, opponentes eã præsumptioni, quæ ex constitutione nata est. Et quẽ admodũ illa prædictã contra ipsos præsumptionẽ effecit, ita, & nos contrarium ipsi remedium addentes, his solummodò qui de prędicto consortio sunt liberalitatem nostram explicamus, propter communem ipsorum vtilitatem, quam in cõtractibus exhibent, dum multis se periculis immiscent, vt ingruentibus aliorum necessitatibus medeãtur. PORRO neque illud abre dicere visi sunt, si cuipiam mutuentur, aut etiam præterito tempore mutuati sint ad nonnullarum mobilium aut immobilium rerum emptionem, & certam auri summam dederint, vt prorsus ipsi ea in re potiora iura habeant, neque distortione aliqua tententur, sed simul ac ostenderint suis pecunijs eam rem comparatam esse, neque possint debitores pecunia ipsis numerata satisfacere, res iltiusmodi pecunijs empta perinde ipsis addicat, quasi reuera ab ipsis emptio celebrata foret, & nuda

C. de pactis.

†l. peno. C. de pactis.

& nuda tẽporis appellatio fuisset adposita. Neq; enim iustum est, vt qui tam largiter pecunias suas profundunt, non itẽ primũ & extra omnem controuersiam positũ ordinem in rebus sua pecunia cõparatis teneant: duntaxat si in cõtractib. scriptura interueniente celebratis hypothecę aliqua facta sit mentio. hoc nanq; si obseruauerint totũ habituri sunt, ꝙ à nobis petierũt. imò verò etiã amplius q̃ petierunt: siquidem omnibus prę stãtiora ipsis iura in iis rebus concedimus, quæ ipsorũ pecuniis emptæ probãtur. Si tamẽ cõtractus factus sit, aut filia nul la scriptura interueniẽte, ipsiq; vel pecuniã numeratã dederint vel (quod maximè apud argẽtariæ mẽsę præpositos fieri cõsuetit) species aliquot mũdi fortè muliebris, aut argẽti, quod ob eiusmodi datur, vẽditúrve, pro quo tamẽ pretiũ nondũ perceperint: tunc liceat ipsis hęc tanquã sua vindicare, etsi hypothecarũ ius in iis nõ habeant. neq; enim illi possidebũt aliena: & cùm aurũ pro pretio nõ soluerint, frustrà detinebunt ea, quæ ipsis ab aliis tradita sunt: sed siue ad hæredes transmiserint, hę redes eorũ ꝓ ipsis, vel ipsa data reddẽt: siue ad hæredes nõ peruenerint, licebit hęc ipsis vindicare, nulla cõtra ipsos hypotheca in eorũ reb. quæ per alios fortè quęsitę sunt, valitura.

Quia verò legẽ tulimus, ne argẽtariæ mensæ prepositi vltra besses vsuras fœnerarentur, docuerũt autem nos, quòd cùm sine scripto fœnerari soleant, hi deinde illiberales se circa vsuras præbeãt, propterea ꝙ & mutuum sine scripto contractum neq; stipulatio interposita sit, scilicet iuxta illud q̃ vulgò dicitur, non cõuenire, vt vsuræ citra interpositã currant stipulatio nẽ: quanquam multi casus sint, in quib. vel sine stipulatione & ex pacto nascatur vsurarũ obligatio, nonnunquã etiam hę, tametsi nõ ex pactis, sed suapte sponte introducãtur, tamẽ exigãtur; ꝓpterea sancimus, vt vsurę ipsis nõ solùm ex stipulatione, sed etiã absq; scripto præbeãtur, nimirũ tales, quales ipsos lex stipulari permittit, hoc est vsque ad besses centesimę. Nã qui omnib. propemodũ indigentib. opẽ ferre parati sunt, hos vtique per eiusmodi minutias iniurijam perpeti, iustũ nõ fuerit.

Insup de hoc quoq; nos instruxerũt, ꝙ hi q̃ cũ ipsis contrahũt, cùm instrumẽta, cõtract⁹ & ratiocinia cõficiũt, partim publicè ea in foro cõponũt, partí ipsi propria manu cõscribunt, partim ab aliis cõscriptis subscribunt: petierútq; vtsi qd eius generis cõscribãt ij q̃ cũ ipsis cõtrahunt, teneãtur obnoxij, & ipsis satisfaciãt, neq; possint hoc in vsum assumere, & dicere, ꝙ tametsi instrumẽta, siue confessiones, siue ratiocinia omnia manu sua conscripserint, aut aliis scribẽtibus his subsignarint aurũ tamẽ, quod iis cõprehenditur, datum non sit: & vt exinde de hypothecas habeant, & besses vsuras quamuis scriptæ non sint, tamen percipiãt. Nos itaq;, quoniã eiusmodi cõmunia ac publica sunt, & maiore cõsideratione indigent: respondemus ad hæc, vti conueniens est. Et quidem si quis publicũ instrumẽtum confecerit, aut totum propria manu conscripserit, aut etiã instrumentis vel ratiociniis ab aliis conscriptis subscripserit; vt omnib. modis tã ipse, q̃ hęredes eius personalib. scilicet actionib. teneãtur obnoxij sancimus. Neq; enim temerè hypothecã dederimus his, qui de ea pactum non fecerint, nisi omnino in scriptura eorũ quę in bonis sint, cõprobet facta esse mentio, aut ipsi bona sua pignori oppoſuerint, aut saltẽ hoc simpliciter adiecerint. periculo eorũ, quæ in bonis habeãt, aut deniq; aliquid ꝓlocuti fuerint, aut cõscripserint eiusmodi, quod intellectũ quendã hypothecæ adferat. tunc enim ipsis etiã hypothecã prębemus, vt neq, legum nostrarum in vniuersum naturã perturbemus, neq; ipsos tolerabili defraudemus auxilio. Vsuræ sanè, siquidẽ certas pepigerint, pactæ prętẽtur, si verò dũtaxat scriptum fuit ꝙ fœneratitiũ creditum extiterit: nequeãt cõtrahentes dicere, ꝙ ex qua: vsuræ finitę nõ sunt, ꝓpterea & debitũ sterile haberi debeat sed ex pręsumptione ita celebret exactio, quasi besses vsurę expressis verbis nominatæ sint, atq; hoc quidẽ deceterò obseruetur. In ratiocinijs verò, quę iã cõfecta sunt, etsi nulla vsurarũ habita sit mentio: tamen quia manifestarium est ꝙ apud argentariæ mensę præpositum solummodo cotractus sub vsutis ineatur, cùm nõ possit qui ipse vsuras dependit sine vsuris dare impendia: liceat ipsi besses vsuras expetere, vt tamen deceterò obseruent ea quę prędens ipsis sacra lex largitur. In illo vtiq; casu nimis q̃ ipsis opem ferimus, vt si ratiocinia proferãtur, quæ expresè quanq; causam habeãt adscriptã, in quã aurum datum est, atq; hic ratiocinijs ipsis subscripserit: & si singulas in ipsis causſas propria manu non scripserit, aut etiã cõfessionem de hoc aliquam: siue sub specie mutui, siue ex acceptilatione, † siue etiã aliter, nõ cõfecerit, nequeat amplius ab eo qui hoc fecit, singularũ causſarũ particulatim probationes exigere: nisi fortè ex abundanti velit vel ipsi, vel creditoris hæredibus iusiurãdum deferre. hoc enim solùm ei cõcedimus, intra tamen ea tempora, quæ exceptioni nõ solutę

† Item Bas. cap.

pecuniæ attributa sunt. Nam si id quoque tempus præterire contigerit, neque iureiurando ipsos grauamus, id quod etiam in generalibus legib. descripsimus. quanquam ne hoc quidẽ ex vsu erat*. nam eum qui propria manu vel scripsit, vel tradidit ratiocinia, quomodo iustum fuerit putare ita dissolutum extitisse, vt quæ data non essent, pro datis scribere? Quæ igitur nõ bis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, ea tam gloria tua, quàm quicunque prẽterea reipub. nõstræ magistratus, inuiolata custodire in perpetuum studeto: decem librarum auri pœna imminente his qui hæc vel transgre diuntur, vel transgredi patiuntur. D. Kal. Apri. CP. Dn. Iustin. PP. A. Basil. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXXXVII.

De ordinatione episcoporum & clericorum. Antonio Contio interprete.

Imperator Iustinianus A. Petro magistro officiorum.

SI ciuiles leges quarum potestatem nobis Deus pro sua in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus, quanto plus studij adhibere debemus circa sacrorum canonum, & diuinarum legum custodiam, quæ super salute nostrarum animarum definitæ sunt, qui enim sacros canones custodiunt, Domini Dei adiutorio digni sunt. qui autem eos transgrediuntur, ipsi semetipsos iudicio reddunt obnoxios. Maiori igitur cõdemnationi subiacent sanctissimi episcopi quibus concreditum, & cõmissum est, & canones inquirere, & conseruare, si quod eorum prætermissum fuerit, indemnatum atque impunitum reliquerit. Sanè cum hactenus canones obseruati non rectè fuerint, diuersas ex eo passi sumus interpellationes contra clericos, & monachos, & quosdam episcopos, vt qui secundum diuinos canones non viuerent, & quidem etiam inter eos inueniretur qui nec ipsam quidẽ, vel sanctæ oblationis, vel sancti baptismatis orationẽ tenerẽt aut scirẽt Dei igit intelligentes, & animo infigẽtes iudicium singulorum quę nobis delata sunt, inquisitionem simul & cotrectionem iussimus canonicè procedere. Si. n. illa quæ à laicis peccantur, generales leges nõ concedunt extra inquisitionem, & vindictam manere, quomodo à sanctis apostolis, & patrib. super omnium hominum salute canonicè statuta despici patiemur? Sanè multos ex eo maximè deprehendimus in peccata fuisse prolapsos, ꝙ nõ sunt factæ synodi sanctissimorum sacerdotum, iuxta ea quæ à sanctis Apostolis & patribus definita sunt. Si enim hoc fuisset obseruatum, quilibet metuẽs grauem in synodo excusationem studuisset vtique & sacras edisscere lyturgias, & temperanter viuere, ne condemnationi diuinorum canonum subiaceret. Illud quoque nihilominus quibusdam peccandi occasio fuit, ꝙ absque examinatione & rectæ fidei atque honestatis vitæ testimonio ordinantur episcopi, presbyteri, diaconi, & cæteri clerici. Nam si ad orandum pro populo destinati, indigni diuino ministerio inueniantur, quomodo pro transgressionib. & delictis pópuli Deũ propitiare poterunt? Plane ordinationes sacerdotum cum omni diligẽtia & rigore fieri oportere docet nos & qui inter sanctos cẽsetur Gregorius theolog⁹, sequutus sanctos apostolos & diuinos canones. Sic enim in magno Apologetico, QVIS autẽ (inquit) secundũ Pauli canones & definitiones seipsum dirigẽs quas de episcopis & presbyteris constituit, vt sicci siue sobrij sint, modesti, non vinolenti, non percussores, ad docendum idonei, irreprehensibiles in omnib. nõ conuersantes malis, non multũ aberrare se inueniet ab illa canonum rectitudine: idémq; rursum loquitur in hęc verba, mũdari (inquit) oportet primũ ac deinde mũdare: sapere, ac deinde sapientiã docere. Lucẽ fieri & postea illuminare: propinquari Deo, tũ alios adducere: sanctificari, tũ sanctificare: manuducere cũ manibus, cõsultare cũ cõsilio. Et rursus idem sanctis cõnumeratus Gregorius, de iisdẽ in eadem oratione istud scribit. Quis instar figuli vno ipso die fictilia sua tornãtis ita repente fingat veri cultus antistitem cum angelis stantem, & cum archangelis laudes canentem, & Christo consacrificãtem? Et per hæc quidem indicat ille Theologus qualesnã oporteat ad sacerdotiũ promoueri. De hisautem qui ordinãtur indigni, idem hęc dicit in eadem oratione.

Sacræ lyturgiæ.

Qui cùm nihil (inquit) ad sacrũ Dei altare & sacerdotiũ attulerint, nec in virtute & pulchro prius insudarint, & elaborarint, simul discipuli & ꝓceptores pietatis ostẽdũtur, & priusquã purgati sint, purgãt: heri sacrilegi, hodie sacerdotes: heri extra sacra, hodie ꝓsules mysteriorũ: veteratores malitia, nouitij pietate, q̃ sunt opus atq; fabrica humanæ gratię, nõ spiritus sancti.

† ἱερουργοῦσι, μυσταγωγοῦσι

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd autem diuini canones prohibent clericos esse, qui secũdam vxorẽ duxerunt, & inter sanctos Basilius docens, sic ait: Digamos canõ ministerio excluſit, inquit, & ex ijs progenitos. Et hęc quidẽ sanctus Basilius. In tantum autẽ patrib. sacerdotum cura fuit, vt qui Nicææ conuenerunt, canonẽ ediderint ita habentem. Interdixit per omnia magna Synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, niſi forte aut matrem aut sororem aut amitã, vel eas tantum personas quæ suspitionẽ effugiunt. His igitur quæ sacris canonib. definita sunt insistentes, præsentem facimus legem per quam sancimus, vt quoties vsuenerit episcopum ordinari, conueniant clerici & primores ciuitatis cui ordinandus est episcopus, & propositis sanctis Euangelijs super trib. personis psephismata fieri, & quẽque ipsorum iurare secũdum diuina eloquia, & in ipsis psephismatib. inscribi, quod neque per dationem neque promissionẽ vel amicitiam vel gratiã vel aliam qualemcunque affectionem, sed q scientes ipsos rectæ & catholicæ fidei, & honestæ vitæ, & excedere trigesimum ætatis annum ipsos elegerant, & q neq; vxorem heque liberos sciunt aliquem ex ipsis habere, nec pellicem aut filios naturales sciunt ipsos habere, vel habuisse. sed si quis eorum prius vxorem habuit, & illã solã, & nequeviduam, neque à viro separatam, neque sacris canonib. aut legib. interdictam, sed nec munerib. publicis addictum, aut curialem aut taxeotam siue cohortalem aliquem eorum qui electi sunt, esse cognoscunt, præterquam si in monasterio nõ minus xv. annis monachicam vitã siue vlla calumnia exegerit, ea sanè obseruatione quæ antea à nobis dicta est, & in talibus personis earum que electione obseruanda, vt ex tribus ita electis personis melior eligatur electione & iudicio ordinantis. Exigi etiam antè omnia ab eo qui ordinandus est, libellum cũ eius propria subscriptione complectentem quę ad rectam eius fidem pertinẽt. Enunciari etiam ab ipso & sanctam oblationis formulam quæ in sancta communione fit, & eã quæ fit in baptiſmate precationem, & reliquas deprecationes. Iusiurãdum aũt suscipere eum qui ordinatur per diuinas scripturas, quod neque per seipsum neque per aliam personam dedit quid aut promisit, neq; post hæc dabit, vel ordinãti ipsum, vel his qui sacra pro eo suffragia fecerunt, vel alij cuiquam ordinationis de ipso faciendæ nomine. Si quis autem præter memoratam obseruationẽ episcopus ordinet, iubem⁹, & ipsum oĩbus modis episcopatu deijci, & eum qui contra talem obseruationem eum ordinare ausus fuerit. Si quis autem accusationem instituet cõtra ordinandos in episcopum vel presbyterum vel diaconum, vel alium clericum, vel etiam abbatem ex quacunque causa, differat talis ordinatio, & fiat prius inquisitio accusationis præsente etiã accusatore, & ea quæ ab ipso delata sunt, vsque ad finem prosequẽte. Si verò desistat & cõperendinet accusator, nihilominus is qui ordinationẽ facturus est, inquisitionẽ diligẽtissimã faciat intra tres menses: & siquidẽ obnoxiũ inuenerit eũ qui accusationẽ sustinet, siue contra diuinos canones, siue secundũ nostras leges, prohibeatur ordinatio, si verò accusator aut præsens nõ probauerit, aut se absentauerit, siquidem clericus sit, proprio gradu depellãtur. si verò laicus, cõpetentem coercitionem susti neat. Si autem quis ante examinationem causę ordinauerit accusatum, tã ordinator quàm ordinatus sacerdotio exuuntur. Quando autem qđ in canonib. cautum est de synodis sanctissimorum episcoporum per singulas prouincias congregandis, hucusque minime obseruatum est, illud in primis corrigere est necessariũ. Sancti igitur Apostoli & patres definierunt, bis in vno q; anno fieri debere synodus sanctissimorum sacerdotum in vnaquaq; prouincia, & emergentes causas excuti, & cõpetentem accipere correctionẽ, hoc est, vnam quidem in quarta septimanæ sanctæ Pentecostes, † alteramverò Octobris mense. Nos aũt inuenientes q ex huiusmodi negligentia multi diuersis peccatis impliciti sunt, iubemus omnib. modis vnã synodum fieri singulis annis in singulis prouincijs mense vel Iunio, vel Septembri, & conuenire quidem apud beatissimos patriarchas, illos qui ab ipsis ordinati sunt, & qui non habent ius alios episcopos ordinandi, at apud sanctissimos metropolitas cuiusque prouincię, eos qui ab eis sunt ordinati. Quo in loco motas lites, & interpellationes (vel pro fide, vel canonicis q̃stionib. vel administratione rerũ ecclesiasticarũ, vel de episcopis & presbyteris, vel diaconis aut alijs clericis, vel de abbatibus, vel monachis, vel de accusata vita, vel de aliarũ rerũ correctione) moueri quidem & agitari, & cõuenienter examinari, & eorum correctionem secundũ sacros canones procedere, & secundum nostras leges. Non solum autem in anniuersarijs synodis ista quæri volumus, sed etiam quoties quidam sacerdotum vel clericorum vel abbatum vel monachorum accusabuntur, vel de fide, aut turpi vita, aut ob aliquid aliud contra sacros canones admissum, & si quidem episcopus est is qui accusatus est eius metropolitanus examinet ea quæ dicta sunt. siverò metropolitanus sit, eius beatissimus archiepiscopus sub quo degit. † siverò presbyter vel diaconus vel alius clericus vel abbas vel monachus, tunc sanctissimus episcopus cui subsunt, examinet delatas huiusmodi quærelas, & cùm veritas probata fuerit, vnusquisque pro qualitate delicti canonicis pœnis subdatur examinantis arbitrio. Hęc autem omnia obtinere volumus nõ solum in ordinandis posthac episcopis, & clericis & abbatib. sed etiam in his qui nunc sunt, & qui ex quibuscunque causis per canones, & nostras leges interdictis accusantur. Si. n. hæc ita obseruata fuerint, & laici maximum hunc & ad rectam fidem & ad vitæ honestatem profectum promerebuntur & percipiẽt. Ad hæc iubemus omnes episcopos & presbyteros nõ in secreto, sed cũ ea voce quæ à fidelissimo populo exaudiatur diuinã oblationem † & precationẽ quæ fit in sancto baptiſmate, facere, vt inde audientium animi in maiorem deuotionem & Dei laudationem & benedictionem efferantur. Sic enim & diuinus Apostolus docet, dicẽs in priore ad Corinth. epistola: *Cæterum (inquit) si solum benedices spiritu, vt qui idiotæ locum implet, quomodo tuæ gratiarum actioni subijciet Deo sanctum illud AMEN? Siquidem quid dicas non nouit. tu autem pulchrè gratias agis, sed alius nõ ædificatur.* Et rursus in ea quę est ad Romanos, sic dicit: *Corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Idcirco igitur conuenit, vt ea precatio quæ in sancta aliatione † dicitur, & aliæ orationes cum voce à sanctissimis episcopis & presbyteris proferantur domino nostro Iesu Christo Deo nostro cum patre & spiritu sancto. scituris religiosissimis sacerdotib. q̃ si quid horum cõtempserint, & horrendo Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi iudicio rationem reddituri sunt, & nos ista cognoscentes non relinquemus quieta & inulta. Iubemus autem, & pronunciarum præsides si quid neglectum ex his quę statuimus inuenerint, primum quidem cogant metropolitas, & alios episcopos dictas synodos congregare, & oia ĩplere quę cunque de synodis per præsentẽ legẽ iussimus. siverò eos morãtes nouerint & remissos, tunc nobis indicent, vt ad cõpetentẽ protinus correctionem procedamus contra detrectantes synodos celebrare. scituris verò ipsis præsidibus & obedientibus ipsis officijs, q̃ siquidem ista nõ seruauerint, extremis subijciẽtur supplicijs cõfirmamus autem & per præsentem legem omnia à nouis diuersis legibus sancita de episcopis, & presbyteris, & cęteris clericis, adhęc & xenodochis & orphanotrophis & cęteris quicunque venerabilibus locis præsunt. Quæ igitur nobis placuerũt, & per præsentem manifestata sunt legem, tua claritudo per prothemata in consueris locis regiæ ciuitatis affixa in cognitionẽ omniũ perducere festinet, & manifesta facere omnibus qui prouincijs præsunt. D.V. Kal. Mart. Constant. DN. Iustin. PP. A. Basilio. V. C. Cos.

† τελᾶ vel cœle.

† προσευχὴν

† προσευχῆς.

CONSTITVTIO CXXXVIII.

De interpretatione à principe facta, & vt vsurę particulatim solutæ duplum sortis non excedant.

PRAESENS constitutio declarat, q̃ neque vsurę, quæ per partes soluuntur, duplum debitæ sortis excedant. ¶ Item q̃ omnis sacra & principalis interpretatio vim legis obtineat.

* * * *

CONSTITVTIO CXXXIX.

Remissio pœnæ illicitè contractarum nuptiarum.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.
Imp. Cæsar, Flauius, Iustinianus Aug. Floro.

† vel quartæ feriæ sanctę Pentecostes.

RETVLIT ad nos gloria tua incolas Syndios pagi, neque non Hebræos in Tyro insula, illicitis contractis nuptijs, in sacram nostram incidisse constitutionem, nec secundũ ea quæ de hoc constituta sunt, quartam bonorum suorum partem inferre: iámque ex ijs nonnullos in tertia ætate consistere: & filiorum patres esse, ac propterea cũ lachrymis supplicasse, ne nũc tandem vxores à se dimittere compellantur, sed vt tam ipsas retineant, q̃ qui ex ipsis procreati sunt filij, aut procreabunt, successores eorum existant, neque vllam exinde reuereant pœnã. Sancimus igitur, vt pro huiusmodi indulgentia propter præfatas causas singuli denas auri libras præbeant, ipsisque vel solis maior illa pœna remittatur, tam vxores, quàm qui exinde nati sunt, & (vt potest fieri) postea nascentur successores habeant. neque id à nobis in exemplum alijs sancitum intelligatur: sed quocunque alio scituro, quòd si quid tale petierit

rit, vltra quod petitis non potietur, etiam facultates amittet, atque insuper corporalib. pœnis exceptis, perpetuum incolet exilium. Nemo autẽ his qui à nobis nostra dignati sunt indulgentia, aut eorum vxorib. existentibusve vel futuris filiis, aut bonis, siue ex iudiciaria sententia, siue alio quocunque modo inquietudinem inferat. Quę igitur nobis placuerunt, & per hãc sacram nostram declarantur legem quæ & vigorem habet speciales nostri idulti, ea studeto gloria tua effectui & fini tradere.

NOVELLA CXL.

Apud Scrimger. epitome.

† hoc fragmentũ est pars Nouell. 134. & corrige Nouelli 116. Cõtius.

APpellationes † secundum leges porrectas volumus ab omnib. præfidib. recipi, etiam ab his qui secundum nostram iussionem audire eas debẽt, siue maiores sint siue minores: & edi quidem acta absque vlla dilatione his qui litigant, vt legitima in his procedat examinatio. Ad hæc iubemus, post oblatã legib. appellationem, neq; executiones peragi, neque possessiones rerũ trãsferri donec diffinitiua super ea sententia lata sit.

CONSTITVTIO CXLI.

Edictum ad Constantinopolitanos de his qui luxuriantur contra naturam.

Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.

CVm semper omnes benignitate ac bonitate Dei indigea mus. tũm vero maximè hoc tempore, cum propter peccatorum nostrorum multitudinem varijs ipsum modis ad iracũdiam prouocauimus. Et quanquam minitatus est, & clarè ostẽdit, quib. secundum peccata nostra digni essemus: tamen clementer nobiscum egit, irámque suam in aliud tempus reiecit, nostrã expectans pœnitentiam, vt qui nolit mortem nostram peccatorum, sed conuersionem, & vitam.

Quapropter iustum non fuerit, vt omnes nos opulentiam bonitatis ac tolerantię & longanimitatis benigni Dei contẽnamus, ne in obduratum & pœnitentiam refugiens cor nostrũ iram nobis in die irę accumulemus. sed cùm omnes improbis studijs & actionib. abstineamus, tum verò maximè qui abominabili illa & meritò Dei exosa atque impia actione computrue runt, loquimur autem de stupro masculorum, quod nonnulli mares sacrilego & impio ausu præsumunt, cum masculis perpetrantes turpitudinem.

Scimus etenim, sacris scripturis edocti quàm iustum Deus supplicium his qui olim in Sodomis habitabant, propter hũc ipsum in commissione furorem intulerit, vt in hunc vsq; diem ea terra igni conflagret inextinguibili: Deo per hoc nos erudiente, vt legibus contrariam hanc actionem auertemur. Rursum scimus, qualia de huiusmodi diuus dicat Apostolus, qualiáque reipublicę nostrę leges promulgent. Vnde omnes qui timori Dei intenti sunt, conuenit vt à tam impia & scelesta actione abstineant, quàm ne in brutis quidem animantibus admissam reperire est. Et qui quidem nihil tali sibi conscij sunt, hi & in posterum eo se pacto conseruẽt. Qui verò hoc morbi genere contabuerunt, illi non solum de cætero peccare desinant, sed etiam ritè agant pœnitentiam, & coram Deo procidant, & morbum beatiſs. patriarchæ renuntient rationémque curationis percipiant, & (prout scriptum est) fructus producant pœnitentiæ, vt benignus Deus opulentia miserationum suarum dignetur nos quoq; benignitate: & omnes illi agamus gratias de pœnitentiũ salute, quos modo iussimus, vt etiã magistratus persequerentur, conciliantes sibi Deum, qui meritò nobis irascitur. Et quidem scientes, prudẽsq; ad sanctorum dierum reuerentiam, benignum Deum obsecremus, vt ita hi, qui impię huius actionis cœno coinquinati sunt, pœnitentiam capessant, ne alia nobis persequenti eius flagitij præbeatur occasio. Prędicimus autem omnibus deinceps, qui huiusmodi alicuius sibi peccati conscij sunt, niſi peccare desierint, & seipsos renuntiantes, beatiſs. patriarchæ, salutis suæ curam gesserint, pro tam impiis actionibus Deum intra sanctum festum placantes: quod acerbiora sibi accersent supplicia, nimirum qui nulla decæterò venia digni habebuntur. Neque enim de eius rei inquisitione ac correctione quidquam relaxabitur, negligẽtiúsve tractabitur contra eos, qui intra sanctum festum se detulerint, aut in tam pia actione perstiterint, ne si remisso circa id animo simus, Deum contra nos irritemus, quòd ęcutientibus oculis transmiserimus actionem tam impiam, ac prohibitam, & quæ maximè idonea sit vt bonum illum Deum in omnium perniciem ad iram prouocet. PP. Constantinopolitanis ciuibus nostris. D. Id. Mart. C. P. Do. Iustin. P. P. anno xxxij, post Basil. V. C. consul. anno xviij.

† Narrat Niceph. li. 17. eccles. hist. c. 13. Iustinianũ iussisse Ephratam eunuchum ex gente Abasgorũ ad suos populares Abasgos, qui eis interdiceret † faturum eunuchos facere. Cõtius.

CONSTITVTIO CXLII.†

De his, qui Eunuchos faciunt.

Imp. Iustinianus, A. Marthanæ.

SVppliciа, quæ ab aliquo retrò principib. cõtra eos q̃ eunuchos facere auderent, costituta sunt, oĩa sanè manifesta existunt. Ex quo. n. nonnulli rationẽ salutis suæ nõ habentes, anteparum admodum tempus ausi sunt tã impium in se delictum admittere: propterea & nõnulli meritas de se dederunt pœnas, aliį post irrogata supplicia etiã in exilium missi sunt. Verùm eumero, quia ne sic quidem à tam impia actione temperatur, sed in tantã multitudinem hoc flagitij genus excurrit, vt sæpenumero è multis vix pauci euadant incolumes, vsq, adeò, vt qdã ex his q̃ seruati fuerũt, sub nostro aspectu depoluerint, è nonaginta ægrè tres seruatos esse: quis obsecro in tãtum salutis suæ cõtemptor exiſtit, vt hęc despiciat, & inulta relinquat? Nã si leges nostræ eos, etiã q̃ gladium cõtra aliquem distringunt, supplicijs subdunt: quomodo impunè conueniẽtib. prętcrire oculis possumus tot ppetratas cædes, & factum cõtra Deum pariter, & leges nostras præsumptũ: inde adeò necessarium duximꝰ eos qui huiusmodi facere ausint, exquisitius per hanc legem p sequi. Sancimus igitur, vt qui in quocunq; reipublicæ nostræ loco, quamcunque personã castrare præsumunt, aut etiã præsumpserint: si quidem viri sint, qui hoc facere psumpserint, aut etiã psumunt, idem hoc quod alijs fecerunt, & ipsi patiantur, & si incolumes euaserint: tam bona eorum addicantur fisco p cũ qui pro tempore magistratum obijt gloriæ tuæ: q̃ ipsi mittantur in gypsum, vbi locorum per omnes vitę suæ tempus esse debebunt. Si verò mulieres sint, quæ id egerunt, afficiantur & ipsæ supplicio, & bona earum p eum q̃ pro tempore gerit magistratum tuum, addicantur fisco, mittantúrque in exilium, vt ex quo putauerint, aut putant impium se lucrum assecuturas, ex eo supplicia simul & bonoru suorũ amissionẽ sustineant. Porrò & eos q̃ ad hoc mandatũ dederint, obtulerintve psonas, aut etiã domos, vel locũ aliquẽ ad hoc præbuerint, aut pbent, siue viri sint, siue mulieres, eadem subire supplicia iubemus, vt pote q̃ iniustæ huius actionis teites facti sunt. Verũ ipsos castratos tametsi à vetustioribus temporib. liberos esse oportebat, iubemus tamen, vt qui iam inde à decima indictione nunc ineuntis mensis p quẽcunque in locis nostræ reipublicæ castrati fuerint: liberi sint, neque vllo modo aut quouis genere cõtra ius in seruitutẽ trahant, neque itẽ instrumentũ de ipsis vel publicum, vel priuata manu cõscriptum quocunque tandẽ modo aut p fraudẽ factum aut fiendum, valeat, sed neque inquirendi illorum status caussa cognitiones, quæ anacrises dicunt, istiusmodi psonis interponantur, aut interpositæ valeant. Sed & omnes eos q̃ tali contractui in posterum ministerium pbent, & superius traditas subire pœnas iubemus. Præterea si vsu veniat vt seruus propter morbũ castret, iubemus vt & ille libertatẽ nanciscatur. Qui. n. initio liberi erant, eos probabile est, cũ in hoc genus morbi inciderint, sui potestatem habuisse, vt quod vellent sibi remedium adhiberent. Iubemus igitur, vt in nostra republica castrati iam inde à memorato tempore, apud quãcunque psonã sint, liberali caussa adferantur manu, & liberi sint, neque vnquã in seruitutem retrahantur. Cæterum si qui eorum post præsentem nostrã legem aliquos detinere apud se castratos præsumpserint: damus etiam ipsis castratis licẽtiã nimirum qui semel ex præsente nostra lege libertatẽ promeruerint, vt quidem maiestatẽ Imperatoriã, & sanctiſs. pro tempore patriarcham adeãt, neque nõ apud gloriosiſs. imperij nostri proceres relationẽ ea de re instituant, in prouinciis verò apud religiosiſsimos locorũ episcopos, & harũ præfides: quò magis prouidentia omnium nostrorũ magistratuũ, & periculo obtemperãtium ipsis cohortiũ (siue Constantinopoli, siue alibicũque locorum nostræ reipub.) his secundũ libertatẽ dẽtur vindiciæ, liber tásque ex præsente nostra legę ipsis largita cõseruetur. Nã tot cædes conuiuentib. oculis accipere per caussam eorũ qui talia in nostra præsumunt republi. neutiquã sustinuerimus. Si enim barbari simul atque nostra de hoc audierũt mãdata, hæc custodierunt: quomodo tandem permittemus, vt post tot retro principũ sanctiones tale quid denuo delinquatur, & inultũ relinquatur in nostra republica? Quæ igitur nobis placuerũt. & per hãc sacrãgeneraleum declarantur legem, ea tam hic, quàm in prouinciis gloria tua manifesta pariter faciet & cõseruabit. D. xv. Kal. Decem. CP. DN. Iustin. P. P. A. Basil. V. C. Coss.

CONSTITVTIO CXLIIII.†

De Samaritanis.

† Hęc in editione Haloandtina Iustiniano tribuitur at in Scriptoria Iustino Imperat.

VT impiã Samaritanorum hæresim, & omni ratione carentem horum vesaniam ad meliorem frugem per duceremus, neque non ipsorum animas, qui detinẽtur morbo, liberaremus sępenumero tã pientiſ. prin-

cęps

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceps pater noster,quàm etiã nos ipsi studio habuimus. Sed in plerisq; horum nõ potuimus id, in quod lõgo studio incubuimus,effectui tradere. Euaserunt.n.in tantam nõnulli eorum vesaniam,vt vel salutari baptismo dignati,denuo ad id mali,vnde discesserãt,redierint,& eadem cum Samaritanis habere in pretio,eodem cum ipsis agitari furore dinoscãtur. Præclarum igitur nobis visum est,veterem illam & prius contra ipsos propositam patris nostri legem renouare. Ac propterea sancimus, vt ipsi neque ex testamenti tabulis, neq; absque iis hæredes fiãt, legatáve capiant,aut donationis titulo rem aliquam nanciscãtur. Sed neque Samaritani,aut in vniuersum hæretici,quive recta se Christianorum fidem amplecti simulant, cùm reuera neque ita sentiant,neque huic consentanea faciant ad hæreditatẽ ab intestato vocati,successionem habeant. Item neq; testamenta conscribant,neque legata relinquãt, aut donent, nisi qui ea percepturi sunt,& rectè de fide sentiant, & fideles sint operib. Nam si nemo horum sit:iubemus,vt post ipsorum mortem horum bona ad sacratiss.pertineant ærarium. Vnde & sacra illa forma per indulgentiam ipsis à patre nostro concessa,quę legis vicem obtinens,largitur ipsis vt hæreditatẽ pariter adire, & trãsmittere,item legatis honorari,& legata relinquere possint, in posterum vacabit,neque prorsus vllã firmitatem habebit. Nã si huiusce clementia indignos esse perhibuerint, qui Samaritanorum agitantur vesania:neminem alium, quã seipsos accusabunt,cùm à benignitate Dei & seruatoris nostri Iesu Christi alieni sint.liberalitates autem ab Imperatoria olim maiestate ipsis concessas amittunt in hoc,vt ad meliorẽ mentẽ redeãt, nonvt perpetuò in peruersa hac opinione sua permaneant. Excipimus autem à præsente lege rusticos, qui Samaritanorum opinionibus honorem habent:idque non ipsorum gratia, sed propter constitutionem prædiorum quæ ab ipsis colunt,propterque reditus & tributa,quæ exinde inferuntur publico, vt qui rusticitate seducuntur. His etenim permittimus,vt tam ascendentes;quàm descendentes,& ex transuerso cognatos suos hæredes legatariósve scribant,tametsi Samaritanorum errore detineantur;vt tamen fundos rectè colant, quò magis & vberior exinde prouentus ad prædiorũ dominos deferatur,& per ipsos adfiscũ. Sed & sine testamẽtis prędicti alter ad alteri, hæreditatem peruenient propter eandẽ causam. Quandoquidẽ& si nemo horum inueniatur,nihilominus autẽ volumus,vt præ dicti dominus,in quo rusticus defunct⁹ est,ab illo relicta capiat, & fisci locum teneat,vt pote qui & pro illo publicis satisfaciat tributis. Præterea Samaritanũ omnino neque militiã capesse re cõcedimus,neque ad ciuile administrationem accedere,neque postulare in iudicio,neque postremo in cõsortiũ discretissimorũ assumi rhetorum,neque adolescentes instituere. Sed & si qui ex iis salutari dignari baptismo, ad pristinũ denuo errorẽ reuersi,obseruare sabbata aut etiam alia quędã agerevideãtur, quę congruãt per simulationẽ ipsos sanctũ baptisma assumpsisse,eos proscribi iubemus, & in perpetuum tradi exilium. Iisdem quoque pœnis eos subdimus,qui contra rectam Christianorum fidem impium istis patrocinium præstiterint.

Perpulchrum verò nobis videtur,vt ad incontaminatum accurrentes baptisma, non temerè suscipiantur, sed cùm quadam obseruatione,& institutione,quæ initiationis tẽpore fieri solet. Dicimus autem,vt qui omnino sensu aliquo bonæ doctrinæ,tangi possunt,per duos primum annos in fide instituãtur,& pro viribus scripturas edisc ãt, tũneq; demum sacro redemptionis offerantur baptismati,tam lõgi tẽporis pœnitẽtia prorsus redemptionis fructum assecuti. Pueros autem admodum,qui per ætatem doctrinas intelligere nequeũt, etiam absque hac obseruatione sacro dignari baptismate admittimus. Porrò nullus Samaritanus Christianum habebit mãcipiũ, sed simul atq; emptum fuerit, protinus in libertatem rapiatur. Quòd si quę peruersa opinione mãcipiũ,vt ipse dominus,fuerit,licitum ei esto,si Christianorum de fide sentẽtiã exosculet, illico,& Romana ipsum libertate potiri. Quæ igitur nobis placuerunt, & per præsentem declarantur legem ea proponens gloria tua solennibus locis,effectui & fini contradi præcipito.

CONSTITVTIO CXLV.

Vt nullam de cætero licentiam dux aliquis, aut cohibendis violentijs præpositus habeat ad vtrãque Phrygiam accedendi, aut aliquos ipsis cõiũctos eò dirigendi, vt quosdã cõprehẽdãt. Sed neque eatum prouinciarum incolę ad eos,qui tales magistratus in Lycaonia & item Lydia gerunt,decurrãt,apudq; ipsos contra aliquos querelã instituãt:cum ciuiles magistratus abunde sufficiãt adhuiusmodi emergentes casus perseqũdos.

¶ *Imp. Iustinianus A. Areobindo prætorum præfecto, ex præfecto almæ vrbis,& ex magistro militum.*

TAMETSI assiduè incidentibus rebus cõpetens per singula remedium inuenimus,postea tamen quàm eius vsus esse desinit, rursum priori nos ordini adiungimus, pro modo duntaxat laborantis particulæ medicinã statuentes. Cuius generis quiddam & præsens sacra nostra lex innuit. Cùm innuit paulò antè partim perturbationes ordinũ ac disciplinæ publicæ,partim latronum incursiones passim per vtranque Phrygiã & Pisidiam fieri perdiscerems, vltra ciuilem administrationẽ functionémque his ipsis,atque insuper Lycaoniæ & Lydiæ militarem etiã magistratum præfecimus,eũ cuius curæ hæc pars cõmittebatur,Ducem nominantes seu Biocolitam,hoc est cohibendis violentijs propositum. Verum qui vtranque Phrygiã & Pisidiã incolunt,dudum nos adierunt, dicentes grauia quidem illa quæ olim admittebantur,iam dedijsse,neque latronũ amplius receptacula perea loca existere,neque hoc hominum genus in prouincijs suis enutriri; onus autem excogitati à nobis magistratus se ferre nõ posse,cum hi qui illi sunt in ministerio,crebrò decurrãt per ꝓuincias. & certos homines cõprehendant,damnáque inferant,& locis illis militarib. refertis tumultibus,prouincias ipsis pœnitus inhabitabiles fẽdi. Adeõque & multos ex ijs qui prouincias incolunt,lucrum sibi ex aliorum modestia adsciscentes, magistratus huius velamento abuti,& innoxios prehendere,atque hac ratione perpetrare,ea quæ iure ipsos facere æquum nõ est. Hæc cum multoties apud nos protulerint,ipsos miserati,ad præsentem sacram nostram legem peruenimus,per quam sancimus,vt prædictę nostrę prouincię(nempe Phrygia salutaris, Phrygia Pacatiana & Pisidia) decæterò ab hoc magistratu,quem pridem ipsis,neque non Lycaoniæ,iusuper & Lydię præfecimus,exemptæ sint: neque vlla iam inde ab hoc tempore licentia sit his qui illũ magistratum gerunt,vt vel in ijs prouincijs versentur,quasi potestatem aliquam,& imperium in eas habeant,vel aliquos de cohorte sua, aut alioqui sibi coniunctos illò dirigant,&quosdã prehendãt. Sed neque ijs qui ex illis prouincijs originem habent licentia sit vel ad eos qui vtrinque eum magistratum gerunt, currant, interque se mutuas querelas proponant,siue de pecunijs, siue de criminibus agitetur quæstio,his qui pro tempore eum magistratum gerunt,aut denique incohorte ipsorum referuntur, triginta librarum auri pœnam formidantibus,nobis videlicet omnem illis ad prędictas prouincias aditum interludentib. Vnde neque iussiones in illis prouincijs,aut cõtra illos qui eas incolunt,edent:neque alioqui quidquam eorum quæ ad ipsos referantur,sibi vindicent:sed contenti erunt Lycaonia, & Lydia,his solis imperitantes,quemadmodum initio magistratum ipsorum duabus hisce prouincijs inclusimus,nulla illi in vtrãque Phrygiam & Pisidiam potestate data. Omni.n.exinde proueniente difficultate prouincias illas liberamus,ciuilibus magistratibus omnia persequentibus siue ad pecunias,siue ad crimina spectẽt. Sciturisipsis,ꝙsi perpetrato aliquo latrocinio in illis locis,aut aggressura ereptisve rebus competenti animaad uersione factum prosecuti non fuerint,& id quod ereptum est vindicauerint:de suis facultatibus emergens inde damnum resarcire compellentur,siue magistratum adhuc gerant,siue eum deposuerint. Quapropter,& si is qui in Lycaonia & Lydia militarem magistratum sustinet,posteriore tempore vel ipse adsit ad prædictas à nobis prouincias accedere,vel aliquem de cohorte sua mittere:licentiam damus ciuitatum episcopis, vt ipsum,aut ab ipso missos accedere volentes arceant,locique abigant, vt qui in vniuersum per præsentem sacram id facere legẽ prohibiti sunt,vltráque hoc,quòd trium librarum auri pœna tam ei qui pro tempore eum magistratum tenet,quàm quibuinuinctum est vt dicto illius audientes sint incumbet, si tale quid vel ipse iusserit,vel quispiam in hoc ministerium præbere ausus fuerit,& insuper vltra amissionem magistratus, circa ipsam etiam periclitetur subst ãtiam. Gloria itaque tua cognoscẽs ea,quę per præsentem sacram à nobis legem sancita sunt: tam decreta his consentanea faciet,quàm edictis & iussionib. vtetur ad prouinciarũ rectores,& ciuitatum episcopos,vt& opidatim hæc lex proponatur,& omnibus manifesta fiant quæ occasione huius nobis placuerunt. Dat. vj. Id. Sep. CP. DN. Iust. PP. A. Belis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXLVI.

De Hebræis,quomodo oporteat eos scripturas légere.

¶ *Imp. Iustinianus A. Areobindo gloriosiss. prætoriorum præfecto.*

Aequum

τὴν θεϊαν γραφὴν.

τὰ ἐν Ἑλλάδι πρὸ ὀλίγου νόμιμα σοι.

τῆς προφητείας.

τελοῦσιν.

AEquum sanè erat,vt Hebræis cũ sacris libris aures præbẽt, non leuiter & rebus †fœlũmodò gestis delectarentur, sed recõditos in ipsis sensus †spectarent,ꝙ quos magnum,illi Deũ & seruatorem humani generis Iesum Christũ annuntiant. Verùm eniuuerò quamuis dum cõmentis † inter ipsos interpretationib. se cõmittunt,in hunc vsq; diẽ à recta sententia aberrarunt;quia tamen didicimus habere ipsos inter se controuersiã: non sustinuimus eum tumultum relinquere ipsis incõpositum. Si quidem per interpellationes quæ ad nos referuntur, didicimus,ꝙ ex ipsis quidã sola lingua tenentur Hebraica,eáque vtendum esse in sacrorum librorum lectione volunt:quidam etiam Græcam assumendam cõtendunt:& lõgo iam tempore ea de re seditiones inter se agitãt. Nos igitur de hac cõtrouersia edocti:meliores esse iudicauimus eos, qui Græcam etiam linguam in sacrorum librorum lectione voluerunt assumere, & (vno verbo)omnem deniq; linguã,quã locus accõmodatiorem & magis familiarem reddat auditorib. Sancimus igitur,vt in quib. omnino locis Hebręi sunt,Hebræis ꝙ volunt, licentia sit in eorum synagogis Græca etiam lingua,itémq; patria hac fortè,nempe Italica,aut quacunq; alia ꝓ loci ratione mutata lingua sacros libros intelligẽtib. legere:quò magis ꝓ ipsorum lectionẽ intelligẽtib. tota dictorum series ordine manifesta sit, secundúmq; ea & vitã & studia sua instituant: neq, facultas sit ipsorũ interpretib. qui solã Hebraicam assumunt linguã, vt suo arbitratu malitiosè hanc tractent,vulgi ignorantia fuãte gentes improbitatẽ. Enimverò ꝙ lingua Græca legunt, vtẽtur interpretatione Septuaginta,quæ omnib. exactior est, & præter cæteras multa continet occulta: præsertim verò propter id quod in interpretando accidit,nã cũ semper bini seorsim cõclusi essent,& diuersis locis interpretarentur:vnã tamẽ omnes cõpositionẽ ediderunt. Ad hęc quis nõ illud in his viris admiretur,ꝙ cùm lõgo tempore salutarem adparitionem magni Dei,& seruatoris nostri Iesu Christi præcesserint;tamen illã sua turã quasi præsentib. cernẽtes oculis,prophetica quodãmodo gratia ipsos cireũfulgente,sacrorũ illi librorum interpretationẽ accõmodarunt: Atq; hac quidã omnes præcipuè vtẽtur. Nec tamẽ in eã opinionẽ veniant, quasi cæteras interpretationes excluserimus:damus illis licentiã,vt etiã interpretatione Aqlę vtãtur,tametsi illę diuersę nationis fuerint,& in nõnullis dictionib. nõ mediocrẽ cum Septuaginta habeat differentiã. Quę verò deuteroſis,quasi secundaria traditio ab ipsis dicit⁹,in vniuersum interdicimus,vt quę sacris libris cõprehẽsa nõ sit, neque desup tradita ꝑ ꝓphetas,sed excerpta quędam virorum cõtineat,ꝙ terrena dũtaxat loquãtur,neq; quidquã in se diuini habeãt numinis. Sed & ipsas vtiq; sacras voces litigãt,cùm sacros libros euoluũt:neq; celãtes ea quę inibi prolata sunt,extrinsecus assumat nusquã scriptas vocum inanitates,ab ipsis ad perditionẽ simpliciorũ excogitatas. Vnde hac à nobis prębita licẽtia:neq; aliquib. omnino subdẽtur dispẽdiis hi qui Græcam & alias linguas assumunt,neq; itẽ ab vllo prohibebuntur: neq; ꝙ Archipherecitæ,aut seniores interim,aut etiã magistri apud eos appellãtur,licentiam habebunt,vt vafris quibusdã comentis aut anathematismis id prohibeãt,nisi velint corporalib. castigari pœnis,atq; insuper bonis spoliati,vel inuiti cõsẽtire nobis, qui & præstantiora,& Deo magis accepta velimus iubeamũsq;. Certè si quis impias & sacrilegas vocũ inanitates intro ducere attentauerit,& velmortuorũ resurrectionẽ,vel iudiciũ extremũ negare,aut affirmare ꝙ figmẽtum & creatura Dei per angelos subsistat;hi volumus vt etiã omnibus locis expellantur,neq; tam maledicam vocem emittant, qui in vniuersum ipsa etiã cognitione Dei exciderunt. Eos enim qui huiꝰ generis aliquid proloqui pertẽtauerint;omniũ acerbissimis supplicijs subiicimus,introducto per hos errore gentẽ Hebręorũ depurgantes. In votis autẽ habemus,vt per hãc & illã linguam sacris libris prębentes aures,& interpretũ peruersitatem obseruent, neque solis attendant literis,sed res etiã ipsas degustent, & sacratiores omnino sensus percipiãt:quò magis & quod præstãtius est,addiscant, & aliquãdo decipi,atq; ab eo quod omniũ præstantissimũ est,nempe in Deum fiducia,aberrare desinant, Propterea enim omnẽ ipsis linguam ad sacrorum librorũ lectionem aperuimus,vt si omnes ordine eorum scientiã ample ctãtur,ad meliora perdiscenda reddãtur aptiores cùm in cõfesso sit multò paratiorẽ ad meliora discernenda & capessenda esse eũ qui sacrorum librorũ lectione innutritus,nõ lõgè à correctione,& vt ad bonã frugem perducatur,dissidet quàm: qui nihil horũ intelligit,sed ex solo religionis nomine depẽdet,ei ꝙ tãquã sacrę adhęret anchorę,& scientiã Dei putat in sola sectę appellatione versari. Quę igitur nobis placuerũt,& per hãc sacram declarantur legem,ea obseruabit tam gloria tua,ꝙ cohors tibi obtẽperans. obseruabit autem & qui pro tempore in fastigium magistratus tui collocabitur: neque committet, vt Hebræi cõtra hæc faciant,sed & eos qui obstiterint:& omnino prohibere attentauerint,corporalibus primum pœnis subditos,ademptis etiam bonis compellet incolere exilium, nequãdo insolentius se & temerario ausu contra Deũ pariter, & magistratẽ Imperatoriã efferant. Vtetur autem & iussionib. ad prouinciarum præsides,adiungens ipsis legem nostrã,vt & ipsi de hoc edocti per singulas vrbes hanc proponant:scituris necessariò ꝙ hæc obseruãda sint, nostram indignationem metuentibus. D. Id. Febru. CP. Dn. Iustin. PP. A. Basilio V. Cos.

CONSTITVTIO CXLVII.

Vt ea quæ præfectis aut largitionibus, aut rebus priuatis, aut sacro patrimonio debentur in reliquis inquacunq; specie, vsq; ad præteritam septimã indictionẽ,& ipsam indulgeantur.

¶ *Imp. Iustinianus A. Areobindo gloriosiss. prætoriorum præfecto, ex præfecto almæ vrbis,& ex magistro militum.*

TAMETSI magnis hoc tempore sumptibus,vt nunquã antea,indiget respub. simul vt ea tueaturquæ per Dei benevolentiam obtinet,simul vt ad propagandum Imperium vltra limites bello circumiacentes barbaros vrgeat, omnes tamẽ vias cõminiscimur,vt & in eos vsus absque impedimento omnia erogentur, neque vllum humanitatis genus circa collatores nostros prætermittatur. Quàm multa igitur his qui singulati nou adeunt,& fiscalia debita,fuámque in soluendo prætendunt inopiam,nulla interposita mora liberaliter elargiamur: quódque nemo qui humanitatem sibi exhiberi desiderarit, ũ ne effectu à nostro conspectu discesserit, non nostrum est dicere, cùm & de hoc conscriptæ extent tabulæ, & hi qui liberalitates exceperunt,eius rei nobis testimoniũ præbeãt. Sed quia pusillum,& maiestate Imperatoria indignum esse arbitramur, circa singulos speciales aliquas liberalitates edere, aut certè prædiis,vel vrbibus duntaxat,aut etiam integris prouincijs tenus benignitatem nostram extendere, ac no potius magno alíquo,& communi beneficio in vniuersum omnes bellatores afficere;huius rei gratia ad præsentes nostras largitiones peruenimus: Per quas sancimus,vt omnibus collatoribus nostris omnia reliqua quæ ab ipsis iam inde à prima prioris circuli indictione,& ipsa in quam priores nostras largitiones concluſim⁹, vsque ad septimam nuper transeuntem indictionẽ & ipsam debentur,remittantur,vt ita in collatores nostros à nobis explicata liberalitas per viginti duos annos porrigatur ordine,neque vlla reliquorum quæ ad illa tempora reducũtur, supersit exactio. Atque hæc non tantum dicimus de iis quæ in auro cõsistunt,sed & si argẽtu,aut frumentum,aut alia species debeatur *aut Illyricanæ præfecturæ,aut alicui sacrorum nostrorum thesaurorum,siue nec tributorum nomine,siue sub alijs titulis quocunq; eis modo inferantur. In commune. ꝛ. omnibus nostris collatoribus ordine hanc nostram exhibemus munificentiam. Vnde nemo eorum qui pro illis temporibus aliquam ab iis reliquorum exactionẽ faciant,in posterum tollerabitur, siue ab ipsis dirigantur magistratib. aut aliquo etiã modo ipsius fisci personã sibi vendicent,siue iussiones aliquas aut mandata proferant extraordinaria: quandoquidẽ & eos qui tale quid percipiunt,post tãtũ temporis interuallum exigere nolumus. Omnẽ enim contra collatores exactionẽ tollimus,insupérque etiam contra fiscum. Nam cui tam longa tẽporis serie tantum debetur,aut soçordiæ deditus,aut inter * sportularios potius quàm principales habitus;cũ neque ab illis,neque à fisco quid quã perceperit,neque opportuno tẽpore in posterũ extraordinariarũ exactionũ mentionẽ facit,neque inde competẽtẽ exactionẽ conatur inducere. Quin è contrario eũ qui huiusmodi aliquid facere pertẽtat, quasi vitiatorẽ nostrarũ largitionũ aduersamus:vt omnes deinceps exactionis prętextus ac vafrities tollatur tã contra collatores,quã cõtra fiscũ,& maior vitæ tranquillitas nostris exinde proueniat collatorib. Quòd autẽ his largitionib. perfruentur etiã possessiones quę ad sacras nostras res priuatas,aut sacrũ nostrum pertinent patrimoniũ,qd que nec contra agricolas,aut colonos emphyteutas pro prędictis à nobis tẽporibus publicorũ tributorum nomine, vel ab his qui publica tributa profligãt,vel à palatinis ipsis institueꝛ exactio,apud omnes in cõfesso est. Hæc autẽ de his dicim⁹ quę adhuc debẽtur,& apud nostros restãt collatores. Si quid enim illi præterito iã tẽpore dederint,quodvel apud decuriones fortè,vel cohortales,vel susceptores,vel exceptores,vel etia apud tractatores prouinciæ resederit, nolumus vt ea pars nostra

Universidad de Deusto
Biblioteca

comprehensa intelligatur largitionibus, sed fisco conseruabitur, cùm absurdissimum existat, vt quod à collatoribus tribuitur,id fiscus non percipiat,sed priuatim alteri in lucrũ cedat.Porrò ab hac nostra munificentia excludim',& ea quæ forte à tractatoribus, aut scrinariis,aut arcarijs fisco confessa aut etiam constituta sunt,neque.n.hos in partem æquabilis vocamus munificentię,quandoquidem semel hæc sibi fiscus vindicauit pro suis,& ppemodũ accepta habuit.Excipim' insuper diuina hac munificentia militares discussiones,& fœderatorũ, hæc etenim c[illegible]ores nostros non contingunt,& iustã contra illos exactionem inducunt qui aut incompetenter ex publico perceperunt,aut quamuis per causam militaris fortè impędij seu fœderatorum acceperint,in suum tamen id lucrum conuerterunt. Multóq; magis hac nostra largitione excipimus ciuiliũ pecuniarũ inquisitiones, insupé rque discussiones operũ tam in alma hac vrbe,quam in prouincijs: quandoquidem iustum non est,vt cum tantũ nos auri pro munitione reipublicę expendamus: hi quidem qui ministerium in hoc subeunt:in iustum ex inde lucrum habeant: loca vero nostra fraudentur munificentia,aut etiam vrbes defraudentur pecuniis, quæ ad venustatem,& dignitatem ipsis conseruandam attributæ sunt, Et quamuis omnifariam eos,qui improbè agunt, odio prosequimur:tamen quia benignitatis nostrę nullovnquã tempore obliuisci possumus,propterea sancimus, vt exceptio in certis à nobis capitalis facta, in iis temporibus locum habeat quæ à prima iam pridem transcurrente indictione elapsa sunt. nempe quę†sedecim ante annis existit.In his,n.temporib.quæ præcesserunt,simpliciter generalem omnibus ordine munificę tiam nostram exhibemus,nullam in ea exceptionem faciẽtes, vt cõmuniter omnes homines securitate perfruantur,neq; ab eo tempore quacunque de causa vlla reliquorũ procedat exactio.Hanc nos actionẽ tametsi liberaliter subditis edimus,putauimus tamen,& magno eam Deo offerendam,vt omnes, cũ exinde prouenientibus bonis perfruantur, magno Deo pro maiestate nostra gratias agãt,qui hanc nobis actionem in mẽtem miserit.Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem,ea studeto excellentia tua,vt ad effectũ perducantur,sed & vt conseruentur,dato opera m. D. xvij. Calen. Maij.CP.DN.Iustin,PP.A.Belis.V.C.Cos.

†forte recius sex to ab hinc anno.

CONSTITVTIO XXV.

De† indulgentia tributariorum reliquorum.

†Sciimg ad nouel. sequ. duas cõstit. Iustin. eiusd.

Imp.Iustinianus A.Ateobindo glorioſiſs.prętoriorum præfecto.

QVANTVM studij & prouidentiæ iam inde ab imperij nostri primordijs in commoda publica contulerimus,dũ sedulò traditæ nobis à Deo reip.curam gerimus:omnibus manifestum reddidimus ex iis, quæ iam gessimus. Nã & ærarium cum multis prægrauatum debitis, & ad extremam redactum inueniremus inopiam,ære alieno in nos susceptо, onere pariter& magna difficultate subleuauimus:& rem militarẽ,quæ iã necessariarum rerum inopia diffluxerat, vt vndique res publica barbarorũ labefactaretur irruptionibus,& incursionib. quã tum in nobis fuit,competente correctione dignati sumus. Ni hilominus tamen iuuandis subditis non tantum hucusque terminos præstituendos arbitrati sumus: sed etiam conatores alterius cuiusdam humanioris sententiæ participes faciendos esse putauimus, qua liberos eos reddamus à reliquorum solutione,quæ ab ipsis debentur ærario.Cõmune igitur&hoc beneficium nostrum in omnes extendentes, omnia præteriti temporis reliqua à collatoribus fisco debita,vsque ad octauam iustãtis circuli indictionem,&ipsam indulgemus.Et sancimas ne qua celebretur exactioeorum quę in reliquis debentur vsq, ad prædictam indictionem,siue generalẽ,aut specialẽ mensam cõcernunt gloriæ tuæ, siue administrationem sacrorũ prætoriorum in Illyrijs,aut glorieſ, præfecti militariũ numerorum in Mysia &Scythia,aut sacrorum nostrorum thesaurorum,aut etiam sacratiſſimi nostri ęrarij,aut sacri patrimonij,aut magnificentiſ.curatoris rerum priuatarum:sed quidquid in auro pariter,& argento,& reliquis speciebus debitum fuerit, id omnibus debitoribus indulgeatur,vt neque ab agricolis, neque colonis,neque emphyteutis,neq; item possessoribus reliqua fisco debita vsque ad prædictæ indictionis tẽpora,& ipsius exigãtur.Excipimus autem hac nostra munificentia discussiones militares simul & fœderatorum. Hę enim nulla parte collatores nostros solẽt cõtingere,*sed* illos,& qdẽ,solos *qui vel* è publico ero gatas pecunias *incompetenter accipiunt,vel* eas, quæ militaribus ordinibus & fœderatis deputatę sunt, è publico ad suum lucrũ transferunt.Cæterum si qua apud eos qui vel susceptores,vel exactores,vel exceptores dicuntur, à collatoribus nostris in auro, aut argento, aut alijs quę dependuntur in speciẽ,inueniantur soluta:exigentur,& ipsa,atque prædictis à nobis magistratib.ad quos quæque pertinent,præstabuntur.Cõsimili quoque modo omnes alios,qui à collatorib. nostris aurum,aut aliud quiddam in prędictis à nobis indictionibus acceperint,neque id fisco persoluerint,cui persoluere conuenit, præsente nostra largitione excipimus:quo magis hęc fisco,aut etiam quibuscunque talia competunt persoluant.Siquidẽ ducti misericordia collatores præsẽte humanitate dignamur,nõ etiam eos qui publicas ab ipsis susceperunt pecunias, defraudaréque voluerunt aut publicum,aut illos ad quos extraordinariè exigendos destinati fuerant. Illud sanè manifestariũ est, q; si qui cum hanc nostram munificentiam presentirent vaſritie quadam animi à collatoribus pro indultis reliquis confessiones aut expromissiones acceperint,etsi ea ad priuata debita transposuerint,aut aliud eius generis ad circunscriptionẽ excogitasse effecisséve videantur:nullam tamen ex iis vtilitatem habebunt,sed confessiones restituent his,à quibus hasce abstulerunt,in vniuersum autem omnes Deo ac nobis agãt gratias, hiquidem qui reliqua debent,q; horum indulgentia, & humanitate dignitati sint, illi verò, qui nihil in reliquis debent, q; sollicitudine liberati sint,quam in obseruatione susceptorum habuissent,reuerĩti nequando interciderent,& eorũdem temporum nomine denuo sustinerent inquietudinem.quin rursus * quasi furto proprias res receperint, remisso animo sunto cũ omni cura ac solicitudine vacet:vt meritò in omnes presens nostra distribui videatur largitio. Quæ igitur nobis placuerũt & per hanc sacram nostrã declarantur legem,ea literis vsa gloria tua,omnibus per hanc regiam vrbem manifesta constituet.

Desideratur hoc loco Constitutio.

CONSTITVTIO. CL.

De ea quę Raptori suo nubit.

PRAESENS constitutio confirmat pœnas in constitutione ipsam precedente predictas.Iubet enim,ne puella raptum passa raptori suo nubat.Sin verò hoc fecerit:nõ succedit ei cuiuscunque tandem sectæ aut ætatis sit.Nam si ipsi coniuncta non fuerit: capiet omnia bona eius. Si parens consenserit raptum passæ filiæ suę,vt raptori suo copuletur,mittetur in exilium.Si mortuus est non prębito consensu:tunc raptoris bona confiscantur,videlicet cum nefariæ sint eiusmodi nuptiæ,si denuo raptori suo raptum passa puella copuletur.

CONSTITVTIO CLI.

Ne decurio aut cohortalis perducatur in ius,sistatúrve iudicio citra iussionem principis,quę insinuetur prefectis.

Imp.Iustinianus A.Ariobindo prætoriorum præfecto.

SVGGESTIO nobis per epistolam gloriæ tuæ facta est, quæ dicit,nonexvsu esse,vt decuriones,aut cohortales,cum publico priuatóve cum ipsis iure agendum est,ad diuersa iudicia,vel ad hanc almam perducantur vrbem,vel in alias mittantur prouincias,sæpenumerò autem sacras nostras præberi iussiones, quæ id velint, petijstique vt sacrá pragmaticá formâ prohiberetur ne quis cohortalium aut decurionũ iudicij causa vel ex alia in aliam prouinciam duceretur,vel ad hanc vsque regiam pertraheretur vrbem. si verò sacrę de hoc componantur formæ,vt hæ prius insinuentur iudicio excellentiæ tuæ, & decreta,vti æquum est, suscipiant. Nos igitur tametsi omnem productionẽ in ius, exhibitionémque in iudicio aduersamur, si tamen necessitas incidat vt huiusmodi aliquid agatur, nulli nostrorũ magistratuum, excepto throno tuo, concedimus,vt cohortalem,aut decurionem ad hanc almam vrbẽ iudicij causa perduci faciat: nisi sacra aliqua interueniat iussio, quæ expressis verbis id præcipiat, quam ipsam conuenit, vt & excellentia tua perdiscat,neque citra decretum tuum ipse huc in ius perducatur,cum ita fieri id expediat publico:ne si ex iis locis vbi publicas tractant pecunias,abstrahantur, hanc ansam arripiant nocumentum inferendi contra rempublicam. Quæ igitur nobis placuerunt,& per hanc sacram nostram pragmaticã declarãt formã,ea studeto excellẽtia tua effectui &fini tradere.

CONSTITVTIO CLII.

Ne sacræ formæ,quæ de causis procedunt publicis, aliter robur accipiant, quàm si generosis. prætoriorũ præfectis insinuatæ sint,vel fuerint illique habeantur ratę.

Imp.

Imp. Iustinianus A.Ioanni glorioſiſs.prætoriorum præfecto.

DAntes operam,vt diuino cooperante auxilio,cùm summa diligentia res imperij à domino Deo nobis concrediti gubernentur.iubemus ne aliter forma de publicis confecta caussis ad magnificentiſ.ducé,aut etiam Augustalẽ aut clariſs.prouinciarum præsides valeat,nisi prius insinuata fuerit iudicio excellentiæ tuæ.quę verò insinuatæ non fuerint, nullam firmitatem habeãt.Absurdũ etenim fuerit,sacrã formam pro publicis confectã caussis,nõ prius insinuari throno excellentiæ tuæ.atq; ita transmitti in prouincias,sinique contradi. Si quid igitur hucusq; ad detrimentũ reipublicæ factũ est,iubemus hoc irritũ esse:sanciẽtes,vt quæuis de cæterò sacræ formæ pragmaticę,siue ad Augustalẽ siue ad ducẽ siue ad reliquos prouinciarũ præsides conficiantur occasione(vt dictum est)caussarum publicarum:omnino insinuẽtur iudicio excellentiæ tuæ, eóque pacto(vt dictum est)cum iussionibus excellentiæ tuæ mittantur in prouinciã,vt quæ qui dem sacræ formæ ad detrimentum reipub. factæ nõ sunt hæ & suscipiantur,coniiciantúrque in præceptiones, & ab excellentia tua mittãtur in prouincias quatenus certo fini tradantur:quæ verò ad detrimentum reipubli.per obreptionẽ fiunt,has quidem sacras formas tua suscipiat excellentia:nõ tamen prius quæ inibi sunt reposita faciat,quàm ad nos relationem ea de repertulerit:quo magis si quid(vt potest fieri) ad detrimentum factum est reipublicæ id corrigamus. Quæcunque enim sacra pragmatica forma publicarũ caussarũ nomine facta throno excellentiæ tuæ insinuata non fuerit,hanc nullo valere tempore volumus.D.k.Iun.CP. Dn.Iusti. PP.A.

CONSTITVTIO CLIII.

De infantibus expositis.

Imp.Iustinianus A.Mennæ glorioſiſs.præfecto prætoriorũ Illirici.

CRimen à sensu humano alienu,& quod ne abvllis quidẽ barbaris admitti credibile est,Dei amantiſ. Thessaloni censis ecclesiæ apocrisiarius Andreas ad nos retulit,q; quidẽ vix ex vtero progressos infantes abiiciant,inque sanctis eos relinquant ecclesiis:& postquam educationem atque alimoniam ab hominibus pietatis studia exercentibus promerue rint,hos vindicent,& seruos suos esse pronuntient, cupiẽtes crudelitati suæ hoc etiam apponere,vt quos in ipsis vitæ primordiis ad mortem exposuerint,eos postquã adoleuerint, defrauden t libertate.Ex quo igitur huius generis factũ multa simul in se absurda cõplectitur,eędem videlicet,ac calũniã & quæcunque aliquis in tali actione facilè enumerauerit: æquum sanè erat,vt qui talia perpetrarẽt, vindictam quę proficiscitur ex legibus nõ effugerent,sed quò magis alij exẽplo horum temperatiores fierẽt,extremis pœnis subiicerentur: vt qui per actionis impudentiam sua detulerint flagitia, id quod in posterum custodiri iubemus. Qui itaque ad eũ modum in ecclesia,aut vicis publicis,aut aliis locis proiecti fuisse comprobati erunt,hos omnibus modis liberos esse præcipimus:licet ei qui præiudicio cõtendit ad hoc,manifesta existat probatio,& possit eiusmodi personam ad suum pertinere dominiũ ostendere.Nã si nostris præcipitur legibus,vt ęgrotantes seruj à dominis suis pro derelicto habiti, & quasi desperata iam valetudine cura dominica nõ dignati,prorsus ad libertatẽ rapiãtur:quãtò magis eos,qui in ipso vitæ principio aliorum hominum pietati relicti, & ab ipsis enutriti fuerunt,nõ subsistinebimus iniustã seruitutẽ pertrahi. Quin sancimus,vt tam religiosiſ.Thessalonicẽsium archiepiscopus quam sancta Dei sub ipso cõstituta ecclesia,& gloria tua his opẽ ferat,neutiquã illis qui hæc patrant,legibus nostris constitutas pœnas effugiẽtibus:nimirũ qui omni inhumanitate & crudelitate referti sint,& tanto deteriores homicidio pollutis,quanto calamitosioribus id inferunt.Quę igitur nobis placuerunt,& per hanc sacrã nostrã declarantur legem,ea tã gloria tua,q; qui eundem pro tempore magistratũ suscepturi sunt,& obtẽperans vobis cohors,effectui ac fini tradere & obseruare studento.Quinque etenim librarũ auri pœna imminebit tã his qui hæc transgredi pertentauerint, quàm qui alios transgredi permiserint.Da.prid. Id. Decem. CP.DN. Iust.PP.A.Basil.V.C.Cos.

CONSTITVTIO CLIIII.

De his, qui in Osdroẽna illicitas contrahunt nuptias.

Imp.Iustinianus A.Floro comiti sacrarum rerum priuatarum.

PRæter opinionẽ incertus ad nos rumor peruenit,quod hi qui Mesopotamiam & Osdroenã prouincias incolũt, illicitis se iungere ausint nuptiis:& Romanas leges, neque non interminatas in iis pœnas veteres simul & nouas transgrediantur,in illicitas ac prohibitas incidentes nuptias, dũ vicinis & adiacentibus populis morẽ gerunt.Cæterùm nos nihil quidquã horũ credidimus,neq; enim arbitramur homines esse,qui quidẽ,cùm portio sint nostræ reipub.tale quid facere audeant,quo facto & progeniem suam dehonestent,& confundant nomina.Vnde & peruestigare ea voluimus: & si omnino huius generis aliquid sit, extremũ delinquentibus inferre supplicium.Sed quia & longũ tẽpus est,neq; credimus huiusmodi aliquid delicti admissũ esse,vt maximè huiusmodi quid cõtigerit,tamẽ quod præteriit,quotũq; se modo habeat,his qui Osdroenam & Mesopotamiã prouincias incolunt,propter diuersas hostiũ irruptiones,quæ quotidie in ipsis fiunt,indulgemus:maximè verò quia agrestis vt plurimũ multitudo hæc fertur delinquere:finimusque ea manere sub præsente forma,aut scrupulosius nimisq; anxiè hæc inquirentes,quę vsq; ad nouellã sacram de hoc nostrã (vt potuit fieri)constitutionem perperam admissa fuerunt:sed omnem huiusmodi de hoc inquisitionem contra personas &res ad earũ prouinciarum incolas pertinentes prohiberi sancimus. Post nostrã verò legẽ quę nuper de hoc fuit proposita si quis præsumpsit aut etiã præsumpserit tale quid facere:volumus vt is extremis subdatur pœnis.sciturí q; nõ intra pecuniarias pœnas resistemus,sed tam ipsum,q; vxorẽ, & liberos ex illicitis procreatos nuptiis post nostram constitutionem digna animaduersione persequemur,periculũ capitis simul atq; bonorum adẽptionem irrogauimus: nulli parcentes,siue maioris,siue minoris status aut cõditionis,aut(quod multo etiam difficilius est)sacerdotij sit,sed omnibus plectendis solennem & Romanis legibus decentem ordinẽ conseruauimus,non tantum modò partẽ bonorum ablaturis sed & cũ toto patrimonio partem corporis:& si importunius illicitas contractas nuptias deprehenderimus, ne ipsametiam vitam quoquam saluare queunte:vt per omnia pœnæ consentaneę sint delictis.Oportet enim recta pariter ac conuenientia sapere,& alios ad earum rerum æmulationem excitare,nõ verò ipsos perpetrare legibus contraria,& ex mutua vitiorum imitatione refugiũ quærere.Hæc igitur conseruari in prędictis prouinciis volumus,tã ciuilibus q militaribus magistratibus idipsum custodientibus, & vt pœnæ delinquentibus imponantur procurantibus.Atq; hoc mãdatu tuo volumus ibi locorum programmatis per proprios magistratus manifestũ fieri:niti & ipsi extremis subdi velint suppliciis,simul & magistratuum ac bonorum amissionibus,si quid horũ per negligentiam omiserint.Quæ igitur nobis placuerũt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, ea studeto gloria tua effectui & fini tradere.

CONSTITVTIO CLV.

Vt matres etiam tutelæ rationibus obnoxiæ sint.

Imp.Iustinianus A.Belisario.

POrrexit potentię nostrę supplicationem Marthæclariſs. fœmina, qua continebatur, quòd magnificæ memoriæ Sergius,qui pater eius fuit,cum obiisset mortem,tenera admodum ætate ipsam reliquerit, quódque clariſs.mater eius Auxientia, testatione apud actorum monumenta deposita non se ad secundas peruenturam nuptias turelam eius subierit, legibus nostris de hoc definito iureiurando præstito, res administrauerit.His ita ab ea gestis, quasi neque iurisiurandum ab ipsa præstitum,& despicabile patrimonium relictum esset: paucula quędam inuentario ab ea confecto designasse.postea etiam secundas elegisse nuptias,cum tutorem ipsi nominasset Petrum. Item è secundo matrimonio duos habuisse filios.& cùm rectè erga ipsam effecta non esset,instituturn quidem ab ea tutorem administratione destitisse, cùm ipse vix decimum tertium apprehẽdisset annum:petiisséque,vt secundę ętatis curatorem quereret:mox etiam persuasisse,vt pro se acceptilationes conscriberet,& omni actioni quę secundũ leges ipsi posset cõpetere per causam tutelariũ rationũ,in istiusmodi acceptilationib. renũciare:cùm in cubiculo per id tempus esset,neque quidquã sciret eorum quæ gererentur.Neque enim possibile fuit,vt ea quæ apud illam educaretur, neque in vllo contradicere posset his, quę aduersus ipsam gererentur, vt maximè inferri sibi detrimentum sensisset, aliquid ageret eorum quæ prohibere potuissent ad ipsius attentata iacturam. Postquàm verò tempus effecerit : vt quę aduersus ipsum agitata essent consilia, persentisceret : se quidem apud matrem vsam exhortationibus,ne his quæ in fraudem suam gesta essent

Universidad de Deusto
Biblioteca

perperá vteretur:sed vti matrẽ deceret,se ostẽderet: & quas primùm in res bonis habuisse nosceretur,sibi restituerit. Ipsamverò cùm se totam filiis ex secũdo matrimonio procreatis expoſuiſſet, neutiquã iſtiuſmodi rationes edidiſſe: quin è contrario sacram nostram prætendisse sanctionem,qua cõtinetur,non posse restitutiones eõtra ipsam iure in vsum assumi:tametſi ea nihil eius generis de matribus quę filiorum tutelam suscepiſſent,& secundas exosculatæ essent nuptias, faneret. Atque ea de causſa supplicationem nobis porrexit quò magis & mentem sacræ constitutionis redderemus manifestã,& extra cõtrouersiam positã:neq; si perperam in ea contentis vteretur Auxientia mater eius,res à patre relictas in lucrum proprium conuerteret. Cùm igitur hæc in se non tineret supplicatio: meritò sacram hanc pragmaticam formã respeximus,per quã sancimus vt quoniã sacra nostra sanctio nullã mentionẽ facit earum mulierũ,quę suscepta filiorũ suorũ tutela secundas amplexę sunt nuptias:nõ licet Auxientiæ clarissimę fœminæ eam sacram nostram sanctionem perperã in vsum desumere. Propter causſas autem prædictas & qui monumẽta actorũ,sub quibus Marthæ filię suę tutelã suscepit,ostẽdunt legib. definitũ ipsam iusiurandum præstitisset non ad secundas peruenturam nuptias,& q iusiurandũ aspernata,in matrimonium secundo se marito iunxit, & susceptis ex eo liberis,effecit,vt clarissima filia eius Martha pro rerum restitutione acceptilationes in ipsam exponeret,summam vtique licentiã habere Marthã clarissfœminã posse sancimus,vt restitutionis in integrum iure vtatur,præsertim cũ nondum se vigesimumquintum ætatis suæ annum excesſisse profiteatur: facta sanctione à nobis proposita,quæ sancit, ne filij contra parentes suos,aut liberti cõtra patronos suos posſint restitutione in integrum iure vti,neutiquam ipsi obſicienda,propterea q nihil lex de his disputet, quæ filiorum suorum tutelam susceperunt, qui contra, eò q altera post hæc sacra nostra processerit sanctio,quæ sancit,ne,qui tutores constituuntur,aliter filiorum suorum tutelam suscipiãt, q si delignationes suæ tempore apud acta deposuerint,q pupillos ipdefensos non relinquent:& si contingat etiam matrem filiorum suorum tutelam susciperę,& vt ipsa hoc faciat tutelaribuique rationibus obnoxia sit: & alium pro se desiꝑnare tutorem velit ꝛt suo & substantium illi rerũ periculo id faciat. Vnde omnibus modis hoc etiam casu cõuenit vt si Martha clariss. fœmina comprobauerit non præteriſſe ea tẽpora,in quibus restitutoriæ ipsi actiones competunt:tam restitutione in integrũ vtatur q omnib. aliis,per quæ leges nostræ minorib. ætate opem & auxiliũ præbent. Sancit etenim nostra potentia,vt omnis reuerentia quę parentib. debetur à liberis ita honor atq; obſequiũ parentib. conferuatur: dũ tamen nihil ab ipsis in illorum detrimentum fiat. Vt verò ex priorib. nuptiis filios despiciamus, neq; religioni putamus consentaneũ,neq; alioqui conueniẽs,vt res quę ex paterna ad ipsos peruenerunt substãtia,huiuſmodi matres possint vel sibi,vel his qui secunda vice ipsas habent in matrim. onio, vel iſtiuſmodi matrimonio procreatis liberis lucrifacere†. Quæ igitur nobis placuerunt,& per sacram hãc pragmaticã declarantur formã,ea studo gloria tua vnà cùm beatiſsimo archiepiſcopo Theopolitanæ ecclesię effectui & fini tradere. Dat. Calen. Feb. CP. DN. Inſt. PP. A. V. C. Cos.

† lucri faciant.

CONSTITVTIO CLVI.
De prole partienda inter rusticos.

DOcuerunt nos,qui sacrosanctæ Apamienſis ecclesię negotia gerunt,q ad alios quosdã pertinentes rustici,cum rusticanis mulieribus suis se cõiunxerint: exindéq; procreauerint filios ꝛ petierũtq; vt & rusticos ipſis assignarent:† & horum filios,materni sequentes vterũ. Sed qui hæc petũt,hi sanè cõstitutionem nostrã quæ nuper prodiit,intelligere nõ videntur quid ea sibi velit. Nam ſi liberi aliqui se adscriptitiis coniũgant:secundũ rationes constitutione comprehẽsas, infantes matrem sequentur: vnde ad libertatẽ non peruenĩut. Si verò rustici sint non amplius constitutioni per omnia locus ſit:sed quemadmodum nuper decreuimus,& lege cauim⁹ proles diuiditur in partes. Et ſi quidẽ æqualis ſit natorũ numerus,in duas partes diuiditur:ſi inæqualis, aut etiã vnus tãtum natus ſiturne quod reducat,venter habet,propterea q & amplius laborauit,& vnus quidem ſi ſit, matrem sequetur. ſi verò tres nati fuerint duo quidem duæve matrem sequenturus eſt atq; ita ſemper(vt prædiximus)id quod impar † eſt, habebit vẽter. Et secũdũ hęc Apamiẽſes quoq; prolẽ partiẽdã esse cognoſcũto:vt quod multis retrò tẽpotib. in cõtrouersia fuit positũ,intelligant denuo ſub nostrã redactum sanctionẽ.

† τοῦ δὲ πάνυ.

† τὸν μητρὸς ἐπανδρον.

CONSTITVTIO CLVII.
De rusticis qui in alienis prædiis nuptias contrahunt.
Imp. Iustinianus A. Lazaro Comiti Orientis.

EX his, quę diuersimodè ad nos relata sunt, didicimus in Mesopotamia & Osdroena prouinciis quidpiam delinqui nostris plane temporibus indignum. Cõsuetudinem etenim apud ipſos esse,vt qui ex diuerſis originem trahant prędiis,nuptias inter se contrahant. inde sanè conati dominos, de facto iã cõtractas nuptias dissoluere, aut procreatos filios è parentib. abstrahere:exindéq; totũ illũ locũ miserè affligi, dũ & rusticani viri & mulieres ex vna parte distrahũtur,& proles his adimitur:& quis in lucẽ produxerũt: ſola nostra opus esse prouindentia. Sãcimus igitur, vt prędiorũ dñi de cæterò rusticos suos prout voluerint cõſeruẽt:neque quiſquam eos qui iam coniuncti sunt,possint secũdum consuetudinẽ priùs obtinentem diuellere,aut compellere vt terram ad ipſos pertinentẽ colant abſtraheréve à parentibus filios prætextu cõditionis colonariæ, Sed& ſi quid huiuſmodi forte iam factũ est,corrigi hoc ſimul & restitui efficies,ſiue filios abſtrahi cõtigerit,ſiue etiam mulieres nempe à parentibus,vel cõtubernij consortibus:eo qui reliquo deinceps tempore huiuſmodi aliquid facere præsumpſerit, etiam de ipſo prędio in periculum vocãdo. Quæ libera sunto cõtubernia metu qui dudum ipſis immittitur,& parentes habento ex hac iuſſione filios suos. nequeuntibus prædiorum dominis subtilibus contendere rationibus,& vel filios nuptias cõtrahentes vel filios abſtrahere. Qui enim tale quid facere præsumpſerit:etiam de ipſo prędio in periculum veniet,cui eos vindicare rusticos attentat. Quæ igitur nobis placuerunt,& per sacram hanc pragmaticam declarantur formam,ea prouidentiam habeto magnificentia tua, tibiq; obtemperans cohors, & qui pro tẽpore eundem magiſtratum geret vt ad effectum deducantur conſeruentúrque:trium librarum auri pęna imminẽte ei qui vllo vnquam tempore hæc transgredi attentauerit. D. Cal. Maij. CP. D. Iuſt. PP. A. Beliſ. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CLVIII.

Vt deliberandi ius etiam ad impuberes transmittatur.

OBlatæ nobis à Thecla,quæ & Manno appellatur, præces sunt, quæ declarant Theclam quandam è vita deceſſiſſe relicta Sergia filia impuberem ætatem agente: cúmque vix sedecim dies matri superuixiſſet filia,obiiſſe & ipſam mortẽ in contagione illa quæ nuperrimè homines inuaſerat. Eam verò quę nobis preces porrexerit,inquit Sergiæ patri sororẽ extitiſſe: Cosmam autem Theclæ fratrem,Sergiæ hæreditatẽ vindicaſſe,dictaſſéque eo nomine iudicium. Rursum hanc ne non rectè contentiones fereret, abiiſſe ad Ioannem prouincialis fori aduocatum,percontatum de legibus quę hanc causam concernerent. Illúmque respõſum in scriptis edidiſſe eo ipſo ſignificantem,quod Sergiæ ad ipſam delata esſet hæreditas. Atque ea sanè de causſa controuersiæ iudicẽ delegiſſe Ioãnem. Cosmæ partes agente Aeſculapio quodã scriniario per Orientem magiſterij militum. Sed Ioannem contrariam edidiſſe sententiam his quæ in scriptis respondérat:vsurpata ad hoc in sententia lege iuſtiſ. principis Theodoſij quæ dicit nõ posse eum qui nondum septem annorum natus ſit, maternã vindicare hæreditatem,niſi tutorem habeat:sed vt ad illos ea deferatur,quibus competitura esſet, etſi defunctus impubes ad hæreditatem legibus vocatus non esſet. Neque hæc tantũ protuliſſe in sententia,sed effeciſſe,vt quæ nobis ſupplicaret, conſequẽter secundum sententiam pacta iniret,& eadem denuo dictaret Aeſculapio,qui pro Cosma causſam egerat. Petiitque nos, vt ipſam tã miserè affectam iniuria, respicerem⁹: & maximè cùm lex in Codice qui de nostro nomine cognomẽ accepit,posita ſit,quę innuat,rectè maternã hęreditatem vindicare eũ qui fari posſit: rursus alia à nobis lege proposita,quę vult,vt ſiquis hęreditate ad ipſum delata,antequàm eã vindicet aut cõtrariã ea in re sentẽtiã sua ostẽdat, ex hac vita emigret:ſuper ea hęreditate deliberandi ius ad hæredes suos trãſmittat. Porrò eam legem quę nuper à nobis proposita ſit, qua idẽ in hæreditatib. ordo agnatis pariter & cognatis tribuitur,locũ in hac cõtrouersia nõ habere, cùm antiquior ſit nostra,cuius occaſione lex illa valere iuſſa est. Sancim⁹ igitur, vt gloria tua,ſi hæc ita se habere compererit:opẽ ferat ſuppliciti legẽ nostrã illi cõſeruet. quæ de liberãdi ius ei tribuit,nimirum Sergia ante exceſſum anni poſt matrẽ suã demortua, volentiq; maternam Sergiæ hęreditatem vindicare. eius agendi cop

di copiam præbeat. Neq; enim pugnare inter se aliquis Theodoſij pientiſs. principis & nostram legem dixerit:cum in eodẽ vtraque volumine ſit posita,& nos per constitutionem quam pro eo posuimus,obſirmauerimus nihil in eo reſidere contrarij. Sed obtineto quidem lex nostra.in præsenti controuerſia, & omnib. caſib. in quæstionem deducto aſsimilib. obtineto autem Theodoſij sacratiſs. principis lex.in quibus annum præterire contigit,& deliberandi tempus elapſum eſt. Pacta enim poſt sententiam conſcripta,cum altero inita, qui obligationẽ adquirere nõ potuit:manifestum eſt q nullam actionem Cosmæ de his quæ inibi confeſſa fuerunt,dederint. D. prid. Id. Iul. CP. Dn. Iuſtin. PP. A.*

CONSTITVTIO CLX.
Exemplum sacrę pragmaticæ formæ de vsuris.
Imp. Iustinianus A. Pio,

ARiſtocrates prudẽtiſ. Aphrodiſiẽſis reipub. pater,quique immobilia in ea posſident,supplices nobis facti sunt, aiẽtes prędictam ciuitatem, &c. Ac principio quidem illud cognoſcimus,q pleriq; leges nostras ita accipiant atque intelligant,vt vnde conueniat,inde iniuſtarum ipſis actionum ansas prębeant. Siquidem à parte reipub. edoct⁹ fuimus,q cùm bene magna auri ſumma Aphrodienſium reipub. ex legatis à nõ nullis ciuitati relictis collecta esſet:nequãdo ea deperiret,quidam illorum qui in repub. cum poteſtate erant,eam auri ſummam collocauerint,vt quandiu id auri apud ipſum reſideret, tandiu qui suſcepiſſet,quoque anno pro eo ciuitati depẽderet (ſiue quis id paſtum † ſiue reditum,ſiue etiam vſuram appellare velit)quantum ferre ciuitatem æquũ esſet. Eos verò, qui aurum suſceperunt,poſtquam constitutionẽ protuliſmus ne creditoribus permittatur vt debitum vltra duplum exigere, ſed hoc ipſo duplo contenti ſint,* sanè legatum ciuitati deperire, & tam calefactiones balnearũ publicarum, quę exinde fieri ſoleant,iniuria affici q opera publica per legem noſtram labefactari,& illorum interpretationem vitium adferre reipub.

† προσόδων.

Vt igitur omnia hęc è nostra expellamus repub. ſancimus, vt qui id auri perceperunt in hoc, vt penſionem aliquam pro eo perſoluãt reipub. ſingulis annis quoad illud penes ſe aurũ habuerint,inferre compellantur id quod pro eo ſe illaturos conſtituerint,haud quaquam sacra nostra ad hoc conſtitutio ne vſurpata. Illam etenim de creditoribus conſcripſimus, & qui in ea comprehenduntur caſibus: preſens verò ſpecies illam non attingit ſi quidem hoc magis annuo reditui, q vſurarum prælationi ſimile videtur. nos autem ex æquo ciuitatum curã gerere oportet,vt rerum fiſcalũ. Quòd ſi quis poſt hanc præſentem noſtram formam aliter ea quæ à nobis lege promulgata ſunt,acceperit & defraudare ciuitatem,dato auro, voluerit; & pro vniuerſo tempore quantum debent ciuitati perſoluet, & præterea redđet duplum:vt malitioſę interpretationis iuſtã retributionem percipiat,propterea q cum in manu illi eſſet vt bonum ſe exhiberet † ciuem,ita improbus eſt,vt quę illum in lucem protulerit,eam non dubitet afficere iniuria.

† perhiberet.

† In Scriſ germana editione omiſſa eſt, q ſi (vt inde dicitur) Tiberij poſterioris. Leges ad effectũ perducẽdę.

CONSTITVTIO CLXI.†
De prouinciarum præſidibus.

NOn tantùm decenter leges ferre,ſummo bono eſt,ſed etiã ſancita accuratè cuſtodire,& ad effectum deducere,transgreſſoréſque competentibus pœnis ſubiicere, Quę enim legũ erit vtilitas,ſi in literis duntaxat conſiſtant. non etiam per ipſa facta atque opera ſubditis vtilitatem de ſe prębeãt? Ac ſcimus quidem,q vehementer maieſtas Imperatoria collatorum curã geſſerit,cùm aliquoties definierit, vt prouinciarum præſides officia gratis ſuſcipiant:quò magis & ipſi,cum purè his vtuntur,æquum & bonum ſubditis impertiantur, & ex collatorũ incolumitate omnium rerum copia abundet reſpublica. Sed hęc quidem per immodicam auaritiam eorum qui officia redimunt potius quàm ſuſcipiunt,deuicta,paulatim in obliuionẽ deuenerunt. Nos autem de his propoſitas leges renouantes ſancimus,vt illi magiſtratum gerant,qui & bona exiſtimatione noti ſunt,& in exercenda iuſtitia plurimum repoſuerũt ſolicitudinis. Sed & vt citra vllum munus & largitionem magiſtratus ſuſcipiant. Item vt tam collatores incolumes indẽneſque conſeruent,quàm publica tributa diligenter expediant. Præterea vt neque per ſe,neque adſeſſores ſuos, aut concelarios,domeſticoſve,aut quempiam eorum qui ad ipſos pertineant,quidquam à ſubditis accipiant,niſi in quadruplũ velint (vt leges loquuntur) quod ab ipſis acceptum eſt, dependere: ſed contenti his ſint,quæ lege ipſis deputata ſunt è publico. Si mul atque magiſtratu abierint,vt per ſolennes quinquaginta dies in prouincia aſsideant,ſub publico verſantes conſpectu, & omnibus actionem intentare volentibus reſpondeant. Lite verò intra quinquaginta dies non finita:ſiquidem pecuniaria ſit,procuratorem danto. ſin verò criminalis,ad terminũ vſque cauſſæ permanento:his qui in cauſſa diiudicant(ſiue magiſtratus ſint,ſiue è prędictis dati)niſi intra viginti dies q initium cęperit,eam litem finierint,decem libris auri mulctandis lite nihilominus ſecundum prędicta procedente. Si qui enim mala conſciẽtia ſtipulati,vel clam auſugerint,vel ad ſacras ędes decurrerint:ſubſtantia excident,ſecundum legem pro modo admiſſorum inter iniuria affectos diuidenda. Et quemadmodum prędicens de hoc cõſtitutio & *ex vna parte,prout antea lege comprehenſum eſt,ſtecerit: quę pro collatoribus introducta ſunt,ea firma permanento. permanentibus videlicet & aliis ſirmis,quæ ad collatorum vtilitatem de præſidibus pulchrè à maieſtate ſancita ſunt Imperatoria. Quemadmodum autem eos qui hęc perperam in ſe admittunt,punimus:ita & eos qui per hanc cauſſam contra interdictum aliquid ab ipſis accipiũt,reſtitutioni quadruꝑli ſubiicimus. Atq; vt hæc ita caueremus lege,ex eo nobis in mentem venit,q pluris à nobis fit ſubditorũ opulentia & medela,q reditus qui exinde inferuntur Imperio. Cõtrahimus enim vnà cum largitionibus præſidum in artum ipſa etiam ſuffragia quę imperialibus inferebantur rationibus,& magnum reddebant pecuniarum cumulum: quo magis hac cauſſa & reſpub. meliore ſucceſſu potiatur, & locuplẽ redeat,aliquo retro tẽporibus à nonnullis excogitatis præſtationibus liberat. Vna enim hæc res potentiæ noſtræ ſtudio eſt,vt prouincię & bonis gubernẽtur legibus,& tutò inhabitentur,neque nõ expræſidum iuſtitia fructum capiant,& tributa publica ſine querela inferantur,neq; enim aliter conſeruare licet rempub. niſi pientiſs. præſtationes importentur in publicum,ex quibus & militares patriuntur copiæ, vt reſiſtatur hoſtibus,& per agros ac vrbes aguntur excubiæ,perfruũtur item reliqui ordinis attributis ſibi ſalariis,reparãtur quoque muri & vrbes,denique omnia alia proyenjunt, quę communem ſubditorum vtilitatem concernunt. Quę igitur nobis placuerunt,& per hanc ſacram declarantur legem,ea gloria in alma hac vrbe conſuetis locis proponet. ſed & ſolitis vſa iuſsionibus mittet per prouincias,vt omnes intelligant quãtum nobis reſpub. ſimul & ſubditorũ noſtrorum incolumitas curę ſit.

† In Scriſ germana editione omiſſa eſt, hęc de diuidenda. Et quemadmodum prędicens de hoc cõſtitutio & *ex vna parte,prout antea lege comprehenſum eſt,ſtecerit: quę pro collatoribus introducta ſunt,ea firma permanento. permanentibus videlicet & aliis ſirmis,quæ ad collatorum vtilitatem de præſidibus pulchrè à maieſtate ſancita ſunt Imperatoria. Quemadmodum autem eos qui hęc perperam in ſe admittunt,punimus:ita & eos qui per hanc cauſſam contra interdictum aliquid ab ipſis accipiũt,reſtitutioni quadruꝑli ſubiicimus. Atq; vt hæc ita caueremus lege,ex eo nobis in mentem venit,q pluris à nobis fit ſubditorũ opulentia & medela,q reditus qui exinde inferuntur Imperio. Cõtrahimus enim vnà cum largitionibus præſidum in artum ipſa etiam ſuffragia quę imperialibus inferebantur rationibus,& magnum reddebant pecuniarum cumulum: quo magis hac cauſſa & reſpub. meliore ſucceſſu potiatur, & locuplẽ redeat,aliquo retro tẽporibus à nonnullis excogitatis præſtationibus liberat. Vna enim hæc res potentiæ noſtræ ſtudio eſt,vt prouincię & bonis gubernẽtur legibus,& tutò inhabitentur,neque nõ expræſidum iuſtitia fructum capiant,& tributa publica ſine querela inferantur,neq; enim aliter conſeruare licet rempub. niſi pientiſs. præſtationes importentur in publicum,ex quibus & militares patriuntur copiæ, vt reſiſtatur hoſtibus,& per agros ac vrbes aguntur excubiæ,perfruũtur item reliqui ordinis attributis ſibi ſalariis,reparãtur quoque muri & vrbes,denique omnia alia proyenjunt, quę communem ſubditorum vtilitatem concernunt. Quę igitur nobis placuerunt,& per hanc ſacram declarantur legem,ea gloria in alma hac vrbe conſuetis locis proponet. ſed & ſolitis vſa iuſsionibus mittet per prouincias,vt omnes intelligant quãtum nobis reſpub. ſimul & ſubditorũ noſtrorum incolumitas curę ſit.*

Qui iudices renuntiandi.

CONSTITVTIO CLXII.

Sacra forma tranſmiſſa Dominico gloriosiſſimo prętoriorum Illyricianorum præfecto,de diuersis capitulis.

PEr oportuna nobis est gloria tua de quibuſdam, quę ab eloquentiſ. in Illyriciano foro cauſſarum patronis deducãtur in controuerſiam,quæ ait noſtra indigere diſceptatione, quo minus perpetuo laborent diſsidio.

Primum igitur capitulum huiuſmodi fuit. Mulier quędam, cum res ipſi à coniuge donatæ eſſent,neque tamen traditæ,vo luit mortuo,& donationem ſilentio prætereunte,res vindicare,quaſi harum domina tam donatione, quàm ſilentio mariti ficta. Opponebatur à rerum poſſeſſoribus,habere ipſam ſolũmodo exceptionem in ius vocatum,ſi poſsideat:non etiam ab alio haſce per vindicationem petere poſſe. Equidem quod cõtrouerſum eſt,eiuſmodi fuit. Nos verò & conſtitutionem noſtram renouauimus in memoriam,quæ dicit,donatorem,licet traditio ab eo ſtipulata non fuerit,neceſſe tamen habere,vt donatam rem tradat. neque enim per impoſturam,& vt in nudis conſiſtant literis quæ geruntur,inſtrumẽta confici conueniẽs eſt. Supſimus prætereа in mentem ſanctionẽ veteris legis Aeliæ Sentię, quam rectè & pro officio è legum ſuarum corpore obligauit olim reſpublica conſimilia promulgantem, quæ in præſentia hærent in controuerſia. Et ſancimus, vt huiuſmodi donatio, prout antè à nobis dictũ eſt, perfectè omnia habeat tam quo ad modum,q quo ad inſinuationem: ab eo ſtatim tẽpore quo facta eſt, omninodo ſecundum prædictam conſtitutionẽ ſilentio mariti conualeſcat:vt tamen ſi maritus eã poſteà hypothecæ det,tamen qui id ſilentio prætereunte, abalienaſſe nõ videatur:& traditio ſi facta eſt,largiatur ei exceptionem:ſi facta nõ eſt, prębeat etiã (ſi quidem ſtipulatio interpoſita eſt) exactionem per actionem ex ſtipulatu,vt donatam rem percipiat. Sed & illud cõſtituere iuſtũ duximus,vt ſi quidem initio donationes apud actorũ monumẽta inſinuatę fuerint,omnibus modis ſilentio confirmẽtur,ſi verò inſinuatæ nõ fuerint, tranſcendãt autẽ modũ qui inſinuatione indigeat,ad eam dũtaxat quantitatẽ conualeſcat,quatenus vel ſine inſinuatione donationes firmas eſſe,lege à nobis expreſſum eſt,hoc eni cũ poſte riùs ſancimus,obtinere & ipſum volumus,neq; quod rectè ſe haberet potetat,,ppter quãtitatis appendicẽ intercidere, idq;

† hęc de ſunt hic

† τοῦ μὴ τοῦ

lege con dictitia.

Universidad de Deusto Biblioteca

etiam in generalibus iá donationibus lex noſtra dicit,His nó tãtùm inter vxorem & maritum valituris,ſed etiam in cæteris perſonis,inter quas conſiſtentibus nuptiis donationes ſunt prohibitæ.

DE SECVNDO inſuper capite ab excellentia tua interrogati ſumus,an poſt conſtitutioné noſtrá,quæ vult vt qui ex libera & adſcriptitio naſcuntur,propter conditioné matris poſtea & ipſi liberi ſint arbitrari oporteat,quod tametſi adſcriptitij , quemadmodú olim facti nó ſint: tamé omnino coloni exiſtãt propterea ꝙ alia cóſtitutio noſtra colonorú filios non ſinat terrá relinquere,ſed manere colonos iubeat:multóque id magis eſſe oporteat hoc loco quádoquidé & inter has prorſus perſonas adſcriptitiorú ſint proſapiæ. Atq; hęc quidé ſub prędicto capitulo extiterũt in interrogatione tua.Noſſe autē oportet eos qui legē noſtrã conſiderant,quòd nullo vnquã tempore concedamus,vt liber venter adſcriptitiũ pariat : ſed hanc notã atque ſignum genito poſt legem tunc propoſitã immitti oporteat,ꝙ omnibus modis libertas ex libera matre progenitos códeceant.Si igitur ex libera & adſcriptitio natus aliquis fuerit:eſt ille quidē liber,neq; maternã ingenuitaté vlla ratione abiicit,oſtendit tamē cóſtitutio à nobis propoſita, quod tale velit prædiorú permanere incolas,& agrorũ cultores,tãquam illic prognatos,hoc enim ſibi vult coloni appellatio.Nó prębemus itaque ipſis licentiã, vt prędiũ deſerãt,& alió ſe recipiant, Quin ſi omnino aliqui prędio cuipiã deputētur,& ex adſcriptitia matre nati ſint:manifeſtariũ eſt quod penitus adſcriptitij futuri ſint, ſi ex libera:manebũt quidē liberi.& quæ adquiſierint,in bonis ſuis habebũt,neque periculũ fiet dominorũ.nó tamé ex eo prædio egrediētur,ſed hoc excolēt:neque ipſis erit licentia,vt hoc deſerant.alterũ obeãt alienũ;niſi fortè propriæ alicuius poſſeſsionis domini fiant,quæ ſatis ſupérque ipſos inibi occupatos tenere poſsit,neque permittat vt alteri præterea fundo colédo operã nauent,inque illũ tranſmigrent.Alioqui ſancimus,vt omnibus modis in eo prędio maneat,liberi quidē conſtituti,incolatu tamen detenti.Et hoc quidem in ea ſpecie ita conſtitutum eſt,

SED NEQVE illa nobis quæſtio ab te facta, & diſceptatione noſtra indigna viſa eſt.Nam ſi adſcriptitia cũ adſcriptitio aliquo ad alterũ pertinente coniugiũ coeat:quæſitum eſt de prole,ſi filij ex ipſis naſcantur vtrum ad eam dominium viri,an ad dominũ mulieris pertinere conueniat. Sancimus igitur , ſi eius generis aliquid incidat,& diuerſorum inter ſe dominorú adſcriptitij congrediantur:quandoquidē conditionis ratio in controuerſia poſita nó eſt,cùm venter liber non exiſtat:ſunto quidē nati adſcriptitij,nó tamē matri dominóve huius totum dabimus:ſed ſiquidē vnus filius procreetur,venter ſationi prę fertor,& quod natũ fuerit,eſto dominij ipſius matris : ſin verò duo fortè filij:ambo inter ipſos diuiduntor,electione ductis ſortibus celebranda.Si impar filiorum numerus ſit : id quod redundat,maternus ſinus retineto:vt ſi tres exiſtant,duo quidem ſint matris,duo verò patris ſint, ſecundúmque hanc incrementi rationem numerus procedat : vt quod æqualiter poteſt diuidi,id ex æquo diſtribuat:quod verò redundat,quod & gratioſiſsimum eſt hoc attribuat matri:oportet enim maiore eam ſtudio proſequi,quæ partus doloribus diſtenta fuit,quæ peperit,quæ nutriit:quam eum qui ſucciſiuam tãtummodo libidini operam accommodans,filij generationem procurauit.Quæ igitur ſacra hac pragmatica comprehenduntur forma, in ea ſimilibus caſibus cóſeruare gloria tua ſtudeto.Siquidem & generalem de hoc legem conſcripſimus.tum ea ipſa.tum inſuper alia quæpiam,in quibus legis lationem neceſſariam eſſe credidimus,ad certam redigentes formulam. Dat.v.Idus Sept.CP. D.Iuſt.PP.A.Arione.V.C.Cos.

†Hęc cóſtitutio in Scrimgeriana editione dicitur eſſe Tiberij,ideóque omittitur.

CONSTITVTIO CLXIII.†
De releuatione tributorum publicorum.

PRæſtantiſsima inter homines bona ſunt iuſtitia & benignitas,quarum altera æquabiliter ſuum cuique tribuit,neque appetit aliena:altera ad miſericordiam decurrit,& debitorum incommoditate egentes liberat.Hæc ornare , firmaréque Imperium,hæc conſeruare rempublicam,hæc pulchrè humanam nouerunt gubernare viam.Vnde &nobis,ex quo diuinitus Imperij ſceptra ſuſcepimus,magno affectatum eſt ſtudio,vt vndique tam bonis actionibus conſpicui ſimus:quo magis ſi vtiles nos præbeamus ſubditis,ex virtute &gloria remunerationem habeamus.Ac ſcimus quidem mutua illa,& omnimoda hominum exitia ad tãtam inopiam poſſeſſiones redegiſſe, vt nequa reditus poſſint ſuis producere poſſeſſoribus, neque ſatis idoneè publica inferre tributa. Atq; hæc militari & alio neceſſario ſumptu imminēte,vehementerq; nos impellente, dũ multis vndequaque bellis aluimur,vt crebriores pecuniarũ collationes faciemus.Inde adeò non ſemel curas in eã rem impendimus quãnam ratione fieri poſsit , vt & neceſsitati faceremus ſatis,& ſubditorũ egeſtati adferremus remediũ. cúmq; in multa noſtra circa hęc diſtraheretur ſentétia:magis tamē obtinuit, vt ad benignitaté reſpiceremus , & Deo placenté collatoribus impertiremur medelã:& quod cõmunibus deeſſet ſumptibus , hoc in eius vicé introduceretur ex theſauris principalibus Acceptã igitur & hãc noſtrã curã ferētes,domino Chriſto,& ſalutaris paſsionis neq; nõ ſanctæ reſurrectionis eius præſentibus magni feſti diebus cõdigna faciétes,merito &ipſi in præſentia hãc pro repub.largitioné offerimus:per quã cõcedimus in vniuerſum omnib. agricolis pariter & collatorib.(idé autē dicere licet & de prædiorũdominis)integrũ vnũ canoné publicorum tributorũ quadrienniũ præſtandũ:hoc eſt in quartam quidé eius portioné pro noua indictione proximè initura,tãtundéve rò alterã & pro decima quę hãc ſecutura eſt cóſimiliter & pro vndecima & *duodecima*,vnicuiq; quartã portioné vna eadémq; opera deminuentes,& conſuetudines quæ quocunq; modo aliquibus hoc nomine prębētur.Remittimus autē his &pręteriti tēporis reliquationes,vſq; ad finē proximè præteritæ quintę indictionis.Ac ſancimus,ne qua fiat exactio pientiſ. à nobis codonatorũ præſtationũ,ſiue maximam præfecturã reſpiciant ſacrorum Orientalium prætoriorũ, ſiue prefecturã Illiricianã, ſiue præſidatum inſularũ,atq; præfecturam militarium in Scythia & Miſia ordinũ:aut ſacras noſtras largitiones,aut denique alia magiſtratũ:interdicentes decurionibus & exceptorib.ſcriniariis & cohortalibus,palatinis & exactoribus,neq; nó ſuſceptoribus,& quicũq;vel exactionem vel ſuſceptionem publicorũ expediuit,aut expedit tributorũ,ne per vafritié excogitatis cõtra agricolas & collatores vtãtur artib. *aut etiã prædiorũ dominos,vt diuerſos * ex reliquis indultis pro ſe inſtituãt,aut cõſtitutę pecunię obligationes , aut fideiuſſiones aut cóſeſſiones dolo malo ſuſcipiãt.Cõſtituimus etenim omné cótra muniſicētiã noſtrã factam circũſcriptioné irritã:cum illud conſtet ꝙ ſi qui noſtram anteuertentes largitionem,ex reliquationib. iam inde à quinta indictione factis aliquid exegerint , neq; id perſoluiſſe videbũtur,omnibus modis publicis id rationib.inferũt.Nã vt collatores beneficio afficeremus,pręſenté ipſis benignitaté impartiti ſumus non autem his qui publica tributa ſuſcipiũt & in ſuũ lucrũ cóferre ea voluerint,pręſentis ad tēp* canonis indulgētiam inſtituimus:nullo modo embola(hoc eſt annua ſpecierum tranſmiſſione,vt in condito & ad militares ſumptus habeantur deminuēda.Oportet enim vniuerſum frumenti aliarúmque ſpecierum modum conſueto ac ſolito more & contribui , & importari : pretiis quartæ parti per ſingulos annos à nobis vſque in quadriēnum collatoribus indultę, ad menſam publicam cũ aliis quæ in auro ab ipſis contribuũtur,æſtimandis,ſoluendiſq; è publico. Idémq; hoc in Oſdroena & Meſopotamia peragetur eorum gratia quæ pro recõditis & militari ſumptu in ſpeciebus conferuntur. Cõſimiliter & in ſpeciebus quę ploimæ,quaſi nauibus tranſportandę dicuntur, quę proueniũt,in Lazica,&Boſporo,&Cherſonneſo.percipiēt enim harum pretia ex publico,prout in mēſis prefectorum ordinatum fuerit,vnde hę importãtur:vt & ipſi noſtra in hoc per fruentur benignitate.Earum enim ſpecierum illationem negligere,haudquaquam tutum eſt,cùm & ineuitabilis exiſtat impēſa,& publicas(vt ita dicam*) res in vnũ cõciliet.Credimus autē & ex hac noſtra largitione magna reipublicæ increméta futura,Deo omnia nobis fauſta per huiuſmodi actiones prębēte: ea quę pro ſubditorũ à nobis vtilitate diſpoſita ſunt, trãſcédere præſumētibus tã de ſubſtãtia,quàm de ipſa periclitãdis ſalute.Quæ igitur nobis placuerũt,& per præſenté ſacrã declarantur legé:ea programmatis vſa gloria tua,tã in alma vrbe,quàm etiam per prouincias omnibus manifeſta faciet , vt neminem noſtra lateat munificentia.

Embola.

CONSTITVTIO CLXIIII.
De hæredibus.

DEo ſimul & iuſtitia nihil magis exiſtit. abſq; his enim nihil vnquam cõmodè geri poteſt,& pręcipuè in noſtra hac republica.Exinde enim & rectè regnare,&ſubditos ad beneuolentiam, neque non ad ſummam licet attrahere deuotionem. Ea propter cum & nos diuinitus,pérque iuſtitiam imperij ſceptra ſuſceperimus : tametſi multis vndique curis implicamur, quo magis & Romani quotidie virtutibus reddantur auctiores,& Barbari deuicti ſuccumbant : nontamen penitus à ſollicitudine noſtra ſecludimus , ne non in his,quæ priuatim viui eſſe poſſint ſubditis,competens accommodetur prouidentia. Ac

cùm multa quæ priùs confuſa erant,ad meliorem ſtatũ erexerimus:conueniens eſſe putauimus &id,quod longo iam tē pore in ſucceſsionibus neglectui fuit habitum,ad actioné Deo placenté reducere. Cognouimus enim,quod quidã oberrãtes defunctorum perturbant patrimonia,ſed neque teſtaméta valere ſinunt,neque item ab inteſtato ſucceſsiones locum capere mobilibus quidem rebus immittentes ſignacula,immobilibus verò imponentes titulos,vt hac ratione ipſis illorum ſucceſsio adcreſcat,inque ea decétem aliquem ordinem occupét. Quoniam verò impoſsibile eſt in tanta multitudine, exactè ea quæ ſingulatim in talibus eueniunt,perdiſcere:perpulchrum nobis viſum eſt, ſi generali hæc lege ad certam redigeremus formulam.Propterea ſancimus, vt vniuerſi citra inuidiam & rebus iuribúſque ſuis perfruantur,& ad ſuos iſta tranſmittant heredes.Penitus autem nemo omnium illorum inuadat patrimonia, authorum ſucceſſores damnis implicet,aut titulos ſiue ſignacula rebus præter legum noſtrarum placitum imponat.Nam & ſucceſsiones ab inteſtato,quo quiſque vocatur ordine confirmamus:& vltimos horum voluntates legitimè cóſiſtētes non ſubuertimus. Si enim ſedulo aduigilamus,ſumúſque ſoliciti vt collatores bonis gubernentur legibus, & de eorum incolumitate multò maximam potentia noſtra curam ſuſtinet:quomodo non in hanc quoque partem prouidentiam ipſis accommodauerimus,& alacriter noſtrum ipſis impertiamur beneficium?hæc etenim placere Deo, perſuaſiſsimum habemus,& hoc iuſtitiæ munus eſſe aſſerimus : perſuaſiſsimum quoque eſt,Imperium per hęc nobis vndique munitũ & quietum futurum.Connumerator itaque & hæc noſtra lex cæteris præclaris noſtris facinoribus:& ſubditi priſtinis liberati moleſtiis,& tanta à potentia noſtra dignati prouidentia,Deo ſimul & poſt illum nobis gratias agant:diuinum numen placantes precibus,vt deuictis hoſtibus aliam inſuper & maiorem ipſis ſecuritatem impertiamur.Quæ igitur nobis placuerunt,& per hanc ſacram declarantur legem,ea conſeruato tam glorioſiſſ. ſacrarum domum curatores,ꝗ quibus vel maximorum vel etiã minorum gerendorum magiſtratuum cura , ſiue in alma hac vrbe,ſiue item in prouinciis commiſſa eſt:publicationem bonorum iuxtà & ſupplicium formidantes capitis,ſi ſancita noſtra tranſgreſsi fuerint.Præſentem itaque ſacram noſtram legem gloria tua in inſignioribus locis huius almæ vrbis proponet,ſed & vſa ad hoc iuſsionibus,tranſmittet in prouincias.

CONSTITVTIO CLXV.
Generalis forma de conſpectu in mare , ſcripta Dominico glorioſiſſ.prætoriorum præfecto.

†Hęc in Scrimgeriana editione deeſt.

DOcuit nos mater &c.Proſpectus in mare,qui intra centũ eſſe pedes ſolet,non ſolum per directum,ſed ne per tranſuerſum quidem impediri nouo debet opere.hoc enim pręſens forma adiicit,tum Zenonis conſtitutionem cuſtodiens , tum nouellam interpretans.

Nouella.clxvi.& clxvij.& clxviij.ſunt formæ præfectorum , vt notatur in editione Scrimgeriana.

F I N I S.

Iuliani patritij anteceſſoris Conſtantinopolitanæ ciuitatis

IN IVSTINIANI NOVELLAS CONSTITVTIONES EPITOMATA.

CONSTITVTIO PRIMA.

PRIMVM quidé & in digeſtis†& cóſtitutionibus diximus parentibus quidé & liberis, necnó fratribus & patronis certã quandã portioné ex noſtra debeti ſubſtãtia,quã neceſſe eſt omnimodo eis relinquere:niſi fortè ingrati circa nos apparuerint.¶Aliç autem perſonæ quę neq; parentib.neq; liberis,neque fratribus, neque patronis connumerantur,ſiue ingrati ſint,ſiue non:ex voluntate noſtra hæredes nobis exiſtunt:vel lucrum ex noſtro patrimonio capiũt.His itaq; perſonis eo modo diſcretis,videamus caput conſtitutionis propoſitum.Eius autem vis, ac poteſtas talis eſt:

†legib* Liberi iſte nouellarũ per Decreta approbatur,quia ex eo in illis iura inducuntur: vt J. extrà de teſt.c.ij. Item & per Decreta vt xvj.q6. 3.§.poſt verſu quas actiones &c.facit etiã mētionem tex.& gl. in prima cóſti. C. per ij. coll.in verbo,in nouellis & per gl. C.ad Trebel auth.ſed nouo iure. C. de ſer. fugi.

I. Si hæres legata ſoluere noluerit.

SI quis parētem,vel filiũ,vel fratrē, vel patronum inſtituerit heredem & legatum,ſiue fideicómiſſum ab eo legibus non incognitum alicui reliquerit,ſi quidem voluntatem defuncti ſcriptus hæres impleuerit,& ſine fruſtratione legatum exoluerit,tunc habeat firmiter hæreditatem defuncti,&iudicio potiatur eius,cuius euerti iudicium paſſus non eſt.¶Sin autem reluctandum eſſe voluntati teſtatoris exiſtimauerit & legatario moras fecerit intantum,vt etiam legatarius iudicem adeat & victricem†ſententiã capiat : & tamen nihilominus hæres moras ſimiliter faciat,vt poſt iudicialem calculum annale prætereat ſpatium:tunc ſolam legitimam portionem ſibi debitam. †Hæres inſtitutus habeat,& reliquam parté amittat,quæ pars ſi quidem ſubſtitutus habuerit:priùs†ad eos veniat. Sin auté ſubſtitutus non habeat[tunc ad cohæredes ipſius[veniat].Sin auté nec cohæredes non habeat:tunc generalem fideicommiſſarium perueniunt.Quòd ſi plures ſicut ad generales fideicómiſſarij:tunc ei deferatur pars qui maiore ex parte fideicómiſſo honoratus eſt.Quòd ſi nemo ex ſupraſcriptis[perſonis]ſubſiſtit†tunc ad legatarios pars memorata perueniat. Quòd ſi nec legatarij ſint,tunc ad eos perducatur quos teſtator libertate donauit.quicũque[autē]ex ſupra dictis omnibus perſonis] partem ſibi delatam amplexus fuerit:his volũtatem teſtatoris omnimodo impleat.¶Ideóque & eautionem præſtare eum oportet,quod omnimodo impleturus eſt ea,quæ in teſtaméto defuncti continentur, ordine , ſcilicet , hoc obſeruando, vt inter legatarios quidem & fideicommiſſarios generales fideicommiſſarij cæteris legatariis , & fideicommiſſariis præferantur. Quòd ſi nullus generalis fideicomiſſarius ſit : tunc illi veniant , qui maioribus legatis vel fideicommiſsis honorati ſunt. Quod ſi nemo ex his vel non potuerit,vel noluerit partem[memoratam]admittere:tunc illi vocétur,quibus teſtator libertatem reliquerit.ſed non paſsim , ſed ſecundum ordinem ſcripturæ vocentur:vt cui primum libertatem donauit,eius conditio præcellat.& ſi primus vel noluerit vel non potuerit partem admittere:tunc ille veniat qui ſecundo loco libertatem accepit.Hæc,ſi vnus ex parentibus,vel liberis,vel fratribus,vel patronis hæres ſcriptus ſit.Sin autem hæres inſtitutus extraneus ſit,& moras faciat legatario per totũ annale ſpatium poſt iudicialem ſententiam numerandum, tuc nullam partem,nullum emolumentum ſcriptus hæres ſentiat: ſed & omne,quod à teſtatore ei prçſtitũ eſt,auferatur [ab eo], & veniat ad eos quos ſupra expoſuimus ſecundũ eundem ordinem & eandem obſeruantiam:ita tamen,vt eodem modo is qui ad partem vocatur,cautionem præbeat,quod omni modo impleturus ea ſit,quę in teſtaméto defuncti cõtinentur.Quòd ſi nemo ex his de quibus loquuti ſumus,appareat:tunc etiam agnatis ſiue cognatis defuncti pateat aditus:quanuis in teſtamento nulla eorum comprehendatur mentio, quòd ſi nec tales perſonæ appareant:tũc extraneis quibuſcunque locus fiat: ſi velint hæreditatem ſuſcipere,& de implenda voluntate teſtatoris cauere.Quòd ſi nec talis extraneus inueniatur qui defuncti ſucceſsionem cum prædicta cautione ſuſcipiat: tunc fiſco res vendicetur,ſed†& ipſo voluntatem teſtatoris impleturo. ¶Illud autem certum eſt,quòd ſi filius à patre in teſtaméto iuſtè exhæredatus ſit:neque ex ipſo teſtaméto, neque ab inteſtato lucrari aliquid poterit occaſione huius cõſtitutionis. Omnes autem,qui ex hac lege ad rerum vindicationem vocantur omnia iura hæredum habeant,id eſt,ius aditionis & pro hęrede gerendi,& conueniant,& conueniantur omnibus,quę diximus,obtinentibus.& ſi nó ab hærede,ſed à legatario,vel fideicommiſſario,& fortè ab eo,qui mortis cauſſa aliquid accepit dari,fierive vt teſtator voluit , id eſt , vt ordo vocationis incipiat quidé ab ſubſtitutis,legatarij autem deſinant in publicũ.

†admonitricem. † delatam. † proprios. †ſubſti. Extrema volũtas, quod mandat fieri que iubet ſpa[illegible] neceſſe eſt.

His notis facta ( ) deſunt in aliis exépla.vt recte.

† ſcilicet.

II. Ad legem Falcidiam.

SI quis ab aliquo ſcriptus hęres in teſtamento fuerit,in quo legata,vel fideicommiſſa relicta ſunt:timeat autem ne fortè legata vel fideicommiſſa legatariis vel fideicommiſſariis relicta totam ſubſtantiam teſtatoris†exhauriant,vt ipſe nihil ab hęreditate ſibi relicta lucretur:ergo ſi velit emolumentum legis Falcidiæ integrum ſibi ſeruari, faciat inuentarium rerum, quas teſtator[ſibi]dereliquerit prçſentibus legatariis,& fideicommiſſaris,qui ſcilicet in eadem ciuitate degunt : niſi fortè propter ſexum quòd fœminæ ſunt : vel propter dignitatem, vel propter morbum , vel propter ętatem , vel vincula , vel propter aliam neceſſariam cauſſam præſto eſſe impe-

†deſuncti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diantur:tunc enim illos repræsentari oportet in cõscriptione inuentarij,qui negotia eorũ legitimè administrant. Quòd si †omnia. omnes † præsto non sint legatarij,seu fideicommissarij: tunc testes adhibeantur tres,quorũ & fides,& opinio probata est: testes autem ex ea ciuitate esse oportet,in qua cõsicitur inuentarium,& sub conspectu eorũ atq; præsentia præcedat inuẽtarij cõfectio.† †consen tio. Solis enim tabulariis in ea causa nõ credim⁹. Quòd si postea reuersi fuerint legatarij,& quasdã res ab hæredib.sub ceptas esse putauerint,eãsq; celatas:& in inuentario non insertas,licet eis per torméta seruorum hæreditariorum veritatem requirere,& fraudes hæredum manifestare.s.& ipsis hæredibus nihilominus cogẽdus iusiurandũ subire,q̃ nullo modo in conscribendo inuentario dolosè versati sint,& testib.similiter cõpellendis sacramentũ præstare,q̃ de nulla fraude conscij sunt scriptis hæredibus. Hæc si legatarij præsentes sint, & hi veniãt, vel hi homines eorum interueniant,vel absentibus eis tres bonæ opinionis testes repræsentati fuerint. Quòd si legatarij præsto quidem fuerint,ipsi autem venire,vel homines suos mittere ad inuentarium conscribẽdum noluerint:tunc libera licentia pateat hæredibus †triũ testiũ adhibito testimonio † inuentarium facere, nullo à legatariis obiiciendo postea obstaculo, si voluerint,& in hoc casu per tormenta seruorũ hæreditariorum,vel per sacramentum hæredis,siue testium veritatem manifestare,& is quidẽ[hæres]qui hæc omnia obseruauerit, legis Falcidiæ beneficiũ retinebit. Quòd si nec fecerit inuentarium, nec suprà dictã obseruationẽ custodierit,sciat se omnia legata, omnia fideicõmissa legatariis, vel fideicõmissariis soluturum, quamuis non sufficiat testatoris substantia,vt interdum etiam de suo præstare legata vt fideicõmissa cogatur. ¶ Tota autẽ ilta disceptatio toties locũ habebit, quoties testator ignorans facultatum suarum modũ legata vel fideicõmissa ampla reliquerit. Alioquin si sciens quantũ habeat patrimoniũ, & specialiter expresserit,vt nõ liceat hæredi Falcidiæ legis beneficio vti: necesse est voluntatem ipsius tenere. Et si quidẽ adire hæreditatem eius maluerit:is, quẽ hæredẽ[sibi]scripsit: omnimodo legata,& fideicõmissa persoluat sine quadam deminutione,nullũ habiturus lucrũ,nisi pietatẽ solã[s.]q; voluntati testatoris gratis obtemperauit. Sinautem repudiauerit hæreditatem, locus fiet substitutis,& post substitutos cohæredes,& post cohæredes fideicommissariis generalibus,& post generales fideicõmissarios legatariis, & post legatarios iis qui libertate donati sunt,póstque eos qui libertate donati sunt venientibus ab intestato agnatis,& his non apparẽtibus extraneis,& post extraneos publico.† †hæredi. †adhibẽ di testimonium Quarein inuentarũ cõsum matur. †fisco.

III. De legatorum exæquatione.

NVllam licentiã scriptus hæres habeat quibusdã legatariis solida legata persoluere,quibusdã ex parte præstare ,quibusdã non:sed omnibus pro rata portione soluat,siue insolidũ siue in partẽ æqualitatis ratione cõseruãda,vel enim cognoscẽs ab initio modũ substãtię diminuere legata nõ debet. vel si quibusdã solida legata persoluerit:omnib.psoluere† debet nisi fortè mirabile aliquid extiterit qd deminuat testatoris substãtiã. †imple re.

IIII. Vt legata intra annum præstentur.

INtra annum modis omnibus relictum legatũ præstetur. Initiũ autẽ ãni esse oportet illud tẽpus quo ex definitiua iudiciali sentẽtia reus admonitus est propter legati solutionẽ. Anno autẽ per culpã hæredis trãsacto , hæres qui legata nõ soluerit,hęreditatẽ testatoris amittat:& locus fiat illis personis:quarũ suprà fecimus mẽtionẽ:scilicet ab annali spatio impuberib. vel adolescẽtib.nullo prę iudicio generãdo,hi enim duplici via muniti sunt.nã & restitui in integrũ possunt,& cõpetenter actiones aduersus tutores suos, vel curatores dirigere. Ea autẽ quę diximus,teneãt siue in scriptis,siue sine scriptis testamentũ,siue volũtas proferatur.& in omni autẽ persona teneãt , id est,siue priuata sit,siue religiosa,siue imperialis.D.† Kal.Apri. consulatu Bilis. Hæc cõstitutio ab vsu te cessit , nec habet locũ nisi iudicis sentẽtia interueneritap vsaq; Iun.Bilis. V.C. cos. indic.xuj

CONSTITVTIO II.

V. De iis qui ad secundas nuptias migrauerunt.

NVlla licentia sit mulieri, vel marito,qui quæve ad secũdas migrauerit nuptias,res q uæ ad eam peruenerint ex donatione propter nuptias vel dore cuius solum vsumfructum habet, non etiam dominium aliquem de liberis suis anteferre, sed sit proprietas rerum omnibus debita portionibus exæquatis.

VI. Idem

SI maritus vel mulier,qui queve ad secũdas migrauerit nuptias,res dotis,vel pp nuptias donatiõis alienauerit,quocũq; tẽpore alienatio facta neq; rata, neq; irrita sit:sed interea maneat in suspẽso Et si quidẽ parẽs,q̃ alienauerit,ante liberos suos moriat̃,omni modo rerũ alienatio refutet̃. Sinautẽ eo superstite ab hac luce liberi ipsius erepti fuerint in tantã portionem alienatio valebit,quantam superstiti parenti mortis liberorũ casus detulerit,id est,vt tantam portionem lucretur.quãtam pepigerit[in]instrumẽto dotis, vel donationis habiturũ se,si liberi,qui postquã editi sunt,mortui fuerint.In aliam autẽ portionem alienatio nõ valebit:nisi fortè filij eundem parentẽ, qui alienauit testamẽto hæredem vel ab intestato reliquerint.

VII. Idem.

SI filius intestatus mortuus fuerit,portio quæ cõpetit ei ex dote aut antenuptiali donatione nõ veniat ad parẽtẽ superstitem,sed soli fratres ipsius ad eam partem vocentur , scilicet si sine liberis ipse mortuus est:liberi enim defuncti & fratribus eius & parentibus præferuntur.In aliam autem substantiã quã mortuus dereliquerit,pariter cum fratribus parentes vocẽtur, siue ad secundas migrauerint † nuptias siue nõ. ¶ Quod si testamento condito,filius decesserit:illiveniant,qui scripti sunt, nisi forte inofficiosi querela testamentum eius euacuauerit. †peruenerint.

VIII. Idem.

SI mulier defuncto marito suo ad secũdas peruenerit nuptias, res q uæ ad eam peruenerint ex donatione propter nuptias priores hoc modo administrentur.si quidem immobiles sint, mulier eas habeat: & liberis suis si superuixerint cõseruet. Sin autẽ mortui fuerint portionem quidẽ rerũ quã mortis liberorum casus ei detulerit, modis omnibus habeat:residuam autẽ partẽ hæredes eorum lucrentur. ¶ Sinautem donatio propter nuptias in rebus mobilibus sit:tũc res quidẽ apud liberos sint: vsuram autem matri dependãt tertiã centesimæ cũ cõpetenti cautela quod prædictã vsurã sine frustratione in omni sequenti tempore persoluent. Si autem donatio propter nuptias & aurũ habeat & argentum & vestẽ:tunc electionem habeat mater,vtrum velit cautionem præstare,& res administrare,an tertiam centesimæ vsurã à liberis suis accipere. Sinautem res habeat tã mobiles,quã immobiles , propter nuptialem donat. tunc res quidẽ immobiles apud eã sint, & † vsufruct.earum alatur.Mobiles autem apud liberos † sint secundũ prædictã distinctionẽ. †vt ex. †suos.

IX. De dote adscripta & non numerata,vel præstita.

SI quis vxorem duxerit,& propter nuptias donationem nõ solum adscripserit,quidem dotem:re autẽ vera non dederit in toto tempore,quo maritus suus vixerit:mortuo eo nec donationẽ ante† nuptias consequatur:vt pote cũ nullã dotẽ ipsa † propdedisset,sed si quidẽ nihil omnino dotis nomine dederit , nec mortuo marito[donatore]ex donatione,ppter nuptias habeat vllũ emolumẽtũ. Sinautẽ partẽ præstiterit dotis,tãtã partẽ lucri nomine capiat ex donatione propter nuptias mortuo suo marito. Hęc autem cõstitutio locũ habebit etiam in iis matrimoniis quæ nõdũ soluta fuerint. Sciendũ est autem quædã præsentis cõstitutionis capita xxxvj.cõstitutione quę de nuptiis promulgata est,transformatũ fuisse.D.Cal.† April.† Bilisario.Cos. ter. † xv. ineat. †C.P. ἐπιπάῳ.

CONSTITVTIO III.

X. De fideiussoribus & mandatoribus,& iis qui pro aliis pecunias constituunt.

SI quis crediderit alicui pecuniam,& fideiussorem vel mandatorem acceperit , vel eum , qui pro reo pecunias constituit,non priùs contra tales personas actiones moueat suas, quàm aduersus ipsum reum principalem egerit,cumq́ue inopem inuenerit,vel in solidum,vel in † partem. Postquàm enim egentia laborare dignoscitur reus siue in † parte,siue insolidũ, tunc contra fideiussores vel mandatores intendere creditorem oportet.hæc, si debitor præsens sit,& appareat. Sinautem absens fuerit reus,& fideiussores vel mandatores præsto sint, vel ij,qui pro eo pecuniam constituerunt,tunc præfiniri eis diem oportet,intra quam debeãt reum exhibere.Sinautem tempus præfinitum præterierit,ipsi quidem pro reo actiones suscipiãt, & debitam pecuniam persoluãt.cedat autem eis actiones suas creditor.quas aduersus reum principalem habet. Quòd si tam reus,quàm fideiussor vel mandator , vel qui pro eo pecuniam constituit,in absentia fuerint:tunc liceat creditori etiã aduersus res rei principalis venire. ¶ Quòd si nullæ res rei principalis appareant,tunc etiã in res mandatoris, vel fideiussoris manus creditoris porrigi possunt , vt etiam si debitores habeat, etiam ab his creditori satisfiat.Hæc autem sic intelligẽda sunt, vt nullam facultatẽ habeat creditor res priùs vindicare , quàm personales exerceãt actiones tã contra principalem,quã [contra] fideiussores eius,vel † mandatores cõsque nõ soluendo esse appareat.codẽ iure,scilicet obseruãdo si personę eorũ nõ appareãt.¶ Hęc autem omnia,quæ de creditore & fideiussore diximus † prop. † &c.

ximus,etiam ad venditionis confirmatorem trahenda sunt, vt non priùs em ptori licentia sit aduersus confirmatorem consistere,nisi priùs venditorem conuenerit,vel indubitatè soluendo non sit.Sed nec hypothecariis in rem actionibus pateat iudiciũ antè,q̃ personales actiones defecerint.Et in summa sciẽdum est,quæ dicta sunt in mutua pecunia,& in venditione custodienda esse† & inomnibus contractibus,qui aliquam satisdationem recipiunt.Sin autem argenti distractores pecuniam custodierint† secundum veteres leges conueniantur. †erunt. †constituerint.

XI. De solutionibus,& liberationibus , & verborum significatione.

SI qui specuniam mutuauerit,debitor autem pecuniam nõ habuerit,quam daret:tunc[rem] mobilem creditori præstet si habet.Sin autem rem mobilem non habeat:tunc immobilem suã,si habet,vendere debet,& pecuniam debitam ex pretio rei[venditæ]soluere. Sinautem emptorem non inueniat: tunc prædium,quod optimum habet creditori suo præstet, & actione,qua obstrictus est,liberetur.vbi autem emptorem sui prędij inuenerit:caueat creditori suo pecuniam debitam se soluturum,& post cautionem liceat ei constituere venditionis contractum. ¶ Creditoris autem appellatione significatur nõ solum,qui mutuam dedit alicui pecuniam,sed & omnes , qui aliquam actionem contra aliquem habeant. Da. Cal. April.† Consulatu Bilis. Creditoris definitio. †hr rtaę D.xvij. K. April. indict. xiij. Cõsula. Fabij Bilis.V.C. Cos. .

CONSTITVTIO IIII.

XII. De monasteriis ædificandis.

QVi vult ædificare monasterium prius episcopum vocet, illum exoret,vt sanctam crucem imponat†;& postea imponatur ædificium. †tibi fecit.

XIII. De monachis & ascetriis.

SI quis monachus fieri vult, siue liber sit siue seruus:non statim monachus fiat,sed per triennium tonsura quidem,& veste laicorum vtatur,& diuinas scripturas discat & confiteatur suam cõditionem,i.vtrum ingenuus sit,an seruus , vel alterius cuiuscunque status:& narret causas propter quas ad solitariã vitam migrare cupit,ne fortè malus sit,& Deo displiceat.¶ Oportet autem & monacho verba ei adferre quæ mores eius,& vitam corrigere poterunt.& si per triennium talis appareat, vt videatur dignus tonsura & veste religiosa: tunc tondeatur, & stolam monachicã vestiat siue liber sit,siue seruus : & nulla molestia inferatur ei,neque de seruili,neque de libertina conditione.¶ Sin autem aliquis intra triennium retrahere eum,vt seruum suum voluerit,& dicat,quòd res suas furatus ad monasterium cucurrit,non statim eum abstrahat,sed priùs probet, quòd & seruus est,& pro furto vel vita mala & peccatis atrocibus timuit,& fugit. Et si hęc vera sint,reddatur domino suo cũ rebus subreptis,si etiam ipsę quoque res in monasterio fuerint,dominus autem eum recipiens fidem ei præstet, quòd eũ nullo malo propter hęc q̃ iam peccauit,affecturus sit.Quòd si nullo delicto seruum suppositum esse dominus probare potuerit,&ipse seruus ex castitate morum suorum bona testimonia habeat,& si nondum triennium præterierit,tamen maneat in eodem venerabili monasterio,triennio aut semel transacto, & inter monachos seruo Dei connumerato,nulla licentia sit postea domino qualemcumque molestiam ei inferre,siue reverа famulus sit,siue ingenuus:sed omnimodo solitariæ vitę permaneat,& si peccatum ab eo† in priore vita admissum sit. Ea autem,quę furto subrepta sunt, proculdubio si inueniantur, domino reddi oportet. †ei

XIIII. Idem.

SIn autem seruitutem effugiens venerit quis ad monasteriũ: posteà autem reliquerit venerabilem locum,& in aliam vitæ figuram transierit,liceat domino suo extrahere eum,& probanti quòd seruus est,vt seruum eum habeat.

XV. Idem.

IN omnibus autem monasteriis siue paucos , siue complures monachos habeant:† nulla licentia monachis sit seperatim conuersandi:nec vnusquisque monachus suum proprium cubiculum habeat,sed communiter ad excolendum Deum congregentur,& in communi loco dormiant singuli quidẽ in cultricis suis,humi videlicet constratis iacentibus:omnibus autẽ in vna domo dormientibus. Quòd si tantus sit monachorum numerus,vt vna domus eis non sufficiat:tunc & in duabus pluribúsve habitationibus dormiant;non autem seperatim per se sed in communi loco,sicut iam prædiximus,nisi fortè quidam ex his tales sint,vt iustè debeant segregari ab illa † multitudine monachorum,quos summæ vitæ constitutos Græci ἀναχωρητὰς,& κἐνοβιαρχὰς dicunt. †habeat †alia.

XVI. Idem.

SI qui in monasterio se consecrauerit,& postquam religiosa veste vestitus est,à monasterio recesserit.omnia bona ipsius quę in monasterium introduxit,ad ipsum monasterium pertineant.Idem est ex alia cõstitutione:& si non introduxerit.omnes enim res eius dominij monasterij sint.

XVII. Idem.

SI vir,vel mulier liberos habens ad solitariam vitam peruenerit,si quidem iam donauerit filio suo,vel filiæ suę tantũ, quantum lex Falcidia facit,siue occasione propter nuptias donationis,quam pro filio suo dedit,siue dotis causa,quam pro filia sua pręstitit.si igitur habeant legis Falcidię quantitatem, cętera bona eius ab omni inquietudine liberentur siue pater sit,siue mater,qui quæve in monasterium introierit,vt in reliquis rebus eorum nullam habeant liberi communionem , vt pote cum lege Falcidia satis ei factum sit. ¶ Quòd si nihil eis, vel minùs Falcidia pater vel mater præstiterit:tunc etiam monacho facto patre vel consecrata matre,libera facultas filiis sit, vel totam Falcidiam,vel quod eis deest, à monasterio vindicare. Inter virum,& vxorem talis obseruatio teneatur,vt siue maritus,siue vxor intrauerit monasterium,hoc consequatur laica persona:quòd ex casu mortis ei competiisset secundum dotalium pactionum tenorem.

XVIII. Idem.

SI quis introierit monasterium,& post quàm religiosa indutus est veste recesserit,& militauerit, vel simpliciter laicus factus fuerit,expolietur cingulo militari,& vita libera non potiatur sed officio prędis prouincię seruire cogatur. Substantia autem eius in monasterio maneat.

XIX. Idem.

SI quis in monasterio consecratus fuerit , posteáque in aliud monasterium transire maluerit,substãtia quidẽ eius à priore monasterio vindicetur,aliorum autem monasteriorum primates prohibeant eum transire,vt in alio monasterio non recipiatur.& de hoc curare debent non solum religiosissimi episcopi,sed etiam reuerendissimi archimandritæ.

XX. Idem.

SI quis monachus constitutus clericatus honorẽ acceperit: nullam habeat facultatem vxorem ducendi , quamuis eius gradus sit,cuius clericus non probetur vxorem habere,qualis est gradus cantorum & lectorum.Non solum autẽ ducere vxorem prohibetur,sed etiam concubinam habere. Si quis autẽ monachus ante constitutus clericatus occasione vel duxerit vxorem,vel concubinam habuerit, eiiciatur de clero & sit priuatus,& ad nullam militiam vel professionem aliam audens venire,nisi fortè velit in antè fatas pœnas incidere.

XX. De archimandritis,& vt constitutio sit communis monachorum & sanctimonialium.

PRimi monachi creatio non secundum ordinem fiat temporis,neque qui tẽpore prior est primi loci creationem sibi præsumat,nec qui secundus fortè vel tertius est,sed qui & vitę castitate,& diuinarum humanarũmque scientia & animi grauitate præcellit,is habeat loci prioris honorem, idque procedere debet secundum electionem atque iudicium religiosissimi episcopi. ¶ Quæ autem diximus,& in prioribus & in istis constitutionibus de clericis,vel monachis vel monasteriis, ea nõ solum de masculis,sed & de fœminis sanctimonialibus intelligere debemus.D.†k.April.post consulatum Bilisarij. †xvj.April.C.P. Bilis.V. C.Cos.

CONSTITVTIO V

XXII. De numero clericor. Constantinop. ciuitatis.

PRęsens constitutio vsque ad sua tempora numerũ clerico rum,qui est conseruat.Postea autem iubet clericos Constantinopolitanæ ciuitatis hoc numero definiri: vt ix. quidem præsbyteros.centum autem diaconos, xl. autem diaconissas. xc.subdiaconos,centum & xj.lectores,& xxv.cantores,& centum hostiarios ecclesia habeat.

XXIII. Vt non liceat clerico de minori ecclesia in maiorem per patrocinium transire, & de alimoniis clericorum.

NOn liceat in minorib,ecclesiis clericatus honorẽ suscipiẽtib.postea in maiorem ecclesiam per patrocinium quorũdã trãsire.Sed si quidem tale aliquid factum fuerit,irritum sit, & nullius momenti.Nec liceat vlli clericos quidẽ destinare,vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nō creet diclericū nisi vnde viuant, habeant.

creare, nullas autem ei alimonias prestare: sed duorum alterum vel non faciat clericos: vel si fecerit, de eis vnde viuere possint. D.P.C.Bilisa.

CONSTITVTIO VII.

XXIII. De episcopis & clericis,

Hæc constitutio de consecratione episcoporū, in primo ca. loquitur: cuius progressus talis est, Debet enim prius disceptari de vita episcopi vtrum bona sit, an reprehensibilis: & vtrū bonis testimoniis muniatur, an non. Sed & si officialis vel curialis cōditionis sit prohibetur episcopus fieri: nisi forte à tenera ætate in monasterio fuit: eóque modo liberatus est prædictis conditionibus: ita tamē, vt quartam partem substantię suæ curiæ præster secundū legis obseruantiam. ¶ Sed neque laico statim ad episcopatum ascendere liceat neq; clericatus honore simulatū habuisse sufficit. ¶ Oportet autē eū qui episcopus fit, neq; vxorē habere, neq; concubinā, neq; filios, neq; nepotes siue legitimos, siue legib. incognitos. Et si quis cōtra hęc fecerit & is qui factus est, & is qui eum fecit episcopatus spoliatur honore: nec liceat pecunię donatione episcopum fieri. esse autem oportet eum qui episcopus fit vel monachum, vel clericum: ita tamen vt non minus sex mensibus appareat eum in clericatu fuisse. ¶ Legere autem debet & sanctos canones: eo tēpore quo cōsecretur cōsulat eum is, qui cōsecrat: si possit facere: atq; custodire omnia, quæ diuini precipiunt canones. & siquidē denegauerit se posse custodire, non consecretur. Si autem pollicitus fuerit obseruaturum se quantū homini possibile est sanctorum canonum præcepta: tunc is, qui consecrat eum admonere atq; prędicere ei debet, q; si non obseruarit canones sanctos, & Deo alienus erit, & religiosis episcopis non connumerabitur. Nam canones patrū vim legum habere oportet. Si nautem aliquis pecuniam dederit eodemque modo creatus episcopus sit: non solum ipse, sed etiam qui consecrauit eum inter episcopos non erit: sed pecuniæ vel res datæ consecrationis causa sacrosanctæ ecclesiæ abdicantur, siue episcopus sit, siue clericus est qui dedit. Is autē qui accepit nō solum res amittat, sed etiā gradum, atq; honorē dignitatis vel clericatus, similiter autē & si laicus sit, qui pecuniā vel res accepit & ipsas amittat & aliud tantū quantū accepit pœnę nomine sanctę ecclesię prestare cōpelletur. Sed & si magistratū gerat in magistratu esse desinat, & exilio irreuocabili condemnabitur. ¶ Si autem aliquis presbyter, vel diaconus constitutus pecunia data ad episcopatus apicem peruenit, nō solū episcopus esse desinat, sed etiā priorē gradū presbyteri vel diaconi amittat. Consecratio autē episcopi fiat ante omnem populum Christianitatis, vt sit facultas vnicuiq; si velit contradicere. Et si quidem ante cōsecrationem facta fuerit contradictio, nō prius consecretur episcopus, nisi discceptatio de contradictione facta sit, & vndiq; appareat innoxius is, qui ad episcopatū vocatur. Si nautem ante discceptationem ad episcopatum peruenerit, amittat honorem nō solūm ipse, sed etiam is, qui eum creauit. Quod si is qui contradixit calumniator probatus fuerit, vel contradictionis iudiciū deseruerit, & nō peregerit causam, prohibeatur sacra cōmunione in omni vita sua ab eo qui consecrauit episcopum.

XXV. Idem

NEmo religiosus episcopus extra suam ecclesiam degat vltra annale spatiū nisi forte per Imperialem iussionem hoc fuerit factum. Patriachæ autem episcopos cogere debent & in suis ecclesiis continere, & in longas peregrinationes non ire nisi iussu principis. Si nautem sine iussione principis vltra annū episcopus extra ecclesiam fuerit, tunc religiosus patriarca legitimis eum preconiis euocet, id est, custodiens sacrorū canonū obseruantiā. Si nautē nō obtēperauerit is quivocatus est, sed in eadem absentia perseuerauerit, tunc repellat eu ab episcoporum numero, & alterū pro eo substituat: si nautē is qui in absentia est metropolitanus non fuerit, sed cuiusdam municipij episcopus: tunc ea, quę diximus à Patriarcha fieri oportere, i metropolitanus faciat. Quod si litigandi causa peregrinari voluerit episcopus, licentia ei nō conceditur. Litigare enim episcopi non per semetipsos sed per suos clericos debent siue apocrisarios, siue œconomos & supplicare principi debent, & impetrabunt ea quæ fieri desiderant.

Literæ cōmēdatitiæ.

a Nota, episcopos & archiepiscopos sine literis cōmendatitiis ad principis curiā accedere non posse. §. si verò non metropolitanus.

XXVI. Idem.

NVnquā episcopus in Constantinopolitanam ciuitatē a veniat nisi literis acceptis à metropolitano suo ad Imperatorē requisitum canones cōmēdatitias appellāt, quib. declaratur necessariā esse profectionem episcopi. Sinaute metropolitani sint qui peruenire in metropolitanā ciuitatē malueri nt, literas accipiant à Patriarcha regionis suæ; venientes autem non audeant intrare ad Imperatorem per semetipsos, sed prius ad patriarcham veniant, vel apocrisarios regionis ex qua sunt, & ipsis communicent causas propter quas venerint. liceat autē episcopis & per referendarios magnæ ecclesiæ vel apocrisarios patriarcharum referre Imperatori: & sic impetrare responsum.

XXVII. De clericis.

NEmo clericus fiat, nisi is qui bonum testimoniū habet & literatus est. Qui enim literas nescit, clericus esse non potest. Doceantur autē presbyteri, & diaconi sacras orationes, & ecclesiasticos canones, quos scilicet consecrari oportet, & sine reprehensione sine iusta contradictione, & sine pecuniarū datione liberates tam officiali, quam curiali cōditione: nisi forte secundum obseruationem, quam in primo capite presentis cōstitutionis exposuimus.

Quis clericus ordinandus.

XXVIII. Idem.

QVi duas nuptias contraxerit, diaconus, vel presbyter fieri prohibetur, sed & si mulierē disiunctā à marito suo quę ipsa reliquit, vxorē quispiā habuerit, neq; diaconus, neq; presbyter fieri poterit. idem est & si concubinā habeat: quippe tales homines cum castitate viuere decet. ¶ Castus est qui habet, vel qui habuit vxorem castam, & ipsam ab ipso virgine virginem susceptam presbyter vel diaconus fieri no prohibetur. Si quis autem presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus vxorem duxerit, vel cōcubinam habuerit clam, siue palàm, siue sub aliqua figura, cadat clericatus honore, & sit priuatus & laicus.

Presbyter vnius vxoris, sed virginis vir.

Castus quis.

XXIX. De diaconissis.

EA quæ diximus de clericis teneant etiam in diaconissis. diaconissas autem creari constitutio præcepit, si quinquaginta annorum ætatem agant: ita tamen vt virgines sint, vt vnu tantummodo habuerint maritum, si autem mulier propter aliquā necessitatē minor quinquaginta annis diaconissa facta fuerit, nō liceat ei alibi degere, quam in asceterio sanctimonialium: vbi neque mares conseruantur, neque viuere liceat ei, quomodo velit. Nulla autē facultas diaconissis tributa est habere quosdā secū veluti fratres vel cognatos vel quos dicere solent ἀγαπητούς id est, dilectos, nā diaconissæ, vel per se habitare debēt, vel nullū alium admittere secū, nisi re vera fratrē. Si autē aliqua suspicio sit quasi simulatus frater cū ea degerit, vel ab initio nō cōsecretur: aut si consecrata fuerit, amittat honorem. pœnas autem cū corruptore patiatur, quas rectè constitutiones aduersus corruptorem definiūt. Eo autē tempore, quo diaconissæ consecrantur, admonendæ sunt. quòd si postea nupserint vel aliam vitam elegerint, gladio vltore † feriantur: & facultates eorum monasterijs siue ecclesiis adiiciātur. Is autem qui corrupit eam quidem eodem supplicio puniatur: bona autem eius fisci viribus vindicentur,

b Not. de electione monialiū siue abbatissarū. de quo in c. indemnitatib. de electib. vj. & §. quātu ad tutorū in authent. de cōsul. cōstitutio.

† ferantur.

c Nota, quæ pœna puniat diaconissa matrimonii contrahens,

XXX. Item de clericis.

SIue lector, siue subdiaconus, siue diaconus, siue presbyter clericatus honorem contempserit, & in aliam vitam transierit, duorum alterum vel curiali conditioni cum suis facultatib. subiiciatur, vel si plures curiales ciuitas habeat, siue ipse vilior sit ad officialem conditionem trahatur, id est taxeoticam.

XXXI. Item de numero clericorum.

NVllus episcopus multitudinē faciat clericorum passim. debet enim secundum reditum ecclesiarum ita etiam numerus clericorum moderari, & si quidem is qui sacrosanctam ecclesiam statuit ab initio clericorum numerum, qui debent in eadem ecclesia consecrari, definiuit: ille numerus custodiatur. si autem numerus nō præfinitus est, non per amicitiam nec per gratiam onerāda sacrosancta ecclesia est: sed secundum facultates moderādus numerus erit cura & sollicitudine patriarcharū, metropolitanorum, & aliorum episcoporum: liceat autem vni cuique siue priuatus, siue clericus † sit inspicienti ea quę diximus ab aliquo contēpta ad Imperatorē referre. D. † P.C.Bilis.

† laicus. † 17. Kal. April. C. P. Bili. V. C. Cos.

CONSTITVTIO VII.

XXXII. De rebus ad venerabiles locos pertinentibus non alienandis.

NVLLA sub Romana ditione constituta ecclesia vel Xenodochium, vel procotrophium, vel nosocomium, vel orphanotrophium, vel gerontocomium, vel brepothrophium: vel monasteriū tā monachorū, quām sanctimonialiū archimādri

tam habens vel archimandritissam licentiam habeat alienare rem immobilem siue domum, siue agros, siue ortum siue mancipium rusticum vel panes ciuiles, neque creditoribus siue speciali siue generali hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum, contineat venditionem, donationem, permutationem, & emphyteuseos perpetuum contractum: sed omnes omnino sacerdotes huiusmodi alienatione abstineant, pœnas timentes quas Leoniana constitutio † minatur vt is qui compauerit rem loco venerabili reddat eam ei, cuius & antea fuerat, scilicet cum fructib. aliisq; emolumentis quæ in medio tempore factæ sunt. œconomum autem ecclesiæ præstare oportet omne lucrum quod ex huiusmodi prohibita alienatione senserit, vel ecclesiam damno affecerit: ita vt in posterum œconomus non sit. non solum autem ipse, sed etiā successores eius teneantur, siue ipse œconomus alienauerit, siue recipiens alienantem episcopū nō prohibuerit, & multò magis si consenserit. ¶ Tabellionem autē, qui talia interdicta instrumenta conscripserit, perpetuo exilio tradi oportet. ¶ Magistratus autem qui eadē instrumenta admiserunt, & officiales, qui operam dederunt, vt monumentis intimentur & donationes vel exteræ alienationes actis interuenientibus confirmentur, non solum magistratu, sed etiam dignitate & facultatibus suis cadant.

† Iubemus ij. C. de sacrosanct. eccles.

Leges futuris dat formam, negotiis. † Hæc definitiones Iuliani sunt.

¶ Remixit autem cōstitutio ea quę in præterito tēpore acta sunt: excipit autem quosdā cōtractus, quos in sequentib. exponit capitulis, pquos ecclesiarū immobiles res alienari possunt.

¶ † Xenodochium, id est, locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. ¶ Procotrophium, id est, locus venerabilis, in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. ¶ Nosocomium, id est locus venerabilis, in quo ægroti homines curantur. ¶ Orphanotrophium, id est, locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur. ¶ Gerontocomium, id est, locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. ¶ Brephotrophium, id est, locus venerabilis, in quo infantes aluntur.

XXXIII. Quomodo liceat ad Imperatorem res sancti loci transferre.

SI princeps voluerit rem immobilem sancto loco prestare & accipere ab eo aliam immobilem rem, & eodem modo permutationem contrahere: liceat hoc facere ei diuina pragmatica sanctione promulgata ab eo.

XXXIIII. Quomodo emphyteusis rerū ad sanctos locos pertinentium contrahitur.

† obseruatione.

EMphyteuseos contractus sub hac forma † factus constituat locus, vt viuo quidē eo, qui contrahit, maneat omnimodo emphyteusis, mortuo autē eo, ad hæredes eius trāsmittatur: si forte filij sint siue masculi, siue fęminę: aut si nepotes sint, siue neptes, aut si vxor sit, vel maritus: vel specialiter mariti vel vxoris nomē expressum fuerit. Alioquin ad aliā personā emphyteuseos cōtractus non transeat, sed vsque ad vitam contrahentiū extendatur, nisi filios vel nepotes, vel filias vel neptes habeant. Procedere autem in emphyteusis debet priùs requisitione cū omni veritate, atque subtilitate habita in reditu eo, qui ad id tēpus fuerat in quo ad sacrosanctam ecclesiā res peruenisset eiúsque reditus sextā portionē remittāt ei, qui emphyteusim cōtrahit. Si nautem deminutus fuerit exaliquo casu fructus prædij duorū alterū fiat, vel sub eodē reditu, qui tunc inuenitur sine vlla deminutione is qui contrahit accipiat prædiū, vel ad contractū omnino nō accedat, melius enim est locare magis prędia sanctorū locorū, quā sub huiusmodi deminutionib. cōtractus emphyteuseos facere. ¶ Si autē ecclesiastici proastij emphyteusis cōtrahatur pretiosissimi quidā, sed tamē vilissimum reditū habētis nō oportet emphyteuseos contractum ad redit" quātitatē metiri, sed existimatio proastij fiat, & inspiciatur reditus qui per xx. annos cōparari potest ex pretio proastij, & tātū reditū dare se pacisćatur is, qui emphyteusim contrahit: ita tamē vt etiā in hoc casu nō in perpetuū cōtractus extēdatur, sed secūdū obseruationē quam suprà diximus. Sciant autē qui emphyteusim contraxerunt quod placito reditu ab eis per biennū nō dato licentia libera præstatur sanctorū locorū administratorib. & prædia abstrahere, & nihil emponematū nomine prestare. Emponemata autē dicimus ea quæ labore contrahentis in agro meliorata sunt. ¶ Sinautē deteriorē agrū fecerit, cogatur de suo sumptus dare & restituere pristinā prędij faciem: & in hoc subiici debēt non solum ipse, sed etiam hæredes eius vel successores vel bonorū possessores & bona eius, ita tamen, vt debitum quoque reditū sine aliqua dilatione red-

Empone mata.

dere cōpellatur. ¶ Id autem quod de prohibitione alienationis diximus, obtineat non solum in integris domibus vel prostiis vel agris. vel hortis: sed etiam in iis quæ omnino diruta vel deserta & in area posita sunt: quamuis enim nullum ędificium, nullam materiam habeant: & tamen ea alienare prohibitum est, nisi forte emphyteusis ad tempus secundum ante factā diuisionem in tres personas fuerit facta. ¶ Ne autem aliqua circumscriptio fiat iubet cōstitutio duos primates mecanicorū, vel architectorum in ciuitate Constantinopolitana vna cum religiosis œconomis & quinque reuerendissimis presbyteris, & duob. diaconis, præsente, & ipso beatissimo archiepiscopo, vel in prouinciis duo nobiles mechanicorum, vel architectorum, vel vnum si vnum tantum habeat ciuitas, peruenire oportet ad locos, & diuinis ante positis scripturis definiri ab eisdem architectis, quantum debeat super eodem loco diruto sacrosanctæ prædari ecclesiæ ab eo qui ad emphyteuseos contractum procedere velit, & sub his pactionibus & instrumenta emphyteuseos componantur, & is, qui contraxit emphyteusim ædificet, & materiis vtatur si quasdam materias dirutas † habeat locus. & transmittat contractum duobus successoribus suis secūdum prædictam obseruationem, posteaque prædium redeat ad sacrosanctā ecclesiam, vel ad alium venerabilem locum qui sub titulo emphyteuseos rem immobilē dederit. Tribus enim personis defunctis, omnimodo prædium ad venerabilem locū redeat. ¶ Nam & illam pactionem, imò magis callidam machinationem reiiciendam esse cōstitutio iubet, id est si pactus fuerit cum œconomis & religioso episcopo, & aliis personis quas enumeranimus, is, qui emphyteusim cōtrahit, vt etiam tribus personis defunctis: nihilominus deinceps successoribus liceat emphyteuseos titulo res immobiles ab ecclesia capere & aliis personis, anteponi talem enim conuentionem, ve pote callidè factam constitutio reprobauit.

† diruta.

XXXV. Quomodo vsusfructus rerum ad sanctos loc os pertinentium constituatur.

SI autem voluerit aliquis rem immobilem ecclesiasticam, vel ptochicam vtendi fruendi causa accipere, eo modo faciat contractum quo diui Leonis constitutio statuit. Oportet enim fructuarium diuitem constitutum esse, & rerum immobilium & eam aliam rem iure dominij dote sacrosanctæ ecclesiæ vel alij, loco venerabili, à quo vsumfructum accepit, ita tamen, vt res immobiles quas ipse pro vsufructu præstant non minorem reditum habeant. quām sit vsusfructus rei immobilis ad sacrosanctam ecclesiam, & alia venerabilia loca pertineutis: ita tamen, vt illa res omnimodo, quam vtendi fruendi causa accepit, vel mortuo eo, ad sanctum redeat locum, vel adhuc viuo eo, si forte vsque ad certum tempus vsusfructus ei constitutus est. Impleto enim tempore necesse est vsumfructum extingui. Nulla autem licentia sit in tantum tempus prorelare vt etiam post mortem fructuarij res immobilis ad sanctum locum nō redeat. Nam modis omnibus defuncto fructuario pleno iure fundus ad ecclesiam redire debet: ita tamē vt etiam illa res quam de suo patrimonio ab initio fructuariū loco sancto † dedit, maneat firmiter nulla machinatione abstrahenda.

† in locū sanctum

XXXVI. Quibus pœnis subiecti sunt, qui presentem constitutionem contemnunt.

SI quis cōtra saluberrima iura præsentis cōstitutionis rē immobilem loci venerabilis cōparuerit: primùm quidem rei æstimationem amittat, & rem quā illicitè emerit, restituat cum omnibus emolumentis eius, quę in medio tēpore facta sunt, & omnia lucro ecclesię vel alterius loci venerabilis cedāt, & nullā habeat ipse contra ecclesiam actionem, sed tantum aduersus œconomos vel alias vēditorū personas ex empto iudiciū moueat. Nā vēditorum patrimonia emptori subiecta esse æquum est. Hęc, si venditio cōtra præsentē legem rei immobilis ad venerabilem locū pertinentis cōtracta sit. ¶ Alioquin si donatio facta fuerit: tūc is, qui liberalitatem interdictam accepit, nō solùm ipsam rem cū fructibus suis & causis venerabili loco restituat, sed etiā aliud tantū quantū accepit, pœnę nomine prętiet sanctissimo loco cuius res donata fuerit, ab his qui res eius administrant. ¶ Sinautē titulo permutationis rem loci venerabilis capiat aliquis, tūc & rē quā accepit, reddat, & quā ipse dedit, amittat, actione ei scilicet aduersus personas & patrimonia eorū cōseruando, qui cū eo contraxerint, excepto videlicet principe, cui secūdùm præfatē superius diuisionem permutationē facere rerum immobilium cū sacrosanctis locis permissum est.

¶ Sin autem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Sinautem pignus creditor ad corporalem detentionem acceperit,& res immobilis sit,quæ pertinet ad ecclesiam,vel ad alia venerabilia loca,veluti domus,vel proastium,vel ager,vel hortus,vel panes ciuiles,vel mancipia rustica.nam ea quoquevelu ti membra rerum immobilium sunt.Si quis igitur horum aliquid pignoris nomine corporaliter acceperit,priùs quidé neque sortem quam dedit,neque vsuras quas forte stipulatus est exigat,deinde etiam ipsam rem suis emolumentis venerabili loco restituat.Sed & in hoc casu aduersus œconomosvel alios administratores venerabilium locorum actionibus creditori competétibus.Omnia enim quæ diximus, etiam in mulierum monasteriis,vel ascetcrijs obtinere oportet.

Panes ciuiles.

XXXVII. Quando licet hypothecæ titulo res venerabilium locorum obligare.

SI qua necessaria causa & inexcusabilis immineat , vt mutuã pecuniam accipiat venerabilis locus , licet œconomis etiã res immobiles obligare pignoris iure,ita tamen, vt corporali ter non tradantur creditoribus.

XXXVIII. Quibus pœnis subiicitur , qui illicitum emphyteuseos contractum iuris venerabilis loci cõponit.

SI quis emphyteuseos contractum in ecclesiastica re vel alterius venerabilis loci cõtraxerit in perpetuum: primùm quidem id,quod actum est,pro infecto habebitur: deinde tantum eum in vnoquoque anno perpetuò sanctissimo loco præstare oportet quantum præstitisset,si ab initio legitima emphyteusis esset,nullo remanente apud eum ex his , quæ frustra ei occasione emphyteuseos præstita sunt,res enim ipsas cum suis fructibus omni modo restituere debet ¶Tabellionés autem si cõtra legem emphyteuseos instrumenta receperint: irrenocabili ra legem emphyteuseos instrumenta receperint: irrenocabili puniantur exilio,vt nunquam redeãt,nec si diuina sanctio promulgata fuerit. Nam nec magistratus audaci spiritu talia instrumenta vel dictare,vel facta admittere,& publicis instrumẽ tis inserere , vel confirmare debet,nam si aliquid tale deliquerint,non solũ honore,sed etiã dignitate & patrimonio cadãt.

XXXIX. Quomodo punitur,qui sacra vasavel donat vel alienat,vel pignerat,vel conflat,& de panibus ciuilibus.

Eadẽ cõstitutio reperitur infra cõ. ij.

EIsdem pœnis coerceri oportet etiam illos,qui sancta vasa sue sacra dona contra legem,vel pignerauerint, vel distraxerint,vel conflauerint, vel quocunque modo alienauerint , excepta videlicet captiuorum redemptione:eandémq; obseruãtiam iubet constitutio tenere & in alienatione panum ciuiliũ.

XL. De pragmaticis sanctionibus , quæ contra commoda venerabilium locorum promulgantur.

NVlli liceat per pragmaticam sanctionem aliquid eorum capere,quæ sacrosanctis ecclesiis,aliisque venerabilibus locis competunt,siue immobiles sint , vel mobiles quidem , sed alienari nõ possunt.¶Sinautem quæstor magnificus tale rescriptum dictauerit,vel exteri magistratus intimationem pragmaticæ formæ receperint,vnusquisque quinquaginta librarũ auri pœna mulctetur.¶Sinauteu religiosi episcopi tales pragmaticas sanctiones contempserint,non sine periculo se contemnem se amissuros non dubitent ea aut locari vel emphyteuseos titulo dari oportet sola,quæ administrationem arbitratuvideã tur tali aliquo indigere.

XLI. Idem.

SI quis in potentatu constitutus diuinam pragmaticã sanctionem impetrauerit cogentem œconomum, vel alios administratores venerabilium locorũ ea,quæ aliis neque locata,neque emphyteuseos titulo data sunt,sibi locari, vel emphyteuseos nomine dari pœna sacrilegij teneatur.

XLII. De monasteriis nonvendendis,vel alienandis.

NEmini liceat imposterum cuiusque monasterij impiam venditionem,vel donationem vel permutationem contra here,vbi & altare collatum est & sacra missa facta,& monachica conuersatio. Sinautem tale aliquid fuerit admissum,&id, quod factum est pro infecto habebitur , & is qui accepit præ tium amittat,& is qui distraxit & rem & prætium reddat sacro sanctæ ecclesiæ & venerabilibus monasteriis[& his]quorũ cura eritvt alienatum contra leges monasterium rursus in pristi num statum reducatur.¶Nulli autem liceat vel † titulo pigno rum,vel hypothecarum sacrosanctum obligare monasterium nam & si tale aliquid admissum fuerit:refutari oportet,vt † iterum in sanctissimo monasterio sancta procedat missa.

†nec

†nec

XLIII. Si sterilis ager ad venerabilem locum peruenerit.

SI quis sterilem agrum cuicunque venerabili loco donauerit vel vendiderit , contractus nullius erit momenti. ¶ Nam & donatione,& quauis alienatione rescissa cogatur donator, vel venditor rem suam recipere,quam calliditate vel fraude videtur dedisse,vt exoneraret scilicet propriũ patrimonium.¶Oeconomus autem,vel quicũque alius administrator venerabilis loci omne damnum,quod ex huiusmodi illicito actu contingit:resarciat ei,qui cum eo contraxit,secundum ea , quæ suprà diximus.¶Liceat autem vnicuique ex populo si viderit præcepta propositæ constitutionis neglecta ad Imperatorem referre, & calumniatoris notam euadere. ¶ Omnibus autẽ permissum est vbique magistratus gerentibus siue minorem , siue maiorẽ potestatem habeant,omnia præsentis constitutionis capitula custodire.Dat.xvij.Calen.Maij.C.P.Belis.V.C.Cos.

CONSTITVTIO VIII.

Cõst. in impre. Lat na.

XLIIII. De præscriptione centum annorum ecclesiæ competente Romanæ ciuitatis.

PRAESENS constitutio,quæ consulatu Belisarij † Calend.Maij data est ¶iubet quidem sacratissimam ecclesiam Romanam centum annorũ præscriptione solùm in suis actionibus † remoueri: nihil autem de ea latius exponemus,quia innouata est ab alia † constitutione , quæ data est Consulatu Basilij.

†vj.Ka

† posse remouer.

† Hæc constit. extat vt ratis reapaẽis quæ.

CONSTITVTIO IX.

XLV. Vt ciuitates circa Viminacium constitutæ suũ proprium archiepiscopum habeant.

HAEC constitutio iubet ciuitates,quæ sunt circa Viminacium,quas datione sua noster Imperator subiugauit, potestati esse subiectas archiepiscopi sui proprij,&non esse in potestate Thessalonicensis episcopi.

Desiderat hæc const. ratis reãg. numeratis. Sed eam Latinam à Cuiacio dono data in ne huius volumnis reperies.

CONSTITVTIO X.

XLVI. De Anthimo,& Petro & Seuero,& Zoara hæreticis.

HAEC constitutio confirmat sanctissimas synodos, & monachorum authoritatem. Antimum autem & Petrum & Seuerum,& Zoaran episcoporum numero expellit,prohibétque eos in vrbe Constantinopolitana vel alia magna ciuitate conuersari.Cõminatur autem etiam,si quis Seueri libros habeat, eósque ignibus non tradat , seueriſſimas pœnas , nam & manus incisionem subsistere iubet eos, qui libros eius scribere ausi fuerint.

CONSTITVTIO XI.

XLVII. De rebus immobilibus alienandis , quæ ad ecclesiam Hierosolymitanam pertinent.

HAEC constitutio alia quidem omnia capitula, quæ de alienatione prædiorum ecclesiasticorũ superius dicta sunt in eodem vigore conseruat,vt etiam in sancta ecclesia Hierosolymitanæ sacrati mæciuitatis obtineãt. nam & ipsi distractionem omnino rusticorum prædiorum interdicit. Domos autem si quas habeat,non prohibeatur eas alienare,scilicet si ampliore commodo potiatur,& hoc autem decreto antecedente fieri iubet.Decretum autem apud patriarcham Hierosolymitanæ ciuitatis ordinetur,præsente etiam clero eius ad probandam iustam causam propter quam alienatio domorum sit, ita tamen,vt æstimatio definiatur ad quantitatem pensionum, quæ per quinquaginta annos colligi possunt , vt æstimatione domorum alie natio fiat.D.xv.†Calen.Iun.C.P. post Belis. V.C.Cos.

†Kal. Maij.

XLVII. Quibus pœnis subiecti sunt, qui præsentem constitutionem contemnunt.

SI quis contra saluberrima monita presentis cõstitutionis rẽ immobilẽ venerabilis loci cõparauerit, primũ quidẽ rei estimationem amittat,& rẽ quã illicitè emerit restituat cũ omnibus emolumentis eius quæ in medio tẽpore facta sunt, & omnia lucro ecclesiæ,vel alterius loci venerabilis cedant , & nullã habeat

habeat ipse contra ecclesiam actionem , sed tantum aduersus œconomos & alias venditorum personas ex empto iudicium moueat.nam venditorum patrimonia emptori subiecta esse ęquum est.

¶Hæc si venditio contra presentem legem rei immobilis ad venerabilem locum pertinentis contracta sit. Alioquin si donatio facta fuerit:tunc is,qui liberalitatem excepit interdictã non solùm ipsam rẽ cùm fructibus suis,& causis venerabili loco restituat,sed etiam aliud tantum quãtum accepit pœnę nomine prestet,sanctissimo loco cuius res donata fuerit ab his, qui res eius administrant.

¶Sin autem titulo permutationis rem loci venerabilis capiat aliquis:tunc & rem quam accepit,reddat:& quam ipse dedit,amittat actione ei,scilicet aduersus personas & patrimonia eorum conseruanda,qui cum eo contraxerint excepto videlicet principe cui secundum præfatam superius diuisionem permutationem facere rerum immobiliũ cum sacrosanctis locis permissum est.Sinautem pignus creditor ad corporalem detentionem acceperit,& res immobilis sit, quæ pertinet ad ecclesiam,vel ad alios locos venerabiles veluti domus, vel proastium,vel ager,vel ortus,vel panes ciuiles,vel mancipia rustica.nam mea quoque veluti membra rerum immobilium sunt. ¶Si quis igitur horum aliquid pignoris nomine corporaliter acceperit:prius quidem neque sortem quam dedit neque vsuras,quas forte stipulatus est,exigat : deinde etiam ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat.sed in hoc casu aduersus œconomos,vel alios administratores venerabiliũ locorum actionibus creditori competentibus : omnia enim, quæ diximus etiam in mulierum monasteriis vel ascetriis obtinere oportet.

XLIX. Quando licet hypothecæ titulo res venerabilium locorum obligare.

SI qua necessaria causa & inexcusabilis immineat , vt mutuã pecuniam accipiat venerabilis locus,liceat œconomis etiã res immobiles obligare pignoris iure,ita tamen, vt corporali ter creditoribus non tradantur creditoribus.

L. Quibus pœnis subiicitur qui illicitum emphyteuseos contractum iuris venerabilis loci componit.

SI quis emphyteuseos contractum in ecclesiastica re vel alterius venerabilis loci contraxerit imperpetuum primum quidem id quod actum est, pro infecto habebitur:deinde tantum eum in vnò quoque anno venerabili loco perpetuò præstare oportet quantum præstitisset si ab initio legitima emphyteuseos esset nulla remanente apud eum ex his quæ frustra ei occasione emphyteuseos præstita sunt. res enim ipsas cum suis fructibus omni modo restituere debet. Tabelliones autem si contra legem emphyteuseos instrumenta receperint irreuocabili puniantur exilio,vt nunquam redeant,nec si diuina sanctio promulgata fuerit. ¶Nam nec magistratus audire super talia instrumenta , vel dictare , vel facta admittere , & in publicis munimentis inserere vel confirmare debet.nam si aliquid tale deliquerint,non solum honore,sed etiam dignitate,& patrimonio cadant.

LI. Quomodo punitur qui sacra vasa donat , vel alienat,vel pignerat vel conflat,& de panibus ciuilibus.

EIsdem pœnis coerceri oportet illos qui sanctavasa,siue sancta dona contra legem siue pignerauerint vel distraxerint, vel conflauerint,vel quocunque modo alienauerint , excepta, videlicet,captiuorum redemptione,eandem obseruantiam iubet constitutio tenere,& in alienatione panum ciuilium.Dat. Kalen.Iun.CP.post Bilif.V.C.Conf.

CONSTITVTIO XII.

LII. Quando liceat clericis ab alia ecclesia ad aliam transire.

SVPERIVS constitutionem legimus,qua cauetur,vt numerus clericorum certus sit in maiore ecclesia vrbis Constantinopolitanę,hæc autem constitutio iubet,vt ex aliis ecclesiis superflui clerici , id est hi , qui supra statutum numerum sunt,in locum mortuorum clericorũ maioris ecclesiæ transferantur.Idem P.C.Bilif.

†Dat.17 K. Aug. C. P. D. N. Bilif. V.C.cõf. Vulg.Data Idib. Aug.&c.

CONSTITVTIO XIII.

LIII. Vt mille centum ergasteria immunitate potiantur sub nomine decanorum & lectigariorum , & vt nemo alius immunitatem habeat.

HAEc constitutio iubet,vt Constantinopolitanæ ciuitatis mille centum ergasteria immunitate potiantur occasione decanorum & lecticariorũ,& funeribus defunctorum destinentur:ita vt octingẽta quidem ergasteria corpora personarũ præstare:residua autẽ trecẽta ergasteria pecuniã dare , cætera autẽ omnia ergasteria ciuilib.munerib.fungãtur,siue ecclesię sint, si ue xenonis,siue monasterij,siue orphanotrophij , siue brephotrophij,siue prochij,siue alterius cuiuscunq; dominij, siue imperialis domus,siue magistratus populi Romani, siue illustris, siue alterius senatoris,siue cubicularij,siue militari cingulo decorati.¶ Quòd si quis patrocinio suo munere ciuili liberare suũ voluerit inquilinum , dominium quidé amittat ergasterij: hoc autem fisci viribus vindicetur.Dat.vj.Cal.Iun.C.PP.C.Bilif.Anno j.

CONSTITVTIO XIIII.

LIIII. Quando licet locis venerabilibus res immobiles alienare.

HAEc constitutio subdiuisionẽ facit in ea cõstitutione,quę de rebus immobilibus ad sancta loca pertinentibus loquitur:ait enim si ecclesia,vel alius sacratissim⁹ locus publicum debitum debeat, veluti tributa , & non habeat vnde solutionem pecuniæ faciat cõuenire omnes invnũ tã clerũ q̃ religiosum episcopũ ipsius ciuitatis ad metropolitã oportet, & sanctis scripturis propositis rem disceptari.Et si nullę alię opes inueniũtur sine alienatione ecclesiastici prędij,tunc decreto apud præsidem prouincię celebrato,alienatio prędij ad locum venerabilem pertinentis fiat:ita tamen,vt emptor pretiũ tributorum exactoribus soluat.& ab eis apochas accipiat, & fiscaledebitũ subeat,& in locum fisci succedat,& munimentum pleniſſimum habeat,& non timeat anteriorem legem,Eos autẽ qui distraxerũt,operam dare oportet,vt postquàm ipsi actis interueniẽtibus deposuerint se iure distraxisse,etiã apochas tributorũ nanimare, vt etiã ecclesia securitatẽ habeat de pecuniis tributorũ nomine fisco solutis,omni circumuẽtione : & simulatioe ꝓ infecta habẽda.Ideo.n.& decreti celebratio permissa est , vt ẽt publicũ debitũ manifestetur,ex quot annis collectũ est,,&quę admodũ non potuerunt œconomi pecuniam soluere , sed in necessitatem alienationis venerunt. Hæc autem omnia procedere debent propositis sanctis euangeliis. ¶ Sinautem priuatus sit,cui venerabilis locus pecuniam debeat , ipsam immobilem possessionem creditor pro soluto capiat,dummodo addictio ita fiat,vt debitam pecuniam non excedat , scilicet & in hoc casu decreti celebratione intereueniente.Huius autem cõstitutionis subdiuisione excepta est magna ecclesia Constantinopolitanę ciuitatis, & sancta oratoria , quorum ipsa curam agit,sed etiam omnia monasteria,quę sanctę eidem magnę ecclesiæ suppositæ sunt.D.xv.Cal.Sep.CP.P.C.Bilif.anno xj.

CONSTITVTIO XV.

LV. Vt magistratus sine pecunia fiant.

OMnes magistratus sine pecunia creandos decernimus vt neque impunè aliquid detur:neque sine punitione à subiectis aliquid exigatur.

LVI. De vicario Asianæ regionis,& præside Phrygiæ sublatis,& in Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen trãslatis.

VIcarius Asianæ regionis,& præses Phrygiæ Pacatianę.Comes Phrygiæ Pacatianę nominetur,&habeat tamvicarij q̃ præsidis honorem,& vtriusque magistratus annonas & capita habeat,& vna tantum apparitione vtatur permixta tamen ab vtroq; magistratu.agat autem curam &tributorũ exactionem. Sed & apparitio eius duplices annonas & capita habeat. Comes autem Phrygię Pacatianę nullã habeat communionem in Asiana diœcesi,sed habeat quidem Comitis Phrygię Pacatianę nomen,nullam autem habeat iurisdictionem extra territoriũ Phrygiæ Pacatianæ.

LVII. De vicario Ponticæ sublato & in comitis Galatiæ primæ nomen translato.

QVi antè vicarius Ponticæ vocabatur, modò Comes Galatiæ primę nominetur,& in milites habeat potestatem,& vtriusq; magistratus annonas accipiat.id est tam ciuiles quàm militares honores.Vltra territoriũ autem primæ Galatiæ nullam habeat potestatem.Vtriusque autem Ponticę magistratus apparitores misceri oportet,& comitianam appellari, & periclitari cum suo Comite in exactionibus tributorum.

Vt nemo

Universidad de Deusto
Biblioteca

LVIII. Vt nemo ciuilis vel militaris magistratus vicarios habeat.

NEmo magistratus ciuilis vel militaris in municipiis eius prouinciæ, cui præest, vicarios suos audeat mittere: sed si quid tale fecerit magistratus honore cadat.

LIX. Vt Comites Orientis & præsides Antiochiæ Officium habeant.

MAgistratus Comitis Orientis & præsidis Antiochię vnus sit, & vtriusque adparitiones misceantur, & Comitiana adparitio appelletur: & primam Syriam habeant tantummodò Comes Orietis, dummodò etiam illam regionem habeat, quæ Quiristica vocatur. Habeat autem & vtriusque magistratus annonas, & curam agat in tributorum exactionibus, & vt populares seditiones compescat, & ciuilem ordinationem conseruet.

LX. Vt omnes priuati præsidibus subiiciantur, & de sacramento à præsidibus dando, & de furtis præsidum.

OMnes, priuatos homines suppositos esse cõstitutio iubet, & omnibus prouinciarum præsidibus tam in pecuniariis, quàm in criminalibus causis. Et hi autem, qui à Constantinopolitana ciuitate descendunt, cuiuscunque iudicij calculos vel iussiones habeãt, subiecti sint prouinciarum præsidibus, vt nõ audeant sportularum nomine aliquid exigere supra modum sacris constitutionibus statutum. hoc enim, si contẽpserit præses prouinciæ, de sua substãtia resarcire damna prouincialibus cogetur. Liceat autem eis & de huiusmodi iniuriis referre, nõ solum maioribus magistratibus, quibus suppositi sunt hi, qui sportulas illicitas exegerunt, sed etiam Imperatori. Liceat autem ipsis præsidibus, si viderint eos, qui calculos vel iussiones habeant, quòd iniustè vel violenter versati fuerint, refrenare, & nõ timere neque dignitatem eorum, neque cingulum, quo fortè decorantur. ¶ Oportet autem vnumquemque, qui magistratum gesturus est, antequam honorem accipiat, dare sacramentum, quòd neque dederit alicui pecuniam, neque lucrũ impium capturus est. Si quis autem ab eo aliquid accipiat vltra ea, quæ constitutio statuit, in quadruplum hoc reddat. ¶ Curã autem agat præses prouinciæ & in exactionibus tributorum, vt ea quæ exigere debet, non cum seueritate exigat: nisi fortè contumaces sint hi, qui tributa debent. Habeat autem Adsessores circa se æquos & iustos, & non inclinantes ad lucrum. ¶ Quod si quis dederit aurum, vt magistratus fiat, posteáque in furto conuictus sit in ipso magistratu: & publicabuntur bona eius, & in exilio mittendus erit, & corporales coercitiones patietur. Nam episcopum & primates ciuitatis, si viderint iudicem iniustè conuersari, preces imperatori porrigere oportet, vt Principali indignationi pœnas impius luat.

De iureiurando à iudicibus præsidũ an tequam magistratus gerant.

LXI. Vt præsides quinquaginta dies faciant in prouincia sua, postquam ei successum sit.

PRæses prouinciæ postquàm desierit esse præses in eadem prouincia quinquaginta dies faciat, & publicè pareat, & omnium suscipiat actiones. Quòd si antequam quinquaginta dies prętereant, absconderit se liceat vnicuique & tenere eum in prouincia, & omne quod furatus est, repetere ab eo præsente tamen episcopo & rem discernente. Quòd si ante quinquaginta dies fugerit, & comprehẽsus fuerit siue in Constantinopolitana ciuitate, siue in alia quacunque regione, retrahatur ad eam prouinciam cui præerat: & ea quæ furatus est, in quadruplum reddat. Hæc autem tota licentia prouincialibus data est, si in furto præsidem arguere maluerint. nam in aliis causis antedicta obseruatio cessat.

LXII. In quibus causis à præside detenti fori præscriptionem non habeant.

NEmo autem neque in criminali causa, neque in tributorũ exactione, neq; in populari seditione, & à præside prouinciæ tentus fori præscriptione vtatur.

LXIII. Si milites præsidis prouinciæ iussiones non fecerint.

VT autem in omnibus [causis iustitiam] exequi possit præses prouinciæ, & milites qui in prouincia sedent, subiiciãtur ei, quòd si milites ei non obtemperauerint, & annona eorum prohibebitur, & militiam suam amittunt, & corporales pœnas subeunt.

Latrunculatores Galli Præpositos Mareschallũ vocant.

LXIIII. De latrunculatoribus & biocolytis, & apophliftis, & quomodo sacramentum à præside dandum sit.

CVmque in prouinciis præsides iusti mittuntur, superfluũ est latrunculatores mittere, & eos q biocolytas, id est, qui violẽtias prohibent, vel aphoplistas vocant, id est, eos, qui priuatis hominibus arma habere non concedunt, ne rapinas aut cædes faciant, sed neque magistro militum Orientis, vel aliis magistratibus licebit latrũculatores, vel biocolytas, vel aphoplistas, vel alios similes eis in prouincias mittere. Si autem aliquid tale perpetretur: hi qui missi sunt, præsidali potestati supponantur, & vltimum periculum patiantur, postquam ad Imperatorem hoc fuerit relatum. hi autem qui miserunt eos, triginta librarum auri pœna coerceantur. Is autem qui magistratus creatur, si quidem in Constantinopolitana ciuitate creatur præ oculis Imperatoris, vel præfecti prætorio, & Comitis rerum priuatarum & cubicularij: si nautem in prouincia magistratum accipiat, ante metropolitam & primates ciuitatis iurare debet. Iubet autem constitutio & defensores ciuitatum nihil omnino vel dare nisi vsque ad † sexaginta solidos vel accipere, nisi publicas annonas si quæ sint. Data † xviij. Kalend. Maij, Constant. Bilis. V.C. Cos.

† quinquagintã.

† xvj.

CONSTITVTIO XVI.

LXV. De numero referendariorum.

HAEc cõstitutio iubet referẽdarios quatuordecim, qui nũc sunt esse: donec autẽm ad octo perueniant, non liceat aliũ adiicere, vt statutus numerus eorum octo sit.

CONSTITVTIO XVII.

LXVI. De Officio prætoris Iustiniani Pisidiæ.

HAEc cõstitutio iubet vtrosque Pisidiæ magistratus, id est, ciuilem & militarem in vnum misceri: & quicquid habet, vt prætor Iustinianus vocetur. & habeat adparitionem prætoriam: & singuli adparitores per probatorias fiant. Habeat autẽ & carrucam argenteã, & securem & fasces siue virgas, & Adrespõsum propter milites, & sit vnus spectabilium magistratuũ, quemadmodum spectabiles sunt Comites Pacatianæ & Galatiæ & Orientis, & proconsules.

LXVII. Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Pisidiæ vel alterius, qui in Pisidia iudicauit.

SI prouocatio porrecta fuerit aduersus sententiam prætoris Pisidiæ, oportet eam referre in auditorium prefecti prætorio & quæstoris, & simul dirimant appellationẽ: nam & in aliis spectabilibus iudicibus hæc eadem obseruabuntur. Si autem ex diuina iussione iudex nõ spectabilis in Pisidia datus fuerit, & aduersus sententiam eius prouocatio porrecta sit: non iam Comes Pacatianæ Phrygiæ prouocationẽ audiat, sed ipse prætor Pisidiæ. nam & sacrum auditorium habere ei constitutio concessit in huiusmodi appellationibus, scilicet si causa prouocationis vltra trecentos aureos non sit. † Dat. Kalend. Iun. CP. Bilis. V.C. Cos.

† Dat. P. C. Bilis.

CONSTITVTIO XVIII.

LXVIII. De Officio Prætoris Lycaoniæ.

PRæses Lycaoniæ prætor nominetur, habeat autem & ciuilia & militaria insignia. & adparitio eius per probatorias fiat, & vsque ad centum adparitores numerus eius extẽdatur. Habeat autem prætor Lycaoniæ non solùm ciuilis, sed & militaris magistratus annonas, habeat autẽ & Adresponsum. curam autem agat in omnibus causis, id est, in ciuilibus & in militaribus, in priuatis, in publicis. & si quid admissum fuerit ab eis, qui ex Constantinopolitana ciuitate descendunt, hoc dili genter perscrutetur, & secundum delicti quantitatem temeratoribus pœnas irroget. ¶ Habeat autẽ & carrucã argenteã, & securẽ, & fasces siue virgas: & sit inter spectabiles magistratus.

LXIX. Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam prætoris Lycaoniæ, vel alterius, qui in Lyaconia iudicauit.

SI prætori Lycaoniæ prouocatio porrecta fuerit, præfectus prætorio cum quæstore eam recipiant. Si autem à diuina iussione iudex fuerit in Lycaonia datus, & nõ sit spectabilis, posteáq; aduersus sententiam eiusdem iudicis prouocatio porrecta sit, apud prętorem Lycaonię exerceri eam oportet, scilicet, si causa quingentorum aureorum quantitatem non excedat. Idẽ est & si ab aliis magistratibus maximus iudex ibi fuerit destinatus. † D. xv. Calen. Iun. C. P. Bilis. V. C. Cos.

† P. C. Bilis.

CONS

CONSTITVTIO XIX.

LXX. De officio prætoris Iustiniani Thraciæ, & de prouocationibus in Thracia porrectis.

QVi Thraciæ præest, prętor Iustinianꝰ nominetur, & duorũ vicariorum, qui in Longomuro sedebant, solus habeat magistratus: nam ex illis vicariis vnus quidem vicẽ agebat magistri militum, alter autẽ vicarius erat præfecti prætorij. Thraciæ autem prætorem & spectabilibus viris cõmunerari oportet. Nam ea quæ diximus de prætore Pisidiæ, & de prætore Lycaoniæ, in eo quoque tenent. Habebit autẽ adparitores non plures, q̃ centũ. & non solùm ciuilibus, sed etiam militaribus decorabitur insignibus. Habeat autem & Adresponsum, & curam agat in tributorum exactionibus, cum sua scilicet adparitione, quæ Prætoriana vocabitur. Militare autem adparitores constitutio iubet ab epistolarum scrinio, † in quo & antea vicariana adparitio militabat. Appellatio autem porrecta cõtra sententiam Prætoris Thracensium apud præfectum prætorio, & quæstorem exerceri debet, ita tamen, vt quingentorum aureorum quantitatem nõ excedat appellationis causa. Cauetur autem constitutione, vt etiam in appellationibus porrectis cõtra sententias non spectabilium iudicum, qui per diuinam iussionem constituti sunt, eadem obseruentur, quæ in aliis prætoribus diximus. Dat, xv. Kal. Iun. Const. Bilis. V. C. Cos.

† à quo

CONSTITVTIO XX.

LXXI. De officio prætoris Isaurię, & de appellationibus in eadem prouincia porrectis.

PRæses Isauriæ, vtriusque, & ipse magistratus habeat insignia, & Prætor, siue Comes nominetur, & adparitio eius Comitiana vocetur, & de appellationibus omnia sic teneant & in eo, quemadmodũ de aliis prætoribus diximus, eúmque cõnumerari iubet inter spectabiles magistratus. Dat. xv. Cal. Iun. Const. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XXI.

LXXII. De officio Rectoris Prouinciæ.

HAec constitutio habet inscriptionẽ, MANDATA PRINCIPIS. ¶ Disponit autem quales esse oportet prouinciarum præsides, & interdicit eis aliquid à subiectis lucrari, quasi publicis annonis sufficientibus eis, nam & tributa exigere & requirere debent, ne fortè fiscus deminutionem aliquam passus sit. ¶ Oportet autem & causas priuatorum cum æquitate eos audire, & viliores quidem dirimere sine scriptis, & non eó cedere † litigatores vltra ea, quæ constitutionib. continentur, in iudicium expendere. Sin autem viles sint litigatores, & sine aliqua expensa causas eorum cognoscere præsidem oportet. si enim hęc omnia cum omni puritate fiant, nec facilè in Constantinopolitanam ciuitatem prouinciales concurrent. nam & si concurrerint, cùm per magistratus prouinciales nihil steterit, nullum responsum impetrabunt à principe. Iubet autem constitutio & Agentes in rebus; vel alios quoscunque, qui à Constatinopolitana ciuitate iussiones maiorum iudicum portant, prohiberi posse per prouinciarum præsides iniustè conuersari.

† litigatoribus.

LXXIII. Idem.

CONsuetudinarias iussiones ex quocunq; iudicio procedẽtes prouinciarũ præsides non recipiãt velut de publico æquæductu, de portu, & de itineribus muniẽdis, & de põtibus, & de imaginibus, de nauis, de ædium excidio vel aliorum publicũ exigeri: vt pote in publico loco ædificatorũ. ¶ Iubet autem nullã rationẽ habere præsides prouinciarũ huiusmodi iussionũ nisi diuinã pragmaticã iussionẽ intimauerint, posteáq; præsidem indicare oportet per suã relationem piissimo principi: nã nec diuinam pragmaticam formam tenere eũ admittere constitutio permittit. debet autem & in operibus publicis suam diligentiam atque instantiam præses ostendere: nam & partes ciuitatum ædificationes publicas cogere debent & constituere. omnes autem milites, qui in eadem prouincia sedent, imperio præsidis subiici constitutio præcipit: nam & castigare eos delinquentes præsidi licet.

LXXIIII. Idem

† perdeditus.

SI quis crimine illigatꝰ in iudicio præsidis producẽ † fuerit & ne aliqd de eo cognoscatur, priuilegio dignitatis, vel militiæ vsus fuerit: præses prouinciæ non recipiat eum. qui enim priuilegium ad remouenda crimina prætendit à præside, amitti non debet: apparitores quoque refrenare præsidẽ oportet. Et si iniuriosè conuersari voluerint: non permittere, sed & cõpriliarium, & omnes homines suos purissimos habeat: vt his tãtum contenti sint, quæ eis publicum subministrat.

LXXV. Idem.

PRæses prouinciæ fidem publicam non passim vnicuique præstare debet: imò etiam si dederit vsque ad xxx. dies tãtum fides publica valere debet: & condemnare eos debet qui intra terminum sanctorum sunt, & exigere † eos, ita tamen vt competentem honorem sanctorum terminus obseruet.

† exequi

LXXVI. Idem.

TErmini sanctorum non prosunt nequid homicidis, neque adulteris, neque raptoribus virginum. Sed & si quis tributa fisco debeat poterit intra sanctorum terminos ab eo exigi. publicum debitũ, vt tam œconomi ecclesiarum, quàm defensores ad hoc subueniant præsidi, & magis quàm debitorẽ erispiant. nam si quid tale fecerint, de sua substantia tributa fisco reddere compellantur,

LXXVII. Idem.

PRofectiones præsidum non oportet damnosas prouincialibus esse. nam nec angarias præsidi, vel apparitori eius facere licet. Omnes enim omnino præsides annonis suis contẽtos esse constitutio iubet.

Annonæ publicæ.

LXXVIII. Idem.

NOn liceat prouinciarum præsidibus in iisdem prouinciis, quas ipsi gubernant, vicarios suos constituere: sed nec militibus concessum est angarias à prouincialibus petere, vel quæcunque detrimenta eis facere: sed & si quid damni prouincialęs sentiant, hoc præses de suo eis resarcire compelletur.

LXXIX. Idem.

SI quis iussionem portauerit præsidi de religionibus, liceat ei eam contemnere, nam si quid canonicum acciderit, hoc præses cum metropolitano prouinciæ disponere debet.

LXXX. Idem.

CApitali crimine damnatorum bona non ad lucrum præsidis referri, sed cognatis punitorum reddi oportet.

LXXXI. Idem.

INiusta patrocinia tam prohibere, quàm contemnere præses prouinciæ debet.

LXXXII. Idem.

ALienos colonos, siue capite censitos neme susipere audeat. sed & si fuscepterit, statim reddat, alioquin, si non reddeat. sed & si fuscepterit, statim reddat, alioquin, si non reddiderit, terram desertam propter colonorum vel adscriptitiorum absentiã: susceptorib. eorum irrogari æquum est. Curare autem etiam præses prouinciæ debet, ne aliquid tale cõtingat. Sed & si contigerit, etiam si in aliam prouinciam coloni vel adscriptitij fugerint: per publicas literas reducere eos debet, & hoc non solum in dominicis prædiis obtinebit sed etiã in priuatorum † possessionibus: quarum fortè aliqui curam habent, siue quòd conductores sint, siue quòd procuratores.

† priuatis

LXXXIII. Idem.

SI quis alienis agris vel ergasteriis titulos imposuerit, & nomen suum inscripserit, bonorũ publicatione punitur. Vnusquisque autem præses prouinciæ postquàm ad prouinciã peruenerit conuocare debet episcopum, & clerum & primates ciuitatis: & hæc diuina intimare mandata non solùm in metropolitana ciuitate, sed etiam in aliis prouinciis: ita vt per apparitores insinuentur sine omni municipalium damno.

LXXXIIII. Idem.

NEmo priuatus audeat arma tenere vel gerere: hoc enim solis militibus concessum est. Hi quoque qui propter seditionem à Constantinop. ciuitate fugerunt, teneri debent à prouinciarum præsidibus & custodiri. Nam & referre de his præsides oportet, si de iis sunt quos vt pote seditiosos perscrutãtur magistratus populi Romani punire. D. xvj. Cal. Maij. CP. Belis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XXII.

LXXXV. De officio proconsulis Cappadociæ.

Magi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAgistratus Cappadociæ omne Officium atque apparitionem ciuilem & militarem habeat. sed & in aliis prouinciis Ponticæ regionis constituta tamiaca prædia sub Imperio suo habeat.nam & tamiacas possessiones potestati eius constitutio subiicit.Summarij quoque Comitianæ apparitionis subiecti sunt ei,vtrunque enim Officium proconsuli Cappadociæ obtemperare debet.nam magistratus Cappadociæ procōsul est.& ideo vtraque adparitio tam Comitiana, quàm ciuilis Proconsularis appellabitur. vtrunque tamen Officium secundum veterem ordinem suas proprias administrationes habeat. ¶Epitropi autem & tracteutæ non sint, nominentur autem tredecim magistri periculo Comitianæ adparitionis, & tredecim exactores qui tredecim magistris quinquagenos solidos præstant. Nemo autem exactor vltra definitionem & formā illicitè audeat aliquid accipere, alioquin militia cadat, ¶Adiutoris autem creatio fiat periculo tredecim magistrorum & aliorum,qui post ipsos sunt.si is qui in gradu vocatur, idoneus non sit, ¶Proconsul autem Cappadociæ habeat carrucam argenteam,& securem,& fasces, & omnia vetera proconsularia insignia.¶Inferre autem eum oportet & quinquaginta libras auri venerabili Augustæ,scilicet ex iustis adquisitionibus.Ipsum autem proconsulatum sine pecuniarum datione accipiat. ¶ Habeat autem annonarum nomine auri libras viginti,& consiliarius eius auri libras duas: adparitio autē eius habeat ea quæ ab antiquis temporibus vsque ad hoc tempus habuit.

¶Maneat autem & Palatinorum schola, quæ sub Cappadocia est in eadem potestate,& ordine,& figura. Nihil autem neque cōsuetudinis nomine,neque annonarum, neque in veste, neque in aliis speciebus aliquid accipiat: non ab ipso proconsule,& non ab eius adparitione.

LXXXVI. Idem.

PRoconsul Cappadociæ vindicare debet direpta vel vsurpata à quibusdā Tamiaca prædia,siue rustica siue vrbana,nulla ei temporali præscriptione opponenda.Tēporis enim prolixitas publico non nocet.Iniquitare autem debet & tributorum exactionibus.Habeat autem & in sua potestate omnes siue milites,siue scriniarios tam gloriosissimi præfecti prætorij, quàm fortissimi magistri militum,siue ciuile habeat Officium siue Tamiacum cingulum,siue dignitatem tā maiorem quàm minorem,siue sacerdos sit,siue aliud quodcunque priuilegiū prætendat.Diligenter autem obseruare debet,vt canonicarij, qui ab illustrissimo præposito mittuntur,nullum sentiant lucrum ab aliqua persona,quamuis ex consuetudine aliquid accipere soliti essent.

LXXXVII. Idem.

PRoconsul Cappadociæ in municipiis eiusdem prouinciæ, cui præest,vicarios suos mittere non audeat. si quid enim fieri vult,habeat defensores municipiorū & adparitores suos, per quos suas iussiones ad effectū perducere poterit.¶Sinautē militibus indigeat,ipsi milites,qui in Cappadocia degent,iussiones eius impleant: ita tamen,vt neque milites, neque ipse proconsul,neque consiliarius eius aliquid detrimēti faciant subiectis,sed publicis annonis cōtenti sint.Ideóq; & propriis iumentis,propriisque sumptibus proficisci eos oportet.¶Iubet autem constitutio tam scholares homines,quàm domesticos in Cappadocia degētes iussiones Procōsulis implere.Nā si iussionib.eius nō paruerint,& cingulu & facultates suas amittunt.nam & in eos potestas proconsuli ex hac constitutione data est.¶Curam autem agere debet,ne hi,qui à Constantinopolitana ciuitate descendut,subiectos lædāt.Sed & cursus publici debet curam habere,nam & veredorū dispositiones sub iuris districtione eius constitutio esse iubet.¶Agat autem curam & frumentariæ causa ciuitatis & operum publicorum.

LXXXVIII. Idem.

EOs,qui iussiones superfluas portant,veluti de aquæductu, de muris,de pontibus,expellat proconsul Cappadociæ: vt nec ontimare eis tales superuacuas iussiones concedatur, nisi fortè iussionem pragmaticam habeant. ¶Sinautem procōsul adiutorio maiore indigeat,mittat relationes tam ad illustrissimum præpositum, quàm ad alios maximos populi Romani magistratus.

LXXXIX. Idem.

TItulos priuatos alienis rebus prohibeat imponi Cappadociæ proconsul.¶Et sit inter spectabiles magistratus.Et si prouocatio contra sententiam eius porrecta sit,apud præfectum prætorio & quæstorem inducatur.

XC. Idem.

QVòd si ex vtraq; Cappadocia iudex datus sit tā ex diuina iussione quàm ex calculo maximi magistrat°, iudex autē neque spectabilis sit,neque quantitas causæ quingentos aureos excedat,proconsul tamen appellationem recipiat, & sacrum habeat auditorium ¶Et si crimen moueatur in iudicio eius,attendat ipse leges, & non timeat neque cingulum, neque dignitatem,neq; sacerdotium reorum.Dat.Cos.Belisarij.

CONSTITVTIO XXIII.

XCI. De officio prætoris populi.

QVi antea in vrbe Cōstantinopolitana præfecti Vigilum vocabantur,modò Prætores populi nominentur,& sedi tiones plebis compescant,& codicillos honoris à diuina manu piissimi principis accipiant, & fiant ab illustribus †vel Comitibus Consistorianis vel tribunis, vel ex his qui magistratū in prouinciis gesserint.Habeant autem & vnum consiliarium singuli,& annonarum nomine denas auri libras per singulos annos.Si autem incendiū in vrbe fuerit factum, interesse prætores oportet,vicenos secū habentes milites, & tricenos matricarios.Dat.xvj.Kalend.Octob. Constantin. Belis.V.C.Cos. † &

CONSTITVTIO XXIIII.

XCII. De appellationibus.

OMnis prouocatio siue per se,siue per procuratorē vel defensorem,vel ex tutorem si velit quispiam prouocare intra decem dies porrigatur: quos numerari constitutio iubet ex eo die,quo definitiua sententia recitata est.

XCIII. De consultationibus.

SI consultatio speretur & princeps occupatus non possit senatum ad hoc ipsum colligere, allegationes litigatorum maneant in eadem figura: & nullum prædicium patiantur, quamuis tempus statutum transactum sit vsque eò, videlicet donec princeps vacationē agēs senatores in vnū cōuocauerit.

XCIIII. Idem.

SI quis aduersus sententiam iudicis prouocauerit, & iudicio appellationibus destinato, præsens non fuerit, licet litigatori,id est,aduersario eius intrare in iudicio in quo prouocatio exerceri debeat:intra biennium tamen, vt vnus verbi gratia mensis supersit,& dicat suas allegationes iudicibus etiam absente eo qui prouocauit Iudices autē non omnimodo pro eo qui prouocauit iudices victricem calculum ferant: scilicet si bonam causam habeat:neque autē absentia eius impunita relinquatur omnimodo, prouocationis impensas aduersario suo præstet siue vicerit siue victus fuerit, q; si vtrique postquā statuti legibus dies intrauerint in absentia fuerint, maneat prior sententia,cetera autē iura quę de appellationibus posita sunt in suo permaneāt statu,nā hæc cōstitutio de his loquitur qui in absentia fuerint postquā statut° dies intrauerit.

XCV. Idem.

IN omnibus prouocationibus obtinere iubemus,vt appellatione facta intra tempus statutum,si vtraque pars fatalē diē obseruauerit sine dilatione judices & ea quę acta sunt perscrutentur & legitimum calculum proferant,quòd si solus qui appellauit intrauit,iudices expectent vsque ad vltimum fatalem diem:& si is qui vincit non inueniatur,perscrutetur acta, & finis legitimus sequatur.q; si victor intrauit,& is qui appellauit requisitus non inueniatur: expectent iudices non solùm vltimum fatalem diem,sed etiam tempus reparationis,id est, tres menses.quòd si his transactis is qui prouocauit non inueniatur:nullatenus tēporis cursu calculi confirmantur.sed ex vtra que parte iudices perscrutentur acta prioris iudicij:si quidem rectè pronunciatum est:cōfirment.Quòd si aliquid non rectè se habeat: hoc corrigere & legitimum calculum proferre debent Semel autem appellationem intra fatales dies vel ab vna vel ab vtraque parte introducta nullatenus biennalis temporis transactione primus calculi confirmetur, sed veritas,& iustitia perscrutetur,&finis legitimus talibus causis imponatur, siue vna siue vtraque parte præsente. & propter hoc iubemus in talibus causis nō in primo introitu omnes cognitiones referri,sed singulas propriam diem præscriptam habere. tempus reparationis.

XCVI. Idem.

OMnes iudices legibus non interdictam prouocationem intra statutos dies recipere nō recusent:intra triginta dies postquam

postquam prouocatio porrecta est acta cum sua subscriptione litigatoribus dare:vt illi apud competentem iudicē eam intimare possint. Si quis autem iudicium hoc facere distulerit,calculus quidem temporis transactione non confirmabitur.ipse autem iudex qui ea non obseruauerit & qui ministerium ei præbet,omne damnum quod litigator passus fuerit actis ei non editis de suis liberis reddere compellantur, & denas libras auri pœnæ nomine nostris priuatis exoluāt.

XCVII. De prouocationibus in Aegyptiaca regione porrectis.

SI ab Aegyptiaca regione prouocatio orta sit,non ad Imperialem ciuitatem reducatur,sed apud præfectum Augustalem Alexandriæ ciuitatis dirimatur sacrum auditorium habemus.sententiæque Augustalis nulla prouocatio porrigatur.Hoc autem dicimus de his causis,quæ quingētorum aureorum quantitatem non excedunt.

XCVIII. De prouocationibus in Asiana vel Pontica regione porrectis.

IN Asiana quoque vel Pontica regione si prouocatio data sit,Comites vel proconsules,vel prætores, vel moderatores de appellatione cognoscāt.nam & isti magistratus ad similitudinem Augustalis sacrum auditorium habent. Ideóque nec sententiæ eorum aliqua porrigitur prouocatio.

XCIX. De prouocationibus in Orientali regione porrectis.

HAEc autem totiens locum habent,quotiens decem auri libras causæ non excedant. In Orientali regione prouocationes vsque ad decem auri libras ad spectabilem Comitem Orientis inducantur.

C. De appellationibus contra sententias spectabilium iudicum porrectis.

SIn autem antedictis spectabilibus proconsulibus,vel aliis huiusmodi iudicibus porrigatur appellatio in his scilicet causis,in quibus ipsi principaliter iudicant,tunc apud præfectum prætorio &quæstorē causa audiatur vtroq; Officio obsequēte,id est,tā sacrorū scriniorum, quàm præfecti Officio.

CI. De appellationibus contra spectabiles iudices introducendis & exercendis.

† ita tamen. ILlud autem quod diximus de appellationibus apud procōsules inducendis,non sine dictione est. nam si quidem non spectabiles sint hi,cōtra quos appellatio porrecta est,&à diuina iusione,vel ab aliis magistratib. iudices cōstituti fuerint, tunc proconsules appellationem audiant. Si nautem illustres sint à quibus appellatū est prouocatio exerceri debet in Cōstantinopolitana ciuitate, secundum veterem consuetudinē cuiuscunque quantitatis sit omnibus cæteris legibus,quę de appellationibus positæ sunt, in sua firmitate durantibus. D. Nonas Ian.P.C.Belisi.

CONSTITVTIO XXV.

CII. De prouocatione prætoris Paphlagoniæ vel Honoriados porrecta, & de aliis prouocationibus in diuersis regionibus porrectis.

SI prætori Paphlagoniæ, vel Honoriados prouocatio porrecta sit,& inducatur apud præfectum & quæstorem præfecti prætorij:Officium huic appellationi obsequatur. Idem est & in moderatore Helenoponti, & Ponti Polemoniaci.& proconsule primę Cappadocię,& procōsule Armenię,& prętore Lycaoniæ,Pisidiæ,Isaurię.In Comite autem Orientis vtrumque Officium obsequatur,id est,& præfecti prætorij, & scrinij epistolarum.In Pontica autem & Asiana,quę translata est in Galatiam & Phrigiam & Pacatianam,Officium præfecti tantùm obsequatur. In quibus autem causis antiquo iure libellenses obsequuntur,in his nulla innouatio facta est, sed nihilominus huiusmodi ministerium iidem soli implebunt. D.C.Belisi.

Constit. 35. quæ latina est vt indicat Scholiastes.

CONSTITVTIO XXVI.

CIII. De adiutoribus quæstoris.

VIginti sex adiutoribus(quos Boethos dicunt) quæstoris liceat in suum locū alios substituere, idoneos tamen, & quos pro tempore quęstor elegerit propositis sanctis euangeliis.Hi autem, qui † fiunt, in locum eorum, qui suo loco cecidерunt, centum solidis præstitis fiant. Istorum autem trium graduum viri,id est,scrinij memorię,& duorū,qui Proximi futuri sunt, quamuis nō sint ex viginti sex adiutoribus, tamen licentiam habeant subrogare in suum locum.Habeāt igitur ius vendendi militiam suam,sed non vltra centum solidos,dūmodò & is qui subrogatur,electione quæstoris fiat. Prærogatiuas autem cōstitutio dat Theodosio & Epicteto, & Quirillo,& Sabbatio,& Perigeno, illo videlicet obseruando,vt si quis ex viginti sex adiutoribus defunctus fuerit,hæredes eius centum solidos dent,& electione quæstoris militent.Si nautem liberi sint defuncti, hoc idem ius habeāt,quā uis hæredes parenti suo extiterint.Dat.C.Belisarij. † sunt.

CONSTITVTIO XXVII.

CIIII. De officio moderatoris vtriusque Ponti,id est,Helenoponti.

DVorum Pontorum vnus sit præses, moderatoris appellatione decorandus, & habeat sub iurisdictione sua ciuitates tredecim,& nominetur prouincia Helenopōtus.Amasia autem & Neocæsarea ciuitas ius Metropolitanum & nomen habeant.Duarum autem istarum ciuitatum episcopi in Constantinopolitana ciuitate cōsecrentur,& sint & ipsi Metropolitani & municipiorum suorum episcopos singuli ipsi consecrēt. ¶Iste autem moderator Iustinianus habeat & ciuile & militare auxilium:habeat & Adresponsum, & omnis cōditio fiat ei subiecta,nemine fori præscriptionē defendēte.

¶Sed & vtriusque honoris,idest ciuilis & militaris capiat annonas concurrentes in septingentos viginti & quinque solidos,& apparitionem habeat vnam:& publicus cursus,itē tributorum exactio ad periculum ipsius& apparitionis eius pertineant.Consiliarius autem moderatoris capiat de publico septuaginta & duos solidos.Apparitio autem eius, quæ vna facta est ciuili & militari apparitione permixta, capiat quadringentos quadraginta & septem solidos & tremissem.

CV. Idem.

MOderator Helenoponti vicarios suos in eadem prouincia non mittat.¶Ipse enim circuire ciuitates debet, & inspicere eas:quod iniustè fit, corrigere. Sed & si milites viderit non contentos esse publicis annonis,sed damna subiectis faciētes,reprenare debet:& si quid illicitè ceperint,repotere,& subiectis restituere:& hoc non impediatur facere neque diuina forma,neque pragmatica sanctione.Habeat autē Apparitores centum.nam & qui moderatoris honorem habent inter spectabiles iudices sunt.

CVI. Idem.

MOderator Helenopoli nemini concedat titulos imponere rusticis prædiis,vel ædibus alienis,hoc enim proprium fisci vel Cæsaris est.Quòd si inueniat aliquem nomen alienum prædiis imponentem, titulos quidem illicitos statim tollat.Perscrutetur autem eum,qui titulos imposuit. Et si quidem quasi dominus imposuit,titulos quidem tollat:rebus autem illius, qui imposuit, publicos titulos imponat. Si nautem rerum procurator sit, titulos quidē tollat, ille autem qui imposuit siue procurator,siue dominus sit,tormentis acerbissimis subiiciatur,vt ex corporali coercitione doceatur titulorum impositionē fisci vel Cæsaris propriā esse.

¶De prouocationibus autem moderatori porrigēdis eadem teneāt iura,quæ de aliis spectabilibus diximus. Dat.xv. Cal.Aug.Constantinop.Belisi.V.C.Cons.

CONSTITVTIO XXVIII.

CVII. De Officio prætoris Paphlagoniæ.

MAgistratus Paphlagoniæ vnus sit, & prætor nominetur,& habeat duplicem potestatem,id est,tam Paphlagoniæ quàm Honoriados:& habeat cētum apparitores. De annonis autem eius & consiliarij apparitionis eadem teneāt, quæ superius de moderatore Helenoponti diximus,nam & de titulis non imponendis, & de prouocationibus iura eadem obseruantur.Idem & de militibus:Honore autem Spectabilis est.D.xv.Cal.Aug.Belisi.V.C.Cos.

CONSTITVTIO XXIX.

CVIII. Vt iura quæ in successionibus posita sunt ab intestato venientibus,etiam in Armeniis teneant.

OMnia iura quæ de cæteris Romanis posita sunt,eadē,& in Armeniis teneant. nam & successiones tam in masculis quàm in fœminis sic obseruari cōstitutio iubet,quem admodum in cæteris Romanis.

¶Hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Hæc autem ex eo tempore obseruari oportet, ex quo noster Imperator reipublicæ gubernacula tenuit, nisi fortè vel transactiones secum fecerint, vel alio modo causas suas dam nauerint. Habent autem communionem & in prædiis illis quæ genearchica vocabantur ab antefato tempore. Si nautē contigerit quosdam inueniri qui filias suas hæredes scripserint, volumus ipsis quoque genearchicarum rerū dominiū competere, quamuis ab intestato parentibus suis secūdùm pristinam Armeniorum consuetudinem non succedebant. Ea autem quæ semel filiabus competierunt, etiam liberis earum postea competere placet. Dat. xv. Kalend. April. post Belis. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXX.

CIX. De defensoribus ciuitatum.

NVlli licentia sit Defensoris Officium in ciuitatibus suis contemnere. alioquin quinque librarum auri pœna coercebitur: ita tamen, vt in opera ciuitatis quinque libræ impendantur, & post pœnæ solutionem nihilominus Defensoris Officiū suscipere cogatur. nec enim vilissimos homines, sed ipsos magis primates Defensores ciuitatum fieri decet, quamuis illustres sint, vel militare cingulum, vel prærogatiuas ex principalibus pragmaticis sanctionibus habeāt. Creari autem Defensores oportet per ordinem, † & sit vnus ex ipsis primatibus, quorum calculo creetur. ¶Fiat autem cum sacramento. nam iurare debet: quòd omnia secundum leges & iustitiam facturus est. Confirmetur autem per iussionem præfecti prætorij, & habeat Defensoris honorem per biennium tantùm. & non liceat præsidi successorem ei dare, sed præfecto prætorio.

† vt

CX. Idem.

NOn liceat præsidibus vicarios Defensorum mittere. nā nec suos mittere possunt. Sufficiunt enim Defensores præsidis iussiones implere.

CXI. Idem.

TEstamenta atque donationes apud Defensores ciuitatis intimentur: aliáque monumenta publica apud eos rectè procedant, hoc enim præses prohibere non poterit: quāuis aduersus ipsum præsidem componātur, vel aduersus homines eius. Acta autem conficere Defensor potest ad similitudinem præsidis tam aduersus tributarias illationes differentes, quàm aduersus seditiosos homines. Habeat autē ex præsidiali apparitione vnum exceptorem, & duos apparitores: & iudicet in pecuniariis causis vsque ad solidos trecentos.

CXII. Idem.

SI quis plus petierit, vt apud præsidem magis quàm apud Defensorem causa cognoscatur & per definitiuam sententiam reperiatur quantitas litis intra trecentos solidos constituta: perdat & ipsam quantitatem, quæ re vera ei debetur, & actionis suæ dispendio puniatur.

CXIII. Idem.

SI Defensor ciuitatis sententiam definitiuam protulerit, & aduersus eam prouocatio porrecta sit: apud præsidē prouinciæ exerceri eā oportet. Sinautem ab apparitoribus Defensor iniuriam fuerit passus, & præses prouinciæ neglexerit competentem eis vindictam irrogare: tūc relationem ad præfectum prætorio mittat: & quod præfecto visum fuerit, sequatur. ¶Habeat autem Defensor & scrinium publicum, vbi monumēta publica deponere possit: & habeat vnum hominem, qui eadem acta debeat conseruare.

CXIIII. Idem.

DEfensores sine datione pecuniæ fiant: quatuor enim aureos tantùm præstare debēt maiores ciuitates iudicio præfecti prætorio pro iussionibus quibus Defensorum creatio confirmetur. Sinautem ciuitas minima sit, tres solidos tātùm præstare debet. Sinautem publicas annonas habeant ex vetere quadam consuetudine, capiant eas sine aliquo obstaculo. & si in magnis criminibus obnoxij conuincantur aliqui, castigare eos Defensores oportet. posteáque præsidibus transmittere. nā in leuioribus criminibus sufficit pœna quā ipsi imposuerunt. Dat. † xvj. Calend. Aug. C. P. Belis. V. C. Cos.

† Idib. Auguſt. Rom.

CONSTITVTIO XXXI.

CXV. De lenonibus tollendis.

HAEC constitutio iubet neminem lenonem esse, neque in vrbe imperiali, neque in prouinciis: & hoc prohibere debent prætores & præsides, vltimò enim supplicio subiiciantur qui contra constitutionis normam lenones esse ausi sunt. Omnia autem instrumenta & fideiussiones apud lenones interpositas vel à lenonibus contra bonos mores factas infirmas, atque inualidas esse [hæc] cōstitutio iubet. Dat. Calend. Decemb. CP. Belis. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXXII.

CXVI. De nefariis nuptiis & incestis.

SI quis nefarium & incestum, atque dānatum matrimonium contraxerit: liberos autem legitimos ex priore matrimonio non habuerit: statim suis facultatibus careat, & dos quæ ei data est, fisci viribus vindicetur. Post publicationem autem & cingúli sui patiatur amissionem, & exilio puniatur. quòd si vilior sit persona & corporalibus coertionibus subsistat, & vxor ei contra leges nupta, easdem pœnas patiatur, scilicet, si nulla iusta excusetur ignorantia idem. Si autem liberi legitimi sint, qui incestas cōtraxerint nuptias, illi autem liberi legitimi sunt, qui fortè ex alio legitimo matrimonio procreati sunt, pœna patris sui iuris fiant, & paternas accipiant facultates: sic tamen vt patri suo alimonias præbeant: & quæ necessaria sunt, administrent. ¶Hæc autem omnia valeant post biennium quàm hæc constitutio fuerit intimata: nam intra biennium omnes quidem illicitas nuptias, si quæ contractæ sint, dissolui constitutio iubet sine pœna eorum, qui nuptias illicitas contraxerunt. Liberis autem, qui ex huiusmodi matrimonio nati sunt, tres partes bonorum paternorum præstētur: quartam fisco, scilicet si non ingrati sunt tales liberi, & legitimi non sunt: nam si [alij] liberi legitimi sunt: tunc [quidem] quartam partem fiscus capiat. cætera autem bona inter se legitimi liberi, & hi qui ex licito matrimonio nati sunt, partiātur tam ex testamento, quàm ab intestato. Mulier autem quæ contra leges nupsit, suam dotē tantum accipiat. sed hæc omnia intra biennium valeant. nam post biennium superiora præcepta valebunt, quæ in primo capite dicta sunt. nam si post biēnium in illicitis nuptiis aliquis permāserit: pœnis in primo capite dictis subiiciatur. Idémque dicimus, & si ante biennium nouas illicitas contraxerint nuptias. nam biennij indulgentia illis præstita est, qui iā contraxerunt contra leges matrimonia, vt intra biennium separentur: quòd si non fuerint separati, sed perseuerauerint in toto biennio, pœnis primi capitis subiiciantur.

CXVII. De naturalibus liberis.

SI quis cum muliere [libera] consuetudinem habuerit, cuius nuptiæ inrēdictæ nō sunt: & liberos ex illa procreauerit, posteáque instrumenta dotalia composuerit: ei non solùm iā nati liberi legitimi, & in eius potestate sint, sed etiam posteà procreati. Data xvij. Calen. Iun. P. Belis. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXXIII.

CXVIII. De pignoribus & vsuris dandis propter res rusticis mutuatas.

SI quis rustico mutauerit, terram eius in pignus accipere non audeat, vsuram autem sumere eum æquum est: si quidem aridos fructus mutuauerit, octauam. sinautem solidos mutuauerit, siliquam annuam per singulos aureos capiat, donec, scilicet, totum quod debetur, fuerit à debitore solutum. Dat. xv. Cal. Iun. CP. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXXIIII.

CXIX. De legitima portione liberis à parentibus relinquenda.

OMnes tam masculi quàm fœminæ decedentes si vnum filium habeant, tertiam partem substantiæ suæ ei relinquant Falcidiæ nomine, eodem obtinente iure, & si duos, vel tres, vel quatuor liberos reliquerint. Sinautē vltra quatuor sint, dimidiam substantiæ paternæ partem habeant, vt in hoc casu Falcidia lex dimidiam cōtineat, id est, sex vncias substantiæ defuncti. Nulla autem differentia est, vtrùm ab institutione hæredis an fideicommissarij datione legitima pars liberis præstita sit. Hoc autem quod de filiis & filiabus diximus, teneat etiam in omnibus descendentibus personis: quibus scilicet, de inofficioso agere permissum est.

CXX. De curialibus liberis.

CVriales prioris, id est, præcedentis capitis obseruatione excepti † sunt: hi enim liberis suis curialibus nouem vncias substantiæ suæ relinquere coguntur: tres autem reliquas vncias, in quas voluerint personas transmittant. sed tamen ea lex iura de inofficioso testamento querelæ non mutat. nā solam quantitatem Falcidiæ legis dilatauit, [id est,] auxit.

† excepti

CXXI. De nuda hæreditatis proprietate filiis dimissa.

Si quis

SI quis liberos & vxorem habens in vltimis suis elogiis iusserit totius substantiæ suæ vxorem quidem vsum fructum habere, liberos autem nudam proprietatem, quid iuris sit, & dicimus vsq; ad partem legitimam Falcidiæ habituros etiam vsum fructū proprietatis: reliquam autem vsusfructus portionē vxori dandā: qui si nudam proprietatem sine vllo vsufructus solatio habeant liberi, nihil prohibemus fame eos perire. ¶Hęc autem, quę diximus, teneant tam in patre defuncto, quàm in auo & proauo & in omnib. superioribus personis: eodem videlicet iure obseruando. Et si mater decens marito suo vsumfructum totius patrimonij sui reliquerit, & liberis suis nudā proprietatem: idem [est] & in auia & proauia.

CXXI. Quemādmodum ab intestato per fœmininum descendentes parentibus suis succedere debeant.

SI quis nepotes ex filio, reliquerit & ex filia nepotes vel neptes pariter ad hæreditatem aui defuncti ab intestato vocentur, & non minus tertia parte, sicut anteà accipiant, sed integrā portionem consequantur nepotes ex filia nati † qualem accipiunt nepotes ex filio procreati. ¶Item si auia decesserit, nepotib. ex filio & neptib. p filia derelictis, omnes pariter ad hæreditatē auiæ suæ vocentur: & omnino nulla sit differentia, vtrū omnes nepotes sint, an neptes: & vtrùm ex filio, an filia procreati sint.

† cū anneculus

¶Itē si quis sine dotalib. instrumentis, sed sola nuptiali affectione matrimoniū cōtraxerit & liberos habuerit, posteáq; soluto [priore] matrimonio secundas nuptias cū alia muliere contraxerit, & dotalia instrumenta ei fecerit, & alios liberos habuerit, omnes liberi eius tā ex priori matrimonio nati, quàm ex secūdis nuptiis creati pariter ad hæreditatē vocentur: quāuis prius matrimonium sine dotalibus instrumētis contractū est.

CXXIII. De iis qui † sine liberis & vxoribus legitimis decesserunt.

† Decō cubinis.

SI quis neque liberos legitimos habēs neq; vxorem legibus cognitam decesserit, & concubinam reliquerit ex qua filios naturales habuit (concubinā autem dicimus talem quæ libera constituta in domo defuncti erat vsq; ad mortē eius. & si liberi naturales ex ea in domo eius ab ipso procreati sunt, & nutriti.) Si hęc igitur ita sint: veniant simul tam ipsa concubina, q̄ liberi eius naturales ab intestato in substantiam defuncti non vt totam accipiant, sed vt duas vncias tantum consequantur substantię defuncti patris, & distribuantur inter eos, & matrē: ita tamen vt mater vnius liberi portionem accipiat, & per capita diuisio rerum fiat. Quòd si concubina ante concubitorē suū decesserit, & filios naturales reliquerit: nihilominus duas vncias liberi naturales consequantur. hęc autē de ea cōcubina dicimus, quę sola erat in domo defuncti cōcubitoris, alioquin si cōplures fuerint mulieres, quas in concubinatu defunctus habebat, ex quib. & liberos naturales habuerit: nulla licentia dabitur neq; concubinis, neq; liberis earū ad successionē defuncti venire: quoniam meretrices magis quàm concubinę tales mulieres sint, cum quib. passim defunctus dormiebat: sed illam solam cum progenie sua ad hęreditatē defuncti vocamus quę quodammodo vxorem legitimā imitatur: & nulla differētia est, vtrum naturales eius liberi masculi aut fœminæ sint. hæc autem in futurum tempus obtinere constitutio iubet.

Vide Bugnonium in tractatu de legib. abrogat. ad tit. Vnde vir & vxor.

CXXIIII. De patre † qui filię dotem dederit vel filio propter nuptias donationem.

† collatione dotis, & ante nupt. dona.

SI quis pro filia sua dotem genero dederit, vel propter nuptias donationem pro filio suo nurui præstiterit: posteáque ipse pater decesserit testatus, siue intestatus, & non specialiter expresserit, vt nulla collatio fiat dotis vel antenuptialis donationis. Si hoc igitur ita sit, is qui succedere iuris patris voluerit, cogatur conferre dotem vel ante nuptialem donationem.

CXXV. Si res suas pater inter liberos distribuerit.

SI quis res suas liberis suis distribuere velit, siue in testamento, siue alia quadā voluntate, liceat quidem ei hoc facere: dū tamē distributionem confirmet sua subscriptione. Quòd si ipse subscribere nolit, faciat liberos suos subscribere: inter quos, & rerū distributio sit. Quod si nó ita fecerit, vel etiam sine testi bus voluntatē suam condiderit: sciat eam nullius esse momenti. Ideóque liberi eius omnes ita substantiam eius partiantur inter se, ac si sine vlla distributionis voluntate parens eorum decessisset.

CXXVI. Si quis prolatam manum suam negauerit.

SI quis prolatā manum suā negauerit, & dixerit talē scripturam suā nō esse, & postea actor probationib. vexetur & aliis difficultatib: vel si literas quidem suas agnouerit, dixerit autē pecuniā sibi numeratam à creditore nō esse, in vtroq; casu, si cōuictus sit, in duplo debitam pecuniam actori præstet. Quòd si iudex contra presentem legem iudicauerit: ipse pœnam actori reddat. Hæc autem ita se habent: nisi fortè actor probationibus deficiens † sacramentum reo retulerit: tunc enim si reus sacramentū dare noluerit, sed veritatem confessus fuerit: dupli pœnam euitabit, & si longiore tempore litigio extenso, ad sacramentum actor recurrerit, posteáque reus sacramenti timore veritatem confessus fuerit: dupli quidem pœnam euitabit, cogatur autem omnes impensas, quas actor propter improbitatem eius fecerit sacramento actoris præstare. si quis autem dixerit sibi nullam adnumeratam esse pecuniam: posteà autem confessus fuerit, & dixerit etiā se particulares solutiones seruisse: quāuis re vera persoluerit: attamen nihilominus integrā sortem persoluat, sed & si reus literas actoris protulerit, easque suas esse actor negauerit, & posteà reus veritatem probare potuerit: cogatur actor non solùm illud imputare reo, quod literis declaratur, sed etiam alterum tantum persoluat pœnę nomine mendacij sui, & in hoc casu sacramenti ratio eadem habeatur tam in actoris, quàm in rei persona.

† abrenuntias ab initio

CXXVII. Idem.

QVod si litigium per tutores, vel curatores ventiletur: pœne enim principales personales impuberes esse vel adolescentes: tunc pœnę exactio propter improbam negationem aduersus ipsos tutores, vel curatores competat. Hæc autem cōstitutio nullam facit innouationem in legibus quæ duplū, vel quadruplum in quibusdam casibus exigi præcipiunt.

CXXVIII. De improbis possessorum exceptionibus.

SI quis rerum detentator in rem actione ab aliquo conuentus dixerit actorem rerum dominum non esse, actor autem probauerit suum dominium † esse, & probationibus conuictis reus posteà dicat hypothecarum titulo, vel alio quodam iure ad se res pertinere: tali pœnæ subiiciatur, vt, adhuc lite in suspē so constituta, res ad actorem transferatur: & post translatam possessionem tunc si quas sibi putauerit actiones competere: eas moueat is, qui transposuit possessionem.

† se dominum.

CXXIX. Quomodo concubinæ seruilis conditionis constitutæ legitimę vxores fiant.

SI quis neque legitimam vxorem habens, neque liberos legibus cognitos: ancillam autem suam concubinam habuerit, & liberos ex ea suscēperit, posteáque eam cum liberis suis manumiserit, & ius anulorum aureorum eis impetrauerit, & nata lib. eos restituerit, instrumentáque dotalia conscripserit quānis posteà nullos habuerit liberos, attamen & vxor legitima sit & liberi qui ante dotalia instrumenta sunt nati tā legitimi quā in potestate patris naturales efficiantur, & successionem eius ab intestato capiant. D. k. Martias. CP. Bilis. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXXV.

CXXX. De curionibus, & eorum filiis.

SI quis curialis conditionis constitutus sine liberis decesserit, nouem quidem vncias substantiæ eius ad curiam ciuitatis perueniant: tres autem vncias cui voluerit, relinquat. Sinautem liberos quidem habuerit, eos autem cōcubinatu procreauerit, liceat ei scribere eos hęredes cū curiali grauamine, † & † vt videantur ex legitimo matrimonio suscepti fuisse, quemadmodū si viuus naturalis pater huiusmodi liberos suos in curiam ciuitatis dedisset, nulla discretione habita. vtrùm in solidum hęredes eos scripserit, an pro parte, dum tamen non minus nouem vnciis habeant. Quod si quidem ex naturalibus liberis curialē conditionem repudiauerint, nec ad hæreditatem admittātur, sed partes eorum adscrescant his, qui curiales esse nō dedignātur. Sinautem omnes liberi eius naturales curiales esse noluerint: nouem vnciæ derelictę eis, modis omnibus curię ciuitatis vindicentur.

CXXXI. Idem.

HAec, si testamēto facto curialis testator decesserit. Sinautē intestatus defunctus sit, nouem quidem vnciæ substantiæ eius curię ciuitatis deferāt, tres autē residuę vncię cognationi

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

eius competent. Quòd si naturales similiter filios dereliquerit hiq; voluerint curiæ ciuitatis se adnumerari, cõsequens est nouem vncias ad eos reuoluere. ¶ Eadem teneant iura, & si [quis] ex ancilla sua filios habuerit, eósque vel viuus in curiam dederit, vel in testaméto suo hæredes instituerit, cum curiali grauamine. nam & [hic] eadem obseruari decet, quæ diximus de filiis naturalibus qui ex liberâ concubina nati sunt. ¶ Quòd si eius pater naturalis manumisit tantùm, & nõ in curiam dedit, illi autem vel omnes vel quidem ex his curię muneribus subii ci volunt, necesse est eos, si curiales fieri parati sunt, nouem vncias cápere. Sed & si vnus ex his solus curialé cõditionem admittit, ipse solus in nouẽ vncias habeat potestatẽ. Quod si nemo eorum curialis vel à patre factus est, vel fieri paratus est, nouem vncię curię competunt ciuitatis.

CXXXII. Idem.

HAec, de naturalibus liberis. Sinautem legitimos filios, siue nepotes ex filio curialis homo reliquerit: tunc nouem vnciæ inter omnes distribuantur, quemadmodum parens disposuerit: ita tamen, vt iura de inofficioso testamento querelę vni cuique liberorũ integra custodiantur. nisi fortè ingratitudinis adlegatio reclamauerit. gratis enim tantummodo liberis nouem vncias dari cõstitutio iubet, vt vnusquisque eorum curialia munera subeat secundum magnitudinem partis, quam lucratus est. Cæteræ autem tres vnciæ ad eos perueniant quibus eas præstari defunctus voluerit.

CXXXIII. De filiabus decurionum.

QVod si filias vel neptes curialis homo reliquerit: si quidẽ omnes curialibus maritis coniunctæ sunt, necesse est omnibus nouem vncias dari, quemadmodum à paréte distributæ fuerint: ita tamen vt singulæ non minorem partem habeant legitimo modo. Quòd si quædã ex his curiales maritos habeãt, quædam non: nouem quidem vnciæ distribuantur inter eas, quæ curialibus coniunctæ sunt: tres autem vnciæ præstentur his, quæ non sunt curialibus maritis coniunctæ, dum tamẽ singulæ legitimum habeant modum. ¶ Sinautem nondum nuptę sunt, liceat parentibus sub conditione eas in nouem vnciis hę redes scribere. Idem, si eiusdem ciuitatis curialibus coniungantur. Quòd si talem coniunctionem contempserint, nouẽ quidẽ vnciæ curię ciuitatis addicantur, tres autem residuæ inter filias neptésve defuncti distribuantur.

CXXXIIII. De liberis vtriusque sexus decurionũ.

QVod si quis curialis & filios vel nepotes. & filias vel neptes dereliquerit, masculi quidem curialem dimidiã portione substantię capiant, filiæ autem siquidem curialibus maritis coniunctæ sunt, reliquam dimidiam portionem accipiant. Sinautem curialibus nuptæ non sunt, tres quidem vncias ipsæ filiæ habeant, aliæ autem tres vnciæ fratribus earũ adcrescant.

CXXXV. Vt ex curiali patre & murilegula vel comitica matre curialis filius nascatur.

SI quis curialis conditionis constitutus tamiacæ vel murilegulæ vel comiticæ mulieri coniungatur: filij, qui ex hoc matrimonio nati fuerint, patris conditionem sequantur. Iubeat autem constitutiovim ac potestatẽ suam ad ea quoque facta porrigi, quæ antequam edatur, contigerunt, nisi fortè quidem liberati sunt à curiali conditione per tamiacam vel murilegulam vel comiticam matrem. eos enim liberos permanere præcepit, excepto Theodosio & fratribus eius & liberis Ioannis, qui Xiscon vocatur: hi enim quãuis ante constitutionis editionem curiales constituti conditioneper tamiacam matrẽ liberati sunt, nihilominus curiales permaneãt: nullo rescripto nulla opitulatione potituri ad effugiẽda curialia munera. Hæc constitutio data est † in mense Martio, Indictione † vndecima, † post consulatum Bilisarij.

†xv. Kal. Mart. †xiij. †Bilisario C. Conf.

CONSTITVTIO XXXVI.

CXXXVI. De secundis nuptiis.

HAEC constitutio quidem vires retrorsus nõ redigit, nec obtinebit in eis, quæ ante ipsius tempora contigerunt. & locum habet in maritis & vxoribus, qui quæve aut omnino testati non sunt vel non iure testati fuerũt, vel quantum pertineat ad eandem constitutionem, intestata decesserunt.

CXXXVII. De diuortiis bona gratia faciendis.

Bona gratia.

SVnt quædam iustæ causæ, quæ BONA GRATIA sine repudio matrimonia distrũpũt. & est prima causa si maritus vel mulier solitariam vitam elegerit: ita tamen vt si monachus, factus sit, tantum lucretur ex donatione propter nuptias sibi data mulier, quantum morte mariti lucri cæpisset. Idem dicimus, & si mulier in monasterium intrauerit: maritus enim eius ex dote tantum lucrabitur, quantum lucri cepisset, si vxor eius mortua fuisset.

¶ Sed & si quis non potuerit cum vxore sua misceri (fortè enim naturæ frigidæ est) triennio, quod numerabitur, scilicet ex eo tempore, quo copulati sunt, si non potuerit in toto triennio cum muliere sua misceri. etiam sine repudio matrimoniũ dissoluatur. ¶ Sed & si vir vel vxor in captiuitate fuerit, sine repudio matrimoniũ dissoluatur: sub ea tamen distinctione, vt si quidem spes sit maritum vel vxorem redire, ea persona, quæ in ciuitate est: non audeat ad secũdas nuptias peruenire, alioquin si maritus quidem ante nuptias donationem amittet: vxoris autem temeritas dotis amissione punietur. Quod si incertum sit, vtrum ab hostibus capta persona viuat, an nõ: tũc ea persona, quæ in ciuitate est, expectet quinquenniũ: quo trãfacto, licebit & marito vxorẽ ducere militari: & mulieri ad secundas nuptias migrare. Alia quoque BONA GRATIA matrimonia dissoluutur, veluti, si vir vel mulier ex sententia iudiciali in seruitutem deducantur. fortè enim † libertini constituti ingrati erga suum patronum extiterunt. Sed & in hoc casu tantum lucrari oportet eam personam, quæ in suo statu perdurauit, quantum lucri cepisset, si ea persona, quę in seruitutem redacta est, decessisset. †lib. tui.

CXXXVIII. De iis qui ancillam duxerunt putantes eam liberam.

SI quis per errorem ancillam duxerit vxorem liberam eam putans vel econtrario, si libera mulier seruo per errorem cõiuncta sit, posteáque veritas reperta fuerit: & dicendum est omnino nuptias non constitisse. Inter liberum enim & ancillam vel seruum & mulierem liberam nuptiæ contrahi non possunt. quòd si per calliditatem vel conniuentiam domini seruus vel ancilla matrimonium contraxerit cum libera persona (fortè enim dominus ancillam suam vt liberam viro ingenuo cõiunxit & dotem pro ea præstiterit, vt propter nuptias donationem lucretur totam vel pro parte. Si quid igitur tale contigerit ipsa donatione dotis & ancilla libera fiat, & nuptiæ consistant: nulla lege (quantum pertinet ad seruitutem) huiusmodi matrimonium concutiente. Si autem dominus specialiter quidem nuptiis ancillæ suæ vel serui non consenserit, sciés autem quid agatur non prohibuerit: fortè enim ideo hoc facit vt posteà negotium moueat homini libero, quod ancillam eius duxerit vxorem, vel ingenuæ mulieri, quę seruo eius nupta est. Si quid igitur tale euenerit: licet specialiter dominus non consenserit: attamen sciens non prohibuerit, & nuptiæ integro iure consistant, & de seruili conditione persona eripiatur ad ingenuitatem illo sine dubitatione aperto, quòd liberi qui ex huiusmodi nuptiis procreati fuerint tam ingenui, quàm legitimi sint.

CXXXIX. De seruo & ancilla ægrotante.

SI quis seruum suum ægrotum vel ancillam morbosam contempserit & nullam curam eis fecerit, necesse est eos liberos esse, seruus enim per titulum pro derelicto à domino suo contemptus in libertatem eripiatur: eodem iure etiam in ancilla obtinente. Ideoque nuptiæ inter eos legitimæ contrahi possunt: & istæ quidem causæ sunt, per quas bona gratia matrimonium dissoluatur. his autem adnumerari debet etiam in expeditione degẽtis mariti militis dissolutio, déque dicendũ est in cõpetenti tempore, in quo tẽpore causas repudij subtiliùs dicturi sumus.

CXL. De iustè dissociatis.

ILlud certum est quod in his causis ex quib. matrimonium dissoluitur si velit mulier posteà nubere annum prius expectare debet propter sanguinis cõfusionem.

CXLI. De adscriptitio qui liberam mulierem habere non potest. Quarevi duę ante luctusan num ad secunda cõuolare vota non liceat. †eum

ALienus adscriptitius liberam mulierem nõ ducat vxorem neque sciente, neque consentiente domino: quòd si tale aliquid ausus fuerit facere: liceat domino & retrahere eũ †modica castigatione siue p se siue per magistratẽ: & copulatã sibi mulierem dissungere. tales enim nuptiæ neque nuptię sunt, dos vlla est, nec donatio propter nuptias intelligitur.

CXLII. De nuptiis sine dotalib. instrumẽtis cõtractis.

SI quis sine dotalib. instrumentis affectione maritali vxorẽ duxerit, nõ audeat sine causa legib. cognita repudiũ ei mittere, alioquin quartam partem suæ substantiæ deceptæ mulieri præstet, hęc autem quarta pars talem distinctionem recipiat, nam si quidem quadringentarum librarũ auri maritus facultatem habeat vel minus quartã partẽ substantię suę omnimodo receptæ mulieri præstet, id est, vel centũ libras, si quadringentarũ centũ librarũ, substãtiã habuerit: vel minus, si minores habeat facultates. Quòd si tãtas habeat opes, vt etiã quadringentarũ librarũ auri quantitatẽ excedãt, tũc cẽtum tantùm libras ei maritus præbeat. Sed siquidẽ per maritũ steterit, quominùs matrimoniũ cõsistat, & sine causa repudiũ miserit: in hoc casu, soluto matrimonio, annũ expectet mulier, posteà verò sine impedimẽto ad secundas trãseat nuptias. q; si per mulierẽ steterit quo magis matrimoniũ dissoluatur, quinque annos spectet: & his tranfactis, ad secundas nuptias migret, si velit.

CXLIII. De repudiis quæ à filiis fam. mittuntur.

SI filiusfamilias vxorẽ duxerit, non habeat licentiã vxori suę repudiũ mittere sine paterno consensu. Idem dicimus & in filiafamilias vxore. nã nec ei repudiũ mittere sine paterno consensu marito suo permittitur: alioquin dotem, quã pater susce pit, vel propter nuptias donationem cogetur reddere.

CXLIIII. Si morte solutum sit matrimonium & de lucro dotis.

SI morte mariti vel vxoris matrimoniũ solutum fuerit, superstes persona dotem vel propter nuptias donationẽ secundũ pactiones factas lucretur. ita tamen vt impares nõ sint pactiones: non enim admittimus talẽ cõuentionẽ quæ marito quidẽ dimidiã partẽ dotis †muliere præstat vxori autẽ tertiam partẽ propter nuptias donationis mariti moriente. Exæquari pactiones ab vtraq; parte † decet, ideóq; superfluũ vni' portionis tollimus vt etiã in persona mariti tertia pars dotis expectetur: exæquationes enim partiũ ita fieri cõstituțio iubet, vt maior pars, deminuto superfluo, ad minoris partis quantitatẽ cõcurrat. Si quid tamẽ ex dote lucratus fuerit maritus muliere mortua, vel si mulier lucretur ex donatione propter nuptias, mortuo marito, hoc habeat pleno iure: & habeat potestatẽ, quo voluerit, modo eã disponere, † siue p legatorũ titulũ, siue alia qua uis alienatione. Si autẽ decedẽs eas res nõ alienauerit, vel omnes vel quasdã ex eis manẽat apud liberos præcipui honoris vice siue scripti fuerint hęredes ab ea persona quæ tale lucrum senserit †, siue non, nisi fortè ingrati circa eam extiterint. †morię te. † persona. †consumere. †sumpserit.

CXLV. De ingratis liberis vel contrà.

SI enim ingrati circa eam personam extiterint liberi qui lucri aliquid acceperint, quãuis tales res nõ alienauerit specialiter siue interviuos siue in testaméto suo, attamẽ hęredes eius easdẽ res capiant exclusis, videlicet modis omnib. liberis. Illad autẽ certũ est, q; si filij sint & ex antè defunctis filiis nepotes pariter cũ suis patruis siue auunculis in eundem honorẽ perueniãt: si tamẽ sui patris hęreditatẽ amplectuntur. Hoc autẽ solũ nõ in dote, & donatione propter nuptias teneat, sed etiã in illis matrimoniis quæ sine dotib. † cõsistunt in quibus quartam partem substantiæ suæ maritus vel vxor lęsę personę compellitur dare, secundum præfatam diuisionem. †dotalibus instrumentis.

CXLVI. De muliere, quę post mortem mariti.

SI mulier post mortem mariti, nondum annali spatio cõpleto, ad secundas peruenerit nuptias, omni quidẽ modo inter infames erit. sed siquidem liberos ex priori matrimonio nõ habeat: infamiã quidẽ exoluere poterit, si preces Imperatori porrexerit, & diuino principis nutu priori opinioni restituta fuerit, res autem ex priore marito sibi relictas nullo modo lucrabitur, sed decem personis res eodem modo accrescũt, id est vsque ad secundum gradum in superiorib. & inferioribus, & ex laterevenientib. de numeratione facta eodémque modo decem personis collectis. Sunt autem hæ pater & mater, auus & auia, filius & filia, nepos & neptis, frater & soror. His autem personis non apparentibus & ea quæ priori marito tali vxori relicta sunt, fisci viribus vindicentur. sed neque propter nuptias donatione potiri conceditur, quamuis pactionum tenor declarauerit: sed nec copulato sibi secundo marito ante annale temp' poterit dotem dare vltra tertiam partem substantię suæ: sed nec aliquo extraneo capere aliquid per vltimam voluntatem permittimus. omnino enim cum alio non habet testamenti factionem: ideóque nec hæreditatem sibi relictam, nec legatũ, neq; fideicõmissum, neque mortis causa donationem capere potest, sed ea quæ relicta sunt siue legata, siue fideicommissa siue hæreditatis particularis datio apud cohæredes eius remaneãt. Sinautem ipsa sola hæres scripta est: ad eos bona defuncti perueniant quos ab intestato leges vocant. Hæc de his quæ ex testamento tali mulieri relinquuntur. Nam si ab intestato ad agnatorum suorum hæreditatem vocetur, nõ omnib. succedere poterit, sed vsque ad tertiũ gradũ ab intestato hereditatem capiat, viterioris autem gradus cognatis ideo non succedat. Si autem liberos habeat, & non expectet anni spatium, sed ad secundas properauerit nuptias: & hęc quidẽ infamis erit sed tamen nec principis indulgentia priori restituetur famæ, nisi liberis ex priore matrimonio natis dimidiam partem substantię suę donauerit purè & sine vlla conditione, ita vt nec vsumfructum † retineat sibi, sed tempore secundi matrimonij simpliciter dimidiã partem facultatũ suarũ eis donet. hoc enim facto & principali rescripto secuto pristinam famam sibi reuocabit. Inter eos autem liberos quibus dimidiam partem bonorũ suorũ donauit, res donatæ equa portione distribuantur. & si quidẽ filij sint: in capita diuidantur res eis donatæ. Sin autem nepotes sint patris sui portionem accipiant vt videantur quodãmodo in stirpes succedere, & si quidem omnes liberi intestati decesserunt: hæreditas eorum ad matrem perueniat. proculdubio dimidiam partem bonorum suorum quam semel dedit, iterũ receptura. q; si testamento facto decesserint: necesse est res, quas reliquerint, adscriptores eorum successores peruenire. Nec inf matę tam incurrit, quæ secundò nubit, nec mater Christia nos indulgẽtia princip s indiget, cùm po tius liceat nubere, q; vti. † sum eius.

CXLVII. Si mulier ad secundas peruenerit nuptias, & de lucro dotis & antenup. dona.

SI mulier post priores nuptias repudio, vel mortemariti solutas ad secundum migrauerit matrimoniũ anno, s. legitimo completo, siquidem nullos habeat liberos: sine quæstione res sibi relictas à priore marito pleno iure possidebit, non solum iure vsusfructus, sed rerum etiam domini potitura. Quòd si liberos ex priore matrimonio habeat, & ad secundas peruenerit nuptias: in primis quidẽ carebit propter nuptias donatione: deinde autem omni alia liberalitate, quę ad eam peruenerit siue inter viuos, siue in vltima voluntate maritus ei quidpiam dederit, vel reliquerit, siue institutionis nomine, siue legati vel fideicommissi causa. Hoc autẽ quod diximus carere eam omnibus, quæ ex substantia mariti ad eã peruenerint, intelligendũ est, quantum ad rerum dominium. vsusfructus enim earum rerum ipsi mulieri permaneat, proprietate, scilicet eo tempore liberis competente, quo secundas nuptias mater eorum cõtraxerit. Sinautem illa decesserit, etiam vsusfructus eis accrescat. Et hæc omnia iura communiter locum habent tam in vxoris persona, quàm mariti. Si fortè ipse secundas contraxerit nuptias, nulla discretione habita vtrum dotem, vel propter nuptias donationẽ pro se ipsi dederint, an alius magis pro eis. [Ne post dissolutum matrimoniũ liceat superstiti res dotales vendere, vel pignori ponere: sed vsumfructum capere, non sit præscriptio filiis contrahentibus nisi xxx. annor. post pupillarem ętatem, aut post obitum parentum, si tacuerint. nam vnus ex parentibus non liceat filiis agere si res distractę fuerint.] His notis [ ] in clusa desunt in aliis exẽplarib.

CXLVIII. Idem

ADeò autem prędictarum rerum post secundas nuptias patris vel matris liberis ex priore matrimonio natis dominium conpetit, vt non possit pater vel mater eorum res easdẽ firmiter alienare, nec hypothecæ titulo obligare: quoniam ius vtendi fruendi tantummodo parentib. concessum est. sed clemẽtius quidẽ res temperabitur, vt statim quidem liberi non possint suũ parentem vetare, si easdẽ res alienare voluerit, sed post obitum eius eas vindicabunt sine vllo obstaculo. & non solum ipsi, sed etiã eorũ hęredes res distractas, vel pigneratas vindicabunt, & nõ solũ aduersus emptores, vel creditores, sed etiã cõtra successores eorũ in rem mouebitur actio, nulla temporali prescriptione exclusi, nisi fortè triginta annorum curricula trã facta fuerint: quæ cõputari oportet ex eodem tempore, videlicet quo liberi suę potestatis effecti sunt, excepta, videlicet pupillari ętate: quia impuberib. nulla tẽporis cõputatio currit.

CXLIX. Idem.

NVllã posthac electionem habeat pater, vel mater ad secundas peruenientes nuptias res prædictas cui voluerit liberorũ suorũ adiicere: sed ad omnes liberos huiusmodi res veniant in capita distribuẽdę, nisi fortè nepotes ex filio, vel filia, ponãtur. hi enim in stirpes vocãt, & patris sui vel matris portionem accipiũt. Illud autẽ, q; suprà diximus vt in talib. rebus alienatio à parente facta irrita non sit, non sine distinctione teneat, sed interdũ pro parte valeat, id est, pro ea, quam casus ille facit, qui extat, nullis liberis superstitib. p; rata, scilicet totius pactionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Hoc autem quod dico tale est:quædam mulier nupsit,& pepigit cum marito suo,vt,soluto matrimonio,si liberi superstites fuerint totam propter nuptias donationē habeant, si nulli liberi superstites fuerint,tertiam partē habeat [mulier.] Ecce: in hoc casu si dirempto priore matrimonio secundas contraxerit nuptias mulier,tribus liberis superstitibus,& vnus ex his decesserit,partem tantam mulier pleno iure possidebit,& alie nate firmiter poterit quantam mors filij lucrari eam patitur ex tertia portione,quæ illo casu cōtinetur,qui locum habet, si liberi superstites non sint,id est,vt tertiam particulam tertię partis mater lucretur, eámque firmiter alienare possit:in cæteris autem portiunculis inutilis sit alienatio,quòd si cōtigerit omnes liberos mori sine liberis:necesse est totam tertiā portionē matrem habere,quā habuisset ab initio,si,nullis liberis superstitibus,priores nuptiæ solutæ fuissent.Ex his igitur illud apparet,quod alienatio à parēte facta interim in suspenso est,& potest pro parte quidem valere,vno filio defuncto:pro parte autem in suspenso esse: vt si omnes liberi moriantur tota tertia portio firmiter alienata esse videatur. Illud indubitatum est,q̄ filius ingratus circa parentes ostensus huiusmodi portionem excludendus erit:in hoc enim tantummodo casu ius electionis parēti conceditur.Ingratum autem intelligere debemus eum qui circa patrem & matrem ingratus probatur,vel omnimodo qui circa eum ingratus est qui vltimus decesserit.

CL. Qui,quæve ad secūdas migrauerit nuptias nō habet licentiam liberalitatem vllam cōferre in nouercam, filiorum suorum,vel &c.

PAter vel mater,qui quæve ad secūdas migrauerit nuptias, nō habet licentiam siue inter viuos,siue in vltima voluntate liberalitatem vllam conferre in nouercam liberorum † suorum vel vitricum vltra eam partem,quæ ad vnumquemque liberorum suorū ex substantia eius peruenerit.Idcòque si vnum filium habeat: dimidiam partem eidem filio suo conseruet,& alteram partem nouercæ vel vitrico præster:si nautem duos filios habeat,tertiam tantummodò portionem bonorum suorū nouercæ,vel vitrico liceat ei præstare.quòd si tres habeat liberos,quartam partem (si velit) det,& regulariter tantam partē nouercæ vel vitrico liceat ei dare,quantā ſinguli liberi habent. Sed & si in testamento suas facultates diuidere parēs voluerit, & nouercæ,vel vitrico quidpiam donare voluerit:legati vel fideicommissi nomine pariter subitantiam suam distribuat, vt vitricus, vel nouerca vnius liberi portionem habeat,hæc,si liberis suis non ex disparibus partibus facultates suas parēs diuisit.nā si dispares portiones eis præstiterit:necesse est nouercam vel vitricum illi filio comparari, qui minimam portionem acceperit: ita tamen vt vnusquisque liberorum non minus lege Falcidia habeat: nisi fortè appareat ingratus. Id autem quod diximus de patre & de matre, teneat & in auo & in auia:& non solum in filio filiáve propositis,sed etiam in nepote neptéve.

† spectare

CLI. Cuius temporis computatio expectari † debeat,& quomodo superflua quantitas distribui debeat.

SEd est quæsitum multotiens in iudiciis, quo tempore computationem patrimonij parentis facere debeamus; vtrùm eo,quo dotem,vel ante nuptias donationem, vel aliam qualem vis liberalitatem, adscripsit,vel dederit vitrico, vel nouercę:an magis illud tēpus spectari oportet,ex quo parens mortuus est,& dicimus euentū inspici oportere, id est illud tēpus, quo parens mortuus est:vt secundum patrimonij quantitatem quod posteà inuentum fuerit, ita diuisio fiat inter liberos ex priori matrimonio natos, & nouercam, vel relictum fuerit: hoc redeat ad liberos qui ex priore matrimonio nati sunt, & pariter inter eos distribuatur.Sinautem ex secundo matrimonio liberos reliquerit,id quod de sua substātia amplius æquo dedit,irritum factum inter omnes & ex priore & ex secundo matrimonio natos liberos diuidatur.Illud verò certum est, q̄ & primi,& secundi, & tertij matrimonij liberi singuli suæ matris dotem,vel proprij sui patris ante nuptias donationem excipient,& æqualiter omnino diuidant.† siue ad alias peruenerit nuptias pater,vel mater,siue non.

† omnimodo

CLII. De legato superstiti personæ relicto.

† voluerit

SI autem legatū defuncta persona superstiti parti reliquerit, deinde superstes noluerit † ad alias nuptias venire, liceat ei suo iure legatum possidere & alienare siue inter viuos,siue in vltima voluntate,& liceat ei eo,quo voluerit, modo disponere.

CLIII. Si repudio matrimonium solutū sit, quid statui oportet de lucris nuptialibus.

OMnia autem,quæ diximus de lucro dotis,vel propter nuptias donationis ex morte mariti,vel vxoris ad alterutrā personā peruenientis trahenda sunt.etiam ad ea lucra,quæ,per repudium matrimonio soluto,ad vtranque partem perueniāt, idem iuris est.Et si bona gratia nuptiæ disiunctæ sunt, liberis enim res lucro cedētes seruabuntur.Idem dicimus & de eo lucro quod mulieribus præstare necesse est sine dotib. nuptis. quartam partem enim,quam ex facultatibus mariti acceperint,liberis suis seruare cogūtur.Et si secundas contraxerit nuptias maritus, filij sui ex priori matrimonio nati,res quas lucratus est,custodiat.

CLIIII. De augenda vel minuenda dote vel propter nuptias donatione.

LIbera scientia sit tam mulieri quàm etiam marito, tam augere quàm deminuere dotē,vel propter nuptias donationem,etiā adhuc constante matrimonio, quod in primis quidē nuptiis sine distinctione verum est.in secūdis autem nuptiis liberis quidem ex priori matrimonio extantibus deminuere dotem vel ante nuptias donationem non licebit,quamuis augere eas non est prohibitum. Sinautem nulli liberi ex priore matrimonio sint,& tunc augere & deminuere dotem, & propter nuptias donationem sine vllo obstaculo licet.

CLV. Si vsufructus à marito relicto vel contrà,fiant secundæ nuptiæ.

SI quis in vltimis suis eulogiis vsumfructum vxori suæ reliquerit,siue mortis causa donauerit,vel viuus vsumfructum ei concesserit,posteáque ad secundas nuptias vxor migrauerit:non statim ei pereat vsusfructus,sed habeat eum integrum mulier quoad vixerit,post mortem autem eius redeat vsusfructus ad suam proprietatem.Hæc autem ita sint,nisi specialiter maritus qui donauit vsumfructum,sub hac cōditione dederit, vt si mulier ad secundas peruenerit nuptias,vsusfructus extinguatur.Idémque dicimus,& si mulier marito suo vsumfructum donauerit,vel in vltima voluntate reliquerit,sed hęc de iure vtēdi fruēdi [dicim̄] quod liberalitate alteri ab altero datū est.

CLVI. Si vsusfructus dotis nomine vel propter nuptias donationis causa constituatur.

SI autē vsusfructus dotis causa,vel propter nuptias donationis gratia datus sit:tunc vetera iura illibata maneant, id est vt apud maritum,vel mulierem sit, quamuis cōtrarium in suo testamento persona decedens expresserit.

CLVII. De rebus maternis vel nuptiarum lucris quæ ad filium familiās peruenerunt,& de castrensi, vel quasi castrensi peculio.

QVodcunque filius, vel filia acquisierit siue ex materna linea,siue ex causa nuptiali,siue qualitercūque huius rei vsumfructum omnimodo pater habeat,quamuis secundas contraxerit nuptias.Loquimur autem de liberis,qui in potestate parentū sunt,exceptis,videlicet castrensib. & quasi castrensib. peculiis.ea enim sine aliqua distinctione parentibus non acquiruntur,neque quod ad proprietatem pertinet,neque quod ad vsumfructum spectat,sed sunt pleno iure liberorū,quamuis in potestate parentum fuerint.

CLVIII. Si mulier res quæ liberis suis donauit quasi ab ingratis vel secundas nuptias suas reuocare maluerit.

SI mulier liberis suis res quas donauerit posteaq; ad secūdas peruenerit nuptias,& ingratitudinis velamento donationē semel à se factam reuocare maluerit,nullo modo poterit hoc facere,nisi specialiter probauerit vel quod vitæ eius filius insidiatus est, vel quod manus impias ei intulerit,vel quod tales insidias ei concinnauerit,vt facultatibus suis totis priuetur.

CLIX. Vt secundo marito copulata mulier prioris viri dignitatibus,vel priuilegiis non vtatur.

MVlier quæ ad secundas migrauerit nuptias priuilegiis vel dignitatibus prioris viri non vtetur.

CLX.

CLX De libertis mulieribus,quæ patronis suis coniunctę sunt.

SI liberta mulier patrono suo copulata nuptiis quidem eius ipsa renuntiauerit:ad secundum autem matrimoniū migrare voluerit:id facere,inuito patrono non poterit. alioquin si contra voluntatem eius nupserit:non sunt nuptiæ,sed vt mere trix coniuncta esse videtur.

CLXI. Si adhuc constante matrimonio dotem maritus vxori suæ persoluerit.

COnstante adhuc matrimonio maritus vxori suæ dotem non facilè cōpellitur reddere,nisi sit causa legib. cognita. alioquin si temerè dotē vxori suę soluerit maritus, donasse ei videbit:& ideo,mortua muliere,dotę reddere hęredes eius marito debēt cū fructib.scilicet qui medio tēpore nati sunt,& nō solū ipsi marito,sed etiā hæredib.eius. Ideoq; & luera dotium sic tractātur quasi non essent reddita,vt & pacta dotalia conseruentur.& si secundas nuptias maritus contraxerit filiis suis ex priore matrimonio natis,res quas lucratus est,custodiat.

CLXII. Si mulier suorum liberorum tutelam administrauerit,& ad secundas cōuolauerit nuptias.

SI mulier liberorū suorum tutelam administrauerit,& post inchoatam administrationē ad secundas migrare voluerit nuptias,priùs filiis suis impuberibus tutorem petere debet, eíque † rationē administrationis suæ reddere,& post redditā rationē si debitrix appareat:debitum suū soluere debet:deinde si velit ad matrimoniū secundū peruenīat. Sinautem hac obseruatione cōtēpta secundas contraxerit nuptias:non solū res ipsius,id est,matris liberis eius hypothecę titulo supponantur: sed etiā res victrici ex præsentis constitutionis auctoritate. Et si filij impuberes moriantur,successionē eorum mater lucrari nō speret †, siue ab intestato de [ei]ferat eorū successio,siue ex testamento quodfortè pater eis pupillari modo matrem eorū substituit.

† eíque

† Poterit. Pupilli ri substitutionemater à liberorum successione repellitur.

Et non solùm tales pœnas patiatur,sed etiā illas quæ de illis mulieribꝫ dictæ sunt,quę probatæ fuerint antè,q̄ legitimū tempus,id est,annale spatium prætercat ad secundas nuptias properasse,vt si infames,& tales † pœnas sustineant quas suprà posuimus. Solui autem pœnę possunt, si principalis indulgentia remiserit eas secundum iā traditam obseruantiam,id est,si dimidia pars bonorū matris liberis donata fuerit,vt nec vsusfructus rerum matri cōcedatur eorum.Idem autem dicimus & si naturalium liberorum mater tutelā administrans ad secundas cōuolauerit nuptias:eáq; custodiri oportet.In prouinciis quidem cura, & sollicitudine præsidum in Imperiali autē ciuitate cura,& sollicitudine tā præfecti vrbis,quam præfecti prætorio,

† aliàs

CLXIII. Si sub conditione matera patre legatum vel fideicommissum reliquerit filio suo.

SI pater iussus vel rogatus fuerit legatum vel fideicōmissum filio suo sub cōditione præstare:no aliter legatorū seruādorum causa satisdare cogatur,nisi secundas contraxit nuptias.

CLXIIII. De clericis qui nuptias contrahere non possunt.

CLericus qui supra lectores,& cantores est,veluti subdiaconus vel diacon⁹,nullas nuptias cōtrahere audeat:alioquin sacerdotio cadat.Lector quoq; si secundas cōtraxerit nuptias, ad maiorē gradum ecclesiastici prohibeatur ascēdere. Laicus etiam si appareat vxori coniunctus esse quæ alium maritum habuit,neque subdiaconus neque diaconus neque presbyter fieri poterit. Nam & si clandestinis artibus ad consecrationem irrepserit:honore eius cadat.

CLXV. Si decedens maritus vxori suæ legauerit sub conditione,si secundas non contraxerit nuptias, vel contra,id est,si vxor marito.

SI quis decedens reliquerit vxori suæ legatum sub hoc modo,vt ad secundas nuptias non perueniat:vel si mulier mato suo legatum reliquerit,vt secundum ille non contrahat matrimonium,correcta lege Iulia Miscella prestetur legatum sub obseruatione huiusmodi:vt in primo quidem anno legatum non exigatur:nisi fortè ad sacerdotium legatario obuenerit vt nuptiarum nulla spes sit. Anno autem primo transacto, si quidem res legata immobilis sit,sub cautione tamen iuratoria, & obligatione bonorum suorum,quòd secundis[quidem]ab eo contractis nuptiis rem qualem accepit,restituat cum fructib. medio tempore natis.

Sin autem res legata mobilis fuerit:si quidē legatarius, vel legataria locuplex fuerit, simili cautione, atque obligatione bonorum suorum rem legatam sibi capiat,ita vt,secundis nuptiis contractis,res,qualis data est,reddatur,vel deminutio eius tesarciatur.

Sin autem pecunia numerata legata sit,cum vsuris suis redditur,quæ legatario solutæ sint ab iis,quibus pecuniam mutauit: sacramento priùs ab eo præstito,quòd nihil ex vsuris sibi solutis celauit.Quòd si non mutauerit quidē pecuniam[ad vsuram,]sed ad vsus autem suos conuertit, vsurarum nomine tertiæ centesimæ det.hæc si locuples fuerit legatarius, vel legataria. Sinautem minùs soluendo fuerit: fideiussorem dare cogatur.quòd si nec fideiussores dare possit sub cautione iuratoria,& obligatione[suorum]bonorū,res ei præstētur.statim autem atque ad secundas peruenerint nuptias:res legati nomine datæ vindicentur apud qualem personā inuentæ fuerint, sint mobiles,siue immobiles,& omnino vindicatio rerum ita fiat quasi alienatio earum ab initio facta non esset.Sin autem pecunia numerata legata sit,& legatarius neq; fideiussores habuerit,neque idoneus sit:tunc ille à quo legatum ei relictū est,tertio centesimæ ei præstet nomine vsurarum donec ad secundas peruenerit nuptias,vel sacerdotio fuerit consecratus: vt nulla spes nuptiarū superſit,vel mortuus fuerit legatarius.Nā si quidem secundas contraxerit nuptias reddat,quas acceperit vsuras.Sin ad sacerdotium venerit vel mortuus sit:capiat aut ipse sortem,aut hęredes eius.Hæc autem omnia obseruari decet & si non maritus vxori,vel vxor marito,sed extraneus quicunq; sub eadem conditione legatum reliquerit.nam & hic eadem teneat,quę in marito diximus,& vxore:ne ante iata cautio detur, si quidem institutio particularis sit cohæredibus,vel substitutis,nemine autem ex his apparente: eis cautio præstetur qui ab intestato ad successionem defuncti vocantur,nisi forte specialiter testator talem cautionem dari prohibuerit. nam & in hoc casu voluntatem eius custodiri æquum est.

CLXVI. Mulier,quæ secundas contraxerit nuptias, quemadmodum filij sui successionem capiat tam ex testamento quàm ab intestato.loquitur autē in eodem capite & de successione fratrum.

SI filius decedens in testamento suo matrem hęredem instituerit,sic institutio eius habeatur quasi quiuis alius extraneus à defuncto hæres in testamento scriptus fuisset.Ideóque omnia,quæ filius reliquerit ad matrem perueniant nulla discretione habita,vtrū res,quas filius dereliquit ex paterna substantia ad eū deuolutæ sint,an non.vndecunque enim res ad filiū peruenerint,transmittūtur ad matrem:nulláque ei matri quæstio ab aliis filiis suis,id est,fratribus defuncti mouēatur: quia & si alius extraneus à defuncto filio hęres institutus esset:nihilominus omnes res testatoris accepisset.hęc, si mater in testamento à filio suo hæres instituta est,nulla habita differentia vtrum ad secundas migrauerit nuptias an non. Sinautem intestatus filius defuncti⁹ est,mater,vel iam ad secūdas migrauerit nuptias,vel posteà migrauerit,vocatur quidem & ipsa cum fratrib.defuncti filij sui ad successionem eius:sed earum rerū quæ ex paterna quidem linea ad defuncti filiū peruenerunt tantū vsumfructum habet mater,si secundas nuptias contraxerit, vel si postea contraxerit. Si autem res ex alia causa filio defuncto acquisitę sunt, tunc in hisdem rebus æqua portione cum fratribus defuncti filij sui succedat,& nō solum ius vtendi fruēdi,sed etiam proprietatem habeat in hisdem rebus, excepta videlicet propter nuptias donatione. Ea enim in suis finibus regitur,& nullam innouationem ab hac constitutione patitur:sed in hoc toto iuris capite ingratitudinis ratio habenda est nō solū ad matrem, sed etiam ad fratres.causę autem ingratitudinis in alia inferiori constitutione exponūntur.Illud autem certum est,quod hoc caput constitutionis ad futuros casus non ad præteritos pertinet.

CLXVII. Si mater alienare noluerit eas res,quę ad eam ex successione filij deuolutæ sunt.

LIceat matri in his rebus,quę non ex paterna linea ad filiū suū defunctum peruenerunt si hæres ei extiterit, & testari & alienare & ad quem voluerit modum disponere.Quod si res

Universidad de Deusto
Biblioteca

permixtæ fuerint tam ex paterna linea, quàm ex aliis acquisitæ veluti ex testamento, ex donatione[vel]ex legato vel alio huiusmodi casu: earum quidem rerum quæ ex paterna linea filio defuncto obuenerunt habeat vsumfructum, aliarum autem rerum pleno iure habeat proprietatem, hoc autem constitutionis caput non solum in futuris casibus, sed etiam in præteritis negotiis locum habeat: nisi fortè vel iudiciali sententia vel amicabili transactione sopita sint. Studeant autem parentes filios suos tam ex priori matrimonio natos quàm ex secundis nuptiis procreatos ex æquis partibus hæredes scribere: nisi fortè quidam inter eos ingrati appareant, hoc autè magis persuadentes quàm legi necessitatem imponentes edicimus.† †dicimus.

CLXVIII. Quæ causæ repudij sint.

CAusas autem repudij in constitutione positas ideo nō diximus: quia inferiore cōstitutione hoc caput plenissimè inuenitur, & omnimodo siquidem prætermissum est, & in hac cōstitutione quasi deletum vel superfluum expositum non est, & alias ideo cōstitutiones legere debes quas tituli tibi competētes osteūderint. D.xv.k.Apr.CP.P.C.Bilis.

CONSTITVTIO XXXVII.

CLXIX. Si quis vnum de liberis, vel extraneum hæredem scripserit, & rogauerit† cū tempore, quo moreretur hæreditatem aliis restituere. †rogare voluerit

SI quis vnum ex liberis suis hæredem instituerit, id est, filium, filiámve, nepotem vel neptem & deinceps siue quosdam ex eis, siue omnes simul, & rogauerit eos vt tempore quo moriantur vel postquam mortui fuerint aliis restituant hæreditatem: primum quidem vnicuique eorum legis Falcidiæ modus præcipuus † deducatur, & non supponatur fideicommissi grauamini. cæteras autē partes fideicommissario restituat integras ita tamen vt si propter nuptias donationem vxori, vel dotem marito dare maluerit persona fideicōmisso grauata, liceat ei hoc facere etiā ex aliis rebus, quæ fideicōmisso supposita sunt, & reliquas tantum fideicommissario cogatur restituere. Hæc autem constitutio non habet locum in præteritis substitutionibus seu restitutionibus, sed magis in futuris casibus. Nullū autem augmētum dotibus, vel propter nuptias donationib. fiat ad insidias substitutionis vel restitutionis. nam & si quid callidum perpetratum fecerit: nihilominus restitutio fideicommissi integra manebit post deductionem, scilicet legitimæ Falcidię partis. Hoc autem quod de Falcidiæ deductione loquitur constitutio, in liberis locum habet quibus & pars Falcidiæ debetur, quòd si hæres institutus ex liberis non sit, contentus esse debet ex deductione dotis & propter nuptias donationis, & reliquas res fideicommissario hæreditarias restituere: dotem autem vel propter nuptias donationem dari lex præcipit honestam, id est, neque satis modicam, vt sit dedecus hæredi; neque satis immodicam, vt sit graue fideicommissario, sed medietatis cuiusdam moderatione moderatam.† †in precipuum. vel † principio. †honoratam.

CLXX. Si, soluto matrimonio, mulier quæ secundas non contraxerit nuptias intra † annū completum ab aliquo stuprata sit. †ante.

SI mulier defūcto marito antequam annus legitimus trāseat, ad secundas quidem nuptias non migrauerit: more autem meretricū ab aliquo stuprata cōceperit & pepererit, vt quidē id quod natum est defuncti mariti non esset: easdem pœnas patiatur quas ex superiore constitutione patitur ea quæ ante tēpus legitimum secundas contraxerit nuptias. Ideoque & ante nuptias donatione careat, vt nec tantum habeat ius vtendi fruendi aliisque pœnis ante satis subiiciatur: & sit stupri quoque criminis obnoxia [pœnis.] Teius etenim est stuprari, quàm secundas nuptias mulieris ante legitimum tempus cōtrahere. Da.xv.Calen.Maij.C.PP.C.Bilis.

CONSTITVTIO XXXVIII.

CLXXI. De quæstoribus. id est præfectis insularū

Hæc epitome est const. tutionis v. quę desiderari Græcis, quę non est eadē u. μὰ. vtinam tū est in

HAEC cōstitutio quidem virum magnificum Bonū nomine quæstorē exercitui fecit. nam & more antiquo duplex erat quæstorū magistratus. & vnus qdē circa lat⁹ principis erat, alter aucē quæstor exercitui præerat. Disposuit autem præsens cōstitutio etiā annonas quę storis & consiliarij eius adparitionē quoq; ei dedit ad imitatio nem quondā præfecti prætorio, id est scriniarios, & Abactis, & præcones, & cōmētarienses, & lampadarios, & omnē deinceps ordinem, sed & annonas militum tam comitatensium, quàm limitatensium disposuit quomodo distribui debeant, Subiecit autem ei & quinque prouincias, id est Scythiam, & Mysiam & Cariam, & omnes Cycladas insulas. & Cyprum notam. Causarum quoque auditorium habere ei concessit, vt non obiiciatur ei fori præscriptio. Subiunxit autem & notitiam impensarum. Et est promulgata hæc cōstitutio. D. Cal. Iunias, Indictione quinta decima P.C.Bilisarij. margine tā in inscriptione statutorum. huius mētio fit cū inquit, ἐσμὲν θέσπισται. intelligi enim const. q̄ anno superiore data fuerat, nēpe vltimo anno in dictionis xv. cum constitutio μά. & subscripta indictiōe prima subsequēte. Ad hæc cōstitut. μά. nulla fit mētio anno natum Quæstoris & apparitionis eius, & notitię spectarum, quas hic finē cō memorat. quare necesse est vt diuersæ fuerint, quamuis mīsæ pertione similes esse videātur. †TariocōRanē.

CONSTITVTIO XXXIX.

CLXXII. De Comite tertiæ Armeniæ.

HAEC constitutio prius quidem narrat de duobus Armeniis quemadmodū administratę sunt, deinde de tertia Armenia loquitur, cuius Comiti septingentos solidos annonarū nomine dedit, & consiliario eius septuaginta duos aureos, & adparitioni sexaginta. Loquitur autem & de quarta Armenia, cui præstitit Martyropolitanam ciuitatem, & locum, qui kitarizon appellatur, & præsidē eius consularem esse iussit. Quatuor itaque Armeniis constitutis, primæ quidem Armeniæ Procōsulem, item & tertiæ Comitem inter spectabiles viros fecit. Secundæ autem Armeniæ & quartæ magistratus ordinarios esse præcepit.

CLXXIII. Si in secunda Armenia appellatio porrecta fuerit.

SI appellatio litis vsque ad quingentos solidos pertinentis vsque à secunda Armenia orta fuerit, ad proconsulis auditorium primæ Armeniæ perducatur. Sinautem in quarta Armenia similis appellatio orta fuerit, in tertiam perducatur. De sacerdotibus autem, vel consecrationibus, vel de metropolitano iure episcoporum nihil constitutio innouauit. Tertiæ autē Armeniæ comiti etiam milites subiecit, & iussit eum audire & militares causas militum, & legitimo calculo derimere. D.xv. C.Apr. post cons. Bilis. μά. nulla fit mētio anno natum

CONSTITVTIO XL.

CLXXIIII. De Tabellionibus siue instrumētorū fide.

TABELLIONES ipsi per se conueniant cū his q̄ instrumenta quædam componere volunt: & non aliter chartas complere audeant, nisi causas cognoscant, vt interrogati à iudicibus, respondeāt, qualis esset causa propter quam instrumēta composuerunt: maximè si literarum imperiti fuerint hi, qui instrumenta fieri desiderauerunt.

¶Hoc autem obtineat tam in Constantinopolitana ciuitate, q̄ in aliis prouinciis. Pœnam autem constitutio definiuit aduersus eos tabelliones qui aliter fecerint, stationum amissionem: ita, vt si discipulus eorum missus fuerit ad instrumenti compositionem, ipse habeat ius stationis. Quòd si indignus sit discipulus auctoritatem stationis suscipere: prior quidem tabellio modis omnibus remoueatur, alius autem pro eo dignus statio nem accipiat: ita tamē, vt nullus sentiat damnum dominus stationis. sed habeat reditus integros, tabellio autem amittat ius stationis, quia dedignatus est conuenire cum eis, qui instrumēta componi sibi desiderauerunt. Nullam autem excusationem habeant tabelliones morbi vel occupationis, duorum enim alterū necesse est, vel causas eas cognoscere, & instrumēta eorum facere: vel si ignorēr uce facere. ¶In Constantinopolitana autē ciuitate liberā habeāt facultatē oēs tabelliones vnū tabellionē, apud magistratus census †præponere licentiā ei dare, & instrumenta facere desiderantibus in eorū statione, & in absoluendis instrumentis venire, & nulli alij licentiam esse hoc facere, nisi ei, qui tabellionibus præpositus sit apud magistrum cēsus, sicut si ita diximus. ¶ Cæterum si aliter obseruatū fuerit, ea pœna tabellionibus immineat, quam superius diximus. Instrumentum autem propter hoc solum non sit irritum, sed propter vtilitatem contrahentium. † proponere.

CLXXV. Idem.

TAbelliones non scribant instrumēta in aliis chartis, quàm [in his] quæ protocola habent: vt tamen protocolū tale sit, quod habeat nomen gloriosissimi Comitis largitionum, & tempus quo charta facta est. Alioquin si aliam scripturam charta habeat nō admittant eam tabelliones. Hoc autē ius teneant in sola Constantinopolitana ciuitate. quòd si aduersus ea fecerint, pœna falsitatis subiiciantur, Dat.xvj.C.Sept.CP.post Bilis. V.C.Cons.Anno secundo.

CONSTITVTIO XLI.

CLXXVI. De Iudæis & Samaritis, & hæreticis curialibus.

Neque

NEque Iudæus, neque Samarita, neq; quinis hæreticus curiæ munerib. excipiatur, propter hoc solum q̄ catholicæ fidei non est. sed & munera curialia subeat, & nullo honore curiali potiantur. nam curiales habent quędam priuilegia, veluti vt tormentis non subiiciantur, vt non ab alia in aliam prouinciam retrahantur. & in summa, qui contra fidem catholicam sentit, munera quidem curialia subeat: honorem autem vel priuilegium nullum habeat. Curiales priuilegia.

CLXXVII. De testimoniis hæreticorum.

SI hæreticus contra hęreticum litiget, liceat cuiuis eorum hęreticū testē adducere. sinautem orthodoxus contra hæreticū litiget, pro orthodoxo quidē etiā hæretici testimonium valeat: Orthodoxis autē litigantib. ad testimoniū nullus hęretico pateat aditus. interdū autē aduersus orthodoxum hæretici testimonium probabile est. quod cōtingit, si orthodoxus in curialem conditionē trahatur, tunc enim hęreticus aduersus eū rectè testis producitur, vt dicat se scire eum curialem esse vel curiali patre genitum. Dat.xv.Cal.Sept.PC.Bilis.

CONSTITVTIO XLII.

CLXXVIII. De præfatione instrumentorum.

PVblica[instrumenta vel]monumēta, tam ea, quę in iudiciis conficiuntur, q̄ ea, quæ apud magistrum census siue apud Defensores confiūtunt: Instrumentaetiam, quę tabelliones sub qualicunque figura conficiunt tā in Cōstantinopolitana ciuitate, quàm in prouinciis: hæc omnia huiusmodi initiū totius suæ scripturæ habeant, *Imperante illo diuo Augusto, Imperij anno illo.* & post hæc inferant Consulū quoq; appellationem & omnem veterem obseruationē instrumentorum custodiant. & si fortè tempora quoque ciuitatum prouincialium in instrumētis scribi solitum est: ea consueto more scribantur. Huius autē iuris præceptio à prima indictione incipiat.

CLXXIX. De literis instrumento non scribendis.

QVi scribunt tempora in monumentis publicis, nō vtātur literis illis veterib. & obscuris: sed per Græcas literas tempora scribantur, si monumenta Græcè copositā sint. Sin autem Latinè monumenta confecta fuerint, Latinis quidem literis tē pora scribantur, sed claris literis, & quæ posit quicunque Latinus literatus cognoscere. Dat. prid. Cal. Sept. Im. DN. Iuit. PP. A. Ann. post. Bil. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XLIII.

CLXXX. Si quis modum substantiæ suæ in scriptis declarauerit.

SI qs sua manu cōscripserit, vel alterius manu subscripserit, in suo siue testamēto, siue sine testamēto in quauis chartula modū substātię suę declarauerit, idq; fecerit omnib. hęredibus suis præsentib. vel omnib. absentib, vel quibusdā ex his præsētibus, quibusdam absentib. non liceat hęredibus eius talem scripturā recusare: nec dicere, q̄ vnus ex cohæredib. res quasdam à testatore relictas subripuit & celauit. Si enim testator cum sacramento expresserit, nihil aliud sibi superesse extra ea, quæ in præfata scriptura continentur: necesse habeāt hæredes scripturam eius sequi, siue liberi eius sint, siue extranei: & neq; serui hæreditarij tormentis subiiciantur, neq; alia vlla probatio veritatis exquiratur. ¶Hoc autem totū ius pertinet ad hęredes. nā creditorib. nullū præiudicium facit vox testatoris, eiusdém que debitoris. Licet enim creditorib. omnia perscrutari, & veritatē exquirere, & suo cōmodo vti, sed & hæredes necesse est sequi ea, quæ testator dixerit, scripserit, subscripserit, vel quocunq; modo declarauerit. Cæterum si vocem testatoris reprobant, etiam hęreditatem eius amittant: q̄ non solum in futuris casib. sed etiam in causis adhuc pendentib. teneat. Dat. xv. Cal. Sept. CP. post Bilisarij V.C.Cos.Anno secundo.

CONSTITVTIO. XLIIII.

CLXXXI. De temporibus appellationum.

SI quis aduersus sententiam iudicis pronocauerit, & in iudicio appellationis destinato prętō non fuerit, liceat litigatori aduersario eius absente intrare in iudicium, in quo pronocatio exerceri debeat: intra biennium tamen, vt vnus, verbi gratia, mēsis supersit, & dicat suas allegationes iudicib. etiā absente eo, qui pronocauit. Iudices autē non omnimodò pro eo, q̄ præsto est, sententiā dicāt, sed interdū etiā pro absente, [id est, pro eo qui pronocauit iudices] victricem calculū ferāt, si bonā causam habeat. Ne autē absentia eius impunita relinquatur omnimodò pnocationis impēsas aduersario suo præstet, siue vicerit, sine vicerit fuerit. ¶Quod si vtriq; postquā statuto legib. die intrauerūt, in absentia fuerint, maneat prior sententia. cętera autem omnia iura, quę de appellationib. posita sunt, in suo permaneant statu. nam hæc constitutio de his loquitur, qui in absentia fuerint, postquam statuto die intrauerunt.

CLXXXII. De comparatione literarum siue ex publico instrumento, siue ex chirographo.

EST quędam cōstitutio in quarto libro Codicis posita, qua cauetur, vt si de fide literarū dubitatio emerserit, cōparatio earū fiat ex instrumento publico, quod per tabellionē factum est. Vnde quæstio emersit ex causa cuiusdā, quę erat talis. Quidā proferebat chartulā sine tabellione cōpositā, & ex ea intentiones suas probabat, sed & aduersarius eiusdē manus aliā chartulā sine tabellione cōpositam proferebat, & suas allegationes cōfirmabat. Sed & alter ex litigātib, dicebat ei, literas chartulæ scriptas eiusdē manus nō esse. ideoq; cōparationem fieri literarum ex publico instrumento exigebat. Ille autē dicebat sufficere cōparationem fieri cum ea chartula, quā ipse producebat aduersarius, sed ex contrario ei respōdebatur, illā chartulam sine tabellione compositam esse, quærebatur quid iuris sit, & noster Imperator constituit in hoc casu etiam ex chartula sine tabellione cōposita recipiēri cōparationem literarum: ipse enim, qui tale instrumentum produxit, fidē eius probasse primus intelligitur. ¶Fiant autē cōparationes & ex publicis scriniis, veluti si apocha prolata fuerit à mensa gloriosissimi prefecti prætorio. Sed & quod ex publicis monumentis prolatum fuerit, hoc quoque idoneum videatur ad comparat onē, quippe cùm publico testimonio confirmetur. Omnes autem literarum comparationes prius sacramentum præstēt, & tunc deinde faciant comparationes. Quæstio

CLXXXIII. De iureiurando propter calumniam dando, vel propter dilationes petēdas, aut probationes exigendas.

QMnes litigatores postquā iusiurandū de calūnia iurauerint, hoc quoq; iureiurādo suo addant, q̄ non dilationis, nec calumniæ causa, nec vexādi aduersarij gratia probationes in tota causa ab aduersario suo probationes exegisset: iurare cogebatur, quòd non calumniæ causa probationes exegit: erat autem grauissimum in vna causa quàm plura sacramenta præstare, ideóque vnum iusiurandum †sufficit, Dat.xv.Cal.Sept.D. P.post Cos.Bilis.V.C. †In qui busdam exē. hęc addunt, sufficit quā uis aliq pro vna quaque calūnia dederint vnum sacramentū quod nobispla cet. Cętetū quæ sequitur formula iuramenti, prorsus deest ī nostris manuscript. exem.

Formula iuramenti de calumnia.

QVod *sacramentum calumniæ sit ita, in primis quidem actor iuret*: Hanc litem quam moui, calumniandi animo non moui: sed existimo me bonam habere causam, nec dilationis, nec calumniæ causa, nec vexādi aduersarij gratia, probationes in tota hac causa ab aduersario meo nullas exigam: si Deus. ¶*Postea reus ita.* Ego putans bona instantia causæ ad contradicendum peruenio, nec dilationis, nec calumniæ causa, nec vexādi aduersarij gratia probationes in tota hac causa ab aduersario meo vllas exigam; si Deus.

CONSTITVTIO XLV.

CLXXXIIII. Vt scenicæ mulieres non coartentur in eadem turpitudine permanere.

ERant quidam impij homines, qui mulieres miseras in scena prodire hortati iusiurandū ab iisdē mulierib. exigebāt, quòd nunquam meretrices esse desinant. hoc autem crudele & à pietate procul nostro principiviſum est. ¶Ideoque cōstituit, vt liceat meretricibus honestam vitam transigere sine aliqua pœna, sine aliquo timore, quamuis iuratoriam cautionem exposuerint. Hi autem, qui tale iusiurandum exegerunt, & contra castitatem operam suam dederunt, pœnæ nomine decem libras auri persoluant iisdem meretricibus, quę sacramenta dederunt. pœna autem decem librarum Officio præfidis efflagitetur: quòd si præses neglexerit, de suo patrimonio pœnam præstare cogatur, & magistratu sibi commisso cadat, & non solum mulieribus, sed etiam hæredibus & aliis successoribus earum pœna soluatur. Hæc priuatus sit, qui sacra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum à meretrice exigit.¶ Sinautem ipse præses sacramentum à meretrice exegerit,teneatur quidem eadé pœna:sed exactio pecunię fiat,officio militaris iudicis scilicet,si talis iudex ī illis locis fuerit:quòd si militaris nemo fuerit iudex, metropolitanæ ciuitatis episcopus pœnam exigat,cui & vicinæ prouinciæ præses fauere debet forsitā maiore imperio decoratus. Dat.Cal.Sept.post Conf.Bilisiterum.

CONSTITVTIO XLVI.

CLXXXV. Vt cines vel vicani pro aliis ciuib. suis vel vicanis non teneantur.

SI quis in aliqua ciuitate vel vico debitores habuerit:posteaque alios homines ex eadé ciuitate vel vico in alia ciuitate vel in alio vico, nundinarum gratia degétes inuenerit:non audeat eos vel res eorum tenere, vel aliam debiti nomine pecuniam ab his exigere, vel pignora ab his extorquere.Nā si quid tale fecerit:omne quod inciuiliter exegerit,in quadruplū reddere compellatur ei,qui iniuriam passus est,sed & si quā actionem aduersus debitorem suum habeat,eā quoq; amittat. Hoc autem obseruari debet cura & diligētia præsidum,quibus grauissimæ pœnæ imminebunt,si præcepta saluberrima præsentis constitutionis contempserint.

CLXXXVI. Vt donationes in Imperatorem faciendæ & sine monumentis fiant.

SI quis Imperatori donare voluerit,sufficiat ei ad perfectā donationem instrumentum liberalitatis modum continens: & nō cogatur huiusmodi donationis instrumentum publicis monumentis intimare,quamuis quingentorum aureorū quātitatem donatio facta excedat.nam nec Imperatoris donatio in priuatā personam facta publicis monumentis indiget.Dat.k.Sept.Imp.Dn.Iust.PP.A.Anno xj.post Bil.V.C.Cons.

CONSTITVTIO XLVII.

CLXXXVII. De reis ab alio loco in alium retrahēdis ex diuino nutu,vel iussione maximæ potestatis.

SI quis ex diuina iussione in scriptis habita,vel ex calculo magistratus aliquem conuenerit, vt in aliis locis exhibeat [se] aut sistat: ideoque & cautionem ab eo exegerit,quòd intra certum tempus in iudicium destinatū venturus sit:posteāque tempus quidē certum transactum fuerit: & is quidem,qui cautionem exposuit præstò sit:aduersarius autem eius, id est, actor absit:& decem dies post certum tempus trāierint:liceat reo præsenti absente actore intrare apud iudicem & ostendere suam præsentiam & actoris absentiam, & statim ab obseruatione iudicij absoluatur:ita tamen vt sacramentum præstet de impensis,quas impendit tam in profectione quām in peregrinatione sua:& in tantam quantitatem iudex actorem condemnet.¶ Cum autem soleant executores litium etiam ab actoribus cautionem exigere, quod omnino peragant intentiones suas:sinautem non peregerint,quòd pœnæ nomine certos aureos præstaturi sint:iubet constitutio calūniam passo primum quidem pœnam cautionis ab actore præstari : deinde si quid plus sit in impēsis,quas reus frustra fecerit:hoc calculo iudicis eidem reo præstetur.sacramento tamen eius legitima taxatione moderato. Hæc autem si ita custodiantur : iam desinent homines in alienam ludere vitam:& ideo in locis competentibus hac pœna perterriti litigabunt.

CLXXXVIII. Idem.

SOlent actores,qui in Constantinopolitanam ciuitatem homines trahere volūt, quos obnoxios sibi dicūt,fideiussores dare,pœnā promittere peragēdi litigij causa, & quod omnib. modis vincāt,& sic permittūtur à prouincia in vrbē imperialē, quos sibi reos esse putāt,abstrahere.Cùm autē ab alia prouincia in aliam prouinciā exhiberi reos actores desiderabāt,sine fide iussione,hoc impetrabāt.sed noster Imperator hac promulgatione cōstituit,vt nec ab alia prouincia in aliā exhibitio reorū sine fideiussione fiat.& neq; magistratꝰ amplissimos,neq; gloriosissimū quæstorē ex persona principis aliquid tale præscribere audeat,id est, vt sine fideiussione actoris reorū exhibitio ab alia in aliā prouinciā fiat.Immò magis cōtrariū debet dictari,id est,vt non aliter fiat exhibitio rei,quā si actor fideiussores præstiterit,promittentes,q̄ omnimodo peragat causam & vincat,alioquin q̄ pœnæ nomine tot aurei præstabuntur. Nam his eo modo ordinatis,si actor nō peregerit causam vel peragēs nō obtinuerit,cōmittitur aduersus eū pœna,& aduersus fideiussores eius:& reo præstabitur.Si quid autem vltra quantitatem pœnalem exhibitionis occasione reus impenderit, hoc ei iuranti dari æquum est, sacramento ipsius antea moderato per legitimam taxationem,sicut in præcedēti capite diximus,

CLXXXIX. De admonitione reorū siue in ius vocādo.

SI quis ex sententia iudicis admonitus fuerit:habeat post admonitionem viginti dierum spatium,vt liceat reovel recusare iudicem,vel alium quoque petere,vel simul ambo iudicent, vel fortè id quod debent cōfiteri intra prædictos dies viginti. Postquam autē libellum accusationis exceperit:personales præstet fideiusiones,& sportulas det cōstitutioni nostri principis cognitas, subscribat autē & contradictionis libellum. tempus quoque & diem scribere eum oportet,quo libellum accusationis excepit.Cùm autem litis contestatio fiet:interrogari debet à iudice si transierint viginti dies deliberationis. Hoc autem cōsideretur ex subscriptione eius, quam libello inseruit.nam si intra vigesimum diē litis contestatio facta est,nullius est momenti.Si quis autem iudicē recusauerit, & aliū pro eo petierit eiusque interim recusare maluerit, quem sibi iudicem petiit, non audiatur.

CXC. De iuratoriis cautionibus.

SI quis iuratus promiserit obseruaturum se in iudicio,dein de ante litis contestationem Imperialem vrbem reliquerit, & subduxerit se:liceat actori &nondum litis contestatione facta adire iudicem, & † dicere tergiuersationem rei.Et si quidē † docet inter magistratus sit iudex,iubeat omnimodo reum in iudiciū re duci.Sinautem inter magistratus non sit sed sit iudex datus ab aliqua potestate,vel etiam ab imperiali iussione,referat hoc ipsum,vt ducatur reus iussu magistratus, qui eum iudicem esse destinauit.¶ Præsiniatur autē certus dies,intra quem si non venerit reus,vt huius causæ disceptatio fiat etiam eodem reo absente,& in possessionē rerum eius actor mittatur,& in tantum modum ius pignoris habeat, quantus est debitæ quantitatis modus.Et postquam in possessionem actor fuerit missus,non aliter reus eam recipiat,nisi omnia damna,quæ contigerūt, actori resarcierit,& dederit fideiussorem,quod omnino actoris intentionē excepturus sit,siue per se siue per legitimam personā.Hæc ita sint, nisi fortè ex iusta causa & inexcusabili reus in absentia fuerit.

CXCI. De casu militiæ.

SI quis casu militauerit,& non soluendo decesserit,casus militiæ eius quo scholaplacitum à quibusdam vocatur non temerè creditorib.cōcedatur.Ecce enim si quis ad hoc ipsum vt militet defūctus,mutuauerit,ipse æquè scholæplacito fruatur, inope debitore defuncto ¶ Sinautem liberi & vxori defuncto derelicti sunt, adeant principem & accipiant eundem militiæ casum, quamuis hæredes defuncto non extiterint. Sinautem neque liberos,neque vxorem reliquerit:tūc etiam cæteris creditoribus casus militiæ subiiciatur,exceptis videlicet spectabilibus viris silentiarijs,quorum prærogatiuas proprias eadem firmitate d urare constitutio iubet.

CXCII. De inope muliere quæ sine dote nupta † est, quæ quartam partem defuncti mariti capere debet. † maritata

DIximus in superiobus[capitulis]mulierem sine dote nuptam,& sine causa repudiatam à marito quartā partē substantiæ eius consequi oportere vsque ad centū libras auri: hoc ipsum cōstituimus,id est,vt quartā partem mulier capiat defūcto marito suo siue complures liberos habeat,siue non.Illum autē certū est q̄ mulier siue mobiles siue immobiles res habeat suas ,proprias,omnimodo eas sine deminutione deducere poterit nō subiectas mariti creditorib.nisi ad hoc tātum q̄ hęres ei extiterit Hac autē oīa intelligi debēt,si mulier idoneas facultates nō habeat.nā si inops nō sit,neq; dotē dedit: grauare liberos defūcti quartæ partis exactionē nō debet.nā nec maritus, q̄ nullā donationem propter nuptias dedit,aliquid ex substantia suæ vxoris lucrabitur, nisi fortè legatum ei relictum fuerit à muliere,vel mulieri à marito. hoc enim quod relictum est à muliere marito, vel mulieri à marito omnimodo capiat siue inops sit,siue non,quòd si inopi constitutæ mulieri maritus suum legatum relinquat minoris quātitatis,quam portio fiat, suppleat id quod minus dederit.D.k.Oct.CP.Impe.DN.Iustin. † faciat PP.A.Anno xj.post Bilisi.V.C.Conf.

CONSTITVTIO XLVIII.

CXCIII. De his qui ex libera matre & ascriptitio patre nati sunt.

Consti

COnstitutio est imperatoris nostri in vndecimo libro Codicis posita,quæ iubet eum,qui ex libera matre,& ascriptitio patre natus est ingenuum esse. eā igitur constitutionem præsens promulgatio iubet obtinere in iis tantummodo casibus qui post constitutionem illam contigerint,qui autem ante illam emerserint:antiquo iure dirimantur.

CXCIIII. Si venerabilis locus cum alio venerabili loco permutationem facere maluerit.

SI ecclesia cū ecclesia,vel ptochiū cum ptochio , vel ecclesia cum ptochio vel mōasterio:&(vt simplicicer dixerim)sive nerabilis locus cum alio loco venerabili rerum immobilium permutationē facere maluerit:& hoc quasi fieri prosit: † vtriq; † posit. loco liceat primatib.eius permutare,decreto tamen priùs celebrando cum omni subtilitate,& iureiurando apud locorum metropolitanos rei disceptatione præcedente, vt ipsi deliberēt an ambabus partib. prosit permutatio rerum immobiliū, & non indigeat res speciali diuina pragmatica forma. [Ex]huius autem legis excipiatur licentia magnę Constantinopolitanæ ciuitatis ecclesia.nullam enim rem immobilē alienare permittatur,quemadmodum ante non permittebatur. Dat.xv.Calend.Sept.Imp.DN.Iustinia.Anno xj.post Belisi.V.C.Cos.

CONSTITVTIO XLIX.

CXCV. Vt liceat venerabilibus locis perpetuos contractus emphyteuticos inter se facere.

LIcet ecclesiis, & aliis venerabilibus locis perpetuos inter se contractus emphyteuticos facere,decreto scilicet antea celebrato:dum tamen ita fiat emphyteusis,vt ad priuatā personā omnimodo non extendatur: sed ex huius legis licentia excipiatur magna Constantinopolitana ecclesia, quemadmodum in anteriorib. constitutionib. D. xv. Cale. No. CP. Imp. DN.Iustin.PP.A.Ann.xj.post Belisi.V.C.consul.

CONSTITVTIO L.

CXCVI. De emphanisticis,quę à clericis exiguntur.

SI quis in Constantinopolitana ciuitate clericus fuerit factus:quidem magnæ ecclesiæ clericus sit.emphanistica præstet,quæ ex consuetudine pręstari oportet. Sinautem alterius oratorij clericus fuerit,nihil ab eo emphanisticorum nomine exigatur,& si quis ab eo exegerit,ipse quidem qui exegit,amittat statim clericatū,quem habet: is autem à quo exactum est, in gradum exactoris perueniat. Hęc autem omnia defensores ecclesiæ custodire debent.qui si neglexerint, decem librarum auri solutione puniantur.Dat.iij.Calen.Noueb.CP.Imp. DN. Iustin. August.anno xj.post Belisi.V.C.Cos.

CONSTITVTIO LI.

CXCVII. Si ecclesiam suam clerici dereliquerint.

SI clerici ab ecclesiis suis destiterint : alios clericos in locū eorū subrogari oportet,vt scilicet annonas, & dona ecclesiastica,quæ illis destitoribus præstabantur,accipiant. & si postea destitores redierint,nihil eis præstetur:quia annonæ eorū & dona,aliis clericis pro ipsis subrogatis prestitę sunt. Omnibus enim modis subrogatis clericis annonas eorum præstari decet.nam neque destitoribus aliquid ab ecclesia dandum est, neq; ad lucrum œconomorū,vel aliorum qui administrant cedere.Si enim subrogati clerici prædictas annonas non acceperint:ipsi,qui solēt administrare eas de sua substātia dare eis cogātur.nam & si quas habēt proprias possessiones : iubet cōstitutio vt ex iisdem possessionibus certa prædia deputentur , ex quorum reditu subrogatis clericis annonæ præstentur.

CXCVIII. De eo qui ecclesias ædificat,vel annonas clericis donat.

SI quis ecclesiam ædificauerit, aut clericis ex substātia sua annonas dederit:nō liceat ei,quos voluerit clericos in eadem ecclesia facere,sed si voluerit quosdā ibi consecrari:offerat eos beatissimo patriarchę,& ille si viderit eos dignos cōsecret, & si non probauerit , arbitrio suo reijciat. Dat.xv.Calen.Nouem. CP.Imp.D N.Iustin.A.post Belisi.V.C.Cos.Anno iij.

CONSTITVTIO LII.

CXCIX. Si quis in domo suaoratorium habuerit.

SI quis in domo sua oratorium habuerit,non audeat in eum sacra mysteria†facere nisi clericus catholicæ fidei habeatur deputatos ex iussione religiosissimi episcopi illius ciuitatis vel beatissimi patriarchæ.Si quis aduersus ea fecerit : domus eius fisci viribus vendicetur : & sit sub indignatione principis , & si præfectus prætorio postquam hæc cognouerit, non prohibuerit,quinquaginta auri pœna mulctetur.& apparitor † eius † appari simili pœnæ subijciatur.nulla autem inuidia est vnumquenque tio. Christianū in proprijs ædibus oratoria habere,& in his orare, & psallere sine clericis,sed sacram missam non facere.Da.tertio Nonas Nouembris.CP.Imperat.DN.Iust.PP.A.Anno xj.post Belisi.V.C.Conf. † missam

CONSTITVTIO LIII.

CC. De impensis in funera mortuorum faciendis.

HAEC constitutio loquitur de impensis, quæ in funeribus mortuorum fiunt.Et ante omnia mille centum ergasteria in Cōstantinopolitana ciuitate immunitatem habere iussit,vt funera ducant. ¶ Sed & reditum funeribus destinatum à diuæ memorię Anastasio imperatore confirmauit.& funerib. deputauit,& dedit singulis cadaueribus siue singulis lectis mortuorum vnum asceterium , id est octo sanctimoniales psallentes & tres acolythos , vt neq; sanctimoniales , neque acolyti omnino aliquid accipiant ab his , qui funera mortuorum desiderant,sed gratis eum deducant.¶ Sinautem cognati amici defuncti alterum vnum asceterium vel etiam duo adhibere velint,ne cesse est eos aliquid præstare,non tamen immodicum,sed huius legis definitione moderatum. ¶ Nam si quod intra nouos muros cadauer deponatur,tremissem asceterijs præstari æquū est,& acolytis post tres illos qui gratis ministerium faciunt. Si alij tres adhibiti fuerint, siliquas tres dari oportet. Sinautem sex acolythi sint & siliquas sex accipiant, & deinceps ita fiant. ¶Sinautem longinquius spatium sit,& decani qui lectulo ministerium faciunt,plures sint,modicum aliquid & ipsis præstabitur. Et si Iustinianas vel Sycas non transierint , intra nouos murosvideatur esse.¶Sinautem trans nouos muros,vel in alio transmarino loco cadauer ponetur,tunc sanctimoniales quidē quæ post vnum asceterium adhibitæ sunt,semissem accipiant. Acolyti autem singulorum asceteriorum quatuor siliquas. Vnum autē asceterium,quod ex necessitate ante cadauer psallit, & acolyti eius,nihil omnino accipiant , sed faciant ministeriū gratis.¶Sinautem aliquis velit vnum ex lectis accipere ad honorem defuncti,vel ii inauratum lectum adhibuerit, tunc tantum præstet asceterijs,& decanis,quantum pepigerit,ita tamē vt duodecim aureorum quantitatem non excedat.Dat.xv.Ca-Sep.CP.post Belisi.V.C. Conf. A quib. gratis mortuorum corpora deducenda sint.

CONSTITVTIO LIIII.

CCI De creditoribus , qui morientibus debitoribus suis imminent.

SI quis debitorem suum ægrotantem,& periclitantem molestare voluerit pro debito suo,non liceat ei hoc facere : cum neque vxori eius,neque liberis aliquam inquietudinem inferre permittitur,neq; signa ędibus eius imponere:nisi post mortem eius debitoris lite consilente iudicialis calculus prolatus fuerit,& legitima ordinatio secuta fit.sed neque mortuo debitore deductionem eius & funus impediat.Si enim tale aliquid perpetrauerit:suis actionibus cadat,siue iustam habeat intentionem siue nō.& nō solūm debitam sibi quantitatem amittat: sed etiā aliud tantum hæredibus eius pro iniuria defuncti præstare compellatur,& nō sufficiunt istæ pœnę:cùm & tertia pars bonorum eius publicetur,& ipsa infamia notetur. ¶ Hęc autē omnia in Constantinopolitana ciuitate cura & diligētia custodiātur tā prefecti vrbis,quām prefecti prętorio. Magistri quoque officiorum in his vigilare debent,& apparitionis eorū. In prouinciis autem præsides ea obseruabunt, & alij magistratus siue ciuiles sint,siue militares.Quòd si ea neglexerint:magistratus quidem imperialis vrbis cum suis apparitoribus viginti librarum auri pœnā multentur:prouinciarum autem magistratus quinque librarum auri pœnę nomine dare cogantur.

CCII. Vt magistratus Constantinopolitanæ ciuitatis causas in conuentionibus certis audiant , & sententiam dicant.

SI quis ex magistratib" Cōstantinopolitanę ciuitatis causam audierit,nō audeat post litis cōtestationem ex toto eā derelinquere:nec cōsiliarij eius sententiā definitiuā per semetipsos pro-

fe-re

Universidad de Deusto
Biblioteca

proferre,sed litis quidem cõtestatio modis omnib.apud ipsos magistratus fiat,& vltima cognitio fiat,postquàm alias adlegationes litigatores adferre nolint,sententia quoque definitiua ab ipsis magistratib. ꝓferatur, siue maiores sint, siue minores, præsentib.etiam cõsiliarijs eorum.Sed & appellationes ipsi suscipiant,& inter eos, qui ex prouocatione litigant, certamina compescant.Quòd si vel magistratus,vel consiliarij eorum contra præsentis constitutionis statuta quippiam sibi præsumpserint:magistratus quidem viginti librarum auri pœna multentur,cõsiliarij autem,siquidem aduocati fuerint, aduocatorum ordine cadant,sinautem inter aduocatos nõ sint,sed fortè cingulo decorati,honorem suum amittant, & decé librarum auri multa plectantur.eáſque oẽs pœnas Comes rerũ priuatarũ exigat.qui si neglexerit, sciat publicas rationes de sua substantia se repleturum.¶Hęc autem dicimus de magistratibus Imperialis verbis,qui diuersis occupationib.fatigati totas cognitiones litigatorum susc ipere nõ possunt, sed solã litis cõtestationẽ & vltimam cognitionẽ audire coguntur,& sententiam definitiuã dicere,& adpellationẽ susc ipere, & ꝓuocationũ cognitiones discernere. Alij autẽ iudices, qui magistratus Cõstãtinopolitanę ciuitatis nõ sunt,sed ab Imperatoris iussione destinati: siue in principali ciuitate,siue in prouincijs cũ consiliarijs suis, omnes litigatorũ partes audiant,alioquin & dignitates suas amittant,& viginti libras auri pœnę nomine soluant. Consiliarij autem eorũ,si quid aduersus cõstitutionis huius ꝓcepta fecerint: & à ciuitate,in qua non seruauerunt istam constitutionem, expellantur in exilium,& sint infamia inusti. Da. Cal.Dec. Cõst. Imp.PP.Aug.Anno xj.post Belis.V.C.Conſ.Anno ij.

CONSTITVTIO LV.

CCIII. De iure propter nuptias donationum.

SIqs donationẽ propter nuptias mulieri cõscripserit siue ꝓ se, siue ꝓ alio,siue pater pro filio suo,siue mater, siue cognatus ꝓ cognato,aut quiuis alius extraneus ꝓ alio donationem propter nuptias conscripserit,in qua etiam res immobiles sint:non liceat marito aliquam rem de reb.immobilib.alienare,vel hypothecæ titulo obligare,nec si consenserit in alienatione vel hypotheca mulier. ¶ Sed si quid contra hanc legem factum, scriptúmve fuerit:hoc pro infecto sit, & pro non scripto habeatur:nisi forte obseruatio illa custodiatur,quæ de interdictionib.fœminarum in quarto Codicis libro posita est,titulo Ad senatusconsultum Velleianum,i.vt posti primum consensum transacto biennio aliud instrumentum à muliere cõscribatur, in quo se fateatur priorem suum cõsensum comprobare, alioquin prior consensus nullius momenti est.¶ Immò etiam si secundus consensus priorem voluptatem post biennium confirmauerit:non omnimodò valebit,sed ita demum si ex alijs mariti facultatibus satis eidem mulieri fieri possit in donatione propter nuptias: alioquin nec secundus nec tertius consensus ꝛ dere mulierem poterit.¶Hæc autem dicimus non solum in donatione propter nuptias, sed etiam in dote,si quas res dotales alienare,vel obligare maritus voluerit. ¶ Emptores autem vel creditores,quibus res alienatæ,vel obligatæ sunt,nullam iniuriam patiantur.Nam etsi,quod ad mulieres pertinet, actionib. careant suis , attamen aliæ mariti facultates , & ipsi mariti necessario eis permanent obligati.¶Hæc autem constitutio prærogatiuis dotium nullum præiudicium facit.Nam prærogatiuas datas integras in esse dotib. constitutio iubet. ita tamen si de dotib.actiones mulieres moueant. Alijs.n.personis priuilegium in actione dotis[vel ante nuptias donationis] nec anteà datum est,nec modò datur.Hæc autem constitutio non in præteritis,sed in futuris casib.valeat.Dat.Cal.† Decemb. CP. Imp. Iust.PP.A.Ann.xj.Post Belis.V.C.Conſ.

†septembris.

CONSTITVTIO LVI.

CCIIII. De consultationibus.

Hęc constitutio in Græco nouellarum exẽplari desideratur.

HAEC constitutio iubet prouocationes in consultationib. non tantum in amplissimis magistratib.sed etiam omnib. senatorib.induci, vt totus senatus causas appellationũ audiat & conueniat,quamuis silentium tantum sine conuentu senatoribus denuntiatum fuerit , silentio enim conuentum inesse videri. Audiant itaque prouocationes sanctis euangelijs propositis:& quod sibi visum fuerit,Imperatori referant , vt ex diuina sententia eius senatus calculus confirmetur.

CCV. De ordine senatorum.

VRbicaria præfectura omnib.alijs præsideat dignitatib.i.ante sedeat.& post præfectum cęteri patricij numerentur, & consules quidem,& qui inter eos consularib.insignib.decorãtur,secundum consularem ordinem & prærogatiuas consulatus sui sedeant , vt tamẽ anteponantur ordinarij cõsulares honorarijs consularib.Post patricios autem tam consularium , q̃ præfectorum & magistrorum militum & illustrium virorũ ordo ponatur. Omnes autem isti liberam habeant facultatem in senatu sententiam dicere.Qui autem propter cingulum magistratus à senatoribus honoratur, etiam post depositionem cinguli sui inter senatores connumeretur.Liceat autem illustrib. viris patriciatus codicillos accipere,quamuis neque consulares neque præfecti facti sunt.quod non solum in futuro tempore,sed etiam præterito constitutio relaxauit. Illud autem certum est,q̃ tertiam partem sportularũ in ingressu dignitatis dare compelluntur,omnib.alijs ex consuetudine sportulis dandis in quauis promotione sua firmitate durantib. Qui autem præsentem constitutionem non obseruauerint,pœna quinquaginta librarum auri plectentur:quæ pœna non solum violatoribus ipsius constitutionis imminebit,sed etiam alijs,qui violari eam †concesserint.†D.P.C.Belis.iterum.

†consenserint.

†Pl.mẽse ianua. Post cõl. Bas. anno 11.

CONSTITVTIO LVII.

CCVI. De prospectu maris.

HAEC constitutio locl lis est,nã de his loquitur ędificijs,quę in Cõstantinopolitana ciuitate per calliditatẽ imponunt. Zenoniana. n. cõstitutio iubet cõspectu maris nõ posse aliquẽ ab alio excludi.si centum pedes in medio vtrorum ędificiorum fuerint.Sed quidã in prędia regiavrbe talẽ machinationẽ inuenerunt cum.n.volebant intra centum pedes domum ędificare, posuerunt parietem extra centum pedes †altissimum,& cõspectu maris subtracto,intra centum pedes domum ędificauerũt, quasi nullam iã maris cõspectionem habente vicino posteáq; parietem illum,quem per fraudem erexerunt,deposuerunt, & ipsius maris cõspectum habere cœperunt, Hæc itaque contra tales astutias constitutio promulgata est,& præcipit, vt nemini liceat ædificium,vel vltra centum pedes imponere,nisi reuera domum ædificare maluerit, alioquin si solum parietem erexerit,non vt custodiat præcepta legum,sedvt fraudem legib.faciat:primum quidẽ ex huiusmodi improba machinatione nullum inueniet commodum,quia deprædari videtur domus quę cõspectum maris perdidit†aut in locando,aut in vendendo. nam ædificium fictũ deponi iubetur. Deinde ipse qui ausus est contra legem alienã†voluntatem rapere,vi bonorum raptorũ actione in quadruplum tenetur,decem quoque librarum auri pœna multabitur,nõ solum ipse,qui tale facinus perpetrare conatus est,sed etiam qui præsentem legem violari† concesserit. decem autem librarum auri pœnam inferri iubet in arca thetrali gloriosissimi præfecti huius regię vrbis,D.vij.Idus Mart. CP. Imp.DN.Iust.PP.A.anno xj.Ioanne V.C.Conſ.

†in altiſ.

†hic locus vitiatẽ legitur,I Rac. aut vẽdẽdo, Sed in Græco hotum nulla mẽtio.

†voluptatem.

†consenserit.

CONSTITVTIO LVIII.

CCVII. De hortulanis constantinopolitanæ ciuitatis.

ETHæc cõstitutio localis est. loquit.n. de hortulanis, qui in hac regia vrbe,vel in suburbanis eius hortos ab aliquib,cõducunt,vel emphiteuseos contractum in eisdem hortis cõtrahunt.¶ Si.n.cõductionesvel emphyteuseos nomine hortos acceperint,siquidem holera habeat, æstimationem holerum fieri.& eo tempore, quo horti dominis restituuntur similiter holeris,quod laborauerunt,tantum æstimatio fiat,non autẽ propter emponemara & stercolinum aliqua ratio moueatur , sinautem sine holeribus hortus sit , similiter sine holeribus restituatur,& nulla iterum æstimatio fiat de stercolino.¶ Aestimationem autem definire constitutio iubet non solùm ab ipsis hortulanis,sed etiam ab his, quos summatios consuetudo appellat.¶Quòd si quis locum forsitam spinosum hortulano locauerit,vel emphyteuseos nomine dederit,&ille eundem locum excoluerit:tam culturæ mercedem capiat , quàm holeris æstimationem:quinque librarum auri pœna multãdo eo,quæ præsentem constitutionem violare conetur.Dat,xvj. Calend.Aug. Conſt.Imp.DN.Iust.A.Ann.xj.Ioan.V.C.Conſ.

CONSTITVTIO LIX.

CCVIII. De rebus immobilibus ad ecclesiam Mysiæ pertinentibus.

Hæc cõstitutio † Græco desidera tur.nu. 31.

HAEC constitutio localis est,nam promulgata est de ecclesia Mysiæ,& iubet: vt si quis rem immobilem eidem ecclesiæ dederit , vel reliquerit certum reditum habentem, & adiecerit, vt in continentia pauperum reditus administretur:huiusmodi legatum,vel hereditas,vel donatio nullo modo alienetur.Quòd si incertus reditus eorum sit,dom

autem

†facta fit.

autem relictę vel vineæ procul à ciuitate fuerint,in qua ecclesia sita est,cui legatum vel donatio†data fuit:tunc liceat tales possessiones vendere.Sin autem domus vel agri aut intra ciuitatem vel circa muros eius fuerint,testator autem voluerit venundari,ea & ex pretio eorum redemptiones vel alimonias fieri:tunc secundum tenorem verborum testatoris & his venditio celebretur.talis enim rei actus firmus est.PP.Mẽse April. Ann.Imp.DN.Iustin.xj.Ioanne V.C.Cos.

CONSTITVTIO LX.

CCIX. De legibus quas noster Imperator de ordinatione testamentorum posuit.

HAec constitutio iubet leges de ordinandis testamentis à nostro Imperatore scriptas post duos menses ab intimatione earum numerandos tenere.Commemorauit autem etiã de reformatione Falcidiæ, id est,de ea constitutione, quę pro quadrante trientemvel semissem paternę substantię siue matrę filiis dat.

¶Duos autem menses ita denumerat,vt in constantinopolitana ciuitate,& suo tempore procedant ex quo proposita est constitutio:in prouinciis autem, postquàm intimata est : vt post intimationem eius,duorum mensium spatiũ expectetur,posteáque secundum ea,quæ in eadem constitutione continentur, testamenta ordinari oportet.Quòd si intra duos menses secundum veteres leges contra constitutionem Imperatoris nostri aliqui testati fuerint,testamenta eorũ robur plenissimum habeãt.D.Cal.Ma.C.P.Imp.Iusti.PP.A.Ann.xj.Ioanne V.C.Cos.

CONSTITVTIO LXI.

CCX. De his,qui ecclesiam vel oratorium ędificare volunt.

NVllus audeat ædificare ecclesiã vel oratorium, antequàm ciuitatis episcopus veniat:& ibi vota faciens sanctilsimã crucem infixerit in eodem loco publicè procedens,&rem omnib.manifestam faciẽs.Vnusquisque autem ante ædificationẽ loquatur episcopo,& præfiniat modum,qui ad luminaria & sacrum ministerium,& custodiã oratorij , & alimonias eorum, qui ibi deseruiunt,sufficiat.& si hæc sufficientia visa fuerint:faciat prius donationem eorum,posteáque domũ ędificet.¶ Sin autem ea,quæ ab eo præfinita sunt,non sufficiant ad constituẽdum oratorium:æquum est vetera oratoria,quæ fortè ruinam minant,reparare cũ arbitrio religiosissimi ciuitatis episcopi.

CCXI. Si episcopus multum tempus ab ecclesia sua desit erit.

SI quis episcop⁹ per multũ tẽpus ab ecclesia sua defuerit, & in aliis locis degat,œconomus ecclesiæ eius impẽsas ei non administret.Nã tales inanes sumptus melius est in ecclesiam & in alias res ad pietatẽ ptinẽtes præstari.Teneãt autẽ in talibus episcopis etiam ea,quæ prioribus sanctionibus cauta sunt.

CCXII. De alienatione rerum immobilium ad ecclesiam pertinentium.

SI alienatio immobilis ecclesiasticæ rei celebrãda sit,decretum quidem omnibus modis procedat secundùm supradictam cõstitutionẽ.Adesse autem decreto debet no solùm episcopus & clericus ecclesiæ eius ciuitatis, cuius prædium alienare desiderat:sed etiã metropolitanus episcopus cum prędicta obseruatione:& duo episcopi cõsilio eius adsint.D.Calẽd. Maij.C P.Imp.D N.Iustin,P P.A.Anno xij. Ioanne V. C. Conſ.

CONSTITVTIO LXII.

CCXIII. De constitutione Imperatoris. quæ lata est de lucro ex morte liberorum contingente per pacta dotalia.

HAec constitutio loquitur de liberorum morte,vt pacta dotalia,quę ex casu mortis liberorum lucri aliquid matri cõferunt,teneãt, & dirimantur secundũ leonis constitutionẽ , scilicet , si ante nouellã constitutionem imperatoris nostri contigerunt,veluti si matervidua liberos habẽs ad secundas nuptias venit & ante nuptias donatio ad filios pertinuit,postea filij decesserint , & ad suos hęredes eandem ante nuptias donationẽ transmiserũt secundum constitutionem diui Leonis , sed post constitutionem nostri Imperatoris quæ mortuis liberis emolumentum matri præstat , non retrahuntur res ab hęredibus filiorum,†quia semel ante constitutionem eisdem hæredibus competierunt.Si quid autem post constitutionem nostri Imperatoris tale contigerit,in hoc Leonianę legi locus non erit. Dat.viij.Calend.Iun,Imperat.D N.Iustinian. P.P.A.Anno xij. Ioann.V.C.Cons.

†quæ.

CONSTITVTIO LXIII.

CCXIIII De iurisdictione præsidum prouinciarũ.

HAEC constitutio iubet,vt omnes Romani tam in ciuilib. q̃ in criminalib.causis vni præsidi prouinciarum subijciantur,& nemo in aliqua causa obnoxius priuilegium præsidi prouincię opponat,quasi non ei subiectus sit,nisi†specialiter pragmatica sanctio prolata duci eu duxerit.Ideóq; siue de dominio alicuius rei,siue de agrorum finibus,siue de hypothecis,siue de nuda possessione , siue de alia quauis pecuniaria ,vel criminali causa litigium inter partes emerserit , non liceat reo priuilegiũ suum opponere præsidali iudicio siue ex imperialib.libris,siue ex maioris iudicis iussione,sed omnib. modis in eo loco pulsetvbi aliquid egeritvel admiserit siue de maxima re,siue de minima quæratur, veluti de gallina. quamuis enim minima videatur hæc † res esse: attamen iustitię ratio non ex quantitate,sed ex suis regulis debet æstimari.nam & quod alijs vilissimum esse videtur,hoc etiam alijs quàm pretiosissimũ est. omnino siue bouem siue aliã qualemcunq; rem alicui surripuerit, in eadem prouincia pulsetur vbi tale peccatũ admiserit. nã & probationum copia in externis locis nõ similis agentibus est.

† nec si.

Gallinares minima.

† huiusmodi.

CCXV. De præsentibus reis.

ET hæc quidem dicimus,si vtraque pars in præsentia sit, vt in eodẽ loco modis omnibus lis dirimatur,in quo aliquid admissum est.quod si actor quidem præsto sit , reus autem absit,sed actores ipsius,vel procuratores,vel conductores aliquid egerint , vel deliquerint, ille quidem qui fecerit modis omnibus†accusetur:ipsum autem litigium maneat in suspenso, donec de rerum domini causa fuerit declarata. tempus autem dilationis ex locorum spatio dari debet.nam siquidem vna vel duabus prouincijs interpositis dominus rerum in proximis locis degat,quatuor menses ad dilationem sufficiunt.† Sin autem in longinquum,†absit,veluti in Palæstina vel in Aegypto octo mensium dilationem dari oportet.Sinautem vel in Italia †vel in Africa moretur, nouem menses statui debent. Eadem dicimus,& si in arctois locis principalis persona degat.

† omnimodo.

†dari oportet. †Ifgius. † Libya.

CCXVI. De absentibus reis.

ET siquidem rerum dominus illi commiserit causam, qui apud eum retulerit,necesse est,vt ipse[qui præsens est] pulsetur absentis domini nomine. Sinautem alium litigare maluerit,& hoc ei liceat facere,dum tamen procurator ipsius defendat causam & modis omnibus impleat, quòd iudex iudicauerit:nisi prouocatio sit subsecuta,aut aliter definita,aut amicabiliter sopita. quòd si domino quidem rerum manifestetur causa,ipse autem venire,neque alium mandare curauerit, tunc prędicto tempore transacto , is, qui accusatus est, litiget:& si reus apparuerit,condemnetur, scilicet & domino rerum eandem condemnationem subituro,si ipse quoque obnoxius sit, & siquidem soluendo fuerit is,qui accusatus&cõdemnatus est, ipse iudicato satisfaciat. Enimuero si soluẽdo nõ sit, ex reb.domini absentis,qui nec venire,nec mandare aliquem voluit, solui actori æquum est. Quòd si reus præsens post accusationẽ euaserit, & neque dominus rerum venerit , neq; procuratoré trãsmiserit:tunc ex vna parte iudex audiat causam vt solet, & in eremodiciis fieri scilicet,& ipso reo per præconem vocato, vt si in eadẽ absentia pseuerauerit,cõdemnetur,qsi actor in absentia sit domino rerum præsente,vel procuratore misso, tunc omnia detrimẽta quæ frustrà reus passus est,actor ei resarciat.

CCXVII. De fori præscriptione tollenda.

NVllum priuilegium eximere reũ prouinciali iudicio volumus,nisi specialiter nostram pragmaticam sanctionem produxerit,quæ propter publicas causas in hanc regiam eum ciuitatem reuocauerit,vel si ex lege hoc fiat:veluti si prouocationem præsidi prouinciæ porrexerit.& propter,hoc in ista imperiali ciuitate litem audire oportet,quãuis de minoribus causis apud maiores iudices prouinciarum prouocationes exerceri constituimus : nisi fortè causa principalis in hac ciuitate, quamuis minima, ventiletur,tunc enim in hac ciuitate,non in prouinciis prouocatio ventiletur.

CCXVIII. Quib. fori præscriptio denegatur.

NVlla autem persona priuilegio aliquo vtatur ad fugiendos præsidis laqueos , quamuis ecclesia sit,vel xenodochiũ,vel oratoriũ,vel quiuis alius locus, qui pietatis causa colitur.Idem iuris est siue hæres sine patrimoniũ [susci] siue alius quiuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

quiuis diuinus titulus pulsetur:& multò magis si potentis hominis persona in iudicium fuerit euocata: quamuis priuilegiũ ex sacro oraculo prætendat: nisi quod diximus, pragmatica sanctio in hac ciuitate eum republicæ causa reuocauerit.

De vi & potestate constitutionis.

HAec autem constitutio non solum in futuris, sed etiam in præsentibus causis locum habeat.

CCXX. Si quis præsentem constitutionem neglexerit.

SI quis autem præses prouinciæ constitutus præsentem legem custodire neglexerit: non solum magistratu suo eiiciatur: sed etiam decem librarum auri subeat pœnam. proponatur CP. Imp. DN. Iust. PP. A. Ann. x ij. Ioanne V. C. Cos.

CONTITVTIO LXIIII.

CCXXI. Vt præfectoria dignitas curialem liberet.

PRAEFECTORIA dignitas dicitur non solùm præfectorum prætorio vel vrbis, sed etiam magistrorum militũ. Honoraria dignitas quæ. Ea autem duplex est: aut enim honoraria est, aut quę in ipso gestu præfulget. Honorariam dicimus eã, cum codicillos aliquis accipit ab Imperatore, quibus dignitas ei præstatur, quasi prętorij præfectus fuisset, siue magister militum. In ipso autem gestu positus esse videtur, qui reuera præfectus vel magister militũ factus est. Igitur si curialis homo præfectoria dignitate potitus fuerit, siquidem honoraria, maneat in eadem conditione constitutus, sinautem reuera præfecturam nactus est, vel magisterium militiæ, tunc curiæ nexibus liberetur. Præfectos autem prætoriorum quatuor primus, id est, Orientalis sedis, qui in hac ciuitate est, & Illyricianæ regionis, & Africanæ diœceseos, & qui Italiæ præpositus est.

CONSTITVTIO LXV.

CCXXII. Qui turores, vel curatores pupillo, vel adolescenti dari possunt.

†nulli. NVLLI tutori, vel † curatori liceat nomina contra pupil, lum, vel eum qui curatione eius gubernatur iure cessionis in se transferre ab alio siue pretiũ pro actione dedit, siue nõ.

CCXXIII. Idem.

NEmo qui dicit se obnoxium habere pupillũ, vel eum qui curatore eget, tutor aut curator ipse creetur. Sic is, qui manifestè obnoxius impuberi, vel ei qui cura indigeat, fuerit: tutor, vel curator ei non fiat.

CCXXIIII. Idem.

QVòd si quis tutor cõstitutus, aut curator, neque obnoxiũ habeat eum, cuius negotia gerit, neque obnoxius ei sit, posteà autem ad eum hæreditas deuoluta fuerit quæ debitorem vel creditorem memoratę personæ eum faciat: tunc alius tutor, vel curator adiungatur, qui custodiet eum, & hoc ipse iuret sacramentum, quod nec malitiæ tutoris vel curatoris fauebit: ne pœnę subijciatur.

CCXXV. Idem.

NE autem vnusquisque dicens se creditorem impuberis esse, vel fortè adolescentis ab onere tutelæ, vel curationis facile excusetur, sancimus non aliter eum recipiendum esse, nisi manifestè probauerit creditorem se esse impuberis, vel forte adolescẽtis, vel res eorum sibi obnoxias esse, vel parẽtes, quòd si res in incerto sit: tunc sacramentum præbeat, quòd ideo tutelam, vel curam recusat: quia re vera suum debitorem esse pupillum vel forte adolescentẽ existimat. tunc enim, & si voluerit, non admittatur ad tutelam vel curationem cuiuscunque personę, quamuis tutor legitimus sit.

CCXXVI. Idem.

QVòd si quis aduersus ea quæ tutor, vel curator creari passus fuerit, siquidem obnoxium impuberẽ habeat, vel forte adolescentem actiones quas habet, amittat. Si autem ipse obnoxius fuerit, non liceat ei dicere, quòd tempore, quo tutelam vel curationem gerebat solutionibus vel commentitijs † liberationibus actione solutus est. † conuẽtitijs.

CCXXVII. Idem.

NVlli tutori vel curatori liceat. sicut prædiximus, nomina contra pupillum vel forte adolescentem redimere & cessiones aduersum eum impetrare, quamuis iam desiit tutor vel curator esse: sed omnimodo hoc quod factum est, pro infecto habeatur, ita vt pupillus quidẽ, vt fortè adolescẽs omnimodo securitatem habeat, & nulla teneatur actione. Tutori autẽ, vel curatori non liceat contra eum redire qui nomina ei cesserit eodem iure obtinente & si post quam tutor, vel curator desiit esse cessiones nominum impetrauerit.

CCXXVIII. Idem.

HAec autẽ omnia de omnibus curatoribus posita sunt non solum adolescentium, sed etiam prodigorum, vel furiosorum, vel mente captorum, vel si quid aliud aut lege expressum est, aut natura inueniatur. †

CCXXIX. De administratione tutorum vel curatorũ. † habere nat.

NEmo tutor, vel curator compellatur pecuniam impuberis vel fortè adolescentis mutuam dare, sed liceat ei sterilẽ eam in tuto deponere. Nam melius est sortem impuberis, vel adolescentis conseruari, quàm vsurarum cupiditate etiam sortem amittere. Si autem sponte sua tutor, vel curator mutuauerit, fortè sub pignoribus vel sub alia indubitata cautela, tunc habeat quidem per singulos annos mensium laxamentũ, sciat autem quòd periculum sortis ad ipsum pertinebit.

CCXXX. Idem.

SI pupillus reditus habeat sibi sufficiẽtes, eos tutor impẽdat. Si autem ampliores reditus sint quàm sumptus: tunc id, q̃ superfuerit deponatur. Quod si substantia impuberis mobilis sit: tunc id tantùm tutor mutuare debet, quod sufficiat ad administrationem pupillarium rerum, quòd autem superfluum sit hoc: deponatur. Eademque dicimus & de curatoribus omnium personarum. Licebit autem tutori, vel curatori subtiliter inquirere, si quem reditum comparare pupillo vel forte adolescenti possit ex superflua pecunia, & vt tributa leuia sint, & vẽditor locuples, & reditus fertilis. Sciat autem quòd si aduersus ea comparauerit, negligentia periculum ad eum pertinebit.

CCXXXI. Idem.

QVòd si pecuniam tantam habeat pupillus, vt ex ea administrationes rerum ipsius solùmodo explicentur: tunc mutuare tutor vel curator eam debebit cum cogitatione cœlestis iudicij.

CCXXXII. Idem.

NAm & ab initio antequam administrationi se immisceat tutor, vel curator: cuiusuis personæ sacramentum dare cõpellitur per diuinas scripturas, quòd omnia gesturus est, quæ pupillo commoda esse putauerit, eadem dicimus & de ijs, qui curationem gerunt. † Dat. Cal. Iun. P.C. Imp. DN. Iust. Præfecto PP. A. anno xij. Ioanne. V. C. Cos. † curatio ne egeat

CONSTITVTIO LXVI.

CCXXXIII. Quomodo depositum cautè poni † potest. † dari

SI quis depositum alicui dare cautè voluerit necessarij sunt ei tres testes. nam literæ depositarij solæ non sufficiunt depositori ad plenissimam depositi dati probationem: testimonia autem sic exhiberi oportet, vt dicant testes quòd in præsentia sua, vel susceptum est depositum, vel quòd depositarius de se susceperit conscripsit. Idem est & si non scriptis: tamen si tres adhibiti fuerint testes idonei de veritate.

CCXXXIIII. Quomodo sine tabellione instrumentum caute fieri potest.

SI quis sine tabellione componere instrumentum maluerit siue de mutuo, siue de deposito, siue de alia quacunque causa tres testes adhibeat, alioquin literę ipsius solę & coparatio earum credendæ non sunt. Nulla autem differentia est vtrum subscripserint testes, an præsentibus ipsis instrumentum compositum sit.

CCXXXV. Si literarum fides à voce testium discrepet.

SI instrumentum prolatum fuerit, & literæ quidem Titij esse non videantur. testes autem dicant Titium eas scripsisse iurati, scilicet. testimonium eorum facilè reprobari non oportet †, sed tamen ad sapientiam iudicis pertinet, vt ea quæ verisimiliora magis putauerit eis maiorem præbeat fidem. † debet

CCXXXVI. De contractibus incautè compositis.

SI quis instrumentis componendis adhibere prædictam obseruationem neglexerit, vel deposuerit alicui, vel mutuauerit sine testium præsentia: solis literis debitoris credens incautè quidem facturus est, sed tantum si per sacramentum vel per confessionem debitoris veritas debiti manifestetur: id quod dedit, exigere non prohibeatur.

CCXXXVIII. Quomodo tabelliones caute debeant instrumentum componere.

INstrumenta quoque quę apud tabellionem componuntur subscriptione testium (sicut dictum est) muniri præcipimus ante cõpletionem à tabellione insertam.

CCXXXVIII. De comparatione notarum.

IVdices autem non tantum ex comparatione literarum falsi tatem reprehendant, sed etiam ex comparatione notarum.

CCXXXIX. De comparatione literarum.

†testimoniũ. COmparatio literarũ, (sicut suprà diximus) sine testium † cõfirmatione nõ sufficiat ad veritatis probationẽ. Si autem omnes testes mortui sunt cum tabellione vel fortè in absentia tabellio est: tunc ille quidẽ, qui instrumentum producit, sacramentum præstet, q̃ nullius malitię conscius est in eo instrumẽto cõmisse, comparatio autem literarum propter necessitatẽ causæ, sine impedimẽto secundũ pristinũ morem procedat. q̃ si tabellio & viuit, & præsens sit, iuratus testimonium suum de fide instrumenti præbeat, sed per aliquem ministrum suum instrumentum composuit, & ille viuit & præsens est, nullo morbo vel alia iusta causa impediatur in iudicium venire: prębeat ipse quoque testimoniũ. Itẽ si per Titiũ pecunia numerata est, & ipse veniat, [& sacramentum præbeat] q̃ neq; numeratorem habeat instrumentum, & omnes testes mortui sunt, vel in absentia fuerit, vel alia iusta causa impediantur venire in iudiciũ: solus autẽ tabellio & viuit, & venit: testimonium ipsius probabile sit, ad fidem instrumenti pertinens: vt nec comparatio literarũ necessaria esse videatur. Quòd si tabellio mortuus est: fiat quidẽ cõparatio literarum eius, & veniat tã minister ipsius per quem iustrumentum conscriptum est, q̃ numerator pecuniæ, scilicet si non absint. Enimuerò siue mortui sint, vel in absentia fuerint: alij testes producantur. & si hoc facile non sit: tunc ad cõparationem literarum iudex perueniat, vt non solum cõple

De vi & potestate constitutionis in quantitate.

HVius constitutionis obseruatio in his contractibus locum habet qui sunt, vltra quantitatem libræ auri. nam vsque ad libram auri pristinum morem seruari iubemus.

De vi & potestate constitutionis in loco.

HVius cõstitutionis subtilitas in ciuitatibus locum habet. Si enim instrumentum in vico compositum sit, consuetudo pro lege † habeatur. rusticorum enim simplicitatem, & in te † iure. stamentis faciendis non prægrauamus, quamuis aliasin ordinationes testamentorum summa subtilitas exigatur.

De vi & potestate constitutionis in tempore.

HAec constitutio in futuris instrumentis, & contractibus valet, nã præteritę causę † prioribus legibus dirimãtur. D. pri. Non. Iun. CP. Im. Dn. Iust. PP. A. Anno xij. Ioan. V. C. Cos. † præteriti casus

CONSTITVTIO LXVII.

CCXLIII. Quomodo naturales filij legitimi fieri possunt.

SI quis cum libera muliere consuetudinem habet non affectione maritali, & ex ea liberos naturales fecerit, eósque velit filios legitimos & in potestate sua habere: liceat ei cum matre eorum, dotalia instrumenta componere: nam filij qui anteà naturales erant, post compositionem dotalium instrumentorum sui, & in potestate patris efficiuntur, siue postea nati filij viuant, siue mortui sint, siue omnino nullus alius procreatus est, sicut in Institutis, & in Codice dictum est. Quòd si antè, quàm dotalia instrumenta fiant mater concubina decesserit, pater autem naturales filios ex ea susceptos facere † legitimos velit: adeat Imperatorem cum precibus, & expoſcat, † habere vt sibi liceat legitimum nomen eis imponere, & natalibus suis eos restituere, quemadmodum libertini natalibus restituuntur. Principe enim adnuente supplicationibus patris, necesse est, vt liberi legitimi fiant: quamuis dotale instrumẽtum nullum cum matre eorum iam mortua compositum sit. Idem dicimus, & si filios naturales pater diligat: matrem autem odio habeat: quia in corpus suum peccauit. nam si ea causa sit, & noluit cum ea nuptias contrahere: licebit ei prædicto modo filios naturales legitimos sibi facere: Item si liberi naturales matrem suam celauerint, ne dotalibus instrumentis cum ipsa factis, in potestate patris efficiantur, & vsusfructus rerum ad eos pertinentium † patri acquiratur, si talis dolus factus fuerit, li- † peruceat patri prædicto modo preces imperatori porrigere, & fi- mentũ. lios legitimos facere, & in potestate sua eos redigere. Eadem dicimus & si iusta causa dotalia instrumẽta impediat. Ponce. n. patrem naturalem diaconum, vel presbyterum factum esse, vt ducere non possit vxorem. Quòd si pater non potuit in anteſatis casibus imperatori supplicare: liceat in testamento suo legitimos successores sibi scribere filios naturales. attamen illi post mortẽ parentis supplicẽt imperatori, & testamentũ patris ostẽdãt, & principe adnuente intantum capiãt paternam hęreditatem inquãtũ scripti sunt. aliter enim legitimo nomine non fruãtur. Hæc autem omnia quę modò dicta sunt tunc habeant locũ cũ nulla alia legitima proles, vel anteà, vel pœna patris subsecuta fuerit. legitimis enim filiis natis non aliter naturales legitimi fiẽt, nisi dotalia instrumẽta pater cũ matre eorũ cõscripserit. † † prolata † conſecerit.

CCXLIIII. Quomodo fieri legitimi naturales possunt.

FIlios naturales antea quidẽ licebat patribus legitimos sibi per adoptionẽ efficere: sed diui Iustini constitutio hoc prohibuit, quam noster Imperator in suo statu manere iubet.

CCXLV. Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere non possunt.

NEmo dignitate decoratus senatoria sine dotalibus instrumentis & ante nuptias donatione matrimoniũ cõtrahat. alioquin filij qui ex tali copulatione procreati fuerint, nõ erũt legitimi, sed magis naturales. ¶ Alij autem qui militiis honestioribus decorantur, vel negotiationibus, vel quibusdam artibus laudabilib. prædicti sunt, & sine dotalib. instrumẽtis & ante nuptias donatione copulẽtur, sed nõ citra scripturę cautelam. debent enim hoc ipsum defensori ecclesiæ vel oratorij dicere, [vt] & ille adhibeat tres vel quatuor clericos ad testimonium, & conscribatur chartula, qua declaretur dies & tempus, quo

Imperatore

Universidad de Deusto
Biblioteca

† & copul. Imperatore,& consule vel mense conuenerint ille & illa,in illo oratorij loco †quo copulati sunt,& subscribant defensor & clerici. & siquidem velint chartulam accipere vel ambo vel vnus ex his,præstetur eis.¶Quòd si nolint:deponatur in sancto oratorio,vt post ea si opus fuerit,producatur ad probationem nuptiarum,vt etiam proles ex hac copulatione procreata legitimo nomine perfruatur.¶Sin autē vilissimi homines matrimonium contrahere velint liceat eis & sine scriptura hoc facere. Idem dicimus & de rusticis hominibus, & de militib.qui in armis occupati sunt.

CCLXVI. Idem.

Matrimoniū absque dotalib. instr.cōsistit. SI quis diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri legitimam se eam vxorem habiturum,vel si in oratorio tale sacramentum dederit:fit illa legitima vxor,quamuis nulla dos,nulla scriptura alia interposita sit,& si liberos nō habuerit,mortuo marito quartam partem substantiæ eius accipiat, secundum constitutionem nostri Imperatoris,& si eam de domo eiecerit,quāuis sine repudio hoc fecerit: quartam partem substantiæ eius exigat.Quòd si liberos procreauerit,legitimi esse videātur, & si alijs nuptijs contractis legitimos filios pater habuerit, omnes simul legitimum nomen habebunt.

CCLXVII. Qui sint legitimi filij,vel naturales,vel neutrum eorum,id est,ex damnata copulatione.

† Rane. natales accedūt. ERgo siquidem ex huiusmodi matrimonijs filij nascuntur, legitimi erunt.Sinautem aliter filios aliquis habuerit,naturales erunt:& tam ex testamento,quàm ab intestato patri† naturali succedunt secundum obseruationem constitutionum principis nostri,scilicet si nō ex dānata copulatione nati sunt: tales enim liberi neque legitimi,neque naturales appellantur: nec omnino patri succedunt.

CONSTITVTIO CLXVIII.

CCLXVIII. De appellationibus in Sicilia porrectis.

APPELLATIONES,quę in Sicilia porriguntur aduersus sententias prætoris vel ducis vel cuiusuis alterius iudicis in Sicilia constituti,apud quæstorem in hac regia vrbe exerceri præcipimus,vt ipse discutiat causas prouocationis,& sententiam dicat,& nostro imperio referat,vt nostra auctoritate sententia eius roboretur.Sed & si aliud ciuile emergat, veluti defensoris confirmatio,vel decretum patris ciuitatis Siciliæ:simi liter ad quæstorem referatur,& calculo ipsius confirmetur,nostra scilicet auctoritate suggerente quæstore sequenda.

CONSTITVTIO LXIX.

CCLXIX. Si præses prouinciæ supplices prouinciales contempserit.

SI quis propter ciuilem, vel criminalem causam præsidē prouinciæ adierit, & ille contempserit actorem, vel alio modo causam cognoscere secundum leges contempserit, liceat actori supplicare ciuitatis episcopo,& hoc ipsum in querimoniam deducere,vt religiosus antistes,vel ipse ad præsidem veniat,vel suos homines mittat, per quos compellere præsidem sine dilatione & iniuria litem dirimere possit. Quòd si tanta impudentia rector prouinciæ teneatur:vt nec episcopo nec clericis imminentibus iustitiam sequatur:tunc liceat episcopo,si voluerit actor ad nostram pietatem venire, & præces fundere, dare ei literas,per quas nobis declaretur superbia, atq, iniuria præsidis.Nos enim & actori medebimur,& præsidi competentem vindictam imponemus.

CCL. Si cui præses prouinciæ suspectus sit.

SI cui præses prouinciæ suspectus esse videatur, & litigare apud eum solum noluerit : liceat ei episcopum inuocare , vt cum ipso confidente litem audiat,&vel amicali compositione litigatores transire faciant,vel more παρασιμπώσεως eos audiat vel cognitionaliter:ita tamen , vt sententia legibus consentanea imponatur.

CCLI. De prouincialibus,qui temerè in constantinopolitanam ciuitatem veniunt.

SI quis autem non adito præside prouincię, & sine literis episcopi in hanc ciuitatem venerit, & de aliqua causa nos molestauerit:sciat se tales pœnas subituram quales passurus esset præses prouinciæ,si aditus eum contempsisset.

CCLII. Si præses prouinciæ iniuriam fecerit.

SI quis à præside prouinciæ iniuriam passus fuerit, adeat ciuitatis episcopum,vt si arbitrio eius præses condemnatus sit satisfaciat homini iniuriam passo. Sinautem hoc facere noluerit pteses,veniat ad nostras pijssimas aures, & si quidem iustam sententiam religiosissimi ciuitatis episcopi comprehendamus,vltimis supplicijs præsidem afficiri iubemus. Sinautem innocentem eum inueniamus:necesse est, vt nullum responsum à nostra clementia calumniosus actor accipiat.

CCLIII. De officio taxeotarum præsidis.

CVrent officiales præsidum , vt lites subiectorum dirimantur,& non accipiant sportularum nomine plus, quàm nostra constitutione cauetur.quòd si contra hæc fecerint,vltimis supplicijs subijciantur.

CCLIIII. Si episcopus ad gratiam præsidis supplicē contempserit.

SI episcopus propter gratiam præsidis supplicem contempserit,ex sacris regulis pœna subijciatur.

CCLV. De officio defensorum, & episcopali audiētia.

IN ciuitatibus,in quibus præsides præsto non sunt,adeant litigatores defensorem ciuitatis,& ille audiat causas.Si autem episcopum iudicare sibi maluerint,hoc quoque fieri iubemus.

CCLVI. De episcopis & clericis ad constantinopolitanam ciuitatem pertinentibus.

NEmo episcopus,nec clericus sine literis patriarchæ vel episcopi ad hanc florentissimam ciuitatem veniat.

CCLVII. Vt nemo vltra sportularum modum statutum exigere audeat,& de Officio præsidis &episcopi.

NEq; præfectianus,neque in reb.Agens,neque alius cuiuslibet conditionis homo in prouincias veniens, plus exigat sportularum nomine,quàm nostra constitutione cauetur. Sinautem plus exegerit,suo periculo præses secundum leges in eum vindicet.Quòd si hoc facere neglexerit, episcopus ciuitatis ad nos referat,& tam de præsidis negligentia indicet,quàm de dignitate vel militia & conditione eius, qui plus exegerit, vt nos in vtrumque competentem coercionem imponamus.

CONSTITVTIO LXX.

CCLVIII. De constitutione Imperatoris quæ loquitur de substantijs monachorum vel ascetriarum.

SCIMVS in superioribus cōstitutionem esse relatam, qua cauetur,vt qui quæve monasterium intrant [manendi causa] videantur substantias suas monasterio consecrasse, nam ante introitum liberam habent facultatem, quomodo voluerint bona sua disponere.postquàm autem intrauerint,talem licentiam non habeant,quamuis liberos habeant.Sed ea cōstitutio quæ de hoc iure loquitur,ex suis temporibus valet. Nam si antequàm ipsa introducatur,factus est aliquis monachus, vel facta est mulier monacha,nihil ad eum vel ad eam pertinet.ergo habeant liberam facultatem qualiter voluerint sua negotia disponendi & post memoratam constitutionem.Da.Id.Oct.Imp. DN.Iust.PP.Aug.Ann.xj.Ioan.V.C.Cos.Ind.ij.

CONSTITVTIO LXXI.

CCLIX. De his qui per capillum Dei aut per caput iurant,vel alio modo blasphemia contra Deum immortalem vtuntur.

SI quis per capillum Dei vel per caput iurauerit,vel alio modo blasphemia contra Deum vsus fuerit, officio præfecti vt bis vltimo supplicio subiciatur. ¶ Si quis autem sciens talem hominem non manifestauerit non est dubium, quin diuina condemnatione similiter coercebitur. ipse quoque præfectus vrbis,si neglexerit,post Dei iudicium etiam nostram indignationem timeat. † quidā addūt.& teneatur obnoxi.

CONSTITVTIO LXXII.

CCLX. De iure aureorum anulorum.

SI quis famulum suum vel ancillam manumiserit,& ciues Romanos fecerit(aliter enim nec valet manumissio)tacito iure videatur ius aureorum anulorum adeptus fuisse,& natalibus restitutus esse:& non indigeat,vt hoc impetret à principe.Hæc constitutio in futuris casibus t neat.

CCLXI

CCLXI. De reuerentia & obsequio patronis à libertis præstandis,& de ingratis liberis.

LIbertus patrono suo competens obsequium & reuerentiā præbeat.quāuis enim libertinos similes ingenuorum hac constitutione fecimus:attamen patronis iura patronatus intacta reseruamus:in his scilicet casib. in quib.reseruari possunt secundū nostrarum legum distinctionem: nisi fortè renuntiauerit patronatus prærogatiuæ manumissor siue per testamentum iure fideicōmissi , siue eo tempore quo libertatem impenebat.Ingratū autē libertū contra patronum suum existere prohibemus,quod & in pecuniarijs donationib.introduximus. ¶Et si eo,qui liberalitatē accepit,ingrato circa donatorē existente,infirmatur donatio,quantò magis si libertus circa patronū ingratus fuerit,rescindi debet libertas? ¶Causæ autem ingratitudinis legib.cognitę sunt,veluti si libertus manus suas cōtra patronū mouerit : vel si contumelias atroces ei fecerit, vel si magnum & intolerabile damnū ei dederit:idē est & si ad dedecus eius pertinentes iniurias effuderit.Si enim horum aliquid patronus vel liberi eius probauerint,ad pristinum statū conuictus libertus †reuertatur. ¶Quòd si cōpetentem reuerentiam patrono & honorē tribuat:lex quoque ei libertatem ingenuitatis nomine decoratam cōseruabit.Hæc autem totiens patronus habet,quotiens iura sui patronatus non relaxauerit. †debuerit.

CCLXII. Si quis libertinam suam patronus vxorem habere maluerit.

SI quis libertinam suam ducere vxorem voluerit, dotalia instrumēta cū ea cōponat:& habebit eam legitimam vxorem, quāuis ipse summa dignitate prefulgeat: & liberi , qui ex tali coiugio procreati fuerint,legitimi successores patri suo existēt.

CCLXIII. Si quis ex ancilla sua liberos habuerit, & dotalia instrumenta fecerit.

SI quis ex ancilla sua liberos habuerit , eāmq; manumittere velit,& dotalib.instrumētis factis legitimā vxorē habere:& ipsa cōpositione instrumentorū dotaliū liberi eius manumitti videātur[tacito iure.]Si enim miles legatū seruo suo relinquēdo videt & libertatem ei donasse : quāto magis hoc obtinere debet in filiis,vbi pater matrem eorum & manumisit, & legitimam vxorem dotalium instrumentorū compositione habuit?

CCLXIIII. Ratio constitutionis.

HAec cōstitutio non videtur extra iuris diuisionē introducta esse. si enim Pius Antonius Imperator ius Romanæ ciuitatis antea per singulos impetrandum,postea cōmune fecit omnib. subiectis:& diuæ memoriæ Theodosius ius liberorum antea per singulos impetrandum ipse commune Romanis omnibus fecit, quid nouum, si nos quoque ius aureorum anulorum,& ius natalium restitutionis generale fecimus omnibus libertinis,saluo patronatus honore?

CCLXV. De potestate constitutionis in tempore.

HAec autem omnia in futuris casib.teneant.nā in præterito tempore locum non habēt.Dat.xv.Calen.Februa.Cōstan. Imp.D N.Iustin.PP.Aug.Ann.xv.Arione V.C.Conf.

CONSTITVTIO LXXIII.

CCLXVI Si quis in ius vocare monachum vel sanctimonialem conatus sit.

SI quis cum monachis vel sanctimonialibus habeat litigiū, nō audeat monachū vel sanctimonialē in ascetrio vel monasterio cōstitutū vel constitutam ad ciuilē iudicē accusare vel trahere:sed magis adeat ciuitatis episcopū.Ille enim existimabit , vtrùm repræsentari ,principalis persona debeat , an per ἀγοράμενον,velapocrisarium defendi cum omni scilicet honestate,ita vt episcopus legibus & canonibus consentaneam sententiam profetat.

CCLXVII. Vt hæc constitutio ad curam magistratuum & episcoporum pertineat.

HAnc constitutionem omnes præfecti prętoriorum custodiāt & præfecti vtriusque Romæ,& prętor populi,& prouinciarum præsides,& omnes episcopi,& curent citius & monachorum & sanctimonialium lites dirimere.

CCLXVIII. De temeratoribus huius cōstitutionis.

SI quis hanc cōstitutionē violauerit, in magistratu quidē positus decem librarū auri pœna multabitur , & magistratu careat:executor autem litium constitutus in decanicis ecclesiarū recludatur competentes pœnas luiturus , & postea non concedatur ei officium executoris habere.

CCLXIX. Quorum hæc constitutio interest.

HAec autē constitutio teneat in monachis,item in sanctimonialibus,quamuis ipsæ in monasterio , vel ascetrio nō degant.de clericis enim aliæ leges positæ sunt.Dat. vj. Idus Mart. Const.Imp.DN.Iust.PP.Aug.Ann.xv.Arione.V. C.Cos.

CONSTITVTIO LXXIIII.

CCLXX. De officio quæstoris.

IN hac florentissima ciuitate alium magistratum addendum esse existimauimus:cui nomēn Quæstoris imponimus , quē volumus primum quidem Dei timorem habere,deinde autem nostras leges custodire,& perscrutari eos qui de prouincijs in eādem ciuitatem veniunt,& non solum de masculis, sed etiam de fœminis inquirat,& tam de clericis, quàm de monachis , & sanctimonialibus , & scolasticis aliarum ciuitatum , vel cuiuscuis alterius conditionis,& interrogare qui sunt, & vnde venerunt,& qua occasione:& si quidem coloni sunt,imminere magistratibus,vt eos citius dimittant.Quòd si ad priuatos dominos suos pertineant, & ideo venerunt vt ipsis supplicarent:cogere dominos debent,vt citius eos dimittant , quòd si contra dominos omnes nituntur,multitudo quidem rusticorum statim dimittatur. Duo autem vel tres more syndicorum litem peragant,dum tamen,& sic citiùs lis dirimatur.

CCLXXI. Idem.

QVòd si non rustici sint, sed alterius cōditionis,curet modis omnibus,vt iudices citiùs altercationes eorum dirimant,& in suis redeant locis.

CCLXXII Idem.

QVòd si domini rusticorum, vel iudices imminentem sibi quæstorem neglexerint:ipse quæstor ducat apud se partes,& velociter causæ finem imponat,&mittat homines in patrias suas.

CCLXXIII Idem.

SI quis autem sine causa in hac ciuitate degat , & pauperate laboret,liceat quæstori tenere eum:& si robustus fuerit , siquidē seruus inueniatur,is inuitus reddatur domino suo. Sinautem liber sit tradat eum , vel artificibus publicorum operū, vel pistrinarijs,vel alijs quibuscunque artificibus.Sinautem noluerit operari,non maneat in ista ciuitate.hoc enim & ipsi expedit.nam cessantes homines & egentes & forte mendicando satis non acquirunt,& ad delicta proniores fiunt.Alij autem,qui corpora debiliora habent,misericordia Christianorum alantur,sed nec illi qui ciuitatem non grauant expellantur. Ociosi à ciuitate expellendi. tit. ex.

CCLXXIIII Idem.

SI quis quæstorem adierit,dicens ab aliquo damnum sibi datum fuisse, verbi gratia , quòd sportularum nomine plus, quàm constitutione cauetur,exactū est, vel quòd si ne præsidis iussione admonitus est:diligēter,hoc à quęstore perscrutetur, & omnibus modis temeratoribus pœnæ , quæ legibus aduersus eos statutæ sunt,imponantur. Et hæc disponimus sine vlla fori præscriptione,cuiuscunque militiæ vel dignitatis reus inueniatur,& postquàm sententiam dederit,actor quidem suum consequatur : quęstor autem ad nos referat de residua pœna, vt ibi æstimauerimus,consumatur.

CCLXXV. Idem.

DE crimine falsitatis.quæstor iudicet,& post inscriptiones actoris & legitimas[testium] probationes,sententia,ipsius [quæstoris]reus puniatur,nemine fori præscriptionē habēte.

CCLXXVI. Idem

SI quæstor adeuntes se contempserit , ipse de suo damna eis resarciat,& aliam grauissimam indignationem expectet.

CCLXXVII. Idem.

NEque quęstor , neq; Officiales & ministri eius lucra ab aliquo capiant,nam & si quid ceperint,puniendi sunt à quęstore.ideo enim ex publicis rationibus destinauimus eis annonas,vt quęstor quidem decem librarum auri pondus accipiat,consiliarius autem eius solidos centum. Officiales autem solidos trecentos triginta. ¶ Quæstor licētiam habeat iudices inquietare,vt citiùs dirimant causas,& nobis referre:& suo arbitrio ea,quæ oportet facere.

CCLXXVIII. Idem.

LIceat autem ei publicis quoq; epistolis vti ad prouinciarū prędes,vt eos, quos ipse mittit,illi similiter trāsmittāt in

fuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

suis prouincijs cum quiete moraturos, & si quo adiutorio indigeant hoc præbeant eis. ¶Nemo autem dimissus à quæstore maneat in ista ciuitate, nec iterum de eadem causa reuertatur, & quæstorem molestet, sinautem tale aliquid fuerit perpetratum, pœna competens temeratoribus imponatur.

CCLXXXIX. Idem.

SI quæstor æstimauerit in portibus Officiales suos mittere, ibi sedeat, & perscrutentur, qui sunt, †quiveniunt, & ob quã causam liberam, licentiam† habeat hoc facere.

†aut vnde ven. habeant

CCXC. Idem.

ET apud antiquos legislatores cessationis accusationes erant quod nobis quoque placet.

CCXCI. Idem.

QVæstor & consiliarius, & Officiales eius neque in palatio nostro aliquid dare compellantur, neque in iudicio præfecti prætorio annonarum nomine aliquid præstent. qui enim in demnes nostros subiectos conseruant, damnum ab aliquo pati non debent. Da. vij. Id. Maij. Constan. Imp. DN. Iusti. PP. Aug. Ann. xij. Arione V. C. Conf.

CONSTITVTIO LXXV.

CCXCII Quomodo ius potestatis dissoluitur.

NON solum patriciatus dignitas nexib. paternis filiumfamiliàs liberat, sed etiam cæteræ dignitates, quæ curiali cõditione liberare homines solent, veluti si consul designatus fuerit, si ex consule codicillos accipiat, si Præfectorijs magistratib. in ipso actu fungatur. pone enim præfectũ vrbis vel præfectum prætorio factum fuisse, vel magistrum militum. Sequatur autem eos & peculium, quod filijsfamiliàs constituti habebant.

CCXCIII De legitimis personis.

QVi ex dignitate paterfamilias fit legitima iura intacta habeat in familia sua. Ideóq; liberi eius, quos habuit dum filiusfamilias erat, post mortem patris eius in ipsius transeunt potestatem.

CCXCIIII. vt episcopatus honor ius potestatis dissoluat.

SI filiusfamilias episcopus fuerit factus, ex ipsa consecratione paterfamilias erit. Hæc autem constitutio etiam in illis locum habet, qui eo tempore, quo prolata est, in dignitatibus ante fatis positi fuerant. Dat. xv. Ca. Apr. Const. Imp. DN. Iusti. PP. A. Arione V. C. Conf.

CONSTITVTIO LXXVI.

CCXCV. De iudicibus.

EOS iudices, quos diuæ memoriæ Zenonis constitutio διαιτητὰς vocat, in nostra re præsse non concedimus, sed alios iudices nostra electione fieri iubemus: & elegimus Anatoliũ virum spectabilem fisci patronum tactum, & Flauianum virum clarissimum fisci patronum constitutum, & Alexandrum & Stephanum & Mennatem facundissimos aduocatos, & Alexandrum Aiterum, †& Victorem, & Theodorum Quyzicenum viros †scolasticos, ex patricijs autem elegimus Platonem vitæ rum gloriosissimum, & victorem virum eminentissimum, & Focatem virum gloriosissimum, & Marcellum virum magnificũ, qui iustitia præcellit, & Appione †scolastico consiliario iustissimo vtitur.

†In excep. Cuiacij, & Russardi & in edi tione Ha Ioandri, Daniels, & Victorem, & Theod. Quyz. Sed neque editio Scrigeri, neque trãslatio vetus Danielis meminerunt.

CCXCVI. Idem.

ET iudices quidem post magistratus populi Romani istos esse sancimus, & causas, quas ad eos mittimus, volumus iudicare. ¶Si quis autem magistratus constitutus iudicem dare maluerit, non habeat licentiam ad alium causas suas delegare, nisi ad prædictos eloquentissimos & gloriosissimos viros, & ad suos consiliarios: ita tamen, vt ibi consiliarijs suis delegat causas, ipse sententiam dicat.

† spectabiles in Græco opinor error ortũ manasse ab extensione literæ S.

CCXCVII. Idem.

SEdere autem iudices volumus in Basilica à mane vsque ad vesperam secundum solitum morem, & lites dirimere non solum futuras, sed etiam eas, quæ apud dicteras inchoatæ sunt.

CCVCXIII. De prouocationibus.

SI prouocatio porrecta fuerit iudici: siquidem in ea causa, quam nos delegauimus, appellatio exerceatur, aut in commune procerum, aut secundum morem apud alios ex quantitate scilicet litis habitá differentia. Sinautẽ magistratus ei causam delegauerit appellatio apud eum exercebitur.

†spectabili.

CCXCIX De iurisdictione iudicum.

IVdices vsque ad trecentos solidos more quidem παραπαιόντως lites audiant: sed tamen sententiam in scriptis dicant, & prouocationes condemnato non †denegent: nisi fortè ter appellare aliquis maluerit, vel cõtumaciter in absentia fuerit. Nã & tertia prouocatio illicita est: & contumaces condemnati appellare non possunt.

† denegentur.

CCC. De prouocationibus & reputationibus.

SI prouocatio in hac ciuitate iudici porrecta fuerit, vsque ad duos menses inducias præstentur, & post duos menses statuti legib. dies suos peragant cursus, nulla reparatione in huiusmodi prouocationibus locum habente.

CCCI. De sportulis & officio iudicum.

NEmo sportulas vel iudiciorum impensas ampliores exigat, quam nostra constitutione cautum est, alioquin pœnas patiatur legitimas. Vnusquisque autẽ iudex habeat duos exceptores, & duos executores fideles, & probatos, vt nulla ab eis astutia vel proditio fiat. Ideóque periculo officialiũ, vel scolarum, siue scriniorum eligantur: vt si quid peccauerint, illi detrimenta læsis hominibus resarciant. Magistratus autem competentes aditi damnum exigi iubeant, & iudices, si malitiosè versatos exceptores vel executores senserint, remoueant eos, & alios probatos electione & periculo scolarum, siue scriniorum siue officialium accipiant.

CCCII. De iudicibus mortuis.

SI quis autẽ desierit iudex esse, alius iudex inlocum eius cõstituatur nostra iussione atque electione.

CCCIII. De salarijs iudicum.

VNusquisque iudex ab vtraque parte binos solidos in litis cõtestatione accipiat, & binos in termino litis: nisi fortè litigium motum intra centum solidos sit. Si enim intra centum solidos fuerit: nihil accipiat. habeant autem singuli iudices ex his octo, quos constituimus, binas libras auri de publico à mensa præfecti prætorio. oninibus autem personis priuilegia in sumptibus litium præstita maneant inconcussa.

CCCIIII. De definitiuis sententijs.

IN definitiua sententia iudex debet definire quid fieri oportet de impensis, quas altera pars ab aduersario suo passa est, & siquidem iureiurãdo terminare quãtitatem sumptuum iudex æstimauerit, faciat taxationem, & secundum quod is, qui vicit, iuraverit, non vltra taxatiouem, sic aduersarium eius condemnet. Sinautẽ propter veritatẽ litis in nullos sumptus condemnare alterutrũ eorũ voluerit, & hoc in arbitrio† eius ponatur.

†eiusdẽ po. altas eius deponat.

CCCV. De legibus iudicialibus.

OMnia, quę de prouocationibus, vel recusationibus, & vt viginti dierum post admonitionem reus inducias habeat. & si quid aliud iudiciale cõstituim', in sua firmitate permaneãt.

CCCVI. Vt arbitri per compromissum, non per sacramentum adsumantur.

NEmo cum iureiurando iudicem cum aduersario suo accipiat. Talia enim arbitria nullius mométi sunt. Sinautem cum compromisso pœnali aliquis iudicem elegerit: res cauta erit. duorum enim alterum necesse est fieri, vel sententiam iudicis impleri, vel si hoc is, qui condemnatus recusauerit pœnam cõpromissi præstari. Magistratus autẽ reipublicæ si interpellati tueriut, curent, vt pœna cõpromissa exacta ab eo, qui obtemperare arbitrio noluerit, aduersario eius restituatur. In summa autem dicimus posthac licitum non esse, vt cum sacramento litigatorum arbiter eligatur. & siquidem sponte sua contrarius sententiam† dixerit: ipse Deo rationem daturus est. Sinautem per imprudentiam aliquid non† iustè iudicauerit, hoc partib. nocere prohibemus. Omnia autem cætera iura, quæ de compromissarijs vel de alijs arbitris non cum sacramento receptis à veterib. legibus vel à nobis introducta sunt, in sua firmitate innouata permaneant.

† dederit.

† iure.

CCCVII. De prouocationibus & retractationibus.

OMnes autem iudices prouocationes sibi porrectas suscipiant, nisi fortè præfectus prætorio sit: nam in hac sede ius retractationis integrum custodiri præcipimus.

CCCVIII. De diuersis rescriptis, & de prouocationib.

OMnes autem lites secundum leges, & constitutiones dirimantur: quamuis iussio nostra vel pragmatica sanctio cõtrarium statuerit, & prouocationes sibi porrectas admittant, in his scilicet causis, in quibus prouocare licitum est.

CCCIX. De relationibus.

SI quid dubium iudicibus videatur: hoc ad nostram maiestatem referant, & competens responsum mereantur.

Constitutio

CONSTITVTIO LXXVII.

CCC. Si quis in ius vocare clericum maluerit tam in pecuniaria, quàm in criminali causa.

SI quis cum clerico litigium habuerit, siquidem de causa pecuniaria, adeat prius episcopum, cuius iudicio clericus subpositus est, ille etenim sine damno, sine dilatione competentem finem liti imponere potestatis est. Sin autem noluerit episcopus litem diffinire, tunc ad ciuiles iudices disceptatio causæ perueniat. Vbi autem episcopus causam dirimere voluerit, siue scriptura omnia procedant, & definitiua sententia sine scriptis ab eo producatur, nisi forte partes voluerint, vt in scriptis ea inferat. Quod si de criminali causa litigium emerserit, tunc competentes iudices in hac ciuitate vel sibi prouinciis interpellati consentaneum legib. terminum causis imponant: ita tamen vt disceptatio litis duorum mensium spatium non excedat à litis contestatione numerandum. Non aliter autem puniatur clericus, ni si obnoxius repertus sacerdotio nudatus fuerit ab episcopo suo vel clericatus honore. Sinautem crimen ecclesiasticum est: tunc secundum canones episco. sola causæ examinatio & pœna procedat nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi casis habentibus.

CCCI. De iudiciis.

SI quæ lites iam contestatæ sunt in iudiciis ciuilibus, secundum priora iura suum finem expectent. omnia autem priui legia, quę data sunt à nobis sacrosanctis ecclesiis, & religiosis episcopis, & clericis, siue monachis, maneant immutabilia.

CONSTITVTIO LXXVIII.

CCCII. De successionibus quæ ab intestato fratribus deferuntur.

SI quis decesserit sine liberis, & sine patre & fine matre, fratres eius ab intestato successionem ipsius capere † velint. Sin autẽ iuris diuersi sint, † & quidã ex his fuerint consanguinei, non autem ex eadem matre† nati, & alij apparent eiusdem patris & eiusdem matris progeniti, ipsi aliis anteponantur tribus, nã & anteriores leges quodãmodo hoc fieri præcipiũt: nam illis cautum est, vt si pater meus defuncta fortè matre mea aliã in vxorem duxerit, & liberos habuerit, deinde ex nuptiali bus lucris, vel aliis, quæ accusationem effugiunt, emolumentum vni ex his contigerit, & mortuus fuerit: vt anteponantur mihi fratres ipsius, qui nó solũ consanguinei sunt, sed ex eodẽ ventre nati, ex quo & ipse progenitus est. Hæc autem constitutio non solum in† præsentib. casib. teneat, sed etiam in præteritis, nisi iudiciali calculo vel amicabili cõpositione sopita sit.

†Debẽt. †Vt. †Quidã codi. ad dit. vel ex eodẽ patre.

†Alij, futuris casib. ten. alij, futu, casib. & Fysen.

CONSTITVTIO LXXIX.

CCCIII. De fabricensib. & qui arma gerere possunt.

NEmo priuatus arma facere audeat, nisi qui in publicis fabricis & matriculis fabricensium referuntur: & priuatis hominibus non vendant. Numerorum autem fabricenses, nona arma non faciant: tantum illa, quæ militum sunt, accurent. si quid autem nouum fecerint, hoc adempto nostro armamento adducatur. Eodem dicimus & de publicis baliſtariis, vt nemo noua arma faciat, sed vetera renouẽt, siqs verò nouũ fecerit, hoc ad publicum armamentũ vniuscuiusque ciuitatis pertineat.

CCCIIII. Idem.

HAec autem obseruari oportet non solum ab ipsis ballistariis periculo eorum, sed etiam sub quib. & ballistarij sunt & publica armamenta, & diligentia eorum, si enim detinctur, id est, fabricensis arma vendens: curabit præses prouinciæ hu- iusmodi homini pœnas imponere, & ab Imperatore ea sine pretio vindicare, & publico adscisc ere. Eadem dicimus [& de] his, quos statutos numerorum vocant.

CCCV. Idem.

SAncimus vt priuatus homo arma non faciat, nisi soli fabricenses, qui ad arma facienda militant, & de publico alũtur. Oportet autem gloriosissimũ magistrũ Officiorum quinque chartularios de scrinio fabricę deputare bonę opinionis homines & primates scriniis vt quærerent de priuatis hominib. qui arma facere audeant. Et si quos idoneos inuenerint, de eis ad fabricẽ referatur, vt matricula eorum perspecta, nostra rescriptione confirmetur, & in militia scribantur, & fiant publici fabricẽses; nam si ea fuerint obseruata, nullus homines armorum cogetur ad inquisitionem priuatorum, qui arma faciunt, depositio nes à magistratibus, & defensoribus, & patribus ciuitatum accipere, quod nemini priuato concedant arma facere. si enim concesserint, † Alexandrinæ quidem ciuitatis præfectus viginti librarum auri pœna percellatur, & magistratu suo carcat: & Officium eius viginti librarũ auri pœna multetur, & capitali supplicio puniatur. Cæterarũ autẽ prouinciarum præsides denas libras auri pœnæ nomine præstare, & magistratu suo carere iubemus: Officiales autem & defensores & patres ciuitatum tres auri libras dare, & capitali puniri supplicio.

† Hæc sẽtia mihi ex est, postea ex Græco supplenda. si enim concesserint, & pœnam pecuniariam & capitis supplicium ex pectent. Sancimus enim, si Alex. ciuitas. præ. Lycia nostra negligat, xxx li. &c.

† Cura

CCCVI. Idem.

NEmo priuatus faciat, aut cõparet arc', vel tela, vel spathas, vel gladios, quos paramenta vocãt, vel zabas siue loricas, vel cõtos, aut lanceas, quocunq; modo si hãc, vel quę ab Hauris monocontia dicãtur, vel zibynios quos missibilia vocant, vel icuta vel cassides, licèat autẽ priuatis hominib. facere & cõparare cultellos minimos, quibus in bello quispiã vti nó potest.

CCCVII. Idem.

SCiant chartularij scrinij fabricæ, quòd si hæc fuluberrima nostra statuta contẽpserint, non solum pecuniarias pœnas subsistent, sed etiam corporales, & militia sua carebunt, & scriniũ ad curam fabricæ nullam communionem habebit, sed aliis hęc† copia a nobis committetur.

CONSTITVTIO LXXX.

CCCVIII. De diuersis donationibus à curialibus faciendis.

NEmini liceat curiali conditioni obnoxio aliquid donare de sua substantia, nisi quod pertineat ad donationem propter nuptias, siue pro semetipso, siue pro liberis dederit. Liceat autẽ eis & dotare filias suas, si nuptias cõtrahant, aliter autem nõ liceat eis immobiles res suas donare siue mortis causa, siue non mortis causa. Vẽdere autem si velint, liceat eis secundum nostras constitutiones, nam & dotem dare pro filia sua curialis homo potest vsque ad eum modum qui constitutione cõprehensus est. Scire autem oportet, q aliis priuatis hominib. non est interdictũ donationes mortis causa facere, & quas voluerint, conditiones inferre, nã eis concessum est etiã talem conditionem addere, vt non liceat donatori mortis causa donationẽ reuocare, alias autem conditiones obseruari, sed & nó mortis causa donationes qui velint secundum leges faciant.

CONTITVTIO LXXXI.

CCCIX. De rebus depositis, & de his qui denuntiant, vt deposita non reddantur.

QVidam Titio debet pecuniam vel alias res sub aliquibus conditionib. vt si impletæ fuerint, reddatur ei depositũ, deinde impleuit, & depositarius nihil reddere vult. iubet cõstitutio teneri eum, quia conditionib. impletis res depositas reddere debet. Sed & si venerit aliquis & denuntiauerit depositario, ne aliquid reddat, nihil hoc ei, q deposuit, noceat: quicquid enim damni post talem denuntiationem vel fortuito casu depositis rebus contigerit, hoc ad eũ qui denũciauit, pertinet, vt † depositori indẽnitas conseruetur. Hoc amplius. Pecunia deposita erat, & eam reddi quispiam denuntiatione prohibuit, ex eo tempore cogendus est tertiam centesimæ vsurarum nomine depositori præstare vsque eo, donec reddatur pecunia.

† Depositarij.

CCCX. De his, qui denuntiant, vt ciuiles annonæ vel pensiones non soluantur.

SI quis vel ciuiles annonas dari prohibuerit alicui, cuius se creditorem dixit esse, vel si denuntiauerit inquilinis, ne pensiones præstent, quicquid dãni ex hoc domini senserint, is qui denuntiauit, resarcire cogatur. Hoc amplius pecuniæ, quã prohibuit dari, vsuram præstet tertiam centesimæ, & nemo dicat, quòd potest dominus cautionem defensionis inquilinis dare, & pensiones post denuntiationem exigere: defensio enim sine fideiussore omnino idonea non est, & non facile est fideiussorem omnibus inuenire.

CONSTITVTIO LXXXII.

CCCXI. De liberis naturalibus.

HAec constitutio de liberis naturalibus loquitur, & dicit filios natos aut ingenuos & legitimos esse, aut ingenuos & naturales, aut naturales & seruos, aut omnino nec naturales [nec legitimos] appellari. Eorum autem

t

Universidad de Deusto
Biblioteca

q naturales ingenui vel seruilis cõditionis sunt, aut legitimi postea fiunt, aut in eodem statu manent. Iugenui quidem atq; legitimi filij nascuntur, qui ex ligitimis nuptiis procreati sunt. Nuptias autẽ legitimas contrahi dixim⁹ aliter in personis senatoriis, aliter in vilissimis hominibus, aliter inter eos, qui media ſtini status sunt. Successiones autem parentum ad legitimos filios variis pertinent modis, de quib. pleniſſimè iuriſcõſulti & cõſtitutiones loquuti sunt. Naturales autẽ liberi siue ingenui, siue serui, quib. modis postea fiũt legitimi. & p quas vias naturalib. succedunt parẽtibus, neceſſarium est exponere. Igitur ſi quis filios naturales curiæ dederit, vel omnes, vel quoſdam vel vnum ex his legitimos faciat ſecundum diuæ memoriæ Theodoſij cõſtitutionem. Idem iuris est, ſi filiã naturalem curiali homini pater cõiunxerit. Sed quia hæc pars & de ſucceſsionibus, & de aliis multis dubitatem recipit, ordinarium est prius eã pleniſſimè explanare. Igitur ſi quis naturalem filium vel naturales habuerit: eúmq; vel eos, vel quoſdam vel vnũ ex his legitimos facere voluerit, det eos curiæ ciuitatis, quãuis illuſtri dignitate decorati ſint, & fiunt legitimi, exceptis ſcilicet illis dignitatibus, per quas & ſi curiales eſſent à conditione relaxati fuiſſent. Dari autẽ eum curiæ oportet vel in ſpectaculo toto populo conſidente, vel actis interuenientib. vel in teſtamẽto ſuo, ſi ille non reclamauerit. Et hæc omnia procedũt, ſiue habeat legitimos filios pater ſiue non. Sinautem poſt mortem naturalis ſpontanea voluntate ſeſe curiæ dare maluerit, non aliter audiatur, ſi nullum legitimum filium pater reliquit. Hæc autem quæ de patre dicimus obtineãt & in auo & in proauo & aliis huiuſmodi perſonis. Sed ſiquidem ex prouinciali ciuitate oriundus eſt, is qui filium curiæ dare velit, in eadem ciuitate filium ſuũ faciat curialem, ſiue ipſe quoque pater curialis ſit, ſiue non. Sin autem ex vico oriundus eſt, in ea ciuitate curialem faciat filiũ naturalem, cuius in territorio † locus eſt. Illo proculdubio obſeruando, vt vbi quidem parens dat, non impediant legitimi filij. Vbi autem filius ſeſe dare velit impediatur legitimis filiis ſu perſtitibus.

† Vicus.

Sinautem parens naturalis vel Romanus ſit, vel Byzantius, liceat ei in qua voluerit metropolitana ciuitate filios ſuos naturales curiæ dare. Eadem dicimus & ſi quis filiam ſuam curiali homini coniungere maluerit.

CCCXII. Idem.

SI curialis naturales tantùm filios habuerit, liceat ei manumittere eos, & curiæ dare, & hoc modo legitimos facere. Ip ſi quoque naturales liberi ſi libertatem quoquo modo nanciſcantur, mortuo patre nullis legitimis liberis ſuperſtitibus licentiam habeant curiæ ſe dare, & legitimum nomen mereri.

CCCXIII. Idem.

SI naturalis filius curiæ datus fuerit, legitimus patri ſucceſſor ab inteſtato exiſtat, & ex teſtamento capiat, quantum ei pator naturalis reliquerit, niſi fortè legitimos filios antea habuit, tũc enim non plus habeat naturalis filius, quàm is, qui legitimus conſtitutus minimam habuit portionem. Et ſiquidem mortuo patre curialia munera ſubeat, & quod ei donatum vel relictum eſt, poſſideat, maneat ſecurus. Sinautem res paternas velit reſpuere, vt curiali conditione liberetur, omnino non audiatur. Enimuero ſi ab initio curialem conditionem contemſerit, poſtea autem in poſſeſſionem rerum paternarũ vel omnium, vel ex parte inuentus fuerit, tunc curialis conditionis nexibus teneatur. Quę diximus de maſculis curiæ datis, intelligẽda ſunt & de filiabus naturalibus, quæ curialibus nupſerunt.

CCCXIIII. Idem.

FIlius curiæ datus ſoli patri tantummodò legitimus fiat ſucceſſor, non etiam parentibus, vel liberis ipſius, vel agnatis, vel cognatis eius, niſi fortè ab aliquo ex his hæres inſtituatur.

CCCXV. Idem.

SI quis curiæ datus & legitimus factus deceſſerit, ſiquidẽ habeat curiales legitimos liberos, ad ipſos ſucceſſio eius perueniat, ſinautem quoſdam curiales habeat, quoſdã à cõditione liberatos, ad curiales quidẽ nouẽ vnciæ ſubſtãtię eius veniãt. ad alios autem tres vnciæ. Quòd ſi nullos liberos habeat, nouem quidem vncias curia & publicus habeat, tres autem vncias vel hæredes, quos in teſtamẽto ſuo ſcripſit, vel hi, qui ab inteſtato ad hæreditatẽ eius vocantur. Sinautem ſcriptus hæres vel nõ ſcriptus curiæ ſe dare maluerit, & hæreditatẽ ipſius habere nullo modo prohibeatur, ſed habeat licentiam, vt cum curiali conditione nouem vncias ad curiam & publicum pertinentes accipiat, ſcilicet ſi prius Imperatori ſupplicauerit, & hoc ipſum ei ab imperiali numine conceſſum fuerit.

CCCXVI. Idem.

SI quis naturales habuerit liberos poſteaque decedens in teſtamẽto ſuo curiæ eos dederit, & illi poſt mortem patris ſui naturalis conſenſerint, habeant nouem vncias qualitercunque diſtributionẽ earum pater inter eos fecerit: ita tamẽ vt minus nouem vncias non accipiant. Melius autẽ faceret pater, ſi totũ eis relinqueret. Quod ſi quidã ex his conſenſerint, quidã autẽ noluerint curiales eſſe, ad eos q̃ conſentiunt, nouẽ vncię pueniãt, tres autẽ vncię ad eos deuoluãt, quos teſtator voluit. Quòd ſi nullus ex naturalibus liberis curialẽ amplectatur conditionẽ, ad ipſam curiam nouem vnciæ † pertineãt. ſcilicet vt ſecundum noſtram cõſtitutionem inter curiam & publicum nouem vneiæ diuidantur.

† Peruenient.

Sed & ſi quis nihil de naturalibus liberis ſuis dixerit, ſed ſilentio eos præterierit, illi autem ſua ſpõte voluerint curiæ nexibus eſſe ſubiecti, vt patris naturalis ſucceſſionẽ capiãt, liceat eis hoc facere, vt nouem accipiant vncias. Sed & ſi pater naturalis filium ſeruum habuerit eúmque manumiſerit, & curiæ dederit, nouẽ vncias ei relinquere copellatur. Hoc amplius, & ſi tantũ manumiſerit eũ, & poſt mortẽ naturalis patris curialis eſſe maluerit, nihilominus nouẽ vncias accipiat. Idẽ dicimus, & ſi teſtator eũ curiæ dederit in ſuo teſtamento, omni enim modo qui curialia onera ſubire paratus eſt, nouem vncias accipiat. Quòd ſi omnes nãturales liberi curiales eſſe volunt, pro rata portione inter eos nouem vnciæ diſtribuantur.

CCCXVII. Idem.

ZEnonis diuę memoriæ conſtitutio, & Anaſtaſij lex de naturalibus liberis poſita, maneat ſecundum ſua tẽpora inconcuſſa, & diui Iuſtini conſtitutio in perpetuũ maneat, quæ prohibet naturales liberos adoptionis modo legitimo fieri.

De eo q̃ naturalei liberos procreauit.

CCCXVIII Idem.

SI quis cum libera muliere conſuetudinẽ habuerit, & ex ea naturales liberos procreauerit, poſteà autẽ affectione interuenẽte dotalia inſtrumenta cum ea fecerit: dicimus liberos tã eos qui ante inſtrumenta, quàm illos, qui poſtea nati ſunt, legitimos & in poteſtate patris fieri, ſiue poſt inſtrumẽta facta nati deceſſerint, ſiue omnino nati non fuerint, nulla diſcretione habita vtrum alia ſubſit legitima proles, an non. Sed & ſi quis cõceptus ante inſtrumentũ poſtea natus fuerit, illud tẽpus, quo natus eſt, inſpiciatur, vt legitim⁹ fiat, vel ſi profit ei tẽpus conceptionis illud tempus obſeruetur.

CCCXIX. Idem.

SI quis filios habuerit naturales, eorum autẽ mater mortua ſit, dotalium inſtrumentorum compoſitio fieri non poſſit: vel ſi viuat quidem mater, ſed ea digna matrimonio non ſit, vel celata fuerit, vt vxor non dicatur, pater autẽ filios ſuos legitimos facere velit, liceat ei ſupplicare principi hoc ipſum, manifeſtare in precib⁹ ſuis, vt principe annuente ſtatus filiorum cõfirmetur: ſcilicet ſi in his caſibus legitima proles non ſubſit.

CCCXX. Idem.

SI pater naturalis dum viuit, præcedẽtes obſeruationes non fecerit, vt filios ſuos naturales legitimos effici at, componat teſtamentum, & in eo dicat ſe velle eos legitimos ſibi ſucceſſores exiſtere, & ſi hæc fecerit, liceat filiis hæc docere, & teſtamentum patris oſtendere, & legitimam hæreditatẽ eius adipiſci, ſic tamen, vt prius principi ſupplicare & hæc ipſa allegare debeãt.

CCCXXI. Idem.

HAec autem omnia totiens locum habent, quotiens & ipſi liberi naturales conſentiunt. ſi enim inuitus nemo emancipatur, quantò magis nõ debet aliquis ſui iuris conſtitutus aliena ſubiici poteſtati? Quòd ſi quidã ex his voluerint, quidã autẽ noluerint: ij, qui volunt legitimi ſucceſſores exiſtant parenti. Illud autem certum eſt, quod legitimis filiis ſuperſtitibus tempore quo pater moritur, naturalis filius legitim⁹ nullo modo intelligitur, niſi vel curiæ datus eſt, vel dotalia inſtrumenta cum matre ipſius compoſita ſunt. Nemini autem liceat filium naturalem adoptare, & eo modo legitimum eum facere.

CCCXXII. Idem.

SI quis liberos naturales habuerit, ſiquidẽ legitimos eos prędictis modis effecerit, ita eis ſuccedãt, quemadmodũ ex nuptiis lege cognitis procreati patrib. ſuis ſuccedunt. Sinautẽ naturales permãſerint, ſiquidẽ legitima proles † ſubſit, nõ liceat patri filiis naturalib. & matri corũ. i. cõcubinæ ſuæ vltra vnã vnciã dare ſiue inter viuos, ſiue mortis cauſa, vt ſemiunciã concubina habeat, ſemiũciã liberi. ſi quid autẽ plus [ei] dederit, hoc habeãt legitimi filij. Sed & ſi ſolam habeat concubinam, non plus ei, quàm ſemiunciam præſtet. Quòd ſi nullos filios legitimos habeat, liceat ei & in toto aſſe filios ſuos naturales hęredes inſtituere, niſi fortè [pater naturalis] parentes habeat, tunc

† ſuper ſit.

tũc enim parentib. legitima portione relicta, reliquæ partes ad naturales filios tranſire poſſunt: eadem licentia patri præſtãda & ſi donatione vel alio quocunq; titulo, viuus vel moriẽs ſubſtantiã ſuã naturalib. filiis præſtare voluerit. Illo proculdubio obſeruãdo, vt cõcubinã ille habere poſsit, qui vxorẽ nõ habet. Hęc autẽ toties teneãt, quoties naturalis pater vel teſtamento vel alio vltimo iudicio ſuam declarauerit voluntatem.

Quòd ſi quis inteſtatus deceſſerit, & neq; filios habuerit filiásve, neq; nepotes aut neptes, vel deinceps alias perſonas, habeat autẽ in domo ſua cõcubinã liberã, ex qua etiã filios habuit, tũc etiã inteſtato patre naturali mortuo duas vncias habẽt diuidendas inter eos pro virili pȯrtione, vt mater eorum vnius filij partẽ accipiat. Et hæc ita ſe habeãt, quãuis agnatus, vel cognatus, vel patronus, vel fiſcus inteſtato defuncto patri naturali ſucceſſerit. Sed & ſi cõcubina antequã pater moriatur deceſſerit, nihilominus naturales filij duas vncias inteſtato patre mortuo integras accipiant. Idem dicimus & ſi cõcubina ſeparata eſt ab eo.

Quæ vxores vno tẽpore habere neq̃ uant.

Nemo autem intelligat concubinã, quæ eũ multis mulieribus cõcubare eũ aliquo ſolet, nã quemadmodũ qui legitimã vxorẽ habet, aliã habere durãte eodẽ matrimonio nõ poteſt, ita & qui vnã concubinã habet, non poteſt alias eodẽm tẽpore habere. Nulla autem differentia eſt, vtrum maſculi, an fœminæ ſint, qui quæve ex tali cõcubinatu progeniti vel progenitę ſunt. Quòd ſi quis inteſtatus deceſſerit, & legitimos liberos reliquerit & naturales, nihil quidem naturales capiant, ſed antè à fratribus ſuis, id eſt, à legitima filij defuncti ſecundum ſubſtãtiam, quæ ad eos peruenit ex patre, quemadmodum vir bonus eſtimauerit, id eſt, viri boni arbitratu. Idẽ iuris eſt, & ſi vxorem quidem habeat, liberos autem naturales ex concubinatu antè mortua, vt & ij ſed antè à ſucceſſoribus eius, de nepotibus enim naturalibus ea, quę conſtituimus in Codice, teneant.

CCCXXIII. Idem.

SEd quemadmodum liberis naturalibus conſultum eſt, ſic & ipſi debent patribus ſuis naturalibus viciſſitudinem dare & in alimoniis & in ſucceſsionibus, quemadmodum [in] ipſis filiis conſtitutum eſt.

CCCXXIIII. Idem.

SI pater naturalis aliquid dederit vel reliquerit: liceat ei præſtare tutores vel curatores in hiſdem rebus confirmandos. Liceat autem & matri tutelam filiorum naturalium ſuſcipere, & omnia facere quæ in legitimis liberis facere † ſolet.

CCCXXV. Idem.

HAec conſtitutio non pertinet ad eos liberos, qui ex nefariis procreationibus procreati ſunt. ideoque nec alimonia eis parentes vel fratres [præſtare] debent. Conſtantini autem diuæ memorię lex ad Grægorium ſcripta penitus euacuat.

CONSTITVTIO LXXXIII.

CCCXXVI. Idem.

NVllius recipiatur teſtimonium, niſi eius qui ſit bonæ opinionis, vel quem dignitas commendat, vel militia, vel vitę honeſtas, vel artis laudabilis titulus, vel etiam aliorum teſtium vox de bona vita eius conſentiẽs. Alias autẽ teſtis ſi viliſsimus in iudicium productus fuerit, liceat iudici ſi hoc æſtimauerit, & tormentis eum ſubiicere: in hac quidem florentiſsima vrbe per prætoris Officium, in prouinciis autem per defenſorem ciuitatis. Si quis autẽ ſcripſerit ſe debere alicui pecuniã, poſtea autem dicat ſe ſine ſcriptis eam ſoluiſſe, non audietur, quãuis teſtes produxerit, niſi ſecundum obſeruationem conſtitutionis noſtræ, ſic tamen, vt teſtes duorum alterum dicat, vel quod præſentib. ipſis, & ad hoc ipſum rogatis, debitor creditori pecuniam ſoluit, vel quod ad hoc ipſum accepti audierunt creditorem dicẽtem pecuniam ſibi ſolutam fuiſſe: non enim admittimus teſtimonia eorum qui dicere ſolent tranſeuntes ſe audiuiſſe aliquem dicentem pecuniam ſibi ſolutam eſſe. Sed nec tabulariorum præſentia ſola ſufficit, niſi teſtes quoq; rogati ſubſcripſerint & ipſa principalis perſona ſi literas ſciat, ſuas depoſitiones per ſcripturam declarauerit: ſcilicet vt & in hoc caſu ſi quidem bonę opinionis teſtes inueniri fuerint, recipiantur. ſin autẽ viliſsimi homines, qui & pecunia corrũpi facilè poterãt, & peierare non timebant, tunc tormentis ſubiiciantur. Sinautẽ teſtes contraria ſibi dicãt, oportet iudicẽ ſi contrarietatẽ teſtimoniorum perſpexerit in ipſis conſtitutum, quę totã cauſam cõtinent reprobare eos, pluriũ autẽ & bonorũ teſtimonia ſequi, & eos q̃ contraria ſibi dixerunt, ſi quidẽ per errorem. cũ venia † admittere, ſinautẽ per aſtutias aliquas, tormẽtis ſubiicere.

† dimittere.

CCCXXVII. Idem.

SI quis in vna eadémq; lite teſtes produxerit, & renuntiauerit teſtiũ productioni, & exceperit teſtimonia vel ipſe vel p ſcriptiones aduerſarij ſui, poſtea non concedat quartã productionem teſtiũ facere. Enimverò ſi nõ exceperit, neq; ipſa teſtimoniũ, neq; ſubſcriptiones aduerſarij ſui liceat ei quãrta vti productione teſtiũ, ita tamen, vt iuret priùs. neq; ſe excepiſſe, neq; [per] procuratorem ſuum, vel patronum, vel alium hominem ſuum, nec aliquo dolo, vel arte, vel calliditate quartã productionem deſiderare. Hoc amplius, aut ſi ſemel vel bis produxerit teſtes renuntiauerit productionib. ac poſtea velit producere, non audiatur, niſi in eo caſu vbi neque teſtimonia excepit neque perſcriptiones aduerſarij ſui, quamuis diuina iuſsio deſerit ei licentiam producendi.

CCCXXVIII. Idem.

ANtiquitus eſt conſtitutum, vt ſi in hac florentiſsima ciuitate litigium fuerit motum, & adhuc cauſa pendẽte, opus fuerit teſtium productione, teſtes autẽ in prouincia degãt, vt illuc actis interuenientib. mittãtur partes, ſiue procuratores eorũ, & apud defenſorem ciuitatis teſtes producti dicant ea quæ ſciunt, & poſteà in hac ciuitate acta mittantur, & cõpetenti culo à iudice cauſa terminetur. Idẽ iubet conſtitutio obtinere, & ſi in prouincia litigiũ fuerit motũ, & teſtes in hac degerint ciuitate vel in alia prouincia, actis eũ interuenientibus apud quemuis eloquentiſsimum iudicẽ teſtes ſint, apud defenſorẽ acta conſiſtãt, & ſignata præſtentur, vel ei qui produxit, vel aduerſario eius, ne quaſi ex cipiẽti denegetur iterũ ei teſtes producendi licentia. Hæc autẽ in pecuniariis cauſis obtinent, nã in criminalib., ipſę perſonę teſtiũ neceſſariæ ſunt [in preſentia.]

CCCXXIX. Idem.

SI teſtis productus ſeruus eſſe dicat, ille autẽ dicat ſe liberũ eſſe, ſi quidẽ ingenuũ, ſcribat quidẽ teſtimoniũ ipſius, poſteà autẽ ſi probatus fuerit, ſeruus nullius momenti eſt, ſin aũt libertinum ſe eſſe dixerit, ſi quidem inſtrumentum manumiſſionis ſuę oſtenderit, dicat teſtimoniũ, ſinautẽ in alio loco dicat inſtrumẽta ſui ſtatus habere, ſcribatur quidẽ teſtimoniũ eius, poſtea autẽ ſi nõ produxerit inſtrumenta, nulli⁹ monumẽti ſit.

CCCXXX. Idem.

SI quis dixerit teſtẽ productum inimicum ſuum eſſe, ſi quidẽ ex criminali cauſa, omnino nõ dicatur teſtimonium. Sin autem alia occaſione, dicatur quidem teſtimonium eius, ſed præſcriptio ei opponatur.

De teſte reprobato, quòd inimicus ſit.

CCCXXXI. Idem.

SI quis mediatorem ſe partium dixerit, ideóque ſe nõ oportere inuitum teſtimonium in alterutrum eorum dicere, illi autem conſenſerint vt pro ducatur, conſequens eſt vt in hoc ei ſu etiam inuitus teſtimonium dicat.

CCCXXXII. Idem.

TEſtiũ productio apud iudices, vel defenſores, vel magiſtrũ cenſus non aliter valeat niſi præſente quoque aduerſaria parte, vel contumaciter non veniente, ſcilicet vt & ſalua præſcriptio ei cõperat, quã opponendã exiſtimauerit. Contumaciter autem non videbitur abeſſe qui ex neceſsitate abſuit, fortè enim intra ſepta ſanctorum fuerat.

Productio teſtiũ non niſi præſente parte fieri debet, vt illos reprobare valeat.

CCCXXXIII. Idem.

OMnia autem iura quæ poſita ſunt iam vel à retro principibus vel à nobis de teſtib. maneant intacta. Hanc autem legem teneri volumus in futurum tempus.

CONSTITVTIO LXXXIIII.

CCCXXXIIII. Vt dos prioris vxoris præferatur doti ſecundę vxoris, ſiue ipſa, ſiue liberis eius agentibus.

QVædam mulier, Titia nomine Mæuio copulata eſt, & dotem dedit, & liberos ab eo procreauit, poſtea mortua Titia Męuius ſecundam vxorem duxit Semproniam, & mortuus eſt. Quæritur vtrum liberi prioris vxoris dotem matris ſuæ priùs recipere debeant, an magis ſecunda vxor in dote ſua validiora iura prærenderit, & ita diſtinguimus, vt ſi quidẽ res dotales exiſtant ſiue prioris ſiue poſterioris ſint, omnimodo eas dominus vindicare poteſt. Sinautem vel conſumptæ ſunt vel deminutę, præferantur ſecundæ mulieri liberi ex prior matrimonio nati, vel etiam ipſa prima vxor, ſi fortè repudio primæ nuptię ſoluęe ſint. Idem dicimus, ſi liberi ſecundæ mulieris cũ priore vxore vel liberis eius litigẽt, in ſum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Liberorum appellatione qui comprehendantur.

ma enim dicimus, priori matrimonio hypothecarum priuilegia validiora præstam⁹,vbi ipsa mulier agit,vt liberi eius ex matrimonio nati.Liberorum autem appellatione omnes descendentes personas complectimur, quod non per innouationem à nobis introductum est,sed magis per interpretationem priorum constitutionum.

CCCXXXV. Si per maritum steterit,quo minus dos promissa præstetur.

Dos in duplici specie.

SI mulier dotem pro se promiserit, vel alius pro ea siue professitiam, siue aduentitiam: posteà autē vel ipsa mulier vel promissor dotis parat⁹ sit, id quod promisit dare,& hoc ipsum testatione cōplectatur,vel obtulerit res vel deposuerit:si mobiles sint,vel in iudicio ex vna parte iudicem adeat, & missis ab eo hominibus,maritus distulerit dotem accipere,posteáque solutum matrimonium fuerit,sic intelligatur maritus quasi dotē accepis⁹et,ideóque si quid de ante nuptiali donatione accipere † omni- mulierem oporteat: hoc omnino † accipiat, quamuis nullam modo. dotē dederit:quia per maritum stetit:quo minus eā susciperet.

CONSTITVTIO LXXXV.

CCCXXXVI. De immodicis,& inofficiosis donationibus.

SI pater filios habuerit duos vel plures, & vni ex his donare suas res voluerit, non liceat ei vltra bessem substantiæ suæ donare, vel vltra dimidiam secundum numerum liberorū.vt & cæteri liberi modis omnib.legitimā portionem,id est,Falcidiā accipient:quam haberent si tertiam partem vel dimidium acciperent eo tempore, antequam donatio facta sit, scilicet nisi ingrati fuerint. Nam si probatæ sunt ingratitudinis causæ legibus pristinis subiiciantur.

CONSTITVTIO LXXXVI.

CCCXVII. Si appellatione introducta cōpromissarium arbitrum litigatores elegerint.

SI quis appellauerit,& appellatiōe introducta apud præfectū prætorio,vel apud quemuis alium iudicem cōpromissarios arbitros elegerit cum aduersario suo,non sit exclusus ve... iterum ad appellatorium iudicium: quamuis biennium fuerit transactum.Quòd si postquam à compromissario recessum est, biennium transierit, dicimus priorem calculū firmū esse & appellatoriū iudiciū nō exerceri.Cætera autē omnia iura,quę de prouocationibus posita sunt,in suo robore maneant.

CONSTITVTIO LXXXVII.

CCCXXXVIII. Si mater filiorum suorum tutelam susciperе maluerit.

SI mater marito suo defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit,renuntiet secundis nuptiis in iudicio sine iureiurando,res autem suas impuberibus filiis suis obliget,atque ita tutela ei committatur siue creditrix sit filiis suis siue debitrix.Idem & in filiabus dicimus.Hæc autē obseruare procuret tam præfectus vrbis,quàm prætor,& in prouinciis præsides, & diligenter inuentaria conscribātur, scriba præsente, & aliis publicis personis secundum consuetudinem & satisdationes idoneæ exigantur,vt res salua pupillis fiat.

CONSTITVTIO LXXXVIII.

CCCXXXIX. De officio omnium magistratuum prouincialium,& de quinquinginta diebus.

SI QVIS ciuilis vel militaris iudex adhuc magistratu suo positus sine iussione diuina prouinciam,quam sortitus est, dereliquerit:reus sit maiestatis,&reducatur in illam prouinciā de qua fugit, & postquàm accusatoribus satisfecerit, vltimo supplicio puniatur.Sinautem magistrat⁹ esse desierit,quinquaginta dies ibi taciat, & publicè pareat,& volentibus aduersus eum agere respondeat, & metropolitana ciuitate non exeat, antequàm quinquaginta dies fuerint transacti.Vbi autem successor alicui magistratui à nostra pietate mittitur, nō antea de De fyndicatu aduersus dicens in eundo. finat esse magistrat⁹ ille qui prior est,nisi ante duos dies quàm in prouincia successor venerit,tunc enim & amicalem epistolā mitti ei præcipimus,vt publicas annonas vsque ad hoc tempus decessor accipiat.

CONSTITVTIO LXXXIX.

CCCXL. De in ius vocando,

NON aliter reus actori respondeat libellum accusationis mittenti,nisi prius ille cauerit reo,atque litis exequutori, quod intra duos menses contestationem litis apud iudicem facturus sit,alioquin damnum in duplū se reo restituturū,cautio autem triginta sex solidorum quantitatem nō excedat.Idem, Si quis ab aliquo fuerit accusatus, & voluerit ipsum actorem suum accusare apud eūdem iudicem hoc faciat,nam apud aliū iudicem trahere eum non potest,quod si iudex ei displiceat,licebit ei recusare eum antē litis contestationem in viginti dierū relaxamento. post litis enim contestationem recusare eum iudicem nō potest, nec actorem in aliud iudicium detrahere.

CONSTITVTIO XC.

CCCXLI. De exæquatione dotis,& propter nuptias donationis.

DONATIONVM quæ propter nuptias fiunt,parem volumus esse quantitatem doti mulieris.Item pacta &stipulatio in dotem & propter nuptias donatione modo pari componantur. Hoc autem capitulum in futuro quoque tempore teneat.

CCCXLII. Quando licet mulieri dotē suam augere.

SI mulier dotem suam augere maluerit,non aliter hoc facere possit,nisi maritus quoque propter nuptias donationē pro quantitate augere paratus sit. Quod si creditores maritus habeat,augere mulier dotē suam debet in rebus immobilibus. Quod si res mobiles dederit, sciat priuilegium dotis in rebus mariti sui non habiturā. Sinautē nullum creditorem maritus habeat eo tempore, quo dotē suam mulier augebat, habeat priuilegium quod dotib. in hypothecaria actione prestitū est.

CCCXLIII. De priuilegio dotis.

SAepissimè relatū est eū, qui pecuniā præstat ad cōparandā rem aliquā,vel renouandā vel faciendā,validiora iura in hypothecis habere in ipsa re quā priores creditores,sed hęc in dotibus non obseruantur,nam dotem præcipimus ei quoque præferri qui posteà pecuniam dedit marito ad aliquam rem comparandam vel renouandam,vel etiam faciendam.

CCCXLIIII. De priuilegio creditoris qui militiæ causa marito mutuauit.

SI quis marito mutuam pecuniā dederit militiæ causa,& interfuerit pactum, vt in casu militiæ creditor anteriora iura aliis creditoribus habeat,id quod actum est,teneat,vt etiam doti talis creditor præferatur,si tamen hoc & in scriptis processerit,& testium habeat subscriptiones,† & ex ipsa veritate con- † vt. firmetur.

CCCXLV. Vt eadem quantitas dotis filiæ in secūdis nuptiis à patre seruetur.

SI quis pro filia suam dotem dederit,verbi gratia,triginta librarū auri:posteà genero defuncto, & dote ad eum reuersa, velit filiam alij copulare,prohibetur minorem quātitatem dotis nomine pro ea præstare,quamuis & ex priore matrimonio lucrata est filia ab ante nuptiali donatione quindecim libras auri,nisi forte pater probauerit fortuito quodam casu substantiam suam diminutam fuisse.

CCCXLVI. De collatione dotis.

QVædam mulier defuncto patre suo exigebatur vt dotem suā cōferret,si vellet hereditatē paternā suscipere,dicebat autem inopem esse maritū suum,& nihil ab eo exigi posse:cōtra decebatur ei quòd oportet inopiam mariti ad dānū suum† † Ipsum. respicere:quęsitum est,quid iuris sit.Et dicimus si quidē mulier sui, iuris erat,culpā eius esse:quia poterat eo tēpore,quo videbat maritum suum pauperiorē fiatim aduersus eum etiam constāte matrimonio,dotis actionem mouere.& res dotales cōsequi,nam & propter nuptias donationis res,etiā constante matrimonio vindicare potest si viderit maritum ad paupertatē inclinantē,scilicet; si non minor erat mulier mater familiās viginti quinque annis.Sinautem filia familiās fuerit;debet patri suo dicere

dicere,vt cum eo agat:& si quidē egit, salua res est.Sinautē pater agere superfederit,inopia mariti ipsi & cohęredib.eius imponatur,& habeant omnes communiter actiones contra maritum,& quod potuerit consequi,in commune deducatur.Hęc autem toties vera sunt,quoties dotis quantitas ampla non sit.Si enim ampla fuerit,etiam cessante patre,liceat filiæfamiliās cōstante matrimonio contra maritum dotis actionem mouere, & si non mouerit,ad ipsam futuri temporis periculum spectet. Ea autem obtinere volumus in omnibus personis, in quibus collatio dotis exigitur,siue filiab.siue neptib. & deinceps personis volentibus hæreditatem amplecti tam patris sui, quàm matris,aui,vel auię & superiorum personarum.

CONSTITVTIO XCI.

CCCXLVII. Vt proprietatis dotis,vel antenuptialis donationis filiis communibus conseruetur, mortua alterutra persona.

† ipso. SI maritus mortua vxore,vel vxor marito defuncto dotē.vel ante nuptias donationem lucratus lucratáve fuerit modis omnibus proprietatem liberis suis ex eodem matrimonio cōseruent,vsumfructum autem nuptialium lucrorum habeāt ipse vel ipsa,siue ad secundas migrauerit nuptias,siue non.Idque obtineat in omnib.matrimoniis quę posthac fuerint dissoluta quocunque modo,vel si anteà quidem soluta sunt,sed adhuc in suspenso causa est, alterutra persona viuente. Si enim ambæ mortuę sunt, hæredibus eorum hęc constitutio non prosit,sed veteribus legib.subiiciatur,cum autem dominium rerū liberorum esse cœperit, siue migrauerit ad secundas nuptias, siue nō:ea iura locum habere certum est,quæ de his rebus posita sunt,quarum proprietatem liberi lucrati sunt parentibus suis secundas contrahentibus nuptias.

CCCXLVIII. Vt repudio,vel bona gratia soluto matrimonio id,quod ab alterutra persona lucrata est filiis suis conseruet,& de alendis à parentibus suis.

SI repudio misso matrimonium solutum sit culpa vxoris vel mariti,vel illi dotem vel illa propter nuptias donationem lucratus lucratáve fuerit,liberis quidē statim copetat proprietas vxori,vel marito rerum vsusfructus.Ea autem persona quę vsumfructum habet,liberos alere debet. Sed bona gratia matrimoniū soluatur & quasi transactionis nomine alterutra persona aliquid acceperit:nihilominus eius proprietatem quidē liberi habeant,parens,autem vsumfructum.

Bona gratia.

CONSTITVTIO XCII.

CCCXLIX. De duobus reis promittendi.

SI quis rei promittendi fuerit,vel alter pro altero fideiubeat inuicē:siquidē aditum non fuerit,vt vnusquisq; ex his solidū teneatur,tūc pro portione sua sit obligatus:sin autē redditum sit,vt singuli,insolidum teneantur:si quidē omnes vel quidā ex his soluendo sint,& præsentes fuerint,in ipsos actio cōpetat.Onus autem inopiæ promissoris,vel absentiæ præsentes & locupletes promissores sustineant.Iubemus autem eos, qui præsto sunt à competente iudice cōpelli communiter agenti stipulatori respondere vt ibi cognoscatur,si locupletes sint,an non,vt cōmuniter condēnentur,& qui soluendo sunt, onera inopiæ aliorum sustineāt,q; si iudex aditus magistratus nō est per competentē magistratum hoc impetret,hæc autem in futuris casibus obtineant.

CONSTITVTIO XCIII.

CCCL. De dote cauta,vel adscripta,& non numerata.

SI mulier pro se dotale instrumentū conscripserit vel pater, vel qui vasallus pro ea,posteáq; repudio vel morte solutum fuerit matrimonium,si quidem antequā biēnij tempus implea tur liceat marito vel hæredib.eius nō numeratæ pecuniæ dotis intra annum ex tempore soluti matrimonij numerandum querimonia vti,quod si supra duos annos (intra decennium tamen)matrimoniū solutum fuerit: intra tres mēses maritus vel hęredes eius eadem querimonia vtantur,decennio autem cōpleto,modis omnib. si nulla vsus est querimonia,videatur dotē accepisse, & si quidem minor vigintiquinque annis maritus sit,non plus quā duodecim annos in restitutione habeat. Sinautem intra hoc tempus decesserint, hæredes ipsi vnum annū habeāt si legitimæ ętatis sint.Sinautem minores fuerint,quinquenniū habent nulla discretione interposita,vtrū is,q̄ decessit minor fuerit an maior vigintiquinq; annis.Ille autem debet non numeratæ dotis querimoniis vti,q̄ scriptus est dotem suscepisse,siue legitimā habeāt ætatē, siue minor sit, secundū sua tēpora negotiū dirimatur.Querimoniā autē fieri oportet non nuda denuntiatione,sed i scriptis.Quòd iudicio instruat,oportet omnimodò mulierem certiorare: alioquin si eā non certiorauerit,vel parētem suum,† nihil videbitur maritus egisse. † Ipsum

CCCLI. De potestate constitutionis in tempore.

HAec cōstitutio ad futura matrimonia pertinet,nam in his, quę adhuc constant,illa præcipimus obseruari,vt si quidē residuū decennium sit,vel non minus biennio,id tēpus habeat in querimoniam quę ei & transmissionem præstat.Sin autē minus biennio residuum tempus fuerit,vel fortè transactū est totum decennium,tunc ipsi quidem biennium habeant,hæredes autem eorum tres menses,postquàm nuptię solutę fuerint.

CONSTITVTIO XCIII.

CCCLII. De curialibus.

LIceat curiali nō solum curialem patrię suę hęredē scribere, sed etiam nō curialem cuiusuis ciuitatis siue cognatus sit, siue extraneus,aut in totum aut in partem non minus nouem vnciis,ita tamen,vt curialis fiat,& curialia munera impleat nō tantum ipse,sed etiam liberi ipsius quasi ab initio pater curialis fuisset.Sed & si curialis testamentum non fecerit,existat autē cognatus ipsius siue curialis siue non,& sit paratus curialia munera implere,habeat successionem ipsius & liberi eius curiales esse videantur,& nullàm patiatur inquietudinem siue de nouē vnciis siue de quarta portione,quia sic videtur quasi curialis ab initio natus fuisset.

CCCLIII. Idem.

SEd & si quis donauerit alicui non minus nouem vnciis, & posteà ille paratus sit curialia munera implere cum liberis suis & sua substantia,liceat hoc facere,quia nihil interest vtrū curiali suæ ciuitatis aliquis propriam substantiam dat,an eiusdē ciuitatis curiali futuro.† Cognatus autem extraneus si inte † Hęc pe ricope debet re scribi superiori thematio. stati curialis cognati successionē voluerit occupare, intra sex menses actis interuenientibus suam manifestet voluntatem.

CCCLIIII. Idem.

SI curialis res suas,ita vt diximus,non curiali donauerit,non aliter rerū traditio fiat,nisi i gestis sinevllo dāno celebrādis apud præsidē prouinciæ curialia munera cōsiteatur se impletu rū & liberos suos.Sin autē donator antequā hoc procedat,res suas non curiali tradiderit,liceat curiæ vsque ad nouem vncias res donatas vindicare,nisi is cui donatę sunt, munera curialia subeat.

CCCLV. Idem.

SI quis ex testamento vel ab intestato non curialis hæres curiali existat, conueniat curia statim vt mortuus est curialis cū defensore ciuitatis,&relictā substantiam sine vlla fraude inuentario cōscribat,& præsente religioso episcopā vnà cum ciusdem ciuitatis defensore signacula rebus imponantur, curiæq; tradātur,ac postea si hęres curiæ se dederit,& substantiā suam & liberos,actis apud præsidem sine vllo dāno celebrādis, tunc rei ei reddātur.Sinautem noluerit curialis esse,vocatus autem ab intestato ad successionē defuncti cognati curialis,tres quidem vncias ipse capiat,nouem autem curiæ concedat.Quòd si eiusdem gradus multi cognati existant,& alij quidem curiales esse volunt,alij autem tale onus recusant,volentib.quidē munera curialia subire,nouē vncię præstentur, recusantib. autem tres concedantur,non curialibus†enim ex substantia curialis † Autē. non plus dari quàm tres vnciæ possunt.

CCCLVI. Idem.

SI curialis habuerit filiā, eáq; nupta fuerit curiali,vel aliquis paratus sit eā vxorē ducere,vt munera curialia impleat,non minus nouē vnciis à paterna substātia capiat,s.si alię filię curiali.nuptę nō sunt,vel his fortè nupturæ sunt, qui curiales fieri volūt.Generaliter enim dicimus eas quidem, quæ curialibus nuptæ sunt,nō minus accipere nouem vnciis. Quę autem non curialib.nec cōstitutis,nec futuris,cōiunctę sunt, nō plus quā tres vncias habeant.Illud autem dubium non est,quod dominiū quidem nouem vnciarū mulier habet,curialia autem munera maritus ex eisdem rebus implere debet. Quòd si talis mulier decesserit,si quidem liberos habeat,apud ipsos curiales

constitutos res manebunt. Sinautem filiæ sint, siquidem iunctę sunt curialibus, vel nupturæ, ipsæ iterū habeant. Sinautē nō, tres vncias capiāt. Quòd si neq; filios neq; filias habuerit, maritus eius curialis res habeat. Et si quidē ex secūdo matrimonio filios habuerit, vel filias curialibus nuptas vel nupturas, ad ipsos vel ipsas nouę vnciæ † pertineant. Quòd si nemo sit curialis, † neq; curiali nupta, nemo futuro curiali nupturam: nouę vnciæ ad curiam reuoluantur.

† pertineant. † nemo.

CONSTITVTIO XCV.

CCCLVII. De officio moderatoris Arabiæ.

ARABIAE præses Moderatoris nomine decoretur, & spectabilis sit, & duce militari non minor in dignitate. Publica tributa exigat cum instantia priuata damna medicina sua resarciat. Si iustitiam secum habeat, non timeat neque ducem, neque phylarcum, id est Saracenorum ducem, neque potentiū domus, neque Imperialem domum, aut patrimonium, aut ærarium publicum. Sacramenta autem præstet, quæ magistratus pro innocentia sua & puritate in ipso initio sui honoris solēt præstare. Et mādata principis accipiat. habebit autē subiectos sibi milites omnes ad conseruandam prouincialium disciplinā & deuotionem. & quæ diximus de viro spectabili moderatore Ponti, eadem dicimus & de moderatore Arabiæ, tam in dignitate spectabilitatis, quàm in appellationibus & cæteris exercendis & administrandis. Habeat autem de publico moderator quidem quindecim libras auri, consiliarius autem eius duas libras auri. Milites autē qui ibi sedent moderatori tātùm subiiciantur. Dux autem eiusdē prouinciæ nullam communionem habet in rebus ciuilibus, alioquin honore quem gerit expellatur. Publicas autem annonas, quæ Duci debent administrari, inde accipiat Dux vnde ei moderator delegauerit. Sinautem moderator aduersus ea quippiam fecerit, quinque libras auri pœnæ nomine præstet.

CONSTITVTIO XCVI.

CCCLVIII. De officio proconsulis Palestinæ.

IN CAESAREA Palestina proconsul sit spectabilitate decorandus, & ab aliis Palestinis appellationes audiat, si decem librarum auri quantitatem non egrediantur. Induatur autem & tebennum, id est aliquod genus vestimenti in festis diebus. Subiiciantur autē & ei milites, vt ea quæ reipublicæ prosint, non impediantur. Habeat autem annonarum nomine † viginti duas libras auri, vt ipse & solatium habeat quod cōuenit, & consiliario suo præstet, & officialibus suis distribuat, vt postea principali pragmatica sanctione confirmetur indicata nobis ab eo facto distributio. Dux autem spectabilis nullam communionem in ciuilibus habeat causis, nam procōsulem oportet & publicas annonas exigere, & priuatas lites audire, & populares strepitus, & seditiones compescere. Liceat autem proconsuli & ad secundam Palestinam venire, & seditiones placare. Habeat autem & milites, quos nos deputauimus. Milites autē proconsuli subiectos, neque vir spectabilis dux, neque vir illustris magister militum abstrahere audeat. Si quis autem detentus fuerit à proconsule quasi crimine seditionis obnoxius, neque cinguli prærogatiua: neque dignitatis vtetur, neque sacerdotali priuilegio, sed vnum solum eximat eū de manibus proconsulis, si appareat innocens.

viginti lib.

CONSTITVTIO XCVII.

CCCLIX. De officio Quæstoris.

PROVOCATIONES à Sicilia in hanc ciuitatē venientes apud excellentissimum quæstorem ventilentur. Et si defensorem ciuitatis creandorum, vel patrum decreta opus sit celebrari, apud eundem illustrissimum virum celebrentur.

CONSTITVTIO XCVIII.

CCCLX. De consulibus,

CONSVLES sportularum & distributionū aliarūque impensarū nomine ea tātùm cōsumāt, quæ præsenti lege permissa fuerint. Processiones autē ipsius esse volumus septē, omnes in circo & in harena, & in theatro. Et prima quidē processio erit Calendis Ianuarij. Secūda autē ea quæ mappa, tertia autē ea quæ theatro quinegiū appellatur, vt semel nō bis celebretur. Quarta autem ea, quæ minimerium dicitur, vbi & quod pancarpum vocāt, celebrādum est. In quinta autem in theatro id faciat quod porna dicitur. In sexta autē in circū procedat, & faciat mappā, & in septima processione faciat spectaculum, in qua honorem suum deponat. Vxor autem, consulis decoranda est maritalibus. Ideoque & de expensis eius competens descriptio facta est, ꝙ si non habeat vxorem matri suæ talem honorē præstet si velit. alij autem mulieri non habeant licentiā honorē cōsulariæ dignitatis præstare. Aurum tamen non liceat consuli spargere, argentum autem liceat, si velit. Si quis autem descriptionem à nobis factam trāsgrediatur, centum libras auri pœnæ nomine præstet. Aurum autem soli imperatori liceat spargere, non liceat autem consulibus vasa maiora spargerē.

Dimissi libus loquitur

CONSTITVTIO XCIX.

CCCLXII. De nautico fœnore.

ISTA constitutio de nautico fœnore loquitur, & est pro non scripta, quia ab alia posteriore constitutione penitus deleta est, quasi non scripta nec promulgata fuisset.

CONSTITVTIO C.

CCCLXII. De voluntatibus parentum in distributione patrimonij faciendis.

SI quis inter liberos suos vltimam voluntatem componere maluerit, in primis, tempus conscribat: postea autē nomina liberorum suorum planu, & vnciarum quātitatēs ex quibus hæredes eos instituit, non per numerorum notas, sed ita vt per literas legitimus numerus exprimatur. Sed & si res aliquas libertis suis relinquere voluerit, aut ex rebus certis quosdam de liberis suis hæredes instituere malit: dicat rerum demonstrationes, & manu propria significet, vt nulla posteà dubitatio inter liberos fiat. Sinautem extraneis personis, vel vxoris suæ legata vel fideicōmissa relinquere velit, & hoc manu propria scribat, & ante testes nūcupet, & valeat quod ita factum † est, quamuis cæteras testamentorum obseruationes non habeat, & siquidē in ea perseuerauerit volūtate, nihil amplius quæratur. Sinautē dixerit aliquis testatorem pœnituisse, non aliter audiatur, nisi probauerit priùs defunctum, posteà septem testibus præsentibus dixisse se priorē voluntatem suam velle irritā esse, & fortè eam rupisse: posterius autem testamentum, vel in scriptis vel sine scriptis compositum validum esse.

† actum

CCCLXIII. Idem.

QVia autem scimus quosdā rerum suarū inter liberos proprios distributionē facere, & sub eodē liberos quoq; eorū subscribere, hoc quoq; validū sit secundū nostræ cōstitutionis obseruationē, quā de his distributionib⁹ promulgauimus. sed & sine subscriptione liberorū ipse parēs subscribat, & omnia per subscriptionem suam manifesta faciat, id quoque ratū habebitur quod iam ante fata constitutione continetur, hæc autem lex in his casibus locum habebit, quos posteà moueri constiterit.

CONSTITVTIO CI.

CCCLXIII. De fideicommissariis hæreditatib

SI quis hæredem scripserit & rogauerit eum id quod ex hæreditate supererit tempore mortis suæ aliis restituere, nouem quidem vncias ex hæreditate scriptus hæres habebit, ita vt quoquo modo voluerit, eis vtetur. Tres autem vncias generali fideicōmissario restituere cogatur, vt nullo modo eas diminuat. nisi vel dotis nomine si aliam substantiam non habeat, vel redemptionis captiuorum gratia, vel si egentia laborās ex his tribus vnciis viuere sperauerit, ꝙ si aliam substantiam habēs, tres istas vncias diminuat, repleatur id, quod diminutū est ex ipsius proprio patrimonio. Sinautem substantia quidem ei nulla appareat, † tres autē vncias consumpserit habens aliquid vnde viueret, liceat fideicommissario in rem agere, & hypothecaria actione, vt res pro rata trium vnciarū euinciatur. † Ideoque cōueniens est vt scriptus hæres generali fideicommissario cautionem præstet de tribus vnciis restituendis, nisi fortè testator huiusmodi cautionem, vel satisdationem specialiter non concesserit. Nulla autem discretio personarum sit, num & in liberis & cognatis hæc constitutio † locum habebit. Hæc autē constitutio locum habet non solùm in futuro tempore, sed etiam in omnibus causis quæ adhuc pendēt, pendere autem ad huc causa videretur si nondum scriptus hæres decesserit. Nulla autem discretio personarum sit, nam & in liberis, & in cognatis & in extraneis locum habebit ea lex.

† Pareat † Eunicat. † ea lex.

CONS

CONSTITVTIO CII.

CCCLXV. De hęreticis.

NVllus Hæreticus militet, vel curas publicas gerat. Hæreticos autem dicimus & Nestorianos, & Eutychianistas, & Acephalos, quī Dioscori & Seueri superstitionem sequuti sunt, à quib. Manichæi & Apollinarij sacrilegia renouata sunt, & omnino eos, qui non cōmunicant in ecclesia, hæreticos vocamus, quāuis nomen Christianorum vsurpant, vt tamen orthodoxi piusquàm hæretici iuris habeant. Sciendum est mulieribus hæreticis priuilegia in dotib. vel propter nuptias donationibus hypothecarúmq; tacita dedimus, denegare, & omnes huiusmodi prærogatiuas. Sin autem pœnitentiam egerint, & in ea perseuerauerint, non eę careant beneficiis nostris. Eāq; obseruare procurent non solum religiosissimi episcopi, sed etiam magistratus & iudices omnes, siue maiores.

CONSTITVTIO CIII.

CCCLXVI. De fœnore nautico.

HAec constitutio tollit priorem constitutionem, quæ de nautico fœnore posita est per inuocationem, vt sic accipiatur quasi omnino nec scripta nec posita esset.

CONSTITVTIO CIII.

CCCLXVII. De prescriptione centū ann. sublata, quę sanctis ecclesiis locisve aliis venerabilibus competebat.

IVbemus vt in negotiis, quæ ante hanc † legem xxx. ann. remouebat exceptio, nuc venerabilib. ecclesiis, vel monasteriis xenodochiis † necnon orphanotrophiis, ac brephotrophiis, & ptocotrophiis. † xl. ann. protelatio cōferatur. salua, inter alias personas & causas virtute, quam semper tricenalis sibi præscriptio vindicauit, quoniā hāc x. ann. adductionem religiosis locis præstamus, vt personales & hypothecariæ actiones in tanto tempore propagentur, annali autem exceptioni, vel triēnij, vel aliis huiusmodi exceptionibus non derogetur. Hęc autem constitutio, & in preteritis temporibus locum habet, nisi quædam causæ amicali transactione, vel iudiciali sententia sopitæ sint. Dat. Cal. Iun. CP. Imp. Dn. Iusti. A. PP. an no xv. Basilico V. C. Cos.

† ante hac. † Xenonibus. † Prochiis.

CONSTITVTIO CV.

CCCLXVIII. De litigiosis.

RES mobiles, vel se mouentes vel immobiles litigiosas volumus appellari, quarum de dominio inter actorem & possessorem apud iudicē quæstio orta est, aut iudiciali admonitione, aut per preces principis porrectas, & apud iudicem intimatas aut per ipsum iudicem aduersario litigatori manifestatas. Nā secundum talem distinctionem & cōstitutionem nostram intelligi volumus in qua cautum est de sciente, vel ignorante emptore. Si quis autem plurib. hęredib. derelictis decesserit, & illi cùm aliis hæreditariis reb. rem litigiosam diuiserint, id quod factum est lege non reprobatur. Non enim rectè alienatio videtur esse inter cohęredes diuisio facta. Non enim alienat, qui diuidit. Si quis autem litigiosam rem legauerit, euentum litis videatur legasse, vt si quidem hęres vicerit, legatum accipiat legatarius, si autem victus fuerit, nihil accipiat. Ideóq; libera licētia de legatario datur adesse iudicio, vt nulla negligentia, vel collusio ab hærede committatur. De hypothecis autē quæstio rem litigiosam non facit, nā & si specialiter hypothecæ nomine res obligata est, tamen vendere eam debitor non prohibetur, tamen vt ex quantitate pretij creditori debitum persoluatur, aut si hoc factum non fuerit, licebit creditori hypothecariā mouere actionem & rem sibi suppositam vindicare donec satisfiat scilicet, vt creditorib. anteriora iura habētib. secundū priores leges temporum prærogatiua seruetur. Ex his appareret multo minus litigiosam rem vocari quæ generaliter hypothecarum titulo obligata est.

Res hypotheca nomine data alienari potest.

CCCLXIX. De interloquutionib. iudicum per quas accusati rei conueniri iubentur, & de satisdationibus reorum, & decima parte litis.

SI iudex aliquem teneri voluerit talem conditionem in sua interloquutione debet inferre, vt non aliter nullus accusationis libellus reo detur vel sportulæ ab eo exigātur, nisi priùs actor in libello subscripserit, vel sua manu, vel per tabularium, & monumentis interuenientib. fideiussorē præstet idoneum periculo officij promittentē, quod actor & obseruabit in iudicio, & exercebit suas actiones, & si posteà ostendatur litem iniustè mouisse, sumptuū nomine dabit decimam partem quantitatis quæ in libello comprehensa est, vt eam is, qui accusatus fuerit, accipiat. Sinautem dicat se non habere fideiussorem, sanctis euangeliis propositis, iuret, ꝙ non potest dare fideiussorem, ac posteà iuratoriæ cautioni cōmittatur, in qua promittere debet ea, quæ suprascripta sunt, implere. Quòd si alio modo factū fuerit: nullū respōsum dare litis executori reum concedimus, & si aduersus ea factum fuerit: iudex quidē cū officio suo denarū librarū aurī pœna mulctetur. Executor autē litis publicatio nē substantiæ suę patietur, † & in exilium per quinquennium mittatur, pœnæ autem ex hac lege irrogatæ, periculo comitis rerū priuatarū fisco nostro inferantur. Quicquid autem ex hac illicita conuentione detrimenti reus passus est, resarciatur ei ex substantia actoris periculo iudicis, † à quo executor missus est, excipimus autem ab huiusmodi pœnis illa litigia, quę ex consensu litigatorum in iudiciis ventilantur.

† Pœnæ. † Eius.

CCCLXX. Si admonito reo, iudicium deseruerit actor.

SI quis per iudicialem admonitionē, vel preces Imperatori porrectas & apud iudicem intimatas, ac per eū aduersario manifestatas & sub legitima disceptatione iudicis factas, reum illigauerit, non liceat ei recedere à iudicio & negotium suspensum deserere. Quòd si hoc fecerit actor, liceat reo petere à iudice, apud quē lis contestata est, vt admoneatur actor, vt † vel veniat in iudicium, vel procuratorem legitimū mittat, ꝙ si nec ipse venerit, nec procuratorem miserit, vocetur per tria edicta p interualla singulis non minus triginta dierum. Nam ordinarios iudices non solu per præcones, † sed etiam propositionib. edictorum absentes partes vocari iubemus, præponendi autē edicta licentiā & illis iudicib. damus, q ex principali iussione facti sunt iudices: hęc, si litis contestatio facta est. Sinautem admonitio & sola precum intimatio, atq; manifestatio facta est tantum, deinde actor deseruerit negotium, liceat reo similiter iudicem adire, & petere ab eo, vt tria edicta proponantur, & si, propositis eis, actor neque venerit, neq; procuratorem legitimum miserit, habeat inducias vnius anni, & si non venerit licentiam iudici damus, & ab vna parte reo solo præsente litem audire & legib. consentaneum calculum proferre. Quòd si intra prædictum annū peruenerit, & suas actiones exercere maluerit, non ante eum suscipiat iudex q impētas reo præstet, ita tamen vt à iudicio iterum nō recedat, alioquin si hoc fecerit & annus transactus sit, careat actionib. suis, illā autē regulā qua cautum est neminem inuitum agere compelli, tunc locum habere volumus cum res integra est & actor aduersarij suū tenere non fecit, hanc autem constitutionem in his casib. volumus obseruari qui nec iudiciali sententia, nec amicali compositione vel alia legitima decisione sopiti sunt. Dat. iiij. Id. Sept. CP. Imp. Dn. Iust. PP. A. anno xv. Basil. V. C. Cos.

† & † Præconis.

CONSTITVTIO CVI.

CCCLXXI. De pragmaticis sanctionib. & diuersis iussionib. principis & officio iudicū & iudiciorū ordine, &c.

NEmo iudicum nostrorū siue in pecuniaria siue in criminali causa pragmaticā nostrā timeat sanctionem, vel aliud cuiusuis generis rescriptum, siue diuinas iussiones siue referēdariorū depositiones, † aut illustriū magistratuum præcepta, nam secundum generales leges, singulas causas finiri iubemus, & prædictas ambitiones nullum sibi locum in iudiciis vindicare, nā si velit princeps aliquam causam dirimere, i pse sententiā dicat, non iudicibus imperet quo deben in singulis causis emergentibus iudicare nisi fortè de iure fuerit dubitatum, tunc enim licebit iudici ad imperatorem referre vt sibi iuris obscuritas illuminetur. Et hęc omnia volumus obseruari non tantū apud magistratus, sed etiā apud iudices quoscunq; siue diuina iussione deputatos, siue ab aliis magistratib. datos, imò etiam apud cōpromissarios arbitros, siue cū scriptis, siue sine scriptis apud eos causarū, processerit disceptatio. Hāc autē constitutionē locū habere volumus non solū in iudiciis posteā mouēdis, sed etiā in iis, quę adhuc pēdēt vt vnusquisq; hac generali lege fiduciā habeat, nō ambitiosis rescriptionib. finita autē iā negotia retractari nullo volumus modo. finitū autē negotiū videtur id, quo definitiua sententia prolata est, quāuis appellatio, vel retractatio cōtra eā sperer. Excipimus autē illa rescripta, quæ iudices iubēt sine tarditate, & mora causas dirimere vel legib. cal-

† D. spositiones. Tit. Col. de relationibus obsoleuit. Bugnonius de legib. abrogat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

culum consentaneũ proferre, vel acta litigatori edere, vel si ius-
ferint eũ cũ alio iudicare. tales enim iussiones siue sine scriptis,
siue in scriptis fieri nõ prohibemus. Iudex aũt qui generalẽ le-
gẽ cõtẽpserit, & illicitã rescriptionẽ admiserit, decẽ librarũ auri
pœna & illa grauissima nostra indignatione plectetur, sed vt
nemo hæc saluberrima nostra statuta ignoret, iubemus in ipso
litis exordio ante ipsam partium † confirmationem præsentẽ
legem inseri, vt nemo possit cõtra generales leges aliquid sibi
præcipuum sperare.

† perso-nalẽ re-tẽ.

CONSTITVTIO CVII.

CCCLXXII. Si qua noua lex per porrectã pro uocationem promulgetur.

SI CONTRA sententiam prouocatio porrecta fuerit, & po
steà lex noua sit promulgata deinde iudices appellationis
dubitent quomodo causam definirent, vtrũ secundũ leges quę
positæ erant rei iudicatæ tempore, an secũdum legem, quæ po-
steà secundum innouationem introducta est, æquum nobis vi-
detur illas obseruari leges quæ tempore † rei iudicatæ valebãt,
quãuis lex posteà lata retrorsum se retulit. Idque non solum in
prouocationibus iubemus obtinere, sed etiam in retractioni-
bus, vel in relationibus, vbi iudices postquãm litigatores alle-
gationib. renuntiauerint ignorantes quid statui oportet, no-
stram interrogant pietatem.

† iudicij.

CCCLXXIII. De his qui post renuntiationẽ aduersariorũ habere se dicunt allegationes.

SVnt quidam malitiosi litigatores, qui post renũtiationẽ ad
uersæ partis & temporã probationum statuta, dicunt tamẽ
ipsi aliquas habere se allegationes, vt nullus scilicet litis termi
nus imponatur, ideóque iubemus vnum mensem ei ad induc
cias dari, & iubeatur à iudice, vt quod vult dicat, & si dicat ite-
rum dilatione opus habere, præstetur ei mensis secundus, quo
completo, si iterum dilationem petat ad vindicandam malitiã
eius, tertius mensis præstetur, quo completo, si nihil dixerit,
omnibus modis iudex legitimam sententiam dicat.

CCCLXXIIII. Quæ sunt iustæ causæ exhæredationis liberorum,

NEque pater aut mater, nec auus aut auia, neque proauus
aut proauia liberos suos præteritos vel exhæredatos fa-
ciant in suo testamento, quamuis per donationem, vel per fidei
commissum, vel alio modo legitimam portionem eis reliquer-
rint, nisi fortè ingrati probentur, & ipsas ingratitudinis c-
parentes proprio inscripserint in testamento. Causæ autem in
ingratitudinis eæ sunt. Si quis parentibus suis audaces manus
imponat. Si grauem aut inhonestam contumeliam eis faciat. Si
in criminalibus causis accusator cõtra parentes suos extiterit,
exceptis insidiis aduersus principem, vel rempublicam. Si cum
maleficis quasi maleficus conuersetur. Si vitæ parentum suorũ
per venenũ, vel alio modo insidiari tentauerit. Si nouercę suæ,
vel cõcubinæ patris sese turpiter miscuerit. Si calumniator cõ-
tra parentes filius fiat, & per dilationem suam grauissimum dã-
num ei inflixerit. Si inclusus in carcere parens liberos suos, vel
vnum ex his, qui ad successionem eius ab intestato vocantur,
rogauit, vt in fidem suã eũ † recipiant, & ille vel illi noluerint
fideiubere siue pro persona, siue pro debito inquantũ idoneus
esse is, qui rogatus est, probetur. Hoc autem quod de fideius-
sione diximus ad masculos tantum liberos pertinere volumus.
Item si conuictus fuerit filius prohibuisse parẽtes suos testa-
mentum facere, siquidem illi postea potuerint testamentũ or-
dinare, liceat eis propter hanc causam exhæredare eũ. Sinautẽ
in ipsa prohibitione decesserint omnes sibi hæredes futuri, vel
legatarii, vel alij qualẽcũq; læsionẽ passi secũdũ priora iura suã
† aduersus eum exercent † actiones. Item si cõtra volũtatẽ pa
rentũ filius cum arenariis, aut mimis cõuersetur, & in hac pro-
fessione permanserit, nisi fortè parentes ipsius arenarij, vel mi-
mi fuerint. Idẽ si pater qdẽ vel auus filiã suam vel neptẽ marito
voluerit collocare, & illa nõ cõsenserit, sed turpiter cũ alio viue
re malit. Sinautẽ filia xxv. annorũ ętatis facta à parẽtib. suis ma
rito nõ sit copulata, & ex hoc contigerit eã in corpore suo pec
casse, vel sine cõsensu parẽtũ marito libero tamẽ, se cõiunxisse:
hoc volumus ad ingratitudinẽ filiæ reputari. Item si furioso pa
renti liberi curãnon adhibeant, sed alij cognati, qui ab intesta
to vocãtur: siquidẽ resipuerit, liceat ei si velit inofficiosos libe-
ros ingratos in suo scribere testamẽto. Sinautẽ in ipso furore
decesserit, & liberis nullã curã adhibẽtib. vnus ab extraneis vel
ij, qui ab intestato vocãtur misericordia ducti curare eũ volue-
rint, testatione in scriptis vtatur ad eos, qui ex testamento vo-

Ca usæ ingrati-tudinis liberorũ in paren tes.

† suã. † Exerãt

cantur ante furorem fortè compositio, vel ad eos, qui ab inte-
stato existunt, vt curam adhibeant furioso. Sinautẽ & post hãc † Huiusmodi.
† testationẽ in eadẽ negligentia perseuerauerint, & extraneus
in sua domo furiosum susceperit, & impensis suis vsque ad mor
tem eius curam fecisse probatus fuerit, ipsum, quanuis extra-
neus sit, ad successionẽ furiosi sancimus peruenire, refutata in-
stitutione testamenti ejus, & hæredibus scriptis vt pote indi-
gnis repellendis, cæteris videlicet capitulis testamenti in sua fir
mitate duraturis. Item si vnus ex parentibus in captiuitate sit,
& liberi eius vel vnus ex his nõ curauerit eum redimere, siquid-
dem redierit ille ab hostibus, liceat ei inofficiosos liberos, & in
gratos in suo scribere testamento. Sinautem apud hostes decef
serit, & omnes liberi eius redemptionem facere cõtempserint,
omnes res ipsius ecclesiæ ciuitatis addicãtur, de qua oriundus
est in inuentario, scilicet cum publica testatione faciendo, vt
nihil ex substantia eius pereat, sic tamen vt omne quod ex hac
causa ad ecclesiam peruenerit, in redemptionem captiuorum
expendatur. Vt generaliter dicimus, quoties aliquis ex his, qui
ab intestato vocantur ad successionẽ eius qui in captiuitate est
non curauerit eum redimere, nullatenus ei hæres existat, & si
testamento hæres scriptus est, ante captiuitatem fortè compo-
sito: similiter ab hereditate repellatur, cæteris testamẽti capitu
lis valituris, substãtia, scilicet similiter (vt suprà diximus) eccle
siæ adiicienda ciuitatis, vndẽ captiuus oriundus est, & ad nihil † proce-
aliud producẽda † nisi ad captiuorum redemptionem & si ex- dente.
traneus hæres ante captiuitatẽ scriptus est, & ille sciens se hæ-
redẽ scriptum non curauerit eum redimere, simili pœna afficia
tur quã in illis personis volumus obtinere, quæ octauumdeci-
mum annum suæ ætatis impleuerint. Vbi autẽ pro redemptio-
ne captiuorum necessarium sit pecuniam dari, facultatem ha-
beat, si prædictæ ætatis sit, mutuam pecuniam sumere, & res
mobiles, vel immobiles obligare hypothecæ titulo siue res
proprias habeat, siue illius q̃ in captiuitate tenetur, tales enim
contractus qui in redẽptionem captiuorũ in prædictis casibus
fuerint valere volumus, quasi sui iuris & legitimæ ætatis fuisset
is qui contraxit, redempto autẽ à captiuitate necessitas impo-
nitur ratũ contractum habere, & id, quod dedit creditor, ei per
soluere, & quasi suo criditori respõdere & obligari. Itẽ si parẽs
liberos suos vel vnum ex his hæreticum habeat, ipse verò or- Ortho-
thodoxus constitutus liceat ei eos, vel eum in testamento suo doxi qui.
exhæredare: quoniã non minima hæc causa ingratitudinis est. Hæretici
Orthodoxos autẽ dicimus eos, qui communicant in sacrosan- † Conue
cta ecclesia catholica in qua omnes patriarchæ vna conspiratio nient.
ne, & concordia colliguntur & quatuor sancta cõcilia prædicã- † De qui
tur Nicen. & Cõstantinopolitanũ, Ephesinũ primũ, & Chalce- bus cap.
donense. Hæreticos autem dicimus eos qui catholicis non cõ- quidam.
municant, † quibus coniurare necesse est Nestorianos, atque 24. q. 3.
Acephalos. † Sed, vt plenius de ipsis loquamur sciẽdum est nõ
posse hæreticos parentes si orthodoxos liberos habeant alios
quàm ipsos hæredes instituere vel liberis nõ extantibus cogna
tos suos catholicos, scilicet hæredes instituant, quòd si ex libe-
ris superstitibus alij quidẽ orthodoxi, alij autẽ hæretici appa-
reant, omnem substantiã parẽtibus orthodoxis peruenire volu-
mus, vt fratres eorũ hæretici si in eodem errore perseuerauer-
rint vsque ad mortẽ nihil omnino accipiãt, sed mortuis eis sine
pœnitentia liceat orthodoxis partes eorũ alienare. Sinautẽ pœ
nitentiã egerint, portionẽ suam capiant sine frugibus tamẽ me
dij tẽporis & sine vlla de administratione rerũ molestia. Quòd
si omnes liberi hæretici fuerint, alij autẽ cognati defuncti or-
thodoxi existant, ipsi liberis anteponantur in successione, q̃ si
& ipsi hæretici fuerint, si quidẽ is qui defunctus est, habitũ cle-
rici habeat, ecclesiæ ciuitatis, in qua domiciliũ habuit, substan-
tia eius deferatur, sic tamẽ vt si intra annũ nõ vindicauerint ec
clesiastici huiusmodi personarũ patrimonia ad fiscum nostrũ
deuoluantur. Sinautẽ laici fuerint, sine vlla discretione res eo- † Virib⁹.
rum fisci iuribus † vindicentur, quod non solùm si in testamẽ-
to scripto hæreticus decesserit locũ habere sancimus, sed etiãsi
intestatus defunctus sit, omnib⁹, scilicet legibus, valituris quæ
contra hæreticos & Nestorianos. atque Acephalos, & omnes
qui non communicat catholicæ ecclesię positæ sunt.

CCCLXXV. De inofficioso testamento.

SIue igitur omnes prædictas causas siue vnã ex his parẽtes in Causæ
suo scripserint testõ, & filios suos exhæredauerint, siquidẽ ingrati-
scripti hęredes probauerint causas ingratitudinis veras esse, va tudinis
leat testm. Sinautẽ probare nõ potuerint, institutiones eorũ in probãdę
firmẽtur, & parẽtũ hæreditatẽ filij ab intestato veniẽtes † ex eęs † perue-
portionib. capiãt. legata, aũt vel fideicõmissa vel libertates vel nientes.
tutorũ dationes, vel alia legib. cognita capitula † in testamẽto † Authẽ
cõscripta valeãt, vt sola institutio hęredũ tollatur. Hęc de testa- ex causa
mẽtis parẽtũ cõstituim⁹, modò videam⁹ de testamẽtis liberorũ C. de lib.
CCC prætet.

CCCLXXVI. Quę sunt iustæ causæ in exhæredationib. parentum.

SAncimus itaq; non licere liberis parentes suos præterire,
vel alienos à substantia sua quocunque modo facere, nisi spe
cialiter causas testamẽtis suis inscripserint, quas expõsituri su-
mus, id est. Si vitę liberorũ parentes insidientur, excepto crimi
ne maiestatis. Si venenis, aut susurris magicis vitæ eorum insi-
diantur, & hoc ipsum probatum posteà fuerit. Si pater nurui
suę vel concubinę filij sui commistus fuerit. Si parentes liberos
suos testamentum facere prohibuerint in his rebus, in quibus
testari possunt.

Quæ autẽ diximus de parentib. in hoc casu similiter teneãt.
Si maritus vxori suæ venenum dederit, siue vt occidatur, siue
non, vt mentẽ eius cognoscat, vel è cõtrario si vxor marito de-
derit, hoc venenũ & moueatur quidem inter eos crimẽ publi-
cum & competenti vindicta tale facinus remedium capiat, li-
beris autem liceat ei, qui tale aliquid perpetrauerit nihilomi-
nus † relinquere. Itẽ si furiosus filius vel quæcunque persona li
berorum sit in furore, eadem teneant quæ supra de furiosis pa †nihil.
rẽtibus diximus. Itẽ si vnus ex liberis in captiuitate sit, cũmq;
parens nõ redemerit, eadẽ teneant quę de parentibus captiuis
suprà constituimus. Item si filius orthodoxus fuerit & parentẽ
suum senserit hæreticum esse, eadem iura teneant quæ supra de
parentib. diximus. Si igitur liberi omnes istas causas, vel vnam
ex his contra suos parentes scripserint, & hęredes eorum om-
nes, aut certè † nam ex his probauerint testamentum in suo ro †certas
bore permanere præcipimus. Enimuerò si hæc non fuerint ob aut.
seruata, testamentum quidem refutetur, iura autem ab intesta
to successionis locum habeant legatis scilicet & fideicõmissis
& libertatib. & tutorũ donationib. & aliis capitulis in testamẽ
to conscriptis in sua firmitate durantib. Quicquid autem huic
cõstitutioni in aliis legibus contrarium inuenitur, hoc irritũ,
atque inutile sit, & hæ quidem exhæredationis & prẽteritionis
pœnæ quãtum pertinet ad ingratitudinis causas, aduersus præ
dictas personas dispositę sunt. Si quę autem ex his ad minas re
feruntur, non prohibemus cęteris pœnis subiici eos quasi ob-
noxij fuerint reperti. Si quid autẽ ex certis rebus hæredes scri-
pti iusserint, vt nihil amplius quęrerent, in hoc casu hoc tã
tũ iubemus fieri vt si quid eis desit ad legitimã portionem, hoc
quidem repetatur, testamentum autem non rescindatur.

CCCLXXVII. Vt non liceat creditori ante luctuosos nomen dies debitore suo mortuo aliquẽ molestare propter hoc quod defunctus debeat.

SI quis in quacunq; causa obnoxium aliquẽ habuerit, & ille
decesserit, non liceat ei neq; parẽtes defuncti, neque liberos
neque vxorem, neque agnatos, neque cognatos, neq; hęredes,
neq; fideiussores eius conuenire, vel molestare, vel in iudiciũ
vocare antè, q̃ nouẽ dies luctuosi transeant. Sin autem intra † †ante.
prædictos dies contrà aliquid fecerit, vel cautionem vel fideius †tamen
sionẽ vel ꝓmissionẽ ab eis acceperit, omnia irrita sint. post no
uẽ verò † dies, si quas sibi cõpetere putauerit actiones, eas exer
ceãt, nulla temporali præscriptione, vel alia allegatione legiti-
ma ex hac dierum transactione creditori generanda.

† consti tuæ pe cuniæ

CCCLXXVIII. De constituta pecunia. †

SI quis alicui cõstituerit dicẽs, *Satisfacio tibi* in quãtitate quã
dixerit modis omnib. obligetur, vt debitũ soluat. Si quis au
tem cõstituerit dicẽs, *Tibi satis erit*, nõ tenebitur, quia imperso
naliter loquutus est. Quòd si quis dixerit, *Erit tibi satis à me &
ab illo & illo*, eis quidem quos nominauit non consentientibus
nõ præiudicat, sed neq, pro ipsis obligat, sed pro rata parte de-
biti tenetur. Sinautem ita dixerit, *Erit satis tibi à me vel ab illo
vel illo*: illis quidem nõ prẽiudicet, ipse autem in toto debito te
neatur. Si quas autẽ aduersus eos sibi competere putauerit a-
ctiones, eas moueat, & auxilio iuris perfruatur. Hęc autẽ omnia
in his causis sancimus obtinere quę nondum iudiciali calculo,
vel amicabili compositione finitæ sunt, D. Proconſ. Bilis.

CONSTITVTIO CVII.

CCCLXXIX. Siquis filius familiàs hęredem instituerit, vt pater ipsius hæreditatis vsumfructum non habeat, & de donationibus, & aliis liberalitatibus in filium familiàs eodem modo factis, & curatoribus rerum.

SImater vel auia, vel quicunque parens filium suum
hęredẽ scripserit ex parte legitima ei liceat nepoti-
bus vel neptib. ab eo procreatis & omnib. deinceps
personis aliam substãtiam suam totã vel partẽ eis †
donare, vel relinquere liberis hoc modo & conditione, vt pa-
ter eorum in his rebus, neque vsumfructum, neque omnino vl
lam habeat communionem, quod similiter obtinere iubemus
& si extraneus filiofamilias extraneo reliquerit, aut donauerit
sub eodem modo & conditione, & si quidem ipsi qui alieni iu-
ris sunt xxv. annum egressi fuerint, licentiam habeant. quo vo-
luerint modo, res suas donatas administrare. si autẽ adhuc mi-
nores sint, per quem velit testator, vel donator matri, vel aliæ
filiusfamilias, administrationem concedere † quamuis maritos † cred -
habuerint, si tamẽ & ipsę administrationem dederint: vel dede- re.
rint quidem, ille autem noluerit, vel non potuerit vel antea
mortuus fuerit, tunc competens iudex curatorem eis dare cũ †eis.
idoneo fideiussore debet, vt curator res eorum administret, &
conseruet eas, † donec legitimæ ætatis fiant: nam in his casib. † impos
volumus vsumfructum patrem habere, in quibus nulla talis cõ ta.
ditio apposita † est.

CCCLXXX. de eo qui filius ab aliquo in instrumento nominatus est.

SI quis in aliquo instrumento, qđ idoneos tres habeat testes,
vel in testamento, vel in monumẽtis publicis filium suũ no
minauerit, neq; addiderit vtrũ naturalem, an legitimũ dixisse
videat eũ legitimũ dixisse, & nulla ab eo alia probatio exigatur
sed reb. paternis potiatur & proficiat matri suæ, vt ẽt illa videa
tur patri eius legitima vxor fuisse, & si fratres habeat ex eadem
matre ꝓgenitos ipsis quoq; eiusdẽ testimonij defensio prosit.

CCCLXXXI. De muliere quæ sine dotalibus instrumentis nupsit, & de filijs ex tali matrimonio natis.

SI quis sine dotalib. instrumentis maritali affectione vxorem
duxerit, & ex ea liberos habuerit, ac postea secundas contra
xerit nuptias, & ex eo quoq; matrimonio filios procreauerit,
vtraque progenies similiter ad patris hæreditatem vocetur. Et
ex diuerso si quis cum dotalib. instrumentis nuptias celebra-
uerit, & liberos habuerit, postquam sine scriptis affectione so-
la matrimonium contraxerit, & ex eo habuerit liberos, simili-
ter omnes ad paternam successionem vocabuntur.

CCCLXXXII. De nuptijs.

ILlustres homines, & qui super eos sunt sine dotalibus instru
mentis matrimonia non contrahant. Quòd si ante dignitatẽ
sine scriptis vxorem duxerint, maneat & post dignitatem le-
gitima copulatio, & liberi procreati legitimi sint, exceptis
tantummodo barbaris dignitate decoratis, his enim sub no-
stra ditione constitutis propter simplicitatem eorum damus
licentiam, & nuda affectione nuptias facere. Cæteris autem no
stris subiectis licebit & sine dotalibus instrumentis sola affe-
ctione nuptias facere, & ex hoc matrimonio, nati liberi legiti-
mi erunt. Legibus nostris principis cautum est, vt si quis sine † habue
scriptis vxorem duxerit, † eámque sine causa repudiauerit, rit.
vt quartam partem suæ propriæ substantię ei daret, & quarta
pars centum librarum auri quantitatem non excedat.
Eadémque statuta sunt, & si vsque ad mortem mariti in eodem
habitu matrimonij perseuerauerit, in vtraque autem causa li-
beri procreati ad legitimam patris hæreditatem vocentur. Mu
lier autem in vtroque casu siquidem vsque ad tres liberos ma-
ritus ei reliquerit siue ab ea, siue ab alia vxore natos, ipsa quar
tam portionem accipiat. Sinauten vltra tres habuerit, tantum
ipsa habeat quantum ex liberis defuncti vnus accepturus est,
ita tamen, vt vsumfructum eius portionis ipsa habeat, propric
tatem autem liberis lex conseruat, qui ex ipso matrimonio na
ti sunt, quòd si liberos nõ habeat iure quoque dominij portio
nẽ eandem mulier capiat: ea autem, quæ sine causa repudiata
est in ipso tẽpore repudij prędictam capiat portionem: sed in
talibus causis † volumus maritum quartam partem ex bonis † casib⁹
vxoris suæ sibi vendicare

CCCLXXXIII. De Leoniana & Constantiniana lege.

LEonis diuæ memoriæ constitutio in omnibus obtineat
casibus qui præsenti constitutione non continentur. Con
stantini autem piissimi constitutionem, quæ ad Gregorium re
scripta est, & interpretationẽ eius, quam diuus Marcianus scri- Maecia.
psit, exponens quæ sunt viles mulieres, quas copulari maritis No uell.
qbusdã dignitatib. decoratis Constãtiniana lex prohibeat, nul de matrĩ
lo modo valere cõcedim⁹, sed facultatẽ pstamus tales mulieres Senato-
ducere etiã q̃ ex magis dignitatib. lęrãtur, dotalib. tñ instrumẽ rum
tis cõpositis. Si autẽ nõ magnas dignitates habent, non solũ in
scriptis, sed ẽt sine scriptis, maritali tñ affectiõe huiusmodi mu
lieres ducãt si modò liberę sunt, & matrimoniũ earũ licitũ est.

CCC

CCCLXXXIIII. De liberis ex eo matrimonio natis, quod repudio solutum est, quemadmodú alantur.

SI quando matrimonium solutum fuerit dissidium huius liberis ex eo procreatis non noceat, sed habeant integra iura hæreditatis parentum capiendæ & sine vlla dubitatione alãtur ex paterna substantia: & siquidem pater causam diuortij dedit, & mater ad secundas nuptias non migrauerit, apud matrem alantur sumptibus patris. Sinautem probatum fuerit causam dissidij matrem dedisse, apud patrem alantur, & maneant liberi. Sinautem pater inopia laborauerit, mater autem eorum locuples est, apud matrem alantur, ipsa sumptibus liberis suis administrãte, quemadmodum liberi locupletes matrem suam egentem alere coguntur. Quòd & in omnibus parentibus & liberis inuicem obtinere iubemus.

CCCLXXXV. De repudijs à marito mittendis.

ANteriores quidem constitutiones de plurib. causis faciunt commemorationem, quarum singulæ si intercesserint causam repudij iustam præstabant. Sed nos præsenti lege certas & pauciores causas enumeraturi sumus, quas solas volumus ad repudij iustam occasionem sufficere. Et maritus quidem iustas causas repudij, vt dotem vxoris lucretur, conseruanda quidem liberis ex eodem matrimonio natis rerum proprietate, vel si liberi non sint, etiam dominio earum sibi vindicãdo tales habet. Si contra Imperatorem quibusdam aliquid molientibus mulier conscia fuerit, & marito suo non manifestauerit. Sinautem maritus hoc ab vxore sua sibi indicatum tacuerit licet mulieri per qualemcunque personam hoc ad Imperatorem referre, vt vir ex hac caussa nullam inueniat occasionem repudij. Si de adulterio maritus putauerit vxorem suã posse conuinci, prius debet inscriptiones deponere vel contra mulierem, vel aduersus adulterum. Et si talis accusatio vera comprobata fuerit, tũc repudio misso habere maritum non solùm propter nuptias donationem, sed etiam dotem, & si liberos non habeat, tantum capere ex alia substantia mulieris, quantum pars tertia dotis facit, vt domino eius addicatur non tantum dos, sed etiam pœna quam nos constituimus. Si enim liberos habeat ex eo matrimonio, iubemus, & dotem secundum leges, & aliam substantiam mulieris liberis conseruari, sic deinde adulterium legitimè conuictum cum muliere puniri: Et si quidem habeat adulter vxorem, capere eam dotem suam & propter nuptias donationem, sic tamen, vt liberis superstitib. vsumfructum quidem donationis mulier habeat, proprietatem autem liberi secundú leges lucrentur, quib. donamus ex nostra mansuetudine etiam [aliam] adulteri patris substantiam: nullis autem extantibus liberis dotem quidem cum donatione propter nuptias facta plenо iure mulier habeat, aliam autem substantiam adulteri mariti fisco nostro secundum veteres leges vindicamus. Item si quoquo modo vitæ mariti insidiaretur, vel alijs hoc facientib. conscia marito non manifestarit, vel nolente marito conuiuijs extraneorum conuersetur, vel cum masculis lauerit. Item si nolente marito extra domum manserit, nisi forte apud parentes suos. Si in circo vel theatro vel arena perueniat spectaculi causa ignorante vel prohibente marito. Sinautem contigerit aliquem sine vlla causa ex his quas diximus, suam vxorẽ propria domo expellere, vt illam non habentem partes apud quos permanere possit, ex necessitate foris per noctem manserit, iubemus nullam marito fieri facultatem propter ipsam causam repudium mittere mulieri.

CCCLXXXVI. De repudijs ab vxore mittendis.

CAusas autem propter quas iustè potest vxor marito repudium mittere, & dotem suam capere, & ante nuptias donationem similiter exigere dominio rerum scilicet liberis conseruando, vel eis non extantibus etiam dominio apud mulierem residente, eas solas esse constituimus. Si contra Imperatorem ipse aliquid molitus sit, vel alijs hoc molientibus conscius nõ manifestauerit [hoc] Imperatori, aut per se aut per aliam quamcunque personam. Si vir vitæ mulieris quocunque modo insidiatus fuerit, vel si alijs hoc facientibus conscius non manifestauerit mulieri, & secundum leges eam non vindicauerit. Si castitati mulieris insidiatus fuerit, vel si alijs eam in adulterio prodere conatus fuerit. Item si maritus de adulterio inscriptionem posuerit, & adulterium probare non potuerit, liceat mulieri volenti vel propter hanc causam repudium mittere marito, & suam recipere dotem, & donationem propter nuptias, & propter calumniam, si liberos non habeat ex eodem matrimonio, tantum capiat iure dominij ab aliena mariti substantia, quantum tertia pars ante nuptias donationis facit. Si enim liberos habeat, iubemus omnem mariti probatam substantiam liberis conseruari, scilicet his firmiter permãsuris quæ de donatione propter nuptias alijs legibus continentur. Sic tamen, vt etiam illis pœnis maritus subijciatur, si adulterij accusationem non probauerit, quas mulier passura esset, si conuicta fuisset. Si in eadem domo in qua mulier cum ipso habitat, contemnens eam, cum alia muliere inueniatur in domo manẽs vel in eãdẽ ciuitate degens in alia domo cum alia muliere frequenter manens conuincatur, & semel & bis crimi natus, vel per parentes suos, vel parentes mulieris, vel per alias idoneas personas huiusmodi turpitudine non abstinuerit, liceat mulieri & ob hanc causam dissoluere nuptias, & recipere dotẽ quã dedit, & antenuptias donationem, & pro hac iniuria tertiã partem æstimationis, quam propter nuptias donatio facit ex alia mariti substantia capere, sic tamen, vt si liberos habeat, vsum tantum mulier habeat ante nuptias donationis & penè tertię portionis dominio scilicet communibus liberis conseruãdo: Si enim liberos non habeat ex eodem matrimonio, dominiú rerum ei concedimus.

CCCLXXXVII. Non liceat consensu matrimonium soluere, nisi ex causa probabili.

NVlli liceat consensu matrimonium soluere, nisi forte castitatis amore hoc fecerint, si huiusmodi personæ liberos habeant, tam dotem quàm donationem propter nuptias liberis custodiri præcipimus. Sinautem post solutú matrimonium per consensum castitatis velamine factú inuenti fuerint vel nuptias contrahentes vel alias turpiter viuentes, vel vnus ex his hoc faciens repertus fuerit, siquidem liberi extent, ipsi capiant dotem, & ante nuptias donationem, & dominium substantiæ personæ, quæ hoc perpetrasse cõuicta fuerit. Sinautem liberi imperfectæ ætatis sint, ali eos & res eorum administrari ab ea, vel eo parente iubemus, qui quæve huic legi nihil contrarium fecit. Sinautem ambo parentes tali delicto tenentur, vtriusque parentis substantia liberis addicatur administratio nem eis in imperfecta ætate constitutis à cõpetenti iudice de putati dispositum: liberis autem nullis extantib. substantiam relinquentis personæ publicis rationibus vindicari sancimus, & legitimis pœnis subijcimus, aliter enim disiunctionem nuptiarum fieri eo consensu nulla ratione concedimus.

CCCLXXXVIII. De vxoribus militum.

IVbemus vxores militum siue in expeditionib. degentium, siue in militijs, siue milites sint siue fœderati, siue scholares, siue alia qualicunque armata militia decorati, expectare quantoscunq; annos in expeditione fecerint, & si nullas literas, nullum responsum nautis suis receperint. Sinautem talis mulier maritum sum defunctum audierit, non liceat ei statim ad alias nuptias peruenire, nisi prius peruenerit aut per se, aut per parentes suos, aut per aliam qualemcunque personam ad priores Numeri, & chartularios scrinij, in quo maritus eius militabat, & eos, vel tribunum, si præsto sit, interrogauerit, si reuera defunctus est maritus ipsius, & illis sanctis Euangelijs propositis sub fide monumẽtorum deponant, si reuera maritus mortuus est, & postquam hæc fecerit, & exceperit mulier monumenta pro testimonio pudoris sui, expectet vnius anni spatiũ, & post quam transierit, liceat ei legitimas cõtrahere nuptias. Quòd si contra hanc obseruationem mulier ausa sit nubere, & mulier, & ipse qui eã duxit vxorem, vt adulteri puniantur. Quòd si qui sub fide gestorum deposuerunt, cõuicti postea fuerint falsas depositiones dixisse, ipsi qdẽ militia sua nudati decẽ auri librarũ pœna cõpellãtur præstare ei, quẽ falsò dixerunt decessisse. Ipse autẽ, si velit, licentiã habeat vxorẽ suã recipere. Quòd si scholaris sit ille, de cuius morte dubitatio est, de primatib. scholæ & actuario, sinautem fœderati, de ordine prædictam depositionem vxorem eius iubemus capere hijsdem ipsis custodiendis, & in alijs omnib. qui ad armatam militiam referuntur.

CCCLXXXIX. Ex quibus causis matrimonia sine pœna soluuntur.

SVnt quædam causæ ex quib. matrimonia sine pœna soluũtur, veluti si maritus misceri mulieri suæ non potuerit, si maritus vel vxor religiosam vitam & solitariam elegerit, si in captiuitate ad certum tempus tenti fuerint, de quib. trib. casib. ea firma esse iubemus, quæ superius nostris legib. continentur. Omnes igitur antefatas causas, quæ nostra hac lege continentur, sufficere iubemus ad solutionem matrimoniorum, alias autem omnes cessare præcipimus, vt nullam aliam causam posse matrimonia soluere, siue nostris siue veteribus cognita legib. est, nisi nominatim in hac constitutione inuenta fuerint.

CCCXC. Si mulier marito suo sine iusta causa repudium miserit.

SI mulier marito suo sine causa repudium miserit, & in hac impia voluntate perseuerauerit, dotem quidẽ ipse maritus habeat

habeat, proprietatem rerum dotaliũ communib. liberis reseruaturus. Sin autem liberos non habeat, ipse eam lucretur: mulier autẽ periculo iudicis huic causæ præsidentis religiosissimo antistiti tradatur eius ciuitatis, in qua communiter domicilium habebant. Antistes† enim curabit in monasteriũ eam mittere & ibi degere vsque ad diem mortis suæ, & si quidẽ liberos habeat bessem quidẽ substantiæ eius ipsi capiãt: tertia autem portione monasteriũ potiatur iure dominij. Si autem nullos liberos habeat, sed parẽtes, ipsi quidem tertiã partẽ accipiãt: monasteriũ autem bessem, nisi fortè mulier in potestate parentis cõstituta consensu eius repudium sine causa miserit, tunc enim nihil ex filiæ matrimonio parentes sperare oportet, sed omnia monasteriũ capiat. Quod similiter procedere debet & si nullos neq; liberos, neq; parẽtes habuerit. Sinautem iudex apud quẽ cõuicta est mulier sine causa repudiũ misisse, nõ tradiderit eam ciuitatis episcopo, vt immittatur in monasteriũ, si quidem in hac Florentissima ciuitate magistratus sit, ipse quidẽ xx. libras auri pœnæ nomine dabit, officiũ autẽ eius x. Quod si prouincialis sit magistratus, & præcepta nostra neglexerit, ipse quidẽ x. libras auri pœnæ nomine præstabit. officiũ autẽ eius v. Si au tẽ iudex sit, nõ magistratus ipse quidẽ x. libras auri præstabit, ministri autem eius v. istæ autẽ pœnę per comitem rerum priuatarũ, & scholam palatinorũ fiscalib. rationib. inferãtur. Sed & si maritus sine causa repudiũ miserit vxori suę, reddat ei dotem, & propter nuptias donationem & extrinsecus ex substantia sua tantũ ei præstet, quantũ tertia pars propter nuptias donationis facit. Et si quidem habeat liberos, ex eodem matrimonio natos, ipsa, quidem vsumfructũ habeat, liberis autem proprietatem custodiat tã donationis, quàm pœnæ: sin autem nullos habeat, tunc & proprietatem omnium rerum prædictarũ lucrabitur.

CCCXCI. Si quis vxorem suam flagellis castigauerit.

SI quis vxorem suã flagellis vel lignis castigauerit sine aliqua earum causa, quę contra mulierem ad dissoluendũ matrimonium sufficit, pro hac contumelia conuictus maritus tantum præstet mulieri ex substantia sua, quantum tertia pars propter nuptias donationis facit.

CCCXCII. Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris suę illudere.

SI quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris suæ illudere, liceat ipsi marito testationem in scriptis habitã ad suspectũ hominẽ mittere, & ei ter denũtiare p ipsas testationes idoneos testes continentes, ne cũ vxore sua inueniatur. & si p tres testationes in scriptis habitas & idoneos homines habẽtes inuenerit eũ, quẽ cõtestatus est, cũ vxore sua vel in sua domo, vel in domo mulieris, vel in domo illius adulteri, vel in popina, vel in pastió, liceat marito sine vllo periculo suis manibus eũ occidere: Sinautẽ in alio loco eũ deprehẽderit cũ vxore sua colloquiũ habentẽ, conuocatis trib. idoneis testib. per quos posit, pbare apud iudicẽ inuenisse eũ cũ vxore sua colloquiũ habentẽ, tradat eũ iudici, & si iudex inuenerit post tres testationes suspectũ hominẽ collocutum mulieri fuisse, nullo alio exquisito, quasi adulterum puniat: marito autem liceat cõtra suam vxorem qualiter voluerit, secundum leges crimẽ exequi.

CCCXCIII. Si post tres contestationes inuenerit maritus vxorem suam in sancto loco cum suspecto homine colloquium habentem.

SI post tres cõtestationes inuenerit maritus vxorẽ suã in sancto loco cum suspecto homine colloquium habentem, tradat ambos ecclesię defensori, vel aliis clericis, vt se parati custodiãtur periculo defensoris vel clericorũ, vt auditus iudex mittat ad religiosum ciuitatis episcopum, & authoritate ipsius accipiat eos, & pœnis cõtra adulteros positis vtroſq; afficiat, nullo alio requisito, nisi q; post tres cõtestationes inuentus est cũ muliere loquutus. Est ausẽ iustissimum, neq; adulterũ, neq; raptores mulierũ, sanctorum septis vindicari, & multo magis, si de ipso adulterio intra† sanctos alienæ mulieri loquutus est. Et generaliter definimus, si quis inueneritvxorem suam, vel filiam, vel neptẽ, vel nurũ cũ aliquo colloquium habentẽ, & suspicatus fuerit turpitudinis causa eos cõueniſſe, liceat etiã eos tradere vel defensori ecclesię, vel aliis huiusmodi ecclesiæ clericis, periculo eorum separatim custodiendos, donec iudici innotesceret, & ille secũdum leges personas acceperit, & causam discusserit. Quæ omnia huius constitutionis capitula valere sancimus tam in futuro tempore, quàm in præterito, nisi iudiciali calculo vt amicabili compositione causæ decisæ sunt.

† Episcopus.

† sanctũ.

CONSTITVTIO CIX.

CCCXCIIII. De hæreditatib. quæ ab intestato deferuntur.

DE hæreditatibus quæ ab intestato nobis deferuntur, multæ leges à veteribus conscriptæ sunt, quas ab hoc tempore placet cessare, & præsentem legem in huiusmodi successionibus valere. Nam & simpliciter & sine vlla obscuritate diuisionẽ huius causæ per hanc constitutionem exponimus. Constat. n. apud oẽs cognationes tres ordines habere, quorum alius est ascendentium personarum, alius descendentium, alius ex latere venientium, quorum alij agnati sunt, alij cognati. Sed descendentium quidẽ ordinem alijs omnib. ante ponimus, vt in successione ab intestato capienda potiora iura habeant alijs omnib. ascendentib. & ex latere venientib. personis cuiusque fuerit sexus qui ad successionem vocantur, cuiuscunq; fuerit gradus nulla discretione habita vtrum ex masculina progenie, an ex fœminina editi sunt, & vtrũ filijfamilias sint, an patres familias. Licet. n. filius familias est is, qui mortuus fuerit, tamen liberos eius omnib. alijs anteponimus in his, s. reb. quæ acquisitionẽ effugiunt, vt in proprietate capienda defuncto succedant, vsufructu, sad patrem perueniente: † sic tamen, vt si contigerit vnumex descendentib. personis decedere, liberi ab eo relicti lo cum ipsius teneant, & tantum capiant, quantum pater ipsorũ, si viuus esset, accepturus fuisset, quam successionem veteres leges in stirpes vocant: vnde si aliquem mori contigerit filio, vel filia derelicta ex eo filio, vel filia iam defuncto vel defuncta nepotib. vel neptib. relictis, nepotes vel neptes vnà cum filio & filia successionem aui sui capere debent, nam in personis descendentib. gradus differentia nulla est, nec vlla discretio inducitur vtrum masculi sint, an fœminę, & vtrum ex masculino sexu, an ex fœmininо progeniti sunt, & vtrum sui iuris, an alieni fuerint. Hæc de personis descendentium.

† pertinente.

CCCXCV. Idem.

DE ascendentib. autem personis talis obseruatio teneat. Si enim decesserit aliquis intestatus nullo liberorum relicto, sed patre vel matre, vel alijs ex ordine ascendentium, personis præferantur oĩb. qui ex latere veniunt, excepto fratre & sorore quæ ex vtroque parẽte defuncto copulantur, secundũ quod inferius declarabitur. Sinautem multi ascendentes supersint, eos anteponi volumus, qui proximiores gradu fuerint, siue masculi sint, siue fœminę, siue ex masculino sexu, siue ex fœmininо cognatione defuncti iungantur. Sinautem parem gradum cognationis obtineãnt pariter vocabuntur, vt qui per patrem ascendunt, dimidiam portionem hæreditatis accipiant quantũcunq; illis inuenti fuerint, qui autẽ per matrem ascendũt, alteram dimidiam accipiant quantumcunque sint, nisi forte fratres defuncti existãt ex vtroque parente eidem mortuo fratri suo copulati vel sorores eodem† iure coniunctæ: tunc ænim cum proximis parentibus ad hæreditatem vocabuntur hæreditate, s. pro virili portione, id est, in capita inter omnes diuidenda quãuis pater, & mater fuerint, vt tamen pater vsumfructum partis ad filium, vel filiam peruenientis nullum habeat, sed pleno iure apud filium vel filiam maneat, nulla obseruanda differentia inter istas personas vtrũ masculini sexus, an fœminini sint, & vtrum per masculinum sexum an fœmininum defuncto cognatione iungantur, sed neque defuncto interest cui succedãt, vtrum sui, an alieni iuris decessit.

† eorundem.

CCCXCVI. Idem.

RElinquum est vt dispiciamus de tertio ordine, scilicet ex latere veniẽtiũ personarũ q in agnatos, & cognatos diuidũtur. hæc. n. parte dispositа plenissima cõstitutio erit. Si quis igitur decesserit & neque descẽdentes, neq; ascẽdentes reliquerit, primum ad hæreditatẽ vocamus fratres & sorores q, quæue ex eodem patre, & ex eadem matre progeniti, vel progenitæ sunt, ex quibus mortuus editus est. talibus autem fratribus vel sororibus non superstitibus illos fratres vel sorores vocamus, qui ex vno parente defuncto copulantur, id est, siue per patrem, siue per matrem. Quòd si decesserit aliquis fratre vel sorore relicta, & ex alio fratre, vel ex alia sorore iam defuncto, vel defuncta liberis relictis cum auunculis suis, vel patruis, vel liberis fratris, vel sororis veniet, & tantam capiant portionem, quantam pater eorũ vel mater accepisset si viuus vel viua fuisset: vnde cõsequens est, vt si ante mortuus frater tam ex patre, quàm ex matre copulatus fuisset ei qui modo defunctus est, alij autem fratres supersint, vel sorores, qui ex matre tantũ vel ex patre defuncto copulantur, præferãtur eis filius, & filia eius qui vtroque iure subnixi sunt. Et è contrariò, si filius, vel filia existãt fratris vel sororis defuncti vel defunctæ tantũ vno iure coniuncti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

coniuncti,alij autem fratres cessant vel sorores vtroq; iure decorati,præponatur fratres filijs vel filiab. ante defuncti fratris vel ante defunctæ sororis.Nulla,n.differentia est vtrum de hęreditate masculi,an fœminæ quæratur,& vtrum masculi sunt qui inter se certant.an fœminæ.Alia autem persona extransuersogradu in loco defuncti parentis sui omnino non succedat, nisi fratris filius.tunc autē cū auunculis suis, vel patruis fratris vel sororis filijs,filiæve vocantur,cùm nullus ex ascendentib. personis defuncto supersit,tunc,n.excludendoseos esse censemus. Quòd si nullus ex ascendentib. sit tunc fratris,vel sororis filij, quasi secundum gradum obtinentes sic ad hæreditatem defunctæ personæ vocentur,ideóque modis omnib.auunculisvel patruis defuncti præponantur,quia illi tertium gradum cognationis obtinent.Quod si neque fratres neq; sorores neq; filios vel filias fratrum vel sororum defunctus reliquerit, alia deinceps cognatio ad successionem eius vocabitur secundum sui gradus prærogatiuam,vt qui proximior est ipse cæteris præponatur. Quòd si plures personæ eundem gradum cognationis obtineant,& alij proximiores sint,in capita diuidatur inter eos hęreditas,nulla differentia habenda,vtrum qui vocantur ad successionem defuncti masculi,siue fœminæ,& vtrum persona defuncta masculini an fœminini sexus fuerit.Nulla autē differentia sit agnationis,& cognationis,sed solus gradus sanguinis naturalis expectetur:nam cognatus proximior vlteriori agnato pręponitur.Hæc de successionibus.

CCCXCVII. De legitima tutela, & de matre & auia liberorum tutelam administrantibus.

EX his autem,quæ de hæreditatib. ab intestato deferēdis diximus facilè possumus intelligere quid de tutelis iuris sit. Nam quæcunque persona siue agnationis siue cognationis titulis decorata ad hæreditatem impuberis,si moriatur, vocabitur: necesse est vt etiam tutelæ onus suscipiat, nam ibi tutelæ grauamen imponendum est,vbi hæreditas deferri speratur.Nā si multi eundem gradum proximiorem cognationis obtineāt, †ad hęreditatem vocatus sic & ad tuteiam. omnes pariter ad tutelam †vocantur exceptis fœminis, & minorib.xxv.an.& his qui propter aduersas rationes tutores esse non possunt,veluti mulites,&chi qui excusat.one velati sunt.Mater autem,vel auia,si velit,tutelam filiorum gerere vel nepotū, non prohibetur,si tamen actis interuenientib.alijs nuptijs, & Vellejano senatusconsulto,renunciauerit,hæc.n.facientes omnib.ex transuecto venientib. cognatis siue agnatis prępondetur in tutela solis cedentes testamentarijs tutoribus. Vbi autem multi ex eodem gradu cognati ad tutelam impuberis vocantur.Conuenire eos oportet apud competentem iudicem vt ille vnum,vel plures ex ijs, qui ad administrationem pupillaré sufficiunt,creet,quem ipsi vel quos vtpote idoneos elegerit & nominauerit,vt periculum ad omnes pertineat, & substantiæ eorum tacitis hypothecæ titulis pupillo obligentur.

CCCXCVIII. De vi & potestate constitutionis in personis,& temporalibus.

HAec autem quę de successionib.diximus,obtinere oportet in his personis,quę fidem catholicam sequuntur. Nam leges de hęreticis positas nullo modo ex hac lege innouari patimur.Hæc autem cōstitutio teneat in ijs casib.qui ab initio lustri mensis,præsentis sextæ indictionis contingerunt vel postea contigerint. præcedentes.n causas, quæ emerserunt vsque ad memoratum tempus veteribus legibus relinquimus,vt ex his dirimantur.Dat.v.Calen.Aug.Septimilario Imp.Iust.

CONSTITVTIO CX.

CCCXCIX. Vt donatio propter nuptias indigeat insinuatione monumentorum.

PROPTER nuptias donatio insinuatione monumentorum non indigeat,quamuis supra quingentos solidos sit, sed valeat, & in persona mulieris,& in persona mariti,siue ipse maritus cōscripserit eandem donationem,siue alius pro eo, siue in persona ipsius mariti,siue in persona mulieris.

CCCC. Qui seruos manumittere possunt vel non.

† non QVi quartum decimum annum ętatis impleuerit, & testamentum facere†potest, non impediatur in vltima voluntate seruos suos(quamuis imperfectę etatis sint)manumittere.

CCCCI. Si quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecit.

SI quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecerit, non aliter hoc factum esse videatur,nisi ipsum prolatum fuerit,i.antiquum instrumentum vel alio modo legitimo debita quantitatis probata sit.hoc enim & veteribus legibus cognitum est.

CCCCII. De appellationibus.

SAncimus in prouocationib. vltimo fatali die, vel vtraque parte veniente vteo solo,qui appellauit,& manifestauit prę sentiam suam illi magistratui qui de appellatione cognoturus est,vel consiliarij eius,vel eis qui lites introducunt,& iudex eū intra statutos dies recipere distulerit nullum præiudicium sit partibus,vel vni ex his propter huiusmodi causam,sed prouocationes tales legitimo calculo terminentur.

CCCCIII. De retractationibus sententiarum præfecti prætorio.

LEges quidem nostrę præcipiunt,vt contra sententias gloriosissimorum præfectorum prętorio cuiuscunque regionis prouocatio non porrigatur, sed certo tempore elapso retractatio sententiæ concedatur,sed humanitatis ratione facultatem prębitamus ei,qui se in sententia prefectorum grauatum esse putauerit, libellos adferre, vt ipsi præfecto prætorio, qui sententiam dixit,vel consiliarijs eius,vel his,qui lites introducunt intra decem dies post sententiam prolatam,vt hoc subsequuto non aliter executioni sententia tradatur, nisi prius fide iussores idoneos dederiv is,qui vicit,de tanta quantitate reddenda, quantam sententia continet,vt si postea retractatio de legitimo modoveniēte calculus rescindatur,res aduersarię partis cum legitimis augmentis restituatur.Quòd si intra decem dies post sententiam prolatam libellus ab ea parte, quæ victa est,non porrigatur,sine †fideiussione quidem exequutio sentę † fideiuſ tię fiat,sed tamen ius retractationis integrum aduersariæ parti custodiatur sibi imputaturæ quòd intra decem dies libellum præstare secundum definitionem nostram non curabit.

CCCCIIII. Si minor xxv.annis restitutionis aduersus aditionem hæreditatis impetrare voluerit.† † perere malueri

SI minor xxv. annis temerè susceptam à te hæreditatem habere noluerit,& in integrum restitutionem imploraverit,si quidem pręsto sint omnes creditores hęreditatis vocentur iussione iudicis,& præsentibus eis,restitutio petatur.Quòd si vel omnes vel quidem ex his absint:vocentur quidē legitimis præconijs:sinautem intra tres menses non venerint, liceat adultis in integrum restitutionem impetrare, sine periculo, vt tamen iudex,qui præsidet prospiciat,vt debent res hæreditariæ mobiles,vel immobiles seruari quantitate,s.ratum per publicam discretionem actis interuenientibus manifestanda.

CCCCV. De malæfidei possessore res alienas vendente.† †alienā te.

SI quis mala fides res alienas possidens vendiderit eas,vel donauerit,vel alio modo alienauerit,is autem,qui se dominum earum putat, sciens hoc testatione non denunciauerit ei, qui res acceperit intra decennium inter præsentes,vel inter absentes intra vicennium,res firmiter apud emptorem vel qui donationem excepit,vel alio modo alienationis nactus est permaneant,quòd si ignorante domino malæfidei possessor alienauerit,non aliter hoc præiudicet domino, nisi xxx. annorum spatium transactum sit,quamuis is qui emit,vel alio modo alienationis nactus est,bonæ fidei possessor fuerit.

CCCCVI. De præsentis & absentis decennij præscriptione.

SCimus quòd inter præsentes lōgi temporis præscriptio decennium est, inter absentes autem vicennium. Quid ergo si in quibusdam annis pręsto sit aliquis, in quibusdam autem abfuerit.Dicimus tantum tempus ad iud decennnio expleto ad ijciendum esse quantum in absentia fuerit.Ea autem quæ de tēporali præscriptione constituimus non in præteritis causis, sed in futuris casibus obtinere sancimus,qui post hanc legem emerserint.

CCCCVII. Nemo cogitur in testamento propria manu,vel testium nomina hęredum scribere.

NEmo cogatur in suo testameuto propria manu, vel testiū nomina hęredum scribere,sed valet testamentum ipsius sive per ipsum testatorem,siue per aliam qualemcunque personam nomen hęredis eius scribatur,si tamen † aliam testamen † sit † vt torum obseruationem † habeat.

CCCCVIII

CCCCVIII. De rebus immobilibus, quæ ad loca venerabilia pertinent.

SCimus legem non posuisse,qua cautum est,vt non trāseant ad alias domos res immobiles,quę ad nostrā domum ab ecclesia sacrosancta peruenerint.Hanc igitur legem præcipimus euacuari non solum in his,quæ iam peruenerint ad nostram domum,sed etiam in his,quę iam peruenerunt.

CCCCIX. Si quis familjæ suæ legauerit, vel aliæ personæ,& rei legatę alienationem prohibuerit.

SI quis testamentum fecerit,& rem immobilem familiæ suæ legauerit,vel aliæ personæ legati nomine reliquerit, & [is] specialiter dixerit nullo tempore eandem rem alienari, sed apud hæredes,vel successores illius, cui res relicta est, semper manere,in hoc legato iubemus Falcidiam legem omnino locum non habere:quia alienationem eius ipse prohibuit,qui testatus est:hæc autem obtinere iubemus in his casib. quos nec iudicialis calculus nec amicabilis cōpositio,nec alius modꝰ legitimus terminauit.† Dat,xiiij.Calend.Febr.Constan.Imp. D. N.N. Iustiniano. †Dat. xiij. Ca. Feb. C. P.D. N. Iusti.P.P. Augu. Basilio. V.C. Conſ.

CONSTITVTIO CXI.

CCCCX. De alienationibus & aliis contractibus immobilium rerum vel annonarum ciuilium,vel rustiorum mancipiorū,quæ ad loca venerabilia pertinēt.

NVLLI liceat administratori rerum ecclesię maioris huius Imperialis ciuitatis, vel orphanotrophij, vel xenodochij vel ptocotrophij,vel nosocomij,vel alterius religiosi loci intra Imperialem ciuitatem vel intra territorium eius positi,exceptis monasteriis,vendere,vel donare,vel permutare, vel in pari donatione,vel alio quocunque modo alienare rem immobilē vel annonas ciuiles,vel rusticum mancipium, nisi ad Imperialem domum permutatio tantum fiat. Sed neque paræciaco iure dari quippiam concedimus.Emphyteuseos autem contractus ab antefata maiore ecclesia & aliis memoratis locis fieri iubemus in persona ipsius qui accepit,& in duobus aliis hęredibus,vt nō plus quàm sexta portio subsistentis reditus concedatur ei qui emphyteusim accepit. De proastiis autem,quæ ad prædictas pertinent domos,iubemus,si quidem talia proastia reditum habeant in solidum reditum, ab administrationibus iure emphyteuseos ea prestari secundū prædictū modū,id est, in personam eius,qui accepit,& alias duas successiones, vt nulla releuatio fiat,sed magis accedat augmentum. Quòd si nullū reditum eadem proastia habeant,tunc liceat administratorib. ea præstare sub quadam quātitate. Quòd si res emphyteuseos iure ab antefatis dominis prestita, vel ad Imperialem domum peruenerit,vel ad fiscum,vel ad aliquam ciuitatē, vel ad curiā, vel ad aliā religiosam domum,liceat administratorib.locorū,à quibus ab initio emphyteusis constitit,quando ad aliquā personam talis contractus peruenerit, manifestare voluntatem suam intra biennium,quorum alterum,vel apud eos relinque rem & annuū reditum,qui pacto cōtinetur,accipere,vel ipsam rē recipere,iure emphyteuseos resoluto,si hoc ipsum cōducere sibi putauerint.Quòd si quędā sint loca,in quibus positæ veteres domus dirutę sunt,ex quibus nullus reditus prædictis religiosis locis colligitur,neque possint dirutas domos renouare,liceat administratoribus huiusmodi loca emphyteuseos iure perpetuo præstare,sic tamen,vt tertia portio pensionum religiosis locis prestetur,quæ colligebantur ex habitationibus nondum dituris,eandémque tertiam portionem cedere ab ini tio cōtractus emphyteuseos.Quod si emphyteuticarius magis eligat sub hac pactionē loca accipere,vt prius ædificet,& ex venientib⁹ postea pēsionib⁹ dimidia portio religiosis locis prestetur.hoc fieri cōcedimus.Sed & si materias ex dirutis ædificiis in eodē loco emphyteuticari⁹ inuenerit, sine impedimēto eis vtetur.Quod si quis velit rē immobilē ab antefatis religiosis locis vsus nomine accipere,nō aliter hoc accipiat,nisi aliā rē stacim iure dominij præstet eidē religioso loco,à quo eādē rē accepit,tātū habētē reditū,quantū habet res,quę ei datur, & nō plurib. tributis grauatā.ita vt post mortē eius vel post tēpus quod vsui additū est,vt tamē nō sit lōgius q̄ vita,ei⁹ q̄ accepit, vtraq; res in integrum tā iure dominij quàm iure vsus in eādē religiosum locū perueniat.Locationes autē ab iisdem religiosis locis fieri cōcedimus,in tātos annos quātos inter cōtrahētes placuerit,vt tamē nō extēdātur vltra triginta annos.Quod si cōtigerit memoratos locos,propter tributa vel alias necessitates peculiū opus habere,liceat administratorib⁹ rē immobilē supponere,& dare in speciale pignus,vt creditor possideat eādem rē,&fructus eius capiat,& imputet sibi in ipsas quas mutuauit pecunias,quosdam in vsuras non ampliores quàm quarta portione centesimæ.Quòd si administratores debitum soluerint,vel ex fructib.creditori satisfiat, iubemus rem ad locū religiosum redire.Contractus autem emphyteuseos,& hypothecas,& intra quinquennium locationes volumus fieri à sacro sancta quidem maiore ecclesia huius ciuitatis arbitrio & consensu beatissimi eiusdem ciuitatis patriarchæ,iurantib.præsente eo tam religiosis œconomis,quàm chartularis eiusdem maioris ecclesiæ,quod non ad fraudem ipsius ecclesiæ contractus fiat.In alijs autem religiosis domib. siquidem sint chartularij eodem modo eos iurare præsente administratore, quòd si nulli chartularij sint,ipsos administratores propositis sacrosanctis euangelijs contractum facere in scripto cum iureiurando huiusmodi instrumentis,eo quòd non ad læsionem vel circumscriptionem religiosi loci contractus fiat. Oeconomis autem & orphanotrophis, & cæterorum locorum administratorib. & cuiuscunque loci chartularijs,& parentib.& liberis eorum, & alijs,qui iure cognationis vel affinitatis eis copulantur, interdicimus emphyteuses,& locationes,vel hypothecas rerum ad religiosa pertinentium loca, siue per se, siue per interpositam personam accipere,sciturisquod si tale aliquid perpetratum fuerit,& hoc ipsum inualidum erit, & omnem substantiā eorum qui acceperint,& œconomorum,& chartulariorum, & administratorum, quibus secundum prædictum modum copulantur in religiosam domum ex qua rem acceperunt, post mortem eorum peruenire iubemus. Et hæc quidem de sacrosancta maiore ecclesia,& prædictis religiosis locis,quę intra Imperialem ciuitatem sunt,vel intra territoriū eius disposuimus.

CCCCXI. Idem.

DE alijs autem sacrosanctis ecclesijs & monasterijs, & xenonib.& nosocomijs,&cæteris religiosis domib.quæ in omnibus prouincijs nostræ reip.positæ sunt, necnon monasterijs in Imperiali ciuitate de territorio eius positis consequenter definiendum est.His igitur locis liberam facultatem prestiam non solum temporalem emphyteusim facere immobilium rerum ad ipsos pertinentium, sed etiam perpetuo eas iure emphyteutico volentib.dare. Et si quidem sacrosanctæ ecclesiæ fuerint,vel aliæ religiosæ domus quarum administrationem episcopus vel per se,vel per clerū expediat,arbitrio ei⁹ & cōsensu fieri talem cōtractū iurātib.præsente, & œconomis, †Infinuiſi & administratorib.& chartularijs eiusdem religiosæ domus,q̄ ex hoc emphyteuseos contractu nullum damnum eidem religiosę domui fiat.Quod si ptochia,vel xenones,vel nosocomia, vel alia religiosa loca sint propria habētia administrationem, siquidem sanctas domos oratorias habeat,consensu ampliores partis clericorum oratorij contractus procedat,necnon œconomi.Quòd si solū xenodochium sit,vel ptochium,vel nosocomium,vel alia religiosa domus is,qui præpositus ipsis est, contractum faciat iurantib.administratorib.earum sub præsentia vel religiosissimi episcopi, à quo præpositi, vel creati fuerint, q̄ nihil ad læsionem vel circumscriptionem eorumdē locorū in tali contractu fiat.in monasteriis autem per legumenos eorū cū ampliore parte eiusdem monasterij monachū cōtractum fieri.Ex his autem omnibus iubemus inscribi instrumētū cum iureiurando,quòd nō ad lęsionem vel circumscriptionem eorundē locorū negotiū agitur,& hac tamē obseruatione procedēte reuelationē nō amplius fieri,sexta portione reditus quā habet res iure emphyteuseos præstita.Quæ autē diximus de ędificiis dirutis pertinentibus ad religiosas domos in hac Imperiali ciuitate positas,eadē obtinere volum⁹,& in iſtis religiosis domibus.Illud quoq; iubemus obtinere,vt si quādo eædē religiosæ dom⁹ vel propter publicas tributiones,vel propter alias necessarias causas obligatę fuerint,& nō habeāt ex reb⁹ mobilibus vnde eadē debita persoluāt,tūc primo quidem ordine in speciale pignus rem immobilē dari creditori volumus,vt hui⁹ pignoris fructus accipiēs imputet sibi quosdā in ipsa pecunia credita,quosdā in vsuras nō plures quarta portione centesimę.

Quòd si nō possint hoc modo debitū obtinere, iubem⁹ eos quidē,qui à beatissimo patriarcha creātur,siue metropolitani, †Hanc. archiepi scopi, aliſi habēt, alij epiſcopi. siue†episcopi fuerint,siue archimandritæ,siue orphanotrophi, vel ptochotrophi,vel xenodochi,vel nosocomi,vel aliarū religiosarū domorū administratores apud sanctissimos patriarchas,à quib.creātur,monumēta fieri cū sacramēto administratorum & cōsensu maioris partis eorū,qui ibi ministeriū faciūt debitum manifestū fiat,& quod non est possibile,ex rebus mobilibus hoc exoluī.Eos autem qui à metropolitanis episcopis creanē,siue episcopi sint,siue archimādritę,siue orphanotrophi, Impetratiuo.

siue

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue procotrophi. vel aliarum domorum religiosarum administratores, apud ipsos similiter metropolitanos episcopos talia monumenta cōscribere: Apud illos autem episcopos, qui vel à patriarchis, vel à metropolitanis episcopis creantur, & habeāt sub iurisdictione sua monasteria, vel ptochia, vel xenones, vel nosocomia, vel alias religiosas domus, eodem modo monumēta fieri, sit tā, vt apud patriarchas, vel metropolitanos, vel alios episcopos talia monumenta si fiant, vt nullū super his dānū, vel sumptū domos religiosas pati. Propter hoc.n. volumus de cēte ro apud præsides prouinciarum vel apud defensores locorum talia monumenta prædictis personis vel domibus fieri, vt nullū detrimentum patiantur. Postq̄ autē hoc ita sequutum fuerit apud memoratos sanctissimos patriarchas, vel metropolitanos vel alios episcopos, tunc antefatos administratores eius loci cui debitum imminet, in scriptis in publico ciuitatis propone re per xx. dies, & hoc modo adhortari eos, qui cōparare rē immobilem volūt, vt is qui plus præstiterit, alijs præponatur. His autem omnib. procedentib. venditionē fieri, pretio modis omnib. pro debito dando, vt nō aliter habeat emptor cautum nisi pretium super ipso debito soluerit, & hoc specialiter inscriptū sit cum iureiurando in emptionali cōscriptione, quòd nihil ad læsionem vel circunscriptionem eiusdem religiosæ domus fiat. Sinautem per antefatum modum emptor talis rei nullus inueniatur, iubemus debitum quidem recipere creditorē iure eo quod PRO SOLVTO dicitur, vt ipsam possessionem creditor accipiat iusta & subtili æstimatione facienda, & adijciēdapretio decima portione totius ęstimationis, & sic in ea quantitate capere rem creditorem pro solutione firmo dominio possidendam. sic tamen vt administratores eius loci cui debitum imminet, & maior pars eorum, qui ibidem ministerium faciunt, nuiusmodi venditionib. cōsentire. Ea autē res, quæ pro soluto immobilis constituta datur, non electione creditoris præstetur, sed quod medium est fertilium, & infertiliū possessionū, quæ ad religiosum pertinent locū, ęstimari ad hoc oportet† ex reditu suo, & publicarum tributionum functione, & reliquo statu. Si quis autem episcopus, vel œconomus, vel ad ministrator cuiuscunque religiosi loci, siue in Imperiali ciuitate, siue in prouincijs positi pecuniam mutuatus est vel postea mutuatus fuerit, iubemus nō aliter ei in rationes religiosæ domus imputari, nisi prius probauerit, q̄ ad causas prædicti religiosi loci hæc processit: sed neque ipsum creditorem, vel hæredes eius contra domum religiosam habere aliquam actionem, nisi probauerint in causas ad religiosam domum pertinentes, pecuniam processisse, sed contra eum qui mutuatus est, vel hæredes eius, suas mouere actiones. Hoc quoque iubemus, vt ex cepta sanctissimæ maiore ecclesia Imperialis ciuitatis, & sancto orphanotrophio, & xenonib. & ptochijs quæ in hac Imperiali ciuitate sunt, vel quę intra territorium eius, licere omnib. sanctissimis ecclesijs & religiosis domib. necnon monasterijs, quę vel in Imperiali ciuitate, vel in diuersis prouincijs posita sunt, permutationes rerum secum facere cum indemnitate vtriusq; loci consentiētib. in scriptis vel depositione huic cōtractui nō solum admiſistratorib. vtriusque religiosi loci, sed etiam maiore parte eorum, qui ibi ministerium faciunt. Res autem immobiles, quæ ab imperiali domo ad quemcunque religiosum locum peruenerunt, vel postea peruenerunt, nullo modo vendi, vel supponi, vel permutari, vel quoque modo alienari concedimus, nec si secum religiosæ domus tale aliquid fecerint.

CCCCXII. Idem.

NVlli liceat monasterium alienare, vt in profanum statum transeat, sed liceat episcopis huiusmodi facinora emendare, & in pristinum statum locum reducere. Si quis autem ex prædictis locis excepta maiore ecclesia Imperialis vrbis possessionem habeat tributis plurimis prægrauatam, ex qua nullus reditus sancto loco præstatur facultatem liberam damus administratoribus religiosi loci talem possessionem alienare quocūcunq; modo putauerint cōmodum eidem religioso loco fore, monumentis. si in tali alienatione faciendis apud illos, à quib. adm niſtratores talium locorum præponuntur, vel creantur, & iuratibus per diuinas scripturas his qui ipsdem locis præpositi sunt, & maiore parte eorum, qui ibi ministerium faciunt quod nulla proditione, nulla gratia, nulla circunscriptione alienatio fiat. Oeconomis autē vel administratorib. vel chartular is cuiuscunque religiosi loci & parentib. & liberis eorum & alijs qui vel cognatione vel iure nuptiarum eis copulantur, locationes vel emphyteuses, vel emptiones, vel hypothecas rerum immobilium apud eosdem religiosos locos pertinentium subire vel per se vel per interpositam personam sub ipsdem pœnis interdicimus quas supra diximus.

CCCCXIII. Idem.

SI quis autem conductor, vel emphyteuticarius rem, quæ ad locum religiosum pertinet deteriorem eam fecerit, vel per biennium emphyteuticum canonem siue mercedē nō soluerit liceat religiosi loci administratorib. expellere eum de locatione vel emphyteuseos contractu, & exigere ab eo transacti temporis debitum canonem, & propter emponemata nullam ei cōpetere actionem. Sinautem nolint administratores religiosi loci eum expellere, id quod debet, præstet, & teneat rem donec tempus statutum finiatur: & canonem secundum quod pactū est, præstet. quòd si fugerit, liceat administratoribus religiosi loci indemnitatem seruare ex rebus ipsius, & propter emponemata nullam timere actionem.

CCCCXIIII. Idem.

SAnctissimimis ecclesijs Odessi & Thomeos permittimus alienare res immobiles pro captiuorum redemptione, nisi fortè ad hoc eis prestitę fuerint, vt nullo modo alienētur. Illud quoque concedimus, vt in Hierosolymitana sanctissima ecclesia licentiam habeat domos suas in eadem ciuitate positas vendere non in minore pretio quàm in pensionibus eorum per quinquaginta annos colligitur, vt ex ea ęstimatione alijs reditus melior comparetur.

CCCCXV. Idem.

SI quis cuicunq; sancto loco, vel Imperiali ciuitate, vel in prouincijs posito possessiones penuaria laborantes donauerit, vel vendiderit, vel alio modo prestiterit, vel reliquerit, iubemus pro talib. reb. nullam lesionem perpeti religiosam domum, ad quam talis possessio peruenit, siue publicarum functionum nomine siue alterius cuiuscunque causę, sed totum grauamen in eos qui dederunt, vel hæredes eorum redire, & cogendo recipere tales possessiones, & restituere de sua substantia religioso loco omne detrimentum, quod ex tali causa ei cōtigit. Sed & si fraus interceſſerit tanta, vt etiam pecunia religioso loco præstetur, vt possessiones illas religiosus locus suscipiat, iubemus, vt is qui dedit, vt hæres eius recipiat possessiones, & pecunias non exigat. Nulli autem ecclesiæ necessitatem imponi volumus possessiones vbicunque positas, quanuis fertiles sint, comparare.

CCCCXVI. Idem.

SI quis vsus nomine rē immobilē ab ecclesia prouinciali accipere velit, eodem iure & sub ijsdem† conditionib. accipiat quas suprà diximus in ecclesijs, quæ in Imperiali ciuitate sunt, vel in territorio eius positæ.

† pactionibus.

CCCCXVII. De sacris vasis cuiuscunque ecclesiæ vel oratorij.

HAec de reb. immobilib. Nam de sacris vasis cuiuscūque ecclesię vel oratorij iam legem posuimus, vt non aliter liceat ea distrahere, nisi pretium eorum procedat in redemptionem captiuorum, aliter enim vendi vel obligari non possunt. Sinautem religiosa domus habeat superflua vasa, quæ nullum necessarium vsum faciunt, ipsa autem debitis prægrauetur, & si nō sint aliæ mobiles res, ex quibus possint debita persolui, licētiā damus actis interuenientibus secundum modum superius prę finitum memorata superflua vasa vel alijs religiosis locis, si hoc eis vtile sit, vendere vel conflare & similiter vendere, & eorum pretium debiti nomine dare, vt res immobiles non alienētur.

CCCCXVIII. Quibus pœnis subijciuntur qui præsentem constitutionem violauerint.

SI contra ea, quæ diximus in præsenti lege, contractus fiat in reb. mobilib. & immobilib. ad religiosam pertinētib. domū, iubemus reddi quidem eidem religioso loco rem in qua tale a liquid sequutum est cum medij temporis fructib. maneat autē apud eundem religiosum locum & pretium, & si quid remunerationis vel permutationis gratia vel alterius cuiuscunque causæ nomine ei præstitum est. Quòd si emphyteusis facta sit contra ea quæ disposuimus, res quidem religioso loco reddatur, pactionem autem emphyteuticam præstet emphyteutica rius secundùm tenorem instrumentorum, quæ in huiusmodi contractu composita fuerint. Quòd si donata fuerit res ad religiosum locum pertinens, reddatur ei cum medij temporis fructib. & aliud tantum quantum eadem res digna est. Sinautem hypotheca contra prædictas distinctiones data fuerit, creditor quidem debitum amittat, & rē religioso loco reddat. Tabelliones autem, qui contra præsentem legem instrumenta componere ausi fuerint, perpetuo exilio condemnentur.

CCCCXIX. De vi ac potestate constitutionis in tempore.

Qu[illegible]quid

QVidquid ante præsentem constitutionem factum est, si quidem secūdum leges veteres, valeat. Sinautem aduersatur eis, radicitus, eruatur. De cætero autem veterib. legibus in hac parte euacuatis præsentem legem in nostra republica† pollere iubemus. Dat. vij. Id. Maij Constantinopoli Imper. D.N.N. Iustiniano† anno xix.

† Ranc. & alterū exēp. pulare sācimus. † Græ. Basilio. v. C. Cos.

CONSTITVTIO CXII.

CCCCXX. Vt iudices nulla relatione vtantur ad principem.

IVdex sententiam definitiuam ex suo arbitrio consentaneam legibus promat, & non vtatur indicatione ad nostram clemētiam, nec referat, sed quod sibi visum fuerit legitimum, dicat, postquàm perfectissimè de lite cognouerit, quæ similiter obtinere iubemus, siue vnus, siue duo, siue plures iudices fuerint causæ cuiuscunque cognitores.

CONSTITVTIO CXIII.

CCCCXXI. Quomodo sacrum auditorium celebrari oportet.

INuenimus quæstorem & præfectum prętorio per Orientem in sacro auditorio hisdem interloquutionibus vti, quibus nos vtimur, dicebar enim, Nostra serenitas, & nostra pietas & mansuetudo & aduocati hisdem vocib. ad eos vtebantur, & vestitu eodem omnes ornabantur, quo tantum vti apud principem licet. Nos autem quæstorem quidem cum præfecto consiederare, & tales causas audire, & legitimos calculos proferre, & consueta scrinia in talibus causis, suū ministerium prębere permittimus, illa autem illicita verba & vestimentum vindicare sibi nulli concedimus. Sin autem hoc fiat, maiestatis crimine temeratores obnoxij sunt.

Recurre ad commentaria Bugnonij in cōstitutiones Basi latas.

CCCCXXII. De appellationibus.

INomnib. prouocationib. hoc obtinere iubemus, vt appellatione facta intra tēpus statutū, si vtraque pars fatalem diem obseruauerint, sine dilatione iudicis, & ea quæ facta sunt, perscrutentur, & legitimum calculum proferant. Quòd si solus q appellauit, introierit, iudices expectent vsque ad vltimū fatalem diem. Et si is, qui vicit, non inueniatur, perscrutentur acta, & finis legitimus sequatur. Quòd si victor intrauerit, & is qui appellauit, requisitus nō inueniatur, expectent iudices non solum vltimum fatalem diē, sed etiam tēpus reparationis, id est, tres menses. Quòd si his quoq; transactis, is qui prouocauit, non inueniatur, nullatenus temporis cursu calculus confirmetur, sed ex vna parte iudices perscrutentur acta prioris iudicij. Et si quidem rectè pronuntiatum est, confirmare. Quòd si aliquid non rectè habet, debent hoc corrigere, & legitimum calculum proferre. Semel autem appellatione intra fatales dies vel ab vtraq; parte introducta nullatenus biennalis temporis transactione primus calculus confirmetur, sed veritas & iustitia perscrutetur, & finis legitimus talibus causis imponatur, si ue vna siue vtraque parte præsente. Et propter hoc iubemus in talib. causis non in primo introitu omnes cognationes referri sed singulas proprium diem prescriptam habere.

Reparationis tē pus.

CCCCXXIII. Idem.

OMnes iudices legibus nō interdictam prouocationē intra statutos dies recipere nō recusent. Intra triginta autē dies postquā prouocatio perfecta est, acta cū sua subscriptione litigatoribus dare vt illi apud cōpetentem iudicē ea intimare possint. Si quis autē iudiciū hoc facere distulerit, calculus quidem temporis transactione nō cōfirmabitur. Ipse autem iudex, qui ea nō obseruauit, & qui ministerium ei prębent, omne damnū, quod litigator passus fuerit, actis ei non editis, de suis substātiis reddere compellantur, & denas auri libras pœnæ nomine nostris priuatis inferendas exoluant.

CONSTITVTIO CXIIII.

CCCCXXIIII. De successione quæ ab intestato defertur fratribus, & parentibus, & filiis fratrum.

SAncimus ex hoc tępore, si quis intestatus decesserit fratrib. derelictis ex vtroq; parētę sibi copulatis, & filio ex fratre antea mortuo, qui & ipse ex vtroque parente ei copulabatur, & aliquo ex personis ascendentibus, simul omnes ad hęreditatē vocari, & ascēdentes personas non impedire fratris filios ad hę reditatem defuncti capiendam. & vt simpliciter dicamus, quem dedimus eis ordinem ascendentibus personis non suppositis, eundem eis præstamus, etsi parentes existant eius, cuius de hęreditate agitur.

CCCCXXV. Si propter nuptias donatio gestis intimata non fuerit.

SI propter nuptias donatio quingentorum solidorum quantitatem excedat, intimari eam iubemus monumentis publicis celebrandis in hac quidem regia ciuitate apud magistrum census, in prouincijs autem apud defensores ciuitatum, vel apud quos huiusmodi monumenta agi possibile est. sinautē nō insinuetur, sit quidem ex parte mulieris, propter nuptias donatio valida, ex parte aūt mariti irrita. & ideò matrimonio soluto mulieri quidē ante nuptias donatio siue ex toto siue ex parte, secundū quod casus tulerit, sinevllo obstaculo cōpetat marito autem dotis retentio siue ex parte, siue in totum secūdum euētus qualitatem nullo modo cōcedantur, quia in potestate eius fuerat propter nuptias donationē vltra quingentos solidos cōstitutā actis insinuare. & ideo periculū nō intimare propter nuptias donationis ad ipsum non ad mulierem respiciat.

CCCCVI. [illegible] his qui secundas non contraxerint nuptias.

SI mulier marito suo defraudata ad secundas non peruenerit nuptias, habeat quidem ante nuptias donationis vsumfructum, secundum quod iam disposuimus. Lucretur autem & portionem proprietatis tantum, quantum numerus liberorū eius concedit, vt ipsa quoque pro vno filio habeatur. Quod autem de matribus diximus, hoc & de patribus intelligendum est, & de alijs personis ascendentium, quæ nō ad secundas perueniunt nuptias.

CCCCXXVII. Si vir vel vxor sine causa legitima matrimonium dissoluerit.

INsuperiorib. posita est constitutio, qua cauetur, ne vxori maritus vel vxor maritor sine causa eidem constitutioni cognita matrimonium dissoluere audeat. Quòd si hoc ausi fuerint facinus perpetrare, pœnis quibusdam eos subijcimus. Ipsis autē pœnis releuauimus maritum grauiore animaduersione mulierib. imposita. Sed hanc legem meritò corrigentes, iubemus ijsdem pœnis temerarios maritos subijciendos esse, quæ mulieribus dissidij sine causa legitima cupidis imminere noscuntur, vt [in]pari delicto par pœna vtrosque comitetur. Dat. Kal. Septē. Const. Imp. D.N.N. Iust. PP. Aug. Anno xxij. post Consul. Basil. Anno vj.

CONSTITVTIO CXV.

CCCCXXVIII. De proposito constitutionis, quæ de ecclesiasticis diuersis capitulis loquitur.

DE administratione, & priuilegijs, & alijs diuersis capitulis ad ecclesias, & alias religiosas domos pertinentibus iam quædam disposuimus, in præsenti autem ea, quæ de religiosissimis episcopis & clericis, & monachis, antea in diuersis constitutionibus† dispersa sunt, cum competenti emēdatione hac continere lege æstimauimus.

† dispersa.

CCCCXXIX. De episcoporum consecratione.

SAncimus igitur, quando opus fuerit, episcopum creari cleri cos & primates ciuitatis eius cuius episcopus desideratur fieri, in tribus personis decreta facere propositis sanctis euāgeliis, periculo animæ suę dicentes in ipsis decretis, q̄ neq; propter aliquā præstationē, neq; propter promissionem, vel amicitiā, vel aliā qualemcunq; causam, sed scientes eos rectæ & catholicæ fidei, & honestæ vitæ esse, & literas scire, eos elegerūt, & quod neq; vxorē, neq; liberos quis eorū habet. neq; concubinam vel liberos naturales cognoscunt eū habuisse vel habere: sed & si vxorem prius quis habuit, & ipsam vnā, & primā, neque viduam, neq; marito diuiunctam, neq, legibus vel sacris canonibus reprobatam, id est, scenicam, sed neq; curialem, vel taxeotam eū esse cognoscunt, vel si curiali vel taxeotica suppositus est cōditione, sciunt ipsum in monasterio nō minus quindecim annis solitariam vitam peregisse, & hoc autē decretis oportet imponi, quòd non minus, quàm triginta quinq; ætatis annos agere electam à se personam cognoscunt, vt à tribus personis, pro quibus talia decreta fuerūt, melior crearetur electione & periculo creatoris. Curialem autem vel taxeotā qui secūdum ea, quę diximus, per quindecim annos in monasterio moratus est, & ad episcopatum prouectus, liberum esse propria conditione, sic tamen vt liberatus curia quartā portione sui patrimonij sibi retineat, cæteris rebus ipsius secūdum nostram legem curiæ & publico vindicandis.

Damus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Damus autem licentiam illis, qui decreta fecerunt, si quē laicum extra curialē & taxeotam dignum prædictę electionis esse putauerint, talem hominem vna cum alijs duobus clericis vel monachis eligere, sic tamen, vt laicus qui hoc modo ad episcopatum electus est, non statim episcopus creetur, sed primū clericus non minus tribus mensibus connumeretur, & ita sanctos canones, & sacrum sanctæ ecclesię ministerium edoctus episcopus creetur. qui enim alios docere debet, ab alijs post cōsecrationem doceri, non debet. Quòd si in aliquibus locis non inueniantur tres personæ ad talem electionem idoneæ, liceat decretum facientib, & in duabus, & in vna persona decretum facere, vt tamen omnia antefata habeat testimonia. Sinautem hi, qui debent episcopum eligere talia decreta intra sex menses non fecerint, tunc periculo animæ suæ ille cui competit consecrare episcopum, consecret omnib. alijs, quæ diximus obseruandis. Si quis autem præter memoratam obseruationem episcopus creatus sit, iubemus eum modis omnib. ab episcopatu repelli, sed & illum, qui contra hæc præcepta ausus fuerit episcopum consecrare, separari pernū annum à sacro† ministerio & totam eius substantiam, si qualicunque tempore vel modo in ipsius dominium peruenerit, propter delictum quod fecit, dominio ecclesiæ, cuius episcopus est, vindicare.

† Ranc. mysteria

CCCXXX. De accusatoribus episcoporum

SI quis autem eius, qui ad episcopatus cōsecrationē electus est, accusator extiterit in causa, quæ per leges, vel per canones possit inhibere cōsecrationē eius, prius de accusatione episcop^o, q cōsecraturus erit, discrepationē faciat vel ꝑsente accusatore, & implente suā accusationē vel nō impléte, sed per tres menses differente. Et siquidē inuenerit eū, qui electus est, obnoxium, inhibeatur consecratio. Enimuero si innocens appareat, non impediatur. Sed accusator quivel non probauit id de quo accusauit, vel si destituit litē, expellatur, puincia in qua domicilium habet. Si quis autem ante cognitionem accusatum cōsecrauerit, consecratus quidem sacerdotio expellatur, qui autē consecrare eum præcipitatus est, superius expositis pœnis subjiciatur, i. vt per vnum annum† ministerio sacro abstineat, & vt res ipsius ecclesiæ addicantur, cuius episcopus est.

† Ranc. mysteri o

CCCXXXI. Vt nulla pecunia data episcopi cōsecrētur.

ANte omnia illud obseruari sancimus, vt nemo sub pstatione auri, vel alterius rei episcopus consecretur, q si tale aliquid admissum fuerit, semetipsos & suas animas hi qui pecunias accipiunt vel prestant, & mediatores eorum secundū & uinas regulas, & sacros canones condemnationi subijciunt. Et propter hoc & qui dat, & qui accipit, & qui mediator factus est a sacerdotio, vel clericatus honore remoueatur. Quod autem pro ea causa datum est, ecclesiæ illi vindicetur, cuius voluit sacerdotium emere. Sinautem laicus erit, qui pro hac causa aliquid accepit, vel mediator rei factus est, ea quæ data sunt in duplum ab eo exigi, ecclesię vindicanda. Non solum autē ea, quæ data sunt, vindicari precipimus, sed & omnem cautionē super hoc quocunque modo expositam & pignorum obligationem, & omnem aliam qualemcunq; actionē cessare sancimus, vt ille qui promisionē accepit, nō solū cautionē reddere, sed & aliud tantum quantum cautio continet, conueniatur ecclesię dare.

CCCXXXII. Si episcopus ante cōsecrationem suam vel postea venerabili loco res suas obtulerit.

SI quis post episcopatū, vel ante consecrationē voluerit pro prias res, vel earum partem ecclesiæ offerre, cuius episcopus erit, hoc laudabile est, quia non est emptio, sed oblatio. Pro cō suetudine autem illa sola concedimus præstari ab episcopis consecratis, quę deinceps præsenti lege continentur. Iubemus igitur beatissimum quidem patriarcham, i. papam Romanum, & Constantinopolitanum, & Alexandrinum, & Theopolitanū, id est Antiochenum, & Ierosolimitanum (siquidem consuetudo est episcopis vel clericis in eorum consecratione) non minus, quam viginti libras auri pstari, eaque tantū dare quæ consuetudo vult. q si plus sit quam antea dabatur, nihil ad hoc tēpore vltra viginti libras auri præstatur. Metropolitanos autem qui a consilio suo vel beatissimis patriarchis creantur, & omnes alios episcopos vel qui a patriarchis vel a metropolitanis consecrantur, si quidem non minus xx. libras auri debitas habeat ecclesia cōseerati dare pro cathedratico solidos centū, notarijs autem consecratis, & alijs, qui ministerium ei faciunt, & alijs, qui ex consuetudine, capiant solidos ccc. Sinautem ecclesiæ reditus minor sit xxx. libras auri annalib. non minor autem x. pro cathedratico iure dari solidos centum, alijs autem omnib. qui ex cōsuetudine capiunt. sol. cc. Sinautē reditus minor sit x. non minor autem v. libras auri pro cathedratico quidem l. sol. dare autem omnib. alijs qui ex consuetudine capiūt sol. lxx. Si naptem minor quidem v. non minor autem autē tribus libras auri habeat ecclesia reditus pro cathedratico, quidē xviij. sol. omnibos autē, qui ex consuetudine capiunt sol. xxiij. Si autem minor trib. non minor duab. auri. lib. sit quātitas ecclesiastici reditus, pro cathedratico quidē præstari xij. pro omni autem alia consuetudine sol. vj. Episcopum, n. ecclesiæ minorem duab. auri lib. reditū habentis neq; pro cathedraticis neque pro alia consuetudine aliquid dare concedimus: ea autem quæ præstari disposuimus, primus presbyter consecrantis episcopi, & archidiaconus eius suscipientes ex consuetudine capiētib. diuidant. Hæc itaque iubemus modis omnib. obseruari, ne ex talib occasionib. ecclesiæ debitis prægrauentur, & sacerdotia venalia fiant. Si quis autem vltra statutam à nobis quantitatem pro cathedratico, vel consuetudine quocunque modo ausus fuerit capere, iubemus eius, quod plus accepit triplum ex rebus ipsius vindicari ecclesię eius qui dedit.

CCCCXXXIII De seruis, & adscriptitijs, & taxeotis curialibus ad episcopatum venientibus.

COnsecratio episcopi liberum faciat eum tam seruili quā adscriptitia conditione, taxeotas enim vel curiales, qui contra prædictam dispositionem ad episcopatus apicem prosilierunt officio iterum & curię restitui sancimus, ne ex tali conditio sacerdotio iniuria fiat. Illos autem, qui ante nostram pręsentem legem ex curiali conditione inuenti fuerint episcopi creati, tali quidem conditione liberos esse, legitimam ante portionem de rebus suis curiæ ex publico præstet, sic tamēt nullam deminutionē patiantur ecclesiastica iura in reb. quas post episcopatum acquisitas ecclesię eorum cōpetere disposuimus.

CCCCXXXIIII. De presbyteris diaconis, subdiaconis iure cognationis ad tutelam vel curam vocatis.

PResbyter, diaconus, subdiaconus iure cognationis ad tutelam vel cautionem vocatus munus administrationis in hoc casu tantum suscipere concedatur, si tamen intra quatuor menses ab eo die quo vocatus est numerandos per competentem iudicem in scriptis manifestauerit quòd hoc† munus sua sponte recepit. Si quis eorum hoc fecerit, nullum ex hoc circa aliam tutelam, vel curationem præiudicium patiatur.

† huiusmodi.

CCCCXXXV. De clericis, vt exceptores vel exactores publicarum tributionum, aut conductorum vectigalium, vel alienarum possessionum, vel curatores, vel fideiussores in talibus causis non fiant.

CLericus neque exceptor neque exactor publicarum fiat tributionum neque conductor vectigalium vel aliarum possessionū, vel curator domus, vel procurator litis, vel fideiussor in tali buscausis siue episcopus sit, siue œconomus, vel alius clericus cuiuscunque gradus vel monachus, suo autem nomine vel ecclesiæ, vel monasterij in causa existat, ne ex hac occasione ecclesiæ & sanctis locis damnum fiat & diuina ministeria impediantur. quòd si ecclesijs, vel monasterijs possessiones quædam confines inueniantur, & noluerint administrationes eorumve nerabilium locorum ad conductionem, vel emphyteusim eas capere, tunc omnib. clericis, & monachis super talibus causis, vel in ipso instrumento vel publicis monumentis consentientibus & certum facientibus pro vtilitate venerabilium locorum hoc fieri tales contractus procedere cōcedimus, ipsis quoque sanctis alijs locis damus facultatem conductiones, & emphyteuses secum facere, & clericis similiter suarum ecclesiarū possessiones conducere, & administrare. cum consensu tamen episcopi & œconomi, exceptis illis personis, quæ speciali lege hoc facere prohibentur. Si quis autem cōtra prædicta aliquid fecerit, siquidem episcopus sit, omnes eius res ex quacunque causa, vel persona siue ante episcopatum siue postea ad eū peruenerint ecclesiæ eius vindicari sancimus. Sinautē œconomi, vel alij clerici sint qui hoc admiserūt, pœnā eos pecuniariā, quā episcopus eorū æstimauerit, exigere ecclesiæ vindicandā, cum & ij qui vocationem vectigalium, vel cuiuscunque possessionis vel publicarum tributionum exceptionem, vel exactionē vel curationem domus eis committentes, vel fideiussores eos pro memoratis causis capientes nullam contra ecclesiam, vel monasterium vel res eius administrationis vel aduersus illas personas, quib. vēdiderunt vel cōtra substātias vel fideiussores eorū habeant

h abeant actionem illi autem qui publicorū tributorū vel vectigalū exceptionē vel locationē, vel exactionē memoratis p sonis crediderint, vel fideiusores eos acceperint, q equid publicè dāni cōtigerit, hoc de sua substātia restituere cōpellant.

CCCCXXXVI. De episcopis in iudicium testimonij causa vocatis.

NVllus episcopus cogatur ad iudicium venire testimonij dicendi causa, sed iudex apud episcopū mittat ministros suos, & propositis sanctis euāgeliis quod scit episcopus, dicat secundum hoc quod sacerdotibus honestum est.

CCCCXXXVII. De episcopis in iudicium non vocandis.

NVllus episcopus neq; pro ciuili, neq; pro criminali causa apud quēuis iudicē siue ciuilem siue militarē producatur, vel exhibeatur, nisi Imperialis iussio processerit. † Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit amissione cinguli, & xx. librarum auri condemnatione plectetur, & istæ ecclesię adscentur, cuius episcopus produci, vel exhiberi iussus est. Litis autem executor post cinguli amissionem tormentis subiiciatur, & in exilium mittatur.

† processerit.

CCCCXXXVIII De episcoporum profectione.

NOn liceat episcopis suas quidē ecclesias relinquere, in alienas autem prouincias peruenire. Sinautem hoc ex causa fuerit necessaria, ostēdant vel literas patriarchę aut metropolitani sui vel Imperialem iussionem: nā nec illis episcopis, qui sub patriarcha Constantinopolitano sunt, aliter in hāc imperialem ciuitatem venire permittimus, nisi ex permissu eius vel nostra iussione peruenerint. Quicunq; autē ex quauis dioeceseni venerit in hanc ciuitatem episcopus, intret primum apud beatissimum patriarcham Constantinopolitanū ac per ipsum ad nostram postea serenitatem. Iis autem, qui contra præsentem dispositionem proficiscuntur, vel vltra vnius anni spatium extra suam prouinciam degunt. primum quidem sancimus non subministrari impensas ab œconomis ecclesiæ suæ, deinde admoneri per litteras à sacerdotib. quibus subiecti sunt, vt redeāt in suas ecclesias. Quòd si distulerint secundum sacros canones euocari, & si intra definitum tempus à sacerdotibus ad ecclesias suas non redierint, ipsos quidem episcopatu repelli, alios autem pro ipsis meliores consecrari secundum vim præsentis legis, hoc eodem & in clericis obtinente cuiuscunque gradus sint vel ministerij.

CCCCXXXIX. De consiliis episcoporum per singulos annos faciendis.

VNusquisq; episcopus vel patriarcha vel metropolitanus subiectos sibi episcopos semel aut bis per singulos annos apud se conuocare debet, & omnes causas subtiliter cognoscere, quas episcopi, vel clerici, vel monachi secum habēt, eāsque componere, & si quid† circa canones ex quacunque persona admissum est, emendare.

† contra.

CCCCXL. De episcopis & aliis religiosis viris tabli zantibus.

NEque episcopus, neque presbyter, neque diaconus, neq; subdiaconus, neq; lector, neq; alius cuiuscunq; religiosi consortij vel habitus constitutus tablizare audeat, vel socius ludentium fieri, vel spectator, vel in quocunq; spectaculo spectandi causa venire. Ac si quis contra hæc fecerit, per tres annos omni sacro ministerio prohibeatur, & in monasterium mittatur. Sin autem dignam pœnitentiam erroris sui in citeriore tempore ostenderit, statim reuocetur, & diuno sacerdotio reddatur, vel ministerio suo scientibus sacerdotibus, qui talia peccata scientes dissimulauerint, quòd ipsi Deo rationem reddant.

Tablizare taxilis tempus inva num tenere

CCCCXLI. Vt nullus episcopus cogatur subiectum sibi clericum de suo clero dimittere.

NVllus episcopus inuitus cogatur subiectum sibi clericū qualemcunque de suo clero dimittere.

CCCCXLII. De his, qui sine causa excommunicant.

NEmo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquē antequàm causa probetur, propter quā ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus ea excommunicauerit aliquem ille quidē qui excommunicatus est, maioris sacerdotis authoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat, is autem, qui non legitimè excommunicauit, in tantū abstineat à sacra communione tempus quantum maiori sacerdoti visum fuerit, vt quod iniustè fecit, ipse iustè patiatur.

CCCCXLIII. De episcopis suæ manu cædentibus.

NOn liceat episcopo manibus suis aliquem cædere: hoc enim alienum à sacerdote est.

CCCCXLIIII. Si episcopus expulsus à sua ecclesia ingredi ciuitatē de qua repulsus est ausus fuerit.

SI episcopus expulsus ausus fuerit ingredi ciuitatē de qua repulsus est, vel exire de loco, in quo degere iussus est, iubemus cum monasterio in alia prouincia constituto tradi. vt quæ in sacerdotio peccauit, degens in monasterio corrigat.

CCCCXLV. Quales homines clerici fieri debent.

NVllum alium clericum concedimus creari, nisi eū qui literas scit, & rectam fidem & vitam honestam habeat, & neque concubinā vel naturales liberos habet vel habuit, sed vel castitate prædituni, vel vxorem legitimam & ipsam vnam & primam habentem, vel si iam habuerit & neque viduam ne que disiunctam marito, neque aliter legibus vel diuinis canonibus reprobatam.

Probēcū Christianis agere tur, hęc constitutio est in viridi obseruā dia.

CCCCXLVI. Cuius ætatis clericus fieri debeat.

NEmo presbyter cōsecretur, qui minor triginta annis sit, nemo diaconus vel subdiaconus fiat qui minor viginti quinque annis sit, nemo lectorib. connumeretur, qui minor decem & octo annis fuerit, nemo inter diaconissas consecretur sacrosanctę ecclesię quæ minor sit quadraginta annis, vel ad secundum matrimonium peruenit.

CCCCXLVII. De accusationibus clericorum.

SI consecraturo clericum episcopo cuiuscunque collegij vel gradus accusator extiterit, qui diceret illū indignū cōsecratione esse, ipsa quidem consecratio differatur. Omnia autem quæ pro cognitione vel coercitione consecrationis episcoporum superius diximus, & in hac obtineant parte.

CCCCXLVIII. De nuptiis clericorum.

SI diaconus vel subdiaconus futurus non habet vxorem secundū ea quæ supra exposuimus sibi cōiunctā, nō aliter consecratur, nisi prius à consecratore interrogatus promiserit posse post consecrationem & sine legitima vxore castè viuere, non concedendo consecratori tempore consecrationis diacono vel subdiacono futuro permittente, post consecrationem vxorem accipiat. Quòd si hoc permiserit fieri, ab episcopatu suo repeliatur. Presbyter autē vel diaconus vel subdiaconus, quivxoreni duxerit, repellatur quidem de clero, curia eius ciuitatis, in qua clericus erat cum facultatibus suis tradatur. Sinautem lector secundas contraxerit nuptias, vel primas quidem, sed duxerit vxorem viduam vel disiunctam à marito, vel legibus, vel sacris canonibus reprobatam, in alium gradum productus sit, reiiciatur ab eō, & priori restituatur.

CCCCXLIX. De curialibus & taxeotis ad clericatus honorem venientibus.

NEque curialis, neque taxeota clericus consecretur, quòd si hoc factum fuerit, priori conditioni restituatur, nisi fortè non minus, quàm quindecim annos in solitaria vita pegerit. Tales enim homines consecrari iubemus, reddēdos scilicet à curiali legitima portione tam curiæ quàm publico.

CCCCL. Si monachus clericatus honorem meruerit.

SI monachus clericatus honorem meruerit, solitariæ vitæ canones non transgrediatur. Ideóque quamuis in tali gradu fuerit, vt liceat clericis in eo constitutis vxorē ducere, nō audeat ipse hoc facere, alioquin si concubinam vel vxorē duxerit, curiæ vel officio, vel conditioni cui subiectus antea fuerat, restituatur.

Idémque dicimus, & si nulla antea conditione suppositus, postea monachus factus ad clericatus honorē peruenerit. Et generaliter definimus nulli licere in quocunque gradu ecclesiastico posito recedere ab eo, & inter laicos connumerari. si enim hoc ausus fuerit facere, cingulo, vel dignitate, vel militia, si quam habeat expoliatus curiæ suæ ciuitatis tradatur.

CCCCLI. De his quæ ante tempora constitutionis clerici facti sunt.

EOs autem, qui ante nostram legem clerici creati sunt, à curiali conditione per substitutas personas pecuniaria munera impleri: de corporalibus autem immunes & liberos custodiri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CCCCLII. Vt clerici sine pecunia fiant.

NVllus clericus cuiuscunque gradus præstet aliquid ei à quo consecratur, vel aliæ cuicunque personæ, solus autē consuetudines consecratoris ministris ex more capientib. vnius aut̄ni dona non excedentes pecunias præstet. In sancta autem ecclesia in qua consecratur, nihil omnino eum clericis suo præstet super processu, neque propter hāc causſam propriis salariis vel aliis partib. suis defraudetur.

CCCCLIII. Vt locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant.

NVllus neque xenodochus, neque ptochotrophus, neque nosocomus, neque alius religiosę domus administrator vel cuiuscunque curę ecclesiasticæ gestor præstet aliquid ei, à quo pręponitur, vel cuicunque personæ pro commissa sibi administratione: qui autem pręter hæc quæ disposuimus, deprehenderit aliquid, vel acceperit, vel mediator factus fuerit, facerdotio vel clero cōmissa sibi administratione nudabitur, his quæ data sunt, vindicandis loco religioso cuius talis persona consecrationem vel curam, vel administrationem accepit. Simautem laicus sit, qui acceperit vel mediator factus est, duplum ab eo exigatur, & religioso loco in quo talis persona vel administrationem, vel consecrationem, vel curam accepit, præstetur.

CCCCLIIII. De administratoribus venerabilium locorum res offerentibus.

SI clericus cuiuscunque gradus, sive administrator cuiuscunque teligiosi loci, vel ante consecrationē, vel administrationē, vel curam sibi commissam, vel posteà voluerit aliquid de propriis reb. offerre ecclesiæ in qua consecratur, vel loco cuius administrationē vel curā recipit, non solùm non prohibemus hoc fieri, sed magis exhortamur talia pro salute animæ suæ facere: nos enim illa tantùm dari prohibemus, quæ specialib. quibusdam personis præstantur, non ea quæ sacrosanctis ecclesiis vel aliis religiosis locis offeruntur.

CCCCLV. Si seruus clericus fiat.

SI seruus sciente & non cōtradicente domino in clero sortitus sit ex hoc ipso liber & ingenuus fiat. Si enim ignorāte domino consecratio facta fuerit, liceat domino indempnitatem conditionem probare & propriū seruum recipere. Sinautem seruus sciente vel ignorante domino secūdum ea quæ diximus ex ipso honore clericatus libertatē meritus, posteà ministeriū ecclesiasticū reliquerit, & ad laicorum vitam transierit, domino suo in seruitio tradatur.

CCCCLVI. Si adscriptitius clericus fiat.

ADscriptitius in ipsis tantū possessionib. in quib. censitus est, clericus fiat, quamuis inuito domino hoc fuerit factū sic tamen, vt etiam clericus factus impositam sibi culturam impleat.

CCCCLVII. De clericis electis ab ædificatoribus venerabilium locorum, vel hæredibus eorum.

SI quis oratoriū in domo ædificauerit, & ipse, vel hæredes eius clericos in ipsa domo consecrare maluerit, sumptus ministrantes eiusdem domus audiantur si dignos nominauerint clericos. Sinautē illi tales sint, vt diuinis canonib. coprobētur, ad episcopū pertinebit alios clericos eligere idoneos.

CCCCLVIII. De clericis ministerium Dei significatione clericatus.

SAncimus, vt reuerendissimi clerici suis inseruiant ecclesiis, & ibi competens ecclesiasticum impleant ministeriū, idq; inquirere debet cuiuscunque ciuitatis religiosissimus episcopus, & in singulis gradib. ecclesiastici primatis, vt qui ea non custodierint, canonicis pœnis subiiciantur.

CCCCLIX. De peculio quasi castrensi, & de significatione clericatus.

LEctores, & cantores Presbyteri, diaconi & subdiaconi quos omnes clericos vocamus quocunque modo, in eorum dominio peruenientes habeant in propria potestate ad similitudinem castrensis peculij, vt liceat eis donare, & secundum leges in eas testari, quamuis in parentum suorum fuerint potestate, sic tamen, vt liberi eorum vel liberis non superstitib. parentes eorum legitimā portionem capiant.

CCCCLX. De testimoniis clericorum.

PResbyteri & diaconisi in causa pecuniaria falsum testimoniū dixerint, non tormentis subiiciantur, sed per tres annos separētur à diuino ministerio †& monasteriis tradantur. Pro criminali ab. autem causis si falsum testimonium dixerint, clericatus honore nudati legitimis pœnis subiiciantur, cæteri autem in alium ordinem ecclesiasticum relati, si falsum testimoniū in quacunq; re, siue pecuniaria siue criminali dixisse conuincantur, ordine ecclesiastico reiecti legitimis coercitionibus subiiciantur. †mysterio.

CCCCLXI. De clericis vel monachis diaconis vel ascetriis conueniendis in ciuili, & criminali causa.

SI quis contra clericū vel monachū vel diaconissam, vel monasterium, vel ascetriam habeat aliquā actionē, adeat prius religiosissimum episcopum cui eorum vnusquisque subiectus est, ille autē rem inter ipsos discernat, & si quidem vtraq; pars iudicatis acquiescat, iubemus per præsidem locorum causam executioni plenissimè tradi. Si autem vnus ex litigatoribus intra decem dies cōtradixerit iudicatis tunc locorum præses rem cognoscat, & si inuenerit iudicatū rectè prolatum, & suo calculo hoc confirmet, & executioni iudicata tradat, non liceat ei qui in tali re victus est, prouocare. Si autem calculus præsidis contrarius sit episcopali calculo, tunc locum habeat appellatio contra calculum præsidis, & ea secūdum legis ordinem referatur, & exerceatur. Si autem ex Imperiali, vel iudiciali iussione episcopus iudicauerit inter quascunque personas, prouocatio ad Imperatorem vel iudicē, qui iussit referatur. Si autē crimē sit quod aduersus memoratas personas reuerendissimas referatur, si quidem apud episcopum aliquis accusetur, & ipse veritatem inuenire potuerit de honore, vel gradu eum secundum ecclesiasticos canones reficiat, & tunc competens iudex comprehendat ipsum, & secundum leges litigium discernens finem ei imponat. Si enim priùs ciuilem præsidem adeat accusator, & crimen per legitimam disceptationē potuerit probare, tunc episcopo locorū monumenta intimentur, & si ex ipsis cognitum fuerit proposita crimina eum admisisse, tunc ipse episcopus locorum secūdum regulas de honore, vel gradu quem sustinet, eum separet. †Iudex autem ei vindictam referat legibus competentē. Sinautē putauerit episcopus acta non iuste constitisse, liceat ei honoris expoliationem differre sic tamen, vt talis persona sub legitima cautela fiat, & ita ad nos causa per episcopum, & iudicem referatur, vt eā nos cognoscentes quod nobis iustum visum fuerit, hoc iubeamus. Si quis autem pro pecuniaria causa contra prædictas personas aliquam habuerit actionem & episcopus distulerit inter eos iudicare, licentiam habeat actor ciuilem præsidē adire, sic tamen vt accusata persona nullo modo cogatur fideiussorem dare. sed tantū permissionem siue iureiurando cū hypotheca suarum rerū exponere. Sinautem pro criminali causa accusatio †cōtra memoratas personas deponatur sub legitima cautela accusata psona fiat. †oliciat. † contētio.

CCCCLXII. De eisdem †personis pro canonica causa conueniendis. †eis

SI de negotio ecclesiastico, id est, canonico causa emerserit, non magistratus, sed religiosus episcopus secundū sacros canones imponat negotio finem.

CCCCLXIII. De rebus dubiis in conciliis episcoporum emergentibus.

SI inter episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit de ecclesiastico iure, vel de aliis negotiis primus † metropolitanus eorū cū aliis quibusdam concilij sui considerans rē iudicet, & si non acquiescat vtraque pars iudicatis, tunc beatissimus patriarcha illius regionis inter ipsos & audiat, & quod ecclesiasticis canonib. & legibus nostris consentaneum, sit, hoc definiat, & nulla pars calculo eius valeat contradicere. †priùs.

CCCCLXIIII. Si clericus, vel quiuis alius contra episcopum adire potestatem maluerit.

SI clericus, vel quiuis alius contra episcopum propter qualemcunque causam †maluerit: priùs metropolitanus eorū secūdum sanctas regulas & nostras leges negotium discernat, & si quis iudicatis contradixerit, ad patriarcham illius regionis res referatur, & ille secundum canones, & leges ei finem præbeat †adire potestatem.

CCCCLXV. Si quis contra metropolitanum potestatem adire maluerit.

SI contra metropolitanum adire quispiam velit, regionis illius patriarcha negotium discernat.

CCCCLXVI. De episcopis apud iudicem vocatis.

QVicūque episcopus apud quem iudicē accusatus fuerit, omnino nullam neque fideiusionem, neque promissionem pro litigio facere compellatur, sic tamen vt operam det †intentiones & causas actoris dissoluere. †daret.

CCCCLXVII. De administratoribus venerabiliū locorum propter administrationem suam ad iudicium vocatis.

OEconomos & xenodochos & nosocomos & ptocotrophos aliorum sanctorum administratores locorū & omnes clericos iubemus super administrationibus sibi commissis apud propriū episcopū cui subiecti sunt respondere, & rationes suæ administrationis reddere, †& exactionem suscipere, & si quid ab his debitum fuerit comprobatum, & hoc eidem loco reddatur ex cuius administratione debitum apparuerit. Sinautem putauerint se prægrauatos post exactionē, metropolitanus rem discernat. Sinautem metropolitanus sit qui iudicauit & exigit, & ille, qui exactionem passus est putauerit se læsum fuisse administrationis illius beatissimus patriarcha rem discernat: non enim concedimus antefatis primis in memoratis causis ante disceptationem, & exactionem debiti suos episcopos deferre, & in alia peruenire iudicia. †facere.

CCCCLXVIII De hæredibus eorum, qui res venerabilium locorum gesserunt.

SI quis ex his quibus administratio religiosi loci commissa est antequàm rationes exponat, & debitam à se quantitatem euoluat decesserit, hæredes eius similiter rationibus, & exactionibus subiiciantur.

CCCCLXIX. De episcopis & clericis pro ciuitate conueniendis.

SI episcopus vel quiuis clericus in ciuitate Constantinopolitana inueniatur ex quacunque prouincia, & aliquis voluerit aduersus eum actionem mouere: si quidem iam de ea re litis contestatio facta est, in prouinciali iudicio ibi experiatur †id est, in ea prouincia, in qua contestata est. Sinautem nōdum cœpta est, apud eminentissimos tantum præfectos prætorio orientis iudicium peragatur vel apud eos iudices, quos nostra iussio deputauerit. †implea tur.

CCCCLXX. De apocrisariis.

NVllus apocrisarius cuiuscunque ecclesię siue in hac ciuitate degens, siue apud patriarchas, vel metropolitanos ab episcopo suo missus pro suo episcopo vel pro negotio ecclesiastico, vel clerico, publico siue priuato aliquam exactionē patiatur, nisi fortè ei mandatum est ab episcopis, vel œconomis quosdam conuenire: ab ipsis enim, qui conueniuntur solis facultatem damus, vt si duas actiones habent contra ecclesiam vel episcopum aduersus apocrisarios eas mouere. Si tamen obligauerint se in eo tempore apocrisarij officium peragrant, & pro his causis actionem suscipiant. † aliquo

CCCCLXXI. De episcopis & clericis pro ciuitate vel ecclesia sua vel in qualemcunque locum consecratione peruenientibus

EPiscopi vel clerici pro ciuitate vel ecclesia sua legationis vel consecrationis episcopi causam in Imperialem ciuitatem, siue in quemcunque locum fortè peruenientes † nullam molestiam, vel repulsam à quacunque persona patiantur: nā qui obnoxios habere putauerint postquam in prouinciam reuertantur pulsare eos poterunt nullo eis prędicio generando in temporali præscriptione propter tempus, quod in tali profectione transitum est. †peregrinantes

CCCCLXXII. De executione religiosę personę.

SI quando causa emerserit, vt admonitio, vel exequutio †adferatur pro pecuniaria causa, vel criminali siue publica siue priuata clerico, vel monacho vel cuicunque ex monasterio & maximè mulieribus sine iniuria & cum omni honore & maximè mulieribus sine iniuria & cum omni honore admonitio, vel executio † fiat: monacha autem vel ascetria à monasterio vel asceterio non detrahatur, sed procuratorem ab his pręponi iubemus qui pro negotio respondebit, monachis autem liceat siue per se, siue per procuratores suos vel accersij causas peragere sciente eo qui transgressus fuerit si iudex sit, siue executor litis, quod & cingulo spoliabit, & pœnā quinq; librarū auri prędabit, quā debet exigere ab eo vir magnificus comes priuatarum rerū: executor autem & pericula patiatur, & in exilium mittatur religiosis locorum episcopis prospicientib. vt nihil istis contrarium fiat, vt si quid peccatū fuerit vt prædicta coercitio fiat, præside autē differētevindictā imponere, ad nostram sci entiam episcopus referat. †exactio

†exactio

CCCCLXXIII. De sportulis religiosæ personæ.

SPortulorum nomine quæcunque personę in quocunque ordine ecclesiastico constituta, item diaconissa & monachus & asceteria & monacha pro quacunque criminali causa vel pecuniaria cuiuscunque sit quantitatis siue clerico, siue laico †militante admonitionem susceperint siue imperiali cuitate, siue in prouinciis in quib. degunt non plures quā quatuor siliquas præstēt, si verò ex nostra iussione, siue à prędę, siue à beatissimo patriarcha missus executor in alias causas admonitionem obtulerit alicui de memoratis personis non vltra solidum accipiat, sed & si plures per vna eadémque causa conuenti fuerint, non plus sportularum nomine præstent quàm si vna persona conuenta fuisset.

CCCCLXXIIII. De episcopis pro rebus ecclesię non conueniendis.

NVllus episcopus pro reb. ecclesiæ suę executionem vel molestiam patiatur. Sportulas autem nec pro suis negotiis admonitus præstet, actiones contra ecclesias propositas œconomi suscipiant, vel illi qui in hac causa præpositi sunt.

CCCCLXXV. De his, qui sportulas exigunt vltra modum statutum.

SI quis aduersus nostra statuta sportulas exigere fuerit ausus, in duplum quod acceperit præstet ei, à quo exegit, & si quidem militat, amittat cingulum. Sinautē clericus sit è clero expellatur.

CCCCLXXVI. De clericis qui mulierem in domo sua habent.

PResbyteris & diaconis & subdiaconis & aliis in clero cōstitutis † non habentib. vxores secūdum diuinas regulas, interdicimus & nos habere mulierem in domo sua, excepta matre, & filia, & sorore, & aliis personis quæ omnem querelā effugiunt. Si quis autem aduersus istam obseruationē mulierem in domo sua habuerit, quæ potest suspicionē inferre turpitudinis, & ille à conclericis vel audierit cū tali muliere non habitare, & noluerit eam sua domo repellere, vel accusatore emergente probatus fuerit cū tali muliere inhonestè versari, tunc episcopus secundum ecclesiasticos canones à clero eū repellat, & curiæ ciuitatis, cuius clericus est, tradat eum. †scripta

CCCCLXXVII. De episcopis qui cum mulieribus habitant.

NVllus episcopus cū muliere habitet penitus. Si autē probatus fuerit hoc non obseruasse, episcopus honore reiiciatur quia ipse se indignum sacerdotio ostendit.

CCCCLXXVIII. De diaconissis, quæ cum masculis habitant, & de liberis earum.

CAueant diaconissę cū masculis habitare, per quos inhonestæ vitæ suspicio possit emergere. Sinautem nō obseruauerint hoc, sacerdotis cui subiectę sunt admonitione abstineant masculorum conuersatione. Sinautem hoc distulerint facere, ecclesiastico ministerio, & suis beneficiis & salariis careant, & monasterio tradantur, & omnem vitam suam ibi peragāt, res autem earum, si quidem liberos habeāt, inter ipsos & illos secundum numerum personarum diuidantur, vt competens eidē mulieri portio monasterio addicatur, & alant eā: Sinautem non habeat liberos, tota ipsius substantia inter monasterium, vbi immissa est, & ecclesiam vbi prius fuerat, æqua portione diuidatur.

CCCCLXXIX. Si quis inter celebranda mysteria ministris Dei iniuriam fecerit.

SI quis diuinis mysteriis, vel aliis sanctis ministeriis celebrandis in sanctam intrauerit ecclesiam, & episcopo, vel clericis, & aliis ministris iniuriam fecerit, iubemus eum tormentis subiectum in exilium mitti. Sed & si ipsa sancta oratoria, vel † ministeria diuina conturbauerit, & celebrare prohibuerit, à capitali supplicio † mysteria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

puniatur,hoc eodem obseruando & in litaniis,in quib.episcopi vel clerici inueniuntur, vt si quidē contumeliam tantū fecerit,tormētis subiectus exilio tradatur.Sinautem litanias conturbauerit,capitale periculum subsistat,eáque defendere volumus non solum ciuiles,sed etiam militares iudices.

Litaniæ.

CCCCLXXX. De litaniis laicorum.

NOn liceat laicis litanias facere sine episcopo,& clericis qui sub episcopo sunt,sanctas quoque cruces quas in litaniis portant in sanctis locis reponi iubemus.& ex his proferri si litanię tempore vocauerit,eáque obseruet non solum antistites locorum & clerici,sed etiā magistratus.Si quis autem in præsentis legis vim transgressus fuerit, vel vindictam imponere neglexerit,prędictas pœnas patiatur.

CCCCLXXXI. De monachis & monasteriis, & monasteriis.

REstat vt de monachis dicamus,igitur sancimus vt abbates siue archimandritę singulis monasteriis præponātur non secundum gradus monachorū, sed quem cuncti monachi vel melioris opinionis constituti elegerint propositis sacrosanctis euangeliis dicentes,quod non importet amicitiā, vel gratiam,sed scientes eum fidei rectę,& vitę castę,& administratione dignū,& potentem monachorū disciplina,& omnem monasterij statum vtiliter custodire eum elegerunt.&si sic electus fuerit,modis omnib.confirmetur ab episcopo,cui monasteriū subiectum est.Quæ autē de monasteriis diximus monachorum,eadem teneant & in monasteriis,vel ascetriis mulierum.

CCCCLXXXII. Idem.

SI quis monachus esse velit , si quidem notus sit , nulla conditione subiectus esse Egumenus monasterij quando existimauerit habitū ei prestet.Si autē cognit nō sit per tres annos habitum ei non prestet,sed experimentū & probationem vitæ ipsius accipiat,& si quidem intra trienniumvenerit aliquis dicēs eum seruum esse,vt ad scriptitiū vel colonum,& ideo ad monasterium venisse , vt culturam agrorum fugeret, vel propter furta,vel alia delicta in monasterium intrasse,eáq; fuerint approbata,dño suo reddatur cum ea re quam in monasterium duxisse probatur,vt tamen fidem prius accipiat à domino suo quod nihil patiatur.Sinautem intra triennū nemo ex suprascriptis personis inquietauerit eum, & hic transacto triennio probatū se Egumeno ostēderit , tunc accipiat habitum,& nemo eum posteā pro conditione inquietet, sic tamen vt res,quas in monasterio duxit, domino restituātur. Sinautem monasterium reliquerit,& laicus fiat,vel in ciuitatib.vel in agris deambulet,suę conditioni reddatur.

CCCCLXXXIII. Idem.

MOnachi in vna habitent.communiter alantur in vna domo,semoti nō dormiāt,nisi fortè quidē ex his propter prolixam in monasterio exercitationem semoti velint viuere,vel senectutis , vel corporalis imbecillitatis causa in cellulis quibusdam intra monasterium degerint,& hoc tamen nō tuta voluntate Egumeni fiat ex his omnib.& in monasteriis & in ascetriis mulierum obseruandis.

CCCCLXXXIIII. Idem.

IN nullo loco monachos & monachas permittimus vnum monasterium habere,sed nec ea quæ duplicia vocant, & si quid tale est,religiosusepiscopus mulieres quidem in suo loco statuat manere,monachos autem aliud monasterium edificare sibi cogat.Sinautem plura sint alia monasteria, separētur in aliis monasterriis monachæ,& in aliis monachi.res autē quas habent communes secundum iura eis competentia distribuātur.quem autem monachiæ presbyterum,vel diaconū elegerint vt eum apocrisiarium habeant, vel sanctam communionem eis afferat,religiosus episcopus,cui subiectę sunt,deputet,si tamen & fidei rectę,& vitę bonæ fuerit,si autē is,quē elegerunt,neque presbyter,neque diaconus sit, probatus tamen castitate,& fide,consecret eum episcopus in illa cōsecratione,qua dignus sit & sit apocrisiarius & sanctę cōmunionis minister,sic tamen vt nec ipse habeat licentiā quamuis ita sit electus,in monasterio mulierum permanere.

†studeat

CCCCLXXXV. Idem.

SI quis sub conditione nuptiarum,vel liberorum, vel dotis causa,vel ante nuptias donationis donauerit, vel reliquerit suis iberis , vel alij cuicunque personæ hæreditatem , vel legatum , vel ab initio purè reliquerit , vel donauerit , substitutiones autem vel restitutiones eis fecerit sub conditione quacunque ex his, quæ prędictæ sunt , iubemus talib.condition bus subiecti,tam masculi sint,quàm fœminę,si monasterium intrauerint,vel clerici vel diaconissæ , vel ascetriæ fuerint,, tales conditiones irritas,& pro nō scriptis esse: hoc autē exilio clerici,vel diaconissæ ecclesiarum furantur si in eadem vita perseuerauerint,& ea quæ sic eis donata, vel relicta fuerunt,in pias causas cōsumpserint, vel donauerint,vel reliquerint,non de his,quæ in monasterium , vel ascetrium intrauerint,certa forma constituta est , vt totum patrimoniū eorum vel earum cum huiusmodi rebus ad monasterium,vel ascetrium pertineant. Sinautem ad redemptionem captiuorū vel alimonias substitutio vel restitutio facta est , sub antefatis conditionibus ex nullo modo prædicto recludi † eam concedimus.

† excludi.

CCCCLXXXVI Idem.

SI mulier vel vir ad solitariam vitam transierit,& liberos nō habeat,res eius monasterio competāt,in quod intrauerit. Sinautē talis persona liberos habeat , liceat ei substantiā suā liberis suis †distribuere,sic tamen vt nulli eorum legitimam portionem diminuat & sibi retineat vnius filij partem ad monasterium scilicet peruentura.Quòd si antequā dijudicaret inter liberos suos propriam substantiam in monasterio decesserit,sola legitima portio liberis eius deferatur.

†inter liberos dirempta.

CCCCLXXXVII. Idem.

SI sponsalitia legitimæ inter sponsum & sponsam contracta fuerint,deinde antequàm nuptiæ celebrentur,sponsus vel sponsa intrauerit monasterium,id, quod arrharum nomine datum est,in simplum tantum reddatur,& pœna vtrique parti remittatur.

CCCCLXXXVIII. Idem.

SI constante matrimonio solus vir,vel sola vxor ad solitariam vitam transierit,& monachicum habitum acceperit, hoc ipsum †matrimoniū dissoluatur , etiā nullo repudio misso:& si quidē solus vir monachus factus est,reddat mulieri dotē.& quicquid ab ea aliud susceperat,& propter nuptias donationis tantā partē,quantā mulier accepisset ex morte mariti secundū dotaliū instrumētorū tenorē.Sinautē mulier monacha facta fuerit,maritus qdē retineat nuptialē donationē:mulier autē recipiat dotē suā,excepta illa portione quę apud maritū ex morte mulieris secūdū pacta dotaliū restituere debet: sed & si quid †aliud mulier apud maritū habuerit, restituatur eidē mulieri.Quòd si vtraque persona solitariā vitā elegerit vnaquæq; psona res suas accipiat,& nemo nihil lucretur nec detrimentum sentiat,sed maritus,qdē retineat propter nuptias donationem,mulier autem recipiat dotem suam,& quicquid aliud dedisse marito probetur. Hæc autem omnia tam de sponso,quàm de sponsa,& viro,& vxore statuta sunt nisi altera pars alteri quidpiam donare,vel concedere velit.

† ipsis

† quicquid.

CCCCLXXXIX. Idem.

NOn liceat parentibus suos liberos,vel liberis parētes ab hæreditate sua repellere monachos factos,quamuis dum laici fuerunt,in caulam ingratitudinis inciderint.

CCCCXC. Idem.

NOn liceat parentibus suos liberos ad solitariam vitam transeuntes de monasteriis abstrahere.

CCCCXCI. Idem.

SI quis monasterium suum reliquerit,& ad aliud monasteriū transierit,res eius in priori monasterio , id quòd antè introierat,competant.

CCCCXCII. Idem.

AGant sollicitudinem episcopi,vt neque monachi, neque monachæ in ciuitatibus sint ambulantes,sed si quas habent necessarias causas eas agant per apocrisarios suos ipsi, vel ipsę in monasteriis permanentes.

CCCCXCIII. Idem.

SI monachus laicus factus fuerit, habitum,& cingulo spolietur,& res eius monasterio addicantur:quod ab eo relictū est instante episcopo loci,& præside prouinciæ ipse quoque in monasteriū mittatur:quòd si iterum monasticam vitam reliquerit,tunc eum præses prouinciæ in qua inuentus sit, teneat,& taxeotis suis connumeret.

CCCCXCIIII. Idem.

SI quis rapuerit,vel sollicitauerit,vel corruperit ascetriā vel diaconissam,vel monastriam,vel aliam mulierē religiosam vitā bonā vel habitū habentē,bona ipsius,& eorū q̄ huius sceleris cōmunione contaminati sunt,religioso loco vindicētur in quo talis mulier habitabat,vel p religiosos episcopos , vel œconomos,& præsides ,puinciaru,& officiales eorū:ipsi autē capitali supplicio subiiciantur: mulier antē vbiq; inueniger, & cū suis reb.i monasterio cautioni tradat. Sinautē diaconissa fuerit liberos habēs,legit.pars legitima liberis eius prestet.

Quòd

Quòd si intra annum post cognitum tale scelus hujus res à religiosis locis non vindicentur,per comitem rerum priuatarum hæc nostro fisco addicantur:præses autem prouinciæ,si vindictam talis criminis imponere supersederit,& cingulo careat,& pœnā librarum auri dare fisci viribus compellatur.

CCCCXCV. Idem.

NOn liceat laico præsertim senicis viris,& mulierib.prostitutis habitu monachi vel monashæ vel ascetriæ vti vel quoq; modo mutari,nec in qualemcunque ecclesiasticū statum liceat illudere.Si quis enim ausus fuerit aliquid contra facere,& corporales pœnas sustineat,& exilio tradatur , hæc autem pertinent ad curam & solicitudinem episcoporū & clericorū,qui eis subiecti sunt,& judicum tā ciuilium, q militariū,& officiorum qui eis obtemperant,& defensorū ciuitatū.

CCCCXCVI. De pœnis quę hac lege continentur.

POenæ quæ præsente lege continentur si quidem priorib. quoque legibus cognitę sunt exerceantur non solūm in futuro,sed etiam in præterito tempore. Si quæ autem in hac lege per innouationem impositæ sunt,in futuris tantum temporalibus custodiantur.

CONSTITVTIO CXVI.

CCCCXCVII. De samaritis.

SAmaritæ liberam inter se licentiam habeant tam donandi quàm contrahendi,& ab intestato cognatis suis hæredes existant,si quidem ex eodem gradu cognationis alij Samaritæ,alij Chriſtiani sunt.Ii qui Christianitate prælulgent,ipsi tā tum in successione vocentur.Sinautem Samaritæ quidē proximiores inueniantur christiani autem viteriores fuerint, Samaritarum conditioni præferantur. Sinautem pœnitentiam egerint, Chrjstianitatis imbuti mysteriis similes esse debent iis qui ab initio Christiani fuerint,vt nullam patiantur diminutionem ex eo,quod in superiori tempore Samaritano errore tenebantur.Sin autem ex ascendētib.vel descendentib.p sonis constitutus Samarita testamentū fecerit,liceat ei si qui dem omnes Samaritas habeat,omnes ex aquis scribere portionib,hæredes, vel quemadmodum voluerint facere: sinautem quosdam Samaritas,quosdam Christianos ascendentes, vel descendentes habeat,vsque ad duasvncias liceat eis Samaritas hęredes instituere:reliquę autē vnciæ ad Christianos veniant,quamuis à testatore Samaritis adscriptæ sunt,nisi fortè legata ex his Christianis personis relicta fuerint.Similiter autē in successione,quæ ex testamento venit,si Samaritæ pœnitentiam egerint,nullam patiantur læsionem:Christiani autē & de inofficioso quærelam habeant testamento contra Samaritarum testamenta vsq; ad duas vncias.Hæc autem constitutio & retrorsum vires suas extendit,id est,etiam in præteritū.

CONSTITVTIO CXVII.

CCCCXVIII. De alienationibus prohibitis in testamento vel codicillis.

SI quis prohibuerit alienationes rerum extra suam propriā familiam faciendas,vt si sine liberis decesserit vnus ex his, qui filij sunt & hæredes testatoris,ad cæteros res perueniant, liberis natis,cessat alienationum prohibitio; ideóque liberi procreati etiam ad extraneos eadē transferre nō prohibētur.

CCCCXCIX. Idem.

SI quis extra familiam suam alienationem fieri prohibuerit & omnes qui res consequuti sunt,vel omnes res, vel quasdam ex his alienauerint , videntur fideicommisso inuicem renuntiare.

CCCCC. Idem.

SI quis prohibuerit extra suam propriam familiam rem alienare,& adiecerit,vt neq; filij,neq; deinceps personæ quæ successerint,ei qui primus accepit,rē eandē ad extraneū trāsferat,deinde quatuor processerint successiones, quæ familiæ nomine cōtinentur,& vltimus hæres per medium impuberē successor extiterit,liberam facultatem habeat & in extraneos homines rē cuius alienatio prohibita est , transferre , & primo hærede inter quatuor successiones reputato: hoc enim mens constitutionis significat,id est, [si] tertius hæres impubes fuerit.

CONSTITVTIO CXVIII.

DI. De argenti distractoribus,qui & argyropratæ vocantur.

LIceat argyropratis si habeant principalem debitorem& fideiussorē,eius pactum conuentum componere, vt potestatem habeant prius fideiussorem pulsare,quamuis principalis reus locupletissimus fuerit.

DII. Idem.

ARgenti distractoris militia vel liberorum vel cognatorū eius præsumptione à creditorib.ipsius hypothecæ titulo sit obligata.Econtrario militia eius,qui argyropratæ debitor est,aut liberorum siue cognatorum ipsius præsumptione argenti distractori supponatur.

DIII. Idem.

SI quis argenti distractori crediderit,vt res aliquas ex pecunia sibi mutuata emerat,& cum ipso pepigerit in scriptis vt res quæ fuerit ex eadem pecunia cōparata,rituio hypothecarum sibi obligata sit,omnib.aliis in eadem re præferatur.

DIIII. Idem.

LIceat argēti distractorib.& ipsas species quas prestiterint vindicare,nisi æstimationem earum acceperint.

†argenti distractores agyronomes græci dicūt.

DV. Idem.

ARgēti distractores pro pecuniis quas crediderint vsuras vsque ad bessem centesimæ capiant,& notādu est, quod in stricta actione sine stipulatione † & mora vsura exigatur.

†memorat.

DVI. Idem.

QVicunque cū argyropratta contrahunt,si cautiones vel ratiocinia fecerint manu sua siue cōscripta,siue subscripta,teneantur personalib.actionib.tunc autem &hypothecariis,supponantur,cum dixerint aliquid quod ad hypothecarium intellectum tendit.In præteritis autē tantummodo usura exigatur,quæ vsq; ad bessem centesimæ producitur.Quod si de singulis causis scriptū fuerit in ratiociniis vel manu eius qui cum argyropratta cōtraxerit,vel subscriptum ab eo fuerit,vel confirmatum,siue quod transegit,nullæ probationes exigantur de singulis causis ab argyropratta,sed tantùm intra tēpora exceptionis non numeratę pecuniæ liceat ei iuiuiandum inferre.

CONSTITVTIO CXIX.

DVII. De sanctis quatuor conciliis.

QVatuor sanctorum conciliorum canones pro legib.habeantur.

DVIII. De ordine patriarcharum.

PApa Romanus prior omnib. episcopis & patriarchis sedeat & post illum Constantinopolitanæ ciuitatis archiepiscopus.

DIX. De archiepiscopo primæ Iustinianæ.

ARchiepiscopus primæ Iustinianæ habeat sibi subiectos episcopos Daciæ mediterraneæ,& Daciæ ripensis,Item Triballeæ & Dardaniæ & Mysiæ superioris,& Pannonię , sed & ille ab ipsis consecretur,& eadē iura super eos habeat,quę Papa Romanus habet super episcopos sibi suppositos.

DX. De episcopo Carthaginiensi.

MAneant intra præstita episcopo Carthaginiensi & aliis metropolitanis,omnia priuilegia. Item omnia solatia & liberalitates religiosis locis datæ firmiter permaneant.

DXI De priuilegiis possessionum ad venerabiles laicos pertinentium.

POssessiones ad religiosas domos pertinentes nullā descriptionē agnoscāt,nisi ad constructiones viarū vel pontiū ædificationes,ita tamen si habuerint possessiones intra territorium cōstitutas illius ciuitatis,in qua talis desideratur descriptio,habeant autem immunitatem in sordidis munerib, & extraordinariis,& luerationum descriptione.

DXII. De præscriptione quadraginta annorum venerabilib,locis competente.

NEque decennij,neque viginti vel triginta annorū præscriptio religiosis domib.opponatur, sed sola quadraginta annorū curricula non solum in cæteris reb. sed etiā in legatis & in hæreditatibus.

DXIII. De ædificationevenerabilium locorum.

NEmo oratoriū ædificare audeat antequā episcopus orauerit,& venerabilem crucem in eodem loco defixerit. Quod autē semel inchoauit,necesse habet opus impiere , vel ipse vel hæredes eius,& necessitatem ei debent imponere episcopi & æconomi & ciuiles magistratus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DXIIII. Si quis in proastio, vel domo vel fundo eccle siastica munera fecerit.

SI quis in proastio, vel domo, vel fundo ausus fuerit eccle siastica munera facere sine clericis locorum episcopo sub jectis, dominio eorum cadat, & veniat eadem res ad ecclesiã. Si autem ignorante domino hoc fuerit factum, hi, qui pec cauerunt, siue emphyteutici, sine procuratores sunt, de pro uincia expellantur, & substantia eorum addicatur ecclesiæ il lius territorij, intra quod tale delictum contigerit.

DXV. Si quis in nomine domini nostri Iesu Chri sti hereditatem vel legatum reliquerit.

SI quis in nomine domini nostri Iesu Christi hereditatẽ vel legatum reliquerit, capiat id quod relictum est, ecclesia il lius loci in quo domicilium testator habebat.

DXVI. Si quis in nomine sancti martyris hereditatem vel legatum reliquerit.

SI quis in nomine sancti martyris hæreditatem vel legatũ reliquerit, si quidem eiusdem nominis plures sunt in eo dem loco oratorię domus capiet lucrum illa quæ pauperior est nisi aliud nominatim testator expresserit. Quòd si talis domus in ciuitate non inueniatur, sed in territorio eius sit, necesse est, vt ecclesię lucrum detur illius ciuitatis in qua te stator domicilium habuit.

DXVII. Si quis in vltima voluntate domum religio sam fieri disposuerit.

SI quis in vltima voluntate domum religiosam fieri dispo suerit, oratoria quidem ab hęredib. eius intra quinquẽniũ ædificare oportet. Xenones autem & alia pia loca intra annũ fieri decet, imminẽtib. tam episcopis quã magistratib. Quòd si opus fieri intra annum non possit, necessitatem habeãt hæ redes domũ cõparare vel conducere, in qua poterunt ea, quę testator voluit adimplere, donec opus ædificare perficiatur. Et si is, qui testatus est, dixit quos vult xenodochos, vel ptocotrophos, vel alios huiusmodi fieri voluntas eius con seruetur. Vel si hæredib. suis electionem dedit vt faciant ipsi quem velint, similiter voluntas eius custodiatur. Liceat autẽ episcopis à testatore deputatos xenodochos, vel procotrophos, vel alios [ministros] mutare si nõ inuenientur idonei, eodẽ obseruando, & si testatoris hæredes elegerint hominẽ non idoneũ ad ministeriumvel administrationem locorum.

DXVIII. De redemptione captiuorum vel alimo niis pauperum.

SI pro redemptione captiuorum legatum vel hæreditas re licta fuerit: vel pro alimoniis pauperũ ea, quę testator iussit, cogatur hæres implere. Quòd si non expresserit is, qui te status, scit cuius loci pauperib. alimonias dari oportet, episcopus locorum relictam quantitatem distribuat inter paupe res eius loci, in quo testator domicilium habuit. Item quod pro redemptione captiuorum relictum est, administrari de bet aut ab eo, quæ testator ad hoc deputauit, aut si nemo ab eo nominatus est, ab episcopo & œconomo pietatis opus im pleatur: omnia enim acta ad pietatẽ pertinentia episcoporũ interesse oportet quamuis testatores vel donatores verba cõ trariæ voluntatis expresserint.

DXIX. Si hęredes piam dispositionem implere no luerint.

SI per publicas personas hæredes admoniti iussa testato ris implere distulerint, omne lucrum quod eis relictũ est, auferatur cũ fructib. & ceteris emolumentis, quæ medio tẽpore accesserunt. Negligente autem episcopo, liceat etiã me tropolitanis huiusmodi causas diligenter inquirere.

DXX. Si hæredes testatoris substantiam non sufficere dixerint.

SI dixerit hęres substantiam à testatore derelictã ad impen sas pias non sufficere cessante lege Falcidia, ea quæ relicta sunt, impẽdantur in illas causas, quas testator voluit, cura sci licet & diligentia locorum episcopi.

DXXI. Si intra tres menses pia voluntas im pleta non fuerit.

SI legatum quod piè relictum est, intra sex menses nume randos eo tempore, quod testamentum intimatum est, hę redes distulerint soluere, fructus & vsuras & omne emolumẽ tum ex tempore mortis testatoris persoluere cogantur.

DXXII. De legatis annalibus ad religiosa loca perti nentibus

SI annale legatum regioso loco relictum fuerit, si quidem vi cinus sit locus vel persona à qua † legatum est, non liceat hoc permutare. Si autem persona vel locus longè posicus sit, à quibus huiusmodi legatum relictum est, tunc liceat eis qui bus hoc relictum est, permutare, & in proximo loco accipere, scilicet in maiore reditu, vt quartam portionem plus in redi tum habeat, & possessio vicina sit & fertilis, & non multis præ grauata tributis. Liceat autem huiusmodi legatum secundũ prefatam distinctionem, & vendere † in vig. intiquinque annos & id, quod datum fuerit, ad commoda eiusdem religiosi loci procedat.

† relictã

DXXIII. De testamento episcopi vel admi nistratoris venerabilis loci.

QVęcunque probatus fuerit episcopus ante honorẽ episcopatus habuisse, ea omnia vt pote sua propria constitu ta licentiam habeat ad quos voluerit vltima voluntate trãsmit tere. Hac amplius etiam post episcopatum iure cognationis vsque ad quartum gradum quicquid ad eum peruenerit, trãsmittere poterit, ad quos ipse voluerit. Cæterę autem res alio modo ab eo acquisitæ dominio ecclesiæ sint, nisi fortè † consummatæ sunt ad redemptiones captiuorũ vel alimonias pau perum, vel ad vtilitates ecclesiæ vel ad alias ex pietate proficiscentes causas. Eadem obtinere oportet, & in administratio nibus cuiuscunque religiosi loci, vt res quę post commissam administrationem ad eos peruenerunt, iisdem subiiciantur distinctionibus.

† Græcus exẽplum grãmatica que Vel garissima interpreta io xcc vt hic. In manuscri mẽ ris cẽ hunc locũ ver sit. † cõsum pæ.

DXXIIII. De successione ab intestato veniente epis copi vel clerici, vel cuiuscunq; alterius religiosæ psonæ.

SI Episcopus vel clericus cuiuscunque gradus ecclesiastici minister sine testamento & sine cognatione decesserit, hæ reditas eius non ad fiscum, sed prius ad ecclesiam devolua tur: & si diaconissa fuerit, simili modo.

DXXV. De contractibus eorum, qui fidem Catholi cam non recipiunt.

NOn liceat catholicę fidei Christianorũ alienis hominib. veluti paganis vel Iudæis, vel hæreticis possessiones ha bere emphyteuseos vel conductionis titulo, in quibus ortho doxæ religionis ecclesię ministeria celebrantur.

CONSTITVTIO CXX.

DXXVI. De officio in examination e prouocationũ ministeria præbentium, & de appellationibus.

SI prætori Paphlagoniæ & Honoriados prouocatio porrecta fuerit, eáque introducta sit in sacrum auditoriũ præfecti prætorio, considente scilicet excellentissimo quæstore sacri palatij, officium præfectianum oportet ministerium exhibere, & cessare quæstoris officium, id est, eos qui in diuinis militant scriniis. Idem dicimus & si porrecta fuerit appellatio moderatori Helenoponti. Idem dicendum est, & si prouocatum sit aduersus sententiam procõsulis Cappadociæ vel pro consulis Armenię, vel prætoris Lycaonię, vel prætoris Pisidię, vel prætoris Isauriæ, vt in istis omnibus prouinciis prouocatio porrecta & introducta in auditorium præfecti prætorio confidente quidem quæstore examinetur. Præfecti autem officiales tantùm exercendæ prouocationi ministerium præbeant, nullam communionem habentibus his, qui in diuinis nostris scriniis militant. Quòd si Comiti Orientis prouocatio data sit, commune ministerium exhiberi oportet ab officialibus præfectorum, & ab his, qui in diuinis scriniis militãt. Comiti autem Galatię vel Phrygiæ prouocatio data ad officiales solùm præfectorum pertineant. Et hæc omnia pertinere oportet, siue ex nostra iussione specialiter iudicium delegatum fuerit nuper inuentis iudicibus, siue citra vllam iussionem nostrã ex authoritate iurisdictionis suę iudicauerint, & aduersus eorum sententias porrecta fuerit prouocatio. Et hæc dicimus de his magistratibus, qui à nobis aliquam innouationem receperunt, & quoddammodo in aliam figurã trãslati sunt: nam in his, qui nullam receperunt innouationem, eandem obseruantiam in exhibendis ministeriis custodiri præcipimus, quam vetustas ab antiquis temporibus introdu xit & consuetudo inconcussa firmauit.

CONSTITVTIO CXXI.

DXXVII. De Priuilegiis dignitatum siue de procuratoribus.

IN

ILlustribus quidem personis & his qui supra eos sunt, omni modo necessitas imponatur lites pecuniarias per procuratores inferre vel excipere eodem iure tenore obtinente, & si iniuriarum, iudicium criminaliter fuerit motũ secũdum priuilegia huiusmodi iuris à Zenoniana præstita constitutione. Clarissimis autem personis, id est, Comitib. & tribunis libera licentia sit, quod voluerint, facere, id est, aut semetipsos iudicia peragere, aut per procuratores quos elegerint, suis allegationibus vti.

CONSTITVTIO CXXII.

DXXVIII. Vt ipso litis initio litigatores iurent, quòd nihil iudicibus dederunt, aut promiserunt.

QVotiescunque apud quoslibet iudices lis aliqua inchoatur vel appellationibus examen agitur, oportet & ipsas principales personas litigantiũ, vel eos ad quos pendens adhuc in iudicio causa translata est, in ipso discę ptationis exordio tactis sacrosanctis scripturis sacramentum prębere, quia nihil penitus iudicib. aut patrocinij causa ipsis vel cuicunque aliæ personę pro hac causa quolibet modo dederunt aut promiserunt, aut postea dabũt vel pręstiterint per se, vel per interpositã personam excęptis his, quæ propriis aduocatis pro patrocinio præstent, vel aliis quib. ex legibus aliquid dari permittitur. Et si in sacro auditorio consultatio celebretur, debent sub præsentia senatorũ hoc idem partes iurare. Quod si forsitan aliqui ex litigatoribus nõ possunt ad iudices peruenire, præsentes quidem litigatores similiter iurare debent, ad absentes verò ex officio destinari oportet cõpetentes personas vna cum aduersariis, vt præsentib. ei simili modo iusiurandum detur, nisi forsitan pro aduersaria parte mulier sit honestissima, quę se non soleat extraneis viris ostendere: etenim sub præsentia tantùm officialium qui missi sunt, nõ etiam aduersarij credere debet sacramentum. Quòd si vterque litigatorum, vel alter absens fuerit, oportet eum qui absens est, in ea prouincia in qua degit inter acta apud iudicem† exinde prouinciæ vel defensorẽ idem sacramentum præstare. Quòd si præsens vel absens litigator noluerit tale iusiurandum subire, & hoc iudici manifestum fuerit, si quidem actor est, condemnabitur qua tenus ab actione sua cadat, sin vero reus est q iurare nõ vult, condemnetur in ea quantitate qua conuentus est. Planè si cõfessus sit litigatorem aliquid dedisse vel promisisse, & personam dixerit, cui dedit aut promisit, & hoc ipsum probauerit, prædicta pœna immunis erit, cùm veniam mereatur: hic autẽ qui conuictus erit, sub tali delicto si quidem in pecuniaria causa spoliabitur magistratus sui potestate: & eius quidem quod accepit, triplum fisco restituet, eius verò quod ei promissum est, duplum fisco præstabit. Si autem criminalis sit causa, duplicabitur, & in exilium mittetur. Quod si litigator non potuerit ostendere id quod datum vel promissum est, oportet eum cui datum vel promissum dicitur, iurare, quòd neque per se, neque per quamlibet aliam personam datum sibi aliquid vel promissum est: ita tamen ipse quidem pœnam cuitabit, litigator verò, qui non potuit eum conuincere, quidem pecuniaria causa sit, æstimationem litis fisco præstabit, lis autem certa legitimo modo determinetur. Quòd si criminalis fuerit causa, bona eius publicentur omnia, causa verò similiter legitimum finem accipiat apud competẽtes iudices. Quod si recuset dare iusiurandum quis cui datum aliquid vel promissum fuisset, eisdem pœnis subiicitur. Enim verò si litigator sacramentum dederit, quòd neque promiserit, neque dederit aliquid, post sententiam [verò] intra quatuor mensescõ uictus sit periurasse, veniam nullam merebitur, sed eisdem pœnis tã ipse qui dedit, quàm illle qui accepit, subiiciãtur. Quod si per tutores vel procuratores lis exerceatur, iusiurandum quidem ipsi præstare necesse habebunt, alioquin eisdem pœnis subiicientur, minoribus verò nullum præiudiciũ ex hoc generabitur.

Si sordes & corruptele à iudicib. abesset, iudicia ligẽ sanctiora atque integriora fo rent.

† Similis est ioquutio in se quen. cõ stit. 8 3. pro eiusdem.

DXXIX. Vt perhibeant iudices supra dictum modũ sportulas exigi.

NEque ciuilis, neque militaris iudex in quacũque prouincia permittere debet exequutoribus litis vltra modum legitimũ sportularũ à quacunque accipere aliquid vel exigere, siue magisteriani siue præfectiani, vel etiam ex diuina iussione dati sint exequutores. Quòd si inuenerint aliquem amplius exegisse, debent eundem constringere vel includere, & quod amplius exegerit, in quadruplũ ab eo repetere, & simplum quidem ei, qui exactus est, restituere, triplum verò fisco inferre. Quòd si de hoc interpellatus iudex eũ, qui super exactus est, audire noluerit, quadruplũ de suo fisco præstare [cogetur]. Idem est autem & si de officio eius sit exactor.

DXXX. Si quis illicitè sportulas exigat.

QVi supra legitimum modum sportulas exigit, iure litis exequutori resistet.

DXXXI. Idem.

LEx posita in primo libro Codicis, qua habetur, ne iudices ex suis sententiis pronuntient. Quod ex diuina iussione sine scriptis habita præcipimus aliquẽ exhiberi siue dedu ci, in suo robore custodiatur.

DXXXII. Idem.

VIri spectabiles referendarij competentes diuinas iussiones iudicib. debent insinuare, cũ autẽ ad diuinas aures causam referũr, nullus eorum poterit, neque per se, neq; per alium quẽlibet tenere aliquẽ, vel fideiussores desiderari, vel aliquid exigere vel compellere quod transactione vel pactione aliqua cum aduersario suo faciat, & nullatenus ei in qualibet causa se immiscеat. sed tantum vnusquisq; diuinas iussiones vel scriptis vel sine scriptis in quacunq; causa prolatas competentib. iudicib. insinuare debebit. Quod si quis cõtra hæc fecerit, is qui detrimentum passus est, vel circũscriptus, nullũ præiudiciũ circa iura priora sustinebit qui aũt eis detrimẽtũ intulit, hoc per cõpetẽtẽ iudicẽ reſarciri cõpellitur.

CONSTITVTIO CXXIII.

DXXXIII. De transitu militum.

QVotiens expeditionis causa transitus militũ fiet oportet cum delegatoribus suis eos succedere qui sumptus eorum prouideant, ita vt singularum prouinciarum iudices apparatũ faciant specierũ ad expensas seu annonas eorũ, quas species vniuscuiusque numeri [optiones] sine vlla dilatione susciпiẽtes militib. erogare possint, quintadecimã videlicet parte pro solatio sibi retinentes, & facientes solenniter apochas sine recauta de iisdem impensis, periculo magistrorum siue ducum & tributorum & comitum & diasostarũ, & delegatorũ & prępositorum vniuscuiusque numeri. Gratis autẽ nullatenus volumus sumptus accipere milites à collatoribus, licet minimè eis apparatę fuerint annonæ, neq; autem introitæ à collatorib. exigenda esse permittamus, quos illęsos & indemnes vndique conseruari iustum est.

DXXXIIII. Idem.

MIlites pro annonis suis eas species accipere debent, quas per singula loca inueniri certum est, non autem quęrendas species quę in ea prouincia nõ inueniũtur, neq; propter hoc vexare collatores.

DXXXV. Idem.

SI collatores sumptus militib. erogauerint, & hoc ex recautis demonstratur, præfecti prætoriorũ sine vllo detrimento vel aliqua dilatione cõpensationẽ facere debent eorũ, & in tributis eius indictionis, in qua erogati sunt, imputare. Quòd si vltra pensitationem annonę erogati sunt sumptus, id quod super impensum est, ex omni canone† exinde prouincię reputari debebunt. Quòd si nec ex omnib. tributis eiusdem prouinciæ sufficiat, impensę suppleri ab vnaquaque generali archa præfecti prętorio debẽt, vel ex tributis sequẽtis inductionis retineri è collatorib. seu reputari ab his quę tributa publica exigunt, periculo præfectorũ & tractatorum, vniuscuiusq; prouincię necnõ iudicum & officialiũ eorũdẽ, & exceptorũ, & curialium, omnium, ad quos cura pertinet.

† eiusdẽ.

DXXXVI. Idem.

NEque magistri militũ, neque milites occasione trãsitus sui vel exactione aliqua à ciuitatib. vel prouinciis exigere audeãt: alioquin in duplum quicquid acceperint restituere compellantur.

DXXXVII. Idem.

SI qui duces vel milites vel optiones eorum recauta non fecerint de impensis sibimet erogatis, debebunt collatores simul conuenire apud iudicem ciuitatis & episcopũ, vel si iudex præsens non sit, apud episcopum vel defensorem, & inter acta deponere, & duces & exercitũ de quantitate impẽsarum, & quòd recauta ab optionib. emissa non sunt, ita vt præfectis prętoriorum hæc omnia referã qui prędictas impẽsas, sicuti dictum est, reputent & retineãt eas ex eo, quod de legatum est eisdem ducib. vel militibus.

DXXXVIII. Idem.

IVdices vel diasostæ exercitus & delegatores, antè mittere debẽt semp prometatores ad ea loca, vbi puẽturi sunt milites, vt sumptũ eis pręstetur, nõ autẽ ad alias ciuitates vel pro-

Diasostæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

uincias significare tentent, q̄ venturus est exercitus, & propter hoc præsa quidem exigere, nā si quid eius rei gratia acceperint, declarent quid & quib. erogatum sit, ita vt à præfectis prætorio reputatio fiat. Duces autem & delegatores & diasositæ qui acceperint duplā quantitate restituant, promeritores verò etiam puniri & [in]exilium mitti conuenit.

DXXXIX. Idem.

SI quis iudex cū diasosita conculserit, vt militib. nullus apparatus impensarum fieret, & propter hoc contigerit per diuersas ciuitates exercitum euagari, magistratu suo priuatus publicabitur, & in exilium mittatur vnà cū officio suo. Collatores autē indemnes conseruabuntur vel ex recautis, vel ex fide gestorum, sicut superius dictum est.

DXL. Idem.

HAec omnia oportet obseruari, & quotiens gentis alicuius in auxilio nostro arcessitę transitus fiat.

DXLI. Idem.

NEmo militum in ea cœnatione hospitium sibi vindicare audeat in qua ipse paterfamilias habitare solet: debent enim aliis partib. æditi sibi hospitia quærere. Dat. Calē. Mar. P.C. Bilisarij. Anno iiij. indic. viij. A Constantinopoli.

CONSTITVTIO CXXIIII.

DXLII. De exactionibus siue delegationibus tributorum.

OPortet per singulos annos mēse Iulio vel Augusto particulares delegationes tributorū proximè futuræ indictionis apud præfectum prætorio vniuscuiusque diœceseos in actis manifestari, significantes tam quantitatem eorū, quę in specie eorū, vel in ære pensitanda sunt ab vnaquaque prouincia, siue ciuitate pro singulas iugerib. siue cētenariis quā æstimationē specierum [quæ] per singulas prouincias erogatæ sunt, quæque in arcam inferendæ sunt. Ita vt tales delegationes dirigantur iudicib. singularū prouinciarū initio vniuscuiusq; indictionis. Iudices autem prouinciæ proponāt ea in ciuitatib. intra Septēbrem vel Octobrē mensem, seu exēplaria eorum volentib. edantur à præfectis prætorij. Quod si antequā intimetur, sicut diximus, in alios titulos, & non in eos quos continet eius anni particularis delegatio tributorum quātitas erogata sit, id quod expensum est, reputari debeat in tributis eiusdem indictionis. Quòd si intra prefinitum tēpus non sint destinatæ prædictæ delegationes, præfectus qui dempro tempore triginta librarū auri pœnam præstabit, tracteutæ verò eiusdē prouinciæ viginti librarū dispendio mulctabuntur. Iudex autē qui destinatā ad se delegationē in prouincia minimè proposuerit, in decem libras auri dānificabitur, amissionē quoque cinguli patietur. Officiū autem eius quinque libras auri præstabit.

DXLIII. Idem.

IN lationes specierum intra exordium vniuscuiusque indictionis fieri oportet, ea autem quę in ære pensitantur, secūdum statuta tempora exolui debebunt.

DXLIIII. De apochis publicis.

EXactoris tributorum plenarias vel securitates siue apochas pensitantib. faciant, per quas significent non solùm quantitatem pecuniarià vel specierū susceptā, vt numerū iugerorū vel centuriarum, & nomina possessionum, pro quib. prædicta tributa susceperint. Quòd si aliter fecerit quis decē librarum auri mulcta feriatur, & punietur. Iudex verò si pro hoc interpellatur, si neglexerit, decem libras [auri] pœnæ nomine dabit.

DXLV. Idem.

SI quis de collatorib. tributa exigat, dubiter aūt de modo possessionis cui⁹ nomine tenetur, vel de ipsa quātitate tributorum pellere debet iudex vel episcopus eiusdē loci censualem publicam [proferre] descriptionē. & secundùm eā tributa persoluantur.

DXLVI. Idem.

NOlumus autem collatores compelli ad denominandos susceptores eorū, quæ in ære in vnaquaque ciuitatū pēsitātur, sed siue iudex sit, siue curialis, siue vindices, vel canonicarij, siue alij fuerint, ad quos publicæ exactionis periculū respicit, ipsi suo periculo suscipiant tributa & erogent.

DXLVII. Idem.

IVbem⁹ p singulas, puīcias canonicarios destinari, q̄ tributa periculo nominatorū exigere debeāt, expelleutes ā nullo modo cum eis transmittamus. Si autem canonicarius qui missus est, minus idoneus apparuerit, submoto eo, alius in locū eius subrogetur, expelleutas verò nequaquā mittatur. Cōtenti sinautem canonicarij solatijs sibi cōstitutis, nec aliquod collatoribus damnum inferant.

DXLVIII. Quando steriles agri fertilib. imponātur.

SI quis possessor desertū agrum eiusdem substantiæ coactus fuerit suscipere ex eodem tempore tributa eiusdem agri debet agnoscere, ex quo suscepit eum. Suscipere autem non aliter desertum agrum compellatur, nisi de hoc apud iudicem prouinciæ scriptis quæsitum fuerit, & ab eo pronuntiatum sit, sic tamen vt is quem iudex suscipere desertum agrū decreuerit, appellare possit contra †sententias eius, si sibi videatur iniusta, appellationis autem iudicium apud præfectos prætorio terminetur. †Rescr. sententiam.

DXLIX. Idem.

QVotiens dominus alicuius possessionis non apparet, vel non soluendo est, vc necessitas fiat impositionis oportet confestim eam possessionem coniungere eis, qui de eodē patrimonio agros possideant, cum instructo instrumentóq; suo & omnibus aliis quæ in eadem possessione reperiuntur. Quòd si nō inueniatur, qui prædictam suscipiat possessionē, vel alio modo impositio siue iniectio item differatur, conuenit apud iudicem prouinciæ inter acta referri qualitatem, siue statum possessionis, & omnia, quæ † in ære reperiūtur, vt ita ea excipiāt curiales siue exactores, vel vindices, vel officiales, quatenus si postea inueniatur cui legitimo modo adiungi debeat, quicquid diminutum fuerit à prędictis personis de re sua recipiatur. †in ea Re.

DL. Idem

NIhil eorū nomine, quę parapōpica dicūtur collatores exigantur, p̄ his quæ inhærere vel specieb. persoluēt, sed nec aliud quid præter cōsuetudinem antiquā depēdere cogātur.

DLI. Idem.

HI qui ad tributa exigēda destinātur, nō aliter exactiones facere permittantur, nisi priùs apud iudicē eiusdē prouinciæ insinuauerint iussiones super exigēdis tributis sibi datas: nihil autē periculi vel detrimēti collatorib. tributa soluentib. ingerāt. Hoc autem in priuatis exactionib. obseruare placet.

DLII. Idem.

CVi publica tributorum exactio commissa est, priuatæ exactionis non capiat authoritatem.

DLIII. Idem.

SI tributorum debitor habeat debitorē, nó aliter debitor eius pulsari debet, nisi ipse debitor principalis siue primus nō soluēdo apparuerit, tunc enim secūdus debitor secundùm ius conueniendus est. Si quis autē aliter exactionem fecerit, cingulo militiæ suæ priuatus publicabitur, & in exilium mittetur. Iudex autē q eū permisit, exactione decē librarū [auri] mulctā sustinebit, quinq; verò libras auri officiū ei⁹ præstabit.

DLIIII. Idem.

NVlli liceat tributorum exactori, vel cēsuali, vel logographis, vel aliis [qui] publicis functionibus ministeria præbent, conlatores lædere, vel fines capere sanctorum locorum contra eos qui se læsos esse quæruntur.

DLV Idem.

NVllus probatis earum terrarum nomine, quas non possidet conueniantur: nā si coloni, vel adscriptitij suam terram possideant oportet eosdem tributa præstare, nisi fortè sponte dominus pensitationem eorum cognouerit.

DLVI. Idem.

QVi tributa exigunt, iustis ponderib. & mensuris vti debent, vt nec pro hoc collatores lædantur. Quòd si putauerint collatores fieri sibi læsionem, specierum iidem mensuras & pondera à præfectis prætorio accipere debent: auri autem vel argenti, vel aliorum metallorum pondera à Comite sacrarum largitionū desiderent: quæ omnia in ecclesia vniuscuiusque ciuitatis conseruentur & secundùm eas & inlationes tributorum, & militares & alios sumptus faciant.

DLVII Idem.

EXactores tributorū nullā cōmunionem habeant in ciuilibus pecuniis, quę ad opera, vel ad frumētū, vel ad aqueductū, vel ad salaria, siue alias solēnes causas ciuitatis deputatæ sunt: sed nec retinere aliquid ex eis audeāt, q̄d sine vlla deminutione siue dilatione ī præfatis causis erogari debēt. Sed neq; possessoribus

possessorib. neque habitatorib. eiusdē ciuitatis licentia sit auferendi aliquid ex ipsis, vel descriptionis alicui⁹ vel sportularū nomine, quippiā dare siue consumere de prædictis pecunijs. Quòd si quis vel dare vel accipere fuerit ausus ex ijsdem pecunijs, iubemus eum duplam quantitatē eius quod dedit vel accepit, de suo ciuitati restituere. Quinetiam nec iudices provinciarum vel officiales eorum [ad] administrationem prædictarum pecuniarum admittantur, debet. n. episcopus cū primatib. seu habitatorib. vniuscuiusq; ciuitatis patrē ciuitatis denominare cui ciuilium pecuniarū administratio cōmittēda sit: ita vt per singulos annos prætatus episcopus cū quinq; primatib. ciuitatis ab administratorib. [rationes] accipiat, & quod reliquatus fuerit pater ciuitatis, ab eo exigat periculo eorū, qui denominatores eius fuerunt. Quòd si talis administrator parū idoneus videat, iubem⁹ aliū in loco eius subrogari cū decreto episcopi, & habitatorum eiusdē ciuitatis, scitib. nominatorib. q̄ si aliquod per eum ciuitati allatū sit detrimentum, de propriis facultatib. hoc resarcire cogatur.

DLVIII. Idem.

NEq; præfectiano, neq; scriniario, neq; alio cuilibet dari potest, vt rationes ciuilis pecuniarū accipiat, neq; ex diuino rescripto, neq; ex maioris iudicis authoritate. Quòd si hoc alicui p̄missū sit, eps & primates ciuitatis nullā ei⁹ nominis rationē reddāt, sed super hoc referre ad principē curēt, oportet. n. ciuilis pecuniarū logothetas siue ratiocinatorē à solo principe destinari, talem vtique qui bonę opinionis sit, & honore positus est, sic tamen, vt diuinā iussionē [in]scriptis habeat, quę significet nomen eius & honorē & causas & tēpora, quamdiu rationes ei mādatę sunt. Ita. n. qui huic rationes reddiderit, securus, erit, & nullius iterum rationib. subijciūt.

DLIX. Idem.

IN nulla penitus prouincia præsides vel exactores tributorum loci seruatores fiāt præfectorum prætorio, vel magistrorum militum. Quòd si necessitas forsitam expeditiones alicuius tale aliquid desiderabit, iubemus ex dispositione nostri numinis loci seruatore præfectorum prætorio constituendi, qui de expensis militaribus solicitudinem gerat. Nam si quis aliter ordinatus sit, is quidem qui ausus est eum facere triginta librarum auri dispendio subiicietur, & restituet nihilominus omnia detrimenta, quæ per eum contigerunt. is qui factus est loci seruator non solùm magistratu suo & honore vel militia priuabitur, sed decē libras auri mulctę nomine dabit.

DLX. Idem.

NEmo iudicū siue ciuiliū siue militariū, ex quo ad cōmissam sibi prouinciam peruenerint, facultatem habeāt ordinandi sibi loci seruatores in ciuitatib. Qui verò cōtra hæc gesserit, quinq; librarū auri detrimentū patiatur, eandē autē mulctā exoluet etiā ipse qui factus est. Sanè priusquā ad subiectā sibi prouinciā perueniat, licentiam habeat constituēdi sibi loci seruatorē, qui vsq; ad p̄sentiā eius omnia possit gerere quę ipsi quoque iudices exequi potuerunt, p̄ter eas causas q̄ vltimū suppliciū dānatis irrogāt. Sed & diuina iussiōe iudex in alia prouincia destinat⁹ nō ,phibet similiter loci seruatorem in sua prouincia constituere.

DLXI. Idem.

IVbemus omnes iudices [tam] militares quàm ciuiles, vt super maleficia quæ in ea prouincia commissa fuerint, per semetipsos cognoscant, & legitimis pœnis noxios afficiant, nec aliquid propter hoc à prouincialibus tentent accipere. Viocolytas verò, vel listodioctas, siue tribunos propter eas dē causas nequaquā eis facere permittimus. Quòd si aduersus hęc fecerint, iudex solutus cingulo suo, decem librarum mulctam præstabit, is autem, qui factus est, castigatus publicabitur, & in exilium mittetur.

DLXII. Idem.

QVotiens aliquis iudicum de ciuitate in aliam ciuitatem vel de prouincia in aliam prouinciam transit, neque ip se neque officium eius angariis vel descriptionibus aut aliis quibuslibet expensis prouinciales vexare audeat, debet enim ex constitutis publicis salariis sumptus facere.

DLXIII Idem. † Syndicandi Iudices.

IVdices prouinciarum post successionem per quinquaginta dies in eadē ,puincia cuius magistratū deposuerint, remorētur vt respōdeant omnib. q̄ aduersus eosdē mouere aliquas actiones conant. Quòd si ante qnquaginta dies prouinciā decreuerint, cūcti q̄ ab eo læsiones aliquas passi sunt, cōueniant apud metropolitanū epūm, ita vt singulis ,positis sacrosāctis scripturis deponāt, siue manifesta faciāt detrimēta sibi illata, quatenus ex substantia eiusdem iudicijs vniuersa damna resarciant cura & periculo præfectorum prætorio ac tracteutārum eiusdem proincię, nam si hoc neglexerint, de suis facultatib. præfata detrimenta restituere compellantur.

DLXIIII. Idem.

SI quis iudicium euocatus ad alium magistratum vel vtilitate alterius prouinciæ missus fuerit, procuratorem legitimum cōstituere debet, qui responsurus sit prouincialib. qui super detrimentis sibi illatis ab eo coquirūtur: nā si hoc prætermiserit, oportet actis interueniētib. sicut dictum est, apud episcopum, & deponentib. singulis, q̄ vnusquisq; damnificatus est, omnia detrimenta de patrimonio eiusdem iudicis resarciri curet periculo præfectorum prætorio & tracteutarum eiusdem prouinciæ.

DLXV. Idem.

OMnes supradictas pecuniarias pœnas Comes priuatarum exigat. Iretum si hoc facere supersederit, ipse omnia de propriis facultatib. cum officio suo fisco præstabit. † D. viij. Cal. Iun. post consulatum Belisarij ann. iiij. Indict. viij. † Dat. xiiij Kal. Iun. Iudi. PP. Aug. Basilio. V. C. cons.

CONSTITVTIO CXXV.

QVAM iam videor conscripsisse in regia ciuitate. *In eadem constitutione finiuntur nouellæ constitutiones, quæ post Codicem diui numinis Iustiniani promulgatæ sunt.*

CONSTITVTIO CXXVI.

Devicarijs seu locum tenentibus. Item de mulieribus adulterum committentibus, & alijs capitulis.

NEque Præfectus Orientis vel Illyrici, neque comes sacrarum largitionum vel rerum priuatarum facultatem habeant constituendi sibi loci seruatores in quacunque prouincia vel in ciuitate. Sed neque quilibet iudex in commissa sibi prouincia loci seruatorem audeat ordinare. Sanè in Osroena & Mesopotamia, vel alijs locis quoties vsus exiget, expeditionis forsitan tempore permittimus fieri loci seruatores à præfectis prætorio, quibus cura militarium impensarum mādatur. Quinimò nec magistrum militū, nec duces concedimus, cum in prouincijs sibi subiectis fuerint, dare loci seruatores, vel διοικητὰς aut ἀπογεμίσαντας facere, nisi forsitam ex diuino rescripto permissi quoties necessitas exegerit, loci seruatores ordinauerint, nam qui contra loci seruatorem fecerit, cingulo prius solutus viginti librarum auri mulctam substinebit. Is autem qui factus est, in exilio cum publicatione damnabitur. Erit autem licentia tua iudicibus quām episcopis prouinciarum, necnon habitatorib. biocolytas vel listodioctas missos ab eis contemnere.

Nullus iudex siue ciuilis siue militaris sine iusta causa prouinciam sibi commissam circumlustret. Quòd si ad hoc eum necessitas aliqua compulerit, oportet eum, nec angarias, nec alias quaslibet impensas à prouincialibus desiderare, nec ea, quæ mala consuetudo per longum tempus induxit exigat.

Iudices prouinciarū ita debēt rectè cōuersari, vt nulla causa necessitatis nobis emergat aliū in ,puincia destinādi. Quotiens autē quis tributorū causa destinatus fuerit in prouincia, loci seruatoris quidem nomen nullatenus vsurpet, sed mādatum sibi officium sine detrimento collatorum impleat.

Quotiens vindices vel exceptores tributorum opus habuerint, iudices eos adiuuent.

Vt iudices omnes cautiones suo periculo pro illatione tributorum dent, & si forte non dederint, pro datis habeantur, & iudices tunc pro tributis pericliteutur quoniam iudices procuratores non habeant. Iudicibus qui testari quemlibet, aut vxorem duxere, aut humari prohibent, aut donationem insinuare ante nuptias, aut inuentariū fieri in omni dāno ei qui passus est, condemnandis, & in exilium mittendis, & vt liceat episcopis vel primis ciuitatum hæc nobis referre.

Vt iudices appellationes sibi porrectas suscipiant, & apochas tribuant, vt appellatione facta, nulla rerum trāsmutatio fiat, sed omnia integra maneant.

Vt iudices delinquentes quęrant, & non alios eiusdem loci pro eis teneant, neq; pignora ex eodē loco capiāt, neq; peccantes vēdant. Nā omne dānum his, qui passi sunt, restituant, & ipsi in exilium mittantur, & assessores contra legem scriptis consentientes damnū resarcientes in exilium mittantur.

Vt iudices pro fugitiuis personis ad iudicem loci vbi iniunt, mittantur periculo eius cui mandatur & officij sui. Sinautem eos tradere noluerint, sed pro lucro eos dimittant, honore priuati in exilium mittantur.

Vt Iudex à prædecessore suo iussa sacra excipiat, & siquidē priuatorū sint, illa expleant. si aduersus vtilitatē publicā hoc ipsum

Universidad de Deusto

ipsum referre debet,& secundam expectare iussionem.

Vt creditores filios debitorum pignoris iure aut seruitutis,autvt eos conducant,abducere non possint.Sinautem hoc fecerint,cadentes ex debito,& aliud tantum debitori præstātes in exilium dirigantur.

Mulier pro, ciui in carcerem duci negat, nisi publicè mercatu tam exerceat, eáque assumpserit qualitatem. Quod apud Gallos vulgare est. Vide tractatum Bugnonij de leg. abrogat.

Mulier licet pro marito multoties in priuato aut in publico debito intercedat,tamen non teneri sancimus.

Mulieres pro nulla causa aut debito in custodia,i. in carcerē mitti,sed p ꝓcuratores aut per se respondere debēt , & si nō habeant fideiussorem,cautioni iuratorię committendæ sunt. Sinautē criminalis fuerit causa aut in monasterio,aut mulieribus custodiæ causa debent dari,ne pudori earum insidietur.

Vt sanctimonialis aut monacha de monasterio non abstrahatur.Mœchos eas pœnas pati volumus,quas lex Constantini instituit,vel qui mediatores , aut huius sceleris ministri fuerint.Vxor autē mœchi dotem,&donationem habeat.Sinautē dotalia instrumenta non habuit,quartā partē rerū mariti accipiat. Mulier autē mœcha in monasterio mittatur. Et siquidem voluerit maritus intra duos annos eā recipere,ei liceat, & nullum præiudicium ex hoc nuptiæ patiantur.Sinautē noluerit,mœcha sit ibi permanens vsquequo viuit. Et siquidē quosdā de descendētib. habeat,duas partes substātię eius habeant,monasterium autē tertiā.Si autē ascendentes habeat, hos tamen,qui sceleri nō consenserunt,tertiā ipsi habeāt,monasterium verò bessem.Si autem neq; ascendentes neq; descēdentes habeat,totus as monasterio acquiratur.Per omnia autem oportet pacta in dotalibus instrumentis inserta seruari.

Si mœchus condemnationem effugiens,eam de qua accusatus fuerit,duxerit competētib. pœnis à quolibet iudice subijciendus est,illa autem in monasterio mittatur.

Nulli iudici liceat vtrasque manus aut vtrosque pedes reo abscindere, neque exarthare†in qualicunq; delicto,sed si qui dem mortale est crimen,morti damnare.

† l. articulos soluere.

Furibus autem membra non abscindantur.Fures autem dicimus,qui noctu cum gladio ambulant. Reliqui autem competentibus pœnis subijciantur.

Nullius autem bona publicari debent,nisi qui neq; descendentes neque ascendentes habet,vxoribus autem eorum dotationibus redditis & dotibus. Sinautem dotes non habeat, iuxta statuta quartam partem ex rebus dānati habeat. Ascendentes autem vsque ad tertium gradum vocantur.

Vt nulli liceat mutuanti agricolæ terram ipsius tenere,& quantum vsurarum accipiant.

His notis () inclusa hō Iuliani, sed Iustiniani verba sunt, si comittatur oēs xxxvi. cōferas.

[Rem duram atque inhumanam & auaritię plenam hac lege saluberrima perspeximus emendare,& communiter omnibus deponere medicinam non tantum in prǫsenti necessariā tempore,sed & in omni æuo futuro,venit enim ad nostras aures quosdam in ea ipsa prouincia,quam tu administras auaritè temporum necessitate captata fœneratitios feciſſe contractus, & pauçam mensuram fructuū dantes totas terrulas eorum abstraxisse,& ex hac causa quosdam colonorū fugæ labe bras petisse,alios fame necatos,& tristissimam pestem hominesinuasisse incursione barbarica non minore.Sancimus itaque omnes huiusmodi creditores quantumcunq; vel tritici, vel ordei,vel alia specie,quæ in fructibus aridis est, dederint: hoc redito in præsenti cum parte modij octaua per singulos modios invnoquoque anno præstanda terrulas colonis restituere,nemine penitus audēte terrulas eorū detinere sub occasione fœneratitiæ cautionis siue scriptis siue sine scriptis credita sint cōtracta.Sinautem pecunias dedit nihil amplius quam vnam siliquam pro singulo solido annuam præstare , & hanc salubertimā legem in omnes extendimus, præsenti quidem tempore initium accipientem,in omne autē quum modis omnib.obseruandam,vt si quando fuerit,vel triticum,vel ordeum fœneratumvel alij fructus aridi creditores tam quod dederunt accipientes,q̄ pro vsuris octauam modij annuā pro singulis modijs vel siliquam pro singulo solido, & secundum hunc modum inquantum fœnus permanserit percipientes, siue terrulas siue aliud in pignus acceperint , boues fortè vel pecora vel mancipia hæc modis omnibus reddant, & hęc lex comunis sit omnibus humanitate & pietate gaudens,& egenis omnib.consulens,&creditorib.mediocre solatiū afferēs. Hæc igitur quæ à nobis statuta sunt,claritas tua in omni pronuncia quæ tuo moderamini gubernatur, obseruare festinet. Sciturisomnibus creditoribus,vt si fortè aliquid præter hęc commiserint exactione cadent,& cui fœnus ablatum est , hoc habebit solitum,vt ipse quidem securus degat , auarum autē creditorem videat in suis pecunijs patientem iacturam.]

Quid terræ,vel domus vel vineæ, vel relictæ sunt ecclesiæ Mysię in redemptionem captiuorum aut in nutritionem pauperum,possint venire.Non simpliciter,sed secundum distinctionem huius legis. Hæc lex specialiter permittit ecclesiæ Mysiæ relicta ab eius episcopo vel ministratoribus vendi pro redemptione captiuorum vel alimonijs pauperum , ita tamē si vel infructuosa sint,vel curatores sufficientes non habeant, vel in longinquo sint posita,& à barbaris depopulantur.

Hæc ex constitutione §. quæ deducetur: cuius ꝓpter hæc habetur,in prā confti. 69.

De raptu mulierum.

Legis interpretationem,*quæ habetur in editione Haloan.n.*143.

FINIS.

PRAGMATICA SANCTIO IVSTINIANI IMP. COMPLEctens varia capitula.

***

Imp.Iustinianus Augvt omnia firma sint, quæ Amalasiuncta, vel Atalaricus,vel Theodatus concesserunt.

PRO petitione Vigilij venerabilis antiquioris Romæ episcopi quædā disponenda esse censuimus ad vtilitatem omnium pertinentia, qui per Occidētales partes habitare noscūtur.In primis itaque iubemus,vt omnia quæ Atalaricus,vel Amalasiuncta regina mater eius,vel etiam Thodatus Romanus vel Senatu poscente concessa sunt,inuiolabiliter cōseruentur, sed & ea quæ à nobis,vel à piæ memoriæ Theodora Augusta quondam coniuge nōstra collata sunt , volumus illibata seruare, nulla cuicunque danda licentia contra ea venire, quæ à prædictis personis pro quibuscunq; reb.vel titulis data vel concessa esse noscuntur,excepta videlicet donatione à Theodato in Maximum pro reb.habita Marciani,ex quib.dimidiam portionē Libero viro gloriosissimo dedisse meminimus,reliquam dimidiā Maximo viro magnifico relictam ,quas apud vtrumque firmiter manere censuimus.

Vt per Totilanem factæ donationes irritæ sint.

SIquid à Totilane tyranno factum vel donatum esse inueniatur cuicunque Romano seu cuiq; alio:seruare , vel in sua firmitate manere nullo modo concedimus,sed res ablatas ab huiusmodi detētatorib.antiquis dominis reformari præcipimus,quod enim per illum tyrannidis eius tempore factū esse inuenitur,hoc legitima nostra notare tēpora nō cōcedimus.

†Totila.

Nemini noceat in captiuitate gentium amissio instrumentorum.

LIcet enim generali lege prospectum est, ne instrumentorum amissio dominis,pro quibus instrumenta cōscripta sunt,quodcunque præiudicium rerum possit inferri , tamen specialiter etiam per alia loca hoc renouare censuimus,cùm sciamus per diuersas calamitates & hostiles peruasiones tam in ipsa ciuitate Romana , quàm in aliis locis hominibus instrumenta periisse.Nequaquam igitur ex hoc quicunque patiantur calumniam,aut aliquod sustineant detrimentum,sancimus,vt instrumentorum quidem amissionem vel corruptionem nullus præiudicium pro dominio vel possessione, pro credito,dominis rerum,vel possessoribus,aut creditoribus pro quibus instrumenta conscripta fuisse inferre pragmatum.

Sed & si quis res absentis vel etiam capti forsitan greges per suam aut cuiuslibet authoritatem inuasit , vel petendo eas tenuit, reuerso eo vel liberato sine vlla dilatione iubemus restitui ipsi vel etiam hæredibus eius.Et si fortè ille fatale munus subiit,etiam hæredibus eius restituatur,legis authoritas suggerit.

Non præsumat quis alienum.

QVia autē verisimile putamus diuerso tyrānidis tēpore res suas p metū alienas hominib.vel officium quodcū que gerentib. vel aliā à Totila commissam actionē vel potentiam vel gratiā apud eū habentibus siue venditiones: vel cui

Quibus-

quibuscumque cōtracti titulos modo vetò quod factum est prius rescindi desiderare, vtpote perviolentiamvel per metū tyrannici temporis factum:sancimus omnibus esse licentiam sui recipiendi siue vindicandi,vel possessionis à iudice adipiscendæ,prædijs tantummodo videlicet restitutis,qui tamē eo qui se dedisse perhibet approbanteveraciter constiterit ex soluta,nec aliquo postea modo, vel fraude subtracta, vel ab eo recepta,cùm non absque ratione esse putamus multa tunc temporis per metum vel violentiam facta esse,quæ nostris tēporib.rescindi exposcit iustitia pœnā videlicet instrumentis inserta ꝓpter prædictas sanctiones modis omnib, quiescēte.

de reditu.

De tempore postliminij,id est,post captiuitatem.

CVm autem Deo propitio nostro imperio sint omnes restituti sancimus pro nostrarum legum authoritate triginta nec non& quadraginta annorum præscriptionem,alias insuper,legibus locum habere,& suam tenere per omnia firmitatem,his duntaxat temporibus, quæ aduentu tyrannorū bellica confusio comprehendit, nullatenus in præscriptionē curriculis imputandis.

Vtinstrumenta irrita reuocentur.

COgnouimus,dum hostilis ferocitas Romanam ciuitatem vel alias obsideret,diuersos cōtractꝰ esse factos iter Romanos qui obsidebāt,vel etiā instrumēta cōscripta in ꝑsenti verò quosdā prędictos cōtractus rescindere,vel etiā instrumēta irrita reuocare sancimus,&si postea per hostilem†incussionē huiusmodi documēta perierunt,nullā esse licentiā quæ facta sunt,infirmādi, sed omnes cōtractꝰ obsidionis tēpore factos in sua firmitate durare,instrumenti etiam cōpetētē vim habituri,sed nullam per eorū amissionem dominis præiudicium generandum,quod enim ritè perfectū est,per fortuitos belli casus, euerti. subtilitatis non patitur ratio.

† R. incussionem.

De rebus mobilibus vel immobilibus.

RES insuper mobilesvel immobiles sesēq; mouentes,quas à Theodorici regis temporib.vsque ad nefandissimi Totilę superuentū quocūque iure vel Titulo Romani possedisse noscūtur per se vel vsufructuariasvel alias personas, per quas vnumquēque pręcepit,possidere, in posterum sine aliqua cōcussione apud eos seruamus,eo videlicet ordine quo per prædicta tempora easdem res possedisse noscuntur.

Pro immunitate tributorum.

NE autem tributorum exactionis inuitò habitatores patiātur molestias quarūcūmque prouinciarū sancimꝰ nullius maioris dignitatis officia pro†exigēdis functionib.dirigi sed per prouinciarū iudices & eorum Officia quodcūque damnū collatores sustinere pro tributorū videātur exactione, licentia non deneganda maiorib.iudicib. & eorum officiis si minus illatę fuerint functionis, ipsos iudices & eorū Officia conuenire,& quod minus est illatum exigere,& tam publicę rationes,quàm collatoris vtilitas procuretur.Data anno,die, & Cons.SS.

†exigendis.

De confirmatione absolutionis tributorum.

IPsarum enim functionum solutionem per cōsueta loca vel tempora solenniter prǫcipimus fieri,nulla innouatione per hostilem aduentum solutioni tributorum penitus inferēda, sed pro sua consuetudine vel nostrorum beneficiorum teno re ad arcē siue in prouincia vnumquemque solutionē in posterum etiam celebrare.

Vt leges Imp.per prouincias ipsorum dilatentur.

IVra insuper vel leges Codicibus nostris insertas,quas iam sub edictali programmate in Italiam dudum misimus,obtinere sancimus,sed & eas,quas postea promulgauimus constitutiones,iubemus sub edictali propositione vulgari ex eo tē pore quo sub edictali programmate euulgatę fuerint etiam per partes Italię obtinere,vt vna deo volente facta republica legum etiam nostrarum vbique prolatetur authoritas.

De suffragio collatorum.

PRouinciarum etiā iudices ab episcopis & primatib. vniuscuiusque regionis idoneos eligendos & sufficientes ad lo corū administrationem ex ipsis videlicet iubemus fieri prouinciis,quas administraturi sunt sine suffragio,litis etiam co dicillis p cōpetentē iudicē eis præstādis,ita videlicet, vt si ali quā collatorib.lęsionē intulisse inueniātur,aut supra statuta tributa aliqd exegisse,vel i coēptionib.mēsuris enormib. alisq; prǫiudiciis vel grauaminib.aut iniqs solidorū pōderibus possessores dānificasse,ex suis satisfaciāt facultatib.Quod etiā si qs de administratorib. aut actionariis de prāteritorū nefandorū tyrannorū tpe feciſſe inuenīt,ex suis facultatib.ei à quo abstulit restituere iubere,cùm nos indemnitatem subiectorum vndique volumus procurari.

Vt proprietas vnicuique restituatur.

CVm autē cognouimus inimicis Deo propitio diuersis expulsis prouincijs quosdam greges inuenientes ab illis relictas , & suo eas vindicare dominio, licet ad alios antea pertinebant,sancimus causa discussa quantum quidē ad eos pertinet,eis prǣstari.Siquid verò ab alijs agnoscetur dominum sua recipere,quòd vero excepto domino non cognoscitur,inter illos distribui,qui per eandem prouinciam greges amisisse inueniuntur,diuisione pro rata portione,scilicet facienda.

De eo cui aliquid ablatum est,vt restituatur.

SI qui etiam collatorum per occasionem tributorum exactiones vel cuiuslibet oneris prætextu,aut alio irrationabili modo à quibusdam in auro vel in speciebus læsi esse noscuntur,hoc etiam competenter ei cui ablatum est,iubemus sine ambiguitate restitui,vt vndique prouinciarum habitato res legitimè sua recipiant,& nostri temporis possint fœlicitatem sentire.

De seruis,qui tyrannorum tempori liberas duxerunt vxores.

ILlud etiam prǣteritis capitulis inserendum esse censuimus, vt si qui per Gotthicæ ferocitatis nephandissima tempora serui constituti liberas vxores inueniantur duxisse, vel etiam liberis hominibus ancillę coniunctæ,licentiam quidem libertæ personæ discedendi per præsentes nostros mereantur affectus,ancilla videlicet,vel seruo in dominorum suorum iura remanentibus nullo prǣiudicio dominis seruorum,vel ancillarum ex prǣterito tempore generando. Siverò in posterum etiam coniugia tenenda esse putauerint,nullum prǣiudicium circa libertatem propriam patiantur,filij verò maternam cōditionem sequantur,quod etiam in illis , qui ex tali cōiugio nati sunt,obtinere iubemus.

De seruis & colonis,ab alio detentis.

SEruos etiam,vel colonos,quos ab aliquo contingit obtineri,suis restitui dominis vna cum medij temporis prole iubemus.

De Deo dicatis virginibus.

CVm autem tyrannicę ferocitatis prǫsumptionem res etiā illicitas quali permissas egisse sine dubio sit:sancimus , vt si quis mulieres Deo sacratas,vel habitum religiosum habentes sibi coniunxisse inueniatur,nullam eis tenendi , vel dotes forte cōscriptas iterum monasterijs,vel ecclesijs aut sancto proposito cui dedicatæ sunt,restituantur.

Ne pro comparatione specierum collatores grauentur.

NE verò per coemptiones etiam quodcunque collatores detrimentum sustinere inueniantur , sancimus per vnā quanque prouinciam illarum fieri specierum coemptionem, quæ per eandem prouinciam abundare noscuntur , neq; n. eius quod ibi non abundè nascitur , coemptionem non fieri patimur,prǣtijs videlicet pro specierum venalitate , quæ tūc temporis in foro rerum venalium obtinere non noscuntur, statuendis ipsis tamen pretijs specierum vnicuique collatorum in tributorum imperandis exactionem commercijs videlicet nauium nullo modo prohibendis,vt& noster fœlicissimus exercitus possit nutriri,& collatores aurarias functiones ex abundantium specierum commercio infundere valeāt distributione coemptionis probatio pro arbitrio tā locorū antistites q̄ primatū vniuscuiusq; celebrāda, ne collatores ex Officiorum auaritia per quēcunq; modum opprimi videant.

De mensuris & ponderibus.

VT autem nulla fraudis vel læsionis prouinciarum nascatur occasio iubemus in illis mensuris vel ponderibus species,vel pecunias dari,vel suscipi quæ beatissimo papę,vel amplissimo senatui nostra pietas in prǣsenti contradidit.

De mutatione solidorum,id est,monetæ.

CVm autem scimus veterum Romanorum principum soli dos per illa loca facile inueniri,comperimus autē negotiatores,vel alios quosdam propter mutationem solidorum dispendium aliquod collatoribus nostris inferre,sancimus solidos Romanorum principum forma signatos sine permutationis dispendio per omnes prouincias ambulare,& per eos celebrari contractus,eum;cui dispendium aliquod permutationi solidorum inferre prǣsumpserit , pro vnoquoque solido alterum tantum ei cum quo contraxerit,inferat.

Vt prætium satisfaciat,& quod tulit quis.

SI quis etiam de reb.immobilib.ad alium pertinentib. aliquem ornatum vel materiam abstulisse inueniatur,modis

omnibus

omnibus restituere, vel si iam alicui iniuncti sint ædificio, pretio satisfacere coarctetur, vt vndique nostrarum legum conseruetur authoritas. Instrumenta etiam quę ad alios pertinentia fortè ab his detinentur prioribus dominis iubemus restitui, vt omnes vndique nostrarum legum adiutorio potiantur. Si verò instrumētum periisse inueniatur, cuius exemplar apud alterum inuenitur, vt pote duobus scriptis authenticis prout in contractis solitum est ex eo quod apud partem alteram inuenitur, aliud conscribi iubemus, & parti dari, cuius iam instrumenta perierunt, vt competentem possit habere cautelam. Sed & si quis instrumentum alienum siue ipse tollendos siue quocunq; casu inueniendum malignitate vel incēdit, vel abscondit aut corrupit, aut quocunque modo habere desierit, tunc quanti interest eius, ad cuius iura instrumenta pertinebant, is qui dolum fecit satisfacere compellitur. Dat. die, ann. & Cons. SS.

Vt annona ministretur medicis & diuersis.

ANnonam etiam quam & Theodoricus dare solitus erat, & nos etiam Romanis indulsimus, in posterū etiam dari præcipimus, sicut etiam annonas, quæ grammaticis, ac oratoribus vel etiam medicis, vel iurisperitis antea dari solitum erat, & in posterum suam professionem scilicet exercentibus erogari præcipimus, quatenus iuuenes liberalibus studiis eruditi per nostram rempublicam floreant.

Vt ciuiliter inter se causas audiant

LItes etiam inter duos procedentes Romanos, vel vbi Romana persona pulsatur, per ciuiles iudices exercere iubemus, cum talibus negotiis vel causis iudices militares immiscere se ordo non patitur.

Vt mutationes in suo statu stent

REipublicæ permutationes etiam vel comparationes siue competitiones cum publico factas vsque ad aduentum scelerate memorię Totilę in sua firmitate firmamus, si tamē nulli aliquid alio possidente competit.

Vt fabricæ publicæ seruentur.

COnsuetudines etiam & priuilegia Romanę ciuitatis vel publicarum fabricarum reparationi, vel alueo Tiberino vel foro aut portui Romano siue reparationi formarum concessa seruari præcipimus, ita videlicet vt ex hisdem tantummodo titulis, ex quibus delegata fuerunt præstentur.

Vt per negotiatores coemptiones fiant.

SVper hac cognouimus Calabrię vel Apuliæ prouinciæ possessoribus pro coemptionibus non inferendis superindictitium titulum impositum esse pro vnaquaque millena, vnde coemptiones per negotiatores annis singulis exerceri, in pręsenti verò negotiatoribus specierum coemptiones recusare, tentantes tam superindictitium titulum, quam coemptionis onus prouinciæ possessorib. imminere, cum abundè mercatores sint, per quos possit exerceri coemptio: sancimus magnitudinem tuam hęc examinantem, si possibile sitp, er negotiatores species comparatas inferri, collatores prouinciæ nullatenus prægrauari, cum super indictitio titulo semel eis impositæ, coemptionis etiam onus inferre sit impossibile. Dat. die anno, cons. SS.

Vt qui voluerit ad præsentiam Imp. nauigare, non impediatur.

VIros etiam gloriosissimos ac magnificos Senatores ad nostrum accedere comitiatum volentibus, sine quocunque impedimento venire concedimus nemine prohibente eos habituros licentiam, ne Senatoribus nostris vel collatoribus debitus introitus quodammodo videatur exclusus, sed etiam ad Italiam prouinciam eundi eis, & ibi quantum voluerint tempus cōmorandi pro reparandis possessionibus aperimus licentiam, cum dominis absentibus recreari possessiones aut competentem mereri culturam difficilę sit.

Quę igitur per hanc diuinam pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, magnitudo tua modis omnibus effectui emancipare obseruareque procuret, pœna decē librarum auri imminente contra temeratores nostrarum iussionum. Pragmatica D. Idib. Aug. Constan. Imp. D. N. Iust. PP. Aug. an. xxviij. P. C. Basilij. V. C. ann. xiij. Narsivr. Ill. Prępo sito sacri cubiculi, Antiocho vr. magnifico pręfecto per Italiā.

Explicitunt Iustiniani Imperatoris constitutiones.

INCIPIT IVSTINI IMPE. NOVELLA CONSTITVTIO ad Iulianum Præfectum vrbis data, quæ ex † Græca lingua in Latinum sermonem translata est.

†Hęc cōsti. extat pa. 424. in exemplari Genebensi. τῶν νεαρῶν ἰουστινιανοῦ.

Vt possit ex consensu dissolui matrimonium.

Imp. Cæsar. Fl. Iustinus Alemanicus, Gotthicus, Francicus, Alanicus, Vvandalicus, Aphricanus, pius, Felix, Gloriosus, Victor, ac triumphator semper colendus Augustus, Iuliano præfecto vrbis Constinopolitanæ.

NVPTIIS decentius nihil est hominibus, ex quibus filij cæteráque nationum, successiones fundorum quoque & ciuitatum habitacula, & reipublicę eximius status, propter quod nuptias fœlices esse eis, q eas ineunt, sic optamus, ita vt nūquā eas sinistri hominis op', fieri neq; nuptijs copulatos abiuicē separari, iustā nō habētes absolutionis nuptiarū occasionē. Sed qfloniā difficile est omnib. hominib. hoc seruari, in multitudine n. tātas aliquas incidere rationabiles simultates vnū de impossibilib. exiitit, oportere † putauimus his reperire quandam medellā, magis verò illic, vbi pusillanimitas in tātū erigitur, ita vt implacabilis horror fiat coniugib. vnā manētib. Antiquitus quidem licebat sine periculo tales abinuicem separari secundū cōmunem voluntatem & cōsensum hoc agentes, sic vt & plurimæ tunc leges extarent hoc dicētes BONA GRATIA sic procedentem solutionem nuptiarum patria vocitātes vo ce. postea verò diuæ memoriæ nostro patri pietate & tēperātia oēs vbicūq; aliquādo imperantes † excedere visum, est, qui ad suā † vtilitatē & firmā respiciēs volūtatē, non autē miserias pusilanimitatis cōiiciens legē sancire, prohibuit cum cōsensu coniugis solui, quod nos quoque volebamus nimis obtinere in hoc ipso. Plurimi autem nos adierunt inter se coniugium horrentes & abominantes, & prelia discordiásq; propter hoc domi contingere accusantes hoc quod valde doloriferum & triste consistit, dissoluere propter hoc precantes cōnubia, & si occasiones non habuerunt dicere, per quas sine timore hoc lex dabat. Desiderium verò & studium eorum pro hac re in aliquanto distulimus tempore, aliquando quidem morientes, aliquando verò minantes quiescere eos ab irrationabili circa inuicem horrore, & ad vnanimitatem properare, & melioris fieri voluntatis. agebamus verò plus nihil. Quoniā verò difficile est immutare semel detētos irrationabili passione & horrore, forsitan enim contingit istis & insidias aggredi adinuicē, & venenis aliísq; ad mortē agētib. vti, ita vt nec filios ei factos valere ad vnā similémq; tales volūtatē immiscere. Hęc igitur aliena nostris iudicantes temporibus, in pręsenti sacrā costituimus legem, per quam sancimus licere, vt antiquitas, consensu coniugum solutiones nuptiarum fieri, † vltra verò obtinere constitutas pœnas in constitutione nostri patris aduersus eos, qui cum cōsensu coniugij faciunt solutionem. Si enim † alterutrum affectus nuptias solidat, meritò contraria voluntas istas cum consensu dissoluit, ad significantibus reb. quæ nuptias soluunt. Certum autem, ita vt omnia alia quantacunque legib. † apposita sacrisque constitutionib. nostri patris dicta sunt de nuptiis, & filiis, occasionibúsque ex quibus præcipitur dissolui nuptias, si & sine ratione non & cum cōmuni consensu, secundum quod & præsens nostra constituit † diuinitas, hoc agentib. & disponentib. pœnis interpositis, obtinere & ex præsente nostra lege p omnia habere virtutē propriā. Quæ ergo nobis visa sunt, & p pręsentē manifestata legē tua gloria p cōsuetū sibi modū omnib. fieri manifesta præcipiat in hac vrbe Regia. Da. † xviij. Ca. Octo. Calcedone Imp. Dn. Iustino PP. Aug. Anno primo, Indictione quintadecima.

†R. igitur. †τετελευτηκότας τε καὶ θεορίζοντας. †R. recedenti. †vtilem χρηστὴν. †κρατεῖν τῷ μιάσματι, nō vltra obtinere. †ἀμφιβαδὸν vtrinque siue mutuus affect. †διαφερόντως ταῖς θείαις, an præsertim sacris. †videtur interpres legisse, ἐπιτέτραπται, pro ἐπιτέτραπται seu ἐπιτρέπεται permittitur. †θεσμὸς lex siue sanctio. †R. xviij †PP. Illyrici. †In exēplari Lugdunensi.

De adscriptitiis & colonis.

Imp. Iustinianus Aug. Dominico † præfecto.

DOcuerunt nostram serenitatem † Lugudunensium habitatores, & hoc nos docuerūt, quia ante proposuimus legē per quā iussimus adscriptitios vel colonos commiscentib. se liberis mulieribus pro creare

creare filios ad similitudinem liberorum, & ex hoc detrimētari fundos & eorum functiones recedentibus agricolis, velut ex vtero libero procedentes, † ex hoc corrigentes sancimus secundum veterem legem de adscriptitijs, & colonis cōstitutis agricolis, quod nascitur adscriptitium & colonum fieri, sed si sola fuerit mulier constituta cum procreauerit filios, tunc ergo nullo modo patiamur lædi ex hoc penitus liberū vterum, vtque talis mulier tali viro sociata fuerit, neq; adscriptitio, neque colono in hoc tantummodo casu obtinente lege. Sancimus ergo generalem legem, vt qui ex adscriptitio, & colono natus est, patris naturā sequatur. Sic ergo, & indēnitas fisco collatoribus erit. P. C. In hoc ergo medentes præsentem dispositionem disposuimus, quam obseruare tuam celsitudinem sancimus in omnibus Illyricianis partib. vt non exinde diminutio aliqua dominis inferatur. Tua igitur gloria quæ nobis visa sunt per hanc legem diuinam † significantem effectu mancipare festinet, multa imminente decem librarum auri, qui eam violauerit, aut concesserit violandam. Dat. sub Idib. April. Constantinopol. *Impe.* Domi. N. Iustinia no Aug. Anno xiiij. Iust. Consu.

†Et. †Significati. θεσπίζουσα.

Constitutio Iustini Impe. de filijs liberarum, in Aphricam directa.

Imp. Cæsar Fl. Iustinus fidelis in Christo, mānsuetus, maxim', bene factor Alemanicus, Gotthicus, Frācicus, Germanicus, Anticus Vvādalicus, Aphricanus, pius, felix, inclytus, victor ac triumphator semper Augustus Theodoro.

DIe noctúque pro vtilitate reipublicę subtiliter cogitantes, illa properamus renouare † quanta in locis opportunis sunt necessaria, & maximè pro tributis atque reditib. sine quib. impossibile est aliquid agere prosperum. Suggesscit autem tua magnitudo maximā partē possessorū Aphricanę prouincię precib. suis intimare desolatos agros remansisse cūm diuina lex promulgata fuisset constituens creatos ex libera matre & adscriptitio merito liberos esse, quod contrariū est legib. antiquis, cū illæ manifestè decreuerunt talem sobolem adscriptitiam esse, ex hac enim licentia filij adscriptitiorum prędia, in quib. nati sunt dimittentes, & in aliis habitantes locis tam fiscum quàm dominos prędiorum minuere, & hęc dicētes supplicauerunt corrigere hoc capitulum apud illā prouinciam, sicut & pater noster prædictæ legislator in Illyricianam prouinciam fecit, constituens filios qui nascuntur ex libera matre atque adscriptitio patre liberos esse cum suis reb. sed tamen colonos, vt non liceat tertulas vbi nati sunt relinquere, & alienas colere. His igitur nostrę serenitati suggestionem relatis, necessarium esse perspeximus possessores subiectos nostros atque functiones publicas adiuuare. Vnde sancimus in Aphricana prouincia filios ex libera matre & adscriptitio patre productos liberos quidē esse, & res proprias habere in ordine tū colonorū esse, & nō posse eos dimittere pdia, in quib. nati sunt, & excolere aliena, sed vicos ipsos in qb. orti sunt, cū libertate colere, sic. n. nec fiscus, nec possessor læditur, neque prædicti minuuntur, terras, vbi nati sunt excolētes, Theodore parens charisime atque amantisime, Quę igitur per hanc diuinā pragmaticam sanctionem nostra sanxit æternitas, tam tua magnitudo, quàm qui post te eandem administrationem adepti fuerint, vnà cum officio suo effectui mancipare obseruaréque procurent. Dat. Calen. Mar. Constātinop. Imper. D. N. PP. Aug. Iustini Anno v. Indictione tertia. *Et subcriptio imperialis.* Vale Theodore parens charissime atque amantisime, *& quæstor legi.* Dat. Calēd. Mart. CP. Imper. Domi. nostro Iustino PP. August. Anno v. post cons. eiusdem Domini nostri anno secundo.

†Iterque.

SACRVM PRAGMATICVM TIBERII AVGVSTI.

De confirmatione Constitutionum Iustini Imperatoris de filiis Colonorum & Liberarum.

In nomine Domini Iesu Christi.

Imperator Cæsar Fl. Tiberius Constantinus in Christo mansuetus, maximus benefactor, & Fl. Nob. Tiberius Mauritius felicissimus Cæsar, Alemanicus, Gotthicus Frācicus, Germanicus, Anticus, Alemanicus Vvandalicus, Aphricanus, pius, felix, inclytus, victor ac triumphator semper Augustus Theodoro.

CONSVLTVM & peculiare nostræ mansuetudinis remedium necessitatibus subiectorum nostrorum imponere cupientes, suggestionem viri beatissimi Publiani, antistitis Carthaginēsium ciuitatis & possessorem eiusdem Aphricanæ proconsularis prouinciæ libenter suscepimus per quas pragmaticam sanctionē Iustini diuę memorię patris nostri pro cōditione sobolis ab adscriptitio patre & ingenua matre ad Theodorum tunc præfecturam tuam agentem ante tempus emissam, firmam illibatámque nostris etiam adfatibus constitui supplicauerunt, vt cultura terrarū permaneat nulla lege, vel machinatione, & ab ea separari valitura. Consulentes itaque collatoribus Aphricani tractus, sancimus eandem pragmaticam sanctionem, & eius dispositionem, omnibus modis ex quo data est, suas vires habere, & in certam ei authoritatem vniuersis dominis terrarum opitulari, vt liberi procreati à matre ingenua, & patre adscriptitio, vel colono rusticitatem paternam cognoscant, & operibus suis consuetos reditus his, quibus suppositi sunt, subministrent deterioris quidem condicionis alieni, ipsius autem cespitis vbi nati sunt, recedere, & in alijs quibuscunq; locis degere non permissuri, Theodore parens charissime atque amantissime, Illustris igitur & magnifica authoritas tua hanc pragmaticam sanctionem in æternum valiturā edictis propositis omnibus habitatoribus Aphricanarum partium innotescat, vt omnib. pareat, qualem pro vtilitate eorum prouidentiam gerimus.

& subscriptio Imperialis.

Diuinitas te seruet per multos annos parens charissime atque amantissime. *& Quæstor legi.* Da. iij. Id. Aug. CPL. Imp. D. N. Tiberij Constantini PP. Aug. Anno viij. & PCL. eius anno iij. & Rus. nob. Tiberij Marc. Felicis. Cæsar. anno primo.

De priuilegio Archiepiscopi primæ Iustinianæ No. x quæ in alijs exemplaribus deest, ex veterę libro.

Item A. Catelliano viro beatissimo Archiepiscopo primæ Iustinianæ.

MVltis & varijs modis nostram patriam augere cupientes, in qua prima Deus præstitit nobis ad hunc † modū, quem ipse condidit, venire, & circa sacerdotalem censuram eam volumus maximis incrementis ampliare, vt primæ Iustinianæ patriæ nostræ pro tempore † sacro antistites non solum Metropolitanus, sed Archiepiscopus fiat, & certæ prouinciæ sub eius sint authoritate, idest, tam ipsa mediterranea Dacia, quàm Dacia ripensis, necnon Misia secunda, & Dardania, & Prępalitana prouincia, & secunda Macedonia, & pars secundæ Pannonię, quę in Bacensi est ciuitate. Cùm enim in antiquis temporibus † Fumij præfectura fuerit constituta, ibique omne fuerat Illyrici fastigium, tam in ciuilibus, quàm Episcopalibus causis, posteà autem † Antilanis temporibus eidem locis deuastatis Apenninus pręf. Prætorio de finitima ciuitate in Thessalonicā profugus venerat, tunc ipsam præfecturā & sacerdotalis honor sequutus est, & Thessalonicensis episcopus non sua authoritate, sed sub vmbra præfecturæ meruit aliquam prærogatiuam. Cùm igitur in præsenti Deo authore nostra respubl. aucta est, & vtraque ripa Danubij iam nostris ciuitatibus frequentetur, & Vimianacium quàm redua, & Litera quæ trans Danubium sunt nostrę iterum ditioni subactę sint, necessarium duximus ipsam gloriosissimam Præfecturā in Pannonia nostra fidelissima patria collocare, cùm nihil quidē magni distat à Dacia mediterranea secunda Pānonia, multis ēt spacijs separatur prima macedonia à Pannonia secunda, & quia homines semper bellicis sudoribus inhærentes non erat vtile Reipubl. ad primam Macedoniam per tot spacia tantásque difficultates venire, ideo necessarium nobis visum est ipsam Præfecturam ad superiores partes trahere, vt iuxta prouinciæ constitutæ facilius sentiant illius medicinam. Et ideo tua beatitudo, & omnes præfatæ primæ Iustinianæ sacrosancti Antistites Archiepiscopi, habeant prærogatiuam, & omnem licentiam suam authoritatem eis impartire, & eos ordinare, & in omnibus supradictis prouincijs primam habere dignitatem summā sacerdotium, summū fastigium, à sede creentur, & solū Archiepiscopū habeant

†Mūdū. †Sacrosanctus. †Fumitani ciuitate lego Firmij & Firmitana, Firmiū est ciuitas, quæ Ionici situs adiacet littori, Pro. c. li. 2. †Lego, Attilanis vel potius, Antilanis, Sic enim Procop. lib. 3. initio, Antal. vocat quæ Latini Attilam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habeant nulla actione aduersus Thessalonicẽsi episcopo seruanda. Sed tu ipse,& omnes primæ Iustinianæ Antistites,sint eius iudices & disceptatores,quicquid oriatur inter eos discrimen,ipsi hoc dirimant,& finem ei imponant, & eos ordinent,neq; ad alium quẽdã eant,sed suum cognoscant Archiepiscopum oẽs prædictæ † nuptias,& eius sentiant creationem & vel per se,vel per suam authoritatẽ, vel clericos mittendos habeant,potestatem omnem,omnémq; sacerdotalẽ censurã, & creationis licentiã.Sed & in aliquas quæ est prouinciæ Dacia ripensis ordinari volumus à tua sanctitate Episcopum, vt nõ in posterum sub † meridiano Episcopo sit cõstitura,sed meridianus quidem moueat in meridiano, nulla communione cũ aliquib.seruanda, † Aquensis autẽ Episcopus habeat præfatã ciuitatẽ,& oĩa eius castella, & territoria,& Ecclesias,vt posit Honoriacarum scelus ex ea ciuitate æterna repellere, & in orthodoxam fidem transformare. Vt igitur sciat beatitudo tua nostri numinis dispositionẽ, Deo presentem legẽ ad tuã venerabilem sedem transmisimus,vt in perpetuum tale beneficium habeant patriæ nostrę Ecclesiæ in Dei omnipotentis gloriam, & nostri numinis sempiternam recordationem. Quando autem tuæ sedis gubernatorem ab hac luce decedere contigerit,pro tempore Archiepiscoporum eius à venerabili consilio Metropolitanorum ordinari sancimus, quemadmodum decet Archiepiscoporum,hominibus oratum in ecclesiis prouehi nulla penitus Thessalonicensi episcopo, neq; ad hoc cõmunione seruãda.Beatitudo igitur tua,quę nostra sanxit æternitas,modis omnib.ad effectũ perducere nõ differat.

† Lege prouinciæ.

† Meditterraneo.

† Aquæ cũ &c.

FINIS

IVSTINIANI IMPERATORIS EDICTA HENRICO Agylæo interprete.

Edictum vbi locorum constitutis Dei amantissimis episcopis,& sanctissimis patriarchis conscriptum. Edictum primum.

PRAENVNTIVM hoc edictum esse voluit Imperator eximiæ constitutionis, qua de præsidum creatione ac officio præcepta est complexus.Id autem seorsum ab illa positum,cum quem h. finem eorum esset, non ita cognosci potuisset, rectè profectò illuc est reductum. Quòd sanè vbi illo loco Haloander vertit, a id verò in lucro ponimus nostróque labori parcimus.

a Suprà in nouellis post constitutionẽ 8.

b ἀχρεον τὰς ἀναλώσεις.

Ne præsides in fiscalibus causis fidem publicam dent. Edict.ij.

Idem Imperator Ioanni prætoriorum præfecto.

EX ijs,quæ à gloria tua sine scripto ad nos relata sunt,non exiguam,publicorum tributorum illationi difficultatem prouinciarum præsides,dum quibuslibet fidem publicã dãt, attulisse cognouimus. Eos.n.qui tributa publica suscipiunt, inde sibi securitatem,atque iuramentum pretendentes,quòd aurum ipsius persusum sit,non transmittere,sibi que maximã partem retinere, & cum aurum debeant, malè sibi data fide publica abuti.Missa igitur ad excellentiã tuã hæc sacra pragmatica forma,statuimus, vt per edicta sua omnib. clarissimis prouinciarum præsidibus interdicat,ne in fisci causis fidem publicam dent.In priuatorum autem solum causis liceat ipsis,ijs,qui desiderant, fidem publicam dare, idque ad certum tempus,quòd non continuò poterunt,vbi elapsum fuerit de nuo reuocare.Sciant verò omnes,quod, vbi tales securitatis promissiones ab illis acceperint,nullam inde vtilitatem seruri sunt:sed facultas cuicunque sit,cui hoc iniunctum est, vt quæ ab illis debentur,publica tributa persundat, vt illos cõprehendat,vt quæ illis in prouincia data fides publica fuerit,in nulla re ipsis vtilis futura sit.Cæterum illi soli securitatem habeant,qui aut sacram nostram iussionem,aut ad excellentiæ tuæ mandata securitatis promissiones abstulerint.

Postea quam etiam à gloria tua edocti sumus, quomodo nonnulli in diuersis prouincijs inquisitione in eos, qui se hæreticorum erroribus dedissent, facta cum multos subditos hanc ob causam comprehendissent,sportularum ratione magnam vim auri ab ipsis ceperint, sancimus,vt qui id ausi sint, & comprehendantur,& ad clariss. prouinciarum præsides adducantur,post probationes quod ceperint,in triplũ refusuri, vt simplum,qui damno affecti sunt,reddatur,duplum verò infiscum inferatur.Porrò,qui in vicariana cohorte, quę spectabili Asiañæ iurisdictionis vicario apparet locum, & ordinem obtinent, suo bonorúmque suorum periculo publicorum tributorũ illationi incumbant, cùm quidem qui in prouinciali cohorte numerantur,quomodo & id ad nostram pietatem excellentia tua retulit deficiant,numerúsque ipsorum in paucos admodum coarctetur, clarissimus verò prouinciæ Phrygum Pacatianorum gentis præses, iam à longo tempore vicarij magistratum ad se sumpserit. Qui ergo in vicarianam cohortem referuntur,facultatem habeant, vt ex vicarij, qui nunc est, & pro tempore futurus est,iussu publicas contributiones exigant,illásque fisco inferendas curent. Constituimus etiam, vt qui in quacunque prouincia prouinciales tributorum susceptores sunt, in probationib.quas faciunt quod ipsis persusum aurum est, distinctè describant, distinctè etiam ponant,quantum occasione eorum, quæ excellentiæ tuæ mensæ queque sacris nostris largitionibus competunt,trãsusum sibi sit, vt persolutam quantitatem per huiusmodi probationes euidenter explicent,& manifestent,denique ne qui facultatem habeant,vt quę ex alijs titulis acceperint,in alios transponant,& accepta ferant. Quæ igitur nobis placuerunt,& per hanc sacram pragmaticam declarantur legem ea excellentia tua ad effectum deduci præcipio.

c ἀποδείξει.

De Armeniorum successione. Edict. iij.

ARmenios pristina iniustitia liberatos, tũ ad nostras per omnia leges deducere,tum decora æquabilitate donare volumus.Et quoniam barbaricam quandam insolentémque & quę neque Romanis,neq; nostrę reipublicę deceat, apud ipsos esse legem nuper didicimus, quomodo nempe masculi in parentum hereditatem succedant,fœmellæ verò nõ:emissa præsenti ad magnificẽtiam tuam sacra lege decernimus, vt successiones æquales d sint,& quę de viris mulieribúsque Romanorũ legib.constituta sunt,hęc etiã in Armenia obtineãt. Sanè idcirco illuc nostras etiam leges transmisimus,vt in eas oculos conuertentes,ad præscriptum illarum rempublicã gubernarent.Quoniam verò,quę præcesserunt,ea omnia cõmotiere absurdissimũ esset,statuim⁹,vt hęc lex inde ab initio pij nostri imperij vim & vigorem habeat,vt ab eo tempore hucusque defunctorũ successiones. hunc ad modum fiant,præter quàm,si qui iam trãsegerint,alió ve modo se inuicem hãrint.Si enim tale quippiã factum sit,in suo robore permaneat,nullóque modo commoueatur,iubemus.Porrò mulieres à prædicto tempore eorũ etiam prædecessorum, quę generachica vocantur,quę sunt,f quę inde à principe generis in familia manserunt,principes esse volumus.Si verò inueniri nõ nullos contingat,qui filias,quamquam non vocaretur abintestato ad successionem,heredes tamen scripserint,illę similiter.quicq; ex illis nati fuerint,in res generarchicas successionis participes sint.Quę igitur nobis placuerũt,& p hãc sacrã declarãc legẽ excellẽtia tua & custodire,& fini tradere studeto, vt leges nostræ per omnia obtineant,authoritatémque habeãt. Ac præsens quidem lex ab initio imperij nostri,vt iam dixmus,incipiat,& simul in omne tempus extensa, in posterum omnibus modis in republica vim habeat,atque ab omnibus obseruetur.Dat.Calend.Aug.Belisario V.C.Conss.

d Mares & fœminas vocat Iustiniani cõstituto. l. maximum vi tit.C.de lib.præte.idque æqualãce.

e Sic & legimus vsusfructus eũ proprietate retinquendus est. Nouell. 18. §. prohibemur.

f Parenthesi in eluso sicut in græco exẽplari.

De magistratu Phœniciæ Libanicæ.Edict.4.

Idem Imperator Ioanni gloriosiss.sacrorum per Orientem prætoriorum præfecto.iterum exconsule & patritio.

MAgistratus creari oportet gratuitò,g iam lex nostra præcipit quam sanè & authoritatem per omnia obtinere volumus.Posteaquam verò omnia ad subditorum beneuolẽtiam demerendam,loco rúmque custodiam, & munitionem vndique indagantes magistratus partim cõiunximus,partim diuisimus,alios,in aliam,atque aliam formam transmutauimus,nounullos verò sublimiores facimus,nominibúsque maiorib.q̃ quę tunc essent,decorauimus,prætores,consules,moderatores,& comites præter pristinam consuetudinem in rẽpublicam introducentes,omniáque ad ipsius vtilitatem facientes:oportere etiam putauimus,vt magistratum Phœnicæ ad Libanum ex præsidialib.in spectabilem transferamus,& moderatoris formã illi demus,tã etiã annonas ad decem auri libras assignemus,ipse verò istius prouẽtus occasione fisco nihil præbere debeat.Interim apud Phœnices scrinij tractator, pro nuper attributo illi munere,quod & beneficium nũcupatur,ex canone eiusdẽ prouinciæ clarissim.pro tẽpore spectabilem tributorum notariorũ primicerio denas auri libras in singulos

g Nouell. cõsti.8. §.hisomnibus.

singulos annos dabit, quibus ille solis contentus esse debebit.Moderator porrò à munerib.omnia pura cõseruet,& quatenus ipsi sacra nostra constitutio permittit, militum ministerio vtatur.Verumtamen eximium illi fortissimorũ Tertiodelmatorum numerum,vt in Phœnicum regione est,assignamus,qui præceptà ipsius exaudiant,qui ipsum insequantur, qui deniq; iussis ipsius,quæ aut de vectigalium exactionib. aut de reipub.statu,aut de ciuitatum incolumitate procedẽt pareant.Qua de re cùm instrumenta confici iusserimus, statuimus,vt excellentia tua hæc oĩa cognoscens, huius magistratus præfecto decẽ libras auri in annonas assignatas,ex prouinciæ tributis,persoluendas constituat.Interim quæ constituta sunt,vt quotannis à publicarũ rationũ procuratore spectabili clarissimorũ tributorũ notariorũ primicerio darentur,immi nuenda nõ sunt, neq; vterea quicquã illi est addẽdũ. In primis aũt moderatori studio sit,vt fisco faueat, & cõmodet, dehinc; vt disciplina,& conueueniens ordo in ciuitatib.cõseruetur,tertiò,vt iustitiã inter plebeios exerceat. Quæ verò de moderatorũ reliquorúmq; magistratuũ statu in sacra nostra cõstitutiõe à nobis,vt dictũ est,scripta sunt,ea oĩa & in illo locũ habeãt.Sane si dicti⁹ deuotorũ. Tertiodelmatorũ numer⁹ nóstro iussu in alia transferatur loca,alterũ illi eius locũ surrogatũ subijciendũ curabimus,vt ne quid,ex solenni plenoq; auxilio omnino illi desit.In his porrò iã dictis reb. spectabilis dux nihil communionis habebit.Nolumus. n. quicquam illi cõmercij a esse,aureum militib. spectabili moderatori certo assignatis,aut cum plebeiorum quoquã,aut cũ illorũ cõtrouersiis, quas inter se habuerint,aut si cui plebeiorũ, in quos illi nullum ius cõcessimus,dica impingatur. Propterea quòd interrei militaris curam,& ciuilẽ administrationẽ permultũ intersit,ac discerni hæc oporteat,quemadmodum patres reipublicæ id nobis ordinarunt,& cõstituerunt.Ac sciant spectabiles duces,quòd si reb.ciuilib.se ingerere audeãt, militarem magistratum non retinebunt, & huic magistratui subiiciẽdi erunt.In nulla namque re inferiorem hunc magistratum ducis magistratu esse volumus.Volumus insuper, vt quomodo dictum est,quàm vehementissimè publicarum contributionum exactioni incumbat,plebísq; incolumitati inuigilet, & ne spectabilib.ducib.neque clarissimis tribunis, neq; cuiquã potẽtium domum,imò ne sacro quidem nostro patrimonio aut sacris nostris priuatis,aut sacræ nostræ domui,qualecunque tributariis nostris damnum inferre permittat, vt ne etiã demisso animo neque pauidus sit,virilem in modum subditis præsit omniáque faciat,quib.alij moderatores ex præscripto obstricti sunt, atq; ita rerũ sũma ab ipso administretur.Illud sanè etiam fieri & obtinere volumus vt spectabiles duces inde annonas auferant,vnde spectabilis prouinciæ moderator eas auferendas cõstituerit,propterea quòd manifestũ sit, eos nõ tam socorditer ad res animum aduersuros esse,vt quæ sibi competant,petere non possint.Sciant verò,quòd si præter hæc quippiam fecerint,viginti librarum auri multam b persundent.Quæ igitur nobis placuerunt,& per hanc sacram declarantur legẽ,excellentia tua effectui & fini tradere studeto.

a Graecũ exẽplar habet περὶ λιτουργιῶν, καὶ περὶ ἀσφαλείας κοσμικῆς τῶν τόπων ὑπάρχοντας ὑπὸ ἀρχόντας. d Nouell. Cõstitut. 10.

b ἀναγκὴ

De tempore c actionum,quæ sacris locis competunt. Edict.v.

c Sic & Graece.

QVod medicamenta morbis,hoc ius præstat controuersiis.Vnde cognoscere est, quæ rectè se habere cuipiam visa sint,sæpenumero effectum habuisse prorsus diuersum,& quod cuiusque ratio ac coniectura fore vtile existimasset, ex ipsa experientia inutile inuentum esse.Arguit hoc etiam præsentis constitutionis necessitas,in qua quod nuper priuilegium ex pio proposito sanctissimis ecclesiis,monasteriis, & aliis venerabilib. locis per nostrã constitutionem concessum est,necessaria quadam correctione reformamus.Siquidẽ cùm aliquot abhinc annis ad centesimũ usque annũ prescriptioni, curriculum venerabilib.locis extendi iusserimus,d permultæ ex illius legislationis laxitate controuersiæ motæ sunt,ac velut antiquorũ vulnerum obductæ cicatrices in oculos denuo incurrerũt,verùm curari illæ,sanitatique restitui nostræ cõpetit quippe quę probationũ difficultatibus impedirentur. Propterea q; per tantũ seculi ne dicã temporis spatiũ,neq; probationib.integritas,neq; actis fides constare,neque etiã testibus vita suppetere possit.Quamobrẽ cùm liberalitati nostræ cõtroversiarũ angustia arctiorq; velut ambitus non respondeat, adhibita ratione modi & religiosę dictum priuilegium retractãtes,ad id possibilẽ modũ ab ipsa experiẽtia inducti deduci mus,iubemúsq;,vt in cõtrouersiis,quas antehac triginta annorũ prescriptio sustulit,nũc ea reb.ecclesiarũ,monasteriorũ,xenodochiorũ,orphanotrophiorũ et, brephotrophiorũ, & pto-

d Nouell. 9.

e Sic & quarta decimæ. 40. spatio præscripto in anti. f De qua in c. Placuit. vbi Alci. de præscrip.

Forma pragmatica,de argentariorum contractibus. Edict. vij.

In nomine domini Iesu Christi Dei nostri.

Imperator Cæsar,Flauius, Iustinianus, Alemanicus, Gothicus, Francicus,Germanicus, Atticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius,felix,inclyt⁹,victor,triũphator omni euo adorabilis,Augustus.

QVemadmodũ virtutis vis in rebus aduersis semper eluceat,ita etiam imperatoria cura & gubernatio in subditorum controuersijs manifesta sit.Et optandum quidem nobis est,nequid vnquam reipublicæ nostrę aduersi eueniat, verùm si aut rerum humanarum mutabilitas, aut commota ad id diuina voluntas mortalibus mala immittat,vt desuper benignè inducta castigatio,Imperatoriæ curæ benignitatisque occasio atque fundamentum sit, conueniens est. Quod sanè hoc tempore ita euidenter accidit, vt opus expositione non sit. Cum enim mortis aculeus & periculum omnia locaperuagata sint,quod quisque sensit,nemini audire necesse est.Quando itaque multa ex improuiso inciderunt, quę non temere tẽpus aliud induxisset, qui in corpore ac collegio argentariorum recensetur, nos accesserunt dicentes. Heredes nonnullos ac successores quorundam,qui scriptura non inueniente ab argentarijs aurum, aut argentum etiam, aut alias species accepissent, ad perfidiam improbitatémque sperare,quòd videlicet neque qui cepissent, superessent,neq; ipsi hæredes siue successores,cùm contractus conscripti nõ essent,cõuinci possent.Hunc igitur rei mederi conantes,statuimus,vt qui ad hunc modũ iudicij subeunt oculis iu cõspectiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiã defixis,expresse ac plenè quæ illis,in quorũ bona& ius successerũt, ab argẽtarijs data sint,confiteantur,vt ẽt superstites aliqui,eius collegij,cum quo contraxerunt, argentariis ipsumfaciãt.Idẽ etiã à seruis,qui ab ijsdẽ iudicib.examinãtur, fieri iubemus.Sciat verò vtraq; pars,si ministrorum testimonio,aut q̃ cũ iureiurãdo fiat diariorũ ꝓductione,aut alia etiã aliqua sufficienti probatione res cõuincetur,ꝙqui ita improbè & ingratè egerint,quæ fraudulenter & per improbitatem negauerint,in duplũ depẽdẽt,siue rei veritatẽ occultauerint, siue illã cognoscere neglexerint.Alterũ ad nos ab eiusdẽ corporis argẽtarijs relatũ caput est,vt neque ab illis, cũ quib.cõtraxerunt,confessiones,tabulæ aut ratiocinia ipsorum manu cõscripta, sibi exhibita sunt : posteáq; in dubium reuocãtur, ista ipsi per publicorũ instrumẽtorũ collationẽ ꝓbare teneã tur:propterea ꝙ ipsorũ collegiũ multis & præcipuè nobilib. credat,q̃ cõtractus suos publicari,aut statũ rerũ suarũ manifestũ fieri nõ sustinẽt,nolúntq;(vt cõsentaneũ est)eo modo existimationẽ suã minuisse vt ꝓpria manu, vt dictum est,cõscriptæ literę eandem cũ publicis instrumẽtis vim obtinerẽt. Et in hoc mediã quãdã nos viã ingressi,qua & argentarios aduersus eos,qui de talib.capitulis litẽ mouebunt,& rursus hos aduersus illos vti volum⁹,statuim⁹,vt si istiusmodi illorũ, qui contraxerũt,ꝓpria manuscriptas literas argentarij proferãt, quas aut ipse,cuius esse dicuntur, aut ipsius hæredes successo réue nõ possunt cũ iureiurãdo abnegare, tãquã ꝓculdubio ab illo,cuius præse nomen ferunt,scriptæ sint, numeratã pecuniã nõ esse opponi nequeat.Insuper verò si argentarius ex publico instrumẽto propriæ manus scripturã cõfirmare possit,aut ipse qdẽ id negligat,aduersariusverò ex alterius publici scripti cõparationẽ scripturã illã,vt falsam redarguere nequeat,tunc ex instrumentis,q̃ illorũ manu de quib. agitur,cõscripta esse certũ cõstat,& testiũ subscriptione stabilita sunt, ad ea eorũdẽ scripta,q̃ ab argẽtarijs, aut aduersus eos ab his, q̃ cõtraxerũt,ꝓterũtur,cõparatio fiat,firmáq; sint, nec minorẽ,q̃ publica instrumẽta,vi & authoritatẽ habeãt,nõ ex firmitate,& vigore,q illis insit,sed ex sola forma. Nihil ẽt ꝓiudicij in hoc supplicib.ẽt,ꝙ inscripto ab his qui cõtraxerunt, ipsis dato hypothecæ , aut hæredũ successorũmve nomina nõ insint.Eiusdẽ porrò corporis argẽtarij , similiter ẽt,q̃ cũ illis cõtrahunt,dũmodo similes aduersus illos actiones mouẽt,facultatẽ habebunt,vt si qui defuncti propter inopiã hæredes nõ habuerint,debitores verò relinquerint,aut res aliquę, q̃ ad ipsos ptineãt,apud aliquos depositę, oppignoratæue ꝓmiserint, aduersus debitores,vel illas res cõpetentes actiones moueãt, & ex illis satisfactionẽ sibi parẽt.Idẽ ẽt ipsis in bonis illorũ. q̃ cũ ipsis contraxerunt,& debẽt:dũ illi adhuc viuũt,seruabitur,vt ipsi siue actiones,siue rei sint,si velint,tametsi in instrumentis hypothecæ nulla mẽtio insit,hypothecarias tñ actiones mouere liceat,quasi eę naturaliter argẽtariorũ eorũmq;. q̃ cũ ipsis cõtrahũt, cõtractus comitẽtur. Habebunt verò id ẽt,vt tẽpore posteriorib.creditorib ꝑferãtur.Nõ æquũ. n. est à nostrorũmq; tẽporũ iustitia alienũ,eos, q̃ bene de alijs mererentur,re . suis priuari,qui verò debet,superbire de alieno.Illud sanè ẽt in illorũ subsidiũ adijcim⁹:quoniã. n. q̃ ab ipsis iuenctio positum satis indicio est. euntur.cõtractib.vehementer Nouella nostra lex repugnat, q̃ iubet,ne creditores aduersus eos,qui aliquid à debitoribus emerint,prius iudicio agant, q̃ principales debitores per cessionẽ bonorũ nõ soluendo esse constet, id quod admodum illis graue & molestum tunt, propterea ꝙ q emũt,velut ex consuetudine quadã & ob euictionẽ fideiussores querant, & aliã sibi omnẽ securitatẽ parãt,ipsi verò id neque cõsuetudo, neq; in cõficiẽdis cõtractib.celeritas permittat, per ꝑsentem saneram pragmaticam formã, quã speciali munificentia ipsis elargimur,quę́q;aliter personę,collegio,corpori,autnullo modo cõpetat,statuimus,vt & ipsi,& qui cum ipsis contrahunt, qũ aduersus ipsos actiones instituunt,in inquirendis , persequendisq; reb.in quib.ipsis tempus prærogatiuã præbet, tali priuilegio vtantur,quale ante legis nostræ latione habuerũt, vt probatione debitores bonis cessiũe nõ grauati,liquidẽ satisfactionem à principalib.cõsequi nequeãt, aduersus res ab illis ab alienas, & ex speciali generalive hypotheca ipsis obnoxias,in quib.vt dictũ est,antiquis,q̃ alij creditores ius habent,actionem mouere possint.Existimamus.n.quę prędicto argentariorum corpori,&qui cum ipsis contrahunt cõcedũt in cõmunẽ se beneficẽtiã extendere,ideo ꝙ illi nõ paucis qui busdã,sed omnib.fermè,quæ in vniuersa republica fiunt,contractib.ministerium præstent. Hoc quoq; illis ad petitionem ipsorum concedere visum est,vt qũ dicã aliquib.impingũt,& ad promissionẽ decimæ partis adiguntur,ne ab illis fideiussiones exigantur,sed sufficiat ipsorum hac de re factum probatum,quippe qui digni sint,quibus per se credatur.cum ipsorum ãdes & pro alijs sufficere existimetur. Illud manifestũ sit quòd si legi succubuerint,nihil illis proderit fideiussorem non dedisse,sed nihilominus decimæ partis pœnã depẽsuri sunt,quemadmodum & actoris illis.Insuper,& qui ab illis in ius vocantur similibus pœnis subijcientur.Hoc vnum discrimẽ in hoc capite fuerit,quòd quemadmodum iamiam dictũ est,actorib.qui in collegio argentariorum sunt,fideiussorum datio in decima parte per speciale nostrum beneficium condonata & remissa sit.Quoniam verò quod supplices ad diuersa tribunalia protrahuntur,idcirco quòd eorum qui cum ipsis contrahunt, infinitus numerus sit, & vt contingit, pauci probi sint,& grati,non solum ipsis damnum,verum etiam cõmunibus rebus impedimentum inferri compertum est , etiã in hac parte priorem nostram circa illos prouidentiam imitamur,ac iubemus, vt speciales illis iudices sint , siue in ius vocent siue vocẽtur,& prudentia tua:& Petrus gloriosissimus sacrarũ nostrarum largitionum comes singularis, & patritius, vt apud vtrũcunq; horũ mouendę inter ipsos & alios qualei cunque cõtrouersię,aut etiam apud iudices ante hac à nobis illis datos,ac deinde defunctos iam motæ , examinẽtur, atq; breui finem,qui nostris legib.conueniat,capiant,& supplices prætoriorum vexatione liberati,officio,& reb.suis vacent,tãtóq; cãdidi⁹, & libẽtius subditorũ cõtractib.operã nauẽt quã to minore improbitate & ingratitudine tentantur,aut q̃ improbi esse conãtur,iniqua illis dãna inferre nõ sinunt. Porrò postquã &aliam nobis dolosorũ hominũ fraudẽ expostulerũt, denuntiantes,quomodo quidã à dicti collegij argentariis pecunias mutuati,aut mutuãtes,emerint aut emãt possessiones immobiles noie suarũ vxorũ,aliorũmve quorũpiã,q̃ ipsos cõtingũt,quovidelicet generalẽ illã acquisitorũ acquirẽdorũq; bonorũ oppignerationem circunferibant,nonnulli etiã,quę sibi debentur,à debitorib.aut pecuniis,aut omnino in immobilib.reb.recepturi,non in suam persõnã , sed quemadmodũ dictũ est autvxorũ,aut cognatorũ istiusmodi solutionẽ,cessionẽ,aut venditionẽ faciẽdã curent,quo per istiusmodi rationẽ inopiã prætẽdere possint.ipsi verò,qui ex dicto argentariorũ corpore de illis bene meriti essent,hos quibuscũ cõtractũ injisse nõ videãtur in ius vocare nequeãt,in hoc quoq; capite pari munificẽtiã argẽtarijs,& qui aduersus ipsos similes cõtrouersias mouẽt,exhibẽtes,iubem⁹,vt si debitorũ quẽ piã dolo feciſſe,quò minus res suas possideat,aut i suũ clã in aliũ trãstulisse demõstretur.liceat actorib.in rẽ,aliãve legitima actione, id tactũ esse,ostẽdere aduersũq; dictas res,quali debitoris sint ꝓcedere,& vndiq; technis pulsis fidẽitati suæ,& in debito & in hoc factis expẽsis, cõsulere.Eã autem prudẽtię tuæ, memoratiq; gloriosiſſ.viri diligentiã esse scimus, vt iã mõtas,nodũ aũt finitas,aut in posterũ etiã mouẽdas cõtrouersias ita diiudicaturi sitis,vt neque ſupplices ex debitorũ improbitate, aut fallacia iniustũ dispẽdiũ subeant.neq; innoxij ex iniquis, obliquisq; cõmẽtis importunas euersiones sustineãt.Ita verò ẽt vtque nuper ipsis petentib ꝓbita sunt,rata & incõcussa maneant, & quæ per præsentẽ sacrã nostrã pragmaticã formã liberaliter concedũtur voluntatisę; nostræ scopum perficiantur,qui hoc agimus,vt omnes subditi rectè & nõ captiosè in negotiis versentur,&c quib.debetur,q̃ ministeriũ reipublicę negotiis præbeant,quieta vita fruantur,ac neutiquã per improborũ machinationes indiciis,quæq; inde maneãt,difficultatib.& dispẽdijs implicẽtur. Cæterũ quod in quoq; dictorũ capitũ specialiter posuimus, id in orationis obsignatione,& fine generaliter ponere visum est,vt omnib. prædictis his , q̃ in prædicto argentariorũ corpore recẽsentur,eorumq; hęredib.& successorib,in quib.aduersus argẽtarios actiones mouẽt,æqualia priuilegia sint. Cõuenit enim,vt vtraq; pars eam simplicitatẽ integritatẽq; in cõtractib.ꝛc negotiis suis seruet, quã sibi ab altera seruari velit.His demũ ꝓ præsentẽ sacrã nostrã pragmaticã formã iussis,& hoc additum,vt prudẽtia tua omnésq; magni magistratus,hos q̃ in prædicto collegio recẽsentur,conueniãt: vt siue ꝓ edicta,siue ꝓ literas, siue p alium quęcunq; consuetũ modũ seruato iuris ordine cõpetes subliciũ cõsequatur,possitq; illis aduersus improbos succurri,neque cogãtur,& ipsi aduersus alios improbi esse,sed æquos atque bonos se illis,q̃ cũ ipsis cõtrahunt,exhibeãt:quippe cum id tuæ nostrorũmq; tẽporũ bonitati , & vniuersæ reipublicæ cõtractib.quorũ præcipui quiq; & maximè necessarij semper ꝓ prædictũ collegiũ fiũt,cõueniat. Quæ igitur nobis placuerũt,& per hanc sacram pragmaticã declarantur formam, prudẽtia tua,& quicunq; alius reipublicæ nostræ index firma seruato.Supplicib.vero hanc sacram pragmaticam formã,vtpote,quæ tantã in præsenti ꝓposito,& prædictis tractatulis vim habeat,

habeat,quantam in aliis negotiis generales nostræ leges obtinent in quocunque iudicio & maiori & minori producendi,illámque recipiendi,ac inde subsidium consequendi facultas esto.D.v.Ca.Mart.Constantino.Impe.Dn.Iusti.PP.Augu. annõ.xv.post Basil.V.C.Conſ.

De Pontici tractus vicario. Edict.8.

Idem Imperator Basso gloriſiſſimo sacrorũ prætoriorũ præfecto.

SVffecturos ciuiles magistratus Pontici tractus prouinciis existimantes, prępositum quondam illis locis vicarium medio pòst tempore inhibuimus,nihil eorũ , quę postmodũ ab illis facta sunt,commissum iri expectantes,Atqui postea q̃ ex rerũ experientia cõgnouimus,in prouinciis hisce homines habitare latrociniis & cædib.nutritos,& homines *ferentes semper*cõgregantes& *armis vtentes ** & his, effugiúntq; in has res constitutas pœnas,dũ prouincias,in quib. deliquerint,deserũt,neq; prouincialiũ magistratuum quisquã ex attributa sibi ꝓuincia egredi audet : vt nos etiã quãquam perſæpe homines in prouinciã emiserimus, siscúmq; stipendiis grauauerimus.nihil tamen amplius effecerimus,ꝙ ad manum is magistratus non esset,q̃ auxiliũ ferre,& istiusmodi in solentiã reprimere posset:reuocare vicarij magistratũ visum est,& Galatiæ primæ magistratu ad pristinũ statũ redacto,vt non nisi ciuillis sit,quemadmodũ ante erat,q̃ nos illũ sublato vicarij magistratu,dignitate annonáq; maiore decorauimus: vicariũ denuo omnib.Põtici tractus prouinciis præsicere: ita verò vt nõ solius prefecti locũ adimpleat,verumetiam gloriosiſs.magistri sacrorũ nostrorũ officiorũ,gloriosiſsi.etiã ducũ, magnificentiſsi,deniq; eorũ magistratuũ q̃ sacro nostro patrimonio,cubiculo etiã & domesticis protectoribusq; præfecti sunt:deinde istiusmodi potestatẽ habeat , qualẽ cuiusq; prouinciæ magistratus in sua prouincia habere solet:vt neq; per dignitatẽ,neq; per sacerdotiũ neq; per cingulũ,neq; per militiam,neq; demum per quodcunq; aliud quisquã huius iurisdictioni eximatur:sed ad confimilẽ modũ omnes illi subsint, siue plebei sint,siue etiã cingulo, dignitate,militia, aut sacerdotio etiã decorati fuerint:idq; nõ in criminib. solùm (nõ enim militarẽ tãtùm hunc magistratũ facimus) verumetiam si quis de re pecuniaria litem instituere velit. Omnib.etenim hominib.omnimodisq; reb. magistratũ hunc cõmunem facimus.Reddimus autẽ illi,quod & anteà habuit,sacrũ auditoriũ,vt cõtrouersię in aliqua Pontici tractus prouincia prouocatione suspensę,dũmodo quingentos aureos nõ in fœlicem hanc vrbem deduci,sed apud ipsum ad sacrarũ formã examinari debeant,siue ex ipsa ciuilium magistratuum iurisdictione prouenerint,siue etiam ex sentẽtiis cuiuſpiam magnę huius vrbis magistratuum,aut ex nostra iusione motæ sint.Nemini verò potestatẽ facimus,vt postquàm prouocatione suspensa cõtrouersia mota fuerit,altera prouocatione vtatur.At sanè si qua controuersia ab initio apud illum cœpta sit,cãsq; prouocatio consequuta fuerit,procedet prouocatio quemadmodũ solet,anteq̃ magistratũ vnisſemus,tanquã si medio tẽpore nihil noui interueniſſet. Quod sanè & in Galatiæ prędicto iubemus, quem simplicẽ denuo magistratũ fecimus,quasi in illo nihil medio tẽpore innouatũ esſet. Facultatẽ etiam huic vicario damus, vt à vicina hac Bithynia incipiẽs,vsq; ad Armenios ipsos,Trapezuntã etiã,& reipublicæ nostræ Persas versus fines,in quancunq; Põtici tractus prouinciã velit,proficiscatur, vt velut ab initio ac primario,quæ hucusq; cõmissa sunt,cõpetentib.pœnis persequatur,quorsum sanè & gladij ius illi concedimus:præcipuè verò milites adoriatur , si q̃ desertis stationib.suis istiusmodi se nequitiæ dediderint. Et si quidẽ criminib.obnoxiũ quempiã inuenerit,hũc cingulo priuet,qualecũq; etiã habeat,nõ expectãs,donec eũ magistratũ, sub quo is militat,ea de re certiorẽ fecerit,tãquã q istius magistratus locũ adimpleat,& in omnes omnino ius & potestatem habeat.In quęuis etiã loca & latifundia,siue ad sanctissimas ecclesias,aut ad religiosa ptineãt monasteria,siue etiã ad sacra nostra priuata,aut ad sacrũ patrimoniũ,aut etiã ad nostrã domũ,aditũ illi & introitũ cõcedimus, & (vt simpliciter loquamur) nullũ omnino locũ ipsius iurisdictioni eximimus. Inspectabit verò etiã militares trãsitus,an satis ordinatim ꝓcedãt,& si quicquã in illis cõmitti inueniat,id corriget, tum milites ipsos castigando,tũ etiã subditis nostris,in quib,iniuria affecti fuerint,satisfactionem curando.Potestatem itẽ concedimus,vt armis priuet,qui illa ad nullam militiæ necessitatẽ habent,illáq; in publica magnę huius vrbis armamentaria inferat.Inhibebitq; etiam adulteria,homicidia,latrocinia,prę cipuè verò mulierum raptus, rerum ereptiones , infestationes etiã &vim,deniq; vniuersum istiusmodi delictorũ cumulũ,tanquã in præcipuũ à nobis illi assignati magistratus caput sit.Refrænabit quoque iniurios,siue sacerdotes,siue magistratus sint, siue ét nobiles,siue plebei,neque cuiquã,quod leges nostræ nõ probent,facere permittet.Sustinebit aũt cõtrouersiarũ & examinationes, habebitque propriã cohortẽ vitrorũvi carianorũ septuaginta,qui per sacra nostra probatoria stipendia faciẽt,quæ ex illo scrinio ꝓbebuntur,ex quo & olim solẽt cùm vicarius esset.Reddimus illi mulas etiã,quot quondã vicario assignatas,nũc prouinciæ præses in vsus suos & ministeriũ percepit.Cùm.n.hic aliud nihil,quã ciuilis magistratus sit, superfluus ipsi illarum vsus est,spectabili verò vicario , vt qui hac illac circuncursare debeat,necessarium illarum ministeriũ est.Obediet verò ipsi vniuersus in illis locis cõstitutus exercitus,dictóque illi audiẽtes erũt domestici & protectores.scholares etiam & milites,itavt præsidiali mandato nostróve iussu non indigeant,sed ipso iure magistratus obediẽtiam ministeriumque præstent.Præstabit autem quisque ministerium,quo loco degit,extra quã si qua iusta ineuitabilisq; necessitas,maioris auxilij indiga,ipsum huc adigat,vt ex vno loco in alium trãsferre militẽ,necesse habeat.Vtetur porrò pręconis voce,& lãpadib.quatuor,quippe cùm in hãc rẽ sumptus à nobis cõsti tutus sit,quia & aliis omnib.quæcũque ciuilis simul & militaris magistratus sunt insignis.Vnde ad gloriosiſſimorũ nostrorum ducum imitationẽ & adresposum ministrare illi iubem⁹, ꝙ quos milites,si qñ ita rẽpus postulabit,cõpescat,& in necessariis rerum ministeriis ac officio cõtinebit.Quãtum verò illi assessori quoque eius,& cohorti annonarũ nomine assignauerim⁹,quãtum ipsum aut in sacro nostro palatio,aut in gloriosiſſ.præfectorum prætorio dare cõueniat,per subiectã adscriptionẽ omnib.fiet manifestũ.Hunc autem nos magistratum illis locis reddidimus,vt his qui iniuria afficiuntur, in prõptu auxiliũ esset,omnésque,qui in illis locis habitãt,quib.hacten⁹ presſi sunt difficultatib.liberarẽtur,&vero magistratuũ opera quos tales illis locis præfecimus,ad omnẽ iniuriã,ac aliena inuadendi cupiditatem reprimendam sufficere queãt, quieta at que recta legũ moderatione fruerentur.Hæc igitur glorię tuę manifesta facere visum est quò ipsa cognoscẽs,quid hac de re nobis nunc placuerit,id in omne deinceps tempus obseruetur,& quemadmodum in subiecta à nobis descriptione com prehenditur,annonas illi præbeat.D.xv.Cal.Octob. Constã. Imp. Dn.Iuſ.PP.Aug.ann.xxv.post Basil.V.C.Conſ.an.vj.

De argentariorum contractibus. Edict.ix.

Imp.Iuſtinianus A. Tribunianus præfecto vrbis.

COmmune collegij argentariorũ,qui in hac magna vrbe sunt,libello supplici à potẽtia nostra petiit,vt suprà alia omnia,quę ipsis munificè largiti fumus,alio nunc etiã modo sibi opitulari velim⁹.Exposuerũt autẽ quõ nõnulli,cùm debuerint,aut etiã debeãt,qñ pecuniæ,aut res ab ipsis repetuntur,ꝙ soluẽdo nõ sint,à se petãt,vt puras spõsiones pro ipsis subeãt, & aliãs quidẽ hoc ipsum in pacti instrumẽtis cõscribere,aliàs verò propter cõtrahẽtis fidẽ,& sine scripto hoc facere sibi mãdent,ipsi autem illorum petitionib.cedentes his,qui illis molesti sunt, certum tẽpus cõstituãt,intra quod spõsor omnino debitum transfundat,se itaque ad hunc modum illis spondere,ac deinde ad diem liberaliter iis, qui sponsiones suscepe-
runt,satisfacere,debitores autem,interea , quasi per sponsiones satis cauerint,aut mutui fortè syngraphas, obligationisque suæ schedulas recipere , aut acceptilationes capere quo item multi,comparare sibi rem aliquam se daturos spõdeant, & illis quidem quod affectarint,obtingat, ipsi verò prompte pecunias,aut res transfundant,denique quo,cùm ita simpliciter a mandantib.illis sponsiones fiant,pecunias tamẽ,aut res non aliter soluere velint,quã sponsionem accepit,se pecunias, aut res accepisse,testib.autscripto probet,vnde cum ipsi pecunias,aut res dederint,quòd illi probationes,pecunias,aut res datas esse deposcant,postmodum contentionib.ac controuersiis irretiantur.Quæ res simul in præteritis simul in futuris sanè quàm perplexa illis est& formidabilis,imò & impossibilis. Quisnam eorum enim,qui aut pecunias,aut res spopõderint vel spondent,vt cui spõsę sint,vel spõdentur, is probationem non faciat,aut in publica instrumenta referat quod eas acceperit,ad sponsionem descendere velit? Ac idcirco perſepe se fatigatos aliis edere actiones,neque hãc sibi actionẽ intẽdẽtib. opponi solum,verum etiã quib.actiones cessæ sunt,aut cedun tur.Petierũt itaque vt ab hac difficultate liberarẽtur,vt etiã,si quidem nulla omnino apposita cõditione,purè mãdatum factum sit,aut fiat,vt pecunias,aut res intra certũ tẽpus transfun

a Vt huc ex Græcis negationem perſcribã,nulla ratio patitur.

a Non.n. ἀγρα-φον, sed ἰδιόγρα φον. legendũ etic.ex se quentib. mihi recte colligere videor.

b πρὸς ὀφειλ. hic subintelligi, aut quid credibilius est, omissũ esse,& loci natura , & τῆς, fine adiuncto positum satis indicio est.

Empto-res euictionem fideiussoris quę rere.

c Quasi hoc ἐφάλτ-ως: ita verti nõ debeat, nõ pure quãquã mihi latẽ factũ. d Quod deest, ita esse autẽ quidã non ora tionis structu rã modo verum etiã sen-sus, indicat,vale esse cer-tò mihi colligere videor, tum etiã illis, qui cum ipſis contrahunt, eorũmq; hæredib. & succeſſoribus, actũ deinceps legi de-bere,in quib.re-bus ad-uersus ar-gẽtarios, &c.

Universidad de Deusto Biblioteca

dātur,elapsū sit,mādator sibi, & quib. à se actiones cessę sunt
aut etiā cedūtur, ad debiti persolutionē teneret:idq; nō solū
si hoc interueniēte scriptura mādauerit, veruetiā si sine scri-
pto totum negotiū cōfectum sit.Nos ergo succurrere isti rei
volentes(cum omni æquitate tñ & iustitia,atq; vt in posterū
omnib.citra periculum hæc procedāt)statuimus,ne aliter ipsi
sponsiones subire velint,quàm scripto comprehensum de his
mandatum ipsi sponsiones subire velint,quàm scripto cōprę-
hensum de his mādatū ipsis detur,quod quō quámque rem
fieri oporteat luculenter explicet,ne ex bona. f. fide ineuides
exitiū manifestè incidāt.Verū si quo modo scriptura nō inter
ueniente mādatū factū sit,tēpus autē determinatū sit,&tacue
rit per omne tēpus ille,pro quo sponsio facta est,neque querę
lam mouerit,decurrat verò etiam constitutum tempus, neq;
tum demum intra alios duos menses hoc ipsum in quærelam
deduxerit,omnib.modis mandator soluat sponsori debitum,
quod ex ipsius voluntate ab aliquo eorum, qui argētarię mē
sę præpositi sunt,spōsum esse cōstiterit,& neq; ipsis, neque i-
psorum hæredib.aut quib.cessæ ab ipsis sunt,vel cedūtur actio
nes,istiusmodi quidā opponi queat,sed illud obtineat, quod
mādati ostēderit tenor,qui quidem si literis cōpręhensus sit,
literas iudex sequetur, sin in literas cōtractus relatus non sit
probationib.ea de re prolatis insistet.Atq; hæc quidē teneāt,
& in iam factis ad hunc modū,&in faciēdis etiānū spōsionib.
Si quis verò ipsis interueniente scriptura,aut sine ea famula-
tus promissus fuerit,aut promittatur,pbatio verò,aut ex scri
pto,aut ex testium fide sufficiens & legitima producatur,hūc
suam vim obtinere volumus,& vt quod pacto cōuenerit,exi-
gi possit,ita vt nulla prorsus lex obsistere queat,quasi id a gra
tis,& nō pro mercede fieri oporteat,propterea q omnis illis
ex eo viuēdi facultas pendeat q vsuras pēdāt ,quòd mercedē
pro habitatione dent,& velut propugnaculū cōmunis vtilita
tis sint,vt ne dānū sentiāt,neq; alimonia destituātur, sed hanc
habeāt suorū laborū cōsolationē.Sanè si vel rationes,vel mu-
tuas syngraphas,vel propriæ manus scripta quępiā ediderint,
edántve,aut ipsi illis,qui cum ipsis contrahunt,aut illi ipsis,in
quib.pecuniarū illatio & solutio descripta sunt, quæque ipsi*
mensæ præpositi,ipsius etiā amanensis(quos Samaritanos vo
cant)& eorum,rursum qui cum ipsis contraxerunt literas prę
se ferunt.aut per omnia illius,qui cum ipsis contraxit , manu
scripta sunt,subscriptionémve habēt,nō poterunt q cum ipsis
cōtraxerunt,pecuniarū quidē illationē,quā argētarij in com
mentariis,aut à se scriptis breuib.descripserunt,agnoscere, &
que inde ipsos exactionem cōstituere,expeditionis verò solu
tionísque descriptitionē refellere,neque rursum poterunt ar
gentarię mensę præpositi solutionem quidem exigere,illatio
nem verò non agnoscere.Verùm si aut ex antisyngraphis,aut
ex ratiociniis,aut ex propriæ manus scriptis probetur & de il
latione,& de solutione literarū veritas,vtrunq; omnino firmū
& ratum erit,neque vnum quidē aduersus ipsos obtinebit,al
terum verò pro ipsis irritum fuerit,exigetur autē quantū ra-
tiocinia perhibebunt,nisi altera aut vtraq; pars in calculo se er
rasse,aut in vsuris dispendium sustinuisse demonstret.Si enim
tale quiddam euidenter cōmōstretur,id,quò quisq; iustitia&
æquitate fruatur,correctione dignum esse statuimus. Hoc ve-
rò etiā nos docuerunt,quō quidā illorum postq à plurib.aut
vice mutua inter se fideiubentib.aut aliis pro aliis mandātib.
obligationis cōfessiones abstulissent,deinde debiti lōgè ma-
ximam partē percepissent,vt reliqua p quā iā exigua essent,re
liquorum nomine extrinsecus ab vno aut duob. illorum obli
gatione capta,quod intra certum tēpus isthęc persoluent,ac-
ceptilationes fortè,aut liberationis cōfessiones omnib.edide
rint,& cùm aut vnum,aut plures eorum,qui reliquorum obli
gationē subiissent,mori cōtigisset,hæredes,quę ab illo,aut ab
illis pecunię pacto promissę essent,eas exoluere noluerint.Sta
tuimus igitur,vt si hæc ita sese habeant,quæ pecuniæ in obli-
gationib.cōprehensæ sunt,& quas defunctus aut defuncti scri
ptor pacti fuerunt,hę ab hęredib.cum pactis vsuris exigantur.
Quòd si qui datis pignorib.ab illis mutuati fuerint,aut mutuē
tur,deinde etiā in mutuis syngraphis pmiserint,aut pmittant
vt pignorib pro ipsorum bona fide diuenditis ,eorum ptium
in debiti solutionem imputaret,ipsi verò hoc fecerint,ne mo
lestiis illi implicent,neque propter hoc negotia sustineāt,sed
iuratis,qui pignora vendiderint, credat,idque ipsis ad oīs im-
probitatis abolitióem suppeditet. At si quis nō interueniēte
scripturā mutuat*,pignora obsignata,aut nō obsignata det:ne
cesse habebit,q mutuat* ēst,vt aut pignora recipiat,agnoscēs
sigilla vel ipsa etiā pignora nō bene obsignata,& adimpleat sor
tem,pactásq; vsuras,aut si pecunias nō habet,ad iustā æstima-
tiōe illa reliquat,& reliqua expleat,neq; dicere poterit pigno
rib.quāquā min* valeāt creditorē contentū esse oportere,sed

a Oratione cōuerti debere videtur.

b Non enim ῥαδιουργηθέντα, sed σφραγῖς litera e.go.

omne debitum quod cum pactis vsuris in rationem dedu-
ctum fuerit omnibus modis adimplebit. Si verò datis pi-
gnoribus siue obsignatis,siue non obsignatis mutuationi tē
pus præfinitum sit,ac intra id non satisfiat,tantúmque ela-
batur alterum,liceat ipsis præsentibus tabulariis, sacrisque
eloquiis in medium propositis, & ęstimatoribus adhibitis
diligenti ęstimatione facta illorum prætium constituere,ac
siue ad plenum debitum, siue ad eius aliquam partem suf-
ficiāt,sibi imputare atq; assignare.Huic sane etiā medicinam
adhiberi cupierunt,vt quoniā mutuò& dādo & accipiēdo,p
aliis etiā spōdendo,& deniq; vsuras pendendo vitā tolerent,
ne ipsis in mutationib.nostra opponatur cōstitutio,qa nemi
ni vltra duplū accipere quicquā pmittimus , si quidē quantū
sors & vsuræ faciāt,psolutū sit.Nos igitur in posterum eā le-
gē omnino violari nolumus:qđ vero præcessit, quia nōdum
insidiis obnoxium sit,huic ipsis medētes sancimus, vt in cō-
tractib.q reuera argētariorum sunt,ad hodiernū diē factis, fa
cultas ipsis sit,vt licet in his debitis vsuræ supra duplum datæ
sint:nihilominùs tamē,quæ debent,cū constitutis vsuris exi-
gāt,ita vt neq; in vsuras,neque in primitiuū debitū,quæ su-
pra sortem iam soluta sunt,imputare cōpellātur,& ne ipsis in
hac specie,& quidem sola,nostra de duplo constitutio obstet
quo minùs secundū cōtractuū naturā hæc exigāt.Verùm ne-
que ipsi aduersus eos,q cū ipsis iā cōtraxerūt,nostra cōstitu-
tione abuti,neq; solutas iā vsuras,duplo vsurarū,aut primiti-
uo debito imputare poterunt.Quādoquidē verò postq argē
tariæ mēsæ prępositis, excepta armata militia,cum omnib.a-
liis militiis in hac alma vrbe cōmercium instituere pmisimus,
illiq; deinde,cùm mutuum dedissent aut etiā darēt,bessales
vsuras,quātas argētariis cōcessimus,stipulati sint,hi illibera-
liter hoc ipsis opponāt,q dicāt,ipsos nō quæ argētariis , sed
quæ militātib.cōueniāt,vsuras capere oportere:hanc eorum
iniquā,& improbissimā obiectionē vacare,nulliúsq; momēti
esse,& quæ pacto cōuenerint,aut etiā cōueniāt,obtinere volu
mus.Neq; verò id nobis placet,qđ de argētariorum cōtracti-
bus nōnulli petunt,vt omnino nō dētur,aut sortes,aut vsurę,
vel(id qđ his etiā peius est)vt quæ legitimę vsuræ dātur, sorti
imputent.Etenim hoc quoq; in cōtractib.q cum argentariis
initi sunt,aut ineunt,obtinere volumus. Vnum certè & hoc
eorum est;quę illi inter supplicādum pposuerūt, qđ pspe nō
nulli,q ipsis obnoxij sunt,cùm illi alios obnoxios habeant,
ab istis sibi nō satisfaciāt,sed id prætextu dotis eorúmve,quę
præter dotē data essent,aut aliorum etiā debitorum suis vxo
rib. soluendum,ab iisq; acceptilationes,siue solutionis pro-
bationes ferēdas curēt,& q cùm illi ad inopiam deuenerint,
aut deueniāt,vel mortui sint etiā,aut postmodum moriātur,
ipsi verò tum debitum accipere velint,vxores licet latēter illa
acceperint,aut posteā accepturæ sint,integra tamē ipsis debi
ta opponāt,vt ipsorum prsus omnis spes concidat:petierunt
autē,vt si qd istiusmodi factum sit,aut posthac(vt cōsentaneū
est)fiet,necesse habeāt,q acceptilationémve à mulierib.acce-
perint,aut etiā si qs cōtractus factus sit,aut omnino faciēdus
est,hæredib.ad probationē eorum,quę gesta sunt,deuocatis,
eum proferāt,ne vxores,quib.nihil debetur , emolumentum
sentiāt,ipsi vero,quib,debet,defraudentur.Statuimus nos ve
rò,vt si tale quippiā factum sit,aut fiet,necessariò illi contra-
ctus literas proferāt,attamē absq; omni suo incōmodo, & vt
nullum dānum ex probatione sustineant (memores enim su-
mus nostræ cōstitutionis,quæ adactas literarum,ex quib.qui
ius qđpiam suum tueatur,prolationes innoxias iis, q profe-
runt,esse vult)sed proferāt illi quidē instrumenta &recipiant.
Et si quidē inde aliquā vtilitatem qui aduersus mulieres pro
lationem fieri coegerint habere possint,hāc secūdum legem
ex ipsis sentiāt,nullóq; prorsus dāno qui protulerint,ob pro
lationem afficiant. Quòd si mutuis syngraphis cum aliquo
pacta,liberationes,aut etiā qualescunq; cōuentiones institue
rint,aut posthac etiā instituāt,&quę apud ipsos māserint, mo
do aliquo(quod facile est,)perierint,volumus,vt qui aduersa-
rias syngraphas habent,eas proferre , aut se nihil istiusmodi
habere,vel proferre posse,iusiurandum dare cogantur. Si e-
nim hoc apud acta monumentorum iurent,ipsos nō vlterius
molestia affici oportet.Nemo verò sportularum iudicialiūm-
que expensarum nomine,pœnā,quæ talia committentib.im-
minet,reueritus constitutionis nostræ modum transcendat.
Quoniam deinceps quando petere semel cœpissent,hoc etiā
petierunt,vt tua excellentia curam ipsorum suscipiat,quibus
que ipsis controuersiis impetuntur, eas audiat, & si quos
obligatos habeant, aut alij ipsos , his velut peculiaris iudex,
audientiam præbeat:propterea quòd exacta cura, quæ ad le-
ges ptinent,tractes,ac cuique suum ius tribuas,&faciliè ratio
nem inuenias,qua,quæ valde dificilia videntur quæq; alij nō
assequuntur,

c Quod tertium iuris pręceptum est l.j.§.j.ff.de iu. & iure.

assequantur,nec intelligunt,dissolui queant:sancimus, vt secū
dum ea,quæ à nobis constituta sunt,& ipsos, siue actores siue
reos,in peculiaris iudicis modum audias,& prętērita secundū
hāc legem componas,& quomodo æquum esse videbitur,futu
ris curā adhibeas: vt legitimum quoddam ipsis,ac decēs à no-
bis accedat auxilium, Conuenit enim,vt qui pro omnib. se ob
stringunt,accedat auxiliū,ac cuiq; vtiles se exhibere student,
eximio etiā aliquo fruantur auxilio.Et certè quæcūq; a & hoc
tēpore,& olim,aut ex nostris legib. aut ex sacris pragmaticis
formis cōcessa ipsi sunt,illæsa ratáq; conseruātor:ac in specieb.
rerum iam gestarum,atque etiam non gerendarum,locum ha
bento.Quę igitur nobis placuerunt,ac per hanc sacram prag-
maticam declarantur legem ea gloria tua,& quicunque alius
reipublicæ nostræ iudex firma seruato.

De apparitoribus præsidum. Edict.X.

CViusmodi insidias prouinciales b apparationes seu cohor
tales fisco struāt,persæpe ex ipsa reipublicę rectione didici
mus,Posteáquam autem & hoc vnum ipsorum audaciæ caput
esse edocti sumus,q fiscalia inuoluent,ac deinde in sacris locis
se occultent,hac ratione meritas pœnas se effugituros existi-
mantes:statuimus,id quod Dei amantissimis episcopis scripsi
mus,vt si qui illorum in sacra septa cōfugiant, in potestate tuę
excellentiæ sit,vt hos ex illa prouincia exire,& quocunque in
loco velis,ibi præsto esse,iubeas:hoc adiecto,vt Dei amantissi-
mi episcopi necesse habeant,vt illos ex sacris locis producant
vbi tamen fidem publicam acceperint:sec ex illis locis, vnde
discedunt,sine aliqua distortione,à publicis ministris ad cōsti-
tuta loca ducendos esse.Ad hunc igitur modum in cohortales
excellentia tūa imperio vtitor.Illud sanè etiam Dei amantis-
simis ipsorum clericis interminati sumus,ni è prouincia data
fide publica,illos eiicere,& in constituta loca cum fide publi-
ca ducere velint:d ob sacrorum autem fortasse locorū priuile-
gium illos illic morari sinant ipsos de suo,minimè verò de ec-
clesiasticis prouentib.fisco indēnitatē præstitutos,neq; à sacer
dotij adēptione liberos futuros.Tua igitur excellētia,quæ no-
bis placuerunt,quæque per hāc sacrā pragmaticam exprimun
tur formam,effectui simul & fini tradere studeto.

Vt ponderatores,& monetarij apud Aegyptios quicquam
pro obryzo exigendi nullā de reliquo facultatem habeant,sed
quemadmodum in magna hac vrbe ita illic quoque signatum
aurum æstimetur,& illi signa pro pondere,quod in signatura
seruatum est,imponant.

Edict.xj.

Idem Imperator Petro gloriosiss. sacrorum Orientalium præfectorum iterum præfecto,iterum etiam sacrarum largitionum comiti,& exconsule.

QVod obryzum apud Aegyptios sermone hominum cele
bre est,quod idem superioribus sęculis cùm prorsus in-
cognitum fuisset,admodū nuper in Aegypto cōtractus inuol
uere & turbare cœpit,ad tantamque absurditatem processit,
vt in vnamquamque libram noueni aurei dentur : in poste-
rum reprimi,ac ex cōmuni vsu tolli oportere putauimus.Ideo
id autem,ne rempublicam oblędat,neu subditorū contractus
obturbet ac inuoluat, præcipuè verò,quòd huius absurditatis
longè maxima pars in ipsa Alexandria solum consederit, neq;
similiter per Aegyptum,aut illius tractus alias ciuitates in pu-
blicum vsum peruenerit.Iubemus itaque,vt secūdum id,quod
olim obtinuit,tametsi mediis postmodum temporibus in si-
gnatura,quæ apud Alexādrinos absolutè dicitur,vitiatum sit,
in Aegyptiaco tractu de auri tractatione &valore statuatur,ita
vt non possit à quoquam pro malè adinuento atque exco-
gitato obryzo quicquam exigi,Item vt quod aurum per Ae-
gyptum ratum & receptum est, sic in contractibus compute-
tur,quomodo quod in hac magna vrbe signatum est,idque pe
riculo pro tempore præfecti apud Alexandrinos Augusta-
lis,& quę ipsi apparent,cohortum seruetur. Quoniam verò
fraudulenti huius facinoris ponderatores monetariique au-
thores sunt,iniunximus illi,qui illos magistratus nunc obti-
net,vt dandā idoneam cautionem,se per absolutam signaturā
contractib.magistraturos,& si quando signare oporteat,tantū
solummodo se inscripturos,quātum reuera,quod signauerint
aurum pendeat.ipsos adigat,vt pro eo more,qui perperam ha
ctenus obtinuit,non liceat illis amplius, q̃ reuera signati auri
pondus sit,signaturæ inscribere.Si namque tale quippiam ausi
fuerint,& bona illorum publicamus,& corporalib. pœnis ip-
sos subiicimus,vt qui secundum iussa nostra ab vsitato sibi &
consueto scelere non destiterint.Sed & necesse omnino habe-
bunt,vt cum præfecto apud Alexandrinos Augustali, quique
pro tempore eum magistratum habebunt,in consuetis frumē-

a Nō enim hoc loco τῶν τε ταυτῶν τε πρώην sed τῶν τε ἰδίων τῶν τε πρώην, legēdum esse censeo.

b τάξεων, ne quaquā vero ὀφφικιαλίων est legendum.

c Hic locus in Græcis admodū depravatus est, qn tamē hic eius sensus sit dubitari nequit.

d Neque hic loc* admodū sanus est.

e Hic videri potest titulus de pōderat.li.x.C. potissimū. l.fi. eiusdē ti.cuius tractatio huic cōiungi potest.

ti emissionib.tum verò etiam alabarchæ,qui nūc est,quiq; pro
tempore futurus est,sacrorum nostrorū thesaurorum prępositi
to,nullo prorsus accepto lucro,aurum suppeditent.Ita verò il
li quiq; post ipsum magistratum suscepturi sunt, & cohortib.
quę ipsis apparent,vt huius rei curā haberent,iniunximus , vt
sciant,si pro obrizo,aut à sacrarū nostrarum alabarchiarū præ
fectis,aut à sacrarum nostrarum largitionū præposito quicquā
exactum esse manifestū fiat.sibi id de suo, tum ex suppeditatis
ipsis & cohortib.annonis,tum etiam ex facultatib. suis,depen
dendum fore,idq; nō solum donec in magistratu fuerint,verū
etiā postq magistratum deposuerint:deinde etiam , siue initis
ab initio pactis.vetus.n.illud de obryzo non est,cœpitque tē-
porib.admodum nuperis & recētib.participes istius lucri fue
rint,siue etiam nihil istiusmodi pacti sint. Aliis porro,qui mer
caturam faciunt,& hactenus lucri aliquid capere consueuerūt,
interdicto similiter denūtiabis,quod si quid capere obryzo,
aut in computationem deducere comperiantur,& bonis exca
suri,& corporales pœnas subituri sunt.Rem peruersè,& cęptā
tantóq; progressu sacro vniuersam rēpublicā dispendiis inuol-
uentem, per præsentem legē in reliquum tempus tolli iubem*
ne de cætero contractus afficiat & obturbet , idque ita obser-
uari periculo præfecti apud Alexandrinos Augustalis, qui-
que pro tempore eundem magistratum gesturi sunt , & vtro-
rúmque cohortium. Adeò autē id iubemus,vt vel eius memo
riam aboleri velimus,q à tāto incomodo & damno,per Aegy
ptiacum tractum contractus aliquando liberi fiāt. Quæ igitur
nobis placuerunt, & per hāc sacrā exprimūtur legē,gloria tua
effectui finique tradi,& obseruari iubeto.Dat.vj.Calēd.Janua.
Constan.Imp.Dn.Iu.PP.Aug.anno xvj.post Basi.V.C.Cons.

De Hellesponto. Edict.xij.

EDocta nostra est potentia, quomodo Ioannes scriniarius
per Hellespontum,vt cui nomine ratiociniorum ciuilium,
siue,vt vocantur,solennium prouentuū cōmissæ formę essent,
cum in regionem illā venisset à nulla re,quę ad summā deprę-
dationē spectaret,abstinuerit,ciuitates populatus sit & reuer
sus in almam hanc vrbē ipse quidem auro abundauerit,Helle-
spontiorum verò regioni omnem summámque paupertatem re
liquerit.Ac sanè quomodo idcirco cum illo agi oporteat,&in
iuria affectis resarciri dammum possit iam à nobis definitū est.
At quoniam propter eorum,quib.istiusmodi demandantur,in
satabilem auaritiam generali legis forma,vniuersale isti rei re-
medium adhiberi debere putauimus,Sācimus, vt si quis istius
modi rei causa prouinciam quampiam,siue Hellespontiorū,si
ue aliā quālibet profectus.præsidale iussum habeat,ne quisquā
illi obtēperet citráque periculum ipsius exequutio propulse-
tur,si verò cum sacra pragmatica forma venerit, & quod pro-
fert commonitorium sit aut literę de hoc conceptæ.neque his
obtemperetur,vtique ad deprędationem, prætérque nostram
notitiam & voluntatē proderint,sin quod ostenditur pragma
tica forma sit,vt ne sic quidem ex eo confestim aliquid fiat,sed
talem pagmaticam formā prouinciæ pręses apprehēdat,de eá-
que ad nos referat,& alterā à nobis iussionem expectet,vt si il
lam,cuique talis forma cōmissa est,agnoscamus , altera nostra
pragmatica forma, quæ exequutionē fieri demandet , proce-
dant,sin autem,personam reprobemus, nihil istinc fiat , sacra
formaā prouinciæ pręside remittatur,qui sciat quòd si hanc rē
neglexerit,idémque dānū aliquod subditis nostris proueniat,
istud ipse de suo resarciet.Facultatē verò etiā episcopis dam*,
vt si prouinciæ præses pragmaticam formā inhibere negligat,
cuique illa demandata est, cōcedat & conniueat,eā rē nobis si
gnificent.Ac si hoc didicerimus , illum tanquam criminis so-
ciū de magistratu deiiciem*, cingulo quoque & facultatib.pri
uabimus,& qui quacunque in re iniuriam passi fuerint,his in-
demnitatē recuperabimus.Tua igitur excellentia ,quę nobis
placuerūt,ex præsenti sacra pragmatica forma discens effectui
simul & fini tradere studeto.Dat.xv.Cal.Sept. Constanti.Bilis.
V.C.Cons.

Lex de Alexandrinis,&Aegyptiacis prouinciis. Edict.xiij.

CVm vel minima quæque nostra cura dignemur, certè mul
tò minus quę maximi ponderis & momenti sunt,ac rēpu
blicam nostram continent & conseruant , pro derelicto habe
re , aut neglecta, competéntique ornatu vidua esse,debe-
mus sinere : præsertim cum tua excellentia ministerio no-
bis sit,cui per omnia nostra incolumitas , rerum publicarum
incrementum , & subditorum nostrorum gubernaculum

Universidad de Deusto
Biblioteca

curæ est. Cõsiderantes itaque qũo superiorib. tẽporib. tametsi aliis locis publicę exactiones sic satis constituræ viderentur, in Aegyptiaco tamen tractu adeò confusæ fuerint, vt quid in prouincia ageretur, hic cognosci nõ posset, eius rei conturbatum modum atque ordinem, quibuscunque durauit valde admirati sumus. Sed Deus hoc tẽporib. nostris tuóque officio seruatum voluit. Vt a enim nobis frumentum inde adiiciebãt, sit mihil aliud contribuere volebãt. Verum subditi omnia plenè à se exigi, omnino affirmabant, pagorum autem præfecti, & reipub. administratores, publici exactores etiam, & præcipuè pro tẽpore præsides, hactenus eã rẽ ita administrarunt, vt nemini innotescere posset, ac ipsis solis lucrosa esse. Quoniã igitur si rem in genere ac promiscuè administrari sinamus, haudvnquã illã perpurgare decẽtérq; constituere possimus, ideo magistratum, qui Aegyti reb. præst (præfectorũ Augustaliũ nẽpè) moderatiorib. curis præficere visum est. Non temerè. n. vnius hominis industria tãtis curis par sit, nec ita rem administrare valeat vt inde cuiuspiam boni sensus ad nos resultet. Propterea igitur statuimus, vt excellentia tua hãc nostrã ea de re legẽ ad se receptam, sic formet atq; ordinet, vt illã nos tulisse, tuáverò ex cellentiam ministerium adhibuisse dignũ sit. In primis autem spectabilem præfectum Augustalem ipsi Alexãdriæ præesse, & omnem eius rerũ curam habere volumus, & insuper duab. Aegyptis, ac iis solis, excepto oppido Menelaita dicto, quod Aegyto præiacet, & prẽterea Mareoto. De illis enim, quę videbuntur, constituri sumus. Volumus autem ipsum (vt dictum est) non vni Alexandriæ, verum etiã duab. Aegyptis dictis Nareota Menalaitáq; exceptis, ita præesse, vt magistratus prouinciales dictarum duarum prouinciarũ, quomodo etiam hucúsque obtinuit, ipsi soli subsit. Et quod in idem recidit, volumus spectabilem præfectum Augustalem, propter dictæ maximæ vrbis populositatem, magistratus militaris ius habere: nõ vt res diuidatur, in duósve magistratus distrahatur (id enim conducibile esse omnino non putamus) sed vt vnus homo dicto solio præsit, & in omnes, qui illic sunt, milites, siue ipsa magna Alexãdrinorum vrbe, siue in duabus (vt dictum) Aegyptis stationes habeat, ius & potestatem habeat. Curare enim te oportet, vt de eorum in ciuitate seruetur, neque tumultus c quispiã in dicto populo aboriatur, & cum dicti magistratus præfectus & ciuilis magistratus vim, & militum robur in subsidiũ habeat, quod quantum ad ipsos milites, tum qui in Alexandria, tum qui inv traque Aegypto sunt, vicarius sit, ille Deo duce & auspice deco ri per ciuitatem seruandi curã gerat, illique gloriosiss. quæ rosi simúsque dux præsentalium, Orientalis etiam* & adresp̃sunt præsto sint, & is quæ iubeat, in ijs obsequio fi sint. Est autẽ ipsis cohors & Augustaliana & Ducalis, militum plus minus sexcẽ torũ: non. vt seorsum Ducales sint, seorsum etiã Augustaliani: sed vt vna cohors vnáque recensio sit, in qua centum primates sint, quinquaginta id Augustaliana cohorte, totidẽ inter Ducales quorũ iter ipsos ordo alternet, vt priores partes Augustalianus alteras Ducalis habeat quã centum inter ipsos primatum formã deinceps cõseruari volumus. Cætera, vt ei, qui magistratum obtinet videtur, constituantur, vt tamen cohortis mixtim Augustalianis, & Ducalib. constantis numerum sexcentorum militum scilicet, non excedat. Omnia verò, quæ sub illo fiuat, & ad tuum solũ, & per excellentiam tuam ad nos referatur, vt quod à vobis fit, & si rectum & bonum sit, authoritatẽ accipiat, & vbi cohors cõstituta fuerit absque probatoriis, quib. nostra manu subscriptum sit, vt hactenus obtinuit, nemo Augustalianus fiat. Enimuerò, qui ab Imperatore designatus. Imperatorio iudicio dignus habitus, magistratum assumet, & puras manus conseruabit, & se in omnib. Imperatorio iudicio dignũ exhibebit. Neque enim nos tantam solummodo consolationẽ, quantã vsque adhunc diem spectabilis Augustalis habet, quin quaginta annonas, & quinquaginta capita videlicet ex publico illi dabimus, sed magno auctario adiecto, quadraginta auri libras pro annonis, cõsuetudinis, & calãdicis quotãnis ipsum accipere voluim^us: idq; à vindice, ex subiectis illa^s formæ & causis. Assessores aũt eius ex eisdẽ quinque libras auri accipient, quęque ipsis apparet cohors, mille solidos, quãquã antehac ter tiã eius summę partẽ solumodo habere solet. Ita res illa per se splendida erit, próq; nostrorũ tẽporũ dignitate administrabitur. Vt porrò legitima statáq; frumẽti illa rectè, pcedat, id, eius, qui istiusmodi magistratum tenebit, primã curã esse volumus, vt ipse spectabilis præfectus Augustalis, & quæ illi cohors apparet, suo bonorũmq; suorũ, quæ in p̃sentia hẽt, quæq; aliquãdo habiturus est, periculo, cohortis verò etiã tãto periculo, vt non de his modò, verũetiã de salute & vita iudicium subitura ſt omnem curã & diligẽtiã subire debeat, vt dictum legitimæ solennisque illationis frumẽtũ & exigatur, & cõsuetis tẽporib. emittatur. Atq; hoc quidem, quod ex vtraq; Aegypto cõtribui debet, exigat: aliud verò citra dilationẽ suscipiet aut etiã nauibus iniiciẽt, quantúmq; canon eiusdẽ legitimæ illationis, quæ in hãc almã vrbem aduehi solet, postulat, huic emittẽdum curabit. Volumus insuper, similiter quod à nobis magnæ Alexãdrinorum vrbi donatũ est, quantum quidé ex vtraq; Aegypto pẽ di debet, exigat: quantũ verò ex vtrisq; locis prouenit, suo cohortisq; suę periculo suscipiat: qđ tractatur modo, q̃ qui hactenus obtinuit: longè explicatiore, qui in sequentib. declarabit: & (quomodo consueuit) in eiusdẽ vrbis alimoniã expẽdat, qđ illi Deo propitio per omnia satis sit. Quò autẽ huic rei nullum omnino impedimentũ adferatur, cum ipſ spectabili Augusti eidẽ periculo subiici placet, quotcunq; in militũ sub ipso cõsti tutorũ, clarissimorũ, etiam tribunorũ, & cuiuscunq; ciuilis publiciq; auxilij officiũ atq; numerũ ascripti sunt. Cæterũ ꝙ frumentũ ex locis ipsius iurisdictionis nõ subiectis exponat, id eatenus inducere ipsi periculũ & necessitatẽ volumus, vt postquã exportatũ sit, ipse sine vlla mora id suscipere, & quę ipsi paret cohors, ad hãc almã vrbẽ suo periculo deuehere debeat. Sũma etiã eũ diligentia curabit, nec ex subiectis ipsi ciuitatib. ꝓuinciis, quibuscunq; locis portub. etiã, aut ostiis prius frumenti quicquã exportetur, q̃ stata illatio Alexandria soluerit. Ac verò vt ne tũ quidẽ, extra quã si id à nobis ꝓ sacras nostras formas, aut foliorũ tuorũ^ iussa permissum fuerit, aut permittẽdũ sit. In omnib. autẽ cohortales, quæ ipsi iniunxerit (quo prius dictũ est) ipsi ministerii præsent: nauicularij verò frumentũ suscipiãt, nanibúsq; imponãt, atq;, Deo duce, ad hanc almã vrbem nauigent. Sanè si ex vtraq; Aegypto frumentũ nõ exegerit, neque illud huc mittendæ legitimæ solitæq; illationis Alexãdriæ importandũ, ac ante finẽ mẽsis Augusti ad almã regiamq; vrbẽ vehẽdũ curarit, si etiã frumentũ Alexãdris à nobis in alimoniã elargitũ mẽse Septẽbri in ipsorũ vrbẽ nõ importarit: sciat, ꝙ quantũ illationis alimoniæve frumẽto ꝓ eo modo, q ex vtraq; Aegypto inferri cõsueuit deest. in ternas artabas ꝓ singulis solidis à solito tuo & ipse, siue magistratũ adhuc obtineat, siue priuatus sit, & hęredes succeſſoréſq; ipsi^ exigẽtur, nullóq; modo bona ipsius libera erunt, antequã quicqnid inde debet, ad ternas ęstimatũ artabas tuis mẽsis intulerit. Interim cõuenit omnino, vt ad prædicta tẽpora ipse ex vtraq; Aegypto plenariã etiã exigat. Quandoquidẽ verò de solẽni illatione tractatus, cõnexum & inseparabilẽ habet portoriorũ titulũ, volumus etiã quæ ad ipsum ptinent, quò isti negotio plenè cõuenientérque ꝓsp̃iciatur, certa iuris forma cõprehendere. Volumus igitur, ne in posterũ portoriorũ susceptor facultatẽ habeat, vt se quibuscunq; publicis vectigalib. immiſceat, ac nõnullis soluẽdove ẽtigali obnoxiis illud remittat. itaq; quę ἐνδεματικὰ nuncuparunt (quę (per indulgentiã & gratuito data dixeris) accipiat, & publica inde negligat, ab aliis verò pluſquã par sit, exigat & plures* vt violẽtius* & supra cõsuetos* ac hinc confundendæ rei occasionẽ initiúmq; capiat, portora quidẽ recusari non posse prętendens ex rei verò confusione suũ cõmodum captans, & mensas quidẽ tui tribunalis despiciens, simul autẽ lucri causa cuncta ad se trahere conãs. Quoniã etiã tua excellẽtia, vigilãter cuncta gubernãs, nos docuit, quantũ portoriorũ canon, q Alexandria suppeditatur, subducta ratione cõficiat, solidorũ videlicet octoginta millia, quippe cum qđ frumentũ transmittitur, in octogies centena millia exurgat volumus ex subiectis prouinciis, locis, & prouenientib. portoriorũ susceptori octoginta hęc solidorũ millia dari. Quam largã liberalitatẽ, ideo fecimus vt nequid omnino ex dilatione deiectúve solennis frumenti transmissionis conficeretur. Spectabilis autẽ præfectus Augustalis, & quæ ipsi cohors ex Augustalianis prioribúsq; Ducalibus (vt dictũ est) in vnam coitionem coniunctionémque coalta, paret. portoriorum susceptori p ciuitates atque loca, & ab hominibus ex Alexandria & vtraque Aegypto in hoc delectis, exactiones facient. Cuiusmodi exactionem ipsi etiam portorio rum susceptor similiter faciet. Vt suo periculo (quomodo dictum est) præfectus Augustalis ac ipsius cohors vnà cum portoriorum susceptore hæc exigant. Ipsi verò harum rerum exactionis periculum etiam incumbit, vt irreprehensibiliter aurũ exigat, & in dictum vsum expendat, & prout hactenus moris fuit, nauicularijs distribuat, vnà cum ipso portoriorum susceptore in omnibus labores & pericula sustinente spectabili prętecto Augustali cum ipsi parente cohorte, & fortissimis per illa loca constitutis cohortibus cum suis tribunis, quippe quia cõueniens sit, vt omnib. modis portoriorum ratio per contributionẽ suppleatur, hæque susceptuari dentur, qui conuenienti consuetoq; modo illa dispensẽt, ac pro omni solenni illatione nauicularijs præbeat. Atque hæc quidem prima illi cura administratióq; applicãda est solẽnis illationis & portoriorum. Secundo deinde loco excellentiã tuã, & ꝓ tẽpore huius magistratus præfectorum, scriniarios etiam, & tractatores, & duos ex Aegypto & Alexandria curam habere volumus exactionis pu blicorũ tributorũ in tribunalis tuæ excellentiæ vtrãq; mẽsam, & priuatã, & publicã inferendorum, ex illis s. ciuitatib. & ab illis pſonis, horũq; fideiussorib. & è locis, quæ in hoc selecta sunt, & sacræ huic legislationi subiecta, vt nullo modo neq; spectabilis præfectus Augustalis, neq;, quæ ipsi paret cohors, neq; Dei amãtissimus Alexãdrinus episcopus cuiuspiã publicæ exactionis rationẽ reddere vel exigere, aut etiã ꝓ qualemcũq; causam in dicta exactione, quæ ad excellẽtiæ tuæ menses, aut ad hominem ab illa delectos pertinet cõmunionẽ habere possit prætquã si tractatores, quíq; in ꝓuincia illorũ locũ supplent, auxilij causa id fieri petierint. Si enim hoc petãt, aut si gloria tua, quique ꝓ tẽpore eundẽ magistratũ obtinebũt, id iubeãt, necesse habebit præfectus ꝓ tẽpore Augustalis, quiq; sub ipso sacramento obstricti milites sunt, & horũ tribuni, cohors etiã, quæ eidẽ magnificẽtiss. Augustali apparet, & quodcunq; ciuile publicúmq; auxiliũ, vt scriniariis tuis suppetias veniat, & vt omnes istiusmodi illationib. vtriq; tribunalis excellẽtiæ tuæ mensę cõpetentib. obnoxij citra omnẽ dilationẽ imposita sibi publica tributa inferãt neq; cõtradicere audeãt, faciat. Si enim, q in vtraq; Aegypto (excepta Mareota & Menelaita vrbe, de quibus in sequẽtib. cõueniẽtia ſtatuemus) aut Alexãdriæ habitãt, istiúsq; modi illationib. obnoxij sunt, ad dationẽ vultum obuerte, in aliquóve aduersari audeãt, & spectabilis præfectus Augustalis militarẽ simul & ciuilẽ magistratũ obtinẽs, cohortium que primores & tribuni, illũ, aut illos, quæ debẽt inferre, atque in fiscũ benuolos esse, nó coegerint, sciẽt & ipse magnificẽtiſ. præfectus Augustalis, & quodcũq; auxiliũ, cuius paulò antè mẽtionẽ fecimus se in singulis fisco in partẽ eorũ, quę debentur, adiudicãdis periclitaturos, q verò cõtradicere ausi fuerint, bona sua publicãda, seq; à ꝓuincia eiiciẽdos esse. Manifestũ verò fit, ꝙ in omni. quę ab excellẽtia tua decernẽtur, præfectus pro tẽpore Augustalis tuæ excellẽtiæ potestati ac imperio, prout hactenus moris fuit, subfuturus est. Cæterũm, si gloria tua, aut scriniarij, aut tractatores, aut q illorũ loco supplent, in prouincia fidem publicã nõnullis dari voluerint, ꝓ illis ipsi periclitabunt. Dabit tamẽ illã Dei amãtissimus patriarcha in tot dies, atq; in hunc modum, in quem ab excellentiæ tuæ magistratu iussum, aut à tractatorib. petitum fuerit. Et si prætęr hæc publica fides detur, erit illa omnino, irrita. Nõ enim quenquã prętęr hæc hominib.* in quanq; causam delectis fidẽ publicã dare cõcedimus, prætęrquã siquis in hoc fidẽ publicã capiat, vt in publica versęt, & intra certos dies, qcquid debet omnino fisco ꝓsoluat, aut sufficientẽ tractatorib. scriniariusve cautionẽ præstet. Ad hoc qui prętęr hæc fidẽ publicã quocunque modo cœperit, æqualis cũ his, q *nõ acceperũt, cõditionis sit, intráque sacra etiam septa exactionẽ sustineat. Verùm si Dei amantissimus archiepiscopus extra dictũ modũ fidem publicam dederit, necessariò Dei amãtiſ. œconomi, & sanctissimi ecclesiæ defensores, quod damnum fisco hic obortũ fuerit, id agnitum de suo, & de facultatib. suis resarcient. Qui si sat diuites nõ fuerint ex sanctiſ. ecclesię pecuniis, & reb. fisco satisfiet. Quòd si prætęr notitiã & voluntatem Dei amantiſſ. episcopi fidem publicam ipsi dare ausi fuerint, non modo id omnino irritum erit, verũetiam ipsi fisco damnum rependent, & beatiſ. patriarcha, si qđ prætęr voluntatem ipsius fecerint omnino ipsos & ab officiis, quæ habent, remouebit, & à sacerdotio eiiciet. Si verò magistratus quispiam cõtra vetita cuipiam, qui publica tributa tuis mensis assignata debeat, ẽdem publicam dederit, siue præfectus Augustalis, siue clariſſ. tribuni, q cohortibus præsunt, sint, & à dignitate magistratúque remouebitur, & fisco priuatus factus dãnum resarciet, idque non modo cum adhuc supererit, verumetiam vbi mortuus fuerit. Obnoxij enim ipsi hæredésq;, & facultates ipsorum huiusmodi exactionibus erant, vt videlicet pœnarum metu istiusmodi nihil committatur, neque quisquam, donec omne debitũ persolutum non sit pœnam effugiat. Item si quis ex eisdem ciuitatib. locisve in ius vocatũ exemerit aut actioni impedimento sit, oportet & hunc inquantũ exemptus tenebatur, obnoxium esse, eiúsque exactionem cũ hæredib. succeſſoribúsque suis & in bonis sustinere. Cæterùm quib. (vt dictum est) omne periculum incũbit b tractatores nẽpe & scriniarij omnem potestatem procurationémque huius rei habeãt, totúmq; canonẽ, qui ex dictis ciuitatib. prouinciis atque locis mensis tuis infertur, ad mensas tuæ excellẽtiæ tũ publicã tũ priuatam, emittant, & quib. tu dari constitueris, tradãt. Statuimus porrò, vt illustris præfectus Augustalis his q à solio tuo in hoc mittũtur, siue tractatorib. siue scriniariis, siue q ipsorũ locũ supplent, in exactionib. ipsos respicientibus, & in publicã priuatámve mẽsam inferẽdis, necessariò opẽ ferãt. Et si quem ex dictis locis in fiscũ mprobum esse, atq; vt exactionẽ effugiat, tumultum ciere cõtingat, volumus tractatori siue scriniario, siue qui illorum locum obtinet, facultatem esse, vt hoc magnificentiſ. prefecto Augustali manifestũ faciat, qui suo cohortisque sibi apparentis periculo milites succurrere, inhiberéq; improbos, & quæ mensis debentur, exigere cogat, vt dum per ciuilẽ militarémque manũ perficiunt, citra dilationẽ exigi & in magnã hãc vrbem importari possint. Sciãt autẽ clariſ. tribuni, fortiſſimiq; milites, & maximè, qui inter illos principatũ obtinent, q si hoc neglexerint, neque vt illi omnia quę dixim^ facerent, curarint, de annonis etiã periclitabuntur. Retinebũtur. n. illæ à præfectò pro tẽpore Augustali, ipsiúsque periculo mensis tuis inferentur, Tũ bonorũ & publicationis sustinebũt clariſ. ipsorũ tribuni quique inter ipsos primas tenent, qui sanè & capitale supplicium metuãt, & vniuersum agmen è prouincia motum, vltra Istrum flumẽ, siue Danubiũ trãsferetur, vt in illorũ locorũ limitib. custodię causa perseueret. Illi verò, qui in fiscum improbi fuerint, atque istiusmodi necessitatem expectarint, publicationẽ ac perpetuũ exilium in Sabastia & in Pytiusam, quæ in extremis* Euxini Ponti finib. est, deportari sustinebunt, Eandem verò similémque curã & occasione largitionũ titulorum, omniúmque, quæ ad sacras nostras largitiones pertinẽt, spectabili prefecto Augustali imponimus, quæ quidẽ ab ipso, eiúsque cohorte & Alexãdriæ & pvtrãq; Aegyptũ debeant expediri. Etenim harũ rerũ hæc à nobis constituta pro curatio. Et cõueniens est, vt ipse eiúsque cohors suo periculo largitionalium tributorũ, omniúmque causarum ad sacras nostras largitiones pertinẽtiũ, exactionẽ curet. Vt huiusmodi publicæ illationes quæ sacris nostris thesauris applicantur, omni periculo spectabilẽ præfectum Augustalẽ, ipsiq; obsecũdantẽ cohortẽ cõcernẽte, & exigãtur, & sacris nostris largitionib. inferantur. Si enim horũ quicquã neglectũ fuerit, periculũ illi & de magistratu & de bonis imminebit: idq, nó solũ, dũ in magistratu erit, sed postmodũ etiã, qñ magistratũ deposuerit: adeò, vt illud periculũ ad successores q̃noque eius & hęredes transiũ tum sit. Donec. n. quæcunque, ex locis ipsi subiectis sacris nostris largitionib. debentur expleta fuerint, nõ ipse tñ huiusmodi exactionib. obstrictus erit, verũ hęredes etiã eius & successores. Sed neq; a sylũ dabit quisquã iis, qui ipsi^ iurisdictioni sub sunt, prętęrquã hi, q exactiois periculũ (vt dictũ est)* sustinẽt, quæ sit periculo spectabilis pro tẽpore prefecti Augustalis, & obsecũdantis ipsi cohortis. Pecunię autẽ deuotis sacrarũ largitionum palatinis, quorũ hęc res curæ incũbit, aut qui alioqui ad hoc à glorioſiſsimo præfecto, inclyto huic magistratui præpositio, emittuntur, transfundendę sunt. Neque contra ea quæ autè excepta sunt condonare quisquã, aut exactionib. impedimẽto esse poterit. Deuoti autem milites & qui in agris, & qui in Vrbib. illis sunt passuri eadẽ sunt, nisi ipsi quoque opẽ tulerint, omnibúsq; largitioales pecunię collectę, ac iis, qui in hoc missi fuerint, transfusę sint, & deniq; tãta cũ alacritate exactionem exercuerint, quantã in ea ab arcariis exhiberi præcipim^. Illud itẽ spectabili præfecto Augustali tribuimus, vt ipsi militibus, & regionis primorib. & rerum fiscaliũ sub ipsius iurisdictione & potestate constitutarum, exactorib. in omnib. imperare licitum sit, vt tamen regionis primores si aut circa porto ria, aut alias fiscales res, quæ vel dictas causas, vel sumptus per prouinciam faciendos concernunt, improbuli atque refractarij sint, pro imperio remouere non possit. Si quid autem mali fecerint, non remouebit quidẽ illos, sed in custodia cõstituet, delectísque circunspectè aliis, qui rectè in negotio versentur, omnia huc solio tuo, & per hoc porrò Imperatori nuntiabit, quò nos omnia cognoscentes, & de illorum qui rectè in negotio versãti non sunt electione, & de delectorum regionis primorũ (si videbirur) insitione, eorúmque, quę ad regionis prima tum ac primorum bona pertinent, traditione, quod æquum & conueniens sit statuamus. Sed & qui Alexandrię, & per vtrãm que Aegyptum rempub. administrant, omnésque etiam qui tributa ipsius exactionib. assignata, in locis ipsis subiectis tractãt, ipsius imperio subeunt. Facultatem habente * & in alias aliquas * si in prouincias ipsi nõ subiectas * vt & ad se adducat, & fiscalia exigat. & si q cũ Alexãdriæ, aut in duab. Aegyptis possessiones habeãt alij degant, aut in prouinciis ipsi nõ subiectis habitẽt, vt hos in prouinciam, quã deseruerũt, reducat: quò rebus fiscalib. ipsi subiectis nihil impimenti obueniat. Quod idẽ faciet, si qui ad mensas tuas pertinẽtia debeãt. & tractatores, quive illorũ locũ supplẽt, aut qui exactiõib. publicis priuatísve tuis mẽsis iferẽdis incũbũt, tale quippiã ipsi significarinte Nam & tunc ad eundem modum & emittere & adducere. hos debebit, vt à tractatorib. tuis exactionem sustineant. Non

a Hoc est mendo non est.

b Huius meminit & Vlpia. li de offi. præfe. Augustal.

c Hoc enim bono & gratui prędi congrui. l. j. ff. de offi. præfi.

d ἀμεῖνον enim quã ἄμεινον magis cõuenire videtur.

e Natura loci omnino ita legi postulat.

a Vt hoc negatiuè ponerẽ, & paucis post verũb. negatiuã particulã interserem, quod sẽ ſus prorſus ita poſcere videatur coactus feci.

b Quid hic καὶ τὸ sibi velit nõ video. Verum istiusmodi mendosè hoc edictum penè scatet.

c ὑφιστῶσι

f Patentheſi in cluſa de ſunt in Græco exẽplari.

Universidad de Deusto Biblioteca

poterunt autem debitores cum in aliis locis sunt:in fiscaliū re
rum causa præfectum Augustalē exceptione submouere:qua-
si cōpetens ipsorū iudex non sit.quod sanè & in largitionalib.
exactionib.fieri volumus.Restat ea exactioné cura qua specta-
bilis præfectus Augustalis ipsiqúe obsecūdās cohors militari-
bus impensurus est sumptib.iis qui Alexādriæ quiq; in duab.
Aegyptis:tum etiā,qui in ciuilib.solennibúsq; & magnę Ale-
xandrinorum vrbis,& vtriusq; Aegypti tributis subibūt.Erit
igitur spectabilis pfecti Augustalis:ipsiqúe obsecundantis co-
hortis,vt hęc suo periculo & exigāt,& neq; eā rē amplius tuæ
excellētię & scriniarius exequetur,qué quod res militares ad-
ministret τρατιωτὴρ quod ducē fortasse vertas Aegyptij nūcu-
pāt.Atq; hic quidē in vniuersum desinet,spectabilis autē præ-
fectus Augustalis,ipsiqúe obsecundās cohors , quibuscūq; vo
luerit modis,suo periculo exactionē faciet,omnibúsq; deuotis
militib.qui Alexandriæ statione habent, sumptus suppedita-
bit, a * eos suo periculo à subiectis locis & ciuitatib. exigens.
Coges porro tépore Alexandrinū vindicē, vt quos sumptus
facit,eos omnes in accendendis calefaciēdisq;publicis balneis
ac aliis omnib.ciuilib.solennib.faciat quæ quidé solēnia sacrę
huic nostræ legi expressè omnia subiecta sunt. quę descriptio
hoc quoq; euidēter declarabit,ex cuiusmodi locis atque titu-
lis , siue causis & personis hic colligantur,deinde quanti sint
quémque admodum dispensari debeant,solennes sumptus vi-
delicet,& quotquot in duab.Aegyptis sunt,qui ciuitatib. peri
culo peculiaris harum prouinciarum magistratus porrigūtur.
In iis verò,qui à spectabili pfecto Augustalis ipsius,cohortisq;
periculo dispensabuntur,fidem publicam dandi,& quęcunque
negotio conducere putauerit,faciendi facultatē habebit,quip
pe eum periculum in ipsum eiúsque cohortē omne concedat,
vt videlicet tū qui sumptus Alexandriæ fiunt,per illos,qui ha-
ctenus eos,seruata consuetudine fiant.Nullus aūt hoc prætex-
tu,quod spectabili præfecto Augustali non subsit,neque verò
etiam ipse spectabilis Augustalis,neque eius cohors improbi-
tatem aliquam inceptent,fraudémve quāpiā aut in frumēti so
lenniter illati transuectionib.cōmittant:sed purè rem tractēt,
eóque modo quo quàm maximè reip ub.&prospicient,& cō-
modent,expendentes,quā ea res necessaria atq;ineuitabilis sit,
& scientes etiā ꝙ extremo supplicio obnoxij erunt,si qd hac
in re nō solū maleficiosè perpetrarint,verūetiā vafrè quicquā
& per cōmentum egerint.Enimuerò illud etiā quod ab excel
lētia tua ad nos relatum est,in hac lege inscribēdū esse duxim⁹.
Gloria.n.tua in dicta ciuitate Alexādria oīa perscrutātā,inuę-
nit in tabula,quæ tēporib.Anastasij pientissimi Principis con
fecta fuit qn Marianus vir inclytus,sub ipso res administrabat
extitisse tabulā publicā, cùm iam vindicis in modū Potamō fis
calib.Alexandrinis pręestet,quæ in tabula descriptus esset re-
rū exportādarum titulus qui diuersis causis mille b aureos ita
expensos fuerat,quadringentos nonaginta duos publicis eius
dem ciuitatis balneis,quadringentos item & vnde viginti an-
ticāthaço,quod vocat quingentos postremò & quinquaginta
octo cū dimidio portoriorum susceptori,vt descripta summa
in mille quadringentos sexaginta nouē aureos exurgat.Dein
de verò ab his,q rēpublicā administrat,in eādē rerū exportāda
rū cām aureos centum perceptos esse. Præfectum autem pro
tempore Augustalē pro triginta sex pullis equinis trecentos
& viginti aureos accepisse.Similiter prębere dictæ Alexādriæ
ciuitatis equestrib.ludis.Atque hanc quidē formā esse non so
lum magistratus illustriss.Strategij.verumetiam* vsque ad secū
dam indictionē pręteriti circuli,quę fuit ante annos quinde-
cim.Ex eo autem tempore quorundā negligentia aliorum au-
tem dolo malo, plurimorum verò etiam furto eā rē paulatim
imminutam,&publicas balneas illa quadringentorū nonagin
ta duorum aureorū summa portoria aūt quingētorū quinqua
ginta octo & semissis aureorum illatione defraudata esse,idq;
occasione illis data,ꝙ nonulli partim ex Principis aula partim
ex solis tuis facultatē sibi pararet,vt gratis edicta ciuitate Ale
xādrina *c regulas,aliásq; species,quę istiusmodi tributo obno
xiæ sunt,exportarēt.Atque ita quidē memoratā ciuitatē paula
tim esse depauperatā.Excellētiā itaq; tuā & in his animū inten
dentem amplexati,statuim⁹,ne aliquib.istiusmodi sacra princi
palis forma data quicquā vtilitatis adferat,sed oēs agnoscant,
quod vsq;,ad illustriss.illius Strategij tēpora dare cōsueuerunt
ne etiam spectabilis præfectus Augustalis maiores sumpt⁹ fa-
ciat,q antea & tēporib.illustris Strategij fieri soliti,neque no-
uo aliquo cōmēto tributa illa attingat sibiq; vēdicet,sed vetus
forma,quę vsq;ad Strategium illustriss.illum & ipsum obtinuit
custodiatúr denique pro tpe Augustali cōtentionis occasio
det,vt hic ꝙ nihil ceperit,ille verò ꝙ minus ceperit dicat, sed
ex vniuersa summa mille octingētorū,& vndenonaginta aureo
rum aurei trecenti & vnde septuaginta leuentur & demantur.
Aliquātò enim benignius q̄ pro exacto iure agere,&ob copias
à præfecto ꝑ tépore Augustali colligēdas alios mille quingē-
tos & viginti aureos solos ex titulo inferri volumus, quib. ex
aureis trecentos illos & viginti aureos occasione triginta sex
pullorū,quos ex antiqua cōsuetudine Alexādrinis equestrib.
ludis suppeditare tenetur,spectabilis præfectus Augustalis sibi
imputabit.Reliquos verò mille ducentos aureos eidē in anno
nas ipsius annumerari volumus.Atq; ita quidē ea res nō diffi-
cilis solutu fuerit,& pristinā rationē seruabit,neq; vlli prorsus
ad dolū malū fenestra aperietur.Publicarū autē balnearū cale-
factioni,& anticātharo,& publicis portoriis ex aliis causis de-
scriptio in hac sacra legē adhuc instituétur. Quoniā vero Ma-
reotā Libyco tractui subiecimus,&nonnullos Alexādrinos in
popularib.deprehēsos,quo sibi inferēdas à spectabili præfecto
Augustali pœnas effugiāt,illuc ꝑfugere cōstat: Statuimus vt
ꝑ tépore spectabili Augustali facultas sit,vt ob hāc causam , &
quidē solā,commentariensem illuc mittat,q ad eū,q clarissimi
prouinciæ Libyæ pręsidis locū obtinebit,cū publicis literis ꝑ
ficiscatur,quò illos & comprehendat,& per cohortes militesq;
que,q sub ipso sunt,tradat:vt nemo,q Alexādriæ publicos tu
multus mouerit,illuc cōfugiāt,& spectabilis præfecti Augusta
lis pœnas euitet.Insupēr & illi ipsi,q istis partib⁹ præfuerit , fa-
cultas erit,vt si quos tāles inueniat,eos & comprehendat,& ca
stiget,atq; etiā* publicè manu emittat & liberet.in his itaq; di
ctū magistratū circūscribimus quęq; in hac lege explicuimus,
hæc illi faciēda iniungimns.Sic enim cura ipsi rei facilè ꝑ con-
tracta etiā vndiq;,neq; cōfusa fuerit,nullámq; ad confusionē,
furtúmq; ꝑpensis maleficij occasionē prębebūt. Hinc nos cu-
ra Libycorū limitū vocat, quos ad Paratonium cōstituimus,
collata inibi militari manu,quę in illis locis Barbaros compes-
cat.Spectabilé enim Libyæ ducē(vt dictum est)ꝑ Paratonium,
& ꝑ subiectas illi ciuitates,in quib.q sub ipso sunt milites , ip-
sum iussis obsequētur,velut statiua castra obtinere volumus.
Percipiet autē ipse attributas sibi annonas vt ꝑannonis, quæ
in specieb.sunt,nonaginta,próq; capitib.cētum & viginti au-
reos cōsequat supra mille quinq; & quadrantē:ꝑ annonis au-
tē,quę in auro cōsistunt,ququaginta ac ꝑ totidē capitib. au-
reos quadringētos. Ipsi item obsecundans cohors habebit au
reos cētum octogintaseptē.At milites * q ex his Libyb. Iusti-
nianeis , quiq; apud aliquā Iustinianearum cohortium dictis
locis asignatarum sunt suas annonas,quemadmodum respu-
blica ipsis cōstituit,pcepturi sunt.Manifestum interim sit , qd
& omnia solēnia quę in ciuitatib.ipsi agnatis dari solent, quo-
modo hactenus data sunt,deinceps ipsi dabuntur. Similiter ve
rò & ꝑuincialis magistratus obsecundánsq; ipsi cohors suas
annonas habebit. Verū quoniā si qs oēs hosce sumptus suppu
tat,nō paria neq; sufficiētia futura sint,quæ ex locis ipsi subie-
ctis,siue ex Libyę ꝑuincia inferuntur:idcirco necessarium esse
duximus,vt Mareotā,quomodo dicit,& Menelaitan vrbē quæ
ante Aegyptiacā ꝑuinciā sita est,ipsi adiiceremus. Efficere e-
nim alioqui nequeat,vt è publico militib. sub ipso constitutis
salarium suppeditet,si quę dāda sunt,aliūde pēdeāt,ac sub alio
magistratuū cōtribuātur,tum etiā hinc ex diuersitate magistra
tuū innumeratæ solicitudines atq; tumultus essent exorituri.
Atq; ille quidē dictis locis præerit,tu verò tuo periculo,tibiq;
obsecundās cohors,& ciuilis magistratus vna cū cohorte exa-
ctionē perficiētis,& qd collegeritis,militib.vobisq; ipsis distri
buetis,vt ipsorū & sumptus & annonæ hinc cōficiantur,ꝑprio
periculo exactionū illorū faciēda.Ne verò hic cuiquā excogitā
di qūo aut maiores sumptus faciat aut minorē illationē colli-
gat,occasionē demus,ac eti i re decēter cōstituta ꝑ subiectam
huic sacræ descriptionē manifestū fecimus quātus sit canō,qui
& ex dictis prouinciis locisq;,& ex Libya ipsa,Mareota etiam,
Menelaitáq; vrbe illatus,ad tribunal tuæ excellētię defertur:tū
etiā quāti sint sumptus quos circa magistratus cohortes,solē-
nia,& deuotorū militū alimoniā fieri cōtineret.Spectabilis au
tē præfectus Augustalis,ipsiúsve cohors,aut quicsq; alius ꝑ-
uincialis magistrat⁹,cū dicto duce in subiectis ipsis ꝑuinciis ci
uitatib.& locis nullā omnino cuiusquā rei cōmunitatē habe-
bit.Verùm ipse spectabilis dux,& ciuilis Libyę magistratus in
dictis locis,tū in pecuniariis & criminalib.causis,tū etiā publi
cis exactionib.omnē potestatem obtinebit:vt quæcunq; in Li
bya sunt,& omnes qui illa loca possident,in suis quisque pos-
sessionibus,& qui incolę sunt etiā spectabili duci subiecti sint.
Adeò,vt tametsi qui sub dictis ciuitatibus aut locis,quib. spe-
ctabilis dux pręest,possessiones habent,in aliis prouinciis ha
bitant,similiter tamen in publicis exactionibus ipsi subiici ve
limus:vt potestatem habeat , vt ad ipsos exactores emittat,
omniáq; quæ exactionis ratio postulat,faciat.Porrò quia etiā
sacræ

a Hic se re huius loci mi. rè mēdo si sensus est. Publica balnea.

b Vt χάρταγες pro nauigij quopiam genere repetitur, sic hic ἀντικάνθαρος pro nauigij genere poni dubitari non debet.

c Ego nō χυράμυς sed χοάμυς, id est fabas legē dum esse contēderim.

Ἰστιγῶν hic expressum aliquo modo sensum inuolueret.

sacrę nostræ largitiones ex his prouinciis,atq; locis,quæ dicto
Libycorū limitū duci parēt,nōnulla recipiūt: nosq; æqualem
atq; similem illis curā impēdimus,Sancimus,vt dictus Libyæ,
& Mareotę,Menelaitæq; vrbis(hæc enim illi adiecimus)specta
bilis dux & prouincię præses cùm obsecundante ipsi cohorte
suo periculo largitionaliū pecuniarū,quę ex omnib.dictis de-
bentur locis,exactionē faciat:ita vt plenę illę citráque vnū de-
fectū quotānis exigātur,& ab ipsis Alexādrinā emittātur,por-
róq; cui pro tēpore ex deuotis palatinis,vt illic præpositi offi-
ciū adimpleat,cōmissum fuerit,tradātur:qui ipsis auxiliū ferre
debebit sciés,ꝙ nisi has res omnib. modis curauerit,in idē cū
duce,præside,& obsecundātib. ipsis cohortib.periculum inci-
det.In hoc etiā milites suppetias venient, & nisi id fecerint, in
periculo erūt,ne easdé pœnas subeāt,quas Alexādrię &invtra-
q; Aegypto cōstitutis militib.nisi & ipsi eā ré æquali cura di-
gnarētur,imposuimus.Neq; verò præter causas superius ex-
ceptas,prætérq; deuotorū dicti magistratus palatinorū volun
tatē,q à suo pro tépore præfecto ad exactionē publicarū largi
tionaliū omnino emittūtur, aliquæ securitatis promissiones
in largitionalib.causis dari poterunt:sed è diuerso etiā in aliis
locis,quæ Asylla appellātur,exactio exercebit,omniáq; alia si-
militer ꝑ Libiā,Mareotā,Menelaitāmq; Aegyptiacā ciuitaté in
largitionalib. exigētur quemadmodū Alexādriæ atq; in vtra-
que Aegypto arcariarū exactionū occasione fieri oportere di
ximus.Cæterùm neq; portoriorū,neq; priuatæ publicęve tri-
bunalis excellētiæ tuę mēsę rationes cū dicto Libycorū limitū
magistratu & exactione(eo autē magistratu,eáq; exactione, q
quæq; hactenus fuit,& q quæq; iam adiicitur:Mareotæ nempe
Menelaitæ ciuitatis, quę Aegyptiacę prouinciæ sunt) ni-
hil prorsus commune habeant: propterea quodiam antè cō-
stituimus,vniuersus canon,qui ex Libya,Mareota, Menelaitá-
que vrbe quocunq;modo,& ex quocunq; eorū,quæ ad excel-
lētiæ tuæ magistratum referuntur,titulo contribuitur , ad hos
sumptus,quos suprà diximus procedat:nēpe ad alimonia ma
gistratuū,cohortiū,& militū,ac deniq; ad solēnia.Quæcunque
autē occasione largitionaliū illationū dicta nobis sunt, omni-
busmodis obseruentur,Quoniā verò hoc etiā in curā nostrā
suscipimus,ne subditi nostri ex magnis locorū interuallis col
lisionē subeāt,itaq; iniuria afficiantur ,* sed vt quia Mareota
Alexandriæ vicina sit,& nonnulli,q illi turbant,veniāt * neces-
se est facere adimplentē magistratus officium*tradētur autem
ipsi cosolationis causa aurei cētum.Atq; hæc quidē,quæ à no-
bis de Libyæ administratione constituta sunt,nunc demum fi-
nē habēto.Sequit dehinc,vt trāseamus ad limites Thebaicos,
hoc est,duas Thebaides,quib. præest spectabilis dux,q à nobis
hāc administrationē accipit:cui etiā harum prouinciarum pe-
culiares magistratus obediēt,quique in eodē honore , in quo
præfectus Augustalis est,tanquam si is ipse esset,futurus est, ac
ꝑ omnia tuæ excellentiæ statuis,tribunaliq; Orientali suberit
quemadmodū nunc etiā spectabilis pręfectus Augustalis sub-
est.Damus enim illi omnē iurisdictionē,&potestatem,quia spe
ctabilis Augustalis habet,*iam olim ipsi attributis,hoc est dua
bus Thebaidis.Hoc ipsius curę & periculo incumbit,vt primū
quomodocunq; frumētum solēnis illationis exigat , dein emit
tat,tradantq; spectabili Alexandrino Augustali , & omne fru-
mentū,ꝙ ad ipsius prouincias,ciuitates atq; loca ptinet quód
que etiā ad illationē fœlicis huius vrbis,& ad alimoniā à nobis
Alexandriæ benignè donatam refertur,vt ad iam dictas consti
tutas dies citra defectū,& cum effectu paratum sit,suo pericu-
lo operā det:ita vt nulla in his dilatio fiat , quippe cùm omne
*etiā obsecundantem ipsi cohortem.Periclitabantur etiā mili
tes,qui in illis locis sunt,& tribuni,omnéq; ciuile atq; publi-
cum auxilium,nisi in his suppetias ferāt.Oportebit autē solen
nis illationis,quæ huc emittitur,mensurā ante diē nonum mē
sis Augusti ab ipso cum effectu fluuiantib.nauibus imponi,&
quę sub ipso est,plenariam ab ipso exigi:deinde idem frumen-
tum ante decimum mensis Septembris Alexandriam deporta
ri,atque spectabili præfecto Augustali,aut qui ab illo in hoc de
signati sunt,tradi:alimoniam autē à nobis ꝑ liberalitaté ma-
gnæ vrbi Alexandriæ donatam,ante decimum quintum mēsis
Octobris, illud enim in cōfesso est,quòd nisi ad dictas dies om
nes solennis illationis huc mittendæ,atque Alexandrinis in a-
limoniam datum frumentum Alexandriam emissum spectabi-
lique præfecto Augustali traditum fuerit,ipse* quod frumenti
mensuræ deest, quódque traditum nō est,id omne in ternas
artabas singulis solidos apponere debebit.Hoc autem pericu
lum nō ad vitam,neque ad magistratum ipsius modò durabit,
verum etiā priuatus factus,& mortuus productiorem vita sua
exactionem sentiet.Hæredes si quidem & res ipsius istiusmo-
di difficultatib.obnoxiæ erunt:cū negligentia illius cōtinēter
aduersus ipsos periculū,curā & exactioné dabit,quo ad omnis
debiti ad dictū modū dissolutio fiat.Neq;verò eorum quicquā
quæ hacten⁹facta sunt,cōquisitis aliis innouam⁹.Scimus.n.quò
Ioannes gloriosissim⁹ comes,illius magnificę memorię fili⁹ an
te completum eundē mensem primæ indictionis,iā nunc præ-
teritæ,omne frumentum Alexandriā intulerit, eiq; q eo tépo-
re Augustalē magistratū obtinebat,tradiderit Mareotę.Ne aūt
spectabilis Alexādrinus Augustalis amplius mutuat,statuim⁹,
Vt clariss.pro tpe Libyę ciuilis magistratus suo periculo homi
nem industrium eligat,atq; hunc vicarium emittat qui in Ma-
reota & Menelaita ciuitate residebit,pecuniariásq; atq; crimi-
nales causas necnon alia omnia , quæ in vicinis circa Mareotā
& Menelaitam ciuitate locis aguntur,audiet,ea quæ doceāt,fa
ciet,tum etiā si qui Alexandrini seditiosi fuerint,hos cōprehē
det,& vt eorum,quæ ita cōmittuntur nihil inultum relinquat,
& ad spectabilē pręfectū Augustalē,scriptis ad illum publicis li
teris mittet:Sànè si cùm seditiosi aliqui Mareotā fugerint,hos
spectabilis pfect⁹ Augustalis phendere velit,facultaté habebit,
vtvnū aliqué ex cōmētariensib.suis cū publicis litteris ad eū q
clariss.Libicæ prouinciæ præsidis locum supplet:emittat : quò
ipsius cura & periculo ordinis honestatisq; turbatores cōpre-
hendātur,& tradātur,& Alexandriā emittātur. Assignam⁹.n.di
cto vicario viginti cohortales ex ea cohorte,q̄ prouinciali Li-
byę præsidi paret,& milites ex illis qui illic statiua habent,nu
mero ad quinquaginta,vt hos morigeros & administros ha-
beat,& ad exigenda ea,q̄ cōpetunt,par sit.Ministeriū autē ipsi
prębebunt dicti cohortales & milites cum in cōseruatione or
dinis,tū in aliis oīb.q̄ illorum officij essent, qui ab ipso in hoc
quod iam constituimus designari solent. Exiget etiam plena
riā,prout quōdā à nobis cōstitutū est. Deinde, quod huic rei
annexum est(de portoriis loquimur)omnino ipsi⁹,prouincia-
liúmq; magistratuū,&obsecundantiū ipsi cohortium curę atq;
periculo subiacebit,vt quotcūq; ciuitates, loca,atq; homines
suppositæ huic legi descriptioni subiecim⁹,portoriorúmq; ti-
tulo assignauim⁹,ab his citra vllā imminutionem omne aurū,
quod inde ꝑuenit, & exigat & portoriorū susceptori tradat,
idq; intra cōstituta tépora,in nullóq;prorsus illa transgressus:
ne videlicet portitorum rōni impedimētum inferat, quod rur
sum solennem illationem impediat.Certè.n.ita ipsum hui⁹rei
periculum respicit,vt quodcūque portoriorum susceptori ad
diem persolutum nō fuerit,huius duplum ab ipso,eiúsq; cohor
te deposcendum sit.Quęcunq; verò ex prouincia ipsi à nobis
tradita,excellentię tuæ mensis inferunt,hæc ꝑ excellentiæ tuæ
cohortē,&scriniarios,dictarúmq; prouinciarum tractatores à
locis ciuitatib.& personis huic sacrę nostræ legis subiectis eui
dentioremq; * exactionis facilitatem facientib.proprio ipsius
periculo exigi volumus,Illi.n.hęc exigent,atq; huc trāsmittēt,
Neq; securitatis promissiones dabit quisquā,siue magistratum
gerat,siue ciuitatis episc.sit,ne spectabilis quidem Alexandrin⁹
Augustalis,nisi iussio à soluto tuo procedat, quæ id velit , aut
etiā ipsi tractatores.Hoc ipsum etiā fecit,qui in pręsentia eun-
dem magistratum obtinet,Oriō videlicet gloriosiss.* vrbicas
plenarias,& quæ sub Ioāne,&q̄ sub Orione collecta emissa est,
tua excellētia,nósq; inspeximus.Socordiæ igitur solummodo
fuerit & ꝑditionis,eos,q tāti fuerint, nolle imitari. Pręsertim
cū maiorē potētioréq; illū fecerim⁹,& Augustalis dignitatē at
q; iurisdictionē ipsi dederim⁹.Et profectò tolerabile nō esset,si
qui maiorem potestatem adeptus sit,superiorib.se inferiorem
exhibeat,vniuersámq;rempublicam periculo subiiciat,se verò
perpetuo exitio implicet,dum magistratu excidit, atq; in iudi
cium protrahitur,dum in priuata vita,& post mortem per suos
hęredes debitum dissoluit,donec in ternas artabas frumenti
omnis mensura,q̄ exportata non fuerit per solium excellentię
tuæ exacta,fisco plenè admensa sit.Imperium verò habebit &
in milites & in paganos,& in illos quidem pro iure militaris
magistrat⁹,in hos autem pro rōne iurisdictionis Augustalis,in
sup in subiectos ipsi(quemadmodum antea dixim⁹)prouincia-
les magistratus,quib.dictæ prouinciæ curæ sunt,atq; in obse-
cundātes illis cohortes,in omne item ciuile publicúmq; auxi-
lium,& in omnem magistratum quiq; rempublicā tractat.Bre-
uiter.in omnes,q in illis prouinciis aut sunt,aut habitāt,aut pa
gos gubernant,aut quoquo modo rempublicā administrant.
Quod facultatem habebit,vt se adducat,quāquam in aliis pro
uinciis ipsi nō subiectis habitent,in solis tū publicis exactio-
nib.Quod faciet,siue in ipsius locis sint,siue aufugerunt. * Ita
enim in publicorum tributorum exactionevndique excusatio
nes atque pretextus excludentur.Quòd si quos illorum qui pa
gos gubernant,pro quibus etiam periclitatur,circa solennem
frumenti transmissionem,aut circa ea , quæ portitorium pro-
uincialiumque sumptum nomine dantur , refractarios ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

periatur,non hos remouebit,sed in custodia cõstituet, alioſq; ad eam rem idoneos quæret,atque hæc tuæ excellentiæ ſolio indicabit,quo res per te,&qui in poſterum eundem,quem tu, magiſtratum obtinebunt,ad aulam Imperatoriam relata,inde diſpoſitionē dijudicationémque ſuſcipiat: ita vt improbitatis accuſati,ſi ſic nobis videbitur repellantur:quiverò in horum locum electi ſunt,ſi idoneos eſſe iudicabimus,ſufficiantur & diuina ſacráque atque ſolij tui de hoc iuſſione facta, in illorum pagarchia (pagorum gubernationem vertas)atque bona ſubeant. Ante omnia itaque curare ipſumvolumus ſolemnem illationem,atque Alexandrinorum alimoniam,vt ſuo, prouincialiúmque,magiſtratuum & obſecundantium ipſis cohortium periculo illam Alexandriam emittat quatenus ſub ipſo cõſtitutę prouinciæ,&ciuitates*periclitaturis etiã clariſſimis tribunis cum omni ciuili publicó q; auxilio circa cingulum bona,& ſalutē ipſam,niſi auxiliati fuerint.Verùm huc*fœlicis frumẽti tranſmiſſionis vſq; ad decimũ mẽſis Septẽbris,vniuſeuiuq; indictionis*niſi Alexãdriã emiſerit,& huius auguſtali, qui re ab ipſo deſignati ſunt,tradiderit.Donatã autē à nobis Alexandrinæ vrbi alimoniam vſq; ad decimũquintum menſis Octobris mittet,tradẽtque ſpectabili præfecto Auguſtali* aut ſcriniarij, aut qui ipſorum locum obtinent,hoc petierint:veruntamẽ ad eandem diem,& in hos terminos quos ſolium tuum preſtituerit,& ipſi hæc fieri velint extra quam ſi nõnullis in hoc fidẽ publicam dẽt,vt à ſacris locis egreſſi, res ſuas inſpiciant,omnibuſque modis explendũ fiſcũ,illuve ſatisfaciendum curẽt, quò hęc tribunalis tui ſcriniarij , qui huius rei periculũ in ſe receperũt accipiant.Ná quæ prẽter hæc fides publica datur,eã nullã eſſe. atq; vbicũq;,in ſacris etiã locis eum,qui eo modo fruſtra fidẽ publicam acceperit exactionem ſuſtinere volumus.Inſuper & qui ita fidem dederit,quæ hinc & exactiones & damna conuenient,iis ipſe,hæredes ipſius atque ſucceſſores,& bona ſubia cebunt. Quod ſi quis Dei amantiſſ.epiſcoporum contra iam dicta fidem publicam dederit,neceſſe habebunt Dei amantiſſ. eccleſiæ ipſi ſubiectæ œconomi & defenſores, inde proueniẽs damnum fiſco reſarciant,ac primum quidem de ſuo,& ex bonis ſuis,deinde verò,ſi inopes ſint,ex ipſis etiã ſanctiſſimæ eccleſiæ reb.Verum ſi prẽter voluntatem Dei amantiſſ.epiſcopi aliquo modo ipſi dare fidem publicã fuerint,non modo quod factum eſt omnino irritum erit, verumetiam ipſi damnũ fiſco reſarcient. Ad hoc etiam ſi tale quippiam prẽter epiſcopi ſui voluntatem fecerint,& ab officiis,quæ habent, remouebũ tur,& ſe ſacerdotio eiicient.At ſi prẽſes contra vetitũ modum cuipiã,quia publica tributa tuis menſis aſſignata debeat,fidẽ publicam dederit,aut tribuni,aut primores.b

FINIS.

IMPERATORIS IVSTINI AVGVSTI NOVELLAE CONSTITUTIONES.

Ab Henrico Agylæo latinitate donatæ.

Prior Iuſtini conſtitutio eſt cxlviij.ſupra collat.x.

CONSTITVTIO II.

Vt conſenſu matrimonium ſolui poſſit.

NIHIL in reb.mortalium perinde venerandum eſt atque matrimonium:quippe ex quo liberi,omniſque deinceps ſobolis ſeries exiſtat,regiones atq; ciuitates frequentes reddat,vnde denique optimę reipublicę coagmentatio. Quocirca coniugib.matrimonia adeo fortunata optamus,vt nunquã aduerſo numine inita eſſe videri queat,neque illi citra iuſtã diſſoluendi matrimonij cauſam à ſe inuicem recedant.Verùm,quoniãvt in omnib.hoc ſeruetur,per quam id difficile eſt(vt enim in tanta multitudine nõ aliquę atroces,irreconciliabiléſque inimicitię incidãt, prorſus impoſſibile eſt)par eſſe putauimus,vt huius rei remedium aliquod comminiſceremur, præcipuè verò, vbi puſillanimitas eo progreſſa ſit, vt quod odium inter coniuges obortum fuerit, mitigari & componi nequeat. Pro veteri ſane iuris ratione fas atque licitum fuit,vt iſtiuſmodi à ſe inuicem recederent dumodo id communi voluntate, atque conſenſu facerent.Adeo verò vt multæ leges eſſent,quæ hac de re & agerent, & conſtituerẽt,tum etiam talẽ matrimonij diſſolutionẽ bona gratia fieri patria lingua dicerent. At poſtmodum à patre noſtro ſanctũ principe(q pietate atq; ſapientia omnes quotquot vnquã imperarũt ſuperarit)dum ad benignũ ſuũ atq; firmum propoſitum reſpiceret,necnon ad aliorum etiã miſerũ & puſillanime conſiliũ oculos conuerteret,ſcripta lex eſt,quæ conſenſu matrimonia ſolui vetat.Quam ſanè nos etiã obtinere,atque in ſuo vigore magnopere velimus.Verùm permulti nos adierunt,q matrimoniũ quo inter ſe nexi eſſent, mutuò odiſſent atque auerſarentur,& (id quod doiendũ valde,ac alioqui moleſtia meroque plenũ eſt)propterea belligeratũ domi pugnatúmque eſſe per criminationẽ exponerent,ideóque matrimonium ſolui peterent,tametſi cauſas,ob quas tutò id illis facere lex cõcederet,nullas adferre poſſent.Non verò aliàs monendo aliàs minis torquendo, vt à mutuo inter ſe, eóque citra cauſam ſuſcepto odio deſiſterent,& ad concordiam proclinarent, animiſque inter ſe pacatis eſſent,illorũ in his deſideriũ feſtinatio némque ad tempus ſuſpendimus.Sed nihil profecimus. Eos ſi quidẽ qui violento affectu odióque ſemel correpti fuerint, per quã eſt difficile reconciliare.Cõtigit enim,vt ex his nõnulli ad mutuas inſidias procederẽt:veneniſque &aliis quibuſdã, quæ legalia eſſent,vterẽtur;in tantum,vt ipſe neque liberi,qui ipſis communiter nati eſſent,illos in vnam eandẽque voluntatem coniungere poſſuerint.Quum itaque hæc è noſtris temporib.aliena iudicaremus ad præſentem ſacrã legem reſpeximus,per quã ſtatuimus,vt prout olim iuris fuit,matrimoniorũ ſolutiones ex conſenſu matrimonia dirimunt, conſtitutæ pœnę in vſu ſint.Si nanque mutua affectio matrimonia conficit,meritò diuerſa voluntas eadẽ per conſenſum dirimit, modò hanc miſsi repudij libelli ſatis declarent.Cæterum illud manifeſtum ſit,quod alia omnia quę legibus, & præcipuè ſacris noſtris patris noſtri conſtitutionibus de matrimonijs liberis, & cauſis per quas dirimere matrimoniũ permiſſum eſt, aut de iis etiã qui nulla de cauſa(nõ tamẽ ex communi voluntate & cõſenſu(, quo modo præſens noſtra lex cõſtituit)matrimoniũ ſoluũt,& de conſtitutis in illos pœnis cauta ſunt , ex præſenti etiã noſtra lege obtinebũt ſuáque per omnia vim habebunt. Proinde quæ à nobis in publicum vſum producta ſunt, & per præſentẽ ſacrã declarãtur legẽ,gloria tua conſueto modo per regiam hanc vrbem omnib.manifeſta reddi iubeto.Dat. xvij. Cal.Oct.Conſtan,Imp.DN.Iuſt. PP.Aug.Anno j.

CONSTITVTIO III.

De iis qui in Oſroena,† & Meſopotamia illicitas nuptias contraxerunt.

Idem Imperator Petro ſacri ærarii comiti.

LEgum ſeueritati interdum Imperatoriã clementiã immiſceri conuenit,præcipuèverò quando ſubditos multis damnis,atque incommodis ea res eximit.Quale profectò quiddam in præſentia noſtræ potẽtiæ facere viſum eſt.A patre enim nõſtro,qui vnà cum aliis virtutibus pudicitiam mirificè amplexatus eſt,conſcripta lex eſt , quę eos qui illicita matrimonia ineunt,& punit,& mulctat,& ad honeſtatem reducit,vt ne quę extra ipſius naturæ fines poſita ſunt,concupiſcãt.Ac ſanè perpulchra ea lex eſt,mirúmque in modum nobis placet:adeò vt eam & ratam habeamus,& omnibus modis vigorẽ ſuum obtinere iubeamus.Verum multi ex Meſopotamia,Oſroena quoque & Euphratica prouincia nos adierunt,qui docerent, quomodo nonnulli,dum conſuetudinem cum Perſis(à quibus hæ prouinciæ non multum diſtant)& qui inter illos ſunt Saracenis habent,partim per ignorantiam legis, partim amoris affectu,victi,*illorum imitatione* illegitimis matrimoniis coniuncti fuerint,ita vt nonnullis horum liberi ãtque nepotes nati ſint: *quomodo item* nonnulli , hac cupiditatis ſuæ occaſione capta, quòd paululum quiddam pro acceptis iuſsionibus quæ iſtiuſmodi inueſtigari atque vindicari velint, gloriæ tuæ magiſtratui quotannis depenſuri ſint : poſt huius rei faciendæ commiſsionem turpis lucri cauſa per calumniam multos iniuria afficiant , vexent , ac innocentibus negotium faceſſant , adeò vt ſæpe mortuis illis qui illicitè inter ſe iuncti fuerant, ab horum filiis,nepotibus, & vlterioris ſerici liberis ; qui nihil deliquerint,quòd parentes maiorésque ipſorum,illicitè in matrimonium coierint , pœnas exigant . Atque hæc quidem quum dicerent , ſimul à potentia noſtra clementiam petierunt. Nos igitur horum precibus admiſsis , ſtatuimus : vt nullus omnino eorum in tribus *iſtis* prouinciis qui ante eum diem quo Deus nobis Romanorum imperium eſt largitus,in illicitas nuptias inciderit,ob id negotijs irretiatur, vel difficultatib.ac diſpendijs ſubdatur. Quanquam enim ſacratiſſ.noſtrum ærarium ita damno afficiatur,& ijs quæ ex lege per hanc occaſionem ipſi dabant,priuetur,nihilominus tamen quod præterijt,ex ſpeciali beneficio vſque ad tempus cõdonamus.Quod † profecto facimus,non quaſi pudicitiam,aut legem quæ de hac lata eſt,negligamus,ſed quò ijs qui paruo redempta talia ex fiſco ſubtrahunt multorumque facultates ad ſubſtantias in dictis prouincijs quaſſant,& cõmunes calamitates cient , omnem quæſtus occaſionem ſuccidamus.Quocirca ſane legem illam,& qui in illa aduerſus eos qui illicite nuptias contrahunt pœnæ conſtitutæ ſunt,vbique per noſtram rempublicam,& in paulo antè dictis prouincijs inde ab initio Imperij noſtri,*vim & authoritatem habere* iubemus. Prouincijs autẽ iſtis ideo benignitatem ſimul, & veniam elargiti ſumus, quòd qui in illis habitãt, Perſis & qui ſub ipſis agunt barbaris Saracenis finitimi & vicini ſint:itaque humanis effectib. tacti,illos imitati ſint,neque naturæ morum, atque vim ſuperare valuerint.Proinde quod nobis viſum eſt,& per hãc ſacram pragmaticam declaratur formam,gloria tua, quippe pro tempore eidem magiſtratui præerit,effectui atque fini tradere & obſeruare ſtudeto.D.Cal.Ian.Conſtat.Imp.Dn.Iuſtin.PP.Aug. Ann j.

CONSTITVTIO XVI.

Vt Dei amantiſ.epiſcopi,cum prouinciarum indigenis & incolis,quos ſibi præſides eſſe velint,eos ſibi à ſacratiſ.Principe concedi petant,ſique gratis præſides fiant,vt tamen qui in præſidem petitur,idoneè fiſco caueat.Si verò præſidem petere diſtulerint,vt tũc aduerſus eũ,qui ipſi præſes miſſus fuerit,quod cunque etiam occaſione publicorum tributorum fecerit,que relam inſtituere nequeant.

CVM reipublicæ à Deo nobis datæ curam gerimus ſimúlque vt ſubditi noſtri in omnibus iuſtitię bono fruantur operam damus,hoc vnum nobis inde ab initio propoſuimus,vt quicquid anteà impẽfectũ & confuſum fuiſſet,id & corrigeremus, &vndique perfectum exhiberemus.Anxia itaque reputatione habita quomodo & fiſcus & ſubditi illæſi,& indemnes permaneant, animaduertimus nos facilè id conſequuturos,ſi efficeremusvt prouinciarũ præſides,vbi magiſtratu gratis ſuſcepto,ſcitè fiſco cauiſſent in omnib.rectè ac legitimè magiſtratu fungerentur,ita vt ab omni iniuſtitia , quæſtu, alia quáque turpitudine atque re vetita abſtinerent.Ne igitur peregrini aliqui in prouincias ſe ingerẽtes illas iniuria afficiant.noſque crebris aduerſus illos interpellationibus inſtituendis moleſtias ſuſtineamus ,hortamur cuiuſque prouinciæ ſanctiſſimos epiſcopos cõſque qui ex indigenis & incolis primas tenent , vt per commonem libellum ſupplicem de iis ad noſtram potentiam referant,quos idoneos eſſe ad prouinciæ ſuæ gubernationem exiſtiment, ijs enim magiſtratus inſignia gratis tradituri ſumus : ita tamen in publicum, & fiſcalem canonem ſe illaturos caueant,at nihil contra leges ſe exacturos,neque cuiquam collatorũ vim illaturos,illis dati , ſponſoribus b promittant ,ſe ſe annonis contentos publicorum tributorum exactioni inuigilaturos,iiſque,qui in ſacris illationibus probi,& prompti ſint,miros,iiſque,qui in ſacris illationibus probi,& prompti ſint,mirum quam ſi pœrno affectu exhibituros , cum improbis verò atque retractarijs acerbius in actionibus acturos , neque inde quicquam lucri allaturos.Oportebit verò etiam nihilominus illos,conjectis in leges oculis,quibuſcunque litigatorib. æqua ſolis hęc præcipimus, verum etiam cuiuſque magiſtratus aſſeſſorib.aliiſque quicunque magiſtratib. ſubſeruiunt. Nã ſi quis illorum aut in publicorum tributorum exactione negligenter ſe geſſerit , aut collatores noſtros damnis contumeliosiſve oblæſionibus inuoluerit ſimul bonis excidet , ſimul ſummo ſubijcietur ſupplicio. Etenim deo auſpice hoc vnum nobis ſtudio eſt , vt prouinciæ bonis legibus regantur, tuque habitentur , atque præſidum iuſtitia fruantur, & verò publica tributa citra querelam inferantur. Impoſſibile enim eſt, vt ſacris tributis non illatis , alioqui reſpublica conſeruetur. Militares nanque copię,aſſignato ſibi ſalario inde percepto,hoſtibus reſiſtunt,& collatores à barbarorum incurſionibus , & truculentia vindicant , denique agros atque ciuitates à latronum alióque malo incopoſitam vitam ſectantium vi & irruptionibus,agendis excubijs defendunt, exillis ẽt reliquæ cohortes eã quæ ipſis attributa ſunt accipiunt,muri arcę ciuitates indidem inſtaurentur , publicorum balneorum hinc calefactiones procedunt,poſtremò ſpectacula aliáque omnia, quæ ad delectationem ſubditorum inuenta ſunt,ex iiſdem curãtur,vt quæ ab illis contribuũtur,partim in ipſos partim propter ipſos inſumantur,& impendantur,nobis autẽ prorſus nihil inde prætur iſtarum rerum curas habere contigit,non tamen eas mercede vacuas,quum magnus ille Deus,& Seruator noſter IESVS CHRISTVS,magnitudine clementiæ ſuę permultis hoc nos bonis remuneretur.His itaque omnib.pro uincialibus hominibus velut præconio à nobis denunciatis, & quanta noſtra ſit erga ſubditos beneuolentia & liberalitas per hoc oſtenſo,magis propitium ac benignũ Deum habituri ſumus,qui tantopere nequid detrimenti ſubditi capiant curet nos.Si verò hoc noſtrum beneficium conſequuti , in præſidũ electione,opinione,atque ſpe fruſtrentur, neminẽ prẽter ſeipſos culpare poterunt.Neque etiam ſi hos eligere,& ad nos referre diſtulerint,vllo amplius iure de ijs qui Hinc in prouincias emittentur,ſi propter publicorum tributorum collectionem nihil non fecerint, querimoniam inſtituent , neque verò nos vt de his non adeant,eóſque deferant, dehinc ſuſtinemus. Qui enim facultatem eligendi præſides à nobis ceperunt,vt illi gratis magiſtratib.ſuſceptis tributa publica inferrent , ipſique ab illis nulla iniuria afficerentur,ſi hi in illorum electione negligenter vel ſati fuerint,permittendum illis nullo modo erit,vt de ipſis conquerantur,nóſque illos delaturi adeãt,atque moleſtiam exhibeãt.Cæterum nullis omnino in perſoluendis quæ ipſis incumbunt publicis tributis,vlla dilatione vti poterit,non ſacra domus,non ſanctiſſima eccleſia,non pium pauperum receptaculum aut monaſteriũ non deniq; clarus aut obſcurus quiſquam.Neq; verò eos qui rempublicã adminiſtrãt, neque quos ἐκλογιστὰς vocant,neque etiã alios quib.publicarum cõtributionum cura incumbit periculo quod hinc exiſtere poſſit eximimus.Quæ.n.comune omnib.conducunt, illorũ qui in fiſcum improbi eſſe velint iniuſto propoſito anteferimus. Vt autem quę pulchrè à nobis proponuntur , omnibus manifeſta fiant,iubemus,vt tua excellentia hoc præſens ſacrũ edictum per fœlicem hanc vrbem,& in prouincijs , conſpicuis in quaque ciuitate locis proponat,quo neminem ratio, qua ſici ſubditorũque indemnitati conſulatur à nobis ſereniſſima adinuenta lateat.Da xv.Cal.Feb.Conſt.Imp. D.N.Iuſt. P.P. Aug.Anno viij.Pon.Conſt.eiuſdem Anno iij.

Quinta Iuſtiniani conſtitutio extat clxiiij.ſupra collatio.x.

TIBERII IMPERATORIS DE DIVINIS DOMIBVS CONSTITVTIO.

Eodem Agylæo interprete.

In nomine Domini Ieſu Chriſti Dei noſtri.

Imp.Cæſar Flauius Tiberius Conſtantinus,fidelis in Chriſto,clemẽtiſ.beneficentiſ.pacificus,Alemanicus,Gothicus,Francus, Germanicus,Alanicus,Vandalicus,Africanus,pius fœlix,inclytus,victor,triumphator,ſemper colendas Auguſtus.ſacratiſ.ſenatui.

IN ſupplices beneficium eſſe , maleficia extirpare & quæcunque ſubditis vtilia ſunt,ea & meditari & facere,cum opera ſint quæ Deo conueniant, ſimúſque eundem cum humano genere ortum habeat, tum ea ipſa nos præcipuum Imperatoriæ maieſtatis inſigne eſſe arbitrati,ex quo Deus nobis reipublicæ imperium atq; gubernacula dedit,nulla(ita loqui liceat) neque die neque nocte quicquã earum rerum ſtudio antiquius chariuſq; habuim⁹. Hinc certè quum permulti qui partim in inclyta hac vrbe habitarent, partim ex omnibus fermè ſubditorum noſtrorum prouincijs alijs *aliunde prodirent*, diuerſimodè nos adierint, *qui ijdem* cum è prope poſſeſſiones domúſve qualſpiam Imperatorias prædia & bona ſua haberent, aliiſque rebus , & controuerſijs inuoluti eſſent, varijs iniuriarum modis à procuratoribus , chartularijs , conductoribus , & qui alioqui ad Imperatorias domus attinent, in ſe peccari annũtiarent aut res mobiles interdum etiã poſſeſſiones agros,& agricolas eruptos

a Sic Solon apud Demoſthenem iubet prę fidẽ inſa mẽſe,q ἐπιχορηγὰν τῶ ἀφλικό-τι,dede bit, vide Demoſthenem in Orat. κατὰ Τιμοκ. & κατὰ Διονυσόδ. libr.ũmq; 11. veteris iuriſprudẽ.æ Prateij ad leges Solonis. b Hæc aut ſimilia verba deſiderari inquiet,ipſi ex ꝓpriis facultatibus inſeruntoriaſque ſegetis pœnis ſubdantur. Hunc rei argumẽto ſtuti.l. ſi quis in tra. C.de bon. proſcri.quitcõſtitutio nes, quæ quidẽ verba, vt abſoluerẽtur perodus,adijcere placuit.

b Lego ἀπεχεμένους.

b Lego ἀσφαλιζομένοις

c Lego παρεγγυῶντες.

c Latinè ſuſcepto reip. onere

Universidad de Deusto
Biblioteca

ereptos lamentarentur, *ea autẽ ratione, q* illi aliquid faciendũ cõ
a Sacerij humslo- et in cel- ctus sui- dens in fut. se- quentib. est. ducere ab ipſis a alienis prædiis & agris defenſionem quæ illis non competat tribuant, tabuláſq; Imperatorias ac ſignacula affigant, & (vno verbo dicamus) quæ ad ipſos non pertinẽt, ſuo dñio ſubijciant, q aliorum aduerſus alios nulla ratiõe mittentes lites ſuſcipiãt, itaq; & actores reb. ſibi debitis potiri nõ ſinãt, & res citra iudicium indictáq; cauſa debiti exactionẽ vt in ducãt, ad *extremũ verò, q* vt nõnulli fraude inducti, rerum debitarum ſyngraphas in ipſas diuinas domus cõcipiãt, & cõſcribãt, efficiãt, alieniſq; emptionum, aut fortaſſe donationum cõtractib. in eorum q alijs debẽt circunſcriptionem ſmiſceãt, *inde (inquã) factũ eſt, vt* q̃cunq; ad noſtras aures puenerint, de ijs rectè & cõpetẽter ſtatuerim⁹, quum his q̃dem reſtitui ablata iuſſerimus, ac incõpetentes defenſiones interdixerim⁹, illos, verò iudicijs liberauerimus, debitorúmq; ſyngraphas irritas iudicauerim⁹, & fraudes in cõtractib. fieri ſolitas prohibuerimus, quũ deniq; Imperatoriarum domuũ, curatores leges iuſtúmque pietatis noſtræ, ppoſitum ſequi iuſſerimus, verum quoniã impoſſibile eſt, vt extranei, quique, pcul hinc habitãt, pariter oẽs huc cõueniãt, vtque nos ſingulatim oĩa q̃ hũc ad modum fiũt, vbique manifeſta faciamus, q̃ ad hæc attinent, euidenti lege explicare viſum eſt, quò nõ ſolum noſtræ ætatis, verum ẽt oĩs futuri qui hominib. noſtrum æquitatis iuſtitiæque ſtudium innoteſcat. *Innoteſcat verò* ẽt quã Imperatoris noſtri ædib. quiue illis præſunt, ſi quid delinquant, nõ parcamus, *quomodoque* ſi ſubditis bene ſit, id noſtrã eſſe opulentiã fœlicitatémque, & quia
b Lego μόνον. nõ b ſolum diuinarum domuum negotia, verum etiã cõmunia præſentis reipublicæ nos cognoſcere par eſt, ſubditorũ facultates, quantum ad curã, nihil ab Imperatorijs differre æſtimemus. Statuimus igitur, vt nulli glorioſiſſimarum magniſicẽtiſſimarúmve diuinarum noſtrarum, ac pientiſſimarum Auguſtæ domuum, quib. & patrimonialis & regia domus, quæ ante nouas eccleſias ſita eſt, adnumeranda eſt, curatores aut chartularij, aut ꝓuiſores, aut conductores, aut quicunque alij ad eaſdẽ diuinas domus ptinent, vel tabulæ q̃ noſtrã appellationẽ cõtineãt, vel effigies iſigniáve Imperatoria alienis ædib. aut ꝓdijs vel mobilib. defunctorum, aut ẽt nõ ſuperſtitum reb. ſignacula imponere, vel aliorũ ruſticos ſuſcipere, vel ſolutiones aliquas q̃ ipſos aut ẽt ipſorũ ꝓuentus transferat in Auguſtalẽ domum faciendas curare in poſterum aut ſinr, nequè ſi ẽt earundem domuũ ꝓdiorum, rerum aut ruſticorum partẽ aliquam ad Auguſtas ædes ptinere cõtingat, hinc aduerſus eos q̃ vna cum ipſis poſſident, fraudis læſioniſque occaſionem capiant. Quic. & ſi quos ruſticos, qui in aliorum mancipio ſunt, in præſenti illos habere, aut quales diximus ſolutiões accepiſſe cõſtet, ſimul ip
c Malim ἀντὰς. ſos ruſticos reſtitui. ſimul c ipſas ſolutiones irritas eſſe iubemus. Quòd ſi de l's reb. aut ẽt de aliquib. contractib. actionẽ ſe habere aduerſus alios dicant, nequaquam reum ad ſe trahant, neque, id quod abſurdiſſimum & iniquiſſimum putamus ſuarum cõtrouerſiarum iudices ſedeant, liceat aũt ipſis vt coràm cõpetente iudice, ſub quo ſunt qui actiones ſuſtinent, litem moueãt, ſimúlque ius ſuum obtineant. At ipſos glorioſiſſimos magnificentiſſimóſque curatores diuinarum domuũ quarum curam gerunt nomine, ab alijs in ius vocari contingat, tum qdẽ ſi hic actio inſtituatur, cõmuni & actoris & Auguſtalis domus curatoris cõſenſu vnus ex glorioſiſ. noſtris præfectis ad rei examinationẽ diiudicationémq; eligatur, & ſi, vt fieri aſſolet, cõtẽtio hinc inſurgat, libellus ſupplex Principi offeratur, datuſque ab ipſo iudex ſuſcipiatur: ſi verò in prouincia aliqua, eius præſes controuerſiam ſibi audiendã ſumat. Cæterum ſi quis chartularius, emphyteuta, cõductor aut colonus Auguſtalium rerum occaſione in ius vocetur, facultas ſit actori, ſi velit, vt coram ipſo auguſtalis domus curatore, aut ſi ſuſpectum illum habeat, in alio foro coràm eo, cõrã quo cõmuniter viſum ſit, aut ẽt quẽ ex Imperiali iuſſu hic nacti fuerint, actionẽ inſtituat. Quę verò iſtiuſmodi cõtrouerſiæ in ꝓuincijs mouebunt, eas cuiuſque prouincię ꝓſes audiendas aſſumet. Sanè quæ ijſdem diuinis domib. priuilegia iã cõceſſa ſunt, ea nõ in his, ſed in litium ſumptibus obſeruentur, pro inducendis *nempe*, quomodo dicitur, legendis, & ẽdendis atque in alijs quæ circa lites fiunt ſumptib. vt nemo conſtitutum horum modum tranſgredi audeat, iudiciorúmque miniſtri eo cõtenti eſſe debeant. Illis verò ẽt q aduerſus ipſas Auguſtas ædes, earum curatores, prouiſores, cõductores, chartularios aut colonos actionem dictãt, vt ijſdem vtãt priuilegijs facultas fuerit, vt ne in hoc quidem, quo tamen legib. noſtris conſtitutum eſt modo) illis eſſe inferiores videãtur. Porrò quia nõnullos eſſe ſcimus, q quũ creditores ſuos debitis fraudare volunt, res ſuas illis oppigneratas alicui noſtrũ ædiũ aut vendũt, aut donãt, aut alio quocunque cõtractu ꝓſcribũt, & ꝓ illas medias in aliosvel cognatos vel familiares alios quo contractus modo tranſferendas curant, vt hac ratione hypotheçe ius miſerabiliter ijs qui pecunias ſuas erogauerint, ſe rè diſpereat, dũ diuinæ domus præfectus (per quem hæc facta eſſe dicuntur) propter poteſtatem quam habet mouendam de his reb. actionem non ſuſcipit, & qui rem percepit, cõtractum cum diuina domo initum prætendit, per datúmq; domui priuilegium à nemine actione cõueniri ſuſtinet. *inſuper etiam qui eſſe ſcimus*, qui domibus locis, aliquib. vnius cuiuſpiã Auguſtarum ædium officinis maiore aut quacunque mercede conductis, illarũ rerũ ꝓgatiuavtant, itaq; creditores, aut etiã qui ipſis actiones intẽtãt, & arceant & oblædant: idcirco iubemus ne quis de reliquo ſub dolis cõmẽtis aduerſus creditores ſuos vti audeat, neq; ꝓ diuinã domum mediã q̃ alio donationẽ aut cõtractum inſtituat, *ſciens q* nullum fructũ ex verſutia ſua percepturus eſt, quũ res alienatavbicunq; fuerit, ſiue penes diuinã domũ ſiue penes aliũ quẽpiã nihilominus vẽdicari poterit, & omni ei q actiones aut ẽt hypothecæ ius habet, integra atq; illæſa, perinde ac ſi nihil interueniſſet, ſeruabuntur. Ad hoc ẽt, ſi quid huius cõmenti cauſa ipſi diuinæ domui, eiuſve procuratori captãdæ beneuolentiæ ratione datum eſſe cõtingat, eo q dedit excidet, hãcq; (quanquam minore quã pro merito) remunerationem feret. Cæterùm neque per earũ ædiũ q̃æ ad Imperatorias domus pertinẽt inquilinos, neq; per alienos colonos, aut aliũ quẽpiã omittum diuinarum ædiũ præfecti aliquid faciendum conducant, neq; illis patrocinium tribuant, aut qd
d *παρεσυλεν* dicitur, c ex liberis aliquib. exactionibuſve obnoxijs, aut decurionũ ẽt quæve in vniuerſum ad alios pertinẽt, ꝓ diis capiant, ac verò ab his omnibus deſiſtant. Et ſi tabulæ aut inſignia Imperatoria iſtiuſmodi ꝓdiis, domib. officinis aut locis iã affixa ſint, hæc detrahãt, aliiſque q illa detrahãt, quãi noſtro iuſſu id faciant, nequaquã cõtradicãt. Ad hęc quietè agãt, aduerſúſq; inquilinos, & qui quocunq; modo tenentur, coram cõpetentib. tribunalib. moueri actiones ſinant, ad nullum ad alienas cõtrouerſias, aut res, aut i⁹, aut ꝓdia horúmve colonos acceſſum habeant, neq; aduerſus aliquos actiones cedant, aut has *ab aliis* aſſumãt, itaq; alios, vt iſtiuſmodi actiõib. obnoxios in ius vocẽt. Etenim hãc iniurię rationẽ omnino tolli iubem⁹, etiam ſi donationis modo iſtiuſmodi actiones ipſarum dñs in nos diuinásq; noſtras ædes trãſerat, & q̃ iuſta videãtur, debita ſe habere dicat, *videlicet* hoc cõmento aliis iniquitatis quic quam obueniat. Iſtiuſmodi ſi quidem donationes nobis curæ non ſunt, neque calũnię opinionẽ auferre & ſubire noſtrarũ diuinarũ domuũ procuratores volum⁹, vt pote qui ſingulis (vt dicĩ) dieb. noſtra ſubditis donem⁹, magnamq; rerũ mobiliũ immobiliúmq;, & pecuniarũvim prope omnib. elargiamur. Facultas verò cuiq; fit, vt quas ſe habere actiones dicit, eas aduerſus obnoxios ſecundũ cõſentaneè in hoc obtinentẽ modum nullo Auguſtarum domuum ꝓfecto interpoſito, moueat, & q̃ ſua per legem reperiet, de his quocunq; velit modo ſtatuat. ipſas enim actionũ ceſſiones, quod fraudis & calumniæ anſam cõple
e Lego ἀφίεμεν ἀντιδόσεν. ctãt, & odim⁹ & aduerſamur. Quapropter etiã ſi q̃ huiuſmodi in ipſas diuinas domus iã cõſcriptæ ſunt, has irritas conſtituimus, & nullam illas portionem exactionémque habere concedimus, vt hi aduerſus quos factæ ſunt, inde prouentionib. actionib. liberẽtur, hãcq; pœnã iis qui has ceſſiones facere auſi fuerint imponimus. Siverò etiã ipſarũ Auguſtarũ domuum præſeẽti, aut chartularij, aut emphyteutæ, aut conductores, aut diſpẽſatores, aut qui alioqui ad illas pertinẽt, ob res priuatim ad ipſos pertinentes ab aliquib. coràm cõpetentib. magiſtratib. in ius vocentur, ipſos propte obedire iubemus, & ſecundũ procedẽdi exlege ordinẽ actiones ſuſcipere, indéq; manantib. exactionib. cedere, idq; perinde ac ſi ad diuinas domus nihil pertinerent, ne hac poteſtate eos qui aduerſus ipſos actiones habent oblædere, ſiſq; quæ debent fraudare videantur. Adeo autẽ ab iſtiuſmodi iniuriis diuinas noſtras domos alienare cogitam⁹, vt controuerſias apud illarũ magnificẽtiſ. glorioſiſsimóſve curatores, ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis iã morasf vlterius pro
f Lego ποιῆσαι. cedere non ſinamus, extra q̃ ſi vtraq; pars ſpõte id facere velit. Quòd ſanè ſi vtraq; pars nõ velit, *volumus* vt vnus aliquis noſtrorũ magiſtratuum, in quem partes conſenſerint, quemve etiam nos aſſignauerimus, ſecundum hoc quod recens à nobis cõſtitutũ eſt, cõtrouerſiã à quocunq; horũ examinatã quæque in illa ſorte acta ſunt, ſuſcipiat, ac deinceps audiat, quęq; legib. conueniant de ea ſtatuat. De onerib. profectò ẽt & metatis & angariis, & viarũ pontiúmq; inſtaurationib. de deſcriptionib. quoq; & indictionib. tractare nobis viſum eſt, ac, ne hæc indicta maneãt, cõſentanea quædã iuſtiſsimo noſtro propoſito de illis deſcriptio procedat. Quum etiim priuilegia iã olim Auguſtalibus domibus data, ab his illas eximant, rectè animum noſtrũ ſubiit, vt rei vtilẽ & neceſſarium ordinẽ imponeremus.

Si

Si etenim ad Imperatoriorum exercituum, qui in barbaros emittuntur, tranſitum, aut etiam noſtro iuſſu, quo abundè huic inclytæ ciuitati annonæ ſit, aliorúmve occaſionu n cauſa, ſpecierum quandam contributionem fieri contingat, his omnibus nõ modo alios ſubditos, verum Auguſtarum domuũ poſſeſſiones & habitacula profectò etiam obnoxia eſſe volumus. Ac ſanè citra has cauſas, ne diuinæ domus, neque alius ſubditorum quiſquam moleſtia afficiatur, iubemus, nequevt tale aliquid illata neceſſitate fiat, permittimus.

Secunda & tertia Tiberij conſtitutiones ſuprà x. collat. occupant. nu. clxiij. & clxiiij.

IMPERATORIS LEONIS AVGVSTI NOVELLAE CONſtitutiones.

AVT

Correctoriæ legum repargationes.

Henrico Agyleo interprete.

PROEMIVM.

RERVM humanarum viciſſitudo, vitæque inconſtans atque multiformis ſtatus, permultis ac omne genus legib. ortum prębuêre, quæ *leges* quia ſua multitudine ad quaſcunque ſe facilè res protendunt, quum illas ſibi admouent, quicquid rectè aut ſecus ſe habeat diiudicant. Sunt itaque tanquam cuſtodes quidam vitæ noſtræ & medici, dum mala, partim ne oriantur ac in communem vitam promanent impediunt: partim verò quæ mala occulta ſunt, inſinuantérque irrepſerunt, eorum noxam corrigunt, ac velut radicitus vitioſitatem euellunt, eámque corroborari non ſinunt. Atqui *earundem* humanarum rerum curſus, velutique reciprocus quidam eſtus: dum ſurſum deorſum omnia vertit ac voluit, & multa quæ rectè conſtituta eſſent in peius cõmutant, permulta item obliuione obruit, vt perinde ac ſi in rerum naturaviſa nunquam eſſent, incognita ſint: non mediocrem illis labem intulit, has profundo ſilentio tegendo, in illis verò vt inter ſeſe diſſentiant efficiendo, idque
a Lego ἄρσιναι ἀντιθέσιν alias, dum ipſi qui illas tulerunt in priore ſententia ac voluntate non perſiſtunt, verùm ſibi ipſi contradicunt, alias etiam, dum poſteriores modò conſuetudine, modo lege illis contraria ſuſtinent, a vt hinc confundi leges, nec exiguum reb. mortalium inferri detrimẽtum contingat, b aliis cum aliis cõmutatis, taxilorumque inſtar huc illuc temere voluentibus. Illas itaque res, ex quarum tranquillo & imperturbato ſtatu ſalus reipublicæ dependet, in tanta confuſione perturbationé que verſari, indignum neglectu rati, quàm accuratiſsima legis inſpectione ac conſideratione dignati ſumus, & quas obtinere conducibile fore animaduertimus, illis ſelectis, ſcripto Imperatoriæ noſtræ maieſtatis decreto & ipſas à legum honore atque ordine excuſare iuſsimus, quarum autem nullam prorſus mentionem fecimus, has etiã hoc ipſo quòd earum non meminerimus, iuxtà atque illas in exilium eiecimus. denique quoniã & inter receptas conſuetudines nonnullas ratione non deſtitui, taléſque quales prudens aliquis non contemnat, videmus, has quoque legis prærogatiua honeſtantes, ex inſcriptæ conſuetudinis ſtatu ad legis Imperium atque honorem eueximus. Quũ ergo hæc ita à nobis comparata ſint, ſciat quiſque, quòd quæ leges per ſcriptum Imperatoriæ noſtræ maieſtatis decretũ authoritatem nactæ, aut quæ conſuetudines legis dignitate honoratæ fuerint, hæ & in republica obtinebunt, & cõtrouerſias in ſe ſuſpenſas habebunt: quę autem ab illis in contrarium verguntaut mentione ſempiternam illis taciturnitatem iniungẽte, citráve hanc etiam, vt quæ cum deſpectis eiuſdem conditionis ſint, eodem decore dignæ habitæ ſunt, hæ verò dehinc & reiectæ & à republica exules atque extortes erunt

μιμεῖσθαι.
b Lego ἄλλων πρὸς ἄλλους, referens ad νόμους.

CONSTITVTIO I.

Quod vnumquemque, qui iudicandi prærogatiuam acceperit, quemadmodum legalium capitulorum à nobis habitus delectus ſtatuerit, dirimere controuerſias oporteat, quæ verò in ter reprobata habita ſunt, vti ex illis nulla litis ambiguitas diiudicetur.

In nomine eius qui vniuerſo humano generi ſalutares leges tulit, Chriſti ver. Dei noſtri, Imperator Cæſar, Flauius, Leo, pius, felix, inclytus, victor, triumphator, omni æuo venerabilis Auguſtus fidelis Rex Stiliano illuſtriſſimo ſacrorum noſtrorum officiorum magiſtro.

CEleberrimi ille inter Imperatores nominis Iuſtinian⁹, quũ animo eſſet erga rempublicam & optimo, & ejus vtilitatũ ſtudioſiſſimo, velut ſyluam quandam conſtitutiones in Romano Imperio inde ab initio vſq; ad ſuam ætatem diuerſis temporibus æditas accipiens, quo bene de ſubditis mereretur, induſtria & laboribus ſuis opus admiratione dignum, vniuerſatum nempe legum illam incorporationem, ſumma contentione officere, & conatus. Si quid contrarium aut incoueniens apparet, repurgauit, ex quibus verò compoſitum reipublicæ ac decorum ſtatutum extiturum crederet, hæc in vnum contexuit, atque velut in artem aliquam informauit, quaſique in vna iuſtitiæ libra, à qua iuſtum à diuerſo, & iniuſto diſcerneretur, conſtituit & collocauit. Atqui (vt conſtat) vbi eſt pucherrimum, VT NEQVID NIMIS Quum namque in multas partes diuiſam legum ſubſtantiam ac materiam in vnum corpus tanta cum laude e coagmentaſſet, prętera etiam quæ legalis regiminis ordinem ac conuenientiam ſæpenumero labefactarent, in cõcordiam redegiſſet, itaque quòd ad hæc ſola omnes ſententiæ ferendæ eſſent in vnum conſenſum iudices compuliſſet, eóſque ad pacificè iudicandum, legalibus capitulis in tranquillo & ab omni contentione libero ſtatu conſtitutis, inter ſe conciliaſſet, his ille non contentus, ſed prętantius quippiam in reipublicę gratiam poſtmodum conficere cogitans, imprudens ijs quę poſteà ſtatuit, primum opus euertit: neque alterum vituperationi non obnoxium fecit, quũ ex poſteriore ipſius inſtituto non paucæ aduerſus priùs ſuſcitatæ contradictiones, & controuerſiæ ſint. Atque ad hunc ſanè modum ipſe Iuſtinianus à ſeipſo vitium paſſus eſt. Certè quidẽ quum vſque ad hodiernum diem nunc ex recentioribus ſanctionibus, nunc ex inſcriptis, & nõ aliunde quàm quòd multitudini placeant, authoritatem præ ſe ferentibus conſuetudinibus permulta ab illo tempore innouata ſint, parũ abeſt, quin res legalis prorſus turbata confuſáque fit, & cõmunis vitę negotia ſurſum deorſum ſubſultum ferantur. Quapropter quum ſi quid aliud, hoc certè quòd opitulatrice noſtra induſtria & iura neceſſario potiatur dignum ſit ** tractat⁹m. Inſuper & conſuetudinibus quæ ad rerum gubernationem deueniſſent, dili genter excuſſis, legum inter ſe cõtradictionẽ ſuſtulimus, quid quid aduerſarium & ad præſentem rerum conſtitutionem rationémque illicitum eſſe, huic legalem authoritatem abrogãtes, quęcunque verò conſuetudines non malè neque noxiè de reb. conſtituere viderentur, hac nõ ampliùs inſcriptas & negle ctas conſuetudines manere ſiuimus, ſed ad legis vim ac poteſtatem extulimus, alicubi autem & ad ſęuitiam quidámque præfactius ſpectantem, ac ceu iuſtitiæ penitus oblitam legem, ad ſuum decentémque modum legibus debita cum ęquabilitate contraximus. His itaque hoc pacto diſpoſitis & conſtitutis, omnibus quibus iuſtitiæ trutinæ commiſſæ ſunt, & magiſtratib. & iudicibus mandamus, vt quę leges ab imperatoria noſtra maieſtate è legali ſolo exulare iuſſæ ſunt, hac inutiles iudicãtes, de hinc in omne ęuum reijciſinant, ſecundum reliquas verò ſcriptas atque veteres, & quę haud ita pridem à ſempiternæ memorię patre noſtro, atque nunc à nobis ſelectę aut latę ſunt, controuerſias dijudicationes ſuppeditent, neminiq; poſt hac ad aliquam à legali authoritate exterminatam iuris ſpeciem declinare, neque ad conſuetudinem quampiam, quæ accepta pręrogatiua, pro eo quod conſuetudo eſſet ac diceretur ad legis maieſtatem & honorem potentia noſtra ſubuecta non ſit, recurrere permittatur.

CONSTITVTIO. II.

Vt qui cętera ſecundum ſacros diuinóſque canones epiſcopali dignitate dignus eſſe probatur, ſi liberi ex legitimo matrimonio, illi ſint ob illos in conſequendo honore nullum impedimentum ſentiant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ALITER.

Vt qui alioqui Primario Sacerdotio dignus est, si legitimi illi liberi sint, non impediatur illum consequi.

Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo & Patriarchæ vniuersali

QVVM sacrosancti, diuinique canones, & quicunque alij de sacerdotio ac episcoporum creatione statuere, in optimum numerisque omnibus plenum editi sint modum (& quidem quomodo illi non exactè perfectéque editi sint, quum diuina inspiratio in authoribus, efficaciter operata sit) mirari subit, quomodo non a veriti nonnulli sint sacras diuinásque leges, tanquam illæ absolutæ non essent, promulgatis alijs legib. abrogare. Etenim quum sacri canones quibus locis de episcoporũ creatione præscribunt, statuãt, cum qui ex legitimo matrimonio liberos habeat, si modò in reliqua vitæ ratione nihil impedimẽti sit, ad primarium sacerdotium promoueri posse: hi in contrarium statuentes, aiunt, vt ij qui liberos habent, tametsi legitimi coniugij munus sint, ad Episcopalem dignitatem euadant, suo impedimento non vacare. Quod ideo fortasse in animum induxerunt, quod istiusmodi affectione quadã erga liberos, quid enim quis alius dicat sacras facultates oblesurus videatur. Verum non rectè sese illa ratio habet. Sic nanq; nec fratribus, aliisve cognatis superstitibus accessum quisquã ad episcopatum haberet, siquidem, & ad hos sanguinis propinquitatisque affectio respicit. Quin & hoc præuidentes diuini canones, fecerunt episcopis potestatem, vt si ipsi pauperes cognati essent, illorũ inopiam ex sacris facultatibus subleuarẽt. nostra igitur imperatoria quæ ex Deo est maiestas, si mandatis diuinis insistantur, id longè conuenientius fore animaduertens, consonam illis profert legem, vt quemadmodum ipsis videtur ad primarium sacerdotiũ promoueri posse qui illo honore alioqui dignus sit, tametsi liberi ipsi, lege tamen honorati sint, id ita liceat, & quidem ita censens, vt à lege quæ contradicere ausa fuit, in audaciæ pœnam, perpetuum in futurum exigetur silentium.

Taxatur Iust. Nou. 6. item nec Nouell. 137. in initio, & Nouell. 137. sequentes igitur.

CONSTITVTIO III.

Vt qui sacerdotes creandi sunt, secundum ecclesiæ ritus ea lege creentur, vt omnem deincepsvitam cœlibem agant, aut si matrimonium contrahere velint, prius id faciant, ac deinde ad creationem procedant.

ALITER, *& breuius.*

Quod ante ineundum sacerdotium matrimonium contrahi debeat.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo & patriarchæ vniuersali.

QVVM decenter inde ab initio de ijs qui faciendis Deo sacris digni essent, ecclesiasticus ordo constituerit: non rectè, ineo quidem iudicio, qui præsentis temporis consuetudinem sequuntur interdum ecclesiasticam traditionem contemnunt. Nam vbi illa mandat, vt qui creandi sacerdotes sunt, aut per omnem vitam, si promissum non falsum fore fidant, cœlibatum voueant, aut si illum seruare impossibile ipsis videatur, legitimè matrimonium ineant, ac deinde diuinum ministerium suscipiant, consuetudo quę in presenti obtinet, ijs quibus matrimonio coniũgi in animo est, concedit, vt antequam vxorẽ duxerint, sacerdotes fieri possint, & deinde biennium ad perficiendam voluntatem iungi matrimonio volenti præstituit. Id igitur, quia indecorum esse videmus, iubemus, vt ad vetus ecclesię & antiquitus traditum b præscriptum dehinc creationes procedant. Neque enim dignum est qui spirituali ascensu supra corporis abiectionem, & sordes euicti sunt, hi rursum ad carnis sordes delabantur, sed è diuerso, vt diuinum ministeriũ ex corporis sordibus tanquam in altum aliquem gradum conscendat, conuenientius fuerit.

b Noue. Iust. 6. §. at contrà.

CONSTITVTIO IIII.

Vt non modo vniuersalis ecclesiæ sacerdotes, verum etiam qui ad quamcunque sacram ædem pertinent, si in hoc vocentur, licite sacra mysteria exponere, diuinúmq; cultũ celebrare domi priuatæ possint.

Idem Imp. Stephano sanctiss. vniuersalique Constantinopolitano Archiepiscopo.

PLACVIT c veteribus, vt quæ sacrificia & communiones in priuatis ædibus fiunt ab illis sacerdotibus, qui ad genes pertinent, solis celebrentur, ab illis verò d qui alicui alij sacræ ædi addicti deseruiunt priuatóque vitæ in statu sunt, vt nullum neque officium neque sacrificium perficiatur. Atque hoc quidem vt statuerent, religionis conseruandæ causa in mẽtem illis venisse videtur, quòd videlicet, vt conijcere est, dũ non nulli sacerdotij prætextu lethale defectionis malum tegunt, vsu non veniat, vti qui prophanati sacrificij participes fuerint, longe magis cõtaminẽtur q̃ expientur. Qui profectò eorũ qui istiusmodi religioni cautionẽ excogitarũt propositi finis hoc ipso nomine quod sacrosanctæ fidei stabilimẽtũ adinuenerint, simul laudabilis, simul cõmendatione dignus est. Veruntamẽ quatenus se firmitatem allaturos existimarunt, eatenus illã ex lege promanasse atq; se extẽdisse nó videas. E diuerso verò sub inde illã ipsam legẽ religiosis & diuinis ministerijs operã nauãtib etiã aduersari conspicitur. Vt autem pollutus sacerdos qui notus non est, pollutæ suæ inquinationis aliquem participem faciat, verisimile fortasse, est aliquando id euenire. Verum non ita, vt semper & omnino tale quidã cõtingat. Quis enim animo tam facili est tãmque omnia promiscua habet, vt quẽ norit sacerdotẽ, neque cuius religionis, neque quib. morib. sit hunc ad sacrificandum aduocet. Rursum verò qui defectionẽ moliuntur, rémque sacram prophanantur faciunt, ne illi cum alienis ab impietate cõuẽtis agere non velint. Vt vnde stabiliri lex videtur, nõ inde quẽadmodũ existimatũ sit, stabiliatur. Tũ & religiosis in multis vtilitatib. cõsequẽdis eãdẽ impedimẽto esse cõperitur. Si quidẽ cũ diuina gratia in omnib. fere omnium nom modò potentiorum, verũ etiã tenuiorum domib. sacraria Deo erecta sint, & verò sumptus reliquáque ad rem familiarẽ necessaria sacerdotib ab omnib. similiter suppeditari nõ possint, euenit propter legem [vt quẽadmodũdixi] qui tenuiores sunt quã vt priuatim sacerdotes suscipere possint, perspę diuinorũ mysteriorum expertes maneant, & sacra delubra, quæ in illis sacrificia fieri debeant, his defraudent. Quin verisimile etiã est, nõnunquam defunctorum memoria instante, ob defectum sacerdotis presentem memorię diẽ nullo facto sacrificio elabi, vt in de & qui hic viuunt, & quos altera vita tenet, vtrisque nõ exiguũ dãnũ obueniat. Statuimus igitur, nõ solũ generalis ecclesiæ sacerdotes, sed etiã qui ad quãcunque aliã sacerdotũ domũ pertinent, quibuscunque cuiusque domus dñis accersitis accessum ad sacra oratoria & sacrarũ rerum functionem dare voluerit, in quibuslibet ædib. sacrificãdi, Deique archana enarrandi facultatem habeant.

c Iust. Nou. 57

d Hæc explanatus in ne huius ciuslibet constit. 15. habes.

CONSTITVTIO V.

Ne quibus, postquam monasticæ vitę institutum subierint, facultates suppetunt, in vniuersum hi de illis testari prohibeãtur, sed vt si, quo tempore monasterium adierunt, in id quidpiam contulerint, in illorum potestate sit, vt quemadmodum velint, de iis quæ sibi postmodum pararunt, in plenum assem etiam testamentum condant: si verò nihil ab initio intulerint, tum vt de besse statuendi facultatem habeant, monasterium autem alteram partem siue trientem accipiat.

ALITER.

Vt monachus de acquisitis testari possit.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo & Patriarchæ vniuersali.

QVoniam de monachorum bonis quæ post susceptã vitam monasticam coaceruassent, persæpè nobis vna cũ Dei amantiss. sub te primariis sacerdotib. dubitare tesò diuinũ, & vt mudo præluceas, in magno ecclesiæ firmamento à principe lumine collocatũ lumen) dixisti, an cõstitutione facta monachos istiusmodi bonorum dominos designari oporteret, an verò ipsos ab illorũ dominio arceri conueniret, nimirum q̃ tanquam nubes, quæ istinc ambiguitas

tas existit, rationis radios, quo nus perspicuè eas res diiudicare possit subeat & offuscet, quoniam (inquam) de hoc dubitantes varijs nos postulationib. ad huius rei consideratione vnà vobiscum suscipiendam hortati estis, nos, vt in alijs ita & hic sacerdotalem tuam dignitem venerantes, ad satisdationem petitionis tuę accingimur. c illa quidem primum nobis dicantur, quæ à veteribus de iis qui se iam monasticam rempublicam adscribi volunt, cõstituta sunt: illis nempe de rebus suis priùs testandũ esse, ac deinde ad concupitum vitæ institutum procedendũ, nec dispensandũ rerũ sursum vitæ mutatione anticipandam. Nam si hoc i euenisse constet, non amplius ipsis iam tonsis vt de reb. suis cuiquam statuãt permittendum esse, omnémque substantiãa qua ecclesia tonsi sunt, illi cessuram. Quòd sanè de ijs qui vam monasticam iam subierunt, decretum (extra quam si liber qui hæreditatem petãt, supersint) & optimum, & ita vt nemo ossit melius, constitutũ esse, tum nec addi nec addimi illi quicuam queat. Etenim qui ante mutatam vitæ rationẽ, quũ bonorũ dispositionẽ in arbitrio suo positam haberet, de ijs statuere noluerit, meritò postmodũ id facere prohibetur, vt qui se ose in has angustias conieserit. Propterea, n. q̃ quũ licitũ ipsi esset, prædisponere res suas testamento noluerit, eius postea ciendi facultatẽ, tãquã ab ip sodãnata, sibi adimi, id verò iustè longè optimo sustinet Cęterò quin etiã, quomodo nõ absurda fuerit, si q̃ se ab huius vitæ curis seiunxerit, illarũ adhuc onus sustineat, indéq; promanãte molestia prematur. Quãdo igitur liberos, qui in monachorum numerũ adscriptus est, quemadmodũ dixi non hẽt, non pfectò hoc decretũ decreto alteri cedat. At si liberi supersint, non enim tunc illos propter parentis sientium damno afficiendos esset, non omnino testamenti ordinationẽ monachicus habitus impediat, sed manifestum est q̃de iberorum portionib. testari poterit, quę illis equabili legitimaq; diuisione attribuetur. Quę verò pars ad ipsum respicit, in ea testamenti factio deficiat, quippe quę integra ad monasterium pertineat. Cęterũ si mors etiã vi multi sunt rerum humanarum casus, subitò superueniens rerum distributionem intercipiat, neque tunc quidẽ quę liberis succurrat dispositio, omnino conticeat, secundum dictum modum, quę ad illos pertinent legitimo ipsis iure separabuntur residuum autem inuolabit monasterium. Atque hęc quidem de hisce facultatib. quas ante susceptam vitam monasticam habuerit quisquam. Verùm de quo paterna vestra beatitudo prodire decretum petiit, de iis nimirum reb. quæ post monasticæ vitæ susceptionem accesserunt, de eo hoc statuim⁹, vt inde ab eo tempore eò quo monasticæ vitæ rationem susceperit, consideratione procedente, quæ postmodum ab ipso cõparata sunt discernantur. Non enim quòd qui à prophana vita ad monasticam transit, nisi priùs testetur, testandi post modũ facultate priuatur, ideò & de iis quæ postmodum cõquisierit, quicquam statuere vniuersum prohibeatur. Illic nãque iure testamenti factione priuatur, quia quum ipsi in prophano statu res ahuc tractanti aliquid cõstituere integrum esset eo ipso q̃ id non fecerit, se ipse in has angustias circunciuserit, hic verò nihil simile est, vt quisquã aut à seipso, aut ab alio prohibeat. Quòd si quis dicat, hoc solo nomine q̃ monachus sit, monasterium omnia esse percepturum haud scio, si istiusmodi quę monachos deceant, statuat. Primùm enim, an qui homines opum contemptum professi sunt, hos ita illas amplecti, ac quacunq; ratione retinere conuenit: Deinde sint alicui cognati pauperes, aliquíve noti qui consolatrice manu indigeant, quomodo non ab omni humanitate alienum, nullo illos ex cognati reb. subleuamine dignari, tanquam non modò peregrinos, sed & cognatos amicosq; propellere, atque omnia ad se trahere, monachis decorum sit, quemadmodum helluones, voracesq; homines nullam omnino partẽ aliis qui vnà accumbũt, relinquere velle videmus. Neque enim seruus seruitutis vinculis liberatur, neq; egenus commiseratione potitur, non alius quisquam necessitatib. pressius cõsolationis fructum inuenit, quum omnes monachi facultates monasterio dantur. Ac propter hoc sanè statuimus, vt si quis quo tempore monasticam vitam susceperit, ecclesię quidpiam consecrarit, illi circa res postmodùm cõparatas liberum ratumq; iudicium sit, quomodocunque de illis statuere velit: sin nihil omnino ab initio in monasteriũ adlatũ sit, tũ bifariam substantia diuidat, ita vt vna pars in besse m, altera verò in trientem circunscribatur, ac monachus quomodocunque ipsi visum fuerit, de besse testamento statuat: triens autẽ applicetur monasterio. Atq; hæc quidẽ de quib. requisitis nostra decreuit potẽtia. Oportet autẽ tuam beatitudinem, q̃ decreta sunt, omnib. sub ipsa Dei amãtissimis metropolitanis facere manifesta: & hos similiter sub se cõstitutis Episcopis, quibusq; quarũ curã sortiti sunt ecclesiis ista indicare, quò videlicet & in præsens & in futurum hæc ab omnibus tum cognoscantur, tum hunc ad modum fiant.

a A. Iust. Nouel. 123. §. si mulier

CONSTITVTIO VI.

Vt vtrumque tempus tum quod sancta sexta constituit synodus, tũ quod decernit diuus Basilius, in ijs qui monachi fieri statuunt, obseruetur, & bonorum eius qui synodo præstituto tempore monachus fit, dispositio secundum edita à nobis formam procedat.

ALITER.

Vt decennis puer in monachorum numerum assumatur.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

QVO tempore eos qui monasticam vitam subire desiderãt re concupita potiri oporteat, id quia non vnum atque idem, sed aliud atque aliud à diuinis nostris patribus præstitutum sit, vt ad hunc etiam tractatum diiudicandum, & quæ sub esse videtur contrarietatem cõciliandam me componerem, effectum est. Itaque quæ magnus ille ac admirandus decernit Basilius, vt videlicet qui monachicũ habitum ambiunt, decimosexto primùm, aut decimoseptimo ætatis anno digni illo habeantur, quæque sancta sexta c mandat synodus, anno decimo, qui istiusmodi vitam capesserent, suscipiendos esse monẽs hæc cum sanctiss. Patriarcha Deique amãtiss. metropolitanis diligẽter expendentes, neutram sacrarũ legum contemnendam esse duximus, sed cõtra ad vtrũq; tempus religioso habitu qui illum sumere cupiunt dignos haberi iubemus. De bonorum autem dispositione peculiarem sententiam pronunciamus, vt nẽpe qui sextodecimo aut decimoseptimo tõderi voluerit, de reb. suis quomodo velit statuere possit. Existimo. n. propterea etiam magnum illum Basilium hoc tempus huiusmodi actioni tribuisse quod ad id legitimæ ætatis requisitio ad statuẽdũ de rebus suis impedimento non sit. Qui verò decimo anno in monasticæ vitæ sanctimoniam mutato statu transire in animo habeat, vt neque huic salutaris conatus impedimentum adem monasterium auferat, triens autem defuncti cognatis detur. Quorum, si nulli supererũt, quò bes processit, eo triẽs quoque abeat.

b In epistola ad Amphilochium. 18.

c Canone. 40.

CONSTITVTIO VII.

Vt quotiescunque à clericorum habitu ad prophanorũ trãsire pervecordiam aliquis tentarit, in illum is inuitus etiam restituatur.

ALITER.

Ne clericus denuò prophanus fiat.

Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

QVEMADMODVM antehàc, quando certiorem firmiorémque rerum constitutionem inuestigaremus, si ciuilis lex plus roboris, ac firmitatis, q̃ ecclesiastica præbere videretur, illi prærogatiuam dedimus, eo modo, & hic decretum sacrum rectæ rerum moderationi, quam ciuile sit, conducibilius fore intelligentes, illi per assentionem consona præscriptionem edita, statuimus, vt quicunq, clericorum habitum mutare prophanorum habitu improbe instituerit, is quotiescunque in istiusmodi vecordiam actus fuerit, secundum ecclesiasticum decretum, quantumuis inuitus in clericoram habitum restituatur, tametsi qui ecclesiastici ordinis statum recipiat, dignus nõ sit, vt qui se ipse illo indignũ transfugio cõstituerit.

e Noue. 6. §. c. porrò si quand.

CONSTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTITVTI VIII.

Vt qui reijcere venerandum monasticę vitę habitum in animum induxerit, ac pro illo profanorum habitum susceperit, quotiescunque hoc facere ausus fuerit, etiam inuitus in illum restituatur, & ex quo monasterio improbè aufugerit, eidem reddatur.

ALITER.

De eo qui vitam monasticam deserit, qui præsidum cohortibus adscribi solet.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo & patriarchæ vniuersali.

QVVM aliqui, qui incompositè viuere instituunt, ac pro laudatis moribus sectantur vitiosos, quotiescunque flagitij quicquam designasse deprehensi sint, malum ipsorum institutum multifariam coerceatur, nec improbam scelestámque voluntatem ac mollitionem correptione vacare tolleretur subit mirari, quomodo a lex vetus ijs qui monasticæ vitę exercitatió i se mancipassent, deinde verò stationem suam, & ordinem deseruissent quomodóque sacrę literę habent, tanquam canes ad suum ipsorum vomitum, aut sues ad pristinæ vitę cœnosam cloacam reuersi essent, ac prophanorum in habitu statúq; seipsi collocassent: improbum hoc scelus tentari omninóque perfici permiserit. Iubet enim, vt qui semel monasticæ vitæ institutum reliquerint, vnde flagitiosè exissent, reuerterētur, qui verò iterum id ausi essent, ex eo tempore pulsi monachatu, inter cohortales prouincialis cohortis recenserentur. Atqui si, vt desertor ordinis prophanorum habitu induceretur, id illi statuere pulchrū visum fuit, qui causæ est, cur ipsum ab initio ita non vestierit: sed vt qui monachus professionem suam semel deseruerit, is ad illā quamlibet inuitus denuò cogeretur, constiterit. Si hoc ita præcipi decorum putauit, quare in eodem decreto non constitit, sed tanquam ipsum placiti sui pœniteat, miserum illum monachum ad militarem vitam protrahit. Nequaquam verò id nobis esse factis videtur, neque qui diuinæ militiæ legiones recep tus sit. hunc in mūdanis militiis collocari placet. At contra, quod ecclesiastico ordini obseruari debere visus est, vt si quis sępius vitam monasticam asperna tus vagetur, huic prophanum habitum recipere non conceda tur, id per legem etiam nos iubemus. Si enim qui vitam monasticam exuit mundanę voluptatis velut asilo concitus id facit, quæ ratio est, tametsi semel cupiditatis suæ motu prohibitus sit, quum si rursum ad hoc faciendum animum appellat, se ad finem insolens suum concilium perducturum, ac in prophanorum statum recipiendum esse sciat, vt is non omnibus modis monasticæ vitę institutum iterum communi viuendi modo mutet.

a Nouel. 3. §. qui porro.

CONSTITVTIO IX.

De seruo qui ignorante domino clericus factus est.

Idem Imperator Stephano sanctiss. vniuersalique Constantinopolitano Archiepiscopo.

EIDEM rectę rerum ecclesiasticarum constitutionis curæ insistentes, quæque sacrosanctis canonibus placuerunt, hisce nos etiam album calculum adijcientes, ab aduersarijs ciuilibus legibus hanc contradictionis pœnam, vt ex legitimis constitutionibus subtrahantur exigimus. Vt enim qui, cum seruilis conditionis esset, ignorante domino venerandam sacerdotij dignitatem assumpserit, nudatus isti ne promanante honore, in pristinum seruitutis restitueretur statum, secundum ecclesię Dei voluntatem & nos constituimus. Legę autem, quæ seruum ignorante domino sacerdotem factum seruitute liberat, huic vt neque effectum, neque fandi facultatem habeat redigimus.

b Nouel. 123. §. si seruus.

CONSTITVTIO X.

De seruo qui inscio domino monachismum susceperit.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo & Patriarchæ vniuersali.

QVAM præstans monacæ vitæ professio sit, quique suaque illuc & beatum iugum suscipiunt, quanta reuerentia, & honore digni sint, scimus quidem & ipsi. Itaque non quo illum vituperemus, sed potius vituperatione examinamus, hæc statuere visum est, & censeus. Quanto enim illa admirabilior diuiniórque est, tantò maiæ, & quidem quanta maxima attingi cum veneratione, nequam verò ingratitudinis & improbitatis velamen ac præxtam monasticæ vitæ dignitatem fieri oportet. Et certè quomodo improbitas dicenda non est, si homo seruus dominum tam fugiens, ad illud vitæ institutū deueniat. Quoniam igitur de seruis fugitiuis aduitam monasticā deuenientib. statutū a superioribus est, vt si intra tres annos fugitiuus manifestuatur, illum habitō nudatum recipiendi facultatem dominus habeat, si verò vsque in tertium annū incognitus manserit, tantsi postmodum agnoscatur, vt domini potestati non obnoxis sit, præterque illius voluntatem licet nuncupetur, & verò ide multos fugiendi dominos suos occasionem cepisse, ac honesta, monasticæ vitæ professione, ad tegendam malitiam autividemus, cuilibet enim seruo per facile est, vt ad trienniur se occultet, deindéque libertatem cō sequatur, iubemus, vt q antocunque tempore seruus talis consilio monachus factus elicuerit, si ipsum aliquando dominus inueniat, nihilominus i quem malo proposito habitum sumpsit: hoc exuatur, rursúmque in domini potestatem subiugatur. Nam q pio affectu habitum illum sumpserit, quantumuis, id verbis ipse fingat, ne dei quidem potest. Siue.n. cum beneuolo placidóq; domino teretur pio amore odio cōcepto, fugere decreuerit, extrema ingratitudinis & improbitatis argumē tum habet, siue (vt sunt res humanę) molestiis & iniuria affectū non tolerauit, ac ideirco dominum deseruerit, quomodo eā rempublicam magniaciet, quæ ciues suos in CHRISTI crucem, & mortem contnenter respicere vult?

a Lego πλειόνα.

c A. Inst. Nouel. 5. §. si quis verò.

CONSTITVTIO XI.

De seruo, qui ignorante domino episcopus factus est.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

QVod de seruo, qui venerādam sacerdotij dignitatem furatus sit, idem & de illis seruis, quib. nesciente dño, ad primarij sacerdotij honores conscendere visum est, statuimus, vt videlicet secundum ecclesiasticæ constitutionis voluntatē, ex authorari, honore in quem clam irrepserint priuentur, & ad suum seruile mque statum reducantur. Nō enim profectò qui aliis in reb. furto vel fraude aliquid subtrahunt, his non modò ea quæ subtraxerint retinere non concedemus, sed interdum etiam vt maleficos puniemus, & qui tantarum rerum furta audent, hos inde honestè viuere, & ex vno fraudis pessimo exercitioduo omniū longè pretiosissima, libertatem & sacerdotij prærogatiam lucrari finemus: Ergo si quis seruus ignorante domino episcopus creatus sit seruitutis effugium nil iuuator.

CONSTITVTIO XII.

De officinarum magnæ ecclesiæ vsu.

Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo & Patriarchæ vniuersali.

CONstantinus, is qui primus Christi nomine Imperij coronam splendidiorem ac Augustiorem reddidit, vbi hoc etiā (de mortuorum sepultura *nempe*, eorum, quos in ea etiam re egestas premeret) dignum aliis suis præclaris facinorib. Imperatoriáq; cura fore prospexisset, officinas, ex quarum vectigali necessarios ad humandos mortuos sumptus suppeditandos ordinasse, sanctæ Dei ecclesiæ applicauit. Hanc igitur prouisionem quum piorum hominum æmulatio postmodum excepisset, quę & ipsa pauperibus ad sepeliendum sufficeret, permultum illa in hūc vsum sumptus auxit. Verūm nunc omnino nihil ea solicitudine, quia initiò ter ille quatérq; beatus Princeps voluit. dispensari inde videas. At nos & scientes quidemq; postq ecclesia officinarum vectigalia occupauit. tametsi (q vsus non postulet) in quem ab initio constitutum est Numinis cultum illa non expendat, in aliud tamē quod pium ministerium & ipsum ad Numinis cultum pertinens, prorsus illa dispensetur: statuimus, vt quæ de his iam olim edita constitutio est, immota & inuiolata permaneat. Officinæ autem omnes, quæ in hoc ministeriū attributæ sunt, supra mille numero sunt ad centum.

d Lego παρεκτὸς λειτουργιῶν.

DE

CONSTITVTIO XIII.

De perpetuis emphyteusibus.

Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & patriarchæ vniuersali.

REm fraudulentam simul & illicitam, consecraturum Deo ædium (ecclesiarum videlicet, hospitiorum, & viduis pupillisque alendis destinatarum domuum) præfectos etiā aude re, ad nostras delatum est aures. Narratum est enim, quū domus elocatæ sint, iámque tempus pacto constitutum decurrat, quando locationis terminus, ac possessionis reuocatio in stat, non fieri certam aliquam & statutam solutionem, quam particulari nomine τὸ λοιπὸν vocant, sed quomodo præfectis pro ipsorum a auaritia visum sit, ita exactionibus domuū pos sessores prægrauari. Id igitur cùm omnib. graue, tum pauperioribus (quòd ita ipsis durior egestatis necessitas imponatur) longe esse acerbissimum videntes, ne id amplius fiat, lege cauemus, sed vt certa quantitate ad duplum emphyteutici vectigalis constituenda solutio definiatur, & insuper omnis illatio locationis instrumētis inscribatur, domuiq; nulla nouatio adferatur, non verò in præfectorum quæstum interuertatur, dum illi nō vt domuum vtilitati consulant, sed ecclesiæ sibi lucrum parent, hoc agunt.

a Lego πλείονα.

CONSTITVTIO XIIII.

De iis qui monasterium imperfectum relinquunt.

EIDEM.

QVi præcipitanter ambitioséque ad faciendum aliquid fertur, ac ipso in initio virib, ac facultate destituitur, siue manifestum vitium, siue benignitatis speciem conatus præ se ferat, simul ille reprehensione dignus simul aspernādus est. Hoc sanè & qui similitudines ab initio prouerbiaque loquitur, Dominus noster, & Seruator in Euangeliis vult, vbi de ædificatio ne vrbis, & absolutione, ac de similib. sermocinatur. Meritò igitur & sacræ leges & ciuilia decreta similes edunt, eiusdémque sensus admonitiones, vt quicunque monasterium construere instituerunt, si ad perficiendum opus pares non essent, id aggredi prohiberentur. oportet enim quaſcunq; res, vbi ad perfectionem peruenerint, tum demum cōuenientem appellationem indipisci, nequaquam verò nomen reb. imperfectis, vt cō summatæ constitutionis sint præstare potest. Itaque (quod dictum est) rectè sacra b ciuilisque lex eos qui ad rem absoluendam pares non sint, fabricandi monasterij inceptione prohibet. Verùm quoniam incognitum illud est, quando monasterium sufficienter absolutum iudicari debeat (nō enim expressè ab illis huiusmodi absolutio definita est) hac de re certum atq; euidens edictum promulgare placuit. Dicim⁹ igitur (quoniam diuinum os loquutū est, VBI DVO AVT TRES IN NOMINE MEO CONGREGATI SVNT, IBI IN MEDIO ILLORVM SVM.) q opus aliquod monasterij appellationé subfuturū, minimū trib. sufficere oporteat, quod nimirū idem opus, si facultatib. quoque abunde instruatur, ad celebritatem nominis etiam valeat. Vt ergo quis liberam impedimentóq; carentem ad dedicandum monasterium aggressionem habeat, in tot minimùm monachos dedicationem concipiat necesse fuerit. Porrò quia permulti, qui se istiusmodi incepto dedunt, præueniente morte, ipsósque hominum consortio eripiente, interdum proposito destituuntur, illud à nobis statuitur, vt si testamentum conditū sit, quæ in illo ecclesiæ assignata sunt, ea illi cedant. Si verò (vt identidem ex mortis incertitudine contingit) antequàm de reb. suis statueret euectus fuerit, tamen si ad tres numero liberi supersint, quadrātem bonorum inuolabit monasteriū, sin vltra ternarium numerum sobolis multitudo procedet, liberis monasterium cōnumerabitur & deducto ære alieno, ex vniuersa substātia, quātum ipsorum quisq;, capiet. Quòd si defunctus sine liberis decesserit, parentes autem superstites habeat, reb. bifariā diuisis, vna pars parentib. altera monasterio applicabitur. At si neq; parentes, neq; liberos hęredes habeat & cognati ad hæreditatem prodeant, ipsi quidem quotcunq; fuerint, trientem inter se distribuent, bes verò ecclesiæ accedit. Verum enim verò si aut per obliuionem, aut aliam quam piam causam, in cōtrariam laudabili legitimóq; proposito testamentum sententiam cōceptum sit, vt eius loci antistes Dei amantissimus quantum ad ecclesiæ, eorúmq; qui in illa assefuri sunt, sustentationem suffecerit, vendicet: de reliquis verò legum præscriptio & testamentum diiudicent.

† Vide No. 67. 131.

CONSTITVTIO XV.

Vt salutarem Baptismum in quocunque sacro oratorio peragi liceat.

Idem Imp. Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

ETIAM chic venerandæ sextæ synodi sacer canon, qui nō in priuatarum ædium oratoris seorsum, sed in solis in cōmunem vsum cōsecratis templis diuinam regenerationis locationem perfici vult, quum similia cum illisd iubeat, qui sacrosancta sacrificia & mysteria in priuatis domib. celebrari vetant, ideóque à nobis iam pridem cōsideratius expēsi sunt tanquam illorum germanus similiter correctionem cōsequetur. Statuimus igitur, quemadmodū de sacrificijs, sic quoque de salutifero baptismate, & vt ipsum in quocunque sacro oratorio quibuslibet peragere licitum sit. Nam hæc tam strictè sacrum synodi decretum constituisse, mihi quidē videtur propter eos qui quamquam sacerdotum nomen gerant, prophani tamen sunt, & quos ad lauacrum adducunt, pollutos reddunt, qui (vt apparet) domos eiusdem opinionis hominū sub euntes non rem diuinam faciunt, sed c cum ijs qui cōueniūt, inauspicati aliquid moliuntur. Hancverò prouisionem tamet si & diuinam esse, & multa salutaria continere constet, non tamen illa ad impietatis plenos à suis virijs coercendos sufficiat. Nam & res audax est militia omnisque modo clausis etiā oratorijs, ad explendum propositum suum, suā inueniat viā. Veruntamen quum nunc diuina gratia omnes peruersæ opiniones sint profligatæ, etiam quantum ad hoc attinet, quamobrem reipublicæ hoc decretum ad prohibendam in priuatarum ædium oratorijs regenerationis lotionem obtrudatur, nullam equidem esse necessariam causam video.

c Similis est Cōst. 4.

d Lego παρεκτὸς λειτουργιῶν.

e Quin hęc huius loci de mendo suspecti, sententia sit, non dubito.

CONSTITVTIO XVI.

Vt qui viginti annos habet, hypodiaconus † creari possit.

† μὴ χειροτονεῖσθαι.

EIDEM.

VEtus f verbum quod de rebus suis decenti aures esse aperiendas monet, cum in alijs omnibus perbellè sese habeat, tūc hic lōgè esse pulchrius apparet. At quorsum hoc? Ciuilis g lex statuit, ne minor viginti quinque annis in diuinis officijs creetur hypodiaconus. Decretum sacrum contra statuit, vt qui ad istiusmodi ministerium accedit, hunc vigesimū annus ad ordinationem perducat. Dignam itaque sacram legem de rebus suis præcipientem audire Imperatoria nostra majestas rata, & in eadem cum illa sententiam descendit, & statuit, vt qui ad vigesimum annum peruenit, modo anteactæ vitæ ratio obstaculo non sit, quantum ad ętatem, hypodiaconi officium suscipere non impediatur.

f Hoc idem cōstituatur cōst. 75.

g Nouel. 123. §. clericos autem.

CONSTITVTIO XVII.

De pauperib. quādo diuinorum mysteriorū participes fiant, & quando infantes baptizentur, post quadraginta videlicet dies extra quàm si necessitas vrget.

EIDEM.

ID quod beatitudo tua postulat, à vobis procedere, quam à nobis originem sumere ac proficisci, æquius fuerat. De re enim sacra sanctitatem tuam sancire oportebat. Verum quoniam super vno duntaxat capite concilium consultare (cum de multis decernere concilij sit) inconueniens esse non verò, & citra concilium decretum facere posse, dicitis, admonitionem susciptentes, quibus de rebus postulationem instituistis, de ijs constitutionem emittimus. Quum itaque Dominus & seruator noster, quo splendore gloriæ ipsius illuminarentur qui in tenebris ambulant, iuxta atque nos carnis atq; sanguinis nostri particeps factus fuerit: valde, mea quidem sentētia, à salutifera ipsius prouidētia diuersè sentiūt, h quot quot eam quæ ex recenti puerperio decumbit, & morte proforibus consistente, nec diē quem ipsi expectandū autumāt, quadragesimum nempe post partum, expectante, citiúsq; ob torto velo collo protrahente, corripitur, illuminationem in dignam esse opinantur, & vt ob corporis immundiciem reuera illa è vita immunda excedat, quippe quæ in sacris nō instituatur, hæc sacri lauacri lustrationis regenerationisque particeps fiat efficiunt. Neque verò illi periculi damnique magnitudinem, quam inconsiderata ipsorum & perniciosa religio adfert, præ oculis habēt. Verùm ex illa est absurditas, vt oratione non indigeat. Talem enim mulierem incredulam reformationéque destitutam decedere, & istiusmodi ob causam, pro eo, q inter seruandos collocanda esset, in perditorū dānatorúmq; locū reijci, quomodo fas, Deóve, qui per fidem in ipsum,

h Notātur Theophilus, & Dionysius episcopi Alexandrini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ipsum,& in aqua Spiritúque regenerationem, salutem donat,nó graue at[q] acerbũ est. Vanũ igitur istiusmodi prudẽtiã dehinc in futurũ è medio tollẽtes de mulierib. quæ recẽs pepererunt,quæq; naturali expurgatione occupatæ sunt,sta tuimus,vt siquidem alia quæcunq; affectione morbida ipsarum vita non tenetur, vsq; ad præfinitum quadraginta dierũ tempus expertes maneant,nõdum initiata illuminatione, ad sacra receptę,& initiatæ sacrosanctorum mysteriorũ perceptione,at si quis ipsis morbas quivitę internecionẽ minitetur superueniat,&incũbat,sacrarũ rerũ omnib.modis participes fiãt.Etenim si illis qui propter enormia flagitia multis annis viuifica communione arcentur,mors adobruens præscriptũ tẽpus incidit,neq; quisquã hos sacrorũ participatione prohibere sustinet,qua ratione hoc ꝓpter naturales carnis sordes prohibebuntur?Quod profecto nó tã propter muliebrẽ hãc immunditiem,q̃ ob alias causas in intima legis ratione recõditas,& veteri prohibitum esse lege,& gratiæ tẽpus traditionis loco susceptisse puto.Existimo siquidem sacrã legẽ id præscripsisse,quo proterua eorũ qui intemperãter viuerent concupiscentiã castigaret quẽadmodũ & alia multa per illa præcepta ordinãtur & præscribuntur,quò indomitus quorundã in mulieres stimulus retundat.Quin & hæc prouidentiæ quę legem constituitvoluntas est,vt partus à depraua tione liberi sint.Quia.n.quidquid natura superuacaneum est,idẽ corruptiuum,& inutile est, q̃ hic sanguis superfluus sit, quæ in illo obnoxiæ essent,in immunditia ad id temporis viuere illas lex iubet a quo ipso etiam nominis sono lasciua concupiscentia ad temperantiam redigatur,ne ex inutili,&corrupta materia ipsum animans coagmentetur.Et sanè de infantib. eundẽ ad modum constituimus,vt si non inquietentur,inimicósq; naturę casus superent,antequã gratiæ splendore illustrẽtur,qua dragesimus dies expectetur.Cosentaneũ nãq; vt quemadmodũ fœtus quadraginta dieb. in naturæ maternóq; receptaculo plenè informantur,sit etiã inæquali dierum numero in diuinæ gloriæ ęternię omnium Patris domũ procedant. Si tamen & octauo à partus die baptizare aliquis volet, neque id absurdum fuerit.Dominus.n.noster CHRISTVS octauo die circũcisus,imposito circuncisioni fine, pro hoc viuifico baptismate initiari concessit.Verùm hęc obtineant,si nulla necessitas,quæ mortem minetur,existat. At si periculum aliquod emergens vim vitę inferat,omni diligentia omnibúsque viribus etiam intra octauum diem sacram lotionem peragi oportebit,ne non illuminatus,neque sacri lauacri, atque adeo summi boni expers partus decedat.

a Lego ἀπαῤῥ.

CONSTITVTIO XVIII.

Vt ἀῤῥ sponsalib.constituta pœna exigatur.

Idem Imperator Stiliano excellentiss.sacrorum officiorum magistro.

IN omnib.reb.& dictis quod præstantius sit seligi,reprehendum nõ est. Atque tunc quidem,vt aliquid sequare, aut declinandum censeas,nõ eorum qui aliquid aut faciunt, aut dicunt,habenda ratio:sed eorum,quæ fiunt ac dicuntur, cognoscendus status est.Idcirco quod consuetudini placuit, vt in sponsaliorum reprobationib. pœnæ imminerent ijs qui re probare instituerent, id in legis authoritatem collocamus. Arbitror.n.id quod cõsuetudini visum est,ea lege quæ de huiusmodi reb,lata est nihil improbabili[q] esse,ac res ipsas referre in melius.Nam quum lex †arrhę perditione aut in duplum restitutione solum temeritatem puniat,hæc definitum pacto que constitutum in sponsaliorum rescisione subiri damnũ vult.Ac sane nc(vt fieri assolet)spõsalia sursum deorsumferãt, hoc mihi quemadmodum dixi,maiorem obtinere vim videtur.Solius.n.arrhæ perditio,quæ in eum qui dedit,ac deinde sponsalib.non acquiescit,constituta est:eiúsque in duplũ restitutio, quàm mulctam is qui arrham cepit, deindeque in pacto conuento non persistit,sustinet:vt propter pœnæ leuitatem ad pactorum rescisionem,qui id facere cogitant, facilius ferantur,facit. At ex pacto definitæ pœnæ graui[q] dãnum sibi obuenire videns inconstans ille,tardior omnino ad diuel landa sponsalia fiet. Quòd sanè nos etiã nuptialib. cõtractib. magis conducibile fore animaduertentes, quod ex consuetudine fieri solet,in legitimam constitutionem traducimus. Ex arrhæ siquidem perditione faciles sponsaliorũ euertiones video ex pœnæ persolutione non item.Nam grauius dispendium,pacto enim constituta pęna,arrha maior prorsus atque grauior est,vel inuitum inhibens,animi inconstantiã acquiescere illis quæ antea de sponsalibus placuerunt compellet. Sic igitur quod à consuetudine confirmatum est, quemadmodũ hactenus,ita deinceps & obtineto,& causas diudicato, tum etiam qui sponsalia euertit,pœnæ exactione feritor.

† l. fi. C. de sponsali. & arth.spon.

CONSTITVTIO XIX.

De pacto paterno,ex quo hæredem futurum filium.

Item Imperator Stiliano excellentiss.sacrorum officiorum magistro.

NON contemnendi alios studio,vt & antea à nobis dictũ est,neq; vt gloriã nobis paremus, ad legum correctionẽ processimus:sed vt,quod conducibile non est,quoad eius fieri potest b subditorum consortio removeamus,id scientes, ad moderandam rempublicam legum rectam constitutionẽ omnium esse præstantissimam.Nam qui leges reipublicę oculos esse dixerit,is profecto,mea sententia,illas ita vocans,nihil indecens pronuntiauerit.Quemadmodum.n.res maximè necessaria est animali non titubans oculus,ita & reipublicę legum æquus & rectus status.Huius ergo nos curã gerẽtes,posteaquam in selecto Codicẽ legẽ esse cognouimus,quæ propter euidentem absurditatem in hominũ animis neutiquã locũ inuenit,vt susciperetur,nedum vim aliquã & efficaciã habet.Contra.n.statuit naturali,quæ à parentib.liberis debetur æquabilitati,aduersúsque filium patri ad iniq[u]itatẽ fenestrã aperit, quin & paratẽ vt illi more gerat obstrictum mẽdacio dolóq; obnoxium facit posteaquã,inquam istiusmodi quandã esse legẽ animaduertimus,tametsi etiã ante nostrã sanctionẽ ipsam ne susciperetur excluserit cõmunis hominũ voluntas,tamẽ nos nihilominus omnem illi prorsus functionẽ & vsum decreto adimimus.Ad quid dicit, d Etiãsi,*inquit*,pater quũ in matrimonium collocaret filiũ,illiũ post decessum suum ex æqua parte cũ aliis fratrib.paternorũ bonorum hæredẽ fore pacto præmiserit,in potestate tamen illius,si velit, erit,vt pactũ eiusmodi negligat,aliisq; liberis amplius attribuat,&illi cui æquã portionẽ in hereditate pactum cõcedebat,minorem assignet: hoc itaq; quãquã alioqui(quo modo dixim⁹)in republica nullum locum habeat,nostro etiã decreto velut in exilium electũ, omnib. modis in rẽpublicã ingressum prohibem⁹. Statuimus verò,vt parẽtum nemo iura filiorum in quib.cum reliquis liberis æqualẽ hæreditatis portionẽ seruatã iri in nuptialib.cõtractib.spopõderint,innouare tẽtet.Ac si quis pactiones suas aspernari,& illius cui tãtumdẽ, quãtum alij fratres habituri sunt promiserit portioni detrahere cõpertus fuerit sciat is,pę nitẽtia mutatã velutatẽ inualidã,atq; vanã habendã:ex æquo enim cum aliis fratrib.secundum initum pactum filius in bona succedet.Neq; verò mẽdaciũ veritati præferri vlla ratio patitur,neque pacta cõuẽta per improbationẽ adulterari æquũ est,neque rationabili animali *id facere* cõuenit. Atqui si quid aliud hoc certè hominẽ decet,vt verbis suis fidẽ ꝑstet,nisi mẽdaciis veritatẽ corrũpendo,destitutus rõne,eorũ albo quæ ratione ꝑdicta sunt excidere velit.Quinimò nec illud cõsentaneũ est,vt parẽtes iis q̃ pariter ex ipsis nati sunt,nõ parẽ curã exhibeãt,neque æqualiter ipsorũ vitæ prospiciant,sed alios quidẽ vberiores facultates habere,aliis verò nihil parcere,neque illorum misereri,tametsi inopes in miseria victuri sint , velint. Cæterum æquum est,vt quemadmodum omnibus liberis ex æquo vitam impartiti sunt,ita etiam ad hanc facultates impartiantur,nequaquam verò,velut ancipiti libra,his leuius quidã,illis verò grauius,pro inæquabilitate animi sui attribuant.

b Lego ὑπεξουσίων.

c Lego ἐνεργ.

d Lego ἀφῆν.

CONSTITVTIO XX.

Vt ne maritus,quemadmodum vxor,illa præmoriente, præter donationem propter nuptias quicquam ꝑcipiat.

Idem imperator Styliano excellentiss.sacrorum officiorum magistro.

QVum e vetustis legib.quæ de pactionib.nuptialibus trastant,tum in prima matrimonij coitione,tum in eius dissolutione,quam mors in alterum coniugum irruens, efficit,æquabilitatem & viro & mulieri assignare visum sit,haud secus qua re moti, quibus postmodum leges condere studio fuit,diuersis constitutionibus has subiecerint.Etenim vetustiores leges mox à cõiugij coitione æquales esse collationes tum mulierem tum virilem.& vt f altero vita defuncto quum liberi nulli superessent,nec pactũ in quo quippiã de lucro significaretur subesset,ex æquo ad vtrunq; sua reuerterentur cõstituerũt.Si verò de lucro pactũ initum esset,tũc vtvtercunq; vita

e nouel. 97.

f Proba ratio,le gẽdum.

vita excessisset,qui superstes esset,receptis rebus suis,a insuper quantum pacto comprehensum esset,lucraretur,& in ambob. lucri æqualitas seruaretur,ita vt viro præmortuo mulier dotẽ, proptérq; nuptias donationis partem aliquam,eámvebtotam si ita cõuenisset,asportaret,&, si mulier ante virum in mortem incidisset,vir donationem,propter nuptias conseruaret⁹,illúd que lucrum(siue dos tot,siue eius pars)prout pacta vellent, sequeretur.Atque hæc quidem quum vetustioribus placuissent, posteriorib.displicuerunt.Quapropter & contra statuunt:quã quam non rectè,statuunt autem,vti statim ab initio coniugij inęquales procedant collationes,& maior dos sit, donatio verò propter nuptias consolantur.viri verò supra amissionem vxoris dispendio rerum ipsius mœrorem adaugent. Iubent enim vti mulier superstes cum sua dote vniuersam propter nuptias donationem auferat.& ad hæc ex reliqua mariti substantia tãtum quantum dotis donationisque propter nuptias in duas summam eo tractum quadrãs cõficit,ceu hæres capiat.Quod si mulier ante mariti morte obeat tum vt illius hæredes vnà cùm dote donationem propter nuptias lucrẽtur, maritus autem nihil aliud quàm quantum dotis donationisque propter nuptias quadrans facit,habeat vtique res eum ad modum procedat,siue subsit pactum,siue nihil huiusmodi inter ipsos conuenit.Verùm hoc quomodo non iniqua? quomodo pro iure hæc nõ extrema iniuria?Quę quidem præmortuo marito mulier accipit,in his fortasse aliqua ratio sit,quæ verò illa præmortua ad eius hæredes deuoluuntur,in his quomodo non omnis iustitia,& enormitas inest?Ea propter decenter valde sapientérque perpetuo isse moderandus Imperator,& qui ex ipsius lumbis natus post ipsum *rebus præest*,fecit,qui veteribus legib. authoritatem conseruandam,quæque peruersè contra statuerent,eas è republica in exilium eiiciendas putauit.At enim re fractaria contentiosáque consuetudo est,ac frequenter absurda aliqua opinio,vbi in hominum animis (eorum præsertim quibus recto iudicio illam expendere curæ non est)alias velut radices egit,haud facilè extirpari quit.Qui homines anticipatam opinionem,quamuis friuola sit amplexantur, nolúntque sequi meliora.Adeò,vt ne nunc quidem in æternum commorãdi patris nostri constitutio:quæ ad veteres leges nuptialiũ pactionum rationem reduci,absurdam constitutionem missam esse faciendam persuaserit, atque in quæ ille exilium decreuerat,in publico hæc etiamnũ vsu sint Quid nos igitur.Post quàm semel prœualere visum est,ne in matrimonij coitione ex æquo collationes fiant,sed maior donatione propter nuptias dos sit,hoc in republica obtineto,& si mors matrimonium dirimat,tum si maritus sine liberis decedat,pactúmque non subsit,vxor dotem donationemque propter nuptias,nihil autem amplius auferto.Si verò mulierẽ mors adripiat, dotẽ hæredes eius capiunto,maritus autẽ suis rebus ne priuator,neque quę ipsius sunt,alij sed ipse habeto.Quomodo enim iniquum non est,alios ex illius rebus lucrũ sentire,ipsum verò,supra amissio nem coniugis,bonis etiam suis,siue donatione propter nuptias priuari.

a Defectũ quẽ ἀνεπόρ. ri indicat,ita mihi restẽte supplere vidcor.

b Lego τὸ ἔλαττ.

c Lego nudè αὐτῶ.

CONSTITVTIO XXI.

Vt dotis promissio ex paternis,aut maternis, bona †facta præstetur.

Idem Imperator Styliano excellentiss.sacrorum officiorum magistro.

† περὶ τὰ ὑπάρ.

QVemadmodum in libra†vidimus,eam tum rectè ad rerũ earum quæ ponderantur,diiudicationem desumi,quãdo lances æquales sunt,neque vel tantillũ in alteram partem proclinant:ita quoque lex,quùm ne tantillum quidem ius intorquet ac deprauat,digna est quæ ad rerum diiudicationem procedat.Illius enim partes sunt,vt æquabilitatem, huius autem, vt ius stabile conseruet.At quorsum hæc?In codicib.descripta e constitutio est,quę dum à parentib.qui in matrimonium liberos collocarũt,promissa dotis, donationisve propter nuptias nomine facta exigit,haud scio quomodo ius commisceat. Vult namque,vti pater, quis g pro liberis dotẽ donationemve propter nuptias promiserit,si promissionem distinctè fecerit, illã totam de suo expleat,suisque solis ex bonis persoluat, sin distinxerit,húncque ad modum loquutus sit.

† l. viti. De dot. promiss. C.

e l. fi. de pœnati huiusmodi cessum rectè ex pomere videor.

g Lego ὑποσχῶμαι δὲ ὑπὲρ τέκνων διδοὺς τὴν προῖκα.

EX MEIS, FILIIQVE BONIS PROMISSA EXHIBEO tũ si inops sit,nihil ille in ꝓmissum contribuat, sed filij facultates,quę se vnà cũ filio daturũ pollicitus est parẽs, solæ expleãt, sed si dines sit,cõtrariũ statuat,vt ipse solus de suo quæ pollicitus sit expleat,filiúsq; nihil cũ illo cõmunicet , tametsi non solum,sed cum filio promissum expleturum pollicitus sit q̃ filium qui ipse non promiserit,dare quippiã indignũ putetur. Hoc itaq; æquitatis subuersionem esse rati sumus.Nam quãta cunq; inopia teneatur parẽs,si filius solus de suo promissa soluat,nulla iustitia legis apparet,neq; rursum,quum satis affluẽs rerũ patri copia est filiũ cõtributionis omnino esse expertem, vniuersumq; promissum à parente exhiberi conuenit.Quãobrẽ etiã statuimus,vt secundũ parentis verba promissorum solutio procedat,ab ipsoq; solo,quando se solum daturũ pollicitus est promissum exigatur,q̃ verò cũ filio se daturũ promisit,filius etiã solutionis obnoxius sit,eaq; ex inæqualib,partib.quãdo illæ definitę non sunt,hiat:ac tũ ex inęqualib.etiã,quũ vtrique certæ partes diuerse assignatæ sunt.In hoc nulla ęquitatis cuersio est,insuperq; id ad liberorũ vtilitatẽ spectat,quã incõdicib.edita cõstitutio h nõ magnopere curat. Quid ita?Quoniã sæpenumerò parens,quũ ad dispẽdiũ respicit,ideóq; illud tẽpus quod fisco efficaciter promittendi potestatẽ facit,ineũdo nuptiali contractui expẽdat quod cõducibile filio sit perdit.Vt igitur ea res ambobus cõmoda fœlixq; sit, neq; æquitas iniquo iudicio inuoluatur,nec verò,deniq; liberorum vtilitati noceatur,Codicis decretũ vacato,hoc vero tã etiã cõsuetudini i cognitum republica obtineto.Quum i etenim pro decreto leges in republica habeatur,iam prælatum est quæ in Codicib.est constitutioni.

h Lego δικαίως.

i Hic ὑπόθες, & καὶ, superuacaneũ dico.

CONSTITVTIO XXII.

Vt mulier quæ matrimoniũ non iterat, vnius liberorum portionem proprietatis iure capiat,similiter & pater.

Idem Imperator Styliano excellentiss.sacrorum officiorum magistro.

SIcut in plerisq; aliis,quando absurdi nihil incideret , neq; in reb.noxiũ quicquã inferretur,cõsuetudini cessim⁹,quin & legis prærogatiuã illi dedimus,quum iãm plebs assuefacta illi esset,nec ab illa se auelli sineret:ita etiã in parte donationis propter nuptias quam mulier liberos habens,nec animo alteris nuptiis applicato sponsalẽ totum commiscẽs accipit, faciẽdum putauimus.

Quum enim k antiquior lex id donũ ita circũscribat,vel do natione propter nuptias mulieri in vsumfructum data,illa prẽter vsumfructum ex eadem propter nuptias donatione vnius liberorum portionẽ proprietatis iure capiat,ac deinde posterior lex rursum hanc vnius liberorum portionẽ non ex donatione propter nuptias duntaxat lucrum mulier⁹ adferre,sed in alia etiam mariti bona procedere illam velit, his ita per leges constitutis,cõsuetudo neutram legem directè, sed partim hãc partim illã sequens neq;ex sola donatione propter nuptias,neque ex aliis extra donationẽ cõsistentib.mariti facultatib.vni⁹ liberorũ donationẽ mulieri dari dignũ putat,verũ immutata il la portione,omnium simul ipsius bonorũ illi partem largitur. Hanc igitur consuetudinẽ,quoniã accerbam esse reb.mortaliũ non videmus,vt in aliis etiam faciendum putauimus,legis dignitate honestamus,illáque quidem omnes mariti facultates in donatione propter nuptias numerentur,cum hui⁹ liberis superstes mater portionem quæ ad ipsam pertinet,pleno dño accipiet,resíduiq;vsumfructum habebit.At si donationẽ propter nuptias facultates non sufficiant,non pro quantitate imminutæ donationis portionẽ mulier accipiet,sed quæ tantundẽ habeat,quantum haberet si nihil imminuta &plena donatio propter nuptias esset.Huiusmodi igitur portione mulieri data reliqua liberorum sunto,& si nihil superfuerit,tanquã hęreditatem,successionis prouisionẽ & egestatem illico ferunto. Atq; hęc quidẽ de muliere, Vir aũt,si liberos nõ habeat(quomodo alibi correctũ & constitutũ est) nihil neq; accipiet neq; perdet si habeat,neq; alteris nuptiis vxoris desiderium inaniat,liberorũ educationis,exhibita quę priori matrimonio reuerentiæ & honori gratia,& ipse vnius liberorum portionem capiet.

k Nouel. 127. §. quoniã. verò.

l Subaũd. 20.

CONSTITVTIO XXIII.

Ne præsides in prouinciis suis domestica sponsalia contrahant.

Idem Imperator idem Styliano.

SIGNVM(hercle)humano ingenio magistratuúmquevirtute esse,si qui in magistratũ assumũt,eo qsu prã multos alios gloria & honore fruũtur,religiosè præcepta Dei obseruarent & custodirent,prouideq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

subditorum res curarent,nequaquã verò illis graui manu opprimerẽt. At quia sunt quos ferox iniquúsq; animꝰ è recta præceptorũ semita exorbitans,in peruersam tyrannicámq; cupiditatẽ ducit,& pro reipublicæ cura efferati animi propositũ exhibere facit,tanquã illos refrænatura a lex vetus statuit, ne præsides in suis prouinciis contractus,& sponsalia ineundi facultatem haberent. Atque hanc quidem iuris rationem quum in filiis nepotib,& aliis b constituisset,filiarũ elocationem nõ prohibuit. Hoc igitur nos,tãquã quod desit optimæ legi adiicientes,statuimus,vt quib.præsidatus obuenit,quemadmodum filios,alióq;virilis sexus cognatos & domesticos,ita quoque filias aliásque fœminini sexus personas,in suis quisque prouinciis in matrimonium collocare prohibeantur. Quid enim cauæ est quare filius,& si quis alius virilis sexus est,decreto obnoxius sit,filia verò à legis obseruatione libera permaneat. Quãpsertim virilis sexus sæpenumero multis & modis &exercitiis sibi coniugi,aliisq; quos affinitas cõiunxit,vtilis esse possit. Nã dignitatẽs fortasse consecutus,aut mercatura aliqua instituta, aliáve sustentandæ vitę cura suscepta,neque(quomodo dixi)ne que aliis propinquis inutilis fuerit. Quæ vt mulierib.sexus subeat, non fere idoneus est.

a l. vnic. Sicet. ῥητὸν ὂν vel ἀδύνατον per spol. C.
b Quibꝰ defectus effici videtur, mox supplet.

CONSTITVTIO XXIIII.

Ne filij naturales cum adoptiuis matrimonium contrahant.

Idem Imperator eidem Styliano.

MVlti,dum prisca tempora laudib.celebrant,prima illis in ordinandis,constituendisq;reb,tribuere volunt. Atq; in plerisque recentiora vincere,scio quidem & ego, veruntamen in nonnullis vinci etiam video. Et cum nõ pauca sint in quib. à recentioribꝰ temporib.illa superentur , tum verò maximè in adoptionib.id fieri conspicitur,quas illa adoptiones neutiquã decenti cum ritu,& ornatu faciebant,dum citra diuinũ lacrificium. diuinósq; c cultus faciebant,& qui adoptari vellent,id illi d simpliciter fieri lex permittebat. Vnde vsueniebat perspè,vt sororis appellatio in vxoris transiret,& quæ puella paulo antè filia dicta esset,nurus nomine compellaretur,aut filius qui esset,pro eo gener agnosceretur. quandovidelicet naturalis,quémque adoptio in filiorum ordinem collocarat, matrimoniali commercio inter se iungerentur,ac susque deque isthęc actio haberetur,ꝙ cùm sacrum ministerium non interuenisset,nullum inde ad matrimonialem consuetudinem exisset re obstaculum. Cæterũ olim quum decenti ratione nõ adoptaretur,quanquã matrimonium infame e quiddam complecteretur,non tamen nefarium aliquid continebat. Verum nũc quũ adoptio secundum ritus tum decoros,tum iustos fiat,& persancrosanctum sacrificium hi in parentum locum,illi verò in filiorum ius subeant,nulla amplius relinquatur ratio est fvt filij adopti cum naturaliter genitis in matrimoniũ connectantur. Quo circa etiam statuimus,vt qui eo modo fratrũ nomen subierint, iis nequaquã,mutato paternitatis iure,in matrimonium iungi liceat.

c Pro τὰ lego τι.
d Vide titu. de adop. D. Instit. & C.
e Pro τὸ lego τι.
f Abrogatur l. 10. de ritu nuptiar. Dig.

CONSTITVTIO XXV.

De emancipatione,& dotis restitutione.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVæ à veterib.Imperatoribus de emancipatione cõstituta sunt eximia illa quidem,dignáq; quæ ab innouatione libera conseruentur, haud scio quõ non decentem reuerentiam obtinuerint,sed tametsi nõ omnino,ac certè despici tamẽ certè nantur. Non recte sanè. Quòd enim statuerunt,seruis libertate donatis g non prorsus non auferri munificẽtiam posse,sed h si quis viam aliquam vetitarum causarum,quæ libertatis dignitatem in seruitutis habitum trãsformare possunt,malo animo commisisse deprehẽderetur,vti tum rursum in seruorũ locum deduceretur,illos religiosè omnes odiunt , legisque lationem venerantur. Quòd verò liberis i parentum potestate semel liberatis,libera animi voluntate per omnia plenèvti permittũt, non visum est annuendum,neque quasi illi improbanda statuisse nt,decreto acquiescendum. Sed manifestum nũc est,nulla id ratione k (neque enim lege nouiter lata reprobatum est) authoritate priuatum esse. Quidam *saltem* iudex censuit (& mirror quo pacto censuerit)ne,qui liberi sui iuris facti essent, simpliciter potestatem quã cepissent,haberẽt , sed nisi ipsis liberi essent,liberum aribitrium abrogaretur,rursumq; patriæ potestati subiicerentur. Neque verò *ille* hocverum *censuit* , sed etiã si quis ex femine suo efflorescentem fœtũ viderit, ac verò hũc mors tornis oculis inspexerit, itaq; ad liberorum orbitatẽ redactus sit vt ille pariter cum liberis libertam voluntatem amitteret,neq; testamẽti factione haberet,neque quæ donata à parentib.essent ꝙ eo arbitrio administrare permitteret. Atq; hoc quidem vbi nonnullis placuisset,faciléque à posterioribus susceptũ esset,despecta veteri legis latione , in hodiernum vsque diẽ in republica valere cõspicitur. Nos itaq; priscinã legũ hacdere authoritatẽ renouantes , statuimus,ᵐ ne quis illorum ꝙ dedotis restitutione disceptant,reiiciatur , insectáque re inanis dimittatur. At quid aiunt ille? Si filius liberis orbetur , donum quod illi à patre processerit,ad donatorem oportere reuerti, quod verò aut à matre,aut ab extraneo quoniam donatum filius habet,non item,nisi reuerti debere id donatores pacto cõplexi sint. Sed quæ filiis patres inter emancipandum dederũt, apud eos qui acceperũt (nisi pacti cuiusplũm quũ pater donarẽt,iniri obstaculum subsit)irreuocabiliter permanere, illósq; de illis testari iubent. Nos itaq; in harum sententiarum pedibꝰ euntes,scire omnes iubemus,si filius sui iuris factus, nusióq; liberos habens testetur,parentes illa duntaxat quæ ex lege Fabidia ad ipsos manẽt,nisi pactũ(quomodo suprà dictum est,) initum sit,percepturos,reliquos verò cognatos,ⁿ quanquam ab intestato vocarentur,vt qui restitutione pactum interponere neglexerunt,omnino nihil. Illi porro annotatu dignum, solius virilis personæ in potestate esse filiũ dicti. Cæterùm quoniam præter alios modos hic quoque sui iuris filium esse ostẽdebat,si quis ipsum in pótestate habebat,siue is pater,siue auus esset,libertate ipsum sub ore donasset,nos hoc insuper annectimus,vt si pro suo saltem arbitratu viuere filius videatur,siue id eius verbis sub cuius potestate degit concessum fuerit,siue verbis quidem concessum non sit,ᵒ sed ᵖ consensus tacitus filio vitæ rationes separatim instituenti nõ aduersatus sit,verùm ipsum suo modo seorsum viuere permiserit,tametsi à cõiugi commercio liber sit,ius tamen liberi arbitrij ratum illi & confirmatum sit. Etenim si serui semel iugo emissi,dum mali non apparent,iterum illud trahere non coguntur, quomodo indignum non est,filios patria potestate liberatos,denuò sub iugũ mittere,ipsósq; perpetua libertate,qua(quomodo dixi) serui etiam fruuntur,expertes esse.

m Vide nihil hic locus sit pactus est.
n Lego ἐὰν μὴ ἐξ διαθέτου.
o Lego ἀλλὰ.
p Abrogatur l. 3. de emã lib. C.

CONSTITVTIO XXVI.

Vt eunuchi adoptare possint.

Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum officiorum magistro.

MAgnum sanè excellẽsq; donũ à Deo creatore ad mortales promanauit matrimonium. Non modo enim naturæ mortis ingluuiei obnoxiæ opem fert manóq; generi ꝙ perpetuitatẽ elargitur,id dum ab illa depascitur,non omnino deperire sinens,verumetiam per liberorum procreationem per magna alioqui hominum vitę præstat. Nam quid eis quæ ex liberis percipitur voluptate , ad oblectandos hominum animos suauius? aut verò quid in humanę vitæ negotiis, certè senectutis molestias liberorum ministerio videmus. Verum quoniã eã vtilitatẽ per matrimonium commercium consequi nõ omnes valeant,voluit lex,& rectè quidem,in eos qui id donũ à natura non accepissent,sua benignitate beneficium cõferre. At id propositum nõ ita erga omnes seruauit,vt omni defectu vacuum beneficium daret. Aliis enim etiam extra matrimoniũ acquirendi liberos potestatem fecit, alios huius beneficentiæ exorbes reliquit. Quãquam eius legis,quæ in hoc semel edita esset,vt liberorũ orbitate,qui nullos haberent liberaret,ac sua ope patres ,quibus ex matrimonio id esse non contigisset, effi ceret,pertinere ad omnes beneficentiam cõueniebat. Verum illa,id ita non vult sed reiicit illos qui lethalia passi sunt,quorum tamẽ,ꝙ iniuria affecti generandique facultate priuati sint misceri par erat. Repulsæ autem causam hãc ponit,quòd dicat, QVOS NATVRA AD GENEVANDVM NONIDONEOS NOVERIT, NEQVE LEGEM HOC BENEFICIO AFFECTVRAM. At verò non natura,sed hominũ iniuria his generandi vim ademit. Qui Homines si præter iniuriam quam ab hominibus sustinuerunt,alteram per leges non subirẽt,dignũ fore Imperatoria nostra maiestas rata statuit,vt si adoptarevelẽt r libertã id faciendi potestatem haberent. Existimo enim illic beneficiũ magis esse necessariũ , vbi eius impẽsius requiritur vtilitas. Eunuchis antè præcipuè liberorũ acquisitio,quæ p legẽ fit,est necessaria,eóque magis , ꝙ vna hac ratione,vt pares sint,cõsequant. itaq; liberorũ ministerio ipsis frui contingat, quo inhumanũ esset,si,quòd genitalibus priuati sint , insuper etiam priuarentur. Sed quemadmodum cui vocis vsus ademptus est,quæ linguę mœnia sunt per manum adimplere,& qui sermonem labris fundere nequit per scripturam ad ordinãdas res suas procedere non prohibentur,ita neque qui,quòd genitalibus priuati sunt,liberos non habent , horum indigentiam alio modo compensare vetandum est.

CONSTI-

q Lege ἀπέρατος.
r Abrogatur l. 6. & ibi lad de ædo. Instit.
s Lego ἐνεργείᾳ σκιᾶς.

CONSTITVTIO XXVII.

Vt pariter omnibus adoptare liceat.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVum eos qui sua industria rem aliquã humanæ vitæ vtilem adinuenire studeant, in commune illam proponere, quam certis hominibus deuouere ,alióque eius expertes relinquere,ª decentius sit:tum verò longè magis legum beneficiũ commune esse conuenit. Nam sicut sub principe virtute, sic sub legibus,quotquot illis paremus atque subditi sumus, illarum beneficio in commune frui debemus. At quid sibi vult hoc procœmium? Quod quum liberorum orbitate infœlices liberare infortuito lex vellet,adoptare,& quod à natura accipi non posset,optimone cõparare iubendo,non erga omnes similiter seruarit propositum,atq; viros quidẽ & mulieres,quas natura postquàm matres nouisset,ademptione sobolis ad liberorũ orbitatemᵇ redegisset,adoptandi iure donarit,eunuchos verò & mulieres,è quarum sinu nondum vllus fœtus effluxisset,beneficio indignos censuerit,tam vtiliter nescio quo modo ratiocinata. Non enim quia hoc incommodo,vt natura patres esse nequeãt,eu nuchi affecti sint, continuò idem incommodum lege augeri oportet, sed è diuerso eius rei defectum alio modo compensari non prohibere,lõgè magis par est, quẽ admodum alijs membris,quæ ad actiones naturales requirũtur(vt manibus,pedib) mutilatis,aut si qua alia parte priuati sint homines,illi quocunque possunt modo mutilationem sarcire non prohibentur. Iam verò neq; mulieres,quia matres nõ fuerint,ne adoptent coerceri,rationi consentaneũ est. Quæ enim ratio est,vt illis,ꝙ liberis orbatæ sint,denuò acquirendorum liberorum ius largiare,has verò,ꝙ istiusmodi possessionis prorsus inopes fuerint,per omnem vitam in illa inopia viuere velis? Et certè si hęc præcipua liberorum vtilitas est,vt parentes in senio sustentent,quo pacto non tam his quàm illis, ex æquo vt beneficij parcicipes essent,concedere æquũ fuit. Sic enim quib. tenues arctéque facultates sunt,caliorum ope & auxilio leuior paupertas esset,quæ verò illas omni rerũ copia affluentes habent,& his adoptio conduceret. Nam qui in filiorũ assumptus esset,is & inseruiẽs matri,& pro illa quæ par est filium facere sedulò exequens,quum bona illius,ita vt in suo statu manerent,administraret,tum cum matre curatũ onus partus,vt illa tranquilius latiúsque viueret efficeret. Nostra itaque ImperatoriaMaiestas iis legib.quę adoptare his quos diximus non permittunt,administrationem abrogans, euulgat legem, quæ omnibus qui adoptare velint,siue quispiam virili facultate orbatus sit,siue aliquam ᵈ necdum matrem sol viderit , eius faciendi potestatem facit:non solùm autem ob commoditates quas ex adoptione manere dixi,sed etiam,quòd inde virginitatis decus cohonestari animaduertam.ᵉ Si quidem quæ coniugali consuetudini virginitatem anteponunt, interimque libertorũ desiderio pũguntur,quum id extra matrimonij consuetudinem consequi se posse videbunt,virginitatis honestatẽ negligere non sustinebunt. Neque porrò verum est,vt quia mulieri liberos in potestate habere permissum non est,idcirco illi adoptare non liceat. Primum enim,quia si quis hoc admittat,non modò mulieres,quæ nunquam pepererunt, verumetiam quę matres extiterunt,ab adoptione arcet. FOEMINA ENIM (vt lex inquit)HABERE FILIOS IN POTESTATE NON POTEST. Deinde quæ hoc sancit lex,loquitur de illis qui à matribus recedentes,seorsum suo arbitratu viuere malunt , non itẽ verò de iis qui materna imperia libenter tolerant,ipsarúmque præscriptis per omnem vitam parere proposuerunt. Nõ igitur obedientiam & famulꝰum voluntarium,quãquã is ratus sit, lex prohibet,sed illic fœmina potestate priuatur. vbi voluntatis assensus ad obedientiam non coit: Nam si hoc ita sit, quomodo multæ matres iam viduæ liberos secum vnà viuẽtes & subditos extremum vsque diem habent,& animam in illorũ manibus expirantes,maternæ benedictionis suarúmque facultatũ illos relinquunt hæredes. Porrò illud etiam Imperatoria nostra maiestas benignè g subditis largitur , vt non modò ab Imperatore quemadmodum vetustiores leges præcepere: sed etiam à quocunque cui cuiuscunque loci rectio iniuncta erit, qui adoptare volet id faciendi facultatem accipere possit.

a Lego μᾶλλον περιὸν.
b Lego ἀπείρους ὄντας.
c Lego ποῖον δὲ πάθημα.
d Abrogatur §. fœminæ. de adop. Inst.
e Lego καὶ γὰρ & paulo post προσῆκεν.
Vide §. qua de causa. de hær. quali. & diff. instit.
f Hunc corrupti huius loci sensum esse puto.
g Lego τῇ ἐκείνου χειρίᾳ.

CONSTITVTIO XXVIII.

Quo tempore & à quibus rerum suarum administratio adultis concedi debeat.

Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum officiorum magistro.

QVandoquidem hoc etiam legislatoribus rectè placuit,vt minorib.curatores præficerentur,qui parentũ de illis curam supplentes,& ætatis imbecillitatem curę haberẽt,& bona conuenienti solicitudine illæsa conseruarent,quod legislationi rectè se habenti deest,ex nobis addendum putauimus. At quis ille defectus est? Quod ʰ à solo Imperatore, iussis recedere curatorib.rerum administrationẽ tradi minorib. idq; eũ quũ iam præfinitæ ętatis modum attigerit(quẽ marib.vigesimus,fœminis verò decimus octauus annus tribuit)& tanquã ad hanc ætatem,qua sapere rectéque vtiliter res suas administrare possunt,iã peruenerint,in plenã rerũ suarũ potestatẽ collocari velit. Verum quoniã,vt sapiant,omnib.non eadẽ ætate cõtingit. ita simpliciter statui,neq; ex sola ætate ad rerum suarũ gubernationẽ pariter omnes produci oportebat,sed erat quã ætatẽ cuiusq; eorũ qui rerũ suarũ administrationẽ suscepturi essent, status requireret,inspiciẽdu.ⁱ Quid enim an quũ hic,postquã eã ętatẽ egressus sit,nõdũ autẽ satis sapere ceperit,administratione dignus iudicatus fuerit , illi quãquã etiãnum infra eam ætatem sit,prudentia tamen non destituatur vt rectè res suas administrandas suscipere non possit, ab administratione arceãdus erit? Quando igitur non minùs animo quã corpore inter sese homines differẽt, & alij eriã ante legitimã tẽpus rationẽ bene cõstitutã habent,aliis verò etiã ad supergressis mẽs nondum stabilita est,ꝙ lex hæc ita vellet,vt defectuosa eadem esset factũ est. Quin & alia huius legislationis incommoda sunt. Ac primũ quidẽ,difficilè , imò verò prorsus impossibile sit,vt ad omnes legislatoris voluntas pertingat. Quo nãq; qui legis terræ marisq; detinẽtur interuallis(vti interim aliæ vitæ difficultates,vt morbos,insidiarũ hostiliũ metus,mẽbrorúmq; mutilationes omittã, k quæ persæpe difficultates,ne in ipso quidẽ domicilij loco prodire nedũ longinquã profectionẽ suscipere permittunt)quo inquã hisce,sexcentisq; quæ mortaliũ vitã alli dunt,reb.aliis *adolescentes* impediri,rerũ suarũ administrationem ab vnius Imperatoris nutu patent? Quod ergo(sicut supe rius diximus)legislationi deerat,id adimplentes,iubemusvt q puberes imperfectæ ætatis tempus iam superarunt (mares nẽpe annum vigesimũ,fœminæverò decimũoctauũ) animúmque ad res gerẽdas idoneũ habẽt,æ prudẽtiã , qua administratio refrenata res nõ labefactet,vt illa nocẽter cõcessa nõvideat,colegerunt,his plena rerum suarum authoritas detur. Accipiũto itaq; hi,iusiáq; potestate res suas agũto. At quib.rerũ rectè gerendarũ iudiciũ adhuc deest,eo ꝙ sibi ipsis (vt pote qui quum gubernare debeãt,imprudẽtiæ Imperio regãtur)dãno si futuri sint,etiãsi id tẽpus prętergressi fuerint,nõ percipiẽt. Si quidẽ si cui,propositũ finis erat,vt bona rectè administraret,is necdũ præsens sit qua ratione,quamquã ætas aduenerit,cũ periculo ipsis cõmittetur quæ ipsius procuratione nẽ rectè administrabuntur. Ad hunc ergo modum qui reb.prudenter præesse potẽrũt,tametsi ad administrationis tẽpus haud dum peruenerint, non prohibebuntur: Vnum est enim quod requiritur,ne bona labefactentur,quod quum adsit , supernaceneum est ætatem expectare. Et nõ tantum Imperator rerum suarũ procurationem administrationémq; concedet,verumetiã quib.cuiusque loci magistratus obtigerit,plenámque iurisdictionẽ habent.ᵐ Ita enim legislatoris prouidentia omnib.qui indigebunt,vtilis erit,atque lex vim suam magis exeret.

h Vide ti. C. de qui ven. ætat. impe.
i Nemo mihi fitẽ fecerit quasi implicent huius loci sensũ nõ satis expressẽrim.
k Lego ἀπερά.
l Lego βασιλεία.
m Lego ἔστα.

CONSTITVTIO XXIX.

Vt ancillam partus apud alium editus,ad ipsius dominum se quatur.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVemadmodum hunc sermonẽ qui nullã præ se fert mẽdacij peruersitatem verum esse atque rectum scimus, ita etiam veram legem quæ iniquitate peruerti nõ deprehenditur. Atque adeò si qua id nõ obseruat,ea lex non est,quãuis ea appellatione digna habita sit. Si enim hoc legis est , vt cuiq; ius suum tribuat,quomodo quæ hoc nõ præstat,lex erit. At cùm aliæ etiam nomine tenus leges in id comittere deprehẽsę sunt, tumverò illa maximè , n quæ partum ancillæ,quæ non apud dominum,sed furtò alióve modo subducta,apud alium quẽpiam peperit,postquam facinus innotuit,nõ cum matre ad suũ dominum abire,sed ab hoc quem alieni mancipij dominũ fuisse constat,detineri iubet. Hoc itaque quianon rectè se habereviſum est,conuenienti medela nos dignati,vti suus matrem partus sequatur iubemus. Non enim quia fur,quę lex domino persolui debere decernit obtinet,idcirco etiã illæ ancillæ suæ partu priuari,eúmq; alius lucrari debet. Ad lucrum autẽ huic satis sit,ꝙ illa ad ministeriũ pro arbitrio vsus est. Ac dixerit aliquis: Sed si quid in illã,dũ possedit, impenderit, oportet, &

n L. 10. de viur. pat. Dig.
o Lego. τὸν δὲ

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc ipsum ex pretio lucrari: ideóque partum apud ipsum permanere alienum non est, atqui si quispiam ad detinendum fœtum hoc rationem prætendere putat, quomodo vt ille *matrem* sequi debeat, a domino perso lutum pretium, non maiorem præbebit. Quin quomodo conuenientius non est, si qui perdidit, indeque dolores in corde pertulit, ex accessione delimentū sentiat, quàm si ille eam habeat qui præterquam quod nihil amisit (ab illoenim qui furto subductam ancillam ipsi vendidit pretium recuperare licet) ancillę etiam ministerium lucratus est. Neutiquam ergo (quo modo diximus) detineatur partus, sed quemadmodum matrem, sic etiam filium prior dominus habeat, Siue enim qui furtum commisit diues sit, túmque ipsi quod malè accepit, eius pretium reddat, nihil amplius negotij restet, siue mortuus aut viuus adhuc inopia laboret, vt quæ lex à furibus exigit, exoluere nequeat: tum verò quoque ancillam amisit, eius calamitatem filij cum matre receptioni delinire æquius sit.

a Nouel. 22. §. fi enim tanta.

CONSTITVTIO XXX.

De muliere, quæ viuo marito, alios de matrimonio compellat.

Idem Imperator eidem Styliano.

VT quum leges reipublicę inutiles deprehenduntur, necessario illas iusta reipublicæ prouidentia in melius transformat, ita quoque eiusdem prouidentiæ munus sit, vt leges rectè constitutas, nihilque subditos contristantes, a malè cõstitutis subditósque contristantib. seligat, hisq; illas anteponat, præsertimverò quando eadem de re duæ inter se pugnantes leges statuunt. Quomodo enim ratione fultum sit, si, quum duces atq; præfecti ex peiorib. præstantiores eligantur, & qui in gubernatione ad subditorum vtilitatem omnia tacturi putantur, præponãtur, nõ itę ex legib. quib. donec respublica consistet, præsse datur, quum contra tẽporanea ducum præfectura sit, non præstãtissimæ, sed peioris notæ, quáſq; neq; à principio innotuisse decuisset, ad gubernacula deducantur. At quorsum hęc à nobis dicta sunt: Iustinianus ille cuius diadema præter religionẽ subditorũ cura etiã decorauit, quũ a prius de solutione matrimonij sanctionẽ edidisset, vt si mulier marito etiãnũ superstite de matrimonio cum altero agat, non amplius illã, vt ipsius mẽbrũ ipsi iũgi liceat, sed ceu insidiatrix ab ipso auellatur, b post modum sibi ipse contradicens, ob hãc causam matrimonium dirimi non permittit. Nos itaq; priorem hominis voluntatem, vt quæ his ipsis quę statuit roboretur, & aduersus matrimonia insidias præcidat, humanæ vitæ conducibiliorem esse intelligẽtes, c eam legẽ lata in republica obseruari iubemus, quã verò cantata palinodia inuulgauit, eam in reipublicæ nostræ theatro locum inuenire non permittimus. Si qua igitur marito ad huc d viuo, de contrahendo matrimonio cum altero sermonẽ habuisse deprehẽdatur, vt quæ se ipsa nefario proposito abruperit, & matrimonij solutione ab illo abstrahetur, & profecto etiam pecuniariis pœnis, quib. quę aliis modis à maritis auellũtur, obuię sunt, subiicietur. Quæ enim matrimonij cõpage in vnam carnem cum marito coit, nõ acquiescit autem, sed simul ad alium respiciendo, creatorem, qui illam cõiũxit, cotumelia afficit, simul in maritum hostili animo est, quomodo non iustè hæc quũ pri[v]seipsa à coniunctione prorsus abruperit, abscinditur? Et sanè quando mulier proteruo proposito oculum à mẽbro suo auertens, in alienum respicere gestit, quæ alia signa & testimonia, ipsam in maritum hostilia cogitare, desideres.

a Nouel. 22. §. fi enim tanta.

b Nou. 117. §. quia verò.

c Quin hic huius loci. mirè cotrupti sensus sit, non dubito.

d Lego τῷ ζῶντι.

CONSTITVTIO XXXI.

Vt mulier, quæ mariti odio abortum facit, repudiari ab illo possit.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVi hominem è terra creauit, costa ipsius in mulierẽ trãsformata, adiutricem illi ex ipsius membris cõiunxit, quò videlicet, suæ creationis causam illa cognoscẽs vel hinc discat, qua lege erga coniugem, beneuolentiã atque amorẽ incotami natum conieruet. Quę igitur ita animata est, beneuolentiáque suam marito custodit, reuera illa auxiliatrix est, neq; cõditoris promissum fallit, quæ verò diuerso animo est, nõ amplius neq; hoc esse cognoscitur, neque quanquã coniugium in vnum illã cum marito cogere admium fuerit, caro ex carne, mẽbrúmve ipsius est. Idcirco quum de muliere, quæ propter inimicitias quas cum marito habet, de industria abortando, neque in vitę lucem f rum producendo, seminis ipsius fructum opprimi, duæ leges latæ sunt, quarum e vna repudiare iniuria affectũ maritũ iubeat, altera verò nõ permittat, nos legi diuortiũ suadẽti assentiẽtes, illi vt multo vtiliori authoritatẽ attribuimꝰ. Alienum enim mihi ràtione, prorsúsque iniquum videtur, vt quæ tam apertum in maritum odium fuscepit, vt ipsius semen disperdat (vt interim omittam, quòd communi naturæ inimicitia sit) ipsi cohabitet. Nam si qui alicui alij operi damnum inferunt, eos tanquam inimicos auersamur, quomodo eam quæ procreandorum liberorum operi, tum maximè necessario, tũ præstantissimo g noxam fecit, ipsi qui dãno affectus est, vt suã apud se habere poterit, nec vt insidiatricẽ, & hostem dimittet. Quod insuper euidentius signum requiras, vt mulierem mariti mimicam esse cognoscas: quomodo id inde manifestum nõ est, quòd dum aduersus illum hostilia cogitat, in vitam h progressu fœtum priuat. Quomodo dictũ est, lex quæ seipsos separat, obtinetq; maritúsque fœcedendi à muliere in hoc facinore deprehensa, facultatem habeto. Nam si quæ solùm extra ædes manſit, aut cum hominibus cũ quibus non deceret conuiuata est, hanc lex à nexu matrimoniali separat (quum tamen hic in maritum odij nullum tam euidens testimonium sit) & accidisse id illi citra matrimonij iniuriam videri etiam possit, cuius rationis erit, eam quæ tantum tamq; in maritum & naturã iniurium odium conceperit, non disiungere, si ita marito videatur, & iubere ipsam vxorem habere quæ ipsius vitæ insidietur.

g Quid pro ἀνδοῦνον legi debeat omitti potest.

h Malim προόδῳ.

CONSTITVTIO XXXII.

De adulteriis manifestò deprehensis.

Idem Imperator eidem Styliano.

ADulterij scelus, si quod aliud, grauem horrendúmque pœnam exigit, & (vt puto) homicidij pœna non minorẽ. Homicidia enim perſæpe vnius tantum sanguinaria manu vitam euertit, scelestus verò adulterij perpetrator quamplurimos *fere* de medio tollit, maritũ, liberos, cognatos, aliósque, dum vno vulnere dilacerato matrimonio omnes prosternit. Verũtamẽ quia, quum k olim id facinus morte puniretur, visum est posteriorib. mitiorem proferre sententiam: ac verò nos ferè ad benignorẽ trahimur, quam illi qui constituerunt pœnam, vt nempe nasus detestandis illis ambob. abscindatur, hanc & nos statuimus: atque hæc quidem nefarij istius sceleris esto pœna. Ac quoniam maritum pro tanta iniuria citra consolationem relinqui nõ oportet, in matrimonij ius iniuriæ mulieris dotem percipiendo se consolator. Insuper mulieri ad alteras nuptias prosultare, neque quasi in nasi abscisione præmium l accepe-rit liberè in posterum se cum libidinosis commiscere, nequaquam permittitor, sed ob scelus commissum in monasterium (vbi in contritione animæ læuiorem sibi pœnam faciat) velut in exilium detraditor. Et, si monasticæ vitæ desiderio correpta illam susceperit, quæcunque ipsius bona à dote separata sunt, ealiberi & monasterium inter se distribuũto, si liberi nulli m supersint, pro illis parentes, & si neque hi sint, alij cognati ad diuisionem inducuntur. Quòd si in prophano habitu è vita excedat, qui testamenti factiõnem omnino habeat, prout illa cõstituerit, quę bona extra dotem habuit, dispensabuntur.

k L. 30. ad Llnl. de adul.

l Lego λαμνδανειν.

m Lego περίεισι.

CONSTITVTIO XXXIII.

Ne captiuorum vxoribus aliis nubere liceat.

Idem Imperator eidem Styliano.

SI, qui olim leges tractarunt, eo fuisse animo, vt prorsus sua, quanquam in illis correctione nonnulla indigerẽt, corrigi tamen nollent, suspicatus essem, fortasse nunquã hoc consilio suscepissem, vti leges, quæ sese rectè non haberent, corrigere tẽtarẽ, & tametsi arcta reipublicę cura, n quo videlicet rectè illa administraretur, necessariò correctionem iniunxisset, ne tamẽ primos legislatores contristare videremur, qui nos in hoc impetus ferret, inhibuissemus. At quoniam illis quoque ipsis, si etiamnum in viuis essent, non modo illorum institutum qui corrigere conantur, non displiciturum (sed eosdem etiam qui ita faciendum censerent, his gratias acturos arbitror: nõ enim gloriæ causa, sed quòd reipublicæ commoda curæ haberent, leges edidere) age, quæ reipublicæ conducant: neque illis ipsis veteribus legislatoribus displiceat facientes, exactiore cõsideratione, ceu medicamento quodam Pœonio, legũ morbos pro pitio Deo curemus. o Supra cætera etiam vbi de captiuis fauxerunt, hoc caput, in quo de matrimonij dissolutione statuerunt, valde rationi esse dissentaneum videtur. Sic autem & in hæc verba aiunt, p SIVE marito captiuitatis infortunium accidat, manente vxore in ciuitate, siue cum vxor in ius captiuitatis peruenit, maritus in ciuitate permaneat, exquisita quidem & subtilis ratio distrahit matrimonium. Semel enim seruitute alteri superueniente, conditionis inęqualitas q equalitatem, quæ in nuptiis spectatur, permanere non patitur. Nos tamen humanius talia contemplantes, donec r certum est superesse maritum vel vxorem, pro non solutis matrimonia haberi

n Lego ἐπωφελῶς.

o In hãc sententiam prũ mũ scripũ fuisse oratio nis tenor indicat.

p Nouel. 22. §. fed & captiuitas.

q Lego ἰσότητα.

r Lego φανερὸν ἦ.

haberi finimus, neq; ad alias migrabunt nuptias vel mariti, vel vxores, nisi peculanter id egisse videri velint, & in pœnas incidere, illi quidem exactionis donationis ante nuptias, hęc verò dotis. *Hi* ergo istiusmodi de captiuorum matrimonio pronũtiarunt sententiã. Nobis autẽ neque causa, qua exquisita (vt ipsi loquũtur) subtilissq; ratio suppeditat, rationi esse cõsentanea, neque humanitas, quæ dirimendi matrimonij facultatem præbet, dũ ipsos dãno subiicit, syncera videtur. Si enim (quemadmodũ inquiũt) durare matrimoniũ fortunæ nõ permittit inæqualitas, quomodo si ad libertatẽ reàcetur captiuus, quum post matrimonij dissolutionẽ ad æqualitatẽ matrimonium non redibit. Quæ verò illa syncera humanitas, quæ amicissimorum mẽbrorum subtractio. Ie damnũ inferre, aliorúmq; substitutione id quasi farcire conatur? Quomodo itẽ, a etsi vsq; ad vilissima quæq; captiuorũb substãtia iure statúq; ipsorũ integro taxetur, illos nõ ita præstãtiore part[e] sui nẽpe mẽbri cõseruatione) atq; rerũ suarũ iure periclitari velle, immẽsumq; dãnum forte si altera pars membrũ suum negligere in animũ inducat, nó perquã est c manifestũ: Quid igitur ergo? Si quum altera pars in captiuitate sit, altera quæ à captiuitate libera manſit, ad alterius coniugiũ respexerit, postlimiñiõ verò reuertatur quæ in captiuitate detenta fuit, vt illi si velit, sũ membrũ recipiendi facultas sit, ac nequaquã q alteri coniunctum fuerit, prius matrimonium innoueatur. Si enim cõiugium cum altero postmodum initum videbitur aliquib. dissolui non oporteat, quomodo non æquius fuerit, si primus matrimonij nexus in suum statũ reuertatur! Et si eo quòd alienę parti coniunctũ sit, id quispiam auelli non permittat, quomodo q à sua parte abruptum sit, id in suum locũ restitui, rationi non fuerit consentaneum. At dixerit aliquis: vel in lucrum captiuis cedit, quod propter alterũ temeritate cõtractum matrimoniũ, per cõpensationem pœnæ nomine introductum est. Verùm hunc sermonem nõ dico non labris exprimi, sed ne in mentem quidẽ authorib. eius venire melius fuerit. Nam quomodo ille qui membrum suum pecuniis commutat, non extrema mentis infœlicitate & penuria laborat. Sanctimus itaq; vt nequaquam ampliusquæ pars à seruitute intacta manſit, ad alterius cõiugiũ procedat, sed quot cunque annis altera in seruitutis miseria b detinebitur, tamet. si inde nullam e neque descripto, neque citra scriptum signifi cationẽ accipiat, illã expectet. Et q si pater hanc legẽ alterius matrimonij cõmercio à priore abrũpi aliqui velint, idque nõ secũdũ obseruationẽ in Nouella f centesima decima septima de vxoribus eorũ qui in expeditione sunt relata, fiat, sciunto il li q positis in dicta constitutione pœnis subiacebunt. Insuper etiam (quemadmodum diximus) vt si qui seruituti ærumnas sustinet, liberetur, suum si velit membrum recipat licebit.

a Lego ἐὰν μὲν αἰχμάλωτον ἦ.

b Lego ἐὰν δὲ ἐν δουλείᾳ.

c Lego ἐὰν δὲ μηδὲν ἐγγράφων ἐκλάβοι.

d Lego τῷ.

e Lego ἐγγράφων ἐκλαμβάνοι.

f §. Cæterũ & id.

CONSTITVTIO XXXIIII.

De tutore qui pupillam suam stuprat.

Idem Imperator eidem Styliano.

NEfaria res est, si illi de quibus expectatio fuerat quasi probi futuri essent, quum ab aliis qui talem de ipsis opinionem conceperant iam aliqua fide digni habiti sint, pro bonis atq; fidis inimicos & infidos se exhibeant. In illis autem quib. pupillorũ obuenit cura, si, quum pupillis salutariter prospicere debeant, ipsorum euersores exiſtant: tantò id scelus grauius est, quantò istorum fides ab iis qui id ipsis iniunxerunt, maior iudicata est. Cõstat e nim, quod parens persuasum habens, quos pupillaris ætatis relinquit liberos, ab eo cui cura committenda est, paternum patrocinium sensuros, eam cui ita fidit, demãdat. Rectè igitur superiores fecere, qui pro parte conseruatorésq; pupillæ d reprehensum vitiatorem punierunt. g De portationi enim hunc subiiciunt, ac bonorum priuatione mulctant. Verum in decora specie decorum non seruarunt, neque vllam iniuria affectę grauiáq; passę puellę, vt illius infortunio h succurrerent, suscepisse curam videntur, dum vitiatoris bona in fiscum statuunt esse inferenda, non animaduertentes hinc fieri, vt vlcisci quidem iniuriam velle, sed in proposito nõ persistere i existimentur. Vbi enim iniurię vltio quãdo iniuria affecto damnum iniuriam datum non resarcitur, neq; qua tenetur calamitatem k regis auxilio effugit. Quale autẽ calamitatis puellæ est effugium, quãdo nõ modo infortunij compensationẽ nõ inuenit, sed lucrum etiam l progressu ętatis ex suo decore atq; infamia paratum esse videt. Vt igitur m hoc lege, tanquam probrum aliquod reprehensione afficratum purgemus vt vitiatoris bona in fiscũ deferantur, abrogamus: iubemus autem, vt eò cõcedant, quo ipsorũ dominus iniuriã & infortuniũ ꝓiecerit.

g Tit. Si quis eã cui tutor fuer. cor. C.

h μὴ δὲ lendum puto.

i Lego ἀυτὸς νομίσοι.

k Lego ἀγνοεῖ & ποιεῖ & ἀγνοεῖ & ποιεῖ & ἀγνοεῖ & ποιεῖ.

l Quasi legas, ut, ἐκ τοῦ προόδου τοῦτο & τοῦ προόδου ἐκ τοῦ προόδου.

CONSTITVTIO XXV.

De raptoris virginis, eorumque qui in raptu ad fuerunt pœna.

Idem Imperator eidem Styliano.

NEque quòd ecclesiasticę legi rebellemus, neq; quòd ciuilẽ simpliciter collidamus, hanc aduersus virginis raptorem sententiam proferimus, sed posteàquam, velut via quadã rebus humanis cõducibili inuestigata, cõmiseratione sacræ legis id malũ quasi insolescere, ciuilis verò legis authoritate suppremi cognouim[u]s, in eã sentẽtiã, vnde rerũ statui p[o] subsidij esset, inclinauim[u]s. Vult antè ciuilis m lex, vt nõ solũ qui p raptũ & vim virginem ingenuã stuprauit, morti addicatur, insuperq; supra mortis adiudicationẽ bonis priuetur, verumetiam, qui in scelere adiumento fuerunt eandem, & pœnam & mulctã sustineãt, idq; tum etiã, quum volũtariè se mulier raptori dedidit. Quin & eius patrem, si facti conscius fuerit, deportatione punit. Ne que verò tunc verò tunc solum, sed etiam, si quũ quo tempore raptus committeretur, eius rei ignarus fuerit, filiolæ vitiationem p postmodũ paruiuendat, reóq; iudiciũ remittat, aut iusmodi matrimonium approbet, in curię pœnam deportationẽ sustinet. Atque hęc quidem veterib. placuere, Verùm sempiternæ memoriæ pater noster non tantum in mulieris raptum, verũ etiã in circunstantias oculos dirigens, ad illas sententiã accommodat, ac sancit, vt si cum armis, siue gladiis, aliisve nonullis præter gladium lethalib. raptus comissus sit, qui raptũ fecit gladio puniat, vtpote qui eo q cũ armis ad id factũ processerit, neq; ab homicidio immunis sit, q verò suppetias tulerint, n facinore perpetratores susceperint, naso mutilentur, verberentur, & cute tenus tondeantur. Quando autẽ armaviolentiæ adhibita non essent, vt mortẽ sententia nõ spectet, q nempe tunc homicidium locum non habuerit, sed raptus autor manus mutilatione perielitetur, qui verò ministerũ præbuerint, alioquive se isti rei immiscuerint, verberib, tonsura & deportatione pœnas pẽdeat. Ac sanè corporalis pœnæ hæc est descriptio. Quod verò ad pecuniariã attinet, ne à primitiua legislatione mutetur, eiúsq; effectũ retineat, permittitur. Atque hæc quidẽ pater noster sancit, quorũ & nos approbatricem sententiã suscipientes legislationem in illã & in præsens & in futurum authoritate & effectu obsignauimus.

De pœna raptus cum armis com missi.

n Corruptũ hũc locũ ex eodẽ titulo ita restituo.

o Malim γάμου.

p Loci huius de rectu ex l. 3. de postil. & tedem. ab hoft. C. suppleo.

CONSTITVTIO XXVI.

Idem Imperator eidem Styliano

SI reipublicæ sustentaculum ætq; fundamentũ sunt leges, certè vt illa in tuto sit sanitatẽ leges cõseruet oportet. Legis autem sanitatẽ quid aliud quàm æquitatẽ quis dicat? Circa o hac itaque quo leges, quæ reipublicã nostrã gubernant, æquabiliter sese habeant, cogitationes nostras obuertentes legem illã, quæcunque ex duob. p *captiuis natus est hæc* hæredem bonorũ eius parentis qui habet apud hostes mãsit fieri nõvult hãc (inquã) legem, ne legum sanitate (quę equitas est) priuetur, periclitari animaduertentes, illiãad sanitatem transformare voluim[u]s. Nã q iniustè istud statuat, nõ difficilè cognitu est. Quã.n. vim locorum natura ad adscribẽdam filio hereditatẽ habet? Neq; verò hoc quisquam q obiiciat, quòd cũ parẽs seruus sit propter seruilem conditionem filius exhæres erit. Quomodo enim ciuilis lex, quæ si captiuum liberari cõtigisset, illum liberũ agnoſceret, ex eo natum liberum hęredem esse non permittet, sed q apud r hostes est, seruo bonorum administrationẽ dabit: Tum etiam ad quem captiui bona aliquis pertinere putabit? Ad cognatósne: Aut quomodo s quib. permissum est, non longè pri[o] hęredes esse licebit? An verò fisco danda erunt? Verum quomodo manifesta t illa iniuria non est? Si etenim rationi consonum est, vt captiuorum liberi è publico subsidium sentiant, quomodo captiui filiũ bonis priuari, illáq; fisco attribui, nõ perquàm euidens iniuria est? Quòd si fœnumerò quum nonnulli parẽtes grauiter conscientia abuti, atque ideo pœnis subiecti acerbéque è viuis sublati sint, liberi eorum substantię domini esse lege non prohibentur, quę ratio est, quamobrem v quando piú propositũ parentes decorat, & quidem in fidei testimonium effusus sanguis, vt eximius ipsorum animus, magnúsq; spiritꝰ ipsis etiam impiis miraculo esset, perfæpè effecit, liberi facultatem ipsorum domini esse non permittantur? Nequaquam itaque constitutio illa sana esse nostræ Maiestati videtur: eáque propterea sancimus, vti deinceps, siue cum captiuitatis caligine circunciſi parentes essent, in lucem prodiit filius, siue etiam in libertatis splendore ipsum x mater peperit, parentũ substãtiæ hęres sit, idq; siue ambobus parentib. è captiuitatis vinculis liberari cõtinget, aut nõ, siue quũ vn[o] eorũ libertatẽ nactus

o Malim γάτο.

p Loci huius de rectu ex l. 3. de postil. & tedem. ab hoft. C. suppleo.

q Lego ἀντιποφέρει.

r Lego πολιτείας.

s Lego λαμβανειν συνεχωρήσατο.

t Lego τῆς διαθήκης.

v Lego ἐπιτροπείας.

x Lego ἀπλῶς σὺν ἢ μὴ τοῦ τῶν.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit alter in calamitatis vinculis vitam finiet, siue deniquevterq; parens in captiuitate morietur extra quã se morte testamento condendo præueniant. Tunc enim illi quos testator voluerit heredes erunt, tamen vt trientis legitimũ subsidium filio seruetur.

CONSTITVTIO XXXVII.

Vt domini testamento manumissus, si illum decessisse, aditámque eius hæreditatem esse ignoret, testari possit.

Idem Imperator eidem Styliano.

PRæsenti etiam legi plena absolutione deficienti, eius quod deest additione, decoram formam imponimus. Vir autem seruum qui quum domini sui testamento liber esse iussus sit, id ignorat, ideóq; incertis rationib. libertatẽ obtinet, interea nequaquam propter ignorãtiam libertate priuari, sed in libertate viuere, vt autem tanquã liber testetur, ipsum potestatem non habere, quasi videlicet illam peniteat, quam libertatem dedit, hanc ipsi perpetuò cõpetere. Quum enim illi vt liberè de reb. suis testanti facultas non sit, quomodo non ad pristinã seruitutem redit? Nos itaq; dicimus, posteaquam gradũ statumq; viæ liberum præbuit lex, illam etiam alia quæ libertatẽ comitantur, præbitura. Nam si ipsum facere quæ hominibus liberis duntaxat licent, prohibere oportebat, ipsa verò id non prohibuit, sed dignũ illum qui isthęc faciat iudicauit, quare ité istis actionib. quæ propriè libertatis dignitati cõpetunt, illud non dignabitur. Eito igitur libertate donatus, reuera liber, statuitóq; de reb. quas illi dominus eximas dedit, quomodocũque visum sit. Non decet enim, vt qui libertatis dignitatẽ manifestè accepit, ob incertã suspicionem ignominia afficiatur, atq; à testando arceatur.

CONSTITVTIO LXXX.

Vt Imperatoris serui de rebus suis quomodo velint, statuere possint.

Idem Imperator eidem Styliano.

HOc quoque, quanquã plausibilẽ præ se speciem legalẽ nẽpe ordinationẽ ferat, æquitatẽ mihi tamen excedere videtur. Dico autem, q; seruis de reb. suis statuere b non permittitur, sed quæ laborib. suis c arduisq; (vt cõijcere licet) molestiis quæsierint, ea cuiusq; domini manus colligunt. Ac sanè mirari subit, quomodo ab initio lata lex nihil moderationis neque æquitatis huic rei attribuerit. Verũtamen ij è quib. nata ista lex est, atque adeo lex ipsa ab aliis vt cuiusq; voluntas ferebant. Ego autẽ nequaquam illos probo, neque illud placi tum in seruis meis obtinere sinã, sed cõtrà, plenã ipsis administrandarum rerum suarum potestatem facio. Ex hoc itaq; tempore in omnem posteritatem Imperatoris serui rerũ suarũ re vera dñi sunto, ita sanè, vt siue sani sint, siue ęgroti mortem iminere putent, de reb. suis pro arbitrio statuendi potestate nõ priuentur, nec; seruitutis nomine ex reru quas possiderint dominio expellantur. De Imperatoris igitur seruis hæc nouiter lata lex esto, vigorémq; habeto. Magistratib. autem reliquęque promiscuæ plebi, si huic nostro placito acquiescere nolint, ad veterem de seruilib. bonis legem respicere fas esto.

CONSTITVTIO XXXIX.

Vt prodigus, quæ ex re ipsius sint, facere possit.

Idem Imperator eidem Styliano.

MOrtaliũ nemo ad eam absolutionem peruenit vt non ob noxiè aliquando res suas gerat, neq; quisquã (ni fallor) ita desipit, quin crebrò sibi vtilis esse possit. Neque enim qui in omnib. prudentię suæ fidit, hunc omnia irreprehensibiliter facere finit Deus, neque idem, quum creator creaturęque suę curator sit mentis inopẽ per omnia ex imprudẽtia frustrari permittit. Præfatus hoc sum propter illã e legem, quæ prodigũ de reb. suis quicquam aut velle aut statuere, omnib. modis prohibet. Quam quidem legem coniectis in res gestas oculis, pro illarũ ratione, nõ autẽ ita f simpliciter sancire, & si quid inutiliter gestum esset, non admittere, in quo verò aliqua vtilitas verteretur, id suscipere oportebat. Nunc verò nihil istiusmodi præscribit, sed in vniuersum prodigo de reb. suis consultandi potestatẽ adimit. Id nos recto iudicio non cõuenire suspicati, legẽ illã relaxantes, statuimus, vt quę iudiciũ erroneũ, quodq; prodigũ designet, dicitet, neque approbatione, neque confirmatione, ne digna habeãtur, quę verò ad vtilitatẽ spectẽt, iuspiciantur, atq; nequaquam reprobantur. Quidem enim si prodigus aut hereditatẽ necessariis suis relinquere, aut pauperibus sua distribuere, aut deniq; grauẽ seruitutis torquẽ seruorũ ceruicib. adimere velit. An ideo q; prodigus est, id illi non licere velle dicendũ. Quid si quũ prędiũ dãnosum habeat, aliter quispiã, qui vitio mederi possit, maiore pretio q̃ quanti prædium sit id emere, ipsúmq; dãno leuare possit: An prodigalitas, quo minus ille sibi consulat, vtilitérq; negotietur impediet? At rationẽ non video. Quod itaq; dixi, rerũ gestarum conditio obseruator. & si in ea prodigi mores non conspiciantur, quod actum est, ratio esto, si verò à prudenti rerũ gestione aberratum esse appareat, id neq; approbatione, neque confirmatione dignum habetor.

CONSTITVTIO XXIII.

Vt captiui testamenti factionem habeant.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVi olim edendis legibus operam nauare, quũ multa ad res humanas rectè moderandas in medium protulerint, loquélesq; benignitatis suæ testimonium: leges nempe, secundum quas respublica concinno in statu conseruatur, reliquerint, tũ haud scio qua ratione fecerint, vt de captiuis tractus, quibus de rebus suis statuendi potestatem h non faciunt, reliquæ ipsorũ benignitati non responderet. Quæ enim de testamentis ipsorũ legislatio complectitur, valde comiter ac benignẽ constituta sunt. Nam quod statuerunt, vt interdum quãdã inopia testiũ laboraretur, à minore etiam testium numero testamentũ obsignaretur, quin & nullis adhibitis testib. persæpe tamen testamentũ ratũ haberetur, quemadmodum de iis qui in acie occũbũt k constitutũ est, permagnum sanè benignitatis est argumẽtum. At de captiuis placitum iã dictorum non est simile, neque ex eadẽ benigãitate prognatum videtur. Quòd nanque de rebus suis constituere illis non permittunt, non solum non benignũ aliquid de ipsis decreuerunt: verumetiam ipsum captiuitatem alio intendunt. Quomodo enim rursum illos in captiuitatem nó ducunt: aut quomodo malũ irrecreabilisq; tristitia nõ adaugetur, & morte acerbiorẽ in corde captiuus nõ circunferens aculeum, reb. excedit humanis, quando non modo in captiuitate vitam finit, verumetiã si qua apud contribules bona habet, de his illi constituendi potestas nõ est, sed suis rebus tanquam alienis, expellitur, & quæ suis laborib. quæsierit, próq; quib. fuscepto periculo in captiuorum infortuniũ incidit, ab horũ dispẽsatione eiicitur. Quomodo item, si quos necessarius captiu' habet, vt liberos, vxorẽ, fratres, aut alios, quos ad ipsius hęreditatẽ lex vocat, ij non similiter omnes obuersis in hæreditatẽ ab intestato ad sedeuoluendam oculis, curã deliberãdi captiui illius conseqnẽdæ spe, nõ omittẽt. Nouimus siquidẽ res humanas, vt pauci admodũ verũ amorem cõseruent, eiúsq; vnius gratia ad opitulandũ calamitate implicitis ppaucorũ animus excitetur. Atqui spe nãciscẽdæ cuiusdã remunerationis ad ferendum indigentib. auxilium, pcedat, horũ sanè lõge maximus est numerus. Quæ itaq; modi cognatus m aliúsque quispiã captiuorũ suscipiat curãi? Si quidem de reb. suis statuẽdi facultas ipsis esset, nõnulli laborẽ dãnosum sibi non futurũ reputantes, nõ segniter illũ susceperi essent. Cogitarent etenim (vt verisimile est) si aut cognatus ipsorũ ad finem deduceretur, captiuiq; libertatem consequerentur, si munus aliquod esset pro opera sua, & labore accepturos, aut etiam, si conatus finem mors prẽueniens, captiuum de medio tolleret illũ in testamento suo eum qui ipsius curam habuisset maiore portione quã illos qui ipsum neglexissent dignaturum. Nõ enim immemorem fore ipsum, neque labores nihili facturum arbitrarentur. Hac igitur ratione, quemadmodum dixi, futurum esset, vt aliqui non indiligenter ad liberandorum captiuorum curã sese exigerent. Nũc verò, quum hi testari prohibeantur, illi autem ab intestato hæredes in bona cõcedant, haud scio, si quis pro liberatione labores suscipiat, quisquam inueniri possit. Successionis enim ab intestato spes, metúsq; ne in vanũ laboretur, si forte o liberationem mors præuertat, captiuúmq; rebus humanis eximat, *homines* tardiores (vt ne prorsus animo alienus dicam) ad id aggrediendum facit. Quod sanè non itidem contingeret, si lex illorum testamenta irrita non faceret. Iam verò si liberandę animę pretium propriæ cuiusque facultates sunt, quomodo non in hoc etiã captiui iniuriam longè maximam sustinent, quòd dum non sinuntur à lege de rebus suis statuere, etiam si velint, pro animalibus suis nihil rerum suarum erogare possint? Ad hæc porrò quum liberationis ratio hinc absurditatem contrahat, tum verò multo absurdiũs imum est, quòd dum testandi facultas captiuis nõ datur, frequenter illi qui inimicissimi fuissent, quòsque ipsi si viuerẽt, ne aspicere quidẽ sustinerẽt, illorũ facultatũ domini existãt. Quæ (quæso) re quid possit esse turpius? Hoc igitur quum hunc admodum esse habeat, non negligi debere Maiestati nostræ visum est, sed quemamodũ in aliis pro viribus, diuinitus nobis datis, vt rectè respublica nostra gubernetur solicitè egimus, sic & de captiuis tractatum in melius corrigere decreuimus. Sancimus autem, vt dehinc captiui, quę ipsos à testando arceat, leges neutiquam obnoxij sint, sed vt ipsis (si possibile sit) quinque, sin minus, trib. testib. præsentib. extremam voluntatẽ, sine literis commendare, sitie sine scripto pronuntiare liceat, tamen vt qui ad testimonium assumpti sunt, re vera illam defuncti volũntatem esse iureiurando affirment, idque siue quũ liberi subsint, illos bonorum suorum hęredes relinquant, siue cum liberos non habeant, alios in hæreditatem introducant. Aequum enim non putamus, vt qui communis reipublicæ nominis æqualiter participes sunt, eiusdémque esse gentis cẽsentur, nõ æquabili ex lege iure honorentur, vt videlicet qui liberi à seruitute sunt, statuendi de reb. suis, vti visum est: potestatẽ habeant, quib. verò illa manus intulit, quasi culpam commiserint, q̃ pro tribulibus propuguando in captiuitatis necessitatẽ deuenerint, non item. Cæterũm si captiuorum quispiam aut sua sponte, aut eorum quorum in potestate est, vi adactus, hoc in animum ẽducat, vti res suas ad hostes concedere testamento iubeat, nequaquam tũc placitum ipsius ratum sit, quasique non pro decoro reipublicę Christianæ testamentum factũ sit, in irritum concidat. Atq; hęc quidem de iis cui vitæ finem testamento anteuerterũt, sancita sunto. Si verò vltimus vitę dies subitò illi supernenerit, atq; intestatus de medio sublatus sit, tum si qui, ad quos hæreditas pertinet, siue ascendentes, siue descẽdentes supersint, ad hos illa se confert, si verò nulli sint ad quos bonorũ defuncti captiui succesio spectet, dico quos neq; ascendentes, neq; descendentes defuncti familia agnoscit primum considerari an aliquib. debeat, deindeq; , deducto ære alieno, reliqua bifariam in trientem & bessem diuidi, ac trientam demum in erogationem pro anima faciendam separari, alteram autem partem in fiscum recipi iubemus, tamen vt serui his non immisceantur. Hos enim, nisi ea alienum exolui nõ possit, omnes libertate honorari volumus, Quæ eandem rerũ dispondarum formã, quando nihil eris alieni fuerit, seruitutiq; obnoxius, quemadmodum dictum est, sine hæredib. decesserit, custodienda erit. Quæ itaq; nobis eius legislationis, quæ captiuos contristabat, in mentem, correctio venit, per faciam hanc expesita est legem. Tua tamen magnificentia sanctionem subditis notam facito, quum quomodo innotuerit, omnes de reb. suis, etiam quos captiuitas detinet, quocunque modo velint statuant.

CONSTITVTIO XLI.

Vt in ciuitatibus quinque, in itineribus verò & agris tres testes ad testamentorum ritum sufficiant.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVum omnib. humanæ vitæ negotiis, quæ testium fidem requirunt, inde robur adesse oporteat, tum verò maximè quæ vltimi vitæ nostræ dici contẽplatione dispositiones fiunt istiusmodi corroboratione indiget. Nullus enim reliquus modus est, qui rectè ipsius iudicet, nisi ipsis à testib. præsidiũ adsit. Oportebat itaq; quo magis necesse est statuta hominũ è vita decedentium firma esse, eo quoq; magis eadẽ per testimonia stabiliri. Verum quoniam frequenter res propter eorum quæ stricẽtius requiruntur penuriam, ad possibilem modũ deduci videmus, quum namque stricto iure vti non datur, quèq; quomodo potest vti necessitas est, dẽ testium numero, quot testamentis adesse debeãt, statuere nõ alienũ à prouidẽtia nostris visum est: atq; hoc quidẽ etiã sempiternæ memoriæ patri nostro in mentẽ venit, verũ quod statuit, non valde id exactè statutũ esse. Quũ enim superiorũ legislatorũ e alius septẽ, alius verò quinq; assumendos esse testes cẽsuisset, septẽ quidẽ in ciuitatib. quippe vbi propter hominũ multitudinẽ vt cõsentaneũ est, testes deesse uti nõ sunt in agris verò & itinerib. quinque q̃ magna illis plerunq; hominũ fide dignorũ raritas sit, quũ hoc (in quã) ità de illis constitutũ esset, pater noster exuperantem numerũ despiciẽs, simul in ciuitatib. simul in agris & itinerib. per quinq; testes testamẽtis vigorem attribuit, idque ideo, mea quidem sententiã, q̃ quanta nunc virtutis inopia humanã vitã occupet, cõsiderarit. Attamen, id quod dictum est, non admodũ exacta ratione placitũ illud nititur. Dicat enim fortasse aliquis, æqualem numerum attribui non potuisse, atque testimoniũ quod in agris & itinerib. habebatur, arctius contrahendũ fuisse. Nos igitur quod ille neglexit, nõ negligendum putantes, sancimus, vt ciuitatib. quinque testibus stabilitũ testamẽtum approbetur, in itinerib. verò & agris, aliisque inhabitatis locis, trium testium confirmatio suscipiatur.

CONSTITVTIO XLII.

Vt sufficiens † numerus testium testamentum ratum faciat, tametsi id neque illorum subscriptiones neq; signacula habeat.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVæ in verbis resident obscuritas, multum quod tractatur inuoluere videtur, quippe quæ tanquam expẽtia quędam nubes, tum intelligendi vim animo auferat, tum à rectarum rerũ administratione auertat. Hanc igitur obscuritatis caliginẽ vbi illis constitutionib. quæ de testamẽtis agunt, neque mediocrẽ noxam reb. adferunt, circunfusam esse cognouimus, pulchrum fore rati sumus, si illas repugnaremus. quomodoq; testamenta confirmari, aut non oporteat, lege non ambigua, neque quę varie apprehẽdi possit, definirem'. Qui ante nos de testamentis tractarunt, bifariã illa diuiserũt, & alia quidẽ scriptis, alia verò sine scriptis confici tradiderunt. Quin & modum quo vtrumq; testamentum, & scriptum nempe, & non scriptum, ratum fiat subiecerunt, vt k scripta confirmatio in eo consistat, q̃ vtente etiammum testatore testium subscriptione obsignatiõneq; omnib. numeris absolutum sit: nuncupatiui verò siue non scripti, q̃ septem non indigẽ fide testes, se audiuisse, quum ea testator lingua sua de reb. suis promũtiaret, confiteantur. Atq; his hunc ad modum constitutis, annexerunt. scriptũ testamentũ, nisi ad scriptum, quæ testatoris voluntas significatur perfectio nẽ simul omnia conueniant, & testium subscriptiones, nempe quæ illis de iyncertitate testimonio sint, & signacula, quæ subscriptionib. fidem præbeant, nisi hęc simul omnia (in quã prius quãm is cuius id testamẽtũ est è vita excedat, concurrant, omnino id irritũ esse, vt neq; tãquã scriptũ neq; tãquã nuncupatiũ valeat. Ex quo sanè præoccupatino placito, quum non admodum caute, ne interim dicam male conceptum sit, confusio atque ambiguitas rẽ testamẽtariã inuadit. Aliis. n. testamentum velut adulterina femina, prorsus abiiciendum videtur: vt aliis quidẽ ex bonis vtilitatem capere permittatur, defunctis verò ne minimũ quidẽ vtilitatis ex reb. suis accedat, si tamen defuncti vtilitatem aliquã sentiant. Sentiunt aũt, quũ ex ipsorũ morte per beneficij erogationẽ nonulli reuiuiscent. Atque hi qui ẽt, quos modo dixi, huc in modũ à rerũ vtilitate hominũ prorsus arcere volunt. Quib. verò benignior sententia animo resident, hi testamento, quod sigillorũ impressione perfectionẽ nõ accepit, si no vt scriptum censeatur, certè tamen qualem non scriptum & nuncupatiuum accipit, talem vigorem tribuunt. Nos itaq; perplexitatem hanc ad eo reb. humanis esse nocumẽto videntes, in beniguiorum iudicum sententiam pedib. imus, veterisq; legis caliginẽ & ambiguitatẽ in simplicẽ atq; apertã cognitionem conuertimus ac sancimus, vt q̃ testamentum respectu eorũ quæ scripto testamento adesse debent, imperfectum est, si tamen nuncupatiui testamenti testimonio non indigeat, vigore nuncupatiui testamenti firmum sit, sin testiũ fide indigeat, vt quod nihil ad faciendã fidẽ idoneũ habeat, in irritum concidat. Quæ enim ratio est, imo quomodo non omni no absurdũ nimiũ; crassum est, alias testes ita fusius modi approbatione, vt quę nulla sui parte scripto mandata sunt, confirmẽt, dignari, alias verò, quasi q̃ p scripturã declarata confirmẽt indigni sint, ita illos vilipendere: præsertim verò, quum huic aliquo etiã modo fides corroboretur. Quo insuper id detestandã inuectecundãque equitatis proditione nẽ cotinet. Quid si testamẽtum scripto tradi cæperit, quodq; cõstitutum est, dignorũ fide testiũ auribus insonuerit, deinde verò aut scribã morib. corripuerit, aut mors etiã ipsum fustulerit, & mox testator quoq; euectus sit, vt multa hominib. ex improuiso cõtingant, nũ propterea quos is moriens beneficio dignos cẽsuit, illi eo priuati, iniuria sustinebũt? Et verò, quod indignissimũ est, nõ modo nõ eũ ita id mali testatori testatorẽ deserit, verũetia mortuũ insectatur. priuátq; (quantũ quidẽ ad eorũ qui testamentum irritum faciunt, sententiã attinet) misericordiis Dei cõmiseratione cuius participẽ illũ fore: ex eo ipso defuncto alij beneficiis subleuentur, spes est. Idcirco simul & q; nostra potestas hæc animaduerti, euidentem atque indubitatam formã sanciit, vt si testes tantùm dicant, illius hominis proprium id esse testamẽtũ, id non improberur, sed firmum atque ratum sit, tametsi non solum signacula, sed etiam cum illis testium subscriptiones desint.

CONSVITVTIO XLIII.

Vt per scribendi ignaros testamenta etiam confirmentur. †

Idem Imperator eidem Styliano.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOn quòd superiores, qui communis vitæ negotiis diligentem cautionẽ attulerunt reprehendere velimus, legẽ proferim[a], sed potius vt exacta ipsorum ratio in vsum recipiatur operam damus, resq; ipsæ (q̃ illas exacta ipsorum præscriptio a respondere impossibile sit) ne, quod ad eius fieri potest, debito suo statu excidant, sanctione cauemus. At quid est quod dico. Decretum est à veterib. de testamentis tractantib. vt per septẽ testes minimum autem per quinque defunctorum statutis authoritas accedat. Neq; verò id simpliciter, sed b ignari literarũ testes essent, c si quidem in ciuitatib. vbi nõ ferè peritorũ penuria est, testamenta facta sint, sed si aliis in locis in quib. literarum studia disciplinæq; non admodũ vsitatæ sunt, illic testium nõ exactè haberet ratio: neq; illi soliqui ad literarũ studiũ educati sunt quærerentur, sed ad testandum & literarũ rudib. adit[o] esset. Quod itaq; illis in locis, in quib. hominũ scribẽdi peritorũ abundãtia nõ est, lex fieri statuit, consuetudo omnib. vbiq; locis & ciuitatib. quanquam magna doctorũ hominũ copia esset, ita fácere volentib. concessit. Quod sanè & Imperatorię nostræ Maiestati legum authoritate dignandũ esse placuit. Sanci mus igitur, vt quocũq; in loco & ciuitate etiã ab imperitis testamenta confirmentur, dũmodo mores testiũ fidem mereantur. Quin & numerum non solũ ad quinque contrahimus, sed iis in locis in quib. raros fide dignos prodire constat, tres quoque admitti, ac testimonium illorum non reprobari volumus.

a Lego ἐπιτρέπομεν.
b L. vj. de test. & quem ad. C.
c Lego εἰ μὲν ἐν

CONSTITVTIO XLIIII.

A quibus obsignari testamenta oporteat.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVum omnes alij hominum actus ac negotia, quæ in literas referuntur, necessario exquisitum testimonij subsidium requirant. tum maximè id faciunt, quę homines natura sua ad interitum vergente, discessũque è carne imminẽte, literis exponunt, his in ipso è vita excessu rationes suas & voluntatem cõmittentes. Quæ enim inter viuos conscripta sunt quã quã obsignata sint, nihilominus tamen illorum vitia ex verbo rum eius qui scripsit, eorũmque de quib. scriptum cõfectũ est, examinatione deprehenduntur. Quæ verò à morientib. scripto constituuntur, ea le min[o] rectè habere, si nullum certum testium suffragium adsit, impossibile dicere est. Verũ enimverò & hic tractatus longè d optimè à legislatore conscriptus est, dum sui magistri, [qui nunc generalis appellatur:] sigillo parari firmitatem iubet. Eteniam [f] quo tanquam leuẽ promptumq; ad iurãdũ aditum nõ prębet, iniunctę sigillo ambiguis testamentis vigorem tribuendo vt iuramenta reprimerentur, fecit, ea sanè res & prudentissimi consilij & prestantissima est. Atq; hoc quidẽ obtinuit olim postmodum autẽ consuetudo id mutauit, vt suprà testes, eius qui ad Quæstoris dignitatem peruenisset, sigillum testamento testimonium ferret. Et quidem illa etiam cõfirmatio maiorib. nostris optima visa est, Quos & nos sequẽtes, quo illa validior sit iubemus, vt sigillo magistri sensus (q̃ nunc ad illum neque legum cura neque administratio pertineat) nihil prorsus in obsignatione testamentorũ iuris nec comercij sit, quemadmodum neq; nunc id g illa obsignat, sed pro illo quæstoris sigillum obsignet. Nequeverò hoc solum testamẽta obsignet, verumetiã magnificentiss. nostri magistri & patritij, præfecti vbi etiam aliique qui iudiciis præsunt, sigillis suis illa fidei commẽdentur. Verum hi in vrbe, in aliis autem locis & ciuitatib. præfecti, & in quaque prouincia præsides hoc sciunto, & faciunto.

d Lego ἀφ' ὅτε, c. 1. 23. d testa. & quemad C.
e His notis () ficta desiit in græco exemplari.
f p. ro γὰρ Lego τό.
g Lego κελεύομεν, κελεύεται δὲ καὶ μᾶλλον.

CONSTITVTIO XLV.

Vt sententiam iudices in literas referant, suáque manu obsignent.

Idem Imperator eidem Styliano.

†Videt. de sẽtent. ex pen. sec. C.

IVM+ vt res iudicatæ firmæ maneãt, & ne qua suspitio atq; cõtrouersia fẽtẽtias insequatur, curã gerim[o] hæc se nobis constitutio obtulit, vt quibuscunque diiudicare ac dirimere lites obtigisset, de quib[o] reb[o] iudiciũ pronũtiaturi essent, de iis fẽtẽtiam de scripto ferrent eãq; manib[o] suis obsignarẽt, vt ne, si temerè iudicatũ esse post modũ deprehẽdatur, negare illi suam sentẽtiam possint, neque alij cuipiã supposititia adulterinãq; sententiæ scriptura efficta illã in iudiciũ aliquem referre liceat. Quicunq; igitur iudicum dignitate honoratus est, dehinc ita tacito, ac quibus de rebus iudicauit, decretum h scriptum, suáque manu obsignatũ edito.

g Lego ἐγγράφως.

CONSTITVTIO XLVI.

Abrogatio quorundam de curiis, & decurionibus latarum legum.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVemadmodum vt quæcunque aliæ res in communis vitę vsum assumantur, ipsarum commoditas facit, & quę vti litatem aliquam adferunt, magni facimus, quę verò ad nihil cõducunt, contemnimus, sic omnino & ad legaliũ capitũ cõpositionem nos accommodari oportebit, vt quarũ vsus aliquis sit qui bono quopiam rempublica beet, hæ necessariò & ferãtur, & honorentur: quarũ verò vsurpatio aut nullius momenti, aut mala sit, harũ non modo nõn ratio habeatur, sed etiam è legũ corpore exemptæ reiiciantur. Hæc idcirco dicimus, q̃ inter veteres de decurionib. & curiis latas i leges, quædam grauia intolerabiliáque decurionib. quæpiam munera iniunxerint, curiis autem priuilegiũ, & quosdam magistratus constituerent, suáq; authoritate ciuitates gubernarent, præbuerint. Quæ nunc, eo quòd res ciuiles in alium statum transformatæ sint, omniáque ab vna Imperatorię Maiestatis solicitudine, atque administratione pendeant, tanquam in cassam circa legale solum oberrẽt nostro decreto illinc submouentur.

i Lego ἐκ τῆς κρίσεως ἀφῃρῆσθαι.

CONSTITVTIO XLVII.

Abrogatio legum quę senatui prætores decurionibus vero præfectos constituere concedebat.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVod alius olim reipublicæ status esset, rerũ ordo similiter alius erat. Quum enim cũcta in Principis deliberationẽ non caderent, sed nonnulla essent de quib. dispicere & iubere senatus officium esset, ea ab illo etiã proferebantur. Prætores itaque tres numero in vrbe reb. administrandis ab eo præficiebãtur, isq; actu sanctione legis procedebat. Neque verò id in vrbe solum sed in aliis etiã ciuitatib. à decurionib. vt vocabãtur, præfecti quidam, non tamen quales hodie militaris præfectura nouit, sed excellentiores quidam, quique aliam curã demandatam haberent, præficiebantur. Quũ igitur aliter sese tũc res haberent, communis vsus illam legem requirebat. Nũc autem quum omnia à principali cura pendeant, Deóq; opitulãte ipsius prouidentia discutiantur, & diiudicẽtur, ac verò illa lex nullũ de se vsum prębeat, cũ aliis quæ de republica electæ sunt hanc eiiciendam esse statuimus. Quemadmodum enim legib. nondũ enatis nascendi eiusdam rerum vsus præstat, sic quando lex rerum vtilitati non subseruit, eá abolendam esse sequitur.

1 Videl. 2. de cons. iur. Dig. §. quum que cons sules.

CONSTITVTIO XLVIII.

Ne mulieres in contractibus testimonium præbeant.

Idem Imperator eidem Styliano.

HAud scio quomodo re nõ exactiore iudicio disquisita, mulierib. ad dicendum testimonium procedendi facultatẽ dederint[m] veteres. Illud saltem vulgò notum, volutandum animo fuerat, crebrum nempe in virorũ oculos occursum mulieri de honestamento esse, pudicam verò & honestam eiusdem rei fugã efficere. Qua ratione igitur illas ad testimoniũ assumi permiserint, vnde fit per sæpe, vt in magnis hominũ turbis cõsentur, irreuerentiũsq; q̃ mulierum sermo feratur, lingua vtantur: hæc, quẽadmodum dixi, mihi dubitare subiit. Quorsum enim hisce visum est, vt in negotia publica mulierum prodiret testimonium, quibus iuxta atque viris testari permiserũt, quẽ admodũ Stichicas mulieres cũ maritis ad bella coarmari audimus. Et sanè quomodo, prẽter absurditatem ingẽtem, hoc naturæ etiã finium, quibus virilis muliebrisque sexus distermini ti sunt, tum cõfusionem, tum euersionem non continet? Quomodo item mulieribus, quas etiam domi obseruãtur, nequaquam autem dissolutè atque indulgenter conueniri oportet, debitã non produnt & verecundiã & honestatẽ, Si quidem ad ferendum testimonium progressio, quũ (eo quod multorũ illę hominum commiscentur conuentibus, negotiisque implicantur virilib.) ad[n] liberius loquendũ q̃ mulieribus decoru sit, fenestram aperiat, muliebris sexus submisso morem pudoremque ademit, atq; ipsas ad inuerecũdam procacitatem exercet. Iam verò res illa aliquo modo cõtumeliam etiam viris adfert. Quid enim hoc aliud nisi cõtumelia, & ea quidem grauissima erit, si quarum rerum tractatio virorum maximè propria est, ad illas

l Lego τῶν μὲν πρεσβυτ

illas sexus etiam fœmineus procedet. Quapropter non minus consuetudinem, quàm legis erratum Maiestas nostra corrigẽs, illis ad testãdum prælusit aditũ, a ac proposita sentẽtia sua decernit, legéq; prohibet ne quo modo mulieres ad cõtractũ testimonia accedant. In reb. autem peculiariter ad ipsas pertinẽtib. quib. interesse viris fas non est (de partu loquor, & si cui rei alij sola mulier adhibeẽ) sua peculiaria virisq; occulta testãtor.

a Lego πρὸ τοῦ μέντοι.

CONSTITVTIO XLIX.

Ne serui ad dicendum testimonium admittantur.

Idem Imperator eidem Styliano.

TEstimonium quum magni momenti, necessariáque ad tuẽda communis vitæ negotiã res sit, non à quibuslibet, sed ab ijs qui extra ignominiam viuunt, ferri æquum est. Rectè ergo exquisita ratione de hoc disceptant leges, & non simpliciter ad dicendum testimonium cuique aditum prębent. Verũtamen, quia nonuullæ b leges seruilis conditionis hominibus in quibusdam reb. testari concesserunt: visum nobis est, hac nota inducendum esse, vt qui liberæ vitæ participes nõ sunt, invni uersum ad testandum non admittantur, léxque c Nouellarũ cõstitutionũ obtineat: & de quocũq; simpliciter testimonio statuat, idq; in quacunq; re, siue testamenta siue aliá humanæ vitę actionem testimonium cõplectatur. Si enim illis qui, quũ liberæ vitæ sint, vitam ingenuè, eáque libertate quam nacti sunt dignè non degunt, neque quantum fieri potest animi magnitudinem à seruitute liberam conseruant: sed in illicitarũ actionum seruitutẽ subiguntur, testimonium dicere non licet: neq; his, quorum vitã esse liberam cõstat, ferre testimonium cõcedetur. Nã tametsi alius hic seruitutis modus sit, attamen ea seruitus est, quã libertatis dignitate participem esse indignum sit.

b l. vij. D. de testi.
c Noue. xc. §. eni mero si

CONSTITVTIO L.

Vt donationes quę in literas relatæ non sunt, ad quingentos vsque aureos valeant.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVandoquidem multi aliás gratias relaturi, aliás benigno duntaxat proposito moti, dona in nonnullos cõferunt, & de hoc capite distinctè tradendum esse visum est, quales dona tiones non euerti, qualésq; cõtrà irritas esse oporteat. Atq; veteres d quidem hac de re tractãtes pronuntiarunt: illam donationem concidere, ne e firma sit, quæ quingentorũ aureorum summam exuperat, nisi in acta publica relata sit: quãquam etiã donatarius donationis certam probationem propria donatoris manu priuatim scriptam abstulerit. At nescio quid sibi illi superflua subtilitate velint. Quãdo enim donatio scripta cõprehensa, eiq; f iustũ testimoniũ adhibitũ esset, quorsum amplius acuratè finire oportebat? Nobis itaq;, exacta hac definitione, g quam neq; de donationibus dictam esse omnino scimus, per sanctionem consopita, illud proponere visum est, vt si donatio quæ quingentos aureos excedit, in literas relata sit, rata permaneat: quę verò scripto compre hensa non est, pro eo modo qui quingẽtos aureos excedit, irrita sit: tametsi donatarius prælen tib. testib, rem donatam adeptus sit. Etenim donatio, cuius æstimatio quingentos aureos non superat, etsi conscripta nõ sit, dummodo tribus testib. confirmetur, rata iudicatur. Ad hanc ergo formã examinatę donationes, aut valeant, aut irritæ sint.

d De hac constitutione statue ex l. xxv. & xxiij. de donat. C.
e Lego βεβαιοῦσθαι
f Lego ἐνεγγεγραμμένης.
g Mẽdo hic locus nõ caret.

CONSTITVTIO LI.

De inuento thesauro, cuius esse debeat.

Idem Imperator eidem Styliano.

BOnũ sanè atq; salutare esset, si diuinis salutiferisq; morem gereremus, legib. Minimè enim tũ humanis indigeremus, illarũmq; luce tutam viam commonstrante, humano ex legib. auxilio nobis nõ esset opus. Verùm quoniam cœno atq; luto omnes emergere, diuinisque præceptis in cœlum tollentibus eleuari difficile est, humano generi salutem etiã humana prudentia per leges suas adinuenit. Quapropter etiam nunc, quũ quanquam Dominus & Seruator noster misericordes esse, eorũmque qui inopia p remuntur illos qui ipsius donis fruentes in affluenti rerũ copia viuunt, angustiis succurrere iusserit, non nulli tamen ita in Dominum ingrati ergáq; communẽ hominũ cognationẽ commiserationis expertes sint, vt nõ modò nõ

h Lego τῷ κατὰ φαντασίαν ἐπὶ ἴσης ἀφαιρεῖσθαι. i l. iij. §. in locis in fi. Di. geſt. j Tit. de thesau. C.

benignam manum egentib. præbeant, verum etiam, tanquam solis quoq; radijs tetricos thesauros suos aspicere inuideãt, in terram illos defodiant: de inhumano hoc inuento in mediũ legem prodire oportuit. Quæ quidem lex quum olim lata fuerit, victa autem postmodum à cupiditate quæ multas egregias res labefactat, ab eadémque suo vigore priuata sit, nunc ab Imperatoria nostra Maiestate in integrum restituitur. Iubebat autem illa, vt qui in h defossum thesaurum incidisset, si prędium in quo inuentus esset, ad principem pertineret, alioquive publicum esset, illum ex æquo cum fisco partiretur, si verò locus vnde thesaurus in lucẽ prodijsset, neq; ad principẽ pertineret, neque publicus, sed † alterius cuiu spiã esset, in æqualib. partib. inter inuentorem prædiique dominum diuideretur: denique, si inuentoris prędium esset, ipsi res inuenta vniuersa cederet. Atque hęc quidẽ lex illa sancijt. Verùm peruersa cupiditas haud scio quomodo illa circũscripta, iniquóq; lucro fisco dona to, illi in hunc vsq, diem inuẽtum thesaurũ attribuit, legémq; otiosam reddidit. At quid hinc contingit? Qui alicubi recondi tos latere thesauros sciunt, dum alios laborib. suis gaudsuros, se autem frustra illos subituros, quin & interdum acerbis exami nationib. subijciendos cõsiderant, illos inuestigare negligunt; itaq; in perpetuum recõdita manent & pereunt, quæ in lucem producta magnam hominib. erant vtilitatem allatura. Iubem[o] ergo, vti deinceps secundum veteris legis æquitatem iudicetur, & quando thesaurus aliquis inuentus fuerit, si locus vbi inuentus est, in publicis Imperatoriisve fundis sit, inuẽtor illum cum fisco partiatur, si verò alterius cuiuspiã sit, similimodo ipsum & inuentor, & loci, in quo thesaurus inuentus est, domin[o] inter sè diuidant. Cæterum si improbus esse, neq; quicquid reperierit, confiteri inuentor omne velit, sed dolo mendaciisque ex re reperta nõnulla detineat, in k vanum tunc ille laborarit, & tanquam malitiosus rerúmque alienarum occultator & fur nihil omnino accipiat, ac benehcium loci domino soli cedat.

k Lego κενὸς.

CONSTITVTIO LII.

Vt tam veterum principum, quàm recentiorum numismata, modò iusti ponderis probæque materiæ sint, valeant.

Idem Imperator eidem Styliano.

SI pecuniarũ nerui copiosa illarum materia est, rémque publicam pecuniarum vis stabilit: rectè profectò veteres defectum, velut morbum quendam, ac tabem, inde profugarunt, dum omne genus numismatis, etsi ad veteres & priscos Principes referretur, similiter valere m voluerunt. Verùm egregiũ hoc institutum haud scio qua de causa posteriores Principes in eadem forma consistere non permiserint, ac, tanquã subdito rum opulentiæ inuiderent, quæ numismata superiorum Principum effigiem ferrent ijs publico vsu interdixerint, sua verò sola in communi commercio esse voluerint. Væ illi, quantum hinc in communibus negotijs nouitatis, quantum item detrimenti, quod cùm ad omnes, tum præcipuè ad pauperiores, potiúsque auxilio, & defensione indigentes pertineat, existeret, intelligere noluerunt. Certè mercatorum vulgus, quique alioqui manibus victum quæritant, & demum vniuersa rusticorũ natio, dum, antiquata ex qua hactẽ[n] vsi sunt pecunia, alio modo res necessarias sibi parare non possunt, per quam angustas adiguntur angustias. Ea propter nos nouo recentiorum placito non acquiescentes, veterum autem prouidentiam sequentes, sancimus, vt secundum benignum illorum reique publicæ cõmodissimum iudiciũ, numismatis omne genus (quod quidem formam materiamque non adulteratam, & plenum põdus habeat) siue vetustioris cuiuspiam Principis, siue recentioris sit æqualiter, & æstimetur, & in republica tractetur. Pœna verò eorum qui rebelli animo decretum hoc contemnent, fuerit, vt flagris cædantur, & cute tenus tondeantur, insuperque libras auri tres dependant.

l Lego κέρματων. m l. j. §. de vet. numi. P. C.

CONSTITVTIO LIII.

Vt cuique tam intra ciuitates, quàm extra, mortuos sepelire liceat.

Idem Imperator eidem Styliano.

MEa quidem sententia, leges ciuiles non ea modò quæ cõmuni subditorum vitæ prosint, præscribere: verum de ijs etiam qui iam vitam finierunt humanæ commiserationi conuenientia decernere decet. Quæ autem defunctorum corpora ignominiæ contumelięque exponant, ac per quæ communi hominum naturę dedecus atque turpitudo concilietur, nequaquam in leges sunt includenda. At quòd n lex mortuos nõ nisi extra ciuitates humari vult quò id humanã naturã deceat afficere non est. Et quidem si hoc præcipiens, de ijs humanis

n l. iij. §. diuus Adrianus. de sepul chro vio lato. Digeſt.

agere

Universidad de Deusto
Biblioteca

ageret,quibus facilem elationē facultates, quas viui habuerāt, suppeditarent,fortasse lex aliquam ad id iubendum rationem habuisset.Quanquam tunc etiam ad amicorum,cognatorum, necessariorūmque defuncti commiserationem respicere oportebat.Quorum dolori atque orbitati magnum sanè solatium est,si domici sui sepulchrum amplexari,ac in id lachrymas profundere possint.a Quæ officia extra ciuitatem sepulto non faciat exequi. Attamen b si illos solum extra ciuitatem sepeliri vellet,quib.ab ipso mortis die per facultatem facile esset,ad eā inclementiam aliquam lex occasionem haberet. Verum nunc, quum in clementia illa simul ad omnes se extēdat quō nō manifesta est absurditas? quō legem in naturæ opprobrium ferri nō est euidens? Qui.n.dū adhuc viuerent,inopes& deserti erāt, quomodo mortui ipso mortis die c humabūtur? Quomodo ité, quum propter paupertatem sepultura non accelerabitur, multis dieb. insepulti, nō miserabile simul & horrēdū spectaculū iacebunt,tabescentémq; hominum naturā dedecorabunt? Extra hæc autem, quum mortui interdum famuli Dei appellentur,propterque cœlestem gloriam colantur ipsorum corpora inhumata abijci, quomodo id verò expiationi etiam obnoxium non est? Ne igitur vllo modo inter ciuiles leges hæc lex recenseatur,sancimus,quin potius,vt à consuetudine rectè cōtemnitur,sic etiam decreto nostro prorsus reprobatur. Quicunque autem siue extra muros,siue intra ciuitatem sepelire mortuos volet perficiendæ voluntatis facultatem habeto.

a Lego ἀξιωθ. ἢ ἐκπέμ.
b Lego ἐν ἐκκλησίαις.
c Lego ἐνταφιάζ. σθαι.

CONSTITVTIO LIIII.

Vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent.

Idem Imperator eidem Styliano.

PRæstantissimum illorum est studium,qui se edendis quę cōmuni vitæ vtilia sint,præceptis dedunt:dign.que sunt, eo quòd ad subditorum vtilitatem omnes suas curas intendunt, quorum pius in rempublicam amor laudib. celebretur,ac præcepta sanctè obseruentur. Interim verò multò equius fuerit, aliis potius istiusmodi reuerentiā attribuere,quos maiores pro humani generis salute, d tanquam vniuersi terrarum orbis legislatores,suscepisse sollicitudines constat,quásque leges tulerint,has aliis omnibus anteferre, idque non solum propter id quod dixi,quod *videlicet* ad hominum vtilitatem, incomparabiliorem susceperint atque contulerint curam, sed quod etiā diuini numinis virtute scripserint sua decreta. Quoniam itaq; illorum inter discipulos procerum legi,quæ Dominicę refurrectionis diem cessatione ab operib. omnes venerari mandat, legem aliam contradicere conspicitur,g quæ non omnes simul operari prohibendos,h non nullisque vti opertentur indulgendum esse censet:ait enim, OMNES IVDICES, VRBANAEQVAE PLEBES, ET CVNCTARVM ARTIVM OFFICIA, VENERABILI DIE SOLIS QVIESCANT. RVRI TAMEN POSITI, AGRORVM CVLTVRAE LIBERE INCENTERQVE INSERVIANT. cuius *istius* diei dehonestationis nulla ratione nititur causa,nam quanquam fructuum conseruatio prætendi posse videatur,nullius tamen k illa momenti,réque vera futili i est,quum non agriculturę diligentia, sed solis virtus,quando frugum largitor ipsum sit fructuum abundātiam suppediteret) quoniam,inquam, istiusmodi lex in lucem prodijt,quæ Domini cultum vilipendat diuersúmque ab illis, qui contra omnes aduersarios à Spiritu sancto victoriā obtinuerunt,decretum præscribat:statuimus nos etiam,quod Spiritui sancto,ab ipsóque institutis Apostolis placuit,vt omnes in die sacro,quóque nostra integritas l instaurata est, à labore vacent,,neque agricolæ,neque quisquam alij in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim, qui vmbram quandam atque figuram obseruabant,tanto perè sabbati diem venerabantur, vt ab omni prorsus opere abstinerent:quomodo qui gratię lucē, ipsámque veritatem colunt, hos eum diem qui à *Domino* honore ditatus est,nōsque ab exitij dedecore liberauit,non venerari par est? aut quomodo,quum ex septē dieb. vnus in Dominici honorem consecratus sit, nos aliorum ad opera m vsu contē tos non esse n neque illum Domino eximium & inniolatum conseruare,sed ipsum etiam vulgarem facere nostrisque operibus applicandum putare, religionis non est prorsus dissolutæ.

d Lego ὑπὲρ τῶν ὅλων.
e Lego τῶ θείω.
f Lego παύεσθαι.
g Lego ὅσους λεγεται.
h Lego ἐᾶσαι.
i Verba Liij. de feriis. C. quibus vtitur Græca mentis,réque vera futili est,quum non agriculturę diligentia, sed solis virtus,quando frugum largitor ipsum sit fructuum abundātiam suppediteret) quoniam,inquam, istiusmodi lex in lucem prodijt,quæ Domini cultum vilipendat diuersúmque ab illis, qui contra omnes aduersarios à Spiritu sancto victoriā obtinuerunt,decretum præscribat:statuimus nos etiam,quod Spiritui sancto,ab ipsóque institutis Apostolis placuit,vt omnes in die sacro,quóque nostra integritas l instaurata est, à labore vacent,,neque agricolæ,neque quisquam alij in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim, qui vmbram quandam atque figuram obseruabant,tanto perè sabbati diem venerabantur, vt ab omni prorsus opere abstinerent:quomodo qui gratię lucē, ipsámque veritatem colunt, hos eum diem qui à *Domino* honore ditatus est,nōsque ab exitij dedecore liberauit,non venerari par est? aut quomodo,quum ex septē dieb. vnus in Dominici honorem consecratus sit, nos aliorum ad opera m vsu contē tos non esse n neque illum Domino eximium & inniolatum conseruare,sed ipsum etiam vulgarem facere nostrisque operibus applicandum putare, religionis non est prorsus dissolutæ.
k Pro ὡ lego ἀν.
l Lego ἐγκαινίσθη.
m Lego μηδὲν ἁδεῖν.
n Lego μηδὲ καθαρὸν τὸν.
o Lego διὰ πάσαν προσταξιν.
p Vide Nouel. cxiij.

CONSTITVTIO LV.

Vt Iudæi secundum Christianissimi ritus viuant.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVi olim sceptris potiti sunt,de Hebræorū gente(quę quòdā o quoad diuino patrocinio fouebatur inclyta fuit,nūc autē ob cōtumaciā in CHRISTVM & Deū nostrum, in calamitatib. celebris est) diuersas promulgatum leges,quæ de ipsorum vitæ statu tractantes,q iubēt, vt sacras ipsi scripturas legant,& nō à suis ritib. arceantur,quinetiam, vt liberos suæ sanguinis cognationeu circūcisionis etiam cognatione suo initiato accommodent. Atque hæc quidem,qui olim(vt dixi) imperiū obtinuerunt. Verū sacratissimus Princeps,ille ex cuius semine nos nati sum,vt qui maiore quàm cæteri salutis ipsorum desiderio tenerentur,hos in sola superiorum legum obseruatione reliquere(quod antè illum alij fecerant) non contentus,sed partim sacrorū oraculorū explicatione,partim etiam admonitionibus ad salutarē Christianorū cultū traducēs, viuifica baptismi æqua initiauit. Atq; q ipsos in nouum,secundum Christum,hominem,transformari debere persuasit, vt vetere deponerent planè effecit, & quęcunque vetustatem saperent, circuncisionem, sabbatum, & si quid aliud est,cū illo simul exuit. Atqui cum tanto eius effectu à Iudaica pertinacia ipsos deduxisset, non etiā priorib. legibus,quæ Iudaico ritu viuere permittebant silentium,& nouatione alterius legis decreto imposuit. Quod igitur pater noster prętermisit,id nos adimplēdū putauimus,omni autem quiquiri,quæ de Hebræis statuit,legi silentium inimgimus, & ne illi aliter quàm para salutarisque Christianorum fides vult,viuere audeat,iubemus. Quòd si quis à Christianorum ritibus defectione facta,ad Iudæorum,mores,& placita reuerti deprehēdatur,hic secundum leges q de apostatis latas pœnas luat.

q Videde apostatis.C.

CONSTITVTIO LVI.

De oris maritimis.

Idem Imperator eidem Styliano.

HAEC etiam lex r quæ matrimoniū prædiorū ius tollit eo rumvnde apud oras mare conspicitur,quæque insuper illorum,dūm,si illic piscari volentes prohibeat iniuriarum actioni subiicit,nobis non æqua statuere visa est. Quicquid enim nō iniquo titulo in cuiuspiam dominium deuenit,siue parentum hæreditas laborúmq; emolumentum,siue alio quocunq; non illegitimo modo paratum sit,quæ causa est,quamobrem id nō ab eo qui in domimo habet administretur,illi non lōgè potius quàm alteri cuipiā vtilitatem præbeat. Non est igitur legis,quæ quidem æquitatem spectet,vt alios ad vtilitatē rei, in quā nihil iuris habent,introducat:illos verò qui aut solutum pretium,aut cognationis ius,aut denique alia aliquā possidēde rei non illegitimam titulatam habent,illi priuet. Iā verò q quū ab illo tanquā loci illius domino,annuū tributū exigatur, expellere inde illum,qui prēter ipsius voluntatē loci commodis vtivelit,nō possit:sed si hoc faciat,iniuriarū actionib. teneat, quo id præter quam q iniquum est,nō omnib. modis absurdū est etiam. Quid si prædij dominus piscatoriæ artis non ignarus sit,num ipsi otioso dormiendum erit,aliisq; orarum emolumēta venari permittere debebit? aut si otium non amplectetur, quòd ab illo tanquā loci illius domino,annuū tributū exigatur, expellere inde illum,qui prēter ipsius voluntatē loci commodis vtivelit,nō possit:sed si hoc faciat,iniuriarū actionib. teneat, quo id præter quam q iniquum est,nō omnib. modis absurdū est etiam. Quid si prædij dominus piscatoriæ artis non ignarus sit,num ipsi otioso dormiendum erit,aliisq; orarum emolumēta venari permittere debebit? aut si otium non amplectetur, hos in sola superiorum legum obseruatione reliquere(quod antè illum alij fecerant) non contentus,sed partim sacrorū oraculorū explicatione,partim etiam admonitionibus ad salutarē Christianorū cultū traducēs, viuifica baptismi æqua initiauit. Atq; q ipsos in nouum,secundum Christum,hominem,transformari debere persuasit, vt vetere deponerent planè effecit, & quęcunque vetustatem saperent, circuncisionem, sabbatum, & si quid aliud est,cū illo simul exuit. Atqui cum tanto eius effectu à Iudaica pertinacia ipsos deduxisset, non etiā priorib. legibus,quæ Iudaico ritu viuere permittebant silentium,& nouatione alterius legis decreto imposuit. Quod igitur pater noster prętermisit,id nos adimplēdū putauimus,omni autem quiquiri,quæ de Hebræis statuit,legi silentium inimgimus, & ne illi aliter quàm para salutarisque Christianorum fides vult,viuere audeat,iubemus. Quòd si quis à Christianorum ritibus defectione facta,ad Iudæorum,mores,& placita reuerti deprehēdatur,hic secundum leges q de apostatis latas pœnas luat.

r l. iii. §. si quis me & xiiij. de inoff. & fam. lib. D.

CONSTITVTIO LVII.

Quantum in piscaribus remotæ piscatoriæ inter se distare debeant.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVandoquidem s quamplurimæ leges de piscatione statuant,illud quod s *ἀπόστασιν* nominandum putarunt, adhuc lege definitum non est(quippe quòd, vt videtur quo tēpore leges illæ promulgabantur,nōdum id institutum innotuisset) hoc quoque legis constitutionem auferre volumus. Quam itaque iuris rationem in hoc piscationis instituto pro legitimo decreto obtinere consuetudini visum est) vt nempe interstitorum modus ad trecentos sexaginta quinque passus protendatur,hoc nos,quòd extra conuenientem modum nō feratur,legis dignitate honorātes,dehinc legē esse sancimus. Nā tametsi citra hoc priuilegium:vt remotæ piscatoriæ ad hanc rationem disponantur,præsentis æui hominibus bonum videatur,quo tamen id firmius sit,cautiúsque in æternum obseruetur, lex esto, remotæque illæ trecentorum sexagintaquinque passuū interuallo,à consuetudine approbato, inter se distanto, idque ita,vt ab vtraque parte hic interualli modus desumatur,vt videlicet centum octogintaduo, & semis,abvnius partis finib. exporrigantur, residuum verò ad vicinum vsque pertingat. Atq; hæc quidem de constituendis introducendisque post hanc legem remoratorijs dicimus. Quæ verò hoc decretum præuenerunt,tametsi præstituto hoc interuallo non distent,ex eius præscripto tamen nihil nouabitur,permanebúntque illa, vt initio constituta sunt.

s Adhibe constit. ei. & duas proximas sequentes. Remotas piscatorias re verte re placet

CONSTITVTIO LVIII.

Ne ex sanguine cibus conficiatur.

Idem Imperator eidem Styliano.

a Leui. 7. h Actor. 15 & Can. Apost. 62.

SImul olim legislatori a Mosi sanguine vescendū nō esse mandauit Deus,simul ab istiusmodi cibo abstineri debere à b præconibus gratiæ est constitutū. Et quanq; jā tum veteris tū nouæ gratiæ tēpore illa res vilis habita sit, & nefaria:eo tamē cōtumacię,imòvecordię homines processere,vt neutri legi aurē præstent morigerā. At cōtrā alij lucri,alij gulę causa,summa cum impudentia mādatum contemnunt,in escāmq; quæ vesci vetitū est,sanguiné conuertunt. Perlatum.n. ad aures nostras est,q c intestinis tanquā tu nicis illū infectū,velut cōsuetum aliqué cibū veneri præbeat. Quod tolerari nō debere, Imperatoria nostra maiestas rata, neq; tā impio soli gulæ inhiantium d hominū inuēto,nūc præcepta diuina,nunc reipublicæ nostræ honestatē dedecore affici sustinēs,iubet,nequis id seclus,neque ad suum vsum,neq;,vt emptores detestādo cibo contaminentur,vllo modo exercere audeat:Ac sciat quicūq; dehinc diuinum mandatū contēnere,sanguinem in cibum conuertere(siue vendat,siue emat) deprehensus fuerit, c se bonorum publicationi subiiciendū, & vbi acerbum in modum flagris cæsus ac cute tenus fœdè tōsus erit,perpetuo patriæ exilio mulctandū esse. Quo quidē in iudicio,neque ciuitatum magistratus citra criminationē dimittendos censemus;sed vt & ipsi(neq;.n.si illi conuenienti alacritate magistratum gessissent,id scelus commissum esset)quòd negligenter fo corditérque subditis præfuerint,decem librarū auri mulctam sustineant.

b Lego ἐκτὸς τῶν πνικτῶν.
c Lego ὡς τῶν τὰ.
d Malim ἀνθρώπων.

CONSTITVTIO LIX.

Abrogatio legis quæ hominem liberum se vendere permittit.

Idem Imperator eidem Styliano

QVæ ‡lex hominē liberū,qui tam ingnaui atque abiecti animi est,vt libertatis dignitatem dedecore afficiens,fquò execrabile pro seruitute persoluendi pretij lucrum participet, suā seruitutē mercetur,non calligat,neq; scelus illud corrigit, profectò & illa earū vna est quæ rectum reipublicæ nostræ statum dedecent,ac approbatione indignæ sunt,neq; authoritatē & efficaciam accipere debēt. *Illam* itaque de eo qui res suas ita gubernat *latam* legem, quæ dementiā firmā esse permittit, neq; euersa indigna illa mercatura,hos qui per insipientiam talia faciunt,competentib. pœnis subiicit,neque legis propositū scimus seruare,neq; quæ conuenienti legibus reuerētia potiatur dignam putamus. Si enim quod pater filiis est, id idē leges ciuibus esse oportet,vt in hoc vnū quod illis conducat ac salutare sit colliment:quò hanc legē, quæ tantum incommodum atque damnum incūbere his,qui per dementiam in id se coniecerūt,sinit,legib.annumerari æquum est. Hanc itaque nos legib. excerptam in exiliū mittentes,sancimus,vt si quis ita demens sit,vt libertatem seruitute commutans seipsum vendat, ne is contractus validus sit,sed euertatur,& simul ipse libertati suę proditor,simul is qui cum ipso id facinus designauit,verberib. casligentur,nihilóq; minus vesaniæ mancipio libertas in pristino suo statu seruetur.

‡ videl. v. destat. ho. Dig.
f Lego ἀντὶ τῶ. Quos natura odio prosequuta est,seruos facit

Qui sevē di permittit ad pretium pascipā dum suæ libertatis proditor est

CONSTITVTIO LX.

Qua pœna castratores affici debeant.

Idem Imperator eidem Styliano.

IRtutis ad procreandū à Deo naturæ inditæ exactiō nō minore cū audacia identidem cōmittitur,quàm si apud Deum nulli pœnę obnoxia esset, quū tamē vel maximè sit,& quanquam veterib. legislatorib. curæ fuerit,vt id malum vltrice lege exciderētur,quò respublica ab istiusmodi inuento munda esset, haud scio tamen quum si cui alij, hūic certè præscripto obtemperati, atque à naturæ mutilatione abstineri æquum sit,quamobrem non ita faciant homines:sed tanquam vtilitatem quandam,istiusmodi aduersus generandi vim insidias reputantes,membra quæ homini nascendi causam suppeditant,lancinent, & creaturam'alioin qualis conditionis sapientiæ placuerit,in mundum introducere contendant. Hoc igitur g inultum relinquendum non putemus,lege in id pœnam constituens,quib.adeò diuinam creaturam deformare religio non est eorum audaciam, auxiliante Deo,reprimere conemur. Ac superiorum quidē legislatorū h decretum eos qui id auderent ad eaudem mutilationem, quā alijs intulerint adigit, quódq; ipsi in alijs videri desideraritat,id vt itidem in se videant conficit:idque k me iudice, non ita præter æquitatem, quanquam non valde decore. Non.n. quia ille creaturam Dei *quasi* retingere ausus est, continuò vindicē id imitari,& pariter refingere equum est. Verūtamē quantū ad inmentum attinet, nō valde(quemadmodum dixi) alienum est. Ad hoc autē alio etiā modo,qui impunè hoc factum auderet puniebat. Bona nanque pubes cubat,perpetuóque ipsos exilio adiudicabat,& qui iniuriam sustinuisset,si seruus esset,libertate honorabat. Atque superiorum quidem decretum istiusmodi erat. Nos verò de re illa sententiā pronūtiantes, naturæ insidiatores simili mutilationevicissim mutilari prohibemus,alijs autem isti crimini constitutis pœnis(tametsi hic etiam ad clementiorem sententiam respiciamus)subiacere ipsos nō displicet. Sancimus itaque, vt qui detestandæ huius artis artifex,& ipsæ primum flagris cutéque tenus tonsione deformetur,& deinde bonis priuatus,eodem tēporis spatio patria exulet. Qui autem iniuriam sustinuit si seruilis cōditionis sit reliquo vitæ suæ curriculo ab illa liber erit, sin liberæ, tanquam ipse,quod iniuriam admisit, eius sibi author sit, quod passus est,o suo consensui acceptum ferat. Cæterū si qui exactionem sustinuit,ea illi(vt fæpe fit)remedium attulerit,nihil neque nobis,neque legi aduersari videtur. Id enim naturā non mutilare,sed illi succurrere est.

g Lego ἀτίμητα.
h Nou. cxlj.
i Lego παθόντι.
k Lego ἐκείνῳ.

CONSTITVTIO LXI.

Tributorum exactores,si plus quàm debeant exigerint,qua pœna afficiendi sint.

Idem Imperator eidem Styliano.

SI rectam æquitatis semitam mortales ingredi vellent, sanè quam magna hinc communi vitæ tum beatitudo, tum salus accederet. Non enim auferitatem præ se ferre legislatoribus opus esset,neque vltrices leges in periculorum difficultates aliquos conijcerent. Nunc verò quanquam & commoda,& salutaris æquitatis via sit,plerique tamen illam ingredi nolunt;sed tā quam laboriosa atque aspera sit, miseriásque viatoribus adferat,declinant. Sunt enim, sunt *inquam*, quibus pessima *quæque* placent,quique ab æquitatis itinere deflectentes, ad iniquitatis viam denuis spinis ttratam (qua vitiatores in perditionis præcipitia aguntur) alacri audóq; animo se conferunt. Quorum etiam temerarium impetum veteres castigandum esse putantes,illum lege,tanquā freno,inhibere instituerūt. Sed quo modo illi iniquitatem profligare, atque è diuerso æquitatem constituere studuerint,***. Et quis(quæso)p quæ nostra Maiestas susceipit,non approbet? Quod verē in nonnullis nō pro delicti merito pœnam q statuere, istiusmodi decretum amplecti recusamus. Quando etenim pro commissi ratione reis iudiciū obuenit,æquum reuera decretum est: quæque illis irrogatur pœna iusta. At quando delictum grauius quàm oporteat punitur,non ad iustitię, sed potius iniustitiæ esse censendum est. Quocirca sanè, quum superiores r legem promulgarint,quę illis qui colligēdis publicis tributis præfecti(sunt *dioeuntes* promiscuum vulgus appellare consueuit)si supra legitimum modum tributa extendere audeant, grauissimam pœnam infligit (morte enim id delictum prosequitur)& verò non omnino merito tantæ pœnæ illos subijci nos existimemus, admissionem illi denegamus,contráque statuimus,vt si ausus sit quod amplius exegerit,eius duplum dependat:sin id facere pergat,in quadruplum,quod amplius captum est,ad iniuriæ affectum redeat,illeque cum ignominia à concredito sibi officio decedat. Ac si sanè post hac delicti huius hæc pœna, neque pecuniaria fraudis reus de vita periclitetur.

p Lego ἀκριβῶς.
q Lego ὑφίστ.
r De sup. per exacto. C.

CON-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTITVTIO LXII.

De pœna eius, qui rem aliquam publicam vendiderit.

Idem Imperator eidem Styliano.

PVblicarum iniuriarum reos castigari, & homini pœnis quę in illas pronos, ad temperantiam adigentes, q̃ maximè iniurias succidant, subijci iustum est. At non idcirco amplius, quàm par est puniri, neque ius vt fines suos excedat, speciéq; iustæ vindictæ cum iniustitia velut conspiret, cogi conuenit. Si enim prodelicti modo qui deliquit puniat, iusta ea iuris vltio sit, at si quàm pro eo pœna maior infligatur, iuris propositum seruari non existimo. Ea propter nostra maiestas, postea quam in ijs quæ à superioribus [a] constituta sunt, vbi eos qui publicæ rei aliquid diu ędere ausi sunt, pœnis subijcunt, non iustã sententiam proferri didicit, vt eius criminis persequutio non amplius hanc vim habeat, decernit. Quomodo enim iustũ est, vt cuiquam, quia quiddam quod detrimentum fisco adferat vẽdidit, incurabit damnum, vitæ nempe priuatio, obueniat? Nequaquam itaque delictum illud morte puniri dignum est, neque nos hoc iudicio depræhensos ferri sinimus. Quicunque autem [b] publicam rem diuendere deprehensus fuerit, vbi quadruplum reddiderit: satis pœnarum sustinuisse putator.

a Vide l. iij. & iiij. quæ res vend. nõ possi. C.

b Lego διμοσιεύσῃ.

CONSTITVTIO LXIII.

De pœna illorum, qui res vetitas ad hostes transuehunt.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVin & hoc crimen, quum ex eodem fonte manet, eidémque pœnæ à superiorib. subiectum sit, insanabili nos castigationi (quippe mortis pœnam contineat) eximentes, mitiore quemadmodum & prædicta, dignamur pœna. A veterib. enim sita tutum est, ne ad hostes transportentur, quib. illi instrui firmiorésque reddi possint, ac sanctionis decretum contemptores de medio tollebat. Nos verò isti quoque crimini mitiorem pœnã (licet acerbam requirat) assignantes talia cõstituimus: vt si, qui res vetitas ad hostes transuexit, nauis dominus sit consiliúmq; suum cum nautis à non communicarit, is solus pœnam subeat, & supra vniuersum nauis onus, in ipsum inopia valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fisco dependeat. Si verò soli nautæ (vt multa *illis* malitiosum *suum* animum celebranti bus contingunt) id fecinus ausi sint, ille quidem prorsus liber esto, hi verò pœnam non effugiũto, ac primum quidem flagris cædantor cutéque tenus tondentor, deindeverò, si diuites sint eorum quæ exportarunt quadruplo mulctantor, sin inopes, & pauperes, supra verbera, ignominioſámq; cõsionem, [f] quòd alios in seruitutem tradiderint, libertatem amittunto. Nã qui quantum in se est, non modò quàm plurimos in seruitutem ducant, sed etiam *communi* vitæ acerbitatem adferunt, tametsi ad seruilis vitæ conditionem adigantur, mediocris tamen [g] hęc atque mitis pœna est. Atque hęc quidem quando communi consensu patratum non est facinus. Si verò communi consilio & militia res gesta fuerit, vt simul eam perpetrarunt, ita etiam vtriusque ad præstitutum à nobis modum castigandis simul pœnas sustinebunt.

c Quæ res exportnon deb. C.

d Pro μὲν lego μὴν.

e Lego πλὴν τοιαύτης ἐξαιρουμενοῖα τόπο.

f Lego διὰ τὸ.

g Lego κἂν τὸ φιλανθρωπες.

CONSTITVTIO LXIIII.

De pœna eorum, qui naufragium suppresserint.

Idem Imperator eidem Styliano.

ILlud etiam atque etiam admiror, cũo qui naufragio eiectas res occultat, tantum delinquere videatur, vt id mortem [h] ipsi inferre debeat. Quòd autem qui illos rebus suis defraudat, quibus aliquis misericordia motus, vel de suo sumptus suppeditet, [k] quémque in corde dolorem circunferunt leniat (quum præsertim graues cruciatus in bonorum amissione sustineri consentaneum sit) ille non mediocre flagitium audeat, id verò luce clarius est. Atqui quòd hos, quos vecors cupiditas huc impulit, vita priuari oporteat, hoc *profectò* intellectu assequi nequeo. Nã quid tãtũ ablatũ est, vt cũ anima conferri possit, qua priuari debere *ille* cõdenatur? Peſſimus qdẽ certè est, & sacrilegus, q̃ se ittiusmodi lucro mãcipia, ac sane *ille* (id qđ ab aliquibus fit) mortuos spoliat. Verũtamẽ id facin⁹ ittiusmodi nõ meretur pœnã. Pro re. n. materiali & fluxa materię expertem atq; immortalem animam *nempe*, capere, haud est æquum. Nã si persæpe neq; in reb. materialib. mulcta illarum damnum longe superet, quòd *videlicet* velut circuitum aliquem iniquitas excessiũ cõficiat, quamobrẽ tam inæqualis pœna illos qui naufragorum res occultant, percellat, vt excellus, quem vltio ad facinus refert, exprimi verbis nequeat? Iubemus igitur, vt de hoc non amplius ita vindicetur: sed pro re detenta, qui occuluit, quadruplum dependeat, eáque pœna id delictum defungatur.

h Vide l. iij. Item qui ad l. Cor. de fica. C.

i Lego ἁπαρῶ

k Lego πλὴν ὧν.

CONSTITVTIO LXV.

De incantatorum pœna.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVi propter temulentorum incompositum, malignúmq; animum reprobandum esse vinum, eiúsq; oblectamentũ auerlandum dicit: næ ille propter peruersum vsum, rem per se non peruersam fugillat. Ego verò promulgatam à veteribus. legislatoribus. legem considerans, eam quæ modo incantamentũ malum esse rata, id punit, modò verò admittit, & approbat, *quã quam* id ex vtentium proposito malũ non fiat, sed suã naturã vitiositate tãquã tranquilinia graueolẽtia scaturiat, no *tamẽ* illos legislatores reprehẽdendos dixerim, sed ne quis legẽs (qđ meritò fiat) vituperet, eam ex légum quasi fundo nõ tollẽdam puto. Vult autẽ puniri incantationes, eo quòd modestia animi sublata, stimulis furoréq; amatorio rationẽ q̃ insaniã addigãt: ac approbat rursum illas, tanquã segetes & fructus curẽt, aliáq; bona (vt ipsi quidé videt) suppeditent. Atq; ita q̃ tãquã insidiosum puniſſet, idẽ rursum tanquã beneficiũ honorat. Atqui nos istiusmodi incantationes pernicioſas esse perſuasum habem⁹, & vt boni quicquã inde manare credamus, induci nõ possum⁹. At sanè etiam si boni quippiam producere illas appæreat (quòd *quidem* approbanti ipsas legi videtur) non id bonum esse sed illecebrã atq; nassam, quæ illectos in malorũ omnium extremũ vbi à summo bono excidãt, absorbeat, [n] cõperti habem⁹. Notũ. n. nobis est, illas, vt qui se ipsis dedũt, præ Creatore & Domino infaustis, diriſq; dęmoniis adhęreant, efficere: & qui illas affectantur, hos per externaru rerũ lętam quandam speciẽ vulnera in animã accipere. Quale quidẽ illud pugnandum meticulosis frequenter accidit: qui dũ ictus in manus excipere nolũt, illis vel caput, rel ventrem exponunt. Sanè verò si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehensus fuerit, siue id restituendæ conseruándęve valetudinis siue auertendæ à reb. fru giferis calamitatis causa fecerit, is apoſtatarum pœnam subiẽs supremum supplicium sustineto.

l. iiij. de malefic. & mathe ma. C.

m ἐκκα θαίρειν, scripta fami to.

n Lego ἰσμὲν ἐγνωκὸς

CONSTITVTIO LXVI.

a De plagio.

Idem Imperator eidem Styliano.

VT iustitię librã non plus æquo ad misericordiam inclinare, ita neque nimia austeritate delinquẽtibus grauiorem quã peccatũ requirat pœnam imponi, honestum est. Illud enim (in tẽpestiua comiseratio nẽpe) in o illis quib. decorũ excedere religio non est, cõtemptum, & ad audenda mala seruentiorẽ prõptitudinẽ gignat, & grauiore q̃ pro merito delictũ pœna ferre, id, verò non iustitiæ vitio, sed sub specie iustitiæ rem iniustã aggredi. Nã non pro delicti modo delinquentẽ punire, iniuria afficere, nequaquã verò iustitiã exercere est. At quẽ in finẽ hoc dictũ est. Quòd [p] lex quo nescio modo (est enim hoc q cõstitutũ eũ qui alienum seruũ abduxit, morte [q] puniat. In quo illa pœnam ad delictũ haud dubiè non expendit. Quum enim [s] quod recuperari nequeat amissum nihil sit, mortis pœnam illi qui cepit inferri, irrecuperabiliq; ita damno subiici, non est æquum. Idcirco itaq; ab iis qui digna morte, non commiserũt, tã acerbas pœnas exigi, vbi iniquũ esse animaduertimus, qã legẽ consuetudo contẽpsit (vt quę ita plagiarium non priuet, sed alio modo puniat) eandẽ nos etiã legalib. constitutionib. eiicientes, quod consuetudini placuit, lege confirmamus: ac iubemus, vt si quis alienum seruum abduxisse deprehensus fit, is eundẽ, eiusdémque pretium, tum etiã quicquid ex re induſtria eius ipsi accesſit reddere, & quantum dominus non admisso seruo eius nomine percipere potuerit, tantundem dependere cogatur: atque vltra hæc delinquẽtibus pœna nõ aggrauetur. Siquidẽ ita illi, qui seruũ amisit, sufficienter damnũ resarcitur, furiq; satis magna pœna irrogatur: quippe quũ ille seruum cũ accesſione recipiat, & quam vtilitatẽ ex seruo non surrepto senſisset, ille non imminuatur: hic verò in duplum seruum surreptum reddere debeat, nihilque ex ipsius seruitute lucretur.

o Lego τοῖς & mox, ἐνλαβεῖσθαι μᾶλλον ἐμπεσοῦσιν.

p l. vij. ad le. Fla. de plagiar. C.

q Lego διαφέρει

r Lego ὁμοίως

s græca haud temerè intelligas.

CONSTI-

CONSTITVTIO LXVII.

De ijs, qui ad hostes transeunt, suáque sponte reuertuntur.

Idem Imperator eidem Styliano.

SImul nimia austeritas & seueritas, simul immoderata lenitas & clementia, ex æquo vtraque, quod vtile est interuertunt. Etenim & qui supra modum præfectus est, & qui lenitatẽ grauitate miscere nequit, vterque siue alicui vni siue familiæ siue ciuitati præsit, quib. præfectus est, cum illorum detrimento res administret. Oportet n. vt qui rectè præfuturus est, quẽadmodum temperata salubriáq, loca æquabiliter mixtas habent aeris qualitates, ita & ipse affectionum commixtione ad rerũ administrandarum vtilitatem [a] attemperata, se moderatum præbeat, & neq; morositate grauis atq; intolerabilis sit, neque indecora lenitate despicabilis & ad gubernandum ineptus fiat. Quod autem de aere dicimus, hoc certè & in legib. seruari omnino cõuenit. Nã oportet leges, quum reuera reipublicæ principes sint, quem dixi cõtéperaturã cõseruare, neque ad seueritatem lenitatémque supra modum respicere, siquidem, qui ipsarum rectorem agnoscunt, incolumes futuri erunt. Atq; hæc quidẽ respectu principalis illius legis, [b] quæ aduersus eos qui ad hostes transfugerent, lata est, à nobis dicuntur. Vult autẽ illa, vti transfuga, si quando pœnitudine ductus, redeundo ad fous cõmissum delictum obliterare velit, bestiis deuorãdus obiiciatur, aut in furcam tollatur. Quod sanè mihi reipublicæ magno pere nocumento esse magnámq; rationũ ad salutẽ iter mõstrãtium contrarietatem gignere videtur. Necessitatem enim trãfugis inducit, ne vnquã recordentur suorum, neque reuertendi in patriam concipiãt desideriũ. Nullus est enim *omnium*, qui quum se istiusmodi pœna excipiendum sciat, inter hostes viuere, quàm tam acerbam in patria mortem subire, non malit. Quapropter rigidam hanc seueritatem, vt ne iniquitatẽ dicã (nam eum qui deliquit, deindéq; fuapte sponte ad medendum delicto resipiſcit, tam acerbè puniri, quomodo non est iniquũ) ex iustissimis legib. profligamus, ac iubemus, vt si quis transfuga in patriam recurrat, quum semel duntaxat transfugerit, veniam consequatur, si iterum id fecerit, in triẽnalem seruitutẽ [c] diuendatur, si verò tertium transfugerit, reuertus in perpetuã ac ęternam seruitutem addicatur. Tam incerti enim consilij homo, támque inconstans, qui libertate fruatur, indignus est. Cæterum si transfuga non vltrò redierit, sed ab aliis cõprehensus in patriam retractus sit, morte tum illum, tamquam hostem puniri, neque iniustum neque crudele fuerit: præsertim vero, si ante ciuili sanguine manus contaminauerit.

a Pro τῇ λεγε lego συμμέτρου.

b l. 3. §. is qui de mil. D. Pœna transfugæ indicta.

c Lego ἀπεμπολᾶσθω.

CONSTITVTIO LXVIII.

Vt monachi, & clerici tutores esse possint, sed ab administratione ac pupillorum rectione arceantur.

Idem Imperator eidem Styliano.

EDicere visum est vt veterib legislatoribus. ne monachi d aut quoscunque sacer ordo deuinctos habet, tutorum officio fungantur, quum (vt simile veri est) vniformis & simplex tunc temporis tutela esset, iisque soli qui pupillorum tuitionem susciperent, tutorum nomine censerentur. Et certe quidem id recte dixere. Intellexerunt enim, qui diuino ministerio consecrati sunt, hos ab externarum rerum occupationibus & molestiis liberos esse oportere. Quantum autem alendorum aliquíque regendorum puerorum cura hominum animos distrahit, vtq; Deum debitè colere nõ possint impediat, nemo ignorat. Quum itaque non exigua difficultas isti rei insit, ac præcipuè propter temporis diuturnitatem (tota enim plerunq; vita tutores f laboriosis istis curis irretiti tenentur) rectè, quomodo dixi, istud illi decretum promulgarunt. Verùm quoniam appellationem non seruarunt: sed hos etiam quibus testatores bona illorum existimatione moti, testamentarias de reb. suis præscriptiones committunt, ac post mortem earũ executionẽ concredunt, tutores vocare cœperunt, ac verò inde dubitatio extitit, an monachi, quiq; sacrũ ordinẽ subierũt, q̃ dictũ decretũ id non admittere videatur, hanc demandatam curam suscipere possint, nos discrimine adhibito sancimus, vt ab illa tutela ad quam vetera tempora respicientia, promulgandi decreti, quod dictis [g] onis ad illã aditum præcluderet, occasionem præbuere, penitus illi arceantur, natã autem postmodũ tutelę speciẽ subire ipsis licitũ sit. [g] Huius nanq; muneris nõ ita graues curæ sunt, vt à diuino ministerio aliquem abstrahant, sibique totum adstringãt. Tũ alioqui quãto hi illis qui prophanis reb. impurè inherent, ac in terrenis sordibus volutantur, cautius diuiniúsque viuunt, [h] tantò meliùs, cautiúsque defunctorum prę scripta expedienda esse spes est.

d Nouel. cxxiij. §. porrò Deiamant.

e Lego ἔδοξε.

f Lego ἀπραγμόνως.

g Lego ταῦτης τῆς ὑπουργίας.

h Lego τοιούτων ἀμράτων

CONSTITVTIO LXIX.

Cœcos secretò testamentum facere posse.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVandoquidem de eo, quomodo cęcos testari oporteat, dubitatur, eáque dubitatio ex locis legali b. (quòd ea de re leges inter se diuersa statuant) & ex ea quæ nunc obtinet cõsuetudine exisit, neque hoc altius expendere atque repurgare inconueniens, aut alienum putaui. Etenim alia lex prohibet. ne cæcus archano modo testamẽtum condat, & ne aliter id vim habeat statuit, quàm si testes quę constituta sunt, à cęciore processisse, [k] suisque auribus insonuisse asserant, atque per solum [l] tabularium illorum fidem communiri nonvult, [i] Alia autem lata quandam ad archanum testãdi modum mulieribus & illiteratis hominibus viam aperit, dum nullam aliam obseruationem præscribit, quàm vt si [m] testator literarum nõ omnino ignarus sit, sua subscriptione testamẽtũ corroborare debeat: si verò id præstare non possit pro se alium ad subscribendum assumat. Atque sic quidem ex legibus *illæ inter se* res dissideant. Quomodo enim, si mulieres rudesque literarum quàm pauciſſimis voluntatis suę conscijs testamenta condent, quum fides in solo tabulario tũcturet nõ ex eadem causa cęcus liberam testamenti factionem habeat: Iam verò & consuetudo, non solũ autẽ alterius legis ratio, cũ lege pugnat. Etenim placet huic ne mulierum [n] imperitorum literarũnive, cæcorúmve testamẽta archanè factavigore priuentur. Quod quum ita sit, nos quo que, vt secretò cõfecta testamenta, siue cęcorum, siue aliórum quorumuis sint, authoritatem obtineant, sancimus illúdq; insuper statuendo addimus, vt antequam testes [o] iurent, subscriptiones eorum qui testamenta conscripserunt in medium ponantur, *quæ fouent*, q̃ reuera illa scripserunt quę ipsa testatoris lingua dictante audiuerunt. Et si quidem falsum commissum esse postmodum probetur, ipsos, si diuites sint, bonorum ademptio, sin pauperes, vehementia verbera & exilium in delicti pœnã manẽat. Quib. [p] hoc insuper annectimus, vt si quãdo ad sui confirmationem (quod [q] frequenter incidit) inrãmentis testamento opus sit, ipsi etiam qui testamentum cõscripserũt, vnà cum iuraturis testibus rei fidem & veritatem corroborẽt.

i l. viij. q testa. fa. pos. C.

k Lego τοῦ ἐκ

l Nouel. cxxx. §. quia ve ro.

m Lego αὐτὸν ὑπὲρ

n Lego γραμμάτων ἀμαθοῦς,

o Malim μᾶλλον μὴ ὀμόσωσι.

p Fortaſsis scripsit fuit, τοιόνδε.

q Deinde ratur. συμβαίνει.

CONSTITVTIO LXX.

De grassationibus.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVos communio in vnam aliquam eandémque conditionem coniungit, inter hos communes etiam animos esse vbique videas. Ita in negotiationibus, socij lucrum, damnumque æqualiter inter se partiuntur, ita itinerum comites, quum fortuitu in rem aliquam incidunt, tametsi sępe vno illam momento pariter non conspiciant, eius tamen inter se communicant. Ita verò & comilitones, licet omnes non pari studio, & impetu in hostem ferantur, attamen victoriæ palmam ex æquo auferunt. Quapropter etiam, vt qui malitioso consensu coitio ne facta, rem aliquam in quam à lege pœna constituta est, inceptant (vt pote si † raptus committatur, vel ‡ parricidium alterius ve cuiuspiam ędes perpetretur) quanquam non omnes tãtundem momenti & operis in re peragenda conferant, eandẽ tamen pœnam sustineant, sanè quàm rectè veteri legislatori placuit. Et nos quoque ideircò, quæ de his qui simul & communiter latrocinandi animo homines inuadunt, iam [s] olim sancitas approbantes, statuimus, vti omnes, quoscunque fuerint, eodẽ supplicio afficiãtur, tametsi parẽ operam rei perpetrandæ nõ omnes adhibuerint. Non. n. si quis ipse manus inferendæ neci non admouerit, continuo insons, & à pœna immunis esse potẽrit. Quid enim si præses ipse manibus, alterius tamen dextram ad cædem intendẽrit atque confirmarit? Sanè quòd manus homicida, à communi peruersitate instigata, rem aggressa sit constat. Nam si aliorum manus huic in subsidium præstò non fuissent, non certè ita promptè homicidium perpetrasset. Ac propterea (quemadmodum dictum est) quanquam vno cuiuspiam ictu (quod fieri potest) mors illata fuerit, aliorumque manus suppetias non tulerint, vt eandem tamen omnes pœnam sustineant decernimus.

r C. de rapt. virgi. † l. vj. & vij. ad l. Pompe. de parti. Dig.

s Vide l. graſſato res. §. & simosos de pœnis. D.

CONSTITVTIO LXXI.

De ijs qui in locis arabilibus, aut vineis ædificaturi sunt.

Idem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem Imperator eidem Styliano.

PRæstantissimum illud æquissimúmque patris nostri sempiternæ gloriæ Principis placitum, quanto *videlicet*, à vicini finib. spacio abstinere debeant, qui in locis, quos hactenus aratrum secarit, in quibúsve vineæ cõstiterint, nouiter domus a *publicis muneribus assignandas* ædificare velint, quoniam ab ipso in legum corpus b transcriptum non est, legis authoritate decorari oportere iudicauimus. Statuimus itaque, vt qui in locis ad sementem excultis nouas ædes construere volunt, si loci amplitudo ferat, secundũ c illius placitum à vicini finib. tanto spacio ædificẽt, in quãtum arcus iterata vice telum eiaculetur, sin tantum spacium interstitio loci angustia non præbeat, vno etiam arcus iactu hoc constituatur. Intra dictum autem spatiũ nouam domum extruendi nemini facultas sit. Cuius ratio eui dentior est, quàm vt exprimi opus sit. Quo enim ædificium propius vicini fruges ponitur, eo illi etiam noxa propinquior est.

a Ius ædificandi. Adhibet. fin. de rũd. Dig.
b Lego γεγράφ.
c Lego ἐκείνῳ.

CONSTITVTIO LXXII.

Vt pacta etiam non constituta pœna valeant.

Idem Imperator eidem Styliano.

LEgali d decreto, quod nudum pactum nõ actionem, sed solùm exceptionem parere tradit, nonnullos illudere videmus. Dum enim omne pactum quod pœna stabilitum non est, nudum esse volunt, etiam si scripto comprehensum sit pactum, etiam si qui pactum inierunt: sua manu sacrosanctæ crucis nota scriptum signarint, etiam si diuini ternionis appellationes adiectæ sint, si tamen pœna constituta non sit, id, vt inualidum, contemnunt, ac reijciunt. Qui sanè malè sentiunt, minimèque iudicium suum comprobent, vt qui rebus diuinis communes res mortalium longe præferendas censeant. Quam enim tantã recto quidem hominum iudicio pactis authoritatem adiectio pœnę quantam sacrosanctum signum diuinitatisque nomenclatura in illis conspecta, præbeat? Sancimus igitur, vt omne pactum, in quo ex diuinis hisce adiumentis idoneum aliquid ad faciendam fidem insit, quanuis de pœna nihil scriptum sit, firmum solidúmque robur habeat.

d L. vlt. §. sed quã nulla. ff. de pact.

CONSTITVTIO LXXIII.

Vt nemo cum mulieribus in ecclesiarum cœnaculis habitet.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVæ res etiam antequàm iure prohibita esset, detestabiliter committebatur, ac verò post prohibitionem multo detestabilius audetur (quòd nempe in ecclesiarum cœnaculis quæ promiscuum vulgus κατηχήματα vocare solet, quidem cum mulieribus habitant) eã neglectim habere æquum non est: neque verò ita a nobis habebitur. Ac fuit hęc quidem res ad sextam vsque synodum haud scio qua ratione impunè admissa, in ipsa autem e sancta synodo, vbi penitius excussa esset, sacerdotibus ita habitantibus, remotionem à sacro ordine, prophanis verò à rerum sacrarum communione separationem induxit. Verùm, vt plenè ab eo ausu ecclesias vindicaret, ad id sacerdotale decretum non par fuit. Nam quum ad id vsque e tempus, quo pater noster inclytus Princeps sceptra moderatus est, in republica constitisset, vt principis decretum atque manus eam insolentiam sacris ædibus expelleret oportuit. Quod nos quum dehinc obtinere velimus, statuimus, vt omnino nullus neque sacerdos, neque prophanus, in dictis cœnaculis cum mulieribus habitet, ac si quis sacram ædem hoc modo fœdare deprehendatur, hic illinc ignominiosè principali manu exturbetur, qui verò illi eum locum habitandum præbuit (siue sacerdos, siue aliquis alius qui templum procurat, sit) ipse quoque propter legis contemptum sacrorumque prophanationem, procuratione periclitetur.

Κατηχήμενα
e Lego χρόνου.

CONSTITVTIO LXXIIII.

Ne ante legitimum matrimonij tempus futuris coniugibus benedicatur.

Idem Imperator eidem Styliano.

f Cõfert cis. const. lxxx. xxi. delendum puto.

QVoniam in ijs quæ à sacra, magnáq; sexta synodo de nuptijs sin duodecentesimo canone scripiũtur, quidam ciuilis iuris placitis contrariũ existere videtur: synodus, n. ne sponsa viuente adhuc sponso, in matrimonium alteri coniungatur, in vniuersum prohibet, eámq; rem pro adulterio habet: ciuilis autem glex nequaquam talẽ dissolutionem magnum aliquod esse crimen iudicat, sed si maturius quàm pro connubiali tempore solennis nuptialis benedictio b celebretur, in solis arrhis, (& quidquid pœnæ nomine promissum fuerit, dependendis, pœnam circuncludit.) Quoniam itaque ipsum contrarietatis velut vulnus hinc acrior ratio conspicit (quòd enim post benedictionẽ dirimantur, in eo vera sponsaliorum dissolutio statuenda est) sancimus, ne prius benedictiones celebrentur, quàm legitimum matrimonij aduenerit tempus, quod in maribus decimumquintum, in fœminis decimumtertium expectat annum. Sic enim & benedictio tempestiuè fiet, & desponsatis à se inuicẽm diuerstntib. quòd perfectum matrimonium dirimant, à ciuili lege iudiciũ quod ecclesiæ placitis non aduersetur, obueniet.

g Vide ti. de spons. h Cum altero, l. initio matrimonio, quo obstet hic locus aliquantum illustratur.
i Lego πολ.

CONSTITVTIO LXXV.

Vt qui viginti annorum est, hypodiaconus creari possit.

Idem Imperator Stephano sanctiss Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.

SI sacrorum decretorum sanctio ad res ciuiles transiens in illis sæpè plus authoritatis quã ipsæ ciuiles de iisdem reb. tractantes leges habeant, quantò magis sacra decreta in suis rebus ciuilib. legib. præualebunt? Si quid est quod dico: Sexta synodus vicenarium hypodiaconũ ordinari posse sanxit: huicverò ciuilis k lex cõtradicẽs, viginti annis quinque admetiri iubet. Nos itaque, vti sacram legem sacer ordo sequatur, conuenire rati, vt ad hypodiaconatum, qui quidem eo digni sunt anno ętatis suæ vigesimo admittantur, sancimus.

Idem latius constit. xxij. k Nonnul. exxij. l. clericos autem.

CONSTVTIO LXXVI.

De pœna falsum testimonium dicentium sacerdotum.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVæ præconib. Dei (sacrosanctis Apostolis nempè) sacrę sanctiones adscribũtur, sacerdotes falso iurasse deprehẽsos, sacra dignitate l priuent. Ciuilis verò reipublicæ moderatrices leges vbi huius rei constituendo tractatui incumbunt falsum testimoniũ bifariam m diuidunt, & qꝑ falsum dictum in causa criminali deprehenderint, remotione à sacro ordine puniũt, quiverò in re pecuniaria falsum testimonium dixerint, hos ad tempus relegando, non autem penitus remouendo puniunt. Nos igitur iubemus, vt qui iurati falsum testimonium, siue in causa criminali, siue pecuniaria tulerint, prophani illi à sacerdotio pellantur, at si ad falsum testimoniũ iusiurandũ nõ accesserit, qui falsum veritatis specie obtegere conati sunt, in triennium relegentur, delictique conuenienti pœnitentia facta, in pristinum suum restituantur statum. Relegandi autem in monasterium aliquod erunt, vbi illos ad arctiorem vitæ quandã normam viuere oportebit.

l Canon. xxiiij. m Nouell. exxij. Reuerso d. sperabytero.

CONSTITVTIO LXXVII.

De pœna falsariorum.

Idem Imperator eidem Styliano.

CVm in plerisque aliis, tum præcipuè in legum tractatib. re prænhendenda obscuritas est. Nõ sicubi alibi illic certè distorto intricatóq; dicendi genere vacare, rectéque informari oratione (ni fallor) oportet. Nõ enim archana quædam sanctiones leges sunt, vt à multitudinis intellectu remotæ esse debeãt, sed potiùs, si fieri posset, neminem illas latere, neque virum, neque puerum, neque mulierẽ, oportebat. Quippe qꝑ ad id hominum mores in melius conuertendos, communisq; vitæ vtilitate vel maximè conduceret. Ob id quum ad difficilem illi legalium capitum locum subtristissemus, vbi ipsis verbis, quasi legislator in eo quid diceret occultare voluisset, ita comprehẽsum est, FALSARIVS IN MAXIMO DELICTO SVPPLICIO CAPITALI AFFICITVR: quum quale tandem maximum illud delictum esse legislator ipse existimarit, non constet, illéq; eius rei intellectũ non definitum præcidat: euidéter & definitè

n Plena locutio etiam ἀφελῶς. A nemine ne ignoratur debet. Vide l. xxi. ad l. Corn. de fal.

& definitè illam orationem explanare nobis visum fuit. Sanci mus igitur, vt si istiusmodi quædam falsarius conscripserit, exquib. is aduersus quem falsum scriptum concinnatũ est, mortis pœnæ subijciendus sit, ipse falsarius pœnæ quam in alium machinari cogitarit, traditus decolletur.

CONSTITVTIO LXXVIII.

Ne amplius senatusconsulta fiant.

Idem Imperator eidem Styliano.

a Lego τῶν νεομων.
b Lix. de legi. S. ꝙ C. & lõg. Dig.
c Lego νομὸς νεομοθετῶν.

QVemadmodum & in alijs a legib. quæ ad communem rerum vsum nihil conferrent fecimus, vt eas tanquã supernacaneas è legum corpore subducẽremus, ita hic quoq; facientes eam b legem quę Senatui c ferẽdarum legum potestatem facit, à legum quasi reipublicæ fecerni sancimus. Nam quũ, ex quo Senatoriã administrationem Imperatoria Maiestas sibi vindicauit, inutilem illam esse iudicari debeat, si cum vtilibus coniũgeretur, & ineptum & superuacuum esset.

CONSTITVTIO LXXIX.

Ne Sacerdos, diaconus, aut hypodiaconus, si orem ducat, à sacro ordine remouẽatur.

Idem Imperator eidem Styliano.

d Lego ἀεὶ.
e Iustiniani Nouel. vj. §. Cæterũ si quis.
f Lego ἀκώλυ. ꝙβλ. μεῦν.

QVæ semel Deo dedicata sunt, ea deinceps auferri non oportere sancitum est: idq; non solùm donariis, verũ multò etiam magis in hominib. qui per sacrũ ordinẽ diuinæ Maiestati cõsecrati sunt, obseruandũ est, d tametsi (vt multi sunt hostati cõsecrati sunt, obseruandũ est, d tametsi (vt multi sunt homines) è statu in quem tanquam honestè victuri, allecti minũ lapsus) è statu in quem tanquam honestè victuri, allecti erant, peccatũ, dominio in ipsos suscepto, exturbet. Nõ approbantes igitur veteris c legislatoris propositum, qui sacerdoté, diaconum, aut hypodiaconum, si post assumptum ordinẽ mulierem prorsus facultatem adimit, eiusdem cũ illa quæ de purpura tractat esse instituti animaduertentes, in eãdem quoque cũ illa conditionem reponimus. Non enim simpliciter ex auri materia quicquam in opificium præberi, sed species operum pro hiberi oportebat. Quoniam ne quod omnino ex auro & gemmis opus confiat vetare, manifesta id se supra omnes offerendi cupiditas est. Iam verò, quòd in quacunque re legẽ trãsgressus esse deprehensus, tã grauẽ pœnã sustinet (centũ libra-

CONSTITVTIO LXXX.

Vt purpuræ segmenta, & particulæ in publicis mercimoniis sint.

Idem Imperator eidem Styliano

g De vestib. holob. & aurat. & quæ restituen. non poss. C. h Lego ἀλλαγὴν.
i Lego ὑποσπάσεως.

THAVD scio qua ratione superioris qui Imperatores quum ipsi toti purpura vestirentur, inducti fuerint, ti ne qua omnino purpurę particula venũdaretur g re permitterent. Ac sanè si integrã talẽ vẽnire illi prohibuissent, aliquam fortasse eius faciendi non h alienam à ratione occasionem habuisse videri possent: at, ꝙ segmenta atque frustula, quæ vtilitatem atque vsum neque vendenti, neque ementi inconuenientem præbeant, in mercimoniis esse prohibuerũt: id verò quàm honestam, & quæ subditorum inuidentia vacet, illorum iudicio prætendet causam? Nam quod aut Imperatoriæ Maiestatis aduersetur eminentiæ, aut eam in communem vsum deuocet quid *quæso* hinc existat? Nos itaque isti decreto non acquiescentes constituimus, vt purpuræ frustra atque segmina, quæ magnificentię speciem, aliúmve non prohibitum vsum subditis præbeant, tam'diuendi quàm emi possint. Decet enim imperatoriam Maiestatem, quum aliis multis modis subditos beneficiis afficiat, eorundem magnificentiæ ne inuideat.

CONSTITVTIO LXXXI.

Ne ex auro & pretiosis lapillis quicquam confici in vniuersum nefas sit.

Idem Imperator eidem Styliano.

k Nullic. in fin. & equestr. sel. C.
l Pro καθαρὸς lego καθαρὸς qđ paulo ante dicitur ἁπλᾶς.

HAnc verò etiam k legem, quę mundo muliebri annulisque exceptis, aliquid aliud ex auro & gemmis conficiẽdi omnem prorsus facultatem adimit, eiusdem cũ illa quæ de purpura tractat esse instituti animaduertentes, in eãdem quoque cũ illa conditionem reponimus. Non enim simpliciter ex auri materia quicquam in opificium præberi, sed species operum pro miscuus opus confiat vetare, manifesta id se supra omnes offerendi cupiditas est. Iam verò, quòd in quacunque re legẽ trãsgressus esse deprehensus, tã grauẽ pœnã sustinet (centũ libra-

rum auri mulctam, quódq; huic accedit, capitale suppliciũ, dico) vt ea nõ lex summæ immanitatis esse putet, qua ratione deuitabitur. Quantam autem aliam absurditatem in sacris thesauris aliisque nonnullis rebus effectus pœnæ designet non attingo. m Nos itaque non simpliciter opus aliquod ex auro & gemmis confici, sed illa opera quę solis Imperatoribus permittuntur, quorúmque vsus magnificentiæ Imperatoriæ Maiestatis, eiúsque necessitatib. destinatus est, prohibenda iudicamus. Quare si quis vel monumẽtum sacrum, vel aliud quidđ quod supra priuatam dignitatem & honorem non sit, conficere poterit, liberam eius faciendi voluntatem habeto.

m Verbis alter. cõ cernen. nihil vrget.
n Lego ὑπερέχ. μένον.

CONSTITVTIO LXXXII.

De testamento resignato.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVæ fortuito quodam casu contingunt, eorum permulta noudum expensa criminis nomine notantur, quę eadem accuratius postmodùm perspecta, à nota absoluuntur. At quale est qđ dico: Persæpe non de industria, sed fortuito aut ferri aut lapidis iactu aliquis lęditur. Eo necdum discusso, qui iactulatus est, fons iudicatur: diligenti autem de eodem examine habeto, o quare culpetur, nulla iusta ratio inuenitur. Quamobrẽ quæ casu eueniunt, circunstantijs magis quam è rei natura iudicari conuenit. Verùm quorsum hęc dicuntur. Quoniam p te stamentũ postulante necessitate apertum quum interdum deinceps resignatum relinqui contingat, aut ipsum tẽpus (quod fieri assolet) sigillum consumat, fide quam signatam haberet destituatur, indeque incertitudo quædam istiusmodi testamento insidietur: testamentis alio modo ad fidem confirmatis subuenire visum est, ac iubemus, q vt licet ad fidem faciendam illis sigillum saluum non sit, subscriptiones tamen vtrata maneant, testimonio præstent. Quemadmodum enim testamenta non dum aperta, quanquam (vt fit facilè) sigillum illæsum seruatum non sit, subscriptiones s confirmant, sic illa etiã quæ post quàm aperta sunt, aut negligentia non obsignata manserunt, aut q ti bus diuturnitate temporis sigilla perierunt, ne fide priuentur dummodò ex subscriptionib. ides illis supersit, iustum putamus. Illud porrò insuper sancimus, vt si iudicis socordia, ne testamentum denuò obsignaretur factum sit, ipsi, in socordiæ pœnam duodecim librarum multa imponatur.

o Mollius ἀς πτοιβλην. Vide ti. quem ad test. aper.
p Lego ἵνα κὰν. q Lego γένται.
r Lego γένηται.
s Vide l. xxx. de test. & quę ad test. & ord. C.

CONSTITVTIO LXXXIII.

Vt ad trientes vsuras pecunia licitè mutuetur.

Idem Imperator eidem Styliano.

SI à spiritus legib. ita se mortale genus regi fineret, vt humanis præceptis nihil indigeret, id verò & decorum & salutare esset. At quoniam se ad Spiritus sublimitatem eleuare, diuinęque Legis vocem amplecti non cuiusque est, acverò quos huc virtus ducat, numero valde pauci sunt: bene sese adhuc res haberet, si saltem secundum leges humanas viueretur. Quæcantur pecuniæ creditæ vsuræ, vbique à Spiritus decreto condemnantur. Id sciẽs t pater noster æternæ memorię Princeps, vsurarum solutionem sanctione sua prohibendam putauit. At qui p propter u pauperratem res illa non in melius (quem tamẽ finem Legislator proposuerat) sed contrà in pejus vergit. Qui enim antea vsurarum spe ad mutuandam pecuniam prompti fuerant, post latam legem, quòd nihil lucri ex mutuo percipere x possint, in eos qui pecunijs indigent difficiles atque immites sequitur, ad iusiurandum abnegandum, id occasionem præbuit. Breuiter, propter redundantem in humana vita peruersitatem, non modò non profuit legis virtus, verumetiam obfuit. Quanquam *igitur* ex se legem culpare (quod quidem etiam abfit) nequeamus: propterea *tamen* ꝙ humana natura (quomodo diximus) ad illius sublimitatem non perueniat, egregiũ illud præscriptum abrogamus, ac in contrarium statuimus vt æris alieni vsus ad vsuras procedat, idque quo modo veterib. z legislatorib. placuit, ad trientes centesimæ nempe, quæ quotannis in singulos solidos singulas fœneratorib. filiquas pariunt.

t Exod. xxij. Luc. vj.
u Lego πονῆς, ὀνείδους, ἁπλᾶς, ὀλίγον. ꝙ βασιλ.
x Lego διανεῖν, omissa ἀ ꝙ.
y Lego διανεῖν. ꝙ.
z Vide l. xxvj. C. de vsu.

CONSTITVTIO LXXXIIII.

Vt negotiari, ædificare, muneráque accipere, Vrbis magistratibus liceat.

Idem Imperator eidem Styliano.

a De con tract. in. vel con. q sunt citra. C.

QVæ à superioribus de magistratibus regiæ vrbis decreta sunt (ne videlicet illi neque mobile aliquid neque immobile emant, neque ad ædificandum accedat, nisi Principis permissu; insuper verò, ne, si qua magistratus tẽpore munificentia accedat, hęc rata fiat extra quã si donator finito, magistratu scripturæ authoritate illã confirmet, aut magistratum quin que

Universidad de Deusto
Biblioteca

quinque anni elapsi sint)hæc quanquam huius contemplatione,ne vis locum inueniat, optima ratione constituta sint,quia tamen alio etiam modo violentiæ viam præcludere facile est, nobis non videntur esse necessaria. Quocirca etiam abrogata illa esse volumus *idemque ideo* præsertim, quòd ex quo transgressione illorũ in dies *magis atque magnis* impunita relicta,pœna exerceri desiit, etiam ante nostrum decretum nullã vim habuerint. At qua de causa illa necessaria non sunt? Quòd cuique tãm pauperi q̃ diuiti,(quũ ijs qui apud hanc vrbem *habitant* cõpellare Principẽ,eiq; supplicare expeditissimũ sit)liceat a si quã vim sustineat,ne omnino à violento magistratu cõficiatur,precibus à Principe impetrare,adeò vt nulla necessitas sit,vt, quẽ admodum in prouincijs omni auxilio vacuis, ita etiam in Vrbe,vbi abundè auxilij est,hæc adeò exactè requirantur. Sancimus itaque,vt secundum præsentem rerum statum cum b emere tum ædificare magistratus possint,&in suscipiendis quę spõte offeruntur muneribus criminatione vacent: quippe quum, qui vim sustineant,quandocũq; tale aliquid incidat,his c suppli cando Principi illam effugere integrum sit. De prouinciarum autem magistratib.illud insuper statuere visum est, vt præfect' ex magistratus sui tempore neque quicquam emat, neque in suũ vsum extruat, neque denique dona libere admittat. Alij verò minores magistratus,relata ad præfectum re ipsius iudicio aut remoueantur,aut administrationem expleant.

a Lego ἐξιλέσῃ.

b Lego ἐγορά-ζειν.

c Lego ἐπιδεῖσθαι, ac *alia* ex *pungo*.

CONSTITVTIO LXXXV.

Vt patres qui nuptias non iterant,vnius liberorum portionem capiant.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVoniam d maritis cum liberis ab vxorib. relictis, quid de donatione propter nuptias statui debeat,non præscripsimus:illam autem donante consuetudine præmorientes vxores capiunt,nihil in hoc consuetudinem innouandam putantes statuimus,vt quemadmodum hactenus comparatum legibus fuit mulieribus donatio propter nuptias detur. viris autẽ si iterum matrimonium contrahant, nihil accipere liceat: sin prius matrimonium remunerẽtur, in remunerationem huius honorificæ voluntatis, ipsis vnius liberorum portio secernatur,idque hac e ratione,vt si illa donationem propter nuptias vel æquet vel exuperet, eo quòd aut lucrum,aut *saltem* nullum damnum sentiatur,hac accepta illi contenti sint, si verò nõ ex æquet atque minor sit, neque de suo quidquam dent, neq;. e è *diuerso* ex mulieris bonis quicquam accipiant.

d Recurre ad cõstit.xx.& xxij.

e Cõmodius hic locus vel ti posse non videtur.

CONSTITVTIO LXXXVI.

De pœna ecclesiasticorum,qui se aduocationibus,sponsionibus,redempturis, aliisve similibus dedunt.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVI à diuina bonitate ad diuinum sacrosanctúmque altare delecti sunt,hos non modò non apeccati turpitudine mundos esse,verum etiam à communis vitæ negotijs,& molestijs vacare decet. Sicut enim alia incontaminati sacrique cultus monumenta vulgari contrectatione prophanari non licet: ad eundem modum neque animata immaculati sacrarij ornamenta communi vsu dedecorari,sed quem in ordinem consecrata sunt,in eodem consecrationem puram conseruare conuenit. Admodum igitur decetet Apostolorũ præconum Dei f decretum episcopos,sacerdotes,& clericos, qui se aduocationib.sponsionib.redempturis,idve genus alijs reb. dedunt, sacro ordine denudat. Qui enim attributã sibi à sacrosancto Spiritu dignitatem adeò dehonestant,& quantum in ipsis est subimitatem gratiæ deprimunt,meritò cuius beneficij magnitudinem non sentiunt,eo,vt indigni,priuandi iudicentur. Verumtamen,quia nunc temporis hominum genus,quàm vt ad constitutæ à diuinis istis Legislatoribus viuendi rationis apicem pertingat imbecillius est,non ipsis(ni fallor)displiceat,si quatenus id delictũ omnino g venia indignum non est,modicã quãdam ipsi veniã impertiant. Certè idcirco,non q contrarium(qd̃ absit)statuere, sed potius q sacram sanctionẽ sequi,nullásq; illis qui ab illa cõdemnantur, excusationum tergiuersationes relinqui velimus decernimus, vt si aut primarij inferiorésve sacerdotes, aut omnino clericus quispiam, vel præstando in litib.patrocinio, vel spondendo,vel alio simili modo de sui ordinis dignitate detrahãt,excóicentur,& ad aliquod tẽpus à celebrandis sacris supersedeãt,atq; vbi ita pro delicto dignã pœnitẽtiã gerint,promisso facto,se ab humanorum negotiorum

f Canonum xlv. & xxx. & Nouella cxxiij. Portò deiamãtiss.

g Lego ἀσθγρο-σον.

commercio pro viribus deinceps mundos conseruaturos, ad sacra tractanda denuò introducantur, & si iterum ijsdem reb. se polluere deprehendantur,omnino vt prophani & indigni à sacris functionibus abstineant.

CONSTITVTIO LXXXVII.

De ecclesiasticorum alea ludentium pœna.

Idem Imperator eidem Styliano.

IAM verò qui sacri ordinis homines aleæ vacant, neque hi rem modicã aliqua pœna dignam audent. Qui ita: Nam quũ tranquilla mente, animóque à cõtemplandis rebus diuinis immoto, quantum humanæ naturæ possibile est,summo illi bono inhærescere deberẽt, è cõtrario ad h iuueniles lusus deproperant. Quos etiam à sacerdotio succidi, secundum diuinum sacrosanctorum Apostolorum decretum par est. Verum quoniam id,ipsum etiam præscriptum mitigat, vt qui non desistunt, pœnam subituros addat: statuimus nos quoque, vt qui aleæ lusu sacram sortem cõtaminant,in monasteria relegantur: (quam tamen relegationem triennale tempus finiat) & quando delictum satis expiatum videbitur,in pristinum statum restituatur. Ac si rursum in fritilo vanè tempus terere instituãt, tanquam k piaculares ex sacrosancto ecclesiastico statu omnino exturbentur,ab eóque profligentur.

h Lego τῆς μιᾶς.

i Canone xlj. & xlij. & Nouell. cxxiij. §. interdicimus. i.

k Lego κατάγματα.

CONSTITVTIO LXXXVIII.

Celebribus quibusdam in ecclesia viris festi dies constituuntur.

Idem Imperator eidem Styliano.

VEnerabili sacrosanctorum apostolorum decreto(quod ad l gloriã & honorem sanctissimorum dierum, quib.omnũ Domino feriamur,& m illorũ qui horum ipsorũ celebrium legislatorum,aliorúmq; victoriosorum pugillum,qui morte sua impietatem infugam verterunt, consecrationem significant, promulgatum est)quum hoc quod coniũgatur dignum sit, vt nempe horum diuiniloquorum virorum etiam qui post illos in ecclesia claruerunt,luminariúmq; instar ecclesię firmamentum reb.gestis atque documentis illustrarunt, memoria solenniter celebretur,nos,quod deest adimplentes: sancimus,vt horum etiam sacri consecrationis dies n nuenientib.honorib.colantur, quorũ hæc sunt nomina: Athanasius, inclyti ille in principib.Dei sacerdotib.nominis, Basilius, regium illud ecclesiæ decus.Gregorius,cognomine Theologus:Gregorius, dulcis ille & illustris ecclesię fons:Ioannes, prorsus illud spiritus aureũ os, vnáq; cũm iis Cyrillus & Epiphanius,qui præclaris sacinorib.gloriáque illis pares sunt.

l vide cõstit.lviij. m Quod dandum est præsenti cõstitutioni quale sit, facilè intelligitur.

CONSTITVTIO LXXXIX.

Ne matrimonia citra Sacram benedictionem confirmentur.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVemadmodum adoptionem promiscuè habitam neglexit vetustas,quam tametsi sine precibus sacrisque ceremoniis peragi lege permitteret,non tamen illam se parui pendere putabat,ita & absolutam matrimonij constitutionem,dũ id n citra iam receptã benedictionem iniri fineret, neglexisse videtur. Sed veteribus istius voluntatis fortasse ratione inueniri possit,à nobis verò quum diuina gratia ad honestius multò sanctiusque vitæ institutum iam res comparatæ sint,neutrũ dictorum negligi conuenit. Itaque quemadmodum adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici o præcepimus,sic sanè etiam sacrę benedictionis testimonio matrimonia cõfirmari iubemus. Adeò vt,si qui citra hanc matrimonium ineant, id ne ab initio quidem ita dici,neque illos in vitæ illã consuetudine p matrimonij iure potiri velimus. Nihil enim inter cœlibatum & matrimonium,quod reprehendi non debeat, mediũ inuenias. Coniugalis vitæ desiderio teneris? Coniugij leges seues necesse est. q Displicet matrimonij molestię? Cœlebs viuas, neque matrimonium adulteres,neque falso cœlibatus nomine culpam prætexas.

n Vide Nouel. lxxiij. §. illudquo que.

o Const. xxiij.

p Lego πάντω.

q Lego ἀπορεῖς-κα.

CONSTITVTIO XC.

Vt qui tertium matrimonium contrahunt,sacri canonis pœnę obnoxij sint.

Idem Imperator eidem Styliano.

Oportebat

OPortebat nos, quum diuina manu formati, mentéque ac ratione præditi simus, quorundam brutorum præstantiæ non cedere. Non enim illa imbecillitas reprehensione vacat, neque à iustis vituperationibus libera est: sed tantò obnoxior,quantum brutali naturæ rationabilis a prudentia antecellit. Oportebat(inquam)homines cùm in aliis,tũ præcipuè in castitate matrimoniali à brutis non vinci. Multa autem brutorum animantium genera coniuge mortuo,perpetuam viduitatem *b* amplectuntur alterisq; nuptiis priores velut congesta terra obtegere nolunt. Verùm quoniam hanc imbecillitatẽ turpem non esse (quanquam turpissima sit) existimans natura, primo matrimonio contenta non est, sed nullo pudore tacta ad secundum etiam procedit: quin quum illam hic saltem sistere deberet non tamen id fecit: & quanquã per sacram legem non liceat, à secũdò matrimonio ad tertium prorumpi:haud dubiè constituram in tertium matrimonium pœnam, quòd non exerceatur,contemptui habens idque eo etiam magis quòd ciuilis *c* ex qua nescio de causa, Spiritus pœnam constituentis decreto non consentiant,sed qui post alterum matrimoniale consortiũ à matrimoniis porrò abstinere nolint, hos à reprehensione liberat:idcirco nos quæ spiritu placent sequentes, statuimus, vt quiad tertium matrimonium peruenerint,pœnæ quam in ipsos *d* 3 Concilij Neocęsarienſ. facer *e* canon promulgauit,obnoxij sint.

a Lego τὸ φούναν ἀμύναμ.

b Lego ἀσῖ ἀπὸ ἀζ ἕναμ.

c Vide l.6. de secun. nu.C.

CONSTITVTIO XCI.

Vt concubinam habere non liceat.

Idem Imperator eidem Styliano.

NEque minus ea *e* lex,quæ probrosè cum concubinis commisceri non erubescentibus id permittendum iudicauit honestatem fusque deque habuit. Ne ergo hoc legislatoris erratum dedecore nostrã rempublicam afficere sinamus. Itaque lex in æternum fileto. Ab illa enim non modò religionis,verumetiam naturæ iniuria secundum diuina Christianisque cõuenientia præcepta prohibemur. Et quidem si quum *f* fontem habeas, sobriè inde haurire diuino præcepto moueare:qua ratione, quum puras aquas haurire liceat,lucrum tu metuis? Tum tametsi fontem non habeas, rebus tamen vetitis vti non potes. Cæterum vitæ consortem inuenire,difficile non est.

d Tit.de cõcubinis. Di.

e Alludere videtur ad c.5. Proverb.

CONSTITVTIO XCII.

De pœna eius,qui aliquem dedita opera excæcauit.

Idem Imperator eidem Styliano.

AMetsi aliter quàm *g* veteres leges sanciant,de eo qui alteri violentis manibus oculos effodisset,quũ ipse iudicio interesset, à nobis sententia lata sit: nunquam tamen in legem illam transformare animus fuit. Nonnihil enim misericordia moti (id quod ipsa res etiam iudicat)tunc ita iudicauimus. Quoniã oculi,qui illos emisissent,restitui non possent, eum qui id damni dedisset,quanquam qui idem pateretur dignus esset,in eandem esse cæcitatem conijciendum non putaui. Interim tamen tantam pœnam constituj,vt qui oculos eruit,eius signa ferat:& cui eruti sunt,in tanta calamitate adeoque profunda cæcitate,ex laboribus eius qui illa ipsum affecit, aliquam cõsolationem habeat. Veruntamen, licet ita iudicatum esset,ex re iudicata legem facere(quemadmodum dixi)non tamen animus erat. Sed quoniã qui *h* inter sacra nostra *officia* relatus est (cuius ego qua ratione postulatione reiiciam?)illam sententiam, quòd mitis sit, inter leges collocari perit, quò deinceps, si quando tale quippiã incidat,qualiter in præsenti in iniurium pœna constituta est,taliter ea res diiudicetur: postulato paremus iudicialéq; decretum legis auctoritate donamus. Si quis ergo cuiusquam visum lædserit,hunc,si vnum oculum ademerit, vno similiter,eodemq; ptiuari,ac talionis pœnã subire iubemus. Si verò ambobus oculis maleficas manus iniecerit, quòniam hic pœnæ æqualitas nec cedat: ita vt & maleficus puniatur:& qui læsus est, vtilitatis quiddam sentiat. Hunc autem in modum legem concipimus. Quicunque amborum oculorum iacturam alicui intulerit, quò sceleris sui notam ferat, ipse vno orbator.& quoniam scelerata manu mutilari ipsum æquum esset,pro manus amissione bosse bonorum suorum mulctator: cúmq; in *acerba* vitæ consolatione, eruti sunt oculi,accipito. Atque sic cæcus quidem inde,quòd ad sustentandum vitam sumptus accipiat, modicum quodpiam calamitatis lenimentum sentito:ille verò pro manuum mutilatio ne in facinoris sui pœnam (vt dictũ est) tum altero oculo, tum bonis priuator. Et hunc quidẽ ad modum,si reus sit, pœna procedito. At si omnino pauper sit, atque in angustiis vitam agitet, neque quicquam illi qui ipsius violentia in miserias coniectus est,in compensationem dare possit:similis tum calamitatis & socius & particeps esto,orbatúsque vtroque lumine cæcus viuito. Si qui verò in scelere *l* maleficio opẽ tulerint,si quidem manus rei admouerint,simulque oculos effoderint,eundem ad modum & ipsi puniuntor. At si ne vnà manus in oculos coniicerent caeuerint,aliud autem quodpiam auxilium in facinus contulerint:his ad corporis verberationem,cute tenus tonsionem,trientisq; bonorum mulctam,pœna sistitor. Qui verò cæcitatis auctores sunt,prædictis pœnis subduntor.

g Innuere videtur legẽ talionis, Exod. 21.&in 12. Tabu. de iniuriis, latam. De qua vide Inst. de iniuriis. §. Pœna autem iniur. & Aulum Gellũ,lib. 2.cap.1. h Si sacrorũ officiorum magistrũ intellegat,restitutus hic locus est. i omissum aut quid simile puto. k ἀλλ' ἐμὲ δέομαι.

l Lego τὸ κακὸ-γημα.

CONSTITVTIO XCIII.

Vt si sponsa ex alio grauida deprehendatur, sponsalia rescindi possint.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVandoquidem vereres qui de sponsalibus tractarunt,quo nescio modo ea de re nõ *m* absolutè præceperunt (siue quòd hoc de quo nũc sanciturus sumus, inter causas dissoluendorum sponsaliorum comprehendere noluerint, siue quòd tale quiddã tale impræsentiarum exortum legis promulgationem requirit, tum nondum inciderit) nos, quod hac in parte deest adimplentes,sponsaliorum tractatum ad iustam absolutionẽ deducimus. Vetus autem *n* constitutio sponsalia dirimit aliis atque aliis de causis:ob diuersam videlicet de religione opinionem, & si alter insaniæ morbo capiatur,ac insuper ob nonnullas alias:atque harum *o* vtramlibet vtercunque desponsatorum haberet, spõsalia diuelliiubet. Quod verò nunc in considerationem nostrã venit, siue tunc temporis(vti diximus)nondum euenerit, siue legislatores non euenturum arbitrati sint,siue qua alia causa *eius silentio præterendi* fuerit, inter dictas causas non commemoratur. Est autem istiusmodi, sponsam quandam furtiuis complexibus ab alio esse grauidam factam, quum illa interim spõsalem præ se castimoniam ferret, sponsaliorum tempore compertum est. Atque hoc quidem illud est quod veteribus legibus cõprehensum non est. Nos igitur,quod desit adiicientes, decernimus, vt non modo propter diuersitatem religionis, neque propter mẽtis emotionem,aut alias ob causas, verumetiam propter hoc *p*, quo nihil magis matrimonio aduersatur,quos spoliatorum opinio,non veritas copulauit,disiungantur. Quomodo enim vera sponsalia sunt,in quibus nihil verum neque genuinum conspicitur:vbi meretricium se offert,vbi *q* causæ sunt dissidiorum,& odij,vbi *animorum* alienatio(quæ mala *aceruatim* omnia pariter cuiũ peregrino alienoque semine suscipiuntur) quomodo ibi Quin vt quispiam alterius fœtum sibi subiiciat,id verò ratio nõ patitur. *r* Neque iustum est, vt qui spe honestæ cæci matrimonij oblectationis sponsam in domicilium suum recipere constituerit,si illa matrimonij legibus insultet,& cum aliis lasciuiendo,oblectationis spem euanidam ipsi reddat, in meretricia illa facilitate ipsam vxorem agnoscere debeat.

m Lego ἀκριβῶς.

n Nouel. 105.

o Lego ὑπὸ τοῦτον.

p Hunc de prauatum huius loci sensum ef nemo neget.

q Lego ὑποβάσας.

r Lego ἐτόλμησεν ἀδί κως, τὸν μὲν γαμε-τὴν.

CONSTITVTIO XCIIII.

Legis quæ de consulatu agit abrogatio.

Idem Imperator eidem Styliano.

VOniam nostra legum repurgatio hunc sibi propositum finem habet, vt non modò illa quæ subinde rerum statum labefactant,verumetiam quæ longo tempore silentio obruta, inutilia prorsus & tanquã propter cariem publico vsu non contrectata esse videntur, è legali solo deleat:consequens est, vt & *s* quæ de consulatu tractat,legem,tanquã nihil in præsenti ad rempublicam pertinentẽ,cum aliis inutilibus legali corpori eximat. Olim quidem consularis dignitas veneranda erat,venerandósq; qui ipsam subirẽt & magnificentia præstantes efficiebat. Ac idcirco quibus cõsulatum gerere obtingeret,pro honore quẽ ex dignitate perciperent, remunerari rempublicã volentes, liberalia promiscuæ plebi munera elargiebantur. Ac initio quidem,quantam munificentiã faceret, cuiusque arbitrio permittebatur: postmodũ autem ad certum modum decreto legali circumscribi illã placuit. Atque hoc quidem, donec consularis dignitatis in republica maiestas floruit,obseruatum esse apparet. Nũc verò,quum qui *t* omnia mutat, temporis cursus, hanc etiam consularem magnificentiam è pristina gloria & amplitudine in abiectam speciem transformarit:ac verò qui ad illam procedunt, interdum sibi non sufficere,nedum aliis erogare quicquam possint:illam de consulatu legem, quam propterea altum silentium occupauit, cum aliis inutilibus (vt dixi) frustra legalibus constitutionibus immistam,decreto maiestatis nostræ illinc eximimus.

s Nou.105.

t Lego πάντα.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTITVTIO XCV.

De aulsa teriæ crusta.

Idem Imperator eidem Styliano.

ANtiquioribus quæq; antè natæ sunt legibus, ortus causam rerum vsus præbuit. Legislatores enim quæ in cõmunem vitam incidunt, singulatim accuratè excutientes, pro *a* illorum natura leges condunt. Quoniam ergo ex commun*i*h vitæ negotijs (quemadmodum diximus) legibus nascẽdi occasio existit: & verò propter nouam quampiam rem, quæ ad veterem aliquam legem *b* referri non potest, lege opus esse videmus, quòd videlicet si aliàs quoque istiusmodi aliquid cõtingat, qui ruinam excepit, obtegat ne simpliciter neque inferioris agri dominus aulsam materiam tanquam suam vindicet: neque superioris dominus aulsam materiam tanquam suam vindicet: neque superioris dominus qui aulsionem passus est, de finium qui ruinã incidentem exceperunt dominio, illi item moueant: sed inferioris agri dominus superioris agri domino, si diuulsam materiam (siue arboribus consita sit: siue illis vacet) recipere & asportare velit, id permittat: ille autem optionem habet, vtrum receptam suisque finibus restitutam materiam, quemadmodum solet obtinere, an verò (si illam asportare nolit) prorsus tum à materia, tum à finibus qui illam exceperunt, abstinere neque agri qui diuulsa suscepit, domino negotium facessere velit. Quemadmodum enim quum domus *d* sibi inuicẽ adiacent, & alterius structura supereminet, alterius humilis & depressa est, si eminẽtiorem domum in humilem *e* collabi contingat, *dominus eius* aut delapsam materiam recipere, aut, si id nolit, illa prorsus cadere, neque domus quæ causam excepit, dominium inquietare *f* debet: ita hic quoque eo ad consequentiam & exemplum tracto, idem custodiri & obseruari conuenit.

a Lego τοιούτων.

b Lego ἀναφέρειν.

c Videtur id legitimè diiudicari posse *g* legem pro conditione rei in verũ Leoni non naturam produximus. Atque illa lex? Quando diuersi domini occurrisse agri sibi inuicem adiacent, & alter superiore loco, alter autem l. 9. Alphe depresso & campestri situs est, si superioris & impedimẽtis pars nus, de dã- aliqua eum arboribus sit: siue his prærupta subiacẽtem agrum, no infecto qui ruinam excepit, obtegat ne simpliciter neque inferioris agri Dig. dominus aulsam materiam tanquam suam vindicet: neque superioris dominus aulsam materiam tanquam suam vindicet: neque superioris dominus qui aulsionem passus est, de finium qui ruinã incidentem exceperunt dominio, illi item moueant: sed inferioris agri dominus superioris agri domino, si diuulsam materiam (siue arboribus consita sit: siue illis vacet) recipere & asportare velit, id permittat: ille autem optionem habet, vtrum receptam suisque finibus restitutam materiam, quemadmodum solet obtinere, an verò (si illam asportare nolit) prorsus tum à materia, tum à finibus qui illam exceperunt, abstinere neque agri qui diuulsa suscepit, domino negotium facessere velit. Quemadmodum enim quum domus *d* sibi inuicẽ adiacent, & alterius structura supereminet, alterius humilis & depressa est, si eminẽtiorem domum in humilem *e* collabi contingat, *dominus eius* aut delapsam materiam recipere, aut, si id nolit, illa prorsus cadere, neque domus quæ causam excepit, dominium inquietare *f* debet: ita hic quoque eo ad consequentiam & exemplum tracto, idem custodiri & obseruari conuenit.

d Vide l. 7. §. Vnde quæritur. eodẽ tit.

e Quasi legatur τὴν ἀντικατάπτωσιν οἰκίας.

f Voce φίλαν defectum suppleo.

CONSTITVTIO XCVI.

De sepulchro violato.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVæ delicta sola animi nequitia committuntur, nullaque naturali necessitate excusari possunt, his neque venia tribuenda, neque inferendæ pœnæ effugium concedendum est. Quæ verò non omnino à malitia procedunt sed mixtam naturæ violentiam habent, his vtique ab illis qui proposita sibi naturæ vi iudicare volent, venia non denegabitur. Ex hac ego ratione ciuili sacrũmque decretum, dum de sepulchrorum perfossoribus statuunt, sibi mutuò contradicere consicio. Ciuilis namque lex, malam voluntatem tantummodò intuens, negata prorsus venia, id delictum *g* punit: sacra verò (ad paupertatem quæ humanã vitam miserè vexat: sæpéque pressos non audenda audere cogit. ni fallor, respicientes) pœnã in deprehensos non constituit. Nos itaque ad vtrumque decretum nos accommodantes, ac quoad fieri potest, pœnam atque venia inter sese coniungentes, sancimus, vt qui semel duntaxat id ausi fuerint lenti misericordiæ sententia feriantur: qui verò ex clementia illa iterum peccandi occasionem rapiunt, nec inde prudentiores facti à malitia desistant, nulli precibus admissi pœnam subsistineant, Illa autem in dorsi verberatione criniúmque tonsione consistet.

g Vide l. 3. d. sep. vio.

CONSTITVTIO XCVII.

Vt in cõtestatione litis, & magistratuũ initio iuretur.

Idem Imperator eidem Styliano

TAmetsi lex quæ in *h* magistratuum initio, litiúmque *i* contestatione iurandum præcipit, diuino *k* iussu, qui iusiurandum prorsus euitandum præscribit, aliquo modo contradicere videatur: tamen si quis verborum mentem perspiciat, non in cõtrarium illam rogatam esse, sed è diuerso iusiurandi susceptione idem quod eius prohibitione sacra lex efficere conari deprehẽdat. Etenim hæc quidem, quò mendacio prorsus viam præcludat, in vniuersum iurare vetat: illa verò, dum hoc ipsum vult ad fugandum mendacium iusiurandum in auxilium assumit. Quapropter nobis non in verborum formam, sed propositorum illorum finem cogitationes adigentibus, non aspernari ciuile decretum, tanquã cum diuino & Domini nostri mandato pugnet: sed tãquam eodem *l* vergat, illi honorem conseruare visum est, Cæterum quinetiam hoc sentimus, Domini iussum non simpliciter ad moderanda communis vitæ negotia, sed ad constituendum illis qui ad beatam illam sublimitatẽ aſcendere desiderant, in perfectiorem rempublicam gradum esse promulgatum. Cuius sanè generis nonnulla etiã alta sunt, vt hoc. *m Ne solliciti sitis animæ vestræ, quid esuri sitis: &, Ne reponatis thesauros in ter-*

h Vide No. 8. §. ad eũ itaque.

i Vide tit. de iureiur. prop. cal. dan. C.

k Mat. 5.

l Scriptũ fortasse fuit τὸ ἀγαθὸν διάταγμα τοῦ θεοῦ. Matt. 6.

*ra, ubi &c cætera, quæ eadem dicta sunt, Hæc enim & similia sectum perfectioribus demandantur. Ea propter nos similiter legi suam vim (quomodo diximus) imminutam conseruãtes, sancimus, vt qui magistratũ ineunt, litémve contestantur, seueritatẽ mendacio prælaturos nec vllo mõdo recta via declinata in obliquam fraudis semitam concessuros, iureiurando affirment.

CONSTITVTIO XCVIII.

De pœna eunuchorum si vxores ducunt.

Idem Imperator eidem Styliano.

LEgum ortus, tum vt respublica rectè constituatur, hunc sibi finem *p* proponit, tum interdũ naturæ iniuria affectæ auxilium offert. Iustũ est ergo, vt nunc etiam de hac specie, ac eunuchos in matrimonium cõiungi licuerit, in quæstionẽ ducta lex enascatur. Sed priusquam ille proponatur, rem examinare, & an istiusmodi coniunctio matrimoniũ appellari possit: imò an omnino in illa quæ in matrimonio peragi fas sit (quę sunt sacræ preces, sacrificium carnalis oblectatio ac voluptas & quæcũque in matrimonio fiunt) cognoscere conuenit. Sacerdos igitur ad imitationem cœlestis à Conditore (qui sexus ad multiplicationem copulauit, pronuntiatæ benedictionis, verba sacra effatur. Humani autem ingenij voluptas, & lætitia ad geniales complexus & *q* vtriusque sexus fœtũ respiciens, progressum facit. Sponsorum enim parentes, dum se viscerum suorum viuaces fœtũm, & sponsi ipsi, dum se in lucem edituros generis successores sperãt, multiplici voluptate perfunduntur. Ac hic nihil [illegible]cubuit. Quali*r* enim cum oblectatione illi conueniant, quale sacrificiũ eorum aggregationem stabiliat? Quum autem illorum coniũctio adeò omni oblectamento vacet, & consecrationis, sacrificiorũ, benedictionisque adeò non capax sit, quomodo in ipsos matrimonij appellatio quadrabit? Imo quomodo non aliqua quæ nefarii debetur, idque *s* ex lege ipsos pœna sequetur? Vt quę quòd ne ab initio quidẽ matrimonium vocari possit, breuiter ita dictum sit. Sed magis exactiusque rei indignitatem oratio exploret. Rerum conditor quum initio marem & fœminã consociaret, ad largum quod inde exiturum esset, incrementũ respiciens, consociationem illam faciebat. Quin & naturæ (quæ tanquam famula quantum potest, à conditore tradita præcepta obseruat) vt in hoc matrimonij consuetudo ineatur, quò sobolis procreatio procedat, quoad quidem ab ipsa tale ministerium Conditor præstari velit, propositum est. Si igitur vel hic quod naturæ Cõditor, ipsaque natura voluit, apparet quod prohibendum ducimus, ne prohibeatur: sin minus (vt certè nihil istiusmodi est, sed contraria omnia, & nulla ad implendam Domini voluntatem vis, & eius generis quiddam quod natura non agnoscat) quare non omnibus modis prohibebitur? Quòd si quis cõtentionibus gaudens, dicat, si propter sterilitatem eunuchi à coniugio secludũtur, multis etiam aliis coniugium interdici debere, quum nõ omnes quicunque in coniugium eoeunt, fœtíficos se præbent: ad contentionem in promptu est responsio, quod tametsi nullus ex iis fœtus gignatur, non tamen in hoc congregati sint, nequã communi vitæ vtilitati coniugalis copulæ adferant: quum potius contrà procreandorum liberorum desiderio congregatos constet, quos effectum desiderio respondentes opinantes in euentu spes fefellerit: hic verò vt tale aliquid dici possit, permultum absit, quum qui ad peregrinam illam commistionem cõeuenerunt, liquidò scientes se steriles ac ad gignendum inutiles conuenire, naturæ quasi insidiati sint. At sanè ob hoc duntaxat odio etiam ambo digni sunt: mulier quòd cum coniugali consuetudinis cupida fœcundo se iungere potuisset, infœcundã & *v* sterilẽ præualere: eunuchos verò, quòd vt in vanã Dominus benediceret, impotentia sua effecerit. Si quis porrò fundum ex quo alius aliquis fructus metat, vastet, & *x* inculcum relinquat, an hunc tanquã malum atque pernicioſum odio habebimus, eiúsque si fieri potest institutum reprimemus. illi verò, qui fundum ex quo ratione prædium germen pulluler, desola*t* & inutilem reddit, tanquam nihil indignitatis committat, id facere permittimus? Et *y* sanè quid quispiam dicat? Sed Paulus (inquiunt) ait, *Matrimonium contrahere quàm vri fitius est.* Quapropter naturalis seruitutis contẽplatione coniunctio prohiberi non debet. Sed tu qui Paulum laudas, ad Pauli verba attende. Matrimonium contrahere, inquit, id est per matrimoniale commercium cum mulieri coniungi. Si igitur tua cum muliere commistio, consociatio matrimonialis, & benedictione quæ in matrimonium coeuntibus debetur, digna est, matrimoniũ illã nomina, & obserua vxorem: sin ne tantillæ quidem benedictionis vnquã capax fueris (quæ enim aut qualis cõsecratio in iis qui simul contra Conditoris decretum, simul contra naturæ legem coniunguntur, locum habeat?) quid Paulum in approbationẽ cœlibis tui & peregrini matrimonij pertrahere audes. Ad hoc verò, si quis*

n Legi πολλάκις.

o Lego πολίτευε.

a Lego ἐάν.

p Lego προβάλλεται.

q Lego ἐκαστὸν τῶν βλάπτει.

r Mendo hic locus non caret.

s Lego ἐπάγεται.

t Lego ἀπὸ τῆς ἐφόδου.

v Lego τὴν ἄκαρπον.

x Lego ἀγόν.

f Lego προσλαμβάνεται τοῦ πρὸ αὐτοῦ.

g L. 3. de li. causa C.

y Lego τί δὲ γέγραπται ca. 7. ad Corinth. 1.

h Lege ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἐπιτρόπου.

i Lego ἀγῶνι.

k Lego ἐκ τοῦ θείου.

l Lego ἀπὸ τῆς ἐφόδου.

m Lego ἀπὸ τῆς ἐφόδου.

n Lego πολλάκις.

o Lego πολίτευε.

a Lego εἰ δὲ.

b L. 34. Qui iusiurandum, de iureiur. si ue vol. si ue necesse. Di.

c Lego ἔρανον.

d Ex his Græca rectè restituit posse puto.

e Consule tit. de libertali causa.

f Lego προσλαμβάνεται τοῦ πρὸ αὐτοῦ.

g L. 3. de li. causa C.

h Lege ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἐπιτρόπου.

i Lego ἀγῶνι.

k Lego ἐκ τοῦ θείου.

l Lego ἀπὸ τῆς ἐφόδου.

m Lego ἀπὸ τῆς ἐφόδου.

n Lego πολλάκις.

o Lego πολίτευε.

a Lego εἰ δὲ.

b L. 34. Qui iusiurandum, de iureiur. si ue vol. si ue necesse. Di.

c Lego ἔρανον.

d Ex his Græca rectè restituit posse puto.

e Consule tit. de libertali causa.

f Lego προσλαμβάνεται τοῦ πρὸ αὐτοῦ.

g L. 3. de li. causa C.

h Lege ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἐπιτρόπου.

i Lego ἀγῶνι.

k Lego ἐκ τοῦ θείου.

l Lego ἀπὸ τῆς ἐφόδου.

m Lego ἀπὸ τῆς ἐφόδου.

quis ipsis naturalem & propriam marium potentiã execant, hoc consilio id faciunt (tametsi vitiosè, ac quadam in Deũ rebellione faciant) ne amplius vitos se exhibere queant, sed quantum ad libidinis stimulos attinet prorsus elangueſcat, cubiliſque fidi & in quos suspicio non cadat custodes sint (quod sanè ipse vocis sonus promittit) quomodo in hoc non iustam aduersum se indignationem cudent, quòd non solum inimicam naturæ voluntatem capessant: verumetiam illis *a* qui licet malitiosè, quomodo tamen ipsis videretur, vtiles illos reddere studio habuerunt, aduersari deprehendantur? & quum nouum atque peregrinum sexum repræsentent, non tamen se neque initio attributę naturæ, neque qua transformati sunt, malitiosæ arti accommodent? Propterea sancimus, vt si quis eunuchorum ad matrimoniũ procedere comperiatur, & ipſe stupri pœnæ obnoxius sit: & qui sacerdos istiusmodi coniunctionem profanato sacrificio perficere ausus fuerit, sacerdotali dignitate demudetur.

CONSTITVTIO XCIX.

Vt qui iusiurandum defert, pœnæ calumnia iuret.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVæcunque ad rectè cauendum spectant, quæcunque ad bonos mores pertinent, hæc & singulis & vniuersæ reipublicæ, quæ à me adinuenienda, dummodo possim, aut aã aliis, inuenta in publicum vsum deducenda petant & cõtendant in medium pono. Ac idcirco supra alias hæc etiã *b* lex, quæ eum qui ad iurandum adigit, se nullo dolo malo, neque facessendi negotij animo, sed, vt rei cuius ambiguitate ratio ipsius æstuat, veritatem cognoscat, iusiurandũ exigere, ptius iurare debet quũ velut [illegible]sperierit, quæ reuinciat digna visa est. Quum enim id decretum rectè veterioribus placuisset, recẽtiores eius cautionẽ negligente *c* iureiurando, à quo exigitur, hunc id subire volunt: qui verò exigit, de eo nihil soliciti sunt. Statuit igitur nostra Maiestas, vt secundum veterũ legislatorum decretum iuramentorum forma seruetur: & qui ab aduersario auferre iusiurandum conatur, quam fidem ex aliis querit, de moribus suis præstet: quòd nempe non dolo, sed necessariò & inculpabili de causa ad deferendum iusiurandum procedat. Existimo enim, quum ambo ita ad iurandum adigentur, aut dilucidiorem in iuramenti exitiuram veritatem, aut hos aliquo modo reprimendos, neque tam promptè alacríque gressu atque nunc progredi videntur, ad deferendum iusiurandum prodituros.

CONSTITVTIO C.

De seruis qui liberis in matrimonium coniunguntur.

Idem Imperator eidem Styliano.

LEges, quia ex benigno iudicio prognatæ sunt, bona sua ordinatione & moderamine iis etiam controuersiis quæ non admodum crebrò in res humanas incidunt, auxilium ferre instituunt. At verò quum tantæ benignitatis sint, quomodo nõ iongè magis eorum quæ in hominum vita assiduè versantur, curã suscipiunt? Si enim *d* medicus quispiã iis quæ minus angunt curam adhibeat, quæ verò magis angunt negligat. id quod minus angit, non per peritiam & prudentiam curare videatur? Ea propter legum dignitati plus maiestatis attribuentes, quòd hactenus ex consuetudine diiudicatum est, de iis *e* nempe qui ex inæquali fortuna (libera videlicet & seruili) amore instigãte in matrimonium coniungi contendunt, in legem includimus: ac sancimus, vt si homo liber seruilis personæ nuptias sectetur, sub duplici hac conditione matrimonium ineatur, vt is aut æqualem cum seruili persona, cui per amorem associatur, fortunam susceptiat, aut pretium, quo illa seruitute liberata in libertatẽ perueniat, soluere permittat. Atque hoc quidem, tanquam inæqualis matrimonij arrham quandam, eum qui consuetudinis societatem cum seruili persona init, persoluere oportebit. Statuimus verò etiam, ne domini hãc in re se inhumanius gerant: &, si persona quæ seruum in matrimoniũ delegit, seruire *f* malit, *vtriusque* seruitus domini morte terminetur: atque vbi inciderit cum liberis, si quos ipsis matrimonium largitum est, dimittantur liberi: sin in seruitutem non cõsentiat, neque in promptu habeat vnde pretium plenè persoluat, libertate per vim non *g* muscẽtur: sed seruiens apud eundem dominum, mercede quotannis binis solidis æstimanda, seruitutem tot annis duret quot pacto pretio in plenam summam deducto dominũ satis pro seruo accepisse, neque iustam causam ad detinendum amplius habere, sunt ostensuri.

CONSTITVTIO CI.

De seruis coniugibus, si alter illorum libertate donetur.

Idem Imperator eidem Styliano.

NOn solùm quod inter personam liberam & seruilem ab initio contrahitur matrimonium, sed quod communiter in seruitute degentes in pari fortuna contraxerunt, hoc etiam, altero illorum fortè à domino libertate donato, altero verò in seruitute retento, ad inæqualitatem redactum, ex istiusmodi causa valde cõtentiosas ambiguitates & quæstiones, eo quòd lege diiudicatum non sit, perspicitur. Quum itaq, hoc quoque à nostra Maiestate lege conceptum, consentienter distingui deberet, hanc per quam rectè diiudicetur legem accepit. At verò quæ illa lex (subemus, vt si seruitute liberata persona, coniunctioni eius quæ in seruitute relicta est acquiescat, *h* secundum formam *h* de personis liberis & seruilibus matrimonio coniungendis lege comprehensam, matrimonium iadi ruptum maneat. Oportet enim, vt aut datam sibi libertatem non vsurpet, & æqualiter cum altera libertate non donata, seruitutis iugum subeat, donec extremus vitæ dies domino obueniat: aut, si quidem libertatis dignitatẽ exuere nolit, pro adiuncta sibi persona pretium se soluturam promittat. Cæterum si hoc negliget, & ex libertate sua occasionẽ arrepta, in seruitute relictam personam in suæ vitæ statum abripere conetur: non solùm nõ hac arrogantia quicquam efficiat, neque alteri libertatem donandi potestatem habeat: verùm etiam ipsa quam libertatem nacta est, hac excidat, rursúmque seruitutis iugo collum subdat: vt, pote quæ ingrato animo benignæ domini sui, ac beneficæ voluntati iniuriam intulerit, eiúsque iudicium, quod reuereri & venerari debebat, tanquam per rebellionem contemnere cogitarit.

h L. Const. proximè præcedẽte. Recurre ad consti. 57.

CONSTITVTIO CII.

De prædiis maritimis ad remoras piscatorias constituendas seorsum non sufficientibus: & vt inuitus etiam ad societatem adigatur.

Idem Imperator eidem Styliano.

MVlta cumulatim bona mortalium vitæ confert prudenter & cum ratione instituta rerum cõmunio. Etenim qui viribus valet, si cum altero, qui similiter viribus valeat, communicet, longè præstantiores atque vtiliores eius vires fuerint: & diuites, si diuitias communes faciant, maiorem ex diuinis voluptatem capiant: denique si paupertas premat, operarum communio consolatione, qua paupertatis acerbitas mitigetur, non indigebit. Verùm quum adeò commoda atque vtilis in communi vita communio & societas sit, mirabilis quædam hominum animos subiens prauitas, nedum aliis ad vtilitatem impedimẽto est, verumetiam qui ipsam fouent, vt rebus suis nocere, quàm vt inita cum vicinis societate ipsis aliquid lucri accedat, permittere malint, persuadet. Ac tale quiddam certè de nõnullis audimus, qui quum maritima prædia habeant, quæ per se non ita multum lucri adferant, cum vicino autem & adiacente prædio communicatione coniuncta, vberiorem vtilitatem reddant societatẽ inire, ne illa cum vicinis prædiis commiscere (qua ratione ambo aliquid lucrari possent) per malignitatẽ nolunt: sed contrà, dum modò vicino nocumento sint, seipsos etiam damno afficere malunt. Verum enim verò tametsi damnum suum tales agnoscere nolint: sũque mala administrantes, vtilitatem per improbitatẽ negligant tanquam immanes belluæ, vt propinquos lædant, in sua vulnera proruentes: non tamen istiusmodi malignitatem in communi vita Imperatoria nostra maiestas insolescere patitur: neque quia illi cura digni non sunt, auxilio vacuos relicturi sumus. Quare ex parte aliqua ipsis, præcipuè verò vicino, quę ista inhumanitas malè torquet, prospiciẽtes, sancimus, vt huiusmodi prædia mare versus non adeò singula lata sint, vt septi remotatorij constituendi ius habeant, eius iuris cõsequendi causa cõmunione coniungantur: quo per istiusmodi communionem domini ex suis possessionibus vtilitatem sentire possint: & si dominorum alter communionem facere nolit, ad illam inuitus etiam cõpellatur. Quum enim quamuis inuitus aliquis beneficij particeps fit, id benignitatem etiam esse persuasum habemus. Hic autem longè maior se exerit benignitas, vbi non solùm qui beneficium non agnoscit, illo tamen afficitur: verumetiam qui illo iniquè priuabatur, id sentit & percipit.

Recurre ad constit. 57.

CONSTITVTIO CIII.

De iis qui maritimis prædiis ad constituendas remoras piscatorias societatem ineunt.

IN societatibus vsitatum est, vt ferè qui plus contulit, *idem* plus lucri sentiat. Et rectè sanè negotiũ instituitur, inter quos ita conuenit. Veruntamen de maritimis prædiis societate inita, non ideo rectè, cuius prædium latius est, eo cuius arctius est, maius lucrum auferat. Exempli gratia, huius prædium centum passus latum sit, illius verò longè angustius, si hæc coniungens communio inde vtilitatem suppediteret, vt æqualiter, non autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum cuiusque portionem, prouentus inter socios diuidatur, rationi consentaneum est. Quid ita? Quia in aliis negotiis sin collatione pecuniarum nempe, aut pecorum, aut etiá, si quis ita velit, terrestrium locorum) *a* vnaquæque res, quæ in communionem *b* coiit, per se domino, quantum eius natura fert, vtilis esse possit: in maritimis verò prædiis id similiter se non habeat. Nam non quemadmodum illa, sic quoque maritimi iuris portio *c* in se considerata, peculiare lucrum habet. Non enim prædiaca ibidem semper loci consistit, tanquam venatores expectans. Alio qui verò, etiam quòd maior portio, propter *d* minoris defectum inutilis sit. Quis enim ex re imperfecta vsus aut vtilitas? Additio autem minoris quum imperfectione expleat, quódque per se ad nihil conducat, vtile reddat, *e* ratione consentaneum sit vt vtilitaris ex maiore portione, quæ citra accessionem minoris nihil emolumenti adferat, prouenientis æqualem partē domino suppeditet. Propterea igitur legem etiam quæ deinceps iustè hoc gubernet. Imperatoria nostra maiestas profert. Statuimus verò, vt si duarum maritimarum portionum, quarum altera maior, altera verò minor sit, ad constituendas remoras piscatorias in communionem coniunctio fiat, vtriusque portionis domini ex æquo inter se lucrum diuidant.

a Lego ἑνὰς ἑκάστου.
b Lego ἐπιμιξίαν.
c Lego ἐπιμιξίαν.
d Lego ἐλάττονος.
e Malim ὕλην.

CONSTITVTIO CIIII.

De piscatoriis remoris, inter quas legitimum interstitium non est.

Idem Imperator eidem Styliano.

QVandoquidem sæpe vsuenit, vt quum legitimo intervallo vicinæ inter se remoræ piscatoriæ non distent, cõtentiones atque lites exuscitentur: de iis etiam conuentiis statuimus, vt reus vbi legitimè conuictus fuerit, si loci spatium patiatur, eò remoras transferat, vbi tanquam legis præscriptum despiciat, litem subiturus nõ est: si vero quo transferat locus non sit, annotum curriculum obseruetur, quor in litigioso remorarum septum fixum fuerit: & si actore præsente, nullámq; protestationem interponente decem annos constiterit, immotum eodem in loco permaneat: at si actor peregrè sit, vt septum non moueatur, decennium non sufficiat, sed alterum annumerari oporteat, vt anni omnes viginti sint. Atq; hoc quidem præscriptum in prophanis obtineat. Ecclesiæ verò & monasteria, & si qua alia venerabilis domus, tum deniquè quæcũquè ad fiscum referuntur, quum ipsis ad annũ quadragesimum iura conseruentur, dictum tempus despicient. Acsi sic quidem de remorarum *f* statione, quæ propter temporis longitudinẽm moueri non possint sancientes, iubemus, ne actor maritimæ oræ emolumento priuetur, tametsi quod tempus elapsum sit, obtinere *g* litem non potuerit.

f Lego τῶν ἐποχικῶν & mox ἐφεταῖν.
g Quicquid pro καθάπερ reponas omitti poterit.

CONSTITVTIO CV.

Si magistratus aliquis res fisc. les furatus esse deprehensus sit.

LAudabilis res est legitima castigatio & pœna, quòd in cõpositã emendet: & ad mala propensos, ne in illa prorumpant, vel inuitos restringat. Laudabilis *est (inquam)* quando legibus conuenientem seruat clementiam, neque hanc excedere arguit, neque verò castigandi prætextu crudeliorem se exhibet, Quando & pater, donec benignè delinquentem filium castigat simul prudentiæ, simul castigationis nomine laudandus est: vbi verò paterno affectu abiecto, nõ vt patrem decet, sed atrocem in modum pœnam filio infligit, non paterno more castigat, neque quisquam *h* atrocitatem approbat. Ac sanè si leges reipublicæ parentes sunt (quemadmodum sunt profectò) requiritur omnino, vt pro ratione delictorum pœnas etiam constituant: nequaquam verò immunem aliquã, multóque quàm pro delicti modo grauiorem pœnam imponant. Nam quomodo id legitimæ est correctionis, quomodo inde manantis medicationis, si cuiquam mortem intulisse conuictus non sit, morte puniatur? Medici sanè quidem non præcisè integra membra secari iubent, & lex quum medicorum commiseratione infinitomatorem præ se ferat commiserationem (si quidem corpora tãtummodò spectat medicinæ beneficium, leges verò tam animo quàm corpori beneficia præstant) tantam crudelitatem in eos quibus mederi vult *i* exeret? Hæc itaque quum hũc ad modum sese habeant, placuit nostræ Maiestati, vt quæ *k* lex mortem decernit in magistratum qui res fiscales furatus esse deprehensus sit, neque verò in hunc solum, sed in illos etiã qui hac in re illi socij fuerint: hac tanquam ab humano legaliq; ingenio alienа, non amplius in legalibus constitutionibus locum habeat, neque nominetur quidem, & velut superuacanea extra rempublicam proiiciatur. Deinc verò istiusmodi magistratus pro fiscalis rei furto dignitate expellentur: quæque surripuerint, hæc in duplum dependant. Qui autem *l* in hoc communicarunt, si diuites sint, ei pœnæ subdantur: sin pauperes, flagris cæsi, ignominioséque tonsi exulare iubeantur.

h Mutari nécne δεῖ reipublicæ parentes sunt (quemadmodum sunt profectò) requiritur omnino, vt pro ratione delictorum pœnas etiam constituant: nequaquam verò immunem aliquã, multóque quàm pro delicti modo grauiorem pœnam imponant. Nam quomodo id legitimæ est correctionis, quomodo inde manantis medicationis, si cuiquam mortem intulisse conuictus non sit, morte puniatur? Medici sanè quidem non præcisè integra membra secari iubent, & lex quum medicorum commiseratione infinitomatorem præ se ferat commiserationem (si quidem corpora tãtummodò spectat medicinæ beneficium, leges verò tam animo quàm corpori beneficia præstant) tantam crudelitatem in eos quibus mederi vult *i* exeret? Hæc itaque quum hũc ad modum sese habeant, placuit nostræ Maiestati, vt quæ *k* lex mortem decernit in magistratum qui res fiscales furatus esse deprehensus sit, neque verò in hunc solum, sed in illos etiã qui hac in re illi socij fuerint: hac tanquam ab humano legaliq; ingenio alienа, non amplius in legalibus constitutionibus locum habeat, neque nominetur quidem, & velut superuacanea extra rempublicam proiiciatur. Deinc verò istiusmodi magistratus pro fiscalis rei furto dignitate expellentur: quæque surripuerint, hæc in duplum dependant. Qui autem *l* in hoc communicarunt, si diuites sint, ei pœnæ subdantur: sin pauperes, flagris cæsi, ignominioséque tonsi exulare iubeantur.

i Orationis ratio προσοιχήσεως & ἐπιδιαίτης.
k Postulat.
l Lego εἰ τὰ πάντα.

CONSTITVTIO CVI.

De indotatis mul.eribus, quantum maritus mortuis ex ipsorum bonis lucretur.

SI rem quæ modo aliquo absurda, æquitatique esse dissentanea apparet, lata de illa lege ad dccentem cõstitutionem deducamus, operæ pretium nos facturos fidemur. At quæ illa tãdem est? *Quod quæ* mulieres inopes (id quod non rarum est) locupletibus viris matrimonio iunguntur, hæ illis defunctis prouenientem ex ipsorum bonis portionem (*m* prouenit autem, si pauciores quatuor liberi sint, cognominis isti numero portio, *quæ uis nempe*: sin *tot aut* plures, quantum quisque illorum habet) non in perpetuum dominium, neque vt de illa testari possint: sed ad vitam *n* in vsumfructum tantummodo, & vt inde vitam sustentent, accipiant: & ipsis mortuis in liberos huius portionis dominium transferatur: neque illis rebus suis vendi quomodo velint potestas concedatur, extra quam si nulli liberi superfint. quod infortunium illas rerum dominio beet: vt haud etiam vtrũm mulier ex se fructum videre præoptet, an vero ne nascatur aliquis, quo deuoluendæ ad ipsam portionis domina fiat, exectabunda precetur. Hanc vero absurditatem Imperatoria nostra maiestas corrigens, sancit, ne istius portionẽ dominium mulieri auferatur: vtque quomodo visum sit de illa statuat, & nihil aliud liberis quàm quod lex Falcidia ex ipsis competit debeatur: tamen vt priorum nuptiarum illa non obliuiscatur, neque inducto altero marito, prioris toto contumeliam inferat. quòd si contingat, à nobis attributo domino prorsus excidet: illáque fato functa, liberi rerum domini fient.

m Secundũ Nouell. 117. §. posteà quam verò quoq; dam.
n Videtur deesse ἐπὶ.

CONSTITVTIO CVII.

Vt actor ante litis contestationem porrecto libello iudici fidem suam probet.

SI quicquid honestum, vitæque humanæ vtile est à senio liberum ac semper vernans permaneret, neque vnquam eius vtilitas deficeret: id verò longè præstantissimum foret. Quamobrem etiam contingat (vt sanè persæpe contingere solet) vt, eo neglecto, vtilitas depereat, quorum curæ communis vitæ bona incumbunt: hi certè, vt ne id quod de se multum vtilitatis in commune diffundat, restituere negligant, sanè quàm conueniens est. Ea propter & nostra Maiestas legem quandam rebus humanis multo quondam vtilissimam, nunc verò velut senio confectam: & ita prorsus inutilis fiat periclitantem, ad pristinum robur reduces senij incommodum qua abradit, & ad primitiuum ipsius vsum reique publicæ vtilitatem renouat. Lex *o* autem de illis qui actionem mouẽt agit, vt hi priusquàm o Hanc l. ad rei disquisitionem deueniatur, de suo instituto iudici fidem interci- faciant, scripto complexi, si nullo dolo modo aduersarium in- se puto.d quietare, neque alio iudicio condemnatos esse, neque in præ- sules inte sens scire se nullum ad tribunal adirum habere, & maligno cõ- rim. Nofilio negotium facessere, neque *p* denique mendaciis veritatem uel. 112.§. interuertere conaturos esse. Atque hæc quidem legis præscri- cæterum. pta sunt, quæ sanè rectè sese habent, eaque qui transgredere- p al. hic tur, huic pœna infligebatur. Neque verò huic soli sed causarum expungo. etiam patronos iisdem dicta lex adiungebat. Itaque hãc (quemadmodum dixi) ceu deperditam prorsúsque inutilem redditam. Imperatoria nostra maiestas tum ad pristinas vires reducit, tam in rempublicam reditu donat. Ac verò sancimus, vt qui dehinc in iudicium procedere volent, ante inuoitum quæ à lege præscribuntur exhibeant.

CONSTITVTIO CVIII.

De eo, qui ad primam denuntiationem iudicio se non sistit.

NEque verò hoc, tametsi neglectum hactenus contemptuique habitum sit, incorrectum relinqui fas est, potiúsque vt conuenienti auxilio potiatur conuenit, vt pote quod humanis rebus multam de se vtilitatem præbeat. Nos q Lego δι- itaque quemadmodum tractatus qui litem instituere *q* volen- κην βάλ- tibus fortunam præscribit, innouatus est, ad consimilem etiam λειν, τὸν modum περ.

a Consule modum hoc innouantes, sancimus *a* aut qui semel iudiciali ci- Nou. 112. tatione in ius vocatus, neque ipse paret, neque alium qui pro §. porro ipso iudicio se offerat mittit, iterum iudicij denuntiatione im- quũ omnes. petretur: cui si similiter non obtemperet, neque tertia denuntiatione indignus censeatur. & si quidem tam patienter iudicia- b Quomõ lis clementia ipsum expectet, ipse nihilominus tertiam *b* citacunq; Græ tionem contemnens (quum nulla iusta causa comparitionẽ eius ea legi de- impediat) neque per se neque per alium iudicio sistat: tunc ombeant, hic nino etiam absens condemnetur, & nequaquam deinceps vel eorum sen quæstionem mouere, vel condemnationem subterfugere ipsi sus est. permittatur. Atque hoc in vtrumque litigatorem decernimus, siue quis in ius vocatus, comparere negligat: siue quis actione instituta aduersarióque in iudicium producto, deinde ipsi molestias protelationésque litis machinans, ab intenta actione dolo malo desistat. Etenim hic quoque, vbi ter à iudice citatus non paruerit absens condemnabitur: ita tamen (quemadmodũ dixi) si nulla causa, quæ illum qui se in iudicio non obtulit, verisimiliter purget, ad istam excusationem subsit.

c Recurre ad cõst. 74 f Lego τὸ πιστικὸν ἀγωνισμα.

CONSTITVTIO CIX.

Ne intra septimum ætatis annum sponsalia ineantur, neque ante decimumquintum maribus, aut ante duodecimumtertium fœminis matrimonium consecretur.

c Eccle. 3. VVm suum cuique rei tempus esse *c* Sapiens tradat, idque communis omnium, qui modò mentis compotes sunt, sententia tum amplectatur tum probet: in omni actione tempus obseruare, longè pulcherrimum fuerit. Quod si fortasse alibi, in contrahendis certè matrimoniis negligi non debet. Oportet enim, vt quo ea res, in cõmuni vita magis necessaria est, eo prudentiùs, cautiúsque ad illam procedatur. Quam sanè nos ob causam secundum vete- d Idem ha res, *d* qui rectè hac de re lege lata statuerunt, sancimus ne quo bes l. 14. de modo ante septimum ætatis annũ sponsalia constituantur, ne sponsal. Di. que matrimonium, sponsa, *e* duodecim, sponso verò *f* quatuor- e Recurre decim annis minore, sacris ceremoniis confirmetur, Atque hoc ad cõst. 74 quidem, quantum ad communẽ publicúmque reipublicæ vsum f Lego τὸ attinet ita vetitum sit. Verùm si Imperator (vt sæpe accidit) no- πιστικὸν ἀγω- uam familiam conficiens, & sponsalia, & confectione peranisμα. gendam coniunctionem intra præstitutos annos desponsandis decreto permittat, id nihil legi aduersabitur. Licitum enim est, vt quibus Deus vniuersi terrarum orbis, tanquam familiæ cuiuspiam, administrationem demandauit, hi secus, quàm lex, quæ subditos deuincit, præscribat, familias cogant.

CONSTITVTIO CX.

Vt mulier soluto matrimonio, dotem suam, propterque nuptias donationem, & reliquas omnẽ mariti substantiam in commentarium conferibat, ac eo prolato refatciri sibi postulet, si quid damni in rebus suis à marito se passam dicat: citra commentarium autem euidentémve probationem nihil petat, aut petendo accipiat.

† Vide tit. solu. matr. & l. 22. de iure delib. G. No. 1. §. etiã. Hinc nos cura. & No. 97.

QVum præter alia †, quæ sancte à veteribus de matrimonij rebus tractata sunt, huic quoque tractatui satis prospectum sit: vt nempe mulier soluto matrimonio non quo modo res maritales percipiendas & detinẽdas vindicet: sed si de illis controuersia moueatur, confectum post mortem mariti de dote sua, & donationẽ propter nuptias, reliquisque mariti talibus facultatibus cõmentarium publicè prius exhibeat: & si quid ex dote à marito consũptum eẽ appareat, id ex ipsius bonis reperat: cùm hoc (inquam) quo modo ius, atq; æquitas postulat, à veteribus constitutum sit, ac verò nunc eius nulla ratio habeatur quoniam veterum prudentiæ vtilitatem conseruandam ducimus, illorum sanctionem renouantes, statuimus, vt dehinc omnibus modis de dote, propterque nuptias donationẽ, & aliis quibuscunque maritalibus rebus à mulieribus commentarius conficiatur: quòd si quando ad istiusmodi cõtrouersiæ speciem adigantur, & ad res maritales pro eo quantum ipsarũ res deteriores reddite sunt, procedere velint: ex eo cõmentario aut probatione petitionis æquitas cognoscatur: *vt tum* rectè res maritorũ vindicent, quando commentario comprehensa ab illis insumpta esse constabit. Citra commentarij autem testimonium, neque petitio locum inueniat, neque ille contentiosè petentes aut audiantur, aut quicquam eorum quæ petunt consequãtur. Porrò commentarij conficiendi tempus statuimus, vt intra tres menses fiat: & cuiusmodi mulcta à veteribus in tutores g constituta est, talis etiam hic procedat.

g Vide l. 7. de admini. & neric. tutor. Dig.

CONSTITVTIO CXI.

Vt si vxor mente capiatur, idque neque dolo mariti, neque ipso consciо, aliorum maleficio fiat, & vltra tres annos id malum duret matrimonium dirimatur, alteráque vxorem ducere marito liceat.

Idem Imperator eidem Styliano.

NIhil adeò ad conseruandum genus humanum esse necessarium, atque quod è costa viro attributum est subsidium, cũ artifex ille qui istud condidit docet, tum ipsa natura diuino documento attestatur. Quod quum ita sit, istiusmodi re illa commentari & statuere, quæ per omnem vitam illis qui coniugij nexu vniti sunt, auxilio gaudióque sint: quæ initio propositum h coniugij finem confirment, non verò contrà affligant, & miseriam perpetuúmque mœrorem adferant: legis prouidentiam, & si qua aliunde cura mortalium rebus succurrit, par atque conueniens erat. Si ergo coniugium tale esse oporteat (quemadmodum certè oportet) non sanè suscipienda mihi: illa lex videtur, quæ si post initum matrimonium furor vxore corripiatur, maritum illam perpetuò retinere, & furoris incommodum semper ferre cogit. Vbi enim *k* approbetur, vbi rationi consentaneum, aut matrimonialis conuictus sollicitudine dignum videatur, vt per totam vitam maritus vxori insanienti alligetur, eiúsque fœditatibus conficiatur? Si enim nullus adeo truculentus est, vt vel momento quenquam cum feris in eundem locum includere sustineat: quomodo legis dignitate prædita illa lex est, quæ perpetuò efferatæ furore coniugi cohabitare maritum iubet? Sed per coniugium (inquiunt) *l* in vnum corpus coierunt, oportétque membrum alterius morbos perpeti: & diuinũ præceptum est *m*, quos Deus coniunxit, ne separentur. Præclara quidem hæc, & diuina, vt pote quæ à Deo pronuntiata sint: verum non rectè neque secundum diuinum propositum hic in medium afferuntur. Si enim matrimonium talem statum conseruaret, qualẽ eius in principio pronuba exhibuisset, quisquis separet, imorobus profectò esset, neque reprehensionem effugiet. Iam verò cùm præfurore ne vocem quidem humanam à muliere audias, nedum aliud quidquam quę ad oblectamentũ & hilaritatem matrimonium largitur, ab illa obtineas, quis adeo acerbũ horrẽdúmque matrimonium dirimere nolit? Ea propter sancimus, vt si quando post initum matrimoniũ mulier in furorem incidat, ad tres annos infortunium maritus ferat, mœstitiámq; toleret: & nisi interea temporis ab isto malo illa liberetur, neque ad mentem redeat, tũc matrimonium diuellatur, maritúsq; ab illa intolerabili calamitate exoneretur. Cui sanctioni hoc adiecimus, vt furoris causa inuestigetur, in eamq; inquiratur, nũ forte mariti, aut *ipso consciо* familiarium eius, aliorúmve quorumlibet technis atque dolo sit constatus. Quod si sic esse deprehenduntur *n* quidem maritus maleficij arguatur: vt hic in monachum, transformatus, nolénsque volens monasterio inclusus *o* nequitię sue pœnas luat, manantique ex sacris canonibus animæ curationi subiectus, decernimus. At si à cognatis ipsius, aut aliunde ipso conscio noxa sit ***.

h Lego νυμφίου.
i l. 16. §. furor. de ritu nupt. Dig.
k Lego δεόντως ἔχειν.
l Genesis 2.
m Matth. 19.
n Lego ἀμέλει.
o Lego κακίας τὸν.

CONSTITVTIO CXII.

Vt si maritus per matrimonij tempus in furorem incidat, intra quinquennium matrimonium sol ui nequeat: eo autem elapso, si furorem adhuc occupet, solui possit.

MEterum iurisconsultorum sententiam *p*, qua furorem matrimonium impedire, iam initum autem non infirmare constituitur, neque conuellere, neque reprehendere est animus: illósque ipsos ad iudicium suum, quo ad id decernẽdum commoti sunt, expendendum remitto. vt tamen illam aut approbem aut confirmem, quòd id mihi approbatione indignũ videatur, induci nequeo. Nam cùm matrimonium, si furor præueniat, impediatur: at verò si inito iam matrimonio furor superueniat, illud nihil lædi dicatur, q quomodo hinc ad cõprobandum illectemur? Si enim hoc in matrimonio spectatur, vt cum vtriusq; coniugis cõmodo contrahatur: quomodo, qui ne ab initio tanq; inutile consistat suader, si postquã initum erit, eadem calamitas existat, non item eius compagem tanquam inutilem dissuadebit? An operam dari oportet, ne quis omnino in mali cuiusquam periculũ incidat: qui verò iam incidet, hic sine omni ope relinquendus, ipsiúsque calamitatũ non misereſcendum est? *Quod perinde sit atque* si quis, priusquã mor-

p Plenior interpretatio ex l. 16. de ritu nu. Dig. Idem que facias ex l. 8. de spõs. Dig. *si μεταξὺ* sponsalia vertere velis, quod hic nõ cõuenire videbit. Dig.
q Lego πῶς οὐκ ἂν ὑμᾶς.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bo quispiam corripiatur,adhibendū remedium existimet,at iam correptum,negato remedio, mori sinat. Veruntamen (id quod dixi) reprehendere iurisconsultos nō est animus : vt tamen ipsis astipuler permultum abest.præsertim verò quum multi alij modi ad soluendum matrimonium constituti sint, quorum nullus cum furoris malo conferri rectè possit. Quomodo nāmque mariti prodigalitas,aut religionis diuersitas,aut in naturali cōsuetudine impotentia & imbecillitas, aut si quid aliud his connumeratur,quod ad dissoluendum matrimonium valeat(cuiusmodi est, si seruilis conditionis coniugem esse appareat,& quæ in pactionibus nuptialibus promissa sunt, propter paupertatē plenè præstari nequeant)hæc inquam,& similia, quibus matrimonia dissoluere lege tributum est, quomodo tandem cum furoris calamitate comparari possunt? Nos itaque sancimus,vt si furor post initum matrimonium superueniat,ne intrà quinque annos coniuges disiungātur.Etenim quemadmodum quando per omnem vitam furor duraret,nec tamen matrimonium dirimi posset,id durum & acerbum esse visum est:ita tanto tempore expectare,& perseuerare necesse est. At si postquàm tantum temporis decurrerit,malum se non remiserit , neque furiosus resipuerit:cum neutrius commodo , aut incommodo coniugium dirimatur.Atque hæc quidem statuimus , non quò superioribus legislatoribus obtrectemus , sed vt quam subditis curā debemus, adimpleamus.Iam verò si furor ipso nuptiarum die animaduertatur , quò minùs confestim matrimonium , tamesi sacro ritu confirmatum sit,dissoluatur,nihil obstiterit:perindéque ac si ante nuptias furor animaduersus esset , matrimonium in irritum recidet atque distrahetur.Sed quòd post cōsecrationem disiungendos esse coniuges dicitur,fortasse id nonnullis recto iudicio destitui videbitur : quasi posteaquàm sacrificio iuncti in vnum corpus coierunt, non dirimi illos , sed vnitos fini oporteat. Et præsertim quidem quum præstantius membrum adeóque caput maritus sit:neque præcipua corporis membra, si morbo aliquo occupentur,amputari soleant.At qui hæc ratio,dum à coniunctione,atque illam defendere se putat , quid sibi benedictio velit ignorare videtur. Hæc enim præstantissima quæque connubio largiri cogitans *a* pudicitiam , indissolubilique quodam amoris vinculo coniuges deuinciens , propagationem generis, & si quid aliud matrimonium iucundum reddit , consecrat. At furori quęso quomodo cum hoc sacrificij proposito conueniat? Vbi enim pudicitiæ integritas , quando mens seipsam non nouit,miserabilisque ignorantiæ infortunio premitur? Vnde verò propagatio generis speretur , quum furor spectaculum solo aspectu horrendum miseræ vxori miseriorem maritum exhibet, nedum ipsi cum illo consuetudinem habere permittit ? Quali porrò amoris vinculo colligentur,quum morbus vniuersum hominem afferat , & vt quidquis potiùs quam homo videatur efficit? Ac profectò si fortè ex tam infortunato connubio fœtus in lucem prodeat , quum natura fructus rebus vt plurimum assimilare soleat : quomodo non hic ipse fœtus humano generi commune detrimentum adferet ? Mihi igitur propter hæc etiā, matrimonium post furoris correptionem soluendum esse constituere,iustum rationique esse consentaneum,neque ad reprobationem matrimonialis benedictionis , neque ad aliud quodpiam crimen vergere visum est. Quòd si quis sanctionem à crimine non liberet , hic apud se furiosi matrimonij vtilitate expensa,quantum momenti iudicium suum habeat cognoscet.

a Lego σφοδρότητος ἀφύκτου.

CONSTITVTIO CXIII.

Vt quemadmodum in aliis structuris legæ cautum est:ita etiam subdialium ambulacrorum structuræ,quæ solaria appellantur, decem pedibus à vicinorum ædificiis distent.

Qvæ veteres *b* de domuum & alioqui parietum structuris tractauere,perbellè illa se habent : & vicina ædificia decē inter se pedibus distare debere,ab iisdem rectè constitutum est. Verùm quoniam de subdialibus deambulationibus , & (quomodo aliquis fortasse vocet)prosceniis spectatoriis,quę ad aprici candi vsum,& eum quidem solum excogitata sunt, atque à sole nomen acceperunt(solaria enim appellantur)in lege nulla mentio facta,nihilque constitutum est, decreto quod de illis statuat nobis latinam factā. quæque subinde(vt verisimile est)de eisdem contentiones emergunt dirimat,opus est. Decernimus igitur , vt & in his structuris solariorum nempe inter vicinos tantum interstitium seruetur,quantum in aliis constitutum est. Etenim quemadmodum in illis conspectus *prohibendi* causa decem pedum interstitium statutum est:ita hic quoque meritò idem spatium eadē de causa præscribetur;præsertim verò,cum cōspectus maiorem etiam

b Vide tit. de ædificiis priuatis C. & Zenonis constitutionem à nobis latinam factā.

distantiam hic requirere videatur. Nam si, ne se inuicem vicini conspiciant,inter alia ædificia decem pedum intercapedo relinquitur:hic tanto id magis fieri debet , quanto huiusmodi structuræ conspectui magis sunt expositæ. Constat enim,sedentem quippiamve facientē in ædibus aliquam, quòd multa septorum obstacula intersint, non ita facilè posse conspici. In prosceniorum verò de quibus agitur operibus,aut (quomodo multi dicere malint) menianis , quò minùs in quācunque partem circunspectes nihil obstat.Ea propter sancimus, ne aliter cuiquam talem structuram fabricari liceat , quàm si decem pedibus à vicinorum structuris abstineat. SIMILITER si quis ædium suarum fastigium mutans , marmoreas crustas obducat . hic etiam non aliter id faciat , quàm si dictum decem pedum interstitium inter se & vicinum relinquat. *** aut alius quispiam modus auxilium ferat : longi temporis præscriptio nempe , si ex quo opus constitit,à legibus præfinitum tempus decurrerit : aut pactum *c* asseruerit , ex quo quis facultate accepta ad ædificādum accesserit:iubemus, vt in suo statu structura maneat , tametsi à vicini structura decem pedibus non distet.

c Nō tenta re obscurū hunc locū melius exprimas.

Zenonis Imperatoris De nouis Operibus, constitutio.

Eodem interprete.

Imperator Cæsar Zeno,pius,victor,triumphator, semper & maximus & venerandus Augustus Adamantio præfecto vrbis.

† Referenda hæc Const. est ad ti. C. de ædificiis priuatis,& subiicienda est l. xj. C. eo.

Q Vandoquidem † subditos nostros tam iudiciorum quiete fruisci,quàm ab externis bellis liberari volumus , *æquitatis illos & iustitiæ* identidem admonere est animus. Quapropter etiam præsentem seximus legem,quæ sufficienter ostendat, quomodo & tua magnificentia ad iustitiam nos instruat , & nos quæ ad tollendas difficultates faciant, prudenter decernamus, Verum ne qui in legem incidet, *in illa intelligenda* adiutore opus habeat ab elegantioribus reique publicæ cōuenientioribus verbis paulùm recedentes,vulgò notiorib. vsuri sumus. Cognouimus igitur ex illis quæ à magnificentia tua ad nos relata sunt , propter perperam interpretantium opiniones quibusdam locis ambiguam videri sacram illam legem, quam immortalis nominis pater noster Leo de iis tulit, qui in inclyta hac vrbe ædificare vellent:ac iubemus,vt qui suas ædes renouāt, nequaquam veterem modum excedant:nec qui ædificant, vicinorū luminibus & prospectui , contrà quam antea *res illæ se* habuissent officiant. Non addiderim tamen *d* id obtinere debere , qualecunque ius qui ædificat habeat,quod ex pacto aut stipulatione peculiariter ipsi competens, veterem formā si velit,mutare permittat. Tunc enim statuimus , vt si pactum aut stipulatio ædificantem iuuet, illi secundum pacti stipulationisve vim ædificare liceat:tametsi vicinos,quibus pactum aduersatur,oblædere ita videatur.Quia verò *patris* mei constitutio dicit, eum qui ædificaturus est , inter suam & vicini domum duodecim pedum interstitium relinquere oportere,& PLVS AVT MINVS addit , quod nimirum maximam certitudinem facit (nam quod huc atque illuc inclinat,& anceps est , id ad tollendam ambiguitatem non idoneum est) luculenter iubemus , vt inter vtranque domum duodecim pedum intercapedo sit , quæ à structura fundamenta contingenti inchoet,atque vsque ad summam altitudinem conseruetur:tum qui in posterum hoc obseruabit,vt ei, siue nouam domum ædificare,siue veterem renouare, siue ex incendio collapsam instaurare velit, secundum sacram legislationē in quantamcunque velit altitudinem domum suam tollere,& fenestras e perspecticias(vt vocantur) & *e* luminis tantummodo causa parandas,facere licet : *vt* f *tamen ipsi* ex hoc interuallo non permittatur vicinum *priuare* aspectu in mare recto neque coacto, f quum is quacunque latere domus in proprio stans,aut etiam sedens habet. *atque ita quidem habet* , vt inter prospiciendum se in obliquum inflectere, *sibique* vt mare videat vim inferre,non *cogatur*. De hortis autem & arboribus in priore legislatione nihil tractatum est,neque quicquam præsenti addetur,neque conuenit etiam. Nulli verò ædificaturo domum , si in medio angiportus aut platea duodecim pedibus latior sit , propterea partem plateæ aut angiporti adimete, & suo ædificio applicare fas esto.

d Lego ὅτε τὸν πλεῖστον πόδα τῶν, ἐὰν πλάτος

e Lego παρακυπτικὰς φασὶν.

f Melioris exēplaris cōsequēdi hāc clausulā post uenit etiam. dendā putem tauri.

† publicū Contius.

esto. Non enim quod quæ ad rempublicam † pertinent oblædere,& ædificantibus attribuere velimus,duodecim pedum interstitium inter domos esse debere constituimus : sed vt ne angustiora inter ædes essent interstitia.& ampliora etiam,si *a* ampliora essent:haberētur, ac essent vt essent quum vetus spatium imminui non sinamus,vt ciuitati sua iura conseruentur Si verò vetus ædificium † ita constitutum erat, vt minus duodecim pedibus inter vtranque domum interuallum esset , fas non sit , vt vltra veterem statum & formam,aut extollatur ædificium , aut fenestræ fiant,nisi decē pedum spatium in medio sit.Tunc enim (vt dictum est)prospectitiæ , quæ olim non fuerint , ædificator facere non poterit.Fenestras autem luminis duntaxat causa parandas faciat ab area sex pedum interstitio in altitudinem , *vt tamen* luminaris fenestra, ad dictum sex pedum in altitudinem præscriptum confecta nequaquam in suo ædificio id quod *b* fictitia area dicitur facere,& legem circumuenire audeat.Si enim hoc liceat, rursum luminares fenestræ per fictitiam aream prospectitiarum vsum explebunt,ac vicino incommodabunt quod fieri prohibemus:*vt tamen* nusquam ex pactis aut stipulationibus ædificatoribus competens auxilium,si quidem omnino tale aliquid sit,perimamus.Insuper quum prior sex iubeat,vt domus antea incendio consumptas , tametsi alteri prospectus in mare præstinga[illegible] centum pedes in altū attolli liceat:& hanc ambiguitatem tollens,ius sancimus,vt hoc ipsum obtineat,similiter in exustis ædib. & renouandis , & quæ prius non fuerint nunc primum extruendis : & id posthac etiam in iis quæ ignis nocumentum non senserint,sed propter vetustatem aut etiam quancunque aliam causam ruinosæ nutent,obseruetur. Et à quacunque ædificanda domo in medio controuersorum locorum centum pedum sit interuallum, *d* itaque citra vllum impedimētum structura procedat,etiam cuiuspiam ad alios pertinentis domus prospectus in mare corrumpatur.Qui verò è solia coquinis,aut (vt vocantur) latrinis siue *ad naturæ necessitatem* secessiis. aut è scala etiam,aut *e* pontib.patrialibus ad transitum solummodo vtilibus,aut ex iis denique quæ βαπτιστικὰ multi vocant,prospectus in mare est , ei impedimentum adferri liceat , si quis intra centum pedes ædificare velit,dummodò duodecim pedes in medio sint. Atque hæc quidem obseruari placet , quando pactum alicui non suppetit quod ædificare permittat. Qui verò ex pacto cum vicino inito ædificant,his in eo quod vtrinque placuit persistendum est.Tunc enim non obseruato interuallo ad pactū structoras tolli iubemus : tametsi illis qui pacti sunt , aut qui in ipsorum domus successerunt in matris prospectu noceatur, propterea quod quæ iam ex pactis,alicui iura suppediāt,ea per generales perimi non conueniat.Insuper placet,vt quæ solaria vocantur post præsentem legem non ex solis lignis & asseribus fiant.sed Romanensiū(quæ vocantur)specie ædificentur.vt etiā inter duo solaria sibi inuicem opposita decem pedum interuallum intersit.Quòd si propter loci angustiam possibile non sit, *f* alternatim solaria fiant. At si ipse angiportus decem pedib. latior nō sit,neutra pars solaria, siue meniana facere aggrediatur. Et quidem quæ quo dictum modo est fiunt,ea iubemus,vt à solo quindecim pedum interstitio in altum distent,& nequaquam ipsis columnæ aut lapideæ aut ligneæ aut perpendiculū in solo subsistruantur,aut muri subsistruantur : quò ne qui sub solariis in altitudine(vt dictum est)factis aer existit , is obstruatur , neque inde angustior angiportus publicúsque transitus fiat. Vetamus verò etiam scalas quæ à solo incipiant, & in solaria ducant , in angiportis fieri:quo *videlicet* ex cautiore structura, eóque quòd non ita inter se solaria propinqua sint, leuiora aliquando tarioraque,& quæ facilius restinguantur , ex igne ciuitati , iisque qui domos habent periculo obueniant. Quòd si contra nostram legem solarium aut scala fiat , sedum quod factum est , refringetur,verumetiam ædium dominus decem librarum auri mulctā sustinebit : & architectus aut redemptor qui opus informauit, alteras decem libras dependet : & artifex qui fecit,si ob paupertatem mulctam exoluere nequeat, vbi in corpore verbera excesserit,ab vrbe propelletur.Ad hæc iubemus, vt nulli liceat multas deinceps columnas in publicis port. cib.ā g milio (quod vocatur)vsque ad Capitolium(quod vocant) aut domunculis, aut aliis etiam quæ inter columnas fabricari *solent* , ex solis asse-

† Quū Romę colōnā quandā miliariumvocatā fuisse manifestissimum sit : rectè monuerūt quidā pro milliū hic miliarium ponēdum esse.

rib.obstruere : sed vt istiusmodi domunculæ cum parietibus latitudine plateam versus sex pedes , altitudine verò septem non superent:tum etiam:vt per quatuor omnino columnarum *inter ordinia* liberi à porticibus in plateas transitus relinquantur : & istiusmodi domunculæ , siue officinæ extrinsecus marmoribus adornentur,quò ornamento sint ciuitati,& oblectamento prætereuntibus.Quæ verò in aliis vrbis partibus in columnas officinæ constituuntur,eas ad eam mensuram eúmque modum cōfici placet, quam mensuram,quemque modum conducere ciuitati magnificentia tua iudicabit : tamen vt æqualitas omnibus conseruetur , ne quod aliquibus permissum est , aliis prohibeatur. Illud item lege complecti visum est , ne probi viri calumniatorum subdolis commētis oblædantur. Multi enim inuidia, non verò quod iniuria afficiantur,iis qui ædificare volunt litem texentes , procrastinandæ ædificationis necessitatem inferunt: ita vt qui ædificare cœperit, deinde prohibitus , opúsque intermittere coactus, & in iudicium tractus, quā pecuniā domum se erecturum speraisset, eam in litem insumat , & (quod omnium absurdissimum est)vbi victricem sententiam obtinuit , vsui indissolubilibus aliquibus vinculis irretiatur,dum qui nouū opus nuntiasset,obtenta prouocatione vadimonia expectat, & quòd ædificationem impediat,ex vicini incommodis voluptatem capit. Iubemus itaque , si in istiusmodi controuersiis aduersus decreta iudicis prouocatio instituatur , vt simulatque subsidiaria actio,siue scripto comprehēsa forma à iudice data fuerit,etiam vadimonio non obseruato, victori vnà cùm victo , aut seorsum soli,ad magnificentiæ tuæ tribunal ingredi: & aduersario,si absit,pro consuetudine vocato,sententiam iudicis manifestam facere liceat : quo omni dilatione succisa legitimæ controuersiæ imponatur finis : neque si forte hyems adsit aut appropinquet, dum longa constitutorum dierum tēpora expectentur, qui ædificare voluisset,& non iure prohibitus esset, iniolerabilia damna sustineat. Similiter etiam, vt si quis *h* tali controuersia , magnificentiæ tuæ iudicio non acquiescens , prouocare voluerit, confestim consolatio(quomodo vocatur) fiat : nullaque intermissa dilatione,in sacro nostro palatio,& ipsi victori, prout fieri consueuit , sententia consideranda detur. Sciant verò omnes qui nouum opus nuntiare ædificatoribus tentant. quòd si causa cadant, ipsis & omnia damna quæ obuenerint , & materiarum quæ litis tempore fortè corruptæ, aut deteriores factæ esse cōstabit,pretium refundent. Qui autem non iure ad ædificandum aggressi fuerint,hi si iudicio superabuntur,isti qui opus nouum nuntiauerit , eiquo de re iudicium illos sustinere coegerit, damna refarcient. Cæterum omnes istiusmodi lites vnius magnificentiæ tuæ tribunalis sententia diiudicari debemus,& ne alius quisquam glorioforum magistratuum istiusmodi controuersias tam audiat : neque eorum aliqui , qui de istiusmodi controuersia contendunt militiæ aut fori præscriptione vtantur , quò *videlicet* litigare,aut multas quas glorioss. præfecti vrbi,dative ab ipso iudicis sententia dare iusserit,persundere cogantur. Verùm qui in iudicio superatus est per cohortem magnificentiæ tuæ exactionem sustineat,ita vt in hoc nullus fori præscriptione vti possit.Hoc verò magnificentia tua prouideat,ne qui operum redemptores aut artifices, vbi opus aliquod inchoarint , id imperfectū relinquant:sed ipsum qui inchoarit, aut capta mercede perficere opus , aut quod inde ædificatori obuenerit damnum , quantique ipsius intereſt opus *i* absolutum non esse , illi dare cogat.At si fortè pauper sit qui id delinquit,verberibus exsus ciciatur vrbe. Nec verò alius eiusdem artis , quod ab alio cœptum est adimplere prohibeatur. Quod artifices redemptores aduersus ædificatores ausos esse intelleximus, qua re intolerabile damnum ædificatoribus machinantur & inferunt , dum neque ipsi quod opus facere cœpissent , huic finem imponunt, neque alios idipsum opus consummare sinunt. Qui verò cœptum ab alio opus ob hoc ipsum quòd ab alio cœptum sit absoluere recusat, simulem & ipse eum illo qui opus interruptum reliquit,pœnam sustineat.

h Lego τίς ἐν ἀνθρώποις.

i Lugdunensem hic tionē habe re fertur, quod idē est cū ἀναπεπληρῶσθαι, quo ante hac aste risci indu cendā putaui.

F I N I S.

Canones sanctorum Apostolorum per Clementem à Petro apostolo Româ ordinatum, episcopum in fine Decreti reperies.

Universidad de Deusto

Incipiunt consuetudines Feudorum. [a]

[a] DE IIS, QVI FEVDVM DARE POSSVNT, &c.

¶ Quidam habēt aliter rubricam: ita scilicet, quibus modis feudū acquiratur & retineatur. Sed nostra autem apparatus ... Feudorū &c. approbauit. 10 Vers. primo in antea, s. de his qui feudū dare possunt; vtraque tamē satis pōt sustineri. Acc.

¶ Item nota, q hæc rubrica habeat duas partes. Prima est, qui feudū dare possunt. & hoc expedi tur statim vsque ad §. qa videmus. Secunda est qualiter acquiratur. & hæc expeditur ab illo. §. & quia. vsquē in fi.

b Est autem feudū alicuius rei innesti tu: interue niente sic cōcessæ feudatæ alij, vr do minimum pe nes concedē tem remane am vt habetor in Host. & Azo. in summa eo. tit.

b ¶ *Via de feudis.*] Quid autem [b] sit feudū, & vnde dicatur, in summa dictū est per id quod legitur ff. in quib. cau. feu. amit. circa prin. ij. col. & ff. per quos fiat inuestitura & per quos re. c. nulla. Qualiter autē debet distingui, dic vt in summa plene nota.

c ¶ *Possunt.*] quod de regalibus [c] est intelligendū, scilicet vt fi habeant beneficia aliqua regalia, quod valeant ea in feudum dare: inde vsitatum est & eos feudum dare posse, tam de aliis quàm de regalibus.

d ¶ *Si antiquitus.*] vt nō sit met memoria d rē aliter processisse: vel per xxx. annos & retro hoc consueuerat facere. nam cōsuetudo multum operatur in iurisdictione, vt C. de eman. lib. 1. i. & l. fi. c ¶ *Feudum dare.*] quod hic dicitur de clericis, intelligas e secūdum id quod dicitur ff. de cle. qui inue. fa. ca. clerico. & ita videtur, secūdum quod hic dicitur, quod clerici non possunt feudum dare nisi eorum antiquitus fuerit consuetudo. quod forte est sic intelligendum, scilicet de rebus ecclesiæ, quæ videlicet ei subiectæ sunt: vt ff. episcop. vel abb. vel abbati, &c. §. item si episcopus alia dare quæ data non inuenerunt tempore sui ingressus, prohibetur, & hoc est quod ibi dicitur, quæ videlicet ei subiectæ sunt, &c.

d Hæc opinio procedit infeudatio est manifestē damnosa ecclesiæ. Bal. & Al.

e Totā ista gl. approbāt Bald. & Albe.

f ¶ *Marchio.*] qui autem dicantur marchiones, comites, duces, capitanei, valuasores maiores, vel minores, & etiam minimi, dicitur ff. quis dicatur marcb. dux, vel com. c. qui à principe. Accur.

g ¶ *Accipiunt.*] Et ista feuda superiora proprie iure feudi olim condebantur: alia verò feuda quæ à maioribus aliis impendebantur, iure feudi non iudicabuntur. vt ff. eo. §. notandum est autem. hodie autem idem obseruatur in minoribus & minimis quod etiā in maiorib. vt ff. de nat. feu. c. j. & ij.

h ¶ *Auferre.*] quod adhuc obtinet in feudo guardiæ & castaldiæ, q datur pro mercede alicuius rei. s. q post annū potest auferri etiā pretio pro eo dato nō restituto, nisi ad certum tempus datum fit: vt ff. de feu. guar. c. itē illud datur. & ff. de cōtro. inter do. & vas. de inuest. feu.

f Idē Bald. & Alber.

g Per cōsuetudinem, vt cūdū antiqua rēpora, secūdū quæ hic generaliter dicitur, cōtrariū ratenetia in talib. feudis habeat succeff. & nō extinguatur cum vita vasalli: vt c. j. in fi. de alt. feu. secundū die vsurpatum: vt ff. de alie. feu. §. in feudo comitatus. Bal. & Albe

Incipiunt consuetudines Feudorum.

Et primò,

De iis, qui feudum dare possunt, & qui non: & qualiter acquiratur, & retineatur.

TITVLVS I.

¶ Feudum dare possunt prælati ecclesiarum, si ecclesiæ est consuetudo, & nobiles seculares. & qui ab eis feudum accipiunt. Bald.

Via de feudis [b] tractaturi sumus, videamus primum qui feudū dare possunt. Feudum autem dare possunt [c] Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus [d] consuetudo eorum fuerit feudum dare [e]. Marchio, [f] & Comes similiter feudum dare possunt, qui propriè regni, vel Regis capitanei dicuntur. Sunt & alij, qui ab istis feuda accipiunt [g], qui propriè Regis, vel regni valuasores dicuntur: sed hodie capitanei dicuntur seu appellantur, qui & ipsi feuda dare possunt. Ipsi verò qui ab eis accipiunt feudum, minores valuasores dicuntur.

¶ Vasallus ipso viuo non priuatur feudo ipso vero mortuo, ad filios æqualiter pertinet feudum: & si filij non sint, ad nepotem & ad fratres eu non extantihabeas. §. insuper. inueni glo. talem: vacat hoc c. propter inferius c. fi duo. scilicet ff. de feu. mar. du. & co.

l ¶ *Producere dignaretur.*] subaudi quod dignatus est facere. promulgauit enim legem: in qua hæc continentur quæ hic dicuntur, & quædam alia c. vt in Lombarda. de bene. & terris tributa. l. fi.

hu, si feudum est paternum vel nouum & per pactum est actum: filiæ verò in feudum non succedunt. nouissimo autem tempore collaterales vsque ad septimum gradum, descendentes masculis in infinitum succedunt. hoc dicit vsque ad §. notandum. Bald.

¶ Et quia vidimus de personis videamus qualia prius habuerunt initia. Antiquissimo enim tempore sic erat in dominorum potestate connexum, vt quando vellent possent auferre [h] rem in feudum à se datam, postèa verò eò ventum est vt per annum tantum firmitatem haberent: deinde statutum est vt vsque ad viam [i] fidelis produceretur: sed cùm hoc iure successionis ad filios non pertineret: sic progressum est vt ad filios deueniret: in quem scilicet, dominus hoc vellet beneficium confirmare: quod hodie ita stabilitum est vt ad omnes æqualiter † filios pertineat. ¶ Cū vero [k] Corradus Romam proficisceretur, petitum est à fidelibus, qui in eius erant seruitio vt lege ab eo promulgata hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur [l]: & vt frater [m] fratri sine legitimo hæredefuncto, vel filius in beneficio, quod eorum fuit, succedat.

¶ Si autem vnus ex fratribus à domino feudum acceperit: eo defuncto sine legitimo hærede, frater eius in feudum non succedit, quod & si cōmuniter acceperint, vnus alteri non succedit, nisi hoc nominatim [n] dictū fit: scilicet vt vno defuncto sine legitimo hærede, alter succedat, hærede verò relicto, alter fraterremouebit. ¶ Hoc autem notandum est, quod liceat filiæ vt masculi patrib. succedant, legibus [a] tamē à successione [b] feudi remouentur similiter & earum filij: nisi specialiter dictum fuerit vt ad eas pertineat. ¶ Hoc quoque sciendum est, quòd beneficiū hoc ad venientes ex latere vltra fratres patrueles [c] nō progreditur successione secūdum vsum ab antiquis sapientibus constitutum: licet modernō tempore vsque ad septimū gradum [d] sit vsurpatum: quod in masculis descendētibus hodie nouo iure vsq; in infinitū [e] extenditᵉ.

† Hi secundum Alcia. sunt duces, comites, vel marchiones.

† Facit ad hoc glo. pe. circa prin. in c. quæ in ecclesiarum. extra de constitu.

Idē tenet hic Bal. in 4. co. vers. quæritur gl. pone q frater. & Al.

Frater fratri filiis nō extā tibus succedit in feudo.

i Istud dictū glo. approbāt Bal. & Al.

k Idē dicit in filio prodigo g l. 2. in gl. C. de cu. fu. & in ecclesia p gl. in l. fi. ppo nis hic allegā & in l. exor. marito. ff. de dona. int. vir. & vxo. Bal. & Albe.

l Tu dic q imo res efficiatur dotalis in subsidium l. peculius. ff. de inofficio. Bald. & Albe.

Legibus

a ¶ *Legibus.*] quod verum est, sed alio modo succedunt iure Romano: alio modo iure Lombar. iure enim Romano succedūt tā masculi quā fœminæ per se & cū masculis æqualiter: quoniā sublatā est differentia sexus: vt C. de suis & legi. hoc aūt in successione. nec enim debēt pp hoc solū puniri q fœminæ natæ sunt: vt C. de legi. hære. l. pen. quid eni peccauit natura q masculos nō procreauerit. C. d li. p. vel ex hæ. l. vlt. extantib. ergo filiab' legitimis tanq̄ legitimis successorib', naturales filij omnino excludunt: vt C. de na. lib. quasi per totū. & in authe. ibi figurata præterea si parer dorauerit filiā, nihilominᵃ veniet ad successionem patris etiā si pacta fuerit cū parte nullū regressum habitura ad bona paterna: vt C. de collat. pactū. & C. de pac. l. pactū. filij enim meritis paternis magis sūt ad obsequia paterna, p uocandi quā, ... adstringēdi: vt C. cū gof. testa. si quādo. §. j. iuris. autem Lombar. non succedūt ita fœminæ sicut masculi: quāuisenim iure Lombardo. filia legitima si sola remaneat, totā patris hæreditatē habere debeat: vt in Lōbard. d succ. fi quis Lōbardus. & de holibe. §. fi quis Lōbardus. tamen si remanserit vna cū filio legitimo masculo, ipsa habebit tantū tertiā partē hæreditatis, & ma sculus duas, vt in Lōbar. de succes. l. ij. & l. vj præterea iure Lōbar. legitima filia nō excluditur naturales: imò habet tantum tertiā: & naturalis vnus vel plures aliā tertiā & curia regia vel alij pares aliam tertiam: vt in Lombar. de succes. fi quis cereliquerit filiā. legitimus verò filius haberet duas partes, & naturalis tertiā: vt in præd. titul. l. ij. Item si pater dorauerit filiam, nō veniet amplius filia ad eius successionē: vt in Lōbar. prædi. titu. fi pater filiā suam aut frater. Item iure Lōbar. filius legitimus natᵘ post donationem quam pater fecit omnium bonorum suorum, renocat eā totam post mortem patrissilia verò tantum tertiam partem, vt in Lōbar. prædic. tit. fi quinis se desperauerit. & præterea filia iure Lombar. non recipit compositionem patris occisi, sed masculus tantū vel alij parentes, ideo quia faida in leuare nō potest: vt in Lombar. de li. ho. l. fi quis lōgo. dicitur autem faida, i. inimicitia: vt in Lōbar. de pla. li. ho. l. in omnibus. & tit. de suc. fi fuerint filij. Accur.

b ¶ *A successione feudi.*] hic ergo aliud statuit quàm in legibus obseruatur: nimirū legum Romanorum nō vilis est authoritas: non tamē vsque ad eo vim suam extendūt vt consuetudinē vincāt aut mores: vt ff. de cog. feu. c. j. in ifto §. notare licet deteriores esse conditiones mulierū quā virorum: & hoc est quod dicitur ff. de ri. ho. l. in multis viris. sed quare hoc contingat quæro? Resp. quia dominum iuuare nō possunt, nec pugnam facere: quibus iusto; quia filij earū possunt, tamen re mouentur secundum quod hic dicitur. est ergo pro ratione voluntas.

Leges Ro. consuetudinē non vincunt.

a Sequitur eam Bald. & Albe.

c ¶ *Patrueles.*] patrueles fratres dicuntur qui ex duobus fratribus nati sunt, nā qui ex sororibus nascuntur, ipsi consobrini proprie appellantur quasi consororini sint: licet vulgus omnes consobrinos appelleat: vt initi. de gra. co. §. iij. & ff. de gra. l. j. §. quarto gradu.

d ¶ *Gradum.*] aliàs gradum, aliàs geniculum. gradum plus est assuetū quàm geniculum: sed sunt æquipollentia in significato. & quidā non habent verba sequentia vsque in infinitum. quod autem dicit gradū sic intellige: vt si contentio inter eos collaterales & curtem regiam fuerit de feudo, debent iurare cum legitimis sacramētalibus suis xij. feudū paternum esse: & se illis quia acquisierūt, propinquiores esse: & in septimo geniculo eis pertinere: vt in Lombar. de succes. l. j.

e ¶ *Vsque in infinitum.*] hic ergo colligitur quòd infinitas rei licitū vel illicitū, nec iuuat nec excludit. ar. ff. de leg. prællan. contra tab. l. j. licet contra alias dicatur, scilicet quod infinitas est vitādā vt ff. de dā. infe. qui bona. §. vlti. & de testi. l. j. & nor. de hac materia plenè in libello disputa. Py. iij. char. rub. quod illicitum est, &c.

pso anno reuocari potest: nisi ad certum tempus detur, sed si castaldi nomine proprij feudi dicant se possidere non defendunt sibi possessionem nisi de suo iure probent. Bald.

ITem illud [g] quod datur nomine castaldiæ, vel guardiæ, & pro mercede alicuius rei: transacto anno potest iure auferre etiā pretio pro eo dato nō restituto: nisi ad certum tempus datum fuerit. ¶ Si verò castaldi [h] aliquid nomine proprij feudi possederint nō valebūt propterea possessionem sibi defendere [i], nisi per pares curiæ, vel breue testatū [k] potuerint probare se antequam castaldi essent, vel post quam desierunt esse, inuestituram accepisse.

Qui successores feudum dare teneantur.

TITVLVS III.

¶ Successor prælati non cogitur inuestituram à prædecessore factam, & non expletam de feudo quod alius tenet, ratam habere, nisi eo consentiente, qui feudum tenet, si alius inuestitus, inuestiens autem cogitur eam adimplere feudo sibi aperto: sed laici successor cogitur indistincte adimplere inuestituram à prædecessore factam. Baldus.

SI verò [l] archiepiscopus, episcopus, [m] vel abbas, vel abbatissa inuestiturā eius feudi quod alius detinebat, eo tenore alicui dederit, vt post decessum eius qui possidet, habeat: & antè decesserit archiepiscopus quam ille qui feudum possidebat: successores eorum non coguntur eam inuestituram facere vel confirmare etiam si pares [n] eius curiæ adsint

g Secundum And. de Yser hodie tales dicuntur castellani castrorū: & huiusmodi nomina intelligūntur, ex consuetudine vicinorum, & viu loquentiū. vt ff. de sup. lega. l. Labeo.

percipiendos præponitur: vt ff. de institor. act. fi cum villico.

i ¶ *Sibi defendere.*] ignoranter accipiēdo q d erat prius feu. simplex p castaldia: alioqui iudicij fieret sibi. C. de act. emp. & ven. l. fi seruos.

k ¶ *Testatum.*] hæc tamen adiectio plerisque non placet.

QVI SVCCESSORES FEVDVM, &c.

SI vero.] aliàs c. & aliàs §. sine rubr. quæ hic est vel debet esse secūdum quosdam: quia hic in apparatu nostro vtimur aliàs habetur hic gl. talis: vacat hoc. cap. propter inferius fi quis inuestitus, & hic potest esse tit. qui succeff. test.

m ¶ *Archiepiscopus.*] possunt ergo huiusmodi clerici feudum cōstituere: sed hoc est intelligendū vt not. in summa cōstituebat olim, &c. sed licet feudū dare possint: non tamen cognatis dabūt. C. d sacr. san. eccl. l. iubemus. & in rubr. ibi posita, quibuscūque modis. & est notandū q si persona ecclesiastica facit inuestituram de feudo quod ab alio detinetur, antequā sibi aperiatur, q non teneat successor eius: & si pure aliquem inuestierit, q exinanitur feudū. q si subconditione fecit, inducit inuestituram: & econuerso præcedēte vasallo inuestituram recusare non valet: secus autem est in persona priuati: quia tunc vtrusque successor obligatur. & hic pōt esse tit. qui suc. feud. c. fi quis inuestitus fuerit. & j. fi de feu. conten. fue. c. moribus. & est quoq; not. q in clericorū inuestitura pariter admittunt testes pares & extranei: vt j. fi de inuestit. in-

n ¶ *Si pares.*] eius curiæ: vt breue testatum. aut aliis euidentissimis probationibus. Accurs.

Universidad de Deusto

a ¶ *Retinere habere.*] hic potest not. quòd ratione adiuncti præsumitur quid ademptū nisi probetur concessum: vt ff. postu. l. j. §. item senatus. & ff. de inta. l. furti. & C. de infa. decreto. arg. ptra ff. de do. inter virū & vxo. l. si sponsus. §. iy. & de ma. te. l. si quis liber. secundū etiā q̄ de hoc no. pro & contra in libello Py. char. ij. rub. licitū est quid ratione adiūcti. & rūbr. ptra l. seq. Sed huic §. est contra j. ti de i sup. tex. di ut. in ter de & val. lis ori. cit. breue to. §. ff. autē aliqs. Sed illud intelligo quadoin possessione fuit castaldus. hic igitur non præsumitur fuisse datum, nisi probet contra sicut & peculiū illius qui manumittit in testamento, vel in vltima voluntate: vt C. d peculi. & qui libertatē meruit. l. vnica. Accur.

† D. Alua. §. tit. j. §. j.

b ¶ *Compelluntur.*] & est ratio: quia successor prædictorum nihil habet à prædecessore. vnde eius factū non tenetur habere ratū: sed in hærede senseb. Azo. quia ex qua p sona quis lucrū capit, eius quoque factū proba re tenetur: etiā si quādoque iure factū non esset: vt ff. d regu. iur. l. ex qua. & C. de ūb. cau. si ab eo.

a Nā hæredi tas. sunt in ecclesia locum non habet: vt c. j. de præben. ea. apostoli. viij. q. j. c. ex transmissa. de fil. presb. Alb. b Sequuntur hanc l. Bal. & Albe.

¶ SI DE INVEST.

SI autem] dā habēt hic talē rub. si cō trouersia fuerit de inuestitura feudi: qua nō vtimur in nostro apparatu: & q̄dā habēt glossatū, vacat hocca. p pter inferius c. de cōtrouersia feudi apud pares curiæ terminanda. ca. si inter dominū. Accur.

c Idem Bal. & Alb.

d ¶ *Coram paribus.*] sc. quia debent esse nouæ in vestituræ, si tamen pares habent dominū: si autē no habent: tunc sufficient ex tranei. j. qui testes sunt ne. ad proban. nouam investituram. c. j. Accur.

e ¶ *Breui testato.*] & à paribus cōfirmato salté duobus d vel tribus: vt in fra quid sit inue. §. si ensecundū Mediolanē. aliud obseruatur. vt j. qui testi. sunt nec. ad probād. nouam inuestitu. ca. j.

d Approbat per Bald. & Alb.

f ¶ *Possessionem.*] sc. vacuam. quod si differat omnem vilitatē ei præstabitur: vt de no. for. fide. ca. inuestituram. nec libe rabitur dominus soluendo interesse si eum pœniteat inuestiturā fecisse, vt j. si de feu. con. fue. ca. si facta inuestitura.

e Istam glo. approbat Bald Albe. & Præpo.

g ¶ *In possessione.*] in qua steterit ad min⁹ per ān nū & dño sciēte & nō cōtradicente, ne aliàs iusta ignorātia vel parui tēporis negligētia cū iniquo quantum di ci hoc esse intelligendū nisi contrarium fit inter do. & agna. vas. §. si facta de feudo.

f Idem tenet Bald in quæ sūt de feu. defun. conten. sit inter do. & agna. vas. §. si facta de feudo.

h ¶ *In possessione.*] hic datur defensio possessori propter possessionē. est enim magnum commodum possidere: vt ff. de rei vind. is qui destinauit. quod puto intelligendū de iusta possessiōe: quoniā si dolo quis possessori inuentus fuerit, nō debet talis possessio sibi patrocinari. vt C. de li. cau. ea. nec enim dolus proprius aliquē relevare debet: vt ff. pro foc. l. verū. §. tempus. Quid ergo erit si neuter possideat? Resp. ei qui conuenitur, dabitur defensio: quia fauorabiliores sunt rei quam actores g. vt ff. de reg. iur. fauorabiliores. & promptiores sumus ad absoluendum quam ad condemnandū: vt ff. de act. & obli. Arrian⁹. & hoc vbi p omnia paris cōditionis sunt actor & reus: alioquin honestiori & ferendū est sacramētū secundū quod no. C. d iureiu. in bonæ fidei. & j. de conse. re. feu. c. sacramētū nō semper est dandū, &c. vnde quæ dieū tur hic de sacramēto dādo possidēti, vt in seq. c. & in omnib. in quibus hic de sacramēto dādo possidēti, vt in seq. c. & in omnib. in quibus hoc dicitur, debet intelligi cū determinatione prædicti c. sacramētū.

i ¶ *Esset defensio.*] hoc sic intelligo. f. vt habeatur rō personæ & feudi quod perit: vtrū honesta sit, an est p̄sona quæ faciat iuret & an sit magnū an paruū feudum q̄ à vasallo expositū: & an diuersatur quæstio inter ipsum & dominum. h. d. secundum Alua.

¶ Cùm autem quis dixerit feudū ad se per successionem pertinere, asserendo illud esse paternū: si fuerit in possessione medietatis, vel alicuius partis l, vel cambium pro prietatis m nomine illius feudi habuerit, vel aliis iustis rationib. n illud esse paternum probare o potuerit: iure p obtinebit. Si verò probare non potuerit prædicto modo, dabitur ei defensio cum duodecim sacramentalibus.

¶ *Si vasallus possidet castrum nomine recti feudi, dominus autem dicat eum nomine guardiæ possidere, domino incumbit probatio: & si probauerit, vasallus condemnabitur: nisi vasallus probet se legitime investitum à domino, postquam in guardiam ab eo acceperit: domino verò in probatione deficiente, vasallo datur defensio. Bald.*

¶ Item si vasallus possederit castrum, quod dixerit se pro feudo tenere, & econtrà dominus per guardiam dixerit se ei dedisse, domini est probatio: & si potuerit probare, tunc ille qui tenet, domino debet restituere, vel probare per pares curtis q, vel per breue testatum: postquā in guardiā suscepisset, se à domino p feudo investituram accepisse. domino verò in probatione deficiente, tunc illius erit defensio, qui possidet.

¶ *Si creditor emit pignus, definit esse pignus, nisi esset emptio simulata, & de simulatione constaret per certa indicia. Bal.*

¶ Similiter si aliquis possederit castrum vel aliam rem, & dominus dixerit se pro pignore ei dedisse: econtrario ille dixerit se accepisse pro feudo si potuerit dominus probare, quod ei pro pignore d dissetit: tunc ille, qui tenet, domino restituet, vel probet supradicto modo se postquam à domino pro pignore accepit, feudi nomine accepisse: & si dominus non poterit probare se nomine pignori dedisse, erit defensio illius q̄ possidet.

¶ Si quis de manso r vno feudo nomine investituram acceperit, & dixerit, quod omne incrementum pertineat ad eum per investituram

¶ *Si vasallus legitimè probauerit se fouere ius in parte feudi paterni per ipsum possessi retinere debet etiam in alia parte de qua*

testes, vel breue testatū † inde sit: nisi ille, qui investiturā acceperit, nomine eius feudi in possessionē missus fit, eo cōsentiente, qui detinet. Sed si ille, qui feudum possidet, prius decesserit, quā ille, qui investiturā fecit: iure cogitur eam ratam habere. a ¶ Laici verò iisdē modis omnibus, quibus suprà diximus, si aliis investituram dederint, hæredes eorum, si rationibus claruerint, omnimodo eam adimplere compelluntur b.

Si de inuestitura feudi controuersia fuerit.

TITVLVS IIII.

¶ Si investitura sit facta coram paribus, vel per breue testatum dominus tenetur investitum mittere in possessionem si verò in possessione fuerit, & lis ei moueatur à domino: sibi datur defensio per iuramentum, nisi in casu, vt quando vasallus est de alio feudo infeudatus, quia tunc domino remittitur sacramentum. h. d. Lac. de Bel.

SI autem c controuersia inter dominum, & fidelem de feudi investitura fuerit: quid iuris sit, videamus. Et si investitura facta fuerit coram paribus d curiæ, aut in breui testato e: rectè eum qui, in vestitus est, cogitur dominus mittere in feudi possessionem f. ¶ Si verò fuerit in possessione g, & mota fuerit ei cōtrouersia à domino: ei defēsio detur: propter possessionem. Si autem non fuerit in possessione h, nec supradictis modis potuerit probare, tunc illius erit defēsio qui investituram dicitur fecisse. ¶ Si verò feudum aliquis habuerit de quo nulla controuersia est, & dixerit se investituram alterius feudi accepisse ab eodē domino, nec in possessione fuerit nec prædictis rationibus probare poterit: licet domini esset defensio i ex ordine tamen, quia aliunde vasallus est, remittitur k domino ex æquitate defensio.

c Idem Bal. & Alb.

d Coram paribus.] sc. quia debent esse nouæ investituræ, si tamen pares habent dominū: si autē no habent: tunc sufficient ex tranei. j. qui testes sunt ne. ad proban. nouam investituram. c. j. Accur.

e ¶ *Breui testato.*] & à paribus cōfirmato salté duobus d vel tribus: vt in fra quid sit inue. §. si ensecundū Mediolanē. aliud obseruatur. vt j. qui testi. sunt nec. ad probād. nouam investitu. ca. j.

f ¶ *Possessionem.*] sc. vacuam. quod si differat omnem vilitatē ei præstabitur: vt de no. for. fide. ca. inuestituram. nec libe rabitur dominus soluendo interesse si eum pœniteat inuestiturā fecisse, vt j. si de feu. con. fue. ca. si facta inuestitura.

g ¶ *In possessione.*] in qua steterit ad min⁹ per ān nū & dño sciēte & nō cōtradicente, ne aliàs iusta ignorātia vel parui tēporis negligētia cū iniquo quantum di ci hoc esse intelligendū nisi contrarium fit inter do. & agna. vas. §. si facta de feudo.

h ¶ *In possessione.*] hic datur defensio possessori propter possessionē. est enim magnum commodum possidere: vt ff. de rei vind. is qui destinauit. quod puto intelligendū de iusta possessiōe: quoniā si dolo quis possessori inuentus fuerit, nō debet talis possessio sibi patrocinari. vt C. de li. cau. ea. nec enim dolus proprius aliquē relevare debet: vt ff. pro foc. l. verū. §. tempus. Quid ergo erit si neuter possideat? Resp. ei qui conuenitur, dabitur defensio: quia fauorabiliores sunt rei quam actores g. vt ff. de reg. iur. fauorabiliores. & promptiores sumus ad absoluendum quam ad condemnandū: vt ff. de act. & obli. Arrian⁹. & hoc vbi p omnia paris cōditionis sunt actor & reus: alioquin honestiori & i ¶ *Esset defensio.*] hoc sic intelligo. f. vt habeatur rō personæ & feudi quod perit: vtrū honesta sit, an est p̄sona quæ faciat iuret & an sit magnū an paruū feudum q̄ à vasallo expositū: & an diuersatur quæstio inter ipsum & dominum. h. d. secundum Alua.

¶ Cùm autem quis dixerit feudū ad se per successionem pertinere, asserendo illud esse paternū: si fuerit in possessione medietatis, vel alicuius partis l, vel cambium pro prietatis m nomine illius feudi habuerit, vel aliis iustis rationib. n illud esse paternum probare o potuerit: iure p obtinebit. Si verò probare non potuerit prædicto modo, dabitur ei defensio cum duodecim sacramentalibus.

¶ *Si vasallus possidet castrum nomine recti feudi, dominus autem dicat eum nomine guardiæ possidere, domino incumbit probatio: & si probauerit, vasallus condemnabitur: nisi vasallus probet se legitime investitum à domino, postquam in guardiam ab eo acceperit: domino verò in probatione deficiente, vasallo datur defensio. Bald.*

¶ Item si vasallus possederit castrum, quod dixerit se pro feudo tenere, & econtrà dominus per guardiam dixerit se ei dedisse, domini est probatio: & si potuerit probare, tunc ille qui tenet, domino debet restituere, vel probare per pares curtis q, vel per breue testatum: postquā in guardiā suscepisset, se à domino p feudo investituram accepisse. domino verò in probatione deficiente, tunc illius erit defensio, qui possidet.

¶ *Si creditor emit pignus, definit esse pignus, nisi esset emptio simulata, & de simulatione constaret per certa indicia. Bal.*

¶ Similiter si aliquis possederit castrum vel aliam rem, & dominus dixerit se pro pignore ei dedisse: econtrario ille dixerit se accepisse pro feudo si potuerit dominus probare, quod ei pro pignore d dissetit: tunc ille, qui tenet, domino restituet, vel probet supradicto modo se postquam à domino pro pignore accepit, feudi nomine accepisse: & si dominus non poterit probare se nomine pignori dedisse, erit defēsio illius q̄ possidet.

¶ Si quis de manso r vno feudo nomine investituram acceperit, & dixerit, quod omne incrementum pertineat ad eum per investituram

¶ *Si vasallus legitimè probauerit se fouere ius in parte feudi paterni per ipsum possessi retinere debet etiam in alia parte de qua*

a ¶ *Reseruauerit.*] præsumit cùm q̄ dñs incrementū retinuit eò q̄ aliqd sibi in curia reseruauit. vñ vas. obrinere debet, & de incremēto speciaiter inuesti. factā esse probare habēt necesse. Vel dicas referre vtrū dicat se reseruasse, vel latens incremētū. vt si sit discretū sicut est insula. pti neat ad dominū, si latens ad vasallū. vt ff. de vsuf. item si fundi. §. j. & ij.

b ¶ *Probare.*] qualisqua liscergo retētio domino prodest, vt hic, & j. tit. j. §. item si quis feudum.

c ¶ *Pertinebit.*] in isto §. not. q̄ resoluto iure datoris, & ius acceptoris resolvitur. simile j. tit. j. §. rursus. C. si pig. da. fu. l. j. Sed quæro, nūquid iste q̄ secundo loco possidet iure feudi, si velit priori dominoseruire, ā sit expellēdus? rñ. nō secundum iura ista: vt j. qua olim po. feu. al. c. j. verū hodie forte potent: sed vtrū potent vel non potent? plenius determinabitur.

¶ QVIA D. &c.

d Via emittere debet.] Si quidē hoc intelligē dū nue iunc, siue iniustè domin⁹ prætietur? Resp. hoc determinabit infra tit. j. hic si lex, din. pfue. incip. c. j. sed q̄o hic, si sciat dominum iniustè prætiari cū eum adiuuare nō teneatur, si eum adiuuare incipiat, & cū postea vt hic, deseratur: an feudo priuetur? Respondeo. hæc verius infra notabūtur: arg. tamē est ad hocquod nō⁵ vt C. de nego. gest. tutori. sufficit eni si cui vel i paucis, &c. vt ibi dicit. sed illud q̄ in hoc c. dicit, intelligo cū poterat dominū adiuuare, & eū dimisit. quid autē si brachia subscisis sus fugit, vt potē ōnino inutilis addomini defensionē? Rñ. nō priuabit feud. argu. j. de feu. fine cui. §. ij. i. fi. nihil eni interest domini vasallū ibi stetisse: ergo feu. non priuabitur, cū peræque moritur⁵ erat: vt argu. ff. de cond. ob. cau. l. si pecunia. §. vlt. & C. dep. l. si plures. Sed consuevit quæri quòd auxilium domino vasallus præstare teneatur: nunq̄d salutem suam debebit præponere saluti domini sui, an non? ar. eſt q̄ ponere debeat ff. ad senatusc. Syl. l. j. §. hic autē quæritur. ver. ſerui. Sed puto contrafore censendum: quia non tantū habet ius dominus in vasallo vt in seruo. licet dicatur p tranū j. de alie. feu. pac. c. fi a morte. scilicet quòd debeat dominum à morte liberare si potest. Accurſ.

a De hac q. vide hic per d. Alua. in iij. col. cum se. vbi ponit pulchrē qōnes qualit. vasa. teneat ler. do. in bello.

e ¶ *Cucurbitauerit.*] quod hic dicitur cucurbitauerit, verbum est. inde cucurbita nomen verbale: aliàs dicitur arga: vt in Lombar. de ꝯ uitiis. l. j. sed in hoc loco quidā habent glo. vacant istæ causæ amittē di feu. propter inferiores §§. huius titu.

b Nisi esset causa quod alter non iuuit qui aliàs tenet ad iuuādum do. quia tūc vasal. tenet domino. ar. l. in commodato §. ficus. ff. commo. Bal. & Albe.

f ¶ *Concubuerit.*] vel cū inimicis domini amicitias copulauerit: vel taliter contra dominū se habuerit vt magis præsumatur inimicus. quā amicus: vt arg. C. de inof. test. liberi. & ff. de off. præfe. vrb. l. j. §. cum patronus. sed si dominus non placitauerit vasallo de culpis commissis in vita sua, nec hæres debet placitare: vt C. de inof. testa. omnimodo. & C. de reuo. dona. l. j. & ff. de proba. l. proculus. Accur.

g ¶ *Exercuerit.*] hoc ideo. quia in maleficiis potius voluntas, quàm effectus inspicitur: vt ff. ad leg. Corn. de sicar. l. diuus. & hoc intelligo nisi propter pœnitentiā desisterit: vt ff. ad leg. Corn. de fal. l. qui falsā. si vero propter impossibilitatem destitit, affectus est puniendus: vt not. in dist. Py. cum quis habet voluntatem delinquendi, &c.

h ¶ *Luserit.*] f puta forte manus ad pectus eius ponendo, vel etiātur pius aduersus dominum fuerit: vt Lombar. quali. quis se defen. deb. si quis amodo. Ludus enim, siue lusus, noxius si culpa est: vt ff. ad leg. Aquil. Ludus. Quis enim eos ludos appellat ex quib⁹ crimina oriuntur: vt in consti. Fride. impe. circa finem constitutionis.

i ¶ *Concubuerit.*] quidam habent hic in text. post illa verba statim hæc alia. hæc ita obtinent: si in domo domini maneat. quidam non habent: sed credimus illa esse superfluа.

k ¶ *Amittere censetur.*] sed nūquid hodie & illud est correctū vt nō possit auferri sine certa & cōuicta culpa? Rñ. nequaquā. quod eni specialiter nō remouet, quare stareprohibetur: vt C. de tem. l. sanctimus. quidquid enim noua lege nō inuenitur expressū illud in constitutionibus veterū conſtat esse relictum: vt C. d appellatio. præcipimus. in fine l. satisdamē puto q̄ posse dici cōtra rūs: vt in Lombar. de bene. & ter. l. vlti. & j. d feudo. fine culpa nō amit. c. j. & tit. quo tempo. mil. inuesti. pe. deb. c. iij.

l ¶ *Sciens.*] sua cū q̄ crassa & supina ignorātia eū nō excuset: vt ff. de contrahen ēp. l & fi. §. ignorātia. & de u. & ff. act. ign. nec supina. imò vt verē loquar h, subauditū nō est maximē: quoniā pena fi. sequuntur Bal. & Albe.

Idem Bal. Alb. & Præ. Idem Bal. & Præ. Alb. & Præpo.

[Cōcor. cū hoc §. c. ij. in gl. j. extra de feu.

m ¶ *Proprietatis.*] sed vtrum sit distinctio hic, quæ admodum ī. c. §. Præxi. l. vtrū fuerit ei data cābiū, corā parib. vel in breui testato vel aliàs? Rñ. vtiq; & intelligo q̄ alle. vas. se habere putā nosse, p prietatis p parte illius feudi q̄ feudū p parte petit sc. p illa parte pro qua dicit se nō habere cābiū. nā alioquinsi haberet cābiū totius feudi nomine p prietatis, frustra experiretur pro feu. n ¶ *Rationil⁹.* hoc est q̄ inuestitura fuerit facta eorā paribus curiæ vel q̄ habuit breue testatū: alijsqñ & si idonei sūt, nō admittūtur: vt j. de cō. inter domi. & vasal. de inue. feu. c. si fuerit contentio.

n Idem Bal. Alb. & Præ. Approbat per Bal. Alb. & Præpo.

o ¶ *Probare.*] sed & si nō probauerit, etiā electio iurisiurandi eo dat. si verò probare nō potuerit prædicto mō, dabitur ei defēsio cū xij. sacramētalibus, etiā si nō possideat totum feudū vel partem vel pro eo aliquid. Acc. p ¶ *Iure.*] ad eo vt eum solū iurare sufficiat sine testi. quādo possidet: vt j. si d inue. inter do. & vasa. lis oria. §. si qs se vel parē. & §. si aūt. nec est ꝫ prædictū c. si fuerit ptr. inter do. & vas. c. si tū cōtētio quia illa determinatur p iuātā vt distinguat fr dñs an fidelis. vel ibi cōstat feu dū: sed dubitat esse paternū an collaterale: in c. si fuerit. nō cōstabat q̄ nunquam fuerit feudum.

o Approbat per Bal. & Alb.

p ¶ *Iure.*] ad eo vt eum solū iurare sufficiat sine testi. quādo possidet: vt j. si d inue. inter do. & vasa. lis oria. §. si qs se vel parē. & §. si aūt. nec est ꝫ prædictū c. si fuerit ptr. inter do. & vas. c. si tū cōtētio quia illa determinatur p iuātā vt distinguat fr dñs an fidelis. vel ibi cōstat feu dū: sed dubitat esse paternū an collaterale: in c. si fuerit. nō cōstabat q̄ nunquam fuerit feudum.

q ¶ *Curtis.*] in hoc & in se. §. sic opponit aut insiciatur se habere nomine guardiæ: aut nō inficiatur. si nō inficiatur, aud quod probat dominus? Item si inficiatus fuerit: ad quid posita audiē, cum illi denegetur audientia qui propriā scripturā negauerit: vt C. de nō nu. pe. aut cōtra, qui ꝑpriā. Itē quærit in isto §. & le. ad quid de feratur iusiurādū vasallo si dominus in p̄batione deficiat, cū actore nō p̄bāte reus, & si nihil p̄stiterit, obtinebit, vt C. de eden. q̄ accusare? Resp. ad cautelā hoc facit iudex, sicut & in C. d iureiu. l. in bonæ fidei. & ff. de iureiur. l. admonēdi. nō est cōtra ī. de feud. guardiæ. vt ibi not.

r ¶ *De manso.*] in isto §. talis notatur distinctio: aut dominus aliquid sibi reseruauit, aut nō: si nō sibi reseruauit aliq̄d. aut est vas. i. pos. aut nō. In primo casu tenetur probare vas. inuestituram: & hoc facit retētio domini. In secūdo verò quādo nihil sibi reseruauit si non est in possessione, idē est si verò possideat, non probabit in uest. feu ita esse iurabit.

Reseruauerit.] præsumit cùm q̄ dñs incrementū retinuit eò q̄ aliqd sibi in curia reseruauit. vñ vas. obrinere debet, & de incremēto speciaiter inuesti. factā esse probare habēt necesse. Vel dicas referre vtrū dicat se reseruasse, vel latens incremētū. vt si sit discretū sicut est insula. pti neat ad dominū, si latens ad vasallū. vt ff. de vsuf. item si fundi. §. j. & ij.

Probare.] qualisqua liscergo retētio domino prodest, vt hic, & j. tit. j. §. item si quis feudum.

Pertinebit.] in isto §. not. q̄ resoluto iure datoris, & ius acceptoris resolvitur. simile j. tit. j. §. rursus. C. si pig. da. fu. l. j. Sed quæro, nūquid iste q̄ secundo loco possidet iure feudi, si velit priori dominoseruire, ā sit expellēdus? rñ. nō secundum iura ista: vt j. qua olim po. feu. al. c. j. verū hodie forte potent: sed vtrū potent vel non potent? plenius determinabitur.

¶ QVIA D. &c.

Via emittere debet.] Si quidē hoc intelligē dū nue iunc, siue iniustè domin⁹ prætietur? Resp. hoc determinabit infra tit. j. hic si lex, din. pfue. incip. c. j. sed q̄o hic, si sciat dominum iniustè prætiari cū eum adiuuare nō teneatur, si eum adiuuare incipiat, & cū postea vt hic, deseratur: an feudo priuetur? Respondeo. hæc verius infra notabūtur: arg. tamē est ad hocquod nō⁵ vt C. de nego. gest. tutori. sufficit eni si cui vel i paucis, &c. vt ibi dicit. sed illud q̄ in hoc c. dicit, intelligo cū poterat dominū adiuuare, & eū dimisit. quid autē si brachia subscisis sus fugit, vt potē ōnino inutilis addomini defensionē? Rñ. nō priuabit feud. argu. j. de feu. fine cui. §. ij. i. fi. nihil eni interest domini vasallū ibi stetisse: ergo feu. non priuabitur, cū peræque moritur⁵ erat: vt argu. ff. de cond. ob. cau. l. si pecunia. §. vlt. & C. dep. l. si plures. Sed consuevit quæri quòd auxilium domino vasallus præstare teneatur: nunq̄d salutem suam debebit præponere saluti domini sui, an non? ar. eſt q̄ ponere debeat ff. ad senatusc. Syl. l. j. §. hic autē quæritur. ver. ſerui. Sed puto contrafore censendum: quia non tantū habet ius dominus in vasallo vt in seruo. licet dicatur p tranū j. de alie. feu. pac. c. fi a morte. scilicet quòd debeat dominum à morte liberare si potest. Accurſ.

Cucurbitauerit.] quod hic dicitur cucurbitauerit, verbum est. inde cucurbita nomen verbale: aliàs dicitur arga: vt in Lombar. de ꝯ uitiis. l. j. sed in hoc loco quidā habent glo. vacant istæ causæ amittē di feu. propter inferiores §§. huius titu.

Concubuerit.] vel cū inimicis domini amicitias copulauerit: vel taliter contra dominū se habuerit vt magis præsumatur inimicus. quā amicus: vt arg. C. de inof. test. liberi. & ff. de off. præfe. vrb. l. j. §. cum patronus. sed si dominus non placitauerit vasallo de culpis commissis in vita sua, nec hæres debet placitare: vt C. de inof. testa. omnimodo. & C. de reuo. dona. l. j. & ff. de proba. l. proculus. Accur.

Exercuerit.] hoc ideo. quia in maleficiis potius voluntas, quàm effectus inspicitur: vt ff. ad leg. Corn. de sicar. l. diuus. & hoc intelligo nisi propter pœnitentiā desisterit: vt ff. ad leg. Corn. de fal. l. qui falsā. si vero propter impossibilitatem destitit, affectus est puniendus: vt not. in dist. Py. cum quis habet voluntatem delinquendi, &c.

Luserit.] puta forte manus ad pectus eius ponendo, vel etiātur pius aduersus dominum fuerit: vt Lombar. quali. quis se defen. deb. si quis amodo. Ludus enim, siue lusus, noxius si culpa est: vt ff. ad leg. Aquil. Ludus. Quis enim eos ludos appellat ex quib⁹ crimina oriuntur: vt in consti. Fride. impe. circa finem constitutionis.

Concubuerit. [quidam habent hic in text. post illa verba statim hæc alia. hæc ita obtinent: si in domo domini maneat. quidam non habent: sed credimus illa esse superfluа.

Amittere censetur.] sed nūquid hodie & illud est correctū vt nō possit auferri sine certa & cōuicta culpa? Rñ. nequaquā. quod eni specialiter nō remouet, quare stareprohibetur: vt C. de tem. l. sanctimus. quidquid enim noua lege nō inuenitur expressū illud in constitutionibus veterū conſtat esse relictum: vt C. d appellatio. præcipimus. in fine l. satisdamē puto q̄ posse dici cōtra rūs: vt in Lombar. de bene. & ter. l. vlti. & j. d feudo. fine culpa nō amit. c. j. & tit. quo tempo. mil. inuesti. pe. deb. c. iij.

Sciens.] sua cū q̄ crassa & supina ignorātia eū nō excuset: vt ff. de contrahen ēp. l & fi. §. ignorātia. & de u. & ff. act. ign. nec supina. imò vt verē loquar h, subauditū nō est maximē: quoniā pena fi. sequuntur Bal. & Albe.

Idem Bal. Alb. & Præ.

[Cōcor. cū hoc §. c. ij. in gl. j. extra de feu.

Proprietatis.] sed vtrum sit distinctio hic, quæ admodum ī. c. §. Præxi. l. vtrū fuerit ei data cābiū, corā parib. vel in breui testato vel aliàs? Rñ. vtiq; & intelligo q̄ alle. vas. se habere putā nosse, p prietatis p parte illius feudi q̄ feudū p parte petit sc. p illa parte pro qua dicit se nō habere cābiū. nā alioquinsi haberet cābiū totius feudi nomine p prietatis, frustra experiretur pro feu. n ¶ *Rationil⁹.* hoc est q̄ inuestitura fuerit facta eorā paribus curiæ vel q̄ habuit breue testatū: alijsqñ & si idonei sūt, nō admittūtur: vt j. de cō. inter domi. & vasal. de inue. feu. c. si fuerit contentio.

Approbat per Bal. & Alb.

Probare.] sed & si nō probauerit, etiā electio iurisiurandi eo dat. si verò probare nō potuerit prædicto mō, dabitur ei defēsio cū xij. sacramētalibus, etiā si nō possideat totum feudū vel partem vel pro eo aliquid. Acc. p ¶ *Iure.*] ad eo vt eum solū iurare sufficiat sine testi. quādo possidet: vt j. si d inue. inter do. & vasa. lis oria. §. si qs se vel parē. & §. si aūt. nec est ꝫ prædictū c. si fuerit ptr. inter do. & vas. c. si tū cōtētio quia illa determinatur p iuātā vt distinguat fr dñs an fidelis. vel ibi cōstat feu dū: sed dubitat esse paternū an collaterale: in c. si fuerit. nō cōstabat q̄ nunquam fuerit feudum.

Curtis.] in hoc & in se. §. sic opponit aut insiciatur se habere nomine guardiæ: aut nō inficiatur. si nō inficiatur, aud quod probat dominus? Item si inficiatus fuerit: ad quid posita audiē, cum illi denegetur audientia qui propriā scripturā negauerit: vt C. de nō nu. pe. aut cōtra, qui ꝑpriā. Itē quærit in isto §. & le. ad quid de feratur iusiurādū vasallo si dominus in p̄batione deficiat, cū actore nō p̄bāte reus, & si nihil p̄stiterit, obtinebit, vt C. de eden. q̄ accusare? Resp. ad cautelā hoc facit iudex, sicut & in C. d iureiu. l. in bonæ fidei. & ff. de iureiur. l. admonēdi. nō est cōtra ī. de feud. guardiæ. vt ibi not.

De manso.] in isto §. talis notatur distinctio: aut dominus aliquid sibi reseruauit, aut nō: si nō sibi reseruauit aliq̄d. aut est vas. i. pos. aut nō. In primo casu tenetur probare vas. inuestituram: & hoc facit retētio domini. In secūdo verò quādo nihil sibi reseruauit si non est in possessione, idē est si verò possideat, non probabit in uest. feu ita esse iurabit. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Regressum.*] sed nunquid hoc intelliges quocunque modo consétias, id est, siue tacitè siue expressim? Respon. vtique: vt argum. C. de remiss. pig. l. ij. & l. fi hy potheca. & ff. de reg. iur. l. creditor. in fi. nisi dum tacitè consensit intelligat ius suũ vbique durare: vt ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. ficut. ¶ non videt. Item istud intelligo quando ex certa

a Idē Bal. & Albe.

scientia consensit: nã aliàs potius intelligit errare quàm id consentire: vt ff. iudi. l. ij. & ĉ in fi. com. iud. l. fi p errorē. & j. si de feud. contro. fuc. c. fi vasallus. Idē consentire hic intelligiturq; præsens est nec contradicit: vt argũ. ff. de decur. l. decuriones. §. vlt. & ff. ad muni. l. ij. & C. de filiisfã. l. ij. libr. x. insumma autẽ hic notãdũ est quod qui alij p̃sentit, ipse sua iura perdit: vt C. de administr. tut. l. cùm quidã. Accur.

† liuellario

b ¶ *Reuertitur.*] hoc intelligo quando cõmuni ter feudum acceperũt, & nominatim dictũ fuit vt alter alteri succederet: nã alioquin nullũ esset debiũ: & nihil operaret talis prohibitus p tractus: qz aliàs frater fratri nõ succederet i feudo: vt supra q. feud. dare poss. §. ij. Sed cu instabis: quoniã si nõ deliquat vasal. in dominũ, ad proximiorem agnatũ & non ad dominũ, feudũ reuertitur: vt infra in qbus causis feu. amit. §. vlti. ibi quoq; & in dominũ delinquere i telligitur: quoniã cõtenere videtur, vt ibidẽ ottẽditur: sic ergo alteri delictũ suũ factum alteriobesse videtur, sed hoc plenius notabitur infrà, quæ fuit prima causa benefi. amit. §. vlti. & infra si vasal. feud. pri. cui. & fe. ca. vasalli. Accur.

† Exponit hic do. Alua. plebanus. & interdum p̃positus. nam, vt dicit idem imper. & vide hic præfatũ do. Alua. tra ctantem de ordinib. & digni. eccle. valde diffusẽ in ij. col. ante fi. ver. quæro quoniam alibi.

c ¶ *Curtem.*] scilicet, quod vulgo d̃ cauena di citur. sic ergo secundum iura ista aliàs habet vasallus feudũ in curte domini sui, aliàs extra: & si ex tra vel dominus habet districtũ, id est, iurisdictionẽ: vel nõ. in primis duobus casibus non p̃t alicui quã partem sine domini volũtate libellario nomine dare: sed vltimo vsq; ad medietatẽ potest: vt supra p̃pe. & infra i pluribus casib⁹ vel locis, veruntamen hodie in nullo istorum casuum potest vasallus sine domini voluntate id alteri concedere: vt in constitutione Friderici Imperialem decet solertiam, &c. sic itaque qualisqualis retentio domino prodest, vt hic, & supra tit. j. §. fi quis demanso vno. Accursius.

d ¶ EPISCOPVM VEL ABBATEM VEL ABBA. &c.

¶ Aliàs non est hic rub. seu ti. nec litera capitalis, sed solus §. & malè.

e *Item si episcopus. Nullum habet vigorem.*] hoc qualiter sit intelligendum in summa exposuimus. vnde istud notandum est: quia quod constituit Papa Vrbanus, in futurum duntaxat habet locum: & merito: quia nil peccauit antiquitas, cum huius decreti foret insciа: vt C. de testa. l. iubemus. in fi. & ff. de iure immu. l. j.

f ¶ *Non admittuntur.*] sed quid si masculum relinquit & fœminam nunquid & fœmina in feudo succedit? Resp. non, vt j. titu. ij. §. ij. nisi forte masculus subito post mortẽ patris mortu⁹ fit, quasi non videatur extitisse, cũ non perseuerauerit: vt ff. de inuesti. rur. testi. l. posthumus. nec em̃ patet locus fœminę in feudi successione, donec masculus supereſt ex eo, q. primus de eo feudo fuerit inuestitus. j. de eo qui sibi

Esse non videtur quod durat.

vel suc. hære. masculo. & fœmi. inuesti. ac. c qui sibi.

vel hæredi. Feudum retinere non potest.] quod hic dicitur, pleriſq; non placet. ¶ *Feudum retinere non potest.*] quod hic dicitur, pleriſq; non placet. g ¶ *Feudum retinere non potest.*] quod hic dicitur, pleriſq; non placet. cer. vt in Lombſr. de bene. ter. & tri. l. ſi quis terrã. Sed d̃ quo muto sit intelligendũ, quæso mihi dicas: aut enĩ de muto à natura: aut aliàs, ſ. superueniente casu. ſicut diſtinguit C. q testa. facere pos. l. discretis. de muto à nrã nõ pót intelligi: qñ̃ ſi potuit acquirere multò fortius debet retinere: ſi d̃ alio i telligatur: ſic opponitur, qlibet in vltimo articulo vitæ mutus efficit? Resp. potitus amice, ſumã sub allitatẽ fecerus es, igit̃ loquela tua à iudicibus nõ est admittẽda: vt ff. q̃bus mo. pig. vel hyp. sol. ſicut. §. ſi d̃bitori. imõpot.⁹ est reſpuẽda: vt C. ad Treb. l. pe. & C. vtractio ab hær. & p̃tra hære. inci. l. j. & hoc q̃d alibi dicitur ſim plicitas est amical egib⁹: vt inſti. de fid. hær. §. ſed q̃ & inſti. de legi. agn. Iu. ſ. ſed ſimplicitatẽ. ſic enĩ o legitimũ factũ pro per superueniẽtia turbatur: vt ff. vndevi. l. vlti. & in auth. de rest. & ea q̃ pa. §. fi. & C. d̃ ſec. nupt. l. j. vel itelligitur hic d̃ feudo paterno, quod ſecũdũ quoſdã mutus, & ſurdus cæcus, claudus, vel aliter imperfectus non retinebit quia feudo ſeruire nõ valẽt: vt j. titul. an mut⁹ vel aliter iperfect. feud. reti. c. mutus. Vel intelligas ſecũdũ quod de hac materia in ſumma not. in rubr. q̃b. mod. feu. amitt. §. propter caſum. Acc. h ¶ DE NATVRA. ¶ Aliàs hic inueni notabile in gl. vacat hoc ca. propter iſerius c. mutus. ſed Iaco. Guſredi aliàs Colũbi hanc glo. non habet.

Legitimum factum per ſuperueniẽs turbatur.

i *Natura. Sine culpa.*] ſimile infra de feua. ſine cui. non. a. ca. j. & tit. quo tempo. mi. inue. pe. debet. cap. iij. & in Lóbar. de bene. & ter. tri. l. vlti. exiſto loco colligitur ſecundum veteres q̃ ex perſonarũ qualitate & differẽtia lici tũ deprehẽdit̃ q̃ aliàs eſſet licitum. ar. ff. de probã. cũ de indeb. & inſtit. adle. Aquil. §. ij. & C. d̃ cu. milit. de hoc pleni⁹ inuenitur in libello Pyr. char. ij. in rub. ex perſona rum qualitate, &c. ſecũdùm modernos verò in ter maiores & minores nõ habetur differẽtia. Item colligitur adhuc q̃ id quod ab initio est voluntariũ ex poſtfacto neceſſarium efficitur: vt no. C. de actio. & obliga. ſicut. cum ſuis concor. Item colligit q̃ licitum est ante quod posteà non licebit: vt ff. de offi. præſi. ſenatuſcon. & ff. de ſer. l. j. & ff. de procu. ſed etiã. & de iudi. ſed & ſi. §. ij. & de infa. ſolet. & l. ij. & §. j. ff. de ritu nup. l. ſi quis officio. arg. contra. ff. de iud. l. ij. §. pe. & ff. de ritu nup. l. ſi quis tutor. §. quamuis. Accurſius.

† Feritad tem noremiſſius rubr. lone in c. ij. exti de conſue. & ex ore ex tra de his q̃ ſiunt à m par. ca & per Dy. in c. ber neſcium de reg. iu. li. vi Licet antea quod poſtea non licet. Feudũ emi potest.

K ¶ *Pretium.*] hic colligitur q̃ non debet quis duplici dãno affici. ſimile, ff. de condi. ob turp. cau. l. ſi pecuniã. §. pe. & ff. ad l. Rho. de iac. nauis. in fi. & ff. de ac. emp. & ven. ex emp. §. vl. & ff. de iure dot. l. iure ſuccurſũ. & ff. de pœn. l. ſanc. Sed contra. ff. de tranſact. quidem. & C. de tranſac. l. cũ proponas. & l. ſi quis maior. & C. de ſec. nup. l. j. Item innuitur hic q̃ feudũ emi valeat vt j. de feu. da. minim. val. ca. ſi minores. & de bene. fratris. c. j. & j. quemadmodum ad fi. feu. per ca. ſiquis ſine filio maſculo. Sed contra j. de feu. da. inuicem le. con. c. j. ſed dño ibi dante vlterius exponetur: & in ſumma etiam expoſitum est.

¶ DE SVCCESSIONE FEVDI.

Sequitur

cum repetendũ regreſſũ [a] habet.

¶ Item ſi fuerint duo fratres, & vnus inueſtituram feudi accepe- 10
rit: ſi̇ poſteà feudũ cum fratre diuiſerit. & ille qui feudi partem acce pit, poſtea plus medietate vendiderit, & ſine hærede legitimo de ceſſerit. feudũ ad dominũ reuertitur [b].

¶ Item ſi quis feudum habuerit in curte domini ſui: nõ poterit ipſum feudũ in aliqua par- 20
te libellario † nomine alicui ſine conſenſu domini ſui dare, vel pignori obligare. Similiter ſi extra curtem [c] detinuerit, & dñs diſtrictum habuerit vel aliũ honorem: ſi alienauerit ſine domini voluntate, iure ad dominum reuertitur.

Epiſcopum vel abbatem vel abbatiſſam [d] vel dominum plebis feudum dare non poſſe.

TITVLVS VI.

¶ Epiſcopus, abbas, vel abbatiſſa, vel dominus plebis non poſſunt decæterò infeudare res eccleſiarum ſibi ſubiectarum, quæ vocantur tituli. Bald.

ITem ſi epiſcopus, vel abbas, vel abbatiſſa, vel dominus † plebis feudum dederit de rebus eccleſiarũ, quæ eis ſubiectæ ſunt & tituli vocantur, nullum habet vigorem [e], ſecundum hoc quod conſtitutum est à Papa Vrbano in ſancta ſynodo, hoc est illud quod poſt eius decretum fuerit datum: quod autem ante datum fuerit, firmiter permanere debet. ¶ Idem iuris est, ſi ſit præpoſitus, vel abbatiſſa, vel alia eccleſiaſtica perſona, quæ antiquitus non ſit ſolita in feudum dare, ſcili cet vt quod dederit, de iure non valeat.

¶ Fœmina poſita in copula cum maſculo non ſuccedit ſimul cum eo, ſed ita demum ſi maſculus non eſt. Bald.

¶ Quinetiam ſi quis eo tenore feu-

De ſucceſſione † feudi.

TITVLVS VIII.

¶ Si habeus feudum decedat maſculus, & filiabus relictis: ſoli maſculi ſuccedant in feudum, non filiæ ſeu fœminæ.

Maſculi melior est conditio quam fœminæ.

a *Sequitur. Æqualiter.*] hic colligitur in primis quod melior est maſculorum conditio quam mulierum: ſicut & in multis no. vt ff. de ſtatu ho. l. in multis. & nota. ſupra qui feud. da. poſ. §. hoc autem notandum est. quædam poſſunt hic notari quæ non ſunt alibi, vt in ſumma de ſuc. ab inteſt. est diſputatum. Cæterius autẽ de ſuc. tractaturi pleniusex ponem⁹ quę poſſunt ſub tiliter indagari. Py. & ſecundum quod de hac materia in ſumma not.

b ¶ *Hoc quoque.*] ſuper iſtud hic gloſſat. ſi̇nueni, vacat hoc p̃ter inferi⁹ c. per ſucceſsionem.

c ¶ *Partem ſuã.*] i. ad ſi bellũ cõceſſerit: quod q̃dẽ facere potuit ſine dñi volũtate: vt j. d̃ feu. alie. c. j. & hoc p̃tingit ea rõne: quia pars tantũ feudi est alienata, cũ vnũ erat feudũ tm̃ q̃d ad alios fratres puenerat ex ſucceſſiõe patris ſeu aui: & ideo donec vixerit alienator, frater eius nõ poterit petere partẽ [illegible] alienatã: ſecundũ q̃ hic j. §. tur. ſi moriat ſine hærede maſculo, nihilominꝰ reuertit ad me, &c. q. d. ante mortẽ eius nõ poteſt reuertiſimo nec dñspote rit eum recuperare, niſi demũ alienator mortuo ſine hærede maſculo ſub audias & ſine fratre: vt j. d̃ feu. alie. §. ſi cliẽtul⁹ fecerit libellũ, &c. Vel ſi vis intelligere q̃ hic loquat̃ etiã de alienatione titulo vẽditionis facta: dicas q̃ hic loquitur ſecundũ ſua tẽpora. olim enim poterat vaſ. neceſſitate ſua dẽtevſque ad medietatẽ ſine p̃ſenſu domini feudũ vendere: vt j. qua oli po. feu. ali. c. j. §. j. & ſecũ dũ hoc habet locũ notula Py. quã hic no. quæ ſic incipit. Hic colligitur fratrẽ ad partẽ eius q̃ alienauit & c. nã & tũc qñ vaſallus vẽdebat partẽ ſine cõſẽſu dñi, nõ irritabat vẽditio niſi demũ mortuo alienatore ſiue hærede maſculo. verũtñ ſi dñs volebat eã redimere pro æquali pretio, poterat hoc facere: ſed agnatus præferebat ei & in prohibendo & in redimẽdo: vt j. qa olim po. feu. alie. c. eſt aſſi. §. porro ſiue de bona. hodie verò inhibita est oĩs feudi alienatio tã particularis qua talis p̃ leges Lotha. & Fri. j. poſitas. quæ ſi fiat, hodie ipſo iure nõ tenet, & ad dñm liberè reuertit: vt dicit dicta l. Frid. Imperialem. q̃ in telligo verũ eſſe qñ. ſ. udũ erat nouũ feudale paterniũ ad q̃ nõ veniebat aliq⁹ poſt alienatorẽ cũ nõ habebat agnatos ſeu deſcẽdẽtes, & nõ erat paternũ ad q̃d agnati vẽditoris venire debebãt poſt mortem eius ſine filiis maſculis, q̃m tunc ipſius agnati præferũt dño: ſicut olim p̃ferebãt ei in redimẽdo partẽ, l. feudi alienatã, vt j. no. est. ſicut & aliàs dicit, q̃ ſi vaſallus culpã admittat p̃ter q̃ feudũ amittere debeat: neq; filiꝰ neque eius deſcẽdẽtes ad id feudũ vocabũt. ſed agnati dimittẽt: vt j. ſi de feu. cõtro. fuc. c. ſi vaſallus. & j. ſi vaſal. feu. pri. ca. ſi vaſal l⁹. ſicut ergo olim p̃ferebant agnati dño: & hodie p̃ferũtur cũ hoc nõ ſit mutatũ. quia q̃d ſpeciãliter nõ mutat, quare ſtare p̃hibẽt? vt C. de teſt. l. tanctimus. quicq̃d enim lege noua non videtur expreſſum, id veteri legi debet intelligi relictũ, vt C. de ap. l. p̃cipimus. in fi. Dices ergo q̃ hic loquitur de alienatione quæ fiebat olim ante cõſtitutionẽ Locharij & Frideri ci: olim enim ſi vaſallus alienabat feudũ, & poſtea ipſum recuperabat, ipſum tãquam feudũ retinebat. Hodie verò ſecus, cũ ſtatim poſt alienationẽ illicita ſit hoc dño apertũ: vt j. quid iuris ſi vaſ. poſt alie. feu. ipſum recup. c. j. ſed videtur q̃ dñs omnino debet agnatis præferri quãdo vaſallus feudũ vẽdidit: quia tũc videtur dominũ cõtenere: vt j. in quib. cau. feu. amit. §. denique. in fin. cum vaſallus ita in dominũ peccet q̃ feudum amittere debet: non ad proximos ſed ad dominũ beneficiũ reuerti debet, vt domin⁹ hãc ſuæ iuriq; vltionẽ habeat: vt in d. §. circa prin. Sed dices q̃ ibi loquit̃ de feudo nouo, vel de tali paterno ad quod non veniunt agnati ex latere venientes, cũ nõ ſuperſint, ſed tamẽ deſcẽdẽtes ab eo q̃ illud acquiſiuit, & ad hoc videtur facere litera ibi poſita, nõ ad p̃xim⁹. & nõ dixit agnatos: quaſi vo luerit intelligere de deſcendẽtib. tantũ: arg. ad hoc j. ſi de feu. ſue. t. ſi vaſallus culpã committit, & c. eodẽ mo. ſo p̃t intelligi quod legitur j. an ille q̃ in frau. do. ſuf. ca. ſi quis interfecerit. licet alibi dicat q̃ ille proximus est quem nemo ſequitur: vt ff. de verb. ſig. d. proximus.

Culpa vaſalli ſui hæredibus nocet.

Proximus est, quem nemo ſequitur.

habuit initiũ tantum à fratribus: non ſuccedit vnus alteri, ſiue vna inueſtitura [l], ſiue duabus: niſi hoc fuerit dictum expreſsim, vt alter alteri ſuccedat.

Qui ſucceſſores teneantur [m].

TITVLVS. IX.

¶ Inueſtitura papæ potentior est quam iuſturandum. Item facta inueſtitura à laico de aliena feudo in diem vel ſub conditione, ſortitur effectum vaſallo mortuo ſine ſucceſſore. ſiue præmoriatur inueſtitor ſiue inueſtitus, ſiue tenens feudum: ſed purè facta inueſtitura non valet: facta verò inueſtitura ab eccleſiaſtica perſona modo prædicto non ſortitur effectum ſi præmoriatur inueſtitor antequam feudum tenens: vel ſi ſub conditione vel tempore antequam conditio vel tempus exiſtat. Bald.

SI quis [n] inueſtitus fuerit de alieno feudo poſt mortem eius: vel ſi quis fuerit inueſtitus ſub cõditione aliqua, vel tempore quo nullus erat inueſtitus: ſiue præmoriatur tenens feudum, ſiue inueſtitor, ſiue inueſtitus, inueſtitor & inueſtitoris hæredes tenentur inueſtito, vel hæredi eius veniente tempore, vel conditione: licet alij dicant, ſi moriatur inueſtitus antè quã tenẽs feudũ, vel ante conditionẽ exiſtentem, vel ante tempus, quod hæredes eius nõ debeant inueſtiri [o]. nã ſi quis fuerit

c ¶ *Inueſtiri.*] quid ergo erit ſi frater cõſentiat fratri ſic faciẽti, nũqd filio præiudiciũ faciet? & certè vt q̃ nõ: vt C. de li. li. j. ar. ff. de adop. ſi arrogator. & ff. de ſena. emancipatum. ſed quo nõ teneat affirmare quod defunctus voluit nec debeat hæredi licere q̃d defuncto nõ licebat: & maximè cũ nõ poſsit filiꝰ feudũ habere, & hæreditatẽ repudiare, vt j. an agn. vel filiꝰ defun. poſ. feu. reti. c. ſi p tigerit. & j. de cap. q̃ m. ven. c. filius nõ pẽt. & C. de lib. cau. ſi ab eod. & ff. pro ſoc. hæres. & de di. & tẽpo. præ. cum hæres. ſecũdũ q̃ d̃ hac materia potes inuenire in libello diſputat. Py. ij. char. & p & contra i rub. nõ eſt li citũ hæredi, &c. & ſuperiorib⁹ rubricellis? Reſp. q̃ oppoſita ſunt loquunt̃ ſi feud. patrono: & hoc nõ est paternũ, ſed ab ãtecẽſſoribus acquiſitũ: igitur nõ iure paterno hoc habet nepos. arg. ff. d̃ ado. ſi arrogator. §. pen.

Fœminæ ad feudum aſpirare non poſſunt.

Expreſſè licere quę tacitè non.

d ¶ *Si moriatur.*] ſine filio maſculo, vt j. dealiẽ. feu. §. inde pot præſumi. Accur.

e ¶ *Maſculo.*] hic colligitur fratrem ad partem eius q̃ neceſsitate ſuadẽte alienauit, vel alio mõ à iure ſuocciderit, nõ admitti donec ſuperit alienator. nã & ſi hæres ſcripti⁹ rogatus eſſet alicui poſt mortẽ ſuã reſtituere hæreditatẽ ſua & condemnetur, & bona ei⁹ occupentur à fiſco interim veniens fideicõmiſſarius hæreditatẽ petens repellit̃. expectanda enim est mors ſcripti. vt ff. d. iu. fiſ. l. ſtati⁹ florus. §. fina. & ff. leg. ij. l. cũ paſſer. §. hæreditatẽ. & ab inſtituto. & argũ. infra de leg. cor. §.

Hæredi non licet quod defuncto non licuit.

præfecto. Accurſ.

g ¶ *Vſque ad ſeptimum.*] ſed hodie obtinet vſque in infinitum: vt j. qui feudum dare poſſunt. §. hoc quoque ſciendum est.

h ¶ *Non ſuccedit.* nec eius filij. proles enim fœminini ſexus vel ex fœmineo ſexu deſcendens aſpirare non põt ad feudum niſi ex pacto: vt hic & j. de gradib. ſucceſ. in feu. c. j. licet em̃ filiæ vt maſculi ſuccedãt patri, legibus tamen à ſucceſsione feudi remouentur & eorũ filij: vt j. qui feudum dare poſſunt. §. hoc autem notandum est.

i ¶ *Succedat.*] hic põt notari illud generale q̃licitũ est expreſſe q̃d tacitè nõ licet: vt C. de pi. l. iij. & ff. de cõtrah. emp. l. ſi heo. & C. d̃ don. inter vi. & vxo. donationes. cũ omnib. d̃cord. ſeq. in rubricella illa imò expreſsim & p pactũ licet. quod est in li. diſpu. Py. char. ij. licet ẽtra riæ ſint rubricellæ illæ ibidẽ præcedentes notari. tñ hic põt q̃ illud locũ habet in feudo maſculorũ: quoniam filia rectè ſuccedit matri in feudo ſecundũ quoſdã: vt j. de nat. ſuc. feu. c. j. licet videatur contrà j. de benefi. feu. c. j. & ſuper illud ſuccedat̃ inueni glo. talem in q̃ſtiõe li. ſic dicentem, vacat hoc c. propter in ferius. ſi dux. j. de feu. marchi.

k ¶ *Non extantibus.*] vel extantib. & ſubito mortuis: quãſi nõ videãtur extitiſſe, vt no. j. epiſcopum vel abba. &c. §. quineciam ſi quis.

l ¶ *Inueſtitura.*] hoc est dicere, ſiue vn⁹ tãtũ fuerit inueſtitus, ſiue ambo fuerint inueſtiti non ſuccedet vnus alteri, niſi hoc dictũ fuerit expreſsim, & alter decedat ſine legitimo hærede, ſecũdũ q̃d hic dicitur. & j. q. feu. da. poſ. §. cũ verò Conrad⁹. & j. de feu. mar. c. ſi duo fratres.

m ¶ QVI SVCCESSORES TENEANTVR.

¶ Hic põt eſſe tit. q̃ ſucceſ. teneãn. rubricella talis eſt: quid iuris ſi q̃s fuerit inueſtitus de alieno feudo. hæc aũt nõ vtimur i noſtro apparatu.

n SI quis.] nimirũ ex qua perſona quis lucrũ capit, eius quoque factum præſtare tenet: & ſi q̃ iure factum nõ eſſet. vt ff. de reg. iur. l. ex qua perſona. & C. de lib. cau. ſi ab eo. Accur.

o ¶ *Inueſtiri.*] & meritò: quia per patrẽ vel teſtatorẽ ſibi deferebãtur in ipſius perſona locũ nõ habuit: nigit nec hęreditas petit, nimirũ nec d̃ bet p̃mitti hęredi q̃d defuncto nõ fuit licitũ: vt ff. de diuer. & tẽp. p̃ſcr. l. cũ hæres. & ſi. q̃d q̃ſi. u. l. iij. & ff. de ver. obl. l. ij. & quære. ac. nõ da. l. j. & de cõd. & demõ. cui & de edẽ. q̃da. & in ſumma in rubricella illa nõ eſt licitũ hæredi, &c. vt no. j. ti. j. §. hoc quoq;. ſup ver. illo luctire filiũ, &c. & ſunt hęc oĩa intelligẽda q̃ nõ fuerat in poſſeſsionẽ miſſꝰ hic ſecũdꝰ vaſal. vt j. ti. q ſucceſſores teneãt, c. ſi q̃s inueſtit⁹, & hoc est q̃d alibi dicitur poſſeſsiones maximũ cõmodũ eſſe: vt ff. de rei vẽ. is q̃ diſtina-

Universidad de Deusto
Biblioteca

destinauit Sed opponit:quo potuit hic secundus vasallus in possessio nē mitti cū alter possideat? Rsi. bene:qa potuit aliqua eā intervenien te feudo priuari: & sic etiam ante tēpus ipsi reo potuit fieri traditio.

a ¶ *Inuestitura.*] s.q hæredes inuestitoris tenēt præmortuo inuestito re antequā tenens feudū vel cōditio vel tēpus existat: vel nisi fuerit.

b ¶ *Legem Lotharij.*] quæ est in Lōbar.tit.quā do licet re&torib°.l.ij.& rub.de precariis.

¶ DE CONTENT.

c ¶ *Contentio fuerit. Per pares.*] Illud plenius notabitur in titu.quid sit inuestitura.c. j.§.j.in distinctione quæ ibi fit.& j.tit.si de inuesti.inter dominum & vasallum lis oriatur.

d ¶ *Inopia.*] hic notandum est quod inopia probationis emergente con uolandum est ad auxiliū quod alias essēt respuendū: sicut etiam not.in C. de hære.& ma.quoniam. & ff.de testi.ferui.& C. de rep.l.consensu.Accu.

e ¶ *Hoc ita.*] vt detur sacramentum vasallo. nam verum est quod ei datur nisi sit castaldus qui possidet. tunc enim suæ, id est, domini religioni stabitur alioquin non, nisi fortè venit castaldus qui possidet. tūc eñ nō possidenti dominō sacramentum defertur: & hoc est quod dicit,nam malignādo,&c. Py.melius tamē puto,scilicet q̄ istud hoc ita refert ad proxi.dictum,vt ita exponas:hoc ita vt s. p̄ sacramētū,i. per iusiurandū dñi possidētis cū xij.sacramentali. dirimatur nisi eliētul° fit castaldus,&c.tūc eñ suæ,i.dominī religioni stabitur & nō habebit necesse iurare cū xij. sacra.sed alibi est in te.. nō stabitur: & secūdum hoc nō debet esse in tex. verbū illud,i.dñi:sed debit referri illud verbū suæ,tantū ād clientulum & non ad dominū:ita dicas tantū suæ,i.clientuli religioni non stabit nisi habeat testes,&c.& secūdum hoc magis cōgruit literæ prior expositio.

f ¶ *Clientulus.*] huic simile est C.de reb.cre. & iureiurand.in ḡnē fidei. & metito no.quod possessori defertur iusiurandum possessionis fauore tū quia reus est nimirū (vt supra dictū est) maximū est possessionis cōmodum: quoniā melior est possidentis conditio quā petentis:vt hic,& ff. de inter l.prima,& ff.de pignor.l.fi debitor. nam & actore nō probāte,& si nihil præstiterit reus obtinere debet:vt C. de eden.qui accusare.& fauorabiliores sunt rei quā actores:vt ff. de reg.iur.l.fauorabiliores & prompciores sumus ad absoluendū quam ad condemnandum.ff. de act.& oblig.l.Arrianus.

g ¶ *Malignando.*] aliās malitiando,alias aliquando multa bona.

DE PIGNORE DATO FEVDO QVID IVRIS SIT.

Similiter de pignore.] Hoc intelligo locum habere quando de pignore constabat, alioquin probatio incumbit domino. quod si probare non poterit se pignori dedisse, restituere debet eum domino,vel probare p partes curtis vel breue testatū, quod sibi de feudo dederit postquā per pignus accepit:vt 3.de cōrro. inue. feu.c.similiter si aliquis.Huic obuiare videt C. qui pot. in pig. hab.l. si generaliter.aut.item possessor?Resp.illud locum habet quādo inficiabitur rē suiſſe illius sed hic bene cōfitebat rē domini fuisse: licet auferri posse à domino, scilicet post annum i.

inuestitus pure de alieno feudo, non valet habita inuestitura a, hoc ita est,nisi fuerit facta ab aliqua ecclesiastica persona. tunc enim si præmoriatur inuestitor ante, quàm feudum tenens, vel conditio,vel tempus existat: non obligatur successor illius:& hoc probatur per legem Lotharij b de precariis. & hoc intelligendum est in vasallis, qui feudi successionem non habent.

De contentione inter dominum, & fidelem de inuestitura feudi.

TITVLVS X.

¶ Orta contentio inter dominum, & fidelem de inuestitura decidi debet per pares curiæ testimonium perhibentes, vel per iuramentum possessoris iurantis cum xij. sacramentalibus.Bald.

SI contentio fuerit inter dominum & fidelem de inuestituta feudi, per pares c curiæ dirimatur. Alij enim testes & si idonei sint,admittendi non sunt:inopia d tamen probationū dirimatur per religionem clientuli possessoris feudi:vel cum duodecim sacramē talibus secundum quosdam. Cæterum si dominus possideat, etiam per suum iusiurandum cum duodecim sacramentalibus dirimatur hoc ita e:nisi cliē ulus f fit castaldatus,vel actor domini:tunc enim tantum suæ,i.domini religioni stabitur:nisi habeat testes pares idoneos. nam aliquando malignando g multa bona auferuntur domino hoc modo & hoc colligitur per legem quæ est in titulo de acquisitione actorū regis in Lombardia. Item dicendum est de guardia.

De pignori dato feudo quid iuris sit.

TITVLVS XI.

SImiliter si quis voluerit dicere de pignore h sibi dato se inuestitum esse, non credatur suo iuramento sed testibus idoneis paribus domus,vel curiæ. ¶ Insuper sciendum est feudum guardiæ & castaldiæ quacunque hora vult

a Secūdū Alua.& and.de Iser. non debet hic esse rubri. sed §. qui continuatur ad superio & hoc satis patet q̄ sic.

b ¶ *Similiter de pignore.*] Hoc intelligo de pignore dicto de fatatiua.

De contentione inter me,& dominum de portione feudi fratris mei defuncti k.

TITVLVS XII.

¶ Fratri superstiti defertur iusiurandum si partem habeat in feudo de quo est contentio inter eum & dominum: sed si nullam habeat partem,datur domino. Bald.

SI contentio l fuerit inter me, & dominum de portione m feudi fratris mei defuncti, dicendo paternum esse,& sic me debere succedere: ille verò minime, tanquam habuerim partem meam, siue possideo, siue alienaui n, debitur mihi iusiurandum, scilicet patrem meum iure inuestitum fuisse:licet non possideam portionem fratris mei. Si verò nullam partem habuero illius feudi, nec mihi nec domino debitur iusiurandum, nisi propter supradictam rationem : domino non, vt ego propter hoc aliud meum fundum amittam, Si tamen vasallus poterit probare paternum fuisse siue possideat, siue non, obtinebit : alioqui nisi probet paternum fuisse, vel nisi possideat,dominus obtinebit.

De alienatione feudi.

TITLVS XIII.

¶ Vasallus hoc iure potest etiam sine voluntate domini feudum alienare ad libellum vsque ad medietatem, & non in plus: & non per alium contractum, & non ecclesiis in perpetuum, sed priuato sic: & tunc resoluto iure datoris, resolutur ius acceptoris: sed voluntate domini facta alienatio vel proximo agnato, manet stabilis omni tempore.In feudo autem marchiæ, & comitatus non est successio.

SI clientulus voluerit partem suam feudi alienare †, id est, medium sine domini voluntate. poterit hoc facere:vlterius o progredi non potest secundum iustum & verum vsum : alioqui & feudum amittit : &non valebit quod factū est. Quod dictum est alienare, intelligas de libello p. cet quod insolidū non liceret:vt ff.de contrahenda emptio. & vend. l.ū quis donationis.& de offi.eius cui man.est i urisl. j.& de in iusvocā.sed si hac.§.qui manumittit.& C.de condict.demonstra. l. cū ita. similia studiosus inquirat.

p ¶ *De libello.*] sic ergo vī q̄ alias non sit alienatio permissa præter quā libelli cōcessio.nā cū de pluribª vnū cōceditur,sequens intelleēt° patēs est q̄ de aliis remouetur sicut econtra:vt ff.de cond.& demōstra. cū ita.& de iud.l.cū prætor.Sed cū alienationis appellatione pignoris obligatio cōtineatur:nūquid pignori obligare poterit? Et videtur quod non:vt C.de re.alie.non ali.l.fi.nimirū cui non in genere licet nec in specie licebit.ff.nau.cau.stab.l.j.in prin.& de ope.pu.l.iij.& de rei vē. officiū.& inst.de auth.tut.& inst.quod cū eo.§. fi. videatur etiā istud confirmari per l.Friderici, Imperialem,&c. quicquid tamen dixerim, obtinet:& verum vsque ad medietatem valet pignoris obligatio sicut & olim poterat:vt 3.qb. modis feu.amit.§. rursī°. nec obst.constitutio : qa loquit de fraudulenta alienatione:vel quādo totū alienare volebat vel pignorare.eodē casu loquitur.C.de re.alien. nō ali.l.vlt.nam vt diximus licitum est pro parte q̄ in totū nō licet.sed hūc quomodo respōdebim° q̄ dictū est alienare, intelligas de libello subaudi& pignore:& ita videtur Pyr.sibi ipsi cōtradicere:cū alias in summa contrarius notetur in rubricella,quid hodie obtinet de feu.alias.§.sed an hodie,&c.sed de hac materia dic vt ibi.& notaui.

a ¶ *Derogatum est.*] ego nō puto q̄ possit derogari.& dices verum esse, scilicet quod ei derogatū erit per d.l.Lotharij, quæ est j.de pro.b.feu.ali.p Lotha.Imperialia benuolentiæ.imo dices q̄ similiter derogatū fuerit p l.Fride.Imperialem.

b ¶ *Inde.*] quæritur vnde præcedat illud inde? Respō.quia dictū est solam alienationē quæ fit incōcessione libelli,permissā esse,inde præsumi potest, &c.per hoc dat intelligi q̄ nulli sit permissa alienatio præter istam,scilicet per libellum cum alicui cōceditur:nec cōtra dicit quod de pignoris obligatione dicitur: qm̄ licet pignoris obligatio contineatur alienationis appellatione:non tñ est alienatio.nimirū pignus in bonis debitoris p manet. ideoque ipsi petire in dubium non venit:vt C.de pig.actio. pignus.

c ¶ *In priuato.*] est ergo dcterioris cōditionis ecclesia quam priuatus:cū ecclesia in perpetuū per libellum habere rem non possit,sed priuatus valet.alibi contra: vt not. C.de sacrosan.eccle.l.vt inter diuinum.Accur.

e ¶ *Ecclesia cultrix.*] istud verum satis notabile est:nam satis est omnibus prodesse velle & neminem lædere.licet solui possit,si diues sit vt in decretis causa xiij.q.v.denique.Accur.

Hæredis appellatione continetur tantum filius maiculus.

c ¶ *Masculo.*] in hoc c.notare licet quia hæredis appellatione continetur filius tantū masculus.sed alibi ponitur pro liberis:vt ff.ad Trebel.l.ex facto.§. vlt. & si vis scire quantum extendatur nomen hæredis,decurre in libro dispu.Pyr.char.vj.rub.sed quæritur quatenus hę redis appellatio extendatur,&c.in qua dicitur quod hæredis appellatio in perpetuum significat succedentes:vt ff.de verbor.signifi.l.hæredis.& ff.de iur.immu.l.iij.& ff.de verbor.obligat.stipulatio ista.cum aliis concordan.ibi sequentibus.licet contraria rub.sequens ibi dicat quod significat proximum hæredem duntaxat:vt ff.de verb.sig.l.sciēdum.& ff.de oper.l.cum patronus.§.j.& ff.de minor.in causa.§.j.cum aliis concor.ibi sequen.

f ¶ *Dominum.*]hic ergo dicitur q̄ vasallus licitè possit vsq; ad mediatē feudi in libello dare sine permissu dñi.quod si fecerit,& sine filio masculo decesserit:tunc ad dominum feudum reuertitur.Sed op.vasl. licitè fecit.ergo pœnā nō merebitur.C.ad l.Iul.de adul. l. Grachus.rñ. hic ponitur nō qa alienauit,sed qa sine masculo decessit:sicut de minore dicit,q̄ restituitur nō quia fecit,sed quia sic fecit.vt ff.de mino. xxv.an.si ex causa.§.& nūc.alias nō punitur:quia istud intelligitur d recto feudo in quo fœminæ nō succedūt,sed instabis:nonne nepotes hic excludūtur?Respon.non:quoniā filiorum appellatione etiā nepotes continent,nec enim dulciori vocabulo possunt nominari. ff. de

Filiorum appellationem nepotes venīunt.

verbo.signifi.l.liberorum.& in Lombar.de beneficio.l. fi.Accu.

g ¶ *Facta.*] Iubaudi etiā si omni voluntate quasi nō videatur alienatio,si cū feudum erat paternū. Ité & in alienatione ei facta.licet enim aliās prohibeatur alienatio feudi paterni,inter agnatos tamē cōcedit vt j.de alien.feu.paterni.e.j.arg.j.per quos fi.imme. p quos reci.§.fed & res. & si de lega.nj.l. pater. §.quinecim. Vel etiā dicas q̄ hoc refertur ad proximū dictum,& ita cōtinuabit:stabilis p maneat alienatio. fratri verò vel nepoti,& c. dū tamen sit facta fratri vel nepoti, & ita secundum hoc nihil videt operari sensus siue voluntas dominiq̄ rūc si eius voluntate esset facta qualitercūque,valeret & nō possit irritari secundū quod videtur velle constitutiones Lotha.& Fridric.vel etiam dicas q̄ nihil subauditur: & ita continuā cū sequenti litera.si tarri verò vel nepoti, id est, alienatio libelli facta in feudo comitatus vel marchiæ,& c. & secūdū hoc dices q̄ non debet esse §. Prior tamen expositio verior esse videtur ri allegando h ¶ *Vsurpatum.*] in feudo:ergo non est seruādū ibi diffuse nimirum:quia malè inuē tractat.istam tę & prauæ consuetudi materiam. nes tractū temporis non Consuetudines malę tractu temporis non confirmantur.

† Facit ad hoc C. de fun. patr. l. hi quibus li. xj & Bald.c. j. vers. contuetudo.qui feu. da. pos. in ver.feu. b Cōcor. cū hoc text. de feu. c. ij. & gl. iij. in ca. quæ in ecclesiarum per ptinc. extra de constit. Alienationis appellatione pignoratio. continetur

† Iaco. d Balu. super hoc tex. facit. iuris ad hoc facientia, & ibi

confirmantur: vt in authentic. vt nulli iudic.§. nulli.col.ix.licet contrarium dicatur infra de cogn.feud.in princip.

i ¶ DE FEVDO, &c. ¶ Alias est titu.talis,qui licet vsus beneficij sit retinendus,q̄llo non vtimur in nostro apparatu.

k ¶ *De Marchia. Ab imperatore.*] in primis illud notat.q.quod ex reiqualitate & differētia licitū deprehenditur q̄ aliās nō liceret. simile C. famil.ercisc.l.fi filius. & ff.de pet.l.curator totorū.& de mino.l.ait prætor.§.quæsitū.& ff.de admi.tut.qui fine hærede.& C.si aduer.do.l.ij & in summa,vt in lib.dis. Pyr.char.ij.rubr.ex rerū,de quibus agitur qualita.& c.licet contra.fit arg.ff.vsufru.quēadmo.caue.l.j.& ij.& C.de cōtra.iud.l.vnica. Item hic no.q̄ licitum est minori quod maiori nō licet:vt C.de arbitr.l.j.& C.si de momen.pos.ap.fue l.j.& C.adleg.iul.de adult.l.fi adulteriū.& C.de procu.militem.& ff.de rit.nup.obseruandum licet argu.sit ptra. C.de decu.l.fi.& ff.de reg.iur. non debet actori. in ō & alias dicit q̄ si licitum est minori,multo fortius & maiori.ff.de offi præto.barbarius. & C.de postu.l.j.& C.de Pedaneis.iudi.l.ij. Ité hic non licet hæredi quod defuncto licebat:vt & alias. C.de reuo.do.l.j.& ff.& ff.de dona.inter virū & vxo.cū hic.& ff.de peti.hære.nec vllā.& in summa,vt in li. Pyr. char.vj.rub.contrā non licet hæredi quod defuncto licebat:licet sit cōtra ibi rubrica superior.vnde hic solet assignari cōtra:vt ff.de proba. si pactum sed ibi plerunque vtl propter quod solutur contra.

l ¶ *Succedit.*] licet hoc hodie fit vsurpatum : vt 3.§.proxi. in fine.

m ¶ *Modo.*] & aliās vllo mortuo:sed vllo modo credo literā veriorē.

n ¶ *Et aui.*] bene dixit patris & aui: quoniā hoc obseruat i feudo ab anteceſſoribus quæsito,nō si p se quæsuisset. quia tūc frater fratri nō succedit:vt 3.dictū est.& j.proximè dicetur:nisi ex pacto:vt ibi dicit.

o ¶ *In consobrinis.*] hoc olim vsque ad septimum gradum:sed ho in infinitū:& intellige hic proprie accipi consobrinos alioquin de superfluo diceretur:vt instit.de gradib.cog.§.iiij.

p ¶ *Si duo fratres.*] inuestiti istud expositum est 3.de suc.feud.§. filia verò.vt 3.qui feu.dare pos. §. cùm verò Corradus, sed est sciendū q̄ induxit arg.a simili.similia studiosus inquirat.

q ¶ *Succedunt.*] vt 3.qui feu.dare pos.§.hoc autem notādum.& 3.de suc.feu.§.filia verò.& j.de gradi.suc.in feu. ea.j.

An maritus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a AN MARITVS SVCCEDAT VXORI.

Alias est tit. quo ordine succedant filij in beneficium matris: quo non vtimur in nostro apparatu.

Si fœmina. Succedit.] quamuis in aliis bonis iure Lombard. succedat. vt in Lombar. de succes. l. fi. simile infra de inuest. quam Titius accepit à Sempronio. c.

Æquitas iuris pferetur rigori.

c ¶ *Æquitatem.*] hic rigori iuris præfertur æquitas. vt & alibi & in fin. vt in lib. Py. ij. quaterno. j. char. ru. semper enim æquitas præfertur rigori. vt C. si res alien. l. cum res alie. & C. de iudi. placuit. & ff. ad senatusc. Sul. Velleia. l. si creditor. § j.

d ¶ *Hoc dicimus.*] quod dictum est supra de nat. feud. in princ. s. quòd sine causa deuestiri non possit. Accessius.

† Not. quod feudum in dotem dari non potest. facit Spe. in tit. de loca. §. statim post valuasoribus nunc aliena. versi. excei. & in c. j. §. do nare quali. olim fendo. alien. in vsi. feu. per Pelli. Bar. & Imo. ibi. vsus fru. solut. matri. Alex. in ea lj. de feu. & in cap. pla. cuit. iiij. q. de loc.

e ¶ *Valuasoribus.*] quidam habent hic in text. tit. de loca. §. statim post valuasoribus glosatum seu interlinea tum, i. de his qui beneficium tenent à minoribus valuasoribus. post sequitur sic vt seruetur, &c.

f ¶ *Seruetur.*] sicut continetur in seq. c. proxim. licet illud hodie corrigatur: vt ibi nota.

g ¶ DE FEVDIS, &c. Alias nó erat tit. neque c. sed. §. fi minores. Acc.

Si minores.] Istud totum est correctũ: vt ẓ. de natu. feud. in fin.

i ¶ QVIBVS MOD. Alias est ti. de amissione feu. quo non vtimur.

Si capitanei. Dimiserint.] istud expositũ est supra in princi. illius tit. quib. mod. feu. amit.

l ¶ *Scienter.*] nunquid ista duo sunt necessaria, id est, quod manifestẽ: & quod ad eius damnũ hoc faciat? respon. vtique quia pœnæ potius sunt moliendæ quam ex asperandæ. ff. de pœn. l. pe. si ergo credentiã dñi manifestauerit aliàs, non damnificãdi animo licet dñs dãnificef. tamen nó priuabit feudo. similiter dic de liberto qui cõspirationẽ fecit cũ inimicis domini suiꝰ si non contra dñm cõspirauerit, nó reuocabitur in seruitutẽ: vt ff. de of. præſi. vt l. j. §. cũ patronus. licet videatur. arg. ↄtra in decretis iij. q. v. accusatoribus.

Pœnæ legum sunt moliendæ.

m ¶ *Adulterauerint.*] illud intelligo quãdo sciẽter vasallus cognouerit ipsam. quid enim in lectũ suum sua vxore absente vasallus dominam suam inuenerit: & sic putãs vxorẽ suã esse, eã cognouerit: nũquid ꝓpter hoc feudo priuabit? certè non. verè enim ipse adulterium non committit vt in decretis xxxiiij. q. ij. c. in lectũ. idem intelligo si concubere se exercuerit: vt ẓ. qui. mod. feu. amit. §. item si fidelis idem. dicitur de eo qui sacratissimas virgines sollicitauerit. C. de epiſ. & cler. si quis nó dicam. & in authen. de san. epiſ. §. pe. col. ix.

APVD QVEM VEL QVOS CONTROVERS.

An maritus succedat vxori in beneficio a.

TITVLVS XV.

¶ Maritus vxori non succedit in feudo etiã fœmineo nisi specialiter sit inuestitus: filij etiam non succedunt matre in eodem feudo de rigore: nisi specialiter sit dictum, vel fuerint inuestita: sed de æquitate bene succedunt. Hoc obtinet in capitaneis & maioribus valuasoribus. Bald.

SI fœmina † habens beneficiũ & maritum moriatur, nullo modo succedit b in beneficium maritus, nisi specialiter inuestitus fuerit. Et si ipsa fœmina filios dimiserit: dicunt quidam filios non debere succedere in beneficium matris: nisi specialiter fit dictum, vel inuestiti fuerint: quia secundum vsum regni, ad beneficium vocantur paternum, & non maternum. Sed secundum æquitatem c dicamus filios debere succedere. Hoc dicimus d de capitaneis & de maioribus valuasoribus e & de minoribus: de minimis autem, & de iis qui beneficium tenent à maioribus valuasoribus, sic seruetur f, sicut in ferius dicemus.

De feudis datis minimis valuasoribus g quid iuris sit.

TITVLVS XVI.

¶ Minores valuasoribus minimis fundum auferre possunt quandocunque, pretio tamen restituto, si quod acceperint. Bald.

SI minores h valuasores beneficium tollere voluerint minimis valuasoribus, licet eis facere, excepto si beneficium venderint eis. Si verò pretium de beneficio acceperint: tunc aut pretium reddant, aut beneficium dimittant.

Quibus modis feudum amittatur i.

TITVLVS XVII.

SI capitanei, vel maiores valuasores, qui hodie vocant capitaneos (licet impropriè dicãtur minores) seniores in bello dimiserint k: vel si credentiam ad eorum damnum scienter l manifestauerint: si valuasores seniorum vxores adulterauerint m: si scienter seniores assalierint, vel similes culpas commiserint: beneficio carere debẽt.

Apud quem vel quos controuersia feudi definiatur.

TITVLVS XVIII.

SI contẽtio fuerit de beneficio inter capitaneos: coram Imperatore n definire debet: Si verò fuerit cõtẽtio inter minores valuasores & maiores ḋ beneficio, in iudicio partium definiat, vel per iudicem curtis. ¶ Si aliquis o de capitaneis vel de minoribus valuasoribus, vel de minoribus suum beneficium siue totum p siue partem alienauerit, & ipse vel hæres eius sine hærede q decesserit: quia beneficium senioribus aperitur, totum, quod facit, reuocari debet r.

Petri in ciuitate Romana condidit obseruandas.

TITVLVS XIX.

Alias non est hic aliquis titulus.

Si contentio. Coram Imperatore.] Istud hodie corrigitur: quia hodie inter maiores & minores nulla est discretio. vt supra de na. feu. in fi. sic ergo pares curtis cognoscere poterunt etiam inter capitaneos: vt maximè hodie per constitutionem Friderici, Imperialẽ. §. præterea si interim. Vel dicas quia hic loquitur quando controuersia erat inter capitaneos de feudo quod qui libet eorum dicebat se tenere ab Imperatore, & ab eo se esse inuestitum. vnde nõ est mirum si Imperator tãquã dominus debet cognoscere inter eos: sed ꝙ dicitur in prædicta cõstitutione Friderici, Imperialem. §. præterea. s. quod si cõtrouersia est de feudo iter duos vasallos, quod domini est cognitio.

o ¶ *Aliquis.*] super hoc c. quædã exemplaria habẽt. ti. cal., qualiter alie nationes. alias euacuari ꝓbãt. quo nõ vtimur.

p ¶ *Siue totum.*] istud intelligo quãdo licitè alienauit: & ponitur hic vel correctiuè: quoniam nõ totũ: poterit alienari: alioquin ex sola alienatione nõ inspecta morte hæredis ad dominũ reuertit: vt ẓ. de feu. alie. in princ. positũ est. Vel si vis intelligere quando alienauit contra prohibitionẽ, intelligas quòd ita ḋ facto euenerat, & erat solum modo dubitatio vtrum à bonæ fidei emptore posset reuocari mala fide tradituꝰ, & no. hic idẽ quod suprà quibus modis feu. amit. §. ruſus.

q ¶ *Sine hærede.*] i. sine filio masculo. vt ẓ. ḋ alie. feu. circa finem.

r ¶ *Reuocari debet.*] hic notandum est verbũ necessitatis ꝓ possibilitate poni & pro cõsilio sicut & alibi: vt ff. de pig. creditor. & C. ad le. Fla. de plag. si fratrẽ. ficut econtra verbum. cum filij sæpissimè ponit pro necessitate: vt C. de rese. ven. nõ idcirco. & ff. de admi nist. tu. tutores. §. ij.

¶ CONSTITV. &c.

Si quis ex Lotharij.] hanc constitutionem nõ memini me legisse: nisi fuerit illa quæ sic incipit, Imperialis beneuolentiæ, &c. Py. ego autẽ puto quod ista pars quæ sequitur, sit illa quę sic incipit. Si quis miles mortuꝰ fuerit. & debet habere superscriptionẽ talẽ, Imperator Lotha. Euge. Papæ & vniuerso populo. & in quibusdã consuetudinibus ita habet suprascriptum, & intelligo ꝙ teneat hæc constitutio sine filio masculo. nã in prædictis ea omnibus quæ sunt vsque ad dictũ c. si quis, &c. loquũtur de beneficiis militum, & de successione, & de culpis, si quis ea capitula rectè inspexerit. & hæc est de qua dicit hic obseruetur de beneficio & successione & de culpis, &c. ad hoc faciũt plura capitula quæ sic incipiũt, sancimus, & c. quod verbũ notat

Consilij verbum quandoque pro necessitate ponitur.

tat esse. l. imperatoris. Illa enim constitutio imperialis beneuolentiæ nõ loquit nisi de vna culpa, s. ad alienationẽ feudi: per quod videtur quod hic nõ loquit de illa constitutione: nisi fortè diceres quòd illa ꝓstitutio in fi. & istæ quæ sunt hic, sint vel debeant esse tantum vna constitutio.

a ¶ *Imperator Lotharius.*] quidam non habent hanc suprascriptionẽ, nec aliquã: puto tamẽ ꝙ satis possit admitti talis suprascriptio. qa credo hanc fore illam constitutionẽ de qua feci mẽtionẽ ẓ. ꝓ xi. & credo ꝙ duret hæc constitutio vsq; ad illud. ca. si quis sine filio masculo. licet distincta per plura capitula.

b *Si quis miles. Relinquerit.*] in successione militis notabis ꝙ licet inferiores non relinquãt tamen fratres ex trã fuerso admittuntur: & dominus præponuntur: licet i feu. aliorũ fratrũ fratres nõ succederent nisi fuerit specialiter dictũ: vt ẓ. c. pxi. & ẓ. de feu. nagr. si duo. Vel quod é verius, idẽ in filiorũ successione: qa in feudo antiquo loquitur. & hoc é quod dicit i beneficio patris ipse succedit, &c. Quid ergo erit si duo fratres inter se bona fratris diuidant, & vni soli feudũ eueniat qđ erat antiquũ nũqđ sine hærede mortuo fratre ad quem deuenit, defertur fratri vel domino. Respõ. aut refutauit, aut nó, si refutauit. vel ad hoc refutauit vt dñs eũ de nouo inuestiret: & rectè ad ipsum dominũ reuertitur: alioquin fratri vt ẓ. d natu. succes. feud. cap. j. & ẓ. de eo qui fi. fe. ag. de feud. patro. c. tres erant agnati: & ẓ. si de feu. defun. ꝓten. fit. §. Titius cum Sempronio.

c ¶ DE BENEFIC. fratris, &c.

¶ Alias non est titulus.

d *Si quis acquisierit. Emptum.*] sic ergo feudum emit & acquiritur pretio vt hic, & ẓ. d na. feu. ẓ. euidẽter. ẓ. de feu. dato in vicẽ leg. cõmiss. vbi dꝰ ꝙ non sub prætextu pecuniæ, sed amore domini feudum acquiritur? Respon. istud intelligo quando à vasallo emitur domino scienter illud verò locũ habet quãdo à domino emitur: quod fieri prohibetur. Sed opponitur ẓ. ti. quemadm. feu. ad fisc. pert. ca. si quis sine filio ex eo verbo nisi à domino redemerit. per ꝙ innuitur quòd à domino emi valeat. Sol. illud intelligendum est quando redemit sine pretio. aliàs bene seruiendo domino & optimè se habẽdo erga dominum. & ponitur ibi redimit extra propriam significationem. similia studiosus inquirat. hic autem notabis istũ generale: licitum est sine pretio quod cum pretio non liceret. vt ar. ff. de insa. fur. & ar. C. de prædiis curi. l. fi. & C. mã. l. fi. & de fun. patri. l. j. arg. contra est aliàs, s. quia non est licitum gratis quod pretio non liceret: vt ff. de ri. nupt. palam. arg. contra ad hoc ff. de re. iur. cui iº est donandi. licet aliàs dicatur quod licitũ est pretio quod gratis non liceret. vt ff. quib. mod. pig. vel hypo. solui. l. ficut. §. sed si. & C. de contra. iudic. l. vna. & ff. de contrahen. emp. l. j. & C. de admin. tut. l. non omni. & ff. de procu. l. procurator. cui ff. de pa. contra. §. vlti. ff. de do. l. filius. & C. si maior factus. l. fi. & ista generaliter sunt in li. Py. ꝙ autem hic dicitur si infimul steterint: intelligo maximè: quia idẽ intelligo & si non infimul, dum tamen de communi pecunia & domino sciente f. erit emptum: & ita multum interest cuius pecunia feu.ematur: vnde hic poteris repetere quod no. ẓ. qui. feu. da. poss. c. cũ verò Corradus.

e ¶ *Domino sciente.*] hoc autem dictum est ne aliàs inuitus dominus alium quàm quem velit acquirat vas. vt infra de fratribus de no. bene. inuesti. cap. si duo fratres. & in communi causa hic colligitur quòd ex certa scientia sine cõtradictione præsumitur dominus consentire: sicut & aliàs. vt ff. de euict. quidam. & C. de nupt. si vt proponis. & ff. de regu. iur. qui tacet. & in summa vt in lib. dist. Py. secun do quaterno. ij. char. rubr. ex licentia sine contradictione eiúsque contrario, licet cõtraria sit sequens rubricella per id quod legitur. ff. qui. mod. pig. vel hypo. fol. sicut §. non videf & ff. de proc. filius. §. inuitus. cum concord. ibi seq. quod autem dicitur in fi. vel in hostem regis, dicitur per l. quæ est in Lombar. de suc. si fratres post mortem, &c.

f ¶ DE FEV. SINE cul. non amittendo.

¶ Quidã nõ habent hic aliquam rubricam: sed non hac vtimur.

g *Ancimus vt nemo miles.*] quòd dicimus de milite idem in aliis hodie: vt ẓ. de natu. feud. in fin. simile legitur C. qui acqui. non possunt. leg. ij. & ff. quod ẓ. de mercatu. cau. non est veriſi feu. de his, mile. & merito idẽ in illis aliis vasal. quia eadẽ est hinc inde ratio & æquitas vnde idẽ ius cõstituendũ est. vt ff. de legẽ Aquil. illud. & ff. ad legi. & senatusc. non possunt. & C. de liber. præte. vel exhære. da. l. j. Accur.

† Dati, rectius Prat. libr. i. & iij. iuriſpru.

† Hæc reg. est vera in omnibus: vt omnibus. ẓ. de natur.

† alienauerit.

h *Si quis miles.*] huic ca. quidam habẽt titulũ de ſucceſſion. quoniam vtimur.

† Facit ad hoc Aug. in l. ij. §. de vſufruct. in fi. ff. ad Syll.

i ¶ *Iuſſu.*] hic iuſſus pro conſenſu ponitur, id est, sine conſenſu & voluntate domini. & notãdũ est in aliis idẽ quod milite, vt in conſtit. Fride. imperialem. & idem de parte quod hic dicitur de toto, s. vt partem tantum alienatam amittat: vt ẓ. de va. qui contra cõstit. lotha. bene aliena. c. j.

quod dicit verũ si dominus conquestus fuerit de eo: aliàs secus.

k ¶ *Concubuerit.*] istud cap. expositum est ẓ. quibus mod. feud. amitta. in prin. §. ij.

l ¶ *Et cum eo.*] Nota verbum istud: & soluit quæstionẽ quam fecimus ẓ. quib. mo. feud. amitta. in princ.

m ¶ QVO TEMPO. miles inuestituram.

¶ Quidam non habent hic aliquem titulum.

Ancimus vt nemo miles.] In quibusdam constitutionibus non est sancimus: sed ita continuatur cum superiori & cum eo nó laborauerit si potuerit: sed vltra annum & mensem vadat vt in uestituram, &c. & ita secundum hoc non debeat esse hic inceptio c. nec. rubri. quod est falsum.

Tempus post sententiam currit.

o ¶ *Vltra annum.*] hoc demum tempus post scientiam currit: dum tamen crassa & supina ignorantia non sit excusata: puta si ignoraverit quod omnes de ciuitate sciant. ff. de iuris & facti ignorantia. l. j. & l. nec. & l. regula. & ff. de ealum. annus. & not. de tali tempore expressius in C. de re. milit. l. j.

p ¶ *Et mensem.*] sic ergo videtur quod per annum & mensem possit miles differre petitionem inuestiturę: quod in aliis nõ obseruatur: imo & anno & die elapso excluduntur alij: dum tamen sint pueres: vt in constitutione Friderici imperialem. §. præterea & hoc erit casuale in milite: sicut & alia casualia notantur circa militem quæ hic enumerare esset superfluum. Vel fortè corrigitur istud per constitutionem Friderici. & idẽ erit in milite quod in aliis. velut ergo contumax feudo priuatur vasallus post spatium tanti temporis. sic & alibi punitur cõtumax: vt C. quorũ appellatio non reci. l. j. & de iud. properandum. §. cùm autem. Sed pone quod post annum & mensem secundum vsum cõsuetum dominus vas. recepit: nunquid huic talem quasi ingratitudinem videtur remittere? Et certe videtur quòd sic. ff. de leg. commiſ. post diem: & de eo quod certo loco. l. fin.

A 2 ¶ *Veluti*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Veluti mortis.*] Numquid si moriatur antequã petat cum superesset tantum tres vel tres dies de anno & mens. vel dabitur hæredi suo tantũ tẽpus dũtaxat quantũ defuncto supererat: aut dabitur iterũ mensis & annus? Ita ne tu lector piger efficiaris, quæras diligenter quæ notantur in C. de tẽp. in integ. restit. l. antepe. quæ incipit, ea quæ. & omnia poteris suenire, licet videatur q illud tantũ q supererat defuncto, dari debeat. vide C. de iudi. pro perantẽ cum. §. finautem. & ff. de iudi. si iudex.

b ¶ *Infantia.*] si habes in litera infantiæ, tacet est sabunt contra. vel infra. tus, vt patet in plti. Fri. ℣ si de feu. contro. fue. c. si minor. si habes infamia. tunc quæritur de cuius i famia sit intelligẽdũ. nũ quid de infamia vas. an d infamia do. si dicatur de infamia vas. tunc vt ab surdum q propter illã i famiam debeat illud ha bere priuilegiũ. cũ peti debeat ei notorie delictũ fuũ q. defecerit imirũ do lus proprius non debet aliquẽ releuare. nec ꝓ pria temeritas ad curiã tem. lucrama concedi. ff. ꝓ so. verũ. temp. &. & de dolo. l. j. & l. nerat. &. & C. d epi. & cle. omnes. in fine igitur ex delicto suo fructũ consequatur, de vasalli infamia non loquitur, de domini autẽ infamia sic: puta quia domi nus excõmunicatus est: & ideo cũ domino vasal lus nõ habet loquelã. in quo casu ét à sacra. ẽto fidelitatis ẽ absolut. vt i decr. cã. xv. q. vi. alius. & c. fi. & ℣. tit. hic finit lex: deinde consuetudines regni incipiunt. c. j. vel ita intelligas infamia, i. mala fama habita d domini morte, pone dominũ ve tra mare mortuũ nec sit fama de ei. morte post annũ & mẽsem: certè illud vasallo nõ valet imputari. vnde apparet q hoc tẽpus ei ætẽpore scientiæ cedat. & secundum hoc erit ei vtile & nõ continuum hoc tẽpus. sed nũquid hodie per l. Frideri ci corrigitur? Rñd. ibi determinabitur.

Excommunicatus vasallus à fidelitatis sacramento est absolutus.

c ¶ *Absentia.*] puta cũ causa reipublicæ sit absens. nunquid ergo absẽti causa reipublicæ non currit tempus, maximè si potuit per procuratorem adire dominum, & non fecit? & vtique currit. cui nec puto ei succurrendum hoc casu. ff. de mi. pa. exuli. sed vbi nõ potuit per procuratorem, secus est, vt ibi not. Vel fortè vbi iusta de causa absens est: nec per procuratorem adire tenetur: quia non intelligitur absens qui legitimum procuratorem reliquit. vt in plurib. ſtu diosus indagator poterit inuenire.

d ¶ *Damnetur.*] distinguitur nisi fuerit consumax vel nõ: vt si pertinax fuerit inuentus quia noluit seruire. merito amittat feudũ. Sed si dominus recipit eius seruitium post annũ vt renunc. asse iuri suo: & l. hoc ꝓpter multas. l. vt ar. ff. de recep. celsus. & C. de viu quauis. & C. de pa. inter ẽp. & vẽ. l. cõmissorix. & C. de iu. do imp. l. ij. & ff. de va. & ex. l. pe.

e ¶ *Si quis fecerit Cambium.*] licet non possit alienare nunquid locare. Item nunquid in feudum detur? Item nunquid pignori obligari? Hæc in consti. Fri. notabuntur annuente domino: & hoc intelligas vetum esse nisi totam curiam alienaurit: vt ff. de fundo dota. l. j. & in long. de be. l. fin. & ℣. de l. cor. §. ex eadem lege.

f ¶ *Pro non facto.* hoc intelligendo cũ supererit vasallo: veruntn. eo de cedẽte cogit dns ad implere ꝓmissum: & tunc demũ incipit inuest. tura effectũ habere: qd̃ intellig. tamẽ de eo milite q̃ successionẽ feudi nõ habet. alioquin pro non facta habetur inuestitura: vt ℣. si de feu. cont. fuc. c. mortibus. & de feu. da. inuiceni. de. comm. ilsorix. si quis inuest. erit. sed ibi aliud notabitur: vt in lombar. de bene. l. fin.

g ¶ *In possessione maneat.*] & meritò: quia permanere post app. C. de app. l. iiij. quod intelligo nisi fuerit res mobilis, & persona possidens suspecta sit nec satisdat: vel etiam si res à possidẽte postularetur. arg. C. quo. app. nõ recid. ab exe cutore. & ff. de ap. imperator. §. fi. & qui satisd. cog. si fideiussor. §. fin. quòd adde dd̃ in fin. C. de. ante nos definiemus. sic intelligitur, scilicet si ambo sint vasalli principis curiæ. alioquin ille ad quem appellauerit, causam appellationis fine debito terminabit, & alias in text. est definietur.

h ¶ *Per sex.*] sed nunquid continuũ, vel vtile est hoc tẽpus: intelligo q vtile sit illud, quale é illud qd̃ indulget appellãti. Et not. q̃ detrahitur huic legi per cõsuetudinem: quia generaliter appellãti indulgetur ann. vt in auth. de his qui ingre. ad app. col. v. Vel etiam dic quòd hic nõ negatur illud: sed dicitur q̃ intra sex hebdomadas te debet repræsentare: imo hoc spatium habet ante quam iter arripiat: & hoc intelligendum est de maioribus valuasoribus. vt in lombar. de bene. l. fin.

inueniatur per dominũ: quia non est bonum, vt veritas denegetur.

QVEMADMODVM FEVDVM AD FILIAM pertineat.

TITVLVS XXIIII.

¶ Vasallo defuncto sine liberis, filia nõ succedit in beneficio patris. sallit hoc in duobus casibus. Baldus.

SI quis sine filio masculo mortuus fuerit, & reliquerit filiam: filia non habeat beneficium patris [l], nisi à domino redemerit. Si autem dominus ei dare voluerit propter seruitium, & amorem patris: non reuocetur ab vllo ex parẽtibus suis, neque damnetur.

QVIBVS MODIS FEVdum constitui potest.

TITVLVS XXV.

¶ Feudum sine inuestitura constitui non potest. Baldus.

SCiendum est feudum sine inuestitura nullo modo constitui posse etiam si domino iubente quis alicuius rei nomine feudi possessionẽ nanciscatur, & teneat: licet tamen possessionem taliter ademptam, dum vixerit, quasi feudi nomine retinere: hærede eius in hoc iure [m] nullo modo ei succedẽte [n]. ¶ Si dominus, qui inuestiuit fortè sit clericus [o], & contigerit, vt antè moriatur, quam vasallus possessionẽm feudi nanciscereturi, exinanitur feudum quod generaliter in omnibus clericis, qui feudum dant, obseruatur.

SI DE INVESTITVRA INTER DOMINVM ET VAsallum lis oriatur p.

TITVLVS XXVI.

SI inter dominum q, & vasallũ lis oriatur de inuestitura feudi, [q]

¶ DE CONTEN. inter dominum, &c.

SI *quis miles.*] alias fuerunt lem gloss. loco isto vacat illud capit. propter infa rius. c. si inter dominum. K ¶ *In possessiõe.*] quod in isto c. cõtinetur scilicet possessorẽ debere iurare, nõ sit indistincte sic intelligendum: sed sicut distinguitur ℣. de cõsu. reti feud. capit. sacramẽtum non semper. & notatur ℣. si de inuesti. inter do. & vasal. lis oriatur. j. qd̃ autẽ in fin. dicit nõ est relinquendũ scilicet quia non est bonum vt veritas denegetur, simile in C. de appellation. eos qui. §. j.

¶ QVEMADMODum feudum

Si quis sine filio. Beneficium patris.] intelligo nisi pactum interuenerit: vt filiæ succedant: vt ℣. de succe. feud. & filia verò non succedit. [r]

¶ QVIBVS MODIS FEVDVM CONST.

Ciendũ est. Hoc iure.] al. hoc iure & al. hac in re, &c.

¶ Succedente.] in hoc videtur absurdum. s. q̃ hæres excludatur quando dominus possessionem in vasallũ transtulit. igitur inuestitura fecisse videtur, quia propriè inuestitura possessio appellatur. ar. ℣. eod. qd̃ sit inuestitura. c. ij. nã vnusquisq; sibi & suis hæredib. ꝓspexisse vt: vt ℣. de duobus fratrã. c. inue. c. duo fratres. & hoc verũ est si hæredis mentio habita non est: vt ff. de probat. si pactum. & aperte cõtradicit. ℣. de consue. re. feu. c. sciendũ. Py. tamen de hoc dicit vt in summa no.

o ¶ *Forte sit Clericus.*] istud satis expositum est ℣. tit. qui suc. teneantur. & in alio tit. hic potest esse tit. qui suc. teneantur. & ℣. dicetur.

p ¶ SI DE INVESTITVRA INTER DOMINVM.

¶ Adhàc tit. qualiter iudicium feudi sit examinandum, quo nõ vtimur.

q *Si inter dominum.*] Orta cõtẽtione inter dñm & vasallũ deficiẽte ꝓbatione, possessoris sacramento causa definitur, sed si testes inter sunt, debet fieri per testes ꝓbatio: q̃ si veritatẽ dicere recusãt, debẽt cogi à comite vel à populo, vel ab imperatore ad quem accedere debet vasallus cũ iussu dominised interim quietè possidet vsque ad annũ: sed si interim non fuerit per se vel per aliũ, domini causa sacramento decidetur. in clericorum autẽ inuestitura omnes testes pariter admittuntur.

a ¶ *Inuestituram.*] Sed de qua inuestitura intelligitur quod hic dicitur, quæro vtrũ de noua, an d̃ veteri? Respõ. d̃ veteri. quoniã de noua non audiuntur testes nisi sint d̃ paribus: imò debet per breue testatũ probari: in quo etiam casu secundũ quosdã nõ valet inuestitura: quia d̃ solemnitate deest in cõ. fe. feudi: vt ℣. q. te. sunt ne. ad proban. no. inue. ca. j. vel etiã potest intelligi illud qñ p̃sentes sunt pares tempore inuestituræ: nam si tunc abessent: tunc ẽt extranei possũt recipi secundum q̃ hic videt dici in verbo illo: q̃ si tẽpus inuestitionis abfuerint, &c. qd̃ falsum est: quoniam si abiunt, expectandi sunt: vt ℣. de cõsuet. re. feud. c. sciẽdum. q̃ autem hic dicitur itel ligo q̃ dominꝰ pares nõ haber, vt colligit i ꝑd. c. sciẽ dum. vade quod hic dr̃, quod si tempore inuestituræ abfuerint, intelligas, i. si tempore inuestitionis pares dominus habuerit. nam si pares non habuerit etiã extranei, &c. & quod ibi sequitur veritatem celare voluerint, est notabile verbi. nimirum qui veritatẽ dicere non vult, nocere de siderat: vt in dec. causa. xj. q. vlti. c. quisquis.

Veritatem celans nocere desiderat.

b ¶ *Qualibet ex causa à comite.*] Sed istud notandum est quòd gradatim facienda est postulatio. ſ. de minore iudice ad maiorem iudicem.

c ¶ *Ad imperatorem.*] nam primò suocatur curia postea comes, deinde populus: postea Imperator, sic etiam procedit à populo i auth. de ap. col. iij. §. vlti. licet videatur cõtra ff. de const. princ. l. j. & insti. de iu. natu. gẽ. & ciui. §. sed & qd̃ princip. nam ibi inuitur q̃ maior sit populus imperatore, cum ab eo possit degradari, licet inõtrariũ Barbarius Philippus dicat, scilicet, plus posse imperatorem: vt ff. de offic. præto. l. Barbarius Philippus. Accur.

d ¶ *Obseruetur.*] & meritò. quod principi placuit, legis habet vigorem: vt instit. de iure natur. sed & quod princi. & ff. de ℣stit. prin. l. j. & inuenitur errorem principis ius facere: vt ff. de ali. & cibaria. leg. l. iij. in fi. sed & quod comes, vtpote loco præsidis statuit ex necessitate seruandum est: vt C. vbi pu. educ. de. l. j.

e ¶ *Vsque ad annum.*] & est illud admirabile q̃ annus vasal. indulgetur ad prælentandum se cum tantum vj. hebdomadæ concedantur superioribus appellationibus: vt ℣. quo tẽ. mi. inuest. pe. de c. iij. §. si autem dixerit. & in long. debe. l. vlt. Sed istud cur contingat, is inquirat quem latebor mundi exagitat, cum maximè spatium nouem mensium septentrionalibus hominibus ad se repræsentandum iudici, legum latoribus videtur sufficiens: vt in auth. vt omnes obed. iud. §. fi igitur. coll. v.

f ¶ *Intra annum.*] & sic per totum annum quietè debet possidere vasallus, licet intra annum se debeat repræsentare. & ff. not. hìc quod possessori probatio incumbit? sed intelligo quod aliud ꝓ domino faciebat. vt ℣. dicitur: quod si testes se non interfuisse dixerint, qd̃ sacramento domini causa finitur & intelligo quod hoc sacramentũ ad cautelã dominꝰ detur, cum is in probatione deficiat qui probare tenetur: sicut notata. in C. de reb. cre. & iureiurand. in bonꝭ. & hoc consonat ei quod legitur ℣. de consuetu. re. feud. c. sacramentum.

g ¶ *Sacramento.*] si habeas non. tunc similiter debes habere in litera domini sacramento: alioquin non.

h ¶ *In clericorum.*] Hic colligitur q̃ ex personarum qualitate & differentia licitũ deprehenditur, quòd alias non liceret, vt no. supra de na. feu. circa prin. quod autem dicitur hic de clericis. ſ. q̃ feud. da. possunt. cognati tamen excipiũtur quibus dare prohibent: vt C. de iur. fan. eccl. l. iubem. aut q̃buscũq; licet postꝭ hodie agnatis quã extraneis huiusmodi beneficia à clericis ꝓcedant, nec sibi possunt acquirere dum administrant, vt ff. de contrahẽ. emp. nõ licet. & d̃ off. ꝓcõ. solent. §. vlti. item in isto §. notare licet, & no tabisin inferiori prox. §. quod inopia probationũ emergente licitũ deprehenditur qd̃ alias esset illicitum: vt nota. ℣. de cõten. inter domi. & vasal. de inuestitura feudi. circa princip.

Licitum facit ex illicito personarũ qualitas & differentia.

i ¶ *Si quis.*] quidam in hoc c. habant gloss. talẽ vacat hoc cap. propter inferius, si duo.

k ¶ *Pares.*] hic no. duos testes sufficere ad inuestituræ probandam: & meritò: quia vbi numerus testium non exigitur, duo sufficiunt. pluralis enim locutio duorũ numero ꝓtenta est, vt ff. de testib. ibi, vnde dominus i Euãgel. In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. & extra de test. relatum.

l ¶ *Per alios.*] ecce quod plene notauim, vel inopia ꝓbationũ emergẽte.

m ¶ *Duos testes.*] cum pares absint, vt supra eodẽ ca. j. & de hoc dic vt ibi notauimus. qd̃ autem de domo, id est, de curia intelligo. ne fortè domesticis testib. fides improbẽt, vt C. d. testi. parẽtes. & l. aduersus. & l. etiam. qñq; tamen & domestici admittuntur, vt C. de rẽpu. asen. su. §. fi. & hoc est quod dicit, nisi per duos pares. Accur.

Iusiurandũ quasi probatio dicitur.

n ¶ *Iurare.*] ecce quod propè not. inopia probationum emergente, &c.

o ¶ *Quod si iurare.*] Quid ergo si nec iurat, nec se iurare velle recusat? Respond. intelligo q̃ iudex debet statuere tempus intra quod iuret si vult dominus: quo tranſacto, in vasallum transferatur electio: licet antequam iuret, etiam die tranſacto possit adhuc iurare dominus: vt argum. ff. de legat. ij. cum res. & C. communia de legat. si duobus. §. sed si quis. & ff. de opponenda legatione. l. mãcipiorum.

p ¶ *Absoluendus.*] nimirum actore non probante vel quasi probante absolvitur reus: & si nihil præstiterit, obtinere debet, vt C. de eden. qui accusare quasi probante ideo dixit: quia iusiurandum loco probatiõis cedit, imo quasi probatio dicitur. C. de reb. cred. actori. & ff. de iureiur. non erit. §. dato. & l. sed & si. §. fi. & l. tutor.

q ¶ *Præstanda.*] tam à filiis, & meritò, quoniam persona patris & filij vna esse intelligitur. C. de impu. & ali. subſt. l. vlt. & insti. de inuti. stipulat. §. ei qui tuo. & vnum est sacramentum testa toris, & hæredis: vt in auth. de iureiur. à mo. præſt. in prin. licet alibi dicatur quòd multò diuersè repetꝭ iusiuran. hæreditarium à principali sacramento. C. de re. cred. & iureiur. l. generaliter. in princip.

r ¶ *Debet solus.*] intelligo secundum distinctionem quæ fit ℣. de consu. re. feu. cap. sacramentum.

s ¶ *Sciente.*] hic sumitur quod patientia sine contradictione habet ꝓ expresso cõsensu, simile est quod dicitur de cohæredib. qui præsentes passi sunt vnũ cohæredẽ totã hæreditatẽ vẽdere, & ꝓtiũ acceperũt. nã & ipsi videntur suas partes vẽdidisse: vt ff. de euic. quidã. idẽ quoque dr̃ de liberto qui passus est dñm rem vendere cũ pro ipsa parte pretiũ soluisset. ff. mã. si verò. §. inde papi. nã pater videtur approbasse matrimoniũ filij sui cũ ipsum contrahentẽ nõ prohibuit sciens: vt C. ẽnu si

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt proponis.idem dicas de contractu filij:vt ff.de mā.si filius.sed vt magister nauis videtur illum naui præposuisse quem ministerio fungi voluit nec contradixit:vt ff.de exerc.l.j.§.magister.idem quoque de eo dicitur qui misit stillicidium suū in alienis ædibus sciente eo & non contradicente cum emerat ad hoc:vt ff.si cer.vin.si ate.sed & si passus fuero te i meo sepulchro ædificare,& me sciēte mottuum intulerit:sitū postea tollere nem prohibere non potero:vt ff.de mor.infe.si propr.ꝑ.§.fi.nā & si ego dominꝰ horreorum propositum habeo aurum & argentum & margaritas meo nomine & periculo nō recipere,& me sciēte has res i horreis induxeris: videor à proposito recessisse:vt ff.loca.& pdu. cū i plurēs.§.locator. sed & licet instrumēto nō cōtineatur possessionē fuisse traditam: si tamen domino sciente tu emptor possedisti diutius, ea tradidisse intelligitur.C.de acqui.pos.l.j. & ij. nam si dominus sciat seruum suū militare, vel aliquā dignitatē habere,& ipsū non reuocet:videt consentire,& ingenuꝰ efficitur.C.qui mi.non pos.l. Pen.& vlt.Itē si non cōtradixerit seruū ordinari clericū cū sciebat:vt ī auth.ḋ sanct.eccl.§.si seruꝰ.colla.ix.hic ergo scientia siue patientia fine ō. dictione ꝓ cōsensu accipitur:sed intelligo sicut expositum est ī.qb. modo feud amit. ē.præterea.

Patientia ꝓ consensu habetur.

¶ DE FEV DATO.

a ¶ *Si quis pacto.*] hoc §.dicitur expresse ꝙ non potest feudū ac quiri secūdū pactū l.cōmissoriæ occasiōe pignoris. & ē ratio qa i pignoribus omnibꝰ reprobata est lex cō.C.ḋ pact.pig. & de leg.cō.l.j.& ij.Sed qd erit ḋ tali pactō:puta vēdo tibi domū ꝓ cētum aureis,& nisi soluerit integrum pretium, retinebo postea in feudum: & soluis medietatē plus vel minus:quid iuris erit nunquid licitum est pactum? Respond. videtur quòd hoc pactum sit licitum : quia in traditionibus rerum suarum quandocunque pactum apponatur,valere debet.ff. de pact.in traditionibus.nam & si non expediat domino talem vas.habere:tamē potest pactum valere. ſi. de seruit.ei fundo. maximè cum illud pactū nullā ꝓtineat turpitudinē,ideircò videtur valere. Sed cōtra est quod sequitur statim.feudum enim nō sub prætextu pecuniæ,sed amore & honore domini acquiritur:vt not.supra.postea ergo distinguit,vtrum voluerit dominus totam domum pro feudo tenueri,an pro ea tantū parte pro qua pretium nō est solutū: vt in primo casu non valeat: secūdo teneatur pro parte illa:licet hodie sub prætextu pecuniæ multa feuda acquirantur.Sed quid erit si debitor cum suo fideiussore pactum fecerit quod nisi soluerit creditori suo,& nisi eum liberauerit vsque ad certū tēpus:& si fideiussor soluerit pro eo postea quod habeat ipsum pignus pro feudo nunquid valet pactum?Et videtur quod sic.ff.de cōtra.emp. l.fin.licet prima ratio videatur refragari.

b ¶ *Quandocunque.*] istud quandocunque,sic intelligo.i. nisi creditor alio iure velit se tueri: puta præscriptione xxx. an. allegando ꝙ quidē facere potest secundum quosdam.maximè post interuersam possessionē:vt no.in C.de pig.ac.ne creditores. vel etiā si ius dominij impetrauerit,& post biēnū soluere voluerit debitor:tunc nō cogitur solutionē recipere creditor:vt C.de iur. dot.in l.vlt.in medio.l.sed si recepera. pecuniam,pignus restituere cogitur:vt C.de iur.do.imper.l.ij.

c ¶ *Non obstante.*] hoc verum est si conuentio inter dominum & vas. est:alioquin si inter extraneos, valet pactum : vt in Lombar. de debit. & guar.si quis fideiussorem.

d *Si quis.Consentiente.*] intelligo istud secundum P. cùm de futura successione tractatur : quia contra bonos mores tale pactum factum improbatur.& ideo est inualidum : vt C.de pact.l.fi.& C.de inutilipū.ex c.vnd.nō obstat mulieri quæ nullū regressum ad bona paterna se habituram pacta fuerit.C.de collation. l. iij. vel etiam si de futura successione non tractasset.sed si ignarꝰ fortè vasallus de alieno feudo inuesticuram accepit,vel etiā sciēs,& nominatim ḋ eiusdē cautione habuerit,vel accepit:cur nōvaleat: nō video: nimirum quoniam vendere rē alienam posse nulla ē dubitatio. ff. de cōtrahēda emptione. rem alienam. Vel intelligitur quo ad præiudiciū vasalli, sicut Mediolane.faciūt: vt nota. etiā infra.si de feudo defun.contro.fuer.c.morib⁹. & j. de inuestit.rei alie.c.cùm ḋ re alie.hęc ita dicta sunt secūdū P. sed secundū Mediolanē. nō. nā quod ipsi dicūt, ḋ modo de feudo viuēte illo nullum detrimentum patiatur: istud cōsonat ll.ī.notatis. & est argum.ff.de ser.rustic. p̄d. per quē.&ff.ḋ aqua pluuia arcend. in concedendo. licet videatur argu.contra.ff.de aqua quotidiana & æstiua.l.Lucio.

e ¶ *Successores.*] Sed cur in eo qui habet successores,idem iuris nō est : cū nullum præiudiciū ipsi hæredibūs ve suis fieri debeat? Respon.huic studiosus respondet. Non omnium quę à maioribꝰ tradita sunt,ratio reddi potest.ff.de leg.& cō. nō omnium.

f *Vidā obligauerat.*] super hoc c. pauci cit. habent. vel rubr. qui autem habent,talem consueuerūt habere de vsu Mediolā. quo non vtimur.

g ¶ *Longum tempus.*] hic habetur quod ī.pxi. no.est.c.si quis obligauerit. scilicet,quia ius offerēdi non tollitur lōgo tempore:vt C.de pig.act.nec creditores.

h ¶ *Suum.*] post ista verba secundum quædam exemplaria in tex.hāben tur hæc adiecta,à domino suo post inuestituram prædictam defuncto. postea contineatur sub seq.scilicet,per inuestituram prædictam, &c. quæ sequuntur.

i ¶ *Per triginta annos.*] Hic no.præscriptio xxx.anno.in feudo locum habere,vnde si aliquis per triginta ann.feudum possedit,& seruitiū domino exhibuerit:quāuis de ea re nunquam inuestitus fuerit, tamen præscriptio nem acquisiuit,ita quòd se tueri poterit,vt ī.si de feu.fue.ptr. præscriptione se tueri potest,nunquid vendicare poterit?Respon.vtiq; adhibita distinctione quæ sit in C.de præscriptio.xxx.vel xl.annorū,si rare debet post inuestituram patrem suum mortuum fuisse,& se per seu dum quoque rem tenuisse:ita vt per xxx.ann.cōtestatio pignoris facta nō sit.sed domino defertur de incerto,scilicet,defunctum militem per feudum inuestitum non fuisse.Sed cur non sufficit ipsum probare cōtestationem pignoris factam:vbi tantum alter præscriptione feudi se tuetur?Respon.hoc non negatur hic:sed hic filius volebat se tueri,dicens patrem suum inuestitum.vnde puto quòd si tantum præscriptionē feudi alleget filius defuncti, quòd filius domini non aliud teneatur probare nisi patrē suū pignorasse.& cōtestationem factam fuisse ante spatium triginta annorum.est enim legitima interruptio si per executorem consecuta sit conuentio: vt C.de præscript.xxx.an.sicut argu.ad hoc.C.de pign.actio.neque.

¶ Explicit liber primus Feudorum.

Incipit

DE VSV MEDIOLANENSIVM SECVNdum quosdam.

TITVLVS XXVIII.

¶ Filio militis dicenti patrem inuestitum de pignore,& xxx. ann.nomine feudi possedisse, defertur iusiurandum , vt iuret cum duodecim sacramentalibus forma hic tradita. sed eo nolente iurare , defertur filio domini, qui si iurare recusēt , cogitur filium militis inuestire,Iaco.de Bel.

QVidam obligauerunt f terram quandam suo militi: deinde cùm filius sui domini longū post tēpus g pecuniam offerendo pignus liberare voluisset,filius militis contendebat patrē suum à domino suo defuncto de prædicto pignore inuestitionem feudi accepisse. Vnde viri prudentes Mediolanenses interrogati laudauerunt, in electione filij militis esse cum duodecim sacramentalibus iurare patrem suum h , vel se à domino suo per inuestituram prædictam terram tenuisse: ita vt per triginta annos i contestatio pignoris à patre domini aduersus ipsum,vel patrem suum facta non fuisset.Si autem ipse iurare noluerit, filius defuncti domini necesse habet iurare cum duodecim sacramentalibus defunctum militem inde per feudum inuestitum non fuisse. Quòd si ita iurare recusēt, inuestire ipsum filium militis domini filius de iam dicta terra per feudum debet.

Finis libri primi Feudorum.

¶ Incipit Liber secundus feudorum.

DE FEVDI COGNITIONE.

¶ Quidam non habent de feud.cognit.

Consuetudo in feudis, leges vincit.

b *Bertus de orto.Vim suam extendunt.*] ac si apertè dicat cōsuetudo in feudis vincit leges:licet cōtra dicatur.Cod.quæ sit lōg.cōs.l. ꝙsuetudinis, sed hoc intelligo de æqua,non iniqua cōsuetudine, ibi nimirum malè inuenta:& malæ consuetudines non confirmantur etiam longo ꝰpore:vt in auth.vt nulli iudicum. §. nulli verò. collatio ix. & in decre. distinct.viij.c. mala consuetudo.& ca.ꝙsuetudo. c ¶ *Comprehensus.*] ac si apertè dicat argumētis non est credēdum:nisi in consuetudinibus feudi: licet in legibus reperiatur contra ff. de remi. non omnes.ꝙ.ābarbaris. Sed nunquid de similibus ad similia est procedendum?& vtique vt opinor : vt in legibus. ff. de legi.& consti.non pos sunt.Quid ē ergo quod dictum est in feudo, quod argumentis non est credendum?Resp.intelligas quando simile nō apparet:& lex q.d fieri debeat indicat.nā tūc sequendꝰ est l.& arg. supositiua non conceduntur ergo hic primò cōsideratur consuetudo. secundo similia vel lex.nā lex consuetudini nō pōt obuiare.ꝙ est intelligendum vt ī.simile legitur in decretis.nam nec decretis possunt obuiare leges:vt in decr.distin.I.

Decretis leges obuiare nō possunt.

d ¶ *Cohærentibus.*] veluti in rebꝰ immobilibus: & quod sequitur,aut solo cohærentibus:vt puta in fructibus q̄ pendēt in omni fundo qui,vt potest fundi pars ipsi fundo cohærere dicuntur:nā fructiꝰ pendentes,fundi pars esse videntur,vt ff. de rei vendi.l.fructus.

e ¶ *Immobilia.*] vt sunt panes ciuiles : vt C. de iu.do.l.fin.§.præterea. Sed nunquid debitorum nomina inter immobilia cō putantur ? Resp. hoc ab antiquo quæstum est,& alibi satisdisputatum,& ideo omittimus.

Debitorum nomina inter immobilia numerantur.

f ¶ *De cauena.*] melius dixisset iudicio meo veluti seu.& c.vt sic intelligatur ꝙ non sit expositiuum illius verbi aut in his quæ inter immobilia cōputatur:& sic feudū cameræ aut cauenæ cōputabimus in rebus immobilibus vel etiam solo cohærentibus:vt ff.vnde vi.l.j.§.iij.Accur.

g ¶ *Nisi inuestitura.*] intelligo aūt eo quod habetur pro inuestitura, vt puta cum iusserit dominus aliquem ire in possessionem.licet enim possessionem tradiderit, pro eodem tamen habetur:vt infra de consue. re.feudi.capit.sciendum.licet illud feudum ad hæredes non transeat:vt supra,quib.mod.feudum conditu potest.ca.sciendum. & ideo simile est huic quod dicitur,actore non ꝓbante,reus & si nihil præstiterit,ob hoc absolui tinebitur:vt glossatur C. de eden.qui accusare.nam licet his deficiat inuestitura sufficit tamen quasi inuestitura:sicut & ibi,licet deficiat probatio:sufficit tamen quasi probatio:quia intelligitur iusurandum delatum & præstitum.succedit enim loco probationis iusurandum.& qua si probatio appellatur.ff.de iureiurando.non erit.§.dato.& lege,sed & si,§.finali.& l.tutor.Accur.

Iusurandū loco probationis succedit.

h ¶ *Aut successione.*] istud potest habere locum in cohæredibus , sed non in filio cum pater succedat : nimirum qui etiam viuente patre dominus intelligitur : vt insti. de hæred.qua.& diffe.§.sui. & alibi dicitur quòd penè ad ꝓpria bona venire intelligitur:vt digestorū & succedito.l.j.§.largius. vnde nihil ei de est præter administrationē : vt ff. d.lib.& posth.in suis.ex his ergo colligitur quod filij non acquirūt patri succedendo,sed acquisitum capiunt.Accur.

QVID SIT INVESTITVRA.

¶ Quidam non habent hic tit.nec rubricam.& merito.

Incipit Liber secundus feudorum.

DE FEVDI COGNITIONE.

TITVLVS I.

¶ Causæ generaliter aut deciduntur iure Romano , aut legibus Longobardorum, aut consuetudine:sed causæ feudales deciduntur consuetudine , quæ vincit legem in hac parte ꝙ: licet contrarium dici soleat , consuetudine autem deficiente deduci possunt etiam lege scripta. Baldus.

OBertus de orto , Auselmo filio suo dilecto salutem. Causarum , quarum cognitio frequenter nobis committitur , aliæ dirimuntur iure Romano , aliæ verò legibus Longobardorum , aliæ autem secundum regni consuetudinem. quæ quanquam sint variæ & quanquam secundum diuersorum locorum aut curiarum mores sint diuersæ , hæc breuiter posint dici , nec hoc libello facilè comprehendi : vsum tamen feudi qui in nostris partibus obtinet , (prout possibile est) exponere tibi necessarium duxi. In iudicio etenim quod de feudis agitur , illud legibus nostris contrarium dici solet. Legum autem Romanarum non est vilis auctoritas , sed non adeò vim suam b extendunt, vt vsum vincant , aut mores.Strenuus autem legisperitus , sicubi casus emerserit qui consuetudine feudi non sit comprehensus c absque calmnia vti poterit lege scripta. Sciendum est autem feudum siue beneficium non nisi in rebus soli , aut solo cohærentibus d, aut iis quæ inter immobilia e connumerantur (veluti cùm de camera, aut de cauena f feudum datur)posse consistere:ac feudum neminem posse acquirere nisi inuestitura g , aut successione h.

QVID SIT INVESTITVRA.

TITVLVS II.

¶ Inuestitura alia propria , vt possessio : alia impropria , vt quando hasta vel aliud corporeum porrigitur vasallo à domino pro inuestitura. Bald.

INuestitura quidem propriè dicitur possessio : abusiuo autem modo dicitur inuestitura quando hasta vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à domino feudi se inuestituram facere dicente : quæ siquidem ab illo fiat qui alios habet vasallos k saltem coram duobus ex illis solenniter fieri debet: alioqui licet alij intersint testes in uestitura minime valeat. Si enim domino adhuc in possessione cōstituto,an facta sit inuestitura quæratur: non debet probare nisi per pares curtis illius domus , vel per publicum instrumentum à tribus vel à duobus paribus confirmatum. Nam si instrumentum defecerit , vel quia factum non fuerit, vel quia amissum sit: tunc qui probare desiderat , pares curiæ illius qui interfuerint , offerat: qui si denegauerint , forte corrupti odio vel gratia seu pretio , & dicant se non interfuisse per breue testatū:tūc domino dabitur sacramentū vt aut iuret,aut referat vasallus:vt ī.prox.& §. ſi vero inuestitura, quod quidem verū est:scilicet ꝙ dominus debebit iurare.si vasal. aliunde nō habet feudū ab ipso domino,alias enim de æquitate remittitur domino iusurandū vt ī.de contr.inue.§.si vero feudum.& hæc vera sunt,cum de noua inuestitura agitur.si autem agatur de veteri : tunc etiam extranei testes recipiuntur:vt ī.de cōsuetu.recti feudi.e.sciendum.in en.Et hæc vera sūt in laico domino.in clerico autem domino indistinctē admittūtur pares & extranei,vt supra,si de inuesti.inter do.& vasal.his ori.ē.si aūt de iure venturum. quod verū est cùm de rebus eccl.sic facit inuestitura.si autem de suis propriis tunc idem dicendum est obseruādū in clerico quod obseruatur in laico:vt infra qui testes sūt necessarij ad probandū nouam inuestituram,cap.primo.& hæc vera sunt quando dominus est in possessione.si autem vasallus est in possessione: tūc stetit in possessione per annum,& domino sciente & non contradicente, sine aliqua probatione testium solus iurabit vas. se vel patrem suum inuestitum fuisse: ne alias iusta ignorātia vel parui tēporis negligentia cū iniquæ possessionis piurio quādoq; domino possessionis damnū afferat:vt ī.si de inue.inter dom.& vasal.his oriatur.capitulo si autem aliquis.quę tamen dicta sunt de sacramento præstando,intelligenda sunt cū cēterorum

k *Inuestitura. Vasallos.*] circa hunc articulum talis est facienda distinctio : aut agitur de noua inuestitura, aut de veteri,aut dns habet pares aut non. Itē aut vas. pōt probare per breue testatū,aut nō : aut possidet dns,alias nō. Itē aut est dns clericꝰ, aut laicꝰ. al.cōpellit pares,aut nō vult cōpellere. Itē al.habet vasal.feudū: al.nihil habet. ſi quidē agitur de noua inuestitura, & dns habet pares,& est in possessione feudi: tūc debet probare vasal.inuestituram per pares vel etiam per breue testatum:& ab ipsis paribus cōfirmatum: vt j.§.prox.sed secūdum Mediol.etiā si ab alio est confirmatū,sufficiēs est: vt infra q testes sint necess. ad proban. nouā inuestit.c.siue clericꝰ.& c. sed sciendum est. & hoc vbi dominus cōpellit pares iurare.si autem pares aliqua ex causa noluerit iurare,nec dominus compellit eos : tūc licebit ēi extraneos inuestituā probare : vt ī. proximo §.& si extranei noluerit iurare:tunc à comite vel à populo debent cōpelli iurare.quod si noluerint eos cōpellere:tūc vas.cōmisso dns ad imperatorē ibit. & quod imperator iudicauerit, seruabit: vt ī. si de inuestitur. inter dom.& vasal.his ori.e.j. & hæc vera sūt, cū dns habet pares.si aūt dns nō habet pares:tūc sufficiēt testes extranei ad ꝓbandā nouam inuestituā: vt ī. e.§.si vero. nec dicat qs inuestituram valere , cū sine paribus facta ē:quando pares haberē:quoniā si absint,expectandi sūt, vt ī.de cōsue.feud.e.sciēdum.hæc vera sunt cùm vasal.probare potest per testes.si verò probare nō potest per testes, nec per publicum instrumētum

Universidad de Deusto
Biblioteca

minatione eius quod legitur ff. de. consue. recti feudi. sacramẽtum, & c. item si inter dominum. Accur.

a ¶ *Domino cogente.*] huic videtur obuiare C. de testa. nimis graue. & istud accidit propter iurisdictionẽ quã habet dominus: est enim istorũ iudex, & ideo ab eo compellendi sunt veritatem reuelare: vt in lobar. ff. of. iudi. vt iudex. Quę autẽ dicta sunt de ꝓbatione nouę inuestituręꝫ, intelligenda sunt de eo ꝙ aliud feudũ nõ habebat: vt ff. de piro. iuest. §. ij. Sed fortè vbi habet breue testatũ vasallus hic faciendã ẽ subdiuisio. scilicet, vtrum possideat dominꝰ an ipse vasallus: vt in primo casu non fit sufficiẽs corroboratio per extraneos vt hic ī secũdo fuisse fiat extranei: vt ff. ꝙ testes sunt ne. ad ꝓbã. nouã inuestitu. c. siue clericus.

b ¶ *Compellat.*] hãc pœnã patitur dominus si nõ compellat, scilicet ꝙ extranei & qui aliãs repelleretur, admittatur: qui extranei à populo vel comite cõpelluntur: vt ff. si iter do. & vas. lis ori. c. j. Sed quęro si vasallꝰ ꝓbationes testes nõ possit ꝓbare nisi ꝓpares, & dominus eos testimonijs dicere renuẽtes nõ cõpellit: quid iuris sit? Rñ. intelligo ꝙ possit à comite vel à populo postulare vt cõpellãt. qui si cessauerint: iperatorẽ adire ẽbet: & ꝙ inde statuerit obseruare: sicut ff. extraneis dictũ ẽ ff. prædi. ti. nã ꝙ dicit. licere per alios probare: fauore vasalli dr: vnde non debet ꝑd eius læsionẽ retorqueri: ꝙ esset si partiũ ꝓductio denegaret ꝑ extraneos. cũ extranei abfuerũt. nã & alibi dicitur fauore pupilli gerere tutor possit hæreditatẽ delatã pupillo sine eius volũtate vel actu acquirere. C. ff iur. delib. potuit. ꝙ sic. s. intelligendum ẽ vt in eius pernicię non reuertatur: quòd si ꝓret si adhuc fari nõ posset, vel sensu carere: vt puta qa est furiosus. C. ad treb. l. pen. sic ergo ita est interpretatio facienda vt i vasalli perniciem non reuertatur quod in eius priuilegium fuerat concessum. Similia studiosus inquirat. Sed dici potest quod proprietate priuetur dominus hõc ipso, si. ut not. ff. i quib. cauſ. feud. amit. §. illud te non lateat. alias §. item qui domino suo.

c ¶ *Possideat.*] intelligo de re quæ vere possideri potest.

d ¶ *Vel si feudum.*] istud vel, ideo dixit: quia huiusmodi annuæ præstationes loco vsufructus habentur: vepote seruitutes verè non possunt possideri, sed quasi: vt ff. de vsufru. si quis ita. & de ann. leg. in singulos. & de vsufr. sequitur: & de serui. quoties. non ergo in talibus vera possessio est, sed quasi vnde. nec vera traditio. ff. de act. empt. ratio. §. si iter. & hoc est quod dicit duabus seu tribus acceptionibus quasi, &c. huic simile est quod de fideicom. dicitur. C. de fideicom. l. j. & arg. ff. de vsur. cum de in rem verso. licet contra videatur. C. de pact. si certis.

e ¶ *Suum esse feudum.*] quod intelligendum est secundum distinctionem illius c. j. de con. re feud. c. sacramentum.

f ¶ *Adempta.*] hoc sic intellige, id est, domino in probatione deficiente: & præstatur postea iusiurandum ad cautelam ab ipso vasallo, sicut & ī. notatum est nam si aliter intelligitur, absurdum videtur vt quod vasallo in eodem casu conceditur probare, denegetur domino: vt infra §. proximo dicitur, liceat ei tenorem, &c. vel si vis intelligere quod dominus non admittatur ad probationem, intelligas istud quod violenta præsumptio & talis quæ non recipit probationem in contrarium erat pro vasallo. & de hac præsumptione tractatur in princip. lit. dilput. huc ergo. & in §. sequen. not. sic semper aliquid fore cõcessum: vt

Violenta ꝓsumptio, an per hoc ꝓbationẽ recipiat.

se cum inuestitura facta fuerat, vel non reminisci: tunc domino cogente [a] iurent, tactis sacrosanctis scripturis, quòd huius rei veritatem nesciant & tunc actor aut alios producat pares, aut iusiurandi domino detur electio: vt proinde iuret inuestituram factam non esse: aut sacramentum vasallo referat: & ille aut iuret, aut acquiescat. Quod si iurare partes aliquam ex causa recusauerint nec dominus eos iurare compellat [b], liceat vasallo etiam per extraneos probare inuestituram. Testibus verò deficientibus, iurisiurandi electio domino detur.

¶ Conuentione orta inter dominum & vasallum de pactis appositis inter eos præter conditionem feudi vel naturam, vel quia dominus allegat pactum in sui fauorem: vel dicit feudum datum sub tali conditione vt vasallus associet vxorem suam ad ecclesiam festiuis diebus, domino quidem incumbit probatio: ea autem in probatione deficiente, vasallo defertur iusiurandum. Bal.

¶ Præterea si aliquis tenor præter communem feudi rationem in inuestitura à domino dicatur interuenisse: vel si dicatur feudum sub tali conditione dedisse, vt vasallus in festiuis diebus vadat cum vxore sua ad ecclesiam: omni facultate probandi domino adempta [f], habeat vasallus potestatem defendendi se per sacramentum. Item si vasallus per peccatum speciale cõtra feudi consuetudinem allegat, veluti de filiarum successione: licet ei tenorem, (si potest) sicut inuestituram probare quòd ꝙ in probatione defecerit, vel cessauerit: concedatur domino hoc denegare iureiurando præstito.

PER QVOS FIAT INVESTITVRA, & per quos recipiatur.

TITVLVS III.

¶ Vetus inuestitura fieri potest etiam à maiore vel à quocunque: noua autem non potest fieri ab alio quam ab eo qui habet legitimam bonorum administrationem: qui enim alienare prohibetur sua bona, nec in feudum dare potest. Bald.

NVestitura autem aut fit de veteri beneficio, aut de nouo [g], quæ de veteri fit, etiam à minore [h] potest fieri: Siue autem à minore, siue à maiore fiat: non de omni possessione vasalli: sed de iusta [i] tantum facta intelligitur: nisi aliud nominatim dicatur. Noui verò inuestitura feudi non ab alio rectè fit: nisi ab eo qui legitimè suorum bonorum [k] administrationem habet. Qui enim qualibet ratione aliquid de suis rebus

bi us fit hæres vendere feudum sibi legatum vt sæpissime accidit: nunquid in feudum dare poterit aliquid de bonis suis, cum sit verum aliquid de bonis suis alienare prohibitum? Respondeo, istud est dictum cũ tum de re prohibita, id ergo quòd non potest vendere, nec poterit pone ea alienare, scilicet in feudum concedẽdo: quoniam alienationis verbo etiam pignoris obligatio, quod minus esse videtur, continetur. C. de re communi omnis actus continetur per quem dominium transfertur. C. de fundo dota. l. prima. sed iste non transfert dominium qui in feudum concedit. non debet ergo alienationis prohibitione in feudum dare ꝓhiberi quod alienare prohibetur. Respondeo, falsum é imo dominium alienat, scilicet vtile, retinet tamen directum vnde vtilis & non directa vindicatio datur: vt infra, de inue. rei alienæ. §. rei autẽ, &c. Item obiici citur: quia reperitur quod aliquis possit alienare rem sibi prohibitam alienari: dum tamen per alium modum alienet. vt ecce res litigiosa ꝓhibita est alienari: & quæ iudicij mutãdi causa transfertur, similiter in hibetur. ff. de alien. iu. mu. cau. fa. ex hoc. §. alienare. & C. de litigio. l. iij. & authen. eodem. Respondeo, illæ loquuntur in his quibꝰ alienatio generalis non est prohibita. hic autem contra. nam appellatione generis quælibet species continetur. vt in l. prædicta de reb. alien. non alienã. sed appellatione speciei non continetur genus: nisi in vnico casu, quod memineri: vt ff. de fundo dotali. l. fundum dotalem à cæteris. & partis appellatione quandoque totum continetur. arg. ff. de legat. iij. l. vxoris. & C. de hær. instit. u. l. ij. & de hære. instit. l. fiquis ita.

g ¶ *Nuestitura autẽ. De nouo.*] quæ sic noua inuestitura, tractatur ī. qui testes sunt necessarij ad probandũ no. inuest. c. j. h ¶ *A minore.*] & meritò: quoniam nõ alienat: sed alienatũ inuenit, & maiorum suorũ factum cõfirmat: vnde dicitur ꝙ si pignus incipit à maiore: & secundũ conuẽtionem creditor distraxerit illud, quod minor restitui postulãs non audiet: vt C. si ad vendit. pigno. l. j. & ij.

i ¶ *Sed de iusta.*] Simile repetitur in trãsactione facta. non eũ rebus semper legitimè possessis nõ furtiuis obstat pactũ. ff. ꝺ pact. tres fratres. & C. ꝺ exceptio. aduersꝰ. Ite si debitori meo liberationem relinquo: quoniam tantùm de his videor liberationem reliquisse quæ iustè, id est, sine dolo vel fraude mihi tenebatur: vnde rebꝰ furtiuis ab hærede se tueri nõ poterit. ff. ꝺ libe. leg. nõ solũ. §. si hæres. nã cõtra si hæres possessionem tradere iussus vitiosã tradat possessionẽ: non videtur tradidisse, vt ff. de lega. iij. qui cõcubinã. §. sed si hæres. & ff. ꝺ acquiren possessione. nõ videtur. & de action. empt. & vendi. l. ratio.

k ¶ *Suorum bonorum.*] hic videtur quòd de bonis nõ alienat qui veteré facit inuestituram: & meritò: qa in bonis ius feud. cõputatur: vt ff. de ver. sign. bonorũ. nimirũ si ager vectigalis i bonis conductoris est: quanto fortius feudum in bonis vasalli est, vt ibi.

l ¶ *De suis rebus.*] Huic instat solicitus: si prohibet alienare is nec per feudũ poterit inuestituram facere.

¶ Res cuius alienatio prohibetur in feudum dari non potest, fallit in duobus casibus hic positis. Bal.

¶ Sed etiam res, cuius alienatio prohibetur, nec per beneficium dari conceditur, nisi in casibus: vt ecce: si quis ex agnatis tuis rem quæ à communi parẽte per successionem ad eũ peruenerit alienare voluerit: non permittitur ei etiã secundũ antiquam consuetudinẽ alij eam vendere: nisi tibi vel alij proximiori [a] pio æquali pretio, accipere volenti: per feudum tamen cui libet dare potest, nisi fiat in fraudem [b] nostræ consuetudinis vel legis nouæ bonæ memoriæ Lotharij, vel Friderici Imperatoris. tunc enim rescissa inuestitura, reddito à te vel ab alio proximiori [c], videlicet, secundum antiquam consuetudinem pretio: si ꝙ dederit is, qui inuestituram accepit, compellatur rem tibi restituere [d]. Personam verò inuestituram accipientis non distinguimus [e]. Nam etiam seruus inuestiri poterit, nisi ignorantia [f] prætendatur. Sed vtrum ipse, vel alius pro te inuestituram faciat vel suscipiat, nihil interesse putamus [g]. potest enim hoc negotium & per procuratorem ab vtraque parte expediri. ¶ Fœminam [h] quoque etiam noui feudi inuestituram facere posse plerique consentiunt. ¶ Nulla autem inuestitura debet ei fieri, qui fidelitatẽ facere recusat [i]: cum à fidelitate [k] † feudum dicatur, vel à fide: nisi eo pacto acquisitũ sit ei feudũ, vt fine iuramento fidelitatis habeatur.

† Zasius in l. ij. ff. de ori. iur. duci alt à fondere.

† No. hic Bal. super his verbis facto generali confirmatione etiã uisegiorum non intelligentur confirmata nisi iusta priuilegia: & adducentur iura ꝙ quæ hoc ꝓbat: deinde sumpta occasione, sub iungit quandam q. facit vtilẽ mentibi videre: poteris.

Dominus nõ transfert qui in feudũ concedit.

Licet peralium quod ꝓ se non licet.

Cæteris appel. quæ libet eius species continetur.

QVID PRAECEDERE DEBEAT, AN INVESTITVRA, vel fidelitas.

TITVLVS IIII.

¶ Fidelitatem præcedere debet inuestitura. Bald.

VTrum autem præcedere debeat fidelitas inuestituram, an inuestitura fidelitatem, quæsitũ scio: & sæpe responsum est inuestituram debere præcedere fidelitatem. Fidelitatem autem dicimus iusiurandum quod à vasallo præstatur domino.

QVALITER IVRARE DEBEAT VASALLVS domino fidelitatem.

TITVLVS V.

¶ Vasallus domino iurare debet quòd sibi erit fidelis: & quòd credentiam sibi commissam non manifestabit, domesticus autem & subditus addere debet nominatim: seruare vitam membrum, mentem, & eius rectum honorem. Bald.

QValiter autem debeat iurare vasallus fidelitatem videamus. Iurare scilicet, sic debet. Ego iuro ad hæc sancta Dei euangelia quod à modo in anteà ero fidelis huic, sicut debet esse vasallus domino nec id quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit dominus, pandam alij ad eius detrimentum [l] me sciente.

¶ Si verò domesticus [m]: id est, familiaris eius sit, cui iurat: aut si ideo iurat fidelitatem: nõ quòd habeat feudũ, sed quia sub iurisdictione sit eius, qui iurat: nominatim vitam, mẽbrum, mentẽ, & eius rectum honorem custodire iurabit:

Fidelitatis forma.

tra id tempus inuestierit. arg. ī. qualiter do. à proprie. priue. c. ex facto. & ī. si de feu. cõtro. fue. ca. domino committente. fidelitas verò talis facienda est: vt sequitur statim c. qualiter autem debeat, &c. & in tit. de forma fidelitatis. & in alio tit. de no. forma fide. & in decretis causa xxij. q. v. de forma. & dist. lxiij. c. tibi dem ino. Ergo notabis ꝙ fidelitas cum fama dñi finitur, cùm dñs excõmunicatur: & pariter cũ fama restituit fama extinguitur: vt ī. hic finitur lex. c. dño guerrã. & in decr. xv. q. vj. c. alius. & c. ij. guitur.

¶ QVID PRAECEDERE DEBEAT, AN, &c.

¶ Quidam hic nõ habent rubricam, sed neque ca. imò. §. cũ. sed male.

¶ QVALITER IVRARE DEBEAT VASAL. &c.

Qualiter autem. Detrimentum.] iuste enim potest hic vasallus iurare cùm alias dicam ꝙ amitteret feudũ, si crederẽtiã dñi scienter ad eius detrimentũ manifestauerit: vt ī. hic potest esse tit. quib. mo. feu. amit. c. j. & in hoc sacramẽto contineri videtur ꝙ ipsum & dñm suũ totũ exaltabit in quãtum potest, & nunquã vitã aut membrum neque honorem quẽ habet sua voluntate aut consilio aut exhortatione perdet: sed in his omnibus ad utor erit eius secundum suum posse: vt habetur in iuramento quod fecit Rex Otto Papæ Ioanni.

m ¶ *Si vero domesticus.*] hic no. differentiã inter sacramentum domesticæ personæ, & alterius. sed cur nominatim dr in personas domestici, & nõ sufficit si in genere dicatur in extraneo? Rñ. qa citius fraus ꝑsumitur in persona domestici ad quẽ fortè ex hæreditas spectare videtur post mortẽ: vt C. de nupt. viduæ. & C. vbi pupilla educa. l. fin. & quia plus solet timeri quod ꝑsequitur quàm quod generali ꝑpositione concluditur: idcirco ꝑsecialiter in domesticorum personis facie

a ¶ *Proximiori*] & verè: quia non intelligitur alienatio: vt ff. de leg. iij. pater. §. quinde cim. huic ergo conceditur agnatis, ꝙ aliis denegatur. nam & alibi similia inuenire potes: vt ff. de pac. imperator. & de contrah. empt. l. qui officij. & de mi. xxv. an. l. fi in emptionem. & C. de admi. tu. l. si quæ. alibi aũt cõceditur extraneis quod agnatis denegatur: vt C. vbi pu. e. l. d. l. fin. huc ergo dr ꝙ agnati ꝓferuntur, sitã tũ dare volunt quãtũ alij extranei. & si cõtrariũ factũ fit, ꝙ prius emptori offerẽdo emptor rẽ vẽdicare põt: ff. eligere illud de emptore bonæ fidei: qa malæ fidei emptori nõ ẽ ꝓtium restituendum: vt C. de ꝓcu. xxx. an. l. j. & C. de cuict. l. si fundum. licet sit ar. ff. C. cõmu. de leg. l. vlt. sed de hac materia recurras ad distinctionẽ ꝑpy. cùm quæritur an malæ fid. emptori fit pretium restituendum, & c. Ité melligo hoc esse contra ꝓstituones fiebãt alienatio, ꝙ ipso iure nulla fit: & ꝙ dr resc. sie. intelligas de facto, & non de iure: sicut not. in C. de rescis. ven. l. j. & quod dr (secundùm antiquam ꝓsuetudinem, nunquid hodie istud est immutatum? & certe puto ꝙ non, cum non inuenio correctum, & quod non ẽ immutatum, quære stare ꝓhibetur. C. de testa. l. sanctimꝰ. cohæres ergo suo cohæredi rẽ vẽdicare & locare põt secũdũ hãc rationem: vt hic, & ī. de alie. feu. pa. c. j. Sed nũquid illud obtinet siue ꝓ diuiso siue ꝓ indiuiso possideat cohæres? Dic ꝙ sic: arg. ī. si de feud. fue. con. ca. omnes. Item nunquid siue inuestitura accepit & fidelitatẽ ꝓstiterit, siue non ꝓstiterit? Respond. hęc ī. plenius & vberius notabuntur.

b ¶ *In fraudem.*] in fraudẽ coniunctionis facere videt fortè qui carẽ natus est: vel ita ad eam ætatẽ peruenit vt filios habere nõ possit. vel si ideo facit vt priuet eũ qui in ea succedere debet à sua successione: vt habes de eo qui alienat in fraudem creditorum.

c ¶ *Proximiori.*] nam & alias volentibus emere prædia suorum maiorum ius fauorabile inuenitur: vt ff. de contrahen. empti. qui officij. & de mino. xxv. annis. l. fi in emptione. Accur.

d ¶ *Restituere.*] hoc ita verum est vt reddat proprium pretium vasallo investito nisi ei succedat in proprietate & in aliis etiam præter feudum alioquin & sine pretio recuperabit nulla obstante præscriptione: vt C. de bo. mat. l. ij. & iij. Accur.

c ¶ *Distinguimus*] hic ratione personæ recipientis inuestituræ nihil interest. nam & alibi no. quòd mihi interest à quo quid fiat, vt ī. & ī. hoc eod. lib

f ¶ *Ignorantia.*] nã si dñs putat liberum ꝙ posteà seruꝰ apparet, meritò non valet inuestitura. nimirum incidente errore etiã matrimonij non tenet: vt in decre causa xxviij. & xxix. per totum. & i auth. ff. nup. §. si verò. col. iiij. arg. ff. fol. matr. ff cum. §. si pariter ergo serui & liberi possunt inuestiri sicut hæredes instituti. vt ff. de hær. instit. l. non minus.

g ¶ *Putamus.*] hic not. quod licitum est per alium quod per seipsum nõ liceat. vt & aliàs C. de solu. l. nihil. & ff. de solut. l. soluendo. & l. Stichũ. §. vsusfructus. & C. de episco. & cle. l. quisquis ad similẽ. & in sti. de re. di. §. nihil autem. & in sum. vt in l. Py. iij. char. ru. imo. licet per alium, &c. licet contra. sit superior rubr. proxi.

h ¶ *Fœminam.*] ergo in datione non successione similis est fœmina masculo, vt ī. dictum est, & ad huc infra notabitur.

i ¶ *Recusat.*] hoc videlicet sic intelligo si penitus domino fidelitatem se facturum negat: non quòd inuestitura non debeat fidelitatem præcedere: vt ī. prope. nec enim ei fides præstanda qui vult contra fidem vendere: vt ī. prope. nec enim ei fides præstanda qui vult contra fidem verfari vt alibi notaui solicitus. C. de pact. cum proponas.

k ¶ *A fidelitate.*] No. hic ar. ad nominis interpretationẽ. sic aliàs inst. de tu. in prin. & ff. de verb. sig. l. bonorum. & l. malum. §. pe. Sed quęro ī quẽ modum sit inuestitura faciẽda vel petenda, & fidelitas præstanda, & quãdo: Et vtiq; dominum honorificè adire debet vas. & præsentibꝰ curiæ paribus vel aliis secundum distinctionẽ ꝙ fecimꝰ ī. qd sit inuestituramò ꝙ inuestitura nõ valeat sine testibꝰ facta. sed ideo dr, ne veritas occultetur, vt ī. qui test. sunt ne. ad ꝓb. no. inue. c. siue clericꝰ. & nõ solũ adire, sed inuestituram petere & fidelitatẽ polliceri debet: vt ī. i qb. cau. feud. ami. c. prima aũt. & ī. de c. cor. j. verbi gratia, Domine mi, talis reiinuestituram putà fundi Corneliãi quẽ à te possideo vel possidere debeo, postulo, & fidelitatẽ tibi ꝓra omnẽ hominem, exceptis anteriorꝰ meis dominis, & imperatore, volo & paratus sum facere, sufficiat etiã si dicat tũ postulo inuestituram mei recti feudi. quo facto dñs debet statim inuestituram facere, & sacramentũ suscipere, si fibi placuerit. sin aũt poterit differre & erit his talis adhibẽda dictio, i. à velit dñs inconuenienti. facere inuestituram & suscipere fidelitatẽ à velit differe. Quid ergo si dñs nõ faciat statim qđ facere debet? Item si vltra diẽ & annum stetit ꝙ inuestituram nõ secerit, cum intra annum fuerit petita? Rñ. hoc nõ deb. ẽt odisse vasallo. sufficit eũ si inuestituram petit ẽm quod debuit, cum aliud nõ dicat in l. friderici. l. imperialem. ꝓsum facere dicere, nec c. corradi. imò forte hoc ipso proprietate domin' debebit priuari. nã sicut vas. priuaretur feudo si inuestituram non peteret intra annũ & diem: ita & dominus debet proprietate priuari, si nõ posiꝫ fuerit ab eo petita: sicut debuerit, ipsum vasal. in tra id tempus inuestierit. arg. ī. qualiter do. à proprie. priue. c. ex facto. & ī. si de feu. cõtro. fue. ca. domino committente. fidelitas verò talis facienda est: vt sequitur statim c. qualiter autem debeat, &c. & in tit. de forma fidelitatis. & in alio tit. de no. forma fide. & in decretis causa xxij. q. v. de forma. & dist. lxiij. c. tibi dem ino. Ergo notabis ꝙ fidelitas cum fama dñi finitur, cùm dñs excõmunicatur: & pariter cũ fama restituit fama extinguitur: vt ī. hic finitur lex. c. dño guerrã. & in decr. xv. q. vj. c. alius. & c. ij. guitur.

Fidelitatis eũ fama extinguitur.

¶ QVID PRAECEDERE DEBEAT, AN, &c.

¶ Quidam hic nõ habent rubricam, sed neque ca. imò. §. cũ. sed male.

¶ QVALITER IVRARE DEBEAT VASAL. &c.

Qualiter autem. Detrimentum.] iuste enim potest hic vasallus iurare cùm alias dicam ꝙ amitteret feudũ, si crederẽtiã dñi scienter ad eius detrimentũ manifestauerit: vt ī. hic potest esse tit. quib. mo. feu. amit. c. j. & in hoc sacramẽto contineri videtur ꝙ ipsum & dñm suũ totũ exaltabit in quãtum potest, & nunquã vitã aut membrum neque honorem quẽ habet sua voluntate aut consilio aut exhortatione perdet: sed in his omnibus ad utor erit eius secundum suum posse: vt habetur in iuramento quod fecit Rex Otto Papæ Ioanni.

m ¶ *Si vero domesticus.*] hic no. differentiã inter sacramentum domesticæ personæ, & alterius. sed cur nominatim dr in personas domestici, & nõ sufficit si in genere dicatur in extraneo? Rñ. qa citius fraus ꝑsumitur in persona domestici ad quẽ fortè ex hæreditas spectare videtur post mortẽ: vt C. de nupt. viduæ. & C. vbi pupilla educa. l. fin. & quia plus solet timeri quod ꝑsequitur quàm quod generali ꝑpositione concluditur: idcirco ꝑsecialiter in domesticorum personis facie

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domesticæ da est prohibitio: vt in decr. xxiij. dist. quanquã. §. d quæritur quæ sint do mesticæ personæ: & omnes quos leges domesticos appellant: vt C. de testibus etiam iure ciuili. & inst. de test. or. §. in testib. & C. de quæstio. l. placuit. & C. de his qui ad eccl. confu. l. fi. §. pen. not. & omnes ad quod domini succedio est peruentura in feudo propter prædictam rationem.

a DE FORMA FID.

¶ Quidam non habent hunc titulum, sed malè.

b *Epistola Philiberti.*] De forma q̃ i isto ca. exprimitur, notabil. sũt omnia: sed id præcipue nõ è omittẽdum. q dñi his omnibus fideli suo vicẽ rei dere duet. q si nõ fecerit, merito censebit malefidus, sicut, & c. sed nunqd aliã pœnã patiet? Rñ. vtique talẽ qualẽ vasall? 9: id est, si vasal? pticaret feudo, dñi, pprietate: vt legitur j. q. dom. pprie. pri. c. ex facto. & hoc ẽ simile qđ de patrono dr & liberto. nam liberti nõ allendo patronos suos in paupertate positos punitur à patronis, & ipo testatẽ eorum redigũtur: versa vice patroni nõ pstante: alimenta libertis carebunt operis impositis causa libertatis. & ab eorum hæreditate exludũtur vbi hæredes instituti fuerint: & ius patronat? amittunt: vt ff. de li. ag. l. alimenta. & de iur. pa. diuus Claudius. & de bo. lib. si patronus. & hic est argu. ad mutuam præstationem.

† c. de forma xxij. q. v.

† damnum. vt & infra.

† Facit ad hoc gl. xiij di. c. nemi. & etiam hoc probatur in c. sisseerdos. extra, de of. iu. ord. idem tenet. An. de Xser. hic.

c ¶ DE NOVA FORma fidelitatis.

¶ Quidã non habẽt hic titul ũ nec rubr. & male. d

St & alia de nouo.] istud ca. in paucis cõsuetudinẽ inuenitur. quia noniter ẽ inuentũ vt in pri. i. fius ca. potest perpendi.

e ¶ *Contra omnẽ hominẽ.*] & meritò debet ita iurare, quoniam vasal. cõtra omnes debet dominum adiuuare etiã cõtra fratrem & filium nisi 3. alium dominum antiquiorem. hic enim egreris est pferendus, vt j. hic finitur lex. §. contra omnes. vnde si antiquior dominus sacra. fimilirer excipiatur, non erit abtionum quod autẽ persona imperatoris nominatim debet excipi de omni sacramento fidelitatis, expressim dicitur j. de prohib. feu. alie. per frede. l. Imperialium. §. illud quoque præcipimus.

f ¶ *in se continet.*] & verè continet, cum ille qui fidelitatem iurat, eam semper debet habere in memoria & facere quæ continentur 3. ti. prox. de forma fidelitatis.

g ¶ *Nunciabo.*] quod semper vas. facere tenetur, vt proinde sciens prudẽsque periculum valeat declinare. alioquin si vasallus super hoc negligens fuerit inuentus aut dolosus, beneficiũ amittet, vt j. in qui. cau. f. u. amit. §. præterea si vasallus.

h ¶ *Prout potero.*] nam si non posset vasallus dominum adiuuare, non amitteret ob hoc feudum vt j. q. ub. cau. feud. amit. §. idem. licet quidam non habeant illud in textu.

i ¶ *Iuste offendere.*]bene iuste dicit: quia non tenetur vasallus dominũ adiuuare si iniuste velit aliqđ offendere nisi ad dñi defensionẽ: vel nisi dubitet vtrũ iuste an iniuste velit eũ offendere siue bellum facere: tũc enim tenetur eũm adiuuare. dicet quidam dixerint q indistinctè tenetur eum amittere: vt j. hic finitur lex. c. j. & hęc vera sunt q teneẽ dominũ adiuuare sicut supradictũ est nisi domin? sit excommunicatus, vel à rege bannitus: quoniam tunc interim vasal. est à sacrãmẽto fidelitatis solutus: vt ibidem dicitur.

k ¶ *Requisitus.*] istud verbum nõ ponitur hic sine causa. nec eñ vasallus teneẽ officiũ offerre dño. quã rocũq; eñ tpe steterit qđ dño non seruiet, ob hoc non amittit. feudũ. dũ tñ dño petenti seruire paratꝰ sit. si tamẽ sciuerit dño moꝛbũ periculũ imminere, putà mortẽ vel captionẽ, vel quid simile: tunc vltro se ei offerre debet, vt hic finit lex. §. adhuc. & j. ti dfeu. cõr. fue. ca. licet vas. & j. titulo an ille qui interfe. fra. domini. feud. amittat. c. non cogitur.

l ¶ *Pandam.*] s. scienter ad damnũ tuum: vel qualiter vas. iura. debe. si. circa prin. vnde si cõtra postea fecerit vasal. feudum amittet, vel. hic potest esse tit. qb. mo feu. amit. e. si capiranei.

m ¶ *Expedire.*] quod vasallus tenetur facere, si beneficio vult dignus videri, & fidelitate esse saluus, vt 3. tit. proxi. circa finem.

n ¶ *Ex persona.*]& meritoriũm enim vasallus tenetur dominum adiuuare cõtra alios, & ab aliis eum defendere ne prædicta ei eueniãt: multò fortius in sua persona hoc attendere debet: vt arg. ff. de condit. inde. l. frater à fratre. §. porrò. & C. de cui ct. l. fiue.

o ¶ *In vacuam.*]fic ff. de actio. emp. ratio.

p ¶ *Vtilitatem.*] quæ fit circa rem. neque enim si potuit ex vino & ex redditu negotiari, & lucrum capere, id æstimabit: vt ff. de actio. emp. si sterilis. §. cùm per venditorem. Item si dominus ei fidem non seruauerit: aut si feudũ promissum sibi non dederit: non tenetur seruare iuramentum fidelitatis. quia semper inhæret cõditio, si fidẽ seruauerit domino: aut si feudum promissum præstitit C. de transact. si diuersa. & in decr. causa xxvij. q. ij. Agathosa. & xxij. q. ij. ne quis. &c. quare j. & C. de pa. cùm proponas. & ff. de min. xxv. an. l. si vxor. & ff. loca. l. quæro. §. inter locatorẽ. & de lega. ij. l. cùm pater. §. libertis.

q ¶ *Præstabit.*] nec liberabitur dominus volens ei soluere interesse si eum pœniteat inuestituram fecisse: vt infra, si de feudo cõtrouer. fuer. c. si facta.

r ¶ DE INVESTITVRA DE RE ALIENA FACTA.

Quidam

¶ Quidam hic non habent tit. nec etiam capi. & malè.

a *Cvm de re. Agere non poterit.*] huic simile est C. de euict. si fundum. & ff. de doli. excep. l. apud §. item Labeo.

b ¶ *Ignorauerit.*] verum est; quia scire debuit: vt ff. de ædil. edi. l. j. §. causa. & ff. loca. sed addes. §. j. & C. com. vtri. iu. fi fratres. & ff. de pi. ac. tut. §. j. & ff. de contr. emp. l. si in emptione. §. iij. & l. dominum. & C. cõ. de le. l. vlt. §. vlt.

c ¶ *Vindicare.*] nec mirẽtur quis, cùm & ei ꝓpetat rei vind. vtilis qui perpetuò vel ad non modicum temp? fundo conduxit dum tamen temp? non fit finitum. ff. si agerve ct. l. j. §. fin. & l. fi. Item & si superficiario dar. ff. de rei ven. l. superficiario. & ff. de pi. act. tut. §. fin. & supe. ficiarium tuetur ꝓtor in dicto vti possidetis, secundum quẽntiẽnem suã. vff. vti possi. duo. §. labeo. cum ergo vtilis vindicatio supradictis concedatur, multo fortiꝰ fiduciarie pe. di solet, & concẽditur: vt j. d contentio. inter vasallũ & alios. c. si causa inter vasal. quam aũt habent hic quæst. Hic? sit potes face re illã quæstionẽ quam in summa fecimus: scilicet, vtrum vasal? habeat aliqđ dominium feudi. & de hoc dicas vt in summa d ximus. Actur.

d ¶ *Per longa tempora.*] idem intelligencium ẽ d tempore lõgissimo ?, ma x me hodie quia alienatio vt prohibita. & hic est vnus alienationis modus. vnde nulla ol stabit præscriptio. & puto hoc intelligendum i possidente vasallo, & maxime ignorante domino: aliquin si dominus possidebat, bene potest seruit? longo tempore acquiri: multò fortius lõgissimo. arg. C. de seruo. l. j & ij. & ff. de serui. vr. ꝓ. foramen. habita tamen distinctione inter secundum. qđ ibi nota.

e ¶ *Subsistere.*] nam si per se subsistat, obseruabitur quod legitur j. hic finitur lex. §. si vasallus. in feudo igitur rõne rei indiuisibilis licitum deprehenditur quod aliàs non liceret. sicut aliàs licitè petit insolidũ quod aliàs pro parte peti con posset: qa res est indiuisibilis. vel. d. lec. le. l. fi. & ff. q̃ in fraud. pat. l. j. §. quæsitis. & de re. iur. ea quæ. & in summa: vt in lib. Py. rub. licitũ est insolidũ quod pro parte nõ liceret. licet cõtrariæ sint aliæ rubricæ sequentes. Accursius.

f ¶ *Meliorem.*]& in hoc similis est fructuario: vt ff. de vsufruct. l. sed & si quid. §. proprietaris. idẽ dicitur de filio vel de seruo. C. de pact. l. filius. & C. de rebus ere-

¶ Quærit hic do. Alua. an pendẽte causa euictionis teneatur vasallus ad feritia? & respondeo secũdum ff. l. q̃ sic, ea ratione, quia interim recipit commodum.

a Contrariũ tenet hic d. Alo. vide tũ dem hic in j. eo. ver. quæro. cum glo.

¶ Miles ignorans à comite de aliena re aut impignorata inuestitus, habet contra dominum actionem pro euictione: sciens autem nõ, nisi stipulatio aut pactum interuenerit. Bald.

¶ Cvm de re aliena vel alij obligata inuestitura fiat illud distinguitur vtrũ ? scientia ignoranti facta fit. Qui enim alienæ rei sciens inuestituram accepit: nisi pacto speciali sibi prospexerit, de euictione † agere non potẽrit a: ignorãs verò rectè aget vt aliud eiusdem bonitatis seu quantitatis ei præstetur. Sed in eo nulla est differentia, qui inuestituram fecit, vtrum sciuerit, vel ignorauerit b. ¶ Rei autem per beneficium recte inuestitæ vasallus hanc habet potestatem vt tanquam dominus possit à quolibet possidente sibi quasi vindicare c: & si ab alio eius rei nomine conueniatur, defensionem opponere. Nam & seruitutem eidem rei debitam tenere potest, & retinere.

¶ Quid ergo, si pretio, vel dolo, aut iniuria seruitutem rei beneficiariæ imponi patiatur, & ad dominum ex qualibet causa posteà beneficium reuertatur, an ex eo præiudicium domino generetur, quæ fitum fuit: & respondeo est, vt vasallo quidem donec feudum tenet, possit obesse: domino autem etsi per longa tempora d perseuerauerit seruitus, minimè noceat.

¶ Vasallus potest feudi conditionem facere meliorem, non deteriorem in alterius præiudicium. Baldus.

¶ Econtrario autem si quid feudo à vasallo additum sit: siquidem tale adiectum sit quod per se subsistere possit, id est, vt per se censeatur, vt prædium: id non accrescit feudo. Si verò per se non possit subsistere e, vt seruitus: plerisque placet feudo accedere, & sicut partem feudi disponendam esse: meliorem f nanque conditionem feudi facere potest: deteriorem verò sine domini voluntate, vel eorum agnatorum, ad quos per successionem pertinet, facere non potest.

¶ Feudum alienari non potest in aliud: quinimò nec pignori obligari. Bald.

¶ Quamuis enim possessio per beneficiũ ad eum pertineat: tamẽ proprietas ad alium spectat: & ideo quartæ g siue tertiæ h ratione, quæ à Longobardis seu à Romanis viris vxoribus fieri solet, post mortem viri ad mulierem nihil pertinet. nam nec pignus i quod consultũ dicitur, fieri potest ex feudo.

QVALITER OLIM POTERAT FEVdum alienari.

TITVLVS IX.

¶ Olim regulariter venditio feudi pro parte dimidia permutabatur, altera parte retenta. Bald.

Est autem optima † consuetudine k interdicta feudi alienatio; super qua multæ, & diuersę sententię dabantur in singulis ciuitatibus seu curiis donec imperator diuæ memoriæ Lotharius tertius promulgauit super hoc nouã constitutionem, quæ posita est in titu. de beneficiis. ¶ Necessitate namque suadente, poterat olim vasallus domino inscio, vel inuito feudi partem vendere, retenta videlicet alia parte.

¶ Si verò vel totum vel partem volebat per feudum aliquem inuestire: hoc licebat ei sine fraude facere. Si autem dissentiente domino vendebat, siue per feudum inuestiebat (quod & ipsum syncere hodie & sine fraude licet ei facere) si tamen sine hærede masculo descendente decedebat, vel feudũ in manu domini refutabat, aut alia forte ratione, intercedente culpa, amittebat: tunc omnis feudi alienatio ad irritum reuocabatur: eo excepto, quòd ille qui secundo loco beneficium acceperat, non amittebat, si priori domino seruire, & ab eo feudum recognoscere volebat.

¶ Casus enumerat in quibus etiam de iure antiquo alienatio fuerat prohibita. Bald.

¶ Donare l autem, aut iudicare pro anima, vel in dotem m pro filia dare, nullius curiæ poterat consuetudine: licet posset locare, nisi locatio esset fraudulenta alienatio: sicut est per libellũ †, vt dicatur vẽditio. Quis enim dubitat quod libellario † nomine sub vilissima o duorũ denariorũ pensione perpetuò concedatur vtendum, alienatum in fraudem esse? Porrò siue de bona consuetudine, siue de

† Consuetudo in quibusdam prohibetur ob singularem inuidiam, & fidẽ vasalli non debebat concedere. tur ob singularem inuidiam, & fidẽ vasalli non debebat eum possein vnum filium aut duos ex alium transferre arg. ff. de of. præf. præt. l. j. & ff. de offi. ei? cui man. est iurisdi. l. j. in prin. secundum albe. & Bart.

† libellario.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mile est qđ dicit ff.loc.l. si quis vno nūmo cō duxerit. licet videatur præ. ff. đ iur. do. si vsus fructꝰ. ² ¶ *Æquali pretio.*] Sed nūquid hodie præferꝝr. dñs volēs pro æquali p̄tio redimere, maxime in ciuitatibus ieuis vasallorū feuda sunt quæ pro ipsorū debitis creditoribus vēdūt? Et vtiq; vt opinor. nā cū noua lex oriatur, & vetꝰ consuetudo in alienatiōe obseruetur: meritò veteri nō est detrahendum: maxime cum illud speciale ter non fit correctum: & ideo stare nō prohibeꝭ. vt C. de testa. sancimus. b ¶ *Per refutationem.*] intelligas. i. iusiuſ refutādo. est eīm iuris antiqui regula, oēs habere licentiā his quæ pro se introducta sunt renūtiare: vt C. đ pac. l. fi quis in scribēdo. Et no. q̄ antiquitas videtur cōsonare cū statuto ciuitatis Vicētiæ: q̄ tale est: si per annū & diē distulerit creditor secūdus ius suum exequi vel allegare à tempore vēditiōis factæ: poteā nō audiatur: nisi interruptioné instrumento cōfecto per manum tabellionis bōæ opinionis ostēderit: licet q̄ busdā videatur iniqua, & nō ex codicis ratiōe scripta: hic ergo đ anna li exceptione habetur, đ eadem habetur C. quādo. ad bo. poss. q̄ acipiari. Et est notādū q̄ huiusmodi tempus à tpe scientiæ demū currere debet hic sicut & alibi: vt ff. quis ordo. in bo. poss. ſerue. l. ij. & đ hac annali exceptione legitur ff. de succe. edic. l. j. §. largius. Accu. c ¶ *Triginta annorum.*] hoc intelligo de illis fundis de quib⁹ potest de iure talis p̄scriptio currere: vt C. de p̄scr. xxx. ann. l. ij. Sed nunqd hæc antiquitas corrigit? Rñ. hoc in cōstitutione Frid. determinabitur domino fauente. illud tamē quod sequitur, non est omittēdum, l. q̄ p̄ximior agnatꝰ redimendo vel p̄hibēdo dominum excludit. vnde apparet, q̄ necessariarum personārū ratio habetur. et ℨ. notata est. d ¶ *Lex imperatoris.*] & alia lex Imperatoris Friderici, imperialē, decet solertiā, &c. §. præterea ducatus. & ℨ. de lege corradi. §. ex eadem leg. e ¶ *Titulo.* Jſ. in Lombarda. Accur.

¶ QVIS DICA. dux marchio, &c.

f *Vi à principe Marchio.*] & comes propriē dicuntur capitanei regis vel regni. Alij vero qui praua quæramus: concessa erat domino pro æquali pretio ² redēptio: nisi hoc beneficium amiserit dominus per refutationem ᵇ, vel annali silentio ex quo sciuerit computando. Præscriptione autē triginta annorum ᶜ submouebatur tam sciens, quàm ignorans: inprohibendo autem, vel redimendo potior erat proximi agnati quam domini conditio: si tamen feudum erat paternum. ¶ De illa verò feudi alienatione quæ à domino fit, si dubitetur, lex imperatoris ᵈ Corradi consulatur, quæ posita est in iam dicto titulo ᵉ de beneficiis.

QVIS DICATVR DVX MARCHIO, COmes, capitaneus, vel valuasor.

TITVLVS X.

¶ Primò ponit quæ personæ nobilitentur per feudum: & declarat gradus nobilitatis feudi. Secundò quæ sunt personæ quæ non nobilitantur. Baldus.

QVi à principe de ducatu aliquo inuestitus est dux solito more vocatur. Qui verò de marchia: marchio ᶠ dicitur. Dicitur autem marchia † quia marchia, & plurimum iuxta mare sit posita. Qui verò de aliquo comitatu inuestitus est: comes appellatur. Qui verò à principe vel ab aliqua parte statē de plebe aliqua vel plebis parte per feudum est inuestitus, is capitaneus ᵍ appellatur: qui propriè valuasores maiores olim appellabantur. Qui verò à capitaneis antiquitus beneficium tenent, valuasores sunt. Qui autem à valuasoribus feudum quod à capitaneis habebatur, similiter acceperint, valuasini ʰ, idest, minores valuasores appellantur, qui antiquo quidē vsu consuetudinem feudi nullam habebant. Valuasore autem sine filio mortuo, feudum quod valuasori minori dederat ad capitaneū reuertebatur. Sed hodie eodem iure vtuntur in curia Mediolanensi, quo & valuasores. Cæteri verò qui ab antiquis temporibus beneficium non tenent, licet nouiter à capitaneis, seu à valuasoribus acquisierint, plebeij nihilominùs sunt. Nam illi, qui soldatam habuerunt, vel acceperunt, vel habent: per eam nullum pedagium, sed nec feudi vsum acquirunt.

¶ Soldata aūt est præstatio quædā annua gratuita, quæ à neutra parte transit in hæredem. Morte enim dantis vel accipientis interueniente finitur. Soldata verò dicitur, quia plerunque in solidorum do-

† al. quis tenet quod est iuxta mare, cum plerum q; iuxta mare sit posita.

Tempus post scientiæ currit.

natione † consistit: quandoque autem in vino, & annona cōsistit.

DE SVCCESSIONE FRATRVM VEL GRAdibus succedentium in feudo.

TITVLVS XI.

¶ Feudum acquiritur inuestituræ, & successione. Nam vasallo mortuo, prima causa est liberorum masculorum, filiorum, neptum, & aliorum descendentium: sed filiæ, neptes & proneptes non succedunt ipsæ, nec nati ex eis. nisi feudum sit fœmineum, vel eo pacto acquisitum. non extantibus autem liberis succedunt fratres primo filij fratrum, demum agnati vlteriores si feudum sit paternum. Bald.

PEr successionem ⁱ, quoque sicut per inuestituram beneficium ad nos pertinet. Mortuo enim eo qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est. filiis enim existentibus masculis vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descendētibus, cæteri remouentur agnati. Ad filias verò seu neptes vel proneptes, vel ex filia nepotes seu pronepotes, succedsio feudi non pertinet. Proles enim fœminini sexus ᵏ vel ex fœmineo sexu descendente, ad huiusmodi successionem aspirare non potest: nisi eius conditionis sit feudum, vel eo pacto acquisitum. His vero deficientibus, vocantur primò fratres cum fratrum præmortuorum filiis, deinde agnati vlteriores. Quod ita intelligendum est, si feudum sit paternum, hoc est, si fuit illius parentis qui eius fuit agnationis communis. Si enim † Titij auus de nouo beneficio fuerit inuestitus, Titio sine legitimo hærede masculo defuncto, eius feudi successio non pertinet ad eiusdem Titij patruū magnum nec ad prolem ex eo descendentē imò reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius, beneficium non pertinet, neque beneficij successio. Si verò dominus vel alius beneficium defuncti nouum esse dicat, agnatus autem illius proximus paternum esse contendat: tunc onus probationis incumbit illi, qui nouum ˡ dicit. Sed scio aliter pronuntiatum ᵐ esse. Bonus enim iudex, causa cognita, diligenter intuebitur cuius potius iureiurando dirimenda sit hæc quæstio, vtroque, scilicet in probatione deficiente.

DE FRATRIBVS DE NOVO BENEFICIO inuestitis.

TITVLVS XII.

ab ipsis feudō accipiunt † dationes dicuntur propriè valuasores regis: sed hodie capitanei appellātur: vt ℨ. qui feud. da. pos. in princi. g ¶ *Capitaneus.*] similiter & ille qui feudū accipit à marchione vel comite capitaneus hodie propriè dicitur: vt ℨ. proximè notatum est. h ¶ *Valuasiani.*] sed illi qui à minoribus feudū accipiūt, dicuntur valuasores: vt ℨ. t. an mari t ꝰ succedat vxori i bfic. c. fi fœmina. &c. seq. Acc.

¶ DE SVCCESSI. fratrum, &c.

i PEr *successionem.*] Hic not. q̄ feudi successio sic defertur ad hæredes descendentes ficti hæreditatis successio iure nouissimo: vt hic. & j. d suc. feu. pri. & i auth. đ her. q̄ ab intest. defe. i prin. & §. j. col. ix. & j. đ na. suc. feu. i pri. descēdēres aūt ió dixi quia ad lineas ex trāsuerso nō porrigit nisi antiquū & descendentibus deficientibus: vt hic & ℨ. de suc. feu. & j. de natu. suc. feud. Accu. k ¶ *Fœmini i sexus.*] licet fœminæ vt masculi succedāt: legitꝭ eñ à successione feudi fœminæ remouētur: & cōsilij: vt ℨ. đ iis qui feu. da. pos. hoc autē notādum. Acc. l ¶ *Qui nouum.*] sicut hęredi incumbit probatio si aliquod nouum in testamento testatorē asserat addidisse, vt ff. đ pba cū tacitū. & illud intelligo q̄n neuter possidebat: quia possessori nō solebat onus probatiōis incūbere: vt C. de ꝓbat. l. ij. & l. actor. nisi fortè † Opp. Ia. de Bel. quod beneficio succedāt agnati & deficiente per lineam transuersalem vsq; ad ſ. de natur. & §. de succ. feu. j. & de succ. feu. in prin. post fundatā actoris intentionē. tūc eñ & reꝰ ꝓbare deberet: vt C. de ꝓba. l. fine possideris. Acc. m ¶ *Pronuntiatum.*] qđ fortè ideo factū fuit q̄a maior erat pro actore ℨ. proxi. §. & præsumptio. & ideo dr q̄ non datur semper possidenti iusiurandū: vt j. de conſ. feu. c. sacramētū. huic simile est C. de iureiu. in bonæ fidei. iudici aūt meritò indagādū cōmittitur cui sit potius iusiurandū deferē dū: quia æquitatē ante oculos habere debet. ff. đ eo quod cer. lo. q̄ si Ephesi. §. vlt. licet dicatur aliter actore nō ꝓbāte, &c. vt ℨ. notatū est. & not. j. & ff. de iudic. l. ij. & C. de edendo. q̄ accusare. huic autem consonare videt qđ legitur i crimine falsi. C. ad legē corneliā. de fal. & ibi huius quæstiōis dominus index est: vt j. de vasal. decret. quidam.

¶ DE FRATRIBꝰ de nouo bfficio, &c.

Pactum licitum facit, qđ anàs non liceret.

Si duo

a *Si duo fratres.* Portio.] quid ergo si portio fieri non valet, cū fortè res sit indiuisibilis? Respon. ne tu ieuis efficiaris, hoc tibi solicito, id est, tibi studioso q̄ solicitus esse debes ad indagandum relinquo. Pyposses fortè dicere tunc ad vasallum totum pertinere: maximè alterius partis ratione quārꝫ posſidet: vt ℨ. de con. infue. §. cùm autē quis dixerit. imò & ratione possessionis quam in totū habet, & maxime cum sit reus: qui fauorabilior esse debet: vt ff. de reg. iur. fauorabiliores & promptiores sumus ad absoluendum quàm ad condēnādū: vt ff. de actio. & obliga. arrianus. nec mirum cum ratione rei indiuisibilis quid permittitur, qđ aliàs non permitteretur: arg. j. de inuesti. rei alie. §. ex ꝓtrario. econtrā videtur q̄ dominus totum debeat habere: scilicet, eadem ratione quia res est indiuisibilis. & maximè cū dominus debeat esse maioris auctoritatis quàm vasallus: nimirū aliàs licitè peteretur: vt ff. de ser. vlt. & ff. de re iu. ea quæ. Item si dominus agit vt res liberetur. & maximè quādo est seruitꝰ: merito debet esse potior vasallo. Arg. C. de communi ser. manu. l. j. & maximè si dominus emat aliā portionē à vasallo: vt ibidē est arg. & sed dicet solicitꝰ infere pacti exemplum rerū indiuisibilium? Rñ. seruitus & statua dicitur indiuisibilis: ar. ff. de leg. iij. l. xj. §. penu. si qua alia sunt: & ita decurre: vt ℨ. e. fundum enim, &c. simile est huic ff. de cōrtra hen, emp. pacta. & fi đ pactis iurisgētiū. No. etiā hic expressim, q̄ per pactum licet quod aliàs nō liceret; vt notauimus ℨ. de succeſ. feud.

b ¶ *Acquisierit.*] intelligas, scilicet, suo nomine tantum: licet de pecuniā communi fuerit: nimirū de cōmuni pecunia quid emat: nihil interest: sed cuiꝰ nomine id fiat. inspiciendum est, vt C. si quis alteri vel sibi qui alienā. & C. de probat. ad ꝓbationem. & C. de rei vēdicat. si ex ea. generaliter enim pecuniæ origo nō inquiritur. vt C. si cer. pe ta. non vnde. & l. quāuis. sed casualiter quædam notantur quæ saris ℨ. q̄ feud. dare possunt, notata videntur.

c ¶ *Fructus.*] intelligo maximè cū de cōi fuerit acquisitū: licet i superiori nihil interfit: & hoc ad

¶ *In feudo non habet locum ius accrescendi inter eos, qui pretendunt primam seu primordialem inuestituram. Bald.*

SI duo fratres de nouo beneficio & non de paterno simul inuestiti fuerint: vno sine hærede defuncto ad alterum non pertinet eius beneficij portio ᵃ: nisi facta fuerit eo facto inuestitura. ¶ Si duo fratres in causa cōmuni post mortem patris remanserint, id est, habitauerint simul, & vnus eorum feudum acquisierit ᵇ, plerique dicunt ad alium non pertinere, sed ad dominum, nisi per pactum: sed neque viuente eo, qui acquisierit: neque post mortem eius: fructus ᶜ tamen erunt communes, donec simul habitauerint. Quòd si cùm equis, & armis communibus, vel pecunia communi sit acquisitum, ad huc iidem dicunt ᵈ: ne fortè inuitus dominus alium, quàm quem voluerit, sibi acquirat vasallum: dum tamen meminerimus, id, quod de communi expensum est, alteri pro parte competenti esse restituendum ᵉ.

DE INVESTITVRA QVAM TITIVS ACcepit à Sempronio ᶠ.

TITVLVS XIII.

¶ Maritus non succedit vxori in beneficio, ea mortua sine hærede. Bald.

TItius à Sempronio ᵍ talem inuestituram accepit feudi, vt haberet ipse, & hæredes sui legitimi masculi: & iis omnibus deficiētibus, fœminæ. Porrò Titius superstite tantum filia, decessit. Ipsa à domino inuestita fuit, & feudum in dotem dedit: maritóque superstite sine liberis decessit. Quærebatur an ad maritum successio feudi pertineat? Responsum ʰ est non pertinere.

DE VASALLO DECREPITAE AETATIS qui feudum refutauit, vt filij inuestirentur ⁱ.

TITVLVS XIIII.

¶ Si vasallus decrepitæ ætatis feudum refutauit, vt filij inuestiantur, & inuestiti sunt: postea decedente altero filiorum post inuesti-turam, frater superstite, & sine hærede frater sibi succedit, & non reuertitur ad dominum: quia feudum adhuc paternum dicitur, & nō nouum. Bald.

QVidam vasallus cum decrepitæ ætatis esset, feudum suum in manu domini ad hoc refutauit, vt Seium & Sempronium filios suos de eodem beneficio inuestiret. Vasallo mortuo, Sempronius sine legitimo hærede, Seio adhuc superstite, decessit. Lis est inter dominum, tanquam nouum feudum sibi delatum esse dicentem: & Seium paternum esse ᵏ contendentem. Vnde eorum sententia prævaluit, qui dixerunt hoc feudum, quamuis refutatum, nihilominus esse paternum.

DE INVESTITVRA IN MARITVM facta ˡ.

TITVLVS XV.

¶ Si contentio est inter maritum filiæ vasalli & agnatum de beneficio, an sit paternum vel nouum, quæstio dirimi debet coram iudice ordinario vel arbitro, non coram domino, vel eius curia. Bald.

VAsallus, superstite tantum vna filia, decessit: illa verò maritum accepit, cui dominus, accepta pecunia, partem feudi quem pater puellæ habebat, retēta sibi parte altera, dedit. Nunc quidem agnatus defuncti cum marito agit, dicens totum hoc feudum esse paternum: & ideò omni modo esse ad se deuolutum. Econtrà maritus contendit hanc partem, quam ipse habet, nouum feudum esse paternum: & ideò omni modo esse ad se deuolutum. Econtrà maritus contendit hanc partem, quam ipse habet, nouum feudum esse: & ideò domino apertum: quæritur igitur vtrum apud dominum eundem ᵐ & in eius curia cogatur agnatus defuncti litigare, vel apud agnati iudicem, vel arbitrum vtriusque consensu electum hoc esse debeat? mihi & aliis placet potius apud iudicem ordinarium vel arbitrum, quam apud eundem do minum hoc litigium fore determinandum. ¶ Item placet agnatum non semper cogendum probare feudum hoc esse paternum, sed ab aduersa parte nouum esse probandum. Qua deficiente in probatione, tunc agnato (vt dictum est) causa cognita detur electio, quatenus vel iuret esse paternum, vel alteri parti referat ⁿ iusiurandum: & ille aut iuret, aut taceat. Illud tamen sciendum est, quòd si inter duos qui dixerint se esse vasallos, de feudo fuerit dubitatio alter alterum inuitum trahere non poterit ad dominum ᵒ vel eius curiæ iudicium. Si verò cū sua curia dñs vocauerit eos: nemini eorū licet illiᵖ domini vel eius curiæ examen declinare.

similitudinē quasi castrēsis peculij videtur statutum: vt C. de aduocat. diuersi. iudi. fori.

d ¶ *Dicunt.*] hoc intelligo quādo domino ignorante fuit acquisitum de pecunia communi, secus si eo sciente: tūc cū frater succederet i eo, & ei pro parte acquireret, vt ℨ. de benefi. fra. c. j.

e ¶ *Restituēdum.*] & hoc veniet i iudicio cōmuni diuidundo, vel fam. ercto. vt C. communia vtriusq; iudic. si pars tua. Accurſ.

f ¶ DE INVEST. &c.

g TItius à Sempronio.] alias non erat hic tit. sed cap. tantum. & quia hic est parua dubitatio, eadem erit expositio vel nulla.

h ¶ *Responsum.*] simile ℨ. an mariꝰ succedat vxori in beneficio cap. fi fœmina.

i ¶ DE VASALLO decrepitæ, &c.

¶ Alias non erat hic tit. sed §. tantum.

k QVidam. *Paternum esse.*] Quod hic dicit mihi omnino esse paternum, intelligo nisi ad hoc refutauit ojo qua si nouo beneficio ipsos inuestiret: sed intelligo præsentibꝰ his ad quos pertinebat successionē est vēturū: vt j. de eo qui fi. feu. ag. đ feu. pater. c. tres erāt agnati. Et n. ēt ſ. g. mo. feu. amit. §. preterea. huic simile est q̄ de solutione dī. nam sicut hic non tenet pactio vel refutatio ita facta vt reinuestiatur, ita nulla est solutio quæ sic fit vt nūmi reddātur. nā qui soluit vt repetat, nihil agit: vt ff. de solut. qui sic. Accurſ.

l ¶ DE INVESTItura, &c.

¶ Alias non est hic titulus sed §. tantum.

m VAsallus. *Dominum eundem.*] nec mirum videtur, cum vterque dominū se vasallum affirmat: licet vnus de nouo, & alius de veteri contendat: cur ipse iudex non est. Accur.

n ¶ *Referat.*] hoc ideo q̄ manifestæ turpitudinis est nec velle iurare, nec sacramētū referre: vt ff. đ iureiur. manifestę. o ¶ *Ad dominum.*] & istud est intelligēdū propter feudi incertitudinē: secus enim foret, si inter duos vas. cōcr. esset. Sed qđ ē qđ ℨ. dicit. ſ. q̄nemini licet curiæ examē declinare? sic intelligo nō licet, i. indecens est ei. non autem quòd non possit examen eius declinare. similia studiosus inquirat. Sed quid si iterum vasallus vocatus veniret

a Facit ad hoc qđ not. §. Impe. Lothar. Euge. papæ. c. j. & arg. ff. de vsu. l. si stipulatus. & est ar. ad q. quæ not. ff. de peculi. l. peculiū §. si cred. & de imp. in re. dot. fa. l. qđ dicitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

riret ad dominũ vel eius curiam cõtempserit? Rñ. sine pœna abibit. sed tu instabis: nonne debet venire aliegaturus saltem privilegium suum vt ff. de iud. si quis ex aliena? Rñ. illud loquitur in iudice ordinario generali: ac hic licet sit ordinarius inter aliquos & paucos: nõ tñ in alienam messem manum inportabit, sed corrigitur j. an apud iud. vel curiam domini quæstio feudi terminari debet. c. ex eo, &c.

a ¶ DE CONTROuersia feudi, &c.

¶ Aliàs non erat hic tit. aliquis, sed male.

b SI inter dominũ & vasallum.] Huic c. glosellam inueni talem, vacat istud c. propter inferius. c. expositũ j. de contro. inter vasallum & episcopum.

c ¶ Faciendum.] quòd dicitur in fio c. mirum videt, q̃ possunt eligere quos volũt ad iudicãdum inter ipsos: cum alibi dicatur eum iudicem non esse præstandũ quẽ postulauerit aduersarius ff. de iud. obseruandũ. Rñ. illud loqtur quando altera pars ignorabat postulationẽ ipsius: hic autem vterq; sciebat & ꝓsentiebat, & licitum est ex ꝓsensu quod aliàs nõ liceret: vt C. de epis. & cl. sũt. ghaliter. in fi. & arg. C. de transl. si diuersa. maximè cum hoc sit litigãtiũ fauore inuentũ. vnde apparet q̃ licitè possunt renuntiare: vt C. de pac. siquis in conscribẽdo. & ff. de mi. si iudex. & ff summa, si vis, casus in quib' de iure possunt relaxari vtroque ꝓsentiẽte, inquiras C. de epis. & cl. auth. generaliter. in fin. & ff. de fer. l. j. §. j. & l. fi feriatis. & de in ius voc. quãuis. & de re iudi. si cõuenerit. & ad senatusc. turpil. l. vlt. i fi. licet videatur cõtra ff. de postul. quòs prohiber. & C. de iurisd. om. iu. l. priuatorum. & de iureiu. p c. dam. l. ij. §. sed quia. Illud autem notabiliter est notandum quod ille nõ est eligẽdus pro pari domino vel vasallo dissentiẽte qui fidelitatẽ nõ iurauit. sed cũ ille solus exeat, indifferẽter alij eligũtur vt ff. de iud. cũ prætor. sed intelligo dum tñ idonei sint ad iudicãdũ. Hic quæri ꝓfuerit: si cõuentus velit actorẽ recõuenire forte de alia causa vtrũ possit curię examẽ actor declinare, quasi curia non possit extra cãm feudi aliq̃d iter ipsos iudicare? Rñ. nõ potest. imò si agat d omnib

Feudorum Liber primus.

DE CONTROVERSIA feudi apud pares terminanda a.

TITVLVS XVI.

SI inter dominum, & vasallum b de feudo orta fuerit contentio: per pares illius domus, sicut lex Corradi dicit, dirimatur: si tamen pares habeat. Et si quidẽ dominus & vasallus consenserint in eligendis paribus, nulla dubitatio est: si verò dissentiant, tũc quid faciendũ c sit, quæritur. sed præualuit eorum sententia qui dixerunt dominum debere eligere priùs, quem, aut quos voluerit: & vasallus similiter hoc faciat secundum numerum à domino comprobatũ. Ille tamen vasallus, qui fidelitatẽ domino non iurauit: domino, vel vasallo dissentiente, pro pari non est eligendus.

DE EO QVI SIBI, VEL HAEREDIBVS SVIS masculis & fœminis inuestituram accepit d.

TITVLVS XVII.

¶ Si vasallus pro se & hæredibus suis masculis, & his deficientibus, fœminis inuestituram accepit, fœmina non succedit in beneficio quãdiu masculus superest, quamuis nec debet vasallus qui feudum à vasallo recepit, per fœminam recognoscere si masculus superest. Bald.

QVi sibi vel hæredibus suis masculis, vel his deficiẽtibus, fœminis per beneficium inuestituram feudi accepit, vna tantum filia superstite, nullo alio descendente relicto, decessit. hæc marito paternũ feudum in dotem dedit, & decessit, duobus filiis ex eo procreatis: quorum vnus duas filias reliquit: alter verò, vno filio masculo relicto, decessit. de prædicto itaque feudo vrgentem vidimus quæstionem masculo quidem hoc feudũ totum sibi (quia solus eius, qui primò inuestituram accepit, hæres masculus sit) vindicante: fœminis verò totam sui patris partem sibi defendentibus, quia ex eo nullus extitit masculus. Cumque inter sapientes sæpe super hac quæstione fit disputatum: tandem pro masculo e pronuntiatum est. non enim patet locus fœminæ in feudi successione, donec masculus superest ex eo, qui primus de hoc feudo fuerit inuestitus. Nam & illud iudicatum scio: si ille, qui proprium feudum suum militi pro beneficio dedit, duobus filiis relictis decesserit: quorum vnus, filia tantum relicta obiit: alter verò, filio masculo relicto superstite, defunctus est: q̃ miles non debet feudum suũ per fœminam recognoscere donec supererit masculus ex eo, qui primã inuestituram fecit. Alij dicunt per filiam debere recognoscere, cùm de paterno allodio esset hoc feudum: alioqui si aliunde esset, verum esset, quod dicitur per fœminam non debere recognoscere.

DE DVOBVS FRATRIBVS A CAPITANEO GNUestitis f.

TITVLVS XVIII.

¶ Si duo fratres simul de nouo beneficio à capitaneis fuerint inuestiti, vt quamdiu ipsi vel eorum hæredes masculi viuerent: & masculis deficientibus fœminæ feudum haberent: decedente postea vasallo altero, si masculus vel fœmina ex eo supersit, fratri non succedit, aliàs succedit. Bald.

DVo fratres, scilicet Titius, & Seius, à quodã capitaneo de nouo beneficio simul inuestiti sunt, eo videlicet tenore, vt quamdiu ipsi, vel eorum hæredes masculi viuerent, & masculis deficientibus, fœminæ, si supererẽt, feudũ haberent. Ex fratribus his vnus, vna filia relicta, altero adhuc viuẽte, decessit. Quæritur, cui portio defuncti deferatur, vtrum filiæ an fratri? Respondetur filiæ. Vnusquisque enim sibi suique hæredibus videtur prospexisse g si tamen is, qui filiam reliquit, sine hæredo decessisset, propter tenorem inuestituræ insertum, eius pars fratri, non domino est quæsita.

AN REMOVERI DEBEANT TESTES, qui pares esse defierunt h.

TITVLVS XIX.

¶ Si inter dominum & vasallum contentio est de inuestitura: illi qui pares fuerunt tempore inuestiturę, non remouentur postea à testimonio: licet desierint esse pares. Bald.

EX facto quæsitum scio: si inter dominum, & fidelem de inuestitura feudi contentio emerserit: quia factam eam dominus neget si vasallus offerat eos testes qui tempore inuestituræ pares erant, sed postea qualibet ex causa i pares esse desierunt: an ideo sint remouendi, quia nunc non sunt pares? Sed quamuis alij aliter sentiant: tamen mihi, & quibusdam aliis videtur sufficere eos tẽpore inuestituræ saltem pares k fuisse. Quid enim peccauit qui inuestituram accepit, si illi, quos eo tẽpore, vtpote idoneos, adhibuit, postea pares esse desierunt? Tẽporis tra & incolũ quædam variantur.

a ¶ DE CONTROuersia inter, &c.

¶ Aliàs non erat hic tit. sed cap. tantum.

b Vt eo. Episcopo.] vel alio beneficio: si de aliis dixerit quòd in aliis nõ possit habere locum exemplum de annua præstatione nisi quis dixerit aliud esse in feudo camerę seu cauenz, illa enim ab hæredibus siue successoribus clericorum non præstantur: vt 3. dictum est de feud. camerę. vel potest etiam exemplificari in clerico. nam licet iuste agat vasallus, nihilominus tamen ratio ei facienda est.

c ¶ De suo recto.] No. q̃ hic ante petit inuestituram recti feudi: secus esset si specialiter peteret inuestituram alicuius rei: vt 3. in distinct. quam sæpe cimus.

d ¶ Secundum præfatum modum.] scilicet, qui est 3. de ꝓuver. feud. apud pares terminanda. cap. si inter dominum.

e ¶ Suo recto feudo.] sed hoc forte in eo casu tãtũ est exaudiendum quãdo de hoc erat cõtrouersia an illud teneret pro feudo.

f ¶ Aliquid aliud.] hîc potest not. quod ratione adiuncti licitum deprehẽditur quòd aliàs esset illicitum: vt alibi notauit iuris prudentia. Accur.

g ¶ Accedere.] sed nunquid debebit episcopus condemnari postea ad illam annuam præstationem si probatum fuerit illum inuestitum fuisse à prædecessore suo ꝺ illa? Respond. forte non: imò absolui debet: quia forte morte datoris fuit finita: vt 3. quis dicatur dux vel mar. ca. qui à principe. ni si forte dicas quod aliud sit in soldata quæ nõ præstatur nomine feudi: vt ibi dicitur. Accur.

h ¶ DE VASAL. &c.

¶ Aliàs non erat hic tit. sed cap. tantum.

i MILES. Factus est.] idem si esset factus clericus: vt 3. tit. an aliquis vel aliter imperfectus. cap. mutus. in fi. nec proderit si hunc habitum postposuerit, vt 3. fi ꝺ feud. contrauc. sec. c. qui clericus. & 3. de beneficio. feud. in fin.

K ¶ Vel agnatus.] intellige quando successorem non habet: & meritò est potior causa domini vel agnati: quia cùm monasterium ingrediatur, rerum suarum dominus esse desinit: vt pote ergo non dominus: nec testari poterit: vt C. de sacrosan. eccle. auth. ingressi. Accur. Monasterij rerũ suarũ dominus esse desinit.

l ¶ DE MILITE VASALLO QVI CONTV. &c.

m ¶ Aliàs non erat hic tit. sed c. tantum.

n DOminus. Septẽ vel x. dierum.] sed hodie hæc solẽnitas nõ seruat in vij. vel x. dies. sed plus patet largè curiæ officii: vt suo arbitrio terminum cõstituat: q̃ quotidie vsitatur. sed iure Romano alia solennitas in citando obseruat. Ac.

o *¶ Tertiam vocationem.*] hoc meritò accedit quia contumax est qui

menti cognati erant licet cognati esse desinant: nihilominus legatum habebunt: vt ff. de re. du. si cognatis. Quod autẽ in fin. dicitur, quid ẽm peccauit, &c. hæc nõ videtur ratio sufficiens: nimirum & si propter iustam culpam de paribus esse desierit aliquis: nihilominus tamen testis esse poterit. hic enim non est modus interdicendi testimonium.

DE CONTROuersia inter, &c.

¶ Aliàs non erat hic tit. sed cap. tantum.

b Ex eo. Episcopo.] vel alio beneficio: si de aliis dixerit quòd in aliis nõ possit habere locum exemplum de annua præstatione nisi quis dixerit aliud esse in feudo camerę seu cauenz, illa enim ab hæredibus siue successoribus clericorum non præstantur: vt 3. dictum est de feud. camerę. vel potest etiam exemplificari in clerico. nam licet iuste agat vasallus, nihilominus tamen ratio ei facienda est.

c ¶ De suo recto.] No. q̃ hic ante petit inuestituram recti feudi: secus esset si specialiter peteret inuestituram alicuius rei: vt 3. in distinct. quam sæpe cimus.

d ¶ Secundum præfatum modum.] scilicet, qui est 3. de ꝓuver. feud. apud pares terminanda. cap. si inter dominum.

e ¶ Suo recto feudo.] sed hoc forte in eo casu tãtũ est exaudiendum quãdo de hoc erat cõtrouersia an illud teneret pro feudo.

f ¶ Aliquid aliud.] hîc potest not. quod ratione adiuncti licitum deprehẽditur quòd aliàs esset illicitum: vt alibi notauit iuris prudentia. Accur.

g ¶ Accedere.] sed nunquid debebit episcopus condemnari postea ad illam annuam præstationem si probatum fuerit illum inuestitum fuisse à prædecessore suo ꝺ illa? Respond. forte non: imò absolui debet: quia forte morte datoris fuit finita: vt 3. quis dicatur dux vel mar. ca. qui à principe. ni si forte dicas quod aliud sit in soldata quæ nõ præstatur nomine feudi: vt ibi dicitur. Accur.

h ¶ DE VASAL. &c.

¶ Aliàs non erat hic tit. sed cap. tantum.

i MILES. Factus est.] idem si esset factus clericus: vt 3. tit. an aliquis vel aliter imperfectus. cap. mutus. in fi. nec proderit si hunc habitum postposuerit, vt 3. fi ꝺ feud. contrauc. sec. c. qui clericus. & 3. de beneficio. feud. in fin.

K ¶ Vel agnatus.] intellige quando successorem non habet: & meritò est potior causa domini vel agnati: quia cùm monasterium ingrediatur, rerum suarum dominus esse desinit: vt pote ergo non dominus: nec testari poterit: vt C. de sacrosan. eccle. auth. ingressi. Accur.

DE DVOBVS fratribus, &c.

¶ Aliàs non erat hic tit. sed cap. tantum.

g VIso fratres Prospexisse.] Istud habet in ff. de probat. si pactum. Quod autẽ in fine dicitur, scilicet, q̃ à fratre dominus excluditur, accidit propter pactum: quia dictum fuit expressè. alioquin frater excluditur à domino: vt 3. notatum est. Accurbus.

h ¶ AN REMOVEri debeant, &c.

¶ Aliàs non erat hic tit. & male.

i EX facto quæsitum. Qualiter ex causa.] Hanc c. inueni glossatam, vacat hoc cap. propter inferius proxi. ex god. & propter superius. si inter dominum.

K ¶ Pares.] hoc idem in testamentis seruatur. nã si facti testamenti tempore fuerit quis idoneus: licet postea fiat min' idoneus, nihilomin' tñ tenet testamẽtũ. ff. de testa. ad testium. §. j. & idẽ intelligo si non erat idoneus sed communi opinione putabatur idoneus. C. ꝺ testa. ordi. l. j. & inst. de testa. ordin. §. testes. Sed si quis cognati sui aliq̃d reliquat, & tẽpore testamenti cognati erant licet cognati esse desinant: nihilominus legatum habebunt: vt ff. de re. du. si cognatis. Quod autẽ in fin. dicitur, quid ẽm peccauit, &c. hæc nõ videtur ratio sufficiens: nimirum & si propter iustam culpam de paribus esse desierit aliquis: nihilominus tamen testis esse poterit. hic enim non est modus interdicendi testimonium.

DE CONTROVERSIA INTER EPISCOpum & vasallum. a

TITVLVS XX.

¶ Si inter episcopum, & vasallum est contentio de inuestitura ab eius prædecessore facta, pares curiæ cognoscunt: prius tamen debet inuestiri de suo proprio, & recto feudo, quàm principalis quæstio dirimatur. Bald.

EX eo quod scriptũ est, si inter dñm, & vasallũ de feudo nascatur quæstio, quòd per pares eiusdẽ curiæ dirimẽda sit: quæritur est, si quis dixerit se à quodam episcopo b fortassis iam defuncto de annua præstatione, aut qualibet alia re pro feudum inuestituram accepisse: & cum successore eius accepisse: & cum successore eius agat, & ille respondendo neget hũc esse vasallum vtrum per pares eiusdem curiæ sit iudicandum super hac quæstione. Opponit enim vasallus, quòd dominus eum negat esse vasallum, & id' ò in ea curia pares non haber. Item dicit vasallus quòd prius de suo recto c feudo debet inuestiri, quam à nemine iudicari: domino respondente quod quicquid inter eos siue de inuestitura, siue de fidelitate, siue de principali causa agendum est, per suam curiam est expediendũ. Sed laudatum sæpe scio, pares illius curiæ secundum præfatum modum d esse eligendos prius, ad quorum spectat officium, vt illum prius de suo recto feudo e inuestiri faciant: sed fidelitatis iusiurandum differatur donec de principali causa cognoscatur. ex illo enim apparebit vtrum iurare debeat, an non. quod totum expeditæ quæstionis est. ¶ Sed si constiterit vasallum aliquid aliud f præter id, de quo quæritur, ab eodem domino tenere pro feudo tunc, quin debeat de suo recto feudo inuestiturã accipere, & fidelitatem iurare, & sic ad principalem causam accedere g, non est dubitandum.

DE VASALLO MILITE, QVI ARMA bellica deposuit h.

TITVLVS XXI.

¶ Miles seculi qui factus est miles Dei ex eo quòd venerabilem domum intrauit, & feudo renuntiauit, feudum amittit. Bald.

MIles, qui beneficium tenebat, cùm esset sine liberis, venerabilem domum intrauit, & seculo renuntiando arma bellica deposuit, habitumque religionis assumpsit, & sic conuersus factus est i. hic donec vixerit, feudum retinere conatur. quod dominus vel agnatus k ad se pertinere cõtendit. Sed iudicatum est domini vel agnati conditionem esse potiorem, eò quòd desit esse miles seculi, qui factus est Miles Christi. nec beneficium pertinet ad eum qui non debet gerere officium †.

DE MILITE VASALLO QVI CONTVmax est l.

TITVLVS XXII.

¶ Primò dicit qualiter procedatur contra vasallum domino querimoniam exponente de eo, qui incidit in culpam. Secundò qualiter procedatur contra dominum vasallo dicente ab eo spoliatum feudi possessione. Secunda ibi, Si verò vasallus. Bald.

DOminus vocat militẽ qui ab eo feudum possidebat, dicendo eum in culpam incidisse, per quem feudũ amittere debeat, hic nõ respõdet. Quæritur quid faciendum sit domino? Respondeo eum ad curiam vocare debere: & si non venerit, iterum eum debere vocare vsque in spatio trium, septem, vel decem dierum m, arbitrio eiusdem curię terminando. Quòd si neque venerit ad tertiam vocationem n hoc ipso feudum amittat o: & iõ debet curia dñm mittere ĩ possessionẽ. Sed ꝑ si intra annũ venerit, restituitur ei possessio quod in prædicta auth. continetur, & in auth. vt omnes obed. iu. col. v. §. si verũ. Nunc videndũ ꝺ est quot sufficiãt citationes. & certè nisi ad solennitates te referas, tres sufficiunt vt in hoc c. & C. de iudic. properandum. §. siquidem. & ff. de re iud. l. cõtumacia. & ff. de iur. ff. senat. p. §. natus. de solẽnitatibus ideo dixit, quoniã secundũ eas citatio est facienda. primo enim vnum ponitur edictũ. fi. mox aliud, deinde tertiũ, postea vero sequitur peremptorium. sed post peremptoriũ sem el debet citare iudex inquã & voluerit. nec enim infert necessitatẽ illud debet, sed voluntatẽ inducit. & ita ile C. de ping. l. iij. & C. ad leg. fal. de pe. si fratrẽ. & ff. de mino.

a Istud vltimum dictũ gio. sequuntur Bald. & Al.

b Reprobatur secundũ Al & Bal. ni ca. item qui domino suo. si loquatur de vero contumace.

† Facit ad hunc tex. semotus precib': de ea q̃d eundem Ba. J. Lapeius. ff. qui habet aures audiẽdi & ff. de pacti. l. fale pactum. §. fin. Citationis multa singularia.

c Hoc verũ quando delegatus nõ citat per edictã, sed per dare: vtff. de re iudica. à diuo pio. i pri. & C. ꝺ in. fan cim'. & intelligo si nõ fit delegat' à principe iure nouo. nec etiã nouissimo iure à principe delegat' recte citabit: vt C. quomodo & q̃ iudex auth. qui semel. & sup radicti licet citare nõ possit, in quirere tamen valẽt: vt C. ꝺ iudi. sancim'. Dictũ est ergo à quibus citatio possit fieri: nũc dicẽdum est qui citari valeant: & vtique possunt citari tam actor quam reus. refert igitur videre quando: & vtique ante litem contestatam reus valet citari: quo casu & ab eo rite citatur qui in eũ nullã habet iurisdictionem: nimirum venire debet allegaturus priuilegium suum, saltẽ si q̃d habet: vt ff. si quis in ius voc. l. ij. & ff. de iud. siquis ex aliena. sed post litẽ cõtestatam citari põt & debet actor, sed non ante: quia agere vel accusare inuitus non compellitur: vt C. vt nemo inuitus, &c. nisi fecũdũ

d Istmeuariam partem & tertiam 3. ibi ꝺ cũ est da. primo enim vnum ponitur edictũ. fi. mox aliud, deinde tertiũ, postea & c sequitur vero sequitur peremptorium. sed post peremptoriũ sem el debet citare AL bic.

Citatio quæ postea & quãdo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de min.l.iij.§.sed verũ. nimirũ & hoc totũ iudicis arbitrio cõmittit? vt ff.de iud.nonnunquã.& talis sit seruãda solennitas,dicitur ff.de iud. ad peremptoriũ.&l.tertiũ.& l & post.sed quia de pluribus edictis mẽtionem fecimus,& vni duntaxat nomen apponitur.an alia propria nomi nã possint habere quẽrit? solicitus.ad quod iuris prudẽtia respõdet,vti

Edicta sunt multiplicia.

alioqui & beneficium & possessionem amittit: vt in Lombardia de iis qui ad palatium venire contẽpserint.l. si cuiuscunque. ¶ Si verò vasallus conquerit̃ur de domino, forsan, quia feudum malo ordine intrauit: domino perperam respõdente, quid vasallo faciendum sit quæritur? Rñ. cum curiam debere vocare, & in eadem curia de domino conqueri:curia autem debet adire dominum, cũque salua reuerentia [a] competenter cogere,vt vel possessionem restituat & aequiescat,vel iudicio curiæ se committat. Quòd si ter admonitus facere distulerit: tunc licet vasallo ad aliam maiorem [b] potestatem ire, & sibi consulere: & si dominus ei iustitiam facere noluerit, poterit eum deprædare [c].

a Ista argumentatiõ valet:quia il la.l.ij.loquitur in casu speciali,secũdum Alua.

b Istam vi. partem glo. insequitur Alua.

† Hic debet esse tertius Liber,secundum omnes docto.

IN QVIBVS † CAVSIS FEVDVM amittatur.

TITVLVS XXIII.

¶ Primo pater scribit filio præmittens excusationem sui,dicens quòd causæ quibus feudum amittitur,non possunt sub regula definiri: & addit qualiter vasallus contra dominum se debeat habere: postea definit beneficium dupliciter.Bal.

QBertus, [d] de orto. Anselmo filio suo salutem. Cogis me, & super hoc sæpe scribendo multũ vrges, vt causas (quibus beneficiũ amittatur)enumeratas tibi ũgnificarem. Quod ideo distuli, quia sæpius circa nostræ rei publicæ curis occupatus, & multis priuatorum causis, aliisque, rerum innumerabilium impedimentis detentus,onus illud subire non valebant, At ne videar preces tuas pẽdere, & studium discendi tibi nunc imminens negligere: quid mihi super hoc videatur, paucis explicabo: dummodò memineris causas illas sub aliqua certa regula aut definitione rotunda non posse comprehendi. Nã sicut [e] de probationibus in Digestis scriptum reperimus: sic & de his causis sine calumnia dicere possumus. Si quis

a ¶ *Salua reuerentia.*] Ecce q liberto æquiparat vasallus : nam libertus salua reuerentia cũ patrono experitur:vt C.de li.cau.l.cũ affirmes. sicut & seruꝰ pacisce dõ cũ dño suo de se liberãdo si aliquid,ꝓpter hoc de peculio dedit dño: licet cũ dño nulla possit habere actionẽ :additus tñ præses,puinciæ salua reuerẽtia hortabitur dñm stare placito suo:vt C.de ꝓd.ob cau.l.si liber. Sed qd est quod dicit salua reuerentia. nũqd nõ poterit vasallus dñm suũ in ius vocare sine pœna veniæ nõ petitæ, sicut ẽ liberto dr ff.& C.de in ius voc.Resp.nõ puto : q in his ambagibus sit locus consuetudinibus.Sed dic salua reuerẽtia, &c. s. quãtum ad actionem famosam,quæ s.verbis est temperanda,vt legitur aliàs de liberto: ff.de do.exceptio.apud.& C.de obse.pub.præ.l.iij.

b ¶ *Maiorẽ.*] sed cur hoc dicitur? nõne curia inter ipsos more iudicis ordinarij iudicabit? Rñ.vtiq; vt ẽ.§.prox. sed hoc in fauore vasalli dicitur.s.vt valeat iudicii curiæ declinare.quod puto intelligendũ quãdo curia in dñm potestatẽ habere nõ põt, & maximè ꝓpter sui potentiã:nihilominus tamen iudicabit curia si vasallus voluerit & erit hic casus quo frangitur lex illa.ff.de iudi.vbi fitur & alibi noratur. Accu.

c ¶ *Deprædare.*]intelligo [f] illud qñ fuit bãnitus propter contumaciã sui.nã tũc licitũ est cuiq; eũ deprædare, nedũ vasallo qui iniustitiam patitur alioquin.i.dũ iudicis copiã habet, timeo si sibi ius dicat, de iure suo priuet, vt ff.qñmet.cã.extat.& hoc casu amittat dñs ꝓprietatem h, qa & vasal.feu.vt ẽ.t.pxi.§.item q dño.aliàs illud re.&ẽ.t.qua dñs.ꝓprie.pri.c.ex facto.&ẽ.si de feu.contro.fue.c.domino cõmittente. Ac.

¶ IN QVIBVS CASIBVS FEVDVM AMITTATVR.

d *Bertus.*] Quidã habent hic post illud c.dñs vocat militem piura c.q̃ omnia vacant in hoc loco, quia sunt ẽ. de feud. mar.q̃ de marchia vel comita. & c. si capitanei.&c. si duo fratres.hæc enim oĩa sunt ẽ.ꝑdicto t.Postea habẽt quidã aliud c.qñ nõ est ibi.s.post illud c.si duo fratres.quod sic dicit. In his omnib⁹ primũ videndũ puto quid actũ sit.inuestitura enim quæ fit intra liberos homines,seruari debet,nisi iuri contraria sit.si ergo domino & fideli placuit vt pacisc̃atur de filiabus quatenus ipse succedãt,hoc quoq; seruãdum est.Quod aũt dr in ꝑdicto c.in his primo videndum est quid actum sit generaliter,qđ in omnibus seruatur.s.vt primo quid sit actũ inspiciat: vt ff.de transa.qui cũ tutorib⁹.Quod autem dicit tres liberos homines, intelligo cum distinctione.s.si de noua vel veteri inuestitura q̃rat̃ i. vt tunc hominum etiam liberorum habeatur distinctio. Sed quod dicit ante tres liberos homines,&c.nunquid sue in iure sue extra ius: verbi gratia ꝓtestetur.s.vasallus feudũ tuum fore ꝓditoãle coꝝ trib⁹ liberis hominib⁹nunquid ei præiudicabit? Rñ.illud disputabitur in libello disputatorio Pylei.postea quidã habent illud c.qđ dictum est qualiter per bñficium,&c.qđ similiter vacat : qa expositum est ẽ. hic põt esse ti. q.mo.feu.amit.c.j.&c. fe. vſq; ad illud c.si qs ex ordine militum,&c.

e ¶ *Nam sicut de probationibus.*] per testes faciendis:vt ff.de test.l.testium.j.col.ibi,quæ argumenta,&c.

a ¶ *Omnis.*

a ¶ *Omnis occasio.*] sicut non sufficit quilibet metus ad ea quæ termi nata sunt renouanda : vt C.de transact. interpositas.idem est circa ingratum:vt ẽ.de renouan.donatio.l.fin.

b ¶ *Comprehendi.*] aliàs deficit epistola hæc,Obertus† &c.vsque huc est postmodũ ca.assignatũ ꝓ literã capitalẽ incipiẽs,in primis te illud.

c ¶ *Capientibus.*] aliàs non est capientibus.

d ¶ *In id.*] al. non est id.

e ¶ *Parata.*] aliàs pacta postea quidem habẽt: vt ait Seneca,&c.

¶ QVAE FVIT prima,&c.

f *Prima autem causa beneficij amittendi.* Hac rubric. raro vtimur: quia sub superiori continetur.

g ¶ *Diem.*] loquitur secundum modernos,i.secundum ius nouissimũ, i.secundum cõstitutionẽ Friderici, imperialem. vel secundum ca.Cor.vt ẽ.de ca.corra.c.j. Vel de aliis loquitur a , non de milite: licut satius est ex positum ẽ.quo tem.mili. inuestit.pe.de.c.j.

h ¶ *Petendo*] nisi & fidelitatem polliceatur:vt ẽ.legitur de c.corra.c. j. & notauimus ẽ.qualiter vasall⁹iurare debet fidelitatẽ. Quod autẽ dicit in isto ca.intelligatur de pubere , sicut dicitur in constitutione Fridrici, imperialem.Item intelligatur secũdum quod dicitur ẽ. quo tem.mi .nue.pe.de.c.j.

i ¶ *Pollicendo.*] istud ergo quod dicitur , habet locum in eo qui nõdum inuestitus est.& ideo dicit pollicendo,&c. nã si foret inuestitus, ad quid deberet inuestitura pollici,non video.

k ¶ *Conuenienti.*] sed qñ erit istud tẽpus ? Rñ. arbitrio curiæ determinandum erit:sicut & ẽ.t. ij.c.domin⁹vocat militẽ & intelligo de vasallo q̃ cõtumax est. Sed qd erit de eo qui inuestitus est, &domino postulãte fidelitatẽ ipsã facere,tenẽtur? Rñ. b hoc obseruabit in Lomb.s. q̃ dominus præparat.libellũ enim & fidelitatẽ a vasallo sibi fieri postulat.quod si facere recusat intra annũ&diẽ, nihilomin⁹ quietẽ possideat. postea verò oino priuat beneficio.& sic erit differẽtia iter eũ q̃ in uestiturã accepit,&aliũ. nã pl⁹ iuris debet habere inuestitus quã non in uestitus. ergo in isto casu maxima est differentia à superiori: cũ in superiori quiete possidere possit vſque ad annũ & diẽ vasall⁹.sed domino pollicẽdo inuestiturã & perendo fidelitatẽ nihil debebit expectare:sed vicibus trinis tantum vasallus citari voluerit curia. & postea poterit pronunciari : quod totum intra annum peti potest. Quod autem spatium esse debeat intra citationem & citationem,satis est no.ẽ.de vasal.qui contumax est.

l ¶ *Item qui dominum.*] in alio loco dicit : si enim dominus prælium campestre habuerit : & vasallus eum morantem in ipso prælio dimisit non mortuum,nec ad mortem vulneratum,feudum amittere debet:vt ẽ.quib.mo.seu.amit.in prin.vnde ꝓ omnia istud etiam intelligendũ est,vt ibi notatum est.

m ¶ *Aut grandẽ.*] forte secus de leui. sic C.de reuo.don. l.fi. Ac cursi.

n ¶ *Certiorare.*] quid ergo si nullo modo eum certiorare potuerit? Certè impunis habebit, nisi forte resistere potuit & no fecit,vt ff.locat.& conduct.item quæritur. §.exercitu. nimirũ negligere videtur cũ potuit pturbare peruersos : qđ nihil aliud est, quã faue re.nec caret scrupulo oc cultiæ contentionis, qui manifesto facinori desinit obuiare:vt in decret. dist. lxxxvj. ca. iij. huic cõsonat.ff.de regulis iuris semper qui nõ prohibet. nã iudex qui facinꝰ cõpertũ nõ vindicat,tegere vt ẽ officius crimina festinat.vt C. de cõme. & mercato.l. secũda.Ac cursius.

o ¶ *Vel negligentia.*]hic no. q̃ ex sola negligentia priuatur quis feudo, vt in auth.vt cũ de app. co.¶ si vnum.col.viij.

p ¶ *Rursus.*] istud expositum est ẽ.supra⁹in æquipollenti.

q ¶ *Assalierit.*] istud ex positum est ẽ.sed quia de insidiis & persecutiõib⁹ hic loquit, videamus qđ iuris sit si vasallus cũ inimicis domini amicitias copulauerit. & vtiq; seu do priuari põt vt C. de ſ Hæc vera inofficioso testamẽ.libe ri.&ff. de oſ.præfec. vr. l.j.§.cum patronus.nam & accusatores qui cũ inimicis morãtur vt suspecti ab accusatore repro bantur, vt Symmachus si hoc facere testatur in dec.iij q.v.ae terin odiũ: & vnà cum inimicis cõspiratore contra dominũ secundum Alua. & Præpos.

e Approbatur hic per Alua.Bald.& Præpos.

e Idem alu. pri.cui de.c.vasalli.

† Lib. de beneficiis primo.

a Istam sequitur Alua. & pro ea facit gl. singularis in l. decutionibus. C.de fidei.lib.xij.

b Contra istam gl.tenẽt Bald.alu.ro. & Præp.dicẽtes quod dominus non habet expectare annum &diem:quia aliter esset deterioris conditionis quando magis liberalis extitit.

d Totam istam glo.sequitur Alua. & Præ.

e Istam etiã tenuet & sequitur Al.

f Iste intellectus reprobatur communiter per citatos. hic, g Istud dictũ glo.sequitur Iaſin.l.j.C. de hær.inſtit. h Idem Alua & Præ.

Lite non cõtest. quando desistit nẽ pronunciatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

delicti ante mortē cōmissi à vasal.ipsum inquietare nō poterit a:vt C. de reuo.do.l.vlti.& de inof.test.l.omnimodo.& ff.de prob.l.proculo. in prin.&ff.d'bo.pos.ptra tab.l.non tantū.§.si emācipatus filius vxore.
a ¶ *Vel morti.*] excepto eo q aliter non pōt euitare periculū quàm si se defendat.tunc enim non tenetur:quia quod quis ob tutelā sui corporis fecit,&c. b vt ff.de iusti.& iure.l.vt vim.
b ¶ *Insidiatus.*] aliud c. dicit si voluerit vasallus dominū offendere,& nō laborauit vasall.feudum non amittit c vt infra de vasal.qui cur.vendi.ca.si voluerit vasal. dominū offendere,&c.
c ¶ *Domino.*] aliàs item qui domino suo,& aliàs illud nō lateat quòd qui domino,&c.vtraque litera bona est:quia per talē varietatē nec vis,nec potestas,nec significatio variatur nec confunditur.
d ¶ *Iustitiam.*] Sed de qua iustitia intelligitur illud cap.nunquid poterit vasallus feudo priuari,si propter qualē qualē rē couētus à domino curiæ vel iudici se non præsentat, & ideo sui iustitiam domino denegat? Rñ non intelligo d nisi cū de feudo agitur : ne res in vno iudicio agitata, alteri præiudiciū faciat argumēta tuæ discretioni intelligēda relinquo. Illud ergo valde notādū est e q sicut priuatur vasall' feudo propter hāc culpā, ita quoque debet priuari domin' proprietate propter eandē culpā:vt j.qualiter domin' proprietatē priuē.capit. ex facto.Si ergo domin' noluerit iustitiā facere vasallo,proprietate priuabitur.vn hic expeditū est quod nota.j.tit.q.d sic inuestitura.§.si eū domino.super verbo illo,eos iurare compellat,&c.Accur.
e ¶ *Verdet.*] i.perdere potest vel debet,vel eo spoliandus est.
f ¶ *Recusauerit.*] simile est quod de conductore dicitur. nam pactum factum à locatore conductori, ita demum obseruatur si quod promisit obseruet,i.si pensionē soluit,quamuis in promissione de colono vel conductore de domo repellendo non fuerit adiectum,vt ff.locat.&cōduct.l.quæro.§.inter.nam donatarius qui legi dictæ non paruit, dominum à se vindicari saltem vtiliter cognoscit:vt ff.de condi.ob. cau. l. ij.sed in l.ij.diligentius quæ possunt hic opponi no. & habes in C. de dona.quæ sub modo.l.si doceas.
g ¶ *Verdit.*] aliàs amittit indignationem domini,non euitauit, id est, feud.priuari potest:sicut hæres hæreditate: & patronus bonorum possessione cōtra tabu.liberti:vt in auth.vt cùm.de appel.cogn.§.causas. & ff.de bon.lib.l.qui cùm.Idem intelligo f si pro delatore fideiussit,vel ipsum submiserit,vel etiā si suo testimonio delatorem adiuuit:vt ff.prædi.tit.l.qui cùm.§.j.& de iis qui. vt indi.l.post legatum. §.qui accusauerit.Sed licet dominum g vasallus accusauit pro principe vel republ. non tamen à feudo priuabitur:quia nec filius exhæredatur:vt in auth. eo.tit.& eo.§.in prin.Item licet accusauerit, non tamen criminaliter accusatur:vt ff.de bon.liber.qui cum.in §.j.excusatur etiam vasallus si suam suorūmque iniuriam prosequatur : vt ff.eo,l.qui cum.§.si patris mortem.sed & si crimen quod intendit probauerit, excusationem meretur:vt ff.de iniur.l.cum qui nocentem.& ff.de bo.lib.l.qui cum§.vlt. sed & si leui causa delator vel accusator extiterit,de qua sine pœna poterat dominum accusare:licet iudex pœnā exacerbauerit, nihilomin' feudum retinebit vasal. quoniam iniuria iudicis non debebit vasallo nocere:vt ff.de euictio.l.si per imprudētiam.& de bo.lib.qui cū.§.j.sed si se defendendo vel vlciscendo fecerit.excusatur: vt ff. co.tit. & eadē l. §.ij. Quod autem dictum est de eo qui testimonium dicit in causa patroni vel domini,intelligitur quando non coactus id fecit: aliàs enim si vrgente necessitate id fecerit,excusandus erit:vt no.ff.si quis cau. l. ij.§.j.& arg.ff.de iis quib.vt indig.l.post legatū.§.an libertas: Quid ergo si aduocatus contra dominū suum extiterit?Resp.&vtique ob hoc feudo priuabitur:vt ff.de inoffi.testam.l.vlt. Vt igitur nulla sit hæsitatio,distinguas,vt j.scilicet,quia aut præstat aduocationem coact': aut volūtariè.in primo casu excusatur:vt instit.de inoffi.testa. §. antepen. & ff.de bo.lib.l.qui cū.§.pen.secundum non:vt ff.de inoff.testa.l.vlti. Quod autem aduocati cogentur,legitur C.de postu.l.prouidendū.& ff.de off.procon.l.nec quicquam.§.obseruare.& ff.de postu.l.j.§.ait prætor. Quid ergo si vasallus iusta pœnitentia ductus ante sententiā desistere voluerit:nunquid poterit feudo priuari vasallus? Et vtique k vt opinor si perfecerit delictū.l.si dominū rerū detulit:&ideo destitit quia probare nō potuit. ff.qd quisq; iur.l.iij.in prin.& de calū.l.generaliter.& de posth.l.j.§.& qui operas. alioquin sec' est nec satiæ pœnitudinis humanitas amputetur:vt ff.de in ius vocando.l.quāuis. & C.de ap.l.si quis.& ff. ad l.corn.d' fal.l.qui falsam.& de bon.lib.l.qdū.§.accusare.& nota.ff.qd quisq; iur.l.iij.Sed quid erit si vasallus in causa domini cōtra dominū pnuntiauit, à cuius sentētia appellauerit domin', & obtinuerit:nūqd feudo priuabitur? Rñ.videt q sic l :vt ff.de his quib. vt indi.l.post legatū.§.q accusauerit.hoc intelligo ī eo casu qñ in causa appellationis nihil additum fuit maximè si bene iudicatū fuit a iudice appellationis sed adhuc excusatur vasallus si causa venerandæ reipubl.iniuriarū agat: sed conuitij incertæ personæ facti nulla est excusatio:vt ff. de iniu.itē apud.§.cui si tū curauerit facere cōuitiū,& factū nō est,nō tenetur:vt ff.eo.tit.& ead. l.j.itē apud labeonē. §.si curauerit.&ff.quod quisque iuris.l.j.in fi.intelligo quando sua volūtate m destitit,& nō per impossibilitatē:vt notatū est j. qb' mo.feu.amit.in pri. & not.in dist. Pyr.cū qs habet voluntatem delinquendi,&c.Item ad huc excusatur n vasallus si gratia sui iuris conseruandi in aliquam prædictarum causarum inducatur:vt arg.ff.d' bo.li.l.si quis.& ff.de iureiu.l.si quis.nam & iusta ignorātia ductus in seruitutem dominum suū petierit & obtinuerit:& postea veritate reuelata liber apparuerit:& ita pro libro dimittatur : ab ipso tamen nihilominus in feudum retinebit:vt ff.de bo.li.l.in seruitutē.§.si petierit,adhuc ingratitudinem o egregiam vasallus committit si domini sui vxorem adulterandam conatus fuerit tradere:quia & ppter hoc vxor à marito diuertit:vt C.de repu.auth. sed nouo iure.Accur.
h ¶ *Ex omni causa.*] sicut non sufficit omnis occasio ad feudu amittendum per quam fidelis accepti beneficij ingratus videatur:vt no.j.eodem,circa principium.
i ¶ *Retinet.*] s.illud q non alienauit:qm aliud quod alienauit,amittit j. de vasal.qui contra cōsti. Lotha.si autē totū alienaret,totū amitteret. & quia dominū contēnere videtur,ad eum redibit,vt j.eo.§.prox.in fi.
k ¶ *Ratione.*] id est natutali æquitate, vel dicas ratione, s. iure Romano,sicut dicitur de donatario qui propter ingratitudinē amittit donationem,& à donatore reuocatur:vt C.de reuo.dona.l.j.sicut.etiam dicitur de liberto qui propter ingratitudinem reuocatur à domino in seruitutem: vt C.de lib.& eorum lib.l.ij.
l ¶ *Ad proximos.*] intellexerunt quidam, s. quando feudū non erat paternum.quod nō puto verum o.quare enim distingueret vtrū in dominū peccauerit. vel in alium? Item nulla esset dubitatio si paternum non esset,quin ad dominum deberet redire,nisi forte velles intelligere quod hic dicitur proximos.i.descendentes:scilicet vt illi soli excludātur,vt videtur dici.imò dicitur j.si vasal.feu.priue.cui deferatur.c.vasallus.Et ita habes hic q delictū alterius alteri nocet.sic j.prædict.t.& c.quod contingit.propter enormitatem criminis: sicut & alias: vt C. ad leg.Iul.maiesta.l.quisquis.& de bonis pro scrip. l. penul. & de ritu nupt.l.lege iulia.alias non debet alterius delictum alteri nocere p : vt nota.in prædict.tit.si vasal.feu.priue.cui deferatur.
m ¶ *Vltionem.*] sicut & aliàs dicitur q virgo Deo dicata habet solatiū de rebus raptoris qui eā rapuit:vt C.de epi.& cle.l.raptores.sicut ēt redditur dos patri loco solatij filiæ in matrimonio defunctæ,ne dānū pecuniæ sentiat & filiæ amissæ: vt ff.de iure do. l. iure succursū est.
n ¶ *Qui fratrem suum.*] intelligas etiam si tradendo interfecit : vt totam habeat hæreditatem.nam & licet ī curia amplius stare nō pōt, ad dominum non reuertitur:vt j. tit. an ille qui interfecit fratrē domini sui,amittat feudum,c.si quis interfecerit. Quod autē dr in fine si j cōstitutionem bonæ memoriæ,&c.determinabitur j. de vasal.qui contra constit Lotha.feu.amit.c.i.

a Hoc verum nisi dominus celeritate mortis præueniens vel iusta ignorantia non vindicauit: quia tunc transmittitur ad hæredes secundum Bald. & præpos.
b Istam limitationem glo. sequitur hic Alu.
c Approbatur per Alua. & præpos.
d Istam doctrinā glo. sequuntur Andreas de Yser. Bald. Aluarot. & Præpo.
† authen. vt cum. de appell cogo.
† Idem Bal. & præpos.
† Concor. cū hoc tex. in proœ. cl. post princ. ibi, quoniā nulla , &c.
f Istum intellectum gl. sequūtur Bald Alu. & Præpos.
g Istam limitationem cum sequē ti sequuntur scribentes hic.
h Not. hanc limitationē quia mirabilis est & singul.secundū Præpo.
Idem Alu. & Præpos.

vel alias graues vel īhonestas iniurias intulerit,vel morti a eius veneno vel gladio vel aliter insidiatus b fuerit beneficium amittit.Illud tamen non lateat, quòd si quis suo domino c iustitiam d facere noluerit : feudum quod tenebat,perdet e sicut in alio libello tibi scripsisse hoc credo. ¶ Sed non est alia iustior cā beneficij auferēdi quam si id propter quod beneficiū datū fuerit,hoc seruitiū facere recusauerit f quia beneficiū amittit : Aliud est si fortè ideo non seruierit quia non potuerit : tunc enim feudum non amittit. Item si delator domini sui extiterit,& per suā delationē graue dispendiū eū sustinere fecerit:vel si cognouerit dominū inclusum,& eū, cū potuerit,non liberauit , feudum perdit g. ¶ Prædictis modis beneficiū debere amitti , tā naturalis , quam ciuilis ratio suadet , qui pōt colligi si quis nouam cōstitutionē † iustas exhæredationis causas enumerātē, & alias constitutiones veteres iustas ingratitudinis & repudij causas quibus matrimonia rectè contracta soluuntur,& donationes iure perfectæ reuocantur, subtiliter scrutatus fuerit. ¶ Sed quia † natura nouas deproperat edere formas,potest multis modis contingere vt aliæ emergant causæ quibus videatur iustè adimi posse feudum : ideoque iudex solers & discretus & æquitati obsecundare solicitus cuncta subtiliter dispensans prouideat si qua fuerit antiquioribus causis similis seu † maior : vt proinde sciat vtrum beneficium sit amittendum, an nihilominus retinendum. ¶ Illud enim certum est,q non ex omni causa h ex qua opinio vasalli grauatur , beneficium amittitur. Nā & sæpe deierat , & beneficium nihilominus retinet:vt puta qui beneficij portionem alienat absque domini scientia beneficium quidem retinet i sed fidem promissam seruare non videtur.

¶ Vbicunque dominus principaliter offenditur per reatum vasalli, ibi ad dominum feudum reuertitur,vt hanc habeat saltem suæ in iuriæ vltionem.Bart.

¶ Denique sæpe quæsitū est vasallo propter iustam culpam à feudo cadēte vtrum ad dominum an ad successorē vasalli beneficium pertineat:sed hæc distinctio tam ratione k : quàm moribus comprobata est, vt si quidē vasallus ita in dominum peccauerit vt feudum amittere debeat:non ad proximos l,ad dominum beneficium reuertatur: vt hanc saltem habeat suæ iniustitiæ vltionem m . Si verò nō in dominū,sed aliàs grauiter deliquerit. vel graue quid commiserit sicut ille, qui fratrem suum n interfecit

K Istam doctrinam glo. sequūtur Al. & præ.
† Idem in l. non possunt. ff.de legib.
l Tu dic aliter quòd si vasallus per peram & malo animo id dicat prius, si vero per imperitiam condemnat. punitur à non consulis petitores cum post. Angel. Bal. & præ.
m Istam partem præcedentem sequuntur Alu. & Præpos.
n Hoc verum si ita coll. quium per uentum ad aliquē actum inhonestum secundū Al. & Præpos.
o Ingratitudinem amittit quis feudū & redit in seruitutem o ista est vera & cōmunis. secundū Alua.
p De hoc vide per Dy.in c.cō debet . extra. per reg. iur.lib.6. Item vide hic xlviii. conclusiones quas ponit hic d Alua. & super intellectū istius glo. & incipiunt dictæ conclus. in iij. col. post med. in ver. sic. quæro pro intellectū istius glos.

a ¶ *Ad proximos.*] & non ad filiū vasalli:vt j.si vasal.feu. pri.cui defe. c.j.
b ¶ *Scriptum.*] totum , si totum alienauerit:si aūt tm partem alienauerit, tunc illa tantum redibit ad dominum.Acc.
c ¶ *Agnoscat.*] vt j.de prohi. feud.alie.per Lotharium.l.j.circa fin.
¶ SI DE FEVDO vasallus ab, &c.
d *NEgotium.Vocauit.*] cæterū si non vocauit vt eū defenderet, nullum regressum habet e :vt ff.de euic.l.si fundo. §.vltimo.
e ¶ *Vasallus.*] quod dr dominum teneri,intelligo sm distinctionē quæ fit j.de inuesti. rei alie.c.i. Item hoc intelligo b qñ denūtiatum est dño vel eius pcuratori, maximè dño sciente.Itē & qñ nō p iudicis iniuriā , siue p imprudētiā iudicis snia lata est.Itē & qñ non ex ppromisso snia lata est. Itē & quādo j psentētiā pnunciatū est. sed & si nō denuntiauit , qa dñs vbi esset scire non potuit: nihilomin' rectè aget: & veniet ēt ī actiōe meliorationis rō.& hæc oīa his legib. colligunt: vt ff.de euic.l.si p imprudentiā.& l.si fundo.& l. si ideò.&l.si dictū.§.j.& §.si psentem. & C.de eui.l.emptor fundi.& l.si cōtrouersia. & in sum.si res euicta sit culpa sua, dominus nō tenet: vt ff. de euict.l. si dictum.§.si cùm posset.Accur.
f ¶ *In feudum dādos.*] i.in terrā siue aliq rē immobilē q teneat ab eo ī feudū sicut priorē tenebat. aliàs n.aliter itelligeret. i.qd deberet tenere nūmos ī feudum. hoc stare nō posset , qm feudū siue beneficiū nō pōt cōsistere nisi ī reb. soli aut solo cohærentib. aut in ijs q inter immobilia pputant, veluti cū de camera aut de cauena dat feudū.vt j. de feu. co.c. sciendum Sed si qs ,simplex j psuetudinē pecuniā in feudū dedit , pro cuius donatione fidelitatem quoq; recipit,qd erit? nunqd amittet pecuniā?& q iurauerit fidelitatē abibit iure solut', ita q vasallus non erit.
g ¶ *Publice confectum.*] & à duob. vel trib. partib. confirmatum si de noua inuestitura agatur: vt j.quid sit inuestit.c.si enim: sed sm Mediolanenses sufficit si etiā ab extraneis sit confirmatum:vt j.qui testes sunt necess.ad proban. nouam inuestit.c.si clericus.

a Hoc verum nisi ipsa denūtiatio fuisset remissa p pactū.vel l. Herēnius.ff de eui secundū Alc.
b Istam limitationem sequuntur hic Al. & Prapo.
c Hanc q.glo. non soluit,sed vide hic p d. And.de ser. q hoc late declarat.

vel aliud graue crimen(quod parricidij appellatione continetur) commiserit,feudum amittit,& nō ad dñm,sed ad proximos a pertinet:si tamen beneficium fuerit paternum sic enim sæpe pronuncio. ¶ Si vasallus cōtra cōstitutionem bonæ memoriæ Lotharij Imperatoris beneficiū alienauerit:quia dominum contēnere videtur, ad dominum beneficium pertineat.scriptum b est enim vt pretio se cariturum agnoscat c.

¶ SI DE FEVDO VASALLVS AB ALIQVO interpellatur fuerit,& dominus eum defendere noluerit.

TITVLVS XXV.

¶ Dominus vasallo cum extraneo litem habenti de feudo, de euictione tenetur si monitus eum non defenderit.Bal.

NEgotium tale est.Quidam vasallus à domino tenebat feudū , de quo ab aliquo interpellat' fuit:& sic vasallus dñm vocauit,vt eum defenderet. domino renuēte ad iudicē venire vasallus amisit cām p sniam.nunc vero vasallus cambiū feudi à dño petit:ad quem dñs rñdens ait illum nūquā ab eo feudū tenuisse: nec ab eo inuestituram accepisse,contra quem vasallus , dicit se hoc feudū ab eo tenuisse,& inuestituram accepisse, & ab eo petiuisse vt eū in iudicio defenderet, nec tūc tēporis inficiabatur illius esse quod idoneis totū testib.probat vasallus. ¶ Resp.Super negotio isto qd literis insinuasti nobis tale est sapientum nostræ ciuitatis consilium , videlicet Oberti de orto , & Gerardi Capagisti : vt si vasallus cum de feudo interpellabatur , auctorem suum , id est, dominum vt eum defenderet, vocauit d,& hoc probare possit:si in eo iudicio vasallus e fuerit victus de re aliena inuestitum fuisse: vt dominus vasallo eiusdem æstimationis , quod erat tempore rei iudicatæ feudum restituat, vel nūmos in feudum dandos f numeret: & hoc cum certum est vasallum de feudo victum fore. Sed si dominus neget hoc feudum vnquam ab eo tenuisse : nec ab eo domino ipsum vasallum vel eius antecessores vnquā inuestituram accepisse: & hoc vel per instrumentum publicè confectum g ,vel per pares h curtis vasallus poterit pbare : dñs ad restitutionē feudi tenebit'. alioqui dñs sacramentum subire cogetur i ,istum,qui est in causa , vel eius antecessores à se, vel à suis antecessoribus nunquam hoc feudū tenuisse, vel inuestituram accepisse: quo facto , dominus absoluendus erit.

¶ SI DE FEVDO DEFVNCTI CONTENTIO sit inter dominus & agnatos vasalli.

TITVLVS XXVI.

¶ Si contentio est inter dominū & agnatos defuncti ,agnati interim ante litem finitā constituendi sunt in possessione: vtroque autem in probatione deficiente,agnato defertur iusiurandum.Bal.

SI de feudo defuncti militis sit contentio inter dominum & agnatos defuncti , domino nouū feudum, agnatis verò paternū esse contēdentibus: agnati in possessione feudi de quo quæritur , constituendi sunt. Eo facto,super principali quæstione cognoscendum est . vtroque autem deficiente in probatione , electio iurisiurandi k agnatis danda est.

¶ Si contentio est inter filiā & agnatā de beneficio,filia interim dēt esse in possessione:vtroque autē deficiente in probatione, agnatis defertur iusiurandum.Bald.

¶ Inter filiam defuncti,& agnatos eius de quodam prædio mota est quæstio,agnatis feudum: filia verò allodium siue libellarium esse asserentibus : super possessione , apud quem manere debeat, quærebatur? Responsum est apud filiam possessionem interim l esse collocandam . deficientibus verò hincinde probationibus , per iusiurandum causa cognita , res decidetur , electione danda agnatis.

¶ Defuncto milite , inter dominum & filiā illius super quodā feudo quærebatur:dño feudū, filia allodiū siue libellarium esse allegante. Rñdi filiam in possessiōe feudi manere dēre,donec de eo iudicet: pbatione verò hincinde cessante,

h ¶ *Per pares.*] hoc intelligo secundum distinctionem pdictam : scilicet,si agatur de noua inuestitura, an de veteri.
i ¶ *Subire cogatur.* d] Sed cur debet dñs cogi iurare,cum et si nihil pfiterit,debet obtinere:vt C.de edē.l.qui accusare.Item nunqd hoc est intelligēdum in casu pposito,s.quando dominus ante sniam nō inficiabat feudū esse & à se detineri:an vtroque casu ītelligis dominum dēre iurare? Rñ.ad cautelā domino defert ī primo casu.s.qñ nō inficiabat: sicut alibi studiosus īueniet. Pyr.& hoc fortè iō qa psumptio erat p vasallo, s. qñ dñs non erat ificiat' illud feudū: s. quando fuit denuntiatum ei:aliàs n. absolueret, nullo ēt dato sacramēto.& sic ītelligas hoc & si tunc nō pfitebatur, nō tamen diffitebat alioquin j ppriā scripturā auditur. audiretur enim cōtra propriā scripturā si deferret sibi iurm , eo casu quādo ab initio nō fuit ei facta denūciatio, pfessus fuit feudū esse, & à se detineri , qd esse non debet vt quis j ppriā scripturam & pfessionem audiatur : vt C. de non num.pecu.l. generaliter. Accur.
¶ SI DE FEVDO defuncti contentio sit inter,&c.
k *SI de feudo. Iurisiurandi.*] Verum qd hic dr agnatos posse reuocare iurādo, cum quādā mō anceps periuriū subire cogi videant? Rñ.q nō cogunt e,sed volētes admittunt:vt ff.de dam. infe.l.q bona.& de ī lit. iurarā.l.videam' præterea f hoc intelligo sm distictionē quæ fit j. de psue.rec.feu.ca.scīm non sp,&c. Itē g qd dicit agnatos ī pos.feu. pstituēdos,est sim.leqd dr de īterdicto quorum bonorum:vt C. quorum bo.l. fi.Sed quid si status moueatur qstio, nunqd interim possideat vasallus vel dominus? Rñ. vt q dominus h :vt C. de car. edi. l.j.& ff.de car.edi.l. carbonianū. §. pe.& C. de or.cog.l.ij.licet in edicto diui Hadriani videatur j: vt C. de edict. diui Hadriani toll.l.2.
l ¶ *Interim.*] hic dr quod īterim filia possidere debet istud meritò accidit i, qa iam facile fundata erat ītētio eius: vt C. de pb.l. siue. Sed qd est qd dicit vtroq; in probatiōe deficiēte.s.q agnatis deferī sacrm, cum actore non pbante, & si nihil præstitit reus, obtinere debet:vt C.de eden.l.qui accusare?Resp.illud est intelligendum sm distinctionem Pyr. actore non probante, &c.sicut distinguitur j.de consue.rec.feu.scīm.huic c.præbet adminiculum quod legit' C.de iureiu.l.in bonæfidei.huic c. obuiare.vr quod legitur in

d Totam istā gl.sequuntur scrib.hic.
Auditur quis quandoque cōtra propriam scripturam.
e Istam approbant Bal. Al. & Prap.
f Istud dictū sequitur Pra. hic.
g Istud dictū gl.reprobatur per Prap. hic
h Ista est vera,si de seruitute pronocatur in libertatem secus si econuerso secūdū Bal.Alua. & Pra.
i Istam approbāt cōiter omnes scribentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pxi. notabili seq. nã hic dr q datur agnatis electio: licet ibi dicat q datur filiæ: ergo vel erunt ꝑria, vel rõnẽ diuersitatis assignabis. Rñ. si ea quæ dicta sunt superius diligenter attendas: à superiorib. non discrepabit. referas autem ad disiunctionem suprà dictam.

a ¶ *Data est.* Jocecurrit ꝺdictio supradicto ꝑx. ca. Sol. hic pro filia fa cieba. præsumptio, ibi pro agnatis. Accur.

Pacta de futura feudi successione non valent.

b ¶ *Moribus.* Jhic vr q pactum de futura successione feudi valeat & teneat, & sine ꝑsensu illi⁹ de cui⁹ hrditate q̃rit, vt alibi tenet venditio: vt ff. de act. emp. & ven. l. si quis aliena. & de hæ. vel acti. vendi. l. a. §. 3. & ar. C. de pa. l. 1. Arg. ꝺ C. de pact. l. vlti. & ff. de acqu. hære. l. qui superstitis. & C. de inoffi. stip. ex eo. C. de coll. l. pactum qđ dotali. Sed ad hoc vt valeat, potentissimum est ar. C. de don. l. 3. De hac mã satis tractatum est ꝺ. tit. q fuc. tene. cap. si vero archiepis. & de feud. da. in vicẽ legis ꝓmiſ. ca. si qs suestierit, &c. Acc.

n Istud dictum sequitur contra sententiam.

c ¶ *Scientia.*] quod dicit de scientia, intelligo⁹ sic vt crassa & supina ignorãtia nõ sit excusata: vt ꝺ. no. est, & legit ff. ꝺ iu. & facti. ign. l. nec supina. & l. regula. & qđ postea dicit expoliabit, intelligo⁹ pro ea parte quã inficiatus est vt dr de alienatiõe feudi ꝺ. de vasal. qui con. pstit. Iotha. bene. ali. c. j. nec em debet vltra procedere metus quam reperiat delictũ: vt C. de pœnis. l. f. nicius. & ff. de vul. & pup. substi. l. ex facto. §. Iulianus. & not. hic de pœna inficiationis, quæ quanquã varia sit, in ſi. libelli disputa. satis potest à diligenti competenter indagari.

b Idem Alua. & Bra.

electio iurisiurãdi filiæ dãda est [a].

¶ *Inuestitura sumit effectum cũ feudum sibi vel hæredi suo fuerit apertum: sed inuestitura facta à prælato eodẽ modo non capit effectum nisi sibi aperiatur: & in tali inuestitura non exigitur cõsensus eius, de cuius feudo procedit.*

¶ Morib. [b] receptũ est dñm de feudo militis sui qđ post mortẽ ipsius ad dñm reuerti ꝺperabatur, in aliũ militẽ inuestiturã facere posse: quę inuestitura tunc demũ capiet esse ectum, cùm feudum dño, aut hæredi suo fuerit apertũ. Sed⁹ est in ecclesiasticis personis: nã si ecclesiastica persona talẽ faciat inuestituram non aliter valebit, nisi sibi, nõ ét successori suo feudũ aperiat: & in tali inuestitura cõsensus ei⁹ de cui⁹ feudo sit, exquiri non oportet.

¶ Si vasallus domino inficietur feudũ, vel feudi partem, sui eius conditionem, committitur postea de mendacio perdit feudũ & eius conditionem. Bald.

¶ Vasall⁹ si feudũ, vel feudi partẽ, aut feudi cõditionẽ ex certa scientia [c] inficiat, & inde cõuictus fuerit eò q abnegauit feudũ eius, vel cõditionẽ, expoliabitur. alius autẽ vasallus, quãuis hoc sciẽs nõ patefaciat, feudum tamen retinet: aut si aliãrẽ domini celauerit [d] vasallus feudum tamen non amittit.

¶ Qui per triginta annos rẽ alicuius tanquã in feudũ possedit, & pro ea se uitium præstitit domino, præscribit in feudũ. Bal.

¶ Si quis per triginta annos [e] rem aliquã, vt feudum, possedit, & seruitiũ domino exhibuerit: quãuis de ea re non sit inuestitus, præscriptione tamen xxx. annorũ se tueri potest. ¶ Qui clericus efficitur, aut votum religionis assumit, hoc ipso feudum amittit [f]. ¶ Et si vasallus ß omni anno domino se nõ repræsentat: feudũ nõ amittit. ¶ Oẽs filij eius [h], qui feudum acquisierit, fidelitarẽ facere debẽt, maximè si indiuisum habẽt. q si feudũ ex diuisione ad vnũ tm̃ peruenerit, ille tãtũ faciet fidelitatẽ. ¶ Adoptiuus filius in feudum non succedit [i].

¶ Mulier habens feudum: relictis filijs ex duobus matrimonijs decessit: inter quos feudi quæstio aliarũque rerum maternarum vertebatur. obtinuit filios prioris matrimonij tam in feudo quàm in cæteris portiones esse [k]: ¶ Naturales filij, licet poliea fiant legitimi [l], ad successionẽ feudi nec soli nec cum alijs admittuntur. ¶ Si minori [m] datum fuerit feudum; fidelitatem facere non cogatur, donec venerit in maiorem ætatem, in qua doli capax sit, feudum tamen retinet.

¶ Si filius impubes successit vasallo: non cogitur facere fidelitatem, nec seruitium personale potest præstare, tamẽ si alius ꝑ eo sponte facit, admittitur. Bal.

¶ Si quis per triginta annos [e] rem aliquã, vt feudum, possedit, & seruitiũ domino exhibuerit: quãuis de ea re non sit inuestitus, præscriptione tamen xxx. annorũ se tueri potest. ¶ Qui clericus efficitur, aut votum religionis assumit, hoc ipso feudum amittit [f]. ¶ Et si vasallus ß omni anno domino se nõ repræsentat: feudũ nõ amittit. ¶ Oẽs filij eius [h], qui feudum acquisierit, fidelitarẽ facere debẽt, maximè si indiuisum habẽt. q si feudũ ex diuisione ad vnũ tm̃ peruenerit, ille tãtũ faciet fidelitatẽ. ¶ Adoptiuus filius in feudum non succedit [i].

¶ Mulier habens feudum: relictis filijs ex duobus matrimonijs decessit: inter quos feudi quæstio aliarũque rerum maternarum vertebatur. obtinuit filios prioris matrimonij tam in feudo quàm in cæteris portiones esse [k]: ¶ Naturales filij, licet poliea fiant legitimi [l], ad successionẽ feudi nec soli nec cum alijs admittuntur. ¶ Si minori [m] datum fuerit feudum; fidelitatem facere non cogatur, donec venerit in maiorem ætatem, in qua doli capax sit, feudum tamen retinet.

¶ Si filius impubes successit vasallo: non cogitur facere fidelitatem, nec seruitium personale potest præstare, tamẽ si alius ꝑ eo sponte facit, admittitur. Bal.

indiuiduum: vt ff. de iur. patr. l. carmelia pia. & quæ indiuidua sunt, debentur hfdib. insolidum: vt ff. de fer. rustit. præd. l. si vnus ex. & de cond. & dem. l. si cui fundus. nec enim incurritur infinitas, cùm effectus sit idem. tm̃ enim faciet omnib. hæredib. insolidum quãtum faciebat soli defuncto, quare vni, ꝑ omnib. iurando poterit liberari: vt ar. ff. de ijs qui deie. vel effu. l. 3. à ꝑrio sensu illius l. vt sit ꝑriorum eadẽ ratio: vel si grauari sentit, relinquat feudum: ſm Py. sed quicquid dicat Py. hoc tamen vr expressim dictum in constitutione Friderici, imperialem. §. præterea ducatus. f. vt non teneatur fidelitatem facere vasallus nisi vni, dicendo q pro vno feudo plures dominos habere non compellatur.

Indiuidua redduntur in feudũ debitum.

alibi gl sequitur B & Alua.

b Et hoc siue expresse siue tacite consentit, secundũ Alu.

c Idem Al.

d Placet P. & Alua.

e Debet videre de Alu. hic in 2 colum. 1 ver. vero cũ dicta gl.

Alio omnia possunt stabilitur.

Bald. sequitur. Alua. hic.

d ¶ *Celauerit.* Jnõ p dolum [a], alioquin per hoc q celat per dolum dominum ꝺ abnegantẽ, sciens patefaciẽdo nõ adiuuat, vtile vel facile non habet in memoria, quod habere debet: vt ꝺ. de for. fide. in epistola. ergo quia deierat non immerito feu. caret: vt J. hic finitur lex deinde colligere. reg. c. fi inter dominum & vasallum.

Alio omnia possunt stabiliri.

e ¶ *Triginta annos*] illud meritò accidit: quia tanto tpe actio oĩs tollit, vt C. de pscr. 30. an. l. oĩs. & de pscr. long. tem. male fidei. Sed numqd illud locum hẽ: siue bona siue mala fide possederit: Itẽ numqd istud locũ hẽt siue cũ titulo siue sine titulo? Itẽ si à possessione ceciderit, numquid vendicare poterit? & ſi ad vendicationem admittat? nunquid præfertur dominus vendicando, an ipse? Resp. hæc omnia inueniesis notata in C. de præscr. xxx. an. l. ſi emptionis.

f ¶ *Amittit.* Jhoc ideò accidit qa ex quo incipit esse miles Dei, desinit esse miles seculi: nec debet beneficium putnere ad eum qui non debet gerere officium: vt ꝺ. de eo qui ar. belli. depo. Sed numquid ꝑ alium põt feudo seruire clericus? Rñ. hæc quæstio est scholastica & ideo omittimus eam: quia in brocardicis disputat à iuris prudentia.

g ¶ *Et si vasallus*] istud plenius dicitur J. eo. c. licet.

h ¶ *Oẽs filij eius.* Jmerito dicit oẽs filios fidelitatẽ iurare: qa cum plures personæ in locum vnius personæ succedant omnes pro singulari persona sunt accipiendi: vt ff. de pd. & dem. l. cum fundus. & C. de sec. nup. l. ſi quis. intelligo q istud maxime expositiuè ponat. nam ſ p diu so possideret, is solus q possidet, vasallus est cẽsendus. huic ꝓsonat ff. ꝺmo. l. 3. §. hæres. & ff. de vi, & vi arma. l. ſi plures. Sed quæritur an vasallus teneat iurare & fidelitatẽ facere oĩb hfdib. domini, an sufficiat ſi paratus est iurare vni? q sufficiat vni iurare, vr ꝓbari posse: quia in principio qñ recepit feudum, nõ fuit expssum q oĩb. iurare deberet. ergo non est verbum progãdum. quia à tenore verborum in ꝺctũ appositorum nõ est recedẽdum, nisi euidenter illud appareat: vt ff. de le. 3. nõ aliter. Itẽ qa in hoc casu posset deuenire ad infinitatẽ & infinitas est euitãda: vt ff. de dãnat. l. q bona. §. vl. & de re iu. l. à diuo pio. §. sed ſi emptor. & l. j. §. ſi cui. ff. vt le. ao. caues. & de le. 3. l. fideic. §. ſi qs decẽ. & de ver. sig. l. boues. §. hoc sermone & de ver. obl. l. cũ qui calendis. Itẽ cũa fauorabiliores sunt rei quã actores. vt ff. de act. & obl. l. arrianus. Item quia isti hrdes nõ essent ꝺtium postularuti eius quod petunt: ergo non sunt audiendi: vt ff. de dã. infe. qui bona. §. ſi quis. & C. de sol. l. pe. Item quia obligatio nõ debet mutari ex persona successorũ, vt ff. de verb. obli. l. 2. §. ex his. & de præto. stipu. l. 2. §. j. & de damn. infe. l. dam. §. ſi quis. & de diuer. & tem. præscr. l. cũ hfs. Itẽ qa spãlis est obligatio, non dẽt in alios extendi. ar. ff. de act. emp. & ven. l. qui ab eo. Itẽ quia cũ vno ꝺtium, nõ dẽt in plures aduersarios distringi: vt ff. de exer. actio. l. j. §. vlti. & l. 2. Ex his itaque patet q vni iurãdo liberat: vt ff. de his qui deie. vel effu. l. j. §. vltim. & l. 3. ß prima rõ põt ſ caput vasalli retorqueri: iurauit em sibi & suis hæredib. & ſi nõ fuerit dictũ suis hfdib. sed sibi, cùm nõ fuerit additũ sibi tm̃, & hfdib. iurasse intelligit: qa pactũ non fuit ꝓsonale: licet in eo ꝓsona fuerit ſserta: ergo trãsit ad hfdes: vt ff. de pact. l. iurisgentiũ. §. vtrũ. & l. tale pactũ. & de pign. act. l. ſi necessarias. §. de vendẽdo. & de probationib. l. ſi pactũ. ſi transit ad hfdes: ergo ad oẽs: vt ar. ff. de ser. vrba. pd. l. ſi seruitus. 2. rñ. Itẽ illa rõ: quia obligatio nõ dẽt mutari ex pẽona suc. põt retorqueri in vasallũ: & quia ille nõ esset postulatus ꝺtũ & oẽs aliæ. Sol. iurare debet oĩb. qa vasallorum est ius indiuiduũ, vel esse dẽt, ad instar libertorũ, quorum est ius

Innalida in initio si pro facto non claresceit.

d Istam gl. omnib. sequitur & tenet hic Alua.

tu ¶ *Si minori.*]sed de quo minore intelligendũ est hic? Resp. de impubere tm̃: nam si fuerit pubes, & per annum & diem differat, feudo priuatur: vt in constitutione Friderici, imperialem. §. præterea, &c. istud autem fauore minoris dr: quia generaliter nulla est inuestitura facienda ei qui fidelitatem recusat: vt suprà per quos fiat inuestitura, & per quos reci. c. nulla.

a ¶ *Filio impubere.* Jste casus vãde notabilis est: quia ſ filios hẽt alienator quod etiã eo viuente reuocatur alienatio. sed si non habet demum eo mortuo. qđ quare ꝓtingat, is inquirat cui alia inquirenda relinquimus. Et not. q qui alij cõsentit, sua iura perdit: vt supra notatum est in pluribus locis. & §. quib. modis feud. amitta. §. ꝓterea. & ſ. ſi de inuest. iter do. & vas. lis oria. §. ſin autẽ aliqs: alibi ad hoc vt ꝓximior agnat⁹ succedat alienatoris nõrs inſpiciatur. vt ꝺ. de succ. feu. c. 2. §. j. Sed qđ est quod dr quib. cau. feu. ami. §. deni q. in fi. & ſi vasallus alienauerit feudũ illicitẽ, qa vr dñm contẽnere, ad ipsum omnimodo pertinebit: nunquid ꝓ ꝑris ꝺlienationẽ excludũtur filij? Itẽ si excludũtur cur ad agnatos potius quã ad ipsos ꝓpinet maximè cũ fuerit auitũ & proauitum? Rñ. determinabitur J. tit. ſi vasal. feu. priu. cui defe. cap. vasalli feudum, &c.

b ¶ *Cogitur.*]no. hic q ſpubes non cogit fidelitatem facere, nec seruitiũ vel p se vel per aliũ: si tñ fecerit, vel facere voluerit, admittit & audit. istud autem potissimè notabis qđ alius ꝓ alio feudo seruire valeat. huic ꝑbet admiculũ. C. de epis. & cler. l. q ſquis. & l. ad similitudinẽ. & ff. de adm. tu. l. ita. in prin. & C. de cad. tol. l. vna. §. ne autem. & C. de nat. lib. l. 3. & de ꝓpag. in re. l. agẽtes. li. xij. & i ſum. ꝺ. in pri. hic aũt arbitrio minoris ſpuberis relinquit. hodieverò ꝓ maiorẽ partẽ curiarũ ne cessitati subijcit: nã hodie cũ dñs sueſtit ſpuberẽ, aliũ ꝓ eo, donec pubes fiat, postulat vasallũ: quę ſpubes nulla adhibita excusatiõe ꝓstat. sed nõ tñ puto ꝓudicium ei fieri si id nõ faciat: vt hic dr. & notabis q ad id ad qđ aliqs nõ appellitur, volens tamen admittitur. similia studiosus inquirat.

c ¶ *Consensit.*]sue tacitè sue expresse: vt no. ꝺ. quib. mo. feu. amit. c. præterea.

d ¶ *Per annum.*]remouebitur ergo iste proximior agnatus à petitione illius partis feudi q tanꝝ proximiori debebat ad cũ peruenire taciturnitate vnius anni à tpe scientiæ cõputandi: quod ideo forte contingit: quia ille erat de agnatis ad quẽ feudum spectaret nisi ipse ꝑcederet in gradu vno fortè vel plurib. nõ curo. & hoc facit scientia & anni trãscursio. & agnatio illius q possidet: quasi videat consentire alienatiõi factæ agnato suo, sec⁹ fortè esset si cõneo alienasset: qm̃ tunc nõ noceret ei annalis trãscursio: nisi fortè esset tãta ꝓ q̃ius suũ tolleret: puta xxx. an. vr C. de pscr. xxx. an. l. ſicut. & authẽ. malæ fidei. de hac annali prescriptione habes ꝺ. ſi de sueſti. inter do. & vasal. lis oriatur. c. ſi autem aliquis.

e ¶ *Dominum possessionem*] ſ. vacuã possessionẽ statim, ſ. postq̃ fecit inuestituram & fidelitatẽ recepit ſi ꝓ pactũ non remisit fidelitatẽ: imo si differret eã tradere, omnẽ vtilitatẽ ꝑstabit ei: vt ꝺ. de noua fideli. forma. c. inuestitura. & intelligas q hic loqẽ de ea inuestitura, ſ. verbali q abusiuo mõ dr, & non de ea quæ propriè dr inuestitura, ſm q de vtraq; dẽ ꝺ. quid sit inuestitura. c. j. aliàs enim si de propria inuestitura loqueretur, nulla esset dubitatio. ad quid enim teneret dñs tradere possessionem, cum iã tradita erat: & tunc non esset mirum si vasallus non compelleretur interesse recipere si nollet. Sed quid si alium inuestiuit postea q illum inuestiuerat, & ei possessionem tradidit antẽq̃ ille: nunquid tunc liberabitur soluendo interesse? & quare nõ sicut si vendidisset duob. vt tũc habet socũ si res vendita non traditur. & c. vt ff. de act. em. & vendi. l. j. Accur.

f ¶ *Tradere.*]sicut aliàs dr de donatore qui omnino compellitur rẽ simpliciter ſter vnos donatã tradere: nec temerè poterit eã revocare: vt instit. de don. §. 2. aliud est ſm vnam sententiam in ro vendita à cuius traditione liberatur venditor ꝑstando interesse. vt ff. de actio em. & vend. l. j. veruntamen super ea variatur.

g ¶ *Filij nati.*]isti filij qui lege Salica dicuntur nati siue ꝓditi, in feudum non succedunt: sed nec in ꝓprietate priorib. extantib. fi enim priores nõ extarẽt, tũc in ꝓprietate succederẽt & nõ in feudo. priorib. verò fratrib. sine filijs decedentib. succedũt: & dr tale mrimoniũ Mediolani accipere vxorem ad morganaticã, alibi lege Salica. vt J. de filijs natis de mat. ad morganaticã ꝺcto. c. qđ habens filium. & de his fortè filijs loquit ꝺ. e. l. mulier, li ¶ *Periculum.*]nuta qa dñs obsidebat. vel aliàs ei mors imminebat. tũc enim vltro (vt dixit) ei suũ adiutoriũ ꝓbere & sine nũcio & eũ potuerit. aliàs ſm feudũ pdit: vt J. hic finitur lex. §. ad hoc.

Filius non amittit feudũ ab auo acquisitũ ꝓ patris delictum.

i ¶ *Non amittere.*]nõ em sufficit qlibet occasio p qua fidelis accepti bñficij videat ingratus ad feudũ amittendũ: vt ꝺ. in qb. cau. feu. amit. circa prin. sicut nõ amittit ex oĩ cã ex qua opinio vasalli grauat: vt ꝺ. ꝺicto tit. §. illud em certè est.

k ¶ *Conuttat.* Jar. ꝺ huic c. & C. de dec. l. 2. §. pe. & de iter. & re. l. 3. & de in iusvo. l. adoptiuũ. i ff. l ¶ *Reuocabuntur.*]notat hic quidã nisi sit feudũ auo acquisitum: quia filius ꝓ delictum patris non debet amittere feudum acquisitum ab auo vt ar. ff. de senat. hẽãci patum. ꝺ. hiquis. & C. vn de li. l. vlt. qđ fortè falsũ putat quia si non debet amittere feudũ ab auo acquisitum, ergo multò minus si à proauo vel etiã à superiori. b. vel ẽt eadem æquitate siue ratione nõ dẽt amittere. quomodo em possent esse isti agnati de quib. hic dr, in quarto gradu, nisi ab auo vel proauo ad minus esset acquisitus? Dicas ergo qđ nulle modo dẽat admitti filius ad eius portionẽ nisi per gratiã solam à dño acqrat, & agnati nõ extent quib. aperiat: qui vsq; ad quartũ gradum admittuntur: vt hic dr, imo vsq; in infinitum: vt J. ſi vasal. feu. pri. cui def. c. 2. imo quod plus est, puto quod etiam agnati remouebantur à petitiõe illius, si talis sit felonia quæ dominum respiciat, vt dominus habeat hanc suæ iniuriæ vltionem: vt ꝺ. in quib. cau. feu. amit. §. denique. licet quidam fortè intelligant illud habere locũ in feudo nouo secundum quod ibi notatur.

Innalida in initio si pro facto non claresceit.

m ¶ *In generali alienatione.*]quod hic dicitur, expositum est J. de cap. qui cu. ven. c. quidam capitaneus. & quæ ibi no. hic similiter notari possunt.

n ¶ *Si vasallus.*]huc accedit ff. de enic. l. 2. §. vlt. & J. de cõtr. inter do. & em. feu. c. dño cum emptore. & quæ ibi notant, hic repetas.

o ¶ *Sciens abnegauit.*]hoc satis expositum est J. de lege corra. c. ſi fuerit inter dominum, &c.

p ¶ *Dum tamen multi detur.*]ſi tamen dans fuerit miles, sufficit enim ſi sibi æquali detur. itẽ non debebit dari alia lege nisi quam ipse habet: vt J. de le. corra. §. ex eadem lege. præterea non debebit pretiũ accipere de eo sub colore inuestituræ eũ vendendo: vt in ꝑstitutio. Friderici. §. callidis. & hoc etiã quod hic dicitur, nihil in fraudem legis fiat, &c. in fraudem em̃ tunc intelligitur facere, si vltra pretiũ medietatis acciperet pro toto. & hoc ita à multis intelligitur. & accedit huic quod legitur suprà qualiter olim poterat feudũ alienari circa prin. & quæcunque de hac mã notãtur J. de cap. cor. c. j. etiam hic possent notari.

q ¶ *Si vasallus de bñficio suo.*]istud c. determinat per id quod notatur infra de contro. feud. inter vasa. & alium. cap. ſi causa inter vasallum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Feudum.*] nisi sit tale qđ per se esse non pōt: vt ff. de inuestit. de re alien. c. tui.

b ¶ *Feloniam.*] illud melius exponit j. qui liter dās. Proprie. pri. ex facto.

c ¶ *Amittitur.*] licet ēm non habeat propriā feudi nām, iure tñ feudū cē sēf. poterit: enim vēdere & dōnare, vel aliter si sibi placuerit alienare ét sine domini volūtate. & hoc facit verbū illud, & cui dederit, &c. aliud tñ esset, si dixisset, & cui in feudum dederit: qñ tūc haberēt ꝓpriam feudi naturam, vt infra de feudō nō habente ꝓpriam feudi naturam. c. si quis ea lege &c.

d ¶ *Sempronio.*] hoc c. ex ponitur j. de eo qui hđē fecit agnato de feudo paterno c. tres erāt agnati. Accur.

¶ DE PACE TENENDA, &c.

c *Ridericus.*

Literaliꝫ.] vt ergo ꝙ voluerit imperator iste condere legē cum dixerit: ad quos literæ istæ puenerint? sđ dic tu sp hoc secūdū qđ notatur j. de pace iura. fit. l hac edictali. §. iniuria seu furtum.

f ¶ *Leges.*] hoc non seruauit imperator iste in furto. s. ꝙ leges si eo tempore manēt in suo statu cū dicat ꝙ ꝓ furto valenti tantū quinq; solidos dét fur la queo inspēdi: vt j. c. §. si qs quinq; sol. valēs. &c. habas lex dicit ꝙ ꝓ furto non dét mori: sed aliter castigari: vt C. de fur. auth. sed hodie pro furto.

g ¶ *Capitalem.*] eodē mō punitur miles qui pacē turbauit: vt ff. de re milita. l. vlt. & ita hēs hic ꝙ capite puniri debet ille qui hominem occiderit intra pacem constitutum: sed alias ꝓ Hēricum imperatorem dī ꝙ manās ei debeat amputari: vt in Lōb. de ho. l. qui vero intra treugā. Sed dic ꝙ hic ꝓtabat homicidiū ꝓperatū ab isto ꝙ ita punit. ibi verò nō ꝓtabat nisi per pugnā i qua succubuit, vñ nō est mirū si mitius puniatur: qm̄ licet certū sumus de iudicio Dei: & multi per pugnā causam suam perdunt sine iusta cā: vt in Lomb. prædicto ti. vt recolimus.

Duellū quan doque permittitur.

h ¶ *Duellum.*] No. hic ca sum in quo pugna fit, s. qñ cōitabat eum fecisse homicidium, de quo dī hic. sit etiam pugna quā do non occidit, sed vulagat, vel conueniatur: siue obtineat siue non (licet ignorante domino fiat) omni tempore firmum erit illud iudicium. nam & transigere rectè poterit: nec quod accepit transactionis nomine feudū [a] erit.

¶ Si dominus commisit feloniā per quā si eā committeret vasallus in dominum, amitteret feudum: dominus etiam ꝓdere debet feudi ꝓprietatem. Bal.

¶ Domino cōmittente feloniā [b] (vt ita dicam) per quam vasallus amitteret feudum si eam comitteret: quid obtinere debeat de consuetudine quæritur. & respōdetur ꝓprietatē feudi ad vasallum pertinere, siue peccauerit in vasallum siue in aliū. ¶ Feudum ea lege datum, vt ipse & hæredes sui masculi & fœminę, & cui dederit habeat ijsdem culpis amittitur [c] quib. & aliud feudum. Quòd si vasallus alienauit: feudum esse desinit apud emptorem. ¶ Titius cum Sempronio [d] fratre suo feudum paternū possidente pactum fecit de eo feudo non petendo à Sempronio hęredibúsve ve suis. Sempronio sine hærede masculo defuncto, inter Titium & Seium fratrem suum de eo feudo quæstio orta est. quid inde fieri debeat, quæritur? Responsum est pactum non obstare Titio.

o

¶ DE PACE TENENDA ET EIVS violatoribus.

TITVLVS XXVII.

¶ Imperator adulatur omnib. suadens ꝙ debeāt seruare pacē: & statuit pœnā contra non seruantes. Bal.

Ridericus Dei gratia Romanus Imperator semper augustus, episcopis, ducibus, comitibus, marchionibus & omnibus ad quos literæ istæ [e] peruenerint, gratiam suam, & pacem & dilectionem. Quoniam diuina præordinante clementia solium regiæ maiestatis conscendimus: dignum est vt cuius præcellimus munere, illi omnino pareamus in opere. Inde est, quòd nos tam diuinas, quàm humanas leges [f] in suo vigore manere cupientes, & ecclesias siue ecclesiasticas personas sublimare & ab incursu & inuasione quorumlibet defensare intendentes. ꝙ buscunque personis ius suum conseruare volumus: & pacem diu desideratam, & antea toti terræ necessariam, per vniuersas regni partes habēdam regia auctoritate indicimus. [g] Qualiter autem eadem pax tenenda sit, & seruāda, in subsequentibus declarabitur euidenter. ¶ Si quis hominē † intra pacē constitutum occiderit, capitalē ꝙ subeat sententiam: nisi per duellum [h] hoc probare possit quod vitam suam defendendo illum occidit. Si autē omnibus manifestum sit ꝙ non necessariò, sed voluntariè illum occiderit: tunc neque quolibet alio modo excusabitur quin capitali damnetur sententia. Si verò violator pacis à facie iudicis fugerit, res eius mobiles à iudice in populum publicentur, & dispensentur: hæredes autem sui hæreditatem, quam ipse tenebat, recipiant tali conditione interposita vt iureiurando spondeant quòd ille violator pacis nunquam decæterò ipsorum voluntate aut consensu aliquod emolumentum inde percipiant. Quod si hæredes neglecto postmodum iuris rigore, hf ditatem ei dimiserint comes eandem hæreditatem regiæ ditioni assignet: & à regio iure † beneficium suscipiat. ¶ Si quis aliquem intra pacis edictum vulnerauerit: ni si quòd in duello, & vitam suam defendendo [i] hoc fecerit ꝓbauerit: manus ei amputetur: & (sicut superius dictum est) iudicetur: & iudex in causa ipsum & res eius secundum rigorem iustitiæ strictius consequatur.

¶ Si quis aliquem ceperit, & absque sanguinis effusione fustibus percusserit, vel crines eius aut barbam expilauerit: decem libras ei cui iniuria illata esse videtur, per compositionē impendeat: & iudici viginti libras persoluat.

¶ Siverò temerarius absq; pcussione eū inuadat, eo quod vulgo dicitur cisteros, & calida manu, ac verberib. contumeliisq; malè tractauerit: quinque libras pro tali excessu componat: & iudici pro tali excessu decem libras persoluat. Quicūque iudici suo pro excessu viginti libras inuadiauerit: prædium suum pro pignore illi tradat, & intra quatuor septimanas inuadiatam pecuniam persoluat. Quòd si intra quatuor septimanas prædium suum soluere neglexerit: hæredes sui (vt voluerint) hæreditatem recipiant, & comiti intra sex septimanas viginti libras persoluant. Si autem eandem hæreditatem regiæ potestati consignet: proclamatori etiam damnum restituat, & prædium à rege beneficiali iure obtineat.

¶ Clericus qui pacem violauit, vel pacis violatorē receptauit: si quidem comparet: in iudicio pœna pecuniaria punitur. Si ve. ō est inobediens: pœna maiori puniendus est. Bald.

neruit tantū: & de hoc cōstabat: dicebat tamen illud fecisse se defendēdo, sicut in supiori casu j. ead. l. si quis alium. si autem constaret de homicidio: sed non qđ ille ifted fecisset, tūc posset illud per pugnā probari: siue post treugā factā siue post pacem dicatur rēm fecisse homicidiū illud: vt in Lomb. de ho. li. ho. q verò intra treugam. Poteris ergo addere istos duos casꝰ q sunt in lege ista i quib. fit pugna alijs casib. qui notātur in Lomb. in summa Friderici. Notabis etiā hic duos casus, s. ꝓdictos in qb. ex necessitate causa rem cogitur reus pugnā imponere s. si non vult puniri. Sūt autem & alij duo casus in Lombar. in quib. si militer cogitur, putā i crimine lęsæ maiestatis. Itē vbi qs alium vocauerit ad pugnam i cucurbitā: vt in Lomb. de pur. rei. l. vlt. im. & de conuitijs. l. j. quod erit ipsole in prædictis quatuor casib. cū alijs regularter pugna fit semp in electionis actoris, vt in Lomba. qualiter quis se defendere dēt. l. si qs amodo. & l. de prędijs. & leg. si quis alium acto. licet omnes videant dicere, q reus teneantur se vel per pugnam defendere. vel iurare: vt ff. Lōb. ꝓditio ti. c. si qs post. qđ ita ītelligi, s. i actor voluerit p prędictas leges.

† Vide Alex hoc iure. ff. de inſt. & iur.

† à lege re beneficium recipiant.

i ¶ *Vitam suam defendēdo.*] quod quidem iure facere pōt. quod enim quis ob tutelam sui corporis facit, iure fecisse existimatur: vt ff. de iusti tia & iure. l. vt vim. dum tamen cum moderamine inculpatę tutelę hoc faciat. vt C. vnde vi. l. prima. idē puto si non voluntariè, sed ex improuiso eū occidit: qñ crimē tunc non cōtraxit. ea enim quæ ex improuiso casu potius quā fraude accidunt, fato non noxę imputantur. vt C. ad l. Corne

l. corneliā de sica. l. j. idem ét puto si hoc fecit ob tutelā filiorū suorum, vel vxoris vel alterius pſonæ ꝓiunctæ: vt arg. C. de epis. & cle. l. raptores. j. ſñ. & qđ met. cau. l. ifti quidem. §. vlti. & ff. ad senatus. Syl. l. j. §. fi. cum idem forte esset si ob tutelā rerum suarum: vt ar. C. vnde vi. l. j. & ff. ad l. corn. de sica. l. furem. & i auth. vt nulli in. §. vl. & in Lōbar. de ijs qui ad palatium ire ꝓtendunt. l. si cuiusque.

a ¶ *Non desistat.*] armis f. legalib. quib imperatoria: &c. vt i prœmio isti. in prin. ergo & cōsequēter iudicem de quo hic dī. & qđē non aliter iudex iudicare dēt q qđ ex legib. & ꝓstitutionib. & morib. ꝓditum est: vt insti. de offi. iud. in prin.

b ¶ *Si duo homines.*] i. qñ inuestitor dicit se illum inuestiuisse de illo beneficio, q̄ inuestiturā fecit dono nullo pretio accepto, & hoc est qđ dicit donum inuestiturę recognoscit, &c.

c ¶ *Et vnus.*] nā si ambo producunt eundem inuestitorem: tūc ille esset potior cui dominus sine fraude guarētizaret: nisi aliud ꝓbaretur ab alio: vt j. de l. corra. §. si autē inter pares duos.

d ¶ *Testimoniū.*] Leius q ꝓduxit inuestitorē: quia débat ꝓbare se inuestitū esse: vt j. sequiſ, & si idē probare ꝓoterit, &c. vel dicas illi testimonium, &c. i. ei inuestitoris: qa comes débit primo audire eius testimoniū. simplex dictū sine iuro: vel cum iuro si voluerit. & si dixerit se inuestituꝝ in illum q um ꝓduxit feciſſe, tunc ille q p eum produxit inuestitorem, debebit ꝓbare idoneis testib. &c. prior tñ ītellectus magis ꝓsonat literæ: nihilominꝰ tñ comes audiet dictū inuestitoris. & hoc est qđ dicit inuestitoris donū &c. & ītelligas ꝙ ille q ꝓduxit inuestitorē nō possidebat. aliter n. nō hēret ne esse probare, cum acto re non probante, &c. vt C. de cdē. l. qui accusare. nisi forte aliud esset quod pro aduersario faceret. Sed quare dī ꝙ debet probare se illud beneficium absq; rapina habuisse? nōne sufficit si probet se inuestitum, & illud habuisse? Resp. satis intelligitur probare hoc ipso ꝙ ꝫ rum non probatur: dum tamē probet se inuestitum saltem per dictum illius inuestitoris quem produxit. ar. ff. de iur. dor. l. dotem quæ. & C. qui mili. non pos. l. super seruis. & hoc et vē dici j. proxi. §. ꝙ si de rapina, &c. vel dicas ꝙ iō probare debet illud, vt remoueat postea oīs cōtrouersia de eo: & hoc est quod sequitur, remota controuersiæ mā, &c. Acc.

e ¶ *Soluat.*] f. ei qui p rapinā abstulit. & intelligas hic rapinā nō i ꝓpria significatione. cuꝫ res immobilis dicat ꝓprie inuadi, & res mobilis rapi: vt institutio. vi bo. rap. §. qđ nō solum. sub. §. quia tñ. & ita habes hic ꝙ dēt soluere duplum rapinę illius. Sed nunqd erit torum pœna, an in ipso duplo res ptinebit? Rñ. in ipso duplo res ptinebit: ne aliās ꝫdicat ꝓstitutioni, si quis in tanta. C. vnde vi. vel alijs quæ dicunt rē in duplo ptineri. Vel dicas ꝙ totum erit pœna & ꝓpa beneficium debebit amittere: & hoc est quod sequitur, beneficio verò careat, &c. & pp ꝓdicta pœnā referuatur ei hoc ius, s. vt possit illud beneficium i posterum acquirere de iure: cum forte res bene esset illius qui eum inuestiuit, veruntamen alius possidebat, q̄ possessionem iste inuasit. & hoc est qđ sequitur, nisi iustitia, &c.

f ¶ *Inuestitores.*] si aūt vnum ꝓducerent inuestitorem: tunc si possidenti aūs guarētare voluerit sine fraude, ille obtinebit, nisi aduersarius ꝫrium induxit: vt j. de le. corra. §. si autem inter pares duos. g ¶ *Requirat.*] quid ergo erit si nullum inueniat q hoc dicat? Rñ. beatus qui tenebit: nisi forte alter eorum probauerit de iure suo. in §. ergo isto & superiori vī dici ꝙ iudex iste comes debet cognoscere inter duos vel tres pares de ꝓtouersia feudi: quæ est ꝫ aliam ꝓstitutionē eiusdē Friderici, imperialē decet solertia &c. §. ꝓterea si inter. vbi dī ꝙ dominꝰ dēt cognoscere. sed dicas de hoc ſm ꝙ ibi notaui in summa ti. apud quēvel quos iud. cau. feu. de. agitari. h ¶ *De volūtate.*] qđ aliās dī in Lōbar. alto animo. & i multis legib. & maxime s ti. qua. quis se de. deb. si quis alio alto animo appellauerit. & in multis alijs legib. qđ verbū exponit, i. voluntarijs: ſm ꝙ hic est ſmpliciter positum: vt in Lōbar. de ho. li. ho. l. si quis puellā. in fi. ti. & de incen. & dāno & iniur. l. j. ſ prin. iure autem Romano dicitur calumnia. Accur.

i ¶ *Fulsauerit.*] i. deferēs vel accusans: & accusando citans.

k ¶ *Hoc.*] i. iuſm tale ꝓfatæ pulsationis. Accur.

l ¶ *An diuino.*] ꝙ iudiciū cadentis ferri siue ignitiſcui hodie est ꝓiectu do in multis locis portari: vel forte acceder ad ix. vomeres ignitos quorū quilibet calidus siue ignitus i terra ponetur vnus ante alium, & ipse portabit vnū ex eis donec fuerit ad nonū: sicut ille qui parricidium cōmisit, timens p cē se casurum in semiturē. cum ille forte esset seruꝰ quē occidit, & hoc negauerit. vt in Lōbar. de parri. l. 3. vel ét per rudicū ferventis aquæ: sicut dī de seruo qui dī homicidiū abscōse perpetrasse: vt i Lōbar. de ho. li. ho. l. vlt. qđ aūt seqī an humano iudicio sic intelligas, s. ꝙ pugnā. Sed dic ꝙ cū quo dēbit pugnare iste rusticus nunqd pugnabit cū milite: an cum cāpione

Rusticus dete rioris est con dicionis quā miles.

bus ꝙ absq; rapina hoc idē beneficiū habuit: temota cōtrouersiq; materia id obtineat. Quod si de rapina, præsente iudice, comictus fuerit, rapinā dupliciter soluat [e], beneficio vero careat: nisi iustitia & iudicio dictāte illud in posterum requirat. ¶ Si tres vel plures cōtendunt de eodē beneficio producentes vtrinq; diuersos inuestitores, [f] iudex, in cuius ꝓsentia cā ventilatur, à duob. requirat ꝙ boni testimonij hominibus in prouincia eorū dē litigatorū commorantibus per sacrm quod iurauerint, quis illorū absq; rapina eius beneficij possessor extiterit: & cognita ex ipsorū testimonio rei veritate, possessor beneficium suū quietē obtineat: nisi iudicio, & iustitia dictante, alter de manu sua illud eripiat.

¶ *Miles à rustico de pace violata pulsatus, militari manu se purgabit. Quod si rusticus per militem obiectatur: domino rustico aut humano iudicio suam monstrabit innocentiam.*

¶ Si rusticus militē de violata pace pulsans manu sua, iurauerit ꝙ non de voluntate [h] sua, sed de necessitate hoc fecit, manu militari se miles expurgabit. ¶ Si miles rusticū de violata pace pulsauerit [i], & manu sua iurauerit ꝙ non voluntate, sed necessitate hoc [k] fecit, de duobus vnum rusticus eligat, an diuino [l], an humano iudicio innocentiam suam ostendat: aut septem testibus idoneis quos iudex elegerit, se purget. Si miles aduersus militem pro pace violata aut aliqua capitali causa [m] duellum cō mittere voluerit: facultas pugnandi ei non concedatur, nisi probate ei dato à milite? Resp. nisi cum milite nō debebit pugnare, qm principales personæ debent per se pugnare, nisi inuentis ætas, aut decrepita, aut infirmitas eas pugnare prohibeat, & in alijs quibusdā casib. vt in Lombar. qualiter quis se defendere deb. l. quicunque. & l. fi. & l. si seruus propter appetitū. tit. de ho. l. qui vero. Vel dicas (& hoc fortè verius) quod non pugnabit cum milite, sed cum cāpione sibi æquali dato à milite, qm per cōsimiles aduocatores fieri debet pugna, vt in Lombar. qualiter quis se defen. deb. l. vlt. nec enim potest quis ꝫ militem nolētem pugnam imponere, nisi probauerit qđ antiquitus ipse cum parentib. suis nationę miles exiſtat legitimus, vt sequitur j. proxi. nisi forte velles dicere quòd aliud sit quādo miles imponit pugnam ꝫ rusticum, & tunc per seipsum pugnabit, & aliud quando rusticus vult pugnam imponere militi, & tunc non posset eam imponere: vt j. §. prox. dicitur, quia tunc miles debet se purgare sacramento suo. & ita erit deterioris conditionis rusticus quam miles. nec mirum, cùm in multis casibus priuilegiū habeat miles quod nō habent alij: quos hic enumerare esset prolixum. mirum, quia magis debet puniri corporaliter rusticus quàm miles: vt arg. C. de sum. tri. l. nemo clericus. licet pecuniariter secus: vt C. de epis. & cler. l. presbyteri.

m ¶ *Capitali causa.*] Sic ergo vī ꝙ de quolibet capitali crimine pugnā hodie possit imponi: quod est contra ius Lombardorum, quo videtur ꝓhiberi pugnam fieri nisi in casib. à lege dictis: vt notatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Lõb. qualiter quis se defende. deb. quicunq;. & tit. de homine ad iudicium non mittendo. l. vni. pugna enim est odiosa. & legi displicet vt in Lomb. de ho. li. ho. recolimus enim. & odiosa sunt magis restringẽda quã ampliãda: vt ff. de li. & posth. l. cum quidã. vel dicas etiã q̃ nihil innouetur per id quod hic dr̃. & intelligas q̃ hic dr̃ aut aliqua capitali causa, s. per quã pugna oriatur. & hic forte est verior intellectus qui potest colligi ex eo quod dixit aliqua, & non dixit qualibet, sicut & aliàs scdm quosdã itelligitur quod legit in Lombarda, qualiter qs se defend. dẽt. l. de futuris. vel de minorib. causis, quia qd̃ ibi dr̃ de minorib. causis, intelligunt ipsi & de his causis in quib. nõ potest fieri pugna gratia rei: quia est j. qualitatẽ, de qua aliàs fieret pugna, puta quia est furtum j. sex solidos, aut depositum negatum j. viginti solidos: nõ de alijs de quib. aliàs non posset imponi pugna: licet quidã istud aliter intelligãt: vt ibidem notat. sic ét aliqui intelligũt legẽ, si quis alium asto animo, &c. s. verbũ illud, an, vnde ipsa appellatio agat, i. de causa de qua pugna oriat. In hoc tñ arctabit forte ius Lombard. per hoc quod hic dr̃, s. q̃ ℨ militem nõ poterit hodie pugna imponi nisi à milite ſm qd̃ sequit in hoc §. nisi probare posset, &c.

Arma portare & pecuniam optare nõ audent rustici.

a ¶ *Si quis rusticus arma.*] & ita habes q̃ rustici nõ audeãt portare arma, sicut aliàs dr̃ quòd rustici nõ audent optare pecuniam: vt C. de agri. & censi. l. domini prædiorum. & intelligas q̃ fortè tollere debebit ei arma, quando non poterit ei auferre pecuniam, cũ talis erit qui nõ audeat eam optare, vt dixi: quia fortè non poterat separari à solo: de quib. fortè loquitur hæc lex prædicta, alijs verò rusticis auferet, viginti solidos si habuerint. & hoc est quod dicit lex viginti solidos, &c. Vel dicas q̃ tollet vtrunque. s. arma & pecuniã si habuerit.

†l. capitaliũ §. famosos. ff. de pœn.

& exponas vel pro &c.

b ¶ *Non vt quem lædat.*] i. non eo animo vt quẽ, &c. ecce vt hic palam dicit Imperator m. leuolum animum habere arma deferentem.

† insolẽtia.

c ¶ HIC FINIT. &c.

¶ *Quidam aliter habent. s. ita. hic incipit lex consuetudinis regni. melioré tamen puto hãc rubricã, quia verũ est q̃ lex hic finatur. s. superior lex de pace tenenda s. frideri & quod sequitur, non est lex, sed consuetudines sunt potius.*

posset q̃ antiquit⁹ ipse cũ parẽtib. suis natiõe legitim⁹ miles existat.

¶ *Imperator præcipit ciuitatib. q̃ post natalẽ sanctæ Mariæ prouideãt q̃ sit verum vbertas: & statuitur pœna non seruantib. eorum deliberationem & statuta. Bal.*

¶ Post natalẽ sanctæ Mariæ vnusquisq; comes septẽ boni testimonij viros sibi eligat: & de qualibet prouincia cum ipsis sagaciter disponat, & quanto pretio secundùm qualitatem tẽporis sit annona vẽdenda, vtiliter prouideat. Quicũque verò contra deliberationem ipsius intra anni terminum altius modiũ & carius vendere præsumpserit, tanquam violator pacis habeatur: & totidem viginti libras comiti exoluat quanti modios, siue maldios altius vendidisse cõuictus fuerit.

¶ Rusticus arma nõ portet, nec mercator qui negotiandi causa per prouinciam trãsit, nec miles ad palatium comitis. Item nullus laqueos seu retia tendat ad capiẽdas venationes: nisi ad vrsos, apros & lupos. Bald.

¶ Si quis rusticus arma [a], vel laneam portauerit vel gladiũ: iudex in cuius potestate repertus fuerit, vel arma tollat, vel viginti solidos pro ipsis recipiat à rustico.

¶ Mercator negotiandi causa per prouinciam pertrãsiens, gladium suum suæ sellæ alliget, vel super vehiculũ suũ ponat: non vt quẽ [b] lædat innocentem, sed vt à prædone se defendat. ¶ Nemo retia sua, aut laqueos, aut alia quælibet instrumenta ad capiendas venationes tendat, nisi ad vrsos, apros vel lupos capiendos. ¶ Ad palatium comitis nullus miles ferat arma, nisi rogatus à comite.

¶ Publici latrones antiqua damnantur sẽtẽtia, & ijs non prodest appellatio vel reclamatio, sicut nec cæteris qui appellare non possunt. Bald.

¶ Publici latrones & conuicti, antiqua † damnentur sententia. Quicunque aduocatiam suam vel aliquod aliud beneficium inornatè tractauerit, & à domino suo admonitus non resipuerit, & in sua perdurans insolertia † ordine iudiciario tam aduocatia quàm beneficio exutus fuerit: si postmodum ausu temerario aduocatiam vel beneficium inuaserit, pro violatore habeatur.

¶ Si furatus est aliquis valorẽ quinq; solidorum vel amplius, laqueo suspẽdatur, si verò minus, scopis & forcipe excorietur & tundatur. Bald.

Domino. Solutus est.] Nunqd vasallus interim poterit vendere sine consensu ipsius domini sui banniti, ita q̃ teneat venditio, & q̃ dominus non possit eam venditionem rescindere postquam fuerit restitutus? Et vr̃ q̃ sic, exẽplo filij eius, qui deportatus est: nã ea quæ gesta sunt per ipsum filium, tunc qñ pr̃ ei⁹ est deportatus, rata debent haberi: nec infirmantur patre restituto: vt C. de sen. pas. l. vlt. circa prin. & meritò debet tenere venditio: nã & interim dũ est bãnit⁹, posset dãnum impune i bonis eius dari: cum aliàs nihil vr̃ ei nocere bannum. Item tunc non dr̃ feudũ vendi: quia tunc non vr̃ feudum esse, cùm interim vasall⁹ est solut⁹ à facto fidelitatis: à qua fidelitate feudũ dr̃ vt s. p quos fiat inuestitur. & per quos reci. capit. nulla. Sed dicas & fortè melius quòd nõ possit interim vendere: licet interim nõ possit venditio retractari. Nec eñ dominus amisit dñium directum quod retinnerat tẽpore inuestituræ propter bãnum nisi fortè bona ei⁹ essent expressim publicata: cùm etiã tunc fortè eo restituto, & bona eius intelligerent restituta: vt C. prædi. tit. l. j. & vlt. circa finem. & maximè si dominus habet filios, interim feudum ad eos ptinet: cùm hodie bona deportati non publicent, vt C. de bo. proſc. auth. bona. Sed quid si dominus bannitus est ab aliqua potestate alicui⁹ ciuitatis sub cuius iurisdictione est & dominus & vasallus? nũquid iterim vasallus facro fidelitatis absolutus est: ita q̃ non sit obligat⁹ ad eum adiuuandum, vel ei seruitium præstandum? Resp. fortè sic eadem rõne: vt in bãnito rege: cùm ratio diuersitatis reddi nõ possit. argu. C. de consti. pecu. l. vlt. nisi fortè diceres contrarium ea ratione, q̃ maior sit rex aliqua potestate.

Bannitus nõ habet sub se vasallos sicut nec excõicatus.

† tõdeat sic Belui. & male.

¶ Si quis quinque solidos volens aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur: si minus, scopis & forcipe excorietur & tundatur. †

¶ Si ministeriales alicuius domini inter se guerram habuerint: comes siue iudex in cuius regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex ratione prosequatur.

¶ Quicunq; per terrã trãsiens equum suũ pabulare voluerit, quãtum propinquius secundũ viã stãs in loco amplecti poterit ad refectionem & reparationem equi sui impune ipsi equo porrigat. Licitũ sit etiã ipsi vti herba & viridi sylua: & sine vastatione aliqua quilibet vtatur pro sua commoditate, & vsu necessario.

¶ HIC FINIT TVR LEX, DEINDE CONSVEtudines regni incipiunt. e

TITVLVS XXVIII.

¶ Vasallus dominum suum non adiuuans in prælio iusto, feudum perdit: in bello autem iniusto ad defendendum eum iuuare tenetur: ad offendendum verò potest si vult, sed non cogitur nec fendum perdit. Bald.

DOmino guerrã facienti alicui, si sciatur q̃ iustè, aut cùm dubitatur, vasallus eum adiuuare tenetur. Sed cùm palã est, q̃ irrationabiliter eam facit, adiuuet eum ad eius defensionẽ: ad offendendum verò aliũ non adiuuet, si vult. Sed si eum adiuuare noluerit, nõ tñ feudũ amittet, sed m Ober. de orto, & Gerardũ Capagistrum. Alij verò sine distinctione dicunt semper debere eum adiuuare. Sed Obertus & Gerardus vtuntur eo argumẽto q̃ quemadmodum dominum excõicatum vel à rege bãnitũ non est obligatus vasallus ad adiuuandum, vel seruitium ei præstandum, imò solutus est [d] interim sacro fidelitatis, nisi ab ecclesia vel à rege fuerit restitut⁹, ita nec istum iniustè guerram alicui facientem.

¶ Vasallus nõ cogitur domino offerre seruitium: & quantocunque tempore steterit quòd seruitium non præstiterit, feudũ non amittit. Fallit in trib. casibus hic insertis. Iaco. de Bel.

¶ Ad hoc quãtocũq; tempore steterit vasallus q̃ dño non seruierit secundũ vsum Mediolañ [e]. beneficium non amittit, nisi seruitium

d ¶ *Et promptiores.*] hoc est quod aliàs dr̃. ff. de act. & obli. l. arrian⁹. & fauorabiliores sunt rei quàm actores: vt ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. & hoc est verũ, nisi pro libertate, & pro re priuilegiata pro nuntiari possit. tunc enim magis condemnare quàm absoluere debemus. vt ff. de re iud. l. inter pares. Accur.

Absoluimus potius, quam condẽnamus.

b ¶ *Ædificium fecerit.*] cum fortassis facere nõ debeat, nisi hoc in fundo colligendorum fructuum causa faciat. Sed si quid ædificauerit, forsitan nec tollere nec reficere sine quæstiõe potest: rem tamen suã poterit vendicare. argu. ff. de vsuf. sed si quid inædificauerit. in prin. Acc.

c ¶ *Soluat pretium.* aliàs enim submoueretur exceptione doli mali, nisi pretiũ exolueret: vt ff. de act. emp. & ven. l. iul. §. j. & inst. de rer. diuis. §. certè illud. & ff. de vsufru. l. sed & si quid. & de rei vẽd. l. si fundi possess. & l. in fund. & ff. de pig. ac l. 1. & l. elegãter. §. vlt. & l. si seruus pig. & l. si necessarias. & ff. d contr. iud. tut. l. 1. §. finito. & ff. ad trebel. l. hæres cum. & l. patroni filius. §. vlt. & ff. locat. & cõdu. l. dominus. §. 1. & l. pẽ. & quod dicit postea idem dico si pretio seruitutem fundo acquisiuit, istud dico, q̃ per se nõ potest subsistere, vt notatum est supra: illi verò qui dicunt omnino ad dominum pertinere, sine dubio ineptè locuti sunt, vt mihi videtur. Accu.

d ¶ *Martium.*] Quod hic dicitur de fructib. distinguitur, vt aliàs in hæredefructuarij obseruat, vt ff. de vsuf. l. defuncta. sed inter vxorem & maritum aliter fit fructuũ diuisio: vt ff. so. mat. l. di uortio. qualiter autem distinguatur, diligenter est attendendum: quia de facto sepissimè accidit. quod vltimi dicunt: iniquitatem continet, & ideo malè dicitur, sicut superius in alio ca.

e ¶ *Pertinebunt.*] quòd isti bene dicant probatur arg. ff. de vsur. l. Herennius. & instit. de rer. diuis. §. is verò ad quẽ vsusfructus.

f ¶ *Contra omnes.*] sed nunquid contra se debet dominum adiuuare? Resp. videtur q̃ sic, quoniam generaliter iurauit ei vasallus fidelitatem contra omnes homines, vnde generaliter facienda est interpretatio: vt arg. ff. de liber. leg. l. si quis ratiões. & C. de fideic. l. cum virũ. vnde cum fecerit diuisionem personarũ, vniuersos comprehendere intelligitur. arg. C. de don. data. & maximè cum teneatur contra filium eum adiuuare, vt statim sequitur, cum eadẽ quasi intelligatur patris persona cũ persona filij. ar. inst. de inu. stip. §. ei qui. sicut aliàs nõ interest vtrum veritus sit in se pr̃, an in filius: vt ff. quod met. cau. l. isti quidem. §. vlt. fi. n. vasallus tenetur dominum adiuuare contra filios, & ab illis eum defendere, ergo multò fortius ℨ se, & à se. ar. ff. de cõd. inde. l. frater à fratre. & C. de euict. l. siue. econtra vr̃. q̃ non debeat ℨ se dominum adiuuare, nec. n. semper est facienda interpretatio generaliter generalis sermonis. ar. ff. de min. l. illud. in fi. & de procura. mãdato. imò de gene

¶ *Et prom*

facere renuerit: vel nisi à dño ei de nũciatũ fuerit, & ille, cũ potuerit, diu stetegerit, q̃ seruitiũ nullũ ei fecerit. Bonus tñ iudex varie ex personis, causis q; definiet: & finget vasallũ remotũ esse vel propinquum paratũ esse, vel nõ: dñm guerrã habere, vel non, vtrũ etiã magnã, vel paruã: & annũtiabit ei dñs, vel nõ. hæc oĩa vertũr in cognitione cãe. & prõptiores [a] sumus ad absoluẽdũ quàm ad cõdemnandũ. Tu tñ scias q̃ si vasallus sciat dñm obsideri, vel aliter ei mortẽ imminere, & cũ potuerit ei nõ nũtiauerit, vel ẽt sine nuntio eũ nõ adiuuerit, feudo p̃mabitur. ¶ Si vasallus in feudo aliquod ædificium fecerit [b], vel ipsum sua pecunia meliorauerit, & contigerit postea, vt vasallus sine filio masculo decedat, dominus aut patiatur ædificium auferri, aut soluat pretium [c] meliorationis. Idẽ dico si pretio seruitutẽ fundo acquirat. Quidam alij dicũt omnino ad dñm pertinere.

¶ Si vasallus nullo hærede relicto ante Martium decesserit, fructus domino pertinent ad quem deuoluitur feudum, secus si post Augustum decedat, quia tũc eius hæredis erunt. Bald.

¶ His cõsequẽter dr̃, q̃ si vasallus decedat sine hrde masculo, & contingat feudũ ad dñm reuerti, sic distinguitur, q̃ si ante Martiũ [d] oẽs fructus illius anni ex feudo prouenientes, ad dñm pertinebunt [e]. Si verò post Kalendas Martij vsq; ad Augustũ, omnes fructus qui interim percipiuntur ad hæredes vasalli pertineant. † Si verò post Augustum, omnes fructus anni percipiet dominus. quidã tñ dicũt quo cunq; tempore anni decedat, omnes pendentes fructus ad dominũ pertinere. ¶ Contra omnes [f] debet vasallus dominum adiuuare, & contra fratrem [g] & filium & patrem: nisi contra alium dominum antiquiorem [h]. hic enim cæteris

† Facit ad hoc c. fi pp tua. de resc. lib. vj.

ralibus est faciendã tacitè exceptio. vt ff. de ser. fi cui. nec. n. est credendũ quòd intellexisset iurare ℨ se: cũ spe cialiter ℨ se nõ fuisset iuraturus, vt arg. ff. de pec. l. qui peculij in generali. n. isto iuramento vr̃ tantum de extraneis cogitasse siue dixisse. arg. ff. loca. & condu. l. qui insulã. §. vlt. & ff. commu. præd. l. quicquid. Itẽ facit contra eum, quia cõtra stipulatorem debet fieri interpretatio. ff. de verb. obl. l. stipulatio ista. §. 2. pro dño verò adhuc vr̃ face re litera sequens, s. nisi contra alium antiquiorem dominum, &c. cùm ergo vnum excipiat: merito omnes alios vr̃ cõprehẽdere. arg. ff. d iud. l. solemus. quid ergo dicemus? Rel. q̃ nõ tenetur ℨ se dominum adiuuare: qñ in isto generali iuramento vr̃ tñ de extraneis cogitasse, vt arg. ff. cõmunia prædio. l. quicquid. Itẽ alia ratione: aut n. dominus iustè habet guerrã cũ eo, aut iniustè, si iustè, non propter aliud de causa leui nisi propter aliquã culpã ipsius vasalli, vnde eo ipso forte poterit feudũ ei auferri, ad quid ergo teneret eum adiuuare ℨ se: cũ nihil aliud pateretur si eum ℨ alios non adiuuaret, nisi quia feudum amitteret? si aũt iniustè, ad idẽ, quia hoc ipso deberet dominũ amittere p̃prietatẽ feudi sicut vasallus caderet à feudo si ℨ dominũ hoc faceret: vt ℨ. si de feu. p̃r. fuerit, c. domino committente. & j. qualiter dominus proprietate. ca. ex facto. & ar. ℨ. de for. fide. in fin.

Vasallus contra dominum iurare nõ tenetur.

g ¶ *Fratrem.*] sed nũquid dominus eodẽ mõ dẽt vasallũ adiuuare ℨ oẽs homines, & ℨ fratrẽ & filium? Resp. vtique, cum in his oĩb. dẽt dominus vasallo vicẽ reddere, quæ vasallus teneẽ præstare domino: vt ℨ. prẽd. ℨ. de forma fidelitatis. in fi. cum etiã dominus amitteret p̃prietatẽ p eandẽ felonią, p quã vasallus amittit feudũ: vt ℨ. si de feu. cõtro. fuer. c. dño ℨmitente. & j. qualiter dñs proprie c. ex facto.

h ¶ *Dominum antiquiorem.*] C. à quo ante feudũ tenebat. vnde rectè facit, si nominatim exci piat eũ quã lo iurat fidelitatẽ, sicut nominatim debet excipere personam Imperatoris: vt in const. Fride. imperialem. §. illud. quoque præcipimus. & meritò, quoniam qui prior est tempore potior debet esse iure. ff. qui potior. in pign. habent l. potior.

¶ DE FILIIS NATIS EX MATRIMONIO morganaticam contracto.

i ¶ *Vidam. Nec filius eius.*] De talibus filijs intelligo loqui supra, si de feu. cõtrouer. fue. c. mulier. & c. filij nati. vt antiquitas secundum leges habeat auctoritatem, & vocatur hæc lex Salica.

¶ DE FEVDO FOEMINAE.

k ¶ *Fœmina. Masculo.*] hic no, q̃ filiæ nõ succedũt matri in feudo, licet à matre sumpserint initium, & hoc secundũ istos: licet alijs aliter videatur: vt ℨ. dicitur proxi. c. §. j. infrà de

¶ DE FEVDO FOE-
MINAE.
TITVLVS XXX.

¶ Filiæ matri in feudo fœmineo succedũt, masculis nõ extãtibus, secundum Obertũ & Gerardum: sed secundum alios nõ succedunt, nisi per pactum sit actum. Bal.

SI fœmina habens feudũ decesserit: quia fœmineũ est feudum, & sine pacto speciali, deficientibus filijs masculis [k], ad filias pertinebit. Obertus & Gerardus. Alij verò dicunt nisi ppactũ speciale ad eas non pertinere: sicut si datũ esset filio masculo: quia si ideo, q̃ est fœmineũ: sine pacto transit in fœminas: eadem ratione quia est fœmineum, transit in fœminea prolem etiã masculis extantibus: quod falsum est. Ex hoc illud descẽdit quod dicitur clericũ nullo modo in beneficium paternum

Universidad de Deusto
Biblioteca

na.suc.feu.& meritò non succedunt sine pacto speciali. nam fm rigorem consuetudinis filij masculi non succedût matri in feudo: cũ fm vsum regni dicatur feudũ paternũ,& nõ maternũ.sed de æquitate admittũtur:vt ff.ti. an maritus suc.vx.in bene.c.§ fœmina.

a ¶ *Succedere.*]si forte paratus sit seruire per substitutũ dño: arg. C.de epi.& cler.quisqs. & l.ad similitudinem.& ff.de ar.l.si arbiter.l fi.l. b ¶ *Postposuerit.*] statim eũ cũ fuit factᵃ clericᵉ vel puerſus fuit dño feu cũ apertum, sicut & de eo q feudũ illicitè alienauit nõ voluntate dñi. licet eũ recuperauit ab emptore,non tñ penes se retinebit:cũ dño erat apertũ p alienationẽ:vt j. quid iur.si post ali.feu. va.re.c.fi.ter ea.hic ergo colligit manifestè quod i.ó restituũtur amissa:licet in pristinũ statũ res redierint:vt ar.inst.de ex. d.§. qđ aũt.& ff.de ado. qui libertus.arg.ẽ.C.de seu.pas.& rest.i.j.& vlt. & ff.de i ius vo.l.sed &. ar.ẽ.§.tit. hic fi it lex. c.j.& in summa.vt in libel.d.Py.rub.nec eũ iura restaurãtur aliàs restituuntur.

c ¶ *Succedût.* Jõt si eũ forte acquisiuit: fortè cum esset clericus: qm scriptum est, nemo militans deo implicat se negotijs secularib. vt i decr. 16.dist.apostolorũ. & c. placuit. sicut ẽ. dictum est:q q factus est miles dei,desinit esse miles seculi:ar.§.de eo qar.bel. depo.l.j.

¶ SI VASALL. &c.

d *Vasalli.Quando*]Puta qñ beneficiũ nõ est nouũ: qm al. nõ pertineret ad agnatos sed ad dñm.& ita intelligunt quidã qđ legit ẽ. i quib. cau.feu. amitt.§.vi.f. vt ibi loquatur de nouo beneficio: tñ pro q hic loquatur de paterno.& qđ hic dr licet quãdoq;,itelligas, s.qñ vasallus nõ delinqt in dñm, sed in aliũqm tunc petinet ad agnatos & nõ ad dñm, fm quod ibi dr.ñ augẽ in dominũ deliquisset : tunc fecus est. & hoc est quod ibi dicitur,vt dominus habeat hãc suæ iniuriæ vltionẽ: licet videat fortè ẽgor: sententia prior:ne ex delicto alterius alius damnum patiatur. e ¶ *Tamen.*]hic ergo est deterioris conditionis filius quã alius:& patris delictum nocet filio.alterius ergo delictum alteri nocet:qđ hit pierũque propter delicti magnitudinẽ:vt C.ad le.Iul.maie. qsquis. aliquãdo propter nimiam personarũ coniunctionẽ.ff.si quis aliquẽ testari prohib.l.j.licet alibi dicatur quòd delictũ patris filio nocere non debet:vt ff.de fœna.emancipatũ.& de bono.posſ contra tabu. l.j.& 3. & de pœ.l.mortis.§.pe.& in summa:vt not.in libel.Py.disp. e.plenissime.ẽ.dictũ est qualiter quis ex suo facto,&c,& rub.seq.aliquando etiã filij delictum nocet patri in feudo quod pater habebat: vt in consti. Frid.imperialem.§.insuper si filius vasalli.

f ¶ *Gratiam.*]hoc tale est ac si dicat,tunc non potest dominus gratiam facere.

§ ¶ *Quibus.*]& ita videtur q ex latere venientes excludant nõ solũm nmum in casu isto sed etiam oẽs descendẽtes, quod fortè est verũ non.vel etiam intellige hunc casum secundum illum. Accur.

l ¶ *Fundi.*]no.q ex eo solo vasallus possessor efficitur: qa animo solo nõ acquiritur possessio.vt ff.de acq.pos.possideri.in prin.licet vi deatur obuiare ff.prædicto titu.l. j. § . fi . & qualiter intelligatur ibi exponitur.Hic no.per patientiam possessionem transferri.simile ff.de do.qui saxum.& de acq.re.do.qua ratione:alias transferitur possessio p retentionẽ vsusfr.C.de do.quisquis & l.fi quis argentũ. §. sed & si quis. aliàs desiguatione . vt ff.de peri. & cõ. rei vend.l. qđ si.aliàs oculorũ subiectione:dum tñ effectus interueniat:vt ff.de acq.pos.l.j.§.fi iusserim.& l.qđ meo.§.fi vẽditorẽ.aliàs alterius rei traditione.puta clauiũ horrei vel cellæ vinariæ.ff.ẽdi.tit.l.j.§ fi iusserim.& de ẽhen.emp.claubus. aliàs cõductione.& oẽs isti quinq; casus transferẽdi possessionẽ his verbibus declarantur.Visu,siue rei mutuatæ venditiõe.Si oductorẽ iussi deponere,rerũ clauib.& chartis meæ si conduco sciẽter.Quãuis nõ aliter detur,possessio trãsit.

Aliquo

debere succedere [a] ,ẽt si posteà q̃. habitũ religiõis assumpserit,postposuerit [b] .Idẽ in omnib.qui habitum religionis assumunt, vt cõuer si.hi enim nec posteà in feudo succedũt [c] :& si quod habẽt, pdunt.

¶SI VASALLVS FEVDO PRIVETVR, cui deferatur.

TITVLVS XXXI.

¶ Filius nõ succedit patri in feudo,nec agnati vsque ad tertiũ quandoque gradũ: nec desc.endẽtes in infinitũ si vasallus feudo priuetur propter suum delictũ:nisi filius conquirat,domino gratiã sibi faciente,non extantibus agnatis.Bal.

Vasalli feudũ delinquẽtis, licet ad agnatos quandoq; [d] pertineat, filius tñ [e] ad id nulla tenus aspirabit,niti id iterum à domino licitè acquirat sibi gratiã [f] faciẽte: verbi gratia,si nõ sunt alij ex latere, quibus [g] aperiatur: ad eius petitionẽ admittuntur qui quarto gradu sunt remoti ab eo, qui id acquisiuit, & etiam vsque ad infinitũ:dum tamẽ hos contingat ab eo per masculos descendisse.

¶QVI TESTES SVNT NECESSARII AD NOuam inuestituram probandam.

TITVLVS XXXII.

¶ Noua inuestitura probatur per testes pares curtis,aut breue testatũ à paribꝰ.cõfirmatis,siue dominus sit laicus siue clericus nec aliter facta valet etiamsi dominus confiteatur factam, & alij contra testantur.Vetus autem inuestitura probari potest testibus,quibuscunq;e;p tribus vel non paribꝰ.masculis tñ, non fœminis. Bal.

Siue clericus siue laicus sit dominus,ad probãdam nouam inuestituram [h] semper pares curiæ sunt necessarij, & si sine eis facta sit inuestitura: etiam si dominus confiteatur factam,quia tamẽ sine hac solennitate facta est: non valet etiam si probari possit per breue testatum. Sed si alij contrà testantur , & si dominus confiteatur factam,decurrens posteà ad solennitatem consuetudinis non audiatur:sed tale habeatur,acsi pares assuissent:sed alij etiam si probari possit per breue testatum vt Obertus & Gerardus, nisi à paribus curiæ fuerit confirmatum.Consules tamen Mediolanenses nuper in quibusdam omnia contrà rescripserũt:in quoserè oẽs Mediolanẽses consenserunt & consentiunt: vt breue testatum non à paribus, sed ab alijs confirmatum sufficiat ad probandum nouam inuestituram. Nouam inuestituram dico, quando feudum primo quæritur. De veteri autem beneficio inuestituræ,quæ fit à domini successore vel vasallo successori : etiam extranei recipiuntur ad testimonium,præter fœminas, secundum vsum Mediolanen,istę enim nec in causis feudi nec aliorum recipiuntur ad testimonium , cæteri autem recipiuntur in omnibus quæ ad causas feudi pertinẽt, præterquam de noua inuestitura.

¶DE CONSVETVDINE RECTI FEVDI.

TITVLVS XXXIII.

¶ Primò ponit quibus modis acquiritur feudum:secundò qualiter probetur noua inuestitura.Secunda ibi, Quod tamen dictum.Bald.

Sciendum est itaque feudum acquiri inuestitura [i] ,successione, vel eo quod habeatur pro inuestitura: vt ecce, si dominus alicui coram paribus curiæ [k] dixerit, Vade in possessionem illius fundi [l] ,& teneat illum pro feudo. Licet enim non interfuisset inuestitura: tamen tale est ac si interfuisset: quia ille eius voluntate possessionem feudi nactus est feudi nomine. Inde ẽ tiã dicitur quòd si alius probauerit se aliquid nomine beneficij aliquo tpe [a] tenuisse domino præsente & nõ cõtradicẽte [b] ,& seruitiũ eius quasi à vasallo recipiẽte : licet non probet [c] inuestituram,veruntamẽ obtinebit præstito iuramento:nisi aliud contrà inducat. ¶ Qđ autem dictum est,vt per pares probetur inuestitura, intelligẽdum est de eo dño,qui alios habet vasallos: cæterum sufficiunt extranei. Nec dicatur inuestituram vbi sine paribus facta est,valere:quoniam tunc tpis aberant pares : quia etiã si absint,tamen [d] expectandi sunt [d].

¶ Sacramentum non sp est dandũ possidenti : sed qñque possidenti, quãdoque petenti , quandoq; neutri datur,& cum alicui horũ datur, ita demum datur,si aliquid pro eo sit quod iudicẽ moueat [e] .vbi nihil est qđ faciat pro aliquo eorum præter possessionem solã:tunc secũdum quod iudici melius visum fuerit, aut possidenti dabitur sacramentum:aut actore nihil probante,qui conuenitur,etiam si nihil ẽ stiterit reus , tamen absoluitur vel obtinet:Et cum datur , aut datur à iudice,aut à parte.si à parte,aut subeat cum duodecim sacramentalib. secundum inferiorem distinctionem,aut referat [f] pars cui delatum est.Si à iudice:iuret ille , cui delatum est,cum duodecim vasallis,cum sex parentibꝰ &:cæteros,si vult [h] ,cum parentibꝰ aut cum vasallis solis , aut parentibus vel vasallis:& iurabit vasallus sine mentione cõscientiæ [i] .Dominus quoque de suo facto similiter . De facto verò partis vel aui,aut alterius ascendentis, iuramento conscientia præponetur.Quidam tamen dicunt,non † quidem conscientiam esse præponendam.

Præsumptionem inducit vnius depositio.

† *ali.nunquam con. ó semper consc.*

¶ *Vasallus à domino non poterit exigere iuramentum calumniæ:sed nec dominus exigere potest à vasallo, alioqui si exegerit, & ipse cogetur iurare. Baldus.*

Possessionem transferendi v. suns casus.

2 ¶ *Aliquo tempore.*]sed de quo tpe intelligitur? Rñ.30.an.vt ẽ.si de feu.ꝓtro.fue. c. si quis per cringinta annos, vel intelligas ẽt de tpe vnius anni per quod stetit in possessione sciente domino ipso hoc non ignorante,cum delatione tamen iurisiurandi,vt j.sequitur,ꝓstito,&c.& ẽ.si de inuesti. inter dñum & vasal. lis oria.§.si autẽ aliquis.& nõ intelligas de dicto tpe triginta annorum: quia tũc puto fine delatione sacramẽti debere absolui.

b ¶ *Et non cõtradicente.*] valde notabile hoc vꝛbum est, ſiam pp hoc vꝛ psentire,& sibi prejudiciũ facere:& ola notanẽ de hac mã.ẽ.si de inuest. inter dominum & vasal. lis oria.§.si autẽ aliquis.

c ¶ *Non probet.*] & meritò quia ẽ dñm psumitur cum psens sit . vt notat ẽ. ĩ de inuesti. iter dñm & vas.lis oriaſ. §.fi autẽ aliquis. Item supple,vel quasi ꝓbet puta iurãdo, vt sequẽ statim præstito iuro,&c.& j.eo.§. Item si inter dñm.iusiurãdum enim est loco probationis : vt inuenies notatũ ẽ.si de inuest.inter do.& vasal.lis oria.§.si quis se vel patrem,&c.

d ¶ *Expectandi sunt.*] Nece quod in distinctione notauimus : qđ si absint pares,expectarideberent: aliàs n. nõ valeret noua inuestitura: vt hic dr.potest & hic notari arg.ad quæstionẽ illã in qua dr de eo q sibi ius dixit pp inopiam magistratꝰ. nã, & ibi dicit q si aberat, debuit tamẽ expectari. e ¶ *Iudicem moueat.*] Sed nunquid pp vnũ testem se mouebit iudex? Resp. vtiq;.inducit eñ psumptionem vox vnius.arg. ff.de iureiur.l.si duo patroni. ĩ prin.& de liber. agn.l.j.§.fi. & C. de adnoc.diuer. iudi.nemini. & C.de decur.si qs decurio. & ff. quemad. testa. ape.l.j.& 2.in fi.&de dote prẽleg.theopompus. licet contra fit in auth. de instru.cau.& ẽde.§.si verò morianꝰ oẽs.col.6. vbi dicit , & omnino se putauerit.& arg. ẽ ff.de quæst. maritus. sed ideo ibi fuit remota quæstio ancillę,quia non debuit in dominum suum torqueri.C. de quæstio.l.j. Item licet ẽ eod.iure.vt no.contra.C.de test.inrisiurãdi. fi ergo vis circa hunc articulũ distingue latius:& recurre ad distinctionem Py. actore non probãte,&c. fic ergo fm determinationem istius c,est intelligendum quod dicitur ẽ.si de feud.controuer.fue.c.inter filiam.& j.de controuer.iter mascu.& fœmi. de benefi.c.item sciendum.

f ¶ *Referat.*]nimirum nec velle iurare,nec iusiurandũ referre,manifestæ turpitudinis est.ff.de iureiur.manifestæ.Accur.

g ¶ *Parentibus.*]hic potius parentib.creditur quàm extraneis, cum ex necessitate sex debeant adesse:de reliquis eius arbitrio relinqui turlicet contrarium ſt in vltimo.Acc.

h ¶ *Si vale.*]hic melioris conditionis est dominus quã vasallus. Sed quæro si vasallus propinquos non habeat,quid iuris sit? Resp.tunc alij admittunt in defectum nimirum: & alibi inopia emergente prohibentur libertum accusare in causa capitis , vel testimonium contra eũ reddere . & si contra fecerint, ab omni bonorum possessio. contra tabulas remouentur.ff. de bon. liberti. qui cùm. liberti quoq; aduersus patronos reddentes testimonium puniuntur: vt C.de testib. aduersus. is etiam qui sub testimonio suo intentionem accusatoris adiuuat,vel actoris fideiussor extiterit,à relictis in testamento priuatur.& libertas data seruo qui testimentum testimonio suo infringere voluit,aufertur.ff.de ijs quib.vt indig.l.posſ. §.ætati.& §.an libertas.

Periurũ anteceps subire q̃ non debet.

i ¶ *Conſcientia.*] sic ergo de incerto iurat:sicut & aliàs in l.omb.qua. quis se defend.de.l.si contigerit.& l.fi quis posſ mortem. Sed oppnit q̃ anceps periurium subire videt.ff. de in li.iuran. l. videamus.

k ¶ *In quibus.*] n quibus etiam iurat vasallus de calũnia si facim de feudo non fecit.Accur.

l ¶ *A domino.*] in hoc finulis est dominus patrono:qui cum iusiuran. defert liberto , nõ tenetur de calũnia iurare : vt ff. de iur.l. iusiurandum.§. qui iusiurand.

m ¶ *A parte dñi.*]non est n. deferẽdũ amplius ab aduersarijs siꝛs q̃rere procedi q̃ ab alijs pulsati facere patiãt: vt C.de fru. & lit. expen.l.vlt.Accun ¶ *Quod quisq.*] sed qũo hoc esse potuit non video, dicit solitus. aut n. Impator p impetrationẽ iniquum ius statuit, aut fine impetratione.ĩ primo casu ille solus qui impetrauit, est puniendus:cũ alterius factũ alteri impurari nõ valeat. vt 2. q.5.ca.j.in prin.vel ca.interrogatũ.Item res inter alios acta non dẽt alijs obesse nec prodesse. vt C. res iter alios acta. l.vlt.& C.de pac.debitorum.licet.p & ẽ aliqñ re periatur:vt in illo gñali: res inter alios acta, &c. in fcdo casu vbi sine impetratione datũ e ẽ tale ius:nullus est puniendꝰ: vt ff.qđ quisq; iur.l.3.nimirum l.citẽ offertur qđ exigi ,phibet:vt in auth. col.9.:& ff.qđ q;q; iu.l.3. &ff.q ĩ frau..cre. pupillus. & C.de cri. sacr.l.fi. & C de pe. bono. sub.l. 2.& ff. q & ã q.ma.lib.l. vlt.& ff.de var.& extraordi.co.l.j.& C.de offic. pfe.prætꝰ.2. Quid ergo est quod gñaliter hic dr? Rñ. per impetrationem statuit hoc impator, verũ voluit hoc generale esse.& quod dixit. fi. qđ quisq; iur.&c.dixit prælãdo psonas,quæ huic edicto cãm præstiterũt.

o ¶ *Accusare.*]hoc etiam dicitur de patrono & filio patroni q̃ prohibentur libertum accusare in causa capitis , vel testimonium contra eũ reddere . & si contra fecerint, ab omni bonorum

† *Facit ad hoc institu. de iure na. gent. & ci. §. sed & qđ principi.*

possessio. contra tabulas remouentur.ff. de bon. liber. qui cùm. liberti quoq; aduersus patronos reddentes testimonium puniuntur: vt C.de testib. aduersus. is etiam qui sub testimonio suo intentionem accusatoris adiuuat,vel actoris fideiussor extiterit,à relictis in testamento priuatur.& libertas data seruo qui testimentum testimonio suo infringere voluit,aufertur.ff.de ijs quib. vt indig.l.posſ. §.ætati.& §.an libertas.

p ¶ *Priuabitur.*] istud intelligitur quando nulla necessitate cogente vasallus testimonium dixit: alioquin excusabit: vt no.ff.si quis can. l.2.§.j.& arg.de ijs qui.vt indig.l.posſ.§.an liberras.Item quia officium proprium non debet esse damnosum.

q ¶ *Si longa sit.*]istud ẽ.expositũ est:& itelligẽdũ est sicut ẽ.d.ctũ est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE LEGE COR. &c.

a ¶ *Ex Conradi.* Si inter duos pares.] Qđ in isto c. dicitur, obseruatur, quicquid sepra fit expositũ.

b ¶ *Feudum alienare.*] quicquid de alienando feudo obseruandum sit, hic subtiliter distinguitur: sed qualiter sit intelligendũ, in constitutione Fri. determinabitur, No. tñ est quod licitè cũ vniuersitate trãsit quod per se transire non põt. ff. de fun. do. l. j. & ff. de acq. re. do. quædã. nam licitum est, ſ solidũ quod pro parte nõ liceret. no. in lib. dif. Py. vj. char. ru. licitũ est in solidũ quod pparte ſ liceret, licet ꝫ noteẽ in seq. duab. rubr.

c ¶ *Totum.*]ſ. quod in curia habetur, quare quædã per se non trãseunt, q̃ cum vniuersitate trãseunt, arg. ff. de contra. emp. & ven. in modicis. & de act. emp. & ven. ſi mercedem. §. ſi cum. & de acq. re. do. quædã. & de fun. do. l. j. & not. in lib. distin. Py. 3. char. ru. licitè cum vniuersitate transeunt q̃ aliàs trãsire nõ possint. licet ſi ꝫ in rubr. ibidem seq uenti.

d ¶ *Aut æquali.*]hic ergo not. q̃ licitum est mihi per alium quod per me ipſum facere nõ liceret: dũ tamẽ sic perq̃ bonũ illud: sicut & aliud vinũ ciuſdem generis & bonitatis rectè soluitur: vt no. ff. ſi cer. pe. cum opus. & hoc not. ſm consuetu. Mediolan. p qua ar. pos sunt reperiri in Py. quæstione, in qua quæritur vtrum vasallus possit p al. um feudo seruire.

e ¶ *Similiter seruire*] videtur q̃ secunda persona feudo debeat seruire, sed non debet: vt ar. ff. vſufruct. quẽad. caue. ſi vſusfructꝰ. leg. & ꝫ. ſi ſ feu. controu. fuerit. ca. beneficium. Accur.

f ¶ *In infinitum.*] no. hic q̃ infinitas licitum vel illicitum nõ vitiat nec excusat: vt ff. de annuis le. annua. §. annua.

g ¶ *Tertiam personam.*] & hoc propter infinitã tẽ euitandã: vt ff. de dã. infe. qui bona. sed hic q̃rit à quo domino vẽdicef, cũ in quartã pſonã peruenerit? videtur à primo, vt opinor. Sed numqd tertius de euictione teneẽ? vt. q. nisi fallor, ac ſi de re aliena feciſſet in ueſtiturã: vt ꝫ. de inueſt. rei alienæ. §. cũ de re alie. cũ distinctione tũ q̃ est ibi sciẽs aut ignorãs acceperit alienũ. & est

Feudum cum vniuersitate transit.

Licet in solidũ qđ pro parte non licet.

Distinctio licitum aut illicitũ non vitiat.

quorũ vterque à rege se dicit inueſtitum fuiſſe: tunc causa coram eo decidatur: cæteræ verò causæ apud pares curiæ. ¶ Si autem inter pares a duos de aliquo beneficio controuersia sit, quorum vterque suum feudum propriũ esse dicat, siue afferant eundem inueſtitorem, siue diuersos: coram iudice vel arbitro finiatur. Sed cùm vnum producunt inueſtitorem: si possidenti dominus guarentizare voluerit, sine fraude ipse obtinebit: nisi aduersarius contrà aliquid induxerit.

¶ Dominus sine vasalli voluntate feudũ alienare non potest. sed hoc non seruatur Mediolani. Bal.

¶ Ex eadem lege descendit quod dominus sine voluntate vasalli feudum alienare b nõ potest: quod Mediolani non obtinet. ibi enim sine curia etiam beneficium totum c rectè alienatur, dum tamen aut æquali d domino, aut maiori vendatur. Inferiori verò sine vasalli voluntate non licet partem alienare etiam maiori retenta parte alia feudi. verbi gratia: est vasallus qui ab eodem domino in pluribus locis feudum tenet: si partem feudi in vno loco vendat, in alio sibi teneat, iſte non debet emptori seruire: sed per priorem dominum totum beneficium recognoſcere: cum curia verò cuicunq; beneficium etiam ruſtico & sine vasalli voluntate potest: dum tamen non totum alienetur. Obert. Quidam autem dicunt & Gerar. non vale-re, ſi fiat inferiori.

¶ *Non potest regulariter vasallus feudũ sine voluntate domini alienare, nisi det alij in feudum, & personæ sibi æquali. B.*

¶ Similiter nec vasallus feudum sine voluntate domini alienabit: in feudum tamen rectè dabit ſi secunda persona sit talis quæ feudo seruire possit. vt ſi dans miles est: & ille qui accepit feudum, inueniatur miles, ad hoc vt feudum ſi contigerit domino similiter e ſeruire vt & prior possit: & hoc vt da re liceat in infinitum f. in quibuſdam tamen curijs vltra tertiam personam g feudi conceſſio non extenditur: vt cum feudum peruenerit in quartam personam, ei auferre dominus possit. Profecto ille, qui suum beneficium alij dat in feudum: non debet alia lege dare, niſi qua ipſe habeat: vt ſi habeat sibi suisque hæredibus (quod intelligi habeat de solis maſculis h) non debet alij dare vt habeat ipſe & sui hæredes maſculi & fœminę. vnde quibuſdam placet quòd qui

a ¶ *Ex Conradi.* Si inter duos pares.] Qđ in isto c. dicitur, obseruatur, quicquid sepra fit expositũ.

b ¶ *Feudum alienare.*] quicquid de alienando feudo obseruandum sit, hic subtiliter distinguitur: sed qualiter sit intelligendũ, in constitutione Fri. determinabitur, No. tñ est quod licitè cũ vniuersitate trãsit quod per se transire non põt. ff. de fun. do. l. j. & ff. de acq. re. do. quædã. nam licitum est, ſ solidũ quod pro parte nõ liceret. no. in lib. dif. Py. vj. char. ru. licitũ est in solidũ quod pparte ſ liceret, licet ꝫ noteẽ in seq. duab. rubr.

c ¶ *Totum.*]ſ. quod in curia habetur, quare quædã per se non trãseunt, q̃ cum vniuersitate trãseunt, arg. ff. de contra. emp. & ven. in modicis. & de act. emp. & ven. ſi mercedem. §. ſi cum. & de acq. re. do. quædã. & de fun. do. l. j. & not. in lib. distin. Py. 3. char. ru. licitè cum vniuersitate transeunt q̃ aliàs trãsire nõ possint. licet ſi ꝫ in rubr. ibidem seq uenti.

d ¶ *Aut æquali.*]hic ergo not. q̃ licitum est mihi per alium quod per me ipſum facere nõ liceat: dũ tamẽ sic perq̃ bonũ illud: sicut & aliud vinũ ciuſdem generis & bonitatis rectè soluitur: vt no. ff. ſi cer. pe. cum opus. & hoc not. ſm consuetu. Mediolan. p qua ar. pos sunt reperiri in Py. quæstione, in qua quæritur vtrum vasallus possit p al. um feudo seruire.

e ¶ *Similiter seruire*] videtur q̃ secunda persona feudo debeat seruire, sed non debet: vt ar. ff. vſufruct. quẽad. caue. ſi vſusfructꝰ. leg. & ꝫ. ſi ſ feu. controu. fuerit. ca. beneficium. Accur.

f ¶ *In infinitum.*] no. hic q̃ infinitas licitum vel illicitum nõ vitiat nec excusat: vt ff. de annuis le. annua. §. annua.

g ¶ *Tertiam personam.*] & hoc propter infinitã tẽ euitandã: vt ff. de dã. infe. qui bona. sed hic q̃rit à quo domino vẽdicef, cũ in quartã pſonã peruenerit? videtur à primo, vt opinor. Sed numqd tertius de euictione teneẽ? vt. q. nisi fallor, ac ſi de re aliena feciſſet in ueſtiturã: vt ꝫ. de inueſt. rei alienæ. §. cũ de re alie. cũ distinctione tũ q̃ est ibi sciẽs aut ignorãs acceperit alienũ. & est

Distinctio licitum aut illicitũ non vitiat.

taliter dedit, eo ipſo beneficium amittit. Gerar. & alij dicunt, q̃ cui dedit & cui datum est, beneficium perdit. Sed m alios verò tũc domino aperiẽ, cũ maſculi defecerint.

¶ Si contentio est inter dominũ & vasallum, aut vasallus feudũ inficiatur, & domin⁹ ꝫ eũ probat, & tunc amittit feudũ: an dubitãter respondet? & non amittit. B.

¶ Si fuerit inter dominũ & vaſallũ de beneficio cõtrouersia, domino dicente, hoc quod teneꝫ in feudũ, à me habes: ille verò negauerit prorsus: si qui dẽ probatum fuerit, ipſum ab eo auferatur i. Sed cùm dubitãter respõsum fuerit, nescio: minimè secundum quosdam: sed secundum alios, tunc demum priuabitur, si fraudulenter, id est sciẽs hoc negauerit k.

¶ DE CLERICO, QVI INVESTITVRAM FACIT. TITVLVS XXXV.

¶ Primò tractat de inueſtitura facta à clerico de rebus propriis. Secundò de rebus eccleſiæ quas tenet inueſtitor. Tertiò de rebus eccleſiæ quas tenet aliàs in feudum. Quarto de inueſtitura facta ab archiepiſcopo vel epiſcopo & alijs clericis de rebus eccleſiæ quæ à nemine detinentur. B.

CLerico inueſtituram faciẽte de suis bonis l eius succeſſor omnimodam m cogitur eã adimplere. cumq; de bonis eccleſiæ eã fecerit, si possessio rei pro beneficio inueſtituræ penes eũ fuerit, ipſe, & eius succeſſor ipſam adimpleant, quod etiã in laicis contingit. Vbi verò de alterius feudo fecerit inueſtituram, si quidem purè, non valeat, sed si sub tempore vel conditione, quo feudũ sibi aperiatur, valebit inueſtitura etiã sine voluntate vaſalli facta. Si tamen ante decesserit inueſtitor, quã feudũ ad eum reuertatur: succeſſor non cogitur eã habere ratã, aut cùm se vi uẽte feudũ apertũ fuerit, possessio nẽ tradat, & inueſtiturã adimpleat, & ió sciendũ est archiepiſcopũ Mediolanensem nõ posse dare in feudum quod tempore introitus in dñico fuenerit: sed ſi ei postea feudũ aperiat, ipsũ rectè dabit. pfecto alij epiſcopi, & clerici ea q̃ ī dominico habẽt, & feuda his aperta olim dederant, & hodie dant.

Iurit nõ trãsfert quis plus in alium quã habeat.

¶ AN MVTVS, VEL ALIAS IMPERFECTVS feudum retineat. TITVLVS XXXVI.

¶ Succedit milti patri mutus aut aliter imperfectus in feudo. Bal.

a ¶ *Mutus. Feudũ paternũ.*]nouum verò feudũ nõ: verum tamẽ si feudum fuerit ita magnũ quòd eo sibi ablato se exhibere nõ valeat: tunc debet ei tantum de feudo relinqui vnde se ſuſtinere possit: vt ꝫ. epi. vel ab. fe. da. nno po. §. mutꝰ. Acc.

b ¶ *Non posse.*]& hoc fortè ſm istos pt̃ eod. modo intelligi, vt de nouo feudo, ꝫximè dixim⁹.

c ¶ *Non valet.*]Sed numquid hic si velit per substitutum seruire possessionem retinebit. tunc.

d ¶ *In similibus.*] vt ꝫ. de eo q̃ arma bellica depoſuit. c. j. & ti. ſi de feu. p controuersia fuerit. c. q̃ clericus. & tit. ſi de feu. fœmi. c. j. §. ex hoc. & ita vi hic aſſignari ratio quare fœmina nõ pt̃ retinere feud. ſ. quia ei seruire nõ pt̃: sicut & aliàs dr̃ q̃ filia ñ recepit cõpoſitio né pris suũ occiſi: q̃ fai dam leuare nõ pt̃: vt in Lombar. de ho. li. ho. §. ſi quis longo.

¶ AN ILLE QVI &c.

e *¶ Qui. Non possit.*] ac si aperte dicat talẽ cõmiſerit feloniam q̃ in curia morari nõ põt dẽat feudo priuari: morari dico ſine verecũdia. nam q̃ ſine verecundia nõ pt̃ aſſistere, nõ intelligit exiſtere posſe: ſicut non pt̃ exigi q̃ ſine verecũdia nõ pt̃ postulari, vt ff. de vſur. l. 3. in fi. Vñ denegatur doli exceptio ꝫ patrẽ q̃s pudoré apud bonos & graues ſuggillat: vt ff. de doli excep. l. apud Celſũ. §. adueꝛs⁹. & ff. de obſ. à li. pa. pręl. li cet. vñ ẽt ſi aliquis ſine dedecore ſuo in publico nõ potest apparere non posſe intelligo niſi pp tuũ delictum reſti tuãt. ff. ex q̃b. eau. ma. l. in eadẽ. ſed & ſi arbiter in aliquo loco inhoneſto litigatorem adeſſe iuſſerit, parere non tenetur. ff. de arbit. ſi cum dies. §. pen. ſed propter hoc verbũ dicit q̃ portæ dignatũ infamib. claudũt. vt C. de dig. neque famoſis, vel intelligas vt in curia ampliꝰ, &c. ad hoc vt in curia ppria amplius esſe nõ posſit, feudo pr̃uatur. Sed prima verior est. in hac ſignificatione ponitur, vt quando dicitur, agi vt damnum conſequatur, vt ff. de aqua plu. arcen. ſi tertius. §. j.

f ¶ *Non cogitur.*] hic pñt notari multa ſimilia. nã ſi vẽdidi tibi meã rẽ ea ꝓditione vt intra xxx. dies ꝓmitteꝛe tibi de duplo, posteà nequiui ꝓstare intra 30. dies & hoc nõ deſiſteraſti, tibi ñ teneor. ff. de act. em. emptoré. §. denig. Itẽ ſi denuntio tibi nouũ opꝰ, ſi iurabo de calũnia, niſi iuſ urãdũ exigas. ff. de ope. no. nũ. de pupillo. §. q nũ tiat. ſane arg. ſũt ī ꝫriũ. C. d ꝫh. & cõ. ſtip. magnã. &d iure emph. l. 2.

g ¶ *Offerre.*]ni ſi ſciat magnum periculum imminere: vt ꝫ. hic finitur lex. §. ad hoc. & ꝫ. ſi de feud. contro. fue. licet vaſallus.

Puniri nõ dẽt qui vltra quã deliquit.

h ¶ *Vasallus. partem.*] hic manifeſtè colligit q̃ nõ debet vltra puniri quã q̃ deliquerit, & metito: quia non debet vltra progredi pœna q̃ reperiatur delictum. C. de pœn. ſancimus. & ff. ad Treb. Paulus. rſi. & ff. de ijs q. vt indi. hſs. nã & cũ inofficioſè teſtator teſtatur: ſi in ſola inſtitutione delinquere conuincitur, in ea ſola punitur: quia ipſa infringitur: cætera verò manent, vt in auth. vt cum de ap. co. col. viij. arg. contra. ff. de inẽ. rui. nau. l. ij. §. fi. & in ſumma quoq; vj. li. dif. quod aũt dr̃ ad dominum reuertetur, qualiter hoc ſit intelligendũ, in conſt. Fride. determinabitur. Itẽ quod dicit eius ſolius, &c. per hoc ſumitur quòd hęc nõ est talis ſeloniа q̃ in curia apparere nõ possit. nam ſi eſſet talis ſeruitium ei offerre g: ſed cùm nuntiatum ei fuerit, tunc domino, ſi poteſt, ſeruiat.

¶ DE VASALLO QVI CONTRA CONSTITVtionem Lotharij Regis beneficium alienauit. TITVLVS XXXVIII.

¶ Vaſallus in quantum beneficium alienauit inſcio, aut nolente domino, in hoc grauatur, quia alienatum ad dominum redit. Baldus.

SI vaſallus contra cõſtitutionem Lotharij Regis beneficium alienauerit: ſi totum, perdat totum: ſi partem h, partem perdat & ad dominum reuertatur. Et ideo ſi contra vnum dominorum, quorum communis vaſallus erat, fecerit feloniã, eum fortè cucurbitando, eius ſolius parere priuabitur. & ſi voluerit vnius ſolius pars tẽ refutare i, aliꝰ sibi reſeruatis, hoc facere poterit: quia vaſallus ẽt ſine domini voluntate rectè feudũ refutare poteſt: poſt refutationem tamen ad ſeruiendum non tenetur k, ſed eum quidem tunc offendere non debet l.

¶ DE ALIENATIONE PATERNI FEVDIm. TITVLVS XXXIX.

¶ Vaſallus feudum paternũ etiam domini voluntate alienare non poteſt, non conſentientibus agnatis: nec etiam poteſt vaſallus filiam ſuam inueſtire facere à domino agnatis non conſentientibus, nec varũ habentibus ſed agnatis licet alienare, & ad libellum dare: nec dicitur libellus, ſed quaſi refutatio esit. Bald.

¶ DE VASALLO QVI CONTRA, &c.

Punitio quæ ſit.

Vasallus. partem.] hic manifeſtè colligit q̃ nõ debet vltra puniri quã q̃ deliquerit, & metito: quia non debet vltra progredi pœna q̃ reperiatur delictum. C. de pœn. ſancimus. & ff. ad Treb. Paulus. rſi. & ff. de ijs q. vt indi. hſs. nã & cũ inofficioſè teſtator teſtatur: ſi in ſola inſtitutione delinquere conuincitur, in ea ſola punitur: quia ipſa infringitur: cætera verò manent, vt in auth. vt cum de ap. co. col. viij. arg. contra. ff. de inẽ. rui. nau. l. ij. §. fi. & in ſumma quoq; vj. li. dif. quod aũt dr̃ ad dominum reuertetur, qualiter hoc ſit intelligendũ, in conſt. Fride. determinabitur. Itẽ quod dicit eius ſolius, &c. per hoc ſumitur quòd hęc nõ est talis ſeloniа q̃ in curia apparere nõ possit. nam ſi eſſet talis tunc à toto priuaretur: vt ꝫ. prox. c. ſi quis interfecerit.

i ¶ *Refutare.*] hoc nõ est omittẽdum: quia ſæpiſſimè q̃rit̃ numquid idẽ est in libelliario & in ꝓductore? ad qđ ref. nõ esse idem. ſed q̃ritur quæ ſit ratio diuerſitatis? Ref. hoc in theſauris determinabim⁹.

k ¶ *Non tenetur.*]arg. C. de na. lib. ſi quis feu. in ſi. j. reſpon.

l ¶ *Nõ debet.*] Hoc dictũ est̃ memoriã fidelitatis & iurisurãdi ſiue prioris amicitiæ. ſicut de de curione dr̃. nã ipſo dãna to nõ tñ q̃ſtionis. i. biicif. Itẽ & ſi deſierit esſe decurio & poſteà dãnat nõ est tñ torquẽdꝰ, ſ. pp memoriã prioris dignitatis: vt ff. de decu. l. ſi. & ſimile est ẽt qđ dr̃ de ſeruo q̃ i metallũ danat⁹ & poſt reſtitut⁹ est: quia licet dño nõ reddat, tñ ei iniuriosꝰ esſe nõ dẽt, vt C. de ſen. paſ. fruſtra. Py. vidẽt. n. durare reliquiæ prioris fidelitatis & amicitiæ. ar. ff. cõ. di. in hoc iudicio. §. penul. nec vi oĩno vaſallũ qđ iuuat primordio veritatis. ſi. de leg. a. cũ filiꝰ. §. hęres. Sd qđ ſi eũ offẽdat? Reſ. pu nieꝛ ẽm qualitatẽ delictiꝰ inſpecta ẽt pſona domini: & eius ẽt inſpecta priori amicitia, & cuius culpa hoc accidit.

m ¶ DE ALIENA. &c. ¶ Alienationis verbo in telligo de oĩ. alienationib. ſiue fierit pignori obligarũ ſiue vẽditi, ſiue vſusf. i eo poſſitꝰ fuerit: ſiue ſeruitus ſpofita, C. de re. alie. nõ alienã. l. vlt. & in pſtitutio. Frid. iperiaꝰ. ſ., &c. & bnè dicit de ſeruitute q̃ nõ poterit vaſallꝰ eã ꝓponere feudo: ſeruitutẽ aũt bñ poterit acquirere: q̃n meliorẽ ꝓditionẽ feudi facere poteſt, deteriorẽ verò nõ ſine dñi volũtate, vel eius agnatorũ p quos pnenire ad ſucceſſionẽ põt, vt ꝫ. de inueſtit. rei alie. §. rei aũt. Sed numquid intelliges hoc q̃ alienatiõis verbo intelligat, & feudi datio vt hodie nõ poſſit feudum dare ſine pmiſſu dñi: p hoc quod hic dr̃: & in pſtitutione Fri. imperialem Reſ. vi q̃ ſic dẽat intelligi: q̃n verbo alienatiõis oĩs actus cõtinet per quẽ dominiũ trãsferꝛ. C. de ſun. do. l. j. at in vaſallũ trãsferꝛ ſaltẽ vtile dominiũ à dño oĩ in eſt. ſic ergo hẽt vtile dominiũ dãdo ī feudũ: ſimiliter illud trãsferꝛ ſaltẽ vtile, & ſi trãsferꝛ: ergo alienat. ſic ergo cui ꝓhibita est alienatio, ꝓhibita est feudi datio. q̃ aũt trãsferat in vaſallũ vtile dñiũ, ꝓbat: q̃a daſ ei vtilis actio pro feudo ipſo: vt ꝫ. de ptr. inter vaſ. & aliũ, c. ſi ꝓtrouerſia ſter vaſ. imo tãquã dñs põt aliud qua ſi vẽdicare à quolibet poſſidẽte. ꝫ. ſi de inueſt. rei alie. §. rei aũt. ſicut aliàs dr̃ de ſuperficiario, ſ. q̃ hẽt vtile dñiũ, eo q̃ daſ ei vtilis actio: vt ff. de rei ven. ſuperficiario. & de pig. ac. tutor. §. ſi. idẽ ẽt dr̃ de emphyteuticario. & de eo q̃ nõ ad modicũ tẽp⁹ fũdũ ꝓduxi: & tẽp⁹ nõ est finitũ, quib. ſimiliter vtilis daſ: vt ff. ſi ager vecti. vel emph. pe. l. j. §. fi. & l. vlt. Itẽ alia rõne. nã (vt dictũ est) verbo alienationis cõtinet vſusf. datio. vt dictũ est p l. vl. C. de re. alie. nõ alie. at cũ res in feudũ daſ, ꝓprietas qdẽ retinet penes dãtẽ: vſusfructus aũt ita in accipiẽtẽ trãsferꝛ, vt ipſe & ſui hẽdes (quod plus est) in perpetuũ habeãt: vt ꝫ. in quib. cau. feu. am. c. cũ ea prin. ergo per conſequẽtiã alienat ita quod ſine conſenſu dom ini ſui hoc facere nõ dẽat. nã & al ās dr̃ q̃ vſusfructus in multis casib. est dominij pars: vt ff. de vſufr. l. 4 vnde etiam iure conſuetudinario vi hoc confirmari, ſ. q̃ hodie non poſſit in feudum dari ſine cõſenſu domini: ex quo dr̃ q̃ res cuius alienatio ꝓhibetur non poteſt infeudari: vt ꝫ. per quos fiat inueſt. & per quos retin. §. ſed & res. ſed interdicta est alienatio feudi per pſtitutionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionē Fride. imperatē. & p hoc quod hic dr. ergo & in feudatio est interdicta. e contra vt ↄ hodie possit feudū dari sicut olim poterat, cū nō ḡhibeat expressim. quod.n.non murat, quare stare prohibet, vt C. de test. l. unic. & C. de ap. præcipim°. nā quicquid noua lege nō vr expressū specialiter, id vr derelictū regulis veterū legū & cōst. vt C. de ap. præcipim°. l. ñ. sicut ergo nō poterat, sic hodie pt. dū ñ fiat sine tenore: vt §. qua. po. olim feu. ali. circa prin. imo p legē Corra. vr permissum: vt §. de le. corr. §. similiter nec vasal. vñ vr dictēdū qđ hic & ī pdic. p 5ti. Loth loquat tm de fraudulēta alienatione, & nō de datione in feudū nisi fiat ī fraudē: puta forte pretiū verū rei accipiendo sub colore inuestiturę: qđ p dictā pstitutionē prohibe tur. §. callidis insuper, &c. & ita ñ obstat ↄ dr res cuius alienatio prohibet, &c. qñ ibi loquit de prohibitione rei specialis: puta quando prohibita est à testatore sm quod ibi vr dici. Vñ nec tutū forte est dicere ↄ vtile dñum in vasallū trāsferatur, nec ēt aliqđ. nā licet dicat ↄ vtilē hēat actionē, per hoc tn nō dr quod hēat dominiū aliquod: licet. n. p beneficium res sibi in feudū data ad eum spectet: proprietas tamē penes alium remanet §. de inuest. rei alie. §. rei aūt. alias aūt & vtilis datur rei vendicatio ei q non est ḡdus directo nec vtiliter: sicut ei cui dat publi. vt inst. de act. §. ecce plerūq;. & p eodē tit. de publ. ergo si nō hēt dominiū, nō vr dādo in feu. alienare. Quid ergo dicemus? &c. sine fraudulo melioris sniæ puto ↄ hodie rectē possit in feudū dari. dūmō fiat cū honore & sine fraude fiat ēm quod §. dr, qua. olim po. feu. al. circa prin. quod ēt pōt ppendi ex pdi. §. callidis. & ex alio §. eiusdē cōst. illud quoq;, p. ea. vt si vasallus feu. duo alia vasallos habuerit, &c. quasi videat prohibere ↄ possit infeudare, dū tamen sine fraude fiat, vt dixi, puta qa feudus vasallo nō possit feudo seruire sicut prior. Itē qa nō dat in feu. alia lege nisi quā ipse hēat. na ↄ hoc nō pōt facere: vt §. de le. corra. §. ex ea lege. Itē qa nō vendunt feudū accipiendo pretiū sub colore inuestituræ: qđ p dictā pstitutionē prohibetur. §. callidis. & hoc vr hodie p totū obtinere: & ita pdicti vsus interpretāda semper: ergo nō est hæc interpretatio imutanda. minime. n. mutāda sūt ea q interpretatione certa habēt: vt ff. de leg. minimē. cit. n. optima legū interpres ↄsuetudo: vt pdi. ti. l. ñ de interpretatiōe. recitē. n. pt dici nō alienare, cū nihilominus remaneat domini vasal.

Mutari non debēt, q̄ interpretationē certam habent.

a *Lienatio feudi paterni.*]quod autē est feud. paternum dicitur ℣. de natu. feu. c. j. in fi. & §. de gra. fuc. in feu. c. 1.

b ¶ *Consentientibus.*]tunc. n. bene valeret, nec ab ipsis posset postea reuocari: vt §. quib, mod. feu. amit. §. prēterea.

c ¶ *Nec filium.*]verumtamen si confirmauerit in filium, filia eum retinebit donec pater vixerit: sicut dominus si sibi refutatum fuerit: licet agnati non consenserint. vt §. de fuc. feu. circa prin.

d ¶ *Non habentibus.*]mirum ratihabitio retro trahitur: & mandato comparatur: vt ff. de sol. non licet. & C. ad mace. l. fin. licet sic argu. contra. ff. de offi. procon. obseruare. in fin.

e ¶ *Concedretur.*]& meritō: quia tunc nō dicitur alienatio: sed qua si refutatio: vt in ult. dicitur, & quæcunque no. §. per quos h. inuest. & per quos re. §. fed & res hic potes repetere.

f ¶ *Longobardorum.*]vt in Lōb. qua. quis se defen. de. l. quibuscunq;. alias de quibuscunq;. & ita potes hic notare ↄ de infidelitate pt fieri pugna ēm quod dicit lex Lomb. puta quando dixit dominꝰ vasallo: si eum ibi fidelē ei extitisse: & ita ↄ feudū amittere debeat: & l. hoc nō potest ꝓbare per testes, nu quid dominꝰ tūc dēat p se pugnam facere cum vasallus inueniri vel decrepita ætas vel infirmitas eum pugnare nō ꝑsonibeat? Resp. forte nō, imo pro se debit campionem si voluerit. qui pugnabit cum vasal. sicut alias dr de domino qui dare potest cāpionē ℥ seruum qui propter appetitum libertatis se libertum appellauit: vt in Lomba. qua. quis se defen. de. si seruus. Sed dicas ↄ per se pugnabit nisi prohibeat per ætatē vel infirmitatem? cum semper principales psonę per se debeat pugnā facere exceptis quibusdam casibus: vt in Lombar. præd. tit. l. ñna. fit aūt hæc pugna militaribus armis. & ita intelligit ↄ prædi. l. qui buscūque. dicit in Lomba. nō cū fustibus sm quod alias fieri debet vt in Lōbar. de test. b. si aliquis cum altero. & tit. qua. quis se defen. de. mētio. eodē modo puto vasal. posse pugnā imponere ℥ dominū de infidelitate, cū eodē modo possit dominus cōmittere felomiā ℥ vas. & esse mīdelis ei propter quā cadat à ꝓprietate: vt §. si de feu. cōtro. fuc. domino cōmittente felomiā ℥ vas. & j. qua. do. à ꝓprie. e. ex facto. nimirū dominus tenet reddere vicem fidei suo de iis q̄ fidelis tenet ꝑtare dominō: vt § de fo. fide. in fin. pro primo dicto, qđ dominus nō teneat pugnā per se facere. est ar. §. de pace tenen. §. similes aduers°. & ita potes hic notare casum in quo pugna fieri pt. Sūt & alij duo casus §. de pace tenend. §. t. & 2. alij possunt hic notari q in sum Gosl. e. notantur.

Fieri nō posse dicitur ↄ commodē non fit.

g ¶ *Potuerit.*]pu. nunciando domino ↄ ab aliquo volebat occidi, & nō nunciauit cum potuit quod facere debuit fidem cum fecit: vt §. iu quib. caus. feud. amit.

DE CAPITVLIS CORRADI. TITVLVS XL.

¶ *Si vasallus rei eius hæres intra annū & d em veterem non peterit inuestituram à domino vel ↄ ede eius, feudū amittit: sed Mediolani non seruatur. Bald.*

HAEC sunt capitula, quæ rex Corradus fecit in Romandiola de beneficiis. Constituit enim, vt si post mortē domini vasallus vel post mortem vasalli hæredes eius per annum & diem steterint i quod dominum & hæredem eius non adierint, fidelitatē pollicendo & inuesituram petendo: si tale sit k beneficium vt ideo litas sit præstanda, ipsum perdat: si cut & antiquitus cōstitutum fuit: sed non Mediolani.

Fieri nō posse dicitur ↄ commodē non fit.

¶ Prærea vt licet a dominis omnes alienationes feudi factas l, nulla obstante præscriptione m, §. prēterea. maxime cùm nō potuerit prohibere per se nec ocurrere: vel cùm erat fortē scū, nō liberauit eū à morte quando occidebatur, cum poterat eum liberare bene eum adiuuando fortē, & intelligas ↄ hic cē liberare potuerit, s. cōmodē & non postponendo morte sua morti domini, nec. n. intelligitur fieri posse quod cōmodē fieri nō pt: vt ff. de verbsig. l. nepos proculo. & arg. ff. de iur. do. auus. in fin. licet aliās dr de seruo ↄ debet salutem domini præferre propriæ salutī: vt ff. ad Syla. senatusc. l. j. §. hoc autem. quoniā aliud est in seruo: in quo dominus habet maius ius quàm in vasallo. Acc.

Ecclesia quādoque damnum patitur propter prælati culpam.

h ¶ *Periurium.*]puta ↄ dominus forte nō poterat soluere debitum quod iurauerat soluere: & vasallus poterat eū liberare soluēdo pecuniā suam pro domino. qđ qdē nō tenet facere: nec ob hoc amittit feudum: vt si de feud. ↄtro. fuc. c. licet vasallus. nec. n. sufficit ad beneficiū amittēdum oēs occasio ↄ quā fidelis accepti beneficij videat ingrat°: vt §. ī qb. cau. feu. ami. circa pri. sicut ēt si amittit ī būciū ex ea cā qua opinio vasalli grauat: vt §. pdicto ti. §. illud. n. certum.

¶ DE CAPITVLIS CORRADI.

i *AEC sunt. Stetermt.*]p annū & diē, nisi fuerit miles, q̄ pōt stare per annum & mēsem §. quo tēp. miles inue. pe te. dēt. c. j. vt sit speciale in milite, cum multa de eo sint spāliā. nā & alias habes ↄ ℥ cū nō pōt proponi pugna, nisi à militē vs. de pace te. §. si miles aduersus. Vel dicas ↄ idem hodie in milite ↄ in aliis. per cōstitutionē Frider. imperialem. & hoc idē dicitur §. in quib. cau. feu. amit. c. j. vnde quibi notata sunt circa hunc art. cū ñ, & §. quo tēp. miles inue. pe. de. & hic notare poteris.

Feudū à fidelitate dicitur.

k *Si tale sit.*]quod esse semper intelligi debet, s. vt debeat de eo fidelitas fieri: nisi eo pacto sit acquisitum feudum vt de eo sacramentum fidelitatis fieri nō debeat: vt §. in quibus cau. feu. amit. §. ēt & alia ingratitudo. in fi. nec enim debet inuestitura fieri ei qui fidelitatē facere recusat, cum à fidelitate feudum dicatur: vt §. per quos fiat inuesti. & per quos re. ca. nulla.

l ¶ *Feudi factus.*]sine consensu dominorum: vt ℣. de prohi. feu. alien. per Lothā l. j. & in const. Fr. d. imperialem.

m ¶ *Præscriptione*]sed de qua præscriptione intelliges, an de præscriptione xxx. an. vel xl. Rel. intelligas de præscriptione quæ dat ti. habenti. s. x. an. inter præsentes, vel xx. inter absentes. secundū quod de hac dicitur

dicitur C. de præscr. long. temp. x. vel xx. an. q̄ meritò hic dicim° nō obstare, cū alienatio ipso iure nulla fuit. quod eū ab initio non tenet, tractu temporis non pōt equari facere. vt in constitutione Fri. imperialē. nam intelligo de pscriptione 30. vel xl. ann. per quā ois actio tollitur. C. de pscri. 30. an. sicut. ℥ defides em & sui iuris ptores introductæ sunt huiusmodi pscriptiones odiosæ, cum differentia debeat esse inter defides & vigilantes: vt C. de ann. excep. vt perfectius. & l. fi. vigilantib. et. i. iura subuen. sūt: vt ff. de iis quæ in frau. cre. l. pupil. in fi. nec em credēdū est Romanum principē qui iura tuetur hmi verbo totā obseruationem de præscr. long. temp. multis vigiliis excogitatam atq; inuentā velle euertere. vt arg. C. de inof. test. si quādo. & j. tres pon. et dicas ↄ loquitur de omni præscriptione, cùm in distinctē loquatur: prior tamen intellectus videtur verior, vt puto.

Ecclesia quādoque damnum patitur propter prælati culpam.

a ¶ *Reuocare.*]hoc intelligas verū esse nisi vasallus poterit iurare ↄ ignorās illud feudū vēdidit. tunc em est electio ēptoris vtrū velit illud feudū cedere dño, vel vasallo restituere: postquā iurauerit & post quā ita fuerit restitutū, vasallº ipsum retinebit, non obstante venditione: vt j. proxim. ca. dño cum emptore. Accur.

b ¶ *Tertiam partem fructuum.*]hodie verò ↄ pstit. Fri. debet esse medietas tā in Lōbardia q̄ in Alemania, vt in pōtitutio. Fri. imperialē. §. firmiter. nisi vasallus mittat aliū ↄ se domino ac ceptabilem vt ibi dicit.

c ¶ *Ad regem pertineat.*]& ita h. c habes casum i quo casu ecclesia patit dānū propter culpā ꝓlati. & hoc ↄtingit rōne regis siue eius priuilegio, sicut & alias rōne publicę utilitatis publicaē res ecclesiasticæ propter culpā ꝓlati. C. de sacros. eccl. iubem°. nullā nanē. ī fi. Itē hoc ↄtingit propter naturā feudi: qa propter ingratitudinem amittit. aliās em nunquam amitteretur feudum ecclesiæ datum. & fortè loquitur de culpa q̄ respiciebat dominū quo casu si dominus pōt feudum recuperare, nō est absolutū vt dominus habeat hanc suę iniuriæ vltionem. vt §. quib. cau. feu. amit. §. denique. verumtamen propter priuilegiū ecclesiæ reuertitur ad successionē illius primi ꝓlati post mortē illius. Sed quid si ab alio nō rege beneficiū habuerit? Item quid in alio prelato qui non sit eps vel abbas? Itē quid in eo successore qui ante suæ prælaturæ promotionem tale delictum in regem commisisset propter quod si in prælatura tunc fuisset à feudo ecclesia fuisset priuata? Item quid erit tenendum in delicto prælati q. reb. ecclesiæ in feudum iussē datis subsequenter tale in vasallum commisit. quòòsi laicus esset vel clericus, & de patrimonio proprio dedisset, cecidit à proprietate? Accur.

¶ DE CONTROVERSIA INTER, &c.

d *Item sciendum.*]poterit hic poni casus in duob. filijs defunct., s. masculo & fœmina qui cū vellent hæreditatē dividere: masculus dicebat quoddā ꝓdium hereditariū feudū fore. ↄ fœmina negabat. pōt ēt poni in agnato & filia &c. inclusa qua filia petebat agnatus id prædiū, dicens feudū esse illa aūt negabat: vel agnatus possidebat, & filia petebat: vel ēt vacabat actio: nec possessio forte illius prædij, nō curo. quia in vtroq; casu filia primo debet poni in possessione, & postea agnatus debet petere. vt §. si alle feudo controuersia fuerit inter filiam, &c.

e ¶ *Duodecim sacramentalibus.*]qui cum eo iurabunt illud feudū esse. & ita intelligendum est qđ dr j. de cap. qui curi. vend. ca. si contentio fuerit. & ℣. si de feu. cōtrouer. fuc. c. inter filiam. & hæc vera sunt, ↄ ita debet dari sacramentū agnato siue masculo, si aliqd sit ex eo quod indicē moueat: alias ℥ §. de pfue. re. feu. c. sacramentū vnde quæcunq; dicūē in isto capitulo de iuramento præstando, intelligenda sunt cum determinatione prędicti capituli sacramentū.

f ¶ *Magna.*]quasi velint pśumere aliud feudū esse ex eo ↄ magna pars eorū quā vasallus ibi hēbat, erat feudū, ad hoc vt detur sacramentū domino: sicut & aliās quidē pśumitur ex diuturna præstatione: vt ff. de vsur. l. cū de in rē verso. & C. de fideicom. l. j. sicut & alias datur sacramentū rōne partis quā possidet quis vt ℣. de ꝓtron. inu. §. cū aūt quis. Sed nūquid śm istos ex dē distinctio erit inter marē & fœmīnā faciendā. vel inter dūm & emptorē? & quare nō? eadē æquitate qua ipsi mouētur. ar. C. de pst. pec. l. fi.

¶ DE CONTROuersia inter, &c.

g *Domino. Agente.*]Si rei vendicatione, si crediderit se probare dūm: vel fortè pdictione ex mor. bo. vel fortè cōdic. ex illa l. imperialē, &c. cùm em ibi nō queatur quo genere actōis agat, meritō pdictione ex illa l. agendū erit: vt ff. de cōdi. ex le. l. 1. & intelligas ↄ pdices eā respectu possessionis, & nō respectu ꝓprietatis, cū nemo possit pdicere rē suā nisi à fure. vt ff. ysu. quæ. ad. cal. vl. in fi. vel dicas ↄ cōdicere posses pdi. ex illa l. ex libris Sabinianis: cū ab eo habeat emptor q̄ dū aperiri dño, intelligendum est cum à scientib. alienatur beneficiū. Et quod dicit de venditione, idē est in omnib. alienationibus.

Rē suā quis, nisi a fure cōdicere nō pōt.

ditur masculo cū suo iuramēto affirmāti cum duodecim sacramēta lib. c ¶ Sed si inter dominū & fœminā negante probationib. deficiētib. dei fœminæ sacramentū. ¶ Itē si sit inter dūm & emptorē feudi, si emptor dicat nō esse feudū, domino in probatione deficiēte: sacramēto emptoris finiatur. Qu dam tamen distinguunt: vt si magna f eorum pars, quæ vasallus ibi tenebat, feudum sit: detur domino sacramentum, alibi fœminæ.

¶ DE CONTROVERSIA INTER DOMINVM & emptorem feudi. TITVLVS XLII.

¶ *Primò ponit dictū. Secūdò declaratio. Secūda incipit in versi. quo restituto. Bal.*

DOmino cum emptore feudi agēte §, si vasallº iurare poterit h ↄ ignorans i esse beneficiū vēdidisset, credēs propriū electioni k emptoris cōmittitur vtrū dño velit ipsum cedere, an vasallo restituere. Obertus dicit omnia vasallo restituenda. ¶ Quo restituto, id beneficiū vasallus retinebit, non nocente nec obstante venditione, eo quòd ignorans alienauit. & ↄ dicitur alienatione feu dū aperiri dño, intelligendum est cum à scientib. alienatur beneficiū. Et quod dicit de venditione, idē est in omnib. alienationibus.

h ¶ *Iurare pot. rit.*]bene dixit poterit, s. quando verè ignorabat: & non dixit voluerit. quia fortè vasallus libenter vellet iurare etiam si sciret illud feudū esse: qa ignorans vendidisset. & hoc dicit nolens aperire vam periurus: cū satis inhumanum esse videatur per ll. quæ periuria puniunt. vam periuriis aperiri: vt C. de ind. vidu. l. a. in fi.

i ¶ *Ignorans.*]dum tñ eius ignorantia non fit crassa & supina: puta ignorauit quod omnes de ciuitate sciebant: vt ff. de iur. & fa. ign. l. j. & 2. & l. regula. & arg. ff. de calum. annus. Itē intelliges verū esse quādo ignorabat factū alienum: puta qa à pdecessore illud habuerat: & ī alieni facti ignorātia tolerabilis est error: vt ff. ꝑ suo. l. ē. & ff. de iur. & fa. ign. plurimū. & l. error. secus in suo, puta cùm ipse ac quisiuit: vt ff. ad velle. quanquā. & ff. loca. & condu. fed addes. §. j. & de ædi. edi. l. j. §. j. & §. causa. & C. de rescind. vēd. quisquis. & hęc vera sunt quādo ertauit in facto putans illud feudū esse. Sed quid si ignorabat ius: puta quia ignorabat legem prohibere feudi alienationem? Resp. fortè non proderit ei talis ignorantia: vt ff. ad ma. fi qs patrem. & C. vnde vi. fi quis in tantā. & C. de interdi. ma. l. j. & C. de pscri. 30. an. l. sicut. in fi. & C. de pśc. lōg. temp. l. vl. leges em sa cratissimæ quę constringunt hominum vitas, ab omnibus scīri debent: vt C. de legi. & consti. leges. & hæc fortè vera sunt, nisi fuerit talis cui pmissum sit ius ignorare: puta minor, miles, & mulier aliqñ: vt ff. de iu. & fa. ig. l. regula. in prin. & C. si aduer. fol. l. fi. & ↄ indelib. l. fi. & de iur. & fa. ign. l. j. vnde hic circa hūc arti. potes distinguere secundum quod distinguitur de ignorantia iuris & facti.

k ¶ *Electioni.*]& ita dat electio hic emptori vtrū velit cedere dño, an velit restituere vasallo. vnde śm determinationē illius c. potes intelligere quod dr ℥. si de feu. cōt. fuc. c. si vasallus. i quo idistinctē dr ↄ vasallo debebit restitui, & nō domino. Vel dicas & fortè melius illud intelligi debeat cum determinatione quā dr ↄ committitur electioni emptoris, verum est: sed illa electio nō habet effectū si vasallus voluerit vt ei restituat. & postquā ei fuerit restitutum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutum tenebitur ad interesse emptori ignoranti ſm q̃ ibi dr. ſi aũt ꝺ voluntate vaſalli domino ceſſerit: tunc ſortè non tenebitur ei ad intereſſe, cũ ipſi vaſallo debeat reſtituere. & ita culpa eius amiſit, quæ non debet venditori nocere: vt ff. de euict. ſi dictum. §. 2. ſed qd ſi emptor domino ceſſerit, nunquid vaſallus qui ignorans vẽdidit, poterit hoc recuperare a dño nõ obſtante venditione quã de eo fecerit? Reſ. certè ſic, cum p illã venditionẽ nõ fuerit dño apertũ. ſm qd j. ſcquit hoc e. c. ibi, quod dr alienatione feudum domino aperiri, &c. imo qd plus eſt forte ab ipſo emptore poſſet eũ vaſallus recuperare ſtatim poſt vẽditionẽ poſt quã ſciuerit feudũ fuiſſe, cũ vẽdẽtio nõ tenuerit ipſo iure, vt dicit pſt. Frid. imperialẽ: vt ar. C. de agr. & cen. l. quẽadmodũ. li. 11 Sed quo iure ageret cõtra quemlibet? Valde ergo eſt notabile ca. iſtud. qm multoties poſſet accidere ɗ facto. nã & ſm iſtud c. & illud eſt §. fi de feu. cõtr. fue. ca. fi vaſal. feud. credo conſtitutionem Frider. intẽlligendam.

¶ DE CONTROuerſia inter, &c.

a ¶ *Cõtrouerſia. Domino abſente.*] idem pu o & ſi domi nus fuerit pſens. & hoc eſt qd dicit, dño abſẽte, ſtatim cũ vaſallus eſt in ueſtitus de aliqua re, recte hæc hẽt ptãrẽ, tan quã dñs poterit à quolibet poſſidente quaſi vẽdicare, & defenſionẽ opponere: vt §. de iueſt. rei alie. §. rei aũt. verũtũ ſi voluerit hẽre regreſſum aduerſ⁹ dñm ɗ euictiõe, ꝺ. debit domino denũciare: vt §. ſi de fe. vaſ. in terpel. fu. c. negotiũ. qd quidẽ ſtellige ſm qd dr in gl. quæ ibi eſt, quæ ſic incipit, hoc intelligas ſm diſtinctionem &c.

† No. hic tex. ſaris-le ganté. Quærit hic d. Alua. de tali q. quã ponit B. in l. a. C. de ep. audi. Si ex forma ſtatuti daref certa ſolẽnitas in vẽditiõe rei feudalis, vel emphyteuticæ, ſine qua vitiaſ vẽditio, an tunc ſi ſ̃ fiãt, eadat q̃s ꝓterea à iure ſuo: & tamẽ ſm B. q̃ nõ: qa verbum vẽditionis ab ſolu è prolatum, non cõp̃hẽdit vẽditionẽ, q̃ nulla eſt ex defectu ſolẽnitatis, p l. 4. §. con demnatum ff. de re iu. facit l. alienatiõ. ſ ff. ɗ ver. ſignifi.

b ¶ *Ipſe enim ſolus vtiliter.*] & ita vr q̃ habeat vtile dominiũ, quod verũ puto ſicut dr de ſuſpiciario & emphyteticario, & de eo q̃ ad nõ modicũ tp̃s feudũ ꝺduxit. qb. dat vtilis actio: vt §. ɗ ca. cor. §. j. vñ hic poteris repetere qd ɗ hac mã no. ſumma. c ¶ *Ratum haberi.*] ita quòd tenebitur vaſallus reſtituere intereſſe ſedm quod ſupra no. nec id qd nomine trãſactionis accepit, feudũ erit: vt §. ſi de feu contro. fue. c. ſi vaſal. de feu. ſuo.

¶ QVID IVRIS, SI POST ALIENATIONEM, &c.

d *Raterea. Remanebit.*] ſimile habuim⁹ de eo q̃ fact⁹ eſt clericꝰ vel puerꝰ: q l̃ habitũ depoſuerit, feudũ tñ à quo priuat⁹ eſt, pp id nõ recuperabit: vt §. de bene. fœ. §. ex hoc illud. a. §. ti. hic finit l. Cõta. c. j. licet eñ vaſallus interim dum eſt dñs excõmunicat⁹, vel à rege bãnit⁹, ſit à ſcro fidelitatis ſolut⁹, tñ ſi poſtea fuerit dñs reſtituẽs tedibit res ad priorẽ ſtatum. vt ibi dr. hic ergo colligit manifeſtè q̃ nõ reſtituuntur iura amiſſa, licet res in priſtinum ſtatum redierit. ar. ad hoc. C. de ſen. paſ. & re. inſulã. & ff vade cog. is q̃ alienã. & ff. de vſuf. ac. l. qd tm. §. j. & §. pe. ar. ſ hoc ff. de bo. poſ ſ ta. l. j. §. j. & ſi. & de iure pa. fiue, & C. de ado. cum in ado. & C. ɗ ſen. pa. & re. l. j. & vl. & ff. ɗ al. iu. mu. c. fa. ex hoc. §. ſi qs. e ¶ *Profecto ſi domini voluntate.*] fortè loquitur ſm noua iura per q̃ vaſallus, phiberur feudum alienare ſine domini volũtate: vt in cõſti. Frid. & Lotha. olim tamen poterat vaſallus ſine dñi voluntate feudũ vſq; ad medietatẽ rectè vẽdere, & libellario noſe dare: vt §. de feu. alie. c. j. & §. qualiter olim pot. feudũ alienari. circa prin. hęc vera ſm ius ãtiquũ qñ vaſallus nõ hẽbat id ſeu dum in curte dñi. nam ſi habeat in curte, vel ſi habẽat eẽ curtẽ, & dñs habeat diſtrictũ vel aliũ honorẽ, tunc qñ ſi aliquã partẽ alienabat ſine dñi voluntate, à feudo cadebat: vt §. qb. mo. feu. amit. c. itẽ ſi quis. imò & ſi fiebat alienatio ſicut fieri nõ debebat, hẽbat locũ pſcri. 30. an. & obſtabat tam ſciẽti q̃ ignorãti: vt §. qualiter olim feudũ poterat alienari. & pſcriptione. quæ pſcriptio fortẽ cœũ hẽbit hodie ã ſcientes: vt no. §. ɗ ca. cõr. e. j. dũ tñ ſint tales pſonæ quib. hodie currat pſcriptio talis: vt C. de pſcrip. xxx. ann. l. 2. f ¶ *Beneficij.*] puta qñ vẽdiderat: cũ idẽ eſt qñ ad libellum dederat, & eũ recuperauit ſimiliter ad libellũ, & hoc eſt qd ſequitur, aut p̃ proprio, aut p̃ libello, &c. & hoc verũ eſt q̃ nõ remanebit penes eũ iure bñficij. ſ. illud ius qd p̃ libellum trãſtulit, & poſteà recuperauit: ſi tamẽ ipſam nihilominus retinebit in feudũ, ſicut ab initio habuerat, & hoc ꝺatur intelligi per id qd §. ſequitur. illud verò ius, &c. & quod ſi ſi. ɗ, ſi feudũ dño refutauerit, &c.

g ¶ *Singulis forte annis.*] ſ. quod datur ei p̃ libello ſingulis annis ſui reꝺitus. Vel ſtelligas hoc, ſ. qd ad libellum dñi volũtate dedit, vt referat ad ſuperius dictũ, & nõ ad prox. Sed prior expoſitio verior videtur.

† Bal. ſequitur hãc materiam in 6. col. ꝓpe. ſi. eo. ti.

h ¶ *Alterius rei.*] i. tanquã alia res eſſet ſibi data ad libellandum, ſ. ab illa quam tenebat in feudũ.

¶ AN AGNATVS vel filius de ſun. &c.

i *Si contigerit. Feudum.*] ſ. paternum. ſecus ſi fuerit nouum: qñ tũc nec cum hẽditate nec ſine hẽditate retinere poſſet: niſi eo pacto eſſet acquiſitum: vt ſupra dictũ eſt pluries.

† liuellum

k ¶ *Retinere poterit.*] hoc ió ꝓtingit: qa poſt⁹ prici pali ꝓuidẽtia q̃ ex iudicio ſiue ex ſucceſſiõe defuncti ad eũ puenit: ar. ff. ɗ ado. ſi arrogator. à maiorib. eñ ꝓoti? hic intelligẽ q̃ ab iſto. l ¶ *Supra diximus.*] vt §. hic finitur lex. §. his conſequenter. conſideraꝺitur eñ vtrum deceſſerit ante calẽdas Martij vel poſt: & hoc ió quia fructus illius temporis pertinent ad hæredem defuncti, & nõ ad dominum, ſecundum quod ibidem dicitur.

Deterior eſt quãdoque filiorũ cõditio, quã agnatorum.

m ¶ *Repudiare.*] hoc etiam verum eſt ſiue feuꝺẽm fuerit nouũ, ſiue paternum: & hoc ꝺatur intelligi per id quod §. ſequitur ad agnatos ſi paternum fuerit, &c. Et ita no. quòd deterior conditio eſt filiorũ quàm agnatorum: ſic §. ſi vaſal. feu. pri. c. j. quod videtur mirum, maximè cùm fuerat paternum: quod potius principali prouidẽtia vr ad eum pertinere debere q̃ iudicio defuncti: vt §. no. actum eſt. n ¶ *Aut vtrunque.*] No. ergo hic q̃ filius vaſalli non poteſt retinere feudum repudiata hẽditate paterna ad hoc vt non teneatur ſatisfacere creditoribus hæreditariis. & eſt pro hoc arg. ff. de ver. ſign. bonorũ. §. j. ff. vt in poſſeſſ. is cui. §. bonorum. & bon. poſſeſſ. l. ſed & cũ. §. bonorũ. & de acq. rer. ꝺomi. l. rẽ in bonis. & de ver. obl. ſtipulatio iſta. & ff. ad Trel. cogi. §. ſed & ar. §. C. de co. fun. pa. l. e. & C. de fun. pa. l. fundi. & l. poſſeſſores. & C. q̃ col. fun. pa. l. pen. & ff. de bo. li. ſi patronus. §. ſi. Sed nunqd idem erit in filio emphyteuticario? ar. hic quòd ſic. & prædicta pro & contra poteſ in eo notare.

Conſen

a ¶ *Conſentientibus.*] vel ẽt poſteà ratũ habẽtib. vt §. de alie. feu. pa. e. 1. cũ ratihabitio retro trahat, & mãdato q̃uipareſ: vt ibi notatur. nã & ſi ad iſtũ nõ dẽt deuenire p ſucceſſionẽ: tñ ſi pſenſu eorũ fuerit inueſtitus ad eũ repetẽdũ nullo mõ regreſſum haberet: vt §. qb. mod. feu. amit. §. ꝓterea. & hæc vera ſũt ſiue pſenſerũt tacitè vel expreſſè, vt ibidem notatum eſt.

b ¶ *De nouo beneficio.*] ſed nũquid in iſto caſu poſt mortẽ filius eius ſi deceſſerit ſine filiis, ꝑtinebit illud feudũ tr̃ q̃ pñũ adhuc ad eoſdẽ ãgnatos: ita q̃ pſeratur domino? Reſ. fortè nõ, ſm qd vr̃ dici in illo. §. ꝓterea. nã pſentiẽdo cũ inueſtiri: quaſi de nouo bñficio, vr̃ iuri ſuo renũciare: quia q ãlij cõſentit, iura ſua pdit: vt C. de pdmi. tu. cũ qdam, & ẽt ad hoc eſt arg. §. pro pe. c. tres erant agnati. ſ. fi. Sed qd ſi ſine eorũ pſenſu domin⁹ eũ quaſi de nouo beneficio inueſtiuit: nunquid ſtatĩ poterũt illud petere ab eo? Reſ. fortè nõ ſi filiꝰ eũ nõ repudiauerit: cũ & aliàs fortẽ dñs poſſet ei facere gram inueſtiẽdo eũ pp ſeruitiũ & amorẽ pris, ſicut dr de filia: vt §. quemad. ad ſi. feu. pti. q̃ qs ſine filio.

¶ AN APVD IVdicem vel curiam.

c *Ex eo. Diximus.*] vt §. de l. Corra. c. ſi autem inter.

d ¶ *Coram paribus.*] hoc ideo ꝓtingit: qa hic cõſtabat illud feudum ꝓtinere ad illũ dñm: ſe l in ſuperiori c. ſi aũt inter duos pares, nõ ꝓſtabat. & ita habes hic q̃ pares debẽt cognoſcere ſi volunt qñ q̃ſtio de feudo eſt ĩter duos. qd vr̃ §. illud qd dr in pſt. Frid. imperialẽ. §. ꝓterea ſi iter, ſ. q̃ dñs cognoſcere dẽt. Sed dicas q̃ illa loquit̃ de iis q̃ aliàs erãt vaſalli. & nõ tm̃ de eo ſuper quo erat q̃ſtio. hic autẽ ille qui fuerat ſueſtitus ɗ eo ſup quo litigabat, non erat aliàs vaſallus. Vel intelligas qd hic dr coràm paribus curiæ finiat: ſi pares, ſ. voluerint: & hoc etiã eſt qd ſequit̃ & licet alter p̃ nõ poſſit, &c. & qd dicit in ſi. nõ licebit alicui eorũ, ſtelligas, i. nõ debebit. poterũt tñ ſi voluerint. vel dicas q̃ dñs vnà cũ curia cognoſcet: vt §. de iue. in ma. facta. §. illud. & tñ ſciẽdũ ẽ vt hoc c. ſtelligat ſm illud. & ecõtra. Et ſm hoc dicas & hoc c. & ẽt illud ſi in tres pares duos, loquantur ſecundum iura vetera, hodie autem debit dominus cognoſcere: vt in conſt. Frid. imperialem. §. ꝓterea. & poteris hic notare quæ notantur ſuper prædicto c. illud tamen.

¶ QVALITER DOMINVS PROPRIE, &c.

e *Ex facto. Mihi placet.*] & verior eſt vt puto: & tunc ad vaſal. puenit ꝓprietas, nõ habita diſtinctione peccauit dominus in vaſallũ: vel in aliũ⁹: vt §. ſi de feu. cõtro. fuer. c. domino cõmittente. & nõ eſt mirũ ſi ꝓprietatem amittat: cũ ipſe dominus teneatur vicẽ reddere vaſallo de iis in quibus vaſallus ei tenetur: vt §. de forma fidelita. in fin.

a Vide de hoc per d. Al. hic in 1. col. an fin. verſ. quæro ch gleſſ.

f ¶ *Habita diſtinctione.*] hoc verum eſt quãtum ad id de quo quærit hic: quãtum verò ad hoc vt pro pari poſſit eligi ad cognoſcẽdũ iter dominũ & vaſallũ inuito domino & vaſallo d ſtinguẽdum eſt, qñ ille nõ eſt eligẽd⁹ ꝓ pari qui ſi debitatẽ nõ iurauit in tota altera parte: vt §. de ꝓrouer. feu. apud par. termi. c. ſi iter dominũ.

¶ DE FEVDO NON HABENTE PROPRIAM feudi naturam.

TITVLVS XLVIII.

¶ Si miles accepit caſtrum in feudũ à duce, vt ipſi & ſuũ hæredes quib. dederit, id habeant, non habet hoc feudũ propriam feudi naturã, quia alienare poteſt feudũ vaſallus indiſtinctè: & ille in quem alienauerit, non retinebit pro feudo Bald.

SI qs ea lege alic. i feudũ dederit, vt ipſe, & ſui hẽdes, & cui ipſe dederit habeãt. Rñ. iſte q̃ ſic accepit, poterit id vẽdere, vl̃ donare: vl̃ alit̃ (ſi ſibi placuerit) ẽt ſi ne volũtate dñi alienare: & ille ẽt cui datũ fuerit nõ habebit ipſum ꝓ feudo, niſi ſicut ei datũ eſt. Sed qualitercũq; ei datũ fuerit ſiue ad ꝓpriũ, ſiue ad libellũ ꝑ: licet ꝓpriã feudi naturã nõ hẽat, iure tñ feudi c. ſebit: vt ex his cauſis ipſum amittat, qb. g & verũ feudum. Vbi ergo ſic datũ eſt feudum, & cui in feudum dederis aliud eſt, & pro priam feudi naturam habet.

† liuellum

¶ DE EO QVI FINEM FECIT AGNATO de feudo paterno.

TITVLVS XLIX.

RES erant agnati, vel plures: vnus eorũ habebat feudum, quod erat paternum, ſed alter eorũ mortẽ & refutationẽ ei ſuiſque hẽdib. & cui ipſe dederit, fecit. deceſſit iſte ſine filio maſculo. Alter qui non refutauit, vẽdicat ſibi totũ: Alter verò qui refutationẽ fecit, vult ad ſucceſſionẽ venire, pacto nõ obſtãte h. Sapientes quidã Mediolanen. interrogati reſpõderũt nõ obſtare illud pactũ, niſi feudum omnino refutauerit, vt dñs eum quaſi de nouo beneficio inueſtiret. Tunc enim lecuta inueſtitura noua, quaſi nouũ ſit i feudum, non ſuccedit.

¶ DE NATVRA SVCCESSIONIS FEVDI.

TITVLVS L.

i *¶ Primò determinatur ad vbi quæ perſonæ ſuccedere debeant in feudo. Secundò ſubditur quædã quæſtio dubitabilis circa ius ſuccedendi in feudo. ſecunda in verſ. ſic. dummodo ſ. tas. Bald.*

SVcceſſionis † feudi talis eſt natura, quod aſcendentes non ſuccedunt: verbi gratia pater filio k: inferiꝰ verò ſi-

k *Succeſſionis. Pater filio.*] hoc eſt contra ius Romanum quo pater ſuccedit filio, & etiam mater, vt C. ad ſenatuſ. Ter. auth. defuncto. Sed hoc contingit propter naturam feudi &

† Bal. ſuper hoc ca. ponit pulchrã q. & eũ vide col. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei & ita in isto casu cõsuetudo feu. vincit legem: nimirum legũ Romanarum non est vilis auctoritas, sed non adeo sui valitura momẽto vt vsum vincat aut mores: vt ff. de eo. feu. c. 1.

a ¶ *Succedit.*]Hoc verũ est nisi tale fuerit feudũ in quo nullꝰ succedat, puta in feudo marchiæ, ducatꝰ, vel comitatus, vel alterius regalis dignitatis, de quo ab operatore fit investitura. i. ipso. n. nullꝰ succedit: sed morte accipiẽtis finit nisi iterũ ab operatore fuerit ita ff. de feu. mar. c. 1. ꝫ hoc hodie fit vsurpatũ, vt ibi & superiori. c. pxi. in fi. Itẽ nisi fuerit feudũ de quo nõ fuit facta investitura, ꝫ ita intrauit ff. pos. qs volũtate dñi in eo. n. nullꝰ succedit: vt ff. qb. mod. feud. pfti. po. c. 1. Itẽ nisi filiꝰ successionẽ feudi amisit pp culpã suã offendẽdo dñm invita pfis. & de illa offensa dño nõ satisfecerit. vt ff pstit. Frid. pferiale, §. insup. Itẽ vbi pr̃ deliquit, pp qđ delictũ amisit feudũ: qm & tũc filius ab eo priuatur: vt ff. si vasa. feu. pri. cui defe. c. j. & ff. si de feud. pter. fue. c. fivasal. culpã.

Itẽ verũ est ꝙ succedit filius pr̃i infeudo si legitimꝰ sit ab initio, nõ adoptiuus, neq; nãlis. Itẽ nãlis ẽt si postea efficiatur legitimus, nec solus nec cũ alijs ad successionẽ feudi vocat, vt ff. si de feu. cõtr. fue. c. adoptiuꝰ, & c. nãlis. Itẽ verum est nisi fuerit natꝰ surdꝰ vel cæcus, vel claudus, vel aliter imperfectꝰ vt feudo seruire non possit: tunc. n. fm quosdam non succedit, vt ff. tit. an mutus vel alias imperfectus in feu. succe. c. mutus. Accur.

b ¶ *Non filia.*] licet. n. filiæ vt masculi succedãt, legi. tamen ad huiusmodi successionẽ aspirare non possunt, nec earum filij: vt supra qui feud. da. pos. §. hoc autem notandum, & hoc verum est, quoniã proles fœminini sexus & ex fœmineo sexu descendens in feudo non succedit nisi ex pacto: vt hic, & ff. de gra. succ. in feu. c. 1.

c ¶ *Nisi ex pacto.*]& tunc demum succedet cum masculi non extitẽrint, vt ff. tit. epm vel abba. &c. c. itẽ si eps vel abbas. in fi. & ff. de suc. feu. c. filia verò. nec. n. patet locus fœminę in feudis suc. donec masculus supereſt, ex eo ꝙ primus fuerit inuestitꝰ de eo: vt ff. de eo ꝙ sibi vel hære. suis masc. & fœmi. feud. accepit. c. qui sibi. Acc.

d ¶ *Filia matrix.*] vel nisi post mortẽ pr̃is feudũ à domino redemerit, vel nisi à domino fuerit inuestita de beneficio patris ꝓpter seruitium & amorem patris, tunc enim non poterit ab aliquo revocari ex parentibus suis: vt ff. quemadmodum ad fi. de. feu. perti. c. 1.

d ¶ *Filia.*]hoc potest referri ad illud verbum nisi ex pacto, potest etiam referri ad illud, vel nisi sit fœmineum: & tunc iutelliges quòd ille pater descendit ex fœmina quæ acquisierat feudum illud. qui dam tamen non habent in textu hoc verbum patri, &c.

e ¶ *Secundum quosdam.*]dixerũt tñ qdã ff, vt supra de bene. feu. c. 1. imo ẽt fuerunt qui dixerunt ꝙ ẽt masculi non succedant in feudo fœmineo, i. per fœminam acquisito: cum fm rigorẽ consuetudinis feudum dici debeat paternum, & non maternum: vt ff. an mari. suc. vxo. in bene. c. si fœmina. (gra. suc. in feu. c. 1.

f ¶ *Nepos ex filio.*]& non ex filia. proles. n. fœminini sexꝰ, &c. vt ff. de

g ¶ *Solus.*]dicit quãtũ ad collaterales qm̃ donec descẽdẽtes superstant, nõ admittuntur collaterales agnati: vt ff. de gra. suc. in feud. c. ꝓ successionẽ. Sed nunquid vna cũ pr̃e admittentur ad successionẽ aut in feu. in locũ sui pris? Rñ. sic: cũ iure isto cõsuetudinario nõ fit prohibitũ, imò potiꝰ admissum, cũ dr ꝙ prima, cã fit liberorũ in suc feu. & inter liberos videanẽ postea nepotes connumerari: vt ff. pręd. tit. & c. in prin. nimirũ qm̃ appellatione liberorum vel filiorũ nepos cõtinet, nec ẽt poterũt eos dulciori vocabulo nominare: vt ff. de ver. sig. l. liberorum. & l. iusta. cum ẽr Romano iure filius vna cum nepote ex filio mortuo succedit. C. de suis & legit. hæred. l. 3.

Filiorũ appellatione nepos continetur.

h ¶ *Intimum.*]hic potest notari ꝙ infinitas rei hcitum vel illicitum nõ vitiat, nec excludit. & est ꝓ illud generale, infinitas est euitanda. fm quod not. ff. qui feud. da. possint. §. hoc quoque sciendum est.

i ¶ *Paternũ.*]Sed quare dixit si feudũ sit pr̃nũnõne dr feudũ paternum postquã peruenerit ad nepotes? & deniq; paternũ fm dicta cũ à quocunq; de superioribus sit acquisitũ, vt statim sequitur paternũ vocabitur, &c. hoc est ab eo parente ꝙ fuit agnationis cõis: vt ff. de gra. suc. in feu. c. 1. circa prin. Resp. nõ ideo dicit paternũ ꝙ illud nõ dicat pr̃nũ qđ iã peruenit ad nepotes: qa ꝺ eo pr̃no nõ loquit, ꝫ dicit paternũ eo respectu vt agnati remoueãt à suc. feu. donec nepos supereſt: qđ ad auũ illius nepotis iã puenerat feudum pr̃nũ qđ debebat ad agnatos deuenire: & nepos si pcederet eos in gradu siue gradib. & de eo paterno loquit: & hoc est quod dixit sol. k ¶ *Patrueles.*]Sꝫ vt falsum, s. ꝙ dicãt patrueles, cũ sint nati ex eo. dẽ pr̃e. vñ potiꝰ dicunt cõsanguinei, cã ex eodem sanguine nati sũt de qb. habes rubricã specialẽ siue tit. ī auth. de ꝓsan. & vteri. fratri. col. v. patrueles aũt dicunt nati ex duob. fratrib. vt inst. de gradib. cogna. §. 4. & ff. de gradib. affi. l. 1. §. 4. ꝫ dicas ꝙ hi nõ dicunẽ patrueles ex eo ꝙ nati sunt ex eodẽ pr̃e. sed dicunẽ patrueles cũ filiis aliorũ fratrũ. ꝫ de illis nõ esset adhuc locutus, ꝫ i sequẽtib. loquet, sci licet vbi dr, sic & in aliis superioribus &c.

† Dñs B. & Al. formãt sup hoc capitu. pulchras & vtiles quæstiones adquos pp longam disputationẽ te remitto.

l ¶ *Pertinere.*]filiis. n. existentib. masculis vel ex filio nepotib. vel de inceps ꝓ masculinũ sexũ descendẽtib. cæteri remouenẽ agnati: vt ff. de gradib. suc. in feud.

DE CAPITANEO QVI CVRIAM, &c.

m *Vidam. Non contineri.*] licet fuerit vsus verbo generali vel simpliciũ tñ dẽt itelligi tñ vẽditũ ꝺ quo actũ fuerit inter ꝓhentes, vt arg. C. de transl. l. fi de certa. & C. ad Velle. l. iubemꝰ. nec ẽt fuit cogitatũ de beneficio vẽdẽdo. ar. ff. de trãſ. l. cũ aquiliana. & l. qui cũ tutorib. §. 1. vnde id tñ vr vẽditũ, qđ verbis fuit nominatũ. ff. de euict. q libertatis. & de fun. inst. & instru. leg. l. cum de Ianionis. & l. ꝓdia. nec. n. à verb. sig. recedẽdũ est, &c. vt ff. de leg. 3. nõ aliter. Itẽ nõne ꝓt haberi curia sine beneficio: & ecõtra. ergo vẽdẽdo vnũ, nõ sequit vẽditio alteri. arg. C. de ꝓb. neq; natales. & l. ad ꝓbationẽ seruitutis. imò advẽditionẽ vnius sequit exceptio alterius. ar. C. de pact. quen. tã sup do. l. fi. & ff. de cõpen. l. Labeo. ecõtra curia vẽdita, & beneficiũ vẽditũ vr cũ ad curiã ptineat. ar. ff si ser. vẽ. l. pen §. 1. & de act. emp. & vẽ. creditor §. fi. in vẽdẽdo. n. fuit vsus verbo generali vel simplici. ergo vr oĩa vẽ didisse q nõ excepit. arg. ff. de acce. l. plurib. & ff. q ī frau. cre. l. j. §. 1. Itẽ nõne bñficiũ cohæret curię: ergo cũ datiõe curiæ trãſit. arg. ff. ꝺ of. eius cui mãd. est iurisd. l. fi. & de institoria. l. cuicunq;. §. pe. ꝓterea beneficiũ inest curię tãquam pars in toto. ar. tradita curia, & ip sum beneficiũ traditũ itelligit alioquin nõ intelligeret curia tradita parte subtracta. arg. de verb. obl. l. q vsumf. in prin. & l. in executiõe. §. pe. & ff. de exce. rei ind. l. fi qs cũ totũ. & ꝓ accipiẽte ꝺ dãre debemꝰ iterpretari. ff. de ꝺhẽ. em. l. 1. Labeo. & de ver. obl. l. stipulatio ista. §. in stipu. hoc ẽt multum vr facere ꝓ emptore, l. qa nõ erat forte aliàs empturus nisi beneficiũ haberet: vt ff. de min. xxv. an. tutor vrgẽtib. §. fi. & de in diẽ addic. ꝙ fi. & de sol. fi qs aliã. qua. n. ratiõe vult vẽditor emptori subtrahere beneficium. s. qa ꝑspecialiter nõ dedit eadẽ ratiõe ꝓt ei subtrahere domos, vineas & terras: & ita redigit ad nihilũ vẽditio. vt ergo videat aliquid dedisse videreť interpretãdũ & bñficiũ esse datũ. arg. ff. ad muni. l. j. & de leg. 1. fi quãdo.

Curia vẽdita & beneficiũ ad curiã ꝓtẽs. vendi videtur.

n ¶ *Actum fit.*]in generali. n. alienatione non continetur nisi de eis nominatim fuerit dictum: vt ff. si de feu. contro. fue. c. in generali.

o ¶ *Si filius.*]Quidquid in isto c. quæratur & respondeatur, hoc plenè determinatur in constit. Fride. imperialem. §. insuper. hoc idem determinatur ibidem de vasallo vasalli, qui dominum domini sui offenderet. & ideo non est hic multum insistendum.

p ¶ *Feudum amittat.*] hoc ideo, qa cogitationis pœnã nemo meretur. vt ff. de pœn. l. cogitationis. nec. n. ꝑ aliri debet affectus nisi secutus effectus

fuerit effectus. ff. quod quisq; iuris. l. j. §. fi. & de fur. l. j. §. j. & l. si quis vxori. §. neque verbo. & l. inficiãdo. & ff. ad leg. cor. de fal. qui fallsam. nisi aliud reperiatur ex ſualiter diẽtũ propter enormitatẽ criminis: vt C. de epi. & ele. l. si quis non dicã. & C. ff quacunque prædi. po. l. j. & C. ad legem Iul. maie. quisquis. & ff. de extr. cog. l. j. non obstat quod aliàs dicit ꝙ in maleficiis volũtas ī spicit, nõ exitus. ff. ad le. cor. de sic. l. diuus. §. j. qa illud est verũ in maleficio perpetrato. ſ. vt in eo nõ inſpiciatur quod per petratũ est: sed debet in ſpici si ille q cõmisit, habuit voluntatem delinquẽdi & tunc puniatur. si autem nõ habuit volũtatẽ: tunc secus: vt C. ad leg. cor. de sica. l. j.

† Quia cogitationis pœnam nemo meretur ff. de pœnis. l. cogitationis. Ba. quę lex, f. cogitationis, recitat de dist. j c. cogitationis. Voluntas in maleficiis nõ exitus inſpicitur.

a ¶ *Non amittit.*]qa fortè pœnituit: vñ venia dignus est: vt ff. ad leg. cor. de fal. qui fallsam.

b ¶ *Insidiatus.*] sicut aliàs dicitur, q insidiatus fuit morti sui domini vel gladio, amittit feudũ vt ſ. quib. cau. feu. amit. §. porro si dominũ.

c ¶ *Fuerit.*]per testes nõ minus v. summæ & intę opinionis: secũdũ ꝙ dici videtur ī. iu quadã constitutione imperatoris Hẽrici: vt ī. quot testes sunt necessa. ad proban. ingra. c. si vasallus. quã constitutionẽ pauci habẽt: nescio tamẽ vtrũ debeat esse cõstitutio vel nõ: vel si non est cõstitutio, dices quod sufficiãt duo. vbi enim numerus testiũ nõ adiicit, duo sufficiunt: vt ff. de testibus. vbi numerus.

¶ Disſositio ſolius animi ad delictum, non perficit delictum: sed insidiæ habentur pro delicto contra dominum consummato. Bal.

¶ Si voluerit vasallus dominum offendere: sed non laborauit, eu dum nõ amittit †. Gerardus & Obertus. similiter etiam si laborauerit nõn amittit feudum. nisi insidiatus b ei fuerit, & hoc probatum fuerit. c

¶ Feudũ non transit ad fœminam, licet per pactum sit actum si vasallus supereſt. Bal.

¶ Similiter si quis inuestitus fuerit de feudo ita vt ad fœminam transiret, & duas filias tantũ reliquerit, quarũ una filiũ habeat, & altera filiam: vtrum post mortem illarum masculus tantum feudũ habere debeat? secundũ Gerardum masculus d tantum, Obert. contr. & ecõtra si filtos f ille habuerit. Filius f non potest recusare hęreditatẽ patris absque feudo. propinquus autem potest.

¶ Si cõtentio sit inter vasallũ & emptorem de feudo vasallo deficiente in probatione electionis iurisiurandi datur emptori Bald.

¶ Si cõtentio fuerit inter filiã, & propinquũ de hæreditate & feudo: cùm filia feudum habere non poterat: quia dicat ipſa, hoc est de mea hæreditate: & ille dicat imò de feudo: electio propinqui erit discernere veritatem iureiurando g. Gerardus & Obertus h. Et similiter si cõtentio fuerit inter aliquem, qui emisset à seniore, & vasallum: qu a dicat vasalus, hoc est de feudo meo: ille autem neget: electio emptoris est veritatem iureiurando discernere b, cùm pares curtis veritatem non testantur. Gerardus & Obertus.

¶ Feudum non potest constitui sub pacto legis commissoria. Bald.

¶ Similiter feudum lege cõmissoria datũ non valet, id est si ad certum tẽpus pecunia nõ soluat creditori, vt habeat in feudum.

Testiũ numero non adiecto, duo sufficiunt.

d ¶ *Masculus.*]hæc vide tur melior sentẽtia. cùm nõ debeãt succedere fœminæ in feudo donec masculus supereſt: vt ſ. epiſcopũ vel ab. & c. j fin. & ſ. de suc. feu. §. filia verò. nec enim patet locus fœminæ in feud. suc. donec masculus supereſt ex eo qui primò fuit inuestitus. ſ. de eo qui sibi vel hære. suis. c. ꝙ sibi. Accur.

e ¶ *Si filios.*]ſ. duos, quorum vnus habuerit filiũ masculum, alter habuerit filiã: & referas istud ille, ad illum qui fuerit inuestitus: & secundũ hoc dices quòd filius masculꝰ tãtũ dẽt habere feudũ totũ. sed dicas quod hoc vltimũ dictum fit Gerardi, cui dicto Ober. nõ cõtradicit. alias enim cõtradiceret toti naturæ suc. feu. cùm masculi debeãt præferri fœminis in suc. feu. vt ſ. not. est. Vel si vis referre illud ille, ad filium quem vna ex ꝺuabus habuerat referas: veruntamen secundum hoc bene diceretur & econtra, &c. cùm in conuerſo casu nihil dixerat de illo filio. vnde prior melior videtur.

f ¶ *Filius.*]hoc idẽ dicitur. ſ. tit. an agnatus vel filius defuncti. ca. & fi contigerit. vnde quæ ibi notata sunt, hic poteris repetere. Accur.

g ¶ *Iureiurando.*]filia in probatione deficiente: vt ſ. si de feu. contro. fue. c. ij. & intelligas quod iurabit cum xij. sacramentalibus: vt ſ. de controuer. inter. malcolum & fœminam. ca. inter sciendum. & quæcunque ibi notaui de hac materia, hic reperas.

h ¶ *Gerardus & Obertus.*]Pro sñia Gerar. est. ꝙ dicit ſ. de feu. dato iu vicem le. cõmisso. c. si quis obligauerit. vbi dicitur ꝙ feudũ nõ sub ꝓtextu pecuniæ, sed amore & honore domini dẽt acqri: & ideo melior videt ei sẽtẽtia. vnde quæ ibi notaui, & hic poteris notare. Ac.

i ¶ *Discernere.*]& idẽ est si inter dñm & emptorẽ fuerit cõtẽtio: vt ſ. de cõitter ma. & fœ. cite sciẽdũ. circa fi. Itẽ ſtelligas ꝙ iurabit si videbit iudici ꝙ aliqd faciat ꝓ eo vel cõtra eũ quare dẽat ei dare iusiurã dũmec em ſemp dẽt dari possidẽti: sed qñq; vni dat, qñq; alteri, qñq; neutri: vt actor nõ ꝓbãte, &c. vt ſ. de cõl. rec. feu. c. sacramentũ. Acc.

k ¶ *Seruitium.*]puta ad aliqd certũ faciendũ quotlibet anno pro ipso feudo. & tũc nõ tenebit aliud facere dño nisi fuerit dictũ. Sed nunqd poterit vasallus tale feudũ refutare qñcũq; voluerit iuito dño? Rñ. ꝙ sic: qa indistincte dicitur al. ꝙ vasallus possit feudũ refutare qũcunque voluerit: nec postquã refutauerit, tenetur dño seruire: vt ſ. de vas. q cõtra cõsti. Lotha. feu. alie. ca. j. & c. ij. & cũ ibi nõ distinguat, nec nos debemus distinguere. arg. ff. de off. præ. l. iij. & ff. de pub. de pretio. ecõtra videtur ꝙ non possit refutare sine volũtate domini: qm̃ ab initio liberam habuit potestatem se non obligãdi ad illud seruitiũ faciendum, & feudũ accipiendum. ergo nõ potest illi cõtractui sine obligationi sine volũtate domini renũciare. sicut em in initio libera potestas est, & c. vt C. de act. & ob. sicut cum omnibus cõcu. suis. & est ar. ad hoc. ff. de vsufru. sed cũ fructuario. nec obl. quòd prædictũ c. indistincte loquitur, quoniã licet ibi nõ distinguatur, non tamen debemus distinguere. qđ em̃ omittitur a lege, nõ debet omitti a religione iudicantis. ff. de rest. quæstum. & de ꝺpon. ꝺuo. & est fortè ratio: quia feudum darũ ad certum seruitium faciendum, nõ potest refutari sine voluntate dñi. aliàs verò, qđ est indeterminatè datũ potest refutari: quoniã vasallus qui habet feudũ conditionale, est obligatus dño ad illud seruitium vel ꝑ stipulationẽ, vel saltem per actũ in isto cõtractu in feudationis appositũ. & ita vestitũ. vñ certa actio ne ad id faciendũ posset ꝓmitteri: vel præscriptis verbis, vbi stipulatio nõ interuenit: vel etiam cõdi. ex maioritꝰ informata per pactũ: ꝙ esset ineptũ dicere, vt ꝑ eius refutationẽ actio domino competens tolleretur. at cũ liberè feudũ recipit, nõ apposita aliqua cõditione, fed simpliciter fuerit de eo inuestitus: nihil ei præter sacramentum de quo Deũ habeat vltore si cõtra fecerit, si fidelitatẽ iurauerit: quia & feudũ amittit si culpam cõmittit ꝙ quã amittere debeat. ad nihilũ enim obligatus est nisi ex natura feudi: quia si domino nõ seruierit secundũ ꝙ ex natura feudi debuerit, ipsũ feudũ amittit. sicut em̃ iure cõsuetudinario feu. permittit vasallo feudũ refutare. ita eodẽ iure liberatus est postquã refutauit, ab illa obligatione naturali qua tenebat domino seruire. & hoc est quod ibi dicitur, ad seruiẽdum postquã refutauit: non tenet.

DE PROHIBITA FEVDI ALIENATIONE per Lotharium.

TITVLVS LII.

¶ Feudum vasalli nõ alienẽt sine voluntate dominorum suorum: & si vasallus cõtrafecerit, pretio, & beneficio carebit: notarius verò qui scripsit instrumentum, officio suo priuabitur, & sit infamis. Bald.

¶ Lotharius diuina fauente clemẽtia iij. Imp. Romanorũ pius, felix, inclytꝰ, ac triũphator semper Augustꝰ vniuerſo populo.

Imperialis benevolentiæ proprium esse iudicamus, commoda subiectorum inuestigare & eorum calamitatibus diligenti cura mederi: similiter rei publicæ bonum statũ, ac dignitatem imperij omnibus priuatis cõmodis præponere. Quocirca omniũ fidelium nostrorum tam futurorum q̃ præsertiũ nouerit vniuersitas qualiter dũ apud Rõchalas secundũ antiquorũ imperatorũ cõsuetudinẽ, pro iustitia ac pace regni componenda conſideremus, omnia quæ ad honorẽ imperij Romani ſpectare videntur solicitè indagãtes, pernicioſiſſimã pestem, & reipub. nõ mediocre detrimẽtũ inferẽtẽ reſecare, ppoſuimus. Per multas enim interpellationes ad nos factas cõperimus milites ſua beneficia paſſim diſtrahere: ac ita omnibus exhauſtis, ſuorũ ſeniorum ſeruitia ſubterfugere: per quod vires imperij maxime attenuatas cognouimus dum proceres nostri milites ſuos omnibus beneficiis ſuis exutos ad fœliciſſimam nostri numinis expeditionem nullo modo transducere valeant. Hortatu itaque

dũmec em̃ ſemp dẽt dari poſsidẽti: ſed qñq; vni dat, qñq; alteri, qñq; neutri: vt actor nõ ꝓbãte, &c. vt ſ. de cõl. rec. feu. c. ſacramentũ. Acc.

k ¶ *Seruitium.*]puta ad aliqd certũ faciendũ quotlibet anno pro ipſo feudo. & tũc nõ tenebiſ aliud facere dño nisi fuerit dictũ. Sed nunqd poterit vaſallus tale feudũ refutare qñcũq; voluerit iuito dño? Rñ. ꝙ ſic: qa indiſtincte dicitur al. ꝙ vaſallus poſsit feudũ refutare qũcunque voluerit: nec poſtquã refutauerit, tenetur dño ſeruire: vt ſ. de vaſ. q cõtra cõſti. Lotha. feu. alie. ca. j. & c. ij. & cũ ibi nõ diſtinguat, nec nos debemus diſtinguere. argu. ff. de off. præ. l. iij. & ff. de pub. de pretio. ecõtra videtur ꝙ non poſsit refutare ſine volũtate domini: qm̃ ab initio liberam habuit poteſtatem ſe non obligãdi ad illud ſeruitiũ faciendum, & feudũ accipiendum. ergo nõ poteſt illi cõtractui ſine obligationi ſine volũtate domini renũciare. ſicut em̃ in initio libera poteſtas eſt, & c. vt C. de act. & ob. ſicut cum omnibus cõcu. ſuis. & eſt ar. ad hoc. ff. de vſufru. ſed cũ fructuario. nec obl. quòd prædictũ c. indiſtincte loquitur, quoniã licet ibi nõ diſtinguatur, non tamen debemus diſtinguere. qđ em̃ omittitur a lege, nõ debet omitti a religione iudicantis. ff. de reſt. quæſtum. & de ſpon. ꝺuo. & eſt fortè ratio: quia feudum darũ ad certum ſeruitium faciendum, nõ poteſt refutari ſine voluntate dñi. aliàs verò, qđ eſt indeterminatè datũ poteſt refutarit: quoniã vaſallus qui habet feudũ conditionale, eſt obligatus dño ad illud ſeruitium vel ꝑ ſtipulationẽ, vel ſaltem per actũ in iſto cõtractu in feudationis appoſitũ. & ita veſtitũ. vñ certa actio ne ad id faciendũ poſſet ꝓmitteri: vel præſcriptis verbis, vbi ſtipulatio nõ interuenit: vel etiam cõdi. ex maioritꝰ informata per pactũ: ꝙ eſſet ineptũ dicere, vt ꝑ eius refutationẽ actio domino competens tolleretur. at cũ liberè feudũ recipit, nõ appoſita aliqua cõditione, ſed ſimpliciter fuerit de eo inueſtitus: nihil ei præter ſacramentum de quo Deũ habeat vltore ſi cõtra fecerit, ſi fidelitatẽ iurauerit: quia & feudũ amittit ſi culpam cõmittit ꝙ quã amittere debeat. ad nihilũ enim obligatus eſt niſi ex natura feudi: quia ſi domino nõ ſeruierit ſecundũ ꝙ ex natura feudi debuerit, ipſũ feudũ amittit. ſicut em̃ iure cõſuetudinario feu. permittit vaſallo feudũ refutare. ita eodẽ iure liberatus eſt poſtquã refutauit, ab illa obligatione naturali qua tenebat domino ſeruire. & hoc eſt quod ibi dicitur, ad ſeruiẽdum poſtquã refutauit: non teneſ.

¶DE PROHIBITA FEVDI, &c.

Imperialis. Trãſducere.] cùm ipſi milites q beneficia habent a dñis ſuis, debeãt ire cũ eis qñ vadũt Roma cũ rege in hoſtẽ, i. in exercitu. illi aũt vaſalli q cũ eis nõ vadũt, debẽt ꝑſtare eis ofẽditias, olim, ſ. in Lomb. xij. denarios de modo. in Theutonia tertiã partẽ fructuũ facta cõputatione fructuũ ſolũmõ eius an. in quo hoſtẽ faciũt, vt ſ. de ea. cor. ſ. ſimiliter ī oſtẽditiis. hodie verò aliter ſtatutũ eſt. ſ. ꝙ ſi nõ iuerit ſecũ ī ꝓdicta expeditione, vel aliũ ꝓ ſe dño acceptabilẽ nõ miſerit, debebit ſi in Lõb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quã in Alemania subministrare dño dimidiũ reditus feudi vnius anni & si alterũ ipsorũ a dño ad nontẽ siue vocat⁹ spatio operæti nõ fecit. feudũ amittit: vt ff. Frid. Imperial. c. 8. in mitter & hoc debeoit poa ri. ꝙ vocat⁹ fuerit a dño ꝙ parates ipsi⁹ vas.ar.j.de allo.§.vt at ẽgtas. a ¶ *Consilio.*]Secutus fuit imperator ille modũ Iustiniani in cõdenda lege.f.ea faciẽdo cõsilio & consilio[a] archiepiscoporũ, episcoporũ ducum, comitũ, marchionũ, palatinorũ, cæterorumque nobilium, similiter etiã iudicum hac edictali lege[b] in omne æuũ Deo ꝓpitio valitura decernimus nemini licere beneficia, quæ à suis senioribus habent sine ipsorũ permissione[c] distrahere, vel aliquod cõmercium[d] aduersus tenorem nostræ constitutionis excogitare[e], per quod imperij vel dominorũ minuatur vtilitas.[f] ¶ Si quis verò cõtra hæc nostræ legis salubertimæ præcepta ad huiusmodi illicitum cõmerciũ accesserit, vel aliquid in fraudem huius legis machinari tẽtauerit, pretio[g] ac beneficio[h] se cariturũ agnoscat. Notarium verò qui super hoc tali cõtractu libellum[i] vel aliud instrumentum conscripserit: post amissionem officij: ipsum infamiæ[k] † periculum sustinere sancimus. Datum vj. die mensis Nouembris M.cxxxvj.

¶ Primò thema, Secũdò quæstio, Tertiò responsio. Secunda ibi, Defuncto. Tertia in versi. quas amputatores. Bald.

¶ Imp. Lotharius A. vniuerso populo.

SAtis bene dispositũ ad vtilitatem regni, & ad perniciosam pestem destruendã, in scripris inserere curauimus. Quidã miles bina beneficia à duobus dominis (prout solitum est) acquisiuit: qui decedens duos reliquit filios, qui paterna beneficia inter se diuidentes, alter eorum domino suo pro beneficio quod ad eum peruenit, fidelitatem nullo antepositio, sicut pater fecerat, fecit. Alter verò frater pro suo beneficio alteri domino suo fim.liter: quia nullũ aliũ dñm habere videbatur, nullo antepositio fidelitatẽ fecit. ¶ Defuncto posteriore fratre sine filiis: vtiq; feudũ in querimoniam venit: vt prius personã, & sic dominus posterior talẽ fidelitatẽ quęrit qualem eius frater tauerat vel tentauerat, priorem tamen intellectum puto meliorem. f ¶ *Vtilitas.*] in hoc minueretur vtilitas imperij si beneficia ita alienarẽtur: quoniã milites q beneficia vẽderẽr, nõ irẽt amplius in expeditionẽ cũ dominis eorũ: qđ facere dẽnt: vt ſ.no.est.& ita vires imperij attenuarẽtur, secundũ quòd ſ.dixit, ꝙ quod vires imperij attenuatas, &c. dominorũ ãt vtilitas in hoc minueretur, quoniã nõ posset ampliꝰ hre ab eis oblẽditias superiꝰ nominatas: vel etiã alia seruitia quæ vasalli dominis ꝓstare tenẽtur. & hoc est ꝙ dixit in superiori parte istiꝰ legis vbi dicit⁹ suorum seniorũ seruitia subterfugere. g ¶ *Pretio.*]quòd pretiũ restituet bonæ fidei emptori: vt in cõsti. Frider. imperialẽ. circa fin.j. rñ. Sed quid si esset malæ fidei emptẽr, puta ꝙ sciebat feudũ esse qđ emit⁹ Rñ. tũc nõ repetet scẽm qđ hic videtur dici: vel aliud si sin fraudẽ. l. machinari tẽtauerit &.quasi videatur dicere tã de emptore quã de vẽditore. & ita scẽm hoc potẽris referre istud cariturũ agnoscat, tã ad emptorẽ quã ad venditorẽ. de hac materia dicas secũdum qđ plenius not. in d. constitu. Fride. imperialem. h ¶ *Beneficio.*]ꝙ beneficiũ dñs recuperabit nulla præscriptiõe obstãte: quia quod ab initio nõ valuit, tractu tẽporis cõ firmari non potest: vt ſ. de cap. corra. c.j. & in cõstit. Frideri. imperialem. i ¶ *Libellũ.*]forte ꝙa imbreuiauit tm contractũ ipsum sup aliqua schedula: vel forte scripsit sup aliqua chartula qualiter debeat ꝓtractus celebrari, qué dedit vni ex contrahentibus vel ambobus: & nihil vltra fecit. k ¶ *Infamia.*] & ita non patietur alienam pœnã notarius p cõstitutionẽ iftã: nisi qua officium tabellionatus amittet: & ĩ tamis efficietur. p cõstitutionẽ autẽ Friderici, imperialẽ decet solertiã. debet similiter manũ amittere, ĩ ẽsillo, callidis. Sed nunquid verũ erit ꝙ sciẽs siue ignorans seducũ esse, inde instrumentum fecit? nõ puto quod ignorans puniat. nã nec vasallus alienãs p ignorantiã puniet: vt ſ. de cõtrouer. iter do. & em. §. j.

¶ Si vasallus intra annum & diem dolosè non petierit inuestituram, amittit feudum. Si verò iusta causa impeditus..on fecerit: nõ perdit feudum. B ild.

¶ Imperator Lotharius Augu. &c. Eugenio Papæ & vniuerso populo.

QVoniam inter[l] dominum & vasallũ nulla fraus, nec vllum malum ingenium debet interuenire, idcirco per hãc præsentẽ legẽ ſancimus, si vasallus nõ dolosè per annum & diẽ steterit quòd à domino sui benefici inuestituram non petierit: feudum non ob hoc amittat, dolus enim abesse videtur, si iusta causa[m] impediente steterit. Datum vj. Cal. Septembris anno à natiuitate Domini M. cxxxvij. † & indictione v.

† Forte 17.

DE PACE TENENDA INTER SVBDITOS ET IVramento firmanda, & vindicanda: & de pœna iudicibus apposita qui eam vindicare, & iustitiam facere negiexerint.

TITVLVS LIII.

¶ Primo pracipit Imperator pacem iuramẽto firmatam ab omnibus seruari. Secundo statuit pœnam seruantibus. Tertio prohibet conuenticula & illicitas exactiones. Quarto confirmat sacramenta puberum licita, & cassat illicita. Quinto redit ad materiam feudorum. Secunda ibi, Si quis verò ausu temerario. Tertia in §. cõuẽticula. Quarta in §. ité sacramenta puberum. Quinta in c.j. ſ. tit. proximo. inis. ad hoc qui allodium. Bald.

¶ Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus vniuersis subiectis suo imperio salutem.

HAc edictali legc ĩ perpetuum valitura iubemus vt omnes nostro subiecti imperiẽ[n] verã & perpetuam pacem inter se obseruent: & vt inuiolata inter omnes perpetuò obseruetur, d u

tur in ꝺdicta constitutione Frrid. imperialem circa princi. vbi dicitur b Vide hic Iac. de Bel. qui diffuse tractat hanc materiã distinguendo ætates ꝓpter effectꝰ multiplices & allegado iura ad hoc facientia.

¶ DE PACE TENENDA, &c.

Ac edictali. imperio.]Et ita vſ ꝙ lex ista non habet locũ nisi in ter illos qui ei ſubditi fuꝰ. Sed nũquid tenet trãcigenas b & alios vltramontanos q ei nõ ſunt ſubditi? videt ꝙ nõ ex eo quod

a Cõtrariũ est verũ per tex. in c. per venerabilẽ. qui filii sint leg. & gl. quã dicit Ia. esse ad hoc sing. in §. 1. Insti. de pa. po. Al. post Bar. in extraua. ad reprimẽ. infra, eo. co. 11.

ꝙ dicit nostro subiecti imperio, &c. Sed dicas a ꝙ eos similiter tenet: quoniam licet ei non sint sacramento ſubditi, ſunt tamen ratione imperii Ro. ſub quo esse debent, cùm ipſi fuerint de imperio Iustiniani: vt C. de offi. præſe. præto. aphri. l. vlti. 1. col.

2 ¶ *Duces.*]qui autem dicãtur duces alij ſequentes, dicitur ſ. quis dicatur mar. dux, co. c. j. Ac.

b ¶ *A xvij. anno.*] Et ita habes ꝙ postquãquis est xviij. an. habet legitimã ætatẽ quãtũ ad hoc vt teneat iurare ꝙ pacẽ tenebit. aliud tamẽ obseruaꝝ in ꝓtractibus rerũ minorũ, quoniã tunc postquã factꝰ est pubes põt iurare ĩ ꝓtractu suo: vt ſ. ea. l. §. ité sacramẽta puberũ. Sed qđ si postquã factus est pubes, iurauerit se nõ venturũ cõtra pacẽ quã cũ aliquo inimico suo fecerit, & posteà cõtra eã venerit respõdẽdo: nunqđ puniet pœna eiꝰ legis? Resp. b forte nõ secũdũ quod hic dicit⁹ vt aliud sit ĩ ꝓtractu, & a'iud hic: quoniam cùm pacem reddit de eo quod sibi factũ est, potius videtur distrahere quã contrahere: cùm ille qui in eũ maleficiũ cõmiserit, erat ei obligatꝰ, & nõ iste ipsi. si enim Imperator iste vellet ꝙ per illud sacramẽtum teneret, quare similiter de eo nõ dicit sicut dixit de maiore xviij. an? Vel dicas ꝙ bene teneret pœna huius legis rũe, & aliud est ĩ gñali pace, de qua lex ista loquitur q̃ oẽs ſubditi Imperio tenẽtur inter ſe seruare, & aliud est in ſpeciali pace, quã si minor, ꝓmiserit se firmã & ratã semp habiturũ & nõ ꝓtraueturũ, & posteà iurauerit ſpõtè, nõ poterit posteà cõtrauenire: cũ loco maioris tũc habeatur: tũc enĩ ꝓtraxit ꝓmittẽdo sup facto suo. sed in generali pace de qua loqtur hic nulli⁹ videt ꝓtrahere nisi qa iurat ad postulationẽ iudicis illi⁹ loci. nimirũ aliquãdo est qd licitũ ĩ ſpecie qđ in genere nõ licet: vt ar. ff. qđ cuiu. vni. no. itẽ. §. fi decuriões. & ff. de atbi. l. itẽ si vnus. §. fi ĩ duos. & ist. de leg. §. sed si vxori. & ff. cõ. pd. ĩ tradẽdis & ff qs cau. sed & fi. §. quæritũ. & ff. de cõd. & de. cũ ita. & de acq. hęr. l. si qs mihi. §. sedvtrũ. notabis ergo hic ꝙ ætas legitima dicitur xviij. an. ad pacẽ iurãdã: sic etiã iure Lõba. dicitur legitima ætas similiter xviij. an. ad ꝓtrahẽdum: vt ĩ Lõb. de ꝑh. alie. mi. l. j. eodẽ iure dicitur legitima ætas xiiij. an. ad ſpõsalia ꝓtrahada: vt ĩ Lõbar. de ꝑhi. nuptiæ luenięte nouiſsima: al. dicitur legitima ætas xij. an. ad ꝓsentiẽdum patri volẽti facere filios natu. sibi similes vel æquales. at in Lõbar. de suc. l. iij. iure autẽ Ro. dicitur legitima ætas xxv. an. ad ꝓtrahẽdum: vt ff. de mi. l. j. alias xviij. an. quãtũ ad hoc vt qs posſit ꝑ alio postulare: vt ff. de postu. l. j. §. ij. & insti. qb. ex cau. cau. ma. licet vel nõ. in fi. alias dicitur legitima ætas pubertas, ſ. ad testãmẽta faciẽda. & ad nuptias ꝓtrahẽdas, & q̃tũ ad hoc vt posſit qs testimoniũ ferre: & ad ꝓtractus faciẽdos cũ iuramẽto, vt insti. ꝺdi. tit. §. cũ ergo. ist. de nu. in ꝑin. & ff. de testi. l. testiũ. §. le. Iul. de vi. & j. ea. l. §itẽ sacramẽta. dicitur autẽ pubertas in maſculis xiiij. ann. in fœminis xij. an. quo tẽpore dicũtur viri potẽtes. insti. qb. mo. test. infir. circa prin. aliter dicitur plena pubertas ĩ maſculis xviij. an. ĩ fœminis xiiij. ſ. qu antũ ad alimẽtavſq; ad pubertatẽ relicta, vt ff. de ali. & ciba. le. l. mela ait. aliàs dicitur legitima ętas ex quo qs excesſit infantiam quãtũ ad hoc vt posſit emãcipatiõi ꝓsentire: vt C. de emã. l. pẽ. in fi. di citur aũt infans minor vij. an. vt C. de iure delib l. ſi infanti. ĩ princ. aliàs dicitur legitima ætas xxix. an. q̃tũ ad hoc vt non posſit qs restitui aduersus ꝓtractũ quẽ fecit in minori ætate: vt C. de tẽ. in integ. restit. l. vlt. ex hoc ergo quod dicitur hic, colligi poteſt ꝙ nullus minor xviij. an. debeat ꝓelli iurare de pace. vñ ex hac l. põt notari bonũ. ar. qđ minor xvij. an. nõ tenetur se pugnãre. non cõpellatur in pugna iurare cũ ar. iſtius legis. ille eñ q pugnã facit, dẽt iurare qđ nullã rẽ habet quæ ad maleficiũ pertineãt, vt ãn Lõbar. qualiter quis ſe de. nul lus cãpio. debet etiã iurare de asto: vt in prædi. tit. fi quis alium asto. & maximè cùm iuuenilis ætas excuſet eum à pugna per ſe facienda, vt prædi. tit. l. antepe. nec iure Lombar. inuenitur de aliis legitimis ætatibus nisi quas ſuperius nominauimus. Accur.

c ¶ *Vsque ad lxx. an.*] posſ illud verò tempus non debet constringi iurare, sicut nec testimoniũ dicere cõpellantur huiusmodi senes maiores lxx. an. vt ff. de testi. l. inuiti. & de iure immu. l. iij. Accur.

d ¶ *Quinquẽnij.*]hoc forrè debet fieri ꝓpter illos qui iã puenerũt ad xviij. an. q nõdũ iurauerãt ꝓpter minorẽ ætatẽ. & ꝓpter illos q iã ex cesſerũt lxx. ẽt vt magis reminiſcãt quaꝝ pacẽ debeãt seruare, nihilo minꝰ tenẽtur ea seruare ꝓpter priꝰ iuramẽtũ, cũ ipſi nõ iurẽt ad tps: ppetuò eñ ea debẽt seruare, vt ĩ prin. huiꝰ l. dicitur. hodie aũt nõ ser uatur hmõi reuocatio: imò potiꝰ fit ꝓtra. renouatur eñ sacramẽtũ so cietatũ & iurationũ quæ ꝓhibitæ sunt ꝑ hanc l. in §. conuenticula.

e ¶ *Pace tenẽda.*]ſubaudi & de adiuuãdis locorũ rectorib. ĩ pace tuẽda atq; vindicãda. & hoc est ꝙ ſupius dixit, vt pacẽ teneãt, & rectores locorũ adiuuẽt, &c. vel dicas dnõ renouabunt sacramẽta nisi de pace tenẽda, & intelligas ꝙ ibi nõ dicitur ꝙ debeãt iurare de adiuuandis rectorib. ed dicitur ꝙ postq̃ iurauerint pacẽ tenere, debeãt adiuuare rectores ĩ pace tuẽda atq; vindicãda, & ita ꝓstruas, vt pacẽ teneãt, ſ. iureiu. adstringãt. & facies punctũ, & volumꝰ, ſubaudi ĩ siue iubemus ꝙ adiuuẽt locorũ rectores. priorem tamẽ intellectum puto verioré, f ¶ *De quacunque re.*] quam fortè aliquis sibi debet ex contractu vel quaſi, ex maleficio vel quaſi.

ces[a] marchiones, comites, capitanei, valuaſores, & omnium locorum rectores, cum omnibus locorum primatibus & plebeiis à decimo octauo anno[b] vſque ad ſeptuagesimum[c] obſtringantur iuramento vt pacem teneãt, & rectores locorum adiuuent in pace tenenda, atque vindicãda: & in fine vniuſcuiuſque quĩquẽ nij[d] de prædicta pace tenenda[e] omnium ſacramenta renouentur. Si quis verò aliquod ius de quacunque[f] re, vel facto[g] contra aliquem ſe habere putauerit, iudicialem adeat potestatẽ[h] &

per eã ius sibi cõpetẽs exequat[i]. ¶ Si qs verò ausu temerario præ dicta pacẽ violare[k] ꝓſumpſerit: ſi ciuitas est: pœna cẽtũ librarũ[l] auri cameræ nostræ inferenda puniatur: oppidũ verò triginta libris auri mulctetur: duces autẽ, marchiones & comites quinquaginta auri libras prẽstent: capita nei quoque & maiores valuaſores viginti auri libris puniantur: minores verò valuaſores & omnes alij prædictæ pacis violatores, tres libras auri inferre cogãtur, & damnũ paſſo ſecundũm leges reſarciant. ¶ Iniuria[m] † de verũ esse. verũ est enim si ipse fugeret, ꝙ posſet eũ detinere donec ad iudicẽ posſet eum perducere, vt ff. qui a re in frau. cre. l. ait ꝓtor. §. ſi debitorẽ. non tamen potẽrit ei per violentiã rẽ auferre ſecundũ quod ſatis dicitur in ꝑdicta. l. generali & no. ff. quod me. cau. ſuper illa l. ꝑdicta, extra edictũ. Sed quid ſi non fugit? Resp. nec tunc ſua authoritate decebit auferre. veruntamen ſi timet rẽ ſuam vſucapi vel præſcribi vel timet aliter actionem ſuã tẽpore peritura actionẽ forte iniuriarũ vel aliam debebit præstare publicè in ſcriptis cum ſubſcriptione tabellionũ, vel ſi nõ poterit eos habere, ſubſcriptione triũ teſtium, quod vult agere contra eũ, & per eum non ſtat, sed ꝙ iudicem qui abſens est hoc faciet vbi aduerſarius habet domicilium, & ita interrumpet tempus, vt C. de an. except. l. vt perfectus.

i ¶ *Exequatur.*]& nõ ſua authoritate. alias enĩ inciderẽt ĩ edictũ di ui Marci, vel in cõſtitutionẽ illã, ſi qs in tãtã. vel ĩ alias cõtra quas faceret. idcirco enĩ vigor iudiciorũ & iuris publici tutela est ĩ medio cõſtituta ne qſq̃ ſibiipſi ꝓmittere valeat vltionẽ, vt C. de iu. & cæll. nulli⁹. ſed ſi iudex noluerit ei facere iuſtitiã, & ipſe iudex teneãtur ſibi reſarcire dãnũ: vt ſ. ea. ſ. iudices. vero. Si verò maior iudex fuerit, k ¶ *Violare.*]q. d. nos volumꝰ ꝙ oẽs ita ſtẽt in pace quã iurauerit. vt ſi aliquis paſſus fuerit iniuriarũ ab aliquo forte ante pacẽ iurãtã vel etiã fortè post. vel aliquid ei debeat, ꝙ adeat iudicẽ, & per ſũ ius ſuũ proſequat, & nõ per ſe ſumat vindictã vel ius: alioquin tãquã pacis violator punietur & hoc est qđ ſequitur, ſi qs verò temerario ausu. l ¶ *Centum librarum auri.*]& ita debẽt puniri ĩ c. lib. au. & alij iudices minori pœna, ſecundũ quod ſequitur. & ita puniũtur maiori pœna maiores quã minores. & hoc etiam verum pecuniariter ſecundũ quod hic dicit. multò magis enim pœna ſunt digni, &c. vt C. de epiſ. & cler. l. ꝑsbyteri in fi. hoc enim quod sũt marchiones vel duces vel comites habẽt à principe: vt ſ. quis dicatur dux. ca. 1. corporaliter au té maiori pœna debent puniri minores, vt C. de ſum. trini. nemo clericus. & hæc vera ſunt quòd præstabũt dictam pœnã, & præterea punientur ſecundũ qualitatem criminis. & hoc est quod ſequitur homicidium quoque, &c. & præterea reſarcient damnum ei cõtra quẽ ꝙ a cem ruperint, vt hic ſtatim ſequitur, & damnum paſſo, &c.

m ¶ *Iniuria.*]qũę qđ iniuria inſpici à iudice debebit ſi fuerit atrox vel nõ iſpici ẽt debebit ĩ quẽ & à quo facta fuerit iniuria, & quo loco vt maior ęſtimeẽt ex ꝑsona vel loco, ſecundũ qđ hæc ota dicũt inſti. de iniur. §. atrox. vt ſecũdũ qualitatẽ iniuriæ debeat puniri. Itẽ inſpici debebit ſi deſcendit iniur. ex l. cor. puta cũ dicat ſe pulſatũ vel verberatũ, vel domũ ſuã ꝙ vim ingreſsã. an deſcẽdat ex iuriſdictione ꝑtoris, ſicut alia est ꝓter prædictã: vt illa q̃ deſcendit à lege puniatur arbitrio iudicis, ſ. in vtraq; pœna corporali & pecunaria ꝓpter cõtu meliã: vt ff. de iniu. cõſtitutionib. In ꝓtoria verò iniuriarũ paſſus æſtimabit ſuã ꝓtumeliã, & iudex pœnã corporalẽ. vt insti. de iniu. §. pœna. & hoc iſpiciet, an agat ciuiliter, an criminaliter, qđ fieri põt, vt i prio caſu pœna iponat ſcẽm qꝰ ſuperiꝰ dictũ est. ſi criminaliter, extraordinaria pœna officio iudicis puniet. vt inſt. præd. ti. §. in ſumma. vtrũ autẽ posſit agi vna ſi actũ fuerit alia variatur. dixerunt enim qdã q, ꝙ ſi ꝺdicta vna agat qs ꝓ iiuria ſibi facta ciuiliter, nõ poterit posteà agere crimina liter, vel ꝓtra ꝑ eñ vtraq; agi: vt ff. de iniu. l. ꝓtor. §. j. ſed ſi agat ciuiliter ꝓ eo ꝙ ſeruus ſuꝰ fit dolo malo interfectus. nihilominus poterit posteà agere criminaliter, & ecõtra: vt C. q̃ſi ci. ac. prædi. cri. l. j. & hoc dixerũt tali rõne, qa qñ alicui fit iniuria, nõ habetur æſtimatio rei ſa miliaris, i. dãni dati, ſed tũ cõtumeliæ. M. verò nõ cõſentit cũ eis in o priori caſu ſed in posteriori fic, & hoc tali ratione, ſ. qa i eo caſu quo qs habet ciuilẽ iudicis est æſtimare vtrũq;. f. cõtumeliã factã, & pœnã corporalẽ. is verò ꝙ iiuriã paſſus est, neutrũ æſtimabit. i eo verò caſu ĩ quo qs ꝓtoriã habet, ipſe æſtimabit cõtumeliã ſuã tãtũ, iudex verò ꝑ pœnã corpo. tñ. & ideo ĩ hoc caſu ſi egerit ciuiliter, poterit posteà

a Si tamen ſit ponit in intercessitate ſibi imputet quia non re ſtituit? Bal. l. & Alu. per auxilium. ff. de mino.

Iniuriã augent locus ꝑsona. Vide in ci. de iniur. de Bel. & Alua. hic.

Vide in ci. de iniuriã puniri ciuiliter & criminaliter, vt ff. de priua. de li. 9. ſi. & Inſti. de iniur. §. inſumma.

a Vide hæc ꝑ Bal. in 1. colla. poſt prin. in ver. no. ꝙ puni.

Patientia ꝙ cõſensu habetur.

† Concor. C. de ſeru. fug. authen. nouo iure. & hoc ve nus. & C. de nupt. l. ſi vt xũ ſecundũ proponis. Item intelligi Pal. hic, ſi notarius erat legiti mæ ætatis, f. xxv. ann. cõpletorũ. ius ſuũ iurare dũ tacite vt C. de hę ſentit; vt arg. ff. qb. mod. Pig. vel hoc ꝓ. ſol. ſicut. §. non videtur. & hæc vera sunt quãdo ex certa ſcie tia consentit. aliàs enim potius videretur errare: vt ff. de iud. l. ij.

d ¶ *Commercium.*]puta forte pretiũ ipſum accipiẽdo ſub colore inueſtituræ: vel etiam pignori obligan⁹: vel aliter aliẽnando: quod qđ facere nõ potest: vt). in cõſtit. Frid. imperialem. §. callidis. vel forte in feudando aliis qui nõ possunt feudũ ſeruare, sicut ipſe potest: cũ nõ sit forte miles sicut ipſe est: vel etiã dãdo alia lege quã ipſe habet. quod ſimpliciter ꝓhibet facere: vt ſ. de lege corradi. §. ex eadem leg.

e ¶ *Excogitare.*]non intelligas ſecũdum literã qđ ex ſola cogitatione a patiatur pœnã ſequentẽ ſed intelligas de ea quæ iam præcesſerat ad actum: & factũ cõpleuit: cùm ex ſola cogitatione nõ minuatur vtilitas imperij vel dominorũ & hoc est qđ ſequitur, per quod imperij vel dominorum minuat vtilitas, &c. cum nemo debeat pœnã pati cogitationis vt notatũ est ſ. ti tu. proxi. c. ſi voluerit. & ad hunc intellectum facit, etiã quod ſ. dicit pretio ac beneficio ſe cariturum, &c. ꝙ quod videtur quod cõpleta debeat esse vẽditio. Vel dicas ꝙ bene dẽ pati vaſallus pœnã inferiorẽ ex ſola cogitatione. f. quia beneficio dẽt carere: vt hic fit vnus casus in quo patiatur quis pœnã cogitationis & tẽtationis. hoc est qđ infra dicit, in fraudem legis machinari tẽtauerit, &c. & intelligas qđ hic dicitur minuatur, i. minui posſit. & quod ſ. ſequitur ꝓtio, f. quãdo completa erat venditio: ac beneficio. licet, quando ſo. ũmodo cogi

C ij

egere criminaliter: vt C. qñ ci. ac. siud. d. i. & itelligas q̃ hic loq̃tur de iniuria q̃ specialiter dicit̃ p tum. ha. q̃ à cõtẽnẽdo d. est: licet gñaliter di. atur iniuria q̃q̃ nõ iure factũ est: vt inst. de iniur. in prin. Ac. a ¶ *Seu furtũ.* qd sic furtũ, & vñ dicatur, habes inst. de obl. q̃ ex deli. pat. §. j. & §. furtũ aũt fit. & ff. de fur. l. j. §. furtũ. Fures enim sunt q̃ occulto & sine armis furtũ cõmittũt, vt i auth. vt nulli iud. §. qa verò nos. col. ix. qui furtũ poterit. Qui ci. ciuiliter & crimi. liter. ciuiliter punitur furtũ manifestũ i quadruplũ, non manifestũ i duplũ: vt inst. de obl. q̃ ex deli. §. pœna. & §. vlt. & de ac. §. ex maleficiis. & §. dupli. & §. quad. & totũ erit pœna siue quadruplũ siue duplũ res enim ipa furtiua odici p se poterit: vt isti. de act. §. ex maleficiis & de obl. q̃ ex deli. §. vlt. p pœna verò dabit furti actio q̃ actio qñ dat ad quadruplum. est ptoria, vt inst. de pp. & tẽp. actio. §. furti quoq;. quãdo verò dat ad duplũ, est ci uilis: vt ill. de noxa. ac circa pri. & ita dñs lob. ea significauit in arbore actionũ. qñ aute est furtũ manifestũ & q̃ nõ manifestũ, dicit̃ inst. de obl. q̃ ex deli. nat. §. manifestũ. & §. nec manifestũ. criminaliter põt puniri furtũ, puta qa fur corporaliter punitur, ita tñ qñ nec moriat. nec aliqd ei abscindatur, sed aliter castigari debet. vt in authẽ. vt nul. iud. §. qa vero. col. ix. dũ tñ in facie eius nihil inscribatur, ne facies q̃ ad simulitudinẽ pulchritudinis cælestis est figurata, maculet: vt C. de pœnis si q̃s in metallum. iure aute Lõgobardorũ cõtrarium fit: qñ pro primo furto debet ei oculus erui, pro secundo nasus scarpelari, pro tertio verò debet mori: vt in Lõb. de furt. & ser. fu. si quos latro. & hoc verum est qñ criãliter punitur. si auth. ciuiliter punitur: tunc si masculꝰ fuerit & liber, & furtũ fuerit manifestũ. sibi nouũ reddet, & pro culpa soluet lxx. soli. si furtum fuerit vsque ad x. siliquas siue solidos, & si nõ poterit soluere, debet mori. si aute fuerit nec manifestus, tunc tñ nouũ reddet. si aute fuerit seruus, eo mõ punif, excepto q̃ pro culpa soluet tm xl. soli. vt in Lõb. præd. tit. l. j. ij. & iiij. & hæc vera sunt i masculo. si aũt fuerit mulier libera, tũc pro manifesto tm nouum reddet. alia eñ culpa ab ea nõ debet requiri pro eo q̃ passa fuerit iniuriã, cum deprehẽsa fuerit in furto. vt in Lomb. præd. tit. si mulier bona. eodẽ modo punietur pro nõ manifesto, vt puto, ex eo quod dicitur in l. iiij. eo. tit. eodẽ etiam modo punietur furtũ ab ancilla factum, vi in Lomb. præd. tit. si ancilla. per l. autem istius imperatoris Frid. aliàs corporaliter punitur, scꝫ quia si furtum fuerit valens v. soli. vel supra laqueo debet suspendi. si minus, fcopis & forcipe debet excoriari & tundi, vt §. de pace te. §. si quis v. soli. valens.

b ¶ *Punitur.* ℑ leges, sed quæro secundũ quas leges debet puniri ifiiuria? eiusmodi. nunq; i secũdũ leges antiquas Romanas, & nouas? an ℑ ll. Lõgob. punit iniuria, ℑ q̃ dr in Lõb. de cõuitiis. & in tit. de pla. fe. fur. seruorũ. & aliorũ. & furtũ ſmiliter secℑ qd̃ superius no. est. an dices p̃dicta debere puniri ℑ m. l. p̃dictã. de pace. §. si q̃s aliũ. & sequẽti. & §. si q̃s v. soli. valẽs, &c. Resp. secũdũ. l. Lõb. nõ punietur, cũ ille fuerit Romanorũ imper. vñ ſ itellexit tm de legib. Romanis. nã ille q̃ Romana lege viuit, ei subiacere dẽt, vt in Lõb. vt Roma. po. inter qua. le. viuere velit. l. j. Sed tñ instabis nonne & Carolus fuit imperator q̃ illã. l. ſi q̃s latro. cõdidit, q̃ est in Lombar. de fur. & ser. fug. Resp. licet fuerit imperator, no tñ fuit Romanus. vel dicas q̃ nõ fuit imperator, imo vt q̃ tñ fuit rex Frãcorũ & Lõbardorũ, vt in Lomb. qua. di. lege ho. suas res ser. de. l. j. in fi. nec inuenit in illo libro q̃ fuit imperator nisi p̃ subscriptiones sup ll. eius factas ab iis q̃ cõpiauerunt Lõb. sub titulis cõperientib. siue rubricis. imo p illã. l. quã fecit, ſ. primã, appellatur tm rex, vt in Lõb. de epis. & cle. l. j. vel dicas q̃ stetit rex q̃ multos annos Frãciæ & Lõb. anteq̃ Romanũ imperiũ haberet, & tunc fecit. l. p̃dictã, vt apparet q̃ capitulare suum fi q̃s per ordinẽ inſpexerit in Lõb. cõsula nõ intitulata. nec eñ inuenitur nisi nouem leges feciſſe postq̃ fuit imperator, siue x. vt in vlt. charta capitularis sui reperitur. nõ eñ ille fuit Carolus q̃ dicitur filius fuiſſe Pipini, sed fuit ille qui fuit pater Pipini, vt p̃d. c. inuenitur. char. vlt. & in Lõb. de epi. & cle. l. & hoc ſtatuimus. & ita dices ſcℑm q̃ superius dictũ est, q̃ nõ puniẽtur p l. Lõb. imo nec p ll. p̃d. ſ. de pace te. cũ forte ipa nõ est a Cõtrariũ lex a nec pro l. dẽt seruari, maxime i isto casu, nec Imperator iste voluit ea. l. esse, nisi vt seruaretur id qđ est i ea donec cõderet. l. de pace te. & sup iis q̃ in ista ptinẽtur. vñ postea hãc legẽ fecit gñale, quã vo luit ppetuò debere obseruari, ſcℑm q̃ in prin. l. dicitur in perpetuum valitura, &c. & q̃ illa nõ fit lex, probatur ex eo q̃ in ea dr in prin. l. & oib. ad quos literæ istæ puenerint p qđ videtur q̃ nõ est lex. sed fuerunt literæ quas mittebat p subditos suos, nõ faciẽdo mentionẽ de oib. subditis suis. sed de his tm ad quos puenerint, cũ forte puenerit nisi ad paucos. & eas forte misit ſtatim cũ receperat coronã, sicut fa ciũt oẽs imperatores. nec eñ seruauit in ea ſtyliũ ꝺde l. l. quẽ ipemet Legis for. seruauit in ista dicẽs hac edictali. l. & aliis quas fecit, & qualẽ dẽbat ma quæ fit. seruare, & ẽt seruauit Iusti. ℑ qđ dicitur in C. de legi. & cõſt. vt gñales. & l. humanũ. quã etiã seruauit Lotharius in ſua. l. superiori. remanet ergo q̃ per illas leges Romanas debẽt puniri & punietur secundũ q̃ superius no. est. nec cñ voluit imperator iste derogare aliis. ll. per prædictã. l. ſ. de pace tenen. ſi lex est: imo voluit qđ in suo vigore deberent permanere. & hoc probatur ex eo quod in eadem dicitur circa prin. sibi dicitur. Inde est q̃ nos tã diuinás quàm humanas leges in suo vigore manere cupiẽtes, &c. & hoc ecia qđ hic proximè dixi §. & diãum passo secundũ leg, &c. & nõ dixit secundum ll. quas eo. dẽ mo. lo debe: hic intelligi legitimè puniatur, i. secundũ l. dicit in prin. huius gl. expositũ est. nec vo. uit tãtum

seu furtum legitimè puniatur. b

¶ Homicidium c quoque & mẽbrorum deminutio d vel aliud quodlibet delictũ legaliter vindicetur. ¶ Iudices † verò & locorũ defensores, vel quicũq; magistratus ab Imperatore, vel ei⁹ volũtate cõstituti e seu confirmati

repilogare verbum illud secundũ leges causa pulchrioris dictatus, vel dicas (& hoc verũ) putob q̃ prædicta lex bene est lex, & p lege debet seruari. nam quod principi placuit, legis habet vigorẽ. quæcunque enim per epistolã & subscriptionẽ statuit, vel edicto ꝓcepit, legẽ esse constat: vt ff. de constit. princ. l. j. satis eñ in ea continetur vocabulum edicti secundũ qđ in §. illo si quis aliũ. dicitur: cum ibi dicatur: si quis aliũ, &c. quasi fuerit illud pacis edictũ quod fecit de pace tenenda. imo videtur iusſisse q̃ per omnes partes regni deberet seruari ex hoc quod ibi dicitur circa principiũ p vniuersas regni partes, &c. qđ sufficit ad hoc vt vim obtineat edicti: vt C. de legi. & consti. l. ij. Et secundũ hoc dices q̃ iniuria puniri debeat secũdum quod dicitur in illa l. i his casibus in q̃bus loquitur, scilicet quando fit post pacẽ. veruntamen si iudex videbit magisc puniendũ ex inſpecta atrocitate iniuriæ, & inſpectis psonis iniuriã patientis & faciẽtis, & loco magis puniet, vel etiã min⁹ puniet si viderit minus puniendũ prædictis inſpectis secundũ quod dicitur instit. de iniur. & ff. de iniur. cum per illã l. id non prohibeatur quod enim non mutatur, &c. vt C. de test. l. sancimus. quidquid eñ noua l. nõ est specialiter expressum, id veteribus ll. videtur relictũ. vt C. de ap. l. præcipimus. in fi. hoc idẽ intelligas de pœna furti, nisi fortè quantum ad pœnã corporalẽ quæ debebit forte fieri secundum quod dicitur in prædicta l. j. §. si quis quinque solidos valens, &c. in fi. licet enim videatur perquã durum, lex tamen ita scripta est & seruanda: vt ff. qui & à quib. ma. li. fi. vel non. l. prospexit legislator, nisi quia fortè derogatũ est ei per contrariam consuetudinem.

c ¶ *Homicidium.* Jille enim qui homicidiũ fecit, capite puniri debet: vt ℑ. de pace tenen. §. j. in fi. tenetur eñ lege Cor. de ficar. cuius pœna talis est: vt isti. de publi. iudi. §. ite lege corne. de sica. eodẽ etiã modo punitur si causa hominis occidendi cũ telo ambulauerit vt ibidẽ dicitur. & C. ad leg. cor. de sica. is q̃ telo. imò & si causa furti faciendi cũ telo ambularet, eadẽ lege tenceretur. vt ff. ad leg. cor. de sica. l. j. & hoc verũ est quod ita punietur homicida, nisi per pugnam vel aliter probauerit quod ad sui defensionẽ illud fecit, vt §. de pace tenẽ. l. j. is eñ qui aggressorẽ vel aliũ in dubio vitæ discrimine cõstitutus occiderit, nulla calumniam ob id factam metuere debet, vt C. ad legẽ Cor. de sica. l. j. & ij. quod eñ quis ob tutelã sui corporis fecit, iure fecisse existimatur. vt ff. de iust. & iur. vt vim. itẽ, hoc est verum si habuit voluntatẽ occidendi. si eñ nõ voluntate, seu fortè casu eũ occiderit, impunis erit: quoniã crimen nõ ꝓtrahitur nisi voluntas nocẽdi interdat. ea eñ quæ improuiſo casu potius quàm fraude accidũt, fato nõ noxæ plerunque imputanẽ. vt C. ad leg. Corn. de sica. l. j. & l. iiij. in maleficiis eñ voluntas nõ exitus spectatur. vt ff. ad leg. Corneliam. de sica. l. diuus. Itẽ hoc verũ est quod ita debebit puniri vt dictum est: q̃ þterea bona eius fiscꝰ applicabuntur si nõ reliquerit ascendẽtes vel descendentes vſq; ad tertium gradum quo casu eis concedenẽ, exẽpto crimine læsæ maiestatis: salua tñ dote vxoris: vt C. de bonis damnat. authent. bona damnatorum. & C. ad leg. iul maiest. quisquis. Si aute homicida à facie iudicũ fugerit, tũc res eius mobiles publicari debẽt in populo & dispẽsari: alia verò immobilia dabũt heredibus suis iurantibus & obseruantibus secundũ quod cõtinetur ℑ. de pace tenẽda. §. si vero pacis violator. & hęc vera sunt in violatore pacis: in alio verò itẽm puto seruandum quod in prædicta auth. dr. nisi forte dicere vt maleficium non remaneat impunitũ: quod ſaltem legitima tñ ascendentibus & descendentibus vſque ad tertium gradum relinqua tur. interest eñ reipu. Si maleficia remaneant impunita: vt ff. ad legẽ aquiliam. l. ita vulneratus. parricidium autem punietur secundum quod dicitur. ff. & C. ad l. pompeiã. de pærri. & insti. de publi. iudiciis.

d ¶ *Deminutio.*]pro quo delicto fortè manus delinquentis amputabitur, cum pro solo vulnere manus eius amputaretur si pacẽ violaue si iudici visum fuerit secundũ qualitatẽ criminis. imò & capite punietur si animo occidendi eum percussit: vt ℑ. notatum est, & hoc similiter intelligas secundum determinationem superius notatam, scilicet se defendendo, aut non, aut voluntarie vel non hoc fecerit.

e ¶ *Constituit.*]& ita not. hic quòd ab imperatore debent iudices & locorũ defensores & alij magistratꝰ, vel eius volũtate cõstitui. & hoc verum est excepto in Lõbar. quæ priuilegiũ habet ab eo: vt Lõbardi q̃ se iudices faciant, dum tñ ab eo cõfirmentur: quod malè seruatur, secundũ quod continetur in pace quã imperator Constãtiæ fecit cũ ipſis, q̃ scripta est infra inferius in quaterno signato. EE. ij. in fi. & hoc est etiã quod dixit seu confirmari. quod dixit propter prædictam pacem. & hoc verũ est quod debent iudices in ciuitatibus constitui, ſcꝫ licet q̃ iura reddere posſint. parum est eñ ius esse in ciuitate nisi sint q̃ iura reddere vel regere posſint: vt ff. de orig. iur. l. ij. §. post originẽ.

f ¶ *Facere neglexerint.*]ita q̃ eam nullo modo fecerint, idem puto & si contra

a Ex á corporaliter: pos est punit secũdum lac. de bel. Bal. & Alua. b Imo totũ interesse, ſc. ¶ Alu. per l. hic aleg.

† Facit ad hoc. C. de epis. & cle. d. conuenticu li. & de his quiad eccl. confu. l. decantiamus. & de mono po. l. i.

c Hoc totũ est in eius arbitrio, secundũ Bal. & Alua.

d Approbatur cõtent q̃ scrib. hic.

¶ Qui vero ad prædictã pœnã[a] persoluendã inopia dignoscitur laborare: corporis sui correctionem cum verberibus [b] patiatur: & procul ab eo loco q̃ ẽ inhabitat, quinquaginta miliaria per quiquennium vt tam agat.

¶ *Domus, vbi conuenticula aut conspirationes fiunt, confiscatur: & receptans violatorem legis pari cum eo pœna punietur B.*

¶ Conuẽticula quoq; in ciuitatibꝰ, omnésq; cõiurationes[c] & extra etiã occasionẽ parẽtelæ, & iter ciuitatẽ & ciuitatẽ, & inter psonã & psonã, siue iter ciuitatẽ & personã modis omnibus fieri prohibemus: & in þteritum factas cassamus, singulis coniuratorum pœna vnius libræ auri puniendis. Episc⁹ verò locorũ ecclesiastica cẽsura violatores, hnius sanctionis donec ad satis factionem

Inopia pœnam nõ auferet, sed auget.

e Concor. tu. q. c. cõiurationé. & cap. si qui clericorum.

Receptatores, qui sint & eorũ pœna.

d Approbatur cõtent q̃ scrib. hic.

m ¶ *Puberum.*]i. iuramẽta sup fa. an. corporaliter præstita. propriè eum dicuntur sacramẽta cũ q̃s fiue iuã vel mẽte sup sacro iuramẽto. adstringit: vt puta sup altari: vel libro cõtinẽte sac. fan. Euãg. li. quid ergo si sup libro alio iurauerit, vel forte sup aliquo ligno, vel lapide? Re. nihilominus valere: qa ad cor respicit dis. vñ nõ min⁹ peierat q̃ alia facit. nã tactus libri cuiusdã q̃, non id operat sed sola volũtas & abnegatio nominis Dei oipotẽtis: vt C. de trãſac. ſi q̃s maio. in pri. hodie ſit nõ videtur valere iusiurãdũ per nomẽ dñi vel caput vel capillos, vt in authẽ. vt nõ lux. contra. na. colla. vj. licet sæpe Romani contrarium faciãt. hodie tñ vt de cõsuetudine est obtẽtũ, iuratur p sacrosãcta euãgelia. vt i auth. iusiurãdũ q̃ præ. ab aliis. in prin. coll. ij. qđ cõstat esse seruãdũ: quia diuturni more, &c. vt instit. de iur. natu. §. ex nõ scripto. Quod si iurauit verbo tenus, vt q̃ dixit pDeũ nõ veniã cõtra Rñ. non valet e plus eñ operat tactus libri rõne maioris solẽnitatis qđ etiã probari posſit: vt C. si mi. fe. ma. di. l. ſi alterius. §. vl. in prin. licet ſit an. cõtra. C. nõ facit d f de epi. & cle. auth. sed & ferentiã: vt i. q. c. quicunque. & 22. q. c. iuramẽti facit etiã c. ſi vendẽs aliquis tur per oẽs per omnes

¶ Ité sacramẽta pub.[m] spõtè fct̃a[n] iudex. & de iu. ré nõ nouã. sed ſpãle ibi. q̃ ſi nõ ipſe, sed alius pro ipso & sup animã ſuã iurauerit, vt fit interdũ Rñ. idẽ est acſi ipſe iurauerit. ſi tñ iuratũ fuerit eo mãdãte, vt ar. ff. de admi. tut. ita aut. §. gesſiſſe. & ff. ꝺ cu. vni. no. l. itẽ corũ. §. j. rñ. arg. otra. C. de iis q̃ ve. æta. impl. l. ij. in prin. & de iu. emph. l. vl. §. pe. fqđ ſi ipubes iurauerit. nihil q̃ tenet eius. sacramẽtũ vt cõtractus cũ eo habitus valeat. ar. q̃ ſic. ff. de iu relu. q. iuraſſe. j. rñ. sed cõtra puto: qa illud verũ est i ſui emolumentũ vel aduersarij piudicium, vt ibidẽ ꝓbatur: q̃nimò ipubes ꝓhibetur iura re, cũ ẽt de eius vtilitate tractatur, vt ff. de in lit. iur. l. videamus. i pri. in casu tñ, putà cũ iurauerit se daturũ patrono opus, & minus dator est vel illustrio, obligetur. vt ff. de li. cau. l. vl. þterea. cũ lex ibi loquatur tm de pubere, nil noui vt ſtãdũ p hoc in ipubere, qa q̃ nõ mutatur, &c. C. de test. l. sancimus. puberẽ aũt accipimus masculũ xiij. an. fœminã aut maiorẽ xij. vt inſt. qb. mo. tu. ſ. i pri. Itẽ puberẽ accipimus sanẽ mẽtis. nã ſi furiosus fit, nec iureiu. se obligat, qa ſmilis ẽ pu ſeribẽ. hic pil. o ſtanc: adeo q̃ nullũ negotiũ rectè gerit, vt inſt. de inut. ſtip. ſ. fu h ſta etiam riosus. & §. sed q̃ dixim⁹. ipse eñ habetur loco dormiẽtis & ablẽtis g approbatur vt ff. de iu. co. l. j. §. furiosus. & ff. de acq. pol. l. j. §. j. Quæro nũq̃d fit in per omnes telligẽdũ hæc de pubere patreſa. Rñ. idẽ i filiaſa. pubere. tũ qa lex nõ dilligit: tũ qa ipse ex oib. causis obligat̃ qb. pſa. excepta cã mutui: vt ff. de act. & ob. filiusfa. sed nũq̃d. tñ i pubere libertꝰ? Rñ. h & idem in seruo q̃tũ ad hoc vt naturaliter cũ effectu obligetur, nã q̃ est seruus, naturaliter obligatur. & ff. de cõdic. inde. naturaliter vt nec cõtra illã naturalẽ posſet restitui. Itẽ quãtũ ad hoc vt dñm obliget de peculio. vt ff. de pec. l. ſi q̃s. §. etiã. vbi nec ipſe dñs restitui posſit q̃ eũã fiue iuramẽto cõtigerit, vt ff. de mi. l. iij. §. seruus. Sed qđ de impubere libero q̃ credebat se seruũ? Resp. i idẽ qđ in vtero opinato libero: quia plerunq; extra id q̃ agitur, tacita obligatio nascitur, vt ff. de cõmo. l. i Idem Aru. ſi is q̃. §. ſi libero. & ff. de acq. re. do. l. homo liber. Itẽ q̃ro an ſit hoc intelligẽdũ in impubere curatoré habẽte, q̃ ſine curatoris auctoritate ꝓtrahẽdo iurauit? Rñ. vtiq; ſm eos q̃ dicũt q̃ ſacramẽtũ repſentat eũ maiorẽ. nã ſi maior esſet, nõ restitueretur. Sed cõtra vi, cũ pupillo ſimilis habeatur: vt C. de in inte. reſt. mi. l. ſi curatoré habẽs. in quẽ non cadit ꝑſens cõſtitutio, vt ℑ. notauimus. ergo põt intelligi lex ista pubere habẽte curatoré & cõtrahẽte eius auctoritate. & in pubere nõ habẽte curatoré cõtrahẽte p se ſolũ. sed instabit q̃s dicẽs, ista nõ distinguit in pubere habẽte vel nõ habẽte curatorẽ: ergo nec tu distinguere debes? Rñ. imò q̃uis lex ista nõ distinguat à religione iudicatis omitti nõ debet: vt ff. de test. l. q̃situ. vel dic q̃ licet hæc lex nõ distinguat, debet tñ distingui p alios, vt ar. C. de ap. l. vlt. §. ſi. & in authẽ. de admi. of. §. ſi nã & posteriores leges iterũ trahẽdę sunt ad priores: vt ff. de legi. & ſena. sed & posteriores. sed licet ita videatur posſe dici & k Approbatur distingui: tñ verius k vr vt ſiue curatoré hẽat ſiue nõ, teneat̃ otractus, nec posſit rescindi, quãquã ẽm leges ſit ipſo iure nullus. nã & ſm leges veteres vẽdita re ſine decreto ipſo iure nulla est venditio: vt C. de præ. & aliis reb. mino. l. ij. & iij. & C. de admin. l. lex quæ tutores. §. vlt. & tamen ſi corroboretur iuramento, valida ſit. & tenet per hãc l. n ¶ *Facta.*]qa secus ſi p vim vel metũ: vt ℑ. c. §. p vim autẽ. Sed quid ſi dolo fuit inductus minor, vt interdũ faciũt tutores finita tutela q̃ eos ſtãditiis vel adulationib. ad talia inducunt? Resp. nõ vt tũc ſponte a volũtas. arg. C. de rap. vir. l. j. circa ſi q̃d ergo? Resp. ſi maior eẽt, haberet actionẽ de dolo, cũ res processiſſet ad traditionem sed quia

Universidad de Deusto Biblioteca

minor & videtur q; cesset restitutio in supplice vt ff.de dolo.l.j.§.idē pōponi⁹.restitutionē autē tollit iuramētū interpositū, qa repsētat eū maiorē:vt hic.sed iuramētū siue eius effectū tollit iterposit⁹ dol⁹:qa nō dēt ex eo lucrari:vt ff.de dolo.l.ne ex dolo.qd ergo:nūqd res erit in circulo,vt ff.q po.i pi.ha.claudius felix?Rñ.nō,sed minor a postulabit restitutionē cessante actione de dolo,quæ nō pōt habere locū.& si opponatur de iuramēto,replicabitur de dolo:qa dolo inducit eū ad id. & arg.C.de trāsac.sub.ptextu.& l.si ex falsis.& ar.ff.de iud.l.si ptor. §.marcellus.& hoc cum cōstat adhibitū dolū,fortè psuadente ei qui i nullo ei tenebat:& q ipse loge plutis erat ei obligat⁹:vel simili modo.qd si aliās suis blāditiis minorē induxit ad hoc fortè dicēdo q ex fide fecerat,q quā in aliquo minus bene fecisset ei : & talia : vel quia valde p bono haberet,si sic cū eo cōtraheret:nūqd tenebit si iurauerit:q quā i aliquo læsus sit,vt nec restituatur?Rñ.vtique b: quia nō est alicui interdicēdū,si aliquid ex sua industria cōseq possit: vt C.arbi. tut.si defunctus.& C.si qs ali.test.phi.l. fi.& ff.de lega.ij.lucius.§.sēpronia.& ff.si qs ali.te.p.l.fin.itē qd dicit sponte.non dicit ad differētiā eius quod interdū ex iuris necessitate fit,vt cū cedit vni actionem contra aliū.vt C.de dini.tut.l.ij.§.vlti.& idē in similibus. Accur.

a Approbatur per oēs scrib hic.

b Idē Ia.de Bel.& Al.

super cōtractibus a rerū b suarū c non retractandis inuiolabiliter d

a ¶ *Super cōtractibus.*]Hic q̄ro an sit intelligēdū de quocūque contractu etiā legibus interdicto?Rñ.non.nā iuramentū interpositū ɔtra leges ipso iure nō valet,nec confirmat cōtractū ɔtra l.initū:vt C.de le.& cōst.nō dubiū.i fi.& ff.de pac.iurisg.& §.generaliter.& de leg.j. si qs inquilinos.§.vlt.& in aut.sacramenta pub.col.v.§.fi.& ff.de obseq.lib.l.pen.nec obst. si dicatur q peierat:qa nō vr peierasse:vt ff.q fa.cog.l.vlt.sed in isto nōne cōtractus alienationis rei immobilis sine decreto est cōtra l.vt C.de ad.tu.l.lex q̄ tutores.in fi.& de pd.mi.ferè per totū.ergo & sacramētū nullius dēt esse momēti?Rñ c nō est cōtrà l.cū hac.l. tri.sit approbatū hæc,s.sacramēta puberū, &c.vel illud in cōtractib⁹ interdictis iure cōi.Itē quæro quid si minor vēdiderit & iurauerit.& decept⁹ sit vltra medietatē iusti prij,an possit venire cōtra?Rñ.P.vtique,qa agit vel vt iustū pretiū suppleat,vel vt rescindatur cōtractus:vt C.de rescin.vē.l.ij.sed Io.& B.idē,sed alia ratione, dicēdo q sacramētū nihil aliud operatur,nisi q repsentat eū maiorē vnde est q ipse sicut qs maior poterit postulare vel ptiū suppleri:vel cōtractū rescindi,data electione emptori:vt in pdi.l.sacramētū enim interpositum priuat eū priuilegio suo,s.restitutionis : q ei pp ætatē cōpetit,nō autē à iure cōmuni,quia hoc nō pōt facere,vt C.de trāsac. l.si ex falsis.C.de nō nu.pe.l.vlt.nec mirum q difficilius tollit ius cōmune q̄ priuilegiū.cū etiā difficilius inducatur:vt i auth.de re.ec.nō alie. §.sed qa verisimile.i fi.Quid de maiore iurāte se deceptū vltra dimidiā?Rñ.fortè idē,cū nō sup ɔsit ei nisi ius cōe.dño tñ P.visum fuit ɔtra vt nihilomin⁹ ɔtrauenire possit pdicto modo:qa nō agitur pcisè vt rescidatur cōtractus,sed vt iustum prium restituatur& suppleatur:vel cōtractus rescindat.& facit p hoc:qa sēm ius cōe nō tollit vt s.no.& ɔbat.ff.de ac.pos.si qs extrane⁹.j.ru.l.si seruū qs.§.vi.sed dño meo visum est ɔtra,d vt no.in summa de res.vē.qa vēditor sic agēdo altera rōne vrget emptorē rescindere ɔtractum.vt ff.de cōd.insti.l. q sub ɔditione.§.sed si sub iurisiurādi.ɔtra hoc tñ est ar.ff.de iu.pa.adigere.§.j.Sed q̄ro an hoc sit itelligēdū i vēditione facta cū iterpositione decreti:an idē & si decretum nō iteruenerit?Rñ.vtiq; in oī vēditiōe:qa aliter inutiliter videref adiecta:cū hoc ēt lex.C. aduer.vē.i ducat & maximè cū hoc idistictè hic dicat,res etiā i dubio sit poti⁹ interptāda vt valeat q̄ pereat:vt ff.de le.j.si qñ.& ad mu.l.j.Item quæro si iurauerit aliqs i gñe seruaturū se oēs cōtract⁹ quos fecerit tpe minoris ætatis ,& postea vēdat & nō iuret an teneat?Rñ.vr q nō:qa ex cōfessone nō solet qs absenti obligari:vt ff.de ɔfes.certū.§.si quis. Itē qa rer iter alios acta,&c.ad hoc facit.C.si aduer.vendi.l.j.vbi dicit emptori iurādum esse.Itē est arg.ad hoc.ff.q. cuiusq; vniue.l.item eorū.§.sed si ita.Itē p hoc est psēs litera super cōtractib⁹: vnde si aliter fiat:nō valet.vt ar.C.de sen.& inter.l. platā.ex aduerso vī ɔtra hac rōne:qa cōstat eandē rōnē subesse etiā cum aliās iuratur : & qa nihilominus faciēs cōtēnit religionē diuinā & deliquit : & nihilominus ppriā turpitudinē allegat.vnde cum eadē subest rō,idē debet subesse ius:vt ar.ff.ad l aquil.illud.sufficit enim quia deierat : ideoq; ferēdūs nō est,vt C.de iud.vi.l.ij.in fi.Itē quia cōtra factum pprium venit:vt ff.de ado.post mortē.& in hac qōne satis puto q si prius ita iurauerit,& postea i ɔtractu dixit se velle teneri illo iuramēto,q teneat & ita videm⁹ de cōsuetudine obseruari.Itē q̄ro si minor vendidit & iurauit & anteq̄ traderet cecidit à possessione:postea ad eū rediit aliquo casu:an si nō pstet vel ñ restituat eā emptori agēti postea videat facere ɔtra sacramentū?Resp.Vtiq; cū nondū tradiderat:sed si iā tradiderat,tūc secus erit:cū iā videatur liberatus solutione ei⁹: vt no.C.de trāsl.l.si qs maior.sm Azo.Vel dic f idē in vtroq; casu:qa agere videtur:& cōtrouersiā facit etiā reus excipiēdo & ɔtradicēdo:vt ar.ff.de proc.nō solū.§.si status.& si pars.hær.pe. pmittēdū. Sed quid si priō vēdidit nec iurauerit:sed postea ex interuallo iurauit se ratū habiturū & nō ɔtrauēturū:nunqd ɔfirmabitur vt teneat pcedēs cōtractus,quāq̄ à principio nullus fuerit ipso iure ? Rñ.vtiq; g .ar.ff.de iud.licet ar.cōtra inst.de auth.tu.§.vl.itē qa maior factus ratū habēs ēt sine iuramēto confirmat eandē venditionem:q̄uis ipso iure nulla fuerit:vt C.si maio.fa.ra.ha.vel nō.l.j.ij.& ar.ff.quorū leg.l.j.§. pdest. Itē q̄ro an l.ista locū hēat in stipulatione vel i renunciatione? Videtur q nō qa cōtractus pprie is est q vltro citroq; dātē & accipiētē obligat:vt ff.de ver.sig.l.labeo.ij.minor autē q pmittit nō se alij, sed aliū sibi obligat.Itē minor qui renūciat non contrahit,sed potius distrahit,vt alibi dr in soluto debito.vt insti.qui.mo.re cōtrahit obli.§.is quoque.i fi.Sed ecōtra puto h ,s.vt hoc nomē ɔtractus accipiat p omni oblig.ad exēpiū eius q dr in edicto ptoris : vt ff.de mino.l.ait ptor.in prin.& ar.ff.de iis q in frau.cred.l.j.§.ait.& ff.de iud.omnē.& ff.q.b.ex cau.i po.ea.l. vl. Quia si iurauit se nō vēturū cōtra sniam vel cōtra cōfessionē vel arbitriū?Rñ. i vtiq;. & tūc tenet.nā i iudicio quasi cōtrahitur.vt ff.de pec.l.3.§.idē scribit.& maior ēt si tale pactū fecisset,nō veniret cōtra appellādo:vt ff.q.ap.li.vel nō.l.ij.imo cōtra puto q saltē appellare possit:qa non est de iure cōi:nā iurando solū pdit priuilegiū ætatis:vt s.d.xi.Sed nunquid & tūc in aliquo tenebit insia cū curator ibi non affuerit?Rñ.idē vt no s.in viij.q.Quid si iurauerit quis se non vēturū contra testamētum:distingue vtrū proprium, an alienū.si cōtra propriū,nō tenet:qa testamēti factio iuris publici est: vt ff.de testa.l.iij.q autē iuris publi.est,pactis priuatorū nō pōt tolli: vt ff.de pa.ius publicū.nec ēt p pactū pōt aliquis maior libertatē testamēti faciēdi sibi auferre:vt C.de pac.l.pactū q dotale.& ff. p socio. cū duobus.§.idē rñ.si aūt cōtra alienū:distingue vtrū potuit tenere pactū de iure cōi sedm distinctionem no.C.de pact.l.vlt.quo casu pindicatur ei.nam testamētum conumeratur inter cōtractus:vt ff.de duo.reis.eadē.an nō in quo casu cōtrauenit de iure cōi:vt aliās not. in xij.q.Quid si filiusfa.minor renunciauit Macedoniano,& iurauit? Rñ.nō teneri k :qa nec maior renūtiare nō potuisset,cū non fauore ei⁹ inductū,sed odio creditorū:vt ff.de cōd.inde.q exceptionē.sic em̄ daretur materia peccādi,qđ est cōtra publicā vtilitatē:vt ff.ad mace. l.j.in prin.& insti.q cise.in pri.Quid si mulier minor renūciauit velleia.& iurauerit?Añ.tenet l .nā si maior renūciasset,cū sit eius fauore inductū,teneret vt in pdicta.l.qui exceptionē.& ff.ad velle.l.vlt.§.pe. & C.qñ mu.tu.of.fun.l.vlt.Quid si minor sit confessus se pecuniam accepisse mutuo,& renūciauerit exceptioni nō numeratæ pecuniæ iurauerit se non venturū cōtra?Rñ.non poterit aliquo modo venire contra.sm eos q dicunt maiorē renunciantē nullo modo debere admitti ɔtra,vel sedm nos dabitur ei exceptio doli.& ita in hoc grauabitur vt tunc probet nō numeratam pecuniam,sicut aliās diximus in maiore renūciante:vt in sum.de nō.nu.pec.Quid si minor donauerit cā mortis,& iurauerit se nullo tēpore reuocaturum?Rñ.tenet nec reuocat:nā minor etiā de iure cōi potuit donare:qa & testari pōt : vt ff.de dona.cau.mor.tā is.&insti.q.b.ex cau.ma.nō pos.§.pe.nā & maior potuisset renunciare iuri reuocādæ donationis:cum hoc sit eius fauore inductum,vt cēseatur priuati iuris:licet aliud sit in testamēti factione:vt s.no.vnde & filiusfa.donare pōt cā mortis patre cōsentiente,sed testari nō pōt:vt in pdi.l.tam is.& C.de testa.nemo. Quid si donauerit simpliciter & iurauerit?vr forte q nō teneat : qa etiam decreti authoritate facta ipso iure nō valet,vt C.si ma.fa.ra.na.l. vlt. §.fi.Sed contra puto m ,cum repræsentatur maior pp iuramentum. vt s.no.nā si maior factus donasset,non repeteret nec ob. q hoc nō pōt facere decret. interpositio qa illa nō tollit restitutionē,vt C. de præmi.siquidem.iuramentum tñ tollit vt hic.Quid si minor iurauerit transactionem,venditionem vel aliū contractum similem firmum habere,nunq.d si de facto cōtrauenit & peierat:infamabitur,& aliās pœnas subeat q̄ cōtinentur C.de transa.l.si quis maior?Rñ.nō infamabitur,& si pœnas alias subeat:vt ar.ff.de iis qui no.infa.l.vlt.quinimò vr q nec alias subeat pœnas,nisi quas subiret maior qui nō iurasset:cū sacramētū nihil aliud operetur nisi vt maiorē eū repræsentet.Vel qđ verius est,dic q oēs pœnas pdictas subire cogetur quia cōstat contractū tenere.vnde si contra faciat,punitur sicut qs maior ita qa q iurauit,cū in delictis nullo ætatis auxilio debeat ei succurri vt C.si aduer.deli.l.j.& ff.de mi.auxiliū.§.i delictis.Quid si filiusfa.minor iurauit patri cōtrahēdo forte cū eo,cū renunciauerit bonis maternis,sicut pleriq; faciūt?Rñ.nō valet n .nā stipulatio iter maiores cōtracta cū parentibus in quorū potestate sunt inutilis est:vt inst.it.de inuti.stip.§.ite inutilis.Quid si pater mino.diuisit bona sua iter filios emācipatos,& iurauerit,nūqd poterit venire cōtra?Rñ.vtiq; o :tum qa nulla fuit cōtracta obligatio.nec fuisset ēt si maior esset:tum qa libertum debuit hēre cōmutādi arbitrium:quāquā hoc fallit in casu fauore matrimonij:qa dotē quā dedit pro filia sua priori viro ,nō pōt diminuere nisi postea clade aliqua supueniēte:vt C.de rei vxo.act. auth.quibus.sed cōtra vr,cum tālis diuisio fiat inter filios animo donandi:& donatio inter eos nitatur viribus:vt C.de inoffi.don.l.ij.

b ¶ *Rerum.*]s.corporalium & incorporalium.itē mobilium & immobilium.rei enim appellatio generalis est,vt ff.si cer.pet.l.j. & de ver. sig.rei appellatio.& insti.de reb.corpo.& incorpo.per totum.Accur.

c ¶ *Suarum.*]i.propriarum.Sed quid si cōium?Rñ.idē quia verbum suum,ad vtrumque pertinet,vt ff.de ver.signifi.l.pupillus.§. verbum suum.de leg.iij.si quis seruos suos.Quid si sup reb.alienis contraxit. putā quia rem alienam vēdidit,& iurauit ? Respon. constitutionem præsentem ad id non respicere,cum hic tantūm de rebus suis loquatur.quid ergo?stabo legi veteri,vt dicam ipso iure non valere ,vt ff. de reb.eo.qui sub tut.magis.§.j.vel dic p q teneat sicut à quouis maiore alias facta.vt ff de contrahend.emp.l.rem alienam.& quod dicit rerum suarum,largè accipiat.q.d.super contractibus,&c.

d ¶ *Inuiolabiliter.*]id est,incorruptibiliter,id est, sine violatione vel corruptione aliqua,& quantum ad agendum,& quantū ad excipiēdum & quantum ad dominium transferendum & accipiendum.ar. ff.de acqui.rerum domi.statuas.& fami.ercis.inter coheredes.§.j.

c Ista est vera de iu.ca. per c.cū cōtingat. de iureiu. Sacramentum repræsentat iurantē maiorem.

d Et bene secundū Alu. & est glo similis : & ibi Barto.Bald. Pau.& Sa,in l.2. hic alle.

f Tu dicas formam iuramēti esse considerandam.An. & Alua.

g Bene loquitur & pbatur in l.fi. C.ad mace. Alua.

h Idem Ia.co.de Bel.& Alua.

i Approbatur per oēs scrib.hic.

k Approbatur per oēs scrib.hic.

l Cum ista gl. transeūt omnes docto.hic.

m Approbatur per omnes scriben. hic.

n Imò secūdum Iac. de Belu. & Alua.hic.

o Hæc opi. pcedit quādo diuisio habet vim testamenti: aliās secus vt hic in fi. gl.Ia. & Al.

p Et melius Andre.de Iser.& Al.

Iustum

a ¶ *Iustum metū.*] Quia si vanus fuisset timor,contra esset:vt ff.quòd met.cau.l.metum.& l.metum autem §.j.

a ¶ *A maioribus.*]maximè si maiores.i.potētiores vim vel metū intulerāt,ne maleficiorū cōmissorū extorta,&c.Vel pōt legi sedm aliā literā aliter:p vim aūt & metū ēt maioribus maximè ne q̄rimonia maleficorū ɔmissorū fieret.

custodiantur.Per vim autē & iustū metū etiā à maioribus b maximè ne querimoniā c maleficiorum cōmissorū faciāt,extorta d , nullius esse momenti iubemus.

c ¶ *Querimoniam.*] etiā si nulla facta vel deposita fuerit querimonia de maleficio cōmisso,nulli⁹ momēti sit,i.ipso iure nō valeat.Sed in isto nūquid p hoc dices q edictū q me. cā sublatū sit & quò ad actionē & quò ad exceptionē ex eo inductā:vt ff. q me.cā.metū.§.sed q.& §.Iul.& §.volēti.& §.ex hoc edicto.cū videat p l. istā q cōtract⁹ p metum initus ipso iure sit null⁹, quē cōstat p leges veteres teñere:vt ff.q me.cā. l.si mulier.& l.pe.& āte. C.de inu.stip.dolo?rñ.minimè.nā q dicit nullius esse momēti,subaudi q̄tū ad effectū sic & al.accipiūt hęc verba.ff.q me.cā.l.q in carcerē.Sed hæc rñsio nō placet pp verba pcedentia ne q̄rimonia maleficiorum cōmis. extor.&c.& q hæc verba sint posita pprie hoc significat,vt q sit ipso iure sit nullum vt ff.de ver.ob. l.generaliter.& C.de leg. & cōst.nō dubium. i fin. Dic ergo hoc esse referēdum ad sacramēta tm̄ p vim extorta:de qb⁹ s.dixerat:q pbat etiā verbū aduersatiuē positum pter pcedēs verbum spōtè.Sed i isto quare magis tollitur iuramētum ipso iure quā contractus?Rñ. qa effectus iuramenti debilior est:ex eo enī nulla inducitur obligatio: sed robur quoddā qđ prestat cōtractui cui accedit,s.q possit efficaciter coueniri q aliās nō poterat,auxilio restitutionis obstāte si spōtè iterponatur.hic ergo effect⁹ a quo si debilior tollitur vi vel metu illato:quod nō est in effectu q ex cōtractu inducitur quasi fortio :qa eo inducitur vltro citroque obligatio:vt ff. de ver.sig.l.labeo.& supra dictā lectura lego secundum literam talē quā habebā:per vim autē & metum istum subaudi sacramenta interposita.scilicet à puberibus de quibus dictum est.

d ¶ *Extorta.*]hoc est dicere hoc qđ dictum est s.verum est in iuramētis à puberibus spōtè extortis.nā iuramēta extorta per vim vel metū nedū ab eis,sed etiā à maiorib⁹ xxv.an.nullius momēti sūt ipso iure: maximè si fuerit sup eo exposita,nec deponat q̄rimonia maleficiorū cōmissorū.& meritò dixit maximè qa reip.interest ne maleficia remaneāt impunita:vt ff.ad l.Aquil.ita vulneratus.cū cōc.ibi positus.

¶ DE ALLODIIS.

b ¶ *D hoc.b.Non poterit.*]Et no.hic casum quē in summa not. q vasallus amittit feudū sine culpa sua.sicut & aliqs amittit feudū nō sua culpa,sed pp culpā alterius vt s. in q.cau.feu.amitt.§.denique.& s.si vasallus feudo priuaretur cui def...j.Sed nūquid in isto casu tenebitur ei interesse dñs,s.vt vel ei præstet æstimationē vel aliud sibi det feudum eiusdē quātitatis & bonitatis?Rñ.puto q sic.tāquā si eū inuestiuisset de re.alie.vt s.si de feud.val.inter.p l.feu.c.negotium.& s.de inue.re.alie.c.cū de re.cum enim imperator p hāc l.illud beneficium ei non abstulit:meritò veteri consuetudini relictum itelligitur arg.C.de app.l.præcipimus in fi.

f ¶ *Desiderat.*]sicut aliās dr,q prō æqtatis diuersas spēs actionum nō excludit:ex quo ex similibus negotiis descēdunt.C.de cōst.pe.l.vlt.

g ¶ *Cum ipso.*]vel alium pro eo domino acceptabilem mittendo. vt j.l.prox.§.firmiter etiam statuimus.

h ¶ *Stipēdia.*]quæ al.dñr ostenditiæ in Lōb.s.xij.denarios de modio. i Alemania tertiā partē fructuū feudi eiusdē anni à quo expeditio idicta est siue quo sit exercit⁹ & hōc sedm Corradū:vt s.C.de c.cor.§.similiter in ostēditiis.sedm verò Fri.impe.dimidium reditus feudi vni⁹ anni,tā in Allemania quā in Lōb.vt j.l. pxi.§.firmiter etiā statuimus.

† Iac.de Bel. exponit hic allod. i. in illud qđ est eius propriū & à nemine alio recognoscitur, nisi à solo Deo.& facit infra,proxi §.& supra,si de feu.fue. cōtro.c.1.& 3.& de allodio tangit ff.de relig.l. at si quis.§ si.interdū.& C. de ing. manu.l.pen.

a Idem Iac. & Alua. & hanc multū commēdat Mar. Ant.in tract. de effectibus iurame. effec. 55.

b Al.ad hæ Alterius culpa quandoque nocet.

DE ALLODIIS. TITVLVS LIIII.

AD hoc qui allodium † suum vēdiderit: districtū & iurisdictionē imperatoris vendere non præsumat:& si fiat,nō valeat. ¶Si verò cōtigerit allodium aliquod etiam infeudatū,cōferri ecclesię vel pro oblatione fideliū,vel per emptionis & venditionis alterius siue huiusmodi contractū infeudatus nisi per gratiā ecclesiæ tanquā de nouo receperit feudū qđ habeat, retinere nō poterit c. ¶Vt autē æquitas quæ in parib⁹ causis paria iura desiderat f , per vniuersitatē totius imperij seruetur:firmiter statuimus tā in Italia q̄ in Alemania, vt quicunque in dicta publica expeditione Romam ad suscipiendā imperij coronam, regem, aut sub rege dominum suum non adiuuerit, aut eundo cū ipso g ,aut pro quantitate feudi stipēdia h militiæ persoluendo(si de vocatione legitima i à dño suo cōminei per cōpares suos k poterit)feudū perdat l & dñs in suos vsus illud habeat redigendi liberam facultatem m .

i ¶ *Legitima.*]i.p se vel per pcuratorē suū facta psentibus aliis paribus forte duobus vel tribus,debebit em dñs eū in ppria psona vocare vel mittere pcuratorē suū ad eū,debet habere secū duos vel tres de parib⁹ p testib⁹ vt veniāt secū i expeditiōe Romana cū iperatore siue rege:& tūc erit ligitima vocatio.& hoc est qđ legi ɔminei p ɔpares suos,&c.& ita notabis hic sm hoc q ista vocatio dēt fieri corā paribus ad hoc vt legitima sit,sicut aliās dēt fieri noua inuestitura corā paribus ad hoc vt legitimè fiat:vt s.q testes sunt necessarij ad pbādū nouā iue.c.j.& c.seq.vel itelligas hāc legitimā esse vocationē si dñs eā ritè fecerit (vt dixi) corā paribus,spatio ɔpetēti inter vnā vocationē & aliam fortè septē vel decē,licerū iterposito:sicut aliās fierit dēt citatio qñ dñs vult ɔtrouersiā facere vasallo vel econtra:vt s.de milite vasal. q cōtumax est.ca.dñs vocat militē. Vel etiā dicas:q tūc erit legitima si dñs eū vocauerit p ɔpares ipsius vasalli, puta qa dñs mitteret ad eū suos vel tres de vasallis suis q dicūt ɔpares vasallo quem vocat,o quasi simul cū eo pares, s.vt debeant ire cum eo dño in expeditiōe regis & sm hoc ita ɔstrue si de vocatione sua legitiā p ɔpares suos subaudi facta,à dño ɔminei , &c.& sm hūc itellectū dices q sufficit si pbet etiā p alios ita factā fuisse vocationē , pria tñ expositio vr etiā secūdo melior vr.

k ¶ *Suos.*]qđ si nō habuerit cōpares?Rñ.forte tūc sufficit etiā per extraneos :tunc pbetur sicut etiā aliās dicit de noua inuestitura q potest fieri corā extraneis,sic dominus nō habet pares:vt s. q testes sunt necessarij ad pbandā nou.inue.c.j.& c.seq.sicut & aliās propter inopiā probationum tales admittuntur qui aliās repellerentur: vt C. de hæret. & ma. quoniam & de repud. consensu. & ff.de testi. l. serui responso.

l ¶ *Perdat.*]& ita not.hic aliā ingratitudinē per quā vasallus feudum amittit,& ad dñm libere reuertit.hoc idē habes,j.l. pxi.§.firmiter etiā statuimus.& sm has & alias ingratitudines plene not.in summa.

m ¶ *Facultatē.*]sed nūqd hoc itelligit siue fuerit paternū feudū siue nouū:ita vt ñ solū fili⁹,sed ēt agnati excludant à dño?Rñ.forte sic,cū indistinctè hoc dicat.Cū em lex nō distinguit,nec nos distinguere debemus.vt ff.de of.p.l.iij.& de pub.de pt.Itē nōne hic talis est iniuria q respicit dñm,cū eū ɔtēnit q secū nō vadit sicut dēt:ergo dēt omnino ad eū ptinere feu.vt hāc habeat suæ iniuriæ vltionē:vt s.in q.b. cau.fe ami.§.deniq;.imò q plus est,respicit ipm imperatorē : cū eū teneat adiuuare in d.expeditiōe vel dñm suū.& hoc est q s.dicit regē aut sub.&c.cū etiā p hoc q nō vadit i ipsa expeditiōe,vel aliū nō mittit:vt dictū est vel stipēdiū militiæ nō soluit,minuat vtilitas iperij: & vires eius attenuēt & hoc est de quo Loth.in l.sua cōquerit s.l.j.x. imp.quasi circa med.& circa fi.Vel dicas q hic loquitur tm̄ de nouo feu.vel ēt de veteri.ad q nō veniūt agnati.cū eos nō habet vas.licet em hic nō distinguat:nos tñ i isto casu debem⁹ distinguere,& sm determinationē veteris ɔsuetudinis itelligere,s.vt licet vas. delinquat i isto casu: & si ad filium nō veniat,ad agnatos tñ si habet pueniet.& hoc est q dr.s.si vas.feu.pri.cui defe.c.j.ibi licet ad agnatū q̄doq; ptineat,&c.& ita itelligi dēt q legitur s.i q.cau.feu.ami.§.deniq;.s.vt ibi loquat de nouo feu.licet em sit hic, ad,omissū: tñ nō debet omitti à religiōe iudicātis:vt ff.de tes q̄stū.& de spō.ofo.q em hac l.noua nō est spāliter dictū,hoc veteri ɔsuetudini relictū itelligi dēt.vt ar.C. de ap.l.pcipim⁹ i fi.Prior tñ itellect⁹ verior videt p rōne q̄ assignatur s.i q.cau.feu.amit.§.deniq;.cū ibi videatur etiā de paterno feu. loq.

n ¶ DE PROHIBITA FEVDI ALIENAT.&c. IMperialem.Vel pignorare.] Prohibitum ergo hic expressim pignoris obligatio de feudo i totū vel in parte aliquā

DE PROHIBITA FEVDI ALIENATIONE TITVLVS LV.

¶*Omnis alienatio feudi contra hanc legē factam etiam antiqua quantumcunque cassatur,& bonæ fidei emptori pretium restituitur:& tabellio,qui instrumentum tale scribet , cum infamia priuabitur officio & manum amittet.Bald.*

¶Fridericus Dei gratia Romanorū imperator semper Augustus.

IMperiale decet solertiā ita reip. curam gerere,& subiectorū cōmoda inuestigare , vt regni vtilitas incorrupta pstat, & singulorū stat⁹ iugiter seruetur illæsus. Quapropter dū ex pdecessorū nostrorū more vniuersalis curiæ Ronchaliæ pro tribunali sederem o ,à principib⁹ Italicis eā rectoribus ecclesiarū , quā aliis fidelibus regni, nō modicas accepimus querelas , q beneficia eorū, & feuda q̄ vasalli ab eis retinebant,sine dñorum licentia pignori obligauerant , quadam collusione nomine libelli† vēdiderant vñ debita seruitia amittebāt : & honor impij, & nostræ felicis expeditionis cōplementū minuebatur. Habito ergo consilio epōrum,ducū,marchionū,& comitū, simul etiam & palatinorū iudicū , & aliorū procerum hac edictali Deo ppitio ppetuo valitura lege sancimus , vt nulli liceat feudum totum , vel partē aliquā, vendere vel pignorare n ,

† libelli

Probationū inopia testes extranei admittuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficut pr.dixi totū vel partē aliquā &c.q est ptra Pyr.q pr.ariū notauit ff.de feu.c.j.Sed nunqd poterit dñs ꝓprietatē feudi obligare siue cōcessu vasalli?Rex corra.nō dicit q̄ posit obligare vel nō:sed dicit q̄ dñs nō pōt inde facere cāpium vel precariū siue libellum: vt in Lōbar.de bā.& tit.l.vlt.§.fi.& ff.de fuc.feu.l.mulier. argu. tamen & q̄ posit obligare: C. de vsufr.l.ij.ff.de pign. act.l. tutor.in fine.

a ¶ *Alienare.* Si autē alie nauerit,deinde redimit. ar.est q̄ nō amittat.ff.de ali.iudi.mu. cā fac. l.ex hoc.§.fi q.s.& ff. qui.mo. pig vel hypo.so.sicut. §. superuacuum an ptra.ff. depo.l.j.§.fi rem. imō ca sus expressus est ff.tit.q.i iuris sit fi vasallus post alienationē feudi illud recuperet. c. præterea. Quid.ff vasallus legauerit feudum extraneo vel prorsus extraneum de feudo hæredem instituit vel quocūque modo distrahere seu alienare[1],vel ꝓ anima iudicare sine promissione[b] illius dñi ad quē feudū spectare dignoscit. Vn de Imperator Lotharius tārū in futurū ꝑcaues ne fieret,legē pro mulgauit. Nos autē ad pleniorem regni vtilitatē ꝓuidētes nō solū ī posterū:sed etiā h:nōi alienationes illicitas hactenus ꝑpetratas, hac ꝑsēti sanctiōe cassamus,& in irritū deducimus:nullius tēporis ꝓscriptiōe īpediēte,qa qđ ab initio de iure nō valuit, tractu tpis cōualescere[d] nō dēt emptori bonæ fidei ex empto actiōē[e] de ptio cōtra vēditorē cōpetēte. ¶ Callidis īsup machinatiōib. quorūdā obuiātes, q ptio accepto, quasi sub colore iuestituræ qua sibi licere[f] dicūt feudū vēdūt,& ī alios trāsferūt:ne tale figmentum, vel aliud vlterius ī fraudē huius nostre constōnis excogitet, modis oīb⁹ ꝓhibemus:pœna auctorita te nostra īminēte vt vēditor, & emptor q tā illicitas alienatiōes reperti fuerint cōtraxisse, feudū amittāt[g]:& ad dñm liberē reuertat[h]. Scriba verò q hoc instrumē tū sciēs cōscripserit:post amissio nē officij cū ītamiæ periculo ma nū amittat. ¶ Prēterea si qs ītēdatus maior quatuordecī annis[k] sua īturia vel negligētia[l] p annū & idē ſteterit q feudi iuestituræ à proprio domino non petierit[m] trāfacto hoc spatio feudū amittat, & feudū ad dominū redeat.

¶ *Si vasallus legitimæ ætatis non iuerit cū domino in expeditionem: vel illuc nō miserit aliū pro se domino acceptabilē: vel non soluerit domino dimidiam ꝑtem reditus feudi vnius anni,feudum amittet.B.al.*

¶ Firmiter etiam ſtatuimus tam in Italia quā in Alemanīa vt quicunque in dicta publica expeditione vocatus à domino suo, in eadē expeditione ſpatio cōpetenti[n] remerē venire supersederit, vel aliū[o] pro se domino acceptabilem mittere contempserit, vel dimidium[p] reditus feudi vnius anni domino non submīniſtrauerit, feudum[q], quod abepiſcopo vel alio dño habuit, amittat:& dominus feudī in vsus suos illud redigendi modis omnibus habeat facultatem.

¶ Præterea ducatus,marchia, comitatus de cætero non diuidatur:aliud autē feudū,ſi cōſortes voluerint,diuidat' ita vt omnes qui partē feudi habent iam diuiſi vel diuidendi fidelitatē faciant: ita tamen, vt vasallus pro vno feudo plures dños[r] habete nō compellatur[r] nec dominus feudū ſine voluntate vasalli ad alium tranferat[s].

¶ *Si filius vasalli offendit dominum patris sui,tunc aut pater a domino requisitus debet eū ducere ad satisfaciēdū domino, aut filium a ſe separare:alioqui priuabitur feudo:ſi aūt pater vult eum ducere, filius aūt contemnit,patre postea mortuo, filius nō succedit in feudo nisi prius domino satisfecerit.Bartolus.*

¶ Insuper ſi filius vasalli dominū euict.l.emp.& aget actione ex empto.vt ibidē dicit.& ff.de euic.l.vē ditor hominis.nisi forte velles dicere cōtrariū quod vēditio nulla sit. f ¶ *Sibi licere.*]quæ vtique licebit ſi nō vēdāt:sed verè in feudū dādo iuestituram faciāt,vt l.ne.tit.s.illud quoq; ar.C.mā.l.p diuersas.§.fi.& l. vl.vel forsan,qa prohibuit alienari,per hoc & in feudū dari.ar.C. de reb.alien.non alie.l.fi.de hac autem materia dices ſecundum quod notaui ff.de capi.cor.c.j.

g ¶ *Amittant.*]In totum ſi totū alienauerint alioquin pro ea parte dunta xat,ꝑ qua alienatum fuit vt ff.de vasal.qui cōtra consti.Lotha.be.alie.c.j.Sed nunquid aliàs poterit vasallus domino inuito renuntiare feudo? Videtur q̄ ſic. ff. de oper.lib.interdum.econtra videtur q̄ nō posit;ſicut nec eo inuito dñs auferre potest. nā vtriuſque gratiā datur.ff.domini, vt seruitiū vasalli habeat. Item vasall⁹ vt fructus feudi habeat,nō potest altero inuito tali pacto renūtiare. arg. C. de act.& obl.l.ſicut & ff.de vſufru.ſed cū fructuarius.In pric.& l. prædicta ītērdū. respō.q̄ non ſola renuntiatio,ſed causa eū ſoluit. ſed dicitur expreſsim de cōſuetudine q̄ potest, vt ff.de vasal.qui contra cōſtit.l. Lotha.bene.alie.c.j.

h ¶ *Reuertatur.*]Ipſo iure vt puta quātum ad vasallum qui id alienauit & tradidit, cū alienatione facta ſtatī ſit dño aptum: vt ff.tit.qd iuris ſit ſi post alienationem feud.va. id re.c.ꝑterea.in fi. quantū verò ad emptorē nō puto nisi per ſententiā, cùm aliàs nō posset agere de euictione cōtra vēditorē.cū ſit bonę fidei emptor vt ff.de euic.l.j.&.C. de eui.l.ſi fundū.idē etiā intelligo de vasallo ſi cō mittat feloniam per quā feudū amittere debeat. cum adhuc habeat, ſtātum ipſum p ſententiam admittere debeat.nec enim debet vasallus feudum amittere ſine certa & conuicta culpa laudanda p iudicium patrium ſuorum:vt in Lombar.de bene.& ter.tri.l.fi.& ff.de feu.ſine culpa non amit.c.j.& ff.quo tempore mi.es inue.petere de.c.iij.

i ¶ *Manum amittat.*]nam & aliàs ponitur pœna irreuocabilis exilij:vt C.de ſacrofan.eccle.l.iubemus.§.penul.in fin.

k ¶ *Quatuordecim annis.*]q̄ forte reſtituetur in integrū ſi fuerit mi nor xxv.an.cùm hoc ipſo læſus ſit q̄ intra tempus non petiit.

l ¶ *Negligentia.*]niſi iuſta de cauſa ſtaret:tunc enim ſecus eſſet. quæ autē ſit iuſta cauſa propter quā poſſet ſtare,dicitur. ff.quo tempore miles inueſtitu.petere debeat.c.j.&quæ ibi notantur,hic repetas.

m ¶ *Petierit.*]pollicendo fidelitatem:vt ff.de cap.cor.c.j.& ff.in quib. c.n.feu.d.amit.c.j.& quæ ibi notantur,hic repetas.

n ¶ *Cōpetenti.*]puta forte qa dinumerabuntur ei vicena milia paſſuū p ſingulos dies, donec fuerit ī exercitu, ꝑter eū diē quo vocatus fuit vt iret.& ꝑter eū diē quo ſe debet repræſentare:& hoc ad exēplum eius qui promiſit ſe ſtaturum in iudicio:vt ff.ſi quis cau.l.j.

o ¶ *Aliū pro ſe.*]Notare potes hic ar.q̄ vasallus pōt feudo ſeruire p ſubſtituta perſonā.dū.tamen ſit dño acceptabilis ſecūm q̄ hic dī.hoc ité notatur.ff.de feu.cōtro.fue.c. ſi qs deceſſerit.& puto q̄ acceptabilis dēt eſſe dño ſi pæquè bonū vt ipſe eſt,vasal.ei mitti.arg.ff.l. cor.c.ex eadem l.& ff.titu ſi de feud.contro.fue.l.ſi quis deceſſerit.

p ¶ *Dimidiū.*]aliter obſeruatur per Corradum in Lombardia,& aliter in Alemania.vt ff.de capi.cor.c.ſimiliter in oſtenditiis. Accuſius. q ¶ *Plures dominos.*]arg.contra ff.de vſufru.i.ſi cuius.quia ibi pluribus dominis fructuarius ſatiſfdare debet:vt C.de ſer.& aqua.

r ¶ *Compellatur.*]Sed cui dabitur electio:vtrum ipſis dominis an vasallo?Reſpō.videtur q̄ vasallo debeat dari.ſcilicet,vt eligat quem voluerit ex dominis.arg.ff.de iure dot.l.plerunque.§.vlti.

s ¶ *Trāſferat.*]ſ.iure cōſuetudinario ad minorē dñm, ſed ad maiorē poteſt[t]

† Facit ad hoc C. de dētibus relictis. Reſpō. nō videt alienatum, vt ſi dñs eū inueſtire cogat: vt ar.ff.de ali.iudic.mu.l. ex hoc §. ſed hæredē. & ff.le.iij.l.pf.§.Iulian⁹.ſed qōni huic accedit & ila an ꝑ aliū liceat feudo nullo modo cogi debeat dñs eum inueſtire: ga nō tenuit legatū vel hæredis institutio in feudo facta:nec emvalet ordinatio defuncti ī feudo facta: vt ff. de ſuc.feu.in princ.& c.qualiter olim po.feud.alienari.§.donare. Sed nōne vasallus ꝑt feudum in dotē dare ꝑ filia ſua. ar.eſt q̄ posſit. C.de nat.lib.l.iij.in fin.& ff.ſi qd ī fraudē pal.j.§. ſed & ſi & ff.quib.mo.pign. vel hy.ſol.ſicut.§.ſed & ſi permiſerit vē.ib. q̄ ſi ī dotē. caſus tamē eſt expreſſus q̄ non pōt:vt ff. qualiter oli poterat feudum alienari. §. donare. Sed nunqd poterit ī emphyteuſim perpetuā dare.Reſpondē.forte non,cum emphyteuſis perpetua nō procul ab alienatione diſtet:vt in auth.de non alien.aut permut.eccl.rebus.§.alienationis.col.ij.& §.nos igitur.

b ¶ *Permiſſione.*] Quid ſi dominus permiſerit vēdere amico, & vasallus poſtea vendidit alij.arg.eſt quòd non posſit.ff.quib. mod. pignor.vel hyporh.ſol.l.ſicut re corporali.§.illud.

c ¶ *Præſcriptione.*]quicquid ſuper facto præſcriptionis notatum eſt ff. de capi.cor.c.j.hic repetas.

d ¶ *Cōualeſcere.*]No.ergo q̄ ex tpis diuturnitate nō cōualeſcit q̄ an te inualidū fuit:ſicut al.i auth.vt nulli iud.§.nulli.& C.de pact.l.ſi certis & ff.ſa.er.l.quædā ar.cōtraria ſunt.C.de poſtu.l.iij.& C.de ptra.iu. l.j.& C.ſi maior fa.ra.hab.l.j. & ij.in ſum.vt in li. Py. tertio quaterno vi.charta.qui.§.diximus q̄ ab initio validum &c. & rub. contra ſeq.

e ¶ *Actione.*]q.d.ſi fuerit malæ fidei emptor,non poſſit ptiū repetere: & hoc ideo qa ſciēs rē aliēnā emit:vt C.de eui.l.ſi fundū.q̄ verū putato.qa cū l.bonæ fidei emptori p niſi ptiū reputere:male ꝑemptori videt ꝓhibuiſſe.ar.ad hoc.C.de pac.quē.tā.ſup.dol.vt & ff.de ꝓpē.l.q labeo.imō nec vēdi.eū tenebit,ſed eo carebit:vt ff.ſi poſt.l.loth.circa fi. & applicabit ſibi q̄ ſucceſſor eſt malè aq̄ſitor:vt ff.de iur.fiſc. l. lucius,nec puto q̄ emptori malefi.def repetitio ptij etiā ſi cautū ſit de euictiōe,cū ptra.l.iſtā ſciēs fecerit:vt aliud ſit iure ſimpliciter alienata:& q̄ dicit i d.l.fundum.de euic.& C.cō.vtri.iu.l.ſi fratres:vt ē em alienā quē vēdere poſſe nulla dubitario eſt,vt ff.de ptrah.emp.& vē. l. rē alienā.& hoc forte ideo vt aliquā pœnā ſubſtineat de tali illicito tractu ab eo ſciēter facto:ſicut notarius q̄ i plus punitur, cū officiū & manum amittat cum ītamia vt j.ſequ.ſ.ſcriba verò,&c.ſic ergo emptor bonæ fidei repetet pretium. & hoc verum eſt etiā ſi actum fuerit īter eos ne aliqd euictionis nomine ꝑſt:tenetur vt ff.de act.emp & vē.l.ex empto.§.fin.Sed nunquid ad intereſſe poſſet agere ſi vellet pretium dimittere.& quare non,cum hoc non prohibeatur:vt C.de

Inualidum tps diuturnitate non cōualeſcit.

Fiſcus eſt ſucceſſor malè acquiſitorum.

pōt:qa tūc nō lædit vasallus niſi ſit priuat⁹ forte:vt C.ff fun.limitro.l. j.li.xij.Vel dicas q̄ ad minorē dō.pōt trāsferre.nō ad maiorē.ar.ff. de alie.iud.mu.l.j.& iij.& C.ne liceas po. l. ij. vel dicas q̄ ad oēs trāſire pōt.ar.C.de ptra.emp.& vē.l.dudū.& ff.ſi qs à parē.ma.fuc.l.ij.& vlt. & hic ſubau. ius vaſ.vel nō pōt trāsferre oīno,ſed retinēdo directū dñium pōt.ar.ff.ꝺ off.ꝑ.l. pe.Vel localis eſt:qđ nō placet.C.de no.cod. cōponē.l.j.ſi.ſcđ cōſtit. Vel dic referre vtrū totā curiā vēdat,vel tm feudū vnus vasalli.In prīo casu pōt.qa q̄dā p ſe nō trāſeunt q̄ cum vniuerſitate trāſeunt.ff.ꝺ acq.re. do.l.q̄dā.& ar.ff.ꝺ ptrah. emp.l.in modicis.verum tn hoc ſatis vī determinari.ff.de leg.cor.§.ex ea dē.l.qđ ſi vaſall⁹ deceſſerit relictis duobus filiis quorum vnus veilis eſt ad ſeruiendum.alter inutilis nunquid tm vtilis ſuccedet, cum & dominus in hoc conſentiat. Rñ.hæc q̄ eſt diſputabilis ſecādum Corradum, quidam tamen dixerunt q̄ ſuccedat: & quidam non:vt ff.an.mu. & aliàs imperfect.c.nullus.

a ¶ *Offenderit.*] Quid ſi vaſallus feloniā cōmiſit ante iueſtituram vel poſt, ſed tn inficiatur eā feloniam,vel pater,vel heredes eius:nunquid obſtat delictum?Rñ.no.arg.ff.de dolo.l.& elegāter.§.pe.Idem etiam ſi confiteatur q̄ deueſtiri nō pōt niſi prius inueſtiatur eo quod non habet: arg.ff.de ædil.edict.l.bouem.§.ſi ſub conditione ſecundum Cor.

b ¶ *Priuetur.*]nūqd ꝑpter factū prīs filius amittit feudū auitū?Reſp. qđā ita,quia & auitā hæreditatē.ar.ff.de l.cor.de fal.l.ſi quis prīs ſui. ſed arg.ꝑtra.ff.de ſena.l.emācipatū.in fi.l.ſcđm Cor.Sed dicas q̄ ami. vt ff.ſi vaſ.feu.pri.cui.defer.c.j.Quid ſi vaſ.habēs auitū feudū cōmiſit delictū ꝑtra dñm ex quo petierit ei feudū auferre,ſed dns remiſit delictū vaſalli.deīde deceſsit ſine liberis vaſall⁹:nunqd repellūt agnati vt eſt cōſuetū cū eſt feudū ab eo acq̄ſitū.Reſp.imo agnati vt ī feudo pīno ſuccedūt nō vt ī nouo.ar.ff.ꝺ peculiū.l.pecu.§.ſi ab ꝑe alieno.

c ¶ *Nō ſuccedit.*]Quid ſi vaſ.ꝑtra dominū offenſam cōtraxit, nec dns in vita ſua aliquid dixit:nunqd poſt mortē dñi a vaſallo pōt auferri feudum.Reſpon.non poteſt:quia non debet heres mouere qđ defunctus tacuit.C.de inof.teſta.l.omnimodo.§.j.& de reuoc.don.l.vlti.

Hæres mouere nū debet q̄ ī defunctus tacuit.

d ¶ *Domeſticis.*]q̄ dicatur domeſtici,habes.ff.de iu.om.iu.q̄ iur.& de pœ.l.reſpiciēdū.& C.de iis q̄ ad ec.cō.l.pūi.§.ſanè.& de q.l.pridem.

e ¶ *Aliū vaſallū.*[No.ergo.hic q̄ vaſ.ꝑt habere aliū vaſallū de feudo ſuo:nō ergo intellexit imp.iſte verb.alie.prohibere donationē ī feudū:& hoc verū é,dū tamē ſyncere & ſine fraude.ſic hoc fiat:vt ff.qualiter oli po.feu.alie.c.neceſsitate.niſi forte velit intelligere ſecundū eos q̄ cōtrarium dicunt:q̄ hic intelligitur ſecundum voluntatē domini.

f ¶ *Priuet.*]ſed quare cū nō ei⁹ vaſall⁹ ar.ff.ꝑ ſo.l.nō ſocij:& ar.ff.ꝺ ver.ſi.modeſti & ff.de li.ag.l.ſi qs.à §.ſi quis à libert. libe.ſcđm Cor.

g ¶ *Niſi requiſitus.*] Quid ſi vaſallus meus aliū fecerit de eo.feu.vltimus vaſallus feu. alienauerit? ar.eſt q̄ primo domino.i.mihi. committatur.ff.de ſer.expor.l.pe.& ff.de acqui.poſ.l.q. vniuerſas.§.fi.& l. ſi colon⁹. & l.quāuis.§.j.& l.ſi id qđ.& ita primus habebit laudimiū: quod iniquum non videtur ꝓp timorem futuræ amiſſionis.Sed ar. ꝑtra.eſt hic ſecundum Corradum.Sed nunqd vaſallum dñs corrigere pōt vt ei feudum oſtendat.ar.eſt q̄ ſic poſsit.de act.emp.& ven.l. titius hęres.Sed nunqd vaſallus dominum qui ei feudum de camera dēt,poteſt cogere vt ei poſſeſsiones ex quibus feudum percipere debeat,præſtet.argu.eſt quòd poſsit.C.de dona.l.ſi quis argentum.§. j.

h ¶ *Duos.*]ſ.q aliàs sūt vaſalli eiuſdē dñi de aliis feud.& feu.de quo eſt q̄ſtio iter eos, ꝓtinet ad eūdē dñm,& vterq; prędit ſuū feudū eſſe:aliqui ſi nō eſsēt a⁹ vaſalli,ſed vterq; diceret ſe eſſe vaſallū ipſi⁹, de eo feudo vel ēt diuerſos iueſtitores diceret ſe hēre de eo,tūc cora iudice vel arbitro eā terminari debebit:vt ff.de pa.tenē. §. ſi duo.& §. ſeq.& ff.de le.cor.ſi aūt iter pares.nec vn⁹ alterū poterit iuitū trahere ad iudicū curię vī dñm cū vnū ꝓducūt iueſtitorē.verūtn ſi curia eū vocauerit ter,tūc nō poterit ei⁹ examē declinare:vt ff.ti.an apud iudicē vel curiā dñi q̄ feu.terminari dēat.c.ex eo.qđ ff.diximus:& ff.de iueſt.in mari facta.§.illud.& ſ n hoc §.iſte non cōtradicit ꝓdictis ca. ſed potius diuerſa ſunt,q̄ aduerſa.& de hoc dices ſ n qđ in ſumma no.Sed quid ſi dominus nō vult cognoſcere.Rñ.tūc poterit vaſal.eū facere ꝓpellī à maiori iudice ſub quo erit.ar.ff.de arbi.l.j.& iij.§.j.vel ēt actor poterit alterū ꝓuenire ſub iudice rei.Sed nūqd ab initio poterūt ipſi litigātes ire ſub alio iud. & nō ſub dño ſaltē ī ꝓcordia,ita trouerſia ,dñi ſit cognitio[i], & ꝓ eū cōtrouerſia terminetur,ſi vero inter dñm & vaſallū lis oriatur: per pares[k] curię à dño ſub fidelitatis debito cōiuratos terminetur[l]. ¶ Illud quoq; ſancimus vt ī oī ſacramēto[m] fidelitatis Imperator nominatim excipiatur[n].

i ¶ *Cognitio.*]Sed ī quo loco ſtatuit ad cognoscēdū. Rñ.vbi ipſe ſtatuere voluerit ſ.ſua honeſtate ſua & vbi maiorū eius mos fuit cognoſcere iter pares ſuos ſi eos habuerit. arg.ad hoc ff. de iuri. & iur.ꝓcu.in fin.

k ¶ *Per pares.*]q̄ ī cōcordia dñi & vaſalli eligēt. ſed ſi deceſſerit in eis eligēdis,tūc pr⁹ mus eliget ꝓtobatum:ita tn q̄ ille vaſallus nō eligat pro pari inuito dño vel vaſallo q̄ fidelitate dño nō iurauit.vt ff.de cōro.ꝺ ſo.iure.vt C.de leg.l.nō duōiū.nā q̄ non ſit ſc đēt, ꝑtra ius facę e intel ligīt.ff.de re.iu.l.q̄ nō facit.& ar.C.de iudę & exli.l.cæliculārū.ī fi.& dns ī euāgelio.Qui nō eſt me cū,cōtra me eſt.& alibi, q̄ nō ſeminat mecū,diſpgit,vel dicas referre vtrū ꝑ errorē iuerūt ad aliū iudicē an ſciēter ī prio casu nō tenet.ī ſcđo ſic,prorogādo eius iuriſdictionē:vt ff.de iudic.l.j. & 2. & C.ꝺ iuriſd.om.iudd.l.

l ¶ *Negligentia.*]niſi iuſta cauſa aliàs dominus habet primò electionem parium,vt dictum eſt poſteà,vaſallus vt causa æqua lance trutinetur.nec mirum cum dns debeat reddere vicem vasallo.de iis quæ vaſal.tenetur domino præſtare,vt ff.de for.fidei.in fine.

l ¶ *Terminetur.*]& hæc vera ſunt q̄ dicunt in §.iſto qñ qō eſt de feudo inter do.& va.vel inter duos vaſ.Quid ergo ſi inter dñm & aliū q̄ nō ſit vaſ.de feu.qō eſt.vel iter vaſ.& alium.resp.tunc ab alio iudice ſub cui⁹ iuriſd.erunt,vel ſaltē res terminari debebit,vt ff.de pa.te. §.ſi duo.& §.ſi.& §.i.& ff.de le.cor.ſi iter pares.cum em iſte caſus nō ſit cōſuetudinib⁹ cōphēſus:meritò lege ſcripta vti ſine cālunia poſſumus,vt ff.de cog.feu.c.j.vñ dicēdum eſt q̄ actor ſequat̄ forum rei.

m ¶ *Sacramēto.*]iurauit ergo vaſallus dño fidelitatem, & eo nouerſo ita dominus vaſalli vicem reddere debet,vt ī decre.xxij.q.vlt.de for. fideli.in fi.& xxij.q.v.prodeſt in medio.vbi dicitur ſicut dilectionem iuſsi: ſunt terrentibus dare qui timent,&c.Acc.

n ¶ *Excipiatur.*]nūqd ſeipſum debebit excipere cū iurat fidelitatē cōtra oēm hominē.Rñ.nō qa nō eſt ī illa vniuerſitate.nā ī ḡnali ſer mone nō intelligit ꝓſona loquētis.ar.ff.de cōia ꝓdi.l.q.q̄d.

¶ QVAE SINT REGALIAE.

Egalie.]ſubaudi ſunt armandiæ.

Generaliſlo quę loquē tis non cō prehendit.

t Facit ad hoc ſupra,ſi de feu. fuc. contro.ca.ſi minori,& c. ſi quis de ceſſerit.

u Seruire vaſallus feudo per ſubſtitutum poteſt.

QVAE SINT REGALIAE. TITVLVS LVI.

Egalię[o], armādię, viæ publicę,flumina nauigabilia, & ex quibus fiūt nauigabilia, port⁹, ripatica, vectigalia, quæ vulgo dicūtur telonia monetæ, multarum pœnarūq; cōpēdia,bona vacātia & quę,vt ab indignis,legibus auferuntur: niſi q̄ ſpāliter quibuſdā cōcedūtur: & bona cōtrahētiū incestas nuptias, condēnatorū,& proſcriptorū ſecūdū quod in nouis cōſtitutionibus cauetur:

o Facit ad hoc ff.de iudic.l.j. & 2. & C.ꝺ iuriſd.om.iudd.l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Angariarũ.* Iangariæ sunt personales prestationes: perangariæ ex quibus pstatur pecuniæ & operæ: & colligit obscure. ff. de mune. & hon. l. munerũ. s. patrimoniorum.

¶ QVOT TESTES sunt necessarii. &c.

b SI *vasallus.*] Hæc lex in pausis cõsuetudinibus inuenit. & ideo sup ea dubito sit lex vel nõ: vñ circa eã non insisto.

¶ DE NOTIS, &c.

c NOtandum.] Hic instituit de notis feudorũ quas potius puto fore notas siue notulas super feudis factas q̃ debeant esse de textu cõsuetudinis: & hoc videtur probare, ex eo q̃d quasi omnes approbãt per leges Romanas & Lõbard. vnde quasi glossulas eas reputo vsque ad finem.

SI vasallus [b] inhonestis factis, atque indecẽtibus machinationibus dominum suum offenderit, insidiisque eum clandestinis vel manifestis appetiuerit, vel inimicis eius suas amicitias copulauerit, atque in aliis sic versatus est, vt potius inimicus quàm fidelis esse credatur, vel si eum cucurbitauerit, seu in campestri bello suum dominum reliquerit feudo priuabitur. Quod nõ obtinere sancimus nisi quinque testibus summe atque integræ opinionis probatum fuerit manifestè. Datum viij. idus Augusti.

DE NOTIS FEVDORVM.

TITVLVS LVIII.

¶ Notandũ quòd moris est in fin. libri supponere regulas & aliquas conclusiones: idcirco auctor huius operis quasdam notulas & regulas elicit cõcludendo, per eas terminans opus suum. vide secundum Baldum conclusiones in qualibet materia feudorum. Bald.

NOtandum [c] est in feudo, quod de cauena seu camera dicitur, non debere dari nisi cum fit in camera vel cauena, vnde solui possit: vel si ita euacuata sit cauena sine culpa promissoris, expectãdum est donec iterum de cauena vel de camera dari possit. Dominum autem feudi dare posse intelligitur omni ære alieno deducto. Non enim equum est quem videre egentem quam prius habuit in coniugem, vel amicum. Quod autem pares tantum debeant interesse inuestituræ feudi, & non alij: hoc tunc verum est cum dominus vasallos alios habuerit, Alioqui adhibeat dominus, quos meliores poterit, liberos tamen: argumentatione legis de vltimis voluntatibus in Lõbardia, scilicet illa quæ dicit: Si quis donationem facere voluerit de suis rebus alicui, vel inuestituram: ad hibeat sibi de parentibus suis (& per eandã legẽ iurãt) duos testes idoneos vel tres vel plures: pluralis eñ locutio, duorum numero contenta est. ¶ Item sciẽdum est non esse impedimentum inuestituræ & si inuestituram faciat de re quam cõmunem dominus habeat cum aliquo: quia si sponte diuidere noluerit ille, cum quo habet rem communẽ qui inuestiuit, potest cogere per iudicem ille qui inuestitus est, vt diuidat. Item angariarum [a], perangariarum, & plaustrorum & nauium præstationes & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionẽ: potestas constituendorum magistratuũ ad iustitiam expediendam: argentariæ & palatia in ciuitatibus consuetis: piscationũ reditus & salinarum, & bona committentium crimen maiestatis & dimidium thesauri in loco Cæsaris inuenti non data opera vel loco religioso: si data opera, totum ad eum pertineat.

QVOT TESTES SVNT NECESSARII AD PRObandum feudi ingratitudinem.

TITVLVS LVII.

¶ Ad probandũ ingratitudiuẽ delicti quinque testes requiruntur idonei opinionis integræ, & manifestè probantes. Bart.

¶ Imperator Henricus Augustus vniuerso populo, &c.

heredes eius necesse habent tenere firmam inuestituram quam pater fecit. Item eadem lege & eodem iure debet hãbere ille iste qui inuestitus est, quam haberet qui eum inuestiuit, cum coherede suo, scilicet, vt adequatio percurrat vsque ad xl. ann. Item inuestitura per se vel per suum nũcium dari & accipi potest. quæ omnia supra dicta colligi possunt per supradictas leges Longobard. titu. de vltimis voluntatibus. Ita quis. & C. commu. diuid. l. j. & ij. Idcirco pares necessarij sunt in instrumento inuestituræ, & noti alij: nequid excogitatur falsitatis in perniciem dominis, aliis testibus inductis, corruptis fortè pecunia, vel odio vel gratia: quæ non sunt suspicanda in paribus. Si instrumentum diceretur falsum à domino, daretur defensio vasallo qui instrumentum ad se deferret: vt in Longobar. qualiter quis se defeu. deb. l. de chartis, & auferetur domino qui veritatem nouerit, & iniquũ erit si aliquis ex dono suo conueniatur, Domini est defensio ex ordine, cùm vasallus non possideat. ¶ Notandum est quòd de omni controuersia quæ inter dominum & vasallũ oritur, si pares veritatem nouerint, omnino cogi debere à domino & paribus dicere veritatem. qui si dicant se nescire, cum sciãt, & vasallus põstulet: dominus eos coget iurare, & veritatẽ dicere: vt C. de testib. l. si quãdo. & in Longob. vt iudex vnus, & c. & in titul. qualiter quis se defendere deb. l si qualiscunque causa, & titul. de testib. l. vt quicũque. & l. vlti. cùm datur domino defensio de inuestitura, quę dicitur esse facta, iurare debet se inuestituram non fecisse. Cùm verò datur successori eius, iurare debet se non credere inuestituram factam esse ab antecessore suo. ¶ Si qua inuestitura facta esse dicetur, semper debet nominare dominum à quo inuestitura facta dicitur: cùm multum discrepet sacramentum hereditarium à principali sacramento. C. de reb. cred. & iure. l. iij. & l. generaliter. & vt habes de tutore qui iurat quod credit & existimat, vt C. de iur. cod. l. 2. de conscientia enim sua iurare debet, & non de alieno facto: cùm iniquum sit alium iurare de alieno facto heres vel successor, nec etiam filius: vt ff. rerum amot. l. Marcellus. sed contrarium reperitur in Lõb. quia licet filius minorẽ virtutẽ habeat quàm pater, tamen debet præcisè iurare patrẽ suum nõ fuisse debitorem: vt in Lombar. qualiter quis se defendere debet. l. si contigerit.

¶ CONSTITVTIONES FRIDERICI II. IMPERATORIS INCIPIVNT.

DE STATVTIS, ET CONSVETVDINIBVS CONTRA LIBERTATEM ECCLESIAE editis, & immunitate locorum religiosorũ vbique morantiũ, & fori priuilegio, & Gazaris, & patarenis, & aliis hereticis, eorũque successoribus, & nauigiis peregrinis, & adductis quocunque locorum hospitantibus, eorumque successoribus: & de agricolarum securitatibus.

TITVLVS VNICVS.

¶ Fridericus Dei gratia Romanorum Imperat. semper August. marchionibus, comitibus, cunctisque populis quos clementiæ nostræ regit imperium, salutem & gratiam.

IN die, qua de manu sacratissimi patris nostri summi pontificis recepimus imperij diadema, curauimus ad Dei & ecclesiæ suæ honorem edere quasdam leges, quas in præsenti pagina iussimus adnotari per totum nostrum imperium publicandas. Per imperialia vobis scripta præcipienda mandamus, quatenus eas quisque literas in suo districtu irrefragabiliter & inconcusse seruet. & sunt hæ leges.

AD decus & honorem imperii, & laudẽ Romani principis nihil omnino magis videtur accedere, quàm vt expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam

quorũdam statutis penitus destitutis, de cætero ecclesia Dei plana quietè vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorundam & iniustorum iniquitas abundauit, vt non dubitent contra apostolicam disciplinam & sacros canones statuta sua confringere contra ecclesiasticas personas, & ecclesiæ libertatem †. Cùm ergo dispositione diuina fauẽre nihil velit ecclesia (quæ nihil debet præter bonũ apperere) quod nobis eodem concursu & eadẽ nõ placeat voluntate.

* Facit ad hoc Bar. dicens q̃ verbũ, libera faculeas, plene import. vt quis sit liber ab omnibus regulis iuris ciuilis, vt in l. allio. ff. de ali. leg. dicit idem alibi q̃ verba prædicta importãt q̃ quis nõ teneatur sequi arbitriũ legis omnium. & in l. fideicommissa. §. fin. super verb. quanquã. dele. 3.

NOs Fridericus Romanorum imperator semper Augustus hac edictali lege irritamus, & irrita nũtiamus omnia statuta, & consuetudines quæ ciuitates, vel loca, Potestates, consules, vel quæcũque aliæ personæ contra libertatem ecclesiæ vel ecclesiasticas personas edere vel seruare aduersus canonicas, vel imperiales sanctiones præsumpserint: & ea de capitularibus suis mandamus intra duos menses post huius publicationẽ edicti penitus aboleri. & si de cætero similia attẽtauerit, ipso iure decernimus esse nulla. & eos sua iurisdictione priuatos, superiori protinus applicãda: nec non locum vbi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille marcharũ præcipimus subiacere. Potestates verò, consules, rectores, statuarij, & scriptores dictorum statutorum, necnon & consiliarij locorum ipsorum qui secundum statuta vel consuetudines memorata iudicauerint, sunt ex tunc ipso iure infames: quorum sententia & actus illos illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere Quod si per annũ huius nostræ constitutionis inuenti fuerint contẽptores: bona corũ per totum nostrum imperium mandamus impunè ab omnibus occupari: saluis nihilominus aliis pœnis contra tales in generalis cõsilio promulgatis. ¶ Itẽ nulla Potestas vel pona publica vel priuata collectas siue exactiones, angarias, vel parangarias ecclesiis vel aliis piis locis & aut ecclesiasticis aut ponis ponere, inuadere bona ecclesiastica præsumant: quod si fecerint, & requisiti ab ecclesia vel ab imperio contempserint, triplũ refundant: & nihilominus banno imperiale subiaceant: quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur. Itẽ quæcunque communitas vel persona per annum in excommunicatione facta propter libertatem ecclesiæ perstiterit, ipso iure imperiali bono imperiali banno subiaceat: à quo nullatenus extrahatur, nisi prius ab ecclesia absolutus fuerit. ¶ Item statuimus vt nullus ecclesiasticam personam in criminali quæstione vel ciuili trahere ad iudicium seculare præsumat contra constitutiones imperiales & canonicas sanctiones. quod si fecerit actor, à iure suo cadat, & iudicatum non teneat: & iudex sit extunc iudicandi potestate priuatus. Statuimus enim vt siquis clericis, vel personis ecclesiasticis iustitiam denegare præsumpserit tertio requisitus, suam iurisdictionem amittat. ¶ Gazaros, Patarenos, Leonistas, Speronistas, Arnaldistas, Circumcisos, & omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus: præcipientes vt bona talium confiscentur: nec ad eos vlterius reuertantur: ita quòd filij ad successiones eorum peruenire non possint: cum longè grauius sit æternam quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum ecclesiæ, iuxta considerationem suspicionis, ac qualitatem personæ, propriã innocẽtiam congrua purgatione mõstrauerint, tanquã infames & banniti ab omnibus habeãtur: ita q. si sic per annũ manserint, extũc eos sicut hæreticos condẽnamus. ¶ Statuimus etiam hoc edicto in perpetuũ valituro, vt Potestates, cõsules, seu rectores, quibuscunq; fungatur officiis, pro defensione fidei præstent publicè iuramẽtum, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos, bona fide pro viribus examinare studebũt, ita quòd amodo quandocunque fuerit quis in potestatem siue perpetuam vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioqui nec pro Potestatibus nec pro consulibus habeantur: & eorum sententias irritas extunc decernimus, & inanes. Si verò dominus temporalis requisitus, & admonitus ab ecclesia terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate: post annum a tempore admonitionis elapsum, terram illius ipsi exponimus catholicis occupãdam, qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei pietate conseruent: saluo iure domini principalis: dũmodo super hoc nullum præter obstaculũ, nec aliquod aliud impedimentum opponat. eadem nihilominus lege seruata contra eos, qui non habent dominos principales. ¶ Credentes præterea receptores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus, firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit ab ecclesia excommunicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu cõcilia vel ad eligẽdum aliquos ad huiusmodi, neque ad testimonium admittatur. sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei sup quocũque negotio, sed ipse aliis respõdere cogatur. Quòd si fortè iudex extiterit, eius sententia nullam habeat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per eum confecta nullius penitus sint momenti. ¶ Nauigia quocunque locorum peruenerint, si quo casu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram peruenerint, tam nauigia ipsa, quã nauigantium bona illis integra reseruentur ad quos spectat antè, quàm nauigium illud periculum incurrisset, sublata omniũ locorum penitus consuetudine quæ huic aduersatur sanctioni: nisi talia sint nauigia quæ piraticam exerceant prauitatem, aut sint nobis, vel Christiano nomini inimica.

¶ Trãsgressiores verò huius nostræ constitutionis, bonorum suorum publicatione mulctentur: & si res exegerit, eorum audacia iuxta mandatum nostrum modis aliis compescatur.

¶ Omnes peregrini & aduenæ liberè hospitentur vbi voluerint, & hospitari, si testari voluerint, de rebus suis ordinandi liberam habeant facultatem: quorum ordinatio incõcussa seruetur. Si qui verò intestati decesserint, ad hospitem nihil perueniat, sed bona ipsorum, per manus episcopi loci tradantur hæredibus, si fieri potest, vel in pias causas erogentur. Hospes verò si aliquid de bonis taliũ contra hanc constitutionem nostrã huerit, triplũ episcopo restituat, cui visum fuerit assignãdũ, nõ obstãte statuto aliquo seu cõsuetudine seu priuilegiis q̃ hactenus cõtrariũ inducebãt. Si q. autẽ cõtrà psumpserint, eis de rebus suis testãdi interdicimus facultatẽ: vt in eo puniãtur, in quo deliquerint: aliàs prout culpæ qualitas exegerit puniendi.

¶ Agricultores & circa rusticitatem occupati, dum villis insident, dum agros colunt, securi sint quacunque parte terram: ita vt nullus inueniatur audax qui personas, vel boues, agrorum instrumenta, aut si quid aliud sit quod ad operam rusticalem pertinet, inuadere, capere, aut violenter auferre præsumat. Si quis autem huiusmodi statutum ausu temerario violare præsumpserit, in quadruplum ablata restituat, infamiam ipso iure incurrat, imperiali animaduersione.

2 ¶ Quo

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ QVOMODO IN LAESE MAIESTA. CRI. &c. ¶Ista rub.est magistraliter posita causa cōmodioris allegationis.& aduertēdū est q lib. r authēticorū diuisus est in nouē collatiōes, postea superuenit liber feudorū,quē x.collationē vocamus a.postea superuenerūt istæ cōstitutiones,quas vndecimā collationē appello:ipsasque glossare volui ego Bart. de saxo ferrato ciuis Perusin⁹, vt multa vtilia q̄ i eis sunt omnib⁹ innotescerent,& etiam ad laudem diuinæ recordationis dñi Hērici imperatoris ipsarum constitutionū auctoris aui illustrissimi domini, dñi Caroli quarti,Romanorū īperator.nūc regnis, cuius debito fidelitatis adstringor:quia me suorū consiliariorū & domesticorū numero aggregauit: & me,meosq; posteros quos legū doctores esse cōtigerit legitimationis & cōcessionis veniæ ætatis aliisq; priuilegiis & gratiis decorauit.In nomine igit Dei omnipotētis ad laudē & reuerētiā p̄fati dñi imperatoris suique aui,& studētiū vtilitatē glossaui eos ordine infra scripto supponens quicquid p me dicetur, correctioni cuiuslibet melius sentiētis.& quia textus est breuis:nullus me de glossarū lōgitudine inculpet. sunt enim multæ glossæ ex quibus hæc collatio multum vtilis redditur.Bar.

a In hoc tamen esset standū cōi denominationi vtendū. Alu. in præln.feu.in iij.col.

b Idē multum familiariter.Ioā.de Pla. in rub. de dome. & protecto. lib.xij.

nihilominus puniendus. ¶Nos verò Honorius episcopus seruus seruorū Dei has leges à Friderico Romanorum Imperatore filio nostro charissimo pro vtilitate omnium Christianorum editas laudamus,approbamus, & confirmamus tanquam in æternum valituras. & si quis ausu temerario inimico humani generis suadente, quocunque modo has infringere tentauerit:indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli apostolorum se nouerit incursurum.

FINIS.

Extrauagantes cū APPARATV, SIVE glossis domini Bartoli,quas nonnulli vndecimam collationem apellant, feliciter incipiunt.

b AD reprimendū.]Primò ponit causam legis cōdendæ: scđo statutū generale in ordine pcedēdi in crimine læsæ maiestatis.Tertio statutū speciale in modo pcedēdi ɔtra ɔtumaces.Quartò ponit clausulā derogatoriam.Quītò declarat ad quos casus extendat. Sextò quo tempore sumat vigorem.

c ¶Multorū.]sed cū multis grassantibus iudici à lege antiqua pcedat arbitriū vt possit pœnas augere:vt ff.de pœ.l.aut facta.§.fin.& no.ff. de infa. qd ergo.§.pœna grauior.ideo hoc casu hæc.l.necessaria non videt.Sol.antiqua iura dabāt arbitriū iudici imponēdi pœnā maiorē maleficio liqdato.& hæc de nouo statuit circa modū liqdādi dās potestatē.& hęc,s.multitudo deliquēdi dās potestatē:& hæc,s.multitudo delinquentium est causa finalis legis condendæ:vt j.dicam.

d ¶Ruptis.]determinat verbum conantur. quod est j. nec resoluitur in conditionem:quia determinat verbum præsentis vel præteriti tēporis: secus si esset verbum futuri temporis. vel respiceret futurum tempus:vel s.à testatore.ff.de cōdi.& demō.& de vsu.l.euictis. quod tractaui.ff.de condict.& demonstra,l.j.

Fidelitas triplex.

e ¶Debita.]iure diuino & humano:vt j.dicetur.

f ¶Fidelitatis.]Quædā est fidelitas q̄ debetur proximo.s.non offendere eum,nec ei insidiari.ff.de iust.& iur.l.vt vim.non autē tenetur eū defendere:vt no.ff.de reg.iur.l.culpa caret.Alia est fidelitas q̄ debetur patri quā quis etiā tenetur defendere verbo:quia debet patri indicare quæ cognoscit cōtra eū.vt ff ad l.pompo.de parri.l.j.in fin.& l.seq. dēt etiā ei reuerentiā:vt in tit.de obsequiis.nō autē reperio q quis teneatur patrē defendere facto,s.opponendo se,vel simili modo.Tertia est fidelitas maior qua quis tenetur domino suo:quē nō solum tenetur nō offendere,sed indicare verbo, & defendere facto:vt x.col. de for.fi.c.j.& de nō fi.for.c.j.ista dēt quis princip.s.nō offendere: & si sciuerit,indicare.quod patet:qa cōscij etiā tenētur:vt C.ad Iul.maiest.l.quisquis.in fi.tenet defendere eum.ff.de re mili.l.omne delictū. §.fi.vere ergo hic dicitur totius quia tota fidelitas debetur principi. Est eñ Deus in terris.C.de sacrosan.eccle.l.iubemus nullam nauem. Et ibi not. & de eo scriptum est. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex omnibus viribus tuis.

e Quæ fidelitas & quāliter debeat haberi in principe,vide plene Ias.in l.i.ff. de parr.

g ¶Habenis.]sicut enim per habenas equus rectè ducitur:ita per fidelitatē ducitur subditus à domino:q fidelitas habet duas habenas, scilicet in faciendo quæ fieri debent:& non faciēdo quæ fieri nō debēt: vt modo dixi.quæ duo pcepta sunt duæ habenæ per quas homo subditus ita ducitur sicut equus,& alia animalia ducūtur per habenas:& ita p ista duo præcepta homo ducitur & pacificus fit sicut equus per habenas quas timet.& fuerunt hæc duo præcepta facta primis duobus parentibus:super quibus pendent leges & prophetæ.& super quibus totū vtriusque iuris corpus fundatum est:vt not. ff. de iusti.& iure.l.j.& ideo bene dixit habenis.

h ¶ In tranquillitate.]hoc patet:nam cùm imperium fuit in statu & trāquillitate,totus modus fuit in pace & trāquillitate.vt tēpore Octauiani Augusti:cùm autem imperium fuit prostratum surrexit dira tyrannis & hæc fuit huius opusculi causa finalis.

i ¶ Totius orbis.]contra quia maior pars mundi nō obedit principi.

QVOMODO IN LAESAE MAIESTATIS crimine procedatur a.

TITVLVS LII.

¶ Henricus septimus diuina fauēte gratia Romanorum Imperator semper Augustus.

AD reprimendū b multorum c facinora, q ruptis d totius debitæ e fidelitatis f habenis g aduersus Romanum imperium, in cuius tranquillitate h totius orbis i regularitas requiescit:hostili animo k armati conantur nedum humana, verumetiam diuina præcepta quibus iubetur q omnis anima Romanorum principi sit subiecta l, sceleratissimis facinoribus m & assiduis rebellionibus n demoliri:ne ex eorum absentia o ,in detestādo læsæ maiestatis crimine processus

Solutio.illud đ facto:sed de iure sec⁹ d simile habem⁹ de Daniele.a.c.vbi de Nabuchodonozor q erat vniuersalis īperator sic ait:Tu rex regum es: Deus cœli regnū,fortitudiné, gloriā & imperiū cessit tibi:& oīa in qbus habitarent filij hominū, bestias agri & volucres cœli dedit ī manu tua:& sub ditione tua vniuersa cōstituit:& itelligēdū est de iure:quia de facto nō obediuerunt sibi oīa vt legit in chronicis:vt ī dicto capit.per gloss. item cōtra:qa in terris ecclesiæ nullā habet iurisdictionē:vt i c.pastoralis. extra de re iudicata. in clemē.Solu.eccl'ia habet ex donatione principis et eius q hāc legē cōdidit:vt ī c.j.extra de iure iuran. in clemen.vñ ipse princeps habere vr:vt in l.j.§. oīa enim. C. de veter.iur.enucl. vel licet e alicui⁹ particulæ diminutū nō sit suum:tñ verum est quod hic dr:sicut dr dominus gregis,etiam si vnum pecus non sit suū. vt ff.de rei vindicat. l. a. iij. & per hoc patet, q imperator rectè dr dñs mundi,s.vniuersalis licet singulares sint dñi prædiorum suorum:vnde à possessore ipso posset vendicare mundū: vt l.bene à Zenone.C.de quadr.prescri.& ff.ad l.Rho.de iac.l.de precario.nec est opus quòd dicamus quòd omnia sunt sua quo ad protectionem,&c.vt not.in cōstitutione.ff.in prin.quia imò verè omnia sunt ipsius:si vniuersaliter cōsideretur.Vel tertiō f inhęredo opinioni sanctæ ecclesiæ primo fuit imperiū Babylonis.secundo fuit imperium Persarum & Medorum.Tertiō fuit imperium Græcorū.quartō fuit imperium Romanorum.vltimo adueniente Christo istud Romanorum imperiū cœpit esse Christi imperiū:& ideo apud Christi vicariū est vterque gladius,s.spiritualis & tēporalis.Christus enim est lapis abscissus sine manibus:cuius regnū nō dissipabitur:de quo prophetauit Daniel in d.c.ix.vbi hæc oīa imperia describuntur expressè.dic ergo q ante Christi imperiūRo.depēdebat ab eo solo:& imperator rectè dicebatur q dñs mūdi est:& q omnia eius sunt:post Christū verò omne imperiū est apud Christū & ei⁹vicariū g .& trāsfertur p papā in principē secularē:vt extra de elec.c.venerabilē.vñ si dicim⁹ oīa sunt imperij Romani,qa tunc Christi,verū est si referamus ad psonā Christi.si verò referamus ad psonā imperatoris secularis:nō propriè dr q omnia sunt sua vel sub sua iurisdictione:quia nō terræ ecclesię. illas eñ sibi reseruat papa.ī quo pricipaliter est imperiū:in hac ergo cōstitutiōe si se retulit ad īperiū vel si se retulit ad psonā suā,locut⁹ est cautè nō eñ dicit q toti⁹ orbis iurisdictio sit sua.sed q totius orbis regularitas ī eo reqescit.nā & terras eccl'æ ipse habet certo modo regulare.s.defendēdo eas,& seruādo ī deuotiōe eccl'æ:vt iurauit in c.j.extra de iureiu.in cle.& hoc q nūc trāsitoriè dico:qm opus p se requirit q̄ dico.quare sic credo tenere ecclesiam:sic ergo imperatorē sentire:& si male hoc vel aliud itelligerē,sū paratus corrigere.

d Vide glo in pragma. san. ī proœ. in ver. dei & Ias.in l.cūctos populos.C.de sū. trin. & fide catho.

e Istā solu. sequitur Iason in l.cunctos populos.C.de sūma tri.&fid. cath.

f Istam sequūtur Ias. & Al.ī l.z.q dicatur dux, Marc.

g De electiōe,& coronatiōe imperat. vid plene Alus in d.c.t. qs dicatur Dux,

k ¶ Hostili animo.]id est,nil debentis subiectionis & reuerentiæ secundum Hugonem.

l ¶Subiecta.]ad Roman.xij.c.sed ibi non dicit Romanorum principi, sed potestatibus sublimioribus. sed de illo intelligendū est sub quo Christus voluit nasci & crucifigi.hoc īperiū ecclesia approbat, &c.

m ¶ Facinoribus.]id est,conspirationibus in malam partem :vt nota. ff.de pub.l.quantæ.& facit C.ad legem iul.maiest.l.quisquis. in prin.

n ¶ Rebellionibus.]quid sit,dicitur j.proxi.

o ¶ Absentia.]hucusque posuit cām impulsiuā.i. vnā causam finalē seu rōnē legis cōdēdæ:nūc ponit aliā:hoc modo.Primo quomodo tēpore factæ legis multi conabāt cōtra imperatorē.& hæc fuit cā impulsiua legis,ñ finalis,q patet:qa cū lex ista sit vniuersalis& ppetua, cū & futura facta respiciat,illa facta psētia vel futura nō sunt ei⁹ cā finalis,tēdit eñ ad aliū finē,sic ff.de post.l.j.§.sexū.& ī auth.đ nō ali.in prin.col.ij.& in oībus ll.relatis ad singulas psonas,q̄ tñ vniuersaliter intelliguntur.vt in j.cōstitu.C.in fin.& ff.de legib.nō singulis.& ideo si ista cā cessaret,quia nō essent multi,sed pauci sic delinquētes,non cessarent

cessarent leges:vt in d.§.sexum & patet ex hac lege q̄ loquitur etiā qñ contra vnū proceditur,& quocunque casu sub crimine læsæ maiestatis.& si in aliqua lege vniuersali vel cōi vel municipali poneretur aliqua cā impulsiua non posset opponi q illa causa non sit vera, qa non nocet:vt C.de fal.cau.adiect.l.j.& de cōdi.& dem.l.cum tale. §.falsam. & patet ex p̄dictis.secus si prīceps aliqd particulariter rescriberet:qa tunc factū vnicum super quo scribitur posset esse cā finalis rescripti:vt C.si contra ius vel vtili.pu.l.præscriptione.& de diuer.rescrip. p totum.idē si ciuitas vel ordo decurionū aliqd specialiter ordinaret sup quodam facto non vero:esset eñ decretum ambitiosum:vt ff.de decr.ab or.fa.l.ambitiosa.Posuit enim vnam cām finalem imperator seu rōnem legis condendæ,dum dixit ad reprimendum multorū facinora.Ista eñ nota vniuersalis ppetua & futura respicit:& est finis ad quē tendit imperator & hoc apparet ex natura gerundij:q̄ est vt cum ponitur in accusatiuo significet cām finalē.ff.de dolo.l.j. §.j.in definitione doli.& de tu.l.j.i definitione tutelę.& ff.ad exhib.l.j.§.j. licet qñque significet modum l.quibus diebus.§.j.ff.de cond.& dem. sed certè ille modus nō est cā finalis ibi:sed modus appellatur qñ cōtinetur onus explicādū ab eo ad quem refertur:vt ibi dixi.idē si ponatur in casu genitiuo cum hac dictione cā,vel cum hac dictione animo:vt ff.ad l.cor.de fica.l.j.in princ.& in §.j.& ij.& C.e.l.is qui cū telo.nunc aūt imperator ponit alias duas causas finales.s.ne processus vel snia retardetur.Item ne talia maleficia remaneant impunita. Sed cum in l.sint plures causæ finales,an requiratur q omnes cōcurrant.glo.extr.de resc.c.ij.aut qlibet cā per se est sufficiens ad producendum effectum,& sufficeret vna:& tunc cōiuncta ponitur pro disiuncta:vt l.sæpe.de verb.sign.aliàs requiritur cōcursus omnium: qđ verum est qñ in l.ponuntur plures causæ:hoc est plura facta ex quibus debet sequi iuris effectus:tūc eñ de facili cognoscitur an quodlibet factum per se sit sufficiens ad productionem effectus iuris, cū ius certum sit:vt l.j.ff.de iur.& fac.ig.Sed qñcunque in l. ponuntur plures causæ hoc est plures finales effectus q ex lege sequi sperantur. vt in l.ista.& tūc an omnes requirantur,est dubium.sed qñ illi effectus sunt separati & distincti,sufficit alterā ex illis causis adesse: vt Insti.de nup.§.affinitatis.& not.ff.de his q not. infa.l.liberorū.§.j.& de priuil.credi.l.si ventri.§.i bonis.Sed si illæ plures causæ & plures effectus tēdunt ad idem.& tunc si vna cā ponitur vt ratio,alia vt rō rationis.vel vna ponitur tanquā maior,altera vt minor ad probādū idē,tunc vtraq; requiretur.ff.sol.mat.l.j.& de pet.hered.l.sed si lege. §.itē si rē,& hoc apparet hic.nā prima ratio seu cā finalis est maior propositio,aliæ duæ qualibet per se facit minorem.hoc modo dicit imperator,Nos intendimus ad reprimendum multorū facinora,& c. sed ista reprimuntur si snia & processus nō retardentur:ideo statuit quod procedi possit contra absentes.Alio modo coniungitur & cū secunda cā.Tertia est si coniūngitur cū prima,intendimus ad reprimēda talia facinora.sed ista reprimētur si nō remanebūt impunita. ideo statuit q possit pcedi summariè & de plano vt ei videbitur, & sic facilius inueniatur.prima ergo cā gñralis est,vt respicit vnū effectum cū qualibet earum,& illę respiciunt separatos effectus,vna ne retardetur,alia ne punitio extinguatur:& habet locū siue procedat contra absentem,siue contra psentem,vt j.patebit,& nō extenditur hæc lex ad alium casum ex identitate rationis quia contra ius cōe est:vt l.quod contra.ff.de legi.vnde nō tollitur nisi quatenus exprimitur.C.de app.l.præcipimus.in fi.regulariter enim omnis cā requirit plenā cognitionē:vt C.de iud.l.iudices.& regulariter in causis capitalibus non pōt absens condemnari.colligitur autē ratio.l.diuersimodè:nam qdam sunt leges declaratiuæ:& ratio illarum est regula iuris pcedentis:vt patet ferè per omnes leges iurisconsultorum:maximè in d.§.itē si rē.& ff.de verb.obli.stipulatio ista.§.alteri.& quasi per omnes.& illa propriè dr ratio.Quædam sunt leges merè positiuæ:quia ad illud nulla ratio iuris antiq vrgebat:& tunc rō ex ipsa l. sumitur.vel eius pfatione si in ipsa exprimatur vt hic,& ff.de her.instit.l.fi.& ad maced.l.j.& ista propriùs appellatur cā finalis quam ratio legis:vt l.cū pater.§.dulcissimis.ff.de leg.ij.& de cōd.& demōst. l.illis libertis.& de iure pa.l.adigēre.§.quāuis.finalis ergo intentio.l. est ratio.qua cessante cessat lex,vt d.l.vbi verò ratio nō apparet, debemus propriè significationi verborum stare:vt ff.de exer.l.j.si is qui nauem cum similibus.Accurs.

Causam finalem denotat gerundium positum cum accusatiuo.

& snia retardētur a & tanti sceleris nefanda temeritas remaneat impunita b hac edictali c Deo propitio perpetuō valitura lege sancimus, vt in quocūque d læsæ maiestatis crimine, & maximè e vbi cōtra Romanorū Imperatores f, vel Reges g aliqd qđ dictū tāgat h, asseratur i cōmissū, possit k procedi per accusationem l,

a Propriè tū dicitur cōmitti crimē læsæ ma. quando aliquid fit cōtra personā principis vel contra eos qui ad eius latus assistūt, vel cōtra rē pub. secundum Io. de plat. in §. 1. inst. de pu. iudi.

b Istam gl. reputat notab. & eam sequit Ias. in l. qui se patris. in 8. col. C. vnde libe.

a ¶ Retardentur.]sic C.de pœnis.ne diu.& l.correis.Et subaudi ne.& sic sunt duæ rationes.

b ¶ Impunita.]vt ff.ad l. aquil.ita vulneratus.cum si.

c ¶ Hac edictali.]Hic incipit secūda pars in qua ponit statutum generale.& in eo ponit ordinem procedendi tam contra præsentes q̄ contra contumaces ex eo quod dicit edictali.apparet q est generalis,vt l.iij.C.de legi.& j.dicit generalius.

d ¶ In quocunque,]cū enim lex iul.maiestatis a habeat multa capita vt ff.eod.l.j.ij.iij.& iiij.in quocunque crimine cui competit aliquod dictorum capitum,habet locum hæc lex.

e ¶ Et maximè.]hic pcedit genus b ,s.omne crimē quod incidit in l. iul.maiest.additur species quando committit in imperatorē : vel regem:& ideo nō ponitur implicatiue,cū totū sit expressum:sed significat rōnē in expressis legib⁹ fortius vrgere,sic C.ne si.pro pa.auth. habita.sed si genus nō p̄cederet, tunc aut per conditionem maximè additur cōditio:& tunc innuit idē esse in casu cōtrario, s.cōditione nō existente:nisi rōne cōtrarietatis euitandæ oporteat dici q dictio maxime abūdet:vt C.de ma.test.l.fi.& ibi no.in gl.super verbo maximè.sed si per hāc dictionem adiiciatur ratio,tūc indicat illam esse potissimam rationem,licet alia sit rō : vt l.& si maxime. ff.de serui. leg.

f ¶ Imperatores.]post coronationem,&c.

g ¶ Reges.]ante coronationē.vt extra de elect.venerabilē.& not.diligenter q ante coronationē habetur vt generalis dominus.si enim esset priuata psona,cōtra eum faciētes nō inciderent in l.Iul.maiest.vt hic patet:& sic potest administrare & dare priuilegia,vt extra de princ.c.sup qbusdā. ī cle.& de iureiu.c.i.& ibi gl.& sic cessat disputatio Ia.de are.quā ponit Cyn.in l.bene à Zenone.C.de quadr.præscr.potest etiā facere cōdemnationes:vt patet ex literis domini Caroli imperatoris cōcessis cōmuni Perusij:cū ergo tunc apud ipsum legatione fungerer:vbi inter cætera sic ait.omnes & singulas sententias processus & cōdēnationes,multas & ordinationes per quoscūque diuos Romanorū Imperatores & reges pdecessores nostros cōtra vos & singulas ciuitates cōmunis & Perusij psonnas latas seu promulgatas tollimus & relaxamus.Potest etiam ante coronationem cōcessionis aliorū Imperatorū,tollere & reuocare.quod patet ex aliis litteris eiusdē imperatoris:vbi inter cætera concessit quædā:& adiecit tandiu quādiu per successorem nostrum regem Romanorum seu imperatorē non fuerit reuocatum : q̄ literæ sunt Perusij sub bulla aurea & prędicta vera postquam persona est electa in Romanorum regem,& per sedē apostolicā fuerit approbata.Ant.autē videtur tenere gl.in d.c.j.de iureiur.in cle.quòd etiam electi in discordia possunt administrare.

h ¶ Tangat.]q d.non solum si ipsum crimen cōmittatur, sed si aliud quod ipsum tāgat.hoc autē cōtingit quādoque per modum antecedētis,vt mādatum,consilium,persuasio:de quibus plene c dixi in l.nō solùm.§.mandato.ff.de iureiur.quandoq;per modum inhærētis tempore quo delinquitur:vt auxiliū & opē dare.de quo dixi.in l.in furti.§.ope.ff.de fur.quādoq; per modum cōsequentis:vt in his qui pstant cōsilium ad euadēdum:vt in l.j.C.de rap.virg.& dixi ī d.§.ope. vel receptatore:vt C.de his qui la.l.j.& ff.de recepta.l.j.facit ad pdicta ff.ad turp.l.j.§.incidit.& C.de hære.auth.credentes,quandoq; per modum alterius actionis:vt si quis nollet venire ad perhibēdū testimonium contra reum de hoc crimine:facit aliqd quod tāgit hoc crimen,& hic habet locum hæc & lex.idē si faceret vt reus captus euaderet:vt ff.ad l.iul.maiest.si cuius.§.itē qui confessum.facit extra de offi. & po.iu.dele.c.j.&.ibi p Inno.& est simile verbū extra de hære. §.vt inquisitionis officium lib.vj.

c Vide lati⁹ p Bar Aret. & Iac.in l.t. C.de ser.fu.

d Vide 3. pulchras limitatio. ad istud dictū per Ias.in §. pœnales. in 18.col. insti. de actio.

i ¶ Asseratur.] quādoque per glossatorem additur vt verum sit,vt ff. si qua pau.fe.di.l.j.in prin.& vi bonorū rap.l.ait prætor i princi.alibi dicit gl.etiam si verum nō sit,vt ff.de do.l.j.in gl.super verbo,diceretur.& istud placet in his quæ respiciunt modum pcedēdi,vt hic, scilicet in his quæ respiciunt sentētiam & executionē:aliæ glossæ procedunt.probatur ff.de proc.l.qui omnia.vers.plane.

e Idē tenet B.& Bald.in l.t.ff.de donationib.

k ¶ Possit.]nō ergo imponit necessitas:& sic in causis summariis licet nō seruetur ordo,& procedatur solenniter:non vitiatur pcessus. vt extra de verb.sign.c.sæpe in cle.

l ¶ Per accusationem.]hoc ius commune est,sed in hoc speciale est quòd ad accusandū admittūtur infames,serui,milites,mulieres.ff. ad leg.iul.maiest.l.famosi.in quæst.& accusatio est nomē iuris.sicut enī actio est ius persequēdi in iudicio qđ sibi debetur. instit.de actio.in prin.sic & accusatio est ius persequēdi vindictā publ.vt inst. de pu. iu.in prin.& ius ex quo sumit vindicta,est duplex.s.accusatio & officium iudicis.hoc autem officium exercetur quando p inquisitionē quandoque ad alterius denunciationē proceditur:nā super denūciatione inquiritur:vt ff.de custo re.l.diuus.& infra dicam quandoque p inquisitionem factam proprio motu iudicis:potest etiam sumi accusatio p libello accusatorio,vt ff.de accus.l.si cui.in pri.& ad turp.l.j.§.accusationē,& illo modo sumit hic.Sed quæro quid si accusatio est ineptè formata:an valeat beneficio huius l.in hoc crimine?quod videt:quia cum nō sit necessaria figura iudicij,ergo nec libellus,q est de ordine & figura,& hoc videtur expressum extra de ver.sign.cap.sæpe.in cle. in cōtrarium facit quia hic permittitur procedi altero de tribus modis,s.per accusationem,denuntiationē,& inquisitionē:& super quolibet istorū permittitur pcedi summarie & de plano sine strepitu & figura iudicij:vbi ergo per accusationē pceditur,oportet accusationem esse factam ritè:vt l.non putauit.§.non quæuis.ff.de cōtrab. aliàs si non est ritè facta,nō est accusatio.nec per eum delictū in iudicium deducitur.vt ff.de adulteriis.l.accusaturus.& ad turpillianum l.j. §.accusationem.ibi erit,&c.licet ille.§.faciat contra:quia est necessaria abolitio.vt ibi,& de accusationibus.l.libellorū.§.quod si libelli.ergo videtur accusatio aliqua.Solutio,licet accusatio sit nulla,tñ qualisqualis est.saltē de facto & ideo est necessaria abolitio:vt ibi patet. sed hic requiritur quòd accusatio sit rite facta i forma sua:vt sup ca possit procedi secundū formam huius legis.facit quod notatur ff.de furtis.l.si quis.§.primo.Bartolus de Saxo ferrato.

Infames & serui quandoque ad accusandum admittūtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nor hic inquisitiõem accipi p inuestigatiõe & de decur.l.j.lib.xij. Secunda regula est propter incidẽtẽ cognitionem iurisꝫ vbicunque

Act. de eo facti vt not. & de eo habi cle. & mu. ca. vestra. ver. no. q verbũ, ex tra.

Iudex inquisitiõne procedẽs est loco accusatoris.

b Idẽ tenet Pan. in c. nouit. in 14. co. in ver. nunc cõdescẽdo. de iudic.

c Idẽ tenet Paul. vbi supra dictum est.

d Et idem si monachi. vel conuersi opprimerẽtur ab eorũ pelatis. Pan. vbi supra.

1 ¶ *Inquisitionem.*] hoc ius est notũ: aĩ de iure cõi nõ põt procedi p inquisitionẽ nisi i certis casibus no. in l.ij.§.fi publico.ff.de adult. & ibi dixi q quatuor sunt regulæ in q̃bus põt ꝓcedi. Prima p officiales denũciationum.l.diuus.§.de custo.reo.& C.de accu.l.ea qdẽ.

2 iudex cognoscẽdo prici paliter reperit incidẽter inquisitionẽ[a], seu denunciationẽ[b]

delictum esse cõmissum, põt de illo cognoscere: vt hic est casus, & in d.§.fi publica. & C.si aduer.li.le.pen.& de cõdictio.ob tur.causam.l. cui tãdi.& de calum.l.pe. Tertia regula propter præcedentẽ generalẽ inquisitionẽ: nam vbicunque iudex inquirendo generaliter de male factoribus reperit aliquẽ deliquisse, põt ad inquisitionẽ ꝓcedere: vt l.quæsit.ff.de offi.ꝓcõ. & ad l.Ipl.pec.l.4.& in aut.de co.§. iubemus.col.ix. Quarta regula est propter magnã offensionẽ. vbicunque enim crimen cõmittitur corã iudice, iudex potest super illo per inquisitionẽ procedere: vt C.de calum.l.j.& de testib.l.nullum.& de ꝓbatione.l.pe.& idẽ eadem róne in omnibus delictis quæ committerentur corã iudice. aliàs non põt procedi per inquisitionẽ de iure cõi. l, rescripto.§.fi qs accusatorẽ.ff.de mu.& hon. Sed ſpãle est hic vt nulla ex prædictis regulis accedẽte posit procedi, vt hic.de iure canonico potest procedi per inquisitionẽ præcedẽte fama, vt extra de ac. c.qualiter & qñ.& de simo. licet hely. Sed tunc hoc est ſpãle: qa procedẽs esset ẽtã fama non præcedente, vt hic patet: quia sufficit quocunque mõ dicatur: & ꝓbatur. j.l.proxi. ibi, publice vel occulte. sed cum in accusatione requirãtur solennia accusationis: vt ẽ, dixi, quare nõ requruntur solennia inquisitionis? Rñ. solennia accusationis intelligo circa formã ipsius: vt dixi, q autẽ in inquisitionem præcedat aliquod ꝓdictorum, nõ est de forma inquisitionis: sed est vt aliquod antecedens, & processus valeat si nõ opponatur extra de acc.c.j.l.vj, ficut testiũ est testamẽtum secundum sui formã, licet testator dicatur filiusfa. vel seruus, vel qd ſmile, vt C.de edic.diui Hadri.tol.l.ij.secus si ipso deficeret hæredis institutio. Sed an forma inquisitionis sit sicut forma accusationis? gl. insti.de pub.iud.in prin. dicit q non. Inno. idẽ extra. de pur.ca.c.fi.l.ac de bu.inst.de ac.in prĩ. dicit q eadẽ forma & eadẽ solennitas requiritur præterquã in inscriptione ad pœnã talionis: qa cum locũ accusatoris subeat iudex: & inquisitio loco accusatio nis eiusdẽ debet esse naturæ: vt l.j.§. hæc actio. si qs test.li.esse iuſ.fu. & hoc placet quãtum ad hoc vt inseratur locus & tps eodẽ modo qa nõ debet in tanto crimine vagari, vt ff.de iniur.l.prætor edixit.in prin.& de dolo. l.idẽ exigit. facit: qa si idem delictum opponitur per modum exceptionis. l.ij.§.j.ff.de doli exceptio.& extra de elect.c.vt circa.lib.vj.dixi plenè.ff.de exce.l.j.nec obstat extra ꝓcu.c.fin.& qđ ibi p Inno.qa ibi sit inquisitio contra certã personã: tñ gñaliter quo ad delicta. secus si fieret de ſpãli delicto. itẽ accusatio debet in scriptis offerri: vt l.liberorum.de accu.& C.de li.contest.auth.offeratur, sed cum inquisitio nou offeratur iudici, sed ipse ingrat: non est necesse q priuꝰ formetur in scriptis, & postea redigat i actis. ex quo sequitur q si in processu nõ apparet qñ fuerit exhibita accusatio, non valet, cum sit de substãtialibus: vt d.l.libellorũ.& no.C.de ac.l.in causis. Sed si nõ apparet dies inq̃sitionis formatæ, non vitiaretur ꝓcessus: qa dies quo qs citatur super inquisitione, vel dies quo rñdit illi, poterit dici dies formatæ inquisitionis; cùm iudex semper inquirat: sed non põt dici dies exhibitæ accusationis, cũ hoc nõ pertineat ad iudicẽ, multa alia dixi circa materiã inq̃sitionis in d.§.fi de publico.

b ¶ *Denunciationẽ.*]de iure antiquo nõ admittit denũciatio nisi per officialẽ: vt l.diuus.de custo.reo.& C.de accu.l.ea qdẽ.& ff.de of.ꝓfe. vr.l.j.§.fanè.de iure cano. admittitur denũciatio præcedẽte charitatiua monitione; vt extra de iud.c.nouit.& extra de ſmo.c.licet hely. hæc ergo lex introducit b nouũ i hoc crimine: qa per denũciationẽ factã a quocunque posset ꝓcedi de officiali denũciatione, & de ista materia plenè dixi i d.l.diuus. Sed de isto denũciatore priuato dico q habet vim cuiusdã mãdatoris seu instigatoris, ideo desistẽdo incidit in turpil. vt ff.ad tur.l.j.§. incidit.& l.ab accusatore.§. denũciatio nes. eo. ti.& si desistat denunciator, immunẽ iudex ex illa cã dimittit ꝓcessum, sicut delator mãdatore subtracto: vt ff.de iur.fiſ.l.res quę.§. fi. qđ est verũ si in ꝓcedẽdo fuit notatus denũciator: aliàs secus. ff.de iũ.fiſ.l.de eo. ergo hic põt ꝓcedi ad denũciationẽ alterius denũciãte nõ notato: vt d.l.de eo qa ex mero officio iudicis ꝓcedit. Itẽ cũ i casu illius. l.isti tres modi ꝓcedẽdi sunt æquè auxilia ordinaria. puta q si pẽdẽte inq̃sitione ex officio vel per denunciationẽ superueniat accusator: nõ debet recedi ab inq̃stitione: cũ cesset rõ quã ponit Dy. in regula, actus legitimi de reg.iu.lib.vj. Et qđ si ex forma statuti cõceditur q iudex gñaliter possit ingrere de crimine: de hoc dixi in l.si maritus.§.fi.ff.de adul.& hoc de denunciatione q fit ad vindictã publicã: ad priuatã verò qñque denunciationẽ iudex procedit in his q agere nõ pñt de iure: vt cũ ſerui à dñis opprimuntur. ſi. de his q sunt sui vel alie. iur.l.ij.& de of.præf.vr.l.j.§. qđ autẽ. Itẽ ad denunciationẽ patris vel patroni cõquerẽtis de filio vel de liberto: vt d.l.j.§. cùm patronus.& de of.procõ.& le.l.nec quicquã.§. de plano. Itẽ qñ homines humiles opprimuntur à potestate d vel eis aliqd aufertur: vel ab eis promissio vel cautio exigitur: vt ff.de offi.præſi.l.illicitas. in princ.& quasi per totã legem, & hoc sentit Spe. in tit. de denun.§. qs denunciare. Io. And. in c.nouit. extra de iud. vbi dictas leges sic intelligunt, qđ est notãdum: qa ad boni iudicis officium ptinet facta ei querela de prædictis ex officio eius procedere: cùm tales ꝓ seipsos agere nõ possunt, vel non audent: quod placet: qa interpretatione ad iuuandum est q reipublicæ vtilitatẽ continet. Est & alia denunciatio priuata q̃ locum habet in foro ecclesiastico, inducta par legẽ euangelicã: vt d.c.nouit. de iudi. quæ quotidiana est. & per eã multa quæ sunt iuris ciuilis remedio destituta, reparari possunt ideo ea ꝓsequor declarando q̃dã ab authoribus iuris. cano. intacta. in hac eñ regritur q quis primo moneat e aduersarium suum q peccat in eum inter se & ipsum solum, dicẽdo q cum in eum peccet retinendo rẽ in eũ ptinentem vel nouũ soluendo ei tñ quãtitatem sibi debitam, q exeat de peccato. qđ si nõ faciat, iterum dicat idem adhibito vno teste vel duob⁹ testibus, qđ si nõ faciat, tũc dicat ecclesiæ, & sic ad forũ eccl̃e a testicum recurrat. petens q cum peccet talis in eum, & de cã requisitus & monitus, & prima requisitione & secunda ſm doctrinã & regulã euangelicam, emẽdare neglexerit, & exire de peccato in periculum aiæ suæ & etiam contra conscientiã implorat eius officium, vt eum ad pœnitentiam cogat vt in d.c.nouit. super hac denunciatione offertur libellus f, lis contestatur, & sñia in scriptis fertur ſm Host. & Io.An. in c.nouit. licet in dicta decre, dicatur, q procedatur de plano quod qd importet. j. dicam. & contra personas sic denunciantes nõ potest opponi q sit infamis. si tñ sit correctus de crimine, potest ſm Inno. & omnes. potest autem opponi q sit criminosus, seu in peccato mortali. qualiter eñ mouetur bonozelo ad correctionẽ alterius qui non est ipse correctus? secundum Ber. & Inno. Sed Io.An. dicit g q in hoc genere denunciationis vbi prosequitur qs proprium interesse, admittitur etiam criminosus. sed ei ob.excõicatio vel alia expoliatio vel depredatio: vt in c.cum dilectus. & c.fi.de or.co.vel iudicialis exceptio. quod dic vt cap.nouit. super vlt.gl. per eum. Contra ipsam denunciationem opponitur q potest etiam haberi super eo regressus ad iudicem secularem. nam non debet iudex ecclesiasticus eum indistinctè admittere: qa non nisi i defectum iustitiæ, vel crimẽ sui natura sit ecclesiasticum, vel ratione pacis vel iuramenti vel qñ crimen est notorium, vel qñ nõ auditur in iudicio seculari. vel qa est obligatio naturalis tm, vel qñ hanc proposuit miserabilis persona & depressa: vt in d.c.nouit. de iud. & de pact. qualiter. lxxvij. dist. per totum & de foro compe. c. licet. vide ad hoc not. per Ber. in c. ex tenore. per tm: aliàs si indistinctè admitteretur, periret temporalis gladij iurisdictio, & omnis causa par hanc viam deferretur ad ecclesiam. & ita tenet Io.An. in d.c.nouit h .& hoc quod dixi de obligatione naturali, tenuit Inno. in d.c.nouit. sed cũ illud qđ deducitur pro Falcidia vel Trebellianica, sit naturale debitũ: vt no.C.de iur.& fact.igno. l.cum qs. & ff.de cõd.inde.l.j.& de reg.iur.l.cuius per errorem. ergo ille q retinet peccat mortaliter, & cõtrà eum posset procedi per formã huius denũciationis, sed hoc vt cõtra c.Raynutius. &c. Raynald⁹. extra de testa. vbi papa pronuntiauit has quartas posse retineri: Sed dico i q ea q̃ dicta sunt de obligatione naturali intelliguntur de naturali qua qs tenetur eo ipso quod quis locupletatur cum aliena iactura. qa quod alienum est peruenit ad eum: vt l.nam hoc natura. ff. de cõdi.inde. vel de ea naturali q originem habet ex consensu: vt ex pacto nudo vel iureiur. interposito ab alio quã à liberto, vt l.iureiurando. in prin.ff.de oper.li.& de fideiuſ.l.ſi quis pro eo. in princi. Idẽ puto de eo qui promittit ei qui stipulatur alteri, vt l. stipulatio ista. §. alteri. de verb.oblig.& qđ ibi notatur. secus de ea naturali q̃ à cõsensu nõ habet originem, vt in eo qui ex maleficio obligatur ad pœnam. vt l.non solum. §.j.ff.de iniur. In proposito heres dr teneri naturali, hoc est habito respectu ad principia iurisgentiũ, quo iure dicta quartæ deductio nõ erat inuenta. non autem ex cõsensu: qa testator nunquam consensit q ipse obligaretur: nec etiã heres adeundo hæreditatẽ, quia habuit vel habuisse præsumitur animum quod voluit vti beneficio legis. Itẽ nil habet de alieno: quia legatarij & fideicõmissarij certant de lucro. nõ autẽ petiit qđ suũ est vel fuit. Vel dic k q naturalis obligatio non subest in eo quod p Falcidiã venit deducẽdum scẽm Petr. vt refert. Cyn. in dicta l. cum qs de iur.& fac.igno. quod nõ placet. vt plene dixi in l.j. ff.de condi.inde. Sed quid de obligatione q̃ tollitur præscriptione? Rñdeo l tunc actor audiretur à iudice ecclesiastico per modũ huius denunciationis: quia ei denegaretur audientia in foro seculi. Sed tu dices: ꝑscriptione tollitur naturalis m omnis eius effectus: vt l.fin. in princip.& p Dinum ẽ digest. rem ratam haberi.& per Cyn. in dicta l. cum quis: Rñdeo tolliturr omnis effectus eius ciuilis: non autẽ potest tollere naturalẽ obligationem quam retinendo incidit in ꝓccatum mortale. sed eo casu quo ꝑscriptio tolleret naturalem, scẽm ea quę dixi in dicta l. fina. in principio digestorum. rem ratã. hab. tunc cessaret hic denunciatio. Quid de filio famil. tuto exceptione Macedoniani, an possit cõueniri hac denunciatione, cũ naturaliter & ciuiliter teneatur: licet obstet exceptio? puto qđ nõ: quia hæc exceptio descendit ex delicto creditoris circa illud cõmisso, vt ff.ad Maced.l.j. vnde pót opponi etiã denũcianti: vt ẽ. dictum est per Io.An. dum dicit, vel alia præiudicialis exceptio. idẽ puto in qualibet alia exceptione propter odium vel delictum creditoris competente, vel doli, vel similis. facit de cõdictione indebiti. l.q exceptione. Sed si creditor nõ deliquisset: tunc ei iure cõi subueniretur: vt ff.ad Macedonianum. l. si quis partem. Quid de muliere tuta Velleiano? dico eã non posse conueniri hac denunciatione, cum etiam soluens repetat secundum canon. extra de solut. c.fin.& ibi notatur, licet enim teneatur naturaliter, tamen datur ei exceptio æquitate prædicta naturali ꝓp suam imbecillitatem & fragilitatem, vnde illa naturalis nõ habet efficaciam. idem puto in pupillo, eo casu quo obligatur naturaliter tñ, vt non possit conueniri perviã huius denunciationis, cùm illa naturalis non sit efficax. quod patet

e Nisi iustus timor impediret monitionẽ: quia tũc potest statim procedi. Ant. de Butr. & Pa. in d.c.nouit.

f Idẽ tenet Pan. in d.c. nouit.

g Ista opin. Ioan. placet Pa. in d.c, nouit: sed Are. ibi tenet oppi.Io.

h Et etiam Panor.

i Idem tenet Bal. in d. auth. ad hęc. & Are. in d. ca. nouit. in pen. col. de iud.

k Cõtrarię tenent Bart. Alexãd. & Iason in l.t. ff. de cõdi. indeb.

l Idẽ tenet Bal. in auth. ad hęc. C. de vlur. & in c. si quis per xxx supra si de feu. fuer. contro.

m Idẽ tenet Pan. & Fely. in c. ad aures extr. de præscrip.

n Idẽ Pano. in d.c. nouit.

paret q̃ a quoties ille læderetur, etiã si soluisset, restituitur ex edicto de minoribus naturali æquitate inducto: vt C.si aduer.fol.li.fi.& ff.de condi.inde.l.interdũ.& de i integ.rest.l.j.& idẽ dico i quocũq; casu si aduersus ciuilem vel naturalẽ obligationẽ daretur restitutio: obligatio eñ naturalis elidit̃ur per exceptionẽ descendentẽ ex i la æquitate naturali: vt l.si vnus.§. pactus ne peteret. ff.de pact.& ideo validi or est obligatio naturalis sola cui nulla obstat exceptio, q̃ ciuilis, & naturalis, cui obstat exceptio, vt no.ff.de cõpẽ.l.quicũq;. nã per exceptionẽ eriã elidit̃ur naturalis obligatio. q.d de tuto. except. rei iuquam. gl. dicunt inductam magis ad rigorem iuris obseruandũ q̃ ex æquitate. vt not.ff.de condic.indi.l.qui exceptio.& l.iul.& C. de iure & fac.igno. l.cum quis? vt q cum esset æquitas, & sic naturalis non elidatur: vt d.l.iul. posit cõuenir per viam huius denũciationis: qa peccat mortaliter. contrà, ihõ non est locus huic denũciationi: quia licet peccet mortaliter, non tñ potest cognosci per sñiam cùm semel sit cognitũ, vt l.ſi quis cùm totum.§. planè.ff.de exce.rei iud. & epist. & cle. §. fi ancillã. & de re iu.l.post rem. ſimile de eo quod est decisum per Ian. & Bar. in c. nouit. extra de iu. di. sed contrarium q tñ illo casu habeat locum denũciatio: vt dixi.

§ Istã opin. sequit Bal. in auth. cleric. C. de epist. & cle. Ian. & Bar. in c. nouit. extra de iu. di. sed contrarium q tñ illo casu habeat locum denũciatio: vt dixi.

a Idẽ tenet Ancor. Per. de Ana. Io. de imo. & Geter vel primarie vt oſtendam, hæc materia tangitur per gl. in l.ij. ſcie. dum. ff. de exhi. & in Spe. de offic. iudi. §. postremo. vbi ponit tractatũ nathan, in Ioan. Sazioli de Pyſis, sed ad maiorem declarationem dic ſ q hoc, ſci cle in ꝓc. de ver. ſig.

b Istã opin. placet Pan. in d.c. nouit. & ibi cã dicit esse de mente An. de Bu.

c Ista opin. placet Pau. in d. c. nouit. & ibi cã dicit esse de mente An. de Bu.

d Idem Panor. in d.c. nouit.

e Idem tenet Ancor. Per. de Ana. Io. de imo. & Geter vel primarie vt oſtendam, hæc materia tangitur per gl. in l.ij. ſcie. dum. ff. de exhi. & in Spe. de offic. iudi. §. postremo. vbi ponit tractatũ nathan, in Ioan. Sazioli de Pyſis, sed ad maiorem declarationem dic ſ q hoc, ſci cle in ꝓc. de ver. ſig.

f Istam doctrinã Bart. de verbo ad verbum sequitur Ioan. de imo. Per. de Ana. & Geter vel primarie vt oſtendam, hæc materia tangitur per gl. in l.ij. ſcie. dum. ff. de exhi. & in Spe. de offic. iudi. §. postremo. vbi ponit tractatũ nathan, in Ioan. Sazioli de Pyſis, sed ad maiorem declarationem dic ſ q hoc, ſci cle in ꝓc. de ver. ſig.

1 Idẽ tenent Bart. & Frã. Cur. & ibi a tius loquun tur in l. admonendi. ff. de iureiur.

2 ¶ *Summarie.*]Summa, i. breuis e: vel summa, id est, prima, vt no. ff. de statu hominum. l. summa. & sic summariè, id est, summatim. vel breuiter, vt summariè cognoscitur, quãdoque adiicitur toti cauſæ: quandoque vni articulo. de primo intelligere debemus circa ordinẽ processus. & denunciationem. in aliis verò modis procedẽdi vel per exceptionẽ & denunciationem. in aliis verò modis procedẽdi vel per exceptionem nihil immutatur. de quo dic vt dixi. ff. de adul. l.ij. §. fi publico. & istis trib. modis ꝓcedẽdi attribuunt istæ tres qualitates q̃ sequitur: peccat mortaliter. contrà, ihõ non est locus huic denũciationi: quia licet peccet mortaliter, non tñ potest cognosci per sñiam cùm semel sit cognitũ, vt l.ſi quis cùm totum. §. planè. ff. de exce. rei iud. & semel sit cognitũ, vt l.ſi quis cùm totum. §. planè. ff. de exce. rei iud. & ancillã. & de re iu. l. post rem. ſimile de eo quod est decisum per iusiurandũ, vt d.l. post rẽ. §. j. de iureiur. nã & postea. §. j. pro quo facit: nam in certis casibus totum permittitur vt ꝓp instrumenta de nouo reperta detur restitutio: vt ff. de re iu. l. imꝑatores. Modus b ꝓbandi hanc denũtiationẽ hic fit, vt. prima denuntiatio probetur per se ipsam, cũ dicat, corripe eum inter te & ipsum solũ. Sed an denũtia tus potẽrit probare contra iumꝑquod vẽ de facili, quia posset probare rex Franciæ q̃ Rex Angliæ nunqđã fuerat ei locutus, sed contrarium puta, cũ prima denuntiatio dicatur fieri per seipsum, etsi nõ fieret interueniente organo, l. epistola vel secreto nuntio, vt ff. de cõstitu. pecu. l. qui autem. §. fi. & l. seq. huius cõtrarij quodam modo impossibilis est probatio. Secunda denũtiatio est approbanda per se & vnũ aliũ legitimè deponẽtẽ, vel per se & duos alios, cũ dicat, Adi ibe tecum vnũ vel duos, cùm in ore duorum vel trium stet omne verbũ. Tertia denunciatio quæ fit ecclesiæ, probatur per ipsum libellũ denuntiatorium datum ipsi iudici ecclesiastico. Quarta ſ. quòd peccet in eum, probatur probando q̃ detinet rem suam, vel quòd est suus debitor. hæc autem eliditur hoc modo, dicit denunciatus, non pertinet ad te cognoscere iustè vel iniustè detineã: hoc autẽ scio q̃ teneo nõ cõtra cõscientiã, & hoc sufficit. & vltra ecclesia nõ procedet licet enim probet q̃ res fuit sua vel sui debita, potuit desinere, & sic non sequitur q̃ contra concientiam non teneat: licet quã. lo ordinarię agitur, sufficit probare suum vel sibi debitũ, nisi aduersarius probet cõtrariũ, sed in hac denunciatione satis est si denunciatus aliquã iustã causam alleget quare contra conscientiã non teneat, licet causam nõ probet. creditur enim sibi ad purgandũ conscientiam suam, nisi scandalum vel publicum peccatum & manifestũ sit. tũc eñ debet de satisfactione constare, secundũ Iono. Sed Hosti. contra: quia si semel fuerit meũ vel mihi debitũ: adhuc præsumitur, nisi probetur cõtrarium: vt C.de proba.l.siue possidetis. Io.An. vt stare dictis Inno. Tu dic c, si denunciatus dicit se non tenere cõtra conscientia suã, & nullã causam allegat, nõ sufficit. vt l. qui interrogatus. de pet. hære. Idem si allegat causam iniustã. vt l. nec vlla. §. j. & ti. ted si alleget causam iustã. tunc si quidẽ causa est dependens ex eo facto, quia dicit se soluſie, si negat positiones denũciationis, videlicet qđ effet suũ vel sibi debitũ: & probarũ est cõtra eũ: nõ debet postea credi assertioni suæ: vt ff. de prob. l. cum indebito. & extra de sol. c. fi. C. de nõ nũ. pec. auth. contra qui propriã. cum simi. Conscientia cũ alterius non dẽt probari nisi ex idciis: vt C.de dolo. l. dolũ. sed istud est indiciũ legitimum & l. probatum. Si verò confessus est intentionem actoris, ſ fuiſſe suum vel sibi debitum: dicit tamen se emisse vel soluisse, vel quid simile. tunc si denuntians non probet intentionem suã aliter q̃ tali confessione, debet ſtari dicto eius ad excusationẽ cõscientiæ suæ, vt C.de testib. l. fi q̃s testibus. & de sen. & inter. l. cũ Papinianus. & de iureiur. l. cum qui. in princ. Si autem denũtiator põt & vult aliter probare q̃ ex confessione denunciati, tunc cessat talis præsumptio. quia fortè ideo cõfessus est, qa sciebat posse probari. hoc probatur in glo. in d.l. cũ q. in princ. igitur tunc erit recurrẽdũ ad cõiecturas. ſ. cuius vitę, cuius cõditionis est iste denunciatus. vtrũ eius assertioni debeat credi: vt l. nõ omnes. §. à barbatis. de re mili. hoc etiã pendet ex quãtitate rei petitæ. vtrũ sit magna vel parua. ar. eius quod no. in l. admonendi. ff. de iureiur. Sed si cã quam allegat est talis q̃ ab eius facto nõ pendeat, & sic dicit se habere ab aliis, an debeat ei credi, videndũ est qui sunt illi à q̃bus habuit, & cuius opinionis, & vtrũ hoc dixerit an te litem motam, vel post. arg. extra de test. c. licet. ex quibus etiã puto q̃ si hoc habuit à procuratore suo cui hoc mãdauerat, satis fit: vt ff. pro empto. l. qđ vulgo. Idẽ si defunctus scripsit reliquit, recte ei credit heres ad excusationẽ suæ cõscientiæ: vt l. qui cũ maior. §. pe. ff. de bon. libe. Idẽ si aliqua indicia legitima appareat ex quibus pars posit in formare conscientiã, suam, vt l. mariti. §. denocinio. in prin. ff. de adul. Si verò infotmaret conscientiã suã ex præsumptibus non legitimis, non excusatur. licet enim nõ teneat d contra conscientiam suã, habet tũ secundum conscientiam erroneam, & sic peccat, nisi cõscientiã erroneã deponat, & deponere cogetur: vt extra de sen. exc. c. inquisitionis. vbi probatur hæc distinctio. Sed tu dices, nõ ꝓ hoc probatur denunciatio q̃ dicit q̃ peccat in me retinẽdo meũ vel mihi debitũ. nã apparet q̃ nõ peccat detinẽdo. sed erroneã cõscientiã habẽdo. sed certè finaliter in hoc peccat heres qui retinet. sic vẽ probata denũciatio: sed qualiter peccat heres in eo q̃ defuncti us tenebat cõtra cõscientiã? Rñ. fortè ipse heres scit. & sic contra conscientiam retinet. si verò ignoret: tunc prius heredi notificandũ est, & taliter qđ in eius

cadat notitiã vel cadere debeat: vt ff. si cer. pe. l. quod te. & ff. de pos. l. a ¶ *Summarie.*]Summa, i. breuis e: vel summa, id est, prima, vt no. ff. de statu hominum. l. summa. & sic summariè, id est, summatim. vel breuiter, vt summariè cognoscitur, quãdoque adiicitur toti cauſæ: quandoque vni articulo. de primo intelligere debemus circa ordinẽ processus. & denunciationem. in aliis verò modis procedẽdi vel per exceptionem nihil immutatur. de quo dic vt dixi. ff. de adul. l.ij. §. fi publico. & istis trib. modis ꝓcedẽdi attribuunt istæ tres qualitates q̃ sequitur: peccat mortaliter. contrà, ihõ non est locus huic denũciationi: quia licet peccet mortaliter, non tñ potest cognosci per sñiam cùm semel sit cognitũ, vt l.ſi quis cùm totum. §. planè. ff. de exce. rei iud. & semel sit cognitũ, vt l.ſi quis cùm totum. §. planè. ff. de exce. rei iud. & ancillã. & de re iu. l. post rem. ſimile de eo quod est decisum per iusiurandũ, vt d.l. post rẽ. §. j. de iureiur. nã & postea. §. j. pro quo facit: nam in certis casibus totum permittitur vt ꝓp instrumenta de nouo reperta detur restitutio: vt ff. de re iu. l. imꝑatores. Modus b ꝓbandi hanc denũtiationẽ hic fit, vt. prima denuntiatio probetur per se ipsam, cũ dicat, corripe eum inter te & ipsum solũ. Sed an denũtiatus potẽrit probare contra iumꝑquod vẽ de facili, quia posset probare rex Franciæ q̃ Rex Angliæ nunqđã fuerat ei locutus, sed contrarium puta, cũ prima denuntiatio dicatur fieri per seipsum, etsi nõ fieret interueniente organo, l. epistola vel secreto nuntio, vt ff. de cõstitu. pecu. l. qui autem. §. fi. & l. seq. huius cõtrarij quodam modo impossibilis est probatio. Secunda denũtiatio est approbanda per se & vnũ aliũ legitimè deponẽtẽ, vel per se & duos alios, cũ dicat, Adi ibe tecum vnũ vel duos, cùm in ore duorum vel trium stet omne verbũ. Tertia denunciatio quæ fit ecclesiæ, probatur per ipsum libellũ denuntiatorium datum ipsi iudici ecclesiastico. Quarta ſ. quòd peccet in eum, probatur probando q̃ detinet rem suam, vel quòd est suus debitor. hæc autem eliditur hoc modo, dicit denunciatus, non pertinet ad te cognoscere iustè vel iniustè detineã: hoc autẽ scio q̃ teneo nõ cõtra cõscientiã, & hoc sufficit. & vltra ecclesia nõ procedet licet enim probet q̃ res fuit sua vel sui debita, potuit desinere, & sic non sequitur q̃ contra concientiam non teneat: licet quã. lo ordinarię agitur, sufficit probare suum vel sibi debitũ, nisi aduersarius probet cõtrariũ, sed in hac denunciatione satis est si denunciatus aliquã iustã causam alleget quare contra conscientiã non teneat, licet causam nõ probet. creditur enim sibi ad purgandũ conscientiam suam, nisi scandalum vel publicum peccatum & manifestũ sit. tũc eñ debet de satisfactione constare, secundũ Iono. Sed Hosti. contra: quia si semel fuerit meũ vel mihi debitũ: adhuc præsumitur, nisi probetur cõtrarium: vt C.de proba.l.siue possidetis. Io.An. vt stare dictis Inno. Tu dic c, si denunciatus dicit se non tenere cõtra conscientia suã, & nullã causam allegat, nõ sufficit. vt l. qui interrogatus. de pet. hære. Idem si allegat causam iniustã. vt l. nec vlla. §. j. & ti. ted si alleget causam iustã. tunc si quidẽ causa est dependens ex eo facto, quia dicit se soluſie, si negat positiones denũciationis, videlicet qđ effet suũ vel sibi debitũ: & probarũ est cõtra eũ: nõ debet postea credi assertioni suæ: vt ff. de prob. l. cum indebito. & extra de sol. c. fi. C. de nõ nũ. pec. auth. contra qui propriã. cum simi. Conscientia cũ alterius non dẽt probari nisi ex idciis: vt C.de dolo. l. dolũ. sed istud est indiciũ legitimum & l. probatum. Si verò confessus est intentionem actoris, ſ fuiſſe suum vel sibi debitum: dicit tamen se emisse vel soluisse, vel quid simile. tunc si denuntians non probet intentionem suã aliter q̃ tali confessione, debet ſtari dicto eius ad excusationẽ cõscientiæ suæ, vt C.de testib. l. fi q̃s testibus. & de sen. & inter. l. cũ Papinianus. & de iureiur. l. cum qui. in princ. Si autem denũtiator põt & vult aliter probare q̃ ex confessione denunciati, tunc cessat talis præsumptio. quia fortè ideo cõfessus est, qa sciebat posse probari. hoc probatur in glo. in d.l. cũ q. in princ. igitur tunc erit recurrẽdũ ad cõiecturas. ſ. cuius vitę, cuius cõditionis est iste denunciatus. vtrũ eius assertioni debeat credi: vt l. nõ omnes. §. à barbatis. de re mili. hoc etiã pendet ex quãtitate rei petitæ. vtrũ sit magna vel parua. ar. eius quod no. in l. admonendi. ff. de iureiur. Sed si cã quam allegat est talis q̃ ab eius facto nõ pendeat, & sic dicit se habere ab aliis, an debeat ei credi, videndũ est qui sunt illi à q̃bus habuit, & cuius opinionis, & vtrũ hoc dixerit an te litem motam, vel post. arg. extra de test. c. licet. ex quibus etiã puto q̃ si hoc habuit à procuratore suo cui hoc mãdauerat, satis fit: vt ff. pro empto. l. qđ vulgo. Idẽ si defunctus scripsit reliquit, recte ei credit heres ad excusationẽ suæ cõscientiæ: vt l. qui cũ maior. §. pe. ff. de bon. libe. Idẽ si aliqua indicia legitima appareat ex quibus pars posit in formare conscientiã, suam, vt l. mariti. §. denocinio. in prin. ff. de adul. Si verò infotmaret conscientiã suã ex præsumptibus non legitimis, non excusatur. licet enim nõ teneat d contra conscientiam suã, habet tũ secundum conscientiam erroneam, & sic peccat, nisi cõscientiã erroneã deponat, & deponere cogetur: vt extra de sen. exc. c. inquisitionis. vbi probatur hæc distinctio. Sed tu dices, nõ ꝓ hoc probatur denunciatio q̃ dicit q̃ peccat in me retinẽdo meũ vel mihi debitũ. nã apparet q̃ nõ peccat detinẽdo. sed erroneã cõscientiã habẽdo. sed certè finaliter in hoc peccat heres qui retinet. sic vẽ probata denũciatio: sed qualiter peccat heres in eo q̃ defuncti us tenebat cõtra cõscientiã? Rñ. fortè ipse heres scit. & sic contra conscientiam retinet. si verò ignoret: tunc prius heredi notificandũ est, & taliter qđ in eius

m Vide plene per Aug. Aret. in §. Præterea. in d. c. 3. de cõsti. in fi. de act.

1 Idẽ tenent Bart. & Frã. Cur. & ibi a tius loquun tur in l. admonendi. ff. de iureiur.

l Idẽ tenent Bart. & Frã. Cur. & ibi a tius loquun tur in l. admonendi. ff. de iureiur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hibitionē dānificaretur reus, tunc non sufficeret ꝓbatio p iuramentū si requireret alia vt statim dicā. In his enim vbi ita modicū ꝓiudiciū vertitur: ex solo iuramēto iudex ad suspicionē seu opinionē inducitur. quædam sunt in quibus aliquale præiudicium fit reo, tñ potest reparari per aliud iudicium: & tunc alia probatio requiritur q̄ per iuramentum, ſ. per vnū testem. vel aliqua iudicia & verisimilia, ita ꝙ in suspicionem vel opinionem iudex aduocetur: vt ff. ad l. aquil. l. in lege aquil. si deletū, ibi, ad suspicionē iudicem adducā. & de cardo. edict. l. iij. §. causæ. ibi modicum pro puero faciētem. & de vētr. in poſ. mit. l. j. §. si in ea. & ista probatio dr facta summariè, hoc est primariè, quasi ad primū gradū probationis peruenerit, ſ. ad suspicionē vel opinionem & istud est quod dicimus, prima facie vr quod sic, vel prima fronte: vt C. de edict. diui Hadr. to. l. fin. vel etiam potest dici summarie, i. breuiter. nā ad plenā probationem secūdum cōsuetudinem hodie approbatā per decretales requiritur ꝙ fiāt articuli, & ꝙ singulariter & distincte probēt. hic verò sufficit ꝙ summatim negotiū probetur: vt d. l. in lege aquil. ibi, summatim negotio expositō. & hoc intelligo in causis summariis valde fauorabilibus, ſ. ne pp ꝓbationes deficiāt: vt alimētorū, & vētrū. Si verò nō ita fauorabiles essent, licet possint per aliud iudiciū reparari: tūc quātūcūq; sint summariæ, in eis plena probatio requritur a ex parte agētis: dr autē summaria respectu defendentis, quia si accusator diceretur per calūniā postulare, vel aliquā exceptionem opponere, quæ requireret altioré indaginē: differretur exceptionis probatio, ne impediretur actoris intētio. ff. vt in poſ. leg. 1. is à quo. §. j. & de ꝓt. ſtip. l. j. §. pe. & ff. ad treb. l. ille à quo. §. si de testamēto. & idē dico de omnib⁹ possessoriis iudiciis, q̄ dico summariè examinari: vt C. vnde vi. l. momentanea. & no. C. quorū le. l. j. in gl. & possunt ꝓ iudiciū petitoriū reparari. nā in eis dico ꝙ requiritur ex parte agentis probatio. vt d. l. j. C. quorū bono. vbi expresse dr. Circa verò exceptionē aduersarij, & circa dilationes poterit versari dicta summaria cognitio. & summaria dr hoc casu quasi prima facie hoc videatur cū iura partis nō perfectè discutiantur. Quædā sunt in quibus partibus versatur præiudiciū: nec possunt i aliud iudiciū reparari nisi ꝑ appellationē vel aliis modis legitimis. & in his si dicatur procedēdū summarie, intelligitur solū quò ad ordinē: sed ab vtraque parte ꝓbationes & defensiones audiūtur: vt C. de naufr. l. si submersis. licet ibi sit plusq; summarie agēdum: vt extra de verb. sig. c. sæpe. in cle. in his enim causis debet intelligi illa cōstitutio: & sic requiritur hic: Si ēm in causis vbi ponuntur oīa alia vocabula, ſ. summarie & de plano, &c. si hoc est in d. clē. sæpe, multo min⁹ hoc est vbi dr summarie tantum procedi, & prædicta vera vbi cōtra præsentem proceditur. processus autē qui fieret contra absentē, ex quo posset contra eum aliquod decretum interponi, vel diffinitiua sṅa ferri semper debet dici summarie agitari. nam cum merita causarum partiū assertione pandātur: vt l. fi. C. si per vim vel alio modo. si q̄ parte absente non pōt dici quod plenè liqueat iudici. forte ēm si pars fuisset presens, aliquid ostēdisset. & ideo totū quod probatur, dr cōstare summarie: hoc est primarie, i. prima facie. & ideo gesta pāte absente nō ita porrigunt effectus suos ad extraneos e: vt l. q repudiā. ff. & l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inof. test. cum si. & sic summa tim cognoscitur: vt dicit glo. C. de bo. author. iudi. posid. l. cū proponas & auth. soi posita. & ff. ex qui. cau. in poſ. ex. l. fulcinius. §. j. & ibi gl. dicit ꝙ secundū decretum nō præcedit summaria cognitio: & qđ in eo requiritur probatio per instrumētū vel per idoneos testes: vt l. fi. C. de bo. auth. iud. poſ. sed in primo decreto: q̄ ibi gr̄atur modicū ꝓiudiciū quod potest de facili reparari, sufficit probatio per iuramētū, vt probatur in auth. de ex. re. §. suscepto. alias. §. si verò quidā iurent. quod ēm sit dictū summatim, sentit Specu. in d. §. postremo circa fin. Et si quæratur quę sint causæ summariæ, gl. dicit ꝙ regulariter omnis causa requirit plenā cognitionem: vt l. iudices. C. de iudi. fail. t in causis quos numerat. ff. ad exhib. l iij. §. sciendum. Specu. idē dicit & certos casus enumerat. sed Dyn. ff. de ꝓto. ſtipul. l. j. §. pe. dat regulas sic: vbicunque agitur causa in qua sṅa lata tribuit ius finale & aufert plenum ius, & tribuit alteri: ibi defideratur cāæ cognitio plena: vbi verò ecōtra, non defideratur plena, sufficit summariè plena: vt dige storum quis ord. in bo. possessio. seruę. l. ij. & de bono. poſ. l. iij. §. fi cā cognita. sed certe illæ leges hoc nō probant. nā distinguunt vtrū detur de plano: an iudice sedēte ꝙ tribunali. nā aliud est dicere de plano, & aliud est dicere summarie: vt j. dicam in sequē. glosa. nā bonorū possessio q̄ tribuit ius, datur iudice sedente pro tribunali: & tñ non datur in forma iudicij: vt not. in d. §. si cā cognita. suæ tñ regulæ mihi placent. vt dicamus sic: vbicunque sṅa data tribuit ius finale, nec pōt per aliud iudicium reparari, nec per appellationem vel aliud remedium, tunc requiritur cāæ plenaria cognitio regulariter: vt in d. l. iudices. C. de iudic. fallit in casu d. l. submersis. c. de naufr. Item in casu huius cōstitutionis. Ité in casibus qui ponuntur in c. dispēdiosam extra de iudic. in clemen. Item in casibus in quibus sṅa potest ferri cōtra absentem. & negotium liquidari: vt C. quomodo & qñ iudex. auth. q semel. & C. vbi de crimin. agi oportet. auth. qua in prouincia. Item vbi peruenitur ad secundum decretum. vt dictū est. Secūda regula est quod vbi causa agitur super qua sententia lata nō parit magnū præiudicium. vel parit tale quod per aliud iudiciū pōt reparari absque alia appellatione vel restitutione, vel simili remedio tūc procedēdū est summarie. Istud probatur in omnibus exemplis positis in d. §. ſciēdū. in gl. & in eo quod ꝛ. dixi de iudiciis possessoriis. Sed hoc quod dico summarie, diuersimodè accipitur: vt ꝛ. ostensum est. Sed dicas tu, nulla antiqua reperitur quod agatur summarie: nā in d. l. §. sciendū. ff. de exhib. dicitur ꝙ summatim debet cognosci an actoris interſit. & sic illum articulum tantum dicit eximinādū, non totam causam. similiter in causa alimentorū & Carboniano summatim examinat an sit filius: & sic vnus articulus: vt ff. de libe. agnosc. d. l. si quis à liberis. §. si vel parēs. & de car. dict. l. ij. §. causæ. & idem in similibus. sed vbi aliquid quod est principalis causæ intētionis, venit eximinādum summarie, merito tota causa dicitur summaria. de secūdo videlicet quādo hoc. ſ. quòd cognoscatur summatim, addit vni articulo, qualiter intelligatur. ad quod dico quod si causa principalis est summaria, & omnes articuli sunt summarij: eadem ratione, vt dictū est. Si verò causa principalis requirit plenam cognitionem causę, tūc de emergentibus & incidentibus videamus. Dico quòd quædā sunt emergentes. in ꝙbus, siue ꝙs vincat, siue ginceatur, causa principalis propter hoc non perditur. & ja his semper dico sūmariè cognoscēdum exemplum. ff. de petit. hæredi. l. si quis hereditatē. in fin. & de interrogato. actio. l. defensor. §. illud. nec dico hic vel in aliis emergētib⁹ vel incidētib⁹ agi sūmariè respectu ordinis: qa in his ordo attē ditur respectu ipsius causæ principalis. Sed dico summatim cognosci respectu probationum: quia cùm res sit modici prēiudicij, sufficit ꝙ ostendatur iudici sic esse prima facie, vt dictis legibus. Quædam sunt emergētes, in quibus ille qui illas emergentes proponit, si vincit, ꝓpter hoc nō vincit causam principalē. sed remanet in dubio: sed si ꝓ dit in illa emergēti, perdit causam: vt cū actor in prima dilatione nihil ꝓbauit: vel reus intētione actoris fundata i prima dilatione nihil probauit, petit secundā, si obtinet, non vincit causam, sed remanet in dubio probationis. si verò perdit in illa emergēti, absque dubio perdit cām. In istis, siquidē, quoad ꝛ de probatione impedimenti fiēda ab eo qui petit secundā dilationem: dico ꝙ sufficit summaria & semiplena probatio: quod patet: quia sufficit probari per iuramentū: vt extra de exce. c. paſtoralis. & ff. de excusatio. tut. l. scire oportet. §. sufficit. in fi. & ita determinauit papa, vt retulit Spe. in tit. de appellat. §. nunc verò. versi. quid ergo. quod tenet Gul. in l. ij. §. fi. quis. ff. si quis cau. & huius casus est ratio: quia consequitur modicū cōmodum, vt dixi. Sed qñ de probatione impedimenti tractaretur, tunc illud non assero probari ex solo iuramento, & per solū iuramentū: sed considero istam emergentem ex parte resistētis: quia ex denegatione huius dilationis consequitur magnū cōmodum: & si vult impedire, requiritur causæ plena cognitio, vt est tex. C. de dilationib. l. à procedēte. vbi expresse dicitur ꝙ ideo causæ plena cognitio tunc requiritur: quia si denegaretur, sententiaretur super principali qōne. igitur de dilatione: quia aliquo casu requiritur plena cognitio, scilicet quādo denegatur: igitur in dubio dicitur plenā causæ cognitionē requiri. argument. ff. de cōdi. indeb. l. sufficit. Quædā sunt emergētes quæ habent se ecōtra ad prædicta quæ ex parte eius qui emergentem ꝓponit, si vinceret, totū ibi vinceret, sed si perderet, nō per hoc perdit totum, nec aduersarius vincit exemplū in exceptione rei iudicatæ, iurisiurandi & trāsactionis. quæ opponuntur à reo ante litē cōtestatā ad impediendum processum: si enim opponens vincit, totū vincit, si perdit, remanet lis. hoc ēm ex parte opponentis requirit plenam probationē vt vicat: pōt tamē hæc cognitio dici summaria propter breuitatem dilationis: quia si requireret altiorē indaginem, differretur illa exceptio quantū ad impediendū processum, & contestabitur lis, posteà opponetur i vim peremptoriæ. vt l. nā & posteà. in prin. ff. de iureiur. tex. & in glo. & ex hoc dico, ꝙ si opponens in illa exceptione succumberet, nec plenè antè litē contestatā probauit, posito ꝙ super hoc examinati sint testes, & post litē cōtestatā iterū poterit opponi, & testes iterum examinari super eodē, & iterū publicari. nā primo fuerunt examinati summariè: ergo nō impedit examinationē quæ fit post litem cōtestatam, vbi fit plenariè. arg. l. pen. ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur. & in l. à diuo Pio. §. super rebus. ff. de re iudi. Ité qa testes examinati super vna instantia ad vnū finem, non impediunt examinationem fieri in alia ad aliū finem. argu. ff. de eden. l. argentarius. §. pe. & ff. de fur. l. qui tabulas. §. fi. sed hic ante litē contestatā producuntur ad vnum finem, scilicet ne procedatur: posteà vero producūt ad alium finem, ſ. vt diffinitiuè absoluatur. & cùm instantia incipiat à cōtestatione, non potest dici q̄ producantur in eadē instantia: vt hic est casus, & extra de test. c. veniens. Quædā sunt emergētes vel veri⁹ incidentes. vt qñ producuntur aliquæ peremptoriæ: & istarum quædam sunt quæ à principali intētione non possunt separari: vt oīs exceptio intentionis: si enim dico, testamentū nullum esse, qa ruptum agnatione posthumi, vel si dicā actori non cōpetere ius agendi, quia meus seruus est, vel eum q̄ petit hæreditatem, non esse hæredem, quia ego sum hæres, & similia (non ēm potest pronūtiari de vno qui pronūtietur de altero) tūc de hoc incidēti cognoscēdū est plenè. qđ patet, quia sṅa lata super principali parit exceptionē rei iudicatæ sup incidēti: vt l. j. C. de or. cog. l. ij. & de exce. rei iud. l. fi inter me & te. qđ intellige si principalis cā requirebat plenā causæ cognitionē: vt d. ll. secus si summariū vt ff. de iis q̄ sunt sui vel alie. iur. l. pe. & de lib. ag. l. si qs à liberis. §. vel si parēs. Quædā aliæ sunt incidētes peremptoriæ quæ possunt separari à principali vt q̄ verè est exceptionis exceptio i. actionis exclusio. nā vtrūq; esse potest & pōt esse de vno cognosci, & aliud omitti. Et istarum quædā sunt quæ principaliter nō possunt per se in alio iudicio agitari: vt exceptio pacti & si q̄ sunt aliæ meræ exceptiones. & de istis sine dubio debet pleni⁹ cognosci, cū ex vtraq; parte debeāt pleni⁹ discuti, vt in d. l. iudices. C. de iud. & hoc facit qa parit plenum prēiudiciū ab vtraq; ꝑte. Quædam sunt exceptiones quæ possunt per se examinari in alio iudicio, nō tamen ad cūdē finē ad quem

a Idem Io. de Imo. Pe. de Ancha. Geor. nat. in d. clē. sæpe. ā ver. signi.

b Sequūtur Bar. & Sal. ille à quo. in l. 1. C. quor. bon.

c Et idem dicendū est regulariter tēs. & l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inof. test. cum si. & sic summa de sententia lata in cā summaria: quia regulariter non porrigit suū effectū ad alias personas: nec facit præiudicia fin. Et si quæratur quę sint causæ summariæ, gl. dicit ꝙ regulariter omnis causa requirit plenā cognitionem: vt l. iudices. C. de iudi. fail. t in causis quos numerat. ff. ad exhib. l iij. §. sciendum. Specu. idē dicit & certos casus enumerat. sed Dyn. ff. de ꝓto. ſtipul. l. j. §. pe. dat regulas sic: vbicunque agitur causa in qua sṅa lata tribuit ius finale & aufert plenum ius, & tribuit alteri: ibi defideratur cāæ cognitio plena: vbi verò ecōtra, non defideratur plena, sufficit ſ. miplena: vt dige storum quis ord. in bo. possessio. seruę. l. ij. & de bono. poſ. l. iij. §. fi cā cognita. sed certe illæ leges hoc nō probant. nā distinguunt vtrū detur de plano: an iudice sedēte ꝙ tribunali. nā aliud est dicere de plano, & aliud est dicere summarie: vt j. dicam in sequē. glosa. nā bonorū possessio q̄ tribuit ius, datur iudice sedente pro tribunali: & tñ non datur in forma iudicij: vt not. in d. §. si cā cognita. suæ tñ regulæ mihi placent. vt dicamus sic: vbicunque sṅa data tribuit ius finale, nec pōt per aliud iudicium reparari, nec per appellationem vel aliud remedium, tunc requiritur cāæ plenaria cognitio regulariter: vt in d. l. iudices. C. de iudic. fallit in casu d. l. submersis. c. de naufr. Item in casu huius cōstitutionis. Ité in casibus qui ponuntur in c. dispēdiosam extra de iudic. in clemen. Item in casibus in quibus sṅa potest ferri cōtra absentem. & negotium liquidari: vt C. quomodo & qñ iudex. auth. q semel. & C. vbi de crimin. agi oportet. auth. qua in prouincia. Item vbi peruenitur ad secundum decretum. vt dictū est. Secūda regula est quod vbi causa agitur super qua sententia lata nō parit magnū præiudicium. vel parit tale quod per aliud iudiciū pōt reparari absque alia appellatione vel restitutione, vel simili remedio tūc procedēdū est summarie. Istud probatur in omnibus exemplis positis in d. §. ſciēdū. in gl. & in eo quod ꝛ. dixi de iudiciis possessoriis. Sed hoc quod dico summarie, diuersimodè accipitur: vt ꝛ. ostensum est. Sed dicas tu, nulla antiqua reperitur quod agatur summarie: nā in d. l. §.

d Istam doctrinam sequitur Ge. in d. clē. sæpe.

e Et idem dicendū est

ad quem proponunt in primo, exemplum in l. vindicantē. & l. seq. ff. de euict. tunc debet ēt plenè probari eadem rōne: si licet qs succumbat p modum exceptionis, pōt illud deducere in iudicium per modum actionis. vt d. l. vindicantē. in fi. & l. seq. ratio eſt: qa ad diuersum finem agit, & sic non vī eadem res: vt l. cum quęrit. ff. de excep. rei iu. ita no. Cy. C. sent. rescind. non poſſ. l. summariè & de plano [a] sine pemptorias. dixi plenè ꝙtū ad hoc in l. q Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. Quædā sunt exceptiones quæ possunt ꝓ se examinari in alio iudicio ad eúdem finē per modum agendi, vt exceptio cōpensationis. sicut ēm cū opponit, tendit ad hūc finem vt mihi satisfaciat compensando, ita cùm ago tendit ad hunc finē vt mihi satisfiat soluēdo. & ita cū possit in alio iudicio reparari, habet in se aliquid summariæ cognitionis, qa si habet altiorē indaginē, iudex non debet eā admittere. C. de ꝓbē. l. fi. & ideo si opponeret ꝓpensatio debiti nālis quod non pōt deduci in alio iudicio agendo, hoc non haberet locum, sed deberet plenè examinari sicut aliæ exceptiones, vt dictum est. sed si admittit ad hoc vt opponens vincat, vel vt reprobet ꝓpensatio, regreret plena cāæ cognitio, cum plenum ēt faciat ꝓiudicium. vt l. quod in diem. §. fi rōnem. ff. de ꝓpensa. & ff. de neg. gest. l. fin autem. §. fi. Sed si iudex cām amitteret nō reprobādo, tunc nō faceret ꝓiudicium, vt ibi. Et prędicta de his quæ emergunt ante sṅam. sed post sṅam qñque occurrunt aliquæ emergentes, vel incidētes. & ideo dicit ꝙ post sṅam aliqñ opponunt aliquæ exceptiones ad merita cāæ, nō ad sṅam: vt in casu l. j. C. de iur. & fact. ignor. & tūc dic idē quod ꝛ. Quædā sunt quæ opponunt ꝛ ipsam executionē, vt qa dicit qđ nō debet fieri executio, qa sṅa nulla, vel lata ꝓtextu falsorū instrumentorum. vel alia fimilia. & ista regrunt summariā cognitionē quo ad breuitatē dilationis: qa si regrunt altioré indaginem, non impediret executio, sed exceptio reseruaret ꝑstita cautione de reddendo quod exigit. C. de fal. l. ij. & C. de preci. impe. off. auth. quæ supplicatio. & ex de in inte. resti. ca. suscitata. sed si probationes deberēt esse in promptu. vt C. si ex fal. instr. l. fi. ibi, manifestæ probationes &c. idē puto qñ opponit exceptio qđ nō debet mādari executioni in totum, sed quatenus qs facere pōt, vel alia fimilia: vt ff. so. ma. l. si ex diuerso. §. fi. cū fimil. Quædā exceptiones opponunt nō ꝛ executionem fimpliciter, sed ꝛ rem in qua fit executio. & istæ fimpliciter regrunt summariā cognitionē quo ad breuitatem, & quo ad semiplenā probationem, vt l. à diuo Pio. §. fi sup reb. ff. de re iudi. nō, quia ibi vertit modicum ꝓiudiciū, qa si non mādat executioni super illa re, mādabit sup alia. Ité de illa qōne poterit cognosci in ordinario iudicio: vt ibi dr. Sed qñ ꝓtendit vtrū sṅa sit executioni mādata vel non, & sic de virib. sṅæ, tunc est res magni ꝓiudicij. Sed qđ si in cā summaria iudex ir sṅa dixerit se habuisse plenā cāę cognitionem, an ꝓ hoc faciet præiudicium in causa? Rādeo nō. qa debet intelligi se habuisse plenam ſm quod natura causæ exigit. vt l. si vnum. in princi. ff. locat & de vsur. l. si stipulatus. & de dam. infect. l. dāni infecti. §. quędā. & quia cognoscere summariè non est solū in iudice, sed etiā in parte quæ forte non curat producere probationes: ideo qa scit cām posse reparari in alio iudicio. & hoc maxime verū est si pars ꝺdicit sṅæ: vt in c. sæpe. in fi. extra de verb. signi. in cle. Sed illud ca. loquit in causis quæ parāt plenum ꝓiudiciū, quocunq; modo agat. sed si in causa in qua requiritur plena probatio, diceret se habuisse cognitionem summaria, puto sṅam nō valere, qa plenaria cāæ cognitio est de substantialib. vt C. de sent. l. ex stipulatione. & C. cōmi. vel epistol. l. index. ideo si omittit, vitiat sṅa: vt no. C. de sent. l. prolatā. ité quod supra dixi de hac dictione summariè, idem intellige si diceretur quod causa deberet rectè examinari simpliciter, de quoverbo fit mētio in d. c. sæpe. qa dēt intelligi hoc simpliciter sine plica, i. sine distin. & inuolutione: vt ff. ꝓ socio. l. coīrī. & de vul. & pu. substi. l. j. & de verb. ob. l. j. §. si qs simpliciter.

[a] ¶ *De plano.*] a planum est oppositum alto. Item altum dr ratione loci vel ſtyli. dicimus ēm quem vti alto ſtylo. Ité de plano fieri oppositum est ei quod fit velociter. quælibet istarum fignificationum pōt habere locum hic, vt statim p̄ſequebit. videamus ergo quę causę debeāt agitari de plano. & qd importet: & dico siquidem cā est vilis, vel de vili mā, vel vilium ꝑsonarum, tūc hic agitur de plano: vt G. de sent. authen. nisi breuiores. & ff. de of. proc. & lega. l. nec qę. §. de plano, &: de ac. l. leuia. & tunc de plano importat quod iudice nō sedēte pro tribunali, & sic non in loco alto. Ité qi nō seruatur ſtylus aliorum iudiciorum, sed sine libello vel aliis solennitatibus. cognoscimus veritatem, vt no. in d. §. de plano. in gl. & Gulie. de Cu. in l. leuia. ſm vnā opinionē verā. Si verò est cā ponderis gravioris, tunc regula est ꝙ causa debet agitari plenè & soleniter cognosci, vt l. iudices. C. de iudi. fallit in quibusdam causis quæ agitā tur de plano, vt ff. de quęstionib. l. vnius. §. fi. & extra de iu. c. nouit. in fi. extra de accus. c. olim. & in his non intelligitur exclusus ordo iudiciarius. vt d. c. olim. & ibi no. ꝑ Inno. & ratio, quia in causis magnis procedere ita repentinè sine solennitate, est ſtylus altus nimis. solum ēm reges & principes hoc faciunt. sed procedere ordinariè est in his de plano procedere, hoc est non frequēter, nec ſtylo alto. Vides qđ ex diuersitate causæ ſtylus dr altus diuersimodè, & in his semper puto quod non erit necesse iudicem sedere in alto tribunali, sed in camera poterit fieri. & hoc si de tota cā agitā da de plano quærit. Si verò quærit de aliquo articulo vnius causæ quæ debet agitari ordinariè, an articulus aliquis poterit agitari de plano? Dic quòd quædā facit qs in iudicio corā iudice vbi fasscit ꝑsentia iudicis, vt producere libellū corā iudice. & istud semp pōt fieri de plano, hoc est iudice nō sedēte pro tribunali, & die feriata ob necessitatē hominū, vt l. miles. §. sexaginta. ff. de adult. Ité in appellatione quæ solum corā iudice interponit. vt C. de feriis. l. j. ꝓ hoc dico quod relationes nunciorum quæ fiunt iudici, possunt fieri de plano. & si aliquis habet terminū ad producendum aliquid corā iudice, idem. qa de plano poterit fieri, ꝓ dictas leges. secus si habuit terminum ad probādum, qa ꝓ hoc solum ꝙ exhiberet corā iudice, & sic quod productū est, approbabit vel reprobabit, hoc est ei imponet fides vel nō, vt C. de fide instr. l. fi. Quidā sunt articuli in qb. opus est iudicē aliquid facere, tūc siquidē illud est modici ꝓiudicij, ita ꝙ summariā cognitionē requirat, ſm quod dr. C. de defen. cimir. l. iubemus. §. illud. & dixi in ꝓcedenti glosa, & tunc poterit de plano examinari, hoc est iudice non sedente pro tribunali, & die feriata ob necessitatem hominum. vt ff. de interrog. act. l. voluit. §. fi. Si vero illud potest esse ab aliqua parte magni ꝓiudicij, tūc nō debet agitari de plano, sed plenè cā cognita & iudice sedēte pro tribunali, vt C. de dilationib. l. à procedente. & ꝑdicta vera in causis in qb. venit ferenda sṅa diffinitiua. sed ptingit aliquādo quod corā iudice agitant quædā causæ, & non ſperat sṅa, sed aliquādo decretum iudicis. & in his dic ꝙ quādoq; decretum tale interponit in his quę sunt merè volūtarię iurisdictionis, & nulla alia cā requirit nisi partium voluntas. & ista de plano interponit, i. iudice non sedēte pro tribunali, vt instit. de liber. §. ſerui. & ff. de manu. vin. l. nō est oīno. Quædā sunt q̄ requirūt causæ cognitionē, & tunc fiquidem est cognitio leuis seu ſmaria, vt in tutore seu curatore q dat sine inquisitione, & ista possunt fimiliter agitari de plano: vt ff. de tutelis. l. q habet. §. quolibet loco, & in bon. poſſ. q̄ nō tribuit ius: vt ff. quis ord. in bon. poſſ. ſer. l. ij. §. ues. & de bono. poſſ. l. iij. §. fi cā cognita. Quædā sunt quæ requirunt verā & plenā cāæ cognitionē, vt datio tutorū ex inquisitione. & bon. poſ. quæ tribuit ius, & tunc non pōt fieri de plano, sed iudice sedēte pro tribunali: vt ff. de ꝓmand. tu. l. naturalis. §. fi. & de bon. poſſ. l. iij. §. si cā cognita. & d. l. ij. §. dies. ff. qs ord. in bon. poſ. ſer. Sed aduerte qa in istis casib. licet requiratur plena probatio: nō tñ est cā ordinaria, imo non fit in forma iudicij, imo nulla parte citata: vt no. in d. §. fi cā cognita. & d. §. dies. Et illo respectu potest dici nō plenaria, ꝑ ea q̄ dixi in ꝓced. gl. & sic patet qđ illæ ll. quę dicūt de plano cognosci, lōgè differūt ab his q̄ dicūt cām summariè agitari, vñ ex d. l. ij. §. fi cā cognita. & d. l. ij. §. dies. fi debuit Dyn. sumere regulas in materia summaria cognitionis, vt dixi in prædicta glosa.

b ¶ *Sine strepitu.*] b sic extra de acc. ca. olim. & de statu mon. c. ea quæ. & de elect. ca. indemni. §. fi verò. lib. vj. & de hęre. c. fi. in prin. lib. vj. & de iudi. c. dispendiosam. & de verb. sign. c. sæpe. in clemēt. & strepitū quidā dicunt esse omnem iudicij solennitatem quæ magis spectat ad ordinem quām ad inuentionem veritatis. quorū opinionem refer. Inno. in d. c. olim. de accusa. sed non tenet ea. bene dic ergo quòd strepitus idē est quod rumor. & descendit à strepo strepis, quod idem est quod rumorem facere ſm Hugon. sicut ēm ꝙ verbum de plano, remouet altitudo loci ſtyli, vt dictum est, ita per hoc verbum strepitus, remouet altitudo vocū, & declamatio, ideo addit qñq;, absq; aduocatorum & iudiciorum strepitu. & figura: vt d. c. fi. in prin. de hęret. lib. vj. & ꝙ hoc dico quod in causis in quib⁹ debet procedi sine strepitu, si pars diceret iudici quod approximaret se ei, & quod volebat ei dicere aliquid in occulto, q̄ iudex debet hoc facere: alias grauaret eum. ꝑdicta tñ iura non haberent locum in hac ꝑstitutione: qa hic dr quod iudex potest, non aūt impone ei necessitas: in aliis aute causis iudex nō cogit eum audire nisi palam ante tribunal: vt C. de epis & cler. l. iubemus. in fi. Item licet alias det dilatio parti ad quærendum aduocatos: vt ff. qb. ex causis ma. l. ab hostib. in fi. & l. ait prętor. in fi. §. fi. tamē isto casu non erit dāda: qa ab ea est remorus strepitꝰ aduocatorum: puto tamē quod hoc verbum ad maiorem expressionem apponatur. nā per hoc qđ dicit de plano, satis potest intelligi respectu loci, ſtyli, & vocis.

c ¶ *Et figura.*] Figura cuiuslibet rei est apparens forma ipsius, vel facies in qua res subsistia figura: vt ff. de actio. & ob. l. non figura. & ita dicit Io. And. in c. sæpe. extra de verb. signi. in gl. super verbo, non exigat. quod est verum in figura rei corporalis: vt C. de edict. diui Adria. tol. l. fi. & ff. de verb. signi. l. quoties. aliquid, vbi hoc melius probat quàm alibi. rei vero incorporalis figura dr eius natura. vnde rectè dicimus figurā actionis esse ipsius actionis naturā: vt C. de rei vxo. actio. l. j. §. cum autē. ibi eadem figura, &c. quædam sunt facta prout ꝓiderant in fieri seu in actu faciendi: & ipsorum figura est ipse ordo faciendi. vnde in grammatica dicimus figuræ simplicis, quia simpliciter proferī. quia igit actus proferendi est simplex, ideo dr figuræ simplicis: hic autē loquimur de figura iudicij: & iudicii licet habeat multas fignificationes; hic tamē accipit ꝙ actu examinationis & decisionis cāę. Figura ergo iudicij est ꝙ partes iu-

a Fcit ad hoc cl. m. vesti. extra. vbi dicitur qđ iudex pōt procedere sine figura iudicij se informādo de fama, de notorio & de legitimatiōe: nec requiritur ꝙ pro tribunali sedeat, nec ꝙ ei ꝑ tes. Arg. Regum & principum est de causis arduis summariè cognoscere.

Summaria examinatio planariā nō impedit.

b Q̄ intelligitur, vide Old. Cons. 111. incipiēs. in iudicio est cōsideranda. & Cyn. in cle. 2. q. 3. de iud. vbi late tractat hāc materiam.

Dilatio datur ꝑti ad quærendum aduocatos.

Figura 3d sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicij sint factæ ſm ordinẽ debitum, & debitã probationẽ ſeu ꝓpoſitionem, & ex iſta figura iudicium accepit ſuum eſſe & ſuã ſubſtãtiã. quod patet, quia ſi ordo nõ ſeruaꝛ, iudicium eſt nullũ: vt C. de ſen. l. prolãtã, vñ p hoc quod dr ſine figura, tollunt ſubſtãtialia iudiciorũ: vt ipſum verbũ importat: vt no. Io. an. in d. c. ſæpe. in gl. ſuper verbo, figura. Sed ẜ hoc oppo.

q̃ ſublatis ſubſtãtialib. prout [a] illi, qui iuriſdictioni nullo mõ erit iudiciũ, cũ res nõ eſt ꝓpetua ſine eiꝰ ſubſtãtia. vt l. obligationũ ſubſtãtia. ff. de act. & obl. Sed hic in veritate eſt iudicium, ỉ extraordinarium. Sol. tollunt ſubſtãtialia iudicij iure ciuili introducta, non aũt ea q̃ ſunt naturalia iure naturali ſeu gẽtiũ inducta naturali ratiõe: vt in multis oſtẽdã. Itẽ aduertendũ eſt ꝙ Io. an. in d. c. ſæpe. in gl. ſuper verb. nõ exigit. dicit qđ iudex nõ adſtringit hoc caſu ad aliquas formas, regulas vel figuras iudiciorum niſi in quãtũ in d. c. exprimit. & illa expreſſa magis reſpiciunt figurã facti negotij vel cãe q̃ iudicij ſm eum. Tu dic ꝙ iudex per hæc verba releuat ab oi forma & figura in dicij inducta a iure ciuili, & tenet obſeruare oẽm figurã & formam iudicij inductã de iure gẽtiũ vel naturali ratione, & de his loquitur vt plurimum illud. c. licet aliqualiter egeat declaratione, vt j. decla rabo. Animaduertẽdũ eſt qđ dicit Io. an. ꝙ ſi oſa dicta verba, ſ. ſummarie, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, nõ proponerentnõ haberet locũ qđ dr in d. clem. ſæpe. vt ibi notat in gl. ſuper verbo, in figura. quod eſt verũ ſi à primis incipias, & iſtud vltimum omittas: ſed ſi ꝓponeret iſtud vltimum, ſ. ſine figura iudicij: licet oſa verba præmiſſa eſſent omiſſa: idem portaret: cũ oſa ſubſtantialia eſſent ſublata. Quod igitur de ſignificatione huius verbi dicam intellige idẽ ſi oſa ꝓãgerent. quid ergo hęc verba importẽt per oẽs ſingulas partes iudicij, ꝓſequamur latius q̃ in d. c. ſæpe. declaraꝛ. ¶ Quæro igit vtrum ſit neceſſe ꝙ pars citetur? Reſpon. ſic, vt in hac l. innuitur. Item quia hoc eſt de iure nãli. nã primum hominem delinquentẽ citauit Deus dicens: Adã vbi es? hoc. n. ꝓbatur de re iud. c. paſtoralis. in cle. vbi ſuſia dñi Imperatoris Henrici q ſe cit hãc l. & poſtea dãnauit Robertum rege Hieruſalẽ & Sicilię, cauſa fuit ex eo q̃ citatio facta legitimẽ nõ fuit: & probat in d. c. ſæpe. Itẽ eſt neceſſe ꝙ perſona legitimẽt. Rñ. ne, vt in hac conſtit. ibi, vel aliàs legitimẽ, &c. aliàs ſequereť abſurdum, ſ. quod alter nõ habens mãdatum à me poſſet mihi prędicare: qđ repugnat iuri nãli: vt C. de inof. teſt. ſi quis in ſuo. ff. de regu. iur. l. factum cuiq; ſuũ, & extra de reg. iur. c. non dẽt aliquis. lib. 6. & hoc tãgitur in d. c. ſæpe. Itẽ an requiraꝛ petitio? Reſp. in caſib. huius l. oportet ꝙ præcedat accuſatio, inquiſitio, vel denuntiatio, vt dictum eſt, aliàs vbi cã deberet agitari ſine figura iudicij. dr in d. c. ſæpe. ꝙ nõ eſt neceſſe qđ libellus detur in ſcriptis, ſed in xta petitionis formã pronũtiatio ſe q̃ dẽt ꝓ parte. agẽtis vel rei ſi qđ petere voluerit. & ſi ipſo litis exor dio facienda eſt petitio ſiue in ſcriptis ſiue in verborũ actis, examen inferenda vt ibi dr, & iuſtum eſt, quia nãle eſt ꝙ agens petitionem, ſuam proponat. nã coꝛã Salomone mulier ita dixit: filiꝰ meus viuit, filius iſtius mulieris mortuꝰ eſt, vt notat. C. de ſen. ex bre. recitã. l. ſ. & ex de præſump. c. afferte mihi. & habet in 4. lib. Regum 3. cap. vbi illa petitio latẽs ponitur. Et aduertendum ꝙ illa petitio ꝓtinet ſolã facti narrationem, nõ concluſionem. ex quo infero ꝙ ỉ illa petitio nõ habeat oſa ſolẽnia quæ de iure requirũtur. vt no. ff. de eden. l. i. in prin. tñ ſufficit ſi eſt generalis, vt eſt arg. C. de anna. excep. l. ſi. in prin. Idem ſi concluſio non eſt legitimẽ facta, vt l. ſ. ſ. i. ff. ſi mẽ. fal. mo. du. vel ſi nõ petierat eum cõdemnari, ſed petit eum cogi quod fieri non dẽt vt C. de exec. re. iud. l. i. tñ in hoc caſu quando ſine figura iudicij proceditur. valeret iudicium. ſ. n. procedit vbi ſola facti narratio eſt abſq; petitione v. l. multo magis ſi concluſio nõ erit bene facta, ſi ta men narratione poſſit comprehendi quid actor velit, arg. C. de rei vxo. act. l. i. §. i. & hoc eſt quod volunt dicere verba dicti c. ſæpe. dum dicit, iuxta petitiõis formã. q. d. ỉ non ꝓnuntietur in eo quod eſt petitum, ſufficit ſi ꝓnuntietur iuxta id quod eſt petitũ. aliud eſt n. iuxta petitũ, & aliud petitum iudicare. ff. iud. ſo. l. iã tñ. §. in hac. verſ. qđ tamẽ. ſemper tamen intellige ꝙ non ſit tãta incertitudo, ꝙ auferat defenſionẽ reo, vt j. dicã. Itẽ an poterit opponi exce. rei iud. vel finitæ ad impediendum ꝓceſſum? Reſ. ſic: qa de iure nãli eſt ne his iudicẽ in ipium. exceptiones verò quæ magis differunt, & fruſtrãt cãe veritatem q̃ ipſam reſpiciant: ꝓt iudex repellere, vt d. c. ſæpe. illa. n. de iure nãli non ſunt, imò ꝟriãt. Item an procedi poſſit tempore feriato, in d. c. dr ꝙ ſic, ſi ſunt feriæ inductæ ob neceſſitatem hominum, ſecꝰ ſi ob honorẽ Dei. ratio: quia de nã iudicij ſunt feriæ inductæ i honorem Dei, ꝓcipit. n. Deus coli ſabbatha & quaſdã feſtiuitates. An ſit ꝓteſtãda lis? Reſ. nõ. nã dr ibi, lite ꝓteſtata non poſſulet. ratio: quia eſt ſolennitas iuris ciuilis. eo tamẽ caſu quo merita cãrum tractari incipiũt, vt quia legitimatis perſonis ꝓponuntur exceptiones: vel ſiunt poſitiones, & articuli: habent vim litis ꝓteſtationis ad faciendum procuratorem dominum litis. Itẽ quo ad certos effectꝰ ꝓteſta. lit. vt C. de procurator. l. nulla. ibi, poſt cauſam in iudicio agitatam. & ibi poſt inchoatã cãm, non dicit lite cõteſtata. ſufficit ergo quod quocunq; mõ cã incipiat agitari. hoc not. in l. nihil. C. de proc. Itẽ an de caſu. ſit iurandum? in d. c. dicitur quòd ſic, ne veritas occulteꝛ. in contrarium facit, quia hæc ſolennitas videtur inducta a iure ciuili, vt ꝙ iuramento calum. l. ỉ. ſed dic primũ verũ quod iuꝛm deferẽ in tota cã, et de iure nãli, & diuino: hoc n. ꝓpe Moyſi inductũ eſt ꝓp ỉncredulitate vt aliquis debeꝛet iurare. vt ex de iureiu. c. & ſi Chriſtus. & Exodi 22. c. n. q. ỉ. inter. ſup quolibet articulo, vt fiebat olim: vt C. de iuramẽ. calu. l. ỉ. ſatis putarem ſufficere: maximè cũ tale iuꝛm poſſit omitti. vt d. l. ỉ. §. ſed qa veremur. Itẽ an debeant dari dilationes: vt qđ ſic. nã in d. c. ſæpe. dr amputandã dilationũ mãm: & litem q̃ũ poterit faciat bremorem: nõ tñ ſic litem iudex abbreuiet quin probationes vera & defenſiones ltĩæ admittanť: & ita dr ibi qđ iuris nãlis rõni ꝑgruit. cũ n. probationes ſunt faciendæ, oportet qđ fiat in termino. & puto quod vãleãt ſi fiant ſine dilatione: vt l. vnius. §. cogniturum ff. de quęſtio. & ff. de adul. l. in crimine. & ſbi dixi non ęquum eſſe dilationem certã dari cã bremiãdæ litis. & quod dicit, qđ dꝑ non ſint nimis breues, ꝑgruit nãli ęquitati. nã auferꝛ parti actoris ſus ſuum: reo verò auferꝛ defenſio, quæ ex æquitate nãli eſt. vt l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure. & eſt expreſſum in clem. paſtoralis. de re iudica. Sed ad quid dabiť iſta dilatio? in dict. decre. dr ꝙ primò daꝛ terminus ad faciendũ poſitiones & articulos ſimul. poſteà verò datur terminus ad producendum oſa quæ partes voluerint. Sed certè illud eſt expreſſè ſtatutum illius decr. quæ vult in hoc ſeruari vſum. hoc tñ non eſt de iure nãli nec ciuili: cum ſufficiat dari in cã ad probandum vnã dilationẽ vt ff. de ferijs. l. ſi. vnde in hoc foro ciuili nõ eſt ſeruanda iſta decretalis. Item an in dictis cauſis in quib. proceditur ſine figura iudicij, teſtes debeant iurare? hoc enim non repeꝛitur de iure digeſtorum niſi in l. Theopompus. ff. de do. præleg. ſed vt mera ꝓtiturio impatoris: vt C. de teſtib. l. iuriſiurãdi. puto tñ ꝙ iurare debeant, per ea q̃ dicta ſunt de iuramen. caſu. Sed an præſente ꝑte? puto ꝙ ſic: aliàs auferretur ei defenſiõis copia: quod repugnat æquitati nãli: vt dictum eſt. circa verò dicta teſtium, puto quod debeant eſſe talia quę coincidant, ſicut in cauſis ordinarijs: arguẽ eius quod dr in Daniele de Suſanna, & quod no. C. de teſtib. l. teſtium. ſed an requiraꝛtur publicatio teſtium: gl. in l. ſi qñ. C. de teſtib. dicit quod per Danielem inductum eſt quod examinatio fiat ſecretè, vt legitur in lib. Damelis xiij. ca. hoc eſt igitur de iure nãli ſeu diuino: & ex hoc ſequit qđ debeat publicatio fieri. aliàs auferꝛtur parti ius defenſionis. ſi enim non publicarentur, non poſſunt impugnari teſtes, & eorum dicta. ſed auferre defenſionẽ, repugnat iuri nãli, vt dictũ eſt. Sed an in hac cã poſt didicita teſtificara poterũt teſtes produci? Rñ. non, cùm ſit prohibitum ꝓp timorem ſuburnationis. & ſic ex quadam nãli æquitate, quæ eſt ne alter alteri inſidietur, vt ff. de iuſtitia & iur. lege vt vim, hoc eſt introductum & poſitum inter alia ciuilia præcepta. Itẽ an in hac cã poterit peteꝛe quis vt ſibi edatur inſtra? Rñ. q̃ non: & hoc eſt prohibitum non ſolùm iure ciuili, ſed etiam nãli æquitate. vt C. de eden. l. qui accuſare. vbi hoc prohibetur expreſſè. Item an requiratur concluſio in cauſa? Reſp. non: vt d. c. ſæpe, dr. hæc eſt eñ ſolennitas merè ciuilis. ſtatim enim cum liquet iudici de cauſa, ſine aliqua alia concluſione poteſt ſententiare de iure nãli: vt patet in illa ſuſia lata per Salomonem iij. Reg. c. j. & ꝛo exemplo puto quod non ſit neceſſaria datio termini ad allegandum. facit quod dixi in præcedenti glo. Item an debeant partes citari ad audiendum ſuſam? in dict. c. ſæpe. dr qđ ſic. quod intelligitur vt j. dicã in gl. ſuper verbo, prædicto crimine. Item an hoc caſu cùm proceditur ſine figura iudicij, requiranť illę ſolennitates quæ à iure poſitę ſunt circa ſententiã. Reſp. non eſt neceſſe quod feratur iudice ſedente pro tribunali: vt d. c. dr. hęc n. eſt ſolennitas ciuilis. ſed debet ferri in ſcriptis, vt ibidẽ dr. certè ad hoc quod feratur in ſcriptis, eſt ſolennitas ciuilis, quæ eſt de eſſe ſuíæ quod ſit deliberata, & non ſub ita. l. c. de ſen. ex breui. recit. tamen dicta decretalis ſtatuit q̃ feratur in ſcriptis. in foro aũt ciuili nõ arbitror illud neceſſe iſto caſu, vt patet in ꝓdicto exemplo Salomonis, & in dicto c. ỉ gl. dr qđ de iure antiquo non eſt neceſſe ſuíam proferri in ſcriptis: ſed in ſcriptis redigatur vt poſſit probari, vt dictũ eſt de petitione. nam ſoli aſſertioni iudicis non creditur niſi ſit papa vel imperator, vt extra de probationib. c. qñ ỉ falſam. & eo. tit. c. j. in clem. Sed ſi in ſententiando nõ ſeruarentur forma l. i. C. de ſent. & inteꝛlocutionum iudicum. valeret, vt ſi procurator eſſet præſens, & conſentiꝛet dominus, quia hæc ſolennitas eſt iuris ciuilis, & non naturalis ſeu gentium. quod patet: quia licet alteri abſenti quis non poſſit ſtipulari de iure ciuili: tamen alteri oritur obligatio naturalis, vt ff. de verb. obl. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. & ibi not. & idem puto ſi iudex ferret ſententiã in abſentem nõ citatum, quod valeret hoc caſu eadem rõne, aliàs ſecus. vt l. furioſo. ff. de iudicijs. & ibi not. & C. q̃o & quando iudex. ea quæ in gl. idem puto ſi præcedente cognitione, quæ requiritur ſm ea quæ dicta ſunt. ſi iudex nulla alia data ſententia iuberet res capi vel diſtrahi pro debito, valeret. licet enim magis illa ſit nã executionis q̃ condemnationis, & ſic non valeret aliàs, vt C. de executione rei iudicatæ. l. j. tamen in hoc caſu valeret exemplo dictę ſententię Salomonis. illa verò fuit natura executionis. hoc ęſt patet: quia talia aſi ius ciuile manu regia expediebanť: vt ff. de origine iuris. l. z.

a ¶ *Prout.*]Poſſuit plures modos procedendi, & plures formas: & in his dedit iudici ptãtem eligendi aliquã ꝓdictarũ, vel ordinariè procedendi ſi ſibi videbitur. Sed hanc ob. d. c. ſæpe. vbi dr ꝙ iudex non pôt ordinariè procedere niſi de partium cõſenſu. Sol. ioi cã ſic cognoſcenda cõmittitur, ſ. ſine figura iudicij: hic verò fuit dictum vt poſſit

Publicatio teſtium an requiratur.

Iudicis aſſertioni nõ creditur.

Veritato dicam iudex procedere poſſit.

poſſit, ꝓcedere hoc modo. & ſic non fuit poſitũ ſub neceſſitate. l. nõ quicquid. ff. de iud. & C. q̃o & qñ iudex. l. j. Sed dices tu, ad quid ergo fuit appoſita hæc clauſula, prout illi iudici videbitur expedire, &c. R ſi. ſm hoc potuit eligere q̃ viam volebat, ſed vna electa dubiũ eſt an poſſit ad aliam poſtea redire: ſicut dicimus de eo qui aſſumptus eſt vt arbiter & arbitrator, vt not. in Spe. in ti. de arbi. §. ſequitur. verſi. quid ſi compromiſſum. & dixi ff. de fur. l. ſi dãnium. quod dubium hic tollit. pôt enim ex hoc procedere modis prædictis prout ſibi videbitur, hoc eſt illo tempore, illa qualitate vel ſpecie, ꝓcedendi q̃ſibi videbit. Ad cuius intelligentiã ſciẽdum eſt de ſignificatiõe huius verbi prout. q̃que enim aliquid adijciť p hanc dictionem, put, quod eſt diuerſum ab eo qđ primo poſitũ erat. & tunc poniť ſimilitudinariè vt ff. de ſo. l. put quiſque. ſimilitudo eñ eſt circa diuerſa: vt no. ff. depoſi. l. qđ nerua. q̃que reſpicit idem: & tunc ſuper hanc dictionẽ adijcitur aliquid præteritũ, & de illo conſtat: tũc intelligiť limitatiuè: vt C. de edend. l. edita. ibi, put edicti perpetui monet auctoritas. Si verò de illo ꝓterito nõ cõſtat, tunc in dubio intelligiť poni caſualiter, vt ſic cõcedo tibi vt poſſis colligere vectigalia tantæ quantitatis prout eſt hactenus conſuetũ, i. quia ſic conſueꝛtũ eſt, vt extrà de ver. ſig. c. abbate ſane. licet ibi loquať de dictione ſm qđ vel iuxta quod. ſed eadẽ eſt ratio. ſic loqꝛtur qđ not. per Cy. de ẜh. & cõmitt. ſtip. l. fm reſponſum. & hoc in legib. priuilegijs & ẜctib. quia illa ſiunt animo aliquid diſponendi. Idẽ in ſententijs q̃ cauſa cognita proferunť. ſecus in ꝓmatione q̃ fieret ſine cauſæ cognitione: q̃ tũc intelligiť cõditionaliter: vt extra de confirmat. vti. vel inu. c. 2. & qđ ibi no. extra de elect. c. q̃n abbas. Si verò p hanc dictionẽ, put, adijciať aliqd de futuro: tunc ponitur limitatiuè. vt d. l. edita, prout dr ius dicẽtis decernit æquitas. nã illa licentia mutandi & emendãdi limitatur ſm modum de prætẽrito, ſ. prout edicti monet auctoritas: & ſm aliud de futuro, ſ. put ius dicẽtis decernit æquitas, iſtud reſpicit omne tempus futurũ ꝙ iſta limitatio eſt circa tempus & qualitatẽ vt not. gl. in d. l. edita. & ſic iudex hic omni tpe quo vult pôt ꝓcedere cũ figura iudicij & ſine. & ſic pôt eligere vno tempore vnam viam, & alio aliam. Item ex eo quod dixi qđ ſolum in tpe & qualitate, facit limitationem. & ſic non in ſubſtantia diſpoſitionis apparet quod ſi illa qualitas vel tempus non limitaretur, non vitiaretur diſpoſitio, exẽplũ non pôt ꝓ de hac lege poni: qa iudice ꝓcedẽte appaꝛet qualiter ſibi vr procedẽdũ. pone ergo ꝙ Titius legauit mihi centũ, put p eũ declarabit. certè ipſo non declarante valebit. ff. de hæredib. inſt. l. a. & l. cũ pater. §. ſi. ff. de leg. 2. & C. de inſtitutioni. & ſubſtitut. l. pen.

a ¶ *Videbitur.*]Hoc verbũ videbitur, denotat arbitriũ boni viri ꝛ. ff. de verb. obl. l. cõtinuus. §. cũ ita. & de fideicõ. liber. l. fideicõmiſſaria libertas. & ita pôt qlibet dictorum modorum eſſe iuſtus & approbatus: & poteſt iudex eligere qđ modum vult. puto etiã hoc caſu quod ſi hæc conſtitutio diceret, prout iudex voluerit: qđ nec plus nec minus poſſet. Et ꝓ hac declaratione videamus differentiã inter liberam voluntatẽ & arbitriũ boni viri, cũ ẽt voluntatem includat & quidem de voluntatis eſſe qđ ſit libera, nec poſſit cogi neceſſitate ꝓciſa: vt C. de hære. inſt. l. cũ proponas. Sed cogit quadam neceſſitate conſequentiæ: vt ſi quis vult effugere tormenta: hoc vult libere, & poteſt noſſe. ſed ſi hoc voluerit, in cõſequentiã vult illud ſine quo tormenta effugere non pôt. & iſta eſt neceſſitas conſequẽtiæ. Nam dr verè coacta voluntas, voluntas eſt: vt ff. quod me. cau. l. ſi mulier & quod ſi metu. volũtas eñ eſt ꝙ libere vult antecedens. & ex illa deducit ad volendũ conſequens. Itẽ ſciendum eſt ſm theologos & philoſophos ꝙ voluntas nunq̃ appetit niſi bonũ exiſtẽs vel apparens, licet q̃que velit aliqd qđ cognoſcit eſſe malũ, illud vult ſub ratione alicuius boni delectabilis ſeu apparentis ipſi volũtati. In ꝓpoſito voluntas alicuius poteſt cõſiderari reſpectu eius quod ipſe vult tanq̃ delectabili ratione regulata vel non: & illa dr volũtas libera. alio modo prout ipſe vult recta & regulata ratione, & iſtud dr arbitriũ boni viri: quia bonus vir hoc arbitraret, vt ff. iud. ſol. l. vir bonus. & ff. ꝓ ſoc. l. ſi ſocietatẽ §. arbitrorũ. cũ ſimil. & verba q̃ important liberã voluntatẽ, ſunt verbũ volo: vt l. cum quidam de leg. j. & d. l. fideicõmiſſaria libertas de fideicõ. lib. Item verbũ libet ſeu libuerit. vt ibidẽ. idẽ eñ eſt dicere quod libuerit, i. quod libere voluerit. Itẽ vbicunq̃ verbũ arbitriũ & ſimilia ponunť cum hac dictione plenum ſine liberũ, vt l. fideicommiſſa. §. quanquã. de leg. 3. Item hoc verbũ iudicio tuo importat liberã volũtatem, vt ff. de fideicom. libe. l. thais. §. lucius. ſm glo. ibi poſitam. ſed licet aliàs tranſierim ſm illam gl. vr mihi tamen quod directò tex. ibi dicat ỉriũ, ſ. quod importet arbitrium boni viri. qđ plus placet. quid enim eſt dicere iudicio tuo, niſi facta diſputatione intra temetipſum poſtea iudices: quod ad boni viri arbitriũ ſine dubio refert? Conclude igiť qđ exceptis ꝓdictis omnia importẽt arbitriũ boni viri, vt videbitur, approbauerit, cõprobauerit, & ſimilia vt d. l. fideicommiſſa. vel placebit: vt d. l. thais. §. ſororẽ. multa alia q̃ ponunť. ff. de leg. j. l. ſi ſic: hic nõ repeto: quia dico eſſe regulam de omnib. exceptis ꝓdictis, vt dictum eſt. nec obſtat ff. de fideiu. l. grẽcè. in prin. vbi æquiparat verbum volo, & verbum cupio, & ſimilia: quia vt dixi vtrũq;

a Idẽ tenet B. & Alex. in l. ſi ſic. ff. dele. t.

Voluntas coacta, volũtas eſt.

Verba liberã voluntatẽ importantia.

continet volũtatem, ſed vnum liberã & aliud regulatã: vt ex prædictis colligitur. verbi gratia, quandoque cõmittitur facultas ẽndi q̃ndi: facultas largiendi ex cã lucrativa, q̃ſique facultas iudicandi. Primo caſu quando committiť facultas contrahendi per verba ſignificantia arbitriũ boni viri circa contractum, tũc ſine dubio debet arbitrari ſuo arbitrio regulato ratione, put bonus vir & diligẽs pfamiliãs facturus fuiſſet: vt l. hæc venditio. ff. de contrah. emp. & ff. ꝓ ſocio. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorũ. & de ope. lib. l. ſi libertus. ſed ſi hæc facultas concederet per verba ſignificantia liberam voluntatẽ tunc omnia pt, ſuob. exceptis. Primò q̃ non douet. hoc enim nõ venit in conceſſione voluntatis liberæ: vt l. filius. §. j. ff. de donãt ꝓ cundo qđ dolus abſit, & omnia alia q̃ dolo carent, facere poteſt: vt ff. man. l. creditor. §. l. ucius. hoc enim non repugnat regulis iuriſgentium, ſm quas licet contrahentib. ſe decipere: vt ff. de mino. l. in cauſæ. §. idem Pomponius. vnde vides quod quantũcunq; cõmittatur in voluntatem liberã, intelligiť voluntas libera a regulis iuris ciuilis, ſed ſemp remanet limitata a regulis iuriſgentiũ, vt etiam in ſequenti no. a. Secundo caſu principali, videlicet qñ concedit facultas largiendi ex cã lucrativa, tũc ſi ꝓ verba ſignificantia arbitrium boni viri, debet eligere vt bonus vir. l. cum quidam. ff. de leg. 2. & l. ſi ſic. primo rñ. & de leg. 3. l. fideicommiſſa. §. quanquam. & de fidei commiſſ. liber. l. fideicommiſſaria libertas. ſi verò per verba ſignificantia liberam voluntatem: tunc pôt facere omnia cõtra regulas iuris ciuilis, ſeruatis regulis iuriſgentiũ. vt ff. de mili. teſtam. l. j. vbi permittit teſtari militi quomodo vult, & per hoc poteſt relinquere deportato, cuius ſtatus nullus eſt de iure ciuili, non autem damnato in metallum, qui eſt ſeruus pœnæ, vel ſeruo, ꝓprio, cũ ſeruitus ſit cõſtituta a iuregentium: vt l. ſeruus. §. ſi deportatis. & §. ſeruũ pœnæ. & §. ſeruum proprium. ff. de mili. teſta. & hoc vult dicere. l. cum qdã ff. de leg. j. nam ei qui eſt indignus propter offenſam, non donatur, ſed donatũ reuocať: vt l. ſi. C. de reuoc. don. ideo bonus vir, hoc eſt iudex, ſm regulas iuris ciuilis nõ arbitraretť ei largiendũ. ſed ſm nãle æquitatẽ declaratã per ius diuinũ maioris pfectionis eſt retinere ei qui offendit, q̃ alteri. nam ille in cuius libera volũtate cõmittitur, poteſt eligere indignum. Tertio caſu principali, ſ. quando cõmittitur, facultas iudicandi, ſiquidem per verba importantia arbitrium boni viri, debet ſeq omnes regulas iuris ciuilis: vt l. j. ff. de arbi. Si verò per verba ſignificantia liberam voluntatẽ, aut liberã a regulis ciuilib. debet tamen ſeruare regulas iuriſgentiũ ſeu naturalis æquitatis, quod idem eſt ꝙ dicta iura. & eſt caſus extra de re iudic. c. paſtoralis. in element. nam imperator ſolutus eſt legib. & ex vigore ſuæ poteſtatis tulit ſuíam: ſi quia in quibuſdam fecit ibi ẽ naturalẽ æquitatẽ, ideo ſententia caſſat. & ex hoc apparet quod in caſu noſtræ l. vbi ꝓceditur abſq; figura iudicij (quia non cõmittitur iudicium ꝓ verba ſignificantia arbitriũ boni viri) debet ſeruare regulas iuriſgentiũ ſeu nãlem æquitatẽ, cum verbũ ſine figura, importat quaſi committatur ꝓ verba ſignificãtia libera. n. voluntatẽ. & per hoc apparet ſoluta q̃ſtio qñ poteſtati daꝛ arbitrium liberum an poſſit ꝓ hoc parti facere iuſtitiã? certè non: quia hoc eſt ẽ naturalem æquitatẽ, ſed pôt omittere ſolennitatẽ iuris ciuilis. de hoc ꝓ glo. in dict. cap. ſæpe. in glo. ſuper verbo, defenſiones. dixi. ff. de do. l. filius familiãs. Sed quid ſi apponunť verba ſignificantia vtrumq; vt prout arbitratus fuerit & voluerit? Rñ. vt ẽ. dixi quod vnum prædictorum ineſt alteri. quia non eſt arbitriũ ſine volũtate. & regula eſt qñ duo ponunť copulatiuè, quorum vnum de neceſſitate alteri ineſt. vnum reſoluitur in adiectiuũ: vt ff. de pact. l. j. ibi, in idẽ placitũ & conſenſus, i. placitus conſenſus. ita in propoſito expõnatur i. voluntarie arbitratus ſit, & ſic arbitrium boni viri importabit. facit. ff. ꝓ ſo. l. nec adijcit. etiã ſi dictum ſit libere, vt dictũ eſt. Quid ſi d. caſ in ſtatuto qđ in tali negotio procedať de facto? Certè intelligo, eo dẽ modo, ſ. manu regia: vt l. 2. in prin. ff. de ori. iu. cum ſit omiſſa omnis ſolennitas ciuilis, non aũt quod iura alterius vllo modo tollantur nec lædantur ẽ nãlem æqtatẽ. idẽ per q̃cunque verba concipiantur. non enim quis poteſt eſſe ſolutus magis legib. q̃ imperator. & tamen ſua libertas ad hoc non extendiť, ergo, &c. Quæro in dictis caſib. iudex poſſit reijcere exceptionẽ ꝓſcriptionis vel aliã ꝓceden tẽ ex mero rigore iuris ciuilis? Rñ. in his q̃ ipſe iudex habet facere, nõ reneť ſequi regulas iuris ciuilis. ſed i his quæ iã à iure facta ſunt ita quod ſi ex hoc ius alteri q̃ſtum ſit vel ablatum, iudex non habebit immutare, ſed tenetur illud ſequi. caſus eſt. ff. depo. l. bona fides aliàs eſſet auferre ius alterius quod eſt contra naturalem æquitatem.

b ¶ *Ad hoc.*]i. iuxta hoc, aliter ſm hoc: vt C. de iud. auth. ad hoc. & hic incipit tertia pars in qua ponitur ſtatutũ ſpeciale in modo procedendi contra contumaces.

c ¶ *Communitas.* ']nomen generale eſt ad vniuerſitatẽ ciuitatis, caſtri, vel villæ cuiuſlibet municipij, qđ ab ipſa hominũ cõitate principaliter regiť. ſic C. de epiſcopis & clericis. auth. nulla cõitas. & x. col. de ſtatu. contra liber. eccleſ. edit. §. item nulla communitas.

d ¶ *Corpus.*]generale nomen eſt ad omnes ſimul cohabitantes vel non, & qđ ſequiť collegiũ, & qñ ſimul cohabitant, & ſimul colligũtur. ff. qđ cuiuſque vniuer. l. i. in prin. & eſt caſus expreſſus hic quod vniuerſitas pôt deſinquere, & cõtra eam poteſt procedi: & punitur licet quidam contra: vt plenè dixi in l. aut facta. §. fina. ff. de pœnis.

Deceptio de integritiũ ꝓmittitur.

b Idem tenet Baſ. in l. certi condictio. §. ſi nũmos. ff. ſi certꝑ.

c Cõmunitas habitare dicẽtur in loco vbi habitant eius ſẽdentes ſeu in quo loco populus cõgregaꝛi cãſue uit in palatio. B. in aut. ſed cũ teſtator. 2. col. in prin. in verſi. ſit habitare dicitur. C. ad leg. Falci d. Sequuntur B. & B in l. ſi eut § 1. ff. ad eu. vni.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Status.]siue liber, siue seruus, siue ingenuus, siue libertin[a] :vt ff. de stat.ho.l.3.cum seq.Item siue sit integri status, siue diminuti:vt ff.de var.& extraor.cog.l.cognitio.§.j.viles ergo homines hac lege tenent.licet aliàs nõ curet si de impatore solo verbo maledixerint: vt C.si quis impera.maledixe.l.1.

b ¶ Dignitatis.]per hoc patet quod ĩ hoc crimine cessat priuilegiũ cõcessum eis q habent dignitatẽ cũ administratione: [...] durante nõ cõueniantur:vt ff.de iud.l.pars literarum:& qđ ibi no.cessat etiã priuilegiũ concessum qbusdam in dignitate extantib. vt C. vbi senat. vel claris.l.fi.prout ibi tangitur de modo procedendi & sententiãdi.priuilegium tamen iudicis remanet.& quia vt dixi,hic sunt legi timandæ personæ.Bartolus.

vel collegium vel alia quæuis persona cuiuscunque status a, dignitatis b vel conditionis c exi-stat, super dicto crimine d per nuntium e, vel per literas f, seu etiam per edictum g pu-blicè a propositum citata b, vel citatum c neglexerit d in termi-

c ¶ Conditionis.]masculus vel fœmina, minor vel maior, tñ tali ętate quod in eum cadat delictũ,sui iuris vel alterius:vt ff.de excep. l.j.in prin.ꝯiuncto.§.parui.Itẽ siue sit laicus, siue clericus:ex vi verborũ tñ clericũ non põt ꝓcedere laicus:nisi ratione feudi[a],vt extra de for.cõ.c.verũ.& C.de epi.& cle.auth.statuimus. & iste imperator Henricus quosdam episcopos propter rebellionem suis feudis priuari fecit.Bar.

a Idẽ Pan. in c.cæterum. de iudicijs: quãuis Barba.ibi contra.

d ¶ Super crimine.]citata vel citatum per nuncium vt est ĩ. Vr ergo quod in hoc casu non sit necesse in citatione exprimi factũ limitatum loco & tpe:sed sufficit ꝙ citetur sup crimine læsæ maiestatis, vt hic aptè dr.Sed qđ vbi aliàs sup dicto crimine dẽt ꝓcedi ordinariè?Rñ.idẽ vt C.de exhib.re.l.j.ĩ fi.vbi dr q[†] postq̃ citatus venit ad iudiciũ dẽt explorare,i.dicere quare fuit vocatus.& sic patet quod in citatorio hoc non fuit expressum,& qa in criminalib.debẽt fieri citationes sicut in ciuilib.ff.de pœn.l.absentem.& ibi not. & ff. de re iud.l.j.& ibi not. Sed in ciuilib. debet citari reus vt veniat, & sui pręsentiam faciat:vt C.quomodo & qñ iu[dex].l.consentaneum. & not.in auth.qui semel.e.ti.in gl.sup verbo,vocet.ꝯriũ not.extra de dila.c.j.per Ber.& alleg.v.quæst.2.c.si primates.Sed ibi speciale est cum ad synodũ vocat eps fauore dignitatis epalis. Sunt & alia multa quę fauore hominũ n qui in dignitate sunt,statuunt:vt C.vbi sen.vel claris.p totũ.sed in casu præsentis cõstitutionis cessaret dictus fauor pro eo quod dictũ est s.cuiuscunq; dignitatis,&c. Sed ꝯ in d.c.sæpe.de ver.sign.qa qñ fertur sentẽtia,debet citari ad hoc, & sic vr ꝙ in citatione dẽt inferi ad quid specialiter citetur,ẽt cùm sine figura iudicij ꝓcedatur.Et hic dr quod vigore huius citationis generaliter factæ,qđ veniat respõsurus sup crimine tali, possit ad sniĩæ procedi.Sol.si citatus in prima citatione non cõparet, ꝓcedet,quod hic dr.sed si cõparuit,& stetit ad processum vsq; ad finẽ, si tempore sententiæ non adest,hẽt citari spãliter ad hoc vt ibi sit, si enim primæ citationi veniẽdo satisfacit,si posteà se absentat,citari iterũ debet.C.de bo.aut.iu.possid.auth.ei qui.Sed tũc vbi dẽat citari, vel ad domũ suæ habitationis q̃ fortè est in ꝓuincia, vel in curia,dicã ĩ.in gl.sup verbo,edictũ.Et est aduertendũ, qđ licet hoc casu qñ sine figura iudicij procedit,terminus peremptorius non sit necessarius:vt dicam in gl.super verbo,in termino. tñ vbi qs citat illa citatione gñali:ad hoc vt eius vigore possit ꝓcedi ad vlteriora, requirit qđ fiat citatio perẽptoria, vel tres q̃ habent vim perẽptoriæ:vt d.l.cõsentaneũ.& hoc siue fiat ante litis contestationẽ, siue post:vt ibi not.Itẽ dicta citatio specialis ad sententiã audiẽdã similiter debet ẽẽe perẽptoria,vt l. ad peremptoriũ.ff.de iudic.Aliæ verò citationes q̃ fiunt in medio ad certũ actũ,vt ad vidẽdum iurare testes,& similia,semp intelligunt peremptoriæ:vt extra de exce.c. pastoralis.& ibi de hoc p Io.And.facit C.qui acc.non pos.l.si ea. vbi terminus ille intelligit perẽptorius.qđ patet:qa vlterius nõ audiretur.Dilationes verò q̃ dant ad probandũ,intelligunt peremptoriæ, cum non dant plures q̃ vna,nisi causa cognita,vt ff.de fe.l.fina. Itẽ ex eo quod dr simpliciter sup dicto crimine,patet quod loquit hæc constitutio etiam ex parte accusatoris si citet quod veniat ad procedendũ,vel si inquiratur de imponendo pœnam talionis.ista enim sunt de tangentib.istud crimen.ergo,&c.patet in textu.

Citatio debet hẽre cãm qua re reus citetur.

e ¶ Per nuntium.]nunciũ constituit ipsemet iudex,vt C.de sport.l. 2.& ibi not.& in auth.de iudi. §.necessarias.col.vj.& puto qđ posset cõstitui etiam infamis,licet sit officium publicũ, nam vilissimis psonis congruit ꝫm mores nostros:ergo ab hac infamia nõ repellit vt C.de infa.l.j.lib.x.ꝑ hoc l.nec infames.C.de decur.libr. x.sed ꝫm leges deberent eligi personæ diuites & approbatæ.vt in authẽ. de iud.§.his autẽ.coll.vj. facit quia infamis põt esse procurator. insti. de excep.§.fin.& arbiter.vt ff.de arbi.l. pedius.aliàs incipit,parui. & ff.de post.l.j.§.sed est æquissimum.Et si dicas,quomodo credetur ei,cum infamis nõ possit esse testis:statim dicã. Itẽ debet iurare se facturum officiũ legaliter.Argu.de fide inst.l.comparationes.& C. de sec.nup.l.hac edictali.§.his illud.& ar.in authen.iusiurandũ qđ præsta.ab his.§.j.col.2.puto etiam si non iuret,posse eum exercere officium:vt C.de arbit.auth.decernimus.eligitur enim periculo iudicis eligentis:vt d.auth.de iud.§.hoc autem.& ideo vr quod si nõ apparet quod aliquis sit electus nuncius,q non est curandum,cum statim eo quod sibi fit commissio de citatione, in ipsa commissione eligit,sed si ex lege municipali electio nuntiorũ deberet fieri à cõsilio,& non à iudicib.tunc dẽret constare de ea,vel sufficeret ꝙ esset in possessione exercendi illud officium l.Barbarius.ff.de officio præt.& C.de testi.l.j.nec põt nũcius aliquẽ citare,nisi fiat ei cõmissio.C.de exhi.re.l.neminem.Sed an citatus debeat credere eũ esse nunciũ?Rñ.vt dr in auth.de col.§.eos.collat.v. quod exactores qui mittunt in ꝓuincias, anteq̃ inchoent,debẽt suas literas insinuare iudici ꝓuinciæ,ex quo colligitur ꝙ ex eo quod in curia ipsius iudicis apparet ꝙ talis est nuncius,quod possunt citari per eum omnes subditi sui in eius territorio,& in eadẽ ꝓuincia,nec ei aliter fides fieri debet,& sic credere dẽt,licet in multis partib.obseruet qđ tales nũcij habent aliqua signa quib.cognoscunt,in quo cõsuetudo loci est seruanda.Sed si citaret extra prouinciã,non esset credẽdũ ei sine literis,vt d.§.eos.facit C.de mãdat. prin. l.prima. & hoc in iudicib. ordinarijs sed nuncio delegatorum vr credẽdũ sine literis:vt extra de officio delegati.c.prudentiã.facit quod no.in ti.de citatione.§. primo.per Spec.Sed an arbiter vel iudex inferior poterit vti nuncijs superiorum?Rñdeo sic,vt in auth.de defe.ciuita.§.deinde eos. col. 2. ibi, ex ꝓuinciali officio,&c.Sed an eidẽ nũcio deferẽti dẽt iudex credere,cùm sit vnus? Quidã dicunt ꝙ non:vt l.iusiurandum.C.de testib.ꝯrium est verum,vt hic,cum in singulari dicat nuntiũ. facit C.de ep.& clericis.l. oẽs.§.si verò apparitor.& ita vtimur.& creditur eis ĩ his quæ sibi commissa sunt,& ex eorũ officio dependẽt, vt se citasse,& similia.faciat C.ad lẽgẽ Corn.de fa sis.l.si qs decur.qa similiter ẽt seruus de facto proprio interrogatur.l.interrogata.C.de questi.multò magis infamis. si verò ei committeret aliqd vt refert quod alios fecisse vidisset:tunc in modicis credetur sibi: in magnis non eatenus vt iudex possit ꝓcedere:vt ff.de reb.eo.l.magis puto. §.ne tantum.& C.de accusa.l.ea qdem.facit ff.de custodia reorum. l.diuus.& quod dixi in gl.super verbo,nunciationem &c.

Infamis procurator esse põt non autẽ testis.

Nuncio quem esse an credat sine literis.

f ¶ Per literas.][b]sigillatas sigillo ꝓprio vel publico:vt l.si publicanus. §.primo.de pubiic.& C.de ep.& cler.si qua per calumniam. & ibi not.& extra de probatio.c.post cessionem.Potest ẽt sigillare alieno annulo,dũmodo faciat de hoc mentionẽ:vt ff.de testam.l.ad testiũ. §.2.de hoc in Spe.de citatione.§.iam de citatione.ver. literas. Igit puto tutius esse qđ tales literę publicent manu notarij.& ita multi obseruant,licet aũt fiant literæ:tñ est necessarius nuncius q portet.sed in hoc differt:qa qñ solus nuncius mittit,debet talis esse ꝙ citatus debeat credere ipsum esse nuncium:vt ĩ præcedenti gl. hic autem satis est vt credat vel credere debeat literas esse alicuius iudicis.Sed dices,qd si negare voluerit literas sibi fuisse portatas?Rñ. iudex stabit in hoc relationi sui nuncij.reus enim se citatũ cognoscit à iudice p literas.an autẽ fuerit nuncius ipsius iudicis est cognitio. nam & portare ipsas literas est signum euidens, quod sit nuncius. Arg.ff.de leg.j.l.seruum filij.§.eum qui chirographũ,& C.de don. l.j.Sed an actor ipse poterit portare literas citatorias? vr expressũ ꝙ sic.ff.de furtis.l.eum q.§.si epistola.vers.sed si interfuit.vbi si qs p seipso portat epistolã si pars negaret eã sibi ꝑsentatam fuisse: esset graue quod ipsi actori crederetur:nisi fortè literarum præsentatio nõ probaret p alios:& ideo si præsentaret coram testib. & notario qui inde conficeret instrumentum,putarem sufficere.

b Literę quãdo præsent. vt Bar.in l. con epist.C.de ep.

g ¶ Per edictum.] Iste modus citandi cõuenit ordinarijs delegatis à pricipe,& nõ alijs,vt C.quomodo & qñ iudex.auth. q semel. Item non solùm ĩ his casibus,sed in alijs omnibus:vt ibi patet.sed de iure canonico non potest fieri nisi de sola commissione papæ,& tunc solùm ꝯ eos q procurant ne ad eos citatio perueniat,vel ad quorũ loca non potest tutè accedi:vt extra de iud.c. 2. in clemen.quæ limitatio secunda fuit multum æqua,vt ibi patet. sic puto iudices in foro nostro debere practicare. nam isti tres modi citandi permittũtur alternatiuè:& sic iudicis arbitrio:sed in his debet seruare æqtatem:vt in auth.iusiurandum quod præsta.ab his.§.j.& per In.extra de const.c.fin.gl.notabilis,& Archid.de const.lib.vj. Si ergo potest per nuncium citare vel epistolam,vel literas,non est æquum quod citet per edicta:& si faceret, grauaret partem. & ideo per iudicem appellationis posset infringi processus.hoc autem s.quem impedire ne ad eum citatio perueniat,vel nõ posse accedi tutè,sępe accidit s.qñ citatur aliqua ciuitas,vel dominus,aũt multi ciues vnius ciuitatis.Argumen.extra de rescriptis.cap.statutum.§.cùm verò eiusdem.lib.vj.Item si locus in quo persona est citanda,est rebellis:nõ enim tutè mittitur nũcius ad locum inimicorum. vt l.sciẽdum. §.si accusatio.ff.de legatio.& l.de ætate.ad Trebellianũ.& l.3.ff.ex qb. cau.maior. puto tamen rectè fieri antequàm hæc citatio fiat,quod super hoc ad iudicis informationem aliquid cognoscatur:vt dict.l. de ætate.Sed qs terminus in tali edicto ponetur?Rñ.congruus, vt possit venire in notitiam citati:vt possit posteà ad locum citatiõis comparere in ciuilib.vt d.c.j.de iud.in clement.ne alias edictũ cõtineat ĩpossibile:vt ff.de eo quod certo loco.l.2.§.si qs ita.In criminalibus vero datur dilatio longior ꝫm formam legis 11.C.de exhibendis reis.quæ tamen dilatio non videtur necessaria in hac lege, cum absque figura iudicij procedatur cùm illa sit solennitas iuris

ciuilis:vt s.no.in gl.super verb.figura.Sed qualiter sciat iudex moderare terminũ, cũ ignoret vbi reus moretur? Rñ.tex.est C.qũo & qñ iudex.auth.qui semel.vbi dr ꝙ iudex præsens debet examinare vbi sit reus.sed hoc vr impossibile,ꝙ testes examinati coram iudice hoc dicãt,s.aliquẽ modo esse Florentię:vnde dẽt sic intelligi,vt dicit tex. in auth. de exhi. re. §. si illud vere.col.v. vbi dr qđ iudex examinet inquãtum possit, in quam terrã abiisse dr.ex eo ergo ꝙ dr abiisse[a],apparet quod sufficit sola fama vel vulgi opinio ꝙ in certũ locũ dicat abiisse.quod ergo in d.auth.dicitur vbi sit, i. vbi esse dicitur. & ex eo ꝙ dicit examinet,poterit intelligi summatim ad sui informationẽ etiã parte nõ citata:vt ibi not.hęc est practica vera & pulchra & est notabilis.Quid si hãc examinationẽ nõ fecerit?Certè aliquid de substãtialib.[b] vr omissum,vsus tñ & cõis practica hoc non patitur, sed satis est assignare terminũ ꝯgruentẽ p distãtiã loci vbi est,vel vbi habitare ꝯsueuit,vbi citare sufficit,vt l.j.§.j.ff.de lib.agn. l.4. §.domũ. aliàs ptor.ff.de dam.infect.Quid si intra terminũ comparet aliquis,& dicit citatũ abesse petẽs sibi terminũ prorogari, vt citatũ inueniat & ei denũciet,an sit audiẽdus?Rñ.[c] iste videtur excusator veniẽs ad allegãdũ cãs absentiæ. ideo audiendus est faciendo fidẽ de absentia:quo facto si petat terminũ vt eũ inueniat, & ei denũciet,audiẽdus est.C.vbi de cri.agi opor. auth. qua in prouincia. Sed qd si talis reuertẽs dicit se illũ diligenter inquisiuisse,& nõ potuisse inuenire vbi esset?Rñ.ꝙ ꝓcedet iudex tãq̃ ꝯ cõtumacẽ. nã post illã dilationẽ audit ille si veniat vel mittat legitimè. aliàs secus, vt d.auth.qua in ꝓuincia. hic aũt neutrũ facit. Sed an prædictis modis ꝑt qs citari vbicunq; etiã extra territoriũ ciuitatis? quod vr. C. de epis.& cle.l.omnes.§.si verò apparitor.& ff.de off.præf.vrb.l.ij. vbi subditũ suũ qs citat ẽt extra territoriũ existentẽ. In ꝯriũ est casus extra de re iud.c.pastoralis,vbi declaratur ꝙ imperator p se nõ ꝑt citare eũ qui est in terris ecclesiæ,sed debet superiori denunciare,vt ei denuntiet.Cyn.in quadã disputatiõe dicit ꝙ illud fuit compositũ per errorẽ canonistarũ,sed cũ illa decretalis fuerit facta in generali cõcilio,vbi est copia magna intelligẽtiũ,non est verisimile ꝙ in illo capitulo fuerit erratũ,vnde temeraria est dicta solutio. vñ dicit[d] Paulus de leaza.in d.c.ꝙ ille qui est iudex alicuius ratiõe domicilij ꝑt citare illũ extra territorium quacũq; citatiõe,cũ talis absens aliũ isto superiorẽ nõ hẽat p quem citari possit.& ita loquuntur iura ꝑdicta.Si verò loquimur de subiecto ratiõe delicti vel ꝯctus: & sic p accidens:tũc talis iudex nõ citat extra territoriũ:vt d.c.pastoralis.& hoc quo ad executionẽ faciẽdã in reb. quæ aliàs nõ sunt in territorio citantis,vt extra de fo.cõ.c. Romana.§. ꝯhẽtes.lib.vj. Sed certè primũ mẽbrum ratiõe domicilij placet, sed ꝫm displicet, primò p di.§.ꝯhẽtes,vbi sit citatio extra territorium ẽt quo ad pronunciationẽ dimittendo in bonis quæ nõ sunt in territorio citantis.Scđò qa directò est ꝯ casum huius ꝯstitutionis.& quod sic intellexerit imperator,patet,qa citationẽ factã de rege Roberto existẽte extra territorium,ãsserit legitimè factã:& loquit hic de citatiõe facta à quocũq; qui pręest iurisdictioni.idẽ in cã capitali,& si dicas. hoc imperator nõ potuit.ꝯcedo in terris ecclesię.Dic ergo ꝙ Papa ꝑt citare quẽlibet vbicunq; existẽtẽ:qa ipse est vicarius Christi,cuius est terra & plenitudo eius orbis,&c.vt extra de iud.c.j.in clem. Itẽ p vniuersum ĩperium officialis qui præest vni prouinciæ,ꝑt citare homines existẽtes in qualibet ꝓuinciã imperij: qa hoc facies auctoritate ĩperatoris,vt d.l.oẽs.§.si verò apparitor:& d.l.ij. de offi. præf.vrb.& hic,sed imperator vel alius princeps secularis non põt citare in terris ecclesiæ:qa ẽt illas terras sibi liber ẽreseruauit,vt d. c.pastoralis.dẽt ergo scribere superiori illius loci vbi persona citãda morat,vt notificet sibi:vt ibi.& ff.de requi.re.l.j.Sz quid si ille iudex rescribat qđ nõ vult ei notificare? Vr ꝙ nõ ĩputet hoc reo quia per eũ nõ est factũ:vt ff. quod vi aut clã.l.j.sed ꝫm hoc iudex nõ ꝑt expedire processum.ergo dic ꝙ habebit tanquam legitimè citatus. licet.n.ipse de se non impediuerit citationem fieri, ipediuit tñ defensor eius,s.suus superior,quod sufficit.extra de elec.c.cãm.in clẽ. ibi,verum si per appellati aut suorum,&c.Vel dic ꝙ pp eius negligentiam poterit ipse iudex citare p edicta vel nuncium sicut si esset in eius territorio.arg.C.vbi in rẽ act.l.iij.& de iud.l.nulli.& qđ ibi bene no.& hoc plus placet mihi.Quid si in primo termino citatus cõparet,& postea se absentauit,qualiter citabit?Resp.[e] aut prima citatio fuit facta simpliciter quod cõpareat super tali negotio responsurus,& tunc veniendo satisfecit primo termino, & eadẽ solẽnitate est citandus hac secunda citatione sicut in prima,vt dictũ est suprà in glos.super verb.super dicto crimine.Aut prima citatio facta fuit magis extensè,dicẽdo qđ veniat respõsurus super tali negotio,& ad procedendũ in cã ꝑdicta vt iuris fuerit vsq; ad finem,& tunc veniendo non satisfecit termino,nisi stet vsq; ad finẽ:quia tũc est intelligendum vt stet in conspectu iudicis.ideo tunc sufficit citatio p ꝑconẽ ipsum citando p ciuitatẽ quod talis iudex facit citare talem,tunc.n.si nõ cõparet,procedetur in causa.aut.n.erat præsens in ciuitate,& non cõparet, & talis proclamatio arctat eum. l. si eo tempore.C.de remis.pig.Aut non erat præsens,& ex eo quod se absentauit à ciuitate,erat contumax ex virtute primæ citatiõis, & ex hoc qa morari dẽt in ciuitate vbi est curia licet ĩ quo loco sit, incertum sit.Sed ẽt admittit citatio p ꝑconẽ qñ est incerta ꝑsona q̃ citatur,vt dicã infrà. nec obstat prædictis. C.de bo.auth.iud. possi. l.ea.& auth.ei qui.& in corpore vñ sumitur:qa ibi promisit & iurauit de iudicio sisti magis respectu partis,vt ei cõmittat obligatio ad interesse:vt ff.si quis cau.l.ij.in fin.quã respectu iudicis, vt dicat ꝯtumax si ibi nõ est.ideo dẽt sõlenniter citari facta inquisitione vbi esse dr.Consulo tamẽ ad fugiendum ꝑdicta,qđ reo cõparente in primo termino in causis in quib.nõ est locus detentioni,vt ei dicatur à iudice vt certũ locũ in ciuitate eligat vbi sit citandus:sicut.n.ꝑt eligere domiciliũ:vt ff.ad municip.l.domiciliũ.& l. nihil [...] eligere quò ad certũ actũ.Quidã aũt præcipiũt tali si [...] qa est ex longinquo,vt singulis diebus & horis quibus redditur ius compareat corã eo.Et quia de citatione q̃ fit per præconẽ, facta est mẽtio, quæro qñ licet p pręconem citare?Quidam dicũt ꝙ citare licet reum,non actorem,vt C.quomodo& quãdo iudex.auth.qui semel. & ita vr tenerẽ Spec.in tit.de cita.§.sequit.circa prin.Sed certè ratio posita in auth.qui semel,s.ꝙ vox præconis paucis innotescit,est cõmunis ad actorẽ & reũ;vñ dictũ Spe.ꝑt esse verũ in eo casu quo reus ꝑt esse in loco,vt dixi.dic ergo,aut est citanda persona certa, quia constat de eius interesse:aut ignorat qs sit ille cuius interest. primo casu ipsa persona citanda est nominatim.ff.de vent.inspiciẽ. l.1.§.pen. Sed qualiter?aut est certum vbi sit,nec alibi est ex virtute citationis, & nõ ꝑt citare per ꝑconẽ,i.vocẽ præconis,vt d.aut. qui semel.aut dẽt esse in aliquo loco virtute citationis:sed ignorat locus,quia nescitur in qua parte sit ciuitatis,& tunc sufficit citatio p præconem,vt s.ostẽsum est.vt l.si eo tpe.C.de remis.pign.cũ ista citatio non præiudicet nisi præsentib.vt ibi patet.facit quod no. per Inn.extra de maio.& obe.c.si.& hoc nisi citanda esset aliqua multitudo.C.de decu.l.a.lib.x.& no.p Inno.ĩ d.c.si.ex.de maio.& obed.si verò ignorat q̃ sit persona cuius interest citari, & tũc sufficit citari per præconẽ. vt l.si vacantia.C.de bon.vacan. lib.x.& d. l.si eo tpe.

a Idẽ Bald.in aut.qui semel in gl alleg.

b Imò non est de substantia lib.secundum Bal.in aut.

c Sequuntur Cy.Sal.& B. in d.aut. quæ in prouincia. ĩ.alleg.

d Et idem Zabarella ibidem.

e Idẽ Bart.& Alb.in l.4. de dam.infec.

a ¶ Publicè.] solã ꝑpositionem requirit,sed de iure cõ.dẽt prius verbo,literas legendo in aliquo publico loco citari, postea lrę debẽt affigi publicè,s.in forib.maioris ecclesiæ,vt c.1.extra de iud. in clem. hic.n.circa locũ loquit largè quod sufficit publicè proponi in loco vbi ius redditur, vel in foro nundinarum,vel alibi vbi moris est publicè fieri præconia,vt 2.const.C. circa fi.ibi,edictis ex more propositis.quãto tpe edictum stet affixum,ibi non exprimitur: vnde erit in arbitrio iudicis,vt ff.de iure delib.l.1. Sufficit autẽ in actis scriptum esse quod edictũ fuit publicè propositũ in tali loco, nec est necesse scribi quòd tanto tpe stetit,nec ẽt pręsumitur inde sublatum. cùm hoc facere sit delictũ,vt l.si quis id quod.ff.de iur.om.iud.cautius tamen esset si quis de hoc faceret fieri scripturã.Præconia etiã debent fieri in locis publicis & cognitis,vt d.const.C.circa fi.& sufficit quòd præco referat se præconizasse per ciuitatem in locis publicis & consuetis, etiam si non exprimantur loca, nam talia loca consueuerunt esse notoria,& sic expressio non est necessaria, vt ff. de contrah.emptio.l.cũ seruo.§.fi.& sic obseruat consuetudo, &c.

Præconi credatur dicẽti aliqd se præconizasse.

b ¶ Citata.]persona vel ciuitas.

c ¶ Citatum.]corpus vel collegiũ.sed qualiter hoc fiat in citatione quæ fit p edictũ clarũ est, cũ ibi sufficiat propositio in loco publico vt in ꝑcedẽti gl.sed cũ fit p nũciũ,vel p epistolã, quẽ citabit nũcius eius,vel cui literas ꝑsentabit?Io.And.ex de ꝯces.pręb.c.si capitulũ. lib.6.dicit ꝙ requirat eũ q hẽt ꝯuocare tale collegiũ, ꝙ illud ꝯgreget more solito.quod si se includeret,vel impediret ne fieret ꝓpositio vel præsentia:perinde est ac si esset facta, qđ satis facit. Põt etiã dici qđ sicut vnũ hominẽ singularẽ quis ꝑt citare,licet solum caput eius respiciat,& non aliud corpus.ff.de in ius voc.l.satis.& ar. l.cũ in diuersis.ff.de relig.& sum.fu.sic ẽt qs vniuersitatẽ ꝑt citare citando caput eius,hoc est illos qui præsunt vniuersitati,ciuitati,cõmunitati,vel collegio,vt l.municipib.ff.de ꝯd.& dẽ.Põt ẽt dici ꝙ sicut tutor ꝑt citari in causa pupilli,ita hoc modo rectores in cã vniuersitatis.ar.ff.de pacti.l.item magistri.& l.seq.& de admi.tu.l.1.§.sufficit.Sed tu dices:illud verum est qñ commissio fieret de citando tutore,sed si fieret de citando pupillum,an sufficiat citare tutorẽ:posset dubitari.& ideo consiliũ est ꝙ fiat commissio de citando tutorẽ, & pupillum,& de citando rectores, administratores,& vniuersitatem,tunc sine dubio sufficit citare rectores.Põt etiam dici quod sufficiat ꝙ nuntius per terram clamet quod ipse ex parte talis iudicis citat talẽ vniuersitatẽ.cum.n.talis citatio fiat de multitudine, sufficit fieri per præconẽ,vt dictum est in gl.super verbo,edictũ.Per citationes istas quæ fiunt de rectoribus vniuersitatis, vniuersitas cõstituitur contumax fictè,non autem dicitur verè contumax, quasi dolosè occultans se. ff.de reg.iur.l.non potest dolo carere.

d ¶ Neglexerint.[f]]verè,fictè seu præsumptiuè.hæc.n. constitutio nõ requirit ꝙ quis sit verè contumax,quod patet ex modo citandi per prędicta,de qua citatiõe nõ ꝯstat qđ ad notitiam citati perueniat. & hoc nisi iudici ꝯstet hoc ad citatũ nõ peruenisse : vel ipsum fuisse legitimè impeditum quo minus veniat,& tunc si vltra proceditur,ipso iure nullum esset:quia deest substantiale,nã nõ verè nec fictè negligit.quod requirit hæc lex.& notatur per glossam.ff. de re iudic. l.qsitum.& fuit opinio Placen.in l.contumacia.§.fi. eodem titulo.

f Nota ex hac gl. ꝙ qui negligit esse nõ dẽt sed vigilãs, secundũ Spe.de pos.§.9 vers. 16. qa negligẽtia est eruditionis nouerca, & dist. nihil. Car.in cle. 2. §. 1. de sepul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed quid si in termino citatiõis cõpareat aliquis excusator dicens citatũ fore absentẽ. & ita ꝙ nõ ꝑt in eĩ⁹ notitiã puenire, vel ꝙa est legitimẽ ꝓditus, & iudex vltra ꝓcedit, an valeat? Dic ꝙ si excusator cõtulit se probaturũ, & iudex ꝓtẽpsit, ꝙ processus est nullus, quasi per iudicẽ steterit quõ minus fiat. aliàs secus. facit exẽ de ap.c. i interposita. ¶ Sed quid si ille cui cõtra ipsum citatio est ĩ⁹ parti petẽdæ restitutionis ex eã iustẽ absens tic. C. quõ & qñ iudex. l. ab eo. & ff. de ĩ inte. rest. l. fi. & qñ ibi not. An aũt sit sufficiens terminus quis durante termino sententiet vt negligẽtie dicat? Resp. nõ, cũ ꝓcedit ꝑ inquisitionẽ factã ex officio, vel ꝑ denunciationẽ, cũ iudex sedẽs semper sit ꝑsto. ſ cum per accusationẽ procedit, secus vt ad similitudinẽ causarum ciuilium vt C. de iud. l. properãdũ. §. 1. sed in criminalib. hoc est diuersum: quia accusatore desistẽte, vel defuncto ꝑt iudex ꝓcedere, vt ff. de aboli. l. 2. & ff. de pub. iud. l. pe. in prin. nã si aſtaret ꝙ iudex vellet ibi supplere defectũ partis, sufficeret. Et ideo qdã in partib. Italiæ faciunt sibi ꝓcedi licẽtiã ab accusatore, vt eo absente possint impedire processũ, & tũc aſtat ꝙ partis supplet iudex defectũ, in casu tñ huiꝰ ꝓstitutionis constat quòd hoc non requiritur cum possit ſine figura iudicij ꝓcedi.

Accusatore desistente v.l defuncto ꝑt iudex procedere.

a ¶ *In termino.* Jex hoc ꝙ ſingulari numero loquit, patet ꝙ vn⁹ tñ terminus fuit aſſignatus. ex quo patet quòd in his in quib. ꝑt procedi ſine figura iudicij, terminus intelligitur peremptorius etiam si non exprimatur. facit extra de verb. ſign. c. ſæpe. Item si iudex sua voce admoneret eos vel aliquem ad audiendũ ſniam, intelligit peremptoriè. C. quõ & quãdo iud. in l. 2. & ibi no. aliàs peremptoriè dici debet: vt dixi ſ. in gl. ſuper verbo, dicto crimine. Item admonitiones & protestationes quę fiunt extra iudicium, intelligũtur peremptorię. cum ſemel ſufficiat fieri. l. Titia. §. imperator. ff. de leg. 1.

b ¶ *Personaliter.* Jhoc est verum in crimine vbi est pœna infligenda in corpus.

c ¶ *Legitimè.* Jvt per ꝓcuratorẽ vel ſyndicũ: & ſic vt casus ꝙ in causis capitalib. in quib. põt ferri ſnia, i absentia admittit procurator. quod tenet Dy. in §. ad crimẽ. per regulã positã in l. ſeruum quoq;. §. publicè. de proc. & dicebat ꝙ vbi ꝑ tacitũ in causis capitalib. ꝑt dãnari absens, põt ĩteruenire ꝓcurator: qđ nõ placet. nã ẽt de iure antiquo reperiſ in casib. ꝙ absens ꝑt de capitali crimine dãnari in casib. ſpecialib. C. de pœ. l. ne diu. & ff. ad l. corn. de ſic. l. lege cornelia. ver. & qui hoc crimẽ. ſm vnũ intellectũ. Itẽ in cã appellationis altero absente lite nõ ꝓtestata ꝑt deueniri ad diffinitiuã. C. de tẽp. app. l. fi. §. illud. & tñ tunc admittit procurator. vt ff. an per aliũ cã appel. ſit. Itẽ ꝓcurator rei debet latisfare iudicatum ſoluẽ: niſi à d. latisfatione à dño fuerit releuat⁹: vt inſt. de latisd. §. fi vero dñs. sed dic ꝙ procurator nõ ꝑt latisfare: nec dñs à latisfãdo releuare eũ põt. Item quod Dy. dicit de ſtatuto est aduertẽdũ, qm̃ ſtatuta Italię cõiter permittũt dãnari absentẽ pp cõtumaciã tm̃: ſed ſi admittere tur procurator, iam non esset cõtumax. non obſtat. §. publicè. nam vbicunque posset dãnari absens, de iure communi iudex debet ex officio perquirere veritatem pro vtraque parte. vt C. quomodo & quando iud. auth. qui ſemel. & de ap. l. ampliorem. merito quilibet excuſans innocentiã auditur, non vt procurator, ſed vt quilibet. & hoc ꝙ dicit ibi tex, quemuis verba facientem, &c. ex eo quòd dicit quẽuis, apparet ꝙ non requiritur ꝙ ſit procurator. & hoc dixi in §. ad crimen. in l. pen. ff. de pub. iud. nõ obſtat hæc lra: quia expone ꝙ intelligitur eo casu quo pœna à relegatione infrà venit imponenda. & intelligitur legitimè, ſ. per procuratorem eo casu quo venit ſponẽda pœna à relegatione infra. quod ꝑt esse in his q̃ ipſum crimen quoquo mõ tangunt, vt ſ. dixi in gl. ſuper verbo tãgũt. Itẽ ad ipſum crimẽ potest referri. & dic perſonaliter, i. quando aliqua per ſona citata est legitimè. vel quando procedit ſ aliquam communitatem, vel corpus, vel collegiũ. & ſic not. casum quòd ẽt vniuersitas in capitalibus reſpondet per ſyndicũ. vt C. de re mil. l. tam collatores. lib. 12. & no. per Cyn. C. qui accuſ. non poſ. l. 2. & eodẽ modo est casus: ſi per vniuerſitatem fieret accuſatio, posset proſequi per ſyndicum, cùm hic loquatur generaliter ex parte rei & actoris: vt dixi ſuprà in fin. gl. ſuper verbo: dicto crimine: licet Dy. & Cyn. cõmuniter dicant contra in d. l. 2. & 3. ff. de accuſationi. §. fin.

Vniuersitas in capitalibus ꝙ ſyndicũ reſpõdet.

d ¶ *Perinde.* Jnon tamen ꝓ oĩa: & ſic gr̃a ꝓrietatis ſubintelligendæ. non. n. ſic põt fieri executio in absentem ſicut in præſentem. de qua executione hic dr̃, & ĵ. dicetur. & idem in omnib. quæ in absentem non cadunt, ſicut in præſentem. de hoc multum no. gl. ff. ad leg. Iul. pec. l. ſacrilegij. vbi autem ꝓrietas non reſultaret, perinde esset quo ad omnia, ſ. quò ad tempus, quò ad modum, & quò ad cæteras qualitates. & idem in cæteris aduerbijs & nominib. ſignificantib. ſimili tudinem: vt ff. de alimentis & cibaria. leg. l. à filio. §. teſtator.

e ¶ *Conteſtata.* Jcõtumacia de qua dixit, ex vna parte æquiparatur ꝑſonali ꝓtestãtę & ſit. ꝓtest. ex alia parte. nec. n. ſufficeret quem esse ꝓſentẽ, niſi lis esset cõteſtata quando ordinariè procedit, nec ſufficeret litis cõteſt. niſi quis esset præſens. l. absentẽ. ff. de pœn. & hoc in capitalib. in alijs ſecus: vt no. in d. l. absentem. & ibi dixi. Et no. diligẽter ꝙ vbicũq; absens ꝑt dãnari, puenit ad diffinitiuã ante lit. ꝓteſt. qa illa cõtumacia hẽtvim cõteſtationis. vt C. vbi in rẽ actio. l. 2. & sic puto actionẽ perpetuari ẽt pro actore si ipſe esset ꝓtumax, ſeruatis oĩb. ꝓditionib. q̃ ponuntur in auth. qui ſemel. C. quõ & qñ iudex. cùm talis cõtumacia habeat vim cõteſt. lit. ꝙ vtraque parte. quod patet, quia ꝙ vtra que parte iudex examinat causam.

f ¶ *Receptionẽ.*] hoc facit ꝙ vtraq; parte. nã iudex dẽt ꝙurere veritatẽ pro vtraq; parte: vt in authẽ. qui ſemel. C. quõ & qñ iudex. ibi, perquiſita veritate, &c. ꝑt ẽt absentem absoluere. C. de iud. l. properãdũ. §. finaliter ex gestis. maximè in causis capitalib. vbi etiam si post ſententiam appareret de innocentia, debet iudex principi ſcribere. ff. de quæſtio. l. 1. §. ſi quis vltro. Item ex hoc apparet quòd ex ſola contumacia de iure cõmuni quis non habetur pro confeſſo, vt dixi in l. lex Cornelia. §. fi. ff. ad Syllanianum.

Cõfeſſionem nõ inducit de iure cõmuni ſola cõtumacia.

g ¶ *Publicationem.*]Not. in casib. in qb. ꝑt ꝓcedi ſine figura iudicij, requiri publicationẽ. Itẽ no. in criminalib. publicationẽ fieri. Item no. ꝓcedi ad receptionẽ & publicationẽ teſtiũ lite nõ ꝓtestata, ẽt ſ eũ qui nõ eſtverè cõtumax: quod est ĵ ea quæ no. Dyn. ff. de ꝗm. infect. l. 4. §. tot ies. & sic faciunt pro no. & his quæ ibi diximus.

h ¶ *Sequentia.*]vt ꝓbationes teſtiũ, productiones inſtrumẽtorũ, & allegationes: vt C. de iud. auth. iubem⁹. & ad ĩterrogatiões teſtiũ ꝙ declarãdis dictis eorũ, ſi q̃ essent obscura, conclusionẽ in criminalib. nõ puto fiendã, imò q̃ncunq; qs ſe vellet defendere, debet audiri: vt l. vnius. §. cogniturum. ff. de quæſt. & arg. l. 1. de quæſt. in fi. intel ligo tñ actori dãdas duas dilationes, reo tres cum aliqua cãe cognitione. l. fi. ff. de fe. alias dilationes dabit iudex cum maiori causæ cognitione. hanc tamẽ puto ſufficere quòd videat iudex dilationem poſtulari ꝙ veritate, nõ cã differendæ litis. & hoc modo debet intelligi. §. cogniturum. De effectu autem publicationis dixi plenè in repetitiõe quã feci in auth. qui ſemel. C. quomodo & quãdo iudex.

Sequentia.

i ¶ *Diffinitiuã.*]Vides ergo casum in quo absente reo ꝑt negotiũ liquidari, & diffinitiuè pronũciari i criminalib. ſimile. C. de pœ. l. ne diu. & ff. ad l. cor. de ſica. l. lex cornelia. ver. & hoc crimẽ. ſm vnam lectur̃. i capitalib. hoc erat de iure antiquo: vt ff. de pœ. l. absentẽ. i ciuilib. verò qd iuris sit actore absente vel reo, dic vt C. quõ & qñ iudex. auth. qui ſemel. & C. de iud. l. properandum. §. 1. cum ſeq.

Diffinitiuã.

k ¶ *Executionem.*]Hic est casus ꝙ pars non est iterũ citanda ꝛpe executionis: quod est verũ ſi ꝑ ſniam liquet executionem ſic esse faciendã: vt ſi ꝓdẽnatio facta ſit in rem, vt ipſa res capiat & vendatur: vel ſi est facta condẽnatio in perſonã, vt ꝑſona capiat, & puniat: ſolum. n. hoc est necesse ſciri ꝙ ſit illa ꝑſona ꝓdẽnata. & ideo exigit ab eo quæda ꝓfessio ſuper hoc, & procedit ad executionem: aliàs secꝰ: ſicut erat cum capiebatur aliquis aduocatus, vt ff. de cuſtreo l. diuꝰ. verſ. & ſi diuus Pius. & ibi dixi. Si aũt cõdemnatio esset facta in pecunia, & pro ea caperentur & venderentur res, & vna res pro alia, tunc debet pars citari, quia in hoc certa cauſę cognitio requiritur. vt l. à diuo Pio. §. ſi in venditione. ff. de re iud. & ibi dixi.

A No. hic ꝙ in executio latæ ſententiæ ſuper attentatis debet fieri antequã cognoſcatur de principali Ro. conſ. cij. & conſt. xcix. & ſi eſt lata ſup poſſeſſione: debet fieri executio antequã de petitorio cognoſcatur vt idẽ Ro. conſi. cxtij.

l ¶ *Procedatur.* Jinnuit ꝙ iudex hẽat necesse facere hoc. in ꝓriũ vt l. non q̃quid. ff. de iud. & C. quõ & qñ iud. l. 1. Sol. inſtantia cãe criminalis est biennium, vt C. vt ĵ. cer. temp. crimi. quæſt. termi. l. 1. vñ non cogit ſniare nisi ꝓpe finem biennij: vt C. de iud. l. properandum. §. huiuſmodi. & no. C. quõ & quando iud. l. 1. & sic no. pro assessorib. quib. limitatur certum tps ad finiendum processum: quod nõ possunt ante expedire, nisi prope finem termini: & hoc vt non cogantur ante ſententiare. ea aũtem lata executionem cogunt facere ẽm formam. l. ſi quis intra. C. de bon. dam. & etiam in perſonam ſi haberi poteſt. l. cum reis. & l. fi vindicari. C. de pœnis.

Procedatur.

m ¶ *Legibus.* Jhęc est quarta pars ĩ qua ponit clauſula derogatoria.

n ¶ *Non obſtantibus.*]Clauſula hæc, nõ obſtãtib. quid importet, dicẽdũ est. nã quãdoq; referẽ ad iura municipalia ciuitatis: quo casu aut ꝓcedũt iura derogatoria, & est neceſſaria clauſula ſi obſtãtib. vt C. de preci. imp. offe. l. quoties. & ibi no. & ff. ĵus vel vtilitatem pub. l. fi. & ibi no. & ff. de cõſt. prin. l. 1. in fi. & ibi no. Sed an necesse ſit qđ dicaĩ nominatim non obſtante tali ſtatu gl. in d. legib. dubitat. sed gl. in auth. hoc ĩter liberes. C. de teſt. vt tenere ꝙ ſit necesse exprimi. Itẽ no. ff. de leg. 3. l. ſi quis ĩ prin. Alij ꝙ nullo modo requiratur. vt ff. de excu. tuto. l. idem Vlpianus. §. 1. sed ibi tutela est onus tẽporale, & ideo de facili ꝑt remitti, nec habet ꝓcedentem legem derogatoriã: vt C. de preci. impe. offi. l. quoties. aliàs est necesse ꝙ dicaĩ non obſtante tali lege. Sed puto ꝙ ſufficiat ſi dicaĩ non obſtãte aliqua lege derogatoria, vel quæ hoc fieri prohibeat, & ſimile. Hoc. n. est ex preſſe mentionem facere de certa ſpecie legum: nõ. n. est necesse ꝙ nominetur lex. hoc. n. esset nominatim & ſingulariter mentionem facere: & hoc nõ requirit. vt d. l. fi q⁹ in princ. & ibi declarau. & hoc cùm ĩperator reſcribit ad priuatam vtilitatẽ alicuius. ſed ſi ipſe reſcriberet ad vtilitatem publicam, vł ĵ omnem. l. ꝓriam diſpensare, vt ff. de re iud. l. quidam conſulebat. in fi. ratio quia tunc nulla præcedit clauſula derogatoria. nam l. reſcripta. & l. nec damnoſa. C. de precibus impera. offe. haõent in ſe clauſulam derogatoriã ſolum ad reſcripta

Idẽ tenet Ia. in l. 5. ff. de no. op. nunt.

Vniuerſitas in capitalibus ꝙ ſyndicũ reſpõdet.

Idẽ tenet Ia. in l. ſi. 1. ff. de no. op. nunt.

Idem tenet Poi. in c. non nulli de reſcr. extra.

b Iſtud eſt de mente Feli. in c. nõnulli. extra de reſcri.

reſcripta ad vtilitatẽ partiũ ꝓcessa, & iõ ſi impator aliqd ſtatuit ius cõe corrigendo, nõ est necessaria clauſula illa, nõ obſtãte aliqua lege, qa eo ipſo ꝙ posteriores ꝓdit ꝓrias, priores vł tollere, vt l. nõ est nouum. & l. ſed & posteriores. ff. de legi. & exẽ de ꝓſt. c. j. li. vj. hic ergo iſta clauſula nõ fuit necessaria: nec est dubium qn̄ possit tollere ius cõe, ẽt ſi ꝓcedit aliqua clauſula derogatoria. nec ob. C. d leg. l. humanum. & quod ibi no. Quid ergo dices ĩ ſtatuto ſi ꝓcedit aliud ſtatutũ habẽs clauſulã derogatoriã, an ſit necesse ꝙ fiat ſpãlis mẽtio de primo? puto ꝙ sic. ar. d. l. ſi qs. in prin. & dixi ĩ rep. l. oẽs populi. ff. de iuſt. & iu. & ꝑ hoc facit: qa qcquid iuris ſit in priuato, aliqualis rõ est ĩ populo. nã sicut priuat⁹ ꝑmittit illã clauſulã, timẽs ne iſtigatu vel deceptione aliquorũ ad aliud inducat, ita populꝰ vel vniuerſitas vł timere, cum æqpareſ priuato. q̃ rõ ceſſat in principe ius ꝓdente. Sed ſi ſtatutum ꝓcedens non hẽt clauſulã derogatoriã, eodem mõ ꝑ ſequens ſtatutum ꝓriũ primo primum vł ſublatũ eadẽ rõne. & hęc vera ſi ꝓcedentia iura ſunt oĩno ꝓria. ſi autẽ ꝑ aliã limitationẽ vel diſtinctionẽ adiuuari possunt, non rollent, vt d. l. ſed & posteriores. nã auth. o fierat. de lit. ꝓte. q̃ dicit ſpãliter latiſſimã dum, restringit ad eũ q non possidet immobilia, vt l. ſciendũ. ff. q fati. cog. Sed quæro ſi in lege noua est dictũ, nõ obſtãte aliqua lege: an ꝑ hoc tollat, ne ꝑ prios limitet & diſtinguat? Rſi. nõ, ſed intelligit non obſtãte lege aliqua, ſ. ꝓria q̃ non possit cum hac ſuſtineri. vt in auth. de hæ. ab inte. circa prin. in gl. ſup ꝙbo vocãtib. ꝑ hoc facit. C. cõia de ſuc. auth. itaq;. ĩ eo ꝙ ibi diſputat an ſit correcta. l. de emã. & ex hoc patet ꝙ modus ꝓcedendi in hac ꝓſtitutione induct⁹ nõ hẽt locũ in caſu. l. C. ſi qs impe. maledix. nã cũ ibi ſit ſpãliter prouiſum ꝑ hãc l. loquẽte gñaliter de crimine læſę maieſt. & eã tãgentib. non vł ꝑ hoc ei derogatũ. pro hoc facit in auth. hæc ꝓſtitutio, &c. col. viij. nã ꝑ illã intelligiſ ſublata. l. fi. C. de ſac. ſan. eccl. quæ gñaliter loq̃tur. nõ aũt ꝓſtitutio ſpãlis quæ est in auth. vt ecclesia Romanæ. col. ij. & ꝑbat C. de ſac. ſan. eccl. auth. quas actiones. licet gl. in illo vanet. sed ſi in lege noua diceret ꝙ, nõ obſtãte aliqua lege q̃ gñaliter vel ſpãliter non ꝓrium loquat, tũc d. ll. nõ diſtinguerẽt, nec limitarẽt legẽ nouã, nec haberet locũ l. ſed & posteriores. ff. de legi. & hęc videnẽ vera & vtilia. Sed cũ in hac ꝓſtone sit data iudici licẽtia procedẽdi ſine figura iudicij, qbuſdã aũt in his q̃ in ſacris ſcriniis militant, ſit ꝓcessum vt in mõ procedẽdi ꝓgatiua gauderẽt: vt C. de pro. ſac. ſcri. l. in ſacris. an eis in casib. in hac ꝓſtone cõprehenſis hæc priuilegia ꝓſeruabunt? Vł ꝙ nõ, ex eõ ꝙ sic dixit, cuiuſcunq; ſtatus vel dignitatis, &c. Sed hoc nõ facit, qa hic de ſtatu & de dignitate gñaliter fit mẽtio, ibi cuidã dignitati vel ordini ſpãliter? indu genẽ aliqua priuilegia, & sic illa tanq̃ magis ſpãlis debet limitarẽ hæc posteriorẽ: vt ſ. dictũ est. cẽ vł, nã illa loquit ĩ oĩb. cauſis criminalib. & ciuilib. gñaliter. hęc ſpãliter in crimine læſæ maieſt. & id tãgẽtib. & sic vł ꝙ hęc vt ſpãlis limitet & reſtringat illã. qd dicẽmus? Dubiũ est in hoc ꝙ prima magis ſpãlis est quo ad qd. ſ. quo ad ꝑſonas. & est magis gñalis quo ad qd, ſ. quò ad cãs. hæc cẽ est magis gñalis quò ad ꝑſonas: & magis ſpãlis quò ad cãs. an ſcda limitet ꝑ primã: an prima ꝑ ſecũdã? Hæc ambiguitas quodã mõ perplexa est, cũ in neutra iſtarũ diſpoſitionum possit genus à ſpecie ſeparari ex virtute ꝓprietatis ſermonis: & iõ ad mentẽ legum recurrendũ est. Dic igit ꝙ in⁹ singulare ſp est introductũ pp aliquã vtilitatẽ: vt ff. de le. l. ius singulare. cum ergo tã lex. ĵ. q̃ 2. ius singulare & ſpãle contineat, hoc est pp aliquã vtilitatẽ. Dẽmus, ergo illud ſpãle ꝓseruare in quo euidentior & maior vtilitas reperiſ. iſta em̃ est benignior interpretatio: vt ff. de le. l. benigni⁹. & qa cã magis priuilegiata ꝓferi: vt no. C. de priui. do. l. j. & ff. de priu. cre. l. priuilegia. vn ex ꝓpoſito cũ ſpãlitas huius ꝓtõnis sit propter vtilitatẽ vigentiſſimã, vt ſ. in prin. huius l. dico hãc l. reſtringere illã l. in ſacris. q̃ ĩ priuilegiũ perſonale & dignitatis est introducta, & ẽt in fauorẽ minorũ videmus ꝙ lex inducta est, vt ꝑ eos nulla currãt ꝓſcr. vt l. fi. C. in q. cau. in int. reſt. nõ est ne. & hæc quiſio est generalis quo ad cãs, & ſpãlis quo ad ꝑſonas minorũ. Est & alia ꝓſtitutio q̃ limitat tps inſtãtię, & hoc fauore publicę vtilitatis, ne lites hẽrẽt immortales: vt l. ꝑperandum. C. de iu. & hæc generalis est quo ad perſonas oẽs litigãtium, & ſpãlis quò ad cãm, ſ. quò ad ꝓſcriptionẽ inſtãtiæ, & per hanc l. ꝑperandum, licet sit antiqor in tpib. inſtantię de iure antiquo limitat illa l. fi. licet sit posterior: vt no. in l. 1. C. ſi adu. rem iu. sed ſi l. antiqua hẽret cãm ſpãliter maiorẽ & fauorabiliorẽ: tunc limitaretur. l. noua eadem rõne. Sive rõ nõ esset rõ ſpãlitatis, vł sit fauorabilior vna q̃ alterat: tunc putarẽ l. nouã ꝑualere. iſta ſæpe occurrunt in iſta ciuitate. Scio vero ex ſu principali. qñ hæc clauſula refert ad priuilegia, ſciendũ est quod ſi qua l. ſimpliciter emanat, nõ vł tolli per eã aliquod priuilegium alterũ ꝓceſſum: vt in 2. ꝓſt. C. §. fi quæ vere: & ſtelligo priuilegiũ qđ fauorẽ alicuius ꝓtinet. secus ſi imperator ad aliqua ſingularem quæſtionem reſcripſit ſpãliter ita ꝙ faceret ius cõe: vt de leg. l. 3. tunc ꝑ aliam l. ꝓriã vł tolli: vt in dicta conſtitutione. 2. §. ſi quæ vero ibi, ſi vero ꝑ certis capitulis. Si verò in lege dr̃ non obſtantib. priuilegijs intelligit in corpore iuris nõ inclusis. nã illud quod in corpore iuris claudit, per hoc tolli non vł ⁽ᵉ⁾, prout C. vbi de cri. agi opor. aut, qua in prou. & ibi no. ff. de iu. l. hiſs absens. ĩ prin. & ibi no. & sic no. de prin. extra corpus iuris positis sufficere clauſulã derogatoriam seu reuocatoriã gñalẽ. facit extra de ſep. c. 2. in cle. & de priuilegijs in corpore iuris inſerta non reuocari, nisi ſpãliter dicatur ad illa trahi, vel nisi esset aliqua lex ſpãlis seq̃s quę hẽret magis fauorabilẽ rõnem ſpãlitatis, vt dictũ est. & eadẽ ratio est in priuilegio vni ꝓcesso per principẽ, si alia priuilegia ſuſpenderentur, & eodẽ modo intelligas in inferiore à principe q̃ per aliam diſpoſitionẽ vult tollere priuilegia à ſe ꝓcessa alteri. Tertio casu qñ hæc clauſula refert ad ſtatutum vel ꝓſuetudinẽ, tũc ſi de hoc in l. noua vel priuilegio nil diceret, nõ vł reuocata, qa legiſlator ꝑt ea probabiliter ignorare: vt extra de ꝓſti. li. vj. licet in ꝓrium faciat. ff. de ſep. viol. l. j. §. diuus. de quo dic vt ibi, & tãgit. C. de teſt. l. j. & hoc prout loqmur de legiſlatore vniuerſali. nam legiſlator particularis ſtatuta & ꝓſuetudines ſuas ita dẽt scire sicut legiſlator vniuerſalis legẽ vniuerſalẽ. Si verò ĩ priuilegio de ꝓdictis ſtatutis vel de ꝓſuetudinib. fit mentio, ponendo clauſulã illã, non obſtante, tũc illa sunt ſublata quatenus alteri legi ꝓdicunt, ẽt ſi non fiat de his ſpãlis mentio. auth. caſſa. C. de ſacrof. eccl. & de fur. auth. nauigia, & C. cõia de ſuc. auth. oẽs peregrini. & sic ĩ ſpãli ꝓſtitutione, qa dr̃ legib. vel conſuetudinib. nõ obſtantib. qbuſcũque. expone legib. quæ cũ hac l. ſuſtineri non pñt, & cum dicit ꝓhibitudinib. qbuſcunq;. dic, siue generaliter, ſiue ſpãliter sint approbatæ. nã per id as hæc l. nullã limitationẽ recipit. de hac clauſula, non obſtãte, multa dicit Io. An. extra de ꝓſc. ſb. c. j. li. vj. quæ videre potes ꝑ iura canonica quæ ipſe allegat, si expedit. ĩ difficultates tamẽ prædictas non intrat.

Iſta gl. ẽ ſingularis ꝙ limitatione l. ſed & posteriores hic alle in gl. ſecundũ la. in l. ſiue. ff. ꝙ ſat. cogan.

a ¶ *Hanc autem* Jhæc est quinta pars in qua ponitur ad quos casus extendatur hæc conſtitutio.

b ¶ *Ad præterita.* Jhoc non erat necesse dicere: qa cũ tota iſta l. litis ordinationẽ reſpiciat, ſiue dubio porrigit ad lites futuras, licet ſupfacto ꝓterito. l. 2. §. pe. C. de iu. cal. & hũc passum plenè examinaui ĩ repeti. l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. in illa q. à quo tempore iſta tut⁹ diligent. dic vt ibi dixi.

c ¶ *Quam.* Jhæc est ſexta pars in qua ponitur à quo tempore hęc cõſtitutio ſumat vigorem, &c.

d ¶ *Ex nunc.* Jſi hoc non fuiſſet dictum, poſt duos menſes hæc ꝓſtitutio ſumeret effectum. vt in auth. vt factæ nouæ ꝓſtitutiones. de quo plenè in pœ. cle. circa fi. & ego plenè dixi ẽt de ſtatutis in d. l. oẽs populi. in d. q. à quo tempore, &c. dic vt ibi dixi.

¶ Explicit ꝓſtitutio inclyti Imperatoris Henrici gl. per Bar. de ſaxoferrato legum doctorem & ciuem Perusinum.

c QVI SINT REBELLES.

¶ Hæc rub. est magiſtraliter poſita, quia ſ. dixit de modo procedendi, vt imponatur pœna per ſniam, hic q̃ ſint rebelles, quib. imponitur pœna ipſo ĩ re.

f *Veniam.*]Primò ponit dubiũ. Secũdo rationes quę mouẽt principẽ ad decisionẽ. Tertio decisionẽ. Quarto ponit impugnationes constitutionis. partes patent.

g ¶ *Nonnullos.*]i. aliquos. nã negatio ꝓpoſita facit æqpollere ſuo ĵdictorio ĩ vt hic, & ff. de ꝓd. & de. l. nonnũq̃. & de col. bo. l. nõnunq̃. poſtpoſita vero facit æqpollere ſuo ꝓrio. l. legitimos. §. an ergo. ff. de leg. tu. & ĩ. obligari. ff. de auct. tu. in prin. & de captiuis. l. in bello. §. j. niſi in ꝓrium pareat de mente loquẽtis. vt l. ſi seruus. §. fi plurium. ff. ſi quis cau. sed præpoſita & poſtpoſita æquipolleret ſubalternatim: vt l. vnica. C. de cad. to. l. in prin.

ſ Idẽ tenet B. in l ſi plurib. ff de leg. ij.

h ¶ *Fideles.* Jquæ fidelitas principi debetur, vt ĵ. prox. circa prin.

i ¶ *Subditos.*] quia sunt ſub republica Romanorum: vt in aut. de hr̃. & fal. in prin. col. j. iſtis prouidet vt iud. fine quoquo ſuff. in prin. q autem sint ſubditi, dixi ſ. l. prox. in gl. ſuper verbo, totius.

k ¶ *Lombardiæ.*]Hic vł casus eius opinionis q̃ refert Cy. C. de ꝓſcr. xxx. an. l. fi. ſ. q̃ puinciæ appellatio intelligit ſm cõem & vulgatem modũ loquẽdi, ſ. Tuſcia, Lõbardia, &c. licet ſm can. Lõbardia nõ sit vna puincia. nã Cremona non est de vna ꝓuincia, qa est de archiepatu Medio. & Rhegiũ est de alia. ſ. de archiepatu Rau. vt no. Ber. extra de ele. c. corã. Idem no. extra de of. vica. c. ſuſiam. Sed ꝑ huius declarationẽ ſciendũ est ꝙ diuiſio orbis terrarũ de iure gen. est: vt ff. de iuſt. & iu. l. ex hoc iure⁸. & hæc diuiſio fit ve. eorũ q̃ inhabitãt ſimul, i. ædificijs in vnũ collatis, & sic cõiter habemus tria nomina, ſ. ciuitas, caſtrũ, & villa: vt d. l. ex hoc. & ibi no. ĩ gl. parua ſup verbo collata. Quæda est diuiſio eorũ q nõ habitãt ſimul sed ædificijs ſeparatis. & hæc appellat̃ ꝓuincia vel regnũ. vel ſunt alia nomina vniuerſalia ſignificãtia reparationẽ liguarũ, vt Italia, Alemania, Frãcia Græcia, & ſimilia. vt d. l. ex hoc. & C. d of. re. pu. & ff. de of. ꝓ. totũ

Priuilegia in corpore iuris inſer. non reuocantur niſi ſpãliter fiat de his mẽtio.

Sequuntur B. & ꝑ in auth qua in pro uincia hic in gl. alig.

Prouincia ap pellatione qd veniat.

gliſta gl. ſequũtur ibi Bar. B. & Iaſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de quorũ quolibet videamus Villa in Francia idẽ est qđ ciuitas. nos aũt dicim[9] villas ꝺdificta sine muris vel fossatis, q̃ villæ seu vici nullam habent iurisdictionẽ de iure cõi, sed subsunt alicui ciuitati: vt C. de ep. & cle. l. nouelli. §. fi. & de na. lib. l. 2. & ff. ad mun. l. j. §. q ex vico. p hoc facit ex de sen. exc. c. fi ciuitas. li. vj. & qđ ibi no. p Io. A. Castrũ dr quasi ca

Italiæ[a] disceptatiões[b], & dubia[c] sæpius oriunt, an ifidelis & rebellis ciuis ꝙ

tiarum ipsos faciunt pœna condignos, & eo ipso, quòd quis peccat, correctionem meretur[g]: & quanto plus differtur punitio, tanto amplius culpa crescit[i] & gentibus perniciosius exemplum transit[k]. Tenore[l] præsentiũ declara

d ¶ *Rebellis.*] i. infidelis ea infidelitate generali q̃ incurrit rebellio nẽ. nam sciendũ est quod hæc dictio infidelis, generalis est, vt comprehendat ẽt eum qui modicę rei principi furtũ fecerit: de qua infidelitate nõ loquitur hic. sicut eũ principi debetur omnis fidelitas: vt ẽ. l. proxi. in prin. ita omnis deuiatio à fidelitate est infidelitas. facit x. col. de sta. ẽ liber tat. eccl. in prin. Quædã est infidelitas vero animo q̃ cadit in modũ proditionis: & istud est nomẽ generale cõprehẽdens oẽs qui stant sicut subditi, & iter subditos corpore, mẽte tñ cũ hostib. & inimicis, nuntiãdo eis secreta & similia: vt ff. de re milit. l. omne. delictũ §. exploratores. & l. proditores. cõ prehendit ẽt eos q̃ cũ essent subditi. expresse rebellãt principi trãsfugiendo ad hostes, & quertendo se in hostes: vt dl. ꝓditores. & ibi no. & de cap. dẽ. i l. amissiõe. §. q deficiũt. & hoc modo sumpto vocabulo vocant rebelles: quo vocabulo antiqui legũ ꝓditores non ytebant. & ió facta est hæc ꝓtitutio, ad hoc declarandũ. Itẽ nota[b] q̃ ꝓditorẽ dr aliqd fieri qñ ling[a] me amicũ tuũ, & tracto tẽ, tãquã inimicũ. & vnum ostẽdo corpore aliud sum animo vt ff. de his qui no tant infa. l. athletas. §. pe. & de præuari. l. j. tũc sñ incidit, in crimẽ ꝓditionis qñ ut ꝑ principẽ vel ꝑ rempu. vt d. l. §. exploratores. & l. proditores. & ff. de pœn. l. fi qs aliquid. §. j. Sed qñ cõmittitur ꝑ priuatum, non dr proditor principaliter & per sumed crimen aliud factum proditorię: vt homicidiũ factum proditorię vel quid simile: vt d. l. athletas. §. j. de his qui not. infa. & l. j. de ꝑuari. Item no. q̃ aliud est esse rebellẽ imperij: aliud est esse in bãno imperij. primũ l. rebellio est mortale: vt hic l. non põt remitti nisi ex mera gra: ẽm, l. bãnũ est medicinale: quia remittit purgata ꝑtumacia, seu facta satisfactione. C. de epis. & cle. auth. itẽ nulla. & auth. itẽ quæcunq;. & sic vt q̃ quatenus excõicatio remouet quem ab officijs ecclesiæ, eatenus bãnum à beneficijs imperij, vt dictus iurib. & tãgit per Gul. in d. auth. item quæcunq;. facit extra de sen. excom. c. cum medicinalis. lib. vj. facit ff. de requir. l. j. vbi gl. illam annotationem appellabat bãnũ, & est medicinale: quia cùm venit intra annũ, recuperat statum. ẽm verò statuta & consuetudines locorum quenquam esse bannitũ habet diuersos effectus: de quo al. quid j. dicam in gl. magna.

e ¶ *Condemnatus.*] hic nullum fuit dubium: nam per ipsam transit in notorium iuris, quod ꝑ veritate habet, vt l. res iudicata. ff. de re iud. idem si imperator aliquibus indiceret bellum. vt l. hostes. ff. de capti. & de ca. domi. l. amissione. §. qui deficiunt.

f ¶ *Et nos.*] hæc est secunda pars huius secundæ constitutionis.

g ¶ *Potius.*] electiuè accipe: quia solũ pp actum efficitur quis pœna dignus: per ipsam nullo modo, sed factus declaratur: vt l. j. C. ad Tu. p. facit pro Mar. in eo quod not. ff. de infa. l. furti. & l. athletas. §. fi. nam ex eo quod condemnatus est, habetur pro veritate: quia ita fit: nec potest dici de cætero sic non esse, vt ibi no.

h ¶ *Meretur.*] non dicit obligatur, nam istæ pœnæ quæ vindictam pub[ca]m imponunt: non iure obligationis, sed officio iudicis imponuntur, vt inst. de iniu. §. pe. Item per non actionem, sed per accusationem imponuntur vt inst. de publi. iudi. in prin.

i ¶ *Crescit*] sic extra de consuetudine ca. cum tanto. Sed ꝫ ff. de pœ. l. fi diuino. Sol. intrinsecus culpa crescit, & maiorem pœnam quo ad Deum meretur: vt d. c. cum tanto. sed in foro ciuili si quidẽ actus extrinsecus delicti habet causam continuã: vt esse in rebellione, sp crescit culpa, vt hic: sic in fugitiuo & desertore, vt no. in l. 3ria. licet aũt culpa crescat in casu huius l. non potest crescere pœna temporalis: quia pro primo actu debet ita magna q̃ nulla maior esse posteã: vt j. dr. facit qđ no. ff. de fur. l. vulgaris. in prin. & ibi dixi. si verò actus extrinsecus criminis reiteratiõnẽ non recipit, vt homicidium, tunc ex diuturnitate temporis pœna mitigratur, vt dl. si diutino[a].

k ¶ *Transit.*] hic maleficia fieri, malũ est propter exemplũ aliorũ. vt hic, & ff. de nca. l. 3. §. sed senatusconsultũ. & de pœ. l. ũ quis aliqd. §. qui abortionis aut, &c. cum suis cõc. Itẽ pœnas inferri bonũ est ꝓp exemplũ, vt vnius pœna sit exemplũ seu met[a] multorũ: vt ff. de pœ. l. aut. facta. §. fi. & C. ad leg. Iul. repe. l. 1. & ſic prec. impe. offer. l. j. & licet istę rõnes ꝓcludant in omni delicto, tñ ista lex non est extendenda nisi ad istud crimen rebellionis. non ẽm coniungũt leges antiquæ q̃ requirũt istam ex idẽtitate rationis, nisi quatenus ex illa noua expr[ss]mitur: vt C. de ap. l. ꝓcipimus. in fi. facit quod no. C. de sacro. ec. aut. quas actiones. & qđ no. ff. de don. cau. mor. l. tã is. §. j.

l ¶ *Tenore.*] tertia pars in qua ponit statutũ. ad cuius intelligentiã sciendum est ꝙ rebellare idem est quod resistere, sm Hug. C. de desertori. l. 2. li. 12. & hoc resistere potest fieri faciẽdo aliquid ꝑ, vel nõ faciendo & non obediendo. vel vtrãque vocabuli significationem ꝓtinet, vt extra de of. dele. c. sane. licet hoc nomine rebellis iura antiqua nõ vtantur. Sed si aliqs rebellat mutado locũ, hoc est recedẽdo de terris subiectis, & eundo ad hostes, talis vocatur trãsfuga: vt ff. de pœ. l. fi qs aliqd. §. trãsfugæ. & ꝺ cap. & postl. re. l. posliminiũ. §. trãsfugæ. & §. huius. & de re mil. pastores. cũ simili. Quãdoq; re-

a Rebellis quocat in se iã & vendi ctam. vt dicit B. in l 1. C. de. ver. v. oppo. C. de ser. fu.

b Idem Bart. & Ang. in l. hostes. ff. de verb sig.

c Idem in c. 1. q. mo. sen. amit. & B. in l. 2 ff. ad leg. iul. maiest.

d Sequuntur B. B. ibi.

e Idẽ B. l. 2 ff. de præuari.

Ciuitas sine episcopo esse potest.

Ciuitates in multiplici sũt differentia.

Prouincia appellatione qđ continetur.

Italia appellatione omnis lingua Latina cõtinetur.

bellãt retinẽdo locũ in quo stabant sub principis obediẽtia: vt isti de iure ciuili antiquo non hẽbãt spãle nomen: sed vocabant illi qui de ficiunt: vt l. amissione. §. q deficiũt de cap. dem. & isti q̃dẽ rebellabant faciẽdo bellũ principi tanq̃ hostes ipso iure puniebant, & pdebant ea q̃ iuris ciuilis sunt. vt ibi. Sed qa hoc rebellare ꝓt publicẽ fieri & occultẽ, & ibi nõ declarat: nõ hæc l. declarat. & hoc i primo c. hui[9] l. dũ dicit de his q̃ infidelitatis rebellionis opera faciũt, & sic faciẽdo delinquũt. Sed si aliqs secũ rebellasset nõ obediẽdo principi, vel nõ receptãdo gentẽ suã: nõ puniebat ipso iure, nec pdebat ea q̃ iuris ciuilis erãt, nisi princeps vel senatus ꝺiceret: vt dl. amissiõe. & i hoc suppleẽ ꝑ hãc l. nã quocũq; mõ machinaẽ aliqs ꝑ principis honorẽ rebellãdo, est rebellis. & in hoc sẽdo c. huius l. ibi, in nostrã vel imperij, &c. Itẽ posset dubitari si aliquis fateẽ se subditũ imperio, sed rebellat odio psonę imperatoris, an dicaẽ rebellis imperij, & hoc declarat i l. amissione. & declarat hic ꝙ sic, & hoc est cõe ad primũ & sm caput. declarat ẽt hoc in sẽdo capite huius l. de his q̃ rebellãt ꝑ officiales. pt ẽt dici ꝙ totum fit vnum capitulũ ptinens oĩa ꝓdicta. & idẽ est sensus. & sic hęc l. directò tẽdit ad declarandũ l. amissione. §. q deficiũt. de capit. dimin. & hoc nomen rebellãs. in hoc significata in diuina scriptura sumit[9] multis locis. iij. reg. xvj. c. iij. reg. xvij. c. & xviij. & xix. & sic per hanc legẽ nouã habemus quinq; nomina impositionesqa tales vocant rebelles sm declarationẽ eius, qđ dixit publicè vel occultè. tertiã quandã prouisionẽ nouã, s. vt dicant rebelles, & si opera hostilia non faciant, sed solum si non obediant. quartam de declarationem facit ꝑ personam principis tm, quintam declarationẽ facit ꝑ officiales eius. Sed quæro in quo differt hoc nomen rebellionis ab eo quod antiqui dicebãt duelles, quos nos vocamus hostes: vt l. quos nos. de verb. sig. Rñ. illud nomen quo ad quid generalius est: nam ꝓpetit etiam his qui non ꝑsueuerunt esse sub obedientia, qui indixerunt nobis bellum: vel nos eis: vt ff. de capt. l. hostes. sed hoc nomẽ rebellionis ꝓprie ꝓuenit his q̃ defecerunt cũ essent subditi: vt d. l. amissione. §. q deficiũt. & no. gl. patua sup verbo, hostes.

a ¶ *Declaramus.*] refert le ad tria de quib. poterat dubitari, s. an occultè, an contra personam tantùm, an cõtra officiales tantum, &c.

b ¶ *Decernimus.*] ad id quod de nouo induxit, refertur, s. de non obedientibus: sed opera hostilia non faciunt.

c ¶ *Pronunciamus.*] ad id quod de nouo induxit refertur, s. de his qui opera hostilia faciunt.

d ¶ *Oẽs.*] collectiuuũ est: vt ff. de arbi. l. non distinguemus. §. cum in plures. & no. de le. ij. l. fi plurib. sed in singulari est nomẽ distributiuum: vt not. in l. 3. ff. de stat. ho. hic ergo q̃ collectiuè ponit, ꝓhẽdit ciuitates, collegia, & vniuersitates. & i hoc incluẽtes. facit l. pr. ꝓhẽdit ẽt singulares res & personas per hoc qđ dicit, & singuli.

c ¶ *Nostri imperij.*] non potest ergo dicere quis q̃ est rebellis imperij & non imperatoris, vel econtra: & hoc patet, quia hæc rebellio morte principis non finitur.

b Occultum dicitur quod non potest videri. facit ad hoc c. vt nostrũ. vt eccle. benefic. in ſpe de noto. crim. §. ũ occultũ dicitur secretum 32. dist. erubescant. de simon. ca. tuanos.

c Istud est ſignum prodi tionis. Bald. in cap. iul. r. quib. mo. ſeu. amit. in vſib. feud.

f ¶ *Occultè.*] vt si aliqua ciuitas Tusciæ principe incipiẽte intrare Lombard. mittit ꝑstipendiarios ad aliquã terram vel dñm rebellem, & fingit eos nõ esse suos ꝑstipẽdiarios, cassando eos fictè, vel mittit gentẽ alicui vt ipse possit ꝑ principem habilius mittere gentẽ suã, vel faciunt ligam vel societatem inuicem ad eorum defensionem: vt ꝑsueuerũt facere isti Perusini, Florentini, & ẽt tyrãni Lõbardię, & hoc exprimũt, & aliud in veritate agunt. Sed sciendum est quod tales collationes ciuitatum inuicem seu cum dñis prohibitæ sunt ipso iure nullæ: vt x. col. de pace iur. fir. §. cõuenticulas. qđ intelligo principe existẽte i parrib. vel existẽte ad eorũ defensionẽ, sed principes absentes nõ puto ꝓhibitas tales societates seu colligationes ad defendendũ se ab oppressionib. tyrannorũ vel malarũ societatũ quæ sæpe insurgunt in Italia ad deprædandũ alios. sic ẽm ad iustitiã seruandam: ergo debet valere, vt not. quod cuiusq; vni l. j. in princ.

g ¶ *Nostrum honorem.*] s. persoaæ vel imperij: vt ꝫ. patet.

h ¶ *Facimus.*] sequitur ergo de ea rebellionę quæ in faciendo consistit: vt in conferendo se in numerum hostium, in sequendo principem & gentem eius.

i ¶ *Et.*] incipit secundum capitulum.

k ¶ *Nostri.*] s. propriæ personæ imperatoris.

l ¶ *Imperij.*] sic sic dignitas, &c.

m ¶ *Machinantur.*] i. aliquid doloſe ordinant: cùm machinatio propriè ꝓstat in arte verborum: vt ff. de do. l. j. §. j. & ibi no. vt faciendo inter se ligam & societates ꝓhibitas sub aliquo colore licito: vt ff. de extraor. cri. l. ij. Vel pone q̃ adueniente imperatore vel eius nũcio volente ingredi ciuitatem pro recuperandis iurib. imperij tam ibi q̃ alibi, aliqui respondent q̃ intromittere eum vel gentem eius est periculosum statui eorum: & sic tenent eum ĩ verbis. & sic labiẽ tempus quo multa posset facere pro imperij prosperitate. Istę sunt machinationes quædam, licet ad actus bellicos non deueniant. Ista machinatio secuta inobedientia facit eos rebelles.

d De hac materia vide ser Bald. in l. nihil. C. de inoffic. testa. cit. fin. n verb. & notẽ hac lege.

n ¶ *Rebellando.*] resistendo vel non obediendo: licet ipsi guerram non inferãt: vt dictũ est. Et aduertẽdũ est q̃ in eo q̃ rebellat ꝑ principẽ, hæc ꝓstitutio loquit simpliciter quan ꝑ eum nõ possit esse aliqua iusta cã resistẽdi: qđ intellige de subditis imperij: nõ de iis qui sunt de terris ecclesiæ: in eo verò q̃ loquitur in eo qui rebellat ꝑ officiales suos, loquitur limitatiuè, s. in his q̃ ad cõmissum eis officiũ pertinẽt, & hoc quia si vltra faceret, posset esse legitimè resistitur: vt C. de iusti. prohibitum. lib. x. & de meta. l. decuorũ. li. xi. & intellige qñ rebellat pro his q̃ petiũt pro statu ꝑperij, secus si aliqua singularis persona quæ

Consuetudo longa vim cõstitutionis habet.

e Idem Sal. in l. C. ad leg. iul. maiestat.

Imperator est fidelis & fidatus papæ.

f Istam glo. sequuntur ibi Bald. Cyn. & Salyc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa decr. nec ob. ꝫ. l. ꝓx. qꝫ illa fuit facta post coronationē imperatoris ꝓdicti: vñ ecclesia nō admittit illā legem in ꝓiudiciū subditorum suorum: & sic vī inijsse fœdus cum eo ꝙ ꝫ homines ecclesiæ leges grauiores nō imponat. vnde rō illius capituli nō hēt locū in hominib. imperij vel alteri⁹ regni: sed solū in hominib. ecclesiç, ꝙ no. ꝙ ciuitatib. q̄ inuicem ꝓdecessorē equali vel iequali fœdere: vt d. l. nō dubito. de captiuis. nā si actum est vt inuicem se tractent vt ciues in ciuilib. & criminalib. intelligit vt vnus ꝫ alios grauiores leges nō faciat: quia tunc errāt, quia in societate inspicit ꝓditio sociorum tempore ꝫctę societatis: vt inst. de soc. §. fi. & ff. pro so. l. socius socio. & fam. ercī. l. hīs. §. non tm̄. & ibi no. De pœna verò rebellium dic quod quædā infligit ipso iure: quia perdunt oīa q̄ iur. ciuilis sunt. vt d. l. amissiōe. de ca. di. Alia pœna pōt infligi eis à quolibet homine. nā possunt impunè occidi. vt ff. ad l. cor. de sica. l. 3. §. fi. & de re mili. l. proditores. & possunt captiui detineri vt serui: vt ff. de acq. re. do. l. transfuga. Tertia pœna imponit: quia pōt talem damnare vt capite puniat: vt ff. de pœ. l. si quis aliud. §. transfuga. quod intelligit vt ibi no. circa prin. quia cū talē pœnam ipso iure incurrant, peti posset ꝓnūciari talem esse rebellem: puto quod sic. Ar. ff. de iu. l. q̄ se dicit. & est expressum in d. c. pastoralis. vbi imperator ꝓnuntiauit regem Robertum esse rebellem. & eodē modo qui se putaret esse de tali crimine infamatū, posset petere se pronūtiari non esse talem: ar. C. de inge. ma. l. diffamari. facit quod dicim⁹ quod principaliter pōt peti vt de ætate pronuntiet: vt ff. de min. l. de ætate fm vnam lect. & de ferijs. l. s. & ibi no. vt ætates probent. C. de prob. l. cum te. Item hoc posset fieri ciuiliter agendo. nā sicut ciuitas posset vendicare ciuem suum, eadem ratione ciuis pōt dicere se ciuem ciuitatis illius, & sic per ꝓsequens non rebellem: vt ff. ad mu. l. de iure. & no. de rei vin. l. j. §. per hanc. Item quæro quid de dominio bonorum? Resp. illud si est directū, est de iureg. ergo retinet. sed si haberet vtile dominiū, illud nō retineret sub isto nomine, qm̄ puto hoc à iure ciuili inductū: sed quia hoc idē sonat quod effectū⁹ dominij, no. C. de bo. ma. aut. iō. nec puto quod hic retineat sicut directum: quia hic effectus dominij est de iureg. ar. inst. de vsu & ha. §. fi. vbi dī vsum & similia quę sunt de effectu dñij esse de iureg. sed licet retineant, nec publica efficiant: tñ occupanti ꝓcedunt, casus est in l. transfuga. de acq. re. do. si em̄ pōt occidi persona, & capi & haberi vt seruus: multo magis res. sed puto quod si sequeretur ꝓdemnatio per iudicem, & sic ꝓdemnaret crimine læsæ maiestatis: quia tunc omnia publicarētur hodie per l. pe. & fi. C. ad leg. Iul. maiestatem quid de iurisdictionib. quas haberet talis rebellis? Resp. iurisdictio est iuris ciuilis: qa de iure publico introducta est: vt no. de iurisdictione. omn. iu. l. j. facit de ori. iu. l. 2. §. pe. origo em̄ fuit de iur. gentium quo etiam fuerūt reges: vt l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. sed qa circa iurisdictionem multa sunt addita, ideo dicit de iure ciuili. vt l. i⁹ ciuile. ff. de iust. & iure. & licet in eum qui est rebellis, non cadat iurisdictio tanquam⁹ us quoddam à iure ciuili inductum: remanet tñ tanquam quædam potestas regia de iure gentium: & ideo Imperator (vt in illo c. pastoralis) priuauit regē Robertū iurisdictiōe & dignitatib. quasi nō esset ipso iure priuat⁹: vel qa licet ēt ipso iure priuatus, tñ donec toleratur, valēt gesta p eū vt l. barbarius. ff. de of. ꝓto. & C. de sen. l. fi arbiter. & iō impator ī dicta sñia⁹ expressē priuauit: nec dicit, ipso iure ꝓtuet & tacitè vult hoc fieri expressē per id qđ q̄r. ff. si pen. app. mors interuen. l. j. vbi bona fuerunt publicata expressē, tñ ibi tacitè inerat. Vel dic ꝙ impator eꝫ regē iō expressē priuauit, qcia illas iurisdictiones hēbat in terris ecclesiæ, & ab ecclesia nō erat ipso iure priuatus. priuauit aūt eū p sententiā, sed ecclesia istud nō admisit, vt statim dicā, licet ēt ꝓcedētia vera sint. Itē qd de obligationib. & promissionib. factis his rebellib⁹? Resp. si qui dē sunt iuris ciuilis, ipso iure pdūt. si iurisgentiū, tūc ea nō perdūt, vt dictū eꝫ, sed in aliquib. ꝓmittēs ipso iure nō tenet: vt si esset debitor fidelitatis. nā tūc cū esset rebellis, ei obedire nō teneret: nō tanquā liberat⁹ p rebellionē: sed tanquā ab ipso initio in ipsa ꝓmissione ꝓditionata sit ꝓditio: vt nō sit rebellis superiori. & ita intelligo. x. co. hic finitur lex. c. j. & qd ibi no. facit ff. de le. j. l. qd ergo. §. fi hīs. & de ver. ob. q̄ ſerū. Sed dīs impator ꝫ dictū Robertū regē expresſe ꝓuationis sñiam ꝓmulgauit: vt d. c. pastoralis. §. iubendo ēt. sed hoc facit vel qa ꝓdicta erāt in terris ecclesię, vel ex aliis causis pallegatis. Sed cū perdāt ea q̄ sunt iuris ciuilis, qd de his q̄ hānt à iure canonico seu à summo pōtifice? Resp.[b] quoddā ius est ſuper ciuile: quoddā ī. ius ciuile: quoddā æquale illi. primo casu p solā rebellionem nō perdīt, vt ius nāle vel gen. ea em̄ retinet: vt d. l. amissione. ff. de ca. di. sed ꝓ sñiam pōt qs priuari eo: vt paret ī dānato ad mortem: qa ipsa sñia priuatur ciuitate & libertate, q̄ est nālis facultas: vt ff. de stat. homi. l. libertas. & eodem modo dico de his q̄ qs hēt à summo pontifice. nā ea sola rebellione nō perdit. nā eius authoritas super ius ciuile est. sed ꝓ sñiam legitimè latā posset qs illo iure priuari ēt à iudice seculari. de laicis verò loquor: vnde si imperator protulisset sñiam ꝫ dictum regē ꝓsentem, valuisset: vt d. c. pastoralis. ibi, ꝙ si punitio, &c. tame qa in absentē[c] protulit nō valuit, vt dictum est. De eo verò iure quod est ꝫ. ius ciuile, vt sunt propria ciuitatum & aliorū dominorū sub imperio ꝓstitutorum, illa sine dubio perdit. illa em̄ iura cum auctoritate principis fiant facta, ipsius iura esse videntur. vt C. de vete. iu. enucl. l. i. §. oīa. & est expressum. x. col. hic finitur lex Cōra. De eo verò iure q̄d est æquale iuri nostro ciuili, exemplum poni non pōt de iure, cū imperatoris omnia sint, excepto his quæ debet ecclesia vt dictū est ꝫ. ti. prox. circa prin. Sed ꝓ suppono (prout de facto obseruatur) quod aliqui reges vel populi non recognoscunt imperatorem in dominū, tñ dicendū est quod illa iura fi perdit rebellis ex sua rebellione. nā ex hoc perdunt iura ciuilia: s. ciuium Romanorum: vt inst. quib. mo. ius pa. po. sol. §. cū aūt iura ciuilia extraneorum. Ex prædictis patet determinatio quæstionis de exbannitis nostri temporis dico em̄ q̄ illi q̄ ex forma statuti possunt impunè offendi dicūtur hostes rebelles ciuitatis: quod patet quādo p̄ legē ciuitatis ꝫ eos idictum est bellum: vt d. l. amissione. in gl. super verbo, relegati. & iō perdūt iura ciuilia illius ciuitatis, nō iura ciuilia Romano. q̄ sunt supra iura aliarum ciuitatum, quæ sunt æqualia. sicut exbanniti & odemnati ab imperatore nō perdūt ea q̄ sunt iuris ciuilis papalis. & sic est casus in d. c. pastoralis. Sed dices tu: illud verū est in terris ecclesię: sed in terris imperij vī ibi casus in ꝓrium. nā imperator credit illū regē posse priuari illo iure q̄d habebat à superiore. ergo idē sentit ab eo qui est inferior eo. Sed ꝫ dico. nā imperator cognoscēs q̄ eo ipso ꝙ rebellis & hostis suus non perdit ea quę hēt à superiore, & iō expressē sententiā priuationis protulit: sic patet ꝙ eo ipso quod exbannitus & hostis vnius ciuitatis est, nō perdit ea quę sunt in ciuitate Romana. casus est ff. de cap. &. & postli. reuer. l. fi qui ingenuā. §. ciuilib. Sed si ciuitas vellet hoc expresse facere p suā legē vt suū effectū porrigat ad ea quæ sunt extra territoriū, dixi plenè in repetitione, l. cunctos populos. C. de su. trinit. & fide catho. & hanc materiā plenè tractaui in quæstione quā de hoc disputaui: quæ incipit, Lucanæ ciuitatis statuto, &c. Circa fm, s. de pœna quę pōt infligi à quolibet homine, quæritur an eū qui est rebellis occultè liceat occidere. Et dic ꝙ sic. nam ipso facto hanc pœnā incurrit: vt hic. & in iudicio quo ꝓceditur de homicidio liquidabitur an fuerit rebellis. Ar. ff. de ope. noui nunt. l. de pupillo. §. si quis tiuos. ver. to ties. Itē an istę pœnę cadant in rebellem ciuitatē? Resp. quædā sunt ciuitates quæ per vim occupantur ab aliquo tyranno hoste imperij, & istæ ꝓpriè nō dicuntur rebelles, sed dicuntur ciuitates[a] captiuæ, quę si recuperantur, dicuntur redditæ ad pristinam libertatem. vt C. de offi. ꝓfe. ꝑt. aphri. l. j. in prin. quædā ꝓprio motu ciuium vel maioris partis rebellant: & istæ sunt ꝓpriè rebelles: in quib. quātū ad amissionē iuris & iurisdictionis dicēdū est idē quod in priuato. quantū ad pœnam inferendam per hominē priuatū, dicendū est ꝙ qlibet pōt in eius ciuitate & territorio capere, ꝑdari, cōburere, & similia facere quæ ꝓsueuerunt fieri his ꝫ quos bellum habemus: vt l. 3. in fi. ff. d acq. re. do. Sed si capiatur vna ciuitas cuius populus sit rebellis: an populus efficiatur seruus sicut vnus priuat⁹ captus? Rñ. non imò libertatē recipiunt: in aut. de hr̄. & falci. in prin. & ibi no. in gl. super verbo, antiqua. & ibi Iac. de Belui. Itē an iurisdictio erit priuati capientis? Resp. ideo[e] non. cum iure antiquo illam ante iam perdidit: & si est principis, & sic tunc cū occupatur, nō habet iurisdictionē. Itē an priuatus qui capit ciuitatē poterit eam destruere, vel homines inde expellere: patebit statim. De pœna verò inferēda per sñiam iudicis dico ꝙ nullus pōt ꝓdemnare ciuitatē subiiciendam aratro nisi solus princeps. nam licet domus particulares sint priuatorū, ipsa ciuitas vniuersaliter ꝓiderata est principis. similiter & palatia pulchra ciuitatū. x. col. quę sunt regalia. c. j. nō potest ergo destrui ciuitas quę principis est, absq; eius voluntate. Itē si nō licet destruere ciuitatē, nec alia ædificia per quæ vrbs deformat ruinis. ff. de leg. j. l. cætera. §. hoc senat⁹. & C. de ædifi. priua. l. 2. min⁹ nec tota ciuitas. Itē si nō licet ꝫ decuriones ciuitatis ferre sententiā mortis principe inꝓsulto: vt ff. de pœnis. l. moris. §. istę fere. multò minus licebit ꝫ ciuitatē, sicut Troia & Carthago passæ sunt aratrū ex præcepto eius qui tenebat imperiū: vt ff. qui. mo. vsuf. amit. l. fi vsusfructus ciuitati. Dico ēt ꝙ pōt cogere homines ciuitatis ea ꝓtæ illā dimittere cū omnib. bonis. & ad aliam se transferre: quod solus princeps pōt. Ar. C. de iure fis. l. certa forma. li. x. sed relegare ex cā pōt ꝓses vel ali⁹ ꝓtor vel rector, vt ff. de offic. ꝓfe. vrb. l. j. §. fi.

a ¶ *Nulli.*] Quarta pars in qua punit impugnantes constitutionē.

b ¶ *Rebellē antecultē occidere licer.* *Idē B. in l. tutelas. ff. de cap. diminut.*

c ¶ *Temerario.*] ex hoc patet ꝙ fi ex falsitate absque dolo hoc fecerit, nō incidit in hanc pœnam vt ff. ad Turpillianū. l. j. §. queri pōt.

d ¶ *Contrare.*] vel ꝫ dissimulando vel audiendo allegationes cōtra hanc legem: vt C. de leg. l. 2. & de sacrosan. eccle. l. j.

e *Idē B. & P. in d. §. in eiusl. ꝫ. in gl. al-*

Attentare,

Rebellium pœna.

Regā & iurisdictionis origo est de iure gentium. *a Idē B. B. P. & Ia in l. ex hoc iure sngl. alleg.*

b Idē B. in l. fi. C. si contra ius vel vti. pu. & l. 2. de. u. annu. aucto. Iurisdictionis multiplicitas. Ius naturale vel gentium nō nisi per sententiā amittitur. *c Vide de hac materia Rap. in rub. C. quo & quando in. per glos in l. properandū. §. fin. auth. alter. cō. de testa.*

a ¶ *Attētare.*] sic nō requiritur ꝙ ad effectū perduxerit. ꝙ plenè dic vt C. de epis. & cler. l. fi quis non dicam rapere, &c.

b ¶ *Indignationē.*] huī⁹ verbi nullū effectū inuenio nisi quaten⁹ ꝫbū sonat: qa impator indignat⁹ ex hoc facto nō exhibebit se gratiosū.

c ¶ *Mille libraru.*] aliàs punit alia pœna. C. de legi. l. s. in fin. & C. de sacr. san. eccl. l. placet. & dic vt ibi per doct. Et sic no. ꝓ ciuitatib. quæ qnque faciunt statuta, & pœnā imponūt iudici ꝫ iudicāti & aduersario & aduocato ꝫ allegantī: nā valet talis adictio pœnę si statutū illud sit ꝫ alidū vt hic. tū fi. sed si ēt inualidū non valeret adictio pœnę, sicut nec ꝓcipale, vt C. de legib. l. nō dubiū. & C. de pac. l. pacta q̄ ꝫ. sed aliqñ ciuitates volentes vt ipsa statuta liceāt ꝑualida obseruent, auferūt iurisdictionem suis iudicib. vt si aliquid ꝫ illud statutū diceret vel allegaret: super eo ꝙ ꝫ illud statutū allegaret iurisdictionem nō habeat. qđ an valeat, dic ꝙ qñq; per illud statutū inualidū nitit auferre alicui ius agēdi: & tūc talis clausula p quā aufert iurisdictio iudici qui eā habet ab ipsa ciuitate valet: vt ff. de iu. l. iudicii. ſoluit. tñ poterit agi corā superiore, sicut aliàs cū ꝓceditur per viam euangelicæ denūciationis: vt diximus. ꝫ. prox. ī gl. sup verbo, denuntiationē. Si verò auferāt ius excipiēdi seu defendēdi, tūc talis clausula p ꝙ auferāt iurisdictio sup defensiōe nō valet: qa defensio est de iur. na. & sic nō pōt auferri: nec impediri qui iudex audiat. aliàs idem, importaret si statueret ꝙ iudex faciat iniustitiā pp hoc: extra de re iud. ca. pasto. in cle. & quod dixi ꝫ. l. proxi. in gl. super verbo, figura. Idem si aufertur ius replicandi: quia sicut exceptio est defensio ꝫ actionem: ita replicatio ꝫ exceptionem[a]: vt ff. de except. l. 2. & hoc quando talis est exceptio seu defensio quę per statutum non potest tolli: aliàs sic ꝫt posset ipsa exceptio tolli, ita & iurisdictio auferri.

d ¶ *Data.*] Istud est vtile & necessarium in legib. quæ de nouo emanant: sed in codicib. & legib. antiquis diu obseruatis, seu in volumine legum redactis licet data nō reperiāt, nihilominus suum vigorem obtinent: vt in prima ꝓstitutione codicis, ibi, si qua eorum. &c. vnde & constitutio postquā cœpit per studia diuulgari & frequentari, valeret, licet data nō reperiretur & hoc est vtile propter quasdam ciuitates quæ habent sua volumina statutorum non publicata manu notariorum: sed sunt diutius obseruata. & hæc data est ꝓmunis ad hanc constitutionem & præcedentem.

Vide c. 1. & 2. de lit. contes. lib. 6.

¶ SEQVITVR LIBER DE PACE CONSTANTIÆ composita inter imperatorem Frideric. &c.

e *IN nomine sanctæ & individuæ trinitatis.*] Imperator Fridericus pacem suā laudabilē summę attribuit trinitati. vt facit alibi Iustinianus. C. de of. præf. præt. aphri. l. ī nomine. & in aut. de quæsto. in prin. & in auth. de armis. in prin. Ex quo sequit bonū ꝓncipiū, melius medium, & finis Deo acceptabilis. ī auth. quō opor. epi. ī pri. nō ergo tanū ipse, sed tanū Deus vī facere: vt ff. de acq. ꝓss. l. quod meo. & nō sua vice, sed delegantis. s. Dei, cuius vice fungit. nam princeps est ordinarius omnium, & legatus siue proconsul Dei: vt ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. l. j. in fi. & in auth. de fid. instr. §. quia ergo imperiū. fm Ac. qui ita eleganter no. in auth. de hære. & falc. in rub. co. j. Sed quare iste stylus non seruatur in literis apostolicis? Resp. quia hoc facit stylus literarum papalium, vbi non fit alia expressio: vt no. in c. abbate. in fi. de re iud li. 6. in nou. adde ꝙ consuetudo formalis debet seruari: & aliàs instrumentum non valet: vt no. in auth. vt prœponatur nomen imperatoris. §. nos enim. col. v. in glo. puta, &c. Bal.

f ¶ *Imperialis.*] Imperator debet esse clemens & mansuetus: vt hic & C. de of. comitis rerum priuatarū. l. vlt. Quæ quidem māsuetudo ex humanitate descendit, & meritò principi inest: cā nihil tā peculiare sit impalis maiestatis quā humanitas: vt C. de don. inter vir. & vxo. l. fi. in fin. & C. de test. l. fi. ibi, ad humanitatem Dei respiciētes. sic & princeps seruus inscribitur. C. de of. præfect. sacr. largi. l. exē-plar. Item magnanimus & benignus. l. j. C. de thesau. lib. x.

g ¶ *Semper.*] Imperator pacem & clementiā & mansuetudinē & dispēsationē & fauores & gratias solū subditis suis & deuotis pollicet, nō his quos vt hostes & barbaros iure ꝓsequi⁹ quos ꝓtius ꝓuenit seuere punire. & ꝓ hoc impator iustitiæ terminos nō excedit sed potiꝰ iustitia mediāte ꝓcedit vt ꝫ. hic finit lex, deinde cōsue. regni. incipiunt. c. dīo guerra col. x. Ideoq; subtili ingenio est ab eis velut à barbaris pecunia extorquēda: vt egestate laborent. ff. depo. l. bona fides. nimirum igitur si ꝫ rebelles, ferocitas exercetur, cùm peccēt: eo ꝙ ꝫ dñm suū bella exerceāt. C. de cōmer. & merca. l. 1. & 2. C. loca. l. fi. 8. dist. quo iure. ꝓsertim si papa ꝫ hæreticos, qui iō possunt ꝓscribere ꝫ cōficationē bonorū: vt ext. in c. j. de ꝓs. li. 6 in nou. & est expsū. C. de aposta. l. apostatarū. hostes fidei non ꝓtegi, sed exterminari oportet: vt C. de sum. tr. l. nullos hæticos. sicut ēt deportat⁹ vllo tpe nō ꝓscribit: quia à iure ciuili est penitus alienus. ff. de le. ꝫ l. j. §. hi quib. qa deportat⁹ ꝑmortuo nētur. vt ff. de ꝑta. l. j. & not. in l. 1. C. de hær. inst. & ff. de li. & posth. l. gallus. §. & quid si tm̄. & fortè ciuiliter possidere nō potest & sic in tali exilio incepta vsucapio interrumperetur.

h ¶ *Dispensationem.*] dispensatio dī seueritatis & excessuū mitigatio vel remissio. fa. extra de iud. c. at si clerici. iura tamē ciuilia raro dispensationes permittunt: quia non debent indulgētia crimina sublevari: vt C. de cohor. l. fi apparitor. iibr. 12. & ꝫ dītores nunquam: sed debēt ipsi temeritatis suæ conatib. opprimi: vt C. de sena. l. j. & 2. li. 12. & C. de delato. l. fi. lib. x. Item hoc ipso ꝙ quis patcit malo, intelligitur nocere bonis. in auth. de man. prin. §. homicidia: & eis solus princeps seueritatem dare potest nisi ex causa iure expressa. eod. titu. §. sed neque hoc. & no. ff. de pu. iud. l. is qui reus.

i ¶ *Delicta.*] i. delinquentes. sic C. de test. l. iubemus. in prin. Occurrit dicere illud vulgare, cum filius facit offensam patri, & pī verberib. eum castigat, dicit enim pater filio: non verbero te, sed fatuitatem tuam: vt C. de emen. propin. l. j. fm Odofr. & alibi: Non punio te: sed mores tui accusant & puniunt te. l. palam. de ritu nupt. ff. de probatio. l. cum probatio. per Accur.

k ¶ *Affectibus pijs.*] impator pietate mouet ad aliquid ꝓcedēdū vt & aliàs. C. de of. ꝓcōsul. & leg. l. a. ibi dū dicit, cuius allegationes humanę pium principem commouerūt. vt C. de aposta. hi qui sanctā.

l ¶ *Debitam fidem.*] oēs tenemur principi: quia vt Deus ēst princeps in cælis: sic imperatorē vicarium, & dominatorem in fide ac veritate & iustitia ꝓstituit in terris: vt C. de vel iur. enuel. l. ij. §. fi quid igitur. & in auth. de consulib. in fin. Præterea diuina pagina dicit, omnis anima subdita sit principi & ducib. ab eo missis: vt extra de cē. c. omnis anima.

m ¶ *Deuotionis.*] subditi debent esse deuoti. C. de vectigal. & cōmiss. l. alleg. & ꝫ. in quib. cau. feu. amit. c. obertus. §. j. col. x.

n ¶ *Vniuersitas.*] de ista magna vniuersitate quę oēs fideles imperij in se complectitur tam præsentis ætatis quàm successiuæ posteritatis, hinc colligitur ꝙ lex semper loquitur: vt C. de hær. et. l. ariani.

o ¶ *Innata pietatis.*] pietas decet principem per quam solā Dei seruatur imitatio, vt C. de nup. l. Imperialis.

p ¶ *Eos & societatem.*] i. ligam siue confœderationem tam factam quàm fiendam inter eosdem, vt ꝫ. e. §. item societatē. In hac autem societate non continetur Ferraria: quia non fuit in concordia cum Lombardis secundum Odra.

q ¶ *In plenitudinem.*] ille intelligitur receptus ad plenitudinem gratiæ cui remittuntur culpæ, & recipitur ad fauores.

r ¶ *Ad indignationem.*] iniuriæ principes & dominos ꝓuocant ad indignationem. fa. ff. de manu. test. l. centurio. Itē not. quod inter offendentem & offensum præsumitur animi indignatio: & est ꝓsumptio naturæ vulneratæ propter offensam. ff. de arb. l. licet. ff. de admen. leg. l. iij. in fi. C. famil. excif. l. in ipsius.

s ¶ *Recipiuntur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Recepturos.*] quando princeps indulget beneficia, sperat recipere grata seruitia, alias nō facturus. & ideo non mirū si ingrati perdunt gratias: nam oppositum dissoluit propositum.

b ¶ *Sigillo cæsari.*] dicit Od. q̄ in lege facienda non est opus sigil. principis. Adde dñt doc. q̄ ꝛ̄ct⁹ ꝓbat ꝓ sigilla vbi deficit rabel. vt no. l. c. 2. de fo. ꝓp. in nou. lib. 6. fa. C. q testt. fa. pos. l. hac ꝓsultissima. §. fi. de testt. l. si quis. Sigillū hēt vim ꝓsensus & ꝓfirmatiōis: vt no. C. de reb. ali. nō alie. l. 2. ꝓ Ac. de fideiuss. l. Lucius. de testt. mil. l. tribunus. §. vlt. Sine literis tā mutus & incertus testis est sigillū. iō ꝓ sola sigilli ꝓsentatiōe nō ꝓbat cōmissio ꝑsertim spālis: vt no. in c. quis. de pact. li. 6. in nouel. quia sigillū est res inanimata. & vide quod no. de his quę fiunt a pla. ca. quanto. in nouel. Sed a⁹ud est sigillū alteri⁹ fidei ꝓmittere: aliud ī chartis ꝑponere.

c *Nos Roma. Impator.*] vult istā pacē esse ppetuā, i. q̄diu fides seruet: vt ff. lo. l. quæro. §. inter locatorē. inst. eo. §. adeo. vel per ꝑsentē mundi ætatē & futurā, & sine ꝓfinitione tpis: quia impator facit hāc pacem nosse sedis, nō nosse ꝓprio tm: & imperium non mo- 30 rit. vt ff. de le. 1. l. q̄ principi. & in auth. quo oportet epi. in fi. & no. p Cy. q testt. fa. pos. l. si quis impatorē. & in c. fi gratiosē. de rescr. lib. 6. & hoc ex parte imperij. Sed ex parte ciuitatis exponit ī ppetuū, i. vsq; ad vltā ciuitatis, nā ciuitas mori pōt si auctoritate superioris dānet ad aram. vt no. Iun. extra de oper. no. nū. ca. cū ex iniuncto. Item si pereat alluuione vel chasmate: vt ff. quib. mo. vsusfr. amit. l. si ciuitati. & C. de ie. cū res. §. fi. & q̄ no. ī c. nō ꝑt. de ꝓb. li. 6. in nou. Ité si fuerit posita ciuitas in bāno æternali impatoris, vel in banno dñi papæ ī m Hu. & Odo. nā cū perdat ea quæ sunt iuris ciuilis, ęq- 40 parat deportato: quinimo ei q̄ ꝓdēnatus est ad vltimū supplicium: qui efficit seruus pœnæ: & ī nia statim trahit secum executionē intellectualē: vt ff. de pœ. l. q̄ vlt. & no. in l. vl. C. si ā nō cōp. iu. Sed hic dubitat an dānata ciuitate ad aratrum intelligant eius castra dānata? & dicēdum q̄ nō. in c. felicis. extra de pœ. in nou. & in c. si ciuitas. de sen. exc. li. 6. Ité destruit ciuitas si hoīes ide eo ꝓposito decedāt, ne eō ampli⁹ reuertant: vt ff. de col. l. l. pe. j. ītō. & ar. ff. de lex. l. pī. §. tusculanus. Ité si incendio deusta sit vel aliquo casu in totum corruerit sine spe reparationis. ar. ff. de ope. no. nū. l. 1. §. si qs ædificū. & ff. de itin. actu. priua. l. 4. §. reficere. ff. de ver. ob. l. inter stī. §. sa- 50 cra. ff. de sol. qui res. §. aream. Sd si cū spe reparatiōis durat ciuitas habitu. sed nō actu. ar. eorū q̄ no. ff. q̄d cuiusq; vni. no. l. sicut. §. fi. & ff. de pig. l. Pau. §. dom⁹. & in c. plerisq;. ex de ele. ī cl. His itaq; casib. priuilegia aut deleuit, aut ī iusp̄so retinent: nā si est ppetuō desolata ciuitas, priuilegia eius remouent: q̄a sublata psona & re cui tributū est bñficiū, delet priuilegiū ei⁹. vt ar. l. postq̄. ī prī. vt le. no. cau. ff. de ꝓd. & de. l. intercidit. de iure cod. l. q̄dā. ar. verō si spes est reparatiōis, bñficiū nō delet, & si de facto nō excitaret ad actū suū: vt no. ff. de ver. ob. l. & l. iter st pulātē. §. sacrā. nā sępe priuilegiū suspēditur nō annihilatur: vt no. in c. 1. de cle. piu. li. vj. in nou. Quid ergo si hmi ciuitas ita diruta reædificat, an his priuilegijs q̄b. prius potie- 60 bat, mō potiet? ar. q̄ nō, quasi sit alia ciuitas, & nō ea q̄ pri⁹erat. ar. ff. devsuf. l. q vsum. f. & hēs ar. ff. q̄b. mo. vsusf. amit. l. q̄d tñ. §. pe. Sed ego ꝑ puto ī m Odof. q̄a aliās pp vtilitatē censet idē q̄d nō est idē. ff. d serui. vrb. ꝓd. l. seruitutes. §. si sublatū. & nemo dubitet hāc publicā esse vtilitatē si talis ciuitas pacificē his priuilegijs potiat, cū pax sit vtilitas publica: vt ff. de pac. l. quētionū. & hic est q̄dā fauor. nō potiri verō est quoddā odiū: & fauores sūt ampliādi: & odia sūt restringēda. ar. ff. de in pri. ibi cā magis studeat, &c. ff. de li. & posth. l. cū q̄dā. & hæc vera sūt si idē populus, nō tñ nūc dānatus à prīcipe ciuitatē reædificet. Quid aūt si quōdā ciuitas q̄ tpe huius pacis 70 ꝓ ciuitate nō hēbat, sed ꝓ loco, villa vel castro reædificet, & ciuitas fiat: an hmi priuilegijs potiet? Rñ. non tanq̄ ciuitas, sed tanq̄ castrū ei⁹ ciuitatis sub qua erat: cū de ea tanq̄ de ciuitate mentio facta nō fuerit: & iō omissi intelligat. ar. ff. sol. mat. si cum dotem. & in c. litteras. de rescr. in cle. Idē crederē si de nouo in territorio alicui⁹ istarū ciuitatum ciuitas aliqua instrueret: q̄a nouū corpus & noua vniuersitas est: & est similis posthumo ꝓterito: vt ff. de reuo. do. l. si vnquā. & casui improuiso. vt ff. de mi. testt. l. milites cod. §. miles. & rei quæ nō apparet in rerum na. vt ff. de ꝫh. em. l. rutilia. & l. in lege. & in c. vlt de ꝛescr. in gl. sed vī ꝫ. si fer. ven. l. fi. sed ibi fuit facta mentio de 80 futuris. Pone, quæ⁹a ciuitas submersa est ī mari: Papa ignorās fecit quēdam epm illius ciuitatis: Quæritur, an erit epūs saltē ratione dīœce. & vī q̄ non. ar. extra de rescr. c. Rodulphus. & quia illa dioœsis est acephala: quia caput non hēt. arg. ff. de le. 3. l. j. §. his quib. Ité

quia nō vī epūs esse posse sine ciuitate: vt no. in decr. 100. dist. ꝓincip. nā ēt sine præside ꝓprio pōt esse ciuitas, nō tñ sine epo. quo casu epūs erit dñs nō solū spiritualis, sed ēt tpalis: vt in auth. vt dif. iu. §. j. Cōtrariū credo: quia si nō valet in totum, dēt valere ꝑ ea parte ꝑ quā valere pōt. arg. ff. de serui. l. si tā angusti. porro q̄nq; pars ponit ꝑ toto: vt ff. de leg. 3. l. vxori sue. Quæro nūq̄d ciuitas dirāsī nouis ciuib. nō nālib. sed aduētitijs dicat eadē ciuitas? Rī. sic. nā hoc idē est ī capitib. subrogatis in locū mortuorū. ff. de le. j. gręge. & l. si grege. & patrię priuilegiū vī ipsis ciuib. esse cōcessū: vt C. de testt. l. si nō spāli. & de fo. ꝓp. c. dilecti. Ité q̄a q̄d vniuersale est nō potest morte perire, sicut homo in genere nō morit: vt ff. ad le. fal. ī fine. §. ī certe. Ité lex dicit, ciuitas nra popu⁹osa est, q̄ meritō ēt adhuc nas ꝑphē dit: vt in auth. de ꝗtore. post prin. col. 6. nā ciuitas vice ꝑsonæ fungit: cū talis est uniuersitas quæ vice vni⁹ personæ fungat oīa trāseunt cū ipsa. de fideiuss. l. mortuo. Quæro q̄ si ex plurib. castris, vni⁹ ciuitatis, puta Bononiæ stat vna ꝓgregatio q̄ velit se ī surgere noīe ciuitatis: Rñ. hoc nō ꝑ fieri sine plensu superioris, i. rectoris illi⁹ ciuitatis in cuius territorio ædificatur, vt ff. de col. illici. l. j. & ar. ff. de re. diui. l. antep. §. ꝑ. ém Od. & C. de fundis limi. l. quicunq; castrorū. & in auth. qb. mo. nat. effi. su. §. fi qs igit ex quolibet. ibi, vel abbatis. psentes ergo & ꝑteritas tñ hic consuetudines concedit. Quid ergo de futuris? Rñ. illæ non ꝓceduntur ꝑ stitutionem istā. Odo. ar. ff. de legi. l. cum lex. & sic est ar. q̄ noua statuta nō possint fieri sine scientia principis. ar. à ꝫ. sen su. istius literę: vel dic vt in l. oēs populi. per doctores. imo si ꝑtinēt ad bonum regimen, per ea quę sequuntur, stando est antiquitati. d ¶ *Sicut ab antiquo.*] ar. q̄ antiquæ consuetudines sunt seruādæ. vñ dicit lex: ne quid ꝫ longam consuetudinē fiat, ad sollicitudinē suam reuocabit ꝑses ꝓincię. C. quę sit lō. cōl. l. j. simile hī. C. de of. rece. prouin. l. nullū. & C. de serui. & aqua. l. fi manifestē. & de offi. proc. l. fi in aliquā. Et no. hic expressū q̄ in pascuis, pōtib. aqs, & molēdinis, ac ēt in ipsis ꝓmoditatib. aquarum stādē est antiquitati. Verbū em habuistis & habetis, signat retro subsistentiam iure ꝑsuetudinario: & quia illud erat amissū ꝑ rebellionē, hic recuperatur per gratiā & recōciliationē. C. de sen. pas. l. fi. sicut si postliminio ciuitas reuersa esset. ff. de inius. testt. l. si qs filio. §. fi. Et scias q̄ in ꝑscribēda ꝑsuetudine nō est necesse allegare titulū: vt no. in c. j. de rescr. li. vj. ī nouel. & facit ad ꝑsuetudinē obseruandā. C. de agr. & cē. l. dñi pdiorū. Ité no. q̄ interdū fit aquæ distributio arbitrio boni viri. ff. de va. & extraor. cog. l. de vsu. & no. in Spe. de cā pos. vbi vide. impator vult hic q̄ aqua ppetua & cursus ei⁹ & ꝓmoditas ppetuō nō tollat, nec alterēt. fa. C. d aquæductu. si diligēter. li. xj. & loqr tā de aqua publica q̄ de aqua q̄ seruit ꝓmoditatib. priuatorū: vt hic in verbo, psonę. & est exꝑsū: C. de aquæduct. l. vsus aquæ. & ex de off. dele. cū olim.

e ¶ *Munitionibus ciuitatū.*] licet em Lōbardis ciuitatē munire: vt hic & j. e. §. ciuitates. Adde q̄ nō solū Lōbardis, sed ēt alijs. C. de sac. sā. ecc. l. ad instructionē. Nunqd ergo ecclesiæ tenent ad talē munitionē ꝑferre? Dic q̄ aut fit ad ornatum: & non debent ꝑferre: aut fit ad necessitatē: & debent ꝑferre: q̄a ēst eadē rō q̄ invia & pontib. nā refectionē itineris & pontiū agnoscit ecclesia pp cōem reip. necessitatē, in qua ēt ecclesiæ ꝓtinent. Idē & in gabella plaustrorum q̄ soluit ad portā: quia illud soluit, q̄a plæstra destruūt ciuitatē & vias: & oportet qd quotidie reficiāt viæ, ex illa pecunia. & iō sicut ad refectionē viæ tenent, ita ad solutionē illius gabellæ ex qua reficitur via. Ad expensas exgo superuacuas vel honoris cā sicut esset salica re plateā, nō tenent ecclesię, sed ad alias necessarias expēsas pōtiū, viarū, murorū tenent ém Iac. de Bu. in d. l. ad instructiē né. nisi fortè sint ecclesiæ mēdicātiū: q̄a nulla bona ī ciuitate hābēt. sicut dicim⁹ ī simili de ca. d min. l. tutel. §. fi liberta. & ff. de vul. sub. l. lex Cor. nā pauperes ad hmi sumptus bursales ꝑferre nō tenent: vt legit & notat C. de annonis & tri. l. indictiones. lib. 11. Quid de collectis q̄ pro alijs necessitatib. imponunt? dic q̄ si possessio ꝓ ecclesiā acquisita, erat adscripta dare ꝓ solido & libra ad collectas, q̄a q̄nq; pr̄imonia munera possessionib. indicunt: vt ff. de mu. & ho. l. rescrip. §. vlt. & in l. muneri. §. primoniorū. & tunc res illa est onerata, & cū illo onere trāsit: quare clericꝰ ad quē puenit, pro illo soluere tenet. ff. de ac. em. & ven. l. alienatio. ff. de acq. re. do. l. traditū. C. sine censu vel reli. l. oēs. nā pro talib. collectis bona sunt hypothecata: imo sunt quodāmodo suppositā seruituti cuidā: & ideo ad quencūq; trāseūt, transeunt cū onere suo: vt ff. de act. emp. l. in venditione. & hoc verū si talis descriptio quæ fit pro solido & libra sit ꝑpetua & certa.

Secus si ꝑpter varietatē negotiorū imminentiū immutet. nam incertæ obligationi hypotheca accedere nō pōt. & iō nō vī hmi⁹ durare post ī peruenit ad personā priuilegiatā: vt ī c. vnico, de iure pat. li. 6. & ita tenet Arch. in c. j. de imm. ecc. li. 6. & idem ibi Io. An. in nou. Ex his apparet q̄ collecta est mun⁹ merè pr̄imoniale, vt q̄si est ꝑpetua certa & ordinaria. q̄nq; est mun⁹ mistū, vt q̄n nō est ordinaria: sed ém emergentes casus imponit psonis ꝑ reb. quo casu non tenet ecclesia: q̄a nō est subiecta cōitatib. vel dñis tē & lib. sicut nō tenet ad superindictū: vt C. de sac. san. ecc. l. placet. ad q̄ ēt nō tenet cleric⁹ ad titulū sui primonij ꝑpetuō ordinat⁹. vt not. ī c. epūs. de præben. per Ber.

a ¶ *In iurisdictione.*] tam in criminalibus causis quām in ciuilib. hic apertè apparet quod merum imperium & mistum dicit iurisdictio. cùm dicat in criminalib. & pecuniarijs. sic ff. de of. eius cui man. est iurisd. l. j. §. j. & not. ff. de iurisd. om. iudi. l. imperium.

b ¶ *Criminalib.*] sed an & sine hac ꝓuisione haberēt iurisdictionem ī crimina'ib. vidi sæpius q̄ri. Io. & Azo dñt q̄ sic. ff. de of. prætī. l. illicitas. §. q vtiuersas. & ar. ff. quod quisq; iur. l. j. §. j. & ff. quib. ex cau. ma. l. sed & si per ꝑtorē. §. j. Alij dñt soli pricipi merum imperium ꝑtere: nā populus ex lege Hortēsia ēt & in eō oē imperiū & oēm iurisdictionē trāstulit: vt inst. de iu. na. §. sed q̄d. & ff. de ꝓti. pri. l. j. i prin. ar. validū. ff. de of. ꝑfe. ꝓt. l. vnica. ibi regimentis. & ar. C. de vet er. iu. enucl. l. j. §. sed hoc studiosum. Ité dicit expōsē lex istī⁹ imperatoris oīs iurisdictio & oīs ōstrictus apud principē est: vt ꝫ. quæ sint regaliæ. l. oīs iurisdictio. Ité & solus princeps pōt statuere gñalem æquitatē. vt C. de legi. & ꝓstit. prin. l. j. & ad hoc vī facere definitio iurisdictionis. Est n. iurisdictio potestas de publico ītroducta cū necessitate iurisdictionis & ætatis statuēdæ. vt no. do. Azo ī summa C. de iur. om. iu. circa prī. & nemo sani capitis dubitat merū imperiū iurisdictionē esse. vt ff. de of. eī⁹ cui mā. est iur. l. j. ibi, & iō. & l. ij. ī prin. Non obstāt leges in ꝓtū allegatæ: quia exercent authoritate principis: vt C. de legi. & ꝓtī. l. fi. & §. q̄ sint regaliæ. l. oīs iurisdictionis nō est, q̄ neget magistrat⁹ municipales nō hēre merū imperiū: vt ff. de iu. om. iu. l. magistratib. Sed certè ego puto pōtates q̄ hodie eligunt, esse municipales magistrat⁹: vt C. de ma. mun. l. j. vel defensores ciuitatū: vt ī aut. de defen. ciui. §. nos igit. col. 3. qui nō hñt merū imperiū: vt C. de defen. ciui. l. defensores ita. & l. defensores ciuitatis oblatos. & ī aut. iusūrādū q̄d ꝓhta. ab his q̄ admi. susci. §. & q̄u⁹. col. 2. sic nō hēbat añ hāc pacē iurisdictionē ī criminalib. sed hoc ꝓcedit eis. Præterea si & sine hac ꝓcessione hērēt: ad q̄d ergo ī modū priuilegij hoc eis ꝓrederet, cū frustra ꝑcib. impetret q̄d iure cōcedit: vt C. d thesau. l. vnica. li. x. Odo. Idē tenet Spe. dicēs q̄ ptātes terrarū nō habēt merū imperiū: & iō nēdū ad vltimū suppliciū nequeūt ꝓdēnare, sed ēt forbānire nō valēt, nisi mirū q̄a nō reperit hoc eis esse ꝓcessum spāliter. hmi n. iurisdictiones nominatim lege, vel senatusc̄osulto, vel pstōne pricipū ꝓstituunt: vt ff. de eo cui man. est iurisd. l. 1. Vñ cū magistratib. municipalib⁹ nō videat hoc attributū, ta citè vī denegatū: vt C. de sen. & iterlo. om. iu. l. nulli. Prætere⁹ merū imperiū ꝓpetit ī puincia soli ꝓsidi puincię vt ff. de of. ꝓsi. l. ꝑses. & l. illicitas. §. q vniuersas. Sed pōt dici ém Acc. q̄ hoc iure cauet. sed ꝑsuetudine non hētur ī ciuitatib. q̄ populariter regunt. nā prās eligīt ab eis de ꝑsuetudine iuestituræ & aliū ꝓsidē nō habēt: vñ merū & mistū imperiū & oīmoda iurisdictio apud eū est: q̄a loco ꝓsidis hētur respectu illi⁹ ciuitatis: vt no. in aut. de defen. ciui. l. nulla. ī gl. q̄ icipit, s. maior. i. ī fi. & C. de ꝓsc. lon. tpis. l. fi. Idē ī castris seu terris q̄ alteri⁹ iurisdictioni non subsunt sicut in insulis multa sunt, facit q̄d no. ī c. j. de re. iu. lib. 6. in nouel. C. de testt. l. fi. An ergo dānati ad mortē à talib. prātib. terrarū efficiant seruī pœnæ? Rñ. q̄ sic, si pona⁹ eos hēre merū imperiū: adeo vt nec possint eis reseruare testamēti factionē ēt cā cog. ta: q̄a testamēti factio publici iuris est, & ī seruū nō cadit, vt no. C. de testa. miii. l. & militib. nostris: ēt si faciat testū ad pias cās. bene tñ pōt se obligare īter viuos anteq̄ sit ꝓdēnat⁹ ad restitutē malè ablatorū: vt no. ī c. quamq̄. de vsu. li. 6. in nou. Post sniam verò si bona sint ꝓfiscata nihil statuere ꝓt. ar. ī l. fi. partē. §. fi. ff. quēad. seruī. amit. & ff. de noua. l. quoties. §. fi. hic n. nulla bona ī ciuitate religiōs: vt ff. de vul. substi. l. lex Cor. & ff. de his q̄ ꝓ non ser. ha. l. si is qui in metallū. Sed hic dubitabat an si quis ꝓ furto vel alio priuato delicto ꝓdēnat⁹ sit ad furcas, nūq̄d bona sint tacitè pfiscata? & gl. sentit q̄ nō. l. 1. a. C. quēad. testt. ape. Ité & si pœna sit fur carū, tñ crimē est priuatū: vt no. ff. de ꝓd. ob cau. l. si seru⁹ tu⁹. d quo crimine an possit ingri, no. ī c. felicis. de pœnis in noue. & mel. & Iatius ī l. 1. §. fi publicorū. de adu. & p. me. C. de ꝓba. l. iubemus. Deinde quæro: pone q̄d princeps cōcessit ciuitati facere statuta virtute cuius pcessiōis ciuitas fecit statuta sua: quæro nūquid poterit reuocare? & vī q̄ non: quia intelligit de primo actu: vt ff. dever. sig. l. bones. §. hoc sermone. Cōtrariū est verū. ar. C. de testt. l. oīum. & quod no. in c. nō pōt. de præb. li. 6. in nou. Ex his apparet q̄ statuta pot-

accedūt vltimæ volūtati q̄ ꝫctui. de hoc no. c. q̄a cūctis. de ꝓcess. ꝓbat. ī vj. & no. ff. de legib. l. sed & posteriores. & no. ꝓ Per. & Cy. C. ꝓmu. de le. l. fi. §. j. Quæro vtrū & statutū iniquū teneat? Rñ. sic, si fit solēniter factū, donec corrigat ꝑ superiorē: secus si fit impossibile: vt no. ī c. fi. de ap. li. 6. ī nouel. Et ī cæteris q̄ ad ꝓmoditatē spectāt ciuitatū hic ꝓcedit ciuitatibus q̄ olim erat ꝓmissū ꝑfectib. vt ī aut. de mā. pri. §. deinde ꝓpetēs. ibi, & quod oīno, &c. Et collige q̄d malefactores punire spectat ad ꝓmoditatē ciuitatū: vt hic, & ff. de of. ꝑf. l. ꝓgruit. & ad salutē omnium: vt C. de feri. l. j. prin. ciarū. Expedit n. reipublicę vt maleficia puniā tur: vt ff. ad le. Aqu. l. ita vulneratus. nec ad ea ꝓmittēda temerè q̄si ꝑiliat: vt C. de pœ. l. fi opis. Ex hoc ergo. §. nos Romanorū. hēs quia vtilia & necessaria ciuitatib. quæ sunt ꝓcessa, indulta & ꝓfirmata p hūc imperatorē Fridericū certis ciuitatib. Lōbardiæ: nō n. est ꝓcessio gñalis, ita q̄ ex vi ipsius cōcessionis extēdāt ad alias ciuitates: imo est localis terrarū ciuitatū in ferius specificatarū, licet quo ad ipsas ciuitates faciat ius cōe: vt patet stati ī §. volum⁹. ém Odof. Porrò ēt locales ꝑsuetudines quò ad locū ipsū dicunt ius cōe. vt ff. cū ventilasset. de eo q̄ mit. ī pos. cā rei seruā. & est rō: q̄a iure cōi ꝓfimat: vt ff. de iusti. & iure. l. oēs populi. Porro cōsuetudines ꝓfirmatę sub certo mō & forma ñ valēt: nisi sub illo mō & forma. C. de testt. l. quas priceps tacitè ꝓfirmare vī, eo ipso q̄ sunt tolerables. C. de re militari. l. tā collatores. l. 12. C. de agri. & cē. l. dñi ꝓdiorū. C. de fundis limitrophis. l. j. & l. quicunq;. & l. fi. C. de iure hīsc. l. sup creādis. & C. de vendēdis reb. ciui. l. j. Cōtrà, malæ ꝑsuetudines tacē abortiua statuta ñ q̄ualescūt tpe: vt in aut. vt nulli iu. §. nulli vero. Vñ dicit Impator ꝑsuetudines tūc tenēt, cū nostris nō repugnāt legib. in auth. de vsuris nauti. §. fi. & ibi not. Et iō ꝑcilia gñalia quæ seruāda sunt: vt euāgelia, nō tenet ꝑsuetudo, vel ꝓria ꝓstō: vt no. ī c. cū lai. ī. de reb. ecc. non ali. & c. nulli. e. tit. in nouel. Vude nō valet statutum, vel ꝑsuetudo de ꝓstādis vsuris: quia est ꝫ concilio. no. C. de vsur. auth ad hæc. Sed nunquid valet ista lata ꝫ cōsuetudinē? vī quod sic quasi ꝫ factū lata. nā cōsuetudines facti sunt, tñ pōt appellari. Ille vī casus no. in d. cū veniēsset. nā cum de ea non ꝓfert sine ꝓbationib. meritō dī ī facto ꝓsistere. articuā verò iuris dicunt illi super quib. sine ꝓbationib. facti statim pōt ꝓnunciari: vt no. c. ad decimas. de restī. ipso. in nouel. sed super tacto nō pōt pronunciari: nisi examinet factum: vt C. de veteranis. l. puidendum. & C. de hær. inst. l. cum proponas.

c ¶ *Intus & extra.*] Not. tā eandem quam aliam esse consuetudinem intra ciuitatē & extra, i. in vrbe & in comitatu: vt hīc, & C. de testt. l. fi. ibi in priuilegio, i. in consuetudine priuilegiata. Cōsuetudo priuilegiat aliquem sicut principis priuilegium: nam consuetudo vice principis fungit. de ver. sig. c. super quibusdā. §. præterea. Et collige hic quod sicut per rebellionem ꝫ principem perdūtur priuilegia: ita consuetudines priuilegiatæ: quod tene ment.

d ¶ *Volumus vt regalia.*] Istud verbū volumus, ostendit hāc l. esse: quia quicquid principi placet, legis hēt vigorē: vt C. de ꝓti. pri. l. j. ī prī. & inst. de iure na. §. sed q̄d principi, & ff. de ori. iur. l. ij. §. nouissimè. & si ꝫctus principis trāsit ad statutū legis. vt ff. de pu. l. Cęsar. Item ꝓbat ex eo q̄ imperator vult eā ꝑ vniuersos populos diuulgari: vt ꝫ. eo. circa prin. ibi, ea pp, &c. quod quidē indicat vt sic lex: vt C. de legi. & ꝓsti. prin. l. leges sacratissimæ. quæ nobis cōcessa nō sunt, q̄a nō oīa regalia fuerūt cōcessa, sed demū ea q̄ lōga ꝑsuetudine erant cōcessa: & illa nō in ꝓprietate, sed in fidelitate. Nor. ergo q̄ si est q̄stio quæ sint accessa, & q̄ remaneant ꝓcessori, debent eligi boni viri bonę opinionis ad hoc idonei, nō suspecti. q̄ iurēt q̄ bona fide sine fraude pquirēt: & ꝓsignabunt cuiq. quod se ꝓtingit. q̄ tex. est valde no. De iuro, facit quod no. C. de secundis nu. l. hac edictali. §. his illud. Et ad saluandū ipsos iurantes de periurio scias q̄ in omni casu sufficit verū dicere ém ꝓscientiā: vt no. in ca. præsentiu. n. de testi. in nouel. No. q̄ super ꝓtroversia inter principē & subditos eligunt arbitri: & hoc per istā pacem: aliās pōt princeps vbiq; citare subditū & ipse cognoscere: vt l. proximè. ff. de ijs quæ in testō delentur. C. ne quis in sua. l. j. per Cy. ff. de hæ. insti. l. & hæc Tyberius. per Cy.

e ¶ *Idonei creditur.*] quo casu ēt si malè fuerit versati, non est q̄d imputet eis qui elegerunt: vt ff. ꝓmoda. l. argentū. & ff. de rei vin. l. fi ā bonæ fidei. Odo. Ex hoc fiume ar. q̄ iudex non facit litē suā ex eo q̄ arbitri à se electi malè ꝓnūciauerint: quia q̄d bona fide fit, bñ fieri censet. ar. ff. de cōdi. & dem. l. quāuis. & quod not. ff. de iureiur. l. eū qui. §. in popularib. ar. ꝫ. ff. man. l. idemque. §. si procurator. Sed ibi mādatori nō imminebat explicatio negotij, hic sola electio psonārū: quia nihil faciebant noīe eligētis, sed noīe dñorū. & sic non ob.

f ¶ *Cōtra ciuitatē.*] No. ar. q̄ bonus ciuis est qui patriæ iura tuetur. & ille est ad regimen eligendus, non autem qui est ꝫ patriā. Odof. g ¶ *Ad nostrā.*] sue ratione imperij sive ratione patrimonij: cum oīa principis esse intelligant, sive fiscalia sive pr̄imonialia sint: vt C. de

2 ¶ *Non ad-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Nō admittemus.*]Not. q̄ non debet quis audiri ꝯ illud quod facit princeps ex certa sciētia: imo dēt repelli, & imponi ei ppetuū silētiū. Nā dicit lex, qs tātæ superbiæ fastidio tumidus est vt regalē sensum regat: vt C. de legi. & ptii. l. fi. & l. 2. C. de cri. sacri? Et no. hic de silētio imponēdo & litē nō ptestata. s. nō audito petitore. ff. de alea. l. j. §. qd aūt. Si statutum dicit, talis nō audiat, an valeat ſnia pro eo lata? dicit Ia. de Are. q̄ nō. qd verū est si est talis q̄ habeat pro mortuo vt bānitus, vel iudex dolo p̄cedit: vt d. l. §. quod aūt, de alea. quia ille qui p̄cedit i cōtēptū legū, vt p̄cedere errore iuris ex presso. & vide l. j. C. de hær. inst. p Cy. Sed qualiter p̄t imponi silētiū ei q̄ non audit? Rñ. q̄ nō audit pro se, sed ꝯ se. ff. de postul. l. quos prohibet. ff. de proc. l. filius. §. veterani. & vide qd no. de offi. deleg. cum super abbatia. in nouellis.

b ¶ *Hoc quod nos.*]Hic dicit q̄ cōcessa priuilegia ecclesijs, epis, ciuitatib, vel alijs q̄buscūq; psonis clericis vel laicis p antecessores suos vel p se vel p Henricū filiū suum & regē Romanorum, firma & rata permaneant. Acc.

c ¶ *Rex.*]s. Henricus filius ist⁹ Friderici, sc̄dm Odof. hoc ergo est exp̄ssum q̄ rex Romanorū ēt ante coronationem potest concedere priuilegia. Iste enim Henricus nō erat coronat⁹ imperator: qa p̄ viuebat, p hoc no. C. de quadr. p̄sc. l. bñ à Zenone & ibi per Cy. dicit Hoſt. q̄ vidit i Alemania p principes iudicari & teneri q̄ rex Romanorū post electionē p̄cordem habeat oēm potestātē ꝯ imperator: nec vnctio aliquid addat, licet Hoſt. sit in ꝯria opinione: vt no. extra de ver. sig. super quibusdam. in nouella. Sed q̄quid dicat Hoſti. prima opinio seruatur, & est ipsa veritas. Opinio autē Hoſti. posset habere locum quando esset electus in discordia.

d ¶ *Ecclesiis vel epis.*]Hæc ista alternatiua vī probari q̄ id quod p̄cedit epis, sic eorū p̄prū. quod ēt sniit verbū dedit: quod est ꝯ. per quod patet dñium esse translatū i eṕm, cum dare sit accipiētis facere; vt insti. de act. §. sic itaq;. dummō eis ptemplatiōe ecclesiæ nō det: nā tunc ecclesiæ vī esse p̄cessim: vt ff. de dote prælc. l. cum quis. ver. nā & si quis. ADDITIO. De hoc habes tex. notabilem in c. fi. de ca. corradi. col. x, vbi oīa vide. & adde q̄ no. Inn. extra de test. c. cùm i officijs: & hoc si talis est epis qui possit habere proprium, aliàs de necessitate acquiritur ep̄ scopatui. 18. q. 2. statutum.

e ¶ *Pro bono pacis.*] Nota id quod factū est pro bono pacis, ratū dēt haberi: vt ff. man. l. creditor. §. j. Ita tamen q̄ non fiāt ꝯrium iuri diuino vel impossibile de iure: vt extra de præben. c. nisi essent. & ibi dicit text. q̄ laudo arbitratorum propter bonum pacis teneāt æquitas naturalis. Etiam not. q̄ in arbitris & in arbitramentis bona consuetudo est seruanda, extra de causa possess. cùm veniſſet.

f ¶ *Rebellionis.*]No. ex isto tex. q̄ si bona rebellium tpe rebellionis alijs sunt p̄cessa personis, facta pace sunt reddenda primis dominis. tex. est hic valde notabilis: ita q̄ ipsa pax non hēt vim simplicis indulgentiæ, sed restitutionis in integr. quod tene menti.

g ¶ *Iniuriam.*] Sed quō potest princeps cōcedere aliquid in iniuriā alterius: vt C. de precib. imp. offe. l. 2. & l. rescripta. & l. nec damnosa. & ff. de iusti. & iur. l. iustitia. in prin. & §. iuris præcepta. & C. si ꝯ ius vel vti. pub. l. fi. & C. de operib. publicis. l. præscriptiones? Solu. hæc causa guerræ fuit concessa & ꝯ ratione dñiorum secundùm Olo. Ex quo not. q̄ rebelles sunt extra legis protectionem. vide C. de natura. lib. 1. per Cyn.

h ¶ *Cassentur.*] Not. quod sublata guerra tollitur omnis eius effectus secutus propter guerram. sic j. eo. §. finem quoque. Odof.

i ¶ *Deducantur.*]q̄ dicit cassentur, intellige ipso iure. quod aūt sequi in irritū, intelligas ipso facto. Odof. Et sic not. verbū cassentur, iuncta cum verbo irritent, signat ipso iure. non enim requirit hic alia sniā, licet tex. vtatur verbo futuri temporis, quod est notabile.

k ¶ *In ciuitate.*]hic dī q̄ si epis per priuilegium Imperatoris vel regis est comes alicuius ciuitatis, q̄ cōsules siue decuriones debent suestiri de ipso p̄sulatu p ipsum epm, sicut fuit hactenus obseruatū: aliàs in qualibet ciuitate p̄sulatus recipit auctoritate imperatoris, & inuestit p̄sul p nuncium ipsius imperatoris. Itē dicit q̄ de quinquennio in quinquēniū q̄libet ciuitas mittat ad imperatorē p inuestitura iurisdictionum reuocāda ac priuilegij eligendi sibi cōsules qui iurabant ipsi imperiali nūcio, & p epm ingredient officiū & idē dicit i successorib. suis obseruandū. Not. q̄ multi sunt epi q̄ habent ciuitatē & iurisdictionē tpalem ab imperatore vel rege. Quere igit vtrum isti epi teneant eorā imperatore vel rege p̄sare re nō solū quo ad p̄silū, sed ēt quo ad auxiliū si sint p̄uocati? Rñ. ficūt si p̄sūt p̄sonaliter distrigi: vt not. in c. j. de cler. coniug. in nouel. Bal.

l ¶ *Consules.*]de iuro cōsulū dī extra de iureiur. c. veniētes. & not. i Spe. de iureiur. vbi ēt not. de multiplicib. iuramentis. m ¶ *Finito.*] hoc hodie nō seruat: imo totum ꝯrium fit. sed non est vis: cū ex priori inuestitura p̄petuò iuestiti itelligant & nō ad tps vt s. e. tit. §. nos Romanorū. i prin. i. verbo in ppetū. Odoff.

¶ Mittit. s. nuntiū. hic dī simplex nuncius quem vulgō Italici appellant Syndicū. & habent ꝺcipere verba hoc mō. Peto dñe Friderice Romanorum impator à vobis inuestituram fieri cōis Bono. & mihi recipienti noīe & vice cōis Bon. lege testante. ff. de p̄sti. pec. l. qui aūt. §. fi. & l. licet. & p hunc syndicū acquirit ius inuestituræ cōi Bon. vt ff. de p̄sti. pe. l. cū q. §. si actori sm̄unicipum. Vniuersis enim redd̄t quod p voto oīum primatib. īdulget: vt C. de aduo. diuer. iudi. l. restituēdæ. Odoff. Dī autē syndicus ſm gl. quasi singulorū cās vno ꝑplexiuo noīe dicens. vel ſm Nicolaū furiosum qui fuit discipulus Ioannis, dī syndicus quasi plurium simul cām dicens, & si plures sunt creati syndici ab vniuersitate, gerunt publicā p̄sonā, & vī q̄ hēant mādatū insolidū. ar. ff. de adm. tu. l. decreto. ēt in ijs q̄ requirit spāle mādatū: vt ff. de iureiur. l. iusiurādū & ad pecunias. §. defensor. & per Iac. de Are. C. etiam p procuratorem causam in int. resti. agi poſſ. l. j. Sed tutius est dicere q̄ in requirentib. spāle mādatum debeat syndicus spāle mandatum habere, vel gñale cum libera. vt no. in c. p̄sentium. de test. lib. 6. in nouel. illud est no. dignum, q̄ qui mittit nuntium, vult obligari per seipsum, non per alium & ideo potest renocare mandatum clā: sed ille qui procuratorem mittit, vult obligari per alium, & non per se ipsum: vt legit & no. C. si quis alteri vel sibi. l. multū. itaque transfert consensum suum in procuratorem, nec valet renocatio nisi in notitiam deducatur. vt no. in c. vlti. de procu. lib. 6. in nouella.

n ¶ *A nobis.*]& non à nuntio, & hoc si principali placuerit. vt j. eod. & si qua. Odoff.

o ¶ *Eadē obseruētur.*]hoc vult dicere litera ista, q̄ idē seruetur i persona successoris vestri, qd in nostram personā ordinamus. sic C. de quadr. p̄sc. l. bene à Zenone. ibi, siue ab alijs q̄ posteà, &c. & hoc forma dat subditis erga successorē, sa'ua semp auctoritate p̄decessoris cui nō potest antecessor imponere legē: vt C. de legib. l. digna vox.

p ¶ *Diuina vocatione.*] Deus enim in hora mortis suos vocat de tpali seculo ad perpetuum Odofre. etiā si quis sua morte moriatur: sed gladio dicitur mors Dei iudicio prouenire: vt no. inst. de cap. dimi. post prin. & in euangelio, sciens quæ ventura erant super eum.

q ¶ *Concesserimus.*]hic primò attende vtrum imperium iure hæditario transeat, vel non. Sc̄do qs eligat principem, & quis possit eligi princeps: & ex qb. debeat eligi. Circa primum pro & ꝯ allegabimus: deinde quod tuti⁹ visum fuerit nobis, eligem⁹. Vī quidē primò imperium successione deferri. hoc autē litera ista manifestè innuit. Nam iste Frideri. qui nunc viuit, Henrici filius fuit, de quo Hérico hic loquit, qui quidem imperator fuit, ar. de hoc. C. de fun. patr. l. ij. qb. & inst. de do. §. sed primus quidē. & in auth. vt defun. seu funera. §. fi verò etiam morientes & est argu. ad hoc quod hic dī, in decretis

cretis 63. di. c. in synodo congregata. & 23. dist. in nomine domini. vbi dī q̄ princeps potuit sibi eligere successorē: vt & hic vī. Cōtra aūt vī q̄ ex electione nō ex successione imperiū deferat⁹ his rōnibus. Primo quia imperiū hēre in fortuna est: vt C. de vetc. ur. enu. l. 2. §. sed qa diuinæ. & in auth. de p̄sulib. in fi. Vnde dī. Si fortuna volet, fies de rhetore consul.

Si volet hæc eadem fies
de consule rhetor.

& à Deo hominibus datur: vt C. de offic. præfect. præto. Afr. l. in nomine dñi. in prin. & auth. quo. opo. episcop. s. in prin. C. de quadr. p̄sc. l. fi. in fi. & in auth. vt in medio li. nō fiāt. §. fi. C. de off. ma. mi. l. vl. in prī. & in auth. de fi. instr. §. 2. C. de vet. iure enu. l. j. in prin. & in auth. de p̄sul. in fi. & in Lōb. de p̄hibitis nup. l. qm̄ nobis. in prin. & §. de pri. ec. l. fi. in prin. & qa eps eligit: vt in auth. de sanct. epi. §. j. 2. & 3. C. de epi. & cl. l. fi quenquā. & oīs dignitas & omne officiū: vt ff. de dec. ab or. fa. l. j. Itē & aduocatio successiōe nō differt: sed electione: vt in Lō. de aduo. & vice dominis. l. singulis. Et remotis oīb. iuris ambagib⁹, ego puto imperiū electione deferri, & si successione, ex de ele. venerabilē. §. insuper si p̄dictus rex. ex, de pa. c. accepim⁹. Nō ob. q̄ hic dī. nā si q̄ rētē inspiciat, nusquā hic dī successione deferri: sed dicit posse p̄cedi: & sic cōcor. in decretis. 23. di. in noīe dñi. & 63. dist. i synodo congregata. Sed illi q̄ ita eligūt, auctoritatē eligēdi ab apostolica sede acceperūt. examinatio tñ, promotio, vnctio, p̄secratio, manū imp̄ositio ad dñm papā spectāt: vt d. c. ex de el. venerabilē. §. j. & 2. Vñ dīs papa ex cā potent principē deponere: vt in dec. 15. q. 6. c. alii⁹. itē Roman⁹ pōtifex, & c. & in aut. de defen. citi. §. nō hīc. & aut. de col. §. & hoc custodiri. & ar. ff. de re. iur. l. ei⁹ est nolle. & ar. C. de of. p̄f. p̄. l. fi quos. & i aut. de mā. pri. §. festinabit. & i Lōb. de of. vic. l. fi. cū impator iuret ei fidelitatē: vt in dec. 63. di. c. tibi domino. & q̄ nō trāsmittat ad posteros, habes validū ar. C. de aduo. ciuc. iu. l. pen. Quis aūt eligat principē, post set q̄riad qd dic, eligat ſm. C. de of. p̄d. l. 2. & ex senatorib⁹, cū i numero cor. pnumeret: vt C. de dignit⁹ senatorū. li. 12. cū senatores sint pars corporis principis: vt ad l. iu. maie. quisquis. quare & le gē facere p̄t vt & principes: vt ff. d̄ le. l. nō ambigit. & qa p̄ses creant ab ordine & i eorū ordine remanet: vt ff. quado ap. fit j. §. solent. Vel dic q̄ a principib⁹ populi suffragio: vt inst. de iure na. §. sed qd principi. & ar. ff. de of. q̄st. l. 2. i prin. vel ab eis sine populi suffragio, auctoritate tamen apostolica electione eis p̄cessa: vt s. notatū est. Vel dic q̄ a principib⁹ populi suffragio: vt inst. de iure na. §. sed qd principi. & ar. ff. de of. q̄st. l. 2. i prin. vel ab eis sine populi suffragio, auctoritate tamen apostolica electione eis p̄cessa: vt s. notatū est. Vel dic q̄ eligit ab eis qui soliti sunt eligere. Sunt em certi nobiles q̄ auctoritatē & priuilegiū ab apostolica sede hñt principē eligēdi & illi eligēt: & null⁹ alī⁹ debet electiōi intereſſe: vt i Lō. de pōtificib. l. 3. Posset aūt dici q̄ quilibet posset in principē eligi in quē eligētes p̄sensērūt: sed tū prī⁹ videndū est verū electi⁹ imperio sit dignus: vt C. de qua. p̄f. l. bñ à Zenone ibi, siue ab alijs, &c. Qui em indign⁹ est inferiori ordine, indigniori est superior: vt ff. de senatorib. l. qui indignus. Vñ de dignioribus est eligendus nec dedignēt alij milites, comites, & barones q̄ nō sedent i ea alto cubiculo: qm̄ potētiores pares esse nō p̄nt: vt ff. de aūt. iu. mu. cū. s. l. 2. circa prin. Vnū tñ nō omitto q̄ imperū sp est, licet desijt esse eius gubernator: vt i auth. quo. opor. epos & exteros. §. q̄ si. C. de of. eius q vicē alteri. ge. l. 2. Odo. Dicit Iac. de domino Ardizo Veron. in sum ma sub rubricella de suc. imperij, q̄ olim p̄cipes poterā. sibi eligere successores, vt i decr. 63. dist. in synodo congregata. & 23. di. in nomine dñi. in medio. Sed hodie quidā principes eligūt Impatorē q̄ prātē eligēdi ab apostolica sede acceperūt: sed examinatio, promotio, vnctio, coronatio, & man⁹ impositio ad dominū papā spectāt: vt ex de ele. c. venerabilem. §. j. & 2. vnde dominus papa ex causa ipsum potent deponere. vt in aut. de def. cur. §. nō habentē. & de forma hde. c. alius, de re. iu. l. eius est nolle. arg. C. de of. p̄f. p̄r. l. fi qs in aut. de col. §. sed hoc custoditi. & in aut. de mā. prin. §. festinabit. & in Lō. de of. iu. l. fi. q̄ successiōe deferat, est ... C. de fun. patr. l. ij qbus. & insti. de do. §. sed prim⁹ q̄dē. & i j aut. vt defuncti seu fu. § fi verò ēt. Nā & impator Carolus iunt p̄ Pipini imp̄ator P. pinus fuit p̄ alterius Caroli imperatoris, & iste Carol⁹ fuit p̄ Ludouici imperatoris: & Ludouic. fuit p̄ Lotharij imperatoris, vt i Lō. de fur. l. cuius libet. de ep. & cle. vbi p tpe & de capitulis p le. tenēdis. l. j. Nā & impator Frideric. vī inuere i pac. Cōstātię. in §. in ciuitate illa. i fi. q̄ pōt p̄cedere regnū eius filio Hērico, & q̄ eius filius ei in regno succedat: sicut de facto fuit. & iste nūc Friderich⁹ Rogeri⁹ imperator fuit filī⁹ Hērici. Sed tu dicas quod hoc ꝓpingit pot.⁹ electiōe principū quā successione. ista sunt formaliter verba Ia. de dño Ardizo. & hoc vltimū verbū fuī ē ipsa veritas, & ita seruat de facto de rege Vuēzeslao filio Caroli imperatoris. Nomina electorū. Et nunqd principes seculares ad quos pertinet electio, posset papa priuare potestate eligendi, & an propter corū negligentiā papa sol⁹ posset eligere impatorē? dic vt no. de re iu. c. apostolicæ. li. 6. & qd no. ff. de le. l. nō ambigit. p gl. & Cy.

a ¶ *Inuestituram recipietā.*]Certū est q̄ regnū Siciliæ est ecclesiæ Romanę. Pone ergo q̄ regno vacāte papa ꝺculit plures comitatus regni plurib. comitib. in feudū: deinde creauit ib i regē. quærit an illi comites teneant regi facere fidelitatem tanq̄ ipsius vasalli. & dicit Odo. q̄ est hic casus q̄ fic. verba Odo. hæc sunt. huc hēs exp̄sse q̄ in gñali feudi alienatione q̄ facit princeps, ptinet i vasallū qd ēt ē id qd legit si de feu. va. fuerit interpellatus. c. in gñali. Sol. verū est nisi dicatur exp̄ssim: & hic satis exp̄sse dī. Vel solue q̄ non hēt successor ius vtorum vasallorū ex p̄cessione ista: sed iō q̄ princeps. & fa. ff. qui. mo. pi. vel hyp. fo. li. sicut. §. illud. & ius vtorū vasallorū acq̄ritur ofī impio: & ea quę fiscalia sunt principis esse intelliguntur: vt C. de quad. p̄sc. l. bñ à Zenone. & sic nō ob. dictū. c. in generali. Odo. Ex hoc infero q̄ cum dicti comitatus sint de territorio regni, qd videntur iurasse fidelitatem papæ tanq̄ regi: & ideo regno trāslato regem sequuntur, sicut membra sequuntur caput sunm à quo discedere nefas est. Item intentio particularium sumit ꝓ vniuersio.

b ¶ *In causis.*]no. hic q̄ appellās Italic⁹ nō tenēt ire i Alemanią sm istā pacē: sed impator dēt hēre iudicē appellationū i Lōbardia à xxv. li impialiū ī. qui cognoscat & diffiniat: & ille iudex dēt p̄stare iurm q̄ bona fide cas examinabit & diffiniet ſm mores & leges illi⁹ ciuitatis intra duos menses à p̄re. litis vel a tpe appellatiōis receptæ: nisi iusto impedimento vel p̄sensu vtriusq; partis remāserit. hęc sūt ꝓba literæ multū notabilia. Et prio not. q̄ vbi maior est q̄titas, impialis dēt statuere auctoritas: vt C. de ope. pu. l. fi qñ. & di hic maior q̄titas a xxv. lib. imperialiū supra: sed de iure cō. aliter taxat: vt C. de ap. l. in offerēdis. & l. p̄cipimus. Sc̄do no. de iuro qd dēt p̄stare iudex appellationū. Tertio no. q̄ iudex dēt iurare q̄ feret sniam ēm ll. & p̄suetudines illi⁹ ciuitatis. & alias dicit lex, iudex sniam p̄terat legib. & morib. p̄sonārem in aut. vt cū de ap. §. j. C. de ād. p̄riu. l. fi is. C. q̄ sit lōg. p̄. l. j. C. de sē. & iter. oīn. iu. l. nemo. Porro si est q̄ro de p̄cessu, seruabit p̄suetudo primi fori. si de re vel cā, seruabit p iudices appellatiōis illud ius qd prim⁹ iudex dēbat ſruare. qa id qd dēbat ſm iustitiā cāę & non facere prim⁹ iudex, dēt facere iudex ap. qa ei succedit vt p̄mator vel reformator. & iō qa nō erit inquisitio sed æquū iudici à quo, non grauat parti, & sic à grauamine immunis appellaret: vt in d. auth. vt cū de ap. cog. i prin. Eluo q̄ ex nouis actis nouā p̄t ferre sniam & ēt veterē cuitodire. ff. qd cū e. l. tutianus. Quarto no. q̄ hic statuit tps diuorū mensium ad eam appellationis decidēdā: sed de iure cōi statuit annus: vt C. de tē. ap. aut. ei q. Sed ḡro, nūqd elapsis duob. mēsib. appellatio sit deserta? & vī q̄ nō: qa mens duorū mēsiū vī p̄xa cognitori nō p̄cutorī: q. ꝓba utriusq; iudici, & nō appellatori. iuxta no. C. de iu. l. ꝓperandum. in prin. li. 3. rū dico. qa isti duo menses succedūt loco anni. Nā ea p̄stitutio duorū mensiū facit mētionem. tacitè vī. p̄hibere ne vltra tps fiat. ar. ff. de le. 2. l. statulibe. §. stichū. Itē tacitè hoc colligit ex litera. vbi p̄dicta q̄ aut tps apponit iudici cū pœna. & tūc dēm⁹ esse ꝓtenti pœna, aut sine pœna: & tūc vt aliqd operet tps. appositio vī apposito ipsi sti & causæ. Preterea qd dicerem litera nisi tuto impedimento vel p̄sensu, &c. si duraret ipsa appellatio & eius vigor, ꝛ post duos menses. Itē ex eo q̄ dī de ꝓgatione tps per p̄sensu partiu, appareret manifestè q̄ sine ꝓgatiōe deserta est appellatio. & hoc tenet Odo. Sed ḡro quare litera dicit a p̄testatio, litis vel ꝑe appellatiōis recēpte? Rel. vult dicere q̄ si appellat⁹ vel appellas nolit lite ꝓsequi, iudex p̄t hēre litem ꝑ p̄te, vt C. de tem. ap. l. fi. §. illud. & ex tūc current tpa duorū mensiū. de iure aūt cōi q̄si incipiūt currere tpa appellatiōis p̄sequendę. dic vt in auth. de iudicib. §. appellationes. Quinto no. q̄ tpa assignata per statutū possint ꝓgari per litigantes: & hoc q̄n tps est breue: qa p̄sumit apposito fauore litigantium & ēt fauore sniæ. Et iō post terminum legis vel ꝓgatum sniа est rata & appellatio est deserta: qd est no. & idē in tpe statuto si per reductione arbitramēti. Na intelligit statutum fauore ꝓbitramenti talis sniæ late. sed in lege, ꝓperandum, nō est ita: qa ibi nulla ꝓcedit sniа cuius fauore videat statutum. Idē qd in sniа seruabo in instrīs guarentigiæ habentib. vim sententię p statuta Tusciæ. Bal. ¶ In tex. ibi, vel à tpe. hic alternatiue loqt. nā in ea ap. iudex p̄t ferre sententiā. & ante litem ꝓte. si vult: vt C. de tem. ap. l. fi. §. illud. & no. q̄ qd iudicis prāti permitti, id iuris necessitati nō subijcit: vt ff. de iud. nō quicquid. ¶ Ibi, impedimento. & hoc ꝓbatum fuerit, vt C. de tē. ap. l. fi. §. illud. Quid ergo si nō iudicet ſra tps statutum, an poterit postea iudicare? Rel. nō. & si iudex tulit postea sententiā, sniа nō valet, & ex ea solutum repetit. na expirat iudicij instantia: vt C. de iu. l. ꝓperādum. §. fluius. & §. fi. vbi de hoc plene. aduertr tñ, tota die clamāt quidā, perierunt acta, & expirauit iudicij instantia: vt C. de iu. l. ꝓperandu. Sed certè qui ita diffusè allegat, iudex est. nā nō oīa acta pereunt. Dic ergo lapsu tps ea acta perire i quib. nō imminet magnū piculū, sicut est d̄ libelli oblatiōe. fortè ēt vel fine forte me l⁹ formabit nūc q̄ prio fuerit format⁹, vel falte ira bū. Ite denuo lis debit ꝓtestari. & in hoc ēt nō vertit magnū periculū. Itē perit sacrim calumniæ, vñ iterum iurabitur de calumnia. Acta aūt in quib. versat magnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnũ periculũ,vt sunt ꝓfessiones & testiũ attestationes,non pereunt,nõ em̃ pereunt cõfessiones qa potest esse ꝙ cõfessus est litigator,in prima instãtia judicij aliqua sunt q̃ ꝺ eum, & nũc pœnitet modo in alio iudicio nõ ꝓiteretur,ꝙ ea ꝓfessio agnita sibi præiudiciũ generaret. Item attestationes non pereunt:qa põt esse qd testis nõ ita recordatur modo sicut & tũc, cum memoria hominũ labilis sit:vt ff.de pro.l.fi arbiter. & ff.de carb.l.3.§. duæ. Vnde qa in his magnũ est periculũ:iõ dicẽdũ est ꝙ nõ pereunt. nã ꝓbationibus pinguius est subueniẽdũ:vnde facultas probationũ non est angustanda:vt C. de hĩ. & manicheis.l. qm̃.i fi.cũ occasione defect' ꝓbationũ ius reddi non valeat.ff.de test.tu.l.duo sunt Titij: & qa acta vnius causæ in alia valẽt:vt C.de arbi.l.pe.in fi.& C. de re iu.l.fi. & de li.cau.l.iubem'. & de te.l.fi. Od.De citatione an pereat?& vr ꝙ nõ:qa traxit executionẽ ꝓscriptionẽ interrũpẽt.vt C.de ꝓs.30. an.l.sicut.& l.fi.& malã fidẽ in possessore inducẽdo:vt ff.de pe. hĩ. Itẽ veniunt.§.petitã.cũ em̃ malafides sit factũ:nõ põt ꝓ infecto haberi:vt ff.de cap.l.in bello.§.factæ.In ꝺrium est gl.ordinaria. C. de fruc.& lit.exp.l.litigator.Distingue ergo aut citatio induxit suum effectũ respectu actionis præscriptionẽ interrũpendo:& talis effectus durat.aut respectu officij mercenarij iudicis: & tũc in alia instãtia nõ durat quo ad accessiones q̃ officio mercenario veniũt in iudicio.& ita loquitur gl. in d.l.litigator.vel dic vt ibi dixi. Quid aũt de victo litigioſi, an duret?dic vt no.ſi l.1.C.ꝺ ꝓsc.ló.tẽp.& l.cũ lite mortua.ff.iud.sol. Qꝺ aũt dictũ est ꝺ attestationib', intelligẽ publicatis:secus si nõ essent publicatæ:qa nõ habẽt publicã authoritatẽ antequã publicent:vt no.ff.q̃ i frau.cre.l.3.§. gesta. Sed hoc vr ꝺ rõnem ſ. assignatã p do. Odor.nã ex quo testes ſoleniter deposuerũt in iudicio illud qd est omissum de publicatiõe in primo iudicio,ꝛqũ est suppleri i ſcõo iudicio:sicut testes q̃ nõ essent publicati in causa prima, possent publicari in ca appellationis.ad hoc facit extra, vt li.nõ ꝓte.qm̃ frequẽter.Sed q̃ tenent primã opi. hac vtunt rõne:qa publicatio testiũ fit officio iudicis mercenario,quod perit peremptã instantia quo ad ea quæ non sunt executa,sed exequeret.q.vt d.l.cum lite mortua. & ideo publicatio impossibilis vr.

a ¶ *Secundũ mores & leges illius ciuitatis*]No.ex eo ꝙ dicit mores, ꝙ licitũ est cuilibet ciuitati hẽre ꝓuetudines ꝓprias.Et ex eo ꝙ dicit leges, no.qd licitũ est ciuitati hẽre ꝓpria statuta cõfirmata p prælidem de prouinciæ.sed si ciuitas sit sibi ipsi ꝓses,sufficit ꝙ potestas ciuitatis cũ decurionibus faciat statuta,vel ciues eius accedẽte auctoritate superioris.nã cũ facere statuta sit iurisdictionis,& illa quandũ ad actũ exercitij sit i magistratib'.vt ff.de ori.iu.l.2.§. post originẽ. mento regitur magistratus. nisi alia esset ꝓsuetudo loci q̃ põt dare iurisdictionẽ ipsis decurionib.sine magistratu:vt C.de diuer.of.l.vigos.li.12. Vel si ciuitas illa ꝙ ipe illo careret magistratu:vt ff.de tut. & cu.da.ab his.l.vbi absunt.Ita ite.ligit.& qd no.i.l.j.§.fi qs apud eũ. ff.qd quisq; iu.& ib. oino vide p l. Bu.B.& me. Aduerte tñ q̃ si statuta tãgerent iurisdictionẽ principis,vt in causis appellationũ: talia statuta nõ valerẽt:vt hic:& extra de iureiu c. veniẽtes.Et est no. ꝙ in cã appellationis iõ nõ hẽt locũ ꝓgatio iurisdictionis:qa cæ appellationũ sunt misti imperij& pertinẽt ad auctoritatẽ ſuperioris. vnde vtraq; parte ꝓsentiẽte nõ pũt ventilari apud iudices cõpetẽtes:vt C.de in.auth.ad hæc. Sed nunqd tabellio de ꝓsensu partiũ si ne ꝓsentia iudicis possit recipere testiũ iurã,& dicta nulla sibi facta p iudicẽ cõmissione?Rñ. ñ: qa nõ reperit ꝙ tabelliões possint recipere talia iurã, vt no.C.ꝺ test.l.hac ꝓsultissima.§.pe.qd tene mẽti.

b ¶ *Consensu.*]No.consensu partiũ prorogari tpa appellationis.ad quod fa.C.de cẽpo.ap.l.vl.Od.Et si cã appellationis ventiletur per priu legiũ vel speciale statutum principis:vt hic,quod est nota.Ba.

c ¶ *Cõsules.*]Cõsules nõ pũt ĩgredi ꝓsulatũ nisi iurauerint vel iurent fidelitatẽ antequã ꝓsulatũ recipiã.h.ꝺ.adde ꝺ cõ. & ꝺem.l.publi'.

d ¶ *Vasalli nostri.*]Recipiunt ergo inuestituram tanquã vasalli, & iurabunt tanquã vasalli:& tale quidẽ erit eorũ iurm̃,vt caueat ſ. ꝺ forma fidelitatis.c.j.& de noua forma fid.c.j. Cæteri aũt iurabũt tanquã ciues,vt habes in ꝺ.c.j.de for.fide.& j.e.c.in nomine. cui qdẽ sacramẽto adijcere debẽt quod ꝺr̃ j.e. §.oẽs. Sed ꝛn qui iurãt tanquã vasalli,iurare debẽt tanquã ciues?vr ꝙ nõ.qa hic dicit ꝓclusiue cæteri tanquã ciues iurẽt.ꝓ quod vr̃ inuni, quod solũ q̃ nunc sunt vasalli pricipis,iurẽt tanquã ciues.Sed hoc ſ inuit, imo diuersum, ſ.q̃ q vasalli nõ sunt,iurẽt tanquã ciues,& nõ tanquã vasalli.Vnde põt dici ꝙ vasalli teneant iurare & vt vasalli & vt ciues cũ separata sint facta:vt ff.de calũ.l.fi.& C.ꝺ do.iter vi.& vx.ſi.marit'.Sed tñ vno sacro qs iurabit & vt vasali' & vt ciuis. ar.ff.de aut.tu.accipiẽtis Odo.No.ꝙ vbi iurat simpliciter, vr̃ iurare in omnẽ cãm ex qua iurare tenẽ.ff.de fideiu.l.ſi qs pro eo §.ſi nummos. Sed hic q̃ro an de piurio possit cognoscere iudex laic'. & dico ꝙ ſi: no. in c.licet. de iureiu.in nou.li.6.nã istud est crimẽ cõmune vtriusq; fori. vt ĩ an th.de man.prin.§.ſi verò canonicũ. Quæro quid ſi isti consules intrauerunt ꝓsulatum ꝓtermisso iuro? Resp.qa malo omine ĩtrauerũt, *but iuramentum remittatur.*

¶ Vasalli nostri d à nobis inuestituram recipiant,& fidelitatem faciãt sicut e vasalli, cæteri omnes sicut ciues à xvj.an.vsq; ad lxx.nisi tales personę sint quibus debeãt & possint sine fraude sacramenta remitti.Vasalli qui tẽpore f guerę,vel treugę nõ postulauerint inuestituram,vel debita seruitia nobis non exhibuerint: hac occasione feudum non amittant g.

tanquam subditi iurare debent fidelitatem principi nisi sint tales personæ quæ

in possessione consulatus, prę sumã,canonicum ingressum & omnia solenniter acta.ff.de offi.prætoꝛ.Barbarius.

e ¶ *Sicut.*]Ista dictio quãdoque est aduerbiũ similitudinis, quãdoque aduerbium qualitatis,& quandoq; ponitur pro tanquã:vt hic, & ff.de acce.l.ſi pater.§. qui dominio.& C.de hæse.instit.l.j.no.ergo de tanquam. Sed nunquid rogatus tanquã tabellio vr̃ etiam rogatus tanquam testis?vr̃ ꝙ sic.ff.de ꝓst.l.Dominius.nam nomẽ testis est generale.& dic ꝙ respectu suæ scripturæ est tanquam tabellio. sed si scriptura non est solennis, potest recipi ad probationẽ negotij pro teste, non ad suppletionem sui instrumenti,sed ad viuam vocẽ tanquam testis vnius vicem gerens.vt C.qui testi.ſa.poſ.l.hac cõsultissima.§.fi.per Accur.Cun.Ia.Bu.& alios ibi videas.

¶ In tex.ibi,Lxx.hi qui supra hanc ætatẽ sunt,merentur excusationẽ à tutela:vt C.qui æta.l.vni.vel à præstatione munerum personalĩ.vt q̃ C.æta.l.fi.l.b.x Quibus aũt ꝑsonis debeat remitti iusurãdum,quæriũ & vr̃ ꝙ solis seruis; cùm illi soli excipi videant,vt j.e. in nomine.circa fi.Sed certe iuriofi excipiunt: cum pupillis similes habeant: vt ff.de acq.hr̃. l. pupillus.& est ad hoc quod alias dr̃,furiosus loco quiescẽtis & dormientis habet:vt ff.de iure codi.l. 2. §. furios' & iur.C.au Tre.l. fi.& ff.ꝺ iure.l.vbi nõ.§.furios'.Sed nũqd fœminæ iurabunt?Rñ. vt j.e.c. in nomine.circa fi.Itẽ nunquid vxor̃ pro domo?Rñ.imò omnes qui intra hanc ætatẽ sunt:vt j.e.c.in nomine.circa fi.Itẽ excipiuntur clerici:vt C.de epi.& cle.l.cũ clericis.& in Lõbar.de aduo. & vicedo.l.vbicunque.& l.qm̃. Sed tu dic ꝙ imò iurabunt clerici,vt extra de iureiu.c.i. Monachi aũt & aliũ ordines non iurãt,cum hoc ad eos non spectet, vt C.de epi.& cle. l.decernimus.arg.l.omnes.& l.generaliter.Itẽ quia ꝓ mortuis reputantur:vt C.e.l.fi.& in auth.de nup.§.distrahuntur. & in auth. de mona.§.illud. Od.Extra quæro nunquid ille q̃ est in articulo mortis possit tanquam testis examinari ? & vr̃ ꝙ non:quia mens mortis cogitatione turbata non ita bene memorari potest:vt C.qui testa.fa.possunt.l.hac consulẽtissima.§.at cum humana. & in teste est opus scientia & memoria:vt ff. de fur.l.quidã tabularum.Contrarium dico,nã cùm possit facere testamẽtum:vt ff.de leg.3.l. Pãphilo.§. propositum.ergo & esse testis.nam non minus est testari quã testificari:vt ff.de testa.l.cum lex. & ẽt nos videmus ꝙ ſi lingua sit ingrossata pp infirmitatem,non tñ omnino perdita, potest facere testm̃,vt C.de test.l.qm̃ indignum. in verbo,feminecis. & no.e.tit. & l.iubemus.& puto ꝙ interrogatoria debent breuiari,vt non interrogẽt nisi de substantialibus,& de his de qbus lex iubet expresse testem interrogari,puta an sit odiosus. nam odioso non creditur, quantumcunq; in infirmitate acceperit corpus Christi.ar.ff.ad Syl la.l.ſi quis in graui.dictum ẽt ipsius ꝓterit reprobari de falso:quia non omnis q̃ moriẽs,est Ioan.euange.vt C.de test.l.verba testamenti. De eo q̃ moriẽs confessus fuit se mutuum vel dotem recepisse, vtrum hæres eius posset opponere excep. nõ num.pe.dicit glo.ꝙ non:quia nequaquam moriens expectabat futuram numerationẽ. Ista est gl.sing.in l.j.C.de fal.causa adiect.legato.

f ¶ *Vasalli qui tempore.*]Hic dicitur quòd vasalli qui tpe guerræ non postulant inuestituram à domino.& non exhibent seruitia,eo ꝙ ciuitas eorum est in guerra cum illo domino:quod nõ propterea ꝓ dunt feudum.quod est not.dignum. Et nota ꝙ treuga magis accedit guerræ q̃ paci:& ꝙ de guerra & treuga idem est iudicium. Item no.ꝙ rempore treugæ non est tutus accessus.facit c. pastoralis.de reiud.in cle.& j.eo.§.sententiæ quoque.

g ¶ *Non amittant.*]Dicit Cato,Pugna pro patria.sic de abolitionibus l.fallaciter.& ff.de iusti.& iure.l.veluti. Ista em̃ sunt bella quæ fiunt pro patria defendenda:vt in decretis 23.q.6. c.ſi nulla. Odof. Sed an guerra connumeretur inter casus fortuitos?Rñ.sic, nisi tpe ꝺcti potuerit prouideri:quia tunc culpę connumerantur:vt ff.lo.l. ex conducto.§.ſi vis tempestatis. per Cyn.qui allegat e.tit.l. habitatores.§.vl.& ff.de dam.infect.l.q̃ bona.§.de illo.quod tene mẽti.

verb:

verba Cy.hæc sunt in d.§.ſi vis tẽpestatis.in verbo,incursus hostiũ. Hic q̃ritur de qõne facti.quidam ꝓduxerant à cõi Pistoñ.certas possessiones per certũ tps , puta quinq; annorum. exactor ꝓ cõi petit personem.ꝓductores dicũt se nõ debere teneri.quia nõ potuerũt colligere vel colligi facere ꝓdictas pensiones pp incursus hostiũ q̃ moranf in castro sancti Luc'. q̃rit qd iutis sit. Ego distinguo an superuenit guerra& incursus ꝓdictorũ hostiũ post ꝰctũ locationis:& tũc remittit pẽsio:vt hic.Ꝺr̃. aut ab initio erat guerra: & tũc ĩputãdũ ẽ eis, q̃ sciuerũt pdonẽ & statũ rei:& nõ puiderũt.vñ nõ excusantur à pẽsione.ar.ff.ꝺ dã. infe.l.q bona.§. de illo. & eius qd uo.d.l.habitatores.§.vl.Cy.Sꝺ qꝺ ec ce mã erat ꝓparata guerra,tñ tõdum erat mota guerra inter duos principes,fecerunt inter se treugã seu differentiam duorum annorũ. Quæro vt:ũ lapso tpe sit necessaria diffidatio ad hoc vt ille qui aggredit territorium alterius nõ dicat̃ esse latrunculator? & vr̃ ꝙ non fit̃ necessaria diffidatio,ar.ff.de leg.2.l.statulib.§.Stichum.Sed ꝺrium est verum:qa vbi non ꝑcedit dispositio ibi lapsus tpis p se non hẽt dispositionẽ inducere.Item verba q̃ sunt ordinata ad negandũ vel priuãdum:nõ dispanunt:vt ff.de mo.re.l.Titia.§.fi.& ff.de hr̃. inst.ex facto ẽt agitatũ. Sed si guerra ꝑcessisset ex priuato tpe sufficientię,ipso facto remanerẽt i guerra,nec esset noua diffidatione opus:vt ff.de pac.l.ſi vnus §.ſi cum reo.& vide ꝙ no.in c.pro humani.de homic.lib.vj.in nouella.&c.

a ¶ *Libellariæ.*]Dicit ꝙ libellariæ & precariæ de feudis factæ per vasallos in suo statu ꝓmaneant.i.in eodẽ habitu,vt ff.de ꝓd.ob cau.l. qd Seruius.ẽm ꝓsuetudinẽ vniuscuiusq; ciuitatis.ſ.de Societate Lõbardiæ non obstãte lege q̃ diceret ꝰrium,& est imperatoris Friderici.Extra no.ꝙ libellariæ ecclesiarũ & emphyteusis possunt ꝙ emphyteutã donari & legari saluo iure ecclesię.vt no.eẋ loc.c.potuit. in nouella. Sed Bar.ꝓsuluit ꝰriũ ꝙ legẽ vniuersas.C.ne rei dñicæ vel tẽplorũ.ſecũbi loq̃t qñ respectu ꝓprietatis & nõ vtilis dñij ꝰctus in fraudẽ celebrant:& sic nõ ob.& fa.C.de hr̃.inst.l.hr̃ditas.in ver.annonæ ciuiles,ibi nõ obstãte,q̃ est,ꝺ ph.seu.ali.ꝓ fri.& sic colligẽ ar. impator dũ concedit aliqd rescriptũ qd sit ꝰ legẽ aliquã dẽt specifi care legẽ dicẽs non obstãte tali lege,& tunc valet.vt hic.alias non vr̃ valere:vt ar.ff.de leg.3.l.ſi qs in prin.& ff.de adop.l.nã ita. Quid ergo ſi dicat generaliter nõ obst.l.aliqua vel rescripto sup hoc i dulto,an teneat hoc?ꝙ qdã dicũt. Alij dicunt,refert vtrum impator re scribat ꝰ legẽ,an ꝰ rescriptũ. Si ꝰ legẽ,tunc dicit tali lege nõ obstãte. Si ꝰ rescriptũ:tunc generaliter sufficit dicere nõ obstante aliquo rescripto,& ita tenẽ.Ratio est illa:qa facilius tollunt iura positiua siue priuilegia q̃ iura cõia:vt in auth.de nõ alie. aut pmut. §. illud. Sed qd ſi ita dicat impator,ꝑcedo tibi priuilegium hoc nõ obstãte lege aliqua,& non obstãtib.illis ll.q̃ dicũt gñaliter dictum nõ valere nisi i casib.ſpaliter nominatis.& hoc dico p l.fed&ſi qs.§.q̃stũ. ff.ſi qs cau.& C.ad Vellei.l.iubemus?Rñ.credo ꝙ teneat.ff.de leg.3. l.ſi quis in princip. & C.de test.auth.hoc inter liberos. & ff.de iur. cod.l.diuus.§.licet.Odof.Illud est cõsideratione dignũ ꝙ licet preceps referibat ꝰ ꝓprium statutum,& sic ex certa sciẽtia,tñ cum approbat factum ꝺnatum reqrit̃ clausula nõ obstãte.Idẽ si factum nõ est ꝺnatum,sed est data ei forma vt reqrat̃ hæc clausula.C.de test. auth.hoc inter liberos.& ibi no.& e.ti.l.ſi nõ ſpali.De clausula suppletiua de plenitudine ꝓtãtis scias ꝙ populi' Romanus anteq̃ trãs ferret imperium ad Cęsarẽ,hac clausula nunq̃ fuit vſus:nec in iure ciuili inuenit̃ hæc forma,nisi dicat,& benẽ,ꝙ includit sub illis verbis,quicquid principi placet,legis habet vigorẽ.ff.de ꝓst.prin.l.j.C. de leg.l.vl.& adde ꝙ Spe.dicit ꝙ ꝰctus feudalis emphyteuticarius siue libellariæ ꝓditionis eiusdem naturæ sunt,vt ipse not in spe.de feu.§.qm̃.vers.40.circa fi. & sic in solo nomine est discrimen,vt & alias dicit lex C.de ag.& cẽs.l. definimus.Sed Spe.non dicit verum nisi forte loquamur i feudo quarundã ecclesiarum Lõbardię:,ꝙ uo non ꝓstat seruitium,seu census pecuniarius ad instar ficti: puta certa q̃titas pecuniæ vel frumenti vel aliud simile, vt vna spalla porci, vel vnum par caponum quolibet anno:qa ecclesia Lombardię non curat de seruitijs armorum,sed de reditib.burſarum. & iõ in talib. feudis puto qd succederet mutus & surdus etiã à natiuitate,& qui libet his,vt C.loc.l.viam veritatis.nisi renor̃ fuestituręque repugnaret consuetudine etiam ecclesiæ semper salua Bal.

b ¶ *Damna.*]hic Impator remittit oĩa damna data in reb. omnia ablata facta de reb.& omnes iniurias factas in personis ab vniuersitate societatis vel aliquo de societate vel à coadiutoribus.Et hic no. ꝙ impatori sit iniuria non solum p se,sed p suos.facit.ff.de religi.l. ossa.in fi.& qd no.Bar.ff.de cap.l.hostes.& In.extra de app.c. dilectus.Item no.ꝙ Imparor remittit oĩa illa,licet nõ appareat de alio mãdato.Et adde ꝙ habes extra de iniu.& dam.da.c.in nostra.Item nota quod ligæ & confœderat'ones faciunt vniuersitatem.

c ¶ *Ab vniuersitate.*]Hic habes ꝙ vniuersitas dãnum dare dr̃, & sic p ꝑsequens dolum ꝓmittere:vt ff.de dolo.ſed si ex dolo. §. j. licet illa videat dicere ꝰrium.Mẽtum dr̃ inferre:vt ff.ꝙ me.ca.l.metũ. §. aduertẽdum.qd em̃ maior pars facit, tota vniuersitas feciſſe vr̃:vt ff. de reg.iu.l.aliud.§.refertur.& ff.ad munici. l.qd maior.Itẽ & si potestas ꝓsiũarij & antiani hoc fac̃at tota vniuersitas feciſſe vr̃.ar.ff.de vr̃&vi.l.fine à me.Et iõ nos videm' ꝙ vniuersitas accusat & riidet ꝓ syndicũ habẽtẽ ſpãle mãdatũ à ciuib.vt C.de re mil.l.tã collatores.li.xij.nec req rit̃ ꝙ illæ singulares ꝑsonæ q̃ deliquerũt, nominent in syndicatu:qa nõ ꝓstituit syndicus nõie ipsorũ,sed nõie totius vniuersitatis:vt l.in rm. §.vniuersitatis.ff.de reiũ diui.Et no. q̃ facili' fit ingressio ꝰ vniuersitatẽ q̃ ꝰ singulos:qa delictum magnæ vniuersitatis non ꝑt esse nisi notoriũ & famosum.Vñ q̃is fama q̃ sp apud acta est ꝑsens, & clamosa vox populi magis clamet in reb.notorijs. est verum ꝙ in notorio act' transeũtis requrit̃ postea ꝓbationes plenę:vt C.de of.rec. ꝓui.l.iustissimos.& ordo iudiciarius.ar.ex̃ de iu.c.exhibita.saluo eo qd no.inst.de publicis iu.l prin.& no.in c.ſi.de fo.ꝓ.in noue.li.vj. Si aũt iudex vult ingrere ſ singulares ꝑsonas,oportet ꝙ fama ſpaliter sit ꝰ eos , & non admittit̃ per ꝓcuratorẽ si cã exigat detentionem seu carcerem personæ:vt in c.eos q.de sen.exc.li.vj. & aliquã do ista detentio est arbitraria,aliqñ necessaria si qualitas pœnæ ꝑsonalis.Sed nunquid fideiussores possiunt se obligare ad pœnã corporalem? Et quid de obsidib.dic vt no.xxiij.q.v. cum hõ.& dic ꝙ non de iure,sed de ꝓsuetudine in qbusdam locis seruatur ꝰrium: quæ consuetudo habet potestatem in sanguine hominis.ff.ꝺ extra ord.cri.l.sacculatij.§. sunt quædam.Bal.

d ¶ *Moram superfluam.*]Hic dr̃ qd impator in ciuitate vel ꝓatu non dẽt facere superfluã moꝛã in dãnum ciuitatis vel ꝓatus seu territorij p quæ transit.Et est ratio:quia ferè impossibile est qn exercit' eius dãna non inferat:vt ff.lo.ex ꝑducto.§.ſed si labes.ver. idemq;

d ¶ *Superfluam.*]ar.C.de met.l.deuotũ.& in auth.de q̃store.§.ſi vero forsan. Sed quando dicat mora superflua?Rñ.iudicio ecclesiæ,populi,vel si ibi moreẽt vltra sex menses.ar.C.de cẽsitis.l.fi. Odo. vel arbitr. boni vir:vt ff.de ver.obli.l.continuæ.§.cùm ita. & ff.ad Ter. l.a.§.fi mater.& l.j.ff.de superficieb.Bal.

e ¶ *Ciuitates*]Hic dr̃ ꝙ licitũ est vniuersitati societatis seu ipsis ſocietat.ꝰ.ciuitates murare,& extra ciuitatẽ munitiões & fortalitia facere.

f ¶ *Murare.*]Hic est triplex litera.aliàs murare,vel munire,vel mutare:& q̃libet bona est.& est simile ff.de opib.publ.l. de operib.C. de ædifi.priu.l.p quincias.ff.de rerũ di.l.sacra.§.pe.in auth.qño oportet epos,§.ſi qs apparuerit.i fi.aliàs aũt nisi iussum,haberẽt à principe,hoc facere nõ pñt.ar.C.de ope.pu.l.ſi qñ.& l.nemo iudicũ.& facit ad id qd no.ſ.e.§. nos Romanorũ impator.&c.in fi.illi' gl.i.fine pfinitione tpis,&c. Odo.C. de sacrof.eccl.ad instructionem.Bal.

g ¶ *Item societatem.*]Dicit ꝙ ciuitates q̃ veniunt in ista pace,possint fœdus & societatẽ q̃ inter se habẽt,manu tenere,& ẽt renouare toties quoties eis placuerit,& eis videbit̃ expedire.Conuenticula hic ꝓcedunt,de iure aũt cõi prohibent.vt ſ. de pace tenen.§ puĕticulas. C.de epi.& cle.l.ꝓuenticula.C.de ijs q ad eccl.conf.l.denũtiamus. de pag.& facri.l.j.& in aut. de interd.col.hær.circa prin.C. de fum. tri.& fi.cath.l.2.& de hære.l.cũcti.& hæc societas à principe approbata est hic,Ideoq; licitũ est eis societatẽ seu ꝓuenticulũ tenere,& quoties voluerint renouare,vt hic,& ar.C.de iudęis.l.2. Sed nũqd aliã societatẽ poterunt ꝺhere cũ aliis ciuitatib.cum qb.nulla societatẽ habebãt?Resp.nõ,cum dicat iste tex.q̃ nunc habent,&c.& facit j.eod.§.pacta inter ciuitates. Odo.Quæro,Facta est societas inter duas ciuitates per qnqué niũ duratura: vtrũ si post qnqué nium præstant sibi mutuos fauores,intelligaꝛ liga tacitè renouata?Vr̃ qd sic, sicut dicimus in ꝰctib.rerum,vt ff.loc.l.item quærit. §. qui impleto. Cõtrariũ dico nisi renouet expresse,vt hic,& est arg.C.loc.l.ſi cum Hermes.ꝑsertim si fuit ꝰctus prius per ſtipulationem:quia stipulationes verba desiderant. Similiter in ꝰctib.in quib. requirit̃ scriptura, non sit tacita renouatio:vt in d.§.q impleto.Itẽ no.quod iste text. loquit̃ de renouatione voluntaria,sed aliquando fit renouatio necessaria,vt in ꝰctib.emphyteuticis& feudalib.vt no.Cy.C.de sacro san.eccl.auth.& quæ.

h ¶ *Pactiones.*]hic dr̃ ꝙ pacta inita timore imperatoris, vel ꝑ ꝓpressionẽ nuntiorũ suorum sunt irrita & cassãda:ergo imperator nõ ꝑt inferre merũ sicut nec q̃libet priuata persona.Et no.q̃ illud quod fit ꝙ merũ principũ,nõ valet.dicit Spe.ꝙ induci nõ dẽt nouitas in homagijs vel in actis fidelitatis:vt in Spe.de feu.§.qm̃.ver.ego talis iuro.dicit Io.An. quod indebita seruitia præsumuntur à dominis

per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per metum extorta.in c.j.de præscr.lib.6.in nouel. Et ꝫ potestates præsumitur.C.de testa.l.nolumus C.de fundis limi.l.j. lib.11.C.de omni agro deser.l.qui per potentiā. præsertim erga rusticos. C.ne rusti.ad vllum officiū deuo.l.2.nor.tamen ꝙ nisi voluntas ꝓdescendat compulsioni,non potest cogi.C.de hær.instit.l.3.

a ¶ *Cassentur.*]sed an ipso iure, vel demum opposita exceptiōe? Resp. ipso iure, vt ff.qđ met. cā. l. si mulier. §. si dos. Tu dic vt not. ꝛ.de pace iura.fir.§.itē sacraméta.

b ¶ *Pro infectis.*] factæ n. fuerunt ꝛ legē:& q ꝛ leges fiūt, ꝙ infectis habēntur:vt C.de leg.l.nō dubiū.& C.de sacrosanc.ecc.l. iubemus §.sanè.Odofr. Sed an ꝛctus principis habeat vim ff.legis. vt de publi.l. Cæsar?Rñ.ficqñ caret vitio, sed hic nō caret vitio,qa est ꝛ ius nāle, vel saltē ꝛ bonos mores.Et no. hunc §.valde vtilē ad ꝛctus q tota die fiūt cū dāis terrarū.Sed numquid debet proponi actio quod metus causa ad rescindendum? Respon. non,quia est coram quo agatur. Item quia metus principis est quodammodo vis præcisa,quæ omnino tollit consensum.& adde quod not. Inn. extra de renun.c.super hoc. & ibi ponitur quid quis habebit probare in huiusmodi iudicijs.licet enim dixerim ꝙ non est coram quo agatur de facto, tamen de iure si imperator facit iniustitiam, potest adiri Papa per supplicationem,vel denuntiationē: vt extra de ꝓbat.c.j.

c ¶ *Pacta.*]Dicit hic ꝙ ex speciali clausula præmissa subijcitur generalis.sic ff.ad leg.aqu.si seruus ſerum.§.inquit lex.sic ꝛ.C.de sacrosanc.ecc.l.generali.& l.illud.& l.fancimus.& d.l. si seruus seruum.§.rupisse Otho.& ff.de postu.l.j.§.hoc edicto.

d ¶ *Communi.*]l.tota vniuersitate. quia tota vniuersitas cōe appellatur. quod autem dicit ab alijs,ſ.singularibus personis pro priuato facto suoOdofr.

e ¶ *Ita tamen.*]Ista dictio habet determinare præcedentia. Odof.ff. ad T.ebel.l.Lucius.§.quæ habebat.

f ¶ *Persoluere fictum.*]Differentia est inter fictum & seruitium,sicut inter pecuniam & censum & operam: & aliquando fictus appellatur census.C.de don.l.censualis.de acqui.rerum do.l.quæ quisque. C.sine censu vel reliquis.l.omnes.Et an quicunq; non soluens censum temp.re à iure statuto perdat rei dominium? Dicendum est ꝙ sic,si ille cui debet census solui, habet directum dominiū rei,vt C. de sacrosan.eccle.auth. qui rem huiusmodi. secus si præstatur in signum alterius subiectionis de re propria.vt no. Inno.de reli.domi. ca.constitutus.Et facit optimè C. de fundis patri.l.fundi possessionem.tamen nullus perdit donec eijciatur foras:vt not.ff. pro soc.l. cum duobus.§.idem respondit. Et qui non renouat ab ecclesia,videtur iuri suo renunciare.vt not.in c.j.de precat.in nouel. & ꝛ.e.c. ego iuro,scilicet, quando venit ex necessaria consequentia præcedentis contractus.

g ¶ *Sententia quoq;.*] Iste §.est valdè no.ad exitiōs terrarū:vt sciamus qui processus facti ꝛ eos rescindātur eis ad ciuitatem reuersis, & qui non. Adde quod no.in c.j.de cler.non resi.libr.6.in nouell.& in c.statuim.de rescr.eo.lib.tangitur de iſtis exitijs.& si quidem licet non per se:tamen per procuratorē potuerunt ꝓparere,citatio arctat eos.secus si nec per se,nec p procuratorē: quia nullus audebat tanq̄ procurator compareret:vt ff.ad Trebell.l. de ætate,& in c. pastoralis.de re iud.in cle.& in ca.bonę.de elect.& si erant banniti omnibus,bonis ademptis,iudicia non tenent:vt l.si constante. §.fi.ff. solu.matr.quia nudi exularunt:vt ff.de capi.di.l.tutelas. §.si libertate.& compromissa soluuntur.ff.de noua.l.quoties.§.fi.quia habent pro mortuis.C.de hær.inst.l.j.& facit quod no. in l.ad cognitionē. ff.quib.ex cau.in poſſ.ea.in gl.quę dicit:not.hic pro bannito.Quid de sententijs latis ex compromisso facto inter exititios & intrinsecos?Respō.tales sententiæ valent pro reb. compromissis. sed extra ꝓmissum nō valent etiā si post ꝓmissum nominatim homologetur laudum. nā expressè dicit decretalis ꝙ non potest homologari laudum super quo non procedit ꝓmissum. extra de confir.vti.vel inut.c.examinata.ad quod facit.ff.de pe.l.3.§.si seruus.& quod ibi no.per Guliel.de Cu.& est rō:quia ordo ſubitantialis peruersus.nā vbi non procedit notio, ibi sententia non procedit, nec valet authoritate partium ordine prætermisso: vt C. de sent.& interloc.omn.iud.l.prolatam.

h ¶ *Secundum leges & consuetudine.*] Not.argum.ꝙ si causa est commiſſ. ſecundùm leges & consuetudines terrarum terminanda, ꝙ potius debet terminari ſecūdùm bonas ꝓsuetudines quàm ſecūdù leges.Et dictio,&,ſignificat bonitatem arbitrij, & non merum ius cōe, vt extra de eo q mitti.in poſſ.causa rei ſer. cùm ventilet.& vide Cy.C.de test.mili.l.captatorias. Cyn.

i ¶ *In irritum.*]sic §. e.§. priuilegia.cā n.harū ſnſarum seu discordia ſublata,cessare dēt earū effectus. Sic C.de episco.& cler.l.gñaliter, ff. de excu. tut.l.cum exoratione. ff.pro soc. l.actione.§. alicuius.debēt cū oīa pacis tpe in pristinū ſtatum restitui. ar. eius qđ de redhibitione dī.ff.de ædili.edi.l.redhibere.& l. facta.& de aliu.mut.cau.fa.l.qa.Od.

k ¶ *Possessiones.*] possessiōes amiſſæ tpe guerræ quæ ante tēpus guerræ possidebant, debent restitui possessoribus. & si eas recuperaſſent,debēt eis defendi, nisi essent possessiones q̄ ptinerēt ad imperiū: de quib.dēt stare dicto arbitrꝛ ū electorū.Et not.ꝙ nō dicit hic de eligendis arbitratoribus. qa nemo tnāsigere,vel amicabiliter ꝓponere cōpellitur.quādoque tamen in arbitratorem potest ꝓmitti,& non in arbitrū,vt super decimis & alijs ſpiritualib.vt no.in c. ſi pater.de rerū permu.in nou. Not.ꝙ tpe guerræ licitum est recuperare per vim ablata. Not.de ꝓservatorio possessionis.facit C.de car.edi.l.j. Not.ꝙ arbitri eliguntur in causa imperatoris,qui habēt cognoſcere de regalib. Not.de verbo assignent,qđ significat, i. declarentur pertinere,& de facto ponatur in possessione si non est.

l ¶ *Cum fructibus & sine damno.*] Not.ꝙ fructus & damna ponuntur vt diuersa. & sic non dicitur damnum dare qui tanquam possessor percipit fructus. quod tene menti.

m ¶ *Restituatur.*]hoc nisi ablator iure se posset teneri in causa proprietatis:tunc em restitutio impeditur:vt ꝛ.c.§. si qui.& caue,quia hic,dicit de ablatorib.seu suasorib. qui non sunt de societate. Sed ego idem puto,& de eis qui sunt de societate:cum in d.§.si qui.generaliter. loquatur & non specificet an de societate sit vel non sic, ergo generaliter & indistinctè debent intelligi,vt ff.de pub.l.de ꝓtio.& intelligendum est imperatorem in hoc casu idem statuisse in suis ꝙ in alijs.& idem in alijs quod in ſuis, cā æqualitatis hinc inde seruandæ:vt arg.ff.de arbi.l.si cum dies.§. fi.C. de fruc.& lit.expen. l.fi.C.de proxi.sacro.scri.l. in sacris.li.12.& ff.man.l.3.in fi.& C.cōmuni diui.l.pen.§.fi.& ar.ff.fa.ercif.l.in hoc iudicio.Odo.& not.ꝙ in iſtis restitutionibus quæ fiunt vigore capitulorum pacis,obstat exceptio,dolo facis:quod est not. dignum. Sed quid si quis nesciat dicere cōfines ſuarum possessionum? Resp.ſibi imputet:quia nemo ſibi incertus esse debet quantum possideat.vt ff.de verb.ſig.l.ſubſignatum.§.fi.per Accur.

n ¶ *Recuperauerit.*]quoqꝰmodo.Odo.Et sic not.ꝙ tempore guerræ licitum est recuperare qualitercūque. Et quid si vnus recuperat alij ablata?dic vt ff.de capti.l.si quis in bello. Si quis perdidit bona culpa ſua dānabili,vt si miles perdidit arma,nō recuperat.sed si latrocinio vel virtuoſe pugnando, tunc recuperat à quolibet recuperare ſalua ꝓsuetudine armorum.e.tit.l.j.p Dyn.Sed qualiter,ꝓbabitur possessio?Resp.probata detentione corporali:nam qui detinet, præsumitur possidere:vt not.in c.cum olim.de priuileg. per Innoc. 7.q.j.pontifices.per Archi.& in c.ij.vt lit.pen.in nouella.nisi cōstet alium possidere (cúmque personam:vt apparet ī prædictis ll.& capitulis.) Vnde non frustra hoc in modū priuilegij huic conceditur. Sed attende ꝙ si rectè inſpicias, nqn dicitur remittere nisi offensas quas fecit postquā fuit ī societate. Et sic puto ꝙ si feudum haberet à principe, & antequam esset in ſocietate culpam aliquam cōmisisset propter quā amittitur feudum, ꝙ bene amiserit feudū,& culpa illa non videatur remiſſa per hanc pacem:licet videat ꝛ id quod dicam ꝛ.proxi.ibi,pro præteritis,&c. quaſi videantur remiſſæ omnes culpæ & offensæ factæ,ſiue anteq̄ esset ī ſocietate, siue post esſent ꝓmiſſæ.Sed certè non est verū: nā non ſic intelligit in ꝓteritis. nā idem vult dicere ac si dixisset prædictis.Hoc etiam indicat qđ ibi ſtatim ſequitur,vel parti eius, &c.Od. Nec est nouum maleficiū per perseuerātiā delicti tempore guerræ remiſſum facinus videri. nā inſpicitur tps quo delictum nascitur. ff.de iureiu.l.q iuraſſe.§.ſi pater.& l.eum qui.§.in popularibus.de furt.l. inficiando.§.infans. C.de test.cum antiquitas.in prin.& ar.in c.j.ꝛ.de feu.guar.Quæro, quid si testis dixit ꝙ fuit ante guerram, vtrum ꝓbet ꝙ fuit ante originem guerræ? & videtur ꝙ non: qa æquiuocus est ſermo iſte,cū possit intelligi ante guerram,ſcilicet,finitam.l.2.ſi cer. pet.Bar.

¶ Truffa est: oīs intellectuseſt extraneꝰ q̄ nō ſonat ī aurib. vulgi:vt extra de ſpōſa.c,ex literis.& iō intelligitur ante originem guerræ.

Ad co-

a ¶ *Ad cognitionē*] Not. ꝙ arbitri electi ad cognitionē videnē electi ad decidendum & ad ſignadum:vt hic,& ff.de proc.l.qui procuratorē dat.ſecus in electis ad cognoſcendum & referendum, quia non possunt causam decidere:vt C.de offi.præf.Aug.l.ordinationem.

b ¶ *Coercitionem.*]vel coactionem,vel correctionem.Odofr.ista tria sunt quaſi ſynonyma.

c ¶ *Ampliꝰ cōsueuerūt.*]Sume illud qđ é lōge. ꝛ. & eā quā modo exercent.

d ¶ *Possideant.*]Not.iuris dictionē possideri,i.qua si possideri: vt ꝛ. cod.§. eis.& nō vitiat verbum impropriū positū, vt ff. de iureiu. l.sed & si possessori.§. seu si reum.qđ debet intelligi ſecundū ſanum intellectū.& pro hac possessio iurisdictionis per exercitia quibus qs est vsꝰ.libere & quiete.tex.est hic notabilis.

e ¶ *Successorum dominorum.*]dicit quidā hic vidēt Imperator inūgere ſucceſſori ſuo, vt hoc idē faciat, quod quidem esse nō ꝓbat ff.ad Treb. l.ille à quo.§.tempeſtiuum.& ff. de manu.l.apud cū.Sed certè nō est verū,ſed ita debetis intelligere ſrām ittā,ꝙ habeāt ſine ꝺdictione ſucceſſorū nostrorum.Si n. ſucceſſores nostri ꝓtradicāt, nō habebunt.vel dic ſimpliciter, vt iacet arg.C.de ſen. & interl. om.iud.l. poſt ſnām.& ſen.reſc.non poſ.l.1.Prima placet, cum Imperator ꝓdecessoris factum abrogare possit:vt C.de veter.iur.enu.l. a.circa prin.Odof.& p hoc determinatur q̄ſtio quam format Cy.C. de legib. l.digna vox.& sic nec p contractū:nec alio modo princeps ꝓt regalia concedere in præiudicium ſucceſſorum, quia ſicut nō pōt iura eorum ſubuertere,ita nec minuere:vt ff.qui & à qui.l.ſi optio.non.n. debet vni in alterius dānū ſuccurri.ff.de mino.l.in cāx.§.1.in prin. eo.ti.l.auxiliū.in prin.Odofred.nec est boni principis vnum altare cooperire:& aliud diſcooperire:vt C.qui pot.in pign.ha.l.aſſiduis. §.exceptis.nec priuilegia vni conceſſa alteri dare:vt C.de ſilentiarijs.l.decurionibus.lib.xij. Et ſi princeps conceſſit alicui beneficiū, prior tempore potior est in iure.ar.ff.de aqua plu.arc.l. in concedē do.& ꝛ.qui ſuc.tene.c.1. col.x. Et hæc faciunt ad conceſſiones quas faciunt principes de aquis publicis quòd ſemper videātur reſerua ta iura & commoditates eius cui prima conceſſio facta est.

f ¶ *Saluo.*]ff.fami.ercī.l.item Labeo.§.j.

g ¶ *Aquæ Lambri Mediolanēſibus.*]pone.Inter duo caſtra erat quæſtio de ductu aquæ publicæ, & fuit inter ſe lata ſententia. demum imperator conceſſit mihi vnum de illis caſtris:nunquid teneor ſeruare illam ſententiam?Et videtur quòd ſic:quia caſtrum tranſit in me cum ſuis vitijs ſuaq; cauſa, præſertim cùm ſit vniuerſitas quædam. ff.de act.emp.l.in venditione.ff. de ſerui.ruſt.prædl.l.lucius. à cōtrario ſenſu.ff.de cond.& dem.l.ſi quis legata.§.fin.de contr.empt.l.ſi aquæductus. Et qui imperator non videtur velle præiudicare trāſactionib.& ſententijs:ſed tacitè reſeruare.arg. huius literæ.in cōtrarium videtur:qui a ſicut princeps poſſet:vt ꝛ.in c.j. quæ ſint regalia.ita & ego qui vice principis fungor.Item pacta priuatorū nō præiudicant fiſco,nec tenetur fiſcus de illis pactis facere mentionē, ff.de pact.ius publicum.& l.turiſgentiū.§.ſi paciſcar.& l.inter.C.ſine cenſu vel reliquis.l. omnis. dū tamen boni viri ſungat officio,ſi cut ipſe princeps indulſiſſet ſi certioratus fuiſſet.ff.de pact.tale pactum.§.n.quod maximè est ſi alium non lædo:vt l.ij.§. item Varus. de aqua plu.arc.ff.de ſol.l.1.& extra de re iud.c.ſuborta. in fin.non obſtat iſta litera:quia hoc ius aquæ cōpetit ex cōſuetudine quę fortaſſe est quàm pactum priuatorum, &c.Bald.

h ¶ *Omnes.*]hic cā ꝙ illi de ſocietate debēt iuuare imperatorem ad manu tenendū iura ſua & etiā conſeruandum, ſcilicet ꝓ poſſe & nec aliquid intelligatur acquiſitū Mediolanēſib.in epiſcopatu Laudēſi præter dictas cōcesſiones ſaluo f iure aquæ Làbri Mediolanēſibus g ſi quod habēt.vel in pedagio. Omnes h de ſocitate qui fidelitatē nobis iurabūt in ſacramēto fidelitatis adijciēt,quod poſſeſsiones & iura quę nos habem⁹ in Lōbardia, & poſsidemus extra ſocietatē, iurabunt bona fide nos manu tenere,ſi opus fuerit,& cum ſuper hoc per nos,vel per certum nunciū no ſtrum fuerint requiſiti:& ſi amiſerimus recuperare:ita videlicet qđ finitimæ i ciuitates obnoxiæ ſint principaliter ad hoc faciēdū:& (ſi opus fuerit,)aliæ teneātur k ad cōpetens auxiliū præſtandum. Ciuitates quę ſunt extra Lombardiam in ſuo confinio, ſimiliter teneantur l facere.Si qua verò m ciuitatū ea,quæ in cōuentione pacis ex parte noſtra ſtatuta ſunt, nō obſeruauerit,cæteræ ciuitates eā ad id ob ſeruandū bona fide compellant n: pace nihilominùs in ſuo robore permanēte.Nobis autem intrantibus o Lombardiam ſodrium conſuetum, & regale, quæ ſolent, & debent, præſtabunt:& vias & pontes P, bona fide & ſine fraude, & ſufficienter reficient: in eundo, & redeundo mercatum ſuffi cies ¶ nobis & noſtris euntibus & quia omne beneficium decet eſſe perpetuum:vt C. de excu.mu. l.antepe.& quia per pacem diſcordiæ ſopiuntur:vt C.de cadu.tol. §.ita.in prin. etiā ex pace videtur naſci diſcordia:quod c eſſe non debet:vt C.vnde vi.l.meminerint.Sed fortè his non obſtantibus poſſunt prædictis modis cōpellere: nec enim videntur dolo facere,cū alterius fraudē excludāt:vt ff. de leg.2.l.cum pater.& Titio.& quia pax fingitur ei non conceſſa,qui aduerſus pacis ſtatuta venire non timuit.arg.ff.de mino.l.auxiliun.in prin.Vel fortè poſſet dici quòd accipiantur hoc caſu obſides,vt arg.ff.de iur.fiſc.l.diuus.ff. ex quibus cauſ.ma.l. necnon.§.j.& ff.de teſtl.obſides. Odofre.Dic quòd procedent illis viis & modis quibus videbitur expedire.ar.extra,vt lite non conte.quoniam frequenter.§.final. adhiberi enim debent illa remedia quæ magis timeantur,adhibito tamē diſcretionis moderamine.

o ¶ *Nobis intrantibus.*]hic dicitur ꝙ quando imperator intrat Lōbardiam,debetur ei ſodrium regale & conſuetum, & viæ & pōtes aptari,& aptare ſufficienter in eundo,& redeundo,& quod debet habere mercatum ſufficiens pro ſe & ſuis.Et hic determinatur quæſtio de guardana formata per gl.C. de ſacr.ecc.l.neminem.nā guardana Imperatoris non debet auferre res aliorum,ſed debet emere, niſi forte deficeret ſibi pecunia.vt l.2. ff. ad leg. Rhodiā de iac. vel niſi ruſtici adeo foret tenaces ꝙ nolēt eis vēdere victualia, vt not. p ¶ *Vias & pontes.*] & ab eorum reſect.onis onere nemo excuſatur quod dic,vt C. de ſacro eccl.l. ad inſtructionem.

q ¶ *Sufficiens.*]nō dicit ſufficiētiſſimū. ſic ergo ſufficit aliquid ſufficiē ter præſtari,licet non ſufficientiſſimè præſtetur. ſic ff. de ædil.edic.l. ſi quid vēditor.& l.ſciēdū.§.illud. Odof. ¶ *Reſtituatur.*hoc *nisi* in cā principali iure ſe tueri poſsit poſſeſſor,nā tūc impeditur reſtitutio vt ſequitur.quod quidē est cōtra alia iura.nam & ſi quod ius haberet,per ingreſſum violentū amiſiſſet,attamē reſtituere tenet ei cui per vim abſtuliſſet vel occupaſſet. vt C.vñ vi.l.ſi quis ī tārā.& in Lō bar.de inuaſionib.l.fi.Et ꝙ inuaſionis reſtitutio nō fit impediēda, probat in Lōb.de of.iud.l.legato.Sol.hoc est cōtra communia iura

Universidad de Deusto
Biblio

& speciale est eſi in modũ uaſ. Vel dic, aut inuasor fuadit ſua auctoritate, aut cũ iudicis auctoritate. Primo caſu locũ vẽdicat ſibi contraria iura. Scdo caſu ſerua quod hic dr. & de hoc forte loqui põt hec lex ſicut precedẽs. Odof. Adde q̃ eſt ſpoliatus ſi ꝫ ius petit ſe reſtitui, ita q̃ exceptio obſtet ipſi poſſeſſorio, non eſt ſcnda reſtitutio: vt hic: & in c. reſtitutus. de filiis presby. per Inno. nã qui expreſſe iniuſtũ petit, ineptẽ agit: vt no. in c. 1. de off. vic. p Inno. Si verõ nõ apparet de iniuſtitia petitoris: ſi quidẽ excipiens eſt p iudicẽ & partem admiſſus ad excipiendum, videtur p conſequẽs admiſſus ad p̃bãdũ, vt no. Inno. in c. cũm veniſſet. de teſt. Si autem nõ eſt admiſſus, tũc refert aut al legaẽ ſpoliatio, aut dolus ſine ſpoliatione. Primo caſu nõ admittitur exceptio dolo facis. Secundo ſic: vt C. vnde vi. in l. cum quærebatur. & ita itelligit quod no. ff. de iud. l. ſi de vi. & C. de agric. & cenſi. l. ſi coloni. lib. xj. extra de reſti. ſpo. c. j.

a ¶ *In omni decimo anno.*] In omni decimo anno fidelitates ſunt renouandæ.

b ¶ *Renouabũt.*] hoc fit p̃pter iuuenes qui propter ætatẽ non debebãt iurare, & modò puenerunt aliqui ex eis ad eã ætatem qua iurare tenẽtur & propter ſenectã. Aliqui iurauerunt p̃ tempore. & modo ratione ætatis iurare nõ debẽt, ſic ꝫ, de pã. iura fir. circa princi. Sed hodie hoc non ſeruatur. Odofr. Not. ergo q̃ propter mutationem ætatum fit renouatio fidelitatis: quia ætas naturaliter variatur: vt no. C. de in integr. reſtitu. min. l. ſi minorem re, & extrà de prob. in præſentia. vnde ex præterita minori ætate nõ præſumitur in præſenti: quia nõ eſt quid ſtabile, vt ff. ad leg. fal. hęreditatũ, niſi tẽpus præſens eſt cõiunctum præterito. arg. huius litęræ.

c ¶ *Si quis ex parte noſtra.*] not. q̃ expulſi ſunt reſtituendi ad ſuas iuſtas poſſeſſiones.

d ¶ *De iuſtis.*] ſecus ergo ſi iniuſtis. Odof. hic gl. ſignata ꝫ. in §. ſufficiens. quæ debet ſcribi ſuper verbo, reſtituantur.

e ¶ *Iuramento.*] Not. q̃ per iuramentũ proceditur diſpenſatiuè. Sed an hoc iuramẽtũ teneat? puto q̃ non, cũ ſit ꝫ diuina & humana lege. Vnde diuina pagina dicit, Non concupiſces rẽ proximi tui. ad quod eſt. ff. de iuſt. & iur. l. iuſtitia. & iuramentũ ꝫ legem factũ, nullius eſt momenti: vt ff. de pac. l. iurisgentium. §. & generaliter. C. de legi. & conſt. l. non dubium. in fi. C. de nup. auth. quod eis. ar. extra de iureiu. c. intelleximus. ff. de leg. j. l. ſi quis inquilinos. §. fi. Odofr.

f ¶ *Succedere.*] vt ſoluat rei æſtimatio. Odofr. quod eſt ꝫ ius cõmune q̃ imuator nolente dño liberẽ rei æſtimationẽ ſoluẽdo: vt ff. de rei ven. l. nec quaſi. Et not. pulchra verba, arbitriũ boni viri pro reſtitutione ſuccedere. f. vt ſatis feciſſe videatur ille qui ſoluit æſtimationẽ arbitrio boni viri taxatã. Et nor. q̃ in tota iſta pace non reſtituũtur fructus, qđ intellige niſi eſſent extãtes in fundo, qa tũc nõ reſtituunt tãquã acceſſiões, ſed tãquã ipſum corpus fundi: vt l. ſi. §. pe. ff. quæ in fraud. cred. dicit Acc. q̃ nũquã qs lucraẽ fructũ, niſi rẽ habere videat. ff. de re. iur. q æctionẽ. itẽ ait q̃ intra tps reſtituendi. ſ. quãdo qs petit quod nõ eſt nec fuit ſuũ. ff. de leg. 1. ſi quis bonorũ. ff. ſo. ma. l. ſi mora. Debitor lucratur fructus niſi tps ſit appoſitũ cã cuſtodiæ. ff. de re. iur. l. cũ tẽpus, dicit Acc. q̃ ſpeciale eſt in imperatore, quòd poſſit auferre rem alterius. ff. de re. iur. l. id quod noſtrum.

¶ N. ſi ciuitas aſtringatur iuramento. Not. q̃ ciuitas poteſt obligari per iuſſurandũ, & ſub iureiurando paciſci licet non habeat animã: vnde hoc iuramentum referẽdum eſt ad animã ciuium per ea quæ no. Innoc. extra de ſen. excom. c. grauem.

priuilegij cõceditur. hoc tñ hodie nõ ſeruatur. Odofr.

& redeuntib. bona ſine & ſine fraude præſtabũt: in omni decimo anno [a] fidelitates renouabũt [b] in iis, qui eas nobis nõ fecerũt cũ nos peterimus vel per nos, vel p̃ noſtrũ nũtium ſi qui ex parte noſtra [c] de ſuis iuſtis [d] poſſeſſionibus expulſi ſunt, reſtituatur ſine fructib. & dãno, niſi in eã p̃cipali ſuæ p̃prietatis iure poſsit ſe tueri poſſeſſor: ſaluis priorib. cõceſſionib. & oẽs ofenſæ eis remittant: eodẽ iure ſeruando iis qui ſunt ex parte noſtra circa reſtitutionem: niſi ciuitas aſtringat iuramẽto [e] vt nõ reſtituat: quo caſu arbitrium boni viri volum° p̃ reſtitutiõe ſuccedere [f]. & ſi qua cõtrouerſia [g] fuerit orta đ feudo iter nos & aliũ q̃ ſit de ſocietate, p̃ pares illi° ciuitatis, vł ep̃at° in quo deſcẽdit, ageẽ, & ſecũdũ conſuetudinẽ [h] illius ciuitatis in eodẽ ep̃atu terminet, niſi nos in Lõbardia fuerimus. tũc. n. in audiẽtia noſtra ſi nobis placuerit agitabitur. Item volẽtib. [i] venire cõtra pacta nõ per violentiã facta & iuramento firmata inter ciuitates, & ciuitates: ſocietates, & ſocietates, vel ciuitatẽ & alias perſonas, nos audiẽtiã denegabimus. Itẽ nos reſtituimus ſtratã [k] Veronenſibus: & nominatim recipimus Ozolinũ in plenitudinem gratiæ noſtræ & omnem offenſam ei remittimus.

g ¶ *Si qua controuerſia.*] Dicitur hic q̃ ptrouerſia feudi inter imperatorẽ & alios de ſocietate debet dirimi per pares illius ciuitatis, vel per eſm illius ciuitatis, in qua diſcordia vertitur, & ſm conſuetudinem illius terræ, & ſic nota q̃ in feudis attenditur conſuetudo loci vbi res eſt. Nota q̃ ſi imperator conceſſit mihi Tuſco feudum cuiuſdam caſtri Alemanię, vł mihi conceſſum ſecundũ cõſuetudinẽ Alemaniæ, & ſi Alamanico cõcedit in Tuſcia vł cõceſſum ſecundum conſuetudinem Tuſciæ, vt hic. & eſt ratio quia conſuetudo prẽſtationis & rei præſtandæ intelligit ſm locum illum vbi debet fieri traditio & ſolutio corporalis: vt l. ſemper ſtipulatiõ. b. de re. iur. quod eſt no. & facit qđ no. extra de reſt. c. Rainutius. per glo. forte in nouel.

h ¶ *Conſuetudinem.*] Inſpicitur. n. regionis conſuetudo: vt ff. de fun. in ſtru. l. cũ de lanionis. §. aſinam. & ſic eſt. ꝫ eo. §. in cauſis. vincit. n. de iure Romano ẽt in eo loco in quo eſt: vt ſide legib. de quib. licet ꝫrium ſit de iure Lomba. vt in Lombar. qualiter i iudi. l. placuit. Odofr. & no. hic cuius loci pares debeãt cognoſcere de feudo: quia pares illius epiſcopatus vel terræ vbi lis agitatur. debet auẽ agitari in terra vel loco vbi feudũ exiſtit: qa rea le iudiciũ eſt, vel quia iſte locus eſt cõmodior, & melẽ ſ. ii ibi veritas, arg. ff. de flu. l. j. §. j. & C. de app. cũ poſt. & in ca. j. de reſc. in cle. Et ſi quęras quę intelligatur cauſa feudalis, rñ. ſi criminaliter agitur vel vltra leges feudorũ nõ eſt cauſa feudalis, ſed ſi de iueſtitura facta vel fiẽda, vel de poſſeſſione ablata vel turbata per dũm vaſallo vel per vaſallũ vaſallo. de mil. vaſ. l. qui contu. eſt. cap. 1. & vbicunq; ſit cõmemoratio feudi ad intentionem fundandam, eoadiuuandã vel repellendam. Secus ſi non agat vel recipiat ex hoc capite, vt extra de ſocõpet. c. verũ. per Inno. & dixi in c. 1. §. prẽterea. de prohi. feu. alie. per Frid. & hæc vera in petitorio & poſſeſſorio. Et vnũ ſcias, q̃ ille qui non vult inueſtire vaſallum de recto feudo. & de alio feudo cognoſcere non poteſt: quia iniuſtus in vno, præſumit iniuſtus & ſuſpectus in alio. de cõtro. inter vaſal. & epiſc. c. 1. in tex. eſt notabilis.

i ¶ *Item volentibus.*] Hic dicit quòd volens venire cõtra pacta nõ auditur. ergo ſi audientia denegatur, exceptio pacti impedit litis cõteſtatio. quod verum eſt ſi pactum eſt iuramento firmatum, vt hic. ſecus ſi nõ ſit iuramento firmatum, ſed ſit factum lite pendente. arg. ff. de pact. l. tale pactũ. §. qui rogo. & ait. & C. de pact. l. poſt quam liti. & C. de fid. inſt. l. 3. nã cũm ſit renunciarum liti, nõ poteſt denuò reſuſcitari, vt no. c. 1. de lit. cõteſta. lib. vj. in nouell. Deinde nota hic quòd i le qui per metum vult, nihil vult. quod dic, vt not. ff. de reg. iur. l. velle non creditur.

k ¶ *Stratam.*] No. de verbo ſtratam. Ozolinus nobilis quidam de Roma fuit, ex quo geniti fuerunt duo peſſimi tyranni, alter quorum eodẽ nomine potiẽ eſtaltur verò Albericus fuit nominatus. Odofr.

l ¶ *Hanc igitur Communiam.*] ſic. ꝫ. eo. §. pacem itaque. & dic vt ibi Odofr.

m ¶ *Nomina vero Præſcriptam autem.*] vt hic pater. & ꝫ. eodem. in prin. §. nos Romanorũ Imperatores, &c. ꝫ. proximo §. nota verò, &c. certis tm̃ ciuitatib. hęc priuilegia cõceduntur. Quid ergo ſi aliquis in aliqua harũ ciuitatũ habiter, & neget eſſe de natione eius ciuitatis vel alterius quæ in hac pace comprehenſa ſunt? Reſpõdeo, pbare debet ſe habuiſſe originẽ i aliqua harũ ciuitatũ. vt ff. de proba. l. j. ſm vnã lecturã quã ibi dixi. Odofr. & ſm hoc nomen & beneficium ciuitatis foreẽſibus, & extraneis non prodeſt. C. de teſtam. l. ſi nõ ſpeciali. quod tene meari. niſi eſſent receptiin numero

ciuiũ: vt ff. de iu. fiſci. l. ſed ſi accepto. nã alteri paciſci nemo p̃t. cum ab eo mãdatũ nõ hẽat iuxta illud, nihil ad nos de ijs qui foris ſunt.

2 ¶ *Pacem,*] ꝑcordat. ff. de pactis. l. j. in prin. & inſtit. de iniur. §. fina.

b ¶ *In animã noſtrã.*] no. qualiter quis iurat pro alio in animam dñi. 63. diſt. c. tibi dño. Odo. pone ſtitui procuratorem ad iurandum de calũnia i animã meam: aduerſari° dicit q̃ ego p̃pareã: quia melius noui factũ. Reſp. i iuſto calũniæ nõ dẽt hoc vẽticulari, vt no. ſ. c. vlt. de iura. calũ. li. 6. in nou. Nunqd ille q̃ hẽt ptãtem faciendi q̃quid voluntaris? videt q̃ ſic. ff. manda. creditor. §. lucius. & not. in c. 2. de iurã. cal. lib. 6. in nouel.

c ¶ *Hi aũt.*] primo nominat prícipes, duces, comites & barones q̃ ex vna parte p. ſcipis vna cũ iuſo pacẽ iurauerũt. Secũdo nominat nuncios Lombar. & aliarũ ciuitatũ ſocietatis eorũ q̃ ex aduerſa pte iuſo ſuo pacẽ roborauerunt. Tertiò nominat ciuitates q̃ pacẽ ex parte principis vna cũ principe cũ Lombardis pacẽ habuerunt. Quartò nominat nuncios Lõbardorũ qb. inueſtitura aſſulat° dedit. Quintò impreſſione ſigilli ſui pacem princeps corroborat. Sextò apponit tps & anni domini, & indictio, & anni Imperij, & locus: vt appareat vbi & qñ data fuit hæc l. & hæc vſq; ad l. illã. In Chriſti. Odo. & facit C. de teſ. l. omniũ. ibi, dum dr, iter tot nobiles probataſque perſonas.

d ¶ *Acta.*] hic hẽs ar. q̃ anni dñi, dies, mẽſis, & p̃ſul & alia q̃ in inſtrumẽtis apponunt, debeãt poni in ſi. inſtrumentorũ, aliàs hẽs ꝫriũ, vt ꝫ. de iur. emphy. i pri. quod credo verius, i authent. vt præpo. nomen impe. in prin. & §. j. & 2. & in Lomba. de epiſ. l. j. Sed nunquid inſtrm vitiaẽ ſi in fine hæc apponan? dico quod nõ. nam in inſtrumentis nõ apponunt hæc niſi vt p̃ſet de tempore ꝫctus. ſed ſiue in principio ſiue in ſi ponãtur, nihilominus cum cõſtat de tempore ex quo appoſita ſunt, de iuris ordine nõ curaẽ. ff. de ſol. l. nec eſm. Odofr. Sed nũqd vitiaẽ inſtrm ſi nomẽ impatorũ p̃poſitũ nõ fuit, vel nõ interceſſit tabellionis ſubſcriptio vel ꝫhentis, vel aliqd defuit ex ijs q̃ debẽt iteruenire? Rſi. vtiq;. ar. in authen. vt prępo. nomen impe. arg. C. de fid. inſtr. l. ꝫctas. C. de cõue. iſſe. debi. l. iſco. ff. de teſta. l. ad teſtũ. §. ſi quis. ff. de tranſac. cum hi. §. ſi

ſtra de pace p̃ſcripta fuerint. Hanc itaque pacem [a] & concordiam, ſicut præſcriptũ eſt, tam nos quàm filius noſter Henricus Romanorũ Rex per camerarium noſtrum Rodulphum ſũrare fecimus in animã noſtram [b]. ¶ Hi autẽ [c] ſunt principes & nobiles curię qui p̃ſcriptam pacem, & concordiam per ſe firmam tenere iurauerunt: Henricus Cirnenſis electus. Citalinus curienſis. Abbas Gotofredus imperialis aulæ cancellarius. Otto dux Bauariæ. Friderichus dux Sunormæ, filius noſter Bertoldus dux Zaermonę Bertoldus marchio Hiſtrię, Hermannus marchio Veron. Comes Hẽricus dux Spleten. Comes Theopobus de Lexçomiẽde. Comes Ludouicus, frater cãcellarij de Olſe. tre. Rodulphus camerari°. Guarnerius de Lõbardia. Cano de Minabere. Corradus pincerna.

Hi ſunt nũcij q̃ ex parte Lombardorum pacem præſcriptam & concordiã receperũt, & in præſentia noſtra iuſo confirmauerunt. De Mediolano Guido de Lãdriano, Piramonte de Vicomercato, Adobatus Bultraffus, Gulielmus Burtus, Guercius de Buxolla, Alderie° de Bonate. Rogerius Marcellinus, Loteri° meuidus. De Brixia: Obrandus de Martinengo, Gozed de Turbiado, Deſyderius iudex, Rodulphus de Concipio, Boccatius de Manerbio, Albericus de Caprino. De Placentia: Girardus de Artizone, Iacobus, ſtrictus, Hermannus de carnocampo iudex. De Pergamo: Albertus. De Mandello: Attoſicianus, Ioannes de Pterigo, Lanfrancus de Monacha. Albertus Attonis, Albertus albertonis. De Verona: Corus iudex, Vbertinus, de carcere, Valerianus de caſtello, Martius de caſtello, Theobaldi° de Nicando, Theo. Gaidinus de Naſcenguerra. De Vicentia: Pileus iudex, Vbertinus de fonte viuo, Cardenarius Marchus de Patauiana. De Padua: Ianſuxellinus iudex, Bugeleſcus de fonte Glua. De Teruiſio: Florius iudex Gumbertinus. De Mantua: Alexandrinus, Iacobus de Amica, Angelus iudex, Henricus de Angelo. De Fauentia: Bernardus iudex, Hogolinus de Azo. De Bononia: Antonius Poteſtas, Rolandus Guarini, Matheus Rodulphi. De Mutina: Artolus iudex, Rainerius de Buca cabata. De Rhegio: Albertus Cambiator, Rolandus Charitate: De Parma: Iacobus Petribraui, Mallobatus iudex, Vetulus iudex, Corradus Banzoni. De Laude: Vincentius de Siſiraga, Anſelmus de ſumma ripa. De Nouaria: Opizo. de Briona, Tedixius Cabalacius, Girardus de Bomprando. De Verſellis, Meardus & Vercellinus.

Hae autem ſunt ciuitates, & loca quæ pacem præſcriptã ſub iuramẽto Lombardorum nobiſcum receperunt, & eandem per ſe iurauerunt: Papia, Cremona, Comiterdona, Aſta, Cæſarea, Iannua, Alba, & aliæ ciuitates & loca & perſonæ, quæ ſunt, & quæ fuerunt in pace noſtra.

Haec autem ſunt nomina nunciorum qui inueſtituram conſulatus à nobis nomine ciuitatum receperunt. De Mediolano, Adobatus. De Placentia Gaardus Attizonus. De Laude, Vincentius Corno. De Vincentia, Pileus. De Padua, Ianſus. De Teruiſio, Florius. De Mantua, Alexandrinus. De Fauentia, Bernardus. De Bononia, Antonius. De mutina, Arlotus. De Rhegio, Rolandus. de Parma, Iacobus Petribraui. De Nouaria, Opizo. De Vercellis, Meardus. De Pergamo, Artoficiarius.

Signum domini Friderici, Romanorum inclytiſſimi imperatoris. Ego Gotofredus imperialis aulæ cancellarius vice Chriſtiani Maguntiæ ſedis archiepiſcopi, & Germaniæ archicancellarij recognoui.

Acta [d] ſunt hæc anno incarnationis Mclxxxiij. indictione prima, regnante domino Friderico Romano imperatore glorioſiſsimo, anno regni eius lxxxij. imperij verò xxxix. Data apud Conſtantiam in ſolenni curia. vij. Kalend. Iulij.

In Chriſti nomine iuro ego q̃d amodo ero fidelis domino Imperatori Friderico, & eius filio regi Henrico: non ero in conſilio vel facto quod ipſi perdant vitam, vel membrum, [e] aut mentem ſeu coronam [f] imperij, vel regni, vel capiat. & ſi ſciuero aliquem feciſſe, vel facere volentem: per me vel a tibi decem. & ff. de verb. obl. l. j. in prin. ſi ſi vert. pet. l. rogaſti. C. de non nu. pe. l. cum vltra. C. de iure emphy. l. a. C. de fabricen. ſi quis. inſtitu. de inuti ſtip. §. ſi quis alii. & §. 8 qs alij. C. de ſent. & interlo. om. iud. l. pro latam. & C. de excep. rei iud. l. j. C. de app. l. nominationes. Et qa quoties plura interuenire debẽt vnum interueniſſe non ſufficit: vt ff. de dinor. l. ſi. cũm ſi. Vnde eſt arg. ꝫ q̃ valeat inſtrm ita pfectum. ff. de manu. vin. l. antepe. ff. de app. l. ſcio. ſed primum verius. Od. ſed quid ſi apponunt ſolẽnitates, tũ erraẽ i vna, vtrum tabellio pòt propria authoritate emendare exẽplũ ſi errauit in dieu? i appoſitione loci? Rndeo, ſi eſt q̃ſtio ſuper die, vel loco, nõ poteſt emendare, nã raſura caderet i locũ ſuſpectũ. ſi autẽ alibi vbi non pẽdet quæſtio: tũc emẽdare pòt & radere verbum erroneũ, & ponere verbũ verũ, vt no. C. de teſt. ſi vnus. Si aũt non errauit in ſolẽnitate inſtrumẽti, ſed i qualitate facti, tũc poſtq̃ inſtrm eſt redactũ in modũ & publicatũ nihil ſua authoritate emendare p̃teſt, ſed dẽt facere errore ꝑperto de mandato iudicis ſm Cyn. qui ita not. ff. de ſtat. ho. l. impator. Vel dic ſi eſt talis error q̃ noceat, nõ pòt emendare ſine iuſſu iudicis. ſecus ſi non officit parti, quia parris nõ intereſt, cũ & ſine tali emẽdatione valeat inſtrm, vt C. de teſt. l. ambiguitates, & l. præpoſteri. & ſ. error. & ff. de re. iu. l. ſi librarius. Ilu. q̃ conſtat q̃ alię ſunt ſolennitates inſtrumẽti, alię negotij, vt no. ff. de eden. l. j. §. editiones. in fi. glo.

c ¶ *In Chriſti. noie. Membrum.*] ad hoc eſt ꝫ. de forma fid. ca. j. Odofred.

f ¶ *Coronam.*] Poteſt ergo princeps deponi, vt hic, quod dic, vt ꝫ. no. in §. cũm autẽ. de forma fidelita. c. aliàs. Odof. Sed ſi Papa deponit Imperatorem dolo vel ambitione ſine ꝛcia & ardua cã: depoſitio ipſo iure eſt nulla. nã ad eſſe exercitij huiꝰ iuriſdictiõis ſuprem̃æ circa ſtatũ tpaliũ, Papa dẽt p̃cedere tã quã Deꝰ q̃ eſt veritas: vñ

requiritur causa, ergo nō subsistente causa cessat iurisdictio. tenet consequentia per doctrinam Inno. qui dicit q̄ quando causa requiritur tāquam fundamentū iurisdictionis, oportet causam esse verā & discussam: alias iudiciū est ipso iure nullū. vt ipse no. extra de for. comp. in nouel. c. cum sit. & de rescrip. super literis. per Inn. de offi. delegā. cū super abbatia. p Inno. Et alia ratio: qa ecclesia debet vasallo vicē, & de suo ipenio non pōt eum lędere imo papa se facit alienū à potestate si talem iustitiā non reddit imperatori qui iurauit fidelitatem: vt in c. 1. de forma fide. coll. x. & imperator pōt se defendere cum exercitu suo. de mil. vasa. qui cōt. est. c. j. §. vlterius. Vnde cū papa Io. xxij. minaretur regi Roberto de faciendo mirabilia: rex Robertus respondit. vos facietis, & nos faciemus, & me iuuabo, hoc est q̄ iurantes in sacramento fidelitatis debēt adijcere, vt ē. in pace. §. oēs. Odofr.

a ¶ *Bona fide.*] hoc sufficiebat dixisse, & licet nō dixisset sine fraude, bona. n. fides contraria est dolo & fraudi, vt ff. pro socio. l. 3. in fi. Odo. ff. de pact. l. iurisg. §. sed si fraudā. & ibi, bono intellectu. Nota q̄ actus debet intelligi ad bonū & sanum intellectū, q̄ tene menti.

b ¶ *Masculos.*] excludit ergo sexum fœmineum: certis tamen ciuitatib. hoc remittitur q̄ suæ ciuitatis homines iurare non faciant. vt ē. eod. c. §. hæc sunt nomina.

c ¶ *Ego iuro.*] Hic imperator idem iurat: & ipse in animam suam hic iurare facit. vt hic ē. & in pace. §. hęc itaq; simile. ē. de forma fide. c. tibi domino. Vel die nō iurat idē, sed alius in animam eius. vt d. c. hanc itaq;. & hoc innuit l. proxi. ibi iter nuncios. Vel die q̄ hoc est sacramentum quod fit per rectores ciuitatū q̄ fuit in parte principis. argu. ē. eo. §. hæ aut sunt ciuitates & loca superius notata, est iuramētū qd fit per ciues ciuitatū societatis Lōb. sequentia sunt sacramēta rectorū ciuitatis Lōb. seu societatis eorū.

d ¶ *Scripto.*] secundum hoc habes etiam hic argumentum quod hęc est lex scripta. quod dic, vt ē. diximus. Odofr.

e ¶ *Præcepta.*] Sed quō pōt pcepta iniungere pricipi, cū maior sit, & minor i maiorē nō hēat iperiū? Resp. vt not. ff. de iur. om. iud. l. est receptū, & sic imperator pt per actū obligationis pferre iurisdictionē contra se ipsum pro bono pacis, vel dic verius vt modo dixi. Odofr.

f ¶ *Maior pars.*] quod. n. maior pars facit, rota vniuersitas fecisse videt, vt ff. ad muni. l. quod maior. Odof. Nota ergo quòd illud quod facit maior pars collegiatorum seu cōsideratorum minori parte contradicente: ratum quo ad omnes debet haberi. quia omnes collegiati rediguntur ad instar vnius corporis. quod est notandum ex his, q̄ quæ pertinent ad totum corpus ligāt. & ille qui est nobilior & potentior in liga, ille intelligitur superior ad conuocandum alios. arg. ff. de nū. inst. l. fi. & in c. 2. de maio. & obe. per Inno.

g ¶ *Triginta annos.*] Quid ergo erit finitis triginta annis? Resp. de necessitate ex integro est iurandū, licet hodie nō seruet. Nō aut dicas tpe hoc elapso pācē ampli⁹ nō durare. cū ppetuo nō ad tps hæc pax pcedat: vt ē. eade. l. §. hāt ergo pacē, vsq; ad fi. & §. nos Romanorum impe. Odof. Imo ex hoc colligit aperte pacē hāc tēporalē fuisse. nā perpetuū est qd triginta annis durat: vt inst. de perpe. & tēp. actio. Odof. imo prima versio: vt ē. c. §. in omni decimo anno. nā hæc dictio in omni, perpetuitatem tēporis dēmōstrat. Vel dic q̄ ips adiecit hic iuramēto iperatoris, nō cōcessionib. & alijs capitulis pacis & hoc teneas, tēpus. n. adiectū alicui determinabili determinat solum illud & non aliud ad cuius determinationem non est appositum

vt ff. de contr. emp. l. qui fundū. C. quādo di. leg. ced. l. ex his verbis. h ¶ *Credentias vsque ad illum terminum.*] Not. hic. q̄ si tenes q̄ hic fit iuramentum imperatoris, q̄ imperator iurat credentias Lōbardorum & societates eorum, & eos nō pandent ad eorum detrimētū. Idē puto in Lōbardis & eorū fautoribus. q̄ hoc idē principi iuret, cū magna secreta ab vniuersis imperio debeantur: vt C. de ope. publi. quicūque locus. & secreta regis abscondere bonum est: vt in Lombar. de his qui secreta regis fraudulenter inquirūt. in fi. Secreta. n. dñi subditis merito cōmittuntur: vt arg. C. de p̄x. fac. scr. l. proximos. & quod iurent habes arg. extra de iureiu. ego. in eps. & ē. de noua forma fideli. circa fi. Sed quæ dicunt secreta siue credentiæ? Rñ. ea quæ vulgus ignorat: vt arg. ff. de his q̄ de iec. vel effu. l. je §. Summa cum vtilitate. & ā modo si contra faciant, videtur venire p̄ pacem & iuramentū suū. & ita pace carere debent, vt ab alias de vasallo dicit, qui amittit feudum, si credētiā dñi manifestauerit: vt ē. hic pōt esse titulus quib. mod. feu. amit. c. j. & fruitra implorat legis auxiliū qui in eā cōmittit, vt ff. de minor. l. auxiliū. Odofr. Ex prædictis apparet quod si anciani alicuius ciuitatis iurauerunt tenere aliquam credentiam, & aliquis eorū reuelat eā in dānū cōmunitatis, q̄ dēt ab officio remoueri. Et nota hic q̄ quicūq; iponit hæc p̄ cœna remotionis durāte officio, pt cognosci de crimine. nā si ipectaremus finē officij frustra fieret amotio: vt C. adle. iu. rep. l. inbem.

i *Die lunæ xj. Kalen. Ianuarij.*] Nor. q̄ olim notarij ita scribebāt vel exeunte, est dubium: quia quod plurbus modis exponi potest, est æquiuocū: vt not. ff. de verb. obl. l. quoties in stipulatione ambigua. Quid ergo si instrumentum dicit, actum vndecima die Ianuarij. & non dicit intrante vel exeūte mense? Respondeo: si quidē apponit proprium nomen diei: pura actum die lunę vndecima Ianuarij, satis apparet ex ipsa scriptura, vt hic. Si autem nō apponit nomen proprium, potest dubitari. Pone enim quòd testes dicūt vndecima die intrante mense Ianuarij, partes fuerunt alibi. Ex aduerso respōdetur q̄ ista probatio non concludit de necessitate. Quæritur ergo vtrum dicti testes reprobent instrumentum? Et videtur q̄ non: ita sicut debemus saluare testes, sic in falsum incidant: ita & instrumentū & testes: vt extra de testib. cum ru fili. Item dicta testiū debent interpretari in meliorem partem: vt not. Inno. in c. dudum. ij. extra de elect. Item cum testes sunt inducti ad probandum, & nō probāt de necessitate: debēt interpretari cōtra producentem, vt extra de probat. c. io. præsentia. & c. cū causam. de rescri. & in c. vltim. & cōditione apposita per Ber. nisi in causa fauorabili. vt ff. de manu. l. antepe. & in c. ex literis. de prob. & de re. iu. in ambiguis, cū similibus. In contrarium videtur: quia istud instrumentum ē cōmune vsum tabellionum probat de decima die intrante mense. Cū ergo probatio reprobetur, ergo reprobatum est instrumentū. Non n. ista est præsumptio sed communis intellectus vulgi. & ideo non obstat quod no. ff. de pact. l. iurisgentium. §. quod fere. & quod not. Inno. in c. innotuit. de eo qui furt. ord. recep. non. n. dicitur incertū quod certam interpretationem semper habuit. Arg. ff. de fund. instru. l. cum de lanionis. §. afinam. Et est notandum quod adhuc vt ista æquiuocatio cessaret in literis apostolicis apponitur nonas, idus & kalendas. vbi talis dubitatio incidere nō potest: vt j. eo. §. fin.

k ¶ *In eorū præsentia.*] hic habes argumentum expressum, q̄ testes debent

bent scribi & imponi in prima parte instrumenti: & hoc hodie seruant tabelliones nostri temporis. Alij quòd in fine vt videantur interfuisse contractui toti. Odofr. Tu dic q̄ si debēt se subscribere, debent eorum nomina & subscriptiones poni in fine: vt C. qui testa. fa. poss. l. hac consultissima. §. pen. ibi dum dicit, & in fine. &c. & hoc patet ex ipso vocabulo: quia dicit subscriptio, non præscriptio. sic & tabellio debet se subscribere in fine: licet signum suum possit apponere tam in principio quàm in fine. Illud certum est quod instrumenta debent habere suas proprietates, & p̄ hoc dicunt quidā quòd imbreuiatura non probat: quia non est ibi subscriptio & signum: vt not. Ioan. de Aret. C. de fide instrumen. l. contractus. per Bar. ff. de testa. l. ad testium. §. si quis. & dic vt extra de fide instrumen. c. cum per tabellionem. & in auth. vt præponatur nomen imperatoris. §. j. & C. de tabel. l. generali. lib. x. Et si inueniatur imbreuiatura, an præsumatur imbreuiatura testib. lecta, not. ff. de lega. 3. l. fideicommiss. §. j. & facit ff. de mili. testamen. l. Lucius. Illud est cerum quòd vna scriptura iuuat & interpretatur aliam vt ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. si mutuum tabularum. & de pet. hæred. l. vtrum.

a *Hæc sunt nomina eorum.*] Dicit quòd non sunt districti facere iurare homines. Iste tex. facit ad quæstionem vtrum comes qui habet castrum quoddam in feudum, alij teneatur facere suos homines iurare. nam aliquando feudum sic datur vt iurent ipsi, & faciant iurare suos nobiles & vasallos: aliquando de suis nobilibus non fit mentio. & est hic argumentum quod non teneantur ad hoc nisi expresse caueatur in pactis: quia homo vasalli mei nō est propterea homo meus, nisi alias habeam iurisdictionem generalem. & hoc notat. in Specu. de feud. §. quoniam. versi. xiuj. & versicul. sequen. idem sacramentum facit: vt prædicti rectores fecerunt per istum tex. probatur aperte quod si tabellio scripsit primo dicta vnius testis, & postea dixit, idem per omnia dixit vt alius testis, siue sub eadem die, siue sub alia: non est vis q̄ talis scriptura probat testes in vnam consonantiam concordasse: licet aliqui dicant quòd ista scriptura non valeat propter incertitudinem. Alij dicunt quòd non valet, quia proferunt vnum & eundem præmeditatum sermonem. sed nec prima ratio valet: quia totum videtur repetitum. nec secunda, quia quod dicitur de eodem meditato sermone habet locum quando testes sunt suspecti: isecus si sunt bonæ famæ. Vnde sequitur quòd p̄ dictos testes fit probatio, vt not. extra de verb. sign. nihil obstat. in nouell. In huius fœderis fine seu circa fœderis observationem notandum est quia vt dixi, ista est lex, vt dixi suprà in §. volumus. & lex est commune præceptum, &c. vt ff. de leg. l. j. & in legibus duabus græcis eodem titu. & institu. de iure natura. §. lex. Vel lex est sermo determinatus secundum communem concordiam ciuitatis, admonens quomodo oporteat agere singula secundum Aristote. Vel lex est principis p̄scirum: ff. de constitu. princi. l. j. & leges sacratissimę hominum vitas constringunt, & ab omnibus sciri debent. vt C. de legibus & constitutionibus l. leges. vnde quilibet leges obseruare tenetur siue volens siue inuitus: vt in Lombar. de episcop. & cler. l. volumus vt omnibus. Hanc igitur pacem scire debetis, & eam inter alia semina tanquam pretiosum & nobile ius vestro studio exornare. Pax enim multa bona inducit. discordias enim remouet, & tranquillam quietem inducit, statum personarum ac ciuitatū augmētat, honestatē affert, diuitias præparat, Dei ac regū gratiā tribuit, superbiam vniuscuiusq; excludit, auaritiam cuiusque repellit, honorem honoratis adiungit, nondum honor honoratis p̄parat ad Deo seruiēdum animū cuiusq; incitat, fructū affectat, expostulatū vel affectū facit acquirere seu nāciſci, ar. de ca. to. in princi. C. de offi. præfect. præto. afri. l. in nomine in princip. 2. co. & ē. in princi. & C. de vete. iur. enu. l. 5. §. quantuncunque. & §. omnia igitur. & in Lōb. de seditio. contra inciui. l. 1. in fine, extra de treuga & pace. cap. 1. in Lombar. vt episcopi sint vniti. l. placuit. ff. de officio præfect. vrbis. l. 1. §. quies. ff. de admen. leg. 2. l. quòd si iterum. institu. in prœem. insti. de excu. tutor. §. inimicitias. Est enim pacis pfirmatio ipsa vera iustitia: vt Lombard. de furt. l. vindict. Odofre. Quæstio vtrum de ista pace facta Constantiæ debeat gaudium vel festimitas celebrari? & videtur quòd non: quia ista pax fuit adulterina ex parte Fridrici, & dato quod Fridericus esset imperator, fuit nulla ex parte populorum qui subtraxerant sibi obedientiam. Venio ad primum. nam ista pax fuit in seruore discordiæ quæ erat inter eum & ecclesiam: vt s. §. nos Romanor. versi. sententia quoque. in verbo, occasione guerræ vel discordiæ ecclesiæ. tunc arguo sic. Imperator erat anathematizatus, est enim anathema excommunicatio solennis: nec potest esse occulta, & ideo iste Fridericus tanquam notorie excōmunicatus nō potuit se gerere pro Imperatore: quia omnis auctoritas publica est anathematizatis interdicta: vt not. Inno. de dolo & contu. veritatis. & plenissimè no. in c. pia. de excc. in nouel. lib. 6. Sol. quia iste Imperator fuit depositus, & vt ita dixerim, decoronatus. ergo leges eius exoleuerunt, i. esse desierunt: vt ff. de origine iu. l. 2. §. exactis deinde regib. Sed certè fortissima ratione iste Fridericus leges condere non poterat, nec publica iura imperij administrare: quia erat scismaticus, & reus læsæ maiestatis ecclesiæ, & hostis dominæ suæ. vnde ipso facto erat suspensus ab administratione, vt C. de hære. auth. gazaros. ad hæc. C. ad leg. Iu. maiesta. l. quisquis. & ar. ff. qui & à quib. l. quæstum. & de accu. ex iudiciorum. de acq. hæ. l. Pantonius. §. rei. inst. de hære. quæ ab inte. §. per contrarium. & in c. domino guerram. ē. hic finitur lex: deinde consuetudines Regni incipiunt. de elect. venerabilē. §. fi. Ex his ergo videtur concludendum quòd neque capitula istius pacis, neque leges istius Fridrici possunt in iudicijs allegari, etsi quondam fuerit Imperator. arg. C. de sacro. eccl. l. decernimus. Io. And. tāgit hoc dubium extra de sep. c. ex parte. & dicit quòd quidam hoc asserunt: cum iste Imperator fuerit damnatus in concilio Lugdunen. sed ipse Ioan. And. transit sicco pede & sub silentio, nolens os ponere in cœlum: ramen potest dici illud verbum. Ille loquebatur, nauem soluebat Vlysses. Nā quicquid cantet ecclesia, etiam volunt bene dispōni: nec bonum est stare semper in guerra & maledictione: & ideo quod populi acceptarunt: quia verisimile est quòd nondū erat depositus, ratum & gratum fuit hactenus habitum & seruatum quod in pace continetur. Item non reperitur q̄ Henricus sextus Rex Romanorum à quodam damentum etiam sumpsit ista pax, fuerit depositus: ergo valet. ff. quod fal. tuto. auth. l. j. §. idem Pomponius. Secunda ratio propter quam non videtur valere pax, erat: quia non valet transactio inter dominum & seruum: vt C. de transact. l. interpositas. sed ibi loquitur de seruo dicto à seruando. nam illa seruitus succedit loco mortis antiquæ: & ideo talis seruus pro mortuo habetur, vt ff. de conditionib. & demonstrationib. l. interdicit. sed nos loquimur in seruo ab obediendo qui nō habetur pro mortuo, cum sit ingenuus: vt not. instituit. de iu. person. per Accurs. Ex quibus conciuditur q̄ ista pax debuit esse læta & festiua: vt l. j. C. publi. lætitiæ, vel consulum. li. xij. Deus igitur pacem nobis tribuat lætam, & durabile nomen: & si non perfecti operis, saltem bonæ voluntatis. Dicit enim Vegetius secundo de militari disciplina: Vnius ætatis sunt, quæ forsiter fiunt. Quę verò pro vtilitate reipublicę scribūtur, eterna sunt. O quàm magna & indelebilis fama, cui militat honor.

Pergamo, Lanfranchus. de Monancha, Oprandus iudex, Ioannes de Petengo. de Nouaria, Fridericus. de Bononi. Michael capra. de Mutina, Rolandus de Baimonte. de Garino, Bunalellus de Garbonensibus. de Plebe de Granatoria, Gregorius consul ita iurauit, suus rector. de Fauentia, Anteus iudex anno à natiuitate Domini Mclxxx. in dictione prima, & postea sequenti die Martis xij. Kal. Ianuar. Armanus de Parma rector idem sacramentum fecit, & pridem rectores fecerunt: & Albertus de Theobaldo similiter.

FINIS LIBRI DE pace Constantiæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

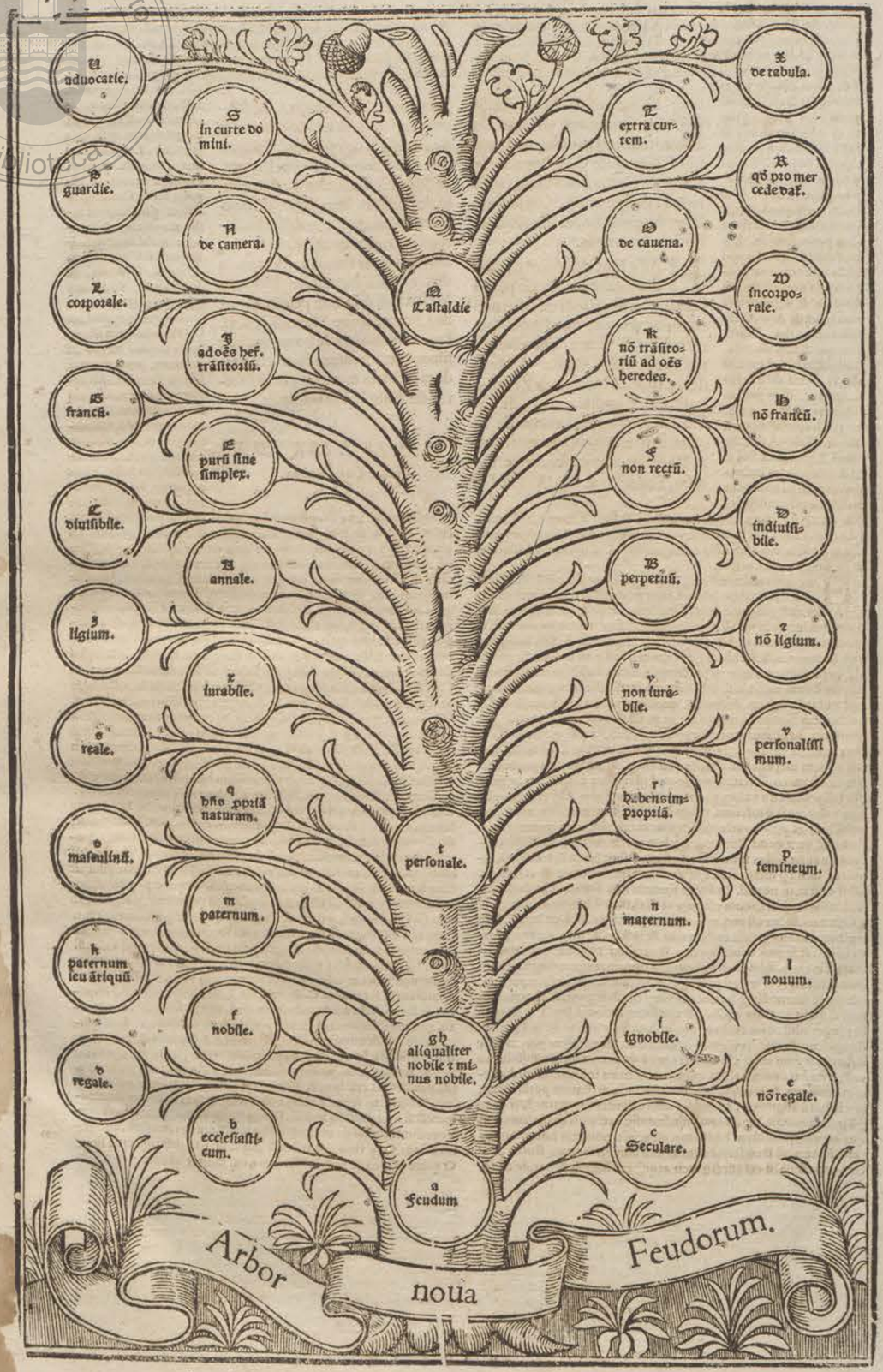

NOVA ARBOR FEVDORVM CVM EIVS SOLENNI DECLARATIONE:

In qua multæ ponuntur correctiones, quæ contraria consuetudine inualuerunt, maximè in hoc Christianissimo Franciæ regno, compilata per spectabilem ac egregium virum Do. Petrum Rebuffum de Montepessulano, Iuris vtriusque Doctorem, Bituris regentem.

VAnquam multa in hac materia Feudorum scripta reperiãtur hinc inde dispersa: tamen quia, variãtibus temporibus, iura, & consuetudines variantur, in eo non debet. de consang. & affin. ita q vix in ista materia potest certa dari doctrina, vel regula in hoc regno: sed secundũ consuetudines locorum, & ritus, variatur vsus, vt asserit conterraneus meus Ioan. Berber. in viator. iuris, in rubric. de feud. in penul. q. ideo decreui bonum raptus diuisiones colligere quasdam & cõsuetudines, contra consuetudines feudorum scriptas, nunc in viridi obseruantia in hoc regno existentes, iuxta l. arriani. C. de hæret. & cum consuetudines feudorum fuerint vsu hominum introductæ, contrario vsu possunt tolli. §. sed naturalia. Insti. de iu. nat. & ibi doct. & Io. Fab. in §. j. in fi. inst. de ijs, p quos agere possumus. Bar. in l. ij. per illũ tex. ff. de vulg. Dec. cõsi. 289. cõsultus. & cõs. 319. qm̃ ex facto. vers. 5. quia ius. c. vnico §. filij nati. ibi, ex vsu. si de feu. conten. sit inter do. & agn. vasal. Et maximè dñatur in feuda lib. consuetudo. ca. obertus. de feu. cogn. gl. j. in prin. in verb. de quib. l. de qb. ff. de legib. Guid. papæ sing. 594. Et ẽt cùm sint cõsuetudines locales, nõ habẽt nos in hoc astrin gere regno, vt inquit Petr. Iac. in sua pract. ī rub. de succes. feu. & doctissimus ille do. meus & conciuis do. Boer. in lib. cõsuet. Bitur. ī §. ij. de cõsue. feu. & cẽsua: quod est verũ in casib. in qb. reperit cõtraria cõsuetudo: aliàs seruabãtur cõsuetudines feudorũ tãquã ius scriptũ, vt concludunt cõiter doct. in plu. feud. & quia hæc materia est fructuosior, & frequẽtior in Frãcia, & aliis regnis, quàm in Lõbardia, q̃ caret rege, ideo semp in passione, & anxietate erit, secũdùm Pet. de Ferra. in sua pract. i forma libelli quo agitur ad reuocationẽ feudi, in prin. sed dicit verũ de facto: sed de iure Christianissim⁹ rex noster Frãciæ est rex & dux illorũ: sed væ illis cũ eũ nõ admittãt, sed quotidiè rebellent, Sunt ẽt causę feudorũ graues & magni põderis, magnósq; solẽt pstare ꝓuentus, vt asserit modernorũ facilè princeps Ias. in ꝓœ. feud. in prin. & est hodie practicabilis, ex cuius scientia oriũtur nũmi, & trãseunt in bursas aduocatorũ feudistarũ, secundùm Io. Sanxon. in consuet. Turon. in tit. *Comment hõmage se doibt offrir à son Seigneur.* in prin. estq; lucrosa materia, vt verbis vtar Io. Pyrrhi in cõsue. Aurelia. rub. de feu. ca. 3. & q̃nque vn⁹ casus est sufficiẽs ad ditandũ hoiem (si in hac materia accidat) p vitã. Videndũ est ergo qd sit feudũ, vñ dicat, q̃ sit eius natura: & demũ ad diuisiones, & arboris declarationem veniemus. Primò q̃ro qd sit feudũ? & rñd. q ẽ beneuola actio tribuẽs gaudiũ capiẽtib. capiẽnsque retribuẽdo: in id quod facit, prona, & spõte sua parata. c. vnic. §. in primis. vers. bñficiũ. in qb. cau. feu. amit. & hãc definitionẽ posuerũt cõiter Summistæ, quã sequit Soci. cons. 167. nõ inutilis. in prin. in ij. vol. & cons. 66. visa donatione. in 3. vol. vel aliã definitionẽ citat Io. Raynaud. in comprehen. feu. in prin. videlicet, Feudũ est beneuola & libera rei immobilis, vel æquipollẽtis cõcessio cũ trãslatione vtilis dñij, proprietate retenta, sub fidelitate & exhibitione seruitiorũ honestorũ. Bene dicit, honestorũ: qa si feudũ cõcederetur ad seruitiũ inhonestũ, nõ teneret fo[illegible] cõcessio. arg. tex. in l. si remunerãdi. §. rei turpis. & l. si mãdauero. §. q ædẽ. ff. mãd. & insti. eo. §. illud. Panor. in c. bonæ. in ij. de ꝓstul. pl. nã generaliter nouim⁹ turpes stipulationes, & cõcessiones nullius esse momẽti l. generaliter. ff. de verb. obl, Pet. de Bel. Pert. in suo tract. de feu. in j. q. Sequitur & Frãc. Curt. in suo trac. de feu. in j. parte. q. 7. vbi dicit septẽ esse requisita: q̃ latiùs extẽdit vir magni cõsilij do. Io. le Cirier, ī tract. de iure primogenitur. q. 4. li. ij. in vers. possess. nec vasallus in factis turpib. tenetur dño obedire. arg. l. hæ demũ. in prin. & l. eius. à cõtrar. sen. ff. de ope. liber. ca. dño guerrã. ibi, iuste, i prin. hic finitur lex, &c. idẽ tenet Pet. de Ferra. in sua pract. in forma libelli quo agitur ad reuoc. feud. in prin. ponens ibi aliã definitionẽ. & Barba. aliã in rub. de feu. & Petr. de Bella Pert. in d. tract. de feu. in prin. ponit tres. Sed Bened. in repet. c. Raynuti⁹. in verb. & vxorẽ. in 3. decis. nu. 524. extra de testa. sequitur definitionẽ Io. Raynaud. licet Io. de Selua in suo trac. de bñficio. i j. q. j. partis, alias definitiones ponat: tñ Ias. i plud. feu. & nouissimè do. Barth. de Chassa. ī cõsue. Burg. in rub. *Des fiefs.* sequũtur definitionẽ do. Rayn. & Io. Sanxon vbi 3. in prin. dicit eã esse verã in genere, sed nõ in specie ꝓ feudo nouo vel antiquo. latè tradit in oĩ cẽsura doctissimus vir do. Claud. Aqueñ. in Spec. feu. rub. de definit. & inuent. feu. vbi sic definit, Feudũ est cõcessio rei habilis ꝓ fidelitate: at qa periculosa est oĩs definitio. l. ois definitio. ff. ād re. iur. ideo ad alia trãseo. Et hoc feudũ vocatur bñficiũ. c. j. §. si vasallus de bñficio. si de feud. defun. cõten. sit inter do. & agna. vasal. c. vnico. vers. ex hoc. de feudo fœminæ, cũ similib. sequit Curt. in d. tract. de feu. in j. part. q. xj. Et sic infertur q̃ archiepi, epi, & alij prælati, pro eorũ bñficijs possunt nominari vasalli papę: nã suos episcopatus à papa quasi in feudũ habẽt, & eidẽ iurãt fidelitatẽ. in c. ego N. de iureiu. Alua. in prælud. feu. in xix. diuisio. Hodie etiã iurant epi ꝓfidelitatem regi Franciæ, qui in prædictis episcopatib. & prælaturis ac dignitatib. electiuis habet nominationẽ ī d. regno: vt habetur in cõcordato in rub. de elect. & maximè si epatus sit in partib. limitrophis: vt dico in auth. habita. C. ne fil. pro pa. vel de regalib. in c. generali. de elect. ponit Io. Ferault. in trac. de iurib. Frã. regis. in quinto priuilegio, & decimo. vbi limitat rõne rerũ tẽporaliũ & feudũ habere verũ: secus in aliis. Ité feudũ põt gratia appellari: vt no. Bal. in ꝓlud. feu. & Curt. cons. 49 & hic cõtractus feudalis quò ad nomẽ, erat incognitus ante lib. feud. sed p cõsuetudines fuit baptizatus, vt sentit Luc. de penna in l. j. C. de pœnit. honor. ſubla. lib. x. Ang. in cõs. 110. incip. sanctissima. in prin. & Bened. in d. vers. & vxorẽ. vbi 3. Claud. Aqueñ. in spec. feud. q. 3. Sed cõtrarij tenuit do. Vldar. Zasius in sua solẽni repeti. l. ij. in vers. curias. ff. de orig. iur. Secũdò q̃ritur vñ dicat feudũ. & resp. secũdùm cõem opi. doct. q̃ a fide seu fidelitate. ca. vnic. §. si. ver. nulla. p quos fiat inuesti. vel dicit à fidei datione: quia nõ debet aliqua inuestitura fieri ei, qui fidelitatẽ recusat facere. c. ij. extrà e. iũcta glo. fi. Petr. de Bel. Pert. vbi 3. in ij. q. Host. in sua summa, rub. de feu. §. vñ dicat. Bolog. in addi. ad Io. de Ana. in cõs. 7. inc. Visis. Panor. cõs. 87. quãquã in his. in j. vol. Corn. cõs. 16. ac. arta fronte. vol. j. Claud. aqueñ. in spec. feud. in ij. q. do. meus & cõciuis do. Boer. ī cõsue. Bitur. ī §. iij. de cõsue. feu. Io. de terra rubea, in tract. cõtra rebelles regni, art. ij. tertij tract. (& ista vocabula feudorũ inculta satis, ac barbara, restaurauit linguę Latinę meritissim⁹ do. Bud. in anno. ad Pãdect. ī l. Herẽnius. ff. de euict. & sequutus est Io. Pyrrhus, in cõsu. Aurel. rubr. de feu. §. j. nec omittit admodũ subtilis vir do. Vldar. Zasius ī rep. l. ij. in ver. curias. ff. de orig. iur.) limita, nisi feudũ esset eo modo acquisitũ vt nulla fidelitas ꝓstet, vt ibi tenet Host. nã ex pacto pót cõtract⁹ immutare naturã. l. naturalis. §. pen. ff. de pscr. verb. l. cõtract⁹. ff. de reg. iu. sic & feudũ. & licet i quolibet actu fides esse debeat, qñ aliená fidẽ sequimur. l. j. ff. si cer. pe. In feudo tñ p excellẽtiã debet fides cõsistere, cũ dñs suo vasallo quodãmodo psonã, honorẽ & bona cõmittat. c. j. de noua for. fidelit. Bal. Aluar. & Ias. in plu. feu. & ibi Io. Raynaud. in suo cõprehen. ij. q. Dec. cons. 413. cõsuluit. in prin. ideo feudatarius à feudo dicit, & vocat fidelis & valuasor, quasi dignus stare ad valuas dñi, & eas intrare pp bñficiũ quod à dño accepit: vt tenet Aluar. in ca. vnico. §. j. quis dica. dux co. Barth. de Chassa. in cõsue. Burg. in rub. *Des successiõs des bastardz.* §. v. nu. 66. & qũo sit pstãda fidelitas, ponit gl. ī d. c. j. in fi. in ver. à fidelitate. p quos fiat inuest. Petr. de Bel. Pert vbi 3. q. ij. Spe. eo. rit §. qm̃. vers. j. & vers. in plerisque. sequitur Cur. in d. suo tract. feu. q. vij. primæ partis. & do. Boeri. in cõsuet. Bitur. in d. §. iij. vbi in ea pstanda ponit differentiã inter nobilẽ, & ignobilẽ: quia ignobilis in fidelitate non admittitur ad osculũ pacis à dño, sed nobilis sic, ẽt si à rege inuestiturã accipiat. idẽ Io. Sanxon in consue. Turo. in tit. *Coment hõmage se doibt offrir.* in prin. & Bonus de curtili in tract. nobili. in v. parte. in 47. nobilitũ priuilegio. Corse. in rep. c. grãdi. in no. in verbo, fidelitatẽ. n. 68. & seq. de sup. negl. pl. d. de Chassa. in cõsue. Burgũ. ī rub. *Des fiefs.* §. ij. glo. *Faire recognoissance.* & in magno cõsuet. rub. *Du serment de fidelité.* Est ẽt differẽtia inter clericos & laicos: quia laici tenẽt manus inter manus regis, qñ iurãt fidelitatẽ, vel inter manus cãcellarij: epi verò iurãt stola posita ad collũ, & manib. ad pect⁹, vt tenet Io. ferault, in trac. de iurib. Frãc. regis ī x. lilio. Et hęc fidelitas ī x. cõsti. q̃ ponit in c. ego. N. de iureiur. c. j. de noua

Universidad de Deusto
Biblioteca

forma fidel.c.de forma.12.q.v.latè explicat Io.de terra rubea ĩ
suo trac.cõtra rebelles reg.ar.3.tertij trac.ver.p declaratione.
Notãdũ est tñ,q;istud iuramẽtũ fidelitatis ẽquadruplex.Primũ
fit tõne feudi,de quo p;torũ librum feudorũ.Secũdũ prestatur
tõne familiaritatis,seu officij:sf.vt si aliqs sit magister hospi-
tũ,vel camerari⁹,aut aliud hẽat officiũvigore officij tria iurare
tenetur:primũ qd iuxta posse saluabit vitã,mẽbrũ,& rectũ dñi
honorẽ,& ei⁹ mẽrẽ,i.secretũ nõ reuelabit.c.vnico §. si verò do
mestic⁹ qualiter vas.iu.deb.fidel.dom.Tertiũ iuramẽtũ pstatur
rõne habitatiõis,eo q; Hispan⁹ vel alius exterus habitat ĩ Frã-
cia,tenetur Christianissimo Regi nostro Frãcię pstare fidelitatẽ
postq; Rex illũ pmittit terrã suã habitare,no. Lucas de pẽna in
l.deuotũ j.C.de met.li.xij.Alb.Bru.in cõs.35.in cã.& hęc fideli
tas est hodie in vsu,vt dicit se practicasse Guido papæ ĩ suis de
ci.q.307.& forma iuramẽti ;ponitur in magno cõsue.li.3.rub.
*Du ferment des aulbeins.*nã albini dicũtur quasi alibi q; in regno
nati.inde ius albanagij.in Frãcia est illud ius qd Rex hẽr ad oia
bona in d.regno acq;sita capiẽdũ.per d.exterũ de quo gl.inver.
libertus.de col.in prag.sanct.vide gl.in pœ.in ver.exterũ & Bẽ
ned.in d.ver.& vxorẽ.nu.1042.& d.Boër.in §.fi.de test.ĩ cõsue.
Bit.do.Barth.de Chass.in d.cõsue.in rub.*Des confiscations.*§.j.nu.
37.Et nõ solũ exterus dẽt fidelitatẽ pstare,imò ẽt quilibet sub
ditus regni.c.j.qualiter vas.iur.deb.fideli.& in extrau.ad repri
mendũ, quomo. in læsæ maiest.crimi.& reuerentiã c.reg in fi.
23.q.v.& 1.Pe.2.*Τὴν βασιλέα τιμᾶτε*,i.Regẽ honorate.sequr Io.
de terra rubea in trac.cõtra rebelles reg.arg.j.tertij trac. & Io.
Pyrrhus in gl.ad cõsue. Aurel.in rub.*Des successions.*c.14.Quar
tũ iuramentum est,quod tenẽtur pstare illi, qui tenẽt & possi-
dẽt ;dia in territorio,seu iurisdictione alicuius dñi,& vocatur
iuramentũ fidelitatis,& assecurationis.ca.j.qualiter vasal.iura.
deb.fidelit.& ibi dicunt doct.quò ad hoc iuramẽtũ. cõsuetudi
ni standũ esse.ita tenet Ia.de S.Georgio in trac.de feu.in ver.q
quidẽ inuestiti. vbi latius ponit. vide. Et ista fidelitas quatuor
psonis est seruãda,videlicet Impatori cœlesti primò Deo,secdò
imparori terrestri in suo imperio,& Regi Frãciæ in hoc regno.
tertiò dño secularitquartò proximo suo.ita no.Petr.de ferra. in
sua pract.in forma lib.quo agitur ad reu.feu.in prin.Itẽ alia est
fidelitas, quæ debetur à cõiuge.c.debitũ.de bigã.alia q; dẽtur à
quolibet amico ad amicum.Io.de terra rubea vbi s.art.2.tertij
trac.Notãdũ est tñ,q; hoc iuramẽtũ fidelitatis nõ pstatur p ;pe-
curatorẽ.casus sing.in c.vnico.§.verũ.de stat.reg.li.vj.secundũ
Rom.sing.807.quia hoc iuramẽtũ dẽt pstari per verbũ,ego ta-
lis N.c.j.de noua forma fidelit.& verbũ ego.importat indubitrã
personæ.xxijq;v.c.de forma.& habetur Iob.c.xix. quẽ visurus
sum ego.sequr B.in l.j.ff.de rer.diui.limit.nisi dñs cõsentiat.d.
§.verũ.quia tũc reuerẽtia q; psentialiter,& personaliter dẽt ex-
hiberi.l.si non fortẽ.§.libertus ff.de cõd.indeb.fiet per nuntiũ.
Secdò limita qñ fidelitas esset pstanda per vniuersitatẽ:quia tũc
per syndicũ pot ;præstari,no.in l.2.ff.de ver.obl.Tertio fallit in
epis.c.j.§.epis.de statu reg.3.alle.idẽ tenet Steph.Maleretus in
trac.de electio.Quis pot infeudare, seu in feudũ concedere? &
dic q; ois qui nõ ;phibetur iure.Pet.de Bel.Pert.in d tract. q.3.
& Host.in summa de feu.§.qs possit.quod intellige si hẽat libe
rã bonorũ administrationẽ:vt no.in c.j.§.noui.p quos fiat inest.
sequitur do.Io.Sanxon vbi 3.iõ vasallus non pot in re feudali
imponere censum,seu annuã pstationẽ,vel aliã seruitutẽ, sine
dñi cõsensu:alioqn dñs feudum poterit reuocare, vasallo ẽr cõ
tradicẽte, Io.Malue.in rub.de feu.ver.Itẽ vasall⁹ in re feudali.
Per quæ iura dẽat terminari qõ feudalis?& resp.q; si in inuesti
tura iuramẽtũ est interpositũ,dẽt decisionib.iuris canonici de-
cidi,vt tenet Bal.in c.imperialẽ.§.fi.de ;phib.feud.alie.per Fri-
deric. & hoc si ius ciuile & canonicum inuicem contradicant
secundũ eũ,& Ale.cõs.v.si vera sunt.in v.vol.arg.c.nouit.de iu
di.Si iuramẽtum nõ erit interpositũ,p iura ciuilia & consuetu
dines feudorũ decidetur,secũdũ Bal.in l.liberti. ver. sed an iu-
dex ecclesiasticus.C.de ope.lib.& in cons.183. factũ sic se hẽt.
in 16.vol.& 188.factũ tale.c.li.& refert Catellia.cotta 12. par
te memorabil.in ver.feudi qõ.& cõfert ad decisionẽ multarum
qstionum.secũdũ Cur in suo tractatu seu in j.parte.q.vlt.Quis
sit iudex in feudis,ponũt doc.in c.cæterũ.de iu. Host.in summa
huius ti.§.apud quẽ.doc.in c.vnico. apud quẽ vel quos cõtrou.
feu.term.deb.Io.Rayn. in cõpreh.feu.in §.;terea si inter duos.
nu.v.& seq.& ibi alij doc.Nic.de Millis in rep in ver.feudũ.q.
vj.& ibi in addi.& Curtius vbi 3.in vij.parte.Plene Sozin.in c.
ex trãsmiss.de fo.cõpe.Tertiò q;o q; sit natura feudi:rñ.quia do
minus.q cõcedit,retinet sibi directu dñiũ,in c.vnic.de nat.feu.
& in c.j.in fi.quib.mo.feu.ami.sequtur plene Curtius in d. trac.
in j.parte.q.vj.Secdò vtile dñiũ in vasallũ transit: quia pt vendi
care rẽ feudalẽ.c.j.§.rei autẽ.de inuest.de re ali.fa.& sic est qua
si dominus,aliàs nõ vẽdicaret.l Quinsuts.§.argẽto.in fi.vbi bo-
nus tex.ff.de aur.& arg.leg.Iaf.no.in §.sed ntẽ.inst.de act.gl.in
c.vnic.in ver.de suis reb.per quos fiat inuest.idẽ renet Io.Berb.
in viato.iuris.in x.q.huius tit.Bald.in Marg.in ver.feudũ.in.2.
q.c.j.§.;terea.de c.Corra.Panin c.si diligenti.in.3.notab.de ;-
scri.Pet.Iacob.in sua pract.in libello de rei ven. quæ ecmpetit
ratione vtilis dominij.in v.positione.Fel.in c.q; in ecclesiarum.
de cõst.Dec.cõs.193.& ;tenui.& 269.cõsult⁹ ab illust.& cõs.
389.visa longa serie.Curt.vbi 3.d.Io.Sanxon,vbi 3.ar.j.Io.Pyr
rhus in consue.Aure.c.j.de feu.Quod intellige si fiat inuestitu
ra realis,i.traditio:secus,si verbalis quę aliàs vocatur abusiua,
ih c.j.& ibi doc.qd sit inuesti.& d.Io.Sanxon in d.cõsue.in rub.
*De pied de fied.*art.v.& Alb.Brunus cõs.j.& 2.col.4.Tertio si va-
sallus seruitiũ cõstitutũ dño nõ exoluerit,cadit à feu.c.j.ĩ prin.
qb.mo.feu.am.intellige tamẽ ĩ fuerit requisitus:nã domino of
ferre se non tenet,nisi illi magnũ periculũ videat imminere. c.
j.§.licet.ibi,domino petẽti.§.;ea.si de feu defun. cõrẽ. sit inter
do.& agn.vas.Pet.Ia.in rub.qb.eau.feu.ami.ver.x.si nõ seruiat.
& c.vnico.§.illud.de prohi.feu.alie.per Frid. Itẽ si vasallus ini
micos domini recipiat,dãdo eis trãsitũ p terras suas,quãdo po-
terat resistere,& victualia nã feudo priuat,gl.in c.de forma. in
ver.munitionib.xxij.q.v.sequit Io.de Anania cõs.vij.visis& ;põ
deratis.Causas ob quas quis feudo priuat,vide per Pet.de Bel.
Pert.in d.suo trac.de feu.q.lxxxij.tradit Io.Raynau.ĩ cõprehẽ.
feu.in §.fi.c.imperialẽ.de ;hibita feu.alie.per Frid.Pet.de Fer
ra.in sua pra.in forma libelli quo agit ad reuocationẽ feudi,in
ver.nec superstitionis.Ia.de sancto Georg.in suo trac.de feu. ĩ
ver.dictiq; vasalli.d.Boër.in §.;v.de cõsu.feu.& cẽsu.in cõsue.
Bitur.& latè Cur.in 4.parte,trac.de fen.vbi cumulat xl. cãs pri
uationis feudi. Quinrò feudum sine domini voluntate alienari
nõ pot in c imperialẽ.in prin.de prohib.feu.alien.per Frid. qa
seruitia possent subtrahi,vt ibi dr,& in c.q; ĩ ecclesiarũ.de cõst.
timò si alienet,pdit illud,vt ibi no.Are.cõ.24.inc.viso,& diligẽ
ter.ver.nec obstãt pmissæ.& plenissimè Alb.Brunus cõs.111.i-
cip.magnifice dñe &c.Intellige alienantẽ priuari feudo.si dñs
voluerit.aliàs secus.Ale.cons.173.viso themate.in 2.vol. Dec.
cõs.175.vlterius.in 2.dub.& 138.& diligenter. vide tex. bñ fa-
cientẽ in l.j.§.sed & quoties.ibi,si velit alius fideicõmissari⁹.ff.
ad tre.l.cogi.§.metianus.ibi,à psente petãt,illo ti.l.2.at testatio
ne pmissa.C.de iure emp.& ibi Iaf.Sed puto in hac materia qua
tuor rpa considerãda,antiquius,antiquũ,nouũ & nouissimũ.de
iure antiquiori poterat mediã partẽ vasall⁹ alienare.c.j.§.aur si
liuellario.& seq.& §.fi.qb.mo.feu.ami.& c.j.de ali.feu.iure an-
tiquo nõ poterat alienare nisi p viã liuelli vsq; ad medietatẽ,vt
de ali.feu.in c.j.ĩ prin.sed iure nouo est ;phibitio alienatiõis in-
distincte:vt d.c.j §.j.de ;phibita feu.ali.p Fri.Iure tñ nouissimo
siue cõsuetudinario,hæ cõsuetudines feudorũ ĩ regno Franciæ
nõ sũt allegãdæ,cũ ;tiũ obseruet.Pet.Iac.ĩ sua prac.ru.de succ.
feu.ver.mõ in sũma.& sic vasalli licite in hoc regno Frãciæ a-
lienãt feuda cõsuetudine dictãte,& approbãte,ſm eũ in ru.de
cõd,ex lege.impialẽ.§.cãllidis.de ;phi.feu.alie. p Fed. & hẽtur
in magno cõsue.rub.*Des coustumes des fieds.*ver.de iure feu. Gui.
Papę in dec.Delph.q.lix.& q.ccxcvij.vbi melius. ver. quia feu.
& hęc cõsuetudo est hodie vniuersalis ĩ regno vt asserit d. me⁹
& cõcuis d.Boër.in §.2.& §.xxiij.de cõsue.feu.& cẽsua. & Be-
ned.in rep.c.Raynutius.i ver.& vxorẽ.nu.163.de test.d.Io.Sã-
xõ in cõsue.Tu.ti.*Coment hommage se doibt offrir a son Seigneur.* in
36.cõcl.& in ti.*De pied de fied.*ar.2.qd talis cõsuetudo valeat,te
nẽt B.cõs.185.li.j.plene & cõs.138.qdã.li.2.Dec.cõs.249.cõsul
t⁹.n.8.& cõs.208.ad clariorẽ.nu.9.Et nõ solũ vasall⁹ priuati pt
feudũ alienare,sed ẽt ecclesię vasall⁹ dúmodo ecclesia nõ sẽtiat
dãnũ ex illa alienatiõe,vel lucrũ q; amittat,puta laudimiũ,aut
aliud cõmodũ,ſm Io Fab.in §.j.inst.de re.diu.& in §.j.ist.de em.
d.Boër.in d.§.2.ẽt dño inuito,vel ecclę.Io.Raynau.in cõprehẽ
for.iuris.q.xj.de feu.ver.hodie tñ in ista. &c.Pe.Ia.in sua prac.
rub.de cau.ex quib.feu.amit.ver.36.si vasall⁹.imò tenet idẽ Pe.
Ia.in forma libelli,p re feudali.in 2.forma dñm posse cogi,si re
grat ad cõsentiẽdũ dictæ alienationi.& seqẽ do.Barth.deChas
sa.in consue.Burg.in rub.*Des fieds.*§.viij.hẽbit tñ ius ;plationis
seu retẽtionis dñs.c.j.§.porrò,qualiter olim feu.po.alie.l.3. C.
de iur.emp.& ibi no.& Pe.de Bel.Per.in suo tra.de feu.q.viij.se
qtur dñs Boër.in §.j.de cõsue.reten.rer.feu.in gl.ad cõsue. Bit.
Ecclesia verò non hẽt retentionem secundũ eu: quod est bene
notandũ,& sępius fuit interrogatus.Istellige tamẽ supradicta
procedere,qñ ille,in quem fit alienatio, vellet subire omne ius
feudi,aliàs secus.Bar.in l.murilegu.li.ver.item est optimũ.C.de
murilegu. libro xj.Felyn. in capitulo, quæ in ecclesiarum. de
consti

consti.Itẽ requiritur q; ille,in quẽ alienatur,sit eiusdẽ cõditio-
nis sicut primus vasallus alienãs:qui si est nobilis , nõ pot alie-
nare in plebeiũ.l.veteris iuris.versi.& quare.C.de cõmit.;tip.l.
2.de fun.limit.lib.11.ca.1.§.fiff.de ;e.Corra.Io.Masue.in rub.
de feu.versi.idẽ dñs.maxime feudũ superius , videãcet feudum
comitatus,ſm Alb.Bru.consil.60.dilecte nepos. hodie de gñali
cõsuetudine regni Frãciæ alienãtur feuda habenti pecunias,si-
ue sit nobilis,siue villan⁹:vt asserit d.meus in d §.3.all. & ocula
ta fide videmus,iõ non est opus ;pbatione. Quòd est verum,si
sit feudũ inferius:secus si superius,vt feudũ marchiæ, vel aliud
simile:qa nõ posset in rusticum sine dñi superioris cõsensu alie
nari.Alb.cons.60.Sextò dẽt vasallus ;tra annum & diẽ petere
inuestiturã à dño,nisi fuerit miles:qa hẽt annũ & mẽsem.c.vni
co in prin.quo tẽ.mi.inue.pet.deb.& ibi Bal.& alij,& c.vnico,
q; fuit pri.cau.be.amit.& s.intra illud tps nõ petierit, feudũ p-
dit.c.imperialẽ.§.;terea.in 1.de ;phib.feu.alie.p Frid. in c.vni
co,in prin.de capi.Corta.Calder.consi.6. & 7.de feud. Cardi.
cons.128.Dec.consi.341.in fi.incip.viso.Guid.papæ q. 164. cũ
seq.in suis decis.quem vide q.454.in princ.ponentem quatuor
requisita ad hoc vt possit agi ad cõmissum.vide Alb. Bru.in cõ-
silijs factis in materia feudali,cons.42.inci.cùm qritur,&c.ho-
die est cõsuetudo gñalis per in toto regno p q; nullus vasallus
oõ inuestituram non petitã feudũ priuatur: sed pot dñs ad ma-
num suã ponere feudũ,& fructus leuare,& suos facere,quousque
vasallus præstiterit fidelitatẽ, illius consuetudinis nõ fuit
nescius d.Boër.in ti.de consuet.ẽtiã.§.vj.& xv.quem sequitur
do.Io.Sanxon in cõsue.Turo.in tit. *Comment hommage se doit of-
frir à son seigneur.* in prin.& art.3,& d.de Chass. in rub. *Des fieds.*
in prin.& gl.*Dedans lan.*nu.12.ante tñ xl.dies nõ poterit dñs le
uare fructus,vel ante proclamara facta secundũ varias cõsue-
tudines,nã Pictauis requiritur proclama,statuens tẽpus vasal-
lis ad inuestituram faciẽdam.ita vidi in consuet.Picta.rub. *De
la distinction des iurisdictions.*art.90.In aliis locis cõiter ;statuũtur
xl.dies,vel plus,vel minus,secũdã varias consuetudines,vt Io.
Masuer.dicit esse in Aruernia,in rub.de feu.in ver.itẽ dñs feu-
di.& Parisiis,vt cõtinet in magno cõsuet.rub. *De saysine en fied.*
ver.no.3.ituri.in §.6.de consue.feu.Burgundiæ,in §.1.in gl.*Dedãs lã.*
& ita fuit ;platũ arrestũ Tolosæ, vt in eius stylo patet, in
4.parte, arresto.73.& idẽ Parisiis,vt continetur in q.p arresta,
q.118.arresto.1.qd est not.Inoleuit ;terea cõsuetudo in hoc re
gno,vt recognitiones fiãt rã in re feudali, q; in re emphyteuti-
caria in decẽnium,qd dicũt de decennio in decennium,vt asse-
rit cõterranens mẽ⁹.Io.Berbe.in viato.iur.in d.tit.de feu. q.12.
ver.& not.verbũ,&c.Septimò fœmina in feudo nõ succedit ex
cõsuetudine libri feudorũ.c.vni.§.filia.de sue.feu.c.vni.an mu-
tus vel aliàs imperrẽt⁹.in fi.late Ro. cõs.1.incip.visis in facto.
vbi dat tres limitationes,& ibi assignat multas rõnes.& Bal.in
l.quoties.ver.& sicut.C.de susis & legi.dicit esse rõnẽ pcipuam:
qa fœmina nõ ita bñ pot defendere dñm in bello, vel aliàs ser-
uire sicut vir:ergo nec feudũ habebit,cùm det obseruitiũ.c.vni
co.q.mo.feu.amit.hãc rõnẽ citat Bũd.in repe.c.Raynu. in vers.
duas habẽs.n.4.& 15.de test.sequitur do.de Chass.ĩ consue. Bur-
gũ.in §.5.n.27.& seq.Sozi.cõl.19.p decis.lib.1.& cõs.257.vi-
sis inuestituræ.in 2.vol.Cornæ.cõs.16.aperta.in 1.vol.idẽ tenet
Deci.in reg.fœminæ. versi. 39.fœmina repellitur ff.de reg.iur.
Iac.de san.Geor.in trac.de feudis in vers.& fœminis.Curtius in
dicto trac.in 3.parte.q.1.Ang.de clava.ĩ sua summa.ĩ ver.feud.
1.n.7.versi.vtrũ fœmina.& Dec.cõs.32.& ;tenui. & 85.& di-
ligẽter.& 139.& diligẽter.& 208.ad clariorẽ.& cons.390.qm.
Alb.Bru.cõs.4.refutationẽ.in fi.& 8.circa prin. & est cons.Iaf.
Hodie ex cõsuetudine gñalj huj⁹ regni sicut masculi succedũt,
auctore Per.Iac.in sua pract.rubr.de succes.feu. ver.in illis em
locis.& ver.seq.Idẽ rengẽ Bo.na.de Bustis in suo mariali,in 12.
parte,sermone 1.in prin.Magn⁹ ille sciẽtiæ & cõsuetudinis the
saur⁹ d.Boër.in §.2.de cõsue.feud.& in §.7.sequitur d.Io.Sãxõ,
in cõsue.Tu.ro.in tit.*Des successions des fieds.*art.14.& rub.*Comẽt
homage.*art.1.cõcl.vlt.& ĩ possessione p iudices sunt manu tenẽ-
dæ,vt pulchre scribit Alb.Bru.cons.1.& do.de Ripa. in lib.rñ.
de leg.c.1.n.70.& idẽ i collateralib.cõclet iteget ;suetudinari⁹
do.Boër.in d.§.ẽ.& Bũd.vbi 3.in ver.& vxorẽ.n.163.& 176.qa
in dicto regno feuda sunt redacta instar primonioru⁹, ſm ;dic-
tos,& Io.Fab.in auth.ingressi.C.de sacrosan.eccl.Guido papę
cõs.18.sup casu.& cõs.214.circa materiã. & decisis 9.Io. Ray.
in 6.diuisio.in loco sępe alleg.Io.Sãxõsin ti. *De pied de fied.*ar.2.
& 12.& Io. le cirier i trac.de iure primogenitu.li.2.q.4.in ver.
possessio & 3.dixi,imò hodie 5ct⁹ feudales sunt redacti ad instar
oium aliorũ 5ctũ, teste Io.Berb.in d.tit.de feu.3.q; imò ẽt succe-
dũt ex mulierib.descẽdẽtes.Guido papæ decis.Delphi. parla.q.
59.& q.297.Sequitur Bũdi.in dicta repe.c.Raynuti⁹.in vers.& hortũ.licet in aliquib.partib.vt vidi, nõ succedãt fœminæ extã-
tib.masculis:sed quod 3.dixi,est communis. vide tñ vnum ca-
sum in quo de cõsuetudine feudorũ mulier succedit p Ro. sing.
177.& septem casus fallẽtiales vide per eũ.cons.367. ver. quo
ad quintum.& octo per Iac.in dicto ver.& fœminis.& doct. in
d.§.filia.Quinquaginta qstiones in hac materia vide per Ball.in
l.j.ff.de rer.diui.& Cur.in 3.parte,q.j.Vltimò vasall⁹ tenet ser-
uire qñ à dño ẽ requisitus, aliàs nõ.& ideò fiũt hodie ;pclama-
mata.siue *Cries au bã.& rierebã.* & fundãtur in c.vni.§.fi.ibi,sed
cùm nuntiatũ.an ille qui interfe.fra.do. sui feu. amit.sequtur d.
Io.Sanxon,in consue.Turo.in rub.*Comment hommage.&c.*arti.1.
cõcl.18.fol.63.Et qñ fiũt ostẽsiones,quas vulgari sermone *Mon
stres*,appellam⁹,si vasalli & milites nõ recipiunt solutionẽ,q; re
cusant,non poterunt postea petere,ſm patruum meũ Reb.in l.
fortissimi.per illũ tex.& ibi Bar.ver.notari istũ rex.C.de eroga.
mili.anno.ar.l.nulli.illo tit.citat do.Bar.Chassa.in consue. Bur
gun.in §.4 in gl.*Nouuelle cheualerie.*in nonis addi.ideò cõmuni
ter solutiones hunt in ostensionib. ;trib.mensib. nisi fraudent
p thesaurarios,vt vidim⁹ sępe fieri,quare multæ dom⁹ nobiliũ
sunt fere destructę.& thesaurarij mali hodie ad furcas patẽt,ad
quas ostensiones pot cõpellere suos milites & armigeros capi-
taneus,teste Luc.de Pẽ.in l.fi.C.de re mili.li.12.vide Iaf.in l.;-
tor.§.fi aliquãdo.ff.de no.ope.nuntia . Notandũ est tñ q; hodie
vasalli non renent ad aliqd dãdũ vel faciendũ dño suo, nisi ad
expressa in sacro fidelitatis,q; sunt septẽ in c.de forma.22.q. 5.
c.ego N.de iureiu.c.vni.de for.fideli.& pulchrè declarat do.de
Chassa.in §.4.in gl.1.rub.*Des fieds.*& Pe. Iac.in sua pra.rubr.de
feu.suc.ver.dico ergo , q; vasallus. alia q; sunt de nã feudi ponit
tex.& ibi doc.in c.vni.de nat.feud.& Syluester de Prierio ĩ sum
ma,in ver.feudum in 1.q.& in hac materia vide 25. regulas p
Io.Baptist.in repe.c.vnici,de feu. eog. & ibi ponit casus in qb.
feudum ab emphyteusi differat.& concordat vltra Iaf.in l.1.C.
de iure emph.& 36.cõclusiones citat do.Io.Sãxon vbi 3.in tab.
*Coment hommage.*arti.1.vide Bene.in repe.c.Raynuti⁹.in ver. &
vxorem.in 4.deci.nu.556.cum seq.de test. non omittas videre
q; cumulate,licet q;que remissiuè ponit d.me⁹ in gl.ad consue.
Bit.ĩ tub.de cõsue.feu.& ru.seq.Nũc se offert vltimũ, videlicet
quotuplex sit feudũ.q; sit tñ duplex ex dicto philosophi cõple-
ctitur,dicentis, q; libet diuisibile debet esse bimembris,vel ad
bimembrẽ reducibilis,citat Pe.de Besutio,& Iaf.in rep.l.re cõ
iuncti.ff.de le.3.& Lãcel.Poli.in tra.substitu.in prin.ideò Cur.
hoc perpendens in suo tra.feu.q.8.primæ partis duplex dicit es
se feudũ,videlicet ;prium & impropriũ. Sed vt inuenes ;clari⁹
intelligãt ;cedo ;diuisiones,in sequẽdo doctrinã Iurisc̃os. in
l.1.ff.de doli excep.Bal.& aliorũ. ideò prima diuisio est qa feu-
dum quoddã est ecclesiasticum,aliud seculare.l.ãc diuisionẽ po
nit Raynau.& Alu.in ;pœ.feu.& Pe.Iac.in rub.de causis ex qb.
domi.deb.amit.proprie.in 1.dixi.Pe.de Per.in sua pra.in forma
libelli,quo agit ad feudi reuocatio.in ver.ac nomine recti.&c.
b ¶ Ecclesiasticum est triplex.quod ab ecclesia datur,qd ab ec-
clesia susc̃ipitur:aliud quod dat,vel susc̃ipitur à clerico, nõ tan
quã ab ecclesia.& de hoc loquitur tex.in c.vni.de cleri. qui in-
iue.fa.c.1.§.fi.de capi.Cor.c.1.qui feu.da.pos.Ber.in 2.q.Alua.
in 5.diuisio.& Iaf.in 11.prælud.is feudorum.
c ¶ Seculare est quod à seculari principe,vel dominio recipitur.
c.1.§.machio.qui feu.da.pos.vt ti Christianissim⁹ rex Francorũ
inuestiat aliquẽ de marchia,vel comitatu:& de hoc feudo ma-
ior pars libri feudorum loqtur,& plusq; de ecclesiastico:& hęc
probantur in ;lu.feu.in vl.diui.per Bal.sed quia nobiliora sunt
præmittenda.§.fi.insti.de iure persona.cap.fedes.& ibi doct. de
rescr.Deci.in ca.auaritiæ. de præb.ideò præmisi hanc diuisionẽ
sicut facit Obertus de orto ca.vni.qui feu.dare pos.& quia ec-
clesiasticum est nobilius.arg.cap.solitæ.de maio.& obedien.
d ¶ Secũda diuisio, quoddã est regale,aliud ñ regale. Regale ẽ
qd à Rege,vel Imperore recognoscitur immediate, vt est feudũ
marchiæ,ducat⁹,comitat⁹,vel alteri⁹ dignitatis regalis,iõ vice-
comes Turenæ,vel comes Foxi possint dici hẽre feudum rega
le,c.vni.quis dica.dux march.vel comes.vel pot imperiale dici
vt no.Io.Ber.in d.2.q.de feudis.& duob.concurrentib. vocatur
regale.primò,quod sit dignitas,puta regnũ,marchia,comitat⁹,
vel ducatus.secũdò,q; ab Impatore vel Rege nostro cõcedatur
vel alio nõ recognoscẽte superiorẽ,tenet Curtius in 1ra. de feu-
in 1.parte q.6.Occatione præmissorum quæro de quæstione,an
rex Franciæ possit alienare ea,q; sunt regni,& Bal.in ;pœ.Greg.
ver.nam Rex,& Imperator.concludit quod non ,vbi cauda a
se omnem iurisdictionẽ,dignitatem,dominiũ,& nihil sibi reti-
nendo:qa esset principarum seu regnum deformare: quod non
pot Rex facere:imò si retineret sibi directũ dominiũ,ad huc nõ
valeret,si ĩ regni detrimentu vel ;cõmodũ cẽderet.ar.l.summa

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum ratione ff.de pecul.Corse.in c.grādi de supp. negli. p.l.lib. vj.Pan.in c.intellecto.de iureiur.& in c. abbate sane.de red.iu. li.vj.Jo.sanx.in cōsue.Tur.in rub.*De pied de fied.*art.ij.& in rub. *Des donations entre gens nobles.*art.vj.d.Boër.in add.ad Bē.plumb. in l.inuct⁹.ff.de fidei.liber ēt cū iuramēto,p tex.in d.c.intelle cto.Bart.in l.prohibere §.planè.ver.sed qd de rege.ff.qd vi aut clam.& ideo posset ei⁹ successor reuocare. Bal. in c.licet de ꝓbatio.Fel.in c.ad audientiā.de ꝓs.Dec.in c.j.de ꝓb.imò fortius Rex nō pōt minitus ciuib.suis alienare vnā de ciuitatib.sui regni.H.ost.in c.dile.filij de maio.& obed.& ibi Inn.& Fel.Oldr. cōs.ccxxxj vt eius.Ale.in addit.ad Bar.in d.§.planè.Bal. in ca.si qs miles.quo tē.mil.intuest.pet.deb.c.vnico.§.in gnali.si de feu do defun.cont.sit inter do.& agna.vas.Io. de Plat.in l.fi.vers.& hāc partē.C.de loca.ꝑd.ciui.l.xj.Pan.consi.iij.in ij.vol.Guid.papiæ, in decis.Delphinat⁹.q.ccxxxix.ver.sed an cessante.Anfre. in decis.capel.Tolosa q.ccccl xxxv.Ias.in §. iré seruiana.inst.de act.nu cv.l.si non sortē.§ liber.ff.de cond.indeb.l. debitoré.C. de pact.& in ꝓc.feud.in prima diuis.Barb.& Fel.in c.j.de ꝓb. vide do.de Ripa in cons.xxv.de rescr.in lib.respō.& li.j.de leg. cons.j.nu.iij.Bald.cons.ccxxxiij.q̄ritur.vol.j.Bar.de Chassa. in consuet.Burgun.in rub. *Des fieds.*§.viij.in versi. an alien.in fin. Curtius in tract.feudo.in vj. parte.q. ij.Sozin. cons.xl.in q.nu. vij.in iij.vol.Io.Lupus in repet. c. p vestras.de don.inter vir.& vx.Gomez.iij§.ité seruiana.nu.xlj.cū seq.vbi vj.modis limit.In stit.de act.& in spec. prin. rub. viij. & nouissimè conterraneus meus d.Iac.Bonau in addi.ad Io.de terra rubea.tract.j.art.j.cōcl.xiij Alb.Bru.cons. xij. in ij.ratione, & hoc maximè qn metu alienaret.nā quod metus causa gestum est, ratū non habet lex. l.j & per totum.ff.quod metus cau.& quando alienaret voluntarie,hoc non esset sine peccato, tenet J.uc. de Pen. in l.vnica. C de capi.ciuium censib.exim.lib.xj.& est notandum.

e ¶ Non regale est quod ab inferiorib. à principe Imperatore, vel Rege cognoscitur:vel a principe, sed non cōsistit in dignitatib.sed princeps de aliqua plebe inuest.c. vnico. qui feud.da. pos.& rub.qui's dicatur dux,comes,vel march.si verò aliqs inuestiatur à domino de Claromonte. feudum dicetur nō regale. ponit Bald.& alij in ꝓcessu.ff.& sequitur Ias.in 1. diuisione.

f ¶ Tertia diuisio.Feudu quoddā est nobile, aliud minus nobile, aliud aliquālr nobile & ignobile. Nobile est qd possessorem nobiliat,vt qñ a rege Frāciæ ꝓcessum est, vel Imperatore, vel Papa,vt si ꝓcederēt ducatū,vel marchiā.ca. vnico qs dicat dux vel march.Berbe.in 2.q.Bal.Ias.in x.diuis.& Alua.in 2.Bon⁹de curt in tract.nobil.in 3.parte.nu.ccj.Alex.cōs.xxx.qñ 1.parte. g ¶ Minus nobile est qñ dux,marchio,vel comes alteri cōcedē in feudū,& ille ꝓprie dr valuasor,siue vasallus:vt no.Ioā.And. in addi.ad spec.in tit.de ꝓscr.& Bonus de curt.in tract.nobil.in 3.parte nu.ccj.& istud de consuetudine libri feudorū,non potest alienari in non nobilē,sed in regno Franciæ potest vēdi, & in feudum dari:sed non super eo reditum accipere. do. Boër.in consuet.Bituricen.§ 2.de consuet.feu.& ceensua & ꝫ.latius dixi. h ¶ Aliqualiter nobile siue mediocriter est qñ habentes à duce,marchione,vel comite aliis in feudum: & recipientes vocātur maiores valuasores.Alua.in 2.diui.j. & ibi cōmuniter doc. i ¶ Ignobile est qñ a minorib. valuasoribꝫ conceditur & minimis.c.vnico qui feu.da.poss.& ibi Bal. in d.§.marchio,dicit rusticos posse in feudum concedere dummodo suarū rerū administrationē habeant.c.1.§.nouit.ꝑ quos fiat inuesti.sequitur Iac.in sun trac .de feu.ver.in feu.in viij.diui.Io.Raynaud.in vij.Perr. Iacob in rub.de causis in quib.do.deber , &c.in v.diui.Petr.de Ferra.in viij.diui. vbi ꝫ.Ias.in x.Curtius 2.parte, q. 4. 2.partis. l ¶ Quarta diuisio.Feudū aliud est paternū, quoddā antiquū, aliud nouū Paternū dr quod per patrem est acquisitū, vel ab aliquo ascēdente cōis agnationis vsq; ad quartū gradū,tex.in c. vno de succes.fra.& gradib.suc.in feu.qui est melior de iure fm Alex.cons.xxx.qñ.in 1.vol.In hoc,q declarat feudū paternū qd sit,vide tex.c.1.de nat.suc.feud.& Alex.consi.lv.perspectis in 4 vol.& ps.xxvj.ponderatis in v. vol. & Curt.cons.xlix. nu.3.Per.Iac.in sua practica de causis ex quib.do.deb.amitt.ꝓpriet.in 2.diui.Alua.in vj.Dec.consi. ccviij.ad clariorem.nu.v. Alber.Brun.consi.lxxij.tota virtus.Sozin.cons. lxvij.visis.in fi. & ps.clxv.visis inuestituris in 1.& 2.vol.& cons. lxxv.visa donatione in iij.vol.Bolog.consi.1. Bal. cons.cccxxxvij.imprimis.in 1.vol.& cons.ccclj.in literis.eod.vol.& cons.sequ.quo ꝓbetur. & q̄ psonæ contineātur in hoc feudo,declarat Bal.in c. 1.§ hoc quoq; de succes.feud.quod ꝓprie continentur hæ psonæ supra parē,videlicet auus,proauus,abauus & atauus: & abinde verò supra pdt nomen paterni.& antiquu appellatur.ex quo singulariter infert ꝙ si cuidā concedatur feudū paternū, non extenderur vltra quartā gnationē: & si cum ministerio ponuntur illa verba,in inuestituris concedimus in feudū paternū, & antiquū.sequitur Ioā.Raynaud in comprehēs.feuda in 1.diuisio. quod est perpetuò notādum fm eos.Hodie notarij ponunt omnia verba hæc,& multò plura,& ideo extenditur vsque ad infinitatem,& etiam ratione consuetudinis de qua supra.

l ¶ Nouum verò est qñ fuit de nouo acquisitum,& habet initium in psona ipsius inuesti.nec ꝓuenit à successiōe ꝓgenitorum.c. j.quor testes sunt necessad ꝓb.no.istue.Old.cons.clxxviij.factū tale.Alb.in d.ver.nouum Ioc.de sancto Georg.in tra.de feu.in ver.in feudum.in 6.diuis.Curti⁹.cons.l.in 3.dubio.& cons.seq. Io.Raynaudi,in j.diui.Sozi.cons.2052.visis in 2.vol.Deci .cōs. 53.placet mihi.& cons.cccxc.qm ex nu.4.Alb.Bru.cons. lxviij. si insistam⁹.tres effect⁹ ponit Curti⁹ in suo tra.ī 1.parte,q.8.Ias. in l.2.C.de iure emphy.& istud regulariter non nobilitat, nisi (vt ꝫ.dictum est in ꝑcedenti diuisione)quia nobilitas non nasci tur in ictu oculi,fm Bal.x.diui.j.per tex.in l.stammata.ff.de gra di.Pe.de Fer.in sua practica.in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi in versi.ac nomine.in 2.diuisio.& in hoc non succedunt ascendentes,nec collaterales.de consue.feu c.1.de inuesti.nouæ.& c.vni. de suc. fra. sed hodie contrarium obseruatur in regno Franciæ:vt no.Bened.vbi ꝫ.in vers.& vxorem.nu.653. & Dominus de Chassa.in d.§.v.num.7.& rubr. *Des successions* in gl.*Et les enfans* §.6.& ꝫ.latius extritit. discussum. & ponit Alua. in 6.diuis.& Ias.in 3.Albericus in l.1.§. si quis edificium. ff. de noui ope.nun. Imo.in c.vl.de feu.Old.cons.clxxviij.tale factum ¶ Quinta diuisio feudum quoddam est paternum,aliud maternum,paternum in proxima cellula fuit declaratum.

n ¶ Maternum est quod primo per fœminā est acquisitum.c.vni.de feu.fœmi.& licut large omne feudum quod fuit ex superiorib.agnationis eōis acquisitum.paternum dicitur: ita quod ex quacunque fœmina ex superiorib.q̄ fuerit, ex communi cognatione fuit acquisitum,maternum dicitur: vt habetur in tit. de feudo fœmi.& Bal.in 5.diui.Alua.in 7. Natura feudi paterni est,vt tm descendentes masculos respiciat.c.j.§ profecto. j. de lege.Corra.Natura verò feudi materni hæc est vt prima masculos recipiat,secundò fœminas d.ri.de feu.fœ.& pulchre no. curtius in d.tract.feu.in 3.parte.q.1.2.limitat.

o ¶ Sexta diuis.Feudum quoddam est masculinum, quoddā fœmininum.Masculinū est qd ad masculos trāsit,& non ad fœminas.c.vnic.§.hoc autem.qui feu.da.pos.imò fœminæ non succedunt,etiā si de eis sit facta mentio,si masculis deficientib.& vni co.quinetiam episcopum vel abbatem.c. vno.de feu.fœmi.Iac. in ver.& fœminis.Pe.de Fer.vbi supra.in 3. diuisio. nisi vt fuit dictum supra in natura feu.vide.

ꝑ ¶ Fœmininum,seu fœmineum,dicitur quod ad fœminas trā sit:sicut supra de materno dixim⁹.c.1.quemadmo.feu.ad fil.per ti.Iac.in tra.de feu.in ver.feudum.in 5.diui.licet Ioan. Raynu. duas diuisiones miscear.Item si aliquis receperit feudum ꝙ se- & hæredi.tā masculis ꝙ fœminis extantibus masculis fœminæ excludentur.c.j.§.1.episcop.vel abbat.Ale.cons.ix.in 5.vol.Albern.Brunus cons.lxv.super casu.sed hodie in regno.tene quod supra,dixi in natura feudorum,in ver.7.vide tamen do.Ioan. le Cirier,in d.tract.de iure primogenituræ.lib.1.q.19.

q ¶ Septima diuis.Feudum aliud hēt propriā naturā.aliud impropriā.Habens propriā est feudum simplex, rectum, purum, liberum.nā natura feudi,est quædā qualitas innata à principio generatiōis feudi siue tpe inuestituræ ex qua virt⁹ ꝺēt⁹ perficitur,& sp videtur inesse,nisi per pactū improprietur: vt est tex. in rub.de feu.non habent propriā nat.& c.1.§.ꝺterea qd sit inuest.& ꝫ.late dictū est in 3.q.princ.sequitur Hostiē.in summa hui⁹tit.de feu.§.qualiter feudū & Ias.in 4.diui.& ista inuestitura seu.eius tenor semper debet attendi.ca.1.in fi.de dub.bi fiat.& ibi Bal.c.accipim⁹.de priuil.Io.de Ana.cons.7.visis,&c.& consi.37.Barba.cons.17.præclarè in 1.vol.Deci⁹ cons.263 in cont. in prin.& cons.316.qñ.nu.3.& cons.395.in cā.n.5 Roma.consi.33.viso inuestituræ.ver.nunc ergo ad ꝓpositū.in fi.Al.Brun. cons.7.col.4.& seq.cons.& consi.39.col.1.& consi.41.

r ¶ Non habens propriā naturā,vel habēs impropriā est feudū conditionatū,vt ad certū seruitiū,vel conditionē ex pacto concessum c.vni §.fi.qd sit inuesti.& c.1.de cap.qui cur.vēdit.vt est feudū guardię & castaldię, & qd pro mercede datur.de feudo guardiæ.c.1.ité feudum camerę vel cauenæ c fi.de feu.cog.& ꝫ.dicā Io.Raynau.in comprehenso feuda.in 4 diuisi. Alua.in 3. Iaco.in suo tra.de feu.in verbo,in feudum.in 4.diuis.Bald. in 4. de Fer in 7.Et impropriè dr feudum quādo pactum apponitur contra alterum ex requisitis in feudo:vt late concludit Curtius in d. suo tract.feudo.in 1.parte quæst.6.cum sequen.

o ¶ Octaua diuisio sequtur.Quoddā feudum est reale,personale, personalissimū.Reale est,quod ad hīdes trāsit tā ex parte dātis, quām

quā accipiētis.c.vni.§.cū verò Corrad⁹.qui feu.dare pos.c.vni. de duob.fra.quia vnusquisq; in hoc sibi psumitur voluisse ꝓuidere,& hæredib.l.si pactus. ff.de prob.d.c.vni.de duo.fr.sequitur Alex.cōs.204.cōsideratis.in ij.vol.illū tex.dicens singularē. t ¶ Personale est qd ad vitā alicui⁹ cōceditur,& nō trāsit ad hę redes recipiētis,sed bene dā⁹is: vt feudum guardię & castaldię. c.j.de feu.guard.Ias.declarat in sexta diuisio.vt quādo feudum habitationis concederetur quod morte finitur.Alua.in x. diui. v ¶ Personalissimū ē qd neq; ex parte dātis, neq.ex parte recipiētis trāsit ad hīdes.c.j.quis dicat dux.exēplum ponunt docto, in soldata: vt si detur nobili in paupertate redacto annua ꝓuisio,tunc soldata voc⁹ē dē qua in d.ti.& ibi per Alua.& l.stipulatio ista.§ si qs ita.ff.de ver.obl.l.vt pomū.ff.de serui.Bal. in 6. diui.& Alua.in 10.& nō cessetur ꝓprie feudū,vt tenet Io. Ber. in d.viator.rub.de feu.q.2.Ias.in ꝓlud.& ab initio feudum erat psonalissimum,quia ad nullum trāsmissibile.l.j.§.si impube ri.ff.de co.bo.& militia vocabat.l.omnimō.§.imputari.C. de in of.test.Hodie verò factum est realissimum & ad quēlibet successorē transitoriū ēt particulare,ita ꝙ pōt donari,vēdi,& alio modo alienari sicut alia bona patrimonialia: & hoc in isto regno,vt suprà late dixi.& tenet Be.in repe.c.Raynutius.in ver. & vxorem.in 3.deci.num.575.& seq.& in 5.deci.de test.

x ¶ Nona diuisio feudorū est:qa qddā est iurabile,aliud nō.Iurabile est ꝓ quo dño fidelitas iurat⁹,vt sit regis ꝓ oi feudo,vt in c. vn.de noua forma fidel.& istud exꝑssè ponit P.Ia.in sua pra.in 9.diui.Pe.de Fer.vbi ꝫ.in 4.diui.Et si plures in dñi locū succedāt vni iurādū erit note omniū dnōrum.P.Ia.vbi ꝫ.& Gui.pape,cō. 207.domin⁹.& Bald.sibi ꝫrius in c.imperialē.§.ꝑterea ducat⁹.d ꝓhi.feu.alie.ꝓ Fride,dicens antiquiori ꝑstādum esse iurm. ar.l. ꝓcurator.C.de ed.Ia.plenè distinguit in dicto tra.de fe.in ver. q quidē inuestiti ꝑstiterunt.col.7.Are.in l.2.§.ex his.& ibi doc. ff.de ver.ob.latè Ias.in l.de pupillo.§.si plurib.ff.de op.no.nun. & hæc est cōmunis & in practica.sequenda fm d.de Chassa. in cō sue.Burg.in rub.*Des fieds.*§.7.in prin.in tex.in c.vni.§ omnes.si de feu.defun.conten.sit inter domi.& agna.vasal.d.Io. Sanxo. arti.8.rub.*Des successions des fieds.*Alber.Bru.cons.107. quatuor rationibus.vbi vide latiùs.& per d.Io.le cirier in suo pulchro tract.de iure primogenit. q.1.li.2.in 7.prærogatiua.

y ¶ Nō iurabile est qñ illo pacto cōceditur vt nō iuretur fidelitas in §.nulla.ꝓ quos fiat inuest.c.vni.in prin.de cap. Corrad.qd est sing.fm Rom.sing.216.sequitur Alua.in xj.diuis. in prælu. feu.Notandū est tamen,ꝙ licet feudum reperiatur sine iuramēto,non tamen erit sine fidelitate.ita Io.Raynau.in 2.diuisio.fe. Io.Berbe.in 2.q.tit.de feu.& Ias.in procē.feu.num.122.

z ¶ Decima diuis.feudum qddā est ligium qddā nō ligium.Ligium est qñ iuratur fidelitas ꝫ omnē hominē mundi nullo excepto,& istud nō recipit⁹ nisi à principe nō recognoscente aliqué in superiorē:vt est Impator, & Rex Franciæ . c. ꝓ venerabilē q filij sint leg.ió dux Sabaudię pōt dici homo ligius regis Frācię, Vicecomes Turenæ, & alij magni feudatarij regni. Et dr homo ligius,quasi illi ligatus & subditus,& legalitatē ꝓdicto Regi debēs.gl.sin.in ver.homóq; ligi⁹.in cle.pastoralis.& ibi Car. de re iu.Spe in ti.de feu.in §.qñ.ver.j.Io.Masue.e.tit.ver.fi.Io. Ber. vbi ꝫ.q.2.Bal.cōs.291.ad euidentiā.in 2.li.Gui.Papæ cōsi. 213.& in suis deci.q.309.& idē tenet Ale.cōs.30.qñ.in 1.vol. & cons.2. in prin.in 5.Pan. in c.ex diligenti.ver.nota primo ex tex.de sīmo.Io.de ana.in cōs.7.visis & pōderatis.domi.de Chassa.in consue.Burgun.in e.tit.§.3.in gl.*Et homuage.*& tria requiruntur posita per Curt.in suo tra.feud.in prima parte,q.8.quatuor effectus ponit Ias.in 7.diui.feu.sequitur do.Ioan. Saxon, in cōsue.Turon.in rub.*Comment hommage.* &c.arti.j.in 23. conclusio.Carel.Cotta secun⁹ ꝑte memorab.in ver.feudum.

& ¶ Non ligium qñ in iuramento fidelitatis prior domin⁹ excipitur:vt ti.hic finitur lex c.1.in fi.& c j.§.fi.de ꝓhib.feu.alie. ꝓ Frid. Iō qñdo vasalli d.de Turena iurāt ei fidelitatem,debēt iurare aduersus omnē hominem,excepto Rege Frācię, qui supp omnes Reges est,& tanquā quidam corporalis Dens in suo regno.ita Bal.in d.§.fi.& in 7.diuisio.Per.Ia.in 9.Bened. in repet. c. Raynutius.in ver. & vxorem.nume.230.de test.quod notes.

A ¶ Vndecima diuis.Feu. aliud annale,aliud ꝑpetuum.Annale est siue tpale qd post annū ſtatim auferri potest, vt est feudum guardiæ & castaldię.& qd ꝓ mercede alicuius rei datur.c. vni. de feu.guardiæ.iste tamē annus ꝑ pactū pōt ꝓlongari, & tunc potērior est cōuentionalis prouisio ꝙ legalis, qua cessante sibi locū vēdicat legalis.l.qd si nolit.§.fi quid ita.ff.d æ di.ed.Bal.in procē.feu.in d.diuisio.plus dicēs,posse pacisci,vt nullo tpe possit auferri.sequitur Ia.de sancto Geor⁹.in tra.de feu.in ver. in feudū.in nona diuisione,& Pe.Ia.in 4.Host.in summa,de feud. §.qualiter feudum.versi. ꝑpetuum feudum.Io.Berbe.in via-

to.iuris.in rub.de feu.in q.2.sed hodie hoc in regno sunt perpetua hęc officia,& quasi pro patrimonio habētur,vt no.Bene.in ver.& vxorē.nu.564.de test. & ꝫ.latiùs dictū est,iō vide s. liber.

B ¶ Perpetuū erat regulariter omne feudū eo modo datū.c.j.§. cū verò Corrad⁹.qui feu.dare pos.& ibi doct.& illud quod est simplex est perpetuum.c.j.in fi.in quib.cau. feu.amit. ita tenet Petrus de Fera. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi.in versi.ac nomine recti.in sexta diuisio.

C ¶ Duodecima diuisio feudorū est:qa quoddā est diuisibile,aliud indiuisibile,& qdlibet feudū regulariter est diuisibile qui busdā excepris,videlicet regno,marchia,ducatu, & comitatu ita attestat Alua.in nona diuis.in procē.p tex.in c. vni.§.oēs. si de feu.de.conter.sit inter domi. & agna. vas. c. imperialem.§. ꝺterea ducat⁹.de prohi.feu.alie.per Fri.Berbe.vbi ꝫ.in di.q. 2. Ia.in ver.in feu.in 11.diuis.facit no.Bar.in l.inter tutores.ff. de ad.tu.& l.iō.ver.ꝓ hoc.ff.de cōd.fur.Bal.in l.j.de offi.cōsul.facit qd dicit Panor.in c.prudentiā.in prin.de off.dele.& ibi hoc tenēt alij post eū,Curtius in tract.feudorū,in quarta parte.30.q. Albe.Brunus Asten.in consi. 60. incip. & ista.ideo diuidi non pñt:quia ab vno solo reguntur meliùs,quā à plurib.arg.l.iij.§. apparet.versi.sanè enim.ff.de admin.tu.l. ij. §. nouissimè. ff. de orig.iur.c.gaudemus.de diuor.§.quia verò.c. valde t.cessariū. à cōseq.xciij.dist.nā politia vnius optima est,paucorum ēt bona:sed plurimorū est difficilis vt bona sit: cùm plures ad virtutis meritum peruenire difficile sit. Arist.in politic.& Lucas de penna in l.viros.C. de diuer. offi. lib. xij. & Philo. 2.metaphy. ait,nō capit regnum duos:quia multitudo principum est onerosa:cū in apib.vnus sit princeps.ca.in apib. vij.q.j.latè do.Iac. Bonād.in additio.ad Ioā.de terra rubea,in tract. cōtra rebelles regum.art.ij.trac.primi,& arti.iij.trac.tertij.cōcl.ij.Fely. in c.j in ecclesiarum.de cōsti.& Ias.in xij.diuis.Ang.cōs.187.incip.ꝓ clariori.Curti⁹ cons.69.Panor.cons. 82.in j.vol.Barb.consi.14. clemētissimi.& cons.xl.clemētissimum. in 4.vol.Chassa.in vlti. parte.Catel.in lv.considerat.& Alber.Brunus tract.de aug.cōclu.x.Hipp.sing.ix.sequitur Ioā.le cirier,in suo trac.de iure primogeni.q.vij.primi libri,vbi pluchra verba ponit.vide do.Bar. de Chassa.in cōsuet.Burg.in rub.*Des fieds.*§.vj.Alex.cōs.lx.visis dubitationib.in 3.vol.& cons.35.& seq.incip.attētis. in 5.vol. Petr.de Ferra.in ix.diuisio.& ideo in istis indiuisibilib. primogenit⁹ succedit.c.licet.& ibi docto.de voto.gl.in verb.interdicatā c.si hīdes.de test.ī 6.Alb.in ꝓc.ff.§.dilecti.latè De.cōs. 389.visa longa.nu.vj.& aliis filiis debet apanagium,id est,legitima:nō ꝓ modum diuisionis,sed ꝓ modum ꝓuisionis,fm Io.de Mōteferr.in trac.de succes.Reg.in j.dubio,& ideō,& d. Steph. Buinard. in rep. l.quisquis.C.ad leg.Iul.maie.& d.Boër.in trac. de custo.cla.porta.ciui.nec aliqua iniuria fit vltimo genitis,nec conqueri pñt vt expresse dicit cōterraneus meus d. Io.de terra rubea,in trac.cōtra rebel.Reg.art.j.trac.primi. cōcl.xxj.& seqimo cōuenit legi diuinæ,fm eum,in prima concl. hoc latiùs de ducētē: quem licet videre.Intellige tn suprà deducta, videlicet feudum non posse diuidi,eē verum,quò ad dignitatē secùs quò ad administrationē:vt vn⁹ frater regat vnā ciuitatē,ali⁹ aliā.Bu dict.in repetit.c.Raynuti⁹.in verbo,in eodē testō.in primo,nu. clxxxvj. de testa. & ēt bona mobilia,vel immobilia ptinētia ad dignitatē bñ diuidunt,teste Albe.in dictio.in verb.feu.vers.alia ēt pulchrā.ibi,ité q̄ro pulchrā.& in addi.ad Petr.Iac.in rub. de causis ex quib.do.dēt amit.,ꝓprieta,in vj.diuis. sed pōt fieri ꝑcordia respectu exercitij,vt vnus vno anno regat,alter altero anno.arg.l.Lucio.& ibi Bart.ff.de aqua quotidi.& æstiua.[melius ꝓbatur in l.cum cōset.in princ.ff.illo tit. vbi hoc expiellē dicit Iurif.Iulianus, Prateius.] & pulchrè Pyrrhus ji consuet. Anrel.in tit.d feu.c.j.& d.Vld.Zas⁹ in reper.l.ij.ff.d orig.iuris.

D ¶ Hodie ex consuetudine regni Frāciæ omnia feuda pñt diuidi ꝑ rer regnū,vt attestatur Fabia.de giochis in rep.auth. nouissima.C. de inoffi.test.q.fi.Io.Rayn.in comprehē.feud.in prælud.per ca.imperialem.in 5.diuis.de ꝓhib.feud.alie ꝑ Fed.& d. Boër.in consuet. Bituri.in §.ij. de consue.feu. & ibi in additio. & in §. ij.de test.& in trac. de custod.clau. Idē Boër⁹ in suis de ci.deci.46.parte j.fed consuet.ido est in dicto regno ꝙ licet diuidatur feud. primogenitus inter nobiles hēt ꝑcipuum manerium [vt verbò doctorum vtar]siue habitatione cum galli,vel caponis volatu.istius cōsuetudinis meminit Bād.vbi ꝫ.Gui Papæ in decis.Delph q.476.Io.Sanxon in consuet.Turon.in rubr. *Des successions des fieds.*arti.14.late d.Io. cirier,in trac.suo solēni de iure primogenituræ.lib.ij.q.iij.vbi late refert cōsuetudi. vide ibi & lib.j.q.xj.cōcl.ij.seq.& an cōsuetudo diuidē di feuda valeat.vt tex.in d.§.ꝺterea.qui consuetudinem reprobat: ergo non vt valere,sed contrarium credo. & ita tenet Oldrad.consi. 237.perlectis.in fi.Bald. Alua. & alij in d.§. prætera. Card.&

ali

Universidad de Deusto
Biblioteca

alij in c.licet de voto.& nō obstat ille §.reprobās cōsuetudinē: nā debet intelligi si nō fuerit inducta,& seruata sciēte superiore:sed in hoc regno patiēte superiore & sciēte fuit inducta & seruata:ergo seruāda ꝙ valebit.hoc tenet Io.And.in ad. ad Spe. in ti.d feu.in ver.nō omittā.& Alb.Brunus,cōs.66.ex themate qđ &c.latè d.Io.le cirier.in suo tra.d iure primogenitur.q.11. j.li.in 3.cōcl.& hęc cōsuetudo est in Italia,teste Alex.cōs.18.vi sis.in j.vol.Dec.cōs.389.Sozi.cōs.67.in j.vol.& cōs.165.visis. in ij.vol. Curti. cons.67.sapienter.nu.31.& consi. 69.do.Ioan.

E ¶ Decimatertia diuisio feudorū est:quia aliud est feudū purū siue simplex,aliud verò cōditionatū seu nō rectū.Purū siue rectū dicitur qđ nō hēt seruitia determinata §.pe.& vlt.qđ sit inuestitura.sequit Pe.sac.in sua pra.rub.de cau.ex quib. domin. debet amit.propriet.in 7.diuisione. Hotti. in summa huius tit. §.qualiter feu.distin.aliis etiam modis dicitur rectum,vt habetur in ti.de consuetu.recti feu.per doct.& Curtium in suo tra. feud.in j.parte.q.8.Imo.in c.fi.de feud.

F ¶ Nō rectū siue cōditionatū est,qñ in cōcessione est certū seruitiū determinatū,puta de associando vxorē dñi,vel de filia maritāda,aut de seruiendo dño in mensa,vel aliud simile.c j.§.fi.d capi.qui cur.ven.c j.de notis feu.& ibi no.& hoc casu ad alia ñ assignata nec expressa seruitia nō tenet vasal.l.j.§.si pueniat.ff.d pōsi.l.legē C.de pa.Io.Ray.vbi 3.in §.firmiter.Ia.vbi 3.i ij.diui. Rectū verò pōt dici qñ de dñi voluntate, & licētia adipiscitur possessionē,psente curia vasallus. nā pinde est ac si inuestitura esset facta,& est hoc feudū trāsmissibile. c. vni. de cōsue. recti feu.secus si data esset licētia sine curia:nā tunc nō rectū dicere tur.c.j.qui.mo.feu.cōst.po.vel dr rectū,i.ppetuum.Aluar.12.diuisi.Bal.& Ia.in secunda.

G ¶ Decimaquarta diuisio ē,Feudorū aliud est francū,aliud nō francū.Francū est qñ vasall⁹ a seruitijs est immunis,& nullū seruitiū debetur:nō est francus a maleficijs cōsistentib.in tacendo fraudē,vt qa ñ denūciauit isid as dño quas 3 eu scit parari:siue i faciēdo, vt si cōmittat felonia 3 dñm,priuat feudo.c.vni.quimo.feu.amit.Fely.latè in c.cæterū.de iud. alioquin esset quędā donatio,& nō in feudū cōcessio,vt declarat Imo.in c.ad nostrā.de reb.ec.nō alie.imò tale feudū cōtineret repugnantia,videlicet ꝙ sit feudū ꝑpt⁹ liberū ab oī fidelitate q̄ in iure ñ est admittēda.l.vbi.ff.de reg.in.l.Titiæ si nō nupserit.ff.de cōd.& dem.c. solicitudinē.de ap.Alua.in ij.diui.Bal.in octaua.Berb.in d.via. in rub.de feu.in 2.q.Bene.in repe.c.Raynutius.in ver.& vxorē. nu.544 cu seq de test.Fely.latè i c.q̄ i ecclesiarū.nu.72.de cōsti. Dec.cōs.198.& ꝙ tenui.nu.4.Curtius in j.parte,in q.8.Ales.cōsi.3.in j.vol.& tres effectus huius feudi licet videre p Ias.in 8. diuis.Et iō si in inuestitura hoc modo dicatur,Titius cōcessit tale castrū in feudū liberū & francum,hæc cōcessio importat feudū omni libertate liberū, excepti duob. supradictis: & ēt importat omni seruitio fracum.vt no.Io.And.in add. ad Spe.in ti. de ꝓsc.& Ia.in d.suo tra.de feu.in verb.i feu.in 8.diuis.Bal.in l. si plures.C.de cō.inser.c.vni.de capita.q cur.ven.illa tñ cōcessio nō importat ꝙ faciat rē allodialē,q̄ tunc dr quādo à nemine tenetur,nec recognoscitur nisi à solo Deo:& sic dicitur francū quia sui iuris:& nulli subiacens seruituti.& nullum onus pōt imponi sine cōsensu possessoris.c.1.de allod.& ibi doct.Guid. Papæ sing.330.& Bene.nu.293.cum seq.de test.& in istis bonis allodialib.nō habet Rex vel alius dñs nisi protectionē,vt tenet Bened.vbi 3.& in hoc regno pauca sunt quæ non sint feudalia, vel emphyteuticaria fm eum.nu.565.cum seq. vide Cor. cons. 16.aperta col.pe.in j.vol.& an domini temporales habeant de iure communi intentionem fundatam,ꝙ nō.excepto Rege.domin. Boer.in §.pe.de consuet.feud.in lib.consue.Bitur.& Ioan. Sanxon,rub.j.arti.3.in consuet.Tuto.eos vide si libet.

H ¶ Aliud est nō francū,& est qñ in cōcessione dñs retinet aliquod seruitium,,puta fit regulariter,vt habeē in lib feud.& no. And.de Iser.in rub.in qb.cau.feu.ami.& Bal.in 8.diuis.Notādū est tñ ꝙ res quo ad ꝓpositum pōt duobus modis franca & libera vocari.primò quādo à nemine tenetur, imò possidens habet & directū & vtile dominium: & dr allodium, & non loquitur hic:sed loquitur ti.de allodijs. Secundò dr fraca,vt hic,quia ad aliud seruitium non expressum non tenetur vasallus:dabitur tamen laudimiū domino directo pro inuestitura,vt tenet Io.Raynaud.in d.cōprehenso.in ca.imperialem.§.ꝓtereà.in j.q.20.nu. 16.3.alleg.& hoc qñ alienatur, non verò quādo renouatur instar emphyteusis.l.fi.C.de iure emphy. & dominus habebit ius retētionis in feudo sicut in emphyteusi.Ia.in tra.de feu.in ver. qui quidē inuestiti.col.16.ꝙ quo facit tex.in c.vni.in fi. ibi,aliquid pp feudū acceperint.qui feu.dare pos.in c.j.§.Titius.si de feu.lo defun.cōten.sit inter do.& agna.vas.Doc.in c.ad nostrā. de reb.eccl.nō alie.do.Boet.in §.6.de consue.feu. satis lētē per transit contra morem suū.do.de Chassa.in cōsuet.Burg.in rub. *Des retraits.*§.x. gl.j.nu.7.in addi.nouis. Quare Galli vocentur Franci,an à Francione capitaneo,vel quia liberi,satis explicat Guaguinus in prin.sui libri,& Bened.in repe.c.Rayn.in versi. si absque.in ij.nu.39.& seq.de testa.& do.de Chassa.in cōsuet. Burgund.in rubr. *Des mains mortes*,§.v.in princ.vbi vide, & per Pau.Aemilium in prin.sui libri,& historiæ Gallorum.

I ¶ Decimaquinta diuisio. Feudum quoddā ad hæredes omnes est transitorium,aliud non.Transitorium ad omnes hęredes est regulariter quodlibet feudum,nam equaliter ad omnes descendentes transit.cap.j.§.j.ibi,quod hodie ita stabilitum.qui feud. dare possunt.& istud declarat Ias.in prælud.iis feudo.nu.128.

K ¶ Aliud est non transitoriū ad oēs, sed solū ad ꝓmogenitū, vt est regnū hoc Fracię quod solū primogenito masculo defertur,& nō aliis eo superstite: & idē in Anglia & Sicilia.tex.in c. licet.de voto.& ibi plenè doc.Bar.in l.j.ver.sed posset dubitari de tali qone.C.de sum.trin.Bal.in c.vnic.in prin.si de feu.cōtr. fue.inter do.& agn.vasal.& l.cū in antiquiorib.viij.q.C.de iur. delib.& Pet.Iac.in sua pract.in ti.de succes.regni Fraciæ.Io.de terra rubea,in trac.cōtra rebelles regū.& ibi do.Bohadi i add. in tract j.cōclu.3.art.j.Iac.in suo tract.de feud.in ver.in feg.in xij.diuisio.& Alua.in x.& canico.de succ.feu.Pe.de Per.vbi 3. in vlt.diuisio.do.Io.Sāxon in cōsue.Turon.in rub. *Des successiōs des fiefs.*ar.3.& si adamussim velis videre de hac materia primogenituræ,vide in d.trac.de iure primogenituræ,p d.Io.le cirier. vel quoddā est familiare.Aliud est hæreditariū, vt not.Bal.in l. cùm virū.C.de fideic. Familiare est quod ꝓse & familia reciplitur,& in restitutione fideicōmissi nō venit nisi fideicōmissarius sit de familia.l.quia poterat.ff.ad Treb.Hęreditariū est qđ quis habet pro se & hæredib.quibuscunque,& ad oēs hēdes extēditur,siue sint de familia,siue nō.& Deci.cōs.290.qñ ex.nu.v.& 395.in cā.secus si pro se & liberis.And.de Iser.in §.hoc quoq;. de suc.feu.Alex.consil.19.super eo.in v.vol.Dec.consil.185.in causa.& Curt.in suo tract.de feu.in j.part.q.8.

M ¶ Decimasexta diuisio feudorū est.nam aliud est corporale, aliud incorporale. Corporale est quod in immobilib.consistit, castro,māso, & similib.reb.tangibilib.ca.i.§.item & seq.& §.si quis de manso.si de inuest.feu.contr.fu.& Pet.Sac.in forma libelli ꝓ re emphyteuticaria, in fi.Iaco.Alua.in plu.feu.in xxij. diui.& in c.vnic.col.iiij.in quib.cau.feud.amit.Curt.in suo tractatu feu.in vj.q.in 4.requisito.declarāt doct.inst.de reb.corp.

M ¶ Incorporale est quod cōsistit in iurib.decimalib.vel iurisdictionalib.& similib.vt feudū guardiæ & castaldiæ.c.vnic.§. fi.de feud.cog.sequitur Sylvester de prierjo in sua sum.in ver. feudū.in prin.in 2.q.Alu.in vlt.diui.in proœ.feu.Ias.i 14.diui. Iō laici possidētes decimas(quas añ cōciliū Lateranēse,à papa cā defensionis ecclesiæ habuerūt)iustè nūc eas detinēt, vt vult Pan.i.c.cū apostolica.de his q̄ fiūt à pl.sine cōsen.cap.illa tñ nō possent alteri laico in feudum dare nisi loco religioso, vt not. doc.in c.prohibem⁹.de decī.sequit Pet.de Bel.Per.in v.q.tract. de feud.& hoc cū cōsensu capituli, fm eos.& Berber.in viato. iuris.in rub.de feu.q.4.& an sine ꝓsensu ponit Ias.in c.j.q. feu. da.pos.Car.And.& Imol.in c.ij.de feu.vbi plenè eos vide si libet.& latè ponit do.Boer.in cōsuet.Biturice.in §.xj.de consue. præd.cum consensu tamen epi poterit dari in feudū decima alteri laico consuetudine dictante: licet contraria opinio sit cōmunior,vt attestatur Stephanus maleret.in tract.de elect.

N ¶ Decimaseptima diuisio,Feudu quoddā ē de camera, aliud de cauena. ꝓbat hęc diuisio in c.vnic.in fi.de feu.cogn. Feudū de camera est qñ princeps cuidā nobili ꝓcedit decē recipienda de camera cōi vbi thesaurus reponit:hoc debet recipi singulis ann.& exēplū ponit Alu.in d.c.j.ciuitate Paduæ,vbi est locꝰ qui appellat camera ad q̄ est deputatus officialis q camerarius appellat,cuius officiū est colligerē & distribuere oēs introitus ciuit.& de hoc vī no.i §.& iudicare.ver.ꝓcepta.vīi bonus tex. ad hoc.i auth.de defen.ciu.co.3.& tali vasallo nō debet fieri solut.de tali camera,vī cauena,nisi ibi sitvā solui posserā si euacuata sit sine dñi culpa, dēt vasal.expectare donec solui possit. Solui aūt posse itelligit ddacto ære alieno:vt i tit.d notis feu.i pri.& Alu.i d.c.vni.§.fi.d feu.co.& istd trāsit ad hēdes, & ē feudū proprię.c.j.§ si verò vasal.qd sit iuesti.declarat Ias.in pl.feu.

O ¶ Feudū de cauena est qñ prīceps ꝓcedit vt decē sextaria frumēti vel vini ex cauena recipiantquæ dr locus in quo frumentum,vinū,& hmōi introitus colliguntr,cōseruant & distribuunt. declarat Alu.ponēdo exēplum in eccl'ia suę ciuitatis,in qua est locus qui vocat Canipa,ad q̄ est officialis ꝓstitutus, qui habet colligere,ꝓseruare & distribuere tales itroit⁹,&ille feudatari⁹, noie regio,colliget & recipiet qcq̄ in vino pro se, sicut in ciui. Burdeg.aduocat⁹ regi⁹ & procurator.& vide Alua. ꝓœ.feu.in

17.diui.

17.diui.& Bal.in c.vni.de notis feu.& c.vni. §.si verò vasallus. quid sit inuestitura.& Alua.vbi suprā.

P ¶ Decimaoctaua diuisio feudorū est:nā quoddam dr feudum guardiæ,aliud castaldiæ. & aliud qđ ꝓ mercede datur. Feudum guardiæ est qđ ꝓ custodia dat,vt quādo princeps deputat alicui castro guardiatorē,siue custodē.nā pp custodiā designatur tale feudū.vel guardia hēt feudū annexū,vt declarāt doc. i c.vni.de feu.guar.& ꝑt poni exēplū in capit.neo Aquarū mortuarū,cui custodia ciuitatis datur in feudū, & vocatur capitaneꝰ Aquarū mortuarum,& habet magnam turrim in summitate cuius singulis in noctib.ponit lumē vt reducat nauigantes ad portum,vt ꝛ pi⁹ vidi,initar ciuitatis Ianuę,cuī meminit Io. de Platea.i l.pe. ver.Ianua aūt.C.de n. auf.l.j.xj.& hoc feudū anno finito ꝑ renouari,nisi ad certū tps fuerit cōstitutū.c.vnic.de feu.guard.q.a cēt officia olim nō durabāt nisi anno.l.ꝑdis.cum simi.ff.si cer.per. & finito officio,finitum erat feudum:qa cessante cā,&c.c.cū cessante.de ap.l.adigere.§. quis.ff.de iur.pa.l.quod dictum.de pac. & de isto custode ponit latè a Boer.in suo elegāti tra. de custodia cla.port.ciui.per to.ū.Sed hodie cōiter feuda & officia sūt in hoc regno perpetua,i.ad vitā recipiētiū duratura, & hoc qñ emanā. à rege vel ab his qui sunt ex eius sāguine, & hoc ex cō suetudine generali regni,vt sæpius vidi obseruari,& audiui: & ponit Ben.in rep.c.Raynu.in v.r duas.nu.44.cū seq. de test.secꝰ ab alijs dominis:qa ad nutum durāt dominorū. Notādum est tamē ꝙ habēs castri custodiā vel ciuitatis si eā amiserit,ꝑsumit culpa amissile.n.cum ita.§.spēs.ff.de l.2.& gl.refert Barb.in ad. ad Bal.in c.vni.de feu.gua.qđ est mēti tenēdum cōtra custodes fortaliciorum,ꝙ in hoc regno custodias castrorū relinquunt:vt nuper vidim⁹ de ciuitate Rhodiorū.& alijs multis castris.& ꝓ hoc ꝑt allegari tex.in l.qcūq;.& ibi hoc no.Bar.C. d fun.lim.li. xj. vbi nullꝰ priuatꝰ ꝑt custodiā castri recipere in limitib. regni existētis,nisi ex cōcessiōe principis:& 3 faciēs capite plectit:& hoc pp regni pericula dietim cōtingētia: nec aliqs in ꝓdicto regno pōt ēpatum obtinere sine regis nominatione & cōsensu:vt habetur in ti.de ele.in cōco.in §.j.latè ponit Ben.vbi suprà.nu. 45.cum seq.de test.& in ord.reg.in rub. *Du droit de regale.*

Q ¶ Feudum castaldiæ est quod datur pp procurationē: nā castaldus dr is cui res domini gubernanda mādatur.gl.in ver.sive rò castaldi,in c.vnic.de feudo guardiæ.& in gl.in ver. seruo. l. fi.C.quod cum eo.

R ¶ Feudum quod dat,ꝓ mercede dr illud quod est alicui cōcessum propter laborē,& pro mercede. Alu.ita tenet in d.c.vni. de feu.guar.& ibi Barb. in ad.ad Bal.dicit,ꝙ cōiter dat,ꝓ mercede alicuius vilis officij,vt pro officio coq.l.legatis.seruis. §.si ex officio.ff.de leg.3.& coquus principis dr hēre dignitatē fm eum. nil allegat:sed adduco tex.in l.nemo.ibi,nobis iubētib.sustinet C.de dign.li.xij. quē clamat sing.Ro.sing.805.dicens officium ꝯtumcunq; vile mādāte principe effici nobile.sequit Fel.in ca. fraternitatis.de hær.do.in l.j.C.de mād.prin.Ias.in l. omniū. in j.no.C.de test.idem dicit Are.de secretariis principis in §.fi. ad princ.ibi nisi sit tabellio ad latus,& j. insti. de excep.sequitur Bonus de cur.in tract.nobilit.in 3.parte,nu 156.

S ¶ Decimanona diuisio feudorū est:Aliud est in curte domini, quoddā extra curtē.hæc diuisio elicit ex c.vnic. de cap.q curiā vē.l.vbi tunc dr feudum in curte,quādo dominus hēt dominiū possessionum & feudorum totiꝰ villæ,ita ꝙ oēs rustici & coloni dictæ villę recolligūt oēs fructꝰ,& reditus domini,& portāt illos ad domum dominicalē,i.ipsius domini existētē in dicta villa: & illa domus appellatur curtis seu curtis domini.ió fi dominꝰ cōcederet in feudum vnum mansum de dicta villa,vel vt vasallꝰ hēret annuatim certum reditum de dicta curte,& oēs alij fructꝰ essent dominitunc ille vasallus dr in curte, & est feudū in curte.ponit idem Alex. proœ.feu.in 14.diuisione.

T ¶ Feudum extra curtē est quādo dominus nō hēt dominium totiꝰ villæ,sed possessiōes,ꝓ maiori parte sunt rusticorumvel aliorum:& dominꝰ modicum hēt,puta duas vel tres possessiōes, & nō est necesse ꝙ teneat ibi domū dominicalē.nā si dictas possessiones infeudaret,diceretur hēre vasallum extra curtē. c. vnic.§.pe.& fi.quib.mod.feud.amit.

V ¶ Vigesima diuisio feudorum est,qa feudū aliud est aduocatiæ,aliud de tabula seu quaternata.Feudum aduocatię appellat qñ est aligs aduocatꝰ fortè fisci.& illi aduocatiæ est feudū annexum ꝓ suis stipēdijs exoluendis:& idē in iudicatura vel ꝓcuratia,notaria,vel alio officio cui feudum sit annexū. ꝓbant ꝓdicta in c vnic.§.qcunq; aduocatiā.de pace ten.& eiꝰ viol.& idē puto in feudo scutiferorum fm Alu.in ꝓœ.feu.in xviij.diuisio.& in tit.de feudo guardiæ.& Ias.in prælud.is feudo.

X ¶ Feudū de tabula seu quaternata est quādo spectat ad collationē regis vel dñi:& illa sunt scripta i quaternis cameræ,sicut in camera cōputorum Parisijs.declarat An.de Ise.in c.j.de cōtr. inuest.apud pares terminā. Alu.in xxj.diuisio.sequit Luc.de Pē.in l.j.C.de vend.rer.lib.xj.& l.qcunqs.de omni agro deser.li.eo. & l.j.de impo.lucr.descri.li.x.videto,si libet. Aliud est feudum emptitium seu mercenarium:i.qđ pecunia acqritur.l.Tit. puerum.ff.de obseq.Cur.cōs.50. Aliud est feudum edictale qđ quis hēt ſtatim ꝙ est hæres vasalli, cuiꝰ persona repsentat, & onus homagij vī subijsse.no.Spe.in ti.de feudis,in §.qs.ꝛersi.27.& hoc hēt ex edicto ꝓroris mortui.vt ibi no.Aliud decretale quasi à domino decretum.nā mortuo vasallo hīs siue filius tenetur à domino perere inuestiturā,& dominum agnoscere, & iurā fidelitatis ꝑstare:& idē dominus tenetr eundē recipere in vasallum:& recipiēdo vī sibi decernere ius in feudo,ideo decretale feudum vocat,vt declarat Ias.in ꝓludijs feudorū in fi.& d. Boē. in §.6.de cōsu.feu.in cōsu.Bit.Sicut dr de bo.pos.nā qđā est edictalis,qđā decretalis,de qua vltima est tex.in l.j.§.decretalis. ff.de succ.edi.de vtraq; loquit gl.in l.3.§.à municipib.ff.de bo. poss.doc.in l.fi.C.qui admi.declarat mirificè cōsocius ac cōterane⁹ meus po.de Cōtadis.in suo trac.de bo.pos.vbi potes videre.Aliud est feudum quod ipso iure amittitur:aliud per sniam. ipso iure tunc amittitur quādo vasallꝰ iure ꝓhibēte sine domini pnissione alienat:nā licet in alium trāsferre feudum nō possit, tamē illud vere amittit.de consu.li.feu.c.j.de lege Conrad.glo. in c.j.quib.mod.feu.amit.cap.imperialem §.callidis. iuncta gl. & §.feq.de prohi.feu.alie.per Fri.& ibi late Io.Ra.Pe.Ia.in sua pract.in forma libelli,pro re feu.in 2. & rub. de feudo aperto. c.vni.§.qui clericꝰ.si de feu.defun.cōc.sit inter do.& agna. vas. Barb.cōs.xj.illud affer.in 2.vol.d.Barth.de Chass.in cōsue. Bur. in rub. *Des fiefs.*§.3.gl. *Comise n'a point de lieu.*& d.I. Sāxō.in cōs. Tu.in rub. *Ciment hommage se doit offrir.*ar.j in 1.cōcl.& vndecim casus in quib.ipso iure pdit feudum:ponit Frā.Cur. in suo trac. feu.in 4.parte,ver.restat,&c.& quod remedium possit dominꝰ intētare,ponit Ias.latè in l.vni.post alios.ff.de cōd.ex leg.& in proœ.feu.hodie alienat nec perditur:vt 3.dixi i 3.§.t.ver.6.&c. Per sententiā feudum vasallus amittit quando requiritur snia priuatiua,& lex non priuat.c.t.de feu.sine culpa nō ami.c.1.quo tempore mi les inuestitur.pe.debeat.& iurib.suprà adductis In dubio tamē quādo vasallus amittit feudum debet intelligi per sententiā,non ipso iure.Pet.Ia.in d.sua practi.in forma libelli de cōd.ex lege non scripta.& Curt.vbi 3.Quæro nunc finaliter q̄ sit vtilitas,quādo ipso iure amittat,& an sit maior, q̄ ꝑ sentētiā.& vī ꝙ nulla:quia licet sit priuatio ipso iure sine pe sentētiā,semper requiritur sententia salrē declaratoria.c.cum fm leges.& ibi doc.de hær.li.6.Fel.latè in c.Rodulphus.de resc.& in c.cum nō ab homine.de iu.Rā.tres esse vtilitates ꝑcipuas quādo ipso iure nō amittit.Prima est,qa quādo qs est ipso iure priuatꝰ,tenetur ad restitutionē fructuū quos recipit à die quo fuit priuatꝰ, licet ex post iterueneri it snia declaratoria.ita tenet gl. mirabilis & sing.in auth.de incestis.nu.in ver.imminere.in fi.ver. fm Bal.in margar.in ver.priuatio.& Ang.in trac.in gl. & eius bona.ver.ꝙro licet accus.& Ia.in trac.sæpe alle.de feu.in verb. dictiq; vasalli.,pbatur ar.l.eum qui.in prin.ff.de his quib.vt sndig.tex.& est gl.in ver.,puentib.in c.de multa.de ꝑb.imo fructꝰ recipiēdo post priuationē,ipso iure qs cōmittit furtum:& ratte ſtatur Bal.in c.vni.§.iniuria.de pace iur.firmā.sequtur Ias.in l.2. nu.17.C.de iure emph.plus dicēs ꝙ si emphyteuta sit priuatus nō soluēdo canonē per triēnium:si tñ pseuerauerit in possessione recipiēdo fructꝰ,ad restitutionē tenetur.alle.Ang.in §.fi ver rò.in aut.de nō ali.col.1.Seda vtilitas est pp rei alienationē:qa ipso iure priuatꝰ nō alienat.l.manicheos.C.de hē.l.fi.ff.ad de.Iu. mai.& ibi latiꝰ doc.Tertia est vtilitas,& vltima ꝙ huc pp modū agēdi.nā alio mō agitur post priuationem ipso iure ante sniam declaratoriā,& alio quādo qs dēt priuari per sentētiā. vt tenet Io.Rayn.in suo feuda.cōprehēsor.in §.pœna.nu.11.de phi.feu. alie.per Frid.declarāt doc.in d.c.cum fm leges.Fel.in c.Rodulphus. de resc.& c.cum nō ab homine.de iu.& hoc cōtra beneficiatos hēticos,siue Lutheranos,vel simoniacos.Alias vtilitates vide p Ia. de Bello visu in sua prac.rub.de qō. vbi ponit multas feudorū diuisiōes.ibi curiosus reperiet:quia tot sunt feuda,seu spēs feudorum,quot sunt qualitates personarum,& modi dādi, vt no.Io.Berti.in d.viator.iuris,rub.de feu.His tamē intellectis arbitror alias diuisiōes feudoru rectè intelligi:in quib. omnib. submitto me correctiōi charitatiue cuiuslibet melius sentiētis, iuxta tex.in l.Claudius Felix.in fi.ff.qui potior.in pig.hab.gratias Deo,Virginique Mariæ,ac toti cœlesti curiæ agendo.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula matèriarum voluminis.

TABVLA MATERIARVM in hoc volumine contentarum: cuius numerus, marginalis.1, trespoſte. riores libros Codic.2, verò Ar thẽtica, & quę ea ſequun tur denotat.

A

2 Bigeus quis dicatur. 137.12
Abiatiui abſoluti inducũt diſ poſitionem. 82.3.
Abortionis poculum dolo- ſe ſumens aut dans qualiter puniatur. 926. in addi.
2 Abſens vbicunque damnari poteſt, perue nitur ad diffinitiuam abſque litis conteſta tione. 844.1
2 Abſens cauſa ſtudij commeatum habe.e debet. 207.43
2 Abſentibus an per præſentes præiudice- tur. 382.25
2 Abſolui pc̃teſt quis epiſcopo irrequiſito. 280 72
2 Abſoluimus potiꝰ quàm cõdemnamus. 781.4
2 Accuſare per ſe quis tenetur in crimine maieſtatis. 909 26
2 Accuſare eſt laudabile. 67.54
2 Accuſare ſine metu calumnię, quem poſſe. 67.66
2 Accuſatio ꝓ libello accuſatorio. 826.69
2 Accuſatio in crimine maieſtatiſi non re- cẽ formetur, an ſequatur abolitio. 826.71
2 Accuſatio in ſcriptis offerenda. 827.45
2 Accuſatio nomen iuris. 826.62
2 Accuſator non veniens ad diem ſtatutum videtur renuntiaſſe accuſationi. 909.57
2 Accuſatore deſiſtente vel defuncto poteſt iudex procedere. 843.22
2 Accuſans de homicidio non debet iutare quòd nõ fecerit illud homicidium. 935.43
2 Actio omnis xxx. annorum ſpatio tollitur. 771.61
2 Actio pro actore perpetuatur, etiam ſi reꝰ citatus eſt contumax. 844.3
1 Actor deteriori loco eſt vbi actor & reus ſunt in culpa. 936.28
2 Actor ꝑt portare lras citatorias, dũmodo ꝓtet eas coram teſtib⁹ & notario. 840.452
2 Actor in pugna quid iurare debeat. 909.65
2 Adnumerator quid. 252.50
2 Adſcriptitius non eſt ſeruus. 139.15
2 Adſcriptitius quis dicatur. 139.4
1 Adſcriptitius & ſeruus in multis differunt. 145 51
2 Aduerſario præſente teſtes debent produ ci. 310.85
2 Adulterium vxoris maius eſt delictum in mente viri quàm homicidium filij. 1005. in addit.
2 adunare ſe mortis componendæ cauſa li- cet, ſed an quilibet teneatur vel poſſit ſoluẽ te cæteri liberentur. 927.40. & in addit.
2 aduocatus cõtra dominum cauſas agens, an feudo priuetur, 757.84
1 aduocatus cum vincit in cauſa palmã ha- bet. 211.57
1 aduocatus, tabellionis non debet exerce- re officium. 41.25
2 aduocatio electione non ſucceſſione de- fertur. 1119. in addit.
2 aequitas iuris præfertur rigori. 731.8
2 aequitas & æqualitas in iudicijs ſeruãda. 1011. in tex. & in addit. & gloſſ. in verb. for ma. l. fi. C. de re militar. 233.30
2 aetas legitima quæ. 805.7. & 43
1 aeris appellatione omnis pecunia contine tur. 252.2
2 aetas legitima quæ iure Longobardorum. l. j. de prohibit. alienat. mino. 1087. & in ad dit.
1 aetati eſt deferendum. 77.20
2 agnati ſi non excuſantur vocantur ad tu- telam ſiue curam furioſi. 965.32
2 agnationis & cognationis, item emancipa tionis & ſuitatis differẽcia ſublata. 9. in ad di.
2 agricolæ priuilegia. 176.18
2 aldius eſt libertus cum impoſitione ope- rarum faciẽdarum. tit. de plag. & ferit. ſer uo. & aldio. 913
2 alienario minori. 25. an, cõceditur. 359.44
2 alienationis prohibitio vltra filium nõ ex tenditur. 407.20
2 alienationis appellatione pignus contine tur. 732.86
2 alienationis verbo omnis actus per quẽ transfertur dominium, cõtinetur. 791.30
2 alimenta hinc inde in neceſſitatibus filiis præſtantur. 368.66
1 alimentorum cauſa priuilegiata eſt. 220.19
2 alius nõ poteſt mihi dare quod ex me nõ poſſum. 205.72
2 allodium idem quod prædium. l. x. de pro hib. nupt. 1030. in tex.
2 altare vnum non tegendum & aliud dete- gendum. 50.6
2 alterius culpa quandoque nocet. 81.639
1 ambaſiatam illicitam per ſe aut per alium imponens, punitur. 279.9
2 amõd pro extraneo. l. j. de manumiſ. 1093
2 amor, furor vehemens dicitur. 239.27
2 anachoreta. 37.41
2 anagrip. pro culpa, ſeu præſumptione. 1020. in tex. & in addit.
2 andigauerit, & arigauerit. l. xviij. de ſuc- ceſ. 148
2 Angaria quid ſit. 110.45
1 Angariarum munus eſt perſonale. 126.64
2 Anima à mente diuina deſcendit. 34.15
1 Animalia bruta inter mobilia numerãtur. 60.53
2 Anni dominicę incarnationis an ponendi ſunt in inſtrumentis. 191.12
2 Anni domini in principio cuiuslibet con- tractus debent poni. 91.67
2 Annorum domini computatio. 25.20
2 Antiquo iuri relinquitur quod non muta tur. 59.20
2 Apocæ quid ſit. 243.24
2 Apocriſarius. 46.2
2 Apoſtata officio curiæ traditur. 433 47
2 Appellare à multis iudicibus nõ licet. 167. 83
2 Appellare an & quando & apud quem li- cet. 408.78
2 Appellare cuilibet licet. 273.68
2 Appellare licet bis. 437.24
2 Appellari poteſt bis. 382.2
2 Appellatur à ſententia epiſcopi. 436.40
2 Appellationis tres caſus. 160.35
1 Appellatur à diſcuſſoris ſententia. 37.72
2 Appellatio põt de plano interponi. 844.9
2 Appellatio quo caſu deneganda. 909.82
2 Aqua hauriri poteſt in alieno puteo. 9. in addit.
2 Aqua putei communis eſt omnium vtili- tatis. l. xvj. de dam. iniũr. dat. in tex. & in ad dit. 964
2 Araſcild, eſt aggreſſio in vico facta. 956.30
2 Arbiter eſt inſtar iudicis. 277.5
2 Arbiter & arbitrator differunt. 417.22
2 Arbiter & iudex inferior vtuntur nuntio ſuperioris. 840.22
2 Archimandritæ. 39.14
2 Architectus. 61.28
2 Archidium quid ſit. 97.30
2 Ardere, ideſt, ardenter cupere. 32.24
2 Arga, id eſt, cucurbita quod eſt nomen ver bale. 725 68. 776. 32. & 918. in addit.
2 argentarius quis. 33.50
2 argumentum à contrario ſenſu valet. 37.81
2 argumentum de matrimonio carnali ad ſpi rituale. l. j. de ſanctimonialibus. 1107.
2 arma portare, & pecuniam ope.are non au- dent ruſtici. 779.50
2 arma facere, vendere, nec emere priuato li- cet. 109.1.
2 armorum appellatione quid veniat. 285.18
2 artem non exerceat qui illã ignorat. 130.10
2 articulus vnius cauſæ quæ debet agitari or dinariè, an poterit de plano agitari. 834.2
2 articuli modici prę iudicij, ita quod ſumma riam cognitionem requirant, poterunt de plano expediri. ſecus ſi alicui parti poſſunt eſſe magni præiudicij. 834.18
1 aſcendere, non deſcendere, licitum eſt. 266 15
2 aſceterium. 52.51
2 aſſertioni denuntiati aſſerentis ſe non tene re contra conſcientiam, qũo & quãdo cre- datur, ſi allegat aliquam cauſam, 829.39
2 aſſertioni iudicis non creditur, niſi ſit im- perator vel papa. 836.64
2 aſſeſſores quibus limitatur tẽpus ad finiẽ- dum proceſſum, non poſſunt expedire, ni- ſi prope finem termini. 844.62
2 affiniterię quæ ſunt. 262.7
2 aſtallium quid. l. ſi quis contra inimicum, de malefic. & publi. criminibus. 908. in tex.
2 aſto animo, ideſt, volũtariè, l. ſi quis puel- lam. de homicid. liber, homin. in text. & in addit. 931. & 962. in addit.
2 atteſtationes in ſcriptis fieri debẽt. 358.86
2 auditur quis cõtra propriam ſcripturam. 772.32
1 aureus & ſolidus idem ſunt. 97.6.
1 aurei lxvij. faciunt libram auri. 93.63
1 aurum coronarium quid ſit. 96.8
2 aurum eſt pretioſius metallum. 389.23
2 aurum metallorum eſt nobilius. 171.80
2 authorizat. pro executore. 963. in addit.
2 auxilio egent quæ de nouo accidunt. 14.86

B

2 BAnnum. l. qui hominem liberum. de ho micid. liberor. homi. 939.2
2 Banniti noſtri temporis qui impunè poſ- ſunt offendi quæ iura amittant. 852
2 Bannitus non habet ſub ſe vaſallos, ſicut nec excommunicatus. 780.2
1 Baſtagarij qui dicuntur. 262.18
1 Bellum animæ corporis perditionem in- ducit. 271.20
2 Bellum duo mala infert. 283.41
2 Benefaciẽtib. benefacere tenemur. 17.87
2 Beneficia illæſa conſeruanda. 88.12
1 Bonum fuiſſe, hactenus prodeſt. 210.37
2 Bonus ſemel ſemper preſumitur bonus & contra. 36.37. & 201.66
2 Brephotrophium. 52.54

C

2 CAdarfrenda pro conſuetudine. 1153. in tex. & addit. & 1055. in addit.
2 Caldaria aquæ fluentis iudicium eſt. 1008. in tex. & in addit.
2 Calumniantes ad vindictam depoſcit ſimi- litudo ſupplicij. 909.80
2 Calumniatur qui nõ probat. 45.1. & 39.52
2 Campio propugna. 909. & 916. in tex.
2 Campſorum officium eſt publicum. 33.80
2 Canem pretioſum occidere licet pro mo- dico damno. 965.43
2 Canones plegib. obſeruari debẽt. 397.36
2 Capto ab hoſtib. neceſſaria mittẽda. 91.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum voluminis.

2 Captiuitas aliquãdo habet fauorẽ. 341.77
2 Caput est rei principium.16.4
2 Carcer ad hominum custodiã,non ad pœnam est inductus,26.60
2 Castitas fundamentum est in ordinandis. 47.62
1 Castrum cuilibet habere non permittitur. 16.71
2 Castrum dicitur quasi casa alta seu fortis& munita muris,& non habet de iure communi iurisdictionem, licet habeat magistratus positos per ciuitatem,cui subsunt. 847.6
2 Castrum quod habet iurisdictionem sibi eligendi defensorem quando ciuitas dicatur.847.31
2 Causa minima quæ sit.169.6
2 Causam finalem denotat gerundium positum cum accusatiuo.8c 5.17
2 Causa vilis & vilium personarum de plano agitari debet iudice nõ sedente pro tribunali,& sine libello& aliis solẽnitatibus. 833.70
2 Causa grauioris ponderis debet plane agitari & solenniter cognosci.833.77
2 Causæ plenaria cognitio est de substantia libus.833.58
2 Castrorum merita partium assertione panduntur.831.44
2 Causæ cognitio est de substantia iudicij. 830.39
2 Causæ summariæ quæ.831.59
2 Causa plenaria cognitio quando requiratur,vel non.831.64
2 Causa tota quòd sit summaria, vel articulus,quomodò cognoscatur. 832.8
2 Causa impulsiua apposita in lege cessante, non cessat lex.824.87
2 Causa impulsiua si apponitur in lege vniuersali vel communi, vel municipali, non potest opponi quod illa sit falsa. 825.3
2 Causa ita alis dicitur in principe rescribẽte particulariter, & respicit vnicum factũ. 825.6
2 Causæ finales plures in lege cùm sint,an requiratur quòd omnes concurrant. 825.30
2 Causa omnis regulariter requirit plenam cognitionem.825.60
2 Causæ miserabilium personarum priùs discutiẽdæ & finiendæ.l.vj.de offic.iudi.i.131
2 Causæ quæ sint,in quibus nõ speratur sententia,quæ de plano possunt expediri.834.26
2 Causam summariè examinari, & simpliciter,idem importat. 833.61
2 Causa principium impediens,& post superueniens desinit.47.69
2 Causa commissa summariè debet totam substantiam comprehendere.830.21
2 Causæ criminalis instantia est biennium. 744.58
2 Causa commissa sine figura iudicij intelligitur ac si commissa foret per verba liberã voluntatem denotantia.838.47
2 Causæ miserabilium personarũ,prius expediendæ & finiendæ.l. vj. de offi.iudi.1131
1 Cautio debet fieri de suscepto.6.81
2 Cedẽs bonis nõ detruditur in carcerẽ.33.8
2 Cessio in potẽtiorẽ facta nõ tenet.245.44
2 Cessio quando sit fideiussori facienda.31.14 109.45
2 Centesima vsura quid sit.23.43
2 Chartularij& tabelliones q dicãtur.284.7
2 Christus ꝓpter tria fuit baptizatus. 83.46
1 Circitores qui sint.209.37.
2 Circuitiones vitandæ.6.72.&in addit.
2 Citari non debet quis sine scriptis.225.23
2 Citari qui possint,& quando.762.71
2 Citatio debet habere causam quare reus citetur.col.839.43
2 Citatus ab eo qui præest exercitui vt hostibus occurrat,si nõ occurrit,qualiter puniatur.908.53
2 Citari quãdodebeat pars tempore executionis.844.46
2 Citatus ad iustitiam si nõ venerit,qualiter puniatur.946.42
2 Citatio satis est quòd fuerit affixa in loco publico vt moris est,nec requiritur quãto tempore stare debeat, dum tamen relatio appareat facta.842.36
2 Citatio generalis. peremptoria ad hoc vt ad vlteriora procedi possit, requiritur quãdo proceditur sine figura iudicij, licet termini peremptorius non.839.52
2 Citatio ad audiendum sententiam debet esse peremptoria. 839.58
2 Citationes quæ fiunt in medio iudicij,puta ad audiendũ iurare testes,semper dicuntur peremptoriæ.830.60
2 Citari per præconem,quando quis possit. 842.26
2 Citatio pót signari sigillo alieno,si de hoc mentio hat in ipsa citatione.940.39
2 Citatio licet fiat per literas, nuntius debet tamen eas portare.840.43
2 Citatio quãdo fit in criminalibus necessario,non requiritur quod exprimatur factũ limitatum loco,& tempore.839.26
2 Citari extra territorium quãdo possit subditus,per edictum,vel per nuntium, vel literas.841.29
2 Citatus quando in termino nõ comparet, necessario nõ est accusanda contumacia,ni si qñ proceditur per accusationem.483.13
2 Citationes in criminalibus sicut in ciuilibus fieri debent.839.32
2 Citationis ad locũ nõ posse tutò accedere nuntium quando dicatur.840.72
2 Citatus quando ir primo termino cõparuit,& non est locus detentioni, iudex qd agere debeat.842.19
2 Citatio quomodò facienda quãdo vniuersitas dicatur. 842.70
2 Citatio per edictum competit ordinariis, & delegatis à principe.840.59
2 Citatio per edictum de iure canonico quibus casibus fieri possit.840.61
2 Citatio per edictum nõ fit,qñ qs citare potest per nuntium,vel per literas.840.70
2 Citatus qui in primo termino cõparuit:si postea se absentauit quo citabitur.841.73
2 Citatio per præconem admittitur, vbi citatur incerta persona.842.1
2 Ciuem talis ciuitatis se esse potest quis petere pronunciari. 851.30
1 Ciuilis actio criminalem non tollit.29.79
2 Ciuitas & diœcesis an sint idẽ.46.in addit.
2 Ciuitas secundũ vsum nostrũ dicitur quæ habet episcopum, vel cui cõpetit potestas sibi eligendi defensores qui habent iurisdictionem.847.20.
2 Ciuitas an possit esse rebellis.253.40
2 Ciuitas quando possiit facere,vt statutum inualidum obseruetur auferendo iurisdictionem iudicibus.833.24
2 Ciuitates quæ inuicẽ cõfœderantur æquali fœdere vt tractent se inuicem vt ciues, intelligitur vt vnus contra alios grauiores leges non faciat. 831.7
2 Ciuitas metropolis dicitur prouincia. itẽ vnus præsidatus.847.50
2 Ciuitas sine episcopo esse potest. 847.30
2 Ciuitates in multiplici sunt dfia. 847.49
2 Clausula,non obstante, quando tollat priuilegia.845.82
2 Clausula non obstantibus, est necessaria si referrur ad statuta municipalia, & procedant iura derogatoria.844.70
2 Non requiritur nominatim facere mentionẽ de lege cui derogatur, sed sufficit quod dicatur non obstante aliqua lege derogatoria.844.72
2 Clausula non obstante, non est necessaria qñ imperator rescribit ad vtilitatem publicã,secus si ad vtilitatem priuatam. 844.80
2 Clausula nõ obstante aliqua lege,si in lege noua est,potest tamẽ per alias leges priores limitari & distingui.845.29
2 Clerici per alios iurant.l.fi.de aduocat.1119
2 Clericus non debet de vna ecclesia ad aliã transire.27.33
2 Clericos quãdo debet gaudere priuilegio clericali.439.8
2 Cognatus largè quid contineat. 375.47
2 Collatores qui sint.68.54
1 Collectæ à diuitibus & pauperibus secundum facultates eorum sunt exigendæ. 31.43
2 Collegium dicitur quando simul cohabitant,& simul colliguntur.838.83
2 Colligationes quas faciũt ciuitates absẽte ꝓncipe nõ valẽt,secus eo ꝓsente. 849.63
1 Colonus & inquilinus quo differunt. 141.18
1 Coloni sunt multiplices. 134.42
2 Colonus inter immobilia cõputat 384.72
2 Commodũ sentire debet, qui sentit onus, 930.in addit.
2 Comunis vtilitas priuatę præponitur.66.5
2 Communitas,est generale nomen ad vniuersitatem castri,ciuitatis vel villæ, vel cuiuslibet municipij.838.76
2 Communitas habitare dicitur,vbi habitãt eius præsidẽtes,seu in loco i quo populus congregari consueuit.838.in addit.
2 Cõpensatio debiti naturalis opposita qñ admittatur,& plenè cognoscatur. 833.16
2 Cõpensatio inter species fieri nõ pót.62.17
2 Componere pro soluere.959.76
2 Compositio ratione pacis ruptæ duplicatur.930.in addit.
2 Compositio pecuniariã pœnam denotat. 999.78
1 Conceptionis tempus in partu considerat ur.148.71
1 Concessum videtur qd nõ prohibetur.3.33
2 Cõcesso aliquo cõcedit & illud &c. 259.77
2 Concilium & conuentus se habent vt genus & species.910.35
2 Concilium quid.910.55
2 Conclusio in causa non requiritur in causa sine figura iudicij.835.47
2 Conclusio in criminalibus non fit.844.30
2 Cõcubinas plures habere non licet.198.17
2 Conditio omnium qui crimen maiestatis committunt,non est par.907.80
2 Confessio in iudicio facta reuocari nõ potest.1140.in addit.
2 Confessionem nõ inducit de iure communi sola contumacia 844.20
2 Confirmator pro fideiussore.32.1
2 Cõsecrare nõ pót q nõ est sacerdos. 77.77
2 Consentire dicitur qui potest prohibere,& non prohibet.941.17
1 Consentit qui non appellat.39.35
2 Consiliari secum nemo dicitur. 906.56
2 Consiliarij & alij officiarij ad latus principis existẽtes honestè induti esse debẽt.l.j. ne ad reg.veniunt.in tex.& in addit.945
1 Cõsiliarij ciuitatis,decuriões dicũt. 38.37
2 Cõsiliarij,iudices, & aduocati praui priuãdi,& eorũ loco boni eligẽdi.l.j. de aduo & vicedomin.1118.& in addi.
2 Cõsilij verbũ qñ ꝓ necessitate ponit. 736.57

Consi

2 Consilium in alterius damnum mutari nõ debet.241.58
2 Consilium ab vxore nonnunquam sumi debet.71.11
2 Consilio ex fraudulento quis tenetur.916. in addit.
2 Consilium an vnum,an verò plura, si plures consiliantur.915.6
2 Consilium inter plures.915.73
2 Consistorium quid sit.168.58
2 Conspiratio & dolus quãdoque in bonam partem sumitur.81.11
2 Conspiratio quandoque in bonã partem sonat.359.82
2 Conspiratio quid.959.11.
2 Conspiratorum pœna.l.fina. de aggress. in vic.fac.in tex.& in addit.959.
2 Constituens tantum post obligationem accipitur.29.75
2 Consuetudo in feudis leges vincit.745.4
2 Consuetudo longa vim constitutionis habet.850.30
2 Consuetudo generalis vincit legem.185.18
2 Cõsuetudinẽ fit licitũ aliàs illicitũ. 101.22
2 Consuetudines malę tractu temporis non confirmantur.734.26
1 Consuetudo affectũ parentelę auget.235.39
1 Consuetudo dat iurisdictionem.265.11.
1 Consuetudo in delinquẽdo aggrauat pœnam.247.84
1 Consuetudo loci attẽditur.28.44.& 93.40
1 Consuetudo non excusat.45.68
1 Consuetudo regionis in vectigalibus attẽdenda.344
1 Consuetudo regionum attenditur.241.46
1 Consul quis dicitur.179.48
2 Consultatio,quid sit.275.7
2 Cõtract⁹ sup libero hoẽ non valet.312.42
2 Contractu ex inutili qualiter agatur. 63.5
2 Contrahentibus de iure gentium licet se decipere.838.14
2 Contrarium per aliud tollitur. 108.30
2 Contrariorum eadem est disciplina.194.83
2 Contumacia sola de iure communi non facit quem haberi pro confesso. 844.20
2 Cõuenit quis etiã inuit⁹ vbi deliqt. 411.33
2 Conuitium vnde dictum.917.42
2 Copulatiuè quando duo ponuntur, quorum vnum de necessitate ineſt alteri,vnum resoluitur in adiectiuum.838.56
2 Corpus generale nomen est ad omnes simul cohabitantes,vel non.838.82
2 Corrigere se est honesti⁹ quàm ab alio corrigi.403.46
2 Corrigere seipsum licet.334.26
2 Corrigit qui aptè aliquid disponit.312.1
2 Corrigi lex in dubio non debet.293.50
2 Corrigitur nihil,nisi quod expressè correctum inuenitur.67.82
2 Creditori plus iuris constituitur per speciale pignus,quàm generale.76.59
2 Cremona est de Archiepiscopatu Mediolani.846.77
2 in Crimen proditionis incidit quid facit cõtra principem vel rem publicam,non contra priuatum.848.26
2 in Crimine læsæ maiestatis non sufficit, ꝙ quis sit verè contumax.843.80
2 Cruces vbi reponi debeant.441.25
2 Culpa vasalli suis hæredibus nocet. 729.54
2 Culpa quãdo crescat, & maiorem pœnam mereatur.858.59
2 Culpa alterius non proficit ei qui causam præstitit.369.63
2 Curia vẽdita,& beneficium ad curiam spectans vendi videtur.800.61

D

2 Damnatur quis de crimine ex ꝓsumptione.909.48
2 Damnum sibi dans de se debet conqueri. 961.67
1 Datum non videtur nec factum, quod non tenet.80.32
2 Dat qui datum confirmat.238.51
2 Debitor iure & non vi conueniẽdus. 8.20
2 Debitorẽ fugientẽ alicui capere licet.75.56
2 Debitorũ nomina inter immobilia numerantur.745.60
2 Deceptio de iure gentiũ permittitur.858.15
2 Decretis leges obuiare nõ possunt.745.45
2 Decuriones torqueri non debent. 113.18
2 Defensor iurat omnia se acturũ secundum legem.85.44
2 Defensor ciuitatis an possit in integrum restituere.99.75
1 Deferre & non probare, crimen est. 17.72
1 Deferre multis modis dicitur.16.42
1 deferri multi prohibentur.16.60
2 Deficere dicebatur de iure antiquo qui retinet locũ in quo quis stabat sub obedientia principis,hodie est rebellis. 849.1
1 Degradatur quis dum dignitate spoliatur. 225.55
1 Delatoris iniqui pœna quæ est.18.2
2 Delictum est maius delinquere in se,quàm in alium.7473
2 Delicta puniri,reipub.interest.106.86
1 Delictum patris an noceat ad feudum filio iam nato. 53.59
1 Delictum quique pecuniariter punitur.95
2 delicta quæ ex peccato perpetrato cũ moniali vnde oriantur.1107.in add.
2 Debitum præscribitur quinquennio iure Longobadorum.l.13.de debi.& gaudimo. in tex.& in addit.1072
2 Denuntiator in crimine læsæ maiestatis habet vim cuiusdam mandatoris:& desistendo incidit in Turpilianum.827.62
2 Denuntiare quis cogitur. 363.77
2 denuntiatio euãgelica dicitur priuata & habet locum in foro ecclesiastico.828.1
2 Denuntiatio euangelica pro quibus causis fieri possit: & quomodo pro obligatione naturali.828.27
2 Denuntiatio euangelica datur pro obligatione præscripta.828.64
2 Denuntiatio euãgelica nõ datur cõtra filiũfamilias tutum exceptione Macedoniani.828.72
Nec cõtra mulierẽ tutã Velleiano. 828.81
Nec contra pupillum naturaliter tamen obligatum 828.85
Item non datur vbi cõtra obligationẽ, vel ciuilem vel naturalẽ datur restitutio.829.3
Item non datur contra tutum exceptione rei iudicatæ,aut iurisiurandi.829.9.& 17.
2 De plano quid.833.66.& 73
1 Depositio est cora iudice professio. 146.50
2 Deterior est quandoque conditio filiorum quàm agnatorum.796.78
2 Diaconissæ.48.17.& 49.42
2 Dictans illicitè,puniri debet.65.64
2 Dictio maximè, quando ponatur implicatiuè,& quando aliter.825.87
2 Dictio omnes,in singulari distributiuũ est, in plurali verò collectiuum.8.19.48
2 Dictionis prout acceptio.837.13
2 Dictio simpliciter.833.63
2 Dictio infidelis,est generalis,& cõprehenditur etiam qui modicæ rei principi furtũ fecerit.84.81
2 Differentia nõ est generis apud Deum.85.1
2 Dignitas dat fauorem personæ.40.32
2 Dignitas filij,gloria & laus patris. 269.64
2 Dignitas reſeuat in multis.302.5
2 Dignitatis fauor extendi debet.269.26
2 Dignitatem habentes cum administratione non in crimine læsæ maiestatis non gaudet priuilegio, vt non cõueniatur durante administratione.839.7
2 Dilatio datur parti ad quærendum aduocatos.834.69
2 Dilatio à lege data breuiari potest. 198.77
2 Dilationes duę dandæ sunt actori, & reo tres in criminalibus cum aliqua causæ cognitione.844.33
2 Dilatio ad quærendum aduocatos non datur in causam in qua proceditur summariè.834.68
2 Dilationes breuiari possunt in summariis, non tamen ita vt probationes legitimæ pereant.830.35
2 Dilationes an dandæ in processu facto sint figura iudicij. 839.6
2 Dilationes,quæ dantur ad probandum,intelliguntur peremptoriæ.839.64
1 Diœcesis.46.57.
1 Discussor multis modis dicitur.17.31
2 Dies semel,semper talis præsumit. 327.8
2 Diuiti plus quàm pauperi creditur.302.25
2 Diuinare nemo cogitur.133.68
2 Diuisio orbis est de iure gentium,& ibi nomina distincta.846.80
1 Docendo quis edocetur.88.80
1 Doceri debet publicè tantum in regalibus vrbibus.19542
1 Doctor aut lector nõ potest legere per substitutum.167.87
1 Doctum non facit indoctus.47.31
2 Dolus authoris non nocet emptori.31.46
1 Dolus cũ principe cõmitti nõ pót.167.56
1 Domicilium cõsequitur quis ratione dignitatis.65.80
1 Domicilium non facit sola habitatio. 64.34
2 Dñia rerum ecclesiæ ad eã pertinent.911.15
2 Dominium non transfert qui in feudum concedit.748.72
2 Dominus seruũ tenẽt pro medietate cõpositionis,in qua teneretur,si libet esset.955.1
2 Dominus vsque ad quod tempus auditur contra missum in possessionem causa rei seruandæ.201.47
2 Dominus quando teneatur ad damnũ datum ab animali.969.1
2 Dominus domus minantis ruinam tenetur cauere de damno infecto.931.44
2 Dominus liberatur reddendo seruum pro noxa.953.70
2 Domini debent habere seruos bene moratos,aliàs tenentur ex facto ipsorũ.975 in add.
2 Donatio quingentos aureos excedens debet insinuari.380.5
2 Donatio cã mortis pro loco facto nõ reuocatur.l.4.de vlti.volun.1060.& in add.
2 Donatio propter nuptias ad quid prodest mulieri.25.31
2 Donator tenetur quãdoque de euictione. 12.de euict.105.in tex.
1 Dos nõ annumerat inter bona viri. 47.78
2 Dos & donatio propter nup.secũdùm personarum merita constituitur.179.6
2 Dos non est in bonis patris.326.64
2 Dote data à muliere,& donatione propter nuptias à viro, quibus restitutio facienda soluto matrimonio.20.5
2 Dubitans similis est ignoranti.917.66
2 Duellum quandoque permittitur.775.82
1 Duella prohibentur.133.41
2 Duobus fides est adhibenda.300.12

E

2 Ecclesia in quinque casibus alienare nõ potest.390.28
2 Ecclesia mater imperij dicitur.41.14
2 Ecclesia nulli gremium claudit.257.13

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum voluminis.

2 Ecclesia proprius locus orādi dicitur.373.
2 Ecclesia quæ & quando possit alienare.56.
2 Ecclesiæ res pauperum sunt.64.59
2 Ecclesia approbat imperium Romanum.824.74
2 Ecclesia quandoque damnum patitur propter prælati culpam.739.51
2 Ecclesiæ sunt in defensione principis.l.relatum.de scandal.912.& in addi.
2 Edicta sunt multiplicia.763.9
2 Effectus debet cessare cessante causa.151.80
2 Electus prælatus à superiore suo confirmatur.col.96.25
1 Eloquij tuba Tullius.115.44
2 Emergentia multiplicia.852.20
2 Emensor.907.4
2 Emolumētū esse debet vbi est onus.101.69
1 Emphyteusis,idest melioratio.60.67
2 Enigma quid sit.col.323.7
1 Epidemetici qui dicuntur.143.63
1 Episcopo nihil derogatur altero in eius episcopatu electo.116.39
2 Episcopus abbatem eligit.40.3
2 Episcopus leges scire debet.437.81
2 Eps14.conditiones habere debet.42.9
1 Equus malè pabulatus male vadit.257.42
1 Eratum & aderatum quid sit.38.86
2 Eremodicium quid sit.232.67
2 Erilim, est depositio armorū.l.fi.de exercit.lib.in tex.949
2 Eribannū pœna 60.solid.l.13.& 14.de exer.1000
2 Erro est pusillus fugitiuus.907.3
2 Esse non videtur quod parū durat.727.84
2 Euāgelistę qbus figuris depingantur.83.64
1 Exactoris officium erat annuum.178.6
1 Exactoris officiū est mun° personale.7.34
2 Exceptio non numeratæ pecuniæ nō semper opponitur 32.11
2 Exceptiones in subiectorum libertates inductæ sunt.col.331.48
2 Exceptio rei iudicatę inducta est ad rigorē iuris conseruandum.829.10
2 exceptiones appositæ post sententiā quando plenam,& quando summariam requirant cognitionem.833.23
2 Exceptio quę opponitur cōtra rem,in qua fit exequutio,summariam cognitionem requirit,etiam quo ad probationem.833.38
2 Exceptio criminis nō admittitur cōtra denunciationem,non infamiæ,sed excommunicationis sic.828.18
2 Exceptiones quæ possunt opponi contra denuntiationem.828.17 & 72
2 Exceptio rei iudicatæ vel finitę, & aliæ ad processum impediendū opponūtur.835.99
2 Exceptiones magis hrē differentes, quàm substantiam rei respicientes iudex repellere potest ibidem.
2 Exceptiones requirentes altiorem indaginem quando opponantur.830.43
2 Exceptio quæ dicatur habere altiorem indaginem.830.50
2 Excommunicati vasallus à fidelitatis sacramento est absolutus.739.40
2 Exequutio latæ sententiæ super attentatis debet fieri antequām cognoscatur de principali.844.in add.
2 Exequutio in absentem nō sic fieri potest, si ut in præsentem.843.77
2 Exequutio sententię impeditur p exceptionem nullitatis, vel quòd sit lata prætextu falsorū instrumentorū,si probationes sunt in prōptu quæ plenæ esse debent.833.27
2 Exemplo credendum est.405.53
2 Exempla mala à reb.orta sunt.107.35
1 Exemplum non probat,sed authenticū sic.267.43
1 Exilium triplex.84.75
2 Expensæ faciendæ secundum possessiones & reditus nostros. in auth. vt determinat. sit numer. cleric.§. cum verò Deo amabiles.versi.non enim oportet.26.&27.in tex.
2 Expēsis multat̄ injustè mouēs liteˉ.348.1
2 Expensę qñ rōne personę parcitur. 280. 4
2 Expensæ tribus de causis fiunt.274.33
2 Expressum plus tacito operatur.330.14
2 Expressè licent quę tacitè non.730.58
2 Expromissor quis.29.77
1 Extraneus quis dicitur.61.1.& in authe.6.

F

2 FAcinus in malam partem.824.76
1 Factum legitimè retractari non debet ex causa superuenienti.1.76
2 Factum suum impugnare, an quis possit. 53.35
2 Factum pro infecto haberi nō potest.54.73
1 Facto proprio quis cōtrauenire nō debet. 12.8
2 Facultate contrahendi commissa per verba importantia arbitrium boni viri tunc arbitratur suo arbitrio regulato ratione,prout bonus vir.838.4
2 Facultatem cōtrahendi, qui habet per verba significantia liberā voluntatem, omnia potest præterquam quòd non donat.838.9
2 Facultas largiendi data per verba significātia arbitrium boni viri quid importet, & quid quando cōceditur per verba liberam voluntatem denotantia.838.18
2 Facultate data iudicandi per verba denotantia arbitrium boni viri tunc debet seruare regulas iuris ciuilis.838.36
2 Faidosus pro inimico.rub.de faidos. 1014
2 Faida inimicitia est .l.in omnibus.de plag. & cōposit. liberi homin.922.in tex.& 104. in add.
2 Falcidia quid.& quid appellatione eius veniat.7.in add.
2 Falcidia vnde dicta.10.64
2 Falcidia certis casibus cessat.152.2
2 Falcidia in multis locum nō habet.383.74
2 Falsum nō videtur quod veritatis primordio aduuatur.65.36
2 Falsitas,veritatis est immutatio.248.13
2 Fama bona multum valet.41.23
2 Fama confirmat rē de qua agitur.303.72
2 Fara pro substantia.l.j.qualit.cum fara sua. 1169
2 Fœlicitas vnius coniugum alteri prodest. 254
2 Feriarum tempore non potest procedi nisi in casibus expressis,830.59
2 Feriato die an iudex procedere debet.835.73
2 Ferquidum idest,similem.965.55.& 973.l. de porcis.in tex.& in add.
2 Ferraria & Marchia specialiter subsunt Romanę ecclesię.87.56
2 Feudum cum vniuersitate transit.787.16
2 Feudum emi potest.728.84
1 Fida religio non excusat.43.56
2 Fictio tātum valet quantū veritas. 445.57
2 Fideiussio propter paupertatē remittitur. 576
2 Fideiussor mandator & sponsor in quibus differant.26.67
2 Fideiussor & ante obligationem & post accipitur.29.68
2 Fideiussores idoneos esse debere. 1079.in tex.& in add.
2 Fideiussor pro euictione tenetur.32.77
2 Fidelitas quæ debeat haberi in principe. 823.in add.
2 Fidelitatis duæ habenæ.823.79
2 Fidelitas est triplex.823.62
2 Fidelitas cum fama extinguitur & restituitur.750.66
2 Fieri non dicitur quod commodè non fit. 592.55
2 Figura quid.834.74
2 Figura actionis,id est eius natura.ibid.
2 Filius præsumitur bonus propter patrem 89.5
1 Filius proximus est patris agnatus.48.8
1 Filijs aliquid non tanquam hæredibus,sed vt filijs competit.203.80
2 Filij patris fame non debent.38.44
2 Filij appellatione qui veniant.21.57
2 Filius tenetur defendere patrem verbo,sed non facto.823.74
2 Filius conditionem matris sequitur.103.742
2 Filius non amittit feudum ab auo acquisitum propter patris delictum.774.48
2 Filiorum appellatione nepos continetur. 799.80
2 Filiorum appellatione nepotes veniunt. 733.86
2 Filius an possit aliquo casu fraudari legitima.116.80
2 Filius an ex delicto patris punitur. 2285
2 Filius debet ali secundum patris facultates. 325.84
2 Filius præteritus rumpit testamētum.44.55
2 Filiusfa.habet hæredem.147.58
2 Filij legitimi alios excludunt.25.7
2 Filio quasi spectare videntur bona patrona.89.20
2 Filiorum quinque sunt genera.289.20
2 Filijs dantur quę non dantur extraneis.58.87
2 Filijs natura debetur hæreditas. 3.67.& 244.49
2 Filio arrogato quarta debetur omniū bonorum.3.73
2 Fingandi idest,fur manifestus. 977.in addit.
2 Finis inspicitur.151.39
3 Fiscus quid.l.4.& quare sic dictus.1.17
1 Fisci Cæsaris, & Augusti par conditio. 1.3
1 Fiscus habet ius commune.4.7
2 Fiscus est successor malè acquisitorum.81.76
2 Fiscus vel Imperator non debet alienā possessionem iniustè capere, sed debet agere contra possessorem.994.57
2 Fisco fit locus multis modis.344
2 Fiscales res non vsucapiuntur.58.44
2 Fœmina compositionem mortui corporis recipere non potest:quia faidam leuare nō potest.l.si quis Longobardus.de homicidi. liberi homin.in tex.& in addit.933
2 Fœmina quare feudum retinere non potest.789.22
2 Fœminæ ad feudum aspirare non possunt. 738.54
2 Fœmineo amore nil est fortius .48.3
2 Fœnea possessio quæ est.67.12
2 Foraora vnicus est filius.2.de successio.41
2 Forma denuntiationis euangelicæ. 828.16
2 Forma fidelitatis quę sit.750.20
2 Forte,dubitandi est particula.49.4
2 Forum ex rei persona metimur.117.52
2 Frangens os alicui qualiter puniatur.92.1. in add.
2 Franchi qui.908.62
2 Fratris appellatione soror venit.111.26
2 Frater fratri filijs non extantibus succedit in feudo.720.20

Frea

Tabula materiarum Voluminis.

2 Frea est mulier quę est in mūdio alicuius. 1080.in addi.
2 Fredda pro banno.1002.in addi.
2 Frequenter dicto.102.in addi.
2 Fructuarius loco dñi habetur quo ad acquisitionē ex re vel ex opera serui.928.35
2 Fructus ex beneficio percepti ad hęredes transeunt.118.42
2 Fructus aridi qui sint.175.55
1 Frugum appellatione vindemia continetur.134.80
2 Fugitiuus quis.907.1
2 Fulfreal l.j.de manumiss.1093
2 Furor pro calore & iracundia 917.60.& 950.86
2 Furti pœna iure Longobardorum.l. 76. de furt.991.4.& in addi.
1 Furti actio cū sententia infamat infamia iuris.181.44
2 Furum pœna & qui sunt fures, & quotuplices.807.20

G

2 GValapur,dē qui cum furtiuis vestimētis se transfigurat.l.final.de eo qui alij anteſtet.950
2 Futura,lex aliquando respicit.166.1
2 Gamallis,id est,confabulatus.916.11.& 1139.in tex.
2 Gaphans.1067.57
2 Gargathangi,id est, secundum qualitatē personæ.l.in omnibus.de plag.& compositi.922.in tex.
2 Garathitx,i.legitima.1018.in addit. vel donatio.1045.in addit.& 1055.in addi.
2 Gargangi pro aduenis.l.j.de aduenis,1 c9. in tex.
2 Garens pro authore laudato.1085.83
2 Gasindium pro seruitio.961.in addi.
2 Gasindiis,id est,valuaforibus.924.81
2 Gastaldius siue actor dicitur cui dñi res committitur gubernāda.1058.in addit.
1 Geminatio criminis pœnam multiplicat. 191.53
1 Generale vel indefinitum verbum omnia comprehendit.15.7
2 Generalis loquutio personā loquētis nō comprehendit.818.85
2 Generaliter prolatum, generalē capit interpretationem.121.46
2 Generis appellatione quælibet eius species continetur.748.81
2 Geniculum pro gradu,item pro generatione.l.j.de successionibus.1041.68
2 Gerontocomium.52.36
2 Gesta parte absente non ita porrigunt effectus suos ad extraneos.831.48
2 Giezi seruus prophetæ Elizei.85.73
2 Gisiles pro testib. l.j. de donat. quæ cum thing.1055.& in addit.
1 Grauatus in vno,in alio releuari debet. 160.58
2 Græca lingua an sit elegans.77
2 Guadia est cùm aliqs permittit se obligari aliqd ad faciēdū vel dādū.1070.in addi.
2 Guiderbora,i.res libera.1038.in addit.
2 Guildonia est adunatio.958.in addit.
1 Gynecium quid sit.104.56
2 Guidrigild,pœna est pecuniaria.999.79. & signatur v.vt penes legistas.§.

H

2 HAeres mouere non debet quod defunctus tacuit.817.51
2 Hæredis appellatione continetur tātum filius masculus.733.68
2 Hæredi nō licet quod defuncto nō licuit. 720.81
2 Hæres & testator finguntur eadē persona.188.15
1 Hæres quando que plus priuilegiatur defuncto.199.20
2 Hærede non adeunte testamentū est nullum.4.53
2 Hæres quando teneatur ex delicto defuncti vel non.1009.in tex.& in addit.
2 Hæres in eo quod defunctus retinebat cōtra conscientiam qualiter peccet.819.85
2 Hæreticus quis sit.343.9
2 Homicida capite punitur.808.38
2 Homicidium patratū à quatuor hominibus non dicitur absconsē factum.954.9
2 Homicidium an maius sit delictum, quā mortis consilium.915.39
2 Homo præsumitur mori infra anni spatiū de vulneribus.922.in addit.& 925.43
2 Homines ad malitiā dediti nihil est quod non inueniant.55.23
2 Homines vnius prouinciæ an dicātur ex origine sicut in ciuitatibus.847.78
2 Homo de terris ecclesiæ delinquēs in Imperatorē,an poterit contra eum, vel per imperatorem, vel per habentē ab eo authoritatem procedere.850.79
2 Homo dici non debet,qui decētia naturę rationabili non facit.34.10
2 Homo denarialis.1095 in text.
2 Homo chartularius.ibid.
1 Honestè quædā accipiuntur,quę inhoneste petuntur. 8.76
2 Honores Ianuariis calēdis dabāt. 171.25
2 Honores superioribus deferuntur.171.62
1 Honor nolenti confertur.137.45
1 Honorem vitans stultior est onus vitante.106.31
2 Hostes qui.907.11
1 Hypothecaria lex mēsib.tollitur. 156.79

I

2 IDerzon pro sæpe.l.xxx.de furt.984
2 Ignorantia iuris neminē excusat. 167. 17
2 Ignorātia præsumitur,nisi contrariū probetur.90.84
1 Ignorantia probatur eo quod contra nō probetur 227.83
2 Ignoto non est credendum.302.71
2 Immoderationi est contrariādum.141.76
2 Impaus.l.j.de manumissio.1093
2 Impensarū rōne permittitur quod aliàs non.342.4
2 Imperare sibi & legem ponere nemo potest.914.66
1 Imperator à muneribus quandoque nō excusatur.72.65
1 Imperator quædam alienare non potest. 164.86
2 Imperator quatenus domi,orbis.824.5
2 Imperator vel princeps secularis non potest citare quē in terris ecclesiæ, sed scribit superiori vt notificet.841.50
2 Imperator est fidelis & fidat'papę.850.62
2 Imperator ante coronationem quid possit.826.14
2 Imperator de spiritualib.se nō intromittat,nec Papa de temporalibus.41.& 82
2 Imperator,pater est legis.92.67
1 Imperium est æternum.111.71
2 Imperium de cœlo prouenit.248.3
3 Imperium à fortuna est.1032.in addit.
2 Impossibile multipliciter accipitur.914.2
2 Impubes omne crimen committit̄ præter delictum carnis.909.12
2 Imputatur ei qui se anguſtat.246.33
2 Inchoata malo initio vix bono peraguntur exitu.69.86
2 Incidentes arborē homicidiū vel dānum inter se cōponere debēt.l. si duo aut tres homines.de homici.liber hominin. 979. in tex.& in addi.
2 Indefinita in iure æquipollent vniuersali.908.77
2 Indiuidua hęredibus insolidum debentur.772.55
1 Indigentibus dandum est.272.54
2 Infamis non accusat.1126.in addit.
1 Infamia facti,à dignitate repellit.181.51
1 Infamis est qui sponsioni suæ contrauenit.184.48
1 Infamis tactus dignitates perdit.230.40
1 Infami non potest dari priuilegiū.40.80
2 Infamis procurator esse potest,non autē testis,839.77
2 Infames & serui quandoque ad accusandum admittuntur 826.60
2 Infamis & vilis potest hodie esse nuntius 839.73
2 Inferior, superioris legem tollere non potest.397.60
2 Infidelitas animi quid cōprehēdit.848.7
2 Infiniras licitum aut illicitum nō vitiat. 787.64
2 Ingratitudine amittit quis feudum,& redit in seruitutem.768.59
2 Ingrediens religionem, se & sua deo dedicat.443 80.
2 Ingressus monasterium,pro mortuo habetur.445.25
2 Ingressus monasterium,rerū suarum dominus esse non desinit. 761.77
2 Inguadiare pro detinere seu pignorare. l.xiij.de exercitalibus. 1000.& l.j. de his qui se in alter.seruit. 1092
2 Inimicus capitalis duplex.310. 12
2 Inimicitia à testimonio repellit.309. 84
2 Iniuriam augent locus &persona.806.63
2 Iniuria loco qualiter fiat.910.74
2 Iniurarum in causa quidarten dūt. 06 64.& an in ea possit agi ciuiliter&criminaliter.ibidem.
2 Inopia pœnā nō aufert,sed auget.809.39
2 Inordinatum omne est conlōtum. 6.13
1 Inquisitio sub eadem forma fit,qua inquisitio.827.37
2 Inquisitio pro inuestigatione facti. 827. in addit,
2 Instrumentorum editio non petitur in causa sine figura iudicij.836.44
2 Instrumenti factio delegari non potest. 152.60
2 Intertiatæ res,quæ iam in tertiam manū sunt translatæ.1083.82
1 Interuersores qui.543
2 Intestatus decedit quis sex modis.21.54
2 Innalidum ab initio,ex postfacto non conualescit.772.74
2 Inualidum temporis diuturnitate nō cōualescit.815.66.
2 Inuentarium coram iudice faciēdum. 11. in addit,
2 Inuentarium quid, & vbico contextu fieri.12.33
2 Inuidia maximè iter fratres oritur.152.52
1 Irenarcha quis dicatur.5.71
2 Italię appellatione omnis lingua latina continetur.847.81
2 Italia,prouinciarū domina dicitur.219.81
2 Italia tributa non soluit.111.87
2 Itineranti licitum est rumpere clausurā pro suo transitu,l.x.de damn.iniuria.dat, in tex.& in addit.964
1 Iudæi ex consuetudine aurum coronariū prestant.96.42
2 Iudex per inquisitionem procedēs est loco accusatoris.827.38
2 Iudicis assertioni non creditur.736.64
2 Iudex non est qui literas nescit.253.59

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Voluminis.

2 Iudex quibus casibus non cognoscit de causa appellationis.280.22
2 Iudex indicando sedere debet.225.52
2 Iudicare an debeat iudex secundum suã cõscientiã.105.15
2 Iudicari non debet de nocte.272.72
2 Iudex ad priuatã inquisitionẽ procedit citatos quærere non possunt de iure, inquerelã patris de filio, domini de libertо, humilis de potente. 827.76
2 Iudex in cuius territorio degit citandus si negligat citationem ad litteras citantis notificare, tũc iudex extra territoriũ citat per edictum, vel per nuntiũ. 842.64
2 Iudex qui cognoscit causam sine strepitu cogitur audire partem volentem sibi in occulto aliquid dicere.834.62
2 Iudex procedens sine figura iudicij non potest reiicere exceptionem præscriptionis.838.67
2 Iudex si iniuste hominem diffecerit, qua pœna puniatur l.76.&in addit.
2 Iudex si nolit facere iuititiam tenetur dãnum resarcire.806.45.
Iudex non procedit, quando ei cõstat citationem non peruenisse ad notitiam citati.842.83
2 Iudex requirens à quibus debeat incipere.988.in addit.
2 Iudex qui citat per edictũ quomodo moderabit terminum dandum citato ad cõparendum.841.1
2 Iudex debet scribere principi quando post sententiam latam apparet de innocentia accusati.844.18
2 Iudex non veniente abiente data dilatione potest contra ipsum vt in contumacẽ procedere.842.5
2 Iudex debet iudicare secundum allegata & probata.98.in addit.
1 Iudicis defectu licet alicui se facere iudicem.49.25
2 Iudices & magistratus à quibus cõstituẽdi.808.77
2 Iudice inquirente ex officio, vel per denũtiationem vel crimine læsæ maiestatis si superueniat accusator non receditur ab inquisitione.827.70.
1 Iudici incumbit facere quod per notariũ non potest expediri.2.31
2 Iudex præcedente causæ cognitione in causa sine figura iudicij absque alia sentẽtia potest rem capere,& illam distrahi iuberi.830.76
2 Iudex q̃ habet ꝓcedere prout sibi videbitur.vnavia electa põt ad aliã redire.837.4
Iudici in aquę seruetis.l.ũ qs ex leuitã. de homici.liber homin.i tex.939.& i addit.
2 Iudicium pro actu examinationis & decisionis causæ.974.6
2 Iudicij figura quid.ibid.
2 Iudiciorum vigor ad quid cõstitutus & inuentus.806.43
2 Iurare de calumnia in causa appellationis.393.80.
2 Iurans malignè, peierat.83.84
2 Iurare quando quis dicatur.810.1.
2 Iurãdum de calumnia in processu sine figura iudicij.935.88
2 Iurãs terram domini detendere bona fide, non minorem defensionem debet in ea, quam in propria.908.82
2 Iusiurandum loco probationis succedit.745.81.
2 Iusiurãdũ quasi probatio dicitur.742.70
1 Iuramẽto vxoris creditur de bonis viri defuncti.58.20
2 Iusiurandum an &qñ seruandũ sit.162.66
2 Iureiurando quis obligatur.252.13
2 Ius naturale vel gentium nõ nisi per sententiam amittitur.851.76
2 Ius ex quo sumit vindict. duplex.826.65
1 Ius petendi tripartitum est.57.3
1 Ius publicum per constitutos in dignitate expediri debet.181.2
2 Iure est potior, tempore prior.234.61
2 Iuri qualiter potest renuntiari.314.84
2 Ius est quadruplex.157.44
2 Iuris non transfert quis plus in aliũ, quã habeat.708.30
2 Iurium multiplicitas.851.74
2 Iura duo fortiora sunt vno.377.48
2 Iura potiora & plura præualere.13.62
2 Iuris ignorantia in dãno vitando empto ri non nocet.63.25
2 Iurisdictio licet origine fuerit iuris gentium, tamen dicitur de iure ciuili.851.46
2 Iustus septies in die peccat.57.60
2 Iurenes vix seruori naturæ resistere possunt.§.finauté non valuerit.in auth. de nõ elig.secund.nub.in tex.22.& 47.85

L

2 Læsæ maiestatis in crimine procedi potest per denuntiationem à quocunque factam.827.60
2 Launechild, donatio est vniuersorũ bonorum,& non rei singularis.1064.16
2 Largica pro coxa.l.penult.de his qui insidiand.ferjer.920
1 Laudib.non debet extolli malitia.119.37
1 Legatus quis dicatur.86.75
1 Legati apostolici nõ debent in episcoporum domibus hospitari.244.41
2 Legatum testamento potest per codicillos adimi.405.53
2 Legatum & fideicommissum speciale paria.4.23.& 6.84
2 Legis forma quæ sit.807.77
2 Leges Romanorum consuetudinem nõ vincunt.721.70
1 Legem facere potest, præfectus.161.27
2 Lex noua non limitatur, nec distinguitur per leges veteres, si in lege dicatur nõ obstãte lege quæ generaliter vel specialiter contrarium dicat.845.41
2 Lex vna q̃ est specialis quo ad personas & magis generalis quo ad cãs, alias specialis quo ad causas. & generalis quo ad personas, an tunc prima limitetur per secundam, vel secunda per primam.845.56
2 L. fin. C. in qui. cau. inte. restit. non est necessa. quod limitatur per l. properandum. C. de iud.845.72
1 Legibus succumbat.3.90
2 Lex ad futura trahitur.256.74
2 Lex debet esse clara.338.15
2 Lex est mitior homine.243.14
2 Lex est iudice mitior.376.83
2 Lex furorum tempus respicit.335.59
2 Lex non debet derideri.322.84
2 Lex noua veterem interpretatur.431.10
2 Leges ad ꝑterita aliquãdo trahũt. 353.67
2 Leges nõ determinant de raro accidentibus.183.87
2 Leges propter malos factæ sunt. 298.46
2 Leges sunt scientia moralis.129.5
2 Leges veteres nouas determinant.303.38
2 Legũ correctiones virandæ sunt. 230.24
2 Lex neque viuere in paupertate neque mori in anxietate permittit.§.fi.in authẽ. de hære.& falcid.in tex.16
2 Lex præcipit voluntatem morientis seruari.16.86
2 Leges priores ad posteriores trahuntur, non contrà.19.23
2 Legis frustrà inuocat auxilium qui in eã committit.914.29
2 Legis virtutes quatuor.2.77
2 Legitimum factum per superueniens tur batur.728.27
2 Legitimum quid.4.56
2 Leprosus à ciuitate expellẽd.1058.in add.
2 Leudũ ꝑ pretio interfecti.929.6.& 940.5
2 Libellus quid,& quid cõtinere debeat.& quare in scriptis dãdus.gl.in verb.libellũ. §.illud.in auth.de exhib.reis. 198.76
2 Libellus etiam in personali actione rem certam continere debet.348.38
2 Libellus tria continere debet. 197.76
2 Libellus ꝓrrigitur in denũtiatione euãgelica, lis contestatur,& sententia in scriptis fertur.828.15
2 Libellus potest produci coram iudice eo nõ sedente,& etiã die feriata ob necessitatem hominum.834.5
2 Liber de monasterio recedens res ibi dimittit.355.7.& 36.81
2 Liberi omnes erant a principio. 237.50
2 Liberatus ab actione & petitione partis qs nõ est, l3 cõposuerit pro emenda.949. in l4.de exercitalib.in tex.& in addit.
2 Libertas antiqua quæ est à iure naturali inuesita.2.8
1 Libertus quas ope.patrono ꝑstet.160.10
2 Libra auri ex 72. aureis fit.800.22
1 Licentians & Licentiatus æquè puniuntur.247.nu.63
2 Licentia pro necessitate.61.78
2 Licet quod expresse nõ ꝓhibetur.299.37
2 Licet in specie quod nõ in genere.805.39
2 Licet antea quod postea nõ licet.728.74
2 Licet insolidum quod pro parte nõ licet. 678.23
2 Licet ꝓ aliũ quod per se nõ licet. 749.77
2 Licitum facit ex illicito personarũ qualitas & differentia.741.87
2 Lidolatр.1056.1
2 Lites per pugnã dirimere, impiũ.l.recolimus.11.i fi.de homi.lib.homi.935.ĩ tex.
2 Lis qualiter contestetur.glo.in verb.litis contestationem.§.illud.in auth.de exhib. reis.199.65
2 Lite pendente supplicare nõ licet.353.20
2 Lite non contestata quandoque definitè pronuntiatur.763.53
2 Litis contestatio an requiratur, quando procedit sine figura iudicij.835.77
2 Lis contestatur in cuius summariis & libellus ita debet formari sicut quãdo ordinariè proceditur.830.25.& 28
2 Litis contestatio dicitur fieri in præsentia.843.84
2 Literatus debet esse iudex, aduocatus,& medicus.271.5
2 Locatio dominium non mutat.930.70
2 Locus illicitum facit licitum.726.46
2 Locus auget delictum.911.58
2 Loca venerabilia inter se excludũtur solu quadragenaria præscriptione. l. xj. de præscrip.1102.in tex.& in addit.
1 Logographi qui dicuntur.91.7
2 Lombardia de iure Cano. nõ est prouincia.846.76
2 Lucrari non debet quis cum aliena iactura 441.75
2 Ludus schacorum non est clericis prohibitus.432.20
2 Luna habet radios lugubres.gl.j.in auth. vt iudic.sine quoquam suffrag.68.13

M

2 Machinatio cõsistit in arte verborũ. 849.78
2 Magistratus durante officio cõueniri nõ potest.417.82

Magistra

Tabula materiarum Voluminis.

2 Magistratuum habentium ordinariã iurisdictionem quinque genera.225.82
2 Maiestatis reus, successorem nõ habet, nisi purgata fuerit eius innocẽtia. 906.66
2 Maior numerus trãsit in minorẽ.393.44
2 Maior pars quando dicatur.383.37
2 Maiores iudices maiori pœnã puniendi, quàm minores.806.54
1 Maiorum delicta celari debent.266.20
1 Maiorum pœna, minorũ est terror. 19.24
2 Maius trahit ad se minus.915.56
2 Mala fides venditoris nocet emptori.383.5
2 Malũ omne facilè malitiosus excogitat. 243.47
2 Mala tractatio, quæ sit. 1037. in tex. & in additio.
2 Maleficia fieri malum est propter alicrũ exemplum.848.68
2 Malo vno præcedẽte, alia sequũtur.69.84
2 Malitia supplet ætatem.909.8
2 Mallum pro placito.l.j.de armis intra pat. non portan. 518.& in addi.
2 Malus semel semper præsumitur malus, & contrà.36.37.& 203.66
2 Mancipium inter & colonum est differẽtia.52.67
2 Mandator tantum ante obligationẽm accipitur, nisi in casu.29.70
2 Mandator, fideiussor,& sponsor, differũt. 29.67
2 Mandatum principis, quid sit.103.19
2 Mannire, pro denuntiare & monere. 116. & in addi.
2 Manus appellatione, cętera membra veniunt.109.24
2 Maritus succedit vxori in omnibus bonis, nisi in feudo.l.fin. in fin. de successio. 1055.& in addit.
2 Mariti in vxorem potestas.915.80
2 Maritima consuetudo nostris non repugnans legibus seruatur.419.2
1 Marmor, saxi appellatione venit. 103.81
2 Masculi melior est conditio, quàm fœminę.719.2
2 Masculinus sexus fœmininum continet, non contrà.906.10
2 Mater secundò nubẽs an perdat vsumfructũ donationis sibi factę à marito. 18.70
2 Matrimonium vno tantum superstite pẽdet.335.13
2 Matrimoniũ fuit à Deo institutũ. 129.61
2 Matrimonium sine dote & scriptura, valet.367.22
2 Matrimonium potest esse sine dote, sed non econtra.139.86
2 Matrimonium soluitur frequẽtius morte.152.77
2 Mechanica ars quę dicatur.61.14
1 Medici salaria ex publico habere debent. 81.72
2 Medium eligendum est.124.78
2 Medium tenuere beati.171.5
2 Memorphin, vecorin, oberos, sunt verba iniuriosa, 1012.12 tex.& in addi.
Mendacium nonnunquã punitur. 123.81
2 Mephium, quid.1030.14
2 Merum & mistum imperium magnis tãtum magistratibus committitur. 99.38
1 Metati qui dicuntur.242.56
1 Metrocomia quid sit.28.11
1 Metroici qui sunt.37
2 Miles & clericus renuntiare possunt eorũ priuilegiis.gl.in ver.personali fideiussione.§.illud quoq;.in aut.de exhi.re.169.21
2 Militare pecuniatunc quis dicitur.325.82
2 Militis creatio quomodo fit.113.14
1 Militia simplex non est dignitas.226.3
1 Militantium diuersi sunt gradus.202.15
1 Minor plura specialia habet.333.2
2 Minores magistratus conueniuntur durante officio.73.42
2 Minores magis puniuntur, quã maiores. 74.20
2 Minor ex quo doli capax est, crimen cõmittere potest,& etiam ex quo in seruitutem redigitur.909.4
2 Minor an per se pugnare cogatur.805.66
1 Missionum quatuor genera.82.68
2 Modus appellatur quãdo continet onus explicandum ab eo, ad quem factum refertur.825.24
2 Monachus an assumatur in testem. 37.4
2 Monachatione non tenente an res apud monasterium maneant.47.75
2 Monachatus liberat à potestate diaboli. 269.4
2 Monachus an de veritate dicenda iurare debeat.262.56
2 Monachus potest testificari.442.4
2 Monachus potest conueniri.262.21
2 Monachi quidam sunt clerici, & quidam non.43.20
2 Monachum non facit habitus.413.57
2 Monachus vnde dictus.25.18
2 Monachus futurus qualis esse debet. in auth. de mona.in prin.tex.34
2 Monasterium, an debeat domino reddere pretium serui monasteriũ ingredientis.35.68
2 Monasterium quid.52.30
2 Monasterij ingressu rumpitur testamẽtũ. 37.82
2 Monitio iudicis ad audiẽdum sententiã dicitur peremptoria.843.30
2 Monitio & protestatio quæ fit extra iudicium intelligitur peremptoria. 843.33
2 Mora tempore purgatur.23.85
2 Morb. medicina tollitur.345.13
1 Mores boni oẽs diuitias excedunt.81.10
2 Mores à coniuncto formantur.37.52
2 Morgincap.l.si maritus.de homic.liber. homi.931.in tex.& 932.4.& 1024 in text. & in addi.& 1057.39
2 Morioc, pars brachij, quæ est supra cubitum.l.pen.de his qui insidiand.920
2 Mors ciuilis non impedit matrimonium. 132.87
2 Mors omnia iura resoluit.24.41
2 Mors, vitimum supplicium dicitur. 250.6
2 Mortuum esse, & natum non esse, paria sunt.148.68
2 Mors omnib. terminus vitę.§.& nullus.in auth.de hære.& Falci.in tex.10.
2 Mors omnium pœnarum maior.76.75
2 Mors furtiua quæ.941.1
2 Mulier auara dicitur.148.26
2 Mulier per decẽ menses & duos dies potest filium portare.180.2
2 Mulier quare nõ nubit añ annũ.138.59
2 Mulieres fauorabiles.413.18
2 Mulieri inhonestum est in scãdalum currere.951.l.si mulier. de iniur. multi.& in tex.& in addi.
2 Mulieres puniuntur, quæ insultũ in loco fecerunt.957.in addit.
2 Multitudo confusionem parit.88.65
2 Mundium muliebre, pro omni patrimonio cõpetẽti puellæ, aut mulieri.l.j.qual. mundal.amit.mũd.1035.ĩ tex.& in addi.
2 Mundualdus quis dicatur.950.82.&1035. in addi.
2 Mundium pro iniuria liberę mulieris. 912.80
1 Munera sunt in multiplici differẽtia.67.17
1 Munera sordida quæ sint.74.85
1 Munus patrimonij duplex.22.49
2 Mutari non debent, quę interpretationẽ certam habent.791.64
1 Mutatio nominis est permissa.251.45
2 Mutuãs ecclesiæ, in eius vtilitatẽ versum probare debet.389.44

N

2 Naaman leprosus.85.73
2 Natura nouitati studet.17.40
2 Natus ex illicitis nuptiis nec filius dicitur, nec est alendus à patre,& omni beneficio excluditur.90.67
1 Naufragium vnde dicitur.100.63
1 Nauta qñ de naufragio tenetur. 102.26
2 Negatio præposita signo vniuersali facit æquipollere suo contradictorio.846.63
Postpositа æquipollet suo contrario.ibi. Præposita & postpositа æquipollẽt subalternæ.ibid.
1 Negatiua probatur eo ipso quòd nõ probatur contrarium.9.50
1 Negligentia iudicis est punienda. 24.30
2 Negligentia cuncta lædit.267.36
1 Negotiatores militare nõ debent.210.28
2 Negotium quo casu reo absente possit liquidari in criminalib.844.39
2 Nepotes filiorũ appellatione in successionib.continentur.931.80
2 Nepotes succedunt auo cũ patruis, l.xix. de succes. 1049.& in addit.
2 Nepos an succedat patruo existẽte.942. in addit.
2 Nimium omne vertitur in vitium.26.6
2 Nobilitatur pater per filium, &c. 269.45
2 Nobiliores prælegi debent.98.2
2 Nomẽ facto deficiẽte parũ ꝑdest.343.17
2 Nomen consequens est rei.130.10
2 Nomine careus, caret & nominis effectu, 501.56
2 Nosocomium quid sit.52.32
2 Notarij iurisperiti esse debent.l.fi.de offi. iudic.134
2 Notarij boni & veraces eligẽdi. 1112.in tex.& in addi.
2 Notarius partib. debet esse notus & gratus.l.fi.de manumis. 1096
2 Notorium pro veritate habetur.848.5
2 Nouissima pœna est vltimũ supplicium.192.
1 Numerarij qui dicuntur.91.14 (13
2 Numularius quis.33.55
2 Nuntio asserenti se portasse litteras citationis creditur, etiãsi pars neget.840.47
2 Nuntius constituitur à iudice.839.71
2 Nuntius de iure ciuili debet eligi persona diues & honesta.838.76
2 Nuntius iurat se facturum officium legaliter.839.80
2 Nuntius si eligi debet à cõcilio, tũc constare debet de eius electione, nõ si à iudice eligitur.840.1
2 Nũtius nõ citat sine cõmissione.840.4
2 Nuntio citanti in prouincia citatas credere debet, secus si citat in prouinciam, quia non creditur sine literis.840.5
2 Nuntio delegato citati non creditur sine literis.840.20
2 Nũtii si cõis multa habet nomina.274.70
2 Nũtios legales iudex habere dẽt.274.81
2 Nuntium nõ posse tutè accedere ad locũ citationis quando dicatur.840.73
2 Nuntium quem esse credatur sine literis, 840..9
2 Nuntio referenti se citasse,& in dependẽtib. ab eius officio creditur.840.24
2 Nupta nõ vĩ,q virũ pati ñ ꝑt.1031.ĩ addi.
2 Nubere est consultius quàm vri.22.79
2 Nuptiæ incestæ & nefarię differunt.89.50

O

2 Oberos, Vecorin, memorphin sunt verba iniuriosa.1012.in tex.& in addi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula Materiarum Voluminis.

2 Oberos.i.cutis rupeura.l.fi.de ho. in cur. alien.976
2 Oblatio ad multa valet.318.8
2 Obligationis origo potius,quàm titulus inspiciendа.61.24
2 Occidere non licet ſtrigam,ſeu ſacrilegã. 944.in addi.
2 Occidēs cõ tutelam ſui corporis, filiorũ ſuorum,vxoris,vel alterius perſonæ coniunctæ,vel etiam rerum,non tenetur de homicidio.l.ſi quis liber homo. de hom. lib.homi.in tex.& in addi.933
2 Occidere licet tam pro defenſione rerũ, quàm perſonæ.955.74
2 Octogild pœna eſt pecuniaria.l.j. de ſedi. contra iudic.leuat.960.in tex.
2 Occultum dicitur quod non poteſt videri.840.in addi.
2 OEconomus.46.5.& 224.34
2 Officiali facienti aliquid vltra ſuum officium legitimè reſiſti poteſt.850.7
1 Officium aut dignitatem malè ſeruans, eis non iuuatur.215.76
2 Officia duo nõ debet quis habere.203.11
2 Officia duo regulariter quis habere non poteſt.207.16
1 Officialis delictum dominus punit.35.70
1 Officiali modum excedẽti reſiſti poteſt. 260.61
1 Officiali nõ probanti nõ creditur.215.21
1 Officiales maiora mala,quàm alij committunt.4.86
2 Onerare non poteſt teſtator quem non honorat aliquo commodo.434
2 Onus vbi eſt emolumentum.72.23
1 Optio quid ſit.578
1 Ordo in reb.fiſcalib.vendendis.9.6
1 Ordo in onerib.ſeruandus.90.21
1 Ordo conueniendi fiſci debitore.7.68
2 Ordo ſcripturæ ſeruandus.7.19
2 Ordo vbi non apparet ſorte dirimendũ eſt.7.24
2 Ordo ſcripturæ quandoque nõ ſeruatur. 382.5
2 Ordinarius an poſſit recuſari 100.37
2 Ordinatus in ſacris nõ debet habere vxorem.430.45
1 Origo nõ dicitur patris domicilij .63.47
2 Orphanotrophium.53.48
2 Os alicui frangens qualiter puniendus.in addi.921

P

2 PAcis cõfirmatio eſt ipſa vera iuſtitia 991.in addi.
2 Pactũ legis cõmiſſoriæ inter extraneos valet.1076.in addi.
1 Pactum facit quod conſuetudo facere poteſt.137.3
2 Pactum de futura ſucceſſione feudi,an valeat.771.6
2 Pactum licitum facit quod aliàs non liceret.757.62
2 Papa iuriſdictionem temporalem imperij non habet.41.46
2 Papa temporalib.immiſcere ſe non debet.41.42
2 Papa citat quemlibet vbicũque exiſtẽtẽ & officialis imperij, qui præeſt vni prouinciæ poteſt homines exiſtẽtes in qualibet prouincia imperij citare.841.55
2 Papa in pede oſculari debet.198.20
2 Paranymphi ſid eſt ,pediſſecis.953.50
1 Parauereda quid ſit.249
2 Parentum dedecus eſt aliquẽ eſſe malũ. 90.70
2 Pares potentioribus eſſe non poſſumus. 66.22
2 Parochus quis dicatur.55.5
2 Parricidij pœna remiſſiue.808.69
2 Pars eſt citada in iudicio agitãdo ſine figura iudicij.835.32
2 Partes ambæ quod volũtariè faciunt,nõ fit contra legem.1077.in addi.
2 Partes citantur ad audiendum ſententiã in cauſa,ſine figura iudicij.836.52
2 Partis nomine venit dimidia. 908.11. & 732.40
1 Partem retinẽs,totum retinere videtur. 147.22
1 partus aliquandoventrem non ſequitur. 141.80
1 partus ſequitur ventrem.47.16
2 Parum dicit9,quid denotet.1.58
2 pater cogitur tertiã partẽ bonorũ ſuorũ filiq relinquere.1064.in tex.& in add.
2 pater põt legitimè cogi pro filio.232.15.
2 patientia pro conſenſu habetur.435.26 & 743.39.& 803.75
1 patriam ſuã relinquere eſt impium.62,42
1 patritius nemo ſit,niſi alia dignitate præcedente.53.7
2 Patronus in alienatione eccleſiaſticarum rerum,debet conſentire. 384.36
2 Pauperes adiuuare laudabile.89.12
2 paupertas aliquando prodeſt.399.84
2 peccata ſuos tenent authores.979.i ad.
2 pendere quædam dicuntur.149.2
2 Pedica pro laqueo,ſiue reti, quo animalia capiuntur.l.ſi de venatorib.971
2 penſionis diminutio inquãtũ fiat.59.46
1 penſio eſt in fine anni ſoluenda. 171.31
2 peregrini ſunt in defenſione & ſaluaguardia principis.938.in addi.
2 peremptorium requiritur etiam in ſummariis.830.54
2 Periculum incurrat,i.moriatur. 908.28
2 Peritum & approbatum in exercitio eligens,excuſatur.930.58
2 periurus vt infimis à teſtimonio repellẽdus.1124 86.& 193.7
2 periurium anceps ſubire quis nõ debet. 786.4
2 peierans mortem æternã expectat.357.3
1 permitti intelligitur quod non prohibetur 3.33
2 perſonæ factum in damnum eccleſiæ non reuocat.389.73
2 perſonarũ legitimatio neceſſaria in iudicio ſine figura iudicij agitando. 835.38
2 perſuadere plus eſt quàm conſilium dare. 955.50
2 petitio requiritur in iudicio ſine figura iudicij agitãdo,licet nõ ſolẽnis,&ſufficit quòtineat factũ & in actis redigatur,nec concluſio requiritur.835.43.& 53
2 petulãtes,i.callide extorquẽtes,vel ſuperbi,vel turpes,ſeu malæ opinionis. gl. in verb. petulantes.§. quod autẽ.in authẽ. de trien.& ſemiſ.124
2 phadelphiam quid.l.ſi maritus.de homi. liber,homi.931
2 phadelphium quid.l.xvj.de ſucceſſ 1047
2 pignus plus debito valere debet.201.81
2 pignori obligatum alienari non poteſt. 176.74
2 plagarum ſignificatio.921.in addit.
2 pluralis numerus quandoque cõtinet ſingularem.927.67
2 placitũ pro litigio ſeu iudicio.l. ſi. de his qui ad palat.venire contemp.1115
2 pius laip,quid.l.3.in fi.de hom.libe. hom. 928.in tex.
2 pœna ſubtrahentis veſtes mulieri in fluuio ſe lauanti.l.annũtiatum.de iniur. mul.in tex.& in addi.
2 pœna dignus quis efficitur per ſolũ actũ, non per ſententiam,ſed factus per eã declaratur.848.49
2 Pœnę quę vindictam publicã imponũt, nõ iure obligationis, ſed iudicis officio imponuntur.848.54
2 Pœnæ legum ſunt molliendæ.735.56
2 Pœna adiecta ſtatuto imponenti iudici aliquid facienti quod tenet ſi ſtatutũ tenet.853.6
2 Pœnæ rebellium ſunt tres.851.15
2 Pœnam inferri bonum eſt propter exemplum.848.70
2 Pœna eſt delicti merces.434.4
2 Pœna vanæ,meritorũ eſt terror. 107.27
2 Pœnam ſimilem per delictum exigit.405.34
2 Pœnæ ſunt minuendæ in dubiis.65.33
1 Pœna falſi eſt pœna capitis.268.8
1 pœna grauis pro delicto paruo imponitur.190.64
1 Pœnę legum differri non debent. 249.35
2 Pœna iudici iniuriam infecentis. 918.in addi.& in l.ij.de conuitiis.ibid.
2 pœna impreperãtis viro eius vxorem forticaſſe.l.ij.de adulte.1005.& in addit.
1 pœnitentia poſt factum non habet locũ. 178.4
2 poſitiones & articuli habent vim litis cõteſtationis quando proceditur ſine figura iudicij. 835.80.
2 poſſeſſionem transferendi quinque ſunt caſus.884.77
1 poſſeſſorium ante petitorium iterari debet.142.57
2 poteſtates terrarum debent expellere hęreticos.84.57
2 poteſtas habens liberũ arbitrium nõ poteſt facere iniuſtitiã pari,ſed ſolennitatem iuris ciuilis omittere poteſt. 838.50
1 pragmatica ſanctio ſit cum procerum cõſilio.217.59.
2 pragmatica forma quid eſt.65.10.
1 prębendas duas habere nõ licet. 226.64
2 præconi creditur dicenti aliquid ſe præconizaſſe.842.48
2 præconia debent fieri in locis publicis, nec in relatione debet locus facti præconij exprimi.842.48
2 præfecti prętorio priuilegia.167.76
2 præiudicium non fit agere non volenti. 363.36
1 prælatus malus bonum ſubditum timet. 216.73
2 prælatus eccleſiæ collegiatæ eſt iudex ordinarius in ſua plebe.98.in addit.
1 prędiũ non debet quis pro pœna reportare.46.16
2 præſcriptio contra impuberes non currit.147.4
2 præſcriptio temporalis quãdoque cõtra minorem currit.15.82
2 præſcriptio eſt odioſa.87.20
2 præſcriptione dominium directũ an quæratur.87.36
2 præſens reſpectu abſentis quis multis modis dicitur.30.33.
2 præſens aliquando ſuſpenſum eſſe dicitur.20.76.
2 præſumitur ſemel bonus ſemper eſſe bonus,& econtra.36.37.& 201.66
2 præſumptio ex retroactis capitur. 39.42
2 præſumptionem facit vnus teſtis.309.71
2 præſumptione damnatur quis aliquãdo. 373.44
2 pręſumptionem inducit vnius depoſitio. 785.52
2 prętextus pro exhæredato habetur. 21.51
2 prętexta non reſpicit lex.1195
1 prętium in venditione,non in aliis cõtractibus interuenit.56.47.

primi

Tabula materiarum voluminis.

1 Primicerius & ſecundicerius q ſint.190.41
1 Primicerius 4.priuilegijs donatur. 191.19
2 Princeps eſt res animata in terris. 173.32
2 Princeps omnium pater eſt.336.8
2 Princeps q̃nq; directo adiri debet. 73.31
2 Principis ſententia eſt lex.182.13
2 Principis ſentẽtia debet eſſe ſcripta.353.46
2 Princeps Deus in terris.825.75
1 Princeps eſt in terris lex animata.373
1 Princeps adorari dicit,alij ſalutari. 196.29
1 Principis ſunt omnia.219.191
1 Principis officialibus reſiſtere licet. 3.64
1 Principis voluntas lex eſt.50.85
2 Principis voluntas eſt lex.1.12
2 Princeps ſolus, & non alius iudex, poteſt condemnare ciuitatem,aratro obducere,& homines ciuitatis captæ illã dimittere cum omnibus bonis,& ad aliam ſe transferre. 852.56
2 Princeps quid facere poſſit de iure Longobardorum.914.52
2 Princeps ſcribens caſtro vt ciuitati,facit ipſum ciuitatem.847.36
2 Princeps legibus viuere debet.914.16
2 Principi non obedientes,vel non receptantes gentem ſuam, de iure antiquo non puniebantur ipſo iure, hõdie tamẽ dicuntur rebelles.849.11
2 Principi nihil celandum.l.2.de ariol.1110. & in addi.
2 Prior,& primus,dictiones.6.27
2 Priuato datur reſiſtendi facultas.396.20
2 Priuilegia extra corpus iuris poſita,tollun tur per ſimplicem clauſulam, nõ obſtante. 846.5
2 Priuilegia inſerta in corpore iuris,non niſi ſpecialiter tollantur,vel niſi per ſpecialem legem ſequẽtem habentem maiorem ſpecialitatem.486.12
2 Priuilegia in corpore iuris inſerta,non reuocantur, niſi ſpecialiter fiat de his mẽtio. 486.12
2 Priuilegium perdit,qui eo abutitur.11.10. 44.16.& 80.8
2 Priuilegium primum præfertur ſecundo. 317.39
2 Priuilegia antiqua reuocari debent.3.57
2 Priuilegium hæredibus datur, quod defuncto non competebat.398.14
1 Priuilegiũ amittit qui eo abutitur.128.78
1 Priuilegiũ durat etiã finita dignitate.193.29
1 Priuilegium in quibuſdam ad filios tranſit. 197.66
1 Priuilegium officialiũ dignitate finita non perditur.188.36
1 Priuilegium patris filio prodeſt.201.82
1 Priuilegium perſonale, an ad ſucceſſorem tranſeat.75.46
1 Priuilegium primum per ſuperueniens nõ tollitur.211.25
1 Priuilegia perſonales ſanctiones dicuntur. 176.6
1 Priuilegia veteranorum renouari debent. 175.10
1 Priuilegiatior eſt fiſcus q̃ ciuitas.723.79
2 Probatio plena quæ dicatur.830.64
2 Probatio per iuramentum ſufficit in cauſis ſummariis & modici præiudicij.830.72.ſecus vbi præiudicium fieret reo.8314
2 Probationũ inopia teſtes admittũt.818.58
2 Probanda in denuntiatione euangelica. 829.20
2 Probandi modi ſunt quatuor.301.9
2 Procedi per inquiſitionem non poteſt niſi certis caſibus de iure communi.827.2
2 Procedi per inquiſitionem de iure canonico poteſt præcedente fama.827.21
2 Procedit per inquiſitionem in crimine maieſtatis.827.20
2 Proceſſus contra abſentem ſemper dicitur ſummariè agitari.831.42
2 Proceſſus nõ vitiatur in cauſis ſummariis licet non ſernetur ordo.826.56
2 Proclamatio facta ad regem facit actionem tranſitoriam contra hæredes.1084.29
1 Procuratoris officium eſt vile.45.2
2 Procuratorem conſtituere quis non cogitur.226.24
2 Procurator in criminalibus non admittit̃, etiam ſi ex forma ſtatuti contra abſentem, procedi poſſit.843.38
2 Procurator in criminalibus admittit̃,quando pœna venit imponenda à relegatione infrà.843.62
1 Procurator Cæſaris non vendit rem Cæſaris ſine ſpeciali mandato:ſiſci verò ſic.8.81
2 Procurator fruſtrà interuenit ad crimẽ publici iudicij.909.28
2 Proditorię fieri dicitur qñ aliquid corpore fit,& animo aliud geritur. 848.23
2 Proditores acriter puniendi.1170.in addi.
2 Programma quid.25.56
1 Prohibitum in vno,in alio concedit.137.55
2 Promittere,& dare in delictis,æquiualent. 429.1
1 Pronuntiari de futuro poteſt.150.68
2 Proſequi cogitur,qui ſemel voluit. 349.3
2 Protocollum quid ſit.184.47
1 Protoſtatiæ munus,quid ſit.68.41
2 Prouinciæ appellatione quid veniat. 846. 73.& 847.59
1 Prouincia pro Ducatu capitur.257.24
2 Prouincia diſtinguitur ſecundùm Canoni. per Archiepiſcopatus.747.42
2 Prouincia pro Regno.906.70.& 907.61
2 Prout dictionis acceptio.837.13
2 Proximus qs.377.20.& 729.86.& 942.60
2 Procotropium.5241
2 Publicatio requiritur in caſibus,in quibus poteſt procedi ſine figura iudicij. 844.22
1 publicatio ſit in criminibus.ibidem.
2 publicatio teſtium an requiratur. 836.30
2 publico iudicio dãnatus infamis eſt.252.85
1 pudori parcendum eſt.148.87
2 pugna,modus probandi.909.45
1 pugnantes virtutis gratia, Athletæ dicuntur.82.17
2 pugnare per ſe quibus caſibus quis debeat. 940.in tex.& in addit.
2 pugna de infidelitate poteſt fieri. 1148.in addit.
2 pugnam pro homicidio fieri in quatuor caſibus.935.in addit.
2 pugna odioſa,& legi diſplicet.ibid.
2 punitur quis vbi deliquit.75.37
2 punitur quis propter contemptum iuſſionis regis.937.in addit.
punitur quãdoque filius ex patris delicto. 145.33
1 punitur plus ignobilis quàm nobilis pro eodem facto.153.25
2 puniri quis nõ debet vltra quàm deliquit. 789.79
1 pupillus,eccleſia,reſpublica quandoque q̃ quiparantur.14.25
2 putans ſe de crimine rebellionis infamatũ poteſt peti pronuntiari ſe non eſſe talem. 851.26

Q

QVarta an ſtatim poſt ingreſſum poteſt peti.38.40
2 Quartam ſubſtantiæ viri quandoq; habet vxor.24.30
2 Quarta quæ.5.3
2 Quarta patri debita an acta.3.79
2 Quatenus dictio.1.77

R

RAcemos tres in manu capere licet.trãſeunti.lxxxix.de fur.& addit.984
2 Ratione legis ceſſante ceſſat lex.825.72
2 Rationes duæ vincunt vnam. 272. 738.& 138.68
2 Rebellare idem eſt quod reſiſtere,& reſiſtere poteſt fieri faciendo, vel non faciendo, vel non obediendo.848.80
2 Rebellare occultè quo quis dicat. 849. 56
2 Rebellem an occultè occidere liceat.851.34
2 Rebellis etiam dicitur qui dicit ſe ſubditũ Imperio, ſed rebellat odio perſonæ Imperatoris.849.20
2 Rebelles qui dicantur, vbi quòd quinque modis quis dicitur rebellare.849.29
2 Rebellionis nomẽ ab eo quod antiqui dicebant duelles,quo differat.849.34
2 Rebellis dominium bonorũ retinet ſed ſequnta condemnatione confiſcatur.851.33
2 Rebellis non priuatur ipſo iure iuriſdictionibus,quas habebat.851.45
2 Rebellis quas obligationes,&promiſſiões amittat.851.63
2 Rebellis perſolam rebellionem quomodo perdat ea,quæ habet à iure Canonic.ſeu à ſummo Pontifice,à ſua ciuitate,vel ab aliis regibus.851.74
2 Rebellis Imperij,& bannitus Imperij differunt,quia primum eſt mortale, ſecundum medicinale.848.32
2 Receptatores qui ſint,&eorum pœna.809. 54
2 Reditus inter immobilia numerãtur.246. 61
1 Referendarij qui.47.1.& 87.84
2 Regis miniſtri malignando multa ei bona poſſunt auferre.1010.in addit.
2 Rex Roberrus quo poterat cõdemnati ab Henrio Imperatore pro rebelli. & de crimine læſæ maieſtati.850.50
2 Regum & principum eſt de cauſis arduis ſummariè cognoſcere.833.86
2 Regum & iuriſdictionis origo,eſt de iure gentium.851.45
2 Regium eſt de archiepiſcopatu Rauennenſi. 840.77
2 Relatio nuntij poteſt fieri de plano.834.41
2 Relicti verbum ad inſtitutionem adaptatur.7.58
2 Relictum,vel relinquo reſpicit inſtitutionem.7.60
1 Renuntiat qui ſe periculo ſupponit.213.43
2 Renuntiare poſſunt miles & clerici ſuorũ priuilegiis.199.21
2 Renuntiãs iuri ſuo debet illud ſcire. 43.38
2 Reparari debent antiqua reſcripta.263.60
2 Res pro crimine maieſtatis non ſemper cõfiſcantur.908.33
1 Res donata antequam tradatur,donans remanet dominus.1.in addi.
2 Rem propria authoritate an auferre liceat. 806.11
1 Res quandoque pretij loco ſuccedit. 235. 26
2 Res exigua vſque ad libram auri dicitur. 255.20
2 Res tribus modis peti poteſt.197.79
2 Reſcriptiforma à iudicibus nõ debet trãſcendi.273.30
2 Reſiſtes officialibus Imperatoris circa officium eis comiſſum quando ſit rebellis,intellige de officialibus qui principater ſũt pro eo.850.4
2 Reſponſio lege non probata non valet.117. 75
2 Reſtitutio natalium plenam dat ingenuitatem.236.85

2 Reten

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum voluminis.

2 Retētionis iure quis nō vtitur licet res ad eum peruenerit sine vitio.894 in addi.
2 Retinens Falcidiam & Trebellianicam an peccet mortaliter,& cōtra retinentem intentetur denuntiatio euangelica. 828. 40
1 Reuerentiam debet minor maiori impendere,& econtra 2.6.86
1 Reus quinque forum actoris sequitur. 114.7
2 Reus qui comparuit tempore primæ citationis,specialiter citari debet ad audiendum sententiam.839.47
2 Reus actore quandoque fauorabilior est. 159.87
2 Roma quot nominibus appellatur. 85.87
2 Rusticus deterioris est conditionis, quàm miles.778.78

S

2 SAcerdotium est dignitas.70.38
2 sacra ministeria in ecclesiis fieri debent. 396.47
2 Sacramentum honestiori defertur. 160.7
2 Sacrū scabiorum. l.iij. de scabinis. 1112
1 Saltus gomatici qui dicuntur.173.57
1 Salutare principem cuiq; non licet.249.50
2 Saluusconductus datur tam in eundo,quā in redeundo.938.in addit.
2 Saluusconductus datus alicui, an extēdatur ad famulos,nuntios,& res quas secum habent.938.in addit.
2 Sapiens mutat consilium in melius. 130.19
2 Sapienti pauca dicenda sunt.271.62
2 Satisdat iterum appellans.209.44
2 Scabini seu consules iurisdictionē habēt. 1011.in addit.
2 scamera.i.explorator,& scrutator rerum regni.907.58.& in addit.
2 scādalum faciens in palatio regis qua pœna sit puniēdus.l.si quis intra palatium. de scanda.911.in addit.
2 scandalum quid.911.61.& in addit.
2 scena quid sit.192.4
2 scholares iurisdictioni potestatis subsunt. 437.80
2 scholares in delictis priuilegio non vtuntur. 106.83
1 scire debent omnes, quod suum non est,alienum est.139.8.
1 scriniorum tria sunt genera.199.83
2 scriptura pro parte potest.361.78
2 scriptura in multis necessaria est. 240.35
2 scripturæ aliqñ plus q̄ testi credit. 326.34
2 sculca l.vj de exercitalibus.947
2 scultasius,est minor iudex,siue pedaneus. 651.27
2 seditio quid.960.8
2 semel malus &c.gl.in verb.fideiussorem.§. si verò non administrat. in auth. de exhi. reis.201.66
2 senectus veneranda.168.in text.
1 sententia diffinitiua aliquando ante litis contestationem fertur.350.47
2 sententia quandoq; lite non contestata fertur.230.75
2 sūa sine scriptis qbus casibus valet.76.31
2 sententia cum sapientum consilio detur. 168.66
1 sententia aduocato fisci absente contra eū lata non valet.13.81
1 sententia in scriptis est ferenda.184.82
2 sententia diffinitiua in summariis datur. 830.30
2 sūa lata in cā summaria, in qua iudex dicit se habuisse plenā causæ cognitionē non facit præiudicium in alia cāusa.833.46
2 Sententia lata in causa in qua plena cognitio requiritur,si iudex dicat se habuisse cognitionem summariā,non valet.833.56
1 sententiam tanquam delegatus cum non esset qui tulit,& ille qui potuit delegare ratificet an valeat.2.11
2 sententia in denuntiatione euāgelica qualiter feratur.830.6
2 sententia in causa quæ tract.ē sine figura iudicij in scriptis est ferēda.sed an aliæ solēnitates requirantur. 836.54.& lata in dñm pcuratore præsente hoc casu tenet.836.67
2 sententia lata super principali parit exceptionem super incidenti.832.76
2 sepeliendi ius in ciuitatibus nō erat olim. 17.82
2 seruire per substitutum nemo potest.50.65
2 seruire vasallus feudo per substitutum potest.816.74
2 seruus an testificetur.309.83
2 serui fugientes eo ipso videtur res amissas subtraxisse.gl.in verb.factum.§.si verò etiā quidam in auth.de exhi.reis.200.85
2 seruus fructuarius si nolit operas exhibere modica castigatio permittitur. 647.45
2 seruus monachus factus,est in possessione libertatis.35.87
2 seruus factus monachus recedēs redditur domino cum rebus.35.5
3 seruus per iudicium se defendit.981.l. fi.de homic.lib. ho.in text.& in addi.
2 serui vt ad libertatem perducantur, maxima merces est.l.3. de vlti. volun.1080
1 serui vnde dicuntur.91.62
2 serui,milites,mulieres infames accusant in crimine læsæ maiestatis.826.60
2 sigillo proprio,vel publico, creditur in citationibus.840.57
2 significationi propriæ verborum standum, vbi apparet ratio.825.72
2 silanechil.i.remuneratio. 1018.in addi.
2 siliqua,quid sit.175.83
2 siliqua profolido.972.& 977.10
2 simonia manu, lingua, & obsequio committitur.42.80
2 sinaida quid. l.v. de eo,qui ter.antiq.995
2 solennia inquisitionis si non præcedant, valet tamen inquisitio si non apponatur. 827.24
2 solui aliud pro alio inuito potest.33.1
2 solutione quandoque non tollitur obligatio.244.83
2 solutiare pro fideiubere. l.3. de exerci.946
2 sonopair quid.l.vj.de fur.987
2 sonum in scuto facere quid sit.921.40
2 soror cōtinetur appellatione fratris. 21.66
1 specialia quinque in debitore ciuitatis notentur. 123.86
2 sponsor,mandator, & fideiussor, differunt. 19.67
2 sponsor quis.19.91
2 stantia pactum nudum dicitur. l.xxviij. de debi.& guadimo.1079
2 salaria,quid.967.in addi.
2 Statutum puniens violentiam factam cum armis vel sine armis, comprehendit mulieres. 957.in addi.
2 Statutum inducēs q̄ generaliter iudex post sit procedere,quid operetur.827.73
2 Statuta imponentia pœnam pro quolibet vulnere,& percussione,qualiter intelligantur.921.in addi.
2 Statutum sequens non tollit præcedens habens clausulam derogatoriam, nisi fiat specialis mentio de primo.845.10
2 Statutum sequens tollit præcedēs non habens clausulam derogatoriam, si sint contraria.845.22
2 Statutum dicens q̄ procedatur de facto,intelligitur manu regia,& solennitates iuris ciuilis tolluntur.838.61
2 Statuta,vel consuetudines, quando per legem habentem clausulam,non obstante, tollantur.846.22
2 Steterit,pro placuerit.1004.31
2 Sine strepitu,quid.834.in addi.
2 Strepitus,quid.854.53
2 Striga,id est masca,seu sortilega.l.fi.de homicid.seruo.in tex.& in addi.991
1 Studuisse diu non sufficit,sed bene. 201.68
2 Suadere plus est,quàm compellere.907.63
2 Subditos suos locupletes vult Imperator. 69.70
2 Substantialia à iure ciuili inducta, tolluntur in causa cognoscenda summariè, non quæ à iure naturali.835.12
2 Substitutum qui possunt habere. 319.53
2 Succedo sequitur votum naturæ. 375.4
2 Successio fit quandoque vsque ad tertium gradum.144.60
2 Sulfreal pro libero siue ingenuo. 978.20.& l.j.de conieg.seruo.1037
2 Summariè,id est breuiter.830.21
2 Summaria examinatio plenariam non impedit.832.21
2 Summaria cognitio in quo versetur,quando causa summariè cognosci debet.831.30
1 Superinditum, quidit.25.8
1 Superior interioris factū confirmat. 50.46
1 Superiorem debet accusare interior.252.13
1 Susceptores,qui.1.in addi.
2 Susceptum,quid sit.100.79

T

2 TAbelliones & Tabellarij an leges scire debeant.91.64
2 Tabellio an sit de numero testium.254.69
2 Tabellio debet esse rogatus vt instrumentum recipiat.182.69
2 Tabellio delinquens in officio, repelli debet.53.87.& 285.40
1 Tabellarij qui.1.79
2 Tanæ,id est adunationes.l.2. de sedi.contra iudicem leuat.950
2 Tacens consentit.135.57
2 Tacita quædam licent quæ non expressa. 315.47
2 Tempus post scientiam currit. 738.71. & 755.48
2 Temporis tractu inualida,quædam validantur.760.74
2 Telonium funis est ad hauriendam aquā.l. xxiiij.de homic.libe.homi.936
1 Tempus donationis inspicitur.1315
2 Tempore prior,potior est iure. 316.69
2 Temporum tria sunt genera.167.67
2 Tempus pro tempore. 615
1 Temporis diuturnitate ius alicui quæritur. 106.31
2 Terminus in citatione per edictum debet poni congruus,vt veniat in notitiam citati,& possit ad locum citationis comparere.840.81
2 Terminus intelligitur peremptorius, quādo procedit ur sine figura iudicij.843.28
2 si in Termino citationis comparet, & allegat absentiam citati,& petit prorogari Terminum vt inueniat citatū, Terminus debet ei dari.841.120
2 si in Termino citationis aliquis comparet, allegans citat. absentem & iustum impedimentum,iudex tamen procedat,processus est nullus.843.1
1 Territorium,ciuitatis appellatione venit, 63.37
2 Tertium expectans præceptum, vt inobediens puniri debet.65.75
2 Tessera,quid sit.286.46
2 Testatur quis aliquando de alieno. 145.85
2 Testamentum vt rumpatur, duo requiruntur.339.60

Testa

Tabula materiarum voluminis

2 Testamento infirmato, legata non valent. 359.13
2 Testamenta necessaria.16.62
2 Testari de alienis quandoque licet.38.3
2 Testamentū filiifam.vel serui secundum sui formam dicitur testamentum.827.30
2 Testatoris voluntas complenda n. si in tribus casibus.4.55
2 Testis causam sui dicti dicere debet.303.70
2 Testis cogitur reddere rationem sui dicti. 37..82
2 Testis de credentia deponere non debet. 431.62
2 Testis est Deus quando iuratur 241.7
2 Testis qualis esse debeat.12.54
2 Testes an debeant esse rogati 251.30
2 Testes debēt contrahentes noscere.24°.83
2 Testes non potest quis producere post iudicata testificata testium aduersarij.308.67
2 Testium debet refrenari copia.306.1
2 Testium productio regulariter fit post litem contestatam.311.4.
2 Testium numero non adiecto, duo sufficiunt.801.43
1 Testes aliquando ad probandum non sufficiunt.30.80
2 Testes iurent parte præsente.836.24.& 29
2 Testium dicta debent concludere in processu facto sine figura iudicij sicut in ordinarijs.836.31
2 Testes & eorum dicta publicantur in processu sine figura iudicij.833.34.non tamen producuntur post didicita testificata.836. 39
2 Testis in testimonio ferendo debet esse iurunus.l.ij.de testib. 1124.& in addit.
1 Testes secretè & separatim interrogandi & examinandi.l.vj.de testib.1125
2 Testes examinati super vna instantia ad vnum finem non impediūt examinationem fieri in alia ad alium finem.832.60
2 Testibus in dignitate constitutis creditur sine sacramento iure Longobardorum.l.ij. de reb.intertiat.1085.& in addi.
2 Theciatura quid.l.3.4.& 5.de eo qui termi. antiq.995
2 Thinx est vniuersalis donatio. 1045.56
2 Thingare est vniuersaliter donare. 1045.56
2 Threus,sine stremus,qui natus est ex filio naturali.l.5.de succes. 1042
2 Titulus varia significata habet,307.43
2 Titulum allegare sufficit.22.27
1 Torneamenta prohibentur. 128.5
1 Trabea quid sit. 185.57
2 Transeunti licitum est in manu tres capere racemos.l.39.de fur.& in addit.984
2 Transfuga dicitur qui recedit de terris subiectis,& vadit ad hostes.840.84
2 Transigi potest super adulteris. 374.22
2 Tribunal & consistorium differunt. 168.87
2 Tributa erigere ad quos pertinet.22.18
1 Tributa soluere omnes coguntur. 30.42
1 Tributa solvit minor.194.4
2 Trotingi,ideſt,ioculatores, qui nonerunt saltare.953.52
2 Tremuminferior pars tarachij. l.pe.de his qui insidiando.920
2 Turbam x.homines faciunt.966.42
2 Turpitudo actionem tollit.399.17
2 Tutor obligatur ad ratiocinia.244.9
1 Tutori sine scriptura solui potest. 127.44
1 Tuus sum,communum non importat. 151. 20

V

1 VAgabūdus priuilegium perdit.198. 70
1 Vagus scholaris non debet magister fieri. 248.18
2 Vandali,hostes populi Romani. 1.80
2 Variatio testium est consideranda. 305.1
2 Vasallus contra omnes auxilium domino præstat.751.62
2 Vasallus contra se dominum iuuare nō tenetur.782.10
2 Vasalus defendere tenetur dominum verbo & facto.823.68
2 Vecorim, oberos, memorphin sunt verba iniuriosa.1012.in tex.& in addit.
2 Velocitas propter imminens periculū exigitur.96.5
2 Vendere cogitur quis suam rem.33.25
2 Venditio rei ciuitatis fit in omnium præsentia.786.52
2 Venditionis nomen alias alienationis species non complectitur.62.65
1 Vendere suam rem quis cogitur. 138.51
1 Ventrem sequitur proles.150.8
2 Verbum generale omnia complectitur.234. 61
2 Verbum semel positum, ad diuersa referri potest.223.80
2 Verbum si quis,vtrunque sexum comprehendit.906.40
2 Verbum videbitur, denotat arbitriū boni viri. 837.47
2 Verbū pertinet,multipliciter capitur.912.5
1 Verbum pro ratione quandoque ponitur. 14.85
2 Verba liberam voluntatem importantia. 837.70
2 Veritatem debet iudex inquirere.12.65
2 Veritatem super omnia debet quærere iudex.181.78
2 Veritatem celans,nocere desiderat.741.38
2 Veste alterius in eius contemptum vtens, punitur.447.25
1 Vestium diuersa genera. 112.21
1 Vicari Comiti & Duci equiparatur.103.65
2 Vicē duorum vnus gerere nō potest.27.23
2 Vicini præsumantur scire vitam & facultes.l.11.in fi.de testib. 1128
2 Victor victo in expensis quandoq; condemnatur.100.52
2 Vigilare nō debemus nocte in magnis diebus tantum quantum in paruis.68.28
2 Vilis plus quàm nobilis punitur.90.77
2 Villæ & castra sub ciuitate collectam faciunt.291.14
2 Villa in Frācia idem est quòd ciuitas,apud nos dicuntur ædificia sine muris,& de iure cōmuni non habent iurisdictionem.847.1
2 Violenta præsumptio an probationem recipiat.747.84.
2 Violentia an crimen publicum.78.29
2 Virtutum præmia merentibus tribui debere,& impiis dignam vltionem.940. in add.
2 Virtus in necessitate comprobatur.45.27
2 Vir quis dicatur.133.14
2 Viros fortes esse oportet.116.58
2 Vita contemplatiua celsior actiua.34.20
2 Vniuersitas quando citatur, quomodo iacienda citatio.842.70
2 Vniuersitas potest delinquere.& contra eā potest procedi,& punitur.838.85
2 Vniuersitas in causis capitalibus respondet per procuratorem.483.69
2 Vniuersitas accusando prosequitur accusationem per procuratorem.843.72
2 Vniuersitas in capitalibus per syndicum respondet.843.68
2 Vniuersitas non interdicta potest possidere.910.77
2 Voci viuæ an plus quàm mortuæ credendum sit.250.2
2 Volūtates vltimæ quinque modis fiunt. 16.68
2 Voluntas in maleficijs non exitus spectatur.808.54
2 Voluntatem liberam quę verba denotent. 837.70
2 Voluntas defuncti adimpleri debet.l. 3.de vlt.volun.in tex.& in addi.
2 Voluntas coacta voluntas est.837.59
2 Voluntas in maleficijs,non exitus,intpicitur. 801.10
1 Vsumfructum habet pater in aduentitijs filij.377.39
1 Vsura non accedit pœnæ.13.35
1 Vsurpare in bonam & malam capitur partem.138.87
2 Vtilitatis gratia quædam licent, quæ aliàs non.387.31
2 Vtilitas publica priuatæ præferenda.57.84
2 Vulnerans, aut percutiēs in facie qua pœna afficiendus.921.in add.
2 Vxorem dimittere an liceat propter ingressum monasterij.38.68
1 Vxor inter domesticos & familiares,numeratur.230.83
1 Vxoris bona inter eos viri annumerantur. 177.56
2 Vxoris crimen celans patronus turpitudinis est.1007.in addi.
2 Vxor an domina dotis.141.86
2 Vxor quādiu maritum militem debeat expectare.136.59
2 Vxoris castigo viro permittitur.373.23
2 Vxoré non ducunt in sacris positi.159.42

X

2 XEdonochium,quid sit.52.28

Z

2 ZElus.37.47

FINIS.

Series chartarum.

†abcdefghiklmnopqrs
tyxyzABCDEFG
HIKLMNOP

Omnes sunt quaterniones,demptis †quinternione,& Pternione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca